JOGTUDOMÁNYI

KÖZLÖNY

A NAGYVÁRADI, KASSAI ÉS KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉD-EGYLETEK KÖZLÖNYE.

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A

FRANKLIN-TÁRSULAT.

KILENCZEDIK ÉVFOLYAM.

BUDAPEST, 1878 1874.

FRANKLIN-TÁRSULAT,

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

TARTALOM.

Jegyzet. *A mely czikkek különböző rovatok alá tartoznak, mindenik rovat alatt fellelhetők.*

Államtudomány.

Lap

A köztörvényhatóságok tisztujitási intézménye. — Dr. **Kuncz Ignácz** győri k. jogacad. tanártól 10
Az uzsoratörvények eltörlése mint jogreform — **Jekelfalusy Andor** kir. törvényszéki birótól 61

Árva- és gyámügy.

A porosz gyámtörvényjavaslat 133

Büntetőjog.

Az esküdtszéki intézmény hazánkban. — **Warga László**, ig. minist. fogalmazótól 65
Folytatása és vége 69
A hivatalos hatalom jogszerüségéről. (Lásd az „Értekezések" rovatát)
Az egyház papjai büntetőjogi állásáról. — **Kőrösi Sándor** jogtanártól 105
Esküdtszéki verdict 128
Fegyelmi jogeset a legfőbb itélőszék egy tanácsa ellen 134
Micsoda büntetőtörvény van érvényben a határőrvidéken? 136
Válasz dr. Löw Tobiás urnak nyilt levelére a hiv. hatalom jogszerüsége tárgyában. Dr **Dárdai Sándor**-tól 151
Nebány adat fenyitő igazságszolgáltatásunk állapotának illustratiojához 183
A bíróságok fogházainak és börtöneinek kezeléséről. — **Egy kir. ügyésztől** . . 198
Nézetek a sebzésekről orvos-törvényszéki tekintetben 286
A nép gyógymódjának egy áldozata. — **K. G.** 295
A büntetés kezdetének számitása . . . 302
A büntető itéletnek végrehajtásáról. — **Berenesy Lajos** kir. törvényszéki birótól 310
Önvallomás pótolhatja-e a tárgyi tényálladék megállapitását. — **Pap Zsigmond**, kir. törvényszéki birótól 328
A büntetőtörvénykönyv (Birálat). — Dr. **Dárdai Sándor**-tól 354
Folytatás II. 361
Folytatás III. 377
Folytatás IV. 407
Folytatás V. 417
Jogérvényes bünfenyitő itéletek végrehajtása. — y + r. kir. törvszéki birótól . 375
A magy. büntetőtörvénykönyvi javaslatról. — **Kőrösi Sándor**, jogtanártól . . . 385
Folytatás II. 397
Folytatás III. 408

Egyletek.

1. Jogászgyülés.

Ki legyen a jogászgyülés elnöke 168
A jogászgyülés áll. bizottságának évi jelentése 169
Az V. magy. jogászgyülés első teljes ülése 170
Az magyar jogászgyülés tárgyalásai:
I. Az első szakosztály határozatairól. — **Zlinszky Imre**, kir. tábl. p. birótól . . 177
II. szakosztály határozatairól. — Dr. **Herich Károly**, ministeri titkártól . . 185
III. szakosztály határozatairól — **Kőrösy Sándor**, jogtanártól 193
IV. szakosztály határozatairól — y. . . 201
A hatodik magy jogászgyülés elé terjesztendő kérdések 233

2. Ügyvédi-egyletek.

A budapesti ügyvédi egylet emlékirata a végrehajtói intézmény tárgyában . . . 174
A kassai ügyvédi-egylet fölterjesztése ugyanezen tárgyban 208
Ügyvédi gyülés Ausztriában 224
Dr. Bróde Lipót inditványa 320
A budapesti ügyvédi-egylet kérvénye a képviselőházhoz. (A fegyelmi bíróság rendezése tárgyában) 360
A kassai ügyvéd-egylet felirata az ügyvédi kamarák szervezése tárgyában 415
Az ügyvédi kamarák székhelyei 416

Értekezések.

A hivatalos hatalom jogszerüségéről. — Dr. **Dárdai Sándor**-tól 77
Folytatás 85
Vége 93
A házassági jog. — Dr. **Singer Ignácz** kir. törvényszéki birótól 114
Folytatás 123
Folytatás 130
Folytatás 140
Folytatás 153
Folytatás 187
Folytatás 195
Folytatás 202
Folytatás 211
Folytatás 217
Folytatás és vége 234
Az örökösödési eljárásról. — **Travnik Antal**, budai kir. törvényszéki birótól 138
Folytatás 145
Folytatás 161
Folytatás 171
Folytatás és vége 179
Törvényjavaslati tervezet, az örökösödési eljárásnak viszonyainkhoz mért szabályzása iránt 204
Folytatás 213
Folytatás 220
Folytatás 227
Folytatás 253
Folytatás. (A gyámhatóságok jogköréről és teendőikről) . . . 262
Vége 270
A köteles részről. — Dr. **Katona Mór** n.-szebeni jogtanártól 241
Folytatás 251
Folytatás 257
Folytatás 265
Vége 274
A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre. — Dr. **Bierman Mihály**, győrijogtanártól 249
Folytatás 260
Folytatás 268
Folytatás 281
Folytatás 291
Folytatás 300
Folytatás 307
Folytatás 338
Vége 364
A görög bányatörvény és a Laurion-kérdés. — Dr. **Sipos Árpád**, n.-váradi jogtanártól 277
Folytatás 284
Vége 293
A bizonyitási kötelezettség. — **Zlinszky Imre** pályanyertes munkájából . . . 289
Folytatás 297
Folytatás 305
Folytatás 315
Folytatás 325
Folytatás 333
A bizonyitási kötelezettséget elháritó okok 349
Folytatás 355
Folytatás 363
Vége 370
Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett — **Tomesányi Mór**, kir. törvényszéki elnöktől 314
Folytatás 321
Folytatás 229
Folytatás 337
Folytatás 346
Vége 354
A női és özvegyi jogok a magyar törvények szerint. — **Kasenczky József**, a fővárosi tanács árvaügyi osztályának főnökétől . 369
Folytatás 381
Folytatás 387
Vége 420

Jogirodalom.

A törvényszéki orvostudomány gyakorlati kézikönyve. — Irta dr. **Grosz Lajos**. Birálta dr. **Emmer Kornél** pesti kir. törvszéki biró 5
Adatok az alkotandó magyar polgári törvénykönyvhez. I. rész. A kötelmi viszonyokat szabályzó törvény tervezete. — Irta dr. **Weinmann Fülöp**, kir. táblai p. biró. Birálta dr. **Sághy Gyula** egyet. jogtanár 12
Törvényjavaslat vázlat, az 1868-dik évi LIV. t. cz. módositásáról. — Irta dr. **Dietrich Ignácz**. Birálta x + y. . . 21
Folytatás és vége 30
Védelem a fenti birálat ellen. — Dr. **Dietrich Ignácz** ügyvéd urtól. 61
Folytatása 72
Dr. **Báttaszéki Lajos** „magyar magánjogi törvénykönyv tervezete". Birálta dr. **Sipos Árpád**, jogtanár 67
Dr. **Achenbach** ujabb munkái. Birálta dr. **Sipos Árpád** jogtanár 88
Folytatása 102
Az igazságügy terén ne experimentáljunk. Irta **Galamb István** köz- és váltó-ügyvéd. Birálta **Zlinszky Imre** kir. táblai p. biró 109
Az osztrák-magyar monarchia statisztikája. Irta dr. **Pisztóry Mór** győri jogtanár Birálta dr. **Mariska Vilmos** kassai jogtanár 157
A római jog pandektáinak tankönyve. Irta dr. **Bozóky Alajos** jogtanár Birálta dr. **Katona Mór** jogtanár 196
Folytatása. (A II-dik Részről) . . 364
Válasz a fentebbi birálatra. — Dr. **Bozóky Alajos** jogtanártól 390
Jelentés a Sztrokay-féle alapból kitüzött pályázat eredménye fölött 200
Tanulmányok a börtönügy terén. Irta **Tóth Mór** kir. ügyész. Birálta dr. **Dárdai Sándor** 214
Néhány szó a végrehajtói intézmény érdekében. Irta **Horváth Károly** köz- és váltó-ügyvéd. Birálta **D. S.** 310
A jog- és államtudományi műszótár köréből **Fogarasi János** legfőbb it. birótól 411
A köteles részről. Irta Dr. **Katona Mór** n.-szebeni jogtanár. Birálta **Madarassi László** kir. ügyész 421

Közigazgatás.

(Szabályrendeletek külön mellékletekben).

„Reductió", de hol és miáltal? — **Egy kir. ügyésztől** 18
A birák rangfokozatáról 48
A pesti kir. birák és ügyészek emlékiratáról a rangfokozat tárgyában . . . 56
A n.-váradi birói kar emlékirata a rangfokozat tárgyában 68
Az angol pénzügyi törvények 84
A görögkeleti egyház főpapjainak hagyatéka 120
Az egyetemi államvizsgálati bizottságok tagjai 160
A bíróságok fogházainak és börtöneinek kezeléséről. — **Egy kir ügyésztől** . . 198
A börtönügyi szabályzat tárgyában, Tisza Kálmán interpellátiójára adott válaszról. — Dr. **Dárdai Sándor**-tól . . . 231
Javaslat az e. f. bíróságok segédkönyvei egyszerüsitése tárgyában. — **Chira Elek** budai kir. járásbirótól . . . 247
A „Fekete Könyv". — Dr. **U. S.** . . . 264
Jelentése a pesti kir. törvényszék által a törvénykezési szünidő kérdésében kiküldött bizottságnak 334
A legfőbb itélőszék elnökének véleménye a törvk. szünidő tárgyában . . . 368

Statisztika.

Pár szó az igazságügyi statisztika érdekében. — **Warga László**, ig. ministeri fogalmazótól 3
A pesti kir. törvényszék ügykimutatása . 24
A pesti kir. járásbíróságok ügykimutatása. — **Egy kir táblai birótól** . . 32
Válasz. — **Vaszilievits Vazul**, belvárosi járásbirótól 48
Statisztikai helyreigazitás. — **Mattyó Benczе**, ministeri fogalmazótól . . . 84
A IX. nemzetközi statisztikai congressus előkészitő bizottsága köréből . . . 328
A IX. nemzetközi statisztikai congressus részére megállapitott kérdések . . . 348

Törvényhozás.

A bíróságok reorganisatiója I. — Dr. **Dárdai Sándor**-tól 9
Folytatás II 17
Folytatás III. 25
Folytatás IV. 33
Folytatás V. 41
Folytatás és vége VI. 57
Az örökösödési eljárás reformja. — **Zlinszky Imre**, kir. táblai p. birótól . 11
Folytatás II 29
Folytatás III. 37
Folytatás IV. 34
Folytatás és vége V. 47

Lap

Adalékok a magy. kereskedelmi törvénykönyv tervezetének birálatához. — **Dr. Plósz Sándor**, kolozsvári egyet. tanártól. (Lásd a váltó- és kereskedelmi jog rovatát).
A közjegyzői kényszer kérdése 52
Az örökösödési eljárásról. — Dr. **Kiss Endre**, kir. törvényszéki birótól . . . 81
Általános indokolás a magy. csődtörvény tervezetéhez. — Közli dr. **Apáthy István** egyet. jogtanár 96
A 9-es bizottság jelentése 108
A 9-es albizottság jelentéséről. — Dr. **Dárdai Sándor**-tól 113
A járásbiró mint telekkönyvi hatóság. — Dr. **Kovács Gyula** köz- és váltó-ügyvédtől 121
A vaspályák felelőssége és kártéritési kötelezettsége. — **Zlinszky Imre**, kir. táblai p. birótól 129
A közjegyzőségről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Dr. **Dárdai Sándor**-tól . 137
Az osztrák perrendtartás módositásának novellaris javaslata 167
A telekkönyvi ügyek egyes birói elintézéséről. — **y + t.** 186
Adalékok a polgári házasságról alkotandó törvényhez. — **Rudnyánszky Béla**, kir. táblai birótól 209
Adalékok az 1868 LIV. t. cz. módositása iránti törvényjavaslat méltatásához. — **Enyedy Lajos** kir. jár. birótól . . . 340
Folytatás és vége 351
Haladunk. — **D. S.** 345
A büntető törvénykönyv birálatait. (Lásd a „Büntetőjog" rovatában).
Észrevételek a polg törv. rendt módositása iránti javaslat felett. — Dr. **Biró János** kolozsvári kir. járás birótól . . 366
Folytatás 373
A perrend módositásának kérdése a képviselőház jogügyi bizottságában . . . 393
A perjog reformkérdése. **Zlinszky Imre** kir. táblai p. birótól 504

Törvényjavaslatok.

(*Külön mellékletekben.*)

I. A váltó-hamisitás esetében követendő eljárásról.
II. A hamis vagy vétkes gondatlanságból származott bukás esetében követendő eljárásról.
III. A vaspályák által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről és kártéritési kötelezettségről.
*IV. **A magyar váltótörvénykönyv tervezete.** (összesen 10 számra terjedő külön mellékletekben).
*V. A polg. törvkezési rendtartás **módositása** iránt. (Összesen 8 számra terjedő külön mellékletekben)
*VI. A magyar **büntetőtörvénykönyv** tervezete. (Indokolás nélkül 5 számra terjedő külön mellékletekben).

Törvénykezési szemle.

Lap

Először ez uj rovathoz 6
Telekkönyvi előjegyzés igazolásáról. — **Zlinszky Imre** kir. tábl. p. birótól . . 7
Telekkönyvi curiosum 4
A jó és roszhiszemüség kérdéséhez . . 15
Van-e joga a birónak az ügyvédtől a perköltségeknek saját fele irányábani megállapitását megtagadni? 16
Ági és szerzeményes vagyon 23
Örökösödési jogeset 31
Végrehajtás — tiszti fizetésekre. — **Matolay Elek** h. ügyvédtől 39
Irtványok 40
A kötelező hagyatéki tárgyalás szüksége. — **Szarka László** kir. járás birótól . 46
Telekkönyvi kisegitő szabályok a pestvidéki kir. törvszék által megállapitva . 47
Kártéritési jogeset. — **Pósfai Károly** kir. táblai birótól 53
Örökösödési jogeset. — **Gesztessy** kir. törvényszéki birótól 54
Tulajdonkereset és tulajdoni igény. — **Zlinszky Imre** kir. tábla p. birótól . 63
Irtványok 64
Kir. kincstári urodalmi ügyészségek Erdélyben. — Dr. **Csávássy Gyula**, kir. urodalmi ügyésztől 74
A kézbesitésekről. — **Bors Károly**-tól . 75
Irtványok 76

Lap

A telekkönyvi le- és hozzájegyzéseknél megkivántató vázlatrajzok a bekeblezések alapjául szolgáló okmányoknak tekintendők-e? — **Magay Károly** kir. aljárásbirótól 83
A lakbér lefoglalhatásáról 84
Irtványok 84
Az ági és szerzeményi vagyon kérdéséhez. — **Baráthy Ferencz** ügyvédtől . . . 90
Irtványok 104
Egy kérdés a váltóvégrehajtási eljárás köréből. — Dr. **Singer Ig.** kir. törvszéki birótól 110
A perfeljegyzésnél előforduló esetek. — **Virágh Mihály**-tól 111
Irtványok 112
A perfeljegyzés kérdése 119
Még néhány szó a tulajdonkeresetekről . 120
A takarékpénztári betétek jogi minősége. — Dr **Németh József** ügyvédtől . . 126
A polg. perrend 338 és 362 §-áról. — **Weisz Bernát**-tól 127
Van-e joga váltótörvényünk szerint az óvás közlésével stb. — **Barcza Kálmán** ügyvédtől 128
A prtrtás 339. §-ban foglalt biztositási végrehajtás kérdéséhez. — **Magay Károly** kir. alj. birótól 136
A járásbiró mint telekkönyvi hatóság. — Dr. **Iványi Géza** köz- és váltóügyvédtől 142
Két vidéki lap és a kir. tábla — **Zlinszky Imre** kir. tábl. p. birótól 143
A legfőbb itélőszék mint I. foku bíróság. 144
Miként értelmezzük a biztositási végrehajtásnál a követelés veszélyeztetésének valószinüségét? — **Magay Károly** kir aljárásbirótól 150
Telekkonyv és vád alá helyezés 159
A sommás birói itélet eredetben kiadandó-e? — **Schilling Béla** k. aljbirótól 176
A semmitőszék a törvény felett. — **Vimmer Imre** ügyvédtől 189
A telekkönyvi tulajdonosnak az alzálogjog birtokosa iránti felelősségéről . . . 191
Örökösödési szerződés. — **Barcza Kálmán** ügyvédtől 206
Alzálogjog és engedmény 206
Bekeblezés által nyert zálogjoggal biztositott követelés, s a polg prtrtás 169, 171 és 172 §§-ai. — **Barcza Kálmán** komáromi ügyvédtől 207
Az ügyvédi munkadijak megállapitásának kérdéséhez. — **Egy kir. táblai birótól** 216
A hagyaték mint perben álló fél . . . 222
Az örökösödési per egy vitás kérdése . . 223
Irtvány 224
Ki van jogositva telekkönyvi jog törlése iránti pert inditani? 230
A telekkönyvi rendtartás 125 §-a . . . 231
Az eskü formulázásainak kérdése. — **Egy kir. táblai birótól** 238
A törvk. rendtartás 475 §-ához 239
Követelhet-e a nő tartásdijat mig a házasság jogérvényesen fennáll. — **Sztehlo Kornél** budai ügyvédtől 240
Javaslat az elsőfolyamodásu bíróság segédkönyvei egyszerüsitése tárgyában. — **Chira Elek** budai kir. járásbirótól . 247
A jelzálogos követelések kamatjai a vételárfelosztásnál. — **y** 256
A telekkönyvi tulajdonostársak jogai . . 272
Örökösödési vitás kérdések. — **Egy kir. táblai birótól** 279
Az esküminta módositása. — **y + r.** kir. törvényszéki birótól 319
A perrendtartás 68 §-a összehasonlitva a 253. §-sal. — **K. L** 319
A kamatok biztositása. — Dr. **Weisz Vilmos** ügyvédtől 320
Bünügyi zárlat. — **y + r.** kir. törvényszéki birótól 342
Egy pár szó a prts 374. §-nak következményeiről. — **Gyarmathy Ferencz** ügyvédtől 343
Válasz. — **Nagy Lajos**, kir. törvényszéki elnöktől 358
A kir. ügyészségi intézmény, mint bünügyekben a vagyoni végrehajtás teljesitésére hivatott hatóság. — **Schilling Béla** kir. aljárás birótól 359
Az ügyvédi gyakornokság szabályozásáról. — **S. A.** 360
Peres hagyaték elleni magánkövetelés érvényesitése, s hagyatéki képviselet . . 375
Egy vitás kérdés. — **Petro József** ügyvédtől 391
A korlátlan halasztás — **F. A.** 392

Lap

A perben állás mint büntetés. — Dr. **Singer Ig.**, kir. törvszéki birótól 400
Telekkönyvi jogeset 401
Végrehajtás az ingatlanokra, szemben a telekkönyvi nyilt parancs 74 §-ával. — **Schilling Béla** kir. aljárásbirótól . . . 412
A községi biráskodásról. — **Tóth Lajos** ügyvédtől 421

Váltó- és kereskedelmi jog.

Adalékok a magyar keresk. törvk. birálatához. — Dr. **Plósz Sándor** kolozsvári egyet. jogtanár urtól 26
Folytatás II. 35
Folytatás III. 43
Folytatás IV. 58
Folytatás V. 71
Vége VI. 78
Egy váltóvégrehajtási eset. — **Simon Gábor** h. ügyvédtől 39
Váltójogviszonyok conversiója, tekintettel egy elvi jelentőségü semmitőszéki határozatra. — Dr. **Kováts Gyula** köz- és váltó ügyvédtől 49
A kereskedelmi törvkönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. — Dr. **Schnierer Gyula** keresk. minist. oszt. tanácsostól 86
Folytatás II. 101
Folytatás III. 116
Folytatás IV. 124
A keresk. törvkönyv III-dik részét illetőleg 372
Folytatás II. 383
A „Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht" birálata a magy. váltótörvjavaslatról 343

Vegyesek.

A mult évről. — Dr. **Dárdai Sándor**-tól 1
A „Pesti Napló" és a birák áthelyezésének eszméje 7
Nyilatkozat. — **Dalmady Győző** pestmegyei árvaszéki elnöktől 24
A pesti e. f. birák és kir. ügyészek emlékiratáról a rangfokozat tárgyában . . 54
Az engedélyekről ügyvédi vizsga letételére 56
Csatskó Imre † 76
Ahrens Henrik † 264
Polgár Mihály † 288
Ministerválság és rendszerváltozás. — **D. S.** 91
Nyilt levél a hiv. lap ügykezelése tárgyában Dr. **Weisz J.** ügyvédtől 92
Egy kis különbség 104
Gneist Rudolf uj müve 120
Istenszolgálat mint hivatalos functió . . 128
A bünt. törvkönyv tervezetéről keringő hirek 144
Válasz dr Löw Tobiás urnak nyilt levelére. — Dr. **Dárdai Sándor**-tól . . . 151
Ellennyilatkozat. — Dr **Löw Tobiás** urtól 160
Az ügyvédi rendtartás tárgyalásáról . . 184
Egy üdvös elvet mondott ki a berlini legfőbb törvényszék 192
Tisza Kálmán interpellátiója a börtönügyi szabályzat tárgyában 216
A fentebbi interpellátióra adott válaszról. — Dr. **Dárdai Sándor**-tól 231
Panaszhangok a sajtó ellen
A csődtömeggondnoki dijak ügyében
Végrehajtásokról 240
Gneist Rudolf levele 240
Egy érdekes per a berlini törvszék előtt . 248
A horvát kormány törvényjavaslata az államügyészségek viszonyáról az orsz. kincstári perügyekhez 280
„Reclame" a bünt. törvjavaslat mellett . 288
Magyar Pitaval 296
A magy. váltótörvényjavaslatról . . . 304
A kolozsvári egyetem tanrendje . . . 312
A protestáns jogakadémiák 320
A záloglevelek biztositása 328
Gyilkosság a börtönben 336
A halálbüntetés borzadalmai . . . .
A polgári házasság kérdése Ausztriában
Egy fejezet a magy. magánjogból . .
A felsőbb bíróságok ügykezeléséről . 344
Jegyzék-napló ügyvédek és birák számára . . . . . .
A förendiház módositása a közjegyzői törvjvaslat tárgyában 252
A német birodalmi tanács elé terjesztett ig. törvényjavaslatok 352
Az igazságügyi budget 376
Tárcza. A csóknak jogi jelentősége. Dr. **Vécsey Tamás** egyet. jogtanártól 401
Folytatása 414
Vége 423

*A * jegygyel ellátott nagyobb terjedelmü törvényjavaslatok külön tartalomjegyzékekkel vannak ellátva.*

Kilenczedik évfolyam. 1. SZ. Budapest, 1874. január 1.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok a szerkesztőhöz.

TARTALOM: A mult évről. Dr. Dárday Sándor urtól. — Pár szó az igazságügyi statistika érdekében. Dr. Warga László, igazságügyminiszteri titkár urtól. — Telekkönyvi curiosum. — Jogirodalom. Dr. Emmer Kornél urtól. — Törvénykezési szemle. — Különfélék.
MELLÉKLET: A magyar váltótörvénykönyv tervezete.

A mult évről.

Jogfejlödésünk történetében minden évfordulót mértföld-jelzönek tekinthetünk, melynél ha egy pillanatra megállunk és a már meghaladott utra visszatekintünk, — némi tájékozást nyerhetünk azon távolság iránt, mely a kitüzött czélhoz vezet. Ha meggondoljuk, hogy alkotmányunk helyreállitása óta hét év alatt mit alkottunk, és azt viszonyitjuk a megoldandó feladat nagyságához, akkor megközelitőleg kiszámithatjuk kitüzött czélunk távolságát.

A csillagász logaritmusi számmüveletére szorulnánk, ha e távolság kiméréséhez akarnánk fogni.

Annyi bizonyos, hogy a lefolyt hét évet még csak egység gyanánt sem vehetjük számitásunk alapjául, mert a mit eddig alkottunk: az ideigl. polg. törvkezési rendtartás, az ideigl. bünvádi eljárás, az ideigl. birósági szervezet stb. mindezek csak törtszámok. S mégis, ha meggondoljuk, hogy az ideigl. törvkezési rendtartás, melyet még alapjában sem akar senki fentartartani s igy csak kirivóbb hiányainak pótlására hány enquete tartatott, hány javaslat készült, hogy ismét nyomtalanul eltünjenek; ha meggondoljuk, hogy az ideigl. bünvádi eljárás hét év alatt mint a legégetöbb szükség parancsolta rögtönzött mü, két izben terjesztetett a törvényhozás elé, mely azt szégyenkedve félretevé s igy még folyton a törvény nélküli, söt szokásjog nélküli büntető jog-(?)-szolgáltatás példáját nyujtjuk a világnak; ha meggondoljuk birósági szervezetünk ingatagságát, mert a törvényhatósági területeknek utólag czélba vett kikerekitésével mulhatlanul kell összehangzásba hozatnia; ha meggondoljuk, hogy az ügyvédi és közjegyzői rendtartásról szóló tjavaslatok mint lényeges kiegészitő alkatrészei a birósági szervezetnek, számtalan szaktanácskozmány után végre hét év mulva kerültek a képviselöház jogügyi bizottságának ugyelméletileg mint gyakorlatilag képzett Tost Gyula és Matuska Péter, — avagy mint a gyakorlati birói vizsgálatról szóló törv. javaslat Schmausz Endre képviselök, — tehát mint a kormánypárt legtehetségesebb jogtudósai kezébe; — ha mint mondám, mindezt meggondoljuk és még hozzászámitjuk történelmi adatként, hogy 1790. óta három büntető törvénykönyvi tervezet, 1867. óta pedig már két bünt. törvénykönyvi javaslat készült; a magánjogi törvénykönyv szerkesztésének pedig csak első mozgalmai küszöbén állunk; végre ha meggondoljuk az általános pénzügyi kalamitást és hogy a kormány nagy részben munkaképtelen egyéneket alkalmazott, de e baj gyökeres orvoslására elegendö bátorsággal nem bir; — ha mindezt meggondoljuk, nem fog túlzásnak tetszeni ama állitásunk, hogy kilátásunk rendezett jogviszonyok létesitésére logaritmusi számmüveletet igényel.

Számoljunk az egyes factorokkal.

Tény az, hogy Horváth Boldizsár visszalépte óta az igazságügyi törvényhozás terén misem történt, söt a most legislativ megoldás alá bocsátott ügyvédi és közjegyzői rendtartások is még töle származnak. Figyelmes olvasóink tudni fogják, hogy mi Horváth B. alatt is a rendszeresebb müködés követelményének bátor szószólói voltunk és a vaktában eszközölt birósági szervezés elött teljesen független álláspontot foglaltunk el.

Jelenleg Pauler minisztersége alatt az általános tanulmányozás stadiumába léptünk. Ő ki hallgatóinak ezernyi számát vezérelte a tudomány ösvényére, — a gyakorlati életben nem bir azon nemes ambitioval mint egy Glaser vagy Leonhardt, hogy saját szakmájában vallott elveit érvényre emelje, s azokat hosszu pályafutásának dicsö végeztével egy egész nemzet törvényévé szabja. Ő megelégszik az administratio dicstelen töviskoszorujával és átengedi a büntetöjogi codificatio babérlombjait államtitkárjának, kinek büntető törvénykönyvi tervezete hir szerint már a sajtó alól kikerült, indokolása pedig most van sajtó alatt.

Távol legyen azonban tölünk, hogy a buzgó törekvés elismerését megtagadjuk ünnepelt tudósunktól, kit legalább azon érdem megillet, hogy a munkálkodást az egész vonalon meginditotta, s meglehet hogy talán a jövö évben a megasztalás hangján szólhatunk róla, ha majd az általa megbizott kitünö szakférfiak mint Bartha, Vawrik, Teleszky és Györy munkálatai elöttünk fekszenek. Egyelöre azonban csak sajnálkozásunkat fejezhetjük ki a fölött, hogy mig a központi kormányzatnál oly sok henye sinecurák léteznek, addig a legfontosabb törvényhozási elömunkálatok csak terhes kenyérkereseti hivatáskör ellátása mellett végeztethetnek, olyképen, hogy ujabb s ujabb áldozatkészség nélkül még az elvi egyetértés létesitésére sem nyilik részükre alkalom. Már pedig a ki tudja, hogy az egyöntetüség mily nehéz feladat testületi közremüködés mellett is, — az a fentebbi eljárás mellett minden reménységét becses anyaggyüjtésre kénytelen leszállitani. Mi ugyan már ezen eredménynek is fogunk örvendeni, de miután sem idö sem szellemi erök böségével nem dicsekedhetünk, nem tartjuk rationális eljárásnak és nem helyeselhetjük a mukálkodás akkénti megnehezitését, hogy a törvénykönyv egyes részei az ország különböző részeiben készittessenek elö. Elég nehéz volna a feladat megoldása összpontosult közremüködés mellett is.

Valóban nem kerülne megeröltetésbe satyrát irni

a „centralisált administratio“ és a „decentralisált codificatio“ themájáról. No de megszoktuk mi kormányunktól, hogy öntudatos vezéreszmék hiányában egyik végletből a másikba esik. Nemrég szerveztünk egy központi törvényelőkészitési bizottságot, melyben három vagy négy ember hivatása lett volna a szükséghez képest: pénzügyi, tengerészeti, bányászati, nemzetközi, erdészeti, egyszóval mindenhez érteni; most meg megforditva egy és ugyanazon törvény részei mint péld. a dologi jog, Pesten; a kötelmi jog, Egerben; a családjog szintén Pesten, az öröklési jog pedig N.-Váradon készül. Az előbbi szervezetet halva született gyermeknek neveztük (már el is lett temetve); az ujabb taktikát pedig nem tekinthetjük egyébnek, mint anyaggyüjtésnek végtelen enquete-irozásra, mely ugylátszik mostani igazságügyminiszterünk kedvencz időtöltése, mert igy folyton van látszatja a tevékenységnek, csak eredménye nincsen. Magtalanság szokott a sokférjüség következménye lenni! Ezt igazolja az ugynevezett „nagy enquete“ és ujabban a perrendtartási enquete tárgyalásainak eredménytelensége. Röviden mondva az irányt nem határozhatja meg soha semmiféle enquete vagy parliament. Ha a kormány nem vezérli a parliamentet, akkor az állam hajója csak egy hányatott sajka a tenger hullámain. Ugyanez áll a szakminiszterek enquete-tanácskozmányairól; irányt ezektől nem nyerhetnek, hanem csak saját irányuk helyeslését vagy roszalását tudhatják meg. Ki irányt keres, csak iránytalanságát árulja el.

Egészen másként áll a dolog s azért példaként hozhatjuk fel a keresk. törvkönyv tervezetét. Itt a volt keresk. miniszter ur Apáthy tanár urnak a német keresk. törvénykönyvet jelölte ki alapul, és most sikeresen folynak a szaktanácskozmányok az eltérések helyessége fölött. De ki figyelemmel kiséri ezen enquete tárgyalásait, könnyen meggyözödhetik, hogy daczára az alapul elfogadott keresk. törvénykönyvnek, rettentöen elágazók a törekvések és nézetek. El sem lehet tehát képzelni a küzdelmek és tusakodások mérvét oly magánjogi törvkönyv tervezete fölött, melynek nemcsak egyes szabványai, hanem az általa létesitendö jogintézmények iránt sem történtek elözetes elvi megállapitások. Például hozzuk fel csak a polgári házasság intézményét. Az igazságügyi miniszter gondosan kikerült eddig minden nyilatkozatot ezen kérdés iránt. Van még számos ily vitális s nagy horderejü jogintézmény mint pld. a telekkönyvi rendszerben a jogossági, vagy tisztán csak a nyilvánossági alapelv; a hitbizomány, a köteles rész és az öröklési jog egyéb nemzeties intézményei stb. mindezekről az igázságügyminiszter ur saját maga nézeteit sem nyilvánitva, megrendelé a magánjogi törvénykönyv egyes részeit a mint valamely kelmét szokás megrendelni. Ily módon lehet az érvényes törvények és szokásjog gyüjtését eszközölni, — a mint az Verböczy által is történt; de egy rendszeres törvénykönyv kidolgozására irányt kell szabni! Avagy elöbb készüljön a tervezet és azután fogja a miniszter ur az irányt meghatározni?

Volt ugyan már nálunk erre is eset, söt nemcsak tervezetek tekintetében, hanem életbeléptetett törvényekkel is megkisértettük hátulról felkantározni a lovat. Igy péld. a szóbeliség utjának egyengetésére felállitottuk a semmitöszéket, behoztuk a végrehajtói intézményt, nagy részben igazságügyi költségvetésünk is megfelel a szóbeliség igényeinek, — csak maga a szóbeliség hiányzik. Beloptuk ugyan a sommás eljárás utján, de következetesség nélkül a felebbviteli rendszerben és most ugy vagyunk vele, mint a tormába esett féreg; ki akarunk harapódzani a bajból, de nem merünk belekapni. Babos K. javaslata a perrendtartás módositására egy kisérlet volt ez irányban, de csak azon meggyözödésre vezetett: hogy fából nem lehet vaskarikát késziteni.

Ha nem merjük a szóbeliséget egészben elfogadni, akkor szerintünk nem létezik más expediens, mint egyáltalában egész sommás eljárásunkat a perrdtás keretéből kiválasztva, azt az osztrák u. n. „bagatell“ eljárás szerint szabályozni. Természetes, hogy ennek megfelelöleg kellene Suhajda javaslatának átdolgoztatni. Mostani sommás eljárásunk mellett még külön „bagatell“ eljárásnak semmi értelme sem volna. Nem tudjuk, hogy az enquete mily titkos tanácscsal szolgált a miniszter urnak, de mi a fentebbi irányt ajánljuk figyelmébe, mert csak igy bontakozhatunk ki az ellentétek tömkelegéből, a tévedések és a rendszertelenség eredményezte bonyodalmak labyrintusából. Ezen eszme talán bövebb megvitatást érdemel, semmint ezen évi szemle alkalmával lehetséges, de át kell térnünk a fizetési rendeletekről szóló törvényjavaslatra, melynek mi hö pártolói vagyunk. Megengedjük, hogy nem sok pernek fog általa eleje vétetni; de ha nálunk egyelöre nem is érnök el ezen czélt, ugy legalább a kereset megindításának hatályosabb jogi alakzatát képezné, mert mig most alperes a tárgyalásra való megidézésében mintegy ösztönt s felhivást lát a perlekedésre, — addig a birói fizetési rendeletben az alaptalan perlekedés és az azzal járó költekezés eredménytelensége tüntettetik fel. Konok perlekedökre és nagyon megszorult adósokra ugyan nem fog hatni az ily lélektani pressio; de hisz börtön, bot és kinvallatás sem felel meg mindig czéljának. Leghatalmasabb ellensége azonban a fizetési rendeletek sikerének az ügyvédi kar fegyelmezetlen része, miért is égetö szükség az ügyvédi rendtartás törvényesitése, mert különben nemsokára megéljük, hogy a régi olasz módra utczasarkokon és piaczokon nagy esernyös sátorokban nyittatnak ügyvédi irodák.

E sorok irása közben jut kezünkhöz az igazságügyminiszteriumtól átküldött „magyar váltótörvénykönyv tervezete“, melyet a nev. miniszt. megbizásából dr. Apáthy Istvánj ogtanár ur szerkesztett. E tervezet általános indokolását a szerző lapunk utján közlé, midön munkálatát sajtó alá bocsátá. Tudjuk tehát, hogy a köz. német váltórendszabályt vevé alapul; egyuttal jelzé és indokolá az attól eltérő rendszerét, a mennyiben az egyes intézkedéseket a váltóintézmény természetének inkább megfelelő sorrendben tárgyalja. Igen természetes, hogy a javaslat becse fölött itéletet még nem mondhatunk, fentartva annak ép oly beható és sokoldalu birálatát, mint a keresk. törv. könyv tervezete tekintetében is a szakközönség igényeit teljesen kielégitve véljük.

Évi szemlénk kiegészitéseül még elkerülhetlenül emlitést kell tennünk a felsöbb oktatásról (ide értve a jogakademiák) rendezéséről szóló törvényjavaslatot. E javaslatot s indokolását külön mellékletben közöltük (28. sz.). Feltünönek találjuk, hogy az a legközelebbről érdekelt jogtanári kar részéről szó nélkül hagyatott. Pedig, hogy sok szó fér hozzá, arra elegendö azon megjegyzésünk, hogy a javaslat nem egyéb, mint — horrendum dictu! a mostani állapotoknak törvénybe czikkelyezése. Katholikus, kálvinista, lutheránus és kir. jogakademiák! Mein Herz, was willst du noch mehr?

Ime bemutattuk a lefolyt évnek reformtörekvéseit.

Lám mint pezseg és buzog nálunk a szellemi erö és tevékenység, melylyel az egész müvelt világ és egész századunk vivmányait fölkaroljuk, hogy önmagunk

alkotó erejével hozzá járulva, — teremtsünk nagy semmit! És e tényezők közt a legelső, mert legkiválóbb helyet foglalja el a magy. tud. akadémia. Ennek méltóságteljes nyugalmát nem zavarja meg jogfejlődésünk küzdelme; nem törődik a codificatio és az élet egyéb apró viszontagságaival, — hanem a helyett mentül kevesebbet gondol magával a jogtudománynyal! Az egész évben még csak egy árva jogi értekezés sem olvastatott fel (Matlekovits S. munkatársunk székfoglaló beszédén kivül). Pedig a tud. akadméia tagjai vitték a nagy szót az országbirói értekezletben, ők követelték az oszt. polg. törv. könyv kiküszöbölését, és most, midőn magyar. polg. törv. könyv alkotásához kellene látni — a tud. akadémia mint a szellemi rokkantak háza szerepel!

A haladás szálzóját a jogtudomány küzdterén évek óta csak a m. jógászgyülés lobogtatja. Jogéletünk regeneratiójának nagy feladatánál a magy. jogászgyülés szolgált egyedül némi tájékozásul sőt zsinórmértékül, mint péld. a keresk. törv. könyv kidolgozásánál; továbbá a perrendbeni szóbeliség és közvetlenség alapjának, ugy szintén az önálló magyar magánjogi törv. könyv több nagy horderejü alaptételeinek elvi elfogadása által. Óhahajtjuk ezért, hogy a jogászgyülés tagjainak buzgósága el ne lankadjon soha, s igy örökre büszkeségem lehesen e társulás eszmejének megpenditése.

Dr. Dárday Sándor.

Pár szó az igazságügyi statistika érdekében.

Midőn a központi kormány 1867-ben kineveztetett, s az igazságügyér a felügyeletére bizott intézményeket, s a rendelkezése alá került eszközöket számba vette: az igazságügyi statistikát nagyon elhanyagolt állapotban találta.

A megelőzött rendszerváltozások az adatgyüjtést lehetetlenné tették; és különben is a statistika ez ága még mindig oly szük körre szoritkozott, hogy az igazgatás czéljain kivül egyébhez alig nyujthatott némi anyagot. Az elavult intézmények pedig minden irányban sürgős reformokat követeltek.

Az igazságügyér tehát, hogy véghezviendő átalakitási müveleteihez biztos alapot szerezhessen, az igazságügyi statistikára kiváló gondot forditott. Miniszteriuma kebelében annak kezelésével rendes előadót bizott meg; ki mig egyfelől az adatok pontos beszolgáltatását ellenőrizte, s a beérkezetteket feldolgozá, másfelől az igazságügyi statistika körének szélesbitéséről gondoskodott.

Ezen intézkedés meg is termé a maga gyümölcseit. Az igazságügy minden ágazata a statistika körébe vonatott; s ama nehézségek daczára, melyek lépten-nyomon felmerültek, az adatgyüjtés körül oly tevékenység fejlett ki, a melynek eredménye mennyiség tekintetében a legtulzóbb igényeket is kielégitheti.

Azonban mi értékük lehet az oly adatoknak, melyek nem pontosak s nem megbizhatók, s melyek ennélfogva lehozásokra (deductio) biztos eszközt, további következtetésekhez szilárd alapot nem nyujtanak? Épen semmi, sőt kevesebb a semminél, mert tévutra vezethetnek.

Pedig igazságügyi adataink tulnyomó részét e hiányok jellemzik.

A ki adatgyüjtési eszközünk és szerveinket ismeri, legkevésbbé sem ütközik meg e jelenség felett. Oly adatgyüjtési rendszer mellett, mely a felelősség elvének gyakorlati alkalmazhatását lehetetlenné teszi, s az adatgyüjtés ellenőrzéséről nem gondoskodik, kedvezőbb eredményt várni sem lehet.

Hazánkban a közvetlen adatgyüjtésre nézve tulnyomólag a táblázati rendszer van használatban. E szerint az egyes igazságügyi intézményeknél a naponkint előforduló tényekről a folvételi mintáknak megfelelő rovatokkal ellátott előjegyzési könyvek vezettetnek, melyeknek összegei az év végén az egyes rovatok szerint összeadatnak, s a folvételi minta illető rovatába iratnak.

E módszer azonkivül, hogy az adatok gyüjtéséhez a tiszta jogi fogalmak birtoka mellett igen éles statistikai érzéket is igényel, még ama hátránynyal van összekötve, hogy az adatgyüjtésnél a legnagyobb figyelem mellett is igen könnyen hibák csuszhatnak be, s ha azok a végösszegzésnél netán felmerülnének, felkutatásuk s kiigazitásuk lehetetlenné válik, mivel a használt számjegyek csak a mozzanatokat jelölik meg, és nem tüntetik ki egyuttal az ügyet is, melynél azok előfordultak. Továbbá, hogy a már kész kimutatások át-, illetőleg felülvizsgálása csak ugy lehetséges, ha az azokra vonatkozó összes ügyiratok átnézetnek, a mi főleg a nagyobb ügyforgalmu intézményeknél roppant munkát igényelne, és mégis kétes eredményt szolgáltatna. Végre, hogy a felfedezett hibákért az adatgyüjtőt felelősségre vonni nem lehet; mert mindig mentségéül hozhatja fel ama körülményt, hogy a rovatok összefüggését nem fogta fel, s szövevényéből nem tudott kibontakozni.

És e mentséget el kell fogadnunk, mert igazságügyi intézményeink tulnyomó részénél a közvetlen adatgyüjtést irnokok végzik, s ezek vagy oly egyénekből állanak, kik az ahhoz szükséges ismereteket még csak ezután szerzik meg, vagy olyanokból, kiknek már nem lesz alkalmuk, hogy azt megszerezhessék. Nálunk nem oly nagy a minősitett egyének száma, hogy belőle a segédhivatalokhoz is jusson. Adatgyüjtőink közül tehát a jog- és statistikáról kevésnek van némi fogalma, s igy a tulnyomó rész a legjobb akarat mellett sem volt képes használhatót létrehozni.

Azonban ezek közt is igen sok van, kiknél nemcsak a tehetség, hanem az akarat is hiányzik. S miután ez irányu működésüket ellenőrizni nem lehet, az adatgyüjtésre kevés vagy épen semmi gondot sem forditanak, annyira, hogy midőn az év végén az intézmény kimutatását elkészitniök kell, az adatokat vagy a hibásan vezetett előjegyzési könyvből meriteni, vagy légből kapkodni kénytelenittetnek.

Mindnyájan tudjuk, hogy a statistikai kimutatás a szó szoros értelmében oly közokmány, mely a kiállitó által hivatalos hatásköréhez tartozó tényről adatik ki (1868. LIV. tczikk 165. §.); azt is tudjuk, hogy mindazon visszaélések, melyek szerkesztésük körül elkövettetnek, az 1871. évi VIII. tczikk 17. §-ában körülirt hamisitás büntényének következményeit vonják maguk után: mindazonáltal meg vagyunk győződve, hogy ha lenne is oly intézmény, mely az adatgyüjtés fontosságát ellenőrizné; az ecsetelt körülmények között sohse jutna eszébe, a felmerült visszaéléseknek ily szigoru vagy ennél jóval enyhébb büntetéssel való megtorlása.

Lehetetlenre senki sem kötelezhető. Ha pedig azt követeljük, hogy a fenálló rendszer mellett szerzett adatokért akár az adatgyüjtő, akár az intézmény vezetője felelősséget vállaljon, merő lehetetlenséget követelünk.

Statistikai adataink megbizhatlanságának másik főokát az adatgyüjtésre szükséges felügyelet hiánya képezi.

Az intézmények vezetőinek érdekükben állana ugyan, hogy az adatgyüjtés pontosságát ellenőrizzék, mert a fenálló gyakorlat szerint a kimutatások tartalmáért a felelősség első sorban őket illeti, azonban az adatgyüjtési módszer ismert hiányai miatt az ellenőrködés lehetetlenné válik. Ennélfogva a felügyeleti jogot csak annyiban gyakorolhatják, a mennyiben a már kész kimutatásban számtani hibákat észlelnének, azonban ezeknek kijavitásánál is nem a valóság, hanem az egy meg egy szabályai szerint kénytelenek eljárni. Hasonló, sőt mondhatni kedvezőtlenebb helyzetben van a főfelügyeletet gyakorló igazságügyi miniszterium is.

Ily eszközökkel s ily szervezet mellett készül igazságügyi statistikánk.

Pedig ha a statistika valamely ága arra van hivatva, hogy élvezhető gyümölcsöket teremjen: akkor az mindenesetre az igazságügyi.

Az elsőfoku biróságok, melyek anyagának legtetemesebb részét szolgáltatják, s melyeknek adatainál az emlitett baj legnagyobb mérvben mutatkozik, megszüntek törvényhatósági intézmények lenni: hibáikat s mulasztásaikat többé nem rejthetik a törvényhatósági önkormanyzat palástja alá, mert az igazságügyér a törvény korlátain belül az igazságügyi összes szervek felett rendelkezik s felügyeleti joga már nem üres szó, hanem lélek és élet, melynek érvényesithetésére a törvény hathatós eszközökről gondoskodott.

A felelősségre vonható közegeknek tehát egész sora áll rendelkezésünkre, s igy csakis a felelősség érvényesithetésére szükséges föltételekről kell gondoskodnunk.

*

Ezek közt első helyet foglal el: hogy a felvételi minták egyszerüek, s az adatgyüjtő által tökéletesen felfoghatók legyenek;

hogy az adatgyüjtést oly egyének végezzék, kiktől a felvételi minták kitöltésére szükséges ismeretet a törvény alapján is megkövetelhessük;

hogy az adatokért az adatgyüjtő legyen felelős;

hogy egy oly intézmény állittassék fel, mely az adatgyüjtés pontosságát ellenőrizhesse.

A legutóbbi nemzetközi statistikai congressus az adatgyüjtésre nézve oly módot hozott javaslatba, mely egyszerüség s megbizhatóság tekintetében a használatban levőt jóval fölülmulja.

E szerint a szokásos rovatozott felvételi munkákat kérdő lapok pótolják, melyek az igazgatás és törvényhozásra nézve szükséges adatok iránt kérdéseket tartalmaznak. E kérdések ugy vannak szerkesztve, hogy az azokra illő feleletet pár szóval lehessen kifejezni. Az adatgyüjtés tárgyát tevő minden ügy egy ily kérdő lapot nyer, mely az annak alapját képező irathoz csatoltatik, és azzal együttesen kezeltetik. Ha az ügyben oly mozzanat történt, melyre nézve a lap kérdést tartalmaz, az illető felelet a mozzanat megtörténtekor mindjárt beirandó,

Az ekképen kitöltött kérdő lapok szolgáltatják a statistika nyers anyagát.

E rendszert igazságügyi adataink gyüjtésénél a legjobb eredménynyel lehetne alkalmazni, mert használata által mindazon bajok megszünnének, melyeket a divatozó módszer hibájául róttunk föl.

A kérdő lapok kitöltése csak jogi ismeretet igényelne. Az oly ritkán található statistikai érvek hiánya többé nem képezhetne akadályt. Továbbá a felfedezett hibák kiigazitását mi sem gátolhatná, mert a kérdő lapok nemcsak a mozzanatokra nézve adnak felvilágositást, hanem egyuttal azon ügyre nézve is, a melyre azok vonatkoznak. És végre azon igen gyakori mentséggel, hogy a minták rovatainak összefüggését nem fogta fel; s szövevényéből nem bontakozhatott ki, többé senki sem élhetne; mivel a rovatokat egymástól teljesen független kérdések pótolják.

Az adatgyüjtőnek, hogy adatai pontosak lehessenek, az adatgyüjtés tárgyát képező ügyet tökéletesen kell ismernie, ennélfogva a dolog természete hozza magával, hogy a kérdő lapok kitöltését az előadók végezzék. De másfelől a munkának eme beosztása azért is szükséges, mivel az előadók és hasonló minőségben működő egyénektől a törvény alapján is megkövetelhetjük, hogy a kérdő lapok rendszere mellett egyedül megkivántató jogi ismerettel birjanak; s ekkép a fölfedezett hibáknál mi sem szolgálhat mentségökül.

Az adatgyüjtés pontosságát már maga az intézet vezetője is könnyen ellenőrizhetné az által, ha a mozzanatot képző intézkedés aláirása alkalmával a kérdő lapot megszemléli, s a felelet helyességéről magának meggyőződést szerez. Azonban eme eljárás mellett gyakran azon eset fordulhatna elő, hogy az intézmény vezetőjének önmagán kellene az ellenőrzést gyakorolnia, (mint pl. a legtöbb járásbiróságnál) a mi pedig tapasztalás szerint egyértelmü volna azzal, ha őket az ellenőrzés alól kivonnók. Szükséges tehát egy oly intézmény felállitása, a mely a felügyeletet ezek felett is gyakorolhassa. Ilyenek lennének pedig a statistikai bizottmányok.

Ezen bizottmányokat az intézmény három legkiválóbb tagjából, és pedig olyformán kellene alakitani, hogy az igazságügy mindazon ágára, melyekre nézve a hozzájuk érkezendő kérdő lapok vonatkoznak, egy-egy szakember legyen.

Minden igazságügyi intézménynél egy ily bizottmány állitandó fel. Az ügyészségek és járásbiróságok azonban azon törvényszék statistikai bizottmánya alá tartoznának, melynek területére terveztettek.

Az igazságügyi stastistikai bizottmányok területükön ellenőrködnének az adatgyüjtés pontossága felett; s e czélból felügyelnének, hogy az iktató-, mutató könyvek s a kérdő lapokat s az adatgyüjtés egyéb segédeszközeit lelkismeretesen vezessék a statistika tárgyában kelt rendeleteket pontosan végrehajtsák, s a tapasztalt visszaélések megtorlása iránt intézkednének.

Feldolgozzák a végleg befejezett ügyek hozzájuk küldendő kérdő lapjait.

Hogy pedig a statistika a valóságot annál hivebben tükrözze vissza, működési körüket arra is ki kellene terjeszteni, hogy jogi intézményeinket hatásaikban tanulmányozzák, s a mennyiben hiányokat fedeznének fel, tapasztalataikról időnkint adatokkal igazolt jelentést tegyenek; szóval a statistikát gyakorlatilag is müveljék, s mintegy a jogélet és törvényhozás közt közvetitők legyenek.

Ily szervezet mellett rövid idő alatt igazságügyünk összes bajait felismerjük, s az eltávolitásukra szükséges óvszereket bizton alkalmazhatjuk. A törvényhozás és igazgatás szilárd alapot nyer. Az ideiglenes állapotoknak vége szakad. Az idegen jogintézmények átvételével járó veszélyeket kikerüljük. S minden, mit e téren létrehozunk, viszonyainknak hü tükre, a mi „testünkből való test, és vérünkből való vér“ leend.

Warga László,
igazságügyminiszteri titkár.

Telekkönyvi curiosum.

A jogeset, melyet elmondandók vagyunk s mely mindhárom biróság, mint telekkönyvi hatóság által el lett döntve, tulajdonkép a curia elvi jelentőségü határozatai közt (lapunk mellékletén) volna közlendő. De nemcsak azért, mivel e jogeset Debreczen szab. k. városra nézve egyedül — tehát localisált — elvi jelentőségü, de mert az a legfőbb itélőszék határozatai közt inkább volna curiosum, mint e helyütt — habár itt egyenesen curiosumnak czimezzük — s végül, mert az egész nem tesz feleslegessé egy kis commentárt: kellett e jogesetet a félhivatalos közlemények rovatából kiküszöbölni.

E. J. és neje b.-ujvárosi lakosok D. J. és nejétől egy debreczen-városi külsőséget vevén meg, e vételről a telekkönyvi rendeletnek megfelelő okmány ellátva a bekeblezési engedélylyel lett kiállitva. Ennek alapján a vevők a tulajdoni bekeblezésért folyamodván, a debreczeni kir. törvényszék kérvényezőket „minthogy debreczeni tanyaföldet a telekjegyzőkönyvbe is bejegyzett helyi rendszabály szerint csak helyben házzal biró városi polgár szerezhet csupán“, mint b.-ujvárosi lakosokat bekeblezési kérvényökkel elutasitotta s egyben az előjegyzést elrendelte oly feltétel alatt, hogy kérvényezők egy évi határidő alatt felvevén a debreczeni polgárságot és egy itteni belsőséget szerezvén, e tényekkel igazolhatják majdan az előjegyzést.

Kérvényezőknek mit volt mást tenniök, mint ily meghagyásra felfolyamodásilag elpanaszolni, hogy „mi pedig a szükséges kellékekkel nem dicsekedhetünk“ és miszerint az igazolás „oly feltételhez köttetett, a melytől pénzzel tele erszény el nem maradhatna“. Legtalálóbb a felfolyamodás következő két mondata: „Mivel, hogy egy év alatt a tanyavétel után házat is képes legyen szerezni olyan sorsu ember, mint mi, tele erszényről is a tekintetes törvényszéknek kellett volna gondoskodni. Az akarat nálunk különben nem hiányzanék, csakis az anyagi képesség (a nervus rerum) hiánya nem engedi.“

A kir. itélő tábla az előjegyzést egy varázsütéssel bekeblezéssé változtatván: a debreczeni kir. törvényszék a megváltoztató végzést felfolyamodás czéljából kézbesitette a jogilag érdekelt feleknek. De ugyan kinek kézbesithette azt vevők és eladókon kivül? Bizonyára valamely közvetve érdekelt dologbeli jog alanyának! Ki lehet tehát az, kit egyenesen felfolylyamodásra hiv fel az eljáró törvényszék az eladókon kivül? Ne találgassuk, ki lehet a telekkönyvi rendelet szerint esetőleg jogilag érdekelt fél közül a mi emberünk, ez ut nem vinne eredményre, mert ez „ő“ a debreczeni főpolgármester.

A tehát jogilag érdekelt főpolgármester actio popularis-ként (mert *magánjogilag*, mint kellene a felfolyamodónak, nincs érdekelve) benyujtja felfolyamodását s a jogászgyülés enfant terribele-je (Vrabélyi György) által (az igaz hogy csak toastban) csalhatlannak declarált legfőbb itélőszék az első biróság végzését, ugy a mint az disponál, szőröstől-bőröstől azon indokolással hagyta helyben, mivel a helytelen bejegyzést is mindaddig, mig törölve nincs, respektálni kell.

Eltekintve attól, hogy a bejegyzett statutum törlése miként lesz eszközölhető s hogy a telekkönyvi publicitás elvét a szélsőségig látjuk a fenti indokolásba vive, illetőleg alkalmazva ott, hol az nem is szerepel, mert alakilag is szembetünően semmis bejegyzés nem létezőnek tekintendő, különösen akkor, midőn mondhatni, hogy a publicitás elve telekkönyvi rendszerünk-

ben — hátrányunkra constatáljuk — nem következetesen keresztül vitt juris ratio a maga helyén sem t. i. oly bejegyzéseknél, melyeknél — minthogy formailag correctek — kívánatos volna fölötte; kérdjük mi vitte arra a legfőbb itélőszéket, hogy az előjegyzést s különösen az igazolás azon módját hagyta helybe, melyet egy debreczeni felfogás naiv volta még menthetővé tesz. Ha már a publicitást hangsulyozza indokában, tagadja meg az előjegyzést is, mert különben igazán az előjegyzés oly módját kellett elfogadnia, „melyhez pénzzel tele erszény szükséges". Nem tudjuk minő traditio a hétszemélyes tábla idejéből szülte meg a közlött elbirálást, s ha bár mi a hétszemélyes tábla azon döntvénye, mely szerint a lex amortisationist nem tartotta tekintetbe vehetőnek a kért tulajdoni bekeblezés megtagadására nézve, s a jelen jogeset elbirálása közt nem találunk bizonyos magasabb jogelvet, melynek mint közös elvnek lenne folyománya a két jogeset elbirálása: a laicus olynemü áramlatot észlelhet saját szempontjához képest azok eldöntésében, mely áramlat separatistikus intézmények convalidatiójára czéloz.

Végre aztán minő faja a bejegyzésnek a statutum bejegyzése, bekeblezés, előjegyzés, feljegyzés?! Minő minőségben hagyatik az érvényben?

Döntvény-cultusunk idejében, a mely oda látszik hajolni, hogy a világos jog ellenére (contra jus clarum in thesi) alkotott döntvény respectálásában culminálni törekszik: nem zárhatjuk be jobb kivánattal közlésünket, miszerint e jogeset eldöntésében rejlő elvre nézve ne leljen alkalmazást ezen jelszó: jus facit inter omnes scl. ex Debreczen.

JOGIRODALOM.

„A törvénykezési orvostudomány gyakorlati kézikönyve, különös tekintettel a legujabb szabályrendeletekre, orvosok, jogtudósok és tanulók számára irta dr. Grosz Lajos". — Pest, 1873. (Kiadja Pfeifer Ferdinánd. 3 frt. 60 kr.)

A magánjogi és büntetőjogi igazságszolgáltatás egyaránt, sok esetben veszi igénybe az orvos szakértő véleményét; amannál házassági, gondnoksági, végrendelkezési és viselősségi kérdésekben merül leginkább fel szüksége; emennél az életbiztonság, testi épség elleni büntettek tényálladékának megállapitása s a beszámitás kérdései képezik alkalmait.

Mindkét ezen szempont megemlitése fölössé teszi hosszas fejtegetését annak, hogy mennyire kivánatos, miszerint az orvos előtt az illető jogi, a jogász előtt az illető orvosi elvek és ismeretek kellő világlatba helyeztessenek, hogy mindketten együtt működve, az összerüen fonforgó közös feladatot minél tökéletesebben megoldhassák.

A törvényszéki orvostudomány, mely a két szaknak ezen összeolvasztását közvetiti, hazánkban mindeddig nem nyert nagy lendületet. Tárgyának tulnyomón büntetőjogi oldalánál fogva, a legujabb időkig annyira elhanyagolt bünvádi eljárás oly fényüzési czikkének tekintetett, melynek elsajátitására jogászaink nem igen aspiráltak. S lehet-e csodálnunk ezen közönyt, ha megfontoljuk, minő állapotban van — végre is a „közép-európai államok" közé számittatni szokott — Magyarországon a rendészet, a vidéken még mindig a bünvádi eljárás s az ész(?)jogi alkalmazásban levő anyagi büntetőjog?!

Rendészetünk s nagyrészt bünvizsgálataink is — ha a franczia és angol rendészettel vagy csak a bécsivel s a nyugati vizsgálati eljárással összehasonlitjuk — oly primitivitást tüntetnek fel, mint egy miscén kőbalta vagy kőkés, ha egy modern aczélfegyver mellé fektetjük.

Ily állapotok mellett nagyon természetes, hogy nálunk a törvényszéki orvostudomány irodalma és ismerete az ötvenes évekig még azon szinvonalat sem érte el, melyre Galenus, a szinlelt betegségekről irott hires értekezésével hazájában korában vitte.

Dr. Grósz Lajos kétségtelen érdeme, hogy Magyarországon a törvényszéki orvostudomány irodalmát megalapitotta, s a magyar jogászi és orvosi olvasó közönség részére hozzáférhetővé tette. E tekintetben elsőségét már 1858-ban, Nagyváradon megjelent törvényszéki orvostudományával biztositotta.

Jelen munkája annak bővitett kiadása csak. Habár szerző ezt sem a mű czimlapján, sem előszójában ki nem mondja, kitünik az abból, hogy az olvasó, nagy meglepetésére mindenütt, hol szerző jogra utal, oly idézetekkel találkozik, mint: „erről a büntető törvénykönyv következőleg szól" — „A büntető perrendtartás 95. §. ezen tárgyról következőleg szól", — mely idézetek utóbb osztrák törvénykönyvi szövegeknek, s igy az osztrák törvénykönyv ideje alatt készült első kiadás változatlan átvételeinek bizonyulnak, holott szerző az előszóban az észak-német törvénykönyv meghatározásait helyezi olvasóinak kilátásba, mely igéretét azonban csak a testi sértésekről szóló fejezetben váltotta be.

Ez egyébiránt mellékes körülmény, mert a jogász ezt ugyis rectificálja; az orvosra nézve pedig megelégszünk, ha csak az osztrák büntetőtörvénykönyvben és bünvádi eljárásban foglalt jogászi tanokat is sajátitja el. Sokkal fontosabb a könyvnek természettudományi, azaz orvosi része, mert ebből mi, jogászok óhajtunk tanulni.

Ezen irányban, ugy hiszszük, fenálló viszonyainkhoz képest, az előttünk fekvő mű eleget tett, midőn az orvosi tudománynak azon kategoriáit kijelölte, melyek a törvénykezés folyamában jelentőséggel birhatnak, s a jogászt jó anyaként erre is arra is, mit nagyrészt ugyis tudnia kellene, ismételve figyelmezteti, csakhogy valahogy zavarba ne jöjjön.

A természettudományok mai haladottsága és átalános terjedése mellett sok olyan boncztani és vegyészeti kérdés, mely a „Peinliche Halsgerichtsordnung" idején még a szakértők kizárólagos titkát képezé, ma már sok encyclopaediai műveltségü laikus előtt ismeretes: míg másrészt kétségtelen, hogy nálunk a természettudományok oly popularitásnak, mint a nyugaton, még nem örvendnek. Laikusoknak szánt tudományos munka megirásánál a szerző rendszerint zavarban van, vajjon keveset vagy sokat hitelezzen-e olvasóinak s kétségtelenül legbiztosabban jár, ha in dubio egy minimálkészültséget vesz fel s a legelemtárisabb dolgokat megmagyarázza. Ehhez tartotta magát szerzőnk is, és sok helyütt, ott, hol már a tudományos fejtegetés kezdődnék, azzal metszi el (mint a 211. lapon), „egyébiránt az ügyes szakorvos mindenkor felvilágositást adhat a felett". . . . . .

Ha igazságosak akarunk lenni, nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a munka magát „gyakorlati kézikönyv"-ként mutatta be, s mint ilyen, a praktikusnak kitünő utmutatásokat szolgáltat, melyek a tárgyak változatosságához képest, helyenkint igen tanulságos orvosi ötletekben jelenkeznek; ilyen p. o. azon gondolat, hogy a vakság szinlelésének constatálására czélszerü az állitólagos vak szeme felé egy szurást szinlelni s ha összerezzen, akkor magát elárulta. Szerző tanácsaival sok helyütt annyira részletekbe ment, hogy mint a 218. lapon az elmebeteg vizsgálatáról szólva, azon tanácsot adja: „ha a vizsgált kőszoborként mozdulatlan és semmi kérdésre sem felel, ugy ezekkel fel kell hagyni". . . . .

Egyébiránt számos iránypéldák (törrel sebesitett ügyvéd, elmebeteg fazekas, megvert gyümölcsárusnő stb.) is emelik a munka gyakorlati hasznát s kivánatos, hogy törvényszéki orvosaink látleleteik irásánál azokat szem előtt tartsák.

A munka függelékei között a legujabban megjelent alkalomszerü miniszteri rendeleteken felül, még egy anatomiai vázlatot is találunk, mely már a műszók szempontjából is nagyon helyén van. Átalában a munka jó magyarsággal van irva s műszavai a fogalmakat, melyekre gondolvák, elég szabatosan fejezik ki. Szerző, ki a jog- s államtudományi műszótár-társulat egyik tevékeny tagja, ez irányban finom érzékkel bir. Az e műben található sok sajtóhiba a magyar könyvek átalános baja.

Egészben a munkát vivmánynak tekintjük és minden jogásznak őszintén ajánlhatjuk; a törvényszéki orvostudománynyal foglalkozóknak pedig azon tanácsot szeretnők adni, hogy az eddig követett Henke-féle rendszer tovább művelésén felül, szorgalmukat kiválóan fontos jog-orvosi esetek gyüjtésére és rendszeres összeállitására forditsák; mert a rendészeti, vizsgálóbirói és törvényszékorvosi érzék csak a sajátszerü esetek, a praecedensek sokaságának tanulmányozása által finomulhat és edzhetik meg.

Ily értelemben alkalmaznók e helyütt a közmondást:
„Grau ist jede Theorie, grün ist das Leben."

Dr. Emmer Kornél,
pesti kir. törvényszéki biró.

Törvénykezési szemle.

A törvényt egyrészről a tudomány, másrészről a gyakorlat fejleszti; az előbbi adja annak mikénti alkalmazására nézve az irányt, mig a gyakorlat próbaköve az életrevalóságnak.

Elméleti tudomány nélkül jó törvény nem jöhet létre, s oly gyakorlat, mely az elmélet mellőztével csak a concret eset körülményeiből indul ki, mely a jogkérdésben nem az elveknek, hanem a pillanatnyi behatásnak hódol, nem lesz képes jogbiztonságot teremteni; mert határozatainak ingatag volta által megfosztja a feleket azon biztos alaptól, melyen jogügyleteiknek épülnie kell.

Ha ez áll — mint tagadhatlanul áll is — mindenütt, ha az egyöntetü eljárás s a tudomány elveinek megtestesitésére alapitott gyakorlat a jogbiztonság egyik legfontosabb eszköze, — kétszeres mérvben jelentkezik ez nálunk, hol a hézagos anyagi törvényeket a tudomány elvein álló s azokra alapitott gyakorlatnak kellene a törvény hiányát pótolnia.

Az ingatag, az elvnélküli s a fenforgó eset körülményeit az elv helyett előtérbe helyező igazságszolgáltatás főeszközlője a perek szaporitásának; mert a hason esetekben eltérőleg hozott határozatok reményt nyujtanak a per meginditásakor oly félnek is, ki ha egy s ugyanazon elv következetesen alkalmaztatik, ezzel ellenkező alapon álló jogügyével fellépni nem bátorkodott volna.

Az igazságszolgáltatás tehát kielégitő csak akkor lesz, ha a tudomány elveit alkalmazza, és pedig következetesen alkalmazza.

Az igazságszolgáltatásnak e téren való következetes működésére hatni lesz lapunk e rovatának kiváló feladata.

E feladat felismerése folytán működésünk odairányul, hogy egyrészről a nyilvánosság elé hozza az igazságszolgáltatás mindazon hiányait, melyek akár annak következetlensége, akár a tudomány elveinek szem elől tévesztése folytán származnak; másrészről, hogy alkalmat adjon megvitatására azon kimondott elveknek is, melyeknek helyessége akár a törvény rendelkezéseit, akár a tudomány elveit tekintve vita tárgyát képezheti; melyeknél tehát a helyes irány feltalálására a kölcsönös eszmecsere nyujthatja a legbiztosabb utat.

Tapasztalatainkat ezen uton érvényesitendjük. Tapasztaljuk ugyanis, hogy az egymással ellentétes elvek kimondása nem tartozik a ritka esetek közé még akkor sem, midőn a tételes törvény mikénti magyarázatáról van szó. Példákkal is szolgálhatunk ez állitásunk igazolására:

Az ági örökösödést meghatározzák az ideiglenes törvénykezési szabályok, s mégis épen e részben egy igen gyakran felmerülő esetben, folytonosan ellenkező határozatok hozatnak ma is, ellenére annak, hogy az ezek alapjául szolgáló jogszabályok élete a 12 évet már tulhaladta. — Oly esetben ugyanis, ha a közszerző házastársak egyike elhalván, utána a gyermek örökölt s ez is elhal, azon felmerülő kérdés, hogy utána az örökjog az életben maradt másik szülét illesse-e vagy a vagyon mint az elhalt egyik szüle ágáról származott, az ezen ágon levő oldalrokonokat illesse-e? ma sincs eldöntve, s a legfőbb itélőszék hol azon alapon, hogy e vagyon mint közszerzemény nem képez ági vagyont, a közszerző házastársat mondja ki az örökléshez hivatottnak, hol pedig az elhalt szüle oldalrokonait jelenti ki az örökösödésre jogositottaknak; mert e vagyon tőle származván, az oldalrokonok ily vagyonban az életben maradt szülőt megelőzik.

A telekk. rendelet 148. §-a kijelöli azon eseteket, midőn a bekebelezés eredeti érvénytelenség miatt megtámadható; e szakasz alkalmazásánál következetesen kellene tehát eljárni annak kimondásánál is, hogy a bekebelezés ily alapon leendő megtámadására ki van jogositva. Ámde e részben is hiába keresnők az egyenlő eljárást. Egyik határozatban azon elv jelentetik ki, hogy miután a bekebelezés érvénytelenitése csakis az előbbi telekkönyvi állapot helyreállitására irányulhat, ennek eszközlése végett felperesként fellépni csakis azon fél lehet jogositva, ki már a telekkönyvben be van jegyezve, s igy az érvénytelenség kimondása esetén joga minden további cselekmény hozzájárulta nélkül feléled, más esetben ismét azon alapon, mert a telekkönyvi rendelet idézett szakasza azt, hogy csakis a bejegyzett fél lenne ily keresetre jogositva, nem rendeli, — minden félnek, a ki a kitörlés által érdekelve van, keresetjogot enged.

Hason ellentétes eldöntések tárgyát képezi a jóhiszemüség kérdése is ingatlan javak megvásárlása esetén. Egyszer kimondatik, hogy azon körülmény, hogy az ingatlan vagyon már előbb másnak eladatott, s erről a vevő tudomással birt, még magában a roszhiszemüséget meg nem állapitja; máskor hason indoknál fogva a vevő roszhiszemünek mondatik ki.

E nehány példa is eléggé tanusitja, mily fontos kérdésekben, hol csakis a tételes törvény alkalmazásáról van szó, sem létesült határozott megállapodás. És hány kérdés van ilyen! Az ily következetlenségeknek a nyilvánosság elé hozása képezendi szemlénk egyik feladatát, és pedig nemcsak registrálva az ellentétes határozatokat; hanem birálatilag megvitatva, hogy melyiket tartjuk helyesebbnek? Ezen irány inditandja meg az eszmecserét s ád módot arra, hogy a megállapodásnál — ha ugyan ilyen létesülend — a helyesebb irány fogadtassék el. — Ezen álláspontoknál fogva a most csak futólag emlitett kérdéseknek a most jelzett irányban leendő megvitatására még visszatérünk.

De akadnak oly határozatok, sőt főbb bíróságainktól is, melyek oly helytelenek, hogy e tekintetből kell azokat a nyilvánosság elé juttatni, s ez által lehetőleg megakadályozni, hogy hason határozatok hozatala által a hazai igazságszolgáltatás ne compromittáltassék. — Nem kell messze menni példáért a mai számunkban közlött czikk, melyben egy debreczeni telekkönyvi eset van közölve — úgy hiszszük — elég tanúságot tesz állitásunk mellett. E határozat azonban nem magában áll: olvastunk több hasonlót is, igy a többi között egy királyi táblai itéletet, melyben az elsőbiróság itéletének azon része, mely szerint a vádlott elitéltetett, megváltoztatott és a vádlott felmentetett, ugyanazon itéletnek azon része azonban, mely szerint a vádlott kártéritésre itéltetett, érintetlenül hagyatott. Hallotta-e már valaki, hogy a büntetésre méltó cselekvény alól felmentett vádlott fenyitő úton azon büntetésre méltó cselekvény folytán származott kár megtéritésére itéltessék, mely cselekvényben bünösnek nem találtatott? Pedig ez is megtörtént!

De vannak igen számos esetek — s szemlénk kiválólag erre irányozandja működését — melyekben a kimondott határozat sem nem azon oknál fogva érdemel megtámadást, mert már más alkalommal kimondott elvbe ütközik, sem mert absolute helytelenséget tartalmaz; hanem melyekben a kijelentés által oly elv van megállapitva, mely fontosságánál fogva annak megvitatását s az eszmecserét indokolttá teszi.

Ilynemü határozatok közlésénél a czél különböző lehet. Ugyanis:

vagy a határozatban kimondott elv helytelensége szándékoltatik a közleményben kimutattatni, vagy pedig a kimondott elv helyessége világittatik meg a tudomány szempontjából s szemben a gyakorlati életben vagy a tudományban felmerült ellenkező nézetekkel.

Nem feledkezünk meg azonban arról sem, hogy a bíróság mellett van igazságszolgáltatásunk egy másik fontos tényezője is: az ügyvédek. Ezek működése is tárgyát képezendi szemlénknek.

E téren is van ok, itt is üdvösen hathat a jóakaratú birálat; mert tagadhatlan, hogy számos per az ügyvéd hibája miatt helytelen czimen indittatik, vagy a kérelem helytelenül formuláltatik, vagy a per nem kellő szempontból felfogva tárgyaltatván, az az ügyvéd hibája miatt vesz el; más esetben meg a biró az anyagi igazság érdekét az ügyvéd helytelen működésének feláldozni nem akarván, kötté igyekszik vágni jól roszul a gordiusi csomót, s hoz egy oly itéletet, mely a birálatot semmiképen sem állja ki, s ennélfogva a helytelen munka helytelen eredményt szül. Ezt naponként tapasztalhatják bíróságaink, mert a felületes működés oly ügyvédeknél is, kiktől a törvényismeret különben el nem vitatható, napirenden van.

Az ügyvédek egészen szem elől tévesztik, hogy a kereseti kérelmet akképen szerkeszszék, hogy az végrehajtható itélet alapjául szolgálhasson. Igy p. o. az ingatlanság egy bizonyos részének kiadatása iránt előterjesztetik a kérelem, mely egyszerüen oda terjed, hogy alperes a per tárgyát képező birtok felének vagy általában bizonyos meghatározott részének kiadatására köteleztessék, a nélkül, hogy az iránt, miként történjék a tényleges kihasitás, csak szó is emeltetnék, mintha nem volna ez a kérdésnek egyik fontos oldala; mintha az a per tárgyát

nem is képezné. A bíróságok a felületességben rendszerint követik az ügyvédet s az itéletben a birtok bizonyos részének kiadására kötelezik alperest a nélkül, hogy kijelölnék, mely része a birtoknak és miként hasittassék ki, s a nehézségek azután a végrehajtásnál állanak elő; ott a kérdés meg sem lévén vitatható, beáll a legnagyobb zavar s a foganatositás a felek érdekeinek szem elől tévesztése mellett történik, mert azok kellő megvitatására alkalom sem nyilván, nincs alap, melyre a birói határozat fektéttessék; hanem a véletlenség határoz s az igazság; sötétben tapogatódzva kerestetik.

Nem kevesebb felületességet tapasztalunk a per czimének megválasztásánál; a tulajdonkereset birtokpernek, s a tulajdonigénykereset vagyis midőn a tulajdonjog megállapitása kéretik, tulajdonkeresetnek czimeztetik; eredeti helyszinelési felvétel ellen kiigazitási per helyett, tulajdonkereset; s a telekk. rendelet II. része szerinti bekebelezéseknél törlés helyett, kiigazitás szorgalmaztatik; arra, hogy a tulajdonkereset folytán feltétlen jog megitélése czéloztatván, igazolandó, hogy csakis alperesek érdeke forog szóban s harmadik személyek igényei sérelmet nem szenvednek, legkisebb gond sem fordittatik s rendszerint elmulasztatik az e részbeni egyetlen igazolványnak, a telekkönyvnek becsatolása, minek következménye azután vagy felperes elutasitása a passiv legitimatio hiánya folytán vagyis azért, mert ki nem mutatta, hogy alperes van egyedül tulajdonosképen bekebelezve, s igy a tulajdonjog megitélése esetén harmadik személyek igényei sérelmet nem szenvednek, vagy felperes előadása, ha alperes által nem tagadtatik, valónak vétetik s megitéltetik a tulajdonjog, mi gyakran a telekkönyvi állás a fél előadásával meg nem egyezvén, a végrehajtás, tekintve annak a telekkönyvbeni foganatositásánál zavart s a megoldandó kérdések egész halmazát tolja előtérbe.

Ilyen felületesség merül fel az örökös elleni keresetnél is, hol rendszerint abban öszpontosul a főkérdés, ha valljon örökölt-e alperes és mennyit, és mégis e kérdés mellőztetik a perben s az itélet azon régi chablon szerint, hogy az örökös az örökség erejéig marasztaltatik el, hozatik meg. Előáll azután a zavar a végrehajtásnál s elveszti fejét a biró is, az ügyvéd is, s e helyzetben úgy összebonyolitják a dolgot, hogy gyakran nincs oly tudomány, mely azt megoldani s a különböző jogorvoslatok tömkelegében magát tájékozni képes lenne.

Sok, igen sok hasonesetet sorolhatnánk fel, de elegendőnek tartjuk e néhány példát is annak igazolására, hogy e téren is van szükség a birálatra, van szükség a javitásra. Éber figyelemmel kisérendjük tehát az ügyvédek eljárását is s a tudatlanságot, hanyag vagy felületes eljárást kérlelhetlenül ostorozandjuk ép úgy, mint méltányolni fogjuk a tudományt, alaposságot és rendet a perek kezelésénél.

Röviden ez lesz lapunk e rovatának czélja és iránya, melyet alább megkezdünk. Számos szakférfiu támogatása van biztositva e rovatra, de az czéljának csak az egyesült erővel való működés esetén fog teljesen megfelelni; miért is felkérjük általában kartársainkat, hogy a gyakorlat mezején e részben tett tapasztalataikat közölni s igy a czél elérését közreműködésük által előmozditani sziveskedjenek.

Csak annyit tartunk még szükségesnek megjegyezni, hogy előttünk csak a tudomány érdekei állván, a személyeskedést gondosan kerülendjük s csak a véglog befejezett jogesetek birálására szoritkozunk, tehát csakis ezek felvétele foglalhat lapunkban helyt; másrészről a dolog lényegét a tartalomban keresvén, e rovatban a czikkek azok különleges jellegét tekintve, névtelenül fognak megjelenni.

I. A telekkönyvi előjegyzés igazolásáról.

A telekkönyvi rendelet 95. §-a értelmében az előjegyzés igazolásának peren kivül egyetlen egy módja van, tudnillik: az csakis annak, ki ellen az előjegyzés kieszközöltetett vagy jogutódjának nyilatkozata által történhetik. Ezt a legfőbb itélőszék eddig következetesen alkalmazta is, s más alapon az igazolást nem engedte meg. Mi ezt természetesnek is találtuk; mert a törvény minden kétséget kizárólag határozottan intézkedik. Annálinkább meg voltunk tehát lepetve a „Jogtud. Közlöny“ mult évi 51. száma mellett közlött 323. számu döntvény tartalma által, melyben kimondatik, hogy „az előjegyzés igazolása nemcsak annak, ki ellen az eszközöltetett vagy jogutódjának nyilatkozata folytán, hanem azon esetben is elrendelhető: ha a végzésben a bekebelezés indokolására kijelölt hiányok az igazolási kérvényben pótoltatnak“. Meglepetve olvastuk ezen elv kimondását nemcsak azért, mert a törvény szabályaival nyiltan ellenkezik, mi telekkönyvi ügyeknél, melyekben a biztositék a formában van, kétszeres hiba; hanem ettől eltekintve is helytelennek tartjuk az elvi kijelentést magát a telekkönyv érdekét és czélját tekintve.

Az előjegyzés oly nagy mérvben kiterjesztve, mint nálunk, sehol sincs s a bíróságok a helyett, hogy ez esetekben is szigorral járnának el, derüre-borura megengedik az előjegyzést, azzal vigasztalván magukat, hogy a dolog majd az igazolásnál tisztába jő, s ha nincs igaza az előjegyzést nyert félnek, nem lévén képes jogát igazolni, az előjegyzés kitörültetik és hátrány senki részére sem származik. — Pedig dehogy nem származik.

A birtok a tulajdonos beleegyezése nélkül terheltetik s hitelének igénybe vételénél, illetve a birtokkali szabad rendelkezésben gátoltatik, mi igen gyakran pótolhatlan kárt okozhat; az igazolási per évekig elhuzódhat, de megkezdése is számos esetekben a derüre-borura engedett halasztások folytán évekre napoltatik el s a tulajdonos mindezt várni kénytelen, ha az romlására vezetne is.

Az előjegyzések könnyelmü megengedésének egyik korlátját épen az igazolás módjának megszoritása képezi; oly esetben tehát, ha az előjegyzés a törvényben meghatározott módon igazolható nem lenne, az a dolog természetéből kifolyólag el sem lenne rendelhető. Ezt bíróságaink igen gyakran figyelmen kivül hagyva, engednek előjegyzést oly esetben, midőn a fentebbi mód szerinti igazolás teljes lehetetlen, p. o.: ha bejegyzés szüksége forog fenn s a bejegyzett hitelezők engedélye fel nem mutattatik; sőt láttunk előjegyzést oly esetben is, midőn a bekebelezés azért tagadtatott meg, mert a szerződés nem volt kétoldalu stb.; épen ily előjegyzés példáját nyujtja azon jogeset is, melylyel jelenleg foglalkozunk.

Ily esetekben tehát a terhelt fél felfolyamodás utján szerezhetett magának orvoslást s azt meg is nyerte a felsőbb bíróságnál minden oly esetben, midőn oly előjegyzés adatott meg, mely a 95. §-ban meghatározott módon igazolható nem lenne. Ha azonban a legfőbb itélőszék által kimondott elv következetesen alkalmaztatik, e korlát is megszünik s szaporodnak az előjegyzési esetek, melyeket inkább megszoritani, mint kiterjeszteni kellene.

Nemcsak azért tartjuk tehát az emlitett határozatot helytelennek, mert a törvény rendeletével ellenkezik, nemcsak azért, mert ellenkezik az eddigi gyakorlattal s egyikét képezi azon számos határozatoknak, melyek elvi ellentétben állanak egymással, hanem azért is helytelennek tartjuk, mert a telekkönyvi intézmény jól felfogott czéljával ellenkezik s módot ád oly irány követésére az előjegyzések czéltalan szaporitása által, mely a tudomány mai álláspontjával homlokegyenest ellenkező elven sarkal.

Reméljük azonban, hogy e határozat csak véletlenül hozatott s nem akar előpóstája lenni annak, hogy a legfőbb itélőszék végleg eltért azon elvtől, melyet eddig követett s melyet a törvény szab. — Figyelemmel kisérendjük az e részbeni gyakorlatot s tapasztalatainkat annak idején közlendjük.

Különfélék.

(A birák áthelyezésének eszméje) mellett tört lándzsát a „Pesti Napló“ legutóbbi száma. A czélba vett igazságügyi reform szerinte a birák áthelyezésének kimondása nélkül lehetetlen. Valóban nevetséges kezd már lenni a kormány czélnélküli és a pillanatnyi szükség hatása alatt álló kapkodása. Hiszen ép a mostani birósági szervezet volt a kormány által létesitett reform. Tehát a reform reformálásáról van tulajdonkép szó. Egy ujabb jelszó ez, és ép ugy mint a birósági szervezet vaktában eszközöltetett, annak átalakitása ismét vaktában terveztetik. Az előbbire rámondták, hogy reform; miért ne lehetne az utóbbira is ráfogni, hogy reform! Azt mondja valahol egy classicus német költő: az a gonosz cselekvény átka, hogy további nemzéseiben is folyton csak roszat szülhet.

Ki nem hiszi, hogy a reform reformja is vaktában terveztetik, — pedig hihetetlennek látszik, — ép ezért jogászi közönséggel szemben bizonyitékra lévén szükségünk, — idéznünk kell a „P. N.“ vezérczikkének erre vonatkozó érvelését:

„. . . a biróságok száma, sem azok területi beosztása, sem pedig a birói létszám véglegesen a törvényben megállapitva nincs; a törvény épen a tavalyi s idei év birói ügymozgalmának statistikai adatait jelölte ki arra, hogy azok alapján a biróságok száma, területköre s a birói létszám véglegesen megál-

lapittassék.“ Eddig tehát semmi ujat nem mond a „P. N.“, hanem csak felemliti azt, a mit mindenki amugy is tud. De most következik az épületes érvelés:

„Mire fogja majd a törvényhozás a tényleges statistikai adatokat, vagyis inkább miként fogja használni és elhasználni, most előre azt meg nem mondhatjuk, de nagyon jól tudjuk azt, hogy e statistikai adatok mire használhatók. Használhatók arra, hogy a szentirás szavai szerint tüzre tétessenek és megégettessenek (sic!), használhatók arra is, hogy a hivatalos statistikai közlemények vaskos füzeteit szaporitsák (sic!), használhatók elvégre arra is, hogy emlékét képezzék azon szomoru két esztendőnek, a melyben bíróságaink — tisztelet a jelentékeny kivételeknek — a központi felügyelet hibáira támaszkodva, illetéktelen és meg nem bocsátható üres számszaporitás által akarták a törvényhozást a létszám szaporitására birni (sic!), — de e statistikai adatok arra, hogy a birák létszáma ezek alapján állapittassék meg: csakugyan nem használhatók. És nem is fognak használtatni.“

Ime tehát mindenre használhatók, csak tanulmányozásra nem, és hozzáteszi, hogy arra „nem is fognak használtatni!“

Kérdjük már most, hogy józan észszel mely alapra fog tehát fektettetni az uj birósági szervezet? Hallatlan valami volt az, hogy az előbbi birósági szervezet statistikai adatok segélye nélkül eszközöltetett; ez absurdumot még csak az képes fölülmulni, hogy az ujabb szervezésnél a statistikai adatok nem fognak tekintetbe vétetni! Az előbbi feladatra vállalkozott egy somogyi földesur, ki nyiltan bevallotta, hogy nem ért hozzá, és hogy csak a kormány és pártjának eszközül szolgál. Vajjon kinek szolgálatában áll azonban az, ki hasonló szakértelemmel „a törvényszékek számának ma már szükséggé vált reductiójáról“ és „a perrendtartás átalakitásával a birói létszám jelentékeny apasztásáról“ szól? Ugyan mit érthet az illető „a perrendtartás átalakitása“ alatt? A 19-dik század már második felében nem érthet az alatt egyebet, mint közvetlenség és szóbeliségre fektetett perrendet. Már pedig hogy az „a birói létszám jelentékeny apasztását“ igényelné, — azt csak vastag tudatlanság állithatja. Fel sem tehetjük, hogy a törvényhozás tényezői közt akadjon befolyásos egyén, ki ne tudná, hogy a müvelt államok közt aránylag mi áldozunk legkevesebbet az igazságszolgáltatás czéljaira. De menjünk tovább.

...„Vagy le kell mondanunk azon reményről, — ugymond a „Pesti Napló“ — hogy az igazságügyi reformokat előbb, mint egy nemzedék kiholta után létesithessük, vagy a birói áthelyezés tárgyában fennálló törvény végrehajtásától visszariadnunk nem szabad.“

Mily hangzatos phrasis egy pár rongyos ezer forint megtakaritásáért.

Uram Istenem! Tehát megint a személyekben és nem a rendszerben akarjuk érvényesiteni az igazságügyi reformokat? Hiszen akár municipális, akár királyi, akár arkangyali bióságokat szervezzünk, — a mostani rendszer mellett jó igazságszolgáltatás létesitése lehetetlen.

(A pesti királyi itélő tábla tanácsainak ujabb összeállitása.) Polgári: I. Tanácselnök: Széll Kristóf. Birák: Tölgyesy Károly, Burián Imre, Horváth Illés, Lendvay József, Kiss Gusztáv, Dáni Nándor, Tóth Károly, Kovács János, Szászy László, Szerdahelyi Károly. II. Birák: Ferenczy János, Szentmihály István, Bernolák Károly, Rudnay István, Okolicsányi Zsigmond, Orosz Antal, Paczolay László, Bobest Lajos, Papanek Sándor, Weber Ottó. III. Tanácselnök: Urbanovszky Jusztin. Birák: Barta Béla, Ruby Antal, Csanády György, Farkas Géza, Szabó Albert, Bartal Pál, Oberschall Adolf, Paulovics Antal, Zlinszky Imre, Németh János. IV. Tanácselnök: Daruváry Alajos. Birák: Aszt Nándor, Mattyasovszky L., Csernák Béla, Szabó Ágoston, Lehoczky Kálmán, Máy Árpád, Sütő Rudolf, Lacza József, Szloboda János, Oeffner Ferencz. V. Tanácselnök: Vajkay Károly. Birák: Kudlik István, Czorda Bódog, Pósch Ágoston, Csörge László, Jankovich Gyula, Pósfay Károly, Kautz József, Cimponeriu Athan., Kozma Zsombor, Dr. Kiss Józsa, Németh Lajos. VI. Alelnök: Fabinyi Teofil. Birák: Hajdu Lajos, Barthodeiszky Gy., Rudnyánszky Béla, Kaszay Zsigmond, Körtvélyessy Miklós, Knorr Alajos, Guda [György, Csoók Bálint, Weinman Fülöp, Blaskovich Istv, VII. Tanácselnök: Nyeviczkei J. Birák: Ilucz Oláh János, Agorasztó M., Nagy Imre, Veszprémy János, Hettyey István, Pásztélyi János, Lipthay Kornél, Ercsey Zsigmond, Erdélyi Sándor, Wenczel Tivadar. Büntető: I. Tanácselnök: Mendelényi István. Birák: Baló Mihály, Andrássovics Béla, Kubinyi Zsigmond, Bellaág István, Kún Sándor, Sümeghy István, Pálffy Zsigmond, Bernáth József, Hadzics Lázár, Tóthfalusy Miklós, Novák Imre, Mutsó Mihály. II. Tanácselnök: Szalay Ágoston. Birák: Plainer Antal, Dobos József, Paiss Andor, Lázár Mihály, Deréky István, Závody Albin, Rimelyi Antal, Dessewffy László, Bornemisza Antal, Hettyey Gyula, Jakabfalvay Gyula, Bolváry Gellért. Urbéri és vegyes I. Tanácselnök: Fülopp Lipót. Birák: Horváth László, Csillag Benő, Kállay Adolf, Csik András, Buócz Kálmán, Wlád Alajos, Ostffy Pál, Balázsovits Zsigm., Rósemberszky Ant., Vecsey Sándor, Battagliarini Pál, Keömley Pál, Kámánházy Béla, Braidschwer József. Váltó: I. Tanácselnök: Hengelmüller Mihály. Birák: Regner Tivadar, Bay Sándor, Pataky Ignácz, Polgár Ignátz, Külley Ede, Décsey Zsigmond.

Előfizetési felhivás

a „JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk 1874-ki évfolyamával már 9-ik évfolyamát fogja megkezdeni.

A kik fáradozásainkat s annak eredményét figyelemmel kisérték, azok előtt a hivalkodás vádja nélkül mondhatjuk: hogy lapunk a hazai jogirodalomnak jelentékeny lendületet adott, s jogosult önérzettel utalhatunk eddigi nyolcz éves pályafutásunkra.

Irányelvünk volt kezdettől fogva a szabadelvü jogi haladás.

Ez irányt követendjük jövőben is. Függetlenül folytatjuk a szellemi harczot mind fölfelé, a kormányzati képtelenség ellen; mind lefelé, hol nem ritkán balitéletek szolgálnak a valódi haladásnak gátjaul.

* * *

Hogy továbbá a **gyakorlati** törvénykezésre is mily kiváló figyelmet forditottunk, azt bizonyitják a magyar kir. curiának általunk oly gondosan szerkesztett elvi jelentőségü határozatai.

Ezen irányban szakirodalmunk egy ujabb — eddig parlagon heverő ágának müvelését tüztük ki legközelebbi czélul. Értvén ez alatt **a birói határozatoknak tudományos birálatát,** mely czélra a jövő évfolyamban egy külön állandó rovatot fogunk nyitni. Minden szellemi működésnél, s igy a törvénykezésnél is, a haladás egy feltételhez van kötve, és ez a jobbnak fölismerése. Erre leghathatósabb eszköz **a birálat,** ha ez minden mellékérdek hajhászata nélkül, egyedül a tudomány szolgálatában áll.

Több kitünő szakférfiu igéretét birjuk, kik a jelzett irányban törekvésünk hő támogatását biztositják. Lapunk e rovatának közleményeiben azonban súlylyal nem bir „a ki“, hanem „a mi“, — s ezért e közlemények névtelenül fognak megjelenni.

* * *

Folytatni fogjuk továbbá lapunk azon mellékletét is, melyben a magyar felelős kormánynak a törvénykezésre vonatkozó **szabályrendeleteit** közöltük, akkép, hogy e mellékletek külön tárgymutatóval ellátva, — a főlaptól elkülönitve beköthetők legyenek.

Végre a lap rendes tartalmán kivül a törvénykezésre vonatkozó összes **törvényjavaslatokat** szintén külön beköthető mellékletekben közlendjük.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 2. sz. Budapest, 1874. január 7.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ.

TARTALOM: A bíróságok reorganisatiója. Dr. Dárdai Sándor urtól. — A köztörvényhatóságok tisztujitási intézménye. Dr. Kuncz Ignácz, győri kir. akademiai jogtanár urtól. — Az örökösödési eljárás reformja. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — Jogirodalom. — Törvénykezési szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A bíróságok reorganisatiója.

A képviselőház által kiküldött 21-es bizottság feladata: hogy szerves államéletünk minden ágazata tekintetében irányul szolgáló véleményt terjeszszen elő. Nem hiszszük, hogy a jogreformok is azon „kedvencz eszmék“ közé soroltatnának, melyekről egyelőre „a conservativ takarékosság“ szempontjából lemondanunk kellene. — A kérdés tehát tulajdonképen az: hogy mit értünk jogreformok alatt?

Különös, és valóban bámulatos, hogy a felelet ama kérdésre ritka összhangzással a bíróságok reorganisatiójába foglaltatik. Se jelenség az, mely tehetetlenségünk egész nyomoruságát visszatükrözi. Spanyolországban hétről hétre váltja fel egyik kormány a másikat, a nélkül, hogy ott a helyzet javulna. Mi jogéletünk tekintetében hasonló zavart állapotban vagyunk, de nem a rendszerben, hanem a bíróságok szervezetében keresgéljük a bajt; évről-évre a bíróságok organisatióját és reorganisatióját hangoztatjuk, s igy az anyagi jogalap hiánya mellett még az élő jogszervek ellen is folyton pusztitó háborut viselünk. 1860 óta birósági szervezetünk négyszeri átalakuláson ment keresztül; négyszer forogtak bíróságaink tagjai a létkérdés életveszélyében; négyszer előzte meg zsibbasztó pangás ama négyszeri irtóháborut, — mig végre a negyedik hadjárat a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvényben örök békét, állandóságot biztositott. Ez volt azon feltétel, mely alatt mi is Horváth Bold. zászlója alatt a municipális választott bíróságok ellen küzdöttünk. Küzdöttünk a szent meggyőződés hevével; küzdöttünk magasztos elvekért.

Győztünk, — és Horváth B. elesett a csatatéren! Horváth Bold. tudott győzni, mig eszmékkel kellett a harczot vivni, — de megbukott a „kenyérmezői“ csatában. Kivivtuk a mostani birósági rendszert, de mi magunk elmondjuk: hogy még egy ily győzelem és veszve vagyunk! mert a kivivott rendszer, az elvek életbeléptetése helyett — nyomorult conspirátió, párttaktika és hivatalvadászattá fajult. Horváth Bold. gyöngesége nem állhatott ellen a megindult érdekharcz árjának, és bekövetkezett, a mit megjósoltunk: hogy a bíróságok szervezete a pártérdek és corruptió prédájául esett. És hogy ez igy jött, azért a felelősség nagy részben Horváth Boldizsárt is terheli, mert ő elhajitotta a sulykot és az elhajitott kö iránya többé nem állott hatalmában. Ő megteremté a birósági szervezet alapját, a nélkül, hogy kivitelének előmunkálatairól gondoskodott volna. Tudjuk, mily végtelen nehézségek állottak utjában, de ő azoknak leküzdése nélkül törekedett a végczél elérésére, s ez nem vezethetett egyébre, mint egy ujabb provisorium alkotására. Hasztalanul sürgettük akkorában a törvényhatóságok területeinek egyidejü és a birósági szervezettel összhangzó kikerekitését; a kormány mintha csak fejére állott volna, még a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló törvényt is életbe lépteté, mielőtt azok területeinek kikerekitésére gondolt. Hasztalanul sürgettük előbb jogrendszerünk kiépitését; a törvényhozás még csak a felebbviteli bíróságok szervezetét sem tartotta szükségesnek, megelégedvén annak kimondásával: hogy a felebbviteli bíróságok szervezetét a szóbeliség és közvetlenség alapján behozandó törvénykezési rendszernek megfelelőleg fogja véglegesen megállapitani. Hasztalan volt az egész jogászközönség sóhaja rendszeres müködés iránt, — hasztalan volt mindez, mert az adott alapon in prima linea minden képviselő saját kerületének vagy városának egy törvényszéket vagy legalább járásbiróságot kivánt biztositani, és azután bekövetkezett az országos restauratio, melynél mindazon kinövések és hibák, melyek a municipális tisztujitásnál kisebb mérvben előfordulni szoktak, — nagy, söt mondhatni óriási dimensióban nyertek szentesitést.

A kivitelben tehát ezzé törpültek azon eszmék, melyekért mi is lelkesültünk. Horváth Bold. elhajitotta a követ, s iránya nem állott többé hatalmában. Megindult az érdekharcz árja, és egy somogyi földesur mint a vicispánságra, ugy vállalkozott az igazságügyérségre. Ő a jövőben követendő helyes törvényhozási politikát nem tarthatta szem előtt, mert ahhoz nem értett; hanem more patrio a megyei particularismussal lépett transactióra, melynek illustratiójául szolgálhatnak az oly viszonyok, mint p. o. azon megye, mely 20 mérföld hosszaságánál 3 vagy 4 mérföld széles és a törvényszék székhelye a megye egyik végén fekvén, az ahhoz beosztott járásbíróságok közül az egyik 20 mérföldnyire távol esik, holott ugyanazon törvényszéktől alig 3—4 mérföldnyire eső járásbíróságok más törvényszékekhez tartoznak.

Szóljunk-e még a kinevezésekről is? Nem! De tény, hogy a 21-es bizottság köreiben a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvény hatályának felfüggesztése mellett az epuratió eszméje komolyan tárgyaltatik.

Ha már oly sok nem történt volna, a mit lehetetlennek tartottunk, — megjegyzés nélkül hagyhatnók e szárnyaló hireket. De igy Bittó igazságügyminisztersége után még azt sem tartjuk lehetetlenségnek, hogy a kinevezéseknél elkövetett hibákért nem Bittó vonatik felelősségre, hanem az általa kinevezett birák; söt hogy külön e czélra a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvény hatálya felfüggesztetik. Ez eszme legalább először a „Pesti Napló“ kormánypárti közlönyben ütötte fel

fejét. De nagy tévedésben él az, ki eme merényletet a tervezett jogreformok non plus ultrá-jának tartja. Korántsem! Komolyan van ugyanis még arról is szó, hogy a kir. járásbíróságok ügyköre ismét a szolgabirói hivatallal egyesittessék. Hazánkban tehát e szerint az igazság istennője megint földönfutóvá lehet. Az igazságügy s törvénykezés megint ujból nemcsak a törvényhozásnak, hanem még az administratiónak is mostoha gyermeke, hamupipőkéje lehet.

Természetes azonban, hogy az ilyféle jogreformokat nem jogászi, hanem politikai bölcsesség czégére alatt árulják. De vajjon hol rejlik ezekben a politikai bölcsesség? Hisz az bizonyos, hogy a külföldnek a hazai jogalap megszilárdulásába vetett bizalmát teljesen tönkre tenné azon tapasztalat, hogy az anyagi jogalap hiánya mellett a birósági szervezet tekintetében egy ujabb provisorium alkotásával foglalkozunk. Azt pedig, hogy ismét csak provisorium lehetne az, a mit jogrendszerünk végleges megállapitása s kiépitése nélkül alkotnánk, — azt talán még Horváth Lajos is megengedi? Vajjon felérne-e az ily ujabb provisorium alkotása által megtakaritható összeg, koczkáztatott erkölcsi hitelünk veszteségével? Ezt méltó megfontolásra ajánljuk politikusainknak. Gondolják meg jól, hogy a törvényes jogalap majdnem teljes hiánya folytán, törvénykezésünk hitele most egyedül birósági szervezetünkön alapszik. A törvénykezésnek a közigazgatástól lett elválasztását és a birói függetlenséget biztositó törvényeinket az egész világ azon egyedüli vivmánynak tekinti, melyet alkotmányunk helyreállitása óta a jogi törvényhozás terén felmutathatunk. Döntsük meg ezen alapot és biztosak lehetünk, hogy a külföld előtt állami önállásunk képessége iránti hitelünket semmivel, még a honvédségi intézmény feladásával sem koczkáztathatjuk nagyobb mérvben.

Elismerjük azonban, hogy a birósági szervezet alkalmával elkövetett hibák orvoslására cselekvőleg kell fellépnünk. Elismerjük azt is, söt folyton hangoztattuk, hogy véget kell vetnünk a kormány részéről hivatalos egykedvüséggel folytatott tervnélküli müködésnek; hogy öntudatos irányban kell egy határozottan kitüzött czélra törekednünk, — és mindezekről nézeteinket irányeszmékként lapunk jövő számában elmondandjuk.

Dr. Dárdai Sándor.

A köztörvényhatóságok tisztujitási intézménye.

Korunk összes szellemi és anyagi érdekei a közélet sulypontját a közigazgatás terére helyezték át. Hazánkban is minden zászlóra irva van a közigazgatási szervezkedés jelszava. Ennélfogva most, midőn különben is a törvényhatóságok uj területfelosztásának kérdése a figyelmet a törvényhatósági élet felé tereli, talán nem lesz időszerütlen e nehány szó, melyek czélja a tisztujitási intézményt a mai viszonyok álláspontjáról csak néhány főbb vonásra nézve megvilágitani.

Kérdés: vajjon a modern közigazgatási érdekekkel összeegyeztethető-e a törvényhatósági tisztviselőknek meghatározott időszakokra történő választása, vagy czélszerübb-e a tisztviselöt életfogytiglan alkalmazni, és csak hanyagság, elégtelenség vagy visszaélés folytán hivatalából elbocsátani, illetőleg nyugalomba helyezni?

Felelet, hogy a tisztujitás a modern közigazgatás szempontjából anachronismus, és annak lényeges érdekeivel homlokegyenest ellenkezik.

1. Az egyedüli ok, mely a tisztujitás intézménye mellett felhozható, abban összpontosul, miszerint a törvényhatósági önkormányzat lényeges attributuma, hogy a törvényhatósági tisztikar magával a törvényhatósággal szerves összeköttetésben legyen, s azzal együtt egy és azonos organismust képezzen.

Elfogadom az okot, de nem fogadom el a következtetést. Azon organicus összeköttetést létesiti a választás, és fentartja azon körülmény, hogy a törvényhatóság a tisztviselővel rendelkezik, azt feleletre vonja.

Az emlitett czélból a tisztujitás csak 1848 előtt volt szükséges. Ugyanis akkor a törvényhatóság az országos politikának elsőrangu tényezőjét képezte; és mig az országgyülésen követe által gyakorolta befolyását, addig az állami igazgatás közvetitésének körében az akkori alkotmányharczok terén, és szemközt az absolut hatalom törekvéseivel tisztviselője által törekedett érvényt szerezni közjogi hivatásának.

Ily körülmények között akkor szükséges volt, hogy a törvényhatóság által képviselt országos politikai iránynak hive legyen a tisztviselő, és ezen irányban hasson az alkotmányküzdelmekre az államigazgatás közvetitésénél. Szükséges volt, hogy a törvényhatóság országos politikai pártállásának változtával meg lehessen változtatni a tisztikart. Alkalom volt erre e tisztujitás.

Ámde ma más viszonyok közt más a törvényhatóság feladata. Az alkotmányharczok az alkotmányosság elvének diadalával bevégződtek. Közigazgatási munkásság az, mely törvényhatóságainkra vár, és vajha ne várjon sokáig! Mert ha a közigazgatás terén megfeszitett erővel dolgozni nem akarunk, akkor a legfényesb elmélet sem alkotja meg óhajtva óhajtott jó közigazgatásunkat.

Ezen körülmény az, mely a tisztujitás intézményét minden belső indokolástól megfosztva, anachronismussá tette. A közigazgatás, mely a törvényhatósági tisztviselőnek kizárólagos feladatát képezi jelenleg, minden pártállás mellett azonos; mert azonosak a feldolgozandó szellemi és anyagi érdekek. E ponton érdeksolidaritás létezik nemcsak a különböző pártok, hanem az összes müvelt emberiségre nézve. Az anyagi érdekek a nemzetközi szerződések alakjában uttöröi ezen érdeksolidaritásnak, de az igy tört uton a szellemi érdekek is mindinkább emberiségi szempontok felé közelednek, s az egyetemesség magaslatára jutnak. Ez világ-esemény, melyet ignorálni nem lehet, ez a jövő kor napja, mely ragyogni fog, ha behunyjuk is szemeinket és emelkedni, ha leeresztett karokkal tétlen töltjük is napjainkat; ez hatalmas áradat, melyen a közigazgatás van hivatva a népek hajóit vezetni nagy eszmék felé.

Azelőtt az államigazgatás eszköz volt az alkotmány kivivására, ma az államigazgatás czélt képez. Azelőtt államférfiak kellett hogy legyenek a törvényhatóság tisztviselői, ma munkás hivatalnokok legyenek. Azelőtt a törvényhatósági tisztviselő a kormányzásnak volt osztályosa, ma kizárólag igazgatási müszere.

A törvényhatóság közgyülései ma is fel vannak jogositva magas politikával foglalkozni. Ám legyen. De a magas politika a törvényhatóság tisztviselőjét ne vonja el munkájától, mert az adózó közönség bizonyára nem azért fizeti öt, hogy mig az országgyülés termeiben ezerszer elmondottakat ujra dagályos irályba foglalja: addig porréteg temesse el közigazgatási irományait.

A fentiek rövid foglalatja tehát ez: A törvényhatóság és tisztikara közt legyen organicus összeköttetés, miután e kapocs a történetileg kifejlett törvényhatósági eszmének életerös momentuma és képességgel bir a változott viszonyoknak megfelelő uj alakot ölteni, és uj alakjában a haladás uj irányait közvetiteni. De

ezen czélból nem szükséges restauratio, mert a közigazgatási munka egyetemes jelleme mellett ama kapcsot a pártélet hullámai nem alterálhatják, magánérdekeknek pedig alterálni nem szabad.

2. Jó közigazgatás alapos közigazgatáti szakképzettség nélkül nem is gondolható. A restauratio pedig a közigazgatási szakképzettségnek jelentékenyebb dimensiókbani kifejlődését a törvényhatóságokban lehetleniti. Nemcsak azért, mivel a szakképzett erők igen sok esetben óvakodni fognak magukat a tisztujitás nem mindig közszellemü mozgalmainak játéklapdául adni, hanem azért is, mivel napjainkban oly gazdag tudományágban, mint a közigazgatás, a valódi elméleti és gyakorlati szakképzettség megszerzésére és ennek a közügy teréni érvényesitésére hat év nem elegendő. A közigazgatási hivatal legyen élethivatás; restauratio mellett pedig merő véletlentől, a népszerüség esélyeitől függ, hogy az lehessen.

3. A tisztujitás ellenkezik a közszolgálati viszony mai alakjával. A közszolgálati viszony hajdan, mikor csak a jó birtokos nemes viselhetett hivatalt és köteles volt azt viselni, kizárólag közjogi mozzanat volt. Fizetést aránylag igen csekélyet huzott a tisztviselő. Mindez igen szép volt azon kor szempontjából, s akkor czélszerü is volt. A nobile officium eszméje magasztos eszme, de jogtörténeti eszme, s meghaladott rendszer keretébe tartozik. Lelkesitsen az bennünket áldozatra és közszellemre, de lelkesedésünk ne nyerje elavult formákban kifejezését.

Ma mikor a hivatal nem mellékfoglalkozás, hanem inkább minden mellékfoglalkozást kizár, ma mikor ész, tudomány és szorgalom terén oly sokat vár a közügy a hivatalnoktól, a hivatalnoknak, mint ilyennek, szintén meg vannak jogai, s a közjó is elutasithatlanul parancsolja, hogy meg legyenek. Ma a közjogi elem mellett és ennek alárendelve magánjogi elemet is tartalmaz a közszolgálati viszony. Nem kegyelem, hanem szent jog az, ha állandó és biztos jutalomban részesül oly ember, ki életét közügyek ellátására szenteli. Nem az önkormányzat attributuma, hanem a közszolgálati viszony modern jellegének ignorálása, ha egyszerün és minden ok nélkül kitesz a restauratio a hivatalból oly férfiakat, kik kötelességöket szigorun és részrehajlatlanul teljesitették, talán ép azért, mivel azt igy teljesitették. Bizony ha példát nem hozok fel, nem onnan van, mintha példák nem léteznének. De még több a példa arra, hogy a hivatali részrehajlanság ily megtorlása előre kikerültetik. Ha a hivatalnoknak majd a nyers nagy tömegtől, majd egyes megyei vagy városi nagyhatalmasságtól kell rettegni, hova lesz a törvény előtti egyenlőség?

A közszolgálati viszony magánjogi oldalának tekinteten kivül hagyása keservesen visszahat annak közjogi oldalára. A helytelenül mellőzött magánérdek ott keres magának kielégitést, hol csak közérdeknek volna szabad nyomatékkal birni.

Dr. Kuncz Ignácz,
győri kir. akademiai jogtanár.

Az örökösödési eljárás reformja.

I.

A törvénykezési rendtartás módositása tárgyában készült javaslatnak az örökösödési eljárás nemcsak azon fontos helyzetnél fogva, melyet az igazságszolgáltatás keretében elfoglal, képezi igen érdekes részét, hanem azért is, mert a javaslat nem foltozása vagy javitása az eddigi rendszernek, hanem egészen uj mű, mely az eddigi törvénytől sokban eltérő alapelveken nyugszik.

E lapokban jelezve volt, hogy a törvénykezési rendtartási novellának ez a legsikerültebb része, e nézetet én is egész készséggel elfogadom s feltartom ellenére azon tekintélyes ellennézeteknek is, melyek épen a javaslat alapelveivel nem tudnak megbarátkozni.

Én pedig épen ezen alapelveket találom igen kitünőeknek, mind azok jogi oldalát tekintve, ugy azon oknál fogva is, mert kivitelük egész szervezetünkbe és jogrendszerünkbe teljesen bele illik s általa azon hibák is orvoslást nyernek, melyek a törvény által teljesen elkülönözött gyámhatóság és a bíróság hatáskörének megállapitásánál eddigelé felmerültek, s sok felesleges munka mellett számos surlódások előidézőjévé váltak.

Habár elismerem, hogy oly államban, melyben rendszeres anyagi magánjog nincs, gyakran kénytelen az alaki jog oly egyes szabályokat is kivételesen felvenni, melyeknek tulajdonképen az anyagi törvényben lenne helye s belátom azt is, hogy e viszás helyzet kiválólag az örökösödési eljárás szabályozásánál jelentkezett, melynél az anyagi törvény sok hézagát kénytelen az alaki törvény pótolni, ha a törvények körének meghatározása körüli scrupulositásnak egész munkáját áldozatul hozni nem akarja, mindamellett azt sem szabad félreismerni, hogy az alaki jog nem nyulhat minden korlát nélkül az anyagi jog körébe, s ha hivatva van is a fenforgó szükségre tekintettel annak egyes hiányait pótolni, nem létesithet oly intézkedéseket, melyek az anyagi jogban fenálló alapelvekkel nyilt ellentétben állanának.

A javaslat szerkesztője ezt nem tévesztette szem elől, mig egyrészről a magánjog hiányait az alaki jogba igen ügyesen felvett szabályok által javitani, pótolni és kiegészitni igyekezett, másrészről tartózkodott oly intézkedésektől, melyek a magánjog alapelvével állanának ellentétben.

A magyar jog alapelve, hogy az örökös az örökséget önhatalmulag veheti birtokába, ellentétben az osztrák jog azon, jogilag semmi tekintetben sem indokolható intézményével, mely szerint minden hagyatékot az állam vesz kezébe és az adja át a jogosult örökösnek.

Ezen elvből kifolyólag az állam hivatalos beavatkozása a magyar jog szerint csakis a felek kérelmére történhet, midőn azok a birót hivatalos beavatkozásra felhivják. Az ugynevezett hivatalbóli beavatkozás nem a hagyaték átadása vagy magának az örökösök közötti viszony anyagi szabályozásának czéljából, hanem az oly örökösök érdekében történik, kik jogaik védelmét a cselekvési képesség hiánya vagy távollét folytán nem teljesithetik.

Ezen alapelv, mely a törvénykezési rendtartásban is alapját képezte az örökösödési eljárás szabályozásának, nyert érvényt a javaslatban is, csakhogy sokkal szabatosabb, sokkal helyesebb kivitelben.

Az örökösödési eljárásnál a hivatalos beavatkozás szüksége a legtöbb esetben akkor áll elő, midőn kiskoru örökösök érdeke forog szóban. Az eddigi eljárás szabályai szerint ily esetben a bíróság hivatalból megkisértette az egyezséget, s ha az sikerült, áttette az árvaszékhez, mely, ha az egyezséget a kiskorura nézve előnyösnek találta, azt jóváhagyta s az öröklési végzés meghozatala végett visszaküldötte a bírósághoz.

E sorok irója már e lapok 1872. évi 31. számában „A gyámhatóság és öröködési bíróság“ czim alatt megjelent czikkében igyekezett kimutatni, hogy a két terület körének ilyen körvonalozása, a mellett hogy alapjában helytelen, kettős munkát okoz, a mennyiben ugyanazon munkával terheli a bíróságot és gyámhatóságot.

Most is e nézetet valljuk s azon intézkedést, hogy akkor, midőn a bíróságnak a hagyatéki eljáráshoz semmi köze nincs, midőn a felek maguk kiegyeznek, s másrészről a bíróság nem gyakorolja a gyámhatóságot, a bíróság, mihelyt kiskoru örökös van érdekelve, azonnal hivatalból avatkozzék be; egyrészről a törvény alapelvével, másrészről a hivatalos közegek szervezetével egyenes ellentétben álló szabályozásnak tartjuk.

Az árvák érdekeire felügyelni többé nem a bíróság, hanem az árvaszék van hivatva, ennek kötelessége a kiskoruak érdekeit egymás irányában vagy a netáni nagykoru örökösökkel szemben képviselni és megvédeni, ebből kifolyólag saját közegei által az osztályt megkisértetni, s ha az sikerül, ha azt a gyámhatóság is elfogadja, hirói beavatkozásra nincs szükség. Annak azonban, hogy: jóllehet az osztály hivatalból megkisértése csakis azért történik, mert a saját személyükben cselekvési képességgel nem biró egyének érdekelvék is, jóllehet ezen egyének érdekei védelmére egy nagy apparatussal felruházott külön közeg van szervezve, mégis oly esetben, midőn csakis az osztályról, illetőleg ennél a kiskoruak érdekei megvédéséről van szó, tehát egyátalán nem birói teendői forog kérdésben, e teendőt mégis ne az árvák érdekei védelmére s kizárólag csakis

*

erre felállitott specialis hatóság — az árvaszék, — hanem a biróság teljesitse, az árvaszék pedig csak az ament mondja rá, részemről sem indokát, sem helyességét belátni nem birom, sőt azt a törvényhozás azon intentiójával, mely az árvák érdekeinek védelmére külön közeget szervezett, ellentétben lenni vélem.

Igen helyesnek tartom tehát a javaslat azon elvét, mely szerint kis és nagykoru között, a biróság előtt, nem tesz különbséget s amazok képviseletét s tekintve érdekeik védelmét kizárólag a gyámhatóságra bizza, annak állván kötelességében az osztályt megkisérteni, ha az sikerül, helybenhagyni, ha ellenben nem sikerül, a birói beavatkozást kérelmezni.

Ezzel ugyan már nagyjában meg lennének czáfolva azon aggodalmak, melyeket Dalmady Győző pestmegyei árvaszéki elnök ur e lapok mult évi 48. számában a javaslat azon intézkedése ellen felhozott, mely szerint a biróság az egyezséget hivatalból megkisérteni oly esetben sincs hivatva, midőn az örökösök között kiskoruak is léteznek, mindamellett tekintettel egyrészről arra, hogy e véleményt egy épen e téren gyakorlatilag foglalkozó s ebbeli szakképzettségéről általában ismert férfi részéről származik, tekintve másrészről, hogy ugyanezen szempontot mások is, és pedig számosan látszanak osztani, szükségesnek véljük e kérdést bővebben is szellőztetni, főleg azon aggályokra tekintettel, melyek Dalmady és nézetrokonai részéről felmerülnek.

A főaggály, mit Dalmady ur czikkében kiemel, főleg abban összpontosul, hogy: „bár milyen volt eddig a birságok eljárása a hagyaték feletti felügyeletben, az egyezségek megkisértésében és a hagyatéki vagyon átadásában, az bizonyos, hogy e közbenjárásuk jótétemény volt. A hagyaték nemcsak biztositttatott, hanem számba is vétetett, jogilag tisztáztatott, felosztatott. Az osztályra megjelent örököstársak rendesen kiegyeztek, 100 eset közül alig néhány utasittatott perre .... Ezer meg ezer pertől szabadultunk meg ez uton és a családi béke meg volt mentve. Mindenki tudta, hogy mi és mennyi az övé s a gyámhatóság meghatározott vagyont vett kezelése alá a kiskoru részéről".

Ezen aggályok azonban elvesztik élüket, ha a dologba mélyebben bele tekintünk; mert azok csak akkor lennének indokoltak, ha oly esetben, midőn kiskoru létezik, egyezségi kisérlet nem is foglalna helyet. De ezt senki sem mondja, s ez bizonyára a javaslat szerzőjének sem fordult meg agyában. Az egyezségnek ezután is meg kell kisértetnie ott, hol kiskoru van érdekelve, csakhogy miután az egyezség megkisértése csakis a kiskoru érdekében történik, ezt nem a biróság, mely ezen érdekek védelmére hivatva nincs, hanem a specialiter e czélra felállitott gyámhatóság eszközlendi, kinek az a teendő természete szerint köréhez tartozik.

Igaz, hogy erre nézve a javaslat részletes szabályokat nem tartalmaz, de ezen álláspontját csakis helyeselhetjük; mert az köréhez nem tartozik. Az egyezség megkisértése nem képezi az örökösödési eljárás tárgyát, hanem a gyámhatóság teendői körébe utasittatik. A specialis szabályok felállitása tehát s az az iránt való rendelkezés, mely közeg által s mi módon történjék az egyezségi kisérlet, illetőleg a gyámhatósági szabályoknak e törvénynyel összhangba hozatala, nem az örökösödési eljárás, hanem a gyámhatóság köre s teendőit meghatározó szabályok sorába tartozik, melyek a javaslatban kimondott elvekre tekintettel, szintén módositandók lesznek.

Másrészről azon ellenvetést is hallottuk, hogy ez uton a czél azért nem lesz elérhető, mert az árvaszék, tekintve azon nagy terjedelemre, melyre köre némely megyékben, minő épen a mai Pestmegye is, kiterjed, maga, illetve saját közegei által nem lesz képes más teendői mellett az egyezség megkisértését is eszközölni, megbizható alárendelt közegei pedig nincsenek; mert az e czélra hivatott szolgabirák megválasztásánál gyakran csak melléktekintet volt a képesség és a szorgalom; s ennélfogva azok nagy része e teendők teljesitésére képességgel nem birván vagy a kellő szorgalom hiányozván, az árvák ügye e sajnos helyzetnek hozatnék áldozatul.

Nem akarjuk ugyan most azt tüzetesebben fejtegetni, hogy magának az árva-ügynek centralisatiója, — melynek azon időben, midőn e kérdés szőnyegen forgott, épen Dalmady ur volt egyik legbuzgóbb szószólója, — nézetünk szerint a legelhibázottabb lépések közé tartozik, melynek következményei nemcsak a jelen esetben, hanem minden alkalommal, midőn valaki e complicált burokraticus szervezetü gépezet mozgását szemléli, önkénytelenül szembe tünnek; sem arról nem birunk bővebb tudomással, hogy mennyiben igazolhatók a megyei szolgabirák elleni panaszok; de nem is szükséges azokkal itt bővebben foglalkozni, mert ha állanak is, azokból nézetünk ellen érvet kovácsolni nem lehet.

Ha czélszerütlen az árvaszék mai szervezete, szerveztessék az czélszerübben, ha alkalmatlanok a tisztviselők a reájuk bizott teendők teljesitésére, váltassanak fel azok képes egyénekkel, ha pedig ez nem lehető, át kell ruházni a birságokra a gyámhatóságot s az ez uton megtakaritott költségből a szaporodott teendőkhöz képest azok személyzetét, de hogy azért, mert egyik szakba tartozó teendőket az erre megválasztott tisztviselő nem tudja vagy nem akarja, más testület nyakába rójjuk a terhet, a mily igazolhatlan lenne, épen oly helytelen volna; mindentől eltekintve, már csak azon oknál fogva is, mert a tulterheltség mindig a közügy rovására esik. Midőn a megyéket gyámhatósági joggal felruházta a törvényhozás, bizonyára senki sem gondolt arra, hogy a tehetetlenségnek épitsen menhelyet s a legfontosabb teendők azért a birságok által láttassanak el.

Nem lenne tehát ezen érvnek alapja akkor sem, ha a tárgyalásra hivatott közegek tekintetében a közjegyzői intézmény felállitása által nevezetes változásnak nem néznénk elébe, mely változás azonban egészen más szinben tünteti fel a dolgot, s miután az erről szóló törvényjavaslat már a törvényhozás elé van terjesztve, mindenesetre számbavehető tényezőt képez a dolgok jövőben miként leendő alakultának vizsgálatánál.

A közjegyző a peren kivüli teendők teljesitésére hivatott közeg, ki a hagyatéki tárgyalásokra, s igy az egyezség megkisértésére lévén hivatva, e teendővel a gyámhatóság által megbizható, mi által a dolog a mellett, hogy elvszerü rendezést nyer, végtelen egyszerüsittetik.

Vegyük a dolgot gyakorlatban. Ha a mai rendszer fentartatván, az egyezség megkisértése oly esetben, midőn kiskoruak vannak érdekelve, a birságokra bizatnék, ezek megbiznák a közjegyzőt a tárgyalással, ha e részben nehézségeik volnának, azokat kiemelve, az ügyet pótlás végett visszaküldenék, ha nem forognának ily nehézségek fenn, vagy ha azok tisztába hozattak, áttennék az árvaszékhez, ha ennek aggályai lennének, az visszaküldené a birósághoz, az ismét áttenné a közjegyzőhöz. A közjegyző megint visszaküldené a birósághoz, a biróság megint átküldené az árvaszékhez, mig ez végre helybenhagyná s az öröklési végzés meghozatala végett ismét áttenné a birósághoz. Mennyi czéltalan munka semmiért!

A javaslatban kifejezést nyert elv szerint a dolog az árvaszék és a közjegyző között folyik, s a dolog csak akkor, ha birói teendőre érett, kerül a biróság elé.

Én ezt oly helyesnek, oly természetesnek találom, hogy jobban rendezve a dolgot nem is képzelhettem.

A Dalmady által megpenditett ellenvetés tehát nem bir indokkal. Igy vagyunk a többi általános elvi ellennézetekre nézve is meggyőződve, melyekről legközelebbi czikkünkben szólandunk.

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

JOGIRODALOM.

„Adatok az alkotandó magyar polgári törvénykönyvhez. I. rész. A kötelmi viszonyokat szabályozó törvény tervezete. Első kötet. Irta dr. Weinmann Fülöp."

Az e czim alatt legujabban megjelent dolgozat az alkotandó magyar polgári vagy inkább — praecisebben kifejezve — magánjogi törvénykönyv egyik legfontosabb, valamint egyuttal legnehezebb részének rendszeres tervezetét kivánja nyujtani.

A munka figyelemre méltó és a törekvés, a czél, mely szerző előtt lebegett, kétség kivül nemes s elismerésre érdemes. S ezen méltánylást csak még inkább emelheti azon ritka jelenség, hogy szerző minden hivatalos megbizatás nélkül és egyenesen anyagi áldozattal, egyedül a munkásság nemes ösztönétől s becsülendő ambitiójától indittatva vállalkozott ezen épen nem könnyü, s különösen nálunk, — hol igen gyakorta a legjobb s legönzetlenebb törekvés is majd önző aspiratiókkal való rut gyanusitásokkal, majd bizonyos nemével az irigységnek szokott találkozni és fogadtatni, — nem is hálás feladatnak megoldására akkor s oly körülmények között, midőn szerzőt gyakorlati foglalatossága, jelesül birói hivatása oly mérvben veszik igénybe, miszerint a mellett csak a legmegfeszitettebb szorgalom teheté lehetségessé jelen munkálatának elkészitését.

Nem szándékunk jelenleg ezen dolgozatnak részletes s behatható birálatával foglalkozni, fentartjuk ezt magunknak más

alkalmasabb időpontra, t. i. akkorra, ha majd az igazságügyminiszter ur megbizásából működő codificáló-bizottság tervezetének kötelmi jogi része is előttünk leend és igy egyuttal emennek birálatába is ereszkedhetünk, s mindkettő tekintetében összehasonlitásainkat megtehetendjük. A mely összehasonlitás és egybevetés — ugy hiszszük — majdan mindkét munkának, vagy legalább is és mindenesetre az alkotandó magánjogi törvénykönyv eme részének csak kétségtelen előnyére és hasznára fog szolgálhatni, ha annak végleges szerkesztésénél ugy az egész rendszerre, mint azon belől az egyes részletekre nézve két kész és rendszeres tervezet között választhatunk, a midőn tehát elfogadhatjuk majd annak rendszerét, a mely jobbnak és czélszerübbnek mutatkozik, a nélkül, hogy egyes szabványoknak a másikból való átvételét ne hoznánk javaslatba ott, hol ezeket találandjuk az illető viszonyok természetének s a tudomány, valamint a gyakorlati élet igényeinek megfelelőbbekül.

Ugyanezért most sem az egyes részletekbe és a még különben be sem fejezett mű előttünk fekvő részének hosszasabb s részletes ismertetésébe, sem pedig annak tulajdonképi birálásába nem bocsátkozunk, hanem csakis annak egészbeni általános méltatására kivánunk itt szoritkozni, hogy ez által egyrészről arra a szakközönség mindenesetre kiérdemelt figyelmét felhivjuk, másrészről pedig hogy szerző ebből is uj buzditást és itt-ott talán — mennyiben t. i. igénytelen nézetnyilvánitásaink helyességét egyben-másban maga is elismerné — irányzatot is meríthessen fáradságos s alapos tanulmányozást és átgondolást igénylő munkálatának folytatásához.

E részben pedig már egyelőre is kettő az, mi különös méltánylást érdemelt. T. i. először, hogy eltérőleg practicusaink nagy részének a tudományt és annak vivmányait nagyuri kicsinyléssel történni szokott lenézésétől, azokat kellő tekintetbe veszi, általában csatlakozván egészükben a tudomány szinvonalán álló legujabb törvénykönyvek- és a tudomány terén ujabban megállapodott nézetekhez — és másodszor, hogy helyes felismerésével a kötelmi jogra vonatkozó törvényhozás forgalomkönnyitésére czélzó mai irányiatának és feladatának, javaslatában az ezt tárgyazó egyéb európai törvényekhez lehetőleg közeledni és alkalmazkodni törekszik, ez által is elősegiteni iparkodván ezen kiválólag cosmopoliticus jellegü intézményeknek a viszonyok engedte véghatárig menő, általános egyöntetü szabályozását s ennek egy-egy akadálya elháritásával is előkésziteni egy általános forgalmi jog bár még csak a távol jövőben létesithető, de azért utópiának semmi esetre sem tartható eszményének megvalósitását.

Egészben véve tehát az álláspontot, melyet szerző kiindulásul veszen, csak helyeselhetjük, habár a kivitelnél minden különbeni elismerésünk daczára sem mindenben, sőt talán nagyon sokban nem érthetünk is vele egyet.

Igy mindjárt nem érthetünk egyet — legalább egyáltalában — magával a javaslat rendszerével, minek tekintetében szerző bizonyos önállóságot tanusit, mennyiben t. i. az általa tekintetbe vett s munkájában hivatkozott törvénykönyvek egyikének rendszerét sem követi feltétlenül, hanem inkább annak megállapitásánál valamennyiétől többé-kevésbbé lényegesen eltér. Az önállóságra való törekvést önmagában ugyan épen nem tartanók megrovandónak, sőt ellenkezőleg azt teljes mértékben tudjuk méltányolni, nem tartozván azon nálunk aránylag igen is nagy számhoz, kik csak a külföldi törvényhozások egyszerü lemásolásának tudnak hosannát kiáltani: ellenben minden önállónak létesitését perhorrescáljuk, s minden ilyent már eleve elitélnek — és a nélkül, hogy mélyebb vizsgálatába bocsátkoznának, már előre veszett hirét keltik csak azért, mert maguk vagy egyáltalán nem birják annak jóságát vagy helytelenségét megitélni, ha ahhoz hasonlót valamely külföldi munkában vagy törvénykönyvben nem találnak, vagy pedig mert amaz eljárást kényelmesebbnek avagy olykor specificus czéljaikra előnyösebbnek tartják. De mivel az önállóságot mégis mi is csak ott üdvözölhetjük örömmel, hol ez helyes és üdvös resultatumhoz vezet, ezt pedig a szóban levő javaslat rendszeréről részünkről nem állithatván, az itt helyeslésünkkel nem is találkozhatik.

Véleményünk szerint ugyanis a gyakorlati jogélet s a tudomány mai igényeinek egybevetésénél, a kötelmi jog törvénytervezeténél azon az elsőbbségért egymással versenyző két rendszer között kell s lehet csak választani, melyek egyike a z ü r i c h i, másika pedig a s z á s z törvénykönyvben nyert vala következetes megvalósitást. Mely kettő közül mi a szász törvénykönyvnek vagyunk feltétlen barátai, bár készséggel s teljes elfogulatlansággal beismerjük, hogy a másik mellett is sok ok hozható fel, főleg sok practicus szempontból. De bármit tartsunk is amannak egész rendszeréről, s még annyi hajlammal birjunk is amannak különbeni előnyeit emevvel szemben is elismerni: a kötelmi jog terén azonban ugy az ennek tekintetében követett rendszerre, mint a részletes kivitelre nézve is, ezt feltétlenül s minden habozás nélkül kitünőbbnek kell nyilvánitanunk; bár ennél meg ismét tökéletesebbnek tartjuk még az „Entwurf eines für die deutschen Bundesstaaten gemeinsamen Gesetzes über Schuldverhältnisse“ czimü javaslatot, melynek rendszere azonban alapjában s lényegében a szász törvénykönyvével megegyez s ahhoz csatlakozik.

Miként az egész magánjognál: ugy annak egyes külön részeinél is lehet a közös vagy általánosabb jelentőségü elveket általános részül egybefoglalni, tehát a kötelmi jognál is és pedig nemcsak a tudományos munkákban, hanem a törvénykönyvekben is. Nemcsak czélszerü, de nézetünk szerint egyenesen mellőzhetlen ezen általános és különös részre való felosztás a kötelmi jognál, ha annak törvényes szabályozása, akár eltekintve is a tudomány követelményeitől, egyedül csak a gyakorlati élet igényeit és szükségleteit akarja is, de teljes mértékben, kielégiteni. Igazolják itt ennek szükségét még magok azon törvénykönyvek is, melyek a magánjognak rendszerénél a gyakorlati ember állitólagos érzéke- s képzetéhez alkalmazkodva, általános s különös rész közt nem tesznek megkülönböztetést, tehát az anyagnak ezen szétosztása külsőleg a kötelmi jognál is mellőzve van: mindazáltal az egyes közös keletkezési alapokból származó különös kötelmi viszonyok külön szabályozásánál, az azokra vonatkozó közös elveket előrebocsátva csoportositják, mint ezt pl. épen a zürichi törvénykönyvnél is észlelhetjük. Minthogy azonban tagadhatatlanul vannak még pedig nagy számmal oly elvek s szabványok, melyek a kötelmi viszonyok minden nemére, tekintet nélkül keletkezési alapjaik különbségére, egyaránt vonatkoznak: nemcsak elméletileg helyesebb, hanem gyakorlatilag is czélszerübb ezeket egy közös, általános részbe foglalni, mi által az ellenkező eljárás mellett kikerülhetlen számos ismétléseknek és ellenmondásoknak egyedül vehető eleje. De szól e mellett egyebek közt még egy másik fontos gyakorlati ok is, mely abban áll, hogy csak igy lehetséges a birónak a törvényhozás szellemének és egész irányzatának megfelelő eldöntés szabályát, legalább nagyobb nehézség nélkül s biztosan megállapitani olyan viszonyokra vonatkozólag is, melyek a törvényben különös szabályozást nem nyertek, milyen viszonyokat a mai, rohamos gyorsasággal fejlődő forgalmi élet, még oly kimeritő törvénykönyvvel szemben is, számtalanokat fog létesiteni, melyek pedig azokra vonatkozó uj törvényes szabályzat kibocsátása előtt is birói eldöntést igényelhetnek, mint mindezt a mindennapi élet és tapasztalás eléggé bizonyitja.

Mi tehát nem habozhatunk kimondani, miszerint a törvénytervezet tökélyére nézve feltétlenül előnyösebbnek tartottuk volna: annak alapjául a szász törvénykönyv illető részének, illetőleg a fenebb hivatkozott „Entwurf“-nak rendszerét fogadni el. Vagy ha már szerző saját — minden esetre tisztelettel fogadandó — egyéni meggyőződése által mindenképen a zürichi törvénykönyv álláspontja felé vonzatott, mert igen látszik, hogy rendszerének megállapitásánál első sorban ez lebeghetett szemei előtt: legalább a kivitelnél maradt volna ahhoz következetes, ne engedte volna magát az önállóság vágya által oly eltérésekre csábittatni, melyeket sem „tanulmányainak oeconomiája“, sem azon állitása, miszerint az általa „választott rendszer legjobban felel meg azon, a dolog természetéből folyó rendnek, melyben a gyakorlati ember felfogása szerint a kötelmi viszonyokra vonatkozó jogintézetet egészben és részleteiben magának elképzeli“ a tökély rovására nem igazolhatja és nem is mentheti. Mert mi legalább nem hihetjük, hogy a gyakorlati ember „a dolog természetéből folyó rendet“ akként képzelje magának, hogy a kötelmi jog törvénytervezete mindjárt legelső szakaszaiban a kötelmi viszonyok legbonyodalmasabb s legcomplicáltabbjainak t. i. a correal és solidar kötelmeknek szabályozásán kezdje, és ne az egyszerübb viszonyról történjék az átmenet a kevésbbé egyszerüre, avagy hogy pusztán csak ezek tekintetében fordulnának elő, a keletkezési alapok különbségére való tekintet nélkül, általánosan érvényes szabványok, avagy az ilyek közös vonatkozásának feltüntetése, ha már annak szüksége elismertetik, mint nézetünk szerint, ellenkezőleg szerző eljárásával, kell hogy elismertessék, csak itt, avagy itt nagyobb mértékben mutatkoznék szükségesnek, mint egyáltalában minden többi a kötelmi viszonyokra általában vonatkozó, ily jellegü szabványok tekintetében, mint a melyek közül pl. a teljesitésre általánosan vonatkozókra nézve a „szerződésen kivüli

kötelmek" tekintetében szerző elegendőnek tartja 187. §-ában azt kimondani, miszerint: „a második fejezet második osztályában foglalt rendszabályok, alkalmazhatóságuk esetében, a szerződésen kivüli kötelmekre nézve is szolgálnak zsinórmértékül", mi által az azoknak itt is alkalmazhatóságáról való subjectiv felfogáshoz képest csak a birói önkénynek nyittatnék meglehetős tág tér. Avagy abban jelentkezik-e a dolog természetéből folyó rend, hogy a szerződésekről általában szóló fejezetek után, a szerződésen kivüli egyes kötelmek és nem a szerződésekből származók következnek, amazok után meg és emezek előtt: a kötelmek átszállása, biztositása és megerősitése, s megszünése — szerzőnek az általános rész külön felállitását mellőző álláspontjával homlokegyenest ellenkezőleg — mint ismét minden kötelmekre egyaránt közös jelentőséggel biró pontok szabályoztatnak!?

Mi ugyan zászlónkra sem csalhatlanságunkat, sem a fent jelzett két rendszernek teljes s utolsó hajszálig való megváltozhatlanságát nem tüztük és tüzzük, sőt azt hiszszük, miszerint a részletekben ugy egyik, mint másiknál eltérések az egész lényének felforgatása nélkül nemcsak helyet foglalhatnak, hanem azok, mennyiben az egésznek tökéletesitése felé haladást tanusitanak, még előnyösek és kivánatosaknak is mutatkozhatnak, mert hiszen mi sem tartjuk azok egyikét sem a tökély ama legmagasabb fokára emelkedettnek, melyen tul a további tökélyesedésnek lehetősége már fenn sem forog; de mindenesetre mégis ezeket véljük az eddig alkalmazottak közt a legjelesebbeknek, s a dolog természetének leginkább megfelelőknek, melyekkel szemben egy ujhoz nyulni vagy ilyet felállitani, csak akkor és ugy tekinthető kellőleg indokoltnak, ha ez amazok irányában haladásul jelentkezik. Oly rendszert azonban, mely e két egymástól lényegesen különböző alapból kiinduló rendszer keverékéből áll, s csak az egymással összeegyeztethetlenek egybefoglalására irányuló meghiusult kisérletet képez, ilyenül el nem ismerhetjük. A szerző által követett rendszert pedig az előrebocsátottak után ennél egyébnek nem tekinthetjük.

Azért is részünkről az ily irányu, — mondhatnók — inkább csak negélyzett s nagyon is problematicus önállóságnak hiányát szerzőnek szivesen elnéztük volna, s meggyőződésünk szerint szerző ezt önmagának is annál könnyebben elengedhette volna, mert ez munkálata reputatiójának inkább csak hátrányára, mintsem előnyére szolgálhat, alkalmatlanná tevén azt az alkotandó magánjogi törvénykönyv eme részének a maga egészében alapul leendő elfogadására; holott magának a javaslatnak tartalmi minősége, a körülményekhez képest talán jobb sorsra is számithatott volna, mint puszta becses s mindenesetre több tekintetben felhasználható anyagul szolgálni a kötelmi jog codificatiojánál: mig az jelen alakjában a maga egészében alapul nem vehetőnek épen nem itélhető.

Ez ugyan nézetünk szerint nem zárja ki azt, hogy azért az egyes részeiben, különösen a különös rész egyes ágainál, avagy majdan az egyes szerződési kötelmek szabályozásánál ilyenül el ne fogadtathatnék; sőt ellenkezőleg, ha több tervezet közt lehet választás s ezek között az érintett részletekre, vagy azok egyeseire a szóban forgó javaslatot találnók legjobbnak: nem haboznánk egész elfogultság nélkül s következetesen az ez iránt fenebb nyilvánitottakhoz, annak ezek tekintetében alapul vételét s elfogadását egész azon határig ajánlani, ameddig csak ez az alkotandó törvénykönyv egyöntetüségének megóvásával eszközölhető lenne. Pedig e javaslat egyes részletek beható s alapos felfogásában, egyes viszonyok természetének helyes felismerésében — tagadhatatlanul — oly fényoldalokkal is bir, melyek azt legalább ezen utóbbi feladat betöltésére képesithetik is és szerzőjének szakavatottságáról, ugy gyakorlati, mint tudományos s irodalmi tájékozottságáról minden körülmények között határozott tanuságot tesznek. Ilyen fénypontjai tervezetének — hogy csak nehányat emlitsünk itt fel — például a kötelmi szerződésnek egyéb szerződésektől való — igen sokszor mellőztetni szokott — megkülönböztetése, azok távollevők közti megkötésének a dolog természetével és a tudomány mai állásával megegyező szabályozása (8—139. §.). Továbbá a lényeges tévedés, csalás és a kétféle (t. i. phisicai és lélektani) kényszer szerződések érvényére való befolyásánál ezek hatásának és ezzel kapcsolatosan a szerződések semmiségének és felbonthatóságának egészben helyes felfogása és megkülönböztetése, a lényegtelen tévely befolyásának elvetése (18—24. §.), a még ujabb törvényhozásokban is majdnem általán mellőzött culpa in contrahendo iránti felelősségnek legalább egyes vonatkozásban való elismerése (21. §.); a tulajdonképi pénztartozásoknál a folyamértéknek irányadóul elfogadása (46. §.), a testi sérelemből eredő kártéritési kötelemnél a magánjogi kártérités lényegével ellenkező fájdalomdij mellőzése (200—202. §.), a 261. §. csak az ad incertam personam tett igéretre vonatkozó helyes határozmánya, s még számos más szabványok, melyek mindannyiának felsorolása tul menne jelenleg kitüzött s fenebb körvonalozott feladatunkon.

Mindazáltal a részletekben sem vállalkozhatnánk a tervezet minden egyes szabványainak aláirására s megvédésére, sőt ellenkezőleg vannak annak részleteiben is nagyobb számmal oly hiányai s gyenge oldalai, melyek egyetértésünkkel és helyeslésünkkel épen nem találkozhatnak. Igy, hogy ismét csak néhányat hozzunk fel, a kötelmi szerződés fogalma a 8. §-ban kelleténél szükebben állapittatik meg, mert hiszen nemcsak a „kötelem megalapitására", hanem annak módositására s megszüntetésére irányzott szerződések is a kötelmi szerződésekhez tartoznak és sorolandók. Szinte nem érthetünk egyet pl. a lélektani kényszer esetében a 24. §-ban megállapitott puszta relativ felbonthatósággal, mint nem tekinthetjük kielégitőnek a hallgatag akaratnyilvánitás tekintetében a 27. §. második tételének intézkedését sem, mert „oly viselkedés, mely más értelmezést is enged" egyáltalán, tehát a cselekvő protestatiója nélkül sem tekinthető oly concludens cselekvénynek, melyből a cselekvőnek „megegyezésére" szükségkép folynék a következtetés s „az abbani kétkedésre minden ok kizáratnék". Nem teljesen kielégitő a szerződések harmadik személyekre való hatásuknak szabályozása sem (55—60.). Vagy határozottan hibáztatandó pl. a 197. §-ban a már fogalmilag is csak kötelmi viszonynál szereplő késedelem következményeinek a „jog ellenes birlalásra" való egész általános kiterjesztése is, mely szerint mint részint hibás, részint meg teljesen felesleges, egyszerüen elhagyandó lett volna. Valamint részünkről a 262. §-nak nyilvános árverésekre vonatkozó azon szabványánál, miszerint „az árverelő" már azonnal minden utána következő jobb igéret által megszabadul kötelezettségétől, helyesebbnek tartottuk volna, ezt csak az árverést tartó részéről rögtön vissza nem utasitott jobb igéret által megszabadultnak nyilvánitani,

Az efféle hiányokon kivül, mikre nézve a fenebbieket csak mutatványul hoztuk fel, egyes tárgyak és viszonyok tekintetében a tervezet épen nem kimeritő, mint mindjárt pl. az u. n. correal és solidar kötelmekre nézve, melyek gyakorlatilag is meglevő különbségének elismerését szerző indokolásában szükségesnek állitja, de köztök ezen eltéréseket sem a szövegben, sem indokolásában ki nem emeli, és e mellőzésro nézve indokolása sem kielégitő. Vagy pl. hogy e tekintetben is, a többieket mellőzve, szinte csak pár szemelvénynyel szolgáljunk, nem tarthatjuk kimeritőnek az árverésre vonatkozó határozmányokat sem. Másrészről meg a feleslegeseket sem nélkülözi teljesen a tervezet, a mely szempont alá sorolható egyebek közt pl. az 52. §., vagy legalább annak első tétele, sőt a kettő ezen összekapcsolásban könnyen téves felfogáshoz is vezethet, vagy szinte a 157. §., melynek teljes elhagyása mellett sem fogna, a tervezet törvényerőre emelése esetében, a feléntuli sérelem miatti jogsegély helyt foglalhatni.

Ámbár pedig egészben véve a tervezetben a szöveg szerkesztésére nagy gond és figyelem látszik forditva lenni, mi mint annak egyik nem megvetendő előnye, szintén kiemelést érdemel: még sem mindenütt ment az a nehézkességtől vagy homályosságtól, sőt a felületességtől vagy a határozatlanságtól sem. Igy pl. épen nem tekinthetjük világos s minden kételyt kizáró szerkezetünek mindjárt a 4. §. tételét; szinte nem látszik szerző a „megalapitás" és „megállapitás" különbségével sem tisztában lenni, minthogy e két kifejezés alkalmazását tervezetében összetéveszti (l. pl. a tervezet 8. 16. §§-ait). Általában a pénztartozásokra vonatkozó határozmányok szerkezetét sem (44—50. §§.) számithatjuk a sikerültebbekhez, valamint nem tarthatjuk elég praecisnek és határozottnak a 188. §-nak szövegezését sem, mert az épen nem zárja ki azon vitás kérdésnek felmerülhetését: vajjon ott a kár alatt ugy a „damnum emergens, mint a lucrum cessans" avagy csak az előbbi értendő?! S az ilyen s ezekhez hasonló egyéb homályok és kételyek eloszlatása végett hiába fordulnánk felvilágositás végett az indokolásokhoz, mert ezek a legtöbb esetben még homályosabban és felületesebben, itt-ott majdnem érthetetlenül szerkesztvék; s bár szerző kiterjedt körben mozgó, tudományos és irodalmi jártasságának ezekben is kétségtelen jeleit adja: mindazáltal javaslatának, rendszere mellett, épen ezek képezik leggyengébb oldalát, az elhamarkodásnak a szövegben sem mindenütt nélkülözött nyomai épen itt mutatkozván legsürübben és legszembetünőbben.

Nem hallgathatjuk itt el egyuttal azon általános észleletünket sem, miszerint a tervezet hiányai- s hibáinak tetemes része — legalább nekünk ugy tetszik — elhirtelenkedésben birja forrását, melyek szerzőnek munkálatában kétségtelenül nyilvánuló szép tehetsége és képzettsége mellett, egy kevéssé hosszasabb átgondolással, tehát valamivel több időnek rászentelésével nagyobb részt könnyen elhárithatók lettek volna. Azért vegye figyelembe szerző legalább munkája folytatásánál abbeli legjobb szándéku tanácsunkat, miszerint annak ne minél gyorsabb befejezésére, hanem inkább minél jobb s tökéletesebb elkészitésére törekedjék, s egyedül e szempont által engedje magát vezéreltetni.

Végül csak saját igazolásunkra óhajtunk még annyit megjegyezni, hogy noha jelen fejtegetéseink az eredetileg tervezettnél, mint talán általában, kissé hosszabbra terjednek is ki: azért — nézetünk szerint — még sem tértünk el, minthogy bennök most sem szemlélhetünk egyebet azon összbenyomás visszatükrözésénél, melyet a tervezet reánk első olvasásra gyakorolt, azon összitélet kissé tán terjedelmesebb kifejtésénél, mely bennünk annak alapján képződött, szóval a tervezet általános méltatásánál, mert legalább mi egy törvénytervezet részletes és tulajdonképi birálatának feladatát egészen másként fogjuk fel, hogy sem ezeket ilyenül kivánhatnánk tekinteni. Különben ez iránti véleményünk kifejtését s annak gyakorlati alkalmazását más — adandó — alkalomra tartjuk fenn.

—a—

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A jó és roszhiszemüség kérdéséhez.

Az ingatlanok tulajdonjoga megszerzésénél igen gyakran fordul elő azon eset, hogy a telekkönyvi tulajdonos egy és ugyanazon dolgot egymásután két különböző egyénnek adta el, s ebből azon további kérdés származik, hogy azon körülmény, miszerint az utóbbi vevő az előbbi által szerzett jogczimről tudomással birt, megállapitja-e már magában a tulajdonszerzés roszhiszemüségét s ad-e oly esetben, midőn az utóbbi vevő előbb kebeleztette be a maga tulajdonjogát, az előbbinek előbb szerzett jogczime alapján keresetjogot a már tulajdonosként bekebelezett utóbbi vevő ellen azon oknál fogva, mert annak az előbbi által korábban szerzett jogczimről tudomása lévén, az jóhiszemü szerzőnek nem tekinthető.

E kérdés a tudományban még teljesen eldöntve most sincs; mert vannak sokan, kik a római (általános német) jog vagy inkább ennek alkalmazása körül lábra kapott azon nézetet vitatják, hogy az utóbbi vevő roszhiszemü szerzőnek lévén tekintendő, annak tulajdonjoga az előbbi szerző által ezen alapon megtámadható.

Lásd az erre vonatkozó irodalmat idézve Exner-nél: Die Lehre zum Rechtserwerb durch Tradition,

E nézet régebben uralkodó volt, és a porosz polgári törvénykönyvben is határozott kifejezést talált:

Landrecht I. Theil, 10. Titel, §. 25.

Ujabb időben azonban mindinkább fogy e nézet védőinek száma, s az ujabb törvények is ellenkező álláspontot foglalnak el. Igy a szász törvény 278. §-a indokolásában határozottan kimondja, hogy az e szakaszban foglalt szabályok nem alkalmazhatók oly esetre, midőn a tulajdonjog oly alapon szándékoltatik megtámadtatni, hogy a tulajdonosnak más által előbb szerzett jogról tudomása volt. Az uj porosz telekkönyvi törvény pedig minden kétség megelőzése végett magába a törvénybe vett fel határozott intézkedést e részben.

Az idézett törvény 4. §-a ugyanis következőleg szól: „Die Kentniss des Erwerbers eines Grundstücks von einen ältern Rechtsgeschäft, welches für einen Anderen ein Recht auf Auflassung dieses Grundstücks begründet, steht dem Eigenthumserwerb nicht entgegen.“

Nálunk is nyertek a nézetek ellenkező irányban kifejezést. Igy:

Halmosy: A telekkönyvi rendszer alapelvei, s utána

Herczegh: A telekkönyvi rendtartás Magyarországon és Erdélyben,

határozottan azt vitatják, hogy az előbb szerzett jogczim tudomása, a roszhiszemüséget már magában véve megalapitja, mig:

Rupp Zsigmond a „Magyar Themis“ 1873. évi 29. számában az ellenkező nézet mellett harczol.

A legfőbb itélőszék pedig akként oldotta meg a csomót, hogy határozataiban a többször emlitett esetben egyszer roszhiszemüséget lát, s az utóbbi vevő keresetjogát megállapitja, másszor ismét hasonesetben roszhiszemüséget nem talál, s az előbbi vevőt keresetével ezen oknál fogva utasitja el. Ezen ingatagság folytán látjuk épen czélszerünek e rovatba penditeni meg e kérdést, s ez uttal eltekintve az ellenkező elvi határozatok hátrányától arra fektetni a kérdés sulyát, hogy a két nézet közül melyik a helyes és melyik nézet elfogadása és következetes alkalmazása lenne — ha megérjük — kivánatos, jogi szempontból és különösen a szem elől nem téveszthető telekkönyvi rendszer érdekeire tekintettel.

E kérdés szorosan a telekkönyvi tulajdonjog szerzéssel állván kapcsolatban, nézetem szerint kiválólag az osztrák törvény határozatai szolgálnak irányadóul.

Ha az osztrák törvénynek a jó és roszhiszemüségre nézve felállitott szabályait vizsgáljuk, egyszerre meggyőződünk, hogy annak a jó és roszhiszemüségre vonatkozó rendelkezései (326. §.) a tényleges birtokra vonatkoznak, feltett kérdésünkre nézve tehát szorosan véve nem is alkalmazhatók, mert mások azon momentumok, melyek a tényleges birtok jó vagy roszhiszemüségét megállapitják, s mások, melyek a tulajdonszerzés jó vagy roszhiszemüségére vonatkoznak.

V. ö. Zrodlovszky: Untersuchungen aus dem österreichischen Civilrecht. Prag. 1872. 14. lap.

A kérdés megoldásánál tehát azon alapelv tartandó kiválólag szem előtt, mely a törvényben és annak rendszerében ismerhető fel. Igen helyesen mondja Exner:

Das Publicitätsprincip. Wien. 1870. 83. lap,

hogy a roszhiszemüség tényálladékának megállapitásánál épen ugy kell óvakodni, hogy a büntetőjogi dolus fogalma állittassék fel a magánjogi igények jogos voltának mérve gyanánt; mint attól, hogy a roszhiszemüség magánjogi fogalma alá ne soroztassanak oly tények, melyek mellett csak a méltányosság látszata harczol.

Ilyen épen a felvetett kérdés is. Az osztrák magánjog erre határozott szabályt ugyan nem tartalmaz, 430. §-a azonban czélzatát határozottan kijelöli, midőn kimondja miszerint: „oly esetben, midőn a tulajdonos ugyanazon ingatlan dolgot két különböző személynek engedi át, a dolog tulajdona azt illeti, a ki a bekeblezést előbb kérte“, a nélkül, hogy azon esetre, ha az utóbbi szerző az előbbi tényről tudomással birva, kivételt tenne.

E meggyőződésre kell jutnunk, ha a dolgot a jog szempontjából vizsgáljuk. A tulajdonos és az első vevő között szerződési viszony áll fenn, tehát oly jog, melyet az csak a másik szerződő fél ellen érvényesithet, e jogból azon harmadik félre, ki e szerződéshez hozzá nem járult, kötelezettség nem származhat; ha tehát az előbb tulajdon s igy mindenki ellen érvényesithető dologbeli jogot szerzett, az előbbi vevő csak a szerződésből kifolyó jogait érvényesitheti az ellen, a kivel szerződött, de az ellen ki ellen jogot nem szerzett, azt nem is érvényesitheti. Az utóbbi vevő a telekkönyvből meggyőződött, ki a dolog tulajdonosa, s midőn ezzel szerződött, csak jogát gyakorolta.

Az ellenkező nézet a mellett, hogy jogilag nem állhat meg, a gyakorlatban is számos nehézségekbe ütközik, mert gyakran épen lehetetlenné tenné valamely ingatlan megszerzését, pl. ha az első szerző szerződése oly hiányos, hogy telekkönyvi bekebelezésre nem alkalmas, vagy a szerződés elveszett, vagy csak szóval történt, kihez forduljon az, ki a birtokot meg akarja szerezni? vagy arra kényszerittessék, hogy mihelyt hall valamit felőle, hogy más szerzett jogczimet, azt felkeresvén, vizsgálja meg e jogczime helyességét, tudja ki vajjon utólag nem állott-e el szerződésétől, s tudja isten mi mindent tartozzék kinyomozni, hogy biztosan járjon el arra nézve, hogy az uj vevővel vagy a telekkönyvi tulajdonossal szerződjék-e? A törvény, mely a telekkönyvet rendszeresitette, mely a tulajdonszerzés egyedüli módjául a telekkönyvi bekebelezést állitotta fel, nemcsak hogy ily feltevésből ki nem indult, sőt midőn a telekkönyvet felállitotta, épen ennek kivánta elejét venni.

De mi történnék oly esetben, ha valaki bizonyos ingatlant megszerezni óhajtván, kiteszi magát a fentebbi vizsgálódásnak, s azon meggyőződésre jut, miszerint az első szerző okmánya oly hiányos, hogy annak alapján a tulajdonjog bekebelezése nem eszközölhető. Ezzel tehát nem szerződhet, mert szerződése

alapján tulajdonjogot nem szerezhetne, de nem szerződhetne a telekkönyvi tulajdonossal sem, mert az első vevő megtámadhatná roszhiszemüsége alapján, mivel az általa előbb szerzett jogról tudomással birt. Az, hogy mily okmány alapján szerezte az első jogát, kérdésbe sem jöhet, ha a jogi szempont helyett az ethicai momentumokra fektettetik a törvény alkalmazásánál a sulypont.

A roszhiszemüség ily alapon való meghatározása egész halmazát idézné elő a kérdéseknek, melyek a jogbiztonság helyett a legnagyobb jogi bizonytalanságot idéznék elő. A sok közül csak egyet említek még, pl. roszhiszemü-e azon tulajdonos, ki a szerződés megkötésekor még nem tudott semmit az előbbi vevő jogáról, de tudta már, midőn bekebelezésért folyamodott? Itt ismét két táborra fognak az ellenkező tan védői szakadni, s ez igy lesz mindig, a meddig a telekkönyvi rendszer elveinek következetes alkalmazása helyett félreismert méltányossági tekintetek lesznek uralkodók.

A most fejtegetett nézet pedig ellenkezik a telekkönyvi rendszerrel, melynek alapját „aqui prior tempore potior jure“ képezi s kell hogy képezze, ha az egy esetben szigorun alkalmaztatik, másikban csak következetlenséget s tájékozatlanságot szül. A fentebbi elv alkalmazása mellett az, ki oly birtokra, melyről tudja, hogy más tulajdonjogczimet szerzett az eladó, de még mindig bekebelezett tulajdonosnak kölcsönt ad s ennek biztositására a birtokot köttetvén le zálogul, zálogjogának bekebelezésével az uj vevő tulajdonjogának bekebelezését megelőzi, épen oly roszhiszemü lenne, mint a ki tulajdonjogot szerez a birtokra, vagy az, ki tudva, hogy valamely birtokra másnak már előbb zálogjog engedtetett, ad kölcsönt s zálogul ugyanazon birtokot köttetvén le magának, az előbbi hitelezőt a bekebelezéssel megelőzi, roszhiszemmel járna el; — pedig ezt nézetelleneseink sem merik vitatni, mert tudják, hogy ez elv a telekkönyvet lényegéből forgatná ki. És miért nem merik mondani? mert nem merik a maguk elvét következetesen alkalmazni; más ok nem lehet, hiszen a jog mindegy, legyen az zálog vagy tulajdonjog, a kérdés csak az, hogy megtámadható-e akkor, ha a szerző más előbb szerzett jogczime felől tudomással bir.

A telekkönyv legtöbb intézményei a materialis igazság helyett az alaki igazságra vannak alapitva, ha helyes telekkönyvi rendszert akarunk, ezzel számolnunk kell, s az elvek következetes alkalmazásától méltányossági szempontok által nem szabed elriasztatni magunkat.

Az osztrák jogirók legnagyobb része felismerte ezt, s általában azon nézetnek adnak kifejezést, hogy más által előbb szerzett jogczim tudomása a roszhiszemüséget még magában véve meg nem állapitja.

V. ö. Winiwarter: Das österreichische bürgerliche Recht. II. kötet, 22. lap. Stubenrauch: Commentar zum allgemeinen österr. bürgerlichen Gesetzbuche. I. kötet, 452. l. Exner: Das Publicitäts Princip. 84. l. Unger: Der sächsische Entwurf. 191. 198. lap stb.

A roszhiszemüség csak ott kezdődik, hol az ügylet nem a jogszerzés czéljából, hanem más kijátszása végett köttetik. Ez érvénytelenné teszi az ügyletet, s igy érvénytelenné teszi annak következményeit is. De ez áll minden jogra különbség nélkül. A szinlett adásvételi szerződés alapján szerzett tulajdonjogot azon fél, ki általa károsittatott, épen ugy érvényesitheti, mint a szinlelt kölcsönszerződés alapján szerzett zálogjogot. Itt egyenlő mértékkel mérnek, forogjon akár tulajdon akár zálogjog szóban.

Csak ezen elv egyezik meg a törvény szellemével s a helyes telekkönyvi rendszerrel. Az igazságszolgáltatás érdekében kivánatos lenne tehát, ha a legfőbb itélőszék az ingadozással e tekintetben is felhagyva, a most fejtegetett elvet határozottan és következetesen érvényre juttatná.

Van-e joga a birónak az ügyvédtől a perköltségeknek saját fele irányábani megállapitását megtagadni?

A „Jogt. Közlöny“ 51. száma mellett közlött „Curiai határozatok“-ban egy igen közérdekü határozatot olvastunk, mely a benne foglalt elv fontosságánál fogva a megvitatást mindenesetre megérdemli.

E határozat szerint ugyanis a pesti kir. itélőtábla az egyik ügyvéd munkáját dijazásra méltónak nem találván, perköltséget nem állapitott meg, a legfőbb itélőszék azonban azon szempontból indulva ki, hogy miután az ügyvéd a fél részére munkálatot teljesitett, annak dijait saját fele irányában megállapitotta.

A két felsőbiróság határozatában nyilatkozó ellenkező felfogás folytán önkénytelenül is felmerül azon kérdés: hogy van-e a bíróságnak joga oly esetben, midőn az ügyvéd munkálatokat teljesitett, attól a munkadijaknak saját fele irányábani megállapitását megtagadni?

Nézetünk szerint van joga.

A mai rendszer szerint a perköltségek megállapitása a biró discretionalis joga, melynél a leghelyesebb kulcsot, a peres összegen kivül a teljesitett munkálatnak nemcsak mennyisége, hanem minőségének is számbavétele adandja meg, vagyis a biró akkor jár el helyesen, ha nemcsak azt birálja meg, hogy az ügyvéd mennyit, hanem azt is, hogy hogyan dolgozott? Ez minden munkánál ugy van a világon. A jó munka a mellett hogy kelendőbb, még jobban is dijaztatik. Még inkább van tehát helye ott, hol a munka minősége a fél egész vagyona vagy annak tekintélyes részére nézve lehet befolyással, hiszen tudjuk, hogy főleg a mai formális eljárás mellett a perek mily nagy száma megy veszendőbe az ügyvéd ügyetlensége miatt.

Ha ezeket elismerjük, ha elismerjük, hogy a perköltségek megállapitásánál a munka minőségének is befolyással kell lennie, nem a méltányosságnak adózik-e tehát a biró, midőn oly esetben, melyben nyilvánvaló, hogy a per az ügyvéd hibája vagy ügyetlensége folytán veszett el, az ekként a nélkül is eléggé sujtott felet nem terheli azzal, hogy azon ügyvédnek, ki a per elvesztésének, s igy a félre ebből háromló szerencsétlenségnek okozója volt, még azzal, hogy annak perköltséget is fizessen, nem terheli.

Az ügyvédi kényszer azért áll fenn, vagy oly ügyekben is, melyekre nézve nincs kényszer, a fél azért fordul ügyvédhez, hogy az tudományát érvényesitvén, annak felhasználása által a per megnyerését segitse elő. Érdemel tehát dijat oly ügyvéd, ki vagy azért, mert nem bir kellő tudománynyal, vagy mert azt a fenforgó esetben felhasználni nem tudta vagy nem akarta, a helyett, hogy a felet kellőleg védelmezte volna, s igy azon czélnak, mely végett felállittatott, s azon bizalomnak, melylyel a fél irányában viseltetett, midőn hozzáfordult, megfelelt volna, helytelen ügyködése által okozója lett a per elvesztésének.

Vannak igen számos esetek, hol ily hiba oly kirivó, hogy az magából az itélet tartalmából kitünik, s melyben az indokok után csak logicai folyománynak tünik fel, hogy perköltség nem itéltetik. Vegyünk pl. oly igen gyakran előforduló esetet, melyben oly keresetnél, melynek tárgyalására az ellenfél meg nem jelent, felperes azért utasittatik el, mert a kereset nem volt kellőleg felszerelve. Ily eset pedig igen sok van, pl. a kereseti kérelem arra van irányozva, hogy alperes a tulajdonjog bekebelezésére érvényes okmány kiállitására köteleztessék, s nem csatoltatik a telekkönyvi kivonat, melyből meg lenne birálható, hogy alperes-e a tulajdonos s igy jogositva van-e ily engedély kiállitására? mert ha erről biztos tudomása nincs a birónak, a ki nem állitás esetére nem adhat itéletének sanctiót, s nem hozhat végrehajtható itéletet. Vagy a kereseti kérelem az okmány tartalmával ellenkezik, s a keresetben a tényálladék nem adatik akként elő, hogy ezen ellenkezés felvilágositatnék, vagy oly kérelem terjesztetik elő, mely általában meg nem itélhető, mert érthetetlen, vagy mert a törvénynyel ellenkezik, vagy mert az annak folytán hozott itélet nem lenne végrehajtható.

Ha ily esetekben a fél keresetével elutasittatik, kétségtelen, hogy azért lett elutasitva, mert az ügyvéd nem helyesen teljesitette kötelességét, s az elutasitás ezen indoka az itéletben kifejezést nyer, nem logicai folyományként tünik-e elő, hogy a pervesztést nyilvánvaló hibája által okozó ügyvéd részére perköltség meg ne itéltessék, s az amugy is sujtott fél perveszteségének okozóját még dijazni is ne kényszerittessék?

A bíróságok ugy is ritkán élnek e joggal, de hogy e joguk meg van, s hogy annak használata sokszor indokolt is lehet, — nézetem szerint — a fentebbiek folytán kétséget alig szenvedhet.

Különfélék.

(*A büntető törvénykönyvi javaslat*) tárgyában egybehivott enquete tagjai: Fábry István, legf. itélőszéki elnök; Fabinyi Teofil, kir. it. táblai alelnök; Daruváry Alajos k. táblai tanácselnök; Manoilovics Emil, semmitőszéki biró; Tóth Elek, legf. it. biró és Kozma Sándor, kir. főügyész.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 3. sz. Budapest, 1874. január 14.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ.

TARTALOM: A birságok reorganisatiója. Dr. Dárdai Sándor urtól. — „Reductio“, de hol és mi által? Egy kir ügyésztől. — Jogirodalom. — Törvénykezési szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: A mult évi curiai határozatok betürendes tartalom-jegyzéke.

A birságok reorganisatiója.

II.

Lapunk előbbi számában ismételten kárhoztattuk ama törekvéseket, melyek birósági szervezetünk alaptörvényeinek felfüggesztését czélozzák. Elmondottuk, hogy a 21-es bizottság vajmi rövidlátást tanusitana, ha bajaink orvoslását a birságok reorganisatiójában keresné. Elismertük azonban, hogy a jelen birósági szervezet kivitelénél elkövetett hibák orvoslására mulhatlanul cselekvőleg kell fellépnünk. Nem is az ellen szólaltunk fel, hogy a birságok területi köre a köztörvényhatóságok területeinek netaláni kikerekitésével összhangzásba hozassék; mert hisz mi azt már előbb sürgettük, és bár eléggé sajnos, hogy ez utólagosan történik, — de teljesen törvényes alapon eszközölhető, miután azt a törvényhozás magának fentartotta, s igy alaptörvényeink hatályának felfüggesztése sem szükséges. Mit nyer azonban ezzel törvénykezésünk — az elkerülhetlen ujabb időleges fenakadáson kivül? Nemde semmit!

Ha 100 törvényszék helyett 58-at rendszeresitünk, és azokhoz a törvény értelmében disponibilis birói személyzetet beosztjuk, söt ha a „Pesti Napló“ követelménye szerint alaptörvényeink hatályának felfüggesztésével generális áthelyezési engedély mellett az egész birói kart mozgósitjuk, — mit nyerne azzal törvénykezésünk? Talán az, ki rosz biró volt Temesvárott, jobb biró leend Miskolczon? Nagy galimathias-nak tartjuk tehát a „P. N.“ azon felkiáltását: hogy „vagy le kell mondanunk azon reményről, hogy az igazságügyi reformokat előbb, mint egy nemzedék kihalta előtt létesithessük, vagy a birói áthelyezés tárgyában fenálló törvény felfüggesztésétől visszariadnunk nem szabad.“ Ugyan mit szólna a „P. N.“ az oly b. Sennyei-féle programmhoz: hogy vagy le kell mondanunk azon reménységről, hogy zilált pénzügyeink rendezését előbb mint a mostani éretlen nemzedék kihalta után létesithessük, vagy a parlamenti kormányzat felfüggesztésétől visszariadnunk nem szabad! Ha a kormány tervezett jogreformjait csak a birói függetlenség árán nyujthatja, — akkor lemondunk — nem ugyan a jogreformok létesitése iránti reménységről, hanem azon reményről, hogy a mostani kormány létesithetne reformokat.

Részünkről, ha osztanók azon meggyőződést, hogy törvénykezésünk sanyaruságának okát főkép a birói személyzetben kell keresnünk, mi volnánk az elsők, kik szokott kiméletlen módon ostromolnók azon alaptörvényeket, melyek által kötve és a további haladásban gátolva látnók magunkat. Mi azonban ellenkező meggyőződésben vagyunk és a birságokban azon szánalomra méltó ülővasat látjuk, mely ellen ugy a jogkereső közönség boszuja, mint az önmagában tehetetlen törvényhozás haragja fordul, és ütik mint a kovácsmühelyben mindkét oldalról. De mi ennek ellenében ujból is azon véleményünknek adunk kifejezést, hogy arkangyali birságok sem lennének képesek mostani jogrendszerünk mellett kielégitő igazságszolgáltatást nyujtani.

Ezzel azonban korántsem akarjuk azt mondani, hogy az adott viszonyok közt is törvénykezésünk jobb nem lehetne. Hisz tagadhatlan, hogy a kinevezéseknél sok, igen sok balfogás történt. Ezeknek orvoslása pedig sem Bittónak felelősségre vonatása, sem az illetőknek áthelyezése által nem érethetik el.

Hiuságunk nem vakit el minket annyira, hogy jóslatunk teljesültén örvendenénk és Bittó szervezési munkálatával vallott kudarczon gyönyörködnénk. Söt ellenkezőleg komolyan fontolóra vettük az immár változhatatlan tények káros következményei iránt foganatositható óvszereket, és ezeket kettős irányban véljük létesithetőnek:

a) szigoruan ellenőrködő felügyelet és

b) a birói felelősség szigoritása által.

Sajnos azonban, hogy az első pontban foglalt módozat annyiban megnehezittetett, hogy ép a felügyelet, ellenőrködés s vezérletre hivatott közegek, t. i. az elnöki állások betöltésénél követtetett el a legtöbb balfogás. Hiszen ha az igazságügyminiszter laicus lehetett, miért ne lehetnének a törvényszéki elnökök dilettánsok? Keserü valóságokat mond e tárgyban az alább közlött czikk, melynek irója bizonyára nem vádolható elfogultsággal és roszakaratu ferditési czélzattal.

Bizonyos, hogy sok helyen a szakavatott vezérlés és még kevésbbé az éles látásu felügyelet a törvszéki elnököktől nem várható. A központi kormányzattól vagyis az igazságügyminiszteriumtól pedig épen nem remélhető, mert annak burokratái majdnem kivétel nélkül törvénykezési szolgálatban soha sem állottak, és merjük állitani, hogy a birságok vizsgálatára kiküldendő tanácsosai közt legtöbben életükben akkor látnának először telekkönyvet. Nincsen tehát a szakavatott vizsgálatnak egyéb módja, mint azt a kir. itélötábla jelesebb, tehát nem a fogalmazói szakból lett birái által eszközöltetni. Ezek különben is az alsóbb foku birságok törvénykezési gyakorlatát nyomról nyomra követhetik, s igy azok gyöngeségeire a vizsgálat alkalmával tekintettel lehetnének; felvilágositást adhatnának előforduló kételyek és a követett joggyakorlat iránt, a mi okvetlenül üdvösebb lenne, mint az irodai átalányból beszerzett iróeszközök szemelvénye.

A felügyelet e módozata külön törvényhozási intézkedést sem igényel; azt az igazságügyi miniszter

administrativ uton is foganatosithatja, miután az 1871. évi VIII. t. cz. 5. §-ában körvonalozott főfelügyeleti jogával teljesen összeférne.

Ellenben a *birói felelősség szigoritása* az idézett 1871. évi VIII. t. cz. módositását mulhatlanul szükségessé teszi.

A birói felelősség szigoritása tekintetében legalkalmasabb: hogy a felebbviteli biróságok minden egyes perorvoslat indokát hivatalból vizsgálják meg, s a menynyiben az a biró vagy birósági hivatalnok nyilvánvaló vétségében vagy mulasztásában gyökereznék, a haszontalan perorvoslat által okozott költségek megtérítését hivatalból itéljék meg. Az 1871. VIII. tczikk 66. §-a azonban csak arra kötelezi a felebbviteli biróságokat, hogy azon esetben: ha a biró vagy birósági hivatalnok nyilvánvaló vétsége által szolgáltat okot perorvoslatra, azt a perben hozott határozatában az okozott költségekben marasztalja el, *de csakis a fél kérelmére*. Ezen feltétel kikötése az, mely e törvényes intézkedés élét eltompitja olyannyira, hogy a legritkább esetek közé tartozik az, hogy az ügyvéd a biró ellen fentebbi követeléssel élne; a magánfelek pedig a törvény ezen kedvezményéről mitsem tudnak; de ha ezt feltehetnők is, nem képesek megitélni, hogy mely esetben élhetnek azzal. A ki ismeri nevezetesen a vidéken és pedig főkép a járásbiróságok székhelyén a biróság és ügyvédek közti viszonyt, — az nem kételkedhetik abban, hogy az ügyvéd vagy egyáltalában nem fogja a fentebbi igényt a biró ellenében támasztani még ott sem, hol azt stricte jure tehetné; vagy ellenkezőleg boszuságból megkisérti elegendő ok nélkül; s ezért tapasztaljuk, hogy a fentebbi igény többnyire oly részről és oly esetben támasztatik, hol a felebbviteli birságok annak helyt nem adhatnak.

Egészben másként állana a dolog, ha a felebbviteli birságok a felek kérelme nélkül hivatalból marasztalhatják el a birót az okozott költségek megtérítésére, mire elegendő jogos alapot nyujt a közérdek megvédése; mert midőn a birságok nyilvánvaló vétsége vagy mulasztása szolgáltat okot perorvoslatokra, nemcsak a magán, hanem a közérdek is szenved sérelmet, minthogy a perorvosló birságoknak fölösleges munkát okoznak, az igazságszolgáltatást lassitják stb.

Babos Kálmán is a törvk. rendt. módositása iránt alkotott javaslatában ugy látszik a fentebbi eszmének akart kifejezést adni, a mennyiben (80. §.) a végrehajtás felfüggesztése tárgyában a biróság önkényét akkép véli gátolni, hogy a végrehajtó birságot nemcsak a törvénytelen felfüggesztés által okozott károk és költségek miatt felelőssé teszi, hanem a semmitőszéket feljogositja, hogy a törvény ellen vétő birságot birságban is elmarasztalhassa. A javaslat tisztelt szerzője azonban véleményünk szerint tullőtt a céltáblán, mert hasonló felelősség a birságra csak a miatt róható fel, hogy az eljárási szabályok nem tartattak meg, hogy mulasztás vagy más egyéb nyilvánvaló vétség követtetett el, nem pedig a miatt, hogy valamely vitás kérdés érdeme sérelmesen döntetett el. Helyesen jegyzé meg egyik tiszt. munkatársunk: hogy a javaslat oly felelősséget róna az elsőbiróra, melynél feltételezzük, hogy az előre tudja, miként határozand a semmitőszék.

Nem szükséges, hogy e kérdésben a tulzásig menjünk; elegendő az, ha a nyilvánvaló vétség vagy mulasztás által a törvény ellen vétő biró vagyoni felelősségét megállapitjuk; de nemcsak a végrehajtás felfüggesztése kérdésénél, hanem minden egyes esetben a kérlelhetlenül szigoru gyakorlat az ügy érdemében követett birói tényekre nézve a felebbviteli birságokra, az alaki hibákra nézve pedig a semmitőszékre ruháztatik. Hiszen példakép elegendő e tekintetben azon botrányos számaránra utalnunk, hogy perorvosló birságaink összes intézkedéseinek 18% -kát képezik az iratok kiegészitését elrendelő intézkedések. (L. lapunk m. évi 29-ik számát.)

Ily tényekkel szemben a törvényhozásnak egész erejével kell fellépnie, és meg vagyunk győződve, hogy a birák vagyoni felelősségének szigoritása üdvösebb hatásu leend, mint az oly kuruzslás, mely a kórállapotot oly külszerek alkalmazása által véli orvosolhatni, minő pl. a birák áthelyezhetése vagy plane azon eszeveszett boszorkányszer, mely ujabban a közigazgatási szolgabirói törvénykezéstől várja helyzetünk javulását.

(Folyt. köv.) *Dr. Dárdai Sándor.*

„Reductio", de hol és mi által?

A „Reform" egyik számából lettem figyelmessé téve arra, hogy a „Jogtudományi Közlöny" mult évi 50-ik számában „Reductio" czim alatt D. aláirással egy czikk jelent meg, mely általánosságban igen sok helyes módot hoz fel igazságszolgáltatásunk költségei megtakaritására. Csak helyeselni tudjuk a hangsulyozott decentralisatióját az administratiónak s ez irányban a rendszerváltozást. Elfogadom magam is, hogy a telekkönyvi hatósággal felruházott kir. járásbirságoknál a telekkönyvi ügyek egyesbiróilag intéztessenek el, sőt tovább megyek, minden kir. járásbiróságot ezen hatáskörrel ruháznék fel. S mit legelöl kellett volna felemlitnem, a birói függetlenség érdekében minden alkalommal tiltakozunk bármily távoli oly intézkedés ellen, mely azt illusoriussá tehetné, s épen ezért az elmozditható hatásnak hadat izenünk. Ámde a csak általános elvi nézeteket tolmácsoló czikkben van egy tétel, mely magasságából rögtönzötten alászállva, belekap az igazságügy terén müködők egy szerény csoportjába, s ezek fizetéséből egy tollvonással törülve, tovarepül azon boldog tudattal, hogy felvetett kérdése immár megoldva is van.

Azt mondja ugyanis: „Végre lehető megtakaritások eszközlésében még tul megyünk a pénzügyi bizottság javaslatán, és a költségvetés egy tételének törlésére hivjuk fel a pénzügyi bizottság figyelmét, mely tétel 50,000 frtot meghalad. Ezen tétel a kir. ügyészek tisztipótléka, melynek mindenkor elvi ellenzői közé tartoztunk. E tételnek törlése által az igazságszolgáltatás csorbát nem szenvedne, sőt inkább előnyére válnék, a mennyiben a kir. ügyészek fölényes állásának legalább materiális kifejezését megszüntetné". Ha már csak arról lett volna szó, hogy az igazságügyi kiadások egyes tételein végig tekintve, birálás alá vegyük azt, melyből törölhető jelen körülményeink között 50,000 forint fenakadás és mások nagyobb megterheltetése nélkül, ez esetben további hozzászólást fölöslegesnek tartanék, mert a „Reform" emlitett számában „egy kir. ügyész" számokkal mutatta ki, hogy az 50,000 frt a bünvizsgálati költségek fedezéseül szolgáló ugynevezett „bünvádi eljárási átalány"-nál évenként azonnal megmarad, mihelyt a szakértők, legkivált az orvosok részére megállapitott s valóban gavallérosan megszabott munkadijak kevéssé mérsékeltetnek. Ámde a „Reductio" irója azon feltevésből indul ki, hogy a kir. ügyészség tagjai az évi 300 frt fizetési pótlék elvonásával állittassanak a birákkal egy vonalra; kétségtelenül azért, mert amazoknál az igazságügy terén nagyobb arányu tevékenységet hatáskörükben ugy sem fejthetnek ki.

Ezen feltevés ellen pedig határozottan tiltakoznunk kell.

Habár a kir. ügyészség az igazságszolgáltatási eljárás egyik tényezője, mindazonáltal miután ezen intézményt az 1871-ik évi 33. tczikk önálló törvényben s a birósági törvényektől külön s függetlenül létesitette, tagjait szoros értelemben a birósági tagok közé nem sorozhatjuk, a mint a legfelsöbb kinevezéseknél is a birósági tagokkal soha sincs csoportositva, s igy már ebből önként folyik, hogy miután a birói létszám sorrendjében fel nem található, fizetése megállapitásánál is a birák fizetése irányadó nem lehet, ha csak a biró fizetése oly gyupontnak fel nem vétetik, mely körül kell fordulni a közoktatási, pénzügyi, katonai stb. államtisztviselök fizetésének. Miután azonban a kir. törvényszékekkel nálunk a kir. ügyészség áll közvetlen közelben, elfogadom a „Reductio" irója által feltett összevetést kiindulási pontul, s lássuk tehát meg ebből vajjon a kir. ügyészség tagjai érdemelnek-e tisztipótlékot? Hogy ezt megtehessük kétségtelen, hogy legalább általánosságban be kell, hogy tekintsünk a kir. törvényszékek, ezek elnökei s a kir. ügyészségek éven át folyó munkakörébe, melyek mint aprólékos körülmények aligha a „Jogtudományi Közlöny" szakférfiai elött is teljesen ismeretesek, annyival inkább, mert föleg az ügyészségre vonatkozók legnagyobb részt rendeleti uton állapitvák meg.

Mulhatlanul szükség e végett tisztelt olvasóimat a vidékre kivezetni, miután ugy a kir. törvényszékek mint a kir. ügyészségek többségét itt találjuk fel.

Mig a felebbviteli bíróságoknál legkevesebb 10, de igen sokszor ennél több biró az év folytán kifejtett egész tevékenységét mint elöadó egy elnök alatt bemutatja, addig csaknem valamennyi vidéki törvényszéknél 3—7 biró müködését ugyancsak egy elnök vezeti, s már a 10 bíróból álló törvényszék a ritkaságok közé tartozik. Még azt is megengedem, a mi pedig nagy merészség, hogy elsöfolyamodásu bíróink épen oly kitartás s odaadással dolgoznak az év minden napján, mint a felsöbb bíróságok megedzett s kivált férfiai, még akkor is 3—7 biró, tudjuk a tapasztalásból, egy vagy két délelött mind elöadhatja azt, mit egy héten elkészitett, s miután az elnök ezeket két délután nyugodtan revideálhatja s 24 óra alatt a kiadványokat alá is irhatja, 3—4 nap semmi dolga sincs.

Azt mondhatni ugyan, hát elkerülte-e figyelmünket az, hogy ezen kivül végtárgyalásokon elnököl, kezeli az irodai átalányt stb.? Tökéletesen igaz, mindezek teendöi közé tartoznak. Ámde tekintsünk bár merre szét, mit látunk? látjuk azt, hogy a végtárgyalási elnöklésnél helyettesiti a biró; a különben sem jelentékeny s mi legfőbb csakis egyféle s időszakonként elöforduló kiadásokról vezetett számadásait kezeli az irodafönök, s hogy ennek kiegészitő részét képezi még egy irnok vagy joggyakornok, ki mint elnöki fogalmazó müködik állandóan közre arra, hogy ha a miniszter ur körrendeleteit tovább kell a járásbirósághoz adni, az hibátlanul történjék meg. Természetesen mint mindenben, ugy itt is van tiszteletre méltó kivétel, de hogy ez általában igy van s nem másképen, arról meggyözödést merithet bárki, ki a törvényszéki ügykezelésbe beletekint. Ebből láthatni, hogy nálunk az elnöki teendö 3 4 egyén közt oszlik meg, s hogy folytatólag az elnökség egyes helyettesitöit, viszont a birói s kezelöi létszámból mások helyettesitik. És ez nem lesz másképen mindaddig, mig az elnök magát, épen mint a közigazgatási hatóság élén álló föispán, csakis méltóságnak tekinti. Kinövése ez azon eljárásnak, hogy mig a birák, s birósági tisztviselöktől birói vagy végzett jogászi minöséget igényeltek, addig az elnökök kinevezéseinél pártnak tett hasznos szolgálatok, vidéki nagyság stb. voltak irányadók. Innen jutottunk oda, hogy végig tekintve soraikon, 20% megbukik a legelsö államvizsgán, s tudunk olyat is, ki soha semmi jogi tanulmányról bizonyitványt elö nem mutathatott, ha csak a rosz regényirás s még roszabb vezérczikkek azt nem helyettesithették.

Már most nézzünk be egy „kir. ügyészség"-hez, hol ezen czég alatt legtöbb helyen egy kir. ügyészt s igen gyakran egy kir. alügyészt találunk 1 mondd egy irnokkal, s tekintsük át ezen nagy személyzet müködési szinterét

Az igazságszolgáltatás körül az állam közérdekeit képviselö kir. ügyész a kir. törvényszék s ennek területén levö kir. járásbiróságoknál a büntény és vétségek felett folyó vizsgálatokat szám szerint s kezelésileg nemcsak nyilvántartja, hanem miután egy fontosabb vizsgálati lépés, mint elöleges és vizsgálati letartóztatás, szabadlábra tétel, házkutatás, birói szemle, személyi vizsgálati végzés hozatala stb. sem tehető meghallgatása nélkül, s miután ezek egyike vagy másika csaknem minden vizsgálatban elöfordul, arra van utalva, hogy a kir. törvényszékeknél folyó s több vizsgáló biró által kezelt vizsgálatokat áttanulmányozza, arra ismeretei alapján már a vizsgálat folyamán nézetet nyilvánithasson, s ugyanezt kell minden vizsgálat felett akkor ismételnie, midön a befejezett vizsgálat feletti határozat áll küszöbön. S mig a vizsgáló biró azzal már az ügy körül befejezte teendöit, s annak további folytatását az itélö biró s egész más személy veszi át, addig a kir. ügyésznek ez elött is meg kell jelenni, azzal a különbséggel, hogy az itélö biró az itélet kimondása után tevékenységét bevégezte, de a királyi ügyészség vagy felhivását fejti ki vagy foganatositja a kimondott itéletet. A feljelentést tehát az elsö iktató számtól kezdve elkiséri a levéltárig.

Ez azonban teendöi között a legkényelmesebb, mert erre pályázott, tehát érzett hozzá eröt és ismeretet, hanem ezután jön a java. Daczára annak, hogy alig hiszem, hogy közölük valamelyik pályázati kérésében magát valami arithmeticusnak mutatta volna be, naponta kap utasitást, hogy számitsa ki hány $^1/_{16}$ rész szappan s hány $^1/_{40000}$ rész kubik öl fa kell éven át ezen kulcs szerint mosatandó kapczához, inghez s egyéb ágynemüekhez, számitsa ki ágynemühez a szalmát, lámpákhoz az olajat stb., s mindezt ha másképen nem, „logarithmusokkal". Ezen gyönyörüséges arithmetica eredménye alapján teljesitsen azután egész éven át fizetést a kezelésére bizott ugynevezett „rabtartási átalány"-ból, melyre még egy záros szekrényt sem adnak. E czimen vezesse a központi börtön s a kir. járásbirósági fogházak összes oeconomiáját, kezelje külön a börtönörök s a hivatalszolga ruhapénzeit, gyakoroljon fegyelmi eljárást, még eddig napvilágra nem jött utasitás nélkül a börtönörök, ugy nemkülönben a letartóztatottak felett. — A „bünvádi eljárási átalány" czimen rendelkezése alá adott összegből megint külön számadás mellett fizessen tiszti utazást, tanut, szakértöt stb. S hogy számadásokban ne unatkozzék, az „irodai átalány" czimen utalt összegről vezetett számadásában elszámol minden iv papir, ostya, spagát és — gyufáról. Ezen kivül csak mint mellékes teendöt következendöket végez el: behajtja s illetékes községi szegénypénzalapba juttatja a kihágásokból keletkezett pénzbirságokat, e végett folytonos levelezésben áll a járási tisztviselökkel, s miután egy nyugtát háromszori sürgetésre sem kaphat be, panaszol alispánnak,

*

főispánnak, főügyésznek segitségért. Épen ily hüségesen elgyötri magát a bünvizsgálat folyamán, s megint a büntetési idő alatt felmerült költségek behajtása körül; melyekről külön-külön köteles számadást vezetni. A kit aztán az ügy iránti lelkesültség még annyira visz, hogy a fegyenczeket dij fejében akár a börtön területén, akár tér hiányában ezen kivül dolgoztatja, annak megint kijut a számadásokból. Minden hó végén kimutatja, mi esett ebből az államkincstárra, mit nyertek belőle a fegyenczek, s mily részlet ment takarékpénztárba, a nélkül, hogy mai napig ezen repartialás iránt utasitást nyert volna.

Vegyük ezekhez azt, hogy mindezen számadások vezetéséhez 100 §-os oly utasitások vannak kiadva, melyet ember fia, ha nem volt valaha számvevőségi tisztviselő, egy év alatt alig tanulhat meg. Tele vannak azok átláthatlan combinatiókkal, melyeket ismét koronként megjelenő pót-utasitások egy teljes labyrinththá egészitnek ki.

Midőn végül a számadásokkal az év vége felé elhatolt, még nem hajthatja le fejét nyugalomra, hanem jövő évre a beszerzendőket árlejtés és alku utján biztositja; számtani törvények alapján mindezekről részletes költségvetést készit. Hogy pedig évi müködése teljes egészet képezzen, a nélkül, hogy az év folyamán felmerült adatok előjegyzése iránt legkevesebb utasitást nyert volna, egyszer csak kapja a terjedelmes tabellákat, szabad szemmel alig kivehető rovatokkal a végett, hogy 365 nap alatt a kir. törvényszéknél és kir. járásbiróságoknál kifejtett tevékenységről bünügyi s börtönügyi statistikát készitsen el.

Ha hozzáveszszük ezekhez azt, hogy a bíróság itéleteit foganatositja, fegyelmi birósági s igen sok helyen sajtóügyi közvádlói teendőket teljesit, sőt még a m. kir. honvédség elitéltjeivel is bibelődik, lehető képét adtuk azon munkakörnek, melybe a mostani kir. ügyészség tagjai akaratjok ellenére beleestek.

Már most nyugodt lélekkel kérdhetjük, akadhat-e biró, ki ennyi vagyoni felelősséggel járó teendővel felcserélné, ha nem is mindig nyugalmas, de legalább egy irányban haladó s csak saját tudományát és lelkiismeretét igénybe vevő s elmozdithatlan hivatalát? S vajjon ezen nyughatatlan, izgatott s minden lépten vagyoni felelősséggel járó közszolgálat meg van-e 300 frttal fizetve? S van-e arány azon öszesen 2700 frttal dijazott elnök, 2000 frttal fizetett kir. ügyész s 1500 frttal jutalmazott kir. alügyész munkája s fizetése közt? Miért vesz az elnök az államkincstárból 1000 frttal több fizetést mint a biró s miért 700 frt vagy esetleg 1200 frttal többet mint az ügyész? Hiszen arra mit elnökeink legnagyobb része éven át elvégeznek, sokkal olcsóbban akár pártembert, akár vidéki honoratiort megnyerhetni városi lakosnak. Mig ellenben biróul s ügyészül alig hiszszük, mert ezeknek a rájok bizott teendőket saját maguknak kell elvégezni; a birónak nem szabad, az ügyész pedig nem rendelkezik senkivel, kivel elvégeztethesse.

De már most lássuk azt, mi módon vélem ezen aránytalan munkafelosztáson segithetni s mi által képzelem a kiadások apasztását létesithetni.

Kétségtelen, hogy mulhatlan szükség mindenekelőtt bünügyi igazságszolgáltatásunk rendszerén változtatni. Az mi a pesti kir. tábla területén e tekintetben fennáll, nem is szorul illustrálásra, mindenki tudja azt, hogy az minden egyéb, de nem rendszer. A m.-vásárhelyi kir. tábla területén hibáival bár, de legalább 1867-dik éven innen is fenntartatott e czélra valami egész: értem alatta az osztr. btkvet s a bprt.-t, s felfogásom szerint ideiglenesen jobb szolgálatot tett, mintha az 1848. előtti állapotokra lett volna visszatérés. De az, hogy 7 év mulva is azon büntető eljárással éljünk, melyet gazdája saját hazájából az 1873. május 23-iki törvénynyel kisepert, nem válik sokat hangoztatott törvényhozói tehetségünk nagy diszére. Meg kell tehát alkotni az uj büntető perrendtartást s ezzel egyidejüleg abban megteremteni azt, hogy eljárásunk a büntető jogszolgáltatás terén ne csak a tudomány szinvonalán álljon, hanem mint az idézett austriai bprt.-ban, legfőképen oda hasson, hogy a törvényszékek s vizsgáló birák haszontalan s végtelen időrabló munkától szabaduljanak meg. S mit mondjunk az austriai btk-ről? Hiszen ennek egyes szabványaiban alapja van lerakva annak, hogy itt nálunk, hol egyes területen koronkint létesülő közforgalmi erők miatt az érték nagy hullámzásokat vet, minden szóváltoztatás nélkül évről-évre drákóiabbak legyünk. Ma, csaknem egy negyedszázaddal később, épen ugy lopási bünteényt követ el, ki ingó vagyont záros helyről, legelőről, társaságban stb. jogtalanul elsajátit, ha annak értéke 5 frtot meghalad. Innen van, hogy fel nem foghatjuk, miként szaporodik évről-évre azon büntények száma, melyek bizonyos pénzösszeg által minősülnek egyéb körülmények között bünténynyé.

Nyugodt lélekkel elfogadhatjuk kiindulási pontnak azt, hogyha nem kevesebb, de több egyes lopási, csalási és sikkasztási stb. eset most sem fordul elő, mint azelőtt. Még is most több a büntény. Mert mig akkor 2—3 kas méhet, malaczot stb. kellett záros helyről vagy társaságban ellopni, mig az 5 frton felüli érték szerint bünténynyé minősült, ma elég azokból csak egy darab. Holott azon időben 5 frt értékü tárgy nagyobb munka és fáradság gyümölcse volt mint ma. Mig akkor a mai 5 frt értékü vagyonon véghez vitt merényletaz egyesbiró által sommás uton megtorlást nyert, ma a bprt. szabályai szerint egy egész törvényszék, vizsgáló biró s ügyészség közremüködését veszi igénybe. Innen aztán önkényt következik, hogy a merényletek szaporodása nélkül, egyre nő a büntények száma s ezzel együtt a törvényszékek s ügyészségek teendője.

Szükség tehát mindenekelőtt rendszer, de legelőbb is törvényeinkben. Ezután pedig mulhatlan szükség a k. törvszékek számának apasztása. Nem értem én ez alatt azt, hogy biráink számát csökkentsük, de igen azt, hogy csoportositsuk. Jótékony lesz ez a köztevékenységre a verseny s érintkezés által, de nyerünk általa jelentékeny megtakaritást is. Mint elől is emlitém, 3—6 biró mellett egy elnök nem nyerhet elég tennivalót. Nézzük csak a sokat s igen sokszor méltán ócsárolt cs. és kir. kerületi törvényszékeket, s nézzük a mostani felebbviteli bíróságainkat s át fogjuk látni, hogy 10—14 biró müködését egy elnök fenakadás nélkül vezetheti, s ez által mily jelentékeny hasztalan fizetésektől menekszünk meg. De a törvényszékeknél ez által nemcsak az elnöki létszámban nyerünk megtakaritást, de hogy mást meg se emlitsek, a kezelő személyzetben megtakaritjuk az irodafőnököt, fogház- és börtönfelügyelőt stb.

Nem hagyhatom megemlités nélkül a törvényszékek, ügyészségek belső ügyviteli szabályait sem. Mig ezen belső ügyviteli szabályok alkotásánál a tételes törvények rendelkezései figyelembe nem vétetnek, addig correct ügyviteli szabályokról

szó sem lehet. Hiába neveznek ki egy törvényszéki orvost, ha a bprt. mindenütt a hol csak lehet, két szakértőt, s vannak esetek a mikor elodázhatlanul épen kettőt követel. Hasztalan irják elő, hogy a vizsgáló biró tiszti utjáról beadott uti naplót a tett utazás szükségessége s annak megtörténte igazolásául az elnök vagy járásbiró ellenjegyezze, mig a bprt. szabályai szerint a vizsgáló biró a reá bizott ügy körül függetlenül jár el, s legfeljebb a központon a kir. ügyész hozzájárulásától függ stb. Csak ezekből is látszik, hogy mennyire szükséges ez irányban rendszeres, könnyen áttekinthető s minden körülményre figyelemmel levő szabályrendelet alkotása. Legyen az szövegezve ugy, hogy kételyek csak lehető ritkán merülhessenek fel; mert mig az ez iránt fenálló szabályok értelmezése iránt naponta felvilágositást kell kérni s adni, mig a munkaidő legnagyobb része a bizonytalanságok felett kétkedésben s habozásban telik el, addig valódi eredményt fel nem mutathatnak. S ennek üdvös volta érezhető lesz nemcsak alant, de fenn a kormányzásban is, mert erős hitünk, hogy 2 év alatt az igazságügyi miniszterium és számvevőségének féltevékenysége a kérdésekre adott felvilágositásokra fecséreltetett el.

Hogy azonban ugy a kir. törvényszéki elnök, mint a kir. ügyészség teljesen hivatásának felelhessen meg, felmentendőnek látnám minden pénzkezelés és számadásviteltől. Valamint látjuk ezt más hatóságoknál, épen ugy a bíróságoknál is külön pénztárkezelő személyzet felállitása lenne legczélszerübb. Nem is kell erre sok kiadás, egy pénztárnok s egy irnok mint ellenör, ha csak ez szabatik ki munkakörül, pontosan elvégezheti, s kiszámithatlan a nyeremény, mit ez által az ügyek előhaladásában felmutathatnánk. Ha vármegyéink 800—1000 frtért közbizalomban részesülő s biztositékot nyujtó egyénekre tudnak szert tenni, vajjon nem sikerülhetne-e ez az államnak. Ezen összeg a munkás birák fizetésével arányban nem álló elnökök mérséklendő fizetéséből könnyen kikerülne, s azt hiszem kir. ügyészeink is ezen teher leemelése mellett örömmel válnának meg tisztipótlékuktól.

Tárgyamtól messze eltértem, de nemcsak némileg megvilágositani óhajtottam, hogy az én igénytelen védelmemre különben nem szorult kir. ügyészségi tagok munkáik után joggal jobb dijazást érdemelnek mint a birák, hanem oda igyekeztem hatni, hogy a gyakorlati eljárásból mutassam fel a dijazások aránytalanságát a munkához s azt, hogy mely pontok kiválólag figyelemre méltatandók, ha nem 50 ezeret, de százezereket akarunk igazságszolgáltatásunk terén megtakaritani.

Egy kir. ügyész.

JOGIRODALOM.

Törvényjavaslat vázlat, az 1868-dik évi LIV. törvényczikkben foglalt törvénykezési rendtartás módositásáról. Irta Dietrich Ignácz. Pécsett. 1873.

A törvényhozás működésének nemcsak támasza, hanem ha a törvényhozás nem külföldi intézményeknek puszta átültetését tüzte ki czéljául, mellőzhetlen segédeszköze, hogy annak utja a tudomány által készittessék elő, s a törvényhozás a megvitatott s a vita utján megérlelt elveket ültesse át, s ekként annak mit elméleti s gyakorlati szempontból megvitatva a tudomány helyesnek és életrevalónak tapasztalt, szerezzen életet.

Nálunk ugyan fölég az önmagunk által készitett tabula rasa folytán, midőn a liberalismus hevében épen a szabadelvü intézményeknek öltottuk ki életét, hogy a középkor foszlányainak teremtsünk menhelyet, a codificatio létesitése sokkal égetőbb, semhogy azt azon időre halaszthatnók, mig a tudományos elvek a hazai viszonyokra tekintettel vitatás utján megérleltetnek, mert gyorsan kell tenni. De épen azért, mert e viszonyok folytán igen kevés anyag áll rendelkezésre, a codificatio érdekében kétszerte hasznos szolgálatot tesz minden szakértő, ha tehetségeit az irodalomban e téren is felhasználni igyekszik. Rendkivül megkönnyiti ez által azok munkáját, kik a codex szerkesztésére vannak hivatva; mert a haszonvehető kiválasztása vagy átdolgozása csak felét képezi azon munkának, melyet az alkotás igényel.

Codificatiónk érdekében csakis örvendenünk kell tehát, midőn magán szorgalmat látunk az anyaggyüjtés körül fáradozni, s a jobb jövő előjelének tekinthetjük, hogy ujabban ily mozgalmat is registrálhatnnk. A polgári magánjog terén nem rég egy ily czélu széles olvasottsággal s szakértelemmel irt munka hagyta el a sajtót, dr. Weinmann tollából, mely kétségkivül hasznos anyagot fog nyujtani a codex szerkesztőjének.

Hason hivatása lenne a jelen műnek is, azonban fájdalom, hogy erről ekként nem nyilatkozhatunk. Mert bár megvalljuk, hogy szerzőjének Hoffmann magánjogi tervezetére irt birálata után meg kelle győződnünk, hogy ő a tudománynyal való haladást nem tartja feladatának akkor, ha valamely jogi mű felett birálatot ir, s lehetetlen volt azon elbizakodott hangon tartott birálatban, melyet Dietrich ur a közönség elé bocsátott, némely óriás tévedésein el nem mosolyodnunk, mint pl. midőn igen magas paripáról tart arról értekezést Hoffmannak mi a dologbani és mi a dologhozi jog, s ezt oly naivitással teszi, melyről mindenki meggyőződhet, hogy arról miszerint e theoria régen a scartba tett emlékek közé tartozik, tudomása sem volt, sőt azt hiszi, hogy e roppant fontos megkülönböztetés kifejezése által oly ujságot mind Hoffmannak, melyet ha annak előbb megtudni szerencséje lehet, épen ugy fel fogta volna használni, a mint azt e század elején az osztrák jog alkotói felhasználni igyekeztek. Bár ezek után — mondjuk — nem valami sok várakozást kötöttünk szerzőnk művéhez, megvalljuk, hogy e csekély várakozásunkban is csalódtunk.

Az elbizakodottság ugyan nem hiányzik a szerzőben, ki midőn a közvetlenségnek a másodbiróságnál leendő alkalmazásáról szól, szembe szállva az egész európai tudománynyal és a közvetlenség alapján álló törvények rendszerével, azt indokolásában simpliciter oktalanságnak nevezi. De kérdené valaki talán talált fel ő ujat, mit egy század küzdelmei Európában felfedezni nem voltak képesek? Erre választ ad maga a mű, melyet mielőtt birálatára térnénk, főbb vonalaiban megismertetünk.

A szerző a közvetlenség embere, de csak az elsőbiróságnál és pedig a nélkül, hogy a felebbezést egész teljében fentartani ne kivánná. Kiváncsi lehet tehát méltán mindenki, hogy lehet azon rendszer az elsőbiróságnál bölcseség, mely a másodbiróságnál oktalanság? Egy kis türelmet kérünk, mindjárt kibuvik a szeg a zsákból.

A tervezet szerint:

„Azon törvényszékeknél, melyeknél gyorsirói jegyzők alkalmazhatók, a sommás szóbeli eljárás hozatik be.“ (1. §.)

„A bíróság egy elnökből és két birótagból áll, kiket a törvényszék elnöke a legkitünőbb törvényszéki birákból állit összse.“ (2. §.)

„Azon járásból, melynek kerületében a törvényszék székel, a járásbirói tagok és a járásbiróság összes személyzete a törvényszékhez beosztandók és képességökhez mért munkára alkalmazandók.“ (3. §.)

„Ezen sommás szóbeli bíróság hatásköre kötelezőleg csak a beosztott járásbiróság területére terjed, megengedőleg azonban kiterjed a többi járások, illetőleg a törvényszék egész területére akként, hogy illetékessé lesz, mihelyt a felperes az illető járásbiróság mellőzésével hozzáfordul.“ (4. §.)

E szakasz „a bíróság hatásköre“ nevet visel, az utána következő szakaszok azután „illetőség“ rovat alatt elősorolják azon ügyeket, melyek e bíróság elé tartoznak, vagyis melyekre hatósága vagy ha ugy tetszik, hatásköre kiterjed. Ugy látszik, hogy szerző ur a birói hatáskör és illetőséggel nincs tisztába magával, legalább igy körvonalozva e két fogalmat sehol sem olvastam. Lehet, hogy az eddigi felosztás, mely a hatóságot a per tárgya, s az illetőséget a felek lakhelye, tekintve a peres tárgy fekvésének helye után határozza meg, szintén oktalanság, de csak mégis szerettük volna az eddigi rendszerről való eltérés indokait tudni, mert igy fel nem világositva, codificatortól nagy baklövésnek tartjuk.

No de ez csak mellékesen legyen mondva, menjünk odább,

s lássuk a szerző által felállitott közvetlenség lényegét. Mellőzve tehát az előzményeket, a tárgyalás menetére vonatkozó szabályokat ismertetjük meg.

„A bíróság a tárgyalásra kitüzött óra után megjelenvén, először is megalapitja, hogy a jegyzőként szereplő gyorsirók és a birósági tanuk jelen vannak, azután beszólitja a feleket. Erre megállapitja a felek megjelenését vagy nem jelenését. Ha csak egy fél is megjelent, ezzel megkezdi a tárgyalást.“ (13. §.)

„A tárgyalás azzal kezdetik meg, hogy a bíróság elnöke kimondja, kinek ki ellen és milyen ügye fog tárgyaltatni, azután a gyorsirót, ha nem lenne mint meghitelt jegyző hivatalban, megesketi arra, hogy a tárgyalásmenetet hiven fel fogja jegyezni, pl. feljegyzi azt is, ha a fél a bíróság kérdésére adott feleletével haboz, vagy előbb igy, majd amugy nyilatkozik, ezután megesketi a birósági tanukat arra, hogy a tárgyalás menetére figyelmezni fognak, és ha a gyorsirói feljegyzésre nézve a felek között vita támad, akkor valósághoz hü tanuságot tesznek.

Végre a feleket igazmondásra szólitja fel oly figyelmeztetéssel, hogy az ellenfél kivánságára a szóváltások berekesztése után egész előadásukat, vagy a kijelölendő akár állitó akár tagadó nyilatkozatukat a bíróság előtt leteendő esküvel kell erősiteniök. (14. §.)

Az ügyvédekhez és meghatalmazottjaikhoz pedig azon kérdést intézi a bíróság elnöke, hogy az ellenfél kivánságára esküt kell tenni arra nézve, hogy az általuk tett nyilatkozatok vagy ezeknek az ellenfél által kijelölt tételei az ügyvédi értesitéssel (informatio) megegyeznek. (15. §.)

Ezután az elnök felolvastatja a keresetlevelet egész terjedelmében, ugy a mellékelt okiratokat és kérdő pontokat. (16. §.)

Azután alperest vagy annak képviselőjét szólitja fel, hogy adjon élőszóval nyilatkozatot vagy ellenbeszédet. Irásbeli nyilatkozat vagy ellenbeszéd el nem fogadtathatik. (17. §.)

Az alperesi nyilatkozat vagy ellenbeszéd előterjesztése után a felperes, illetőleg képviselője szólittatik fel a válaszadásra azon figyelmeztetéssel, hogy az ismétléseket kerülje, s tüzetesen az ellenbeszéd tételeire szoritkozzék. (18. §.)

Ezután alperes szólitandó fel a viszonválaszadásra, hasonló figyelmeztetéssel. (19. §.)

A tárgyalás befejeztével az elnök és a birák a felekhez, illetőleg képviselőikhez a ténykörülmények felvilágositása, illetőleg tisztába hozatala végett kérdéseket intézhetnek. Ha a bíróság az ügyvédek vagy meghatalmazottak nyilatkozatait kielégitőknek nem találná, a tárgyalást elhalaszthatja, s a feleket személyes megjelenésre idézheti. (22. §.)

Bevégezvén a bíróság a felekhez, illetőleg képviselőikhez intézett kérdéseket, a felek kivánhatják, hogy az ellenfél, illetőleg képviselője a 14. 15. §-ban érintett esküt tegyék le. (23. §.)

Ezután, ha a bíróság szükségét látja, elrendeli a bizonyitási eljárást, melyről annyit elégnek tartunk kiemelni, hogy az szintén a bíróság által, tehát a közvetlenség elvei szerint történik. A tanuk először a felek által kérdő s ellenkérdő pontokra hallgattatnak ki, azután intéz hozzájuk a bíróság kérdéseket. (24. §.)

Ebből áll az elsőbiróság előtt tervezett eljárás lényege, melyről ugy hiszszük, hogy minden szakértő első tekintetre meggyőződhetik, mily monstrosus elveket kiván rendszeresiteni.

Már maga azon az indokokban még közelebbről is kifejtett eszme, hogy ezen eljárás nem minden, hanem csak a törvényszék székhelyein létező bíróságoknál honositassék meg, ellenkezik minden törvényhozói bölcsességgel, mert a törvény előtti egyenlőség elvével meg nem fér, hogy akkor, midőn uj törvény létesittetik, az csak bizonyos kerületekre nyerjen érvényt, s Péter, mert véletlenül Kőrösön és nem Kecskeméten lakik, oly törvény szerinti igazságszolgáltatásban részesüljön, mely mint rosz, az ország nagy részében elvettetett s más jobbal pótoltatott, mig a szomszéd helyen már egészen más mértékkel mérik az igazságot. Ez ellenvetést az sem gyöngitheti meg, hogy a javaslat más kerületbeli feleknek is megengedi az e szerint felállitott sommás bíróság előtti perelhetést. De aligha nem megköszönik azt a kerület lakói, hogy akkor midőn hason ügyekre nézve a szomszédban biróságuk van, 10—12 mértföldnyi utat tegyenek, hogy abba a jobbik igazságba részesüljenek, főleg akkor, midőn csekély jelentőségü, tehát oly ügyekről van szó, melyeknél a bírósághoz való férhetés megkönnyitésének kell a törvényhozó főfeladatának lennie.

No de ugy hiszszük ezen elvontan tekintve igen nagy hiba eltörpül azon absurditások mellett, melyekre a tárgyalás lényege fektetve van.

Az egész tárgyalás menetének leirásából látszik, hogy a szerző midőn az eljárást a közvetlenség elvére fektette, nem nagyon tartotta érdemesnek azon törvények tanulmányozását, melyekben a közvetlenség egész teljében keresztül van vive, mert bizonyára azt correctebben formulázta volna. Ha elolvassa Babos javaslatát, be fogja látni, hogy mily különbség van egy előleges tanulmány után és egy hasból irt törvényterv között.

De ez is csak mellékesen legyen mondva. A javaslat tulajdonképi monstrosus absurditását a különböző eskük képezik.

E téren a canoni jog brillirozott, s az eskük különböző nemeit a polgári perrendbe is be birta előbb nem ismert alakban csempészni. A felek konok perlekedésének meggátlására a római jogból átültette a calumnialis esküt is, de bár ezen ma az egész világ által elitélt eskünél közel járt intentiója szerzőnk eszejárásához, annyira alig hiszszük, hogy még álmában is mert volna gondolni egyik glossator is, a mennyire D. ur ment, mi ennek annál nagyobb érdemére válik, mert az eskük szaporitását épen azon korban kisérti meg, melyben azok minél nagyobb mérvbeni megszoritására törekszik a modern törvényhozás.

Polgári perben, a hol a fél természetes jogával él, ha védi magát, annak meg kell esküdnie, hogy igazat mond. És ezen eskünek komoly czélja is van, melyet a javaslat 23. §-a következőkben ad elő: „Az esküvésre készen állók pedig figyelmeztessenek, hogy ezen eskü, melyet leteendők lesznek, nem képez bizonyitékot az ellenfél ellen, csak arra szolgál, hogy a feleket igazmondásra szoritsa, a büntető bíróságnak czimet adván a hamis eskütevőt szigoru büntetéssel fenyiteni, s ezáltal a feleket és képviselőiket hamis előadásoktól és a tények elferditésétől visszatartóztatni.“

Mennyire ellenkezik e szabály a polgári perrend lényegével még akkor is, ha az az anyagi igazság kideritésére törekszik, s mennyire tullépi azon határt, melyen a polgári pernek tulterjeszkednie nem szabad, bővebben fejtegetni ugy hiszszük felesleges; mert e lapok minden olvasója kétségtelenül sokkal inkább érzi és tudja ezt, semhogy e fejtegetésekkel a hasábokat megtölteni érdemes lenne, de annyit még sem mellőzhetünk, hogy a szerző rendszerét, hogy annak absurditásáról önmaga is meggyőződhessék, a gyakorlatra való futó tekintettel ne illustráljuk.

A bizonyitási eljárás vitás tényekre rendeltetik el tehát, midőn egyik fél állit, a másik tagad valamely tényt. Mindkettő megeskettetik saját állitására, s azután kezdődik a bizonyitási eljárás, melynél kiderül, melyik félnek van igaza. A másik fél tehát eo ipso hamisan esküdött. És igy minden bizonyitási eljárással befejezett polgári pernek a vége criminalitás lenne. Vagy szerző a törvényhozás feladatának tartja az oly törvény létesitését, mely a hamis esküre ingert nyujt, s mely szerint a fél a criminalitásra a bíróság működése által ugy szólván provocáltatik.

Nem szólok többet . . . varázsolja maga a szerző ur elébe azon igazságszolgáltatás képét, melyet ő rendszerével megteremteni kiván.

Nem enged képtelenségben ezen intézménynek az ügyvédek esküje sem. Gondolom collégái szépen megköszönik az ügyvédi kar magasztossága iránt az általa tervezett javaslatban kifejezett fogalmakat; valamint igen szép tanuságául szolgálnak azok az ügyvédnek védencze irányában való kötelességnek szerző által vallott felfogása felől.

De egyelőre félretéve ezen eskünek minden absurd oldalait, arra volnék kiváncsi, hogy ugyan mi gyakorlati értéket gondol a szerző ezen esküben feltalálni? Azt hiszi, hogy visszariaszthatja vele collegáit a valótlan előadásoktól, mert a hamis eskü büntetésétől félnek. De hátha a fél azt állitja, hogy nem ugy informálta jogvédét, mint azt a perben az előadta, s az ügyvéd ragaszkodik ahhoz, hogy az informatio akként történt, a mint azt ő előadta, megbünteti-e az ügyvédet hamis eskü miatt? Ha igen . . . fogjon magának ügyvédet a hol talál, tisztességes ember aligha vállalkozik oly állásra, melyben a börtön, mint Damokles kardja lóg feje felett, s egész becsülete egy értetlen ember önkényétől van függővé téve. Ha nem . . . mi gyakorlati értéke van az eskünek?

Sokáig gondolkoztam honnan meritette ezen rettentő theoriáját a szerző, vagy mi vezethetett oly embert, ki gyakorlati jogász s a mellett ügyvéd, ily intézmény tervezetére. És ott akadtam reá, a hol nem is kerestem, t. i. az idei postakönyvben, melynek 5-ik lapján e czim alatt: „miért fizetik a prókátort?“ következő adoma olvasható: Egy falusi ember a prókátorhoz ment, hogy ügyében tanácsot kérjen tőle. Midőn dolgát körülményesen elbeszélte, kérdezte őt a prókátor, hogy igaz-e mind

az a mit most mond. Igaz biz uram mind — felelt ez — mert hát én paraszt-eszemmel csak azt gondolom, hogy minek mondanék hazugságot, mikor a tekintetes urat ugyis azért fizetem, hogy hazudjék értem a mennyit kell.»

Ugy látszik a közvélemény e nyilatkozatát olvasta a szerző, azért táplál az ügyvédek felől épen oly dicséretes vélelmet, mint a fentebbi mesebeli paraszt ember. — Engedelmet kérek az olvasótól, ha a komolyság utjáról letértem, de a dolog oly nevetséges, hogy komolyan vitatni alig lehet.

Corollariumját képezi ezen szép institutióknak a birósági tanuk intézménye, kiknek miután oly nagy barátja a szerző az eskünek, persze szintén esküt kell tenniök. Nem mondja meg a javaslat, micsoda qualificatióval kell azoknak birnia, de alig hiszem ellenére annak miszerint a 38. §. c) pontja szerint a birósági tanunak minden órára 1 frt napdija jár, a szerző is azon reményben ringassa magát, hogy azok jogtudókból kerüljenek ki. Tehát laicus emberek lesznek, s ezekre bizza vita esetén a jegyzőkönyv rectificatióját egy ügyvéd, kinek egyes nyilatkozat horderejéről kellő tudomással kell birnia, s igy azt is tudnia kelleno, hogy annak felfogásához, kinek van a vita folyamán igaza, jogi érzék kell, melylyel nem jogtudó ember ha ezerszer megesketik sem fog birni. Más egy tárgyalás összeredménye folytán a tényálladékot a józan ész és nem törvényes szabályok szerint megállapitani, ehhez nem jogász is érthet, és más egyes előadások miként történte felől mondani birálatot annak, ki azok fontosságát fel sem fogva, nem lehet képes figyelmét minden körülményre kiterjeszteni, főleg midőn egyes momentum csak jogilag fontos, laicus embernek azonban fel sem tünvén, elkerüli figyelmét.

A bizonyitási eljárásra kevés mondandónk van. A tanukihallgatásnál ismét elárulja a szerző, hogy nem szokott tanulmányozni, mert különben a tanukihallgatást nem a felek által beadott kérdő s ellenkérdő pontokra való kihallgatással rendeli megkezdeni, vagyis a leghelytelenebb s ma már általában elvetett módon eszközöltetni. — No de ez hagyján — sokkal czifrább annál, hogy a javaslat 40. §-a szerint az eskü általi bizonyitás fenn van tartva. Nem azért tartjuk czifrának, mert tán e bizonyitékot általában mellőzhetőnek véljük, hanem czifrának tartjuk azt a javaslat specialis álláspontjánál fogva, mely szerint a fél általában megesketik, hogy igazat mondott, s azután az egyiknek még bizonyos ténykörülményre eskü itéltetik. Bizonyosan azon oknál fogva, mert először az egyik pro a másik contra esküdvén, a két eskü egymással quitteltetik, egyik félnek tehát hegyébe a már letett eskünek kell még megitélni egy esküt, hogy egy esküvel vor legyen, melyre azután ezen, a materialis igazság kinyomozására csaknem kinvallató eszközökkel törekvő perrend szerint, az itélet alapittassék. — Tessék ily codificatori bölcseség bámulatánál komolyan maradni annak, a ki tud.

(Vége köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ági és szerzeményes vagyon.

Örökösödési rendszerünkben a vagyon ági vagy szerzeményi minősége kiváló figyelmet érdemel. Igen helyesen lett megemlitve e törvénykezési szemle bevezetésében, hogy arra nézve, hogy mikor képez a vagyon ági s mikor szerzeményes vagyont, legfőbb biróságunk maig sem jutott megállapodásra. Ennek egy példáját kivánom ezuttal két elvi ellentétben álló határozat közlése által szolgáltatni, s ezután a kérdés jogi szempontból való megvitatását fogom megkisérteni.

A Döntvénytár VII. folyamának 117. lapján közlött jogeset szerint: kiskoru Barsi György 1866. évben elhalálozván, az erre már előbb elhalt atyjáról származott javak tekintetében, melyek részint az atyára ennek nagyatyjától szálltak, részint az atya által szerzett javak voltak, az atyai oldalrokonok kiskoru örökös anyja ellen az összes javakat azon oknál fogva kérték maguknak megitéltetni, mivel ezen atyai ágról származott vagyonokban az örökjog őket mint oldalrokonokat illeti.

Az elsőbiróság felpereseket keresetükkel egészen elutasitotta. A pesti kir. itélőtábla azonban különbséget tett azon vagyon között, mely örökhagyó atyja által szereztetett, s mely arra ági örökösödés utján származott, és az első természetü javakra nézve felpereseket keresetükkel elutasitotta. Határozatának idevonatkozó részét következőleg indokolván:

Felperesek szerint is ezen az örökhagyóra édes atyjáról Barsi Györgyről háromlott hagyatéki vagyon, örökhagyó nevezett édes atyjának szerzeményi vagyona volt, ennélfogva tehát ezen vagyon nem tekintethetvén az apai ágról származott vagyonnak, az abban való örökösödésre nézve az öröklött vagyont illetőleg, a felmenők és oldalrokonok törvényes örökösödése tekintetében az országbirói értekezlet szabályai által elfogadott azon törvényes örökösödési alapelv, melynélfogva az örökhagyó egyik szülőjéről származott vagyonban ugyanazon szülői ágon levő rokonok, a másik szülőt illetőleg annak ágán levő rokonokat a törvényes örökösödésből kizárják, alkalmazásba nem jöhet: hanem alkalmazásba kell jönnie a felmenők és oldalági rokonok törvényes örökösödési joguk megállapitásánál irányadóul szolgáló azon örökösödési általános alapelvnek, melynélfogva az örökhagyó közelebbi törzse, illetőleg attól leszármazott oldalrokonok a távolabbi törzset, illetőleg az attól leszármazott oldalrokonokat az örökösödésből kizárják, ennek folytán pedig a jelzett hagyatéki vagyonban, mely az édes atya által szereztetett és nem apai családi ágtól származott az örökhagyóra, az örökhagyó édes anyját, mint vele legközelebbi vérrokont, és nem a vele távolabb fokon rokonságban levő felpereseket illeti a törvényes örökösödés. (1871. évi junius 27-én 34.174 870. sz. a.) A magy. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék, 1872. évi május 14-én 3042. sz. alatt hozott itéletével, a királyi tábla itéletét indokainál fogva helybenhagyta, e szerint azon elvet mondotta ki, hogy:

Leszármazók nélkül elhalt örökhagyó által hátragyott, reá elhalt egyik szülőjétől háromlott javak tekintetében, ha azok nem az elhalt szüle ágától eredtek, hanem az örökhagyó által szereztettek: az életben levő másik szülőt, és nem az elhalt szülő oldalrokonait illeti a törvényes örökösödés.

Ezen elvvel azonban ugyancsak a legf. itélőszék más esetekben homlokegyenest ellenkező elvet mond ki. Minek igazolásául szolgáljon a következő eset:

Földi Ferencz és érdektársai Józsa Mihály ellen, annak elhunyt fia ifju Józsa után maradt vagyonra nézve örökösödési pert inditottak. — A vagyon a borsi 118. számu telekjkönyvben Józsa Mihály (az alperes) és elhunyt neje Földi Zsuzsanna nevére volt felvéve. Földi Zsuzsanna elhunyta után annak illetősége fiára ifju Józsa Mihályra szállott, ki elhalván, e hagyatékot felperesek, mint anyai oldalrokonok azért követelték, mert az örökhagyóra az anyai ágról származott, tehát ebben az örökösödés őket mint anyjának testvéreit illeti. Alperes a perben azt vitatta, hogy e vagyon az ő nejére — örökhagyó anyjára nem anyai ágról háromlott, hanem vele közösen szereztetett, tehát az nem képez ági vagyont, s igy fia után ő és nem az oldalrokonok vannak az öröklésre hivatva.

Az elsőbiróság felperesek örökjogát megállapitotta, s alpereseknek a követelt hagyatéki vagyont odaitélte.

A pesti kir. itélőtábla 1872. évi november 18-án 37,204. sz. a. hozott itéletével, az elsőbiróság itéletét megváltoztatta és felpereseket keresetükkel elutasitotta;

„mert az ideigl. törvk. szabályok 10., 11. és 12. §§-ai értelmében az oldalági örökösödés tárgyát csak azon javak visszakövetelése képezheti, melyek örökhagyóra az oldalági örökösökről vagy águkról háramlottak, következve közöttük vagy ágaik között osztály tárgyát nem képezték; minthogy pedig felperesek a keresetbe vett ingatlan javakról ezt nemcsak nem is állitották, de azokról azt, hogy alperes és örökhagyó jogelődje közötti közkereset tárgyát képezték, be is ismerték: a keresetükben megnevezett ingatlan javakra nézve oldalági örökösödés czimén emelt keresetüktől azért voltak elmozditandók, mert a nem ági vagyonban a nagyszülői águ oldalrokonokat csak a szülői ág kihalta esetén illeti az ági örökösödés.

A m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék, azonban 1873. évi október 27-én 8423. sz. alatt hozott itéletével, a pesti kir. itélőtábla itéletét megváltoztatta, és az elsőbiróság itéletét hagyta helyben; mert jelen esetben örökhagyóul nem alperesnek neje Földi Zsuzsanna, hanem ennek őt tulélő egyedüli gyermeke és örököse 1870. évben elhalt ifj. Józsa Mihály lévén tekintendő, ezen örökhagyóra nézve a C. alatti kivonatban jegyzett ingatlan vagyonnak anyja nevén állott s igy annak tulajdonául tartandó fele része öröklött vagyont képez, ennél-

fogva tehát azon körülmény: vajjon néhai Földi Zsuzsanna azt szintén örökölte vagy szerezte-e? a per eldöntésére befolyással nem bir; mert továbbá örökhagyó ifj. Józsa Mihály után a reá anyjáról szállott vagyonban az id. törvk. szabályok 11. §-ához képest a törvényes örökösödés anya nem létében, ennek ágán leszármazott oldalrokonokat, a még életben levő atya kizárásával illeti.

E legfőbb itélőszéki határozatban tehát az előbbi elv ellenkezője, vagyis az mondatott ki, hogy:

Leszármazók nélkül elhalt örökhagyó által hátrahagyott, reá egyik elhalt szülőjétől háramlott javakra nézve tekintet nélkül arra, ha vajjon azok az elhunyt szülő ágától eredtek-e vagy általa szereztettek, az életben maradt másik szülő kizárásával az elhalt szülő oldalrokonait illeti az örökösödés még azon esetben is, ha a vagyon a szülők közszerzeményét képezte.

Tehát 12 év után odajutottunk, hogy ily életbevágó, ily fontos és naponként felmerülő kérdésben homlok egyenest ellenkező elvekre alapitott határozatokat vagyunk kénytelenek repistrálni. Ez jelen esetben annál szomorubb, mert nem oly esetben felállitandó elvről van szó, melyben positiv törvény nincs, hanem csakis a positiv törvény mikénti magyarázata forog kérdésben. Ha akkor sem képes legfőbb birószágunk elvileges egyértelmüségre vergődni ha a törvény alkalmazása forog kérdésben, kár a codexxel fáradni, mert ha annak szabályai minden határozatban másként alkalmaztatnak és magyaráztatnak, az mindennek inkább fog megfelelni, mint tulajdonképi czéljának, és sem jogbiztonság eszközlője nem lesz, sem a perek számának fogyatkozásában nem fog jótékony hatása nyilvánulni.

No de tekintsünk el e szomoru képtől, s vegyük egyelőre vizsgálat alá a határozatat érdemét, illetőleg azt, hogy az ellentétes határozatok melyike felel meg inkább a törvény szellemének?

Ugy hiszem, hogy ennek kulcsát legbiztosabban akkor találjuk fel, ha a törvényhozás intentióit vizsgáljuk, mi jelen esetben annál könnyebb, mert erre nézve igen bő anyag t. i. az országbirói értekezlet tanácskozásai állanak rendelkezésünkre.

E tanácskozmánynak a fenforgó kérdésre vonatkozólag ugyszólván minden betüje felvilágositást ad arról, hogy mi inditotta azt az ági örökösödés kimondására. Egyedüli oka volt az, hogy az egy családtól származott vagyon ugyanazon családra szálljon vissza. Különben az ági örökösödés tekintetében csakis ez az ugynevezett magyar felfogás, a melyen tul nem megy. Ez az országbirói értekezlet egyik elve. Másik elve a közszerzeményi jog helyreállitása, vagyis annak kimondása volt, hogy a házastársak által közösen szerzett vagyonban az oldalrokonok az életben maradt közszerző házastársat meg ne előzzék.

Alkalmazzuk ezen elveket a fenforgó esetre s meggyőződünk, hogy a legfőbb itélőszék ez utóbbi határozatában ezek egyikét sem vette figyelembe; mert oly vagyonban, melynek eredete a házastársak közszerzeménye, mely tehát egyik ágáról sem származott, a közszerző házastárs előtt az oldalrokonok örökösödési jogát mondotta ki s azért, mert a fiu anyját tulélte, ennek halála után megfosztotta az apát azon örökségtől, melyben ha véletlenül a fiu anyja előtt hal el, mulhatlanul ő fogott volna örökölni.

Ha az örökösödési rendszer ide vonatkozó elvei röviden összefoglaltatnak, t. i. hogy az ági vagyon az ágra szálljon vissza, ellenben a közszerzeményben a közszerzőt az ág előtt elsőbbség illesse, ugy hiszem megtaláljuk a kérdés megoldására vezető leghelyesebb kulcsot, s azon esetben is, ha a házastársak öröklése közé gyermekének örökösödése esett, ez utóbbi utáni örökjog meghatározásánál is csak ezen elv fog legbiztosabb, legigazabb tajékozást nyujtani.

E magyarázat felel meg a magyar törvény szellemének és a régi joggyakorlatnak. A szerzemény családi vagy ősi vagyonná akkor vált, miután a család tagjai közötti osztály tárgyát képezte, s csakis ily vagyon szállott vissza az osztozó családtagokra. A mi osztály tárgyát még nem képezte, az szerzemény volt s abban a családtagok öröklési igényeiket csak annyiban érvényesithették, mennyiben a szerzeményes vagyonban ily igényük volt.

De e magyarázat a logica szabályainak is leginkább megfelel. Mi észtani indoka lehet ez esetben az oldalrokonok örökösödésének? Én ilyet feltalálni nem birok, sőt épen ellenkezőjét látom igen élesen kitünni.

A szülőt a gyermekhez — ha magának nincs gyermeke — legközelebb álló rokont megelőzi az oldalágon levő oly atyafi, kinek tán létezéséről sem tudott soha semmit, és pedig megelőzi oly vagyonban, melynek e szülő szerzőtársa volt, s tán véres veritékkel rakta össze azon ház köveit, melyet gyermeke után törvényes örökösödés czimén mások foglalnak el.

Tehát sem a rokonsági fok közelsége, sem a vagyon minősége vagy eredete, sem az ági örökösödés czélja és természete nem igazolhatják azon elvet, melyet a legfőbb itélőszék utóbbi határozatában kimondott.

Óhajtjuk, hogy a legfőbb itélőszék e kérdésben végre elvi megállapodásra jusson, s e megállapodás történjék oly értelemben, mint azt most fejtegettük.

Különfélék.

(Nyilatkozat.) Tisztelt szerkesztő ur! Zlinszky Imre tisztelt barátomnak „Örökösödési eljárás“ czimü czikkében többek közt azt is olvasom, hogy az árvaügy centralisatiójának, midőn e kérdés szőnyegen forgott, én voltam egyik legbuzgóbb szószólója. Ez tévedés. Az árvaügy az 1870. évi 42. törvényczikk alkotása előtt már centralisálva volt, mert az árva és gyámhatóságot az egész megye területén a megyei törvényszék gyakorolta. Még ott is, a hol több megyei törvényszék volt, mint Pestmegyében, az általános felügyelet és vezetés a köztörvényszéknél összpontosult. Az 1870. 42. t. cz. alkotásakor más nem történt, minthogy a különben is centralisált árva és gyámhatóságot a törvénykezés és közigazgatás külön választásánál fogva, a megyei árvaszék vette át. A törvényhozás ezen tényéhez én nem szóltam. Csak akkor fogtam tollat a „Hon“-ban, midőn az emlitett törvény alapján a megyei árvaszékek tettleges felállitása és hatáskörük részletezése került napirendre, a megyei szervező küldöttségek megalakitásával és az uj szabályrendeletek kidolgozásával kapcsolatban. Mást nem tettem, mint fejtegettem az árvaszék feladatát és az árvaszék valamint egyéb közegeinek teendőit. Tehát készen vettem tollam alá a centralisált megyei árva és gyámhatóságot.

Talán lesz még idő és alkalom a fölött is elmondhatni nézeteimet, vajjon a nagy és kis községekre nézve csak egy árvaszék létezzék-e egy megyében vagy több is. — Budapest, 1874. jan. 11. Dalmady Győző.

—

(Kimutatás) a pesti kir. törvényszék és területén szervezett öt járásbiróság 1871. évi ügyforgalmáról. — Az elnökségnél 1872. évről hátralékban maradt: 10, 1873. évben beérkezett: 3,580., lett összesen: 3,590., elintéztetett: 3,590. A fegyelmi bíróságnál 1873-ban beérkezett: 59., elintéztetett 59. A polgári osztálynál 1872. évről hátralékban maradt: 793., 1872. évben beérkezett: 61,465., vidéki kézbesités: 19,100., összesen: 71,358., elintéztetett: 70,395., hátralék maradt: 963. A fenyitő osztálynál 1872. évről hátralékban maradt: 705., 1873. évben beérkezett: 18,518., összesen: 19,223., elintéztetett: 18,347., hátralék: 876. A telekkönyvi osztálynál 1872-ben hátralékban maradt: 203., 1873-ban beérkezett: 21,006., összesen: 21,209,. elintéztetett: 21,071., hátralékban maradt: 138. Sajtóügyi: 1873-ban érkezett: 318., elintéztetett: 314., hátralék: 4. Pénzügyi osztálynál hátralék: 6., beérkezett: 538., összesen: 544., elintéztetett: 520., hátralék: 24. Belvárosi járásbiróságnál 1873-ban beérkezett: 43,448., vidéki kézbesités: 8,249., összesen: 51,697., elintéztetett: 51,697. Lipótvárosi járásbiróságnál hátralékban maradt: 26., 1873. évben hátralékban maradt: 38,042., vidéki kézbesités: 4,811., összesen: 42,879., elintéztetett: 42,879. Terézvárosi járásbiróságnál hátralék: 12., 1873. évben érkezett: 27,802., vidéki kézbesités: 1,715., összesen: 29,529., elintéztetett: 29,529. József-ferenczvárosi osztálynál 1873. évben beérkezett: 23,318., vidéki kézbesités: 1,744., összesen: 25,062., elintéztetett: 25,062. Fenyitő osztálynál hátralék: 476., 1873-ik évi: 8,600., összesen: 9,076., elintéztetett: 8,648., hátralék: 428. Összesen hátralék: 2,231., 1873. 246,694., vidéki: 36,619., összeg: 285,544., elintéztetett: 283,110., hátralék: 2,434.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 4. sz. Budapest, 1874. január 21.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-ső sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ.

TARTALOM: A bíróságok reorganisatiója. Dr. Dárdai Sándor urtól. — Adalékok a magyar keresk. törvénykönyv tervezetének birálatához. Dr. Plósz Sándor, kolozsvári egyet. tanár urtól. — Az örökösödési eljárás reformja. Zlinszky Imre, k. táblai pótbiró urtól. — Jogirodalom. —Törvénykezési szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok

A bíróságok reorganisatiója.

III.

Az elöbbi czikkben hangsulyozott szigorubb felügyelet és a birói felelősség szigoritása csupán óvszeszerek, melyeket a birósági szervezet kivitelénél elkövetett balfogások ellensulyozására hoztunk javaslatba.

Hogy azonban törvénykönyvek hiánya mellett az adott körülmények között törvénykezésünk türhetöbbé váljék, — a legsürgösebb törvényhozási intézkedések közé tartozik még az ügyvédi és közjegyzői rendtartások mielöbbi megalkotása. Bizonyára merész állitásnak, söt vakmerőségnek bélyegeztetett volna azon állitásunk: hogy törvényhozói önrendelkezési jogunk visszaszerzése után 7 évi időszakba fog telleni ama várva várt és soha senki által sem ellenzett, hanem folyton csak sürgetett törvények alkotása. Legkevésbbé hittük volna azonban, hogy a birósági szervezet ezen intézmények létesitését megelözze, még pedig évek számára elözze meg. Ezen egy tény is elegendö volna törvényhozási politikánk elitélésére, még ha nem is a magasabb legislatori bölcseséget, hanem a takarékosság politikájához megkivántató észszerüség azon átlagát veszszük mérvül, melyet németül „Hausverstand"-nak szoktak nevezni.

Hiszen ha eltekintünk is azon áldástól, melyet az ügyvédi rendtartás nyujtana, és melyet maga az ügyvédi kar becsülne legtöbbre, mert az önfegyelem fentartására törvényes eszközökkel rendelkezhetne; — nem nyujthatott-e elegendö ösztönt a közjegyzöi intézmény rögtöni létesitésére ama körülmény, hogy a hagyatékok és egyéb perenkivüli eljárás teendöinek átruházása által a bíróságok és közvetve az államháztartás vállairól mily roppant terhet emelnénk le? Avagy talán oly rendkivüli nehéz kérdések megoldásától függ ama törvények alkotása, hogy mint pl. a szóbeliség emlitésénél régi táblabiráink keresztet hánynak magukra, az ifjabb nemzedék pedig, mert azt orientalis tunyaságánál fogva szintén nem ismeri, s ezért szintén hajlandó annak elfogadását „salto mortale"-nak tekinteni? Nem! Mind e nehézségek nem állanak utjában. Az öreg táblabirói és az ifjabb nemzedék egyaránt megbarátkozott az ügyvédi rendtartás és a közjegyzöi intézmény behozatalának eszméjével.

A közjegyzöi intézmény behozatala körül csakis az u. n. „jegyzöi kényszer" keltett fel érdekharczot, melynek jellemzésére elegendö azon megjegyzés: hogy az ügyvédi kényszer védöi a leghevesebb támadói ama másik kényszer nemének. A magyar jogászgyülésen is heves vita folyt e kérdés fölött, noha az nem is jogi, hanem pusztán czélszerüségi kérdés. Álláspontunk e kérdés iránt eléggé ismeretes, s ezért csak sajnálkozásunkat fejezhetjük ki a fölött, hogy Pauler igazságügyi miniszter a kormány által elöbb a közjegyzöi kényszer mellett foglalt álláspontot elejté, mert szereti a nehézségeket elkerülni a hol csak lehet. Az pedig tagadhatlan, hogy a jegyzöi kényszer nélkül az egész intézmény még csak ellenzöre sem akad. Meg fog-e azonban igy a hozzá kötött várakozásnak felelni oly országban, hol a jogbiztonság kellékei iránt minden érzék teljesen hiányzik, — az egészen más kérdés, és reméljük, hogy a törvényhozás annak megfontolása mellett nem fogja ez intézményt a közjó érdekében kivánatos közjegyzöi kényszer nélkül elfogadni.

Az ügyvédi rendtartásnál csupán az ügyvédség elnyerésére megkivántató gyakorlati évek száma képezi komolyabb discussio tárgyát, de ennél is törvényhozásunk a mennél nagyobb szigor pártolására biztosan számithat, mert hiszen egyelöre jogvédök tekintetében embarras de richesse-ben sinlünk, és egyike legnagyobb bajainknak az, hogy azután a „titulus mensae" vajmi gyakran követeltetik az államtól.

Alkalomszerünek tartjuk azért e helyen a 21-es bizottság figyelmét jogoktatásunk rendszerére forditani. Hasztalan minden jajveszéklés a fölött, hogy ifjuságunk még mindig majdnem kivétel nélkül a jogi pályához fordul, noha a jogoktatás immár megszünt csupán a pädagogiához tartozni mint hajdan, midön 1—2 évi joglyceumi tanulmány a közpályára való nevelés kellékének tekintetett olyannyira, hogy még a mérnöki szakmára való kiképzést is rendesen a jogi tanulmányok befejezése elözte meg, világos jeléül annak, hogy a jogoktatás nem a tudomány müveletére, hanem mint a közpályára szükséges encyklopädiai ismeretek megszerzésére véletett szükségesnek. Hasztalan minden felszólalás, hasztalan minden komoly intés a fentebbi irány elhagyására, a mig a hajdani jogoktatás módja fentartatik. Hasztalan marad minden intés, mig az orvosi pályára 5 évi, a müszaki pályára 4—5 évi müegyetemi, söt a nem épen kecsegtetö középtanodai tanári pályára 4 évi philologi vagy bölcsészeti cursus kivántatik meg, melyekre a világvárosi drágasága miatt az ifjuság részére nem könnyen megközelithetö Budapesten nyilik egyedül alkalom, mig a jogászi pályára majdnem minden provinciális városban, söt némely mezővárosban is 3, söt 2 évi cursus alatt, nem ritkán elbutitó oktatásmód és ujabb időben plane nagy mérvben engedélyezett magántanulási engedély mellett nyilik bö, olcsó és kényelmes, bár rosz alkalom.

De nemcsak hasztalan minden intés, hanem komolyan veszélyeztetjük is a nyakunkra növekvö ifjabb jogászi nemzedék sorsát, ha itt is esztelenül mint min-

den eddigi reform-müveletünknél, azt a végén kezdjük meg! Vajjon arra tartsuk-e fel ama sok jogiskolát, hogy az országnak egy jogászi proletáriátust neveljenek? Pedig okvetlenül ez leend a következmény, ha a jogreformokat nem a jogoktatás alapjával kezdjük meg, hanem az életpályává vált birói állások betöltése után az ügyvédség elnyerésére 4—5 évi gyakorlatból álló torlaszt emelünk az áradat ellen, a nélkül, hogy eme áradat forrásaira gondot forditanánk.

Nem akarunk itt annyira eltérni tárgyunktól, hogy a hazai jogoktatás részleteibe bocsátkoznánk. Olvasóink előtt amugy is eléggé világos, hogy csak a tudományos kiképzés szolgálhat a gyakorlat kellő alapjául.

Legyen elegendő a fentebbi intés arra, hogy a 21-es bizottság a jogoktatásra is terjeszsze ki figyelmét, és hogy a közoktatásügyi minisztert ama törvényjavaslatának visszavételére birja, mely a mostani állapotok törvényesitését czélozza. Megfontolásra még csak azon kedvencz eszménket ajánljuk, melyet az első magyar jogászgyülés is magáévá tett, és ez a szoros értelemben vett jogoktatás mellett, külön közigazgatási tanfolyam rendszeresitésében áll. E nélkül közigazgatásunkat a kor szinvonalára emelni szent meggyözödésünk szerint soha sem sikerülend. Németországban az összesitett egyetemi rendszer historiai fejlemény, melynek az élet, az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól lett elválasztása után ép ugy véget fog vetni, mint Franczia-országban, hol a tanterv ekkénti alakulása a gyakorlati élet igényeivel rég összhangzásba hozatott. Mi jogiskoláink nagy száma által a jog- és államtudományi oktatás akkénti szervezetére mindannyi tényező fölött rendelkezünk, és igy e szerencsés helyzetben átható szellem mellett csak alakitó bátorság kivántatnék.

Örökös transactio és félrendszabályokkal gyökeres reformokat soha sem fogunk létesiteni. Már pedig jogoktatási rendszerünk valóságos társadalmi baj! Csehország 10 millió lakosság mellett egyetlen egy jogi fakultással bir; mi pedig csekély szellemi erönk daczára annyi jogiskolát tartunk fenn, mint a nagy Németország és többet mint Franczia- és Angolország együttvéve. Ne csodálkozzunk tehát a fölött, hogy sok jogászunk, de kevés jogtudósunk van Kezdjük meg jogreformjaink alkotását a jogoktatás rendszerén. Dr. Pauler ez irányban mint közoktatásügyi miniszter mit sem tett; mint igazságügyi minisztertől tehát annál kevesbbé várhatjuk tőle az initiativát, s ezért ismételve felhivjuk arra a 21-es bizottság figyelmét.

(Folyt. köv.) *Dr. Dárdai Sándor.*

Adalékok a magyar kereskedelmi törvénykönyv tervezetének birálatához.

A kereskedelmi ügyletek fogalma.

A magy. ker. tkv tervezetének a kereskedelmi ügyletek fogalmát meghatározó része, fontosságának daczára, mindeddig behatóbb irodalmi tárgyalásban nem részesült. Több idevágó intézkedése nézetem szerint legalább is bövebb megfontolást igényel; nem tarthatom tehát feleslegesnek ezen tárgyra vonatkozó néhány észrevételemet közzétenni. Előre meg kell azonban jegyeznem, hogy azon, engem mint birálót megillető előnyt, mely a tárgy egyes részeinek aránylagos tárgyalásától mentesit, kiterjedt mértékben igénybe fogom venni.

A tervezet „a kereskedelmi ügyletek meghatározása“ czimü fejezetében [1] egészben véve a n. ker. tkv rendszerét követi. Ezen rendszer főbb vonalai szerint abban áll, hogy bizonyos ügyletek feltétlenül, azaz már magukban véve kereskedelmi ügyleteknek tekintetnek, más ügyletek csak akkor, ha iparszerüleg üzetnek, és ismét mások csak akkor, ha valamely kereskedelmi üzlet körének kiegészitését képezik. Ha az akként adott ker. ügyleteket a szövegben közvetlenül jelentkező szempontból osztályozni akarjuk, azok vagy olyanok, melyek ezen minőségüket önmagukban hordják, vagy olyanok, melyek azt csak valamely külső körülménytől nyerik, azaz vagy feltétlen (absolut vagy objectiv), vagy pedig csak feltételes (relativ vagy subjectiv) ker. ügyletek. [2]

Azonban ugyanezen ker. ügyletek egy más, távolabb következtetés utján nyert kiindulási pontból is osztályozhatók. Ha t. i. a kereskedő fogalmának a tervezet 3-ik czikkében foglalt meghatározását a 267., 268. és 269. czikkek mellé állitjuk, és azon okoskodásba bocsátkozunk, hogy kereskedő az, ki üzletszerüen kereskedelmi ügyletekkel foglalkozik, — ámde a 269. czikkben emlitett ügyletek kereskedelmi minősége már attól függ, hogy azokat kereskedő kösse meg, — jövünk azon eredményre, hogy a kereskedői minőséget csak a 267. és 268. czikkekben felsorolt ügyletekkel való iparszerü foglalkozás képes megadni, hogy tehát vannak kereskedelmi ügyletek, melyek a kereskedelmi iparüzletet megalapitják és mint ilyenek alapügyletek, mig ellenben mások csak egy ekként megalapitott ker. üzlet kiegészitését képezik, azaz az előbbiekkel szemben csak segéd vagy mellék ügyletek.

Az egyes ügyleteknek ezen két különböző szempontból való felfogása a n. k. tkvben és illetőleg a tervezetben egyesitve van, azok egymást a rendszerben keresztezik, azonban ugy, hogy a fősuly az első szempontra van fektetve, láthatólag a rendszer csakis annak kifejezése, a rendszer az absolut és relativ kereskedelmi ügyletek rendszere akar lenni, mely azonban a keresk. ügyletek egy más felfogásával is találkozik.

A n. k. tkvnek ezen rendszere felett már annak szerkesztése alkalmával, a tanácskozmányban és azon kivül, de azóta is eltérők a nézetek.

Ha ezen rendszer és általában a követendő rendszer iránt helyes itéletet akarunk magunknak képezni, nézetem szerint abból kell kiindulnunk, hogy a keresk. ügyletek rendszerének a kereskedelmi ügyletek megállapitásánál követett, illetőleg követendő legfőbb elven kell alapulnia, azt kell visszatükröznie. A rendszer helyességének kérdése tehát alapelvének helyessége és azzal való megegyezése körül forog.

Vizsgáljuk a kérdést ezen oldalról.

A n. k. tkv. rendszeréről azt mondják, hogy az a speculatio elvén alapul, és a rendszer valóban ezen elv alapul vételét tükrözi vissza.

A speculatioval két fogalmat szokás megjelölni. Először általában a szándékolt nyereségre szert tenni,

[1] III. rész, I. czikk, I. fej. Nem hallgathatom itt el, hogy a tervezet ezen fejezetének czime, nézetem szerint nem correct. A ker. ügyleteket bizonyos értelemben nemcsak ezen fejezet, hanem az egész III. rész meghatározza. Nem mondatik meg, hogy ezen fejezet a ker. ügyletek tartalmát, alakját stb. vagy pedig fogalmát akarja-e meghatározni. Egyébiránt a tervezet nem is akarja a keresk. ügyleteket technicus értelemben definiálni, hanem részben felsorolja, részben pedig körvonalozza azokat. A n. k. tkv sokkal szabatosabban visszaadja e fejezet tartalmát ezen czimmel: „Begriff der Handelsgeschäfte.“

[2] Némelyek ezen felosztást csak a tervezet 267. és 268. czikkeiben felsorolt ügyletekre szoritják, igy Hahn nyomán a tervezet indokai is. Ezen felosztás mellett azután a 269. czikkben körvonalozott ügyletek mint mellékügyletek emlittetnek fel. Ez téves. Ha egyszer az absolut és relativ kathegoriákat felállitjuk, mindazon ügyleteket alájuk kell sorolnunk, melyek ezen oldalról egymással ellentétben állanak. A 269. czikkben emlitett ügyletek pedig a 267, czikkben felsoroltak irányában kétségkivül relativ ügyletek.

akár valamely egyes ügyletből, akár pedig annak iparszerü üzéséből. Másodszor pedig szükebb értelemben, az árkülönbözetből, az áremelkedés vagy csökkenésből származható nyereségre való számolást.

Ha az előbbi tágabb értelemben vett speculationál a nyereség fogalmát, csereértékkel biró, megbecsülhető haszonra is szoritjuk, az magában véve mégis nem képes az általános forgalom egy részének elkülönitését és külön jogalá való helyezését indokolni, sem pedig ezen elkülönitésnek biztos határt szabni, az egyes kereskedelmi ügylet vagy üzlet kriteriumául szolgálni. Ily értelemben vett speculatio rendszerint minden eladásban, kölcsönben, bérletben, szolgálati szerződésben legalább az egyik fél részéről fenn forog. A legtöbb életpálya ily nyereségi szándékkal folytattatik. Ezen értelemben véve a speculatio fogalma határozatlanságánál fogva nem szolgálhat alapelvül.

Második értelemben vett speculatio, az árkülönbözetre való számolás, elég határozott fogalom ugyan, azonban ez a kereskedelem körét kelletén tul megszoritaná. Ezen speculatio, csak a tulajdonképi kereskedelmet, a javaknak forgalombahelyezését (Thöl: Handelsr. §. 12.) határozza meg. Alapelvül való felvétele mellett a n. k. tkvbe felvett legtöbb ügylet kimaradna a kereskedelmi ügyletek sorából. Tulajdonképen csak az absolut ügyletek két elseje maradna meg.

Azt sem lehet mondani, hogy a speculatio ily szük értelemben annyiban alapja a kereskedelmi ügyletek rendszerének, a mennyiben a tulajdonképeni kereskedelem határozza meg a valótlan és igy az összes kereskedelem körét.

Eltekintve ugyanis attól, hogy ily értelemben a kereskedelmi ügylet ezen minőségének már nem a speculatio, hanem annak a tulajdonképi kereskedelemmel való összefüggése képezi közvetlen alapját, az is kimutatható, hogy a n. k. tkv értelmében a kereskedelem már nem egyedül a tulajdonképeni kereskedelem és az annak segélyére szolgáló iparosok körében mozog

Igy a relativ ügyletek elseje, ingó dolgok fel vagy átdolgozásának elvállalása, már nem tartozik a tulajdonképeni kereskedelem segélyügyleteihez. [1] A személyszállitásra rendelt intézetek, vagy a tengereni személyszállitás tényleg szintén aligha állanak a kereskedelemmel szorosabb összefüggésben, mint egyéb társadalmi jelenségekkel. A biztositási ügyletek a kereskedelem körén kivül is köttetnek, sőt a biztositás egyes ágai a tulajdonképeni kereskedelemmel semmi összefüggésben sem állanak, és mégis kereskedelmi ügyleteknek tekintetnek. Hogy ezen intézmények a kereskedelemmel összefüggésbe hozhatók, a mennyiben fejlődésüket nagyobbára annak köszönik, más intézményeknél hasonlag kimutatható, a nélkül, hogy azok egész terjedelmükben a kereskedelem körébe felvétettek volna Igy az ügyletek közvetitése, a meghatalmazás, a beszámitás stb. Ha pedig egyszer a tényleges, másszor pedig a történeti összefüggésre tekintünk, akkor a határozott irányelvet már szem elől tévesztettük. Egyébiránt a n. k. tkv nem is ezen összefüggésből indulhatott ki, mert miként vette volna fel különben a biztositási és a tengereni szállitás és a hajókölcsönök iránt kötött ügyleteket az absolut ügyletek közé?

[1] Épen nem indokolt Völderndorffnak Com. I. köt. 32. old. tett azon állitása, hogy azok, kiknek foglalkozásuk nem a forgalomba helyezésben, hanem az áruk átváltoztatásában áll, azért számitandók a kereskedőkhöz, „da auch bei diesen die Theilnahme am Gesammtverkehr eine unbestreitbare ist". Ép oly elvitázhatlan a mezei iparral foglalkozók és általában minden termelők részvéte az általános forgalomban.

A speculatio elve nézetem szerint abban találja alkalmazásának határát, hogy a kereskedelmi jog első sorban a tulajdonképeni kereskedelem miatt áll fenn, szabályainak tehát olyanoknak kell lenni, — és mivel a kereskedelmi életből fejlődtek, azok tényleg olyanok is, — hogy azok a speculatioval foglalkozó tulajdonképeni kereskedelem igényeinek megfeleljenek. Ellenben az egyes ügyletek felvételénél a speculatio nem szolgálhat kriteriumul. Ha mégis ingyenes ügyletek rendszerint (a n. k. tkv. 273. cz. esetében igen) nem lehetnek kereskedelmi ügyletek, ennek közvetlen oka nem a speculativ szándék hiánya, hanem azon körülmény, hogy az ily ügyletek sem egyenkint, sem iparszerüleg folytatva (jótékonysági intézetek) nem igénylik a keredelmi jog felfogását. A legtágabb értelemben vett nyereségi szándék a kereskedelmi ügyletekben fel lesz ugyan található, de nem mint a felvétel alapja, hanem mint annak következménye. [2]

Ha a speculatio alapelve tarthatatlan, akkor az arra épitett rendszer is elveszti belső indokoltságát. Ekkor nem mondhatjuk többé, hogy a kereskedelmi ügyletek vagy olyanok, melyekben a speculativ szándék annyira kifejezett, hogy az már az egyes ügyletet magába véve a kereskedelmi jog körébe vonja, vagy olyanok, melyeknél ezen irányadó szándék csak akkor lép előtérbe és akkor adja meg az ügyletnek kereskedelmi minőségét, ha azok a kereskedelmi ipar körében köttetnek. (Hahn: Comm. II. k. 1. l.)

Én azt hiszem, hogy daczára annak, hogy a speculatio elve a n. k. tkv szerkesztése alkalmával sokat lett hangsulyoztatva és az egyes ügyletek meghatározásánál kétségtelenül befolyással is birt, a törvénynek e részben tulajdonképen mégis más szempontok szolgáltak irányadóul. Hogy röviden kimondjam, nézetem szerint a n. k. tkv ezen részében is első sorban a kereskedelmi ipart akarja meghatározni, és csak második sorban volt tekintettel azon a kereskedelmi ipar körén kivül álló ügyletekre, melyekre a kereskedelmi ügyletek körül hozott szabályait ki akarta terjeszteni.

A törvényből ugyan első pillanatra a forditott viszony tünik elénk, a mennyiben a kereskedelmi ügyletek élére az absolut ügyletek vannak helyezve. Ha azonban a 271. és 272. czikkekben felsorolt ügyleteket közelebbről megtekintjük, azt találjuk, hogy azok mind alapügyletek, melyek az egyes iparnemek meghatározására szolgálnak. A 272. czikkben felsorolt ügyletek csupán alapügyletek, melyek közül ezenfelül némelyek nem is jogilag, az egyes ügyletek jogi qualificatiója szerint, hanem csak mint iparnemek vannak megállapitva.

[2] Az alapul vett speculatio elvének hatályára nézve eltérők a nézetek. Némelyek azt mondják, hogy a speculatio csak az egyes ügyletek nemének meghatározásánál szolgált alapul, annyiban, hogy csak azon ügyletek illetőleg iparüzletek vétettek fel, melyek rendszerint nyereségi szándékkal köttetnek, illetőleg folytattatnak, mig mások az egyes ügyletben, illetőleg iparüzletben in concreto kivánják meg a nyereségi szándékot. Részemről nem tarthatom az egyes ügyletben, illetőleg üzletben a nyereségi szándék fenforgását in concreto megkivánhatónak már csak azért sem, mert ez a törvényben sines kimondva. (Masként a terv. indokai a 267. cz. 1. pontjával.) Mindenesetre különös azonban, hogy a főkriterium a törvényben in concreto nem kivántatik meg. Mit szólanánk azon büntető törvénykönyvhöz, mely a büntettek közé azon cselekményeket számitaná, melyek rendszerint gonosz szándékkal szoktak elkövettetni, de a gonosz szándék jelenlétét in concreto, a büntetté qualificáláshoz nem kivánná meg. Egyébiránt meg kell emlitenem, hogy vannak irók, kik a speculatiot mint alapelvet sem fogadják el. Endemann Handelsr. §. 1. 4. „Ein entscheidendes Kriterium ist sie (die Absicht Gewinn zu machen) nicht. Die Erreichung irgend eines Vortheils in irgend welcher Gestalt, wozu auch die Abwendung eines Nachtheils gehört, versteht sich bei jedem Umsatz, und vollends bei gewerbemässiger Ausübung von selbst."

*

De az absolut ügyletek is mind alapügyletek, sőt azok két elseje ép a kereskedők zömének meghatározására szolgál. E mellett a 272. cz. 2-ik bekezdésében, a 273. czikkben és a 274. cz. második bekezdésében körvonalozott többi kereskedelmi üzletek csakis a kereskedelmi ipar köréből vannak meritve.

Igy tehát a rendszer sulypontja valójában a kereskedelmi iparnak és az annak körébe tartozó ügyleteknek meghatározásán nyugszik és helyesen, az életnek megfelelőleg. Jól mondja Thöl: (Handelsr. §. 14. a.) „Denn das Handelsrecht soll ein Gewerberecht sein; das Gewerbe ist es, was nach einem codificirten und besondern Recht verlangt, nicht die vereinzelte Speculation. Einzelne Speculationsgeschäfte mögen mit gutem Grunde den Handelsgewerbsgeschäften gleich behandelt werden, aber jene absoluten Handelsgeschäfte wie man sie nennen kann, sind eine mehr oder minder willkürliche Zugabe, welche, von unerheblichem Belang, gegen die Ansprüche, welche das Gewerbe an die Gesetzgebung macht, unendlich weit zurücktritt.“

Az iparszerü kereskedelem meghatározása mellett a n. k. tkv az absolut kereskedelmi ügyleteket csak második sorban határozza ugyan meg, azonban meghatározásuk akként történik, hogy az alapügyletek négy elseje egyszersmind absolut ügyletnek nyilvánittatik. Ezekben tehát a két szempont egyesitve van, és tulajdonképen csak igy kerülnek ezen ügyletek a rendszer élére, válnak a legterjedelmesebb fogalommá,[1] nem mint absolut ügyletek, hanem mint absolut és alapügyletek.

Bármily megnyerő legyen is a kereskedelmi ügyleteknek a n. k. tkvben felvett rendszere, melyben az egyes részek egymást kiegészitve egy kikerekitett egészet mutatnak, az mégis a törvénynek a kereskedelemmel szemben elfoglalt valóságos és természetes álláspontját eltakarja, a mennyiben most már a fősuly nem az iparszerü kereskedelmen, a kereskedelmi alapügyleteken, hanem az absolut kereskedelmi ügyleteken, illetőleg a kereskedelmi ügyleteknek a kereskedelmi ipartól függetlenitett absolut és relativ ügyletekként való felfogásán nyugszik.

A belső összhang ezen hiánya nem maradhatott következmények nélkül. És valóban a ker. ügyletek rendszere, rendszertelenné teszi az egész ker. tkvet. Mig ugyanis a n. k. tkv nagyobb részében, t. i. első, második és harmadik könyvében, ez utóbbi második czimének kivételével, nem tudott azon természetes felfogástól menekülni, hogy a kereskedelmi jog a kereskedelmi ipar szempontjából létezik, és mig itt ennek megfelelőleg a kereskedelmi ügyletek alatt rendszerint az alapügyleteket érti, addig a IV. könyvben a kereskedelmi ügyleteknek egész más felfogását tünteti fel. Az ebből származó nehézség a kereskedő fogalmának meghatározásánál az enquet tárgyalások alkalmával nálunk is feltünt. Érezték ezen következetlenséget a n. k. tkv szerkesztői is, azonban abban nyugodtak meg,[2]) hogy nagyon kétséges vajjon a kereskedelmi jogban egy alapgondolat következetes keresztülvitele előnyös-e és vajjon nem volna-e jobb a „kereskedelmi jog különböző“ részeiben különböző szempontokból kiindulni. Ezen utóbbi nézet indokolásául felhozatott, hogy a kereskedelmi jog nem képez egy egységes egészet, az magánjogi, jogrendöri és törvénykezési szabályokat tartalmaz, melyek csak könnyebb használhatóság végett foglaltattak össze. Az első, második és harmadik könyv a személyekről szól, itt tehát a kereskedő fogalmából kell kiindulni. A negyedik könyv ellenben a kereskedelmi ügyleteket szabályozza, itt tehát a kereskedelmi ügyletek szolgálnak kiindulási pontul és a dolog természete szerint azoknak sokkal kiterjedtebb köre felveendő, mint az első könyvekben. Ha minden kiindulási pont önállóan vétetik tekintetbe, ez az egyes részeknek nagyobb világosságot kölcsönöz.[3]

Habár ezen érvelésből annyi áll, hogy a IV. könyvben, ha egyszer nem akarunk kizárólag az iparszerü kereskedelem szabályozására szoritkozni, a kereskedelmi ügyleteknek tágabb körét kell felvennünk, mint az első könyvekben, azonban ebből még korántsem következik az, hogy most már nem az alapfogalomra, hanem annak kiterjesztésére kell a fősulyt fektetni. Annyival kevésbbé szabad a valóságos, a dolog természetéből következő kiindulási pontot eltakarni. Nem is az önálló kiindulási pont mindig az, mely az egyes szabályoknak nagyobb világosságot kölcsönöz, hanem a dolog természetének megfelelő kiindulási pont; és ha ugyan a n. k. tkv az egyes ügyletekről oly nagyon világos képet is kölcsönözne, — a mi ugyan nincs ugy, mert a ker. ügyletek nagy része (272. cz. 2. bekezdés, 273. és 274. cz. második bekezdés) csak akkor áll tisztán előttünk, ha a kereskedőnek a 4. czikkben adott meghatározásához térünk vissza — ezen világosság bizonyára csak az egész ker. tkv világosságának rovására éretik el. Nem szabad szem elöl tévesztenünk, hogy az egész ker. tkv rendszere a kereskedelmi ügyletek fogalmára van épitve, holott az absolut ügyletek csak a IV. könyvnek szolgálnak alapul, és igy azokra természetszerüen a fősulyt nem lehet fektetni.

Egy további nehézséget szül a kereskedelmi ügyletek rendszerében az, hogy a n. k. tkv az absolut és alapügyleteket egyesiti. Az absolut ügyletek meghatározásánál nem az a fődolog, hogy azok iparnemeket is meghatározzanak, hanem az, hogy a IV. könyvben foglalt szabályoknak alávetett ügyletek fogalma adassék, — mig az alapügyletek meghatározásánál ismét nem az a fődolog, hogy azok a IV. könyvben foglalt szabályoknak alá legyenek vetve, hanem az, hogy azok által egyes iparnemek határoztassanak meg. Ezen eltérő szempontok egyesitése épen nem következik a dolog természetéből, — a mint ez az alantabb kifejtettekből bővebben kitünik, — és habár ez a német ker. tkvben tagadhatlanul elmésen lett is keresztülvive, az mégis az egyes ügyletek meghatározására hátrányosan hatott vissza. Igy az absolut ügyletek két elseje, mind az egyes ügyleteket mind az iparnemeket nehézkesen határozza meg.[4] Ugyanezen ügyletek közt továbbá bizonyos értékpapiroknak elidegenitési szándékkal való megszerzése, mint alapügylet feleslegül emlittetik fel, mert ezen alapügylet a bankügyletek között már benfoglaltatik. Ugyancsak a kérdéses egyesitésből származik azon további nehézség is, hogy mig a 271. czikkben foglalt ügyletek a törvénynek azon szándékát tüntetik elénk, mintha a törvény a kereskedelmi ügyleteket a IV. könyv compe-

[1] Más értelemben mondja ezt Puchelt Comm. 487. l. „dies ist der umfassendste Begriff und bildet daher die Grundlage des Systems, womit von selbst die Möglichkeit ausscheidet, jenen andern Beziehungen hier eine andere als secundäre Bedeutung beizulegen.“ Ezen értelemben a kifejezést el nem fogadhatom, mint ez az eddigiekből és az alantabb következőkből is kitünik.

[2] Egy még tovább terjedő inditvány ellenében. Dr. Heinecken ugyanis mindenekelőtt a kereskedelmi ügyletek objectiv meghatározását inditványozta (és azokat 24 pontban előterjesztette), hogy azután ezen fogalomra alapittathassék, a kereskedő, a kereskedelmi jogviszonyok és keresk. tszékek hatáskörének meghatározása. L. ez iránt Kräwel Comm. 323. l.

[3] L. Kräwel az i. h.

[4] Endemann Handelsr. §. 103. 17. j. Die Bestimmungen des H. G. B. sind leider künstlich genug. Thöl. Handelsr. §. 14. a.

tentiája szempontjából akárná meghatározni, addig a 272. czikkben ettől már eltérni kénytelen, nemcsak annyiban, a mennyiben némely ügyleteket nem jogi qualificatiojuk, hanem az iparnemek szerint jelöli meg, hanem annyiban is, hogy a ker. ügyletek közé oly ügyleteket is kénytelen felvenni, melyek a IV. könyv szabályainak nincsenek alávetve, t. i. a váltóügyleteket, melyek még akkor is alapügyletek, a midőn a váltójog szabályainak vannak alávetve. Hol van itt a IV. könyv önálló kiindulási pontja? [1]

Az előadottakból tehát kitünik, hogy a n. k. tkv kérdéses részének rendszere nem a dolog természetére van épitve, és hogy ebből már a n. k. tkvben is némi nehézségek merülnek fel.

(Folyt. köv.)

Dr. Plósz Sándor,
kolozsvári egyetemi tanár.

Az örökösödési eljárás reformja.

II.

Egy másik nézet, melynek — ha jól vagyunk értesülve — az enquette-ben is voltak szószólói, még tovább megy az elsőnél, mennyiben a hagyatéki tárgyalást kötelezőleg véli rendszeresittetni oly alakban, minőben azt az osztr. polg. törvkönyv, illetve az 1854. évi augusztus 9-én kelt, a peres ügyeken kivüli eljárásról szóló osztrák törvény szabályozza.

Igen feltünő, hogy e rendszer most talál nálunk védőkre, mikor azt azon államok is, hol hason intézmények érvényben vannak, eltörlik. Különösen Ausztriában, mióta Unger egy kitünő művében (Die Verlassenschafts-Abhandlung in Oesterreich ein Votum für deren Aufhebung. 1862.) kimutatta, hogy a hagyatéki tárgyalás az osztrák törvény által szabályzott torzalakjában (abnorme Missgestalt) fenn nem tartható, s e téren sürgős reformok igényeltetnek, a közvélemény a hagyatéki eljárás megváltoztatása s különösen a kötelező hagyatéki tárgyalások eltörlése mellett nyilatkozott, s Unger műve egész sorát idézte elő tekintélyes jogászok (mint Arndts, Costa, Springer) értekezéseinek, melyek lényegileg mind Unger nézetét támogatják, nem is számitva a szaklapokban Unger műve felett megjelent birálatokat, (l. ezeket felsorolva Unger: Das österreichische Erbrecht czimü művében 160. lap, 1) jegyzet alatt), melyek a szerző által vallott elvek helyessége mellett emelnek szót, mig ellene csak egyetlen számbavehető mű jelent még Harasovszky tollából (Grundzüge der Verlassenschafts-Abhandlung. Wien. 1862.). Bár mondom szemben e mozgalommal különös, hogy az ellenkező irány talált nálunk pártolókra, magam sem tartanám a Lajthántuli mozgalmat elegendő indoknak, hogy azzal ellenkező eljárás meghonositásától az visszatartson, ha különben akár a dolog lényegét, akár hazai viszonyainkat tekintve helyesnek és czélszerünek találnók azon rendszert, melynek kiküszöbölésén a birodalom másik felében épen most fáradoznak.

Ámde akár jogi alapját, akár czélszerüségét tekintve a kötelező hagyatéki tárgyalásnak, akár szem előtt tartva azon biztositékot, melyet némelyek abban feltalálni vélnek, akár végül hazai viszonyainkra s történeti fejlődésünkre tekintettel, e rendszer behozatalát sem jogosnak, sem szükségesnek, sőt egyenesen czélszerütlennek tartjuk.

Igyekezni fogunk összegyüjteni azon védveket, melyek a kötelező hagyatéki eljárás mellett annak pártolói által érvényesittettek, s különösen azokat, melyek nálunk annak pártolói által szoktak felhozatni, mennyiben azok tudomásunkra jutottak, mert az irodalom terén eddigelé tudtommal csak Kiss Forencz törvényszéki biró ur kötött kardot e lapok mult évi 52. számában megjelent czikkében, mások nézeteire tehát csak annyiban lehetünk tekintettel, mennyiben azoknak részint közvetve, részint közvetlenül tudomására jutni sikerült.

A kötelező hagyatéki eljárás behozatalát már e czikk elején kimondott nézetemnél fogva sem pártolhatnám, mert az teljesen ellenkező alapelvet honosit meg, mint az anyagi jogban fenáll, tehát sokkal mélyebben nyul az anyagi jog körébe, mint azt az alaki törvény kerete, bármily tágra terjeszszük is ki annak körét, a fenforgó viszonyok tekintetbevételével megengedné. Annál elhibázottabbnak tartanók pedig épen jelenleg ily szabály felállitását, midőn a polgári törvénykönyv készitése munkában van, s igy azt egy annak körébe tartozó elv kimondása által megelőzni teljesen elhibázott lépesnek tartanánk, mert vagy kellene maradni következetességből a kimondott elv mellett akkor is, ha azt a polgári törvénykönyv egész rendszerének vizsgálata s a dolog bővebb megvitatása után czélszerütlennek találnánk, vagy attól eltérve, a folyton változó elvek alkalmazása által nevelni azon zavart s tájékozatlanságot, melyben eddig is bő részünk van.

Tehát körülményeink között is tartózkodnunk kell az anyagi törvénybe vágó szabályok felállitásától, s alaki jog módositásánál azon keretben kell maradni, melyet a fenálló anyagi jog elénk szab.

Azonban még ezen igen nyomós érvtől is eltekintve, nem hoznánk be a kötelező hagyatéki eljárást azért sem, mert azt jogtalannak, czélszerütlennek s feleslegesnek tartjuk.

A kötelező hagyatéki eljárás jogtalan már azon elvre való tekintettel is, mely által annak jogosultsága indokoltatni czéloztatik, s mely elv az osztrák polgári törvénykönyvben kifejezést talált.

E törvény ugyanis azon alapból indul ki, hogy a vagyont az örökhagyó elhunyta után az állam veszi át, s a jogosult örökös csakis az állam kezéből van azt elfogadni jogositva, minélfogva örökösnek csakis akkor tekintetik, ha az állam e jogát megállapitván, a hagyatékot neki átadja. Az örökös tehát nyilatkozni tartozik, hogy az örökséget elfogadja-e? s ha nem nyilatkozik, a hagyaték az állam által foglaltatik le; mely következmény a tárgyalásra idéző végzés sanctiója gyanánt abban nyomatékos kifejezést talál.

Hogy illesztenők be ezen elvet a mi jogrendszerünkbe? pedig elvből kell kiindulnunk, ha a következetlenségek oly sorát nyakunkba zuditani nem akarjuk, minővel több törvényeinkben épen azért találkozunk, mert elv nélkül történt azokba az egyes szabályok felvétele.

Szükséges ez a hagyatéki eljárásnál is, mely ha kötelező, a mulasztás s a kényszerből származó következményeknek kell összekötve lennie, s kell hogy azok határozottan körvonaloztassanak.

Mi történnék tehát, ha a felhivott örökös nem nyilatkozik? illetve ha az a kitüzött hagyatéki tárgyalásra meg nem jelen? pedig hogy ez oly hagyatékoknál, melyet maguk az örökösök egymás közt tisztába hoztak, nem ritka eset, azok kik annak idején a hagyatékok tárgyalásával foglalkoztak, eléggé tapasztalták, s azon tagadhatlan tény, hogy mindemellett az elmaradás jogkövetkezményeit a bíróságok nem alkalmazták, legjobban tanusitja az elv abnormitását; mert a lelkiismeretes biró visszariadt azon hajmeresztő igazságtalanságtól, a törvény szigoru alkalmazása vagyis annak kimondása által, hogy hagyaték, melynek ismert örököse van, az állam javára elfoglaltnak kimondatik azért, mert az örökös a kitüzött határidőben nem nyilatkozott. Azon időben, midőn az osztrák törvény készült, a fiscalitási érdekek sokkal inkább előtérben állottak, semhogy ezen elv oly rendkivülinek tünt volna fel, ma azonban annak kimondása reform helyett dereform, haladás helyett visszacsés lenne. Pedig nem tudom, hogy ezen elv elfogadása nélkül a kötelező hagyatéki tárgyalásnak mi lenne jogi alapja, vagy a kényszer keresztülvitelére mily eszközök alkalmazandók.

A vagyon elfoglalása oly drasticus szer, melytől mindenki önkénytelenül visszariad. Tekintsünk el hát a praecise kifejezett jogalaptól s álljunk azon térre, hogy a hagyatéki tárgyalás azért hozatott be, mert azt magasabb államérdekek követelik. De kényszereszközöknek akkor is kell lennie, ha a tárgyalási kényszer képezi a rendszer alapelvét. De mik lesznek e kényszereszközök? Én mást képzelni sem tudok, mint pénz vagy szabadságbüntetést, mert harmadik személyek érdeke nem forogván fenn, s igy az elmaradás következményei azok érdekeire tekintettel megállapithatók vagyis oly következmény, mely azon harmadik személyek érdekére, kiknek ezen érdeke végett követeltetik az örökös nyilatkozata, legelőnyösebb lenne, kimondható nem lévén, csak kényszereszközök alkalmazása marad hátra. De nem riad-e ismét vissza a mai jogászi érzék azon középkori felfogás alkalmazásától, hogy valaki a nélkül, hogy másnak kárt okozott vagy másnak érdekeit sértette volna, csak azért büntettessék, mert jogait érvényesiteni, mert az állam által saját ügyének tisztázása czéljából nyujtott előnyt igénybe venni nem akarja.

Az állam beavatkozását — mint azt Tomcsányi Mór e

[1] Még feltünőbb ezen következetlenség a tervezet 268. czikkében, hol az ingatlanok forgalomba helyezése, vagy egyébként értékesitése is kereskedelmi ügyletnek nyilvánittatik.

lapok mult évi 48. s köv. számaiban megjelent kitünő czikkében kifejtette — jogrendőri tekintetek indokolhatják, de én még tovább megyek s elismerem azt is, hogy harmadik személyek érdekeinek megóvása is indokolhatja a beavatkozást, de hol ily körülmények nem léteznek, hol önjogu személyeknek kizárólag saját ügye forog szőnyegen, ily intézkedéseknek indoka nincs, s az állam beavatkozása magánosok ügyébe az állampolgár jogaival egyenes ellentétben áll.

A jogrendőri szempontból való beavatkozás szükséges voltát elismeri a javaslat is, s e tekintetben — mint előbbi czikkünkben kifejteni megkisértettük — a lehető leghelyesebb álláspontot foglalja el. — Sőt nemcsak e szempontot tartja szem előtt, hanem éberen őrködik harmadik személyek joga felett is, s azoknak szemben az örökössel védelmet nyujt.

E szempontból van a javaslatba felvéve az örökösi nyilatkozat intézménye. A szabályok, melyek e részben a javaslatban foglaltatnak, legmeggyőzőbben kimutatják a természetes s helyes jogi elveken nyugvó s mesterkélt és jogos alappal nem biró intézmények közötti különbséget.

Miután ugyanis az örökös, a magyar törvény alapelvének megfelelőleg önhatalmulag veszi a hagyatékot birtokába, az örökösi nyilatkozat csak a hagyatéki hitelezők érdekében követeltetik, s miután a nyilatkozas kötelessége e szempontból tekintve a legtermészetesebb alapokon nyugszik, elmulasztásának következményei sem okoznak oly fejtörést, mint a kötelező hagyatéki tárgyalásnál, mert azok mintegy önkényt, mintegy a dolog természetéből következnek. Az örökös elfoglalta a birtokot, s arra, ha vajjon a hagyatéki hitelezőkkel szemben igénybe kivánja-e venni a leltár jogkedvezményét, a bíróság e részbeni felhivása ellenére sem nyilatkozik. Mi természetesebb ily körülmények között, mint annak kimondása, hogy az örökséget feltétlenül fogadta el, s ennélfogva a hagyatéki hitelezők irányaban azok követeléseire nézve a felelősséget elvállalta. A hol a nyilatkozat kötelezettségének természetes, jogilag indokolható czélja van a következmények meghatározása is mintegy magától következik.

A hagyatéki tárgyalás tehát, ha tulterjeszkedik a jogrendőri tekintetből szükséges birói s azon tekinteteken, melyeket harmadik személyek érdekei követelnek, vagyis ha kötelező hagyatéki tárgyalás behozatala czéloztatik, az intézmény illetve a kényszer alapja már természetellenes és jogtalan. E jogtalanságok szaporodnak, ha a kivitel módozataira tekintünk.

A hagyatéki tárgyalások az a nélkül is tulterhelt bíróságok vállaira nem róhatók, mert azok e terhet megbirni nem lévén képesek, a hátralékok óriási mérvben fognának szaporodni, s a kényszer-hagyatéki tárgyalás által elérni czélzott rend helyett azon szomoru állapot bekövetkeztétől lehetne méltán tartani, hogy az örökösök között teljesen tisztára hozott hagyatékok jogi birtokába azok azért nem juthatnának, mert az erre vonatkozó tárgyalási jegyzőkönyv elintézésére nem került a sor.

Ugy hiszem azonban arra, hogy a hagyatékok a bíróságok által tárgyaltassanak ma már senki sem gondol; mert a közjegyzőség felállitásának egyik habár mellék czélja a hagyatéki tárgyalásra alkalmas közeg szerzése volt. A közjegyző e munkát dijért teljesiti. Hol van itt az igazság, hogy midőn az örökösök egymás között kiegyeztek, midőn mindannyian cselekvési képességgel birnak és sem ők nem követelnek senkitől semmit, sem tőlük nem követel senki semmit, szóval midőn csakis a maguk ügye van érdekelve, az állam abba beavatkozzék nem csak, hanem a czéltalan, sőt az örökösök akarataellen történt beavatkozásért azokat a közjegyzői dijak lefizetésére is kötelezze.

Minden lépten nyomon jogtalanságra bukkanunk, ha valamely intézmény alapját nem jog képezi. A kötelező hagyatéki tárgyalás tehát már e szempontnál fogva is elvetendő.

Még inkább indokoltnak fog azonban az intézmény ezen alakbani mellőzése feltünni, ha annak védői által a kényszerhagyatéki tárgyalás szükséges voltának indokolására felhozott körülményeket bonczkés alá veszszük s vizsgáljuk, hogy állanak-e azok s különösen állanak-e azon eredmények, melyek elérhetése végett a szóban forgó rendszer meghonositani czéloztatik?

Zlinszki Imre,
királyi táblai pótbiró.

JOGIRODALOM.

Törvényjavaslat-vázlat, az 1868-dik évi LIV. törvényczikkben foglalt törvénykezési rendtartás módositásáról. Irta Dietrich Ignácz. Pécsett. 1873.

(Vége.)

A javaslatban foglalt felebbviteli rendszer méltó testvére a most ismertetett elsőbirósági eljárás rendszerének, s az absurd intézmények felállitására irányzott határozmányok ebben csak azért vannak valószinüleg kisebb számban, mert a szakaszok is jóval kevesebb számot tesznek az utóbbiban. De van azért elég érdekes ebben is.

A javaslat elve: hogy a másodbiróság határozatánál az elsőbiróság által felvett jkönyv szolgáljon alapul, tehát a másodbiróságnál a közvetlenség mellőztessék, de nem azért, mert az mai rendszerünk mellett tán kivihetetlen, hanem mert azt szerző simpliciter o k t a l a n s á g n a k tartja.

Indokolásában kimondott nézete szerint: „a felebbezési birónál megengedett szóbeliség és közvetlenség alapjára fektetett uj tárgyalás annak minden hasznait megrontaná. Először, mert az uj tárgyalás több időt igényel, mint a mennyit az elsőbiróság eljárásáról hiven felvett jkönyv felolvasása, másodszor, mert a felek midőn a felsőbb birósági tárgyaláshoz jutnak, ismerik a per minden kérdését, elkészülhetnek, kikerülik a veszélyes nyilatkozatokat s ugy fogalmazhatják szóváltásaikat, hogy azok a valódi tényállásnak meg nem felelnek. A felsőbb biróság hiába intéz közvetlen kérdéseket a felekhez, mert azok ügyvédjeik által már be lesznek tanitva.“

Nem fogok visszaélni olvasóim türelmével, s azon minden ujabb perrend indokolásában megolvasható eszmét fejtegetni, hogy az elsőbirósági közvetlenség elveszti értékét, ha a felsőbb birósági más rendszer honosittatik meg. Ez annyira eldöntött kérdés, hogy arra kár szót is vesztegetni, ha mindjárt oktalanságnak méltóztatik is valaki nevezni. Hanem csak D. ur indokolásának idézett néhány sorában elfoglalt álláspontra kivánok egy futó tekintetet vetni.

D. ur a helyes igazságszolgáltatást nem abban találja, hogy a felek vagy képviselőik elkészülhessenek a tárgyalásra s ügyüket kellőleg átgondolják, hanem hogy azok a biró által megrohantassanak, s körmönfont kérdések által zavarba hozassanak, s ezen állapotbani előadásuk képezze a birói itélet alapját, vagyis épen az ugynevezett „Ueberrumpelung“, mit a müvelt világnak a szóbeliségre alapitott minden perrendje az előkészitő iratok intézménye által kivántak megelőzni, képezi szerinte azon legnagyobb biztositékot, mely által a biztos igazságszolgáltatás eléretik s megelőztetik, hogy a felek a D. urnak ugy látszik nagyon gyomrában levő ügyvédjeik által be ne tanittassanak. De még akkor mit szólana D. ur, ha tudná, hogy egyike a legnyomósabb érveknek, azon a német perrendjavaslatban foglalt rendszer ellen, mely szerint a ténykérdésbeni felebbezés kizáratik épen az, hogy igen gyakran a felek csak az elsőbirósági itélet után győződnek meg arról, hogy védelmükben nem helyes álláspontot foglaltak el, s nem fektettek azon körülményre sulyt, mely ügyük igazságára nézve határozó, tehát ennek a felsőbb birósági pótlására tért kell engedni. Lássa, másutt igy fogják fel a materialis igazságot, s nem találnak viczet, hogy a felet megrohanva, tájékozatlanságában kiejtett szavaiból kovácsoljanak fegyvert a materialis igazság kiszolgáltatására.

De lássa, épen mert nem rohanják meg a feleket az elsőbirósági sem, hanem azok kölcsönös előleges értesitését rendelik, nem is olyan könnyen megy a kiejtett szó visszahuzása, s ne gondolja D. ur, hogy az elsőbiróság előtt tett beismerés a másodbiróságnál simpliciter visszavonható, vagy arról, hogy a fél által valamely birósági nál tett beismerésnek nyoma maradjon, azok az oktalan rendszeren alapuló perrendek nem gondolkoztak. Lássa, ezek a beismerést nem tartják bizonyitási módnak, hanem azon fél kötelező nyilatkozatának, kinek a per tárgyáról rendelkezni joga van, melynek e szerződésszerü jellege folytán a materialis igazsággal semmi köze sincs, s az, hogy a beismert tény nem valódi, nem szolgál a visszavonás indokául. És épen mert igy gondolkoznak, gondoskodtak módokról is, hogy a biróság előtti beismerésnek legyenek jogkövetkezményei s különösen, hogy annak maradandó nyoma legyen. Ha nem restelte volna az ujabb német törvényeket lapozni, nem ült volna ily nagyon fel a kérdésnél.

No de már tán eddig is jobban belemerültem oly themába, melyről D. urral, látván nézeteinek alapul szolgáló tanulmá-

nyait, vitát kezdeni nem volt szándékomban. Nem folytatom tehát e téren, s áttérek az általa tervezett felebbezési rendszer ismertetésére.

A felebbvitelnek a tervezet szerint két neme van, a semmiségi panasz és a felebbezés. Semmiségi panasznak a perbeli eljárás fölött csak olyan, az elsőbiróságnál elkövetett hibák, mulasztások, egy szóval formasértések miatt van helye, melyek miatt az ügy vagy alaposan nem tárgyaltathatott, vagy a bizonyitékok nem fejtethettek ki olyannyira, hogy alapos itéletet az ügyben hozni nem lehet. (43. §.)

Ha a másodbiróság a semmiségi panasznak helyt ad, az elsőbiróság itéletét itéletileg megsemmisiti, akkor az ügyet a hibák és mulasztások kijelölése mellett, a pótlandók pótlása és uj itélethozatal végett az elsőbirósághoz visszaküldi. (45. §.)

A semmiségi okot hivatalból csak a harmadfolyamodásu biróság veheti figyelembe. (47. §.)

Ha a másodbiróság a semmiségi panaszt elveti, az ügyben érdemileg tartozik határozni. (46. §.)

Ez a felállitott egész rendszer lényege. Szeretném ismerni azt az embert, ki ezek után megmondja, mikor van semmiségi panasznak helye. Formasértés esetén, mondja a javaslat, s midőn e formasértéseket némileg részletezi, a tényálladék megállapitásának körébe vág, mert minden oly esetben, midőn a fél bizonyitékait ki nem fejthette, semmiségi panaszt enged.

De hát oly esetben, ha a fél által kért bizonyitási eljárás azért mellőztetett, mert a biró a jogkérdést más szempontból fogta fel, a bizonyitékot döntőnek nem tartotta, szóval azon esetekben, melyekben a mai eljárás szerint az itélet feloldatik, mily jogorvoslatnak van helye, mert ez csak nem formasértés, itt tehát semmiségi panasz helyt nem foglalhat. Felebbezéssel meg hova megy a szerencsétlen fél, mikor annak folytán a biróság érdemileg tartozik határozni, tehát az itéletet meg nem semmisitheti, feloldásról pedig a tervezet mit sem tud?

No de tekintsünk el még ettől is, s engedjük meg, hogy ily esetben is van semmiségi panasznak helye, még akkor is ujabb absurdumba bukkanunk az uj tervezetben.

Mi történik ugyanis oly esetben, ha az elsőbiró egészen helytelenül fogja fel a jogkérdést, s igy helytelen irányban vezeti a tárgyalást, nem döntő tényekre rendel el tanukihalgatást, mig a döntő tényeket nyomozatlanul hagyja, szóval az ügy azon irányban, melyben azt a felsőbb biróság vizsgálat alá venni kivánja, nincs kifejtve, s a fél maga sem birván helyes felfogással, nem semmiségi panaszt ad be, hanem felebbezést. Mit tesz akkor a második biró?

Hivatalból az itéletet megsemmisiteni csak a harmadbiróságnak van jogában.

Feloldást nem ismer a tervezet.

A másodbiróság előtti közvetlen tárgyalás oktalanság.

Érdemileg itélni lehetetlen, mert a kellő eszközök erre meg nem szereztettek.

Vagy azt tartja szerző ur, hogy lássa következéseit a fél, ha elhibázta a jogorvoslatot, vagy az elsőbiró után menve, helytelenül fogta fel ügyét, s a fél e hibáját akként boszulja, hogy itélni kényszeriti a birót akkor, ha az anyag hiánya folytán alaposan itélni nem képes. — De hol van itt a consequentia a materialis igazság olyszerü keresése után, mint az elsőbirósági rendszerben foglaltatik, melynél a szerző e czél elérése végett a legtermészetellenesebb eszközök alkalmazásától sem riadt vissza?

Erre feleljen a ki tud. Ugy hiszem elég is lesz ennyi ismertetés a törvényjavaslat-vázlatból. Fényoldalait megismerhette a közönség s beláthatta, hogy midőn D. ur a ma Európában általában elfogadott rendszert oktalanságnak nevezte, erre mély tanulmányai alapján felfedezett nagyszerü találmányai folytán magát jogositottnak érezhette. Mindamellett is azon jó tanácsesal szolgálunk D. urnak, hogy ne nagyon hányja azt az oktalan czimet, mert lássa, azt tartja a magyar példaszó: Kettő között hamar kerül a sor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Örökösödési jogeset.

A legfőbb biróság itéleteinek egyik főkelléke, hogy azok jogilag praecise indokoltassanak és általuk az ügy ne ketté vágassék, hanem az annak alapjául szolgáló vitás jogi kérdés oldassék meg.

A közlendő jogesetben, mely tárgyánál fogva különben is igen érdekes anyagot nyujt a jogásznak elmélkodésre, a legfőbb törvényszék itélete épen azon hibában szenved, hogy vagy nem tudta vagy nem akarta megtalálni a kérdés jogi oldalát, s az ügy eldöntésénél teljesen érintetlenül hagyta, mi annál feltünőbb, mert a másodbiróság itélete épen ezen fordul meg, s a legfőbb itélőszék jólehet az itélettel ellenkezőleg határozott, annak indokait teljesen figyelmen kivül hagyni jónak látta.

De szóljon maga a jogeset:

Haas Károly, anyja özv. Haas Andrásné elleni perében beadott keresete szerint azt kérte, hogy elhalt testvérének Haas Mihály után annak a pinkafői 67. számu tjkönyvben foglalt birtokára nézve felperes kizárólagos örökösödési joga megállapittassék s e birtok tulajdonul neki átadassék;

mert: ezen jószágot néhai Haas Mihály (ki felperes édes atyjának néhai Haas Andrásnak testvére volt) szatmári püspök, felperes atyja Haas András gyermekei részére szerezte s ajándékozta; minélfogva a jószág tulajdonjoga telekkönyvileg is felperes és elhalt testvére javára lett bekebelezve; tehát elhalt testvérének része, ennek halála után az ajándékozási okirat szelleme és az öröklés törvényei szerint, őt illeti anyja ellenében, ki azt szerzeménynek tekintvén, fia utáni öröklés czimén letartóztatja.

Az elsőbiróság felperes keresetét megitélte, főleg azon okból: mert az ajándékozás czélzata a kihallgatott tanuk vallománya szerint az volt, hogy a jószágban addig mig Haas Andrásnak életben lévő gyermeke lesz más ne örökölhessen, s igy a szerzési okirat szelleme és a szerzés czéljára tekintettel az örökjog felperest és nem az életben lévő anyát illeti.

A pesti kir. itélőtábla azonban 1873. évi junius 17-én 24.440 sz. a. hozott itéletével: az elsőbiróság itéletének részben helybenhagyásával, részben megváltoztatásával a pinkafői 67. számu telekjkönyvben A I. 1—7. sorszám alatt foglalt ingatlanból B. 2. szerint Haas Mihályt illető felerésznek felét most nevezett örökhagyó utáni öröklés czimén felperes Haas Károlynak, ellenben ugyanazon felerésznek másik felét, felperes arra nézve érvényesitett keresetének elutasitása mellett, Haas Andrásné viszonkeresete folytán hasonlóan az emlitett örökhagyó utáni öröklés czimén tulajdonul alperesnek itélte oda. Következő indokoknál fogva:

„A pinkafői 67. számu telekjegyzőkönyvi jószág fele az E. alati kivonat szerint örökhagyó Haas Mihályra feltétlen s korlátlan tulajdonul lett bekebelezve, utóbb emlitett testvérének Józsefnek az A. a. adásvevési és egyszersmind ajándékozási szerződésből származhatott tulajdoni joga pedig sem ennek életében nem érvényesittetett, sem jelen perben alperesnek egyedül az öröklésre intézett viszkeresete arra nem irányoztatott.

Mihezk pest a telekkönyvi jószág fele örökhagyó Haas Mihály tulajdona és hagyatékának lévén tekintendő: miután az A. alatti szerződésben az ajándékozott gyermekeknek egymás közötti tehát felperesnek elhalt Mihály utáni utóöröklése elrendelve nincs, örökhagyó Mihály pedig hitestárs s leszármazó örökös nélkül halt el, ennek hagyatékában mint szerzeményben az öröklés az ideigl. törvk. szabályok 10. §-ának végpontja szerint, az apát és anyát egyenlő részben, az apa elhalása folytán pedig annak jutalékában, a 9. és 11. §§-ok szerint életben levő egyetlen fiát az alperest illeti. A Mihályt illető felerésznek fele tehát felperesnek, másik fele pedig viszonkereset utján alperesnek volt oda itélendő."

A m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék, azonban 1873. évi október 14-én 8905. szám alatt hozott itéletével: a pesti kir. tábla itéletét megváltoztatta s az elsőfolyamodásu törvényszék itéletét, tekintve hogy a kereset alapját tevő A. alatti ajándékozási okmány értelmében a kérdésben lévő ingatlan csakis Haas András gyermekei javára szereztetett, ezen s az abban felhozott indokokból, helybenhagyta.

A legfőbb törvényszék ezen itélete — nézetünk szerint — egyáltalában nem nyugszik jogászi felfogáson; mert egy, a dologhoz már nem is tartozó kérdést tolt előtérbe, azon kérdést pedig, melyen a jog sarkallik, teljesen mellőzve eldöntetlenül hagyta.

A szerzési okmányban a kölcsönös örökösödésről szó sincs, s abban csak annyi foglaltatik, hogy a birtok Haas András

gyermekei javára szerezteték, az ajándékozó akarata még annak életében oly módon lett tényleg végrehajtva, hogy az ajándékozott jószág tulajdonosaiul Haas Károly felperes és Haas Mihály örökhagyó egyenlő részben, minden korlátolás nélkül lettek bekebelezve, tehát az ingatlan felerészben felperes, felerészben örökhagyó javára szereztetett meg. E felett többé határozni sem nem lehetett, sem nem kellett. Oly törvényt pedig, mely az egy és ugyanazon szerződés szerint megajándékozottak kölcsönös örökjogát alapitaná meg, vagy mely azt tartalmazná, hogy valaki gyermekei részére szerzett birtokban azoknak e szerzés folytán egymás után eo ipso kölcsönös örökjoga lenne, még nem olvastam, de alig hiszem, hogy valahol fenállana.

A birtok mikénti szerzése, a mi örökösödési törvényeink szerint csak annyiban jöhet figyelembe, hogy megállapittassék vajjon ági vagy szerzeményes-e a vagyon? Örökösödés esetén a vagyon eredete csakis e szempontból jöhet birálat alá. Ez képezi ezuttal is a kérdés lényegét, melyből a királyi tábla is — igen helyesen — kiindult, melyet azonban a legfőbb itélőszék figyelemre sem méltatni jónak látott.

E szempontból azonban a kérdés igen érdekes; mert mindkét irányban hozhatók fel védvek mellette, nem lesz tehát felesleges arra vetni egy rövid pillanatot, ha vajjon helyes-e a kir. tábla azon kijelentése, mely szerint a szóban forgó vagyont szerzeményinek jelentette ki, vagy ági vagyonnak tekintessék? Illetékes körben e kérdés megvitattatván, az ott kifejtettek alapján előadandjuk azon érveket, melyek a királyi tábla indokolásával ellenkezőleg a vagyont áginak tekintik, s felperes örökjogát ezen oknál fogva vélték volna megitélendőnek.

Ezen vélemény szerint ugyanis, miután az egész hagyaték az A. alatti adásvevési szerződés szerint néhai Haas Andrásnak testvérétől hárult, az apai ágról akár végrendelet folytán akár a nélkül, tehát bármiképen hárult vagyon pedig az ideiglenes törvk. szabályok 10. és 11. §§-ai szerint az apára, s ha az életben nincs, a tőle leszármazó oldalrokonokra száll, ehhez képest örökhagyó Haas Mihályra atyja testvérétől került ingatlanságban az örökösödés felperest, mint az apai ágról leszármazott egyedüli legközelebbi oldalrokont illeti.

Mi azonban ezen utóbbi felfogást tévesnek tartjuk, s a tévedést abban látjuk, hogy e vélemény védői a háromlás czimét nem veszik figyelembe, mi mindenesetre tekintetbe veendő. Az ajándékozott vagyon, hazai joggyakorlatunk szerint, mindig szerzeménynek tekintetett. Az, hogy véletlenül rokon — de oly rokon, ki után kötelesrész az ajándékozottat nem illeti — ajándékozta, különbséget nem tesz. Az ági vagyon minősége csak örökösödés esetén foglal helyt, s e részben az nem tesz különbséget, hogy az örökösödés végrendelet folytán vagy a törvény alapján történt; midőn azonban maga az ajándékozó rendelkezvén életében vagyonával, elejét vette az örökösödésnek, a vagyon az ajándékozó életében elidegenittetett, s ezáltal megszünvén ági vagyon lenni, az ajándékozottnak épen ugy szerzeményi vagyonát képezi, ha az véletlenül ugyanazon ágon leszármazó rokon; mintha idegen lett volna a megajándékozott. Az ideiglenes törvk. szabályok 10. §-ában foglalt azon kitétel: „akár végrendelet folytán akár a nélkül“ nem oda enged magyarázatot, hogy az örökhagyóra bármi módon hárult a vagyon, ági vagyonnak lenne tekintendő, hanem csak annyi mondatik ki abban, miszerint nemcsak a törvényes, hanem bármely más czimen történt örökösödés folytán háramlott vagyon is ági vagyont képez. Élők közötti szerződésről ott említés sem tétetik. Azon felfogás, hogy ajándékozásnál még a megajándékozott rokonsági foka is határozzon a vagyon minőségének meghatározásánál, csak ujabb zavart idézne elő örökösödési rendszerünkben, melynek bonyolódottságát első sorban az okozza, hogy a vagyon honnan lett származása egyik lényeges körülmény az örökjog kimondásánál.

Részünkről tehát jelen ügyben a királyi tábla foglalt el jogászilag helyesebb álláspontot.

Különfélék

(*A pesti kir. járásbiróságok ügykimutatása.*) Az ügykimutatásoknak kettős czélja van: Először, hogy a biróságok ügyforgalmáról és a személyzet munkásságáról adjanak hű képet, hogy annak alapján a hibák orvoslása vagy az egyesbiróságok személyzetében a munka mennyiségére tekintettel netán felmerülő aránytalanságok megszüntetése iránt intézkedni lehessen. Másodszor az igazságügyi statistica alapjául kell azoknak szolgálnia. Mindkét feladat elég fontos arra nézve, hogy a kimutatások pontos és lelkiismeretes elkészitése követeltessék.

A pesti kir. törvényszék előttünk fekvő ügyforgalmi kimutatása tanuságot tesz e törvényszék kiterjedt s folyton növekedő ügyforgalmáról s a személyzet szorgalmáról, mi annál inkább előnyére szolgál igazságszolgáltatásunknak; mert köztudomás szerint a pesti törvényszék szakértelem tekintetében is kiváló helyet foglal el az ország biróságai között. Nem mondhatunk azonban általában hasonlót a kimutatásban foglalt adatok hűségére nézve. A négy polgári járásbiró kimutatása ugyan is határozottan a „port a szemébe“ alkalmazásából látszik kiindulni, midőn háromnál egyetlen egy hátralék sincs kimutatva s csakis a negyedik mutat ki egyetlen hátralékot.

Van-e ebben lehetőség? Nézetem szerint, ha a kimutatás a birói ügymenet hű tükre s nem félrevezetés akar lenni, — nincs. Mert el lehet ugyan intézni a számokat mind; hiszen tudunk oly bíróságokat, melyeknél a szám azzal lett elintézve, hogy felszerelés végett kiadatott az irattárnoknak, de a szám elintézése által az ügy elintézve nincs, s azért is a közönség arról kiván meggyőződni, hogy mennyi ügy intéztetett el és mennyi maradt hátralékban, nem a számok elintézése által tévutra vezettetni; az azonban, hogy az ügyek mind elintéztettek, melyet tán a józsefvárosi jbiró lelkiismeretessége azért mentett meg a társait ért „schieber“-től, mert az óra éjfélt ütött, s igy uj év napja viradván fel, a tollat 1874-ra letenni kényszerült, — bizony nemcsak nem lehet elhinni, hanem ez tiszta lehetetlenség is.

Minden keresetre — mint tudjuk — tárgyalás tüzendő ki, ez pedig épen a pesti járásbiróságoknál a nagy ügyforgalom miatt hónapok mulva bekövetkezendő határidőre történik. A kereset száma tehát a tárgyalási végzéssel intéztetik el, de hátralékben marad még az ügy; s ennélfogva ha csak az elintézett számok közöltetnek, a kimutatás arról nem ad felvilágositást, a mi lényege lenne a dolognak, t. i. az elintézett s hátralékban lévő ügyek számáról, de még ettől eltekintve sem értjük a pesti polgári járásbiróságok ügykimutatását. Az ügyviteli szabályok szerint ugyanis sommás perekben minden perbeli cselekmény u. m. a tárgyalás, s az egész bizonyitási eljárás egy jkönyvbe igtatandó, a jkönyv pedig az érdemleges elintézés után igtattatik be. Nem tudjuk tehát, hogy azon kétségkivül nem csekély számot képező ügyekre nézve, melyekben a tárgyalás megtartatott, de a bizonyitékok felvételére tüzetett ki határidő, miként jártak el a polgári járásbiró urak? Nem létezőnek tekintették-e az ügyet; mert uj száma nem volt s a régi számot a tárgyalás kitüzésekor intézték el, vagy beigtatták és a bizonyitást rendelő végzéssel tekintették elintézettnek. Mindkét esetben helytelenül jártak el; mert az első esetben a bizonyitást rendelő végzés száma még mindig a kereset száma lesz s perbeli cselekmények mindaddig, mig be nem fejeztetvén a jkönyvbe nem igtattatik e szám alatt adatván ki, az ügy befejezte előtt e szám sem tekinthető elintézettnek, annálkevésbbé egy tényleg létező ügy azért, hogy per fas et nefas a szám elintézettnek legyen kimutatható, nem létezőnek. A másik esetben a szám csak az itélettel intéztetik el, mert a tanukihallgatást rendelő végzés csak oly közbeeső cselekmény, mely ha felvétetik, uj ügyszámot nem nyerhet; s igy annak befejezte előtt a jkönyv ügyszáma elintézettnek nem tekinthető.

Ez tagadhatlan tény, melyből önkényt következik, hogy a kimutatás a valódi állás elpalástolására gyártatott, s annak adatai a czélnak meg nem felelnek, mert arról, a miről kellene, felvilágositást nem adnak.

Egyedül a fenyitő járásbiró az, ki e részben dicséretes kivételt képez s méltó elismerést érdemel, hogy nyilt sisakkal lépett a közönség elé, módot adván munkálatát megbirálni, mig collegái ugyenezt tenni ugy látszik nem merték s a számokkali mesterséges fogások által véltek dicsőséget aratni.

„Ignotos fallit notis est derisui.“ (Egy kir. it. táblai biró.)

(*A joghallgató ifjuság*) tudományos szomját jellemzik a kongó tantermek. Az ezernyi számu jogász közül alig 10—12% frequentálja az előadásokat! A közoktatási miniszter ezért a mult hetekben tanácskozmányra hivta fel a jogtanári kart és mint értesülünk, szorgalmas catalogus-olvasáson, s az államvizsgák szigoritásán kivül az iránt történt megállapodás, hogy jövőre minden tanév befejeztével fognak szigoru vizsgák tartatni.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 5. sz. Budapest, 1874. január 28.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A bíróságok reorganisatiója. Dr. Dárdai Sándor urtól. — Adalékok a magyar keresk. törvénykönyv tervezetének birálatához. Dr. Plósz Sándor, kolozsvári egyet. tanár urtól. — Az örökösödési eljárás reformja. Zlinszky Imre, k. táblai pótbiró urtól. — Egy váltó-végrehajtási eset. Simon Gábor, h.-ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat.

A bíróságok reorganisatiója.

IV.

Előbbi czikkünkben kimondottuk, hogy jogreformjaink alapját, jogoktatásunk rendszerénél kell megkezdenünk. Az eszmelánczolat logicai kapcsolatánál fogva tehát mielőtt a jövőben követendő törvényhozási politikánk tervszerüségére áttérnénk, — kénytelenek vagyunk néhány szót koczkáztatni azon visszás helyzet fölött is, melyben a joggyakorlatot kereső ifjuságunk sinylik, és a mely szintén káros befolyással, visszahatással bir egész jogéletünkre.

Nem akarok arról szólani, hogy mig jogoktatásunk egyrészt pl. nyomorult perrendtartásunk és még nyomorultabb bünvádi eljárásunk előadására szoritkozik, és igy jogtanulóink az illető szakmák mai tudományos állásáról édes keveset hallhatnak; -- addig ama tudományi belérték nélküli, tisztán gyakorlati tantárgyak, mintegy lucus a non lucendo, gyakorlati vonatkozás nélkül adatnak elő. Ez mindkét irányban lényeges hiánya ugyan jogoktatásunknak és nem is orvosolható ott, hol az illető jogtanár szaktudománya sem terjed a tételes törvényen tul, a mi pedig nem épen a ritkaságok közé tartozik fölötte nagy számu apró-cseprő tanintézeteinknél, melyek még könyvtárral sem rendelkeznek; — de remélhető legalább, hogy miután jelenleg Ausztriában is a külföldi egyetemek mintájára a gyakorlati tantárgyakra nézve semminariumok létesittetnek, nálunk is nem sokára fogják ezen intézményt „felfedezni". Eltekintve azonban mindettől a mi csak jogoktatásunk hiánya, — lássuk minő joggyakorlat kinálkozik az u. n. elméleti tudomány elsajátitása után az életbe lépő ifjuság részére, és mikép gondoskodik kormányunk a birói karnak nevelendő sarjadékról?

Az elméleti vizsgák letétele után, — melyeknél mellesleg legyen mondva, az u. n. államtudományi tárgyakra legcsekélyebb suly szokott fektettetni, — az illető számot vet nem annyira tanulmányaival és ismereteivel, mint inkább kinálkozó connexióival, és a szerint az immár egymástól teljesen elválasztott közigazgatási vagy törvénykezési pályára adja fejét. A közigazgatási pályára csak a megyei nemesség szánhatja magát, mert a legközelebbi tisztujitásig Soloni bölcseség sem törhet magának utat. Kénytelen tehát az illető, tiszteletbeli jegyzőséget, esküdtséget vagy ha családi származásának tekintélye ugy hozza magával, tiszteletbeli szolgabiróságot vállalni. E mellett ugyan kinálkoznék alkalom „önkéntes" gyakorlatra, ha csupán munkaképességének igazolásával szerezhetne igényt jövőbeni alkalmazásra; de nagyon jól tudja, hogy nem ezen uton kell a czélra törekednie, s ezért a tiszteletbeli hivatal csak kivételes esetben szolgál a gyakorlati előkészületre. Igy aztán tanrendszerünk mellett alig számbavehető elméleti képzettséggel biró és a gyakorlati routine-t teljesen nélkülöző tiszti-kartól várjuk közigazgatásunk lendületét, mely vajmi csekély ösztönnel birhat arra nézve, hogy a „nervus rerum" vagyis az állam létét biztositó adóügy kezelését is a megyékre bizzuk! Nem akarunk azonban tulajdonképi tárgyunktól eltérni. Eddigi eltérésünk indokolásául pedig szolgáljon ama kapcsolat, melybe azt jogoktatásunk rendszerével hoztuk, miután azt mint közös kiindulási pontot kellett érintenünk már csak azért is, hogy feltüntethessük azon körülményt, miszerint ezentul csak azok fognak a törvénykezési pályára lépni, kik azt nem nobile officium-nak, hanem élethivatásuknak tekintik. Ez pedig inplicite magában foglalja azt, hogy bár a komolyabb törekvésü, de szegényebb középosztály fog arra szorulni.

A kormánynak ezen nagy horderejü társadalmi jelenséggel okvetlenül számolni kell, hacsak azon veszélynek nem akarja kitenni törvénykezésünket, hogy maholnap ezen soi disant prókátorok országában qualificált birákban hiányt szenvedjünk. Pedig már is hiányt szenvedünk nemcsak alaposan képzett, hanem csupán „qualificált" vagyis a törvényszerü kellékeknek megfelelő birói személyzetben. Ez bár mennyire lehetetlenségnek látszassék, — mégis szomoru valóság és számtani biztonsággal állithatjuk, hogy e hiány évről évre növekedni fog.

Hogy a kormány már is érzi a fentebb jelzett hiányt, legjobban kitünik abból, hogy a gyakorlati birói vizsgálatról oly javaslatot terjesztett a törvényhozás elé, mely a birói qualificatiót az ügyvédi qualificationál alább süllyeszti! Valóban bámulatos, hogy egy Pauler mikép juthatott ily gondolatra, mely az egész birói kar tekintélyét mélyen sértheti. Igaz ugyan, hogy az 1869. IV. tczikkben a gyak. birói vizsgálatról szóló törvény alkotása provideálva van; de hogy ez azon indokból történt volna, hogy a birói qualificatiót az ügyvédi qualificationál alább süllyeszsze, — azt kereken tagadjuk, és valóban csodálatra méltó azon egykedvüség, melylyel a birói kar az eme tjavaslat indokolásában részére kiállitott szegénységi bizonyitványt fogadja. Igaz, hogy a birói széket jelenleg elfoglaló beati possitentes közvetlenül érdekelve nincsenek; az is igaz, hogy némelyek nem a képességüknek köszönhetik birói állásukat, és igy felszólalásra hivatva sem érezhetik magukat; végre az is igaz, hogy Pauler szép csendesen félhomályban szereti tartani törvényjavaslatait, és mig pl. a nyugati államok törvényjavaslataikat, mint legujabban a porosz gyámtörvényjavaslatot — a követségek utján még a külföldön is terjesztik, — addig

Pauler Ö exll. még csak a hazai szaklapoknak sem küldi meg törv. javaslatait és igy talán biráink legnagyobb részben nem is ismerik ama javaslatot; de daczára mindezen körülményeknek, végtelen indolentia kivántatik ahhoz, hogy eddig a birói kar részéről szó nélkül hagyatott a fentebb jelzett megalázás.

Semmit se hittünk volna kevésbbé annál, hogy egy Pauler legyen képes arra: hogy a birói pályára való lépést a szakképzettség rovására nyujtott kedvezmények által megkönnyiteni törekedjék. Bittónak ily irányu törekvését elnézhettük volna azon fohászszal: Uram bocsáss meg neki, mert nem tudja, hogy mit mivel. De egy oly tudósnak mint Pauler, kinek alkalma is volt rövid időre a gyakorlati birói pálya nehézségeiről meggyőződni, — neki soha meg nem bocsáthatjuk azon bünt, hogy a szóbanforgó törv. javaslat indokolásában foglalt saját szavai szerint: „a gyakorlati birói államvizsga letételét az ügyvédi vizsgához képest — lehetőleg megkönnyiti". És e törekvésében annyira megy, hogy conservativ hajlamainak megtagadásával az 1869. IV. t. cz. módositásába bocsátkozik, a mennyiben az id. törvény 7. §-ától eltérőleg három helyett csak két évi joggyakorlatot követel. Az idézett törvényszakasz 2. b) pontja ugyanis az utolsó elméleti vizsga letételétől számitandó három évi jogi gyakorlatot és pedig egy évet valamely bíróságnál, a más két évet pedig valamely bíróságnál vagy ügyvéd mellett szab feltételül. A törvény ezen intézkedése által az ügyvédi és birói képesités közti paritás méltó kifejezést nyert, Horváth B. ez uton is óhajtván az ügyvédi kar tekintélyét emelni. — Pauler ellenben nem irigylendő logicával egyrészt kötelezi a birójelöltet, hogy összesen véve két évi joggyakorlatát csakis bíróságnál vagy ügyészségnél töltheti, — tehát az ügyvédi praxist semmibe sem veszi, — noha másrészt a gyakorlati birói vizsga letételét — „az ügyvédi vizsgához képest" — lehetőleg megkönnyiti.

Ily épületes összhangzást lelünk egy 14 §-ból álló tjavaslat indokolásában, és mégis törvényhozási politikánk tervszerüségéről akarunk ábrándozni! No de mint hogy a zene is a hangvegyület összhangzásában áll, talán rajtunk mulik, a fölfogása hiánya, ezért lássuk a végczélt, melyre törvényhozásunk ama tjavaslat által tereltetik.

„A külön birói vizsga felállitásának — ugymond a tjavaslat indokolása — mindazon külföldi államokban, a hol az tényleg létezik, azon indok szolgált alapul, hogy egyrészről a különösen a birói szakmára készülő jogászok elméleti tanulmányaik befejezése után azonnal a bíróságok körébe vonassanak és gyakorlati idejüket a birói teendők tanulmányozására forditsák; másrészről pedig, hogy a birói pályára való lépés a szükséges képzettség feladása nélkül nyujtott kedvezmények által is megkönnyittessék".

Ime tehát nem tévedtünk, midön a tjavaslat keltét a qualificált birói személyzet érezhető hiányából származtattuk. Bámulatos csak az, hogy a kormány mikép juthatott e hiány pótlásának fentebbi módozatára?

A miniszter ur e tekintetben hivatkozik a külföldi államokban követett hasonló irányra! Ezen ily általános fölületességben tartott állitás odavetése, még hirlapi czikkezésnek sem válnék becsületére. Más államokban a törvényjavaslatok indokolásánál a vonatkozó törvényhozási kérdések egész literaturája és pragmaticája szokott kimeritőleg tárgyalva előterjesztetni. Az előttünk fekvő tjavaslat indokolása azt meg sem kisérti. Nem tudjuk, hogy a jogügyi bizottság előadója Schmausz Endre tanulmányai mennyiben mulják fölül dr. Pauler ismereteit, hogy a tjavaslat hiányát ez irányban pótolni képes legyen. Mindenesetre megbocsátható kiváncsiság, hogy szeretnök tudni, melyek azon külföldi államok, melyekre hivatkozás történik? Azt tudjuk, hogy Angliát nem érthette, noha ép ott és a vele hason szervezetü amerikai államokban áll a birói kar tekintélye legmagasabb polczon, és ott a birósági az ügyvédi kar szervezetével annyira összeforrt, hogy a birák csakis az ügyvédi karból nevezhetők vagy választhatók. Franczia országra nézve a vonatkozás szintén nem áll, és pedig az előbbihez képest ellentétes okozatnál fogva, a mennyiben itt a hierarchicus birósági és a chambres des avoués czéhszerü szervezete ugyan érintkezési pontot nem nyujt, de a birói és ügyvédi képesités közti párhuzam azon egyszerü oknál fogva teljesen elesik, mert külön ügyvédi vizsga nem létezik. Németországban pedig az ügyvédi kar soha sem tudott a tekintély azon magaslatára emelkedni, mint a fentnevezett államokban, mert szám szerinti megszoritás mellett lenyügözve és a bíróságtól függő, alárendelt állásban tespedett

Nem tudjuk tehát semmikép megmagyarázni maguknak a tjavaslat indokolását a külföldi államok intézményei és jogviszonyaiból. De ha a jót nem oly messze földön, hanem az osztrák „Reichgezetzblatt"-ban keressük, akkor megtaláljuk a tjavaslat mintáját a „praktische Richteramtsprüfung"-ban, mely azt 1—3 évig terjedő joggyakorlathoz kötötte azon időben, midön a mindenható burokratia érdekkörének eszközül szolgált minden, még az ügyvédség szám szerinti megszoritása is. Czélját, melyre törekedett, el is érte, mert hatalma szolgálatra kényszeritett mindenkit. Jogállamban azonban a birói qualificatio leszállitása által az ügyvédség gyakorlatának concurrentiát nyitni, — ez előttünk egészen uj maxima, mely behatóbb indokolást érdemelt volna akkor, midön megöli azon intézményünket, mely eddig az ügyvédi és birói képesités paritásán sarkallott. A tvjlat válaszfalat akar emelni az ügyvédi és birói vizsga által, midön ez utóbbira nézve teljesen kizárja az ügyvédi gyakorlatot!

Nem szólunk mi sem a külön gyakorlati birói vizsga intézménye ellen, mert nem akarjuk a birójelöltet ügyvédek általi vizsgálatnak alávetni. Ezt megkivánja a birói függetlenség. De válaszfalat nem akarunk emelni a joggyakorlatban, mert azt „kedvezmények" nélkül is határozottan károsnak tartjuk.

Avagy talán az ügyvédi és birói vizsga lényegesen más feltételekhez van kötve, mely az utóbbira nézve az ügyvédi gyakorlat kizáratását indokolhatná? Irásbeli eljárás mellett nem tagadjuk, hogy némi ratiót látunk e megkülönböztetésben; de szóbeliség és közvetlenségre fektetett eljárásnál, mely ugy hiszszük törvényhozásunknak irányul szolgál, — megszünik minden ratio, mert hiszen akkor a biró nemcsak az előterjesztett bizonyitékok alapján itél, hanem ő maga közvetlenül vezeti a bizonyitási tárgyalást, és igy az ügyvédi gyakorlat nem hátrányára, hanem előnyére válnék a birói kar sarjadékának. Ha majd a biró hivatása nem csupán az acták tanulmányozásában és kezelésében fog állani, akkor az ügyvédi gyakorlat előnye még fölülmulja a bíróságnál töltött irattári és jegyzőkönyvvezetésben, de vajmi ritkán jogászi érvelésben álló joggyakorlatot.

Ilykép kénytelenek vagyunk a tvjlat azon intézkedésének, hogy a birójelölt két évi joggyakorlatát csakis bíróságnál vagy ügyészségnél töltheti, — azon „mellékesnek" mondott indokban keresni: „hogy általa a bíróságok részére a szükséges fogalmazási segédszemélyzet biztosittatik." Ez tehát a tvjlat főczélja.

Nem akarjuk vitatni ezen álláspont jogosultságát.

Elegendőnek tartjuk e tekintetben azt, a mit fentebb törvényhozási szempontból mondottunk. De lássuk vajjon czélszerüségi szempontból várható-e legalább ezen eredmény? Mi azt hiszszük, hogy nem, és pedig azért, mert az ügyvédi gyakorlat mellett hasznositható szolgálat megfizettetik.

Mi lesz tehát valósággal a tvjlat eredménye? Kétségtelenül az, hogy a tevékenyebb és tehetségesebb ifjak ügyvéd melletti gyakorlattal kereset után látnak, s azok, kiknek módjában nem áll tanulmányaik befejezte után valamely bíróságnál 1—2 évet ingyenes joggyakorlatban tölteni, a birói pályától elzáratnak, miután ügyvéd mellett töltött joggyakorlatuk számitásba nem vétetik. Ezek tehát csak mint okleveles ügyvédek léphetnek a birói pályára, a mi pedig bizonyára csak kivételesen fog előfordulni.

Czélját tehát a tvjlat ezen irányban sem fogja elérni, hacsak az ügyvédség számszerinti megszoritását nem akarja szintén eszközül használni. Ily kiegészités mellett talán elérhetné czélját ép ugy, mint azon külföldi államok, „melyekben e z e n intézmény tényleg létezik".

Félrendszabályok ellenben mindenkor megboszulják magukat. Vonjunk válaszfalat az ügyvédi és birósági joggyakorlat közt, s ezzel csak a birósági pályára való átlépést fogjuk megnehezíteni. A hangoztatott 2 évi birósági joggyakorlat kedvezményével tehát a birói kar sarjadékát sem mennyiség, sem minőségben növelni nem fogjuk.

De mig egyrészt károsnak tartjuk az ügyvédi és birósági joggyakorlat teljes elválasztását, másrészt szükségesnek tartjuk az ügyvédi joggyakorlat szabályozását, melynek ellenőrzése az ügyvédi kamarák szervezése után elég szigoru lehet, de kell is hogy legyen.

Mi nem pártoljuk az ügyvédkezés fokozatos rendezését, mint az Angliában az attorney és barrister, Francziaországban avoués és avocats közt létezik. Leghelyesebbnek tartjuk az ügyvédi rendtartásról szóló tjavaslatban megszabott 4 évi gyakorlatot; de e gyakorlatnak az ügyvédi kamarák általi statutárius szabályozása szükséges. A jelenleg ügyvéd mellett töltött joggyakorlat, mely többnyire másolás, futkosás és a perrendünk szerinti közvetlenségnek kizárólag joggyakornokok által eszközlött hordári közvetitésében áll, — ép oly kevéssé felelhet meg a mai kor által a joggyakorlathoz kötött igényeknek, mint a táblabirói korszakbeli juratusok asztalnoki szereplése. Igaz ugyan, hogy e tekintetben már maga a 4 évi ügyvédi joggyakorlat önmagától fog üdvös változást eredményezni; de még üdvösebb befolyást gyakorolhat arra az ügyvédi kamarák által eszközlendő akkénti szabályozása, hogy a joggyakorlat bizonyos stadiumát korlátolt tárgyalási képesitéssel, pl. sommás ügyekben stb. felruházza. Sokat lenditett ez ügyön a Budapesten már megalakult „ügyvédjelöltek és joggyakornokok egylete," ha a bünvádi végtárgyalások és a jövőbeni szóbeliség behozatalával szemben az egyebütt létező t á r g y a l ó-(„plaidir")-társaságok szervezetét és hasznos müködési körét elsajátitja.

Kissé messze tértünk el tárgyunktól, de nem hagyhattuk érintetlenül joggyakorlatunk szabályozásának kérdését, miután itt a kormányt a helyes s tervszerü törvényhozási politikától eltérő ferde irányban látjuk haladni. Nem elég, hogy a vaktában eszközlött birósági szervezet nagy fiascóval végződik, de még joggyakorlatunk rendezésében is a „Reichsgesetzblatt"-ból meritett bölcseséggel válaszfalat akarunk emelni az ügyvédi és birósági joggyakorlat közt. Reméljük azonban, hogy a jogügyi bizottság nem fogja ez irányt követni.

(Folyt. köv.) *Dr. Dárdai Sándor.*

Adalékok a magyar kereskedelmi törvénykönyv tervezetének birálatához.

II.

Ha már most a kereskedelmi ügyleteknek a n. k. tkvben elfogadott rendszere azon általános álláspontnak sem felel meg, melyet ezen törvény a kereskedelemmel szemben elfoglal, és ha ezen rendszer az ott felvett ker. ügyletek előadására sem teljesen alkalmas, annak elfogadása még akkor sem volna kivánatos, ha a kereskedelmi ügyleteket a n. k. tkvből, az ott megállapitott terjedelemben veszszük is át. Mindenesetre azonban bővebb megfontolást igényel ezen rendszer elfogadhatósága akkor, ha annak tartalmát változtatni akarjuk, mert a rendszert a tartalomnak, az annak alapul szolgált szempontnak vagy — ha egyszer a szempont nem lehet egységes — szempontoknak kell megadni.

A kérdés ezek szerint mindenekelőtt az, hogy minő elvek alapján járjunk el a kereskedelmi ügyletek felvételénél, a jogi értelemben vett kereskedelem körének megállapitásánál?

A jogi értelemben vett kereskedelemnek az általános forgalomtól való elkülönitése nem egy kizárólagos elv alapján,[1] hanem történeti fejlődés utján történt. Ily értelemben a kereskedelmi jog tárgyáról kiválólag mondhatjuk, hogy az nem systematicus, hanem historicus fogalom. Ha tehát a kereskedelem körének megállapitásánál csak némileg is biztosan akarunk eljárni a történeti, s hogy a kor igényeinek megfeleljünk, különösen az ujabb történeti fejlődést nem szabad figyelmen kivül hagynunk. E részben csak általában ismeretes tényeket akarok röviden jelezni.

A kereskedelmi jog egy osztály, a tulajdonképeni kereskedők iparának szükségleteiből kiindulva, egyelőre ezen osztály foglalkozását és az azzal legközelebb összefüggő, annak kiegészitését képező iparnemeket szabályozta. Lassanként azonban mindinkább tágabb kört hóditott meg magának. Ez nem az

[1] Nem alapul egy elven olyképen, hogy abból annak egyszerü alkalmazásával képesek volnánk a jogi értelemben vett kereskedelem fogalmát és körét meghatározni. Vagy legalább ezen elvet nem ismerjük. Ismerünk egy elvet, mely valamint a ker. jog, ugy minden jog körét meghatározza, — ez a szükség elve. De ezen elv belső tartalmát nem ismerjük, a szükség törvényeit egy határozott elvre visszavezetni olyképen, hogy ezen elvből a szükséglet körét à priori kizárólagosan meg tudjuk állapitani, ily elvet felállitani nem vagyunk képesek. A különféle jogok eltérő felfogása leginkább igazolja ezen állitást. Goldschmidt Handb. des Handelsr. I. k. 41. §. a ker. fogalmának történeti kifejlődését nagy tudománynyal tárgyalva azon eredményre jut ugyan (309. l.), hogy a kereskedelem ugy gazdászatilag mint történeti kifejlődése szerint egy elven alapul (Vermittelung des Austausches und Beförderung dieser Vermittelung. §. 40.) és ugyanott a 15. jegyzetben Thöl ellenében (Handelsr. 13. §.) azon tételt állitja fel, „dass die scheinbar willkürlichsten Categorien der neuern Gesetzbücher in der That durch den a l l g e m e i n e n G e d a n k e n zusammen gehalten werden," — mely alatt ő ép a fenti elvet érti. Nézetem szerint azonban egyrészről ő az alapelv alkalmazásában nem jár el elég szigoruan. A kézmüiparos vagy gyáros, ki csupán át vagy feldogozással foglalkozik, de még az is, kinek főfoglalkozása nem a forgalombahelyezés, hanem az át vagy feldolgozás, daczára a 307. lapon kifejtetteknek, nem tekinthető közvetitőnek. Igaz ugyan, hogy a consummens midőn árukat vesz, gyakran azok jövendőbeli át vagy feldolgozását tartja szem előtt, posztót vesz, hogy abból ruhát készittessen, kétségtelen az is, hogy a gyári ipar a kereskedést előmozditja, de ezen előmozditás itt már egész más értelemben van véve, mint a 303. lapon, a szállitási, közvetitési, biztositó és könnyitő ügyleteknél. Az át vagy feldolgozás nem a közvetitést közvetiti, nem potencirte Vermittelung (299. l.), hanem a közvetitésnek csak tárgyat szolgáltat. Ily értelemben minden productio előmozditja a kereskedést; kiterjedt gabona, marha-, lótenyésztés, hason körülmények mellett szintén elő fogják mozditani e tárgyakban a kereskedést. A javak át vagy feldolgozása nemzetgazdászatilag is a productióhoz tartozik, a mennyiben azt a javak forgalombahelyezésével ellentétbe helyezzük (Roscher Grundl. d. Nationaloek. §. 95.), mi által azonban korántsem akarok a kereskedelem productivitásának ismert kérdéséhez szólani. Arra, hogy az átdolgozás a consummens vételi szándékára befolyással bir, tévesen történik hivatkozás, mert a kereskedelem tulajdonképen nem is a consummens vételében, sem pedig annak előmozditásában, hanem annak közvetitésében áll (L. Goldschmidt Gutachten 16. l.) Másrészről Goldschmidt maga is beismeri, hogy az általa felállitott elv „erhebt indessen nicht den Anspruch, überall die allein masgebenden Criterien aufzustellen, da der positiv rechtliche Begriff der Handelsgeschäfte keineswegs überall mit dem wissenschaftlichen zusammenfällt, sondern durch die Sitte, das practische Bedürfniss und mancherlei Zweckmässigkeitserwagungen gegen den ersteren bald erweitert, bald eingeschränkt erscheint". Igy tehát az általa felállitott elv szerinte sem az egyedüli, mely a kereskedelmi ügyleteket összetartja és nem olyan, mely a ker jog körét a fenti értelemben megállapithatná. Mit jelentsen egy oly alapgondolat, melyen kivül is létezik még szükséglet, és mely consequenter alkalmazva a szükségleten tul megy? Az ily alapgondolat, nem képezheti a létezőnek alapját és végkép nem képezi az, különösen a ker. jog jelenlegi terjedelmének (melyet egyébiránt Goldschmidt még akkor nem ismerhetett) alapját, sem pedig a törvényhozás részére irányelvül nem szolgálhat.

*

által történt, hogy a kereskedelmi jog eredeti, a tulajdonképeni kereskedelem felfogásán alapuló szabályai változást szenvedtek volna, — ellenkezőleg ezen szabályok lényege mai nap is ugyanaz maradt, — hanem az által, hogy az általános forgalom egyéb irányzataiban is hasonló jog utáni szükséglet jelentkezett.

Igy már régebben kiterjesztetett a kereskedelmi jog a gyárosokra, közkeresetre összeállott társaságokra stb., ugy, hogy már akkor el lehetett mondani, hogy vannak nem kereskedők, kik a kereskedők jogaival élnek. (Thöl.) Egy nagy lépést tett ezen uton a franczia ker. tkv nyomán a n. k. tkv, midőn egyrészről az iparszerü kereskedelem fogalmát tágabban állapitotta meg, másrészről pedig a kereskedelmi jog hatályát az iparszerü kereskedelem körén tul is kiterjesztette.[1] Még tovább mentek egyes particuláris törvényhozások, a n. k. tkv életbeléptetése alkalmával és részben utóbb is. Nevezetesen midőn az iparszerü productio több ágát, a közkeresetre összeállott társaságokat általában, vagy csak a részvény és betéti részvénytársaságokat, az egyesületeket (Genossenschaften) több kevesebb megszoritással a ker. tkv szabályai alá helyezték,[2] vagy pedig épen a ker. ügyletekre vonatkozó szabályokat még kiterjedtebb mértékben, egyéb egyes jogügyletekre is kiterjesztették.[3]

Az 1871. évi n. birodalmi törvény végre a részvény és betéti részvénytársaságoknak általában a kereskedelmi jog által való szabályozását szükségletként ismerte fel.

Miután a törvényhozás egészben véve csak az élet szükségleteit tükrözi vissza, igen természetes, hogy ugyanezen kiterjesztő irányzattal találkozunk ugy a gyakorlatban, mint az irodalomban.[4] A XI. német jogászgyülés már a n. k. tkv kereskedelmi ügyletekre vonatkozó szabályainak némi korlátozással az összes ingó forgalomra, különösen pedig az általános határozatoknak minden, és a vételről szóló határozatoknak minden adásvevési, ingóságokat tárgyazó jogügyletekre való kiterjesztését találta szükségesnek.

Ezen futólagos képből is kitünik, hogy a jogi értelemben vett kereskedelem köre mindinkább tágul.[5] Kitünik továbbá, hogy ezen terjeszkedés két irányban történik, u. m. az iparnak körében és ettől függetlenül az általános forgalom körében. Egyszersmind az is kétségtelen, hogy a kereskedelmi jog terjeszkedése nem történt a n. k. tkv által felállitott rendszerben.

Nevezetesen a kereskedelmi jognak az egyes ügyletekre való kiterjesztésénél azon szempont, hogy azok egyszersmind alapügyletek is legyenek, végkép tekinteten kivül maradt. A speculatio, ugy a tulajdonképeni kereskedelemmel való összefüggés, ha ugyan ezen szempontot fel akarjuk venni, mindinkább tágabb értelmezést nyert, és igy alapul szolgálni mindinkább kevésbbé alkalmas.

De lássuk a történeti fejlődés által előirt és a dolog természete szerint is lehető terjeszkedési irányzatokat egyenkint.

A mi az ipart illeti, azt találjuk, hogy az a javak forgalomba helyezésével foglalkozó és annak eszközeit képező iparokon messze tulterjeszkedett. A gyárak ipara nem tartozik a kereskedelemhez, az eladás végetti productio csak productio marad, a közkeresetre összeállott társaságok, az egyesülések,[6] a részvény és betéti részvénytársaságok csak alakzatok, melyek a kereskedelem körén kivül is előfordulnak. Ha mindezek mégis feltétlenül a kereskedelmi jog szabályainak vettetnek alá, ennek oka nem lehet abban, hogy azok elvileg a kereskedelemhez, mintegy a kereskedelmi jog körén kivül álló fogalomhoz tartoznak. A szükséglet okának másutt kell rejleni. Ezen ok nézetem szerint a következő:

Mindezen, a kereskedelemi jog alá vetett jelenségeknek egymással és a kereskedelemmel közös tulajdonságuk van, hogy iparszerü tevékenységet fejtsenek ki, hogy ezen tevékenységet, üzletet kereskedelemszerüen gyakorolják. Az iparszerü üzlet eredeti typusa, azok tevékenysége, kik bizonyos ügyletekkel állandóan, hivatásszerüen s mint élelmi forrással foglalkoznak. Az ezen tevékenység után képzett üzletek iparszerüek. A kriterium, mely mindezen iparszerü tevékenységeken átvonul az, hogy ezekben az akarat már előre nem egyes ügyletre, hanem azok egész sorára irányul, melyek ép az akarat által egy összetartozó egészet képeznek.[7] A kereskedelemszerü üzlet alatt azt akarom érteni, mit a németben „handelsmässiger Betrieb“ kifejezéssel jelölünk meg. Értem alatta az áruk iparszerü forgalomba helyezésével, a forgalom közvetitésével foglalkozó tulajdonképeni kereskedők üzletének tulajdonságait, azon formákat, melyek a kereskedelmi üzlet sajátjai, és melyekben az jelentkezik. Ilyen a nyilt üzlethelyiség, a kereskedelmi könyvvezetés, a czégvezető, ker. meghatalmazott alkalmazása, a hitelnek iparszerü igénybe vétele, és ennél bizonyos formák alkalmazása stb.

Ezen formák azok, melyek az üzletet kereskedelemszerüvé teszik, és melyek abban a kereskedelmi jognak szükségletét felébresztik. Nemcsak azért, mert a jog ezen külső jelenségeket is szabályozza és szabályaiban általában a külső jelenségek által határoztatik meg, — hanem egy más okból is. Az eredmény helyessége mélyebben az által is megalapitható, hogy valamint a kereskedelmi jog egy élénk, előrehaladt forgalom joga, ugy ezen külső jelenségek is egy előhaladt forgalomnak jelenségei.

Igaz, hogy a kereskedelmi jog tárgya, különösen mi az egyes ügyletekre vonatkozó szabályokat illeti, a fejlődésére alapul szolgált viszonyok sajátszerü tartalma által is adva van. Azonban ez nem képezi a kérdés lényegét. A mely szabályoknak tényálladéka egy más üzlet körében hiányzik, azok ott természetesen nem jöhetnek alkalmazásba. Ugyanazon eset a n. k. tkv által szabályzott kereskedelem körében is előfordul. Igy a fuvarosokra vonatkozó szabályok a bankár üzletében aligha fognak alkalmazásba jönni. A lényeges mi itt figyelembe jő, a törvény szelleme, annak felfogása, ez pedig kétségtelenül egy előrehaladt forgalom felfogása, mely mindenütt irányadó lehet, hol előrehaladt forgalommal találkozunk.

A kereskedelmi jog alá tartozó iparnak ezen jellemzése oly természetes, hogy az önkénytelenül utat tör magának. A kézműiparostól önkénytelenül nem azért akarjuk-e a kereskedői minőséget megvonni, mert üzletét nem a kereskedelmi üzlet formái között folytatja? Vagy talán ő kevésbbé nyereségi szándékkal folytatja iparát mint a gyáros? És viszont a kézművesek, kik boltot tartanak stb. nem önkénytelenül kereskedőnek akarjuk-e tekinteni, daczára az át vagy feldolgozásnak, mely iparának tagadhatlanul lényegét, meg jövedelemforrását képezi? És valljuk be, hogy különösnek tetszik előttünk, a kofának a házalónak vagy szatócsnak ugyanazon szabályok alá való helyezése, melyek a nagykereskedőre nézve fennállanak?[8]

Egyébiránt, hogy a kérdéses szempont irányadó, törvényhozásilag is nyiltan el lett ismerve.[9]

A mi a kereskedelmi jognak, helyesebben a jogügyletekot szabályozó részének, az ipar körén kivüli alkalmazását illeti itt a n. k. tkv szabályainak eddigi kiterjesztései, nem azt irják elénk, hogy az egyes ügyletben jelenkező speculatio szándékot vizsgáljuk, hanem azt, hogy arra figyeljünk, vajjon az egyes ügylet a kereskedelmi jogban a kereskedelmi ügyletekre vonat-

[1] Ez egyébiránt az áruszerzési kötések tekintetében az 1844. VI. tczikk által már nálunk is megtörtént.

[2] A würtembergi, hamburgi, hannoverai, bremai, oldenburgi életbeléptetési törvények, továbbá az egyesületekre nézve az 1867. porosz, az 1868. észak-német-szövetségi, most már birodalmi, és az 1869. évi még jelenleg is érvényes bajor törvény. L. Hahn Comm. I. 22. l. 10. j., 24. l. 3. j. és 272. l. Anschütz Comm. II. k. bevezetés. Wilckens der jur. Charakt. d. Erw. und Wirthschaftsgenossenschaften 3. és 4. l.

[3] Igy a hamburgi életbeléptetési törvény, mely a n. k. tkv 278—336. czikkeit bizonyos megszoritásokkal általános forgalmi joggá emelte, — l. Völderndorff Comm. I. k. 9. l. 9. j., továbbá még különösen a brémai és mecklenburgi életbeléptetési törvények, l. Hahn Comm I. 9. l. 22. j.

[4] L. pl. Völderndorff Comm. Előszó és I. k. 9. l. Endemann Handelsr. §. 4. a végén. Jellemző példája a gyakorlat kiterjesztő irányának Pucheltnél Comm. 492. l. 8) e). Az osztrák és porosz főtörvényszékek az öntermelésben ismételve megszerzést láttak, mely az elidegenitési szándék mellett ker. ügyletet képezne.

[5] Mi egyébiránt belső okokkal is megalapitható. Ugyanis a kereskedők által iparszerüleg folytatott kereskedelem, az általános forgalomnak legélénkebb, legelőrehaladottabb részét képezi. Jogi szükségletei tehát egy magasabb fokon álló forgalom szükségletei. Mentül inkább élénkül, halad az általános forgalom, annál inkább ugyanazon szükségletekkel fog az birni, mint a tulajdonképeni kereskedelem. L. Goldschmidt Handelsr. §. 37. 7. j.

[6] Azon kérdés iránt, vajjon az egyesületek elvileg ker. társaságoknak tekinthetők-e, l. Wilckens az i. h. §. 3. Egyébiránt ott hol az egyesületek a positiv jog által a kereskedelmi jognak vannak alávetve, az elvi különbség practicus befolyást nem gyakorol, sőt nézetem szerint jogilag fenn sem áll.

[7] Hahn Comm. I. k. 22. l.; ki nézetem szerint az iparszerü fogalom kriteriumát, az eltérő megjelölések között legjobban visszaadja.

[8] L Goldschmidt Gutachten und d. Entw. 2. des. 16. l. Ezzel azonban korántsem akarok annak kifejezést adni, mintha a most emlitettektől a kereskedői minőség egészen megvonandó volna. A nehézségek, mint Goldschmidt mondja, nagyon csökkennek, ha az alkalmazandó jogszabályokat veszszük tekintetbe. Egyébiránt a n. k. tkv 10. czikke ép azon általam kiemelt szempontot juttatja érvényre, még inkább és helyesen történt ez az enquet által a tervezet 9. czikkénél, mely a mint értesülve vagyok a nagyobb és kisebb kereskedők kriteriumául tisztán a forgalom nagyságát (kereskedelemszerüségét) állitotta fel.

[9] A würtembergi életbeléptetési törvény 4. §-a „gewerbsmässig und in einem die Formen des kaufmännischen Geschäftsbetriebs erfordernden Umfange“. Hahn az i. h. 22. l. 10. j.

kozólag felállitott szabályoknak alávethető-e? Ha egyszer a jogi meggyőződés az, hogy a kereskedelmi jognak bizonyos vagy minden szabályai az általános forgalomra vagy annak egy részére kiterjeszthetők, ha az általános felfogás a kereskedelem felfogását utóléri, akkor nem fogunk habozhatni, hogy a kérdéses szabályokat tényleg is kiterjeszszük. Ha ellenben a kereskedelmi jognak szabályai tényleg olyanok, hogy azokat az ipar körén kivül az általános meggyőződés szerint nem lehet kiterjeszteni, akkor hiába állitunk fel elveket, melyekkel bizonyos ügyleteknek a kereskedelemhez in abstracto való tartozóságát kimutathassuk. [1]

A jogi értelemben vett kereskedelem nem más, bármennyit okoskodjunk is, mint a kereskedelmi jog tárgya, az csakis egy a kereskedelmi jog alkalmazhatósága végett alkotott fogalom. Részemről az absolut kereskedelmi ügyletek és azon ügyletek között, melyek a kereskedelmi ügyletekkel jogilag egyenlő elbánás alá kerülnek, elvileg semmi jogi különbséget sem vagyok képes felfedezni. [2] Ha pedig az általános forgalmi jognak szabályai, a kereskedelmi jognak az absolut kereskedelmi ügyletekre vonatkozó szabályaival megegyeznek, akkor az absolut vagy egyáltalán a külön ker. jog alá tartozó egyes ügyletek elkülönitésének szüksége végkép megszünik. A külön joggal annak tárgya is elenyészik.

És valóban ha áttekintjük a n. k. tkv IV. könyvében foglalt azon szabályokat, melyek általánosak és nem egyedül a kereskedőkre vonatkoznak, azt fogjuk találni, hogy az absolut kereskedelmi ügyletek, mint olyanok, fenállásának mai nap is alig van jelentősége.

Ezen szabályok, melyek az általános és a vételről szóló intézkedések között találhatók fel, mind olyanok, melyek ha nem is mindenütt, de sok területen az általános forgalomra nézve is fenállanak. Némely pl. a kamatokra vonatkozó szabályok már az általános törvényhozás által is tul vannak haladva. Az absolut kereskedelmi ügyletek hatályát tekintve azt találjuk, hogy a n. k. tkv szerkesztésénél, nem azoknak kereskedelmi minősége, hanem egységes jog alá való helyezése, a jogegység kiterjesztése volt a fődolog. [3]

Nem kevésbbé hasznos eredményre jövünk, ha a tervezetnek ide vonatkozó szabályait áttekintjük. A mi különös kereskedelmi jogi lehetne, az a n. k. tkvből van meritve, a mi pedig még ezenfelül előadatik, az mind az általános magánjogba tartozik. [4] A mi különösen minket illet, kik az általános magánjogi codificatio munkáját megkezdettük, itt mindenekelőtt időszerütlennek tartom az absolut kereskedelmi ügyletek felvételét. Az általános magánjogi törvénykönyvben az ujabb kor általános különösen pedig a forgalmi jogra vonatkozó felfogását kétségtelenül figyelembe kell vennünk, ekkor pedig azon szabályok, melyek akár a n. k. tkvben, akár a tervezetben az absolut ker. ügyletekre nézve érvényesek, lényegileg az ált. magánjogi törvénykönyvbe is át fognak menni, s igy az absolut ker. ügyletek felvétele és külön jog alá helyezése felesleges. [5] Ha azonban ez ellen az hozatnék fel, mit ugyan akkor ha jogi életünket állandóan szabályozni akarjuk, elfogadhatónak nem tartok, hogy addig is, mig az általános magánjog codificálva leend, szükséges a forgalomnak legalább azon részét, hol a hiány legérezhetőbb, határozott szabályoknak alávetni, akkor kérdem miért ne részesitsük a forgalomnak minél nagyobb részét e jótéteményben. Ha tehát ezen indok alapján az absolut kereskedelmi ügyletek a kereskedelmi törvénykönyvbe már egyszer felvétetnek, akkor azokat lehető tágan, egyedül azon szempontból kivánnám megállapittatni, hogy az illető jogügyletek a kereskedelmi jog ez iránybani szabályainak alávethetők-e?

Dr. Plósz Sándor,
kolozsvári egyetemi tanár.

(Folyt. köv.)

Az örökösödési eljárás reformja.

III.

A kényszer-hagyatéki tárgyalás védelmének legfőbb indoka, hogy általa eléressék, miszerint a hagyaték csak a valódi örökösnek adassék át. Hogy e czél épen nem éretik el, Unger fentebb emlitett kitünő művében czáfolhatlanul bebizonyitotta. Ebben az, ki a hagyatéki tárgyalás lényegét vizsgálat alá veszi, nem is fog kétkedni. Csak rövid pillantást vetek hát a dolog ez oldalára. Mi eszközök állanak a bíróság rendelkezésére e részben? A haláleset felvételében foglalt adatok s a netáni végrendelet. Az ezen okmányok szerint érdekletteket megidézi, ha azok kiegyeznek, az egyességet jegyzőkönyvében registrálja s a hagyatékot azoknak átadja. Mi biztositékot nyujt tehát a hagyatéki tárgyalás arra nézve, hogy a hagyaték a valódi örökösnek adatik át, hiszen az ott nem is nyomozható, hanem tárgyát inkább a jelentkezett örökösök viszonyainak kiegyenlitése képezi, s az átadás nem a kétségtelenül valódi, hanem csak a valószinü örökös részére történik, s azért is az mindig felforgatható, tehát biztos jogállapotot sem teremt. Helyesen mondja erre vonatkozólag Unger: „Durch das Institut der Abhandlungspflege soll der wahre Erbe ermittelt werden, und es wird doch nur der wahrscheinliche Erbe ermittelt: der Nachlass soll in die rechte Hand gebracht werden, doch erweist sich hinterher diese Hand gar oft als unrechte. Die ganze Procedur ist mit ihrem Ergebniss im Widerspruch. Man forscht nach Gewissheit und erhält Wahrscheinlichkeit. Man sucht den wahren Erben und findet den möglichen Erben. Wozu dann so ein umständliches Verfahren wenn das Resultat doch so ein praeceres ist.“ (id. értekezésében 117. l.)

A javaslat sokkal egyszerübb módon sokkal eredményesebb eljárást tervez. Az örökösök személyére nézve ugyanazon adatok állanak a biró rendelkezésére, mint a kötelező hagyatéki tárgyalásnál. A javaslat 96—111. §§-ai erről bő felvilágositást nyujtanak. A valószinü örökös kinyomozására a kötelező hagyatéki tárgyalás esetén sem tehet a biró egyebet, mint a javaslat szerint, csakhogy ez utóbbi által megkiméltetnek a felek a sok czéltalan költség és fáradságtól, s megkiméltetik a biró a munka azon részétől, melynek nem az igazi örökös kinyomozása, hanem a magán ügyekbe való jogtalan beavatkozás képezi tárgyát.

A kötelező hagyatéki tárgyalás is csak a valószinü örököst állapitja meg, s megtámadható ideiglenes intézkedést tesz, ugyanez eredmény éretik el a javaslat által is. E szempontból

---

[1] Ha Goldschmidt Handelsr. 314. l. elvégre arra alapitja az objectiv ker. ügyleteknek a ker. ügyletek közé való felvételét, hogy azok a ker. jog szerint akarnak elbiráltatni, akkor miért ne vétessenek fel mindazon ügyletek a ker. ügyletek közé, melyek a ker. jog szerint akarnak elbiráltatni?

[2] Nem vonom azonban kétségbe, hogy a n. k. tkv és illetve a tervezet szempontjából az absolut ker. ügyletek és azon ügyletek között, melyekre a ker. jog szabályai kiterjesztettek, a nélkül, hogy azok egyenesen a ker. ügyletek közé felvétettek volna, — létezik különbség Némely szabályban ugyanis a ker. ügyleteknek pusztán formai oldala, vagyis az jő tekintetbe, vajjon a törvény ker. ügyleteknek nevez-e valamely ügyletet. Igy a n. k. tkv 56. és 59. a terv. 57. 58. és 61. czikkeiben, hol a czégvezetőnek stb. megtiltatik főnöke beleegyezése nélkül akár saját, akár más részére ker. ügyleteket kötni (a tervezet azt mondja, nem kereskedhetik — mi iparszeru kereskedést jelent — és az értelmet zavarja), — igy a n. k. tkv 96. és a tervezet 106. czikkében, — továbbá a bizomány fogalmának meghatározásánál, a kereskedelmi ügyletek és a meghatalmazásnál. Igaz, hogy az ily szabályokban a ker. ügyletek eddigi értelme helyett nem lehetne azoknak tágabb értelmét mindenütt egyszerüen substituálni. Részben — mint pl. a meghatalmazásnál ez sem okozna bajt. — De ott is, hol a tágabb fogalom helyettesitése nem volna lehetséges, vagy legalább nem találtatnék czélszerünek, ezen formai akadály a ker. ügyletek fogalmának kibővitését elvileg nem gátolhatja. Itt épen a ker. ügyletek helyett a megfelelő fogalmat kellene helyettesiteni. Igy a czégvezetőre stb. vonatkozó tilalmaknál a lehető concurrentia és az uzlet érdekeitől való elvonás a lényeges, ennek határát kellene tehát kifejezni; a bizományi és közvetitési ipar pedig, ha ugyan itt korlátozás volna szükséges, a szándékolt korlátozás értelmében meghatározandó.

[3] Az általános határozmányok meghozatalánál befolyással birt tekintekre nézve l. Hahn Comm. II k. 50. l

[4] Nézetem szerint nálunk a n. k. tkv által felvett szabályok közul is több kihagyható volna. Nem helyeselhetem, hogy még több az ált magánjogba tartozó szabályt vesz fel, mint a n. k. tkv, nemcsak azért, mert ez által a ker. tkv gyakorlati alkalmazhatósága megnehezittetik, hanem az ált. magánjogi törvényhozás szempontjából sem. Nagyon könnyen megtörténhetik, hogy az ált. ptkvben valamely általános jelentőségu szabály, a ker. jog tekintetéből nem lényeges módositást szenved, lehet, hogy az ott meghozott szabály a kereskedelem igényeinek is jobban megfelel, — ekkor vagy az alig meghozott ker. tkvet kellene megváltoztatni, vagy pedig a felesleges jogkulonbözöségben minden káros következményeivel együtt megnyugodni. „Die Grenze zwischen Handel und andern Gewerben, zwischen Kaufmann und andern Gewerbtreibenden ist nicht so sicher zu ziehen und so leicht zu erkennen, dass es wunschenswerth erschiene, durch Häufung singulärer Rechtssätze, die materielle Bedeutung der unfehlbar auftauchenden Kompetenzstreitigkeiten zu erhohen und hiedurch diese selbst ungemessen zu vermehren.“ Goldschmidt Gutachten 10. l. Részemről nem haboznék akkor, ha a kereskedelmi jog általános, nem csupán a ker. iparra vonatkozó szabályainak általános forgalmi joggá való emelését, illetőleg a specialis keresk. jognak e részbeni megszüntetését, csak nehány kisebb jelentőségu szabály akadályozná ezeket elejteni illetőleg módositani. És ez nem is járna nagy nehézséggel. Ha már az internationalis (legalább részben) jogegységet nem akarjuk, legalább zsákmányoljuk ki a a helyzet másik oldalát

[5] Önkénytelenül arra jutunk, hogy a tervezet 3-ik része előtt tulajdonképen az általános magánjogot kellene codificálnunk. Csak akkor mondhatnám meg, mennyiben van szükségünk a kulonös ker. jogra De ugy tudom, ez az enquet-ben már tulhaladott álláspont.

tehát a kötelező hagyatéki tárgyalás indokoltnak nem tekinthető.

A másik indok, melyre a kötelező hagyatéki tárgyalás védői főleg nálunk fektetnek igen nagy sulyt, az: hogy ez által a felek örökösödési ügyeik rendezésére kényszerittetvén, minden hagyaték tisztába hozatik és az örökösök nevére átiratván;

a) a telekkönyvek rendszeres vezetésére nyujtatik mód és alkalom, s ez által elhárittatnak azon nehézségek, melyek ma a telekkönyvekben sokszor helyrehozhatlan zavart okoznak azon oknál fogva, mert az örökösök az öröklött vagyon átiratását, tekintve az ehhez kellő birói végzés megszerzését elmulasztják;

b) a hagyatéki tárgyaláskor a birónak a feleket kiegyeztetni módjában áll, s az, mint a tapasztalás tanusitja, rendszerint sikerül is. Ha tehát a hagyatéki tárgyalás kötelező, a pert az egyességi kisérletnek kell megelőznie, s az egyesség legtöbb esetben sikerülvén, a perek egész tömege fog az előleges birói eljárás által kiegyenlittetni, tekintve azok megindításának elejevétetni.

Ezen látszólag igen nyomós érvek azonban ha a maguk értékére reducáltatnak, a kötelező hagyatéki tárgyalás behozatalát indokolni aligha fogják.

Az első érv határozottan beavatkozás a magánosok jogaiba, mely egyenes ellentétben áll azon egész rendszerrel, melyen igazságszolgáltatásunk nyugszik. A mi egy esetben jogtalan, az más esetben is az. Lehet, hogy a telekkönyvek e részben tisztábbak lennének, de ha czélunk az, miszerint a telekkönyvek által ne csak módot nyujtsunk a feleknek, hogy ingatlanaikra vonatkozó jogaikat kitüntethessék, biztosithassák s hitel alapjául felhasználhassák, hanem hogy a telekkönyvi változások nyilvántartása a czél, minek akkor a kötelező hagyatéki tárgyalás köpenye alá bujni, mikor tulajdonképen nem is kötelező hagyatéki tárgyalást akarunk, hanem a feleket arra akarjuk kényszeriteni, hogy telekkönyvi jogaikat bejegyeztetés által is érvényesitsék. A hagyatéki tárgyalás által ugy sem lesz fele sem elérve a kitüzött czélnak, hanem azt ki kellene minden esetre terjeszteni, vagyis nyilvántartást vezetve, a feleket a birtokváltozások bejegyeztetésére minden esetben kényszeriteni. Az eredmény, tekintettel az elv védői által kimondott czélra, igy mindenesetre sokkal nagyobb lesz, s jogalapja azonos. Ha joga van az államnak engem arra kötelezni, hogy az öröklött vagyont nevemre irassam, miért ne volna hasonló joga arra kötelezni, hogy a más jogczimen szerzett vagyonra a tulajdonjogot részemre bekebeleztessem? Hiszen már volt állam, mely ezt is megkisértette. A fenállott porosz telekkönyvi törvény szerint minden tulajdonjogszerző bizonyos határidő alatt, különbeni sulyos pénzbüntetés terhe mellett köteles volt tulajdonjogát telekkönyvileg bekebeleztetni. Miért nem inditványozzák hát e rendszabály átvételét is azok, kik a telekkönyvnek a tényleges birtokállapottal való összhangba hozatalát, az illető jogositottak akarata ellen is czélul tüzik ki. Igaz, hogy e törvény Poroszországban czélszerütlennek, s a magánjogot mélyen sértőnek bizonyulván, eltöröltetett. De hisz a kötelező hagyatéki tárgyalás intézménye is már végét járja széles e világon, s ők mégis azt akarják reformalapul venni, haladjanak tehát bátran a kitüzött czél felé.

Azon eszme, hogy a kötelező hagyatéki tárgyalás behozatala a telekkönyv czéljából igényeltetik, különben uj és tudtommal csak nálunk merült fel. E szempont az osztrák jog előtt nem állott. A hagyatéki tárgyalás az átadási okirat kiadásával befejeztetik, s az örökösre bizatik a telekkönyvi bejegyzés eszközlését kérni, vagy nem. Tehát a törvény módot nyujt arra, hogy a bekebelezést eszközöltethessék, de erre senkit sem kényszerit. De hát nincs-e ily mód nyujtva a javaslat szerint is? Igen van, még pedig sokkal egyszerübb mód, mely ha még némileg, az általan alább előadandó módon, kiegészittetik, a feleknek nagyobb könyebbséget s több előnyt nyujt, mint az átadási okirat kiszolgáltatása.

A javaslat szerint meg van adva mindenkinek a mód az öröklött ingatlan vagyont igen könnyü szerével nevére iratni. A kényszer e részben ujabb jogtalanság lenne, mely a magánügyekbe való beavatkozást oly kirivóan fogná megszentesiteni, miszerint annak meghatározása, hogy hol végződik az államnak a magán ügyekbe való beavatkozási joga, e jogszabálylyal szembe alig lenne többé lehetséges.

Hátra van a második s igen fontos indok, mely szerint a perek megelőzésének lenne a kötelező hagyatéki tárgyalási rendszer igen hatalmas eszköze.

Nézetem szerint ez érvet lehet legkevésbbé a javaslat által tervezett eljárással szembeállitani. Egyik fényoldala ugyanis a javaslatnak, hogy az ügyek elintézését nemcsak az egyességtől teszi függővé; hanem vitás kérdések ideiglenes megoldása által is, mig egyrészről a jogállapotot biztositja, a perek s az azokban felmerülő vitás kérdések megelőzését lehető legczélszerübb módon előmozditja.

Lássuk gyakorlatban a dolgot, tekintettel a javaslat szabályaira.

A hol az örökösök birói beavatkozás nélkül kiegyeznek, ott nincs vitás kérdés, nincs a pernek tárgya, ott tehát a per megelőzése végett a biró beavatkozásával szélmalom harczot fogna vivni.

A per megelőzéséről tehát csak ott lehet szó hol az örökségre igényt tartók között vitás kérdések merülnek fel. E részben pedig a javaslat sokkal czélszerübb intézkedéseket tartamaz bármely kötelező hagyatéki tárgyalásnál.

A 119. §. szerint ugyanis mihelyt a hagyaték, tekintve az örökség vagy a hagyomány átszállása vitás, vagy oly személy, ki az örökségnek vagy hagyománynak más személy által örökségi jog czimén történt önhatalmu elfoglalása vagy kizárólagos birtoklása miatt a birói segélyért folyamodik, a hagyatéki bíróság köteles az örökségre vagy hagyományra igényt tartó összes érdekelt feleket a summás eljárás elvei szerint meghallgatni, s e végből a feleket maga elé idézni. — A hagyatéki bíróság a különböző öröklési igényeket vizsgálja meg s annak részére adjon ki bizonyitványt, és azt helyezze az örökség vagy hagyomány birtokába, ki a maga jogát a gyengébb joggal vagy épen minden jogczim nélkül igénylő vagy foglaló ellen valószinüvé tette. A 120. §. azután meghatározza azon elveket, melyek szerint ily esetben a biró eljárni köteles.

Hasonlitsuk össze e szabályokat akár a törvénykezési rendtartásban foglalt intézményekkel, akár az osztrák hagyatéki eljárás rendelkezéseivel, előnyük azonnal szembetünend.

Az utóbbi eljárások mindegyike szerint azonnal perre utasitásnak van helye, a tvk. rendt. szerint pedig ily esetben a birtokon kivül állónak a zárlatot azonnal szorgalmazni jogában állván, a legtávolabb álló igénylő kedvéért is zár alá vétetik oly birtok, melyre az ellenfél a maga örökjogát kétségbe is alig vonhatólag bebizonyitotta. Ily esetek napi renden állanak oly esetben, midőn a törvényes örökségre igényt tartó oldalrokonok végrendeleti örökösökkel állanak szemben. E zárlat pedig gyakran roppant kárt okozott. Ha pl. egy nagyobb gazdaság vagy üzlet vétetett zár alá.

E bajon a javaslat által segitve lesz. Nemcsak az által lesznek a perek elháritva, hogy a biró egyességet kisért; hanem az általa kimondott s jogkövetkezményekkel biró határozat folytán is sok igénylő belátva helyzetének tarhatatlanságát, visszariad a pertől.

Az ideiglenes állapot helyes elvek alapján rendeztetik, a derüre-borura való zárelrendelések helyett, s ez által a jogállapot megszilárdittatik.

A javaslat szerint tervezett eljárás tehát nemcsak hogy oly eszköz lesz a perek megelőzésére; mint a hagyatéki tárgyalás, de akkor ha egyáltalán vitás kérdés forog fenn, s igy pertől tartani lehet, annak megelőzésére sokkal helyesebb s czélszerübb intézkedéseket állit fel. E részben a javaslat ellen tett ellenvetés tehát nemcsak hogy nem alapos, de egyik előnye épen az, minek ellenkezőjével vádoltatik.

A perek s tekintve a peres kérdések megelőzésére még más igen czélszerü intézkedése is van a javaslatnak, melynek hiánya a törvénykezési rendtartásban oly kirivóan tapasztaltatott. Ez a hagyatéki hitelezők érdekében követelt örökösi nyilatkozat intézményében áll.

Eddigi eljárásunk szerint ugyanis a hagyatéki hitelező igen kellemetlen helyzetben volt. Először nem tudta, ki az örökös, vagy ha azt tudta is, de az örökös a birói közbenjárást vagy az öröklési végzés kiadatását nem kérelmezte, az ebbeli minőségét vagy azt, hogy őt illeti a kizárólagos örökjog — mint rendesen meg is történt — megtagadván, a per megindításánál már ezen akadály állott elébe. Még több nehézség merült fel azonban a per folyamában, melyben ha az örökös tagadta, hogy örökölt, azon abnormis helyzet állott elő, hogy azt felperesnek kellett igazolni, mire azután alperes különböző hagyatéki terhekkel s ezek valódiságát igazoló bizonyitékaival állván elő, zürzavaros bizonyitási eljárással bebonyolitott liquidationális per keletkezett a legegyszerübb adóssági kérdésből, melyben minden kétségessé tétetett, kivévén a követelés valódiságát.

Az örökösi nyilatkozat bekövetelése által ennek eleje lesz véve, mert a hitelező is nyerhet arról bizonyitványt, hogy ki az

örökös, s ha az feltétlenül nyilatkozott megszerezheti a leltárt, ellenesetben az ugyis feltétlenül felelős minden hagyatéki tartozásokért. Nem lesz tehát nehézség a per megindításánál és nem fog a per tárgyalásánál a különböző bonyolult kérdések egész sora felmerülni, sőt legtöbb esetben az örökös látván, hogy azon fogások, melyekkel a mai eljárás szerint kötelezettsége alul kibúvhatni reménysége lehetett, többé nem alkalmazhatók, önként kifogja elégíteni a hitelezőt, s ez uton is számos pernek eleje vétetik.

Ezzel is ujabb czáfolata van adva azon vádnak, hogy a javaslat által a perek megelőzésére alkalom ne adatott volna. Végre még egy védelmet tudok, mely a kötelező hagyatéki tárgyalás mellett felhozatik, s mely Kiss Ferencz ur által pendittetett meg e lapok m. évi 52. számában, t. i. hogy az örökösödési eset és a hagyaték mennyisége eltagadható nem lévén, a kincstár érdekei is kivánatossá teszik a kötelező hagyatéki tárgyalást.

Habár jogintézmények behozatalának indokául a pénzügyi érdekeket soha el nem fogadhatom, s igy ha K. ur nézetében kifejtett ok állana is, sem tartanám azt nyomatékosnak, mert igen különös eljárásnak tartom, hogy a kincstár azért, hogy a kivetendő százalék összegére nézve biztos alapot nyerjen a helyett, hogy egyenesen ez irányban állitana fel szigoru rendszabályokat, eljátszat a felekkel egy költséges jogi parádét, mely alól utoljára mégis csak kilóg az önérdek lólába. Bár tehát mondom azt, hogy jogintézmények a kincstári érdekek kedvéért létesittessenek, el nem ismerhetem, s igy ezen indokot nem tartom figyelemre méltónak, mégis kiterjeszkedem erre is főleg azért, mert még ha annak jogosultságát elfogadnám is, sem tartanám helyt állónak, mert a kincstárnak az örökösödési százalék kivetése és beszedésére nézve a javaslat szerint ugyanazon adatok állanak rendelkezésére, melyekkel a kötelező hagyatéki tárgyalás esetén rendelkezhetnék. Ugyanis: a kötelező hagyatéki tárgyalás esetén a fél azért idéztetik meg, hogy arra nézve, ha vajjon el akarja és feltétlenül vagy feltételesen fogadni az örökséget, nyilatkozzék, ha feltételesen fogadja el az örökséget a leltár, ha pedig feltétlenül az eskü helyetti vagyonbevallás szolgál a százalékkivetés alapjául. És a javaslat szerint? minden oly esetben, midőn hagyaték van, a biró örökösi nyilatkozatot kiván (106. §.), ha az örökös nyilatkozik s a leltár jogkedvezménye mellett fogadja el az örökségét, megtörténik a leltározás, ha nem nyilatkozik, ugy tekintetik, mintha az örökséget feltétlenül fogadta volna el. (114. §.) Itt tehát a pénzügyi hatóság követeljen vagyonbevallást.

De hogy a helyzet mindkét esetben azonos, azt reménylem a fentebbiek után tagadni nem lehet.

A javaslat alapelvét tehát helyesnek, czélszerünek s viszonyainknak megfelelőnek tartom. A részletekben azonban lesz néhány észrevételem, melyeket jövő czikkemben teendek meg.

Zlinszki Imre,
királyi táblai pótbiró.

Egy váltóvégrehajtási eset.

Kohn Jakab aradi fakereskedő, Krim István h.-m.-vásárhelyi épitész ellen az aradi kir. tek. törvényszék váltó-osztálya előtt mult 1873. évi augusztus elején inditott 850 frtos váltói keresetének fedezése czéljából tárgyalás előtt panaszlott adós ellen biztositásért folyamodott, és ez az itélkező tek. aradi kir. törvényszék váltó-osztálya által el is rendeltelvén — a biztositási összeirást a tek. h.-m.-vásárhelyi kir. törvényszék foganatositván, az összeirási jegyzőkönyvet a megkereső k. törvényszékhez megküldötte; panaszlottnak makacsságból történt elmarasztalása után panaszló a biztositásilag összeirt ingóságok elárverezéséért folyamodott az aradi kir. tek. törvényszék váltó-osztályához — a hol is hivatkozással a magy. kir. mgos igazságügyi miniszteriumnak 1869. ápr. 8-ról 998 i. m. e. sz. a. kelt s a váltóvégrehajtások tárgyában is kiadott átmeneti intézkedési szabályrendeletben foglalt III. fej. 43. §-sára, nyertes felperest árverési kérvényével azon kir. birói hatósághoz utasitotta, mely által előbb a biztositási végrehajtásnak teljesitését eszközölte,— erre nyertes felperes a h.-m.-vásárhelyi kir. tek. törvényszékhez, mely a biztositási összeirást teljesitette — folyamodott az árverés elrendeléséért, a nevezett kir. törvényszék az árverési kérvényt azon okból, mert az árverést csakis az itélkező birói hatóság rendelheti el — visszautasitotta, — ezután nyertes felperes ismét az aradi kir. törvényszékhez folyamodott árverésért — ezen birói hatóság hivatkozással a fenti 43. §-ra az árverési kérvényt ismételve elutasitotta; — miután nyertes felperes kénytelen volt negyedszer is a h.-m.-vasárhelyi kir. törvényszékhez folyamodni az árverés elrendelése és foganatositásáért, — már most talán megsokalván ezen t. kir. tvényszék a 6-ik hóra nyuló időt, mely közben egy világos s tiszta váltói kereseti ügyben minden jogorvoslat közbenvetése nélkül — végleges kielégitést felperes önhibáján kivül nem nyerhet — és nyilván fontolóra véve azt: miszerint az összeeirt ingók oly természetüek, melyek m. 1873. évi augusztus óta értékükben tetemesen csökkenhetnek, a bekövetkezhető kártérités kikerüléséből a 4-szeri felperesi kérvény elintézéseül 5265/1873. illetőségi kérdést támasztván, a felperesi kérvényt az ügyiratok kapcsában eldöntés végett a magy. kir. Curia főmlts. semmitő törvényszékére felterjesztetni rendelte.

Competens-e jelen esetben és ha igen, mit fog a főmlts. magy. kir. semmitőszék a h.-m.-vásárhelyi kir. tszék felterjesztésére kegyesen határozni, az a jövendő titka.*

Simon Gábor,
h.-ügyvéd.

* Hasonló eset már többszörösen előfordult és mint értesülünk, ez esetben is a m. kir. semmitőszék az ügy érdemében itélkező aradi kir. törvényszéket jelölte ki illetékesnek. Szerk.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Végrehajtás — tiszti fizetésekre.

A napokban port vertek fel a curiai birák fizetésére történt végrehajtásokkal, — és most olvassuk, hogy készül valamely a honvédtisztek fizetésének lefoglalását szabályozó törvény.

Talán vehetünk magunknak tehát alkalmat az e nemü végrehajtásokról szólni, s alkalmat adhatunk a kérdést vitatni vagy fontolóra venni. — Bár megvitattatnának igy előlegesen némely kérdések, mielőtt codexeink elkészülnek, — mert félünk, hogy a kész codex-tervezeteknek rohamos tárgyalása, ugy mint eddig is történt, figyelmen kivül fog hagyni vagy roszul fog megoldani sok hasonló kérdést.

A köztisztviselők, valamint a magántisztviselők fizetése jelenleg egészen lefoglalható, adósságok fejében. Mert hogy a köztisztviselőnek 300 frtot meg kell hagyni, az számba sem jöhet, az csak guny. „Zum Leben zu wenig," és még azt sem mondhatjuk, hogy „zum sterben zu viel"!

És miért van ez igy? Talán a közszolgálat érdekében? Nem, mert akkor azt kellene mondani, hogy a fizetésétől végrehajtás által megfosztott tisztviselő hivatalát veszti. Hanem azért van ez igy, mert a helyes elvnek hamis alkalmazása mellett a hitelezőnek jogot akartak adni, hogy adósának mindennemü jövedelme ellen fordulhasson a végrehajtással, — és nem akartak a tisztviselőknek sem privilegiumot adni. Ha jól emlékszem, azon álokoskodás is argumentumul szolgált, hogy a tisztviselők, fizetéseik lefoglalhatósága folytán hitelképesekké leendenének.

Kereken kimondjuk, hogy a törvény ilyes intézkedését igazságtalannak s immoralisnak, tehát általában eltörlendőnek tartjuk, s midőn igy ez intézkedést elitéljük, nincs rá szükségünk, hogy a közszolgálat érdekeit indokul vegyük.

E végrehajtás nézetünk szerint igazságtalan. Mert mai napság már a csupán kényszeritő eszközül szolgált adóssági fogság is a lomtárba vettetett, és ezébe sem jut senkinek azt követelni, hogy neki adósának személye kielégitési alapul odaitéltessék. A hitelező kielégitést követelhet adósának mindennemü vagyonértékéből, egyébből nem. Midőn pedig valakinek vagyona vagy tőke-jövedelme nincsen, s megélhetése végett mint utolsó menedékhez keze és feje munkájához folyamodik: ha a hitelező ennek értékét is elveheti, az nem egyéb, mint a személynek magának zár alá vétele, mihez a hitelezőnek joga nem lehet. És a személy kereső-képességének e lezárolása már csak azért is igazságtalan, mert nem vihető keresztül egyaránt. Vegyünk fel pl. két adóst, az egyik legyen államtisztviselő, ki 3000 frt fizetést huz, a másik napszámos-munkás, ki naponként 1—2 frtot keres. A tisztviselő fizetését hitelezője elviszi, csak 300 frtot, azaz ezen esetben 10%-ot hagyván neki, melyből lakását sem fizetheti, tehát éhen halhat, — a napszámos keresményét ellenben még csak 10%-ig sem foglalhatja le senki,

pedig 90%-ból megélhetne. Hol itt az igazság? Quod uni justum, alteri aequum.

És az ily végrehajtást a hitelező jogának merev keresztülvitelével igazságosnak véleményezni annyival kevésbbé lehet, mert az oly hitelező, ki a tisztviselőt hitelképesül elfogadta azon jövedelem alapján, melyből ennek napról-napra élnie kell, melyet tehát csak legkisebb részben nélkülözhet: az oly hitelező legalább is roszul számitott, s nincs igénye a törvény tulhágó oltalmára.

Továbbá immoralis ezen törvény, mert megtanitja az embereket a törvényt kijátszani, mondjuk ki magyarul: csalni. — Jönnek az álfoglalások, s a hitelező nem jut pénzéhez, az adós pedig moralitásában sülyed. Az adós előre tudja, hogy a végrehajtás be fog következni, s tudja, hogy akkor nem tud családjának kenyeret adni: — a habozás nem sokáig tart, — és . . . dobja rá az első követ, a ki birja. De nemcsak az adósok csalnak. Csalnak a munkaadók is. Magánvállalkozók és társulatok, nehogy ügyes tisztviselőiket elveszitsék, elintézik a dolgot ugy, hogy — ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes, — és a hitelező pénzt nem kap, s az emberek megszokják: csalni és csalni.

Midőn tehát nem kivánjuk, hogy az adós a hitelező javára sequestrum alá vétetve, tartozását mint mancipium leszolgálja, ne kivánjuk ugyanezt kerülő uton sem elérni, s ne hozzunk igazságtalan törvényt, mely az áthágás ösztönét magában hordja, s kész tanitója a csalásnak, ezen mai napság ugyis divatozó csunya bűnnek.

Józanul hitelezni a keresménynek csak nélkülözhető részére lehet, szoritsuk tehát a végrehajtást ez esetben a személyes munka gyümölcsének bizonyos részére, pl. fokozatosan 10, 20 és 30%-ára, s akkor a törvény nem lesz igazságtalan, nem lesz keresztülvihetetlen és nem lesz erkölcsrontó.

Irtványok.

Ecclesia praecedit. Kezdjük a szentszékkel. A kinek egyszer alkalma volt az esztergomi primási palota hosszu folyosoin antichambrirozni, mig az ellenfelet a szentszéki válóperben szokásos inquisitorius eljárás szerint kihallgatták s még saját felének kihallgatására s végre a szembesitésre került a sor, s a ki azután az itélet utáni várakozásban megőszült s a hetenként megujitott sürgető kérvények daczára sem juthatott amaz ismeretes, két lapra terjedő körmondatba foglalt itélet birtokába, az átkozni fogja azon perczet, midőn az 1868. évi 48. törvényczikk megszülemlett.

A tisztelendő atyák, ugy látszik, elvből késleltetik a válóperek befejezését. — Az állami törvény megengedi, hogy katholikus hitü személy, ha más hitre tér, a szentszék előtt lefolyt válóper befejezése után a polgári törvényszék előtt saját személyére nézve a házasság teljes felbontását kérhesse. Ugyanezt teheti minden akatholikus fél, bár hitestársa katholikus. — A világi törvény ezen concessiója az egyház törvényeivel ellenkezik. Az egyházjog szerint a világi törvény ez esetben a szentségtörést pártolja és szentesiti. Az egyház közegeinek tehát következetesen mindent meg kell tenni, hogy a világi törvény által megengedett szentségtörést meggátolják. A világi törvény szerint a szentszéki itélet jogerőre emelkedése után 30 nap alatt hivatalból kell áttenni az iratokat az illetékes polgári törvényszékhez. Ezt nem lehet ignorálni. A tisztelendő atyák tehát máskép segitenek magukon, a hol ily szentségtörési kisérletet sejtenek, ott nem hoznak, vagy legalább igen későn hoznak itéletet.

Ezen általunk bármikor gyakorlati esetekkel bebizonyitható tény nem egyéb, mint következménye azon anomaliának, hogy ugyanazon állam polgáraira két, egymással homlokegyenest ellenkező törvény, az egyházi és világi, kötelező. Az egyház közegei természetesen az egyház törvényeinek engedelmeskednek, mi pedig gyávák vagyunk az egyházi törvényszékeket hatáskörüktől megfosztani.

A gyávaság nekünk már sokat ártott. Ha a törvény kissé homályos és kételyekre ad alkalmat, nem meri a biró azt ugy magyarázni, a mint azt a természetes józan ész szerint magyaráznia lehetne és kellene.

* * *

A törvk. rendtartás 299. §-a meghatározza az eseteket, melyekben a semmiségi panasz a végrehajtás folytatását akadályozza. És mégis hány esetben függesztik fel a biróságok az árverést a beadott semmiségi panasz folytán, midőn ezen esetek egyike sem forog fenn. — Csak két példát akarunk felhozni a gyakorlati életből.

Az árverés el volt rendelve alperes ingóságaira. Az árverési hirdetmény alperesnek néhány nappal az árverés előtt kézbesittetett.

Ez semmiségi panaszszal él, mert az árverési hirdetmény neki későn lett kézbesitve, s mert ebben a butorokkal együtt lefoglalt „könyvek“ megemlitése kifelejtetett. A biróság ennek folytán felfüggeszti az árverést, mert hiszen alperesnek, kinek lakbér-tartozása már több mint fél év előtt lejárt, időt kell hagyni, hogy azt az árverés előtt törleszthesse, s a tudós világgal tudatni kell, hogy a lefoglalt tárgyak közt nehány haszontalan regény is van, melyet, ha a tudós világ az árverésre nem figyelmeztetik, a zsidók font számra megvesznek.

Egy másik alperesnek megint más a bibéje. Az árverés ellen ő maga nem talál okot a semmiségi panaszra. — De mire való ily esetben a feleség. — Ez semmiségi panaszt ad be az árverés ellen, mert ő ügyvédjét annak idején az igénykeresetet beadására utasitotta, de ez hanyagságból vagy roszakaratból nem adott be igénykeresetet. No, ez már mégis sok volt a járásbiróságnak. Elfogadta ugyan a semmiségi panaszt, de a végzésben kimondotta, hogy ez az árverés megtartását nem gátolja.

Ez ellen a jogaiban megsértett hitestárs uj semmiségi panaszt adott be s most a biróság — capitulált, — mert, ugymond, nincs jogositva saját intézkedéseinek semmiségi panaszszal megtámadott helyessége fölött határozni.

Hát ugy vagyunk! hisz akkor bolond minden alperes kin a birságokat vagyonhiány miatt nem lehet többé megvenni, ha in infinitum nem él semmiségi panaszokkal. Vagy ha az első semmiségi panasz elvetése után más okból él az ujból kitüzött árverés ellen semmiségi panaszszal, akkor az elsőbiróság már hivatva érzi magát saját intézkedéseinek helyessége felett határozni? És miért nem mindjárt az első esetben? Hol van itt a logika!?

* * *

Még egy pikáns adomát, melynek megtörténtéről kezeskedünk, a tárgyalási teremből.

A b—i járásbiró igen ideges ember. Idegessége miatt a legutóbbi időben a munkával is felhagyott s csak a két albiró megfeszitett tevékenységének köszönhető, hogy a mult évi kimutatás szerint egyetlen egy restantiája sincs (?). Persze ennek a kimutatásnak babérjait a járásbiró ur aratja, az albiráknak pedig csak az a nyereségök, hogy az üresedésben lévő állomás a kedvező kimutatás folytán be nem töltetik, s igy az óriási munka megint csak az ő nyakukon marad.

Ezen járásbiró ur, mint már mondottuk, igen ideges ember. Annyira ideges, hogy midőn a mult évben egyszer az egyik albiró távolléte miatt tárgyalnia kellett, szolgát állitott ajtaja elé, hogy senkit be ne ereszszen, ki őt a tárgyalásban zavarhatná. A szolga teljesitette kötelességét. A tárgyalási szoba ajtaja előtt hemzsegtek a felek és az ügyvédek s kértek bebocsáttatást, a szolga hajthatlan maradt. — Végre kinyilt az ajtó, a tárgyalásnak vége volt, s kijött az egyik fél boszusan, szitkozódva ügyvédjére, ki a tárgyalásra meg nem jelent, s kinek védelme hiányában ő a pert elvesztette. De ime kit ismer fel a tárgyalási szoba előtt várakozók közt. Ügyvédjét, ki egy óra óta veszekedett a szolgával, hogy neki tárgyalása van, s hogy őt ereszszék be. — Hiába, ilyenek történnek, ha a járásbirák idegesek.

* * *

A budai járásbiróságnál három hét óta nem lehet kapni ingatlanra végrehajtást. Miért? — mert a végrehajtási blanquettek elfogytak. — Ez tény!

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 6. sz. Budapest, 1874. febuár 4.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendök.

Akéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A birságok reorganisatiója. Dr. Dárdai Sándor urtól. — Adalékok a magyar keresk. törvénykönyv tervezetének birálatához. Dr. Plósz Sándor, kolozsvári egyet. tanár urtól. — Az örökösödési eljárás reformja. Zlinszky Imre, k. táblai pótbiró urtól. — A kötelező hagyatéki tárgyalás szükséges. — Szarka László, kir. jbiró urtól. — Törvénykezési szemle.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A birságok reorganisatiója.

V.

Áttérünk már most a jövőben követendő törvényhozási politikára, melynek tervszerüsége nélkül folyton csak birságaink organisatiójával bibelödni, alig bir nagyobb jelentőséggel a ruházat változtatásánál. Volt idő, melyben a hadsereg folytonos ujabb s ujabb reorganisatiója csupán változó csapatosztályozás és ahhoz mért eltérő egyenruházatban állott, s midön a véderő tettleges kifejtése szükségessé vált, — titokban tartott tervszerüségbe veté bizalmát az egész ország. Óriási veretés után következett csak be az általános hadkötezettségre fektetett gyökeres reform.

Ugyanigy járunk el jogi törvényhozási politikánkban, melynek tervszerüségét Pauler miniszter ur gondos titokban örzi. Igen rövid idövel ezelött beterjeszté tjavaslatát a mostani birósági szervezet változatlan törvényesitése iránt. Most meg ujabb csapatosztályozás mellett 1 milliót vél megtakarithatónak. Ezelött a társas birósági intézményre volt a suly fektetve, de hasonló készséggel elfogadja az egyes birói rendszert. Pártolja a közjegyzői kényszert, de kész azt feláldozni az ügyvédi kényszernek. A gyámhatóság meg van osztva a biróság és árvaszék közt; de szivesen befogadná még a községi és a családi tanács intézményét is. Külön végrehajtói intézmény mint első tavaszi fecske hirdeti az uj aera közeledését; de ezért nem köti magát a külön semmitöszék fentartásához, ha a 21 tagból álló haditanács ugy kivánja. Sok pénzbe került a törvénykezésnek a közigazgatástól lett különválasztása; de ha többé nem telik, visszatérhetünk bagatell ügyekben a közigazgatási szolgabirói biráskodáshoz és csekélyebb kihágásoknál talán a botbüntetéshez! Heureka! minö következetesség nyilvánul haladásunk e rövid vázlatában. Elkábul az ember feje, és bizalmat hasztalanul keres valamely titokban tartott tervszerüségben.

Aggódva nézünk a szellemi bankerott elébe, mely még a pénzválságnál is komolyabban veszélyezteti nemzetiségünket és állami önállóságunkat; mert vagy leszoritja hazánkat a keleti államok sorába, vagy a mire önerönkből nem vagyunk képesek, azt idegen kéz fogja nyujtani.

Kétségbeejtő lenne helyzetünk, ha csakugyan nem bizhatnánk szellemi erönkbe. De szerencsére nem e fogyatkozásban, hanem orvosolható bajokban szenvedünk. Igaz, hogy e bajok orvoslása részben élő husba vágó operátióhoz van kötve, melynél sokan feljajdulnak; de ettől visszariadnunk nem szabad ott, hol a bajt személyiségekben leljük. És mi ép oly nyiltan mint a birák áthelyezhetése s egyáltalán birósági szervezetünk alaptörvényei hatályának felfüggesztése ellen tiltakoztunk, mert itt nem a személyekben véljük a baj orvosolhatását; — ép oly nyiltan kimondjuk, hogy másrészt törvényhozási politikánk ferdesége tekintetében a személyek kormányzati képtelenségében látjuk a baj gyökerét. E képtelenség pedig a rendszertelenségben nyilvánul, mely megbénitja törekvésünket és sikerét koczkáztatja, a mint koczkáztatva van minden tervnélküli müködés sikere.

Ismerjük fel valahára e hibát, mert különben reformmunkálkodásunk folytatásához sem köthetünk szebb reményt; hanem minden ujitás csak ujabb zavart fog előidézni, a mint ezt az eddigi tapasztalatokból indokolni semmi fáradságba sem kerülne, de teljesen fölösleges volna, mert csak ismétlésekbe kellene bocsátkoznunk.

A mostani birósági szervezet elönyei közé tartozik, hogy e meggyözödésnek utat tört. Lehetetlen immár be nem látni, hogy az életerös jogfejlödés nem állhat egyes jogintézmények és egyes törvények rendszertelen conclomeratumából, hanem egy szerves egészet kell képeznie. Ez ország fövárosában egy házat, söt egy keritést sem szabad épiteni a terv elöterjesztése és helybenhagyása nélkül. Jogrendszerünk kiépitésére ellenben milliókat dobtunk ki, a nélkül, hogy csak megközelitöleg is meghatározhatnók a rendszert, a tervszerüséget, mely törvényhozási politikánknak alapul szolgál.

Tagadni nem lehet, hogy a kormány alakultakor, ha nem is öntudatosan kijelölt rendszer, de legalább bizonyos irány volt észlelhető, mely a modern institutiók iránti elöszeretetben nyilvánult. Kivitelük azonban nemcsak gyarló, hanem elhibázott volt, mert hiányzott a kivitelükre elökészitett alap, és igy szervtelen ujitásokat képeznek, melyek csak zavart idéztek elö. Elegendő e tekintetben a semmitöszék, a kir. ügyészi és a birósági végrehajtók intézményeire utalnunk. Mindegyik magában véve kifogás alá nem eshetik; de egészben véve jogrendszerünkbe beékelt oly idegenszerü institutiók, melyeknek létalapja jogrendszerünkben nem gyökerezik. Legfurcsábban jártunk e tekintetben a kir. ügyészi intézménynyel, melyet elöbb életbe léptettünk, és csak azután kellett hatáskörükről gondoskodnunk, ugy, hogy a mi felszólalásunk és a kir. föügyész felhivására kellett a kormánynak utólag 48 óra alatt a bünvádi eljárás ideiglenes szabályozása czéljából egy tvjavaslatot ugy a hogy összetákolni. E tvjavaslat mai napig sem bir törvényerövel, s igy a kir. ügyészek hatásköre még mai napig sem alapul törvényen, hanem a birságok convenientiáján. Igaz ugyan, hogy még sok egyébre nincsen törvényünk; de uj intézményeket

létesiteni a törvényes alap megalkotása nélkül, — ez jogfejlödésünk azon része, mely az utókor előtt örökké comikus episod tárgyát fogja képezni, s laicus igazságügyminiszterünk halhatatlanságával lesz összefüzve.

De a mit itt oly ecclatáns felsülés koronázott, az kisebb mérvben minden eddigi vivmányunk jellemzésére szolgál, sőt egész birósági szervezetünk ingatagsága onnét származik, hogy tisztába nem hozatott az alap, melyre az fektetendő. Tényleg az irásbeli eljárásnak szolgáljon, de egyuttal a jövöbeni szóbeli s közvetlen eljárásra is alkalmas szervül használható legyen. Tüz és viz. Innét aztán a határozatlanság; innét birósági szervezetünk költséges volta; innét a tétovázás társas-birósági és egyes-birói rendszer közt; felebbviteli forumok hallatlan összpontositása; innét jogorvoslati rendszerünk mesés volta stb. Mindezt elkerülhettük volna jogrendszerünk végleges megállapitása és ahhoz mért átmeneti intézményeink szabályozása által. Mostani irásbeli eljárásunk nem igényli a jelen roppant költséges apparatust; másrészt pedig a jövöbeni szóbeli s közvetlen eljárás behozatalára jelen szervezetében nem felelhet meg. Drága pénzünket tehát kidobtuk beláthatatlan külalakzatokra. Ez volt a modernizálás, a jogintézmények „gründolásának" korszaka, és most hiányzik a „Betriebs-Capital", ugy az anyagi mint a szellemi.

Lám mint egészen másként járnak el Németországban; nem is dicsöitve a franczia codificatio korszakát, mely általános tabula rasa mellett ugy szólván semmiből teremtett egy uj rendszert. Németország nem vindicálhat magának e téren eredetiséget, ép oly kevéssé mint mi; de mennyire eltérő, mondhatni ellenkező módon járnak el ott az egyaránt üdvösnek felismert haladás utján. Eltekintve az egységes váltó és kereskedelmi jog, eltekintve az egységes büntető törvénykönyv alkotása és a magánjogi közös kötelmi jog részének egységes tervezetétől, — hozzá láttak a bünvádi eljárás és polgári peres eljárás tervezetéhez és csak most, tehát legutoljára vagyis az alaptételek tisztába hozatala után dolgoznak a biróságok reorganisatiója tervezetén.

Mi épen ellenkezöen cselekedtünk. A jövő számára alkottunk jogintézményeket, és most csodálkozunk azon, hogy nem felelnek meg az adott viszonyoknak, a mi csak még sulyosabbá teszi a reánk nehezedő költségek terhét.

Ez pedig természetesen nagy károrömére szolgál a tudatlanságnak. Azok, kik mennél csekélyebb gondot forditottak tanulmányokra, most leginkább jogositva érzik magukat kigyót békát kiáltani minden ujitás ellen. E zenebona folytán sokan még azon reményben is ringatják magukat, hogy ismét visszatér ama régi jó idő, melyben nemes ember ellen nem lehetett végrehajtást foganatositani. No de ha nem is félünk attól, hogy a Duna visszafelé fog folyni, — mégis elegendő okunk van félteni reformtörekvéseink sikerének koczkáztatását.

Rendszertelen ujitásaink által magunk alatt vágtuk el a fát; mert ama ujitások mind megannyi fegyver, melyet magunk ellen kovácsoltunk.

A ki eddig csak hiréből ismerte a szóbeli s közvetlen eljárást, az most határozott ellenségévé lett; mert hisz joggal tartja annak sommás eljárásunkat, — és mit nyert vele? Azt, hogy mig előbb ügye saját megyéjében jóformán végleges elintézést nyert, most minden tyukper számtalanszor kerül fel Budapestre, és minthogy szerinte a semmitöszékkel a felebbviteli forumok egygyel szaporodtak, — a lehető legferdébb fogalmat nyerte azon annyira magasztalt jogreformról. Hiába demonstráljuk már most, hogy elhibázott a rendszer; hiába állitjuk, hogy a felebbvitel akkor csak egy foku és ugyanazon alapu leend, — mindezt behatóbb tanulmány nélkül megérteni sem képes; mig ellenben a mostani mindennapi gyakorlat boszusága legyözhetlen ellenszenvet ébresztett.

A merre tehát csak nézünk, mindenütt a rendszertelenség átka üldözi reformtörekvéseinket.

S mit tesz e helyzetünkben a kormány?

Mintha csak hasonszenvi gyógymóddal igyekeznék bajunkat orvosolni: similia similibus tetézi azt.

Nincs bátorsága gyökeres reformok keresztülvitelére; nincs bátorsága még arra sem, hogy az A. után kimondja a B-t; avagy helyesebben megforditva olvasva, mert B-nél kezdettük jogreformjainkat.

De ki tartja lehetségesnek perrendünk javitását? Ki hiszi az irásbeli és közvetlen eljárás rendszereinek egyesithetését. Nem mondjuk, hogy egyes §§-ok kirivó ferdeségeit s mások kirivó hiányait pótolni ne lehetne. Lehet; sőt a foltra is lehet foltot tapasztani. De hogy az ily törvénykezés megér-e évenkint 10 milliót, — az más kérdés. Mi azt tartjuk, hogy e költséges beruházásokra az ország a czélból hozott oly nagy áldozatot, hogy törvénykezésünket a mai kor szinvonalára emeljük. Teszi ezt a kormány? Nem, sőt arra nem is törekszik, hanem foltoz.

De talán csak az égető szükségnek kiván megfelelni és titokban tartott tervszerüséggel készíti elő a nagy reformot. Meglehet. Annyi bizonyos, hogy a titkot mi sem árulja el. Ellenben ugy a szervezési munkálat kivitele, mint a törvényhozó testületben nyilvánuló vélemények irányzata egészen más következtetésre vezetnek. Hogy a szervezési munkálat kivitelénél az általunk jelzett, és a kormány részéről is igéretekben s hangzatos phrasisokban vallott rendszer alapul nem szolgált, — azt azon egy ténykörülmény is igazolja, hogy az elnöki állásokra nem lett mindenütt kellő suly fektetve; már pedig ama rendszernél az elnök nem csupán administrator, hanem az itélő bíróság lelke, mint erről nálunk is könnyen szerezhetünk magunknak meggyőződést ott, hol az illető elnökök a fenyitő végtárgyalásokat vezetik.

Ha már a szervezési munkálat kivitelénél nem nyilvánult azon tervszerüség, melyre azt fektetni kellett volna, — most meg ép az ellenkező irányzat uraló. A rendszertelenségből származó fentebb jelzett hibák most mind megboszulják magukat, ha az igazságügy élére nem lép öntudatos czélra törekvő erös akarat.

Rég elismert alapigazság az: hogy a népek fejlödési történetében nem létezik nyugpont, hanem csak haladás vagy hanyatlás gondolható.

E pillanatban közel állunk a hanyatláshoz!

Milliókat áldoztunk az igazságügyre avagy jobban mondva jogintézmények létesitésére (7 milliót az elsöfoku biróságokra és 2 milliót a kir. ügyészségre), és most midőn két év mulva számon kéretik a beruházások hasznositása, — ugyanazon álláspontot találjuk a törvénykezést, a hol volt. Anyagi törvénykönyvek nyomát sem leljük, részint pedig az elömunkálatok iránti intézkedések már csirájukban elhibázottak. Polgári peres eljárásunk a biróságok szervezése után is a régi maradt; bünvádi eljárásunk pedig a kir. ügyészi intézmény behozatala után is anyagi és alaki jog nélküli igazságszolgáltatás képét nyujtja. A peren kivüli eljárás nemeinek, ugy szintén a rendőri hatalom és biráskodás törvényes szabályozását pedig a tündérvilág regéi közé sorozhatjuk. Hasztalan és hiu törekvés volna az odiu-

mot magára a törvényhozásra háritani. Azon törvényhozás, mely megszavazta a terv nélküli birósági szervezethez megkivánt milliókat, azon törvényhozás nem gátolhatta a kormány rendszeres törvényelőkészitési munkálatait. De a törvényhozás vak eszközül nem szolgálhat többé oly kormánynak, mely terv nélküli működésével az igazságügyre forditott roppant összeget hasznositani nem képes.

Válságos pontra érkeztünk tehát és ha öntudatos czélra törekvő erős akarat nem lép az ügy élére, — akkor eddigi törekvéseink s kiadásaink kárba vesztek. Ha a kormány most csak követi, de nem vezeti a törvényhozó testületet, - akkor okvetlenül hanyatlásnak indulunk. Hanyatlásnak indulunk, ha a kormány nem képes magának a bizalmat visszahóditani. Erre azonban tervszerü működésben nyilvánuló határozott irány kivántatnék meg, melynek hiányát tárgyi viszonyok nem okozhatják, hanem a személyek kormányzati képtelenségében rejlik.

(Folyt. köv.) *Dr. Dárdai Sándor.*

Adalékok a magyar kereskedelmi törvénykönyv tervezetének birálatához.

III.

A mondottakat összefoglalva, azt látjuk, hogy a kereskedelmi ügyletek két nemének megállapitásánál különböző szempontok irányadók. Mig az iparszerü kereskedelemhez tartozó ügyletek megállapitásánál, hol az egész kereskedelmi jog kiterjesztéséről van szó, az iparüzlet mint egész, annak kereskedelemszerü minősége veendő tekintetbe, addig ott, hol csak az egyes ügyletekre vonatkozó szabályok alkalmazhatósága kerül kérdés alá, csak az egyes ügylet alkalmassága jöhet figyelembe. Ugyanebből folyik továbbá, hogy a különböző nemü ügyletek megjelelésénél is különböző eljárást kell követnünk. Az iparszerüen üzött kereskedelmi ügyletek megjelelésénél az iparból kell kiindulnunk. Itt az egyes ügylet már az által adva van, hogy az valamely kereskedelmi ipar körébe tartozik. A lényeges tehát az iparnem megjelelése. Itt azonban ismét nem szükséges épen az alapügyletet és különösen nem jogi qualificatiója szerint előadni, hanem elég ha az iparnem kétséget kizárólag és egyszersmind könnyen felismerhetőleg, — mi különösen a bizonyitásnál fontos — jeleltetik meg. Az alapügyletnek jogi megjelelése néha nagy nehézséggel járna, mert az ipar annyi különféle és változó ügyletet ölel fel, hogy azokat jogi oldalukról egyenkint előadni vagy a főügyletet meghatározni alig lehet. Néha az alapügylet minősége annyira közönbös, hogy az egyáltalán nem szolgálhat kriteriumul, igy pl. a részvénytársaságoknál.

Ellenben az absolut kereskedelmi ügyleteknél az egyes ügyletet önállóan kell ugy megjelelni, hogy az könnyen és biztosan felismerhető legyen. Természetes, hogy akkor, ha már a fogalomnak egy bizonytalan és nehezen felismerhető kriteriumot adunk, ezen kivánalmaknak eleget nem tehetünk. E részben kivánatos az, hogy az egyes absolut kereskedelmi ügyletek olyképen állapittassanak meg, hogy a jogi elbiráláshoz egyáltalában szükséges tényálladék az alkalmazandó jog kérdésében is irányadó legyen. Egy concret jogügylet létrejöttét megállapitó tényeknek a kereskedelmi jog illetőségét is meg kell alapitani. Igy van pl. a váltójogban, hol az alanyi váltójog érvényes létrejötte már a tárgyilagos váltójog szabályainak alkalmazhatóságát is megadja. Igy van ez pl. ha valamely ingatlan telekkönyvi tulajdona iránt kereset indittatik, — az alkalmazandó jog kérdése önmagától világos Ellenben gyakorlatilag felette nehézkessé teszi a jogalkalmazást az, ha ezen kérdésnek önálló, csakis ezen kérdés szempontjából elbirálandó tényálladéka van. A tervezet absolut ügyleteinek két elsejénél az ügylet érvényes létrejöttét már az adásvevési vagy hason szerződés képezi, az isméti elidegenités vagy utólagos beszerzés szándéka (ugy az át- vagy feldolgozás minősége) csakis a ker. jog illetőségének elbirálhatása végett kerül szóba, pedig ezen szándék jelenléte, illetőleg annak nyilt vagy hallgatag kinyilvánitása, gyakran csak egy bonyolódott ténykérdés alapján hozható tisztába. Még nehézkesebbé tennénk a kereskedelmi jog alkalmazását akkor, ha az egyes ügyletekben a nyerészkedési szándék fenforgását is megkivánnánk. [1]

Egyébiránt az egyes ügyletek kriteriumai nemcsak olyanok lehetnek, melyek valamely abstract kötelmi nem ismérvét képezik, hanem olyanok is, melyek az általános magánjog szerint csak a concret ügylet megalapitásához szükségesek. Azért a kriterium a szerződés tárgyából vagy a jogszolgáltatás minőségéből is lehet meritve. Ingó dolgok vagy bizonyos értékpapirok vétele, biztositások elvállalása bizonyos dijért, tengereni személyszállitás stb. oly meghatározások, melyek a jog illetőségo kérdésének külön tárgyalását szükségessé nem teszik.

A czélszerü meghatározással ugyan az absolut ügyletek megfelelő kiterjesztése jár. Ettől azonban nincs okunk félni, és ha a szükebb meghatározás impracticus, ez csak egy további ok lehet a fogalom kiterjesztésére.

A különböző nemü ker. ügyletek meghatározásánál, ezek szerint különböző szempontok lévén irányadók, ezek annál kevésbbé lesznek egyesithetők, mentől tágabbra szabjuk a ker. ügyletek körét.

Az előadottakat a ker. ügyletek rendszerére alkalmazva, a következő eredményt nyerjük:

Az iparszerü kereskedelmi ügyletek az absolut kereskedelmi ügyletektől — ha ugyan ezeket a ker. tkvbe egyáltalán fel akarjuk venni — elkülönitve előadandók.

Az iparszerü kereskedelem meghatározása képezi a rendszer sulypontját és igy az a kereskedelmi ügyletek rendszerének élére helyezendő. [2]

A követendő rendszer nézetem szerint következő főpontokból állana:

1. A kereskedelmi ipart a következő ügyletek alapitják meg:

2. A kereskedő által üzlete körében kötött vagy annak folytatásához tartozó minden egyes ügylet kereskedelmi ügylet.

3. A jelen törvény III. részében foglalt szabályok a következő ügyletekre akkor is alkalmazandók, ha azok a kereskedelmi ipar körén kivül köttetnek.

Azon szempontokat, melyekből nézetem szerint az egyes kereskedelmi ügyletek felvételénél ki kell indulni, már fentebb megjeleltem. Lényegük abban áll, hogy a törvényhozásnak az élet szükségleteit kell figyelembe venni. Elhibázottnak tartanám, ha az életb n jelentkező szükségletet valamely sem a tudományban sem az életben még meg nem állapodott elvre való hivatkozással akarnánk elnémitani.

Mielőtt azonban az egyes ügyletekre áttérnék, még egy általános természetü megjegyzést kell előre bocsátanom.

A tervezetben a n. k. tkv nyomán a kereskedelmi alapügyletek (ugy is mint absolut ügyletek) limitativ vannak felsorolva, [3] azokat sem analogia utján, sem egyébként a törvény kifejezett akaratán tul nem szabad kiterjeszteni. Igen természetes, hogy ilyen esetben az egyes ügylet határának megvonásánál igen óvatosan kell eljárni. Itt minden szó fontos. Ki a n. k. tkv ezen részének értelmezéseit ismeri, nem fogja ezen állitást szőrszálhasogatásnak nevezni.

[1] Meg kell azonban jegyeznem, hogy nemcsak az absolut ügyletek két elseje, hanem a subjectiv ker. ügyletek ellen is felhozatott azon érv, hogy az ügyletek ily meghatározása illetőségi vitákra ad alkalmat. L. Völderndorff Comm. I. k. 30. l. Goldschmidt Handb. §. 42 20. j. Nézetem szerint helytelenül, — mert habár igaz, hogy a subjectiv alapügyletek kereskedelmi minősége szintén azok belső kriteriumától és még ezenfelül az iparszerü kriterium megállapitásától függ, — nem szabad feledniink, hogy az ügylet belső kriteriumának megállapitása, akkor ha azok iparszerü tömegéről van szó, aránytalanul könnyebb, mint az egyes ügylet ezen minőségének megállapitása, és hogy másrészről az iparszerü kriterium rendszerint kétségbe sem vonható. A nehézség végkép elenyészik, ha figyelembe veszszuk, hogy a gyakorlat az iparszerü kereskedelmi üzletek egyes kategoriáit meg fogja állapitani, a mint ezt a n. k. tkv területén is tette. L. Puchelt Comm. 13. l., Völderndorff Comm. 41. l. 42. j.

[2] Ezen eredmény lényegileg megegyezik azzal, melyet Thöl Handelsr. 14. a. §-ban felállit. Az általam utóbb felállitott tétel igazolására szabadjon még pótlólag arra hivatkoznom, hogy nemcsak az egész ker. tkv, hanem különösen még a n. k. tkv 4-ik könyvének sulypontját is az iparszerü kereskedelem képezi, — vagy ennek külön jogilag nem legjelentegesebb részét képezik-e azon szabályok, melyek csupán az iparszerü ker. ügyletekre vonatkoznak? Igaz, hogy azért, mert az absolut ker. ügyletekre vonatkozó szabályok „sind auf dem Wege, zu Sätzen des bürgerlichen Rechts zu werden" Goldschmidt §. 41. 16. a) j., — de ha ezen uton vannak, épen megszünnek külön kereskedelmi jogiak lenni, és az ügyletek, melyekre vonatkoznak, nem képezhetik többé a különjogi rendszer sulypontját.

[3] Goldschmidt Handb. I. k. 325. l., igy a tervezet indokai is a 317. lapon kimondják, hogy a 267. cz. b) pontjában a tárgyak felsorolása azért szükséges, mert a tervezet ez által határozott kifejezést kiván adni annak, hogy a vételt és egyébkénti megszerzést a tárgy szempontjából csak akkor tekinti ker. ügyletnek, ha az felsorolt dolgok iránt keletkezett.

*

Akár kövessük a n. k. tkv rendszerét, akár térjünk el attól, a határozott szövegezés mindenesetre fontos, és ép ezen irányban a tervezet nem mondható szabatosnak.

Eltekintve a 268. cz. 2-ik pontjától, melyre alantabb visszatérendek, a tervezet szövegezése különösen hiányos mindjárt a 267. cz. 1-sö pontjában, tehát azon ügyletnél, melynek mint általán elismertetik, legnagyobb hordereje van. A tervezet ezen pontja egy csekély eltéréssel forditani akarja a n. k. tkv 271. czikkének első pontját, — legalább az indokok egyéb eltérésről nem emlékeznek. Mégis a tervezet ezen pontjának értelme lényegesen eltér a n. k. tkvtől. Mig ugyanis a n. k. tkv az elidegenitési szándékkali megszerzést kereskedelmi ügyletnek tekinti, ha annak tárgyát „für den Handelsverkehr bestimmte Werthpapiere" képezik, addig a tervezet „a ker. forgalom tárgyát képező értékpapirokat" kiván meg. Ámde a kettő között lényeges a különbség. Mig ugyanis a n. k. tkv szinházi s más belépti jegyek, vasuti jegyek a kérdéses ügylet tárgyai nem lehetnek (l. Hahn Comm. II. kötet 5. l.), addig a tervezet szerint, ha azok tényleg a kereskedelmi forgalom tárgyát képezik, mint pl. a világkiállitás alkalmával, azok iránt kereskedelmi ügyletet lehet kötni, és ki az ily ügylettel iparszerüleg foglalkozik (retourjegyek beváltása és eladása a világkiállitás alkalmával, szinházjegyek), kereskedőnek tekintendő. Ellenben a n. k. tkv szerint a kérdéses ker. ügylet pl. valamely részvénytársaság elsőbbségi kötvényei felett, megköttethetik már akkor, midőn azok első kézből tőzsdén eladatnak, mert azok már akkor is a ker. forgalomra vannak szánva, — mig a tervezet szerint ekkor az ügylet nem lehet kereskedelmi, mert a kötvények még nem képezik tényleg a ker. forgalom tárgyát.

Továbbá a n. k. tkv azt mondja „um dieselben weiter zu veräussern" a tervezet ellenben „isméti eladási szándékkal". Eladás és elidegenités különböző fogalmak.

Végre a tervezet azt mondja „tekintet nélkül arra, hogy az ingóságok vagy áruk természetben, át vagy feldolgozás mellett adatnak-e tovább".

A német szerint ellenben „veräussert werden sollen".

A tervezet egészen feleslegeset mond ki, mert az, hogy tényleg miként adatnak odább az ingóságok, közömbös, miután még az is közömbös, vajjon az elidegenitési szándék egyáltalában realisáltatik-e? (Hahn i. h. 7. l.) Azt pedig, hogy a szándék át vagy feldolgozás melletti továbbadásra is irányulhat, a tervezet nem mondja. Ez különösen az egyes ügyletre nézve fontos.

Egyébiránt a tervezet ott is, hol a n. k. tkvtől el akar térni, helytelenül jár el. Ugyanis a tervezet a „Waaren oder andern beweglichen Sachen" kifejezést „ingó dolgok, áruk" szavakkal adja vissza, és a sor megforditását azzal indokolja, hogy „habár a kereskedelmi forgalom főtárgyait a szorosabb értelemben vett áruk képezik, ezek az ingóságok közt, melyekhez tartoznak, csak fajt képeznek, s mint ilyenek, helyesen csak a nem után állhatnak". Ha ezen elv állana, csak azon észrevételem volna, hogy miért tagadja meg azt a tervezet még ugyanazon pontban kétszer, midőn „állampapirok, részvények (faj) vagy más a ker. forgalom tárgyát képező értékpapirok" (nem), továbbá vétele (faj) vagy egyébkénti megszerzése (nem) — összeállitásokat használ. Vagy pl. a 316. czikkben miért szól áruk vagy ingóságokról. Azonban magában véve is helytelen a változtatás, mert ez által az árukról a fősuly elesik (l. Hahn az i. h. 4. l.) s ekként azok megemlitése felesleges, sőt az áruk utólagos felemlitése által az ingó d o l g o k és értékpapirok közötti ellentét meggyöngittetik. [1]

A 267. cz. 2-ik pontjában a tervezet a n. k. tkv 271. cz. 2-ik pontjától nem tér ugyan el, de ezen pont ott sincs helyesen szövegezve a mennyiben abban nincs világosan kifejezve, hogy a kereskedelmi ügylet a megszerzési szándékkal való elidegenesitésben áll, a tényleges megszerzésnek itt ép oly közömbösnek kell lenni mint az első pontnál az elidegenités bekövetkezésének, mert különben az oly szállitási ügylet, melynél a szerződés tárgya tényleg meg nem szereztetik, nem biráltathatnék el a kereskedelmi jog szerint. A tényleges megszerzésnek felemlitése ezenkivül azon tévedésre is némi utmutatást ad, melybe Goldschmidt Handb. 438. lap más okokból esik, mintha t. i. a szállitás reálizálása szintén ker. ügyletet képezne. Helyes szövegezést ajánl Hahn az i. h. II k. 21. l. [2]

[1] Herich a „M. Themis" 1873. évi 22. számában azt mondja, hogy a tervezet 267. czikke „szorosan és világos előadással követi a n. k. tkv 271. czikkét!?"

[2] A n. k. tkv szerkesztése alkalmával azon inditvány, hogy „anschafft" helyett tétessék „anschaffen will" majdnem egyhangulag elejtetett, az indok megemlitése nélkül. Puchelt Comm. 495. l.

Nem egész szabatos továbbá a tervezet 268. cz. 3. pontjában előforduló bank-ügyletek kifejezés. Bankquiergeschäfte és Bankgeschäfte között különbséget lehet találni, a mennyiben az utóbbi kifejezés inkább bankintézetek ügyleteit jelenti, oly értelem, mely a következő pontban emlitett „személyszállitásra rendelt intézetek ügyletei" által támogattatik. Habár itt tévedéstől nem nagyon lehet tartani, mindenesetre correctebb volna „bankárok (és pénzváltók) ügyletei".

Végre ugyanezen czikkben az 5) pont azt mondja, „a kereskedelmi alkuszok üzletei ide nem számittatván" a n. k. tkv 272. cz. 4) pontja ellenében, mely szerint „die amtlichen Geschäfte der Handelsmäkler sind jedoch hierin nicht einbegriffen". A különbség világos, bővebb fejtegetésébe bocsátkozni már csak azért sem szükségts, mert ezen pontnak az enquete azon határozatához képest, mely szerint a hivatalos ker. alkuszok szabályozása szükségtelennek találtatott, ki kell maradni.

Dr. Plósz Sándor,
kolozsvári egyetemi tanár.

(Folyt. köv.)

Az örökösödési eljárás reformja.

IV.

A javaslatnak egyáltalán nem tartozik hiányai közé, hogy az általa felállitott elveket ne törekedett volna következetesen keresztül vinni, sőt ellenkezőleg tán ott is tulszigorral akarta elveit alkalmazni, hol azok gyakorlati keresztülvitele nehézségekbe ütközik. — A javaslat részleteire nézve tehát főleg a gyakorlat szempontjából vannak észrevételeink, melyeket röviden előadni szükségesnek vélünk.

Ide tartoznak mindjárt első sorban azon esetek: midőn kiskoruak vannak érdekelve, melyeket ugy látszik azon elv merev alkalmazásánál fogva, miszerint a kiskoruak érdekeinek megóvása a gyámhatóság körébe tartozván, a birósági eljárásnál a kis és nagykoruak között különbséget nem kell felállitani; a javaslat majdnem teljesen szem elől tévesztett. Jóllehet a felállitott elv egészben véve áll, s hogy ezen irányt mi is helyesnek tartjuk, alkalmilag ki is fejeztük, ámde ezen elv kivitele nem terjedhet részleteiben odáig, hogy annak merev alkalmazása által a gyámhatóságnak ellenőrzési hivatása megnehezittessék, gyakran épen lehetetlenné tétessék. A kiskoruak érdekében a leltározást a javaslat a bíróság rendelkezésétől teszi függővé (105. §.), s a haláleset felvételénél az ezzel megbizott közegnek csak a hagyaték biztositását, s szükség esetén gondnoki kezelés alá helyezését teszi kötelességévé. (97. §.) Ezt nem tartjuk helyesnek, mert neheziti a biztositásnál a kellő biztosságot és az ellenőrzés lehetőségét, kettős munkát okoz s lehetlenné teszi, hogy a leltár a gyámhatósággal kellő időben közöltessék. A hagyatéki vagyon biztositása, hagyassék az bár kinek is felügyelete alatt, csak akkor leend biztos, mert az ellenőrzés csakis akkor válik lehetővé, ha a hagyatéki tárgyak részletesen adatnak át; erre legczélszerübb eszköz a leltár. Már ezen körülmény is indokolttá teszi, hogy a 97. §. eseteiben a haláleset felvételével megbizandó közegnek egyuttal tétessék a leltározás is kötelességévé, s arra ne legyen a bíróság további utasitása szükséges. Czélszerü lenne ez azért is, mert a haláleset felvétel s a leltározás közötti időszakban a hagyaték egyes tárgyainak elsikkasztására kinálkozó alkalom általa megelőztetnék. Czélszerü lenne továbbá, mert nem volna kénytelen a bíróság a haláleset felvétel beérkezte után a leltározás elrendelésére ujabb végzést hozni, s ez által ujabb munkával nem terheltetnék. Czélszerü lenne végre, mert ez uton lehetővé tétetnék, hogy a leltár a gyámhatósággal kellő időben közöltessék. A leltár kellő időbeni közlése nélkül a gyámhatóság sem kellő örökösi nyilatkozat beadásáról nem gondoskodhatnék, sem a kis és nagykoruak között az egyesség biróságon kivüli megkisértése iránt nem intézkedhetnék, s azokat helyben nem hagyhatná. Szükséges volna tehát, hogy véle a hiteles leltár kellő időben vagyis akkor, midőn az örökösi nyilatkozat beadására felszólittatik, közöltessék. E végből a felveendő leltár két példánybani beterjesztése lenne elrendelendő, melyek egyike, a további hivatalos eljárásnál leendő használat végett a biróságnál maradna, másika pedig azon alkalommal, midőn a gyámhatóság az örökösi nyilatkozat beadására felszólittatik, ahhoz áttétetnék, mi által az oly helyzetbe jutna, hogy a kiskoruak érdekeiben általa teendő intézkedéseit biztos alapon eszközölhetné.

A leltárnak a haláleset felvétele alkalmával egyidejüleg leendő teljesitése ellen tán felhozható lenne, hogy tekintettel a

közjegyzőségnek küszöbön levő felállitására valószinü, hogy e két cselekmény két külön közeg által teljesitendő, mennyiben a haláleset felvétel természete szerint a helyi és családi viszonyokat ismerő községi elöljáróságnak, a leltár felvétele pedig inkább a közjegyzőnek fog valószinüleg körébe soroztatni. Ez azonban — nézetem szerint — legalább ily általánosságban aligha történhetik meg, vagy ha ily intézkedés felállitása ily mereven czélba vétetnék, azt a legelhibázottabb lépésnek kellene tartanunk.

Tulterjedne ugyan feltett czélunkon e helyen a közjegyzői teendők vagy a közjegyzők köre meghatározásának részleteivel foglalkozni, azt azonban még sem mellőzhetjük, hogy a mennyire nézetünk indokolására szükséges a közjegyzőknek a hagyatéki leltározásnál leendő közreműködéséről, tekintettel a hagyatéki eljárás követelményeire, véleményünket futólag el ne mondjuk.

A közjegyzőnek a kerületében előforduló minden hagyatékok leltározásával leendő megbizását czélszerütlennek tartjuk, mert azok nagy számát tekintve, a közjegyző maga megfelelni képes nem lenne, de e teendők minden leendő teljesitésére elegendő számu, képes és megbizható egyént szerezni is aligha lehetséges lesz. Ennek következménye lenne azután, hogy vagy óriási számra fognának a hátralékos leltározatlan hagyatékok szaporodni, vagy pedig kénytelen lenne a közjegyző kevésbbé képes vagy megbizható egyéneket alkalmazni a leltározásnál, mi által épen azon előny ellensulyoztatnék, mely a közjegyzők általi leltározás főindokát képezi. De czélszerütlennek tartjuk az ezzel összekötött költségekre tekintettel is, melyek a hagyatékok gyakran igen csekély értékével oly esetben, midőn a működés a közjegyző székhelyén kivül teljesittetik, arányban egyáltalán nem fognának állani, s az örökösödési százalékkal a nélkül is terhelt örökösökre ujabb s nem megvetendő terhet rónának.

Nézetem szerint tehát a közjegyző székhelyén kivül rendszerint a hagyaték leltározásával nem bizható meg. Lehetnek kivételes esetek, pl. ha a fél vagy a gyámhatóság azt maga kéri, vagy a biróság ezt szükségesnek találja, ezek azonban itt számba nem jöhetnek; el kell tehát fogadnunk, hogy a hagyatékok leltározása a vidéken rendszerint nem a közjegyző által fog teljesittetni. Ki legyen hát ezzel megbizható? Nézetem szerint legczélszerübben a községi elöljáróság vagyis ugyanazon közeg, mely a halálesetek felvételére van hivatva. A nehézség azon része tehát, mely abból származtathatnék, hogy a haláleset felvételét s a leltározást külön közegek teljesitik, önkényt elenyészik.

Meglehet, hogy a közjegyző székhelyén e tekintetben kivétel tétetik, s ott a leltározás a közjegyzőkre bizatik, miután itt már ugyanazon nehézségek, melyek a vidéki leltározásnál felmerülnek, nem forognak fenn. De itt is lehet segiteni a dolgon, vagyis azt akként kiegyenliteni, mint a minden részről érdekek figyelembe vétele mellett mi szükségesnek tartanók. Ez legczélszerübben akként volna eszközlendő, hogy oly esetben, midőn az elöljáróság a haláleset felvételnél meggyőződik, hogy oly örökösök vannak érdekelve, kiknek érdekében a törvény szerint leltározás van elrendelve, erről a közjegyzőt rövid uton értesiti, ki a leltározást eszközölvén, a hagyaték annak alapján adatik az ezzel megbizott kezelése alá, s a leltár a haláleset felvétellel együtt terjesztetik a birósághoz. Ez uton elérnének mindazon előnyök, melyek e két működés egyszerre leendő teljesitése által — nézetünk szerint — származnak.

A javaslat hiányának tartjuk továbbá, — mit e lapok mult évi 48. számában Dalmady Győző ur is kiemelt — hogy a biróság és gyámhatóság közötti viszonyt közelebbről nem szabályozza, s különösen hogy ki nem jelöli azon cselekményeket, melyekhez a gyámhatóság jóváhagyása kivántatván, azok vagy ezen okból, vagy mert a kiskoruak érdeke igényli, hogy felölök az árvaszék tudomással birjon, a biróság által ezzel közlendők. Az elsőkhöz tartoznék a birósági beavatkozás folytán létrejött egyesség vagy osztály, melynek érvényéhez a gyámhatóság jóváhagyása mulhatlanul megkivántatnék, miről a törvényjavaslat emlitést sem tesz. Ez annál nagyobb hiány, mert mellőzése a megoldatlan kérdések egész sorát idézi elő. A javaslat szerint ugyanis oly esetben, midőn az örökség vagy hagyomány átszállása vita tárgyát képezi: a biróság a különböző öröklési igényeket megvizsgálni tartozik, s annak részére ad ki bizonyitványt, s azt helyezi az örökség vagy hagyomány birtokába, ki a maga jogát . . . valószinüvé tette (119. §.), hasonló elv van kimondva az osztály esetén netán felmerülő vitás kérdések elintézésére nézve is. (130. §.) Kérdés merül fel ez esetekben, hogy midőn az örökség átszállására vagy az osztály miként leendő eszközlésére nézve a kiskoruak képviselője és a nagykoru örökösök között a biróság közbenjárása folytán egyesség jön létre, ez egyesség a gyámhatósághoz jóváhagyás végett átteendő-e? Nézetünk szerint ez mulhatlanul megkivántatik. Ámde mi történjék oly esetben, ha a gyámhatóság a jóváhagyást megtagadja? Uj egyességet kisért meg a biróság? vagy a kérdést vitásnak tekintvén, a felett a 119., tekintve a 130. §-ban előirt módon határoz-e? Mindezek gyakorlati szempontból igen fontos kérdések, melyeket a javaslat megoldatlanul hagy. Szintugy nem rendelkezik a fentebb másod sorban emlitett vagyis azon cselekmények közléséről, melyekről a gyámhatóságnak, ha tisztében hiven kiván eljárni, mulhatlanul tudomást kell szereznie, pl. a végrendelet, öröklési bizonyitvány s osztálynak — ha ezen utóbbiak a biróság határozata alapján létesültek — közléséről.

Oly államokban, melyekben a biróság által kezeltetik a gyámhatóság, e közlések szüksége természetesen nem forog fenn, nálunk azonban e teendők elválasztása folytán, épen a hatáskör pontos körvonalozása és a könnyen előfordulható surlódások, valamint az ebből származó vitás kérdések mellőzése végett, részletes intézkedések igényeltetnek, melyek hiányát a javaslat lényeges hiányának tartjuk.

Továbbá észrevételünk van a javaslat azon intézkedése ellen, mely a leltár kiigazitására vonatkozólag a 113. §. végbekezdésében foglaltatik. E szerint ugyanis: „A leltár kiigazitása végetti tárgyalásoknak és panaszoknak helye nincs, ki magát a leltározás által sértve véli, akár azért, hogy idegen tárgyak a leltárba felvétettek, akár azért, hogy valamely hagyatékhoz tartozó tárgy a leltárba fel nem vétetett, a törvény rendes utján kereshet orvoslást".

Ezen intézkedéssel mi a részletes indokokban annak indokolására előadottak ellenére sem tudunk kibékülni. A leltárnak az örökösödési eljárásra nézve nagy fontossága van, nagy fontossága van különösen azon álláspontnál fogva is, melyet e részben a javaslat elfoglalt.

A kiskoruak vagyona annak alapján adatik gyámi kezelés alá. Az örökös felelősségét a hagyatéki terhekre nézve ez szabályozza. Nem közönbös tehát, sőt következményeire nagyon fontos, hogy a leltárból semmi ki ne hagyassék, de fontos az is, hogy abba oly tárgy, mely nem tartozik a hagyatékhoz, fel ne vétessék.

Kötelességében áll tehát a gyámhatóságnak s tekintve a kiskoruak gyámjának, valamint érdekében áll a nagykoruaknak és a hagyaték hitelezőinek a leltár pontossága felett őrködni, s ha ezt hiányosnak találják, kiigazitását eszközölni, és a kiigazitás végett, mely a dolog természete szerint oly gyakori eset utasitja őket a javaslat a törvény rendes utjára.

A napi tapasztalat tanusitja, hogy a leltárbani hiányok főleg ingóságok kihagyása, vagy helytelen felvétele folytán merülnek fel. Gondoljuk meg csak, hogy a hagyatékok legnagyobb része alig képvisel néhány 100 frtnyi értéket, melynek legjelentékenyebb részét az ingatlan teszi, gondoljuk meg ezek után, mily helyzetbe juttatjuk a feleket, ha az alig néhány forint értékü ingóságok helytelen leltározása folytán perre kényszeritjük! Mi lesz ennek következménye? Vagy lemondani lesz kénytelen a fél jogairól, vagy kitenni magát oly pernek, melyben a perköltségek az értéket sokszorosan felülmulják. Főleg kényes helyzetbe jutna azonban a gyámhatóság, mely vagy a kiskoruak igényeinek érvényesitését mellőzni, vagy egy csöbör vagy veder végett formális pert folytattatni lenne kénytelen.

E mellett ismerve népünket, bizton merjük állitani, hogy a helytelen leltározás, ha annak kiigazitása megelőzőleg nem eszközöltetnék, legtöbb esetben a hagyaték feletti barátságos egyességet fogná megakadályozni. Hogy menne az egy magyar menyecske fejébe, hogy anyjának egy dunyhája vagy vánkosára ángya tegye reá kezét, s azt magáénak tulajdonithassa, és ő mégis ily körülmények között barátságos egyességre lépjen! És száz hason eset.

Csekély érték miatt bonyolodott per származhatik, melyben az ügy tisztába hozatala annál nehezebb, tehát annál több költséggel s munkával lesz összekötve, mennél később intéztetik el, és eredménye legtöbb esetben az lesz, hogy a tárgynak, mely iránt a per folyik, mire az bevégződik már nyomát is bajos lenne feltalálni. Valóban sok baj semmiért!

Maga a javaslat is elismeri, hogy osztályt a hagyaték cselekvő állapotának tisztába hozatala nélkül a biróság nem létesithet, s azért a birói osztály esetén rendeli, hogy a biróság a feleket meghallgatván, a sommás eljárás elvei szerint megálla-

pitja a felosztandó vagyont. (129. §.) Az más szóval annyit tesz, hogy ott hol leltár van, annak kiigazitását eszközli. A mi lehet egy esetben, miért ne foglalhatna helyt más esetben is, midőn annyi indok harczol mellette, annyi per előztetik meg általa?

A gyámhatóság, mihelyt több örökös van, de főleg ha kis és nagykoruak között van kérdés, az osztályt minden esetben megkisérteni tartozik. Mennyi baj okoztatnék, ha az egyesség, tekintve az osztály megkisértésével megbizandó közegnek a hagyatéki vagyon tisztába hozatala nem sikerül, azonnal perelni kellene, holott az örökösödési biróság egy rövid tárgyalással megoldhatja az egész kérdést.

Nézetünk szerint tehát a leltár kiigazitása az érdeklett felek bármelyikének kérelmére a hagyatéki biróság által olyképen, hogy az a sommás eljárás szabályai szerint az érdeklett feleket meghallgatja, eszközlendő. — Ez oly esetben, midőn birósági beavatkozás kéretik, legczélszerübben a hagyatéki tárgyalás előtt történik.

E tárgyalásra nézve is vannak a javaslat ellen észrevételeink, mert mi az egész hagyatékot lehetőleg egy tárgyalásnál óhajtanók elintéztetni, és miután azt ugyanazon alapon, melyen a javaslat áll, lehetőnek tartjuk, ebbeli nézetünket is megkisértjük előadni.

Zlinszki Imre,
királyi táblai pótbiró.

A kötelező hagyatéki tárgyalás szükséges.

E lapok f. é. 4-ik számában Zlinszky Imre királyi táblai pótbiró ur, az örökösödési eljárás reformja czimü czikkében, azon nézet védői ellen, kik a hagyatéki tárgyalást kötelezőleg vélik rendszeresittetni, elitélőleg nyilatkozik; azonban az uj perrendtartás nem kizárólagosan Budapest, de az egész országra kiterjesztőleg alkottatik, s ezért mindenesetre tekintetbe veendők a vidéki érdekek is. — Mi, kik nap nap után tapasztaljuk, hogy a mióta az osztrák törvények hatályon kivül helyeztettek, s a nagykoru örökösök hazai törvényünk szellemében a hagyatékot önhatalmulag birtokukba vehetik, a birtokvisszonyokban minő zürzavar állott be, — tapasztaljuk, hogy a fiuról maradt hagyaték még a nagyapa nevén van telekkönyvileg bekebelezve, s tapasztaljuk, hogy midőn az érdekelt örökösök a hagyaték tárgyalására beidéztetnek, s a tényleges telekkönyv alapján felvett leltár előttük felolvastatik, ámulattal kérdik, hogy hol van nekik annyi ingatlan birtokuk? — ámulatok teljesen indokolt, mert apjok vagy nagyapjok által egyes részletek elárusittattak, és pedig oly körülmények között, a midőn a telekkönyvi birtokos örökhagyó hagyatéka le nem tárgyaltatott, s következőleg a vevők sem irathatták nevükre, most már rövid 22 év után azt sem tudják, tényleg ki birja a hagyatéki ingatlanság nagyobb részét; — elképzelhető hogy ezekből mennyi vitás kérdés s mennyi per támad, miután a tényleges birtokos nem tudatik, a hagyatéki biró nem tehet mást mint az ingatlan hagyatékot a leszármazó örökösnek vagy ezek utódainak átadja s nevökre telekkönyvezteti, s ezek a miért illetéktelen kellett szerintök az örökösödési illetéket megfizetni, jó olcsón ismét eladják; az uj vevő, amint nevére bekebeleztette, — a tényleges birtokost kipuhatolja, a ki is megszokta a birtokot tulajdonának tekinteni, tehát per nélkül ki nem adja, s midőn itéletileg lett kötelezve a birtok kiadására, az első eladó örököseit a vételárért ismét perrel támadja meg, — könnyü tehát megmagyarázni, hogy mi okból emelkedik évről-évre a perek száma.

Gyakori eset, hogy az örökösök kölcsönre szorulnak, de a kölcsön alapjául szolgáló ingatlan még nagyapjok nevén áll, ekkor zaklatják a birót a hagyaték átadatása iránt, mert a kölcsön sürgös.

Igaz, hogy ezen esetek leginkább a müveltség alsóbb fokán álló birtokosoknál állanak elő, és épen ezen körülmény indit arra, hogy nehány évi tapasztalataimat azok nagybecsü figyelmébe ajánljam, kik az uj perrendtartást megalkotni hivatva vannak.

Ha jelen alkalommal mellőzöm is azt, hogy 22 év óta mennyi ingó hagyaték után járó illetéktől esett el az állam, s mennyi deficit lett volna abból pótolva, csak azon a felekre káros következményt idézem, hogy a mennyiben az apa és nagyapa hagyatéka nem leltároztatott s következésképen telekkönyvi birtok-változás sem történt, mindezekután egyszerre kell az unokának a magasabb kincstári illetéket megfizetni; — mindezek nem történnének, ha a törvényhozás, a szegényebb sorsu s miveletlenebb polgárok érdekeit szem előtt tartva, a gyakorlati élet követelményeinek megfelelő, s a hagyatéki tárgyalást kötelezőleg szabályozó eljárást léptet életbe, — sőt ha az állam viszonyai oly kedvező helyzetbe volnának is, hogy az örökösödési illetékek mellőzésével az államháztartásban az egyensuly fenntartható, még akkor is, mindaddig, a mig az alsóbb foku polgárság bizonyos fokig nem müvelődik, és mig telekkönyvünk létezik, ha ezeket a perek tömkelegébe befulasztani, s anyagilag tönkre tenni nem akarjuk, az osztrák törvények hatályba léte alatti örökösödési eljárást kell visszaállitani.

Müveljük előbb a népet, ha megérett arra, hogy saját érdekeit felfogni képes, akkor igen álljunk elő a tudomány kivánalmainak megfelelő tervezetekkel; de jelenleg maradjunk a gyakorlati élet igényeinél, védje az állam az ő szerényebb polgárai érdekeit is.

Szarka László,
kir. jbiró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kisegitő szabályok.

Anyagi törvényeink, sőt a törvénykezési rendtartás sem lévén a telekkönyvi rendelettel összhangzásba hozva, s ezenfelül a tulajdon, a birtok, osztály és zálogváltás iránti perekben, valamint a hagyatéki eljárásnál is a jog elbirálása a törvényszék polgári osztályát, a végrehajtásnak legnevezetesebb része t. i. a telekkönyvi bejegyzés pedig a telekkönyvi osztályt illetvén, sőt ezen jogokat illetőleg több esetben maga az illetékesség is kérdésessé tétetvén: gyakran megtörténik, hogy ugyanazon törvényszéknek polgári és telekkönyvi osztályai, külön intézményeik külön nézpontjaiból kiindulva, vagy egymás által nem foganatositható, vagy egymással ellenkező, sőt egymás megállapitásait megváltoztató s ennélfogva még felül is vizsgáló határozatokat hoznak:

Miután pedig ugyanegy törvényszéknek ily ellenkező határozatai csak az igazságszolgáltatás hátrányára s a birói tekintély csökkentésére szolgálhatnak, s különösen a hagyatéki eljárás eredménye tétetik általuk sok esetben kérdésessé: ezen bajok lehető orvoslása végett a pestvidéki kir. törvényszék polgári és telekkönyvi osztálya hasonló közös eljárásokra nézve „kisegitő szabályokat“ állapitott meg, melyek lapunk e rovatában méltó helyet foglalhatnak.

Általános rész.

1. A polgári osztály által elbirált tulajdon és birtok iránti peres és perenkivüli ügyekben a telekkönyvi osztály csak a bejegyzéseknek a telekkönyvi állapot szerinti alaki lehetőségét a telekkönyvi rendszabályok értelmében határozza meg.

2. Miután tényleges tulajdont csak a telekkönyv bizonyithat: ennélfogva a tulajdon és abból folyó jogok iránti perek az illető telekjegyzőkönyvek becsatolása nélkül el nem birálhatók.

Ha tehát felperes az általa vitatott erősebb jogot nem is a telekkönyvre alapitja, tartozik a birtok telekkönyvi állását bizonyitani: ellenkező esetben annak a telekkönyvi birtoktest meg nem itélhető, és nem pótolhatja ezt alperes abbeli beismerése sem, hogy ő a kérdéses birtokot birja: mert hasonló perekben nemcsak alperesi beismerés, hanem telekkönyvi nyilvános jog felett is lévén itélet hozandó: alperes beismerése által ezen feltételeknek csak egyike tekintethetik teljesitettnek.

3. E szabály alóli kivételnek csak perbeli végrehajtások esetében van helye, hol maga a polg. törv. rendt. 348. §-a az ügyfelet nem a telekkönyvi kivonat becsatolására, hanem csak a telekkönyv számának megjelölésére kötelezi.

Ezen esetben tehát a polg. osztály határozatába azon záradékot fogja felvenni: „ha a telekkönyvi állapot a fél előadásának megfelel“.

4. A telekkönyvi osztály a polgári osztály által megengedett telekkönyvi bejegyzések iránti végzéseknek hozzá érkezésekor a telekkönyvi bejegyzésnek jogi lehetőségét nem vizsgálja és a végzésbeli megkeresés foganatositását csak azon esetben nyilvánitja nem teljesithetőnek, ha a telekkönyvi állapot sze-

rint alaki lehetőség hiánya fordul elő, — miről a polgári osztályt azonnal értesiti.

5. Mindkét osztály a birói határozatokban mindig befoglalja azon czimet, melyen a telekkönyvileg bejegyzendő jog alapszik.

6. Elmozditási birói határozatokban lehetőleg csak az elutasitás foglaltassék, a nélkül, hogy a fél jövendő eljárására nézve utasitás adatnék.

Különös rész.

I. Peres ügyekben.

7. A polgári osztály itéleteiben, melyek telekkönyvi bejegyzés tárgyát képező jogokra vonatkoznak, mindenkor határozottan benfoglaltassék az illető telekjegyzőkönyv száma, a birtoktest helyrajzi száma, és a telekkönyvileg bejegyzett tulajdonos neve, vagy ha többen vannak, a közösségnek vagy aránynak kifejezése.

8. Ha a keresetlevélben nemcsak a telekkönyvi birtoktest bizonyos aránylagos részének megitélése, de egyszersmind az aránylagos rész tettleges átadása is kéretik: a tényleges kihasitás és elkülönözött birtokbaadás csak ugy itélhető meg, ha már a per folyama alatt, végitélet hozatala előtt, a peres felek a vazrajzot bemutatták és a hányadrész minőségét és helyiségét megvitatták. — Ellenkező esetben az arány mennyisége megitélhető ugyan, de alperes csupán felperesnek a meghatározott arányban leendő közös birtokba bocsátására köteleztethetik, azon kifejezett indok mellett, hogy a birtokközösség megszüntetése előtt az illető részlet kihasitása nem eszközölhető.

9. Miután a telekkönyvi törlési keresetnek csak eredeti érvénytelenség esetében van helye: ilyen keresetnek hely nem adható akkor, midőn az egy, előbb érvénytelenittetni kellő s igy előbb a polg. oszt. elbirálása alá tartozó szerződés alapján kéretik: mig viszont oly esetben, midőn valamely első felvételen alapuló telekkönyvi jog tisztán hibás felvétel alapján támadtatik meg, a polg. oszt. által utasitandó el a kereset: mert ily esetben a telekkönyvi osztály előtt kiigazitási keresetnek van helye.

10. A polgári osztály előtt telekkönyvi tárgyra vonatkozó pernek végrehajtása iránti végzésben — a telekjegyzőkönyv száma, a birtoktest helyrajzi száma és a tulajdonos neve szintén kiteendők, és ily végzések magukban is elegendők arra, hogy a telekkönyvi osztály a megkeresést, a mennyiben a telekkönyvi állapottal nem ellenkezik, teljesitse.

Azonban a végzés mellett a végrehajtási kérvény teljes példánya is elküldetik a telekkönyvi osztályhoz, mi, ha a végzéssel nem egyszerre érkeznék is, a telekkönyvi osztály foganatositja ugyan a megkeresést, de a teljes példányok átküldését szorgalmazza.

11. Midőn a birtoktestnek csak egy része teszi tárgyát a végrehajtási bejegyzésnek, a vázrajz kellő alakban a végzés mellett mindig közlendő a telekkönyvi osztálylyal.

12. A helyszinén való tényleges kihasitás és birtokba vezetés iránt a végrehajtást rendelő polgári osztály küld ki végrehajtót, vagy intéz más birósághoz megkeresést.

13. Pénzbeli követelés kielégitése iránti végrehajtási végzésben a telekkönyvi és helyrajzi számon kivül a pénzbeli összeg és járulékai is határozottan kitétetnek a telekkönyvi osztályhoz intézett végzésben, valamint abban azon kitétel is befoglaltassék, hogy a végrehajtási jog — a mennyiben a telekkönyvi állapottal ellenkezésben nincs — a megjelölt telekkönyvben bekebeleztessék.

14. Ily esetben is a kérvény egy példánya és a végzés a telekkönyvi osztálylyal közöltetvén, a foglalás és becslésnek foganatositása iránt a polgári osztály rendelkezik, a beérkező jegyzőkönyv pedig azonnal a telekkönyvi osztályhoz áttétetik, további illetékes eljárás végett.

15. Más biróságok végrehajtási megkeresése esetében, ha minden példány a polgári osztályhoz érkezik, ezekből egy példány a reá vezetett végzéssel, valamint a polgári osztály végzésének egy példányával a telekkönyvi osztályhoz tétetik át, a többi példány pedig a polgári osztály által rendelendő kiküldöttnek kiadatik, és a beérkező jegyzőkönyv a telekkönyvi osztályhoz áttétetik.

16. Midőn pedig a végrehajtást megrendelő más bíróság minden példányt közvetlenül a telekkönyvi osztályhoz küld át, akkor a telekkönyvi osztály határoz a telekkönyvi szabályok alapján a végrehajtási jog felett, valamint a bekeblezés, foglalás és becslés iránt közvetlenül intézkedik.

17. Midőn továbbá a megkereső bíróság egy példányt közvetlenül a telekkönyvi osztályhoz küld, a többit pedig a polgári osztályhoz; akkor a polgári osztály a végrehajtási jognak telekkönyvi bekeblezése iránt a telekkönyvi osztályt saját végzése mellett s hivatkozással a megkereső bíróság végzésére, azon kijelentéssel keresi meg, hogy a megkereső bíróság értesitése szerint egy példány a telekkönyvi osztályhoz már közvetlenül áttétetett, a többi példányt pedig az általa rendelt kiküldöttnek foganatositás végett kiadja s a telekkönyvi osztályhoz csak a beérkezett végrehajtási jegyzőkönyvet teszi át további eljárás végett.

18. Midőn végre a telekkönyvi osztály nem kapta meg a megkereső bíróságtól azon példányt, mely a polg. osztály végzésében érintetik, ez esetben a polg. osztály végzése nyomán a végrehajtási jogot bekeblezi ugyan, de a polg. osztályt azonnal értesiti a hiányról, melynek köréhez tartozand a hiányzó példánynak megkereső bíróságtól leendő beszerzése.

II. Perenkivüli ügyekben.

19. A polgári osztály mint örökösödési bíróság állapitja meg az örökösök jogát és azt is, hogy mily javak képezik az örökhagyó hagyatékát és melyik örököst minő osztályrész illeti, a telekkönyvi osztály pedig a telekkönyvi bejegyzést a jogerőre emelkedett határozat alapján eszközli.

A jogerőre emelkedés a nyilvántartó jelesitése folytán a polg. osztály által határozatilag állapitandó meg.

20. Midőn oly ingatlan javak állapittatnak meg hagyatékul, melyek a telekjegyzőkönyvben nem az örökhagyó nevén állanak: a polgári osztály azon végzésében, melyben a hagyatékot megállapitja, mindig kifejezi azt, hogy a *más nevén álló* telekkönyvi ingatlan javak az örökhagyóra *mily jogczim* alatt, mily árban lettek átruházva s hogy a hagyaték részére leendő bekeblezésbe a bekeblezett tulajdonos vagy igazolt örökösei beleegyeztek.

A polgári osztálynak ily tartalmu s jogerőre emelkedett végzése alapján a telekkönyvi osztály a tulajdonjogot a hagyaték javára a polg. osztály által biróilag már megállapitott fokozatos átháramlás kitüntetésével bekeblezi.

21. Hasonlókép iratik át a hagyatéki ingatlan vagyon oly vevő nevére is, kire az, az osztály könnyebb létesitése tekintetéből, a hagyatéki eljárás közben az örökösök beleegyezésével, jogérvényes határozat mellett átruháztatott.

22. Ez utóbbi esetben a vételár a végzésben kiteendő és az örökösödés aránya ezen vételár felosztásában fejezendő ki; s miután ezen esetekben a telekkönyvi osztály eljárása egyedül a polg. osztály jogérvényes határozatán nyugszik, az intézkedés feletti felelősség egészen a polgári osztályt terheli.

23. Oly ingatlan javak, melyek már az örökösök nevére vannak bekeblezve, hagyaték gyanánt nem tárgyalhatók; ily esetben tehát a már tulajdonosok gyanánt kitüntetett örökösök csak a már megszerzett tulajdonjogból származó jogokat u. m. hibás első felvétel ellenében kiigazitást; — közös birtok esetében a közösség megszüntetését; — a birtok egyenlőtlensége esetében a részek osztály általi meghatározását kérhetik.

24. Midőn egy helyrajzi számu birtoktest több részre osztva adatik át az örökösöknek, a szabályszerü vázlatrajz is átküldetik a telekkönyvi osztályhoz s egyszersmind a végzésben is kimondatik, hogy melyik örökösnek melyik rész lett átadva.

25. Ha valamelyik örökös örökrésze pénzben állapittatik meg, és azon összeg erejéig egy másik örökösnek jutott ingatlan vagyonra a zálogjog bekeblezése kiköttetett, — ezen bekeblezést a telekkönyvi osztály a polg. osztálynak végzése folytán foganatositja, – ugyszinte az özvegyi jognak vagy más használati jognak bekeblezését is.

26. Önkéntes becslést a felek kérelmére ingatlan vagyon felett a polgári osztály megrendelhet és foganatosithat; — de önkéntes árverést csak a telekkönyvi osztály rendel és foganatosit.

III. Csődügyekben.

27. Midőn a polg. osztály csődöt rendelt, — a csődtömeghez tartozó ingatlan javakra a csőd feljegyzése iránti megkereső végzésben az illető telekkönyv száma is kitétetik.

28. Midőn a csődbiróság az ingatlan csődvagyont elárverezte, akkor azon végzésben, melyben az ingatlan csődvagyonnak vevő nevérei átkeblezése megengedtetett, a polgári osztály mindig bele foglalja azt, hogy a teherlapon foglalt terhekből mily tételek vitessenek át a vevő terhére.

29. Midőn a polgári osztály ilynemü végzésében azon általános tétel foglaltatik, hogy az ingatlan csődvagyont ille-

tőleg a tulajdonjog a vevőre az összes terhek törlése mellett kebleztessék be: akkor a telekkönyvi osztály a teherlapon foglalt minden tétel alatti terheket kitörli.

30. Midőn végre a telekjegyzőkönyvbe előtüntetett feljegyzések törlése és általában elhatároztatott: — akkor a telekkönyvi osztály minden egyes feljegyzést és magát a csődfeljegyzést is törli.

Különfélék.

(*Válasz.*) Tisztelt szerkesztő ur! A „Jogtudományi Közlöny“ ez évi 4-ik számában „A pesti kir. járásbiróságok ügykimutatása“ czim alatt megjelent czikket nagy elfoglaltságom mellett csak most olvashattam s ez az egyedüli ok, hogy csakis most, ily későn válaszolhatok reá, de az igazi czáfolat, ha későn is, mindig jókor jön s azt hiszem szerkesztő ur lesz oly szives lapjában e pár sornak tért engedni, ha tisztelt olvasó közönségét tán annyira nem is fogja érdekelni, miután azokat nem „egy kir. it. táblai biró“, hanem egy szerény fővárosi járásbiró önvédelemből kénytelen az olvasó közönség elé bocsátani.

Az ügykimutatások czélja és fontossága felett felhozott okok helyesek; igen helyes továbbá, hogy a tiszt. kir. it. táblai biró ur, a pesti kir. törvényszékről az ügykimutatás alkalmából igen dicserőleg kegyeskedik megemlékezni, mert azt valóban meg is érdemli az, de nem lehet őszinte ezen dicséret azért, mert az egész czikk intentiójából világosan látszik, hogy a törvényszéket csak azért dicséri, hogy ugyanazon köpeny alatt a fővárosi járásbiróságokra annál nagyobb kárhoztató ítéletet mondhasson; továbbá epen nem igazságos az, mert a kérdéses szemrehányást a fővárosi járásbiróságok meg nem érdemelték, miután ők is tehetségük szerint mindazt megtenni iparkodtak, a mi csak megfeszitett erejükből tellett s a mi csak igazságszolgáltatásunknak előnyére szolgál; hogy arról a tisztelt kir. it. táblai birónak tudomást venni nem méltóztatott, nem a járásbiróságok hibája; pedig a kir. itélő táblai biró ur kezébe bizonynyal e járásbiróságoktól is akadhatott nem egy per, a melyből már eleve meggyőződhetett volna állításainak valótlanságáról s e mellett arról is tán, hogy e járásbirák az oly roppant ügyforgalom mellett is nem épen valami felületesen járnak el, hisz a leérkező kir. it. táblai itéletekben — igen kevés kivétellel, — rendesen az elsőbiróság itéletei „indokaiból“ hagyatnak helyben.

A tisztelt kir. it. táblai biró ur nem is azért irta azt a czikket, hogy egyik vagy másik biróságot dicsérje, hanem azért, hogy a négy polgári járásbiró kimutatását megrója azt állitva, hogy ezen kimutatások határozottan „a port a szemébe“ alkalmazásából látszanak kiindulni, sőt nemes törekvésében és ügybuzgalmában annyira megy, hogy a járásbirákat egyenesen szemfényvesztéssel vádolja és pedig oly épen nem dicsérendő feltevéssel, mintha ezek a számokkal való mesterséges fogások által óhajtanának olcsó dicsőséget aratni. — Már hogy ily tendenczioszus czikknek épen egy királyi itélő táblai biró tolláből kellett kikerülni, azon valóban méltán csodálkozom, intenczióit nem értem, s ezeket vissza is utasitom. Nézze meg a belvárosi királyi járásbiróság ügykimutatását s meg fog győződni, hogy minden állitása alaptalan s minden vádja igaztalan.

Ugyanis a belv. járásbiróság kimutatásának első rovatában a beérkezett ügydarabok száma foglaltatik; a második rovatban azok elintézése s abban a 8249 számot tevő vidéki kézbesitésekkel 51697 szám mint elintézett van kimutatva, a következő rovatban foglaltatik az 1872. évi folyamatban maradt 332 ügydarab; továbbá a következő rovatban lehető részletességgel benfoglaltatik, hogy az 1873. évben beérkezett 7558 keresetből, ismét utána a következő rovatban, hogy mennyi intéztetett el ebből érdemleges határozat? mennyi egyesség által? Közvetlenül utána következik azon rovat, a melyben 496 ügy mint tárgyalás alatt folyamatban maradt ügydarab van kimutatva, stb. A végrehajtásoknál ki van mutatva, hogy mennyi volt a mult évről hátralék? mennyi jött hozzá? mennyi intéztetett el? s mennyi maradt folyamatban? Ismét továbbá a felsőbb biróságokhoz felterjesztett pereknél részletesen ki van mutatva, hogy mennyi érkezett ebből le? mennyiben lett az elsőbirósági határozat helybenhagyva? ismét mennyiben megváltoztatva vagy feloldva? stb. Minden hozzáértő szakember láthatja ebből, hogy ennél részletesebb, pontosabb, lelkiismeretesebb kimutatást képzelni sem lehet s ha a tisztelt czikkiró ur meg akar róla győződni, legyen szerencsém hozzá, szivesen meg fogom mutatni s bebizonyitani, hogy ön a legszelidebb kifejezéssel élve „elhamarkodott s meggondolatlan vádat“ emelt a fővárosi járásbirák ellen, különben igazolásul a tisztelt szerkesztő urral közlöm a belv. járásbiróság ügykimutatását s ha azt szükségesnek találja és lapjában tért enged, annak közlését köszönettel fogom venni.

És most, midőn a vád alapját megdöntöttem, engedje el nekem, hogy a czikkirónak az ügyrendtartásból meritett szakismereteit és érvelését mellőzzem, mert hiszem, s meg vagyok győződve, hogy a tisztelt kir. it. táblai biró sok szakismerettel és ügyességgel birhat, de tegye fel a fővárosi járásbirákról is, hogy ők is ismerik az ügyviteli szabályokat s a szerint járnak el; vegye továbbá tudomásul, hogy a belvárosi járásbiróságnál a keresetre nem hónapok mulva következik a tárgyalás, hanem helybeliek között 3—4 napra, a vidékiekre nézve pedig a távolsághoz képest, de legfeljebb 3—4 hétre tüzetnek ki s hogy a kimutatásban a 496 folyamatban levő tárgyalás számát az utolsó deczember hónapban beadott vidéki, és a hó utolsó napjában beadott helybeli keresetek felett kitüzött tárgyalások képezik, más hátralék nem volt, ezt pedig engedje czikkiró ur, hátraléknak nem fogja nevezni, miután a keresetre kitüzött tárgyalás által a szám már el van intézve, a tárgyalás pedig a dolog természeténél fogva nem tartathatott még ekkor meg, s a biró hátralékát nem képezheti; hanem igen is kimutatandó mint folyamatban levő ügy s az meg is történt, tisztelt kir. táblai biró úr! Jó lesz egy oly kimutatást végig nézni az elsőbiróságoknál, mert annak minden rovatait egy kis czikk keretébe foglalni nem lehet; kár volt előbb járásbirónak nem lennie s máskor, ha ily vádat akar emelni, mint birótól megkivánjuk, hogy előbb meggyőződést szerezzen, s az ügykimutatásokat ne keresse másutt, mint az illetékes helyeken, mert a járásbiró ügykimutatását az elnökség utján az igazságügyminiszteriumhoz tartozik felterjeszteni, s ennek a járásbirák meg is feleltek.

Legyen kegyes feltenni a tisztelt kir. it. táblai biró ur rólunk azt is, hogy van annyi bátorságunk, a hátralékkal és nyilt sisakkal bárki elé lépni, ki ismeri a rendelkezésünkre álló csekély munkaerőt; s végül engedje kijelentenem, miszerint a fővárosi járásbirákat, kik a folyvást szaporodó munkahalmaz miatt alig tudnak lélegzeni, egész napjokat, reggel kilencztől egyig, délután háromtól hétig, sőt nyolczig is ernyedetlen munka mellett, folyvást a hivatalban töltik, kiknek sem ünnepjök, sem vasárnapjok; az ily kényelemben élő szakemberektől jött vádak sulyos feladatuk teljesitésében nehezen fogják buzditani; már pedig a kir. it. táblai biráknak inkább az volna a feladatok. Feláldozó buzgalmunkért azt hiszem elismerést, — ez egyetlen jutalmunkat, — de gáncsot egyáltalán nem érdemlünk. Vaszilievits Vazul, belv. járásbiró.

(A birák) rangfokozata és napdijosztályzata roppant recensust keltett, mely még a hirhedt törzskönyvi tapintatos rovatolást is fölülmulja s valószinü, hogy a f. kir. biróságok és kir. ügyészség tagjainak testületi remonstrálását fogja előidézni. A sérelem, mely méltó megütközést keltett, abban áll, hogy a birák a fogalmazói sőt a segédhivatali személyzettel ugyanazon rangfokozatba soroltattak. Eltekintve attól, hogy a kir. törvényszékek birái a táblai fogalmazókkal és segédhivatali igazgatókkal egyenlő rangfokozatba, és a felsőbb birósági tanácsjegyzőknél alantabb rangfokozatba soroltattak; eltekintve attól, hogy az aljárásbirák és kir. alügyészek a segédfogalmazókkal állittatak egyenlő rangfokozatba, — ez eljárás már magában törvénybe ütköző, mert a birói hatalom gyakorlásáról és birói felelősségről szóló törvények különbséget tesznek b i r á k és birósági h i v a t a l n o k o k közt. A törvény ebbeli intézkedése nem jelentőség nélküli üres szószaporitás, hanem kifejezése annak, hogy a b i r ó i h a t a l o m oly különálló állami tényező, melyet a törvényhozás magasztos törekvésében a birói függetlenség biztositásával egyuttal az azt megillető piedestálra emelt. E felfogás magaslatára azonban nem tud emelkedni a mindent saját álláspontja szerint nivellirozó bureaukratia. Mi szükség volt a napdij-osztályozás kiszabása mellett a b i r ó i h a t a l o m gyakorlásával felruházott birói kart a törvényben gyökerező e l s ő, m á s o d és h a r m a d birósági szervezettől eltérő külön rangfokozatba sorolni? Ez ismét az osztrák „Reichsgesetzblatt“-ból meritett bölcseséget árulja el, mely bölcseség annak másolásában áll, de annyira már nem terjed, hogy az ottani viszonyok fejlődését figyelemmel kisérné, mert a most napvilágot látott magy. kormányi rendelet megfelel ugyan a Bach-korszakbeli szabályzatnak, de az lényegesen eltérő törvényes szabályzatot nyert az 1869. ápr. 24-iki osztrák birod. törvényben.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 7. sz. Budapest, 1874. febuár 11.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Váltójogviszonyok conversiója tekintettel egy elvi jelentőségü semmitőszéki határozatra. Dr. Kováts Gyula, köz- és váltóügyvéd urtól. — Az örökösödési eljárás reformja. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — A közjegyzői kényszer kérdése. — Törvénykezési szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Váltójogviszonyok conversiója tekintettel egy elvi jelentőségü semmitőszéki határozatra.

A formal-jogügyletek természetének megfelelő, hogy az ügylet csupán mint formális állhat meg, formalitás és szigoruság correlát fogalmak. Vagy megáll az ügylet mint formális vagy nem, mely utóbbi esetben aztán sem formális, sem formáktól ment ügylet nem létezik, azaz a czélzott, de létre nem jött formális ügylet nem foglalja magában egy más nem-formás ügylet elemeit, más szóval conversio esete nem alakulhat. A mancipatio azért, mivel mint ilyen nem áll meg, nem vehető adásvevésnek; a külsőleg véghezvitt stipulatio — ha például nem római polgárok közt ment végbe s ennélfogva inutilis — a körülményekhez képest nem tekinthető mint kölcsönszerződés. Ez a szoros iuris ratio. Kérdés már most, vajjon a mai jog szempontjából formás szerződéseknél van-e vagy nincs conversionak helye, mire nézve a nélkül, hogy a jogbölcsészeti indokolást megkisérlőnek — a lett dolgokat adjuk válaszul, melyek azt mondják, hogy a formás ügyletek convertálnak, de csak miután a forma-kellékeknek meg nem felelnek, vagyis csupán és egyedül in subsidium. Az öröklési szerződés érvénytelensége esetében (in subsidium) lehet a conversio folytán végrendeletről szó [1] (Ált. polg. törvk. 1250. §.) s igy nincs valamely fél tetszésére hagyva, miként az öröklési szerződés érvényessége esetén szerződésből vagy végrendeletből pereljen, ha az ellenfél bele is egyeznék. A példákkal és elvvel jeleztük az álláspontot, melyet elfoglaltunk, mielőtt a tárgyhoz szólnánk.

A váltó-theoriák közül Liebe formál-elmélete az, mely a tudomány és törvényhozásban egyaránt győzelemre jutott. Összehasonlittatik ma már a váltó a stipulatióval, [2] s a practicus biró sem átalja a közös német váltórendszabály concret jogesetek alkalmábóli fejtegetésénél a corpus iuris civilist allegálni. [3] Ugy hiszszük, hogy a váltó mint formál-ügylet ugyanazon szempont alá eshet, melyet a formál-ügyletek conversiojára nézve a mai jog szempontjából emlitettünk, a mely szerint, ha a váltójogviszony mint ilyen fenn nem áll, jöhet szóba a jogviszony, mint kereskedői utalvány vagy kölcsönszerződés. [4] De nem is lehet ez másként, ha a kétoldalu jogügylet fogalmát szemügyre veszszük. A szerződés, mint két egybehangzó akarat és cselekvés valamely jogi czélra, csak egy eredményt hozhat létre, mert ha több eredmény előtt állunk, ugy többféle az akarat és cselekvés, többfélék a jogügyletek. A ki váltószerződést köt — habár pénzadás hitelbe történik — nem köt kölcsönszerződést. A mai jog enyhébb felfogása a conversio tanával az akarat irányzata helyett az akarat tartalmát is tekintetbe veszi, de nem mehet annyira, miként e tartalmat ismerje el első sorban irányadónak, s a kötött jogügyleteket megkétszerezze, ugy pl. hogy a váltószerződésben in prima linea egyenranguként két jogügyletet, a váltóit és kölcsönszerződésit lássonakként, hogy a szerződő alternative legyen jogositva követelni. Az akarat tartalmát subsidialiter veszi figyelembe ott, hol az akarat merev irányzata hátrányba ejt. Römer jeles értekezésében: „Zur Lehre von der Conversion der Rechtsgeschäfte ueberhaupt und ihrer besonderen Anwendung auf das Wechselversprechen“ következőket mondja: „Wenn das gewollte Rechtsgeschäft nicht gilt, es sind aber die objectiven Erfordernisse eines anderen Rechtsgeschäftes in der betreffenden Willenserklärung vorhanden (az akarat tartalma), so ist es auch ohne den besonders darauf gerichteten Willen der Parteien (az akarat irányzata) als dieses Rechtsgeschäft aufrecht zu erhalten“ stb.

A m. kir. Curia, mint semmitőszék, 1869. évi jul. 27-én 384. sz. a. kelt határozatával kimondotta, hogy:

„a váltóügyek nem tartoznak azok közé, melyeknél a ptr. 53. §-a szerint a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nem lehetne.“ Döntvénytár I. k. 19. l.

Fenti az anyagi jogból meritett elvünk szem előtt tartása mellett az elv helytelensége szembeszökő, ha ez elv ugy értelmeztetik mint kell, hogy t. i. az érvényes váltón alapuló követelés közadósságként perelhető, mert habár az elv ugy a mint az formulázva van, első pillanatra azt sejditeti, hogy itt váltóügyekről van szó, mindazáltal kétségtelen, miszerint a döntvény indokolásából kiböngészhető — igaz ámbár, miként ez is váltóügyekről szól — a fenti elvnek aláhuzva kitüntetett értelme.

Az elvre nézve a döntvény két érvet hoz fel. Az egyik szól: „mivel habár felperes keresetét váltólevélre alapitja is, miután azonban nem a váltótörvényszékek által követett kivételes eljárást kérte alkalmaztatni“ (cui licet quod plus, licet utique, quod est minus), a másik érv pedig: miután „a váltóügyek (?) nem tartoznak azok közé, melyeknél a ptr. 53. §-a szerint a rendes birói illetőségtöli eltérésnek helye nem lehetne“. Lássuk ez érveket egyenként.

[1] Unger: Syst. II. k. 158. l.: „conversio actus iuridia *in subsidium*“.

[2] Apáthy: Magyar váltójogtan.

[3] Swoboda: Praktische Rechtsfälle.

[4] Unger: Die rechtliche Natur der Inhaberpapiere. 90—94 l.

Nem állhat mindenekelőtt azon okoskodás, hogy a ki a váltóeljárás mint többre van jogositva, joggal bir ugyanaz a köztörvényi eljárás mint kevesebbre. Ugyanezt mondja váltótörvényünk szerzője Wildner Ignácz hires commentárjában, a váltóeljárást felperesre nézve privilegialis jognak tekintvén. Ugy tartom azonban, hogy „a törvényhozás akarata — s ez nem Wildner Ignácz commentárja — a törvénynyé vált szövegben önállóságot nyer, különvált létet és független uralmat", s e törvényből azt, miszerint az érvényes váltón alapuló követelés közadósságként perelhető, ki nem magyarázható, ha csak a váltóeljárást privilegiumnak nem kereszteljük ép ugy, mint a miként a törvény helytelen doctrinalis álláspontnál fogva — sily doctrinában törvényhozói akarat ugyancsak nem nyilvánul — privilegiumnak nevezi a forgatmányt.[1] Különben a döntvény elvének szövege előtt adott fejtegetésünkben megvilágitottuk, hogy ha érvényes váltó alapján követelés közadósságként pereltetik, *nem kevesebb, de egész más követeltetik, mint a mire az akarat közvetlen irányult: aliud pro alio.* Egyébként mennyire veszedelmes ezen, a magánjog terén is tulajdonkép csak a követelés mennyiségére vonatkozó, a peres eljárás mint közjog terére átvitt elv, kitünik onnan, hogy egyenesen a peres eljárásban megállapitott különfele birói hatáskörök kijátszására vezet. Nem lesz akkor követelés, melynek számszerü megosztása által ne lehetne a sommás bíróságot forum ordinariummá vásárolni. Nem alterálja e közjogi felfogást, hogy a felek szerződési illetőséget állapithatnak meg, vagy magukat hallgatag az illetőségnek alávetik, mert ez kivétel, sőt ellenkezőleg annyira hat és erős a peres eljárás e jelzett szempontja, hogy a per előtti szerződést sem veszi tekintetbe sok esetben, igy pl a biztositás törvényszerü feltételezvényeinek kimutatása, hogy t. i. a követelés lejárt legyen, hogy a veszély igazoltassék, nem pótolható annak kimutatásával, hogy alperes szerződésileg adta előlegesen felperesnek a tetszés szerinti biztositás jogát. Mondhatni, hogy mig a peres eljárás az illetőségnél enged némileg a közjogi felfogásból, addig a birói hatáskör kérdésénél kivétel nélkül tartja fenn a szabályt, a közjogi jelleget. Tehát még ott is, hol több vagy kevesebbről lehet szó, nem hathat a kevesebb odáig, hogy a birói hatáskört megkerülni látszassék.

De feltéve még azt is, hogy a mi általában szigorubb eljárás, az több, a mi általában véve enyhébb, az kevesebb, s igy ha felperes kevesebb jogot érvényesit, azaz enyhébb eljárást választ, ezt alperes türni tartoznék: e helyesnek elfogadott tarthatlan álláspont sem *feltétlen*, csupán általános, mert in concreto könnyebb lehet néha alperes védekezése a váltói eljárásban, mint a polgáriban, ott ellenvethet egy minutiosus kifogást (igy pl. nevénél az „elfogadom" szó hiányzik), itt e kifogással nem élhet. A váltóeljárás szigora kétélü fegyver, felperes ellen is fordulhat.

A perrendtartás jogok érvényesitésének intézménye. Ha e jogok nem léteznek, az érvényesités módjai is elesnek. A conversio tanával bebizonyitottuk, hogy érvényben álló követelést közadósságként perelni nem lehet, s igy a ptr. szakaszára nem szorulnánk, mert e kérdés nem vág a törvénykezés körébe, hanem az anyagi magánjogba. Részint azonban azért, mivel a semmitőszéki döntvény indokálására kivánunk kiterjeszkedni, részint mert a ptr. szövegében a váltó köztörvény előtti perelhetőségének feltételeit — tehát magát az anyagi jogot — körülirva látjuk: követjük a semmitőszéki döntvényt saját terére.

A ptr. 53. §-ából kiindulva ugy vélné az ember, hogy *váltóügyekben* (nem az érvényes váltókövetelés közadósságként perlésénél, a melyről szó van) a polgári biró is eljárhat, mert e §. az illetőségtöli eltérés tilalmát a váltóügyekre nézve ki nem mondja. Váltóügyekről szólunk és nem érvényes váltókövetelés közadósságként perléséről. Ily nézet a hatáskör és illetőség különböztetésének hiányában szenved. Hatáskör hiányában az illetőség kérdése elesik s innen van, hogy a ptr. ott, hol az illetőségtöli eltérést meg nem engedi, a váltóügyeket nem emliti, mert e téreni hatáskörét a polgári birónak el nem ismeri, s igy csak azon eseteket kellett felemliteni, melyek a polgári biró hatáskörébe esnek ugyan, de az illetőség tőle megvonandó. Hatáskörébe esnek a pesti kir. törvényszéknek a házassági, telekkönyvi ügyek, de nem az ilynemü szegedi ügyek. A ptr. 53. §-a bizonyára csupán azon ügyekről szól, melyekben a *rendes* polgári bíróság illetőségétől eltérésnek nincs helye, de nem vonatkoztatható e szakasz a *kivételes* bíróságokra, a minthogy a bányaügyeket sem emliti e szakasz. A m. kir. Curia mint semmitőszék döntvényének indokolása nemcsak a tekintetben nem bir alappal, hogy a hatáskör és illetőséget egyrészt, a rendes és kivételes bíróságokat másrészt meg nem különbözteti, mert ez esetben csupán azon hibába esnék, hogy váltóügyeket a polgári biró előtt engedne a váltói eljárás szerint tárgyalni, de am. k. Curia mint semmitőszék még tovább megy s kimondja, hogy az érvényes váltókövetelés közadósságként perelhető a biró előtt az 53. §. alapján, az okból, mivel e szakasz a váltóügyeket mint olyakat, melyeknél az illetőségtöli eltérésnek helye nem lehet, nem emliti.

Igen elterjedt nézet, hogy a semmitőszék a formai kérdések foruma, e nézetet nem osztom, nem a ptr. szövegénél fogva, nem a külföldi semmitőszékek hatáskörénél fogva s nem is volna czélszerü a jövőben a semmitőszék hatáskörét a forma kérdésére szoritani, kiterjedtebb hatáskör mellett is barátja vagyok a semmitőszéki institutiónak, ez nálunk is haladást jelez: de hogy a perrend körüli téves felfogás annyira reagáljon az anyagi magánjog terére, hogy a jogügylet körüli alapfelfogást, a conversio tanát megingassa, alig volt előttem hihető. Várva vártam egy ujabb döntvényt, s a helyett, hogy megszülemlett volna, azt vettem észre, hogy jogászközönségünk már-már igen természetesnek találja azt, ha érvényes váltó közadósságként pereltetik. Mint az észjog elvét állitjuk oda a jogmaximát „a kinek szabad több, szabad a kevesebb", miről különben már elmondtam nézetemet.

Hátra van még végül a ptr. 170. §-áról szólni. E szakasz nem csupán a bizonyitás terhe iránt intézkedik (végpassus), de arról is minő feltételek alatt perelhető a váltó köztörvény előtt. „Ha a váltótörvényszék illetősége(?) alá nem tartozó valamely váltó köztörvény utján pereltetik" mondja a törvényszakasz, s ebben látjuk a váltó köztörvény előtti perelhetősége feltételeit. Mert, hogy az idézett törvényszavak ezek által bizonyos feltételeket jelöltek ki, e körülmény eléggé kitünik onnan, hogy azon esetben, ha a váltó akár váltói akár köztörvényi uton tetszés szerint

[1] Hogy különben mily pongyolán bánik el jogászközönségünk e szóval privilegium, erre nézve lásd Ghiczy Kálmán beszédét — tartva az országbirói értekezleten — hol is az mondatik, hogy egyedül a törvénynek van adva azon privilegium, hogy más törvényt eltöröljön, megváltoztasson.

BIBLIOTH. RIGAE * SOCIENT. UNIVERSIT.

perelhető, megelégszik a törvény ilyszerü bekezdéssel: „ha a váltó köztörvényi uton pereltetik".[1] A félnek nincs tehát tetszésére hagyva a perut, mert a logikai prius az, hogy a váltó — mint a törvény mondja — ne tartozzék a váltótörvényszék illetősége alá (helyesebben volna mondva: hatáskörébe), mely az eljárás szempontjából adott körülirás tulajdonkép annyit jelent, ha vagy azért, mert kezdettől fogva érvénytelen vagy mert elévült: a váltó nem váltó. E szavaknak: „ha a váltótörvényszék illetősége (?) alá nem tartozó valamely váltó köztörvény utján pereltetik be", nem adhatjuk azt a jelentőséget, hogy a váltó azért nem tartozik a váltó-törvényszék illetősége alá, mert köztörvényi uton pereltetik be, mivel ily értelmezés a mondatszerkezetet megforditja, a feltételező és feltételezett közti viszonyt félreismeri, s ily törvényhozói akarat a 170. §. második része elé egyszerüen e szavakat tette volna: „ha a váltó köztörvény utján pereltetik be". Ha a 170. §. második az onus probandi iránti része nem a legszerencsésebb szerkezet, ugy e szakasz bekezdése a conversio anyagi jogi tanának igen is megfelelő, s ezen vonatkozásában félreismerhetlen.

A ptr.-hoz közeli viszonyban álló s érvényben volt ideiglenes perrendtartás 120. §-a, mely szerint „die Giltigkeit und Beweiskraft der Wechselbriefe ist nach den Wechselgesetzen zu beurtheilen" kétségtelenné teszi, miszerint érvényes váltó csak váltótörvény szerint s ebből következőleg váltó-bíróság által bírálható el egyedül. Schuster jeles commentárjában polgári biró elötti váltólevél bizonyitó erejét csak az esetre veszi birálat alá, ha váltójogviszony nem létezik.

Eredménye czikkünknek, hogy oly kereset, mely érvényes váltó közadósságként beperlését czélozza ex primo decreto visszautasitandó s a közlött semmitőszéki határozat pedig:

1. Az anyagi jogba csapott át akként, hogy a conversio alaptanát lerontotta.

2. Hogy a ptr. 53. §-a értelmezésénél kettős hibát követ el; először, mert a váltóügyekbeni eljárást a polgári biró által megengedni látszik, s másodszor ez okoskodást indokul véli felhasználni arra, hogy az érvényes váltókövetelés közadósságként pereltethessék.

3. A ptr. 170. §-át tökéletesen ignorálja.

Dr. Kováts Gyula,
köz- és váltó-ügyvéd.

Az örökösödési eljárás reformja.

V.

Az örökség vagy hagyomány átszállása felől a javaslat szerint a biróság bizonyitványt állit ki. E bizonyitvány ha az örökség nem képezi vita tárgyát, az illető érdekelt egyszerü kérelmére, ha ellenben vitás igények forognak fenn, megelőző tárgyalás után történik. Mindkét esetben az érdeklett a netáni ingatlan vagyon átiratását e bizonyitvány alapján maga tartozik eszközöltetni.

A javaslat tehát ezen intézkedéseiben eltért a törvk. rendtartás azon intézkedésétől, mely szerint az örökjog igazolása esetén az örökösödési biróság nemcsak bizonyitványt adott arról, hogy az örökjog igazoltatott, hanem egyuttal az ingatlan vagyonnak az örökösök nevére leendő átiratását is elrendelte.

Ezen intézkedés a telekkönyvi intézmény érdekében igen czélszerünek bizonyult be. Előnyei annál jobban szembetüntek, minthogy valamint az osztrák törvény idején az átadási okirat kiállitása, ugy az idgl. törvénykezési szabályok hatálya alatt a birtokbizonyitvány kiadása által az örökösödési biróság köre épen addig terjedt, meddig azt e javaslat kitüzi, s a nyert jogok telekkönyvi érvényesitése a bizonyitvány alapján az érdekelttekre bizatván, miután ez ujabb költekezéssel volt összekötve, a tapasztalat tanusitása szerint a jogositottak fél uton megállottak, s a telekkönyvi átiratást elhanyagolván, gyakran utódaiknak jutott az ebből származó bonyodalom legombolitása osztályrészül. Mindezen bonyodalmak ugy, valamint az átiratás ujabb költségei mellőztetnek a nélkül, hogy a felek jogaiba illetéktelen beavatkozás történnék, ha a feleknek jog adatik, hogy a hagyatéki birósághál az öröklési bizonyitvány kiállitása iránti kérelemmel az ingatlan vagyon átiratása iránti kérelmet összekapcsolhassák, mely esetben a biróság az örökjog megállapitásával egyidejüleg annak átiratását is elrendeli, s e végett a telekkönyvi hatóságot is megkeresi. Ez a mellett, hogy a feleknek nagy könnyebbséget nyujt, hogy a telekkönyvi bonyodalmakat megelőzi, a biróságnak igen kevés munkát okoz, s azért oly hagyatékban, melyekben kizárólag nagykoruak vannak érdekelve, hatása igen előnyösen nyilatkozik. Még szükségesebb azonban oly esetben, melyekben kiskoruak érdeke forog fenn.

Ezen utóbbi esetben ugyanis a bizonyitvány megszerzése után, a javaslat rendszere szerint kétféle eljárás képzelhető arra nézve, hogy az ingatlanságnak az örökösök nevére leendő átiratása létesülhessen. Vagy a gyám utasittatik az árvaszék által, hogy a vagyon átiratását eszközölje, vagy ezt maga az árvaszék tiszti ügyésze által beadott kérvénynyel eszközli. Mindkettő sulyos nehézségekbe ütközik.

Az elsőre a törvénykezési rendtartás előtti gyakorlat bő tapasztalatokat nyujt. A gyámok az átiratásokat elhanyagolták. A nyilvántartás, hogy vajjon teljesitették-e a gyámok kötelességüket, sok munkával volt összekötve, s gyakran még sem vezetett czélra, főleg azon oknál fogva, mert az árvák csekély vagyona mellett a gyám az aránylag nagy kiadást kimélte, de gyakran a hagyaték csekély értékü ingatlanból állván, rendelkezésére készpénz nem is állott. Ez uton tehát egyik rendszer sem juthatott czélra.

A másik eljárási mód czélravezetőbb lenne, de az árvaügyészekre annyi uj munkát róna, hogy azok azt jelenlegi teendőik mellett meggyőzni képesek nem lévén, szaporitásuk válnék mulhatlanul szükségessé, ha csak ismét annak nem akarnók az árvaügyeket kitenni, hogy ügyészeiknél a hátralékok halmaza tornyosuljon rakásra, s ebből származzanak uj nehézségek.

Indokolt lenne-e főleg a mai szorult anyagi viszonyok között a személyzet szaporitása, vagy ennek mellőztével volna-e indoka a rendes ügymenet megakasztásának, midőn mind e nehézségek elkerültetnek a nélkül, hogy a biró nagyobb munkával terheltetnék, ha kimondatik, hogy az öröklési bizonyitvány kiállitása iránti kérelem a telekkönyvi átiratás iránti kérelemmel összekapcsolható. A javaslat 115. s köv. §§-ait tehát ezen intézkedéssel kiegészittetni vélem.

Midőn a leltár kijavitására vonatkozó nézeteimet előadtam, már kifejezést adtam azon véleménynek, miszerint a hagyatéki eljárás leginkább akkor fog czélra vezetni, ha az lehetőleg egy tárgyalásnál egészen elintéztetik. Ez egyenlő érdeke a feleknek és a birónak.

A javaslat szerint ez oly esetben, melyben birói beavatkozás mellett osztály létesitendő, ki nem vihető.

A javaslat az osztályt csak öröklési bizonyitvány kiállitása után engedi teljesithetőnek. Ez kettős munkát okoz s gyakran az öröklési bizonyitvány kiállitását is megnehezíti.

Az örökösök között az örökség arányára nézve fenforgó vita gyakran az osztálylyal szoros összefüggésben áll, s az egyesség csak a két kérdés együttes elintézése mellett lehető. Csak vegyük pl. azon eseteket, melyekben az örökrészekben egyes leszámitásoknak kell helyt foglalniok. — De főleg azért okoz nehézséget a két kérdés elválasztása: mert azzal a nép a köztük létező szoros összefüggésnél fogva megbarátkozni nem tud, és minden ujabb kisérlet csak a bonyodalmakat fogja szaporitani.

Ki nem tapasztalta volna, ha ily hagyatéki ügyekkel foglalkozott, hogy a birtok egyes részének átengedésétől van gyakran valamelyik örökös által az egyesség feltételezve. Elismeri az egyik a másik által követelt örökrész arányát, ha az neki az ujhegyi szőllőt adja át, s az öreghegyit tartja magának. Ki ne tapasztalta volna, hogy legtöbb esetben nem az arány, hanem az osztály mikénti létesitése forog szóban, s népünk a kettőt egymástól elválasztani képes nem lévén, mig az osztályra emelt kivánságainak teljesitéséről nem biztositattik, az egyességről hallani sem akar, és a biró minden iparkodása, hogy megima-

[1] Igy hangzott a miniszteri javaslat 117. §-a s épen az, hogy a törvényhozás nem igy, de másként nyilatkozott: teszi kétségtelenné a törvényhozás akaratát.

gyarázza miszerint az osztályról csak később lehet szó, füstbe megy, és az egyesség az örökrészek aránya kérdésében sem sikerül, pedig a vitát tulajdonképen nem is az örökrészek arányának meghatározása, hanem az osztály mikénti létesitése képezi. De igényli ezt a telekkönyvi átiratás megkönnyitése is. A javaslat szerint először megállapittatik az örökjog, s annak folytán az örökösök a hagyatéki vagyonra közös tulajdonosokul bekebeleztetnek. Ekkor merül fel az osztály kérdése, melynek elintézése után az egyes örökösökre esett birtokrészek külön bekebelezése igényeltetik. Kétszeres munka, kétszeres költség, mely kétszeres okul szolgál, hogy a telekkönyvi állapot tisztázása elhanyagoltassék.

Mind ennek tagadhatlanul eleje vétetnék, ha birói beavatkozás esetén az örökjog megállapitásával egyidejüleg az osztály létesitése is — természetesen mennyiben a felek ezt kérik — lehetővé tétetnék.

Ezen egyesités folytán a birói teendő is megkönnyittetnék. Az arány megállapitása kérdésének tárgyalásánál a biró kénytelen egész a részletekig megvizsgálni a hagyaték mibenlétét és az örökösök jogviszonyait. Ennek alapján kiadja az örökösödési bizonyitványt. Hónapok, sőt gyakran hosszabb idő multával kérelmeztetik az osztály. A biró régen elfeledte a hagyatéki ügy mibenlétét, és kénytelen lesz előlről kezdeni az egész tárgyalást, s ugy hozni meg végzését az osztályra nézve, melyet akkor midőn az örökjog megállapitása felett folyt vita egy füst alatt könnyen eszközölhetett volna.

Ez n véleményünket azon, a javaslat általános indokolásában is kifejezést nyert nézet sem ingatja meg, mely szerint az osztály tulajdonkép nem tartozik a hagyatéki tárgyalás köréhez. Maga a javaslat szerkesztője érezte, hogy ezen elv merev alkalmazásának mily hátrányos következményei lennének, s azért az osztálynak az örökösödési bíróság által leendő eszközlését megengedte. Ha tehát elismerjük, hogy az elv merev keresztülvitele nem lehetséges, s ennélfogva a hagyatéki eljárás körébe bevonjuk az osztályt is, nézetem szerint nincs reá ok, hogy azt miért ne akként illesztenők be az eljárás keretébe, a hogy az a felek érdekében legkivánatosabbnak mutatkozik, főleg ha általa a birói teendők is kevesbittetnek, és az ügyek békés lebonyolitására nyujtatik alkalom.

Azért is az hiszszük, miszerint az örökösödési eljárásnak csak előnyére szolgálna ha kimondatnék, hogy az öröklési bizonyitvány kiállitásának kérdése az osztálylyal egyesitető, ha a felek azok együttes elintézését akár előlegesen akár a tárgyalás folyamában kérik.

Nem tudjuk az igazságügyminiszteri enquete mily változásokat tett e javaslaton. Annyit azonban tudunk, hogy az alapjában elfogadtatott, mi tekintve a javaslatban foglalt elvek helyességét, magában elég reményt nyujt, hogy legközelebb helyes alapon álló örökösödési rendszerünk lesz, s ez által egy égető baj orvosolva, egy forrón táplált óhaj fog teljesülni.

Adja az ég, hogy mielőbb teljesüljön is!

Zlinszki Imre,
királyi táblai pótbiró.

A közjegyzői kényszer kérdése.

Lapunk álláspontja ezen kérdés irányában t. olvasóink előtt ismert. E napokban dönteni fog e kérdés fölött törvényhozásunk és meggyőződésünk szerint e kérdés eldöntésétől függ az egész intézmény sorsa s jövőbeni hitele. A jogügyi bizottság kisebbsége csakis az ingatlan javak tulajdonjogának átruházása vagy korlátozása iránt kötött jogügyleteket kivánta közjegyzői okiratra szoritani és ez iránt különvéleményt csatolt a jogügyi bizottság jelentéséhez. E különvéleményt és abban foglalt inditványt alább közöljük, bár kevés reményünk van, hogy a képviselőházban elfogadtassék.

Különvélemény a kir. közjegyzőségről szóló törvényjavaslat 54. §-hoz. Alulirottak azon nézetben vagyunk, hogy a közjegyzőségről szóló törvényjavaslat a jogügyi bizottság által szer kesztett szövegezéssel nem egészen felel meg azon magasztos czélnak, melynek elérése végett a közjegyzői intézmény meghonosittatni szándékoltatik. — Mi ugyanis az emlitett javaslatban egy nagy hézagot látunk, mely szerintünk abban áll, hogy a törvényjavaslat nem követel teljes hitelü okiratot ott, hol arra ugy a dolog természeténél fogva, mint a mindennapi tapasztalásból meritett visszaélések meggátlása tekintetéből, főleg azonban a jogbiztosság szilárditása s igazságszolgáltatási rendszerünk tökélesbitése tekintetéből leginkább szükség van.

Értjük az ingatlan javak tulajdonjogának átruházása vagy korlátozása iránt kötött jogügyleteknél.

Azon számos érveket, melyek inditványunk tekintetében pro et contra felhozhatók, ezuttal nem akarjuk felsorolni, illetve megczáfolni. Inditványunk mellett röviden csak azt hozzuk fel, midőn mi az érintett jogügyletek fölött kiállitandó okiratoknál bizonyos alakszerüséget kivántunk, főleg az ország lakosai nagy zömének, — értelmi tekintetben véve — a közép és alsó osztálynak érdekeit tartottuk szemeink előtt.

És miután mi ezen szempontból indultunk ki, a szerzett tapasztalatok alapján szükségesnek láttuk, nem ugyan mint inditványunk ellenei állitják, az akaratszabadságot korlátozni, hanem a szabadakaratból elkövetett cselekvény megtörténtét igazoló okirat kiállitását bizonyos alakszerüségek közé szoritani akkor, ha ezen okirat alapján valaki magának egy ingatlanra vonatkozó dologbani jogot szerezni kiván.

Szükségesnek tartjuk ezt azért, hogy egyrészt a nem annyira értelmes osztály lelkiismeretlen megkárositásoktól vagy megröviditésektől lehetőleg megóvassék, másrészt azonban, hogy törvénykezési eljárásunk javittassék, a közhitel emeltessék.

Inditványunk tehát nem a cselekvési jogképességet vagy az akaratszabadságot akarja korlátozni, hanem csak azt czélozza, hogy a felek szabadakarata folytán megtörtént valamely ténykörülmény, melynek alapján ingatlanra vonatkozó dologbani jog szereztetni szándékoltatik — egy oly hiteles okirat által igazoltassék, mely mindenki irányában teljes bizonyitekot képezzen arra nézve, hogy az okiratban foglalt ténykörülmény csakugyan megtörtént, megtörtént pedig ugy, miként azt a felek maguk akarták vagy kivánták.

Mindazon ellenvetések, melyek inditványunk jogosultsága, kivihetősége vagy czélszerüsége ellen felhozatnak, megczáfoltatnak az ingatlanok eladására vonatkozó régibb hazai törvényeink által, de magának az inditványnak gondos figyelmes átolvasása által is. Csak egy alapos érv hozatik fel ellene, s ez az, hogy inditványunk inkább a telekkönyvi rendtartásba tartozik. — Azonban ezen érvelés is elveszti hatását, ha meggondoljuk, hogy a közjegyzői törvénybe felvétetett több oly intézkedés is, mely inkább az anyagi jog keretébe tartozik.

Ha rendszeres törvénykönyvekkel birnánk, szivesen meghajolnánk ez érv előtt, de törvénykönyvek hiányában épen oly veszedelmesnek tartjuk inditványunk elvetését, mint a minő veszedelmesnek tartották volna inditványunk némely ellenei — s velük együtt magunk is — azt, ha a törvényjavaslat 54. §-ában foglalt czélszerü intézkedések elejtettek volna.

És miután erősen meg vagyunk győződve, hogy inditványunk a törvénybe leendő felvétele nélkül a közjegyzői intézmény életerős gyökeret verni nem fog, miután továbbá meggyőződésünk szerint inditványunk ellen a gyakorlati kivitel szempontjából felhozott — szerény nézetünk szerint inkább — látszólagos nehézségek koránt sem ellensulyozzák azon előnyöket, melyeket inditványunk elfogadása szükségkép maga után vonni fog, mindezen indokoknál fogva inditványunkat azon tisztelettel teljes kérelemmel ajánljuk a tisztelt képviselőház becses figyelmébe, hogy azt elfogadni s elfogadás esetében a jogügyi bizottság által szövegezett törvényjavaslat 54. §-a után 55. §. és 56. §. gyanánt a törvénybe felvenni méltóztassék.

Inditvány

a törvényjavaslat 54. §. után uj §. alatt a következő két szakasz vétessék fel:

55 §.

„Közjegyzői okirat kivántatik az ingatlanok tulajdonjogának átruházása vagy korlátozása iránt kötött jogügyletek telekkönyvi bejegyzéséhez is, a mennyiben az átruházás vagy korlátozás a bíróságok előtt felvett osztálylevelekben vagy peregyezségekben nem foglaltatik.“

„Ily jogügyletekről felvett magánokiratok telekkönyvi bejegyzés alapjául csak ugy szolgálhatnak, ha azok jelen törvény szabályai szerint közokirat erejére emeltetnek.“

56 §.

„Telekkönyvi ingatlanokra vonatkozó jogügyletekről felvett közjegyzői okiratokat kiállitásuk napjától számitandó 8 nap alatt a közjegyző az illetékes telekkönyvi hatóságnak a szabályszerü bejegyzés foganatositása végett bemutatni tartozik.“

„A telekkönyvi kérvények a telekkönyvi rendtartás szabályai szerint szerelendők ugyan fel, azonban a közjegyzőnek a felek különös meghatalmazását igazolnia nem szükséges.“ **Tost Gyula** s. k., **Perczel Béla** s. k., **Steiger Gyula** s. k.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kártéritési jogeset.

„A terhebe ejtett házasságra eljegyzett nőnek, az őt alapos ok nélkül elhagyó jegyese — a teherbeejtés által azt érő vagyoni és erkölcsi hátrányért teljes elégtétellel tartozik, — és az e fejében a hűtlen jegyes által fizetendő kártéritési összeg, a jegyesek vagyoni körülményeinek és társadalmi állásuknak megfelelőleg, a bíróság által állapitandó meg.“

B. J. mint kiskoru leányának gyámja, N. J. ellen, az általa képviselt kiskoru leányával létrejött eljegyzéstől való visszalépés és annak teherbe ejtése által okozott 1580 frt kárösszeg megtéritése iránt keresetet inditván, azon kereseti kérelmet terjesztette elő, mikép alperes, ki kiskoru leányát magának ünnepélyesen nőül eljegyezte, és ezt azután, annak daczára, hogy mint jegyesét elhálásra is elcsábitotta és teherbe ejtette, minden alapos ok nélkül hűtlenül elhagyta s más gazdagabbnak tartott nőt vett el, — a leányának ezen gonosz szándéku eljárása által egész jövőjére gyakorolt káros befolyásából eredő vagyoni és erkölcsi hátránya némi helyreállitása fejében 1500 frtnak, az ünnepélyes eljegyzés folytán tartott lakoma költségei és a bevásárlott ruhanemüeken szenvedett kára fejében 81 frtnak, összesen: 1581 frtnak megtéritésében elmarasztaltassék.

Alperes sem azt, hogy felperes kiskoru leányát mint jegyesét csábitotta el az elhálásra, sem azt, hogy az okot arra, mikép nőül ne vegye, nem szolgáltatott, — nem tagadván, — a kereseti kérelem azon része ellen, mely szerint a teherbe ejtés által felperes kiskoru leányának okozott hátrány megtéritése fejében 1500 frt. megfizetésére köteleztetni kéretett, — azon ellenvetésekkel élt: — hogy az eljegyzés nem tekinthető a házasság megkötésére nézve a jegyeseket terhelő szerződésbeli jogokat és kötelességeket eredményező szerződésszerü ügyletnek, — és igy alperes azért, mivel felperes kiskoru leányát el nem vette, annak jogi sérelmet nem okozott, tehát neki kártéritéssel sem tartozik, a teherbeejtés folytán pedig mást kártéritésképp nem követelhet, mint hogy a szülési költségeket megtéritse, és a gyermektartási költségeket fedezze, minthogy azonban a teherbe ejtett kiskoru még nem szült, azok fejében is még most a kereset helytelenül indittatott.

Miért is a házasságtól való elállás és teherbeejtés miatt követelésbe vett kereseti összeg erejéig alperes annyival kevésbé tartozik kártéritéssel, mivel kártéritésnek csak annyiban lehet helye, a mennyiben a kár már tettleg bekövetkezett és számszerüleg meghatározható, felperes pedig azt, hogy az általa képviselt kiskoru leányát az általa igénybe vett összeg erejéig okkoráig tettleg kár érte volna, nem igazolta, a netalán jövőben mutatkozható képzeleti kár azonban birói megállapitás tárgyát nem képezheti.

Az elsőbiróságilag eljárt soproni kir. törvényszék alperes ellenvetései figyelembe vételével, 1871. évi okt. 26-án 4520. sz. a. hozott itéletében felperest, a teherbeejtés után hűtlenül történt elhagyása miatt követelt kártérités iránti igényétől elmozditotta.

Ellenben felperes felebbezése folytán, a pesti kir. itélő tábla, 1872. márcz. 19-én 5249. sz. a. hozott itéletével alperest „tekintettel arra, hogy felperes kiskoru leányát, daczára annak, mikép azt ünnepélyesen magának nőül eljegyezte és mint jegyesét teherbe is ejtette, mégis alapos ok nélkül hűtlenül elhagyta, és más nővel kelt házasságra, ezen sulyos beszámitás alá eső gonosz szándéku eljárása által pedig az általa elhagyott nő egész életére kiható káros befolyást idézett elő, alperes e miatt a kiskorunak teljes elégtétellel tartozik, és a kártéritésül fizetendő összegnek a peres felek vagyoni viszonyainak és társadalmi állásuknak megfelelőleg történendő megállapitása az eljáró bíróság hatásköréhez tartozik“; a jelzett kártéritési igény alapján, a peres felek vagyoni viszonyai és társadalmi állásukra való tekintettel, felperes részére 1000 frtnak kártéritésképp történendő fizetésére kötelezte.

Ezen itélet alperes részéről felebbeztetvén, azt a m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék, 1873. febr. 4-én 487. sz. a. hozott itéletével, a kir. itélőtáblai itélet által felhozott indokokból annyival is helybenhagyta:

„mert kétségtelen dolog, miszerint alperes az által, hogy azon megállapodásától, melynél fogva magának felperes leányát nőül tanuk előtt eljegyezte, adott szava ellenére visszalépett, s a nevezett leányt a házassági igérot folytán az egybekelést megelőző elhálásra is reá vette, — ugyanazon leánynak jövendő szerencséjére károsan hatott, s igy alperes felperes részére az innen eredő s a másodbiróság részéről kellő mértekben megitélt kárnak pótlásával is jogszerüleg köteles.“

* * *

Az igazságszolgáltatási gyakorlat terén egyike a legszomoritóbb jelenségeknek az, hogy bíróságaink kártéritési jogesetek birálatánál és elintézésénél az osztrák törvénykezési gyakorlat által ezen nembeli jogeseteknél irányadóul elfogadott tulságos bizonylati formalismust és a tárgyalási rendszer szigoru alkalmazását, a hazánkban uralkodott osztrák jogi rendszer kegyeletes hagyományakép rendszerint szinte irányadóul elfogadják.

Igy azon esetben: ha A. megveszi B.-nek buzáját, azt ki is fizeti, és B. a buzát szerződésbeli kötelezettsége ellenére a kikötött időben és helyre nem szállitja, — és igy szerződésbeli kötelezettségét világosan megszegi, — a szerződési jogaiban sértett A. ha csak áruszerzési szerződést nem kötött B.-vel, hiába fogja B. ellen peruton azt követelni, mikép az a buza kialkudott eladási ára — és annak a szállitáskori piaczi ára közötti külömbözet megtéritésére kártéritéskép köteleztessék; mivel bíróságaink ily esetben azt bizonyitottnak nem találván, hogy felperes a megvett buzát szállitás esetében okvetlenül el is adta volna, okszerü valószinüségének történt kimutatásával pedig meg nem elégedvén, felperest az árkülömbözet iránti kereseti követelésétől rendszerint elmozditani fogják.

Igy: valaki haszonbérbe vesz szerződésileg 10. évre egy birtokot, ehhez képest rendezi viszonyait, mindenféle bevásárlásokat tesz, az általa eddig kezelt kisebbszerü birtokát eladja, midőn azonban a kibérelt birtok átvételére kitüzött határidő közelget, arról értesiti a bérbeadó, hogy a neki szerződésileg haszonbérbe kiadott birtokot, miután arra egy alkalmas vevő jelentkezett, eladta, és hogy ennek folytán kész neki, a szerződéstől való elállás fejében, a foglalóképp kezére lefizetett összeget kétszerezve megfizetni.

A bérlő, kinek talán ezen szerződésszegés folytán egész jövője koczkáztatva van, a szerződéstszegő bérbeadó ajánlatával meg nem elégedhetvén, az ellen kártéritési keresetet indit, és abban bérbeadót a neki szerződésszegése által szenvedett kár fejében, okszerü valószinüségre alapitott számitás szerinti összegben a bérlet után reá háromlandott tiszta haszonnak, valamint a bérlethez szükségelt bevásárlások folytán szenvedett veszteségének és okozott költségeinek megtéritésében is, a foglaló kétszeregének megfizetésén fölül, elmarasztaltatni kéri.

Mit fog ezen szerencsétlen bérlő kártéritési perével, daczára annak, hogy felszámitott kára valósága mellett becslő esküjét is ajánlja, és hogy a kártéritésképp fizetendő összeget a bíróság által kéri, az igazolt perbeli körülményeknek megfelelőleg megállapittatni, elérni?

Hosszadalmas bizonyitási eljárás előrebocsátása után talán megitéltetik neki egy része azon veszteségeknek, melyet az által szenvedett, hogy a bérletre bevásárolt marhákat és gazdasági eszközöket ismét eladni kényszerült.

Ellenben annak fejében, hogy a szerencsétlen bérlő elesett a bérlettől, és hogy kisebbszerü birtokát, melyet addig kezelt és melyen addig családjával élt, eladta — és annak folytán családjával tétlenül nagy költséggel városban élni kényszerült — továbbá, hogy elesett azon haszontól, melyre a szerződési bérlet után bizton számithatott, igen valószinüen semmi sem fog neki kárpótláskép megitéltetni: mivel a szerencsétlen azt, hogy a bérletből micsoda haszna lett volna, és hogy az okból adta el birtokát és kénytelenült éveken keresztül családjával költségesen városban élni, perrendszerüleg nem igazolhatta.

A jelzett kétrendbeli kártéritési jogesetbeli példából ugy hiszszük mindenki előtt, kinek jogérzete még el nem tompult, igazoltuk azon állitásunkat, hogy csakugyan igazságszolgáltatási gyakorlatunk egyik legszomoritóbb jelenségét képezi azon törvénykezési gyakorlat, melyet bíróságaink rendszerint a kártéritési jogesetek birálatánál az által követnek, hogy ilyen jogeseteknél is a bizonyitási rendszert szigoruan alkalmazzák, és nem elégesznek meg a kár mivolta és mennyiségére nézve annak a jogaiban sértett fél részéről való okszerü valószinüségnek történt kimutatásával.

Minthogy azonban azon esetre, ha a jogsértésből bekövetkezett kár megtéritése iránti keresetekben a valósággal bekövetkezett kárnak perrendszerüleg és számszerüleg teljesen tör-

tént kimutatásától teszi a biró függővé a kártérités megállapitását, ez igen sok kártéritési jogesetnél annyit jelent, mint a sértett féltől az igazságszolgáltatást megtagadni, holott a jogsérelmet szenvedett az államtól, mint a jogrend őrétől, igazságszolgáltatást követelni jogositva van, — oly esetben tehát, midőn a jogsérelmet szenvedett fél a kárt mennyiségileg önhibáján kivül nem képes teljesen bebizonyitani, a sértő fél által megtámadott jogrend biztositása érdekében is, a kár mennyisége a biró által a kimutatott okszerü valószinüségre is helyesen alapittathatik, és mindenütt, hol a bizonyitási formalismus és tárgyalási rendszer szigoru alkalmazása nem divatozik, mint a franczia és angol eljárási rendszereket követő nemzeteknél, valósággal alapittatik; és ujabb időben felsőbb bíróságainknál azon nézet kezd érvényre emelkedni, hogy „kártéritési keresetekben, ha a szenvedett jogsérelem teljesen be van bizonyitva, a kár mivoltának és annak megtérítésére megkivántató pénzösszeg nagyságának megállapitására, a kimutatott okszerü valószinüség is, egyéb próbák hiányában, szükség esetén elegendő alapul szolgálhat, és hogy szükség esetében a kártéritési összeg mennyiségét, a fenforgó körülményekre való tekintettel, a biró tartozik megállapitani.“

Minekutána pedig a fentebb közlött kártéritési jogeset elintézésénél felsőbb bíróságaink a nézetünkszerint egyedül helyes ujabbkori felfogásból indultak ki, azt ez okból a jogászközönség kiváló figyelmébe ajánljuk.

Örökösödési jogeset.

A „Jogt. Közlöny“ f. é. 4. számában örökösödési jogeset közöltetett oly kijelentés mellett, miszerint Haas Károly felperessége alatt anyja özv. Haas Andrásné ellen ingatlanra nézve öröklési s tulajdoni jog megitélése iránt támasztott perben hozott 1-ső birósági itéletet helybenhagyó curiai itélet jogászi felfogáson nem nyugszik, mert egy a dologhoz már nem is tartozó kérdést tett előtérbe, azon kérdést pedig, melyen a jog sarkallik, teljesen mellőzve eldöntetlenül hagyta. Tekintsük azonban közelebbről s tegyük mérlegre e jogeset döntő körülményeit, és meg fogunk győződni, hogy a kir. táblának megváltoztatott itélete nem indult ki a jelen esetben mérvadó jogalapból, s ugyanazért következményében jogászilag — mint a közlő mondja — s talán méltányosság szempontjából is helyes, de szerintem jogilag nem helyeselhető itéletet hozott. Az elsőbiróság ugyanis a közleményhez képest felperes keresetét megitélte főleg azon okból, mert néhai Haas Mihály szatmári püspök által (ki felperes édes atyjának, néhai Haas Andrásnak testvére volt) ennek gyermekei részére a kereseti birtokot megvásárolván, és nevezetesen kettőre, u. m. felperesre és ennek időközben elhalt Haas Mihály testvére javára bekebleztetvén, ajándékozási czélzata a tanuk vallomása szerint az volt, hogy a jószágban addig, mig Haas Andrásnak életben levő gyermeke lesz, más ne örökölhessen az ajándékozott ingatlanban, s igy az A) alatti szerzési okirat szelleme és szerzés czéljára való tekintettel, az örökség felperest és nem az életben levő anyát mint alperest illeti. Ezen itéletet helybenhagyta a legfőbb itélőszék részint az általa kifejtett azon indokból, mert a kereset alapját tevő A) alatti ajándékozási okmány értelmében a kérdésben levő ingatlan csakis Haas András gyermekei javára szereztetett, részint pedig az elsőbiróság által felhozott indokokból. Mivel tehát ezen utóbbi indokok, melyek közt az is hozatik fel, hogy az A) alatti okirattal szemben és az országbirói értekezlet 10. §-a értelmében alperesnek öröklés czimére alapitott viszkeresete helyt nem foglalhat, a legfőbb tvszék részéről — habár ujra fel nem soroltattak — de itéletének alapjául elfogadtattak: ugyanazért a legfőbb itélőszék azon kérdést, melyen a jog főkép sarkallik, épen nem mellőzte, s igy már az 1-ső bir. itélet indokolásában meghaladott azon kérdést sem hagyta figyelmen kivül, melyen a kir. tábla itélete a törvényes öröklési rend tekintetében nyugszik. Ezekből kitetszik, hogy miután a kir. táblai itélet egészen más jogalapra, t. i. csakis az öröklési rendre van fektetve, az 1-ső és 3-ad birósági itélettől eltérő eredményt is szült. De kövessük a közlemény iróját kedvelt terére, melyen állitja, hogy az A) alattiban a kölcsönös örökösödésről szó sem lévén, hanem a kereseti ingatlan csak Haas András gyermekei javára szereztetvén, az ajándékozó akarata még annak életében oly módon lett tényleg végrehajtva, hogy az ajándékozott jószág tulajdonosául Haas Károly és Haas Mihály örökhagyó egyenlő részben, minden korlátolás nélkül lett bekebelezve, tehát az ingatlan felerészben felperes, felerészben örökhagyó javára szereztetett meg. Ebből aztán a czikkiró — noha az ajándékozónak az A) okirat szellemeből összhangzólag bebizonyitott czélzatát tagadásba nem veszi — azon merész következtetést vonja, mikép e felett, t. i. a telekkönyvileg szerzett jog felett többé határozni sem lehetett, sem nem kellett. Pedig igenis erre — amint kellett is — kiterjeszkedtek az 1-ső és 3-ad bir. itéletek egyedül és épen azon oknál fogva, mert az A) alatti ajándékozási okiratban letett akaratja az ajándékozónak a korlátozás nélküli bejegyzés által hiven nem lett végrehajtva, minthogy ezen okirat tanukkal is begyőzött szelleme és szövege szerint az ajándékozott birtok csakis Haas András élő gyermekeinek tulajdona legyen; itélethozásnál pedig a birót nem a telekkönyvi bekebleztés netáni hézagossága, hanem inkább az ezen bejegyzés alapjául vett okmány helyes értelmezése és alkalmazása szabályozza. Különben mit szólott volna értekező ur ahhoz, ha Haas Andrásnak még több gyermeke született volna az A) okmány hibás nyilvánkönyvi bekeblezése után? Ekkor is ennek a bekeblezésnek sérthetlenségét akarná védeni?

Ezekhez képest az ági és szerzeményes vagyon természete felett jelen esetre vonatkozólag vitatkozni feleslegessé válik, s csak az emlittetik meg röviden, hogy alperes özvegy Haas Andrásné felperesnek mostoha, néhai Haas András második házasságából származott s elhalt kiskoru Haas Mihálynak pedig édes anyja.

Mindezekből egyébiránt tanulságul szolgálhat, hogy nézetkülönbség kivált a kiindulási pont különbözeténél fogva felsőbb itéletek helytelenitésére nem jogosit fel, és pedig annál kevésbé, mert ez uton a Jogt. Közl. f. é. 1-ső számában kitüzött czélt, hogy t. i. törvénykezési szemle közleményei által a hazai igazságszolgáltatás ne compromittáltassék, épen nem, sőt az ellenkezőt fogjuk elérni.

Különfélék.

(A pesti e. f. birák és kir. ügyészek emlékiratának vázlata.)

A hivatalos „Budapesti Közlöny“ f. é. február hó 1-én kiadott 26. számában, a birák és birósági hivatalnokok, valamint az orsz. fegyintézetek, s vegyészi műteremnél alkalmazott államhivatalnokok rangfokozata, és ezeknek, valamint a szolgaszemélyzetnek a kiküldetések alkalmából járó napdij és fuvarilletménye tárgyában egy „szabályrendelet“ tétetett közzé, s nyilvánittatott is azonnal életbeléptetettnek, melyben a királyi táblai pótbirák, s a felsőbb bíróságoknál alkalmazott elnöki titkárok és tanácsjegyzők a VII-ik az e. f. kir. törvényszékek birái, a járásbirák, a kir. ügyészek, a felsőbb bíróságok segéd tanácsjegyzői, fogalmazói s irodai főigazgatói, a kir. főügyészség fogalmazói, az orsz. fegyintézetek igazgatói, s az orsz. vegyészi műteremnél a vegyész ugyanazon kategoriában a VIII., a kir. aljárásbirák, a kir. alügyészek, a kir. legfőbb bíróságoknál alkalmazott segédfogalmazók s a kir. e. f. törvényszékek jegyzői, telekkönyvvezetői stb. pedig a IX. rangfokozatba helyeztetnek.

Ezen szabályrendelet tehát tekintettel arra, hogy a birák és ügyészek rangfokozatának szabályozása a birói hatalom gyakorlását maghatározó, ugy a birák és ügyészek jogelőnyeit s törvényes igényeit megállapitó és biztositó törvényekkel szoros összeköttetésben áll, ily módon és ily alakban oly jogokról rendelkezik, melyek a fenálló törvényekhez képest csak törvényhozási uton s törvény által volnának szabályozhatók.

Nem czélunk azonban ezuttal ezen felsőbb szabályrendelet törvényességének s a végrehajtás jogosultságának közjogi szempontból taglalásába bocsátkozni, miután azt már ezen rendelet is az által, hogy e tárgyra nézve a tözvényhozás további illetékes intézkedését fentartja, különben is feleslegessé teszi.

Minthogy azonban ezen szabályrendelet a magas kormány által történt hivatalos közzététele és életbeléptetése folytán ránk nézve már ily alakjában is különös fontossággal bir, annyiban, a mennyiben az, mint miniszteri előterjesztvény, előre láthatólag a törvényhozótestület elé kerülend, és az által sorsunkra és jogainkra határozó befolyással lehet, mellőzhetlen kötelességünknek tartjuk, nemcsak törvényes jogaink és igényeink, hanem a reánk ruházott hatalom tekintélyének, az igazságszolgáltatás érdekébeni megóvása czéljából, a felállitott rangfokozat helyessége és törvényessége ellen felszólalni, s ezen szabályrendeletnek az illetékes törvényhozótestület határozata előtti életbeléptetése ellen jogorvoslatot keresni.

Minden félreértések kikerülése tekintetéből pedig szükségesnek tartjuk előre bocsátani mindazt, hogy minket e lépésre nem a megsértett hiuság és az üres czim és rang utáni kapkodás,

hanem egyedül e törvény alapján szerzett és az által biztositott jogaink s igényeink előnyeinek, s a legfelsőbb helyről reánk ruházott birói hatalom tekintélyének megvédése és fentartási kötelessége kényszerit — mind pedig az: hogy midőn e rangfokozat ellen felszólalunk s törvényes jogelőnyeinkre hivatkozunk, a legtávolabbról sem czélunk a fölénk vagy velünk egy rangosztályba sorozott birósági segéd és kezelőszemélyzet jogait és tekintélyét sérteni vagy kisebbiteni, s azok rovására hivatalos állásunk előnyeinek fitogtatásával törvény és jogellenesen nagyobb előnyöket szerezni.

Ezen alapon és ezen tekintetből pedig jogaink és igazságunk közös érzetében ezennel nyiltan kijelentjük, hogy a kérdéses szabályrendelet idézett tételeit az érvényben levő törvényekbe ütközőknek, s a törvényhozó testületnek azokban nyilvánitott intentióival, ugy az igazságügyminiszterium eddig követett eljárásával ellenkezőknek, s a törvény által szerzett és biztositott jogainkra, jogelőnyeinkre s az azokból folyó, esetleg özvegyeinkre is átháramolható jövendőbeli igényeinkre nézve sérelmeseknek, s a birói hatalom és tekintélynek minden ok és szükség nélküli lealázása miatt az igazságszolgáltatásra nézve is károsnak és hátrányosnak tekintjük, még pedig különösen azért, mert ezen szabályrendelet egyenesen azokat sujtja, kik az igazságszolgáltatás gépezetében a leglényegesebb tényezők, s a kiknek az ily dolgokra is sokat adó néppeli közvetlen érintkezésük közben a birói hatalom és tekintély fentartása és megvédése nemcsak hivatalos állásuk, hanem az egész igazságszolgáltatás érdekében is elengedhetlen kötelességük.

Okaink s illetőleg sérelmeink pedig a következők:

1. A kinevezési jog gyakorlását szabályozó törvények, tekintettel az ezen jogot gyakorló személyek közjogi állására s az ebből folyó jogok és jogelőnyök törvényes hatályára, mind a törvénykezési, mind a közigazgatási tisztviselők rangosztályozásánál elég világosan megjelölik a felsőbb és alsóbb rangu államhivatalnokok közti főhatárvonalat, a szerint: a mint ezek törvény alapján Ő felségétől a királytól, vagy pedig csak valamelyik miniszter által neveztetnek ki.

A neheztelt szabályrendelet azonban ezen törvényekkel ellenkezőleg s az azok alapján szerzett jogok sérelmével ugy a királyi és miniszteri jogok összetévesztésével és zavarásával, s az elsőknek mint egy hátratételével, a király Ő felsége által a törvény értelmében kinevezett kir. trvszéki és járásbirákat s a kir. ügyészeket a miniszteri kinevezéstől függő felsőbb birósági segéd tanácsjegyzőkkel s fogalmazókkal stb., a szinte Ő felsége által kinevezett albirákat és alügyészeket pedig a felsőbb birószágok segédfogalmazóival, s a trvszéki segédhivatali igazgatókkal stb. egy rangosztályba sorozza, sőt a miniszter által kinevezett birósági segédszemélyzet bizonyos osztályait t.i. a felsőbb birószágok tanácsjegyzőit, elnöki titkárait a király Ő felsége által kinevezett biráknak és ügyészeknek, a segéd tanácsjegyzőket s fogalmazókat stb. pedig az albiráknak és alügyészeknek egy rangfokkal fölébe helyezi.

2-szor Ugyanezen törvények közül az 1871. VIII. és XXXIII-ik tczikk a birói, ügyészi, albirói, s alügyészi hivatalok elnyerhetésénél bizonyos érettségi kort (a 26 év betöltését) s ügyvédi qualificatiót követelnek, mig a birósági segédhivatalokat, u. m. a felsőbirószágok tanácsjegyzőségeit, fogalmazóságait stb. ezen életkornál fiatalabbs az előirt qualificatióval még nem biró egyének is elnyerhetik, s el nyerik.

Ezen törvényes minősitvények tehát, különösen a felsőbb birói állomások elnyerhetésénél a biráknak s ügyészeknek stb. az ugyanazon pályán, s ugyanazon czél felé törekvő, de a mondott qualificatiókkal még nem biró felsőbb birósági tanácsjegyzők stb. fölött már oly jogokat és előnyöket adnak, melyeket ezek korukhoz s a diploma el- vagy el nem nyerhetéséhez képest csak évek mulva s esetleg, ha t. a vizsgán áthatolni nem képesek, soha sem nyerhetnek el.

A törvény ezen rendelete tehát a 1. pontban hivatkozott közjogi törvényekkel összhangzólag szinte kijeleli azon határvonalat, mely a magasabb minősitvényeket igénylő s azért az 1871. VIII. tczikk 2. §-ban külön kategoriákba is sorozott birói és ügyészi hivatalokat, az ezen minősitvényeket még nélkülözhető s ugyanazért azon állomásokra még csak előkészülőknek tekinthető birósági segédhivataloktól elválasztja.

A törvény által követelt ezen minősitvényekből szerzett jogok és előnyök pedig megsértve vannak az által: ha a birói állomásokra még csak előkészülőnek tekinthető birósági segéd- és kezelőszemélyzet az idézett törvényben már tövényesen felállitott kategoriák összezavarásával a birói és ügyészi karba beékelve azokkal egy kategóriába, sőt azoknak fölé is helyeztetik.

De tekintve a biráknak s az állam közérdekeinek képviselésére hivatott ügyészeknek a törvényben körülirt s nemcsak szoros jogi értelemben, hanem a nagy tömeg fogalmai szerint is — a sajátképeni hivatalos rangot képező hatáskörét — a reájuk nehezedő felelősség nagyságát, független önállóságát s elmozdithatlanságát, hogyan is lehet a törvény által követelt birói tekintélynek a nép előtti lealázása s ezáltal a közigazgságszolgáltatás hátránya nélkül a király Ő felségétől nyert hatalomnál fogva, Ő felsége nevében élet s vagyon felett függetlenül igazságot szolgáltató birákat, úgy az állam közérdekeit képviselő s a járásbirákkal együtt még hivatali főnökséggel is felruházott ügyészeket azon felsőbb birósági tanácsjegyzőnek utána, azon fogalmazóval pedig egy rangba helyezni, kiknek a törvény sokkal jelentéktelenebb hatáskört ad, mint egy tvszéki jegyzőnek, a mennyiben t. i. az ülési s tanácskozási jegyzőkönyvek szerkesztése körüli egy és ugyanazon teendőiken felül a tvszéki jegyző a törvény értelmében a bünvádi ügyekben oly nagy fontossággal biró tárgyalási jegyzőkönyveket is szerkeszteni s a sokkal nagyobb képességet, önállóságot és gyakorlatot igénylő bűnvádi vizsgálatokat is teljesiteni tartozik.

3. Hazánkban továbbá az absolut korszak kivételével azon kir. hivataloknál, hol a jogkörök homogen természete, a rang osztályozása megengedte, a rangfokozat és napdijosztályzat megállapitásánál mindig a fizetés nagysága volt a mérvadó.

Ezen elvek nyertek legujabban az 1871. VII. és XXXII. törvényekben is alkalmazást.

Az 1871. VIII. tcz. 2. §-ában ugyanis a kinevezési jogról, a birói minősitvényekről és jog körül szóló törvények tekintetbe vételével, az összes birói és birósági személyzet a főbb kategoriák szerint már bizonyos rangsorozatban osztályozva lett.

Az 1871. XXXII. tcz.-ben pedig ezen osztályozáshoz s a fizetés nagyságához képest már bizonyos rangfokozat is állapittatott meg.

Ezen törvényeknek s a törvényhozó testületnek ebben nyilvánuló intentiójának tehát azon tisztviselők rangosztályozásánál, kik a törvény által szerzett specialis jogaik sérelme nélkül egymás közt rangsorozhatók, a magas miniszterium előtt annyival inkább irányadóknak kellett volna lenni, minthogy ezen szabályrendelet is elismeri, hogy a neheztelt kérdés törvényes szabályozása a törvényhozó testület jogköréhez tartozik.

Ezen törvényeknek s intentióknak figyelmen kivül hagyása pedig az igazságszolgáltatás hátrányára előreláthatólag sok fogalomzavart, visszásságot és bonyodalmat idézend elő.

Mert hogy csak pár esetet hozzunk fel: miként lehetne különösen egy Budapesten alkalmazott birótól, ügyésztől, albirótól s alügyésztől a jelen mostoha visszonyok közt azt várni, hogy ha előbbre jutni kiván, nagyobb fizetését kevesebbel, a király Ő felségétől nyert decretumát egy miniszteri decretummal s a törvény által biztositott nyugdijjal egybekötött elmozdithatlan állását egy miniszteri rendelkezéstől függő állással cserélje fel. Más oldalról pedig, minő viszás dolog volna egy magasabb rangba helyezett, de kevesebb fizetésű tanácsjegyzőt, fogalmazót, vagy segédtanácsjegyzőt stb. a jelen mostoha viszonyok közt mintegy arra kényszeriteni: hogyha magának jobblétet szerezni óhajt, rangelőnyeiről lemondjon s egy nála alsóbb rangba helyezett, de sokkal jobb fizetésű birói, ügyészi illetőleg alügyészi s albirói állomásért folyamodjék.

Hogy pedig az ily visszás helyzet, a hol az előbbrejutás ekként akadályozva, vagy bizonyos viszonyok közt majdnem lehetetlenitve van, a munkakedv elölése által az igazságszolgáltatás merő hátrányára szolgál: tovább fejtegetni felesleges-nek tartjuk.

4. A neheztelt szabályrendelet továbbá ellenmondásban van azon fogalmakkal is, melyek a kérdéses hivatalok jogelőnyeire nézve a magyar igazságügyminiszterek nyilatkozatai és cselekvényei folytán a gyakorlati téren érvényre jutottak.

Köztudomású dolog ugyanis, hogy Horváth Boldizsár időközi miniszter úr a pótbirák szervezésekor a törvényhozó testület előtt kijelenté: hogy azok az elsőfolyamodású törvényszékek biráival egy kategoriában állanak s eléggé ismert tény az is: hogy a legutóbbi kir. táblai birói kinevezéskor az egyszerre kinevezett tvszeki biró az első oszt. pótbirónak elébe tétetett. Ily előzmények után, tehát hogyan történhetnék jogosan az, hogy a tószéki biró a kir. táblai pótbirónál egy rangfokozattal alább helyeztetnék?

Köztudomású dolog továbbá még az is, hogy a törvény-

kezés szervezésekor a kir. táblai pótbirák s a legfelsőbb bíróságnak segédszemélyzete az időközi miniszter által egyenesen felhiva lettek arra, hogy a szervezendő birói állomásokra folyamodjanak.

Ezen felhivásra s az akkor uralkodó fogalmakhoz képest azon hitben, hogy magasabb állásba jutandnak, egy legfőbb itélőszéki elnöki titkár tvszéki bíróságért, egy kir. táblai fogalmazó és tiszteletbeli miniszteri titkár stb. albíróságért folyamodott, és azokra kinevezve is lettek. Ezek tehát ezen szabályrendeletnek a törvénykezés szervezése után két évvel később történt megjelenése miatt még csak most látják, hogy tévútra vezetve s degradálva lettek.

5. Végre még szükségesnek tartjuk felhozni azt is, hogy a velünk ugyanazon fejedelem alatt egyesült osztr. tartományokban is a tvszéki birák és ügyészek az 1869. april 24-én kelt 48 tvczikk 4. §-a által a VII. rangosztályba soroztattak.

A mi pedig nézetünk szerint különös tekintetet érdemel azért, mert a birói hatalom gyakorlására nézve a biráknak a közös fejedelemhezi viszonya itt és ott ugyanaz s a törvény és igazsági s mind a két helyen a közös fejedelem nevében szolgáltatik ki.

A magy. kir. biráknak és ügyészeknek az osztr. tartományok biróinál s ügyészeinél egy ranggal leendő alábbhelyezése tehát nézetünk szerint nemcsak n magyar birói és ügyészi hivatal és tekintély, hanem a magyar kir. Felség jognimbuszának is csak kisebbitésével járna.

(*Végszó.*) Vaszieljevics Vazul Pestbelvárosi jbiró ur a járásbíróságok ügykimutatása felől irt észrevételeimre e lapokban közlött válasza még egy és utolsó felszólalásra ösztönöz.

Mindenekelőtt tiltakoznom kell azon feltevés ellen, hogy e czikk tendentiosus lett volna. Nem tudom honnan magyarázza azt a tisztelt járásbiró ur, s mi indokát gondolhatja e tendentiának? Biztositathatom, hogy az érdekelt járásbiró urak egyikét sincs szerencsém közelebbről ismerni, s ennélfogva személyes érdek nem vezethetett, azt pedig, hogy egyikének állására sem vágyódom, s hogy igy a tendentia ezen indokból sem származott — reménylem a tisztelt járásbiró ur is el fogja hinni.

Nem volt semmi czélom a járásbiró urak önfeláldozó működését vonni kétségbe, hiszen azok szorgalma s képessége köztudomásu. Különösen a belvárosi járásbiró urat ez oldalról a napilapok is minduntalan kiemelik. De épen azért, mert e szorgalmuk folytán nagyitott kimutatás készitésére nem volt szükségük, kétszerte is indittatva láttam magamat, azon fontosságnál fogva, melyet a kimutatásokra helyezni vélek, felszólalni, mert valamint igen örvendetesnek találnám, ha szorgalmukat a vidéki birák követni fognák, oly hátrányosnak tartanám ha kimutatásaik készitésénél is az ő kimutatásaik után indulnának.

Kénytelen vagyok ugyanis a nyilatkozat után is fentartani azon állitásomat, hogy az ügyrendtartásra tekintettel még az elintézett számok tekintetében sem tartom egészen hűnek a kimutatást; épen a folyamatban levő s igy az ügyrendtartás értelmében uj számot nem nyert, tehát a közbeszóló végzésekre nézve csakis a régi szám alatt elintézendő ügyekre vonatkozólag mellőzte a felvilágositást az igen tisztelt járásbiró ur, s ez által épen ott hallgatott el, hol én a kimutatás gyenge oldalára tapintottam.

Egyébként nem vonom — nem is vonhatom — kétségbe, hogy a teljes kimutatás bővebb felvilágositást nyujt, de mert mindenki, s igy a lapok is csak azután itélhetnek, a mi tudomásukra juttatott, czélszerü lenne jövőre az egész kimutatás lényegét, legalább oly fővonásokban közleni, mint azt válaszában tette a járásbiró ur. (x. x.)

(„*Magyar Igazságügy*“) czimü havi folyóiratot inditott meg dr. Löw Tóbiás. Az első füzet a mult hó végén jelent meg következő tartalommal: „Rosz pénzügyek, jó igazságszolgáltatás“ czimü irányczikk a szerkesztő tollából, ki a jogreformi törekvések védelmére kelve, a fogyatkozások okait szintén nem a már létesitett, hanem a hiányzó intézményekben keresi. — „A magy. polg. törvkönyv ált. része“ czimü közlemény Szabó Miklós a kir. it. tábla elnökétől, ki röviden és tárgyilagosan előadva a magánjogi törvkönyv létesitése iránti kisérleteket, mutatványkép közli a kir. it. tábla vonatkozó dolgozatának V-dik fejezetét. — Kozma Sándor kir. főügyész irt a magy. alaki büntetőjog fejlődéséről az utóbbi két évben. E czikk hü tükrét nyujtja a zavart állapotnak, de nem ok nélkül hangsulyozza, hogy a bünvádi eljárás ideigl. szabályozásáról szóló tvjavaslat legalább némi zsinórmértékül szolgál, és mint annak eddigi eredményét tünteti fel: az eljárás elleni számtalan panaszok nagy leapadását; továbbá mutatkozik az a börtönökben, a vizsgálati foglyok aránylag csekély számában és a perek gyors lefolyásában. — Végre közli Hodossy Imre képviselő azon emlékiratát, melyet a polgári házasság tárgyában 1870-ben Horváth B.-hoz intézett. — Ezen értekezéseket követi egy törvénykezési és jogirodalmi rész. Egyuttal megemlitjük, hogy a jövő havi füzet egy nagyobb terjedelmü tanulmányt fog hozni Székely Ferencztől, „börtönügyünk állapotáról“, mely hazai börtönügyünket kimeritő módon, szakavatottan és megbizható adatok alapján fogja ismertetni.

E tartalmas folyóirat tehát méltán megérdemli a jogközönség pártolását és reméljük, hogy nem fog mint a „Jogt. Szemle“ és a „Jog- és államtud. folyóirat“ anyagi támogatás hiánya folytán idejekorán kimulni. Mi részünkről magunk is hozzájárultunk Hoffmann Pál szerkesztése mellett egy terjedelmesebb folyóirat létesitéséhez, és most sem fogjuk elmulasztani ez ujabb vállalat mindenkori tartalmának közlésével az érdekeltséget lehetőleg ébren tartani.

(*Ügyvédi vizsga.*) Jelenlegi zilált viszonyaink előidézésénél kétségtelenül nem csekély jelentőségü tényező volt a protectio, s ha igazságszolgáltatásunk még évekig nem emelkedend azon szinvonalra, melyen annak lennie kellene, egyik főoka a különböző módon gyakorlott protectio. E protectio első sorban már a qualificatio megszerzésénél nyilvánul. Számosak azon panaszok, melyek valamint a decentralisált állam, ugy a centralisált ügyvédi vizsgák tul enyhe volta folytán emeltettek, mi alkalmul szolgál, hogy az illető jelölt látván mily könnyü szerrel bujhat keresztül a vizsgálatokon, a szükséges elméleti ismereteket megszerezni elmulasztja. A miniszterium a helyett, hogy e bajt orvosolni igyekeznék, még előmozditja a protectio által, melynél fogva majd az érettségi vizsga, majd a jogi tanulmányok, majd a törvény által követelt gyakorlati idő engedtetik el, ugy hogy minden 5—6-ik jelölt valamely protectionalis engedményben részesül. — Mindez megrovandó, de tulhaladja mindezen kedvezményeket azon eset, melyet alább közlendünk, s melynek tényálladéka következő: — K. Oszkár jászberényi kir. törvényszéki irodatisztnek az igazságügyminiszter 1872. aug. 12-én 25,917. sz. a. rendelvénynyel kivételesen megengedte, hogy az ügyvédi vizsgát 1873 szept. hóban letehesse. — A kir. tábla K. Oszkár kérelmére e vizsga letételére okt. 14. 15. és 16. napjait tüzte ki, mikor is az a vizsgát megkisértette, de az ügyvédi vizsgálati bizottság által az ügyvédség gyakorlására képesitettnek nem találtatott s kimondatott, hogy az ügyvédi vizsgát csak 6 hónap lejárta után ismételheti. K. Oszkár azonban ugy látszik ismerve magasabb protectióját, ujabban is az igazságügyminiszteriumhoz folyamodott azt kérvén, hogy engedtessék meg neki miszerint a vizsgát a bizottság által kitüzött 6 hónapi határidő előtt letehesse. Mely kérvény folytán az igazságügyi miniszter 1873. nov. 22-én 35,521. sz. a. kelt rendelettel ismét kivételesen megengedte, hogy K. Oszkár az 1873. okt. 16-án megkisérlett ügyvédi vizsga alkalmával ujabb készület végett az illető vizsgáló bizottság által kiszabott 6 havi határidő lejárta előtt 1874. jan. hóban az ügyvédi vizsgát ismételhesse.

Ehhez ugy hiszszük nem szükség commentár. Először már kivételesen engedtetett meg a vizsga letétele, ez okt. 16-án nem sikerült s 6 havi idő jelöltetett ki a bizottság által ujabb készület végett; november 12-én már megengedtetett, hogy a vizsga a hat hó lejárta előtt letétethessék, a helyett tehát, hogy a miniszter belátta volna, hogy először érdemtelenül részesitette K.-t kivételes kedvezményben, mert a mostani tul enyhe vizsgálati rendszer mellett sem volt helyét megállani képes, a vizsgálati bizottságra forditotta a vizes pokróczot, és az azok által készületre kitüzött határidőt meg röviditette, — Minek tüz ki akkor a vizsgálati bizottság haráridőt, ha attól ily eltérés engedtetik? Csak arra volnánk kiváncsiak, hogy mily adatokra alapitotta a miniszter ezen ujabb kivételes engedményét, és mi oknál fogva utasit el majd mást ha oda folyamodik?— Bizony ideje volna már egyszer, ha magunk hibáin okulnánk s azok egyik legveszedelmesebbikével a protectióval főleg ily ecclatans modorban felhagynánk, különben csakugyan hiába tanácskozik 50 bizottság is, tönkre megy igazságügyünk, mihez a sok protectio nem kis mérvben járul.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Mult számunkhoz volt mellékelve Jánosi Gyula ur mag-árjegyzéke.

Kilenczedik évfolyam. 8. SZ. Budapest, 1874. febuár 18.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A birságok reorganisatiója. Dr. Dárdai Sándor urtól. — Adalékok a magyar keresk. törvénykönyv tervezetének birálatához. Dr. Plósz Sándor, kolozsvári egyet. tanár urtól. — Az uzsoratörvények eltörlése mint jogreform. Jekelfalusy Andor, kir. tszéki biró urtól. Jogirodalom. Dietrich Ignácz urtól. — Törvénykezési szemle.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat.

A birságok reorganisatiója.

VI.

Eddigi fejtegetésünkben beigazoltuk, hogy a kormány rendszertelen s terv nélküli müködése lehetetlenité az egységes szerves jogfejlődést s ez uton jutottunk azon conclusióhoz, hogy a fogyatkozások oka nem a már létesitett, hanem a hiányzó intézményekben rejlik.

Senki sem emelheti ellenünk a meddő negatio vádját, mert a negatio terén nem állunk, sőt ellenkezőleg mi az eddigi vivmányainkból egy α-fát sem akarunk feláldozni. Komolyan vesszélyeztetve látjuk azonban nemcsak eddigi vivmányainkat, hanem további törekvéseink sikerét is, ha a kormány eddigi bátortalan tétovázása mellett maradt. Nem elegendő még magában véve a munkálkodás megindítása az egész vonalon, hanem öntudatos czélra törekvő erös akaratra van szükségünk.

A költő pillanatnyi behatás inspiratiójára bizhatja magát, mert övé a képzelet országa az eszményi világban. Nem ugy a törvényhozó, kinek a multat és a jövöt kell a jelen alkotásainál számba venni.

Jogi törvényhozásunk alkotásai ekkoráig többnyire a pillanatnyi benyomás hatása alatt jöttek létre. Eltekintve az országbirói értekezlet rombolásaitól, a polg. törv. rendtartás is a rögtönzés jellegét már ideiglenességében magán hordja, és minden további alkotásunk a birói hatalom gyakorlásáról s a birói felelösségről szóló alaptörvényeken kivül pillanatnyi benyomás hatása alatt kelt. Igy birósági szervezetünk kivitelének rögtönzése egész a juristicium határáig ment; bünvádi eljárásunk szabályozásának rögtönzése a rendeleti uton eszközlött octroyálás határszélére vezetett. Kisebb effectusok mint pl. valamely ecclatans váltóhamisitási eset azonnal meghozza a hirt, hogy az ebbeli eljárás törvényes szabályozása czéljából tjavaslat készül; a mi annál nevezetesebb, hogy a váltó- és büntető-törvénykönyvi tervezetek közzétételének hirével egyidejüleg merül fel. Ugyanezen jélenségeket szüli valamely nagyobb vasuti szerencsétlenség* Szóval kapkodás s rendszertelenség jellemzi törvényhozási politikánkat s midön ezért a képviselőház pénzügyi bizottsága az igazságügyminisztert egy határozott terv megállapitására utasitotta, — mi történt? Nem akarunk érvelni, mert a tények, melyek mindenki előtt ismeretesek, eléggé világosan szólnak. Baljóslatokba sem akarunk bocsátkozni a magánjogi törvénykönyv miként vélt létesitése iránt. Érdekes adatnak tekintjük azonban a mit Szabó Miklós a kir. it. tábla elnöke a magánjogi t.-könyv ált. részének, az általa alakitott bizottság tárgyalásából idéz,* mely szerint mindenekelőtt általános vita fejlődvén ki, egyik tag első sorban a magánjogi törvénykönyv rendszere, beosztása és a jogintézmények legfőbb elvei iránt létrejött megállapodásokról kivánt az igazságügyminiszteriumtól felvilágositást kérni, — ugymond — különben a tárgyalás alatti tervezettel szemközt ugy érzi magát, mint érezhetné magát azon szakember, a kinek birálata alá terjesztetnék valamely monumentális épitészeti münek előcsarnoka, de magának az épületnek sem beosztása, sem arányai nem közöltetnének. A többség elismerte ezen kivánat jogosultságát és kimondotta, hogy a különös részek ismerete nélkül a szükséges összhangzat, a következetes fejlesztés és a szerves összefüggés koczkáztatva van, következve előzetesen az általános rész tartalmát és rendelkezéseinek részleteit sem lehet véglegesen megállapitani.

Habár a többség elismerte is a fentebbi kivánat jogosultságát, — mi ellenkező nézetben vagyunk és azt hiszszük, hogy az általános rész ismerete nélkül nem lehet a különös részek kidolgozásához fogni. A fenti hasonlatot sem tartjuk ezért találónak, mert szerintünk a magánjogi törvénykönyv ált. része az egész törvénykönyv alaprajza. Abban azonban teljesen egyetértünk, hogy már az ált. rész szerkesztésénél kell a létesitendő jogintézmények iránt tisztában lennünk, a mint egyáltalában tisztában kell lennünk az iránt, hogy mit akarunk, mielőtt a kivitelhez hozzáfogunk. Ez azon hiány melyet később enquett utján vagy épen nem, vagy csak nagy nehezen lehet pótolni. Hogy utólag, a magánjogi törvénykönyv egyes részeinek elkészülte után sikesebben juthatunk azon hiányzó megállapodásra, ezt sokan hiszik, de most vitatni nem akarjuk. Erről a közel jövő fog felvilágositást adni, a midön majd azon czél elérése kölcsönös compromissio utján fog megkisértetni. Nem megyünk tehát annyira, hogy az ált. rész tervezeténél már „a különös részek ismeretét“ szükségesnek tartanók, de elhibázottnak tartjuk az oly tervnélküli müködést, melynek sikere az utólagos compromissiok sikerére van fektetve.

A büntető törvénykönyv tekintetében nem leszünk oly nehéz helyzetben, mert először az egy szerző munkája leend, és másodszor anyagát tekintve is nem oly messze elágazó. Daczára annak azonban itt is az előzetes megállapodásokat hasztalan keressük azon csak nehány jogintézmény tekintetében, melyekre nézve az előzetes megállapodások a tervszerü müködés feltételeiként jelezhetők. Ilyen pl. a jövöbeni esküdtszéki eljárás és a követendő börtönrendszer. Már az anyagi bün-

* E tjavaslatok immár előterjesztettek,

* M. Igazságügy I. f. 13. l.

tető törvény egyes részeinél tisztában kell lennünk az iránt, vajjon az esküdtszéki intézményt akarjuk-e? Pauler miniszter urnak azonban sikerült mindekkoráig gondos titokban tartani aziránti nézeteit. Nem hiszszük, hogy Európában lenne még egy igazságügyér, ki legalább e kérdésben szint nem vallott volna.

Nem akarunk ez alkalommal a börtönrendszerek elméleti fejtegetéseibe bocsátkozni, de hogy börtönügyünk rendezése nélkül észszerü és igazságos büntető törvényhozás nem is képzelhető, — ezt minden szakember be fogja ismerni. Hogy pedig mennyivel szükségesebb ez nálunk, hol a börtönügy középkori állapotban van, ezt legjobban megvilágitja a jelen helyzet felderitése. A kir. főügyész elborzadva e helyzeten, még mielőtt a börtönrendszer törvényhozás utján leendő végleges megállapitása bekövetkezhetne, 8 kerületi fogház épitését hozta javaslatba. A kir. főügyészség egyáltalában elismerésre méltó buzgóságot fejtett ki utóbbi években a türhetlen állapotok javitása iránt, de legnagyobb részben legyőzhetlen nehézségek ellen kell küzdenie.

Szolgáljon e helyen csak néhány adat a helyzet felderitésére.

Az emberi egészségnek fentartásához megkivántató légür, orvosi vélemény szerint 600 köbláb vagyis 3 öl Moabit hirneves poroszországi fegyházban fejenként 730, sőt a 2. emeletben 800, k. láb számittatik, és 1843-ki bünt- t. javaslatunk III. R. 350. §-ban 1960 köbláb van fejenként határozva. Ez ellenében volt alkalmunk a kir. főügyészség kimutatásából biztos tudomást szerezni, hogy összes börtöneink légürje 14628 köb öl, s igy a fenti legcsekélyebb légür mérve szerint is, miután az átlagos rablétszám 76005-re megy, 2311 vagyis $^1/_3$ része e. nem helyezhető vagyis egy harmad rész számára nincs meg a börtönhelyiség azon minimuma, mely az egészség fentartására elkerülhetlenül szükséges, s minthogy daczára annak elhelyeztetnek a létező helyiségekben, ennélfogva a rabok nemcsak szabadságukat, hanem egészségüket és életüket is elvesztik. De ez csak általában áll, némely helyen azonban az arány épenséggel megdöbbentő. Ily körülmények közt nem az bir sulylyal hogy mennyi időre veszti el valaki szabadságát, hanem hogy hol kell a büntetést kiállania? Egyik helyen csak a szabadságát, más helyen egészségét és életét veszti mert a szükséges levegő hiánya folytán vére feloszlásnak indul és ha nem is észlelhető halálos következménye a börtönben, de mindenesetre számtalan betegség magvát viszi magával e börtönből. — Szóljunk-e még a munkáltatás hiányáról és ennek ugy anyagi mint erkölcsi hátrányáról? Nem. Már a fentebbi rövid vázlat eléggé igazolja, hogy börtönügyünk rendezése ép oly szükséges mint az anyagi büntető törvény. Elméletileg pedig e kettő egymástól elkülönitve nem is képzelhető. Elkerülhetlenül szükséges, hogy a bünt. törv. könyv tervezete egyik vagy másik börtönrendszer elfogadására legyen fektetve. Igen természetes tehát, hogy az ez iránti előzetes megállapodás feltételezendő; eddig azonban még hirét sem vettük az ilynemü megállapodásnak.

Ime tehát a biróságok reorganisatiojának kérdésével kapcsolatban bemutattuk minden oldalról a tervnélküli munkálodást és kimutattuk, hogy ez uton örökös ingadozás és kapkodás átka fogja üldözni jogreformjainkat, ugy hogy a mit ma alkotunk, azt már holnap halomra dönteni hajlandók, sőt esetleg kényszeritve is lehetünk.

Minden eddigi vivmányunk és igy birósági szervezetünk is nélkülözi a szilárd alapot. Ez alapot nem pótolhatja a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvény, mely tarthatlanná válik, ha az egységes és szerves jogrendszer kiépitésével annak szilárd alapját meg nem teremtjük.

Mi védeni fogjuk eddigi vivmányainkat, de egyuttal hivatásszerü kötelességünk érzetében a reformmunkálatok tervnélkülisége ellen küzdünk!

Dr. Dárdai Sándor.

Adalékok a magyar kereskedelmi törvénykönyv tervezetének birálatához.

IV.

Áttérek az egyes kereskedelmi ügyletek felvételére.

Miután fenebb kifejtett nézetem szerint a ker. jog tárgyilagos körének megállapitásánál a ker. jog iránti szükségletet kell figyelembe venni, igen természetes, hogy az általam felvétetni kivánt ügyletek csak olyanok lehetnek, melyek felvétele iránt szükséglet már jelentkezett.

Az iparszerü kereskedelmi ügyletek közé legalább is a n. k. tkv 271. és 272. czikkeiben felsorolt ügyleteket felveendőknek tartom, természetesen azonban némely a változott rendszer által adott változtatásokkal. Igy nevezetesen a 271. cz. 1-ső és 2-dik pontjában emlitett ügyletek az iparnemek meghatározása szempontjából összefoglalhatók. Az értékpapirok megszerzése és elidegenitése, mint a bankárok üzletében benfoglalt, elmaradhat. [1] A biztositások elvállalása, a hajókölcsönök adása, ugy az utasok és javak tengereni vitelezésének elvállalása systematicus tekintetből inkább a bankárok üzlete és illetőleg a 268. cz-ben emlitett vitelezések mellé volna sorolandó.

Ezen ügyleteken kivül, eltekintve az ingatlanokra vonatkozó ügyletektől, melyek iránt nézeteimet alantabb bővebben kifejtendem, felveendők volnának még a következő ügyletek u. m.:

A mezei ipar kivételével azon termelésre irányzott vállalatok ügyletei, melyek termékeiket természetben vagy át- vagy feldolgozás után iparszerüen elidegenitik, a mennyiben iparukat kereskedelomszerüen folytatják. [2]

A részvénytársaságok és azon egyesületek ügyletei, melyek a kereskedelmi jognak alávettetni szándékoltatnak. [3]

A közraktári ügyletek, melyeket már a tervezet is kereskedelmi ügyleteknek tekint, midőn azokat a III. rész 8. czimében szabályozza s melyek csak elnézésből maradhattak ki a ker. ügyletek sorából.

A biztositási ügyleteket feltétlenül, tehát a kölcsönös biztositást is. [4] Ide sorolandóknak tartanám továbbá még az ingó

[1] Igy a n. k. tkv először olvasott tervezete 2. czikkében l. Völderndorff Comm. I. köt. 31. l. Egyébiránt ugyancsak a 267. cz. 1-ső pontjából az át- vagy feldolgozás melletti adásvevés is kihagyathatnék és czélszerübben a 268. cz. 1-ső pontja mellett emlittethetnék fel, miután ezen üzletek mint iparnemek ugyis tulajdonképen az át- vagy feldolgozásban, nem pedig az adásvevésben állanak. Különösen helyes volna ez akkor, ha e két iparnál a kézmüipar szempontjából eltérő határt nem vonnánk. Ezen eltérő határvonást részemről nem láthatom indokolva, daczára azoknak, melyek Goldschmidt Handb. 46. §. 39. jegyzetben olvashatók.

[2] L. a würtembergi életbeléptetési törv. 4. §-át Hahn-nál az i. h. 22. l. Az öntermelő és az idegen vagy szerzett anyagot feldolgozó gyárak között az 1840. XVII. tczikk 1-ső §-a sem tesz különbséget, ugy mint a régibb osztrák törvények sem, l. az 1811-iki január 26-áról kelt udv. rendeletet, Sonnleithner Handels und Wechselr. §. 31., melynek definitióját a 40-iki törvény is követi. Szükséges-e, hogy az eddigi felfogástól eltérjünk? Azt hiszem nem. Hogy e megkülönböztetés az életnek nem felel meg, világos. Vegyük pl. hogy valaki meszet éget általa öl számra vett mészkövekből és a meszet iparszerüen eladja, ő kereskedő, ha ellenben a kőbányát bérbe veszi, vagy ha az tulajdona, akkor nem kereskedő. (L. Hahn Art. 275. §. 2. Anschütz Comm. Art. 271. 7. j.) A n. k. tkv szerkesztése alkalmával az öntermelés végképi kizárására azon indok hozatott fel, hogy a nagyobbszerü öntermelés főbb esetei ugyis a kereskedelmi jog alá esnek, mert a termelők a termeléshez szükséges beszerzések folytán ugyis kereskedőknek fognak tekintetni. L. Kräwel Comm. 332. l. elején. Goldschmidt Gutachten 21. l. Ezen indok egészen elesik, mert hamis. L. Hahn II. köt. 18. l. és Goldschmidt Handb. §. 47. 34. j. Az öntermelésnek bizonyos korlátok közt a ker. ügyletek közé való felvételét egyébiránt több iró is helyesli, igy Goldschmidt Gutachten az i. h. (ki azonban Handelsr. §. 41. 16. j. előbbi nézetét visszavonja), Anschütz és Völderndorf Comm. a 271. cz.-hez 3. j. Endemann Handelsr. §. 5. 13. j.

[3] Ha egyszer ezen társulatokat kereskedőknek tekintjük, az általuk kötött ügyleteket is fel kell vennünk a ker. ügyletek közé, hogy a felsorolás tökéletes legyen. Igaz ugyan, hogy az ügyleteknek ezen subjectiv meghatározása különösen veszi ki magát, de az el nem kerülhető és nem volt már a n. k. tkvben sem elkerülhető, — pl. Geschäfte der für den Transport von Personen bestimmten Anstalten.

[4] A kölcsönös biztositások csak azért hagyattak ki a n. k. tkvből, mert azoknál a nyereségi szándék hiányzik, l. Kräwel Comm. 325. l. VII. Hogy a nyereségi szándék nem lehet irányadó, fenebb igyekeztem kimu-

dolgoknak iparszerü bérbeadását, hol az ingó dolgok megszerzése egészen közömbös volna és végre ingó dolgok iparszerü elárverezését. [1]

Az absolut ker. ügyletek közé nézetem szerint felveendők volnának mindenekelőtt az ingó dolgok és értékpapirok megszerzését vagy elidegenitését tárgyazó visszterhes szerződések, vagy ha ugy tetszik ezekre nézve kimondandó volna, hogy azok a ker. törvkv III. részében foglalt szabályoknak vannak alávetve, a mennyiben e szabályok nem különösen az iparszerü kereskedelem ügyleteire vonatkoznak.

A mennyiben azonban ezen inditvány nagyon is általánosnak találtatnék, az absolut ker. ügyletek közé legalább is a következő ügyleteket tartanám felveendőknek u. m.:

1) Részvények, állampapirok és egyéb a kereskedelmi forgalomra szánt értékpapirok vétele vagy egyébkénti megszerzése, valamint eladása vagy egyébkénti elidegenitése. [2]

2) A most emlitett tárgyak kihagyásával, a n. k. tkv 271. cz. 1-sö pontjában foglalt ügyletek annak szövegezése szerint.

3) Áruk vagy más ingó dolgoknak eladása vagy egyébkénti elidegenitése, ha azok átadására a jövőben meghatározott idő köttetik ki, — vagy legalább is helyettesithető (nem pedig elhasználható, l. Unger Syst. §. 50 végén) ingó dolgoknak eladása stb. [3]

4) Biztositási szerződések. [4]

Ezeket akartam az egyes kereskedelmi ügyletekre vonatkozólag megjegyezni. Korántsem tartom ezzel a tárgyat kimeritettnek. Ha azonban itt a soraim kezdetén kikötött szabadsággal élek, ez leginkább azért történik, mert a tervezetnek egy oly intézkedését tartom szükségesnek bővebben megvilágitani, melynek birálatánál az idegen irodalom termékei nem állanak oly kiterjedt mértékben rendelkezésünkre, mint az eddigieknél és a mellőzötteknél. A tervezetnek az ingatlanok iránt kötött ügyletekkel szemben elfoglalt álláspontja az, mire czélozok. [5]

A mint ismeretes a n. k. tkv 275. czikkében azon általános szabályt állitja fel, miszerint ingatlanok nem tárgyai a kereskedelmi ügyleteknek, és a mint alantabb látandjuk a kereskedelmi ügyletek az ingatlanok tekintetében még ezen általános szabályon tul is korlátolva vannak.

Ha a tervezet általános indokaiban a 13-ik l. a n. k. tkv részbeni korszerütlenségének indokolásaul azt olvassuk: „eltekintve — a dolgok minőségéből meritett és nem indokolható kizárásoktól — melyek a haladó kor igényeivel szemben kirivó ellentétet képeznek“, — ha továbbá a 268. czikknél hivatkozott 43. czikk indokaiban azt olvassuk: „Ez intézkedés abban találja indokolását, hogy a n. ker. törvény az oly ügyleteket, melyeknek tárgyát ingatlanok képezik, a kereskedelmi forgalmon kivül esőknek tekinti. E felfogás mely a maga idejében jogosult lehetett, ma — legalább nálunk — a gyakorlatban támogatást nem találhatna stb.“ — azt volnánk hajlandók hinni, hogy a tervezet szemben a n. k. tkvvel szakitani akar azon traditionalis felfogással, mely az ingatlanokat az ingóktól jogi minőségük tekintetében élesen elválasztotta. Mert mit értsünk egyebet a nem indokolható, a haladó kor igényeivel kirivó ellentétet képező kizárás megszüntetésének igérete alatt. Azt kell hinnünk, hogy a tervezet egy modern elvet, a csereértéknek a forgalombani tulsulyát akarja a ker. jog terén érvényre emelni.

Ezen pontból kiindulva feletto csalódunk, ha a tervezetben ennek megfelelő intézkedéseket keresünk. Elvi ellentétet a n. k. tkvvel szemben nem találunk, csak egy szerény kivétel az, mit a tervezet nyujt.

A szabály a terv. 271. czikkében foglaltatik és következőleg hangzik „Azon szerződések, melyek ingatlan javak tekintetében köttetnek, kereskedelmi ügyleteknek egyedül a 268. czikkben érintett feltétel mellett tekinthetők.“ Tehát e czikk, melynek kétségre alkalmat adó szövegezésére alantabb visszatérendünk, szabályul az ingatlanok kizárását állitja fel és csak egy kivételt enged. [1] Ezen kivétel a 268. cz. 2) pontjában foglaltatik, mely szerint a mennyiben iparszerüen folytattatnak, ker. ügyleteknek tekintendők ingatlan javaknak forgalombahélyezése vagy bármikénti értékesitése, illetőleg az erre vonatkozó ügyletek.

A tervezet álláspontjának megvilágitására mindenekelőtt azon hatályt fogjuk vizsgálni, melyet ezen általam szerénynek állitott kivétel, 1. az egyes, ekként a kereskedelmi ügyletek közé felvett ügyletre és 2. a kereskedelmi jog körére általában gyakorol.

A tervezet egyik irányban sem intézkedvén világosan, szándékának kideritésére kissé hosszadalmas utat kell választanunk. Azonban a kérdések fontossága megkivánja, hogy azokkal tisztába jöjjünk, még pedig igen természetesen lehetőleg alaposan.

Lássuk tehát először is az első kérdést, mely határozottabb alakba öntve, ekként hangzik: mennyiben nyerhetnek a tervezet III. részében foglalt szabályok az ingatlanokat tárgyazó kereskedelmi ügyletekre alkalmazást? Feladatunk határait továbbá még szükebbre szorithatjuk. A szabályok, melyekről itt szó lehet, csak a III. rész első czimében foglalt általános és második czimében foglalt, a vételt tárgyazó szabályok lehetnek. [2] Ezek közül ismét előre kizárhatjuk azokat, melyek határozottan ingó dolgokról vagy követelésekről intézkednek.

Az ekként fenmaradó egész általánosságban tartott szabályok alkalmazhatóságának kérdésében a tervezet absolut hallgatásával szemben három lehetőség kinálkozik: a tervezet vagy 1. minden általánosságban tartott szabályában az ingatlanokról is akart intézkedni, — vagy 2. az ingatlanokról egyáltalában nem akart intézkedni, vagy végre 3. minden egyes szabálynak alkalmazhatóságát önálló kérdés tárgyává akarta tenni.

Az első lehetőséget azonnal kizárhatjuk.

Nem szenvedhet ugyanis kétséget, hogy a tervezet a fenálló telekkönyvi rendszert érintetlenül hagyja. Az ellenkezőnek felvétele már csak azért is lehetetlen, mert a telekkönyvi rendszer mellett egy más, a dologbani jogok szerzésére stb. vonatkozó rendszer formailag fenn nem állhat. Ha a telekkönyvi rendszer a kereskedelmi forgalmat illetőleg hatályon kivül he-

tatni, l. Goldschmidt Handb. §. 49. szintén helyteleniti ezen ügyletek kihagyását: „Andererseits besteht nicht überall eine scharfe Grenzlienie zwischen der einseitigen und gegenseitigen Versicherung. Auch die letztere geschieht häufig zu Handelszwecken, auch ihrer hat sich dit Handelssitte bemächtigt, ihr Geschäftsbetrieb geschieht in den Formen des kaufmännischen Verkehrs, und es wäre zwakmässiger gewesen, wie man alle Arten der Prämien versicherung den Handelsgeschäften zugezählt hat, so auch die gegenseitigen Versicherungen nicht auszuschliessen“. L. Goldschmidt Gutacht. 21. l. és különösen Anschütz Comm. a 271. cz.-hez 24. l.

[1] Sem az egyik sem a másik ipar nincs a n. k. tkv szerint a ker. jognak alávetve. Különösen az utóbbi, nem ingó dolgoknak megszerzése isméti elidegenitési szándékkal, mert az elárverező nem szerzi meg az elárverezendő tárgy tulajdonát, nem bizomány, sem pedig nem ker. ügyletek közvetitése az, mert a tárgy tulajdonosa részéről az elárverezés nem ker. ügylet. Mindkét iparüzlet több ker. jog által a kereskedelem körébe vonatik (l. Thol Handelsr. §. 13. végén) és mindkettő, különösen pedig az utóbbi a kereskedelmi jogot tényleg szükségli Ha egyébiránt ingó dolgok eladása ker. ügyletnek tekintetnék, az utóbbi ipar különös felemlitése szükségtelen volna.

[2] Ezen ügyletnek a n. k. tkvbe való felvétele több oldalról sürgettetett. L. Goldschmidt Gutachten 20. l. Handelsr. §. 47. 32. j. Anschütz Comm. Art. 271. 28. j. stb. Annak kihagyására nézve maga Goldschmidt Handelsr. az i. h. kénytelen megjegyezni „Principiell ist die Entscheidung vollkommen richtig, hingegen practisch um so bedenklicher“. Ha csak ezen egy, általában helyeselt ügyletet a ker. ügyletek közé fel akarjuk venni, a n. k. tkv rendszere tarthatatlan, mert minő ipar legyen az, melynek kriteriuma abban áll, hogy mindig vesz vagy elad

[3] A n. k. tkv 271. cz. e 2-ik pontjának általánosabb szerkezete iránt tett javaslatok és inditványokra nézve l. különösen Goldschmidt Handelsr. 48 §. 1. j. Az utóbbi módositvány azon eltéréssel, hogy az csak adásvevésre van szoritva, az 1844. VI. tczikk szerint is feltétlen ker. ügyletet képez. (nálunk nem szokott tekintetbe vétetni, hogy ezen ügylet csak helyettesithető dolgok iránt köttethetik, de l az i. t. cz. B 2. §-át, c) annak pontosan meghatározott mennyisége, d) minősége.) Itt is kérdés, vajjon szükséges-e az eddigi jogtól eltérni? Ha már a szállitási szerződést nem akarjuk feltétlenül ker. ügyletnek tekinteni, leghelyesebb ezen ügyletet a tárgyak oly minőségéhez kotni, melyet azoknak a forgalom ad, és mely minőségben azok kiválólag a forgalom tárgyai.

[4] A hajókölcsönok és személyek vagy javak tengereni szállitása iránti ügyletek, mint absolut ügyletek a tengeri jogba tartoznak. Nagyon messze megy Endemann Handelsr. §. 5. 15 j., ha a n. k tkv 271. cz 4-ik pontjáról azt mondja: „uber diesen nur das Seerecht angehenden Satz“ etc., mert a mennyiben ezen ügyletek a kereskedői minőséget megalapitják, azok az általános kereskedelmi jogba is tartoznak, sőt formailag, a mennyiben t. i. a kereskedelmi ügylet elnevezés fontos, azok mint absolut ügyletek is ide sorolhatók, csakhogy persze nincsenek egyedül a n. k tkv IV. könyvében foglalt szabályoknák alávetve

[5] E kérdést részletesen tárgyalni annyival inkább szükséges, mert a tervezet idevágó intézkedései ugy látszik feltétlen helyeslással találkoznak, l. Matlekovich a „Jogt. Kozl.“ 1873. évi 34. sz. és Herich a „M Themis“ 1873. 22. sz.

[1] Ezen czikk indokai nem adják vissza annak horderejét; nem is a czikk lényegét, a szabály felállitását, hanem az egyszer már indokolt kivételt indokolják.

[2] Elvileg a bizományról szóló szabályok is alkalmazást nyerhetnének, de e telekkönyvi rendszer és átruházási illeték miatt a bizomány ingatlanok tekintetében nem számithat elterjedésre.

*

lyeztetnék, ez egyenlő volna a telekkönyvi rendszer tönkre tételével. Ezt pedig a tervezet nem akarhatta és nem is szabad akarnia. De a tervezetnek e részbeni ártatlanságáról annak 322. czikke és indokainak némely kitételei is tanuskodnak. A 322. cz. ugyanis nyiltan kimondja, hogy a telekkönyvileg biztositott követelések elzálogositására nézve, a telekkönyvi rendtartás szolgál irányadóul. Ha már e czélra fentartatnak a telekkönyvi rendelet szabályai, kétségtelenül ugyanaz szándékoltatik egyéb sokkal fontosabb tekintetekben is. Ugyanezen czikk indokai továbbá kimondják, hogy a kereskedelmi törvény az érintett és általánosan kötelező szabályoknak nem derogálhat. Továbbá a kereskedelmi ügyletek megkötésére vonatkozó czikkek indokolásául a 397. oldalon az mondatik, hogy „az ujabb törvények a szerződések érvényességét általában bizonyos alakszerüségekhez nem kötik, s kivételt csakis a telekkönyvezett vagyonra nézve tesznek. A jelen tervezetnek már azért is az ujabb törvények intézkedéseihez kellett csatlakoznia stb.“ Ugyanez még világosabban kimondatik a 378. cz. indokaiban: „az ingatlan javak iránt keletkezett vételeknél — ez alakszerüségek alól, a dolog természete szerint, a kereskedelmi forgalmat sem lehet felmenteni.“

Ezekből tehát világos, hogy a tervezet a telekkönyvi rendszert és az azzal összefüggő jogszabályokat érintetlenül kivánta hagyni, és hogy ennélfogva egész általánosságban tartott intézkedései ingatlanokra kötött kereskedelmi ügyletekre nem nyerhetnek alkalmazást, ha és a mennyiben a telekkönyvi rendszerrel ellenkezésben állanak.

Ha ezek után szem előtt tartjuk azt, hogy a kérdéses kereskedelmi ügyletek ép a forgalmat legközelebb érdeklő tekintetekben, t. i. a forgalom könnyüségét érdeklő tekintetekben nem vonatnak a specialis kereskedelmi jog intézkedései alá, nem uraltatnak a kereskedelemnek sajátszerü viszonyain alapuló jognézetek által, önként azon feltevéshez jutunk, hogy talán a tervezet egyéb, az emlitetthez képest mellékes tekintetekben sem akarta az ingatlanok iránt kötött jogügyleteket szabályainak alávetni.

Ezen általunk második helyen felállitott lehetőség mellett és egyszersmind a harmadik lehetőség ellen még a következő érvek harczolnak.

A tervezet kérdéses szabályaiban egyetlen egyszer sem emlékezik meg az ingatlanokról, [1] mig az ingók különböző nemeire részletesen kiterjeszkedik. Már pedig ha a tervezet az ingatlanok iránt kötött ügyleteket szabályainak alá akarja vetni, ezen irányban nem szabad hallgatnia, a sok esetben felette bonyolódott kérdést nem szabad nyitva hagynia. A hallgatás itt okszerüen csak nemakarásnak értelmezhető. [2]

Továbbá kimutatható az, hogy a tervezet ott, hol a jogügyletek tárgyairól egész általánosságban intézkedik, ezek alatt csakis az ingókat akarja érteni. Eltekintve ugyanis a telekkönyvi rendszerrel összeütközésben álló és több kétes értelmü, de helyesen csak az ingókra vonatkoztatható czikkektől, világosan elénk tünik e szándék a tervezet 377. czikkében, melynek egyébiránt inkább az ált. magánjogi törvényben volna helye. Itt az adósnak a késedelmes hitelező ellen jog adatik, és illetőleg az indokok értelmében, hogy a késedelem hátrányait magától elháritsa, kötelességévé tétetik, miszerint a letéteményezésre nem alkalmas és csak költségekkel megőrizhető teljesitési tárgyakat, a hitelező előleges sikertelen felszólitása után, kereskedelmi alkusz közbejöttével szabad kézből eladja. Hogy ezen szabályt ingatlanokra alkalmazni felette visszás volna, elég megemliteni. De hogy a tervezet a teljesitési tárgyak általános kifejezése alatt itt csak ingókat akar érteni, abból is következik, mert kérdéses intézkedését a szász ptkvnek szószerint idézett 757. §-ából meriti, ez pedig végpontjában világosan mondja „und wenn es sich um ein Grundstück handelt, nach vorgängiger Anzeige bei dem Gerichte der belegenen Sache, dasselbe verlassen“. Nem képzelhető, hogy a tervezet, ha az ingatlanokról is akar intézkedni, ezen előtte fekvő czélszerü intézkedést át nem veszi, és mégis az indokok végpontja azt mondja: „a most érintett intézkedés annál nagyobb jelentőséggel bir, mert az mint *általános szabály*, minden oly esetben teljes (?) alkalmazást nyer, melyre a jelen törvény specialis intézkedést nem tartalmaz“. Ezen ellenmondás csak abban találja feloldását, hogy a tervezet az ingatlanok iránt kötött jogügyletekről egyáltalában nem akar intézkedni.

Meg van még továbbá a következő érvelés is engedve.

A tervezet III. részében többször emlékezik árukról. A mint általában ismeretes, az áru fogalma nem határozottan körvonalozott, hanem mindig a kereskedelmi ügylet fogalmától függ. Áru az, a mi felett a kereskedelmi ügylet köttetik, vagy legalább ha a fogalmat szükebb értelemben veszszük, a kereskedelmi ügyleteknek szokásos tárgya. Kétségtelen tehát, hogy ha az ingatlanok forgalombahelyezésére irányzott ügyleteket kereskedelmi ügyleteknek tekintjük, az ingatlant is árunak kellene tekinteni. Már pedig a tervezet szólásmódja áruk alatt egyedül ingóságokat ért, igy a 267. cz. 1-sö pontjában, melynek indokaiban az ingóságok plane nemként, az áruk pedig fajként emlittetnek, a 341., 343., 403., 404. stb. czikkekben. Ellenben egy helyen sem lehet kimutatni, hogy a tervezet áru alatt ingatlant is ért. Tehát a tervezet az ingatlant nem tekinti kereskedelmi ügylet tárgyának.

A tervezet rendszeréből ezek szerint az tünik ki, hogy a tervezet az ingatlanok iránt kötött jogügyleteket nem akarja a III. részben foglalt szabályoknak alávetni, vagyis más szavakkal ezen irányban nem tekinti azokat kereskedelmi ügyleteknek. Ezen eredmény elismerem paradoxnak tünik fel, különösen akkor, ha figyelembe veszszük, hogy a tervezet a német k. tkv rendszerét követi, mely a kereskedelmi ügyletek fogalmának megállapitásánál külsőleg álláspontot cserél, és azokat egyedül a kereskedelmi ügyletekről szóló rész szempontjából látszik megállapitani.

Azonban ezen ellenérv erejét veszti, ha a tervezet ezen intézkedésének történeti okára, az occasio legisre tekintünk, mi által egyszersmind meg lesz magyarázva az is, hogy miért akarja tehát a tervezet a 268. czikk 2. pontjában emlitett ügyleteket ker. ügyleteknek tekinteni.

Ismeretes, hogy léteznek nálunk ugy mint másutt is vállalatok, különösen társulatok alakjában, melyek iparszerüen ingatlanokkal speculálnak. Ezen társulatok, melyek nálunk eddig is kereskedelmi társaságoknak tekintettek, külsőleg egészen kereskedelmi üzletek jellegével birnak (handelsmässiger Betrieb). Az ily üzleteket nem akarta a tervezet csak azért, mert iparuk tárgyát ingatlanok iránt kötött ügyletek képezik, a kereskedők sorából kizárni. És hogy ez lebegett szeme előtt, világosan kitünik a 43. czikk indokaiból, melyek a kérdéses ügyleteknek a kereskedelmi ügyletek közé való felvételét egyedül indokolják, és melyekben az egyedüli indok az „ma már nem tartoznak a ritkaságok közé azon vállalatok, melyeknek főtárgyát ingatlan javak forgalombahelyezése vagy egyébkénti értékesitése képezi“.

A tervezet tehát az ingatlanok iránt kötött bizonyos ügyleteket csakis azon szempontból tekinti kereskedelmi ügyleteknek, hogy azok alapügyletekül szolgálhassanak. Ezen felvétel által tehát nem a III. részben szabályozott kereskedelmi ügyletek körét, hanem a jogilag szabályozott kereskedelem körét akarta kiszélesbiteni.

Nevezetesen tágabb kört fognak be a tervezet szerint a 268. cz. 2-ik bekezdése és 269. cz., mint a n. k. tkv megfelelő czikkei. Ehhez járul, hogy a tervezet szerint az ingatlanok iránt kötött ügyletek bizonyos esetekben formailag kereskedelmi ügyleteknek tekintetnek és igy ott, hol csupán azon kérdés kerül elbirálás alá, hogy mely ügyleteket nevez a ker. tkv tervezete ker. ügyleteknek, ezen ügyletek is oda sorolandók. Ugyanazon szempont ez, melyet fenebb, a n. k. tkv szerinti ker. ügyletek és a ker. jog szabályainak alávetett ügyletek közötti különbség tekintetében kifejtettem. Hatályos nevezetesen az ingatlanok iránt kötött ügyletek kereskedelmi minősége akkor, midőn a ker. ügyletek közvetitésének és a bizománynak, mint iparüzleteknek köréről van szó. Ugyancsak tágul ez által a ker. ügyletek kötésére való felhatalmazás köre (terv. 303—306. cz.), csakhogy persze itt ismét a 303. cz. (a megbizás érvényességéhez határozott alak nem kivántatik) és a telekkönyvi rendt. összeütköznek.

Ezzel egyszersmind megfeleltünk a fenebb felvetett második kérdésre is.

Ha egyszer tisztában vagyunk azzal, hogy a tervezet az ingók és ingatlanok forgalma között fenálló különbséget nem akarta megszüntetni, azon eredményre kell jönnünk, hogy a kérdéses 268. cz. 2. pontjának hatálya a n. k. tkv és különösen az annak kiegészitését képező ujabb törvények hatályától gyakorlatilag igen csekély eltérést mutat.

[1] Mert a 322.cz. a telekkönyvileg biztositott követelésről, tehát ingó vagyonról szól. Egyébiránt természetes, hogy itt csak a tervezet szövegéről szólunk, az indokokban foglaltak nem válnak törvénynyé.

[2] Lehetetlen volna ezt feledékenységnek declarálni, ez ellen nemcsak az szól, hogy a tervezet másutt pl. a 30., 43. s 101. czikkekben az ingatlanokról világosan megemlékezik, hanem az is, hogy az indokok több helyen meghazudtolják e feltevést.

Csak arra akarok hivatkozni, hogy az 1870. évi jun. 11-iki bir. törvény értelmében azon részvény- és betéti részvénytársaságok is, melyek üzletének tárgyát bármely ingatlanok iránt kötött jogügylet képezi, kereskedőnek tekintendő. Ha tekintetbe veszszük, hogy egyesek ingatlanok forgalomba helyezésével vagy egyébkénti értekesitésével iparszerüleg alig foglalkoznak, nem habozhatunk a fennebb felállitott tétel kimondásánál. Gyakorlatilag csak az ügyleteknek formalis ker· minősége és a ker. ügyletek körének ebből származó tágulása marad fenn, mi ismét alig jöhet figyelembe, ha tekintetbe veszszük azt, hogy pl. oly ipar, melynek alapügyletét iparszerüleg folytatott ingatlanok iránti ügyletek iparszerü közvetitésében áll, feletto ritka. [1]

Ezeket egybevetve közel fekszik a kérdésnek oly eldöntése, miszerint hagyjuk ki a tervezet 268. czikkének második pontját és maradjunk meg egészen a n. k. tkv álláspontján. A kereskedők fogalmának kiterjesztése az enquet által a részvénytársaságok tágabb megállapitásával már ugy is eszközöltetett.

Részemről azonban nem tarhatom a kérdést ily könnyen elüthetőnek. Ellenkezőleg azon nézetben vagyok, hogy r német kereskedelmi törvénykönyvnék az ingatlanokkal szemben elfoglalt álláspotja nagyon is szigoru és hogy ezen változtatnunk kell.

E czélból mindenekelőtt a n. k. tkvnek ezen iránybani álláspontját kell röviden megvilágitanom.

Dr. Plósz Sándor,
kolozsvári egyetemi tanár.

(Folyt. köv.)

Az uzsoratörvények eltörlése mint jogreform.

E lapok f. é. 6-ik számában Szarka László kir. járásbiró urnak, „A kötelező hagyatéki eljárás szükséges“ czimü czikkéből teljesen kitünik, mennyire elüt a gyakorlat az elmélettől; igaza van a kir. jbiró urnak midőn azt állitja: hogy a kötelező hagyatéki eljárás nemcsak az állam pénztárába szolgáltatna tekintélyes összeget az eddig fizetetlen maradt hagyatéki százalékokból, hanem annak.— különösen a müveltség alantabb fokán álló polgárok anyagi helyzetére nézve is lenne üdvös hatása; — a kötelező hagyatéki eljárás folytán telekkönyveink kivánatosan rendeztethetnének; az leginkább megkimélhetné a feleket a költséges, sok esetben alapot nélkülöző, csupán a rosz tanácsadók jövedelmét szaporitó, s igen gyakran a per tárgyának értékét teljesen felemésztő perlekedéstől mihez magyar fajunknak természeténél fogva sok kedve van. Igaza van a kir. jbiró urnak czikke végén abban is, miszerint védje magát a saját érdekeit felfogni képes állampolgár, a törvények szellemében és korlátjai között, akarata szerint; de a müveltség és tudomány alantabb fokán álló polgárait köteles volna az állam védelmezni, még pedig épen most ez idő szerint, a midőn azok anyagi létele van megtámadva.

Szép és igazságos jogi elmélet az hogy: ha valaki terményét, birtokát, kézmüveit stb. akarata, s a viszonyok és körülmények szerint értekesitheti, miért ne tehetné ugyanazt az előnyös viszonyok és körülmények felhasználása mellett készpénzével is? Ezen igazságos elmélet kivánalmához képest eltörültetett az uzsoratörvény a nélkül, hogy az eltörlés gyakorlati rosz következményei figyelembe vétettek volna; — most oda jutottunk, hogy faluhelyen még — a többnyire kettős krétával felszámittatni szokott korcsmaadósságokról — különben szabályszerüleg kiállitot kötelezvényekben foglalt tőkéknek 60 sőt 75% évi kamatjait is kénytelenek a kir. tszékek, illetve járásbiróságok zálogjogilag bekebleztetni, daczára annak, hogy az adós véginségro jutását előre is láthatják. Szerény nézetem szerint itt volna legfőbb kötelessége az államnak védelme alá venni polgárai azon osztályát, mely saját érdekeit felfogni nem képes; — és ép ez idő szerint, a mikor a mult évek mostohasága következtében igen megrongált anyagi helyzetü, — s a hirtelen jobb jövő iránt kevés reményre jogositott — minden rendü polgár kényszeritve van, hogy családját fentarthassa s évi adóját fizethesse, — kölcsönhöz folyamodni; s miután az üres takarék stb. pénztárakból nem kaphat, felveszi a hol kap, ha 80%-ra is. *

A kamatok ily óriási nagyságban csak a mult évben beadott zálogjog bekebelezés iránti kérvényekben fordulnak elő; de tartok tőle, hogy egy kevésbbé kedvdző év folytán — minden tartózkodás nélkül fel fognak szökkenni 150%-ra is.

Angolországban, — melynek intézményeire hivatkozni szeretünk, — s tán más országokban is, hol a pénz, mondhatni, — árlejtés utján adatik ki kamatra, — az uzsoratörvény eltörlése megfelelhet a kor kivánalmának; de nálunk, viszonyaink közt, szerintem ez irányban is elhibázott volt reformtörekvésünk.

Jekelfalusy Andor,
kir. tszéki biró.

* Az uzsoratörvények tilalma aligha fogná e viszonyokat jobbra forditani. Szerk.

JOGIRODALOM.

Védelem a „Jogt. Közlöny“ 1874. évi 3-ik számában e rovat alatt megjelent birálat ellenében.

E birálat a törvényjavaslat-vázlatot se meg nem ismerteti, se annak tökélyeit meg nem érinti, se hiányait, hibáit, tévedéseit alaposan ki nem mutatja, hanem ugy látszik, oda van irányozva, hogy a javaslat készitőjét kisebbitse.

Bizonyitja ezen feltevést először az, hogy e birálat a szerzőnek egy másik munkájára, t. i. Hoffmann magánjogi tervezetére irt birálatára kiterjeszkedik, azt mondván: „lehetetlen volt Dietrich ur a közönség elé bocsátott, némely óriás tévedésein el nem mosolyodnunk, mint például midőn igen magas paripáról tart arról értekezést Hoffmannak, mi a dologbani és mi a dologhozi jog“ és alább ezt mondja: „ezek után — mondjuk — nem valami nagy várakozást kötöttünk szerzőnk müvéhez, megvalljuk, hogy e csekély várakozásunkban is csalódtunk“.

Azután egy másik helyen igy szól: „hogy minden szakértő első tekintetre meggyőződhetik, mily monstrosus elveket kiván rendszeresiteni“. Alább: „No de ugy hiszszük, ezen elvontan tekintve igen nagy hiba eltörpül azon absurditások mellett, melyekre a tárgyalás lényege fektetve van“. Utóbb: „Ha elolvassa Babos javaslatát, be fogja látni, hogy mily különbség van egy előleges tanulmány után és egy hasból irt törvényterv között“. Végre még nevetségessé akarván tenni, igy nyilatkozik: „Engedelmet kérek az olvasótól, ha a komolyság utjáról letértem, de a dolog oly nevetséges, hogy komolyan vitatni alig lehet“. És igy végzi: „Tessék ily codificatori bölcseség bamulatánál komolyan maradni annak, a ki tud“.

Ki azon bátor ember, ki velem igy mer beszélni? nem tudom, a birálat nincsen aláirva. Azonban azt teljes biztonsággal elmondhatom, hogy azon időben, midőn még az 1848. év előtt alkotott igazságügyi törvények és törvénykezési gyakorlat fenállottak, a biráló sem ügyvéd, sem biró nem volt, ezen törvényeket és gyakorlatot nem ismeri, különben nem gunyolte volna javaslatomat hasból irt törvénytervnek, hanem fölismerte volna, hogy javaslatom egészen az 183⅞. XX. tczikk alapjára van fektetve, természetesen oly javitásokkal, melyeket az ujabb kor lehetségessé tesz és követel.

Megengedem, hogy ügyvédi állásomnál fogva kisebb lehetek a birálónál, de ha már személyről van szó, nem hallgathatom el a megjegyzést, hogy én már 20 év előtt 1853-ban bölcseleti tudori fokot nyervén, nemcsak a bölcsészetet, hanem a mathesist is jól megtanultam, s logikát alkottam magamnak, melynek mathematikai alapja van.

Ezzel a gondolkozási rendszerrel tanultam a jogot, a törvényt; — a hazait azon különös figyelemmel, hogy abban a tökélyt, a külföldiben pedig a hiányokat felfedezzem. S ennek eredménye lőn, hogy ősapáink törvényeiben annyi törvényhozói bölcseséget találtam, hogy ha ezt veszszük alapul és a kor igényeihez képest tökélyesitjük, a világ jogászainak kell hozzánk fordulni, hogy törvényeinket elsajátitsák, és nem nekünk Európa egyik-másik népéhez, hogy annak hóbortjait utánozzuk.

Nevezzen meg a biráló csak egyetlen egy külföldi perrendtartást, melyet tökélyesnek és utánzandónak tart, össze fogom azt morzsolni, mint a porhanyó göröngyöt. Eddig még nem találtam olyant, mely birálatom alatt össze nem zuzott volna.

Ha Magyarországban a külföldi perrendtartások utánzá-

[1] Meg kell itt jegyeznem, hogy a n. k. tkv értelmében az ingatlanok iránt kötött ügyletek csak a ker. ügyletek sorából, de nem egyszersmind a kereskedelem, a kereskedelmi ügyek köréből vannak kizárva. L. Puchelt Comm. 524. l. 7) Ennélfogva az ingatlanok iránt kötött ügyletekre nézve a n. k. tkv 34. czikke szerint a keresk. könyvek birhatnak bizonyitó erővel. A tervezet 35. czikke szerint persze csak akkor, ha az ingatlan iránt kötött ügylet ker. ügyletnek tekintendő, — mert a könyvek csak „kereskedelmi ügyletekből eredő perekben“ birnak bizonyitó erővel, tehát pl. a boltbér iránti perben nálunk nem bizonyit a ker könyv, még kereskedők között sem, hacsak az enquet e czikk szövegezését ki nem javitotta.

sával akarunk törvénykezési rendtartást alkotni, akkor kár sokat fáradozni, van már kész munka, mely az európai perrendtartások minden ugynevezett tökélyét összefoglalja. Ez azon munka melyet Hye bécsi igazságügyminiszter 1867-ben a bécsi Reichsrath elé terjesztett és egy bizottság átdolgozott; áll 924. §-ból és nem ér semmit.

Ez is szóbeli és közvetlen tárgyalást rendel, de ugy mint az alapul vett európai perrendtartások, hogy a tárgyalást irásbeli perfelszerelés, a felek között váltott periratok előzik meg, mi által a szóbeliség és közvetlenség haszna előre veszendőbe megy.

A felek és ügyvédek ismerik az egész per állását akkor midőn a szóbeli tárgyalásra kerül a sor, elkészülhetnek arra, melyik ténykörülményt lehet elismerni, melyiket kell tagadni, vagy elferditeni, ugyan mi haszna itt a szóbeli előadásnak, melyet még a jegyzőkönyv vezetése feltartóztat! mi haszna a közvetlenségnek? midőn a bíróság a betanitott, előkészült felektől igazsághü feleleteket nem várhat nem nyerhet!

Lássa t. biráló ur, hasból mondom, hogy ezen eljárást az én mathematikai logikám elitélé; mert vagy egyszerü a per, melyet tiszta szóbeli eljárással elintézni lehet, s akkor az előleges irásbeli felszerelés nem szükséges; vagy bonyolodott, fontos, időt és tanulmányt igénylő, és igy irasbeliség nélkül alaposan el nem itélhető; akkor a szóbeliséget nem a per végén, hanem annak elején czélszerü alkalmazni; az irásbeliségre utasitott perekben czélszerüleg csak ugy alkalmaztathatik a szóbeliség és közvetlenség elve, ha a keresetlevél ugy rendeltetik szerkesztetni, hogy annak első részében csupán a perbe tartozó ténykörülmények adassanak elő; azután mindenek előtt ezen ténykörülmények tisztába hozatala és megállapitása végett rendeltetik szóbeli tárgyalás, és ennek befejezése után adatik hely a periratoknak, melyekben a szóbeliség tett nyilatkozatokat visszavonni vagy változtatni nem lenne szabad.

Ez által sok prókátor-fogásnak vétetnék eleje; — egyszerüsittetnék és megkönnyittetnék az irásbeli per, a szóbeliségnek és közvetlenségnek meglenne a haszna. És a bíróság sem lenne arra szoritva, hogy ily bonyolodott ügyekben, azonnal, egy szóbeli tárgyalás után statariáliter hozzon itéletet!

Az emlitett 1867-ki osztrák perrendtartási javaslat átvette az európai perrendtartások azon hóbortját is, hogy a felebbezési bíróságnál az ügy ujonnan tárgyaltatik, uj ténykörülményeket és uj bizonyitékokat lehet felhozni; — az én mathematikai logikám szerint az tévelygésben van, a ki ilyesmit ajánl, az ugy látszik, mint alább megmutatom, nem is sejt a felebbvitel elméletéhez.

Az első érdemleges kifogása a birálatnak abban áll: „hogy ezen eljárás nem minden, hanem csak a törvényszék székhelyein létező bíróságoknál honositassék meg, ellenkezik — ugymond — minden törvényhozói bölcseséggel, mert a törvény előtti egyenlőség elvével meg nem fér, hogy akkor, midőn uj törvény létesittetik, az csak bizonyos kerületekre nyerjen érvényt, s Péter, mert véletlenül Kőrösön és nem Kecskeméten lakik, oly törvényszerinti igazságszolgáltatásban részesüljön, mely mint rosz, az ország nagy részében elvettetett, s más jobbal pótoltatott, mig a szomszéd helyen már egészen más mértékkel mérik az igazságot.“

Igaza van birálónak, ha egészen uj törvényről volna szó; barátaim biztattak, hogy egy uj perrendtartást készitsek; de mivel azon kivül, hogy azt a polgári törvénykönyv elkészülte előtt időelőttinek tartom, azt a szóbeliségre kivánom fektetni, előttem állott a nehézség, hogy gyorsirói jegyzőkönyvvezetés nélkül szóbeliség az alaposság rovására calamitás lenne, annyi gyorsiró pedig nem áll rendelkezésre, hogy valamennyi bíróságnál gyorsirói jegyzőkönyvvezetést rendelni lehetne, egy uj perrend alkotását lehetetlennek tartottam s a szerény módositással megelégedtem.

Tehát nem uj törvényről, hanem módositásról van szóebben pedig nem az általánosság és egyenlőség elve irányadó, hanem az: *javitani ott, a hol lehet.*

Biráló nem tagadja, hogy a gyorsirói jegyzőkönyvvezetés és az arra alapitott szóbeli tárgyalás jobb, mint a közönséges irásbeli jegyzőkönyvvitel melletti tökélytelen eljárás; — Ezt nehéz is lett volna tagadni, miután a szóbeli tárgyalásoknál nemcsak Európában, hanem szegény Magyarországunkban is gyorsirói jegyzők alkalmaztatnak, ott a hol lehet. Többször voltam mint vádló és vádlott képviselője a pesti esküdtszék előtt, a jegyzőkönyvek gyorsiró által vezettettek; a kicsi péssi kir. törvényszéknél a bünvádi szóbeli tárgyalásoknál mindig gyorsirói jegyzők alkalmaztatnak.

Más kir. törvényszékeknél ez nem megy igy, tehát már de facto nem létezik egyenlőség, és pedig a törvénykezés fontosabbik ágában, mert hogy a polgári ág, melyen talán egy csirke tulajdona iránt forog a kérdés, nem oly fontos, mint az, melyen a kérdés az ember személyes szabadsága és élete iránt forog, azt vitatgatni nem szükséges.

Ha javaslatom törvénynyé válnék, a gyorsirás egy év alatt oly általánossá lenne, hogy akkor bátran életbe lehetne léptetni egy egészen uj perrendtartást, mely minden bíróságnál gyorsirói jegyzőkönyvvezetésre lenne alapitva.

Én egyelőre már azzal is megelégedném, ha az ország különböző vidékein 5—6 helyen hozathatnék be a gyorsirói jegyzőkönyvvezetésre alapitott perrendtartás, hiszem, hogy ennek előnye annyira felismertetnék, hogy a többi törvényszékek is iparkodnának gyorsirói jegyzőkre szert tenni; s mostani ifjuságunk becsületére legyen mondva, nagyon is meg van benne az igyekezet tanulni és tökélyesbülni; s a gyorsirás nem is oly ördöngös mesterség, hogy ahhoz csak nagyon avatott kezeknek lehetne hozzáférni. Azután az egyenlőség elvét nem is szabad oly mereven alkalmazni, mint biráló alkalmazni kivánja; ott van például. Budapesten a kiralyi tábla, a Curia; — ezekhez a pesti és pestvidéki perlekedő könnyebben hozzáférhet, hogy informáljon, mint például a baranyamegyebeli vagy erdélyi peres fél; — de meg kell abban nyugodni mindnyájunknak, hogy minden megyében, minden városban, vagy épen helységben nem lehet királyi táblát és Curiat felállitani.

És ez igy van más dolgokban is. Soha, talán soha sem épült volna Magyarországban egyetlen egy vasut sem, ha arra várunk, mig az egész országban mindenütt a hol arra szükség van, az épitkezés meg nem kezdetik, bizonyosan nem épült volna a pesti lánczhid sem, ha arra várunk, mig Baján, Mohácson, Batinánál és a többi helyeken lánczhid nem épül.

A jónak létesitését sehol és semmiben sem szabad elhalasztani azon oknál fogva, mert azt általánosan létesiteni azonnal nem lehet. És ennyi talán e részben a védelemre elég!

A biráló továbbá igy folytatja első kifogását: „Ez ellenvetést az sem gyöngitheti meg, hogy a javaslat más kerületbeli feleknek is megengedi az e szerint felállitott sommás bíróság előtti perelhetést. De alighanem megköszönik azt a kerület lakói, hogy akkor, midőn hason ügyekre nézve a szomszédban bíróságuk van, 10—12 mérföldnyi utat tegyenek, hogy abban a jobbik igazságban részesüljenek, főleg akkor, midőn csekély jelentőségü, tehát oly ügyekről van szó, melyeknél a birósághoz való férhetés megkönnyitésének kell a törvényhozó föladatának lennie“.

A t. biráló nem vette figyelembe, hogy az én javaslatom szerint a sommás szóbeli eljárás a szabály, és a rendes irásbeli a kivétel. (4—6. §.) Tehát sok oly ügy van, melyeket eddig is a törvényszéknél kellett inditani rendes uton, tehát nem tesz a félnek nehézséget, hogy ugyanazon ügyet megindithatja ugyanazon törvényszék sommás szóbeli biróságánál sommás uton. A többire nézve akkor állana a biráló nehézsége, ha a javaslat kötelezőleg szólna; de az csak megengedőleg szól, és igy ha felperes jobbnak látja a szomszédban székelő járásbirósághoz fordulni, mert az ügy csekélysége ugy kivánja, ezt megteheti; de ha felperesnek érdekében áll gyorsabb és alaposabb igazságszolgáltatást nyerni, és a törvényszéki sommás szóbeli birósághoz fordul, ez ellen alperesnek nem lehet kifogást engedni; mert ha felperes keresete alaptalan, akkor alperes pernyertessé lesz, s a javaslat 37. §-a szerint a 10—12 mérföldnyi távolságra zaklatott alperesnek a költségek mindenkor megtérittetnek. Ha pedig felperes keresete alapos, akkor alperesnek módjában áll a pert kikerülni, s a 10—12 mérföldnyi utazást elháritani, ha nem várja be a tárgyalást, felperessel kiegyez, vagy azt kielégiti. Ezzel legalább a biróságok dolga kevesbedik.

A birósághozi hozzáférhetésnek elvét, mely a többi főbb tekintetek mellett most másodrendü helyet foglalhat csak el, nem most, hanem a végleges birósági szervezéskor lehet és kell majd tekintetbe venni, midőn járásonként kisebb társas-biróságok lesznek felállitandók telekkönyvi, büntető hatósággal, birtokbirósággal. De hogy ez megtörténhessék, az átmenetet kikerülni nem lehet.

Dietrich Ignácz.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Tulajdonkereset és tulajdoni igény.

Egyike a talán leggyakrabban előforduló pereknek a fentebb említett két kereset, és tán egy ügy sincs, melynél nem is a fogalmak, hanem azok gyakorlati alkalmazása oly kevéssé lenne tisztázva, mint épen ezen esetekben.

Igen helyesen jegyezte meg birói karunk egyik legkitünőbb tagja egyik szaklapban irt czikkében, hogy ha azon kérdést vetnénk fel valamelyik gyakorlati jogásznak, hogy ki indithat tulajdonkeresetet? sértett önérzettel fogná válaszul adni, hogy a tulajdonos, és ha tovább menve azt tenné valaki kérdésbe, hogy az ingatlanra miként szereztetik a tulajdonjog? még jobban sértve érzené magát a felett, hogy valaki feltételezni meri felőle, miszerint azt ne tudná, hogy az csakis telekkönyvi bekebelezés által szerezhető meg.

És vajjon alkalmaztatik-e ezen tudomány a gyakorlatban? Tudtommal igen ritkán. Minden inkább neveztetik tulajdonkeresetnek mint a tulajdonkereset, és a tulajdonkeresetnek mindennek czimeztetik, csak tulajdonkeresetnek nem.

Midőn az ingatlan vagyonra telekkönyvileg bekebelezett tulajdonos e vagyon tényleges birtokosa ellen pert indit, igen ritka esetben fogja e pert valamely ügyvéd tulajdonkeresetnek czimezni, ellenére annak, hogy a mult perczben sértve érezte magát azért, hogy fel merte valaki felőle tételezni, miszerint nem tudja, hogy tulajdonkeresetet csak a tulajdonos indithat, telekkönyvezett javaknak pedig csak az a tulajdonosa, ki telekkönyvileg be van kebelezve. Daczára, mondom, hogy ezt nálunk mindenki tudja, az ily pert ritkán fogjuk hallani tulajdonkeresetnek czimezni. Ennek technicus neve: birtokper. Hogy mi akar e birtokper lenni, mikor a birtokot a tulajdonos tulajdonjoga alapján mint annak járulékát követeli és csakis azért van joga követelni, mert tulajdonjoga van, de általában mi értelme van mai jogrendszerünkben, mely szerint a jogszerü birtok csakis a telekkönyvi tulajdonost illeti, és midőn a tulajdonkereset lényege az osztr. polg. törvénykönyv 366. §-ában oly határozottan körül van irva, tehát a birtok mint önálló jog nem létezik, hanem csakis a tulajdonjog járuléka gyanánt tekintendő — a birtokper czimnek? felfogni nem vagyok képes. Birtokper lehet a rövid utu visszahelyezés, melynél nem a jog, hanem a tényleges állapot jő szóba, de a hol a jog alapján követel valaki birtokot, azt nem — az önállóan nem is létező — birtokjog, hanem tulajdonjog alapján követeli, keresetének alapjául tulajdon- s nem birtokjoga szolgál; keresete tehát nem birtokper, hanem tulajdonkereset.

A birtok elválasztása a telekkönyvi rendszer szerint csak következetlenségre vezet, tapasztaljuk ezt tényleg épen a tulajdonkereseteknél főleg azért, mert a tulajdonkereset a tulajdoni igénynyel összezavartatik. E tekintetben ismét példával léphetnék fel, felhozva oly esetet, melyben minden jogász sértve érzi magát, ha valaki kétkedik, hogy nem tudná az elméletet, s gyakorlatban azt mégis igen kevés alkalmazza. A kérdés következő lenne. Kit illet az ingatlan vagyon jogszerü birtoka? Alig kétlem, hogy széles e hazában lenne egy jogász is, ki nem azt válaszolná, hogy egyedül a telekkönyvi tulajdonost. Legalább én a törvénynek ide vonatkozó rendelkezését kétségtelenül határozottnak s világosnak találom. De alkalmaztatik e törvény következetesen? Tapasztalatom szerint: nem, sőt következetes alkalmazásáért talán azok nehéztelnének legjobban, kik magukat nagy jogászoknak szeretik tartani. Ha a jogszerü birtok csak a telekkönyvi tulajdonost illeti, annak tulajdonkereseto folytán a birtokot mindenkitől, ki azt uralma alatt tartja, joga van visszakövetelhetni ezt tudja minden ügyvéd, minden biró, de gyakorlatban vajmi kevés alkalmazza. Lássuk tehát gyakorlatban a kerdést. A telekkönyvi tulajdonos tulajdonkeresetet indit. A birtokban lévő alperes felhozza ellenében, hogy ő e birtokot még felperes atyjától megvette s becsatolja az adásvevési szerződést. Mi folynék a fentebbi elv alkalmazásából, melyet mindenki tud? Nézetem szerint alperes kifogásával egyszerüen elutasitandó lenne, mert a jogszerü birtok csak a telekkönyvi tulajdonost illeti; telekkönyvi tulajdonos pedig felperes s nem alperes. És mit tesz rendszerint a bíróság? Belemén az alperesi kifogás érdemleges birálatába s ha az általa érvényesitett adásvételi szerződés létrejöttének valódisága kétségen felül áll — elutasitja felperest keresetével. A törvény határozottan kimondja, hogy a jogszerü birtok csakis telekkönyvi bekebelezés által szerezhető meg (osztr. polg. trvkönyv 321. §.) s csakis a telekkönyvből eszközlött kitörlés által enyészik el (350.§.) és a biró mégis elutasitja a telekkönyvi tulajdonost; mert nem az ő, hanem a másik felet illeti meg a jogszerü birtok. Mily törvény alapján? .... azt bajos lenne megmondani.

De hát kérdhetné valaki, mégis különös eredményre vezetne az elv, mert a jogos birtokszerzőt azért, mivel még jogát bekebeleztetni elmulasztotta a birtok elhagyására kenyszeritené, a mi a mellett, hogy méltánytalan csak perszaporitásra szolgál indokul; mert az felperesként fellépve, annak a tulajdonjog s vélo a birtok megitélendő — tehát ott lennénk, a hová sokkal egyszerübb uton eljuthattunk volna.

Ezen ellenvetés folytán én is elértem, oda a hová akartam t. i. hogy más a tulajdonkereset és más a tulajdoni igénykereset. Mindkettő önálló s külön joghatálylyal bir. A tulajdonos ellen kifogásképen a tulajdoni igény nem érvényesithető; mert létező jog érvényesitését csak más létező erősebb jog akadályozhatja meg; tehát először a jognak kell létet szerezni. A tulajdoni igény ily jog, mely tulajdonjoggá csak itélet által változtathatik, tehát nem kifogásképen kell az igényt a jog ellen felhasználni; hanem az igényből származó jog elismerését kell kieszközölni, vagyis a tulajdonkereset ellen a tulajdoni igény vagy is a tulajdonjogi czim alapján viszkeresetet kell támasztani a tulajdonjog elismerése s kimondása végett a tulajdonkereső ellen. E viszkereset következménye lesz, hogy ha a tulajdoni igény érvényes czimen alapszik, annak alapján a tulajdonjog meg fog itéltetni, s ez esetben felperes nem azért utasittatik el keresetével, mert ellenére annak, hogy telekkönyvi tulajdonos, nem őtet illeti a jogszerü birtok, vagyis a törvény határozott rendelkezése nem fog mellőztetni; hanem azért, mert az egyidejüleg eldöntött viszkereset alapján a telekkönyvi tulajdonjog alperesnek itéltetett meg tehát azt illeti a jogszerü birtok.

Összevonva a mondottakat: a tulajdonkereset ellen a tulajdoni igény nem kifogás, hanem viszkereset utján érvényesitendő, hogy igy a biró oly helyzetbe juttassék, miszerint a tulajdoni igény alapján a tulajdonjogot elismervén a jogszerü birtokosnak alperest jelenthesse ki.

A tulajdoni igénykeresetre nézve gyakorlatunknak még számos kinövései vannak, melyek megérdemlik, hogy ezen programja s eddigi iránya szerint, kiválólag a gyakorlati élettel foglalkozó szemlében azokról is megemlékezzünk.

A tulajdoni igénykereset ugyanis nem mindig a telekkönyvezés után bekebelezett tulajdonos ellen van intézve, ha nem gyakran a helyszinelés előtt szerzett jogczim alapján szándékoltatik az érvényesittetni.

Hogy a helyzet a két esetnél különböző, azt alig tagadhatni, a helyszinéléskor bejegyzett birtokos és az utóbb bekebelezett tulajdonos jogai sem azonosak főleg azért, mert a három évi elbirtoklást (osztr. polg. törvkönyv 1467. §.) csakis az utóbbi veheti igénybe. De magának megtámadásnak módját illetőleg is igen fontos különbség merül fel, mennyiben a telekkönyvi rendelet 3. §-a a helyszineléskor bejegyzett birtokosok ellen a tulajdont igénylőket a per egy különös nemére — a kiigazitási perre utasitja. Az tehát kérdés tárgyát sem képezheti, hogy ily igény alapján telekkönyv kiigazgatási per kezdhető, kérdés csakis az lehet: ha vajjon szükségképen kell-e vagyis csakis egyedül kiigazitási per utján lehet-e a helyszineléskor felvett birtokos elleni tulajdoni igényt érvényesiteni avagy felperes választásától függ akár a telekkönyvi hatóság előtt kiigazitási pert, akár a rendes bíróság előtt a tulajdonjog elismerése iránt rendes utu pert kezdeni.

Az idő, mely azóta mióta e kérdés napirenden van, elmult, elég hosszu arra nézve, hogy az eszmék legalább a legfőbb bíróságnál annyira tisztáztathattak volna, hogy e részben megállapodott gyakorlatra lehetne hivatkoznunk. Hiszen itt is csak a törvény mikénti alkalmazásáról van szó — és mégis ismét ugyanazon eredményre bukkanunk, melyet minden elvi kérdésben tapasztalunk. Ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes.

Egy esetben ugyanis, mely a Döntvénytár VIII. folyamában 169. l. (192. sz. a.) olvasható: Özv. K. Tódorné s érdektársai G. Leopoldné ellen intézett keresetében az elsőbíróság felpereseket keresetükkel elutasitotta, a pesti kir. tábla azonban az elsőbíróság itéletét megváltoztatta és felperes tulajdonjogát a kereseti ingatlanokra nézve megállapitotta. A m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék, azonban 1872. november 19-én 8567. sz. a. következőleg itélt: „Minthogy felperesek kereseti

kérelmük támogatására azt állitják, hogy a B. alatt mellékelt szerződés alapján a telekkönyvi helyszinelést megelőzőleg a keresett ingatlanra tulajdonjogot szerezvén, ezen ingatlanok a helyszinelésnél hibásan vétettek fel alperes nevére, az ily igények azonban a telekk. rendt. 3. §. 1-sö pontja értelmében csak telekkönyvi kiigazitási kereset utján érvényesithetők; a pesti kir. tábla itéletének megváltoztatásával, az ügy érdemére nézve az elsőfolyamodásu törvényszék itélete oly értelemben, hogy felperesek ez uton keresetüktől elmozdittatnak, hagyatik helyben.

Ezen határozatával tehát a legfőbb itélőszék kimondotta, hogy: az eredeti telekkönyvi felvétel elleni igények csak telekkönyv kiigazitási per utján érvényesithetők.

Legközelebb azonban egészen más tartalmu határozat került kezünkbe. Jelesül:

II. Lajosné mint kiskoru gyermekei természetes és törvényes gyámja, s felperesnek H. Pálné s társai ellen több rendbeli ingatlanokra vonatkozólag inditott tulajdonkeresetében az elsőbiróság alpereseket a keresett ingatlanok fele részének kiadatására kötelezvén, a pesti kir. itélőtábla 1873. évi január 7-én 46,615. sz. alatt hozott itéletével: az elsőbiróság itéletének megváltoztatásával felperest keresetével elutasitotta;

mert: jelen esetben a telekkönyvi helyszinelés előtti időből származott tulajdoni igény czéloztatik érvényesittetni. Miután azonban ily igénynek elbirálása a telekkönyvi rendelet 3. §. 1-sö pontja értelmében a telekkönyvi hatóság előtt inditandó kiigazitási per utjára tartozik, felperes pedig nem a jelzett utat követte, és másrészről a telekkönyvezett ingatlanra vonatkozóan a kétségtelen telekkönyvi tulajdonos ellenében tulajdoni keresetnek helye nincs, ennélfogva felperes keresetével el volt utasitandó.

Ezen itélet ellen felperes felebbezvén, a m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék, 1873. évi május 5-én 3488. sz. a. következő végzést hozott:

„Tekintve, hogy ingatlan birtokra vonatkozó tulajdoni keresetoknek a polgári törvényszék előtti megindítása kizárva nincs, a pesti kir. itélőtáblának fentebbi végzése feloldatván, ugyanaz az ügy érdemébeni határozathozatalra utasittatik.“

A tanulság mindenesetre szép. Első esetben a királyi tábla a helyszinelés előtt származott tulajdonjog felett érdemileg itélvén, a legfőbb itélőszék kimondotta, hogy ez itélete helytelen; mert az ezen időből származott tulajdoni igény csak kiigazitási per utján döntendő el. A második esetben a királyi tábla követvén a legfőbb itélőszék által kimondott elvet, az itéletet feloldotta azért, mert azon elv nem áll, melyet ő maga mondott ki. Ily eljárása mellett a felsőbb bíróságoknak, azok mégis az elsőbiróságokra panaszkodnak s azok itéleteit gáncsolják. De hát hol találjanak azok biztos utmutatót, ha ilyet a felsőbb bíróságok határozataiban hiában keresnek?

Áttérve azonban a kérdés lényegére, megkisértjük megbirálni, hogy melyik nézet a helyesebb. Hogy a helyszinelés ellen emelt tulajdoni igény érvényesithető-e más uton, mint a telekkönyv kiigazitására irányzott per utján?

Mi határozottan „nem“-mel merünk válaszolni. A törvény elrendelte a telekkönyvi felvételt és kimondotta, hogy ez ellen mikor mily hatálylyal érvényesithető a tulajdoni igény, de egyszersmind kijelölte az utat is, melyen ezen igény érvényesitendő, t. i. a telekkönyv kiigazitás utját. Ennek nemcsak elméleti, hanem gyakorlati jelentősége is van. A telekkönyv kiigazitási per folyama sokban különbözik a más perbeli eljárástól, mert a biróság beavatkozását nagyobb mérvben rendeli érvényesitendőnek. Igy pl. a telekkönyvileg érdekeltnek látszó feleket habár a kereset ellenök nem intéztetett is, hivatalból megidézendőknek mondja ki, mi más perben semmiségi okot fogna képezni. Tehát nem puszta alakszerüség és szőrszálhasogatás a törvény rendelkezése, de ha ez volna is, ugy hiszszük a birónak kötelessége a törvényt alkalmazni, s ez alól egy biró sem vonhatja ki magát.

A tulajdoni igénykeresetek körüli szabálytalanságokra vonatkozólag igénytelen észrevételeink azonban a fentebbiekkel korán sem értek végot. Még egy lényeges hiányát a gyakorlatnak tartom szükségesnek felemliteni.

A ki tulajdonjog czimén tulajdoni igényét érvényesiti, a tulajdonjog elismerését követeli, tehát feltétlen s mindenki ellen érvényesithető jogot kiván magának megitéltetni. Mi természetesebb itt, mint hogy ily jog csak az ellen itélhető meg, ki maga bir ily joggal, mert arra, hogy oly jogot tartozzék másnak engedni, a mivel maga sem bir — ugy hiszem — kényszeriteni valakit annyit tenne, mint lehetetlenség teljesitését róni reá. Ebből kifolyólag a dolog természete követelné, hogy felperes keresetében mutassa ki, miszerint alperes a telekkönyvi tulajdonos, tehát oly helyzetben van, hogy mindenki ellen érvényesithető joggal birván, e jognak felperes részére leendő megitélése által harmadik személyek jogsérelmet nem szenvedhetnek. Ámde — ugy látszik — ügyvédeink ezt nem találják oly természetesnek, mint első pillanatra látszik, s a telekkönyvi kivonat becsatolása vagyis annak bizonyitása, hogy alperes bir azon joggal, mely végett ellene a per indittatott, legkisebb gondjaik közé tartozik, és a birósági rendszerint követik az ügyvédek nyomdokait, és ha alperes nem tagadja tulajdonosi minőségét, felperesnek a tulajdonjogot megitélik, azzal vigasztalván magukat, hogy alperes tulajdonjoga csak felperes ellen lett megitélve, ha nem ő a tulajdonos, a telekkönyvi hatóság ugy sem fogja tulajdonjogát bekebelezni, tehát harmadik személyeknek sérelem nem okoztatik. Ez ujabb felfedezés „a relativ tulajdonjog“, mely csak bizonyos személy ellen érvényesithető; tehát lehet valakinek tulajdonjoga Péter ellen, de Pál ellen nincs.

Irtványok.

Igen ékes irálylyal találkozik gyakran az ember a felsőbb birósági itéleteiben is. Egy ily példányt lesz bemutatni szerencsém. A kereset tárgya becsületsértés volt, melyet felperes azon oknál fogva inditott, mert alperes őt: „czigány“ és „zabáló“-nak nevezte. A pesti kir. tábla által azonban keresetével elutasittatván, az erre vonatkozó 40871/1873 sz. a. itélet indokai következők: „Minthogy czigány szó inkább népfajra, zabáló egy nem tiltott testi kéjre vonatkozik, — illetlenek ugyan, de becsületsértést nem képeznek.“ Tehát daczára, hogy a czigány szó népfajra vonatkozik, mégis illetlen. E logica önkénytelenül eszünkbe juttatja azon papot, a ki a nemzetiségét meggyónó csehet félreértvén, mondá: „Es ist zwar keine grosse Sünde, aber es bleibt doch immer eine Schweinerei.“

* * *

Hogy értelmezik Pozsonyban a számadási pert? Latinovics bizonyos Adler ellen felhivási pert inditott, melyben előadta, hogy azt madarasi uradalmának eladásával megbizván, egyuttal kiköttetett, ha az egy év alatt oly vevőt szerez, ki e birtokot egy millió ötszázezer forinton megveszi, 5% alkuszdijt tartozand fizetni, azonban ha egy év lejárta után Latinovics uradalmát oly egyénnek adná el, kivel már Adler alkuban állott, a vételár 5% Adlert ezen esetben is illeti. Minthogy az egy év már eltelt, kéri Adlert köteleztetni, hogy számoljon meg arról, kikkel állott ezen év alatt a mondott birtokra nézve alkuban. A pozsonyi kir. törvényszék 12400/1873 sz. a. alperest kötelezte, hogy a felperesi kérelem értelmében számadását a törvk. rendt. 520. §-ában foglalt következmények terhe alatt adja be. — Miután e szakaszban annak, ha a számadásra kötelezett a kitüzött határidőben számadását elő nem terjesztette az a következménye, hogy a felhivónak joga van követelését legjobb tudomása szerint felszámitani, kiváncsiak lettünk volna ha a pozsonyi törvényszék végzése nem felebbeztetvén, jogerejüvé válik, miként szerzett volna foganatot itéletének tekintettel az abban a teljesités sanctiója gyanánt idézett szakasz tartalmára?

* * *

A birósságoknak tapasztalt hibája, hogy a tanukhoz intézendő s a felek által beadott kérdő pontokat át nem vizsgálják, hanem azok tartalmára való tekintet nélkül elrendelik a kihallgatást, minek azután következménye, hogy a tanukhoz intézendő kérdésekben valóságos jogkérdések foglaltatnak. Oly czifra kérdést azonban még sem láttunk még mint Freund Izraelnak, Brachfeld s társai elleni perében egyik tanuhoz intéztetett, melyben egy nő mint tanu megkérdeztetett, ha igaz-e hogy Freund Izrael „maitresse“-je. A dologban azonban a legsajnosabb, hogy e tanu kihallgatása iránt a bécsi járásbiróságok egyike kerestetett meg. Hogy mennyire fogja e megkeresés az igazságszolgáltatásunk felől uralkodó amugy sem kedvező véleményt fokozni? mindenki elképzelheti.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 9. sz. Budapest, 1874. febr 23.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Az esküdtszéki intézmény hazánkban. Warga László urtól. — Jogirodalom. Dr. Sipos Árpád, kir. jogakademiai tanár urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat. — Curiai határozatok.

Az esküdtszéki intézmény hazánkban.

I.

Az esküdtszéki intézménynek jogrendszerünkbe átültetésére 1841-ben tették az első komoly kisérletet.

Azon országos választmány előtt, melyet az 1840. 5. tczikk a büntető törvénykönyvvel válhatlan kapcsolatban álló büntető és javitó rendszer behozása iránt véleményadás végett kiküldött, merült fel először ama kérdés: „Ki itéljen a ténykérdés felett, esküdtszék-e vagy más bíróság!“ *

A választmány kisebbsége, melynek tagjai közt ott látjuk Eötvös József b., Deák Ferencz, Klauzál Gábor, Pulszky Ferencz és Fábry Istvánt, kijelenté ama „erős meggyőződését, hogy a bünvádi eljárást esküdtszékekre alapitani hazánkban sokkal czélszerübb volna“.

Azonban a választmány többsége, mely majdnem kizárólag a förendi tábla tagjaiból állott, az intézmény behozatalára nem talált elég indokot, s miután a kisebbség érveit egyenkint megczáfolá, határozottan ellene szavazott.

„E honban — szól az indokolás — vannak oly saját nemzeti törvényes intézetek, melyekről nem állitható, hogy czélszerü módositásokkal a kor kivánatinak megfelelő büntető eljárásnak alapul ne szolgálhatnának. — Nem fenálló intézetek fogyatkozásából, vagy használhatlan voltából és ki nem képezhetéséből eredő szükség, hanem egyedül elméleti okoskodások követelik ezen országban az esküdtszékek behozatalát, mi onnét is kitetszik, hogy az 1828. évi országos választmányi munkálatban ezeknek eszméje sem fordul elő; az $183^2/_6$-iki országgyülésen pedig a törvényszékek elrendezése felett folyt tanácskozások bizonyitják, hogy még akkor is az állandó törvényszékek felállitása volt a közkivánság sommája. Biztosabb leend ezeknél fogva mellőzve az idegen intézeteket, melyek jótékonyságát, ha elméletileg mutatkoznék is, a gyakorlatnak kellene igazolni, — az ujonan alkotandó törvénykezési rendszert a nép életében gyökerezett, s százados szokás által a nép egyéniségéhez idomitott alapokra épiteni annyival inkább, mivel hacsak valaki a bizonyitási tan nélkülözésében és a felebbvitel nem létében nem keresi az igazság helyes kiszolgáltatásának főbiztositékát, az esküdtszéki eljárásnak egyéb tulajdonai a honi törvényes rendszer természetével is összeegyeztethetők.“

Ily körülmények közt a kisebbség egyelőre csak arra szoritkozhatott, hogy inditványát s indokait jegyzőkönyvbe vétesse, s később ama különvéleményt terjeszsze elő, mely az országos választmány jelentésének egyik mellékletét képezi.

Mindamellett nem mondott le ama reményéről, hogy kedvencz eszméjét megvalósitsa, sőt kettőzött erélyt fejtett ki, hogy annak minél több párthiveket szerezzen. S valóban izgatásait oly fényes siker koronázta, hogy midőn a választmány javaslata országgyülési tárgyalás alá került, a rendek munkálataikban a büntető eljárást az esküdtszéki intézményre fektették.

Azonban a förendi tábla conservativ többsége, ellenzéki kisebbségének minden erőmegfeszitése daczára, az inditványt egyszerüen visszavetette, s a rendeket felszólitá, hogy a választmánynak azon javaslatát vegyék tárgyalás alá, mely állandó bíróság elvén nyugszik.

De a rendek többsége makacson ragaszkodott az esküdtszéki intézményhez, s ennek folytán a förendi tábla felszólitásának mi eredménye se lett. Különben is az országgyülés bezárásáig csak egy hó volt hátra, s ezen idő amugy is rövid lett volna egy ily nagy munka véghezvitelére.

Az esküdtszéki intézmény átültetésére irányzott törekvés tehát itten is meghiusult.

Az $184^7/_8$. országgyülés végre meghozta a kivánt eredményt.

A reformeszmék mind nagyobb hóditást tevének, s az ellenzék, mely azokat képviselé, határozott többségre jutott. S bár a küzdelem kezdetén a förendi tábla conservativ többségével szövetkezett kormány makacs magatartása miatt törekvéseinek sikerén már-már kétségbeesett: később a februári franczia és a márcziusi bécsi forradalom nyomását felhasználván, eszméit diadalra vezette.

Az esküdtszéki intézményt is csak ekkor honosithaták meg.

A nemzet élénken érezte, hogy a kivivott szabadságnak mi sem szolgálhat nagyobb biztositékául, mintha a felvilágosodás a társadalom minden rétegét áthatja, de tudta egyszersmind, hogy a korlátlan sajtó kétélü kard, mely midőn véd, egyuttal támadhat is. Midőn tehát az előzetes vizsgálat eltörlésével a gondolat láncait széttörte, az 1848. 18. tczikkben egyszersmind egy oly gátat állitott fel, mely a sajtót rendes medrébe szoritsa s ártalmatlanná tegye.

Itt volt az alkalom, hogy az esküdtszéki intézmény bajnokai, kiknek soraiból a diadalra jutott ellenzék vezéreit, s a felelős kormány két kitünő tagját: Deák Ferenczet és Klauzál Gábort szemelte ki, kedvencz eszméjöket megvalósitsák.

A sajtótörvényt az esküdtszéki intézményre fektették, s a törvényhatóságok területén esküdtszékeket szerveztek.

* A választmány 1841. évi decz. 15., 16., 17. és 18-án tartott VII., VIII. és IX. üléseinek jegyzőkönyve.

Az átalakitási törvényhozásokat kivétel nélkül jellemzi ama hiba, hogy az utánzásra igen nagy hajlamot mutatnak. Ennek oka a reform természetében fekszik. Az ily törvényhozások ama jelszóval kezdik meg müködésüket: „Elmaradtunk, sietnünk kell". S e jelszó mellett hónapok alatt akarják helyrehozni azt, mit évtizedeken át mulasztának. Mivel azonban a rendelkezésükre álló rövid idő alatt mindazt, mire oly hosszu idő folytában lett szükségük, önmaguktól kifejteni nem képesek, fedezetlen szükségleteiket idegen nemzetek kész intézményeinek átültetésével pótolják.

Ha az intézmények általános becsüek volnának, a kisérlet mi veszélylyel sem járna. De mivel azoknak jó vagy kártékony hatása, mindig azon előfeltételek létele vagy hiányától függ, mely azoknak mintegy éltető elemeit képezik, és ezeket számba venni szintén nem érkeznek: az átültetett intézmény többnyire kiszámithatlan bajok forrása lesz.

Az 1844—48. évi törvényhozást is jellemzi e hiba, és épen az esküdtszék egyike azon meghonositott intézményeknek, melyek e tételt igazolják.

Az esküdtszék, mint politikai intézmény 1848-ban tökéletesen felesleges volt.

A népképviselet alapján szervezett megyék és választott birák mellett a nemzet nem volt kitéve a kormány önkényének, mert a végrehajtó hatalom élét a kezébe tett birói hatalommal mindig eltompithatá. A felszabaditott jobbágyság a volt kiváltságos osztály elnyomásától pedig már akkor biztosittatott, midőn az 1840. 5. tczikk a közhivatalokra, s igy a birói hatalom gyakorlatára való képességet, a nemesek e volt kiváltságát „az ország- és kapcsolt részekben született, vagy honositott s törvényesen bevett bármely vallásu lakosára" kiterjeszté.

Azonban az esküdtszéki intézmény meghonositását a jog szempontjából sem lehet indokolni, hacsak a törvényhozás feladata gyanánt nem azt jelöljük ki, hogy a gyakorlati térről lelépve, elméleti okoskodásoknak hódoljon. Mert nemzetünk 1848-ban nem rendelkezett ama előfeltételek felett, melyek egy oly intézménynek, minő az esküdtszék, jótékony hatását biztositják.

A müveltség a nagy reform idejében még kevéseknek volt tulajdona, mert a nyugoti és holt nyelvek a gondolatot csak a felsőbb rétegekkel közölhették, a magyar nyelv pedig, mely azt a nemzet nagy tömegébe is levezethette volna, csak pár év előtt fejlődött annyira, hogy a müvelődés közege lehessen.

A mi átalakitó törvényhozásunknak nem volt meg ama roppant irodalmi előzménye, mely a franciák és németek hason irányu müködésének utját annyira megegyengeté. Hiszen a nagy reformot a neologusok győzelmétől csak 18 év választá el,[1] csak négy éve mult, hogy nyelvünk a törvényhozás kizárólagos nyelve lett;[2] és a nemzet képviselőinek még füleiben csengett ama beszéd, melylyel az ország koronás feje azt a diplomatia magaslatára emelte.[3]

Ha ezeken kivül tekintetbe veszszük azon szigoru előzetes vizsgálatot, mely minden szabad eszmét megsemmisitett, vagy eltorzitott: fogalmat szerezhetünk magunknak ama müveltségről, melyet a volt negyedik osztály kivétel nélkül, s a harmadik tulnyomó része magának szerezhetett.

[1] A neologusok harcza tartott 1818—30-ig, vezére volt Kazinczy Ferencz és Helmeczy Mihály.

[2] 1844. tczikk.

[3] V. Ferdinánd magyar király, midőn 1847. évi november 12-én a királyi propositiókat Majláth György országbirónak átnyujtá magyarul szólott.

Hasonló helyzetben valánk politikai érettség tekintetében is. A volt nemesi osztály, mely eddig a jogok összesége felett rendelkezett, a szabadságot az önkénynyel téveszté össze. A volt jobbágyság pedig merőben képtelen volt nyert jogok élvezetére.

Jogérzetről szólni sem lehetett. Mikor is fejlődhetett volna ki ama érzelem, mely a nemzet fiait az állam megszilárdult beléletének tiszteletére és védelmére készti, melynek hatása alatt a törvényt mindenki magával azonositja. s az ellene intézett merényben saját biztonságát félti: midőn a törvényhozás a régi állam és társadalmat csak most rombolá le, s csak sarkköveit helyezte még el ama épületnek, mely a polgárok életének és vagyonának oltalmat nyujtani, szabad fejlődésüket biztositani igérkezik.

A közéletet az administratorok korszaka annyira megmételyezte, hogy a pártszenvedélytől még a nemzet alkotmányos diadala után sem tisztulhatott meg.

A nemzetiségek részint a reactio zsoldjában állottak, részint hiu ábrándokat szövének, s a gyülölség az izgatások folytán oly mérvet öltött, hogy a levert Hora lázadás után s a panslav és illyr törekvések közepette, a magyarelem azokban, kiket a végzet vele egy küzdelemre s egy czélra utalt, csak irigy ellenségét szemlélhette.

A mit pedig érintetlenül hagyott a nemzetiségi gyülölet, azt megfertözteté a vallási türelmetlenség. A mózeshitüek még kivül álltak az alkotmány bástyáin s a keresztények megvetése, a törvényhozás minden intézkedése daczára egész sulyával nehezedett reájuk.

Ezek, ugy hiszszük, nem azon előfeltételek, melyek egy nemzetet saját maga elfogulatlan birájává minösithetnék. Ily kezekben az igazság pallosa a boszu és érdek fegyverévé ocsmányulhat.

És mégis, ha látjuk ama erélyt, melyet az ellenzék ezen intézmény mellett kifejtett, ama lelkesedést, melylyel átültetését ünnepelte, önkénytelenül felmerül elménkben ama kérdés: mi lehetett azon magasztos eszme, melyért az igazságszolgáltatás czélját igy koczkára tette?!!

Az 1844—48. évi törvényhozás igen jól tudta: „hogy terméketlenül száradnak el az uj kor politikai institutiói, ha a társaság szerkezete ellentétben áll ezekkel," s arról is meg volt győződve, „hogy viszont a társadalmi institutiók válnak meddőkké, ha a politikai intézmények azokkal ellenkező alapon létesittetnek," s épen azért, midőn — ha nem is a valóságban, de legalább a papiron — egy oly társadalmat teremtett, mely a szabadság és egyenlőség elvén nyugodott, kötelességének ismerte, hogy hirdetett alapelvét az állam minden intézményeiben kifejtse.

E mivelet a birósági szervezetet sem kerülhette ki, és pedig annál kevésbbé, mivel ezen intézmény a létfeltételek, az élet- és vagyonbiztonsággal mindig szoros kapcsolatban állt.

A társadalmi egyenlöség és szabadság azonban nem türte meg, hogy a nép felett jövőben akár egy kinevezett bíróság, s annálkevésbbé egy kiváltságos osztály itéljen.

A nép felett a hirdetett elv alapján csakis a nép biráskodhatott.

A nép biráskodásának pedig nem volt tisztább alakja, mint az esküdtszék, a törvényhozásnak tehát ezt és nem mást lehetett meghonositania.

Az esküdtszéki intézmény tehát az egyenlőség elvén alapult társadalomnak ép oly szükségképi követelménye és következménye volt, mint a minőnek mutat-

kozott a földesuri hatóság az 1848. évig létezett birtokfelosztási és hübéri társadalom mellett.

Mert az esküdtszék nem egyéb, mint az egyenlőség és szabadság elvére alapitott társadalom eszméjének a birósági szervezetre való alkalmazása.

Hogy az 1848. évi törvényhozás az esküdtszéki intézményt csak a sajtóvétségek elitélésénél alkalmazta, annak oka nem abban rejlik, mintha ezen intézményt a bünesetek emlitett nemének természete leginkább igénylené, hanem a rendelkezése alatt álló idő rövidségében, s a sokkal égetőbb kérdések sokaságában, melyek nem engedik meg, hogy egy, az esküdtszék elvére alapitott büntetőtörvénykönyv szerkesztésével igazságszolgáltatásunk rég érzett hiányát pótolják.

(Folyt. köv.) *Warga László.*

JOGIRODALOM.

Dr. Báttaszéki Lajos „Magyar magánjogi törvénykönyv tervezete.“

Ily czim alatt jelent meg nem rég egy füzet, melyben az előszón kivül egy polg. törvénykönyv tervezetének 300. §-ból álló általános része foglaltatik.

Noha a magánjogi codificatio már kiválasztott szakférfiakra van bizva, s igy nem lehetetlen, hogy Báttaszéki ur fáradozását ép oly kevés gyakorlati eredmény fogja koronázni, mint dr. W e i m a n ur hasontermészetü munkálkodását, mégis, ugy vélem, hogy nem lehet a fentemlitett tervezetet ignorálni. Sőt inkább azon örvendetes tényt kell az alkalomból konstatálnunk, hogy a codificatio iránt az érdeklődés oly nagy, miszerint a hivatalos megbizatás mellett arra még önkéntes vállalkozók is akadnak. Valóban, ha meggondoljuk, hogy van ember, ki a nehéz kenyérkereseti gondok által igénybe vett — idejéből ily fárasztó szellemi munkára is tud juttatni, anélkül hogy anyagi dotatio vagy elismerés jutalmazná faradságát, akkor lehetetlen ez ember dicséretes buzgalmától elismerésünket megtagadni. És e sorok irója, kit a szerzővel régi viszony, egy küzdelmekben és viszontagságokban gazdag ifjukori mult emlékei kötnek össze, az első ki azt kivánja, hogy a szerző munkálatát a szaktudósok jeles conceptionak tartsák, s igy fáradságát az elismerés jutalmazza.

Lehet-e ezt remélni? arra megfelel a vékony dongáju füzet tartalma, ha azt közelebbről vizsgáljuk.

A tautologikus czimet mellőzve, mindjárt az előszóban egy negativ természetü, de eléggé megdöbbentő vallomással találkozunk a szerző részéről, mi nagyon is komoly aggodalmat költ bennünk a munkálat alapossága iránt.

Szerző ugyanis — midőn az indokolás nagyon is szemeötlő hiányát anyagi viszonyaival mentegeti — egyuttal azt is kijelenti, hogy a joganyagot két fő kutforrásból véli meritheti: u. m. a jogélet különleges nyilatkozataiból és a külföldi positiv törvényekből.

Az első kutforrás (t. i. a nemzeti jogélet különleges nyilatkozatai) szerző szerint nem nyujt oly joganyagot, hogy abból egy törvénykönyvet lehetne alkotni, maradnának tehát egyedüli kutforrás gyanánt a positiv törvények.

Hát a jogirodalom? kérdezi mindenki, a ki valaha egy magánjogi törvénykönyv tervezetének indokolását vagy birálatát olvasta, és látta azon irodami apparatust, melyet a szerzők használnak. Szerző azon nyilatkozata által, hogy „a törvénykönyvek a tudomány mai állását“ képviselik, továbbá az által, hogy a jogirodalomról nem is szól, hallgatag bevallja, hogy a jogirodalmat forrás gyanánt nem is használta.

Megvalljuk, hogy kissé merész elhatározásnak tartjuk azt, ha valaki a tudományos irodalom teljes ignorálásával kezd törvénykönyvi tervezet készitéséhez, s alapos kétely támad bennünk az iránt: vajjon tisztában volt-e az illető — a feladat nehézségét illetőleg magával?

Ez aggály mindjárt megerősödik bennünk, mihelyt a tervezet közölt rendszerét áttekintjük.

A szerző itt ujat akart produkálni, s elhagyja egészen a joganyag azon beosztását, mely S a v i g n y óta „polgárjogot nyert“ az irodalomban és tételes törvényhozásban; csakhogy a mi uj, az nem mindig jó, és itt az ujitás csak akkor volna helyeselhető, ha a régi helyében jobbat nyujtana. Báttaszéki ur rendszere pedig határozottan rosz, és semmiesetre sem képes helyettesiteni azon rendszert, mely Savigny óta el van fogadva.

A szerző ugyanis a különös részt vagyonjog és családjogra osztja, ez utóbbihoz sorozván az örökjogot is, „mely — kevés kivétellel — a családéletből veszi eredetét“.

Nem tagadjuk, hogy e rendszer és az indokolásban körvonalozott álláspont önálló, eredeti, sőt merésznek is mondható, csak azt nem tudjuk elhinni, hogy helyes volna. Az örökjog természete ugyanis más eredményre vezet bennünket, mert az örökjognak csak egy része, t. i. a törvényes örökösödés áll a családjoggal összefüggésben; ellenben: a végrendeleti örökösödés, a hagyomány és örökségi szerződés — ha csak a házasfelekre nincs szoritva — semmi összefüggésben nem állanak a „családi élettel“. Lehetne itt egy sor érvet felhozni annak felvilágositására, hogy miért képez külön részt az örökjog; azonban ez feladatunknak körét meghaladná, s elég, ha Báttaszéki ur rendszere indokolásának téves voltát kimutattuk.

Egyébiránt ezen merész, de nem sikerült ujitással szemben a szerző mutat ragaszkodást is a régi rendszerek — hibái iránt; igy pl. a birtokot — az osztrák polgári törvénykönyv nyomán — a „dologbani jogok“ közé sorozza, mi a dologi jogok hibás felfogását tanusitja, holott az emlitett codexnek ezen általánosan ismert hibáját mindenki el tudja kerülni a javaslatkészitők közől, ha t. i. tudja, hogy a birtok nem dologi jog, hanem tényleges állapot.

Különben a rendszer csak keret, s ha a keret hibás is, azért lehet az abba illesztett joganyag — és igy a törvénykönyv is jó.

Lássunk tehát egy pár részletet közelebbről.

Báttaszéki ur mindenekelőtt azon hibában szenved, a mibe derék elődе A z z o n i (az osztr. polg. tkv első redactora) esett, t. i. módfelett szereti a definitiokat, s ezzel összetéveszti a codificator feladatát a tankönyv irójának czéljával; pedig a törvény feladata: rendelkezésben, nem pedig érteményezésben áll, s ez utóbbit bátran a tanszékekre lehet bizni. És ha még jók a definitiók, hagyján! de ha roszak, már akkor csakugyan bajt okozhatnak; a szerző definitiói pedig egyáltalán nem mondhatók sikerülteknek.

Igy például „elhasználható dolgok azok, melyek fogyasztás által azonnal elenyésznek (131. §.),“ — mondja a szerző; a miből aztán az következik, hogy a nagy mosasnál használt szappan elhasználható, a mosdásnál használt szappan pedig elhasználhatlan dolog fog lenni, noha mindkettő egy anyagból áll. — Ezt a nem sikerült difinitiót szerző elkerülhette volna tökéletesen, mivel az felesleges, — lévén az elhasználható dolgok annyiban fontosak, a mennyiben rendszerint helyettesithetők is egyuttal; ha pedig már minden áron definiálni akart, folyamodott volna a lenézett jogirodalomhoz, hol megtalálhatta volna azt, hogy nem szükség a dolognak az egyszeri fogyasztás vagy használat alatt elenyészni, elég ha annak folytán azonnal észlelhető állagbeli fogyatkozást szenved: már elfogyasztható dolognak tekinthető.

A fő és mellékdolog, illetőleg a tartozék érteményezésénél a szerző elmond mindent, a mi mellékes, csak épen azt hagyja el, a mi jogi szempontból legfontosabb, és a mi abban áll: hogy a fődologra nézve érvényes jogviszonyok a tartozékokra is kiterjedőknek vélelmeztetnek. (147. §.)

A további definitiókból megtudjuk: mikép oszthatónak tekinteni csak az oly dolgot kell, mely á l l a g á n a k s é r e l m e n é l k ü l osztható (?!) (137. §.); megértjük továbbá, hogy „több külön dolog, mely egy dolognak vétetik, közös névvel bir, összdolognak s e g y e g é s z n e k tekintetik“. (?!)

Meghatározva találjuk: a személy fogalmát a „jogok alanya“ kifejezés által, a mi tudvalevőleg synonim kifejezésnél nem egyéb, sőt előrelátó gondossággal látjuk szabályozva azon esetet, ha a véletlen Magyarországot is megajándékozná oly ritkasággal, a minőt nemrég állitólag Siam vesztett el!

A „dolgok“ fogalma alatt a szerző a személytől különböző s azok használatára szolgáló tárgyakat érti (102. §.); azt azonban — ami pedig criteriumát képezi a jogi értelemben vett dolgok fogalmának — hogy t. i. anyagi értékkel birjanak és emberi hatalom alá vethetők legyenek, egyszerüen kifeledi. Igy tehát: a békanyál és a nap — a szerző definitiója szerint — jogi értelemben vett dolgok volnának, pedig nem azok, mivel az elsőre az anyagi érték hiánya miatt, a másodikra pedig mert emberi hatalom alá nem vethető, jogviszony nem létesülhet, s igy azok csak természeti értelemben véve dolgok, de nem jogi értelemben.

Ime egy sor nem sikerült vagy felesleges fogalmi meghatározás; fölhozhatnánk még többet is, azonban — ugy hiszszük — mutatványul elég.

*

Hagyjuk tehát a definitiókat, s lássunk néhány oly szabályt, mely rendelkezést tartalmaz.

Báttaszéki ur — ha valamely jogeset a törvénymagyarázat vagy a joghasonlatosság avagy a birói gyakorlat nyomán eldönthető nem volna, azon esetre az *észjogot* hivja segitségül; és igy — épen mint az osztr. polg. tkv — segédjognak kivánja azt tekinteni. Csakhogy azon álláspont, mely 70—80 évvel ezelőtt divatos volt, ma már — midőn mindenki tudja, hogy a törvény és joghasonlatosság, vagyis a törvény szerves kiegészitése önmagából teljesen kisegit a zavarból, tul van haladva; és valóban az osztr. kommentátorok jelesbjei (pl. Stubenrauch) olyan magyarázatot adnak ez észjognak, mi mellesleg mondva, a német egyetemeken nem is tantárgy már, mely azt azonossá teszi a joghasonlatossággal.

Igy lehet-e érteni a szerző kijelentését? Bajosan, mert azon esetre appellál ezen „az emberrel született, emberi szivbe irott észjogi elvekhez", melyeket — csodálatos! — mégis tanulni kell, ha a joghasonlatosság már nem képes kisegiteni a birákat a bajból! Csodáljuk, hogy a szerző a törvények magyarázatáról szóló részt az osztr. polg. törvénykönyvből irta le; jobb eredeti után is másolhatott volna.

A szerző tiltja a rabszolgaságot, és a magyar földre vagy hajóra lépő rabszolga szabaddá lesz, *kivéve*, ha *valamely követ tulajdona volna*; ha tehát a zanzibari zultán Pesten konzulátust állitana, a konzul rabszolgákat tarthatna, mert „területenkivüliséget élvez". (25. 26. §§.) Itt mar sajnálnunk kell, hogy szerző nem követé az osztr. magánjogot, melynek pedig hibáit oly lelkiismeretesen átvette.

A holtnak nyilvánitott egyén halála napjául a birói határozat jogerőre emelkedésének napja vélelmeztetik; holott ezen hibát mindenki elkerülheti, ha nem az osztrák ptk. után szövegez, hanem valamely ujabb tkvet vesz mintául; abból ugyanis megtudhatja, hogy a halálozás vélelmezett napja azon nap, melyen a holttá nyilvánitás feltételeiül szolgáló események beállottak vagy végbementek.

A jogi személyekről szóló részben hiában keresünk jogtételeket, melyek azok keletkezésére vonatkoznak; a feltételek, melyek mellett jogi személyek létrejöhetnek, hiányzanak a tervezetből, s a szerző már teljesen kész jogi személyekkel szolgál, felemlitvén *ezek között a kir. jogügyek igazgatóságát* is! Ez a fiscus vagyis az állam vagyonjogi személyisége akarna lenni; pedig a kir. jogügyek igazgatósága ép oly kevéssé jogi személy vagyis itt fiscus, mint nem az a részvénytársulat direktora. Nézetünk szerint a szerző helyesebben tett volna, ha a 92. §-ban a jogi személyek között a fiscust felemlitette volna, és később a 94. §-ban, hol a jogi személyek képviseltetéséről szól, jelentette volna ki, hogy az állam vagyonjogi személyiségét (a fiscust) a kir. kincstári jogügyek igazgatósága képviseli; igy legalább a képviselő physicai személyekot nem azonositotta volna a jogi személylyel.

Szerző a jogi személyek közé sorozza az „uratlan örökséget"; ez talán a nyugvó örökség (hereditas jacens) akarna lenni, melynek örököse még tudva nincs, mert ezt szokták *régebben* jogi személynek tartani, de nem az „uratlan örökséget", mely caducitas elnevezése alatt az államot illeti meg, s melyet még sokkal kevésbbé lehet jogi személynek tartani, mint a nyugvó örökséget; mert a mint tudva van valamely örökségről, hogy (annak sem törvényes, sem végrendeleti örököse nincs, s igy) urafogyott vagyon, az azonnal az államénak tekintendő, mikor is elenyészik ugy értelme, mint szüksége annak, hogy jogi személynek tekintessék.

„Még a halak is a tóban és a vadak is az erdőben" az ingatlanok tartozékai, mig el nem fogatnak, mondja szerző a 113. §-ban; ezzel átveszi az osztr. polg. törvénykönyv rendelkezését szó szerint, a mi pedig már inkább tréfás közhely, mint czáfolásra érdemes tétel azok előtt, kik a pertinentiák fogalmával tisztában vannak.

Mig az ingatlanok a fekvési hely törvénye (lex rei sitae) alá esnek, addig az „ingók tulajdonosuk személyével egyforma törvények alá helyezvék", mondja szerző a 129. §-ban; ebből az következnék, hogy a párisi kereskedő által Nagyváradon nyitott raktár tárgyaira nézve létrejött jogi kérdések a franczia törvény szerint volnának megbirálandók, a mit pedig a szerző sem akarhatott. Szerző előtt ugy látszik ismeretlen az ingók megkülönböztetése olyanokra: melyek merően személyes használatra szolgálnak (pl. ruha, gyürü, óra, lábbeli), és a melyek törzsvagyont és kereseti forrást repräsentálnak (pl. kereskedés, áruraktár); az előbbiekre nézve áll, a mit a szerző kijelent, de az utóbbiak a fekvési hely törvényei alá esnek csak ugy, mint az ingatlanok.

Lehetne még eleget felhozni, de már is hosszura nyult ismertetésünk, vagy ha ugy tetszik birálatunk; egyébiránt az elősoroltak is eléggé bebizonyitják, hogy a szerző hibázott: midőn a jogirodalmat mellőzte, s a nagyon is régi osztr. polg. törvénykönyvet követte, holott ujabb és jobb törvénykönyvek is állottak rendelkezésére. Az igazság kedvéért azonban el kell ismernünk, hogy munkálatában sok hely ezek tanulmányozását bizonyitja; és ott csakugyan jobb is a tervezet. Az irály világos és magyaros.

Hazánk legjelesebbnek ismert magánjogászai egyértelmüleg oda nyilatkoznak, hogy nincs honunkban jurista, kiben elég képesség, kitartás és tanulmány volna arra, hogy egy egész (jó) magánjogi tervezetet készitsen rövid idő alatt; s hogy hamarább codexhez jussunk, meg kellett osztani a munkát a szakférfiak között.

Báttaszéki ur lenne-e ezen — eddig nem ismert — providentialis férfiu? Vagy pedig — tehetségét és tanulmányát tul becsülve — kárba veszett fáradság a munka, mit végzett?

Oly kérdések, miknek elsejére tagadólag, másodikára pedig igenlőleg kell felelnünk legjobb meggyőződésünk szerint.

Talán kiméletlenül mutattam rá azon részekre, miket hibásnak tartottam, talán nagyon is őszinte voltam, de midőn a jót erdeme szerint méltányoltam, nem hunyhattam szemet a gyengeségekre; s tettem ezt — objective — azon reményben, hogy — a birálat elején is emlitett viszonynál fogva — szerző azt rosz néven nem veendi.

Dr. Sipos Árpád,
klr. jogakademiai ny. r. tanár.

Különfélék.

(A n.-váradi birói kar) emlékiratából, melyet a birói rangfokozat tárgyában kiadott rendelet tekintetében az ig.-miniszterhez terjesztett, közoljük lényeges tartalmi részt:

Mindenekelőtt előrebocsátjuk, hogy nmlgodnak fent hivatolt rendelete nézetünk szerint az alkotmányosság követelményeinek meg nem felel; mert bár készséggel elismerjük, hogy administrativ kérdésekben nmlgodnak, mint felelős miniszternek joga van intézkedni, s ily esetekben a mi kötelességünk az engedelmesség, de nézetünk szerint oly elvi kérdésekben, mint amilyen a hivatolt rendeletben foglaltatik, melynek irányát már megalkotott törvényeink megszabták, parlamentáris államban csak a törvényhozás két factora: az országgyülés és Ő Felsége közös megegyezése képezheti az intézkedés alapját. Azonban sajnálattal kell bevallanunk, miszerint nem ismerünk törvényt, mely nmlgodat a birák és birósági hivatalnokok rangfokozatának ily módoni megállapitására felhatalmazta volna.

De ha eltekintünk is ettől, nmlgodnak fenthivatolt rendelete a birói hatalom gyakorlatáról szóló 1869. IV. a birák és birósági hivatalnokok felösségéről szóló 1871. VIII, ezek áthelyezéséről szóló 1871. IX. t. czikkek szellemével is ellenkezik, mert ezen törvények mindenütt különbséget tesznek birák és birósági hivatalnokok között s midőn a törvényhozás a birákat az elmozdithatlanság és áthelyezhetlenség nagy elveinek kimondásával a birói függetlenség ezen legfőbb garantiáival felruházta, azon magas álláspontra emelkedett, melyből az Ő Felsége kezébe letett birói hatalmat az állam-kormányzat oly lényeges tényezőjének ismerte fel, mely minden más állam-hivatoltól megkülönböztetendő és nemcsak politikai, de társadalmi, sőt családi tekintetben is függetlenitendő, hogy magasztos hivatásának megfelelhes-en.

Félreismerhetlen kinyomata ez a törvény szellemének, mely a birói hatalmat, mint az államkormányzat külön álló tényezőjét akarta tekinteni s alig hiszszük, hogy a törvényhozásnak a fentemlitett törvények alkotásánál az lebegett volna szeme előtt, hogy az Ő Felsége nevében biráskodó törvényszéki biró állása, qualificatióhoz nem kötött fogalmazói, segéd-tanácsjegyzői, segédhivatali igazgatói állásokkal egy fokozatba helyeztessék; hogy egy élet, szabadság és vagyon feletti biráskodásra hivatott törvényszéki biró csekélyebb fontosságu munka-kört tölt be, mint egy felsőbb birósági tanácsjegyző s hivatásának fontossága egy tekintet alá jön egy perkivonatokat készitő felsőbb birósági fogalmazóéval; hogy egy, Ő Felsége által kinevezett s a birói hatalom egyik tényezőjeül tekintendő királyi aljárásbiró előmenetelnek tekinthesse, a gyakorlat szerzése végett felállitott, s nem is Ő Felsége, hanem az igazságügyminiszter kinevezésétől függő fogalmazói állásra való kineveztetést.

A rangfokozat ily módoni megállapitása a birák természetes fokozati előléptetésének azonban végképen elzárja az utját stb. . . . . mi azon nézetünknek adunk kifejezést, hogy a birák rangfokozatának megállapitása teljesen *felesleges*; mert mi nem ismerhetünk más fokozatot, mint a melyet törvényeink az első-, másod- és harmad-biróságok felállitása által megszabtak s ha ezen kivül lehet még más fokozat, azt ugyis természetszerüleg szabályozza a fizetés nagyobb vagy csekélyebb volta.

Az előadottak folytán mély tisztelettel kérjük nagyméltóságodat, hogy a birák és birósági hivatalnokok rangfokozata tárgyában folyó év január 29-éről 3341/74 szám alatt kibocsátott rendeletét visszavonni s ha a birák rangfokozatának megállapitása mégis szükségesnek találtatnék; azt a fentebbi értelemben, a törvényhozás utján szabályoztatni méltóztassék.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 10. sz. Budapest, 1874. márcz. 4.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Az esküdtszéki intézmény hazánkban. Warga László urtól. — Adalékok a magyar ker. törvénykönyv tervezetének birálatához. Dr. Plósz Sándor, kolozsvári jogakademiai tanár urtól. — Jogirodalom. Dietrich Ignácz urtól. — Törvénykezési szemle. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Az esküdtszéki intézmény hazánkban.

II.

A függetlenségi harcz szerencsétlen kimenetele megfosztá a nemzetet ama eszközöktől, a melyekkel megkezdett munkáját befejezhette volna. Az alkotmányos törvényhozást a hatalom parancsa váltá fel, s hazai törvényeinket kényuralmi intézkedések szoriták le a gyakorlat teréről.

Az 1848. XVIII. tczikk és az esküdtszék is osztá többi jogintézményeink sorsát, hogy helyet adjon a szigoru előzetes vizsgálatnak, s a rendes bíróságok ösi örökükbe ülhessenek. És a sors velük szemben teljes szigorral járt el, mert mig többi törvényeink 12 évi mellöztetés után ujra hatályba léptek, a sajtótörvény és esküdtszéknek még ezen kivül hét évig kellett a feledés leple alatt szunnyadnia.

Az 1860-ik évi október 20-án kelt legfelsöbb kibocsátványnyal összehivott országbirói értekezlet feladatához képest, a többi „hazai törvényeket a közhitel, jogfolytonosság és a helyzet szükségei által igényelt pótlásokkal ideiglenesen, miglen t. i. az országgyülés másképen nem intézkedend“ helyreállitotta ugyan, azonban a sajtótörvény- és esküdtszékre nem terjeszkedett ki.

És ez másképen nem is történhetett. Az októberi diploma és az ennek alapján összehivott országbirói értekezlet, az 1847. évi országgyülés elvein nyugvó conservativ politika müve volt, s épen ezért az 1848. évi törvények iránt nem nagy rokonszenvet tanusitott.

A sajtótörvény és esküdtszéki intézménynek tehát be kellett várni azon időt, melyben az 1848. évi törvényhozás elveit valló párt jut diadalra. Ez pedig csak 1867-ben következett be.

S valóban, mihelyt a Deákpárt kebeléből a felelös kormány kineveztetett, első kötelességének ismerte az 1848. XVIII. tczikk életbeléptetését s az esküdtszékek felállitását.

Mivel azonban „a létező viszonyok közt nem tarthatta czélszerünek, hogy az 1848-iki törvény, mely a sajtóvétségek felett itélö esküdtszékeknek minden egyes törvényhatóságban leendö felállitását rendeli, ezuttal már teljes kiterjedésében végrehajtassék: felhatalmazást kért a képviselöháztól arra, hogy az esküdtszékek székhelyeit megállapithassa, területköreiket kijelölhesse, „s ideiglenesen rendelet által intézkedhessék az esküdtszékek miképi megalakitása, s az esküdtszéki eljárásnak szabályozása iránt“.

Jóllehet a meghatalmazást a képviselöháztól márczius 9-én, a förendiháztól pedig azon hó 12-én nyerte ki, mindazonáltal egy bel- és igazságügyminiszteri rendelet az előbbeni kormányrendszer alatt kibocsátott sajtóviszonyokra vonatkozó kivételes rendszabályokat még azon hó 17-én megszüntette, s egy május 17-én kelt bel- és igazságügyi rendelet pedig nemcsak az esküdtszékek székhelyeit és területkörét jelölte ki, hanem egyuttal a sajtóeljárást is ideiglenesen szabályozta.

Az esküdtszékek a pesti kir. tábla és a kerületi táblák székhelyein: Pesten, Debreczenben, Eperjesen, Köszegen és Nagyszombatban állittattak föl. Az esküdti képesitvény tekintetében mi változás sem történt.

E rendelet még azon év junius 16-án hatályba lépett ugyan, hanem maga az intézmény, talán ujdonsága miatt, a fővárosban kevés, a többi városokban pedig épen semmi rokonszenvre sem talált. A márczius 16-án tartott diszlakoma, melyet a pesti hirlapirók rendezének, csak a sajtó felszabadulását ünnepelte, nem pedig egyszersmind az esküdtszékek felállitását is.

Midön az 1868. 54. tczikk a kerületi táblákat eltörölte, a sajtóvétségek feletti biráskodás az ideiglenes vegyes kir. bíróságokra ruháztatott. Azonban e tény csak czimváltoztatás és nem térfoglalás volt, mert a vegyes kir. bíróságok száma épen annyiban állapittatott meg, mint a mennyi a feloszlatott kir. kerületi tábláké vala.

A kormány általában mindazon előszeretet mellett, melylyel az esküdtszéki intézmény iránt viseltetett, nem nagy kedvet mutatott azok szaporitására. A Királyhágón tul levö részben, hol még mindig az 1852. évi május 27-én kelt sajtórendtartás van életben, csak 1871-ben vitte be az esküdtszéki intézményt, s azon nagy területre nézve egyedül a marosvásárhelyi esküdtszéket állitotta fel.

Egyébiránt a kormány az esküdtszéki sajtóbiróságok számát az elsöfolyamodásu kir. bíróságok szervezése alkalmával sem nagyon szaporitá, jóllehet, hogy a képviselö- és förendiház által elfogadott miniszteri előterjesztvény az 1848-iki magyar felelös kormány ama intézkedése végrehajtásának, mely szerint mindent törvényhatóság kebelében állittassanak fel esküdtszékek, ezt tüzte ki egyik feltételéül.

Az 1871. évi junius 10-én kelt igazságügyminiszteri rendelet csak Pesten, Pécsett, Szombathelyt, Pozsonyban, Aradon, Debreczenben, Kassán, Kolozsvártt, Nagy-Szebenben és Marosvásárhelyt állitott fel esküdtszékeket.

És a kormány e tettével nemcsak megközelité a lehetöség határát, hanem át is lépte azt.

A ki az esküdtszéki sajtóbiróságok fenn elösorolt székhelyeit ismeri, alig fogja állithatni, hogy ama elö-

feltételek, melyek az esküdtszéki intézmény sikerét biztosithatnák, ott is mind meg volnának.

Igaz ugyan, hogy ezek ama városaink, a melyekben a vagyon s vele a müveltség és politikai érettség a legnagyobb mérvben feltalálható, s a melyekben a nemzetiségi gyülölet és nyelvkülönbség kevésbbé lép fel akadályozólag; hanem ahhoz, hogy valaki esküdti kötelességét lelkiismeretesen teljesithesse, ezenkivül még más kellékek is szükségesek: a törvény iránti tisztelet, a jogérzület, ezek pedig e városokban sem tudának maguknak kellő számu hiveket szerezni.

Két évtized rövid idő egy nemzet életében; hanem két évtized, melyben a köny és mosoly egyaránt bün, tökéletesen elég, hogy annak erkölcsét megmételyezze. Az elnyomatás évei arra taniták a nemzetet, hogy a kormányt mint sérelmei- s szenvedéseinek kutforrását gyülölje. E gyülöletnek tehetetlenségében nem adhatott más kifejezést, mint ha azon törvényt, a mely attól eredt, megvető, s a törvény közegét, a ki azt végrehajtani szándékozott, kijátszotta.

A megsértett nemzet e tetteket honfierénynek nyilvánitá, megtapsolta, s példa gyanánt jelölte ki. S e miatt a törvények megvetése s az ezzel rokon érzelmek jellemében oly mély gyökeret vertek, hogy azokat még most sem irthatá ki, jóllehet azon ok, mely e vonást kifejté, már hét éve hogy megszünt.

A kormány most is rosz, a törvény most is gyarló, s az állam közege most ingyenélő.

Ily elvek mellett a jogérzet gyökeret nem verhetett, ezek csak a törvény iránti tiszteletlenségnek nyujthattak kövér talajt. S valójában e bün nálunk oly buján tenyészik, hogy azon suhancztól kezdve, a ki a „szüz" dohányt egész lelki nyugalommal éldeli, ama biróig, a ki a törvény világos rendeletével ellenkező gyakorlatot állapitja meg, minden önvád nélkül, mindnyájunkban él.

Nincs az állami és társadalmi életnek oly mozzanata, melyben e bün ne nyilvánulna, s csakis ez képezheti magyarázatát ama óriási ellentéteknek, melyek nálunk a törvény és gyakorlat, a valóság és a látszat közt tapasztalhatók. E nemzeti bün legszokottabb nyilatkozata a bünösök pártolásában áll. Elnézi, sőt védelmére kel a hibának, hogy saját hibáját is elnézzék s védelmezzék.

A müveletlen tömeg oltalmába veszi a tolvajt a rendörrel szemben az utczán, a müveltebb osztály elismeri ugyan, hogy a vádlott büntetésre méltó cselekvényt követett el, hanem azért „nem vétkesre" szól itélete a sajtóbiróság előtt.

És ezt mindkettő ép oly lelki nyugalommal végzi, milyennel az ember csak alamizsnát osztogathat.

Hazánkban nincsen oly lap, mely a magán természetü nyilatkozatoknak tért ne engedne; a napi sajtó pedig e czélra épen rendes rovatot is nyitott. Minden „nyilttér", „panasz és sérelmi" rovat tele van magán személyek és köztisztviselők ellen szórt rágalmakkal, és mégis a sajtóvétségek tárgyában tett feljelentések összes évi átlagos számát 60-nál alig lehet többre tenni.

Mi okozza ezt?! Semmi más mint az esküdtszéki tárgyalás eredményeiből vont tapasztalat.

Köztudomásu dolog, hogy a magyar büntető törvények szigorát a gyakorlat annyira enyhitette, (!) hogy az országbirói értekezlet azt még az osztrák büntető törvénynél is enyhébbnek nyilvánitá, és mégis, a mig a rendes biróságok a büntett miatt vádoltaknak 41%-át, a kihágás miatt vádoltaknak pedig 45%-át itélik el,* addig az esküdtszéki sajtóbiróságok a vádlottak 75%-át mentik fel.

Ily előzmények után igen természetes, hogy magánosok sokkal hajlandóbbak a sajtó utján nyert sérelmeket zsebre rakni, mintsem hogy más orvoslati mód hiányában az esküdtszéki sajtóbirósághoz folyamodjanak. Ugyan kinek is volna kedve a kapott bántalom mellett még tetemes perköltséget is fizetni?!

Hogy mily üdvös hatása lesz az ekkép korlátolt sajtószabadságnak azt mindenki elképzelheti.

Szolgáljon a mondottak igazolására a következő rovat, mely az esküdtszéki sajtóbiróságok müködését az 1870. és 1872. évről tünteti fel:

I. Az eljárásra nézve.

1. A feljelentések száma.

	1870-ben menny.	1870-ben %-ban	1872-ben menny.	1872-ben %-ban
Közvádlói panasz folytán	12	27·37	10	13·51
Magán panasz folytán	32	72·73	64	86·49
összesen	44	100·00	74	100·00

2. A feljelentések elintézése.

1848. XVIII. tczikk 4. §-a alapján félretétetett	—	—	—	—
A vizsgálat megindítása által	44	100·00	70	94·59
Függőben maradt	—	—	4	5·41
összesen	44	100·00	74	100·00

3. A vizsgálatok elintézése.

A kereshetőség leszállitása által	—	—	14	20·00
Az illetékesség leszállitása által	1	2·20	—	—
A végtárgyalás megtartása által	36	81·81	12	17·14
Folyamatban maradt	7	15·99	44	62·86
összesen	44	100·00	70	100·00

4. Az esküdtszéki tárgyalás eredménye.

„Vétkesnek" nyilvánittatott	9	25·00	3	25·00
„Nem vétkesnek" nyilvánittatott	26	72·22	9	75·00
Az esküdtszéki kijelentést a sajtóbiróság felfüggeszté	1	2·78	—	—
összesen	36	100·00	12	100·00

5. Jogorvoslat.

Az itélet vagy végtárgyalás ellen emelt semmiségi panasznak hely adatott	2	22·23	1	33·33
Visszautasittatott	7	77·77	2	66·67
összesen	9	100·00	3	100·00

II. A vétségek neme, tekintettel az elitéltek számára.

Izgatás az állam egysége, birodalmi kapocs és örökösödési rend ellen	—	—	—	—
Izgatás az alkotmány erőszakos felforgatására	—	—	—	—
Izgatás a törvényes felsőbbség elleni engedetlenségre	3	33·33	—	—
Felségsértés	—	—	—	—
Az uralkodóház tagjainak sértése	—	—	—	—
Vallás és közerkölcsiség sértése	—	—	—	—
Lázitás a közbéke és rend erőszakos megzavarására	—	—	—	—
Törvényes hatóság vagy testület rágalmazása	—	—	2	66·67
Köztisztviselők hivatalos tettére vonatkozó rágalmazás	—	—	—	—
Magán személyek rágalmazása és becstelenitése	6	66·67	1	33·33
Bünök elkövetésére buzditás	—	—	—	—
összesen	9	100·00	3	100·00

III. A kiszabott büntetés, tekintettel az elitéltek számára.

Pusztán pénzbirságra	—	—	1	33·33
1—3 havi fogság és pénzbirságra	3	33·33	—	—
3—6 havi fogság és pénzbirságra	3	33·33	—	—

* 1872-ben büntett miatt bevádoltatott 40,149, elitéltett 16,504 vagyis 41·10% Kihágás miatt bevádoltatott 157,146, elitéltett 71,757 vagyis 45·66%. Sajtóvétség miatt bevádoltatott 9, elitéltetett 9 vagyis 25·00%.

	1870-ben menny.	1870-ben %-ban	1872-ben menny.	1872-ben %-ban
6 hótól egy évig tartó fogság és pénzbirságra	2	22·22	—	—
1—2 évig tartó fogság és pénzbirságra	1	11·12	—	—
2—3 évig tartó fogság és pénzbirságra	—	—	2	66·67
összesen	9	100·00	3	100·00

Ha az esküdtszéki sajtóbiróságok azon városokban is, melyekben az esküdtszékek sikeres működhetésének előfeltételei leginkább meg vannak, csak ily eredményt mutathatnak fel, mi követelheti azt, hogy ezen intézmény az ország minden törvényhatósága kebelében felállittassék? (Nem is kivánja senki, tehát a t. czikkiró e tekintetben szélmalmok ellen küzd. Szerk.)

Vagy tán ezzel akarják a nemzet jogérzületét fölkelteni? Hát mióta lett nálunk a felség személye, a közrend, a tisztviselői kar tekintélye, a magánosok becsülete oly olcsó, hogy rajta jogérzetünket köszürüljük.

Ezen értelem ébresztésére az esküdtszék különben is keveset tehet. Ily munkát csak pontos közigazgatás és jó igazságszolgáltatás végezhet. Szilárduljon meg az állam belélete. Kapja meg mindenki sérelme arányában az elégtételt, s vétke szerint a büntetést: s a jogérzet önkényt kifejlödik

Warga László.

Adalékok a magyar kereskedelmi törvénykönyv tervezetének birálatához.

V.

A n. k. tkv 275. czikkének azon rendelkezése, miszerint „ingatlan javak iránt kötött szerződések nem kereskedelmi ügyletek", elég világos. Mégis ezen czikknek sokkal tágabb terjedelem adatik, mint a minővel az valóban bir. Ingatlan iránt kötött szerződések azok, melyek tárgya ingatlan. A szerződés tárgya az, a mi a szolgáltatas tárgya. Távolabbi vonatkozások valamely tárgyra azonban nem képezik a szerződés tárgyát. Ingatlan iránt kötött szerződések tehát azok, melyek valamely ingatlan dolog tulajdonának vagy használatának átruházását, vagy valamely ingatlan jog megalapitását vagy átruházását czélozzák. Ellenben valamely ingatlan megmunkálása, előállitása pl. ház, vasut, hid épitése vagy javitása iránt stb. kötött szerződések tárgya nem ingatlan, hanem egyéb, főleg a munkaerő. Téves, ha némelyek azt, miszerint ezen szerződések nem kereskedelmi ügyletek, a 275. czikkből magyarázzák ki.[1] Ezek másutt vannak kizárva.

A n. k. tkv ez iránybani korlátozásai, melyeket a tervezet is követ, a következők:

A 271. cz. első pontja szerint absolut ker. ügylet áruk vagy egyéb ingóságoknak vétele vagy egyébkénti megszerzése ismétli elidegenités szándékkal, tekintet nélkül arra, hogy az áruk vagy egyéb ingóságok természetben, át- vagy feldolgozás után adassanak e tovább. A továbbadási szándéknak tehát mindenesetre arra kell irányulva lenni, hogy a kérdéses dolgok mint áruk (mialatt a n. k. tkv szó lásmódja szerint csak ingeságok értendők) vagy ingóságok adassanak odább. Az ingatlankénti továbbadásra irányuló szándék tehát az ügyletek kereskedelmi minőségét kizárja, daczára annak, hogy a vétel, tehát a keresk ügylet tárgya ingó.

Ugyanenen czikk 2-ik pontja alól, hasonló okoskodás utján kizárhatók azon ügyletek, melyek valamely áru vagy egyéb ingóság szállitása iránt köttetnek, ha a szállitással ezen ingó dolgok ingatlanná tétele együtt jár. Ezen kizárás egyébiránt a 275. cz. alá is esik, mert ezen esetekben az előleges eladás a dolog felett már mint ingatlan felett köttetik. Forditottja ez annak, hogy valamely ingatlan felett annak jövendőbeli ingó minőségében kötött szerződés, ingó felett kötöttnek tekintendő.

A 271. cz. 1-sö pontja szerint tehát, ha valaki épitési anyagot azon szándékkal vesz, hogy azt utóbb ingatlanná feldolgozva odább adja, nem köt kereskedelmi ügyletet, az épitész, ki üzletszerüen vesz ingó anyagot, hogy azokat egy átalány-összegért házépitéseket elvállalva odább adja, nem kereskedő. Ellenben ha az anyagot mint olyant adja odább és feldolgozására külön vállalkozik, akkor kereskedelmi ügyletet köt, esetleg ha ezt iparszerüleg folytatja, kereskedő. Ugyanez áll az ut, vasut, csatorna, és hidépitészeti vállalatokra nézve is.[2] A mázoló, ki festéket vesz, hogy azt butorokra vagy egyéb ingó dolgokra. tehát a háznak tényleges részét nem képező ajtókra és ablakokra is felmázolja, absolut ker. ügyletet köt és kereskedőnek tekintendő. A szóbafestő ellenben nem kereskedő.[3]

Egy további korlátozás a n. k. tkvnek 272. czikke első pontjában foglaltatik, mely szerint ingó dolgok fel- vagy átdolgozásának elvállalása relativ kereskedelmi alapügyletet képez. Ezen pontban ki van az is mondva, hogy a dolognak a fel vagy átdolgozás után is ingónak kell maradni. E szerint ki vannak a fennt emlitett ügyletek a kereskedelmi ügyletek sorából akkor is zárva, ha azok a megrendelő által adott, vagy annak meghatalmazásában vagy bizományában vett anyaggal vitetnek végbe.

Mindezen ügyletek azonban csak akkor nem tekinthetők kereskedelmi ügyleteknek, ha az ingatlanná tétel az ügyletnek lényeges részét képezi. Igy ha valamely gépnek szállitása és a gyárban való felállitása iránt köttetik a szerződés, a fődolog a gépnek szállitása lesz.[4] Persze a határvonal megvonása gyakran igen nehéz. Igy az ácsnál, ki háztetőket készit, a bádogosnál midőn házat fed vagy csatornákat illeszt be, a lakatosnál, midőn rácsozatot állit fel, nehéz megmondani lényeges-e az ingatlanná tétel van nem. A német gyakorlat az ácsot és bádogost kereskedőnek tekinti, hogy ezen ügyleteik miatt vagy daczára ezeknek, nem tudom.[5] Ellenben a német bir. ker. főtszék a házfedés czéljából történt bádog vételt akkor sem tekintette ker. ügyletnek, ha azt kereskedő kereskedőnél eszközölte és az üzleti helyiség kijavitása szándékoltatott.[6]

Ha ezen korlátolásokat áttekintjük, azt látjuk, hogy a kizárt ügyletek között olyanok is vannak, melyek ugy kitünő mértékben magukon hordják a speculatio jellegét, valamint a javak forgalmát közvetitik vagy e közvetitést előmozditják, azt látjuk továbbá. hogy azok némelyei iparszerüen üzve, egészen a kereskedelmi üzlet jellegével ruházzák fel az üzletet. Nem kerülheti el továbbá figyelmünket, hogy ezen ügyletek között olyanok is vannak, melyek az általános magánjog szerint sem tartoznak az ingatlanok iránt kötött ügyletek körébe, hogy azok ott ugyanazon szabályoknak vannak alávetve, melyek az ingók iráni kötött hason ügyletekre nézve fenállanak. Ehhez járul, hogy az immobilizálás határa elvileg alig dönthető el, mi csak gyakorlati nehézségeket, jogbizonytalanságot szülhet.

Azon kérdés tolul tehát ezek után elénk, indokolva vannak -e ezek az életben jelentkező következetlenségek az ingó és ingatlan között fenálló kölönbség által? Indokolva van-e oz utóbbi irányban a következetességet ennyire venni? Azt hiszem nem.[7]

Abban tehát, hogy a német ker. tkvnek ez iránybani szabályait változatlanul elfogadni nem lehet, megegyezem a tervezettel. Azonban nem lehetek egy véleményben a tervezettel sem ezen változtatás terjedelmére, sem pedig annak hatályára nézve.

A tervezet a n. k. tkvnek fonebb fejtegetett pontjait a kérdéses irányban változatlanul átveszi, az egyedüli kivétel a korlátozás alól tehát az, mely a 268. cz. 2) pontjában foglaltatik,

[1] Igy nevezetesen Hahn Comm. a 275. cz.-hez Helyesebben Goldschmidt Handelsr. §. 59. elején, l. Anschütz Comm. a 275. cz.-hez.

[2] Goldschmidt az i. h. 515. l. azt mondja: „Schafft dagegen ein Kaufmann bewegliche Sachen an um dieselben für sein Handelsgewerbe, wenngleich mittelst Verbindung mit Liegenschaften als Theile oder Pertinenzen derselben zu benutzen, so ist diese Anschaffung Handelsgeschäft, z. B. Anschaffung von Eisenbahnschienen, Steinen, Holz u dgl." Bár igaz, hogy a 275. cz. tulajdonképen csak a szorosan véve ingatlanokat tárgyazó szerződéseket zárja ki, és igy az ily szerződések a 273. czikk értelmében kereskedelmiek volnának, mégis az általános felfogás még ezen ügyleteket is kizárja a kereskedelmiek sorából, l különösen Puchelt az i. h. a 275. cz.-hez és az ott idézett főtszéki határozatokat. Hogy egyébiránt az ily ügyletek sem absolut, sem alapügyletek nem lehetnek, abban általános a megegyezés.

[3] Azon eltérően felfogott kérdésben, vajjon a mázoló kereskedő-e? (l. Hahn a 271. cz.-hez 18. l.) a német gyakorlat értelmében igennel kell felelnünk, legalább a lakkozót kereskedőnek tekintik l. Puchelt Comm. a 4. cz.-hez 13. l. (nach den Ergebnissen der Praxis der Deutschen Gerichte), a mázolóra nézve ugyanazt 491. l. 7.

[4] L. a budeni ker. főtszék és a bir. ker. főtszék idevonatkozó határozatait Pucheltnél az i. h. a 275. cz.-hez.

[5] Puchelt Comm. a 4. cz.-hez 13. l.

[6] Puchelt az i. h. 523 l.

[7] Hogy az ingatlanok fogalmilag nincsenek kizárva a ker. forgalom köréből, l. Goldschmidt Handelsr. 310. l. 17. j.-nél és Thöl Handelsr. §. 12. 73. l. Az előbbi által felhozott czélszerüségi okokról alantabb.

*

Elég tehát arra szoritkoznunk, hogy minő terjedelemben változtatja ezen pont a német ker. tkv álláspontját.

A tervezet 268. cz. 2) pontja szerint iparszerüleg folytatva kereskedelmi ügyletnek tekintendő „ingatlan javaknak forgalomba helyezése vagy egyébkénti értékesitése.“ Ezen egész általánosságban tartott intézkedést az indokok következőleg igyekeznek megmagyarázni. „Az ingatlan javak forgalomba helyezése vagy egyébkénti értékesitése alatt mindazon ügyletek értendők, melyeknek tárgyát ingatlan javaknak adása vevése, kibérlése képezi, vagy melyek ingatlanok lecsapolása, termékenyné tétele iránt köttetnek, feltéve, hogy iparszerüleg folytattatnak.“

Előre bocsátva azt, hogy én a felhozott ügyleteket csak példáknak tekinthetem, az adott magyarázatot részint szüknek, részint pedig tágnak kell nyilvánitanom,

Ugyanis a forgalomba helyezés alatt a tervezetnek a n. k. tkvet követő szellemében nem lehet mást érteni, mint a 267. cz. első és második pontjában foglalt ügyleteket, tehát a tulajdonnak viszterhes jogügylet általi megszerzését isméti elidegenitési szándékkal, tekintet nélkül arra vajjon, az ingatlan változatlanul, vagy javitva, épitkezésekkel együtt stb. adassék-e odább, — továbbá viszterhes elidegenitést megszerzési szándékkal. A forgalomba helyezés alatt tehát nem lehet minden adásvevést érteni, de viszont nemcsak adásvevést, hanem cserét, datio in solutum ot is lehet alatta érteni, de nem bérlést.

Ingatlan javak értékesitése alatt a tervezet indokai ugy látszik az ingatlan javak értékének emelését értik. Ily értelemben a lecsapolás, termékenyné tétel, — de a házépités, a javitások, meszelés, festés, a mezei ipar, szóval majdnem minden mivelet értékesités volna, melyet emberek ingatlanokon végbez szoktak vinni. Ellenben nem tartoznék ide a kibérlés vagy bérbeadás, vagy egyéb közvetlenül ingatlanokat tárgyazó jogügyletek. Részemről az értekesités ezen tág értelmezését nem birom összeegyeztetni a tervezet szellemével. De a közönséget, általán elfogadott szállásmód szerint az értekesitésnek más értelme is van. Ingatlan javak értékesitése ugyanis valamely haszonnak, értéknek az ingatlanbóli kivétele. Az ingatlan az eszköz, mely által a haszon létesül, de az értéknek, a haszonnak magából az ingatlanból kell resultálni, és pedig annak részére, a ki értékesit, a ki az ügyletet véghez viszi. Ezen értelemben mondjuk valakiről, hogy vagyonát, pénzét, munkaerejét, tudományát stb. értekesiti. A lecsapolás, a termékenyné tétel tehát ezen értelemben nem értékesités, legalább nem azon személyre nézve, ki a lecsapolás, a termékenyné tételt más részére eszközli, még akkor sem, ha a lecsapolásért az ingatlan használata átengedtetik. Ellenben az értékesités alá esnek a mezei és a bányaipar különböző nemei, a bérbeadás, de nem a bérbevétel.

En csak ezen utóbbi értelemben vehetem az értékesités szót, és ebben támogattatom a tervezet szövege által is, mely mindenesetre inkább irányadó, mint az indokok. Az értekesités ugyanis a forgalombahelyezéssel van kapcsolatban: forgalombahelyezése vagy egyébkénti értékesitése. Tehát a forgalombahelyezésnek az értékesitésben benn kell foglaltatnia, ugymint az áruknak az ingóságokban. Már pedig csak az értékesités utóbbi értelmének felvétele mellett lehet azt mondanunk, hogy az értékesités a forgalombahelyezés is magában foglalja. Természetesen mindig a közönséges szolásmód szerint, mert az értékesités nem jogi fogalom Ellenben az előbbi értelem felvétele mellett a forgalombahelyezés és értékesités között semmi összefüggés, „az egyébkénti“ szó tehát észellenes volna.

Ezen értelmezésből kitünik hogy egyrészt a tervezet nem rontja el a n. k. tkv által 272. cz. 1. és 2. pontjaiban ugy a 272. cz. 1. pontjában felállitott korlátokat, másrészről pedig az ingatlan forgalmat még tágabb értelemben veszi mint az ingókra irányzott forgalmat, nevezetesen az ingatlan használatának elidegenitését ker. ügyletnek tekinti, mig az ingóét nem.

Végre több oly ingatlanra vonatkozó iparágat is kereskedelmi üzletnek tekint, melyek rendszerint épen nem birnak kereskedelmi üzletek jellegével. Igy a mezei ipart, az üzletszerü bérbeadást, pl. koronauradalmaknál, a bányaipart.

Látjuk tehát, hogy a tervezet e részbeni intézkedései nem felelnek meg az élet szükségleteinek.

De a n. k. tkv után keletkezett törvények sem képesek erre. Mert habár a részvénytársaságoknak kereskedői minőséggel való felruházása nyujt is némi segélyt, ez nem kielégitő. Egyrészről ugyanis, a n. k. tkv 275. czikke mellett az ingatlanok iránt kötött ügyletek még akkor sem lehetnek kereskedelmi ügyletek, ha azok részvénytársaságok által köttetnek vagy épen azok iparának alapügyleteit képezik, és pedig nem kereskedelmi ügyletek azok sem a n. k. tkv IV. könyvében foglalt szabályoknak való alávetettségüket illetőleg, sem pedig elnevezésükre nézve, azaz sem materialiter, sem formaliter. Más részről e mellett kimaradnak a kereskedők sorából zárva azon egyesek, közkereseti és betéti társaságok, melyek iparszerüleg ingatlanokra irányzott ügyletekkel foglalkoznak.

Dr. Plósz Sándor,
kolozsvári jogakademiai tanár.

JOGIRODALOM.

***Védelem** a „Jogt. Közlöny“ 1874. évi 3-ik számában e rovat alatt megjelent birálat ellenében.*

II. A birálónak második kifogása ebben áll: „Az egész tárgyalás menetének leirásából látszik, hogy a szerző midőn az eljárást a közvetlenség elvére fektette, nem nagyon tartotta érdemesnek azon törvények tanulmányozását, melyekben a közvetlenség egész teljében keresztül van vive, mert bizonyára azt correctebben formulázta volna. Ha elolvassa B a b o s javaslatát, be fogja látni, hogy mily különbség van egy előleges tanulmány után és egy hasból irt törvénytorv között.“

Biráló itt csakugyan hasból beszél, mert nem nevezi meg azon törvényeket, melyekben a közvetlenség egész teljében keresztül van vive, s nem is jelzi azon pontokat, melyek a közvetlenség teljességét képezik; Babos javaslatára is csak igy hasból hivatkozik, azt nem olvastam, tudtomra nem volt közzé téve, tehát nem olvashattam; de gyakorló ügyvéd lévén, még azon lapokat sem olvashatom el, melyeket járatok; más lapokhoz pedig alig juthatok.

Megengedem, hogy a közvetlenség elvét nagyobb teljességben lehetett volna alkalmazni, azonban nekem ugy tetszik, hogy az igazságszolgáltatás érdeke nagyobb teljességet nem igényel, mint a mennyit én alkalmaztam, szeretném ha valaki kimutatná, hogy javaslatomból e tekintetben mi hiányzik, és nem elégednék meg azzal, hogy hasból szólva a törvényekre és Babos javaslatára hivatkozik.

A birálónak harmadik érdemleges kifogását a különböző eskükre vonatkozó észrevételek képezik.

Ebben a birálónak sok igazat adok; de ne gondolja azt, hogy az általa tett észrevételek előttem ismeretlenek voltak akkor, midőn a javaslatot szerkesztettem.

Elismerem, hogy van az embereknek egy középmiveltségü osztálya, mely Istenben, annak mindentudóságában s embererő fölötti igazságszolgáltatásában nem hisz, s hogy ennél fogva ezen osztály emberei előtt az eskü csak játék; de ebből az következik, hogy ezen emberekre nézve az esküveli bizonyitás is csak játék, nem ér semmit, s az eskü minden nemét ki kellene törülni a perrendből.

Hanem van még ezen középosztályon kivül még más két osztály, a középmiveltségen alul és fölül álló osztály, mely, mint magam is, Istenben, annak mindentudóságában, s embererő fölötti igazságszolgáltatásában hisz, s ezen osztályok előtt nemcsak a bizonyitó, hanem az általam javasolt eskü is nagy fontossággal bir.

De ha a javasolt eskü nem is birna ily valláserkölcsi fontossággal, indokolja azt a hozzá kapcsolt sanctio, a büntető törvény üldözése; igaz, hogy ezen üldözés szüksége sokszor fog előfordulni, mert a bizonyitási eljárásnál derül ki, hogy melyik félnek van igaza, azonban ebből még nem következik, hogy a bizonyitó fél ellenfele eo ipso hamisan esküdött, az sem áll, hogy a törvény itt a hamis esküre ingert nyujt s mely szerint a fél criminalitásra a bíróság működése által ugyszólván provocáltatik.

Ellenkezőleg, midőn a felek megintetnek arra, hogy igazat mondjanak, netaláni hamis előadásaikat megigazitsák, a bíróság által nem criminálitásra, hanem igazságra s erkölcsiségre provocáltatnak.

Az nem baj, hogy eleinte számosabban fognak hamis esküt véget elitéltetni; mert idővel vissza fognak rettenni a felek s az lesz az eredmény, hogy a bíróság előtt nem fognak tényeket elferditve vagy egészen hamisan előadni.

Egyébiránt ha az alkotandó uj büntető törvény könyvben ki lesz mondva, hogy csalási büntettet, illetőleg vétséget követ el az is, ki polgári perben a bíróság előtt ténykörülményeket elferditve vagy hamisan ad elő, s ezzel a bíróságot tévutra viszi: akkor az általam javasolt eskü feleslegessé válik, a végleges perrendből egészen elmaradhat.

Addig azonban utját kell állani az oly igazságnak, hogy valaki hitelezőit kijátszandó, rokonaival bepereltetni magát, vagyonát lefoglaltatja s rokonai kezére játsza, holott azoknak valóban nem adós. Sokszor a bíróság maga is meg van győződve, hogy a kereseti követelés költött, mert ismeri felperes vagyoni viszonyait, melyeknél fogva az a beperelt összeget soha sem hitelezhette alperesnek, de alperes vagy meg nem jelent, vagy az adósságot nyilván beismeri, látja tehát a bíróság, hogy itt csalás követtetik el, de nincsen módjában azt akadályozni s igy elitéli alperest és a csalás vak eszközévé válik. Ugyan micsoda erkölcsi rosz feküdnék abban, hogy a bíróság mindkét felet megesküdtetné arra, hogy állitásaik valók, hogy tehát az adósság valódi? és micsoda erkölcsi rosz feküdnék abban, hogy mindként fél hamis eskü miatt elitéltetnék?

Különben a sommás szóbeli bíróság a javaslat 31. §-a szerint azon kérdést, vajjon helyet látja-e annak, hogy valamelyik fél gyanus vagy hamisnak bizonyult esküje miatt az ügy a büntető bírósághoz áttétessék? tisztán lelkiismerete szerint itélvén el, föl lehet tenni, hogy erre igennel csak oly esetekben szavaz, midőn meg van győződve, hogy hamis eskü tétetett le.

A büntető bíróságról is fel lehet tenni azon óvatosságot, hogy abban még nem lát hamis esküt, ha egyik fél valamit tagad, s erre esküt is tesz le, azután a másik fél azt bebizonyitja, vagy ha azon fél, ki valamit állit és erre esküt tesz, de nem képes állitását bebizonyitani.

Ha a javasolt eskü következményeit nem viszszük azon végletekig, meddig biráló vitte, akkor az mint hasznos intézmény megállhat a perendben; de nem tartom azt a javaslat oly lényeges részének, hogy azt elhagyhatónak nem tartanám, ám, ha nem tetszik, törültessék ki a javaslatból, azért a javaslatot magát elitélni nem lehet.

Azután igy szól a birálat: „Nem enged képtelenségben ezen intézménynek az ügyvédek esküje sem. Gondolom, collegái szépen megköszönik az ügyvédi kar magasztossága iránt az általa tervezett javaslatban kifejezett fogalmakat; valamint igen szép tanuságaul szolgálnak azok az ügyvédnek védencze irányában való köteleségnek szerző által vallott felfogása felöl."

Biráló ismét hasból beszél a magyarországi ügyvédi kar magasztosságáról, és nem tudja miképen áll a dolog gyakorlatban.

A magasztos gondolkozásu ügyvéd Magyarországban kivétel, szabály szerint az ügyvédek mindent szabadnak tartanak, mi a védencznek hasznára van, akár legyen az igaz, jogos, akár nem.

Én nem igy gondolkozom, és hogyan fogom én fel az ügyvédnek a fél iránti kötelességét, arra a következő esetet hozom föl. Ezelőtt 12 évvel hozzám jött egy fél egy nagyobb összegről szóló magánváltóval a végre, hogy az adóst rögtön pereljem be és azonnal végrehajtást kérjek. Megtekintettem a váltót, és ismervén a hitelező viszonyait, kételkedni kezdtem, ha a követelés valódi-e? Ez iránt komoly kérdést intéztem a félhez, de az komolyan állitotta a követelés valódiságát. Azonban ismét megvizsgálván a váltót, az iráson porzószemeket találtam, mi azt látszott tanusitani, hogy a váltó jóformán ugyanazon napon iratott, pedig az 1858-ik évi keletet viselt.

Tehát értesitést vettem fel, melyben a fél kinyilatkoztatta, hogy kész esküt is tenni arra, hogy a váltó akkor bocsáttatott ki, mint a kelet tanusitja, és hogy a követelés való; midőn a felet felhivtam, hogy ezen informatiot irja alá, vonakodott, azt mondván, hogy előbb N. N. ügyvédnél dolgoztatott és az tőle ilyesmit soha se kivánt.

Ez még nagyobb gyanut keltett bennem, még egyszer megvizsgáltam a váltót és azt fedeztem fel rajta, hogy alig látható betükkel alá volt nyomatva: Nyomatott Pesten 1862. évben N. litographiai intézetében. Tehát a váltóblanquette 1862. évben készült, azt 1858-ban kitölteni, aláirni nem lehetett.

Figyelmeztettem erre a felet, mire az könnyedén azt felelte, hogy a litographiai nyomatot a váltó alján le lehet vágni s a kifogás nem lehető. En azonban erre nem vállalkoztam, elutasitottam a felet s nem tartottam magamat arra hivatva, hogy egy ily roszlelkü félnek segédkezet nyujtsak. Be is vallotta azután, hogy o beperléssel nem akar adósnak roszat, hanem inkább jót tenni, hogy más hitelezőket megelőzve, annak vagyonát biztositsa.

Vajjon helyesen cselekedtem-e? jól felfogtam-e a fél irányában tartozó ügyvédi kötelességemet? avagy talán azt kellett volna tennem, hogy a váltóról az áruló litographiai följegyzést levágjam s a váltót bepereljem?

A biráló engem közelebbről, de még hirből sem ismer, különben másként nyilatkozott volna az ügyvédi magasztosság és ügyvédi becsület iránti fogalmaimról.

Vannak ügyvédek, kikről az utolsó birósági irnok is tudja, hogy midőn több keresetet nyujtanak be, azok mind költött követeléseket tartalmaznak, és hogy alperes bukni készül, valódi hitelezőinek kijátszására.

Az ilyen ügyvédek ellen oltalmazni kell a közönséget, és ebben nem mentem tul a kellő határon, midőn javaslatom szerint (23. §.) az ügyvédek az eskületételt irásbeli értesitvény átnyujtásával elhárithatják.

Ez már a legkevesebb, mit a bíróság az ügyvédtől annak méltósága sértése nélkül megkivánhat.

Azt hozza fel még biráló: „De hátha a fél azt állitja, hogy nem ugy informálta jogvédét, mint azt a perben az előadta, s az ügyvéd ragaszkodik ahhoz, hogy az informatio akként történt, a mint azt ő előadta, megbünteti-e az ügyvédet (a bíróság) hamis eskü miatt? Ha igen ... fogjon magának ügyvédet, a hol talál, tisztességes ember aligha vállalkozik oly állásra, melyben a börtön, mint Damokles kardja lóg feje fölött, s egész becsülete egy értetlen ember önkényétől van függővé téve. Ha nem ... mi gyakorlati értéke van az eskünek?"

Ha az ügyvédnek olyan féllel van dolga, kinek igazmondásában meg nem bizhatik, vehet informatiot, ha a fél irni nem tud, alkalmazhat két kifogástalan tanut, s ekként a fél meghazudtolása ellen védelmezheti magát; különben is biráló azt tudhatná, hogy a félnek azon nyilatkozata, miszerint nem ugy informálta ügyvédét, mint az az ő nevében a bíróság előtt nyilatkozott, magában állva még nem képez bizonyitékot az ügyvéd ellen, ki ellenkezőt állit, tehát a dolog ily állásában az ügyvéd el sem lesz itélhető.

A tiszta ember semmitől sem félhet. A szigoru törvény a jó embereket soha sem háborgathatja, attól csak a rosz ember irtózhatik.

Ezek után biráló ugy nyilatkozik: „sokáig gondolkoztam, honnan meritette ezen rettentő theoriáját a szerző? és ott akadtam reá, a hol nem is kerestem, t. i. az idei postakönyvben, melynek 5-ik lapján e czim alatt „miért fizetik prókátort" egy adomát ad elő.

Biráló csalódott, sokkal szélesebb olvasottságot tulajdonit nekem, mint a melylyel dicsekedhetem, én az idei postakönyvet nem olvastam; de az abban foglalt s előadott adomát már régen tudtam, el van terjedve az egész országban — s ez mellettem szól, hogy a közvélemény épen akkép nyilatkozik.

Vége felé biráló kifogásolja a birósági tanukat.

Gyakorlati ember lévén, ismerem a tanuk alkalmazásának hasznát. A Bachkorszakban büntető ügyekben szóbeli végtárgyalásoknál mindig két tanu alkalmaztatott, ritkán fordult elő eset, hogy rájuk kellett hivatkozni, de volt eset, midőn a tanuk az igazság érdekében lényeges szolgálatot tettek.

Sőt volt esetem a pécsi kir. büntető törvényszéknél is, midőn a gyorsirói jegyzőkönyv felolvastatván, azt találtam, hogy egyik vádlottnak nyilatkozata nincsen teljesen felvéve, e végett köztem és a kir. ügyész között vita támadt, minek következtében a birói tagok tanuskodván, a jegyzőkönyv megigazittatott.

Kik alkalmaztassanak tanukul, és milyen dijjal? az másrendü kérdés, a mi a javaslatból semmit sem ronthat le.

Végre a biráló a bizonyitási eljárásra azt jegyzi meg, hogy „a tanukihallgatásnál ismét elárulja szerző, hogy nem szokott tanulmányozni" stb.

Javaslatom csak vázlat lévén, nem tartottam szükségesnek, mi magától értetik, előbocsátani, hogy a tanukihallgatást általános, hivatalból intézendő kérdésekkel kell megkezdeni, s nem tartottam szükségesnek jelezni, hogy ezen általános kérdéseket nagyobb teljességben tartom szükségesnek, mint azok a módositandó törvénykezési rendtartásban elő vannak irva. (A biráló bizonyára nem ezen hiányt értette, hanem csakis a kérdőpontok általi tanukihallgatás módja ellen kelt ki, mire az alanti válasz fölötte rövid. Szerk.)

Hogy ezek után a felek által előadott kérdésekre hallgatandók ki a tanuk, ez ellen alapos kifogást nem ismerek, nem hallottam; biráló sem emlit, hanem csak hasból beszélve mondja, hogy én ekként a tanukihallgatást a leghelytelenebb s ma már általában elvetett módon kivánom eszközöltetni.

Ezek után áttérek a második czikkre.

Dietrich Ignácz.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kir. kincstári uradalmi ügyészségek Erdélyben.

Ő felségének 1870. évi julius 25-ikén kelt legmagasabb elhatározása alapján, a kir. pénzügyminiszteriumnak ugyanazon évi 2645. számu rendeletével a Kolozsvártt rövid ideig fenállott kir. kincstári jogügyi igazgatóság feloszlattatván, helyébe a kir. kincstár képviseletére külön közegek állittattak „pénzügyi ügyészségek" és „uradalmi ügyészségek" elnevezése alatt. Elsők a pénzügyi alapot tulajdonképpen érdeklő kincstári jogügyek ellátására — Kolozsvár és N.-Szeben székhelyel az ottani kir. pénzügyi igazgatóságok mellett, — utóbbiak — Déva, M.-Vásárhely, N.-Enyed és Fogaras székhelyel — az erdélyi bányák és kincstári uradalmak jogi ügyeinek vitelére vannak hivatva.

Helyeselve magát az elvet (a közvetlenség elvét), mely a kolozsvári kincstári jogügyigazgatóság feloszlatásánál, s a pénzügyi és uradalmi ügyészi rendszer behozatalánál szem előtt lebegett, majdnem három év alatt szerzett tapasztalataim alapján egyedül ezen elv gyakorlati keresztülviteléről akarok szólani, és pedig az erdélyi kir. kincstári uradalmi ügyészségek tekintetében.

E helyütt határozottan ki kell mondanom: miszerint azok szervezete olyan, hogy hivatásuknak meg nem felelhetnek, következménye tehát nem egyéb, mint a kir. kincstár érdekeinek veszélyeztetése, a mint ezen állitásomat tetemesen felszaporodott kincstári követelések megdönthetetlenül igazolják.

Elismerem, hogy vannak intézmények, melyeknek fentartása az államnak sokkal nagyobb kiadásaiba kerül, sem mint azok realis hasznot hajtanának, de másrészt meg vagyok arról is győződve, hogy — ha ezen intézmények nem léteznének — az államkincstár jövedelmei még nagyobb mérvben csökkennének. Ilyen szükséges rosz a kir. kincstári képviselet intézménye is, mely véleményem szerint mindaddig nemcsak fenntartandó, hanem kellőleg szervezendő is, mig az államkincstár bánya és földesuri jogokat gyakorol, üzleteket folytat, s mig nem elég érettek a viszonyok arra nézve, hogy képviseltetésével magán ügyvédeket megbizhasson.

Az erdélyi kir. uradalmi ügyészségek szervezésénél nagyobbrészt fináncialis érdekekből, de részint az itteni viszonyok nem ismeréséből kifolyólag is oly hibák követtettek el, melyek mielébbi orvoslást kivánnak. Miután pedig a baj megismerése nélkül kellő gyógyszer nem alkalmazható, s miután — recriminatió nélkül mondva — az uradalmi ügyészek vonatkozó felterjesztései eddig soha figyelemre nem méltattattak, legyen szabad az általam észlelt hiányok legfeltünőbbjeit e lapok hasábjain érintenem, s ekként csekély erőmhöz képest az intézmény lehető javitásához járulnom.

A Királyhágón inneni kir. uradalmi ügyészségek szervezésénél tapasztalt egyik lényeges botlásnak, s következményeiben fontosnak tartom azon körülményt, hogy ezen intézmény szerzői egyedül Erdély területének számszerinti nagyságára tekintvén, azt 4-el elosztották, s ezen mivelet eredményeként négy uradalmi ügyészséget állitottak fel, a nélkül hogy meggondolták volna, vajjon egyik vagy másik uradalmi ügyészségnek kerületébe hány kincstári bánya — s mekkora kincstári uradalmak tartoznak? Nem csoda tehát, ha ezen számitás folytán — egyenlő munkaerő mellett — némely kir. uradalmi ügyészségek, mint a nagyenyedi és dévai, roppant munkahalmazzal küzdenek, mig mások hivatásuknak minden megerőltetés nélkül megfelelhetnek.

Az erdélyi kir. uradalmi ügyészségek szervezete különben is némileg eltér a Királyhágón tuliak szerkezetétől, a mennyiben ezek a kir. jószágigazgatóságok mellett, nagyobbára azok székhelyén és hatósági területeik illetékességi körén belől mozognak, mig az előbbiek az Erdélyben levő egyetlenegy kir. jószágigazgatóság alatt állván, hatáskörük nem egy — hanem több kincstári uradalom és bánya jogi ügyeire terjed ki. Ezen körülményből önként következik, hogy mentől több kincstári uradalom jogi ügyeit kell valamely ügyészségnek vezetnie, munkássága is annálinkább van igénybe véve, — következőleg, hogy helytelen volt azon intézkedés, mely szerint az ügyészségi területek nem a kincstári uradalmak száma és nagyság-aránya szerint osztattak be.

De a már magában egyenlőtlen területi felosztás még egyenlőtlenebbé tétetett a kir. pénzügyminiszteriumnak némely valóban érthetetlen indézkedése által. P. o. jóllehet az egyes kir. uradalmi ügyészségek területi hatásköre egy külön táblázatos kimutatásban (mely szintén ritkitja párját!) megállapitva van, mindazonáltal Isten tudja miféle szempontokból jónak látták a biharmegyei n.-váradi és dobresti kincstári javak tekintetében keletkezendő perek vitelét a n.-enyedi kir. uradalmi ügyészségre ruházni, ugy, hogy az jelenleg székhelyétől 30—40 mértföldnyire eső, általa nem ismert tárgyak iránt naptárakból kiböngészett ügyvédek közbenjöttével kénytelen perelni! Ilyen például a kir. pénzügyminiszteriumnak azon további intézkedése is, hogy — jóllehet a kir. uradalmi ügyészségek egyedül a kincstári bányák és uradalmak jogi ügyeinek ellátására vannak hivatva, — azok a többi miniszteriumok alá tartozó perek vitelével is terheltetnek, s az egyes kir. sóbányahivatalok mellett lévő, magán és kamatokra kiadott tőkékkel biró társládák jogi ügyeinek vitelére kényszerittetnek. A sóvágó társpénztárak vagyona nem kincstári vagyon, az a bányászok kényszer-adózásaiból gyült össze s kezelése is azok választmányát illeti, a kir. kincstár fölöttük egyedül felügyeleti jogát gyakorolván; következőleg a kincstári vagyon tekintetében keletkező jogi ügyek ellátására egy államfizetéses kincstári tisztviselő illetékes sem lehet.

Az előbbi pontban érintett baj mindjárt a kir. uradalmi ügyészségek szervezésénél orvosolható lett volna olyképpen, ha a nagyobb munkahalmazzal biró ügyészségek fogalmazók vagy alügyészekkel láttattak volna el.

Magyarországnak Királyhágón inneni része jelenleg a birtokviszonyok és azokra vonatkozó jogok tekintetében átalakulási, forrongási korszakát éli; az urbéri — illetőleg birtokrendezési perek legnagyobbrészt előmunkálati stádiumban állanak, a telekkönyvek részint még ki sem hirdettettek, részint pedig hol a kihirdetés megtörtént, még meg nem szilárdultak; népünk elszegényedése s az uzsoratörvény eltörlése folytán a kisebb fekvő birtok tulajdona folytonos változásoknak van kitéve, mig a haszonbérlői osztály az eddig tapasztalt slendrián kezelés és sokszor nemzetiségi és más tekintetekből eredt elnézés folytán tartozásait leggyakrabban csak peres uton, évek mulva fizeti.

Ily körülmények között nem lehet bámulni, ha a kir. uradalmi ügyészségek — melyek Erdély legnagyobb földesurát szolgálják — mértékfölötti munkával vannak elhalmozva.

Tapasztalásból beszélek, s igy szavaimért bármikor jótállók. Magam, egyik erdélyrészi kir. uradalmi ügyész, az évnek hat hónapját (május — október) a folyamatban lévő, s a kir. kincstárra nézve legfontosabb birtokszabályozási perek előmunkálataival a helyszinén, nagyobbára havasokon, székhelyemtől 15—20 mértföldnyire vagyok kénytelen eltölteni.

Elképzelhető tehát azon zavar és kapkodás, mely akkor áll elő, midőn az ügyész hetek — sőt hónapokon keresztül, hivatalos teendőkkel elfoglalva, székhelyétől távol van: elképzelhető azon sok orvosolhatatlan mulasztás, mely különösen az időhöz kötött joglépéseknél a kincstár hátrányára előfordul, s végre ... el nem képzelhető azon leiratok, feliratok, meghagyások és felterjesztések száma, melyekbe egy ilyen a kir. uradalmi ügyész hibáján kivül elmulasztott jogcselekvény igazolása kerül!

Nehezíti az uradalmi ügyészségek, helyesebben (a kifejtettek után) az uradalmi ügyészek működését az 1870. évi aug. 10-ikén kelt szolgálati utasitás hiányossága, nehézkessége, s annak néhol egymással ellenkező rendelkezései.

Ezen szolgálati utasitás összesen 5, mondd öt §-ból áll, mindjárt elején azon ellenmondást tartalmazza, hogy mig a kir. uradalmi ügyész az első szakasz szerint a bánya-, illetőleg jószágigazgatóság alá rendelt közegül tekintendő, s ha a kir. jószágigazgató és ügyész peres ügyek fölött ellenkező véleményben vannak, azon peres ügy, eldöntése végett a miniszteriumhoz felterjesztendő, — addig az 5-ik §. végbekezdése az uradalmi jogügyek feletti felügyeleti jogot bánya-, illetőleg jószágigazgatóság mellett szervezett jogügyi főosztályra ruházza. Mire való ezen közbeékelt jogi főosztály akkor, midőn peres ügyek fölötti véleményeltérés esetében nem ő, hanem a miniszterium van hivatva határozni, s midőn létezik Pesten a kir. kincstári jogügyi igazgatóság, mely a magyarországi uradalmi ügyészek fölötti felügyeleti jogot különben is gyakorolja? Egyébiránt is jogi főosztály alatt egy tekintélyes, elméletileg és gyakorlatilag képzett jogtudosokból álló testületet kell képzelnünk, ilyen testület pedig ma a kolozsvári kir. jószág-

igazgatóság kebelében nem létezik, miután a jogi ügyek ellátása jelenleg egyetlenegy szakavatott titkár kezeiben összpontosul, kit a jogi ügyek előadására — minden körülmények között — elegendőnek tartunk.

Nevezetes ezen szolgálati utasításnak különösen 2-ik §-a, melyet annyival czélszerűbbnek láttam mutatványképen szórólszóra ideigtatni, mivel a lapok kerete a terjedelmes fejtegetéseknek utját állja. Ezen szakasz következőleg hangzik:

„Az uradalmi ügyész előleges felhatalmazás vagy utasítás nélkül sem felpereskép fel nem léphet, sem alpereskép valamely jogügybe be nem bocsátkozhatik, kivéve azon eseteket, midőn a késedelem veszélylyel jár; de még ily esetekben is a bányaigazgatóság utólagos jóváhagyása kérendő ki.“

„Egyességek kötésébe az ügyész csak a felsőbb hatósági utólagos jóváhagyás világos fentartásával ereszkedhetik.“

„Ha az államuradalom valamely sommás eljárás alá nem tartozó perben ügyveszteg, a perorvoslatok felhasználására s mikénti beosztására, a felebbezéseket kivéve, melyek semmi halasztást sem szenvedhetnek, a bányaigazgatóság jogügyi főosztályának felhatalmazása kérendő ki.“

„E végből az ügyész a neheztelt itéleteket vagy végzéseket a bányaigazgatósággal azonnal közlendi, hogy ennek a perorvoslat indokaira vonatkozó utasítása s felhatalmazása, a mennyire lehet, még a felebbezési határidő lefolyta előtt hozzája leérkezhessék (!), s a felebbezvény annak értelmében szerkesztethessék.“

„Hasonló eljárás lesz követendő a sommás eljáráshoz nem tartozó per folytában benyujtandó periratokra nézve.“ (!)

„Ezen, a sommás eljárás alá nem tartozó jogügyek végeredménye rendszeres modorban a bányaigazgatóság jogügyi főosztályának bejelentendő.“

Megitélheti ebből jogászközönségünk ezen utasitás szellemét is. Mennyi kicsinykedés, mekkora féltékenykedés egy hittel kötelezett hivatalnokkal szemben, s mily bizalmatlanság azon kir. uradalmi ügyész iránt, ki méltónak tartatott ezen állomás betöltésére! E mellett az ugynevezett „jogi főosztály“ egyetlen egy jogásza, ki (megtörténhetik) némelykor azon qualificatiókkal sem bir, melyekkel maga az ügyész, s ki az egyes felmerülhető ügyek ismeretét nem közvetlen tapasztalásból, hanem a felterjesztett okmányokból meriti, az utóbbi fölött rendelkezési hatalommal ruháztatik fel!

Idő- és tér hiányában nem részletezhetem szolgálati utasításunk többi hiányait, a felhozottakkal is csak bajaink ezen ágát akartam illustrálni és kimutatni, hogy ezen szolgálati utasitás lényeges módositásokat, s nemcsak a kötelességek, de az ügyész jogainak is szabatosabb körülirását igényli.

Egy kir. uradalmi ügyész.

A kézbesitésekről.

Az 1871. 51. t. cz. életbeléptetésével — tekintettel annak azon intézkedésére, mely szerint a kézbesitések foganatositása szintén a birósági végrehajtókra bizatott, a jogászvilágban annak költséges volta miatt általános jajveszéklés keletkezett. E jajveszéklésnek azután sikerült a birósági végrehajtói intézmény ellen a nagy közönség közt a kevésbbé és fölületesen gondolkodókat felingerelni, s az emlitettem törvénynek a kézbesitésekre vonatkozó részét, mint károst, költségest és fenntarthatlant egész szigorral elitélni; pedig ha a tisztelt jogászvilág a közelebbi tapasztalatokból indul ki, vagyis követlen ismerheti vala (pedig ismerni kellett volna) azon tömérdek ferdeségeket, szabályellenességet, a törvénytőli eltérést és szakavatatlanságot, melyek a végzések kézbesitésénél kiválólag a gyors igazságszolgáltatás hátrányára, s a perlekedő jogtéren álló felek kárára, rovására, lépten nyomon előfordultak, s ma is a bíróság székhelyén kivül álló községekben eszközlött kézbesitéseknél előfordulnak: bizonyára üdvözlendi ama törvényt, mely a kézbesitések eszközlését szakemberekre bizta.

A m. k. Curia mint legfőbb itélőszék, mult évi augusztus 26-án 7487. sz. alatti határozatában kimondotta ama döntő elvet, miszerint: „valamint minden közokmány, ugy a kézbesitési iv csak akkor szolgál teljes bizonyitékul, ha a törvényben előirt minden alakszerüségekkel el van látva; ha tehát olvasni s irni nem tudó feleknek történt kézbesitések folytán a vétjegyen az, hogy a végzés tartalma az olvasni nem tudó félnek megmagyaráztatott, feljegyezve nem találtatik, ezen vétjegy a kézbesités napjára sem szolgál — még azon esetben sem bizonyitékul, ha az átvétel megtörténte az érdekelt felek által nem vonatik is kétségbe“.

Ez a nagyon világos körülirás eléggé indokolja, hogy azokat a kézbesitéseket még sem lehet mindenféle uton utfélen felfogadott községi szolgákra bizni, mint ez ma, a bíróság székhelyén kivül szokásban van.

A kézbesitési iv tehát oly közokmány, mint bármely közokirat, s kell hogy az ezekre tartozó minden alakszerüséggel birjon, mivel azon alapul csaknem minden birói cselekménynek jogossága.

De lássuk a fönnebb emlitett ferdeségeket, szabályellenességet, s a törvény ignorálását:

A kézbesitésekre nézve már a régibb törvényhozás nagy sulyt fektetett s kimondotta, hogy azok a biró, avagy a helység jegyzője által eszközlendők; — sőt törvényszékek elébe és különbség nélkül minden ügyekben az idézést és perbehivást maga a szolgabiró vagy esküdt is, vagy a királyi itélőtábla hites jegyzője eszközölte; szabadalmazott városok tanácsai elé az idéző végzések kézbe adása az irnok által eszközöltethetett érvényesen. (1807. 8. t. cz. 4. 5. §. — Htk. II. 19. cz.) Tehát sehol sem szól a törvény holmi falusi kisbirókról, községi szolgák vagy tizedesekről; még a legutolsó esetben is (irnok által is) megillető qualificatióhoz kötötte a kézbesités eszközölhetését.

Az ujabb törvényhozás (1868. 54. t. cz. 261. §-a) intézkedett — természetesen a fönnebbi jogelvből kiindulva, — hogy a kézbesitést, szolgabirói járásokban a községi jegyző vagy esküdt, oly helyeken, melyek nincsenek bekeblezve „maga a szolgabiró“ vagy esküdtje, törvényszék székhelyén a törvényszéki szolga, végre városokban s községekben, melyek a sommás eljárás alá tartozó ügyek elintézésére a 2. §. szerint feljogositvák, a városi jegyző vagy irnok, illetőlega községi esküdt teljesiti.

Az 1871. 51. t. cz. a kézbesitések eszközölhetésének jogát a bíróság székhelyén a birósági végrehajtóknak adta, — a székhelyen kivül azonban, ha a fél nem a birósági végrehajtó által kivánja eszközöltetni a kézbesitést: az 1868. 54. t. cz. 261. §-a értelmében kelleno történni a kézbesitéseknek, ámde ennyi sok világos törvény ellenére — ha egy behatóbb pillantást vetünk a mostani kézbesitések körüli eljárásokra, azonnal meggyőződhetünk, hogy mennyire ignoráltatnak törvényeink éppen azok által, kik állásuknál fogva is leginkább hivatvák azok szoros megtartására.

Első sorban is a tapasztalás bebizonyitotta már, hogy a jelenleg fennálló járásbiróságok székhelyein sem mindenütt eszközöltetik szabályszerüleg a kézbesités; a birósági végrehajtó aligha vezeti kézbesitési lajstromát, s ez onnét gyanitható, mert ha egy végzés kézbesitéséről szóló kézbesitési iv a postán vagy bárhol eltéved, hiába kéri a társhivatal annak a birósági végrehajtói kézbesitési lajstromból kivonatát; nincs más mód mint a végzést vagy itéletet a felek hátrányára, az ügy befejezésének késleltetésére ujra kiadványozni. Nagyon világos, hogy az ily járásbiróságok székhelyén nem a birósági végrehajtó, hanem a falu kisbirája kézbesit, s ha azután a kézbesitési iv illetékes helyére 1—2 hónapi pihenés után, gyakran két háromszori sürgetésre megérkezik: azért nem használható, mert arról szó sincs, hogy a végzés az irni-olvasni nem tudónak megmagyaráztatott, valamint hogy az irni nem tudó nevét ki irta alá; a kézbesitést eszközlő nagy nehezen mint vonásaiból látszik, nevét oda karczolta ugyan: de nincs benne köszönet; — hogy a végzést még meg is magyarázta volna, ezt hinni is képtelenség, midőn tudjuk, hogy az ily emberek gyakran még a nyomtatott betüket is csak makogva olvassák, az irás-olvasással annál inkább megbirkózni nem képesek.

A községi jegyzők és birák — legalább itt a mi vidékünkön, szintén nem maguk eszközlik a kézbesitést.

A kézbesitendő ügydarabok megérkezése alkalmával azokat kiadják a községi szolgának, ki gyakran a nevét is alig birja leirni; ez a szolga aztán nem csinál ebből nagy lelkiismeretességet; ha a fél honn nincs, nem szegezi ki a végzést a ház ajtajára, mint a törvény rendeli tanuk előtt, hanem neki adja a háznál annak, a kit honn talál, s gyakran midőn első vagy oly telekkönyvi végzés kézbesitése forog fenn, mely magának a félnek kézbesitendő, s nem neki adatik át — ebből a legnagyobb joghátrányok származnak, nem is emlitve, hogy a szabálytalanul kézbesitett végzés ujabb kiadása által mennyi kipótolhatlan időveszteség áll elő.

De előadja magát oly eset is, hogy a kézbesitő szolga — utjába ejtvén egyik-másik korcsmát, tele iszsza magát,

s ilyenkor a végzést elveszti, — sőt megteszi azt is, hogy a végzést eldobja, vagy elszakgatja, főleg ha a fél a község házától távol lakik; — a kézbesitési ivre azután a fél nevét oda irja, mintha az a végzést csakugyan átvette volna; mikor aztán makacsságból elmarasztaltatik, vagy az itélet kézbesitésétől számitva a jogerejüség beáll, s felperes végrehajtást kér és foganatosittatik: a végrehajtást szenvedő égre-földre esküszik, hogy mitsem tud ebben az egész dologban. A fenyitő vizsgálat aztán csakugyan kideriti, hogy a kézbesitési iven látható aláirás hamis.

Ily és hasonló ferdeségek, visszaélések követtetnek el a községi szolgák által eszközlött kézbesitéseknél, s ha minden egyes esetnél szemmel kisérhetnők a kézbesitő szolgát, azon tapasztalatra jutnánk: hogy a kézbesitéseknek legalább is egy tizedrészét szabályellenesen teljesiti, — s ha vizsgálat tartatnék az aláirások és kézjegyek felett, kisülne: hogy azoknak legalább is egyhuszadrésze hamis.

A végrehajtók maguk is ohajtják, hogy mentessenek fel a terhes, és leggyakrabban kellemetlen kézbesitésektől, annyival is inkább, mert nálunk a kézbesitési dijaknak legalább is 30 %-ja oda vesz (Pesten ez másképen lehet), nem számitva ehhez a gyakran előforduló zugolódást a felek részéről, — az ügyvéd urak részéről pedig az ide-oda való utasitgatást („ezért nem én fizetek" — „ezért a másik fizet" — „hát ezért ki fog fizetni? — hiszen egyik félnek sem áll érdekében, s egyik fél kérelmére sem történik a kézbesités").

A feleket igen is meg lehet menteni a fizetéstől, — s a birósági végrehajtót a 20—30 krajczár kunyorálásától, s mindez nem kerül az államnak egy krajczárjába sem, csak a törvényt kell szigoruan alkalmazni. — Ott van ugyanis az általam idézett 1868. 54. t. cz. 261. §-a, — ennek alapján akár a biróság székhelyén, akár azon kivül, sőt ma már minden népesebb pusztán vannak fizetéses jegyzők, birák, puszta-birák, szorittassanak ezek a törvény megtartására, kézbesitsenek ők személyesen, ne adják ki a kézbesitendő ügydarabot az értetlen szolgának, hanem ez csak arra való legyen, hogy az illető felet a kézbesitendő ügydarab átvétele végett a község házához, a biró vagy jegyző elé — felhivja, és ha nem jön érte, az esetben tartozzék kézbesitési dijt fizetni.

Bors Károly.

A perköltségek kölcsönös megszüntetéséről.

„A perköltségek kölcsönös megszüntetése az itéletek különbözőségén alapszik." — Ki nem ismerné a felsőbb birósági itéletek ezen boszantó indokolását? Azért tehát, mert az első vagy másodbiróság tévesen fogta fel a fenforgó kérdést, azért mert a felsőbb biróságnak helyesebbnek elfogadandó nézete szerint egy vagy két biróság tévesen itélt, én viseljem kétségtelen, mert biróilag elismert, jogom érvényesitésének költségeit? Hol van itt a logikai kapocs? — Vagy jogosan perlekedtem s ha a felsőbb biróság részemre kedvezően itélt, az ellenkezőt föltenni nem lehet, s akkor miért viseljem én a per költségeit s miért szabaduljon, ha csak részben is, ellenfelem azok viselésének terhe alól, ki ugyanazon oknál fogva jogtalannl perlekedett? Vagy nem volt igazságom, s akkor miért itélt részemre kedvezően a felsőbb biróság? A perben csak egy az igazság, s ez az, mit a legfelsőbb forum, mely elé a per kerül, annak itél. Ezen igazság föltétlen, s ha egyszer elismerretik, nem változtatt azon semmit az alább rendelt helytelennek decretált birói nézetek különbözősége. — Ez nyilvánvaló és mégis megszüntetik kölcsönösen a perköltségeket az itéletek különbözősége alapján, s nem veszik észre, hogy ezzel saját itéletük helyességét mintegy kétségbe vonják, mert hiszen egy nézetet helyesnek elismerni, s e mellett az ellenkező nézeteknek, ha csak a perköltségek tekintetében is hatályt tulajdonitani, annyit tesz, mint saját nézetének kétségtelen volta fölött kételkedni.

Ezen kölcsönös megszüntetésnek a felhozott oknál fogva csak akkor volna értelme, ha a perköltség fizetése nem volna egyéb, mint büntetés a roszhiszemüleg perlekedő félre nézve. De ez utóbbi felfogás sem a törvényen, sem a dolog természetén, hanem csakis a fogalmak összezavarásán alapulna.

Épen oly indokolatlan az is, hogy a felebbviteli költségek a felszámitás daczára, soha sem lesznek megállapitva. Azt fogják némelyek felhozni ellenvetésül, miszerint azon körülmény, hogy az alsóbb biróság valamely ügyben helytelenül itélt és ez által felebbvitelre okot szolgáltatott, nem szolgálhat a kedvező itéletben részesült félnek hátrányára. — Igen, de azt elfelejtik önök figyelemre méltatni, hogy ezen kedvező itéletben részesült fél utóbb mégis pervesztes lesz, s igy a kedvező itélet daczára mégis ő szolgáltatott okot a perre, s ezzel nemcsak a per, hanem a felebbvitel költségeire is. Ha tehát már valakinek viselnie kell a felebbviteli költségeket, nem méltányosabb-e, hogy az viselje azokat, ki a pert elvesztette, mint az, ki arról semmikép sem tehet, hogy az alsóbb biróság helytelen itélete ellen felebbvitel utján kellett keresnie orvoslást.

Irtványok.

A b.-gy-i kir. ügyész felterjesztés utján engedélyt kért, hogy az ottani nagyobbszerü fogháznak tüzifa szükségletét a megyeház tüzifa szállitójától ottani helyi árakhoz mérten, olcsón, vagyis ölét 12 frt 60 krral számitva beszerezhesse. — A magas igazságügyi miniszterium válasza azonban az volt: fiat justitia et pereat mundus; — a mi burokraticus törvényszerüségben annyit jelent: hogy a szabályszerü árlejtés utjáról eltérni nem szabad! A kir. ügyész ezután szabályszerü árlejtés utján ugyanazon fát ugyanazon szállitótól 15 frtért vette meg. Az alispán tehát a megye részére 12 frt 60 kr, a kir. ügyész az állam részére 15 frtjával szerezte be a tüzifát. Tessék ezen árkülönbözet szerint az autonomia és centralisatio értékét mérlegelni.

* * *

A k—i kir. ügyész látván, hogy a birói kiadások felőli költségvetésben borbelydijazásra is van bizonyos összeg előirányozva, ezt akként magyarázta, hogy a rabokat simára meg kell borotváltatni. Fogta hát magát s kimélet nélkül leborotváltatta azok bajuszát is, minélfogva az alföldi betyárok csoportja egy sváb község lakóiból alakult csapat képet mutatta. — Képzelhető mily iszonyu büntetés volt ez a magyar puszta lakóira, melylyel a kir. ügyész ur tulbuzgalma őket sujtotta.

* * *

A büntető törvénykönyv tervezete több példányban kiosztatott birálatra. A pesti egyetem büntetőjogi tanára azonban nem méltatott e szerencsére, sőt mi több, az iránt közvetve megkisérlett lépése sem juttatta őt czélhoz. Ez annyival furcsább, mert a kiszemelt bizalmi férfiaknál nagyobb mérvben a szaktanár sem szükségeli a még hiányzó indokolást. No, de mi ez eljárással szemben a javaslatról azt tartjuk:

„Der Mensch begehre nimmer und nimmer zu schauen,
Was die Götter gnädig bedecken mit Nacht und Grauen."

Különfélék.

Csatskó Imre legfőbb itélőszéki biró a m. tud. academia tagja, lapunk egyik szorgalmas munkatársa hosszas betegség után 69 éves korában meghalt. Csatskó nem tartozott azon universalis jogirók sorába, kik a jog- és államtudományok minden ágát könnyed tourista módon bebarangolják, hanem szoritkozott a büntetőjog s pedig ennek fejlettebb részére, — az anyagi büntetőjog müvelésére. Irodalmi tevékenysége legnagyobb részben tanulmányai közzétételében állott. Nagyobb terjedelmü munkáiban is többnyire az ugynev. összehasonlitó jogtudomány keretében mozgott s ezért nehéz volna határozott irányu törekvését megjelölni, kivéve a halálbüntetés kérdésében, melyre vonatkozólag becses anyaggyüjteményt hagyott hátra. A magy. tud. academia jogi osztálya legbuzgóbb tagját veszité az elhunyt tudósban, mert az utóbbi években csakis ő tartott néha-néha egy-egy felolvasást. Most Pauler az egyedüli képviselője a büntetőjogi szakmának, de egyelőre bizonyosan az académiai felolvasás képezi gondjainak legkisebbikét. A birói kar is Csatskóban egy köztiszteletben állott lelkiismeretes birót veszitett, ki jámborságában az ujabb időbeli felette lágyszivü criminális praxisunk egyik szószólója volt. Csatskó Imre a jogtanári pályán is szerzett magának érdemkoszorut, melyet a sirját körülálló hálás tanitványai képeztek, élükön Horváth Boldizsár volt igazságügyi miniszter, Szabó Mikós a kir. it. tábla elnöke, Kovách Zsigmond pécsi püspök stb.

Béke és áldás poraira!

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 11. sz. Budapest, 1874. márcz. 11.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A hivatalos hatalom jogszerüségéről Dr Dárday Sándor urtól. — Adalékok a magyar ker. törvénykönyv tervezetének birálatához. Dr. Plósz Sándor, kolozsvári jogakademiai tanár urtól. — Az örökösödési eljárásról. Dr. Kiss Endre, kir. törvényszéki biró urtól. — Törvénykezési szemle. — Különfélék

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A hivatalos hatalom jogszerüségéről.

A magy. jogászgyülés állandó bizottsága az idei jogászgyülés tárgyalásaul a következő kérdést tüzte ki: **„Melyek a hivatalos hatalom jogszerüségének határvonalai, az ellenszegülés bünfogalmának meghatározása tekintetében?**

A kitüzött kérdés talán sehol sem bir oly gyakorlati fontossággal és ezért oly nagy jelentőséggel, — mint épen hazánkban, melynek jogtörténelmében az oly gyakori hatalmi tulkapásokból eredő viszályokban látjuk gyökerezni a „repulsio“ tanát, mely idővel egész nemzeti jogéletünket jellemző jogintézménynyé nőtte ki magát.

Mig a 17. és 18-dik század bölcsészei az állampolgárok föltétlen avagy csak korlátolt engedelmességi kötelezettsége fölött elmélkedtek, és egyrészt a Thomas Hobbes (Elementa philosophica de cive 1642.) és Hugo Grotius (De jure belli) által hirdetett feltétlen engedelmesség, másrészt Rousseau (Contrat social 1762.) forradalmári tanai oly ellentétet képeztek, melyeket Kant (Metaph. Anfangsgründe der Rechtslehre 1798.) lángszelleme csak a szenvedő engedelmesség (passivitás) elvével tudott áthidalni, — addig nálunk a repulsio intézményével már századok előtt nyerte e kérdés törvényszerü megoldását. [1]

Nem akarom a repulsio és oppositio tanainak apologiáját megirni, mert hisz ös nemzeti jogunk szerint azok nem is a büntetőjog fogalomkörébe, hanem elég helytelenül a jogorvoslatok nemei közé soroltattak, ugy hogy azoknak igazolása a külön ellentállási pör keretébe (in processu oppositionali) tartozott. Másrészről azonban nem követhetem azon divatos irányt, mely nemzeti jogfejlődésünk teljes megvetésével annak ferdeségeit csak ócsárolni, de a romjai közt fellelhető müemlékeket megbecsülni azért nem képes, mert a szerves jogfejlödés lánczolatát egészen a tudomány mai szinvonaláig levezetni oly beható tanulmányt igényel, melyhez eddigi fejletlen jogtörténelmi irodalmunk még vezérfonalul sem szolgálhat.

Az oppositio és repulsio mint jogorvoslatok nemei, nem csekély mérvben járultak egyrészt a jogérzület lazitásához, másrészt a köztörvényhatóságok és bíróság tekintélyének csorbitásához. Az oppositio és repulsio megtorlása polgári per utján ép oly anomalia, mint a becsületsértések orvoslása polgári kereset utján; csakhogy az előbbi — a jogrend fentartására hivatott államhatalom ellen intézve [2] — kihatásában sokkal veszedelmesebb. Ezért az oppositio és repulsio polg. perorvoslatként oly nagy képtelenség volt, mely nemzeti jogéletünk ezen irányzatát mint unicumot tünteti fel. De ép oly nagy tévedésben van az, ki az oppositio és repulsio jogalapját a büntetőjog körébe átültetve sem ismeri el, hanem a feltétlen engedelmesség elméletének hódol.

Ha a magyar köz- és polgári perjognak az oppositio és repulsióról szóló tanát a büntetőjog körébe átültetjük, — egy varázsütéssel a mai kor tudományának szinvonalára emeljük öseink törvényhozási bölcsességét. [3] Hazánk a feltétlen engedelmesség hazája soha sem volt és ez természetes folyománya az államhatalom alkotmányos voltának; mert a hol az államhatalom érvényesitése bizonyos feltételek és alakszerüséghez van kötve, ott a köteles engedelmesség ama feltételek és alakszerüségek megtartásától függ.

A felvetett kérdés tehát elválaszthatlanul összefügg az imént jelzett controversiaval, mely in ultima linea a büntetőjogban keresi gyakorlati érvényesülését, hol a felkelés, lázadás, engedetlenség, bujtogatás és in specie az államhatalom végrehajtó actusai iránti ellenszegülés büntethetőségéről lévén szó, — mindenekelőtt azon kérdés oldandó meg, vajjon az ellenszegülés feltétlenül avagy csak akkor büntethető-e, ha a jogszerüen és a törvények korlátai közt müködő hatóság ellen van irányozva?

Ám lássuk a kérdés államtani részét.

Bizonyos, hogy a legfőbb államhatalom sem lehet korlátlan, hanem tiszteletben kell tartania az uralmának alávetett egyedek jogkörét, és ép ezért hivatásához tartozik hatalomkörének megszegését, vagyis hatalmi tulkapásokat lehetetlenné tenni. Ugy mint a legfőbb hatalom, — az engedelmesség is, melylyel az állampolgárok tartoznak, nem lehet korlátlan, nem lehet absolut, — hanem véghatárát éri el ott, hol az engedel-

[1] II. r. 73. 74. 76. 1630: 11. és 1729: 33. 34. stb.

[2] Kelemen III. k. 277.: „Az ellentállási pert inditja a győzedelmes, a kinek részére a végbe menni akaró végrehajtás megakadályozódott, vagy ennek örököse, ha nemtelen is, mert nem anynyira a maga jussát keresi, mint a Birónak megsérült méltóságát boszulja meg az Ellentállón, vagy ennek örökösén.“

[3] Megjegyzem ugyanis az ujabbkori jogászok részére, hogy az oppositio és repulsio-hoz törvényes ok kivántatott, melyeket Kelemen i. m. 274. lapján következő 4 csoportban foglal össze: 1) Ha a nem idézett, vagy el nem marasztalt ellen akarna valaki végrehajtást végbevinni; 2) ha a végrehajtást a perbe vagy birói itéletbe be nem foglaltatott jószágra akarná kiterjeszteni; 3) ha a biró közbevetett felebbvitel ellenére végrehajtást igyekeznék végbevinni; 4) ha nyilvánosan nem illető biró hozott végső itéletet. — Megjegyzem továbbá, hogy az ellentállási per következményei: „ha a törvénynyel megegyező okát nem adhatja“ az ellentállót megbüntetik 50 markában, károk s költségek megtéritésében stb.

messég a szabad egyéniség megsemmisülését, tehát jogtalanságot involválna.

Az egyén, nézetem szerint oly viszonyban áll a hatalomkörén tullépő államhoz, — mint a mily viszonyban áll a nép összesége vagyis a nemzet, azon fejedelem irányában, ki az alkotmányt megszegi.

Itt is, ott is a jogok és kötelezettségek egymás iránt feltételes viszonyban állanak A polgári engedelmesség kötelezettségével szemben áll a polgári jog, és minthogy nem létezhetik kötelezettség, mely tovább terjedne, mint az avval szemben álló jog, — önkényt következik, hogy az állampolgár jogellenes rendeleteknek engedelmeskedni nem tartozik, sőt saját fölfogása alapján a végrehajtó hatalom intézkedésének jogosultságát tagadásba veheti, illetőleg magára nézve nem kötelezőnek nyilvánithatja. [1]

Kivált alkotmányos államban az állampolgári engedelmesség csakis feltételes lehet, mert itt az államhatalom rendelvényei az alkotmány által biztositott feltételekhez vannak kötve. Azonban nem ritkán e modern államtan daczára is, a követelt alkotmányos engedelmesség csak phrásis, és a hatalom közegei a feltétlen engedelmesség követelményeivel lépnek fel. A feltétlen engedelmesség követelménye pedig csak a rendör-állam (Polizeistaat) eszméjének felel meg, melynek létalapját képezi a feltétlen engedelmesség. Jogállamban ellenben a törvény iránti tisztelet és engedelmesség csak jogszerü és erkölcsi tényező, — s ezért az állampolgár engedelmessége nem lehet vak s feltétlen.

Az állam czélja és az abból folyó tételes jog szabványai képezik a polgári engedelmesség határvonalait; azon tul megszünik a kötelezettség, mert a mely rendelvények és végrehajtási cselekmények a törvényes indokolást nélkülözik, — jogtalanok. Ha tehát e szerint az engedelmesség megtagadása az ilynemü rendelvények ellenében kétségtelenül igazolt, ugy az ezeknek kényszerü végrehajtása ellen irányzott tényleges ellenszegülés büntethetlensége csakis további folyománya és követelménye az állampolgárok alkotmányos szabadságának.

Ezen ellentállást kétségtelenül jognak nevezhetjük, — nem is szükséges azt csak anormális kényszerhelyzetben gyökerező önvédelmi jognak (Nothrecht) tekinteni. Az állam, avagy jobban mondva a kormányzati hatalom csak a törvények korlátai közt követelhet engedelmességet; mihelyt azon korlátokat áthágja, — önkényuralom előtt állunk, mely ellen az állampolgár, polgári szabadságának védelmére, tehát ellenszegülésre is jogosult. Az állampolgár jogában, sőt kötelességében áll, az államhatalom rendelvényeinek jogszerüségét, sőt a végrehajtó közeg jogosultságát megvizsgálni, mielőtt engedelmeskednék. A hivatali hatalmával visszaélő tisztviselőnek utólagos bünhöztetése mitsem vonhat le az állampolgár azon jogából, hogy magát nyilvánvaló jogtalanság ellen védje; de még kevésbbé észszerü, hogy egyuttal az állampolgár is bünhődjék azért: mert nem engedelmeskedett oly parancsnak, melynek jogtalanságát maga az államhatalom is elismeri. Hiszen sokkal inkább megfelel az államhatalom méltóságának, ha a hivatali hatalmával visszaélő közegének actusaiért solidaritást nem vállal, s illetőleg sajátjának el sem ismeri, mint ha még az esetben is közegei rendelvényének tiszteletet és engedelmességet vindicál. [2]

[1] Stein: Verwaltungslehre I. k. 109. l.

[2] Hufnagel: Commentar z. württ. Straf.-G.-B. III. kötet 228. l. ekképszól: „Wie kommen wir gegen die allgemeinsten Rechtsgrundsätze dazu, dem Vollzieher der Gesetze grobe Fahrlässigkeit und krasse Unwissenheit ohne ein Recht des Widerstandes zuzugestehen, wo doch der Vollzieher der Gesetze sie am vollkommensten kennen und in ihrer Vollziehung den höchsten Fleiss anwenden soll? Ganz gewiss wird die Würde der Staatsgewalt mehr aufrecht erhalten, wenn man annimmt, dass sie in einem solchen Augenblick den höchst nachlässigen, unwissenden Diener, den sie irrthümlich als einen sorgfältigen und verständigen angenommen, desavouire, dass sie ihn in einem solchen Acte gar nicht als ihren Agenten betrachte, als wenn man annimmt, sie wolle ihn auch jetzt noch als ihr Organ respectirt wissen".

Igaz ugyan, hogy az államkötelék fentartása az önbiráskodás tilalmát foglalja magában, mert ha az kivált hatalmaskodással, vagyis a vélt jognak hatalmi érvényesitésével kapcsolatos, — a jogrendet nagy mérvben megzavarja. Még nagyobb veszély rejlik abban, ha az ellenszegülés vagyis a tettleg nyilvánvaló hatalmaskodás ép a jogrend fentartására hivatott közeg ellen irányoztatik. Fölötte nehéz tehát e kérdésnek elvi megoldása.

Ám lássuk azonban a különféle törvényhozások álláspontját, hogy ekkép egyuttal vázlatát nyujthassuk a fejlődő tudomány vivmányának, és végül szilárd alapra fektethessük az általunk helyesnek felismert alapelveket.

Dr. Dárdai Sándor.

(Folyt. köv.)

Adalékok a magyar kereskedelmi törvénykönyv tervezetének birálatához.

VI.

Minő utat kövessünk tehát a kereskedelmi ügyletek fogalmának és ezen fogalom hatályának e részbeni kiterjesztésénél.

Nézetem szerint a következő megkülönböztetésből kell kiindulnunk.

A kereskedelmi ügyletek ezen minőségének kettős hatályát lehet megkülönböztetni, melyeknek nem kell szükségképen együtt járni és melyek egyike vagy másika korlátolva is lehet. Az egyik hatály, melyet már fennebb materialisnak neveztünk, abban áll, hogy a ker. ügylet maga, azaz annak létrejötte, tartalma és megszünése a ker. jog szabályainak alá van vetve. A másik hatály ellenben abban áll, hogy a ker. ügylet más, nem magára a kérdéses ügyletre vonatkozó szabályoknak tárgyát határozza meg, és ez azon hatály, melyet fennebb formálisnak neveztünk. A n. k. tkv 271. czikkében felsorolt absolut ügyletek materialiter és formaliter ker. ügyletek. A váltóügyletek a mennyiben a váltójognak vannak alávetve, ugy a tervezet szerint az ingatlanokra vonatkozó ker. ügyletek, csak formaliter ker. ügyletek. Azon ügyletek, melyekre némely életbeléptetési törvények a n. k. tkv IV. könyvében foglalt szabályokat kiterjesztették, csupán materialiter ker. ügyletek. [1] A formalis hatály főesete az, hogy ily ügylet alapügylet lehet és mint ilyen a kereskedelem körét meghatározza.

Mihelyt valamely ingatlanokra vonatkozó ügylet iparszerüleg gyakorolva kereskedelemszerü üzletet létesit, nem lát okokot, hogy attól a formalis kereskedelmi ügyleti minőséget megtagadjuk. Ily okot akkor sem látok, ha a kérdéses ügylet egyébként a kereskedelmi üzlet folytatásában, ahhoz tartozólag — vagy a kereskedelmi üzlet körében köttetik meg.

Azon irányban azonban, hogy az ügylet a ker. ügyletekre nézve hozott szabályoknak alá legyen vetve, nézetem szerint másra kell ügyelnünk. Nevezetesen arra, vajjon léteznek-e az általános magánjogban a kérdéses ügyletre vonatkozólag, az ingatlanok elfogadott jogi természetén alapuló különös szabályok; vajjon bir-e az ingatlanoknak elfogadott külön jogi természete valamely ügylet szabályozására az általános magánjog szerint befolyással. A menyiben valamely ügylet azért, mert az ingatlanra vonatkozik, az általános magánjogban, különös, az ingatlanok természetén kifejlődött szabályoknak van alávetve, annyiban nem látom czélszerünek azt a kereskedelem körében sem a kereskedelmi jog szabályainak alávetni. Mig és hol az általános felfogás az ingók és ingatlanok között jogi különbséget lát, addig és ott nem lehet az általános felfogás félretéte-

[1] Csupán materialiter ker. ügyletek a n. k. tkv 277. cz.-e értelmében a ker. ügyletek azon fél részére is, kinek részéről azok (formaliter) nem ker. ügyletek.

lével az ingatlanokat az ingókkal egyenlősiteni, azokat nem is az egyszerü, általános ingó forgalom szabályainak, hanem egyszerre a potencirozott ingó forgalom szabályainak alávetni. [1]

A hol azonban az ingatlanok jogi természete valamely ügyletre az általános magánjog szerint sem bir befolyással, vagy plane hol az általános magánjog nem is lát ingatlanra vonatkozó forgalmat, [2] ott nem látom be, miért tegyen a kereskedelmi jog különbséget. Ha az ingatlanok eltérő jogi természete volt az ok, [3] mely azoknak a kereskedelem köréből kizárását létesitette, miért statuáljunk ott is kivételt, hol az indok elesik.

A fő és nézetem szerint itt egyedül figyelembe vehető különbség, mely mai nap nálunk az ingó és ingatlan forgalom jogi szabályozásában létezik, telekkönyvi rendszerben (hova az azzal összefüggésben álló jogszabályokat is számitom) összpontosul. Hol az ügy a telekkönyvi rendszerrel nem függ össze, ott nemcsak hogy a magánjog nem tesz jelentékenyebb különbséget, hanem a törvénykezési jog sem. A birtokbiróság hatásköre ott, hol telekkönyvek léteznek, a telekkönyvi rendszerrel összefüggésben álló ügyekre vezethető vissza.

Egy irányban azonban korlátolandónak tartom az eddig elért eredményt. Az absolut ker. ügyleteket a kifejtettekhez képest nem terjeszteném ki. Ingatlanok vétele vagy eladására nézve ez ugy sem birna hatálylyal, mert ezen ügyletek a telekkönyvi rendszerrel vannak kapcsolatban. Ingó vétele azon szándékkal, hogy az mint ingatlan része adassék odább, ingó felett kötött ügylet ugyan, de ha egyszer az odábbadási szándékot lényegesnek ismerjük el, akkor azt még sem vehetjük fel a ker. ügyletek közé. Ezen esetben ugyanis az odább adási szándék nem az ingó dologra, hanem az ingatlanra terjed, az ingó dolog mely az ingatlanba illesztetett, most már rendszerint mellékes leend, és ha némely esetben az ingatlanná tett ingó volna is a fődolog, mint pl. házépitéseknél, a határvonal mégis nagyon nehezen megvonható. Az ilyen ügyletek, mint egyes speculatiók egyébiránt ritkábbak is, mintsem hogy azoknak külön jog alá való helyezése szükséges volna. Ha azonban ingóságok vétele már magában ker. ügyletnek tekintetnék, akkor a vétel czéljának és igy az utólagos ingatlanná tételnek is közömbösnek kellene lenni. Végre ingatlanok biztositása, a mint ismeretes, ugy sem ingatlan iránt kötött ügylet, [4] itt tehát a kiterjesztés nem szükséges.

A mondottakat összefoglalva, nézetem szerint a következő intézkedések volnának meghozandók.

Az iparügyletek közé felveendők a következő ügyletek, a mennyiben azok kereskedelemszerüen folytattatnak:

1) Ingatlanok vétele vagy egyébkénti megszerzése isméti elidegenitési szándékkal tekintet nélkül arra, vajjon az ingatlan változtatott vagy változatlan állapotban adassék-e tovább.

2) Ingó dolgok vétele vagy egyébkénti megszerzése ismétí elidegenitesi szándékkal, tekintet nélkül arra vajjon az elidegenités idejében az ingók ingatlanokká tétetettek-e vagy nem.

3) Ingatlan dolgokon véghezviendő munkálatok elvállalása. [5]

A tervezet 271. czikke kihagyandó volna, mi által a kereskedelmi ügyletek fogalma alá vonatnak minden, a kereskedő által üzlete körében vagy üzlete folytatásához tartozólag kötött ügylotek habár azok ingatlanokon köttetnek is vagy legalább, ha a tervezet jelenlegi szerkezete meghagyatik, ezen ügyletek is a 268. cz. 2-ik bekezdése és 269. cz. alá esnek.

Végre felveendőnek tartanék egy uj czikket, mely kimondaná, hogy a telekkönyvi rendelet és azzal összefüggő jogszabályok, ott pedig hol telekkönyvek még nem léteznek, az általános magánjognak megfelelő intézkedései a ker. ügyletek tekintetében is alkalmazást nyernek. [6]

A mennyiben a tervezet jelenlegi szerkezete meghagyatni határoztatnék, a 268. cz. 2) pontjának szövegezéséhez nincs ugyan észrevételem, mert megvallom, miszerint nem vagyok tisztában azzal, hogy a tervezet e pontja tulajdonképen mit akar kimondani, a 271. cz. szövegezésére nézve azonban megjegyzem, hogy abból nem lehet kivenni, vajjon a tervezet a 268. cz. 2-ik pontjában foglalt ügyleteket csak a 268. czikkben foglalt egyik feltételt t. i. az iparszerüség esetében, vagy pedig e czikk 2-ik bekezdésében foglalt másik feltétel, t. i. a kereskedelmi iparkörében való megkötés — esetében is, kereskedelmi ügyletnek akarja-e tekintetni. [7]

A tervezet indokai, az absolut, relativ és mellék ügyleteken kivül a kereskedelmi ügyleteknek egy negyedik nemét is ismerik, a praesumtiv kereskedelmi ügyleteket.

Kevés fogalom van a jogban, melylyel oly nagy abusus üzetett volna mint a praesumtiók fogalmával, s habár ezen visszaélés az ujabb német irodalomban már jobbára kiirtottnak is tekinthető, az a német ker. tkv irodalmába mégis befészkelődött. [8] Azonban a n. k. tkv helyes szövegése ellenében, legalább a 274. czikk tekintetében gyakorlati következetlenségeket nem képes előidézni.

Átment a praesuntiók ezen téves felfogására, mely nálunk javában divik, [9] a tervezetbe is és sajnos, itt nem maradt téves practicus következmények nélkül.

Mielőtt a tervezet ide vonatkozó intézkedéseire áttérnék, az általános felfogással szemben kénytelen vagyok a praesumtiók fogalmának rövid, czélunkhoz mért fejtegetésébe bocsátkozni. [10]

Rendszerint a perben mindenik fél azon tényt tartozik bizonyitani, melyre jogát vagy védelmét alapitja. Tehát közvetlenül a releváns tényt. Meg van azonban engedve, hogy a fél oly tényt vagy tényeket is bizonyitson, melyekből a relevans tény teljes biztossággal következik. Igy a halál helyett a tenger tükre alatti eltünés és hosszabb ideig való fel nem bukás bizonyitható. Ide tartozik az alibi is. Ezen közvetett bizonyitásnál tehát a közvetlenül bizonyitandó tény változik. Ily közvetett módon való bizonyitás azonban nem kielégitő ott, hol a bizonyitott tényből a bebizonyitandó csak kisebb-nagyobb valószinüséggel, de nem teljes biztossággal következik, a mint ezt a prts nem épen sikerülten mondja, a törvényben nem gyökerező vélelem fel nem ment a bizonyitás kötelességétől. (153. §.) Néha azonban a törvénysegitségére jő a félnek az által, hogy a valószinüséget bizonyossságra, legalább oly bizonyossságra emeli, melylyel a birónak egyelőre meg kell elégedni. A hol a törvény igy interveniál, ott praesumtiót, technicus jogi értelemben törvényes vélelmet állit fel. Ezen törvényes vélelem tehát nem mentesit a bizonyitás terhe alól

[1] E részben sok igazat tartalmaznak Goldschmidtnek bár általam nem feltétlenul osztott szavai Handelsr. 311. l. „In der richtigen Einsicht, dass es der Natur der Immobilien widerstrebt, Gegenstand eines häufigen Austausches zu sein; dass der häufige Wechsel der Besitz, und Nutzungsrechte an diesen von mannigfachen socialen wie wirthschaftlichen Gefahren und Unzuträglichkeiten begleitet ist, dass die für den Mobiliarverkehr ausgebildeten Regeln des Handelsrechts eben darum dem selbst vermittelten Immobiliarverkehr widerstreiten, welcher umständlicherer Geschäftsformen bedarf, und dass eine den Umlauf der Immobilien fördernde Vermittelungsthatigkeit nicht geradehin zu begunstigen ist; dass endlich die wünschenswerthe Coincidenz von Recht und Gericht die Ausschliessung des Immobiliarverkehrs aus dem Kreise der Handelsgeschäfte erfordert, da weder die Besetzung noch das Verfahren der Handelsgerichte der Beurtheilung von Immobiliarstreitigkeiten und den häufig verwickelten Hypothekenverhältnissen angepasst werden konnen".

[2] Pl. téglák, vasuti sinek megszerzése, ház, csatorna, vasut-épités.

[3] L. Goldschmidt most idézett szavait és ugyanott a 19. j.

[4] L. egyebek helyett is Hahn Comm. a 275. cz.-hez 5. §.

[5] A szovegezésbe közelebb nem bocsátkozom, esetleg a 2. és 3. pont az ingók iránt kötött hason ügyleteknél beilleszthető.

[6] Ha a ker. tkv életbeléptetési törvényében, vagy külön is a ker. törvényszékek hatásköre megállapittatik, a most emlitett ügyleteket az ált. biróságok hatásköre alatt is meghagyandóknak tartom.

[7] A 271. cz. azon kifejezéséből „ker. ügyleteknek egyedül a 268-ik czikkben érintett feltétel mellett tekinthetők," ha a 268. cz 2. pontjának occasio legis-ére tekintünk, mely szerint ezen ügyletek tulajdonképeni hivatása az, hogy alapügyletek legyenek, azt kell következtetnünk, miszerint a tervezet csak az iparszerüleg kötött e nemü ügyleteket akarja kereskedelmieknek tekinteni, ha ellenben figyelembe veszszük, hogy a 271. czikk czélja nem a kivétel terjedelmét, hanem a szabályt megállapitani, és hogy a 267. cz. 2. bekezdése egész határozottan szól, azt kell mondanunk, miszerint a kérdéses ügyletek, kereskedő által ipara körében megkötve is ker. ügyletek. Nézetem szerint az utóbbi következtetés helyesebb, — de a 271. cz. mindenesetre homályos és félreértésre ad okot.

[8] L. Hahn Comm. a 274. cz.-hez, Goldschmidt § 58. 504. és köv. l., Anschütz és Völderndorff Comm. a 274. cz.-hez (hol azonfelül a III. kötet 4. és 5. oldalain a 274. czikkben foglalt ügyletek mellék vagy segédügyleteknek tekintetnek), Stubenrauch Handelsr. §. 143. 5) stb.

[9] L. a ptrs 153. §-át és hozzá a commentárokat, melyek többé-kevésbbé zavarják a helyeset a helytelennel. L. egyébiránt Schuster Comm. az id. osztr. ptrs-hoz 355. l. 3. j, hol pl. az osztr ptkv 209., 323, 529., 1106. és 1416. §§-ai a vélelmek példájául hozatnak fel. (Az itt felsorolt példák kivétel nélkül feltalálhatók még Groisznál is, a m polg. törvk. rendt. 239. l., ki szerint „vélelem alatt részint azon valószinüséget, mely egy bizonyos állitás valósága mellett szól, s ennek folytán részben vagy egészben, egyelőre vagy általában szükségfelettivé teszi annak bebizonyitását; részben pedig és különösen a ténybeli feltevéseken (? Voraussetzungen) alapuló, törvényszerüleg jóváhagyott és épen ezért a birót kötelező következtetést értjük", mely homályos definitio Endemannál Civilprocess §. 86. is feltalálható.) A gyakorlat felfogását jellemzi a legfőbb itélőszék 1873. évi május 5-én 3889. sz. a. kelt határozata (l. Jogt. Közl. 1873. évi 29 sz. melléklet), mely kimondja, hogy tekintettel az ideigl. törvk. szab. 16. §-ára, az özvegy jogutódsága mellett jogvélelem harczol!?

[10] L. a következőkre nézve Unger Syst. II. k. 130. §.

*

mint a prts tévesen mondja, hanem csak a perbeli (processualis) bizonyitási tételt változtatja. — A törvény a vélelem felállításával nem is mondja azt ki, hogy ez igy vagy ugy van, hanem csak azt, hogy ez igy vagy ugy bizonyitható.

Ez a tulajdonképi jogi vélelem.

A tulajdonképi vélelemtől különböznek mind lényegükre mind hatásukra az u. n. valótlan vélelmek, melyek nem is vélelmek. Néha ugyanis a törvény. vélelem alakjában, egy attól végkép különböző szabályt állit fel. [1] Néha nem is a törvény a hibás, hanem a vélelem minősége a szabályra egyenesen reá erőszakoltatik. Ezen valótlan vélelmek közül minket a következő érdekel közelebbről.

A dispositiv jogszabály azon esetre rendelkezik, ha a felek nem rendelkeztek. A felek akaratnyilvánitásának hatályát pótolja. Az ily szabályban a dolog természeténél fogva a legislativ momentum rendszerint az, hogy abban a felek akarata eltaláltassék. A törvény tehát a felek valószinü, vélelmezett akaratát emeli szabálylyá. Ebben hasonlit az ily dispositiv törvény a vélelemhez, csakhogy abban a vélelem nincs kimondva és törvénynyé emelve. De az nem is szükséges, hogy a törvényhozó ily vélelem által engedje magát elhatároztatni, lehetnek egészen helyes ily törvények, melyek felállitása tulnyomóan más indokon alapul. Ellenben végkép különbözik a dispositiv jogszabály a vélelmet tartalmazó szabálytól hatályára nézve. Mig az utóbbi csak a bizonyithatást szabályozza, addig az előbbi az iránt intézkedik, hogy a felek rendelkezésének hiányában minő joghatály áll be.

Áttérünk tárgyunkra.

Az előadottakból kitünik, hogy vélelmezett kereskedelmi ügyletek oly értelemben, hogy azok a tervezet felosztását megtartva, az absolut, relativ, és mellékügyletek mellett önálló cathegoriaként felsorolhatók volnának, oly értelemben, hogy „függetlenül e felosztástól a kereskedelmi ügyletek jellegüket bizonyos praesumtio alapján is nyerik," nem léteznek. Minden kereskedelmi ügylet absolut vagy relativ és illetőleg ha ugy tetszik, mellékügylet. Csakhogy kereskedelmi minőségét nem kell bizonyitani, ha a törvényes vélelmet megalapitó tény be van bizonyitva vagy egyébként kétségtelen.

A kérdeses vélelem a n. k. tkv 274. czikkének első bekezdésében és csakis abban van felállitva és csakis a 273. czikkre vagyis a kereskedő által üzlete folytatásához tartozólag kötött ügyletekre vonatkozik. Ezen vélelem abban áll, hogy „a kereskedő által kötött szerződések kétség esetében az üzlet folytatásához tartozóknak tekintetnek." A kereskedői minőségből tehát az üzlet folytatásához tartozóság vélelmeztetik.

Sem a n. k. tkv 273. czikke [2], sem a 274. cz. második bekezdése sem tartalmaz vélelmet. Ez utóbbi szerint „a kereskedő által kiállitott adóslevelek a kereskedelmi üzlet körében kiállitottaknak tekintetnek, a mennyiben azokból az ellenkező ki nem tünik." E pontban egy dispositiv jogszabály van felállitva, mely másként következőleg hangzik: ha egy kereskedő adóslevelet állit ki, és ezen adóslevélben kimutathatólag másként nem rendelkezik, adóslevele a kereskedelmi üzlet körében kiállitott adóslevélre megállapitott jogszabályok szerint elbirálandó.

A tervezet 270. czikkében a n. k. tkv 274. czikkének két pontját következőleg foglalja össze: „A kereskedő által kötött szerződések, az általa kiállitott kötelezvények kétség esetében, a kereskedelmi üzlet folytatásához tartozóknak tekintetnek." A tervezet tehát a ditpositiv jogszabályt a vélelemmel összefoglalja és vélelemmé degradálja. Helyesen van-e ez igy? Azt hiszem nem.

A n. k. tkvnek a két tétel szétválasztására helyes oka volt. Az első tételnél elég volt a néha terhes bizonyitást megkönnyiteni egy a kereskedő általános viszonyai által indokolt vélelem felállitása által. Tovább menni nem lett volna indokolva, mert a ki kereskedővel szerződik, ugy is tudja, vagy legalább könnyen megtudja, hogy minő ügyletet köt vele.

Ellenben a második pontban adóslevelekről, különösen pedig a bemutatóra és rendeletre szóló papirokról ugy, mint utalványokról és forgatmányokról van szó. A kereskedő adóslevelei a forgalomra vannak szánva. Ha pedig ezek kereskedelmi minőségére csak vélelem adatnék, mindig, bárki ellen és ha a papir már sok kézen megfordult is, kérdésessé volna tehető, hogy azok minő jog szerint biráltassanak el, mi ezen papirok hitelét tönkre tenné. Itt tehát nem vélelmet, hanem dispositiv szabályt kellett felállitani és kimondani, hogy ha a kereskedő nem akarja, hogy kereskedelmi ügyletet nem képező adóslevele a kereskedelmi jog szerint biráltassék el, akkor rendelkezzék, — rendelkező akaratát azonban érvényesen csak egy módon nyilvánithatja ki, t. i. irásban az adóslevélbe. [3]

Azt hiszem csakis ezen szabály lényegének félreismerése, mely azon alapulhatott, hogy az az irodalomban általában vélelemnek neveztetik, indithatta a tervezetet arra, hogy n. k. tkv második tételét az elsővel egybefoglalja. [4]

Természetes, hogy én a n. k. tkv 274. czikkét változatlanul átveendőnek tartom, még pedig olyannyira változatlanul, hogy a tervezetben használt kötelezvény szó helyett, mely a közönséges szólásmód szerint köztörvényi, causa debendi-vel ellátott adóslevelet jelent, az általánosabb jelentőségü és oly könnyen félreértésekre alkalmat nem adó adóslevél kifejezést használnám.

Csak néhány rövid megjegyzést akarok megtenni.

Hogy a 272. cz. felesleges, már más oldalról is ki lett emelve. Az ezen czikkben az indokok szerint eloszlatott kétely a 4-ik czikkel szemben semmi alappal sem bir, teljesen alaptalan kételyek eloszlása pedig nem lehet a törvényhozás feladata.

A 273. czikk a n. k. tkv 276. czikkének azon kitételét, „oder andern ähnlichen Gründen untersagt ist Handel zu treiben, oder Handelsgeschäfte zu schiessen" vagy más okoknál fogva nem folytathat kereskedést kitétellel adja vissza. A „hasonló" szó felvétele nagyon is indokolva volna, mert a nélkül e czikk azon kérdést is el látszanék dönteni, hogy az őrültség, kiskoruság, [5] csőd alatt állás stb. bir-e befolyással a kereskedelmi ügyletek minőségére vagy érvényességére, még épen nem helyeselhető módon. Ezen félreértés elkerülése végett vétetett fel a német törvénybe a „hasonló" szó, mely kifejezi, hogy itt csak közjogi vagy közigazgatási tilalmakhoz hason okokról van szó. Ezt a német „Untersagt" szó is jobban visszadja mint a magyar „folytathat".

Az egyes kereskedelmi ügyletek megkötésére vonatkozó tilalmak megemlitésének kihagyását, sem tartom indokoltnak. A tervezet 57. 58. 61. 106. czikkeiben a kereskedelmi czégvezetőket, meghatalmazattokat, segédeket stb. az egyes kereskedelmi ügyletek megkötésében is korlátolja. Ha tehát a 273. czikkben az egyes kereskedelmi ügyletekre vonatkozó tilalmak kihagyatnak, ennek azon értelmet is lehetne adni, mintha a kérdéses tilalmak az egyes ker ügylet minőségére vagy érvényére befolyás szándékoltatnék adatni.

A 274. czikknek azt hiszem előnyére válnék ha a n. k. tkv 277. czikkének szövegét hiveben követné.

Dr. Plósz Sándor,
kolozsvári jogakademiai tanár.

[1] Ezen u. n. valótlan vélelmek iránt l. Unger az i. h. 595. és köv. l.
[2] A terv. indokai 323. l. a n. k. tkv. 273. czikkének megfelelő 269. czikkben is praesumtiót látnak.

Az örökösödési eljárásról.

Az örökösödési jog észjog szerint nem igazolható, mert a jogalany halála által, ennek a dolog mint vagyonhozi viszonya is teljesen megsemmisül, s vagyona uratlanná válván, bárki által elfoglalható. A vagyon jogi viszonyainak ily módon gyakori változósága, s ebből eredő káros következmények kivánatossá teszik tételes intézkedések által megállapitani, hogy a jogalany halálával — ennek a halál által elhagyottá lett vagyonára nézve ki birhasson szerzési joggal.

Annak megállapitása, hogy ki birhasson szerzési joggal a jogalany halálával, — ettől elhagyott vagyonra nézve, — illetőleg ki lehessen az örökhagyó örököse, az anyagi jog körébe tartozik.

Annak megállapitása pedig, hogy az annyagi jog körébe tartozó intézkedések által mégállapitott örökös miként szerezhesse meg az örökséget, ez az alaki jog körébe tartozó intézkedéseket szükségel.

Az anyagi jog bármily körülményes részletességgel intézkedik is arról, hogy ki lehessen s illetőleg ki az örökös, en-

[3] Világosan kimondja ezt a code de comm. 639. Art., mely a n. k. tkv megfelelő intézkedésének alapul szolgált (l. Goldschmidt Handelsr. §. 58. 12. j., Anschütz és Völderndorff Comm. 274. Art. 5. j.) „lorsqu'une autre cause n'y sera point enoncée". L. egyébiránt a 274. cz. 2. bekezdésének indokaira nézve Goldschmidt az i. h. és Kräwel Comm. a 274. cz.-hez.
[4] A két tétel közötti különbség eleinte a n. k. tkv szerkesztői előtt sem volt világos, l. Goldschmidt az i. h.
[5] Hogy egyébiránt a kiskoruakról intézkedni nem volna épen felesleges, l. Endemann Handelsr. §. 24. végén.

nek az anyagi jog intézkedése által adott joga gyakorlati érvényesitésére bizonyos intézkedésekre van szüksége, s ezen az örökségi jog gyakorlati érvényesitését meghatározó intézkedések — a peres kérdések elintézésére alkotott szabályok közt helyet nem foglalhatván, — sajátságos természetükhöz képest önálló peren kivüli eljárást képeznek, melyet *örökösödési eljárásnak* nevezünk.

Az örökösödési eljárást alkotó intézkedések létrehozatalánál kétféle alapelvből lehet kiindulni, és pedig vagy fennhagyatik az annyagi jog által megállapitott örökösöknek, örökösödési joguk gyakorlati érvényesitése végett az államnak, mint a jogok biztósitójának segélyét akkor igénybe venni, a mikor ezt magukra nézve kivánatosnak tartják, — vagy az állam hivatalból nyujtja segélyét az örökösödési jog gyakorlati érvényesitésére.

Ezen két elvhez képest az örökösödési eljárás egyszerüen *kérelmezési* vagy *hivatalbóli* eljárás lehet.

Némelyek a hivatalbóli eljárást minden jogalapot nélkülözőnek vitatják, állitván, hogy ezen eljárás alkalmazásánál minden lépten nyomon jogtalanságra bukkanunk, — s czélszerütlennek mondják, mert a biróságok ez által tetemes munkával terheltetvén, az örökösödési jog gyakorlati érvényezülése sok késedelemmel jár, s ebből kifolyólag a felek nagy hátrányt szenvednek.

A mi a jogalapot illetti, mindkét eljárásnál csak egy lehet, s ez nem más mint azon alapelv, melyből kifolyólag az anyagi jog megállapitja azt, hogy ki az örökös. Már fennebb érintettük, miszerint az örökösödési jog, az ész általános elvéből származtatható jognak nem tekinthető, mert az állam tételes intézkedések által nemzetgazdasági és jogrendőri szempontokból állitá azt fel, ennélfogva ha az államnak nemzetgazdasági és jogrendőri szempontból az örökös megállapitása iránt tételes intézkedéseket kellett felállitani, — szintugy ezen szempontokból szükséges, hogy az örökösödési jog gyakorlatilag is érvényesüljön.

Azon alapelv, hogy az örökös jogositva van önhatalmulag birtokába venni az örökséget, *örökösödési eljárás alapja* nem lehet, mert azon kérdés, ha vajjon az örökség jogszerüleg jutott-e valakinek birtokába, ezen alapelv mellett mindig eldöntetlen marad, s ezen alapelv mellett örökösödési eljárásra szükség egyáltalában nem lenne, a mennyiben az örökhagyó halálával az anyagi jog szerint megállapitott örökös az örökséget önhatalmulag birtokába vevén — az örökösödési jog gyakorlatilag érvényesült. Ha itt azon kérdés, hogy jogszerüleg jutott-e valaki az örökség birtokába, eldöntést igényel, — ezen kérdés eldöntése nem történhetik másképen, csak rendes peruton, mint jelenben az örökösödési pereknél. Ezen kérdés pedig a perrend általános szabályai szerint mindig eldönthető. Azok, kik az örökösödési eljárást egyáltalában szükségtelennek tartják, véleményük indokául épen ezen körülményt hozzák fel. Azonban ha az államot a már érintett okok az örökös megállapitása végett tételes intézkedésekre inditották, épen ezen indokokból az államnak az is érdekében fekszik, *hogy az örökös örökösödési joga minél gyorsabban nyerjen gyakorlati érvényesülést*, s ebből lehet elbirálni, ha vajjon az örökösödési jog gyakorlati érvényesitésére a perrend közönséges szabályai alkalmazandók-e, — vagy egy önálló örökösödési eljárás állitandó-e fel?

Hazánkban az örökösödési eljárás ismeretlen intézmény volt az ausztriai hagyatéki eljárásnak 1854. évben lett alkalmazásáig, hanem az örökösödési jogviszonyból felmerült vitás kérdések rendes peruton lettek eldöntve. Hogy az ily örökösödési perek az örökösödési jog gyakorlati érvényesitését gyorsan eszközölték volna, még állitani sem lehetne. Az örökösödési eljárást ha megszüntetjük, — bár jelen perrendszerünk az 1848 év előttinél kevesebb időre szabja is a perek életét, — mégis oly hosszu időre szerezné meg az örökösödési jog gyakorlati érvényesülését, hogy ezt kivánatosnak semmi esetre sem tarthatjuk.

A telekkönyvi intézmény életbeléptével a fekvőségek iránti jogviszonyaink oly lényeges változáson mentek keresztül, hogy már csak a tkönyvi intézményből kifolyólag is lehetetlennek tartjuk az örökösödési eljárás mellőzhetését. Hogy az örökös az örökölt fekvőségekre szerzett tulajdoni jogát érvényesithesse, annak tkvi bekebelezését eszközölni szükséges. De miképen történhetik ez? A tkvi szabályok a tulajdonjogban változást csak az illető *tkvi tulajdonosnak* meghatározott alakszerüségekkel biró *nyilatkozata* alapján, — vagy a tulajdonos szabályszerü akaratnyilvánitását pótoló *birói határozat* alapján engednek meg. Az örökhagyó a halál által meg van gátolva abban, hogy ily szabályszerü nyilatkozatot kiállithasson, — nem marad tehát egyéb fenn, mint a birói határozat. Ennélfogva a jogalany halálával beálló vagyonjogi viszonyok elintézésére a birói intézkedés különösen a fekvőségek tekintetében mulhatlanul megkivántatik, hacsak tkvi szabályainkat módositani nem akarjuk. Azt pedig, hogy a jogalany halálával ennek nyilatkozatát pótoló birói határozat helyett mily közvetitőt lehetne felállitani, elképzelni sem tudom. Ha az örökösödési eljárásra csak a rendes perut hagyatik fenn, — itt a kérdést megoldó itélet, tehát birói határozat szolgálhat a tkvi tulajdonjog bekebelezésére, — de hány eset van, a mikor a hagyaték peressé nem válik? — ily esetekben pedig a tkvi tulajdonjog bekebelezése egyáltalában lehetetlen lenne.

Láthatni ebből, hogy azok állitása, kik az örökösödési — illetőleg hagyatéki eljárást szükségfelettinek tartják, meg nem állhat.

A fentebbiekkel igazolva lévén, hogy örökösödési eljárásra szükség van, nem marad egyéb hátra, mint azt a már előbb érintett két elv közül valamelyiknek alkalmazása mellett létre hozni.

A két elv közül, hogy melyik alapján alkotandó meg az örökösödési eljárás, ez, mint minden törvényhozási intézkedésnél a *czélszerüség kérdése*.

Lássuk már most, hogy az egyszerü kérelmezési eljárás mennyiben fel meg a czélnak?

A kérelmezési eljárás védői ezen rendszer előnyéül felhozzák, hogy a feleket nem zaklatja, s az állam beavatkozása csak akkor vétetvén igénybe, mikor ezt a felek magukra nézve kivánatosnak tartják, — ez által a biróságok tul nem terheltetnek.

Az, hogy a kérelmezési eljárás mellett a felek ezen ugynevezett *biróság zaklatásának* nincsenek alávetve, áll ugyan, azonban hogy az örökösödési jognak gyakorlati érvényesülése ily módon *gyorsan létesülne*, épen *nem állitható*, mert a legtöbb esetben az örökösök bár nem egyességileg, de tényleg felosztván maguk között az örökséget, illetőleg mindenik örökös elfoglalván az örökség mindazon részét, melyhez egy vagy más körülménynél fogva könnyebben hozzájuthat, — a gyengébb fél mindig rövidséget szenved, s az örökösödés kérdése befejezettnek csak látszik, mert hamarább vagy később a gyengébb fél, jogai érvényesitése végett az államhoz folyamodik segélyért, — természetesen ez a rendes per utja leend, mert az örökséget tevő vagyon nagy részének birlalói, a már tényleg élvezett előnyökről lemondani nem akarván, a kiegyezés iránti kérelmezési eljárás eredményhez nem vezet. Mi előnyt szolgáltat tehát a zaklatástóli kimélet? — semmi egyebet, mint az erősebb félnek lehetővé teszi jogtalan birtoklásából folyó előnyeit hosszasabban élvezni, s ez által a gyengébb felet az örökrész élvezetétől megfosztani, s végül is ez utóbbit, ki a hosszas perlekedés költségeitől menekülni akarván — az örökrészét tevő megcsonkitott értéknek az erősebb fél által élvezett hasznok elengedése melletti elfogadásával — egyességre kényszeriti, vagy ha a gyengébb fél makacsabb, s a perelés hosszas és költséges utjában kitartóbb, azon állapotra juttatni, hogy mire a pernek vége van, azt kénytelen tapasztalni, miszerint osztályrésze a nagymérvü perköltségek által jelentékenyül megcsorbult. Azt hiszem, hogy az ily eredmény előnynek nem mondható.

Lássuk a másik előnyt, mely abban állana, hogy a birságoknak elviselhetlen terhet nem okoz. Ezt előnynek semmi esetre sem tarthatjuk, mert ha a czél az, hogy az örökösödési jog csakugyan érvényesüljön, s ez az államnak érdekében fekszik, ezen állami érdekből kifolyólag az államnak annyi közeget kell alkalmazni, a mennyit a czél létesitése követel. Azon körülmény, hogy a kérelmezési eljárás mellett, a birságok kevésbbé vétetnek igénybe, csak látszólagosan ad kevesebb munkát a birságoknak, mert a kezdetben könnyen békés uton elintézhető hagyatéki ügyből, később s rendszerint annyi peres kérdés fejlődik ki, hogy ezen kérdéseknek megoldása végett a birságok sokkal több teendővel halmoztatnak el.

Jelenleg fenálló örökösödési eljárásunk ugy a hivatalbóli, mint a kérelmezési rendszert ismeri, s igy abban a helyzetben vagyunk, hogy mindkét rendszer szerint elért gyakorlati eredményeket megvizsgálhatjuk. A hol csak nagykoru örökösök vannak, ott nem levén helye a hagyaték hivatalbóli tárgyalásának, maguk a nagykoru örökösök vannak utalva a birság intézkedését kérelmezni, s pedig csakis a fekvőségek átiratása végett; s mit látunk a nagykoru örökösök részéről a gyakorlatban? Látjuk azt, hogy vagy megosztoztak a hagyatéki vagyon felett, s mint boldog birtokosok békésen használják azt

mindaddig, mig az örökrészben kapott fekvőség egy részének eladhatása végett a tkvi átiratás mulhatlanul szükségessé nem lett, vagy ha ily eladás a tkvi átiratást szükségessé nem tette, csak utódainak jut azon szerencse, — a mennyiben ezen utódok között kiskoruak is vannak, s igy hivatalos beavatkozás esete merült fel, — hogy atyjuk által örökölt fekvőségeiket nagyatyjuk nevéről tkvileg saját nevükön szemlélhessék. Miért nevezhető ezen eredmény a kérelmezési eljárás előnyének, azt nem érthetem.

A kincstári illeték befizetése a legtöbb esetben évekig elhuzódik ott, hol csak nagykoru örökösök vannak, s a mint a tapasztalásból tudjuk, a nagykoru örökösök a legtöbb esetben épen azon indokból nem sietnek a bíróság intézkedését igénybe venni, mert a birtoklás előnye mellett a kincstári tartozás lerovását elodábbozhatják. Lehetővé tenni az egyeseknek az állam iránti tartozásuk lerovását minél tovább halogatni, ez csak oly előny, melyet a törvényhozás az egyesek részére nyujtani hivatva nem érezheti magát.

Van egy körülmény, mely azt tanusitja, miszerint az egyesek a birósági tárgyalást nem tartják nagyon zaklatónak, sőt ellenkezőleg olyan intézménynek, mely által az örökösödési kérdés lehetőleg leggyorsabban nyer megoldást. Számtalan eset tanusitja azt, miszerint ott, hol a hagyatéki tárgyalással foglalkozó biró lelkiismeretesen jár el, a felekkel valódi érdekeiket megérteti, eljárását a hagyaték békés megoldásának sikere koronozván: maguk a nagykoru örökösök a hivatalbóli tárgyalást, mint érdekeikre nézve legüdvösebbet kérelmezik s igénybe veszik.

Ne csak azt tartsuk szem előtt, hogy a magyar jog szelleme az örökösödési eljárás tekintetében mit követel, mert sokszor illusiónál nem egyéb az, a mit mi előbbi jogéletünk szelleméből kifolyónak tartunk. Hiszen annyira átalakult már jogi életünk az utóbbi évtizedek alatt, hogy egyes, jelenben a gyakorlat által is szentesitett eljárásunknak megfelelő alapelvet régibb jogunkban hiában keresnénk. Régibb jogunk szerint egyáltalában nem volt örökösödési eljárásunk, mert hiszen azon alapelv mellett, hogy az örökös önhatalmulag birtokába veheti az örökséget, örökösödési eljárásra nincs szükség, — a törvény felhatalmazván az örököst az örökség önhatalmu birtokbavételére, ezzel az ügy be van fejezve, a mi még elintézendő, ennek nem lehet más, mint a rendes per utja, miként azt előbbi jogéletünkből tapasztalhattuk.

A hivatalbóli eljárásnak részemről nem abban látom alapját, hogy az örökhagyó halálával ennek vagyonát az állam veszi át, s a jogosult örökös csak az állam kezéből van jogositva azt elfogadni, hanem igen is azon czélszerüségben, mely ezen eljárás által ugy az egyesek jogai biztositásában mint általában, az anyagi törvények által megállapitott örökösök örökösödési jogaik gyors érvényesülésében eredményeztetik. Nem olyan beavatkozás ez, mely az egyesek jogait sérti, sőt olyan, mely azokat istápolja.

A kötelező hagyatéki tárgyalásnál nem mulhatlanul szükséges az, hogy a tárgyalásra meg nem jelenő örökös örökrésze az állam által elfoglaltassék, s a meg nem jelenőre nemcsak a pénz vagy szabadság-büntetés alkalmazható kényszereszköz gyanánt, mert ha ezek a kötelező hagyatéki tárgyalásnak csakugyan szükségképeni folyományai lennének, akkor valóban igazságtalan eljárás lenne.

Miért ne lehetne azt feltenni, hogy az, a ki a tárgyalásra meg nem jelenik, az örökséget elfogadja? — mint a javaslat 114. §-a szerint az, ki a bíróság felhivására örökösi nyilatkozatot be nem ad, mint az örökség feltétlen elfogadója tekintetik. A mennyiben pedig több örökös lenne s némelyek a tárgyalásra megjelennek, mások pedig nem, s e miatt a meg nem jelenő fél a megjelenésre kényszer alkalmazása mellett is felhivandó lenne, — képzelhető a pénz és szabadság-büntetésen kivül egy más eszköz is, a mely a mellett, hogy nem drasticus, még jogtalannak sem tartható, s ez az, hogy a tárgyalásra ugy idéztessenek meg a felek, miszerint a meg nem jelenés esetében részükre feltételesen előre kinevezett ügygondnok által fognak képviseltetni, mert harmadik személy érdeke ha nem forog is fenn, de fenn forog azon érdek, hogy a többi örökös megjelenése mellett egynek elmaradása miatt az ügy elintézése késedelmet ne szenvedjen.

A hol a valószinü örökös csak egy személy, ott a tárgyalásnak szüksége sem forog fenn, — hanem a bíróság minden tárgyalás nélkül kimondhatja ezen egy érdekeltet örökösnek.

Azt hiszem, hogy az örökség confiscalis és a pénz vagy szabadság-büntetés alkalmazásának elejtésével, a hivatalbóli eljárás jogtalansági árnyoldala is elesett.

Az is felhozatik a kötelező hagyatéki tárgyalás ellen, hogy a közjegyzői intézmény behozatalának egyik indoka a hagyaték tárgyalására alkalmas közegszerzés is volt, s ha a közjegyző e munkát dijért teljesiti, nem igazság az önjogu személyeket ügyeikben akaratuk ellen tett beavatkozásért még a dijak lefizetésére is kötelezni. Ezt elismerem érvnek az ellen, hogy a hagyatéki tárgyalás ne a közjegyző által tartassék meg, de az ellen, hogy a biró által meg ne tartassék, — ki rendes fizetést huzván az államtól, eljárását a felekkel szemben dij nélkül teljesiti, — nyomós érvnek fel nem hozható. Megvallom, a hagyatéknak a közjegyző által leendő tárgyalását czélra vezetőnek nem tartanám, mert a közjegyző a felekre nézve a hagyaték békés megosztására soha sem lehet olyan közeg, mint a biró. A felek a biró felvilágositásai után sokkal hajlandóbbak a békés kiegyenlitésre, mintha ezen felvilágositást a csak magánszemélynek tekintett közjegyző teszi.

A kérelmezési eljárás védői a javaslat fényoldalaként tüntetik fel azt, hogy az ügyek elintezését nemcsak az egyességtől teszi függővé, hanem a vitás kérdések ideiglenes megoldásától is, s e tekintetben felhozatik a 119. §., hol a bíróság az érdekelt felek meghallgatása mellett a sommás eljárás elvei szerint jár el. Miért ne lehetne alkalmazható ezen fényoldal a kötelező hagyatéki eljárásban is? Sőt ha a bíróság ezen §. értelmében jár el minden esetben és pedig hivatalból, nemde mindig azon fényes eredmény következik be, mint a kérelmezési eljárásban a felek kérelme folytán? Maguk a kérelmezési eljárás védői is kénytelenek a bíróságnak czélszerü, szabály szerint eszközlendő eljárását fényoldalnak feltüntetni!

A javaslatban az örökösnek örökösi nyilatkozatra felhivása szintén ez eljárás oly előnyének van feltüntetve, mely által a hagyatéki hitelező kiszabadul azon kellemetlen helyzetből, hogy nem tudja, ki az örökös. Hiszen a kötelező hagyatéki eljárásból kifolyólag a hitelező e kellemetlen helyzetből sokkal hamarabb szabadul ki, sőt a hiteleson felvett leltár alapján azt is megtudja, hogy mennyiből áll azon hagyatéki vagyon, melyből követelésére nézve kielégitést szerezhet.

A kötelező hagyatéki eljárásnál a községi előljáróságnak hivatalos kötelességévé teendő az örökhagyó elhalálozásáról szabályszerü haláleset felvétele mellett, — melyben ugy a valószinü örösök megneveztessenek, mint a hagyatéki vagyon misége bejegyeztessék, — a haláleset beterjesztésével az illetékes járásbirósághoz jelentést tenni.

A járásbiróság a leltár felvétele végett birósági végrehajtót biz meg, ki azt lehető gyorsan felveszi és a bíróságnak beterjeszti.

A járásbiróság a haláleset-felvételből kitudható valószinü örökösöket, — s ott hol gondnokság alá tartozók is érdekelvék a minden járásbiróság székhelyén felállitandó járási gyámot — megidézi, s a felek meghallgatása mellett megállapitván a hagyaték mennyiségét, az osztályt megkisérti, mely ha sikerül, az egyességhez képest, ha nem sikerül, a javaslat 119. §-ban is érintett sommás eljárás szerint intézkedik s illetőleg a következő §§-nak megfelelőleg az örökséget átadja, — csakhogy a bizonyitvány kiállitás helyett a felek érdekeiek sokkal inkább megfelelőleg — a mennyiben az örökség tárgya ingatlanságból is áll, a tkvi hatóságot a tulajdonjog bekebelezése végett hivatalból megkeresi.

Az örökségi vagyonról a járasbiróság kimutatást készit s ezt az illetékkötelezettek megnevezése mellett az illető adóhivatalhoz átteszi.

Ez olyan egyszerü s olyan gyakorlatias eljárás, melynek alkalmazása mellett, hogy az örökösödési jog leggyorsabban érvényesül, s anélkül, hogy az ilyszerü elintézés után sok peres kérdés maradna fenn, — könnyen átláthatni.

Nem olyan nagy teher ez, hogy ezt egy lelkiismeretes biró el ne végezhetné. Tudok példát, hol egy járásbiró, — pedig ezen járásbiróság tkvi hatósággal is fel van ruházva s igy ezen ügyek elintézésénél is mint tanácselnök terhelve van, — mégis a multból fennmaradt hagyatéki ügyeket rövid két év alatt legombolyitván, a hagyatéki ügyeket hátralék nélkül intézi el. Ha ez lehető volt egy bíróságnak a jelenlegi hiányosabb eljárás mellett is, mennyivel inkább lehetséges lesz, ha a jelenlegi eljárásban a gyakorlat által kitüntetett hiányokon segitve leende.

A mi a kincstár érdekét illeti, az általam röviden körvonalozott eljárás mellett kellőleg biztositva van, s a mellett még a felekre nézve sem olyan zaklató, mintha a pénzügyi hatóságok lennének utasitva a felektől vagyon bevallásokat köve-

telni, — mert a leltározás minden hagyatéknál hivatalból keresztül vitetvén, a pénzügyi hatóság által a már kitisztázott hagyatékra nézve a már megállapitott illetékkötelezettektől az illeték sokkal egyszerübben felhajtható, mint akkor, ha a felek a vagyon is kétséges eredményü vagyon bevallásokra szorittatnának. Egyébként nem is látom be czélszerüségét annak, hogy a mi egy államközeg által elintézhető, az többekre legyen bizva, s ez által a felek csakugyan többféle zaklatásnak legyenek kitéve.

Hogy valamely jogintézmény létrehozatalánál a kincstári érdek figyelembe nem vehető, ez nem épen igazolható vélemény, főkép ha a kincstár — az adózási törvényekből kifolyólag, mint a hagyatéki vagyonnak az illeték erejéig hitelecője tekintendő, — mert hiszen ekkor az egyes hitelezők érdekében tett intézkedések is hasonlólag indokolatlanok.

Nem is állitjuk mi egyedüli indokául a kincstári érdek megóvását a kötelező hagyatéki eljárásnak, csak a mennyiben ezen eljárás mellett a kincstári érdek is kellő figyelemben részesül, ezt is mint egy, az államérdek szempontjából figyelembe veendő mozzanatot jeleztük.

Dr. Kiss Endre,
kir. törvényszéki biró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A telekkönyvi le- és hozzájegyzéseknél megkivántató vázlatrajzok a bekebelezések alapjául szolgáló okmányoknak tekintendők-e?

Jólehet telekkönyvi rendtartásunk jelenleg hatályban lévő törvényeinknek egyik legtökéletesebbje, mindamellett a gyakorlat abban is ez ideig több oly hiányokat fedezett fel, mely hiányoknak mielőbbi orvoslására a törvényhozás figyelmét felhivnunk időszerintinek tartom.

Eme hiányok szerintem egyik igen fontos példáját kivánom ez alkalommal előtüntetni, feltévén a kérdést értekézésem czimében.

A telekk. rendtartás 56. §. c) pontja azt rendeli, hogy ha valamely telekkönyvi birtokrészletből, annak csak egy része lenne lejegyzendő, a szétdarabolandó részlet terve (vázrajza, térképe) stb. felmutatandó.

A törvény eme rendelkezése igen helyesen szól az oly esetekbeni lejegyzésekre, midőn p. o. A 5. hold 900 □ ölet tevő birtokából elad B-nek 2-holdat tevő részt, vagyis midőn az eladó az egész birtoktestnek tulajdonosa; de nem rendelkezik a törvény oly esetekről illetőleg a vázrajzoknak azon esetekbeni mikénti kiállításáról, midőn azon birtoktest, melyből a lejegyzésnek történi kell, több tulajdonostársé.

A törvénynek eme hiánya felette sok perre, és a birtokviszonyok bonyolódottságára szolgáltat alkalmat, mert miután a törvény a mulhatlanul megkivántató vázrajzok mikénti kiállitásáról nem rendelkezik, azt az ország minden részében különféleképen készitik és használják fel. Több bíróságnál megkivántatik, hogy a vázrajz az illető felek által tanuk előtt aláirássék; más bíróságok pedig a vázrajznak a felek általi aláirását nem kivánják; sőt maguk hazai jogiróink, is munkáikban e kérdésre nézve különféleképen vélekednek, ugyanis:

Fiedler „a telekk. törvény gyakorlati alkalmazásai“ czimü munkájában azt mondja, hogy a vázlatrajzot felek és tanuk által aláiratni nem szükséges, mivel azt a törvény nem kivánja.

Ugyanezt mondja Horczeg Mihály „a telekk. rendt. Magyarországban és Erdélyben“ czimü munkájában; ő azonban megjegyzi, hogy mindamellett utóbbiak aláirása ugy a felek, mint a telekk. hatóság megnyugtatására nemcsak czélszerü, de ajánlatos is.

Ezekkel ellenkezőleg Schnierer „a telekk. eljárás rendszeres kézikönyve“ czimü munkájában határozottan oda nyilatkozik, hogy a vázlatrajz a felek által tanuk előtt legyen aláirva. — (Igen sajnálatos, hogy Zlinszky Imre „telekkönyvi rendtartás“ czimü jeles munkájában, mely az elősoroltak között legujabb szülemény, a kérdésről nem tesz említést.)

Ezek előrebocsátása után értekezésem valódi czéljához érvén, szerény véleményemet tolmácsolandó, azt vagyok bátor kimondani, hogy a telekkönyvi lejegyzéseknél mulhatlanul megkivántató vázrajz oly okmány, mely a bekebelezések alapjául szolgál s mint ilyen a felek által tanuk előtt a telekk. rendt. 31. §. rendeletének megfelelően állitandó ki.

Ezen véleményem igazolásaul elég legyen felhoznom például, hogy ha közös birtokostársak közül egyik egy meghatározott részt elad egy idegennek, azon részt a telekk. rendt. 55. §. a) pontja értelmében le kell jegyezni; — ha már most a bekebelezés alapjául szolgáló adásvételi szerződés törvényesen van kiállitva, a lejegyzéshez szükséges vázlatrajz kellően elkészitve mellékeltetik, a bekebelezés a telekk. rendt. 56. §. értelmében eszközölhető, habár a vázlatrajz a felek által aláirva nincs is, — már pedig kénytelen vagyok tagadni, hogy ily esetben a tulajdonostársak birtoka biztositva volna, mert feltehető azon eset, hogy a birtokostársak ezen birtokhoz örökösödés utján jutottak, a mikor az osztályos egyezségben ők körülirták ugyan, hogy egyik mi okból nyerte a földbirtok déli oldalán ki részét, a másik pedig északi vagy keleti oldalán, azonban minthogy az osztályos egyesség alkalmával vázlatrajzot nem mellékeltek, mint közös birtokosok lettek a telekkönyvbe bevezetve. Tegyük fel, hogy az osztályos egyesség alkalmával János aki most a közös birtokból eladott, azért nyert részt a déli oldalon mivel az sokkal roszabb minőségü föld mint a birtok többi része, igen de mert ő a hagyatéki ingóságokat mind örökölte, ez által többet nyert mintha a birtokból aránylag jobb helyen nyert volna részt. — Most midőn elad birtokából, a vázrajzot a vevő elkészitetti és pedig akként, hogy a birtoknak keleti oldalából van kitüntetve a vett rész. — Szeretném tudni, hol van a garantia arra nézne, hogy a lejegyeztetni kért részlet ugyanaz, mely a vázrajzon kitüntetve van ha az illető felek azt alá nem irják, mert ha a felek aláirása nélkül keresztülmenni engedjük a felek által aláiratlan vázlatrajz alapjáni bekebelezést, akkor majdnem minden esetben különbözni fog a tényleges birtoklás a térkép kimutatásával, s ebből a legnagyobb birtok zavarok, igen gyakran perek származnak mivel tudjuk azt, hogy minden embernek maga felé hajlik a keze, a vevőnek is inyére szolgál, ha a roszabb minőségü és igy olcsóbb földje helyett jobb minőségü földre romél szert tehetni.

Véleményem támogatásául egyébiránt felemlitem, hogy hasonló esetben a nagyméltóságu m. k. Curia mint legfőbb itélőszék 1873. évi április 25. 3309. sz. a. hozott határozatában kimondotta, miszerint a tulajdonostárs beleegyezése nélkül történt lejegyzés az ily módon eszközlött bekebelezésnek eredeti érvénytelenség miatti megtámadására indokul szolgál.

Ezek után bátran ki merem mondani, hogy igen is a le és hozzájegyzéseknél megkivántató vázlatrajzok a tulajdonjogi bekebelezéseknél okmányoknak tekinthetők, — már pedig okmányoknak csakis az esetben tekinthetők, ha a telekk. rendt. 81. és 82. §-aiban megkivántató kellékekkel birnak, mely kellékek nélkül a tulajdonjog bekebelezése határozottan megtagadandó.

A lejegyzések közbenjöttével eszközlendő bekebelezéseknél — ha a tulajdonostárs a lejegyzésbe beleegyezik — legegyszerübb mód az, hogy a vázlatrajz minden egyéb nyilatkozat tétele nélkül a tulajdonostárs vagy társak által is aláiratik, — vagy mi még czélszerübb a vázlatrajz magába a szerződésbe rajzoltatván, a tulajdonostársak a szerződést irják alá.

Nincs szerintem az igazságszolgáltatás terén szomorubb állapot, mint midőn a bíróságoknak oly törvények alapján kell határozniok, mely bölcs belátásukra van bizva, ott sem a biró, de kiváltképen a fél biztositva nincs; — az ily állapoton ha lehet, segiteni kell mielőbb, — s addig is, mig a baj orvosolva lenne, a nagyméltóságu m. k. Curiának fenebb idézett határozata követhető.

Magay Károly,
királyi aljárás biró.

A lakbér lefoglalhatásáról.

Lefoglalható-e a hivatalnok lakbérilletménye — vagy nem? A váltótörvényszék mindig elrendeli a végrehajtást a lakbérilletményre, a köztörvényi bíróságoknál különböző a gyakorlat. A semmitőszék már több izben határozott, hogy a hivatalnok lakbérilletményére végrehajtást vezetni nem lehet. Ez nézetünk szerint helyes, mert hiszen a lakás a létezhetés egyik lényeges föltétele s ha a fizetésből csak 300 frt maradt meg, ez elég ugyan az éhenhalásra, de nem azonkivül még buda-pesti lakbérek fizetésére.

És mégis van egy kivételes eset, melyben a lakbérilletményre biztositást, illetőleg végrehajtást engednénk vezetni, ak-

kor t. i., midőn a hivatalnok épen a lakbérrel maradt adós. — Vagy nem felel-e meg a dolog természetének, hogy azon illetmény, mely a lakbér fizetésére van rendelve, mindenekelőtt a lakbér kielégitési alapját is képezze? Nem hiszszük, hogy valaki ezen nézetünk helyessége ellen jogi szempontból érvet tudna találni. De nemcsak jogi, hanem czélszerüségi szempontból is hely adandó ez esetben a foglalásnak, mert a háziur biztositva látván a lakbért, olcsóbban fogja adni a hivatalnoknak a lakást. — Tudjuk, hogy a kisebb lakások aránylag épen azért oly drágák, mert a risico, melyet a háziur a házbér behajthatóságára nézve elvállal, nagyobb mint a nagy lakásoknál, melyeket többnyire csak vagyonos emberek bérelnek ki.

Mindebből világos, hogy hiba volna, ha a perrendtrs. 399. §-ának napirenden lévő módósitásánál a lakbérilletmény lefoglalhatóságának kérdése mellőztetnék és még nagyobb hiba, ha a kérdés olyképeni eldöntésénél, miszerint a lakbérilletmény le sem foglalható, a lakbérkövetelésekre nézve kivétel nem tétetnék.

Erre van szerencsénk az illető körök figyelmét felhivni.

Irtványok.

A rangfokozat tárgyában kibocsátott ig.-miniszteri rendelet, mely a birák és kir. ügyészek közt oly méltó visszatetszést szült, — mint értesülünk, az országos fegyintézetek hivatalnokainak rangfokozata tekintetében is megemlitésre méltó ferdeséget tartalmaz. A fegyintézeti ügynök, lelkész s az orvos ugyanis a IX., az ellenőr, a gondnok s a tanitó a X. rangfokozatba van sorozva. Ezen szabályzat egészen szem elől téveszté s egyenes ellenmondásban van az ugyanazon miniszterium által kiadott „szolgálati utasitás"-sal, mely a fegyintézetek kormányzatát szabályozza. Ez utóbbi szabályrendelet II. rész 21. §-a értelmében ugyanis az ellenőr helyettesiti a távollevő igazgatót, s ekkor „felelősség terhe mellett őrködik a felett, hogy az intézet hivatalnokai kötelességeiket pontosan teljesitsék", sőt mint igazgatói helyettes esetleg jogositott arra, hogy a hivatalnokok egyikét vagy másikát az utasitás I. rész 79. §. értelmében, hivatalának gyakorlatától felfüggeszthesse. Eszerint tehát a X. rangfokozatba sorolt ellenőr esetleg egy magasabb, vagyis a IX. rangfokozatban álló hivatalnokot felfüggesztheti hivatalának gyakorlatától!

* * *

A jogászi mélység és ékes irály egy ujabb mutatványát nyujthatjuk a csik-szeredai kir. járásbiróság következő végzésében: „A per derekának ujabbi tárgyalhatása végett a felek még egy izben megidéztetnek, mely alkalommal a felperesi rollét Tok Mátyás viselendi". — Kelt 1873. decz. 28.

Különfélék.

Statisztikai helyreigazitás. Becses lapjának f. é. 9. és 10-ik számában „Az esküdtszéki intézmény hazánkban" czim alatt egy czikk jelent meg Warga László urtól, melynek birálatába bocsátkozni nem akarok, csakis némely, véleményem szerint téves alapon tett számitásra vonatkozólag bátorkodom néhány megjegyzést tenni.

Emlitett czikk II. részében (10. sz.) Warga ur számitása szerint a rendes biróságok a büntett miatt vádoltaknak 41%-át, a kihágások miatt pedig 45%-át itélték el az 1872-ik évben.

Ha az 1872. évben büntett miatti 16,504 elitéltet a 40,149 vádlotthoz, valamint a kihágás miatti 71,757 elitéltet a 157,146 vádlotthoz viszonyitjuk, akkor igaz, hogy az emlitett százalékokat nyerjük, nézetem szerint azonban épen itt van a hiba, a mit a következőkben vélek bebizonyithatni.

Az 1872-ik évben büntett miatt az orsz. m. kir. statisztikai hivatal számai szerint — honnan Warga ur is meritette adatait — 40,149 egyén lett perbe fogva, azok száma azonban, a kik iránt a tárgyalás az 1872-ik évben be is fejeztetett, csak 25,929, igy tehát még 14,220 vádlott perbefogva maradt, kiknek elitéltetése vagy felmentése iránt még semmit sem tudunk. A kihágás miatti vádlottak száma 157,146, a kik iránt pedig az eljárás befejeztetett, 118,509, e szerint 38,637 egyén iránt a tárgyalás az 1872. évben nem fejeztetett be.

Nézetem szerint tehát az elitéltek számát nem a perbefogottak összes számához — mint Warga ur tette — hanem csak azoknak összegéhez kell viszonyitani, kik iránt az eljárás azon évben befejeztetett, mivel csak ezeknek ismerjük sorsát.

Igy számitva pedig, s nézetünk szerint ez az egyedül helyes számitás, egészen más eredményre jutunk, arra ugyanis: hogy a büntett miatt perbefogottak azon részének, kik iránt 1872-ik évben a tárgyalás befejeztetett 63.65%, a kihágás miatt pedig 60.55% lett elitélve, s igy a büntetteknél 22.65%-kal, a kihágásoknál pedig 15.55%-kal nagyobb az elitéltek száma, mint Warga ur kimutatja, a mi minden bizonynyal nagy különbség. — Mattyó Bencze, miniszteri fogalmazó.

Barta Béla a kir. itélőtábla birája, ki a magánjogi törvénykönyvnek a dologi jogot foglaló rész kidolgozásával volt megbizva, mint sajnálattal értesülünk, e megbizatásáról lemondott. Valószinü ennélfogva, hogy az azzal szoros kapcsolatban levő telekkönyvi rendtartás kidolgozásával megbizott szakférfiu fog a törvénykönyv ama részének kidolgozásával is megbizatni, nehogy a folyamatban levő munkálat fenakadást szenvedjen.

A „Magyar Igazságügy" második füzete megjelent következő tartalommal: „Igazságügyi törvényjavaslatok az országgyülés előtt" — mely czim alatt Löw Tobiás a közjegyzői törvényjavaslat eddigi phasisait tárgyalja. — „Köztisztviselők fizetésének végrehajtás alóli elvonása" dr. Weinmann Fülöp urtól, ki az egész tiszti fizetésnek végrehajtás alóli mentessége mellett emelt szót. — „Börtönügyünk jelen állapota" czim alatt dr. Székely József egy terjedelmes munkálatot közöl, igen érdekes statisztikai táblázatokkal. Érdekkel fogjuk kisérni, kivált a büntetőjog politikai részét, mely valószinüleg követni fogja a mostani, csupán a börtönháztartást tárgyaló részt, melyből alkalmilag szintén tanulságos adatokat fogunk meriteni. — Ezután következik a „Törvényszéki Csarnok" több rövid közleménynyel, melyek közt a megyei igazságszolgáltatás örökségekép egy hét évi vizsgálati fogság esete közöltetik, melyben vádlott a birósági szervezés után a kir. ügyész inditványára azonnal szabadlábra helyeztetett és megtartatván a végtárgyalás, mindháromfoku bióság által végleg felmentetett! (Ez valóban hajmeresztő példája néhai megyei igazságszolgáltatásunknak, és ez idő szerint alig fog buzditásul szolgálni a közigazgatási szolgabirák rendőri biráskodása iránti lelkesedésre.) — Végre e folyóirat irodalmi részében Dietrich Ignácz „Törvényjavaslat-vázlata" és dr. Schnierer Aladár egyetemi jogtanárnak „A büntetőjog általános tanai" czimü tankönyve biráltatik, utóbbi dr. Csukássy Károly kir. alügyész ur részéről. — A közelebbi füzetek számára pedig dolgozatokat hirdet dr. Barach Benedek, Garay Dezső, Plósz Sándor, Csillag László, Stiller Mór és Takács Lajos uraktól.

Az angol pénzügyi törvények sajátszerü alapelvei miatt vitatott kérdés volt, vajjon külföldiek hagyatéka után szedessék-e valami illeték, vagy nem. Az e tárgyban uralgó kételyek eloszlatása végett a londoni osztrák-magyar nagykövetség az angol kormányhoz fordult. Ez fölvilágositásában, melyet a belföldi jövedelmeket ellenőrző bizottság (Comission of the Inland Revenue) véleménye kiséretében adott, kiemelte, hogy az angol adótörvények a szerint tesznek különbséget, vajjon az illető idegen örökhagyó az angol területen állandóan tartózkodott-e vagy nem? Ha a külföldi Nagybrittániában állandóan lakott, és az ottani birósági tárgyalják a hagyatékot, akkor ezen külföldi hagyatéka mindazon illetékeknek alá van vetve, melyek az angol honpolgárok hagyatékai után járnak. Ha az angol birósági csak a hagyaték beszavatolását eszközlik, akkor azon illetékek fizetendők, melyek ilyen speciális ügyletekre szabvák (grants of probata and grants of letters of administration). Ezek alapján kétséget nem szenvedhet, hogy angol alattvalók hagyatékai a magyar-osztrák birodalomban, a viszonosság alapján, az itteni dijak és illetékek alól fel nem menthetők.

A gyakorlati birói vizsgálatról szóló törvjavaslat tárgyában emelt ellenvetéseinket a képviselőház jogügyi bizottsága figyelemre méltatta és elveté a tervezett 2 évi kizárólagos birósági joggyakorlatot, 3 évi gyakorlatot szabván ki, s egyuttal az ügyvédi joggyakorlat számbavételét fogadván el.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 12. sz. Budapest, 1874. márcz. 18.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A hivatalos hatalom jogszerüségéről Dr Dárday Sándor urtól. — A kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr Schnierer Gyula, kereskedelmi miniszteri osztály tanácsos urtól. — Jogirodalom. Dr. Sipos Árpád, jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat. — Rendeletek.

A hivatalos hatalom jogszerüségéről.

(Folytatás.)

Régebben az ellenszegülés a crimen vis fogalma alá soroltatott;[1] mint önálló bünfogalom csak az ujabbkori törvényhozásokban fordul elő, melyek ép ugy mint az elméleti tudomány, különböző álláspontot foglalnak el. Némelyek a hivatalos cselekmények iránti ellenszegülésről semminemü szabványt nem tartalmaznak, hanem csak egyáltalában rendelik az ellenszegülés fenyitését; mások ez ellenszegülés büntethetőségét a köztörvényhatóságok müködésének bizonyos jogi qualificatiójához kötik; mások ismét az ellenszegülés fenyitésénél a hatóság jog- és törvényellenes támadását enyhitő körülménynek tekintik, söt az ellenszegülést egészen büntelennek nyilvánitják, ha különben pótolhatlan veszteség érte volna az ellenszegülőt; ismét mások az utóbbi megszoritás nélkül, a hatóságok jogtalan támadásai ellenében a kényszerü védelem szabványaira utalnak.

I. A törvényhozások azon kategoriájába, melyek minden megszoritás nélkül rendelik az ellenszegülés fenyitését, — tartozik első sorban az 1813. évi bajor bünt. törvkönyv, mely a hatóság ellen intézett ellenszegülést legelőbb különbözteté meg mint önálló büntetti és vétségi fogalmat, mig a régibb törvényhozások vagy egyáltalában nem tekinték azt külön bünténynek, hanem csak a nyilvános erőszakoskodás egy nemének, vagy pedig az állam békéje és biztonsága ellen irányzott büntettek alatt sorolták azt fel, de büntethetőségének a fentebb jelzett iránybani korlátolását nem is ismerték.

Az ujabb (1861.) bajor bünt. törvkönyv szövege[2] sem engedi következtetni, hogy az ellenszegülés büntethetősége bizonyos feltételekhez lenne kötve, de a gyakorlat az ellenkező irányt követi.[3]

Az 1852. évi osztrák bünt. törvkönyv az ellenszegülést még a nyilvános erőszakoskodás szempontja alatt tárgyalja és 81. §-ában csak egész általánosságban szól hatósági közegekről, melyeknek eljárását egyszerüen ekkép qualificálja ... „in Vollziehung eines obrigkeitlichen Auftrages oder in Ausübung ihres Amtes oder Dienstes“, tehát azt sem közelebbről meg nem határozza, sem külön szabványokat nem tartalmaz az esetre, ha a hatósági közegek hivatáskörükön tulléptnek vagy törvényellenesen járnak el. Azonban a tudomány és gyakorlat egyaránt hivatalos hatalommal való visszaélés, és az esetben, ha a hatósági közeg által kipótolhatlan veszteség okoztatnék, — a kényszerü védelem jogosultságát elismeri.[4]

Ezen álláspontot foglalja el a legujabb Hye-féle osztrák büntető törvkönyvi javaslat 125-ik és illetve 133. §-a is;[5] de tudvalevő dolog, hogy a szabadelvü Glaser az ama irányzatu törvényjavaslatot elejté.

[1] Berner 3. kiad. 479. l. Das Römische Recht erklärt die Handlungen des unzuständigen Richters für nichtig und unverbindlich. L. 12. 4. si a non competente judice (7. 48). L. 170. D. de reg. jur. Ohne Zweifel kann aber ein unverbindlicher Befehl ganz und gar keinen Gehorsam beanspruchen; und wenn zu seiner Durchführung Gewalt angewendet wird, so gilt das „Vim vi repellere licet“. Ueberdies erklärt L. 20. D. de jurisd. ausdrücklich, man könne demjenigen, der ausserhalb seines Sprengels Recht spricht, ungestraft den Gehorsam verweigern; und eben dazu sei man befugt, wenn er bei dem Rechtsprechen das Mass seiner Befugnisse überschreitete: „Extra territorium jus dicenti impune non paretur. Idem est si supra jurisdictionem suam velit jus dicere“. In sehr energischen Ausdrücken giebt die L. 5. Cod. de jure fisci den Privaten das Nothwehrrecht gegen die Officiales. — Auch das Kanonische Recht, das gewiss dem strafbaren Widerstande gegen die Obrigkeit keinen Vorschub leisten will, bestätigt diese Grundsätze. C. 5. X. de regulis juris.

[2] E törvény 136. art. ekkép szól: „Wer, um den Vollzug eines Gesetzes stb. zu hindern, einen Staatsbeamten — — —, welchem dieser Vollzug vermöge seines Dienstes oder besonderen Auftrags obliegt, Gewalt zufügt oder androht — —“ a 138. art. pedig „die Strafbestimmungen finden auch auf denjenigen Anwendung, welcher einem Staatsbeamten während der Ausübung seines Dienstes oder Berufspflicht oder um auf seine Dienstes- oder Berufsverrichtung einzuwirken oder um wegen einer solchen Rache zu nehmen, Gewalt zufügt oder androht stb.“

[3] L. a Zeitschrift f. Gerichtspraxis u. Rechtswiss. 1864. évi folyamát, melyben Stenglein a gyakorlat téves iránya ellen hevesen kikel, és a bajor legf. törvszék egy 1863. szept. 11-iki itéletét, mint botrányt közli, mert indokolásában azt mondja: „es ist für den strafrechtlichen Begriff der Widersetzung unerheblich, ob die obrigkeitliche Verfügung gerechtfertigt oder ob sie von der zuständigen Behörde erlassen worden war“.

[4] L. Frühwald: Handb. d. österr. Strafges. 3. kiad. 68. l. és Hye: Das österr. Strafges. I. 845. l.

[5] Hye: Motiven-Darstellung zu dem Entwurfe eines neuen Strafgesetzes 90. l.: „Die in der Wissenschaft, in der Gesetzgebungs- und in der spruchrichterlichen Praxis mehrfach erörterte Frage: ob und in wieferne eine Widersetzung gegen incompetente oder materiell rechtswidrige Acte einer obrigkeitlichen Person straflos zu erklären sei? glaubte ich, wie im bestehenden Gesetze, auch in dem vorliegenden Entwurfe nicht ausdrücklich lösen, sondern von Fall zu Fall der Judicatur der Gerichte überlassen zu müssen. Diese werde die aufgeworfene Frage, nach der constanten und wohlbegründeten Praxis unseres obersten Gerichtshofes, in der Regel verneinend beantworten, weil eben auch in der Regel der Weg der Beschwerde vollkommen ausreichen wird, um sich gegen derlei gesetzwidrige Acte zu schützen. — Dass aber in jenen praktisch kaum vorkommenden oder doch höchst seltenen Ausnahmsfällen, in welchen durch einen offenbar gesetzwidrigen Act eines obrigkeitlichen Organes der Partei ein unersetzlicher Nachtheil zugefügt würde, ... der gewaltthätige Widerstand nicht unter den §. 133 d. Entw., falle, braucht nicht eigens ausgesprochen zu werden, weil dann ohnehin die Voraussetzung der Nothwehr eintritt. (§. 21.)

Az 1851. évi porosz bünt. törvénykönyv sem nyujt támpontot az ellenszegülés jogosultsága tekintetében; sőt az alsóházban a 89. §. módositása iránt tett azon inditvány, hogy csak az illetékes hatósági körön belül (innerhalb ihres Wirkungskreises) foganatba vett hivatali cselekmény ellen irányzott ellenszegülés büntethessék, — elvettetett, annak hangsulyozása mellett, hogy az illetéktelen hatósági rendelvények ellenében is a törvényszabta jogorvoslat módja az egyedül megengedhető. [1]

A franczia Code pénal, mely a porosz büntető törvénykönyvnek alapul szolgált, a hatósági közegről szintén egyszerüen mint „agissant pour l'execution des lois" szól, — mig ellenben az 1791. évi code pénal a büntethető ellenszegülés tényálladéka tekintetében a hatósági közeg eljárását mint „légalement dans l'ordre de ses fonctions" jelezte. És ez ujabb bizonyitéka azon állitásom helyességének, melyet a mult évben a sajtóügyi kérdés tárgyalása alkalmával bővebben kifejtettem, hogy t. i. a code pénal revisiója a császárság idejében reactionarius irányban eszközöltetett. [2]

Az 1855., illetőleg 1868. évi szász bünt. törvénykönyv hallgatag mellőzi az ellenszegülés kérdésénél a köztörvényhatóság illetékességi s illetőleg intézvényeinek jogszerüségi kérdését. A törvény e hiányát azonban a gyakorlatban már rég kipótolta a tudomány, melynek az irodalomban a hires Schwarze főügyész tört utat. [3]

II. A törvényhozás másik categoriájába, mely az ellenszegülés büntethetőségét a végrehajtó közeg eljárásának bizonyos jogszerü qualificatiójához köti, — tartozik több kisebb német tartomány törvényhozása. Ezek a jelzett irányt részint magában a büntető törvénykönyvben szabályozták, részint a czélból külön novelláris törvényt alkottak.

Utóbbiak közé tartozik a bádeni n.-herczegség, mely 1831. évi decz. 28-án alkotott egy külön törvényt: „Über das Verbrechen der Widersetzlichkeit gegen die öffentliche Gewalt".

Magában a büntető törvénykönyvben pedig az 1840. évi braunschweigi és az 1841. évi szász-altenburgi bünt. törvénykönyvek tartalmaznak hasonló szabványokat. Az előbbi 107. §. 2. pontja és 108. §-a az ellenszegülést büntetni rendeli, ha az a hatóság jogszerü (gegen rechtmässige) parancsai és rendelvényei ellen irányoztatott. [4] A sz.-altenburgi b. tkv 105. art. pedig az ellenszegülés bünfogalmát ekkép defineálja: „Wer sich der Vollziehung einer von einer öffentlichen Behörde in ihrem Wirkungskreise ausgegangenen Anordnung gewaltthätig widersetzt" stb.

Hazai büntető törvénykönyvi javaslatunk szerkesztése ugyanezen időszakba esvén (1844.), teljesen megfelel a negyvenes évi szabadelvü törekvés irányzatának. E tjavaslat 45. f. 432. §-a ekkép szól: „A ki valamely törvényes formában kiadott, s vele az illető köztörvényhatóság utján törvényszerüleg közlött királyi rendeletnek tettleges erőszakkal ellene szegül" stb.

A 433. §. „A ki valamely köztörvényhatóságot törvényes jogainak gyakorlatában vagy kötelességeinek törvényszerü teljesitésében erőszakkal gátolni tettlegesen törekszik" stb.

A 434. §. „— — ki akár a hetytartóságnak, akár a köztörvényhatóságnak törvényes tisztviselőit, megbizottjait vagy szolgáit, midőn azok hivatalos kötelességöknek törvényszabta körében járnak el" stb.

Lásd továbbá e törvényjavaslat 48. fejezetét, mely a tisztviselők ellen elkövetett sértésekről intézkedvén, a 449. és 451. §§-aiban a hatósági közegek eljárásáról mindenkor akkép tesz említést, ha „hivatalos kötelességének törvényszabta teljesitésében jár el".

III. Az eddig említett törvényhozásoktól egészen eltérő felfogás nyilvánul a württembergi büntető törvkönyvben (174. art.), [5] mely enyhitő körülménynek tekinti azt: „wenn der Thäter zu dem Vergehen durch gesetz- und ordnungswidriges Verfahren der Obrigkeit oder ihrer Diener veranlasst worden ist", — sőt teljesen büntelennek nyilvánitja az ellenszegülést az esetben: „wenn der Betheiligte durch ein solches Verfahren mit einem unersetzlichen Nachtheile unmittelbar bedroht gewesen ist".

A hannoverai bünt. törvkönyv a fentebbihez hasonlólag „fontos" enyhitő körülménynek tekinti azt, ha a hivataloskodó személy hatáskörén tullép. Az ellenszegülés teljes büntetlensége tekintetében azonban nem szól okozandó pótolhatlan veszteségről, — hanem általában a kényszerü védelemről (Nothwehr art. 78.) szóló szakaszra utal. [6]

Ime ily különböző megoldását leljük a fenforgó kérdésnek az egyes törvénykönyvekben, ugy hogy valóban elmondhatjuk: tot capita, tot sensus!

Dr. Dárdai Sándor.

(Folytatása következik.)

[6] Beseler: Comment. z. preuss. Straf.-G.-Buch 256. l.

[7] Rossi: Traité de droit pénal 279. l. Sirey, Recuel general des lois et des arrêts, Table générale stb. IV. (1791—1850.) 13. l. Nr. 30—47. és Chauveau et Hélie, Code pénal (Paris 1837.) IV. 310—315. l.

[8] Krug: Commentar z. St.-G.-B. f. d. Königr. Sachsen II. k. 25. l. 5. jegyzetében azt mondja: „Das Gesetz unterscheidet nicht, ob der Beamte innerhalb seiner Befugnisse geblieben ist, oder nicht. Wohl aber gehört zum Thatbestande des Verbrechens, dass eine wirkliche, die Vollziehung von Gesetzen oder Verordnungen bezweckende Amtshandlung vorliege und der Beamte formell zu dieser Amtshandlung berechtigt gewesen sei, denn der Beamte ist nur innerhalb der Grenzen seiner Competenz Beamter (Schwarze, Gerichts-Ztg. f. Sachsen III. S. 447, Nr. 128, IV. S. 439, Nr. 129; und aus neuerer Zeit XIII. S. 50—51)."

[9] Hiller: Die Rechtmässigkeit der Amtsausübung czimü értekezésében a 35. l. idézi e törvény életbeléptető rendelvényét és abból azt következteti: „es komme nur auf die formelle Rechtmässigkeit der Anordnung, nicht aber darauf an, dass er in dem einzelnen Falle unter den gegebenen Voraussetzungen solche zu treffen befugt war".

A kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

I.

Hazánkban még egy törvény sem tárgyaltatott oly kimeritően és oly alapossággal mint a kereskedelmi törvénykönyvi javaslat és bár a kereskedelmi és forgalmi érdekek ennek minélőbbi befejezését és törvénybe igtatását rendkivüli mértékben sürgetik és azt az érdekelt körök ugyszólván epedve várják, nem lehet mondani, hogy az ügynek első megindításától mai napig csak egy hét is hasztalanul elveszett volna.

A tárgyalások alapjául elfogadott tervezet, mely dr. Apáthy István által bő indokolással és a külföldi törvények illető szakaszaival illustrálva a lehető legrövidebb idő alatt szerkesztetett, jó eleve közzététetett és a szaklapok ép ugy mint a napi sajtó behatóan foglalkoztak annak birálatával. E tervezet az összes kereskedelmi és iparkamarákkal és kereskedelmi testületekkel, nemkülönben az egyetemekkel és ügyvédi egyletekkel véleményezés végett közöltetett és még külön azon czélból, hogy a magyar nyelvet teljesen nem biró egyes kereskedők is nyilatkozhassanak, német nyelvre forditva jelent meg a könyvkereskedésben.

[1] Hufnagel: id. Comment. z. württ. St.-G.-B. 441. l.

[2] Leonhardt: Comment. z. hannov. St.-G.-B. II. k. 71. l.

A legtöbb kereskedelmi kamara az egész munkálatra vagy legalább főbb intézkedéseire nézve nyilatkozott is, csak az egyetemek és ügyvédi testületek az aradinak kivételével, mely birálatát az ottani kereskedelmi kamaráéval együttesen küldte be, nem tartották érdemesnek hozzájárulni e közérdekü munkához. Menthető e tekintetben csakis a budapesti egyetem, melynek szaktanára épen a javaslat szerkesztője, és a buda-pesti ügyvédi egylet, melynek második szakosztálya a kereskedelmi törvény alapelveinek megállapitása által az egész munkának alapkövét rakta le.*

A beérkezett vélemények az egyes részek előadásával megbizott szakférfiakkal közöltettek, kik a külföldi törvényhozás és a tudomány egész apparatusával felfegyverkezve léptek az érdemleges tárgyalásokra összehivott nagyobb értekezlet elé.

A kereskedőkről, a kereskedelmi jegyzékről, a kereskedelmi czégekről és a kereskedelmi könyvekről szóló czimekre nézve dr. Szvetenay Miklós, — a czégvezetésről — a kereskedelmi meghatalmazottakról— a kereskedelmi alkuszokról — a kereskedelmi társaságokról általában, a közkereseti társaságról — és a betéti társaságról különösen szóló czimekre nézve dr. Herics Károly, a részvénytársaságokra nézve dr. Schnierer Gyula, — a kereskedelmi jogügyletekre nézve dr. Hodossy Imre, — a vételről és bizományi ügyletről dr. Brodc Lipót, a vitelezésről (fuvarozásról és továbbitásról szóló czimekre nézve dr. Kovácsy Sándor, a biztositási ügyletre nézve dr. Matlekovics Sándor, — a kiadói ügyletre nézve Korizmics László, — és végre a közraktározási ügyletről szóló czimre nézve ismét dr. Schnierer Gyula bizatott meg az előadói tiszttel. A kereskedelmi, birói és ügyvédi osztályból meghivott és az illető miniszteriummokból kiküldött szakférfiakból összeállitott értekezlet üléseit m. é. october 30-án megkezdette és azokat minden második napon folytatta, minden egyes ülés d. u. 5 órától fogva majd esto 9 óráig tartott.

F. é. február 10-én 41. ülésben a kereskedőkről és kereskedelmi társulatokról szóló első (a tervezet szerint első és második) rész tárgyalása befejeztetett. Ez alkalommal a hazai forgalomnak és a külfölddel való kereskedelmi összeköttetése ép ugy vétetett a kellő figyelembe, mint az egyes osztályok igényei és érdekei a jelenlévő birák, ügyvédek, nemzetgazdák kereskedők és iparosok által kellőleg méltányoltattak és ugy a tudomány valamint a gyakorlat szempontjából az egyes intézkedések jogosultsága, hatása és hordereje minden irányban megvilágittatott, olyannyira, hogy sokszor a türelmetlenebbek szinte kifáradtak, de az alaposság mindenesetre nyereségnek tekinthette ezen talán hosszura nyult vitatkozást, mert alig volt némileg jogosult nézot, mely itt fel nem emlittetett volna, alig volt jogi érv vagy szakmunka mely nem idéztetett, külföldön divatozó intézkedés, mely fel nem emlittetett volna. Sokszor midőn egy javasolt határozat talán általános helyesléssel elfogadtatott, még ennek külön jegyzőkönyvi indokolása is követeltetett. Az értekezletet kezdetben maga a kereskedelmi miniszter ur vezette, de a közlekedésügyi tárcza elvállalása után kénytelen volt dr. Ary Ödön h. államtitkár urat az elnökléssel megbizni, kinek legujabb időben bekövetkezett sulyos betegsége folytán Daruváry Alajos kir. táblai tanácselnök foglalta el az elnöki széket.

A jegyzőkönyvek Kilényi Hugo keresk. min. elnöki titkár, az utolsó ülésekben Matlekovics titkár által szerkesztve, igen alaposan és mégis az egész tárgyat és a tanácskozás menetét lehetőleg röviden összefoglalva a felmerült nézeteket, érveket és ellenvéleményeket, az inditványokat és azoknak indokolásait foglalják magokban és miután ezek az eredeti tervezettel kiegészitve már sajtó alatt vannak és a második olvasás után a módositott törvényjavaslattal együtt nyomtatásban fognak megjelenni, a magyar jogirodalom ily módon oly munka birtokába jutand, mely ugy mint a német törvénykönyv tárgyalásait magában foglaló Lutz-féle jegyzőkönyvek, a tudomány ép ugy mint a gyakorlat emberének a leendő törvény magyarázatánál és helyes értelmezésénél nagy szolgálatot teend.

Az eddigi tárgyalásokra vetett ily visszapillantás után helyén levőnek véljük a végig tárgyalt részből azon főbb mozzanatokat itt összeállitani, melyek a leendő törvénykönyv szerkezetére és irányára nézve a legfontosabb és elvi jelentőségüknél fogva a jogászközönségre nézve kiváló érdekkel birnak.

Ezen főpontok előadásával az olvasóinkkal közölt eredeti tervezet sorrendjét követjük.

A kereskedőkről.

A kereskedőkről szóló czim tárgyalása alkalmával vita támadt az iránt: vajjon az államot is, lehessen-e a mennyiben kereskedelmi ügyleteket folytat a kereskedelmi törvény szabályai alá vetni? Mig némelyek részéről ellenvettetett, hogy a kereskedelmi jogot nem igen lehetne az állam által üzött egyedáruságokra alkalmazni, mások nem tartották lehetségesnek, hogy az állam által közvetlenül vagy annak felügyelete alatt folytatott kereskedelmi ügyletekre, mint pl. a postára, a gyárakra a kereskedelmi jog hatálya ki ne terjesztessék. Az utóbbi nézet el is fogadtatott és csakis azon megszoritás tétetett, miszerint az e tekintetben fenálló külön törvények és törvényes rendeletek is találjanak ily ügyletekre kivételes alkalmazást. A keresk. törvény hatálya alá esőknek még a részvénytársaságok és a szövetkezetek (Erwerbs- und Wirthschaftsgenossenschaften) is kimondattak, tekintet nélkül arra, vajjon vállalatuk tárgya kereskedelmi ügyletekben áll-e vagy sem.

Az értekezlet által e tekintetben elfogadott álláspont az, mely a németországi 1870 évi és a belga 1873. évi törvényben le van fektetve. E szerint a keletkezési formája az, mely a társaságnak a kereskedői jelleget adja. Ha e forma szempontjában ugy a résztvevő tagok, valamint a nagy közönség érdekében bizonyos szigoru intézkedések kivánatosak, ezek akármely részvénytársaságra egyformán hatnak ki, akár legyen ennek kereskedelmi vállalat a tárgya akár egyéb üzlet, mint pl. szálloda fürdő vagy magántávirda. A vadászati és korcsolya-egyletek és casinók, melyekre az általánositás ellenségei hivatkozni szeretnek, nemkülönben mindenféle jótékony egyletek nem igen keletkezhetnek a részvénytársulat alakjában mert mindezek a közönség nagyobb mérvben nyilvánuló részvétére számitanak és ennélfogva nem fognak mindjárt bezárt számu részvényekre alakulni, mely szerint uj tagokat csak tőkeszaporitás és alapszabály módositás utján vehetnének fel. Mindezek üzletőket inkább évenkint fizetendő tagdij alapján, nem pedig egy nagyrészben azonnal befizetendő nagyobb tőkénél fogják megkezdhetni. A tervezet szerzője a mult jogászgyülés által is elfogadott azon elvet vette fel, hogy a kereskedő nejét férjének vagyonára sem törvényből, sem szerződésből előjog ne illessen. Noha ezen elv helyessége általánosan elismertetett, az értekezlet ennek kimondását nem ide, hanem csakis a csődtörvénybe tartozónak nyilvánitotta és e törvényben mellőzendőnek találta.

Hosszas vita támadt a tervezetnek azon intézkedése fölött, hogy a férjes nő csakis férjének beleegyezése nélkül csak ugy üzhetne kereskedést, ha saját (jobban mondva elkülönitett) vagyona van.

Mig némelyek a férjes nőt férjének beleegyezése hiányában a kereskedelem folytatásától azon okból egészen eltiltatni kivántak, mert a férj mint a családnak feje nejét minden a háztartási kötelezettségeivel ellenkező foglalkozásból kizárhatja, mások a szerzővel együtt azon álláspontból kiindulva, miszerint a vagyonközösségre nézve hozandó törvények a kereskedelmi jog intézkedései által előre meg nem szorithatók, csak az elkülönitett vagyonnal biró nőnek kivántak feltételes engedélyt adni arra, hogy férjének beleegyezése nélkül is nyitt hasson kereskedést.

Végre azon nézet nyert többséget, hogy addig mig a hitestársak jó egyetértésben élnek, a nőnek ily fontos lépése ugy sem történhetik férjének hozzájárulása nélkül, ha pedig a hitestársak közt a kellő egyetértés megzavartatott és a közös háztartás megszünt, e nőtől nem lehet a becsületes keresetmód lehetőségét elvonni, illetőleg őt férjének önkényétől függővé tenni. Ily esetben a férj a közös vagyon elkülönitését ugyis azonnal kérheti. A többség a vagyon természetére általában semmi sulyt nem kivánt fektetni, mert azon törvények, melyek a férj beleegyezését követelik, ezt nem a vagyonra való tekintetből teszik, miután ezen szempontból a viszont nejével vagyonközösségben élő férjnek sem szabadna engedni, hogy nejének beleegyezése nélkül kereskedést nyisson, továbbá mert általában nem lehet meghatározni, mit kelljen elkülönitett vagyon alatt érteni, miután ezen külön vagyon további meghatározás nélkül ajandékul kapott pár forintból is állhat, sőt némely kereskedés folytatására vagyon általában nem kiván-tatik, midőn pl. egy kereskedelmi társaságba a nő csakis tevékenységével és üzleti ismereteivel lép be és járul az üzlet folytatásához. Ezen indokoknál fogva a nőnek a fennebbi tekintetben való minden megszoritása a tervezetből ki lett törülve.

*

* A kolozsvári egyetem szaktanára lapunk utján közlé birálati adalékait. Szerk.

A kereskedelmi czégjegyzék.

Ezen fejezetben mindenekelőtt egy oly általános közegről lett gondoskodva, melyben az ország bár mely részében történt czégjegyzések és azoknak átváltoztatásai közzététetvén, ezen közzétételtől azonnal birjanak joghatályival. Ezen központi czéglap a kereskedelmi miniszterium által leszen szerkesztendő és ily módon egy többször és régóta hangsulyoztatott kivánságnak leend elég téve, hogy legyen olcsó, könnyen megszerezhető oly lap, melyből mindenki a fennálló czégekről magának tudomást szerezhet. A közzététel módozatait egy e tekintetben kibocsátandó rendelet fogja szabályozni.

Ez által nem leend kizárva az, hogy a czégbejegyzések még külön a törvényszék vagy a felek által választott vagy kijelölt egyéb lapokban is közzé tétessenek.

A tervezetben foglalt azon korszerü ujitás, hogy a megtörtént közzététel nem tudásával senki sem mentheti magát, megjegyzés nélkül elfogadtatott.

Dr. Schnierer Gyula,
keresk. miniszt. oszt. tanácsos.

(Folyt. köv.)

JOGIRODALOM.

Dr. Achenbach ujabb munkái.

A tisztelt olvasó kissé különösnek fogja találni, hogy Németország egyik elsőrangu bányajogirójának 1869-ben és 1871-ben megjelent kitünő munkáit most — öt, illetőleg négy évvel megjelenésük után ismertetem. Régebben szándékoztam ezt tenni, csak arra vártam, hogy utolsó művének második kötete jelenjen meg. Azonban időközileg Lassker porosz képviselő fellépésével leleplezé a porosz vasuti botrányokat; a közmunkák minisztere leköszönt, s helyébe dr. Achenbach lépett. Lehet, hogy a diszes állással járó halmozott teendők gátolták, lehet, hogy az államférfiui büszkeség feledteté vele a szerény tudós zajtalan, de áldásos működését, azon működést, melynek fényes állását köszöni; annyi mindenesetre tény, hogy az igért és „sajtó alatt levő“ második rész elmaradt, s valószinüen egyhamar nem is fog megjelenni. Nem várva tehát azt, mig a jeles szerző a politikai pálya csalódásait megelégelve, visszatér ismét a puszta önérzettel jutalmazó jogtudományi irodalomhoz, ismertetem azt, a mi már eddig megjelent.

Achenbachnak ujabban két jeles műve van. Egyik a franczia, másik a német „közönséges“ bányajogot tárgyalja; ezek mindkettejét ismertetem, mielőtt azonban belekezdenék, legyen szabad röviden Achenbach irói egyéniségéről pár szót szólanom.

A német jogirók tudvalevőleg nagyrészt fáradhatlan adatgyüjtők és kitünő elemzők; valamely kérdést fölvetni, azt különböző oldalról megvilágitani, az arra vonatkozó véleményeket szorgalmasan egybeállitani, jegyzetek és idézetek tudós formájába önteni, vitás kérdéseket támasztani ott, hol azoknak semmi alapja nincsen, csakhogy a könnyü megczáfolás háladatos munkáját végezhessék, — ebben főleg a régibb irók erősek. Ellenben: a magasabb, emelkedettebb s önállóságot vagy pláne merészséget igénylő álláspontot, a gyakorlatias érzéket és itészi élt hiában keressük náluk. Achenbach — a nélkül, hogy az alaposság hiányát lehetne szemére vetni — mindezen utóbb felsorolt tulajdonokat egyesiti személyében; szóval ő azon ujabb nemzedék phalanx-ához tartozik, mely sokban hibázhat, de melynek kétségbevonhatlan érdeme az, hogy a jogtudományt előbbre vitte, s a jogélet követelményeivel igyekezett azt összhangba hozni.

Achenbachnak további érdeme az, hogy felülemelkedni tudott a politikai viszonyok által előidézett nemzeti gyülölködésen, s mig a német jogirók legnagyobb része — ignorálván a franczia jogrendszer és jogirodalom vivmányait — műveiből valóságos chinai falat von elénk és honfitársai elé, mely bennünket a németekkel együtt elzár a francziaországi elméleti és gyakorlati jogfejlődés tanulmányozásától, addig Achenbach mindkét munkájában kellően meltányolja azt. Régibb (1869.) megjelent munkája meg épen azt tünteti fel, mennyiben szolgáltak a franczia bányajogintézmények a porosz bányajog fejlődésének alapjául. És most — e kitérésért bocsánatot kérve — térjünk át a kerdéses művek ismertetésére.

I.

„Das französische Bergrecht und die Fortbildung desselben durch das preussische allgemeine Berggesetz, dargestellt v. Dr. Achenbach, Geheimer Oberbergrath, und vortragender Rath im Ministerium für öffentliche Arbeiten. Bonn. 1869.“

Ezen jeles munka eredetileg a „Zeitschrift für Bergrecht“ czimü folyóirat I—IX. évfolyamában látott napvilágot; — később azonban a szerző átdolgozta és kibővitve önálló munka gyanánt bocsátotta közre.

A munka 381 l. terjedelmü, s a bevezetésen kivül három főrészre van osztva.

A bevezetés a franczia bányajog jelentőségét emeli ki. E jelentőség nemcsak azért érdemel figyelmet, mivel nevezett bányajog Francziaországban és Belgiumban érvénynyel bir, hanem főleg azért, mivel az abban lefektetett elvek nagy része a bányajog életerős fejlődésének alapjául szolgált jelenben és szolgáland jövőben Francziaország határán kivül is. Egyik korszakalkotó vivmánya az 1810-iki franczia bányatörvénynek az: hogy a bányaművelési jogositványt dologi tulajdonná változtatta, melyet ennélfogva a civiljog általános szabályai szerint kell megitélni; ez kétségtelenül haladás az 1791-iki bányatörvénynyel szemben, mely a bányászati jogositványt egy — legfelebb 50 évre terjedhető s bizonyos esetekben visszavonható jogozat — gyanánt oly módon szabályozta, hogy az a földbirtokot terhelő telki szorgalom jellegével birt. Haladás ez azonban nemcsak a régi franczia, hanem az ujabb német, osztrák, magyar stb. bányajogrendszerekkel egybehasonlitva, melyek még mai nap is megengedik, hogy mohózat (Raubbau), a kötelezett folytonos üzem elmulasztása stb. okából a bányajogositvány elvonassék.

A bányaművelési jogositványnak a tulajdonjog jellegével való felruházása s ebből folyólag a magánjog szabályai szerint való megitélése szükségképen maguk után vonták a bányaosztály önállóságát, minek következtében a bányarendészeti intézkedések is kimaradhatlanok lettek. Másrészről a tiszta tulajdon természetével ellenkeztek azon megszoritások és szolgalmak, mik addig a bányajogositványt terhelték, miért azokat meg kelle szüntetni.

Ezenfelül a bányaregál megszüntetésének érdeme is a franczia bányatörvényt illeti, a minek nagy horderejü következményeit bizonyitgatni felesleges. Achenbach ezután összehasonlitja a feldicsért franczia bányatörvényt a porosz bányatörvénynyel, s hogy az összehasonlitás az utóbbinak előnyére üt ki, az természetes, és egy telivér porosztól más nem is várható. Girardin grófnak a franczia bányatörvényről mondott ezen szavai: „la loi — est donc la meilleure de celles qu'on a publiées jusqu'à présent sur les mines“ Achenbach szerint inkább illenek már a porosz bányatörvényre. Csakhogy a porosz törvényhozók a francziák „fejére állottak és onnét beszélnek“; és elég szép Achenbachtól, hogy ő ezt elismeri.

A bevezetés második része az irodalom ismertetésére van szánva. Első felében, mely a források és gyüjtemények irodalmát tárgyalja, Chicora, Lamé, Fleury és Locré műveit emeli ki; második felében pedig, mely a franczia bányajog feldolgozását tartalmazó művekről szól, Delebecque, Richard, Dupont, Bury és Dalloz munkáikról emlékszik meg, mint kitünő irodalmi terményekről. Záradékul azt állitja, hogy a francziák és belgák a bányajog tudományos irodalmának terén egy cseppel sincsenek hátrább, mint a németek, ha ugyan felül nem mulják ez utóbbiakat, a mi mindenesetre elég önmegtagadásra mutat egy porosznál, kik szeretik a francziákat — „ha a fodrászt, szakácsot és szabót leszámitjuk belőlük“ — barbár vademberek gyanánt feltüntetni.

Következik az első főrész, mely a franczia bányajognak fejlődését tárgyalja az ősidőktől kezdve egész 1791-ig.

Achenbach azt állitja, nézetem szerint igen helyesen, hogy Francziaországban ép ugy mint Németországban, ősidőktől kezdve csak az illető földtulajdonos birt jogosultsággal telkén bányát nyithatni, és jogtörténeti szempontból nem lehet azt kimutatni, hogy az ásványok a telektulajdonos rendelkezése alól elvonva lettek volna. Visszamegy a római jog forrásaihoz, s a Digesták, Constitutiók és Codexek tételeiből közvetve és közvetlenül bebizonyitja azt, hogy a régi római birodalomban, s igy az ahhoz tartozó egykori Galliában sem volt szabad bányászat vagy bányaregál a mai értelemben véve. Sőt nem volt szerinte a frank és karolingi időszakban sem, legalább annak elején nem; mert Achenbach I. Dagobert frank király rendeletében (melylyel a st.-denisi egyháznak 8000 font ólmot ajándékozott) ép oly kevéssé látja a bányaregál csiráját, mint nagy Károly azon decretumában, melylyel e nagy császár fiának ajándékozza Thüringiát. A franczia bányajogászok pedig ellenkező nézetben vannak, s nézetem szerint nekik van igazuk, mivel —

ha Dagobert rendeletéből nem is — de N. Károly decretumának szövegéből nagyon is kitünik a bányaregál eszméje; különben is a regálintézmény, mely annyira beleillik a hűbériség keretébe, kitől származhatott volna inkább, mint attól, ki a feudalismust organisálta? Achenbach téved, és pedig egy kedvencz eszméért, mely a következő fejezetben van kifejtve, és mely szerint a bányaregál intézménye Francziaországba a német bányásznép bevándorlása által lett átültetve, s igy német alapon nyugszik. Ezen bevándorlások szerző szerint szükségkép maguk után vonták a keletkező bányászat viszonyainak szabályozását, a mi nem is történhetett máskép, mint azon országokban, honnét a bányászok jöttek.

Idézi szerző XI. Lajosnak egy kibocsátványát, melyben kiemelve van a bányászatot rendező törvények szüksége más államok mintájára: „comme au pays d'Allmagne et royaume de Hongrie, Bohome, Pologne et Angleterre" etc. „Alles damals Länder mit deutschem Bergrechte" mondja Achenbach, hogy ezzel bebizonyitsa, miszerint ha ez országok bármelyikéből kölcsönzött Francziaország bányatörvényt, közvetve vagy közvetlenül német forrásból meritett!

Hogy ez állitás valótlan, legalább Angol-, Magyar- és Lengyelországokra nézve, azt bizonyitani felesleges; az alappal együtt eldől itt az arra épitett czifra okoskodás is.

No de a bányaregál meggyökerezett a franczia talajban és szabályozás tárgya volt VI. Károly uralkodásától (1413.) egész II. Henrik idejéig. (1548.) Csakhogy Achenbach itt a német bányajog befolyását keresi, holott a bányaregál más fejlődést mutat Francziaországban, mint Németországban; amott ugyanis a fejedelmek kizárólag maguk részére tartották azt fenn, s a hűbérnökök minden tulkapását erélyesen visszautasitották. Németországban pedig az egyes területi fensőséggel biró hűbérnökök függetlenitették magukat a birodalmi uralkodótól. Itt sincs tehát nyoma a befolyásnak. Létrehozták az idők és feudális eszmék ez intézményt mindkét népnél, s fejlődött önállóan mindegyiknél.

Bizonyitja ezt leginkább a franczia bányászat és bányajog története, mely szerint az egész bányászat egyeseknek bocsáttatott monopoliumába; ez 1548-tól 1601-ig először, 1626-tól 1740-ig másodszor történt. Ez lehetett káros visszahatással, hanem nagyon is azt bizonyitja, hogy a franczia bányajog a saját lábán járt, mert ez eseteknek párját hiában keressük a német bányajog történetében.

E rész végén azon eredménytelen kisérletek vannak leirva, melyek 1740—1791-ig a jogreformok tekintetében tétettek.

Következik az 1791-iki bányatörvény és a törvényhozás tevékenységének vázolása az 1810-iki bányatörvény életbeléptéig.

Az „Assemblée National"-hoz számos petitio nyujtatott be a bányaügyi törvényhozás tárgyában, miért is a nemzetgyülés az ipar és földmüvelési bizottságnak feladatául tüzte ki, hogy munkálatait a bányaügyi törvényhozásra is kiterjeszsze. A bizottság erre javaslattal felelt, mely később — módositások mellett — az 1791-iki törvény lett. A javaslat egészben 70 czikkből állott, melyekből 40 a bányákról általában (de mines en général), 30 pedig a torlaszhegyekben üzött külbányászatról (des mines superficelles d'alluvion) intézkedik.

Achenbach igen érdekes képét adja a javaslat módosulatát eredményező vitáknak.

A kérdéses javaslat: a fémeket és ásványszeneket — bár a földbirtokosnak előjogot ad — a nemzet rendelkezése alá helyezi.* Regnauld d'Epercy (jura-i képviselő) a javaslat előadója e kijelentés folytán azon kérdésből indult ki: az ásványok magán- (telekhez tartozó) vagy pedig köztulajdon tárgyait képezik-e? Regnauld d'Epercy e kérdés utóbbi részére igenlőleg felelt, álláspontját az észjog, államjog és a történelemből indokolván; tagadhatlan, hogy az indokolás több tekintetben téves, mert ott keres alapot, hol nem találhat, ellenben a nemzetgazdászati és czélszerüségi okokra nem helyez kellő sulyt.

Ezen előterjesztésre a földbirtokosok részéről, kik érdekeikben sértve látták magukat, Heurtault de Lamerville képviselő ellenjavaslattal felelt, mely szerint az ásványok a telektulajdonhoz tartoznának, s az „anyaföldet az érczek támadása ellen" védé.

* „Les mines et minières, tant métalliques que non métalliques, aiusi que le bitumes, charbon de terre, ou de pierres et pyrites, sont à la disposition de la nation" etc. Art. 1. de Loi du 28. Juillet 1791.

Ezen ellentétek kiegyeztetését Mirabeau vállalta magára. Mint alkotmányi czikkely (comme article constitutionel) kijelentendő lett volna, hogy a fossiliák a nemzet rendelkezése alá tartoznak, de a telektulajdonosoknak joguk lett volna 100 lábnyi mélységig kizsákmányolni az ásványokat. Mirabeau nagy beszédet tartott javaslata mellett, s az lényegében a 91-iki törvénybe iktattatott, melynek főbb vonásait mindjárt kiemeljük. A szerzőnek mindenesetre érdeme, hogy e vitákat, s a három inditványozó vezérszónok beszédét egész terjedelmükben közlé; valóban tanulságosabbak azok sok lapos értekezésnél, s még a hibáktól is jobban okulhatunk, mint némely tudományos külsejü compilatióból.

Achenbach ezután az 1791 iki törvény jellemzésébe bocsátkozik, nehány biztos, erőteljes vonással tüntetvén ki annak előnyeit és hátrányait. A forradalom bányatörvénye a régi állapotokkal összehasonlitva haladás, azonban a compromissumok ismert gyengéivel bir. Az ásványok ugyan a nemzet rendelkezése alatt voltak, de ezen rendelkezés — szemben a telektulajdonosok kizárólagos előjogával — egyszerüen az engedélyek adására s a felügyeletre szoritkozott. A felügyelet pedig — bányahatósági szervezet hiánya folytán — semmi sem volt; az engedélyezésnek meg azon árnyoldala volt, hogy legfelebb 50 évre terjedhetett, s ha időközileg a telektulajdonos változott, az uj birtokosnak előjoga volt a telepre nézve az engedélyidő eltelte után, a mi a vállalkozó beruházási kedvét nem nagyon emelhette. A bányászati jogositványok tehát a szolgalomhoz hasonló telki teher jellegével birtak; ebből folyt a főbaj, mely szerint: bányatulajdon nem létezett. A hibák csakhamar érezhetők kezdettek lenni, mielőtt azonban érdemleges reformokba bocsátkozott volna a törvényhozás, a szembeötlőbb hiányokat miniszteri instructiókkal foltozgatták, s e foltozgatásokkal lépett életbe a Rajna balpartján is a franczia bányajog. (1805.)

A harmadik és utolsó rész az 1810-iki bányatörvény keletkezésével és anyagával foglalkozik. Achenbach e részt nagyobbára Locré fenemlitett müve nyomán dolgozta ki.

Már 1806-ban előterjesztetett az államtanácsban az első reformjavaslat a bányatörvényre nézve. Az államtanácsban I. Napoleon elnökölt, s határozottan kijelenté, hogy a javaslattal nincs megelégedve; a lángész éles tekintete itt is fölfedezte azon kiindulási pontot, melyből egyedül lehet helyesen megoldani a bányatörvényhozás kérdését. Napoleon odanyilatkozott, hogy a bányászat ugyan külön törvényeket igényel természeténél fogva, azonban a bányák tulajdona nem valami különleges jog, hanem a köztörvények szabványai szerint itélendő meg. A javaslat tehát visszautasittatott. Nem követjük itt a szerzőt azon — nagy szorgalommal kidolgozott — részletekbe, melyekből megtudhatni, hogy 4 év alatt nyolcz átdolgozáson ment keresztül a javaslat, mig végre 1810-ben a törvényhozó testület elé került, hol azt Regnaud de Saint-Jean-d'Angély terjesztette elő, kinek előadói (jeles) beszéde egész terjedelmében közölve van.

A hátralevő részben Achenbach a törvényt itészetileg, a mai tudomány álláspontjáról ismerteti (a nélkül, hogy valahol igazságtalan lenne iránta), összehasonlitván a porosz bányatörvénynyel. A mit itt mond, azt röviden összevonva adjuk.

Előnyösen emeli ki a bányatörvény azon érdemét, hogy a bányaregál eszméjével teljesen szakitott, és hogy magánjogi értelemben vett bányatulajdont teremtett.

Kifejti a földbirtokos és bányavállalkozó közötti viszonyt, kimutatván azok tévedését, kik azt hiszik, hogy a telektulajdonos ásványtelepei felett korlátlan rendelkezési joggal bir; váltsági, engedélyezési és kártéritési esetekre nézve a közigazgatási gyakorlat gazdag tárházából merit indokokat, a praktikus felfogást tanusitva mindenütt.

A leljog (Finderrecht) a franczia bányatörvényben — nem elnevezés, hanem intézménykép — meg van, csakhogy az lényegesen különbözik azon leljogtól, mit a porosz bányatörvény az első találónak, mint felkérőnek biztosit; amaz ugyanis csak a becsérték megtérítésére irányul, emez pedig a felfedezett telepre ad igényt, (mint ezt Achenbach a gyakorlati jogéletből vett esetekkel megvilágitja) és igy szabadelvübb.

Tárgyát tekintve a franczia bányajog a legszélesebb körre terjed, mert nemcsak a sajátképi bányászatot, hanem még a kőfejtéseket (carriéres) és a kohó-müvekot is szabályozása alá veszi. A kohó-müvekre nézve azonban egy 1866-ban hozott törvény abrogáló módon intézkedett, a bányatörvény alól a közigazgatási jog körébe vonván azokat; ezt Achenbach helyesli, és a porosz bányajog szerint is igy van.

Érdekes még a franczia bányarendészet szervezete, a társládák és segélypénztárak kezdetleges állapota, összehasonlitva Poroszországgal stb.

Többet nem részletezek. Az adott ismertetés nélkül is fogja tudni mindenki, hogy a franczia bányajog a porosz bánya törvény által tul van sok tekintetben haladva, de az látható, hogy a franczia törvény uttörő volt, s a porosz csak tovább haladt az ösvényen, a mi magában véve szintén érdem. Szándékosan tartottam ugy ez ismertetést, hogy Achenbachnak, ki ez összefüggést oly szépen kifejtette, irói egyénisége s tulajdonai — mikről e czikk elején megemlékeztünk — kitünjenek; ugy hiszszük, ez ismertetés után mindenki elismeri benne az önállóságot, merészséget (mely néha téved) és az elfogulatlan tárgyilagosságot.

Az érdekes munkához záradékul az 1791. és 1810-iki törvények, továbbá az 1838. és 1866-iki novellák és az 1837-iki belga törvények vannak (eredeti szövegben) csatolva.

Dr. Sipos Árpád,
jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ági és szerzeményi vagyon kérdéséhez.

E szaklap f. évi 3-ik számában „ági és szerzeményes vagyon" czim alatt két jogesetet közöltetik, a melyekben a legfőbb törvényszék által ellentétesen döntetett el azon jogeset, hogy oly vagyonra, mely az örökhagyóra egyik elhalt szülőjéről szállott, s a vagyon az elhalt szülőnek szerzeményi vagyona volt, leszármazó örökösök hiányában ki legyen törvényes örökös, az életben maradt szülő-e vagy az elhalt szülőnek oldalági rokonai?

Czikkiró a két jogeset s az ezekben hozott királyi táblai s legfőbb törvényszéki itéletek és indokolásaik közlése után felkiált, hogy „tehát 12 év után oda jutottunk, hogy ily életbevágó és naponként felmerülő kérdésben homlokegyenest ellenkező elvekre alapitott határozatokat vagyunk kénytelenek registrálni, mi a jelen esetben annál szomorubb, mert nem oly esetben felállitandó elvről van szó, melyben positiv törvény nincs, hanem csakis a positiv törvény mikénti magyarázata forog kérdésben", azután pedig azon feltett kérdésére, hogy a két ellentétes határozat közül melyik felel meg inkább a törvény szellemének, véleményét oda nyilvánitja, hogy a törvény szellemének az elől közlött Barsi-féle perben hozott azon értelmü határozat felel meg, mely szerint a kérdéses jogesetben az életben levő szülő lenne a törvényes örökös, nem pedig az elhalt szülő oldalági rokonai, s végre kifejezi még azon ohajtását, hogy vajha a legfőbb itélőszék e kerdésben végre elvi megállapodásra jutna s azon megállapodás a czikkiró által pártolt és fejtegetett értelemben történne.

Miután jelen sorok irója a közlő czikkiróval egészen ellenkező nézetben van, azt tartja, hogy a kérdéses jogesetben azon legfőbb törvényszéki határozat felel meg a törvénynek, mely a másod helyen közölt Földi Isza-féle perben hozatott, mely szerint t. i. a kérdésben forgó esetben nem az életben lévő szülő, hanem az elhalt szülő oldalági rokonai törvényes örökösök, s nehogy talán ellenvélemény-nyilvánitás s indokolás nélkül czikkiró fejtegetése e lap olvasó közönsége által legalább hallgatag helyesnek, elfogadottnak látszassék, megkisértem a czikkiró által pártolt s fejtegetett nézetnek tévességét s a tételes törvény világos szavaival ellenkező voltát a következőkben kimutatni.

A czikkiró által pártolt nézet az elől közlött Barsi-féle perben hozott legfőbb törvényszéki határozatnak a törvénynyel ellenkező voltát legkönyebben s legátlátszóbban ugy vélem kimutathatni, ha előbb azon indokolásra hivatkozom, a melyekkel ezen véleményt a királyi tábla, — a melynek tudtommal legelsőbben jutott a szerencse az e részbeni törvény világos értelmét megtagadni, — a közlött két jogesetben indokolta s azután felhivom a törvény e részbeni világos rendelkezését.

A Barsi-féle ügyben a czikkiró által közlött királyi táblai indokolás a következő: „Felperes szerint is az örökhagyóra édes atyjáról Barsi Györgyről háromlott hagyatéki vagyon Barsi Györgynek (az örökhagyó édes atyjának) szerzeményi vagyona volt, ennélfogva tehát azon vagyon nem tekintethetvén az apai ágról származott vagyonnak, az abban való örökösödésre nézve az öröklött vagyont illetőleg a felmenők és oldalrokonak törvényes örökösödése tekintetében az országbirói értekezlet szabályai által elfogadott azon törvényes örökösödési alapelv, melynél fogva az örökhagyó egyik szülőjéről származott vagyonban ugyanazon szülői ágon lévő rokonok a másik szülőt, illetőleg annak ágán lévő rokonokat a törvényes örökösödésből kizárják, — alkalmazásba nem jöhet, hanem alkalmazásba kell jönnie a felmenők és oldalági rokonok törvényes megállapitásánál irányadóul szolgáló azon örökösödési általános alapelvnek, melynél fogva az örökhagyó közelebbi törzse, illetőleg az attól leszármazó oldalrokonokat az örökösödésből kizárják, onnek folytán pedig a jelzett hagyatéki vagyonban mely az édes atya által szereztetett és nem apai családi ágtól származott az örökhagyóra, az örökhagyó édes anyját mint vele legközebbi vérrokont s nem a vele távolabb fokon rokonságban álló felpereseket illeti a törvényes örökösödés."

Ezen indokolásra kevés mondani való van, mert ez maga megmondja azt, hogy az országbirói értekezlet szabályai által megállapitott törvényes örökösödési szabályt mellőzi, hanem általános jogelv alapján határoz s dönti el a peressé vált kérdést, vagyis nem veszi figyelembe a törvény tételes szabályait, hanem csak általános jogelvekre tekint; de teljesen indokolás nélkül hagyja az itélothozatalnál a tételes törvény szabályainak mellőzését.

A második Földi Isza-féle jogesetben a királyi táblai indokolás pedig következőleg szól: a felperes oldalági rokonok keresete elutasitandó volt; mert az ideigl. törv. szabályok 10. 11. 12. §. értelmében az oldalági örökösödés tárgyát csak azon javak **visszakövetelése** képezheti, melyek örökhagyóra az oldalági örökösökről vagy águkról háramlottak, következve közöttök vagy ágaik között osztály tárgyát már képezték, minthogy a keresetbe vett ingatlan javakról felperesek beismerték, hogy az az örökhagyó édes anya s alperes közötti közkereset tárgyát képezett vagyon, ezen **ági** vagyonban (az eredeti szerint nem ősi vagyonban) a nagyszülői águ oldalrokonokat csak a szülői ág kihalta esetén illeti az ági örökösödés.

Ezen királyi táblai itéleti indokolásnak az előbbi felett tagadhatlanul meg van az az érdeme, hogy ez nem ismeri be maga, hogy határozathozatalában a törvénytől eltér s hogy nem kivánja alkalmazni a törvényt, de sőt a törvényre hivatkozik, csakhogy ennek annál nagyobb hibája az, hogy a mely indoki tételeket felállit, s a melyekre a törvény §§-ait idézi, azon felhivott törvenyek a felállitott s felhozott tételeket magokban nem foglalják; igy nevezetesen nincs a törvényben azon indoki állitás, hogy oldalági örökösödésnek tárgyát csak azon javak **visszakövetelése** képezheti, melyek örökhagyóra az oldalági örökösökről vagy águkról háromlottak, következve közöttök vagy ágaik között osztály tárgyát képezték, ugy nincs az sem benne, hogy a nem ősi vagy a mint közölve volt, nem ági vagyonokban a nagyszülői águ oldalrokonokat csak a szülei ág kihalta esetében illeti az ági örökösödés, s arra nézve hogy nincsenek benne, hivatkozom bármely hibátlan vagy hibás kiadásra, sőt azon példányra is, melyből az illető referens állitásait vehette; s igy elesvén az alap, el kell esni az arra épitett következtetésnek is, el kell pedig esnie annyival inkább, mert nemcsak hogy a kir. táblai indokokban felállitott tételek az ott idézett és semmi más szakaszokban nem foglaltnak, de sőt az ellenkezők foglaltatnak, de sőt az ellenkezők foglaltatnak.

Nevezetesen benne a van törvényben az, hogy leszármazók hiányában az apa és anya hivatvák az öröklésre, (de csak) **mindenik azon érték erejéig, mely tőlük** (tehát magáról a szülőről) vagy águkról az örökhagyóra hárult (10 §.) benne van az, hogy ha az apa vagy anya vagy közülök már egyik sem élne, az apát az apai az anyát az anyai ágon leszármazott oldalrokonok képviselik (11. §.) s a 12. §-ban bent foglaltatik, hogy ha sem szülők, sem tőlök leszármazott oldalrokonok nincsenek, az öregapát és öreganyát s illetőleg az ezektől leszármazott oldalrokonokat illeti az öröklés a 10 s 11 §-okban megállapitott elvek szerint.

A 10. §. harmadik pontja pedig még azt is mondja, hogy ha az örökhagyó gyermek hagyatéka tulhaladná azon értéket, a mely az örökhagyóra az apai és anyai ágról került, ezen szerzemény, hitves nem létében, az apa és anya közt két egyenlő részre oszlik.

Ezeknek tehát helyesen más értelmet mint a mi bennök van — tulajdonitani nem lehet, hogy t. i. a gyermek után először az apa és anya csak azt örökli a mi az apáról vagy anyáról (tőlük) vagy ezek ágáról a gyermekre szállott s másodszor hogy a gyermek szerzeményi vagyonában (hitvestárs nem létében) az apa és anya egyenlő féle részben örökösödnek s hogy ha az apa vagy anya vagy pedig egyik sem élne, az apát az apai az anyát az anyai oldalági rokonok s ilyenek nem létében öregapa és öreganya vagy az ezektől leszármazott oldalrokonok képviselik, vagyis e törvényből világos, hogy e szülének gyermeke utáni öröklési joga csak azon vagyonra, értékre van szoritva, a mi gyermekére tőle vagy ágától szállott, s a szerzeménynek fele részére, s a megállapitott képviselet folytán a szerzemény vagyon fele részére még az elhalt szülő oldalági rokonai is törvényes öröklésre hivatvák azon esetben, midőn az élő szülő örököl.

A mit czikkiró nézete támogatására felhoz, t. i. a törvényhozás intentióját, mi az országbirói értekezlet tanácskozásaiból kitünnék, ez azon kivül hogy a kiadott törvény világos szavai ellenében tekintetbe nem vétethetik, el sem fogadható, mert általában egy törvényhozásról ugy az országbirói értekezletről sem lehet s nincs ok feltenni sem azt, hogy nem tudta volna kifejezni azt, a mit akart, s még kevésbbé azt, hogy épen ellenkezőjét fejezte volna ki megalkotott szabályaiban annak, a mit kifejezni akart; már pedig ha azt akarta volna, hogy az életben lévő szülő legyen utód nélküli gyermekének minden vagyonában örököse, ezt is bizonyosan ki tudta volna fejezni, azonban hogy éppen ezt nem akarta, világos az e részben hozott szabályok szavaiból s értelméből s ezen kivül is tudva lévő dolog az is, hogy az országbirói értekezlet, az 1861-iki törvényhozás éppen az akkor életben volt, az ő szabályaival ellenkező törvényt kivánta és czélozta megváltoztatni, mi volt pedig az ezzel ellenkező akkor életben volt törvény, azt megmondja a O. P. T, könyv 737. §-a, a mely szerint t. i. „ha az örökhagyó elhalt szüleinek egyike sem gyermeket, sem utódot nem hagyott hátra, az egész örökség a még életben levő másik szülőnek jut, e törvény tisztán kimondja, hogy gyermek után gyermek, utód nem létében az életben levő szüle örököl, s hogy éppen ennek ellenében, ennek megváltoztatása czéljából hozatott az id. törv. szabályokban lefektetett örökösödési törvény, mutatja a 10. §. szövegezése. a hol a jelen esetre vonatkozólag kiemelve mondatik, hogy leszármazók hiányában az apa és anya hivatvák az öröklésre, mindenik azon érték erejéig, mely tőlük vagy águktól az örökhagyóra hárult, s ugyane 10. §. értelmében egyik-egyik szülő a vagyon kiről való háromlására tekintet nélkül gyermekének csak szerzett vagyonában örököl, de annak is csak fele részében.

Ily körülmény s ily világos megszoritó, sőt egyenesen kizáró világos kifejezések használata mellett tehát nem lehet feltenni, hogy az országbirói értekezlet a kérdésbeni esetben az életben levő szülőt kivánta volna örökösnek rendelni.

Ezek után azt alig szükséges felemliteni, hogy egy uj megváltoztató törvény után a régi gyakorlatra figyelemmel lenni nem lehet.

Ez okoknál fogva a tételes törvénynyel szembe ujolag tévesnek, törvényellenesnek vagyok kénytelen azon nézetet nyilvánitani, mely a gyermek-örökhagyónak egyik meghalt szülőjéről maradt hagyatéki vagyonára, habár az az elhalt szülőnek közszerzeményi vagyona volt is, az életben maradt szülőt tartja törvényes örökösnek.

Czikkiró ennek ellenében a logikára is hivatkozik, ennek ellenében én a jogérzetre hivatkozom s az én jogérzetem nem találja azt visszatetszőnek, ha ily testvéri Közszerzeményi vagyonban egy második hitestárs, talán éppen egy rosz mostoha részesül. E sorok irója a törvény szerinti igazságszolgáltatás érdekében örömmel üdvözli a legfőbb törvényszéknek a Földi és Isza-féle perben 1873. október 27-ről 8423. sz. a. hozott azon határozatát, mely által a kérdéses jogesetben az oldalági rokonok törvényes örökösödési jogát a törvénynek megfelelőleg állapitotta meg, örömmel üdvözli pedig azért, mert fájdalommal látunk sok oly itéleti indokolásokat, mint a fentebb ismertetettek, melyben minden indokolás nélkül mondatik ki, hogy a fenálló törvény mellőzendő, s melyben a törvénynek oly értelem tulajdonittatik, a melyek abban nincsenek, de sőt abban az ellenkező értelem foglaltatik, s a melyek nem egyebek egyszerü önkényes állitásoknál, a melyek magok további indokolást szükségelnének, holott pedig a biró, legszorosabb ugyszólván legszentebb kötelessége az lenne, hogy a birósága alá került vitás ügyeket a fennálló törvények szerint birálja és itélje meg, mert a törvény köz, nyilvános, azt mindenki ismerheti, de a biró egyéni nézetét nem, s mert ha a jogkereső közönség oly jogok birói utoni érvényesitésében sem lehet biztos, a mely őt világos törvény szerint kétségtelenül megilleti, akkor nem lehet jogbiztonságról s igazságszolgáltatásról szó, mert az kevéssel jobb a törvényen kivüli állapotnál; s a fenálló tételes törvények valamely talán csak ujdonsága vagy idegensége miatt tetszős elmélet kedvéért szándékos mellőzésével oda jutunk, hogy igazságszolgáltatásunk, a mint már annak egy államférfi általános igenlés közt kifejezést is adott, bizonytalanabb lesz a lutriánál.

S ugyancsak igazságszolgáltatásunk érdekében örömmel üdvözlöm e szaklap e rovatát, mert azon reményben vagyok, hogy ha gyakorló és elméleti szakférfiaink e rovatot érdeme és az égető szükség szerint felhasználandják s birálva közölni fogják azon egyes jogeseteket, melyekben a törvénynek meg nem felelő, sőt aazal egészen ellenkező birói határozatok keletkeznek; ugyszintén oly kétes jogesetek is közöltetnek, melyekre ugyan még tételes törvény nincs vagy kétességöknél fogva több oldalról alaposan vitathatók, e birálatok s viszont-birálatok által mulhatlanul tisztáztatik a kérdés, s a helyes megoldást kénytelenek lesznek ügyvédeink, sőt bíróink is elfogadni; mert az igazság, mint a világosság gyorsan és messze terjed.

Égető szükségnek kell tartanunk a törvényszerinti s egyöntetü igazságszoltatásra vezető minden utat megragadni, mert megdöbbentő állapot már az, midőn egy elismert államférfi egy országos bizottságban nem tartózkodik a magyar igazságszolgáltatást a lutria-játékkal párvonalba hozni, s midőn ily kétségbeejtő nyilatkozat általános igenléssel fogadtatik, s megdöbbentő akkor, midőn mostanában az általános jogfogalom, jogérzet, sőt a fenálló törvény ellenére, mondhatni a közerkölcsiség megrenditésére divatossá kezd válni oly itéleti egyszerüen odavetett indokolás, „miszerint azon körülmény, hogy a későbbi vevőnek akorábbi eladásról tudomása volt, még magában a roszhiszemüséget meg nem állapitja".

Hogy pedig a fentebb hivatolt kárhoztató nyillakozat nem annyira a törvény hiányára, mint annak nem vagy téves alkalmazásának rovására esik, azt a fentebbi példák igazolják, s nem szükséges bővebben mutogatni. s ez okból igazságszolgáltatásunk törvényszerüségére, egyöntetüségére s biztosságára ez uton is hatni kell, mert mint már a fentebb emlitett czikk irója is helyesen megjegyzé, hiába akkora Codex, ha annak szabályai minden határozatban másként alkalmaztatnak, vagy a mi egyre megy: éppen nem vagy tévesen alkalmaztatnak.

Különfélék.

Miniszter-válság és rendszerváltozás.

Alkotmányunk helyreállitása óta a kormány-válság még nem birt oly jelentőséggel mint ez idő szerint, melyben az igazságügyi tárcza elfogadása rendszerváltoztatáshoz látszik kötve lenni.

Sajátszerü helyzetbe jutottunk. Mi, kik mindekkoráig a rendszertelen működés ellen küzdöttünk, nekünk most egyszerre a rendszerváltozás ellen kell küzdenünk!

Nagy erőmegfeszitésbe, tetemes áldozatba került a törvénykezésnek a közigazgatástól lett különválasztása és most omladozni látjuk a tervnélküli épitkezést, még mielőtt befejezve, betetőzve lenne. Idealistáknak csufolnak minket, és joggal, — mert kivivtuk az eszmét, létesitettük az intézményeket, de nem teremtettük meg azoknak reális alapját.

Számtalanszor felszólaltunk eddig követetett jogi törvényhozásunk politikája ellen, mely nagyjában visszatükrözi a magyar jellemvonás azon gyengeségét, mely fényüzésben, a külfény tetszelgésében áll. Van semmitőszékünk, kir. ügyészségünk, sőt esküdtszékünk és birói végrehajtói intézményünk stb. szóval alig hiányzik már valami a modern állam jogintézményeiből, csakhogy nincs köszönet bennük. Semmitőszékünk hatásköre jóformán ott végződik, hol kezdődnie kellene; de ki merne nálunk a törvény helytelen alkalmazása és magyarázatából semmiségi okot formálni? Hiszen alig van törvényünk! A kir. ügyészség intézménye szükséges, mert a nélkül modern bünvádi eljárást még képzelni sem lehet; de nekünk elég az intézmény; az eljárás „fara da se". Az esküdtszéki intézményünk olyan, hogy ép elegendő az intézmény hitelének megrontására. A birósági végrehajtók pedig valóságos torzalakjai mozaik jogintézményeinknek.

Közigazgatásunk még roszabb az igazságszolgáltatásnál.

A négylovas hintón és piros nadrágu huszár kiséretében járó szolgabiró sokkal roszabbul végzi közigazgatási teendőit, mint az esernyővel ballagó német Amtmann, franczia maire, olasz pretor, angol sheriff stb. S a mellett közigazgatási közegeink száma legio. Nem is szólunk magáról a központi kormányzatról, de ott van péld. minden törvényhatóságnál a külön árvaszék, árvaügyészeivel s azokon kivül még a főügyész mint főtisztviselő munkakör nélkül stb. Egyáltalában tehát valóságos ambarras de richesse-ben szenvedünk, és igy bekövetkezett, a minek be kellett következni, t. i. actio után a reactio, melynek hatása alatt tarthatlanná válik a nem életerős alkotás.

A pénzügyi kalamitás politikai válságot szült, mely hogy mit rejt méhében, nem nehéz előrelátni a 21-es és illetőleg a 9-es bizottság köréből hirre kapott nézetnyilvánitások és törekvések után.

Az igazságszolgáltatás nálunk soha sem tartozott a „kedvencz" eszmék körébe, mert annak éle többnyire az eladósodott nemesség ellen fordult. A jogszolgáltatás ezért nálunk nem volt sem népjog, sem fenségi jog, legfeljebb névleg volt az, valójában pedig a nemes vármegye önkormányzati jogkörébe tartozván, a közigazgatás appendixe volt, és a ki hitelezőitől menekülni akart, — szolgabiró vagy alispán lett.

Ez most megváltozott. A törvénykezés a közigazgatástól elválasztatott, és legtöbben ennek horderejét meg sem értették. Csak most jönnek annak tudatára, hogy mit vesztettek, most, midőn a szolgabiró azt tapasztalja, hogy a birói hatalom gyakorlása nélkül ő nem is ur többé, hanem oly simplex szolgája a megyének, mint a falusi jegyző a községnél. Most veszi észre, hogy többé nem prókátorok végzik az ő munkájának egyik részét és másik részét az elég számmal volt esküdtek, hanem hogy neki magának kellene dolgozni és érteni is hozzá; mint-hogy pedig arra nem képes és birói hatalom sincsen kezében, — alig bir tekintélylyel.

Hinc illae lacrimae!

Nagy ezért az elégületlenség, mely öntudatlanul megszállja mindazokat, kik csupán annak érzetével birnak: „es ist etwas faul im Staate Dänemark" — de hogy mi az, arról nem tudnak maguknak számot adni.

Nekirontanak tehát az igazságügynek, mely a birói hatalom elvételével megfosztotta a közigazgatási közeget minden tekintélytől. Az árvaügy, iparügy, közmunka, közegészségügy, szegényügy, tanügy, ujonczozás, rendészet stb. nem nyujt nekik elegendő hatáskört, mert részint alig gyakorolják és más részt birói hatalom nélkül nem ér nekik semmit. Birói hatalmat és botot kell tehát ismét a szolgabiró kezébe adni, hogy tekintélye lehessen. A közigazgatás az magában semmi!

Ez a megyei statusférfiak állambölcsesége!

Természetes azonban, hogy ezt ily rideg alakban be nem vallják, hanem harczolnak a törvénykezésnek a közigazgatástól lett különválasztása ellen a pénzügyi politika segélyével. Ezzel mostani helyzetünkben minden kiadás ellen lehet harczolni és kétségtelenül legsikeresebben gyarló igazságügyi szervezetünk ellen, melynek költséges intézményei nélkülözik a realis alapot. Egy ideális rendszernek megfelelő intézményeket létesitettünk, az azoknak alapul szolgáló anyagi és alaki törvények alkotása nélkül. És most egy gyenge fuvalat a halál.

Ez a tervnélküli reformok átka!

Megdöntik jogreformjaink egyedüli vivmányát, mely az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól lett elválasztásában áll. Megdöntik nem elvben, sem az igazságszolgáltatás, sem a közigazgatás előnyére; hanem hogy a törvényhatóságoknak birói hatalmát részben visszahódithassák.

Valljuk meg, hogy pusztán hatalmi kérdés ez ujabb küzdelem!

Avagy ki fogja elhitethetni, hogy haladást jelezne az, midőn világszerte a müvelt nemzeteknél rendőri bíróságok szerveztetnek, — mi a kihágások fenyitését közigazgatási közegekre kivánjuk ruházni? Ki fogja elhitethetni, hogy igazságszolgáltatásunk előnyére válnék, ha az u. n. kisebb ügyek elbirálása a szolgabirákra bizatik? Senki sem vetheti szemünkre, hogy birósági szervezetünk elfogult bámulói közé tartozunk; sőt most is azt állitjuk, hogy kir. törvényszékeink legnagyobb részben alig mulják felül a volt megyei törvényszékeket. De azt igen határozottan merjük mondani: hogy mostani járásbiróságainkat párhuzamba sem lehet állitani a volt szolgabiróságokkal. Érinteni sem akarjuk azon részletesebb ellenérveket, melyek a szolgabirói vándorhivatal közigazgatási elfoglaltságából folynak és ép bagatell ügyekben a többszöri utánjárást terhessé teszik. Jogtalanságok s visszaélések veszélye sem oly nagy, fontos pereknél, mint épen a kisebb ügyeknél; főbenjáró büneseteknél soha sem követtetik el annyi jogsérelem, mint aránylag a csekélyebb kihágások elbirálásánál, és minden criminalista tudja, hogy az ugynevezett kihágások és vétségek többnyire élesebb jogászi mérlegelést igényelnek, mint a rablás, gyilkolás, emberölés és egyéb vastag törvényszegések. Avagy talán azért, mert nincsenek anyagi törvényeink, mert nincs rendőri codexünk, azért bizhatjuk ama csekélyebb ügyekben és kihágások eseteiben a biráskodást közigazgatási közegekre, szolgabirákra? Hiszen nem szolgál-e az inkább indokul arra, hogy személyi qualificatio és birói garantiával pótoljuk a hiányt. Önkényuralommal, szolgabirói basáskodással akarjuk-e a hiányt fedezni?

Őrizkedjünk attól, hogy pénzügyi hitelünk mellett erkölcsi hitelünket el ne veszitsük.

Gondolják meg vezérférfiaink, vajjon egy ujabb provisorium alkotása által megtakaritható összeg felér-e koczkáztatott erkölcsi hitelünk veszteségével. A törvénykezésnek a közigazgatástól lett elválasztása egyedüli vivmányunk a jogi törvényhozás terén. Döntsük meg ez alapot s biztosak lehetünk, hogy a külföldnek a hazai jogalap megszilárdulásába vetett bizalmát tönkre tettük.

A jó igazságszolgáltatás és jó közigazgatás kellékeit ne keressük korhadt állapotunknak folyton ujabb és ujabb szervezésében, hanem a hiányzó anyagi jog törvényi alkotásában. Alkossunk törvényeket az árvaügy, közmunka, közegészségügy, szegényügy, stb. rendezésére, alkossuk meg a rendőri törvényt, és e törvények áldásos végrehajtásával több tekintélyt fogunk szerezni a közigazgatási közegeknek mint a birói hatalom szentségtelen bitorlásával. Igaz, hogy e feladat megoldása nehezebb mint a birói hatalmat a közigazgatási önkényuralomnak visszahóditani; de addig mig közigazgatási törvények alkotása helyett a törvénytiszteletet basáskodással pótoljuk, — nem fogunk a XIX-ik század müvelt nemzetei sorába tartozni, és nem fogjuk a közigazgatás tekintélyét emelni még ha a jus gladii-val is felruházzuk.

Lényegileg ugyanezt mondhatjuk igazságügyünkről. Eddigi vivmányainkat a törvénykezésnek a közigazgatástól lett különválasztása és aticipált intézmények létesitése képezik. Most tehát feladatunk a hiányzó anyagi és alaki törvények alkotásában áll. E feladat kétségtelenül szintén a megoldás nehezebb része; de üdvöt csak ettől várhatunk. Ha e helyett a jogügyi rendszerváltozás eddigi vivmányaink lerombolásában állana, — ugy csak a tehetetlenség kétségbeejtő küzdelmét tanusitanók.

Egyelőre még nem hiszszük, hogy akadjon oly bátor férfiu, ki a 9-es bizottság dereformjainak keresztülvitelére vállalkozik, és azt tartjuk, hogy a jövő igazságügyi miniszter ép e tervek meghiusitásával fogja a tüzpróbát kiállani. D. S.

Nyilt levél.

Igen tisztelt szerkesztő ur! A kolozsvári kir. törvényszéknél 8—10 hónapig sőt tán egy évig is hevernek oly váltóügyek, melyekben igény hirdetmény lett kibocsátva, s csak azon okból nem rendelhető el ezen ügyekben hivatalból az árverés, mert a „Buda-pesti Közlöny" az igény hirdetményeket tartalmazó és kifizetett példányokat nem küldi be. Hogy a „Buda-pesti Közlöny" kiadó-hivatalának ezen eljárása a jogszolgáltatás s a hitelre mily károsan hat s mennyire képes a biróságok tekintélyét csökkenteni felesleges mondanom; de az ily hurczoltatásoknak kitett ártatlan s a váltóeljárás gyors menetében bizó magánosok érdekei megóvása tekintetéből nem mulaszthatom el t. szerkesztő urat felkérni, miszerint becses lapjában oda hatni szieskedjék, hogy az érintett visszaélés jövőre megszüntettessék. Dr. Weisz I. h.-ügyvéd.

Melléklet: Zilahy Sándor ur kiadásában megjelent könyvek sorozata.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 13. sz. Budapest, 1874. márcz. 25.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A hivatalos hatalom jogszerüségéről Dr Dárday Sándor urtól. — Általános indokolás. a magyar csödtörvény tervezetéhez. Dr. Apáthi István, egyetemi tanár urtól. — A kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásának fobb mozzanatai. Dr Schnierer Gyula, kereskedelmi miniszteri osztály tanácsos urtól. — Jogirodalom. Dr. Sipos Árpád. jogtanár urtól — Különfélék. — Csödmegszüntetések. — Csödök.

Előfizetési felhivás
a
„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetöleg e hó végeig sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.

Az előfizetések posta-utalványnyal legczélszerübben eszközölhetök és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet hirlap-kiadóhivatalába intézendök.

a „Jogtudományi Közlöny“
kiadóhivatala.

A hivatalos hatalom jogszerüségéről.

(Vége.)

Ám lássuk vajjon a legujabb németbirodalmi bünt. törv. könyv (1871.) megoldotta-e, és miképen oldotta meg eme nehéz kérdést. E törvény 113. §-a az ellenszegülés tényálladékához megkivánja, hogy a tisztviselő hivatalának jogszerü hatáskörében járt el („in der rechtmässigen Ausübung seines Amtes“).

Nemde önként felmerült itt azon kérdés: hogy mit kelljen „jogszerüség“ alatt érteni? A kérdés megoldása tehát tulajdonképen ez utóbbi kérdésre adandó feleletben rejlik. Legczélszerübbnek vélem, ha hosszadalmas deductiók helyett a német birodalmi tanácsban az e törvényszakasz fölött folyt vitát röviden körvonalozva előterjesztem és igy a lehetöleg kifejtett és egészen a legujabb törvényhozási intézkedésig kimeritett alapra fektetem okoskodásomat.

Tudvalevö dolog, hogy a német bünt. törv. könyv mily stadiumokon ment keresztül s ezért csak röviden érintem, hogy a kérdéses §. akként szövegezése sem az elsö javaslatban, mely még az észak-német-szövetségi tartományok részére készült s melynek a porosz bünt. törv. könyv szolgált alapul, — sem pedig az ujabb javaslatban, mely a szövetségi tanács által kiküldött 7 tagu bizottság által lett kidolgozva, — elö nem fordul. Söt e javaslatok tengerszámu birálatainak egyikében sem hozatott javaslatba hasonnemü módositás,[1] és John is, ki egy külön nagy terjedelmü javaslatot dolgozott ki, csak azt javasolja, hogy a tisztviselö „kötelességszerü“ (obliegenden) cselekvényére fektessék a suly.[2]

Midön azonban a javaslat a birodalmi tanácsban tárgyalás alá vétetett, két lényeges módositás terjesztetett elö a javaslat akkori 111-ik §-ához. Ezek egyike Fries képviselötöl származott, mely szerint az mondatnék: „während der gesetzmässigen Vornahme einer Amtshandlung“; — a másik módositás pedig Plank hirneves criminálista részéről inditványoztatott következö szövegezéssel: „innerhalb seiner Zuständigkeit vorgenommenen Amtshandlung.“[3]

Mindkét inditvány azon szempontból indult ki, hogy a törvény alkalmazásánál az ellenszegülés feltétlen büntethetöségének korlátot szabjon, és a gyakorlatot az ily vitás kérdésben ne meröen a tudomány álláspontjára utalja.

A két inditvány tehát egy czélra törekedett és a vita azok szövegezésének magyarázatára szoritkozott. Nevezetesen Plank saját inditványa mellett és a „törvényszabta“ vagy „törvényszerü“ teljesités (gesetzmässige Vornahme) ellen azt hozta fel, hogy ily szövegezés mellett bármely hivatalos cselekménynél annak vizsgálatába bocsátkozhatnánk: vajjon megfelel-e az a törvény szabványainak, az anyagi jognak, minek megitélése pedig csak a hatóságot illeti meg. Ellenben saját inditványa szerint a tisztviselö azon cselekvénye, melyet hatáskörén belül foganatositana, de csakis ezen cselekménye, védve lenne.[4] Lasker azonban ez ellen helyesen jegyzé meg, hogy Plank inditványa meg a fogalmat igen megszoritaná; mert módositványa mellett nem gondolható-e oly eset, hogy valamely tisztviselö teljesen hatáskörén belül, de a törvényt rutul megsértö módon járna el, pl. házmotozást teljesitene éjnek idején. A törvényszabta kifejezést tehát helyesebbnek tartja.[5] Schwarze egészen fölöslegesnek véli P. módositványát; fölösleges azt a törvénybe foglalni, mert a tisztviselönek hatáskörén kivüli cselekménye többé nem is hivatalos cselekmény. Legczélszerübben véli itt a biró bölcs belátása és törvénymagyarázatában bizni.[6] Dr. Meyer ez ellen hathatósan kikelt és a porosz fötörvényszék hosszu bünlajtromával bizonyithatja, — ugymond, — hogy e kérdésnél a biróságok bölcs törvénymagyarázatában bizni nem lehet. Szólottak még többen a tárgyhoz és némelyek a javaslat eredeti szövege mel-

[1] L. ezeknek áttekintését Schwarze-töl a „Gerichtssaal“ 1870. évi folyamában, 146. lapon.

[2] John: Entwurf mit Motiven zu einem Strafgesetzbuch für den norddeutschen Bund. 346. l.

[3] Stenogr. Ber. der Reichstagsverh. 1870. III. kötet 294. és 301. lapon.

[4] Stenogr. Berichte 1870. I. k. 428. l.

[5] Id. helyen 428. l.

[6] Id. helyen 429. l.

lett nyilatkoztak, melyhez a törvényhozástól csupán egy legalis definitiot kivántak.[1] Végre szavazás után Plank módositványa nyervén többséget, már közel állott törvényesitéséhez. Ekkor Lasker és társai a fentebbi értelemben megállapitott szövegezéshez egy ujabb módositással járultak, mely szószerint ekkép hangzik: „der Reichstag wolle beschliessen ..... statt der Worte „während einer innerhalb seiner Zuständigkeit vorgenommenen Amtshandlung", zu setzen: in der rechtmässigen Ausübung seines Amtes" stb.[2] — és ezen ujabb szövegezés az utolsó perczben, vagyis a törvény harmadik olvasásakor 1870 május 24-én tartott ülésben minden vita nélkül elfogadtatott, ugy, hogy e szövegezés a következő napon (május 25-én) kihirdetett törvényben (113. §.) végleg helyt foglalt.[3]

Kérdem már most vajjon a „jogszerü" (rechtmässig) kifejezés nem határozatlan fogalom-e a „törvényszerü" vagy „törvényszabta" (gesetzmässig) kifejezéshez képest? Bátran elmondhatjuk tehát, hogy a vita puszta szóvita, mely csakis azon meggyőződést keltheti bennünk, hogy magát a tudományt codificálni nem lehet. A tudomány vivmányaként jelezhetjük ugyan azon haladást, mely a törvényhozások fentebb elöadott pragmaticájában nyilvánul s mely szerint a feltétlen engedelmesség követelményéből kifolyólag az ellenszegülés feltétlen büntethetösége helyett immár a hivatalos hatalom s illetőleg hivatalos cselekmény jogszerüségétől tétetik függövé az ellenszegülés büntethetösége; de hiu törekvés volna e jogszerüség fogalmát a bünt. törvénykönyvben megállapitani, mert ehhez megkivántatnék az összes állami, társadalmi s egyéni jogviszonyok szabályozását a bünt. törvénykönyvbe foglalni. A jogszerüség kérdése tudományunk összfoglalatja, ezért a jogszerüséget egyes törvény §§-aiban kifejteni nem lehet, mert helyesen mondja a latin definitio: jurisprudentia omnium divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia.

A tudomány feladata tehát a hivatalos hatalom cselekményei jogszerüségének fogalmát meghatározni, és ez a kérdés lényege, melynek megoldását tüzte ki a jogászgyülés áll. bizottsága, midön a hivatalos hatalom jogszerüségének határvonalait kérte kijelölni.

A közönséges formula, melylyel e kérdésre válaszoltatik, az alaki és anyagi jogosság megkülönböztetése, ugy hogy péld. habár törvénytelen a letartóztatás vagy elfogatás, de ha az egy arra jogosult nyilvános hivatali közeg által eszközöltetik, az az ellen irányzott ellenszegülés büncselekményt képez.[4]

Ezen vezéreszme vagyis csak a formális jogszerüség feltételezése uralta mint láttuk, a német bünt. törvénykönyv fölötti tárgyalást is. E feltétel vonatkozhatik az illető tisztviselö hatáskörére (melyen kivül hivatalos eljárása jogosult nem lehet), vonatkozhatik a külalakzatra (péld. irásba foglalandó elfogatási parancs, — rendöri szolgálati egyenruházat), vonatkozhatik az időre (pl. az éjjeli ör szolgálatánál, vagy a már fentebb emlitett tiltott házmotozás éj idején) stb. Schwarze jeles commentárjában a 351-ik lapon e tárgyalásról azt mondja: „Aus den Verhandlungen des Reichstages ergiebt sich, dass man keineswegs dem Betheiligten eine Prüfung der materiellen Berechtigung der Amtshandlnng einräumen, vielmehr den Widerstand nur dann straflos lassen wollte, wenn die Handlung von einem zu ihr sachlich nicht zuständigen Beamten ausgieng oder die formalen Voraussetzungen nicht vorhanden waren, an welche des Gesatz ausdrücklich die Zulässigkeit der Handlung geknüpft hat."

Hogy ezen álláspont azonban a legujabbkori törvényhozás jogérzetének nem felelt meg, legjobban kitünik abból, hogy az utolsó perczben vita nélkül s egyhangulag egy eltérő szövegezést fogadott el, és részemről nem kételkedem abban, hogy a felvetett kérdés az elfogadott alapon, vagyis a „jogszerüség" kitétele mellett tágabb magyarázatot fog nyerni. Bármily szempontból is tárgyaltassék a kérdés, az bizonyos, hogy a „törvényszerüség", „illetékesség" vagy „jogszerüség" vizsgálata nem egyéb, mint a feltétlen engedelmesség negatiója. A jogszerüség pedig nézetem szerint nem lehet más, mint együttvéve az illetékes és törvényszerü eljárás. Ebben tehát ugy a formális mint a materiális jogosság vizsgálata benfoglaltatik.

Mindez azonban nem vezethet a kitüzött kérdés megoldásához, hanem ki kell jelölnünk azon határvonalt, hogy meddig terjedhet minden egyes állampolgár részéről a hivatalos cselekmények jogszerüségének vizsgálata, és csak igy juthatunk azután a contrario annak meghatározásához, hogy hol kezdödik az ellenszegülés büntethetösége.

Igen egyszerü volna a kérdés, ha azt a formális és materiális jogosság megkülönböztetésével elüthetnök; de hogy ezen elmélet elavult és tarthatlan, az már a fentebb mondottakból kitünik. Lehetetlennek tartom ugyan a jogszerüség határvonalait a fentebbihez hasonló scolasticus módon kijelölni, de azért még sem kételkedem abban, hogy a tudomány a joggyakorlatot a felvetett kérdésbeni helyes válaszvonal felismerésére vezetheti.

Hogy a szükségbeli önvédelem (Nothwehr) nem

[1] Érdekes Mendl képviselő beszéde, melyből következő idézet itt helyt foglalhat: „Der Begriff der Amtshandlung ist mir vor noch nicht langer Zeit amtlich bekannt gemacht worden. Ich bin etwa vor einem Jahre von dem Obertribunale verurtheilt worden, (Hört! Hört!) nachdem ich von zwei Instanzen freigesprochen war, und ich habe über den Begriff der Amtshandlungen die Anschauungen bekommen, von welchen ich hier Gebrauch machen muss. Es war eine ungesetzmässige Auflösung einer Versammlung und ich war angeklagt worden, weil ich gegen diese Auflösung protestirt hatte. Ich war, als ich in der ersten Instanz darauf angeklagt wurde, vor die Richter getreten und hatte behauptet: „ein Beamter ist da, um sein Amt zu üben. Seines Amtes ist aber die Vollstreckung der Gesetze. Da, wo er nicht mehr die Gesetze vollstreckt, übt er keine Amtshandlung mehr; folglich habe ich mich nicht gegen seine Amtshandlung erhoben". Die erste Instanz war dieser Anschauung beigetreten, die zweite ebenfalls; das Obertribunal aber entschied, es sei ganz gleichgültig, ob ein Beamter auf Grund des Gesetzes handle oder nicht, er sei, sobald er in Uniform auftrete und von Gesetzes wegen oder von Amts wegen spreche, im Amte und man hätte sich ihm zu fügen. Sie sehen also, dass bei den Behörden und Gerichten die Klarheit der Begriffe nicht in dem Masse vorhanden ist, als es wünschenswerth wäre stb.

[2] Stenogr. Ber. III. k. 744. l.

[3] Stenogr. Ber. II. k. 1187. l.

[4] John: „Die Verbrechen gegen den Staat" a Holtzendorf-féle kézikönyv III. kötetében 121. lapon hevesen kikel a gyakorlat ezen irányzata ellen. Idézi ugyanis a Hartwich-féle döntvénytár VIII. füzetéből a következő elvi határozatot: „Obgleich die Verhaftung des Angeklagten als eine durchaus ungesetzliche und als eine Ueberschreitung der Amtsbefugnisse seitens des Polizei-Sergeanten bezeichnet werden muss, so war doch der Angeklagte nicht befugt, über die Gesetzlichkeit des gegen ihn eingeschlagenen Verfahrens, selbst zu entscheiden uud dem Beamtem gewahltthätig entgegen zu treten, wenn dieser in der Absicht, die Pflichten seines Amtes zu erfüllen, eine an sich innerhalb seiner Amtsbefugnisse liegende Handlung vornahm". Helyesen jegyzi meg erre vonatkozólag a nevezett szerző: Sollte sich auf dieser Basis eine Praxis etabliren, so würde die Arbeit des Reichstages für die jetzige Formulirung des §. 113. wohl zimmlich vergeblich gewesen sein.

képezi e határvonalat, mint ezt némely iró állitja,[1] sőt mint fentebb láttuk, némely törvényhozás által is elfogadva lett, — azt nem tartom szükségesnek bővebben czáfolni.[2]

Senki sem vitatja, hogy a közhatóság minden tévedése és balfogása ellen a tettleges ellenszegülés jogosult lenne. Valamely hivatalos cselekmény törvényszerü marad, ha az illető hatóság vagy tisztviselő a végrehajtására bizott törvények keretén belül helytelenül is jár el. De ha a hivatalos hatalom valamely végrehajtási cselekménye egyenesen törvénybe ütköző, — ugy az *törvényellenes*, és az ellen irányzott ellenszegülés nem válhatik büntethetővé az által, hogy az illető tisztviselő különben hatáskörén belül járt el.[3] Igy pl. ha a birósági végrehajtó az 1868. 54. tczikk keretén belül jár el, helytelen eljárása is a törvény oltalma alatt fog állani; ellenben ha pl. árverést előzetes foglalás nélkül kisértene meg, avagy az árverést önhatalmulag akarná kiterjeszteni oly tárgyakra, melyek előzetesen lefoglalva nem lettek, — és igy törvényellenesen járna el, az esetben az ellenszegülés büntethető nem lehet[4] Vagy ha pl. a törvény szökés veszélyének fenforgása esetében a letartóztatást elrendelhetőnek mondja, ugy a biró tévedésben lehet a veszélynek fenforgása iránt és habár helytelen, de törvényellenes határozatot nem hozna. Ellenben ha a biró valakinek letartóztatását elrendelné, kinek tanuzását szükségesnek véli, de attól tart, hogy az illető tanuzási kötelessége alól elvonná magát, — ugy egyenesen törvénybe ütköző vagyis törvényellenes határozatot hozna, mely ellen az ellenszegülés nem eshetik a büntető törvény sulya alá.[5]

Ime tehát a *törvényszerü* és a *törvényellenes* hivatali cselekmények megkülönböztetésében van adva a kérdéses határvonal. A törvény helyes vagy helytelen alkalmazása csakis törvényszerü eljárás mellett gondolható, mig ellenben a törvényellenes cselekmény soha sem lehet törvényszerü.

Igen közömbös e mellett, hogy a hivatalos hatalmat gyakorló hatóság vagy eljáró tisztviselő tévedésben volt-e jogszerü hatásköre iránt vagy sem. E kérdés fontos lehet az illető tisztviselőnek felelősségére nézve, de nem lehet mérvadó az ellenszegülés jogosultsága tekintetében.[6]

E felfogás magaslatán állott 1843-iki büntető törvénykönyvi javaslatunk is, mely csak a törvényszerü avagy törvényszabta eljárást helyezte a törvény oltalma alá; és bár gunymosolylyal fogadtassék állitásom, — merem kimondani: hogy e felfogás magaslatán állott az oppositio és repulsio tana a magyar jogban, melyről Kelemen az id. m. III. kötet 276. lapon azt mondja: „Ha törvényes, vagy arra vihető, és aztán megpróbálandó okból tevődik közbe, semmi büntetést maga után nem huz, mert a mi a törvénynek engedelméből, és helybenhagyásából (helyesebben védelméből) lészen, az büntetésre nem méltó". — Valóban áll tehát a mit a bevezető sorokban mondottam, hogy a magyar jog e tana a büntetőjog körébe átültetve, öseink törvényhozói bölcseségét a mai kor tudományának szinvonalára emeli. Az oppositio és repulsio tana a büntetőjog körébe átültetve, a jogérzetet nem lazitani, hanem szilárditani, és a bíróságok tekintélyét nem csorbitani, hanem növelni fogja, mert a birói hatalom ekkép a közigazgatási uton ejtett jogsérelmek ellenében, — az állampolgári jogok öre leend. John id. m. 118. lapján azt mondja: „Die Handlung des Beamten, welche zu einem Widerstande führte, ist gewissermassen selbst vor Gericht zu stellen; d. h. der Richter, welcher über die Strafbarkeit des Widerstandes entscheiden soll, hat die Frage zu beantworten: durfte nach den bestehenden gesetzlichen Vorschriften, durch welche die Amtsbefugnisse des Beamten geregelt werden, dieser Beamte diese Handlung an diesem Orte, zu dieser Zeit und in der Weise, wie er es gethan vornehmen? Beantwortet der Richter diese Frage mit Ja, so ist der Widerstand strafbar; beantwortet dagegen der Richter die obige Frage mit Nein, so ist der Widerstand als solcher straflos.

Ennek szüksége pedig talán sehol sem érezhető oly mérvben, mint ép nálunk, rendezetlen viszonyaink közt, hol hatalmi tulkapások napi renden állanak, hol a rendöri és közigazgatási közegek önkénye ellen jogorvoslat alig létezik.

Megjegyzem még félreértés elkerülése végett, hogy itt mindenkor csak akár közigazgatási, akár birói végrehajtási cselekményekről lehet szó, tehát maga a birói

[1] Legujabban lásd Gerichtssaal 1873. évi folyam, 2. füzet, 165. l. Hiller: die Rechtmässigkeit der Amtsübung czimü értekezéséről.

[2] Schwarze id. Commt. II. kiad. 322. l. Es ist oft auf die allgemeinen Grundsätze über die Nothwehr verwiesen werden. In ihnen liegt aber jedenfalls eine Einschränkung, nicht eine Ausdehnung des Rechts zum Widerstande. Denn eine Gefahr, wie sie bei der Nothwehr vorausgesetzt wird, kann in der Regel bei Ueberschreitungen der Amtsbefugnisse nicht vorkommen.

[3] John id. hely. 121. l. „War die Vollstreckungshandlung nach den bestehenden Gesetzen zulässig, so ist sie gesetzmässig, selbst wenn sie innerhalb des Spielraumes, welcher dem Beamten über die Erwägung des Nützlichen und Zweckmässigen vor dem Gesetze gelassen sein mochte, sich als eine unrichtige Massregel darstellen sollte. Wenn aber eine Vollstreckungshandlung von dem Gesetze für unzulässig erklärt ist, so ist sie allemale gesetzwidrig und der Widerstand gegen eine solche Handlung kann dadurch nicht strafbar werden, dass Handlungen der fraglichen Art im Allgemeinen in den Kreis der Amtsbefugnisse dieses Beamten fallen."

[4] Félremagyarázat elkerülése végett szükségesnek tartom különösen hangsulyozni, hogy itt de lege ferenda van szó, mert ezen állásponttal homlokegyesen ellenkezik az 1871. LI. tczikk 28. §-a, mely szerint az ellenszegülés a birósági végrehajtó irányában: ha e cselekmény rendes bünvádi eljárás alá tartozó büntettet nem képez, mégis mint kihágás 3 hónapra terjedhető fogsággal vagy 300 frtig terjedhető birsággal büntettethetik.

[5] John, kinek nézetét e kérdésben teljesen osztom, és kinek tekintélyével hatni kivánok, a felhozott esetre vonatkozólag mondja: „In so weit wird also auch bei Prüfung der Frage, ob der Beamte in der rechtmässigen Ausübung seines Amtes gehandelt habe, ein Eingehen auf den materiellen Inhalt der Amtshandlung erforderlich sein, und die Prüfung nicht damit abgeschlossen werden können, dass der Beamte innerhalb seiner Kompetenz — in abstracto — und unter Beobachtung der erforderlichen Formalien gehandelt habe". — E törvénymagyarázatot Schwarze is osztja, ki commt. 316. l. a következő esetet idézi: „Der Damm-Meister, welcher, obschon das Gesetz nur innerhalb 12 Fuss vom Damme die Grundstücke der Weidenpflanzung unterwirft, in einer Entfernung von 24 Fuss Weiden einsetzt, — befindet sich nicht in einer Amtshandlung".

[6] Schwarze id. Commt. 317. l. Es ist vielfach darauf Werth gelegt worden, ob der Beamte, welcher in der Vollziehung der Amtshandlung seine Befugnisse überschritten, hierbei sich in gutem Glauben befunden. Letzterenfalls hat man den Widerstand für strafbar erachtet. Dies ist unrichtig. Man verwechselt die Haftpflicht mit der Frage über das Recht zum Widerstande; letzteres kann sich nicht nach der Entschuldbarkeit oder Nichtentschuldbarkeit eines Irrthums des Beamten bei der Vollziehung richten; — nicht der Beamte ist es, welchem der Widerstand geleistet wird, der als strafbar sich darstellt, sondern der Widerstand wird dem in der Handlung sich aussprechenden obrigkeitlichen Willen geleistet, und dieser ist hier nicht vorhanden; der Beamte ist nicht mehr Vollstrecker des obrigkeitlichen oder gesetzlichen Willens. Die bona fides des Beamten und der dolus des Thäters können selbstverständlich nicht gegenseitig sich bedingen.

*

cognitio mint olyan, nem vonathatik soha annak körébe. E megkülönböztetés egyébként a birói és végrehajtói hatalom különválasztásában sarkal.[1]

Azt hiszem lehetöen kimeritöleg tárgyaltam a kitüzött kérdést, söt jogfejlödésünk „nemzeti geniusa" iránt elfogulatlan álláspontot foglalva, annak legodiosusabb tanait iparkodtam a modern jogtudomány szinvonalára emelni. Tisztelettel szoktam meghajolni az ellenvélemény elött, de nem hiszem, hogy ellenmondásra akadhatna azon állitásom: hogy a feltétlen engedelmesség elmélete ugy nemzeti jogfejlödésünkkel, mint az ujabbkori tudomány vivmányaival homlokegyenest ellentétben áll. És mégis ép a mi legujabbi büntetö törvénykönyvi tervezetünkből — mely még eddig a teljes nyilvánosság napfényére nem került, sajnálattal győzödtem meg, hogy ama feltétlen engedelmesség elméletének álláspontját foglalja el.

E törvénykönyvi tervezet 162. §-a ugyanis ekkép szól: „A közhatóság elleni erőszak büntettét követi el, és 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő az is, a ki valamely állami, törvényhatósági vagy községi, közigazgatási hatóságnak küldöttségét, illetőleg választmányát, hivatalnokát, vagy más közegét, vagy a küldöttség, illetöleg választmány valamely tagját, vagy a bíróság valamely tagját vagy közegét a törvény, a törvényes hatóság, vagy bíróság meghagyásának végrehajtásában erőszak vagy erőszakkal való fenyegetés által akadályoztatja, valamely intézkedésre kényszeriti, vagy pedig hivatalos eljárása alatt tettleg bántalmazza." A t. hatóság parancsa tehát eo ipso = törvény!

Itt tehát egy árva szó sem hangsulyozza a hatósági közegek jogszerü eljárását, mint ezt a legtöbb német tartományi, söt a legujabb német birodalmi bünt. törvénykönyvben láttuk; de söt az esetben, ha valamely hivatali közeg hatáskörén tullépne, — még a jogosult önvédelem kivételére sem utal, mint a hannoveri bünt. törvénykönyv; hanem egész mereven az absolut hivatalos hatalom iránti feltétlen engedelmesség követelményével lép fel, mely teljesen fölöslegessé tenné a formális és materiális jogosság iránti vitatkozást is. Ezen álláspont immár mai nap csak az I. Napoleon önkényuralma alatt 1810. évben revideált Code pénal, és annak a belga királyságban recipiált szövegében lelhető fel. Hogy az eredeti 1791-iki Code pénal szövege szintén a törvényszerü eljárás („légalement") feltételéhez kötötte az ellenszegülés büntethetöségét, azt már fentebb emlitettem. A belga Code pénal, mely az 1810-iki franczia Code receptiója, nem ment ugyan az absurditás azon határáig, hogy a tisztviselöi „delicatesse" elleni vétést is büntetné,[2] de azért ezen, az európai reactio fénykorába eső receptio igen természetesen nem felelhet meg a mai kor törvényhozásának, és legkevésbbé felelhet meg a mi nemzeti jogfejlödésünknek.

Büntető törvénykönyvi tervezetünk tehát e részben határozott hanyatlást jelezne az 1843-iki büntető törvényjavaslatunkhoz képest. Az uj tervezet indokolását ugyan még nem ismerjük, mert a sajtó alól még nem került ki, de alig hiszszük, hogy az ujabbkori törvényhozások vivmányai ellenében meggyőző lehet. Valószinü azonban, hogy a tervezet a franczia és belga Code pénal szerint a hivatali büncselekmények felettébb casuisticus szabályozása által fogja a feltétlen engedelmesség követelményét ellensulyozni, bár e feltevés ellen szól a tervezet rendszere; mert a hivatali büncselekményeket nem tárgyalja mint a franczia és belga Code az állam elleni büncselekmények közt,[1] hanem e részben legalább beosztása szerint a német birodalmi bünt. törvénykönyv rendszerét követi. No, de nem akarok itt itéletet mondani az egész munka fölött, melyre eddig csak egy futó pillantást vethettem. Maradjunk a kitüzött kérdés keretében és minthogy e tekintetben ugy a tudomány mai álláspontja, mint nemzeti jogfejlödésünk szellemében határozottan helytelennek tartom a tervezetnek absolutisticus szabványát, — annál szükségesebb, hogy a magyar jogászgyülés jól megfontolt enunciatiójának sulyát is a mérlegbe vesse és a német bünt. törvénykönyv álláspontjának elfogadása alapján oldja meg a kitüzött kérdést.

Inditványozom tehát, hogy a magyar jogászgyülés mondja ki:

„A hivatalos hatalom csak jogszerü hatáskörében állván a törvény oltalma alatt, — a hivatalos közegek *törvényellenes* rendeletei és cselekményei iránti ellenszegülés nem büntethető."

Dr. Dárdai Sándor.

[1] Schwarze id. commt. 322. l.: „Festzuhalten ist, dass nur soiche Beamte in §. 113. genannt sind, welche zur „Vollstreckung" berufen sind, — an sich gehören also richterliche Beamte nicht hierher, dafern sie nicht im einzelnen Falle mit dem Vollzuge befasst sind".

[2] Nypels: Code pénal belge, accompagné du texte des articles correspondants du code de 1810. E munka kész összehasonlitását tartalmazza az 1810-iki Code pénal, és az egyes részeiben gyakran revideált belga code szabványai közt. Ennek alapján vesd össze a franczia code 222—233. art. és a belga code 275—282. art.-it.

Általános indokolás,

a magyar csődtörvény tervezetéhez.

Dr. Apáthi István egyetemi tanár, ki összes hiteltörvényeink érdemdus szerzője, jelenleg a csődtörvény tervezetét rendezi sajtó alá. A munka irányzatát és keretét az általános indokolásban adja elő, és ezért közöljük azt, hogy olvasóink eleve is a kiindulási alap helyességéről meggyőződést szerezhessenek.

Az ált. indokolás következő:

Hogy a kereskedelmi forgalom természetszerü, biztos fejlődése és megszilárdulása helyesen codificált kereskedelmi és

[1] A franczia és belga Code pénal itt védi az alkotmányos és személyes szabadságot, a házijogot stb. A franczia code pénal Liv. III. Section II. „De la Forfaiture et des Crimes et Délits des Fonctionnaires publics dans l'exercice de leurs fonctions" megkülönbözteti a magánszemélyek és az állam ellen irányzott hivatali büncselekményeket; az 5. §. „Des Abus d'autorité" ugyanis feloszlik I. Classe: Des Abus d'autorité contre les Particuliers és II. Classe: Des Abus d'autorité contre la chose publique. Azonfelül az egész II. fejezet számtalan szakaszban és az áttekintést megnehezitő osztályozás tömkelegében igyekszik a hivatalos hatalom körvonalozását nyujtani, a minek félreismerhetlen czélja a dynasticus uralom biztositása a hivatalos hatalom kezelői ellenében. A II. fejezet czime „Crimes et délits contre les constitutions de l'Empire". Osztályozása pedig következő: Section I. „Crimes ou délits relatifs à l'exercice des Droits civiques"; Sect. II. „Attentats à la Liberté"; Sect. III. „Coalition des Fonctionnaires"; Sect. IV. „Empiétements des autorités administratives et judiciaires". De még ezzel sincs kimeritve a hivatali büncselekmények casuisticája, hanem a III. f. „Crimes et délits contre la paix publique" számos szakasza hivatali büncselekményeket tárgyal, mint pl. a sect. IV. Résistance, Désobéissance et autres Manquemes envers l'Autorité publique 3-ik szakasza „Refus d'un Service dû legalement" stb. A belga Code pénal e részben sok lényeges változásnak lett alávetve későbbi novelláris törvények által, ilyen nevezetesen az 1867. évi május 19-iki törvény. Igy pl. a belga Code pénal 147. art. bünteti a törvénytelen („illégalement") letartóztatást, mig a franczia Code pénal 114. art. csak az önkénytes („arbitraire et attentatoire") letartóztatást fenyiti, s azt is csak polgári jogok elvesztésével (il sera condamné à la peine de la dégradation civique), de még e büntetés alól is felmenti, ha kimutatja, hogy felsőbb meghagyásból járt el.

váltótörvény nélkül nem képzelhető, azt ma már nálunk sem vonhatja senki kétségbe; mert az érintett törvények hiánya oly feltünő jelenségekben nyilvánul közgazdászati viszonyaink minden rétegében, mikép csak a bünös önhittség reménlheti, hogy elmaradásunk és hiányos jogi intézményeink mellett is képesek leendünk sikerrel felhasználni azon előnyöket, melyeket földünk anyagi gazdagságából merithetünk, s melyek egyedül a forgalom közvetitésével nyernek és nyerhetnek valódi értéket. A kezdeményezés e tekintetben a kereskedelmi és váltótörvény kidolgozásával megtörtént, s minden tulzás nélkül állitható, hogy a most érintett törvények életbeléptével nagyrészben meg fog szünni azon tartózkodás, melyet a külföldi kereskedőközönség eddigelé tanusitott, ha a külföldi tőkét és bizalmat akár egyesek, akár testületek vették igénybe. A külföld nem bizott és nem bizhatott jogi intézményeinkben, nem bizhatott jogszolgáltatásunkban; mert mig az elsők elavultak és minden biztosságot nélkülözők, — az utóbbi a legjobb akarat mellett sem mindig képes a perlekedő közönség jogos igényeit kielégiteni. És ha magunkban volt is elég resignátio a helyzet nyomasztó voltát egy jobb és szebb jövendő reményében elviselni, — nem követelhettük a külföldtől, hogy ez a remélt jövendőt készpénz gyanánt elfogadja, hogy jogi állapotunkkal egyszer megismerkedve, ne kerüljön minden összeköttetést, melynél vagyonával lehetne érdekelve. Igaz, hogy a baj egyedüli okát sem jogi intézményeink, sem jogszolgáltatásunk minősége nem képezi; a körülmények és események általában nagy szerepet játszottak viszonyaink abnormis alakulásánál; de annyi kétségtelen tény, miszerint az érintett factorok nagy mértékben tették lehetővé azt, hogy nálunk az aversio az elvállalt kötelezettségek komoly teljesitése iránt oly roppant kiterjedést nyerhetett.

A kereskedelmi és váltójog codificálása, mint fentebb érintetett, csak kezdeményezésnek tekinthető, mely a kellő kiegészités által nyer valódi jelentőséget; és a törvényhozás teljesen félreismerné feladatát, ha azt hinné, hogy a kereskedelmi forgalom igényeit és szükségeit a részletes codificatioval teljesen kielégitheti. A kereskedelmi forgalomból eredő viszonyok, a mellett hogy specialis szabályozást kivánnak, a magánjogi szabványokat sem nélkülözhetik teljesen; tehát csak akkor lesznek kellően biztositva, ha a magánjog intézkedéseiben találják kiegészitő forrásukat. De eltekintve a magánjognak általános, a jogi élet minden rétegére kiterjedő intézkedéseitől, különösen a kereskedelmi forgalom szempontjából mulhatlanul szükségesnek mutatkozik, hogy kellő szabályozást nyerjenek azon jogviszonyok, melyek a fizetési tehetlenségből származnak; más szavakkal, hogy a többi törvényeknél sokkal hiányosabb csődtörvényünk egy modern jogszolgáltatás követelményeit teljesen kielégitő csődtörvény által pótoltassék. Minden intézkedés, melyet a törvényhozás a kereskedelmi forgalom érdekében létesit és szentesit, hiányos leend, ha a hitelezők követelései csőd esetére védtelenek maradnak, ha a törvény azok biztos és gyors kielégitéséről kellően nem gondoskodik.

Hogy e részben a codificatio mennyire szükséges, azt minden argumentumnál meggyőzőbben igazolhatják jelenlegi csődtörvényünk hiányai; miért is a codificatio szükségének elméleti bizonyitása helyett czélszerübbnek látszik csődtörvényünk főbb intézkedéseit valódi jelentőségükben feltüntetni. E tekintetben mindenekelőtt kiemelendő;

1. Hogy csődtörvényünk nem tartalmaz kimeritő intézkedéseket a csődnyitás joghatályára nézve. A közadós a csődnyitás tényével, minden európai törvény szerint, elveszti szabad rendelkezési jogát összes vagyona felett, melyet a csődnyitás idejekor bir, miből önként következik, hogy a csődnyitás tényo sokféle jogviszonyt érint, melyeknek magában a csődtörvényben kell kimeritő szabályozást nyerniök. Igy hogy többet ne emlitsünk, a csődtörvénynek intézkedni kell azon jogügyletről, melyeket a bukott csődnyitás előtt kötött; meg kell határoznia, hogy a tömeg mily viszonyban áll e jogügyletekhez, mennyiben köteles azokat teljesiteni, vagy mennyiben támadhatja meg azokat. E tekintetben csődtörvényünk kimeritő és kielégitő intézkedéseket nem tartalmaz, mert 32. §-ában egyedül azon terhes szerződésekről rendelkezik, melyeket a bukott, a csődöt megelőző 15 nap alatt, házastársával vagy olyanokkal kötött, kik vele harmadizig terjedő rokonságban vagy sógorságban állanak; 37. §-a pedig egyedül a haszonbéri szerződésekre vonatkozik. A most érintett két cathegoriába nem eső jogügyletek tehát — pedig ilyen igen sokféle lehet — minden törvényes szabályozást nélkülöznek, minek azután természetes következménye az, hogy csőd esetében a bíróságoknak igen sok magánjogi kérdés felett idegen törvények utmutatása, vagy a sana ratio alapján kell határozni, ha a kérdés megoldását teljesen elodázniok nem sikerül. De maguk az érintett intézkedések is oly hiányosak, hogy a legfőbb esetben csak zavarra adnak alkalmat; a jogviszonyt csak egy oldalról érintik, s ép ezért a biztos alkalmazást sok esetben megnehezitik. Hogy ily állapot mellett jogbiztonságról szó nem lehet, azt bővebben fejtegetni alig szükséges.

2. Eltekintve azon kiváltságtól, melyben csődtörvényünk a korábbi jogrendszernek megfelelőleg, az ősiadósságokat és a törvényes hitbért részesiti, s melynek fentartása ma már alig volna indokolható, — különösen kiemelendők azon előjogok, melyeket csődtörvényünk a női hozomány és váltókövetelések tekintetében megállapit. Miután a csődtörvény szempontjából fölség a női hozomány esetleges kiváltságolása bir fontossággal, — mindenekelőtt szükségesnek látszik a magyar csődtörvénynek a női hozományra vonatkozó intézkedéseit az ujabb törvényhozásokban nyilvánuló felfogással szembe állitani, s azután azok tarthatlanságát ugy a most érintett felfogás, mint általános szempontok alapján kimutatni. A mi különösen az ujabb csődtörvényeket illeti, ezek közül kiváló figyelmet érdemelnek az 1855-iki porosz, az 1868-iki osztrák és az 1869-iki bajor csődtörvények, nemkülönben a legujabban megjelent német javaslat. (Entwurf einer deutschen Gemeinschuldordnung. 1873.)

A porosz csődtörvény 80. §-a a női hozománynak — a kereskedők, hajó- és gyártulajdonosok nejeit kivéve — egyenlő jogot ad a gyermekek azon vagyonával, mely kezelés vagy haszonelvezet végett a bukott birtokába került; tehát a női hozományt a kiváltságolt tételek közt — és pedig 8. helyen — rendeli kielégittetni; ha azonban a házastársak közt vagyonközösség létezik, a nőt hozománya tekintetében csak annyiban illeti előjog, a mennyiben e közösségnél fogva a férj által kötött adósságokért nem felelős. Ennél sokkal szigorubb álláspontot foglal el az osztrák csődtörvény, mely a női hozománynak semmi előjogot sem tulajdonit; sőt 49. §-ában — a nő e részbeni követelését szemben a többi hitelezőkkel fenállónak csak akkor ismeri el, ha a férj ebbeli nyilatkozata a hozomány átvételekor vagy egy évvel a csődnyitás előtt történt, s maga az átvétel ideje kellően igazoltatik; maga az okirat kelte e tekintetben bizonyitékot nem képezvén. A kereskedőknél az osztrák csődtörvény még tovább megy, mert a bejegyzett hozomány felett elsőséget ad mindazon kereskedelmi kötelezettségeknek, melyek a hozomány bejegyzése előtt keletkeztek. A bajor csődtörvény a nélkül, hogy a női hozományról külön emlitést tenne, 1223. §-ában egész sorát jelöli ki a férj és feleség közt létrejött azon jogügyleteknek, melyeket a csődhitelezők megtámadhatnak, ha ez ügyletek a csődnyitást megelőzőleg két even belől keletkeztek. Végre az uj német javaslat a hozományt sehol fel nem emlitve, 42—45. §§-ban egyedül a házastársak tulajdoni igényeit tárgyalja, s ezeket is szemben a csődhitelezőkkel, tetemes megszoritásoknak veti alá. — Mindezekből kitünik, hogy az ujabb törvények a női hozománynak semmiféle kiváltságot nem adnak, azt általában közönséges adósságnál egyébnek nem tekintik; sőt részben mint ilyet is csak bizonyos causelák mellett ismerik el. Az érintett törvények intézkedései, habár egymástól még sok tekintetben eltérnek, kétségtelen bizonyitékául szolgálnak annak, mikép az idő általában elérkezett arra, hogy a vagyonjogi igények minden kiváltságolása megszünjék; hogy a pénzbeli követelések, alapuljanak azok akár házassági egyezményeken, akár más jogczimen, az igazság követelményeinek megfelelőleg egyenlő törvényes védelemben részesittessenek.

De eltekintve az ujabb európai törvényekben nyilvánuló felfogástól, csődtörvényünknek a női hozományra vonatkozó intézkedései jogi szempontból sem indokolhatók. A jog absolut követelményével semmikép sem fér meg az oly intézkedés, mely a személyes tartozások közt különbséget téve, az egyiket több előjogban részesiti, mint a másikat. A hozomány vagy beruháztatott a férj vagyonába vagy nem; az első esetben joggal követelheti a nő, hogy hozománya a csődtömeget terhelje, de ugyanezt követelhetik a többi személyes hitelezők is; ha ellenben a hozomány a férj vagyonába beruházva nem lett, — ugy az absolut igazság azt követeli, hogy a nőt a csődtömegből ne csak privilegiált, de általában kielégitési igény ne illesse. Ehhez járul még, hogy törvényeink a hozománynak singularis executio ellenében nem adnak elsőséget; ugy

de az igazsággal és méltányossággal egyaránt ellenkezik, hogy azon követelés, mely az egyes hitelező ellen érvényesithető nem volt, csőd esetében a férj *minden személyes hitelezőjét* megelőzze. A mi a női hozományról általában áll, még inkább áll a kereskedő nejének hozományára: mert ennek kiváltságolása a legerkölcstelenebb visszaélések forrását képezi, s csak arra szolgál, hogy a férj e körülsánczolt követelés segitségével jóhiszemü hitelezőit kijátszhassa. E nézetből indult ki a magyar jogászgyülés is, midőn egyhangulag hozott határozatával kimondotta, hogy a kereskedő feleségét vagyonjogi igényeire nézve semminemü előjog nem illeti.

Szintoly kevéssé helyeselhető a *váltókövetelések* kiváltságolása a többi személyes követelések felett. A törvényhozások — s valószinüleg a mienk is — abból indultak ki, hogy a *személyes hitel* emelésére a követelések bizonyos nemének kiváltságolása szükséges, s hogy ezt különösen a forgalom és a kereskedés érdekei követelik; e felfogás helytelenségét azonban a tapasztalás minden kétségen kivül helyezé. Az előjognak ugyanis az rendeltetése, hogy bizonyos követelések a többiek rovására nyerjenek kielégitést; ugy ha a személyes hitel az adósba helyezett bizalmon s azon feltevésen alapszik, hogy ez kötelezettségének pontosan megfelelend, — akkor mi sem természetesebb, mint az, hogy az előjogok a személyes hitel fogalmával teljesen ellenkeznek; mert megnehezitik az adós vagyoni helyzetének biztos áttekintését, meggátolják a kötelezettségek rendezését és sok esetben lehetlenné teszik a hitelezők többsége által óhajtott békés kiegyenlitést. Midőn *a rómaiak* az egyszerü hypothecalis szerződéseket — a kellő felismertetés nélkül — a dologi jog erejével felruházták, a személyes hitel aláásására az első lépést tették. Az ebből eredett bajon az által véltek segithetni, hogy különféle előjogokat állitottak fel, s azokat *privilegium exigendi* alakjában a személyes hitelezőkre is kiterjesztették, mi által a megszüntetni kivánt bajt még inkább növelték. Az *angol* csődtörvény, mely az egyszerü német jogszokásokat a római jog vegyüléke nélkül egész tisztaságban vette át, a személyes hitel bámulatos kifejlése daczára, a személyes követelések közt *elsőséget nem ismer*; azokat minőségük szerint külön nem osztályozza, s egyedül a cselédek bérére s bizonyos munkadijakra tesz kivételt. Mindez teljesen elég indok arra, hogy a törvényhozás a személyes követelések közt, azok minősége szerint, elsőséget ne állapitson meg.

3. A követelések nem indokolható és semmi esetben fenn nem tartható kiváltságolásának következményeként jelenkezik *azon rendszer, melyet csődtörvényünk a követelések osztályozására nézve felállit*, s mely részben a telekkönyvi intézmény behozatala után szükségképeni módositást szenvedett, tehát eredeti alakjában többé ugy sem áll fenn. Azonban ama változások daczára is, melyek az országbirói értekezlet által osztályozáson tétettek, maga a rendszer még mindig lényeges hiányokban szenved. Egyrészről ugyanis még mindig fenáll a *különbség a váltóbeli és a közönséges adósságok* közt; mert mig az elsők a harmadik osztályba sorozandók, az utóbbiak a negyedik osztályban nyerhetnek csak kielégitést; másrészről a csődtörvény 85. §-ában foglalt osztályozási határozatok, a mennyiben azok betáblázott követelésekre vonatkoznak, ott hol az uj telekkönyvek még behozva nem voltak, az országbirói értekezlet által fentartattak. Mindez a dolog természete szerint csak zavarokra adhat alkalmat, vagy a tömeg gyors és czélszerü felosztását nehezíti meg.

4. Lényeges kiányát képezi csődtörvényünknek a *liquidatio absolut lassusága és czélellenes berendezése*, mely — tömeges bejelentéseknél, minők pénzintézeteknél s általában nagyobb vállalatoknál szoktak előfordulni — magában véve elegendő arra, hogy a csődnek rendes uton leendő befejezését éveken át feltartóztassa még akkor is, ha a perügyelő a halasztások kimerithetlen sorával nem tartóztatja fel a perek elintézését. Ehhez járul a *két féle és egymástól szorosan elkülönitett birói határozat a követelések valódisága és osztályozása* felett: holott a követelések legnagyobb része rendszerint sem a valódiság, sem az osztály tekintetében birói határozatot nem tesz szükségessé. És ha e mellett még megfontoljuk, hogy *a jogorvoslatok* helytelen berendezése s a tájékozatlanság azok használása felett ép ugy, mint a csődpernek ismételt felterjesztése és kiegészitése mind megannyi akadályt gördítenek a hitelezők kielégitése elé, ugy megfoghatóvá lesz, hogy miként tarthatnak nálunk a csődperek egy emberéletén át, s miért irtózik minden idegen hitelező, ki csődperünk összes torturáin már egyszer keresztülment, követelését bejelenteni; hogy miért elégszik meg a hitelezők nagy része oly egyességgel, melyet helyesen rendezett csődeljárás mellett a bukott ajánlani meg sem kisértene.

5. A liquidatio absolut lassuságának természetszerü következményét képezi *a tömeg felosztásának indokolatlan elhalasztása és czélellenes berendezése*. A tömeg értékesitése nem ritkán hosszabb időt vesz igénybe, mi ha a tömeg minősége által feltételeztetik, magában véve absolut hátránynak nem volna tekinthető; de igenis hátránynak tekinthető az, hogy a koronként befolyó pénzek, a helyett hogy a hitelezők közt követeléseik aránya szerint felosztatnának, a tömeg teljes realisálásáig visszatartatnak, s a kezelési költségek által folyton devalváltatnak. A hitelezők, a helyett hogy nagyobb osztalékot nyernének, évek után oly összeggel kénytelenek megelégedni, mely követelésük törvényes kamatait sem fedezi. A kezelési költségek, a kiváltságos követelések kamatai évek során oly összegre szaporodnak, mely a későbbi osztályokba eső követelések alapját is felemészti; — *a tömeggondnok érdekein kivül* — misem gátolta volna azt, hogy a koronként befolyó pénzek azonnal felosztassanak. Ehhez járult még a legutolsó években a visszaélésnek egy neme, mely nemcsak csődeljárásunk hiányosságát, hanem *a bukott helyzetét* is ijesztő világosságban tünteti fel. Egyrészről senki sem fogja kétségbevonni, hogy azok, kik a tömegnek szolgálatot tesznek, illő jutalmazásra igényt tarthatnak; másrészről senki sem fogja állitani, hogy a munkadij meghatározásánál egyedül a munka ideje szolgálhat irányadóul; mert a tevékenység sikere és eredménye, tehát az általa szerzett materiális előny, mely a dijazás alapját képezi, a legritkább esetben függ meghatározott időtartamtól. Ha azonban a hitelezők — helyesebben ezek ügyvédei — az ideiglenes tömeggondnoknak *néhány heti, rendkivülinek semmi tekintetben nem nevezhető működésért*, mint ez napi renden van, a bukott rovására, kit a törvény védtelenül hagy, 10—15,000 frtnyi honorariumot szavaznak meg, — akkor lehetetlen nem követelni, hogy a törvényhozás az érintett visszaélés mielőbbi megszüntetéséről gondoskodjék, hogy a tömeggondnoki dijak megállapitása annak hozzájárulása nélkül ne történhessék, kit e dijak közvetlenül terhelnek.

6. Nem lehet e helyütt érintetlenül hagyni azon — tán mindennél fontosabb — körülményt, hogy sem csődtörvényünk, sem az azt kiegészitő rendeletek nem elegendők s nem alkalmasak arra, miszerint *a gondatlansággal vagy vétkességgel* párosult bukásnak gyors és biztos *megfenyitését* lehetővé tegyék. Már maga azon körülmény, hogy a bukással járó büncselekvény létezése felett *a csődbiróságnak*, s pedig a követelések valódiságát tárgyazó itéletben kell határoznia, hogy ezen itélet *meghozatala előtt a büntető* biróság beavatkozásának helye nem lehet, — a priori lehetlenné teszi azt, hogy a bukással járó büncselekvények kellően megtoroltassanak; mert a büntető biróság egy jogerőre emelkedett határozattal állván szemben, a büntetés kiszabásánál ritkán pótolhatja azt, mit a kellően vezetett vizsgálatnak kellett volna teljesiteni. Ehhez járul még, hogy a biróság a csődtörvény 130. és 131. §§-nak helytelen szövegezése miatt nem ritkán jő azon helyzetbe, hogy a bukást csalással vagy vétkes gondatlansággal párosultnak kell kimondania, holott az ily tényálladék valóságos megállapitására minden elfogadható támpont hiányzik. Ennek azután természetes következménye az, hogy a büntető biróság, mert a kimondott tényen változtatnia nem lehet, a büntetés kiszabásánál a törvényes mértéket teljesen ignorálva, nehány napra *csak azért* itéli el a bukottat, mert ezt felmenteni hatalmában nem áll. Végre:

7. Valamint a váltótörvénynél, ugy a csődtörvénynél is anomaliának kell tekinteni azon körülményt, hogy a szükebb értelemben vett Magyarországban is a csődperek *két különböző törvény* szerint nyernek elintézést. Az ebből eredő hátrányok a Királyhágón inneni részekre annál sulyosabban nehezednek, minél kétségtelenebb az, hogy a hitelezők állása az 1853-ki csődtörvény szerint, mely *Erdélyben* maig is érvényes, aránytalanul kedvezőbb. A most érintett csődtörvény, mely annak idején az európai legislatióban valóságos *haladásnak* volt tekinthető, s főbb elveiben minden ujabb csődtörvénnyel megegyezik, egyebektől eltekintve már azért is figyelmet érdemel, mert a követelések verificálását birói functiónak nem tekinti, s nem provocál pereket oly követelések tekintetében, melyeknek valódiságát a perügyelő, a közadóstól nyert értesités alapján, meg nem támadja. A közvélemény ma már nem vonakodik constatálni egyrészről, hogy az országbirói

értekezlet az által, hogy az absolut korszakból eredő telekkönyvi intézményt hazafias tulbuzgóságában el nem törülte, megbecsülhetlen szolgálatot tett az országnak; másrészről hogy sok visszaélésnek veendette elejét, ha elavult csődtörvényünk ujbóli visszaállitása helyett, az 1853-iki csődtörvényt változatlanul fentartja. Ez esetben a törvényhozásnak ma e téren alig lenne más feladata, mint a meglevő alapot a tudomány és a gyakorlat utmutatásain fejleszteni.

A fentebb elősorolt hiányok, melyek csődtörvényünk összes fogyatkozásait koránsem mentik ki, minden kétségen felül helyezhetik, hogy a csődtörvény czélszerü reformálása nem utolsó helyet foglal el azon teendők közt, melyek a codificatio terén mielőbbi megoldásra várnak.

Miután a csődtörvény az ugynevezett hiteltörvények egyik lényeges részét képezi; miután továbbá a hiteltörvényeknek általában cosmopolitikus jelleggel kell birniok, — ezuttal is ép ugy, mint a kereskedelmi és váltótörvény szerkesztésénél első sorban azon kérdés megoldásával állunk szemben: kell-e alkotandó csődtörvényünknél valamely európai törvényt és melyiket alapul elfogadni? Mire nézve ép ugy, mint a kereskedelmi és váltótörvénynél, azon viszonyok természete szolgáltatja a kellő kiindulási alapot, melyeknek szabályozását az alkotandó csődtörvény czélozza.

Tagadhatlan ugyan, miként az általános forgalom szempontjából nagy fontossággal birna az, ha a csődnyitás folytán keletkező jogviszonyok a civilisált és egymással érintkezésben levő államokban lehetőleg egyenlő elvek szerint rendeztetnének; mig azonban a kereskedelmi és váltójog terén, a legszélesebb alapra fektetett unificatiót a viszonyok azonossága indokolja, s azok magánjogi jellege megengedi, — a csődtörvény közjogi természeténél fogva az unificálást feltétlenül nem követeli, sőt azt bizonyos tekintetben kizárja. A peres eljárás — melynek egy részét a csődper is képezi — kétségtelenül a közjog körébe tartozik. A bíróságok nem annyira a magánszemélyek, mint inkább a közjó érdekében hivatvák a jogszolgáltatásra; a közjó követeli, hogy az önkény kizárásával mindenkinek mód nyujtassék igényét a bíróságok előtt érvényesithetni; a felek az által, hogy igényeiket a bíróság előtt érvényesitik, az állam közegeihez bizonyos viszonyba lépnek, mely a per folyama alatt — a fokozatos elintézéshez képest — változást szenved ugyan, de közjogi jellegét mindvégig megtartja. Ez nagyban és egészben a csődperre is áll mindenütt, s legpraegnansabb kifejezést ott nyer, hol a csődper nem külön törvényben, hanem a polgári perrendtartásban nyeri szabályozását. Miután tehát a csődpernél a magánjogi viszonyok mellett a közjogiak is egyenlő fontossággal birnak, — misem természetesebb mint az, hogy a csődtörvény alkotásánál az unificatio csak annyiban birhat jogosultsággal, a mennyiben ez a közjogi momentumok kellő figyelembe vétele mellett lehetséges. Ebből azonban koránsem következik, mintha a csődtörvénynek egyáltalán nem lehetne oly elveket és intézményeket elfogadni, melyek más országok törvényeiben alkalmazást nyertek; csakhogy ez elvek és intézmények átültetésénél inkább mint a magánjog bármely terén, az ország speciális és különösen ennek közjogi viszonyai bizonyos határokat szabnak a törvényhozónak, melyeket szem elől tevesztenie nem szabad. A törvényhozás tehát a csődtörvény alkotásánál, a nélkül hogy szorosan bármely idegen törvényhez kellene vagy lehetne ragaszkodnia, szabadon használhat fel mindent, mit a tudomány és az élet mint czélszerüt megállapitott; követhet bármily rendszert, — feltéve, hogy a recipiálásnál ép ugy mint az önálló alkotásnál kellő tekintettel van azon határokra, melyeket e részbeni tevékenységének a csődper közjogi természete kijelöl.

Ha a fentebbiek szerint kétség nem lehet az iránt, hogy a törvényhozás a csődtörvény alkotásánál teljesen függetlenül járhat el, — ugy legtermészetesebbnek és egyuttal leghelyesebbnek mutatkoznék az uj csődtörvényt, a többi müvelt nemzetek példájára, a jogfejlesztés elveinek megfelelőleg a már létező alapon fölépiteni; mig azonban más nemzeteknél ez eljárást azon körülmény, hogy jogi intézményeik legnagyobb részét a római jogra képesek visszavezetni, lényegesen megkönnyiti, — nálunk, hol e jogi intézmények általában függetlenül a római jog befolyásától keletkeztek, a contractus az érintett eljáráshoz teljesen hiányzik. Ez áll különösen a csődtörvényre, mely — hacsak az 1723-iki elsőségi pert csődeljárásnak nem tekintjük — az 1840. XXII. tczikk által lett tulajdonképen megteremtve. Nálunk tehát a történeti alap teljesen hiányzik, s habár jelenlegi csődtörvényünk — bebizonyithatólag — főbb intézkedéseiben a közönséges német csődperhez (gemeiner deutscher Concurs) csatlakozik, — mindamellett ez utóbbi csődeljárásunk reformjának történeti alapját azért nem képezheti, mert nem saját jogi életünkben fejlődött azzá, minek azt Németországban ismerjük. Ugyanazért legczélszerübbnek látszik, ha a törvényhozás tekintet nélkül minden történeti előzményre, s mellőzve a jogfejlesztésnek különben teljesen jogosult követelményeit, kellő gondossággal, de egyszersmind teljes szabadsággal emeli érvényre mindazt, mit e téren a tudomány mint helyest, és a gyakorlat mint czélszerüt felmutathat.

Egyébiránt bármily irányt kövessen is a törvényhozás, tisztában kell lennie bizonyos kérdések iránt, melyeknek mikénti megoldásától magának a csődtörvénynek megalkotása van feltételezve. Az eddig előadottak kiegészitéséül tehát, s mielőtt maga a tervezet rendszere megállapittatnék, szükségesnek látszik a következő kérdések megoldását előrebocsátani.

I. Legyen-e a csődtörvény egy része a polgári perrendtartásnak, vagy kell-e a csődnyitásból eredő s azzal összefüggő jogviszonyokat külön szabályozni? E kérdés felvetése és megoldása feleslegesnek már azért sem tekinthető, mert a nevezetesebb európai törvények e tekintetben nem egyenlő rendszerből indulnak ki. Mig ugyanis a közönséges német, hannoveri, badeni, württembergi és bajor perrendtartás a csődből eredő jogviszonyokat is tárgyalja, — a franczia, olasz, belga, porosz és osztrák csődtörvények mint a perrendtartástól különálló törvények jelenkeznek; a felvetett kérdésre nézve tehát mindegyik vélemény gyakorlati intézkedésekben találja támogatását. Tagadhatlan ugyan, miképen a csődeljárás a végrehajtásnak egy nemét képezi, a mennyiben az a közadós javainak biztositását, a hitelezők követeléseinek megállapitását, s ennek folytán a birói eljárást bizonyos mértékben szükségessé teszi; tagadhatlan továbbá az is, hogy azon országok, melyek csak a kereskedők csődjére nézve ismernek külön eljárást, a közönséges adós ellen fizetési tehetlenség esetében nem állapitanak meg külön végrehajtást, — mindazonáltal a csődeljárást azért nem volna tanácsos a polgári peres eljárás egy részeként szabályozni, mert ez esetben a törvény kénytelen lenne ezen eljárást oly formalitásokkal kapcsolatba hozni, melyek annak természete által nem feltételezvék, s a hitelezők gyors és biztos kielégitését szükség nélkül megnehezitenék. A bukott ellen emelhető igények nagy része birói cognitiót nem kiván vagy azért, mert kétségbe senki által sem vonatik, vagy azért, mert oly természetü, hogy a csődperbe be sem vonathatik. Hogy a csődnek a peres eljárás szerint szabályozása mily hátrányos és mily czélellenes, azt saját csődtörvényünk, melynek miként kiemeltetett, egyik fő hiányát ép az képezi, hogy nagyon is formális, hogy a peres eljárásnak valósággal egy nemét képezi. A csődeljárásnak ép ugy, mint a végrehajtásnak alapját a hitelezők azon joga képezi ugyan, melynélfogva magukat követeléseikre nézve az adós javaiból kielégithetik; de e közös alap mellett különbözők a feltételek; mert mig a végrehajtás elrendelésére a kötelezettségnek itéletileg constatált nem teljesitése elegendő, — a csődnyitást, tehát a közadós javainak az összes hitelezők kielégitésére leendő fordittását, a kötelezettség nem teljesitése, a fizetési tehetlenség igazolása nélkül, meg nem állapithatná. A végrehajtás, mely az adósnak polgári, családi és személyes jogait érintetlenül hagyja, ennek csak bizonyos vagyonát támadja meg, — ellenben a csődnyitás ténye kihat a közadós összes viszonyaira és jogaira, megtámadja annak cselekvési és rendelkezési képességét, s ebbeli foganatját bizonyos esetekben visszahatólag is gyakorolja, mit a végrehajtásról mondani nem lehetne. Daczára tehát azon hasonlatosságnak, mely a végrehajtás és csődeljárás közt kétségtelenül létezik, a csődtörvény, melynek a most érintett okokból egészen önálló jelleggel és alakkal kell birnia, a polgári perrendtartásnak egy részét nem képezheti, s ez okból külön törvényes intézkedések által nyerhet csak kellő szabályozást.

II. Kell-e a csődeljárás szabályozásánál különös tekintettel lenni azokra, kiket a törvény a kereskedői jelleggel felruház, vagy elegendő-e egyféle csődeljárást megállapitani? A positiv törvények e kérdés tekintetében is különböző állást foglalnak el, s lényegileg abban térnek el egymástól, hogy mig némelyek, mint azt angol, franczia, hollandi, belga és olasz törvények kizárólag a kereskedők részére állapita-

nak meg csődeljárást, — a porosz csődtörvény az általános szabályokat a kereskedőkre nézve rendezi, s a közönséges csődöt mint kivételt tekinti; az osztrák ellenben a kereskedők csődjére vonatkozó határozatokat tekinti kivételnek; végre a bajor perrendtartás ily megkülönböztetést nem ismer, s ez állást foglalja el az uj német javaslat is, mely egyféle csődeljárást kiván megállapitani, tekintet nélkül a bukott állására. Valamint elhibázott dolog lenne az érintett törvényekben nyilvánuló rendszerek bármelyikének feltétlen elsőséget adni, — ugy helytelen lenne azok bármelyikét egyoldalulag elitélni; mindegyik rendszer bizonyos adott körülmények közt és bizonyos történeti előzmények mellett birhat jogosultsággal, de mindegyik ferdeségekre is vezethet, ha indokolatlanul erőszakoltatik valamely állam jogrendszerébe. A franczia, hollandi és olasz törvények rendszere azon körülményben találja indokolását, hogy ezen országokban a csődeljárás egy részét képezi a kereskedelmi törvénynek, s mint ilyen, a nem kereskedők csődjeire természetszerüen ki nem terjedhetett. Mig a kereskedés egy külön osztály kizárólagos foglalkozását képezte, a váltóképesség korlátozása ép oly jogosultnak volt tekinthető, mint a kereskedő-osztály jogviszonyainak külön szabályozása; s mert a kereskedelmi forgalomból eredő viszonyok külön törvények által rendeztettek, misem volt természetesebb mint az, hogy a törvényhozás első sorban azok bukásainak külön rendezésével foglalkozott, kiknél a fizetési tehetlenség leggyakrabban fordult elő, s a forgalom érdekében sürgös szabályozást kivánt. Azon mértékben azonban, a mint a kereskedés szélesebb alapot nyert, a kizárólagos rendszer is elégtelennek mutatkozott, s a törvényhozások a hitel és forgalom érdekeit, szemben a korlátolt rendszerrel, az által igyekeztek megvédeni, hogy a kereskedő fogalmát mindinkább kiterjesztették; a csődtörvény alá azontul is egyedül a commerçants, a traders, a koopmanner, a negociantes és comerciantes tartoztak ugyan, de ezek fogalma nem maradt azon szük határok közt, melyek közé azt a középkori felfogás helyezte; és az 1869-iki angol csődtörvény (Act to consolidate and amend the law of bankruptcy) habár egységes egészet képez, a traders és a közönséges debtors közt kénytelen volt a kellő különbséget megtenni. Mindez kétségtelenül arra mutat, hogy a szóban levő törvények rendszere, habar annak történeti jogosultságát kétségbe vonni nem lehet, a kereskedés határainak bizonytalansága mellett fenn nem tartható, s hogy a törvényhozás egyedül és kizárólag a kereskedelmi csőd szabályozására nem szoritkozhatik. A porosz csődtörvény, habár szemben a most érintett törvényekkel lényeges eltérést mutat, a mennyiben nem egyedül a kereskedők csődjeire szoritkozik, — mindamellett az egyoldaluságtól mentnek azért nem tekinthető, mert a közönséges csődöt csak mint kivételt tárgyalja a kereskedelmi csőd mellett, minek az lőn természetes következménye, hogy általános intézkedései, melyeket az 1—112. §§-ban megállapit, habár a csőd mindkét nemére egyenlően alkalmazandók, lényegileg mégis a kereskedelmi csőd igényeire való tekintettel lettek rendezve. A porosz csőd tehát mig egyrészről sikerrel tér el az angol, franczia és olasz csődtörvények egyoldalu rendszerétől, másrészről általános intézkedéseiben mégis egyoldalu maradt; mert oly határozatokat állapit meg a csőd mindkét nemére, melyek helyesen csak a kereskedelmi csődre nyerhetnek alkalmazást. Az uj német javaslat ép ugy mint a bajor perrendtartás, egy lépéssel tovább megy, a mennyiben kereskedők és nem kereskedőkre nézve egységes, tehát közös szabályokat állapit meg a nélkül azonban, hogy a kereskedelmi és a közönséges csőd közt kétségtelenül létező különbséget teljesen ignorálhatná; mi már magában véve elegendő arra, hogy e rendszer tarthatlanságát igazolja. Tagadhatlan ugyan, hogy a forgalom növekedő fejlődésével mind nehezebb lesz a kereskedés és ipar közt a kellő határvonalt megállapitani; tagadhatlan továbbá, hogy az ujabb kereskedelmi törvények a kereskedő fogalmát olyannyira kiterjesztették, mikép e fogalom alá, a kézműipar kivételével, a javak mindennemü forgatása vonható, — mindamellett még mindig fenáll és fenállani fog ama fontos különbség, mely a kereskedők és azok jogviszonyai közt létezik, kikre a kereskedői fogalom semmi esetben ki nem terjeszthető, kikre tehát a kereskedelmi csőd összes szabványait, indokolatlan erőszak nélkül, alkalmazni soha sem lehetend. Már maga azon körülmény, hogy a csődnyitás esetei kereskedőknél egészen sajátszerü momentumok szerint állapitandók meg, oly intézkedéseket tesz szükségessé, melyek nem kereskedőkre semmikép nem illenek. A kereskedőnél a fizetések megszüntetése, az általános felfogás szerint, egyenlő a nem kereskedő fizetési tehetlenségével; mert ha a kereskedő fizetéseit megszünteti, joggal tehető fel, hogy ez lényegileg azon okokból történt, melyek miatt a nem kereskedő ellen rendszerint csőd nyittatik. A hitel, a kereskedelmi forgalom emo nélkülözhetlen feltétele, lényegileg a kötelezettségek pontos teljesitésén alapszik; arra számitanak a kereskedelmi forgalom alanyai, s arra támaszkodva rendezik be saját kötelezettségeik teljesitését. Ez magyarázza meg azt, hogy a kereskedelmi forgalom miért tulajdonit és tulajdonitott mindig különös fontosságot a fizetések megszüntetésének, s hogy miért tekinti azt a fizetési tehetlenséggel egyenlőnek. E körülmény mig egyrészről a csődnyitás eseteinek eltérő berendezését teszi szükségessé, másrészről azt követeli, hogy a törvényhozás a csőd szabályozásánál, annak mikénti befejezésénél a kereskedőkre nézve oly intézkedéseket állapitson meg, melyek a kereskedelmi forgalom sajátszerü természetének megfelelnek, s ép azért a nem kereskedőkre teljes mértékben alkalmazást nem nyerhetnek. E tekintetben — mellőzve a részletezést — legyen elég azon körülményre utalni, hogy a kényszeregyezség, mely a kereskedelmi csőd megszüntetésének egy minden kétségen felül alkalmas módját képezi, nem kereskedőkre kiterjeszthető nem volna. Mindezen okok nem követelik ugyan, hogy a kereskedők csődjei külön törvény által szabályoztassanak; mert a fizetési tehetlenségből eredő viszonyok nagy része oly természetü, hogy igen helyesen rendezhetők közös szabályok által, s a törvényhozás teljesen eleget tesz feladatának, ha tekintettel van a fentebb érintett kivételekre; s mert e kivételek a kereskedőkre nézve szükségesek, misem természetesebb mint az, hogy a szabályt a közönséges, nem a kereskedelmi csődnek kell képezni. Miért is legczélszerübbnek látszik e tekintetben azon rendszert elfogadni, melyet az osztrák csődtörvény követ, s mely elég módot nyujt arra, hogy a fizetési tehetlenségből eredő jogviszonyok szabályozásánál a kereskedők és nem kereskedők közt fenforgó lényeges különbség minden irányban kellő figyelembe vétessék.

III. Minő befolyás engedtessék a bíróságnak a csődeljárás folyamára, a csődtömeg értékesitésére s annak felosztására? A közönséges német csődper, s mindazon csődtörvények, melyek annak alapján keletkeztek, vagy annak rendszerét elfogadták, a bíróságnak nemcsak a követelések liquidálására, hanem magára a csődvagyon kezelésére és annak felosztására is szükségtelen befolyást engednek. Ez irányt követi saját csődtörvényünk is, mely a különböző, egymással ellenkező igények és követelések egyenlő és igazságos méltánylását a birói beavatkozás által vélte biztosithatni, s azt a csődper minden phasisán következetesen keresztülvitte. Hogy a követelések és igények liquidálása birói beavatkozást nem minden — sőt ritka — esetben igényel, az már fentebb érintetett, s e helyütt a mondottak kiegészitéseül elégnek látszik annyit megjegyezni, miszerint az 1853-iki csődtörvénynek nyolcz évi uralma alatt eléggé bebizonyult, hogy a bíróságot liquidatioval terhelni azon követelések tekintetében sem szükséges, melyek a csődtömegből leendő kielégitésre utalvák; oly követeléseknél pedig, melyek jogi természetüknél fogva valamely specialis vagyonból nyernek kielégitést, a bejelentésnek és liquidationak absolute nincs értelme. E tekintetben nem képezhet nehézséget azon körülmény, hogy az illiquid követelésekre nézve birói határozat szükséges; mert e határozat a csőd ellen bejelentett követelések tekintetében is helyesen csak a peres eljárás szabályai szerint hozathatik; miből önként következik, hogy a hitelezők illiquid követeléseiket ép ugy per utján kötelesek érvényesiteni, mint ezt csődön kivül tenniök kellene. A különbség mindössze abban álland, hogy keresetüket nem a bukott, hanem a tömeggondnok ellen kell intézniök s hogy a per rendes bírósága helyett a csődbiróság leend illetékes. De felesleges a mértéken tuli birói beavatkozás a csődvagyon kezelésénél is; mert a közadós összes vagyona a hitelezőkre megy át, kiknek e vagyon kezelése és fentartása inkább áll érdekükben, mint a bíróságnak; mint minden más közösségnél, ugy a csődnél is a hitelezők tarthatnak első sorban igényt a vagyonkezelés vezetésére a nélkül, hogy a biróság gyámkodó beavatkozására szükségük lenne; s mert érdekeik a közadós érdekeivel azonosok, ez utóbbi szempontból sincs ok arra, hogy a hitelezőktől a tömeg szabad kezelése megvonassék. A biróság e részbeni feladatának t. i. a közérdek megóvásának teljesen megfelel az által, ha a szükséges biztositási intézkedéseket megteszi, ha a tö-

meg ideiglenes kezelésére gondnokot rendel, s azontul ennek működését általában ellenőrzi. A mi végre a tömeg felosztását illeti, e tekintetben mindenekelőtt felesleges-nek mutatkozik az osztályozási itélet, melynek jelenlegi csődtörvényünk szerint a tömeg felosztását meg kell előznie. E berendezéssel karöltve járt azon intézkedés, mely szerint a tömeg rendesen egyszerre került a hitelezők közt felosztás alá, mi természetesen a későbbi osztályba sorozott követelések megrövidítésére vezetett. A felosztás tényleges feltételeit, a cselekvő és szenvedő tömeg megállapitására irányzott eljárás gyorsasága képezi; ha ez biztositható, ha tehát a tömeg felosztható tétetik, s az abból kielégitendő követelések gyorsan megállapittatnak, — ugy nem szükséges a tömeg felosztását annak végleges realizálásáig elhalasztani; hanem a koronként befolyó pénzek a hitelezők közt mint részletfizetések, a többiek jogainak sérelme nélkül, felosztha tók. Mindez a liquidatio egyszerüsitésével, a különféle privilegiumok eltörlésével s a birói gyámkodás megszüntetésével elérhető a nélkül, hogy akár a követelések valódisága, akár az osztály tekintetében formalis itélet kivántatnék. A csődeljárásnak tehát a peres eljárás formalitásaival szakitani, a követelések megállapitásán ép ugy mint a tömeg kezelésénél és felosztásánál azon — kereskedelmi szempontból teljesen helyes — elvből kell kiindulnia, hogy a hitelezők veszteségét némileg csak az pótolhatja, ha lehetőleg rövid idő alatt jutnak követeléseik töredékeihez.

VI. Miként legyen a csődeljárásban az egyezség mint a csődper befejezésének egyik módja berendezve? Az egyezséget saját csődtörvényünk sem zárta ki ugyan, és azt nem rendezte be olyképen, hogy az kellő időben létrehozva a csődhitelezőknek ép ugy mint a közadósnak javára szolgálhatott volna; s e tekintetben a többször érintett 1853-iki csődtörvény intézkedései sem tekinthetők kielégitőknek: miért is különösen a kereskedelmi forgalom érdekében kivánatosnak mutatkozott az egyezségnek egy alkalmas módjáról gondoskodni. Ezt czélozta az 1858-iki egyezségi eljárás, melyen azonban az elhamarkodás nyomai nagyon is meglátszanak, s mely csak arra szolgál, hogy a visszaéléseknek egy addig nem ismert nemét honositsa meg; nem csoda tehát, hogy annak 1861-ben történt megszüntetését osztatlan tetszéssel fogadta a közönség. A most érintett körülmény azonban nem annyira az intézmény helytelenségét, mint inkább annak czélszerütlen berendezését bizonyitja, s korántsem teszi feleslegessé azt, miszerint a csődtörvény a mellett, hogy az egyezséget minden bukottra nézve lehetővé teszi, különösen a kereskedőkre nézve az egyezségnek oly nemét állapitsa meg, melynek érvényes elfogadásához nem minden csődhitelező beleegyezése szükséges. Mig azonban az ily kényszeregyezség, mely Német- és Francziaországban, továbbá Hollandban és Belgiumban igen czélszerünek bizonyult s a privat egyezségeket egészen feleslegessé teszi, általában kivánatosnak mutatkozik, — nem szabad szem elől téveszteni, miszerint a kényszeregyezség, mely bizonyos tekintetben erőszaknak mondható — igen könnyen nagyobb baj forrásává lehet, mint melyet elháritani kiván. Ennek meggátlására egyrészről szükséges, hogy a kényszeregyezség érvényessége minden esetben birói jóváhagyástól tetessék függővé; és másrészről, hogy ugy a hitelezők szavazati joga, mint a közadós egyezségi ajánlata kellően rendeztessék. A kisebbség majorizálása egyenes igazságtalansággá fajulhat, ha a lehető kijátszásnak eleje nem vétetik; és az egyezségi kisérletek a huzavonásnak egy uj nemét honositanák meg, ha a közadósnak jogában állana a hitelezőket minden egyezségi ajánlat tárgyalására kényszeriteni. Végre:

V. Minő intézkedések történjenek a bukással járó büntetésre méltó cselekmények kellő megtorlása végett? Az e részbeni intézkedések nem képezik ugyan a csődtörvény szükségképeni kiegészitését, és a büntetőtörvényben is helyt foglalhatnak; az tehát, hogy az e részben felmerülő kérdések a csőd-, vagy büntetőtörvényben nyerjenek-e megoldást, tisztán az alaki berendezés körébe tartozik; de az egyik esetben ugy mint a másikban szükséges, hogy a bíróság a privat panaszt be nem várva, hivatalból inditson vizsgálatot arra nézve, vajjon a bukottat nem terhelik-e oly cselekmények vagy mulasztások, melyek vétkes minőségüknél fogva megtorlást kivánnak. E tekintetben koránsem elegendő, ha a törvény — ugy mint ezt saját csődtörvényünk tette — a bukás minőségének megállapitására szoritkozik, s ha az e részbeni határozatot a csődper bizonyos stadiumával hozza kapcsolatba; hanem szükséges, hogy a bünfenyitő eljárás függetlenül a csődpertől külön folytattassék, s a határozat annak eredménye szerint hozassék: magától értetvén, miszerint azon körülmény, hogy a bukott időközben hitelezőjével kiegyezett, a bünvádi eljárásra befolyással nem lehet. Ezenfelül különösen a kereskedőkre nézve még az iránt is szükséges intézkedni, hogy ezek bizonyos jogok megvonásával kényszerittessenek arra, hogy a hitelezők teljes kielégitése alól magukat feloldottaknak a csőd megszüntetése vagy egyezség esetében se tekinthessék. Az e részbeni kellő intézkedés mig egyrészről a kereskedő közönség becsületes részére elégtételt szolgáltat, másrészről ösztönözni fogja a bukottat arra, hogy ez a hirnevén történt csorba kiegyenlitését élete feladatának tekintse. A büntelen szerencsétlenség természetesen mindig figyelembe lesz veendő, s azt vétkességgel egyenlően sujtani sohasem lehetend.

Az előadottakban ki lévén jelölve az irány, melyet a magyar csődtörvény tervezetének követni kell, nem marad egyéb hátra, mint magát a tervezet rendszerét főbb vonalaiban jelezni.

Megfelelőleg az ujabb csődtörvényekben általában elfogadott rendszernek, a tervezet különbséget tesz az anyagi és alaki intézkedések, tehát a materialis dispositiók és a tulajdonképeni csődeljárás közt, s ehhez képest két főrészre oszlik. Az első részben megállapittatnak a csődnyitásból eredő jogviszonyok, melyek ismét ahhoz képest, hogy általános jelleggel birnak, vagy csak a hitelezőket érdeklik, elkülönitve tárgyaltatnak olyképen, hogy az első czimben a csődnyitás joghatályai, a közadós által kötött jogügyletek teljesitése és ezek megtámadása, a beszámitás és végre a csődnyitás joghatálya a közadós polgári és egyéb viszonyaira állapittatnak meg; ellenben a második czim kizárólag a hitelezők érdekeivel foglalkozva, külön szabályozza a visszakövetelési jogot, a tömeg hitelezőinek, a zálogos és végre a csődhitelezőknek igényeit s ezeknek mikénti osztályozását. Mindazon intézkedések, melyek a tervezet első részében foglalvák, a csőd mindkét nemére egyenlően alkalmazást nyervén, helyesen tekinthetők a materialis csődtörvénynek.

A második rész, mely a csődeljárást szabályozza, különbséget tesz ugyan a közönséges és a kereskedelmi csőd közt, s a szükséges intézkedéseket külön állapitja meg, mindamellett az általános szabályt a közönséges csődperre vonatkozó intézkedések képezvén, a kereskedelmi csőd tekintetében csak azon eltérő intézkedések vétetnek fel, melyek a most érintett csőd sajátszerü természete által indokolvák. A mi magát a második rész technikai berendezését illeti, e tekintetben mindenekelőtt a csődnyitás eseteit, a csőd elrendelését és közzétételét, a tömeg biztositását s annak ideiglenes kezelését tárgyazó intézkedések állapittatnak meg; ezeket a követelések megállapitására, a tömeg kezelésére és értékesitésére, nemkülönben a csőd befejezésére vonatkozó határozatok követik és egészitik ki. A kereskedelmi csődnél is mindenekelőtt a csődnyitás esetei, s az ezzel összefüggő teendők szabályoztatnak; ezek után megállapittatnak a csőd befejezésének sajátszerü esetei s ezeknek jogkövetkezményei; mindenütt kellő különbség tétetvén az egyes kereskedők s a kereskedelmi társaságok közt. Mindezeket a fenyitő eljárásra vonatkozó intézkedések s azon szabályok egészitik ki, melyek esetleg a bukás minőségének megitélésénél irányadóul szolgálhatnak; magától értetvén, hogy a legutóbb érintett intézkedések és szabályok csak az esetben nyerhetnének alkalmazást, ha időközben az uj büntetőtörvény azokat feleslegesekké nem teendi.

A kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

II.

Kereskedelmi czégek.

Itt két ellentétes felfogás vivott kemény harczot azon kérdésre nézve, vajjon szükséges-e, hogy a czég a valósággal megegyezzék?

Azok, kik a német kereskedelmi törvénykönyv álláspontjából kiindulva, a czégnél valóságot kerestek, nézetük mellett felhozták, hogy alig létezhetik becsületes indok, mely miatt

valaki a saját nevétől eltérő vagy a valóságos viszonyt eltitkoló czéget választhatna. A kinek saját neve nem tetszik, az polgári nevét is megváltoztathatja, más névnek a czégbe való kitétele könnyen a legnagyobb csalásokra adhatna alkalmat.

Kik ellenben a szabad czégválasztás mellett kardoskodtak, elvül állitották fel, hogy a jogalanyban jogosan csak oly cselekvény tiltható, melyből bizonyos veszély támadhat, ily eset pedig itt fenn nem foroghat, mert másnak nevét beleegyezése nélkül a czégben a tervezet szerint sem lehet használni, egy nem létező név használata által pedig senki sem vezethető tévedésbe. A névváltozás mindig csak a belügyér engedélyétől függ, melytől a kereskedői jogokat feltételezni nem lehet. Ezenkivül felemlittetett még, hogy a czég valóságának elvét a német törvény sem vitte következetesen keresztül, mert átszármazott czégnél maga is elvétől eltért, és ily uton, valamint egy szinlett és fizetett társ segitségével, ugy szólván egy hátsó ajtón át, minden a valósággal meg nem egyező czéget fel lehet állitani és a törvényt kijátszani.

Szavazás alá bocsáttatván a kérdés, a német kereskedelmi jog alapelvei fogadtattak el a többség által. A részvénytársaságra nézve határoztatott, hogy ez ebbeli minőségét a czégben határozottan felemliteni tartozik.

Miután javasoltatott, hogy a csődnyitás is jegyeztessék be a kereskedelmi czégjegyzékbe, ezen inditvány azon irányban egészittetett ki, hogy a csődmegszüntetés is be lesz jegyzendő, a nélkül azonban, hogy sem az egyik, sem a másik körülmény a czéglapban a többi bejegyzések közt közzéteendő volna.

Kereskedelmi könyvek.

A tervezet szerint a kereskedelmi könyvek a szokásos könyvezés bármily módja szerint és az országban divatozó bármely élő nyelven olyképen vezetendők, hogy azok a kereskedőnek ügyleteit és vagyoni állapotát feltüntessék.

Ezen határozatból a „szokásos“ szó törültetett, nehogy ez által a könyvezésben netalán mutatkozó haladás előre kizárattassék, és az országban divatozó nyelv helyett „minden élő nyelv“ tétetett, nehogy az itt letelepedő pl. franczia vagy olasz vagy más nemzetbeli kereskedő a könyvezésben akadályoztassék.

Azon évek száma, melyek alatt a kereskedő könyveit megőrizni tartozik, több külföldi törvény példájához képest, öt évről tiz évre terjesztetett ki.

A kereskedelmi könyvek bizonyitó erejét illetőleg többféle nézet merült fel.

Mig ugyanis egyrészről azon meggyőződés fejeztetett ki, hogy a kereskedés többé elzárt czéget nem képezvén, ennek semminemü kiváltság, tehát a könyvek bizonyitó erejére nézve semmi előjog nem engedhető, hanem csak a biró belátására volna bizandó, hogy mily erőt akar tulajdonitani az azokban előforduló bejegyzéseknek, — másrészt azon ohajtás nyilvánult, hogy a bizonyitó erőre nézve általában semmi záros határidő meg ne határoztassék, mert ha valamely bizonyiték egyszer elfogadtatott, annak ereje később meg nem szüntethető, és valamint tanuk által akármikor lehet bizonyitani, ugy a könyvek is bizonyitó erejüket el nem veszithetik.

Ezek ellenében felhozatott, hogy a kereskedelmi könyvekkel való bizonyitás a forgalom érdekében szükséges kiváltság, mely azonban mint ilyen, mindenesetre kellő mértékre megszoritandó, mert tanuk ellen lehet tanukra hivatkozni, a főeskü kinálandó és visszakinálható, csakis a kereskedő által önmaga szerezte bejegyzések ellen nem lehet rendszerint ellenbizonyitékot előállitani. Ennélfogva a kereskedők közti jogviszonyokra nézve a könyvek bizonyerejét csak addig lehet fentartani, mig azok a könyveket megőrizni kötelesek, mig nem kereskedők irányában rövidebb határidő kivánatos.

Az értekezlet ezen nézetekből kiindulva, a könyvek bizonyitó erejét kereskedők közt tiz, nem kereskedőkkel szemben két évre állapitotta meg.

Kimondatott továbbá, hogy a bíróság a felek kérelmére a könyvek előmutatását elrendelheti, a felmutatás mulasztásának jogi következményei pedig, mint a perrendtartásba valók, e helyen mellőztettek.

Inditványoztatott ugyan e helyen, hogy az ellenfélnek a könyveknek legalább futólagos áttekintése azon okból engedtessék meg, hogy módjában álljon a bíróságot a könyvvitelben előforduló netaláni szabálytalanságokra figyelmeztetni.

Megjegyeztetvén azonban, hogy a bíróságnak feladata a könyveknek szabálytalanságait szükség esetére még szakértők hozzájárulásával is megvizsgáltatni, és hogy még futólagos áttekintés mellett is némely üzleti titok illetéktelen fél tudomására juthat, az inditvány elvettetett.

Czégvezetők és kereskedelmi meghatalmazottak.

A czégvezetésre kimondatott, hogy az több személyre nemcsak együttesen, hanem külön-külön is ruházható.

Elfogadtatott a tervezetnek azon intézkedése, hogy a czégvezetőnek ingatlanok vétele vagy eladására való joga csak különös meghatalmazás által állapitható meg, noha az értekezlet egyik tagja a czégvezetőt a kereskedő „alter ego“-jának akarván tekinteni, azt ki a kereskedő nevében feltétlenül és korlátlanul adósságot tehet, egy talán sokkal csekélyebb értékü ingatlannak terhelésére is kivánta felhatalmazni, mely nézet ellen felhozatott, hogy a czégvezetőnek jogosultsága csakis a kereskedelmi üzlet körében teendő lépésekben bir hatálylyal.

Kétség támadt az iránt, hogy a kereskedői utazók mily joggal birjanak, és legyenek-e jogositva főnökük künálló követeléseit nyugtázni és behajtani. Midőn több oldalról a meghatalmazásnak oly megszoritása kivántatott, hogy ily utazó csak az általa kötött ügyletek után járó fizetés felvételére hatalmaztassék fel, mások pedig csupán a birói lépések megtételét ohajtották külön meghatalmazás feltételéhez kötni. Szavazás által elhatároztatott, hogy a kereskedői utazó a főnökét illető fizetések felvételére feltétlenül, azoknak birói behajtására azonban csak külön megbizás alapján legyen jogositva.

Egyébre nézve a tervezetben foglalt elvek jelentékeny változások nélkül elfogadtattak.

Segédszemélyzet.

Az értekezlet több tagja az ipartörvényben a segédszemélyzetre nézve megállapitott felmondási időt és a szolgálati viszony időelőtti felbontását illetőleg foglalt határozatokat a kereskedői segédszemélyzetre is elégségeseknek és alkalmazhatóknak tekintvén, a tervezetnek ide vonatkozó határozmányait feleslegeseknek tartotta. Ezek ellenében a többség által azon nézet nyilvánittatott, hogy a kereskedelemnek külön igényei e részben eltérést követelnek, mert alkalmas könyvvivőt vagy kereskedelmi segédet nem lehet oly rövid alatt találni, képességét nem oly gyorsan felismerni mint a gyármunkásét vagy az ipari segédét. Elismertetett ugyan, hogy a szerződési szabadság mindenesetre meg volna óva, de ily szerződések a gyakorlatban ritkán fordulnak elő, és hogy bizonyos figyelmet érdemelnek a jelenleg alkalmazottak is, kik a fenálló törvénybe bizván, nem látták szükségesnek állásukat szerződés által biztositani.

Mindezeknél fogva a felmondási idő rendszerint 6 hétre, — fontosabb állásu egyéneknél, mint pl. könyvvivőknél, pénztárnokoknál stb. három hóra állapittatott meg, — fenmaradván egyébiránt a külön kötendő szerződések eltérő joghatálya.

A peres kérdésekre kimondatott, hogy ezek első sorban az iparhatóság elé tartoznak, és csak ha az illetők ennek határozataiba megnyugodni nem akarnak, jogositvák ügyeiket a rendes bíróság elé vinni.

Dr. Schnierer Gyula,
kereskedelmi miniszt. oszt. tanácsos.

(Folyt. köv.)

JOGIRODALOM.

Dr. Achenbach ujabb munkái.

II.

„Das gemeine deutsche Bergrecht in Verbindung mit dem preussischen Bergrechte unter Berüchsichtigung der Berggesetze Bayerns, Sachsens, Oesterreichs und anderer deutschen Länder, dargestellt v. dr. H. Achenbach etc. Bonn. 1871. I. kötet.“

Achenbach ezen munkájában a „közönséges“ német bányajogot tárgyalja, a történeti és dogmatikai részekre egyaránt kellő gondot és figyelmet forditván.

„Közönséges német bányajog,“ ad normam: „Közönséges magánjog!“ Mit kell ez alatt értenünk?

Németország különböző államainak és néptörzseinek szokásjogaiból, statutumaiból és birói meg administrativ praxisából álló s azon kiválóbb fontossággal biró jogelvek és tételek, melyek azután a különböző positiv törvényekbe is fölvétettek, — ez képezi a közönséges német bányajogot. A különböző német bányajogrendszerekben közös természetü jogintézmények visszavezetve keletkezésükhöz, ismertetve fejlődésük fázisán

egész odáig, mig a tételes törvényekbe iktattak, ez az, a mire Achenbach önálló kutatások után vállalkozott, feltüntetvén egyuttal ezen jogintézmények főbb tételeiben azt, a mi a német bányajogrendszernek vezérelveit képezi.

Az a ki tudja, mit tesz egy oly téren munkálkodni és haladni, melyen még előttünk senki sem járt, kinek észlelt tévedései bennünket utbaigazitanának, hanem saját eszménk vagy ösztönünk után kell mennünk, a ki tudja, hogy a német bányajog mily roppant elszórt vidékeken és hány különböző államban keletkezett és fejlődött, és tudja, hogy Achenbachnak a bemohosodott statutumok meg hűbéruri bányarendtartásokban kellett támpontokat keresnie a német bányajog egységes alapeszméjének, a belső szerves összefüggésnek kimutatására, — csak az képes méltányolni azon roppant fáradtságot, mit szerző művére forditott. Az ily munkában lehetnek itt-ott tévedések, hibák, de azért az kimagasló produktuma leend az irodalmi tevékenységnek.

A munka bevezetése első sorban: a bányajog fogalmának és természetének sikerült megállapitását, s a szokásos felosztások rövid kritikáját, továbbá az irodalmi részeket foglalja magában.

Fontosabb és jóval terjedelmesebb a bevezetésnek a forrásokról szóló része. A szerző a régi statutumokat, mint feljegyzett szokásjogokat ismerteti, felsorolván a trienti, iglaui, freibergi, harziniai, schlädmingi és löwenbergi partikuláris bányajogokat, melyek az ottani bányajogszokások följegyzéseiből eredtek; azután pedig a bányajogszokások német eredetét vitatja, s azt mutatja ki, hogy ezek nem egy helyre szoritkoztak, hanem Németországnak minden bányavidékén fejlődtek, sőt a német bányászok vándorlásai folytán a szomszéd országokba is átszármaztak, s ott statutumok, partikuláris bányajogszabályok feljegyzésének alapjául szolgáltak. Ilyenformán igen sok régi statutum, mely a Németországgal határos államokban jött létre, az átszármazott német bányajogszokás feljegyzéséből eredt.

Ezzel a német bányászvándorlással, mióta azt Achenbach igen szépen ismertette, valóságos szédelgést űznek. Szerzőnek munkája óta ez tökéletes divattá vált, csakhogy a tanitványok tulkiabálják a mestert, s kevesebb alapossággal és gondolkodással, de jóval több merészséggel missiót látnak a jámbor német bányászok kóborlásában, oly missiót, melynek folytán a világ nagy része német bányajogszokásokkal lett megajándékozva; Klosterman (porosz iró) már Délamerikát és Mexikót német bányászgyarmatnak tekinti.

Achenbach — bár állitásaiban téved — egy pár helyt s itt-ott ő is nagyobb fontosságot tulajdonit a német bányásznép vándorlásának, mint a minővel az bir, — mégis a tulhajtásoktól eléggé távol tartja magát; leszámitva a leszámitandókat, okoskodása valószinünek s elfogadhatónak látszik, például épen hazánkkal szemben. A bányajogszokások ilyen fejlődése a 15-ik századig tart.

Ekkor a hűbérurak s országfejedelmek segélyével nyertek elterjedést az egész országban a keletkezési helyükön fejlődött bányajogszokások. Az első korszakban a német szokásjog a bányásznép vándorlásai által terjedt, a második korszakban azonban az országfejedelmek a szokásjogokat és statutumokat az ujonnan keletkező bányásztelepek részére bányarendtartások alakjában kötelezővé tették. A szerző ezen állitását esetről esetre igazolja.

Az uj-korszak, mely a 16. századdal kezdődik, az által válik nevezetessé, hogy az eddigi partikuláris statutumok és bányarendtartások helyébe országos törvényhozás lépett. Ez időre esnek ugyanis az első általános bányarendtartások, mik a szokásjogi feljegyzések és partikuláris rendeleteken alapultak; ekkor bocsáttatott ki a Miksa-féle bányarendtartás, (mely 1573-ban hazánkban is érvényre emelkedett) és a Ferdinánd-féle bányarendelet. Ez időben történt a szász bányajog receptiója a cseh tartományokban, továbbá nyugoti és közép Németországban, meg a harcziniai bányavidéken. A harcziniai (szász eredetü) bányajognak befolyása az 1794-iki porosz Landrechtre is kétségtelen.

Ezután a jelenkori német bányajogokra, u. m. a szász, osztrák és porosz bányatörvények keletkeztére s ismertetésére tér át a szerző, egyuttal pedig a források mikénti alkalmazásának elveit állapitja meg.

Az első rész (erste Abtheilung) az általános tanoknak van szentelve, melyek alatt a bányaszabadság, bányaregál és a bányaurjog tanait érti a szerző.

A bányaszabadság és bányaregál tudvalevőleg a bányajognak legérdekesebb, de egyuttal legnehezebb kérdése, mely kiváló fontosságot nyer azon körülmény által, hogy a bányajogrendszer alapjául szolgál.

E részt a szerző négy fejezetre osztva tárgyalja. Az első fejezetben a bányaszabadság s a bányaregál fogalmának keletkeztével foglalkozik, kimutatván a bányaregál jogi természetét s annak sorsát a porosz, franczia és a német bányatörvényekben.

A második fejezet tartalma még gazdagabb, mert oly bányajog-intézmények vannak ott kapcsolatba hozva a regál kérdésének tárgyalásánál, a melyekre senki azok közől, kik e szép kérdést tárgyalták, figyelmet nem forditott. E fejezetben a bányaregál terjedelme és köre van ismertetve. Első helyen áll itt természetesen a telektulajdonos rendelkezése alól elvont ásványok kérdése: a közönséges bányarendtartások s az ujabb (nevezetesen a porosz) törvények szerint; ezzel kapcsolatban áll azon kérdés fejtegetése: mikép állapitandók meg az állam jogai a telektulajdonos jogaival szemben, és mikép döntendő el e jogok összeütközése esetében a törvényszékek s bányahatóságok illetőségének kérdése?

Következik az elhagyott régi bányák és gorczterek vagyis bányák kérdése a régi közönséges és az ujabb bányajogok szerint; azután jő a régi, kényszerjelleggel biró altárnai (Erbstollen) rendszer ismertetése, egybehasonlitva az ujabb bányajogok rendelkezéseivel, melyek az egyezkedésen alapuló segédművek rendszerét fogadták el.

A bányászat segitségére szolgáló folyóvizekről, u. m. a bányavizekről és külvizekről igen hosszu és kimeritő ismertetéssel találkozunk, melyben a folyóvizek bányajogi felkérésének és adományozásának eredetén kivül a német bányajognak a viz használására vonatkozó intézkedései az ujabb törvényeknek a vizvezetékekre illő rendelkezéseivel vannak párhuzamba helyezve; egy füst alatt a porosz és bajor bányajogoknak — mint a melyek leghivebbek maradtak a német bányajogrendszerhez — azon szabályai is közölve vannak, mik a bányavállalkozónak vagy harmadik személynek használati jogát, s az esetleg felmerülő kártéritési igényeket meghatározzák.

A felkészitő és kidolgozó művekre nézve a régi jognak, mely e műveket a bányászat körébe vonta, különösen a vashámorokra vonatkozó szabványai vannak feltüntetve, egyuttal előadva lévén az ujabb porosz és franczia bányajogok álláspontja, mely azokat a közönséges iparral egy kalap alá helyezi; igy a kidolgozó művek azon kedvezményes előjogoktól, mik a bányatelkeket a bányaregálból fejlődött bányaszabadság nyomán megilletik, elestek, a mikben pedig részesültek addig, a mig a bányatelkekkel egy sorsban osztoztak. Egy pár lap a kül (Tag) és az erdők viszonyainak is van szentelve.

A harmadik fejezet a bányaregál gyakorlásáról szól, — és pedig az adományozásról, meg a telek fentartásáról a regálurak részére, továbbá e reservatio jogérvényéről és hatályáról; a negyedik fejezet pedig a bányaregál átruházását tárgyalja.

Csak a fejezetek tartalmát érintve suhantunk el e fontos és érdekes rész felett, s nem mertünk annak közelebbi ismertetésébe bocsátkozni, mert terünk azt nem engedi. Egyébiránt a tartalom rövid megnevezéséből is láthatja a t. olvasó közönség, hogy e kérdés mily terjedelmesen és szakavatottan van tárgyalva; és ha megemlitem, hogy a munka ezen része egymagában 130 lapnál többre terjed, melyben a históriai, dogmatikai és kritikai tekintetek követelményeinek elég van téve, akkor azt hiszem mindenki alapos és kimeritő munkálatnak fogja azt tartani. A bányaregál kérdése szorosan bányajogi szakkérdés, de oly természetü, melynek helyes megoldásához a bányajogon kivül igen sok magánjogi, hübérjogi, jogtörténeti és politikai ismeret s nem kis kritikai véna szükséges; Achenbach e kérdésben minden irányban széles és alapos ismeretet tüntet fel, s munkája históriai, dogmatikai, kritikai fejtegetések tekintetében egyaránt gazdag. Valóban, — alig csalódunk, ha azt állitjuk, hogy e kérdést oly kimeritően s annyi önállósággal és oly különös szempontokból nem tárgyalta még senki Achenbach előtt.

A második és utolsó rész a bányászati jogositványokról, illetőleg a bányatulajdonról szól; és pedig első részében a bányatulajdon fogalmának, természetének ismertetésén kivül a tartozékokról, a telkek összesitéséről és oldarabolásáról értekezik, a másodikban pedig a jogositványok szerzését u. m. a szerzési képességet, a kutatást és lelményt tárgyalja. A német bányajogrendszer előtt a szabad-kutatás intézménye, mely kizárólagosságot nyujt, s az osztrák bányajogban a német közönséges és általános bányajogok által fentartott felkérvényt (Muthung) helyettesiti, — merően ismeretlen; a szörnyü ősgermán érzelmektől áthatott német bányajogirók ezt eléggé ne-

hoztolik, ellenben Achenbach nem lát benne semmi nemzetietlen, még kevésbbé pedig czélszerütlen intézményt, s nem tartja azt az ősnémet folkérvény (Muthung) mellett lehetetlennek, a mint hogy a magyar bányatörvényjavaslat — nézetem szerint igen szerencsésen — egyesitette is a két intézményt. A kutatás után jő a felkérvény történeti és dogmatikai ismertetése, amit az adományozás követ.

Ezzel véget ér a tartalmas munka első kötete. Második kötete valoszinüen még nem jelent meg, mert sürgetéseimre is azon stereotyp válasz értekezett: „noch nicht erschienen"; ugy hiszem addig nem is fog megjelenni, amig a szerző a pünkösdi királyságot követő politikai blazirtságot át nem éli, a mi elég kár.

Álljanak itt befejezésül Hingenaunak szavai, ki már általam ismertetett utolsó művében („Nothwendigkeit einer Revision des öst. allg. Berggesetzes") Achenbachnak ezen munkájáról következően nyilatkozik:

„Nincs könyv, melyet az alapkérdések tudományos átértése és felfogása czéljából több haszonnal lehetne olvasni, mint ezt". — Hingenau id. m. 51. l.

Hingenau dicseretéhez nincs mit tennünk, s ismertetésünket bezárva, a könyvet melegen ajánljuk a szakértő közönség figyelmébe.

Dr. Sipos Árpád,
jogtanár.

Irtványok.

Egy vidéki ügyvéd részéről megkerestettünk, hogy lapunk e rovatában az ottani kir. törvszéki elnök „jószivüségét" rójuk meg, mert állitólag az elnök „jószivüsége" okozza: hogy a tszék és kir. jbiróságok különben igen derék birói lazán járnak el. — Nekünk azonban csak a fejekkel van dolgunk; a szivek és vesék vizsgálatába nem bocsátkozunk.

* * *

Egy másik ügyvéd meg azt panaszolja: hogy egy „szegény kis aljárásbiró" az általa hozott végzés indokaiban rendre utasitotta az alperes ügyvédet s „hánya-veti"-nek nevezte azért, mert ez az előtte kihirdetett határozatra azt felelte „semmiségi panaszomat jelentem be" és nem tette hozzá, hogy „tisztelettel" jelentem be. — Bizony a tisztelet meg is illette volna!

* * *

Ezeknél már valamivel furcsább azon eset, hogy x. jbiró ur saját maga eljárásában hivatalból észlelhető semmiségi okot lelvén, — ar iratokat hűségesen felterjeszté a semmitőszékhez.

Különfélék.

Egy kis különbség. Dr. Glaser osztrák igazságügyi miniszter előterjesztésére dr. Albrecht lipcsei, dr. Berner berlini, dr. Heinze heidelbergi és dr. Osenbrüggen zürichi egyetemi tanárok Ő felsége által a Ferencz-József-rend nagy keresztjével lettek kitüntetve, az osztr. büntető törvény és bünvádi eljárás t. javaslatai tárgyában adott becses véleményezéseikért. A mi kormányunk ellenben, a már hónapok óta bizalmas kezekhez szolgáltatott bünt. tövvénykönyvi javaslatát meg sem küldötte sem a pesti sem a kolozsvári egyetem szaktanárainak.

Csődmegszüntetések.

Markovits Pál ellen, február 3-án a debreczeni k. törvszék által.
Weiss János bej. keresk. ellen, febr. 23-án a kir keresk. törvszék által.
Duchange Eduard ellen, márcz. 3-án a budai kir. törvszék által.
Neumann testv. bej. keresk. ellen, febr. 16-án a kir. keresk. törvszk által.
Szabó János és neje ellen, m. é. decz. 10-én a székesfehérvári k. törvszék által.
Kubinyi Kálmán keresk. ellen, márcz. 10-én a debreczeni kir. törvszék által.
Szatmáry testv. czég ellen, márcz 7-én a debreczeni kir. törvszék által.
Stegmüller Sándor keresk. ellen, márcz. 11-én a debreczeni kir. törvszék által.
Stojkovits György keresk. ellen, márcz. 9-én az ujvidéki kir. törvsz. által.
Peresinay Gyula hagyatéka ellen, febr. 3-án a rimaszombati kir. törvszk. által.
Lőwy Dávid keresk. ellen, márcz. 10-én a beszterczebányai kir. törvszék által.
Krausz Adolf ellen, febr. 26-án a szegedi kir. törvszék által.

Csődök.

Neve, állása és lakása a bukottnak és a hiv. lap száma	A csődnyitás napja	Csődbiróság	[1]Perügyelő és [2]Tömeggondnok	Bejelentési határidő
Süköd József keresk. Bp. K. 55. szám.	mart. 3.	A n.-szebeni kir. törvszk.	[1]Thalman Gusztáv [2]Theil Pál	jun. 1.
Stebler József keresk. Bp. K. 55 szám.	jan. 31.	A zombori kir. törvszk	Dr. Arany Károly	apr. 16.
Skriván Antal keresk., Bp. K. 55. szám.	jan. 21.	Az ujvidéki kir. törvszk.	Preszburger Gábor	apr. 23.
Fikker Rezső hagyatéka, Bp. K. 56. sz.	jan. 2.	Az eperjesi kir. törvszk.	[1]Dr. Schmidt Gyula [2]Tomaschek Quirin	apr. 22.
Námesy József keresk., Bp. K. 56. szám.	febr. 28.	A sz.-fehérvári k. tszék.	[1]Vértessy József [2]Bierbauer János	máj. 28.
Rosenfeld Eduárd keresk., Bp. K. 56. sz.	febr. 27.	A n.-károlyi kir. törvszék.	Schick Ferencz	apr. 15.
Silber Hermann veszkényi lakos, Bp. K. 57. sz	jan. 31.	A soproni kir. törvszk.	[1]Sztrokay Pál [2]Horváth János	april 10.
Foris Imre fakersk., Bp K. 58. sz.	mart. 3.	A kolozsvári kir. törvszk.	Benel Ferencz	márt. 31.
Propper Hermann keresk., Bp. K. 58. sz.	jan. 24.	A pesti k. törvszk.	[1]Pollák Jakab [2]Büchler Sándor	apr. 24.
Kiszela Károly puskamüves, Bp. K. 59. sz.	jan. 31.	A kir. ker. törvszk.	Kugler János	máj. 8.
Kerekes Zsigmond keresk., Bp. K. 59. sz.	febr. 21.	A szatm.-németi k. tszk.	[1]Farkas Antal [2]Losonczi József	máj. 6.
Engedi József keresk., Bp. K. 60. szám.	mart. 8.	A gyulafehérvári k. tk.	[1]Rainay Ignácz [2]Pogátsnik Miksa	máj. 8.
Hoffelder Mihály keresk., Bp. K. 60 sz.	mart. 10	A n.-károlyi k. törvszk.	Jaby Elek	máj. 13.
Neuherr Emánuel keresk., Bp. K. 60 sz.	febr. 12.	A szombathelyi k. törvszk.	[1]Isóczy Sándor [2]Rácz Miklós	jun. 10.
Kreszties Eliás Bp. K. 61. sz.	febr. 21.	A fehértemp. k. törvszk.	[1]Mázor János [2]Joannovits Péter	apr. 10.
Zakariás Sándor szatmári és **István** fehérgyarmati kereskedő Bp. K. 62. sz.	febr. 28.	A fehérgyarmati k. tszk.		jun. 13.
Friedmann Mór keresk. Bp. K. 62. szám.	febr. 24.	A n.-váradi kir. törvszk.	[1]Rothman Lipót [2]Amánt Béla	apr. 16.
Krausz Lőrincz m.-jánosi lakos	márt. 9.	A beregszászi k. törvsz.	Szeles Károly	apr. 29.
Gajzágo Gyula keresk., Bp. K. 63. szám.	febr. 28.	A segesvári kir. törvszk	[1]Capesius Elek [2]Roth Károly	máj. 5.
Schulcz Mór és társ. keresk., Bp. K. 62. sz.	mart. 12.	A liptó-sz.-miklósi k. tk.	Bohus Péter	jun. 10.
Vokun György kárpitos, Bp. K. 62. szám.	jan. 22.	A pesti kir. törvszk.	Dr. Wallner Adolf	máj. 8.
H.-m.-vásárhelyi gazdászati, ipar- és keresk. bank, Bp. K. 64. sz.	jan. 26.	A h.-m.-vásárhelyi k. tk.	[1]Jeney Imre [2]Szirbik Gábor	apr. 10.
Reitzer Izidor bej. keresk., Bp. K. 64. sz.	decz. 1. (1873.)	A kir. ker. törvszk.	[1]Dr. Rainer Gyula [2]Reitzer W. L.	máj. 13.
Sonnenfeld Ignácz keresk., Bp. K. 64. sz.	febr. 22.	Az aradi kir. törvszk.	[1]Váry János [2]Szalay Antal	apr. 11.
Meskó Bogdán ker., Bp. K. 65. sz.	nov. 20. (1873.)	A kolozsvári k. törvszk.	Tamási Sándor	márt. 31.
Stampfl György keresk., Bp. K. 65. szám.	jan. 29.	A pesti kir. törvszék.	[1]Sigray Pál [2]Dillmont Frigyes	máj. 8.
Nagy Pál keresk., Bp. K. 65. sz.	mart. 9.	A sz.-németi k. törvszék.	[1]Tóth László [2]Herman Mihály	máj. 20.

Melléklet: „A Szózat" czimü politikai hetilap előfizetési felhivása.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 14. sz. Budapest, 1874. április 1.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kézirat ok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Az egyház papjai büntetőjogi állásáról. Körösi Sándor, jogtanár urtól. — A 9-es bizottság jelentése. — Jogirodalom. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — Törvénykezési szemle. — Irtványok. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn szíveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.

Az előfizetések posta-utalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadóhivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadóhivatala.

Az egyház papjai büntetőjogi állásáról.

Az egyház szolgái, vagyis papjai által elkövethető törvényszegések, vagyis azon törvénytelen tettek, melyeket a papok hivatalos minőségükben elkövethetnek, könnyen megmagyarázható okokból eddigi kézikönyveinkben nem tárgyaltattak.

Ma — midőn az egyháznak az államhozi viszonya és e két intézménynek egymástóli elkülönitése világszerte napirendre került; ma — midőn az egyház kiváltságát védett mohlepte erödök egyedül a felvilágosodás fáklyája által támasztott ragyogó fény ereje által romokká döntetnek össze: — menthetlen mulasztásnak tartom nem szólani — habár csak rövid vázlatban is — azon törvényszegésekről, melyeknek a dolog természeténél fogva papok lehetnek alanyai.

Azon kiváltságos állás, melyet a 13-ik században a hatalom tetöpontjára jutott egyház saját papjainak szerzett: elvonta a papokat nemcsak azon törvényszegésekre nézve, melyeket hivataluknál fogva elkövethetnek, hanem azokra nézve is, melyeknek állampolgári minőségükben lehetnek alanyai, az állami bíróságok hatásköre alul.

A keresztyén egyház szerénységgel és alázatossággal, de komoly méltósága és magasztos elveivel akkor lépett fel, midőn az erkölcstelenség s általános romlottság a hatalmas római birodalmat a feloszlás és felbomlás szélére juttatta. — Ily helyzetben a római pogány államvallás nem volt többé képes ellenállani a keresztyén vallás hóditó erejének, s a pogány valláson a keresztyén vallás teljes diadalt vévén, elfoglalá annak helyét. — A diadalmas keresztyén vallás most már jövendö feladatául csak azt tekinté, hogy a föld akkor ismeretes részeiben elterjedjen, s a pogány isteneknek hódoló tudatlan tömeget a keresztyén vallás tanainak, s ez által az egyháznak megnyerhesse. A czél elérésére irányzott eszközökben nem is volt válogatós. — Nem gondolván azzal, hogy az államnak a polgárok csak a polgári jog tekintetében vannak alávetve, felhasználta az államot arra, hogy a különben bensö becscsel s minden létező vallás felett elönnyel biró keresztyén vallást tüzzel-vassal terjeszsze. — Az egyház nemcsak anyagi, hanem szellemi fegyverekről is gondoskodott, melyekkel mig egyfelöl a keresztyén vallást terjeszthesse, másfelöl az állami hatalmat is megnyergelhesse. Ily fegyverül mutatkozott rá nézve a büntetöhatalom megszerzése. A középkori egyház megalkotta a Canonjogot s abban büntetőjogi szabályokat állitott fel, melyeket részint maga alkalmazott, részint az uralma alá jutott állammal alkalmaztatott. A középkori államok törvényhozásain mindenütt meglátszik a Canonjog befolyása. Állitásunk igazolásául hivatkozhatunk egész világrészünk büntetőjogi történelmi fejlödésére. De minek mennénk idegen nemzetekhez bizonyitékokért, midön azokat saját Corpus jurisunkban feltalálhatjuk. Tekintsen csak be valaki Corpus jurisunkba: mindenütt látni fogja az egyházi hatalomnak az állami törvényhozásra gyakorlott nagy befolyását. Olvassa el sz. István rendeletei második könyvét, s látni fogja, hogy a világi hatalom ekkor csak eszköz volt az egyházi hatalom kezeiben. A keresztyén egyház, mely megalakulása első szakában nem volt egyéb, mint egy tisztán fenséges szellemi hatalom, mely csak létezhetéséért küzdött: a mi magyar államunk alakulásakor már második időszakát élte, azt az időszakot t. i. midön az ál-isidori decretumokkal a 9-ik században az egyház saját czéljait az állam czéljaitól elkülönitette, s a papságnak az államban elkülönitett kiváltságos állást szerezni, s egyáltalában az államot szolgájává tenni törekedett. E czélját az egyház az állammal küzdött harczában el is érte, s a 13-ik század kezdetén III. Incze pápa uralma alatt az egyház a hatalom tetöpontjára emelkedett.[2]

A győzelmes egyház a reformátióig terjedő időszakban maga fordult az ellen a miért kezdetben küzdött, t. i. a vallás és lelkiismeret szabadsága ellen. Mig az egyház az állami jogrendet sértő gyilkosnak templomai és kolostoraiban menedékhelyi jogánál fogva menhelyet adott, s ez által a büntető igazságszolgáltatás kezei alól elvonta: addig azokat, kik lelkiismeretüktől ösztönöztetve, az egyház által kimutatott uttól eltérő uton keresték az isteni igazságot, máglyákon égettette

[2] V. ö. Handbuch des deutschen Strafr. 40. lap. Dr. Franz v. Holzendorff.

el. Hogy a tömeget tudatlanságban tartsa: az eretnekség, bübájosság, boszorkányság büntetőjogi üldözését maga rendelte el, s e perekben több államban maga biráskodott, holott az első időszakban maga az egyház is küzdött e tévtanok ellen, s azokat elvetendőknek nyilvánitotta. Az eretnekséget és boszorkányságot üldöző egyház hozta be eretnek-nyomozó eljárásával a bünvádi eljárásba a kinzást. Az eretnekséget, boszorkányságot kiirtani törekvő egyház gyujtotta meg minden államban azon máglyákat, melyeken a tudatlanságnak annyi áldozata hamvadt el, s a melyeket még a reformatio sem volt képes eloltani. Nem csoda hát, ha ezen időszakban a tudatlanság máglyái füstjétől az állami törvényhozások sem láttak világosan, s az uralomra jutott nemcsak győzelmes, de most már elnyomó egyház vak eszközeivé lőnek.

Az „ecclesia militans" tagjai ily körülmények közt minden államban kiváltságos állást szereztek maguknak, s államot képeztek az államban. Hazánkban is nemcsak a boszorkányperek égő áldozatai füstölögtek a tüzmáglyákon, nemcsak a büntetőjogba markolt bele az egyház, hanem a polgári perekbeni biráskodást is magához akarta ragadni, a mi kitetszik Zsigmond királyunk 3-ik végzeménye 12. czikkéből, a hol apáinknak törvény által kellett tiltakozniok, „hogy az egyházi főrendüek és más egyházi férfiak polgári biróságokat illető ügyekben ne biráskodhassanak, és azokat semmikép el ne végezhessék." [1]

A papok kiváltságos állásának folyománya volt az, hogy nemcsak egyházi vétségeik, de állami büntetteik tekintetében is a legnagyobb részben hazánkban is a „Sacra Sedesek" alatt állottak, és csak a nagyobb büntettek, felségsértés, hütlenség stb. elkövetése esetében állottak az állami biróságok biráskodása alatt. — Mátyás 3-ik végzeményét képező 1471. 17. tczikkben ezekre nézve is az rendeltetett, hogy az egyházi személyek bünügyei azok pörbe fogása előtt a királyi Felséghez terjesztessenek, és a perbe fogatás előtt a királyi elhatározás kikéressék. — Többrendbeli későbbi királyi udvari rendeletek a papoknak e büntetőjogi kiváltságos állását megujitották, sőt a Concordatum XIV-ik czikkében is kiköttetett, hogy ő Felsége és a pápa kölcsönös egyetértése esetről-esetre külön intézkedéseket teendenek a püspökök sulyosabb büntettei vizsgálata és elitélése iránt. Az 1864 julius 14-én keltezett kir. udvari rendeletben pedig meghagyatott, hogy a papok letartóztatása, mennyiben törvényes és szükséges, a papi rend tekintélyének kellő figyelembe vételével, az elővizsgálat pedig a püspökök tudtával, egyházmegyei küldött közbejöttével eszközlendő; annak tartama alatt pedig a püspökök őrizete alatt tartandók, csak személyes megjelenésük szükségében szolgáltatandók át a birósságnak; az ügyiratok is azzal utólag közlendők! [3]

Ily rendkivüli hatalomra vergődött az egyház. — Nemcsak papjait vonta el a világi bíróság hatásköre alól, de magához ragadta nagy részben az állampolgárok feletti biráskodást is. És mi volt ennek oka? Az, hogy a középkorban a mi kevés tudomány létezett is, az az egyház papjai birtokában volt, s az egyház volt az összes müveltség zászlóhordozója.

A hatalomra jutott egyház sülyedésbe esett, s a világot egy nagy esemény rázta fel alélt állapotából.

Az eredeti rendeltetésétől eltért egyházat egyes nagy szellemek eredeti hivatására visszavezetni óhajtották, s kitüzték a vallási reform zászlóját. A vallási reform egész szellemi forradalmat idézett elő, mely a babonaság és balitélet egész halmazát seprette el, s egyszersmind a gondolkodó fők vizsgálódásait az állam és egyház természete, rendeltetése és czélja nyomozása terére vezette, minek eredménye az állam és egyház egymáshozi viszonya megállapitása és elkülönitése lőn. [4]

A megindult szellemi mozgalom nem állott meg többé, sőt Grotius, Montesquieu, Voltaire, Ruosseau s a nagyszámu német tudósok szabadon észlelő szelleme annak ujabb lökerőt adott. Az emberi jogok kutatása által mozgásba hozott szellemi erő a lenyügözött gondolatot az 1789-iki franczia forradalomban teljesen feloldotta békóiból, s a felvilágosult szellem a rabszolgaság, tudatlanság és babona óriási épületét romba döntötte. — Ez eseménynyel lépett az emberiség azon uj korszakba, melyben ma élünk. Az azóta történtek logicai egymásutánjai voltak a franczia forradalomnak.

A franczia forradalommal beállott uj korszaknak köszönhetjük, hogy az emberi társadalom minden téren haladásnak indult, s ma már ismerjük természetét és czélját azon intézményeknek, melyek az ember anyagi és szellemi czéljai elérhetésére szükségesek. A felvilágosodásnak köszönhetjük, hogy az állam és egyházróli fogalmaink megtisztultak; ennek köszönhetjük, hogy az államot ugy ismerjük, mint oly jogintézetet, mely az ember minden czéljai elérhetésére képes, és a mely az egyházzal sem felsőbbségi, sem alárendeltségi, hanem kölcsönösségi viszonyban áll. Az egyháznak mint erkölcsi intézménynek szintén meg van a rendeltetése, s alkalmas arra, hogy az ember lelki szükségleteit kielégitse.

Nem lehetne tehát sem okos, sem czélszerü az államnak mindenhatóságot tulajdonitani, s a vallás intézményét alárendelni, mert ez minden erkölcsi szabadság lerombolására s a legnagyobb zsarnokságra vezetne.

Az államnak a vallási ügyekben csak felügyeleti joga van, s azokba beavatkozni csak akkor van joga, ha az egyház hatáskörét áthágná, s tanaival az állam létezhetését veszélyeztetné.

[1] Quod praelati, et quipiam viri Ecclesiastici, causas aliquas inter Regnicolas nostros motas, a modoque et in antea, qualiter cumque et ubi cumque movendas et suscitendas, ut puta judiciam saeculare concernentes, judicare et diffinire minime valeant, neque possint.

[2] Már az apostolok belátták azt, hogy a keresztyének majd vagyonjogi tekintetben viszálykodásba erednek egymással, s ezek kiegyenlitésénél a pogány állammal érintkezésbe jönnek. Azt ajánlák tehát a hiveknek, hogy a hitetlenekkeli érintkezés kikerülése végett egyesség utján egyenlitsék ki a peres ügyeket maguk közt. — Ebből aztán az lett, hogy a püspökök békebirákká lettek, s a ker. vallásra tért Constantin császár elrendelte, hogy:

1. a világi birák minden további vizsgálat nélkül a püspökök itéleteit végrehajtsák; és

2. hogy mindenik peresfélnek a másik fél ellenmondása daczára is joga van az egyházi bíróságra hivatkozni. Később Justinian is helybenhagyta az első pontot.

Igy gyakorlott az egyház több államban birói hatalmat; de valamint Anglia és Francziaországban: ugy nálunk is sem a reformatio előtt, sem azután az egyház világi ügyekben jogosan birói hatalmat nem gyakorlott. V. ö. Wetzell: System des ordentlichen Civilprocesses. 1865. 303. lap.

[3] V. ö. Pauler: Büntetőjogtana 534. §-át.

[4] Az európai államok közül Anglia volt az első, mely az állam jogait az egyháztól ismét visszafoglalta. V. ö. Dr. Gneist Rudolf: „Staatsverwaltung und Selbstverwaltung" czimü müve 15. l. „Mit dem neuen Grundgedanken, dass im Staat nur eine Regierung sein könne, schreitet die europäische Menschheit aus dem Mittelalter in die neuere Zeit. — Nach Erfüllung ihres staatlichen Berufs sollte die Kirche wieder werden, was sie in den ersten Jahrhunderten gewesen: die Selbständige Lehranstalt der Völker für die höchsten sittlichen Aufgaben der Menschheit. Das englische Königthum befand sich unter den Monarchien Europa's allein in der Lage, die Regierungsrechte der Kirche wieder an sich zu nehmen, so wie solche in der normannischen Zeit, und in der ursprünglichen Anlage der Verfassung des Landes fungirt waren.

Az államnak az egyháztól a reformatio által megkezdett elkülönitése a franczia forradalomban nyert erősebb kifejezést. A megindult szellemi forrongás hozta felszinre ama magasztos eszméket, melyek a franczia törvényhozásban életet nyertek. A büntetőjog egyedül és kizárólag az állam jogának ismertetett el. A házassági intézmény polgári része az egyházi közegek kezeiből kivétetvén: állami közegekre ruháztatott. A büntetőjog gyakorlata az állam kizárólagos jogául mondatván ki, ez által nemcsak a polgárok vonattak el az egyházi biráskodás alól, de a törvény előtti egyenlőség elvénél fogva a papok is minden vétségeikre nézve, melyeket akár mint papok, akár mint polgárok az állami jogrend ellen elkövethetnek, az állami bíróságok hatásköre alá rendeltettek.

A franczia törvényhozás által kidobott eszmék termékeny földre találtak aztán az egész világon, s azóta a müvelt népek törvényhozásai arra törekednek, hogy a két hatalmas intézményt, t. i. az államot és egyházat egymástól elkülönitsék, s mindeniket a maga természetes határai és jogaiba visszahelyezzék. Ez már az uj világrésznek Amerikának teljesen sikerült is.

Ez általános mozgalom felvert hullámai becsaptak hazánk jogfejlődése folyamába is, s a mult évben a törvényhozás egyik halaszthatlan feladatául tüzetett ki az állam és egyház elkülönitése is.

Ez elkülönitésből a következő büntetőjogi elvek önként fognak folyni:

a) a büntetőjog az állam kizárólagos joga. — A miből következik, hogy az egyház az állam polgárai felett büntetőjoggal nem bir;

b) az állam törvényeiben kifejezett általános akaratnak senki büntetés nélkül ellen nem szegülhet. — Miből következik, hogy ha az állam valamit tenni vagy elmulasztani büntetés terhe alatt tilt, és mégis valaki azt teszi vagy elmulasztja: az azon törvényben meghatározott büntetéssel fog sujtatni, nem mentvén fel a büntetés alól senkit azon körülmény, hogy egyházi hivatala vagy vallásos meggyőződése neki a törvény iránti engedetlenséget parancsolja;

c) hogy a törvény előtti jogegyenlőség elvénél fogva mindazon esetekben, melyekben az állam valamely törvényét megszegték, következett bár e törvényszegés egyházi hivataluk minőségéből, nem egyházi, hanem állami bíróságok illetősége alá fognak tartozni, s azok által elitéltetni. — A modern társadalom többé kiváltságos osztályt nem ismer; egy és ugyanazon társadalom tagjai egy és ugyanazon bíróságok elé tartozhatnak.

Valamint általában a polgárok törvénysértései: ugy különösen a papok törvényszegései ellen is a társadalmat semmi más nem biztosithatja, mint a törvény s annak előforduló esetben szigoru végrehajtása. — Igen szépen kifejezte azt Deák Ferencz igen tisztelt hazánkfia, az 1873-ik évi junius hó 27-én tartott országgyülésen mondott s történeti emléküvé vált eszmékben gazdag beszédében. — „Azt kérdezhetnék — mondá ő — mi a teendő? Tartanak töle, hogy ezen cselekmény következései — nem egyedül Schopperé — háborus viszálykodásokba keverhetnek bennünket. Kérdem: valamely állam vagy egyes ember, ki attól tart, hogy háborus viszálykodásokba keveredhetik, mit tekint első feladatának? Megnézi az arzenálját; megvizsgálja ha van-e a háboru viselésére elegendő alkalmas fegyvere. És ha nem találja elegendőknek, mindenekelőtt fegyverről gondoskodik. Mi az erkölcsi, az intellectualis háboruban a mi fegyverünk? A törvény. Ha azt találjuk, én pedig ugy találom, hogy a törvény nem nyujt elég eszközt, nem világos, nem határozott, sőt nem is szól arról, a miről talán szükség volna szólnia: mindenekelőtt arról kell gondoskodnunk, hogy elegendő fegyverünk legyen, azaz törvényekről, a melyekre alapitva s a melyek erejénél fogva eljárhassunk az oly hibák ellen, a melyek megtorlására most törvényeink nem nyujtanak elég eszközt".

Ennél szabatosabban a magyar törvényhozás legközelebbi teendőit senki körül nem irhatta.

Az egyház papjai tulkapásait semmi sem korlátolhatja, csak a törvény. Mivel pedig az előadott történeti okok miatt eddig még szabatos törvényeink nincsenek; mivel még a papok által elkövethető törvényszegések egyik neme most még nálunk tárgyilag büntettet vagy vétséget sem képezhet, a mennyiben a polgári házasság törvény által behozva nincs, igen természetes, hogy alkotandó büntetőtörvényeinkben meghatározandók ezen esetek, és azokra büntetések szabandók; valamint természetes az is, hogy előbb a polgári házasság törvény által behozandó, és csak ezután lesznek büntethetők a papoknak e tekintetbeni törvényszegései.

Az európai törvényhozások közül legelőször a franczia törvényhozás intézkedett szabatos alaku tételes törvényekkel azon törvényszegő tettek megbüntetéséről, a melyeknek hivataluknál fogva a papok lehetnek alanyai.

A franczia törvényhozást a belgiumi követte; legujabban pedig Németország, Schveitz és Ausztria léptek e térre, s gondoskodnak fegyverekről, hogy az állam törvényeit a papok is tiszteletben tartsák.

Az idegen államok törvényeinek ismerése akkor is haszonnal jár, ha azon tárgyakban, melyekről azok rendelkeznek, magunk is törvénynyel birunk; mennyivel nagyobb lehet e haszon, ha idegen államoknak oly törvényeit ismerjük meg, melyek általunk még törvénynyel el nem intézett tárgyakról rendelkeznek. Ez okból czélszerünek tartjuk a franczia és belgiumi büntetőtörvénykönyvek e tárgyra vonatkozó intézkedéseit megismertetni. Ha jók az abban foglalt elvek: fogadjuk el; ha nem jók: alkossunk jobbakat.

Lássuk először is a franczia büntetőtörvénykönyvet. Nevezett büntetőtörvénykönyv a papok által elkövethető törvényszegéseket a 3-ik fejezetben a 199—209. czikkig tárgyalja.

A 199. czikkben ezeket rendeli: „Bármely vallásbeli pap, a ki valamely házasságnál vallásos szertartást teljesit, a nélkül hogy előbb igazoltatott volna, miszerint a polgári hivatalnok a házassági okmányt (acte de mariage) előzőleg már felvette: első izben 16 franktól 100 frankig terjedhető birsággal büntettetik.

200. cz. Az előző cz.-ben jelölt ujabb kihágások (contraventions) esetében a vallás szolgája következőleg büntettetik: az első ismétlési esetben 2 — 5 évig terjedhető fogsággal, a második ismétlési esetben elszállitással (de la deportation).

201. cz. Az egyház szolgái, kik hivataluk gyakorlatában, nyilvános gyülekezetben, oly beszédet tartanak, melyek a kormánynak, valamely törvénynek, császári rendeletnek vagy bármely más közhatósági tettnek birálatát vagy gyalázatát tartalmazzák: három hótól két évig tartó fogsággal büntettetnek.

202. cz. Ha a beszéd a törvények vagy más közhatósági rendeletek ellen engedetlenségrei közvetlen felhivást tartalmaz, vagy azt czélozza, hogy a polgárok egyrésze a másik ellen fellázadjon vagy fegyvert fogjon: ugyanazon vallásszolga, ki ezen beszédet tartotta,

*

2—5 évig tartó fogsággal büntetendő, ha a felhivásnak eredménye nem lett; számüzéssel büntetendő az esetben, ha ámbár engedetlenséget okozott, de mindamellett zendülés vagy lázadássá nem fajult.

203. cz. Ha pedig a felhivást zendülés vagy lázadás követte, a mely természete szerint egy vagy több vétkesre a számüzésnél nagyobb büntetés kiszabására adott okot: ugyanazon büntetés, bármi legyen is az, a felhivásban bünös vallásszolgára is alkalmazandó.

204. cz. Minden pásztori utasitást tartalmazó irat, bármily alakban legyen is kiállitva, a melyben valamely vallásszolga a kormány vagy más közhatóság intézkedéseit birálni vagy gyalázni merészli: maga után vonja a számüzés büntetését azon vallásszolga ellen, ki azt közzétette.

205. cz. Ha az előbbi czikkben emlitett irat a törvények vagy a közhatalom valamely intézkedései elleni engedetlenségre egyenes felhivást tartalmaz, vagy a polgárok egy részét a másik ellen fellázitani vagy felfegyverezni czélozza: a vallásszolga ki azt közzétette, elszállitással büntettetik.

206. cz. Midőn a felhivást tartalmazó pásztori iratot zendülés vagy lázadás követte, a mely természete szerint egy vagy több vétkesre az elszállitásnál nagyobb büntetés alkalmazására adott okot: ugy azon büntetés, bármi legyen is az, a felhivásban bünös vallásszolgára is alkalmazandó.

207. cz. Minden szolgája valamely vallás felekezetnek, a ki vallási kérdések, vagy tárgyakat illetőleg valamely idegen udvar, vagy idegen hatalommal levelezésbe bocsátkozik (eutretenu une correspodense avec une cour, ou puissance etrangére) a nélkül, hogy előbb a császár vallásminiszterét értesitette vagy helybenhagyását megnyerte volna: e tettéért 100—500 frank birsággal és egy hónaptól két évig terjedhető fogsággal büntettetik.

208. cz. Ha az előző czikkben emlitett levelezés valamely törvény, vagy császári rendelet elleni tettekkel kisértetett, vagy ilyeket eredményezett: a vétkes számüzéssel büntettetik, ha csak a tettek természetéből folyó büntetés nem nagyobb, mely esetben a szigorubb büntetés lesz alkalmazandó.

Ugyane tárgyban a belgiumi 1867-ik évi büntető törvénykönyv a 8. fejezetben, a 267—269. czikkig, rendelkezik eképen:

267. cz. 50 franktól 500 frankig terjedhető birsággal büntettetik minden szolgája valamely vallásfelekezetnek, a törvényben kivett eseteken kivül, a ki valamely házasságnál előbb kiszolgáltatja az áldást sem mint a házasság polgárilag megköttetett volna. Ujabb ily faju törvényszegés esetében nyolcz naptól három hónapig terjedhető fogsággal büntettethetik.

268. cz. Nyolcz naptól három hónapig terjedhető fogsággal és 26—500 frankig terjedhető birsággal büntethetik minden szolgája valamely vallásfelekezetnek, ki hivatala gyakorlatában nyilvános gyülekezetben mondott beszédben egyenesen megtámadta a kormányt, valamely törvényt, királyi rendeletet, vagy a közhatalom bármely más tettét.

Az itt közlött törvényczikkekből kitünik, hogy más államok törvénynyel rendelkeztek a papok által elkövethető törvényszegésekről.

Hazai törvényhozásunk sem hagyhatja sokáig figyelem nélkül, a mit Deák Ferencz fentebb idézett nagyhatásu beszéde végén mondott, midőn igy szólt: „Mindenekelőtt arról kell gondoskodnunk, hogy elegendő fegyverünk legyen, azaz törvényekről, a melyekre alapitva, s a melyek erejénél fogva eljárhassunk az oly hibák ellen, a melyek megtorlására most törvényeink nem nyujtanak elég eszközt.“

A felvilágosodás és polgárisultság követelményeinek megfelelni, a létező intézmények és erkölcsöknek megfelelő törvényeket hozni, a mult kor tudatlansága és barbarságával szakitani minden modern jogállam törvényhozásának elengedhetlen kötelessége, s igaza volt III-ik Napoleonnak, midőn 1863-ban a törvényhozó testület ülései megnyitása alkalmával ezeket mondotta:

„Il faut, que la legislation suive la marche, de la civilisation; que repondant au progrès des lumiéres, aux institutions, aux moeurs, elle s'améliore avec le cours du temps, et se degage de la rouille du passé“.

Körösi Sándor,
jogtanár.

A 9-es bizottság jelentése.

E jelentésnek azon részét, mely igazságügyi politikánkra vonatkozik, közöljük szószerinti szövegezésében, s lapunk jövő számában megteendjük észrevételeinket.

Igazságügyminisztérium. Az albizottság az ezen tárcza körében teendő megtakaritásokra és azon legsürgősebb intézkedésekre nézve, melyek az igazságügyre vonatkozólag általában, de főleg pénzügyi szempontoknál fogva birnak fontossággal és részben aránylag rövid idő alatt foganatosithatók, következőkben terjeszti elő nézeteit:

Az albizottság mindenekelőtt a törvényszékek jelenlegi számát ugy pénzügyi, mint igazságügyi szempontból leszállitandónak tartja, a nélkül is, hogy a törvényhatóságok területeinek tervezett nagymérvü szabályozása megtörténjék és reményli, hogy talán igy is megközelithető lesz azon körülbelül 1 millió forintra rugó megtakaritás, melyet a miniszter a költségvetési tervezetben kilátásba helyezett.

Ezen pénzügyi eredményen kivül jelentékeny megtakaritások lesznek létesithetők, a mint az igazságügyminiszter is elismerte, ha mielőbb létesittetnek azon reformok, melyek ugy igazságügyi szempontból, mint különösen azon hatásnál fogva, melyet azok az állampénztárra gyakorolnak, sürgősen szükségesek.

Ezek közt első a jelenleg fenálló, sok irányban hiányos és bonyolult, azért költséges ügyvitel és birói eljárás szabályozása.

Ezen ügyvitel egyszerüsitése, a mit a miniszter a maga hatáskörében megtehet, jelentékeny munka és költségkimélést eredményezhet már a legközelebbi időben.

Ezen közigazgatási intézkedésen kivül, melynek égető szükségét hangsulyozza az albizottság, vannak oly sürgős törvényhozási intézkedések, melyek ugy megtakaritások czéljából, mint az igazságügy érdekénél fogva egyiránt fontosak, és melyeknek létesitése az albizottság nézete szerint aránylag rövid idő alatt eszközölhető, ugy hogy azoknak hatása már a közelebbi években érezhető legyen.

Ezek, mellőzve e helyütt mint nem e javaslatok köréhez tartozókat, az igazságügy terén szükséges nagyobb reformokat, mint az anyagi és alaki jogokra vonatkozó törvénykönyvek elkészitését stb. a következők lennének: a közjegyzői intézmény behozataláról, az ügyvédi rendtartásról szóló törvények mielőbbi megalkotása és életbeléptetése, a hagyatéki eljárás szabályozása, a csődeljárás szabályozása, a telekkönyvi rendszer revisiója és szabályozása, főleg a dologbani jogok előjegyzésénél, bekebelezésénél és kitörlésénél gyakorlatban levő eljárás egyszerüsitése, az 1871. XXXI. tczikk és a polgári perrendtartás égető hiányainak mielőbbi orvoslása, különösen az instantiára, a competentiára és a perorvoslatokra vonatkozó rendelkezéseknek módositása oly irányban, hogy az igazságszolgáltatás érdekei és az államkincstár jelen mostoha helyzetéből folyó követelmények szem előtt tartassanak és összeegyeztessenek.

Mindezen kérdések czélszerü és sikerült megoldása ugy az alsó mint felsőbb biróságoknál a birák és birói személyzet létszámának leszállitását engednék meg, és igy jelentékeny költségkimélést eredményeznénk.

Ezeken kivül sulyt helyez az albizottság a békebirói intézményre, feltéve, hogy az czélszerüen és viszonyainkhoz képest helyesen alkalmazva hozassék be, a mely esetben ezen intézmény több irányban üdvös eredményeket teremthet meg,

és az igazságügyi tárcza terheinek könnyitését is elő fogja mozditani, mert a békebirák hatásköréhez utasithathatnának több, jelenleg a járásbiró teendőihez sorozott ügyek, a mi nagy fontossággal bir főleg azon esetben, ha — a mit az ország jelen viszonyai között szükségesnek tart az albizottság — bizonyos, a törvényben megjelölt közigazgatási tisztviselők mint ilyenek, békebirói hatáskörrel ruháztatnak fel.

A békebiró hatásköréhez lennének utasitandók a mezei és erdei rendőrségi ügyek, a vadászati kihágások, a vásári biráskodás, a kisebb kihágási és kisebb rendőrségi ügyek; ezenkivül bizonyos érték és összeg erejéig azon keresetek, melyek a megalkotandó rövid és egyszerü eljárás mellett könnyen tisztába hozhatók.

A miniszterium tehát felhivandó lenne, hogy a békebirákról és az eljárásuk módjáról szóló törvényjavaslatot mielőbb terjeszsze elő.

Addig is azonban, mig ez megtörténhetnék és a békebirói intézmény tettleg behozathatnék, a mezei és erdei rendőrségi ügyek, a vásári biráskodás, a vadászati kihágások, a kisebb kihagások át lennének adandók a közigazgatási tisztviselők hatáskörébe.

A birói felelősségről szóló törvénynek mielőbbi módositását is szükségesnek tartja az albizottság, mert azon nézetben van, hogy annak főleg a fegyelmi eljárásra vonatkozó része nem felel meg a czélnak és a jelen helyzetnek.

A mily fontosnak tartja az albizottság a birói tekintély és függetlenség megóvása czéljából azt, hogy a törvény a birót elmozdithatlanná tette, annyira figyelmet érdemel az albizottság nézete szerint az igazságszolgáltatást kereső felek érdekében, sőt magának az igazságügy magas érdekeinek szempontjából és a kincstár terheinek könnyitése czéljából azon tekintet, hogy a hanyag vagy a birói teendőinek pontos ellátására nem képes biró a törvény utján állomásától elmozdittassék.

Az első szervezés nagy nehézségeinél fogva ilyen esetek gyakrabban is előfordulhatnak, a fennálló törvény azonban ezen bajnak megszüntetését nem engedi. Azon czélból tehát, hogy ezen a birói szervezetben mutatkozó bajok orvosoltathassanak, a felelősségről szóló törvény és főleg annak a fegyelmi eljárásra vonatkozó része a törvény alapelveinek fentartása mellett átdolgozandó és megfelelőleg módositandó lenne azon irányban, hogy a hanyag és birói teendőinek ellátására nem eléggé képes biró a törvény utján fegyelmi eljárás mellett elmozdittathassék és igy a fennérintett bajok ezen uton orvosoltassanak.

Az igazságügyi miniszterium költségeinek egyes czimeire nézve a következőket jegyzi meg az albizottság.

A semmitőszék, legfőbb itélőszék és kir. táblák költségeire nézve az albizottság helyeslő tudomásul vette a miniszter költségvetési tervezetében kilátásba helyezett megtakaritásokat, ezen felül azonban az ügyrend és az ügyviteli szabályok egyszerüsitése és módositása, főleg a kivonatok készitésének elejtése által megtakaritások lennének létesithetők, a mennyiben ez által a fogalmazói személyzet nagyrésze nélkülözhetővé válnék.

E szerint az albizottság a kivonatok készitése czéljából alkalmazott személyzetnek megszüntetését hozza javaslatba.

A semmitőszéknél és legfőbb itélőszéknél tehát annyi jegyző, a kir. itélő tábláknál pedig annyi fogalmazó lesz megtartandó, a hány az ülések jegyzőkönyvének vezetésére elkerülhetlenül szükséges.

És igy az ezen állomásokra előirányzott összegnek $^2/_3$-ad része 1875-től kezdve törlendő lenne; az illető tisztviselők a menynyire a létszámleszállitás mellett is lehetséges, alkalmaztassanak az alsóbiróságoknál vagy egyebütt üresedésbe jövő állomásokra, a többiek pedig szabályszerü eljárás mellett leszenek elbocsátandók.

Es igy a semmitőszéknél . .	frt
A legfőbb itélőszéknél . .	frt
A kir. tábláknál	frt

megtakaritás lenne eszközölhető.

Törvényszékek és járásbiróságok költségeit illetőleg az albizottság itt is hangsulyozza az ügyvitel egyszerüsitését, a kivonat készitésének mellőzését és az 1871. tcz. módositását és a t. bizottság figyelmébe ajánlja azon elvet, hogy a jövőre kinevezendő birákra nézve a már kinevezettek jogainak épségben tartása mellett, a jelenleg fennálló egy fizetés és fokozat helyett állapittassanak meg több fokozatok, melyeknek csak felsőbbike legyen a jelenlegi fizetéssel ellátva.

A birák szolgálati idejük tartamához képest lépnének egyik fokozatból a másikba.

Az albizottság az ügyvitel egyszerüsitésétől várja a kezelési személyzet apasztását is, és ez által jelentékenyebb megtakaritásokat remél ezen uton is a nélkül, hogy az ügymenet gyorsasága ez által csorbulást szenvedne.

A rabtartásra nézve azon ohajtását fejezi ki az albizottság, hogy czélszerü törvényhozási intézkedések által oda kell hatni, hogy a rabtartási költségek sikeresebben hajtassanak be. A fegyenczek munkerejének czélszerü felhasználása által pedig igyekezzék a miniszter a rabtartási költségek nagy terhét könnyebbé tenni.

A központi telekkönyvi hivatalt illetőleg az albizottság az ország hitelére való tekintetből az igazságügyi miniszter figyelmet felhivja azon körülményre, hogy a fenálló telekkönyvi eljárás és az 1868. I. tczikk hiányainál fogva a vasutak telekkönyvének befejezése lassan haladhat előre; terjeszszen elő annak idején törvényjavaslatot ezen hiányok megszüntetésére, hogy a vasutak telekkönyvezése mielőbb befejeztethessék.

Az igazságügyminiszter rendkivüli kiadásán azon észrevételt teszi az albizottság, hogy az erdélyi telekkönyvi kirendeltségek költségein kivül, a melyek ideiglenesek és néhány év alatt megszünnek, a többi rovat mint telekkönyvi kirendeltségek és börtönépitkezések, áthelyezendők a rendes kiadások közé.

JOGIRODALOM.

Az igazságügy terén ne experimentáljunk. — *Korszerü birálat, a jogász közönség és a törvényhozó testület tagjainak figyelmébe ajánlja: Galamb István, köz- és váltó-ügyvéd, veszprémi kir. járásbirósági aljárásbiró. Veszprém. 1874.*

Ily czim alatt jelent meg egy kis füzet, mely az örökösödési eljárás felőli javaslat megtámadására van irányozva. A szerző nemcsak a javaslat szerkesztője ellen szórja nyilait, hanem magát az enquettet sem kiméli; mert „komoly megfontolás után“ azon feltevésre jutott, hogy a törvényjavaslatot készitő és biráló urak vagy felületesen vették a dolgot vagy ahhoz nem értettek. 30 l.) Ezen, szeliden szólva, szerénytelen kifakadás az enquette ellen annál kevésbbé bir indokkal, mert alig hiszszük, hogy a szerző ur tudomást szerezhetett volna arról, hogy a javaslat részletei az enquettben mily változáson mentek keresztül?

Áttérve a mü lényegére: már czime is tanusitja, hogy szerző a gyökeres reformot experimentálásnak tartja s ugy látszik igazságszolgáltatásunk reformját a meglevő s alapjában hibás intézmények foltozgatásában találja. E mellett egyik főhibája, hogy minden magasabb felfogás és minden tudományos critica nélkül szórja szerte röppentyüit, melyek azonban a javaslaton aligha sok rést lőttek. Általában gyakran tapasztaljuk ezen módját a birálatoknak, s azért szinte jól esik oly egyes kivételekkel találkozni, mint dr. Kiss Endre urnak éppen e tárgyben e lapokban megjelent czikke, mely szintén a javaslat elve ellen van intézve, de azt tudományos érvekkel támadja meg, melyeknek becsét azon ellennézetüek is — kik közé e sorok irója is tartozik — beismerni kénytelenek, kiket az elismerést érdemlő czikk érvelése meg nem győzött.

E rövid kitérés után tárgyunkra térve, az előttünk fekvő mü mellőzve minden elméleti alapot, melyre pedig a javaslat indokolásában oly nagy suly fektettetik, harczol össze-vissza, s e vagdalózásának minden sora elárulja, hogy nem birt azon magaslatra emelkedni, melyről a javaslat kiindul.

A részletes czáfolatot a tér meg nem engedvén, csak azon megtámodásokra kivánunk szoritkozni, melyekre a szerző — ugy látszik — fősulyt fektet.

Nem ismeri el először, hogy a mostani eljárás mellett (587. és 588. §.) azért veszélyeztetnék a jogbiztonság, mert perre utasitás esetén a zárlat elrendelhető, s ennek ellenében állitja, hogy a javaslat 121. §-a szerint is „a peressé vált hagyaték biztositása végett annak zár alá vételét a prts általános szabályai szerint a per birájánál kérhetik“. „Ennél — mond a szerző — csak az a különbség, hogy a zárlat iránt felszerelt kellő példányu kérvény beadása által kell folyamodni, a hatályban levő eljárásnak pedig az az előnye, hogy a zárlat alkalmazásának szükségéről az egyezséget megkisértő biró mindjárt a helyszinén meggyőződést szerezhet.“ Hiszen ha csak ez volna a különbség, sok tekintetben igaza lenne a szerzőnek, de mert a különbség egészen másutt keresendő, hibázták el lövegei a kitüzött irányt. Perre utasitás esetén a hagyatéki javakra a

zárlatot mindegyik fél feltétlenül követelheti, hogy a perre utasitottnak mily igénye van s jogosnak látszik-e az? szóba sem jöhet, a perrend értelmébeni zárlatnál pedig ki tartozik mutatni, hogy a panaszlott birtoka nem nyugszik jogos igényen, kérelmezőnek ellenben ahhoz jogos igénye van. Ebben van a különbség, s miután a javaslat szerzőjének — ki tudtunkkal egyszersmind a semmitőszéknek egyik tekintélyes birája — szerző ur minden nagy gyakorlata mellett, épen a hagyatéki ügyekben szélesebb körü gyakorlatában bizonyára volt alkalma látni, hogy mily alaptalan igénylőket kénytelen a biró perre utasitani, s e miatt a kétségtelen joggal biró örökös vagyonát zár alá venni, de midőn még azt is tapasztalni kényszerülünk, hogy minden alaptalan ürügy alatt történnek beavatkozások nagyobb hagyatékokba, melyeknek csakis az a czélja, hogy perre utasittatván, zárt kérjenek, mely ha elrendeltetik, a jogaiban biztos fél az örökség utján reá szállandó vagyont egy hosszu per kimeneteléig prédául engedni nem akarván, a jogtalan beavatkozónak elállását pénzért kénytelen megvásárolni, ha — mondom — a perre utasitás következménye levén — ha kéretik — a zárlat, ezen s hasonló eseteket tapasztalunk, méltán igazat kell adnunk annak, ki azt állitja, hogy a hagyatéki zárlat mai alakjában a jogbiztonságot veszélyezteti.

Másik főellenvetése, hogy a mostani eljárás azon hiányának orvoslása helyett — mit indokai szerint czélul tüzött ki — hogy a bíróságok a felesleges munkától megkiméltessenek, ellenkező eredményre jutott; mert a javaslat szerint a bíróságok még több munkával lesznek tulhalmozva, mint eddig voltak.

Ha valaki átértette a javaslatot, melynek alapelve, hogy kis és nagykoruak közötti különbség nélkül a biróság csakis akkor lép közbe, ha az egyesség nem sikerül; ha figyelembe veszszük, hogy most, midőn gyám vagy gondnokság alatt álló személyek vannak érdekelve, az egyességet eo ipso a bíróságnak kell megkisértenie, ha e mellett azon tagadhatlan tény előtt nem hunyunk szemet, hogy az egyességek legnagyobb része ez uton sikerülvén, ha e kisérlet a biróság köréből elvonatik, s a gyámhatóság közbejöttével történik meg az egyesség, s ha az sikerül, a birói beavatkozás feleslegessé válik, nem birom felfogni, hogy lehet akkor azt mondani, midőn ez uton a hagyatékoknak legfelebb fele kerül a biróság elé, hogy azoknak a javaslat szerint több teendőjük lesz, mint az eddigi eljárás szerint van. Igaz, hogy sorol ennek bebizonyitására egész halmaz teendőt fel a szerző, melyek azonban leginkább egyes blanquettszerü végzések lévén, azokból, mert az apró munka számra több, azt következtetni, hogy lényegileg is több a mai eljárás szerint igényelt munkánál, hasonló lenne ahhoz, mintha felsorolva az egy perben minden lehető közbeszóló végzések számát, azokat az itélettel állitanánk szembe, s ezzel azt akarnánk bizonyitani, hogy mennyivel több munkája van annak, ki e végzések elintézésével foglalkozik, mint ki az itéletet meghozza.

Legjobban megrója azonban a szerző a javaslat azon intézkedését, mely szerint a biró nemcsak egyességet kisérteni tartozik, hanem ha az nem sikerül, sommás eljárás utján meghallgatja a feleket, s a hagyaték ideiglenes átadására nézve határoz is. Miután mi épen e lapokban a javaslat ezen intézkedésére nézve kimondottuk, hogy azt a legsikerültebbek egyikének tartjuk, s ugyanakkor előnyeit is kiemeltük, ezuttal felmentve érezzük magunkat a positiv előnyök kifejtésétől, csak szerzőnek aggodalmait akarjuk némileg eloszlatni, melyeket ezen intézkedésből a jogérzet megrontására nézve táplál. „Ha tekintetbe veszszük — mond szerző — hogy ezen intézkedés az indokolás kifejezése szerint érdemleges birói határozat természetével bir, ez nem praejudikál-e a támadható per esetén a per birájának? . . . ha nem praejudikál is ilyen intézkedés, a romlatlan jogérzetet mindenesetre mélyen megsérti!“ — Ha szerző ur nem a gyakorlat embere volna, kinek hason esettel találkozni naponként van módja, talán nem annyira csodálkoznánk e kijelentésén. De mikor a gyakorlat ellenkezőre tanit, méltán csodálhatjuk felfogását. Az, hogy egy ügyben ujabb körülmények vagy bizonyitékok alapján ugyanazon biró is másképen itél, a jogérzetet sérti, vagy ha a már kimondott itélet praejudiciumot képez, hogy tarthatja magát annyi időn a perujitás intézménye, a nélkül hogy valaki azt ez oknál fogva megtámadta volna, vagy a gyakorlat emberei a perujitási intézmény által a jogérzet megrontásáról szereztek volna tapasztalatokat. Pedig ez utóbbinál inkább volna ok, mint a sommás hagyatéki eljárásnál, hol egész más viszonyok s körülmények forognak fenn.

Mellőzve szerző ur egyéb nehézségeit, áttérünk positiv javaslatának rövid ismertetésére. Előnyük, hogy rövidek lehetünk; mert a javaslat anyaga igen sovány. — Szerző a mostani eljárás alapelvének megtartása mellett, annak részleteiben következő változásokat ajánl.

„Ha a polg. törvk. rendt. 585. §-a szerint megtartandó egyességnek a biróság által kitüzendő határnapjáig a gyámság vagy gondnokság alá eső örökösök részére a gyámhatóság által gyám vagy gondnok kinevezése törvényszerüleg még nem eszközöltetett volna, vagy a törvényszerü képviselő érdeke e gyámoltak érdekével összeütközik: ezek részére az eljáró biróság ügygondnokot rendel. Rendszerint a javaslatba hozott magángyám vagy községi közgyám rendelendő ügygondnokul; ha pedig a gyámság és gondnokság iránt még javaslat sem tétetett volna, a biróság az érdekelteknek eziránti véleményes ajánlatát is jkönyvbe veendi.“

Tehát ha az árva legfőbb érdeke az örökség tárgyalásánál mellőzhető, a gyám s ha tetszik a biróságnak, legközelebbi rokon, elintézheti az ügygondnokkal a dolgot. — Erről ugy hiszszük felesleges lenne többet szólani.

Második reformjavaslata összefügg az elsővel s következőleg szól: „Az 575. §. azon rendelkezése, mely szerint a biróság által a gyámhatóság a leltár átküldése mellett értesitendő, megváltoztatik s jövőre az 567. §. a) és b) eseteiben érdeklett személyek képviseltetéséről intézkedés végett az illető gyámhatóság már a haláleset felvételt eszközlő községi előljáróság által a haláleset egyik példányának bemutatásával értesitendő.“

Harmadik reformjavaslat: „Ha az egyezség megkisértésére kitüzött határidőn egyik vagy több érdeklett fél meg nem jelen, akkor az eljáró biróság által a meg nem jelenőknek örökségükből fedezendő költségére ujabb egyességi határidő tüzendő, melyre ezek érdekéből közbenjövendő ügyvéd hivatalból nevezendő.“

Ezekből állanak szerző positiv javaslatai, melyek által az örökösödési eljárás minden hiányát orvosolva lenni hiszi.

Boldogok a kik hisznek!

Zlinszki Imre,
királyi táblai pótbiró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy kérdés a váltóvégrehajtási eljárás köréből.

Igazságszolgáltatásunk terén észlelhető zavarok nem egyedül a rendszeres törvénykönyvek hiányából veszik eredetüket, hanem előmozditja azok keletkezését különösen azon körülmény, hogy az uj jogintézmények meghonositásánál, törvények alkotásánál és rendeletek kibocsátásánál a régi időből fennmaradt és érvényben fentartott jogszabványokra elegendő figyelem nem fordittatik, s igy azok között a kellő összhang nem létesittetik.

Innen van, hogy a gyakorlatban nem ritkán a legegyszerübb kérdések tekintetében kételyek támadnak, melyek eloszlatására más támpontok nem kinálkoznak, mint a józan gondolkodás és a helyes magyarázat elvei; s innen van, hogy ugyanazon kérdés mikénti eldöntésére nézve az egyes bíróságoknál a legkülönbözőbb felfogások érvényesülvén, lényegesen eltérő eljárás honosul meg.

Kétséget nem szenvedhet, hogy ily körülmények között kiváló hivatását képezi a felsőbb bíróságoknak, az elvek megállapitása által a törvények hiányait pótolni, és azok következetes alkalmazása utján egyöntetü eljárást meghonositani.

De minél nagyobb horderőt tulajdonitunk ehhez képest a felsőbb birósági határozatoknak, annál szomoritóbb azon tapasztalás, hogy a felsőbb biróság nem ritkán ugyan egy kérdésben egymással homlok egyenest ellenkező határozatokat hoz, és ezáltal, mert az alsóbb bíróságok a követendő eljárásra nézve utbaigazitást nem nyernek, a zavart még növeli!

Ilyen, az uj törvényes intézkedésnek a régiekkel való kellő összeegyeztetésének elmulasztása folytán felmerülő és megoldást igénylő kérdés egyebek között az is, hogy vajjon az ingókra vezetett váltóvégrehajtás foganatositása végett megkeresett biróság (törvényszék) a foglalás elrendelésénél, valamint annak fonalán netán támasztott igényperekben mint váltó (keres-

kedelmi ülnök közbenjöttével) vagy mint rendes polgári (a nélkül alakitott) bíróság járjon-e el?

Lássuk az e kérdés megfejtésének alapjául szolgáló törvény-rendelkezéseket!

Az 1840. 15. tcz. II. R. 1. §-a szerint váltóügyek elintézésére az egész országban 7. váltótörvényszék lőn felállitva, és ugyanazon tczikk 5. §-a értelmében az elsőbirósági váltótörvényszék mindenkor egy kereskedelmi ülnök belevonásával alakitott tanácsülésben hozza határozatait.

A váltótörvénynek a végrehajtásra vonatkozó szabványai az 1869. évi április 8-án 998. sz. a. kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet által hatályon kivül helyeztetvén, ennek 37. §-a akként intézkedik, hogy váltóvégrehajtás iránti megkeresés a városi törvényszékhez (ha az ingó vagyon ennek területén létezik) vagy a megyei alispánhoz intézendő; az előbbeni végrehajtás foganatositására egy törvényszéki tagot, az utóbbi pedig a szolgabirák egyikét kiküldeni kötelezvén.

Végül az elsőfolyamodásu bíróságok rendezéséről szóló 1871. 71. tcz. 1. §-ának a) pontja a kir. törvényszékek hatásköréhez utalja a váltó- és kereskedelmi ügyeket is, melyekben a pesti kir. itélő tábla területén a kir. váltótörvényszékek jártak el (kivéve a pesti és budai kir. törvényszékeket).

Midőn tehát ezek alapján kisértjük meg azon kérdés megoldását, vajjon a kir. törvényszék, megkeresés folytán elintézése alá eső váltóvégrehajtási ügyben mint váltó- vagy mint rendes polgári bíróság van-e hivatva eljárni, akkor mindenekelőtt szem előtt kell tartanunk azt, hogy a váltóvégrehajtás, mert foganatositása iránt más bíróság kerestetik meg, nem veszíti váltóügybeli minőségét, és hogy a körül csak a váltói rendes eljárás elvei szolgálhatnak zsinórmértékül, minek bővebb igazolására hivatkozhatunk az emlitett rendelet 41. §-ára, mely szerint ugy a kiküldött törvényszéki tag, mint a szolgabiró vagy esküdt mindazon szabályokat kötelesek megtartani, melyek az eziránt követendő eljárást illetőleg a váltótörvényszéki tagra nézve (kinek helyébe a birói végrehajtó lépett) fenállanak; s idézhetjük ugyanazon rendelet 74. §-át, melynek tartalmához képest az igényperek és elsőbbségi bejelentmények — minden különbség nélkül — a váltói rendes szóbeli eljárás utján tárgyalandók és végzés által döntendők el.

Ha tehát ezek szerint kétségbe nem vonható, miszerint a megkeresés utján foganatositandó váltóvégrehajtás váltóügybeli minőségét megtartja, s szem elől nem tévesztjük, hogy az elsőfolyamodásu törvényszékek váltóügyekbeni hatósággal is felruháztattak: nem található alapos indok arra nézve, hogy a kir. törvényszék ily ügyekben ne mint váltó, hanem mint rendes polgári bíróság járjon el.

Nem tekinthető alapos ellenvetésnek, hogy a hivatkozott miniszteri rendelet szerint a végrehajtás foganatositása iránt megkeresendő közegek (városi törvényszék vagy alispán) sem jártak el ily végrehajtási ügyekben mint váltó, hanem mint polgári bíróságok, mert igaz, hogy azok ép ugy, mint még jelenleg a kir. járásbíróságok — mennyiben a váltóvégrehajtás foganatositása végett közvetlenül kerestetnének meg — váltóbíróságokként el sem járhattak; ámde azért nem, mert váltóügyekbeni biráskodás jogával felruházva nem lettek; másként áll azonban a dolog a kir. törvényszékekre nézve jelenleg az uj szervezés keresztülvitele után, mert ezek egyuttal váltóbíróságok is lévén, a megkeresés utján elbirálásuk alá eső váltóvégrehajtási ügyekben is kétség kivül nem mint rendes polgári, hanem mint váltóbíróságok vannak hivatva eljárni, minthogy ennek ellenkezője abból, hogy a rendelet szerint megkeresendő volt hatóságok ily tág hatáskörrel nem birtak, egyáltalában következtethető nem volna.

Az egészben kifejtett elvet a t. . . . kir. törvényszék magáévá tevén, azon váltóvégrehajtási ügyekben, melyekben a végrehajtásnak ingóságokra leendő foganatositása iránt más bíróság által megkerestetett, kereskedelmi ülnök közbenjöttével alakitott tanácsülésben határozott, s hasonlag az igényperek eldöntésénél is ily módon alakitott ülésben biráskodott.

Ámde ezen helyesnek elismert elvtől eltérni, és — ha csak határozatai hivatalbóli megsemmisitésére okot szolgáltatni nem akart volna — az ellenkező eljárást követni kényszerült, mert a pesti kir. itélő tábla T. Ferencz — S. Samu elleni, 148 frt 14 kr iránti váltóvégrehajtási ügyében az elsőfolyamodásu kir. törvényszék a végrehajtást a bécsi cs. k. kereskedelmi bíróság megkeresése folytán foganatositván, az ennek fonalán felmerült igényport is eldöntötte, *az érdemre nézve* közbevetett felfolyamodás folytán 1872. évi szeptember 25-én 2365. sz. a. következő végzést hozott:

„Az eljáró törvényszék végzése, tekintve, hogy annak hozatalában a tanácsjegyzőkönyvi kivonat tanusága szerint kereskedelmi ülnök is részt vett, holott a váltóvégrehajtási rendelet 37. §-a szerint az eljáró bíróság jelen ügyben nem mint váltó, hanem mint megkeresett rendes bíróság eljárni hivatva van, s igy a kereskedelmi ülnök nélkül a neheztelt határozat hozatalában az elnökön kivül csak egy biró vett részt: megsemmisittetik, s az eljáró törvényszék oda utasittatik, hogy a tanács szabályszerü alakitása mellett ujabb határozatot hozzon.“

Innentul tehát az eljáró törvényszék, követve a felhozott határozatban kimondott elvet és foglalt utasitást, ilynemü ügyekben mind rendes polgári bíróság — kereskedelmi ülnök közbejötte nélküli tanácsülésben — hozta határozatait; csakhamar azonban ezen eljárás helytelenségéről is kellett meggyőződnie, mert a pesti kir. itélő tábla Sch. Frigyesnek — H. János elleni, 110 frt 79 kr. s jár. iránti váltóvégrehajtási ügyében, melyben a kir. törvényszék a végrehajtást hasonlag a bécsi cs. k. kereskedelmi bíróság megkeresése folytán foganatosittatta és az annak fonalán felmerült igényperben határozott; az egyik fél részéről szintén *érdemben* közbevetett felfolyamodás következtében 1873. évi november 25-én 3801. sz. a. következő végzést hozott:

„Az elsőbirósági végzés, tekintve, hogy annak hozatalában a felterjesztett tanácskönyvi kivonat tanusága szerint kereskedelmi ülnök részt nem vett, s ekkép az 1840. 15. tcz. II. R. 5, illetőleg az 1871. 31. tcz. 7. §-ai meg nem tartattak, megsemmisittetik s az eljáró törvényszék oda utasittatik, hogy a fentebbi §§-ok figyelembetartása mellett szabályszerü tanácsülést alakitván, abban hozzon ujabb határozatot.“

Mi értendő ezek után „szabályszerüen“ alakitott tanácsülés alatt, s mily elvek szerint járjon el az elsőfolyamodásu bíróság az érintett ügyek elintézésénél, kereskedelmi ülnök belevonásával vagy annak kizárása mellett alakittassék-e a bíróság! ezek oly kérdések, melyekre illetékes választ csak a nmlsgu m. k. Curia mint legfőbb itélőszék adhatna; — de hogy ezen legmagasabb forumnak alkalom nyujtassék az elv kimondására, szükséges volna, hogy az alsóbb bíróságoknak, miután maguk a peres felek sok esetben a másodbirósági határozat ellen további jogorvoslattal nem élnek, sőt némelykor nem is élhetnek, megadassék a jog, ily esetekben a legfelsőbb bírósághoz indokolt felterjesztést intézhetni, s ily módon az elv végleges megállapitását eszközölni.

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

A perfeljegyzésnél előforduló jogesetek.

Hazai bíróságainknál igen gyakran fordulnak elő jogesetek, melyeknél a biró a törvény szük korlátai között magát kellően tájékozni, s az ügy érdemének elintézésénél állandó zsinórmértéket feltalálni nem képes.

Ily jogesetek fölmerülésekor kénytelenittetik a bevett törvényszéki gyakorlat és saját birói belátása szerint, bár igen sokszor tévesen, egyik vagy másik fél hátrányára azt eldönteni, ámbár igen jól tudja, hogy az a következetesség és jogfolytonosság elvének legkevésbbé sem felel meg.

Egy jogesetről teszek emlitést, mely törvényeink hiányát vagyis a törvény hiányos magyarázatát a legvilágosabb szinben tünteti fel, mely jelen törvénykezési s jogszolgáltatásunk terén gyakran, igen gyakran előfordul.

A mult év folyamában beadatik a szatmár-németi kir. telekkönyvi törvényszékhez egy perfeljegyzési kérvény, mely kérvényhez a folyamodó egy hivatalos felzetet csatolt, mely által igazolta azt, hogy a pert, illetőleg annak folyamatban létét az illető polgári bíróság előtt is megindította, ennek alapján kéré a pert az ellenfél tulajdonát képező ingatlan birtok egyrészére telekkönyvileg feljegyeztetni.

A sz.-németi kir. telekkönyvi törvényszék nagyon természetesen a hivatalos felzet bemellékelése által a per folyamatban létét beigazoltnak látván, a kérelemnek helyt adott, s a pert a hivatalos felzet alapján az alperes tulajdonát képező ingatlanság egyrészére feljegyeztette, s foganatositására a kebelbeli telekkönyvi irodát utasitotta.

Ezen végzést azonban az ellenfél magára nézve sérelmesnek találván, ellene kellő időben felfolyamodást nyujtott be.

A pesti kir. itélő tábla, mint másodbiróság, az ügyet vizsgálat alá vevén, az elsőbiróság végzését megváltoztatván, egészen feloldotta, s felperest perfeljegyzési kérelmével azon okból, miután jelen kérelméhez mellékelt s polgári bíróság előtt inditott pert kitüntető hivatalos felzet idézővégzéssel el-

látva, s igy a pernek folyamatban léte beigazolva nem volt — elutasitotta.

Melyik bíróság járt el a törvény kivánalmainak megfelelőbb alakban? erre nézve igen eltérők lehetnek a vélemények.

Nézetem szerint ha a perfeljegyzés azon oknál fogva elutasittatik, hogy a hivatalos felzet idézővégzéssel ellátva nincsen, a következetesség és jogfolytonosság elvének meg nem felel, ezen kivül felperesre nézve óriási veszteségeket is okozhat, mert ha meggondoljuk, hogy hazánkban a birói személyzet száma általában majd mindenütt oly csekély, hogy a legkitartóbb szorgalommal párosult törekvéssel sem képes elvégezni az óriási mérvben felszaporodott ügyek ezreit, akkor mig egy egyszerü keresetre idézővégzést hoz, annak tárgyalási határnapjául kevesebb időt mint 2—3 hónapot ki nem tüzhet, ezen idő pedig alperesre nézve elég, hogy birtokát eladhassa, másra átruházhassa vagy zálogjogilag megterhelhesse.

Mit fog ekkor nyerni felperes, ha az idéző végzéssel ellátott hivatalos felzetet kérvényéhez mellékelve kéri a per folyamatban létét feljegyeztetni? — Semmit! — sőt a munka, fáradság és bélyegköltségek kárba vesznek, alperes pedig nevet, hogy felperest ily könnyü uton, könnyü módszerrel ki tudta játszani. — Felperes jogait még fenyitő uton sem érvényesitheti, miután a tulajdonosnak tulajdonáróli korlátlan rendelkezése mindig fennmarad.

Ellenben ha a per folyamatban léte a birtokon vagy annak egyrészén feljegyezve állana, az eladás, átruházás vagy zálogjogi megterheltetés ennek kimenetelétől feltételezetten lenne eszközlendő, felperes roszhiszemüleg ki nem játszatnék, jogai biztositva lennének!

De vizsgáljuk meg az ügyet szélesebben is.

Ha a perfeljegyzés egy idéző végzéssel el nem látott hivatalos felzet alapján foganatosittatik véleményem, szerint jogsérelem nem fordul elő, mert a polgári bíróság a felperesi keresetnek vagy helyet ad, vagy pedig a keresetet leszállitja, respective elutasitja; ez utóbbi esetben, ha t. i. az itélet jogerőre is emelkedett, a perfeljegyzés kitörlését annak alapján alperes rögtön kérelmezheti, s a törvényszék a kérelmet el nem utasithatja, sőt még felperesen okozott költségeit is követelheti.

Igy állván az eljárási módozat, az elsőbiróság működési ügyköre hason eseteknél megnehezitve van, mert magát alkalmazni nem tudja, de nem is tudhatja.

Tény, hogy az eddigi törvényszéki gyakorlat a perfeljegyzést egy hivatalos felzet alapján ha szinte idéző végzéssel ellátva nem volt is, mindig megadta, sőt több hazai törvényszékeinknél ma is megadják.

E tekintetben a legfelsőbb bíróság határozata lenne döntő, mely az elsőfolyamodásu bíróságokra nézve zsinórmértékül szolgálna, másrészről a törvénymagyarázat is nagy mérvben eloszlatná a kételyeket, mint szinte a curiai döntvények, melyek kutforrásul szolgálnának az ilynemü ügyek helyes elintézésénél, legfőkép pedig a hazai törvényhozás, mely ezen bajok orvoslását leghathatósabban eszközölhetné.

Virágh Mihály.

Irtványok.

Lapunk e rovata sokkal nagyobb terjedelmet nyerhetne, ha helyt adnánk mindazon panaszoknak, melyek különösen az ügyvédi kar tagjai részéről a birák modorbeli eljárása iránt hangoztatnak. Ezért kijelentjük semel pro semper, hogy személyes invectiváknak soha sem fogunk helyt adni, hanem csak tényekről tehetünk említést.

* * *

Ily ténykörülményt emlit az egyik közlemény az itélet hirdetése tekintetében, mely szerint a k—lyi aljárásbiró a feloldó curiai itélet kihirdetése alkalmával nagy pathoszszal adta a félnek értésére: „hogy az eredményt épen nem V. J. ügyvéd közreműködésének, hanem csak a véletlennek köszönheti". — Tagadhatlanul szép módja az itélethirdetésnek!

Különfélék.

A „Magyar Igazságügy" 3-ik füzete következő tartalommal jelent meg: „Következetes következetlenség" czim rövid satyricus czikkben Vajkay Károly találóan csetepati jogügyi politikánk mostani retrográd irányu áramlatát. Mondják: Szabolcsvármegyében történt. Hangzott az udvaron a halottas beszéd, mely keserü könyüket facsart a ravatalt körülállott sokaság szemeiből. Sirtak a falu vénei és fiatalai, az emberek és némberek. Csak három szálas legény nem birt megindulni az ékesszólás remekén. Megkérdeztetve, azt válaszolta a szálasok legszálasbika: „Nekünk nem szól a tiszteletes mondókája; nem vagyunk mi szabolcsiak, hanem bihariak; miért is sirnunk hát a szabolcsiaknak tartott prédikáczion?" — Világrészünk minden állama, nagyja-apraja, lázas tevékenységet fejt ki törvénykezésének javitása körül. Teremtő lángész és kivitelt biztositó vasszorgalom egyesülnek. A jogállam magasztos eszménye heviti a sziveket és rajongó ezrek forrongnak az eszmék, a tettek küzdterén, hogy lefoszlassák a jogszolgáltatásról a mult századok örökeül átháramlott békók utolsó maradványait is. És mi? „Nekünk nem szól a tiszteletes mondókája; nem vagyunk mi szabolcsiak, hanem bihariak!" Mi, mint a rettenthetlen hős vérhez illik, kimondjuk bátran, miszerint különleges viszonyaink között elkerülhetlenül szükséges, hogy a közigazgatási közegeknek biráskodása halottaiból ujra felélesztessék! Mi közünk nekünk a külföld tapasztalatai, törekvései és reményeihez? Nem bánjuk: ám törjön az egész világ pálczát felettünk. Minket nem vezetnek többé jégre azon hóbortos ideologok, kik a birósági szervezettel az országot tönkre silányitották. Nem kell nekünk szivarozó járásbiró; hadd füstöljön ismét hosszu pipaszárból a szolgabiró! De csak szép lassan, csendesen, halkan. Igy jutunk majd következetes következetlenséggel oda vissza, a hol voltunk. (Sajnáljuk, hogy térhiánya miatt ezuttal nem reproducálhatjuk az egész közleményt.) — A magy. váltótörvénykönyv tervezetét birálja dr. Barach ügyvéd, ki erősen kikel Apáthi javaslatának rendszere ellen, a mennyiben a német váltórendtől eltért. — Dr. Garay Dezső „Az igazságügyi reform pénzügyi oldala" czimü czikkben budgetszerü számitással igyekszik bebizonyitani, hogy a szóbeliség pénzügyi érdekből is létesitendő. — Végre dr. Plósz Sándor értekezik a fölött, hogy „Váltóügyekben van-e az illetőségtől való eltérésnek helye?", mely czikkben dr. Kováts Gyula urnak lapunk 7-ik számában megjelent értekezése ellen polemizál, de szintén tévesnek találja a semmitőszék megtámadott határozatát. — Ezek után mint minden füzetben, rövid jogirodalmi, törvénykezési és különfélék czimü rovatok következnek.

A közjegyzőségről és ügyvédi rendtartásról szóló törvjavaslatok a husvéti szünetek után azonnal országgyülési tárgyalás alá fognak kerülni. Remélhetjük tehát, hogy e törvények még ez évben fognak életbe lépni. Az uj miniszterelnök a legközelebbi teendők sorrendébe felvette az igazságügyminiszter egyéb előterjesztéseit is, ugy mint a hamis bukás és a váltóhamisitás esetében követendő eljárásról szóló törvjavaslatokat, továbbá az 1871. 31. tcz. 24. §-ának módositásáról szóló törvjavaslatot, mely szerint a telekkönyvi hatósággal felruházott járásbiróságok ezentul egyesbiróságilag fognak határozni. E törvjavaslatokat már lapunk külön mellékleteként közöltük és közölni fogjuk a „fizetési meghagyásokról" szóló törvényjavaslatot is, melyet az igazságügyminiszter mult hó 25-én terjesztett a képviselőház elé.

Meghivás. A buda-pesti ügyvédegylet III. vagyis büntetőjogi szakosztályának 1874. április 2-án esti 6 órakor tartandó ülésére. Az ülés tárgya: Inditvány — dr. Környei Ede ügyvéd urtól — azon büncselekmények megállapitása tárgyában, melyek az alkotandó magyar büntető törvénykönyvben csak a sértett fél kérelme alapján (Antragsdelicte) lennének büntetendők. Dr. Darányi Ignácz, szakosztályi jegyző.

A „Történeti lapok" t. előfizetőit tisztelettel kérem, méltóztassanak megrendeléseiket e hó végéig beküldeni, hogy a nyomatandó példányok száma felől magamat tájékozhassam. Az első szám április 3-án már megjelenik, s az előfizetők a legközelebbi postával kapni fogják. Előfizetési ára félévre 6 frt, egész évre 12 frt. Évnegyedre előfizetést a kiadó-hivatal nem fogad el. Az előfizetési összegek Kolozsvárra, a „Történeti lapok" kiadó-hivatalához utasitandók (Gr. Teleki Domokos ur házánál.) — K. Papp Miklós, a „Történeti lapok" szerkesztője.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 15. sz. Budapest, 1874. április 8.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kézirat ok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A IX-es albizottság jelentéséről. Dr. Dárday Sándor urtól. — A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir. törvszéki biró urtól. — A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, kereskedelmi miniszt. oszt. tanácsos. — Törvénykezési szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A IX-es albizottság jelentéséről.

Lapunk előbbi számában közöltük a IX-es albizottság jelentésének azon részét, mely igazságügyi politikánkra vonatkozik, s mely tudvalevőleg a képviselőház, mint a törvényhozás leghathatósabb faktora által a kormánynak követendő irányul fog ajánltatni.

Önérzettel állithatjuk, hogy nem csekély érdemünk van abban, hogy a IX-es albizottságot visszariasztottuk a retrograd irányu rendszerváltoztatás követelményétől. Positiv tudomásunk volt az intentiókról, melyek most a jelentésben oly kishangu viszhangra találtak, hogy majdnem azt hihetnök, hogy szélmalmok ellen küzdöttünk. Nekünk ugyan nincsen okunk panaszkodni, mert hisz a IX-es albizottság a rendszer halomra-döntésétől visszariadott; de ép ezért kár volt a „Pesti Napló“ mint tuba stentoria segitségével telelármázni a világot azzal: hogy jogreformok keresztülvitelére, söt eddigi reformjaink fentartására sem rendelkezünk elegendő anyagi erővel. No, de el van háritva a veszély és örvendhetünk azon, hogy a törvénykezésnek a közigazgatástól lett elválasztása nem dölt össze mint Jerichó védbástyái a trombiták harsogásától; pedig elég éktelen nagy zajt ütöttek, és jogreformrendszerünk ugyancsak gyarló alapon épült.

Ám lássuk mit javasol a IX-es albizottság.

A rémhirek, melyek a törvényszékek számának leszállitásáról (53-ra) és a birák létszámának $^1/_3$-dával leendő apasztásáról keringtek, a mi csak az alaptörvények hatályának felfüggesztése mellett lett volna valósitható, — igen szelid alakot öltöttek a jelentésben, mert csak reményét fejezi ki: hogy a törvényszékek jelenlegi száma leszállitható leend „a nélkül is, hogy a törvényhatóságok területeinek tervezett nagymérvü szabályozása megtörténjék“.

Ennél még mi is radikálisabb álláspontot foglalunk. Mi ugyanis nemcsak „pénzügyi“, hanem „igazságügyi“ szempontból is mulhatlanul szükségesnek tartjuk, hogy a törvényhatóságok területeinek szabályozása a törvényszékek területköreivel összhangzásba hozassék. Nem viszás helyzet-e, ha egy törvszék 2—3 megye árvaszékével, és viszont az árvaszék 3—4 törvényszékkel kénytelen közvetlen érintkezésben állani. Gondoljuk ehhez az eljárás és statutarius szabványok különbségét s akkor némi fogalmat nyerhetünk az egységes jogfejlődésről, melynek ugy látszik még jó ideig a szokásjog képezendi legfőbb forrását. Ugyanez áll a rendőri hatalomról. Némely járásbiróság 3—4 szolgabirósággal áll érintkezésben, és majd mindegyik község más csendbiztos örködése alatt állván, mindegyik részéről lehetőleg meg van nehezitve az ügyködés, ha az eszélyes csendbiztos azzal nem segitene magán, hogy more patrio befejezett vizsgálattal szolgál a járásbirónak. A hirlapok e napokban szólottak ily rendőri elővizsgálatról, melynél az égő spanyolviaszcseppek hirdették „ideigl. vádrendszerünk“ dicsőségét! No de a gyámhatóság és rendőri hatalom organicus összkapcsolata a birói hatalommal csak holmi ideologok bogarai közé tartozik; de a valódi államférfiui bölcseség az ezredéves megyei területiséget áldozatul nem hozhatja.

A birói hatalmat ugyan áldozatul hozták az állami fenségnek, de a törvényhatóságok és államhatalom nem lévén egymást kiegészitő faktorok, a birósági szervezet sem fejlődhetik életerős organismussá, hanem területkivüli hierarchiát képez, melynek viszonyait a törvényhatóságokhoz concordatumok szabályozzák.

Az ily összhangzatos politikának példáját nyujtja maga az egyesitett Budapest fővárosa, két külön elsőfolyamodásu kir. törvényszékkel, egyesitett állami rendőrhatósággal stb. A csirkefogó pl. Ó-Budáról Pestre kisértetik és azután vagy visszakerül az ó-budai vagy más budai járásbirósághoz, avagy a budai vagy pesti fenyitő törvényszékhez, avagy a pesti fenyitő járásbirósághoz. Szóval ezen egy példa is illustrálja, mily tarkák a mi viszonyaink.

De a IX-es albizottság feladata csak megtakaritásokra lévén irányozva, a törvényszékek számának leszállitását követeli ugyan, de nem köti tervszerüséghez, söt kimondja, „hogy a törvényhatóságok területeinek tervezett nagymérvü szabályozása nélkül történjék“ — vagyis megint v aktában! Majd aztán 1—2 év mulva bekövetkezvén a területek kikerekitése, akkor ujból szervezhetjük a bióságokat; és ismét néhány év elmultával az előbb-utóbb behozandó szóbeliségnek megfelelőleg ujból ujra szervezhetjük és igy tovább in infinitivum — a jó vagy rosz termés fluctuatiója szerint!

Ezt nevezik nálunk igazságügyi politikának!

A jelentés ezután felsorolja azon törvényhozási intézkedéseket, melyektől a birói ügyvitel egyszerüsitése mellett a birói létszám leszállithatását várja. A bizottság tehát jelentésének ezen részében csak egy szép nefelejcs-csokrot kötött az igazságügyminiszter részére, közóhajoknak adván kifejezést. A siker azonban az érintett kérdésnek ezélszerü megoldásától függ, mire nézve a IX-es albizottság érdemleges utasitást nem nyujtván, érdemlegesen nem szólhatunk a tárgyhoz.

Ténylegesebben fejezi ki a jelentés a békebirói intézmény behozatalára vonatkozó eszméit. E szerint a békebiróság hatásköréhez tartoznának a mezei és erdei rendőrségi ügyek, a vadászati kihágások, a vásári biráskodás, a kisebb kihágási és kisebb rendőrségi ügyek, végre bizonyos érték és összeg erejéig azon keresetek,

melyek rövid és egyszerü eljárás mellett könnyen tisztába hozhatók.

Megkisértettük ezen ügykör nagysága iránt az igazságügyminiszterium müködéséről kibocsátott jelentésből tájékozást szerezni, de hasztalanul, mert a kimutatások sem a perek érték szerinti nagyságáról, sem a kihágások minőségéről felvilágositást nem nyujtanak. Nehezen tévedünk azonban, ha a fentérintett hatáskör foglalatját a járásbiróságok ügykörének egyharmadára becsüljük.

Azon sem kételkedünk, hogy a IX-es albizottság a franczia békebirói intézményt tartá szem előtt, mely ott még a fentebbinél is szélesebb hatáskörrel bir, oda tartozván még a birtokháboritási (nem tulajdonjogi) és a bérleti viszonyból származó keresetek; csakhogy ott kizárólag a békebiró képez egyesbiróságot, és igy tulajdonképen a mi járásbiróságaink helyét foglalja el. A békebiró tehát ott rendes birói közeg és a birósági szervezet keretébe tartozik, mig a IX-es albizottság ugy látszik a békebirói intézményt csak surrogatumnak tekinti, mi leginkább kitetszik abból, hogy a fenti békebirói hatáskört egyelőre közigazgatási tisztviselőkre kivánja ruháztatni.

Nagyon hajlandók vagyunk ezért azt hinni, hogy a békebiráskodás csak jogczim akar lenni a közigazgatási biráskodás visszaszerzésére. Valóban nem hittük a IX-es albizottság tagjait oly jó osztrák juristáknak, hogy feltettük volna róluk, miszerint a jogczimre fogják a fősulyt fektetni.

Mi nem vagyunk ellenségei a békebirói intézménynek, de meg nem engedhetjük, hogy e czimen ismét a közigazgatási közegek biráskodása becsempésztessék; hanem megkivánjuk, hogy a békebiró fentebbi hatáskörénél a birói garantia minden kellékeivel felruháztassék. Ily alakban azonban nehezen fog megfelelni a takarékosság czéljának. Ennek csak az angol békebirói intézmény felelne meg, mely ott nobile officium. De ez nem honositható meg hazai viszonyaink közt. Egyáltalában Magyarország — hol a községi biró nehány mogyorópálczát kénytelen darabokra ütni, mig a pleno titulo közönség kezdi személyes megjelenését észrevenni, — nem lehet az angol békebirák hazája.

Követve a jelentés sorrendét, áttérünk a birói felelősségről szóló törvénynek czélzott módositására. E részben csak helyeselhetjük azon utasitást, hogy a birói felelősségről és főleg annak a fegyelmi eljárásra vonatkozó része „a törvény alapelveinek fentartása mellett“ akkép módositandó, hogy a hanyag és birói teendőinek ellátására nem képes biró a törvény utján fegyelmi eljárás mellett elmozdittathassék.

A IX-es albizottságnak ehhez kötött reménye, hogy ez uton a birói kar epuratiója fog eszközöltetni, — távolról sem fog ugyan teljesülni, mert meg vagyunk győződve, hogy ez uton alig fog összesen 1—2 biró elmozdittathatni; de legalább meg leend azon haszna, hogy a birói függetlenség nem fog a tunyaságnak mentelmül szolgálhatni. A birói képesség hiányának megállapitása pedig fegyelmi uton, — a mennyiben szellemi képesség értetik, — nézetünk szerint soha sem fog czélhoz vezetni. E helyett a közérdek megvédése tekintetéből sokkal czélszerübbnek tartjuk a lapunk ez évi foly. 3-ik számában megpenditett eszmét: hogy a felebbviteli biróságok a felek kérelme nélkül hivatalból marasztalhassák el a birót nyilvánvaló vétsége vagy mulasztása által okozott költségek megtéritésére. Az 1871. VIII. t. cz. 66. §-ának ily módositása sokkal üdvösebb eredményre vezetne, mint ha azon tulzásig megyünk, hogy fegyelmi eljárás utján a birói képesség hiányának kimondásával a biró elmozditását kivánjuk. Ez utóbbi eljárás valóban azt jelentené, hogy a kinevezéseknél elkövetett hibákért nem Bittó vonatik felelősségre, hanem az általa kinevezett birák.

Nagy megtakaritást remél továbbá a IX-es albizottság a perkivonatok készitésének elejtésétől. Mi helyeseljük a perkivonatok eltörlését, mert azon egyedüli czélja, hogy biztositékul szolgáljon arra, hogy az előadó hiven adta-e elő az ügyet? ugy sem éretik el általa. Nagy illusio kivántatik azonban ahhoz, ha az ügyvitel e módozata által lényeges megtakaritás reméltetik. Az anyagi munka némi csekély mérvben apad ugyan a rendes perek keretében, de ezen előnyt paralizálni fogja a felsőbb biróságok lassubb ügymenete; mert mig most ezeknél a fogalmazói személyzet jóformán fölösleges volt, csak ezentul fog azoknak szüksége éreztetni, mert az alsóbb birósági perkivonat hiánya neheziteni fogja a perek tanulmányozását a felsőbb biróságoknál. Nincs kifogásunk, sőt az alaposság érdekében üdvösnek tartjuk, hogy az ne alsóbb bíróság perkivonata szolgáljon a felsőbb biróságnak vezérfonalul; — de mint mondám, finánczális eredményt ezen módositástól nem várunk, sőt attól tartunk, hogy 1—2 év mulva a felebbviteli birák létszámának szaporitása helyett a már megszokott circulus vitiosusban takarékossági szempontból a fogalmazói személyzet szaporitásához fogunk visszatérni.

Óhajtjuk, hogy jóslatunk teljesülését a szóbeliség behozatala akadályozza meg, melyet a IX. albizottság jelentésében csak érinteni is gondosan elkerült. Kerülte mint az ördög a szentelt vizet.

Végre nem hagyhatjuk érintetlenül a bizottság azon javaslatát, hogy a jövőre kinevezendő birákra nézve a jelenleg fenálló egy fizetés és fokozat helyett állapittassanak meg több fokozatok, melyeknek csak felsőbbike legyen a jelenlegi fizetéssel ellátva. Ezt ajánlja ugyanazon képviselőház, mely a költségvetés tárgyalása alkalmával a kir. it. táblai pótbirói intézményt kárhoztatta és eltörlendőnek rendelte. Ugy hiszszük ezen „következetes következetlenség“ bővebb commentárt nem igényel.

Ezzel kimeritettük a IX-es albizottság jelentésének lényeges tartalmát. Ha tehát abban valósággal a képviselőház bölcseségének quintessentiája foglaltatik, — ugy csak ujból beigazolva látjuk: qua parva sapientia regitur mundus.

Dr. Dárdai Sándor.

A házassági jog.

Hazánkban jelenleg már alig van valaki, ki jogállapotaink ziláltságának legfőbb okát tételes törvények hiányában vagy hiányosságában nem keresné; — általános a meggyőződés, miszerint hazai jogunkat a teljesen megváltozott társadalmi és politikai viszonyokhoz képest átalakitanunk, és a müvelt európai nemzetek törvényhozásai példájára a jogtudomány előhaladott állásának szinvonalára kell emelnünk, ha a civilizált államok között méltó helyet elfoglalni akarunk.

Eme szükség általános érzete létesité azon számos kisérleteket, melyek elavult hazai magánjogunk ujjáalakitására irányultak, de eredménytelenek maradának. — Ujabb időben ismét megindultak e téren a törvényhozási reform-munkálatok, a mennyiben az anyagi magánjog egyes részeinek kidolgozása jeles szakférfiakra bizatott, s erősen hiszszük, hogy ezek müködését a kivánt siker koronázandja!

Az ily módon véghezviendő munkálatok legfontosabb tárgyainak egyikét kétségkivül a családi, s kiválóan ennek alapjául szolgáló házassági jog képezi, nemcsak a házasság roppant társadalmi fontosságánál fogva, hanem főkép azért, mert törvényhozásunk leginkább e téren maradt hátra, és ugy szólván legelőször jö azon helyzetbe, a jog ezen fontos részét egészében és önállólag szabályozni.

Erös meggyöződésünk, hogy házassági jogunk az alkotandó polgári törvénykönyvben a felekezeti jogoktól függetlenül fog megállapittatni; — biztositást nyujt e tekintetben nemcsak azon körülmény, hogy a magyar jogászgyülés müködésének már első évében (1870.) a polgári házasság tárgyában beterjesztett inditványt, mely szerint: „A kötelező polgári házasság behozatalával lehet egyedül házassági jogunk oly rendezését létesiteni, mely a jog követelményeinek eleget tesz“ közfelkiáltással elfogadta, s biztositást nyujt erre nézve Deák Ferencz nagy hazánkfia részéről az alsóház m. évi junius 28-án tartott ülésében tett azon nyilatkozata: „Előttünk van, s reménylem nem hosszu idö mulva a ház asztalára kerül a polgári házasság kérdése“.

Ezek után kétséget nem szenvedhet többé, hogy a házassági jog szabályozása már a legközelebbi jövöben fogja igénybe venni törvényhozásunk kiváló figyelmét; s ennek megismerése inditott arra, hogy a házasság kérdését tegyem fejtegetésem tárgyává. — Igyekezetem oda irányult, a házasság lényegét és természetét, valamint az ebből folyó következményeket a tudomány jelenlegi állása szerint kifejteni, a házasságra vonatkozó egyházi és ujabb polgári törvényhozások szabványait összeállitani, és a polgári házasság kérdését általános szempontokból és egész tárgyilagossággal megvilágitani. — Nincs más czélja ezen munkálatnak, mint összehordozni a házassági jog megalkotásánál felhasználható anyagot; és bármily parányi részben is sikerülne a törvénykészitésre hivatott férfiak ebbeli nehéz munkálkodásának megkönnyebbitéséhez járulni: ugy fáradságom mértéken tul lenne megjutalmazva.

I. Rövid vázlata a házasság világtörténeti fejlödésének. *

Az emberi nem fenállása a különnemü egyének közösülése által van feltételezve. — E nemi összeköttetések a régibb népeknél az ész és erény törvényhozása által nem szabályoztattak, hanem minden tekintet nélkül az emberi méltóságra, csak az érzékiség vágyainak kielégitésére szolgáltak, vagyis nem birtak a házasság jellegével.

Csak lassu és századokon át huzódó fejlödésnek eredményeként tünik fel a házasságnak erkölcsi lénye és méltósága alapján felépült jelenlegi felfogása. — Sajnálatra méltó tünemény, hogy ezen fejlödés szemléleténél annak oly irányára is akadunk, mely a házas életet erkölcsi méltóságától ismét megfosztani, és azon álláspontra visszaterelni igyekezett, melyen az a legvadabb népeknél létezik; — értjük a socialismus és communismusnak a nököziségre vonatkozó tanait, melyek — hála a polgárisodás elöhaladottságának — soha gyökeret verni és gyakorlatilag érvényesülni nem tudtak.

A házasság valódi lényének és helyes fogalmának megállapitása a nyugot-európai civilizatió müve, melylyel a keleti népek lépést nem tartva — házas életüket még jelenleg is a nö olyatén alárendelt állása, mely szerint csak a testiség kielégitésére szolgáló eszköznek tekintetik, és a házas és családi élet bensöségét lehetlenitő többnejüség jellemzi; — mig a nyugati népek, a keresztyénség hathatós befolyása alatt fejlödött házassági intézményeinek föjellemvonásait a házasság monogam jellege, a nő férjéveli egyenjogu állása és önállósága, a házasság erkölcsi természetének felismerése képezik.

Lássuk ezen fejlödés egyes mozzanatait.

China, mely a közmondásuvá vált „chinai fal“ által minden külbefolyástól és a civilisatió minden fuvallatától mindenkor gondosan elzárkozott, s igy a fejlödés legalsóbb fokán állapodván meg, a szellemi élet teljes tespedésénél fogva itt az egyéni szabadság ki nem fejlödhetett. — Patriarchalis egyeduradalmi állam alkatánál fogva a család az állami életre nézve legnagyobb fontosságu, s innen van, hogy Chinában már a legrégibb törvények a családi és házasélet viszonyait és pedig a legrészletesebben szabályozzák. — A házasságnak a chinaiaknál lényegesen monogám jellege van; a férj nejét ennek szülöitől vásárolja, s ez törvényes nejének tekintetik. — E mellett azonban több ágyast is tarthat, mert a concubinatus mint (fi) gyermekek nemzésére szolgáló eszköz meg van engedve. A nök állása mint a keleti népeknél egyáltalában, nem kedvező; a nő teljesen függ férje önkényétől, nejét szabadon elárusithatja, söt házasságtörés esetén meg is ölheti és töle bizonyos meghatározott okokból (ilyen van hét) elválhat. — Még kedvezötlenebb a concubinák helyzete, mert ezek csak gyermeknemzés czéljából vásároltatnak; — a velök nemzett gyermekek azonban nem saját, a hanem törvényes nö gyermekeinek tekintetnek; — nemcsak a férjnek, hanem nejének is tartoznak engedelmességgel és mint rabszolganök szabad adás-vevés tárgyát képezik.

Indiában a születés képezi az összes állami élet sarkpontját; a nép egyes, egymástól rideg elkülönitésben létező várnákra oszlik (várnarendszer). — A házasság az indusoknál isteni, szent dolognak tartatik; a többnejüség szokásban volt ugyan, de Menu törvényei inkább a monogam házasságot pártolják; a nö itt is, mint a többi keleti népeknél, nem bir önállósággal, azonban kiméletes bánásmódban részesittetik, és törvényesen meghatározott okokból férjétöl elválhat, mely jog viszont a férjet is illeti. — A váló okok legfontosbika a nö terméketlensége; ez esetben a férj öt bizonyos számu évek elmultával magától elbocsáthatja, mert a keleti népeknél hitelveiknél fogva a gyermekek, különösen pedig figyermekek sokasága legnagyobb áldásnak és ellenkezöje legnagyobb szerencsétlenségnek tekintetik. — A nö férje irányábani függöségét leginkább bizonyitja azon körülmény, hogy a férj a nejét „barátságtalan beszédek“ miatt szabadon elbocsáthatja; az özvegy nöknek meghalt férjeik sirján való megégetése pedig erénynek tekintetik.

Perzsiában a születés már nem birt oly tulnyomó befolyással az egyén egész életére, mint az indusoknál; miért is az egyéniség nagyobb mérvbeni érvényesitése vált lehetövé. — Az indiai várnarendszer helyébe az osztályok rendszere lépett, ezek egymással, mert közöttük az összeházasodás tiltva nem volt, legszorosabb érintkezésben állottak. — A nö a régi perzsáknál nagyobb becsülésben részesült, mint más ázsiai népeknél; Zoroaster törvényei a többnejüséget és a

* L. Unger: Die Ehe in ihrer welthistorischen Entwickelung. Ein Beitrag zur Philosophie der Geschichte. Wien. 1850. — Rotteck und Welcker: Staats-Lexicon IV. köt. „Ehe, Ehebruch, Ehescheidung“. — Bluntschli und Brater: Deutsches Staatswörterbuch III. köt. „Ehe“. — Bluntschli: Deutsches Privatrecht II. köt. §. 146. s köv. — Kerékgyártó: Magyarország müvelödésének története, 266., 445. s köv. lapjait.

házasságon kivüli elhálást tiltják; az előbbeni csak akkor van megengedve, ha a házasságból figyermekek nem származnak, mert ez esetben a férj nejét — de csak 9 év elmultával — magától elbocsáthatta. — A házasság-kötésnek 5 különféle formája létezett; a házasságon kivüli közösülés, mint a physicai és erkölcsi romlás szülőoka, tiltva volt.

Zoroaster tanai azonban nem maradtak soká érvényben; a monogamia csakhamar kijött a szokásból, és annak helyébe a többnejüség lépett és avval karöltve az erkölcsi romlás mindinkább elterjedt.

A héber nép volt az első, mely az egy mindenható és mindentudó, az embereket közvetlenül kormányzó fensőbb szellemi lény létezése iránti felfogást honositván, az egy-isten-vallás (monotheismus) eszméjét alapitá meg; az egyén egyedüli és kizárólagos hivatása az egy isten imádásába helyeztetett és annak parancsolataihoz való merev ragaszkodás az egyéni szabadság kifejlödését meggátolta. — A család legalkalmasabb terén tekintetett az isteni tisztelet és a vallás gyakorlatának. azért a családi élet viszonyai Mózes törvényeiben részletes szabályozást nyerének. — Egyáltalában a családban pontosult össze az egész népélet; eleinte a családok igen laza összefüggésben léteztek egymás mellett, kormányozva és igazgatva az istenségnek Mózesutján közvetitett parancsai által; csak később alakult a héber nép patriarchalis egyeduralommá. – A zsidók házas és családi életében a kelet szokásai és nézetei ismerhetők fel; — náluk a polygamia divatozott, és Mózes ezt mint mélyen begyökerezett szokást egyenesen eltiltani tanácsosnak nem tartotta, csak egyes intézkedéseket tevén annak szükebb korlátok közé való szoritására, de a babyloni fogságból való visszaérkeztökkor házasságuk monogam jelleget öltött; mig a monogámia a római császárok idejében a zsidóknál általánosan meghonosult. — Ép ugy jellemzi a zsidó népet a gyermekek sokasága utáni vágy, mert náluk is, és pedig azon nagy hatalomnál fogva, melylyel a család apa gyermekei fölött birt, áldásnak tekintetett a magzatok sokasága és szégyennek a magtalanság: „A vének ékessége unokáik és a fiak disze atyjok“. — A házasság vétel utján jött létre, a férj nejét vásárolta; ezen szokás azonban idővel egészen megszünt, ugy hogy csak a szinleges adás-vevés szertartása maradt fenn. — A házasságtörés szigoruan fenyittetik; a házaságtörők halállal bünhödnek. — Csak a férj van jogositva nejét minden hatósági közbenjárás mellőzésével és okadatolás nélkül, csak azért „mert neki ugy tetszik“, „rutság miatt“ magától elbocsátani; az elvált nő uj házasságra léphet és előbbi férjével is ujból összekelhet. Ezen szabad elválások, illetőleg elbocsátások azonban némi gátot találtak Mózes törvényei abbeli intézkedéseiben, hogy a férj, ki nejét elbocsátani akarja, neki válólevelet adni tartozzék, és hogy az elválás csak akkor mens teljesedésbe, ha a nő férje házát már tényleg elhagyta, mert az előbbi körülmény, minthogy az irni nem tudó előbb egy irástudóhoz fordulni kénytelenült, többször adott alkalmat a kibékitésre, s ugyszintén az utóbbi, mert a nő nem azonnal távozott el férje házából s különösen, ha terhes volt, a szülés bekövetkeztéig ott maradt, nem ritkán eredményezte a férj elbocsátási szándokának megváltoztatását. — Ezen szabályok legnagyobb része jelenleg gyakorlati érvényességgel már nem bir.

A mohamedán népeknél a többnejüség a házasság általános formája; a Korán azt nyilván megengedi; a házasság erkölcsi lényege egészen tekinteten kivül hagyatik a mohamedan népek házassága nem egyéb mint a nemi ösztön kielégitésére szolgáló eszköz; — innen magyarázható azon alárendelt szerep, melyre a nők náluk kárhoztatvák. — Mohamed törvényeiben a házasság-kötés formái részletesen vannak meghatározva; ezek szerint a házasság a házasulandóknak két tanu előtt nyilvánitott beleegyezése utján létesül; de lényeges feltételét képezi ezen kivül a házasság létrejöttének a férj részéről fizetendő hozomány összegének megállapitása, valamint a nő tisztességes eltartására vonatkozó kötelezettség elvállalása. — Az egy férfi által elvehető nők száma négyre van határozva, ágyasnőket tetszés szerinti számban szerezhet. — A férj nejét szabadon, önkénye szerint magától elbocsáthatja, de az elválás érvényességéhez bizonyos formula elmondása lényegesen megkivántatik; a nő akaratából ellenben csak törvényesen meghatározott okoknál fogva (milyenek a sulyos vétkek, testi sérvek, a férj tehetetlensége) bontható fel a házasság; az elvált felek ismét hazasságra léphetnek; a nő azonban csak az u. n. „idda“ vagyis azon idő elmultával, mig terhes álllapota felöl bizonyosság létezik. — A házasságtörés szigoruan fenyittetik, és bizonyitásának módja különbözőképen van meghatározva ahhoz képest, a mint a nő annak elkövetesével saját férje vagy egy harmadik által vádoltatik.

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

A kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

(Folytatás.)

Kereskedelmi alkuszok.

A hites alkuszok intézménye már tulélte magát nemcsak nálunk, de külföldön is. Nevezetesen Németországban a kereskedelmi kamarák, a közgazdászati gyülés, a jogászgyülés és általában a tudományos világ a hites alkuszok ellen nyilatkozott. Francziaországban az árualkuszok 1866. óta meg vannak szüntetve, Belgiumban 1867. év óta a hites alkuszok minden neme megszünt. A budapesti kamara kerületében négy év óta csak három alkusz tette le a megszabott vizsgát. A legfontosabb ügyletek nálunk nem hites, hanem magán alkuszok által közvetittetnek, és a tőzsdei bizottság kénytelen a legtöbb esetben a magánalkuszok adatait figyelembe venni. Ezekhez járul, hogy nem tanácsos a felek akarat a ellen hivatalból közvetitőt felállitani, és hogy minden félnek szabadságában áll oly közvetitőkről és tanukról gondoskodni, kiknek becsületében leginkább bizik.

Mindezen okokból kiindulva az értekezlet a hites alkuszokról szóló czimet egészen mellőztetni és a kereskedelmi ügyletek közvetitését mint magánüzletet a kereskedelmi ügyletekről szóló második részben szabályoztatni határozta.

Kereskedelmi társaságok általában.

A tervezet szerint kereskedelmi társaságok keletkezhetnek: 1) közkereseti, 2) betéti és 3) részvénytársaságok alakjában.

Többen a kereskedelmi társaságok külön felsorolását nem tartották czélszerünek, mert az idők folytában még egyéb társasági formák keletkezhetnek, mások pedig ezen felsorolást csak feleslegesnek nyilvánitották a mennyiben abból, miszerint a törvényben csak bizonyos kereskedelmi társaságokról tétetik említés, ugyis önként következik, hogy mások nem keletkezhetnek.

Mindezek daczára az értekezlet a felsoroláshoz ragaszkodott, mert a keletkezhető uj társasági formák ugy sem nyerhetnek állami elismerést, elébb, mig az azokat szabályozó külön intézkedések a törvénybe nem foglaltatnak és mert a törvényhozás hivatva van kimondani, hogy az elősoroltaktól különböző formáknak az állami elismerést meg nem adja, minél fogva a biró ily keletkezhető társaságoktól a jogi létet és a czégjegyzékbe való bejegyzést megtagadni köteles.

A kereskedelmi társaságok sorába a fenebbieken kivül még a szövetkezetek (Erwerb- und Wirthschaftsgennossenschaften, societes cooperatives) is felvétettek, mely eltekintve

attól, hogy többnyire kereskedelmi ügyletekkel foglalkoznak, oly jelentékeny szerepet játszanak a közgazdászati életben, hogy a kereskedelmi törvényben való szabályozást méltán igényelhetik, mi annál czélszerübb, minthogy a közgyülésekről, igazgatóságról, felügyelő-tanácsról a büntetésekről és feloszlatásokról szóló intézkedések majd ugyanazok mint részvénytársulatoknál.

Szóba jött még a részvényekre alapitott betéti társaság (Commanditgesellschaft auf Actien) is, mely a tervezetből szándékosan kihagyatott. Az értekezlet többsége osztván a szerzőnek azon nézetét, hogy ezen társasági alak csakis az állami engedély kijátszása szempontjából létesül ugy Franczia országban, mint Németországnak némely részeiben, hogy ily társaságok nálunk nem keletkeztek, de nem is igen fognak keletkezhetni, mert ezen alak, melynél az üzlet vezetése a személyesen felelős tagot egyedül illetvén, s a részvényeseknek erre legcsekélyebb befolyásuk nincsen, — czélszerütlen is, — a részvényekre alapitott betéti társaságnak a magyar kereskedelmi törvénykönyvbe való felvételét mellőzte.

E helyen még az egy vagy több kereskedelmi ügyletre való egyesülés az ugynevezett alkalmi társaságok (Gelegenheitsgesellschaften) tárgyaltattak. Ezekről világos, hogy kereskedelmi társaságoknak nem tekinthetők és ennélfogva a német törvény külön könyvbe foglalta az ezekről szóló öt szakaszt. Miután azonban az értekezlet ezen utat követni nem akarta és a két részre való beosztásnál fogva ezen egyesüléseknek sem a kereskedőkről és kereskedelmi társaságokról szóló első, sem a kereskedelmi ügyletekről szóló második részben helye nem jutott, kénytelen volt azokra nézve egy oly tagadólagos kimondással megelégedni, mely szerint ily egyesülések kereskedelmi társaságoknak nem tekinthetők, de mely mellett a német keresk. törvényben foglalt ide vágó elvek is kivételképen felemlitettek.

Közkereseti társaságok.

A közkereseti társaságnak (nyilt társaság) azon criteriuma, mely szerint minden egyes tag korlátlanul és egyetemlegesen felelős, hosszu vita nélkül elfogadtatott. Kételyekre adott alkalmat azon intézkedés, mely szerint a társaság minden tagja által aláirt leltárban felvett oly ingatlanok, melyek előbb valamely társtag tulajdonát képezték, a társaság tulajdonához tartozóknak véleményezendők, vajjon mikép lehessen ezen vélelmet a telekkönyvi intézménynyel megegyeztetni? De miután pedig ezen szabály csak tagtársak közti jogi viszonyokra alkalmazható, harmadik személyek irányában és kifelé joghatálylyal ugysem bir, ennek a telekkönyvi intézményre nincsen befolyása.

Az üzletvezetés tekintetében a német törvény nyomán elfogadott elv, mely szerint egyik társtagnak tiltakozására a szándékolt cselekvény elhagyandó, keményen megtámadtatott és ezen társulati formánál is a többség által leendő elhatározás behozatni javasoltatott. Hivatkozás történt e tekintetben az 1840-iki magyar törvényre, a svaiczi javaslatra és a nürnbergi értekezletben nyilvánult nézetekre, valamint arra is, hogy a javaslat szerint egy makacs tagtárs a legjobb ügylet megkötését akadályozhatná. Ezek ellenében felhozatott, hogy az üzletvezetést többen csak ugy gyakorolhatják sikerrel, ha a teendők iránt egyetértenek. Továbbá hogy igen nehéz volna különböző üzletbetéteknél a szavazási módot meghatározni, nemkülönben hogy a közkereseti társaságok többnyire csak két, legfeljebb három tagból állván, az első esetben szavazás általában lehetetlen, a másik esetben pedig a leszavazottnál ellenszenv és elkeseredés okoztatnék, végre hogy rendszerint egy ügylet elmaradása kisebb veszélylyel jár mint annak megkötése, mely utóbbi esetben a netalán származó kárt a leszavazottak is viselni kénytelenittetnének.

Az értekezlet ezen nézeteket helyeselvén, a többség által való eldöntés ellen nyilatkozott.

A közkereseti hatóság tagjainak egymásközti jogviszonyait, illetőleg meghatároztatott, hogy a bevételek után ép ugy mint az egyes tagok által kivett összegektől 6% kamatok számitandók, a pusztán tevékenységükkel hozzájáruló tagoknak illő dijazás adandó és csak az ezek után fenmaradó nyereség legyen a tagok közt felosztható.

A beszámitás (compensatio) iránt még a következő elvek vétettek fel:

hogy a társaság tartama alatt annak adósai ne számithassák be azt, mit az egyes tagok ellen követelhetnek, hogy a társaság feloszlatása után ezen leszámitás csak annyiban lehetséges, ha és a mennyiben a társasági követelés a felosztás alkalmával az illető leszámitóra ruháztatott, végre hogy átruházás nélkül a társaság magánkövetelése oly társasági hitelező ellen be nem számitható, ki a társasági czég ellen perel.

A német törvénynek azon intézkedése, mely szerint csőd esetében a társasági hitelezők első vonalban a társasági vagyonból kielégitendők, és csak a mutatkozó hiánylatra nézve követelhetik az egyes társak vagyonából kielégitetésüket, a magyar keresk. törvényjavaslatba is átvétetett.

Betéti társaság.

A betéti társaságra nézve kimondatott, hogy a kültagok nevei és betétei rendszerint hirlapok utján közhirré nem teendők, kivéve, ha ezt az illetők maguk kivánják.

Beható vita támadt azon kérdés iránt, vajjon egyéb megállapodás hiányában a nyereség és veszteség a társasági tagok közt a betétek aránya szerint osztassék fel, előforduló esetben a körülményekhez képest a felosztási kulcs a biró által legyen megállapitandó.

A betétek szerinti felosztás mellett felhozatott, hogy ezen módozat a legigazságosabb, hogy a biró sem igen találhat méltányosabbat, továbbá hogy a felek szabadságában áll ez irányban szerződéseket kötni, mi a legtöbb esetben ugyis meg fog történni, végre hogy a birói megállapitás kellemetlen nyomozásokra és az üzleti titkok nyilvános tárgyalására vezethet.

Ellenérvül felhozatott, hogy a betétek szerinti felosztás majd soha sem felel meg az igazságnak, mert midőn már minden betét után kamat fizettetett, és a csupán tevékenységükkel hozzájáruló tagok munkadijt nyertek, a fenmaradó nyereség betétek szerinti felosztása mellett az egész vagyonukkal felelős tagok sem koczkázatuk, sem fáradságuk arányában nem igen részesittetnének, és minthogy más, pl. fejek szerinti felosztás, még nagyobb igazságtalanságra vezetne, nem marad egyéb hátra, mint azon ritka esetben, melyben a felosztási kulcs a társasági szerződésből kifejlettetett, annak a körülmények tekintetbe vételével leendő megállapitását a biróságra bizni. Mint az utóbbi intézkedés fogadtatott el az értekezlet többsége által.

Részvenytársaság.

A tervezet ezen nagyfontosságu részénél az értekezlet észrevehetőleg a lefolyt szédelgési kornak és az erre hűtőleg bekövetkezett bukások befolyása alatt állott, és iparkodott szigoru intézkedések által a részvényesek és a nagy közönség kizsákmányolásának a hol csak lehetett gátot vetni, a nélkül azonban, hogy az engedélyezési és kormányfelügyeleti rendszert, melynek elégtelenségét és káros voltát épen ezen lefolyt korszak eléggé igazolta, pártolta volna.

Az engedélyezési rendszer még egyes részvénytársasági nemekre sem tartatott alkalmasnak és czélszerünek, mert ha a kormánynak beavatkozása bizonyos ügyletekre nézve indokolt volna, akkor ily beavatkozásnak helyt kellene adni akkor is, ha ily ügylet közkereseti vagy betéti társaság, vagy egyes kereskedő által gyakoroltatnék.

Eddig szokatlan szigor rejlik az értekezlet által elfogadott azon elvben, hogy a részvények névértékét semmi szin alatt felemelni nem lehet. Ezen intézkedés ellen felhozatott ugyan, hogy a mennyiben ezen felemelés a tartaléktőke gyüjtése vagy más tőkeszaporitás folytán egy a valóságnak megfelelő mérleg alapján történik, bár általában be nem következhetik, holott ellenben ily felemelés, nevezetesen uj részvények kibocsátása alkalmával, melyek csak hasonértékük lehetnek, nagyon is szükségesek.

Az értekezlet többsége azonban azon nézetből indult ki, hogy ily müvelet ártatlan lehetett talán akkor, midőn a kormány a mérleget vizsgálta és csak a valóságos tőkeszaporitás alapján engedte a névérték felemelését, hogy pedig ezentul, midőn ily felügyelet többé nem fog gyakoroltatni, hamis mérleg felállításával, szédelgés és a közönségnek félrevezetése még inkább lehetséges, miért ezen mindenesetre veszélyes, de ritkán szükséges müveletet általában eltiltandónak vélte.

Az alapitás stadiuma még egy törvényben sem lett kellőleg szabályozva, és ez irányban a magyar ker. törvénykönyv lesz az első, mely erre vonatkozólag kimeritő intézkedéseket tartalmazand.

A részvénytőke biztositása aláirás utján történik, de ezen aláirás csakis az alapitók (tervezők) által kibocsátott aláirási iveken történhetik, melyek mindegyikén a létesitendő vállalat tervezete (prospect) olvasható legyen. A tervezetben foglalt adatok valódiságáért az alapitók felelősek.

Miután a tuljegyzés esetében eszközlendő lejebbszállitások visszaélésre és perre szolgáltattak alkalmat, kivántatott, hogy

a tervezetben a tulaláirás esetében alkalmazandó reductiónak kulcsa is felemlittessék. Ily kulcs azonban a tuljegyzés egyes tényezőinek (aláirt részvények és aláirók száma, valamint az egyesek által jegyzett tételek) ismerete nélkül majd lehetetlen lévén, javaslatba hozatott, hogy az előleges megállapodás hinyában elfogadandó kulcs már a törvényben felemlittessék, de az értekezlet ezt is elvetvén, a lejebbszállitás módjának meghatározását egészen az alapitókra bizta, mert azon nézetben volt, hogy az alapitók módjában áll mindig, netaláni törvényes intézkedés daczára is, saját és embereinek aláirásai utján a reductio kulcsára és eredményeire befolyást gyakorolni.

Hogy pedig a szinleges aláirások kikerültessenek, kimondatott, miszerint minden aláirás csak személyesen vagy külön meghatalmazott által teljesitendő, és hogy az aláirás alkalmával a részvény névértékének 10%-a leteendő.

Lényeges vita fejlődött azon kérdés iránt: hogy meddig és mily mértékben legyenek az első aláirók a részvénytőke befizetéséért felelősek?

Ugyanis a német jogászgyülés és a sociálisták által a mult évben Eisenachban tartott gyülés a német törvénynek azon intézkedését, melyszerint az első aláirók csakis a névérték 40%-áig felelősek, megszüntetendőnek javasolták, abban látván a könyelmü és szédelgő alapitások főkutforrását. Ezen inditványból kifolyólag vagy az egész névérték befizetéséért kellene az aláirókat felelőssé tenni, mi mindenesetre tulszigorhoz vezetne, mert azon egyének kik a reszvényeket többé nem birván, a vállalatra mi befolyást sem gyakorolnak és sikerétől mit sem várhatnak évek mulva, annak bukása esetében felelősségre nem igen vonhatók, vagy pedig az egész részvénytőke minél előbb talán egy év alatt leendő teljes befizetését kellene követelni, mi által oly vállalatok létesitésénél, melyek előre láthatólag nagy tőkét igényelnek, de azt még egyelőre a vállalatba nem fordithatják, nehézségek támadtak. Ezen aggályokkal szemben az értekezlet sem a teljes befizetési kényszert, sem az egész névértékért való felelősséget nem találta kimondandónak, miután azonban a 40%-ig való felelősségben még látott elég biztositékot a vállalat komolyságára nézve, a következő elvekben egyezett meg:

1. Az első aláirók felelőssége a névérték 50%-ig terjed.
2. Ezen kötelezettségük határidőhöz kötve nincsen.
3. A törvényszéki czégbejegyzés előtt mindenesetre 30%-nak valóságos befizetése igazolandó.

Az alakuló közgyülés összehivására megszabandó időre és ezen összehivás formaságaira vonatkozólag többféle inditvány tétetett ugyan, tekintve azonban, hogy a törvény ugyis oly határidőt tartalmaz, mely az aláirás befejezésétől számitandó két hó lefolyása után, ha az alakuló közgyülés össze nem hivatott, mindenki befizetett értékét visszakövetelheti, és hogy összehivási módozatok a társulatok különfélesége miatt általában meg nem állapithatók, elégségesnek tekintetett, hogy a bejegyzési kérelem benyujtása alkalmával a birósághál igazoltassék, hogy az összehivás kellőleg megtörtént legyen, a szerint, vajjon a társaság részvényesei, illetőleg az aláirók kül- vagy belföldön laknak, vajjon az aláirások csak kisebb körben történtek vagy nyilvános felhivás folytán a nagy közönség is vett abban részt, meg lesz itélendő, hogy mily összehivás felel meg azon czélnak, hogy minden aláiró a közgyülés megtartásáról értesittessék és ott megjelenhessen.

A társaságnak a tervezet szerint teljes szabadságában áll ugyan a későbbi közgyülésekre nézve akarata szerint szabadon intézkedni, de az ily alapszabályi intézkedés természetesen az első vagyis alakuló közgyülésre nem alkalmazható, mert mindez csak ott állapittatik meg véglegesen.

Akárhogy intézkednek tehát jövőre nézve az elfogadandó alapszabályok a szavazásokra nézve, és akármily megszoritások legyenek a határozatképességre nézve jövőre érvényesek, az alakuló közgyülés tekintetében külön szabályokról kellett gondoskodni; kimondatott tehát az értekezlet által, hogy az alakuló közgyülésen legalább hét aláiró legyen jelen, és hogy a jelenlevők minden részvény után egy szavazatot gyakorolhassanak, tiznél több szavazat azonban senkit se illessen. Ezen utóbbi intézkedés, mint a szabad elhatározás és a részvénytőkének megfelelő befolyásnak korlátolása, keményen megtámadtatott ugyan, de annak elfogadásánál azon érv döntött, hogy ily megszoritás hiányában egy aláiró, ki az összes részvények több mint felét birja, akaratját feltétlenül érvényesithetné, és ily esetben közgyülési tanácskozásról vagy szavazásról tulajdonképen szó sem lehetne.

Az alapitók vagy mások által a részvénytársaságba hozott nem készpénzben álló betétre (az ugynevezett apportra) nézve többen azt kivánták, hogy az ily értéktárgyak vagy ingatlanok egy bizottság által előlegesen megbecsültessenek, mások pedig, hogy annak elfogadása iránt az első közgyülés általában ne hozhasson határozatot, hanem magát elnapolván, a kellő becslésről gondoskodjék.

Mindezen intézkedések az értekezlet többsége által nem pártoltattak, mert ez abban a nagykoru részvényesek fölötti szükségtelen gyámkodást látván, megnyugvással a közgyülésre bizhatni vélte azt, vajjon ily tárgyak valódi értéke iránt azonnal határozni vagy előleges vizsgálatot és nyomozásokat elrendelni kivánatosnak tartja.

Az elsőbbségi kötvényeknek az alapszabályokban leendő emlitése elhatároztatott, mert az értekezlet azokban a tőke kiegészitő részét felismervén, az ez iránti előleges intézkedést szükségesnek tartotta, noha némely oldalról hangsulyoztatott, miszerint elsőbbségi adósság alatt nem lehet mást érteni, mint a társaság mindenféle tartozását, mely tartozások később is minden pillanatban keletkezhetvén, azokat nem lehet folytonosan az alapszabályokban nyilvántartani.

A tervezetnek azon intézkedése, mely szerint oly vállalatok bejegyzésénél, melyek állami engedélytől függnek, ezen engedély is igazolandó volna, kitörültetett, mert oly társaság, mely birói bejegyzés által létezőnek el nem ismertetett, engedélyt nem nyerhet, az engedély elnyerése pedig megint a társaság előleges bejegyzéséhez köttetnék.

Azon kérdés, hogy kinek kezeihez lehessen érvényesen a társaságokat érdeklő birói határozatokat kézbesiteni, heves vita után ugy döntetett el, hogy az értekezlet ily határozatok átvételére az igazgatóság (választmány) minden tagját kivánja jogositttatni, mert mindegyiket a társaság választott képviselőjének tekinti.

Saját részvényeinek vásárlása és azokra való előlegadása a részvénytársaságnak szigoruan és feltétlenül eltiltatott. Az értekezlet többsége ugyanis az emlitett müveletekben a szédelgések főokát látta, holott más oldalról arra utaltatott, hogy ily vásárlás tiszta indokokból is eredhetett, és hogy a roszakaratu választmánynak mindig módjában állana ily tilalmat kijátszhatni.

Hasonló szigoru felfogásból eredt azon további tilalom is, hogy a részvénytársaság az első kibocsátvány teljes befizetése előtt uj részvényeket ki nem bocsáthat. Ezen tilalom is daczára az ellene felhozott azon indoknak, hogy két nem teljesen befizetett kibocsátás a közönségnek legalább névleg nagyobb biztositást nyujt mint egy teljes bifizetett kibocsátás, és hogy ily tilalom cartell-szerződések által kijátszható, — az értekezlet által mégis elfogadtatott.

Inditványoztatott ugyan, hogy a részvények csak bizonyos legkisebb összegről (pl. 100 frtról) szólhassanak, nehogy oly egyének is vegyenek részt a tőzsdeüzleten, a kik erre kellő tájékozással és értelemmel nem birnak. De ellenvettetett, hogy ez által épen a pénzassociationak legüdvösebb czélja meghiusittatnék, hogy ezen intézkedés részletes befizetések engedélyezése folytán ugyis kijátszható, és hogy ily minimum meghatározása által a némelykor czélszerü részvénytőkeleszállitás lehetetlenittetnék, mire az inditvány elvettetett.

Hosszabb vita után az osztalékra nézve azon elv fogadtatott el, hogy még a mérleg jóváhagyása előtt a kilátásba helyezett nyereményosztalékra előlegek adhatók, de hogy a részvényesek előlegeket ha a mérleg által nem igazoltatnék, visszatériteni tartoznak.

Itt két ellenkező vélemény állott egymással szemben: azoké, kik a mérleg átvizsgálása és elfogadása előtt minden fizetést megtagadni akartak, és azoké, kik a jóhiszemüleg felvett osztalék visszafizetését általában elrendelhetőnek és keresztülvihetőnek nem tartották.

Épen ezért választatott a fennemlitett középut, mert félévi osztalékrészlet kifizetése czélszerü és számos társalutnál már is szokásos és másrészt, mert nem lehet megengedni, hogy a hamis feltevés alapján kivett ily előleg vissza ne fizettessék. Ily visszakövetelés gyakorlatilag oly módon lészen eszközlendő, hogy ezen összeg ha a részvényestől máskép be nem hajtható, a legközelebbi osztalékból vagy végszámolás esetére az alaptőkének őt illető részéből le fog vonatni.

Dr. Schnierer Gyula,
kereskedelmi miniszt. oszt. tanácsos.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A perfeljegyzés kérdéséhez.

E lapok 14. számában a „Törvénykezési szemle“ rovatában V. M. foglalkozik e kérdéssel, s megtámadja a királyi táblának e részbeni gyakorlatát, mely szerint nemcsak a per megindítása vagyis a kereset beadása, hanem az is igazolandó, hogy a keresetlevél idézővégzéssel elláttatott, tehát a per folyamatba tétetett.

Czikkiró ur ezt főleg azért látszik helytelenitni, mert általa a perfeljegyzés megnehezittetik, pedig — nézete szerint — az által, ha az idézővégzéssel el nem látott hivatalos felzet alapján perfeljegyzés rendeltetik el, senkinek sem okoztatik jogsérelem; „mert a polgári bíróság a felperesi keresetnek helyt ad vagy pedig a keresetet leszállitja, (?!) respective elutasitja, ez utóbbi esetben pedig felperes a perfeljegyzés kitörlését rögtön kérheti“.

Mielőtt a kérdésnek bővebb vitatásába bocsátkoznánk, szükségesnek tartjuk megemliteni, hogy azon alapot, melyből czikkiró ur kiindul, egészen helytelennek s a magánjogok sérthetlenségére nézve veszélyesnek tartjuk.

Minden előleges biztositási intézkedés rendkivüli helyzetet idéz elő, mennyiben preoccupálja az itéletet a végrehajtás elsőfoka, s az el nem marasztalt felet vagyonábani szabad intézkedésében korlátolja; épen ezen minősége teszi szükségessé, hogy elrendelése körül a lehető ovatosság tartassék meg.

Olyszerü vigasztalás, minővel czikkiró ur is a perfeljegyzés könnyelmü elrendelését igazolni igyekszik, mely szerint a keresot elutasitása esetén a perfeljegyzés kitörölhető, gyakran igen szomoru, s csak eső után lesz köpönyeg. Ha akkor, midőn valaki vagyonát előnyösen értékesiteni birná, vagy hitelének igénybe vételére szükség volna, ebben perfeljegyzés által gátoltatik, oly sulyos hátrányokat szülhet számára, melyek folytán anyagilag tönkre kell jutnia. Ha olyszerü viszonyok folytán, mint épen a maiak, az ingatlanok értéke felével alább száll, az ki a boldogabb időben nem adhatta el birtokát, — melynek vételárából kifizetve tartozását, a megmaradó összeg még egy kényelmes lét megszerzésére lett volna elegendő — el nem adhatta pedig azért, mert egy per volt reá feljegyezve, vagy ha a gazda egy inséges év után a gazdaság folytatására hitelét solid pénzintézetnél azért nem veheti igénybe, mert a per ingatlanán feljegyezve áll, s e miatt az őt pusztulással fenyegető uzsorás karjai közé kénytelen menekülni, akkor, midőn már a végpusztulás minden csapásaival a küszöbön áll, azon vigasz, hogy most már a romlását okozott perfeljegyzést kitöröltetheti, annál szomorubb, mennél alaptalanabb volt az a kereset, minél gyöngébb volt az alap, melynek sulya alatt össze kellett roskadnia.

A perfeljegyzés körül nálunk lábra kapott gyakorlat — nézetem szerint — ellenkezik az osztó igazság érdekével, ellenkezik a telekkönyvi rendtartás azon czélzatával, melyet a perfeljegyzés megengedése által maga elé tüzött.

A polgári perek folytán eszközlendő perfeljegyzéseknél alapul a telekk. rendelet 104. §-a szokott felhozatni. Ámde mit tartalmaz e szakasz? Felsorolja azon tényeket, melyek feljegyzésének helye van, s megemliti köztük a per folyamatban létének feljegyzését is, a nélkül, hogy erről többet szólana, a nélkül tehát, hogy itt megemlitené, mely perek képezik a feljegyzés tárgyát? Miután pedig azt, hogy minden a tkönyvi tulajdonos ellen inditott bármely per feljegyezhető lenne, ugy hiszem állitani senki sem fogja, a dolog természetéből következik, hogy a 104. §-ban a törvény csakis azt akarta kimondani, hogy a per folyamatban léte feljegyzés tárgyát képezi, arra nézve azonban, mely perek s mi uton és módon lehetnek feljegyezhetők, a törvény más helyen ad utmutatást, mit tényleg a 148. §. meg is ad, kimondván, hogy a törlési perek a telekkönyvben feljegyezhetők, mit ha a 104. §. intézkedéseinek azon értelmet kivánta volna a törvény tulajdonitani, mely abból mai nap kierőszakoltatni czéloztatik, hogy t. i. minden perek, melyek által telekkönyvi jog támadtatik meg, feljegyzés tárgyát képezik; mire lett volna szükség azt külön felemliteni, hogy a törlési perek, melyek kizárólag ily jog megtámadására irányulnak, feljegyzése eszközölhető, s feltételezhető-e oly correct törvényről mint ez, hogy a perfeljegyzés miként leendő eszközlését, valamint o feljegyzés hatályát épen e pernél adta volna elő, sehol meg sem emlitvén, hogy ezenfelül más, s jelesül mily perek képezhetik a feljegyzés tárgyát? Ha pedig valaki ezt kénytelen beismerni, kénytelen ennek folyományát is elfogadni, vagyis azt is beismerni, hogy a törlési perek feljegyzésén s azon perek feljegyzésén kivül, melyek a telekk. rendelet 1. része értelmében hivatalból eszközlendők (tulajdoni igények, régi teher bejelentések), más perek feljegyzései a telekkönyvi rendeleten nem alapulnak, vagyis az, hogy azok feljegyzése általában elrendelhető, a telekkönyvi rendelet szabályaiból nem következik. De továbbá azt sem fogja senki kétségbe vonni, hogy más törvényünk sincs, mely ily perfeljegyzést engedne. Egyedül a jelzálogilag biztositott követelés peres voltának feljegyzése, mely az 1860. évi szept. 19-én kelt rendeleten alapszik, képezhetne kivételt, mely azonban ugy czéljára mint hatályára nézve a más perbeli feljegyzésektől különbözvén, egészen más szempont alá esik.

Megerősitést talál abbeli véleményem, hogy a telekkönyvi rendelet szelleme és czélja folytán csakis a törlési perek feljegyzése tekinthető indokoltnak, az uj osztrák telekkönyvi rendeletben is, mely tudvalevőleg a nálunk ma is érvényes 1855. évi decz. 15-én kelt rendelet alapján dolgoztatott ki, s mely tán épen a perfeljegyzés körül elkövetett kihágások folytán határozottan kimondja, hogy csakis a törlési perek képezik a feljegyzés tárgyát. (61. §.)

Nálunk a gyakorlat egészen más irányt vett, s egyszerü felzet alapján, ha annak küllapjára irt kivonat szerint a per valamely telekkönyvi jogra vonatkozik, a perfeljegyzés derüreborura elrendeltetik, ha mindjárt a per birájánál beadott példányon belül a kereset helyett a „mi atyánk“ lenne is leirva!

Ezen viszásságnak akarja a királyi tábla ujabb gyakorlata némileg utját állani, mennyiben megkülönbözteti a törlési perektől, melyek ugyanazon hatóságnál, mely a feljegyzés felett rendelkezik, adatván be, a kereset általa meg is birálható, a más bíróságoknál inditott pereket, mely utóbbiak feljegyzését csakis akkor, ha a kereset a bíróság által elfogadtatott, vagyis a per folyamatba tétele is beigazolható, engedi meg.

Igaz a mit az idézett czikk irója mond, hogy igy gyakran elkéshet a feljegyzés, de miután annak tulajdonképen helye sem volna, az ez uton szenvedett hátrány feletti panasz indokoltnak nem tekinthető.

Van az igénylőnek más utja is, ha igénye jogos alapon nyugszik, azt biztositani, mely nem contimacirozza oly statarialiter az ellenfelet sem a nélkül, hogy annak nyilatkozni csak alkalmat adna is, mint a perfeljegyzés.

Ez: a zárlat, melynek ha a telekkönyvi jog vitássa vált, a polg. törvk. rendt. 324. §-a alapján helye van, s mely ha elrendeltetik, a 330. §. értelmében a telekkönyvbe is feljegyeztetik. — Ez esetben azonban valószinüsiteni kell a zárt kérőnek igénye jogos voltát, s ha elrendeltetik is, kifogásoknak lévén helye, minden alaptalan per folytán a tulajdonnali szabad rendelkezés nem korlátoltatik, s a tulajdonjog szentsége könnyelmüen meg nem sértetik.

Ha tehát van valami gáncsolandó a kir. tábla eljárásában, az nem az, mit benne a czikkiró ur gáncsol, hogy t. i. a perfeljegyzést megnehezitette, hanem inkább az, hogy nem volt bátorsága egy állandóvá vált helytelen gyakorlattal szembeszállva kimondani, hogy feljegyzés tárgyát csakis a törlési perek képezhetik.

No de azért üdvözöljük azt is a mit tett, mert legalább egy lépést tett velo a helyes czél felé.

Még néhány szó a tulajdonkeresetekről.

Teljesen osztom e lapok 8. számában „Tulajdonkereset és tulajdoni igény“ czim alatt megjelent czikkben foglalt véleményt, melynek lényege abban összpontosul, hogy miután az ingatlanságok birtoka a telekkönyvi tulajdonost illeti, az ez által támasztott tulajdonkereset folytán mindazon kifogások, melyek által az ellenfél azt kivánja kimutatni, hogy ő azon birtokra tulajdonjogczimmel bir még akkor is, ha e czimet magának felperesnek cselekményéből véli származtathatni, egyszerüen elutasitandók lennének, mert azok nem ezen uton, hanem csak külön kereset, esetleg viszkereset utján érvényesithetők, hogy ez uton a tulajdonjog megszereztetvén, a tényleges birtok is a törvény alapján követeltethessék.

Hogy ezen elv helyes s az ellenkező eljárás viszásságokat szül, az előbbi czikknek némi kiegészitéséül, egy az életben igen gyakran előforduló példával kisértem meg illustrálni.

A. eladja birtokát B.-nek, ki a vételár bizonyos részletét le is fizeti s birtokba lép, a szerződésben azonban kiköttetik, hogy a tulajdonjog bekebelezése csak a vételár teljes lefizetése után foglalhat helyt.

A határidő elérkezvén B. nem fizet. A. beperli őt s elmaraszaltatja, a marasztaló itéletet azonban nem képes végrehajtani, mert B.-nek semmi vagyona sincs, a megvett ingatlan pedig A. nevén állván, erre a végrehajtás nem intézhető. A.-nak tehát sem birtoka, sem pénze nincs.

Mit tesz tehát? Tulajdonkeresetet indit B. ellen, melyben tulajdonjoga alapján kéri a birtokot oda itéltetni. Ennek ellenében B. előadja, hogy ő a birtokot A.-tól megvette, igaz hogy a vételár egyrészével még hátralékban van, de e körülmény még nem teszi a szerződést érvénytelenné, hanem csak arra ad jogot, hogy teljesitése követeltessék. — Ha ily előadás kifogásképeni előterjesztése elfogadtatik, az itéletnek mulhatlanul felperes elutasitását kell tartalmaznia, mert ha az ellenfél a szerződést nem teljesitette, nem annak felbontását, hanem csak teljesitését van joga követelni. Vagyis A. ott lesz, a hol volt. Van tulajdonjoga, melyet nem érvényesithet, s nincs sem pénze, sem birtoka. Kénytelen lesz tehát a legbecsületesebb ember is álügyletet koholni, másra ruházni a tulajdonjogot, hogy az pereljen a birtokért, ki ellen már alperes kifogásait nem érvényesitheti; vagy szinlett tartozásokkal megterhelni a birtokot, magát bepereltetni s a még mindig nevén álló birtokot elárveretni. Mi a mellett, hogy becsületes ember nehezen adja reá a fejét, veszélyes játék is, mert harmadik ember visszaélése a bizalommal könnyen koldusbotra juttathatja, s mert másrészről a fenyitő vizsgálat réme is a háttérben áll.

Ha ellenben a tulajdonkereset ellen felhozottak csak viszkereset utján lehetnek érvényesithetők, a dolog egészen más szinben tünik fel. Alperes viszkereseti kérelmének ugyanis a tulajdonjog megitélésére kell irányulva lennie, mert a birtokot csak ez esetben követelheti. A tulajdonjogot azonban csak adásvételi szerződése alapján kérheti, tehát e szerződés teljesitését kell kérnie, ezt azonban csak akkor teheti, ha kimutatja, hogy azon feltételt, melyhez a tulajdonjog megszerzése kötve volt, részéről teljesitette, vagyis hogy a vételár hátralékát lefizette. Ez az, mit A. is elérni kiván, s igy ez uton is czéljához jut.

Ha B. nem igy adja elő viszkeresetét, azzal elutasittatik, s a birtok A.-nak itéltetik meg s A. igy is czélhoz jut. B.-n pedig igazságtalanság nem történik, mert ha eleget akar tenni a szerződésnek, az a viszkereset folytán módjában áll, ha nem, lépjen vissza s követelje vissza a lefizetett vételárt, mely a felperes nevén álló ingatlan által biztositva van.

Ez a legigazságosabb s legegyenesebb ut. E példa hiven illustrálja azt is, hogy a biró leghelyesebben tesz, ha ő is az egyenes vagyis azon utat követi, melyet a törvény határozott rendelete elé szab.

Különfélék.

Dr. Groisz Gusztáv kolozsvári egyetemi tanár urtól vett értesülés szerint a büntető törvénykönyvi tervezet részére még m. évi nov. hóban megküldetett. — Ez tehát csak még különösebb szinben tünteti fel azt, hogy a pesti egyetem szaktanárának miért nem küldetett meg?

Helyreigazitás. A csikszeredai királyi járásbiróság részéről hozzánk beküldött nyilatkozat szerint lapunk 11. számában „Jogászi mélység és ékes irály“ czimü közlemény (irtvány) téves information alapul. — A helyreigazitás csak örömünkre szolgál.

A váltótörvény megvitatására egybehivott szakértekezlet márczius 30-án alakult meg az igazságügyminiszter elnöklete alatt. Az értekezlet tagjai: Apáthy István egyetemi tanár, az enquette elé terjesztett munkálat szerzője. Daruváry Alajos királyi táblai tanácselnök, Szabó Imre és Manojlovics Emil semmitőszéki birák, Tóth Emil legfőbb itélőszéki biró, Ybl Lajos a pesti kereskedelmi törvényszék elnöke, Külley Ede és Regner Tivadar kir. táblai birák, Tokaji Nagy Lajos a pesti kereskedelmi és váltótörvényszék birája, dr. Herich Károly miniszteri titkár, Neuwelt Armin kereskedelmi ülnök, dr. Környei Ede és dr. Lovik Adolf ügyvédek. Az értekezletet az igazságügyminiszter megnyitván, kifejtette, hogy az előterjesztett javaslat alapjául ugyan a közönséges német váltórendszabály szolgált, azonban a rendszertől eltérés történt, mennyiben e javaslat az egyes intézkedéseket a váltóintézmény természetének inkább megfelelő sorban tárgyalja. Az értekezlet az Apáthy által készitett javaslatot tárgyalásainak alapjául elfogadván, azonnal a részletek birálatához kezdett, s első ülésében az 1., 2., 3. és 4. czikkek tárgyalását fejezte be.

Az igazságügyi miniszterium, mint a „Magyar Igazságügy“ irja, legközelebb két szabályrendeletet szándékozik kibocsátani. Az egyik a börtönrendtartást, a másik a bünvádi eljárási költségek ujabb szabályozását tartalmazza. A börtönrendtartás tervezetét a miniszterium egyik kitünő munkása, dr. Kelemen Mór titkár készitette. Munkálata előbb a budapesti és marosvásárhelyi kir. főügyész, azután a miniszterium kebelében összehivott szakbizottság által behatóan tárgyaltatott, és alapelveire s rendszerére teljesen elfogadtatott, sőt egyes részleteiben is csak annyi változás történt, a mennyit az időközben fejlődött viszonyok szükségessé tettek. A rendelet a letartóztatottak irányában követendő bánásmódot, a felügyelő és őrszemélyzetnek szolgálati viszonyait, ezeknek és a letartóztatottaknak fegyelmi ügyeit és a felsőbb felügyeletet; szóval a börtön egész administratióját részletesen szabályozza. A másik tervezet a bünvádi eljárási költségek tárgyában 1872. évi junius 5-én kibocsátott szabályrendeletnek főleg gazdasági szempontból való megváltoztatását czélozza, de az administratióra vonatkozólag is módositásokat hoz javaslatba.

Szolgálati szabályzat. A pénzügyminiszteriumban egy az államhivatalnokokra nézve nagyfontosságu törvényterven dolgoznak, mely az összes államhivatalnokokra általában, különösen pedig azért bir kiváló fontossággal, mert általa a nyugdijazás is szabályoztatni czéloztatik, mely eddig mult századbeli rendeletek alapján kezeltetett, s sok jogos panasz kutforrását képezte.

Gneist Rudolf uj müve. E hirneves német jogtudóstól legközelebb egy nagy érdekü munka jelent meg. „Vier Fragen zur deutschen Strafprocessordnung mit einem Schlusswort über die Schöffengerichte.“ A munka tulajdonképen Gneist véleményét tartalmazza, melyet a német büntető perrendtartás némely fontos kérdéseire nézve a birodalmi cancellár felhivására adott. A szerző a büntető perrendtartás következő négy részét tárgyalja: 1. Az államügyészséget és a magánvádat. 2. Az elővizsgálat nyilvánosságát. 3. A tanuk kikérdezését. 4. A főtárgyalást. A „Schöffengericht“ és esküdtszék közötti vitára nézve pedig Gneist határozottan az esküdtszéki intézmény mellett nyilatkozik.

A kereskedelmi ülnökök megválasztására nézve az elsőfolyamodásu kir. törvényszékek elnökei a m. kir. igazságügyi miniszter által oda utasittattak, hogy az 1871. évi XXI. törv. czikk 7. §-ának figyelembe vételével, — mely szerint a bünvizsgálat alatt állók kereskedelmi ülnökökké meg nem választhatók — mielőtt a megválasztott kereskedelmi ülnök megeskettetnék, annak a birák személyére nézve az 1869. IV. törvényczikk 6. §-a a) és c) pontjai értelmében megkivánt qualificatioja iránt alapos tudomást szerezzenek, s a mennyiben az illető személye e részben kifogás alá esnék, a kereskedelmi és iparkamrát vagy a hol ilyen nincs, az illető kereskedői testületet a törvény fentebbi rendeletére figyelmeztetve, uj választás eszközlésére szólitsa fel.

A görögkeleti egyház főpapjainak hagyatéka. Azon téves gyakorlat folytán, mely e részben lábra kapott s mely szerint az emlitett papok hagyatéka nem az illetékes biróság, hanem külön bizottság vagy a görög egyházi alapigazgatóság által tárgyaltatott és osztatott fel, az igazságügyminiszterium 1874. márczius 16-án 6835. sz. a. kelt rendeletével kijelentette, hogy miután az 1868. 54. törv. czikk a főpapok hagyatékára nézve semmi kivételt sem tesz, a g. keleti egyház papjai hagyatékainak tárgyalása szintén a polgári birószágok elé tartoznak, s mennyiben még azoknak át nem adattak volna; hanem külön egyházi közegek által kezeltetnének, az emlitett birószágoknak további illetékes eljárás végett azonnal átadandók.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 16. sz. Budapest, 1874. április 15.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT I-sŐ sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A járásbiró mint telekkönyvi hatóság. Dr. Kovács Gyula, köz- és váltó-ügyvéd urtól. — A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir. törvszéki biró urtól. — A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, kereskedelmi miniszt. oszt. tanácsos urtól. — Törvénykezési szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat.

A járásbiró mint telekkönyvi hatóság.

Az 1861-iki országbirói értekezlet kell hogy képezze mindenkor a kiindulási pontot igazságyügyi helyzetünk levezetésére, s mert a jogtörténeti távlat arra nézve, hogy nagy körvonalakban, az igazságszolgáltatás ephemer követelményein tulemelkedve, adjuk az eredményt, mindeddig hiányzik: az eröltetett providentia, mint homályos balsejtelemtől eltekintve, a mai nap és nem a jövő jogásza álláspontjából csupán a „mindennapi kenyérért“ esedezünk. — Ez lesz szempontunk egy specialis igazságügyi törvényhozási kérdés, a telekkönyvi hatóságok teendöinek egyes járásbiró általi ellátása tárgyában szövegezett törvényjavaslat megvilágitásánál.

Az országbirói értekezlet jellemzésére mondhatni, hogy a magánjogállapot rendezendő kérdését tulnyomólag a magyar közjogi felfogásból kiindulva oldotta meg, s ettől mintegy különvált akkor, midön a telekkönyvi intézmény fentartását a társadalmi érdekekre alapitotta, hivatkozván a jog- és vagyonbiztonságra s ezen alapuló közhitelre, valamint egy magyarországi hitelbank mielöbbi életbeléptetésére. — Ily indoklás mellett azonban nem mulasztotta el az értekezlet az 1855-ki telekkönyvi rendeletet — mint mondja — kiegésziteni, s habár törvényhozói hatalma hiányát több helyen előtérbe állitja, a telekkönyvi intézményt illetőleg is — melyen kivül és általában a status quot fentartani a legkényelmesebb és legáldásosabb felelösségelvállalás lett volna — faragcsál a rendelet intézkedésein quasi legislaturája segélyével. — Igy nötte ki aztán magát a többek közt a tulajdonjog (mint jus futurum) elöjegyzésének oly neme, mely a hitelre oly káros bizonytalanságot a tulajdonjog iránt az elöjegyzés igazolásának idöbeli meg nem határozásánál fogva éveken át elösegiti.

Ugyanezen elvtelen faragcsálás a telekkönyvi intézményen huzódik át igazságügyi törvényhozásunkon, a helyett, hogy a telekkönyvi rendelet által kijelölt ösvényen haladt volna a külön telekkönyvi betétek szerkesztésének megrendelésében, s ez által a telekkönyv két föelvét, ugy formailag a különlegességet, mint a könnyen érthetöséget megvalósitotta volna. — Az 1868. évi polg. törv. rendtartás 44-ik §-a a telekkönyvi rendelet azon szellemét, hogy a telekkönyvi hatóság kérvényi ügyeken felül perekkel ne terheltessék, mintegy rombolni törekszik akkor, midön az elöjegyzés peres igazolását, valamint az elöjegyzett dologbeli jogok feletti minden esetbeni biráskodást a tkönyvi hatóságokra ruházza. A kiigazitási, jelzálogi átkeblezési s törlési pereken kivül a telekkönyvi rendelet mindenkor az illetékes bíróságot emlegeti. De a tkönyvi rendelet e világos ujjmutatásán kivül még a kiigazitási pereket is lehetöleg eltávolitani törekedett a telekkönyvi hatóságtól azon rendelkezésében, melylyel kiigazitási pernek megindítását csak azon esetre rendeli, ha a tulajdon iránt a dologi bíróságnál különben sincs per folyamatban.

A perrendtartásnak a jelzett iránybani consequentiája, hogy a 465. §. az ingatlanok foglalásából felmerülö tulajdoni és igénypereket, elsöbbségi kérdéseket, árveréseket és vételár-felosztásokat is a telekkönyvi hatóságokhoz utasitja.

Ily tervszerü következetességnek complementuma természetesen az, hogy az itt elösorolt ügyekben igazságszolgáltatásunk sulypontját képezö társasbiróság határozzon. E hatásköri követelményt annyira érezte a törvényhozás, hogy midön a telekkönyvi biróságok decentralisatióját létesitette, a társasbirósági elintézés eszméjét nem adta fel, s gondoskodott a járásbirósságoknál alkotandó tanácsokról. — A törvényhozói szándék, mely az 1853. helyszinelési rendeletben van megirva, hogy t. i. a kisebb (nem nemesi) birtoktestek telekkönyvei a járásbiróságok által kezeltessenek, szóval a telekkönyv decentralisatiójának eszméje 1871. évben már nehézségekbe ütközött, nehézségekbe, melyeket a magyar törvényhozás épitett egyes összehordott kövek által bástyává.

Midön eddigelé a törvényhozás következetességét egy ferde uton haladtában kisértük figyelemmel: elérkeztünk tárgyunk, az 1871. XXI. tczikk 24. §-ának módositásáról szóló törvényjavaslathoz, mely a fenn adott törvényhozási fejlemények után a telekkönyvi ügyekbeni járásbirósági elintézéseknél a társasbirósági rendszert feladja.

A pénzügyi indoklásra nézve megteendjük végészrevételünket, mindenekelött az indoklás érdemleges oldalát kell elötérbe állitanunk, a melynek általános jellemzésére mondhatni, hogy kicsinylö álláspontja a telekkönyvi ügyek iránt vagy „bizonyos államférfiui szempontból“, tettetett vagy ha öszinte, ugy az semmiesetre sem érlelödött a jogszolgáltatás körüli tapasztalatokban.

A kiigazitási perek enyhe természetére nézve csak annyit jelez az indokolás, hogy azok csak az eredeti helyszinelés alkalmával történt eredeti felvétel megváltoztatására irányulnak. Tehát czéljok csak egy tentanyom-vakarás! A ki egyrészről elképzeli, hogy a nem sürü birtokváltozás hazánkban még felette számos esetben tért nyit a telekkönyv per utjáni kiiga-

zitására, s másrészről, hogy a birósági gyakorlat igen helyes jogászi érzéktől vezettetve nem a helyszineléskori birtokost (quaestio facti) kutatja, de a legbonyolultabb tulajdoni és öröködési kérdéseket (quaestio juris) birálja el a kiigazitási perben, sőt mondhatni, hogy a felek sokszor ép ez utra vannak kényszeritve jogaik érvényesitésében: annak fogalma lesz e kiigazitási perek elbirálásának nehézségéről, ha még megfontolja, miként hazánkban a legbecsesb anyagi érdekek az ingatlanokhoz vannak füzve.

Szinte elég könnyelmüen fogja fel az indoklás a törlési pereket is, mert ugy e per eredménye, mint a kiigazitásié, nem adja meg az ingatlan tényleges birtokát. A nélkül, hogy a törlési pert az ingatlan birtokával hoznám szükségkép relatióba, nem látom át, hogy meggyarapodott hitelviszonyaink között egy zálogjogi tétel fenálltának vitás volta nem számtalan esetben életkérdés ugy egyes személyt, mint hitelintézetet érdeklőleg. Bátran mondhatjuk, hogy a törlési perekbe ugy a dologi mint a kötelmi jog egész rendszere bele van vonva. A hol pedig ugy a törlési mint a kiigazitási per ingatlan birtokával hozható viszonyzásba, ugy e viszony ép megforditott lesz, mint a mint az az indoklásban előadatik. — Azon praejudicium, mely az ingatlan tulajdona iránt a kiigazitási és törlési perben megállapittatik, az egyszersmind eldönti a jövendőben rendezendő birtoklás kérdését. A főcsata a tulajdon iránt foly, a ki itt veszt, veszteni fog az ingatlan kiadása iránti perben is okvetlenül. Az indoklás ratiója oda is elvezetne, hogy a sommás visszahelyezés a perek koronája. Persze ily indok mellett legopportunusabb volt a jelzálog átkeblezési pereket annyira ignorálni, hogy az indoklásban fel sincsenek emlitve. Avagy quandoque bonus dormitat Homerus?

Ha az eddigiekben az indoklás kicsinylő álláspontját czáfolgattuk, nem nyilik alkalmunk az előjegyzés-igazolási perre nézve, s a mi különösen az előjegyzés által biztositott tulajdoni és szolgalmi jogokat illeti — mert ez utóbbiakban a dologi birósági hatásköre egyáltalán ki van zárva — ellenészrevételeinket megtenni, minthogy az indoklás e részben érvekkel nem áll elő, s igy csupán észrevételt adunk. — E pontra vonatkozólag már meg lett emlitve törvényhozásunk ballépése, melyet ezennel akkor, midőn a társasbiróság garantiája elvonatik, egy botlás követ. Az igényperek, az árverési és vételár-felosztási kérdések, mind megannyi a telekkönyvi hatóságnál felhalmozott ügyek, a botlás nagyságát vannak hivatva elősegiteni.

A biróságok szervezete s hatásköre egységes voltának megrongálására nézve mentegetőleg felhozza azon körülményt az indokolás, hogy a törvényszék előtti eljárásban a követelés 300 frtra is leolvadhat, valamint valamely büntényről vádolt mint kihágást elkövetett szerepelhet, s a törvényszék mégis hoz itéletet, hozzátevén maga az indoklás, miként ez ugyan kivételes s hozzágondolja, mert közli az indokot: fogadd el argumentumul. Ellensulya ily kivételes argumentatiónak nem lehet az, hogy a tkönyvi ügyeknek járásbiróságokra átruházása a jbiróság hatósági körének kivételes tágitása s ehhez képest a törvényjavaslat a már megalkotott kivételességnek bővebb hatályositása. — A járásbiróság kivételessége telekkönyvi ügyekben nem a járásbirósági, de a telekkönyvi intézmény érdekében történt, mert a járás- mint egyesbiróságnak ellensulyul adva lett a tanácsbeli elintézés előszabása, s igy a jogtörténeti fejlődés egymásutánját az u. n. „hatályositást“ még per viam exceptionis sem látjuk megállapitva az indoklásban. A jogtörténeti fejlődés egyenesen arra látszik mutatni, hogy a mily fokban szaporittattak a telekkönyvi hatóságok kiválólag peres teendői, annál magasabb mértékben lépett előtérbe a társasbirósági elintézés követelménye, s nyilvánul ez szembeötlőleg a megalkotott 1871. XXI. tczikk 24. §-ában, mely képes volt az egyesbirósági rendszer tiszta tükrét a telekkönyvi ügyek érdekében elhomályositani. A törvényhozó aggódó leheletének nyomát letörleni nem lesz nagy mesterség, csak ne vindicálja a javaslat szerzője a consequentiát, habár erre a jogügyi bizottság is mint chorus helyeslőleg bólintotta fejét. A jogtörténetet nem irják hivatalos pennával.

Eddig az ügyek neme dirigálta azt a kérdést, társas- vagy egyesbiró elé tartozzanak s ugyanez szabályozta az eljárás nemét. Ezentul az ügyek neme nem lesz irányadó: a birói hatáskör szétdaraboltatik s az eljárás neme nem lesz a két előbbivel összefüggő tagolat. Elmélet és gyakorlat egyaránt fitymálva akkor, midőn a törvényjavaslat indoklásául azt is emlegeti, hogy a törvény által a „szervezeti egység által is nyerend“. Kevésbbé hatott zavarólag a jogászi érzékre a járásbiróságoknál alkotott collegium, mert a társasbirósági eljárás egyáltalános volt s ugy hiszem, hogy sok rendszerváltozást megért törvénykezésünk eddigelé ily elvtelenségbe, minő a czélbavett, soha sem keveredett. A vegyes folyamodásnak a góth-stylre emlékeztető tarka rendszere is elven alapult, a társas- és egyesbiróságok sohsem concurráltak egymással, mert ezzel a két biróság egymás melletti létezésének jogosultsága rontatik le nemcsak a jogászi érzék, de a közönséges felfogás előtt is. — Az az indok, hogy a garantia egyrészről magában a járásbiróban, de kivüle is a felebbvitelben keresendő, bizonyára nem az egyes- vagy társasbiróság iránti tudományos vitatásból van meritve, mert az először oly szélsőségig menő s oly közönséges, hogy annak alapján az egész társasbirósági intézmény felett pálczát lehet törni.

Tudjuk igen jól, hogy az igazságügyi miniszter a kilenczes bizottság elaboratumának végrehajtója, s fölötte fájdalmas állapot, hogy az initiativa a kormány kezéből, mely nem egyszerü végrehajtó hatalom hivatására van utalva, kiesett. Egy ország képviselete s a kormány közti viszonyt nem fogjuk fel a franczia népsouverenitás elvéből kiindulva. A törvényhozó hatalom gyakoroltassék „a király által a parlamentben“ s a kormány a szétágazó érdekek tengerén csak akkor evezhet méltón, ha az érdekharczból társadalmilag és törvényhozásilag kiemelt király vállain csüngő palást valamely rojtjába kapaszkodva, ez ereklyéből származtatja le magára az érdekmentes függetlenséget az ideák utáni harczban. E parlamentalis fogalom kiválólag codificationalis kérdésekben akként jelentékenyül, hogy a kormány az anyagot van hivatva adni s a képviselet megadja neki a formát, de megforditva.

Midőn jogszolgáltatásunk első sorban pénzügyi kérdéssé nőtte ki magát, lehetetlen, hogy azt evvel ne combináljuk. Fel kell tennünk pénzügyminiszterünk birói multjánál fogva, hogy elődeinél több felfogás és méltánylással viseltetik a jogszolgáltatás iránt. Justice-palaist ugyan nem remélhetünk tőle, de legalább a vándor-biróságoknak sem lesz, miként egyik hivatal-elöde, barátja. Ugy hiszszük, hogy ha már a jogszolgáltatást a pénzügyi helyzettel kapcsolatba hozza, az előbbi nem kerül Jónás sorsára, mert ha igen, ugy a mai kevésbbé bibliai század alig fog hinni megszabadu-

lásában. Nem lenne a kölcsönös két nagy factornak illőbb egyeztetése, ha a telekkönyvi hatóságok a törvényszékeknek visszaadatnának s e rendszerváltoztatással a járásbirósági személyzet mobilizáltathatnék ép ugy mint a czélbavett törvény megvalósitása esetén s mi több, ezt a törvényszékek számának leszállitásával is kapcsolatba lehetne hozni. De ily őszinteség természetesen eddigi igazságügyi törvényhozásunk csalhatlanságának önlerontásával járna. „Hatályositsuk“ tehát magunkat a — lejtőn.

Dr. Kováts Gyula,
köz- és v.-ügyvéd.

A házassági jog.

(Folytatás.)

A kelet és nyugot mint merő ellentétek között közvetitő kapocs gyanánt jelenkezik:

A görög világ. Itt a társadalmi rend egyedüli alapja nem többé a vallás, ez csak állami intézmény minőségével bir. — A görögök főtörekvése az erkölcsi világrendnek a földön való létesitésére, a status eszméjének önálló megállapitására irányult; az egyén nem mint olyan, hanem csak mint az állami összlet egyik tagja — épugy mint a physicai világban az egyes parány — birt értékkel és becsesel; — az egyéniség az államban elenyészett! Ennek megfelelőleg rendeztetett a családi és házas élet is. Spartában különösen a házasság erőteljes polgárok nemzésére szolgáló intézménynél nem volt egyéb, azért tiltattak a kora és késő házasságok, abban leli magyarázatát a spartaiaknál divott szokás, hogy korosabb férfiak nejeiket gyermeknemzés czéljából fiatalabbaknak használatra átengedték; sőt itt annyira absorbeálta az állam az egyéni érdeket, hogy még a gyermekek felnevelése is (már zsenge korukban) közös, állami ügynek tekintetett.

Hasonló szempontok voltak mérvadók az atheniak házas és családi viszonyainak rendezésénél, itt is az állami érdek mindenben irányadó; az atya ujdonszülött gyermekeinek kitételére, a számos gyermekkel megáldott anya méhmagzatja elhajtására volt jogositva, nehogy tulnépesedés által az állam érdeke veszélyeztessék. A nők állása, daczára a görög házasság monogam jellegének — mert az állami ügyek vezetésére csak a kellő nevelésben részesült férfiak tartattak alkalmasaknak — igen alárendelt vala; elzárva a külvilágtól, kirekesztve a müvelt férfiak társaságából, egyedüli hivatásuk a házi ügyek ellátása volt. A leány szülői beleegyezése nélkül házasságra nem léphetett; a szülők és gyermekeik, nemkülönben édes testvérek közötti házasság tiltva volt; a házasság megkötése áldozat-tétel mellett történt. A férj nejét bármikor elbocsáthatta; az elválás joga illeti ugyan a nőt is, de annak igénybevétele reá nézve tetemesen meg van nehezitve; a házasságtörő férfit a jogaiban sértett férj szabadon megölhette, bünös nejét pedig elbocsátani kellett, mert különben becstelenné vált.

Egyrészt a nők alárendelt állásának és ebből kifolyó alantabb müveltségüknek, másrészt pedig a görög szellem fejlődésének volt következménye, hogy az atheniak törvényes nejeik mellett szeretőket, kéjhölgyeket (Hetären) kezdtek tartani, kik az előbbieknél sokkal függetlenebb állással birtak, és annál fogva, mert mindenkor a legmüveltebb férfiak társaságában mozogtak, nemcsak a müveltség magas fokára emelkedtek, hanem a társadalmi, sőt az állami életben is nagy szerepet játszottak. — A concubinatus e neme csakhamar általános szokássá vált, és a házas életet megfertőzteté.

A szellemi fejlődés tovább terjedésével, az egyéniség nagyobb érvényesitésével nem sokára a status eszméje, a közjó érdeke mindinkább háttérbe szorult; a házas és családi élet kötelékei meglazultak, bekövetkezett az általános erkölcs-romlás, mely maga után vonta az állami épület összeroskadását is, hogy annak romjain a rómaiak állama felemelkedhessék!

A római népéletet az alanyi akarat érvényesitésére, az egyéni szabadság megállapitására irányuló törekvés jellemzi; az állam egyedüli hivatása az egyéni jogok biztositásába helyeztetett; az egyén az összeség irányában ellentétes állást foglalt el annyiban, mennyiben minden igyekezete szabadság-körének tágitására volt irányozva; innen a római jog kiváló magánjogi jellege. Az egyéni szabadság ilyetén módfölötti kiterjesztése végkövetkezményeiben az önkény megállapitására vezetett, az imperatorok kényuralmában talált kifejezést.

Egészen a fejlődés ezen stadiumáig, vagyis azon időpontig, midőn egy egyén saját személyében összpontositá az államban képzelhető minden hatalmat (császárok korszaka), a római nép történetét, az annak alkatelemeit képezett két néposztály, a patriciusok és plebejusok közötti folytonos viszálykodások egyes mozzanatai töltik be, mely szüntelen küzdelem a plebejusoknak a patriciusokkali politicai és társadalmi téren való egyenjogusitásával végződött. Ezen harcz egyik főmomentumát képezte a patriciusok és plebejusok közötti összeházasodás (connubium) megengedese, mely végre a lex Cannuleja által törvényként kimondatott. A rómaiak a házasságról sokkal nemesebb felfogással birtak, mint a keleti népek; a házasság lényegét az életközösségbe helyezék: „conjunctio maris et feminae, consortium omnis vitae, divini et humani juris communicatio“; a nőnem náluk egyáltalában nagy tiszteletben részesült; a házasság általános formája kezdettől fogva a monogamia volt, a kétnejüség kifejezetten csak Diocletian egyik törvényében tiltatott; az erkölcsösség és szemérmesség a nőben nagyra becsültetett; a concubinatus csak a második korszak végén kezdett általánosan elterjedni. A patriciusok és plebejusok között politicai és társadalmi állásuk tekintetében fenforgott ellentétek házassági intézményeikben is nyertek kifejezést; az előbbeniek házassága confarreatio által, vagyis bizonyos vallásos szertartások (mint ünnepélyes áldozat, farreum, papok és tanuk jelenléte, bizonyos formulák elmondása) között jött létre; a plebejusok ellenben a házasságkötés e módjának használatából ki voltak zárva. — A confarreatio által létesitett házas viszonyban csak a férj a jogositott, a nő teljesen annak hatalma alá kerül (in manum mariti conventio); a házasságkötés e módja a nőre nézve jogképességének csorbulását (capitis diminutio) vonja maga után, a férj maga biráskodik neje fölött, csak az önkénytes elválás tekintetében van némileg korlátozva, mennyiben a felbontás csak törvényes okokból (m. házasságtörés, magzatelhajtás stb.) engedtetett meg. Ellenben a plebejusok közötti házasság egyedüli alapját a házasulandók beleegyezése (consensus) képezte; az minden formaság mellőzésével köttetett, a nő nem került férje hatalma alá, evvel egészen egyenjogu félnek tekintetett; az elválás mindegyik házastársnak szabadon van megengedve; valamint a consensus a házasság létesülését, ugy a dissensus annak felbontását eredményezi. Idővel azonban a plebejusoknál is a házasság egy szigorubb neme jött divatba, az t. i., mely „usu“ köttetett, midőn a nő egy egész éven át férjénél maradt, a nélkül, hogy házából 3 éjszaka (trinoctium) kimaradt volna; ez esetben a nő szintén férje hatalma alá került (in manum), csak a férj volt jogositva nejét elbocsátani, de ez bármi okokból történhetett. A patriciusok és plebejusok

közötti connubiumnak a lex Cannuleja által történt megengedése folytán a házasságkötésnek egy ujabb formája keletkezett: a „coemtio" (szinleges vétel, melyet a férj a nővel per aes et libram köt), mely idővel a házasságkötés többi formáit teljesen kiszoritá a gyakorlatból. — De a római népélet főjellemvonását képező alanyi akarat elvének mód feletti kiterjesztése „az alanyi önkény extrem érvényesitése" eredményezte, hogy a coemtio formája is mindinkább háttérbe szorittatott, s helyébe a puszta consensus által kötött és dissensus által felbontott házasság szabadabb formája lépett, és ezen fejlődés eredménye vala, hogy a nő teljesen önálló állást vivott ki magának, de épen ezen időpont, midőn a nő az önállóság és szabadság legmagasabb polczára emelkedett, jelzi egyuttal a házi és családi élet kötelékeinek meglazulását, az erkölcsi elfajulás és romlottság bekövetkeztét; a házasság szabad megegyezés alapján köttetett és szabadon felbontatott; az elválások mindennapiak voltak, az ágyasság mindinkább elterjedett, a házasságtörés nem tekintetett többé bünös cselekvénynek: — és ezen erkölcsromlás tetőpontját éré el az imperatorok uralkodása idején, kik rosz példával előremenvén, a házas és családi élet erkölcsi lényegének utolsó maradványait lerontani és megsemmisiteni igyekeztek.

Nem csodálkozhatunk ha ezen általános elfajulás közepette a házas élet iránti ellenszenv mindinkább fokozódott, és a nőtlenség és ágyasságbani élés mindinkább elterjedt. Hozattak ugyan ennek meggátlására törvények (lex Julia de manitandis ordinibus), a házasságtörés büntettetni rendeltetett, az elválás megnehezittetett; — mindezek azonban a római világuralomnak a társadalom erkölcsi alapjának megingatása, az erkölcsök hanyatlása által előidézett megbukását fel nem tartóztatták többé.

A régi germanoknál mint harczias nemzetnél főszerepet játszott a személyi bátorság; az egyén harczképessége, az állami egység eszméje csak évszázadok mulva tudott általános elismerésre jutni; az egyén saját magát tartotta legilletékesebbnek a rajta elkövetett bántalmak visszatorlására, mely elv kifejezést nyert a magánboszu gyakorlásában, a magánmegtorlás alkalmazásában (Privatfehde); — a vérrokonsági összeköttetésen alapuló család (Sippe), minthogy benne több harczképes egyén egyesült, mint az ellenállási képesség öregbitésére szolgáló intézmény, kiváló jelentőséggel birt. Csak a harczképes volt szabad, a többi vagy szolga volt, vagy másnak hatalma alá került (gyámság rendszere, mundium); igy a nők is mindig gyámság alatt állottak.

A házasság erkölcsi lényege a régi germanoknál kellő méltánylásban részesült, benső és tartós életközösségnek tekintetett, az „Ehe," „êwa," „êa" szó eredetileg minden jogi köteléket jelentett, és csak később használtatott kizárólag a házasviszony megjelölésére. A nő, habár a házasság-kötés által testi gyengeségénél fogva férje hatalma alá került, ki őt szabadon elbocsáthatta, eladhatta; szellemi tekintetben mégis társa lön, a házi ügyek kezelése kirárólag őt illette, a gyermekek nevelését férjével közösen vezette, vele egyenjogu állást foglalt el. A házasság a régi germanoknál monogam jellegü, erkölcsi tisztaságának megőrzése, a házassági hüség megóvása főjellemvonásai, a férj házasságtörés tettén kapott nejét szabadon megölhette (Si adulterum cum adultera manuit vel sponsus occiderit, pro homicidia non teneatur, Lex Vitig. III.). A házasság valóságos megkötését az eljegyzés (desponsatio) — mely a nő gyámjának mintegy gyámsági jogairól való lemondásáért adott összeg meghatározásában állott — előzte meg; ennek megtörténtével a nő férjének adatott át, s az ekként létesült házasság csak az elhálás által ment foganatba. A törvényes házasságon kivül a germánoknál a concubinatus is meg volt engedve, és mint sajátságos intézménye a régi német jognak, fejlődött a balkézre kötött házasság (Missheirath); ilyennek tekintetett a felsőbb osztálybeli férfiak és alsóbb rendü nők között létesült házasviszony, mely az által különbözött a teljérvényü valóságos házasságtól, hogy a nő nem lépett a férj jogaiba, vele egyenjogu állást nem nyert, az abból származott gyermekek pedig nem tekintettek törvényeseknek. A keresztény vallás befogadása kezdetben csak csekély befolyással birt a házasságra vonatkozólag divott german népszokások megváltoztatására; a desponsatio általi házasság-kötés a szabad elválás rendszere, a concubinatus és a balkézre kötött házasság intézménye még soká maradtak gyakorlatban, mig végre az egyház befolyásának terjedésénél fogva a germanok házassági joga egészen a canonjog elvei szerint alakult át.

Miként alakult a házas és családi élet a régi magyaroknál a kereszténység befogadása előtti korszakban, arra nézve hiteles adataink nincsenek, csak a náluk divatozott szokásokból és a házas viszonyt érdeklő, mai napig gyakorlatban maradt kifejezésekből vonható némi, arra vonatkozó következtetés. A magyarok élete patriarchalis volt, a család feje annak tagjai fölött — kikhez a házi szolgák is tartoztak — nagy hatalommal birt; a polygamia a magyaroknál ismeretlen vala; a „feleség" kifejezés arra mutat, hogy a nő férje egyenjogu társának tekintetett; a házasság valóságos megkötését valószinüleg — ugy mint a régi germanoknál — a nőnek adandó hozomány meghatározása iránti alku előzte meg, honnan az „eladó leány", „vő"-legény féle kifejezések vehették eredetüket; a házasság megkötése vallásos szertartások között ment végbe, és nem valószinütlen (legalább a „hitvesek" kifejezéséből következtethető), hogy a házastársak hüség iránti igéretüket hitükkel erösiték meg. — Idővel, vagyis a kereszténység felvétele és a keresztény vallás általános elterjedése folytán a magyaroknál is a házas életre vonatkozó jogviszonyok az egyház törvényei által szabályoztattak.

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

A részvénytársaság.

A részvénytársasági szervezet egyik hiánya abban található, hogy az egyes részvényes a társasági igazgatóság és a részvényesek többsége irányában majd jogtalannak mondható. Ezen hiány az ujabb tudomány és az e kérdéssel foglalkozó szakközegek által felismertetvén, az ott felmerült nézeteknek hódolt az értekezlet, midőn:

1. minden egyes részvényesnek kereseti jogot engedett oly közgyülési határozatok megsemmisitésére, melyek a törvénynyel vagy az alapszabályokkal ellenkeznek.

Nehogy azonban csekély formahiány miatt egy közgyülési határozat hosszabb időre kétséges maradjon, hozzátétetett, hogy e kereseti jog oly határozatok ellenében, melyek csupán a törvényben vagy az alapszabályokban körülirt formaságok mellőzése miatt támadtatnak meg, csakis a közgyülési jegyzőkönyvnek a törvényszéknél leendő bemutatásától számitandó 15 nap alatt érvényesithető legyen.

2. Midőn megengedte: hogy a részvénytőke egy tizedrészét képviselő egy vagy több részvényes az illetékes törvényszéknél követelhesse, miszerint az ügyvitel szükség esetében szakértők alkalmazása mellet megvizsgáltassék és az eredmény velük közöltessék. Ezen utóbbi intézkedés ellen felhozatott, hogy ily vizsgálat a társaság hitelének megóvása szempontjából csak fontos okokból és az elégséges gyanu igazolása mellett legyen megengedhető. Az értekezlet más tagjai az egész intézkedést feleslegesnek hitték, mert a részvényesek bizonyos

száma ugyis a közgyülés összehivását követelheti. A többség azonban a gyanu igazolását általában nem követte, mert ily intézkedés mellett már a vizsgálat elrendelése magában a hitel megingatására elégséges volna, holott ez nem áll, ha a közönség tudja, hogy ily vizsgálatot a részvényesek egy része minden további indokolás nélkül is kivánhatja. E szerint a vizsgálat czélja: hogy vagy a vállalat helyes kezelése igazoltassék vagy a kideritett tények alapján a további lépések lehetségessé tétessenek. A közgyülésnek összehivásában az értekezlet nem talált elég biztositékot, mert egyrészt az egyes részvényesek nem igen juthatnak a szükséges adatok birtokába és másrészt mesterséges többség által lezavasztatnak is mi mellett a közgyülésnek ily gyakori összehivása költséggel és a részvényesek szükségtelen zaklatásával is jár.

A tervezet szerint a vállalat czéljának megváltoztatása is tartozott volna a közgyülésnek fentartott tárgyak közé. Miután azonban felhozatott, hogy a társaság czélja az aláirás alkalmával közzéteendő tervezet lényegéhez tartozik és a részvényes csak ily czélnak elérése végett lépett a társaságba, minélfogva a vállalat czélja még közgyülési többség által sem változtatható meg, ezen pont elejtetett.

Mint uj pont felvétetett, hogy cartell-szerződések más társasággal csakis a közgyülés jóváhagyásával köthetők, mert az értekezlet az ily szerződések kötésében a szédelgések főtényezőjét vélte felismerni. Az igazgatóság (választmány) felelőssége az értekezlet által szabatosan formulázva oly módon állapittatott meg, hogy ha az igazgatóság tagjai megbizásuk határain tul mennek, ha a részvénytársaságról szóló törvény határozatai vagy az alapszabályok ellen cselekszenek, minden ebből eredő kárért egyetemlegesen egész vagyonukkal felelősek legyenek oly esetben is, midőn a törvény vagy alapszabályellenes intézkedés közgyülési határozaton alapszik.

Azon szigoru felelősséget figyelembe véve, melylyel a fennebbiek szerint az igazgatóság terheltetik, szükségesnek látszott egyrészt az igazgatóság egyes tagjaira eső felelősséget körvonalozni, másrészt lehetőséget nyujtani arra, hogy a hozandó törvény- vagy alapszabályellenes határozatot ellenző, de leszavazott igazgatósági tag az egyetemleges kötelezettség alól szabadulhasson. S mivel e tekintetben nem vétethetett elegendő mentségi okul azon körülmény, hogy az illető a kérdéses határozat ellen szavazott, mert fenmarad annak lehetősége, hogy később e határozatban megnyugodott s annak előnyeiben részesült: azért ki lett mondva, hogy a felelősség csak azon tagot nem terheli, ki a határozat vagy intézkedés ellen, mihelyest arról tudomást nyert, tiltakozik és ebbeli tiltakozásáról a felügyelő bizottságot értesiti.

Minthogy kedvezőtlen viszonyok beálltával vagy akkor, ha az igazgatóság attól tart, hogy hibáinak következményei reája visszaesnek, megtörténik, hogy az egész igazgatóság viszszalép és a vállalatot magára hagyja, óvszerül ez ellen kimondatott, miszerint ha az igazgatósági tagok száma a határozatképességre megkivánt számig csökken, az igazgatóság tagjai jogérvényesen csak a közgyülésen mondhatnak le.

Hosszas vita fejlődött azon kérdésnél: köteleztessenek-e a részvénytársaságok állandó felügyelő bizottság választására vagy nem?

Ezen intézmény ellen felhozatott, hogy az Németországban, hol életbe van léptetve, gyakorlatiatlannak bizonyodott, hogy költséges, hogy a felügyelők több évre választatván, állásukat sinecurának tekintendik, és hogy a közgyülés jobban cselekszik, ha a felügyelőket nem több évre, hanem esztendőről esztendőre mint számvizsgálókat választja. Továbbá, hogy ily állandó ellenőrzési testület folytonos surlódásokra fog okot szolgáltatni, és annak működése akadályoztatja az igazgatóság cselekvési szabadságát. Végre, hogy a kimondott felelősség mellett nem is fog senki a felügyelő bizottságban helyt vállalni, másrészt jóravaló igazgatók sem fognak találkozni, kik a felügyelő bizottság által teremtett korlátozásnak alávessék magukat.

A felügyelő bizottság intézményének elfogadása mellett felhozatott, hogy a részvénytársaságok eddigi gyakorlatában az ellenőrzés a számvizsgálásnál csak névleges volt, mert a számvizsgálók az egész éven keresztül nem birtak tudomással a társulati ügyvitelről, kötelességükké tétetvén azután néhány nap alatt a számadásokat megvizsgálni, csak találomra működtek és legtöbb esetben mindent jóváhagyni kénytelenittettek. Hogy Németországban ez intézmény nem felelt meg a várakozásnak, okát abban találják, mert hatáskörét a törvény kellőleg nem körvonalozta, és igy a felügyelő bizottság az ellenőrzés helyett a közvetlen vezetéssel bizatott meg. Ily közeg felállitása és hatáskörének pontos meghatározása annál szükségesebb, mert a kormányfelügyelet és beavatkozás elve elejtetett. A társaságnak szabadságában áll felügyelő bizottságát minden évben ujra megválasztani, állandó sinecuráról tehát szó sem lehet, már azért sem, mert a felügyelő bizottság tagjai felelősséggel tartoznak. Az uj intézmény költségei sem jöhetnek tekintetbe, mert nem lehet szem elől téveszteni, hogy a társaság közegeire rótt szigoru felelősség folytán ezentul másként fog alakulni a társaság igazgatósága. Nem fog ez többé könnyü jövedelmet hajhászó nagy nevü és nagy számu választmányból állani, hanem két-három szakavatott igazgató és néhány felügyelő tanácsos mint ellenőrző fogja vezetni a társulat ügyeit, minden idejüket és munkásságukat a társaság feladatainak szentelve.

Ezek után az értekezlet az állandó felügyelő tanács intézményét tulnyomó többséggel elfogadta.

A felügyelő bizottság hatásköre azután olyformán lett megszoritva, hogy ez a társasági ügyvezetést ellenőrzi, mi végből a társasági ügyek menetéről tudomást szerezhet, a könyveket, iratokat és a pénztárt megvizsgálhatja, továbbá hogy a mérleget, nemkülönben a nyereményfelosztást tárgyazó inditványt megvizsgálja és erről a közgyülésnek jelentést tesz, ugy hogy e jelentés nélkül e tárgyban a közgyülés nem határozhat, végre hogyha működése alatt törvény vagy alapszabályellenes intézkedéseket, vagy a társulat érdekeit sértő visszaéléseket vagy mulasztásokat tapasztal, köteles azonnal közgyülést összehivni.

Ezeken tul a felügyelő bizottság egyéb teendőkkel fel nem ruházható.

A mérlegre nézve azon kérdés merült fel, vajjon a nyilvánosság szempontjából annak közzététele a közgyülés előtt vagy annak végleges megállapitása után legyen elrendelendő?

A tagok itt különböző nézetből indultak ki. Azok, kik a közzétételt a nagy közönség érdekében követelték, a mérleget a közgyülés által lett elfogadása előtt csak tervezetnek, és csakis a részvényesek tájékozására szolgálónak tekintették, mely tájékozást nézetük szerint az által is el lehetne érni, ha a kész mérleg az intézetnél előbb megtekinthető. A többség azonban azon nézetben volt, hogy a mérleg első vonalban a részvényeseket érdekli, és ezeknek előleges értesitése végett követelte annak közzétételét. A nagy közönség azután a hirlapi tudósitásokból értesül, vajjon a közgyülés az eleve közhirré tett mérleget egyszerüen elfogadta vagy azon változást tett.

A társaság végfeloszlása esetére a végszámolás végett bejelentendő követelések tekintetében a tervezetben emlitett egy évi határidő hat hóra leszállittatott.

Csőd esetében többször előfordulván annak szüksége, hogy a részvényesek összegének, azaz a bukottnak képviseletére egy jogositott közeg álljon fel, mely egyrészt az összes részvényesek érdekeit képviselje, másrészt lehető kiegyezkedési alkudozásokba bocsátkozhassék, és az egyezség sikerülte vagy a csődnek más módon leendő megszüntetése után a vagyont átvehesse — javaslatba hozatott, hogy a részvénytársaság a csőd folyama alatt is tarthasson közgyüléseket, és a mennyiben ügyei fölött még rendelkezhetik, alapszabályszerüen határozhasson.

A javaslat ellen más oldalról felhozatott, hogy a bukott társulat jogi személyiségét veszitvén, többé létezőnek nem tekinthető, és igy közgyüléseket sem tarthat.

Az értekezlet többsége pedig ezen kérdést, mint a csődeljárásba tartozót, e helyen nem kivánta eldönteni.

A részvénytőke leszállitására nézve, mely többféle módon eszközölhető, ugymint: a künlevő részletek elengedése, a részvények visszavásárlása és megsemmisitése, készpénzbeli visszafizetés és a névérték lejebbszállitása által, többféle nézet merült fel. A szerző ugyanis ily leszállitást csakis részbeni liquidatio utján tartotta lehetségesnek, Horn javaslata szerint a leszállitás azon esetben lett volna megengedve, ha a mérlegből kitünik, hogy a társaság leszállitott alaptőkéjével is minden tartozását fedezheti. Az értekezlet az utóbbi nézethez csatlakozott ugyan, de a bíróságnak jóváhagyását is kivánta, mely a mérleg, esetleg a hitelezők meghallgatása alapján megitélendi, vajjon a leszállitott alaptőke is fedezheti az összes tartozásokat.

A külföldi részvénytársaságokról szóló fejezet lényeges intézkedései megtartattak, csakhogy a külföldi életbiztositó társulatokra nézve fentartott kormányengedély azon okból elejtetett, miután a kormányengedély általában mint czélra nem vezető sőt káros beavatkozás elejtetett, és a biztosi-

tási ügylet tekintetében a szükséges intézkedések a II-ik részben ugyis foglaltatnak. Ezenkivül a külföldi társaságok itteni jogosultságának megszüntetése is szabályoztatott olyformán, hogy ezeknek itteni működése akárkinek kivánatára megszüntethető, ha azon feltételek, melyek a törvényben bejegyzésére nézve foglaltatnak, megszünnek, vagy ha az itteni fiók-intézet ellen elrendelt végrehajtás nem foganatositható, vagy sikertelen marad.

Az alapitók, az igazgatóság és a felügyelő bizottság tagjai ellen a törvénynek megsértése miatt három hónapig terjedhető fogsági büntetés mondatott ki, mely azonban enyhitő körülmények esetében 1000 frtig terjedhető pénzbirságra változtató át.

A törvénynek némely csekélyebb sértése eseteiben az igazgatóság tagjai a végszámolók és a külföldi társaságok képviselői csakis 1000 frtig terjedhető pénzbirság alá vonhatók.

A fogsági büntetések ellen többen felszólaltak, és ezeknek kimondását csakis roszlelküség igazolása esetében a fenyitő eljárásra akarták bizni, felemlitvén, hogy ily szigoru törvény mellett jóravaló üzletemberek a részvénytársaság üzletvezetését átvállalni nem fognák, és ez által az ily társaságok létesitése fogna veszélyeztetni.

Ezek ellen ebben azonban kiemeltetett, hogy a részvénytársaság természeténél fogva számos oly cselekedet képzelhető, mely magát a bünfenyitő eljárás alól elvonhatja, melynek szigoru büntetése mégis kivánatos. Azok irányában a pénzbirság kiszabása czélhoz nem vezethet, mert az illetők a törvényileg tiltott cselekvényből előreláthatólag a legmagasabb pénzbirságot felülmuló hasznot huznak, és igy ennek még előleges lefizetésére és hajlandók lehetnének.

A fogsági büntetések alkalmazása ezen okokból az értekezlet által helyeseltetett ugyan, de ezek csakis a legsulyosabb törvénysértési esetekre szoritattak.

Szövetkezetek.

Mint a társaságok negyedik alakja a szövetkezetek (Genossenschaften, societées cooperatives) vétettek fel a kereskedelmi törvénykönyvbe, mert többnyire kereskedelmi ügyletekkel foglalkoznak, és szervezetüknél fogva legközelebb állanak a részvénytársaságokhoz ugy, hogy az ezekről szóló fejezet számos pontoknál csak az utóbbiakra való hivatkozásból áll. Az ezen társulatok megjelölésére használt kifejezés pár évvel ezelőtt a közgaszdászati gyülésben hozatott alkalmazásba és helyesbbnek talaltatott, mint a más oldalról javaslatba hozott „kölcsönösségi társulatok“ szó.

Szövetkezetnek az értekezlet határozata szerint meg nem határozott számu tagokból álló azon társaság tekintendő, mely tagjai hitelének, keresetének vagy gazdálkodásának közös üzletkezelés mellett, illetőleg a kölcsönösség alapján előmozditására alakul. Ide sorolandók: az előlegezési és hitelegyletek, a nyers anyag közös beszérzésére, közös raktár tartására, vagy közös termelésre alakult egyletek, a fogyasztási egyletek, a laképitő társaságok, a kölcsönös biztositó társaságok stb. Az ily szövetkezet megalakultnak tekintetik, ha a társasági alapszabályok létrejöttek és ha a társaság a kereskedelmi czégjegyzékbe bevezettetett. A szövetkezetek korlátlan vagy korlátolt felelősséggel keletkezhetnek. Korlátlan felelősséggel alakult szövetkezetek tagjai a társaság kötelezettségeiért egyetemlegesen és egész vagyonukkal felelnek. A társaság hitelezői követeléseiket az egyes tagok ellen csak a társaság ellen nyitott csőd befejezése után és csak annyiban érvényesithetik, a mennyiben ezen követelések a csődnél felszámitva, illetőleg megitélve lettek, de akkor a követelések ujabb törvényes eljárás nélkül behajthatók.

Korlátolt felelősséggel alakult szövetkezet tagjai legalább a lekötött egész üzletrészük erejéig felelnek. Ezen intézkedés eltér a német, törvénytől mely csak korlátlan felelősséget ismer és az osztráktól, mely a legkisebb felelősséget a lekötött üzletrész kétszeresére szoritja. De az értekezlet tekintettel, volt egy néhány száz már létező és csak egyszerü felelősséget ismerő népbankra és önsegélyző egyletre.

A szövetkezetek feloszlatása biróilag is elrendelhető, ha a társaság a működését előbb megjelöltektől elütő czélokra terjeszti ki. Ily felosztás bármely érdekelt fél vagy a közigazgatási hatóság megkeresésére azon kereskedelmi törvényszék által elrendelendő, melynél a társaság be van jegyezve.

Ezen felosztási mód az értekezlet által azon indokokból vétetett fel, nehogy a politikai hatóság önkényétől függjön ilyen a közgazdaságra nézve fontos társaságokat felosztatni.

Az egyes társasági tagok ellen a társaságot terhelő igények alapján támasztható keresetek a társaság feloszlásától vagy a társasági tag kilépésétől vagy ennek kizárásától számitandó egy év alatt évülnek el, akár korlátolt, akár korlátlan felelősséget alakult volna a szövetkezet.

Miután ily módon az értekezleti tárgyalások fő mozzanatait jelezve a kereskedői személyekről szóló első rész tárgyalásának végéhez értem, fenntartom magamnak a második rész tárgyalásánál előfordult főkérdéseket az értekezleti tárgyalások befejezése után később közölni.

Dr. Schnierer Gyula,
keresk. miniszt. oszt. tanácsos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A takarékpénztári betétek jogi minősége.

A társadalmi és közgazdászati tekintetben végzetteljes mult év közepe táján mind általánosabbá vált s még mai nap is mutatkozó kereskedelmi és hitelválság a hitel különböző nemeire alapitott sokféle intézmény halomra döntése folytán az érdekes és vitás jogi kérdések egész csoportozatát idezte elő, melyek részben már ugyan előbb is az elméleti jogtudósok által mint feltett s a gyakorlati életben előfordulható esetek, a tudomány elvei szerint ugyan bővebben fejtegettettek, de hiányozván tényleg az életbeni ily concret esetek, az elmélet által megállapitott elveknek alkalmazása sem merülhetett föl.

Ily érdekes kérdés gyanánt hozta a felszinre több takaréktár avagy betéti üzlettel is foglalkozott bank bukása azon kérdésnek a gyakorlati jogi téren leendő mielőbbi eldöntését, vajjon a takaréktári betétek betét- vagy kölcsönügyletekként tekintentők-e?

Eltekintve attól, hogy ezen kérdésnek a törvényszékek előtti vitatása az ellentétes érdekek kemény tusáját idézi föl s igy ez az önzésszülte elfogultság következtében a tárgyilagosság határát is tullépi, s igy ezen kérdés mint az ellentétben álló érdekek kemény harcza végre is csak az egyik félnek győzelmével fog az országos legfőbb itélőszék által előbb-utóbb megoldathatni, üdvösnek véltük ezen kérdés előleges vitatását már csak azért is felvetni, hogy az eszmecsere előmozditása folytán a nézetek tisztulván, e kérdés ha épen nem is a jelen, de a jövő számára helyes megoldást nyerhessen.

Noha a gyakorlati életben jelenleg felmerült szükséglet ezuttal csak annak eldöntését ohajtja, hogy a takarékpénztári betétek a csődhitelezők mely osztályába soroztassanak, mégis igénytelen nézetünk szerint ezen kérdés helyes eldöntése alig lehetséges mindaddig, mig a takaréktári betétek általános jogi minősége meg nem állapittatik.

Ennek eszközölhetése végett pedig először is a takaréktárak rendeltetését, czélját kell a közgazdászattan nyujtotta fejlődési mozzanatok figyelemmel kisérése mellett szemügyre vonnunk, s ekkor azt tapasztaljuk, hogy a takaréktárak üdvös intézménye azon emberbaráti szándék kiséretében honosittatott meg mindenütt, hogy a kevésbbé vagyonos néposztályoknak alkalom nyujtassék megtakaritott filléreiket oly biztosan elhelyezni, miszerint azokat beálló szükség esetén ismét kivehessék.

Minthogy azonban az ekkép letett tőkének puszta megőrzése azon kivül, hogy a letevőknek még költséget okozott volna s az ekkép felhalmozott tőkéknek az elhelyezés biztossága által megengedhető felhasználását a hitelszükséglet kielégitésére lehetetlenné teendette, s igy két, egymást hatásában teljesen paralysáló eredmény idéztetett volna elő; ennélfogva ennek elkerülése végett s azon czélból egyszersmind, hogy a betétek biztossága megóvassék, mind pedig a betéti összegek holtan, azaz gyümölcsözés nélkül ne heverjenek, a takaréktárak rendesen a betétek nagyrészét előre megállapitott kezelési szabályok értelmében rövid időre s a lehető legnagyobb fedezet és mérsékelt kamatozás mellett kölcsönbe adják, mely kamatból azután a betevők is betéteik után egy már előre meghatározott kamatot kapnak mintegy takarékosságuk jutalmául.

Ezen takaréktáraknak és betéteknek rövidre összevont keletkezési történetéből, mely különben is mindenki előtt is-

meretes — és lelhetjük tehát, miszerint a takaréktárak meghonositásának fő rugója a kevésbbé vagyonos osztályok lassan megtakaritott pénzeit biztosságban megőrizni s ez által is őket a fokozottabb takarékosságra buzditani.

Ha már most ezen betétek jogi minőségét vizsgáljuk, csak ugyan azt találjuk, hogy azok magukban egyesitik mind a kölcsön, mind pedig a letét-jogügyletek némely ismérveit, a menynyiben jóllehet biztos őrizet végett tétetik le a pénz a takaréktárba, ezenkivül mérsékelt kamat is adatik a betett összegek után.

Hogy tehát a letétek kizárólagos jogi minőségét végleg megállapithassuk, szükséges a kölcsön és letéti jogügyletek természetét és czélját szem előtt tartanunk.

A kölcsön ugyanis „a helyettesithető dolgok bizonyos mennyiségének két személy közti megegyezés folytán tulajdonul odaadása oly kötelezettség mellett, hogy ezen dolgok (tárgyak) ugyanazon fajból s ugyanazon mennyiségben adassanak vissza".

De továbbá meg kell még a kölcsön fogalmának ezen meghatározásán kivül jegyeznünk azt is, miszerint a kölcsönjogügyletek kizárólag a kölcsönvevő érdekében köttetnek, miután ő csak ezen jogügylet által elégitheti ki bizonyos helyettesithető tárgyakban beállott szükségletét, s ennek következménye azután az, hogy a kölcsönvevő az ily módon szerzett tárgyak használatáért egyelőre meghatározott dijat (kamatot) fizet.

Ha már most a letét fogalmát vizsgáljuk, ugy azt tapasztaljuk, hogy az oly dologi szerződés, melynél fogva az egyik szerződő fél (letevő) által bizonyos ingó dolog megőrzés végett s annak egyéni minőségben (individualiter) leendő visszaadási kötelezettsége mellett a másiknak (letéteményesnek) átadatik.

A letéti jogügylet ezen fogalmából tehát azt észleljük, miszerint a letéti szerződés mindig a letevő előnyére czéloz, annak érdekében történik, s azért is ingyenes szokott lenni.

Igaz ugyan, hogy a letétnek fentadott fogalommeghatározása szerint tárgyait csak oly ingó dolgok képezik, melyek egyénileg adandók vissza a letevőnek; de a folyton haladó s fejlődési utjában gátot nem ismerő gyakorlati élet föl-fölmerülő szükségletei előidézték a fentemlitett fogalomtól eltérő u. n. szabálytalan letétet (depositum irregulare), mely abból áll, hogy helyettesithető tárgyak pl. pénz, oly módon tétetnek le, hogy nem egyéni, hanem fajbeli visszaadásuk (tartundem eiusdem generis) kivántatik, minek folytán a használati jog a letéteményesnek megengedtetik ugyan, de a veszély is őt terheli.

A kölcsön és letét fentelőadott fogalmainak összehasonlitásából kitünik tehát, hogy mig a kölcsön-jogügylet kizárólag a kölcsönvevő érdekében köttetik s a kölcsönadó fő czélja e jogügyletnél a kölcsön adott helyettesithető tárgyak használata fejében fizetendő kamatban rejlik, addig a letétet különösen az jellemzi, hogy itt a letevőnek egyedüli főérdeke a letett ingó tárgy biztos őrizet alatt leendő megtartásában áll, vagyis röviden a kölcsön a kölcsönvevő, a letét pedig a letevő érdekében jön létre.

Tisztán a letét és kölcsön fentelőadott fogalmainak szem előtt tartásával tehát a takaréktári betétet (habár szabálytalan) letétnek (depositum irregulare) kell minősitenünk, annyival inkább, mert ezen jogügyletnél a letét megkülönböztető jellegét a biztos őrizetet látjuk a betevő közönség részéről fő czélul kikötöttnek.

Igaz ugyan, hogy azok, kik takaréktári betét kölcsön természetét vitatják, nagy valószinüséget mutató fegyvert tüntetnek fel abbeli érvökkel, hogy az ily betétek után kamat fizettetik, mi pedig rendesen a kölcsön járuléka és ismertető jellege, továbbá hogy az ily betétek, ha azok nagyobb összegre rugnak szabály szerint csak rövidebb, hosszabb idejü felmondás megtörténte után vehetők ki, mely körülmények szerintök mindannyi csathatlan jelei a takaréktári betét kölcsön-jogügyleti természetének.

Ámde szerintünk mindezen ellenérvek természetes magyarázatukat lelik a takaréktárak sajátságos ügykezelésében és koránsem szolgálhatnak okul a betétek fő jellegének ignorálására, mert elvitázhatlan tény marad mindig azon körülmény, miszerint a takaréktárak tekintve fejlődési történetüket és alapszabályaikat első sorban és legfőbb czélul a kitartó szorgalom és munkásság megtakaritott gyümölcseinek biztositása, megőrzése végett keletkeztek s alakulnak jelenleg is.

De továbbá annak illustrálásaul, miszerint a takaréktári betéteket az azok után fizettetni szokott mérsékelt kamat még nem minősitheti kölcsönügyletekké, elégségesnek tartjuk a birói letétekre utalnunk, melyek után, jóllehet azok letéti minősége a legnyilvánvalóbb, mégis a mennyiben készpénzből állanak — szintén mérsékelt kamat szokott fizettetni.

Mindezen körülmények figyelembe vétele után — jóllehet némely külföldi törvénykönyvvel ellentétben — azon megyőződésre kell jutnunk, hogy minden s igy a jelen vitás kérdés megoldásánál is a jogügyletek különös, fő ismérvét szem előtt tartva — a takaréktári betéteket jogászati szempontból csak (habár szabálytalan) letétnek minősithetjük.

Dr. Németh József.

A polg. perrend 338. és 362. §-áról

A jelenleg fenálló perrend egyes szakaszainak hiányai ugy eme lapok, mint a „Törvényszéki Csarnokban" oly gyakran fejtegettettek, hogy önkénytelenül felmerül a kérdés, vajjon van-e még valami jó oldala?

Értekezésem tárgyát a 338. 362. §. képezi. Legelőször is az előbbiről szólok. — A 338. §. a biztositási foglalást „oly lejárt követelésre nézve, melynek valódisága teljes hitelt érdemlő okirat által támogattatik: ha veszélyez etésének valószinüsége forog fenn," — engedi meg. Hogy ezen szakasz constructiója oly tág, és az erre vonatkozó interpretatio oly széles karimáju, hogy ez alá mindent lehet foglalni, — bővebb bizonyitást nem igényel. Igaz, — hogy a veszély relativ fogalom, és azt, hogy ez adott esetekben mikor forog fenn, taxative felsorolni a lehetetlenséggel határos, de hogy általában ne lehessen erre normativumot felállitani, — azt kétségbe vonom. A gyakorlatban kiválólag ezen szakasz az, mely bő alkalmat szolgál a birói önkénynek.

Mig biróságaink egyike azon esetben, ha az egyik fél a veszélyt egy ellenfele ellen már elrendelt biztositási vagy kielégitési végrehajtási végzéssel igazolja — elegendően bebizonyitottnak tartja, — és ennek alapján a biztositást elrendeli (s ez általános praxis), másika a biztositási kérvényt visszautasitja, „mert nem igazoltatott az, hogy a végzés jelenleg is fenáll".

Mig az egyik bióság a veszélyt igazolva látja, ha két bejegyzett kereskedő egyszerü bizonyitványt állit ki ennek fenforgásáról — a mi számos visszaélésekre szolgáltathat és szolgáltat alkalmat — a másik ezt absolute nem veszi tekintetbe; és helyesen.

Felsőbirósági döntvényeink, melyek hivatva volnának a törvény tág és homályos kitételeit megszoritani, illetőleg világosabban kifejteni, s ezáltal az alsóbiróságoknak követendő eljárásukban irányadóul szolgálni, majd jobbra, majd balra döntik el a kérdést.

De lehet-e egy már elrendelt biztositási végzés alapján a biztositást egy más követelés fejében elrendelni, illetőleg ki van-e mutatva ezáltal a veszélyeztetés valószinüsége? Erre a felelet egyszerü, t. i. „ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes".

Állitásom igazolására áttérek a 362. § ra, mely kevésbbé a birói önkénynek, de annál inkább a rabulisticanak nyit kaput. Ezen szakasz a bérbeadónak a bérbevevő ellenében azon privilegiális jogot engedi, hogy ez utóbbi ellen törvényes zálogjoga van, azaz: a bérbeadó a bérbevevő ellen, — a nélkül, hogy a veszély igazolására, szorittatnék — biztositást kérhet. (Elég az egyszerü állitás: N. N. házbér fejében tartozik 100 frttal.) Előlegesen nem ereszkedem ennek correct — vagy nem correct voltának birálatába, hanem igyekszem bebizonyitani, hogy az előbbi szakasznak formulázása, ugy ennek és a 362. §. közti nexus mennyire alkalmas a törvényt kijátszani. — Bátorkodom a következő példát illustratióul felhozni: A. B. ellen 500 frtig keresetet indit, s sürgős biztositást akar foganatositttatni. — Kezéinél semmiféle veszélyt igazoló okmány nincsen. — A. bead B. ellen — X. felperessége alatt — fingált keresetet haszonbér tartozás iránt, és kér a 362. §. engedte jognál fogva biztositást, mely természetesen elrendeltetik. A biztositási végzés kezében lévén, a haszonbértartozás iránt benyujtott alaptalan keresetet visszavonja, de az ezen kereset alapján nyert biztositási végzést az 500 frtos keresethez csatolja, — tehát igazoltatván a veszély — elrendeltetik a biztositás 500 frt. erejéig. — (Ezen példakép felhozott eset megtörtént tény.) Igaz, hogy alperes ellen — eltekintve más perorvoslatoktól, a 344. §-ban körülirt joggal élhet, és 8 nap alatt kifogásokat adhat be, — az is lehet, hogy a bióság a biztositást feloldja, de létezik-e törvény, mely alperesnek a priori garantiát nyujtana, hogy ezen végzés alapján ismét ne legyen az alaptalan biztositási foglalással járó zaklatásoknak kitéve?

Valóban ez állapot a practicus igazságszolgáltatás terén tarthatatlan, bíróságaink a sötétben tapogatóznak, s ha gyors orvoslás nem következik be, — kezdem mint valót elfogadni egyetemi tanáromnak a magánjogból tartott praelectiója alkalmával azon állítását, hogy: „a magánjog - különösen ennek alaki része az, mi önöket amici, mint leendő ügyvédeket megtanitja arra, miként kell a pecsenyét akként forgatni, hogy az mindig saját zsebükbe essék".

Weisz Bernát.

Van-e joga váltótörvényünk szerint az óvás közlésével értesitett előzőnek saját egyébként nem értesitett előzőivel az óvást közölni, s ennek alapján ellenök viszkeresettel élni?

A kérdés egyszerünek látszik, váltótörvényünk szempontjából azonban még sem az, s miután közvetlen tudomás szerint a felsőbb bíróságok körében is e kérdésre nézve ellentétes nézetek uralkodnak, a vele való foglalkozás nem lesz erdektelen. Váltótörvényünk I. rész 138. §. c. pontja értelmében a váltóbirtokos visszkereseti jogai fentartása tekintetéből nincs kötelezve arra, hogy az óvást minden előzőjével közölje, — elég, ha azoknak adja tudtára, kik ellen visszkeresetét intézni kivánja, s ha egyik vagy másik előzővel az óvást közölte, az igy értesitett előző elleni visszkereseti jogai csorbát nem szenvednek. A forgató ugyancsak a váltótörvény I. rész 67., 107. stb. §§-ai értelmében váltójogilag csak ugy kötelezett, tehát visszkeresetnek ellene csak ugy van helye, ha a váltóbirtokos bizonyos váltójogi cselekvények teljesitésében, melyekhez az óvás folvétele s az előzőkkel közlése is tartozik, mulasztást nem követett el, e tekintet alá csik az intézvényes, első forgató s idegen váltóknál a kibocsátó is. A váltótörvény I. rész 138. §-a igen határozatlan, midőn azt rendeli, hogy a visszkereset megindítására elég, ha a váltótulajdonos az óvást azon forgatóknak és intézőnek, kik ellen visszkeresetet támasztani kiván, kellőleg tudtokra adta, mert a beváltás által a váltót beváltó előző váltótulajdonossá válván, nem zárja ki a feltevést — a mint hogy igy is értelmezik — hogy nem tudósitott előzőivel az ellene felvett óvást közölni, s ennek alapján ellenök visszkeresettel élni jogositott, — ezenkivül az esetben, ha az óvás nem minden előzővel közöltetik, azon előzőre, kivel az óvást közölve lett, aránytalanul terhes, s absolute igazságtalan, ha a váltót kifizetni tartozván, saját előzői ellen visszkeresettel nem élhet csupán azért, mert az utolsó forgatmányos az óvást minden előzőivel közölni elmulasztotta.

A forgatmány — mint váltóbeli jogok átruházási módja — által magában önálló s független váltójogbeli viszony jő létre, tehát magában önálló s befejezett jogi cselekvényt képez. Bizonyság erre váltójogunk azon szabálya (144. §.) — egyebet nem is emlitve — hogy ha a forgatmány egyike vagy másika váltóképességgel nem biró személytől eredt, a többi forgatmány váltójogszerü ereje ez által nem gyengittetik, — épen ugy egyik forgató kötelezettsége mértékén sem változtat azon körülmény, ha egyik vagy másik forgatmányosa vele oly viszonyban áll, melyből reá ama forgatmányos ellenében követelési jog származik. Mert igy áll a dolog, s a forgató a forgatmányozás által önálló s független kötelezettséget vállal, s a forgatmányos a forgatmány által önálló s független jogot nyer, — következik, hogy minden egyes forgató ellenében külön-külön ugy van helye a visszkereset alapjául szolgáló cselekvények megtételének, mintha csak ő maga egyedül lenne forgató, — helye van tehát az utolsó váltóbirtokos részéről — s egyéb értelmezés a forgatmány lényegét támadván meg, meg nem állhat. Hogy tehát valamely forgató visszkeresettel megtámadtathassék, feltétel, hogy az óvás a lejárattól törvényes határidőben felvétetvén, felvételétől törvényes határidő alatt vele közölve, illetőleg a közlés megindítva s a viszkereset az óvásg felvétele, illetőleg közlésétől szabályszerü idő alatt ellene beadva legyen. Valamely váltón kötelezettek kötelezettsége egyetemleges lévén, a fizetési kötelezettség mérvének jogosságát e szempontból kell megitélni, tekintet nélkül arra, vajjon a fizető visszkereseti jogai csorbitatlanok-e vagy nem, mert ellenkező nézet a váltóügylet lényegét támadja meg, s magát a kötelezettséget megfosztja váltói jellegétől.

Az előadottakból világos, hogy váltótörvényünk szerint a forgatók csak az esetre tartoznak váltókötelezettséggel, ha az óvás — felvételétől számitva a törvényben kiszabott határidő alatt — velök külön-külön közöltetett, egyszersmind e közléstől számitva a visszkeresetet ellenök törvényes határidő alatt megindittatott. A tudósitott s a váltót beváltó, ez által váltótulajdonossá lett előzőnek az óvást saját előzőivel közölni, s e közlés alapján ellenök visszkeresettel fordulni annál kevésbbé lehet joga, mert az által, hogy ezekkel az óvás a felvételtől törvényes határidő alatt nem közöltetett, kötelezettségök elenyészett, a váltójogi kapcsolatból kiléptek, s megszünvén a jogviszony, ellenök e jogviszony érvényben létén alapuló cselekvény sem tétethetik.

Barcza Kálmán.

Különfélék.

Esküdtszéki verdict. Igen nagy sensatiót keltett a napi sajtóban a pozsonyi esküdtszék ujabbi verdictje, mely Nyitramegye tisztikarának, a „Westungarische Grenzbote" czimü Pozsonyban megjelenő lap szerkesztője, Simonyi Iván elleni sajtóperben mondatott ki. — A nevezett lap ugyanis azt irta, hogy Nyitramegye tisztikara kevés kivétellel a legcorrumpáltabbak, legmegvesztegethetőbb és leghaszontalanabbak egyike. E miatt sajtóperbe fogatván, vádlott ajánlkozott, hogy ő e sulyos vádat kész bebizonyitani. Hivatkozott az 1848. XVIII. tczikk 24-ik §-ára, mely szerint „a megbecstelenitő, meggyalázó, sértő állitások bebizonyitása nem engedtetik meg, kivévén, ha valaki mint tisztviselő vagy közmegbizó cselekedett, és a felhozott tények e körbeli megbizására vonatkoznak". A királyi ügyész mint közvádló ezt ellenezte, mert jelen esetben nem egyes tisztviselők, hanem az egész tisztikar lett megsértve; minek ellenében vádlott ügyvédje követelte, hogy óhaja, miszerint bizonyitékok felhozását kivánta, jegyzőkönyvbe vétessék, miután itt nem megyei testületről, hanem egyes megyei hivatalnokokról van szó. A törvényszék azonban ezt 10 perczig tartó zártanácskozmány után nem fogadta el, s a bizonyitás vádlottnak meg nem engedtetett. Az eljárás következménye lőn, hogy vádlott 11 szóval 1 ellenében felmentetett. Nem kivánunk e verdict helyességének vagy létrejötte indokainak vizsgálatába bocsátkozni, csak annyit jegyzünk meg, hogy e példa ismételve megerősiti Mittermayer állitását, ki az esküdtszékek felett tett tapaszlatokról irt művében mondja: hogy majd minden oly esetben, midőn vádlott a vádbeli tényt bebizonyitani ajánlkozott, ez azonban az azon államban fenálló törvény folytán neki meg nem engedtetett: vádlott rendszerint felmentetett. Tehát nem unicum a pozsonyi verdict széles e világon, mint némely lapok hiszik vagy legalább elhitetni szeretnék.

*

Istenszolgálat mint hivatalos functio. F. é. febr. hó 5-én Harluj nevü földmives a prágai tvszék előtt vallásháboritással vádoltatott, mivel egyházi körmenetkor nem térdelt le, és ez által közbotrányt okozott; vádoltatott továbbá, hogy az isten szolgáját hivatalos functiói közben megsértette, mert ennek, midőn a körmenet sorából kilépett és letérdelésre akarta kényszeriteni, ezt felelé: „Megbolondult-e vagy részeg? Álljon odébb!" Az elsőfolyamodásu bíróság a vádnak második pontját elejté azon okból, mert a papot akkor, midőn a körmenet sorát elhagyta és a földműveshez közeledett, hogy őt letérdelésre kényszeritse — már nem tekinté többé hivatalos functióban levőnek. Az első pontot illetőleg vádlottat vétkesnek találta és négy heti szigoru fogságra itélte, mert vádlott nem térdelt le és igy közbotrányt okozott. A főtörvényszék azonban a vád második pontjának is helyt adott, mert a pap mint isten szolgája szertartási öltözetben végzett hivatalos functio közben lett megsértve. — Jelenleg a bécsi legfőbb törvényszék elé került az ügy végeldöntése, melynek elvi jelentősége az osztrák juristákat feszült kiváncsiságban tartja.

*

Uj munka. Kőrösi Sándor pápai jogtanár büntetőjogtanának második kötete, mely az anyagi büntetőjog különös részét targyalja, e napokban került ki sajtó alól. — Egyelőre felhivjuk arra a szakközönség figyelmét, fentartván a munka érdemleges birálatát lapunk jogirodalmi rovatának.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 17. sz. Budapest, 1874. április 22.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A vaspályák felelössége és kártéritési kötelezettsége. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir. törvszéki biró urtól. — A porosz gyámtörvényjavaslat. — Törvénykezési szemle.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A vaspályák felelőssége és kártéritési kötelezettsége.

A szállitási és fuvarozási üzlet elöre nem is sejtett terjedelmet nyert a gözerö alkalmazása s különösen a vaspályák feltalálása folytán.

Hogy ezen szállitási mód s a fuvarozás között mily roppant különbség van, bövebben fejtegetni felesleges munka lenne; valamint az is a dolog természetéből következik, hogy ily körülmények között a fuvarosokra fenálló törvények a vaspálya üzlet szállitmányaira nézve eredménynyel nem alkalmazhatók.

Tanusitotta ezt különösen nálunk is a tapasztalat. E tapasztalat meggyözhetett bennünket arról, hogy a vasutak szállitásaiban nagyon gyakran fordulnak elö kárositások, melyekért az illetö egyének a jelenleg fenálló szabályok szerint kártéritést nem kapnak. E kártéritési kötelezettség pedig a vasutat használó egyén s a vasuttársaság között létrejött jogviszony természetéből következik. Azon egyén, ki a vasutakat saját személyének elszállitása végett használja, vagy arra hason czélból tárgyakat ad fel, nemcsak azt kivánhatja meg jogosan, hogy személye vagy javai eljussanak azon helyre, hova utazni szándéka volt vagy hova javait feladta, hanem joga van azt is kivánni, hogy sértetlen állapotban történjék a megérkezés. A ki Pestről Aradra jegyet váltott, nemcsak jogot nyert arra, hogy a vasuttársulat öt pályáján Aradra szállitsa, hanem hogy ép tagokkal érkezzék meg Aradra. Igy van ez a javaknál is. A ki javakat ad fel, hogy azok valamely helyre elszállittassanak, megkivánhatja, hogy azok oly állapotban érkezzenek oda, melyben feladattak.

Kimondotta már az ezen iránybani törvényhozási intézkedések szükséges voltát az elsö magyar jogászgyülés is következö határozatában:

„A vasuti vállalatok azon károkért, melyek az illetö szállitás végett elfogadott dolgokon történtek, vagy személyeken esett sérelemből származtak, a károsultnak vagy jogutódainak felelösek. Ezen teljes kártéritési kötelezettség csak az által szünik meg, ha bebizonyittatik, hogy a szenvedett kárt vagy magának a károsult egyénnek hibája, vagy az illetö dolog minösége vagy elháritathatlan nagyobb eröhatalom (vis major) okozta. A vasuti vállalatok részéröl az illetö felekkel kötött minden elöleges szerzödmény, mely ezen kártéritési kötelezettséget csökkenti — hatálytalan.“

Lényegileg ugyanezen alapelvek nyertek érvényt az igazságügyi miniszter által 1874. évi február 14-én „a vaspályák által okozott halál vagy testi sértés iránti felelösségről és kártéritési kötelezettségről“ benyujtott törvényjavaslatban.

Üdvözöljük e törvényjavaslatot, mely egy rég érzett hiány orvoslására van hivatva; üdvözöljük annál nagyobb örömmel, mert helyes alapelveken nyugszik, mert ugyanazon helyes szempontból tekinti a dolgot, mely az elsö magyar jogászgyülést ezen kérdés tárgyalásánál vezette. Nem osztjuk e tekintetben azok aggályait, kik ily sulyos felelösség kimondása folytán a vasuti üzlet megzsibbasztásától tartanak s teljesen osztjuk e részben azon nézetet, hogy minél lazább a jog és igazságszolgáltatás a vasutak által okozott károk megtéritésére vonatkozólag, annál hanyagabb a vasuti igazgatás; ellenben minél szigorubb a törvény, minél hatályosabb az igazságszolgáltatás e pontban, annál felvigyázóbb s lelkiismeretesebb az igazgatás, annál biztosabb a vasuti forgalom. — (Dr. Randa: Ueber die Haltung der Eisenbahn-Unternehmungen. 4. l.)

De midön teljes mérvben osztjuk azon alapelveket, melyekből a javaslat kiindult, igen lényeges észrevételünk van annak 8. §-ában foglalt azon intézkedése ellen, mely szerint: „több kárkövetelés egy keresetbe foglalható, ha ugyanazon helyen és idöben történt balesetre vonatkozik“. Ezt mi teljesen nem oszthatjuk, mert meg vagyunk róla gyözödve, hogy alkalmazása a gyakorlatban számos nehézségek elöidézöjévé fog válni.

Habár a kereset jogalapja ez esetben ugyanaz is, minden egyes károsodási eset önálló s teljesen különbözik a másiktól. Minden egyes esetnél rendszerint a kártéritès mennyiségének megállapitására nézve oly bonyolult s vitás kérdések fognak felmerülni, hogy minden egyes magában véve is már egy complicált pert képez. — Hát ha még több ily igény foglaltatik össze egy keresetbe!

Egyik egyén meghalt, ki ügyvéd volt; másik meghalt s napszámos volt; egyiknek keze veszett el a sérülés által, másik csak sérülést szenvedett kezén vagy lábán, s állitja, hogy e miatt hivatalát veszté; másiknak podgyásza veszett el stb.

Vegyük számba mindezen eseteket s állitsuk párhuzamba a javaslat 25. §-ával, mely szerint: köteles a vaspályavállalat „1. halál esetében megfizetni, illetöleg megtériteni a megkisérlet gyógyitási, illetöleg temetési költségeken felül mindazon vagyoni hátrányokat, melyeket a baleset folytán az elhalálozott fél a betegség tartama, a keresetképesség csökkenése vagy megszünte által szenvedett.

Ha pedig a meghalt kötelezve volt valakinek eltartására, ennek tartási költségei is, mennyiben a halálozás által töle elvonatnának, a vállalat által fizetendök.

2. Testi sértés esetében a gyógyitási költségeken felül azon vagyoni hátrányok is a vaspályavállalat által fizetendök, melyek a sérülésből származó ideiglenes

vagy állandó keresetképtelenségből, vagy a kereset-képesség csökkenéséből a sérültre hárultak."

Gondoljuk meg ez esetek mindegyikét. Mily vitás kérdések merülnek fel itt a sérülés befolyásáról az illető keresetképességére, maga az elveszett kereset mennyiségére stb.— Mily sokoldalu bizonyitás igényeltetik minden egyes esetre. És akkor, midőn azok befejezve a különböző megkeresett hatóságoktól beérkeznek, egész chaos lesz, hogy melyik mely esetre vonatkozik? mely esetnek mely részlete van vagy nincs bizonyitva? A különböző esetek, különböző igények s ezek elleni védelmek tömkelegéhez a tengernyi bizonyitékok járulván, nem csuda, ha az előadó elveszti fejét.

Ha végre elsőbiróságilag elintéztetett az ügy, a másodbiróság az itéletet egyik esetre nézve helybenhagyja, másikra megváltoztatja, harmadikra feloldja s uj bizonyitást rendel, a negyedikre meg a semmitőszék semmisiti meg az itéletet. A legfőbb itélőszék meg azon esetre oldja fel az itéletet, mely helybenhagyatott. Van tehát jogerejü, megváltoztatott, helybenhagyott, feloldott s megsemmisitett itéletrész. Az utóbbiak helyett uj itélet hozatik, mely ujra átmegy a felsőbb biróságok retortáin, ugy, hogy már magának annak kibetüzése, mi lett eldöntve s miként, valóságos tanulmányt igényel.

E mellett az ügy elintézését hátráltatja, mert mig egy kérdésre nincsenek beszerezve a bizonyitékok, a másik kérdésben sem hozható itélet, s ha befejeztetett, oly monstrosus lesz a per, melybe nagyon nehezen harap bele az előadó.

Ugy hiszszük eléggé indokoltuk a 8. §. elleni aggályainkat, melyek az eljárás nehezitése által a javaslat által adott előnyöket — ha nem ellensulyozzák, de mindenesetre sok nehézség, panasz és zavar előidézőjévé válnak.

E szakasz kihagyása tehát igen óhajtandó lenne.

Zlinszki Imre,
királyi táblai pótbiró.

A házassági jog.

(Folytatás.)

A kereszténység, mely általában nemesbitő hatással volta népek szokásaira és erkölcseire, a házasságot helyesen fogta fel ugyan, mennyiben annak lényegét a benső életközösségbe helyezte; — azonban azon irányelvénél fogva, mely szerint az ember lelki üdvössége elérésének alapfeltételeként az önmegtagadást, a természet megvetését és a földi örömökről való lemondást tüzte ki: — természetes, hogy a házasságot csak az ember kárhozatos ösztönének kielégitésére, az emberi nem fentartására fennálló szükséges rosznak tekinté, s hogy következetesen a nőtlenséget a házas élet fölébe helyezte, az előbbit helyesebbnek és erkölcsösebbnek declaralta. — Innen van, hogy a keresztény egyház a második és harmadik házasságokat kárhoztatta, a házasság-kötést általában számos akadályok felállitása által megnehezité; saját szolgáinak a házasságbani élést megtiltotta; a papok nőtlensége iránti tanát általánosan kötelező törvény erejére emelni iparkodott.

Igy fogván fel a házasságot a keresztény, tan az abban élők érzéki természetének kicsapongásai elleni óvszerről is gondoskodott. — Hogy t. i. a házas felek kölcsönös kötelmeiket pontosan teljesithessék, nehogy érzéki vágyaik kielégitésében csak zabolátlan szenvedélyeiket vakon kövessék: erre nézve csak a vallás nyujthat biztositékot, ehhez az Isten kegyelme és malasztja, a házasság vallásos megszentelése szükséges: — szentséggé (sacramentum) lön tehát felavatva a házasság, és ezen sacramentális jellegéből kifolyólag megállapittatott annak örökkévalósága, felbonthatlansága. De midőn a keresztény egyház házasságra vonatkozó tanaiban ily nagy sulyt fektetett az érzéki momentumra, figyelmen kivül hagyván a házasságnak másik és pedig lényegesebb tényezőjét, vagyis a kölcsönös szeretet által létesitett szellemi köteléket, következetesen azon felfogáshoz jutott, hogy a házasság teljérvényre csak a nemi közösülés ténye által emelkedik, mig a még el nem hált házasság valóságos házasságnak nem is tekintetik (matrimonium consummatum, matr. ratum.) A keresztény egyház által a házasságra vonatkozólag megállapitott elvek a gyakorlati életben egyhamar gyökeret verni nem tudtak; a german és római házassági törvényhozások azok befolyása által kezdetben csak igen csekély mérvben érintettek; a házasság sacramentalis jellege, feloldhatlansága, vallásos megszentelése, illetőleg egyházi megáldása és a papok nőtlensége iránti egyházi elvek — melyek az utóbbi kivételével különben is csak a tridenti zsinat határozmányaiban nyerték szabatos formulázásukat és azok által qualificáltattak az egyház dogmáivá — általános érvényre csak évszázadok mulva emelkedhettek; különösen a coelibatus behozatala épen a papi osztálynál talált legnagyobb ellenszegülésre (Angolországban, Dániában és Magyarországban még a 13. században találtatnak házasságban élő papok); az egyház által kárhoztatott concubinatus (a papoknál is) igen gyakori; sőt a többnejüséget sem tudta az egyház ott, hol az mélyen begyökerezett szokás volt, a gyakorlatból kiszoritani.

Csak a középkorban, és pedig egyrészt azon szellemi tulsulyánál fogva, melyre az egyház azáltal vergődött, hogy a tudomány mivelése majdnem kizárólag a papi osztály kezében nyugodott, másrészt az államhatalomnak a középkori jogállapotok ziláltsága által előidézett tehetetlensége folytán sikerült az egyháznak hatalmát nagyobb mérvben kiterjeszteni; s midőn ez utáni törekvéseiben sikert aratott, már nem elégedett meg többé a lelki ügyekben gyakorolt befolyásával, hanem a politicai hatalmat is magához ragadni iparkodott, a házasságra vonatkozó törvényhozást egészen a maga hatáskörébe vonta, e körül felállitott canonjainak állami sanctio utján általános kötelező erőt biztositott.

Időközben azonban a kath. egyházban a visszaélések minden kigondolható neme olyannyira elharapózott, a corruptio oly általános lett, hogy nehány üdvös reformnak a tridenti zsinat által czélba vett behozatala fel nem tartóztathatta többé az ellenállhatlanul elétörő reformatiót, és valamint ez a világtörténetben egyáltalában igen fontos forduló pontot jelez, ugy a házassági jog további fejlődésére nézve is igen nagy befolyással volt a protestantismusnak az életbeni érvényesülése!

A protestantismus megszabaditá az emberi szellemet azon békóitól, melyekben a kath. egyház rideg canonjai által lenyügözve tartatott; a tudományos buvárkodásnak, a szabad vizsgálódásnak szabadabb tért engedett; s ez által az egyéni szabadság fejlődését nagy mérvben elősegité. — Tanitványainak alapeszméje nem irányult a testiség és az ember természetébe oltott érzéki vágyak elnyomására és eltörlésére, hanem azoknak az emberi méltósággal megegyező kielégitésére: — Csak következetesen járt el tehát a protestáns egyház, midőn a coelibatus természet elleni törvényeit magáénak nem vallotta, hanem papjainak a nősülést minden korlátozás nélkül megengedte. — A házasságot Isten által az emberek számára teremtett erkölcsi vi-

szonynak, létjogosultsággal biró polgári dolognak tekintette, miből kifolyólag annak sacramentalis jellegét el nem ismervén, evvel együtt a feloldhatlanság elvét is elvetette. — A házasság ilyetén felfogásának eredménye vala, hogy a protestans egyház az államnak házassági ügyekbeni intézkedési jogát elismerte, és a házasságra vonatkozó szabályok részletes kifejtését (mint a házassági akadályok megállapitása, a válóokok meghatározása tekintetében) az egyes polgári törvényhozásoknak átengedte. — Ez következményeiben oda vezetett, hogy az állam mindinkább felszabadult az egyház nyomasztó befolyása és hatalma alul; a házasságnak, mint társadalmi intézménynek szabályozásánál önálló, az egyháztól függetlenitett álláspontot foglalt el. Mindinkább általánosult azon felfogás, hogy a házasság mint a polgári társadalom alapja, polgári intézmény minőségével bir, s mint ilyen az állami törvényhozás által rendezendő; mig vallási megszenteltetését az illetők lelkiismeretére kell bizni, mely nézet némely a 18-ik században keletkezett házassági törvény, mint II. József 1783. évi házassági patensében és az 1792. franczia forradalom törvényhozásában kifejezésre is jutott.

Még határozottabb kifejtést nyert ezen eszmeirány a 18. század bölcsészeti iskolája által, mely azonban részben azon hibába esett, hogy a házasságban nem lát egyebet szerződésnél, mely a felek beleegyezése utján létesülvén, azok egyetértése folytán ismét szabadon felbontható, — igy a házasság erkölcsi lényét kellőleg nem méltányolja; de ezen álláspont is a tudomány mai megállapodásához képest már tulhaladottnak tekintendő.

Mielőtt azonban a házasságra vonatkozólag jelenleg irányadó elvek fejtegetésére térnénk át, meg kell érintenünk néhány szóval azon nézeteket is, melyeket a házasság körül a socialismus és communismus kifejtett.

A szellemi müveltség nagyobb mérvü fejlődése, a tudomány haladása a legujabb korban a közgazdászat terén a szabad verseny elvét juttatta érvényre; a gépek feltalálása és terjedő alkalmazása a nagy iparnak (gyári ipar) a kézi munka fölött oly tulsulyt szerzett, hogy a töke és munka közötti helyes arány megzavartatott. — A munkás sorsa teljesen a tőkepénzes önkényére van bizva, s munkája kellőleg nem dijaztatván, életszükségleteinek fedezésére szükséges eszközöket meg nem szerezheti, nyomoruságos helyzetbe jut. Ezen ferde viszony valóságos társadalmi baj alakját ölti, mert a munkásosztály a legtöbb országban a népesség tulnyomó részét képezi. Ezen baj felismerése, az állambölcselők figyelmének annak létezésére való felköltése kétségtelen érdeme azon ujabbkori társadalmi bölcselőknek, kiknek rendszerei a socialismus és communismus elnevezése alatt ismeretesek. Nemes törekvésük a munkás-osztály sanyaru sorsának javitására irányult; ámde a helyesen felismert visszás állapot megszüntetésére felhasználható eszközöket feltalálni nem tudták, mert a jelzett bajt másként nem tartják orvosolhatónak, mint az egész társadalmi rend tökéletes felforgatása, az egyéni tulajdonjog megszüntetése, a birtokközösség megállapitása s igy a személyiség megsemmisitése által.

Nagyon természetes tehát, hogy a socialisticus és communisticus elvek kifejtői a házasságot is mint a társadalom alapját gyökeresen reformálni igyekeztek. Ők, kik az emberi cselekvények egyedüli rugójának az érzékiséget, a szenvedélyt ismerték el, a nemi összeköttettésben nem láthattak egyebet a testiség zabolátlan vágyai kielégitésére szolgáló eszköznél; a házasságot nem erkölcsi tartalommal biró tartós frigynek, hanem az egyéni hajlamok változékonysága és a pillanatnyi szeszély által felbontható viszonynak tekinték. — Ezen tanok következetes kifejtése szükségkép a házas és családi élet erkölcsi alapjainak megingatására, a nőnem teljes emancipatiojára (az erkölcsiség törvényei alul), többnejüségre és nőközösségre, s igy erkölcsi elfajulásra és elkorcsosodásra vezetett.

Szükségessé vált ennek folytán a házasság iránti tant ujból vizsgálat alá venni, és a házasságot azon tévtanok ellensulyozásául ismét erkölcsi alapjára visszavezetni.

II.

A házasság bölcsészeti (természeti ész-) jog szempontjából.*

1. A házasság fogalma.

Az ember eszes érzéki lény. — Érzéki természeténél fogva ugyanazon törvényeknek van alávetve mint az életmüves világ minden lénye. — Valamint tehát az organicus lények minden faja csak különnemü egyedek nemi egyesülése által van biztositva az enyészet ellen, ugy az emberi nem fenntartásának feltételét is a különnemü személyek nemi közösülése, vagyis annak nemzés utjáni szaporodása képezi.

Azért oltatott már a természet által az emberbe ugy mint minden más állatba a nemi ösztön, mely benne a vágyat ébreszti, más, különnemü egyéniséggel egyesülni, és ily uton a maga tökéletlenségét kiegészíteni.

De az ember nem pusztán érzéki, hanem egyuttal szellemi tehetséggel felruházott — eszes lény, s szellemi tulajdonai által különbözik az állati világtól.

Mig tehát az állatok természeti ösztöneiket vakon követik, azok kielégitésében szükségleteik által szabatik meg a határ, addig az ember ösztöneit az ész nemesbiti, s érzékiségének kicsapongásai ellen hatalmas gátul szolgál; — az ember eszes természeténél fogva nemcsak nemi ösztöne kielégitésére alkalmas tárgyat keres, hanem egy vele szellemileg is rokon különnemü személyi egyesülés után vágyakozik, hogy magában véve tökéletlen egyéniségét nemcsak testi, hanem szellemi tekintetben is kiegészithesse. — A különnemü egyéneknek e vágyakodása mint nemi szeretet jelenkezik, mely fokozódva a legmélyebb és legbensőbb kölcsönös szeretetté, létesiti a férfi és nőnek egy tökéletes emberi személyiséggé való teljes egyesülését, vagyis azon viszonyt, melyet házasságnak nevezünk.

Alapja tehát ezen viszonynak a kölcsönös szeretet, lényege a házastársak személyiségeinek kölcsönös kiegészitése, fensőbb egységgé való egyesülése, czélja a házastársak érzéki és szellemi lényét átkaroló, legteljesebbb életközösség megállapitása.

Ily életközösség, és ennek alkatelemét képező kölcsönös odaadása a házastársaknak csak két különnemü személy összeköttetésében képzelhető (monogamia), mert csak a szeretet kizárólagossága, a két személynek nemi közlekedése minden más kizárásával ruházhatja azt fel erkölcsi méltósággal; csak ilynemü viszony állapithatja meg a házastársak közötti egyenlőséget, a gyermekek helyes felneveltetése szempontjából szükséges egységét a családi életnek, csak ez szüli — mint Warnkönig igen szépen megjegyzi — azon bensőségét az együttlétnek, mely a házasságot az em-

* L. Ahrens, Naturrecht. Stahl, Die Philosophie des Rechts. Schilling, Naturrecht. Warnkönig, Rechtsphilosophie. Rotteck und Welcker, Staats-Lexicon IV. k. Bluntschli, Deutsches Staatswörterbuch. Unger, Die Ehe.

beri nem szellemi és erkölcsi tökélyesbülésének intézményévé nemesbiti!

Minden más alakja a házasságnak, mint a többnejüség (polygamia), többférjüség (polyandrie), közösnejüség (nők közössége), mert az egységes és egészséges családi élet kifejlödését gátolja, mert a házas felek ilynemü viszonyokban csak az érzékiség szenvedélyeinek kielégitésére szolgáló eszközök minőségével birnak; a házasság természetével, czéljaival, lényegével, erkölcsi alapjával meröben ellenkezik!

A házasságnak fenebbiekben jelzett czélja (legbensöbb és legteljesebb életközösség megállapitása) egyetemes, magában foglalja az emberi élet minden czéljait (consortium omnis vitae); mindazon részleges czélok, melyek a házasságban elérhetök, mint a nemi ösztönnek az emberi méltósággal megegyező kielégitése, a gyermekek nemzése és felnevelése, a kölcsönös támogatás és segitség, az élet örömeiben és viszontagságaiban való osztózkodás csak egyes elemeit, folyományait és következményeit képezik azon egyetemes, az emberi természet minden oldalát átkaroló czélnak; — azok bármelyikének a házasság egyedüli czéljául való felvetése helyes fogalmának megállapitásához nem vezethet. — Igy nem lehet a házasság egyedüli czélja a nemi ösztönnek az emberi méltósággal megegyező kielégitése, sem pedig a gyermekek nemzése; mert a házas felek nemi közösülése csak természetes folyománya kölcsönös odaadásuknak épugy mint szellemi egyesülésük; a gyermekek nemzése pedig szintén csak a nemi szeretet által közvetitett nemi közösülés természetes következménye, de ott is, hol az be nem áll, vagy be sem állhat, valódi házasság létezhetik, mert azon részleges czél el nem érhetése daczára a házasság többi czéljai még mindig elérhetök és létesülhet azon benső és folytonos életközösség, mely a házas viszony lényegét alkotja.

Még kevésbé jöhetnek tekintetbe azon egyéni czélzatok, melyek a gyakorlati életben a házasságkötésnél szem előtt tartatnak, azon személyi indokok, melyek egyes concret esetben a házasulandókat a házasságkötésre netán vezérlik, — mint pénzvágy stb. — itt, hol a házasságnak mint olyannak tárgyilagos, természetének megfelelő czéljáról van szó!

A házasság, melynek létesitő alapoka — mint fennebb látuk — az ember természetébe oltott nemi ösztönben rejlik, a természet törvényén alapul; a házasság mint olyan tehát (in abstracto), a házassági intézmény fenn létezik függetlenül az emberek önkényétől, és az erkölcsi világrend lényeges alkatelemét képezi; az egyes egyének közt létesülő ezen házasság (in concreto) ellenben csakis az illető házas felek szabad beleegyezése alapján jöhet létre, és ezen kölcsönös beleegyezés nyilvánitása, vagyis a házas felek közötti szerződés képezi a házasság létesülésének alakját és jelzi egyuttal keletkezésének időpontját

Téves tehát azon nézet, mely magában a házasságban nem lát egyebet egyszerü vagyonjogi szerződésnél, vagy, mely a házasság lényegét a szerződési viszonyba helyezi: mert a szerződésekből folyó kötelezettségek teljesitése jog-kényszer alkalmazása utján a felek önkényétől függetlenithető; azok tárgya fölött a felek szabadon rendelkezhetnek, s valamint consensus által létrejönnek, ugy a felek ellenkező akarata, vagyis dissensus által ismét feloldhatók.

Más szempont alá esik azonban a házas viszony, mert ennek lényegét a felek tökéletes egyesülése alkotván, abból — eltekintve a vagyoni jogviszonyoktól — erkölcsi természetü jogok és kötelezettségek is származnak (mint a házassági tartozás teljesitése, hüség megóvása, kölcsönös odaadás stb), melyek a jogi kényszer alkalmazását (legalább közvetlenül) kizárják; s igy habár a házas felek egyesülése szerződési alakot ölt is, a házasságot mégis erkölcsi természeténél fogva a szerződések fogalma alá vonni nem lehet!

Ezen erkölcsi természete által különbözik a házasság mindennemü oly viszonytól, mely csak az érzékiség kielégitése czéljából létesül, mint az ágyasság (concubinatus), mely az ágyasok czélzatánál fogva életfogytiglani tartamra szánva nincsen, gyermekek nemzését, felnevelését és család alapitását nem is czélozza, és épen ezeknél fogva, minthogy a törvény az erkölcstelenséget nem sanctionálhatja, jogi intézménynyé nem válhatik!

Ellenben a házasság a jogrend lényeges alkateleme, a házasság intézményével, azon nagyfontosságnál fogva, melylyel mind a család és az állam alapja, tehát mint társadalmi intézmény bir, nemkülönben azon fohtos következményeknél fogva, melyeket a házas viszony ugy maguk a házastársak mint nemzett gyermekek és harmadik személyek irányában szül, kénytelen a törvényhozás foglalkodni, és megkötésének, létezésének és felbontásának feltételeit megszabni.

Ebből kifolyólag tehát két különnemü személynek csak azon egyesülése fog valóságos házasságnak tekintethetni, csak azon esetben fog jogilag fennállónak és jogi következményekkel birónak elismertethetni, ha megkötése az állami törvényhozás által megszabott módon vagy formák között történt.

Ezek után a házasság fogalmának formulázását következőkben kisértjük meg:

„A házasság két különnemü személynek kölcsönös szereteten alapuló, legbensöbb és legteljesebb életközösség megállapitása czéljából, szabad beleegyezés utján, törvényszabta módon létrejött egyesülése.

2. A házasság megkötése (eljegyzés, akadályok).

A házasság valóságos megkötését — mely a házasulásra vonatkozó kölcsönös beleegyezés törvényszabta módoni nyilvánitása által történik — az u. n. eljegyzés szokta megelőzni, mely jövendő házasság-kötésre vonatkozó előleges igéret.

Ebből, minthogy arra, hogy valaki mással akarata ellenére az élet bármely czéljára egyesüljön, senkit kényszeriteni nem lehet, a házasság-kötésre vonatkozó kényszerjog vagy kötelesség nem származhatik; de keletkezhetik abból kártéritési igény, mennyiben az egyik fél a másik okadatolatlan visszalépése által valóságos kárt szenvedett.

A házasság megkötéséhez lényegesen megkivánt feltételeknek hiányából erednek a házassági akadályok, melyek ahhoz képest, a mint a házasságot egy általában vagy csak bizonyos személyek között teszik meg nem engedhetővé, általánosaknak vagy viszonylagosaknak neveztetnek.

Itt természetesen csak azon akadályokról lehet szó, melyek már magából a házasság lényegéből és czéljából leszármaztathatók.

Ilyeneknek tekintendők (általánosak):

a) A fennálló házassági kötelék; mert a házasság erkölcsi természetének és lényeges czéljainak csak két különnemü személynek egyesülése felelvén meg, természetes, hogy házas-viszony fennlétezése mellett az ujabb házasság-kötés meg nem engedhető.

b) A korhiány, mert a házasság czéljainak elérhetése szempontjából szükséges, hogy a házasulandók elérték legyen a szellemi és testi fejlődés azon fokát, melyben egyrészt az egyesülésre magukat elhatározni, és „a házassági társalom fontosságát és kötelességeit felfogni képesek"; másrészt pedig a testi egyesülésre is képesek legyenek; — a házasság megkötése szempontjából megkivánt kor meghatározása azonban a tételes törvények intézkedéseinek tartandó fenn.

c) A beleegyezés hiánya; mert a házas-viszony csak az illető felek önkénytes megegyezése utján jöhetvén létre, magától értetődik, hogy az akarat-szabadságot és az akarat szabad nyilvánitását gátló körülmények — mint a tévedés, csalás, erőszak, félelem-egyuttal a házasságnak is akadályai.

A viszonylagos akadályok közé számitandó: a fel és lemenő ágbeli rokonok, nemkülönben a testvérek között fennálló vérrokonsági kötelék; mert habár e részben nem is hivatkozhatunk a természet szavára, vagyis bizonyos természeti borzadályra (horror naturalis), mely ily közel rokonok közötti házasság létrejöttét megakadályozná, minthogy az emberi nem, különösen pedig az ó-kor némely népeinek története bizonyitja, hogy ily házas összeköttetések nem épen ritkán fordultak elő: azokat mégis természeti és erkölcsi okokból tiltottaknak kell tartanunk, mert eltekintve attól, hogy a szülők és magzatjaik, nemkülönben a testvérek között a nemzés és közös származás által közvetitett, a természet rendje szerint alakuló viszony szülte kölcsönös szeretet a nemi szeretettel való összezavarása által erkölcsi jellegét veszitené, valamint hogy épen a különböző családoknak házasság utjáni összeköttetése képezi legtermészetesebb alapját az emberi társadalom létezésének és fejlődésének: ily közeli rokonok közötti összekötteések megengedése a családi élet tisztaságát megfertőztetné, a természeti család-rendet felforgatná; azon személyek folytonos együttléte és érintkezése folytán a fajtalanságot és erkölcstelenséget mozditaná elő, és ezáltal következményeiben az emberi nem elgyengülését és degeneratióját idézné elő, mint erre a legnagyobb természet-buvárok (Buffon, Hutcheson, Fraveis, Devay, J. Ch. B. Boudin, Chazarin, Badenhausen, Reich és mások) tapasztalati adatok alapján is utalnak.

El nem ismerjük ellenben természetjogilag igazolható házassági akadálynak a házasfelek vallás különbségét, mert kétségtelen ugyan, hogy a közöttük megállapitandó életközösség akkor lesz legteljesebb és legbensőbb, valamint hogy a gyermekek felnevelése is akkor lesz czélszerüen eszközölhető, ha a házasok vallási meggyőződésük tekintetében is tökéletesen egyetértenek, minthogy azonban a vallás az ember bensö szellemi életének köréhez tartozik, a házasfelek egyes szellemi tulajdonai, vagy jellemük némely irányulata közötti különbözés a házasság czéljai elérhetését és teljes életközösség megállapithatását nem akadályozza, mint azt a gyakorlati élet számtalan példái tanusitják: a vallásküloubségből kifolyólag felállittatni szokott akadályt természetjogi házassági akadálynak tekinteni nem lehet.

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

A porosz gyámtörvényjavaslat.

Poroszországban a gyámsági viszony eddig három különféle rendszer szerint volt szabályozva, t. i. az ugynevezett közönséges magánjog, a „Landrecht" és a rajnai tartományokban a franczia polgári törvénykönyv — „code civile" szellemében. Ezen három rendszer különböző elveken nyugodván, igen természetes, hogy a gyámsági viszonyok gyökeres és egyöntetü szabályozása közohajtás tárgyát képezte. A közönséges magánjog elvei szerint a teljes gyámkodás (mundium) egyedül a családfőt, az atyát illette s az atyai hatalom eme gyakorlata mellett az állami főfelügyeletnek az atya életében ugy szólván mi szerepe sem jutott; csak az atya halála után lép az állam főfelügyeleti joga tulajdonkép érvénybe, és ez esetre egy állami felügyelet alatt álló gyám rendelése iránt intézkedik.

A franczia jogban az állam gyámsági főfelügyeletének eszméje nagyobb mérvben nyer alkalmazást, mely a polgári törvények által támogatásra szorultnak kijelentett családtagokkal szemben jelentkezik; s az állam védszárnyai alatt a kiskoru és más, hatalmuk alá helyezett segélyre szorult gyermekek felett a szülők gyakorolják közvetlenül a gyámi hatalmat. A gyámság jogai és kötelességei a szülői hatalom mellőzhetlen követelményeiként jelentkeznek, s a szülők bármelyikének halála eme — kettős — gyámság kiegészitését vonja maga után. Az egész rendszer egyébiránt a családi tanács eszméjében összpontosul. Alapeszméje nem egyéb, mint hogy mig egy részről a támogatásra szorult családtag az állam felügyelete alatt álló család gondolkodása alá helyeztetik, addig más oldalról az atya is alávetette magát az anya halála folytán a kirendelendő gyám ellenőrködésének.

A Landrecht intézkedései, habár nem a teljes középutat jelzik, mégis a kettő között foglalnak helyet. A segelyre szorultat támogatni, ép ugy mint a közönséges magánjognál láttuk, mint jog és kötelesség az atyai hatalom kifolyásának tekintetik, s ezért a gyámrendelés szüksége csak az atya halálával áll be. A modern álameszme azonban annyiban lép előtérbe, a mennyiben bizonyos tekintetben az atya is az állam felügyelete alá helyeztetett. Ez azonban csak akkor érvényesül, midőn a kiskoru vagy egyéb segélyre szorultak érdeke szemben áll az atyjukével, vagy ha az atya visszaél jogával.

Ezektől eltekintve, ellenkezik egymással a három rendszer intézkedéseiben az ellenőrködés mikénti keresztülvitelére nézve. A közönséges magánjog a fősulyt a gyámi kezelés biztossága és ellenőrzése tekintetében a gyám által leteendő ovadék és a bíróság előtt évenként eszközlendő számadásba helyezi. A gyám kezelője az árvavagyonnak a bíróság közvetlen ellenőrzése nélkül. Csupán Uj-Pomerania képez kivételt, hol a svédek idejéből fenmaradt ellengyámi (Gegenvormund) intézménynyel erősittetik meg az ellenőrködés.

A Landrecht értelmében a tulajdonképeni gyám a biró, s az ugynevezett gyám a bíróság szolgájának tekinthető, mivel az intézkedéseket attól kapja. A bíróság kezeli a gyám közvetitésével az árvavagyont, a készpénzt és ékszereket birói letétként, az ingatlanok kezelése tekintetében pedig a gyám évnegyedenként számolni tartozik. A netalán gyümölcsözés végett kiadott pénzről az év folyama alatt, valahányszor ily eset előadja magát, hasonlókép számolni tartozik. A gyám évenkinti számadásának intézmenyét a Landrecht nem ismeri. A sulypont az árvavagyon biztositására nézve a bíróság letéti kezelésében rejlik. A gyám által nyujtott ovadék mellékes szerepet játszik, miután nagyobb összegek nem jönnek kezei közé. Minden intézkedés 50 tallért meghaladó értékkel biró tárgyak felett együtteson létesitendő.

A code civile a nagyobb biztosságot és ellenőrizhetést az ellengyám és család tanács intézményének felállitása által véli elérhetni.

Gyámrendelés a támogatást igénylők meghatározott osztályai számára mind a három rendszer értelmében hivatalból történik; a közönséges magánjog és a Landrecht szerint ezen kivül ex clausula generali különös esetekben, előrebocsátott vizsgálat után gyám rendelhető. A felügyeletet mindig a bíróság gyakorolja.

Mig a közönséges magánjog körében reform után való vágy alig jelentkezett, s a rajnai tartományokban a családi tanács terhes intézménye ellen gyakran panaszkodtak, addig a Landrecht nehézkes és időszerütlen gyámsági szabványai ellen már huzamosb idő óta történtek felszólalások s a reformkivánalom mind nagyobb mérvet öltött. Több javaslat készült s vélemény kéretett ki minden oldalról ennek folytán; ezen munkálkodás azonban azzal ért véget, hogy a porosz igazságügyér a sok fáradsággal létrehozott javaslatot 1851-ben azzal tette félre, hogy e tárgy nem eléggé érett a végérvényes határozathozatalra.

Végre elkészült a nem rég közzétett gyámtörvényjavaslat, melynek feladata a vázolt három jogrendszer helyébe lépve, a gyámjogot egyöntetü szabályozni, s ezt akkép véli megoldhatónak, hogy a következő három irányban hoz be ujitásokat:

1. az állam beavatkozását a gyámsági jogviszonyokba a dolog természetében rejlő mérvre szállitja le s megelégszik a gyámsági főfelügyet (Obervormundschaft) kimondásával; 2. mig a család helybenhagyása mellett kinevezett ellengyám (Gegenvormund) intézménye felállitásával a gyámot a kezelésben ellenőrizhetni véli; addig 3. a főfelügyelet gyakorlatát alkalmas közegekként az egyes birákra (Amtsrichter) ruházza át.

De lássuk ezen elvek alkalmazását a részletekben.

Mig az I. rész a gyámbiróságok illetékességét szabályozza, addig a II. a kor szerinti gyámságot, a III. a gyámság egyéb nemeit, a IV. a fekvő birtokok kezelésmódját, végre az V. rész azon időpontot határozza meg, melyben az uj törvény életbe lép s a régiek elvesztik hatályukat.

A különbség a gyámság és gondnokság — csupán vagyonkezelés — között ezután is fenmarad; az első jogi értelemben vett segélyreszorultság tartósabb jelentkezésénél, az utóbbi akkor jön alkalmazásba, midőn a segélyreszorult egyes ügyletei, vagy több szükebb körre szoritott ügye intézendő el.

Gyámság alá helyezendők: 1. kiskoruak, kik nem állanak atyai hatalom alatt; 2. elme- és kedélybetegek; 3. siketnémák, kik jelek által sem tudják magukat megértetni, olyanok, kik vakok és siketek vagy vakok és némák; 4. oly siketnémák, kik csak saját eszméiket tudják jelek által kifejezni; 5. pazarlók; 6. távollevők, ha életük és tartozkodási helyükről egy év lefolyása alatt semmi hir nem érkezik vagy ha visszatérésük és ügyeik elintézésében akadályoztatnak.

Gondnokság rendelendő a vagyonra nézve: 1. a méh magzat részére, ha az anya nincs a ferj, atya vagy gyám ótalma alatt; 2 kiskoruak számára, ha érdekük atyjukéval ellenkezik; 3. ismeretlen örökösök részére; 4. gyámság alatt álló személyek számára, ha oly vagyont örökölnek, melynek gondnoki kezelését az örökhagyó elrendelte.

A gyámhatóság azon eset kivételével, midőn a siketnéma maga kérelmezi, hivatalból s az eset megvizsgálása nélkül jár el. A clausula generalis mellőztetik.

Végakaratilag gyámot nevezni az atya jogát képezi. Az ekként kijelölt gyám hivandó meg első sorban, ennek hiányában az anya a gyámság viselésére legközelebb jogositott, utána az atyai, ezután az anyai nagyatya következik, s csak ezek hiányában van birói kinevezésnek helye.

Minden oly gyám mellé, ki vagyont is kezel, ha a kiskoru élelmezési költségei az évi jövedelmet nem meritik ki és nincs **több** gyám kinevezve, mintegy felügyeletül ellengyám rendelendő.

Fontosabb körülmények iránt **szabadságában áll** a birónak a kiskorunak belföldön lakó nagykoru, vele vérségi vagy sógorsági összeköttetésben álló rokonai tanácsát kikérni. Ily fontosabb tárgyakként jelöltetnek ki: 1. a kiskoru nevelési és élelmezési költségei meghatározása és a pályaválasztás; 2. a kiskoru örökbefogadtatása, 3. nősülése vagy férjhezmenetele; 4. kivándorlása a német birodalom területéről; 5. ingatlanok szabadkézből való eladása; 6. annak megvitatása: vajjon valamely kereseti foglalkozás folytattassék, megváltoztassék vagy megszüntettessék; 7. a gyám dijazásának megállapitása.

A felügyeletet a gyámi kezelés felett rendszerint a bíróság gyakorolja. Az atyának azonban meg van engedve ezen ellenőrködést a bíróság mellőzésével a családi tanácsra bizni.

A birónak **szabadságában áll** a kiskoru értékpapirjai — kötvényei — egyéb okmányai — és értékesebb ingóságait őrizet alá venni; ez azonban a gyám kivánatára **kötelessége vé** válik.

A bírósági ellenőrzés akkép gyakoroltatik, hogy 100 tallérnyi vagy ezt meghaladó jövedelemről a gyám évenkint, kevesebbről két évenkint tartozik számolni. Ezen kötelessége alul azonban a kiskoru atyja vagy anyja által felmenthető; ez esetben köteles minden két évben a bírósághoz kimutatást terjeszteni be a vagyoni állapotról. Oly gyám, ki tetemesb jövedelmet szed be, ovadéktételre szoritható.

A következő kezelési ügyletekhez a bíróság jóváhagyása szükséges: 1. ha a nevelési költségek fedezése czéljából a törzsvagyonhoz kell nyulni; 2. a fenjelzett 2 - 6. esetben, midőn a családi tanács megkérdezése megengedtetik; 3. hagyaték szabályozásnál; 4. ingatlanok megterhelésénél; 5. örökség visszautasitása vagy feltétlen elfogadása esetében; 6. per inditása vagy eskü elengedésénél, ha a tárgy értéke megbecsülhetlen vagy 100 tallért meghalad és egyességkötés esetében.

A gyám ingyen viseli hivatalát. Csak nagyobb vagyonkezelésénél engedélyezhet a biró jutalékot, mely azonban a tiszta jövedelem 20%-át meg nem haladhatja. Az ellengyám nem dijazható az utóbbi esetben sem

A gyám és ellengyám egy gondos családapa figyelmével tartoznak eljárni; s a kiskoruak velük szemben minden a polgári törvényekben gyökerező követelésekre nézve elővjoggal birnak.

A gyám könnyebbségére s hogy a kiskorunak harmadik személylyel való közlekedése is megkönnyittessék, megengedtetik utóbbinak 18-ik életévének betöltése után vagyona kamatait kezelnie, és ha a gyám beleegyezésével szolgálati viszonyba lépett, ennek megváltoztatását gyámi engedély nélkül is eszközölni, továbbá ha gyámi jóváhagyással saját gazdálkodás vagy kereseti foglalkozáshoz kezdett, az ennek folytatásához tartozó jogügyleteket önállóan s minden további engedély kikérése nélkül megkötnie.

A gyámság véget ér rendes eseteken kivül, ha a kiskoru megnősül vagy férjhez megy. Ez esetben köteles a gyám a gondjára bizott vagyont általános nyugtatvány átvétele mellett kiszolgáltatni. Az ekként nyugtatványozott zárszámadás csupán csalás vagy számviteli hiba előfordulta esetében támadható meg.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Fegyelmi jogeset.

A napilapokban igen nagy szenvedélyességgel tárgyaltatott **Kaan** Ágoston ügyvédnek a legfőbb itélőszék egyik tanácsa ellen inditott fegyelmi ügye, s a tényállás felületes előadása után a lapok majdnem egyhangulag követ dobtak az országos legfőbb fegyelmi bíróságra, mert vádlónak kártérítésre való kereshetőségét meg nem állapitotta. Miután mi ellenkező nézetben vagyunk, s a fegyelmi bíróság határozatát egészen correctnek találjuk, szükségesnek tartjuk ebbeli nézeteinket, a tényállás hű előadása után, kifejteni.

Iványosné, született Nyári Julianna, 1854. évi szeptember 12-én eladta Pesten a stáczió-utczában fekvő ingatlanainak az óriás-utczára néző 555 a számmal jelölt részét Schmidt Istvánnak és nejének Nyitrai Teréziának 650 frt vételárért, minek folytán nevezett felek tulajdonjogukat 650 frt vételár erejéig előjegyeztetni kérvén, a pesti cs. kir. telekkönyvi járásbíróság az adásvevési szerződést 650 frt vételár erejéig az osztr. polg. törvénykönyv 453-ik §-ára hivatkozólag, a teherlapon előjegyezte.

1859. évben eladó Iványosné váltóvégrehajtás alá kerülvén, annak ingatlanai, köztük az emlitett telek is, elárvereztettek, s azokat **Kaan** Ágoston ügyvéd vette meg, ki az árverési feltételeknek eleget tevén, folyamodványilag az összes bekebelezett terhek hivatalból leendő kitörlését kérelmezte.

E kérelem folytán a pesti volt cs. kir. telekkönyvi szék vételárfelosztást rendelt, mely czélra kitüzött tárgyalásnál Schmidt István és neje az általuk lefizetett 650 frtnyi vételár kiutalványozását kérték. Mely kérelem azonban a többi jelzálogos hitelezők által elleneztetvén, a Schmidt hitvesek 1860. évi deczember 28-án 45,093. sz. a. hozott végzéssel oda utasittattak, hogy a letett pénzhezi igényüket, tekintve a nyert előjegyzést, kereset utján igazolják. Ezek azonban keresetüket beadni elmulasztván, **Kaan** Ágoston kérelmére a részükre bejegyzett előjegyzés kitörültetett.

Ezután Schmidt István és neje az 555/a számu háztelek tulajdonjoga iránt rendes keresetet inditottak, mely főleg azon alapon, hogy az általuk nyert előjegyzés nem zálogjogi, hanem tulajdonjogi előjegyzés volt, előnyükre döntetvén el, a mondott háztelekhezi tulajdonjoguk mind az első, ugy a két felebbviteli bíróság egyező itélete által megállapittatott.

Ezen itélet folytán **Kaan** Ágoston perét megujitotta, minek folytán a pestvárosi fenállott törvényszék a perujitásnak helyt adott, s az anyaperbeli itéleteket hatályon kivül helyezvén, ujitott alpereseket anyaperbeli tulajdonjogi keresetükkel elutasitotta.

Ezen itélet ellen ujitott alperesek felebbezéssel élvén, a pesti kir. itélőtábla 1872. évi október 1-én 28,970. sz. a. következő itéletet hozott: „az eljáró bíróságnak fentebbi keletü és számu itélete, mennyiben a perujitást megengedte, helybenhagyatik, az ügy érdemére nézve azonban megváltoztatik, s ujitó felperes keresetétől elmozdittatik“ stb.

Indokok: „a perujitásnak helyt adni s az elsőbiróság itéletét e részben megváltoztatni kellett, mert az anyaperben nem használt N. alatti téritvény, tekintettel Faigl Ferencznek a jelen ujitott perben kivett vallomása is, nyilván annak igazolásául hozatván fel, miszerint nevezett ügyvéd a tekintetben, hogy anyaperbeli felperesek nevében az E. alatti adásvételi szerződésen alapuló vételi jogok érvényesitése helyett az M. szerint megtartott tárgyalásnál a lefizetett 650 frt vételár visszafizetését követelje, s igy követelésének jogczimét megváltoztathassa, kellő meghatalmazással ellátva volt, mint ilyen lényegileg a per tárgyára vonatkozik.“

„Az ügy érdemére nézve azonban, tekintve hogy az anyaperben azon jogelv állapittatott meg, miszerint az anyaperben felperesek az E. szerződésnek előjegyzése folytán a kereseti ingatlanra nem zálogjogot, hanem feltételes tulajdoni jogot szereztek; ezen jogelv az ujitott perben vita tárgyát többé nem képezheti, másrészt pedig sem az N. alatti téritvényből, sem pedig Faigl Ferencznek a jelen ujitott perben kivett vallomásából ki nem tünik az, hogy anyaperbeli felperesek őt a fennjelölt értelembeni képviselettel, s jelesül azzal is megbizták volna, hogy nevükben az E. alatti szerződésen alapuló előjegyzés folytán szerzett feltételes tulajdonjogról érvényesen lemondhasson, de ugyanazon ügyvéd alperesek tulajdonjogáról, habár a vételárt kifizetés végett felszámitotta is, a vételár felosztása tárgyában felvett jegyzőkönyv szerint valósággal le sem is mondott, s igy az anyaperbeni tények a jelen ujitott perben megczáfolva nem lettek, az elsőbiróság itéletét megváltoztatni, s ekként az anyaperbeni itéletekot hatályban fentartani kellett.“

Ezen itélet ellen Kaan Ágoston élvén felebbezéssel, a m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék, 1873. évi január 10-én 9839. sz. a. következő itéletet hozott:

„A pesti kir. itélőtáblának fentebbi keletü és számu itélete, mennyiben a perujitás megengedtetett — érintetlenül, egyebekben pedig helybenhagyatik.“

Indokok: „tekintve, hogy az anyaperben hozott itéletekben, melyeknek hatályon kivül tétele kéretik, a jelen peres kérdésre nézve jogérvényesen kimondatott, miszerint a jelenlegi ujitott alperesek mint anyaperbeli felperesek az E. alatti adásvételi szerződésnek II. szerint 1854. évi október 7-ik napján 3244. sz. a. lett előjegyzése folytán, a kereseti ingatlanra nem 650 frt vételár erejéig zálogjogot, hanem feltételes tulajdonjogot szereztek, és hogy ennélfogva ujitó felperes később 1859. évben ezen ingatlanságra többé tulajdonjogot nem nyerhetett, valamint daczára annak, mikép ujitott alpereseknek ezen vételi joguk felperes kérelme folytán kitörültetett, ezen jogukat ujitott alperesek az anyaperben mégis jogszerüleg érvényesitheték, ezen kérdés a jelen ujitott perben többé vita tárgyát nem képezhetvén, ezen okból a csupán annak megczáfolására ujitó felperes által már az anyaperben is felhozott, de ott nem igazolt, azonban a jelen ujitott perben igazolni szándékolt előadásai és bizonyitékai annyival kevésbbé vehetők többé birói figyelembe, a mennyiben az anyaperben hozott s a volt hétszemélyes-tábla által egész terjedelmében helybenhagyott 1938 1867 számu kir. táblai itélet indokaiban már kimondatott, miszerint ha az e tekintetben ujitó felperes ujitott alpereseknek ezen vételi joguk ellen intézett megtámadásait az anyaperben igazolta volna is, ujitott alpereseknek a kereseti ingatlanra vonatkozó vételi jogukat el nem enyésztethetné.“

Ezen itélet volt az, melynek folytán a legfőbb itélőszéknek, annak hozatalában részt vett tagjai ellen Kaan Ágoston a kártéritési kereshetőség megállapitása végett, a fegyelmi eljárás megindittását kérte.

Ennek folytán az országos legfőbb fegyelmi bíróság 1874. március 14-én tartott ülésében a királyi főügyész és helyettes koronaügyész nyilatkozatának s a m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék azon tanácsának, mely a neheztelt itéletet hozta, meghallgatása után következő határozatot hozott:

„A kártéritési kereshetőség megállapitása végett kért fegyelmi eljárás megindittásának helye nem találtatván, panaszló az iránti kérelmével elutasittatik“.

Okok: „Panaszló folyamodásában a magyar kir. Curia legfőbb itélőszéki osztályának a kérdéses ügyben eljárt tanácsa, illetőleg tanácstagjai irányában, oly akár szándékos, akár vétkes gondatlanságból elkövetett cselekvést vagy vétkes mulasztást fel nem hoz, mely az 1871. VIII. tczikk 66. és 68. §§-ai alapján a fegyelmi eljárás megindittásának indokául szolgálhatna, hanem vádjának sulyát oly érvekre fekteti, melyek az itéletben kifejezésre jutott birói meggyőződés birálatára vonatkoznak, — már pedig a perben előadott és a biró által megvizsgált tények és bizonyitékokból vont következtetés és a felmutatott okiratok értelmezése a független birói vélemény és meggyőződés azon érinthetlen körébe tartoznak, melyre nézve a biró egyedül lelkiismeretének felelős, mely tehát fegyelmi eljárás tárgyát természeténél fogva nem képezheti.“

Ez a meztelen tényállás, melynek folytán az országos legfőbb fegyelmi bíróság itéletét teljesen correctnek kell tartanunk.

Ugyanis mit mondott ki a legfőbb itélőszék a fegyelmi eljárás alapjául szolgálni kellendett itéletben? Sem többet sem kevesebbet mint azt, a mit a kir. tábla is kimondott, vagyis hogy azon kérdés, hogy Schmidt István és neje tulajdonjogi előjegyzést nyertek, már az anyaperben eldöntött oly kérdés, melynek vitatása az ujitott per köréhez nem tartozik. Tehát sem kötelességellenes mulasztást, sem vétkes gondatlanságot nem tanusitott, mert nem mellőzött semmi ténykörülményt, nem mellőzött semmi bizonyitékot, nem állitott oly tényt valónak, melyre nézve a perbeli bizonyitékokból épen az ellenkező tünik ki, még csak azt sem mondotta ki, hogy az a fatalis előjegyzés zálog- vagy tulajdonjog-előjegyzés volt-e? hanem a concret eset tényei folytán kimondott egy jogelvet; kimondotta: mely kérdés nem vitatható meg az ujitott perben; mi és miért nem tartozhat az ujitott per köréhez.

Helyesen mondotta-e ki ezen elvet, az nem képezheti a fegyelmi eljárás tárgyát. A legfőbb itélőszék a tények hü előadására fektetve mondotta ki azon elvet, melyet már kimondott a kir. tábla is, mely tehát két fő bíróság egyező nézetét képviseli, az elv kimondása pedig csakugyan a szó legszorosabb értelmében a birói meggyőződés dolga. Lehet, hogy a fegyelmi bíróság ellenkező meggyőződésben volt a kimondott elvre nézve, de szomoru dolog lenne, ha a meggyőződések különbözősége fegyelmi eljárásra szolgálna indokul!

Nézzük csak meg a dolog másik oldalát is; tegyük fel, hogy a fegyelmi eljárás elrendeltetett, s ennek folytán panaszlónak kártérités iránti kereseti joga az itélő tanács ellen megállapittatott volna. Hogy lett volna indokolható ezen határozat? Másképen nem is képzelhető, minthogy kimondatott volna, miszerint a legfőbb itélőszék a polg. törvk. rendt. 320. §-át helytelenül magyarázta, mert azon kérdés megvitatása is, hogy a kérdéses előjegyzés zálogjogi vagy tulajdonjogi előjegyzés volt-e? az ujitott per köréhez tartozik, ha pedig a legfőbb itélőszék e kérdésbe bocsátkozott volna, a felmutatott bizonyitékokból azon meggyőződésre kellett volna jutnia, hogy a szóban forgó előjegyzés valóban nem tulajdoni, hanem zálogjogi előjegyzés volt, mely esetben az ujitó felperes keresetének helyt kellett volna adnia, az által tehát, hogy a legfőbb itélőszék a 320. §-t helytelenül magyarázta, kötelességellenes mulasztást követett el, melyből panaszlónak kára származhatott.

Másképen a fegyelmi határozat nem szólhatott volna, mert a nélkül, hogy a fegyelmi bíróság a legfőbb itélőszék által kimondott elv helyes vagy helytelen voltának birálatába bocsátkozzék, annak mulasztását meg nem állapithatta volna. Igy azonban a fegyelmi eljárás körét értelmezni aligha fogja valaki, mert ez esetben az egy valóságos perben itélő fórummá tétetnék, azon különbséggel, hogy akkor, ha az ő meggyőződése a legfőbb bíróság meggyőződésével ellenkezik, s ennélfogva az utóbbi által kimondott elvet helytelennek tartja, nem a felet marasztalja, hanem a biró kártéritési kötelezettségét állapitja meg.

A napilapok véleménye nagy zajjal itélte el a fegyelmi bíróság határozatát, pedig hogy a nélkül ütöttek zajt, hogy a tényállásról tudomást szerezni igyekeztek volna, e sorokban előadott tényállás legjobban tanusitja.

Ha ott is botrányt keresünk hol nem létezik, ha helytelen informatio folytán lealázzuk bíróságaink tekintélyét, ha egy teljesen correct eljárásra kigyót-békát kiáltunk, mert a dolog állásáról kellő meggyőződést szerezni nem igyekeztünk, szóval ha magunk keresünk bíróságaink eljárásában ott is hibát a hol

az nincs, akkor ne csudálkozzunk, ha a külföld oly kevés bizalommal viseltetik a magyar igazságszolgáltatás iránt. Hiszen ki a fentebbi esettel a napilapokból ismerkedett meg, méltán feljajdulhatott: hogy Magyarországban minden megtörténhet, s a birói felelősség merő illusio!

A ptrs 339. §-ban foglalt biztositási végrehajtás kérdéséhez?

E lapok f. évi 16-ik számában V. B. ur „polg. perrend, 338. és 362. §-áról" czimü értekezésében az utóbbi §-ra vonatkozólag azt adja elő, hogy ezen szakasz a bérbeadónak a bérbevevő ellenében azon privilégiális jogot engedi, hogy ez utóbbi ellen törvényes zálogjoga van, azaz a bérbeadó a bérbevevő ellen — a nélkül, hogy a veszély igazolására szoríttatnék, egyszerü állitására — biztositást kérhet.

Igaza van értekező urnak, hogy a ptrs 362. §. szerint a bérbeadónak a bérbevevő ellen törvényes zálogjoga van, s e szerint elfogadom az értekezés helyességét addig, a mig az „azaz" következik, azonban tagadom, hogy a törvényes zálogjog fogalma az volna, hogy a bérbeadó a bérlő ellen biztositást kérhet; hanem igen is a törvényes zálogjog fogalma szerint a bérbeadónak egy más hitelező által lefoglalt, a bérlemény területén találtató ingóságokra törvényes zálogjoga van az idézett szakaszban foglalt időtartamra járó bér vagy haszonbérkövetelés erejéig; azaz ha valaki egy bérbe adott ingatlanon a bérlő ellen végrehajtást eszközölt, — mely esetről a bérbeadó mindig eleve értesitendő — a bérbe adónak a más hitelező által lefoglalt vagyonokból joga van magát első sorban kielégittetni. — Ezen szakasz egyebet nem rendel, s arról abban egy szó sem foglaltatik, hogy a bérbeadó bérbevevő ellen biztositást kérhet.

Igen is ptrs 339. §-a azt rendeli, hogy a bérbeadó kérelmére bérleti és haszonbérleti lejárt követelésekre nézve a biztositás elrendelendő. A bérbeadó a veszély valószinüségét kimutatni, s kérelmét okirattal támogatni nem köteles.

Értekező ur czikkéből azt kell következtetnem, hogy a közlött példát ezen szakaszra vonatkozólag értette, mert a 362. §. ezen kérdéssel semmi összefüggésben nincs, az egészen más körülményről rendelkezvén.

A felhozott példa felette nagyon sántit, s bámulom, hogy az megtörténhetett, mert a ptrs 339. §-sa azon rendelkezése alatt, hogy a bérbeadó a bérbevevő elleni biztositási kérvényét okirattal támogatni nem köteles, — nem az értendő — mint czikkiró ur példájában felhozza, — hogy csak pusztán előadja A. kérvényében, hogy neki B. 100 frt bér vagy haszonbérrel tartozik, és erre a biztositás azonnal elrendelendő, hanem az értendő, hogy a bérbeadó a veszély valószinüségét nem tartozik okirattal támogatni, azonban a követelésnek bérletből eredetét és lejártát a polg. törv. rend. 338-ik§. értelmében teljes hitelt érdemlő okirattal kimutatnia okvetlenül szükséges, mert különben a biztositás el nem rendelhető.

Ha a czikkiró ur által előadott eset megtörténhetnék, akkor a törvény nem törvény, de a boszuállások és alaptalan zaklattatások eszköze volna, — merem azonban állitani, hogy az 1868-ik évi LIV. t. cz. alapján a közlött eset meg nem történhetik s ha mint V. B. ur állitásai után hinnem kell — megtörtént, akkor azt mondom, hogy a felhozott példában eljárt biró a perrendtartás ellen vétkezett.

Magay Károly,
kir. aljárásbiró.

Micsoda büntető törvény van érvényben a határőrvidéken?

Ezen érdekes kérdés foglalkoztatja jelenleg a jogász köröket. Alkalmul Bolyevácz és Dimitrievics esetei szolgáltak, kik tudvalevőleg a határőrvidéken elkövetett politikai büntények miatt a pesti kir. törvényszék által a napokban itéltettek el — illetőleg itéltetett el Bolyevácz, mert Dimitrievics felmentetett; mely itéleteknél a pesti kir. törvényszék az osztrák büntető törvénykönyv alapján járt el, sőt itéletében annak szakaszaira is hivatkozott azon oknál fogva, mert a határőrvidéken az osztrák büntető törvénykönyv van hatályban.

Nem tudjuk, mi alapra fektette ebbeli tudomását a kir. törvényszék, mi azt, hogy a határőrvidéken ezen törvény lenne hatályban, az ide vonatkozó törvények és rendeletekből kimagyarázni nem vagyunk képesek.

Lássuk sorban e szabályokat. Első ide vonatkozólag az 1872. évi junius 9-én kelt királyi leirat, melynek 10. §-a következőleg szól:

„Az igazságügyre nézve általában fennálló törvények hatályban maradnak, a mennyiben azonban a katonai viszonyok megszünése a bünügyekben való igazságszolgáltatásra nézve módositásokat vagyis uj határozatokat tenne szükségessé, ezek a bekövetkezendő szabályozásig a törvényhozás által rendeleti uton fognak kiadatni".

Ezen felsőbb királyi leirat foganatositásául bocsáttatott ki az igazságügyi miniszternek 1872. évi október hó 8-án 31720. sz. alatti rendelete, melyben az anyagi büntető törvényről semmi érintés sem foglaltatik s csak az alaki büntetőjogra nézve mondja a XIV. czikk, hogy erre nézve az igazságügyminiszter által javaslatba hozott szabályok, a sajtóügyekre nézve pedig az 1862. évi december 17-én kelt szabályok követendők.

A járásbiróságok előtti büntető eljárásra nézve pedig — ugyanazon rendelet XV. czikke szerint — az 1853. évi julius 29-én kelt büntető perrendtartás XX. fejezetében foglalt szabályok követendők. — A büntetőjogra nézve ennél több az idézett rendeletben nem foglaltatik.

A határőrvidék polgárositására vonatkozó 1873. XXVII. tczikk 16. §-a intézkedik az igazságügyről, kimondván, miszerint az igazságügyi miniszternek a határőrvidéki törvénykezés rendezéséről 1872. évi október 8-án kiadott rendelete, mennyiben ezen törvény mást nem határoz, a törvényhozás további intézkedéséig érvényben marad.

Ugyanazon törvény 26. §-a szerint pedig a magyar törvények, mennyiben ezen törvény határozataival nem ellenkeznek, a határőrvidéki részekre is kiterjesztetnek.

Eddig szólanak az ide vonatkozó szabályok. Ebből kifolyólag, miután a legelől idézett királyi leirat a határőrvidéken az ezelőtt ott fenállott törvények ugyan hatályban maradnak, de miután az anyagi büntetőjogra nézve sem az 1872. október 8-án kelt miniszteri rendelet, sem az 1873. évi XXVII. tczikk másként nem intézkedett, — kétségtelen, hogy az osztrák büntető törvény a határőrvidéken csak azon esetben lenne hatályban, ha ott az azelőtt hatályban állott volna, vagyis azon törvények közé tartoznék, melyek hatálya ideiglenesen fentartatott.

Ámde az osztrák büntető törvény a határőrvidéken hatályban soha sem állott. Az osztrák büntető törvénykönyvet bevezető 1852. évi május 27-én kelt nyiltparancs első czikke kimondván, hogy mely országokra terjed ki a büntető törvénykönyv, határozottan kivételt tesz a határőrvidékre, határozottan kijelentvén, hogy ott továbbra is a különös katonai büntető törvények alkalmazandók. És tényleg a határőrvidék polgárositásáig ott a katonai büntető törvény volt alkalmazásban.

Hogy az jelenleg nem alkalmazható, az a dolog természetéből folyik. Visszás állapot lenne polgári bíróságnak katonai törvény szerint itélni, különösen polgári egyének felett. Ezt közvetve az 1872. évi junius 8. királyi leirat is kimondta, midőn hangsulyozta, hogy a katonai viszonyok megszüntével a bünügyekben való igazságszolgáltatásban módositások váltak szükségessé.

E módositásokat az igazságügyi miniszterium 1872. okt. 8-iki rendeletében megtette, de egy szóval sem mondja, hogy az 1852. évi osztrák büntető törvény, bármely részben is hatályba lép.

Előbb ez hatályban nem állott, tehát azon törvények közé nem sorozható, melyek fentartattak, utóbb hatályba nem léptetett, — kérdés tehát, mi alapon tartatik az hatályban levőnek?

Azért, mert a katonai törvény nem alkalmazható, alkalmazni az osztrák törvényt, habár határozataiban amavval igen sokban megegyez, aligha birhat kellő alappal. Legalább ily alapot mi találni képesek nem vagyunk.

De mily büntető törvény alkalmaztassék tehát, miután erről az idézett szabályokban semmi intézkedés nincs? Nézetem szerint az, hogy a magyar törvény alkalmazandó, kétséget annál kevésbbé szenvedhet; mert az 1873. évi XXVII. tczikk 26. §-a kimondja: „hogy a magyar törvények, mennyiben e törvény határozataival nem ellenkeznek, a határőrvidéki részekre is kiterjesztetnek. Ebből nézetem szerint világos, hogy ott, hol más intézkedés nincs, a magyar törvény alkalmazandó, miből kifolyólag kétségtelennek tartom, hogy a határőrvidéken a magyar büntető törvény van hatályban.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 18. sz. Budapest, 1874. április 29.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI-EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kézirat ok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A közjegyzőségről szóló törvényjavaslat tárgyalása. Dr. Dárday Sándor urtól. — Az örökösödési eljárásról. Travnik Antal, budai kir. tszéki biró urtól. — A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir. törvszéki biró urtól. — A járásbiró mint telekkönyvi hatóság. Dr Iványffy Géza, köz- és v.-ügyvéd urtól. — Törvénykezési szemle. Két vidéki lap és a kir. tábla. — A legfőbb itélőszék mint I. foku bíróság.— Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat.

A közjegyzőségről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A közjegyzőségről szóló törvjavaslat meghaladta a képviselőház tárgyalásait s igy rövid idő mulva helyet foglaland hazai jogintézményeink közt.

Ezzel égető szükségnek lesz megfelelve, és beérhetnök örömünk kifejezésével, ha feladatunknak nem tartanók criticus szemlét tartani, midön alkalmunk nyilt egy organicus törvényjavaslat tárgyalását észlelni.

Meglepő volt, hogy a közjegyzői intézmény behozatala egyáltalában ellenzésre talált. Megfoghatatlan előttünk, hogy egy intézmény behozatala, mely a közönség szolgálatára rendelve csakis mint jótétemény tünhet fel, mikép akadhatott ellenzésre. Az annyira perhorresciált közjegyzői kényszer nyujthatott volna arra emeltyüt, de ennek hiánya folytán az ellenérveket nem is lehetett magából a törvényjavaslatból meriteni. Jogrendszerünk hiányossága szolgált tehát az ostrom kiindulási pontjául; de elég helytelenül akkor, midön ép egyik hiány kiegészitése czéloztatik. Az igazságügyminiszter ur nem is mulasztá el ez alkalommal a jogászgyülés mint szakközönség nyilatkozataira hivatkozni és hogy nem sikertelenül, bizonyitja a gyorsirók által feljegyzett „élénk helyeslés“. Hiszen jogviszonyaink ziláltsága csak érezhetőbbé teszi a közjegyzői intézmény szükségét.

Midön egész magánjogunk jóformán azon egyetlen szabványban foglaltatik: „contractus contrahentibus legem ponit,“ -- könnyen beigazolható a közokiratok s ezzel a közjegyzői intézmény fontossága. Sajnáljuk, hogy az igazságügyminiszter ur nem inkább ez oldalról világitotta meg a kérdést, hanem a helyett az intézménynek mintegy védelmére kelt. Hatását ugyan nem tévesztő annak hangsulyozása, hogy a közjegyzőség Franczia országban közvetlenség és szóbeliségre fektetett törvénykezésnél ép ugy megfelel czéljának, mint Austriában a József-féle irásbeliségen alapuló perrendtartás mellett; hogy sikerrel fenáll oly országokban, melyek rendszeres törvénykönyvekkel birnak, és fenáll péld. Bajorországban, mely rendszeres törvénykönyvvel nem bir. Sokkal sikeresebb lett volna azonban a közjegyzői intézmény behozatalát mint jogreformjaink egyik alapkövét odaállitani, sem mint a rendszeresség követelményét és ez intézménynek igazságügyi reformjainkkal való correlatióba hozatalát desavouálni.

Bámulatos azon naivitás, melylyel az igazságügyi miniszter kijelenté: „hogy a reformok sorrendje felett sokat vitatkozni nem czélszerü, mert ha a rendszer meg van állapitva, akár egyiken, akár másikon kezdjük, az az eredményre nézve közönyös“. Igen de hol van a rendszer megállapitva? A törvénykönyvek felsorolásában és elnevezésében meg nem leljük a rendszert.

Ugy tudjuk, hogy az uj örökösödési eljárás ép most van kormányi megállapitás alatt. Lehetetlen, hogy a közjegyzői intézmény azzal szorosabb összefüggésben ne álljon. De azért ennek tervszerü összefüggése iránt hasztalanul vártunk felvilágositást, noha Dulovics képv. és mások is a törvényjavaslatot az egész igazságszolgáltatási tervezettel szerves összefüggésben tárgyalták. Ennek ellenében a miniszter ur csakis az intézménynek absolut értékét tárta fel és minthogy nem dönthette meg azon érveket, melyek oly szempontból hozattak föl, hogy az intézmény szélesebb alapon, kötelező alakban s a hátralevő igazságügyi reformokkal correllatióban hozassék be, — desavouálta a rendszeresség követelményét, az állitva, hogy ez intézmény nincs összefüggésben akár az anyagi, akár az alaki jog, reformjával. Ő ezért a vitatott jegyzői kényszer kérdését sem tárgyalta jogrendszeri fontosságában, hanem egyszerüen plus és minus közti kérdésnek jelzé.

Mi ellenben merjük állitani, hogy a közjegyzőségnek kényszer nélküli behozatala nálunk alig fog nagyobb jelentőséggel birni nehány egyénnek kiváltságolásánál. Jogéletünk nélkülözhetlen támaszát azonban nem képezendi s igy hatályát törvénykezésünkben alig fogjuk érezni, mert a szorosabb értelemben vett közjegyzői közreműködést csak azok veendik igénybe, kik eddig is jogérdekeik védelmében óvatosak voltak. A nép legnagyobb része pedig a közjegyzővel csak a hagyatéki tárgyalás alkalmából jövend érintkezésbe, tehát az intézményt legodiosusabb oldaláról fogja megismerni. Ez mindenesetre az intézmény népszerüsitése és meggyökerezésére legkevésbbé alkalmas. Nem absurdum ezért mit Pulszky Á. képv. mondott. Az okiratok, végrendeletek és szerződések, — szóval az okmányozásra ugyan nem alkalmazható állitása, mert ez értelemben azt is lehetne mondani, hogy minden orvostudor promoveálása uj terhet ró az országra. De ne felejtsük el, hogy a közjegyzői hivatás lényeges részét a peren kivüli eljárás képezi, mint péld. a hagyatéki tárgyalás mely eddig a biróságok részéről dijtalanul végeztetett. Kétséget sem szenved, hogy a jegyzői kényszer elejtése után a vidéki közjegyzők hatáskörének sulypontja itt keresendő. Reméljük ugyan, hogy az e téren alig ellenőrizhető visszaélésektől nem kell tartanunk; de tudjuk, hogy a behozott osztrák közjegyzőségnek ezen állami functiója volt hazánkban az intézmény megölő betüje.

A magyar nemzetnek mindig az volt egyik hibája, hogy csak saját kárán tudott okulni. Ugy látszik, hogy legujabban még ezen érzéket is elveszitettük.

De habár tagadja az igazságügyminiszter, hogy ez intézmény összefüggésben állana akár az anyagi, akár az alaki jog formájával, — mégis jó eleve figyelmeztetjük: hogy a gyámhatóság törvényi szabályozásáról gondoskodjék. Elég bonyolult már a bíróság és gyámhatóság közti viszony, mely a közjegyzői intézmény hozzájárultával még zavartabbá leend, mert a közjegyző hivatásköre az örökösödési eljárásban mostani perrendtartásunk szerint alig van körvonalozva, a gyámhatóság iránti viszonya pedig teljesen érintetlenül hagyva. Avagy mindezek correllatiója csak képzelet? Ne halmozzunk tehát csupán intézményeket intézményekre az organicus összkapcsolat szem elől tévesztésével, mert különben csakugyan romok közé állitunk egy uj romot!

A kényszer kérdésének elejtése még azon szük korlát közt is, mint ezt Steiger képv. csupán az ingatlanok tulajdonjogának átruházása tekintetében követelte, — mélyen csökkenti az intézmény jelentőségét. A continens legtöbb államaiban Franciaország, Belgium, Osztrák- és Bajorországban stb. be van hozva a kényszer, sőt nagyobb részt az okmány érvénytelenségének terhe mellett, és Poroszországban a közjegyzői kényszer hiánya folytán az illető feleknek személyesen kell megjelenni a telekkönyvi hatóság előtt. Csak mi nálunk nem képes a jogbiztonság iránti tekintet ázsiai kényelmünket legyözni. A közhatóságoktól, a jól rendezett közigazgatástól vagyis Csemeghi szerint „az administrativ és finánciális hatóságok közbenjárásától" várjuk, hogy a telekkönyvi állapot vagyis birtokváltozás fölött hivatalból örködjenek!

Egyetlen plausibilis érv hozatott föl a kényszer ellen és ez abban áll, hogy nem kellend egyszrre nagy sokaságu állást betölteni, mely érv nyomatékául jónak találta az államtitkár ur biróságaink ellen egy oldalvágást intézni, mely részére a birói kar rokonszenvét biztositja.

Az egyéb érvelések, melyekkel a czélszerüségi kérdés lett megvitatva, jogászi becscsel nem birnak; kivéve talán Cs. azon állitását, hogy a közjegyzők részéről is fordult elő hamisitás. Különös azonban ezen példázgatás oly eszmelánczolatban, melyben kiemelte: „hogy a kivétel és rendszer között az egész jogi élet minden terén roppant különbségeket ismerünk". Ugyan ki fogna Szalay Zs és Karlovszky G. eseteiből a rendszerre vonatkozó jogászi következtetéseket vonni?

Hatást gyakorolt még Schmausz képviselő az osztrák birodalmi gyülés jogügyi bizottságának a hitelesitési kényszer ellen intézett jelentéstételének felolvasásával. Elfelejté azonban idézetét Glaser igazságügyér azon válaszával kiegésziteni: hogy mig ő vezetendi az igazságügyi tárczát, a kényszer elejtésébe beleegyezni soha sem fog. Részünkről azonban megjegyezzük, hogy a puszta hitelesitési kényszert mint félrendszabályt, mely a kényszer terhét és odiumát, annak előnyei nélkül birja, — szerencsés expediensnek nem tartjuk. Ennél még többre becsüljük a kényszer e részbeni teljes elejtését, az intézmény jeligévé használva: valeat, quantum valere potest.

Dr. Dárdai Sándor.

Az örökösödési eljárásról.

A polgári törvénykezési rendtartás, jelesen pedig az örökség körüli eljárás módositása tárgyában Babos Kálmán m. kir. semmitőszéki biró ur által, a m. kir. igazságügyminiszterium megbizása folytán készitett és a szaklapokban [1] közzétett törvényjavaslat iránt a közvélemény részint kedvezőleg, részint pedig visszautasitólag nyilatkozott.

Ezen törvényjavaslatnak alapelve s abból kifolyó egyes intézkedések üdvözölve fogadtattak mindazok részéről, kik jogintézményeinket bizonyos, a jogtudomány által helyesnek elismert s elfogadott elvekre fektetni, azokat, a mennyiben sajátságos viszonyaink s népünk müveltségi fokozata engedi, — más előhaladottabb nemzetek jogintézményei mintája szerint átidomitani, s azon czélt, melyet az örökség körüli eljárás által elérni óhajtunk, a legbiztosabb, legrövidebb és legkevesebb költséget igénylő uton elérni akarják. [2]

Megtámadtatott ellenben ezen törvényjavaslat, jelesen pedig annak alapeszméje, mindazok részéről, kik vagy más előhaladottabb nemzetek e részbeni jogintézményeit nem ismervén, a közzétett törvényjavaslatnak lényegét s horderejét méltányolni nem tudják s azt kivihetlennek tartják, vagy pedig kik az elvekkel sokat nem törödve, s minden ujitást perhorrescalva, a szokotthoz, bármily elvtelen s hiányos is az, mereven ragaszkodnak, s ennélfogva a jelenlegi örökösödési eljárásunktól megválni nem tudván, azt toldás s foltozgatás által továbbá is fentartani akarják, — vagy végre a kiknek szemük előtt az osztrák törvények szerinti hagyatéki tárgyalás még most is minta gyanánt lebegvén, a mi örökösödési eljárásunkat is ezen minta szerint átidomitani kivánják.

Habár a szóban forgó törvényjavaslat egyes részleteiben hiányos is, mégis örömmel kell üdvözölni ezen törvényjavaslatot azért, mert az remélhetőleg uttöröje lett a jobb jövönek az örökösödési eljárás terén hazánkban; mivel az alapeszme s alapjogelv, a melyen ezen törvényjavaslat sarkallik, t. i. az „ipso jure" örökségszerzési jogelv, azon jogelv, melyet a modern jogtudomány s az ujabbi törvényhozások az örökösödési eljárás alapjául egyáltalában elfogadtak, s mely jogelvnek örökösödési eljárásunknál való alkalmazása mellett azon czélt, melyet az örökség körüli eljárásunk javitása által elérni óhajtunk, a leghamarabb, legbiztosabban s legolcsóbban elérjük, mert az örökség körüli eljárás jogintézményének ezen jogelvre való felépitése által nemcsak biróságainkat a sok részint nem birói, részint pedig czélra nem vezető teendőktől megszabaditjuk, s igy a birói teendők megkevesbedése folytán az államot is a birói létszám szaporitásától, következőleg az államkincstárt a mindig nagyobb meg nagyobb mérvben szaporodó kiadásoktól megóvjuk, [3] hanem azon kivül a

[1] L. a „Jogt. Közl." 1873. évi 47. és 48. számait.

[2] E sorok irója szinte örömmel s elégtétellel olvasta a tjavaslatot, midőn tapasztalta, hogy e törvényjavaslat ugyanazon elveken alapszik, s némi eltérésekkel ugyanazon jogszabványokat tartalmazza, a milyeneket e sorok irója Czenthe József ügyvédnek „az örökség megszerzése s birtokba vétele iránti" inditványára, az 1873. évi jogászgyüléshez beterjesztett véleményében magáévá tett s kifejtett. V. ö. A magyar jogászgyülés évkönyve 1873. évre. Negyedik évfolyam. — Első kötet. 342—363. l.

[3] Annak kimutatására, hogy nem annyira a perek, mint inkább a hagyatéki ügyek (ha azokat hevertetni nem akarjuk) ólomsuly gyanánt nehezednek biróságaink vállaira, s őket a tulujdonképi birói teendők gyors és alapos elintézésében akadályozzák, s hogy a hagyatéki eljárás egyszerüsitése, s illetőleg az abban előforduló nem birói teendőknek, az arra törvényeink értelmében hivatott gyámhatóságokhoz való utasitása által, igen tetemes megtakaritások történhetnének, legyen szabad e helyütt a budai kir. tövényszéknek 1873. évi hivatalos, s minden részleteiben igen pontos ügykimutatást példa gyanánt felhozni, mi által fenti állitás hihetőleg igazoltnak fog találtatni:

A budai kir. törvényszék polgári osztályánál 1873. évben a beadványok száma volt összesen 21,299; ebből elintéztetett 20,970, elintézetlenül maradt 329 ügydarab. — A befejezett s itélet alá bocsátott perek száma volt 525; ebből elintéztetett 486 per, elintézetlenül maradt 39.

mostani elvtelen és anomal eljárás helyébe, mely az örökséget kelleténél tul lekötve tartja, s az érdeklettek, különösen pedig a gyámság s gondnokság alattiak jogait s érdekeit kellőkép nem biztositja, — egy alapos, bizonyos elveken fekvő eljárást léptetünk életbe, s ezeken kivül egyszersmind a magyar magánjog conceptiója az örökség megszerzése iránt teljes érvénybe állittatik vissza, s egyuttal az örökség körüli intézkedéseink is más eléhaladottabb nemzetek ebbeli intézkedéseivel egy szinvonalra emeltetnek.*

Hagyatéki ügy — bele nem értve oly eseteket, a hol az eljárásnak helye lett volna ugyan, de az vagyonhiány miatt megszüntetett, és bele nem számitva a százakra menő ugynevezett hirdetményi eljárási ügyeket (törv. rendt. 580. és 581. §§.) — volt folyamatban 713.; ezekből végkép befejeztetett 303, folyamatban maradt 410 hagyatéki ügy.

Tanukihallgatás, birói szemle s egyéb perbeli tárgyalás — beleértve a megkeresés utján történt tanukihallgatásokat s birói szemléket — eszközöltetett összesen 277 esetben.

Hagyatéki tárgyalás, jelesen pedig az osztály megkisérlése iránti tárgyalás pedig volt 504.

E zzerint tehát a tulajdonképi hagyatéki tárgyalás alá jutott hagyatéki ügy száma 188-al nagyobb volt mint a perek száma.

A hagyatéki tárgyalások száma pedig felülmulja 327-el a tanukihallgatások, birói szemlék s egyéb perbeli tárgyalások számát.

A hagyatéki ügyekkel foglalkozott két biró két aljegyzővel, nem ugyan kizárólag, de teendőiknek nagyobb részét a hagyatéki ügyek képezték; azonkivül eljárt a hagyatéki ügyekben, és pedig majdnem kizárólag egy törvényszéki jegyző is.

Fenti kimutatás szerint csupán a hagyatéki tárgyalások 504 napnak délelőtti óráit, s igy a napnak azon részét, mely a komolyabb szellemi munkára legalkalmasabb, következőleg egy évben 252. napot vettek igénybe.

Ha már most tekintetbe veszszük, hogy a törvényszék ugynevezett polgári osztályánál általában véve a hagyatéki ügyekre vonatkozó beadványok száma — bele értve a hirdetményi eljárási ügyeket is — jóval nagyobb mint a peres ügyekre vonatkozó beadványok száma, ha továbbá figyelembe veszszük, hogy a hagyatéki ügyeknek ülésekben való előadása s elintézése — habár azok sok esetben aprócseprők is — de mégis sok időbe és fáradságba kerül; biztosan lehet állitani, hogy egy birósánál a hagyatéki ügyeknek elintézése több munkát és időt vesz igénybe, mint a tulajdonképi perek elintézése, kivált akkor, ha a perkivonat-készités megszünik; miből következik, hogy az örökség körüli eljárás egyszerüsitése, s azon teendőknek, melyek nem birói teendők, a gyámhatóságokhoz való utasitása által, a biróságoknál nagy megtakaritást lehetne elérni, s közelitőleg minden 70,000 lélekszám után talán két birósági fogalmazói s két irodai egyént is megtakaritani; mi mellett még azon meg nem becsülhető nyereség is volna, hogy a birák mindenféle heterogen ügyek elintézésétől felmentve, a tulajdonképi birói hivatásukhoz tartozó ügyekben egész odaadással dolgozhatnának, s igy azokat sokkal gyorsabban, pontosabban és alaposabban intézhetnék el, mint az jelenleg történik.

Annak felvilágositásául, hogy több hagyatéki tárgyalás ki van mutatva, mint a mennyi hagyaték az átadó végzéssel végkép befejeztetett, elég legyen felhozni, hogy kiki tudja, ki a hagyatéki ügyekkel foglalkozott, hogy nem minden hagyatékra nézve jön létre mindjárt az első tárgyalás alkalmával az osztályos egyesség, hanem több esetben kell több tárgyalást is megtartani, mig a hagyaték állaga tisztába hozatik, vagy pedig az egyesség sikerül; azonkivül számos hagyatékban már a tárgyalás megejtetett ugyan, de még nem annyira érett, hogy az átadó végzést hozni s evvel a hagyatéki eljárást befejezettnek kimondani lehetne; mivel addig, mig az egyesség gyámhatósági jóváhagyást nem nyert, vagy az örökségi illeték kiszabva nincsen, vagy pedig ez utóbbinak megfizetése vagy biztositása nem igazoltatik, a jelenleg fenálló szabályrendeletek szerint nem lehet az átadó végzést meghozni.

* Az osztrák-magyar birodalom Lajthántuli részeiben, az ugynevezett osztrák örökös tartományokban, az osztrák ált. polg. törvénykönyv határozványain alapuló, 1854. évi augusztus 9-én kiadott pátensben előirt hagyatéki tárgyalás (Verlassabhandlung) a legjelesebb osztrák jogtudósok által (Dr. I. Unger, Die Verlassenschaftsabhandlung in Oestreich. Wien 1862. Arndt, Krit. Vierteljahrsschr. IV. 443. s k. l. Dworzak, Oestr. Vierteljahrsschr. X. Lit. Bl. 59—69. l. L. P. Beilage zur Wiener Zeitung 1862. Nr. 29. Costa, Verhandlungen der Leibacher jurist. Gesellschaft. I. 368. l. Gruchot, Preuss. Erbrecht in Glossen I. 150. l.) lényegében megtámadtatván, s annak átidomitása, s illetőleg más jogelvekre való fektetése sürgettetvén, ezen indokolt s jogosult nyomásnak az osztrák kormány engedve, a perenkivüli eljárásra nézve törvényjavaslatot készitett, mely törvényjavaslat nyomtatásban meg is jelent Bécsben 1866. s illetőleg kijavitva 1867. évben következő czim alatt: „Referenten-Entwurf der Gesetze über die Ausübung der freiwilligen Gerichtsbarkeit nebst Motiven". (Hivatalos kiadás.)

Miután pedig egyrészről még most is találkoznak mi nálunk némelyek, kik a hivatalból való vagyis kötelező örökösödési eljárást, az imént idézett pátens mintájára, nálunk is behozni, s igy azon eljárást, melyet az osztrák tartományokban kiküszöbölni akarnak, hazánkban honositani kivánják; másrészről pedig Babos Kálmán ur törvényjavaslatának a fentemlitett „Entwurf"-nak legelső része (Entwurf eines Gesetzes, wodurch die Bestimmungen des allg. bürg. Gesetzbuches und des Gesetzes vom 9. August 1854, R. G. Bl. Nr. 208, betreffend den Erwerb einer Erbschaft, abgeändert werden) szolgált alapul s azt követte, — nem lesz fölösleges, ha ezen „Entwurf" szerinti örökség körüli eljárás érdemében nyilvánult, s igy az ugyanazon jogelvre alapitott Babos Kálmán ur törvényjavaslatára is alkalmazmazható nézetek közül csak egyet, t. i. a jeles osztrák jogtudósnak dr. Randának nézetét e helyütt idézzük, ki jeles művében (Der Erwerb der Erbschaft nach österreichischem Rechte) az ezen Entwurfot szigoru birálat alá vevén, habár részletei tekintetében abban sok hiányt talált is, mégis alapelveire nézve azt helyeselte s örömmel üdvözölte. E részben, valamint a pátens szerinti eljárásra nézve Dr. Randa következőleg nyilatkozik: „Seit geraumer Zeit macht sich in der Theorie und Praxis immer mehr die Ueberzeugung geltend, dass die derzeitige in rechtlicher Beziehung so vielfach verschrobene und von Bevormundungsmassregeln strotzende Gesetzgebung über den Erwerb der Erbschaft und insbesondere über die sogenannte Verlassenschaftsabhandlung einer eingehenden Reform bedürfe. Was schärfer blickende Rechtslehrer und denkende Praktiker im Einzelnen seit Langem bemängelt und beanständet, was das Publikum bei dem kostspieligen, schleppenden und zeitraubenden Gange der Erbverhandlung mit Missmuth empfunden, das brachten Unger's mit vollster Sachkenntniss und durchdringend scharfer Kritik geschriebene Aufsätze über „die Verlassenschaftsabhandlung in Oesterreich" zum umfassenden Ausdruck.

Mit der ihm eigenen Schärfe und Klarheit wies Unger nach, dass das Institut der Verlassabhandlung in seiner heutigen Gestaltung die ihm gestellte Aufgabe: den Nachlass in die rechte Hand zu bringen, nicht zu lösen vermag, überdies durch die Annahme des, wenn auch nur theilweise durchgeführten Grundsatzes, dass der Nachlass vor der Einantwortung den Erbschaftsgläubigern im weitesten Sinne rechtlich verfangen sei, dem Princip des Erbrechtes untreu und innerlich haltlos geworden ist. In dem Missverhältniss von Absicht und Erfolg, von Aufwand und Ergebniss liegt ohne Zweifel die Unzweckmässigkeit und der innere Widerspruch des gegenwärtigen Verfahrens. Gross ist der Aufwand des Gerichtes an Zeit und Kraft, kostspielig und beschwerend für das Publikum der langwierige Gang der Procedur und doch ist das Resultat, das erreicht wird, verhältnissmässig so klein und unbedeutend.

Die Ideen Unger's, der in erster Linie für die vollständige Aufhebung der Verlassabhandlung, in zweiter Linie für die Zurückführung derselben auf ihre einfachsten Elemente plaidirte, fanden in der Hauptsache entschiedene Billigung von Seite vieler der tüchtigsten Juristen; . . .

Befürworten wir nun auch nicht mit Unger die sofortige gänzliche Aufhebung des Instituts der Verlassenschaftsabhandlung und zwar namentlich aus dem rein äusseren Grunde, weil durch das Institut der öffentlichen Bücher eine Intervention des Gerichtes in den weitaus meisten Erbfällen in irgend welcher Form doch wieder unvermeidlich wird, weil ferner die sofort nach dem Erbanfalle eintretende richterliche Prüfung der Erbberechtiguug Erbschaftsprocesse erfahrungsmässig zur Seltenheit macht, so stimmen wir dagegen seinen Ansichten in Betreff der gründlichen und principiellen Umgestaltung desselben vollständig bei. So wie wir uns die Verlassabhandlung als gerechtfertigt denken, kommt dieselbe im Wesen auf die gerichtliche Aufforderung zur Erbserklärung und Nachweisung der Erbberechtigung, auf die möglichst einfache Beurkundung des Erbrechtes, und auf gewisse Massregeln zum Schutze wirklich schutzbedürftiger Erben hinaus.

*

Ezek szerint tehát az alapelv, melyen Babos Kálmán ur törvényjavaslata nyugszik, valamint az ezen elvből kifolyó egyes intézkedések ellen kifogást tenni nem lehet; de igenis kifogás tehető a javaslat ellen azon

irányban, hogy a törvényjavaslat az örökösödési eljárásnak ugy szólván legfontosabb részét majd egészen hallgatással mellőzi, minthogy e törvényjavaslat a gyámság és gondnokság alattiakról, kiknek érdekében az örökség körüli intézkedések kiválóan szükségeltetnek, nem gondoskodik; kifogás tehető továbbá ezen törvényjavaslat ellen azon okból is, hogy egyrészt ezen törvényjavaslat az elvet, a melyen alapszik, következetesen keresztül nem viszi, másrészt pedig az örökség körüli eljárásban szükséges intézkedéseket kellőkép ki nem meriti, s azonkivül azon lényeges ténykörülményt sem veszi kellőleg tekintetbe, hogy hazánkban a gyámhatóság gyakorlata a bíróságoktól teljesen el van választva; miért is e törvényjavaslat még most is oly teendőket utasit a bíróságokhoz, mely teendők a dolog természete s a modern jogi fogalmak szerint birói teendőknek nem tekinthetők, mely teendők tehát, — hacsak nem akarjuk az örökség körüli eljárásunkban jelenleg divó elvtelenséget megörökiteni, s ha csak egy kevéssé a munkafelosztás elvének hódolni, s törvényeinket bizonyos elvekre alapitani, s ezekben következetesek lenni akarunk, a bíróságok jogköréhez többé nem utasithatók.

Ezen hiányok mentségeül némelyek részéről felhozatott ama érvelés, hogy miután a novelláris törvényjavaslat csak a törvénykezési rendtartás javitását czélozza, abba csak azon intézkedések vehetők fel, melyek a bíróságok jogköréhez tartoznak — alaptalannak tünik ki, ha figyelembe veszszük, hogy a fenálló törvénykezési rendtartásnak az örökség körüli eljárást szabályozó része a gyámhatósági teendőkre is vonatkozik (562. 575. 576. 591. §§.), sőt az egész fejezet inkább a gyámhatósági mint birósági teendőket tárgyalja, s hogy az örökség körüli eljárás szorosan véve a perrendtartás keretébe nem is tartozik, hanem inkább egy külön alkotandó törvénynek tárgyát képezi.

Ezen okból s tekintettel arra, hogy a jelenlegi kuszált állapot, miután az mind a felekre, jelesen a gyámság s gondnokság alattiakra, mind a bíróságokra, mind pedig magára az állami kincstárra nézve is igen hátrányos, — többé sokáig fenn nem tartható; — igen óhajtandó volna, hogy az örökség körüli eljárás a ptrs keretéből kiszakittassék, mint külön törvény mielébb tárgyaltassék s életbe léptettessék, mivel ez által nemcsak az árvák és gondnokság alattiak vagyona minden további veszélyeztetéstől megmentetik, s mind ők, mind pedig az önjogosultak örökségeik teljes élvezetébe hamarább jutnak, hanem az állami kincstár is a birói teendők leapasztása s igy a birói létszám leszállitása által tetemes megtakaritásokat tehet.

Miután az előadottak szerint Babos Kálmán ur törvényjavaslata annak részletei tekintetében oly hiányos, hogy azt ugy a mint van, ujabb bonyodalmak előidézése, s az árvák s gondnokság alattiak jogai s érdekeiknek veszélyeztetése nélkül életbe léptetni nem lehet; miután továbbá hazánkban alig van egy törvénykezési ág, melyre nézve oly véghetlen fogalomzavar

Darum begrüssen wir den vor Kurzem veröffentlichten österr. Gesetzentwurf: „Ueber den Erwerb einer Erbschaft" mit wahrer Befriedigung. Denn in demselben ist das Grundprincip der bisherigen Verlassenschaftsabhandlung, dem zu Folge der Richter jeden Nachlass sofort nach dem Tode des Erblassers an sich zu ziehen, für alle mögliche Interessenten, sogar für den Staatsschatz Vorsorge zu treffen, von Amtswegen den rechten Erben zu ermitteln, von Amtswegen auf die Erfüllung aller letztwilligen Anordnungen zu dringen, nach Umständen auch die Erbtheilung vorzunehmen hat, — aufgegeben und unläugbar die Tendenz ausgesprägt, das Institut der Nachlassabhandlung" auf seine einfachsten Elemente zurückzuführen. V. ö. Dr. A. Randa. Der Erwerb der Erbschaft nach österreichischem Rechte stb. Wien 1867. 1—3. l.

léteznek, mint az örökösödési eljárásra nézve, — mivel pedig ezen jogintézményt csak kevesen tanulmányozzák behatólag, s annak gyakorlati oldala az illetékes körökben kevésbbé ismeretes, s igy méltán tartani lehet, hogy ezen a nép életébe oly mélyen beható, a vagyoni és társadalmi viszonyokat oly közel érintő jogintézmény oly sikeres megoldást nem nyerend, a milyent annak fontossága megkiván; ugyanazért e sorok irója szem előtt tartva, hogy kiki hatása és hivatása körében, erejéhez és tehetségeihez képest, a haza és az emberiség javának előmozditására törekedni tartozik, — nemcsak hivatottnak érezte magát, hanem hazafiui kötelességét is vélte teljesiteni az által, ha az örökösödési eljárás jogintézményének beható tanulmányozása után, s az ebbeli külföldi jogintézményekkel való egybehasonlitása mellett a gyakorlati birói pályán, hosszu évek során szerzett bő tapasztalatain alapuló szerény nézeteit, az örkösödési eljárás miképi szabályozása iránt egy törvényjavaslati tervezetben közzé teszi,* s azon óriási munkához, mely törvénykezésünk reformja keresztülvitelénél még előttünk áll, csekély erejével is hozzájárul.

Mielőtt azonban ezen feladatának megoldásához hozzáfogna, szükségesnek tartja, a törvényjavaslati tervezetben kifejtett nézeteinek indokolása tekintetéből: az örökösödési eljárás történeti fejlődését s annak jelenlegi állapotát hazánkban, továbbá az örökösödési eljárás alapelveit, melyekre az az előhaladottabb nyugot európai nemzeteknél fektetve van, s végre ezen elveknek gyakorlati alkalmazását, vagyis az ezen nemzeteknél jelenleg divó örökösödési eljárást rövid körvonalokban előrebocsátani.

(Folyt. köv.)

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

A házassági jog.

(Folytatás.)

3. A házasság hatása (házastársak közötti viszony.)

A házassági viszonyból, vagyis annak természetéből és czéljából folyó, a házastársakat érdeklő kölcsönös jogok és kötelezettségek részint erkölcsi, részint pedig jogi természetüek, jogi kényszer alkalmazása csak az utóbbiaknál foglalhat helyt. — Erkölcsi kötelezettség természetével bir mindenekelőtt a nemi közlekedésre vonatkozó kötelesség, melynek teljesitése szempontjából kényszert alkalmazni, tekintve, hogy az csak a kölcsönös vonzalom és szeretetnek lehet kifolyása, az emberi méltóság durva megsértésével egyenlő, annyi volna, mint az erkölcstelenséget előmozditani.

Erkölcsi természetüek továbbá a házassági hüség, a kölcsönös odaadás, az élet minden sorsában való osztózkodásra vonatkozó kötelezettségek, mert ezek is csak a kölcsönös szeretetnek lévén következményei, teljesitésük kényszer alkalmazása utján nem eszközölhető!

A törvényhozás azonban közvetve gondoskodhatik a házas élet erkölcsi tisztaságának megóvásáról, mennyiben t. i. a házassági hüség minden megszegését — és pedig tekintettel arra, hogy annak megőrzésére vonatkozó kötelezettség kölcsönös, bármely házastárs részéről követtessék az el, egyenlően büntetéssel sujthatja, mint ezen elvet több tételes törvényben csakugyan érvényesitve is látjuk.

* Szerzőnek ezen nagybecsü tanulmányait, melyek egy tjavaslati tervezet általános indokolását képezik, egész terjedelmében közöljük, és a mennyiben idő vagy tér hiánya folytán magát a terveztet nem közölhetnők, és szerző azt mint önálló munkát bocsátaná közre, annak biráló ismertetésére fogunk szoritkozni. Szerk.

A házasfelek egymás irányábani állását illetőleg kétséget sem szenved, hogy a házasság természetének leginkább azoknak egyenjogu állása felel meg; mi azonban ki nem zárja, hogy mindegyik házastárs, a házasság czéljai elérésében természetének megfelelő módon közre ne müködjék. — Igy, habár nem állithatni, hogy a férfi már születésénél fogva más alaptehetségekkel volna felruházva, mint a nő, még sem vonható kétségbe, hogy a férfi általában magasabb szellemi képességgel — (s ezt az általánosan divó nevelési rendszer következményének tekinthetjük) — nagyobb tetterővel bir, mig a nő inkább az érzemények világában otthonos.

Ez által már ki van jelölve mindegyik házastársnak a házas életbeni müködési köre is. — A férj, kinek nevét a nő is viseli, kit lakhelyére követ, inkább a családnak a külvilág előtti képviseltetésére és megvédelmezésére, fentartartása szempontjából szükséges eszközök megszerzésére van hivatva; mig ellenben a nő a házi ügyek kezelésében találja főfeladatát; a közös intézkedést igénylő ügyek legczélszerübben közös egyetértéssel intéztetnek el, hol azonban el nem érhető, ott a férj ruházandó fel a döntő szavazattal.

A házasság végre az abból folyó személyes jogokon és kötelességeken kivül vagyonjogi következményeket is szül; a házastársak kötelesek egymást anyagilag is támogatni; a vagyoni jogviszonyok mikénti szabályozását illetőleg pedig meg kell jegyezni, hogy a házasság czéljának azoknak oly elrendezése felel meg leginkább, mely szerint mindegyik házastárs saját vagyonának tulajdonát a házasságkötés után is megtartja; minthogy ellenkező esetben — mint azt a tapasztalat tanitja — a házastársaknak (különösen pedig a nőnek) a házas-viszony keretén belül is fenlétező önállósága igen könnyen veszélyeztetnék; ellenben mindegyik házastárs vagyonának haszonélvezete a másikat is illesse, vagyis a házastársak vagyonának hasznai — valamint a házasság tartama alatt szerzett vagyon, melynek közösnek kell lennie — a házasélet szükségleteinek fedezésére fordittassanak; — egyébiránt a vagyoni jogviszonyoknak a házastársak közötti elrendezése legczélszerübben szerződések (u. m. házasulási egyezvények, Ehepacten), kötése által eszközölhető.

4. A házasság megszünése (felbonthatósága).

A házasság, mint két különnemü személynek teljes életközösség megállapitására irányzott szövetkezése, mint azok testi és szellemi egyesülése, fennállásában már ezen természeténél fogva a házastársak földi létéhez van kötve; mihelyt ez véget ér, vagyis az egyik házastárs halálával a házasság is megszünik. — De megszünhetik a házasság a házasfelek egyike halálának esetén kivül még a házasköteléknek azok életébeni végleges felbontása által is, melynek megengedése „egyaránt az erkölcsi, mint a jogi rend elengedhetlen követelménye".

Mert habár kétséget nem szenvedhet, hogy a házasság természetének és erkölcsi rendeltetésének leginkább annak életfogytiglani tartama felel meg, minthogy a házasság a felek czélzatánál fogva is életfogytiglani tartamra köttetik; — a kölcsönös szeretet, mely a feleket egyesiti, annak örökkévalóságát tartja szem előtt és felbontását lehetségesnek nem is gondolja; a gyermekek felneveltetése, a család megállapitása és egységének fentartása is a házasság felbonthatlanságát igényelné; s hogy ezek szerint a felbonthatlan házasság a házasság azon eszményképe, mely az emberi nem fokozatos erkölcsi tökélyesbülése utján megvalósitandó: — mindazonáltal a jogi törvényvényhozás a házasság felbonthatlansága erkölcsi elvét érvényre nem jutatthatja, mert a jog csak oly elveket állapithat meg, melyek alkalmazása által az egyéni szabadság a társas együttlétezhetés parancsolta szükségen tul nem korlátoztatik, csak olyanokat, melyek tekintettel az ember gyarló természetére, érvényesithetők, melyek gyakorlatba vétele által az erkölcsiség magasab követelményeivel ellentétbe nem jön; — hivatása a jognak az eszményképeket a gyakorlati életben megvalósitani, de csak akkor, ha ez — lehetséges!

Már pedig a házasság felbonthatlansága elvének általánosan kötelező szabálylyá emelése az egyéni szabadságot sértené, az egyéni boldogság elérését igen sok esetben lehetetlenitené és ezáltal a társadalmi jóllétet is veszélyeztetné, végkövetkezményeiben azon elv alkalmamazása a közerkölcsiség követelményeivel is jönne összeütközésbe, erkölcstelenségre vezetne.

Ugyanis: a házasságot a kölcsönös szeretet létesiti; a legteljesebb életközösség megállapitására, a házasfelek erkölcsi tökélyesbülésére, egyéni boldogságuk elömozditására czéloz, és ebből kifolyólag a nemi ösztönnek az emberi méltósággal megegyező kielégitését, ez által pedig gyermekek nemzését, ezek felneveltetését, szóval család alapitását eredményezi. De ha a kölcsönös szeretet helyett a kölcsönös ellenszenv, a kiengesztelhetlen gyülölség vonul be a házasok szivébe, ha a kölcsönös ragaszkodás és tisztelet helyét a legmélyebb megvetés foglalja el, ha az egyik házastárs hüség szegése vagy hütlensége a másikban is a szeretet érzelmét és az erkölcsi érzetet elöli, ha az egyik fél erkölcstelen, parázna életmódja a másikra nézve az együttlétet, ha csak emberi méltóságából kivetközni nem akar, türhetlenné teszi; ha az egyik fél a másikat a helyett, hogy erkölcsi tökélyesbülésére, boldogságának elömozditására törekednék, durván bántalmazza, vesztére tör; hol a szellemi kötelék teljes felbomlása, a szivek tökéletes meghasonlása folytán a házas együttlét vagy mindkét, vagy bárcsak az egyik félre nézve a rabszolgaság állapotával egyenlő: ott valódi házasság nem létezik, ott annak czéljai egyáltalában el nem érhetők. — Ily és hasonló esetekben a házas kötelék további fentartása vagy az egyik vagy a másik félnek anyagi és szellemi megrontására vagy erkölcsi elfajulásra vezetne; — ily körülmények fenléte mellett a házastársak közötti nemi közlekedés folytatását az emberi méltóság legmélyebb megsértése nélkül kivánni nem lehet; a gyermekek helyes felnevelése, melynek közmegegyezéssel kellene történnie, nem képzelhető; ilyetén házasviszony nemcsak a házasfelek, hanem a magzatok physicai és erkölcsi jólétét is veszélyezteti, békés és józan családi élet nem alakulhat. A hol tehát az ép ecsetelt viszonyok fenléteznek, hol a házasság lényeges kellékei és feltételei hiányzanak, ott a törvényhozás is a valóban már fenn sem álló köteléket felbontani, semmisnek kimondani tartozik, mert ily házasviszony „a házasság erkölcsi lényének lealacsonyitása, eltorzitása volna".

A házas köteléknek ily esetekbeni felbontása csak teljes és végleges lehet, vagyis olyan, mely a házasfeleknek az uj házasságkötést lehetővé teszi, mert ha a házasság egyszer lényegileg, egész valójában létezni megszünt, nem képzelhető indok, mely a házasviszony csak tényleges felbontását és a köteléknek jogi vagy formai fentartását javasolhatná; ez annyi volna, mint a lényeget a formának feláldozni, annyi, mint azon számos egyéneket, kiknek házas élete boldogtalan, örökös kinokra, tökéletes megadásra kárhoztatni, el-

vágni tőlük az utat, melyen uj házasságkötés által a házas élet örömeiben még tán részesülhetnének, megtagadni tőlük az eszközt, mely rendeltetésük betöltésére szolgál; de ezen formális, fictio utjáni fentartása a házas köteléknek a közerkölcsiség követelményeivel is ellentétbe jön, mert az elvált felek, hacsak teljes resignatióra nem hajlandók, érzéki vágyaikat erkölcsileg és jogilag tiltott módon kielégiteni kénytelenek, mi által az erkölcsi romlás és elfajulás mozdittatik elő. — Valamint tehát igaz egyrészt, hogy a házasság eszményképének leginkább a felbonthatlan házasság felel meg: ugy másrészt kétséget sem szenvedhet az sem, hogy a törvényhozás mindazon esetekben, hol a kötelék további fentartása nagyobb bajnak tünik fel, mint annak felbontása, az utóbbit megengedni kénytelen, hacsak az egyéni szabadság érdekeivel, az erkölcsiség követelményeivel összeütközésbe jönni nem akar.

Ezek után tehát felmerül azon kérdés, hogy *minő okokból* engedtessék meg a törvényhozás által a házas kötelék teljes felbontása a házasfelek életében? Ezen kérdés csak a következők szem előtt tartásával oldható meg sikeresen. Azon nagy fontosságnál fogva ugyanis, melylyel a házassági intézmény és ennek fenállása mint a család alapja a társadalomra és álladalomra nézve bir, és tekintve azon nagy veszélyt, melyet a házas és családi élet erkölcsi lényének figyelmen kivül hagyása, erkölcsi kötelékének meglazulása az egész társadalomra hozhat: az állami törvényhozás, valamint a házasviszonynak már a házasság kötésénéli bizonyos időtartamra való szoritását, vagy annak feloldó feltétel melletti létesitését meg nem türheti: ugy az elválást is a házasfelek puszta önkényétől függővé nem teheti; és habár nem tanácsos a felbontást mértéken tul megnehezíteni — mert ez által csak az ártatlan fél sujtatnék — azt viszont annyira megkönnyiteni sem szabad, hogy a házasfelek a köteléket bármily pillanatnyi szeszély által vezéreltetve, felbonthassák, minthogy ezáltal a házasság erkölcsi méltósága rontatnék le. — Ezen elvből kiindulva állittatnak fel a házasság felbontásának megengedhetősége szempontjából bizonyos ténykörülmények (u. m. válási okok) oly célból, hogy azok, mig egyfelől valamely házasság felbomlottságának tárgyilag felismerhető, csalhatlan ismérvéül szolgáljanak, ugy másfelől biztositékot nyujtsanak az ellen, hogy a házasfelek bennök ürügyet ne találhassanak, a reájuk nézve tán kellemetlenné vált, de lényegileg fel nem bomlott házas köteléknek kényük kedvök szerinti szétszakitására.

De épen azért, mert egyes felbontási okok felállitása által ezen kettős czél el nem érthető, mert a válóokok bármily részletes felsorolása nem lehet oly kimerítő, hogy azokon kivül mások nem létezhetnének, melyek a házasság czéljai elérését lehetetlenitik, és annak felbontását igazoltnak tüntetnék fel, de különösen, mert oly ténykörülmények megállapitása, melyek *szükségképen minden* házasság felbomlását előidéznék, nem is képzelhető; mert továbbá meg nem akadályozható, hogy a felállitott okok ne csak ürügyül használtassanak fel a házasság önkénytes felbontására azért a törvényhozásoknak a felbontási okok felállitása körüli kisérletei czéltalanoknak tekintendők. — Ezen állitás igazolására elegendő lesz a felállittatni szokott váló-okok némelyikét szemügyre venni. Igy a közönségesen első helyen szereplő házasság-törés mint a a házassági hüség legdurvább megsértése elvileg (in abstracto) kétség kivül a házasságot lényegében megtámadó tettnek tünik fel; de azért létezhetnek concret helyzetek és viszonyok, melyekben a házasságtörés nem gyakorolja azon *hatást*, hogy a házasság felbomlottnak volna tekintendő; a házasságtörésnek feltétlen felbontási indokkénti megállapitása tehát lehetségessé teszi a — habár csak a fél kérelmére megengedendő — teljes felbontását a lényegesen még fel nem bomlott házasviszonynak is; — igy a házassági tartozás megtagadásának — felbontási okul felhozatni szokott — ténye a legritkább esetekben lesz bizonyitható, és legalkalmasabb ürügyül szolgálhat a felbontás eszközlésére; az egyik félnek sulyos börtönbüntetésre való elitéltetése sem vonja maga után szükségképen a házasság felhomlását; az érzékeny becsületsértések csak akkor támadják meg a házasság lényegét, ha mélyen begyökerezett ellenszenv vagy gyülöletből erednek, de nem akkor, ha pillanatnyi felhevülés folyamányai, s azok hatása különben is a házasfelek müveltségi állapotához képest igen különböző; a kölcsönös beleegyezés mint felbontási ok, igaz, hogy oly tények eltakargatására szolgálhat, melyek a házas viszony folytatását türhetlenné teszik, de nyilvánosságra való hozatalra nem alkalmasak; de épugy kétséget nem szenvedhet, hogy ezen felbontási ok a legnagyobb visszaélésekre szolgáltathat alkalmat, és a házasságot a felek önkényének alárendelt szerződési viszony minőségével ruházza fel.

Azért a törvényhozások részéről a felbontási okok felállitása és elősorolása mellőzendő és csak azon *elv* volna kimondandó: „hogy a házas kötelék a házastársak életében felbontassék mindazon esetekben, melyekben a fenforgó körülményekből kitünik, hogy a házasság lényegileg már felbomlott, és hogy a házas kötelék további fenntartása esetén a házasság czéljai végképen el nem érhetők.“

A mi végre a válóperekben követendő eljárásnak — a tárgy szoros összefüggésénél fogva itt megérintendő — kérdését illeti, ugy a házasság felbontása iránti vita eldöntése a dolog természetének legmegfelelőbben egy czélszerüen szervezett *esküdtszék* elé utalandó, mely szabad meggyőződése szerint minden eset concret körülményei alapján határozna a felbontás megengedése vagy megtagadása fölött.

Ezen biróság előtti eljárás a dolog természeténél fogva nem lehetne a polgári perekben divó, a tárgyalási elven alapuló eljárással azonos, mert a házasság kérdésében ugy mint a bünügyekben nem pusztán magán-, hanem közérdek forog szóban, az előbbeniben ugy mint az utóbbiakban tehát nem az alaki, hanem az anyagi igazság kipuhatolása volna a főczél, itt tehát az anyagi igazság kideritését egyedül lehetségesitő nyomozási eljárás volna alkalmazandó; az eljáró biróság szabad meggyőződése alapján a törvényes bizonyitási szabályok békóitól felszabaditva itélne a házasság felbontása iránti kérdésben — mely elvek gyakorlatba vétele legnagyobb biztositékot szolgáltatna arra nézve, hogy valamely házasság csak az esetben mondatnék ki felbontottnak, ha valóban lényegileg már felbomlott!

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

(Folyt. köv.)

A járásbiró mint telekkönyvi hatóság.

Talán nincs gondolkozó jogász hazánkban, ki a dr. Kovács ur által e becses lapnak 16. számában, az 1871. XXI. tv. cz. 24. §-nak módositásáról szóló törvényjavaslatot illetőleg kifejtett nézeteket, jelen viszonyaink között, magáénak nem vallaná.

Telekkönyvi ügyekben a járásbirósági elintézéseknél az egyes-birósági rendszer behozatala annál veszélyesebb experimentumnak tünik fel, miután telekkönyvi bíróságaink nemcsak telekkönyvi, hanem dologi illetőséggel is fel vannak ruházva, s

igy az egyes-birósági rendszernek e téren való meghonositása által, a népben a most uralgó hiányos rendszer mellett is a telekkönyvi intézmény iránt mutatkozó bizalom, melynek tapasztalás szerint az egyszerü földmives is következő szavakkal kölcsönöz kifejezést „követelésem be van táblázva“; „az én tulajdonom be van telekkönyvezve“ stb. — könyen megingattatnék.

Mindazáltal a mai tudomány álláspontjának megóvása tekintetéből bátor vagyok utalni arra, hogy ujabb időben általános elfogadást nyert azon nézet, miszerint a tulajdonképeni telekkönyvi ügyek a szorosan vett birósági teendők sorába nem tartoznak.

Ezzel kapcsolatban azon kérdésre nézve, mily közegekre kelljen a telekkönyvek vezetését bizni, a nézetek szétágaznak ugyan, a mennyiben némelyek a hitel- és birtoktelekkönyvek vezetését az adócasterrel egyesitve catastori tisztviselőkre, Lombard, Mittermayer és Roscher a községre, végre mások a közjegyzőkre bizandónak vélik; — abban azonban valamennyien egyetértenek, hogy a tisztán telekkönyvi ügyek törvényszékek általi ellátása nemcsak s z ü k s é g t e l e n, de c z é l s z e r ü t l e n is.

Czélszerütlen annyiban, hogy a telekkönyvi ügyek már természetöknél fogva gyors elintézést igényelvén, az utóbbi az egyes-biráktól sokkal nagyobb biztossággal várható, mint a nehézkesen mozgó társas-bíróságtól; de szükségtelen is, miután törvénytudó egyes-biráknál az elintézés helyességét illetőleg alig tételezhető fel sokkal csekélyebb garantia, mint a collegiális bíróságoknál, hol legtöbb esetben a többség vakon szokta szavazatával az előadó véleményét határozattá emelni.

S csakugyan azt látjuk, hogy a Poroszország által 1864. kidolgozott telekkönyvi rendtartás, mely a porosz országgyülés által legujabban Neuvorpommern s Rügen részére elfogadtatott, a bejegyzések elrendelését vagy visszautasitását egyes-biróra (Hypothekenamtmann) bizza, nehogy a testületi kezelés a forgalmat nehezitse.

Magától értetik azonban, hogy az egyes-birákra bizandó telekkönyvi eljárás keretébe csak perenkivüli és szorosan vett telekkönyvi teendők sorozandók.

Hazánkban tehát, hol a telekkönyvi bíróságok hatáskörébe ugy telekk. mint birtokbirósági ügyek, és pedig peresek ugy mint perenkivüliek, amazok a telekkönyvi rendtartás, ezek a polg. törvényk. rendtartás által utaltattak, az egyes-birósági intézmény behozatala felette káros, s amugy sem eléggé szilárd közhitelünk megingatásával járó törvényhozói lépés lenne.

Elébb tehát a birtokbirósági ügyek, melyek a telekk. rendtartással szoros kapcsolatban nem állanak, s melyekben ezért a telekkönyvi hatóságok is nem mint ilyenek, hanem mint birtokbíróságok járnak el, a rendes törvényszékek hatáskörébe, hova természetöknél fogva tartoznának, lennének utasitandók, a tulajdonképi telekkönyvi bíróságokra pedig csak a tisztán telekkönyvi perenkivüli ügyek bizandók, u. m. az ősiségi vagy más tulajdoni igények bejegyzése, a birtokváltozásoknak a helyszinelő-bizottmányok általi kinyomozása, minden bekeblezések, elő- és feljegyzések.

De még ezen, az eddigi illetőséget lényegesen változtató módositások mellett sem pártolhatjuk viszonyaink között feltétlenül az egyes birósági rendszer behozatalát, attól tartván ugyanis, hogy a telekkönyvi intézmény, mely hazánkban csak az imént vert gyökeret, s a népéletbe még teljesen át nem hatott, földhitelünk eme legszebb támasza — hitelében megingattatnék, mit e téren működött hazai szakembereink jelesbjeinek egyike dr. Schnierer Gy. ur is nyiltan bevallott.*

Hogy az 1822-iki Gönner Tiv.-féle bajor telekkönyvi törvény után létesitett hazai telekk. rendtartásnak, a legujabban keletkezett telekkönyvi törvényekben, u. m. az uj porosz, az 1871. aug. 15-én hatályba lépett uj osztrák, a hires Bellot tanár által kidolgozott genfi s más telekkönyvi törvényekben szentesitett, s a tudomány által helyeselt eszmék szerinti átdolgozása avagy helyettesitése időjártával elutasithatlan postulatumként fog bebizonyulni, azt telekk. rendtartásunkban itt-ott unicumként fel-feltünő tagadhatlan hiányok eléggé mutatják.

Dr. Iványffy Géza,
köz- és v.-ügyvéd.

* V. ö. Schnierer: Felz. s telekk. rendszerek elmélete. Pest, 1869. 112. lap.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Két vidéki lap és a királyi tábla.

A pesti kir. itélőtáblának április 20-án tartott teljes ülésében igen érdekes tárgy került szőnyegre. A kir. főügyészség egy átirata forgott szőnyegen, melyben a kir. táblától felhatalmazást kér, hogy annak az „Alföld“ és a „Temesvarer Zeitung“-ban történt megsértése folytán e lapok ellen sajópert indithasson.

Az „Alföld“ s utána a „Temesvarer Zeitung“ ugyanis egy kir. táblai itélet folytán oly kifejezésekre engedték magukat ragadtatni, melyet ha a legközelebb érdekelt ügyvéd használ felebbezésében, a legelfogulatlanabb biró is nyelvváltsággal rója meg.

Kétszeresen megrovandó azonban az „Alföld“, mely első czikkében teljesen elferditve adta elő a dolgot. Hogy mily jogismerettel, erről alább szólandunk.

A tény röviden az, hogy egy vagyonbukott egyén, az elsőfolyamodásu bíróság által hamis bukás és hamis váltó készitése által elkövetett csalás miatt, 1872. évben történt befogatatásától számitandó 5 évi börtönbüntetésre itéltetett, a nélkül, hogy a hamis bukás tényálladéka a csődbiróság által megállapittatott volna.

A pesti kir. itélőtábla az itélet első részét megváltoztatta, mert — fájdalom! — ma létező törvényeink szerint, melyek pontos végrehajtása tán az „Alföld“ szerint sem fog ázsiai állapotnak tekintetni, — hamis bukás esetén a bünösséget csakis a csődbiróság mondhatja ki, s e kérdést addig, mig a csődbiróság határozand, függőben tartatni rendelte. Az itélet második részét illetőleg, a büntény minősitését tekintve, az elsőbiróság itéletét helybenhagyta, — a büntetés kimérésénél azonban már egészen más alapon állván mint az elsőbiróság, mert a hamis bukást, a törvény határozott rendelete szerint mellőznie kellett, meggyőződésének adott kifejezést, kimondván, hogy figyelembe véve az enyhitő körülményeket, vádlott 1872. évtől való letartóztatása büntetésül betudatik.

Helyes volt-e vagy nem ez itélet? — arról sokat lehetne szólani. Én részemről nem tartom a büntetést oly szigorral alkalmazottnak, mint azt a viszonyok megkivánnák.

De vajjon ha a büntetés nem kellő szigorral alkalmaztatik, ha egy biróság meggyőződése jobban figyelembe veszi az enyhitő körülményeket, mint azt más egyéni meggyőződés indokoltnak találná, indokolt-e egyuttal a tényállás elferditése, indokolt-e az ezen elferditésre alapitott felszólalás a hazai igazságügy nyomoruságáról és ázsiai állapotokról, melyet a „német civilisatio“ egyik buzgó előőrse a „Temesvarer Zeitung“ oly készségesen kizsákmányolni késznek jelentkezett?

Az „Alföld“ az eseményt közölve, jónak látta abból csakis annyit emliteni fel, hogy egy 12,000 frt (tán 6000 frt?) erejéig váltóhamisitást elkövetett egyént az elsőbiróság 5 évi börtönre itélt, s a kir. tábla kimondotta, hogy miután ezen egyén 60 éven felül van s fedhetlen előéletü, szabadon kell bocsátani. És azzal punctum.

Ez ázsiai állapot lenne, de hogy a dolog nem igy áll, maga az „Alföld“ is beismerte, midőn az itéletek szószerinti szövege lett vele közölve.

A sajtó, ha czéljának meg akar felelni, kell hogy a vétkesség vagy hiba részrehajlatlan ostorozója legyen, de ha hamis állitáson, ha a tények elferditésén vagy épen az, kinek a népet nevelni kellene, tudatlanságon éretik, azon magasztos intézmény hatását rontja le ép olyan mérvben, mint a zugirászok lerontják az ügyvédi becsületet.

Az „Alföld“ ezen hibák mindegyikébe nyakig beleesett.

Hogy első czikkében a hatásos replica kedvéért a dolgot nem hiven adta elő, sőt azt valótlan szinben tüntette föl — fentebbi előadásunkban kimutattuk. Hogy mily kevéssé illetékes megitélésére a birói cselekményeknek, maga adott róla legeclatansabb tanuságot.

Az „Alföld“ ugyanis — ugy látszik — arról, hogy a hamis bukás esetén a bünösség kérdése felett ma is a csődbiróság határoz — semmit sem tud. No de ez hagyján, elmosódik ezen ignorantiája azon másik mellett, melyben reményét fejezi ki, hogy ezen f e n y i t ő ü g y b e n h o z o t t i t é l e t e t a sem-

mitőszék megsemmisitendi. — Az a valódi ázsiai állapot, midőn egy bíróság itéletének, egy birói meggyőződésnek — a jogkérdés szempontjából — való birálatára oly lap érzi magát hivatva, mely a hazai intézményekről és törvényekről tudomással sem látszik birni!

Hasonlólag nem Nyugot-Európa higgadt és fejlődött journalisticájára emlékeztet az „Alföld" azon ténye, hogy egy még felebbezhető itéletet tesz birálat tárgyává.

A bíróságok eljárása nyilvános, az általuk hozott itéletek birálat tárgyai, de ha valaki annak nem akarja kitenni magát, hogy midőn a még végleg el nem döntött ügyben hozott itélet felett tör pálczát, azzal vádoltassék, hogy e birálat tendentia vagy a journalistica hatalmával való visszaélés folytán történt — az hallgatni fog s fentartja megrovását akkorra, midőn egy eldöntött ügy áll előtte, s nem tarthat azon gyanusitástól, hogy a magánérdekek folytán a felsőbb biróra gyakorolni kivánt pressio sugallta tollát. — Igy azonban művelt journalistica el nem jár, s annál kevésbbé fogja magát dühében oly kifakadásra ragadtatni mint az „Alföld", mely czikke végén felkiált, hogy szeretné tudni az előadó nevét, „hogy ország világ előtt pelengérre állitsa".

Ha azért döntetett volna el helytelenül — az „Alföld" szempontjából tekintve — az ügy, mert az előadó helytelenül referált, vagyis mert a tényeket nem helyesen adta elő, s ez be is lenne bizonyitható, igaza lenne az „Alföld"-nek. — De nem az a baja az „Alföld"-nek s német collegájának, hanem hogy kevésre itélték a „gazembert". Hát azt hiszi az „Alföld", hogy ha azt a váltóhamisitót az előadó halálra kivánná itéltetni, s a jelenlevő öt biró közül 3 azt mondja, hogy szabadon mehet. Punctum. Ezért az előadó a hibás? Vagyis nagyszerü jogtudománya szerint társas-bíróságnál az a törvény, hogy ha az előadó helytelen véleményét elfogadják, ő a hibás miért adott ily véleményt, és ha helyes véleményét nem fogadják el, akkor is, a hibás, miért nem fogadták el? Mert tisztelt „Alföld", aláirja ám az előadó akkor is a kiadványt, ha leszavaztatik.

Áttérve a dolgok további folyamára, a kir. tábla valószinüleg azon nézetből indulva ki, hogy a birói tekintély és hatalom fontosságát a jogállamban csak a müveltség, csak a népnevelés fogja megszilárditani, s a biró hivatásának sokkal jobban megfelel, ha e jövő reményében az érzékenykedést félreteszi, és bevárja azon időt, midőn az igazságszolgáltatás és közegei a nemzet kincsei gyanánt tekintetnek, — oly ellenség ellen mint az „Alföld", szembe szállani csakis méltóságának megsértésével lehetne, mi rt is nem kivánja a sajtóbiróság tekintélyét igénybe venni akkor, midőn saját önérzetében talál védelmet oly megtámadások ellen, melyek a birói eljárás alphájáról sincsenek tisztába magukkal. A határozat az lett tehát, hogy a kir. főügyészség által a sajtóper megindithatására kért meghatalmazás nem adatik meg.

A kir. tábla ez által igen helyesen kimondotta azt, mit sokszor mond a magyar: „verje meg a maga keze".

Zlinszki Imre,
királyi táblai pótbiró.

A legfelsőbb itélőszék mint I. foku bíróság.

A ny—i járásbíróság által Sz. testvérek javára S. E. ellen elrendelt biztositás m. é. augusztus 12-én foganatosittatván, az augusztus 15-én csőd alá jutott adós perügyelője által október 1-én a biztositás ellen beadott kifogások — mint elkésetten beadottak — hivatalból visszautasittattak.

Ezen visszautasitó e. b. végzés ellen beadott felebbezés a kir. tábla által hivatalból visszautasittatott.

A másodbiróság ezen végzése ellen beadott felebbezés folytán a legfelsőbb itélőszék a csődtörvény 2-ik §-ára hivatkozva, mindkét alsóbirósági végzés megszüntetésével (?) az ügyiratoknak a csődbirósághozi áttételét elrendelte s a feleket a csődtörvényben megszabott eljárásra utasitotta.

A legfelsőbb itélőszék tehát mint 3-ad bíróság vizsgálat alá vett egy felebbezést, mely a tkrt. 294. §-a ellenére lett beadva — s a kir. tábla végzésének megszüntetésével elfogadandónak találja a másodbirósághoz közbevetett felebbezést oly végzés ellen, mely a 294. §. esetei alá nem sorolható.

A megszüntetett 2-od birósági végzés folytán nem utasitotta a kir. táblát a felebbezés elfogadása melletti ujabbi határozat hozatalára, hanem 2-od bíróságként vizsgálat alá vette az e. b. eljárást, melyet hasonlóképen megszüntetendőnek talált.

Végre a megszüntetett e. b. végzés folytán nem utasitotta az e. bíróságot, hogy a kifogásokat kellő időben beadottaknak elfogadva — szabályszerüleg elintézze, — hanem elsőbiróságként azokat a csődbirósághoz áttétetni rendeli. x—y.

Különfélék.

A büntető törvénykönyv tervezete. A közjegyzőségről szóló tjavaslat tárgyaltatása alkalmával az igazságügyminiszter ujabban kérkedett a készenlevő büntető törvénykönyvvel, melyet mint kryptogament véka alá rejtve tartogat. Igéri azonban, hogy még ezen ülésszak alatt beterjesztendi, és igy valónak kell tartanunk azon különben hihetlenek látszó hirt: hogy e tervezetet annak előzetes közzététele és a fölötti szaktanácskozmány nélkül, egyenesen a ház elé terjesztendi. Mig tehát a bagatell eljárás és a fizetési meghagyásokról szóló apró törvjavaslatok beható szaktanácskozmány tárgyát képezték, addig a rendszeres bünt. törvénykönyv, mely fontosságával fölülmulja az összes eddigi jogügyi törvényalkotásainkat, — közvetlenül terjesztetnék a ház elé. Ez Bittó „erélyes belátásához" méltó kisérlet lenne ugyan, de valószinü, hogy e tervezetet is csak az ideiglbünvádi eljárás sorsára juttatná. Semmi esetre sem fog azonban ez rövidebb utnak bizonyulni, mint a rendszeres keresk. törvénykönyv és váltótörvény tárgyalásainál eddig követett módozat; mert ezek kellő közzététel és kimeritő előzetes tárgyalás után könnyen fogják a törvényhozás retortáit meghaladni. Az önbizalom hiánya, mely a tervezet közzétételét az utolsó perczre halasztja, hogy okkép annak „roszakaratu" birálata lehetetlenittessék, — okvetlenül a legroszabb ajánlatnak fog vétetni.

A „Döntvénytár" X. füzete megjelent és egy általános tárgymutatóval van ellátva, melyben a „Döntvénytár" összes tiz kötetében foglalt elvi határozatok a polg. rendtartás és egyéb törvények s rendeletek §§-ai szerint sorozva foglaltatnak. Azon határozatok, melyek közbenjött törvényváltozás vagy későbbi teljes ülési határozatok folytán, avagy mivel csak az átmenetre vonatkoztak, jelentőségüket vesztették, — a tárgymutató sorozatából egészen kihagyattak, a mennyiben ezen határozatok sorszáma csak jegyzetbe foglalva fordulnak elő. A perrendtartás életbe léptetése óta a semmitőszék által teljes ülésben hozott határozatok csillaggal vannak megjelölve. Mindegyik határozatnál az illető folyam kijelölése mellett ki van téve azon sorszám is, mely alatt a Döntvénytárban egész terjedelmében előfordul. — Ezen általános tárgymutató 13 nyomtatott ivre terjed és könnyebb használhatás végett az anyagfelosztás szerinti repertoriummal van ellátva, ugy hogy bármely határozat a nagy anyaghalmazból azonnal feltalálható. — Végre a döntvények rendes gyüjteményéből 15 nyomtatott iv foglaltatik ezen tekintélyes füzetben, melynek ára 3 frt 50 kr.

A magy. jogászgyülés állandó bizottsága f. hó 19-én tartott ülésében elfogadta az albizottság által az alapszabályok és ügyrend némely szakaszai iránt iuditványozott módositásokat, s azokat inditványképen a teljes ülés elé rendelte terjesztetni. Az évi jelentés szerkesztésére egy hetes bizottság küldetett ki, melynek tagjaivá: dr. Hoffmann Pál, Hodossy Imre, Sárkány József, dr. Siegmund Vilmos, Szabó Miklós, dr. Szilágyi Dezső és Vajkay Károly urak választattak.

Az V-ik magy. jogászgyülés évkönyvének első kötete, mely az inditványokat és véleményeket tartalmazza, már megjelent és szétküldése megkezdetett.

Uj munkák. Az osztrák-magyar monarchia statisztikája. Irta dr. Pisztory Mór, győri királyi jogakadémiai tanár. Kiadja az Eggenberger-féle könyvkereskedés. 32 nyomtatott ivre terjed és ára 3 forint. — Tanulmányok a börtönügy terén. Irta Tóth Mór, egri kir. ügyész. — Mindkét munkára felhivjuk a szakközönség figyelmét, fentartva magunknak azok beható ismertetését s birálatát lapunk jogirodalmi rovatában.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 19. sz. Budapest, 1874. május 6.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Az örökösödési eljárásról. Travnik Antal, budai kir. tszéki biró urtól. — Törvénykezési szemle. Miként értelmezzük a biztositási végrehajtásnál a követelés veszélyeztetésének valószinüségét? Magay Károly, kir. aljárásbiró urtól — Különfélék. Válasz dr. Löw Tóbiás urnak nyilt levelére. Dr. Dárday Sándor urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat.

Az örökösödési eljárásról.

(Folytatás.)

Az örökösödési eljárás és alapelvei.

I. Az örökösödési eljárás történeti fejlödése és jelenlegi állapota hazánkban.*

A magyar jog a nyugvó örökséget (hereditas jacens-t) nem ismeri.[1] A magyar törvény szerint az örökös a törvény erejénél fogva (jure ipso) szerzi meg az örökséget; következőleg az örökség megszerzéséhez s birtokba vételéhez sem a birói közbenjárás sem pedig az örökségnek birói átadása nem szükséges.[2] A magyar törvények szerinti örökösödési eljárásnak tehát egyedüli alapja és kiindulási pontja lehetett az örökségnek biztositása azok részére, kik testi vagy elmebeli fogyatkozásuknál fogva jogaikat megvédeni nem képesek.

Ennek folytán a magyar törvények szerinti örökösödési eljárásnak sulypontja a hagyaték biztositásában s illetőleg leltározásában fekszik; minthogy az osztály megtétele csak akkor tartozik az örökség körüli eljárás keretébe, ha az örökösök az osztályra nézve megegyezni nem tudnak.

A leltározást törvényhozásunk soha sem tekintette birói, hanem gyámhatósági cselekménynek; ellenben a meg nem egyező örökösök közti osztály perenkivüli ugyan, de ha nem is rendes, mindazáltal megis min-

* Unger mondását követve: „Die Brücke welche die historische Methode schlägt, verbindet die Gegenwart nicht nur mit der Vergangenheit, sondern auch mit der Zukunft". Verlassabh. Vorwort.

[1] A jogtudományban a haereditas jacens jogi természetéről három, illetőleg négy különböző nézet található.

Az egyik az örökhagyó halála után a meghivott örökös által még birtokba nem vett hagyatékot uratlan vagyonnak, res nulliusnak állitja; fr. 1. pr. D. de rerum divisione 1. 8. — res hereditariae, antequam aliquis heres existat nullius in bonis sunt; fr. 3. pr. D. de peculio 15. l. . . . nullius in potestate sit; fr. 1. pr. D. de success. edict. 38. 9 . . . ne bona hereditoria vacua sine domino diutius jacerent; fr. 6. D. expil. hered. 47, 49 . . . rei hereditariae furtum non sit, sicut nec eius, quae sine domino est; fr. 13. §. 2. D. ad leg. Aquil. 9. 2. Si servus hereditarius occidatur, quaeritur, quis Aquilia agat, quum dominus nullus sit hujus servi.

Egy másik nézet fictióhoz nyul, és magát a hagyatékot személyesiti (jogi személynek tekinti), mit rendesen igy fejez ki: „domino loco habetur hereditas" (fr. 15. pr. D. interrog. 11. 1.; fr. 1. §. 1. D. si isqui test. lib. esse juss. 47. 4.; fr. 13. §. D. quod vi aut clam 43. 24.), vagy pedig mint fr. 22. D. fidej. 46. 1. hereditas personae vice fungitur sicuti municipium et decuria, et societas: fr. 61. pr. D. a. r. d. 41. 1.; L. 9. Cod. de pos. 4. 34: „hereditatem dominam esse, defuncti locum obtinere."

A harmadik nézet szerint a „hereditas jacens" szintén nem uratlan vagyon, de az nem is személyesitendő, mert abban a meghalt örökhagyó személyisége tovább is él, azt össze- és fentartja: „hereditas personae defuncti . . . vice fungitur" (fr. 116. §. D. leg. et fidej. 1.); „hereditas personae vicem sustinet . . . defuncti." (§. 2. I. her. iust. 2., 14.)

Vannak végre olyanok, kik a hereditas jacens alanyának a jövendő örökös személyét tartják és pedig azon okból, mivel a hagyaték mindazon jogok és kötelezettségekkel együtt, melyek ahhoz a nyugvás ideje alatt kerültek, ugy száll át az örökösre, mintha ez mindjárt az örökhagyó halálával foglalta volna azt el: „heres et hereditas tam et si duas appellationes recipiunt, unius tamen personae vice fungitur" (fr. 22. D. de usurp. 41., 3.); és fr. 24. D. de nov. 46., 2 . . . stipulatio — transit ad heredem, cuius personam interim hereditas sustinet."

[2] A magyar örökösödési jogrendszer, mely az örökségképen átszállott javak között különbséget tesz, az öröklési jogot a javak származásától feltételezi, s ez utóbbit magára a szerzőre visszavezérli, — kizárja a „hereditas jacens" nyugvó örökségnek fogalmát. — A magyar örökösödési jogrend szerint ősi javakban az örökös nem volt örököse annak, a kiről az ősi vagyon az örökösre hárult, hanem annak örökösének tekintetett, a ki az átháramlott vagyont szerezte; következőleg a javak mindjárt a szerző halálával összes leszármazóinak tulajdonává váltak (ha t. i. azokról a szerző végrendeletileg nem intézkedett) s igy csak a sor, mely szerint az utódok a javak élvezetébe jöttek, volt törvény által szabályozva, s igy ily javak hereditas jacensnek egyáltalában nem tekintethettek. De a szerzeményi javakat is az örökös a törvény erejénél fogva azonnal az örökség megnyiltával szerezte, és mind ezeket, mind pedig az ősieket, minden birói közvetités s átadás nélkül birtokba vehette. — „Unde notandum, quod universa bona et jura possessionaria cunctorum Dominorum Baronum ac Magnatum et Nobilium paterna et avita quocunque nomine censeantur, inter filios eorundem Dominorum et Nobilium, fratres scilicet carnales, aequaliter dividantur. Et quot sunt fratres in tot sequestrantur partes. (P. I. 40.) — Sciendum ulterius, quod universa huiusmodi bona et jura possessionaria inter fratres divisa, altero ipsorum haeredibus carente, etiam post centum, ducentos et etiam plures annos . . . in caeteros fratres superstites, et haeredibus gaudentes devolvantur. (P. I. 47.) — Advertendum est autem, quod duplici ratione, atque via Dominium aliquorum bonorum quis habere dicitur. Primo jure possessorio, dum quis reale pacificumque Dominium . . . aperte tenet. Secuda via Dominium bonorum dicitur aliquis habere Jure successorio, quando devolutio aliquorum Jurium possessionarium ad ipsum manifeste spectat . . . Verbi gratia: licet frater carnalis, altero fratre similiter carnali supervivente Dominium reale, ac possessorium bonorum suorum post factam cum eo divisionem non habet; Jus tamen ac Dominium successorium de facto et immediate habet (valóságos és közvetlen öröklési joga és tulajdona azonban tettlegesen meg van): Cujus virtute (melynek erejénél fogva) postquam frater ipse sine heredibus decesserit; mox et immediate (azonnal és közvetlenül) superstes et in humanis agens frater bona defuncti fratris simpliciter, absque omni scilicet statutione juridica et alio processu juris, pro se vendicabit (a meghalt testvérnek javait, egyszerüen minden törvényes iktatás, minden törvényes ut kizárásával maga részére elfoglalhatja), et postoritati suae juste meritoque applicabit. (P. I. 67.)

Már csak ezen adatból is világos, hogy a magyar örökösödési jog a „haereditas jacens"-t, nyugvó örökséget nem ismerte, hanem az örökös törvény erejénél fogva szerezte meg az örökséget, s azt birói átadás nélkül elfoglalhatta.

dig birói teendö volt. (P. I. 45. 1836. 14. 1840. 13. ideigl. törv. szab. 170. §. 1868. 54. 583. §.)

Hazánkban az örökösödési eljárásnak négy korszakát lehet megkülönböztetni:

az elsöbe esnek az osztrák törvények elötti időkben fenállott örökség körüli intézkedések:

a másodikat képezi az osztrák törvények szerinti hagyatéki tárgyalás;

a harmadikat az ideigl. törv. szabályok szerinti örökség körüli eljárás; és végre

a negyedik foglalja magában az 1868. 54. t. cz. vagyis az uj perrendtartás szerinti örökösödési eljárást.

Az első korszakban vagyis az osztrák törvények behozatala elötti időkben, hazánkban az örökség körüli hivatalból való eljárásnak csak akkor volt helye, ha az örökhagyó után kiskoru árvák és vagyon maradt hátra.

Az eljárás rendszerint a hagyaték leltározásából, az árvak vagyona feletti felügyeletből, és midön testvérek vagy unokatestvérek osztályrészeikre nézve megegyezni nem tudtak, osztályból állott.

Ezen időkben a leltározás és a hagyaték feletti felügyelet a közigazgatási hatóságokhoz mint gyámhatóságokhoz tartozott és a gyámhatóság gyakorlata egészen el volt választva a bíróságoktól.

Gyámhatóságokul régibb törvényeink szerint (1715 68. — 1723. 105. — 1765. 26.) a kiváltságos osztályhoz tartozó árvákra nézve a megyék, a királyi városi lakosokra nézve a királyi városok hatóságai rendeltetvén, amazoknál a tiszti szék, emezeknél pedig a városi tanács; az urberés lakosok árváira nézve pedig (Urb. VII. p. 1. §. 1836. 9.) a földesurak gyakorolták a gyámhatóságot.

Az 1848. 9. t. cz. 4. §-a által az urihatóság megszüntettetvén, a gyámhatóságra nézve csak azon változás történt, hogy a volt jobbágyok árvái szinte a megyei gyámhatóság alá kerültek, s hogy az árvaszámadások megvizsgálásával a megyei számvevőszékek bizatván, meg, ezek e tekintetben törvényhatósággal ruháztattak fel.

Ezen korszakban a haláleset bejelentése, a hagyaték leltározása s a hagyaték biztonságáról gondoskodás tekintetében következő törvényes rendeletek állottak fenn; jelesen:

A leltározást illetöleg régibb időkben a gyámok voltak kötelesek a leltározásról gondoskodni, s azt az illető hatóságok közbenjöttével eszközölni (P. 115.); későbbi törvények azonban, mielött a gyámok nevezve lennének, legelső sietős teendőivé teték azt a megyei és városi hatóságoknak.

Az 1715. 68. t. cz. e tekintetben következőket rendel:

„§. 1. Ut a modo deinceps decedentibus Pupillorum Progenitoribus, Agnati aut Cognati eorum, teneantur absque omni dilatione, obitum Parentum Pupillorum, Vice-Comiti illius Comitatus, in quo talia pupilloria bona adjacere dignoscerentur, notificare. — §. 2. Idemque cum sibi adjungendis Judice Nobilium et Jurato Assessore (non expectata alteriori Comitatus Emissione) adhibitis etiam Agnatis et Cognatis, in Linea Successionis proximioribus, quos nimirum adlatus habere poterit; ad facies Bonorum Pupillorum exire, serianque et exactam super universis debitis activis et passivis; item Bonis mobilibus et immobilibus (Litteris nihilominus, et Literalibus Instrumentis factum pupillorium Bonorum tangentibus, eorumque revisione et inspectione prorsus exceptis) diligentem et exactam Inventationem peragere, et ejusmodi Inventationis seriem, in proxima affutura Congregatione scriptotenus (inter Acta Comitatus pro futura Pupillorum Cautela conservandam) exhibere teneantur "

Az 1765. 26. t. cz. fenti törvényczikket következőképen egészíti ki:

„Itaque Sua Majestate Sacratissima anunente, eidem Articulo (1715. 68.) addendum statuitur, ut in futurum non expectata Agnatorum aut Cognatorum Insinuatione Comitatus illico Inventationem Substantiae Pupillaris (iisdem nihilominus Agnatis aut Cognatis, qui ad manum haberi possunt adhibitis) ad mentem praecitate Legis accurate faciant" . . .

A jobbágyi árvákra nézve az 1863. 9. t. cz. 6. §-a következőket rendel:

Mihelyest a község lakosai közül a szülőknek bármelyike elhalálozván, árvákat hagy maga után, a helybeli biró két esküdttel és a jegyzővel a meghaltnak vagyonát szemmel tartsák; sőt ha a szülőnek egyike sem lenne életben, a vagyon bátorságáról is gondoskodjanak; s egyszersmind azon esetet nyomban mind az uraságnak, mind a járásszolgabirónak is — ki ez iránt a megyének tudósitást tenni köteles — bejelentvén, az árva egész vagyona felől, az uraság közbejöttével tökéletes összeirást készitsenek, melynek egy példánya a községnél is megtartassék. — Természetes vagy végintézetbeli gyámatya nem létében az uraság . . . alkalmas . . . személyt . . . gyámatyának fog kinevezni, s egyszersmind kötelezteti mindenkép arra ügyelni, hogy mind az árvákra mind vagyonukra szükséges gondviselés fordittassék . . . oly földesurak, kik ezen tisztüket nem teljesitik, s kiknek elmulasztása által az árvák vagyona főképen a szükséges felügyelés hiánya miatt akár az eredeti összeirás, akár a gondviselés ideje alatt kárt szenvedett, kötelesek lesznek az illető örökösöknek minden veszteséget arra az esetre kipótolni, ha a kár a vagyon iránti rendelkezésbe és gondviselésbe befolyt helybeli előljárók, uraság tisztjei és gyámatyák által meg nem téritthetnék; a hol pedig a kár egyedül az ur vétsége által történt, csak ő maga tartozzék kárpótlással."

Ezen időszakban az osztály megtétele a meg nem egyező örökösök között sem tartozott a rendes bírósághoz, és e részben a hivatalos beavatkozásnak csak akkor volt helye, ha a testvérek osztályrészeikre nézve ki nem egyezhetvén, közülök valamelyik a hivatalos beavatkozást kérelmezte.

Régibb törvény e részben következőket rendel:

„Sciendum est deinde; quod divisio inter fratres carnales, et etiam uterinos, nondum tamen divisos, non processu litis, sed per literas duntaxat Regiae Majestatis Praeceptorias ad Comites vel Vice Comites et Judices Nobilium illius Comitatus, ubi bona, et Jura possessionaris dividenda sunt, et adjacent, sonantes; vel si eadem bona in pluribus Comitatibus habeantur, ad unum Magistrum Protonotariorum dotas, et directas fieri solet, atque debet: Perquos vel per quem universa bona, et quaelibet Jura possessionario paterna, et vita, ac etiam per eos communiter acquisita, simul cum universis rebus mobilibus cujuscunque speciei seu materiei existant . . . . juxta numerum personarum dividi, et ab invicem sequestrari semper possunt. §. 2. Et hic articulus etiam de fratribus patruelibus nondum divisis est intelligendus." (P. I. 45.)

Az 1836. 14. t. cz. pedig következőket tartalmaz:

„Hogy a hármas-könyv I. r. 45. czimének eseteiben az osztályosvérek közötti gyülölködések eltávoztathassanak, rendeltetik: 1. §. Hogyha akar atyával, akár anyával is testvér, vagy unokatestvérek a szüleikről, vagy magvaszakadott testvérük után reájok háromlott nyilvános örökségre nézve még osztatlanok, és az osztályrészek valóságos kihasitása iránt egymás közt meg nem egyezhetnek, ha akkor azoknak bár melyike osztályrészéhez lehető jutás végett azon Megyének Közönségéhez folyamodik, melyben az elosztandó javak és birtoki jussok feküsznek, a megkeresett Megyének Közönsége közgyülésből Küldöttséget azonnal rendeljen ki, mely küldöttség ha a munkába veendő barátságos egyeztetés nem sikerülne, a folyamodástétel napjától számitandó egy esztendő alatt, a javak összeirásának és a megbecsülendők megbecsülésének előrebocsátása után, az osztálybeli részek teljes kihasitásával, és ezeknek, ha elfogadások iránt az egyesség máskép meg nem készülhetne, sorsházás utján eszközlendő valóságos átadásával, a felek között az osztályt tegye meg, s arról tudositását a közelebbi közgyüléshez adja be. A sorshuzás, valamely félnek attóli vonakodása esetében a Küldöttség által nevezendő, s a sorshuzásban a vonakodó atyafi képét viselendő helyettes által fog teljesitettni. . . . . 7. §. Az oly ingó és ingatlan javak, melyekre nézve kétséges a jusnak minősége, ha csak barátságos egyezés

nem igazitandja el a viszálkodás, a felek e részben törvény utja követésére ntasitassanak; — az osztály alá tartozó egyéb javakra nézve pedig az osztozás feljebb kifejtett szabályának leend helye..... 10. §. Ezen rendelkezésnek elveit az előforduló esetekben az ország minden rendü lakossai megtartani köteleztetnek, s az előrebocsájtott czélra kivánandó kiküldések, a szabad kir. városokban ugyan, s a különös portáju kerületekben, valamint az elrendezett Tanátsal biró községekben is a helybeli Tanátsok, a földesuri hatóság alá tartozó egyébb helyeken pedig az illető földesur határozásával fognak kirendeltetni..... 12. §. A Kiküldöttség itéletében meg nem nyugvó félnek szabadságában fog állani, követelését a törvény rendes utján — birtokon kivül keresni.....

Ezen törvényczikk az 1840. t. cz. által következőkép módositttatott: 1. §. Az osztálynak megtételeért folyamodó fél mindjárt a folyamodás benyujtása alkalmával két birót, a másik fél legfeljebb 15 napok alatt szinte kettőt, a birák pedig együtt egy ötödiket elnöknek választanak, mindnyájukat az 1836. 14. tczikk értelmében küldöttség gyanánt tekintendőket. Ha azonban a felek vagy birák ezen kötelességüknek eleget nem tennének, az elmulasztók helyett az illető Törvényhatóság nevezendi ki ezen választmányt, vagy illetőleg az elnököt. 2 §. A választmány eljárására és egyebekre nézve az emlitett XIV. t. czikk rendelete tovább is fenmarad.

A jobbágytelkek iránti osztályra nézve az 1840. 8. t. tcz. következőket rendelt: 4. §.... midőn ... az osztozók a telket természetben fel nem oszthatják, vagy felosztani nem akarják s e részben a közöttök előlegesen munkába venni kelletö barátságos egyesség nem sikerül: szabadságukban áll ezt magok között tartandó árverés által a legtöbbet igérő osztozónak — ... átaladni, ki azután a többi osztozókat kielégiteni köteles — ... 5. §. Ha ... ez osztozóknak legalább fele része a telekre nézve nyilvános árverést kivánna, azt meggátolni semmi esetben nem szabad..... 6. §. A szőllők felosztásánál, ... ha az osztozóknak legalább fele része kivánja, a nyilvános árverésnek leend helye."

A második korszakban, vagyis a szabadsági harcz elnyomatása után az osztrák törvények behozatván s a magyar törvények hatályukon kivül tétetvén, az örökség körüli eljárásra nézve is egészen uj, az előbbiektől lényegesen eltérő törvények és szabályrendeletek léptettek életbe; a gyámhatóság gyakorlata a rendes bíróságokhoz utasittatott, az az örökösödési jogrendszer gyökeresen megváltoztatott, az örökség „hereditas jacens"-nek tekintetvén, — annak megszerzésére nézve a „legalitás" elvén alapuló kötelező eljárás hozattatott be, s igy az örökség körüli eljárás különbség nélkül minden halálozási esetre kiterjesztetvén, az kizárólag a rendes bíróságok jogköréhez s illetőségéhez tartozónak mondatott ki.

Az osztrák törvények szerinti, vagyis a „legalitás" elvén alapuló örökség körüli eljárásnak főbb mozzanatai alább adatván elő, menjünk át a harmadik korszakra.

A harmadik korszak belépett az 1861. évben, midőn a kormányrendszernek bekövetkezett változása után, az osztrák törvények uralma megszüntetett, a magyar törvények előbbi hatályukba visszaállittattak, s az örökség körüli eljárás az ugynevezett országbirói értekezlet vagyis az ideiglenes törvénykezési szabályok által rendeztetett.

Habár az országbirói értekezlet, midőn az ideigl. törv. szabályok 14. fejezetében az öröklés körüli eljárást nem a törvényszékekre, hanem az árvaszékekre bizta, s az örökség körüli intézkedések megtételét a járásbeli szolgabiró s ott hol gyámi szolgabiró volt, ennek kötelességévé tette, — szinte ama, törvényeinkben gyökeredző elvből indult ki, hogy az örökség körüli eljárás hazánkban nem bíróság, hanem gyámhatóság jogköréhez tartozik; — mindazonáltal mégis, miután az árvaszékek nem állitottak fel külön osztályt, hanem azok a megyei törvényszékek osztályát képezték, s azokat az id. törv. szab. bíróságoknak (163. §.), az örökség körüli eljárást pedig bírósági eljárásnak (167. §.) declarálták, ez által a gyámhatóság gyakorlata a bíróságokkal tettleg egyesitve tett, s igy nemcsak az örökség körüli eljárás, hanem az összes gyámhatósági teendők is a bíróságokra átruháztatván, az osztrák törvények által hozott állapot e részben továbbá is fentartatott.

Az örökség körüli eljárásra nézve az ideigl. törv. szabályok a „hereditas jacens" jogelven alapuló legalitási elv szerinti eljárást elejtvén, szem előtt tartották a magyar jognak e részbeni álláspontját, s ennek folytán az örökség körül hivatalból való birói beavatkozást csak a következő esetekre terjesztették ki:

a) ha az örökhagyó kiskoru örökösöket hagyott hátra;

b) ha az örökösök közt elmebetegek vagy általában oly személyek vannak, kik gondnokság alá esnek;

c) ha azok közől, kiket az öröklés törvény vagy végrendelet alapján valószinüleg illetni fog, egyik vagy másik távol van (163. §.).

A haláleset felvétele s a hagyatéknak előleges biztositása szükség esetében lepecsételés által is — a községbeli biró s árva-atya kötelességévé tétetett. (164. §.)

A hagyatéknak leltározása, becslése, biztositása s illetőleg zár alá vétele, zárgondnok kinevezése, a járásbeli szolgabiró s ott a hol gyámi szolgabiró volt, ennek hatásköréhez tartozott: e részben az id. törv. szabályok következőket rendelnek:

„Ezen (163. §.) esetekben a járásbeli szolgabiró, s ott, hol külön gyámi szolgabiró van, ez a jelentés beérkezte után köteles azonnal a helyszinére kimenni, a leltározást és becslést eszközölni, s arra nézve, hogy az örökség foglalás, elrejtés vagy eltékozlás ellen biztositva legyen, a kellő ideiglenes intézkedéseket megtenni, szükség esetén zárgondnokot kinevezni, és erről az a) és b) eseteiben az illető árvaszéket, a leltár beküldése mellett, haladék nélkül tudósitani". (163. §.)

A járásbeli szolgabiró hatásköréhez tartozott továbbá oly esetekben, a hol egy vagy több távollevő érdeke forgott fen, a távollévőt a megnyilt örökségről szükség esetén hirdetvény által is tudósitani; a végrendeletet az érdeklettek előtt kihirdetni, köztük egyességet megkisérteni s ha ez nem sikerült, azon felet, kinek igényét kevesebb törvényes vélelem támogatta, a per utjára utasitani s ennek befejezteig az örökséget, ha ezt az egyik vagy másik fél kivánta s öröklési igénye alaposnak mutatkozott, gondnoki kezelés alá helyezni. (166. §.)

Azon kivül tartozott a járásbeli szolgabiró azon esetben, ha egyik vagy másik örökös a bírósági eljárást kérelmezte, intézkedni, hogy a hagyaték addig, mig a kérelmező igénye per utján eldöntetik, az érték sérelme nélkül fentartassék. (167. §.)

Ellenben az árvaszéknek hatásköre csak azon esetekre szoritkozott, a hol a hagyatéknál árvák és gondnokság alattiak érdekelve voltak; ezen esetekben köteles volt az árvaszék, mihelyt a leltár hozzá beérkezett, az osztályt, ha azt a körülmények szükségesnek mutatták, hivatalból egyesség utján eszközölni, ha pedig az egyesség nem sikerült, egyik másik felet, kinek igényei mellett kevesebb törvényes vélelem harczolt, a per utjára utasitani; s ennek befejezteig a biztonsági felügyelést a összes örökség felett folytatni. (165. §.)

Ezen időszakban a telekkönyvi intézmény már behozva levén, s a telekkönyvi rendelet s az arra vonatkozó ált. osztr. polg. törvénykönyv szabványai, az ideigl. törv. szabványok által maga épségében fentartatván (21. 145. §§.), miután ezen törvényszabványok szerint az ingatlan tulajdonát csak a telekkönyvi bekebelezés által lehet nyerni, telekkönyvi bekebelezés pedig csak okirat alapján történhetik: ez okból köteles volt azon örökös, ki az örökölt ingatlanokat maga nevére átke-

beleztetni, s illetőleg ezekre való tulajdonjogát kiki irányában kitüntetni akarta, birtokbizonyitványért folyamodni, mely neki a bíróság által, de csak akkor adatott ki, ha igazolta, hogy az öröklési jog őt kizárólag illeti, s hogy kivüle más örökös nem létezik, vagy a hirdetvényi határidőre meg nem jelent. (167. §.)

Végre ezen időszakban az osztályra nézve még azon intézkedés is tartatott fen: hogy az örökségi igényekre nézve meg nem egyező feleknek nemcsak jogukban állott, hanem az illető járásbeli szolgabiró vagy árvaszéknek kötelességévé tétetett, törekedni arra: hogy a fenforgó vitály az 1836. 14. és 1840. 13. t. cz. szabta eljárás utján kiegyenlittessék. Azon félnek, a ki ez eljárásban vesztes lett, vagy a pert a kitüzött határidőre meg nem inditotta, csak a telekkönyvi elöjegyzés biztositéka maradván fen, az örökséget a biró a többi érdekletteknek átadni tartozott. (170. §.)

A negyedik korszak állott be 1869. évi jun. elsejével, midőn a polgári törvénykezési rendtartást tárgyazó 1868. L. IV. tczikk lépett életbe. Ezen törvényczikk az ideigl. törv. szabályoknak az örökség körüli intézkedéseit lényegükben fentartotta ugyan, mindazonáltal mégis több módositást tett bennök, s némi uj intézkedésekkel bövitette azokat.

„A bíróság egyedül következő esetekben tartozik hivatalból fellépni:

a) ha az örökösök közt kiskoruak, elmebetgek vagy általában olyan személyek vannak, kik gyámság vagy gondnokság alá tartoznak;

b) ha azok közül, kiket az örökség szerződés, végrendelet, vagy törvény alapján valószinüleg illetni fog, egyik vagy másik távol van;

c) ha egyezség hiányában a hivatalos beavatkozást az érdeklettek közül valamelyik kérelmezi; *

d.) ha az érdeklettek a bíróság előtt ismeretlenek, vagy örökös egyáltalában nem létezik.“ (560. §.)

Ezen törvényczikk az árvaszékeket egészen hallgatással mellőzi, a helyett azonban gyámhatóságokat emlit 562. 575. és 591. §§-ban.

Illetékesség tekintetében az örökség körüli eljárás megyékben kizárólag a járásbeli szolgabiróhoz, városokban pedig a törvényszékhez, illetőleg annak gyámhatósági osztályához utasittatott. (562. §.)

A haláleset felvétele, a hagyatéknak az esetben, ha senki sem létezik, a kinek kezeinél s felügyelete alatt az örökhagyó lakásán talált javak veszély nélkül hagyathatnának — előleges biztositása, zár alá vétel, lepecsételés megbizható gondnok által — községekben a községi elöljáróság illetőleg árvák atyja, szab. kir. és rendezett tanácsu városokban pedig az e végre rendelt hivatalos közegek kötelességévé tétetett. (562. 563. §§.)

A végrendelet kihirdetése, a hagyományosok és végrendeleti végrehajtó értesitése, a hagyaték leltározása s arra nézve, hogy az örökség foglalás, elrejtés vagy eltékozlás ellen biztositva legyen, a kellő ideiglenes intézkedések megtétele s szükség esetére zárgondnok kirendelése (564—568. §§.); továbbá az ismeretlen hitelezők — ha az örökösök kivánják — összehivása (573. §.), a távollevő és ismeretlen tartózkodásu örökösök hirdetmény általi megidézése (576. §.), az egység megkisérlése (585 §.) s annak sikerülte esetében a hagyatéki ingatlanoknak az örökösökre hivatalból való átkebleztetése (586. §.), az egyezség nem sikerülte esetében pedig a feleknek perre való utasitása (587. §.); végre oly esetekben, midőn az örökhagyó végrendelet és törvényes örökösök nélkül halt el, erről a koronaügyész értesitése, s mindazoknak, kik a hagyatéknál örökösi, tulajdonosi vagy hitelezői minőségben érdekeltetnek, hirdetmény általi megidézése (593. 594. §§.) a fent megnevezett bíróságok t. i. megyékben a járásbeli szolgabiróhoz, városokban a törvényszékhez, illetőleg annak gyámhatósági osztályához * utasittatott. (562. §.)

Oly esetekben pedig, hol az eljáró bíróság nem egyszersmind gyámhatóság is, a távollevő örökösök részére gondnok-rendelés (575. §.), az egyesség jóváhagyása, ha az örökségnél gyámság vagy gondnok alattiak érdekeltetnek (586. §.) a gyámhatóság hatásköréhez utasittatott, s egyszersmind a gyámhatóságoknak kötelességül tétetett oly esetekben, „ha az örökös gyámság vagy gondnokság alatt áll, hivatalból intézkedni az iránt: hogy az örökség biztosittassék, s a mennyiben nyilvánkönyvek tárgyát képezi, az örökös javára bekebleztessék“. (591. §.)

Oly esetekre nézve pedig, a hol a hagyatéki tárgyalásnak hivatalból nincsen helye, a hagyatéki ingatlanok átkebelezése tekintetében azon intézkedés történt, hogy a birtokbizonyitvány helyett az ugynevezett hirdetményi eljárás indittatik; az örökösök t. i. tartoznak az illető birtokbíróság előtt igazolni azt, hogy az örökség kizárólag őket illeti, s hogy végrendelet esetében az öröklési joghoz kötött netáni feltételeknek eleget tettek, és a hagyományosok kellőleg értesittettek; ennek folytán a birtokbíróság mindazokat, kik az örökség tárgyát képező ingatlan vagyonra nézve netán örökösödési joggal birnak, ennek érvényesitése végett 45 napi határidőre idézi, a jelentkező örökösöket keresetöknek zárhatáridő alatti beadására utasitja, és ha igénylő nem jelentkezett vagy pedig az öröklési jog tisztába hozatott, a hagyatéki ingatlanokat az örökösök nevére bekebelezteti; ott pedig hol telekkönyvek nincsenek, az átadást ** a birtokba helyezés s annak a hatóság területén szokott módon közhirré tétele által eszközli. (580. 581. §§.)

Az osztályra nézve következőket rendel a törvény: Ha az érdekeltek mindnyájan nagykoruak és jelen vannak, az osztálynak birói közbejövetel nélkül s egyesség utjáni megállapitása és foganatositása szabadságukban áll 589. §.); ha pedig ki nem egyezhetnek, vagy az örökösök közt gyámság vagy gondnokság alatti személyek vagy távollevők vannak: a bíróság köteles valamennyi érdekeltet megidézni s köztök az egyességet megkisérteni. (585. §.)

Ha az egyesség létre jön, az jegyzőkönyvbe iktatandó, ha ellenben nem jön létre, itt két eset különböztetendő meg, jelesen: „midőn a hagyaték csupán testvérek vagy unokatestvérek közt osztandó meg, és az érdekelt örökösök, osztályrészeik mennyisége iránt ki nem egyezhetnek: ha az örökség csupán ingókból áll, a személyi, ha pedig egyszersmind ingatlanokból vagy csupán ingatlanokból áll, a birtokbíróság a törvényes örökösödés szabályai és a leltár alapján az osztályt haladék nélkül megtenni és az örökséget az érdekelteknek átadni tartozik.“ Az ezen osztálylyal meg nem elégedő félnek a törvény rendes utja 30 napi zárhatáridő alatt fenmarad. (583. §.)

A másik eset akkor áll be: a) midőn az ellenérdekü örökösök különböző örökségi jogczimekre t. i. szerződésre, végrendeletre vagy törvényre hivatkoznak, és b) midőn a jogczim ugyanaz, de annak alapján ellentétes igények támasztatnak (589. §.); ezen esetekben csak a perre való utasitásnak van helye. (587. §.)

Az itt rövid vonalokban jelzett örökség körüli in-

* Ezen esetet hivatalból való beavatkozásnak mondani nem lehet, mivel ezen esetben a beavatkozás nem hivatalból, hanem csak valamelyik fél kérelmére történik.

* Itt a törvény a gyámhatósági osztályt is bíróságnak nevezi.

** Ott hol a jure ipso elv divik, a hagyatéki javak birói átadásának nincsen értelme.

tézkedésekből kitünik, a) hogy a magyar törvények szerinti örökség körüli eljárás nem az örökség megszerzése s birtokba vétele miatt, hanem csupán a védtelen személyek, t. i. a gyámság és gondnokság alattiak érdekében történik és történt; miből önkényt következik, hogy hazánkban az örökség körüli intézkedéseknek nagyobb része nem a bíróság, hanem a gyámhatóság hatásköréhez tartozik: minek folytán törvényhozásunk is az örökség körüli intézkedéseket egész mostanáig gyámhatósági teendőknek tekintette;

b) hogy az örökség körüli teendők, egész az osztr. törvények behozataláig kizárólag a közigazgatási hatóságok mint gyámhatóságok által teljesittettek, ennek utána pedig, miután a gyámhatóság gyakorlata a bíróságokkal egyesittetett, ezen teendőket a bíróságok ugyan, de nem mint bíróságok, hanem mint gyámhatóságok végezték;

c) hogy a magyar törvény a nyugvó örökséget (hereditas jacens-t) nem ismeri, hanem az örökös azonnal az örökség megnyiltával szerzi meg az örökséget, s annak tulajdonosává válik; miből következik, hogy az örökség mint uratlan vagyon — jogi személy — a biró oltalma alá nem kerül, s annak birtokba vételéhez sem a birói beavatkozás, sem pedig birói átadás nem szükséges; végre

d) hogy a magyar törvények szerinti örökség körüli eljárás a „jure ipso“ örökségszerzési jogelvből indulván ki, az az osztrák törvények szerinti eljárástól, mely a „legalitas“ jogelvén nyugszik, lényegileg különbözik; következőleg reá az osztrák törvénynek e részbeni határozványai egyáltalában nem alkalmazhatók.

Hogy az örökség körüli teendőket kivétel nélkül még most is a kir. bíróságok végzik, daczára annak, hogy az 1869. 4. t. cz. 1. §-a az igazságszolgáltatást a közigazgatástól elválasztotta, az 1870. 42. t. cz. 8. §-a és az 1871. 18. t. cz. 23. §-a által pedig a gyámhatóság gyakorlata a közigazgatási hatóságokra bizatott, — ennek oka abban rejlik, hogy az 1871. 31. t. cz., mely az elsőfolyamodámu bíróságok szervezéséről s hatásköréről intézkedik, az örökösödési eljárást egészen hallgatással mellőzvén, e tekintetben a birói teendőket a gyámhatósági teendőktől el nem különitte, és a birósági és gyámhatósági hatáskört az örökösödési eljárásban meg nem szabta, hanem egész általánosságban mindazon peres és peren kivüli törvénykezési teendőket, melyek eddig a fenállott egyes bíróságokhoz (jelesen a szolgabiró, városi biró, kerületi főbiró és egyesbiróhoz) tartoztak a kir. járásbirósághoz (15. §.); azon peres és peren kivüli teendőket pedig, melyek az eddig fenállott társas bíróságokhoz (városi, megyei, kerületi, széki és vidéki törvényszékekhez) tartoztak, a kir. törvényszékekhez utasitotta. (18. §. a.)*

* A bíróságok hatáskörének ezen általánosságban történt megszabása folytán a legnagyobb Bábel támadt a birói illetőségre nézve az örökösödési eljárásban, s maga a törvény, mely egyforma hatáskörü bíróságokat akart létrehozni, ezen elvével ellenmondásba jött: ugyanis vannak jelenleg törvényszékek, melyek a törvényszéki területükön előforduló összes hagyatékok körüli eljárásra kizárólag illetékesek, pl. a pesti kir. törvényszék, és vannak ismét törvényszékek, melyek a törvényszéki területükön előforduló hagyatékokra nézve egyáltalában nem illetékesek, pl. zsolnai törvényszék; hasonlóul vannak járásbíróságok, melyek a hagyatékok letárgyalására egyáltalában nem illetékesek, pl. a pesti kir. járásbíróságok, és vannak kir. járásbíróságok, melyek a törvényszék területén előforduló összes hagyatékok letárgyalására kizárólag illetékesek, pl. a zsolnai stb., továbbá léteznek törvényszékek, melyek a törvényszék székhelyén hagyatékok tárgyalására illetékesek, de vidéken nem, pl. budai törvényszék, s vannak ismét törvényszékek, melyek nem a törvényszék székhelyén, hanem a vidéken előforduló hagyatékok letárgyalására illetékesek, pl. a szeniczi törvényszék Szakolcza városára nézve stb.

Ennek folytán az árva- és gyámhatósági, valamint a gondnoksági ügyekben a birói és az 1870. 42. t. cz. 8. §-ában szabályozott árvaszéki hatáskörök iránt kételyek merülvén fel: ezek eloszlatása s egyöntetü eljárásnak megállapitása tekintetéből a m. kir. bel- és igazságügyminiszterek 1872. évi január 30-án 3091. sz. a. kelt rendeletet adtak ki, melyben a birói és árvaszéki hatásköröket megjelölik.

Ezen rendelet által azonban a felmerült kételyek el nem oszlattak, sőt inkább ujabbak merültek fel a bíróságoknál; ugyanis:

A czimzett miniszteri rendelet figyelembe nem véve azt, hogy az 1868. 54. t. cz. 568. §-a a hagyatéknak csak a leltározás alkalmávali ideiglenes biztositását vagyis csak a status quo ideiglenes fentartását, az 588. §. pedig csak a vitás hagyaték biztositásáról és kezeléséről való gondoskodást, és ezt is csak azon esetben, ha e részben a felek közt megállapodás nem történt, — a bíróságok kötelességévé teszik; — ellenben ezen tczikk 591. §. világosan és határozottan rendeli: hogy ha az örökös gyámság vagy gondnokság alatt áll, a gyámhatóság tartozik hivatalból intézkedni az iránt: hogy az örökség biztosittassék“; figyelembe nem véve továbbá azt, hogy az 1870. 42. tczikk 8. §. a gyámhatóság gyakorlatát a köztörvényhatóságokra átruházta, s az árvák bármily uton jutott vagyonának kezelését s az iránti felügyeletet a gyámhatóságokra bizván, a kezelés kezdetének időpontját a hagyatéki eljárás befejezésétől s az örökségnek birói átadásától függővé nem tette; végre figyelembe nem véve azt, hogy a magyar jog szerint az örökös mindjárt az örökség megnyiltóval az örökölt vagygnnak tulajdonosává lesz, azt birói átadás nélkül birtokba veheti, azt kezelheti s az iránt birói beavatkozás nélkül szabadon intézkedhetik, következőleg, miután a gyámokat és gondnokokat s illetőleg a gyámhatóságot is mint a gyámság és gondnokság alattiak törvényes képviseletét ugyanazon jogok megilletik, melyekkel az önjogosult örökösök birnak, — a gyám vagy gondnok s illetőleg a gyámhatóság is a gyámság vagy gondnokság alatt álló személyeknek öröklési uton jutott vagyonát azonnal, minden birói átadás nélkül birtokba veheti, ezt szabadon kezelheti, s az iránt minden birói beavatkozás nélkül intézkedhetik; — a czimzett ministeri rendelet, az osztrák törvények szerinti örökség körüli eljárás álláspontját foglalván el, az örökséget mint haereditas jacens-t, a birói oltalom alá helyezte, az arra jogosult örökösöket s közte a gyámot s illetőleg a gyámhatóságot az iránti rendelkezéstől eltiltotta, s az örökségnek birói átadását az örökösök részére elrendelvén, az iránti szabad rendelkezési jogot a birói átadástól feltételezte; e részben a czimzett ministeri rendelet következőket tartalmazván:

„Az örökösödési eljárás megindítása és vezetése az 1868. 54. t. cz. VII. fejezete szerint is az illető bíróság hatáskörébe tartozván, mindaddig mig a hagyatéki tárgyalás vagy az örökösödési per nincs befejezve, az árvaszék csak annyiban intézkedik, a mennyiben az illető bíróság részéről az 1868. 54. t. cz. 575. és 576. §§-ai értelmében, az 560 §. a) és b) pontjaiban emlitett személyek képviseltetése, vagy az 586. §. értelmében a létrejött egyezségnek gyámhatósági jóváhagyása végett megkerestetik. (III. czikk.) A hagyatéknak az 1868. 54. t. cz. 568. §-ban körülirt előleges biztositása a haláleset felvételével megbizott közigazgatási közegeket illeti, a birói intézkedés megkezdésével azonban addig, mig a hagyatéki tárgyalás vagy örökösödési per jogérvényesen nem intéztetett el: a hagyatéki vagyon biztositásáról és kezeléséről, valamint szükség esetére zárgondnok rendeléséről az 1868. 54. t. cz. 568. és 588. §§-ai értelmében az illető bíróság tartozván gondoskodni, a gyámság vagy gondnokság alatt álló örökösök tartása és ellátása iránt, az árvaszék meghallgatása mellett, a hagyatéki bíróság intézkedik

(IV. czikk). Mihelyt a hagyatéki vagyon, vagy annak a gyámság és gondnokság alattiakat megillető része a hagyatéki bíróság részéről az árvaszéknek átadatik, vagy az örökösödési esetén kivül, gondnok kirendelése végett a bíróság által megkerestetik, azonnal kezdetét veszi az árvaszéknek az 1870. 42. t. cz. 8. §-ban körvonalozott árva és gyámhatósága, mely kiterjed a gyámoltak és gondnokoltak személyére illetőleg vagyonára, a gyámok és gondnokok ellenőrzésére és a számadások megvizsgálására s mindaddig tart, mig a gyámság vagy gondnokság jogérvényesen nem szüntettetik meg" (VII. czikk).

Ezek következtében a gyámság és gondnokság alattiak öröksége véghetlen veszélynek van kitéve, mert mig egy részt némely gyámhatóságok ezen rendeletre támaszkodva, a hagyatéki tárgyalás tartama alatt a gyámság és gondnokság alattiaknak jutott örökség biztositásáról való gondoskodást s a kezelése feletti felügyeletet magoktól egészen elháritják,*) addig más részről a bíróságok, birói teendőkkel túlhalmazva levén, részint az örökség biztonsága s kezelése felett nem őrködhetnek, részint pedig támaszkodva a fentidézett törvényekre s szem előtt tartva az 1869. 4. tczikk 21. §-ának határozványát, melynél fogva a birói hatáskört s illetőséget a törvényhozás utján kivül kiterjeszteni nem szabad, a hagyaték kezeléséről való gondoskodást az ő hatáskörükhöz tartozónak nem tekintik.

Ezek szerint tehát ezen rendelet nemcsak nem töltötte ki, a törvényben létező hézagot, hanem az eljárás még bonyolódottabbá vált, s azonkivül ezen rendelet a jogi tekintetben is azon anomal dualismust idézte elő, hogy mig a nagykoru örökösökre nézve a „jure ipso" örökség-szerzési jógelv fenáll, minthogy azok birói beavatkozás s átadás nélkül az örökséget birtokba vehetik, s az iránt intézkedhetnek, — addig a gyámság s gondnokság alatt álló személyek törvényes képviselete t. i. gyámok s gondnokok s illetőleg a gyámhatóság irányában a „hereditas jacens" jogelve az irányt adó, mivel ezek csak a birói átadás mellett vehetik birtokba az örökséget,

A magyar törvények szerinti örökösödési eljárás történeti fejlödésének s jelenlegi állapotának ezen rövid körvonalozása után térjünk már most át az örökösödési eljárás alapelveire, melyeken az a nyugot-európai nemzeteknél nyugszik.

(Folyt. köv.)

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

* Ezen állitás begyőzése s annak kimutatására, mikép fogták fel ezen miniszteri rendeletet némely árvaszékek, s mily véghetlen veszélynek van ki téve jelenleg az árváknak örökségbe jutott vagyonuk, szabad legyen e helyütt Pestmegye központi árvaszékének 1872. november 22-én 9799. sz. a. az alárendelt gyámhatósági közegek részére, a czimzett miniszteri rendelet folytán kiadott utasitását közölni, mely ekkép szól:

„A közp. árvaszék azt tapasztalja, hogy a birósági és árvaszéki hatáskörre nézve a hagyatéki eljárásban a községi elöljáróságok és közgyámok nincsenek kellően tájékozva, különösen azon kérdésben: mikor végződik a bíróságok illetékessége és mikor lép életbe az árvaszéké? Ennek tulajdonitható, hogy az elöljáróságok és közgyámok sokszor oly tárgyakban fordulnak az árvaszékhez, melyek felett a bíróság van hivatva intézkedni, mi az eljárás késleltetését vonja maga után, és oly rendelkezéseket fogadnak el a bíróságoktól a községi árvapénztárt érdeklő dolgokban, a mely rendelkezésekre a bíróságok nincsenek feljogositva.

„Szükségesnek látja tehát az árvaszék figyelmeztetni a községi elöljáróságokat és közgyámokat az 1868. 54. tczikk VII. fejezetére, és a bel- és igazságügyi minisztereknek 1872. évi jan. 30-án 3091. sz. a. együttesen kiadott rendeletére, különösen az utóbb emlitett III., IV. és VII. czikkeire, melyek következőleg szólnak:

„A közp. árvaszék az ezen czikkben körvonalozott birói és árvaszéki hatáskört, az osztályegyességek gyámhatósági jóváhagyásáról 1872. jun. 11-én készitett és a bíróságokkal is közlött eljárási szabályaiban (13. pont) még körülményesebben részletezte. (Itt az árvaszék vindical magának jogot a birói hatáskört körvonalozni, s abba tartozó teendőket részletezni?) Szükségesnek látja az árvaszék kiegészitésül és teljes és tökéletes tájékozás kedvéért ezen részletezést is ide iktatni:

„Az árvaszéki eljárási szabályok 13. pontja:

„A bíróságok hatáskörét és e hatáskör terjedelmét az örökösödési eljárásban, a bel- és igazságügyi miniszteriek 1872. január 30-án 3091. sz. a. együttesen kiadott rendelete szabályozza. E szerint a hagyatéki vagyon biztositásáról és kezeléséről egész az átadásig a tárgyaló bíróság tartozván gondoskodni, önkényt értetik, hogy e hatáskörbe az árvaszéknek beavatkozni nem lehet.

„A hagyatéki vagyon biztositásához és kezeléséhez tartozik: hogy a tárgyaló bíróság a hagyatéki követeléseket, melyekről az örökhagyónak kötvénye nem volt, még az egyesség megkötése előtt behajtsa, vagy legalább alkalmas kötvényt állitson ki róluk; a romlás veszélyének kitett, vagy meg nem őrizhető ingóságokat nyilvános árverésen készpénz-fizetés mellett eladja vagy a községi elöljáróság által eladassa; az örökösöket a hagyatéki adósságok valódisága és mennyisége iránt kihallgassa; az elismert és sürgős adósságokat a készpénzből, behajtott követelésekből, eladott ingók vételárából kifizesse; a kifizetett tételekről nyugtákat, esetleg törlési engedélyeket vegyen, azon követeléseket, melyek iránt egyesség nem jött létre, a törvény utjára utasitsa; a hagyatéki épületeknek a községi elöljáróság általi tűzkár-biztositását ellenőrizze; az ingatlanok házi vagy haszonbéri kezeléséről gondoskodjék; a hagyatéki gondnokot az érdekelt felek közbejöttével megszámoltassa, a fel nem használt készpénzt takarékpénztárba tétesse; és azon esetben, ha a hagyaték értékét meghaladó teher van, a hitelezőkkel kiegyezést kisértsen meg, szükség esetében az 1840. 22. tczikk 5. §-ához képest a csőd megnyitása iránt intézkedjék. (Hogy az itt felsorolt teendők nem birói teendők, még a laikus sem fogja kétségbe vonni.)

„Az árvaszék hatósága ugyanazon miniszteri rendelet VII. cz. szerint akkor lép életbe, ha a hagyatéki vagyon vagy annak a gyámság és gondnokság alattiakat megillető része a bíróság által az árvaszéknek átadatik, vagyis az átadási végzés az árvaszékkel közöltetik; egyidejüleg a bíróság kezében levő és fenmaradt készpénz vagy takarékpénztári könyv, a kiskoruaknak jutott s mindenesetre a nevükre bíróilag átruházott hagyatéki kötelezvények, ugyszintén az értékpapirok, ékszerek és drágaságok az árvaszékhez átküldetnek, vagy ha a készpénz, illetőleg takarékpénztári könyv a községi árvapénztárba már elhelyeztetett, ennek bevételezése a községi közgyám elismervényével kimutattatik (ez kivétel a korábban elhelyezett pénzekre nézve), a természetben megtartott ingók a gyámnak vagy gondnoknak jegyzék vagy leltári kivonat mellett kezelésre átadatnak, és a jegyzék az árvaszéknek is megküldetik, ugyanekkor a hagyatéki eljárás folyama alatt azokra nézve netán kötött haszonbéri szerződések vagy azok biztositására és kezelésére vonatkozó más okmányok az árvaszékhez áttétetnek."

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Miként értelmezzük a biztositási végrehajtásnál a követelés veszélyeztetésének valószinüségét?

Egy felmerült esetből kiindulva e kérdést szellőztetni nem tartom szükségtelennek, nem tartom pedig azért, mert a ptrs 338. §-a ezt oly határozatlanul, oly általánosságban mondja ki, miszerint épen nem lehet csodálni, hogy ezen kérdést a hazai bíróságok különféleképen értelmezik.

E kérdésben a bíróságok maguk között az eljárást gyakorlatilag állapitják meg, mint ezt a budapesti k. ker. és váltótörvényszék is tette, helyiségének kapujára kifüggesztvén, hogy biztositási végrehajtást csak azon esetben rendel el, ha a követelés veszélyeztetése az által igazoltatik, hogy az illető adós ellen egy év alatt végrehajtás intéztetett.

Más bíróságok pedig elrendelik a biztositási végrehajtást akkor, ha a biztositást kérő kimutatja, miszerint az adósnak semminemű ingatlan vagyona nincs, vagy pedig, ha ingatlan vagyona van is, de az zálogjogokkal van terhelve, — vagy pedig ha ellene adósági keresetek vannak folyamatban.

Ezen különböző gyakorlatból következhetik azután azon valóban botrányosnak nevezhető eset, hogy a hitelező saját

járásbiróságánál ugyanottani lakos adósa ellen lejárt követelésre nézve, teljes hitelt érdemlő okirat alapján biztositást kérvén, s a veszélyt az által, hogy adósnak semminemű ingatlan vagyona nincs, — pusztán ingóságból álló vagyonát pedig a per lefolytáig elsikkaszthatja vagy félreteheti — kimutatván: a biróság a veszély valószinüségét igazolva nem látja s azért a biztositást megtagadja. A fél mitevő legyen, a hosszabb időbe kerülő semmiségi panasz beadása helyett elmegy a szomszéd városban levő járásbirósághoz, s ugyanazon okmányok alapján a biztositási végrehajtást kieszközli s a saját járásbiróságát a végrehajtás foganatositása végett megkeresteti, s igy pár nap alatt eredményhez jut.

Nincs czélom az egyes biróságok eljárását birálgatni, — elég szomoru állapot, hogy kénytelenek vagyunk saját belátásunk és gondolkodásunk után pótolni a törvény hiányait — azonban a fentebbi eset után bátorságot veszek magamnak ezen kérdésben szerény véleményemet nyilvánitani.

Részemről a ptrs 338. §-a kivánalma szerinti okmány alapján, ha a követelés veszélyeztetésének valószinüsége az által támogattatik, hogy az adósnak ingatlan vagyona nincsen, a biztositást minden további gondolkodás nélkül elrendelem, mert az idézett törvény nem kivánja azt, hogy a veszély igazoltassék, hanem azt rendeli, hogy a veszély valószinüsége mutattassék ki, — már pedig midőn az adós egy teljes hitelt érdemlő okiraton alapuló tartozásának az abban kitüzött határidőben eleget nem tesz, biztosan következtethető az, hogy tartozása kielégitésére képtelen s ha ingatlan vagyona nincs, ingóságait a bizonyosan bekövetkezendő végrehajtás elől félreteszi vagy legalább valószinüleg félreteheti, — határozottan ellenmondok azon érvelésnek, hogy egy nagyobb üzlettel biró kereskedő azt nem teszi vagy nem teheti, mert nincs olyan rakott kereskedés Budapesten, a melyiket egy éjjel ugy ki nem üritek, hogy benne még az egerek sem találnak rágni valót.

De valóban furcsa állapotnak nevezem azon hitelező helyzetét, a kinek adósa ingatlan vagyonnal nem bir, azon hitelező állásához képest akinek adósa bir ingatlan vagyonnal. — Azon adós ellen, akinek ingatlan vagyona van, a nélkül, hogy bármely bíróval biráltatgatnám jogomat, az illető telekkönyvnél egyszerüen kérelmezem zálogjogom előjegyzését, szóval magamat ellene bármely pillanatban biztosithatom, az ellenben azonban, akinél követelésem veszélyeztetve van, csak ugy nyerhetek biztositást, ha az illető birónak azt megadni tetszik. — Pedig a fentebbiek után nem vitatja el tőlem senki, hogy a hitelezőnek nagyobb biztositéka van ingatlan vagyonnal biró, mint csupán ingóságokkal biró adósánál.

A ptrs 247. §-a szerint ugy az itéletek, valamint a végzéseket indokolni kell — kiváncsi volnék látni egy oly végzést, mely a biztositási végrehajtást a veszély valószinüségének azon kimutatása ellenére, hogy az adósnak ingatlan vagyona nincs, megtagadja, — azt tudom, hogy indokolni lehet azzal, miszerint az által a veszély valószinüségét a biró kimutatva nem látja, de most már tegyük fel azt az esetet, hogy ha a per befejezése előtt valaki az adósnak összes ingóságait lefoglaltatja, vagy pedig az adós pusztulását látván, s maga és családja részére valamit megtartani akarván, ingoságait időközben eladja vagy elrejti, — ki felelős azon hitelező követeléséért, akinek előbb kért biztositását — a midőn még biztositási alap volt — a biró megtagadta? szerintem azért a biró felelős, mert a midőn az emlitett veszélyt kimutató okmány ellenére a biztositást megtagadta, nyilvánvaló vétséget követett el, miután oly okot mondott, melyért őt a törvény nem védelmezi s végzése indokában nem mondott igazat. Hány eset van ilyen, azokat elsorolni csak egy statisticus van hivatva.

E kérdésben a m. k. Curia döntvénye által nyerhetnénk utasitást, azonban ez ideig én részemről erre vonatkozólag 1870. decz. 3-án 11781. sz. a. hozott Curiai határozatot ismerem, mely kimondja, hogy biztositásnak a marasztalt fél ingóságaira a prts 338. és 370. §-ai szerint helye van még akkor is midőn a megitélt követelés alperes ingatlan vagyonára betáb, láztatott, mert azon kérdés, hogy ez által felperes követelése eléggé fedezve van, a biztositási kérelem elintézésénél figyelembe nem vehető.

Az egy év alatti végrehajtásra vonatkozólag pedig idézem ezuttal a semmitőszéknek 1872. évi szept. 27. 10299. sz. a. kelt határozatát, melyben kimondatik, hogy egymagában véve azon körülmény, hogy valaki ellen birói végrehajtás rendeltetett el, a követelés veszélyeztetését nem igazolja, hanem szükséges az adós vagyoni állapotának elégtelenségét stb. kimutatni.

Bizony megérjük még azt az időt, hogy a biróságok a törvény homályossága miatt maguk közt megállapitott gyakorlatokat — a hajdani római réztáblák példájára — kénytelenek lesznek táblákon hirdetni.

Magay Károly.
k. aljárásbiró.

Különfélék.

Válasz dr. Löw Tóbiás urnak nyilt levelére.

Ön a jogászgyülés elé terjesztett és lapom 11—13. sz. közlött véleményemre vonatkozólag egy nyilt levelet intéz hozzám, mely oly ingerült hangon van tartva, hogy sajnálatomat kell kifejeznem a fölött, ha a jogi szaklapok közt oddig megőrzött tisztességes viszonyt a személyeskedésre terelni czélozná. Illetlen e modor még az esetben is, ha való lenne azon elterjedett hiedelem, hogy e nyilt levél az érzékenykedő fél részéről „per mops“ került Önnek lapjába.

Védheti Ön t. barátom a bünt. törvénykönyvi javaslatot, mert hisz azt ugy is mindenki tudja, hogy csak e feltétel alatt lehet Önnek hivatalos állása lapjának szerkesztésével compatibilis; de ne szolgáljon patronusa szenvedélyességének vak eszközül!

Az ügy érdemét illetve legyen meggyőződve t. barátom, hogy nagyon jól tudom, mennyire vitás a hivatalos hatalom jogszerüségének határvonalai iránti kérdés, és talán kevesebb fejtörést fog Önnek okozni azt kipuhatolni: hogy mit értett a jogászgyülés áll. bizottsága a kitüzött kérdés alatt, ha megmondom Önnek, hogy a jogászgyülés áll. bizottságában ép én inditványoztam e kérdés kitüzését, még pedig élő szóval felhozott indokolásom mellett *ugyanazon conceptióban*, melyet most Ön nekem megmagyarázni igyekszik. Ha tehát csak azon szerény képességet is nem akarja eltagadni tőlem, hogy tudtam mit akarok, — ugy legyen megnyugodva aziránt, hogy az általam kijelölt kérdést megértettem.

Azt azonban nem akarom vitatni, hogy sikerült-e nekem a kérdés megoldása. Önnek álláspontja mindenesetre könyebb, mert a megoldást meg sem kisérti; és midőn a kérdést esetről esetre a biróság által véli eldönthetőnek, — ezzel a hirhedt *Hye-Gluneck* avagy ha Önnek jobban tetszik, a szabadelvü *Bara* belga ig. miniszter álláspontját foglalja el. En ellenben a legujabb vagyis az 1871. évi német bünt. törvény álláspontját tartom helyesebbnek, mely mint ezt Ön is beismeri, *ép a helytelen irányu birói gyakorlat gátjául szükségesnek vélte* az ellenszegülés büntethetősége tekintetében a hivatalos hatalom *jogszerüségének* kellékeit hangsulyozni. Hogy miért tartja ezt Ön vagy a javaslat szerzője nálunk kevésbbé szükségesnek, holott ép a javaslat szerzője nem rég és elég ildomtalanul az országgyülés szine előtt kelt ki biráink képzettsége ellen, — ennek magyarázatán nem töprenkedem, hanem azt Önnek ügyészi avagy ez esetben védői tisztségére bizom.

Ön szerint „az ellenszegülés bünfogalma ott kezdődik, hol a hivatalos hatalom jogszerüsége végződik.“ Elismerem, hogy e tételben salamoni bölcseség rejlik. De én utóvégre is a hivatalos hatalom cselekményei jogszerüségének meghatározásában keresem a kérdés lényegét és Ön valóban nem csalódott feltevésében, hogy megoldásom formulázásában *John*-ra támaszkodtam, a mint ez különben minden éleslátás nélkül, dolgozatomban foglalt idézeteimből is kitünik. De Ön t. barátom azt állitja, hogy én John értelmezésén messze tul megyek és nem értettem meg „hogy a John által sürgetett *materiális* biralat oly szük körben mozog, hogy nem több, *mint az alaki kérdés teljessége*“. Azt hiszem, minden elfogulatlan ember be fogja látni, hogy ily galimathias ellen vitatkozni teljes lehetetlenség. Ha Ön azt állitja, hogy „fekete“ annyit jelent, hogy „nem fehér“, ugy ellentmondásban sem vagyunk, de hasztalanul vitatkoznánk, mert egymást megérteni nem fogjuk. Felhivom azonban Önnek figyelmét az általam *Schwarze* után idézett, de Ön által hallgatással mellőzött következő példára: „Der Damm-Meister welcher, obschon das Gesetz nur innerhalb 12 Fuss vom Damme die Grundstücke der Weidenpflanzung unterwirft, in einer Entfernung von 24 Fuss Weiden einsetzt, — befindet sich nicht in einer Amtshandlung“. Vajjon ez alatt is nem ténybeli vizsgálatot, hanem „az alaki kérdés teljességét“ érti Ön? Pedig Schwarze a jogszerüség értelmezésében csakugyan nem megy annyira mint John.

Az Ön által ellenem felhozott példák pedig egytől egyig képtelenséget tartalmaznak, mert sem hatósági cselekményt,

sem hatósági vagy birósági parancs (ha „rendelet“ nem tetszik) végrehajtását nem tárgyalják. Avagy elkerülte Önnek figyelmét a mit a birói cognitióra mondottam? Jogerőre emelkedett birói itélet végrehajtása, ha sérelmes is, mindenkor törvényszerü leend.

Különös, hogy Ön t. barátom, nem az általam felhozott példákból, hanem saját absurd példázgatásaiból következteti az én állításaim absurditását. Ez már magában elárulja minden gondolkozó olvasó előtt Önnek forditési szándékát.

E mellett annyira ügyetlen védői szereplésében, hogy a végrehajtás köréből meritett saját példám védelmére kel én ellenem. Nem hiszi, mondja Ön, hogy találkoznék Magyarországon államügyész, ki vádat emelne és nem hiszi, hogy találkoznék biró, a ki oly vádat vissza nem utasitana, midőn tettleges ellenszegülés használtatik egy végrehajtó ellen, ki az árverést kiterjesztené oly tárgyakra, melyek előzetesen le nem foglaltattak. Valóban nem győzöm eléggé bámulni Önnek merész satyráját az 1871. 51. t. cz. 28. §-ával szemben. Ugy látszik Önnek tudomása sincs arról, hogy az árveresi eljárásnak mily tengerszámu megsemmisitésére szolgál alapul a felhozott árverési tulterjesztés.

Nem ritka eset az, hogy plane ingatlan vagyonnál a foglalás csak annak egy részére eszközöltetett, az árverés mégis az egész jószágtestre kiterjesztetik.

Vajmi üdvös volna, ha mindjárt a végrehajtó utczára dobatása nelkül is egy kis fegyelmi eljárás követné a fentebbi okból megsemmisitett eljárást. De nemcsak hogy fegyelmi eljárás nem követi ilynemü eljárásukat, hanem a tettleges bántalmazásnál avagy Ön szerint „utczára dobatás“-nál szelidebb ellenszegülés esetében is hazai bíróságaink derüre borura alkalmazák a fomosus 1871. 52. t. cz. 28-át, tekintetet nélkül a végrehajtó illetékességi körében követett hivatalos eljárásának jogszerüségére. Arra is tudok esetet, hogy a végrehajtó eljárásának helytelenitése mellett az ellentálló fél elitéltetett. Ne utasitson tehát engem „ad melius informandos executores“, hanem fogadja a helyett azon jó tanácsomat, hogy tegye Döntvénytáramat behatóbb tanulmánya tárgyává. Akkor talán nem fogja magát ily hallatlan blamagenak kitenni. Ne oktasson tehát, hol oktatásra van szüksége. Ne ragadtassa el magát t. barátom vak ügybuzgalmától; hanem álljon hátrább az agarakkal!

Azt, hogy oly országokban is, hol a büntető törvénykönyv még a feltétlen engedelmesség álláspontját el nem hagyta, az elmélet és gyakorlat attól többé vagy kevésbé eltért, sőt némely országban e joggyakorlat már abrogativ hatással birt, — azt véleményemben bőven kifejtettem. De ezért mégis Önnek mintegy taktikájához tartozik, engem erről felvilágositani, számitva arra, hogy olvasóinak egy része véleményemet nem olvasta, vagy annak egyes részleteiről megfeledkezett.

Miben áll azonban az eltérés köztünk a következtetésre nézve? Ez abban áll, hogy Ön az elmélet emlitett irányából azt következteti: hogy az ellenszegülés jogszerüségének kihagyása nem annyi, mint a feltétlen engedelmesség elméletének sanctionálása; én pedig a gyakorlat ingatagsága és mert mint Ön mentségül hozza fel „hogy Poroszországban a politikai viszonyok tekintetbe vétele az ellenszegülés alkalmazását csak a legszükebb korlátok között engedték meg, azaz megakadályozták az Obertribunált abban, hogy előitélet nélkül értelmezze a törvényt“ — tehát épen ezért szükségesnek tartom, mint ez több német tartományi és legujabban a német birodalmi büntető törvénykönyvben is történt: hogy az ellenszegülés jogszerüsége büntető tkönyvünkbe foglaltassék. De minthogy — mit véleményemben szintén felhoztam, — hogy a kérdéses formulázás Lasker inditványára csak a birodalmi gyülésben fogadtatott be; a korábbi szakszerü kritikusok pedig e kérdést alig érintették, felkiált Ön: „Hja! A német birodalomnak nincsenek oly kitünő kriminálistái, mint Ön tisztelt barátom! nincsenek oly liberalis irói, mint Ön, tisztelt lapszerkesztő“! Lám hát, hol kifogynak Önnek argumentumai tiszt. barátom! ott a személyeskedés terére lép, és minthogy az $1^1/_2$ nyomtatott ivre terjedő nyilt levele csupa személyeskedésből áll, — vajmi kevés argumentum állhatott rendelkezésére. Én amenyire lehet tartózkodom e modortól, és ha Ön azt hiszi, hogy „épen az mutatja az uj (magyar) javaslat alapos, átgondolt, tudományosan áthatott szellemét, hogy e kérdésben szakitott a német törvénykönyv hangzatos felfogásával, még azon veszélyt sem rettegve, hogy én ezt illiberálisnak fogom kikürtölni,“ — én nem fogom satyrizálni e tömjénezést. Ám legyen boldog azon tudatban, hogy Csemegi van hivatva a büntető jogtudomány terén első helyet foglaló német nemzet törvénykönyvének javitására.

Ön t. barátom, tudományos vitában is leghathatósabb fegyvernek tartja a gúnyt és ezért köt oly szép reményeket tehetségeimhez az összehasonlitó jogtörténet terén, hogy bizton hiszi „miszerint nyomozásaimnak sikerülhetne azon nagyon vitatott történeti kérdésekre nézve végleges megoldást siettetni, vajjon a jezsuiták nem kevésbbe szabadelvüek-e mint a szabadkőmivesek“? stb. Köszönettel tartozom Önnek t. barátom, hogy hozzám intézett nyilt levelével adataimat szaporitá, minthogy abból könnyü lesz nekem beigazolhatni: hogy nemcsak a jezsuiták, hanem a leviták is követik azon elvet: a czél szentesiti az eszközt. Igy pl. oly szinben tünteti fel azon állitásomat, hogy a belga code a franczia code pénal receptiója, mintha nem tudnám, hogy a Code Napoleon revideáltatott Belgiumban. Pedig nemcsak hogy nem szorultam e felvilágositásra, hanem épen Nypels nyomán idéztem is a kérdésre vonatkozó némely eltérést a két code közt.

Szörnyen megbotránkozik Ön azon állitásomon is, hogy a franczia code pénal Belgiumban a reactio fénykorában recipiáltatott, holott mint meghóditott tartományba hozatott be. Eh bien! Beismerem, hogy azt nem lehet receptiónak tekinteni. De kérdem Öntől, vajjon az azóta ismételve revideált belga code 269-ik articulusa nem egyezik-e meg szóról szóra a code Napoleon 209-ik articulusával? mely utóbbiról Ön maga is azt mondja „hogy a császári katonai absolutismus codeja“. Ha pedig áll az, a mint nem is tagadhatja, hogy a két code idézett articulusai szóról szóra megegyeznek, — mi szörnyüség van akkor abban, ha én ezen conceptiót a reactio fénykorából származtatom?! Ha pedig ön nem tekinti azt receptiónak, midőn a belga code $^9/_{10}$ részben szószerint megegyezik a franczia code pénallal, — akkor csak most tudom körülbelül, mit értettek Önök az osztrák polg. törvénykönyv receptiója alatt.

Ön per longum et latum közli a belga kormány bizottságának és a képviselőház előadójának a kérdésre vonatkozó jelentéseit, a mit én is tettem volna, ha azon álláspontot helyesebbnek tartottam volna, mint a német büntető törvénykönyv álláspontját. No de én Önnek kifakadásait ellenem nem is származtathatom a belga és német legislatio közti ellentétből. Szerencsétlenségem csak az, hogy véletlenül ellentétbe jöttem az Ön által védett és Csemegi által szerkesztett törvényjavaslattal, melynek 162-ik §-áról csak akkor szerezhettem tudomást, midőn már véleményemet megirtam, ugy hogy róla csak dolgozatom végén tehettem említést. Ha véletlenül nem jöttem volna ellentétbe ezen törvényjavaslattal, a mi könnyen megeshetett volna, ha t. i. megforditva a belga code anyagfelosztása és a német bünt. törv. szabványai, nem pedig a német bünt. törv. könyv rendszere és a belga code szabványai compiláltattak volna, — akkor Ön talán az én „államférfiui bölcseségemet“ is feldicsérte volna. Igy azonban Ön tartva azon eshetőségtől, hogy véleményemnek a jogászgyülés általi netaláni elfogadása az Ön által védett törvényjavaslaton csorbát ejtene, — jónak látta Ön, már idejekorán a jogászgyülés ellen is sikra szállani, ekkép fejezvén be hozzám intézett nyilt levelét:

„Elmondom még azt is, hogy én tudni vélem, mire vegyem Önnek véleményét. Nagyon is átlátom Önnek azon szándékát, melylyel magának egy jó tréfát akart a jogászgyülésből csinálni, midőn hevenyészve összehányt, ellentmondással megtömött, értelmetlenségektől duzzadó véleményét eléje terjesztette *Látom abbeli szándékát, melylyel meg akarta mutatni, hogy a magyar jogászgyülés mindent bevesz, mindent türelmesen fogad.* A jogászgyülés méltósága nevében megrontottam ezen tréfát és megtorlásképen komolynak vettem Önnek állitásait, azokkal komolyan polemizáltam. Ha meggondolom, hogy Ön a tudomány nevében is szólott és a tréfát oly ügyesen elrejtette, ezen megtorlást nem tekinthetem sulyosnak és czélomat elértem, ha Ön hasonló tréfás véleményektől tartózkodni fog.“

Sokkal élénkebb emlékezetben van a jogászgyülés tagjai előtt azon kegyelet, melyet iránta már tanusitott, semhogy a fenti szellemdus élcznek czélzatát valaki félreérthetné.

A mi pedig személyemet illeti, nem törődöm azzal, ha Önnek élelmessége a gunyt, concurrens vállalatára nézve előnyösnek tartja. Chacun a son gout. Nekem vigaszul szolgál a szakszerü kritika hiánya és Önnek bevallása: hogy a vitatott kérdés megoldását nem meri még csak meg is kisérleni. Ily véleményt azonban természetesen nem terjeszthettem a jogászgyülés elé, hanem bölcsebbnek tartottam volna a hallgatást, és ezt tartom Önnek hozzám intézett nyilt leveléről is.

Fogadja egyébként hasonló kollegiális üdvözletem nyilvánitását.

Dr. Dárdai Sándor.

Melléklet: Előfizetési vagy aláirási felhivás „A TÖRVÉNYSZÉKI TEREMBŐL“ czimü hazai és külföldi érdekes büneseteket és büntárgyalásásokat tartalmazó gyüjteményre.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 20. sz. Budapest, 1874. május 13.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir. törvszéki biró urtól. — Jogirodalom. Dr. Mariska Vilmos urtól. — Törvénykezési szemle. Telekkönyv és vád alá helyezés. — Különfélék.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat.

A házassági jog.

A házasság az egyházjogok szempontjából, és a zsidók házassági joga.*

1. A házasság fogalma.

A canoni jog szerint a házasság egy férfinak egy nővel a legbensőbb és legteljesebb életközösséggé feloldhatlanul kötött és a vallás által megszentelt szövetkezése; — a hét szentségnek egyike. („Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicae sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in ecclesia inventum... anathema sit.“ Conc. Trid. Sess. XXIV. de Sacr. Matr. can. 1.) — Ezen szentség anyaga, alakja és kiszolgáltatása iránt szétágaznak a nézetek; tulnyomósággal bir azonban azon felfogás, mely szerint a házasság anyagának maga a házasviszony, alakjának a megkötés módja, vagyis a házasfelek kölcsönös beleegyezése és kiszolgáltatójának maguk a házasfelek volnának tekintendők. — Lényeges különbség van a kath. egyházjog szerint a még végre nem hajtott (el nem hált) és az elhálással már végrehajtott házasság között (matr. non consummatum, consummatum), csak az utóbbi tekintetik valóságos házasságnak, Krisztus az egyházzali egyesülése symbolumának, és azért feltétlenül felbonthatlan viszonynak. — A házasság jogi alapját a canonjog szerint is a két különnemü személynek jogszerüen nyilvánitott beleegyezése, vagyis a házassági szerződés (contractus matrimonialis) képezi; és meg nem tagadja a nem-keresztények házasságaitól sem az érvényesség elismerését, melyeket „matrimonium legitimum“-oknak nevez; söt a protestánsok házasságait is szentség jellegével ruházza fel azon alapon, hogy keresztények között oly házasság, mely nem volna egyszersmind szentség, nem képzelhető.

A protestánsok a házasságot a szentségek közé fel nem vették.

A zsidók házasságaira természetesen a szentség fogalma egyáltalában alkalmazást nem nyerhet.

2. Az eljegyzés.

A canoni jog szerint az eljegyzés (elöleges házassági igéret) érvényességéhez megkivántatik, hogy az eljegyzendő felek szerződéskötésre képesek legyenek; jogi hatása abban áll, hogy mindegyik fél köteles a szerződést betölteni, ellenkező esetben pedig — minthogy a házasság megkötését kényszer utján érvényesiteni nem lehet — a másik félt kártalanitani; a jogérvényesen kötött eljegyzés továbbá más személylyel kötött eljegyzést érvénytelenit és kettös házassági akadályt szül, u. m. tiltót minden harmadik személylyel kötendő házasság tekintetében, és bontót (köztisztességit) az eljegyzett első izbeni rokonaival kötendő házasságra nézve. Az eljegyzés hatálya megszünik a jegyesek valamelyikének halála esetén; a jegyesek továbbá kölcsönös egyetértéssel az eljegyzéstől bármikor visszaléphetnek; egyoldalulag pedig az eljegyzés csak bizonyos meghatározott okokból, különösen akkor bontható fel, ha oly körülmények állanak be, melyek miatt, ha előbb fenforognak, az eljegyzés létre nem jött volna; mindezen esetekben azonban a jogszerü ok nélkül visszalépő jegyes a másiknak, visszalépéséből eredő kárát megtériteni tartozik.

A keleti egyházban megkülönböztetendő a papi áldás és gyürücsere mellett létrejött ünnepélyes eljegyzés a nem-ünnepélyestől; az előbbinek mint a házasság kezdeményének ugyanoly hatály tulajdonittatik, mint magának a házasságnak, ugy hogy megszegése házasságtörésnek vétetik; a nem-ünnepélyes eljegyzés ellenben a kötendő házasság iránti egyezkedésnél nem egyéb.

A protestáns egyházjog szerint is az eljegyzésnek a pap és tanuk jelenlétében és bizonyos szertartások között kell végbemennie; s az igy ünnepélyesen létrejött eljegyzésnek kötelező ereje általánosan elismertetik; azonban a házasság megkötésére vonatkozó kényszeritès annak alapján sem foglalhat helyt.

A zsidóknál szintén van különbség a vallásos szertartások között létrejött és az egyszerü eljegyzés között, a házasság kezdeményének csak az előbbeni tekintetik.

3. A házassági akadályok.

A házassági akadályok (impedimenta matrimonii) oly körülmények, melyek két személy közötti házasság létrejöttét akadályozzák; a kath. egyházjog szerint vagy gátlók vagy bontók (impedimenta impedientia, dirimentia) ahhoz képest, a mint a házasság megkötését tiltják, de annak érvényét, ha megköttetett, le nem rontják (tilalmak, törvényességi akadályok) vagy pedig a már megkötött házasságot is érvénytelenné teszik (érvényességi akadályok); az utóbbiak ismét vagy magánjogiak vagy közjogiak, a mint csak az érdekelt fél fellépése folytán érvényesithetők, vagy melyek miatt a házasság érvénye bárki által és hivatalból megtámadható; különbség tétetik továbbá az isteni és emberi jogból származó, köztudomásu és alat-

*) L. Walter, Lehrbuch des Kirchenrechtes aller christlichen Confessionen. Konek, Egyház-jogtan kézi könyve. Pachmann, Lehrbuch des Kirchenrechtes II. köt. Michaelis, Mosaisches Recht II. r. Wenczel, Magyar és erdélyi magánjog rendszere II. köt.

tomos, általános és viszonylagos akadályok között.

1. Gátló akadályok:

a) Érvényes eljegyzés (sponsalia) más személylyel kötendő házasság vagy eljegyzés tekintetében.

b) Egyszerü fogadás (votum simplex).

c) Tilalom (vetitum), midőn az esketés felsőbb egyházi hatóság részéről megtiltatik.

d) Szentes idő (sacratum tempus), mely akadálynál fogva az ünnepélyes házasságkötés advent és nagyböjt idejében tilos. Ezen akadályt a protestáns egyházjog is megtartá.

2. Magánjogi bontó akadályok:

a) A lelki képesség (ép észnek) hiánya. A házasság érvényességéhez mindenekelőtt a házasfelek kölcsönös beleegyezése, vagyis annak kötésére vonatkozó szabad akaratból elhatározás és ennek szabad nyilvánitása szükséges lévén: természetes, hogy mindazok, kik ép észszel nem birnak, mint a dühöngők, örültek, kábák, érvényes házasságot nem köthetnek. (Ezen akadály, ha az eszelősség köztudomásu volt, közjogi akadály minőségével bir.)

b) Korhiány. A házasság megkötéséhez megkivántató kort a canoni jog a római jog nyomán férfiaknál a 14. és nőknél a 12. életévvel állapitja meg szabályként, mely alul kivételnek van helye akkor, ha a szellemi és testi fejlődés már ezen kor elérése előtt meg van. (Malitia supplet actatem.)

A protestánsoknál azon kor, melynek elérése előtt a felek házasságra nem léphetnek, férfiaknál a 18., nőknél pedig a 14. év.

c) Erőszak és félelem (vis et metus), az előbbeninek jogtalannak, az utóbbinak alaposnak kell lenni, mi a körülményekből itélendő meg.

d) Tévedés (error), mely azonban csak érvényteleniti a házasságot, ha a személyre, vagy annak lényeges tulajdonságára vonatkozik.

Az evangelica egyházban bontó akadály minden oly tévedés, mely csalás vagy szándékos ámitás utján előidéztetett, valamint megsemmisithető a házasság akkor is, ha a férj nejét mástól teherbe ejtve találja.

A zsidóknál régi jog szerint a férj, ha nején a menyegzői éjszakán a szüziesség jeleit nem észlelte, jogositva volt azt szülőinek visszaadni, sőt a fizetett vételárt is visszakövetelhette.

e) A házasság lényével ellenkező feltétel (conditio).

f) Nősztehetlenség (impotentia), vagyis a testi közösülésrei képesség hiánya, ha már a házasságkötést megelőzőleg létezett, tartós, gyógyithatlan és teljesen bebizonyitott.

g) Nőrablás (raptus), mely akadály mellett kötött házasság akkor érvényesül, ha az elrablott nő, szabadságát visszanyervén, abba beleegyezését nyilvánitja.

3. Közjogi bontó akadályok:

a) Valláskülönbség (cultus disparitas), mely szerint a keresztények és nem-keresztények között érvényes házasság létre nem jöhet. Ezen akadály nem tételes egyháztörvényen, hanem szokáson alapul; régibb időben a kath. egyház ily házasságokat érvényeseknek ismert el; de jelenleg is, ha nem-keresztény házasfelek valamelyike keresztény hitre tér át, a házasság érvényes marad, kivéve ha az át nem tért a másik félt vallása gyakorlásában háborgatná és a közösséget vele folytatni nem akarná; mely utóbbi esetben a házasság köteléke felbontandó.

A protestáns egyházjog a keresztények és nem keresztények közötti házasság érvénytelensége iránti elvet szintén vallja; ennek szigoru alkalmazása azonban néhány ujabb törvényhozás részéről a zsidókkal kötendő házasság tekintetében több megszoritást szenvedett.

A zsidóknál a zsidók és pogányok közötti házasság nem volt tiltva, csak a kánaáni nemzetségbeliekkeli összeházasodás nem volt megengedve; ujabb időben pedig az 1807. évben tartott párisi nagy szanhedrin kimondotta, hogy a zsidók és keresztények között érvényesen köthető a házasság.

b) Fennálló házassági kötelék (ligamen), mely szerint addig, mig a házasság kér fél között fennáll, azok bármelyike uj házasságra nem léphet.

c) A papi rend (ordo) és szerzetes fogadás (professia religiosa, votum solenne); de csak a magasabb egyházi rendek felvétele és az ünnepélyes fogadalom birnak bontó akadályok természetével.

A keleti egyházban a rendfelvétel csak annyiban tekintetik bontó akadálynak, mennyiben az annak utána kötött házasság érvénytelen.

A protestánsoknál és zsidóknál ezen akadály ismeretlen.

d) A büntény (crimen), melynek két nemét különbözteti meg a canonjog, a házasságtörést (adulterium), mely akkor bontó akadály, ha a házasságtörésben bünösök az ártatlan fél halála esetére egymásnak házasságot igértek, vagy annak élete ellen törtek, és a hitvesgyilkosságot (conjogicidium), mely a házasságot érvényteleniti a gyilkos és azon személy közt, kivel a meggyilkolás végett szövetkezett vagy összebeszélt.

A keleti hitüeknél, ugyszintén a protestánsoknál a kölcsönös házasság-igéret közbenjöttével vagy a nélkül elkövetett házasságtörés és a hitvesgyilkosság, tekintet nélkül arra, vajjon ezen büntény a kinézett személy tudta és beleegyezésével történt-e vagy sem — szintén bontó akadályok.

A zsidóknál a házasság-törés hasonlag bontó akadályt képez.

e) A vérrokonság (cognatio) fel és lemenő ágban a végtelenig, oldalágban pedig canonjog számitása szerinti negyedik izig, tekintet nélkül a rokonság törvényes vagy törvénytelen voltára, bontó akadály.

A keleti egyházban a vérrokonság szinte bontó akadály egyenes fel és lemenő ágban végtelenig, oldalágban pedig a római jog számitása szerinti hetedik izig.

A protestánsoknál fel és lemenő ágban in infinitum, oldalágban a canonjog számitása szerinti második izig.

A zsidóknál végre az oldalágbani vérrokonsági akadály alapja nem az izek szerinti számitás, hanem itt névszerint ki vannak jelölve azon személyek, kik közel rokonsági összeköttetésüknél fogva egymással össze nem házasodhatnak; (tiltva van a házasság édes és fél testvérek, a nagynéne és annak unokaöcscse, a nagyszülők nővére, (ősnéne, Grosstante) és unokája közt.)

f) Utánzott rokonság, mely vagy törvényes, vagy lelki (cognatio spiritualis); az előbbi az örökbefogadásból, az utóbbi a keresztelés és bérmálás szentségéből származik; a törvényes rokonság mint érvényességi akadály jelenkezik egyenes ágban azok között, kik egymáshoz mint nemzők és nemzettek állanak, oldalágban pedig csak az (római jog nyomán) agnatusok tekintetében áll fenn; a lelki rokonságból vont akadály érvényteleni a keresztelő (bérmáló), keresztelt (bérmált) és kereszteltnek (bérmáltnak) szülői közötti házasságát.

g) Sógorság (affinitas). Az egyik házastárs és a másik vérrokonai közötti sógorsági viszony bontó aka-

dály az egyenes ágban szintugy mint a vérrokonság határtalanul; az oldalágban pedig a törvényes sógorság a negyedik izig, a törvénytelen második izig.

A keleti hitüeknél a törvényes sógorság 6. izig bontó akadály.

A protestánsoknál negyedik izig.

A zsidóknál a férj nejének és a nő férjének azon rokonaival, kiknek közeli rokonsága bontó akadályt képez, házasságra nem léphet. — Megjegyzendő, hogy régi jog szerint a gyermekek hátrahagyása nélkül meghalt férj fitestvére annak özvegyét nőül venni, vagy magát bizonyos szégyenitő szertartásnak (chalizah) alávetni köteles volt; az első, ily házasságból nemzett figyermek, meghalt nagybátyja nevét viselte és annak örökségét elnyerte. — Jelenleg azonban ezen, u. n. sógornői jog igénybevétele már kijött a gyakorlatból, és szokás szerint a házassági szerződésben csak bizonyos pénzösszeg állapittatik meg, melyet a fitestvér, ha a hátramaradt özvegyet el venni nem akarja, annak fizetni tartozik.

h) Utánzott sógorság (quasi affinitas), mely az tljegyzésből keletkezik és az egyik jegyes és a másik első izbeni rokonai közötti házasságot érvényteleniti (impedimentum publicae honestatis, köztisztességi akadály); nemkülönben az érvényes de el nem hált házasságból származik, s mely szerint az egyik házasfél a másik rokonaival — negyedik izig — érvényes házasságra nem léphet.

Az evangelica egyházban ezen akadály ismeretlen.

4. Házassági akadályoktóli felmentés.

A házasfelek akaratától nem függő akadályok megszüntetése felmentés utján történik. Az isteni jogon alapuló, valamint néhány magánjogi akadály alul felmentés egyáltalában nem adatik. — A felmentés joga a tiltó akadályok tekintetében ahhoz képest, a mint az egyházi vagy polgári hatalom által megállapitvák, az előbbit vagy utóbbit; a bontó akadályokat illetőleg pedig mindig az egyházi hatalmat, még pedig rendszerint magát a pápát, kivételes esetekben vagy külön felhatalmazásnál fogva a püspököt illeti. A felmentés csak fontos okoknál fogva adatik, kivéve az u. n. dispensatiót in forma pro nobilibus, mely „dispensatio sine causa"-nak neveztetik, és a fejedelmi vagy előkelő és gazdag nemesi családokból származó egyéneknél alkalmaztatik; ezek t. i. különös felmentési okot felhozni nem kötelesek; elegendő ha felmentési ok lételét állitják.

Egyébiránt a felmentés megadásaért a folyamodók rangjához és vagyonához mért dijak fizetendők. A felmentés folytán, ha egy már megkötött házasság tekintetében adatott, a házasfelek kölcsönös beleegyezésüket ujból, és pedig egyes kivételektől eltekintve, a trideuti közzsinat által előirt formában nyilvánitani tartoznak. Különös nemét a felmentésnek képezi végül az u. n. gyökeres felmentés (dispensatio in radice matrimonii), midőn t. i. valamely érvénytelenül kötött házasság a pápa által visszahatólag érvényesnek mondatik ki olymódon, mintha az mindjárt kezdetben érvényesen megköttetett volna; itt tehát a dolog természete szerint a megegyezés a felek részéröli megujitásnak szüksége fenn nem forog.

A protestánsoknál a házassági akadályoktóli felmentés joga az ország fejedelmét illeti.

4. A házasságkötés formaságai.

A kath. egyházban régibb időben a minden formaságok és ünnepélyességek nélkül kötött házasságok is érvényeseknek és törvényeseknek ismertettek el; csak a IV. laterani közzsinaton lettek a kihirdetések vagyis a kötendő házasság közzétételei általános szabályként megszabva, és ezt a trideuti zsinat megerősité; azonban azok jelenleg sem kivántatnak feltétlenül a házasság érvényessége szempontjából, mert a kihirdetés elmulasztása nem vonja maga után a házasság érvénytelenségét; hanem azért csak az összeadó pap és a körülményekhez képest a felek is bünhödnek; a kihirdetések alul különben a püspök fontos okokból dispensálhat.

Az esketést illetőleg pedig a trideuti zsinat — melynek határozmányai azonban csak ott érvényesek, hol kihirdettettek, ugy hogy más helyeken az esketésre nézve megszabott forma mellőzésével kötött házasság jelenleg is érvényesnek volna tekintendő — meghatározta, hogy a házasság az illetékes pap és két tanu jelenlétében köttessék (praesente parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinerii licentia, et duobus vel tribus testibus...), minthogy különben érvénytelen és semmis; a papnak jelenléte azonban csak nagyobb hitelesség (tanuskodás) szempontjából lévén szükséges, őt erre külön meghivni nem szükséges, hanem esetleges jelenléte, sőt a kölcsönös beleegyezésnek előtte, akarata ellenére történt nyilvánitása is elegendő a házasság érvénye tekintetéből. — Az esketés bizonyos szertartások között és papi áldás mellett szokott végbemenni; a plébánosoknak pedig meg van hagyva, miszerint az általuk teljesitett esketéseket az e czélból vezetendő könyvekbe bevezessék; — mindezek azonban ha elmulasztattak volna, a házasság érvényét nem érintik, minthogy részint a házasságkötés ünnepélyességének csak emelése, részint pedig a megtörtént házasságkötés könnyebb bebizonyithatása szempontjából előirvák.

A keleti egyházban az előleges kihirdetések elmulasztása nem képez bontó akadályt, a házasságnak papi beszentelése azonban annak érvényességéhez lényegileg megkivántatik.

A protestánsoknál a házasságkötést háromszori kihirdetés előzi meg, s ez oly lényeges kelléknek tekintetik, hogy annak elmulasztása a házasságot érvénytelenné teszi ép ugy, mint azon szabály meg nem tartása, mely szerint a házasságnak az esketö pap és két tanu jelenlétében meg kell köttetnie.

A zsidóknál eredetileg a házasság megkötésére nézve bizonyos formaságok előirva nem voltak; Mózes törvényei szabtak meg ilyeneket; jelenleg azonban a zsidók közötti házasságok is csak akkor tartatnak érvényeseknek, ha a rabbi vagy vallástanitó és a nép jelenlétében bizonyos szertartások között — u. m. menynyezet (chuppa) alá állitás, gyürücsere, imádságok — köttetnek.

5. A házasság hatása.

A házasság következményei vagy olyanok, melyek annak lényéből, az életközösség természetéből folynak, vagy olyanok, melyek tételes egyházi vagy polgári törvények avagy a felek magánegyezkedése által állapittatnak meg; — a házasság magánjogi hatásai, különösen a vagyonjogi viszonyok a házasulandó felek között u. n. házasulási egyezvények (Ehepaete) által szoktak szabályoztatni. A házasság lényéből folyó és egyházi törvények által meghatározott jogok és kötelmek következők:

a) A közös háztartásra vonatkozó kötelezettség, melynek tekintetében a döntő szó mindig a férjt illeti.

b) A házassági hüség megtartásának kötelezettsége, mely szerint mindegyik házasfél harmadik sze-

*

mélylyeli közösüléstől tartózkodni köteles, minthogy különben a házasságtörés bünébe esnék.

c) A házassági tartozás (debitum conjugale) teljesitése iránti jog és kötelesség, melyre nézve a canonjog nehány részletes szabályt tartalmaz.

d) A gyermekek tekintetében főhatása az érvényes házasságnak, hogy az ennek tartama alatt született gyermekek törvényeseknek tekintetnek, mert mellettük azon jogvélelem harczol: „pater est, quem nuptiae demonstrant".

e) A házasságon kivül született gyermekek szülőik utólagos házassága által törvényesittethetnek (legitimatio per subsequens matrimonium); de ennek csak akkor van helye, ha a nemzők közt a nemzéskor a házasság létrejöhetett volna, vagyis kötendő házasságuk tekintetében oly bontó akadály fenn nem forgott, mely alul felmentésnek helye nincsen.

f) A vélt vagy jóhiszemü házasságnak (matrimonium putativum) — midőn t. i. a házasfelek között fennforgó bontó akadály azok mindketteje vagy legalább azok egyike előtt tudva nem volt — is azon hatása van, hogy az abban született gyermekek is törvényeseknek tekintetnek, de szükséges, hogy a házasság a törvényes formák megtartása mellett megköttetett legyen.

6. A házasság megszünése.

Eltekintve azon esettől, midőn a házasfelek között fennforgó bontó akadály folytán magában véve érvénytelen, s igy csak látszólagosan fennálló házasság birói itélet által érvénytelennek nyilvánittatik: — az érvényesen kötött és teljesedésbe ment házasság (matrimonium consummatum) a canonjog szerint — mert szentségnek és Krisztus az egyházzali egyesülése jelképének tekintetik — csak az egyik fél halála által bontható fel; és ezen felfogást a kath. egyház nemcsak az akatholikusok, hanem még a nem-keresztények házasságaira is alkalmazza, mennyiben ezeket is, ha érvényesen köttettek, felbonthatlanoknak nyilvánitja azon egy eltéréssel, melyet a valláskülönbség akadályánál megérintettünk.

Az érvényesen kötött, de még el nem hált házasság ellenben teljes és valóságos házasságnak nem tekintetik, és azért annak köteléke pápai felmentés, szerzetbe lépés vagyis ünnnpélyes fogadalom által felbontható.

Megengedi egyébiránt a kath. egyház, hogy a házastársak közötti életközösség bizonyos esetekben felbontassék, mi ágy- és asztaltóli elválásnak (separatio a thoro et mensa) neveztetik, és holtig tartó vagy ideiglenes lehet. — Az életfogytiglani elválás helyt foglalhat házasságtörés esetében, akár legyen az a férj, akár pedig a nő által elkövetve, ideiglenes elválásnak pedig több, a biró bölcs belátása szerint meghatározandó esetekben adatik hely; — mindkettő azonban csak birói eljárás folytán mondható ki.

Az ágy- és asztaltóli elválásnak hatása általában az, hogy az életközösség, és illetőleg ennek folytatására vonatkozó jog és kötelesség megszünik, minthogy azonban maga a kötelék fel nem bomlik, mindazon jogok és kötelezettségek, melyek a házasság megkötéséből folynak, tovább is épségükben fennmaradnak.

A görög egyház eredetileg szintén a házasság felbonthatlansága elvét követte; idővel azonban, különösen Justinian törvényhozása által gyakorolt befolyásnál fogva több okokból engedtetett meg a köteléknek végleges felbontása, jelenleg megállapodottnak tekintendő gyakorlat szerint a végelválasztás csak házasságtörés — mely a keleti egyház felfogása szerint csak a nő által követhető el — és gonosz elhagyás alapján foglalhat helyt, ámbátor kétséget nem szenved, hogy e tekintetben sok az eljáró bíróság belátására van bizva, mely szerint a házasságtörés és gonosz elhagyás fogalmai kiterjesztő magyarázat utján hasonló esetekre alkalmaztatván, más okokból is bontatik fel a házasság.

Az ágy- és asztaltóli elválásnak részint a felek kölcsönös beleegyezése, részint pedig birói itélet alapján lehet helye; az utóbbi kimondatik mindazon esetekben, melyekben a házasélet az egyik vagy másik házastárs veszélyeztetése nélkül nem folytatható, mindazonáltal elegendő ok nem létezik a végleges felbontásra, az ágy- és asztaltóli elválás csak ideiglenes lehet.

A protestánsok a kath. egyház által a házasság felbonthatlansága iránt felállitott elvet tévesnek nyivánitván, azt egyházjogukba be nem fogadták, és a házasságot felbonthatónak mondották ki eleinte csak házasságtörés miatt; csakhamar azonban hozzájárult a gonosz elhagyás mint felbontási ok; később pedig ez magyarázat utján más esetekre is kiterjesztetett; ezeknek részletes megállapitása azonban a polgári törvényhozásnak tartatott fenn.

A házasságtörés- és hütlen elhagyáson kivül közönségesen még a természetelleni fajtalanság, a lesthányás, kiengesztelhetetlen gyülölség, szándékos magtalanitás, a házassági tartozás megtagadása és becstelenitő büntetésbeni marasztalás szoktak mint felbontási okok szerepelni.

Az elválasztott felek mindegyike ismét házasságra léphet; az elvált nő azonban csak akkor, midőn a felbontott házasságban netán fogantott gyermek iránt többé kétség fenn nem forog.

Az ágy- és asztaltóli elválásnak a felek kölcsönös beleegyezése folytán lehet helye, az elválasztás csak ideiglenes lehet, és hogy valamelyik fél azt követelhesse, arra a fentebbi válóokoknál kevésbbé nyomós okok — mint durva bántalmazás, büntényekre való csábitás stb elegendők; — ha az igy elválasztott felek ismét együtt lakni kivánnak, azt a bíróságnak bejelenteni kötelesek.

A zsidóknál a férj Mózes törvényei szerint jogositva volt tetszése szerint minden hatósági közbenjárás mellőzésével magától elbocsátani, mi oly módon foganatosittatott, hogy neki váló levelet adott; ezen jogot azonban elveszté az, ki egy leányt elcsábitott és azt ez okból nőül venni kénytelenült, valamint az is, ki nejét hamisan vádolta arról, hogy rajta a menyegzői éjjelen a szüziesség jeleit nem észlelte; ezen két esetben a férj nejét többé el nem bocsáthatta.

A szabad akaratbóli elválás eme elve azonban jelenleg már nem montható gyakorlatinak; az elválás formája még jelenleg is a válólevél átadása és átvétele ugyan; azonban ez a bíróság közbenjöttével történik, és megelőzik a rabbi kiengesztelési kisérletei még akkor is, ha mindkét fél az elválásba beleegyezik, mely esetben zsidók közt a házasság jelenleg is felbontható. — Ez eseten kivül pedig vannak bizonyos okok, melyeknél fogva az egyik fél az elválást követelheti: ezek a tételes törvények (állami) által vannak meghatározva és nagyobbrészt a protestánsokra nézve megállapitottakhoz hasonlók.

Az ágy- és asztaltóli elválásnak is lehet helye zsidó házastársak között kölcsönös beleegyezés alapján, ezt azonban a bíróságnak bejelenteni kötelesek.

7. A vegyes házasságok.

A kath. egyház azon szempontból indulva ki, hogy a házassági teljes életközösség megállapitásához a házasfelek vallásos meggyőződésének közössége lényegileg megkivántatik, a különböző keresztény vallásfele-

kezetbeliek közötti házasságokat (vegyes házasságokat) mindig roszalta, a keresztények közötti vallásküloubséget tiltó akadálynak declarálta, mely a köztük létesülő házasságot törvénytelenné teszi. — Ebből kifolyólag a vegyes házasságokra nézve következő elvek állapittattak meg:

a) A különböző hitágazatu keresztények közötti házasság csak akkor válik megengedetté és törvényessé, ha a vallásküloubség tiltó akadályától a pápánál felmentés kieszközöltetett.

b) Ezen felmentés azelőtt csak azon feltét alatt adatott, hogy az akatholikus fél kath. hitre térjen át; később azonban megelégedett a szent szék avval, hogy a kath. fél szabad vallásgyakorlata és a gyermekeknek kath. hitben való neveltetése biztosittatott.

c) Mindamellett azonban mellőzendők a vegyes házasságoknál azon ünnepélyességek (papi áldás, imádságok), melyek a házasságkötést rendesen kisérik, különösen az esketö kath. pap csak mint szenvedőleges tanu (szenvedőleges segédlet, assistentia passiva) legyen jelen és minden activ fellépéstől tartózkodjék. — Egyébiránt megjegyzendő, hogy ezen elvek alkalmazása több törvényhozás részéről nem csekély mérvben módositatott, illetőleg megszorittatott.

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

(Folyt. köv.)

JOGIRODALOM.

Az osztrák-magyar monarchia statistikája. A legujabb adatok alapján a jogtanulók igényeihez alkalmazva irta dr. Pisztóry Mór, jogak. ny. r. tanár. Budapest, 1874. Eggenberger. Ára 3 frt. (516 l.)

A győri kir. jogakadémiának tehetséges és szépkészültségü fennevezett fiatal tanára rövid idő alatt kétrendbeli művel gyarapitá irodalmunkat. Első munkája (Államismerettan és alkotm. politika. Pest, 1872.), melyből a további füzetek, sajnos, még nem jelentek meg, annak idején kellő méltatásban részesült e lapok hasábjain. Én a nem kevésbé figyelemre méltó fentjelzett statistikai kézikönyvvel akarom a „Jogt. Közlöny“ olvasóit megismertetni.

A statistika gyakorlati fontosságát ma már senki sem vonja kétségbe, és azért egy oly tankönyvnek létezése, mely ez ismeágnak sok fáradsággal járó elsajátitását a kezdőre nézve megkönnyiti, fölötte kivánatos. Czéljának csak némi részben megfelelő statistikai tankönyvet irni nem tartozik a könnyü dolgok közé. A gyakorlati statistikának az összes állami és társadalmi életet átkaroló sokoldalusága, anyagának óriási halmaza már magában véve nagyon megneheziti bármely ország statistikájának csak némileg kimeritő rajzát adni. A lényegest a kevésbé lényegestől elválasztani tudó érzék, a puszta számadatokba életet önteni képes tehetség kell ahoz, hogy valaki nem tulhosszadalmas és igy a kezdőre nézve nem fárasztó, és mindamellett az állami és népélet minden lényegesebb mozzanatát feltüntető statistikai tankönyvet irjon.

Vannak statistikai kézikönyvek (ilyennek tartom p. némi részben dr. Hunfalvy Jánosnak sok tekintetben igen becses köv. cz. müvét: „A magyar-osztrák monarchia rövid statistikája.“ Budapest, 1874.), melyek a számadatoknak szentelnek legtöbb tért, de azok magyarázatával nem sokat törődnek. Tagadhatatlan, hogy a statistika körébe tartozó gazdasági erőknek és állapotoknak és a legfőbb társadalmi viszonynak feltüntetésére mellőzhetlen a szám, de a számok puszta csoportositása, kiváltképen kezdőknél még nem alkot itéletet. A számok magyarázata, az azok által jelölt tények felvilágositása, az állami és társadalmi viszonyok és állapotok okainak és hatásának vizsgálata képezi a statistika legfőbb feladatát. És e feladatnak Pisztóry munkája ha nem is mindenben, de nagyrészben dicséretet érdemlőleg megfelelt. Lássuk e mű felosztását és rendszerét, előadván tartalmának egyes részeire vonatkozó észrevételeinket.

Bevezetésül a statistika elméletének nehány alaptana van előrebocsátva. E rész sokkal rövidebb és hézagosabb, hogysem a komoly birálat szigoru szabályait alkalmazhatnók reá. Nézetem szerint legjobban tette volna szerző, ha e részt egészen kihagyja. Bármit tartsunk azon még ma sem eldöntött kérdés felől, vajjon a statistika elmélete teljesen önálló tudomány-e, nem szenved kétséget, hogy a statistika elméletéhez tartozó tanok — mint a statistika tárgyának, feladatának, fogalmának meghatározása, az erre vonatkozó tudományos vitának és ezen ismeág történetének, irodalmi fejlődésének, a különböző iskolák felfogásának ismertetése, az adatgyüjtési és közlési mód szabályainak kifejtése, továbbá a hivatalos statistika rendszerének időkinti fejlődésében való tárgyalása, a statistika nemeinek és a többi tudományok rangfokozatában elfoglalt állásának feltüntetése stb. — oly sokoldaluak és terjedelemre nézve oly tömeget képviselnek, hogy azoknak habár kivánatos, de mégis könnyen érthető vázlatát 42 lapon lehetetlen adni. Pisztóry p. a magyar s az osztrák hivatalos statistika szervezete mellett 6 lapon át a többi európai államok statistikai hivatalait is ismerteti. Csakhogy ebben természetesen nincs nagy köszönet. A svájczi statistikai hivatalról mindössze ennyit hoz fel: „Svájcz 1870 óta egy központi statistikai hivatallal bir a hires nemzetgazdász Wirth Miksa vezetése mellett.“ A spanyol és portugal hivatalról ezt mondja: „Spanyolország 1856, Portugallia 1859 óta bir önállóan szervezett stat. hivatallal és az utóbbi időben mind a két állam, de főleg az utóbbi igen becses dolgozatokkal lépett fel.“ — E pár sorból ugyan édes keveset olvas ki a tanuló.

A magyar-osztrák birodalom statistikáját 3 részre osztja. Az I-ben az állam természettani erőit és azok fejlődét (államterület, állandó és változó népesedési adatok), a II-ban a társadalmi élet statistikáját (külön szakaszokban a néprajzi viszonyokat, a közgazdasági állapotot, a szellemi és erkölcsi életet), a III-ban a politikai szervezetet (alkotmány, kormányzás, igazságszolgáltatás, államháztartás és hadügy) irja le. A statistikai tárgyaknak csoportositása és rendszerbeöntése ellen csak egy észrevételünk van. A néprajzi viszonyok (demographia) vagy mint szerző körülirja: „az összes államlakosságot átölelő fontosabb társadalmi körök általános rajza“ inkább az I. részben a többi népesedési adatok közé lettek volna felveendők. A népességnek foglalkozás és lakhely szerinti megoszlása, a vallásküloubség és nemzetiség (e tényezőknek rajzát nyujtani lenne Pisztóry felfogása szerint a demographiának feladata; e nézettel nem érthetünk egyet, mert a demographiának sokkal szélesebb köre van) fontos társadalmi adatok ugyan, de a többi népesedési viszonyok: a vidéki és városi népesség megoszlásának aránya, a nem, kor, családi állapot szerinti különbség, a törvényes és törvénytelen születések számaránya, az esketési és halandósági viszony, szintén a társadalmi élet keretébe valók. E szerint az összes népességi viszonyokat vagy a társadalmi életet tárgyazó II-ik részben kellett volna előadni, vagy pedig — és ez a rendszer könnyebb áttekinthetése czéljából talán megfelelőbb lett volna — az I. részben foglalván egybe az összes népesedési adatokat, a II-ban a legtöbb statistikus nyomán a közmüvelődés statistikája — két főszakaszban az anyagi és szellemi müveltség — lett volna tárgyalandó.

A területi (orografi és hydrografi) viszonyokat kellő alapossággal ismerteti. A népességi állapotokat a legujabb adatokra fektetve, folytonos tekintettel az 1857-diki népösszeirás alkalmával nyert eredményekre, eléggé részletezve és tanulságosan irja le. Különösen becsessé teszi a munka ezen részét, hogy a legfontosabb népesedési adatokat a nyugot-európai államok idevonatkozó jelenségeivel összehasonlitva találjuk benne, habár e részben kissé messzebbre mehetett volna szerző. Feltünő, hogy a járványok statistikájában a legutóbbi (187² ₋.) choleráról említést sem tesz, holott a kézikönyv ezen része 1873. év végén került ki a sajtó alól, és igy a járvány terjedelméről minduntalan közlött hivatalos adatokat is felhasználhatta volna.

A mezőgazdasági rész teljesen megfelel a jogtanulók igényeinek. Azt azonban, hogy a kenyértermények és egyéb gabnafélék kimutatásánál csupán az 1870-dik évet veszi alapul, nem helyeselhetjük.

A szőlőmivelés és borászat kiváló gonddal és szakértelemmel van ismertetve. — A 37-dik §. (207—217. l.), mely az állam befolyását a mezőgazdaság emelésére s a gazdasági szakértelem tényezőit tárgyalja, a mü sikerültebb részei közé tartozik. Nem mondhatjuk ugyanezt a bányászat általános jellemzéséről, a mely nagyon is hézagos. — Pisztóry azon állitásának értelmét, mely szerint az országbirói értekezlet VII. része főleg a kőszénbányászat könnyitését idézte elő (268. l.),

épen nem birjuk felfogni. Ismeretes ugyanis, hogy az országbirói ért. VII. fej. 1. §-a az osztrák bányatörvénynek ama rendelkezését, mely szerint a kőszén is el van vonva a földbirtokostól, oda módositotta, hogy a földbirtokos beleegyezése nélkül kőszénkutatásra való engedély, annál kevésbbé bányászati adomány, a bányahatóságok részéről senkinek se adassék. Hogy ez intézkedés nemcsak nem könnyitette, de akadályozta a kőszénbányászat fejlődését, mindenki könnyen beláthatja. S azért a legujabbi bányatörvényjavaslat azon pontját, mely a kőszén felszabaditását kilátásba helyezi, és mely ugy a törvényjavaslat fölött véleményadás végett egybehivott szakbizottság üléseiben, mint a hirlapirodalomban élénk vitatásnak képezte tárgyát, a közvélemény örömmel fogadta.

A vas- és ásványszénbányászatot hazánkra vonatkozólag a bányakapitányságok területe, Ausztriára vonatkozólag a tartományok szerint részletes pontossággal irja le. A sóbányászatot tárgyaló §-ban egy értelemzavaró ellenmondásra akadtunk. A 258-dik lapon ezt mondja szerző: „Wielicka és Bochnia a monarchia leggazdagabb sóbányái, melyeknek sórétegei több milliárdnyi (?) mázsára becsültetnek.“ A következő lapon pedig igy folytatja: „A magyar államterületen még a galiczíai bányáknál is gazdagabb sóbányákra akadunk.“ Ez utóbbi állitás egyez meg a valósággal; csakhogy akkor az előbbeni hamis. Az ily ellenmondás a tanulót zavarba ejti, mert nem tudja, melyik igaz a két ellenkező állitás közül. Nem tudjuk, honnét meritette Pisztóry azon adatot, mely szerint „az erdélyi bányák gazdagsága csak ugy hozzávetőleg 53 ezer, a mármarosi bányákkal együtt (hogy lehet a márm. bányákat az erdélyiekhez számitani?) pedig 54 ezer milliónál többre megy.“ Konek (II. kiad. 1868. 303. l.) szerint a geologiailag kipuhatolt kősómennyiség az egész monarchiában 69,258 mill. mázsát tenne, miből Ausztriára csak 1119 mill. és Erdélyre 66,950 millió mázsa jutna. Sőt Hunfalvy (Bányászat és ipar. Pest, 1869. 11. lap) ujabb időben tett kutatások szerint csak Magyarország és Erdély sótelepeire 76,326 millió mázsát vesz fel.

A műipari termelést a nemzetközi statistikai congressusok határozatai s a legtöbb ország stat. hivatala által követett módszer nyomán — egy csoportba foglalva a hasonnemü iparágakat — 8 osztályban találjuk összeállitva. A nagyobb jelentőségü iparágakat a legujabbi hivatalos és magánforrások alapján — kimutatva egyszersmind az egyes iparágak termelvényeinek külforgalmát — kellő részletezéssel rajzolja. E rész csupán egy lényeges fogyatkozásban szenved. Ha valami, kiváltképen a műipari termelés az, melynek statistikai ismertetése összehasonlitásokra szorul. A belföldi termelési eredményeknek egybevetése az idegen államok adataival, nemcsak tanulságosabbá, de érdekesebbé is teszi az előadást. Hogy legyen képes a tanuló az egyes iparágak jelentőségét, terjedelmét, azok ki- vagy ki nem elégitő voltát megbirálni, ha ugyanezen iparnemeknek más országokban létező állapotáról fogalma sincs? Az iparczikkek évi termelésének mennyiségét feltüntető számok, hogy ennyi mázsa vasárut, porczellánt, üveget, posztót, czukrot, papirt, bőrt stb. termel Magyarország vagy Ausztria, valóságos chaotikus zürzavart okoznak a tanuló fejében, a nélkül, hogy maradandóbb tudatot szerezne magának az iránt, vajjon az egyik vagy másik iparágnak termelése mily arányban áll a nevezetesebb európai államok hasontermeléséhez? Nagyon jó lett volna, ha szerző ebben is Konek kitünő módszerét követi, ki a szöveg után következő jegyzetekben az összehasonlitó statistikára is figyelemmel van. Egy pár lappal növekedett volna ugyan a munka terjedelme, de belbecse sokkal nagyobb mérvben emelkedett volna.

Az ipar- és kereskedelmi kamarákat csak futólag emliti. A magyarországi kamaráknak az ausztriaiaktól lényegesen elütő szervezetéről mit sem szól. A magyar területen létező kamarák számát 11-re teszi. Ennyi volt ezelőtt. Ujabban négygyel, u. m. az aradi, zenggi, sziszeki és zimonyival szaporodott számuk.

A közlekedésügyre (országutak, vasutak, gőzhajózás, posta és távirda) vonatkozó legujabbi adatok nagy szorgalommal vannak kimutatva. — Az osztrák nemzeti banknak története, üzleteinek köre röviden ugyan, de akként van előadva, hogy a nemzeti bank működéséről a leglényegesebb alapvonalakban a kezdő is világos képet szerezhet magának. Csodálom, hogy az 1862-ki bankakta lényeges tartalmát, különösen a nemzeti bank fedezeti rendszerét nem közli szerző. Szerettük volna, ha az állam 80 milliónyi bankadósságának természetéről, mely az osztrák és magyar kormány között a kiegyezés óta oly gyakori tárgyalásokra és jegyzékváltásra szolgáltatott okot, az 1862-ki bankakta módositására 1868 óta irányzott törekvésről, mely nálunk és Ausztriában ugy a hirlapirodalomban és röpiratokban, mint a hivatalos körökben oly sok port kavart fel, az 1870-ki magyar bankenquête-ről és a magyar bankpolitikáról legalább pár sorban megemlékezik. Erre vonatkozó forrásokban nem szükölködünk. Helyén lett volna a bankaktának 1873-dik évi május havában történt felfüggesztését s e rendszabály okát felemliteni, mert hiszen a tankönyvül szolgáló statistikai műnek egyik főfeladata: a tanuló ifjuságot a nemzetgazdasági élet legközelebb lefolyt nevezetesebb mozzanataival megismertetni. Igaz, hogy az efféle hézagokat a szaktantárgyával és czéljával tisztában levő tanár előadásaiban kipótolhatja, de tankönyvet nem a tanárok, hanem a tanuló ifjuság részére irunk. — Ha a még jobb időkben tervezett magyar leszámitoló és kereskedelmi bankot felemlitette, röviden azt is megérinthette volna, hogy a törvényhozás és kormány mit akart e hitelintézettel elérni?

A szellemi müveltség állapotát tárgyaló IX-dik fejezetben a népiskolák, az emberbaráti intézetek és képezdék, a felsőbb szakoktatás, a tanulmányi alapok, tudom. társulatok stb. története és jelen állapota van kimutatva. E rész (401—456. l.) fénypontja a műnek, és szerző óriási szorgalmáról tesz tanuságot. — Nem tudjuk, honnan vette azon adatot, hogy a pozsonyi kir. jogakadémián 1871-ben 12 tanár lett volna alkalmazva. Ugy látszik, Hunfalvyval egy forrásból szerezte a vidéki jogiskolákra vonatkozó adatokat, ki kézikönyvében a jogtanintézetek tanárai- és tanulóinak létszámát a nevezett évről szintén ugyanannyira teszi. De a mig Hunfalvy tévedésén nem csodálkozunk annyira, mert valószinü, hogy valami hivatalos forrásból meritette e hamis adatot, Pisztóry tévedését nem foghatjuk fel, mert mint jogakad. tanár legjobban tudja, hogy mind a négy magyarországi kir. jogakadémián és igy a pozsonyin is csupán 6 tanár és egy tanársegéd működik.

A III-dik részszel (Politikai viszonyok) fölötte mostohán bánt el szerző. E rész pé'dányszerü mintája a tulrövid tárgyalási módszernek. Valószinüleg nem az alkotmányi és kormányzati intézmények nagy horderejének félreismerése, hanem talán azon körülmény volt oka e rész igen hézagos kidolgozásának, hogy a kiadó a munka terjedelmének határát előre megszabta, s ezt az előbbi részek már megközelitették, sőt talán tulhaladták. Ilyenek a mi tankönyv-kiadóink, és némileg érthető is eljárásuk. Szomoru, de igaz észlelet, hogy minél tökéletesebb és kimeritőbb a tankönyv, annál kevesebb vevőre talál nálunk, és pedig nemcsak azért, mert drágább, — ez bizonyos körülmények között még menthető volna, — hanem különösen, mert tartalmának elsajátitása a tanulónak annál több fáradságot okoz. A vidéki jogtanintézetek a kátészerü rövid compendiumok egész tömegével vannak elárasztva, sőt ha jól vagyok értesülve, egykét protestáns iskolában némely szaktárgyra nézve pár ivnyi kéziratok szolgálnak vezérfonalul. Ezen ugy látszik mindig jobban meghonosodó viszásságon, mely nemcsak egyik átka a jog- és államtudományi oktatásnak, de közvetett kihatásában a kiadókat is arra kényszeriti, hogy — az egyetemi tanárok műveinek kivételével, a mennyiben ezek kelendősége az egyetemi hallgatók nagy számánál fogva a nélkül is minden körülmények közt biztositva van — csupán kivonatos tartalmu tankönyvek kiadására vállalkozzanak, egyedül a tanárok nagyobb buzgalma és mindenekelőtt a vizsgálatok szigoritása segithet.

Miután az előttünk fekvő munka leginkább a tanuló ifjuságnak van szánva, ez pedig a magyar törvényhozási, kormányzati és közigazgatási szervezettel a magyar közjogban és közigazgatási törvényismében a nélkül is tüzetesen megismerkedik, részben fölösleges munkát teljesitett volna szerző, ha e tárgyakkal bővebben foglalkozik. De nem igy van az ausztriai alkotmány- és kormányszerkezettel. Jogintézeteinken — ide számitva a két egyetem jogi karát is — az ausztriai alkotmányi és kormányzati intézményeket csupán a statistikában adják elő. Az Ausztria és Magyarország közt fennálló kapcsolat mellőzhetlenné teszi, hogy a magyar politikusok és jogászok az ausztriai alkotmányi és kormányzati viszonyoknak, ugyszintén a lajtántuli igazságszolgáltatási szervezetnek legalább vázlatát birják. Kivánatos lett volna tehát, ha szerző e tárgyaknak nagyobb tért szentel. Az ausztriai miniszteri felelősség mikénti szabályozását, a „Staatsgerichtshof“ továbbá az 1873-ban alkotott közigazgatási itélőszék (Verwaltungs-Gerichtshof) szerkezetét, hatáskörét egy szóval sem érinti.

Az államháztartási viszonyokat szintén csak a legfőbb

vonásokban ecseteli, de azt a keveset, mit rendszere keretébe von, alapossággal tárgyalja. Legalább az egyes állambevételforrások leirására fordithatott volna nagyobb gondot.

Nem mulaszthatom el végül megjegyezni, hogy a közlött számadatokba sokhelyt lényeges sajtóhibák csusztak be, mi tankönyvben elég nagy baj, mert a megértést neheziti, sőt tévutra vezeti a tanulót. Ezen értelemzavaró sajtóhibák közül — melyekre a szerző utólagosan sem hivja fel az olvasó figyelmét — csak nehány példát akarok itt felhozni. A 47-ik lapon Erdély területe 998 mf. helyett 988 mfölddel van felvéve. A 48-dik lapon a monarchia határvonala gyanánt az orosz birodalom irányában 156 mf. helyett 256 mf. szerepel. A 95-ik lapon két államterület esketési arányának táblázata van bemutatva. De miután az összeállitás hibás, — a magyar államnak 1863, 64 és 65-ki adatai Ausztriának 67, 68. és 69-ki adataival vannak párhuzamozva, a nélkül, hogy ez utóbbi 3 évszám a táblázaton fel lenne tüntetve, ugy hogy az olvasó e szerint azt kénytelen gondolni, hogy az ausztriai adatok szintén 63, 64 és 65-re vonatkoznak, — a táblázat a szövegben foglalt azon állitásnak, hogy a magyar államterületen kedvezőbb esketési arány van, mint Ausztriában, épen ellenkezőjét igazolja.

A fentebbiekben kiváltképen a mű fogyatkozásait emeltem ki. A mű előnyei százszorosan felülmulják hátrányait. A legujabb adatok gondos feldolgozása, a tananyagnak rendszeres, az áttekintést fölötte megkönnyitő csoportositása, a folyékony és jó magyarságu, minden üres szóhalmaztól ment irály képezik Pisztóry kézikönyvének fényoldalait. Nem utolsó előnye, hogy határozottan és szabadon mondja ki meggyőződését, nem leplezi társadalmi bajainkat, nem túlozza, de nem is mentegeti a mult és jelen mulasztásait. Dicséri a kormány buzgalmát és törekvéseit ott, hol megérdemli, mulasztással vádolja, hol meggyőződése szerint nem tett eleget feladatának. Azonban egy állitását nem hagyhatom megrovás nélkül, mely kormányunk ellen teljesen alaptalan vádat tartalmaz.

A magyarországi szarvasmarhatenyésztés fejlődését akadályozó okok közé a többi között nagyon helyesen sorolja az olcsó marhasó hiányát. És ezzel kapcsolatban ezt irja: „a magyar kormányt méltán lehet hazafiatlansággal vádolni azon rendszabály miatt, melylyel a marhasó árulását betiltotta, az ország drágán kénytelen megfizetni ezen indokolatlan fiscalis érdeket.“ E vád teljesen alaptalan, mert először nem a kormány, hanem a törvényhozás (1868. XI. t. cz. 12. §.) szüntette meg a marhasóárulást, és másodszor teljesen méltányolható czél: az adókijátszás lehetetlenitése, volt ez intézkedés forrása. Hivatalos adatok igazolják, hogy ugyanazon arányban, melyben a marhasó kelendősége emelkedett, kisebbedett a konyhasó fogyasztása, világos bizonyitékául annak, hogy az olcsó áron elárusitott marhasó (melynek sótartalma 97% volt) emberi fogyasztásra használtatott. A kormánynak a marhatenyésztés fejlesztésére irányzott ome nemes intentiója tehát nemcsak kijátszatott, de csupán Magyarország területén majdnem 2 millió frttal csökkent az egyedáruság jövedelme. A kincstár biztositása és a marhatenyésztés érdeke csak ugy volna összeegyeztethető, ha a só denaturalisálására oly anyag ajánlkoznék, mely a sót emberi fogyasztásra a nélkül tenné alkalmatlanná, hogy annak használhatóságát egyszersmind marhatenyésztési czélokra megszüntetné. Ez irányban más országok is tettek kisérletet, de eredmény nélkül, mert eddig nem találtak fel oly anyagot, mely a mondott czélnak megfelelne. Nem kell különben gondolni, mintha a denaturalisált sónak olcsóbb ára az adóztatásnak kártékony hatását a mezőgazdaságra és iparra eltávolitaná, mert a más anyaggal való keverés költségét s az ez által növekedett szállitási dijt a fogyasztó viseli, ki adómentes termelés esetében a legtisztább sót is olcsóbban szerezhetné meg. A mezőgazdasági és ipari érdekek kielégitése csakis a só adómentessége mellett érhető el.

Habár egyben-másban nem lényegtelen hiányokat találunk Pisztóry kézikönyvében, azt a fennevezett előnyök alapján nemcsak a jogtanuló ifjuságnak, hanem mindazoknak méltán ajánlhatjuk, kik a monarchia népesedési, gazdasági és müvelődési viszonyaink vázlatos ugyan, de mindamellett teljes átnézetét aránylag csekély fáradság árán megszerezni ohajtják. Vajha a közel jövőben minél több ezzel hasonértékü müről mondhatnánk itéletet!

Dr. Mariska Vilmos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyv és vád alá helyezés.

A magyar jogászgyülés évkönyvének első kötete 1874. évre a sajtót elhagyta s nem sokára a tagok kezében lesz. Foglalata a f. évi jogászgyülés által megoldandó kérdések és azokra adott vélemények.

Jó szolgálatot vélünk tenni az összegyülendő jogászoknak, ha a kérdésekre és véleményekre vonatkozó concrét eseteket ismertetjük, hogy a megvitatandó elvek a gyakorlat próbakövén élesittessenek.

Ilyen eset a következő, mely az évkönyv 1—11., és 106—137. lapjain olvasható vélemény és inditványokban felhozott elvekre és kivánalmakra vonatkozik.

A tényállás ez:

A telekkönyvek első felvételénél a h. . . i 225-ik tjegyzőkönyvbe Piszát Juon (styopu) vétetett fel tulajdonosul adásvételi szerződés alapján, 1868. évi decz. 13-án 6548. sz. a. a tulajdonjog Diminyeszku Nikolaje és neje Johanna részére bekebeleztetett. Az 1872. évi márt. 16-án kelt adásvételi szerződés alapján 1872. márt. 16-án 1661. sz. a. a tulajdonjog a Diminyeszku házaspár nevéről Piszát Pável nevére átkebeleztetett:

E szerint Piszát Juon a felszólamlási idő után adta el birtokát Diminyeszku házaspárnak és ezek 3 éven tul voltak telekkönyvileg bekebelezve minden észrevétel vagy más igény nélkül.

Miután a telekkönyvi test tényleges birtokában Csorogár Nikolaje — elhalt Piszát Juon egyetlen, mag nélkül elhalt leányának Piszát Ikoniának férje — volt: az uj telekkönyvi tulajdonos Piszát Pável 1872-ik évi julius 23-án 12828 1872. sz. a. az adásvételi szerződés és bekebelezés alapján keresetet inditott Csorogár Nikolaje ellen az ingatlan birtokba átadása iránt.

Ezen keresot folytán Csorogár Nicolaje, Petvisov Nicolaje és Petvisov Panu fenyitő eljárást kértek meginditani Piszát Pável ellen, mert azon szerződés kötéséhez sem Diminyeszku Nicolaje, sem annek neje Diminyeszku Johanna mint eladók hozzá nem járultak, sőt ezen szerződés ezeknek tudta és beleegyezése nélkül iratott és mert panaszlók ezen szerződés alapján történt tkönyvi átiratás által jogaikban sértve érzik magukat. Az elleniratban pedig Csorogár Nicolaje azt állitja, hogy neki azon telektestre végrendeleti örökösödési joga van Piszát Joun Ikonia után, melyet 1871-ben a hagyatéki tárgyaláskor érvényesitett, de perutra utasittatott.

A vizsgálat megejtetvén, a kir. ügyész következő inditvánnyal lépett fel:

Szerződés-hamisitás, csalás és bűnelősegitéssel vádlott Piszát Pável, Akim Szoszu, Diminyeszku Nicolaje, F. ügyvéd, St. Lukács és K. ügyvédsegéd ellen közlött vizsgálati iratokat ezen kir. ügyészség következő inditvány mellett terjeszti be:

a) hogy ezen bűnügynek sommás tárgyalására, vád alá helyezés mellőzésével, határnap tüzessék ki,

b) hogy arra panaszos Csorogár Nicolaje, Petvisov Nicolaje, Petvisov Panu megidéztessenek,

c) hogy arra vádlottként Piszát Pável, Akim Szoszu, Diminyeszku Nicolaje, K. ügyvéd, St. Lukács, K. ügyvédsegéd berendeltessenek, W. József pedig mint tanu beidéztessék.

Ezen sommás tárgyalási inditvány folytán 1874. febr. 26-án 481. sz. a. határoztatott:

A fenforgó terhelő körülményeknél fogva, s jelesen vádlottak önbeismerése alapján Piszát Pável, másképen Szoszu Akim, Diminyeszku Nicolaje F. ügyvéd és K. ügyvédsegéd, hamis okmány készitése által elkövetett csalás miatt a bv. elj. 79. §-a értelmében vád alá helyeztetnek és a felül nevezett vádlottak, valamint a kir. ügyészség is jelen határozat közlése mellett értesittetni rendeltetnek.

A m. jogászgyülés idézett évkönyve 8-ik és 9-ik oldalain ezek állanak:

„A telekkönyvi intézmény ujabb iránya épen a jogczim mellőzését tüzte ki czéljául; a bekebelezés megtámadhatlanságát nem a kifogás alá nem eső jogczim, hanem a bekebelezési

cselekvény correctségében keresi. Ha a bekebelezési cselekmény correct, a jogczim hiánya harmadik személyek irányában ennek megtámadására indokul nem szolgál."

Gondolta-e véleményező ur, hogy lehetnek esetek, mint a fentebbi, hogy telekkönyvön kivül álló és olyan egyének, a kik vélt jogaikat még csak ezentul érvényesiteni kötelesek, a telekkönyvi szerződő feleket nem ugyan polgári perrel, hanem fenyitővel megtámadják?

Képzelhette-e, hogy egy ügyvéd és ügyvédsegéd azért, mert a telekkönyvi szerződő felek beleegyezésével, azon czélból, miszerint az átkebelezést könnyebben eszközölhesse, a jogczim megváltoztatásával (t. i. örökbe átadás vagy ajándékozás helyett adásvétel az eredeti árban) szerkesztett szerződés létrehozatala miatt csalásért vád alá helyeztessék?

És találja-e általában a telekkönyvi intézménynyel és czéljával megegyeztethetőnek, hogy a telekkönyvben ki nem tüntetett igények és a telekkönyvön kivül növő jogok az ingatlanok tekintetéből mások által figyelembe vétessenek?

Az idézett évkönyv 127-ik oldalán ez áll: „V. A külön vád alá helyezést nemcsak hogy nem tekintem biztositéknak alaptalan üldözésekkel szemben, de a vádlottra nézve káros, a bíróságra nézve haszontalan, időrabló intézménynek tartom, mely az alapul vett szóbeliség és nyilvánosság elvével merőben ellenkezik."

És miután az ezelőtti IV-ik szakaszban a különös vizsgálatról szó nincsen, bizonyosan ezen intézményt is káros, haszontalan és időrablónak tartja. Engedjen meg nekünk néhány kérdést:

Vajjon a vádlottak padja és a miniszteri karszék közt nincs semmi különbség?

Vajjon a feljelentések elvetéséhez is az esküdtek szavazata és a plaidoyer szükséges-e?

Vajjon a vizsgálat megszüntetése szintén csak esküdtek által s a plaidoyerek után lesz kimondandó?

Vajjon a különös vizsgálat czélja csak az, hogy a gyanusitott kinvallattassék s maga ellen valljon, nem pedig hogy az ellene fenforgó bizonyitékok véle közöltessenek, észrevételei, mentsége és ellenbizonyitékai felvétessenek?

Nem tartja-e szükségesnek, hogy a bűntény valódi léte (tárgyi és alanyi tényálladék) a nyomozás és vizsgálat által megállapittassék, mielőtt valaki a vádlottak padjára ültettetik?

Tartja-e a becsületérzéssel, a közerkölcsiséggel és az igazságszolgáltatás méltóságával megegyeztethetőnek, hogy a vádlottak padjára bűntény nélkül is juthatni?[1]

Tartja-e lehetségesnek az ártatlan felmentését, ha meg sem mondatik neki, mivel vádoltatik, mig a vádlottak padjára ül?

Czélszerü-e, hogy a mentő bizonyitékok beszerzése a vádlottak padjáról elrendeltessenek s aztán uj tárgyalás tartassék csak azért, hogy eklatanter ártatlannak nyilvánittassék a volt vádlott, vád nélkül is?

Lelkiismeretes és erkölcsterjesztő birónak tartja-e azt, a ki a tárgyi és alanyi tényálladék s a jogos gyanuokok tudományos és szoros megállapitása nélkül a vád alá helyezést kimondja? s azon felsőbirót, ki minden alap nélkül, a bünösség csak némi gyanujának fenforgása mellett a vád alá helyezést helybenhagyja?[2]

A csalás beismerésének fogja-e venni, ha valaki beismeri, hogy a telekkönyvi törvények kivánalma szerint és jogszerüen szerződött?

Szabad-e a fenyitő birónak a polgári jogok gyakorlatára fennálló törvényeket mellőzni és valakit csak az önjog önhatalmu gyakorlatáért vád alá helyezni?

Feladata-e a fenyitő birónak, hogy a jogok összeütközésénél fenyitő uton itéljen? Tudományos jogásznak tartja-e azt, a ki csak gyanuokokra vizsgál s a tárgyi és alanyi tényálladék megállapitását mellőzi?

[1] Czikkiró ur elfelejti, hogy vádemelés és vád alá helyezés közt lényeges különbség van. Csak a birói cognitio utján kimondott vád alá helyezés szülheti a vádlottak padjának azon fogalmát, melyben azt czikkiró ur veszi. Szerk.

[2] Hiszen ép azért káros befolyásu a vád alá helyezés határozata, mert veszedelmes praejudiciumot alkot. Szerk.

Ezek mind olyan kérdések, melyek tisztába hozandók és szem előtt tartandók, mielőtt valaki a vádlottak padjára ültettetik. De magyar példabeszéd szerint egy percz alatt többet lehet kérdezni, mint a mennyire okos ember esztendőn át felelni képes lenne.[3]

Különfélék.

Államvizsgálati bizottságok. I. Jogt. bizotts. Elnök: Baintner János. Alelnök: Apáthy István. Kültagok: Bovankovits József, Brode Lipót, Busbach Péter, Dárday Sándor, Emer Kornél, Garay Dezső, Löw Tóbiás, Pauler Gyula, Suhajda János, Vajkay Károly, Zlinszky Imre. Beltagok: Schnierer Aladár, Herczegh Mihály, Sághy Gyula, Hoffman Pál, Cserny, Wenzel Gusztáv, Vécsey Tamás.

II. Államtudományi államvizsga. Elnök: Konek Sándor. Alelnök: Lechner Ágost. Kültagok: Kerkapolyi Károly, Horn Ede, Hegedüs C. Lajos, Havas Sándor, Mészáros Ferencz, Ribáry József, Áry Ödön, Koleti Károly, Szilágyi Dezső, Schnierer Gyula, Faschó Moys Sándor, Kogler János, Gerlóczy Gyula, Halász Imre, Kőrösi József, Praznovszky Ignácz. Beltagok: Hajnik Imre, Hoffman Pál, Kautz Gyula, Cserny József, Matlekovits Sándor, Dobránszky Péter magántanár, Pulszky Ágost magántanár.

Nyilatkozat. * Nem szándékozom e helyt azon polemiát folytatni, melyet a „Magyar Igazságügy" czimü jogtudományi folyóiratban dr. Dárday Sándor urnak „A hivatalos hatalom jogszerüségéről" irt czikke ellen meginditottam. De az irodalmi tisztesség nevében kénytelen vagyok dr. Dárday Sándor urnak a „Jogtud. Közl." 19. számában kifejezett azon insinuatióját visszautasitani, mintha a nevem alatt a „Magy. Igazságügy" negyedik füzetében megjelent értekezés, nem az én értekezésem volna, hanem „az érzékenykedő fél részéről per mopsz került lapomba." Visszautasitom ezen insinuatiót, valamint visszautasitom azon gyanusitást, mintha engem egyéb vezérelt volna, mint e tudomány egyik problemájához füződő érdek. A politikai pártküzdelem közben az ily gyanusitást meg lehet magyarázni, a tudományos szakirodalomban azonban csak az feledkezhetik meg ennyire a tisztességtudásról, a ki nem gondol arra, hogy a gyanusitás azt gyalázza meg, a ki nem átall ahhoz folyamodni.

Hivatalos állásom és a „Magyar Igazságügy" szerkesztése kompatibilitását az 1869. IV. t. cz. garantirozza számomra. Ezen összeférhetőség tehát egyes egyedül a törvénytől függ, semmi egyébtől. A ki egyebet állit, az vagy nem ismeri a törvényt, vagy rágalmaz.

A gúny a parlamentben, az irodalomban, sőt még a törvényszéki teremben is becsületes fegyvernek van elismerve; ha tehát használtam, ezért az erkölcsi felelősséget bátran magamra vállalom. A gúny azonban nem személyeskedés. Annak megitélését, ki vonta a személyeskedést a vitába, az elfogulatlan olvasóra bizom. Az fogja megbirálni, én vagyok-e a hibás, ki terjedelmes értekezésemben egyetlenegy imparlamentáris kitételt nem használtam, vagy Dárday Sándor ur, ki rövid válaszában a fent jellemzett insinuatióval és gyanusitással áll elő, ki „ferditési szándékomról" és „élelmességemről" beszél és ki a „levitáknak" a vitába hurczolása által desparátus elmességgel a „hepp-hepp"-hez folyamodott. Budapesten, 1874. május 7. Löw Tóbiás, a „Magyar Igazságügy" szerkesztője.

[3] A feleletet a felhozott és ugy látszik informationalis czélu (?) concret jogesettől eltekintve, — rövidebb idő alatt megadtuk. Szerk.

* A loyalis tollharcz követelményének tartjuk, hogy dr. Löw Tóbiás urnak a „Reform" máj. 8-diki számában közzétett fentebbi nyilatkozatát átvegyük. Ebből egyuttal azon meggyőződést szerezheti magának, hogy mi is bátran az elfogulatlan olvasó itéletére provocálunk, s igy fölösleges volt ellennyilatkozatát oly napi lap utján közzétenni, melynek olvasói legnagyobb részben alig birnak tudomással a köztünk felmerült vita lényegéről. — Részünkről legyen szabad csak annyit megjegyezni, hogy mi a rágalmazásról más jogi fogalommal birunk, mert a „Magy. Igazságügy" mint szaklap szerkesztését sem törvénytelenségnek, sem becstelenségnek nem tartjuk. Az incompatibilitást tehát nem ez értelemben vettük. A mi pedig a személyeskedésnek a vitába való vonszolását illeti, Löw urnak vádja Aesopusnak a farkas és bárányról szóló ismert meséjére emlékeztet. A tanulság belőle pedig az legyen: Was du nicht willst, dass man dir thue, — thue auch Andern nicht. Szerk.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 21. sz. Budapest, 1874. május 20.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Az örökösödési eljárásról. Travnik Antal, budai királyi törvényszéki biró urtól. — Az osztrák perrendtartás novelláris javaslata. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat.

Az örökösödési eljárásról.

II. Az örökösödési eljárás alapelvei a nyugot-európai nemzeteknél.

Az előhaladottabb nyugot-európai nemzeteknél az örökösödési eljárás két, egymástól egészen eltérő és különböző jogelvből indul ki, egyik az ugynevezett „törvényességi“ (legalitas) jogelv, a hol a biró a felek jogosultságát hivatalból megvizsgálni, az örökjogot hivatalból constatálni és az örökséget csak az igazolt örökösnek tartozik átadni; a másik jogelv az ugynevezett „jure ipso“ örökségszerzési jogelv, a hol a biró a jogok s jogosultság vizsgálatába hivatalból nem bocsátkozik, és a hagyaték feletti intézkedésekbe hivatalból rendszerint nem avatkozik.

Ezen két egymástól egészen eltérő és lényegileg különböző jogelvhez képest tehát az örökség körüli intézkedések is egymástól egészen eltérők.

Azon államokban, hol a „legalitas“ elve dívik — mint az osztrák örökös tartományokban — az örökség az örökhagyó halálával uratlan vagyonnak, jogi személynek (haereditas jacens) tekintetik; ennek folytán tehát ott az örökség a biró oltalma alá kerül, s addig oltalma alatt marad, mig az örökösnek át nem adatik. Ott tehát tartozik a biró az örökség biztonságáról és kezeléséről — habár csupán önjogosult személyek is volnának érdekelve — hivatalból gondoskodni, az örökség állagát hivatalból tisztába hozni, az örökségi tartozásokat hivatalból felszámitani, a végrendelet teljesitése iránt hivatalból örködni, az örökjogot hivatalból constatálni, a hagyatéki kimutatást hivatalból elkésziteni és a pénzügyi hatósághoz átküldeni, az örökségi illeték biztositásáról és behajtásáról hivatalból gondoskodni, végre az örökséget csak az igazolt örökösnek átadni. — Ott az örökös az örökség megnyiltával az örökséghez csak jogczimet nyer, az örökségről azonban a birói átadás előtt nem intézkedhetik, annak kezelésébe birói engedély nélkül nem avatkozhatik, s azt a birói átadás előtt birtokba nem veheti. Ott köteles az örökös, ha az örökséget megszerezni akarja, az örökségbe való lépést a birónál bejelenteni, örökjogát igazolni, s ennek megtörténte után az örökséget a biró által magának átadatni. (Ált. osztrák polg. törv.-könyv. 797. 799. 533. 550. 690. 807. 810. 811. stb. §§. — A perenkivüli eljárás tárgyában 1854. évi auguszt. 9-én kelt császári nyiltparancs 7. 43. 46 120. 121. 145. 174. stb. §§.) V. ö. Unger: „Verlassenschaftsabhandlung“ 3. 4. 135—168. l. — Randa: „Erwerb der Erbschaft.“ 85. 86. 92. 93. l.

Azon államokban ellenben, hol a „jure ipso“ jogelv dívik, mint Poroszhonban, a zürichi, argaui, luczerni, genfi cantonokban, badeni nagyherczegségben, Franczia országban, Belgiumban, Hollandiában s mindazon tartományokban, hol a franczia jog a polgári törvénykönyvnek alapjául szolgált (v. ö. Mittermaier: Deutsches Privatrecht“ II. §. 46.), ott az örökség uratlannak, jogi személynek nem tekintetik; ott az örökös mindjárt az örökség megnyiltával tudta s akaratján kivül is, tehát a törvény erejénél fogva szerzi meg az örökséget a nélkül, hogy részéről erre bármi különös jogcselekmény kivántatnék. (V. ö. Zachariae §. 609.) — Itt tehát az örökség mindjárt az örökhagyó halálával az örökös tulajdonává lesz, következőleg mint uratlan vagyon a biró oltalma alá nem kerülhet; itt tehát nemcsak nem kell, de nem is szabad a birónak a tulajdonjog megsértése nélkül az örökség kezelésébe hivatalból avatkozni, itt nem köteles a biró az örökség biztonságáról hivatalból gondoskodni, az örökség állagát tisztába hozni, az örökjogot hivatalból constatálni, s az örökséget az örökösnek átadni; itt végre nem kell az örökösnek az örökség megszerezhetése tekintetéből az örökségbe való lépést a birónál bejelenteni s az örökséget biróilag magának átadatni, hanem az örökös az örökséget minden birói beavatkozás nélkül önhatalmulag birtokába s tulajdonába veheti, s azzal szabadon intézkedhetik.

Ha már most az örökség körüli eljárást szabályozó törvényt bizonyos elvre fektetni akarjuk, kell az itt kifejtett két elv közül valamelyiket, t. i. vagy a „legalitási,“ vagy pedig „jure ipso“ jogelvet választani, s a választott elvet a hozandó törvényben következetesen keresztülvinni, mert különben, ha az örökség körüli eljárás szabályozása tárgyában hozandó törvényt bizonyos elvre nem alapitanánk s ezt következetesen keresztül nem vinnök, ezen törvény csak oly gondolomféle törvény s elvtelen férczmunka lenne, mely kitüzött czéljának soha sem felelne meg.

A választás azonban itt nem nehéz, mert miután a „jure ipso“ örökségszerzési jogelv a mi magánjogunkban sarkallik s hazánkban mindig dívott és dívik, miután továbbá a leggelőhaladottabb nyugot-európai nemzeteknél az örökség körüli intézkedések a „jure ipso“ jogelven alapulnak, s ugyanott e tekintetben a szilárd jogállapot, s a népnek megelégedése ezen jogintézménynyel, létezik;[1] miután továbbá azon államok

[1] A „jure ipso“ jogelven alapuló örökösödési eljárás előnyei különös benyomást tettek az osztrák igazságügyminiszter által 1849. évben Gallicziából a német rajnai tartományokba és Belgiumba kiküldött jogügyi bizottságra, mely jelentésében a franczia örökösödési eljárás előnyeit kiemelvén, következőkép nyilatkozik: „Die Vorzüge des französischen Verfahrens bestehen darin, dass die Gerichte von der Last der ihnen fremdartigen Geschäfte überhoben werden, wodurch die zahllosen Schreibereien und Verzögerungen beseitigt und

is, a hol a „legalitas" jogelve uralkodik, ezen elven alapuló örökösödési eljárást kiküszöbölni, s azt a „jure ipso" jogelvre alapitani akarják;[1] csakis visszalépést jelentene az, ha az örökség körüli eljárásunk rendezésénél annak alapjául a „legalitas" jogelvét vennök.[2]

A fenn előadottakból láttuk, hogy ott, hol a „jure ipso" elv fennáll, csupán az örökség megszerzéséhez és birtokba vételéhez a birói beavatkozás és az örökségnek birói átadása nem szükséges, következőleg ha más fontos állami érdekek s jogrendöri tekintetek nem forog-

die Kosten vermieden werden, welche öfters mit dem Stande des Nachlassvermögens in keinem Verhältnisse stehen" (290. l.) és e jelentés végén következő megjegyzés tétetik: „Für die Vorzüge des französischen Verfahrens spricht unwiderruflich der feste Rechtszustand aller Länder, wo das französische Recht herrscht und die überall laut ausgesprochene Zufriedenheit mit den bestehenden Rechtsinstitutionen." (V. ö. Unger: Verlassenschaftsabh. 38. l.)

[1] Midön a mult században a porosz „Landrecht" alkotásakor az erre vonatkozó törvényjavaslat véleményezés végett a stettini kormánynyal is közöltetett volna s ez utóbbi a „legalitas" elvén alapuló eljárást javasolta, Suarez kamarai tanácsos ezt egész határozottsággal ellenezte, s a legalitas elvét meg is buktatta; Suarez „revisio monitorum" czimü iratában a legalitas elvről ekkép nyilatkozik: „Die Vorschläge der Regierung gehen im Wesentlichen dahin, dass der Richter bei der Behandlung einer jeden Erbschaft weit mehr, als es die bisherigen Gesetze erfordern, zugezogen werden solle. Dieser Grundsatz wird durch die Nothwendigkeit motivirt, auf solche Weise den Verdunklungen, Verwirrungen, Verkürzungen und Streitigkeiten vorzubeugen, welche aus einer blossen Privatbehandlung der Erbschaften entstehen können. Ich finde aber dieses Princip äusserst bedenklich, der bügerlichen Freiheit nachtheilig und wegen der daraus entstehenden, in den meisten Fällen ganz unnützen Kosten für die Unterthanen des Staates drückend. Die Gesetze müssen die Rechte und Pflichten eines Erben bestimmen, sowohl in Beziehung auf die Erbschaftsmasse selbst, als in Beziehung auf die debitores, creditores und legatorios. Giebt der Staat deutliche und bestimmte Gesetze, so hat er das Seinige gethan, und nun ist es Sache eines jeden Bürgers, von diesen Rechten Gebrauch zu machen und die Pflichten zu beobachten. Die rechtlichen Folgen muss alsdann ein Jeder sich selbst zuschreiben. So lange es nicht auf Verhütung und Bestrafung von Verbrechen ankommt, muss der Richter in die Geschäfte der Bürger sich nicht anders mischen, als wenn er dazu aufgefordert wird. Geht er weiter, so leidet die bürgerliche Freiheit; er wirft sich zum Vormunde der Bürger des Staates auf und bahnt den geraden Weg zum Despotismus. Eine Dazwischenkunft in causis civilibus ist nur alsdann zulässig und nöthig, wenn bei einer Angelegenheit Bürger des Staates interessiren, die, es sei aus dem oder jenem Grunde, ihren Sachen nicht selbst vorstehen können und die auch Niemand haben, den die Gesetze berechtigen und verpflichten, dabei an ihre Stelle zu treten Dass aus der aussergerichtlichen Behandlung der Erbschaften zuweilen Dunkelheiten und Verwirrungen entstehen, dass creditores, die ihren Rechten nicht genugsam invigiliren, durch eine schlechte und unredliche Administration der Erben verkürzt werden, dass Erben, die dabei leichtsinnig und unvorsichtig zu Werke gehen, sich selbst zuweilen in Verlegenheit und Schaden stürzen, das kann die Gesetzgebung nicht berechtigen, von jenen allgemeinen Grundsätzen in der Materie von Erbschaften abzugehen. Es entstehen vielmehr 10,000 Erbschaften, ohne dass nur bei einer einzigen diese Fälle sich ereignen. Sollten um dieser einzigen willen in den übrigen 9999 Fällen die Interessenten solchen drückenden Einschränkungen unterworfen werden? Creditoren und Erben können alle die so sehr exagerirten Nachtheile vermeiden, wenn sie die Gesetze befolgen und nöthigenfalls Rechtsverständige zu Rathe ziehen. Die Erfahrung lehrt, wie beschwerlich es dem Publicum sei, in Fällen, wo Minorenne sind, sich der gerichtlichen Regulirung des Nachlasses unterwerfen zu müssen und wie grosse Kosten mit einer solchen Regulirung verbunden sind. Was würde nicht erst entstehen, wenn in allen Esbschaftsfällen die richterliche Mitwirkung als gesetzliche Nothwendigkeit vorgeschrieben würde? Ich würde daher in den bisherigen Vorschriften nichts ändern, als nach welchen die Concurrenz des Richters nur erfordert wird:

1. Wenn die Person des Erben quoad existentiam, oder in Ansehung ihres Aufenthalts unbekannt ist.

2. Wenn unter den Erben solche, die wegen minorennen Alters oder sonst ihren Sachen nicht vorstehen können, sich befinden.

3. Wenn die Creditoren des Erblassers wegen besorglicher Insufficiene oder die Erben selbst zu ihrer künftigen Deckung das officium judicis auffordern." (V. ö. Bornemann: Systematische Darstellung des preuss. Civilr. 2. Aufl. VI. 285. l.)

[2] Az osztrák jogtudósok közül, kik a „legalitas" elvére alapitott örökség körüli eljárás felett pálczát törtek, legyen szabad csak a hires osztrák jogtudósnak, Ungernek az osztrák hagyatéki tárgyalást — mely a legalitas elvén alapszik — elitélő nézetét a már hivatkozott „Verlassabhandlung" czimü jeles munkájából e helyütt idézni; Unger többi közt az osztrák örökösödési eljárásra nézve következőkép nyilatkozik: Dass (der) ganze Vorgang (bei der Verlassenschaftsabhandlung) langwierig, umständlich und kostspielig sei, dass durch eine solche Verlassenschaftsabhandlung den Gerichten eine grosse Last durchaus fremdartiger Geschäfte aufgelegt, den Parteien aber eine überaus empfindliche Verzögerung der Realisirung ihres Rechtes verursacht werde, liegt auf der Hand und wird täglich schmerzlicher empfunden und lebhafter beklagt. Dass diese Klagen vollkommen gegründet seien, lässt sich nunmehr auch auf statistischem Wege darthun und wird dann auch von officieller Seite her anerkannt.

Aus den von der Direction der administrativen Statistik zusammengestellten Tafeln zur Statistik der österr. Monarchie (Neue Folge, Bd IV. Heft 2. S. 77.) ergiebt sich, dass die Zahl der vorgekommenen Verlassenschaftsabhandlungen im Jahre 1856 in der ganzen Monarchie die Ziffer von 740,802, im Jahre 1857 von 699,980 erreichte. Im Vergleich mit der Bevölkerungsziffer kam im Durchschnitt eine Abhandlung auf 48 Bewohner im Jahre 1856, auf 51 im Jahre 1857. Der für uns entscheidende Punkt ist das Verhältniss der während der Jahre 1856 und 1857 erledigten Verlassenschaftsabhandlungen zu den unerledigten. Dieses Verhältniss ist in den einzelnen Kronländern ein sehr verschiedenes. Von 100 Abhandlungen wurden erledigt in Oesterreich unter der Enns 1856: 81, 1857: 82, in Oesterreich ob der Enns 1856: 80, 1857: 83, in Salzburg 1856: 88, 1857: 85, in Steiermark 1856: 64, 1857: 67, in Kärnthen 1856: 82, 1857: 86, in Krain 1856: 74, 1857: 78, in Görz, Gradiska, Istrien u. s. w. 1856: 35, 1857: 41, in Tirol und Voralberg 1856: 74, 1857: 78, in Böhmen 1856: 69, 1857: 69, in Mähren 1856: 72, 1857: 69, in Schlesien 1856: 81, 1857: 76, in Galizien 1856: 30, 1857: 32, in der Bukovina 1856: 22, 1857: 23, in der Lombardie 1856: 72, 1857: 75, in Venedig 1856: 71, 1857: 72, in Dalmatien 1856: 49, 1857: 59, in Ungarn 1856: 50, 1857: 59, in der serbischen Woiwodschaft und dem Temescher Banat 1856: 25, 1857: 30, in Kroatien und Slavonien 1856: 36, 1857: 43, in Siebenbürgen 1856: 36, 1857: 46. Im Durchschnitte wurden von 100 Verlassenschaften 1856: 57.75, 1857: 59.88 erledigt. Dieses Verhältniss ist gewiss kein günstiges. Es stellt sich aber um so misslicher heraus, wenn man bedenkt, dass durch das Anwachsen der Rückstände die Summe der unerledigt bleibenden Verlassenschaftsabhandlungen, sollte sich gleich die Durchschnittsziffer höher stellen, immer grösser werden wird. ..." (V. ö. Verlassabhandl. 5. 6. l.)

Um diesen vielbeklagten Uebelständen abzuhelfen, hat man in neuerer Zeit einen Theil des Abhandlungsgeschäftes den Notaren übertragen (§. 29, 37. Ges. 9. August 1854. §. 3. M. V. 7. Mai 1860) und geht wohl hin und wieder mit dem Gedanken um, diesen Personen die ganze Abhandlungspflege zu überweisen. Abgesehen davon, dass gegen das letztere Project gewichtige innere Gründe sprechen, wird auf solche Weise zwar den Gerichten die nicht zu bewältigende Last dieser Geschäfte ganz oder zum Theile abgenommen, das Publicum bleibt aber nach wie vor unter dem alten wohlgemeinten übelempfundenen Drucke: es wechselt nur den Vormund, und diess zwar sicher auf seine Kosten, nicht aber eben so gewiss zu seinem Vortheil ... Die Verlassenschaftsabhandlung, welche theils dem Patrimonialwesen, theils der übermässigen Ausbildung der freiwilligen Gerichtsbarkeit ihren trüben Ursprung verdankt, soll eine doppelte Aufgabe erfüllen: den Nachlass in die rechte Hand bringen, und den Bezug der Verlassenschaftsgebühren sichern. In ersterer Beziehung begnügt man sich nicht damit, den Nachlass vor dem Zugriff beutelustiger Occupanten zu bewahren, sondern es soll die Person des wahren Erben von Amtswegen ausgemittelt und der Nachlass Demjenigen ausgefolgt werden, der sein Recht darauf, erforderlichenfalls in einem früher zu führenden Rechtsstreite, nachgewiesen hat. Diese Dazwischenkunft der Obrigkeit erscheint als eine weitgreifende Bevormundung der Parteien, denen es nicht überlassen wird, die Realisirung und Auseinandersetzung ihrer Ansprüche selbst zu besorgen, sondern deren Angelegenheit die Obrigkeit in ihre Hand nimmt, um sie selbst zu einem Ende zu führen, das in der Regel ein spätes, nicht immer ein gedeihliches ist. Das Princip, auf dem die Verlassenschaftsabhandlung beruht, ist das s. g. Leglitätsprincip, wonach der Richter von Amtswegen die Berechtigung der Parteien untersuchen

nának fenn, az örökség körüli eljárásra sem volna szükség; hanem vannak ám más igen fontos okok s állami érdekek, melyek mindjárt a bekövetkezett elhalálozásnál az állam beavatkozását bíróságai s közhatóságai által okvetlenül szükségessé teszik; ily fontos okok s állami érdekek pedig: a jogáthárulásnak nyilvánossága, a jogbiztonság és az állami kincstár érdekeinek megóvása.

Ugyanis egy embernek elhalálozása által egy jogalany megszünvén lenni, a jogbiztonság és a vagyonforgalom s igy a közérdekben fekszik, mielőbb megtudni: ki az örökhagyó jogutódja? vagyis: ki lépett az örökhagyó jogai s kötelezettségeibe? továbbá miután e jogutódot, t. i. az örököst, habár a törvény erejénél fogva lépett is be az örökhagyó jogai s kötelezettségeibe, mégis arra kényszeriteni nem lehet, hogy a reá háramlott örökséget megtartsa (N'est héretier, qui ne vent; Nul n'est tenu d'accepter une succession, qui lui est échue l. c. a. 775.), vagy az örökség értékét tulhaladó kötelezettségeket magára vállaljon; ugyanezért okvetlenül szükséges intézkedni az iránt is, hogy mielőbb köztudomásra jusson, vajjon az örökös elfogadta-e az örökséget, s mely mértékben vállalta el az örökhagyó kötelezettségeit? — ez okból tehát szükséges az örököst felszólitani, miszerint a törvény által engedményezett jótétemény elvesztése mellett a kitüzött határidö alatt nyilatkozzék: vajjon az örökségről lemond-e, vagy pedig azt elfogadja? s ha igen, vajjon az örökhagyó kötelezettségeit feltétlenül, azaz a hagyaték értékére való tekintet nélkül, vagy pedig feltételesen, azaz csak a hagyaték értéke erejéig vállalja-e el?

Továbbá a rendezett jogállamban a jogbiztonság okvetlenül megkivánja, hogy mindazok, kik távollétük, vagy testi vagy elmebeli fogyatkozásuknál fogva jogaikat megvédeni nem képesek, milyenek: a távollevök, kiskoruak, elmebetegek, siketnémák, tékozlás miatt gondnokság alá helyzettek, fogságban levök és nem szülöttek a közoltalomban részesüljenek, s az örökség részükre biztosittassék; hasonlóul a jogbiztonság és a vagyonforgalom, s igy a közérdekben fekszik, hogy az örökhagyónak jóhiszemü, de még ismeretlen hitelezöi kárositástól megóvassanak, minthogy a jogállamban a biró oltalmára mindenkinek joga van, ezen oltalom pedig szükséges mindenütt ott, hol az egyesek, habár önjogosultak is, jogaikat azonnal megvédeni nem képesek; ez eset pedig akkor áll be, ha az örökös az örökségről lemond, vagy pedig az örökhagyó kötelezettségeit csak az örökség értéke erejéig vállalja el.

A vagyonforgalom további követelménye az is, hogy mind az örökös, mind pedig az örökségnél más jogilag érdekelt harmadik személyek azon állapotba helyeztessenek, hogy a bekövetkezett jogátháramlást minden pillanatban, mikor szükségük van reá, igazolhassák s jogaikat érvényesithessék.

Hasonlókép nem csak a vagyonforgalom, hanem az állami kincstár érdekében is fekszik, hogy a jogátháramláskor az örökösök közt támadt egyes vitás kérdések, a hol a jogok iránti határozatról nincsen szó, lehető rövid uton, rendes perut mellözésével elintéztessenek; mivel ez által nem csak az érdeklett felek nagyobb költségektől megkiméltetnek s az örökség utján reájok háramlott javak kizárólagos birtokába s élvezetébe rövid idö alatt juthatnak, hanem ez által a perek száma is leapasztatván, kevesebb per mellett kevesebb biró, következőleg kisebb állami kiadás is lészen.

Végre az állami kincstárnak is kiváló érdekében fekszik, hogy a bekövetkezett elhalálozásról azonnal tudomást nyerjen, mivel csak ekkor intézkedhetik idejekorán az örökségi illeték biztositásáról. [1]

und feststellen soll, ihr Zweck ist die Ausmittelung und Feststellung des Erbrechtes, so dass eigentlich die Aufgabe der hereditatis petitio durch obrigkeitliche Thätigkeit zu lösen ist. Die Erreichung dieses Zweckes kann aber hinterher vereitelt werden, indem durch die Erledigung der Abhandlung und die Einantwortung des Nachlasses einer anderweitigen Rechtsverfolgung der Erbprätendenten nicht präjudicirt wird .... Eine sorgfältige Prüfung wird zeigen, dass die Aufgabe, welche durch das Institut der Verlassenschaftsabhandlung gelöst werden soll, an sich nicht zu billigen ist, dass die Lösung derselben immer eine unvollkommene bleiben muss, das aber vollends die gegenwärtige Einrichtung zu ihrer Lösung vielfach untauglich ist. Der innere Widerspruch besteht darin, dass die Verlassenschaftsabhandlung in einer Weise geführt wird, als würde das Erbrecht absolut und endgiltig festgestellt werden, während diese Feststellung in der That doch nur eine relative und anfechtbare ist .... Es wird sich ferner ohne besondere Schwierigkeit zeigen lassen, dass das fiscalische Interesse an der Einbringung der Verlassenschaftsgebühren auf anderem Wege einfacher und schleuniger befriedigt werden kann, so dass die Verlassenschaftsabhandlung sicher nicht verdient, um dieses Zweckes willen beibehalten zu werden." (V. ö. 6—9. l.)

A hagyatéki tárgyalás történeti fejlödésének kifejtése s mindeu oldalról való felvilágositása után Unger a vizsgálódás eredményát következőkben foglalja össze: „Wir sind am Ende unserer kritischen Erörterung angelangt. Unsere Untersuchung hat ergeben, dass die Verlassenschaftsabhandlung in ihrer gegenwärtigen Gestalt das Resultat historischer Missbildung, patrimonialer Bevormundungssucht und fiscalischer Aengstlichkeit ist, dass die Abhandlungspflege, wie sie zur Zeit beschaffen ist, zu den sonderbarsten Widersprüchen und den wunderlichsten Anomalien führt, dass das ganze Institut in civilistischer Beziehung durchaus unhaltbar, in fiscalischer Hinsicht zum mindesten entbehrlich ist. Die Klagen über die Verschleppungen und Verzögerungen, welche die Verlassenschaftsabhandlung herbeiführt, hat es allerdings zu keiner Zeit gefehlt. Die Ueberbürdung des Richters mit fremdartigen Geschäften, die schweren Nachtheile an Geld und Zeit für die Parteien, der Umstand, dass der Genuss mancher Erbschaft erst den folgenden Generationen zu Theil wird, alles diess wirkt empfindlich genug, um den lauten Wunsch nach Aenderung des gegenwärtigen unbefriedigenden Rechtszustandes zu erzeugen und zu rechtfertigen ....

Sollte nun aber für die beabsichtigte Aenderung eine sichere Grundlage geschaffen werden und der Ruf nach Reform eine solide Basis erhalten, so musste zuvörderst die geschichtliche Entstehung und Fortbildung der Abhandlungspflege erforscht, der Rechtszustand anderer Völker in Vergleichung gezogen und das juristische Wesen des Instituts, dessen civilistische Struktur und Funktion einer kritischen Prüfung unterzogen werden ..." (V. ö. 191. és 192. l.)

[1] Az örökség körüli eljárás reformjára nézve az osztrák jogtudósok között keletkezett vita hazánkba is behatott, és a legközelebb idökben azon kérdés foglalkodtatta a magyar jogirodalmat: vajjon szükséges-e a hagyatéki tárgyalás?

Ezen kérdés ugy általánosságban, a miképen az felállitva van, meddönek mondható; mert ha az örökséget „haereditas jacens"-nek tekintjük s annak megszerzésére nézve a „legalitas" elvét elfogadjuk, ez esetben okvetlenül ezen elvnek következményeit, vagyis az osztrák törvények értelmébeni hagyatéki tárgyalást is el kell fogadnunk; ha ellenben a „jure ipso" elvet fogadjuk el, akkor az osztrák törvények szerinti hagyatéki tárgyalás az örökség megszerzéséhez nem szükséges ugyan, de igen is szükségesek ez esetben is némely jogrendöri intézkedések, melyeknek szükségességét csak az vonhatná kétségbe, a kinek vagy a modern jogállam beléletéről s szervezetéről tiszta fogalmai nincsenek, különösen pedig concret viszonyainkat alaposan nem ismeri, vagy pedig a jogphilosophiai subtilis distinctióba olyannyira elmerült, hogy az erdöt a fáktól nem látja. Az osztrák jogtudósoknál a vita tárgyát tulajdonképen nem azon kérdés képezte: vajjon egyáltalában minden intézkedés az örökség körül szünteten-dő-e meg? hanem a vita azon kérdés körül forgott: vajjon a legalitas elvére alapitott hagyatéki tárgyalás s illetőleg a birói gyámkodás továbbá is fentartandó-e vagy sem? Maga Unger, ki a legalitas elvén alapuló hagyatéki tárgyalás ellen a jogtudomány egész apparatusával kikelt s azt fényes győzelemmel porba tiporta, az örökség körüli jogbiztonsági intézkedések szükségességét elismeri, sőt ez irányban maga fejti ki az alapelveket, melyekre az örökség körüli eljárás fektetendő volna; e részben következőkép nyilatkozván: „Man fasse den Muth, zu dem Zustand zurückzukehren, wie er unter den Römern, diesem königlichen Volke von Juristen, wie er vordem

*

Az itt felsorolt érdekek megóvására szolgáló intézkedések közül némelyek olyanok, melyek a jogi fogalmak szerint a birói hatáskörbe vágnak, következőleg azok a bíróságokhoz utasitandók lesznek; mások ismét olyanok, melyek természetüknél fogva gyámhatósági s illetőleg közigazgatási teendőknek tekintendők, következőleg ezeket — már a munkafelosztás elvénél fogva is — a gyámhatóságokhoz s illetőleg közigazgatási közegekhez kell utasitani.

Ezen intézkedések közül a bíróság jogköréhez csak azon teendők lesznek utasithatók, melyek nem csupán csak bizonyos személyek tekintetéből, bizonyos személyi viszonyaiknál fogva teljesitendők, hanem a melyeket kiki személyes viszonyaira való tekintet nélkül igénybe vehet s az államtól követelheti, a melyek tehát mindenkire személykülönbség nélkül terjednek ki s hatályylyal birnak; mivel a jól rendezett jogállamban a biró nem az egyes személyek fölötti gyámkodásra, azok jogainak megvédésére s vagyonuk kezelésére, hanem a jogállapotnak mindenki irányában sértetlenül való fentartására, annak kiki érdekében való megörzésére, s a megzavart jogállapotnak helyreállitására van hivatva, s ezen birói oltalmat kiki — személyes viszonyaira való tekintet nélkül — igénybe veheti.

Ellenben a gyámhatóság jogköréhez sorozandók mindazon teendők, melyek nem mindenki, hanem csupán csak bizonyos személyek, t. i. a távollevők vagy gyámság s gondnokság alattiak érdekében, és pedig csupán azon okból teljesitendők, mivel ezen személyek személyes viszonyaiknál, t. i. távollét, vagy testi vagy elmebeli fogyatkozásuknál fogva önmagok jogaikat s érdekeiket megvédeni s vagyonukat kezelni nem képesek; minthogy pedig ezen személyek képviseltetésére, jogaik megvédésére s vagyonuk kezelésére egyedül a gyámhatóság van hivatva, ugyanazért ebbeli teendők csak a gyámhatóság hatásköréhez tartozhatnak.

A birói teendők közül némelyek hivatalból, mások ismét csak a jogilag érdekelt felek kérelmére teljesitendők.

Ellenben a gyámhatósági teendőket mindig hivatalból kell teljesiteni.

Ezen elvek szerint tehát, a „jure ipso“ elvének fennállása mellett hivatalból teljesitendő birói teendőknek tekintendők:

1. a végrendelet kihirdetése;

2. az örökösöknek felszólitása az örökség elfogadása iránti nyilatkozat-adás végett;

3. a hagyatéknak leltározása, ha az örökös az örökhagyó kötelezettségeit csak az örökség értéke erejéig elfogadta, és a leltár miképi felvétele iránt nem nyilatkozott.

A felek kérelmére pedig a biró által teljesitendő teendőkhöz következők számittatnak:

a) a hagyatéknak zár alá való vétele;

b) a hagyatéknak leltározása;

c) a nyilatkozat adás elmulasztásából beállott jogkövetkezmény kimondása;

d) az örökjog okmányozása (örökjogi bizonyitvány kiadása) és

e) a birói osztály.

A gyámhatósági beavatkozásnak az örökösödési eljárásban csak akkor van helye, ha a hagyatéknál távollevők, gyámság vagy gondnokság alattiak, fegyenczek vagy még nem szülöttek mint örökösök vagy utóörökösök vagy pedig hagyományosak vannak érdekelve.

Ezen esetekben pedig a gyámhatóság jogköréhez tartozó teendőknek tekintendők következők:

1. A megnevezett személyek részére gyám- vagy gondnokrendelés.

2. A hagyaték biztositása, leltározása s annakutána a hagyaték kezelése feletti felügyelet.

3. A hagyaték állagának tisztába hozatala iránti intézkedések.

4. Az osztályos egyezség megkisérlése, s annak létrejötte esetében az osztály foganatositása.

5. A hagyatéki ingatlanoknak és más bekeblezett jogoknak a megnevezett személyek nevére való telekkönyvi átkebeleztetése.

schon in Oesterreich bestand und zur Zeit fast in allen civilisirten Staaten Europa's besteht. Man bringe auch auf diesem Gebiete den Grundsatz des modernen Staatsrechts, dass jeder für sich selbst sorgen und sein Recht durch eigenes Dazuthun zu wahren habe, zu voller Geltung und gebe die letzten Reste obrigkeitlicher Bevormundung und staatlicher Einmischung in Privatangelegenheiten auf. Die Erben sind in der Regel berechtigt, ohne Vermittlung des Gerichts den Nachlass in Besitz zu nehmen: das ist der Grundsatz, der an die Spitze der ganzen Materie zu stellen wäre. So lange ein Rechtsstreit nicht vorhanden ist, hat der Staat ohne besonderen Grund nicht zu interveniren: der Richter mag die gebotene Hilfe leisten, nicht aber unaufgefordert seinen Beistand aufdringen. Man fürchte nicht, dass durch das rasche Zugreifen vermeintlicher Erben die Rechte der wirklichen Erben gefährdet würden, dass jene Regel nichts als Plünderung und Verschleppung der Erbschaften zu Folge hätte. Dagegen spricht schon der Rechtszustand in jenen Ländern, wo die Erben ohne besondere Erlaubniss des Gerichts die Erbschaft in Besitz nehmen dürfen . . . Uebrigens müsste natürlich für wahrhaft schutzbedürftige Personen, welche ihr Recht überhaupt oder doch zur Zeit nicht zu wahren vermögen, von amtswegen gesorgt werden: so insbesondere für pflegbedürftige, abwesende oder unbekannte Erben durch rechtzeitige Siegelung des Nachlasses und Beobachtung gewisser Vorsichtsmassregeln bei erfolgender Entsiegelung desselben. In dieser Beziehung liessen sich die Vorschriften, welche das französiche Recht gibt, mit ausreichendem Erfolg benützen. Man müsste ferner das possessorische Rechtsmittel des gerichtlichen Einsatzes, wie es sich gemeinrechtlich ausgebildet hat, wieder einführen und auf diese Weise dem präsumtiven Erben auf sein Verlangen in schleuniger Weise zum Besitz der Erbschaft verhelfen. Ohne besondere Mühe liesse es sich auch bewerkstelligen, dass der Erbe in den Stand gesetzt würde, sich durch Nachweis seiner Erbenqualität vor dem Erbschaftsgerichte eine für ihn so wünschenswerthe Erblegitimationsurkunde zu verschaffen. Im Zusammenhange hiemit liesse sich die wichtige Frage lösen, auf welche Grundlage hin die Umschreibung des Eigenthums und dinglicher Rechte in den öffentlichen Büchern auf den Erben stattzufinden hätte. Man brauchte nur anzuordnen, dass der Erbe, welcher den Besitz der Erbschaft ergriffen hat und die Umschreibung der intabulirten Rechte des Erblassers auf seine Person bewirken will, sich an das Erbschaftsgericht zu wenden, demselben sein Erbrecht auszuweisen und darum anzusuchen habe, dass das Gericht alle etwaigen Erbprätendenten edictaliter auffordere, innerhalb dreier Monate ihre Erbansprüche anzumelden und auszutragen, widrigens nach Ablauf dieser Frist die intabulirten Rechte des Erblassers auf den Namen des implorirenden Erben umschrieben würden. Auf diese Weise würde die passende Gelegenheit geboten, vor Vollziehung der Umschreibung die geltend gemachten Ansprüche zu definitivem Austrag zu bringen; die Erbprätendenten, welche sich rechtzeitig nicht gemeldet haben, hätten die aus der vorgenommenen Umschreibung für sie entstehenden Nachtheile sich selbst zuzuschreiben und die Dritten, welche mit dem Erben, auf dessen Namen die Einschreibung erfolgt ist, im Vertrauen auf die öffentlichen Bücher darauf bezügliche Rechtsgeschäfte schliessen, wären vollständig geschützt. Uebrigens ist zu berücksichtigen, dass diese ganze Schwierigkeit nicht etwa daraus hervorginge, dass die Besitzergreifung des Nachlasses naturgemässer Weise wieder zu einer Privathandlung des Erben würde, sondern dass sie vielmehr eine Folge des eigenthümlichen Instituts der öffentlichen Bücher ist, also hier, nicht dort Ursprung und Sitz hat. Für den schnellen und sicheren Eingang der Nachlassgebühren endlich könnte hinlänglich durch die schon früher proponirte Vorschrift gesorgt werden, wonach die Erben und Legatare innerhalb kurzer Frist bei Vermeidung angemessener Strafe den Erbsteuerfall der Finanzbehörde anzuzeigen, und überdiess die Gemeindevorsteher in gewissen Fristen Tabellen aller in ihrem Amtskreise verstorbenen Personen derselben Behörde vorzulegen hätten.

Ezen teendőket a gyámhatóság mint ilyen és némi tekintetben mint jogrendőri közeg teljesiti; és pedig ha az örökség csupán a fenn megnevezett személyeket illeti, ekkor a gyámhatóság csakis ezen minőségben teljesiti a felsorolt teendőket; ha azonban az emlitett személyekkel más önjogosult és jelenlevő örökösök is az örökségnél érdekelvék: ez esetben a gyámhatóság a gyámság és gondnokság alattiakra nézve saját hatáskörében, az önjogosultak tekintetében pedig a törvény által reá ruházott jogrendőri hatáskörben jár el.

Ugyanis az örökség, annak felosztásáig az örökösök köztulajdona levén, arra nézve mindenik örökös egyenlő joggal bir, következőleg, midőn a gyámhatóság a gyámság és gondnokság alatti örökös nevében és képviseletében az örökség biztositása s kezelése iránt intézkedik, saját jogkörében mint az örökös törvényes képviselete jár el; a mennyiben pedig eljárása az osztatlan önjogosult örökösök jogait is érinti, ez irányban a gyámhatóság — midőn a közös vagyon és érdekek megóvása tekintetéből szükséges intézkedéseket tesz — a gyámoltak érdekében a törvény által reá átruházott jogrendőri hatáskörben mozog. A törvény ezen rendelkezése miatt pedig az önjogosultak nem panaszkodhatnak mert a fenn elősorolt gyámhatósági teendők által jogaikban nemcsak nem sértetnek, hanem inkább ezen teendők az ő érdekeiket is előmozditják s az ő javukra is válnak; a mennyiben pedig a hagyaték kezelése körül, annak felosztásáig, az önjogosultak joga némi megszoritást szenved, ezen megszoritás a jogbiztonság tekintetéből történvén, e jogrendőri intézkedésnek tehát a magánjogot alárendelni kell; különben pedig ezen megszoritást már ez oknál fogva sem lehet jogsértésnek tekinteni, mert különben is a közös tulajdon csak akkor biztositható kellőleg s csak akkor kezeltetik czélszerüen, ha a biztonságáról gondoskodás s kezelése feletti felügyelet egy kézben összpontosul, a nélkül azonban, hogy ez által a többi köztulajdonosok befolyása s hozzászólása kizáratnék.

Az osztályos egyezség kezdeményezésének a gyámhatóság kezébe való letétele miatt az önjogosult örökösök szintén nem panaszkodhatnak a jogsértésről; mert tekintettel arra, hogy az esetben is, ha csupán nagykoru örökösök akarják is az örökséget magok közt felosztani, kell valamelyiknek közülök az osztályos egyezség megkisérlését kezdeményezni; midőn a törvényhozás oly esetekben, a hol a gyámság vagy gondnokság alattiak is érdekelve vannak, a kezdeményezési jogot a gyámhatóságra átruházza, ez által az önjogosult örökösöknek jogát nem sérti.

A hagyatéknak kimutatása az örökségi illeték megszabása tekintetéből, az ügy természeténél fogva nem a biróság, hanem az illető örökösök teendőihez tartozván, miután fentiek szerint a hagyaték leltározása, állagának tisztába hozatala és kezelése a gyámhatóságot illeti, nemkülönben az osztály megkisérlése s illetőleg megtétele is szintén első sorban az ő hatáskörébe tartozik, s ezeknél fogva a hagyatékra vonatkozó összes iratok kezeinél vannak, ugyanazért a gyámhatóságnak a hagyaték mibenlétéről legalaposabb tudomása lehetvén s az örökösöket tudván, a hagyatéki kimutatást oly esetekben, a hol beavatkozásának helye van, legkönnyebben és legalaposabban elkészitheti. [1]

[1] A hagyatéki kimutatás, jelesen pedig az örökségi illetéknek hivatalból való biztositása és behajtása az eljáró hagyatéki biró által, — szintén osztrák találmány, — ez más államokban sehol sem divik; ezekben mindenütt az örökösök kötelesek az örökséget bevallani, és a pénzügyi hatóság kötelessége annak biztositásáról s behajtásáról gondoskodni.

A fenn elősorolt birósági és gyámhatósági teendőket oly államokban, hol a gyámhatóság gyakorlata a birságoktól elválasztva nincsen, — például osztrák tartományokban, Porosz- és Szászországban, — mindenesetre a birságok mint gyámhatóságok végezik; oly államokban ellenben, hol a gyámhatóság gyakorlata a birságoktól elválasztva van, például Franciaországban (családtanács), Svájczban jelesen a zürichi cantonban, a fenn elősorolt gyámhatósági teendőket a gyámhatóságok teljesitik. [2]

[2] Miután a zürichi cantonban épen ugy, mint hazánkban, a gyámhatóság gyakorlata a birságoktól elválasztva van s a gyámhatóságot a közigazgatási hivatalok gyakorolják, nem lesz a dologtól eltérve, ha a gyámhatóság szerkezetére, valamint az örökség körüli gyámhatósági teendőkre vonatkozó némely határozványokat a zürichi polg. törvénykönyvből e helyütt idézzünk; jelesen a gyámságról és gyámhatósági teendőkről az örökösödési eljárásban:

Von der obrigkeitlichen Vormundschaft. Arten der Vormundschaft. §. 317. Unter die ordentliche Vormundschaft (Vogtschaft, Totel) des Staates gehören: a) die Minderjährigen; b) die erklärten Verschwender; c) die zu Ketten- oder Zuchthausstrafe verurtheilten Sträflinge; d) Personen, welche wegen Geisteskrankheit oder Leibesgebrechen dauernd ausser Stande sind, ihr Vermögen selbst zu besorgen; e) Personen, welche sich freiwillig unter öffentliche Vormundschaft begeben haben. Ferner werden durch die obrigkeitliche Vormundschaft vertreten: f) die unbekannt Abwesenden . . .

§. 318. Ausserordentliche Vormünder (Kuratoren, Pfleger) werden bestellt: a) in allen Fällen, wo aus besonderen Gründen die Vormundschaft... des Vaters über die Kinder oder des ordentlichen Vogtes über die in §. 317 bezeichneten Personen nicht ausreicht... b) für die ungeborene Leibesfrucht nach §. 322, c) wenn sonst eine vorübergehende ausserordentliche Vertretung eines Menschen nöthig wird, welcher weder selbst handeln kann, noch durch eine anderweitige Vertretung geschützt wird, — während Gefahr im Verzuge ist.

Entstehung der Vormundschaft. §. 319. Alle öffentlichen Vögte und Kuratoren werden von den Vormundschaftsbehörden von Staatswegen bestellt.

§. 320. Sobald der Gemeinderath auf irgend welche Weise davon Kenntniss erhalten hat, dass ein Fall der öffentlichen Vormundschaft eintrete, so bestellt er von sich aus vorläufig einen Vogt oder Kurator, wobei er auf allfällige Wünsche des verstorbenen Vaters oder der Anverwandten des Vögtlings oder Pfleglings geeignete Rücksicht zu nehmen hat, und stellt dem Bezirksrathe den Antrag zu definitiver Bestellung des Vormundes.

§. 321. Die nächsten Anverwandten eines verstorbenen Vaters, welcher minderjährige Kinder oder eine schwangere Frau hinterlässt, sind verpflichtet, mit möglichster Beförderung dem Gemeinderathe des Wohnortes und dem Gemeinderathe des Heimathortes der Kinder von einem derartigen Todesfalle Kenntniss zu geben. Die gleiche Pflicht der Anzeige liegt ihnen gegenüber dem Gemeinderathe des Heimathortes ob, wenn dauernde Geistes- oder Leibeskrankheit oder Abwesenheit eines Anverwandten die vormundschaftliche Obsorge nothwendig machen.

§. 322. Auch der ungebornen Leibesfrucht soll für die Zeit der Schwangerschaft der Mutter in allen den Fällen ein Kurator bestellt werden, in welchen, wenn das Kind bereits geboren wäre, demselben ein Vogt wegen Minderjährigkeit bestellt werden müsste.

§. 323. Die Vormundschaft Geisteskrankheit oder Leibesgebrechen. Der Antrag zu Anordnung der Vormundschaft und Bestellung eines Vogtes wird von Seite der unteren Vormundschaftsbehörde an die obere gestellt.

§. 324. Die Bevormundung wegen Verschwendung ist entweder auf Anzeige der Verwandten des Verschwenders oder des betreffenden Kirchenvorstandes oder von Amtswegen durch die erstinstanzliche Vormundschaftsbehörde einzuleiten. — Willigt der Vorbeschiedene ein in die Bevormundung, so ist nach §. 329 zu verfahren. Verweigert er seine Zustimmung, so wird der Gemeinderath dem Bezirksrathe einen umfassenden Bericht über die Sachlage machen und den Antrag auf Bevormundung stellen.

§. 325. Der Bezirksrath ist nach vorläufiger Prüfung der Sache berechtigt, sofort eine Inventarisirung des Vermögens anzuordnen und bis zur Erledigung des Antrages sowohl werthvolle Vermögensstücke und Dokumente in Verwahrung zu nehmen, als durch Vermittlung des Gerichtes Sperrung der Notariats- und Pfandprotokolle zu verfügen.

De ha ezen teendöknek gyámhatóságokhoz való utasitása mellett az elvkövetkezetesség, a jogi fogalmak, a hazánkban ezelött létezett állapot és a külföld példája nem is szólana, mégis kellene, már a czélszerüség szempontjából is, a fenn elösorolt gyámhatósági teendöket a gyámhatóságokhoz utasitani; mert:

a) a gyámhatóság azonnal és közvetlenül szerezhet magának tudomást a kiskoruakra nézö örökségi vagyon

§. 330. Sowohl die Bevormundung wegen Geisteskrankheit oder Leibesgebrechen, als diejenige in Folge freiwilliger Unterziehung, sind durch den Bezirksrath öffentlich bekannt zu machen.

§. 331. Die Vormundschaft für einen unbekannt Abwesenden wird von den Vormundschaftsbehörden (§. 320) angeordnet, wenn der Aufenthalt desselben ein ganzes Jahr hindurch unbekannt geblieben ist und der Abwesende für keinen gehörigen Stellvertreter gesorgt hat.

§. 333. Auch vor Ablauf des ersten Jahres unbekannter Abwesenheit wird für den nicht vertretenen unbekannt Abwesenden ein Vormund bestellt, wenn Gefahr im Verzuge ist. Dieselbe Anordnung eines Vormundes findet statt, wenn eine vorübergehende Stellvertretung eines auch (nicht) unbekannt Abwesenden dringend nöthig wird und es dem Abwesenden unmöglich ist, selbst zur rechten Zeit noch für eine Stellvertretung zu sorgen. — §. 1969. So lange ein Abwesender . . . noch nicht als verschollen zu betrachten ist . . . wird eine ihm in der Zwischenzeit angefallene Erbschaft von der Vormundschaft in seinem Namen geltend gemacht. §. 1970. Ist der Abwesende als verschollen zu betrachten, so sind die jeweiligen nächsten Erben desselben berechtigt, die Nutzniessung seines in vormundschaftlicher Verwahrung liegenden Vermögens anzusprechen.

§. 437. Die Vormundschaft für einen unbekannt Abwesenden hört auf: a) wenn der Abwesende wieder erscheint; b) mit dem Zeitpunkte der Todeserklärung des Verschollenen.

§. 346. Die Rechte und Pflichten des Vormundes für einen unbekannt Abwesenden sind nach Analogie der Rechte und Pflichten der übrigen Vormünder zu behandeln, mit dem wesentlichen Unterschiede jedoch, dass die Handlungsfähigkeit des unbekannt Abwesenden weder aufgehoben noch beschränkt ist, sondern Verwaltung und Stellvertretung für denselben nur insoweit und auf so lange bestehen, als nicht der Abwesende selbst andere Verfügungen trifft.

§. 351. Die Vögte und Kuratoren sind ihren Vögtlingen und Pfleglingen für allen Schaden verantwortlich, welchen sie absichtlich oder durch Fahrlässigkeit verschuldet haben.

Obervormundschaft. §. 353. Die Obervormundschaft wird ausgeübt von dem Gemeinderathe der politischen Gemeinde, wo der Bevormundete verbürgert ist, in erster, von dem betreffenden Bezirksrathe in zweiter, von dem Regierungsrathe, beziehungsweise der Direktion der Justiz, in dritter Instanz.

§. 354. Wenn besondere Gründe es ausnahmsweise nothwendig machen, so können statt der Vormundschaftsbehörde des Heimathortes diejenigen des Wohnortes des Vögtlings oder Pfleglings angegangen oder je von einer obern Vormundschaftsbehörde angewiesen werden, die vormundschaftliche Aufsicht zu besorgen. In diesem Falle sind die Inventarien und Rechnungen auch zur Kenntniss des heimathlichen Gemeinderathes zu bringen.

§. 355. Insbesondere soll der Gemeinderath der Niederlassungsgemeinde, in welcher ein Ansässe mit Zurücklassung minderjähriger Kinder verstorben ist, die vorläufigen Anordnungen zur Ziehung eines Inventars, so wie zu provisorischer Bestellung eines Vogtes treffen und davon mit möglichster Beförderung dem Gemeinderathe der Heimathsbehörde des Verstorbenen Mittheilung machen, damit dieser Gelegenheit erhalte das Weitere zu verfügen.

§. 358. Der Gemeinderath kann die Besorgung des Vormundschaftswesens an seiner statt auch einer stehenden Kommission (Waisenkommission, Waisenamt, Schirmvogteiamt) von drei bis fünf Mitgliedern aus seiner Mitte übertragen. In diesem Falle haben die Mitglieder der Waisenkommission die Verantwortlichkeit zu tragen, jedoch in dem Sinne, dass hinterher (subsidär) auch die übrigen Mitglieder des Gemeinderathes einstehen müssen für die Zahlungsfähigkeit der einzelnen Mitglieder der Waisenkommission.

Der Bezirksrath ist ermächtigt, von sich aus oder auf die Beschwerde einzelner Mitglieder des Gemeinderathes hin, da wo die Bestellung einer solchen Waisenkommission keine hinreichende Gewähr für eine gute und sichere Verwaltung der Vormundschaftssachen gibt, auf Abhilfe zu dringen, nöthigenfalls die Kommission aufzuheben.

§. 359. Ueber die vormundschaftlichen Geschäfte wird in jeder Gemeinde ein besonderes Protokoll und eine tabellarische Uebersicht der Vormundschaftsfälle geführt.

§. 360. Der Regierungsrath übt seine Rechte als oberste Instanz in Vormundschaftssachen entweder selbst, oder durch die Direktion der Justiz aus.

§. 361. Die Obervormundschaft äussert sich theils in der Mitwirkung bei der Verwaltung und Stellvertretung der Bevormundeten, theils in der Aufsicht über die vormundschaftliche Besorgung.

§. 362. Die gemeinderäthliche Vormundschaftsbehörde (Waisenamt) hat zunächst für gehörige Inventarisirung des Vermögens des zu Bevormundenden und für die Einleitung zu dessen Bevormundung zu sorgen.

Die Liegenschaften sowohl als die Fahrhabe sollen genau verzeichnet, geschätzt und eine klare Uebersicht und Vergleichung der Passiven möglichst angestrebt werden.

§. 363. Sobald dieselbe von dem Tode eines Vaters Kenntniss erhält, der minderjährige Kinder oder eine schwangere Wittwe hinterlässt, so lässt sie, insoferne die Umstände es erfordern, die Siegelung vornehmen und sodann durch ihren Schreiber unter Aufsicht einer ihrer Mitglieder und in Beisein des Vögtlings (nach §. 343) der Wittwe des Verstorbenen und der nächsten anwesenden volljährigen Anverwandten ein Inventar über die Verlassenschaft aufnehmen.

§. 364. Wenn minderjährige Kinder mutterhalb verwaist werden, so bleibt der überlebende Vater zwar ihr natürlicher Vormund, aber das Waisenamt ist berechtigt, auf Antrag der Verwandten dieser Kinder oder nöthigenfalls von sich aus ein Inventar über die den Kindern angefallene mütterliche Verlassenschaft zu begehren und überdem den Vater, wo es erforderlich ist, zur Sicherstellung dieses Vermögens anzuhalten. Gegen derartige Beschlüsse des Waisenamtes steht dem Betheiligten der Rekurs an den Bezirksrath und von diesem an den Regierungsrath offen.

§. 1982. Wenn Erben vorhanden sind, welche entweder unter obrigkeitlicher Vormundschaft stehen, oder unter solche gehören, so hat das Waisenamt von sich aus, sobald es von dem Todesfall Kunde erhält, ohne Zögerung die Verlassenschaft zu inventarisiren und so weit es erforderlich ist, unter amtliches Siegel zu legen.

§. 365. Wenn Bedenken darüber vorhanden sind, ob die Passiven durch die Aktiven gehörig gedeckt seien, und die daherige Gefahr für die Minderjährigen als Erben nicht sofort auf irgend eine andere Weise, z. B. durch Kaution beseitigt wird, so soll das Waisenamt theils beförderlich die Rechtswohlthat des gerichtlichen Inventars verlangen, theils wo es zweckmässig erscheint, Probeganten anordnen und davon dem Bezirksrathe Kenntniss geben.

§. 366. Wenn es sich ergiebt, dass die Passiven der Verlassenschaft grösser sind als die Aktiven, so hat das Waisenamt dies unverzüglich dem Bezirksrathe zu berichten und ihm für den Fall, dass eine Verständigung mit den Gläubigern nicht zulässig erscheint, einen Antrag über Ausschlagung der Erbschaft im Namen der Minderjährigen zu stellen.

Findet der Bezirksrath die Ausschlagung der Erbschaft als im Interesse der Minderjährigen liegend, so ermächtigt er das Waisenamt im Namen der Minderjährigen solches bei dem betreffenden Bezirksgerichte zu erklären.

§. 367. Das von der Vormundschaft erhobene Inventar (§. 362) wird mit Rücksicht auf die Liegenschaften der betreffenden Notariatskanzlei zur Revision mitgetheilt, zugleich von dem Gemeindeamman eine schriftliche Erklärung eingezogen, ob und inwieweit etwa die Fahrhabe des Erblassers verpfändet sei, hierauf im Beisein der im §. 363 benannten Personen von dem Waisenamte geprüft und nach Berichtigung der allfälligen Irrthümer dem Bezirksrathe zu definitiver Genehmigung zugewiesen.

§. 368. Wenn die Bevormundung eines Volljährigen aus irgend einem Grunde angeordnet wird, so bleibt es den Vormundschaftsbehörden überlassen, zur Feststellung des Vermögensbestandes bei dem betreffenden Bezirksgericht die Erlassung eines öffentlichen und gerichtlichen Schuldenrufes zu verlangen.

§. 369. Das Waisenamt stellt dem ernannten Vormund eine Abschrift des Inventars, nöthigenfalls der letzten Rechnung und gleichzeitig die von dem Bezirksrathe ausgefertigte Ernennungsurkunde zu.

§. 376. Der Verkauf von Grundeigenthum oder anderen wichtigen Vermögensstücken ist in der Regel nur zulässig auf dem Wege der öffentlichen Versteigerung. Indessen sind die Vormundschaftsbehörden da, wo aus besonderen, im Protokoll vorzumerkenden Gründen ein Verkauf aus freier Hand zweckmässiger erscheint, berechtigt, einen solchen gutzuheissen.

§. 377. Es steht dem Waisenamte frei, auch andere besonders

mibenlétéről; azt biztosithatja, kellőleg gyümölcsöztetheti, s esetleg azonnal a rendes gyámhatósági kezelés alá veheti;

b) mert a hagyatékok letárgyalása sokkal gyorsabban történhetik, mint most történik; mert mig jelenleg bíróságaink az ügyek halmozottsága miatt nem képesek a hagyatéki tárgyalásokat oly gyorsan, mikép az ügy természete megkivánná, elintézni, addig az eljárás két hatóság közt elosztva levén, az sokkal hamarább és alaposabban fejeztethetnék be, mint jelenleg történik;

c) mert a hagyatékra vonatkozó iratok a gyámhatóságnál együtt levén, azoknak ide s oda való küldése s a két hatóság közti parlamentirozás megszünnék, mi által sok idő, munka és költség kiméltetnék meg; mert továbbá

d) a gyámság és gondnokság alattiak jogaik s érdekeik sokkal jobban megvédve volnának, különösen az osztályos egyezségnél, mivel mig a gyámhatóság s illetőleg annak közege az egyezség megkisérlésénél s osztály megállapitásánál, a gyámság s gondnokság alattiak jogait s érdekeit erélyesen védheti s önjogosultak irányában érvényesitheti, addig a biró a felek között különbséget nem tehetvén, az egyik fél mellett a másik fél irányában nem ügyködhetik, amannak jogait s érdekeit ez utóbbi irányában nem érvényesitheti, s egyezségi feltételeket egyik fél részéről a másik fél irányában nem szabhat, ez az egyezkedő felek dolga levén s az egyezségnél a felek akarata határozván; ha tehát valamelyik fél, s igy a gyámolt képviselője is, ennek jogait nem érvényesiti, vagy azokról lemond, avagy előnyös feltételeket nem köt ki a gyámolt részére, a tárgyaló biró öt e részben nem pótolhatja; mivel a gyámolt feletti felügyelet s érdekeinek előmozditása többé nem a bíróságok, hanem a gyámhatóságok hatásköréhez s kötelességéhez tartozván, a biró a gyámoltat nem képviselheti, nevében hivatalból fel nem léphet, jogait nem érvényesitheti s előnyös egyezségi feltételeket nem köthet ki részére; mert végre

e) az államkincstár is az elősorolt teendőknek a gyámhatóságokhoz való usasitása által tetemes megtakaritásokat tehet; mivel a birói teendők tetemesen megkevesbülvén, a birói létszámot is lejebb szállitani lehet, s azonkivül a birák is tulajdonképi birói teendőiket gyorsabban és alaposabban intézhetik el.

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

(Folyt. köv.)

wichtige Rechtsgeschäfte, welche in dem §. 374 nicht ausdrücklich bekannt sind, dem Bezirksrathe zur Genehmigung vorzulegen.

§. 378. Ebenso kann der Bezirksrath von sich aus anordnen, dass ihm auch andere besonders wichtige Rechtsgeschäfte vor dem endlichen Abschlusse zur Genehmigung vorgelegt werden. Gegen solche Anordnungen steht dem betheiligten Waisenamte das Recht des Rekurses offen an die Direktion der Justiz, welche definitiv darüber entscheidet.

§. 380. Der Bezirksrath ist berechtigt, wo besondere Gründe es im Interesse eines Vögtlings nothwendig machen, die Befugnisse des Vormundes oder des Waisenamtes ausnahmsweise zu erweitern.

§. 381. Wo die waisenamtliche oder bezirksräthliche Genehmigung für ein Rechtsgeschäft erforderlich ist, kann das Waisenamt oder der Bezirksrath entweder das Geschäft einfach gutheissen, oder untersagen, oder die nöthige Anweisung für weitere Unterhandlung und Vollmacht für Abschluss ertheilen.

§. 386. Jedes Waisenamt sorgt, unter Oberaufsicht des Bezirksrathes, für einen tauglichen Schirmkasten.

§. 388. In dem Schirmkasten werden aufbewahrt: a) alle Inventare, Vormundschaftsrechnungen, Gült- und Schuldinstrumente, sowie sonstige wichtige, den Bevormundeten zugehörige Urkunden; b) allfällige Kostbarkeiten, deren Ueberlassung an den Vögtling oder an dessen Familie oder Vormund unzweckmässig wäre.

§. 405. Ueberdem ist das Waisenamt gegenüber dem Vormund, je eine höhere Vormundschaftsbehörde gegenüber der unteren befugt, für Fehler und unordentliches Benehmen, welche nicht gerade ein Vergehen begründen, aber von der Art sind, dass sie im Interesse der Ordnung nicht ungeahndet bleiben können, Ordnungsbussen zu verhängen. Gegen eine solche Verfügung steht dem Betreffenden der Rekurs an je die obere Vormundschaftsbehörde offen.

§. 408. Die Mitglieder der Vormundschaftsbehörden sind verantwortlich für allen Schaden, den sie durch Absicht oder Fahrlässigkeit verschuldet haben.

§. 409. Wenn die Fahrlässigkeit, welche den Schaden verursacht hat, sowohl dem Vormunde, als den Mitgliedern der Vormundschaftsbehörde zugleich zur Last fällt, so haften die letzteren nur hinterher (subsidiär), insofern der Vormund nicht im Stande ist, den Schaden zu ersetzen; ebenso unter der gleichen Voraussetzung beiderseitiger Fahrlässigkeit die Mitglieder des Bezirksrathes nur in sofern die Mitglieder des Waisenamtes nicht vermögen, den Ersatz zu leisten.

Az osztrák perrendtartás novelláris javaslata.

Az osztrák perrendtartás novelláris javaslata folyó hó elején tárgyaltatott az oszt. birodalmi tanácsban. A mindössze csak 20 §-t tartalmazó t. javaslat minden elvi jelentőségü rendszerváltozás nélkül kizárólag a határidők kitüzésére vonatkozik, a mérvnélküli halasztások által különösen az ügyvédek részéről követett visszaélésnek elejét venni czélozván. E törvényt ezért „Fristengesetz"-nek keresztelték és tárgyalása heves támadásoknak szolgált alapul, gyökeres reform vagyis a perrendnek szóbeliség- és közvetlenségre fektetett végleges rendezése sürgettetvén. Minthogy hazai viszonyaink e tekintetben sok analogiát nyujtanak, érdekesnek tartjuk a tárgyalás lényegesebb mozzanatait rövid vázlatban közleni.

Mint első szónok dr. Hönigsmann ügyvéd nehezteléset fejezi ki a fölött, hogy már a budgettárgyalás alkalmával a polg. perrendtartás nyomorusága iránti jajveszéklés ismét a pusztaban elhangzott, sőt ő hazafiatlansággal vádoltatott azért, hogy a törvényhozás e meztelenségére rámutatott. Ő is szentnek tartja az igazságszolgáltatás palladiumát, de ép ezért ellenzi a foltozgatást, mert az oly roskadt épület, minő a perrendtartás, támaszok által nem javitható. Mit használ legjobb akarat mellett a halasztások megszoritása, ha az ellenfélnek más ezerféle módja van a perhuzavonásra, a mint ezt hosszadalmas példázgatással illustrálta. Egyuttal kijelenté, hogy a törv.-javaslat visszautasitásával mint ügyvéd nem pro domo szólalt fel, sőt kartársai haragját vonja magára, mert érdekeik ellen vétkezik, midőn a perrendtartást gáncsolja.

Dr. Promber figyelmeztetni kivánja az igazságügyminisztert arra, hogy a törv.-javaslat nem fogja czélját elérni, ha a bíróságok segédszemélyzetére nem fog kellő figyelmet forditani. Mit használ a birák gyors intézkedése, ha a segédhivatalok azokkal lépést nem tarthatnak kivált a kiadványoknál? Ehhez járul még a helyiségek elégtelensége ugy a fővárosban, mint a vidéken.

Dr. Kabath mint azon bizottság tagja, melyhez a javaslat előzetes tárgyalása utaltatott, biztositja az előtte szólókat, hogy a bizottság is tudta, miként a javaslat nem fog gyökeres orvoslást nyujtani, mert ismeri ő is a még egyéb hiányokat. Nem is tud más ajánlatot a javaslat mellett felhozni, mint, hogy a semminél ez is jobb, és rontani az állapoton semmiesetre sem fog.

Dr. Kopp nem vár a javaslattól lényeges eredményt, de annak elfogadását szükségesnek tartja, nehogy valaki azt higyje, hogy a legroszabb perrendtartás épségben tartása az ügyvédek érdekében áll. Felhivja azonban az igazságügyminisztert, hogy szakadatlan buzgalommal müködjék a gyökeres reform létesitésén és ne tántorittassa el magát azon különben igen nemes becsvágy által, hogy csak tökéletes munkával kiván a törvényhozás elé lépni. Ne legyen itt mindig a jobb a jónak ellensége.

Dr. Sturm üdvös eredményt vár a javaslattól, mely csak a legégetőbb hiányon akar segiteni; de ez eredményt is csak akkor remélheti, ha annak végrehajtói s pedig ugy a birák, mint az ügyvédek a törvény szellemében fognak eljárni. Tőlük függ az eredmény valósitása, mint minden egyéb törvénynél.

Dr. Glaser igazságügyminiszter felelni akar dr. Kopp felhivására. Megnyugvásomra szolgál, — ugymond, — hogy hitelre fog találni e házban azon állitásom, miszerint senki sincsen inkább áthatva a gyökeres reform szükségének érzetétől, mint én, és hogy senki sem érzené magát boldogabbnak, mint én ugy mint ha-

zafi és egoista, ha nekem sikerülne azon munka emlékét nevemhez füzni, ha nekem sikerülne hazámnak ama reformot és annak sikerét biztositani. De minél nagyobb a becsvágy kisértése ama munka létesitése iránt, annál nyomasztóbb annak érzete, hogy a polgári perrendtartás reformját illetőleg háromnegyed századot átölelő tárgyalások után kell e javaslattal fellépnem. Azt az egyet mindenesetre megkivánhatja a nemzet, hogy e század végén elhamarkodás ne történjék oly munkával, mely talán ismét egy egész századra fog terjedni és csakugyan megbánhatná, ha minden 3—4 évben toldozás-foldozás szüksége merülne fel. Ovakodásra int e tekintetben az is, mit máshol észlelhetünk és nem kevésbé az is, mit ma itt borzadva hallani alkalmunk volt. A mi azon észlelést illeti, mit máshol tehetünk, ki kell egészitenem ezen állitásomat azzal, hogy a czélzott reform felé részben sem biztositja azon eredményt, melyet ily gyökeres reformtól megvárhatnánk, és pedig azért, mert az eredmény legnagyobb részben azon személyektől függ, kik a törvény végrehajtására hivatvák.

Engedjék meg nekem, hogy egy történelmi eseményt hozhassak fel, mely törvényhozásunknak szégyenére nem válik. Midőn 1859-ben Lombardiát elvesztettük, az olasz kormány sietve sietett a mi perrendtartásunkat egy a franczia mintához idomitott perrendtartással felváltani, tehát olyannal, melynek százados fejlemény szolgál alapul. És mégis midőn 1866-ban Velencze tartományát elvesztettük, az elért olasz nemzeti egység örömittassága közepette Velencze szaklapjaiban a lombard szakférfiak üdvözlete mellett egyhangulag azon figyelmeztetést olvashattuk: „Őrizkedjetek, hogy ugy ne járjatok, mint mi; ne engedjétek az osztrák törvényeket elvenni, mert a cserével legroszabb tapasztalatot tettünk.“ — Nem fogok a részletekbe bocsátkozni és bizonyára senki sem fog engem azzal gyanusitani, hogy én azon elvet, mely az olasz-franczia törvényeknek alapul szolgál, alárendelném azon elvnek, melyen a mi törvényünk alapszik. Az elv mindenesetre a jobbik; de az intézmények és szabványok hiányossága és ferdesége szülte ama fönt emlitett tapasztalatokat.

Mindenki, ki fáradságot vesz magának arra, hogy a külföldi törvényhozásokat figyelemmel kisérje, tudni fogja, hogy sokkal kedvezőbb és egyszerübb viszonyok közt t. i. Németországban, hosszu evek során át fáradoznak a perrendtartás átidomitásán azon ismert alapelvek alapján, melyek fölött többé már vita nincs, de azért mégis évről-évre felváltják egymást a javaslatok, mert azon elvek, melyeken az egész eljárás constructióját felépiteni kellett, a kivitelben oly méltó aggályokat szülnek, hogy minduntalan a javaslatok ujabb átdolgozása szükségessé válik. Pedig ott egy nagy politikai czél van egybekötve az egységes átidomitással, mely könnyen érthetővé tenné, ha nemely gyakorlati nehézségen elszántan fölülemelkednének.

Kétségtelenül helyes, ha oly tendenciák léteznek, és merem hozzátenni, hogy szabadon üzetnek és terpeszkednek; ha a közvélemény, a társadalmi rend és a kartársak itélete nem tud eszközt találni arra, hogy az oly botrányos visszaéléseknek, minők leirását ép ma is hallottuk, eleje vétessék, méltán felvethetjük azon kérdést: vajjon az ily tendenciák egy uj perrendtartás életbeléptetésének puszta ténye által megszünnének-e létezni? Az uj munkát tehát ép ezen mélyen gyökerező tendenciákkal szemben kell megvizsgálnunk, és ezt tettem, tettem midőn hivatalomat elvállaltam, mely ép e tekintetben a legtövisesebb. Én a perrendtartást azon szempontból vizsgáltam, hogy minő módot nyujt az 1867-ki javaslat oly ügyvédnek, ki a pert huzni-halasztani akarja? Nem akarok a részletekbe bocsátkozni, hanem felhivom a szakférfiakat, hogy e szempontból vizsgálják meg a javaslatot; én pedig csak vizsgálódásom eredményét kivánom feltárni, mely abban áll, hogy az 1867-ki javaslat behatóbb módositások nélkül is örvendetes eredményhez fog vezetni ott, hol a viszonyok olyanok, hogy a pervitel jelen rendszerünk mellett is türhető; de sokkal siralmasabb helyzetbe juttatja a szándékos perhuzavonást ott, hol az előbb emlitett tendenciák léteznek, s melyeket — hogy ugy fejezzem ki magamat — társadalmilag leküzdeni nem lehet. Gondoskodnom kell tehát módokról s eszközökről, melyek által azon kirivó visszaéléseknek eleje vétessék, melyeket már most is előrelátni lehet.

Nem vagyok e szerint azon helyzetben, hogy a perrendtartási javaslatot már előterjeszthessem. De már a trónbeszédben jelezve volt, hogy ama nagy és rendszeres munka befejezése mellett az égető hiányok orvoslása halasztást nem szenvedhet. Kötelességem lett volna ennélfogva a szőnyegen levő javaslatot avagy ahhoz hasonlót már korábban előterjeszteni. Találhatnék arra mentséget, hogy miért nem tettem, de inkább őszintén akarok szólani. Parlamentáris életben nem elegendő az, hogy a kormány valamely javaslat szükséges voltáról meg legyen győződve, hanem gazdálkodni kell a parlament idejével. Oly javaslat előterjesztésénél, melyről a kormány tudhatja, hogy rosz benyomást fog szülni, hogy aggodalmas fogadtatásában fog részesülni, számolni kell a parlament hangulatával, kutatni kell azon időpontot, melyben csak oly hideg fogadtatásban fog részesülni, mint jelen javaslatom, és a parlament e türelmességét előkészíteni kell szerzett érdemekkel. Ezzel indokoltnak vélem a halogatást. Én hétről-hétre megfigyeltem a ház hangulatát és azt véltem, hogy a jelen pillanatban sem magam becsületérzetével, sem a ház tagjainak önérzetével ellentétbe nem fogok jönni javaslatom előterjesztésével, mert meg lehetnek nyugtatva, hogy a jelen törvény tárgyilag és alakilag el fog enyészni a jövő perrendtartás alkotásával. De én ebbeli javaslatom előterjesztésével nemcsak becses anyagot kivánok nyujtani a polg. rendtartás reformjának kérdéséhez, hanem maradandót alkotni ohajtok. Egyelőre tehát szoritkoztam oly orvoslatra, mely elvi jelentőséggel nem bir és oly hiány orvoslatára vonatkozik, mely iránt ellentétes nézetek nem is nyilvánulhatnak. Sok egyéb javitásokról vérző szivvel kellett lemondanom, mert az előterjesztett keretbe nem illeszthetők be. Ha tehát a jelen ülésszak alatt a legégetőbb hiány orvoslására valamit létesiteni kivánnak, ugy fogadják el a javaslatot, mert ha többet kivánnak, akkor önök valósitják ama mondatot: hogy a jobb a jónak ellensége.

A javaslat ezután az 1-sö §. némi módositásával en bloc elfogadtatott.

Ily küzdelembe került a legujabb toldás-foldás Ausztriában; de az öntudatos czélu törekvés félremagyarázhatlan kifejezést nyert.

Különfélék.

Ki legyen a jogászgyülés elnöke?

Legbővebb jogforrásunkat képezvén a szokásjog, annak hatálya kiterjed a magyar jogászgyülés elnökválasztására is; el lévén fogadva a jogtanári, birói és ügyvédi kar közt váltakozó hármas turnus. Ez évben az ügyvédi kar tagjai sorából töltendő be e diszes állás, tehát azon karból, mely a jogászgyülés létesitése és eddigi hatásos működésében legtevékenyebb részt vett. A jogászgyülés körében az ügyvédi karból oly nagy az érdemteljes férfiak száma, hogy csak közös megállapodás utján jelölhetjük ki azon férfiut, kinek személyében a közóhajtás az egész ügyvédi kart kivánja megtisztelni. E férfiu Búsbach Péter, az állandó bizottság alelnöke, ki ügyvédi pályafutását befejezve, kizárólag a közügy szolgálatában áll. Ő a jogászgyülés eszméjének nemcsak buzgó támogatója volt, hanem mint szakosztályi elnök, véleményező és előadó, a jogászgyülés szellemi működésében is tevékeny részt vett.

Dr. Suhajda János legfőbb itélőszéki biró és tisztelt munkatársunk magyar magánjogi műve immár hatodik kiadásban jelent meg, a mi jogirodalmi viszonyaink közt a legritkább jelenségek közé tartozik és leghatásosabb önbirálatnak tekinthető.

A „Magy. Igazságügy“ 4-ik füzete következő tartalommal jelent meg: Igazságügyünk és a képviselőház IX. bizottsága. — Az irodalmi szerzőjogról dr. Souffert munkáját ismerteti dr. Molnár Aladár. — A magyar váltótörvénykönyv tervezetét folytatólag birálja dr. Barrak Benedek. — A hivatalos hatalom jogszerüségéről dr. Löw Tóbiás egy nyilt levelet intéz lapunk szerkesztőjéhez, kinek választ már előbb közöltük. — Ezután következnek a rendes törvénykezési s jogirodalmi rovatok és különfélék.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 22. sz. Budapest, 1874. május 27.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A jogászgyülés állandó bizottságának évi jelentése. — Az V. magyar jogászgyülés első teljes ülése. — Az örökösödési eljárásról. Travnik Antal, budai királyi törvényszéki biró urtól. — A budapesti ügyvédegylet emlékirata a végrehajtói intézmény targyában — A sommás birói itélet eredetben kiadandó-e? Schilling Béla urtól.
MELLÉKLET: Rendeletek.

A jogászgyülés áll. bizottságának évi jelentése.

Mult évi jelentésünkben azon reménynek adtunk kifejezést, hogy már a közel jövőben összpontositott több munkaerővel s nagyobb erélylyel fog az egész jogrendszer reformját átkaroló tervszerü munkálkodás folytattatni.

Reményünk részben teljesült.

Mult gyülésünk óta a jogi reform terén nagyobb mérvü tevékenység fejtetik ki s egyrészt ennek eredményei azon igazságügyi törvényjavaslatok is, melyek ma már a törvényhozás tárgyalása alatt állanak.

Nélkülözzük azonban az eddigi alkotásokban még ma is a tervszerüséget, melynek hiánya a reformmunkára a habozás bélyegét nyomja és a legnagyobb erőfeszités eredményeit is kétessé teszi. A közönség az alkotások egymásra következését és összefüggését nem ismervén s az egyes reformok jótékony hatását oly mérvben, mint az a rendszer egészében be fogna következni, nem érezvén, sem a meglevő helyes iránt kellő méltánylattal nem lehet, sem a jövőre nézve kellő bizalommal nem viseltethetik.

A közönség a jelenlegi állapottól szabadulni kiván és félni lehet, hogy ezen indokolt ohaj a jogreformot oly irányba sodorja, mely jogászilag tarthatlan és kész tisztán jogi ügyekben is feladni a jogászi álláspontot, sőt lemondani a hosszas küzdelmek között megállapitott elvekről is, melyeknek következetes fejlesztésében és keresztülvitelében rejlik a siker biztositéka.

A képviselőházban ugyan illetékes helyről nyilatkozat történt, hogy a jogi reform mikénti keresztülvitele tekintetében egy megállapitott terv létezik; e terv azonban nyilvánosságra nem jutott, s igy nem csoda, ha az iránt bizalom nem támad, különösen midőn a közönség tapasztalja, hogy a pénzügyi tekintetek nyomása alatt nem fejtetik ki a jogügyi reform alapelveinek védelmében azon erély, mely nélkül előrehaladás lehetlen, sőt egyes igazságügyi javaslatokban világos jelét látja a közönség annak, hogy a gyökeres reform eszméje, legalább egyelőre, elejtetni szándékoltatik.

A telekkönyvi biráskodásnak egyes birákra bizása, az irásbeliség elvére fektetett jelen perrendtartásnak módositása, az alapelvek megtartásával, mindannyi bizonyiték arra, hogy épen ott, hol legtöbb szükség volna a gyökeres reformra, kétes érték, sőt részben egyenesen káros hatásu részleges rendszabályok alkottatnak.

Csak elismeréssel emelhetjük azonban ki, hogy nagyobb szerves törvényeink közül az általános magánjogi törvénykönyv minden része munkába vétetett.

A büntetőtörvénykönyv tervezete a hirlapi közlemények és az országgyülésen tett nyilatkozatok szerint elkészült és illetékes helyről oly kijelentés történt, hogy a tervezet még a képviselőház jelen ülésszaka alatt a törvényhozás elé fog terjesztetni.

A mily örvendetesnek tartjuk az előhaladást, mely a tervezet elkészülte által a jogi reformok terén jelezhető: oly nyomatékosan kell hangsulyoznunk, hogy a tervezetnek a törvényhozás elé terjesztését, mielőtt az szakszerü átvizsgáláson átment volna, a törvény helyes megalkotására vezető lépésnek nem tartanók.

Ily előleges átvizsgálásra azonban, ha a tervezet még ez ülésszak alatt a törvényhozás elé terjesztetni szándékoltatik, a miniszteri javaslat végmegállapitása előtt kellő mód, de elegendő idő sem leend.

Pedig egy nagy szerves törvényjavaslatnak alapos tárgyalása nagy testületekben, minő a törvényhozó testület, lehetlen s az előkészitő tárgyalások, melyeken az ily javaslatok az országgyülés kebelében átmennek, a kormányjavaslat megállapitása előtti átvizsgálást nem pótolhatják.

Ebbeli meggyőződésünkben megerősit azon körülmény is, hogy az illetékes körökben a kormányjavaslatok végmegállapitása előtt azok szakszerü átvizsgálása még oly törvénytervezeteknél is szükségesnek tartatott, melyek sem terjedelemre, sem fontosságra a fenforgó tervezethez nem hasonlithatók.

A kereskedelmi és váltótörvények előadói tervezetei, melyek idejekorán közzébocsáttatván, már szaktanácskozmányokon is keresztül mentek, legközelébb a parlement elé lesznek terjeszthetők.

Az igazságügyi szervezet kiegészitésére rendelt közjegyzői és ügyvédrendtartási törvényjavaslatok, a váltóhamisitás, a hamis vagy vétkes gondatlanságból származó bukások, a vaspályák által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről és kártéritési kötelezettségről, a főváros pesti telekkönyveinek átalakitásáról és kiegészitéséről, a gyakorlati birói vizsgákról, a fizetési meghagyásokról, a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék kereskedelmi ülnökei számának meghatározásáról, a nőknek teljeskoruságáról és a polgári perrendtartást tárgyazó módositásokról szóló törvényjavaslatok, ugymint a bányatörvényjavaslat a tárgyalás különböző stádiumában a törvényhozás előtt vannak.

A jogreform terén a föntebbi javaslatok által nyilvánult fokozottabb tevékenység annál örvendetesebb, mert azok legtöbbjeinek alapelvei összhangzásban állanak azon kijelentésekkel, melyek e tárgyakban a jogászgyülés részéről történtek.

Nem mellőzhetjük azonban hallgatással, hogy az igazságügy jövő alakulása iránt nem kis aggodalmat gerjeszt azon irány, mely ujabb időben mindinkább

tért fog alni látszik s mely minden áron megtakaritásokat eszközölni és a helyes elvek rovására is csak az olcsóságot keresni kész, holott minden megtakaritás, mely az igazságügy rovására történik, a kitüzött czél: az ország anyagi helyzetének javitását veszélyezteti.

Reméljük, hogy a törvényhozás ezen iránynak az igazságügy jövő alakulására befolyást engedni nem fog.

Az V. magyar jogászgyülés első teljes ülése.

(Május 25. d. e 9 órakor.)

A városház tanácsterme zsufolásig megtelt a jogászgyülés egybegyült tagjaival. Nehány perczczel 9 óra után az állandó bizottság elnöke, dr. Hoffmann Pál következő szavakkal üdvözölte a tagokat:

Uraim, tisztelt kartársak! A negyedik magyar jogászgyülésnek és az ez által választott állandó bizottságnak nagybecsü jóakaratából lett hivatásom utolsó tisztét teljesitem, midőn önöket, tisztelt kartársak, a legőszintébb nagyrabecsülés és rokonszenv szavával ezennel üdvözlöm.

Az ötödik magyar jogászgyülés nemzeti életünknek kétségkivül igen nevezetes és remélhetőleg a várva-várt jobbrafordulást hozó válpontjára esik. Nem közvetlenül életreható nagy tetteknek véghezvitele jelzi a mondottam fordulót, hanem — mi az olyakat megelőzni szokta — hatalmas igazságoknak mindinkább elismerése.

Hogy nemzeti önállóságot és életvirágzást, de sőt szerényebb közlétet is, sem souverain decretálás, sem puszta diplomatai ügyesség nem adhat, hanem a nemzet szellemi és anyagi erejének bizonyos magasabb fokra emelkedése és kellő kifejtése kivíhatóvá teszen; hogy mindennemü erőt, tehát nemzetét is, az életfunctióra hivatott mindenféle létszerek és szervezetek, vagyis az összes factorok állapotának javulása, az egyetemes jólét emelkedése egyedül képes fokozni; hogy ily javulás sem csapongó képzelgésből és hangzatos jelszavakból, sem csupán bravourt feltételező mintegy pillanatnyi hőstettből, de még a segélytelenség sugalta ide-oda kapkodásból és foltozgatásból sem, hanem egyedül a tervszerüleg igen is összefüggő, de különben tömérdek egyes tárgyakon részletezett ügyes munkálkodásból, mindennapi kemény munkából támad; hogy különösen nemzetünk a fenforgó erők leggondosabb ápolására és legokszerübb felhasználására, összes állapotaink igen jelentékeny javitására és ez által a közjólét harhatós előmozditására van utalva; hogy mindezeknél fogva a nemzeti szebb jövő nem a fenforgó politikai pártirányalatok egyikének avagy másikának egyoldalu forceirozása, hanem a szakavatott munkára való tömörülés utján keresendő, mindezek igazságok, miknek elismerése köztünk is nemcsak mindinkább terjed, hanem legujabban a közhatalom vitelo körül is sokat igérő események indokává, tehát hatalmas motorrá erősödött.

A magyar jogászság nemcsak hazafias örömmel, hanem teljes önérzettel is szemlélheti e fejleményt; mert közéletünknek épen azon részére nézve, mely a jogászi hivatás tárgyát képezi, sürgettetett legelsőben a jelzett nagy igazságok követése, épen a magyar jogászság hangoztatta azokat legelsőbben és legnyomatékosban.

Az üdvözletet, melylyel önöket, tisztelt kartársak, az állandó bizottság nevében ezennel fogadom, és a hazafias munkásságot, melyet e napokban véghezviendők leszünk, mindeddig nélkülözött körülmények kisérik; bizonyuljanak kedvezőkül azon törekvésre nézve is, melyet ime ötöd évben folytatunk.

Alakulhatás végett méltóztassanak elnökséget, még pedig elsőbben elnököt választani.

Dr. Teleszky István: Méltóztassanak nekem megengedni, hogy az ötödik magyar jogászgyülés elnökeül az ügyvédi kar egyik legkiválóbb jelesét, a hazai viszonyaink által igényelt korszerü reformoknak ugy a mi működésünk terén, mint a szak- és a napi irodalomban ernyedhetlen bajnokát és előharczolóját, és általában a közügyek iránti érdeklődéséről ismert barátunkat, dr. Busbach Pétert ajánljam. (Zajos felkiáltások: Éljen Busbach Péter, elnök!)

Dr. Hoffmann Pál: Ennélfogva az V. magyar jogászgyülésnek egyhangulag megválasztott elnökéül dr. Busbach Pétert nyilvánitom, ki azonban jelen nem levén, ugy hiszem, hogy czélszerü lesz őt egy küldöttség által körünkbe meghivni. Ezen küldöttség tagjaiul kinevezem dr. Teleszky István, dr. Környei Ede és Morlin Imre tagtársainkat.

Ez alatt, ugy hiszem, méltóztatnak alelnököt választani. (Helyeslés. Felkiáltások: Nagy József!) Ennélfogva Nagy József ügyvéd ur az ötödik magyar jogászgyülés alelnökéül közfelkiáltás utján megválasztatott.

¼ órai szünet után megjelen dr. Busbach Péter és a tagok által zajos éljenzéssel fogadtatik.

Elnök dr. Busbach Péter: Mélyen tisztelt jogászgyülés! Fogadják mélyen érzett hálámat ezen kitüntetésért. Az élet bármely pályáján működő munkásnak kétségtelenül legszebb jutalma rejlik szak- és pályatársainak elismerésében és bizalmában. Önök e választás által ezen érzelmeknek adtak kifejezést és azért én e mai napot életem legszebb emlékei közé fogom sorozni. (Éljenzés.)

Engedjék meg önök, hogy midőn ezen széket elfoglalom, egy rövid futólagos pillantással megemlékezzem azon helyzetről, melyben önök ma ismételve veszik fel munkásságukat, megemlékezzem azon viszonyokról, melyek közt e munkásság a jelen időszakban folyni és esetőleg eredményhez vezetni készül.

Rövid ideje annak, t. jogászgyülés, midőn szakértő köröket mély aggodalom fogott el az iránt, mi jövendője van az igazságszolgáltatás ügyének hazánkban, a hol azon tapasztalat látszott jogosultnak, mintha az érzék egy rendezett igazságszolgáltatás jelentősége iránt kihalt volna e nemzet kebeléből. Mert azon törekvések, melyek az igazságszolgáltatás, a jogélet fejlesztése és tökélyesbülése körül mutatkoztak, részben nem érték el azon czélt, melyre szánva voltak, részben pedig ha elérték, mindig csak módositva érték azt el. A legtökéletesebb s a legelfogadhatóbb alapokból kiindult intézmények igen gyakran oly irányt vettek életbeléptetésök alkalmával, melyre a számitás bizonyosan irányozva nem volt, és hosszu ideig sinyleni fogja intézményeink egynémelyike ezen sajátszerü irányt, melybe tévedt. Mi oka ennek, t. jogászgyülés? Az, hogy mi nem szoktuk meg még eddigelé a jogéletet oly önálló államczélul tekinteni, a melynek azt tekintenünk kell, ha azon czélokat akarjuk elérni, melyek a jogélet fejlődéséhez, egy egészséges igazságszolgáltatáshoz kötve vannak. (Élénk helyeslés.)

Felejthetlen Eötvösünk „A XIX. század eszméinek befolyásá"-ról irt művében azt mondja: „A biztonság nyujtása az állam czélja." És egy kitünő német jogphilosoph hozzáteszi ezen tételre vonatkozólag: „Minden emberi érzelmek legerősbje a biztonság iránti érdek. A világ minden egyéb vagyonára nézve az érdek megoszlik, ebben az egyben összpontosul." És sajátságos, hogy ezen érdekeknek megértése, ezen érdekek emelése és fejlesztése kerül nálunk oly nagy küzdelembe.

Nem kell azonban ezt csodálni; ezen generatió oly küzdelmeket élt át, melyek elsodortak igen sok olyat, melyhez egész kegyelettel ragaszkodtunk, és hagytak maguk után sok olyat, a minek nem örültünk. Megzavarták ezen küzdelmek a fogalmakat, megzavarták az eszméket, zavart idéztek elő a társadalmi életben, zavart az állam existentiájának feltételeiben; és mig ezen chaosból ki nem fogunk bontakozni, ne csodáljuk, ha imitt-amott téveszmékkel találkozunk egyik-másik államintézményre nézve, melyről azt kellene hinnünk, hogy minden ember tisztában van vele.

Rövid ideje annak, midőn még mindezen aggodalmak fogtak el bennünket, és örömmel constatálom, hogy ujabb időben ezen aggodalmak tetemesen alábbszállottak.

A jogélet terén általános és messzeterjedő munkásságot tapasztalunk. Azt veszszük észre, hogy ott, a hol eddig aggodalommal elhanyagolást véltünk rejleni, ott most határozott alakot ölt a munkásság és imitt-amott már eredménynyel lép a világ elé. Örömmel constatáljuk ezt, mert ez vigasztaló reményt nyujt, hogy jövőben nem azon aggasztó érzelmek fogják a szakértő közönséget kisérni, melyek eddig gyakran elfogulttá tehették itéletében, mert tisztánlátásának akadályokul állottak utjában. Ez akadályokat részint önmagunk, részint mások is emelték itéletünk elébe, mert a mi munkásságot a közönség előtt elrejteni tanácsosnak véltek, az a közönségre nézve nem is létezett. Reméljük, hogy jövőben ezen viszony más lesz, hogy gyökeresen át fog alakulni. (Élénk helyeslés.)

Minden irányban működésre van szükségünk, ha consolidálni akarjuk állami életünket. A consolidatió csak egészséges, életerős törvények segitségével lesz elérhető.

A törvény az állam erkölcsi tekintélyének principiuma, és a mely államban ezen tekintély nincs meg, azon államnak fennállása kétségessé vált; a hol ezen tekintély megszünt köztulajdon lenni, ott a physikai erő kénytelen kezébe venni a hatal-

mat, hogy mentse az államot, ha még menteni lehet. A különbség az, hogy a physikai erő azon kézzel tünik el, a mely kézben nyugszik; mig az erkölcsi erő, a törvény hatalma, a mely egy nép kebelében gyökeret vert, örök, mint a nép, melyben él és fennállását biztositja azon államnak, melynek népe a törvény tiszteletének erkölcsi magasságára emelkedett. (Helyeslés.)

Nekünk, t. jogászgyülés, erre közre kell hatnunk. Önök, kik a birodalom minden részeiből gyültek össze, munkássággal kivánják előmozditani ezen nemes czélt, melyet nekünk magyaroknak különösen igen élénken kell kivánnunk, hogy elérjük, ha fenn akarunk állani. Állami életünk nemcsak az önöknek mint testületnek, hanem minden egyes embernek, és különösen minden szakmunkásságát igénybe veszi, és ezen munkásságnál nem szétforgácsolva, hanem egy czélra törekedve vállvetve kell közreműködnünk. És én kérem önöket, hogy e czéllal szemök előtt méltóztassanak jelen üdvös munkásságunkat is megkezdeni. (Élénk tetszés.)

Üdvözlöm önöket, és az ötödik magyar jogászgyülést ezennel megnyitottnak jelentem ki. (Élénk és hosszantartó éljenzés.)

Erre elnök a jegyzői tiszt elfogadására dr. Horich Károly, dr. Sipos Árpád, dr. Darányi Ignácz és Mozgay Antal urakat kéri fel, kik ennek folytán a jegyzői székeket elfoglalják.

Ezután a napirend többi tárgyai, nevezetesen az alapszabályok módo itása, rövid vita után elintéztettek.

A szakosztályi tárgyalások biráló közlését lapunk következő számaiban fogjuk adni.

Az örökösödési eljárásról.

III. Az örökség körüli intézkedések a zürichi, franczia és porosz polgári törvénykönyv szerint.

A) A zürichi magánjogi törvénykönyv (privatrechtliches Gesetzbuch des Cantons Zürich) szerint. A zürichi törvénykönyv következő intézkedéseket tartalmaz:

a) Az örökség megszerzése.

A törvényes örökösök az örökhagyó halála által azonnal, minden cselekményük nélkül az örökhagyó örököseivé lesznek. (1986. §.)

A végrendeleti és szerződési örökösök ellenben kötelesek, ha az örökséget megszerezni akarják, az örökségbe lépni. Az örökségbe lépés (Erbantritt) vagy ebbeli akarat kifejezése, vagy pedig cselekmények által történhetik. (2082., 2123. §§.)

Az örökösök rendszerint minden vagyoni jogviszonyokban az örökhagyó helyébe lépnek. (2011. §.)

Minden örökös jogositva van az örökségről lemondani, a mennyiben azt még tényleg át nem vette, és a lemondás tekintetében a törvény által megszabott határidőket megtartja. (1988. §.)

Ha az örökös az örökségről lemondani akar, vagy legalább annak elfogadása iránt kételyei vannak, tartozik az örökös azon birósánál (Bezirksgericht), melynek területén az örökhagyó lakott, az örökhagyó halálától számitandó 30 nap alatt vagy az örökségről lemondani, vagy pedig a nyilvános leltár jogkedvezményét kérelmezni.

Ha az örökös ezen határidőt elmulasztja, ugy tekintetik, mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna. (1990. §.)

Ezen határidő csak a távollét, vagy az örökség megnyiltának nem tudása miatt, vagy pedig más fontos okból az illető örökös kérelmére, vagy a gyámhatóság kivánságára, a bíróság által meghosszabbitható. (1991., 1992 §§.)

A gyámoltak nevében az örökség elfogadása vagy arról való lemondása iránt adott nyilatkozathoz a gyámhatóság jóváhagyása szükséges. (374. §.)

Ha az örökhagyó csőd alatt állott, vagy alamizsnából avagy mint kóborló élt, vagy pedig utána semmi vagyon nem maradt hátra, ezen esetekben az örökségről lemondás magától értetik, ha csak az örökösök cselekvényeik által mint örökösök nem lépnek fel.

Az örökhagyó hitelezői azonban ezen esetekben is kivánhatják, hogy az örökösök a nyilatkozatadásra a bíróság által felszólittassanak. (1993. §.)

Ha több örököstárs közül egyik mond le az örökségről, az ő része a többi örökösökre átszáll s a lemondó örökös ugy tekintetik, mintha mint örökös nem is létezett volna. (1994. §.)

Ha az egyik örökös az örökhagyó halála után ugyan, de az örökségnek valóságos átvétele előtt elhal, ekkor ezen elhalt örökösnek örökjoga az ő örököseire átmegy. (1968. §.)

Ha örököstársak nincsenek, vagy pedig mindnyájan lemondtak az örökségről, ez esetben jogositva van az örökhagyót tulélő hitvestárs az örökség elfogadása iránt nyilatkozni. Ezen esetben a bíróság vagy hivatalból, vagy pedig a hitelezők kérelmére szabhat ki határidőt a tulélő hitvestársnak az örökségi nyilatkozat beadására. (1995. §.)

Ha mind az örökösök lemondtak az örökségről, mind pedig a hitvestárs azt el nem fogadta, ez esetben az örökség a hitelezők kielégitésére fordittatik. (1996. §.)

Ha sem az örökségre jogosult rokonok, sem pedig tulélő hitvestárs nem létezik, ez esetben az örökség mint szállomány az állami kincstárra esik, mindazonáltal olyképen, hogy ez utóbbi tartozik a tiszta örökségnek felét azon cantoni községnek átengedni, melynek illetőségéhez az örökhagyó tartozott. (1964. §.)

Ha az örökös azon szándékból, hogy saját hitelezőit megkárositsa, az örökségről lemond, ez esetben az utóbbiak jogositva vannak az örökös helyett az örökséget elfogadni s követeléseiket abból kielégiteni; mindazonáltal azon feltétel mellett, hogy a követelések kielégitése után fenmaradó érték szállománynak leszen tekintendő. (1989. §.)

b) A távollevő és ismeretlen örökösök hirdetmény általi felhivása.

Ha a legközelebbi örökösnek biztos kipuhatolása szokatlan nehézségekkel jár, ez esetben fel van hatalmazva a bíróság az ismeretlen érdekelteket felhivni azzal, hogy viszonyaikra nézve nyilatkozzanak s igényeiket érvényesitsék, mert különben a törvényes joghátrányok be fognak következni. (1987. §.)

Addig, mig a távollevő, kinek sorsáról tudomás nincsen, a törvény értelmében (13., 14., 15. §§.) eltüntnek nem tekinthető, a reá időközben átszállott örökség a gyámhatóság által érvényesittetik. (1969. §.)

Ha azonban a távollevő törvény szerint eltüntnek tekinthető, ez esetben legközelebbi örökösei jogositva vannak a gyámhatóság őrizete alatt létező vagyonnak haszonélvezetét igényelni. (1970. §.)

Ezen czél elérése tekintetéből azonban tartoznak az örökösök azon birósánál (Bezirksgericht), melynek területe illetőségéhez a távollevő tartozott, kérelmezni, hogy a távollevő hirdetmény által hivassék fel, s a felhivás sikertelensége esetében nekik a távollevő vagyonának haszonélvezete átengedtessék. A bíróság az ügy megvizsgálása után a felhivás kibocsátása iránt javaslatot hoz, s azt a fölebbviteli bíróságnak (Obergericht) felterjeszti, mely azután a felhivás kibocsátása iránt határoz. (1971. §.)

Ha a távollevőnek és netáni örököseinek felhivása siker nélkül marad, ekkor a fölebbviteli bíróság a távollevőt eltüntnek nyilvánitja, s egyszersmind vagyo-

*

nának élvezetére az ismeretes legközelebbi örökösöket, kik ebbeli jogosultságukat elegendőkép kimutatták, feljogositja. (1973. §.)

A beszedett haszon visszatérítésére, vagy a fenlevőnek kiadására az örökösök még akkor sem kötelezhetők, ha a távollevő időközben visszaérkezett volna is. (1973. §.)

Az eltüntnek hagyatékára az öröklési jog csak az ő holttá nyilvánitása által nyilik meg. (1975. §.)

c) A hagyaték biztositása és leltározása.

Az örökösök rendszerint jogositvák az örökséget birói beavatkozás nélkül birtokba venni. (1980. §.)

Azon személyek, kik az örökhagyóval egy háztartásban éltek, különösen az örökhagyó özvegye és kiskoru gyermekei jogositvák, fentartójuk halála után harminez napig a lakás és házi butorzat élvezetében maradni, s az örökségi tömeg rovására a szükséges élelmezést huzni. (1981. §.)

Ha a hagyatéknál oly örökösök vannak érdekelve, kik vagy hatósági gyámság alatt állanak, vagy pedig ily gyámság alá tartoznak, köteles a gyámhatóság hivatalból, mihelyest az elhalálozásról tudomást nyert, a kiskoru örökösök részére gyámot, a távollevő s más gondnokság alá tartozó örökösök részére pedig gondnokot kinevezni, a hagyaték biztositásáról haladék nélkül gondoskodni, a hagyatékot leltároztatni, azt szükség esetében hivatalosan lepecsételtetni s kezelése felett örködni. (317., 318., 319., 320., 331., 333., 361., 362., 363., 364., 367., 374., 1969., 1970. §§.)

A hagyaték birói lepecsételésének (zár alá vételének) rendszerint csak az érdeklett felek kérelmére és csak akkor van helye, ha azt különös elegendő indokok igazolják; különösen pedig a hagyaték lepecsételendő:

a) valamelyik örökös kérelmére;

b) ha valószinü, hogy örökös nem létezik;

c) ha a leltár jogkedvezménye kérelmeztetik;

d) a hagyatéki hitelezők kérelmére, ha biztositásukra a hagyaték lepecsételése szükségesnek mutatkozik, és

e) ha az örökösök közül valamelyik csőd alatt áll, és hitelezői a lepecsételést kivánják. (1983. §.)

Minden oly esetekben, melyekben a hagyatéknak birói lepecsételtetése elrendeltetik, a lepecsételtetés alkalmával egyszersmind a hivatalos leltárt is fel kell venni. (1984. §.)

Azonkivül jogositva van a biróság azon esetekben, hol a hagyaték birói lepecsételtetése elrendeltetik, szükség esetében a hagyaték vagy annak egyes tárgyaira nézve vagyonkezelöt (Güterverwalter) kinevezni, s neki szükséges meghatalmazásokat s utasitásokat adni, mindazonáltal csak azon értelemben, hogy a hagyaték állaga csonkitatlanul fentartassék és mind az örökösök, mind pedig a hitelezők jogai megóvassanak. (1985. §.)

d) A nyilvános (birói) leltár.

Mindenik örökös jogositva van a leltár jogkedvezményét törvényes időben (1990, 1991. §.) a bíróságnál igénybe venni.

Hogyha több örökös közül egyik kéri a nyilvános leltárt, az mindnyájokra egyaránt vonatkozik és közös költségen szerkesztetik, kivéve azon esetet, ha az örököstársak közül valamelyik az örökség feltétlen elfogadása iránt nyilatkozni, s ez által a leltározási költségeket magától elháritani kivánná. (1999. §.)

A leltár az illető közjegyzői iroda által vétetik fel. Ha a hagyatéki egyes tárgyaknak megbecsültetését az örökösök valamelyike kivánja, a becsü az ő költségére történik s a leltárhoz csatoltatik. (2000. §.)

A hagyatéki hitelezők, valamint a hagyatéki adósok, hirdetményileg s a körülményekhez képest idézvény által is szólitandók fel az iránt, hogy követeléseiket s illetőleg adósságaikat a kitüzött határidő alatt a közjegyzői irodában jelentsék be. (2001. §.)

Azon követelések, melyek a kitüzött határidő alatt be nem jelentetnek és sem a közjegyzői, sem pedig a zálogjegyzőkönyvekből meg nem tudhatók, vagy pedig kézi zálog által nem biztositvák, azon örökösök irányában, kik az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett elfogadták, megszünteknek tekintetnek. Ha azonban az örökös álnokul jár el, a jogkedvezménytől elesik. (2002. §.)

Követelések, melyeknek létezése csak a bejelentési határidőnek lefolyta után jön napvilágra, a hitelezők részéről csak annyiban érvényesithetők az örökösök ellen, a mennyiben ezek az örökségből kárpótlást nyernek. (2004. §.)

Midőn a nyilvános leltár elkészül, az a biróság meghagyására az örökösökkel megtekintés végett közöltetik, s ezek egyszersmind kellő határidőnek kitüzése mellett felszólittatnak, hogy az örökség elfogadása, vagy arról való lemondás iránt nyilatkozzanak. (2005. §.)

Ha az örökösök a kitüzött határidő alatt nem nyilatkoztak, a hallgatás az örökség elfogadásának tekintetik.

A biróság azonban jogositva van, körülményekhez képest, azon fenyegetés mellett is felszólitani az örököst, hogy hallgatása az örökségről való lemondásnak fog tekintetni. (2007. §.)

Ha a hagyatéki hitelezők azon veszélyt valószinüsitik, hogy a hagyatéknak az örökös saját vagyonával való egybevegyitése által követeléseikre nézve kárt vallanak, ez esetben jogositva vannak a hagyatéknak elkülönitését azon érték erejéig, mely követeléseik kielégitésére szükséges, a bíróságnál szorgalmazni.

Az elkülönitést azonban csak az örökhagyó halálától számitandó három hónap alatt lehet kérelmezni.

A biróság az eset megvizsgálása után az elkülönitésre nézve czélszerü intézkedéseket megtenni köteles. (2016. §.)

e) Az osztály.

Az örökség az örököstársak közös tulajdonának tekintetik. (2012. §.)

Minden örökös jogositva van az örökség felosztását kivánni, a mennyiben az örökrésze kihasitása tekintetéből szükséges. A többi örököstársak a hagyaték iránti közösséget tovább is folytathatják. (2017. §.)

Az örökösök rendszerint egyenlő jogokkal birnak az örökség egyes tárgyaira, miért is — a mennyiben a dolog természete engedi — az örökségnek természetben való felosztását kivánhatják. (2018. §.)

Az örökösök birói beavatkozás nélkül oszthatják fel maguk között az örökséget; oly esetekben azonban, hol az örökségnél gyámoltak is érdekelve vannak, a gyámoltak nevében kötött osztályos egyezség érvényességéhez a kerületi gyámhatóság (Bezirksrath) jóváhagyása szükséges. (2021., 374. §.)

A birói osztálynak csak akkor van helye, ha az örökösök vagy az osztályra, vagy pedig a sorsok alkalmazására nézve egymás közt ki nem egyezhetvén, az osztályt valamelyik fél kérelmezi. (2021. §.)

A birói osztály esetében a biró az ő belátása szerint vagy a hagyatéknak természetben való felosztását, vagy annak elárverezését, és pedig vagy maguk a felek között megejtendő, vagy pedig nyilvános árverés utján elrendelheti, avagy a kizárólagos tulajdont az egyik

köztulajdonosnak a többiek kielégitése mellett odaitélheti. (564., 565. §.)

B) Az örökség körüli intézkedések Code Napoleon szerint:

A franczia polgári törvénykönyv (Code Napoleon), mely nemcsak a római, hanem lényegileg a germán jogalapokon nyugszik és sok tekintetben germán jogelveket foglal magában, a többi közt a „droit coutmier"-ből ama régi germán jogelvet is felvette: „Le mort saiset le vif." (Zachariä 609. §.)

A franczia polg. törvénykönyv a törvényes örökösöket két osztályba sorozza; az egyik osztályt képezik a tulajdonképi törvényes örökösök: „héretiers legitimes," a másikat pedig a rendkivüli örökösök: „héretiers irreguliers." Amazokhoz tartoznak az örökhagyónak törvényes házasságbeli vérrokonai tizenkettedik ízig (Cod. c. a. 723., 731. s k. Zachariä 595. §.); emezekhez pedig az elismert természetes gyermekek, a tulélö házastárs és az állam. (Cod. civ. a. 723., 756. s k. 767. s k. Zachariä 604. s k. §.)

A szorosabb értelemben vett törvényes örökösökre (héretiers legitimes), valamint bizonyos körülmények között általános legatariusokra is (légataire universel Cod. c. a. 1006.), az örökség magától (jure ipso) száll át, és pedig azon hatálylyal, hogy az örökös nemcsak azonnal az örökhagyó összes jogaiba lép, hanem minden további szerzési cselekvény nélkül magát az örökség birtokát is elnyeri. [1]

Az örökség megszerzéséhez és birtokba vételéhez tehát az örökségi nyilatkozat nem szükséges; az örökösnek csak akkor kell nyilatkoznia, ha a törvény erejénél fogva reá átszállott örökségtől megszabadulni, vagyis arról lemondani akar, [2] vagy pedig midön az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett kivánja elvállalni. [3]

Az örökösnek kell ebbeli nyilatkozatokat azon elsöfolyamodásu bíróságnál beadni, melynek területén az örökhagyó meghalt.

A rendkivüli örökösök (héretier irreguliers) a rájok átszállott örökjogot szintén hozzájárulásuk nélkül (jure ipso) szerzik meg. De ha az örökség birtokát, mely maga magától reájok át nem száll, elnyerni kivánják, kell e végett a birósághoz folyamodni, hogy öket az örökség birtokába bevezesse. [4]

Ezen okból kötelesek a rendkivüli örökösök a birtokba való bevezettetésük iránti folyamodásukat azon elsöbiróságnál benyujtani, melynek területén az örökség megnyilt; kötelesek továbbá ezen folyamodványukban kimutatni, hogy ök az örökség elfoglalására jogositvák, s egyszersmind azon körülményt is valószinüsiteni, hogy rendes törvényes örökösök (héretiers legitimes) nem léteznek. A biróság ezen kérelem folytán három izben hirdetményt bocsát ki, s ennekutána az állami ügyész meghallgatása mellett a folyamodványt vagy helytadólag, vagy visszautasitólag elintézi. (Cod. civ. a. 770.)

A tulélö házastárs, vagy az elismert természetes gyermek, vagy pedig az állam, midön egyiket vagy másikat az örökség mint egyedüli örököst illet, kötelesek mindenekelött az örökséget lepecsételtetni és leltároztatni. [5]

Ha a tulélö házastárs vagy pedig az elismert természetes gyermek az örökség birtokába bevezettetik, ez esetben kell az ingóságok eladási árából bejött pénzértéket kamatozás végett biztos helyen elhelyezni, vagy pedig arra az esetre, hogyha netán a törvényes örökösök (héretiers legitimes) három év alatt jelentkeznének, más kellö biztositást adni. (Cod. civ. 771., 773. Zachariä 638. §.)

Az örökség elfogadása vagy kijelentetten, vagy hallgatag történik; kijelentett elfogadás akkor, ha valamely köz- vagy magánokiratban az örökös jogczime vagy ebbeli minösége véteik fel; hallgatag elfogadás pedig akkor feltételezendö, ha az örökös oly cselekményt követel, mely az elfogadási szándékot szükségképen feltételezi, s melynek elövételére csakis örökös lehet jogositva. (Cod. civ. a. 778.)

Csupán az örökség fentartására, felügyeletére vagy ideiglenes kezelésére vonatkozó cselekvényekböl még nem következtethetö az örökség elfogadása, hacsak az örökös e mellett örökösi czimet és minöséget nem vett fel. (Cod. civ. a. 779.)

Az örökjognak elajándékozása, eladása vagy átruházása, vagy pedig az örökségröl jutalomért való lemondás az örökség elfogadását feltételezi. (Cod. civ. a. 780.)

Ha az, a kire az örökség szállott, elhalt a nélkül, hogy azt világosan vagy hallgatag elfogadta vagy visszautasitotta volna, akkor örökösei önjogulag elfogadhatják vagy utasithatják vissza az örökséget. (Cod. civ. a 781.)

Az örökségröli lemondás nem vélelmeztetik; az örökségröl határozottan a biróság elött kell lemondani. (C. c. a. 784.)

Azon örökös, ki az örökségröl lemond, ugy tekintetik, mintha soha sem lett volna örökös. (C. c. a. 785.) A lemondó osztályrésze az örököstársakra száll, ha nincsenek, a következö ízre megy át. (C. c. a. 786.)

Azon örökös, ki a hagyatékhoz tartozó tárgyakat elsikkaszt vagy eltitkol, habár az örökségröl lemondana is, mégis ugy tekintetik, mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna, s az elsikkasztott vagy eltitkolt tárgyakból osztályrészt nem kap. (C. c. a. 792.)

Ha az örökös a leltár jogkedvezménye mellett akarja az örökséget elfogadni, ebbeli akaratát a biróság elött határozottan ki kell jelentenie, s azonkivül a hagyatéki javaknak pontos és hü leltározását a törvény által megszabott határidöben és elöirt módon eszközöltetnie. (Cod. c. a. 794. Zachariä 612. §.)

A leltározást az örökség megnyilta napjától három hó alatt kell elkészittetni. (Cod. civ. a. 795.)

Azon örökös, ki minden nyilatkozat nélkül az örökséget vagy kijelentetten, vagy hallgatag elfogadta, valamint azon örökös is, ki valamely hagyatéki tárgyat eltitkolt, elsikkasztott vagy pedig tudva és gonosz szándékból a leltározás alól elvont, ugy tekintetik, mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna. (Cod. c. a 800., 801. Cod. de proc. 941. s k. Zachariä 612. §.)

A gyám a családi tanács elöleges jóváhagyása nélkül sem el nem fogadhatja, sem vissza nem utasithatja

[1] Les héretiers légitimes sont saisis de plein droit des biens, droits et actions du défunt, sous l'obligation d'acquitter toute les charges de la succession. (Cod. civ. a. 724.)

[2] La renonciation à une succession ne se présume pas: elle ne peut plus être faite qu'an greffe de tribunal de premièr instance dans l'arrondissement duquel la succession s'est ouverte, sur un registre particulier tenu à cet effet. (Cod. civ. a. 784.)

[3] La déclaration d'un héretier, qu'il entend ne prendre cette qualité que sous bénéfice d'inventaire, doit être faite au greffe du tribunal de premièr instance dans l'arrondissement duquel la succession s'est ouverte: elle doit être inscrite sur le registre destiné à recevoir fes actes de renonciation. (Cod. civ. a. 793.)

[4] . . . les enfans naturels, l'époux survivant et l'État, doivent se faire envoyer en possession par justice, dans les formes qui seront déterminées. (Cod. civ. a. 724.)

[5] . . . sont tenus de faier apposer les scellés, et de faire faire inventair dans les formes prescrites pour l'acceptation des succession sous bénéfice d'inventaire.

a kiskorura szállott örökséget. Az elfogadás csak a leltár jogkedvezménye mellett történhetik. (C. c. a. 461.)

A hagyaték lepecsételése hivatalból (l'apposition de scellés sur les effets de la succession) következő esetekben eszközöltetik: 1. ha a kiskoru örökösnek gyámja nincsen és rokonai közül senki sem kérelmezi a lepecsételést; 2. ha a házastárs vagy az örökösök egyike távol van; 3. ha az örökhagyó nyilvános letétnök (dépositair public) volt; ez utóbbi esetben azonban csak a letétemény s ahhoz tartozó tárgyak pecsételtetnek le. (Cod. civ. a. 819. Cod. de proc. civ. a. 911.)

A hagyatéknak lepecsételését következő személyek kérelmezhetik: 1. mindazok, kik az örökségre vagy a vagyonközösségre igényt támasztanak; 2. azon hitelezők, kik végrehajtható czimmel (titre exécutoire) ellátva, vagy a lepecsételés elnyerhetésére bíróilag jogositva vannak; 3. azon személyek, kik az örökhagyóval együtt laktak, valamint az örökhagyó cselédsége is az esetben, ha az örökhagyó házastársa vagy az örökösök egyike távol van. (Cod. civ. a. 820. Cod. de proc. a. 909.)

A lepecsételést azon terület békebirája vagy helyettese eszközli, a hol az örökhagyó elhalt. (Cod. civ. a. 819. Cod. de proc. 907., 912.)

A lepecsételés alkalmával talált végrendelet az elsőfolyamodásu törvényszék elnökéhez a békebiró által benyujtatik, kinek kötelessége a végrendeletet felnyitni, kihirdetni s annak a közjegyzőnél való eltétele iránt intézkedni. (Cod. civ. a. 1007. Cod. de proc. a. 916. s k.)

Nyilvános végrendelet, mely a közjegyző által vétetik fel, a közjegyző által kihirdettetik s nála tétetik le. (Zachariä 713. §.)

A pecsétnek levétele (la levée de scellé) csak három nap mulva az örökhagyó eltemetése, s illetőleg a történt lepecsételés után eszközölhető. (C. de proc. 928.)

A pecsét levételét ugyanazon személyek kérelmezhetik, kik jogositvák a lepecsételést kivánni, kivéve az örökhagyó cseléd- és szolgaszemélyzetét. (C. de proc. 930.)

Ha az örökösök vagy közülök némelyek kiskoruak és gyámság alól felszabaditva nincsenek, a pecsét levétele csak akkor történhetik, ha ezen örökösök részére gyám rendeltetett; mihelyest pedig a gyám ki lett nevezve, ez köteles a pecsét levételét szorgalmazni és a gyámtárs jelenlétében a kiskoru javainak leltározását eszközölni. (C. de proc. a. 929. C. c. a. 451.)

A hagyatéknak leltározását mindazon személyek kivánhatják, kik jogositvák a lepecsételést kérni. (C. de proc. a. 941.)

A hagyaték leltározását a közjegyző eszközli, a tulélt házastárs, a valószinü örökösök és a végrendeleti végrehajtó jelenlétében. (Cod. de proc. a. 942.)

Ha a leltározásra és az örökségi nyilatkozatadásra a törvény által megszabott határidők lejártak a nélkül, hogy az örökséghez valaki jelentkezett volna, vagy pedig ha az örökösök nem tudatnak, vagy pedig az ismeretes örökösök mind lemondtak az örökségről, ezen esetekben az örökség megüresültnek tekintetik. (La succession est reputée vacante. Cod. civ. a. 811.)

Ezen esetekben azon elsőfolyamodásu törvényszék, — melynek területén az örökség megnyilt — az érdeklett felek kérelme vagy pedig az állami ügyész javaslata folytán a hagyaték részére gondnokot rendel, kinek kötelessége a hagyatékot képviselni, azt a gondnokok számára általában fennálló szabályok szerint kezelni s a jövedelmet az állami kincstárba beszolgáltatni. (Cod. civ. a. 812. s k.)

(Folyt. köv.)

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

A budapesti ügyvéd-egylet
EMLÉKIRATA
a végrehajtói intézmény tárgyában.

Nehány év mult el a birósági végrehajtókról szóló 1871. LI. t. cz. hatálybalépte óta. Elegendő idő volt ez arra nézve, hogy ugy a szakférfiak, mint a nagy közönség a mondott törvényben foglalt és a kézbesitésekre vonatkozó szakaszoknak gyakorlati voltát, előnyeit ugy mint hátrányait tapasztalásból megismerhették és igy erről alapos itéletet is mondhatnak.

Kötelességünknek ismertük ezen hosszabb időtartamot bevárni, nehogy azzal vádoltassunk, hogy minden meggondolás nélkül a csak imént általunk oly melegen, behozatal végett ajánlott és pártolt végrehajtói intézményt, különösen pedig az uj kézbesitési rendszert egyszerre eltörültetni kivánjuk, a nélkül, hogy annak gyakorlati volta felől tapasztalatból meritett meggyőződést is szereztünk volna.

Legyen szabad e részben a következőket előterjesztenünk:

Való ugyan, hogy a mély tisztelettel alulirt budapesti ügyvédi egylet 1871. évi deczember 29-ről kelt felterjesztésében a birósági végrehajtók intézményének meghonositását élénk szükségnek nyilvánitá és különösen észrevételei 8-ik kikezdésében azt véleményezte, hogy a kézbesitések a bíróság székhelyén kivétel nélkül a birósági végrehajtók által volnának teljesitendők.

De ezen véleménynek alapfeltétele az volt, hogy a végrehajtói intézmény behozatalával együtt vagy közvetlenül utána a szóbeli és nyilvános eljárás is életbeléptetni terveztetik.

Általános volt akkor azon meggyőződés, hogy ezen annyira fontos intézmény esetleg még a jelenlegi prtts keretén belül is nehány hó leforgása alatt be fogna hozatni, s igy a végrehajtói intézménynek addig is életbeléptetése ellen aggályuk nem lehetett, a nyilvánosság és szóbeliség behozatalával kétségkivül üdvösnek bizonyult volna a végrehajtói intézmény és vele kapcsolatban a kézbesitési uj rendszer is.

Ez volt az ügyvédi egylet feltevése és ezen feltevésünkben, szégyenpir nélkül legyen mondva, alaposan csalódtunk; mert a szóbeliség és nyilvánosság nemcsak a letelt 3 év alatt be nem hozatott, de sőt behozatalának időpontja kiszámithatlan távolba van helyezve.

Ezzel pedig a végrehajtói intézmény behozatalának szüksége, különösen pedig a végrehajtóknak kézbesitő minőségbeni alkalmazásának szüksége önként el is esett. És igy már elméleti szempontból is kereken a mellett kellene véleményünket adnunk, hogy az egész intézmény mint alapczéljának, a szóbeliség és nyilvánosságnak nem szolgálható, egyszerüen eltörültessék.

A mit az elmélet elvont követelményképen kiván, azt a több évi gyakorlat égető szükségnek tüntette fel. Bátran állithatjuk, hogy ugy az ügyvédi körökben, valamint a perlekedő közönségben általános azon meggyőződés, hogy a végrehajtói intézmény, különösen pedig az LI. t. cz-nek a kézbesitésekre vonatkozó szakaszainak mielőbbi eltörlése az egész ország által örömest fogadtatnék, hogy jelenlegi eljárásunk mellett annál népszerütlenebb, boszantóbb, költségesebb és a mellett megbizhatlanabb intézmény alig található.

Mindezek olyan hátrányok, melyek bizonyitására később áttérendünk, melyek elegendők arra, hogy a közvélemény párját ritkitó egyhanguságggal az egész törvényczikk felett pálczát tör, és melyek az egész intézményt tarthatatlannak bizonyitják.

A mély tisztelettel alulirott budapesti ügyvédegylet ugy hivatásabeli, mint hazafiui kötelességét véli teljesiteni, midőn Nagyméltóságodat az általa eddig constatált és a gyakorlati életből meritett, fájdalom, mindennapi sajnos jelenségekre figyelmeztetni iparkodik, és midőn Nagyméltóságodat arra felkéri, hogy ezen bajok mielőbbi törvényhozás utjáni gyökeres orvoslását eszközölni méltóztassék.

Jól tudjuk ugyan, hogy a törvényhozás fontos törvények alkotásával és előleges tanácskozás stadiumában levő törvényjavaslatokkal tulhalmozott. De viszont tudjuk azt is, hogy jó, gyors, kivált pedig olcsó igazságszolgáltatás nélkül rendezett államélet nem képzelhető; tudjuk, hogy az ilyen igazságszolgáltatás létrehozása minden törvényhozás és minden kormány legelső, legfőbb gondjának tekintendő; de tudjuk végre azt is, hogy egyhangu, az összes jogászvilág és a nagy közönség pártfogásában és támogatásában részesülő ezen kérelmünk folytán

Nagyméltóságod inditottnak érzendi magát egy, a jelen t. cz. módositását tárgyazó törvényjavaslatot mihamarább az országgyülés elé terjeszteni és annak mielőbbi törvényre jutása mellett működni.

Legyen a mondottak után szabad azon általános ellenszenv és visszatetszés indokait előterjeszteni, melyek alapján ugy az ügyvédek, mint az igazságkereső közönség a kézbesitésekről szóló törvényszakaszok eltörlését megváltásképen üdvözölnék. Indokaink mind olyanok, melyekre nézve minden ügyvéd számtalan positiv adatokat bocsáthatna Nagyméltóságod rendelkezésére, és melyek igy a hitelesség jellegével birnak.

I-ör. A végrehajtók utjáni kézbesitési rendszer legfőbb hiánya annak költséges voltában rejlik. A fennállott kézbesitési rendszert szem előtt tartva, határozottan mondhatjuk, hogy az 1871. LI. t. cz. 24. §-nak a) s b) pontjai az ügyfeleket a per kezdése alkalmával előre ki sem számitható jelentékeny kiadásokba sodorják, sőt a szegényebb sorsuakra nézve a perlekedést majdnem lehetetlenné teszik. Erre nézve a mindennapi gyakorlatból meritett példákkal is bőven szolgálhatunk.

Vegyük azon esetet, hogy egy 50 frtig terjedő követelés az ügyvédnek ügyfele által per utjáni behajtás végett átadatik. A jelenlegi, az ujabb bélyegtörvény által tetemesen felemelt bélyegkiadások ezen törvény utján folyamatba tett ügynél:

a) kereset és meghatalmazás bélyege . . .	90 kr.
b) itéleti és jegyzőkönyvi bélyeg	1 frt 20 „
c) végrehajtási kérvény és mellékletei . . .	80 „
d) végrehajtási jegyzőkönyv bélyege . . .	20 „
összesen	3 frt 10 kr.

Ez a perstadium legegyszerübb alakjában, t. i. a makacsság esetében. Megjegyzendő, hogy itt is a kiadás alperes megjelenése esetében 50 kr itéleti bélyeggel csökken, és igy csakis 2 frt 60 krt teszen, sőt hogy birói egyezség esetében csakis 2 frt 29 krra rug.

Nézzük ellenben a kézbesitési dijak mennyiségét hasonkedvező esetekben, midőn t. i. a per minden néven nevezendő bonyolódás nélkül egy alperes mellett, ki még $^1/_8$ mértföldnyi távolságban sem lakik, a kezdettől kezdve a végrehajtás minden stadiumán keresztül vitetik. Ezen legkedvezőbb eset a makacsság esete; itt a felperes által fizetendő költségek a következők:

a) a keresetet kézbesitéséért	60 kr.
b) makacssági itélet kézbesitése	20 „
c) végrehajtási kérvényre hozott végzés kézbesitése 3 példányban	60 „
d) végrehajtást jóváhagyó végzés kézbesitése .	40 „
e) árverés kitüzése	50 „
f) árverési végzés kézbesitése	60 „
g) árverést jóváhagyó végzés kézbesitése . . .	40 „
összesen	3 frt 30 kr.

Tehát az államot megillető bélyegköltség 2 frt 29 krra rug, daczára annak, hogy a bélyegdijak $^5/_{100}$-al felemeltettek; a kézbesitési dijak ellenben 3 frt 30 krra rugnak egy 50 frtot meg nem haladó követelésnél, de ép ugy egy 2—3 frtos követelésnél, melynek behajtásától a szegényebb sorsut elzárni ép oly igazságtalan volna, mintha a gazdag bankárnak akadályt gördítenénk 10,000 frtra rugó követelésének per utjáni érvényesitése ellen.

Mennyire változnak azonban ezen már ily egyszerü alakban is tulzottnak látszó kézbesitési dijak, ha tekintetbe veszszük:

1-ör. Az alperesek többségét.

Ily esetben az első idéző végzés minden egyes példánya 30 kr kézbesitési dijjal sujtatik, ép ugy minden többi végzés valamennyi alperesnek külön kézbesittetik; ez által pedig a kézbesitési dijak az alperesek számához képest kétszereztetnek, háromszoroztatnak és igy tovább.

Ha ez az idéző végzéseknél még eltürhető, ugy a közbenszóló végzésoknél, u. m. itélethirdetéseknél, a fölebbezés felterjesztését tárgyazó és minden egyéb hasonfontosságu biró jogcselekménynél a szó teljes értelmében igazságtalan és elviselhetlen teherré változik.

2-or. Az alperesek lakásának a végrehajtó lakásától távolságát.

Itt is gyakorlati példákkal szolgálhatunk.

A végrehajtó minden alapos ok nélkül a kézbesités alkalmával lakásának $^1/_8$ mértföld távolságának ürügye alatt költséget számit és a felektől Budapesten például vasuti kocsidijképen egyenként 20 kr ujabbi költséget vesz fel. Kétségtelen, hogy ez a kézbesités drága voltát még inkább fokozza.

Csekély azonban ezen visszaélés azon sokkal sulyosabb visszaéléssel szemközt, melylyel a végrehajtó a város területén belül, azonban a vámvonalon kivül vagy annak tőszomszédságában fekvő kézbesitésekért, mely helyekre a lóvaspálya vagy társaskocsikkal 10 percz alatt könnyen juthat és melyek épen ezen közlekedési eszközök tőszomszédságában vannak, kézbesitési és kocsidiján kivül több forintnyi napidijat is számit. És ha nekünk budapesti ügyvédeknek például a Rákoson kézbesitendő végzésünk akad, akkor a kézbesitőnek bérkocsin kivül még 8—9 forintnyi napidijat is meg kell téritenünk, holott egész utja, hivatalos cselekvényét beleértve, oda és visszajövet 50 perczet vett igénybe.

Mindennapi dolog, hogy az Ujpesten teljesitendő kézbesitések több forintnyi napidijat igényelnek és nem ritka azon eset is, hogy a pesti ügyvéd egy vidéken kézbesitendő végzés fejében 12 frtot és még onnél is többet kénytelen kézbesitési dij fejében fizetni.

Nagyobbodnak még ezen összegek:

3-or. A számos, gyakran a felek által kérelmezett, gyakran azonban a bíróságok tulhalmazottsága folytán hivatalból elrendelt halasztások által.

4-er. A tanukihallgatások által.

Bizonyitást nem szükségel, hogy a tanubizonyitás a letárgyalt pereknél majdnem kivétel nélküli, sőt bátran mondhatjuk, hogy a perek kétharmada tanubizonyitás nélkül végitélet alá nem kerül. Itt a felek értesitésén kivül a tanuk megidézése is végrehajtók utján történik, kik hason ürügyet nyernek, tulzott összegeket a tanu kezéhez történt kézbesités okából a bizonyitó félen megvonni.

Ezen kézbesitési mód még sokkal terhesebbé válik akkor, ha mint ez rendesen történik, a tanuk két-háromszor beidéztetnek. Itt számokat elősorolni lehetetlen, de világos, hogy az ügyvéd, illetve a fél ezáltal elviselhetlen kiadásokkal sujtatik.

5-ör. A perorvoslatok, semmiségi panaszok, fölebbezések, eskütételre idézések és letett eskürőli értesitések, valamint az itélet kihirdetésére idézések által első-, másod- és harmadbirósági stadiumban.

Nagyobbodik:

6-or. A végrehajtás stadiumában, midőn valamennyi foglaltatók tekintet nélkül arra, vajjon követelésök időközben kiegyenlittetett-e vagy sem, a végrehajtásról, illetve a tartandó árverésről értesittetnek, később ujból a vételárfelosztási tárgyalásra idéztetnek, az elsőbbségi és igényperekre meghivatnak, — ezek által a felek ujabbi ép oly jelentékeny, mint teljes indokolatlan kiadások által sujtatnak.

Igazságtalan ezen dijak beszedése:

7-er. A pénz felvételét tárgyazó végzések kézbesitésénél, mert ezen dijakat felperes alperesen többé meg nem veheti és igy saját követeléséből veszit.

8-or. Csődpereknél, a hol felperes követeléséből gyakran semminemü kielégitést nem várhat. És igy főleg a nálunk divatozó, semmi jogcselekményt magában nem foglaló végzések, hirdetések, értesitések mellett felperes követelése elvesztésén kivül a dijak folytonos fizetése által még ujabb, jelentékeny kárt szenved.

És mindezen jelenségekre ugy a sommás, mint a rendes eljárásnál, köz- mint váltótörvényszékek előtt akadunk. Mindenütt a kézbesitési dijak aránytalan és költséges volta miatt az igazságszolgáltatás czéljai veszélyeztetnek és a kiadások előre kiszámithatlanokká válnak. Sok esetben ezen kiadások az ugyis a perbeli és bélyegköltség által sujtott alperest, gyakran a követelés behajthatlansága esetében a jómódu felperest, de igen gyakran magát az ügyvédet is kizárólag terhelik, a ki nemcsak munkájának gyümölcsét veszti, hanem bélyegkiadásait is előlegezi és igy ezen monstruosus kézbesitési dijakat is saját zsebéből tartozik viselni.

Ha eme panaszlott hiányok már a nagyobb összegü pereknél sujtók, ugy kétszeresen sujtók ott, hol a szegényebb sorsu iparos- és kereskedőosztály kisebb követeléseit sommás per utján érvényesiteni ohajtja, mely perének kimenetele az összeg behajthatóságára nézve még több mint kétes; kétszeresen sujtó a csődkereseteknél, a hol a bejelentés eredménye sok esetben az, hogy a követelését bejelentő fél még felmerült és a jelen kézbesitési törvény által mód nélkül szaporitott költségeit saját zsebéből fizetni tartozik.

A mi pedig az egész intézmény czélszerütlenségét tetézi és annak mielőbbi megszüntetését minden törvényes eszközzel előmozditandónak ajánlja, ez azon körülményben rejlik, hogy

az ügyvéd a szegényebb sorsuak pereit nem vállalhatja át azon önzetlenséggel, mint annakelőtte, ugy hogy a szegényebb sorsu honpolgár ugyszólván védelmétől végleg megfosztatott, hogy továbbá a bíróságok a valóságos készkiadást, mely a kézbesitések különféle neme által okoztatott, legritkább esetben veszik figyelembe a költségek megállapitásakor, mi által az ügyvédek annyira soványult keresete még inkább csökkentetik; hogy végül a végrehajtók a dijak beszedésénél annyira kiméletlenül járnak el, hogy az ez iránti összekoczczanások majdnem mindennapiak, sőt megtörtént dolog, hogy ezen nagyrészben a müveltség primitiv fokán álló egyéniségek az ügyvédi kar közbecsülésben álló tagjait megsérteni nem átallották.

9-er. Hozzájárul még azon körülmény, hogy sok esetben egyik fél sem tudja, melyiket illeti a kézbesitési dij viselésének terhe, és azt a törvény azon szavai — „kinek kérelme folytán történt" — sem képesek felvilágositani, mivel a bíróságok sok oly intézkedése forog némelykor szóban, melyet a perlekedő felek egyike sem kérelmezett. Ez pedig, mint a tapasztalat mutatja, elég gyakran ad okot surlódásra ügyvéd és végrehajtó között.

II-or. Terhes a végrehajtók utjáni kézbesités a bíróságokra is, mert a ki nem fizetett kézbesitési dijak iránti fizetési meghagyásokkal tulterheltetnek és szorosan hatáskörükhöz tartozó sürgősebb teendőiktől elvonatnak.

III-or. Kijátszatik a törvény intézkedése az által, hogy a végrehajtók legtöbbjei nem is személyesen, hanem fizetéses szolgáik által teljesittetik a kézbesitéseket, kik nem képesek a birói határozatokat a feleknek, különösen az irást és olvasást nem tudóknak megmagyarázni; sőt gyakran megesik, hogy a végrehajtó vagy szolgája a kézbesitési bizonyitványt a keresetre vagy itéletre reá vezeti a nélkül, hogy ez az ellenfélnek még kézbesittetett volna.

IV-er. Ha hozzávetjük, hogy az ügyvédi kar a kézbesitéseknek az annak idejében hites kézbesitők utján eszközölt foganatositása alkalmával a kézbesitő szolgák részéről ha nem is nagyobb, de mindenesetre hasonlelkiismeretességet és buzgalmat tapasztalt a nélkül, hogy ez által aránytalan kiadásokba sodortatott volna; ha tekintjük, hogy ezen a kézbesitőknek fizetett dijak évenként sok milliókra rugnak, melyekből az állam semmi hasznot nem huz, ellenben a nép annyira megsoványult kenyere ezen tetemes összeggel még inkább csökkentetik; ha tekintetbe veszszük, hogy az államhatalomnak a bélyegben egy dús jövedelmi forrása nyilt, mely már magában is a jogkereső közönség által nehezen viseltetik, de melyből mindenesetre annyi tiszta jövedelem marad, hogy az állam által fizetett kézbesitő szolgák alkalmaztassanak; ha figyelemmel vagyunk azon nemzetgazdászati, de erkölcsi érvre is, hogy az államnak az igazságszolgáltatás terén nyerészkedni nem szabad, sőt az hivatásával ellenkezik, — ha mindezeket szemügyre veszszük, határozottan a mellett kell nyilatkoznunk, hogy a jelenlegi kézbesitési intézmény haladék nélkül elejtendő és a kézbesitések az állam által fizetett kézbesitő szolgák által eszközlendők.

A sommás birói itélet eredetben kiadandó-e?

A feltett kérdést illetőleg a gyakorlat a sommás bíróságoknál nagyon különböző levén, megkisérlem e kérdés körüli nézeteimet röviden egybefoglalva a jogászközönség elé terjeszteni. A plg. trts 347-ik §-a szerint: „sommás eljárásban a végrehajtás, mely a marasztalt félnek egyedüli ingóságaira intéztetik, szóval kérelmezendő; a végrehajtató azonban a jogérvényes itéletet vagy egyezséget annyi példányban tartozik bemutatni, a mint a 349-ik §-ban a végrehajtási kérvényekre nézve rendeltetik."

A most idézett 347-ik §-ban egy szóval sem tétetik ugyan arról emlités, hogy az ingóságokra szóval kérelmezett végrehajtások alkalmával bemutatott itéleti példányok egyikének eredetinek kell lennie, azonban az általános érvényü 349. §. második bekezdéséből mintegy következtethetni vélem, hogy az ingókra szóbelileg kérelmezett végrehajtások alkalmával felmutatott itéleti példányok egyikének szintén eredetinek kell lenni, sőt — miként a 347. §. kifejezetten mondja — annak jogérvényessége is igazolandó, mely jogérvényesség közönségesen az iktatóhivatali pecsét és aláirással tüntetendő ki. Legalább biztos tudomásom van róla, hogy a pesti volt egyesbíróságok ezt nehány évvel ezelőtt határozottan ekként kivánták, mire a kezeim közt levő ily itéleti példányokban ma is vannak példáim. De ha megállhatna is a gyakorlat, hogy ingókra szóbelileg kérelmezett végrehajtásoknál ily egyszerü másolat itéletekre elrendelhető a végrehajtás, mint azt az ország oly sok vidéki bíróságai elrendelik a nélkül, hogy még csak a jogérvényességet is igazoltatnák maguknak, mire nézve pedig a fennidézett 347-ik §. ellenére csakugyan szabályszerütlen eljárást követnek: meg nem állhat nézetem szerint e gyakorlat sommás bíróságok által ingatlanokra, irásbeli kérvény folytán elrendelt végrehajtásokra, mert azt már a 349-ik §. határozottan ki is mondja, hogy „az itélet vagy egyezség, mely a végrehajtásnak alapul szolgál, a végrehajtási kérvény első példányához eredetben csatoltassék," természetesen annak jogérvényessége itt is igazolandó levén.

Azon szokásos ellenvetésre, hogy sommás eljárásban az itélet hirdettetvén s nem kézbesittetvén, az eredetben ki sem adható, mert hiszen sommás eljárásban az eredeti tulajdonkép az, mit a bíróság hirdet, mely pedig a bírósági levéltárban marad: rövid válaszom, hogy hányfelé uralkodik a sommás bíróságoknál ama gyakorlat, hogy az itélethirdetésre egyik fél meg nem jelenvén: nem kézbesittetik-e az neki, vagy továbbá nem az-e a szó legszorosabb értelmében véve rendes eljárásban is az eredeti, mely fogalmazványként a bíróság levéltárában marad?

Egyébként amaz eljárásnak, hogy t. i. sok sommás bíróságnál az itélet eredetben ki nem adhatónak nyilvánittatik, még különösen a következő esetekben is nagy hátránya van, ugyanis: Az 1855. decz. 15-én kelt s az országb. ért., ugy az 1868. 54. tczikket életbe léptető 1869. márczius 30-án kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet által némi módositásokkal érvényben tartott, fájdalom, azonban az alsóbb néposztály által jogainak biztositására oly kevéssé igénybevett tkvi nyiltparancs 84. §. b) és c) pontjában emlitett okmányok közé tartozván a sommás bíróságok itéletei is, feltéve, ha azok eredetben ki nem adhatók, azon esetben, ha valamely fél nem végrehajtás utján, hanem hogy jogai a késedelem által minél kevésbbé veszélyeztessenek, a jogérvényes birói itélet alapján akarja valamely itéletileg megállapitott jogát telekkönyvileg bejegyeztetni, a bekeblezés eszközöltethetésétől elüttetnék és csakis igazolással egybekötött előjegyzést nyerhetne, holott épen az volt czélja, hogy a zálogjogot az itélet alapján előbb sikerüljön neki bekebeleztni, mint a végrehajtási végzés alapján, s igy még nem hogy előnyt nyujtana neki a telekkönyvi patens emlitett §-a, hanem a sommás bíróságok ily gyakorlata mellett reá még hátrányos is, mert mig a végrehajtási végzés alapján feltétlen tkvi jogot nyer, addig a másolt itélet alapján csak feltételeset, mi még egy hosszadalmas per lefolytatásától van függővé téve.

Hogy tehát ily körülmények között az eredeti itélet ki nem adása sommás bíróságoknál teljesen szabálytalan, én azt a tkvi patens épen ezen §-a alapján határozottan merem állitani.

Egy más eset.

A tkvi nyiltp. 125. §. második bekezdése szerint „ha az eredeti okirat más hatóságnál van eltéve, a fél a tkvi kérvényt annál oly kérelemmel adhatja be, hogy ezen hatóság a kérvényt az eredeti okirat hozzácsatolásával a hivatalos cselekmény teljesitése utáni visszaszolgáltatás mellett a tkvi hatósághoz küldje át" némely bíróságok sommás ügyekbeni eredeti itéletek ki nem adhatása folytán azon véleményben vannak, hogy e §. sommás bírósági itéletekre, mint ama §-ban emlitett okiratokra is alkalmazandó, s ily nézetek következtében maguknál kivánnák e §. igénybe vétele esetén a kérvényt beadatni.

E §-nak ekkénti használata mellett a fél — kire nézve a késedelemben veszély forog fenn — a végrehajtási kérvényre hozandó végzéssel épen azon czélt érte el, mit elért a §. ekkénti igénybevételével, sőt többet, mert annak alapján a végrehajtás egyszerre elrendelhető, mig az utóbbi esetben még az iratok irattárból kiemelése és becsatolásával is idő mulik, de ezenkivül nekem szerény véleményem az, hogy a más hatóságnál levő eredeti kitétel alatt a sommás bíróságok itéletei nem, hanem csakis a fél önmaga által más hatósághoz beadott magánokmányai értendők. Mindezek alapján nekem egyéni igénytelen véleményem oda megy ki, hogy sommás ügyekben hozott itéletek eredetben kiadhatók, sőt kiadandók, mint azt minden nagyobb városi sommás bíróságoknál mint volt ügyvéd magam is gyakorlatban láttam.

Schilling Béla.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 23. sz. Budapest, 1874. junius 3.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendök.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A magyar jogászgyülés tárgyalásai. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — Az örökösödési eljárásról. Travnik Antal, budai királyi törvényszéki biró urtól. — Törvénykezési szemle. Néhány adat fenyitö igazságszolgáltatásunk állapotának illustratiójához. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A magyar jogászgyülés tárgyalásai.

I. szakosztály.

Az V. magyar jogászgyülés első szakosztályának tárgyalásai ez évben is igen érdekesek voltak, mert a tagok érdekeltsége mellett a tárgyhoz való alapos felszólalások ujabb bizonyitványt nyujtottak arról, hogy a résztvevő tagok az eléjük terjesztett kérdés megoldásához megelözö alapos tanulmány után kivánnak járulni.

A napirend első tárgyát képezte a következö kérdés: A telekkönyvi tulajdonos ellenében megengedendö legyen-e az elbirtoklás?

E kérdésre két vélemény érkezett, jelesül: Kovács Gyula pesti ügyvédtöl és e sorok irójától. Véleményük abban megegyez, hogy az elbirtoklást mindketten megengedni vélik, csakhogy abban térnek el, hogy Kovács Gyula az elbirtoklást mint szerzési módot véli fentartandónak, mely absolut hatályt, vagyis harmadik személyek ellen érvényesithetö igényt csak telekkönyvi bejegyzés által nyer. Zlinszky Imre utalva a szerzési czim és szerzési mód közötti megkülönböztetésre alapitott s ujabb időben a tudomány által is teljesen elejtett doctrina helytelenségére, e fogalmaktól teljesen eltekintve azon szempontból kivánja a dolgot figyelembe venni, melyet a telekkönyvi intézmény elénk szab. E szempont csak harmadik jóhiszemü szerzök védelme lehet, miután pedig ha kimondatik, hogy az elbirtoklás által nem szereztetik tulajdonjog, hanem csak igény származik, hogy az illetö az elbirtoklás tényét megállapittatván, annak folytán tulajdonjogának bekebelezését eszközöltethesse, sem azon elv nem fog sérelmet szenvedni, mely szerint a dologbeli jogok ingatlanokra csak telekkönyvi bejegyzés utján szerezhetök, sem harmadik jóhiszemü szerzök jogai sérelmet szenvedni nem fognak.

Az elöadó Rupp Zsigmond budai kir. törvényszéki biró a véleményeket megismertetve, azokkal ellenkezö állást foglalt el. Nézete szerint az elbirtoklás a helyes telekkönyvi intézménynyel össze nem egyeztethetö, mert a telekkönyv ellenében a birtok nem egyéb puszta tényleges jelenségnél, melynek a törvény oltalmat nem nyujthat, mert a jogszerü birtok csakis a telekkönyvi tulajdonost illetvén, más birtok a törvény elött nem létezönek tekintendö s igy e tényleges állapotból — gyakoroltassék az bármennyi ideig — a telekkönyv ellenében jog nem származhat. Nem ismeri el, hogy hazai viszonyainkat tekintve is indokolható lenne az elbirtoklás, s azért inditványa oda járul, hogy: „mondja ki a magyar jogászgyülés meggyözödéseként, miszerint a telekkönyvileg bekebelezett tulajdonjog ellenében az elbirtoklás kizárandó.“

Ellenében dr. Kováes Gyula, a véleményezö szállott elöször sikra. Nézete szerint a telekkönyvi bekebelezés a traditiót pótolja, s ennélfogva a bekebelezés ott szükséges mulhatlanul a jogszerzéshez, hol elöbb a traditio volt szokásban. Már pedig az elbirtoklásnál a traditio fogalmilag lehetetlen levén, ez nem is pótlandó, tehát a bekebelezés nem szükséges az elbirtoklás általi jogszerzéshez; természetesen azon hallgatag is értendö feltételezés mellett, hogy harmadik személyekre vonatkozó publicitás elve ne sértessék.

E szónoknak ugy véleményére mint elöadmányára azon észrevételünk van, hogy a romanisták homályos s majdnem keresett tudományossági modorát nagyon is elsajátitotta, mi — szerény nézetünk szerint — hátrányára van azért, mert szép ismereteit a mi fogalmaink szerint nem élvezetes modorban adván elö, s elöadását folyton s ott is, hol igen jó magyar szóink vannak, idegen szavakkal kevervén, e mellett a római theoriák egész tömkelegét nehány sorban vagy mondatban kivánván elöterjeszteni, igen nehezen válik érthetövé, söt sokszor — s ez nemcsak egyéni nézetünk — nem lehet tisztán meg sem érteni érvelését. Saját érdekében ajánlani merjük tehát, hogy e modort elhagyni igyekezzek, meg lehet róla gyözödve, hogy szép tudománya akkor jobban érvényesül, ha azt egyszerü alakban s ugy alkalmazza, hogy egyszerre mindenki megértheti. A tudományos burok gyakran eltakarja a lényeget.

A nap höse kétségkivül az utána következö szónok Vajkay Károly kir. táblai tanácselnök volt. Elörebocsátván, hogy a gyakorlat embereit azzal szokták vádolni, hogy a jognak történeti levezetése nélkül csak egyes jelszókhoz ragaszkodnak; azért eltérve eddigi szokásától, igyekezni fog az e kérdésre vonatkozó elméletet eredetéhez visszavezetve levezetni s nézetét annak folyományaként fejteni ki.

Ezután egy órai fényes dialecticával tartott tudományos beszédben adta elö a traditio tanát; a titulus és modus acquirendi és justa causa-ra nézve változott nézetek és fejlödött iskolák egész történetét, s mindez oly érdekesen, oly vonzólag sikerült neki, hogy a tagok nemhogy — mint más hason elméleti fejtegetések alkalmával — nyugtalankodtak volna, hanem ellenkezöleg sajnálták, midön e tanulságos és érdekes elöadás véget ért.

Szónok Rupp elöadó véleményéhez járult, vagyis hogy telekkönyvileg bekeblezett jogok ellenében elbirteklás meg nem engedhetö. Hasonló nézetet fejtett ki Schnierer Gyula is rövid beszédében, ki az elbirtoklás általi jogszerzésnél a tulajdonjog duplicitását látja honositva. Különben szóló nem is hiszi, hogy az elbirtoklás megengedése gyakorlati jelentöséggel birna, oly ritkán merül fel az, hogy azért kár volna egy nagy

elvet, melyen a helyes telekkönyvi rendszer nyugszik, feláldozni.

Utána Hoffmann Pál vette át a szót, ki igen ékes beszédben fejtegette a birtok jogosultságát, a birtokvédelem s ebből kifolyólag az elbirtoklás szükséges voltát. Az elbirtoklás megengedése nem sérti meg a telekkönyvi elvet, mihelyt az a telekkönyvi rendszerrel összhangba hozatik. Ha megállapittatik, hogy ingatlanokra vonatkozó dologbeli jog csak bekebelezés által szerezhető, természetesen ez alól semmi esetben, tehát az elbirtoklásnál sem szabad kivételt tenni, de ez nem zárja ki azt, hogy ha az elbirtoklás ténye biróilag megállapittatik, ezen itélet ne nyujthasson igényt a tulajdonjog bekebelezésére. Szóló igen érdekes előadásában főleg tetszéssel fogadtatott, midőn az ellenvéleményüek azon érve ellen fordult, hogy a ki nem kebelezteti megszerzett jogát, magának tulajdonitsa a mulasztás következményeit, kérdezvén: ha vajjon az, ki a dolgot ténylegesen birja, mulasztást követ-e el a tulajdonjog bekebelezésének elmulasztása által, nem nagyobb mulasztás terheli-e azt, kinek 32 esztendeig tulajdonjogát a tényleges birtokos ellenében érvényesiteni nem jutott eszébe?

Alapos és higgadt érveléssel tartott beszédét következő inditványnyal fejezte be: „Az ingatlanokra vonatkozó dologbeli jog egyedül telekkönyvi bekebelezés által szerezhető, más szerzési módok, jelesen: az elbirtoklás, örökösödés és birói itélet csak a bekebelezés eszközlésére jogositanak.“ Ha pedig ezen inditványa el nem fogadtatnék, inditványozza, hogy e kérdés felett az osztály napirendre térjen át, „de utasitandónak véli az állandó bizottságot, miszerint azt a jövő évben ujból, és pedig az egész telekkönyvi jogszerzésre kiterjedő szerkezetben tüzze ki.“

Az ezután következett szónokok közül csak ketten pártolták az elbirtoklás kizárását. Jelesül: Neskovics Döme, ki az előadó mellett szólott és Csorda Bódog, ki ugyan az elbirtoklás kizárása mellett szólalt fel, de feltételül kivánja, miszerint a szerzett jog bejegyzésére az illető felek kényszerittessenek, azért is az előadó inditványához következő pótlást ajánl: „szükséges azonban, hogy a törvényhozás a tényleges és valóságos birtokállapottal ellenkező telekkönyvek kiigazitása, nemkülönben birtokváltozás esetén a telekkönyvi bejegyzés eszközlése iránt nem csupán megengedőleg, hanem a feleket kényszeritőleg és kötelezőleg intézkedjék ugy, hogy a telekkönyvön kivüli hosszabb birtoklásnak lehetőleg eleje vétessék.“ A többi szónokok mind az ellenvéleményen voltak s a szakosztály többsége is e véleményt osztotta s e vélemény még sem birt érvényesülni a sok módositványok miatt, melyekkel a szónokok mindegyike fellépett.

Igy Sághy Gyula és Györy Elek tökéletesen egy alapon állottak s ugyanazon elvet fejtegették, melyet e sorok irója fejtett ki véleményében, s melynek Hoffmann Pál oly meggyőző érvekkel adott kifejezést s mégis mindegyikük külön módositványnyal lépett fel; Sághy ugyanis következő határozatot inditványozott: „Az elbirtoklás telekkönyvi rendszer mellett is, az elbirtokolt jog telekkönyvi bekebelezésének érvényesitésére ad igényt; de csak harmadik személyek telekkönyvi bekebelezés mellett jó hiszemüleg szerzett jogainak sérelme nélkül.“ Györy Elek inditványa pedig következő: „Ingatlan dologbeli jogot egyedül csak a tkönyvi bekebelezés alapitson meg, az elbirtoklás csak a bekebelezés eszközlésére jogositson.“ Ehhez járult még Karap Ferencz, Sipos Árpád és Tokai Nagy Lajos által beadott inditvány: „Az elbirtoklás telekkönyvi tulajdonos ellen is megengedendő oly értelemben, hogy annak alapján az elbirtokolt jog bekebelezése illetőleg odaitélése kérhető.“

Látván az erők szétforgácsolásának veszélyét, Hoffmann, Sághy és Zlinszky elfogadták Györy Eleknek Hoffmann Pál inditványához tett módositványát, mindamellett még öt inditvány maradt szőnyegen.

Kettő az elbirtoklás kizárása mellett, jelesül:

Az előadóé és Csorda Bódogé.

Kettő az elbirtoklás megengedése mellett, Jelesül: Györyé és Karap és társaié, melyeknek alapelve szintén teljesen megegyez, mennyiben mindegyik az elbirtoklást csak a tulajdonjog megszerzését megállapitó igény gyanánt kivánja fentartatni, de köztük különbség az, hogy mig Györy és társai ezt kivétel nélkül minden dologbeli jogokra alkalmazhatónak vélik, Karap és társai csak a tulajdonjogra szoritják.

Végre ötödik inditvány volt Hoffmann Pálnak napirendre térés iránti inditványa.

A szavazásnál a napirendre térés fogadtatott el, miután a többi inditványok mind kisebbségben maradtak.

E határozatot annál jobban fájlaljuk, mert a kérdés annyira meg volt vitatva, oly tiszta álláspontot foglalhatott el mindenki irányában, hogy igen kár a jogászgyülés amugy is drága idejét annak ujra szőnyegre való hozatalával fárasztani.

A második tárgyat képezte következő kérdés: „a hivatalnokok és azokat alkalmazók vagyonjogi felelőssége, amazok által okozott károkért miként szabályoztassék.“

Két alapos vélemény fekszik előttünk, az egyik dr. Manheimer Ignáczé, a másik dr. Weinmann Fülöpé, melyektől azonban nem maradt hátra alaposság tekintetében az előadó dr. Kiss Józsa előadmánya sem. Ő a kérdést két részre osztotta, a mennyiben az egyrészt a hivatalnokokra, másrészt a hivatalnokokat alkalmazókra vonatkozik. Az első kérdésben elfogadja a véleményezők által elfoglalt álláspontot, különösen dr. Weinmann véleményében foglalt inditványát, annyiban azonban módositja, mennyiben Weinmann nem tesz különbséget a között, vajjon a kárositás bünös cselekményből vagy gondatlanságból származott-e? miért is következő inditványt terjeszt elő:

„A közhivatalnokok a helytelen hivataloskodás által okozott károkért a kárositottnak vagyonjogi felelősséggel tartoznak; ezen kártéritési igény a magánjog elvei szerint illetékes biró előtt a perrendtartás szabályai szerint érvényesithető; a kártéritési igény érvényesithetése rendszerint sem előleges beperelhetési engedélytől vagy más feltételtől függővé nem tehető; végre az, ki a helytelen hivataloskodás által keletkezett kárt a megengedett jogorvoslat használatával vagy egyéb törvényes eszköz alkalmazásával elháritathatta, de ezt tenni elmulasztotta, kártéritési joggal nem bir.“

Ezuttal időrövidség miatt a kérdésnek csak ezen része tárgyaltatott, s rövid szóváltás után az előadó inditványa Weinmann azon módositványával, hogy a perelhetőségnél a „rendszerint“ s az inditvány végén „egyéb törvényes eszköz alkalmazása“ mondat kihagyatott, nagy többséggel elfogadtatott.

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

Az örökösödési eljárásról.

(Vége.)

C) A porosz törvénykönyv, „Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten“ szerint:

a) Az örökség megszerzése.

Az örökös az örökség tulajdonát az azzal összekötött jogokkal és kötelezettségekkel együtt a törvény erejénél fogva saját tette nélkül szerzi meg. (L. R. I. Th. 9. Tit. 367., 368., 369. §§. I. 12. Tit. 242. §.)

Ha az örökös elhal, mielőtt az örökséget birtokba vette volna, örökjoga átszáll az ő örököseire. (I. Tit. 9.370.§.)

Kiki, a kire az örökség átszáll, jogositva van azt a vele kapcsolt jogokkal és kötelezettségekkel együtt elvállalni, vagy arról lemondani. (I. Tit. 9. 383. §.)

Az örökösnek meg van engedve azon időtől számitva, midőn az örökség átszállása tudomására jutott, hat hét alatt az örökség elfogadása vagy arról való lemondása iránt nyilatkozni; sőt azon esetben, midőn az örökös az örökhagyó utolsó lakhelyétől negyven mértföldnyire lakik, a nyilatkozat beadására három hónapot vehet igénybe. (I. 9. 384., 385. §§.)

Ezen idő alatt azonban a hitelezők jogositvák mindazon esetekben, melyekben zárlatnak (Arrest schlag) helye van, a hagyaték lepecsételesét kérni. (I. 9. 387.)

Az örökös is jogositva van ezen idő alatt oly cselekvényeket, melyek a hagyaték javára szolgálnak és el nem halaszthatók, véghezvinni. (I. 9. 388.)

Az, a kinek vagyona feletti szabad rendelkezési joga nincsen, az örökség elfogadása visszautasitása iránt jogérvényesen nem nyilatkozhatik. (I. 9. 390. §.)

Ha az örökös gyámság vagy gondnokság alatt áll, kell nevében a gyámnak vagy gondnoknak nyilatkozni. (I. 9. 390. §.)

Ha az örökös csőd alatt áll, nyilatkozata érvényességéhez a csődgondnok hozzájárulása s az illető csődbiróság jóváhagyása is szükséges. (I. 9. 392.)

A nyilatkozatnak kell feltétlennek, irásba foglalva, a jogérvényes akaratnyilvánitásához szükséges kellékekkel ellátva s az egész örökségre kiterjesztettnek lennie. (I. Tit. 5. 133.§. Tit. 9. 392., 395. §§.) A nyilatkozat, mely ezen törvényes kelékekkel nem bir, ugy vétetik, mintha be sem adatott volna. (I. 9. 396. §.)

b) Az örökségről való lemondás.

Az örökségről való lemondásnak kell a biróság előtt, és pedig vagy személyesen, avagy sajátkezüleg aláirt és hitelesitett beadványban történni. (I. 9. 398., 399. §§.)

A végrendeleti örökösnek nem szabad a végrendelet alapján az örökségről lemondani, s ezt a törvényes örökjog alapján birtokba venni; a kötelesrész iránti joga azonban érintetlenül marad.(I. 401., 402. §§.)

Azon végrendeleti örökös azonban, ki az örökségről a végrendelet alapján mond le, ezen lemondás által még nem veszti el az örökségi szerződés alapján őt megillető örökösödési jogot. (I. 9. 405. §.)

Ha az örökös az örökségről lemond, ez esetben az lép be az örökségbe, kit az örökhagyó az örökös után erre meghivott, vagy pedig kit az örökség mint legközelebbit a törvény szerint megillet. Az örökös helyébe lépő örökösnek ugyanazon nyilatkozatot s ugyanazon határidő alatt kell beadni, a milyen az első örökös tekintetében előirva van. (I. 9. 406., 408. §§.)

Ha azon örökös, ki a lemondott örökös helyébe lépett ismeretes, kell őt a lemondásról értesiteni, ha ellenben ismeretlen, kell részére gondnokot kirendelni. (I. 9. 401. §.)

Azon örökös, ki az örökségről törvényesen lemondott, a lemondást többé nem vonhatja vissza, hasonlóképen azon örökös, ki az örökséget elfogadta vagy a törvényes határidő alatt nem nyilatkozott, nem mondhat le többé az örökségről. (I. 9. 411., 412. §§.)

c) Az örökség elfogadása.

Az örökséget vagy feltétlenül, vagy feltételesen, vagyis a leltárjog kedvezménye mellett lehet elfogadni. Az örökség feltétlen elfogadása iránti nyilatkozatnak azon kellékekkel kell birnia, melyek az örökségről való lemondás tekintetében előirvák (I. 9. 413., 414., 415. §§.)

Az örökség elfogadása iránti nyilatkozat csak a nyilatkozat beadására törvény által megszabott meggondolási határidő alatt, és pedig csak a biróság előtt és az is csakis azon esetben vonható vissza, ha az örökség állaga iránt még nem intézkedett. (I. 9. 384., 385., 416., 417.)

Azon örökös, ki az örökséget feltétlenül elfogadta, a hagyatékot terhelő összes követelésekért, a hagyaték értékére való tekintet nélkül felelős. (I. 9.418., 419.§§.)

Azon örökös pedig, ki az örökségről örökösi minőségben intézkedik vagy pedig a törvényes határidők alatt nem nyilatkozik, ugy tekintetik, mintha az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett elfogadta volna. (I. 9. 420., 421. §§.)

Ily jogkedvezményben részesülő örökös (Beneficialerbe) azonban köteles a hagyaték iránt tökéletes leltárt felvenni, és azt birósánál, esetleg lepecsételve, letenni. (I. 9. 423. §.)

Ezen letételnek pedig a meggondolási idő lefolyta után legfölebb hat alatt kell történni. (I. 9. 424. §.)

Ezen határidő, ha az örökség terjedelmes és bonyolodott, az örökös kérelmére meghoszabbitható; de a körülményekhez képest megröviditheto is, ha azt valamelyik hitelező vagy hagyományos kéri. (I. 9. 425., 426. §§.)

Azon örökös, ki a leltárt ezen idők alatt be nem mutatja, ugy tekintetik, mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna. (I. 9. 427. §.)

Oly esetben azonban, midőn az örökös a megröviditett határidő alatt a leltárt be nem mutatta, kell őt, mielőtt ellene a 427. §. szerinti jogi következmény kimondatnék, kihallgatni. (I. 9. 428. §.)

Azon örökös, ki ellen, habár csakis egy hitelező vagy hagyományos kéretere, a jogkedvezmény vesztése kimondatott, a leltárjogkedvezményét többé egyik hitelező vagy hagyományos ellen sem vehet igénybe. (I. 9. 429. §.)

Azon örökös, ki az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett elfogadja, a hagyatékon fekvő terhekért csak a hagyaték értéke erejéig felelős. (I. 9. 422. §.)

A gyámok és gondnokok a határidők elmulasztása által a gyámság és gondnokság alattiakat a leltár jogkedvezményétől meg nem foszthatják ugyan, kell őket azonban a leltárnak kellőképi behozatalára büntetésekkel és végrehajtásokkal szoritani (I. 9. 430., 431. §§.)

Más meghatalmazottak mulasztásaik által ártanak meghatalmazóiknak; mindazonáltal a mulasztásból eredő károkért nem csak a meghatalmazónak, hanem a hagyatéki hitelezőknek is felelősek. (I. 9. 432. §.)

A lepecsételve bemutatott leltár csak akkor nyittatik fel, ha azt az örökös védelmül akarja használni valamelyik hitelező vagy hagyományos ellen. (I. 9. 433. §.)

d) A leltár.

A leltárnak magába kell foglalnia a hagyatékhoz tartozó összes tárgyak lehetőleg tökéletes jegyzékét, valamint az azokra támasztott igényeket, a mennyiben azok a leltár felvétele alkalmával kitudhatók.

Továbbá szükséges, hogy a leltárban egyes hagyatéki tárgyaknak becsértéke kitéve legyen, vagy legalább a tárgyak akkép legyenek körülirva, hogy szükség esetében becsértéköket megbirálni lehessen. (I. 9. 434., 435. §§.)

Rendszerint az örökös tetszésétől függ: vajjon a leltárt biróilag vétesse-e fel, vagy azt maga akarja-e elkésziteni? ha azonban a hagyaték a hitelezők kérelme folytán az ő biztositásukra lepecséltetett, vagy pedig azok valószinüsitik, hogy a hagyaték az örökségi terhek fedezésére elégtelen, kell a hagyatékot a hitelezők kivánságára biróilag leltároztatni. (I. 9. 436., 437. §§.)

Ha az örökös által felvett magán leltárban a 434. és 435. §§-ban megszabott kellékek olyannyira hiányoznak, hogy abból a hagyatéki tárgyak minősége sem puhatolható ki, ez esetben az örökös ugy tekintetik, mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna. (I. 9. 439. §.)

Minden magánleltárt kell, ha azt a jogilag érdekelt felek kivánják, esküvel megerősiteni. (I. 9. 440. §.)

De a birólag felvett leltárt is köteles az örökös esküvel megerősiteni azon esetben, ha a hagyaték lepecsételése egyáltalában nem történt, vagy pedig az örökös a lepecsételést az örökhagyó elhalálozása, vagy pedig elhalálozásnak tudomására juttatása után huszonnégy órával később kérelmezte. (I. 9. 441. §.)

Bármily leltárra nézve pedig azon jogilag érdekelt fél, ki a leltározáshoz meg nem hivatott, észrevételeket tehet s felvilágositásokat kivánhat. (I. 9. 442. §.)

Azon örökös, ki az örökséget feltételesen elvállalja, arra csak korlátolt tulajdont nyer, és köteles a hagyatéki hitelezőknek a hagyaték kezelése és haszonvételei iránt számot adni; ezen korlátozása pedig addig tart, mig az örökséget vagy feltétlenül el nem fogadja, vagy pedig az ismeretlen hitelezők tekintetében a bejelentési határidő lejárta iránt határozatot (Präclusionserkenntniss) ki nem eszközöl, és az ismeretes hitelezőknek kielégitését nem igazolja. (I. 9. 443—451. §§.)

A feltételes örökös köteles a hagyatéki hitelezőket azon rendben kielégiteni, mely követeléseik minőségére nézve a törvényben előirva van; azon örökös, ki ezen rendet meg nem tartja s ennek folytán az elsőbbséggel biró hitelzők kielégitést nem nyernek, — köteles ezen ki nem elégitetett hitelezőket, habár követeléseik a hagyaték értékét tulhaladják is, azon érték erejéig kielégiteni, melyet nyerendettek vala, ha az örökös a törvényes rendet megtartotta volna. (I. 9. 452—456. §§.)

c) A hagyaték lepecsételése (zár alá vétele).

Midőn az örökhagyó hagyatékához semmi örökös nem jelentkezik, köteles a biró a hagyaték lepecsételése és biztositásáról hivatalból gondoskodni. (I. 9. 460.) [1]

Hasonló eljárást kell követni a hol az ismeretes örökösök vagy azok, kiket az örökség valószinüleg fog illetni, mindnyájan távol vannak, vagy pedig az örökösök között kiskoruak vagy oly személyek találtatnak, kik saját ügyeik ellátására képtelenek. (I. 9. 461. §.) [2]

Ha azonban az örökhagyó házastársat hagyott maga után s ez jelen van, ez esetben a hagyatók lepecsételésének rendszerint nincsen helye; a hagyaték birtokában maradt házastárs köteles azonban magánleltárt az örökösök kivánatára előterjeszteni s azt esküvel megerősiteni. (I. 9. 462., 463. §.)

f) Az örökösnek hirdetmény általi felszólitása.

Midőn az örökös ismeretes, de tartózkodási helye nem tudatik és ez az örökhagyó halálától számitva három hó alatt nem puhatoltatott ki, köteles a bíróság mind magát az örököst mind pedig ennek legközelebbi rokonait, igényeik bejelentése s érvényesitése végett hirdetményileg felszólitani, és a távollevő örökös részére gyámot, ha még ilyennel nem bir, rendelni. (I. 9. 465 — 468. §§.) [3]

A távollevő gyámjának kötelessége az örökség átvétele és kezelése körül mindazon szabályokat megtartani, melyek e részben más gyámok számára előirva vannak. (I. 9. 469. §.)

Ha egyáltalában nem tudatik ki az örökös, köteles a biró az örökhagyó halálától számitva, vagy ha a hagyaték körülményeihez képest szükségesnek mutatkozik, még korábban is, az ismeretlen örökös részére gondnokot rendelni; ennek kötelessége levén az örökségbe lépés, a leltár fölvétele és a hagyaték kezelése körül mindazon szabályokat megtartani, melyek a gyámok részére előirva vannak; fökötelességei közé azonban tartozik, törekedni arra, hogy a hagyaték lehetőleg azon állapotban tartassék fenn, melyben az örökhagyó elhalálozásakor létezett, s hogy a tulajdonképeni örökös fölfedeztessék s holléte kipuhatoltassék. (I. 9. 471. —476. §§. V. ö. lejebb gyámhatósági teendők. (II. Tit. 17. 56. §. Tit. 18. 1—94. §§.)

Ha az ismeretlen örökös felfedezése tekintetében tett lépések mind sikeretlen maradtak, ez esetben mind az ismeretlen örökös, mind pedig ennek örökösei s illetőleg legközelebbi rokonai, jogaik érvényesitése végett lapok utján hirdetményileg megidéztetnek, s ha ekkor sem jelentkezik valaki mint örökös, ekkor az örökség mint szállomány a fiskusra átszáll. (I. 9. 477—481. §§.)

g) Az örökjog igazolása.

Ha a kitüzött határidő előtt vagy az alatt örökös jelentkezik, köteles örökjogát igazolni. (I. 9. 482. §.)

Hasonló kötelezettség terhel minden örököst, kinek örökjoga világosan ki nem tünik, habár a hirdetményi felszólitás nem történt is. (I. 9. 483. §.)

A végrendeleti örökös az érvényes végrendelet kihirdetése után azonnal megszerzi az örökséget s azt birtokba veheti. (I. 12. 242. §.)

Ha az örökös örökjogát a törvényes öröklésre állapitja, köteles az örökhagyóvali rokonsági fokát határozottan megjelölni, s azt kellőkép igazolni. (I. 9. 484. §.)

h) A végrendelet kihirdetése és hatálya.

Semmiféle végrendelet vagy pótvégrendeletet nem lehet az örökhagyó halála előtt kihirdetni, ha az örökhagyó elhalálozása nem köztudomásu, azt kell annak bebizonyitani, a ki a végrendelet kihirdetését vagy az örökség birtokba vételét kérelmezi. (I. 12. 208., 212. §§.)

Minden végrendelet kihirdetéséhez az ismeretes és az elhalálozás helyén találtató törvényes örökösöket kell meghivni, ha pedig a törvényes örökösök távol vannak vagy ismeretlenek, kell részükre a végrendelet kihirdetéséhez ügygondnokot kinevezni. (II. 12. 223., 224. §§.)

A végrendelet tartalmáról pedig mindazon végrendeleti örökösöket és hagyományosokat kell értesiteni, kik a végrendelet kihirdetésénél jelen nem voltak, és ha tartózkodási helyük nem tudatik, kell őket erről vagy hirdetményileg értesiteni, vagy részükre meghatalmazottat kirendelni. (II. 13. 230—236. §§.)

[1] Ismételve kell hangsulyozni, hogy Poroszországban ugy, mint az osztrák tartományokban, a gyámhatóságot a biróságok gyakorolják, következőleg az örökösödési eljárásban a gyámhatóságok teendőit is végzik, hogy ezen biztositási intézkedések gyámhatósági teendők, alább fogjuk látni, a hol ezekről különösen szó lesz.

[2] Poroszországban azon személyek, kik a gyámoltak összes ügyeik ellátásával megbizatnak, gyámoknak (Vormünder), azok pedig, kik csak személyes felvigyázat vagy nevelés, vagy pedig csak egyes ügyek ellátása végett kirendeltetnek, gondnokoknak hivatnak. (V. ö. L. II. 1—4. §§.)

[3] V. ö. lejebb a gyámhatósági teendőkről. L. II. 17. 56., 18. §. Tit. 56—94. 351—371. §§.

Ha az örökségkörüli eljárásra nem illetékes biró hirdette ki a végrendeletet, köteles azt, a hiteles másolatoknak visszatartása mellett, a kihirdetési jegyzőkönyvvel együtt az illetékes bíróhoz átküldeni, ez utóbbi pedig tartozik a végrendelet tartalmáról az érdekletteket a fent elöirt módon értesiteni. (II. 12. 237., 238. §.)

Ha a végrendeleti és helyettes vagy utóörökösök mind lemondanak az örökségről, ekkor az örökség a törvényes örökösökre átszáll. (II. 12. 277—279. §§.)

A hitbizományi helyettesitésnél a kinevezett örökös vagy hagyományos addig, mig a helyettesités esete bekövetkezik, a haszonélvező jogaival és kötelességeivel bir. (II. 12. 466. §.)

A helyettesitési eset bekövetkeztével pedig tartozik a kinevezett örökös vagy hagyományos, vagy ezeknek örököseik mindazt, a mit az örökség vagy hagyomány fejében kaptak, ugyanazon állapotban a hitbizományi örökösnek (Substituten) vagy ennek örököseinek átadni, melyben az örökség vagy hagyomány az átvétel alkalmával létezett. (II. 12. 467. §.)

A helyettesitett örökös jogositva van magánleltárt s annak esküvel való megerösitését az örököstől kivánni. (II. 12. 470. §.)

A hagyomány tulajdonjoga rendszerint az örökség megnyiltával megy át a hagyományosra. (II. 12. 288. §.)

Ha az örökség az örökségi terhek fedezésére nem elegendő, ez esetben tartoznak a hagyományosak is az örökségi terhek kifizetéséhez aránylagosan hozzájárulni. (II. 12. 334. §.)

i) Az osztály.

Az örökség az örököstársak közös tulajdona, melyre nézve mindnyájan egyenlő joggal birnak. (I. 17. 115., 116. §.)

Ha az örököstársak az örökség kezelésére nézve megegyezni nem tudnak, a biró dönti el a vitás kérdést. (I. 16. 42., 23., 24. §§.)

Minden örökös jogositva van az örökség felosztását s a mennyiben az egyáltalában és értéktelenitése nélkül felosztható, osztályrészének természetben való kihasitását kivánni. (I. 17. 117., 87. §§.)

Ha az osztozók az osztályrészek megállapitására nézve meg nem egyezhetnek, akkor az osztályrészek sors által megállapittatnak; ha pedig az örökség természetben fel nem osztható, akkor az el nem osztható tárgy vagy az egyik osztozónak odaitéltetik a többieknek kifizetése mellett, vagy pedig nyilvános árverés utján eladatik; ha végre a tárgynak eladása egy idegen kezéhez tiltva van, ez esetben az árverezés az osztozók között történik. (I. 17. 88—104., 123. §§.)

A hagyatéki tartozások tekintetében az örököstársak egyetemlegesen kötelezvék, maguk között azonban az adósságok törlesztéséhez minden örököstárs osztályrésze arányában tartozik járulni. (I. 17. 127., 128. §§.)

k) A vitás hagyaték iránti intézkedések.

Az, a ki valamely örökjog alapján, legyen az végrendeleti vagy törvényes öröklési jog, valamely örökség birtokába jóhiszemüleg annak birtokát addig oltalmazni, mig a birtok czimének alaptalansága s az örökség-igénylőnek erösebb joga nem derittetik ki. (I. 12. 243. §.)

Ha az örökség birtokában még senki sincs, a biró köteles azon igénylőt a birtokba behelyezni, a kinek örökjoga egy alakszerü birói végrendeleten alapszik, habár örökjoga megtámadtatott is, ki is az örökség birtokában a per kimeneteléig marad. (I. 12. 244. §.)

Ha több ily végrendelet létezik, az utóbb kelt végrendeletben kinevezett örökös a birtokba való behelyezést kiválóan kivánhatja. (I. 12. 245. §.)

Ha az, a ki végrendeleti örökösnek örökjogát kétségbe vonja, maga igényeit némileg valószinüsiti, a biró elrendelheti, hogy még az örökségbe való behelyezés előtt a hagyatéki leltár azon fél költségére vétessék fel, ki a perben vesztes leend. (I. 12. 246. §.)

Más biztositási intézkedéseket az örökség-igénylő csak azon esetekben kérhet, a melyekben a zárlatnak (Arrestschlag) a perrendtartás szerint helye van. (I. 12. 247. §.)

Midőn több igénylő között, kik igényeiket örökjogon alapitják, vita folyik az iránt, kit illet az örökjog egészben vagy részben, s az igénylők közül valamelyik az örökséget már jóhiszemüleg elfoglalta, ezt kell a birtokban egész a per befejeztéig oltalmazni. (I. 17. 159., 160. §§.)

Ha pedig az igénylők közül még senki sincs az örökség birtokában, a hagyaték kezelésére gondnokot kell kinevezni; a biró belátásától függ azonban, vajjon a gondnokságot az egyik igénylőre vagy pedig az idegenre bizza. (I. 17. 159., 161. §§.)

Mind a kinevezett hagyatéki gondnok, mind pedig a birtokban maradt örökséget igénylő (Erbsprätendent) kötelesek az örökséget egész a per befejeztéig birói felügyelet alatt kezelni; az örökség állagára vagy az igazgatás lényeges változására nézve vonatkozó intézkedéseket azonban a többi örökség-igénylő tudta s hozzájárulása nélkül nem tehetnek. (I. 17. 162., 163. §§.)

A hagyatéki gondnok köteles a per befejezése után, vagy ha a per továbbra huzódnék, évenkint az érdekletteknek, a hagyaték kezeléséről számot adni; az örökség jóhiszemü birtokosa ellenben tartozik csak a per befejezte után számolni, kivéve azon esetet, ha a per folyta alatt magát az örökség kezelésére nézve gyanussá tette. (I. 17. 164., 165. §§.)

Az osztály addig nem történhetik, mig a per az örökség vagy örökségi részletek iránt teljesen nincsen befejezve. (I. 17. 166. §.), mindazonáltal mégis mindazok, kik a többi igéhylők által örökösöknek elismertetnek, az osztályt kivánhatják annyiban, a mennyiben az azokra nézve, kik a támasztott perben netán nyertesek lesznek, tetemes hátrány nélkül eszközölhető. (I. 17. 167. §.)

Az, a ki egyes tárgyakat vagy bizonyos tárgyak összeségét a hagyatékból követel, köteles ebbeli igényeit a hagyatéki birtokos ellen érvényesiteni, s töle azokat követelni. (I. 12. 248. §.)

l) A gyámhatóságok (gyámhatósági bíróságok) és azok teendői az örökösödési eljárásban.

a) A gyámhatósági esetek és gyám vagy gondnok rendelése.

A gyámhatóságot az alsóbb és felsöbb bíróságok gyakorolják. (II. Tit. 18. 56—89. §§.)

Azon személyek, kik magokról gondoskodni nem képesek, az állam különös gondoskodása alatt állanak. (II. 18. 1. §.)

Ezen gondoskodás azonban csak annyira terjed, a mennyire ezen személyek atyai hatalom és felügyelet alatt nem állanak, vagy pedig atyai gondoskodás javukra nem szolgálhat. (II. 18. 2. §.)

Azok, kiket az állam az ő gyámoltjai (Pflegebefohlenen) minden ügyeinek ellátásával megbiz. gyámoknak (Vormünder) neveztetnek. (II. 18. 3. §.)

Azok ellenben, kik a gyámoltak részére csak személyes felügyelet, vagy nevelés, vagy pedig bizonyos ügyeik ellátása tekintetéből az állam által kirendeltetnek, gondnokoknak hivatnak. (II. 18. 4. §.)

Az állam gyámoltjai közé tartoznak mindenek előtt:

a) kiskoruk és még nem született méhgyümölcs;
b) elmebetegek és tébolyodottak;
c) bíróilag kijelentett tékozlók;
d) siketnémán születtek, vagy a kik ezen állapotba 14. éves kor elérése előtt estek; és
e) távollevők, kiknek hollétük nem tudatik, vagy pedig feltételezhető, hogy akaratuk ellen ügyeik ellátásában akadályozva vannak. — Mindezen személyek állami gyámság alá tartoznak s részükre kell gyámot rendelni. (II. 18. 6—22. §§.)

Ha az itt megnevezett személyek még atyai hatalom alatt állanak, az állam csak azon esetekben és csak azon ügyeikben tartozik gondoskodni róluk, a hol érdekük az atya érdekével összeütközésbe jön; ezen esetekben pedig tartozik az állam ezen személyek részére gondnokot (Kurator) rendelni. (II. 18. 29—38. §§.)

A gyámság alatt álló részére akkor is kell gondnokot rendelni, ha a gyám érdeke a gyámolt érdekével jön összeütközésbe. (II. 18. 46. §.)

Ha több gyámolt között, kiknek ugyanazon egy gyámjuk van, érdekösszeütközés jön elő, minden gyámolt részére a fenforgó ügyben külön gondnokot kell rendelni. (II. 18. 48. §.)

Azon esetekben, a hol nem tudatik, ki van érdekelve valamely tárgynál vagy ügyletnél, ezen ismeretlen fél részére gondnokot kell kinevezni. (II. 18. 49. §.)

Hasonlóképen el kell járni azon esetben is, a hol tudatik ugyan, ki az érdekelt fél, de mégis az ügy ellátása el nem halasztható s az érdekelt fél akadályozva van jogait s érdekeit megvédeni vagy azokat érvényesiteni. (II. 18. 50. §.)

A gyámok és gondnokok kinevezésére az alsóbb és fetsöbb bíróságok vannak hivatva. (II. 17. §. 57. Tit. 18. 56 — 80. §§.)

Ha a gyámrendelés esete fordul elő, köteles a gyámi intézkedések megtételéről gondoskodni nemcsak azon bíróság, mely a gyám kinevezésére hivatva van, hanem azon bíróság is, melynek területén a gyámság alá tartozó személyek találtatnak; ha tehát ez utóbbi bíróság nem egyszersmind gyámhatóság is, köteles a gyámsági esetről a gyámbíróságot haladék nélkül értesiteni. (II. 18. 90., 91. §.)

Azon gyámbíróságnak hatásköre, mely a gyámrendelésre hivatva van, kiterjed a gyámolt összes vagyonára, habár az a gyámbíróság területén kivül is fekszik. (II. 18. 81. §.)

A gyámsági eset feljelentésére a gyámolt rokonai, a község elöljárósága, az illető lelkész és a czéh öregebbjei kötelezvék. (II. 18. 92—94. §§.)

Minden oly esetben, hol a gyámságnak helye van, mindenekelőtt a gyámolt vagyonát kell kipuhatolni és biztositani. Erről való gondoskodás minden birónak kötelessége, a kinek területén ily vagyon létezik, habár illetőségéhez nem tartozott is az örökhagyó. (II. 18. 351., 352. §§.)

β) A hagyatéknak előleges biztositása.

Mihelyest a haláleset a helyi birónak följelentetik, köteles a biró azon vagyont, melynél a gyámság alattiak érdekelve vannak, haladék nélkül lezárolni; a biró távollétében pedig a községi elöljárók kötelesek a hagyatékot lepecsételni, s erről a gyámbirót további gondoskodás s intézkedés végett azonnal értesiteni. (II. 18. 353—356. §§.)

A közjegyzők nincsenek jogositva a halálozási esetnél a lepecsételést eszközölni, kivéve ha a biró távol lakik, vagy pedig a lepecsételés eszközlésével a biró által megbizattak. (II. 18. 357. §.)

Kiki, ki a lepecsételést eszközli, köteles — ha a lepecsételő nem egyszersmind gyámbiró is — ez utóbbit az eszközlött lepecsételésről haladék nélkül értesiteni, köteles továbbá, ha a végrendelet fenlétéről értesittetik, a végrendeletet az örökhagyónsk jelenlevő rokonai és házbeliek jelenlétében kikeresni, s azt az illetékes bíróhoz kihirdetés végett átküldeni. (II. 18. 361., 362. §§.)

A lepecsételést foganatositó közeg rendszerint a hagyatéki tárgyakra nézve semmi intézkedéseket nem lehet ugyan; ha mindazonáltal a gyámhatósági bíróság akár távolsága miatt, akár pedig más okból azonnal nem itézkedhetnék, köteles ezen közeg mindazon intézkedéseket megtenni, melyek a gyámoltak érdekei megóvására szükségesek; jelesen pedig köteles a romlásnak vagy értéktelenitésnek kitett tárgyakat, vagy pedig olyanokat, melyek fentartása tetemes és nyilvánvaló felesleges költségekkel összekötve van, — nyilvános árverés utján eladni s arról gondoskodni, hogy a gazdaság vagy üzlet folytatása fenn ne akadjon. (II. 18. 363—367. §§.)

Ha azonban az örökhagyó házastársat hagyott maga után, a lepecsételés csak ennek beleegyezése mellett vagy pedig kivánságára történhetik. (II. 18. 371. §.)

γ) A hagyaték leltározása.

Mihelyest a gyámolt részére gyám rendeltetett, köteles a gyám a hagyaték leltározásáról haladék nélkül gondoskodni. (II. 18. 376. §.)

Ha a gyám kinevezése iránti tárgyalások hosszabb időt vennének igénybe és a leltár felvétele a gyámolt hátránya nelkül nem halasztható, a gyámbiró köteles ennek eszközlésére külön gondnokot kirendelni. (II. 18. 377. §.)

A hagyatéki leltár felvétele iránti intézkedések kizárólag a gyámhatósági bíróság hatásköréhez tartoznak. (Die Anordnungen wegen Aufnehmung des Inventarii gebühren allein dem vormundschaftlichen Gerichte. II. 18. 378. §.)

Ha a hagyatékhoz tartozó tárgyak más hatóság területén léteznek, azok a megkeresés utján leltározandók; ezen külön leltárak azonban mindig a gyámhatósági bírósághoz beküldendők. (II. 18. 379. 380. §§.)

A leltárnak történendő felvételéről kell mindig a gyámot, és ha gyámolton kivül még más önjogosult öröktársak is léteznek, ezeket is idejekorán értesiteni, s ha a leltározásnál jelentkeznek, őket ahhoz bocsátani. (II. 18. 382. §.)

A leltározás azon esetben elmaradhat, ha az örökség az örökhagyót tulélt házastárs birtokában van, s ez késznek nyilatkozik: magánösszeirást (Privatverzeichniss) a hagyatékról felvenni s azt előterjeszteni. (II. 18. 383. §.)

Azon esetekben továbbá, hol a gyámoltnak egyik szülője vagy más közeli rokona a hagyaték birtokában van, vagy pedig előre tudható, hogy a hagyaték nem tetemes s az, a kinek birtokában létezik, a gyámolttal való összeköttetésénél vagy más viszonynál fogva kiváló bizalmat érdemel, a gyámbíróság hivatalos leltár helyett magánleltár előterjesztésével is megelégedhetik. (II. 18..384. §.)

Az, a kinek a magánleltár felvétele megengedtetett, köteles annak valódiságát, az érdeklettek kivánságára, esküvel megerősiteni. (II. 18. 389. §.)

Az apa azonban, midőn kiskoru gyermekeire valamely örökség száll, habár a leltár felvételére kötelezve van is, mégis annak esküvel általi megerősitésére csak akkor szoritandó, ha ellene különös gyanuokok fennállanak. (II 18. 990., 991. §§.)

δ) A hagyaték elkülönitése (felosztása).

A leltár kiigazitása után kell a gyámoltnak részét

azoktól elkülöniteni, kiket a közös tömegre vagy annak egyes részeire a köztulajdon illet. (II. 18. 409. §.)

Ha azonban a tulélő anya a gyámolt atyával vagyonközösségben élt, a tulélő anyának szabadságában áll a vagyonközösség folytatását kivánni, és ez esetben a gyám csak akkor követelheti az elkülönitést, ha az anya másodszor férjhez megy, vagy a leányok kiházasittatnak, avagy a fiuk saját háztartásukat kezdik; vagy végre, ha az anya pazarlás vagy rosz kezelés gyanujába esik. (II. 18. 410—413. §§.)

Az apa pedig csak akkor köteles türni az elkülönitést, ha másodszor házasodik és az első házasságból gyermekek maradtak, valamint azon esetekben is, melyekben törvény szerint az apa gyermekei vagyonát biztositani tartozik. (II. 18. 414., 35, 36. §§)

Ha az örökhagyó a vagyonközösség folytatását elrendelte, ezen rendeléstől a gyám egyoldalulag el nem térhet; hanem a mennyiben alap okai vannak az elkülönitést kivánni, e végett a rendes bióhoz kell folyamodni, ki is a másik félnek kihallgatása után az ügyet birói határozattal dönti el. (II. 18., 415., 416. §§.)

Azon esetekben pedig, hol az örökösök egyáltalában kötelezvék a vagyonközösség folytatására, ezen kötelezettség alul a gyámolt sem vonhatja ki magát. (II. 18. 417. §.)

A közös ingatlannak felosztását csak azon esetekben lehet kivánni, a melyekben annak eladása elrendelhető. (II. 18. 418. §.)

Az elkülönités történik rendszerint a gyámhatósági bíróság vezetése alatt. (Die Auseinandersetzung geschieht in der Regel unter Direction des vormundschaftlichen Gerichte. II. 18. 419. §.)

Ha az elkülönités barátságos uton nem eszközölhető, annak törvényes uton való elintézése azon személyi biró hatásköréhez tartozik, melynek illetőségéhez az örökhagyó tartozott (Kann aber dieselbe (Auseinandersetzung) in Güte nicht zu Stande gebracht werden, so gebührt die rechtliche Entscheidung dem Richter, unter welchem der Erblasser seinen letzten persönlichen Gerichtsstand hatte. II. 18. 420. §.)

A gyámolt vagyonának tisztába hozatala s elkülönitése után a gyámhatósági bíróságnak gondoskodnia kell, hogy a gyámolt vagyona rendes gyámi kezelés alá vétessék. (II. 18. 421. §.)

Ha az örökhagyó oly örökségnél, a hol a gyámoltak más örököstársakkal érdekelve vannak, végrendeleti végrehajtót kinevezett, és vagy nem tartozott a gyámság alatt álló örökös-társaknak kötelesrészt hagyni, vagy pedig többet hagyott nekik, mint a mennyit a köteles rész kitesz, ekkor a gyámhatósági bíróságnak közremüködése az egész hagyaték biztositásánál és kezelésénél azon intézkedés tartalma szerint szabályoztatik, mi által a végrehajtó kineveztetett. Ha Ha ezen intézkedés a végrehajtó hatalmának törvény szerint megengedett kiterjesztését vagy megszoritását nem tartalmazza, ekkor nem szükséges birósági leltár, és a hagyaték kipuhatolása, megállapitása és kezelése a végrendeleti végrehajtó hivatalához és hatása köréhez tartozik. Ily hagyatékoknál a gyámhatósági bíróság nem jár közvetlenül közben, hanem csak az általa vezetendö gyám által. (Anh. 157. §.)

Ha a gyámság tartama alatt valamely örökség száll a gyámoltra, annak kipuhatolása, szabályozása, biztositása és kezelése mellett kell mindazon szabályokat megtartani, melyek föntebb a gyámoltra eredetileg szállott vagyon tekintetében előirvák. (II. 18. 643—646. §§.)

A zürichi, franczia és porosz törvénykönyv szerinti örökösödési eljárásoknak ezen állitásából kitünik:

a) hogy a biró ezen minőségben nem hivatalból, hanem rendszerint csak a felek kérelme folytán jár közben az örökségnél;

b) hogy a hagyatéki tömeg, vagy a hagyatékhoz tartozó egyes tárgyak iránti intézkedések, azoknak kezelése, megörzése s biztonságuk feletti felügyelet a biró teendőihez egyáltalában nem tartozik;

c) hogy a biró a hagyaték biztositását s leltározását rendszerint csak akkor rendeli el, ha ezt az érdekelettek kérelmezik, vagy pedig az örökség a leltár jogkedvezménye mellett elfogadtatik;

d) hogy a biró a hagyaték állagának tisztába hozatala s ennek folytán a hagyatéki követelések s tartozások megállapitásába egyáltalában nem avatkozhatik, és az osztály megtétele csak akkor tartozik hatásköréhez, ha a felek az osztályra nézve meg nem állapodhatnak, s ennek folytán valamelyik érdekelt fél az osztálynak biró általi megállapitását kérelmezi.

Ellenben pedig az is kitünik:

e) hogy azon esetekben, a hol az örökségnél távollevők érdekelve vannak, ezek részére gondnokrendelés kivétel nélkül a gyámhatóság hatásköréhez tartozik, valamint azon esetekben is, midön a gyámnak érdeke a gyámolt érdekével, valamint a gyámoltaknak érdeke egymás között összeütközésbe jön, és hogy

f) azon esetekben, a hol az örökségnél távollevők vagy gyámság és gondnokság alá tartozó személyek érdekelve vannak, a gyámhatóság kötelességéhez tartozik a hagyaték biztositásáról hivatalból gondoskodni, azt leltároztatni, kezelése felett örködni, a távollevő vagy gyámság és gondnokság alattiak osztályrészét s igy a hagyaték állagát kipuhatolni, ezen czélra a hagyatéki követeléseket és tartozásokat felszámitani, végre a nevezett személyek osztályrészeit a többi örököstársak osztályrészeitől lehetőleg barátságos uton elkülöniteni s igy osztályos egyezséget az érdeklett örököstársak között megkisérleni, s ha az létre jön, a távollevők és gyámság s gondnokság alattiak osztályrészeit rendes gyámhatósági kezelés alá venni.

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Néhány adat fenyitő igazságszolgáltatásunk állapotának illustratiójához.

A jogszolgáltatás legfontosabb ágát a fenyitő igazságszolgáltatás képezi, mert a bünvádi perben az állampolgár legszentebb és legbecsesebb javai — szabadsága és élete — forognak kérdésben.

Hazánkban, fájdalom, a jó fenyitő igazságszolgáltatás minden előfelvétele hiányzik, mert — eltekintve minden más körülménytől — nincs büntető törvénykönyvünk, nincs büntető perrendtartásunk, a tételes (anyagi) törvények hiányát a biró „bölcs belátása," az eljárásra vonatkozó törvény-szabályokat egy csonka „javaslat" — ugy a hogy — pótolja.

Igaz, vannak kitünő férfiaink, kik a büntető jogtudomány müvelésének szentelik életüket, kik az előhaladott tudomány elveinek kifejtése és terjesztése által egyrészt termékenyitik irodalmunkat, másrészt egyengetni igyekeznek az utat és előkészitni a tért, hogy a müvelt európai nemzeteknél már meghonositott jogintézmények hozzánk is átültethessenek, hogy azoknak a gyakorlati életbe való bevezetése által zilált jogállapotaink gyökeres javitása előmozdittassék.

Ámde sajnálattal tapasztaljuk, hogy nálunk azon tényezők, melyek az elmélet által tisztázott eszméket gyakorlatilag érvényesiteni és megtestesiteni hivatva volnának, hiányzanak: s csak akkor láthatjuk azon óriási ellentétet, mely nálunk elmélet és gyakorlat között létezik, ha az eszmeharcz magaslatáról leereszkedünk a gyakorlat terére, hol olyatén jelensé-

geket észletünk, melyek nemcsak hogy megingatják az ujabbkori jogfejlődés vivmányainak nálunk leendő bevezethetése iránt táplált hitünket, hanem legszerényebb reményeinket is a minimumra — rendezett viszonyok utáni sovárgásra — leszállitani alkalmasak.

De hagyjuk az elmélkedést, szóljanak a tények és tegyenek tanuságot fenyitő igazságszolgáltatásunk állapotának — mert bizton hiszszük, hogy a felhozandók nem egyedül álló jelenségek — siralmas voltáról.

I.

S. Fülöp kereskedő 1870. évi junius 8-án reggeli órákban egy posztó-árukkal megrakott szekérrel N.-Chocholna községén átutazván, a szekér hátuljából többrendü posztóáru lapatott el. — Az ennek következtében Tr. . . . . megye fenyitő törvényszéke által elrendelt nyomozás fonalán a lopás elkövetésének gyanuja bizonyos St. Fülöp n.-chocholai lakos ellen irányolt, mely gyanu támogatást nyert egy, Pozsonymegye börtönéből megszökött, de a v.-ujhelyi szolgabirósághoz bekisért Baranovics Mihály nevü fegyencz által a börtönből irt levél tartalmában és Skita Márton városi hajdunak ezen levélre vonatkozó vallomásában.

A kérdéses levelet és vallomási jegyzőkönyvet mint ujabb gyanuokokat tartalmazó okmányokat a v.-ujhelyi szolgabiróság 1870. évi augusztus 16-án 516. sz. a. kelt átirata kapcsán a tr. . . . . megyei törvényszékhez mint nyomozó birósághoz tette át azon értesités mellett, hogy Baranovics Mihály Pozsonymegye törvényszékéhez átszállittatott.

Ennek folytán Tr. . . . . megye törvényszéke 1870. évi september 9-én 871. sz. a. kelt átiratával az emlitett levélnek és vallomási jegyzőkönyvnek becsatolása mellett B. Mihálynak a levélben és Skita Márton vallomásában foglaltakra leendő kihallgatása iránt Pozsonymegye törvényszékét kereste meg, mely azonban a megkereső törvényszéket arról értesité, hogy a kinallgatás, mert B. Mihály még oda átkisérve nem lett, eszközölhető nem volt, valamint hogy a megkeresést Ny. . . . . megye törvényszékének engedte át.

Az ujonnan szervezett tr. . . . . kir. törvényszék ez ügyet hátrálékként vevén át, annak vizsgáló birája 1873. évi martius 13-án 259. sz. a. és ismét ugyanaz évi április 11-én 457. sz. a. levelezéseivel a fenebb emlitett megkeresés elintézését a ny. . . kir. törvényszéknél sürgetvén, az ottani vizsgáló biró 1873. évi junius 19-én 807. sz. a. átiratával értesiti a megkeresőt, „hogy a volt megyei törvényszék átirata mellékleteivel az irattárban fel nem található," és kéri azon átirat másolatbani közlését. — Ennek folytán a tr. . . . . vizsgáló biró 1873. évi junius 21-én 740. sz. a. levelezése kapcsán átküldi az eredeti megkeresés másolatát, és midőn azon megkeresés elintézését 1873. évi september 1-én 975. sz. a. és ismés az évi december 1-én 1193. sz. a. levelezéseivel sürgette, a megkeresett vizsgáló biró 1873. évi deczember 26-án 3817. sz. a. átiratával megnyugtatja a sürgetőt: „hogy megkeresése legrövidebb idő alatt fog elintéztetni." — Ez igéret beváltása helyett azonban a megkeresett vizsgáló biró 1873. évi jan. 6-án 3817. sz. a. átiratában a megkeresőt az elintézés lehetetlenségéről értesiti, ezt következőleg indokolván: „Több izben megsürgetett megkeresésének ez ideig meg nem felelhettem, mert fentebbi megkeresése a kebelbeli irattárban hihetőleg eltévedvén, a legszorosabb kutatások daczára feltalálható nem volt. Ily körülmények között nem marad egyéb hátra, mint a vizsgáló biró urat megkeresni, hogy a kérdéses megkeresést ide juttatni szieskedjék, minek vétele után megkeresésének haladék nélkül megfelelni fogok".

Ennek folytán a tr. . . . vizsgáló biró 874. évi január 9-én 17. sz. a. kelt levelezése kapcsán átküldi ujból a volt megyei törvényszék 871. számu átiratának másolatát és az elintszést ujból sürgeti.

Mielőtt azonban ezen átirat kiadványoztatott volna, a ny. . . . vizsgáló birótól következő 1874. évi január 22-én 1932. sz. a. kelt levelezés érkezett:

„Több rendbeli sürgetései folytán van szerencsém válaszolni, hogy a kérdéses megkeresésnek, melylyel Baranovics Mihálynak a büntettként szolgáló levél és Skita Márton erre vonatkozó vallomására nézve kihallgatását szorgalmazta, azon oknál fogva, mert fentnevezett fegyencz még 1871. évi (hetvenegy) martius 25-én innen Modorba a városi törvényszékhez átszálliva lőn, meg nem felelhetek"!

A fenyitő igazságszolgáltatás, a büntettesek felfedezése és megbüntetésére irányuló czéljainak elérhetése szempontjából legnagyobb fontossággal bir a rendőri közegek közreműködése, mert csakis azoknak gyors és erélyes intézkedései a büntény nyomai elháritásának megakadályozása és a tettes kipuhatolása körül biztositha a fenyitő eljárás sikerét; ellenben késedelmezésük és hanyagságuk a bünperbeni eljárást az esetek többségében eredménytelenné teendik.

Eme helyes feltevésből indult ki kétségkivül a m. k. belügyminiszterium, midőn 1872. évi junius hó 11-én 13517. sz. a. kelt rendeletével a törvényhatóságokat felhivta, hogy a bünvádi ügyekbeni előnyomozások erélyes keresztülvitelét és a kir. bíróságok és ügyészségek ide vonatkozó megkereséseinek haladék nélkül való teljesitését vagyoni felelősség terhe alatt kötelességüknek ismerjék és közigazgatási és közbiztonsági közegeit hasonló felelősségökre hivatkozással e részbeni kötelességeik lelkiismeretes és pontos teljesitésére utasitsák.

Mennyiben felelnek meg azonban a közigazgatási hatóságok ebbeli hivatásuknak, bizonyithatják a példaként közlött következő esetek:

II.

Lopásért már többször büntetve volt K. András 1873. évi november 3-án elfogatván, minthogy ellene azon gyanu merült fel, hogy a nála talált holmit és készpénzt nem jogszerü módon szerezte, a tr. . . . . kir. törvényszéknek adatott át. — Kihallgatása alkalmával nevezett gyanusitott azt adta elő, hogy elfogatása előtti időben Súr községében egy téglavetőműhelyben mint munkás foglalkozott, ezer tégla után 3 frtnyi munkabért kapván, az igy szerzett pénzen vásárolta a holmi egy részét; másikát pedig találta, s ezen munkabérből származik készpénzkészlete is.

Ennek folytán a vizsgáló biró 1873. évi november 13-án 1128. sz. a. kelt levelezésével megkereste a n. sz. . . . i járási szolgabirót fenebb emlitett állitások valódiságának, valamint a netáni károsultaknak hirdetményi közzététel utján leendő kipuhatolása iránt, s ezen megkeresés elintézését 1874. évi február 7-én 123. sz. a. és ugyanaz évi martius 16-án 255. sz. a. levelezéseivel sürgette, mire végre a megkeresett szolgabiróság — minekutána a vizsgáló biró az elintézés siettetése szempontjából már az alispáni hivatalhoz is fordult volt — 1874. évi martius 24-én 5458. sz. a. átiratában röviden és minden kihallgatási jegyzőkönyv átküldése nélkül azt feleli: „hogy K. András azon községben soha sem tartózkodott, és hogy, mert a nála talált tárgyak e tájról valószinüleg lopva nincsenek, mindeddig gazdája nem jelentkezett."

* * *

Ily körülmények között lehetetlen nem aggódnunk a jövő iránt, lehetetlen, hogy a bíróságok és törvényhatóságok reorganisatiója folytán az igazságszolgáltatás állapotának jobbra fordulta iránt táplált reményeinket tetemesen le ne szállitsuk.

Különfélék.

Az ügyvédi rendtartás letárgyaltatott a képviselőházban, mely helyreütötte azt, mit a jogügyi bizottság a törvényjavaslaton rontott. Erős küzdelmekbe került e törvény is, mely ellen a „szabadonczok" különféle hatásos jelszókkal szállottak sikra, minők pl. czéhrendszer, monopolium stb. Fölöslegesnek tartjuk még utólag is hadisorba lépni, de méltatlanságot követnénk el, ha részünkről az igyazságügyminiszter ellen intézett számtalan támadás után ez alkalommal nagyrabecsülésünknek nem adnánk kifejezést. Pauler ez egyszer vezérszerepet vitt az országházban és tudott győzni, midőn teljes meggyőződésének öntudatával lépett a szellemi küzdtérre. Előre férfias bátorsággal, és mi dicsőségének szószólói leszünk, a mint gáncsoloi voltunk ingatagságának. Az ügyv. rendtartás törvényalkotásunk disze, és Paulert illeti meg a győzelem babérkoszoruja.

A jogászgyülés áll. bizottsága alakuló gyülésében elnöknek Busbach Péter ügyvédet, alelnöknek Ráth György semmitőszéki birót s a kilépett Vajkay Károly helyébe Weinmann Fülöp kir. táblai pótbirót választotta meg. A legközelebbi jogászgyülés jövő évi szeptemberben fog egybehivatni.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 24. sz. Budapest, 1874. junius 10.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A magyar jogászgyülés tárgyalásai. Dr. Herich Károly, min. titkár urtól. — A telekkönyvi ügyek egyes birói elintézéséről. — A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir tszéki biró urtól. — Törvénykezési szemle. A semmitőszék a törvény felett. A telekkönyvi tulajdonosnak az alzálogjog birtokosa iránti felelősségéről. Örökösödési szerződés. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A magyar jogászgyülés tárgyalásai.

II. szakosztály.

Az V. magyar jogászgyülés második szakosztályához utasitott kérdések ugy korszerüségük valamint fontosságuk tekintetében igen nagy figyelemre méltók. Tagadhatatlanul egyáltalán, különösen pedig tekintettel hazánk speciális viszonyaira, a lehető legbehatóbb vizsgálatot érdemli azon kérdés: „az egyenes váltóhitelező ellenében megengedtessenek-e az oly kifogások, melyek a váltón ki nem tüntetett ténykörülményekből merittetnek és — ha igen, minö bizonyitékok alapján?“ Nem kevésbbé fontos és érdekes volt a csödjogra vonatkozó azon kérdés: „engedtessék-e a személyes hitelezök követeléseinek egymás között elsöség és — ha igen, minö jogczimen alapulóknak“.

Az első kérdést illetöleg nem habozom annak kijelentésével, miszerint nyert megoldását tökéletesen helyesnek és sikerültnek tartom. Tudvalevöleg eddigi váltótörvényünk által ugy az „exceptio non numeratae pecuniae,“ valamint az „exceptio compensationis“ ki van zárva. A szomszéd államok pedig, különösen a német, olasz, török és orosz, de továbbá a franczia, angol és amerikai jog is helyt ad a személyes kifogásoknak. Vannak, kik a magyar váltótörvény eddigi álláspontját czélszerübbnek tartják. Hogy az néha absolute igazságtalan, azt beismerik. De nekik nem kell anyagi igazság a váltóperben: Carta canta és chi accetta, paghi.

Az uj váltótörvényjavaslat legközelebb fog az országgyülés elé terjesztetni. Ezen javaslat a német váltórendszabály alapján készült. A megvitatására az igazságügyi miniszteri ur által egybehivott szakértekezlet beható tanácskozás után tulnyomó többséggel csatlakozott a német vrsz. 82. czikkében elfoglalt álláspontjához. A szakértekezlet ezen megállapodását a szakosztálynak egyhangu határozata szentesitette. Dr. Apáthy István előadó ebbeli inditványát pártolták dr. Sipos Árpád, Tokay Nagy Lajos és dr. Herich Károly. Ellene nem szólt senki.

A váltó jogi természete iránt a tudósok közt a legeltéröbb felfogásokat találjuk. De nem a tudós felfogása, hanem a váltó rendeltetése kell hogy döntö legyen. A váltó forgalmi papir. Ezért az egyes jogügyletnél az alapul szolgáló causa praecedens vagy causa debendi ne jöjjön tekintetbe, ha a váltó harmadik személy kezében van. Ennyit meg kell adni. De tulságos, felesleges és nem ritkán igazságtalan szigor volna kizárni az oly kifogásokat, melyek az adóst hitelezöjével szemben egyenesen és közvetlenül megilletik. A váltóper legyen rövid per — igen is. Erre azonban csak a váltóeljárás helyes szabályozása vezet. A kifogások csak ugy vétessenek figyelembe, ha azokat alperes nyomban és pedig okirattal vagy az aláirás valódisága tekintetében esküvel képes igazolni.

Mondassék-e ki egész általánosságban, hogy a közvetlen személyes kifogások megállanak vagy részletezve foglalja-e azokat magába az alkotandó váltótörvény, hogy mindenki tudhassa, mily kifogás engedtetik meg és mikor? Nem lehet kétség az iránt, hogy ez utóbbi jobb volna, ha egyáltalában lehetséges volna. Külley lehetségesnek vélte és a szerint tette véleményes inditványát. Külley azonban igen szük alapból indult ki. Meg kell engedni anyagilag minden kifogást, mely által az adós a hitelező kereseti jogát megszüntetni képes. Ekkor pedig ott vagyunk az „exceptiones doli“ tág mezején, melyeknek kimeritö szabályozása már magában a váltótörvényben merö lehetetlenség. Ezért, ha az uj váltótörvény változatlanul keresztül megy, kettö lesz szükséges. Elöször, hogy a birák minél nagyobb szakképzettségre tegyenek szert. Másodszor, hogy ezen birák a német judicaturát minél szorgosabban vegyék figyelembe.

Csak két kifogás lelte részletes szabályozását: az utólagos kitöltés elleni s a beszámitási kifogás. Mindkettö igen fontos. Az elsö, mert mindennap fordul elö. A másik, mert praecis szabályozása szükséges, nehogy a czél meghiusuljon.

Ezek főbb mozzanatai azon érvelésnek, melynek alapján a szakosztály a következö határozatot hozta:

„A váltóadós az egyenes váltóhitelező ellenében a váltón ki nem tüntetett ténykörülmények alapján csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a váltójogból erednek, vagy melyek öt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik“.

„Azon kifogással, hogy a váltón akkor, midön arra az elfogadás vagy más nyilatkozat vezettetett, valamely lényeges kellék hiányzott — a váltóadós a harmadik jóhiszemü birtokos ellen egyáltalán nem — azok ellen pedig, kik a kitöltésben részt vettek, csak annyiban élhet, a mennyiben bebizonyitani képes, hogy az utólagos kitöltés a megállapodás ellenére történt.“

„A kölcsönös követelések beszámitásának csak akkor van helye, ha az adóst a mindenkori felperes ellen lejárt, valódi (liquid) váltóbeli vagy jogérvényü köztörvényes határozattal vagy birói egyezséggel vagy közjegyzöi okmánynyal igazolható követelés illet.“

„A megengedett kifogások is csak ugy vehetök figyelembe, ha azokat alperes nyomban és pedig vagy okirattal vagy az aláirás valódisága tekintetében esküvel képes igazolni.“

Következett erre a csödtörvényre vonatkozó kérdés, melynek dr. Stiller Mór előadó nem tulajdoni-

tott oly nagy horderőt, hogy az iránt elvi megállapodásra jutni érdemes volna. A szakosztály nagy többsége azonban a kérdést — ép tekintettel eddigi csödtörvényünkre — nagyon is fontosnak tartotta.

Mindenekelőtt tisztába jött a szakosztály az iránt, ki tekintessék személyes hitelezőnek. E szerint el kell tekinteni az igényhitelezőktől (vindicantes), továbbá a tömeghitelezőktől végre a reálhitelezőktől. Ki az említett chathegoriák egyikéhez sem tartozik, mint személyes hitelező jö a csödsorozatba.

Beható eszmecsere fejlödött és eddigi osztályozási sorozatunk minden egyes tétele vita tárgyává vált. Dr. Held Kálmán inditványa, hogy elsöség egyáltalán ne engedtessék, nem talált viszhangra. Inditványok tétettek továbbá az előadó, dr. Teleszky István, dr. Herich Károly, dr. Misner Ignácz, Antalik és dr. Weitzenfeld részéről.

A szavazásnál Teleszky inditványa fogadtatott el. A szakosztály ebbeli határozata igy hangzik:

„A csödeljárásban a törvény által meghatározandó rövid időről hátralékban levő közadókon, illetékeken, cseléd- és segédbéreken kivül a csödhitelezők (személyes hitelezők) követeléseinek egymás között elsöség ne engedtessék.“

Dr. Herich Károly,
keresked. miniszteri titkár.

A telekkönyvi ügyek egyes birói elintézéséről.

Bár 1861. óta a telekkönyvi intézmény hazánkban tudományos tekintetben örvendetes fejlödésnek indult, s jogrendszerünkben nélkülözhetlen tényezöt képez; maga a telekhönyvezés czélszerü módon nem hogy tökéletesbült volna, söt inkább hanyatlott.

Már az id. törvk. szabályok utasitottak a tkvi hatóságokhoz — a t. k. rendeletben kiszabottakon kivül — oly teendöket, melyek a telekkönyvek vezetésére nem tartoznak, értem az igazolási pereket, a bekebelezett zálogjogokkal terhelt ingatlanok árverezését, s az ezzel kapcsolatos további eljárást.

A törvk. rendt. az ilyféle teendök szaporitásában még tovább ment, minthogy az elöjegyzett tulajdoni és szolgalmi jogok feletti biráskodást, és midön a foglalás egyidejüleg ingók és ingatlanokra intéztetik — az ingókra vonatkozó igénypereket is — továbbá a telekkönyvezett ingatlanokra az árverés elrendelését és a kapcsolatos teendöket kivétel nélkül a telekkönyvi hatóságokhoz utasitotta. Mindezen intézkedések, ha a tkvi intézményre bénitólag hatottak is, a jogok biztonságára károsabb befolyással nem voltak, mert a telekkönyvi ügyek társas bíróságok által intéztettek el.

A gyakorlat itt nem állott meg, jóllehet, mint föntebb jelzém, a tkvi hatóság teendöi a végrehajtási eljárásnál a törvk. rendt.-ban tüzetesen körvonalozva vannak. A semmitöszék már a kir. törvszékek szervezése előtt oly határozatot hozott, hogy a végrehajtás foganatositása tekintetéből a törvk. rendt. 353. §-ában érintett dologi bíróságok gyanánt közvetlen a tki hatóságok kereshetök meg, innen kezdve a végrehajtás foganatositása, illetőleg a tartozék összeirása és becslése a tkvi hatóságok hatáskörébe jutott.

Igy állván a bíróságok rendezése alkalmával a tkvi hatóságok ügyköre, nézetem szerint czélszerütlenül történt, hogy az 1871. évi XXXI. tczikk 24. §-ában felhatalmazás adatott az igazságügyminiszternek, miként a mutatkozó szükséghez képest a kir. járásbiróságokat tkvi hatósággal felruházhassa, a nélkül, hogy előbb tüzetesen körvonaloztatott volna, mily teendök tartoznak kizárólag a telekkönyvvezetéshez, és hogy a járásbíróságok teendöi csakis ezekre korlátoztattak volna. A nehézséget érezvén a törvényhozás, a garantiát a járásbíróságok természetével ellenkező telekkönyvi tanács alakitásában állitotta fel.

Itt sem történt megállapodás, a gyakorlat még tágitotta a kir. járásbíróságok telekkönyvi hatáskörét a helyett, hogy lehetőleg eredeti rendeltetésére igyekezett volna szoritani.

Mielött azonban tovább mennék meg kell jegyeznem, hogy a kir. törvszékek szervezése óta, miután a semmitöszék többször kijelentette, hogy a törvényszéki osztályok között a szervezés előtt gyakorlatban fenállott különbség megszünt s a telekkönyvi tanács a végrehajtási eljárásban mindazon teendöket végezheti, melyeket a törvk. rendt. dologi teendöknek jelöl ki, ezek kivétel nélkül a tkvi tanácsok által végeztetnek, söt az örökösödési ügyeknél is a törvk. rendt. 580. és 581. §§-aiban emlitett birtokbiróság gyanánt a semmitöszék 5450/1872. és 1838/1873. sz. a. kelt és több kijelentései szerint a telekkönyvi tanács tekintendö; végre eltérőleg az előbbi gyakorlattól, mely szerint tkvi kiigazitási perrel csak a tényleges birtokos léphetett föl, a felsöbb bíróságok több egyező határozatai folytán a helyszinelés, illetve a hirdetmény hatályosságának kezdete előtti időből származó tulajdoni s más hasonló igények — különben a perut tekintetében igen helyesen tkvi kiigazitási uton lettek érvényesitendök.

Midön fokozatosan a tkvi hatóságok hatásköre magára az intézményre ily szélesre terjesztetett ki, ugyanakkor a semmitöszék 4789/1872., 14,759/872. és 12,653/1873. számu s több határozatai folytán a kir. járásbíróságok hatásköre mindenekben egyenlösittetett a törvszékek tkvi hatáskörével.

Habár anomaliának tartom a törvszéki tkvi hatóságok kiterjesztett dologi birósági teendöit, — jóllehet ezen körülmény a tkvi kezelésre káros — azonban annyi törvényes alapja van, hogy ezen dologi teendöket mégis azon törvényszék gyakorolja, mely birtokbirósági hatáskörrel bir, s jogi tekintetben lényeges sérelem nem forog fenn, ha ugyanazon törvszék egyik vagy másik tanácsa itél valamely ügy felett, az ügyut megtartásával; ugyde a mi teendő a törvszékek polgári osztályáról reá hárult a tkvi osztályra, vagyis szabatosan most már osztály helyett tanács értendő, ezen teendö reá nem hárulhatott a kir. járásbíróságok tkvi tanácsaira, miután a járásbíróságok dologi hatóságot nem gyakorolnak, illetőleg ily hatáskörrel az 1871. évi 31. tczikk 24. §-ában sem ruházvák fel, azon teendökön felül, melyeket a t. k. r. és a törv. rendt. világosan a tkvi hatóságokhoz utasitanak.

Az előadott hatáskörökből származó nehézségeket még sokasitja azon körülmény, hogy a járásbíróságok — kivált a kezelési szakban — az ügyforgalomhoz képest csak némileg elegendő munkaerővel sincsenek ellátva, ugy hogy rendes ügymenetről a legtöbb helyen szó sem lehet, a jogok biztonságának igen nagy kárára.

A dolgok ily állását ismervén, igen örültem, midön a 9-es albizottságban azon javaslat pendittetett meg, hogy a tkvi ügyek a járásbíróságoknál önállólag intéztessenek el, s ennek folytán az igazságügyminiszter ily értelmü törvényjavaslat beterjesztését megigérte, mert szerintem jogosan várható volt, hogy ezen önálló elintézés tisztán a telekkönyvvezetéshez tartozó ügyekre, tehát a nyilvánkönyvi jogok bejegyzésére és törlésére vonatkozzék, s ez által midön az 1871. évi 31. tczikk 24. §-ának a telekkönyvi intézményre káros intézkedése megszüntettetik, ugyanakkor részben megvalósittatik azon törekvés, hogy a tkvi hatóságok a telekkönyvve-

zetéssel össze nem illő teendöktől megszabadittassanak, mely körülmény következésszerüen maga után vonná az összes telekkönyvvezetés átalakitását.

Azonban ezen feltevés nem valósult meg; a már szentesitett f. é. XV. tczikk a telekkönyvi ügyek önálló elintézését a járásbiróságoknál a nélkül rendelte el, hogy azok tkvi hatáskörét megszoritotta volna, pedig a jogbiztonság öregbedésére épen nem szolgál, söt a telekkönyvvezetésnél az eddigiek szerint feltüntetett folytonos hátramenésben nagy ugrást képez, hogy a legbonyolultabb telekkönyvi kiigazitási perek, melyek gyakran örökösödési kérdésekkel is kapcsolatban vannak, igazolási, törlési perek, törvényes végrehajtási és vételárfelosztási ügyek egyesbiróságilag intéztetnek el. Viszás dolog az is, hogy ugyanazon egy természetü telekkönyvi peres ügyek az ingatlanok fekvéséhez képest különböző hatóságu bíróság elébe és különböző eljárási utra tartoznak; azon egyenetlenséget fel sem hozom, hogy a törvényszékeknél, a hol mégis a tkvi ügyekben több gyakoroltabb biró találtatik, a legkisebb tkvi ügy is ülésben intéztetik el.

A gyakorlat rövid időn meg fogja mutatni, hogy az igy teremtett helyzet tarthatlan; ohajtanám, hogy a javitás mihamarább bekövetkezzék, a mi, mostani viszonyaink között is nézetem szerint költségszaporitás nélkül lehető.

Abban — ugy hiszem — egyetért a jogászközönség nagy része, hogy a telekkönyvek járásonként vezetendők, a telekkönyvvezetésből a tkvi perek feletti birás-kodás, a végrehajtásoknál felmerülő dologi birósági, szóval a telekkönyvvezetéshez nem tartozó teendők kizárassanak, végül a telekkönyvvezetés kizárólag ezzel foglalkozó egyes birákra bizassék. Azonban ily önálló telekbirák felállitása a mostani viszonyok között — midön a szóban forgó XV. tczikk is ép a pénzügyi helyzet miatt hozatott — nem remélhető; mindazáltal ugy vélem, hogy egy rövid törvénynyel keresztülvihető, és mulhatlanul keresztülviendő lenne, miszerint mindennemü perenkivüli tkvi ügy egyesbiróságilag intéztessék el, és hogy a XV. tczikkben létesitett egyesbirói elintézés csakis ezen most emlitett perenkivüli tkvi teendökre szoritkozzék.

Ezek eszközlése tekintetében nézetem oda terjed ki, hogy a föntebbi megszoritással a járásbiróságoknál a már többször idézett törvénytczikkben felállitott elintézési mód épségben fentartassék. A kir. törvényszékek tkvi hatósága alá tartozó tkvi perenkivüli ügyekre nézve az illető törvényszéki birák hatalmaztassanak fel az önálló intézkedésre. A telekkönyvi peres ügyek, t. i. kiigazitási, átkeblezési, igazolási, törlési perek, az ingatlanokra irányzott végrehajtási eljárásban felmerülő dologi birósági intézkedések, ide értvén az árverés elrendelését s az utána következő teendöket is, a tkvi hatósággal felruhozott járásbiróságok területén is kizárólag a törvényszékek illetékessége alá tartozzanak, s mindezen ügyek a törvk. rendt.-ban, illetőleg a t. k. rendeletben előirott módon szabályosan tanácsban kezeltessenek.

Számba vehető nehézség a kivitel ellen alig hozható fel; egyáltalában nem látok semmi akadályt az eljárás gyorsaságára nézve abban, hogy a végrehajtási teendök a tkvi hatóságoktól elvétessenek, a telekkönyvi perek alapos megvitatása és elbirálása pedig nyerni fog, ép ezért tüzetesebb indokolásra nem is térek át.

Megjegyzem azonban, hogy a törvénykezési ügyforgalmi kimutatások szerint a járásbiróságok aránylag véve általában inkább meg vannak terhelve a személyzet létszámához képest, mint a törvényszékek, midön tehát a föntebb javaslott mód által a járásbiróságok a teendök egy részétől menekülnek, ugyanakkor a törvényszékek sem fognak elviselhetetlen teendökkel terheltetni annál is inkább, mert a kapkodást, nem számitván az ügyvitel lehető egyszerüsitését, a törvszékeknél behozandó egyesbirói elintézés kiegyenliteni fogja.

- y —t.

A házassági jog.

A házasság az ujabb polgári törvhozások szempontjából.*

1. A házasság fogalma és czéljai.

A törvényhozások nagyobb része a házasság fogalmának és czéljainak meghatározását mellözi; az utóbbiak megállapitására egyedül az osztrák és porosz polgári törvénykönyvekben akadunk.

Ugyanis:

Az osztrák polgári törvénykönyv a házasság czéljainak az elválhatlan életközösséget, gyermekek nemzését és felnevelését, valamint a kölcsönös segélynyujtást tekinti. (44. §.) Ellenben:

A porosz Landrecht a házasság föczélját a gyermekek nemzésébe és fölnevelésébe helyezi (1. §.); azonban szerinte a kölcsönös segélynyujtás egyedüli czéljából is köthető érvényes házasság.

2. Az eljegyzés.

Az osztrák polgári törvénykönyv szerint az eljegyzés sem magára a házasságkötésre, sem annak megadására nézve, mi a visszalépés esetére kiköttetett, jogi kötelezettséget nem szül; a visszalépésre okot nem szolgáltató fél azonban a visszalépésből származó és bebizonyitható valóságos kárának megtéritését a másik féltől követelheti. (45. és 46. §§.)

A porosz Landrecht szerint a törvényes formák megtartásával (biróság előtt) kötött eljegyzésből a házasság megkötésére, illetőleg teljesitésére vonatkozó kereseti jog származik, ha azonban a beperelt fél arra hajlandónak nem mutatkozik, valamint egyáltalában az, ki az érvényesen kötött eljegyzéstől törvényes ok nélkül visszalép, bizonyos vagyoni hátrányokat viselni kénytelen. (75. s k. §§.)

A franczia polg. törvénykönyv az eljegyzésről nem tesz emlitést, s igy a házassági igéretet magában foglaló szerződésekre nézve fenálló általános szabályok szerint itélendő meg. Ezekhez képest abból a házasság megkötésére vonatkozó kereseti jog nem, hanem csak kártérités iránti követelés származik.

A zürichi törvénykönyv szerint az eljegyzés bármelyik fél felmondása utján egyoldalulag felbontható házassági igéret, a házasság megkötésére vonatkozó kereseti jog abból nem származik, söt bánatpénznek a házasság létre nem jötte esetére leendő kikötése is érvénytelen; mindazonáltal az ártatlan fél az alapos ok nélkül felmondón kártéritést követelhet. (59. s k. §§.)

A szász polgári törvénykönyv szerint az eljegyzésből hasonlag nem származik a házasság megkötésére vonatkozó kereseti jog; ha azonban az egyik fél alapos ok nélkül az eljegyzéstől visszalép, vagy az eljegyzés után magaviselete által a visszalépésre okot szolgáltat, a másik félt kártalanitani tartozik. (1579., 1580. §§.)

*) L. Ausztr. által. polg. törvénykönyv 44. §. s k. — Allgemeines Landrecht für die prussischen Staaten II. R. 1. köt. 1. §. s k. — Franczia polg. törvénykönyv (Code Napoleon) 144. §. s k. — Zachariae, Handbuch des französischen Civilrechtes III. köt. — Privatrechtliches Gesetzbuch für den Canton Zürich 59. §. s k. — Bürgerliches Gesetzbuch für das Königreich Sachsen 1568. §. s k.

*

3. A házassági akadályok.

Az osztrák polg. törvénykönyv szerint:

A) Gátlók:

a) várakozási idő. A házasság érvénytelenitése, felbontása vagy a férj halála általi feloldása esetében ugyanis az asszony, ha terhes, a szülés előtt, ha pedig terhessége iránt kétség támad, a hatodik hónap lefolyta előtt uj házasságra nem léphet, hacsak felmentést nem nyert; ezen szabály áthágásából azonban a házasság érvénytelensége nem következik. (120. és 121. §§.)

B) Magánjogi bontó akadályok (melyek fenforgása esetében a házasság érvénytelensége csak azok folyamodására vizsgálandó meg, kik az akadály ellenére kötött házasság által jogaikban sértettek: (94. §.)

a) ész hianya, mely miatt a dühöngök, őrültek, kábák és serdületlen koruak érvényes házasság kötésére nem képesek; (48. §.)

b) korhiány, mely szerint kiskoruak vagy oly nagykoruak, kik bármely oknál fogva magukat érvényesen nem kötelezhetik, szintén nem képesek törvényes atyjok beleegyezése nélkül érvényes házasságra léphetni; (49. s k. §§.)

c) ha a beleegyezés alapos félelem által csikartatott ki, az jogerő nélküli; (55. §.)

d) tévedés, ha a jövendő házastárs személyében történt, valamint ha a férj nejét az egybekelés után más által teherbe ejtve találta; (57. és 58. §§.)

e) örökös tehetetlenség, ha a házasság megkötésekor már meg volt; (60. §.)

f) sulyos bünvádi büntetésre elitéltetés; legsulyosabb vagy sulyos börtönbüntetésre itélt gonosztevő az itélet kihirdetése napjától addig, mig büntetésideje tart, érvényes házasságra nem léphet. (61. §.)

C) Közjogi bontó akadályok (melyek fenforgása esetében a házasság érvénytelenségét hivatalból kell megvizgálni):

a) elragadás, a beleegyezés érvénytelen, ha elragadott és szabadságába még vissza nem helyezett személytől jö; (56. §.)

b) fenálló házassági kötelék; (61. §.)

c) magasabb egyházi rend és ünnepélyes fogadalom; (63. §.)

d) valláskülönbség, mely miatt keresztények és nem keresztények között érvényes házasság létre nem jöhet; (64. §.)

e) rokonság, fel- és lemenő ágbeli rokonok közt, testvérek és mostohatestvérek között, unokatestvérek között, mint szintén a szülők testvéreivel érvényes házasság nem köthető, akár származzék a rokonság házasságbeli vagy házasságon kivüli születésből; (65. §.)

f) sógorság, a férj nejének és a nő férjének föntebb (65. §) emlitett rokonaival egybe nem kelhet; (66. §.)

g) házasságtörés érvénytelenné teszi a házasságot azon személyek között, kik egymással házasságtörést követtek el (67. §.); ugyszintén azokkal, kik házasságtörés, bujtogatások által vagy más bünös módon a házasság felbontására okot szolgáltattak, az elválasztottak érvényes házasságra nem léphetnek; (119. §.)

h) hitvesgyilkosság érvénytelenné teszi a házasságot azok közt, kik egymásnak az egyik házastárs halála esetére házasságot igértek, ha egyik közülök a házasságkötés utjában álló házastárs élete után tört, ha ennek nem is volt eredménye. (68. §.)

D) Felmentés.

A házassági akadályok alóli felmentés fontos okokból a kormányszéknél kérethetik, és pedig a házasság megkötése előtt csak maguk a felek által és tulajdon nevükben, a megkötés után lelkészeik által és nevük elhallgatása mellett folyamodhatnak felmentésért. Ha a házasságkötéskor létezett valamely akadályra nézve adatik felmentés, a házassági beleegyezést a kihirdetés ismétlése nélkül a lelkész és két tanu jelenlétében ki kell jelenteni. (83. s k. §§.)

A porosz Landrecht szerint.

A) Magánjogi bontó akadályok:

(Ezen akadályok, ha valamely házasság utjában állanak, azt, ha mégis megköttetett, érvénytelenné teszik, de az érvénytelenség csak azok folyamodására mondható ki, kik az akadály érvényesitésére törvény szerint jogositvák, annak megszüntével a házasság érvényessé válik. 950. s k. §§.)

a) Korhiány. Férfiszemélyek 18. és nőszemélyek 14. életévük betöltése előtt nem házasodhatnak (37. §.)

b) Beleegyezés hiánya. A felek szabad beleegyezése nélkül semmi házasság nem kötelező. (38. §.) A tévedés akkor teszi érvénytelenné a beleegyezést, ha a jövendő házastárs személye vagy oly tulajdonságai tekintetében forog fenn, melyek ilynemü házasság megkötésénél feltételeztetni szoktak. (40. §.)

c) Mások beleegyezésének hiánya. Valóságos házasságból származó gyermekek édes atyjuk, örökbefogadottak örökbefogadójuk, még kiskoru, atya nélküli árvák anyjuk és gyámjuk és illetőleg nagyszülőik beleegyezését szükséglik a házasságkötéshez; a beleegyezés alapos okok nélkül meg nem tagadható, a megtagadás alapossága fölött a biróság határoz. (45. s k. §§.)

d) Távolabb rokonság. Ha valaki atyjának vagy anyjának avagy más felmenő ágbeli rokonának oly nővérével akar házasságra lépni, ki nálánál idősebb, ehhez az állam engedélyét szükségli; az engedély nélkül kötött ily házasság érvénytelen. (8., 9. és 948. §§.)

e) Örökbefogadás. Az örökbefogadó és örökbefogadott között mindaddig, mig az örökbefogadás törvényes módon meg nem szüntettetett, érvényes házasság nem köttethetik. (13. §.)

f) Gyámság. A gyámnak a gyámság tartama alatt nem szabad sem magát, sem gyermekeit a gyámhatóság engedélye nélkül gyámoltjával összeházasitani. (14. §.)

B) Közjogi bontó akadályok (melyek a házasságot semmissé teszik; a semmis házasságok hivatalból felbontandók, azok soha nem érvényesülhetnek. 934. s k. §§.)

a) Közeli rokonság. Fel- és lemenő ágbeli rokonok közötti házasságok egyáltalában tiltvák, ugyszintén a testvérek és mostohatestvérek közötti házasságok, továbbá mostohaszülők és mostohagyermekek, az ipa és meny, a napa és vő közötti házasságok az izre való tekintet nélkül meg nem engedtetnek. Ezen akadályok akkor is fenállanak, ha a házasság, melyből a kérdéses személyek közötti összeköttetés származott, halál vagy birói itélet által feloldatott, és azok alól jogi hatálylyal biró felmentésnek nincs helye. (3. s k. §§.)

b) Fenálló kötelék. (16. §.)

c) Házasságtörés. Személyek, kik házasságtörés miatt elválasztattak, azokkal, kikkel a házasságtörést elkövették, össze nem kelhetnek. Ugyszintén azok, kik gyanus közlekedés vagy bujtogatások által valamely házasság felbontására okot szolgáltattak, az elválasztott személylyel házasságra nem léphetnek. Ha a házasságtöréssel vagy gyanus közlekedéssel a másik házastárs élete utáni leselkedés volt összekötve, akkor a bünös házastárs és azon személy között, kivel összebeszélt, akkor sem jöhet létre a házasság, ha az előbbeni halál által oldatott is volna fel. (25. s k. §§.)

d) Valóságos szolgálatban álló katonatisztek a király, és alsóbbrendü katonai személyek felebbvalójuk engedélye nélkül nem házasodhatnak. (34. s k. §§.)

e) Valláskülönbség. Keresztény oly személyekkel nem köthet házasságot, kik vallásuk elvei szerint a keresztény házassági törvényeknek magukat alá nem vethetik. (36. §.) A rend- vagy rangkülönbségből származott bontó akadály jelenleg már fenn nem áll.

A franzia polgári törvénykönyv szerint.

A) Gátló akadályok:

a) Ki érvénytelen házasságban él, addig uj házasságra nem léphet, mig az első fel nem oldatott, vagy érvénytelennek nem nyilvánittatott. (149. 189. §§.)

b) Örökbefogadás. A házasság tiltva van az örökbefogadó, örökbefogadott és annak utódai között, ugyanazon egyén örökbefogadott gyermekei között — az örökbefogadott és az örökbefogadónak netán születendő gyermekei között — az örökbefogadott és az örökbefogadó hitvese közt és viszont az örökbefogadó és az örökbefogadott hitvese között. (348. §.)

c) Az akár kölcsönös beleegyezéssel, akár meghatározott okból elvált házastársak többé össze nem kelhetnek. (295. §.) A bizonyos okból vagy a férj természeti vagy polgári halála miatt elválasztott nő az előbbi házasság felbontása után csak 10 hó elteltével léphet uj házasságra. A kölcsönös beleegyezés folytán történt elválás esetében egyik házastárs sem léphet uj házasságra, csak 3 év mulva az elválás kijelentése után. (297. §.)

d) A házasságtörés miatt törvényesen megengedett elválás esetében a bünös fél soha nem léphet házasságra büntársával. (298. §. Ezt némelyek a bontó akadályok közé számitják.)

e) Katonai személyek (fő-, altisztek és közkatonák) felebbvalójuk engedélye nélkül nem házasodhatnak. (Decr. 1808. évből.)

f) Tisztességi folyamodvány intézésének elmulasztása. A házasságbóli gyermekek ugyanis, ha a házasság megkötéséhez megkivántató kort (fiuk 25, leányok 21) elérték is, tartoznak a házasság megkötése előtt szüleiktől, vagy ha ezek képtelenek az akaratnyilvánitásra, a nagyszülőktől formaszerü tisztességi folyamodvány utján tanácsot kérni. Ha ezen tisztességi okirat folytán a házasságbai beleegyezés nem adatik meg, akkor tartoznak a fiuk harminczadik, a leányok pedig huszonötödik évök betöltéséig azt egyik hótól a másikig ismételni, és a harmadszori folyamodvány után egy hó alatt megtörténhetik a házassági egybekelés. Ha a harminez éves kor elértével a tisztességi folyamodványra a beleegyezés megtagadtatik, utána egy hóra megtörténhetik az összekelés. (151., 152., 153. §§.) Ha ez esetekben nem intéztettek tisztességi folyamodványok, akkor azon polgári hivatalnok, ki előtt a házasság köttetett, háromszáz frankot meg nem haladó birságra és legalább egy hónapig tartó fogságban marasztalandó el. (157. §.)

B) Magánjogi bontó akadályok:

a) Beleegyezés hiánya, mert házasság nem létezik beleegyezés nélkül (146. §.). Azon házasság, mely mindkét vagy az egyik házastárs beleegyezése nélkül köttetett, csak a házastársak vagy azon házasfél által támadható meg, kinek beleegyezése nem volt szabad. Ha valaki a személyben tévedett, csak azon hitestárs támadhatja meg a házasságot, a ki tévedésben volt. (180. §.)

b) Mások beleegyezésének hiánya. Azon fiu, ki még nem töltötte be huszonötödik, és azon leány, ki még nem töltötte be huszonegyedik évét, szülőik beleegyezése nélkül nem köthet házassági szerződést; ha ezek között véleménykülönbség forog fenn, elegendő az apai beleegyezés. Ha ezek közt valamelyik meghalt vagy képtelen az akaratnyilvánitásra, elegendő az egyik beleegyezése is. A szülők helyébe, ha ezek elhaltak vagy képtelenek az akaratnyilvánitásra, a nagyszülők lépnek. Ha sem szülők, sem nagyszülők nincsenek, vagy ha akaratukat lehetlen nyilvánitaniok, akkor a huszonegyedik évükön aluli fiuk vagy leányok nem léphetnek házasságra a családi tanács beleegyezése nélkül. (148., 149., 150., 160. §§.) Az ezek beleegyezése nélkül kötött házasság azok által, kiknek beleegyezése megkivántatott, vagy azon házastárs által támadható meg, kinek a beleegyezésre szüksége volt. (182. §.) Végül azon polgári hivatalnokok, kik ily személyek házassági szerződésének megkötéséhez járultak a nélkül, hogy a házassági okiratban a szülők, nagyszülők és a család beleegyezését kitennék, 300 frankig terjedhető pénzbirságban és azonkivül legalább hat hóig tartó fogságban marasztalandók el. (156. §.)

C) Közjogi bontó akadályok:

a) Korhiány. A férfi csak 18., a nő pedig 15. évének betöltése után köthet házassági szerződést. A császárnak mindazonáltal jogában áll, fontos okoknál fogva fölmentést adni e kor alul. (144. 145. §§.)

b) Fennálló kötelék. Második házassági szerződést nem kötketni az elsőnek felbontása előtt. (147. §.)

c) Rokonság és sógorság. A házasság tiltva van egyenes ágban minden törvényes és természetes felmenő és lemenő rokonok közt, és ugyanazon ágban a sógorok közt. Oldalágban tiltva van a házasság a törvényes vagy természetes testvérek és ugyanazon izbeni sógorok közt. Tiltva van a házasság továbbá a nagybátya és ennek unokahuga, a nagynéne és ennek unokaöcscse közt. Ez utóbbi akadály alul azonban fontos okokból a császár felmentést adhat; valamint a nő nővére vagy a férj fivérével kötendő házasság tekintetében fennálló házassági akadály alul is adathatik fölmentés. (161., 162., 163., 164. §§. és 1832. évi april 17-én kelt törvény)

(Folyt. köv.)

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A semmitőszék a törvény felett.

A birói függetlenségnek szükséges ellensulya a birói felelősség, mert nem volna jó, ha a biró függetlenségében valakit le is nyakaztathatna a nélkül, hogy itéleteért felelni tartoznék.

A birói felelősségnek leggyakorlatiabb biztositéka a törvény azon alaki rendelkezésében lelhető fel, hogy a biró határozatait indokolni tartozik; hogy kötelessége nyomban határozata után, melylyel vélt vagy igaz jogot érvényre emel, de mindenesetre a tételes jog korlátain belül a szent igazság érdekének kell hogy szolgáljon, megmondani, hogy miért határozott igy és nem másképp.

Nagy óvszer ez a birói függetlenségnek emberi önkénynyé fajulása ellen, és ha nem tökéletes is, a mennyiben téves jognézetet is lehet indokolni, sokat ér már csak azért, mivel a kimondott határozat mellett jobb vagy roszabb jognézetet felállitani kell, a mi pedig kisebb-nagyobb mértékben mindig alárendeli az egyéni akaratot a birói meggyőződésnek.

Igy tartottam ezt eddig; leverő érzéssel kell azonban tapasztalnom, hogy van olyan birói indokolás is, melyben semmi jogi meggyőződést, hanem csak következetlenséget, a beigazolt tények és ezekre idézett világos törvény ignorálását lehet fölismerni, és ezen épületes ta-

pasztalatot nem egy alsóbb bíróság határozatából meritettem, mely ellen nyitva áll az ut felsőbb birói tekintélyhez, hanem az ország legmagasabb birói hatósága, a semmitőszékéből, mely ellen, mint a halál ellen, nincs orvosság.

X. bérbeadó tulajdonos ugyanis haszonbérlője Y. ellen a szerződés megszüntetése végett az azon ejtett sérelmek miatt keresetet inditani szándékozván, átgondolta, hogy mig fontolva haladó törvénykezésünk őt a perben a bizonyitás stádiumáig juttatja, bizonyitékai nagy részétől eleshetik annál inkább, mert szerződésében a rendes perut van kikötve; előre is átérzett hálával fordult tehát a perrendtartásnak az előleges bizonyitást megengedő intézményéhez, s előleges birói szemlét kért azon kir. törvényszéknél, melynek területén a kihaszonbérelt ingatlanok egy része fekszik, alapitván ebbeli kérelmét:

1. arra, hogy szerződésében ki van mondva, miszerint bérbeadó tulajdonos a szerződés betöltésére vagy megszüntetésére rendes peruton az illetékes bíróság előtt indithat keresetet;

2. hogy a ptrs 35. §-a a szerződés érvénytelenitése iránti pereket azon bíróság előtt is indithatóknak rendeli, melynek területén a szerződés a dolog természete szerint teljesitendő, mely bíróság az ingatlanok haszonbérlése iránt kötött szerződésre nézve nem lehet más mint az, melynek területén ezen ingatlanok feküsznek;

3. hogy az ő ingatlanai, melyek a haszonbéri szerződés tárgyát képezik, három kir. törvényszék területén levén megosztva, ő ezen egyenlően illetékes három törvényszék közül a megkeresettet a ptrs 49. §-ában alapuló szabad választási jogánál fogva érvényesen választhatta.

Ezen okok alapján a megkeresett törvényszék magát a ptrs 534. s 540. §§. való tekintettel, melyek elsejében kimondatik, hogy előleges bizonyitásnak helye lehet a per megindítása előtt is, másodikában pedig hogy az előleges szemle megtartására azon bíróság illetékes, melyet a perbeli eljárás illet, a kért előleges szemle elrendelésére s megtartásara illetékesnek ismervén, azt késedelem nélkül el is rendelte.

Zokon vevén ezt azonban a bérnök, ki ellen a szemle intézendő volt, a törvényszéknek a szemlét elrendelő végzését semmiségi panaszszal támadta meg, melynek a semmitőszék f. évi 1476. számu határozatával helyt adott; mert — ugymond — kérvényező a haszonbéri szerződést be nem csatolván, a kir. törvényszéknek jelen ügybeni illetőségét nem igazolta, ezen mulasztásnál fogva pedig azt fennállónak tekinteni nem lehet, miután a panasztevők által, kik más törvényszék területén laknak, kifogás alá vétetett; miután továbbá a szemle tárgyát képező jószágok több törvényszékek hatóság területén léteznek, s miután az, hogy akár a vonatkozó szerződés a szemle végett megkeresett hatóság területén jött volna létre, akár pedig ott lenne teljesitendő, határozottan nem is állittatott.

Nem kivánok annak vitatásába bocsátkozni, hogy bár a perrendtartásnak az előleges bizonyitásról intézkedő egész része mitsem szól arról, hogy midőn az előleges bizonyitás a per megkezdése előtt eszközöltetik, a birói illetőség ellen tett kifogások a pertől elkülönitve s azt előzően is tárgyalhatók lennének, hogy bár az illetőségi kifogások mikénti érvényesitéséről a ptr 97. és 98. §§-ai szólanak, melyek azokat a sommás és rendes perrend keretébe utalják; s végül hogy miután az előleges bizonyitás ugyis csak egy feltételes előny, melynek értéke attol függ, hogy az érdemleges per hová lyukad ki; hogy mondom mindezek tekintetbe vételével nem lett volna-e a törvény intenciójának megfelelőbb a semmiségi panaszt az illetőségi kifogásoknak a pertárgyalásra utasitásával elvetni: ez nézet dolga, s nem jut eszembe a magam nézetének a semmitőszéké felett előnyt tulajdonitani.

De áll az, hogy midőn a föntebb ismertetett semmitőszéki határozat a megkeresett törvényszéket a kéret tárgyára nézve illetéktelennek nyilvánitotta, nem mondott egyebet mint azt, hogy miután alperes kifogásaival szemben a birói illetőség be nem bizonyittatott, a kifogásokat kellett figyelembe venni; de ki nem zárta az ujabb eljárást sem, hogy ennek folyamán az illetőség a kifogások daczára is bebizonyittathassék; sőt mi sem volt természetesebb és jogszerübb, mint egy ujabb — az előbbiben nélkülözött jogalapokkal erősitett kérvény által azon hiányt pótolni, melyet a szemlét kérő fél a semmitőszék határozatának indokolásából pótlandónak felismerni kénytelen volt.

Midőn mégis ujabb beadványa mellett hiteles alaku szerződéssel kimutatta, hogy ebben a rendes perut illetékes bíróság van kikötve; s az 1476. sz. semmitőszéki határozat azon indokát, hogy a szemlét kérő fél határozattan nem állitotta, miszerint a szerződés a megkeresett törvényszék területén lenne teljesitendő, nemcsak határozott ebbeli állitása által, de állitásának a becsatolt szerződéssel s a föntebb 2. és 3. alatt idézett világos törvényrendelkezésekkel összhangba hozatala által ujabb beadványára nézve megszüntette, s igy ellenfelének a személyes lakhelyre alapitott kifogását a szerződéssel s a ráolvasott törvénynyel szemben helyen kivül levőnek bebizonyitotta, a megkeresett törvényszék pedig mindezek alapján a szemlét ujabban elrendelte, sőt időközileg foganatositotta is; az ellenfél ujabb semmiségi panasza folytán leérkezett 5481/1874. sz. semmitőszéki határozat mindezek daczára a szemlét elrendelő második törvényszéki végzést ismét a ptrs 297. §. 4. pontja alapján hivatkozva, megsemmisitette, a következő indokokból:

mert a semmitőszék föntebb idézett s tárgyalt 1476. sz. a. kelt határozatában megkeresett bíróságot a kérdésbeni szemle elrendelésére illetéktelennek mondván ki, az ujabb kérvényhez mellékelt szerződés által pedig a semmitőszék emlitett határozatában kiemelt illetéktelenségi okok meg nem szüntettetvén, s különösen az hogy akár a haszonbéri szerződés, melynek tárgyát több törvényszékek hatóságterületén létező jószágok képezik, s a melyből kifolyó fizetési kötelezettség Bécsben vagy Pesten kell hogy teljesittessék, a megkeresett törvényszék területén jött volna létre; akár pedig a máshol lakó bérlők magukat ezen törvényszék illetőségének a ptrs 52. §-ának megfelelőleg alávetették volna, nem igazoltatván; ezek folytán az e. f. kir. bíróság szemben a hivatolt semmitőszéki határozattal, helytelenül állapitotta meg az ellenfél által fogásolt birói illetőséget.

Hogy ezen semmitőszéki határozat jogszerüségével tisztába jöhessünk, el kell mindenekelőtt tekinteni annak oly érveitől, melyek az ügy megitélésére egyáltalán nem használhatók; ilyen azon indok, mely szerint a szerződés nem a megkeresett törvényszék területén jött létre, s ilyen annak a ptrs. 52. §-ára való hivatkozása; nem használhatók ezek az ügy megitélésére azért, mert arra, hogy a szerződés ott jött volna létre, vagy hogy az alperesek magukat a megkeresett törvényszék hatóságának névszerint szerződésileg alávetették volna, mint fenn sem forgó körülményekre felperes, kinek erre szüksége sem volt, nem is hivatkozott, és ezen alapokon a megkeresett törvényszék illetékességét nem vitatta. Konstatálnunk kell továbbá, hogy a második semmitőszéki határozat jóllehet azt mondja, hogy az elsőben felhozott semmiségi okok meg nem szüntettettek, nem emliti mégis többé fel azon indokot, melyet a szerződésnek a dolog természete szerinti teljesitése helyét illetően, az 1476. sz. a. semmitőszéki határozat felhozott.

A fenebb megjelelt két indoknak mint a dologra nem tartozóknak elhagyásával méltányolván tehát a második semmitőszéki határozat többi indokait, tapasztaljuk mindenekelőtt, hogy a semmitőszék az első határozatában megjelelt illetéktelenségi okokat a felperes ujabb beadványa s ennek mellékletei által megszüntetve nem találja.

Ámde visszatérve már most az indokul felhivott első semmitőszéki határozatra, s elhagyva ebből ismét a mi már föntebb a dolog megitéléséhez használhatatlannak kimuttatott; mik voltak az első határozat indokai? nem egyebek, mint hogy felperes az alperesnek kifogásaival szemben az állitott birói illetőséget nemcsak nem igazolta, de határozottan még azt sem állitotta, hogy a szerződés a megkeresett hatóság területén lenne teljesitendő.

Igen, de a második beadványban hiteles alaku okmány kapcsában kimutatván felperes, hogy a szerződésben csak az illetékes bíróság van kikötve; e mellett nemcsak állitotta (a mi ugyis magában értetik), hogy a haszonbérelt javak iránt kötött s bemutatott haszonbéri szerződés a dolog természete szerint az általa megkeresett törvényszék hatóságterületén teljesitendő mert a jószágok egy része ott fekszik, hanem kimutatta a ptrs 35. és 49. §§-aiból azt is, hogy ő a megkeresett hatósághoz, mint több egyenlően illetékes közül általa választotthoz teljes joggal folyamodhatott.

Mi nem lőn tehát a semmitőszék első határozatában felhivott illetéktelenségi indokok közül megszüntetve? az, hogy alpereseknek lakhelyük szerinti személyes illetőségük máshol van? Hisz ez csak addig tarthatta meg érvényét, mig felperes ki nem mutatta, hogy több illetékes forum közül — melyek közé az alperesek személyes illetősége is sorolható — a megkeresettet választani törvényszerü joga volt.

Vagy nem a felperes választási jogát állapitják meg a

prdtás 35. §-ának e szavai: „azon bíróság előtt is indithatók," hanem csak a semmitőszék jóakaratába van a birói illetőségnek első és utolsó argumentuma, hogy a semmitő határozat minden erősebb érvek daczára ismételten az alperesek személyi illetőségére utal?

De még ha a semmitőszék a ptrs 30. §-ának e szavaiból kiindulva „személyes keresetekben a birói illetőséget rendszerint az alperesnek rendes lakhelye vagy állandó szállása szabályozza", rendes illetőségnek nem mindazt tekintette volna is, mi a törvényen alapszik, hanem csupán a személyit, a szerződés e szavaival szemben „rendes peruton illetékes bíróság előtt," a megkeresett törvényszéket illetéktelennek kijelentenie még sem volt joga; mert ennek illetékessége, nevezzük azt rendesnek vagy rendkivülinek, a szerződés és a ptrs 35. és 49. §§-ai mellett, és a felperes kijelentett választása után semmi esetre sem volt jogszerüen kétségbe vonható.

Végül még kiemelvén, miszerint a második semmitőszéki határozat indokolásában érintett ama szerződési határozmány, hogy a haszonbérfizetés (melynek helye ugyis különös meghatározás által a szerződés természetes teljesitési helyétől elválasztható) Pesten vagy Bécsben teljesittessék, mitsem változtat azon, hogy az ingatlanok iránt kötött haszonbéri szerződés a dolog természete szerint minden egyebekben ott teljesitendő, a hol az ingatlanok feküsznek; már most az előadottak alapján ismételhetem, hogy a tárgyalt második semmitőszéki határozat, legkiméletesebb kifejezéssel élve következetlen, mert a benne hivatkozott semmitőszéki első határozat érveit, midőn azok már kielégitettek, félreteszi; s a beigazolt tényeket és a világos törvényt ignorálja, midőn a szerződéssel s a hivatkozott világos törvénynyel szemben — melyekkel felperes igazát, mint a német mondja, schwarz auf weiss kimutatta — mégis az alperes kifogásait tartja fenn egyedül irányadókul.

Mindezek nagyobb dicsőségére tegyük fel, hogy az annyiszor hivatolt szerződésben a fizetés helyéül csupán Bécs volna kikötve s esetleg a bérlő alperes is ott laknék; nemde azon következtetésre kell jutnunk, hogy az esetben, bár a szerződés intézkedése és a mellette hivatkozott törvények szerint a megkeresett bíróságnak kellene illetékesnek lenni, a semmitőszék megfosztotta volna mégis felperest még azon jogtól is, hogy magyarországi birtokain szerződésellenesen sáfárkodó bérlőjét e hazában megperelhesse.

Különös köszönetre kötelezve érzendem magamat, ha valaki tollat fog és nyilvánitott meggyőződéseim helytelenségét kimutatja, mert megnyugvást adand; de a nélkül is, ha nincs igazam, a semmitőszék határozata maradjon e sorok olvasói előtt felfogásom rovására igazolva; ha azonban az ismertetett szerződési határozat és a ráolvasott törvény a maguk egyszerü érthetőségében minden ellenkező nézet jogosultságát kizárják, akkor legyen a fenebbi jogeset a nyilvánosságnak, mely a birói függetlenségnek nem kisebb őre mint a birói határozatok indokolása, a közjó szempontjából átadva azért, hogy a semmitőszék, mely ugyis többször mint más bíróság, alaki okokból az igazabb anyagi jog ártalmára határozni kötelességszerüen kénytelen, annál inkább ovakodjék az alaki törvények korlátain belül akár igazságtalan akár felületes lenni.

Vimmer Imre,
ügyvéd.

A telekkönyvi tulajdonosnak az alzálogjog birtokosa iránti felelősségéről.

A bizonyos ingatlanaira *B*-nek valamely összeg erejéig zálogjogot enged. Időközben *A B*-nek ezen követelését kifizeti s törlési nyilatkozatot kap, de a zálogjog kitörlését eszközlésbe nem vétetí. A követelés kielégitése után *C B*-nek ezen zálogjogára jóhiszemüleg és jogszerüleg alzálogjogot szerez. Azt is hozzátesszem, hogy *A* erről nem lesz értesitve. *C* követelését érvényesiteni akarván, megperli *A*-t. Tartozik-e *A* felelősséggel?

Mindenesetre érdekes jogeset. Annyival érdekesebb, mert a felelősség kérdésére itt is, mint majd mindenütt, eltérő nézetek uralkodnak.

Lássuk az ellennézetet.

B a zálogjogbekebelezés által dologbani jogot nyer, e jog magában véve nem terjedhet tovább, mint a követelés, melynek biztositására nyeretett. Ha most *A B*-nek a követelést kifizeti, ez megszünik, de megszünvén a biztositást igénylő vagyonjog, vele meg kell szünnie a dologbani jognak is abban a tekintetben, hogy ezen kifizetés után a fizető terheül, uj a zálogjoggal terhelt ingatlan tulajdonosát kötelező jog nem szereztethetik. E tételnek mindenesetre állni kell oly esetben, midőn a jelzáloggal terhelt ingatlan tulajdonosa már a kifizetés után nyert alzálogjog bekebelezéséről értesitve nem lesz, mert ez által jogai védelmétől megfosztatik, s ha ily alzálogjog bekebelezést elrendelő határozatról értesittetvén, ellene bármi nemü rendelkezésére álló orvoslattal él, a bekebelezést okvetlen érvényteleniteni kell, — szinte ugy ipso jure egy valóságos érvényétől megfosztott s létezésére nézve puszta bejegyzés által fenlevő zálogjogra nyert alzálogjog reá nézve nem lehet kötelező. Az osztr. polg. tkv. 469. §-ának rendelkezése, mely azt mondja: „a jelzálogos jószág mindaddig lekötve marad, mig az adóslevél a nyilvánkönyvekből ki nem törültetik" — csupán a tkvi rendelet összes szabályainak figyelemben tartásával érvényesülhet, de a jelen esetben ez ki lenne zárva, mivel a jelzálogos követelés kifizetésével lényegében a zálogjog megszünt, a kifizetés után bekebelezett alzálogjog azt fel nem éleszti, s arra, hogy valamely zálogjog vagy alzálogjog jogérvényesen szeresztessék, okvetlen szükséges, hogy a jelzáloggal terhelt birtok tulajdonosa a jogszerzést — a szerzésről tudomással birván — a szerzésbe saját hallgatással kijelentett beleegyezésével érvényre emelni segitse, mi nem értesittetvén, nem történhetik meg. A tkvi rendelet 79-dik §-a ezen rendeléséből: „Ha valamely jelzálogi követelés azon időben, midőn annak kitörlése kéretik, alzálogjoggal van terhelve, s ha egyszersmind az alzálogjog megszüntetése az előterjesztett okiratok által be nem bizonyittatik, ugy annak kitörlése csak azon hozzá adással: hogy teljes joghatályuk csak az alzálog kitörlésével fog kezdődni, kebeleztethetik be, vagy jegyeztethetik elő, ennélfogva ezen kitörlés az alzálogjog tekintetében annak kitörléseig nem létezőnek tekintendő" — szinte nem következik, hogy egy kifizetéssel érvényétől megfosztott zálogjogra a fizetés után nyert alzálogjog a zálogjoggal terhelt birtok tulajdonosára kötelező erejü legyen, mert a zálogjog mint teher határai nem terjedhetnek tovább, mint addig, meddig a zálogjognak alapul szolgáló követelés, tehát ezen rendelkezés ily esetre nem is vonatkozhatik, csak arra, ha az alzálogjoggal már terhelt jelzáloggal biró hitelező elégittetik ki, a midőn is a tkvi intézmény természete s czéljának megfelelőleg nyer a jogi kérdés minden érdekeltre egyiránt méltányos megoldást. Végre azt sem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy beperlés esetén a jelzáloggal terhelt föld tulajdonosa csak tartozása erejéig marasztalható el, de ha ő azt jogérvényesen kifizette, elmarasztalása minden alapot nélkülöz.

Ha ezen okoskodás kiindulási pontja nem lenne téves, egy és más igaz található volna benn. Téves a kiindulási pont, mert tkvileg biztositott jogokról levén szó, a telekkvi intézmény természete s lényegéből kell e megoldásnál okoskodásunkkal kiindulnunk. Itten pedig a főelv, hogy mindennek a mi a tkvbe bevezetve van, ugy a mint bevezetve van, érvényesnek s szentnek kell lenni. Ez elv szigoru következetességgel keresztülvitt alkalmazása segithet egyedül oda, hogy a tkvi intézmény czéljának megfelel. Lényeges megkivántatóság ez elv következetes alkalmazásához, hogy a jogot szerző elsőbbségi joga maga ezen elsőbbség által biztosittassék. Miután minden, a mi a tkvben irva van, ugy mint irva van, érvényes, a lényeg nem is abban áll, hogy valamely jogszerzésről a képzelhető érdekeltek értesittvék-e vagy nem, a szerzett jog érvényéhez teljesen elég, hogy a tkvi állapot szerint határozott elsőbbséggel megszereztethetett, sőt hogy a tkvi intézmény megfelelő eredményeket hozzon létre, egyenesen szükséges, hogy minden tkvi bejegyzésnek csupán azért, mert a bejegyzés megadatott, teljes érvény tulajdonittassék.

Noha tkvi rendeletünk a fentebbieket szigoru következetességgel nem alkalmazza, hogy az előadott elvek a jelen esetre vonatkozólag mégis alkalmazásba vétetnek, épen az osztr. polg. tkv s telekkvi rendelet hivatkozott rendelkezései bizonyitják, sőt lehet mondani, hogy ezen rendelkezéseknek a fentebbiek következetes alkalmazása hiányában minden jelentősége elvész.

Azonban bizonyiték még nem teljes. — Azon tétel, hogy a tartozás kifizetése által a követelési jog megszünt, tehát maga a követelés egy harmadik személy részére ismét fel nem éledhet, egyáltalán helytelen. A követelési jog — kölcsön stb. — mint dologhozi jog a kifizetés által megszünik ugyan, de a zálogjog dologbani jog mint ilyen ez által nem szünik meg. A dologbani jogok sajátlagos jellemvonása, hogy mindenki irányában érvényesek, de ebben az is foglaltatik, hogy ily jogokat szerző ezek érvényesitésében egy más egyén joga által nem gátoltathatik, — ugyanazon saját joga mint valódi

és érvényes egyszerre csak egy személynek lehet, a mi jelen esetre alkalmazva annyit tesz, hogy a jelzáloggal terhelt birtok tulajdonosa a zálogjog terjedelméig az alzálogjog tulajdonosának mindenesetre kötelezettje. A zálogjog jus in re minősége megköveteli, hogy az ezzel biró kielégitést nyerhessen.

Még egy kérdést. Egy alzálogjogbekebelezés, minő itt előadatott, kitörlési keresettel érvénytelenség miatt megtámadható-e? E kérdésre is nemmel kell felelni. A zálogjog bekebelezés, melyre alzálogjog nyeretett, ha a tkvi rendelet szabályai által biztositott hatálya elismertetett, feltétlenül érvényessé vált, érvénye azzal, hogy a követelés, melynek erejéig nyeretett, ki lőn elégitve, nem szünt meg, tehát a reá nyert alzálogjog megszerzése is jogosan történt, s a bekebelezés érvénytelenségét semmi sem igazolná.

Örökösödési szerződés.

A szülő öröklésre hivatatott gyermekeivel szerződést köt, melyben összes vagyonát még életében bizonyos kötelezettségek mellett egyre vagy többre átruházza. Minő szerződés az ilyen, s nyerhető-e ennek alapján tulajdonjog?

Ismét egy kérdés, melyre a tapasztalat után elmondható: a hány bíróság, annyi szokás. Egyik bíróság minden nehézség nélkül még akkor is elrendeli ily szerződés alapján a tulajdonjog bekebelezését, ha valamennyi gyermek beleegyezése nincs is kinyerve, a másik a kérdést akkor is örökösödési eljárás utjára tartozónak tekinti, ha valamennyi képzelhető érdekelt jogérvényesen adta beleegyező nyilatkozatát.

Ha bekövetkezhető örökösödés lesz szabályozva szerződési uton, ekkor lehet szó örökösödési szerződésről, de ha a vagyonátruházás — értve mindig szülő s gyermek között — minden további feltétel nélkül történik, örökösödési szerződésről említés nem tétethetik. Az örökösödés fogalma mindig egy elhunyt — örökhagyó — vagyoni jogviszonyait személyesitő hagyatékot tételez fel, de itt se örökhagyó, se hagyaték nem létezik, se halál esetére érvényesitő vagyonátruházás nem szabályoztatik. Ily szerződés nem örökösödési szerződés. Kérdés: mi tehát? Az elnevezést a jogügylet misége adja ily szerződéssel vagyon ruháztatik át. Vagyonátruházási szerződés. — Igaz, hogy az adásvevés, csere, ajándékozás stb. — mindazon jogügyletek, melyek pl. dologbani jogokat tárgyaznak — vagyonátruházást eszközölnek, s a vagyonátruházás a tulajdonjog elnyerése tekintetében egyiknél sem jogczim, de e szerződés amazoktól némileg kivételes állást foglal el. — Ha azon személy, ki ily vagyonátruházási szerződéssel feltétlen dologbani jogot nyer, bizonyos kötelezettségeket — pl. testvérek részére kisebb vagy nagyobb kifizetéseket — tartozik teljesiteni, ez által a jogügylet lényege változást nem szenved, maga a jogügylet egy másnemü jogügylet — adásvetés stb. — czimét nem veszi magára. E szerződésnél alig lehet egyéb jogczimre hivatkozni, mint arra, mely pusztán a tulajdonosnak tulajdonáról korlátlan rendelkezhetési jogából ered.

E vagyonátruházási szerződés mint ilyen létezik, és pedig jogosan létezik. Jogosultságát a tulajdonról szabad rendelkezhetési jog, a szükség, mely létrehozta, s a szokás, mely érvényét szentesité — adják meg. Kutforrását a tulajdonjogban gyökerező szabad rendelkezhetési jog képezvén, érvényét nem semmisiti meg, ha általa egyik vagy másik — halál esetén öröklésre hivatott — egyén örökösödési joga kisebbittetik, mert nem is szabályoz örökösödési viszonyokat, — ezekből folyólag érvényéhez az sem kivántatik meg, hogy a vagyonátruházó összes — örökösödés esetén öröklésre hivatott — gyermekei — ha ilyek közt történik — kijelentett akarattal hozzájáruljanak.

Miután e szerződés feltétlen s időhöz nem kötött vagyonátruházást tartalmaz, az a kérdés: nyerhető-e ennek alapján tulajdonjog-bekebelezés? Ez a szerződés, mint okirat kellékeitől függ. A jogélet e szerződés — mint jogviszonyt szabályozó jogügylet — létezését s jogosultságát elismervén, érvénye egyes konkrét esetekben kétségbe nem vonható, a bíróság tehát, ha ily szerződés alapján tulajdonjog-bekebeleztetés kéretik, nincs jogositva egyébre, mint a szerződés mint okirat kellékeinek a tkvi rendelet bekebelezést szabályozó intézkedéseire, tekintettel vizsgálatára. Ha tehát egy ily szerződés mint okirat a bekebelezhetésre megkivántató kellékekkel el van látva, tulajdonjogbekebelezés iránt beadott kérvény elutasitására ok nincs.

A dolgon azon körülmény sem változtat, ha a vagyonátruházó, mielőtt e szerződás által biztositott dologbani jog elvileg érvényesittetett volna, elhal. Egyszerüen azért, mert e szerződés érvénye is bekeletkezése — időpontjából függ, s érvényét egy bekövetkezett halálozás nem ronthatja le. Hogy mikor érvényesitse jogát az ily szerződésből jogot nyert személy, az ez idő szerint ezen jogositott tetszésétől függ, mikor s meddig érvényesitheti, azt a tkvi állapot, a tkvben előforduló bejegyzések határozzák meg, s a bekebelezés elrendelésére hivatott bíróság előforduló esetben egyébre mint ezekre tekintettel nem lehet.

Odavetett nézetek, de szerencse volna, ha ily létezését s kijelentését nem idézné elő egyéb, mint rendezett jogállapotra támaszkodó fürkészési vágy, s az egyes jogintézmények lényegével tisztába jönni törekvés. Ilyesmivel dicsekedni alaptalan kérkedés. E nézetek létrejövetelében jó része van a bíróságok közt uralkodó nézeteltérés miatt a mindennapi jogéletben előforduló jogvesztés szomoritó hatásainak is.

Barcza Kálmán.

Különfélék.

Egy üdvös elvet mondott ki legközelébb a berlini főtribunal vagyis legfőbb itélőszék, melynek döntvénye nagy rémületet fog szülni az alapitási szédelgők sorában, mert határozatának jelentősége visszahat a közel lefolyt alapitási iparlovagias korszakra. Az eset, mely az ekkép jelzett döntvénynek alapul szolgált, következő: S. sörfőző gyártulajdonos egyik kis szászországi városban, lekötelezte magát reversalis által, hogy gyártelepét 1871. évi nov. 1-ig E. kereskedő és G. gyárigazgatónak 90,000 tallér áron eladja. Az utóbb nevezettek ennek alapján az általuk alapitott részvénytársulat közgyülését rávették, hogy az emlitett gyártelep megvételére 120,000 tallért szavaztak meg. Az adásvételi pénzek elszámitolásánál nevezett alapitók az eladó tulajdonostól 32,000 tallérnyi készpénzbeli fizetésről szóló nyugtát vettek, noha az eladó csak 2000 tallért kapott, a 30,000 ezer tallért pedig az alapitók mint „alapitási jutalékot“ (Gründerlohn) a társaság részvénytőkéjéből zsebre tették, vagyis azon érték erejéig részvényeket tartottak meg. Később ezen különben szokásos üzletről a részvényesek tudomást szerezvén, közgyülési határozattal utasitották az igazgatóságot, hogy az alapitók ellen csalás és az eladó ellen abbeli részvétele miatt bünpert inditson. Az elsőfolyamodásu és a fölebbviteli bíróság felmentő vádlottakat, azon szempontból indulván ki: hogy a gyártelep értéke valóban megfelelt a vételárnak és nem a részvényeseket illette meg azon jog, hogy a gyártelepet olcsóbb áron megvehessék, mely jogot 1871. évi nov. 1-ig az alapitók szerezték meg és ebbeli jogukat nem ruházták át a részvénytársulatra. Ezen alapot azonban az obertribunal határozottan tévesnek (rechtirrthümlich) jelezte. Kétségtelen tényállás szerint — ugymond — 30,000 tallérnyi vételár nem az eladónak fizettetett, hanem azt az alapitók ugynevezett „alapitási jutalék“ fejében elsajátitották s igy ezen összeg erejéig a részvénytársaságot megkárositották. A részvénytársaság nem köteleztetett amaz alapitási jutalék fizetésére, hanem vételár fejében fizette azon összeget, vagyis mint vételár lett a jutalék kicsalva. Megsemmisitette ennélfogva az előbbi itéletet, és a frankfurti főtörvényszéket utasitotta annak ujabbi elbirálására.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fenakadás történjék.

Az előfizetések posta-utalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 25. sz. Budapest, 1874. junius 17.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A magyar jogászgyülés tárgyalásai. Körösy Sándor, jogtanár urtól. — A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir. tszéki biró urtól. — Jogirodalom. Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle. A birőságok fogházainak és börtöneinek kezeléséről. — Különfélék.

MELLÉKLET: Rendeletek.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

A magyar jogászgyülés tárgyalásai.

III. szakosztály.

Az ötödik magyar jogászgyülés 3-ik szakosztályának tárgyalásai sem a kitüzött és megvitatott kérdések fontossága, sem a müködők szellemi ereje és készültsége tekintetében a többi szakosztályok tárgyalásai mögött nem maradtak. Söt azon állitás valóságáról, hogy az évenkint tartatni szokott jogászgyülés hazánkban a jog fejlesztése s tudományos müvelésének leghathatósb tényezőjévé vált, mindaz meggyözödhetett, ki az ötödik jogászgyülés szakosztályai, ezek közt a 3-ik osztály tárgyalásait figyelemmel végighallgatta. A tárgyalásra kitüzött első kérdést az állandó bizottság által kitüzött ezen kérdés képezte: „Megengedendö-e a becsületsértés-féle perekben az exceptio veritatis? és ha igen, korlátlanul-e, vagy bizonyos korlátok között?“

A kérdésre két vélemény érkezett be; az egyik dr. Löw Tóbiás kir. főügyészi helyettes urtól, a másik dr. Singer Ignácz trencséni királyi törvényszéki biró urtól.

Mindkét vélemény, de különösen dr. Löw Tóbiás ur véleménye nagy jártasságot tanusit a jogirodalomban. Gazdag kincshalmazt képez az, melyet a véleményező urak szorgalma a világ jogirodalom bányáiból kiaknázott. Mindkét vélemény egy alapelvet fogadván el: elég lesz, ha dr. Löw Tóbiás ur által elfogadás végett ajánlott inditványát ismertetjük meg. Ö elfogadás végett a következő elveket ajánlotta:

1. Az állitott tény valódiságának bizonyitása mind a rágalom, mind a becsületsértés esetében megengedendö. A bizonyitás azonban csak cselekményre irányulhat.

2. Büntetendö cselekmény csak fenyitő birói itélet által igazolható. Ha a fenyitő eljárás ily cselekmény miatt folyamatban van, a rágalom és becsületsértés elbirálása felfüggesztendö.

3. Minden egyéb rágalmat képező cselekmény a rendes bizonyitási eszközök által bizonyitható. Nem elégséges, hogy valami valószinüvé tétetik; az igazolás teljesen eszközlendö. Jogerejü itélet ellen ujabb bizonyitásnak nincs helye.

4. Az állitott tény valódiságának bizonyitása a rágalom vétségét büntetlenné teszi, de nem zárja ki a becsületsértés büntetését, a mennyiben a való tények előadása mellett fenforogna. A valódiság bizonyitása a becsületsértési esetben enyhitő körülményül szolgál.

Az előadó tisztét dr. Emmer Kornél pesti kir. törvényszéki biró ur teljesité igen kitünöleg. Ékesszólási tehetsége, bö tárgyismerete alkalmassá tevék öt mindazt kiválasztani a véleményezök gazdag anyagtárából, mik a kérdés helyes megoldására hasznosaknak mutatkoztak. Előadó ur a véleményezök inditványait oly öntött szobornak mondotta, melyről az agyagidom teljesen még le sem oldatott. No hisz lehullott azon szoborról az előadó ur sulyos kalapácsütései alatt nemcsak az agyagidom, de behorpadt itt-ott maga az érczanyag is. Megtámadta az előadó ur az inditvány minden pontját, de föleg az első pontot, mely az állitott tény valódiságának bebizonyitását mind a becsületsértés, mind a rágalom esetében korlátlanul megengedte. Előadó ur ezt ily korlátlanul megengedhetönek nem vélvén, azt mondotta, hogy a törvényhozás feladata kétféle, t. i. a személyiséget ethicai tételemében, s a polgártársak szabad birálatát öket megillető körülményekre nézve biztositani. De nincs joga oly magán vagy családi dolgokhoz, melyek a jog és erkölcs ellen nem vétenek, s ez által nem öltenek közérdekü jelleget. Minden más esetben a valódiság bizonyitását megengedhetönek vélte, s a következő inditványt tette:

„Becsületsértési ügyekben az igazság bizonyitásának ott, hol a sértés közérdekü jelleget nem öltött magán vagy családi körülményekre vonatkozik: nem adandó hely.

Minden más panaszolt sértés esetében, az abban foglalt tény bizonyitása megengedendö; az igaz tényen és szükségképi következésen kivüli sértés azonban büntetendö.“

A vitát Boór József komáromi ügyvéd ur kezdte meg. Ö nem óhajtotta az igazság kifogása megengedését, ha oly tett hozatott fel valaki ellen, mely már elévült, vagy a melyért már a tettes büntetését már kiállotta. Utána e sorok irója szólott, előadván, hogy az egyén a társadalomra nézve tulajdonkép csak

akkor létezik, midön a magán és családi élet köréből kilépvén, embertársaival érintkezik. Csakis azon tettéért felelös, melyek a társadalmi életre kihatnak. Nincs tehát az igazság kifogásának helye oly tettekre vonatkozólag, melyek a magán és családi körből ki nem hatnak s a társadalmi együttélést meg nem támadják, vagy mint az előadó ur mondotta, nem közérdeküek. Nincs helye az igazság kifogásának azon esetben sem, midön valakinek oly tette hányatik szemére, melyért már a biróilag rászabott büntetést kiállotta, mert igy a büntetés nem időhöz kötött, hanem életfogytiglani lenne. Pártolta az előadó inditványát, miután az előadó ez utóbbi nézet helyes voltát elfogadta. Az előadó ur inditványát pártolták: Engert Tivadar ur, dr. Darányi Ignácz ur igen tartalmas, szép, és dr. Dell' Adami Rezső ur mélyebb gondolkodásra mutató beszédekben. Korányi Károly ur feltételesen az előadó ur inditványát fogadta el, s a 2-ik bekezdéshez azt kivánta tétetni: „a mennyiben az állitásra jogositva volt." Dr. Csukássy Károly jeles készültségü kir. ügyész ur a sértésnek dr. Emmer inditványában emlitett „közérdekü" jellegét megszoritási okul nem fogadhatta el, mert biztosan alig határozható meg, hogy mikor közérdekü és mikor nem a sértés jellege. A családi életből meritett tényekre nézve sem látta szükségesnek kivételt tenni. Végül dr. Löw Tóbiás inditványát részletezvén: azt azon módositással fogadta el, hogy az inditvány 3-ik pontja végszavai mint feleslegesek hagyassanak el. Ezek után az egyik inditványozó, dr. Löw Tóbiás ur zárbeszédet tartott, melyben az előadó, szerinte birálata élessége jogosultságát megtagadván, inditványa védelmére kelt. Véleményében — mondá — csak feltüntetni igyekezett azon controversiákat, melyek az exceptio veritatis kérdése körül az európai müvelt nemzeteknél léteznek s a melyek megoldásra várnak. Ezután inditványa négy pontját indokolta alapos készültséggel és meggyőződésből kifolyó fiatal tüzzel. Utána a másik véleményező dr. Singer Ignácz ur — egyike alapos képzettséggel biró biráinknak — indokolta inditványát, s miután azt dr. Löwével alapjában megegyezőnek találta, ahhoz csatlakozott. Az előadó rövid védbeszéde után a megvitatott kérdés szavazás alá bocsáttatván, dr. Löw Tóbiás inditványa dr. Csukássy módositványával fogadtatott el.

A szakosztályi tárgyalás alá bocsátott második kérdés ez volt:

„Melyek a hivatalos hatalom jogszerüségének határvonalai az ellenszegülés bünfogalmának meghatározása tekintetében?"

E kérdésben két vélemény feküdt a szakosztály előtt. Az egyik dr. Dárday Sándor uré, a „Jogtud. Közlöny" szerkesztőjeé, a másik Sátor Jenő szabadkai k. ügyész uré. Dr. Dárday ritka alapossággal előadá véleményében a különböző törvényhozásoknak az ellenszegülésre vonatkozó rendelkezéseit s megismertetvén a tudomány álláspontját, azon inditványt tevé: mondja ki a jogászgyülés, hogy „a hivatalos hatalom csak jogszerü hatáskörében állván a törvény oltalma alatt, a hivatalos közegek törvényellenes rendeletei és cselekményei iránti ellenszegülés nem büntethető." A másik véleményező Sátor Jenő ur hasonló szabadelvü inditványt tett véleményében.

Az állandó bizottság által kijelölt előadó Pulszky Ágost ur elfoglaltatása miatt az előadó tisztét dr. Dárday Sándor ur vállalta magára, ki is rövid, de szabatos beszédben hivatkozott a véleményében előadottakra, s ajánlá inditványát elfogadás végett.

A vitát e sorok irója kezdé meg, előadván, hogy lényegében pártolja ugyan dr. Dárday Sándor ur inditványát, de alakjában nem. A törvénynek ugyanis soha sem azt kell kifejeznie mit nem büntet, hanem azt, mit büntet. Szerinte a társadalmi hatalom legfőbb közege az állam joga és kötelessége a társadalom létezhetéséhez, a társadalom kebelében a jogrend fentartásához szükséges törvényeket megalkotni, s azokat közegei által végrehajtatni. Hogy ez eredményt elérhesse: van joga hatalmával élni; ámde itt végződik joga határa, s minden tette, melyet közegei által e határon tul elkövetne, jogtalan lenne. A határ azon vonal, mely a létezőt a nem létezőtől elválasztja. Az államhatalomnak is — mint végesnek — határa van; e határt az általános akarat, a törvény képezi. E határon belül az államhatalom közegeinek minden tette jogos, és annak büntetés nélkül ellenszegülni nem szabad; azontul jogtalan, s az ellenszegülő tette nem büntethető. A hivatalnok vagy ellenszegülő véleménye a végrehajtás alá vett cselekmény törvényes vagy törvénytelen volta iránt nem jő figyelembe. Azt megitélni a biró feladata. A biró lelkiismerete felelend arra, hogy a hivatalnok a törvény szerint tehette-e, azt a mit tett azon helyen, abban az időben és módon. Ezek alapján következő inditványt tette: „Az államhatalom jogszerüségének határvonalát a törvény képezvén, az ellenszegülés büntette csak akkor büntethető, midön a tettes oly állami közegnek szegül ellen, mely hivatalát a törvény korlátain belül gyakorolja." Ez inditvány mellett felszólaltak Sólyom Fekete Ferencz, Spéth Vincze, Magyar János határozottan pártolólag, Pleskott Ferencz némi módositás feltétele mellett. Dr. Dárday véleményét pártolták Lázár Ádám és Nagy József, helyeselvén az ellenszegülés fogalmát már csak alkotmányos szempontból is. Ellene Weitzenfeld Illés és dr. Brode Lipót urak szólottak, ez utóbbi kiemelvén, hogy a kérdéses elvnek törvénybe iktatása által magukra a felekre, kiknek érdekét akarjuk megóvni, még több bajtog háramolni. Ha ugyanis valamely rendelet törvényes vagy törvénytelen volta fölött már a hivatott szakférfiak körében is annyi ellentétes nézet nyilvánul, hogyan lehessen követelni, hogy a közönségnek a müveltség alsó fokán álló része biztos itéletet képezzen magának, hogy törvényes-e vagy nem valamely rendelet. Ez okból napirendre térést inditványozott.

Hasonlóul ellenezte az inditványt dr. Emmer Kornél ur, előadván, hogy az ellenszegülés az anarchia eszméje. Jogászok feladata nem lehet kimondani oly határozatokat, melyek az anarchiát, a rendetlenséget szilárditják. A jogász feladata a közakarat közegeinek eljárását, tekintélyét, a rendet támogatni és emelni. A polgárokat nem illeti meg a jog a hivatalnok eljárása jogszerüségét megvizsgálni; ez a biró joga. Ő is napirendre térést inditványozott. A vita berekesztése után Sátor Jenő kijelentvén, hogy az ezen sorok irója által tett inditványban saját nézetét a legjobban látja kifejezve, ahhoz járult. Dr. Dárday Sándor talpraesetten válaszolván dr. Brode és dr. Emmer Kornél észrevételeire, e sorok irója inditványát, mint az övével lényegéhez egyezőt, elfogadá és elfogadásra ajánlá. Az elnök szavazás alá bocsátván a kérdést, a többség e sorok irója inditványát fogadá el.

Az állandó bizottság által kitüzött harmadik kérdés ez volt:

„Miként állapittassék meg az alkotandó bünvádi eljárásban a közvádló és védő jogköre?

E kérdésre három vélemény érkezett az állandó bizottsághoz, és pedig dr. Friddmann Bernát, Ri-

toók Zsigmond és dr. Székely József uraktól. A legszabadelvübb nézetet véleményében dr. Friedmann képviselte, a többiek a közvádló és védő jogköre meghatározásában a jelenleg nálunk divó eljárásban elfogadott elveket ohajtották szabatosabban kifejezni. Mindhárom vélemény azonban szorgalmas tanulmány gyümölcse s hasznos anyagul szolgálhat azon kézben, mely bünvádi eljárásunkat fogja elkésziteni. Az előadó tisztét dr. Löw Tóbiás ur teljesité, a ki beszéde végén több pontból álló saját inditványt tett. Ez inditványában legnagyobb részben az ideiglenes bünvádi eljárásban létező elveket fejezte ki szabatosabban, de a védőre nézve azon kedvezőtlen állást biztositva, melylyel az jelenleg, szemben a közvádlóval, bir. Utána Résö Ensel Sándor, Boór József, Kacziány Nándor, dr. Csukássy, dr. Darányi urak szólottak, különféle uj inditványokkal lépvén fel. A felszólalók ugyanazon helyzetbe jöttek, mint az inditványozók, hogy t. i. kiterjeszkedtek az egész bünvádi eljárásra. A sokféle elágazó vélemények, nézetek, inditványok lehetetlenné tették egy határozott alapelv kimondását. Ez pedig onnan származott, mert az állandó bizottság által kitüzött kérdésre adandó felelet azon előzetes kérdéstől függ: az eljárási különböző rendszerek közül melyikre alapitandó a hazánkban alkotandó bünvádi eljárás? Ugyanazért először dr. Singer Ignácz, utána Sárkány József pesti kir. törvényszéki elnök ur napirendre térést inditványoztak, melyet aztán dr. Emmer Kornél ur ekkép formulázott:

„Az állandó bizottság által kitüzött kérdés megoldása a bünper iránt megállapitandó rendszertől levén függő, a szakosztály napirendre tér.“ Ez inditvány határozattá emeltetett.

Igy folyt le a 3-ik szakosztály tárgyalása. Mind az évkönyvben közzétett vélemények, mind a tárgyaláson hallott nézetek azon meggyözödést keltették bennem, hogy az oly sokáig gyéren müvelt büntetőjogi irodalmunk hatalmas munkásokat nyert ujabban hazánkban, s naponként szaporodik azok száma, kik irodalmunk ez ágát müvelni akarattal és tehetséggel birnak. Kétségen kivül áll, hogy jogirodalmunk e felkent fiatal bajnokaiban a munkavágyat a jogászgyülések ébresztették fel. A ki tehát jogirodalmunk fejlesztését ohajtja, lehetetlen azt is nem ohajtania: vajha hazánk minden jogásza igyekeznék az évenkinti gyüléseken megjelenni, hogy ott egymással eszmét cserélve s közölve azt, mit magánóráinkban tanultunk, egymástól tanulhassunk, mert csak igy juthatunk el a jogtudomány azon magaslatára, melyre a müvelt külföld jogászai századok óta kifejtett munkásság után eljutottak.

Körösi Sándor,
jogtanár.

A házassági jog.

A zürichi törvénykönyv szerint.

A) Magánjogi bontó akadályok: (melyek a házasságot viszonylag érvénytelenné teszik; ily házasság az akadály tartama alatt hivatalból, annak megszüntével pedig csak az ártatlan vagy érdekelt fél folyamodására bontható fel. 118. §.)

a) Korhiány. Házasságkötésre a férfiak csak 20-ik, a nök pedig 16-ik életévök betöltése után képesek; a bíróság azonban ez akadály alul rendkivüli esetekben felmentést adhat. (70. §.)

b) Ész és beleegyezés hiánya. Örültek és kábák házasságkötésre képtelenek. (71. §.) Ugyszintén érvénytelen a beleegyezés, ha veszélyes fenyegetések vagy lényeges tévedés által idéztetett elö. (119. §.)

c) Mások beleegyezésének hiánya. Kiskoruaknál személyes beleegyezésükön kivül törvényes szülöik, ezek meg nem egyezése esetében az atya, ennek nem léte esetében a gyám beleegyezése is megkivántatik. A szülök és gyámok, ugyszintén az eljegyzettek azon rokonai, kik azoknak segélyezésére kötelezhetök, nemkülünben a völegény saját községe jogositvák a házasságkötésnek biróságilag ellentmondani, mennyiben begyözik, hogy a házastársak, vagy netáni gyermekeik a család vagy község terhére esnének; ekkor a házasságkötés a bíróság által 2 évre, és ha ezen okok ezután is fenforognak, ismét két évre felfüggeszthetö. (84. s k. §§.)

d) Gyámság. A gyámság alatt álló személy és a gyám vagy ennek gyermekei és unokái között, a gyámnak hivatalbóli elbocsátása és számadásainak a gyámhatóság általi jóváhagyása utáni 3 hó eltelte előtt házasság nem köttethetik. (82. §.)

e) Birói engedély hiánya. Elválasztott személyek, kiknek a válóperbeli itéletben megtiltatott birói engedély nélkül ismét házasságra lépni, ezen engedély kieszközlése előtt össze nem házasodhatnak. (77. §.)

f) Várakozási idö. Özvegy és elválasztott férfiak az elöbbi házasság megszüntétől számitandó 3 hónap alatt uj házasságra nem léphetnek, a bíróság azonban ettől (6 hétig) adhat fölmentést. Özvegy és elválasztott nök a házasság megszüntétől számitandó 10 hónap alatt nem léphetnek uj házasságra; a bíróság azonban ezen időt is a körülményekhez képest (de nem 3 hónapon alul) megröviditheti. (73., 74. §§.)

B) Közjogi bontó akadályok: (melyek a házasságot semmissé teszik; ilyenek fenforgása mellett kötött házasság hivatalból bontandó fel, és a vétkes személyek megbüntetendök.)

a) Fenálló kötelék. Ha azonban az első házasság érvényessége tekintetében vétlen tévedés forgott fenn, akkor a második házasság csak viszonylag érvénytelen. (113. §.)

b) Házasságtörés; mert személyek, kik házasságtörésben bünösök, egymással házasságra nem léphetnek, a mennyiben ezen bün az elválásra okot szolgáltatott, vagy bíróilag megbüntetve lett. Ugyszintén azok, kik gyanus közlekedés vagy bujtogatások által valamely házasság felbontását okozták, mennyiben ez a válóperbeli itéletben ki van mondva, az elvált személylyel házasságra nem léphetnek. (75., 76. §§.)

c) Közel rokonság. Meg nem engedtetik a házasság fel- és lemenö ágbeli rokonok, testvérek és mostohatestvérek között, nagybátya és unokahuga, nagynéne és unokaöcscse, ösbátya és ösunokahuga, ösnéne és ösunokaöcscse között, a rokonság akár törvényes, akár törvénytelen nemzésen alapul. (78. §.)

d) Sógorság és örökbefogadás. Az ipa és meny, napa és vö, mostohaszülök és mostohagyermekek, örökbefogadó szülök és örökbefogadott gyermekek között, fel- és lemenö ágban a házasság tilos. Ugyszintén meg nem engedtetik a házasság az egyik házastárs és a másik édes vagy féltestvérei között, ha az első házasság elválás által megszünt. Végre meg van tiltva a házasság oly személy fel- vagy lemenö ágbeli rokonaival, kivel az illető fajtalankodott, mennyiben ezen körülmény annakelötte, midön a házasságkötés megengedhetösége kérdésbe jö, bíróilag constatáltatott. (79., 80., 81. §§.)

Végül.

A szász polgári törvénykönyv szerint.

A) Gátló akadályok: (tilalmak, melyek a házasságot nem teszik érvénytelenné vagy semmissé, de a vétkes házastársak, ha egyházi tilalmak áthágattak, 4 hónapig terjedhetö fogsággal vagy pénzbirsággal, más

esetekben 100 tallérig terjedhető pénzbirsággal és fizetésképtelenség esetén 4 hétig terjedő fogsággal büntetendők. (1627. §.)

a) Korhiány. Férfiszemélyek nagykoruságuk, nőszemélyek pedig 16. életévök betöltése előtt házasságra nem léphetnek. Ezen akadály alul azonban az illetékes hatóság felmentést adhat. (1589. §.)

b) Mások beleegyezésének hiánya. Gyámság alattiaknak gyámjaik beleegyezése nélkül házasságra lépniök nem szabad. (1599. §.) A házasság meg ne köttessék továbbá azok beleegyezése nélkül, kiknek beleegyezése az eljegyzésnél kivántatik. (Ezek a szülők, nem létükben a nagyszülők, törvénytelen gyermekeknél anyjuk, illetőleg anyai nagyszülők, örökbefogadottaknál édes szülőik és örökbefogadójuk.) Az eljegyzésbei beleegyezés a házasságbai beleegyezésnek is tekintendő. (1600. §.) A beleegyezés csak alapos okokból tagadható meg, s annak hiányát az illetékes bíróság pótolhatja. (1602. §.)

c) Gyámság. Gyámok és annak gyermekei a gyámolttal vagy ennek gyermekeivel a gyámhatóság beleegyezése nélkül házasságra ne lépjenek. (1604. §.)

d) Várakozási idő. A házasságnak halál általi feloldása esetén az özvegy nő egy év, az özvegy férfi pedig hat hó eltelte előtt uj házasságra ne lépjen; korábbi házasságkötés felmentés utján engedtethetik meg. Ha elválás esetében az egyik házastársnak a további házasodás meg nem engedtetett, akkor addig, mig a másik házastárs él, uj házasságra lépnie nem szabad, hacsak fölmentést nem eszközölt ki. Elvált nő az elválás megtörténtétől számitandó 10 hó eltelte előtt uj házasságra ne lépjen, kivéve, ha ezalatt szült vagy felmentést nyert. (1605. s k. §§.)

e) Rokonság és sógorság. Tiltva van a házasság a nagybátya és unokahuga, nagynéne és unokaöcscse, ös-(unoka)-bátya és ösunokahuga, ös-(unoka)-néne és ösunokaöcscse között, a rokonság törvényes vagy törvénytelen származáson alapuljon; továbbá unokatestvérek között, ép ugy az elválasztott házastárs és a másik édes- vagy féltestvérei között; mindezen akadályok azonban felmentés által megszüntethetők. (1609., 1610. és 1612. §§.)

f) Politikai tilalmak. Mennyiben bizonyos személyek a közjogból vett okoknál fogva egyáltalán nem, vagy csak bizonyos feltételek alatt léphetnek házasságra, külön törvények határozzák meg. (1618. §.)

B) Magánjogi bontó akadályok:

a) Ész hiánya. Személyek, kik eszük használatától meg vannak fosztva, házasságot nem köthetnek. (1599. §.)

b) Beleegyezés hiánya. Erőszak vagy alapos félelem által előidézett beleegyezés hatálytalan; az elragadás akkor képez akadályt, ha feltételezhető, hogy a közbejött erőszak vagy félelem a beleegyezést kizárta; a tévedés, ha személybeni tévedés forog fenn, vagy ha az egyik házastárs a házasság megkötése után megtudja, hogy a másik még annakelőtte gyógyithatlan elmebetegségben, tehetetlenségben vagy gyógyithatlan testsérvekben szenvedett, vagy hogy természetelleni fajtalanságot üzött, oly büntényben vált bünössé, mely miatt vele házasságra nem lépett volna, vagy ha a férj megtudja, hogy a nő még a házasság megkötése előtt bujakórban szenvedett, vagy ha az egyik házastárs megtudja, hogy a másik az eljegyzés után fajtalanságot üzött, mely miatt elválást követelhetne, vagy a férj megtudja, hogy neje házasság előtt szült, vagy annak megkötésekor más által teherbe ejtve volt; közbejött csalás miatt pedig akkor támadható meg a házasság, ha az egyik fél a másik által beleegyezésre biratott oly körülmények fölötti rászedése utján, melyek miatt, ha azokat előbb ismerte volna, a házasságot meg nem köti vala. (1593. s k. §§.)

c) Senki házasságra nem léphet oly személylyel, kinek magzatjaival, szülőivel vagy nagyszülőivel, vagy kivel magzatjainak, szülőinek vagy nagyszülőinek egyike házasságon kivül elhált. (1613. §.)

C) Közjogi bontó akadályok:

a) Fenálló kötelék. Személyek, kik már házasságot kötöttek, annak megszünte előtt uj házasságra nem léphetnek. (1590. §.) Ha evangelicusok közötti vagy vegyes házasság oly okból bontatott fel, mely a kath. egyház elvei szerint felbontási oknak nem tekintendő, akkor kath. fél az egyik elválasztott házastárssal házasságra nem léphet, miglen a másik él. (1591. §.)

b) Rokonság. A házasság tiltva van fel- és lemenő ágbeli rokonok, testvérek és mostohatestvérek között, tekintet nélkül arra, vajjon a rokonság törvényes vagy törvénytelen. (1608. §.)

c) Sógorság. Tiltva van a házasság ip és meny, nap és vő, mostohaszülők és mostohagyermekek között fel- és lemenő ágban, még a sógorságukat megállapitó házasság megszünte után is. (1611. §.)

d) Örökbefogadás. A házasság tiltott oly személyek között, kiknek egyike a másikat örökbefogadta, az örökbefogadó és az örökbefogadott magzatai között, az örökbefogadó szülői és az örökbefogadott vagy ennek magzatai között és olyanok között, kik örökbefogadás által egymáshoz testvérek viszonyába lépnek. Ha az örökbefogadás által létesült viszony megszünt, a házasdéses személyek között felmentés utján megengedhető. (1614. §.)

e) Büntény. Ki egy harmadik személylyel házastársának élete utáni törekedés szempontjából összebeszél, ezen harmadik személylyel házasságra nem léphet. Személyek, kik bíróság előtt beismerték, vagy kik ellen bíróságilag begyözetett, hogy egymással házasságtörést követtek el, egymással házasságra nem léphetnek. Ezen akadály alul felmentés adathatik, kivéve, ha a házasságtörők a házasságtörés által megsértett házasság tartama alatt egymásnak a házasságot igérték. (1615. és 1616. §§.)

f) Vallászkülönbség. Keresztények nem léphetnek házasságra oly személyekkel, kik a keresztény hitet nem vallják. (1616. §.) A közjogi bontó akadályok minden, az államban elismert vallásfelekezetre nézve egyaránt érvényesek. (1619. §.)

(Folyt. köv.)

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

JOGIRODALOM.

A római jog pandektáinak tankönyve. Irta: dr. Bozóky Alajos. Kiadja a Franlin-társulat; az egész munka ára 4 frt 50 kr.

Egy örvendetes jelenségről sietek a magyar jogászközönséget értesiteni, és ez a fenn czimzett munka első felének megjelenése.

Szándékosan nevezem ezen munka létrejöttét „jelenségnek“ jogi irodalmunkban, mert körülbelül tizenöt évi időköz alatt — mióta a római jog önálló művelése hazánkban tulajdonkép kezdetét vette — ez a harmadik munka, mely a római pandekta-rendszert magyar nyelven tárgyalja. Quantitative trias nem vetne kedvezőtlen világot a római jog irodalmának termékenységére, hisz három tankönyv 15 évi időközre bátran elégnek mondható, de kedvezőtlenné válik a viszony, ha hozzáteszszük, hogy ezen három tankönyvben ki is van majdnem meritve összes tevékenységünk, hogy ezeken kivül alig birunk a pandekta-irodalomból egyéb terméket felmutatni.

Hogy mi az oka ezen irodalmi meddőségnek, holott nem csekély a száma azon férfiaknak, kik mintegy hivatalból foglal-

koznak a római joggal, mint tanárok, nem akarjuk ezuttal kutatni. Mindenesetre sokféle az ok, az akadály, de valljuk be őszintén, van benne kis része fajjellegünknek is, a magyar lustaságnak.

Sajnálattal kell e helyt megemlitenem, hogy azon férfiu, kitől elismert fényes tehetségeinél fogva legtöbbet várhatunk vala, ki a fiatal nemzedék közül nem egyet nyert meg lelkes szavaival a római jog cultusának, és igy e tan kiváló apostolaként üdvözölhető, hogy ezen férfiu—talán disgustálódva azon csekély részvéten, melylyel „Tervezet"-e kevés való, de sok ráfogott hibája miatt találkozott — vagy agyonhalmozva ugy egyetemi, mint nem egyetemi teendőkkel, nem fejti ki azt az irodalmi tevékenységet, melyre képes volna és a mely a hozzákötött hazafias várakozásnak megfelelne. Reméljük, hogy még nem volna késő egy a német irodalom szinvonalán álló munka megteremtésére, mely állandóbb emléket alkotna nevének, mint egyéb téren szerzett érdemei.

Pedig ugy hiszem, nem szükség immár bizonyitani a szakértő közönség előtt, mily roppant szerep vár a római jogra tán már a közel jövőben, a mint t. i. a magánjogi codexre vonatkozó munkálatok befejezésre jutnak, mily nagy horderővől birand az a kész törvénykönyv nemcsak tudományos feldolgozására, hanem annak gyakorlati alkalmazására is.

Előttem ugyanis tisztán, kétségbevonhatlanul áll az, hogy ha maradandó értékü codexet akarunk alkotni, olyant, mely a jelen fejlődött életviszonyok egészséges szabályozója legyen, azt csak ugy érhetjük el, ha a római jognak századok gyakorlatán átszürődött és kipróbált intézményeit fogadjuk el, ha codificatiónk szorosan a pandekta-jogra támaszkodva, onnan szivja magába a jogi bölcseség éltető nedvét.

Hisz már kormányunk is fennen hirdeti a római jognak „a n y a s á g á t" * Európában, s ha ez igaz, mit a dologhoz értő nem tagadhat, hát akkor kérdem, csak mi legyünk ezen európai anyajognak mostohagyermekei, csak mi legyünk oly oktalanok megvetni, elutasitni magunktól azon emlőt, honnan életerőt, egészséget, rendezett viszonyok alkotásához szükséges képzettséget szivhatunk magunkba? Ugy hiszem, elég drágán fizettük meg az árát azon konokságnak, hogy gyermekes észszel egész mostanig elutasitók magunktól az édes anyatejet, és szivtunk helyette puffasztó és erőtelen dudát. Ránk fér talán már egészségesebb táplálék is.

Mivel tehát codificatiónknak a pandektákon kell gyökereznie, abból mintegy hajtani ki, szükséges leend, hogy a fiatalság a római jogban alapos ismereteket szerezzen, mely által lehetővé váljék neki a törvény szavaiban rejlő legislativ akaratot teljes mivoltában átérteni, felfogni, a concret eseteket a helyes jogszabály alá subsummálni, egy szóval: a törvénynek életet adni.

Mind hiába volna addig jó törvénykönytől üdvös hatást várni, mig nincsenek meg az alaposan készült közegek, kik a törvényt az élettel közvetitsék. Valamint az éles szerszám csak az ügyes munkás kezében képes remeket mivelni, a kontárnál ellenben épen élessége válik veszélyessé, rombolóvá, ugy vagyunk a classicus joggal is. De ha nem csal minden, állithatjuk, hogy a római jog hazánk földjén az utolsó időben gyökeret vert, csak ápolnunk kell közös erővel, hogy erősbödjék, hogy necsak extensive, hanem intensive is terjedjen, és az uj törvénykönyv elkészült talajra talál. Hogy mily sikeres, hathatós emeltyü egy jó tankönyv valamely exact tudomány terjesztésére, hogy ugy mondjam népszerüsitésére, nem szorul bizonyitásra. S mert az előttünk fekvő ilyennek igérkezik minden hibái daczára is, azért üdvözlöm munkás, tevékeny szerzőjét.

* * *

A mi a munka tulajdonképi méltatását illeti, örömmel bevallom, a mennyiben az eddig megjelent rész az általános itéletmondást megengedi, hogy az előnyösen különbözik szerzőnek „Institutiok" czimü munkájától. Oly tankönyvet nyujt Bozóky jelen pandektáiban, mely már külső terjedelménél fogva első helyre érdemesiti művét. Sajnáljuk ugyan, hogy a munka még hátralevő része az elején megkezdett terjedelmet nélkülözni lesz kénytelen, mert a kiadó-intézet 40 ivnyi keretet szabott a munkának, holott a megjelent rész, mely általános tanokon kivül a dologbeli jogokat tartalmazza, 20 egész ivet foglal el és igy a még hátralevő anyagot, mely a pandekták két harmadát teszi ki, szintén 20 ivbe kell beleszoritani. Ez által nagy aránytalanság támad az anyagban, mi fölötte kár és a munka belértékének ártalmára lesz, de bizvást reméljük, hogy szerzőnek nem sokára alkalma nyilik egy második kiadás rendeztével nemcsak ezen fogyatkozást pótolni, hanem egész partiekat benne ujból átdolgozni.

Igen szerencsés gondolat volt szerzőtől a német tankönyvek példájára minden szakasz élén az odavágó — különösen a németben gazdag — irodalmat ismertetni, csakhogy persze még az ujabb irodalomra vonatkozólag sem tarthat ezen rovat igényt a teljességre, különösen itt-ott jelentékeny munkák hiányzanak, melyeket nem szabad szerzőnek nem ismerni. Igy pl. a 121-ik lapon hiányzik Ihering „Das Schuldmoment im röm. Recht" 1867. czimü műve, és másutt (130.), hol az alanyi jog fogalmát adja, megint kimaradt Ihering „Geist des röm. Rechts" III. köt. 307. és köv. idézése, mi pedig azon oknál fogva, mert egészen uj és érdekes elméletet állit fel, bizonyára nemcsak meg-, hanem j o b b a n megérdemelte volna a fölemlitést, mint bármely más általa felsorolt. Igy akárhány volna még felsorolható, de azon vidéki könyvtáraink szegénysége mellett nincs mit csodálkoznunk.

Megrovást érdemel szerző azon kirivó hiusága is, hogy folyton-folyvást hivatkozik institutióira, melyről el akarja velünk hitetni, hogy az a jelen pandekták első kötete. Hogy mily viszonyban áll az institutió a pandektákhoz, abban alkalmasint egyetértünk, de hogy emo viszony szükségessé teszi-e minden lapra oda bigygyeszteni ama munkát s nemcsak egyszer, hanem többször is, az más kérdés. Ha ez igy foly az egész munkán keresztül, ugy ezen üres idézés megüti egy teljes iv terjedelmét, mit bizonyára jobban értékesithet vala szerző műve előnyére, mint igy.

Nem tartom helyesnek azon felosztást sem, melyet szerző az általános résznek adott. Igaz, hogy főbb vonásokban az anyag csoportositása összevág Unger „System"-jében követettel, de épen itt rejlik a hiba. A mi helyes lehet ugyanis egy hat kötetre tervezett munka keretében, oly beosztást nem lehet átvinni egy kötetből álló munkára. Azon hibába esett szerző, mit már Seneca feddett, mondván: „Idem enim vitii habet nimia, quam nulla divisio. Simile confusio est, quidquid usque in pulverem sectum est." Nincs meg e miatt munkájában a helyes, arányos tagolat, csupa apró részletekre van szedve minden s igy nem enged könnyü áttekintést, mi főleg tankönyveknél szükséges. Mellette sok idegen vagy nem az általános részbe való dolgokat felvesz, mint pl. a jogok osztályozása oszthatók és oszthatatlanokra (142. lap), miről maga is bevallja, hogy „gyakorlati jelentőséggel csak a vagyoni jogban bir;" igy a 44-ik lapon az első jegyzet nem oda való, itt már hivatkozhatott volna az institutiókra; a 77-ik lapon a második kikezdés stb. Az egész általános részben nincs alakitás, csupa mozaik.

Helyesnek találom, hogy szerző a corpus juris forrásidézeteit nem a szöveg alatt, mint Hoffmann Pandektáiban található, hanem önálló jegyzetek alapján közli. Ennek előnye az, hogy jobban szembe ötlik az idézés s sokszor talán utánnézésre ingerli majd a fiatalságot; egy másik jó tulajdonsága jegyzeteinek az, hogy számos példát tartalmaznak, melyek a jogszabályokat mintegy concrét képpé alakulva tükrözik vissza.

A munka egyszerü, világos, könnyen érthető és elég magyaros nyelven van irva, nem találkozunk sehol komplikáltsággal, sőt előbb mondhatni helylyel közzel pongyolának a szerkezetet; definitiói szabatosak, a jogi műszavak mindvégig magyarul vannak adva, és elég sikerülten, szerző nem bocsátkozik sehol uj szavak alkotásába, vagy kisérletekbe. Csak két helyen bukkantam értelemzavaró szavakra, melyekről megengedem, hogy sajtóhibák lehetnek; az egyik a 41. lapon a „hirvesztett (sic) hiányolt" (Verschollen). Én ugy tudom, hogy az eltünt helyett már országszerte „hireveszett" szó van forgalomban, de nem lehet ebből soha „hirtveszett," mert annak már megvan speciális értelme, mi azonos = roszhirü, hirbe jött, jó hirét elvesztett-tel. A másik szó a 48 lapon „rendemezés." Megvallom, ezt absolute nem értem, de talán más se; csak az összefüggésből gyanitom, hogy alatta az egyházi rendekre való incapacitás értendő.

* * *

A mi továbbá az egyes tananyag hogy-mikénti feldolgozását illeti, ennek megitélésében a birálónak kényes a helyzete. Szerző a neki szabott szük határok közt nem terjeszkedhetett ki a pandekta-jogban divatozó számos és nagyérdekü controvers kérdésekre, nem az ellentétben álló nézetek birálatára, mi szükségkép az eredi latin-görög szöveg idézését és ma-

* L. a jogakadémiák szervezésére vonatkozó min. rendelet 26. §-át, hol az áll, hogy a római jog „a legfőbb európai anyajog."

gyarázati kisérletét tételezné föl. Ily szabásu munka még ismeretlen irodalmunkban s talán sokára is az marad; az hosszas, majdnem egész életet átfogó tanulmányt, buvárkodást és több évi fáradságos kidolgozást igényel, mihez nálunk még az előkészitőmunkálatok is hiányzanak.

Szerzőnk tehát nem ereszkedvén controversiákba, egy szerüen beilleszti saját felfogása szerint a leghelyesb tant munkájába, a nélkül, hogy számot adna az elfogadás indokairól. És ez igy rendén is van ily terjedelmü munkánál. A kritikának ily eljárással szemben csak az a feladat jut, hogy ellen örizze, vajjon helyesen választott-e szerző, eltalálta-e választásában a communis opiniot? de részéről meg könnyen azon bajba juthat, hogy saját nézete szerint akarja corrigálni szerzőét, mi pedig nem jogosult.

Ily felfogásból indulva ki, mindenekelőtt szemet szur előttem a jogi személyekről szóló tan. Én ennek constructióját teljesen elhibázottnak tartom. Félreismerhetlenül Unger „System"-jében felállitott elméletet követi szerző; egyedül csak reá is hivatkozik a 30. §-ban.

A mily nagy Unger mint jogász, amily elismert éles elméje és félelmes fényes dialektikája, de talán épen ezért szintoly szerencsétlen életrevaló elméletek felállitásában. „Die rechtliche Natur der Inhaberpapiere", "Verträge zu Gunsten Dritter" czimü munkáiban kifejtett theorémái sem a gyakorlat, sem tudomány embereit nem elégitik ki. Közös gyengéjük: tulságos bonyodalom, mesterkéltség, mi abból látszik származni, hogy éleslátását még a jogi atómok sem kerülvén ki, ezen finom különbségek tekintetbe vételével akarja a viszonyokat rendezni s szabályozni, mely distingtiók az életre nem igen találnak s kevésbbé éles szemek előtt fel sem tünnek. Igy járt a jogi személyekről irt elmélete is. Sehol sem keltett viszhangot, csak nálunk, de felidézett számos czáfolatot, megtámadást minek folytán Unger maga beismerte elmélete tarthatlanságát és — visszavonta. *

* L. „Kritische Ueberschau" VI. köt. 171. és köv. lapon.

Ezen ténynyel szemben megütközést szült bennem, hogy Bozóky is ezen elavult, saját szerzőjétől cserben hagyott elméletet fogadta el, mi annál sajnosabb, mert másik közkézen forgó Pandektánk Hoffmanntól, ki az általános részt Unger nyomán dolgozta át, szintén ezen alláspontou van. Igy tehát azon mindenesetre szomoru kilátásnak nézünk eléje, hogy tanuló fiatalságunk néhány éven át modern helyett elavult senkitől nem osztott, nem helyeselt doctrinát lesz kénytelen tanulni, hacsak vagy a tanárok nem fogják rectificálni, vagy Hoffmann legközelebb egy negyedik kiadást nem rendezend, a hol ezen segitni kell.

De Bozóky iránt ezen eljárást menteni nem tudjuk. Ő vagy nem ismerte azon körülményt, hogy Unger maga feladta elméletét és ez annál kevésbé bocsátható meg, mert ha nem kivánhatjuk is meg, hogy figyelme minden irodalmi termékre és igy a „Krit. Ueberschau"ra is kiterjedjen, de elvárhatjuk, hogy legalább a tankönyveket ismerje s akkor Arndts „Lehrbuch der Pandekten" 7. kiadás (46. l, 3. jegyz.) nyomán megtudhatta volna emlitett körülményt; vagy pedig tudott róla, és akkor fel kell tennünk, hogy meggyőződése ezen elmélet helyességéről erősebb szerzője meggyőződésénél, mit ugyan respectálhatunk mint egyéni dolgot, de nem tartjuk soha megengedhetőnek egy tankönyv irójánál, hogy ő privát meggyőződését vagy nézetét a communis opinio fölé emelje vagy annak czégére alatt hirdesse, ezt még akkor sem ha ő maga volna a sajátszerü elmélet szerzője. Bozóky követője is a többiekben ezen felfogásnak, mindenütt a köznézetet emeli érvényre, mire szép példát ad neki az általa gyakran idézett Baron, ki bölcsen és önmegtagadólag hallgat tankönyvében arról, mit „Gesammtrechtsverhältnisse" czimü munkájában kinyomozott, épen az rt, mert a kritika egyhangulag ellene szólt.

Elvárjuk tehát, hogy ezen tan annak idején mással cseréltessék föl.

Dr. Katona Mór,
jogtanár.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A bíróságok fogházainak és börtöneinek kezeléséről.

Könyvárusi uton most jön kezeimhez a m. kir. igazságügyi miniszter urnak még 1874. február 8-án 696. szám alatt a kir. elsőfolyamodásu bíróságok fogházainak, börtöneinek kezelése iránt kiadott szabályrendelete.

Végre valahára két év és 5 hó lefolyása után átlátta a kormány szükségét annak, hogy rendezze a kir. ügyészségek felügyelete alatt álló börtönök s kir. járásbirósági fogházak kezelését. Ha elgondoljuk, hogy ily hosszu időn át a börtönök ügye külön-külön egyéni felfogás tárgyát képezte, hogy továbbá a letartóztatottak elhelyezése csaknem a fogházfelügyelő önkényétől függött, s ha figyelembe veszszük, hogy a börtönőrök feletti fegyelmi eljárás kir. törvényszéki elnök s kir. ügyész, valamint még a figyelmi bíróságoknak is folytonos vitáját képezvén fegyelmet alig észlelhettünk, nem tagadhatjuk meg, hogy ezen szabályrendelettel egy már merőben türhetetlenné vált állapot gyökeres javitásnak és rendszeresitésnek néz elébe.

A m.-vásárhelyi kir. tábla területén még részben kevésbé volt érezhető ennek hiánya, mert miután az országgyüléstől nyert felhatalmás alapján az összes miniszterium 1867. junius 27-kén közzétett rendelete 14. §-ában kimondta azt, hogy „a jelenleg Erdélyben hatályban levő törvénykezési és igazságügyi szabályok ideiglenesen fenmaradnak" az 1854. junius 16-án kelt s Erdélyben mindvégig hatályban volt igazságügyi miniszteri rendelet mindazokra kellő tájekozást nyujtott s csakis az utóbb hozott, ezzel ellentétes törvények voltak megfigyelendők. Azonban daczára ennek, itt is fordultak elő oly esetek, melyek a tájékozhatlanságnak világos jeleit mutatták, minők: a böntönök feletti felügyelet s ebből kifolyó rendelkezhetési hatáskör, a jogerejü büntetések foganatositása s a börtönőrök feletti fegyelmi illetékesség stb. — természetes kifolyása volt ez annak, hogy az országgyülési felhatalmazás alapján törvényerejüleg fentartott osztr. büntető tkv. és bprt. rendelkezéseivel szemben, az 1871-ik évi 33. t. cz. a kir. ügyészségek körét módositotta, a nélkül azonban, hogy ezek iránt a kivitelre nézve részletes rendelkezést tett volna, s miután igy a bprt. szabályai ez irányban lényeges változást szenvedtek s az 1871. január 1-én a kir. ügyészségek számára kiadott „utasitás" csak tisztán ügyviteli szabályokat tartalmazván, az ellentéteket el nem oszlathatta, tág tér nyilt a törvény folytonos magyarázatára még oly esetben is, midőn azok csaknem adminisztrativ kérdésre vonatkoztak. Mig egyrész az 1871-ik évi 33. t. cz 17. §. f. pontja s a 25. §. alapján a kir. ügyészségek hatáskörébe vélte tartozónak a büntetés foganatositását, a börtönök feletti közvetlen felügyeletet s a börtönőrök feletti fegyelmi elbánást, addig a másik rész támaszkodva ugyanezen §§-sok rendelkezéseire, ez esetekben azok szavaiból csakis az ellenőrzést engedte meg s a bprt. szabályait vevén alapul a kir. törvényszéki elnököt látta kötelezettnek a börtönök feletti felügyeletre, a kir. törvényszéket a büntetések végrehajtására s a börtönőrök fegyelmi kérdése az 1871-ik évi 8. t. cz. fegyelmi bíróság alá helyeztetett. Ennek azután következménye lett a bíróságok s ügyészségek közti folytonos összeütközés, ezt követett panaszok és folyamodások s 29 hónapnak igen sok napja vonatott el az érdemleges munkásságtól akkor, midőn egy szabályozó rendelettel mindennek eleje vehető lett volna.

Kétségtelen tehát, hogy ezen szabályrendelet kibocsátása már égető szükség volt.

Nem tagadhatjuk meg azt sem, hogy kiváló körültekintéssel szabályozza a börtönfelügyelők (őrök) kötelességeit, az azokfeletti fegyelmet, a büntetés végrehajtását, a letartóztatottak elhelyezését s azokkali elbánást s mi legfőbb, megoldotta azon nem kis nehézséget, mely az elsőfolyamodásu bíróságok börtönkezelésében az által fordul elő, hogy a fogház ugyanazon területen s egy kezelés mellett mint büntető fegyintézet s előleges — s vizsgálati fogház jön alkalmazásba.

Ha figyelembe veszszük, hogy eddig az, ki büntetését kiállotta, habár semmi vagyonnal vagy azonnal igénybe vehető foglalkozással nem rendelkezett, minden segély nélkül bocsáttatott börtönéből a széles világba s ez által igen sokszor már helyzete uj bünténynek csaknem menthető szülője volt, mulhatlanul elismerést érdemel a 127. §. azon intézkedése, hogy „ha az elbocsátottnak semmiféle vagyona vagy keresménye nincs, sem ruházattal nem bir s nem ismeretes arról, hogy kóbor életet élne vagy hogy iszákos volna; ellenben távolabb eső állandó tartózkodási helye van, ezen körülmények mellett

az egy pár napi kenyéradaggal s legfölebb 8 napi tartáspénzzel a kir. ügyész által elláttathatik". Kapcsolatban ezzel a 163. §. utasitást ad az iránt, hogy a még 1872. julius 22-én 11,216 sz. alatt kiadott „börtönháztartási rendelet" 78. §-a alapján a fegyenczek munkapénzéből keletkezett segélyalap tulajdonképen mire használandó fel.

Általánosan elismert az, hogy a büntetés czéljaival merő ellentétben áll a fegyenczeknek nyilvános helyen való dolgoztatása. A magánosaknál dolgozó fegyencztől alig reményelhetünk javulást, ha mint bukott már közszemlére kitéve volt; de ilyen foglalkoztatás mellett az szabadságbüntetésnek nem is nevezhető. Ha börtöneink lakóin végigtekintünk, a a mostani ellátás mellett a nagy rész nem is tekinti büntetésnek azt, ha naponta magánházaknál favágással (mert egyébre alig képesek) vagy legjobb esetben kerti munkával foglalkozhatik, miután a börtönőrök megbizhatlansága s azok csekély létszáma mellett csaknem minden felügyelet nélkül töltik el a napot, hozzá tartozóikkal folytonoson érintkezhetnek, sőt a velök egy fedél alatt levő vizsgálati foglyoknál a vizsgálat meghiusitására közvetitőleg szerepelnek s igen sokszor a munkát adó könyörületességéből s jobb munkateljesités reményében oly bőkezüleg láttatnak el étel- és italnemekkel, hogy botránykoztatásig fájul az esteli visszatérés. Épen ezért felette helyes intézkedésnek kell, hogy tekintsük a 156. és 157. §. azon rendelkezését „hogy a törvényszéki rabok rendszerint csak a börtön helyiségekben vagy az ezekkel közvetlen összeköttetésben álló dologházban, vagy a börtönhöz vagy ennek dologházához tartozó zárt falak között levő udvaron, kertben vagy telken foglalkoztatandók" settől csak akkor enged eltérést, „ha a börtön szerkezete miatt tekintettel a letartóztatottak egészségének fentartására vagy egyéb körülményekre, a rabok foglalkoztatása a börtön falain belül eszközölhető nem volna: még ekkor is csak oly munkanemek választandók, a melyek sok néptől járt utak érintése nélkül teljesithetők, s a melyeknél a rabok sem a közönség szemeinek kitéve nincsenek, sem a reájuk való folytonos felügyelet nem akadályoztatik, sem a figyelem nem lazitattik, sem csempészkedésektől, sem a szökés vagy idegen személyekkel való összebeszélés veszélyétől s mindattól, a mi erkölcsi javulásuk hátrányára lenne, tartani nem lehet. Ehhez képest a raboknak magánosak házaihoz napszámra kiadatása, járt utczákon s egyéb nyilvános helyeken külső munkára való alkalmaztatás nem engedhető meg." Ki kell hogy emeljük továbbá a 187. §. azon rendelkezését, hogy a fegyelmi szabályok a börtönszobákban megismerés végett olvasásra kiteendők.

Előnyei mellett azonban van ezen szabályrendeletben több oly intézkedés, mely részint a m.-vásárhelyi kir. tábla területén fennálló tételes törvénynyel ellentétben áll, részint nem itt, hanem büntető eljárásban foglalhatna csakis helyet.

A m.-vásárhelyi kir. tábla területén törvény erővel biró osztr. btk. 19. §-sa a magán elzárást csakis a büntetést sulyosbitásául engedi meg, s a btk. 22. §-sa annak alkalmazását folytonosságban egy hónapnál továbbra tiltja, s ennek daczára a szab. r. 149. §-sában az rendeltetik, hogy az elitélt „büntetése megkezdésekor legalább két hétig külön zárva tartandó," de még tovább azt, hogy „ha a helyi viszonyok és egészségügyi tekintetek engedik, egy hónál hosszabb ideig is, sőt a büntetés egész tartama alatt is külön zárva tartható." Igy tehát a m.-vásárhelyi kir. tábla területén ezen büntetés sulyobitása a birói itélet netaláni mellőzésével is kezelési uton nyerend alkalmazást.

A btk. 27. §-sa a sulyos börtön következményeül megjeleli azt, hogy „a büntevő, mig büntetésideje tart, sem élők közt reá nézve kötelező üzletet nem köthet, sem végrendeletet nem tehet," s ezzel szemben a szab. r. 68. §-a ezt határozottan megengedi, sőt a 69. §. előirja ez esetre a kir. ügyész kötelességét is. Alig hiszszük, hogy az igazságügyi miniszterium nebirjon tudomással arról, hogy az osztr. btk. az éven alóli szabadságbüntetésnél is legtöbbször sulyos börtönt ir elé, s igy annak törvényben előirt következményei az elsőfolyamodásu bíróságok börtöneiben levő rabokkal szemben nem eshetnek kivétel alá.

A btk. 244. §-sában a fogság két fokát különbözteti meg s folytatólag a 245. §-ban a „szigoru fogság" következményeül előirja, hogy élelmezés s munka tekintetében a börtön fegyenczeivel egy elbánás alá esik s a fogházfelügyelő jelenléte nélkül senkivel sem engedtetik meg az érintkezés; ezzel ellentétben a szab. r. ezen különbséget nem vette figyelembe s a 133. §-ban megengedi a külön élelmezést s a 141. §-ban megengedtetik a felbontatlan levelezés is.

Épen ugy, mint a börtönbüntetésnek két foka mellőztetett a fogságbüntetésnek foka közti s következményeiben végtelen eltérő különbségek, s önkénytelenül ad arra kételyt, hogy talán a sulyos börtön és szigoru fogság részére habár ezek tartama egy éven tul nem is terjeszkedik, külön fegyintézetek lesznek felállitva.

A btk. 19. §-a a böjtöt a büntetés szigoritásául jelöli meg s a birónak jogot ad arra, hogy egy hétre 3 napon át is rendelhet böjtölést; a szab. r. 37. §. ezen böjtnek alkalmazását hetenkint legfölebb egyszer engedi meg.

A szab. r. 74. §-ában azt rendeli, hogy a büntetés azon napon veszi kezdetét, melyen előtte (t. i. a rab előtt) a jogérvényre emelkedett birói itélet kihirdettetett s folytatólag a szab. r. 76. §-a a naptári időt jelöli meg a büntetési időszámitás alapjául, s ezzel határozott ellentétben a 74. §. végsorában a büntetési idő bevégződéséül azon nap reggelét jelöli meg, mely a büntetésül kiszabott időszak utolsó napja után következik. Ezen számitás pedig a naptári időszámitással merőben ellentétben van.

A szab. r. 19. §-a szerint a szabadságbüntetés, a jogerőre emelkedett birói itélet kihirdetése után végrehajtandó. Ámde birói itélet kihirdetése előtt jogerőre nem emelkedhetik s viszont a jogerőre emelkedett itélet többé nem hirdettetik ki. A foganatba vételi időpontra tehát nem a jogerőre jutás után lett kihirdetés, hanem épen forditva a kihirdetés után lett jogerőre emelkedés lehet csak irányadó. Lényeges ez nemcsak azért, mert legtöbb esetben a bprt. kihirdetés után vádlott részére még 24 órai gondolkozási időt enged s ettől van a jogerőre jutás feltételezve; hanem azért is, mert a kir. ügyészségnek, engedélyezett esetben, az itélet elleni fölebbezési joga, az igen sokszor hosszabb idő eltelése után bekövetkező itéletkézbesités időpontjától van függővé téve. Nem szabad továbbá figyelmen kivül hagyni a már bejelentett fölebbezéstől utólag történt elállást, valamint a távollevők ellen hozott (contumac) itéletnek következményeit sem, hol a szab. r. 19. §-a nem lesz alkalmazható. A 19. §. rendelkezése ellenkezik továbbá a bptr. 322. §-ának azon szabványával is, mely szerint a hat hónapon túl nem terjedő szabadságbüntetések figyelmet érdemlő körülmények alapján rövid időre elhalasztást nyerhetnek.

Ha már most bíróságaink a törvényerejüleg fentartott btk. és bptr. még érvényben álló szakaszai alapján magánelzárással nem vélik a büntevő büntetését itéletoikben sulyosithatni, vagy ha a szab. r. ellenére ugyanazon törvények alapján egy nap helyett hetenként három napi böjttel látják a büntetést szigoritandónak, vagy ha fogság helyett „szigoru" fogságbüntetés szabatik ki, a büntetés végrehajtásával a szab. r. 181. §. szerint megbizott kir. ügyész az itélet szövege s a miniszteri rendelet ellentétes szirtei közé akad. A szab. r. 68. és 69. §-ainak intézkedései pedig az engedélyezett végrendeletkészitéssel alapját fogja képezni számtalan arra, alapitottan inditott s meg nem itélhető öröklési pereknek. Vagy talán a m.-vásárhelyi kir. tábla területén két törvényalkotó hatalom létezik: a törvényhozó test s a m. kir. igazságügyi miniszterium?

Lehetne még némi észrevételem a kir. ügyész s a fogházfelügyelő érintkezésében előirt eljárásra, de mindezek nagyon alárendelt kérdések levén, mellőzöm; csakis a 108. §. azon intézkedését emelem ki, melylyel a fogházfelügyelő oda van utasitva, hogy a hozzá intézet letartóztatási rendeletet adja be a kir. ügyésznek. Hogy mit fog csinálni azzal a kir. ügyész, azt nem tudtam a rendeletben sehol feltalálni; az azonban áll, hogy miután az élelmezési havi számlát a fogházfelügyelő ezen rendeletek mellékleteivel kell hogy igazolja, a fogházfelügyelő élelmezési napokat kimutató számlája okmány nélkül marad.

Börtönőreink alig ütik meg azon mértéket, melyet a közszolgálat kivánalmai elészabnak. Most sincs semmi tekintélyük a fegyenczek előtt; vajjon nem mindennapi lesz-e börtönőri rendreutasitással szemben a fegyenczek piszkolódása, ha a szab. r. 216. §-a rendelkezése szerint a börtönőr fegyelmileg elzáratással is fenyittetik akkor, midőn még terjedtebb épitkezésü birósági börtöneinknél sincs hely arra, hogy ez a fegyenczek tudta nélkül foganatositható lenne?

Hogy a börtönök tényleges állapota nem eléggé figyeltetett meg kitetszik a hálószobák elhelyezése, térfogata stb. fölött tett intézkedésekből. Nézzünk körül s azt tapasztaljuk, hogy még az ujabban épült birósági börtönökben sem lesz képes azt senki foganatositni. Hiszen ilyenekben sem jut egy letartóztatottra nem mint a 22. §. előirja, 600 □ láb ürtér, de még 100 köbláb sem; miként szakit ebből ki a kir. ügyész mosó-, fürdő-

szobát, kórházat, halottas kamrát stb.? Elismerjük, hogy mindezek nem mellőzhetők, de ezek nem a szab. r., hanem a berendezés (épitkezés, bérlés) keretébe tartoznak, s ide lett befoglahelyett tényleg kellene intézkedni ily helyiségek felszerelése iránt, mert ez irányban a kir. ügyész a legszebben összealkotott szab. r. mellett is mitsem tehet.

Egy kir. ügyész.

* * *

Czikkiró ur hallgatással mellőzi a szab. rend. 223. §-ának rendelkezését, mely legkevésbbé sem mondható alárendelt jelentőségünek, mert a birói hatalom gyakorlásáról szóló alaptörvénybe ütközik és mi részünkről szeretjük hinni, hogy a kir. biróságok erélyesen fogják meggátolni az ügyészség részére czélba vett térfoglalást. E §. rendelkezése szerint ugyanis a letartóztatottak feletti fegyelmi fenyitő hatalom gyakorlása, valamint a vizsgálati foglyokra, ugy az elitélt foglyokra és rabokra nézve is a kir. ügyészt illeti. Vajjon quo jure gyakorolhat a kir. ügyész fenyitő hatalmat vizsgálati foglyok fölött? és még pedig oly fenyitő hatalmat, mely minden felebbvitel kizárása mellett a 225. §. szerint fenyitékkép bojtot, magánelzárást, sötét fogságot, sőt a bilincset, kurtavasat és földhöz lánczolást alkalmazhatja. Eltekintve attól, hogy az 1871. LII. tczikk megszegését nem tételezhetjük fel, tagadásba kell vennünk a kir. ügyész fegyelmi fenyitő hatalmát a még el nem itélt vizsgálati foglyok fölött. Helyesen intézkedik a 233. §. akkép: ha a fogság végső napjaiban kimért fegyelmi fenyités már végrehajtható nem volna, akkor az ily letartóztatott, megfenyités végett a rendes bíróságnak adandó át. Ez áll mindenkor a vizgálati fogságban levőkről, kiknek bünössége itéletileg kimondva nem levén, nem állhat a kir. ügyészség, hanem csakis a rendes biró hatósága alatt. Szerk.

Különfélék.

Értesités. A rendeletek tárának 1873. évi folyamából az utolsó füzetek csak rövid idő előtt jelenvén meg, e rendeletek gyüjteményét csak most fejezhettük be. Előfizetőink tehát lapunk mai számával kapják az 1873. évi rendeletek gyüjteményét, külön tárgymutatóval és boritékkal ellátva.

Jelentés, a Sztrokay-féle alapból kitüzött pályázat eredménye fölött. Lapunk tisztelt olvasói előtt a pályázat eredménye annyiban ismert lesz, hogy a pályanyertes munka szerzője Zlinszky Imre kir. táblai pótbirói és lapunk kitünő munkatársa. Kötelességünknek tartjuk a munka belbecsét méltató jelentést szószerinti szövegében közölni. A jelentés szövege következő: Csak két (I. és II. számmal jelölt) pályamunka érkezett be, holott a kérdés, mely más nemzeteknél a tudományos fejtegetések állandó tárgyát képezi, nálunk különösen törvényhozási szempontból a tudományos vizsgálódások elodázhatlan feladataként jelenkezik. Mig azonban az érdekeltség hiányát, melynek a pályamunkák csekély száma tulajdonitandó, mint sajnos jelenséget kell tekintenünk, — örömmel constatáljuk, hogy a pályázat számszerint csekély erdményeért, ennek tudományos értékében, legalább részben, megnyugtató kárpótlást találtunk. Ugyanis:

az I. számmal jegyzett „Verkannte Wahrheit spricht: Mich trägt der Meinungsstrom, jetzt heiss ich Ketzerei und künftig Axiom" jeligés munka szerzője oly monographiával gazdagitotta jogtudományunkat, mely fogyatkozásai mellett is maradandó értékü forrásul szolgáland azoknak, kik a bizonyitási elmélet beható tanulmányozására utmutatást keresnek. Már maga a munka felosztása minden kétséget kizáró módon igazolja, hogy szerző a tárgyat, melyről irt, teljesen uralja; hogy a bizonyitás jelentősége, annak czélja és berendezése iránt teljesen tisztában van magával; hogy beható tanulmánya eredményét az elmélet és gyakorlat egyaránt jogosult igényeinek megfelelőleg képes rendezni.

Munkája bevezetésében a szerző az európai alap — és újabb perjogok, nemkülönben a magyar perjog történeti fejlődésével ismertet meg bennünket, hü és egyszersmind teljes képét nyujtván azon fejlődési stádiumoknak, melyeken a perjog az ordo iudiciorum korától a legujabb időig átment; criticailag elemezve tünteti fel minden egyes korszak rendszereit, ezek jelentőségét; a történelem és a jogi források kellő méltánylásával világitja meg azon befolyást, melyet az egyes korszakok bizonyitási rendszerei a peres eljárás alakulására és fejlődésére gyakoroltak, minden egyes korszaknál kimutatja azon érintkezési pontokat, melyekben a legalis theoria a szabad bizonyitási rendszerrel találkozott.

Magát a bizonyitási tant szerző három főrészre osztja, az első részben az átalános tanokat, a másodikban az egyes bizonyitási módokat és a harmadikban a bizonyitási eljárásttárgyalván. Mindezt szerző oly alapossággal, oly kitünő részletezéssel teszi, mikép azon kedvező véleményt, melyet részére már a bevezetés biztosit, fényesen igazolja. Nincs a bizonyitási tannak oly fontos vagy oly vitás kérdése, melyet szerző érintetlenül hagyna; nincs a bizonyitási eljárásnak intézménye, melyet eredetében, fejlődésében és jelentőségében meg ne ismertetne. E mellett szerző minden vitás kérdés tekintetében kifejti saját véleményét, megteszi de lege ferenda inditványát; és habár neha elérhetlen eszméért rajong, ezt oly meggyőzőleg teszi, mikép lelkesedését még azok is jogosultnak kénytelenek elismerni, kik szerzővel egy vagy más kérdésre nézve egy véleményben nem lehetnek.

Ha szerző munkájának egyéb érdeme nem volna, ha a tudományos értékre igényt nem tarthatna, — már azon egy körülmény, hogy szerzőnek azon elveket, melyek szerint a bizonyitási eljárás a közvetlen szóbeliség követelményeinek megfelelőleg berendezendő lenne, szabatosan kijelölni sikerült, munkájának különösen törvényhozási szempontból teljes elismerést biztosithat. És ez annál kiválóbb figyelmet érdemel, mert szerzőnek e téren a kezdeményezés összes nehézségeivel kellett megküzdenie; sem irodalmunkban, sem judicaturánkban utmutató forrást nem találva, a külföldi irodalom és judicatura gazdag tárházának gondos tanulmányozásából kellett mindazt meritnie, mi a feldolgozandó tárgynál részére anyagul szolgálhatott.

Ha mindemellett szerző munkájának fogyatkozásairól is említést teszünk, ezzel nem kétségtelen érdemeit kivánjuk kisebbiteni, hanem teszszük ezt az igazság és a szerző érdekében. Szerző ugy látszik, még nem irt nagyobb rendszeres munkát; legalább erre mutat azon körülmény, hogy gyakran ismétlésekbe esik, hogy egyes fogalmakat különbözőleg értelmez és tárgyát nem azon oekonomiával rendezi be, mely mig egyrészről az áttekintést megkönnyiti, másrészről az olvasót a fölösleges fáradságtól megkiméli.

Az iránt nem lehet ugyan kétség, hogy szerző a forrásokat, melyekre hivatkozik, nemcsak mint mások idézeteit ismeri; mindamellett idézetei sok helyen oly hibásak, hogy kiigazitás nélkül a munkának nagy hátrányára lennének. Végre nem is emlitve a helyesirási hibákat, melyek boszantó mennyiségben fordulnak elő s tán a tisztázó hanyagságának tulajdonithatók, — maga a nyelvezet és az irály nagyon eltürné a javitást, miért is szerzőnek, ha munkáját kiadni szándékozik, a gondos átdolgozást nem lehetne eléggé ajánlani. — Az eredeti jelentésből kiadta: Arany János, főtitkár.

Helyreigazitás. Tomcsányi Mór kir. törvszéki elnök urtól, a jogászgyülés első szakosztályának határozatait tárgyaló közleményünkre vonatkozólag azon helyreigazitást vettük, hogy ő is egy különálló inditványnyal lépett fel, melyet következő szövegezéssel terjesztett elő: „Az elbirás (praescriptio requisitiva) telekkönyvileg bejegyzett jog ellenében is érvényesithető akkor, ha ez, t. i. a bejegyzett jog, elévülés (praescriptio exstintiva) folytán elenyészett." Hogy ezen inditvány elfogadva nem lett, az a közleményünkben foglalt határozatból is kitünik. — Lapunk előbbi számában a „Telekkönyvi ügyek elintézéséről" közlött czikkben a következő sajtóhibákat kérjük rectificálni: A 168. lap első hasábján a czikk 4-ik sorában telekkönyvezés helyett „telekkönyvvezetés;" a 178. lapon az első hasábban törvényes helyett „szövevényes," ugyanazon lap második hasábján a 4-ik sorban kapkodást helyett „szaporodást" teendő.

Aigner Lajosnál Budapesten megjelent:

Magyarország és Erdély területén lakó gyakorló

ÜGYVÉDEK

laknévjegyzéke és statisztikája.

Hivatalos adatok nyomán összeállitotta: 293 (1—3).

WARGA LÁSZLÓ,

igazságügyminiszteri fogalmazó.

Ára 80 kr., postán küldve 90 kr.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 26. sz. Budapest, 1874. junius 24.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

K.IADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A magyar jogászgyülés tárgyalásai. — A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir. tszéki biró urtól. — Törvényjavaslati tervezet. Travnik Antal, budai kir. törvszéki biró urtól. — Törvénykezési szemle. Alzálogjog és engedmény. — Bekebelezés által nyert zálogjoggal biztositott követelés, s a polg. prts 169., 171. és 172. §§. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn szivesked jenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

A magyar jogászgyülés tárgyalásai.

IV. szakosztály.

A jogászgyülés IV. szakosztálya egyetlen kérdéssel foglalkozott, melynek azonban fontosságát kellőleg tanusitotta azon körülmény, hogy ellenére, miszerint e kérdés már a mult évi jogászgyülésen is igen élénk vita tárgyát képezte, az a folyó évben is mindvégig a legnagyobb érdekeltséggel tárgyaltatott.

A kérdés tárgya: hogy „a közvetlen szóbeli eljárásban minö jogorvoslatok engedendök meg.“

Négy vélemény érkezett be. Az egyik Plosz Sándor kolozsvári egyetemi tanártól, ki igen alapos, hanem tán kissé tulszáraz s nagyon is doctrinair hangon tartott véleménye folytán azon inditványt terjeszti elö: hogy mint másodfolyamodású jogorvoslat, a végitételek s a kétoldalu meghallgatás alapján hozott határozatok ellen a teljes fölebbezés-ujitások megengedésével és a panasz a bíróság mulasztása és a törvény által kijelölendö egyoldalu meghallgatás után hozott határozatok ellen, — mint harmadfolyamodásu jogorvoslat pedig: a felülvizsgálat a peres eljárást befejezö itéletek ellen, a jogszabály helytelen értelmezése folytán — engedtessék meg.

A másik a gyakorlati férfi teljes meggyözödésével s szabatos irálylyal és meggyözö érvekkel kifejtett vélemény Ráth György semmitöszéki birótól származott, kinek inditványa szerint: az elsöbirósági végitéletellenében a semmiségi esetekre nézve, valamint akkor, ha valamely fél az itéletet ugy a tény, mint a jogkérdés tekintetében sérelmesnek találja, a fölebbezés a másodbirósághoz az ellenfél csatlakozása, tények és bizonyitékok ujithatásával. Az egyedül a jogkérdésben megtámadott elsöbirósági végitélet, továbbá semmiségi esetekreés jogkérdésekre nézve a másodbirósági végitélet ellenében a legf. birósághoz intézendö felülvizsgálati kérelem olyképen, hogy a legfőbb biróság ily kérelem folytán esetleg és a mennyiben az ügyet itélet hozatalára megérettnek találja, annak érdemében is határozhasson, engedendö meg. Dr. Weisz Lajosnak szintén szépen kidolgozott véleménye a felebbezést szintén megengedendönek tartja ugy a tény-, mint a jogkérdésben, de véleménye szerint a fölebbviteli biróságok elött ujabb bizonylatok nem érvényesithetök. Végre a negyedik vélemény, mely alaposságában a többinek mitsem enged, Rupp Zsigmondtól származott, ki is a most emlitett véleményezökkel ellenkezö álláspontot foglalva el, inditványa oda terjedt, hogy fölebbezés contradictorius eljáráson alapuló ügydöntö határozat ellen, de csak a jogkérdés tekintetében és pedig a II-odbirósági határozat ellen csak akkor engedendö meg, ha az által az I. birói határozat a per lényegében jóvá nem hagyatott.

A szakosztály az érdemleges vita elött elhatározta, hogy csakis az átszármaztató jogorvoslatokat fogja tárgyalás alá venni.

E részben legélénkebb vita fejlödött ki azon kérdésre vonatkozólag, hogy vajjon a másodbirósághoz a fölebbezés korlátlanul legyen-e megengedve, avagy csakis a jogkérdésre vonatkozólag?

Erdélyi Sándor kitünö eloadmánya után, ki szintén a korlátlan fölebbezés megengedése mellett emelt szót, a vita e kérdésre nézve mindvégig igen élénken folyt.

Egyik párt, mely a szakosztály többségét képezte, a szóbeliségnél a másodbiróhoz való fölebbezést nem tekintette jellegére nézve a mai fölebbezéssel egyenlönek; mert e jogorvoslat czélja nem annak vizsgálatára irányul, hogy az elsö biró helyesen határozott-e? hanem vajjon az anyagi igazság melyik fél mellett harczol, s miután ennélfogva a fölebbezés ujitás jellegével bir, a kereset keretén belül a másodbirósághoz intézendö fölebbezéseknél ujabb ténykörülmények és bizonyitékok felhozását minden további korlátolás nélkül megengedendönek vélte. Ellenben a harmadfolyamodásu biróság e vélemény szerint — tekintettel annak helyzetére s azon nagy terjedelemre, melyre köre kiterjed — nem lehet közvetlen résztvevö az igazság kinyomozásánál, hanem hivatása inkább a törvény helyes alkalmazásának ellenörzésében s az egyöntetüség megóvásában összpontosul, melynek helyzeténél fogva inkább kritikai, mint productiv tevékenységet kellvén gyakorolnia, annak körét csakis a jogkérdésre kivánta szori-

tani. E nézetet nagy tüzzel és hathatós érvekkel védelmezték: Vajkay, Ritoók, Györy Elek, dr. Mannheimer, Burián Pál és mások.

A másik véleményárnyalat azon álláspontot foglalta el, melyen Rupp Zsigmond inditványa állott, t.i. a tiszta szóbeliség s különösen a szabad bizonyitási elmélettel meg nem férhetönek tartotta a ténykérdésbeni fölebbezést. Azonban harcza csak magára az elv helyességének vitatására irányult, a nélkül, hogy a jogkérdésbeni fölebbvitelt közelebbről körvonalozta volna. E nézet mellett harczoltak Rupp Zsigmondon kivül még különösen dr. Garay Dezsö, dr. Friedmann Bernát és Pleskott Henrik, kik nézeteik mellett tagadhatlanul szép elmeéllel s igen nagy lelkesedéssel szállottak sikra.

E nézeteken kivül egy harmadik árnyalat is merült fel, mely az uj bizonyitékok felhozását a fölebbezésnél kizárni kivánta, s melynek élén az ezen iránybani véleményező dr. Weisz Lajos állott, ki nézetének pártolójára talált dr. Weinmann Fülöpben. Ugyanezen nézethez állt legközelebb dr. Környey Ede is, ki szintén ki kivánja zárni az uj bizonyitékok érvényesitését a fölebbviteli bíróságoknál, sőt a bizonyitékok felvételét is, s azért azokat az elsöbiróság által fixiroztatni rendeli, s a másodbiróság ezen irásba letett bizonyitékokból fogná a ténykérdés megállapitásának helyességét megbirálni, illetőleg fogna abból következtetést vonni. Hogy miként egyezik meg ily eljárás a szabadbizonyitási elmélettel, felfogni nem vagyunk képesek. Hiszen épen a bizonyitási eljárás közvetlensége az, mi a szabad bizonyitási elméletnek lelket ad. Oly rendszer, melynél az első biró közvetlen észlelet folytán szerzett meggyőződés alapján mérlegi a bizonyitékot, mig a felsőbb biró hason munkát az irásbeli feljegyzések alapján teljesit, épen oly helytelen lenne, mint a mai sommás eljárás, melyben épen azon visszásság uralkodik, melyet állandó jogi reform gyanánt ez árnyalat védői meghonositani kivánnak.

A nagy élénkséggel folytatott vita eredménye a következő határozat lett:

„Mint másodfolyamodásu jogorvoslat a felebbezés a tény- és jogkérdésben az ellenfél csatlakozásával és uj bizonyitékok érvényesitésével megengedendő; mint harmadfolyamodásu jogorvoslat a felülvizsgálati kérelem a per teljes jogkérdésében megengedendő.“

E határozatot a közgyülés is nagy többséggel elfogadta. —y.

A házassági jog.

IV. A házasságkötés formaságai.

Az osztrák polg. törvkönyv szerint a házasság érvényességéhez a kihirdetés és a beleegyezésnek ünnepélyes nyilvánitása megkivántatik. (69. §.)

A) A kihirdetés.

A kihirdetésnek három vasár- vagy ünnepnapon egyházgyülekezet előtt kell történnie; annak érvényességére azonban elegendő, ha egyszer megtörtént, de ez esetben a mulasztásért részint a jegyesek, részint a lelkészek bünhödnek. (70. s k. §§.) A második és harmadik kihirdetéstől ott, hol kormányszék nincsen, a kerületi hatóságok adhatnak felmentést. Teljes felmentés is adathatik különösen sürgös esetekben, és pedig közeli halálveszély esetében a helybeli elöljáróság által is, és ha oly két személy adandó össze, kikről már azelőtt közönségesen vélelmeztetett, hogy házasságban élnek, de ezen két esetben a házasulandók hitet tartoznak letenni arra, hogy házassági akadály előttük tudva nincs. (85. s k. §§.)

B) Az esketés (a beleegyezés ünnepélyes nyilvánitása).

A beleegyezés ünnepélyes nyilvánitásának a házasulandók egyikének rendes lelkésze előtt két tanu jelenlétében kell történnie (75. §.); ennek elmulasztásával kötött házasság érvénytelensége hivatalból vizsgálandó. (Közjogi bontó akadály 95. §.) A katholikus és nem katholikus személyek közötti házasságnál a belegyezés nyilvánitásának a kath. lelkész előtt kell történnie, de a másik fél kivánságára ennél a nem kath. lelkész is jelen lehet. A jegyesek az összeadás megtagadása ellen panaszt emelhetnek a kormányszék és illetőleg a kerületi hatóság előtt. A megkötött házassági szerződés tartamos bizonyságául azt az egyházfönökök az arra rendelt házassági könyvekbe bejegyezni kötelesek. (77. s k. §§.)

C) Polgári házasság.

Az 1868. évi május 25-én hozott törvény által (birodalmi törvénylap, 1868. évfolyam XIX. szám) Ausztriában a szükségböli polgári házasság intézménye hozatott be, mire vonatkozó szabályok következők: Ha a kihirdetés teljesitésére vagy a beleegyezés ünnepélyes nyilvánitásának elfogadására (az ált. polg. törvkönyv szerint) illetékes lelkész a kihirdetést vagy a beleegyezés nyilvánitásánál közreműködését valamely, az állam törvényhozása által el nem ismert akadály miatt megtagadja, akkor a (bármely vallásfelekezethez tartozó) házasulandók szabadságában áll házasságuk kihirdetését a polgári hatóság által foganatositttatni és a házasságbai beleegyezésüket ugyanezen hatóság előtt nyilvánitani. A kihirdetés teljesitésére, valamint a beleegyezés ünnepélyes nyilvánitásának elfogadására hivatott és illetékes polgári hatóságnak tekintendő azon cs. k. politikai járási és illetőleg községi hatóság, melynek hivatal-kerületében az összeadást megtagadó lelkész hivatalos székhelye van. Hogy a kihirdetés és házasságkötés a polgári hatóságnál kérelmeztethessék, tartoznak a házasulandók az illetékes lelkész megtagadását vagy annak irásbeli bizonyitványa, vagy pedig két, a hivatalkerületben lakó önjogozott férfi kimondása utján kimutatni. Ha ezen kimutatás elmulasztatott, köteles a politikai hatóság az illető lelkészhez oly tartalmu felhivást intézni, hogy a kihirdetést foganatositsa, illetőleg a beleegyezés nyilvánitását fogadja el, avagy pedig az ellen fenforgó akadályokat hivatalos átiratban jelentse be. Ha erre oly okokból, melyek az állami törvényekben nem foglaltatnak, tagadó válasz érkezik, vagy ha legfölebb 8 nap alatt válasz egyáltalában nem érkezik, akkor a politikai hatóság, mihelyt az ált. polg. törvénykönyvben és pótrendeletekben előirt bizonyitványok és segédadatok megszereztettek, a kihirdetést és összeadást azonnal teljesiteni tartozik.

A polgári hatóság előtt kötendő házasság kihirdetése ezen hatóság részéről ugy saját hivatalos hirdetési tábláján, mint megkeresés utján mindegyik házastárs lakhelyének községi hivatalánál leendő nyilvános kifüggesztés által eszközlendő. A kihirdetést tartalmazó kifüggesztvénynek a politikai hatóság és az illető községi hivatalok hirdetési tábláján három héten át kell kiragasztva maradnia, mielőtt az összeadás foganatositthatik. Fontos okokból a cs. kir. politikai kormányszék ezen hirdetési határidőt megröviditheti, és sürgős körülmények között a kihirdetéstől teljesen felmenthet. A házasságbai beleegyezés ünnepélyes kijelentésének a politikai járási (községi) hatóság főnöke, vagy ennek helyettese előtt két tanu és egy felesketett jegyzőkönyvvezető jelenlétében kell történnie. Az összeadás actusáról jegyzőkönyv veendő fel, és az ugy a házasulandók, mint a tanuk és a két hivatalnok által aláirandó. A politikai

hatóság a nála történt kihirdetések- és házasságkötésekről a kihirdetési könyvet és házassági jegyzéket vezeti és ezekből hivatalos bizonyitványokat állit ki, melyek a megtörtént kihirdetést és illetőleg házasságkötést közokmányok bizonyerejével kimutatják. A házastársaknak, kik házasságukat a világi hatóság előtt kötötték, szabadságukban áll, utólagosan házasságuk egyházi megáldását is azon vallásfelekezet lelkészeinek egyikénél kieszközölni, mely a házastársak egyikéhez tartozik.

A porosz törvénykönyv szerint:

A) A kihirdetés.

Az esketést megelőzi a kihirdetés; ez három egymásután következő vasárnapon (templomban) a szószékről felolvasandó; az első két kihirdetés alul azonban felmentés adathatik. A kihirdetésre vonatkozó szabályok meg nem tartása a házasságot érvénytelenné nem teszi ugyan, de a házastelek és az esketö pap a mulasztáshoz képest kimérendö pénz- és fogságbüntetéssel illettetnek. (151. s k. §§.)

Ellenvetés (ellenmondás). A kia kötendö házasság ellenében ellenvetést akar tenni, azt csak egy korábbi ünnepélyes eljegyzésre vagy házassági igéret mellett történt teherbeejtés tényére állapithatja. Mig az ellenvetés alapossága vagy alaptalansága iránti kérdés tisztába nem hozatott, addig a kihirdetés s illetőleg esketés felfüggesztendö. (158. s k. §§.)

B) Az esketés.

Az érvényes házasság papi esketés által megy foganatba. Idegen, az államban türt vallásokat követö személyek között a teljérvényes házasság megkötése saját vallásuk szokásai szerint birálandó meg. (136., 137. §§.)

C) Polgári házasság.

A polgári házasságkötés Poroszhonban 1874. évi márczius 30-án kelt rendelettel az országos egyházból kilépö és külön vallástársulatot képező dissidensekre nézve kötelezőleg hozatott be, és 1847. évi julius 13-án kelt törvénynyel a zsidókra terjesztetett ki. A facultativ polg. házasság általános behozatalát czélzó törvényjavaslat 1859. évben az ülésszak befejezése folytán, 1860. évben pedig, midön ujból elöterjesztetett, a felsöház részéről történt elvetése következtében törvénynyé nem válhatott.

A franczia polgári törvénykönyv szerint:

A) A kihirdetés.

A házasság megkötése előtt az a polgári hivatalnok által nyolcz napi időköz mellett vasárnapi napon kétszer hirdetendö ki a község házának ajtaja előtt. (63. §.) A kihirdetésnek mindazon község helyhatósága előtt kell történnie, hol a szerződő felek laknak. (166. §.) Az összekelés nem történhetik meg a második kikirdetés után harmadnapnál előbb, ide nem értve a másodszori kihirdetés napját. (64. §.) A császárnak vagy a hivatalnokoknak, kiket amaz a végre rendel, jogában áll, fontos okoknál fogva felmentést adni a második kihirdetés alul. (169. §.) Ha a házasságot nem elözte meg a megkivántató kétszeri hirdetés, vagy a törvény által megengedett felmentés nem eszközöltetett ki, vagy ha a kihirdetésnél vagy az összekelésnél nem tartattak meg a kiszabott határidők, akkor a császári ügyész a közhivatalnokot háromszáz frankot meg nem haladó birságra itélteti, a szerződö feleket vagy azokat pedig, kiknek oltalma alatt cselekedtek, vagyonukhoz mért pénzbirságban marasztalhatja. (192. §.)

B) Az esketés.

Az összekelés azon községben megy végbe, hol valamelyik házastárs egyfolytában hat hóig lakik. (74. §.) Az összekelés csak akkor teljesittethetik, ha

a) közjogi akadály fenn nem forog. b) Ha a házasság ellen ellenmondás nem történt, vagy az elintéztetett. A jog, valamely házasság ellen ellenvetéseket tenni, azon személyt illeti, ki valamely szerződő féllel házasság által összeköttetésben áll. Az apa és ennek nem létében az anya, és szülök nem levén, a nagyszülök tehetnek gyermekeik és maradékaik házasságának ellenében ellenvetéseket, habár ezek huszonötödik évüket betöltötték is. Felmenö rokonok nem lévén, a testvérek, nagybátya és nagynéne, a nagykoru unokatestvérek csak akkor tehetnek ellenvetéseket, ha a családi tanácsnak beleegyezése ott, hol az megkivántatik, ki nem eszközöltetett, és ha az ellenvetés a jövendőbeli házastárs örültségén alapul. Ezen esetekben a gyám vagy a gondnok a gyámság vagy gondnokság tartama alatt ellenvetést csak akkor tehet, ha öt arra az általa összehivható családi tanács meghatalmazza. (172. s k. §§.) c) Az esketö polgári hivatalnok a házasulandóktól születési bizonyitványaikat vagy ezeket pótló békebirói bizonyitványokat átvenni tartozik. d) A beleegyezési okirat kat ott, hol a szülök, vagy a nagyszülök beleegyezése kivántatik. (68. s k. §§.) Az összekelés következőkép megy végbe:

A felek által a kihirdetések után kitüzött napon a polgári hivatalnok felolvassa a községházán négy rokon vagy nem rokon tanu jelenlétében személyesen megjelent feleknek az állásukra és az összeadás megengedhetőségére vonatkozó okiratokat és a házasságról szóló czim VI. fejezetét, mely a házastársak kölcsönös jogairól és kötelezettségeiről szól. Mindenik féltöl külön-külön azon nyilatkozatöt kell vennie, hogy egymást férjül, illetőleg nöül akarják venni; a törvény nevében ki kell nyilvánitania, hogy a házasság által egyesültek egymással, és arról legott okiratot tartozik felvenni. (75. §.)

Minden oly házasságot, mely nem köttetett nyilvánosan, és mely nem az illetékes közhivatalnok előtt, ment végbe, megtámadhatják magok a házastársak, a szülök, felmenö rokonok és azok, kiknek valódi és tényleges érdekök forog fenn, valamint a közügyészség is. (191. §.) A papoknak meg van tiltva a feleket egyházilag összeadni, mielött a polgári összeadás megtörtént volna. A papok nem kötelezhetök ugyan arra, hogy oly feleket adjanak össze, kiknek összeadása habár polgárilag megengedhetö, de egyházilag tilos; azonban ha a felek a lelkész vonakodása által magukat sértve éreznék, az államtanácshoz folyamodhatnak. A hitestárs czimét és a házasság polgári hatályát rendszerint csak az igényelheti, ki az összekelésről szóló, a polgári jegyzökönyvbe iktatott okiratot felmutatni képes. (194. §.)

A zürichi polgári törvénykönyv szerint:

A) A kihirdetés.

Az esketést a kihirdetés elözi meg. Egyházi ünnep- nagy áldozó napokon sem esketés, sem kihirdetés nem fognatosittathatik. A kihirdetés mindkét házastárs ugy születési, mint lakhelyén a szószékről a nyilvános reggeli istenitisztelet végén történik Ha a lelkésznek kételyei vannak az iránt, vajjon az érvényes házasságnak törvényes kellékei mind meg vannak-e, és vajjon nem forog-e fenn házassági akadály, ugyszintén ha a házasságkötés ellen ellenvetés emeltetett, akkor a kihirdetés felfüggesztetik addig, mig az eziránti kérdések tisztába nem hozattak. (88. s k. §§.) A kihirdetés

elmulasztása magában véve a házasságot érvénytelenné nem teszi, de a vétkes felek és hivatalnokok a mulasztásért megbüntettetnek. (122. §.)

B) Az esketés.

A házasság — a polgári házasság esetén kivül — az egyházi esketés által megy foganatba. Az esketés nyilvánosan, legalább két tanu jelenlétében pap által templomban végeztetik. Az esketési actushoz lényegileg a lelkész részéről mindkét jelenlevő félhez az iránt intézett ünnepélyes kérdés: vajjon a házasságot jelenleg akarják-e megkötni, és ezen kérdésre mindkét fél részéről adott, félremagyarázhatlan és feltétlen igenlő válasz tartozik. Mennyiben az egyik vagy másik fél szabad beleegyezése tekintetében kétely merülne fel, az esketés azonnal felfüggesztendő. Az eljegyzettnek meghatalmazott általi képviseltetése meg nem engedtetik. (99. s k. §§.)

Ha az eljegyzettek különböző keresztény vallásfelekezetek hivei, akkor az esketés az egyik vagy másik egyház lelkésze által foganatosittathatik. Ha az egyik fél jelentekeny betegsége folytán avagy más alapos okoknál fogva a templombani esketés nem lehetséges és a házasság halasztás nélküli megkötése kivánatos, ez esetben rendkivülileg az esketés szobában is történhetik. Az esketés helyének lelkésze annak teljesitését az esketési könyvbe bejegyezni, és ezenkivül erről a a férjnek bizonyitványt kiállitani tartozik. (106. s k. §§.)

A házasság addig, mig az esketés hiányzik, — kivéve a polgári kötés esetét, nem — tekintetik érvényesnek, hanem tiltott ágyasságnak. (114. §.)

C) Polgári házasság.

Ha a jegyesek a járásbirósági elnök előtt jegyzőkönyvileg kinyilatkoztatják, hogy valóságos házasságra kivánnak ugyan lépni, de komoly vallási indokokból az esketés egyházi formájának magukat alá nem vethetik: akkor a főnök a szükséges nyilvános kihirdetést elrendeli, mely a különbeni kihirdetés helyét pótolja. Ha különben ezen személyek közötti házasság tekintetében akadályok fenn nem forognak, akkor az a házasulási akaratnak a járásbiróság előtti ünnepélyes kinyilatkoztatása által jő létre. A járásbirósági elnök gondoskodik arról, hogy ily házasságról ugy a házas felek saját községének házassági könyvében feljegyzés történjék, és lakhelyük községi tanácsa is értesittessék. A felsőbb biróság jogositva van szükség esetében a kormánytanácsossal egyetértőleg ott, hol különös okoknál fogva egyes bizonyitványok elő nem szereztethetnek, vagy egyes alaki szabályok (mint a kihirdetésre vonatkozók) meg nem tartathattak, a valóságos házasság lényeges kellékei azonban meg vannak, ily bizonyitványok elmutatását vagy ily formaságok alkalmazását elengedni, és más egészszerü intézkedések által pótolni. (110., 111. §§.)

Végül:

A szász polgári törvénykönyv szerint:

A házasság megköttetik a házasságbai beleegyezés kölcsönös nyilvánitása által az illető egyház vagy vallásegyesület — melyhez a házasfelek tartoznak — elveinek megfelelő formaságok megtartása mellett. (1588. §.)

Házasságok, melyeknek megkötésénél ezen formaságok meg nem tartattak, feltétlenül semmisek. (1620. §.)

(Folyt. köv.)

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

Törvényjavaslati tervezet

az örökösödési eljárásnak viszonyainkhoz mért szabályozása iránt.

Első czim.

Általános határozatok.

I. FEJEZET.

Az örökségről, örökökről s az örökségnek megszerzéséről.

1. §. Az elhaltnak másokra átszálló vagyona maga összeségében örökségnek (hagyatéknak) hivatik.

Az örökségnek az örökhagyónak összes átruházható jogait és kötelezettségeit foglalja magában.

2. §. Az, a kire az örökség mint egy egész, vagy az egészre vonatkozó bizonyos meghatározott hanyadrész átszáll: örökösnek; az pedig, a kinek az örökhagyó csak valamely egyes dolgot, vagy bizonyos nemből egy vagy több dolgot hagyományoz, hagyományosnak neveztetik.

Ugyanazon örökségre nézve tehát több örökös (örököstárs) lehet egyenlő vagy nem egyenlő részben, és ugyanazon hagyomány több hagyományost közösen illethet.

Az örökségnek s örökösnek, valamint hagyománynak és hagyományosnak fogalmát szükséges e helyütt a modern jogi fogalmak szerint meghatározni, mivel ezeknek tüzetes meghatározása nélkül az örökösödési eljárásra vonatkozó némely határozványokat megérteni és kellőkép alkalmazni nem lehetne; a mi magánjogunkban előforduló heres, hereditas (P. I. 17) fogalmak pedig, a már most egészen megváltozott vagyonjogi viszonyoknál fogva többé nem alkalmazhatók.

V. ö. Szász p. t. k. 2000—2004., 2282 §§. Zürichi m. j. t.k. 2011., 2012., 2014., 2086. §§. Porosz L. R. I. Th. 9. Tit. 350—366, 382. §§. 12. Tit. 261–266. §§. Code civ. art. 724. Osztrák p. t. k. 531., 532., 535 §§.

3. §. Az örökség, az örökhagyó természeti halálával, és ha az örökjog halasztó feltételhez volt kötve, ennek teljesültével, vagy pedig a holttányilvánitás esetében, a holtnak nyilvánitó határozat jogerejüvé válta napjával nyilik meg.

V. ö. Szász p. t. k. 1999., 2007, 2009, 2013. §§. Zürichi m. j. t. k. 1966., 1975., 1978, 2012. §§. Porosz L. R. I 9. Tit. 367—369. Cod. civ. art. 718. Osztrák p t. k. 536. §. 1868. 54. tczikk 559. §.

4. §. Az örökös az örökség megnyiltával mindjárt és közvetlenül a törvény erejénél fogva szerzi meg az örökséget, ő reá szállnak át az örökhagyónak összes átruházható jogai és kötelezettségei; az örökös azonban jogositva van az örökségről lemondani, vagy az örökhagyó kötelezettségeit csak az örökség értéke erejéig elvállalni. A hagyomány tulajdona az örökség megnyiltával száll át a hagyományosra.

5. §. Az örökségnek birtokba és kezelés alá vételéhez sem az örökségbe lépés iránti nyilatkozat, sem pedig birói átadás nem szükséges; mindazonáltal az örökösnek vagy a hagyományosnak az örökséghez tartozó vagy a hagyományt képező ingatlanokra és bekebelezett más nyilvánkönyvi jogokra nézve való tulajdonjoga egy harmadik irányában csak a telekkönyvi bekebelezés által bir hatálylyal.

V. ö. Zürichi m. j t. k 1980., 1986., 2011, 2012, 2014. §§. Porosz L. R. I. 9. 367—369, 383, 242., 243., 288. §§. Cod. civ a 724, 774., 775 §§. Telekk. rendt. 62. §. Osztrák p. t. k. 431., 437. §§. Id t. szab. 21. §.

II. FEJEZET.

Az örökség körüli eljárás megindításáról, s az annál közreműködő hatóságokról és közegekről.

6. §. A biróság, valamint a gyámhatóság is rendszerint csak az arra hivatott közegek által — felvett haláleseti bejelentés alapján — indithatja meg az örökség körüli eljárást.

A biróságok vagy a gyámhatóságok csak akkor tehetnek a törvény által előirt intézkedéseket az örökség körül, ha a haláleseti felvétel hozzájok beérkezett; mivel csak a haláleseti felvételből tudhatni meg hivatalosan az örökségnek miségét, az örökösöknek neveit, hollétüket és személyes viszonyaikat, s igy csakis a haláleseti felvétel alapján birálható meg kellőkép, vajjon és mily intézkedések szükségesek az örökség körül.

7. §. Az örökösödési eljárásban a biróságok és közigazgatási hatóságok, utóbbiak pedig ezen törvény által kijelölt esetekben mint gyámhatóságok müködnek közre.

8. §. A biróságok és közigazgatási hatóságok s illetőleg a gyámhatóságok jogkörét és teendőiket az örökösödési eljárásban jelen törvény szabályozza.

9. §. A biróságok s közigazgatási hatóságok, illetőleg gyámhatóságok között felmerült illetékességi összeütközések elintézése a magy. kir. Curia semmitőszéki osztályához tartozik.

A biróságok és gyámhatóságok között fölmerült illetékességi összeütközések elintézése azért volna a semmitőszékhez utasitandó, mert habár ezen §. az 1869. 4. t. cz. 25. §-ának rendeletével ellentétben áll, mégis ezen

§. ugy látszik, jobban felel meg a modern jogi fogalmaknak, mint az idézett 25. §., mert a jogi fogalmakkal sehogy sem egyeztethető meg, hogy a birói határozat fölött egy közigazgatási — habár legmagasabb — forum is itéljen s azt megtemmisithesse; már pedig ez történik, midőn a birónak abbeli határozatát, melynél fogva magát valamely jogcselekvény eszközlésére illetéktelennek mondta ki, a miniszterium ama határozatot megsemmisitheti és a birót az általa relegált jogcselekvény foganatositására utasithatja.

10. §. A haláleset felvételére és bejelentésére a községi előljáróság vagy az erre törvényhatóságilag kirendelt közeg van hivatva.

V. ö. 1868. 54. tczikk 562. §.

11. §. Az ezen törvényben körülirt gyámhatósági teendőket végezik az 1870. 42. t. cz. 9. §-ban és 1871. 18. t. cz. 24. §-ban kijelölt árvaszékek, Budapest fővárosában pedig az 1872. 36. t. cz. 9. §. értelmében a városi tanács mint gyámhatóság.

Az árvaszékek, valamint Budapest fővárosa tanácsa mint gyámhatóság mindazonáltal jogositva vannak, egyes gyámhatósági teendők ellátásával az alárendelt közigazgatási közegeket megbizni.

12. §. A gyámhatósági teendők ellátásával a 11. §-ban megnevezett gyámhatóságok által megbizott közegek a gyámhatóság nevében járnak el s azt képviselik.

13. §. A gyámhatóságok jogositvák az azokat képviselő kirendelt közegek részére az ezen törvényben foglalt gyámhatósági teendőkre nézve, ezen törvény keretén belül, szabályrendeleteket kiadni s utasitásokat adni.

Az árvaszékeket kell azon joggal felruházni, hogy az alárendelt közigazgatási közegeket, mint járási szolgabirákat, gyámfelügyelőket, községi előljáróságokat stb. egyes gyámi teendők teljesitésével, mint leltározással, egyezségek megkisérlésével megbizhassák, mert a gyámhatósági ügyeknek jelenlegi centralizált állapota mellett, egyrészt ugyszólván lehetetlen, hogy a megyei árvaszék az összes megyei hagyatékokat kellőkép letárgyalhassa, másrészt pedig a hagyatéki ügyeknek centralizálása által a feleknek fölötte nagy és fölösleges költségek okoztatnának. V. ö zürichi m. j. t. k. 354., 358. §§

Ha pedig az árvaszékek feljogosittatnak a gyámhatósági teendők teljesitésével a közigazgatási közegeket megbizni: ekkor kell nekik a statutuáris és utasitási jogot megengedni, és pedig hazánkban annál is inkább, mert a gyámügy még egészen rendezetlen állapotban van, és e részben semmi szabályrendeleteink nincsenek.

14. §. Mennyiben a közjegyzők is az örökösödési eljárásban közreműködnek, az jelen törvényben az illető helyeken foglaltatik.

Viszonyaink között nem lehet a közjegyzők hatásköréhez bizonyos meghatározott jogcselekvényeket, például leltározást, egyesség megkisérlését stb. egész általánosságban utasitani, részint azért, mert a közjegyző területén előforduló összes hagyatékok letárgyalása azok halmozottsága miatt kellő időben nem történhetnék, részint pedig azért, mert az eljárás olyannyira költségessé válnék, hogy sok esetben az eljárási költségek ugyszólván egész hagyatékot emésztenék fel.

Második czim.

A haláleset felvételéről s az örökségnek előleges biztositásáról.

I. FEJEZET.

A haláleset felvétele.

15. §. A haláleset bejelentésére az elhalt rokonai, s illetőleg az, a kivel az elhalt lakott, kötelezvék, felvételére pedig rendszerint azon község előljárósága illetékes, melynek területén az örökhagyó elhalt.

A haláleset felvétele rendszerint az örökhagyó lakásán történik.

A bekövetkezett elhalálozásról való jelentések, vulgo haláleseti felvételek (Todfallsaufnahme) alapul szolgálnak az örökösödési eljárás megindítására. A halálozási esetek felvételére legalkalmasabb közegül tekinthetők a községi előljáróságok, mivel egyrészről ezek leghamarább johetnek a bekövetkezett elhalálozás tudomására, másrészről pedig a községbeli lakókat és családi s egyéb viszonyaikat legjobban ismerhetik, vagy legalább azon helyzetben vannak, a községükben elhalálozottnak közelebbi viszonyait más, az elhalálozottal érintkezésben létezett községbeli lakosoktól megtudni és kipuhatolni. V. ö. 1868. 54. tczikk 562. §. V. ö. Cod. civ. art. 78–87. §§.

16. A haláleset felvétele s bejelentése a külön szabályrendelet által előirt mintának kitöltése- s beküldésével történik.

A haláleseti felvételben mindazon körülményeknek pontosan kitüntetve kell lenni, melyekből kitudni lehessen az örökhagyó családi s keresztnevét, korát, valását, állapotát (házas, özvegy, nőtlen, hajadon), polgári állását, halálának helyét, napját, utolsó rendes lakását, községi illetőségét, a netán hátrahagyott házastárs nevét, korát s holtartózkodási helyét, ugyszintén a hátramaradt gyermekeknek, s ha ezek közül egyik vagy másik már nem élne, de utána leszármazó jogutódok maradtak, ezeknek nevét, korát, állapotát, polgári állását s holtartózkodásuk helyét; leszármazó örökösök nem létében pedig a netán életben levő örökhagyó szüleinek és legközebbi atyai és anyai oldalagos rokonoknak családi s keresztnevét, polgári állását, korát, holtartózkodási helyüket s egyéb személyes viszonyaikat; továbbá azon körülményt, vajjon irott vagy szóbeli végrendeletet tett-e az örökhagyó, s hol létezik az irott végrendelet vagy a szóbeli végrendelet iránt netán felvett jegyzék; — vajjon létezik-e örökségi szerződés és kinél találtatik? — továbbá a mennyiben a végrendeleti örökösök tudva vannak, ezeknek nevét, korát, polgári állását, állapotukat és holtartózkodási helyüket; ugyszintén vajjon az örökhagyó gyámság vagy gondnokságot viselt-e, vajjon közpénztári pénzeket kezelte-e, vagy pedig közpénztárból fizetést vagy nyugdijt huzott-e? — végre vajjon és mily vagyont hagyott hátra és az hol létezik?

17. §. Midőn az örökségnél távollevők, kiskoruak, elmebetegek, siketnémák, tékozlás miatt gondnokság alá helyzettek, továbbá fogyenczek és még nem születtek mint örökösök, vagy utóörökösök vagy helyettesitett örökö-ök, avagy hagyományosak érdekelve vannak, a haláleseti felvételben ezen személyek képviselőjének nevét, polgári állását s holtartózkodási helyét, valamint a mennyiben az örökhagyó özvegyüll nejét terhes állapotban hagyta, ezen körülményt is ki kell tüntetni; — ha pedig az emlitett személyek képviseltetéséről még gondoskodva nincsen, valamint azon esetben is, ha az örökhagyó gyámságot és gondnokságot viselt, mindezen személyek részére, — a legközebbi rokonoknak, ilyenek nem létében vagy távollétében pedig azoknak, kik köztudomás szerint az örökhagyóval jó viszonyban éltek — kihallgatása mellett alkalmas gyámot s illetőleg gondnokot kell javaslatba hozni.

18. §. A haláleseti felvételben azon személyek is megnevezendők, kiktől a 16. és 17. §§-ban elősorolt adatok származnak; valamint azok is, kik által a gyám vagy gondnok javaslatba hozatott.

A haláleseti felvétel az annak felvételére kirendelt közeg, valamint a felvételnél összes jelenlevők által, nemkülönben a községi előljáróság által is aláirandó és községi hivatalos pecséttel ellátandó.

V. ö A birói ügyvitel tárgyában 1869. évi április 8-án kelt m. kir. igazságügyminiszteri rendelet 199. §-át.

19. §. Ha az örökhagyó irott végrendeletet vagy több végrendeletet hagyott, vagy pedig ha szóbeli végrendelet iránt felvett jegyzék avagy örökszerződés létezik, mindezen okmányokat azoktól, a kiknél találtatnak, elkivánni s azokat a haláleseti felvételhez kell mellékelni; a mennyiben pedig az illetők ezen okmányokat átadni vonakodnának, ezen körülményt a haláleseti felvételben kitüntetni.

A szóbeli végrendelet esetében a végrendeleti tanuk nevei, polgári állásuk s holtartózkodási helyük a haláleseti felvételben szintén feljegyzendő.

20. §. Midőn magyarországi alattvaló Magyarországon kivül halt el, vagy pedig az örökség holttá nyilvánitás folytán nyilt meg, tartoznak az örökösök az örökség megnyiltát azon község előljáróságánál bejelenteni, melynek illetőségéhez az örökhagyó tartozott; s ha ez nem tudatik, a jelentés azon község előljáróságánál teendő, melynek területén az örökhagyónak Magyarországban utolsó rendes lakása volt; ha végre ez sem tudatik, a jelentést azon község előljáróságánál kell tenni, melynek területén a hagyatéknak nagyobb része fekszik.

21. §. A 20. §-ban emlitett esetekben tartoznak az örökösök az örökhagyó halálát s illetőleg holttányilvánitását igazoló okmányokat a községi előljáróságnak bemutatni s átadni; ez utóbbi pedig tartozik az átadott okmányok alapján és az örökösök előadása szerint a haláleseti felvételt a 16., 17., és 18. §§. szerint felvenni, s ahhoz a bemutatott, valamint a 19. §-ban emlitett okmányokat mellékelni.

22. §. A községi előljáróságok kötelesek a községük területén előforduló minden halálesetet kivétel nélkül az elhalálozástól számitandó 3 nap alatt felvenni, és a fenti §§-ok szerint szerkesztett haláleseti felvétel eredeti példányát az örökjogra vonatkozó netán létező okmányokkal együtt (19., 21. §§.) 8 nap alatt azon kir. járásbirósághoz beküldeni, melynek területén a község fekszik továbbá tartoznak a haláleseti felvétel hiteles másolatát a hagyatékra vonatkozó netáni irományokkal és a hagyatékhoz tartozó tárgyakkal együtt (25. §.) és pedig haladék nélkül, legfölebb a felvételtől számitandó 24 óra alatt azon gyámhatósághoz is átküldeni, melynek területén a köz-

ség fekszik; végre a haláleseti felvételnek szintén hiteles másolata 8 nap alatt azon kir. adó- (illetékszabási) hivatalhoz is beküldendő, mely azon község területére nézve, hol az örökhagyó elhalt, az örökségi illeték kiszabására illetékes.

A holttányilvánitás esetében a haláleset felvétele szintén okvetlenül szükséges, mert a holttányilvánitási itéletben mindazon adatok nem foglaltatnak, melyeknek tudása az örökség körüli eljárás megindítására okvetlenül szükséges.

A haláleset felvétele és az illetékes bírósághoz s illetőleg a gyámhatósághoz és az illetékszabási hivatalhoz való beküldése és pedig minden elhalálozásnál kivétel nélkül azért szükséges, mert csak ezen hatóságok illetékesek annak megbirálására, vajjon és mily intézkedés teendő a hagyaték körül; és mert előre nem látható, vajjon a felvett adatok nem szolgálhatnak-e később alapul az örökjog megbirálására és az örökség körüli intézkedések megtételére.

V. ö. 1868. 54. tczikk. 562. §. és 1873. 6. tczikk 17. §.

23. §. Midőn a halálesetről jelentés magyarországi alattvaló után külföldön, vagy ha belföldön is, de oly helyen vétetett fel, a hol közelebbi viszonyai nem ismertettek, s ennek folytán mindazon adatok, melyek az örökösödési eljárás megindítására szükségesek nem foglaltatnak, a bíróság azt kiegészités végett az illető községi előljárósághoz küldi át; ezen községi előljáróság köteles az ilyképen átküldött haláleseti felvételeket a fenti §§-ban előirt módon kiegésziteni, és a 22. §-ban megjelölt hatóságokhoz beküldeni.

II. FEJEZET.

Az örökségnek előleges biztositása.

24. §. Midőn azok, kiket az örökség végrendelet vagy örökszerződés, avagy pedig törvény alapján valószinüleg illet, — mindnyájan távol vannak vagy ismeretlenek, vagy pedig mindnyájan testi vagy elmebeli fogyatkozásuknál fogva saját jogaikat megvédeni nem képesek és sem törvényes képviselőjük nincsen, sem más nem létezik, a kinek kezeinél addig is, mig a gyámhatóság intézkedhetnék, az örökhagyó vagyonát biztosan hagyni lehetne, köteles a községi előljáróság s illetőleg a halálesetek felvételére kirendelt közeg a hagyatékhoz tartozó pénzeket, értékpapirokat, ékszereket, drágaságokat, arany- és ezüstneműeket, kötvényeket s egyéb a hagyatékra vonatkozó fontosabb irományokat, valamint más, kisebb terjedelmü s igy könnyen elidegenithető értékesebb tárgyakat jegyzékbe foglalni, biztos tartályokba elhelyezni, lepecsételni és a körülményekhez képest vagy a községi előljáróságnál, illetőleg pénztárban megőrzés végett letenni, vagy pedig a gyámhatósághoz átküldeni; köteles továbbá más ingó tárgyakat szintén jegyzékbe foglalni s azokat egy, e végre általa kinevezett ideiglenes gondnoknak jegyzék mellett átadni, és mindezekről a jegyzékek másodpéldányának melléklése mellett a gyámhatóságot haladék nélkül értesiteni.

Ha továbbá a hagyatékban romlásnak kitett oly ingóságok is találtatnak, melyek addig is, mig a gyámhatóság intézkedhetik, el nem tarthatók, vagy pedig melyek fentartása tetemes és nyilvánvaló fölösleges költségekkel van összekötve s azonkivül az örökösök által saját szükségeikre fel nem használtathatnak, tartozik a községi előljáróság az ily ingóságokat nyilvános árverés utján eladni, a bevett vételárt az árvapénztárba haladék nélkül beküldeni, s erről a gyámhatóságot értesiteni.

25. §. Midőn pedig az önjogosult és jelenlevő örökösök mellett távollevők vagy gyámság és gondnokság alattiak mint örökösök, utóörökösök, helyettesitett örökösök vagy hagyományosok is érdekelve vannak a hagyatéknál, és az örökösök valamelyike, vagy a gyámság s gondnokság alattiak törvényes képviselője, vagy ez utóbbiaknak rokonai, vagy ezek nem létében a házbeliek a hagyatéknak biztositását kérelmezik azon okból, mivel az elrejtés, tékozlás, foglalás vagy sikkasztás veszélyének van kitéve, köteles a községi előljáróság — ha ezen kérelem a fenforgó körülményeknél fogva alaposnak mutatkozik — a hagyatékot ideiglenesen zár alá venni, a hagyatéki ingóságokat jegyzékbe foglalni, az értékesebb tárgyakat lepecsételni, az egész hagyatéki vagyont egy általa kinevezett ideiglenes zárgondnok kezelése s felügyelete alá jegyzék mellett átadni s mindezekről a gyámhatóságot haladék nélkül legfölebb 3 nap alatt értesiteni.

A községi előljáróság ezen intézkedései ellen a netán jogaiban sértett önjogosult örökös panaszt emelhet a gyámhatóságnál.

V. ö. 1868. 54. tczikk 563, 568. §§. 1869. ápr. 8. a birói ügyvitel tárgyában kiadott m. k. igazságügyminiszteri rend. 201. §. Cod. civ. art 819. Cod de prov. civ. art. 907—911. Porosz L. R. I. Th. 9. Tit. 460., 461. §§. II. Th. 18. Tit. 354—357. §§. II. 18. § 363—367. §§. Zürichi m. j. t. k. 1982. §. Szász V. O. vom 9. Jänner 1865. 37—39. §§. Oesterr. kais. Patent vom 9. August 1854. §. 43

26. §. Ha az örökhagyó közjegyző vagy ügyvéd volt, vagy pedig más közhivatalt viselt, tartozik a községi előljáróság az örökhagyónál talált és sajátját nem képező közjegyzői, ügyvédi vagy más hivatali irományokat és hivatalához nyilván tartozó tárgyakat biztos tartályba elhelyezni, lepecsételni, egy megbizható egyén felügyeletére bizni, vagy ezen tárgyakat magánál megőrzés végett megtartani s ezekről a közjegyzői, illetőleg ügyvédi kamarát, illetve pedig az örökhagyónak fölöttes hatóságát haladék nélkül legfölebb 3 nap alatt értesiteni.

V. ö Cod. de proc. civ. art. 911.

27. §. A községi előljárók és a halálesetek felvételére kirendelt közegek az ezen fejezetben foglalt szabályok pontos megtartásaért saját vagyonukkal felelősek, és mulasztásuk folytán eredt vagy szándékosan okozott minden kárt tartoznak a megkárositottaknak megtériteni.

V. ö. Zürichi m j. t. k. 408. 1836. 9. tczikk 6.

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Alzálogjog és engedmény.

(Válaszul Barcza Kálmán urnak.) Barcza Kálmán ur e lapok 24. számában a „Telekkönyvi tulajdonosnak az alzálogjog birtokosa iránti felelősségéről“ igen érdekes fejtegetést közöl, melynek azonban végkövetkeztetéseiben helyes eredményét nem az ő kiindulási pontja s az ebből vont következtetéseknek, mint inkább a telekkönyvi intézmény lényeges felfogása iránti helyes érzékének kell tulajdonitanunk.

Kiindulási pontjai ugyanis teljesen elhibázottak és a mily helyes felfogásra és gondolkodásra mutatnak egyes következményei, oly kirivólag árulják el a kiindulási pontok a tisztázott fogalmak hiányát. Miután ezt gondolkodó főben kétszeresen sajnáljuk, kétszeresen nagyobb okunk van felhiva érezni magunkat nem saját nézetünknek, de a mindenütt és mindenhol fennálló jogtudományi elvek kifejtésére, mert igy remélhetjük, hogy czikkiró ur s véle többen is belátására jutandnak annak, hogy a gyakorlat elmélet nélkül utoljára is csak zsákutczába vezet.

Felhozott példája mindjárt tarthatlan helyzetre van állapitva. Ugyanis azt mondja: „*A.* bizonyos öt ingatlanaira *B* nek bizonyos összeg erejéig alzálogjogot enged. Időközben *B*-nek ezen követelését kifizeti, törlési nyilatkozatot kap, de a zálogjog törlését eszközlésbe nem veheti. A követelés kifizetése után *C. B*-nek ezen zálogjogára alzálogjogot szerez, *C.* követelését érvényesiteni akarván, megperli A-t. Tartozik-e *A.* felelősséggel?“

Ha e kérdés minden további hozzáadás nélkül igy állittatik fel, minden szakértő jogásznak azt kell felelnie, hogy nem. *C. A.*-val semmi viszonyban sem állt, ő azzal se nem szerződött, sem a szerződött *B.*-nek jogutódja nem lett. Azonban hogy itt meg nem állapodom, oka az, mert azt hiszem, hogy e kérdésnek ily alakbani feltételét azon fogalomzavar okozta, mely a czikkiró urnál az engedmény és alzálogjog minősége közötti fogalmak összetévesztése folytán uralkodni látszik.

Ha tehát a két cselekmény közötti különbségnek — melyet minden jogásznak tudnia kellene — elemezésébe bocsátkozom, védelmezzen az, hogy mint látszik, e megkülönböztetéssel oly éles elmeélü jogászok sincsenek magukkal tisztában, mint B. K. ur.

Az engedmény és alzálogjog között ugyanaz a különbség, mint a tulajdonjog és a zálogjog között. Az első által a követelés átváltoztatik, az utóbbi által csak biztosittatik.

Vagyis: ha a *A. B.*-nek 1000 frttal tartozott s *B.* követelését *C.*-re engedményezi, *C. B.*-nek jogaiba lép, a követelés és az erre szerzett zálogjog *C.*-nek tulajdonává válik; az követelését *A.* ellen érvényesitheti s magának a jelzálogul lekötött vagyonból, sőt miután *A. B.* ellen személyesen is kötelezve

volt, annak bármely vagyonából kielégitést szerezhet. Más szavakkal *A.*-t beperelheti, s az elmaraszaltatván, ellene bármely és bárhol található javaira végrehajtást eszközölhet. Nem igy az alzálogjognál. Az alzálogjog által nem lép az illető zálogjogos hitelező helyébe, hanem csak követelésének az ő jogán való biztositását eszközli. *B* csakis *B.* iránt van lekötelezve, *C.* csakis B.-n kereskedhet, közötte s *A.* között sem közvetlen, sem közvetve, vagyis átruházás utján kötelmi viszony nem létezik. Közvetlen nem; mert ő *A.*-val semmi kötelmi viszonyba sem lépett; közvetve pedig azért nem, mert *B.* nem ruházta át reá *A.* elleni jogát, hanem csak biztositást engedett e jogra, melyhez *A.*-nak semmi köze sincs.

Gyakorlati emberekhez szólok, mert tudom, hogy e rovat a gyakorlati embereknek szól, s azért a különbség közötti gyakorlati eredmény feltüntetését szükségesnek látom.

Ha *A.* ellen *B.* zálogjogot szerzett s ezt *B.* átruházza *C.*-re, *C. B.*-nek jogaiba lép, *A.*-t bepörölheti s az engedményt igazolni fogván, őt elmaraszatalják s ellene az összeget végrehajtás utján megveszik, mert *B.* követelésének *C.* tulajdonosává s igy minden tekintetben jogutódjává vált. Ellenben ha *B. C.*-nék alzálogjogot enged, ő nem válik *B* jogutódjává s kereseti joga csakis *B.* ellen van. Csakis ezt perelheti be, s elmaraszaltatván, nem a birtokra, melynek tulajdonosa irányában sem közvetlen kötelezettség, sem közvetve átruházás folytán semmi jogviszonyban sem áll, hanem *B.* zálogjogára vezetheti a végrehajtást. Árverés alá nem *A.* birtoka, hanem *B.* által szerzett zálogjog kerül, ki ezt megveszi, a biró fogja a vevőre engedmény utján átruházni a követelést, és csakis e vevőnek lesz keresetjoga a tulajdonos ellen, mert csakis ez lép a zálogtulajdonos jogaiba.

A különbség élénkebb szinekkel leendő kitüntetése s illetőleg annak feltüntetése végett, hogy az engedmény és alzálogjog között ugyanazon különbség van a tulajdonjog és zálogjog között, szabad legyen a dolgot még egy a tulajdon- és zálogjog szerzése közötti különbséget illustráló példával felvilágositani.

Egy telekkönyvi birtoktestet birnak *A. B.* és *C. B.* átruházza tulajdonjogát *D.*-re. Nemde *D* nek a tulajdonos minden jogaival élni és igy az *A.* és *C.* ellen *B.*-től átruházott jog alapján a vagyonközösség megszüntetését kérni jogában álland? Ha azonban *B.* csak zálogjogot enged *D.*-nek, annak sem *A.*, sem *C.* ellen keresetjoga nincs, ő nem jogutódja *B.*-nek, csakis biztositást szerzett annak vagyonára, tehát csakis őt maraszaltathatja el, s a törvk. rendt. 422 §-a alapján csak az ő jutalékára kérheti a végrehajtást. A ki e jutalékot megveszi, lép csak *B.* jogaiba, csak annak lesz *A.* és *C.* ellen keresete, melynek folytán követelheti a vagyonközösség megszüntetését, mit *D.*-nek követelni jogában nem állott. Vagyis a tulajdonos épen oly jogokkal bir, mint birt előzője, ki azt reá átruházta, épen ily jogokkal bir az engedményes, melyeket mindenki ellen érvényesithet; mig a ki zálogjogot szerzett, csak az vagy annak utóda ellen, kinek birtokára azt szerezte, érvényesitheti jogát, épen ily jogokkal bir a ki alzálogjogot szerzett az ellen vagy annak utódai ellen, kinek zálogjogát birlalja. Hiszen az alzálogjog-szerzés azon követelésnek, melyre az szereztetett, átruházását oly kevéssé akadályozza meg, mint a zálogjog a tulajdon átruházását, csakhogy amaz épen ugy az alzálogjog terhével megy át az engedményesre, mint a tulajdonjog a zálogjog terhével kebeleztetik be az uj szerzőre.

Ezzel ugy hiszszük, hogy a kiindulási pont helytelenségét kellőleg kifejtettük s átmehetünk a többi részletekre, természetesen hogy felteszszük, miszerint *C.* vagy nem alzálogjogot, hanem engedményt szerzett s ennek folytán perli be *A.*-t, vagy ha alzálogjogot szerzett, nem *A.*-t, hanem *B.*-t pereli be.

Itt már teljesen osztjuk czikkiró ur nézeteit. Az osztrák polg. törvkönyv 469. §-a, mely szerint: „a jelzálog mindaddig lekötve marad, mig az adóslevél (helyesebben jelzálogjog) a nyilvánkönyvből ki nem töröltetik,“ csakis ez esetre vonatkozik és csakis ekként hozható az észszerü kapcsolatba a p. törvénykönyv 449. §-ával, mely szerint a zálogjog csak érvényes követelésre vonatkozhatik, és csakis oly korlátolt felfogás, minőt egy ujabb telekkönyvi munkában tapasztaltunk, magyarázhatta e szakaszt oda, hogy a hitelező, ha adósságát kifizeti, a zálogjogot átruházni jogositva van.

Az osztrák törvény szerkesztői is birtak kellő érzékkel a harmadik személyek joga iránt, s azért habár a római jog akkor uralgó theoriáinak hatása alatt állottak is, a különbségot mindig bölcsen megtették a között, hogy a közvetlen szerző vagy harmadik jóhiszemü egyén joga forog-e kérdésben?

Ha állanának azon ellennézetek, melyeket czikkiró ur felhoz, a 469. §-ra szükség sem lett volna. E szakasz felvétele legbiztosabb tanujele az eredmény helyességének, melyre helytelen kiindulási pontja után is jutott.

A fogalomzavart tanusitja a czikk vége is. Ebben ugyanis azt kérdi czikkiró ur, hogy egy alzálogjog-bekebelezés — ha a követelés a zálogjogositottnak időközben kifizettetett — kitörlési keresettel érvénytelenség miatt megtámadható-e?

A kitörlés vagy a bekebelezés eredeti érvénytelensége miatt (148—154 §§.) vagy azért támadható meg, mert a jog elévülés folytán vagy más uton elenyészett. (155. §.)

Az érvénytelenség kihat magára a bekebelezés tényére, tehát akkor kellett már az érvénytelenségnek fennállania, mikor a bekebelezés eszközöltetett. Az jelen esetben nem forog fenn, mert a zálogjog még bekebelezve levén s igy ellenére, hogy a követelés kifizettetett, az a p. törvkönyv 469. § a ellenére kifizettetett, létezőnek levén tekintendő, az alzálogjog bekebelezése is érvényesen eszközöltethetett.

De nem támadhatja meg a 155. §. alapján sem, mert jóllehet a követelés kifizetése kellő czimül szolgál a zálogjog kitörlését annak megszünte miatt szorgalmazni, de a kitörlés még sem rendelhető feltétlenül el, mert ellenáll annak az alzálogjog. E részben a telekkönyvi rendelet 79. §-a oly világosan szól, hogy ahhoz kétség sem fér. Ugyanis:

„Ha valamely jelzálogi követelés azon időpontban, midőn annak kitörlése kéretik, alzálogjoggal van terhelve, s ha egyszersmind a zálogjog megszüntetése az előterjesztett okiratok által be nem bizonyittatik, ugy annak kitörlése csak azon hozzáadással, hogy teljes joghatálya csak az alzálogjog kitörlésével fog kezdődni, kebeleztetik be, ennélfogva ezen kitörlés az alzálogjog tekintetében . . . nem létezőnek tekintendő.

Ha a jelzálogi követelés bekebelezésének kitörlése a fönebbi módon megtörtént, ezen követelés tekintetében további bekebelezések vagy előjegyzések nem engedhetők.“

E szakasz eloszlat minden kételyt, mert kiviláglik belőle, hogy mindaddig, mig a zálogjog kitörlése nem kéretik, arra alzálogjog érvényesen szerezhető, s csakis akkor, ha a kitörlés megtörtént, nem kebelezhetők be további jogok.

Tehát kitörlési keresetnek helye ily esetben nem lehet.

Bekebelezés által nyert zálogjoggal biztositott követelés, s a polg. prts 169., 171., 172. §§-ai.

A telekkönyvi rendelet illető szabályai által előirt kellékeknek megfelelő kötelezvény alapján a hitelező követelése biztositására zálogjogot nyer. A zálogjog dologbani jog. Miután maga a bekebelezés a bejegyzésnek megtámadhatlan érvényességet nem kölcsönöz, de ezen érvényhez a bejegyzés által eredetileg jogositott részéről az osztr. polg. tkv által kiszabott közönséges elévülé i idő, egy harmadik, a bejegyzésre jóhiszemüleg jogot nyert személy részéről pedig 3 évi elévülési idő betöltése kivántatik meg, azon esetet kell felvennünk, midőn ezen elévülési idő betöltetvén, a nyert zálogjog mint dologbani jog kérdésbe nem vehető érvényre emelkedett. A bekeblezés által a kötelezőn alapuló dologhozi jog erősebb alapot nyer, dologbani joggá válik — e minőség a kielégités kérdésében fényesen előtérbe lép — mint ilyen tekintet nélkül mindenre, mindenki irányában érvényesithető.

Vegyük fel most azt az esetet, hogy ily megtámadhatlan erejü zálogjoggal biztositott kötelező alapján a követelés az adós ellen perrel érvényesittetik. Hogy az eset specialis legyen, hozzátehetjük, hogy a bekebelezett zálogjogra a zálogjogositott által egy harmadik személy részére kiállitott a zálogjogra alzálogjogképen bekebelezéssel biztositott engedmény alapján ezen harmadik személy részéről történik a beperlés, akkor, mikor már a bejegyzés a tkvi rendelet 150. §. értelmében megtámadhatlanná vált. Az engedményezés ténye a jogeset minőségén változást nem idéz elő, mert az engedményes sincs többre jogositva, mint volna az engedményező, ellenében is mindazon kifogások érvényesen megtehetők, melyeknek helye lett volna az engedményező ellenében. A beperlés után mi történik? Alperes a polg. ptrs 169. §. értelmében — a pénzleolvasás megtörténtét tagadásba vevén — a kötelezvényt aláirt tanukkal oly vallomás alapján, hogy a pénzleolvasást nem látták, az érték fel nem vételt begyőzi. A lehető esetre szoritkozunk. Vagy a ptrs 171. és 172. §§. által kiszabott bizonyitási eljárás szerint beigazoltatik az aláirás hamissága. Előállhat például

az az eset, hogy a kötelezőt aláirt tanuk elhaltak, a kifogásolt valódiságot az okiratra hivatkozó fél tartozván igazolni, s a polg. ptrs 230. §. értelmében ő tartozván ellenfelét a főesküvel megkinálni, ez az aláirás hamisságára a főesküt elfogadja. Neki is lenne itélendő. A ptrs által megszabott bizonyitási eljárás szerint mindennap előfordulható eset. Micsoda kimenetele lesz a pernek, ha a bíróság a pénz leolvasásának meg nem történtét — előbbi esetben — a tanuk vallomásával begyőzve látja s erre alapitja itéletét, vagy ha utóbbi esetben a valódiságot kétségbe vonó félnek főesküt itél? A követelés elvész. Mi történik a megtámadhatatlan érvényre emelkedett dologbani joggal?

Ime a kapcsolatos jogintézményeink között észlelhető gyönyörü összhang. De még ne mondjunk kárhoztató itéletet. Hátha a bíróság oly bizonyitási eljárásnak nem ad helyt. A jogintézmények összhangját a szükség kivánalmaihoz képest létesiteni és fejleszteni hivatott — döntvény-alkotással felruházott (?) — felsőbb bíróságok az elsőfolyamodási bíróság hozta netán helytelen itélet által létrehozott anomaliát tán megszüntetik. Egy esetben igen, két esetben nem. Minden az illető előadó vagy tanács felfogásától függ. Azt az esetet is vegyük fel, midőn ily követelés sommás bíróság előtt pereltetik be. Ugyan áll e jogában a sommás birónak itéletét a bekebelezés által létesült dologbani jog minőségére alapitani? Mire való volna a semmiségi panasz?

Tehát nincs ez éktelen zavarból kigázolás? De igen! Mire valók lesznek a közjegyzőségek? Csakhogy kiterjed-e hatáskörük kényszeritőleg ily kérdéseket támasztó minden jogügyletekre is?

Oly eseteket hoztam fel, melyekben a roszlelkü alperes a törvény által megállapitott bizonyitási eljárás szerint a követelés létezésének a fennállásának ellenére is kötelezettsége alól szabadulhat.

Ne mondja senki, hogy az előadottakban tulzás van, vagy hogy ilyesminek bekövetkezhetése lehetetlen.

A tények mellette bizonyitanak. Igen épületes dolog lenne foglalkozni azon kérdéssel: ily tények mennyire képesek a közönség bizalmát az igazságszolgáltatás iránt megszilárditani; az meg épen háladatos dolog volna abból a szempontból világitani meg a kérdést, mennyire felel meg a drága bélyegjövedelemmel busásan istápolt igazságszolgáltatás feladatának, midőn megtámadhatlannak elismert jogra támaszkodó hitelezőt valódi követelése érvényesitéséhez nem csak nem segit, de a nyakába rótt per- s bélyegköltségek fizetési kötelezettségével az emberi intézmények gyarlóságára emlékezteti; de maradjunk a jog kérdésénél. Van megoldás. E megoldás kulcsát az egyes jogintézmények mivoltával tisztába jönni, a felmerülő ellentéteket a jogélet szükségletei által követelt, jogelvekre alapitott, egyöntetü és következetes intézkedéssel kiegyenliteni-törekvés kézbe adja. Ez intézkedés nem lehet más, mint olyan, mely az érvényre emelkedett jognak ha nem is megtámadhatlanságát — mert ezt csak törvény teheti — de csorbitatlan állapotban sikerithetését biztositja, a jogos érvényesithetés igényeink kellőleg megfelel. Nem arról van itt szó, hogy a bíróságok törvényt pótló kötelező erejü positiv intézkedéseket létesitsenek, a törvényalkotás joga egész terjedelmében maradjon a jogositottak kezében, ezt minden körülmények közt szorosan érvényesiteni kell, s e térre lépés történjék bár egy jognélküli állapot megszüntetése végett, egyiránt jogtalan, itt csak arról van szó, hogy a bíróságok a létező jogintézmények elveinek megfelelő egységes és következetes eljárást vegyenek gyakorlatba.

A zálogjog érvényére nézve az adós kifogásai ellenében független. Létezését a bekebelezésről az okiratra vezetett hivatalos bizonyitvány teljesen igazolja. Minőségénél fogva a követelésnek, melynek biztositásaul nyeretett, oly erőt kölcsönöz, melyet puszta kifogások nem érinthetnek, de melyet csak oly bizonyitékok paralizálhatnak, a mely bizonyitékok magának a zálogjog megszünésének elnyerésére is magokban elégségesek, vagy valódiságuk igazoltatása által elégségesekké válnak. A biró a törvények szerint tartozván itélni, egyetlen bíróság ellenében sem lehet annak alapján kifogásokat tenni, hogy dologbani jog minőségének vizsgálatára terjeszkedvén ki, hatáskörét átlépi. Mindegyik bíróságra egyforma törvény kötelező. A dologbani jog fölött nem itél, az a bekebelezés által kétségtelenül létezik, csupán azt mondja ki, hogy a dologbani jognak létezése a követelés valodiságának igazolására elég, ezzel illetékességi kört át nem lép, csak a törvény vagy jog kivánalmainak törvényszerü kötelességeinek tesz eleget. Oly bizonyitékoknak, melyek magát a zálogjog megszüntetését — magokban véve használtatván — lehetségesitik, kizárólagos tekintetbe vétele elv- és jogszerü, ily bizonyitékoknak elégségeseknek kell lenni a követelési jog erejének paralizálására, mert a zálogjog elenyészte is eszközölhető általuk, de ennél tovább menve maga a jogintézmények lényegére s mivoltára támaszkodás kötelessége tévesztetik szem elől, s elvi sérelem követtetik el. Ily bizonyiték mi lehet, könnyü kitalálni. A kifizetést igazoló szabályszerü nyugta, vagy egyszersmind törlési nyilatkozat, s mi ezekkel hasonló erővel bir. Természetes, hogy e bizonyitékot mindig a megtámadott fél tartozik használni. A követelés valódiságának bizonyitékául a megtámadott fél engedelye folytán eszközölt zálogjog-bekebelezés mindig elég.

Ha ily eljárás egységes követésre talál, a szükségen segitve, a jogos kivánalmaknak elégtéve van legalább addig, a mig a hiányt positiv törvény határozott rendelkezése pótolja.

Barcza Kálmán.

Különfélék.

(A kassai ügyvéd-egylet) a végrehajtók általi kézbesités eltörlése iránt következő felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez: A budapesti ügyvéd-egylet által a végrehajtói intézmény tárgyában Nagyméltóságodhoz intézett emlékirat a végrehajtók általi kézbesités czélszerütlen, boszantó, költséges, megbizhatlan voltát oly alaposan s bőven kifejtette és bebizonyitotta, erről az egész hazában a szakértő épen ugy, mint nem szakértő közönség oly mélyen áthatva van, hogy ily kimeritő adatokkal s érvekkel, a közvéleménynek ily ritkán egybehangzó elitélésével szemben fölöslegesnek tartjuk a budapesti társegylet kérelméhez való csatlakozásunkat bővebben indokolni s csak egyszerüen konstatáljuk, hogy a vidéki törvénykezés terén tett tapasztalataink szerint is a végrehajtók általi kézbesités hasonviszásságokkal, az igazságszolgáltatást lehetetlenitő költségekkel, az ügymenetet gátló késedelemmel jár és oly általános ellenszenvvel találkozik, mely ily tiszt elvállalásától minden jóravaló embert visszatart, sőt az ebbeli hivatalos müködést is hátráltatja, és még azt kivánjuk megemliteni, hogy ily gyülöletes intézkedés megszüntetését épen a törvénytisztelet emelése végett a kormány s törvényhozás legelodázhatlanabb feladatának tartjuk, főleg akkor, midőn annak eltörlése az állam különös megterheltetésével egybekötve nincs, mert itt a vidéki bíróságoknál ugyis kellő számmal alkalmazott hivatalszolgák e kézbesitéseket a bíróság székhelyén tetemesb szaporitás nélkül is eszközölhetik. Ezek alapján oda járul alázatos kérelmünk:

miszerint az 1871. 51. tczikknek a kézbesitésre vonatkozó szakaszának eltörlése s a kézbesitésnek törvényszolgák általi eszközlése iránt a törvényjavaslatot az országgyüléshez mielőbb beterjeszteni s annak törvényre emelését előmozditani kegyeskedjék, hogy elvégre ezen országos csapástól az igazságkereső közönség megszabaduljon.

Kelt Kassán, a kassai ügyvéd-egyletnek 1874. jun. 13-án tartott rendes üléséből Nagyméltóságodnak alázatos szolgái: Juhász Mihály s. k., elnök. Korányi Károly s. k., titkár.

Kőrösi Sándor pápai jogtanár, mint sajnálattal értesülünk, lemondott állásáról, mert a nevezett intézet a szükségessé vált ujabb szervezésnek megfelelni nem képes. Őszinte sajnálatunkat fejezhetjük ki, mert Kőrösi ur azon tanárok sorába tartozik, kik teljes buzgósággal élnek szaktudományuknak. Ő a szakirodalom terén is elismerésre méltó helyet vivott ki magának, nevezetesen büntetőjogi tankönyvének II. vagyis különös része, mint a legujabb törvényhozások álláspontjaira kellő tekintettel levő munka a legjobbak közé sorolható.

A bírósági ügyrendtartás módositása czéljából az igazságügyminisztérium kebelében Kovács Kálmán miniszteri tanácsos elnöklete alatt alakult bizottság munkálataival buzgón és erélyesen halad, ugy hogy tanácskozásait legközelebb befejezi és javaslatát a miniszter elé fogja terjeszteni. A bizottság — mint értesülünk — az ügymenet és kezelés lehető egyszerüsitését tüzte ki magának főelvül, hogy ez által az ügyek a bíróság minél kevesebb terheltetésével és minél gyorsabban bonyolittassanak le.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 27. sz. Budapest, 1874. julius 1.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Adalékok a polgári házasságról alkotandó törvényhez. — A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir. tszéki biró urtól. — Törvényjavaslati tervezet. Travnik Antal, budai kir. törvszéki biró urtól. — Jogirodalom. Dr. Dárday Sándor urtól. — Törvénykezési szemle. Az ügyvédi munkadijak megállapitásának kérdéséhez. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat.

Előfizetési felhivás a „JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet hirlap-kiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

Adalékok a polgári házasságról alkotandó törvényhez.

A polgári házasságnak, a vallások egyenjogusitása nyomában elmaradhatlanul meg kell teremnie. Oly alapállitás ez, melynek igazsága nálunk sem kétely tárgya többé; minélfogva a polgári házasság elodázhatlan szükségét bizonyitgatnom annál fölöslegesebb idö- s munkavesztés volna, minthogy e tekintetben a közvélemény tökéletesen tájékozott, az illetö körök pedig e nélkülözhetlen intézmény létesitéséhez — miként látszik — már csakugyan komolyan meg is tették az első lépéseket.

A mü — tagadhatlanul - helyes irányban indult; az országgyülés bizottsága az intézmény kötelező voltának elfogadása és helyes indokolása által megadta azon irányt, mely ha végig hiven vitetik keresztül, polgári házasságunk intézménye nem fog állni félrendszabályból, melynek mellözött vagy sikerületlen fele — mint nem egy más intézményünknél — a létesitett másik felerésznek eredményeznie kellendett jó hatást megbénitja.

Nehogy ez bekövetkezzék, szükséges: hogy az intézményt minden irányban szabadelvü alapokra fektessük, s e tekintetben két fölötte igen kényes kérdéssel kell szembeállnunk. Az első: vajjon köthetnek-e polgári házasságot oly katholikus felek is, kik az eddig kizárólag egyházilag köthetett házasságukra vonatkozólag, miként ez hitfelekezeti szabályaik szerint más módon nem lehetett, csupán ágy- és asztaltól vannak elválasztva? — A másik: vajjon a házasságtörésből, vagy oly szülöktől, kik a nemzés időpontjában nötlenségi fogadalom által gátoltatva egymással házasságra nem léphettek volna, nemzett gyermekek, szülöik utólagos összeházasodása folytán törvényesülnek-e?

E két kérdés megvitatásához kivánok jelen soraimban némi adalékokat szolgáltatni, mert meg vagyok győződve, hogy uj intézményünk ellen, annak fáradhatlan ellenei lankadatlan erövel fogják folytatni ostromaikat, s utolsó körömszakadtig ellent fognak állni e téren minden természetszerü elörehaladásnak, elanynyira, hogy ezen intézménynek mintegy önmagából továbbfejlödéséhez igen sok idökig reményünk alig lehet. Ugy kell tehát azt most már, első létesitésekor megalkotnunk, hogy mennyire csak történhető, egyszerre tökélyes legyen, s ha valahol, itt nem szabad hagynunk nyilt vagy „ugyis önmagában erthető s megfejthető“ kérdéseket, mert: expressa docent, a hézagok pedig csak az ultramontán fondorlatoknak szolgálhatnának lörésekül.

Lássuk az első kérdést.

Ennek megoldásához a polgári házasság természete adja meg a kulcsot. A házasság e szerint polgári szerződés, melyet semmiféle kánoni törvény, egyházi vagy zsinati határozat nem korlátolhat.

A ki e tétel valóságát tagadni akarná, annak magát a polgári házasságot is kellene tagadnia; mert kétségen kivül áll, hogy a kánoni törvények szerint egyebek közt „keresztény és nem-keresztény“ közt házasság nem létesülhet, pedig egyéb igen sok ok mellett ép azért is akarjuk behozni a polgári házasságot, hogy házasság „keresztény és nem-keresztény“ közt is köttethessék. Szóval: házassági viszonyainkat épen a kánoni törvényektől függetlenül, s az egyéni szabadságot egyedül azon korlátokkal megszoritólag akarjuk rendezni, mely korlátokat saját államiságunk tesz szükségesekké.

E korlátok mindenesetre kiterjednek azon határig, hogy mig valaki más személy irányában házassági kötelességek teljesitésével tartozik, addig hasonló kötelességekre magát harmadik személy irányában ne kötelezhesse, vagyis más házasságra ne léphessen. De hogy oly személy, kit korábbi házastársa irányában a házassági kötelességek teljesitésétől a törvény alapján, az erre hivatott biró jogérvényesen feloldott, ki tehát házastársa irányában házassági kötelességeket teljesitni nem tartozik, hasonló kötelességekre nézve magát harmadik személy irányába ne köthesse le: az állam törvénye által kizárólag tekintetbe vehető kötelmi jogból bebizonyitni akarni hiu erölködés volna.

Itt egyedül csak azon kérdés lehet irányadó: vajjon a korábbi házasfélre nézve sérelmes lehet-e, ha tőle ágyés asztaltól elválasztott házasfele más személylyel ujból házasságra lép? A felelet „nem“-nél egyéb nem lehet;

az állam törvénye pedig azzal, hogy egy, szerinte korlátlanul szerződésképes polgárt, egy az állam szerint általában szabad, sőt mulhatlanul szükséges szerződés megkötésénél, vajjon valami vallásos bökkenő feszélyezi-e, vagy sem? annál kevésbbé törődhetik, mert ha az egyházilag kötött katholikus házasságot szentségnek ismerné is, az utóbbi polgári házasság önmagában szentségi jelleggel nem birván, ez, az előbb fenállt házassági szentségnek ugy sem praejudikálhat.

De még kirivóbb ezen állapot a katholikus és nemkatholikus felek közti vegyes házasságoknál. Az utóbbi, a házasság köteléke alul végkép feloldatván, szabadon léphet uj házasságra; mig az előbbi, házasságának szentségi jellegénél fogva kötve van. Vajjon ily esetben is képzelhető-e a nem-katholikus fél irányában sérelem elkövetettnek a katholikus fél részéről, ha ez is ujabb házasságra lép?

S végre van még egy tekintet, mit szem elől tévesztenünk szintén nem szabad; s ez, minden polgárnak azon joga, hogy vallását szabadon gyakorolhassa, a nélkül, hogy bárkinek vizsgálgatni joga volna: vajjon vallása dogmatikus törvényeit miként tartja meg. Ma már alig jutna valakinek eszébe szóba állitni mást pl. azért: hogy pénteken hust evett, hogy áldozó csütörtökig nem gyónt, vagy hogy a zsidó, szombatnap tüzet érintett, nem kóser ételt evett stb. Az is tehát, vajjon egyik-másik katholikus ember a házasságot szentségnek s e szerint felbonthatlannak tartja-e vagy sem? annak oly magándolga, mit nem az állam törvénye, hanem csak saját lelkiismerete előtt kell leszámitolnia. Igen ám, de ha körülményei ugy hozzák magukkal, hogy előbbi boldogtalan házassága után, mitől vallási dogmái folytán csak korlátoltan lett feloldva, boldogabb más házasságra lépjen: ne maradjon-e számára egyéb menedék, mint megtagadnia hitét, melyhez különben meggyőződése s az atyái iránti kegyeletes ragaszkodás kötik? Oly erőszak volna ez, mely a lelkiismeret szabadságát nyilván, gunyosan porba döntené.

Mi a második kérdést illeti: bármit mondjanak is kánonistáink, az ujabb törvényhozások, a Code Napoleon 331. §-ától, mely ekként szól: „Les enfans nés hors mariage, autres que ceux nés d'un commerce incestueux ou* adulterin, pourront être légitimes par le mariage subséquent de leurs père et mère“ stb., mely tehát a szülők későbbi összeházasodása folytáni törvényesülést a házasságtörésben nemzett gyermekektől megtagadja, az osztrák polgári törvénykönyvet sem véve ki, homlokegyenest eltérő irányt választottak.

Az osztrák polgári törvénykönyv uralma alatt saját magam ügyvédi praxisában adta magát elő egy nem mindennapi eset, melyet az illetők nevei kimélése s ennélfogva költött nevek használása mellett különösségénél fogva ezennel bövebben leirom.

Fehér Sándor házasságban élt Sáfrány Erzsébettel s gyermekük is volt: Fehér Károly; bizonyos Almás Gábor pedig házasságban volt Rózsa Ágnessel. E kétrendbeli katholikus házasfelek időfolytán meghasonlott állapotba kerültek, sőt tényleg, de birósági itélet nélkül, külön is váltak. Történt ezután, hogy Fehér Sándor s Almás Gáborné egymással viszonyt kötvén, gyermekük született, kit az anya, Viola Géza néven iratott be a keresztelési anyakönyvbe. E gyermek öt éves volt már, midőn atyjának neje Sáfrány Erzsébet, — s hét éves volt, midőn anyjának férje Almás Gábor elhalálozván, Fehér Sándor és Rózsa Ágnes Bécsben egymással házasságra léptek, mi megtörténvén, a cs. kir. Landesgerichtnél kellőkép fölszerelt kérvényt adtak be az iránt, hogy házasságon kivül született gyermekük: Viola Géza, törvényesnek jelentessék ki.

A Landesgericht a kérelemnek helyt adván, Viola Gézát törvényesitettnek kijelentette s az illető plébánost megkereste az iránt: hogy e törvényesitést az annyakönyvben följegyezvén, ezentul a keresztelési bizonyitványt akként adja ki, mintha a gyermek eredetileg már törvényes házasságból született volna.

Pár év mulva azután Fehér Sárdor meghalván, Rózsa Ágnes özvegyen maradt hátra fiával, kit törvényesitése óta Fehér Gézának hivtak.

Az apa elhalta után annak első nejével, Sáfrány Erzsébettel nemzett fia: Fehér Károly, pert inditott a bécsi cs. kir. Landesgericht előtt mostohaanyja, Rózsa Ágnes és mostohaöccse Fehér Géza ellen s keresetlevelében azt adván elő, hogy miután az osztrák polg. tkönyv 67-ik §-a szerint a házasság oly személyek közt, kik egymással házasságtörést követtek el, érvénytelen; miután továbbá a kánoni törvények szerint oly gyermek, mely házasságtörésben lett nemzve, utólagos házasság folytán (mely különben is érvénytelen volna) sem törvényesülhet: mondassék ki birói itélettel: hogy Sáfrány Erzsébetnek néhai Fehér Sándorral kötött házassága érvénytelen, s hogy ennélfogva ezen érvénytelen házasság alapján született gyermek utólagosan nem törvényesittethetett; de ha a házasság maga bármi oknál fogva érvénytelennek nem mondatnék is ki, mondassék ki birói itélettel, hogy ugynevezett Fehér Károly nem törvényesitett születésü, az tehát e családi nevet viselni s az azzal járó előjogokat gyakorolni nincs jogositva, mert házasságtörésből, sőt — mint a jelen esetben — épen kettes házasságtörésből született gyermekek nem törvényesülhetnek.

Alperesek rendes ügyfeleim levén, e pörbeni védelmökkel is megbiztak; minthogy azonban magyarhoni ügyvéd létemre Bécsben ügyködnöm nem lehetett: egy előkelő bécsi ügyvéd ismerösöm közvetitését kellett igénybe vennem, mit az nekem szives készséggel meg is adott.

Ezek folytán alpereseket következőkép védelmeztem:

I. A házasság érvénytelennek kimondását illetőleg:

Igaz ugyan, hogy a 67. §. határozottan mondja, miszerint a házasság oly két személy közt, kik egymással házasságtörést követtek el, érvénytelen; azonban utánna teszi rögtön: „a házasságtörésnek azonban már az egybekelés előtt bebizonyitottnak kell lenni.“ Nem tagadható, hogy a jelen esetben a felek közt házasságtörés lett elkövetve, de az a házasság előtt nem bizonyittatott be. Téves dolog e tekintetben a házasságtörésből született gyermekre mutatva azt követelni, hogy: mert e gyermek a házasság előtt évekkel megszületett, a házasságtörés az érvénytelennek kimondatni kért második házasság előtt évekkel már be volt bizonyitva. E tekintetben a gyermek csak bizonyiték; de hogy valamit a törvény bebizonyitottnak mondhasson, oda szükséges, hogy a bizonyiték, biró előtt, az állitott körülmény bebizonyitása czéljából felhasználtatván, annak alapján jogérvényes itélet constatálja a bebizonyitottságot. Ép ugy áll a dolog, mintha valakinek egy, a jog legjobb formái közt kiállitott s le is járt kötelező volna zsebében, mit azonban tulaj-

* A vérfertőzésből származott gyermek, utólagos házasság folytán, természetesen nem törvényesülhet; de, csupán csak azon oknál fogva: mert oly személyek, kik közt vérfertőzés esete lehetséges, közelrokonsági viszonyuknál fogva, házasságra nem képesek.

donosa soha biró előtt nem érvényesitett; vajjon mondhatná-e a törvény bebizonyitottnak azt, hogy X. Y. ezen kötelező tulajdonosának adósa?

A jelen esetben ez annál inkább figyelemre méltó, mert házasságtörés végett panaszt emelni, tehát a házasságtörést biró előtt be is bizonyitni az osztr. büntető törvénykönyv értelmében csak a sértett házastársnak áll jogában; s annak is e joga hat hét alatt elévül, sőt jogában áll a házasságtörő félnek meg is bocsátani, mi mellett természetesen egészen közömbös, vajjon a házasságtörés nemzést eredményezett-e vagy sem.

A polg. tkönyv 67-ik §-a tehát kétségkivül azt követeli, hogy Rózsa Ágnes, illetőleg Fehér Sándor házasságtörése ellen néhai Almás Gábor, illetőleg Sáfrány Erzsébet panaszt emeltek s a bizonyitást teljesitették légyen az illetékes biró előtt, mi azonban nem történvén, a dolog akként tekintendő, mintha Almás Gábor és Sáfrány Erzsébet a házasságtörést megbocsátották volna, minélfogva e bizonyitás most már nem utólagozható.

II. Fehér Gézára vonatkozólag a felperesi kérelem megdöntésére következő érveket hoztam fel:

a) Az osztrák polg. tkönyv a házasságon kivül született gyermekek törvényesitésére vonatkozólag a kánoni törvények rendeleteire sehol sem utal, kétségtelen tehát, hogy itt nem ezek, hanem maga a polg. tkönyv rendelkezései mérvadók.

b) Ezen tkönyv azt, hogy házasságtörésből született gyermekek szülőik utólagos házassága folytán sem törvényesülhetnének, miként a Code Napoleon, sehol sem mondja, honnan következik: hogy a 161. §. ezen általános rendelkezése, „házasságon kivül született, és szüléiknek utóbbi összekelése által a családba lépett gyermekek mind magok, mind maradékaik, is a törvényesen nemzettek közé számittatnak," kivétel nélkül alkalmazandó.

c) Az idézett tkönyv nyiltan ismer eseteket, melyekben házasságtörésből származott gyermeknek — pláne — oly férj családjához kell tartoznia, ki a gyermeknek nem is apja. A 158. §. t. i. ekként rendelkezik: „ha a férj azt állitja, hogy a nejétől törvényes időszak alatt született gyermek nem az övé, a gyermek házassági születését ennek tudomására jötte után legfölebb három hónap alatt kétségbe vonni ... tartozik."

Vajjon lehet-e az ilyes gyermek más, mint házasságtörésből származott? s mégis nemde, azt a családba befogadni s megtartani az által, hogy a felszólalást elmulasztja, kizárólag csak a férjtől függ, daczára annak, hogy a gyermekhez mi köze sem volt?

S avagy nem vezetheti erre a férjet boszu, s talán czélzattosság is, kijátszani gyülölt különbeni örököseit, mily esetekről egyébiránt széltében regélnek is a krónikák?

A tanulság ebből mindenesetre az: hogy, ha a törvény oly házasságtörésből származott gyermeknek is kényelmes helyet s örökséget enged a családban, — a nélkül, hogy a többi örökösök zugolódhatnának, — ki nem is a férjé: vajjon miféle logikával lehetne kizárni a családból azt, ki a törvényes férjnek s feleségnek egyiránt gyermeke? S végre:

Vajjon nem a legnagyobb mértékben abnormis dolog volna-e, hogy család létezzék, melyet törvényesen fennállónak ismert házasság alapitott, de hogy e családban mégis a férj és feleség gyermeke törvénytelen születéssel megbélyegzett páriaként barangoljon?

Az államnak s e szerint az állam törvényének is nem állhat érdekében, hogy rajongó theoretikus utópiák kedveért a családok jó reputatióját megnehezitvén, bélyegzett proletárokat szaporitson; söt ellenkezőleg, érdeke épen abban áll, hogy az emberi természet és mindennapi élet szinvonalára helyezkedve, az embert lehetőleg minden salaktól megtisztitva s megnemesitve értékesitse legbölcsebb czéljaira.

A bécsi mindhárom forum igazat adván okoskodásaimnak, s azokkal indokolva itéletét, felperest keresetével mindkét irányban elutasitotta.

Azonban, mit az osztrák polg. tkönyvből csak kiokoskodnom sikerült, azt már az ujabb törvkönyvekben határozottan felvéve találjuk. A szász polg. tkönyv 1786. §-a pl. ekként szól: „Im Ehebruche erzeugte Kinder können, wenn die Ehefrau des Ehebrechers mit diesem noch in der Ehe lebt, nur mit Einwilligung der Ehefrau ehelich gesprochen werden." —*y*—

A házassági jog.

V. A házasság hatása (házastársak közötti viszony).

Az osztrák polgári törvénykönyv szerint.

A) A házastársak személyére nézve:

A házastársak jogai és kötelezettségei egybekelésük czéljából, a törvényből és a kötött egyezkedésekből erednek. Mindenekelőtt egyenlőkép köteleztetik mind a két fél házassági kötelességre, hüségre és illendő bánásra. A férj a család feje; — ezen minőségénél fogva föleg az ő joga a házügyet vezetni, de egyszersmind kötelességében is áll, nejét vagyonához képest illendő tartással ellátni és érte minden előforduló esetekben helyt állani. A nő férje nevét nyeri, és annak állama jogait élvezi; köteles férjét lakhelyére követni, a háztartásban és keresetben erejéhez képest segitségül lenni, s a mennyire a házi rend megkivánja, az azáltal felállitott rendszabályokat mind maga megtartani, mint mások által megtartatni. (89. s k. §§.)

B) A vagyonra nézve:

A házastársak közötti vagyoni viszonyok külön szerződések által határoztatnak meg, melyek házassági egyezvényeknek (Ehepacte) neveztetnek, és melyek főkép a hozományt, a hitbért, nászajándékot, vagyonközösséget, a tulajdon vagyon kezelését és haszonélvezet az örökösödést vagy az értéknek halál esetére határozott életfogytiglani haszonélvezetét és az özvegyi tartást tárgyazzák. (1217. §.) A házassági összeköttetés a házastársak között vagyonközösséget még nem állapit; ahhoz külön szerződés kivántatik. (1233. §.)

A porosz törvénykönyv szerint.

A) A házastársak személyére nézve:

A házastársak jogai és kötelezettségei azonnal a foganatositott összeadás után veszik kezdetüket. A házastársak kötelesek egymást minden előforduló esetben különösen segiteni. Nekik együtt kell élniök, frigyüket önhatalmulag feloldani és viszontagságok miatt egymást elhagyni nem szabad; a házassági tartozást egymásnak tartósan meg nem tagadhatják; annak teljesitése azonban nem követelhető, ha az egyik vagy másik házastárs egészségére nézve káros befolyással volna. Kölcsönösen kötelezvék a házastársak a házassági hüség megóvására, és ennek az egyik házastárs részéről megsértése a másikat hasonló vétek elkövetésére még fel nem jogositja. A férj a házas közösség feje, közös ügyekben az ő elhatározása döntő; köteles nejét állásához képest eltartani, kötelezve és jogositva van nejének személyét, becsületét és vagyonát biróság előtt és biróságon kivül védelmezni; szabály szerint a nő férje be-

*

leegyezéze nélkül pereket nem folytathat. A nő valóságos házasság által férje nevét nyeri és állásának jogaiban részesül, a mennyiben azok nem pusztán személyéhez kötvék. Köteles férje háztartását vezetni állásához és rangjához képest; beleegyezése nélkül maga részére külön üzletet nem folytathat és oly ügyletet nem köthet, mely által személyére vonatkozó jogok sérelmet szenvednének. Viszont a férj sem köthet neje beleegyezése nélkül oly oly ügyleteket, melyek által ennek személye egy harmadiknak leköteleztetnék. Hogy a nő a házasság tartama alatt férje javára olyasmire köteleztessek, mire őt a törvények nem kötelezik, szükséges az eziránti szerződésnek bíróság előtti foganatosítása, minthogy különben abból a nő részére csak jogok, de kötelezettségek nem származhatnának.

B) A vagyonra nézve:

A házasság megkötése által a nő vagyona a férj kezébe megy át, mennyiben ez a nőnek törvény vagy szerződések által kifejezetlen fenn nem tartatott. A törvényesen fentartott vagyonhoz tartozik mindaz, a mi minéműségénél fogva a nő használatára van szentelve; továbbá a házasság megkötésénél a férj által igért nászajándék. Mi legyen különben fentartott vagyon, azt szerződések által kell azzá tenni. (173. s k. §§.)

A franczia polgári törvénykönyv szerint.

A) A házastársak személyére nézve:

A hitestársak a házassági szerződés által arra kötelezik magukat, hogy egymást táplálják, segitik és gyermekeiket nevelik. Egymásnak hüséggel, segitséggel és istápolással tartoznak. A férj nejének oltalommal, a nő pedig férjének engedelmességgel tartozik. A nő tartozik férjével együtt lakni és azt mindenhová követni, hol az megtelepedni jónak látja; a férj köteleztetik nejét elvállalni és annak az ő vagyonához és állapotához képest minden életszükségletét fedezni. A nő nem léphet fel a bíróság előtt férje jóváhagyása nélkül, habár közkereskedőnő is vagy nem él férjével közösségben, vagy elkülönözve birják vagyonukat, még ha nem közös vagy elkülönzött javakkal bir is, azért sem ingyenes, sem terhes szerződés utján semmit el nem idegenithet, el nem ajándékozhat, el nem zálogosithat, nem szerezhet a férj együttmüködése nélkül az okiratnál, vagy irott beleegyezése nélkül. A férj engedélyének hiányát azonban bizonyos esetekben a biró engedélye pótolja (203. s k. §§.)

B) A vagyont illetőleg:

A törvény a házasság utjáni egyesülést vagyoni tekintetben csak annyiban határozza meg, a mennyiben különös szerződések nincsenek, miket a házastársak tetszés szerint köthetnek, feltéve, hogy azok a közerkölcsiséggel nem ellenkeznek. — Kinyilatkoztathatják a házastársak a szerződésben azt, hogy vagyonközösségi vagy hozomány-jog mellett akarnak házasságra lépni. A törvényes vagyonközösségi jog beáll vagy szerződés hiánya vagy a házasfelek azon puszta nyilatkozata folytán, hogy vagyon közösség mellett lépnek házasságra. A közös vagyont a férj egyedül kezeli, azt nejének hozzájárulása nélkül eladhatja, elidegenitheti és elzálogosithatja. A házastársak továbbá a törvényes vagyonközösséget módosithatják, illetőleg megszorithatják egyrészt, másrészt pedig ki is terjeszthetik, mennyiben t. i. házassági szerződések által minden jelenlegi és jövendőbeli, vagy csak minden jelenlegi vagy csak minden jövendőbeli mind ingó, mind ingatlan javaikkal vagyonközösségre léphetnek (egyetemes vagyonközösség). Ha hozományi jog mellett lépnek házasságra a házas felek, akkor megkülönböztetendő a hozomány a nő külön vagyonától. Hozománynak azon vagyon neveztetik, melyet a nő férjéhez a házas élet terheinek könnyebbitésére visz, továbbá a mit a nő magának a házassági szerződésben rendel; vagy a mi neki átadatik, az mind hozományi ha az ellenkező kikötve nincs. A házasság alatt egyedül a férjnél van a hozományi javak kezelése. A nőnek mindazon vagyona, mely nem hozomány gyanánt adatott, külön vagyon (les biens paraphernaux). A külön vagyon kezelése és haszonélvezete a nőnél marad, de azt sem el nem idegenitheti, sem e vagyonra nézve a bíróság előtt meg nem jelenhetik férje beleegyezése, vagy annak vonakodása esetében birói engedély nélkül. (1387. s k. §§.)

A zürichi polgári törvénykönyv szerint.

A) A házastársak személyére nézve:

A házastársak házassági közösségre és hüségre kötelezvék; a nő a házasság által férje társa lesz, családi nevét és polgári jogait nyeri. A férj a házasság feje, köteles a nőnek a házastársak személyi viszonyaihoz illő eltartásáról gondoskodni, és őt minden sérelem ellen megóvni. A férj a háztartás élén áll, és annak költségeit viseli; a nő azonban a maga részéről is viszonyaihoz és erejéhez képest segiteni és közremüködni tartozik. Köteles a nő férjét lakhelyére követni, kivételkép azonban ezen kötelezettségtől, mennyiben sürgös, a nő jólétét komolyan veszélyeztető okok igazolják, a bíróság által felmentethetik.

B) A vagyont illetőleg.

A férj jog szerint nejének gyámja, vagyonát kezeli, és azt külfelé képviseli. Gyámsága és kezelése alul ki van véve a nőnek kifejezetlen vagy szokás szerint fentartott külön értéke (Sondergut, Spargut), valamint az, mit a férjtől tüpénz (Spiel- und Nadelgeld) gyanánt kapott. Ehhez tartoznak azon ajándékok is, melyek neki kizárólagos rendelkezésére adattak. Meddig ez terjed, a nő férjétől függetlenül cselekszik és intézkedik (125. s k. §§.)

A szász polgári törvénykönyv szerint.

A) A házastársak személyére nézve:

A házastársak egymásnak kölcsönösen hüséggel, a házassági tartozás teljesitésével és gyámolitással tartoznak.

A férj jogositva van nejétől engedelmességet, ugyszintén házügyének és keresetének előmozditására vonatkozó szolgálatokat követelni. A nő férjének nevét nyeri és annak állásában részesül. A férj köteles nejét házassági közösségébe felvenni, őt oltalmazni és segélyezni, állásához és vagyonához illő módon eltartani, betegsége esetében neki a szükséges ápolást és orvosi segélyt nyujtani és eltemettetésének költségeit viselni, ha vagyontalanul elhal. A közös háztartás költségeit a férj viseli. A nő köteles férjét lakhelyére követni, mennyiben jólétének, különösen életének és egészségének veszélyeztetése vagy jövendőbeli eltartása iránti alapos aggodalom a vonakodást nem igazolja. Ha a férj elszegényedett és az élelem megszerzésére képtelen, akkor a nő köteles őt élelmezni és ha meghal, saját költségeire eltemettetni. A nő minden harmadik személyekkel kötendő jogügyleteknél, melyek által nem pusztán szerez, férjének beleegyezését szükségli. Ezen beleegyezés, ha alapos okok nélkül megtagadtatnék, a bíróság által pótolható.

B) A vagyonra nézve:

A férjt azon vagyon tekintetében, melylyel a nő a házasság megkötésekor bir, vagy melyet a házasság tartama alatt szerez, a haszonélvezet és kezelés joga illeti. Házassági egyezvények (Ehestiftungen, Ehepacten), melyek által a házasság jogi következményei közelebbről meghatároztatnak vagy módosittatnak, a házasság

megkötése előtt vagy annak utána köttethetnek. Ha a nő a férj beleegyezésével vagyona vagy ennek egy része fölötti szabad rendelkezést magának fentartotta, vagy ha egy harmadik, ki a nőnek vagyont juttat, azt határozza, hogy az a fölötti rendelkezés a nőt illette, akkor a nő más rendelkezés hiányában ezen fentartott vagyonról a férj közreműködése nélkül rendelkezhetik, azt kezelni, jövedelmeit huzni és saját hasznára forditani van jogositva. (1630. s k. §§.)

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

Törvényjavaslati tervezet

az örökösödési eljárásnak viszonyainkhoz mért szabályozása iránt.

Harmadik czim.

Az örökség körül eljáró bíróságok jogköréről és teendőikről.

I. FEJEZET.

A birói jogkör és illetőség.

28. §. Az örökség körüli eljárás, a 33. §-ban körülirt eset kivételével, a kir. járásbiróságok jogköréhez tartozik.

29. §. A birói illetékességet az örökhagyónak községi illetősége határozza meg.

30. §. Ha az örökhagyónak községi illetősége nem tudatik, vagy pedig az örökség holttányilvánitás folytán nyilt meg, az eljárás azon kir. járásbiróság illetékességéhez tartozik, a hol az örökhagyónak utolsó állandó rendes lakása volt. Ha ez nem tudatik, azon járásbiróság jár el, a melynek területén az örökhagyó elhalt.

31. §. Ha a magyarországi illetőségü örökhagyó Magyarországon kivül halt el és sem községi illetősége, sem pedig magyarországbani utolsó rendes lakhelye nem tudatik, azon járásbiróság lesz illetékes az örökség körüli eljárásra, melynek területén a hagyatéki vagyonnak nagyobb része fekszik.

A birói illetőségre nézve sokkal czélszerübbnek mutatkozik, ha a hagyatéki biróság illetősége nem az örökhagyó lakása, hanem községi illetősége szerint szabályoztatik; mert községi illetőség rendszerint nemcsak a községben való rendes állandó lakást, hanem és kiválólag azt is tételezi fel, hogy ugyanott az örökléire hivatottak és az örökségi vagyon, vagy legalább annak tetemesebb része találtatik; a mi megforditva nem áll, mivel a mostani iparforgalomban számos iparos, kereskedő, munkás, cseléd, napszámos, katona, tanuló stb bizonyos helyen bizonyos ideig tartózkodik és rendes lakással bir is, a nélkül azonban, hogy ugyanott az örökségre hivatottak vagy az örökségi vagyonnak tetemesb része léteznék; miért is jelenleg a hagyaték körül eljáró bíróságok kényszeritve vannak az örökösöknek hol és kilétét puhatolni, részükre gondnokot rendelni, őket hirdetményileg idézni és ha jelentkeznek, őket ismét sok esetben távoleső megyékből a tárgyalásra megidézni, mely eljárás nemcsak a hagyatéki ügyek lebonyolitását akadályozza és a bíróságoknak sok és fölösleges munkát okoz, hanem magukra az érdekelt örökösökre nézve is fölötte terhes és költséges is

32. §. Magyarországban elhalt külföldi alattvalók utáni örökjogra nézve hazájukbeli törvény szolgálván zsinórmértékül, az ily örökhagyó utáni örökjog megbirálása s okmányozása, s az örökség elfogadása iránti felszólitás a magyarországi bíróságok hatásköréhez nem tartozik; az ily örökhagyó után Magyarországon található hagyatéki vagyonra nézve azonban a VIII. és IX. fejezetben körülirt biztositási intézkedések megtételére azon kir. járásbiróság lesz illetékes, melynek területén találtatik az ily hagyatéki vagyon.

Ama, némely államokban divó elv, mely szerint a külföldi örökhagyó utáni örökjog kétféle törvény alá esik, s ennélfogva a külföldi hagyatékára nézve a kulföldi törvények, elhalálozása helyén található hagyatékára nézve pedig belföldi törvények szerint történik az öröksödés, — anomal és nem védelmezhető; miért is, miután egyrészt hazai bíróságok a kulföldi törvényeket ismerni nem kötelesek, sőt azokat hazánkban nem is alkalmazhatják, másrészt pedig örökjogi rendszerünket, a külföldieknek külföldön levő hagyatékaikra nézve ki n m terjeszthetjük; legczélszerübbnek s a jogi fogalmakkal a legmegegyezőbbnek mutatkozik: ha a hazai bíróságok a külföldiek utáni örokjog constatálását mellőzve, csak a Magyarországban találtató hagyatéki vagyonukra nézve azon intézkedések megtételére lesznek hivatva, melyek az örokösök vagy hitelezők jogai s érdekei biztositására szolgálnak.

33. §. Ha a hagyatékban oly javak is találtatnak, melyek az 1688. 9. t. cz. és 1723. 50. t. cz., valamint 1869. évi április 7-én kelt igazságügyminiszteri rendelet értelmében hitbizományi javaknak tekintendők, az örökség körüli eljárás azon törvényszék illetőséghez tartozik, mely a fenn idézett miniszteri rendelet szerint, ezen hitbizományi javak tekintetében a hitbizományi hatóság gyakorlatára illetékes.

A törvényben világosan kell körülirni, mely javak tekintendők oly hitbizományi javaknak, melyek iránt a hagyatéki tárgyalás a törvényszékhez tartozik; mivel tapasztalásból tudjuk, hogy némelyek a hitbizományi helyettesitéseket is tulajdonképi hitbizományoknak tekintik, s igy ha a hozandó törvényben a hitbizomány tüzetesen körül nem iratik, ezen hézag az illetékességi összeütközésekre szolgáltat alkalmat.

34. §. A bíróságok kötelesek illetőségüket az örökség körüli eljárásban hivatalból megvizsgálni.

35. §. Az örökség körüli eljárásra hivatott bíróságok között felmerült illetékességi összeütközések elintézése a semmitőszék jogköréhez tartozik.

V. ö. 1868. 54. tczikk 50. es 51. §§.

II. FEJEZET.

A végrendelet kihirdetése.

36. §. Minden irott végrendelet, s ha több példányban találtatik, annak minden egyes példánya a biróság által kihirdetendő.

V. ö. 1854. tczikk 564. §.

37. §. A végrendeletet, ha az elhalálozás nem köztudomásu csak a haláleset felvételének beérkezte vagy a bekövetkezett elhalálozásnak halotti levél, vagy más közokirat által való igazolása után szabad kihirdetni.

A végrendelet kihirdetése, a mennyiben az örökösök jelen nincsenek, két tanu jelenlétében történik.

38. §. Mihelyest a haláleseti felvétel a birósághoz beérkezett, köteles a biróság az eléje terjesztett végrendeletet, ha az lepecsételve volt, a pecsét sérelme nélkül felbontani, élőszóval a jelenlevők előtt felolvasni és ezen cselekvényről jegyzőkönyvet felvenni.

A jegyzőkönyvben kell a végrendeletnek külső és belső állapotát — az észrevett netáni szabálytalanságoknak elősorolása mellett — körülirni, a netán jelenlevő örökösöknek a végrendelet külkellékeires netáni szabálytalanságokra tett észrevételeit röviden a jegyzőkönyvbe beiktatni, és a jegyzőkönyvet a kihirdetésnél jelenlevő örökösök s illetőleg tanuk által aláiratni.

Végre a biróság maga részéről a jegyzőkönyvet szintén aláirja, s a végrendelet eredetijére, s ha több példányban létezik, mindenikére a kihirdetés napját rájegyzi s aláirásával megerősiti.

39. §. Ha az örökség körüli eljárásra nem illetékes biróság hirdette ki a végrendeletet, köteles azt a haláleseti felvétellel s az örökjogra vonatkozó netáni más iratokkal (22. §.) együtt az eljárásra illetékes birósághoz haladék nélkül átküldeni.

40. §. Az örökség körüli eljárásra illetékes biróság köteles a végrendeletet, s ha több példányban alkottatott, az összes példányokat megőrzés végett biztos helyen eltenni; a végrendelet hiteles másolatát a hagyatéki iratokhoz csatolni és egy hiteles másolati példányt az illető adó- (illetékszabási) hivatalhoz átküldeni.

Ha pedig a hagyatéknál a 17. §-ban megnevezett személyek is akár mint végrendeleti, akár pedig mint törvényes örökösök vagy hagyományosok érdekeltetnek, köteles az eljáró hagyatéki biróság a végrendelet hiteles másolatát a hagyaték körüli eljárásra illetékes gyámhatósághoz is átküldeni.

V. ö. 1868. 54. tczikk 566. §. Szász p. t. k. 2223—2229. §. Porosz L. R. I. Th 12. Tit 208., 212., 225. és 237. §§.

41. §. Az örökösök a végrendelet kihirdetésénél jelen lehetnek, de külön meghivásuk a végrendelet kihirdetéséhez nem szükséges, az örökség körüli eljárásra illetékes biróság azonban tartozik a végrendelet kihirdetéséről nem csak a végrendeletben kijelölt, hanem a haláleseti felvétel szerint a törvényes örökösöket is — a mennyiben ez utóbbiak nem egyszersmind végrendeleti örökösök — és pedig ha a végrendelet külkellékeire nézve nem nyilván semmis, — a törvényes örökösöket azon felhivással értesiteni, hogy a végrendelet érvényessége iránt 30 napi zárhatáridő alatt nyilatkozzanak, mert különben ezen végrendelet alapján az örökjogi bizonyitvány a jogilag érdekelt felek kérelmére, ki fog adatni.

42. §. A nyilván semmis végrendelet annak kihirdetése után az irattárba eltétetik, s erről mind a törvényes örökösök, mind pedig azon személyek, kik a semmis végrendeletben örökösöknek vagy hagyományosoknak kijelöltettek, egyszerüen értesittetnek.

Az örokosöknek kulon meghivása a végrendelet kihirdeséséhez nem szükséges, mivel egyrészről a végrendelet kihirdetéséről értesitést nyernek és a végrendeletet a biróságnál megtekinthetik s másolatban kivehetik, másrészt a kulon meghivás a végrendelet kihirdetését és a szukséges, sokszor igen surgós intézkedések megtételét ok nélkül csak késlelteti.

A törvényes örökösöknek felhivása a végrendelet érvényessége iránti nyilatkozat-adásra azért mutatkozik szükségesnek, mert egyrészt a hagyatéki biró perenkivüli uton a végrendelet vagy örökszerződés érvényességének megbirálásába nem bocsátkozhatik s érvényessége iránt nem határozhat, másrészt pedig számos esetek fordulnak elő, melyekben a végrendelet vagy örökszerződés kül- vagy belkelléki tekintetében hiányos s igy törvény előtt érvénytelen; ha tehát a biró ily érvénytelen végrendelet alapján adná ki az örokjogi bizonyitványt, a nélkül, hogy a törvényes örökösöket felhivta volna a végrendelet érvényessége iránti nyilatkozat-adásra, némi tekintetben a biró felelősséggel tartoznék; ha ellenben az érdekelt törvényes örökösök szólittatnak fel a végrendelet érvényessége iránti nyilatkozatra s ők a végrendelet érvényességét nem kifogásolják, akkor ők csak maguk mulasztásuknak tulajdonithatják, ha a netán hiányos s érvénytelen végrendelet alapján is a végrendeleti örökös örökjoga bizonyittatik, s ez által a végrendeleti örökös a törvényes örökös jogai megsértésével jogokat szerez. V. ö. zürichi m. j. t. k. 2112. §. Porosz L. R. I. 12. §. 230.

Ezen felhivás csak azon esetben nem szükséges, ha a végrendelet nyilván semmis, pl. ha a nem kiváltságos végrendeletekhez tartozó végintézkedés egyáltalában tanuk nélkül készült.

43. §. Ha a végrendeletben hagyományok is foglaltatnak, tartozik a bíróság az egyes hagyományokra vonatkozó végrendeleti pontoknak közléso mellett az illető hagyományosokat azon felhivás mellett értesiteni, hogy a hagyomány elfogadása iránt a kitüzött határidő alatt nyilatkozzanak, mert különben hallgatásuk a hagyomány elfogadásának fog tekintetni.

A hagyományosok értesitése okvetlenül szükséges, mert tekintettel arra, hogy az örökösnek érdekében nem fekszik a hagyományosokat értesiteni, mivel a hagyomány kifizetése öt terheli, számos esetekben a hagyományosok nem is johetnének annak tudomására, hogy részükre hagyomány rendeltetett. V. ö. a zürichi m. j. t. k. 2075. §. Porosz L. R. I. 12. §. 230.

A hagyományosok felhivása a hagyomány elfogadása iránti nyilatkozatadásra, különösen a hagyományos hitelezői érdekében történik.

44. §. Ha a törvényes örökös a végrendelet érvényességét a 42. §. szerinti felhivásra a kitüzött határidő alatt kétségbe nem vonta és érvényessége — az örökség elfogadása iránti nyilatkozat-adásra kitüzött határidő alatt (58. §.) per utján nem támadtatott meg, az örökjogi bizonyitvány bármely jogilag érdekelt fél részére adható ki.

A törvényes örökrész (köteles rész) azonban ezek által érintetlenül marad.

45. §. A mennyiben az örökös vagy hagyományos időközben hosszabb időre lakásáról eltávozott és képviseltetéséről nem gondoskodott, a végrendelet kihirdetéséről s illetőleg a hagyományról őt értesitő végzés a részére és költségére a bíróság által kirendelendő ügygondnoknak kézbesitendő.

V. ö. Porosz L. R. I. 12. §. 233.

46. §. Ha a hagyatéknál a 17. §-ban megnevezett személyek érdekelvék, a végrendelet kihirdetéséről s illetőleg a hagyományról szóló végzéseknek (41., 42., 43. §§.) az illető gyámok s illetőleg gondnokok kezéhez való kézbesitése a gyámhatóság utján történik, mely köteles a megtörtént kézbesités után e kézbesitési iveket a bírósághoz visszaküldeni.

Ezen intézkedés azért szükséges, mert egyrészt a végrendelet kihirdetése alkalmával az illető gyámok vagy gondnokok nevei rendszerint még tudomására nincsenek a bíróságnak, és mert ez által a gyámhatóság közvetlenül jön annak tudomására, hogy a gyámoltaknak örökség vagy hagyomány jutott, miért is ez iránt azonnal szükséges intézkedéseket megtehet, s az illető gyám vagy gondnok lépéseit ellenőrizheti.

47. §. A szóbeli végrendelet tanuit, a mennyiben a szóbeli végrendelet még irásba foglalva nincsen, tartozik az eljáró bíróság a végrendelet tartalma s azon körülmények iránt, melyektől a végrendelet érvénye függ, kihallgatni, vagy kihallgatásukat lakhelyük járásbirósága által eszközöltetni.

A kihallgatás a tanuk megeskettetése nélkül történik, mindazonáltal azon figyelmeztetés mellett, hogy szükség esetében vallomásaikat esküvel is megerősiteni lesznek kötelesek.

A szóbeli végrendelet tanuinak neveit és lakásukat, a mennyiben ez a haláleseti felvételből ki nem vehető, tartoznak a végrendeleti örökösök a bíróságnál bejelenteni.

A szóbeli végrendelet tanuit csak akkor szükséges kihallgatni, ha a szóbeli végintézkedés tartalma még irásba foglalva nincsen, mert ha már irásban létezik, fölösleges azt ujabban irásba foglalni, a mennyiben a végrendelkezés érvénye támadtatik meg, a tanuknak eskü alatti kihallgatása csak a per utján történhetik.

48. §. Az, a kinél végrendelet vagy örökszerződés létezik, köteles azt haladék nélkül, legfölebb 8 nap alatt az örökhagyó elhalálozása után, vagy a haláleset felvételére hivatott községi előljáróságnak, vagy pedig az eljárásra illetékes járásbíróságnak 5—300 forintig terjedhető birság alatt bemutatni.

49. §. A 36—46. §§-ban foglalt intézkedések az örökszerződésekre és a szóbeli végintézkedésekről készitett irásbeli feljegyzésekre nézve is érvényesek.

50. §. Az örökös köteles az örökhagyó végrendeletét a lehetőségig teljesiteni; a bíróság azonban nem tartozik hivatalból felügyelni arra, hogy az örökös kötelezettségeit teljesitse.

Azon elvnél fogva: „vigilantibus jura," a bíróság nem kötelezhető, hogy a végrendelet teljesitése iránt hivatalból őrködjék, mivel a jogbiztonságnak elég van téve, ha az érdeklett örökösök vagy hagyományosok a nekik jutott örökségről vagy hagyományról hivatalból értesittetnek; ennekutána az ő feladatukhoz tartozik jogaik fölött őrködni és szükség esetében azok érvényesitését per utján is szorgalmazni. Tulgyámkodásnak tekintendő tehát minden oly birói beavatkozás, a hol maguk a felek vagy törvényes képviseletük jogaik megvédését szorgalmazhatják.

51. §. Ha az örökhagyó, végrendeleti végrehajtót magában a végrendeletben nevezett ki, ez erről azon utasitással értesitendő, hogy a megbizás elfogadása iránt 15 napi zárhatáridő alatt nyilatkozzék, mert hallgatása annak fog vétetni, hogy a megbizást el nem fogadta. — Ha a megbizást elfogadja, ő tartozik a végrendeletet azon módon, mint az örökös teljesiteni.

52. §. A végrendeleti végrehajtó a meghatalmazott jogaival és kötelezettségeivel bir; ennek folytán a végrendeleti végrehajtó jogosultsága mindazon jogügyletek elővételére és mindazon jogorvoslatok felhasználására terjed ki, melyek az örökhagyó végakarata végrehajtására szükségesek; ezen jogosultságban őt az örökös se nem korlátolhatja, sem pedig tőle a meghatalmazást el nem vonhatja, hanem meghatalmazás mindaddig tart, mig a végakaratot vagy a végrendeleti végrehajtó, vagy pedig maga az örökös nem teljesitette, vagy legalább a teljesitést az örökös nem biztositotta.

Ezeken tul a végrendeleti végrehajtó jogosultsága tovább nem terjed őtet, mint végrendeleti végrehajtót sem az örökösök, sem pedig a hagyaték képviseltetése nem illeti.

A végrendeleti végrehajtó az örökhagyó által az örökös részére rendelt meghatalmazottnak tekintendő levén, őt mindazon jogok megilletik a végrendelet végrehajtása körül, melyek az örököst megilletnék, ha a végrendeleti végrehajtó nem volna kirendelve. A hagyaték vagy az örökösök képviseltetésére azonban a végrendeleti végrehajtó mint ilyen jogositva nem lehet, mert a hagyaték nem jogi személy, hanem az örökös tulajdona, következőleg az örökhagyóról az örökösre áthárult kötelezettségek, vagy az átháramlással járó terhek viselésére csak az örökös levén kötelezve, e végett csak az örökös ellen lehet és kell keresetet inditani

V. ö. zürichi m. j. t. k. 2100. §. Porosz A. L. R. I. 12. § 557. Szász p. t. k. 2237. § Code civ. art. 1031—1034.

53. §. Ha végrendeleti végrehajtó a megbizást elfogadta, azt önhatalmulag vissza nem utasithatja, hanem köteles felmentetését a bíróságnál kérelmezni; a bíróság a felmentést fontos okokból megadhatja.

Azon végrendeleti végrehajtó, ki a végrendelet végrehajtását annak elfogadása után önhatalmulag abban hagyja, minden ebből eredő kárért az érdekelteknek felelős.

54. §. Ha a végrendeleti végrehajtó a végrendeletet hanyagul hajtja végre, vagy pedig tettei által magát a benne helyzett bizalomra érdemetlenné tette, őt végrehajtói tisztjétől az eljáró hagyatéki bíróság az örökös kérelmére elmozdithatja.

Ezen intézkedések az örökösök érdekében szükségesek, mert az örökösök csak ez által mind a hagyományosok zaklatásaitól, mind pedig a hanyag vagy bizalmat nem érdemlő végrendeleti végrehajtótól megmenekedhetnek. V. ö. szász p. t. k. 2241. §.

55. §. Ha a végrendeleti végrehajtó vagyonkezeléssel is megbizatott, erről az örökösnek számot adni tartozik, sőt e kötelezettség alul még az örökhagyó sem mentheti fel.

V. ö. zürichi m. j. t. k. 2101. §. Porosz L. R. I. 12 §. 558., 562. Szász p. t. k. 2244. §. Code civ. art. 1031.

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

(Folyt. köv.)

JOGIRODALOM.

Tanulmányok a börtönügy terén. Irta Tóth Mór, egri királyi ügyész.

Szerző idézete szerint: „a szappan fogyasztása egyik jele a civilisatiónak." Bizonyára nem kevésbé való azon állitásunk, hogy az irodalom a civilisatió mértéke. Ezért nem szabad szakirodalmunk productumait más nemzetek irodalmához mérten birálgatni. E munka is igazolja, hogy még az empirismus kezdetleges niveauján állunk. De azért mégis buzditólag kell hatnunk, mert csak észlelődés utján juthatunk a rosznak felismeréso után a haladás ösvényére. Tóth Mór kir. ügyész ur kartársai közt tiszteletreméltó hirnevet vivott ki magának azon buzgósága által, melylyel siralmas állapotu börtönügyünket felkarolta. Az egri kir. törvényszék börtönhelyiségei mintaképül szoktak emlittetni és az érdem kizárólag T. M. ügyész urat illeti meg. Meglehet, hogy a sokoldalu elismerés,

melyben ezért részesült, ösztönözte őt a fönteimzett s mintegy 10 nyom. ivre terjedő munkának irására és kiadására, mert a mit abban nyujt, nem egyéb, mint saját eljárásának leirása oly részletig, hogy körülményesen előadja, m kép szoktatja rabjait a megkivántató tisztaság végett köpőládák használatára.

Szerző ugyan nem is tart igényt arra, hogy a börtönügyi reform kérdést tudományosan tárgyalja, sőt előszavában kijelenti hogy a tekintetben hézagos és felületes rövidségü dolgozatának kiegészitéseül szolgáljon az általa forditott s egyidejüleg megjelenő Ferrus M G. franczia iró munkája: „A foglyokról, rabságról és börtönökről.“ Kivánatos lett volna azonban mégis, hogy a könnyüd journalista-mód helyett legalább a börtönügy hazai történeti fejlődését és a jelen börtönkezelési rendszer hiányait behatóbban és jelesen büntető jogszolgáltatásunkkal összefüggésben tárgyalta volna. Munkája csak ekkép nyerhetett volna maradandó becset. Tudjuk azonban, hogy a feladat megoldására hiányzottak a legszükségesebb segédeszközök t. i. statistikai adatok. A kir. ügyészség tagjai sokat lamentálnak, hogy mennyire meg vannak terhelve statistikai táblázatok kitöltésével; de ugy látszik, e táblázatok kitöltése a magas kormány részéről önczélnak vétetik, mert ezen adatok évi jelentésekben összegezve nyilvánosságra nem hozatnak, s igy a tudomány nélkülözi maiglan is e legszükségesebb segédeszközöket. Lendületet és közérdeklődést a börtönügy iránt nem is várhatunk, mig azt a kormány ez uton közvetve nem ébreszti Ez pedig annál szükségesebb lenne most, midőn a büntető törvény alkotásának s tárgyalásának küszöbén állunk. A 40-es években hazánkban megindult mozgalom a börtönjavitás terén, szintén a bünt. törvénykönyv alkotásával állott kapcsolatban, és hogy eredménytelen nem volt, azt bizonyitja az akkorában épült 7—8 magánrendszerü törvényhatósági fogház. Mily éles ellentétet képeznek ezen iránynyal szemben a szerző által vázolt küzdelmek, melyek szerint a börtönök átvétele alkalmával az illető törvényhatóságoktól minden egyes szoba vagy pincze birtokba vételo casus belli volt. Ezen indolentia azonban nehezen fog megtöretni, ha a bünt. törvénykönyv alkotása „a kormány közegeinek titkot rejtő gőzkörrel leend eltakarva.“ Vajha e megjegyzéseink legalább a statistikai adatoknak évi jelentések alakjában leendő közzétételét eredményeznék!

Térjünk azonban T. M. ur munkájára. Ennek gyakorlati része az igazs.-miniszter által a börtönrendtartás tárgyában kiadott szabályrendelet által legnagyobb részben értéktelenné vált; csak a mennyiben subjectiv nézeteknek ád kifejezést, főleg pedig saját tapasztalatait és buzgóságát tanusitó eljárását ecseteli, melegen ajánlható azon kir. ügyész urak figyelmébe, kik előtt a börtönkezelés ügye nemesebb hivatáskörükhöz nem tartozó odium! T. M. ur munkájából azon meggyőződést szerezhetik maguknak, hogy ép a börtönkezelés a legnemesebb öntudatot gerjesztő háladatos működr.

Sok igen helyes ajánlatot is tartalmaz munkája péld. a rab-ipar meghonositása körül, melynél az oly irányt ajánlja, hol némi alakitó ügyesség és kevés combinatió szükséges, s ezenkivül ne legyen a munka egészen helyhez kötött, hanem egy kis szabad mozgást engedjen a foglalkozónak. (Tudvalevőleg ép T. M. az egri börtönipar tárgyául a faszékgyártást meglepő sikerrel honositotta meg.) A börtöniskola és erkölcsi tanitás körül nem kevésbé életrevaló inditvány az, hogy miután az igaz.-miniszter budgetjében az országos fogyházak kivételével oktatási czélra nincs összeg felvéve, vétessék igénybe a közoktatási miniszteriumtól a felnőttek oktatására fejenként 4 frtban megállapitott dij, mely összegért mindenütt lesznek találhatók tanitók. Helyesen fejezi ki megütközését a fölött is, hogy az évi jutalomdijjal ellátott lelkészek csupán az isteni tiszteletre szoritkoznak. Nem hagyhatjuk azonban mi sem említés nélkül hogy az egri börtönnél Sebők László egri theologiai tanár dij nélkül önként felajánlá magát, hetenként többször a fogyenczeket erkölcsi tanitásban részesiteni, mely ment levén minden felekezetiességtől, napról-napra termi jótékony gyümölcseit. — Szolgáljon neki a jogaszközönség elismerése jutalmul.

Néhány ajánlatát azonban czélszerütlennek tartjuk. Ilyen az, melyet bőven indokolni törekszik, hogy t. i. a rabok munkadija csak szabadon bocsátásuk alkalmával adassék ki egészben, fogságuk alatt pedig legcsekélyebb részben sem elvezhessék. Ez annál helytelenebb intézkedés, minél rövidebb tartamu a fogság ideje, mert kelló ösztön hiányában a munkakedv nem élesztetik és az ügyesség elsajátitása rövid idő alatt alig lenne várható oly egyéneknél, kik ritkán gondolnak jövőjükre és szabadságukban is csak máról holnapra gondolnak. Kedvezőtlen tapasztalatokat tehetett T. M. ügyész ur a börtönőrséggel, mert csak ekkép magyarázhatjuk meg abbeli inditványát, hogy az őrség a rendes katonaság által láttassék el. Megengedjük ugyan, hogy ez olcsóbb lehet, de határozottan káros következményü lenne. Szerző valószinüleg a szegedi várban tanulta becsülni a katonai őrség szigoru pontosságát; de elfelejti, hogy ott elitélt fegyenczek csak csekély számban voltak és oly rövid időre, melyet az elszállitás követelt s igy a katonai őrség csak a biztonság szempontjából teljesitett külszolgálatra volt alkalmazva. Rendes börtönkezelés- és rabdolgoztatásnál azonban a fegyenczek sürü érintkezésbe lépnek az őrségi személyzettel. Itt tehát a napról-napra vagy hétről-hétre váltakozó őrségi személyzet bizonyára nem szolgálna a házi fegyelem fentartásának oly előnyére, mint az állandó és feltétlenül alárendelt börtönőrség. Hisz különben is tudomásunk szerint kiszolgált katonák képezik a fegyőrség nagyobb részét.

A munka 2-dik része, mely a börtönfelszerelési reformokat tárgyalja, sok helyes észrevételt tartalmaz és hiven visszatükrözi a mostani állapotok sanyaruságát. Sajnáljuk azonban, hogy szerző be nem várta a bünt. törvénykönyvi javaslat közzétételét, hogy az abban foglalt büntetési végrehajtás rendszeréhez idomithassa ajánlatait. A törvényhozás azonban igy is hasznosithatja egy kiválóan buzgó gyakorlati szakember utmutatását.

A muuka 3-dik része a bünvizsgálatokról, a vizsgálati rab (?) elhelyezéséről, vallatásról stb. szól. E téren nem nyilvánithatjuk hasonló mérvü elismerésünket szerző irányában, ki itt is csupán a gyakorlati tanácsadó szerepére vállalkozván, egy a culturáramlatban megszelidült táblabiró képét varázsolja szemünk elé. Hathatósan kikel ugyan a rendőri inquisitionális borzalmak ellen; a rendőrség feladata levén ugyanis a büntettek előnyomozása, ők ezen kötelesség teljesitése helyett rendesen belecsereszkednek a bünügyek részletes vizsgálatába, elfogatásokat, házkutatásokat, letartóztatásokat eszközölnek, hetekig jelentés nélkül maguknál tartják a gyanusitott egyéneket, sőt ellenőrzés nélkül tetszés szerint el is bocsátják, szóval birói intézkedésekbe avatkoznak stb., s ezért a rendőrség szervezését illetőleg államivá declarálását sürgeti Alig hiszem, hogy ez ellen a jogászközönség részéről kifogás tétetnék, de vajmi furcsán veszi ki magát az általa ajánlott vizsgálati szigor, mely szerinte „nem áll sem talpverésből, sem spanyol viaszszal csepegtetésből, sem farkasgúzs, kancsuka és bikcsök alkalmazásából, melyek chivai és bokharai eljárások, hanem egyszerü magánfogságból hetenkint 24, legfölebb 48 órai tartamra.“ Bizony e gyakorlattal még nem haladott meszire Bokharától! még az esetben sem, ha mint mondja: „csak akkor alkalmazható a sötét zárka, konyér és viz, midőn a gyanu minden éle vádlott ellen irányul ki megrögzött gonoszságában furfangos ravaszsággal szándékozik a való tényállás kideritését tévutra vezetni.“ Tehát T. M. ur szerint „nem sanyargatás, sem vallomás kicsikarása végett, hanem egyszerüen a konok magatartás megtorlása czéljából.“ Ily elméleti megkülönböztetés mellett még csak azt vártuk, hogy nemes és nem-nemes ember közt elméleti különbséget tegyen. Ugyan honnan meriti a vallomás szükségét, ha csak a tiszta inquisitió elméletéből nem meriti, a mi pedig épen k. ügyészi, vagyis vádlói állásával ellenkezik? Mi jogalapra fekteti követelményeit, hogy habár a legnagyobb gonosztevő is, maga ellen bizonyitékot szolgáltasson? E szegedi reminiscentia tehát nem válik munkájának különös diszére.

Végre szerző kerületi fogházak, egy ifjusági fogház és egy mintafegyház szervezése és egészben az ugynevezett ir- vagyis vegyes rendszer behozatala mellett kardoskodik, mely utóbbit én is ily czimü s külön lenyomatban is megjelent értekezésemben: „Mely börtönrendszer honositassék meg hazánkban?“ melegen ajánlottam. Meg kell azonban jegyeznem, hogy ezen rendszer meghonositása csakis a 3 éven, nem pedig egy éven felül elitéltekre nézve alkalmazható sikeresen és mint alkalmam volt meggyőződni, legujabb bünt. törvénykönyvi javaslatunk szintén e rendszerre van fektetve.

Dr. Dárdai Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügyvédi munkadijak megállapitásának kérdéséhez.

E szaklap mellett kiadott „Curiai határozatok"-ban két legfőbb itélőszéki határozat lett közölve az ügyvédi munkadijaknak a felsőbb biróságok általi megállapitásra vonatkozólag. A határozatok bár a végeredményben eltérnek egymástól, egyenlő főalapelven állanak.

Mindkét esetben ugyanis a kir. tábla felperesi ügyvédnek munkadijt azért nem itélt, mert az ö hibás eljárása vagy mulasztása levén okozója felc perveszteségének, magát munkadijra felc irányában érdemetlenné tette.

Mindkét eset az ügy érdemében hozott itélettel együtt a legfőbb itélőszékhez fölebbeztetvén.

Egyik esetben azt mondotta ki a legfőbb itélőszék, hogy miután az ügyvéd felc érdekében munkálatot teljesitett, részére erre tekintettel valami munkadij mindenesetre itélendő levén, a munkadijat — habár igen mérsékelt összegben — megalapitotta.

A másik esetben helybenhagyta a kir. tábla itéletét, vagyis hozzájárult azon határozathoz, melynek lényege, hogy a munkadij az ügyvédtől, ha erre magát érdemeternné tette, teljesen megtagadható.

Habár e határozatok végeredménye különböző, mégis mindkettőben kifejezést talál azon alapelv, hogy a felsőbb biró a munkadijak megállapitásának kérdésébe belebocsátkozhatik azon esetben is, ha e kérdés a fölebbezés tárgyát nem képezi is. Vagyis hogy a munkadijak megállapitása a biró általában, s igy valamint az alsóbb, ugy a felsőbb biráknak is discretionális jogát képezi.

A semmitőszék azonban legközelébb ellenkező álláspontra helyezkedett. Az eset ugyanaz volt mint az előbb előadottak, t. i. a kir. tábla az ügyvédtől az ügyvédi dijat, minthogy erre magát munkálatainak hiányossága folytán érdemtelenné tette, megvonta, vagyis annak felc irányában ügyvédi dijt nem alapitott meg. Az ügyvéd ez ellen semmiségi panaszszal élvén, a semmitőszék a kir. tábla itéletének vonatkozó részét megsemmisitette, mert az ügyvédi dijak megállapitására vonatkozó elsőbirósági határozat fölebbezve nem levén, a kir. tábla, midőn az itélet nem fölebbezett része fölött is határozott, semmiséget követett el. Vagyis kimondotta, hogy az ügyvédi dijak megállapitása csak az elsőbirónak képezi discretionális jogát, s a felsőbb biró találja ezen megállapitást a félre nézve bármily méltánytalannak, sőt igazságtalannak, ebbe hivatalból nem avatkozhatik.

Első tekintetre ugy látszik, hogy ennek meg van a helyes jogi indoka. A hol nincs panaszos, nincs biró. A mely része az itéletnek nem fölebbeztetik, találja a biró azt a félre nézve bármilyen sérelmesnek, miután a fél abba belenyugodott, nincs ok, hogy azt a felsőbb biró hivatalból vizsgálat alá vegye.

De bővebben tekintve a dolog mélyébe, az ügyvédi dijakra nézve a helyzet másként áll. Ki fölebbezzen, ha azok az elsőbiró által tulságos és sem a per tárgyával, sem a teljesitett munkálatokkal arányban nem álló összegben állapittattak meg. Az ügyvéd? Alig hiszszük, hogy lenne ügyvéd, ki abban, miszerint dija tulságos mérvben lett megállapitva, sérelmet találna; de ha a megállapitást tulságosnak találná is, ezért fölebbeznia oka nincs, mert módjában áll minden költség s munka nélkül is felétől a megállapitott összegnél kevesebbet követelni. Arra tehát alig képzelhető eset, hogy ezen oknál fogva ügyvéd fölebbezzen. A ki sértve lehet, kinek tehát fölebbezni oka lenne, maga a fél volna. De miként fölebbezzen az? Hiszen az itélet, midőn ügyvéd által képviseltetik, tehát mikor e kérdés egyáltalán felmerülhet, neki nem kézbesittetik, tehát arról hivatalosan nem is értesül. Lehet-e arra nézve jogerejüvé váltnak tekinteni valamely határozatot, ki e felől nem értesittetett, sőt a törvény értelmében nem is értesitendő. Nézetem szerint nem. De ha magánuton tudomást vesz is róla a fél, mikor fölebbezzen? Mely idő alatt tartozik beadni fölebbezését, vagyis honnét kezdődik a fölebbezési határidő lejárta? Kiváncsiak volnánk megtudni, hogy miként gondolja számitani e határidőt a semmitőszék? Mi nem is képzeljük, s azért a felet a fölebbezésre sem kötelezhetőnek, sem az általa való fölebbezést rendszerint lehetőnek nem tartjuk, miért is nézetünk szerint vagy meg kell engedni a félnek, hogy a perköltségek megállapitott mennyiségét kifogásolhassa akkor is, midőn ezekért ügyvédje őt beperli, s igy módot adni neki, hogy a megállapitás körüli sérelmeit a fölebbvitelre előirt uton és módon a felsőbb biró elé juttathassa, vagy pedig ha a megállapitott költségek összege ellen, az azok behajtása végett inditott perben kifogás többé nem tehető, s igy a perköltségek megállapitása a perben itélő biró discretiójára van bizva, e discretiót nemcsak az alsó, hanem a felsőbb birónak is meg kell adni, s ennélfogva a felsőbb birót is felhatalmazni, sőt kötelezni kell arra, hogy a perköltségek megállapitását hivatalból vizsgálat tárgyává tegye.

Az első eset mily nehézségekkel járna, a perek általa mennyire bonyolódnának s az itélet mégis mennyire hiányos lenne, ha nem azon biró itélne és nem akkor itélne, midőn az ügy érdemében itél s midőn a teljesitett munkálatok mennyisége s minősége teljesen előtte állván, az azokért járó dijat a per tárgyához arányositott mérvben legméltányosabban megállapithatni legjobban módjában áll, bővebben fejtegetni fölösleges lenne. És nálunk is tényleg ugy áll a dolog, hogy a perköltségek megállapitása vagyis azok összege ellen az azok behajtása végett inditott perben a fél többé kifogást nem tehet. Ha azonban ez áll, a mint ha haszontalan bonyodalmakat előidézni nem akarunk, állnia kell, a felet egészen az elsőbiró discretiójára bizni nemcsak méltánytalan hanem veszedelmes is lenne. Veszedelmes lenne, mert általa könnyen azon visszaélés kaphatna lábra, hogy egyik-másik egyesbiró, kit a társas birás kodás sem ellenőriz, egyik-másik ügyvéd iránti barátságból vagy azzal szövetkezve, a fél terhére aránytalan mérvben állapitaná meg a költségeket. És a félnek ez ellen nincs orvoslata, pedig ez nem a légből meritett dolog, társas birásságoknál is gyakran akadunk oly itéletre, midőn minden indok nélkül az egyik ügyvéd költségei felc irányában 20 frttal, a másiké 60 frttal állapittatnak meg, s ez ellen ne szólhasson a felsőbb biró?

Jó hogy az uj ügyvédi rendtar ás véget vet e dolognak, mert ha terjedelmet nyer, a semmitőszék határozatának bizony sulyosabb következményei lehetnének, mint azt a határozat hozatala alkalmával az illetők meggondolták volna.

Különfélék.

Figyelmeztetés. Lapunk mai számához van csatolva a perrendtartás módositását czélzó törvényjavaslat. E külön melléklet folyó számok alatt leend csatolva lapunkhoz.

Interpellatió. Tisza Kálmán következő interpellatiót intézte az igazságügyminiszterhez:

Miután t. igazságügyminiszter ur a fogházak és börtönök kozelése tárgyában kiadott szabályrendeletében a fenyitő hatalom gyakorlását mind a vizsgálati foglyokra, mind az elitélt foglyokra és rabokra nézve a királyi ügyészre, sőt bizonyos fokig a börtön-felügyelő tisztre ruházza, ennek nagy kiterjedésü jogkört ad, és a fölebbezést is kizárja, kérdem a t. igazságügyminiszter urtól:

1. Mi módon képes szabályrendeletének ezen határozványait összeegyeztetni az 1869. évi 10. tczikk 20. és 21. §§-aival és az az 1871. évi XXXVIII. tczikk 25. §-ával?

2. Nem is tekintve a létező törvényeket, mivel indokolhatja azt, hogy nemcsak elitélt, tehát már bünösnek talált, de még vizsgálat alatt levő, tehát eshetőleg ártatlan honpolgárok irányában is tul a börtönök biztonságának követelményén, valóságos büntető birói hatalmat gyakorolhasson részint a börtönfelügyelő tiszt, részint az államügyész és az ezek által kiszabott büntetés ellenében még felebbezéssel se lehessen élni?

(Kiváncsiak vagyunk a feleletre, mert a kérdést legelőbb mi vetettük fel.)

Pályázat. A pesti királyi itélőtábla rendelkezése alatt álló „Lissovényi"-féle kegyes alapitvány jövedelméből egy Budapesten lakó és ügyködő szegényebb sorsu kezdő ügyvéd a jövő 1875. év elejétől kezdve hat egymást követő éven át, évenként egyszáz forint segélyben levén részesithető; — a kik ezen alapitványi segélyt elnyerni óhajtják, a föntebb kitett minőségüket igazoló okmányokkal felszerelt kérvényeiket a pesti királyi itélőtábla igtató-hivatalában 1874. évi november 30-ik napjáig adják be.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 28. sz. Budapest, 1874. julius 8.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DÍJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir. tszéki biró urtól. — Törvényjavaslati tervezet. Travnik Antal, budai kir. törvszéki biró urtól. — Törvénykezési szemle. A hagyaték mint perben álló fél. Az örökösödési per egy vitás kérdése. Irtvány. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

A házassági jog.

VI. A házasság megszünése.

Az osztrák polgári törvénykönyv szerint.

A) Teljes felbontás.

Érvényes házasság köteléke katholikus személyek között csak az egyik házastárs halála által bontathatik fel.

Szintily feloldhatlan a házassági kötelék, hacsak egyik fél is már a házasság kötésekor katholikus vallason volt. Nem-katholika vallásbeli kereszténynek megengedi a törvény, hogy önön vallási fogalmaik szerint fontos okokból a házasság végelválasztását kivánják.

Ily okok:

a) Ha a házastárs házasságtörést vagy oly büntettet követett el, mely legalább öt évi börtönbüntetést vont maga után; b) ha az egyik házastárs a másikat gonoszol elhagyta, és ha tartózkodási helye nem tudatik, nyilvános birói idézésre egy év lefolyta alatt meg nem jelent; c) az élet vagy egészség elleni veszedelmes törekedés; d) ismételt sulyos bántalmazások; e) oly legyőzhetlen idegenség, mely miatt mind a két házastárs a házasság feloldását kivánja; ez esetben azonban a végelválást nem kell azonnal megengedni, hanem előbb az asztal- és ágytóli elválasztást, és pedig a körülményekhez képest ismételve is meg kell kisérelni. Ezen okoknál a törvény a nem-kath. házastársnak megengedi a végelválasztást kivánni, habár a másik fél a kath. hitre áttért is. Ha a végelválasztott házastársak ismét egybe kivánnak kelni, az ily egybekelés uj házasságnak tekintendő, és a házassági szerződés kötésére törvény szerint megkivántató minden szertartások mellett eszközlendö. Ha valamely házasság végkép elválasztottnak nyilvánittatik, ezen eredmény a házassági könyvben azon helyen, hol az összeadás beiratott, feljegyzendő. (111. s k. §§.)

B) Ideiglenesen elválás (ágy- és asztaltóli elválás).

Ha mind a két fél az ágy- és asztaltóli elválást kivánja és a feltételek iránt megegyeznek, az a bíróság által megengedendő. Mielőtt azonban ez megtörténhetik, kötelesek a felek lelkészük előtt elválási szándékukat kinyilatkoztatni, ki is három izben egyeztetési előterjesztéseket tesz, és ha ezek foganat nélkül maradnak, a felek elválási kérelmüket a bíróság elé terjesztik, mely öket személyes megjelenésre idézi, és ha ekkor bebizonyitják, hogy mind az elválás iránt, mind a vagyont és tartást érdeklő feltételekre nézve maguk között megegyeztek, a kért elválást megengedi és a gyermekekről, ha netán léteznek, gondoskodik. Ha az egyik fél az elválásba beleegyezni nem akar, a másik fél azt — a lelkész kibékitési előterjesztései sikertelensége esetében — következő okokból kivánhatja:

a) Ha a panaszlott fél házasságtörésben vagy más büntettben marasztaltatott el. b) Ha a panaszló házastársat gonoszul elhagyta. c) Rendetlen életet követett, mely által a panaszló házastárs vagyonának nevezetes része, vagy a család jó erkölcse veszélyeztetik. d) Az élet vagy egészség elleni veszélyes törekedések. e) Sulyos bántalmazások vagy a személyek viszonyaihoz képest fölötte érzékeny ismételt keseritések f) Tartós és elragadás veszélyével járó testsérvek. Ey esetekben a bíróság az elválást itélet által kimondhatja. Az ilymódon elválasztott házastársaknak szabadságában áll ismét egybekelni, de egyesülésüket a rendes bíróságnál be kell jelenteni. Ha ily összekelés után ismét el akarnak válni, ugyanazt kell megtartaniok, mi az első elválásra nézve rendeltetik. (103. s k. §§.)

A házasságnak polgári hatóság előtti megkötése esetében a lelkészekre bizott teendők azon politicai járási vagy községi hatóság által végzendők, melynek területén azon teendökre törvény szerint hivatott lelkész hivatalos székhelye létezik. (1868. évi május 25-diki törvény II. cz. 10. §.)

A zsidók közötti házasságra nézve külön szabályok állanak fenn.

A porosz törvénykönyv szerint.

A) Végleges felbontás.

Az érvényesen megkötött házasság feloldatik vagy az egyik házastárs halála vagy birósági itélet által. Az elválás csak igen nyomós okokból történhetik. Ilyenek:

a) Házasságtörés, melyben az egyik házastárs magát bünössé teszi, az ártatlan félt feljogositja az elválás követelésére; ha azonban a nő vált bünössé a házasság-

törésben, akkor azon ürügy alatt, hogy hasonló vétek a férj terhére esik, az elválást nem ellenezheti. A házasságtöréssel egyenlő hatálylyal bir a természet elleni fajtalanság, ugyszintén a tiltott közlekedés, mely által a házassági hüség megszegésének alapos gyanuja megállapittatik, minek különösen akkor van helye, midőn a gyanus személylyeli közlekedés bíróilag megtiltatván, ennek daczára folytattatik. b) Hütlen elhagyás, minek tekintendő az, ha a nő férjét törvényes ok nélkül és birói meghagyás daczára lakhelyére követni, és viszont, ha a férj nejét magához fogadni makacsul vonakodik, továbbá ha a nő férjét ennek beleegyezése vagy a távozás jogszerü oka nélkül elhagyja, és birói parancs daczára vissza nem tér. Semmi esetben sem köteles, a férj azon nőt, ki önhatalmulag és jogszerü ok nélkül töle elvált, ha később ismét visszatér, magához fogadni mindaddig, mig az időközben folytatott kifogástalan életmódját hiteles bizonyitványok által ki nem mutatta. c) A házassági tartozás makacs megtagadása és valamelyik házastársnak oly magaviselete az elhálásnál vagy ennek utána, mely által törvényes czéljának elérését szándékosan gátolja. d) Tehetetlenség. A teljes és gyógyithatlan — habár csak a házasság tartama alatt keletkezett — tehetetlenség a házassági tartozás teljesitésére elegendő ok az elválásra, ugyanez áll más gyógyithatlan testsérvekről, melyek undort és utálatot gerjesztenek, vagy a házasélet czéljainak elérését teljesen gátolják. e) Az egyik házastársnak a házasságkötés után keletkezett elmeháborodottsága (dühöngés és örültség), ha a gyógyulás valószinü reménye nélkül egy éven túl tartott. f) Élet utáni törekedések, ha az egyik házastárs a másik élete után leselkedett és rajta oly tettlegességeket követett el, melyek annak életét vagy egészségét veszélyeztetik, ugyszintén az egyik házastárs becsületének vagy személyes szabadságának durva és jogellenes megsértései az ártatlan félt az elválás követelésére feljogositják. — Csupán szóbeli sértések vagy fenyegetések, ugyszintén csekélyebb tettlegességek miatt alsóbb osztálybeli házastársak (Eheleute gemeinen Standes) közötti házasság fel ne bontassék. Összeférhetlenség és czivakodás akkor alapos váló-okok, ha a gonoszság oly fokára emelkedtek, hogy az által az ártatlan fél élete vagy egészsége veszélybe döntetik. g) Közönséges büntények, melyek miatt egy házastárs nagyobb és becstelenitő fegyház-büntetésre vagy várfogságra itéltetett, az ártatlan félt az elválás követelésére jogositják; ugyszintén ha az egyik házastárs a másikat ily büntényekről bíróság előtt jobb meggyőződése ellenére hamisan bevádolja, valamint ha azt szándékos, tiltott cselekmények által élete, becsülete, hivatala vagy üzlete elvesztésének veszélyébe dönti. — Hasonlag, ha az egyik házastárs becstelenitő foglalkozást kezd, a másik az elválást követelheti. h) Rendetlen életmód. Az egyik házastárs iszákossága, pazarlása vagy rendetlen gazdálkodása esetében, ha a vétkes fél a bíróság által ennek javitása szempontjából tett intézkedések daczára rendetlenségét makacsul folytatja, a házasság az ártatlan fél kérelmére felbontandó. i) A szükséges tartás megtagadása; ha t. i. a férj makacsul vonakodik nejének a szükséges tartást nyujtani, az utóbbi elválást követelhet. k) Vallásváltoztatás. Az egyik házastárs vallásváltoztatása — mennyiben a valláskülönbség mindjárt kezdettől fogva házassági akadályt képez — a másiknak jogszerü okot ad, az elválást követelni. l) Legyőzhetlen ellenszenv. Egészen gyermektelen házasságok kölcsönös beleegyezés alapján felbonthatók, mennyiben az egyik vagy másik részről sem könnyelmüség- vagy elhamarkodás-, sem titkos kényszertől nem tarthatni. Ezen eseten kivül pedig csupán állitott ellenszenv miatt, mennyiben az törvényes okokkal nem támogattatik, a házasság felbontása helyt nem foglalhat, mindazonáltal megengedtetik a birónak rendkivüli esetekben, midőn az ellenszenv az iratok tanusága szerint oly erős és mélyen begyökerezett, hogy a kibéküléshez és a házasélet czéljainak eléréséhez semmi remény fenn nem marad, ily szerencsétlen házasságot felbontani, de ez esetben azon házastárs, ki ilymódon tulajdonképi törvényes ok nélkül a másik akarata ellenére az elváláshoz ragaszkodik, vétkes félnek kimondandó, és vagyoni büntetésekben marasztalandó.

B) Ideiglenes elválás.

Ha az elválás csak gyanus közlekedés, tettlegességek, becsületsértések, összeférhetlenség és czivakodás, rendetlen életmód és a szükséges tartás hiánya indokából kéretett, és a kibékitési kisérleteknél a jövendő kibékités némi reménye tapasztaltatott, akkor a bíróság ideiglenes elválást (ágy- és asztaltóli elválást) mondhat ki. Ez azonban ki nem mondatik akkor, ha a házastársak között az örökös ágy- és asztaltóli elválás kimondatik, akkor ez a teljes felbontás minden polgári következményével bir. Mennyiben azonban egy elválasztott házastárs saját vallásának elvei szerint az előbbeni házasság felbontását egy ujabbinak megkötésére felhasználhatja vagy azt neki erre felhasználnia szabad, az lelkiismeretére bizatik. (434. s k. §§.)

A franczia polgári törvénykönyv szerint:

A) végleges felbontása.

A házasság felbomlik az egyik házastárs halálával; az egyik házastársnak polgárl halált eredményező büntetésrei döntőleg történt elitéltetése folytán és a törvényesen kinyilvánitott elválás által. A felbontás történhetik vagy törvényben meghatározott okból, vagy a házastársak kölcsönös beleegyezése folytán.

I. A határozott okok:

a) Házasságtörés. A férj kivánhatja az elválást nejének házasságtörése miatt; a nő azonban férje házasságtörése miatt azt csak akkor követelheti, ha a férj ágyasát a közös házban tartotta. b) A házastársak viszonyosan kivánhatják az elválást kicsapongás, rosz bánásmód vagy sulyosabb bántalmazás miatt. c) Az egyik házastársnak becstelenitő büntetésbeni elmarasztaltatása a másik félre nézve ok az elválásra.

II. Kölcsönös beleegyezés alapján:

A házastársak kölcsönös és állhatatos, a törvény által kiszabott, a rendelt feltételek alatt és próbák után nyilvánitott beleegyezése elegendő bizonyiték arra, hogy az együttélés reájuk nézve elviselhetetlen, és hogy náluk teljerejü ok van az elválásra. Azonban:

a) A házastársak kölcsönös beleegyezése nem vétetik tekintetbe, ha a férj még huszonöt éves korát el nem érte, vagy ha a nő a huszonegy (21) éves kort még meg nem haladta. b) A kölcsönös beleegyezés a házasság megkötése után csak 2 év elteltével vétetik tekintetbe. c) Nem vétetik tekintetbe husz évig tartott házasságnál, sem akkor, ha a nő már negyvenöt éves. d) Nem elegendő semmi esetben a hitestársak beleegyezése, ha azt szülőik vagy más élő rokonaik nem hagyják helyben. e) Azon házastársak, kik arra határozták el magukat, hogy kölcsönös beleegyezésük utján eszközlik ki az elválást, tartoznak minden ingó és ingatlan javaikat leltároztatni és megbecsültetni és kölcsönös jogaikat megállapitani, mikre nézve azonban szabadon egyezkedhetnek. f) Ép ugy irásbelileg tartoznak megállapitani egyezkedésüket arra nézve, kirre bizassanak a házasságból származott gyermekek mind a próbaidő alatt, mind a kimondott elválás után; továbbá, mely

házba tegye át a nő lakását a próbaidő alatt, és végre, mily összeget tartozzék a férj fizetni nejének ugyanazon időre, ha szükségleteinek fedezésére magának elegendő vagyona nincsen.

A házassági bíróság azonban az elválást, akár határozott okból, akár pedig kölcsönös beleegyezés alapján kéretett, soha ki nem mondja, hanem mindkét esetben csak az elválás meg- vagy nem engedhetősége fölött határoz; ha az elválást megengedte, akkor a polgári hivatalnok, kinél a felek a jogérvényes itélettel bizonyos határidő alatt jelentkezni tartoznak, a bíróság által megengedett elválást kimondja.

Az elválásra vonatkozó eme törvényes intézkedéseken gyökeres változást tett az 1816. évi március 8-án hozott törvény, mely a házasság felbonthatósága elvét eltörülvén, ez elválást egészen megszüntette.

B) Ágy- és asztaltóli elválás.

Azon esetben, midőn a bizonyos ok miatti elválás iránti panasznak helye van, a házastársaknak szabadságában áll az ágy- és asztaltóli elválás iránt inditani keresetet; ez azonban a házastársak kölcsönös beleegyezésén nem alapulhat. (227. s k. §§.)

A zürichi polgári törvénykönyv szerint.

A) Teljes felbontás:

A házasság a házastársak életében csak birói itélet által, és pedig csak törvényesen elismert és egyes esetben a bíróság meggyőződésére juttatott okokból — előzetes kibékitési kisérletek sikertelensége folytán — oldathatik fel. A bíróság köteles a felhozott válóokok vizsgálatánál és megbirálásánál a házasság méltóságának és komoly voltának fentartását a maga részéről is elősegiteni, és könnyelmü vagy nem eléggé indokolt váló-kereseteket vagy kérelmeket visszautasitani. Ily törvényes okok, melyek a sértett házastársat válókeresetre jogositják:

a) A másik házastársnak házasságtörése, melylyel egyenlő hatályunak tekintetik annak természet ellenes bujasága, nemkülönben más személylyeli gyanus közlekedése, ha azt a birói tilalom daczára folytatja; végre oly tetemes hüségszegés, mely az elválásra okot szolgáltat, az is, ha az egyik házastárs a másikat gonoszul elhagyta, és távolléte alatt különnemü személylyel oly módon élt, melyből nemi közlekedésre valószinüséggel következtetés vonható; s ez esetben a közlekedésnek megelőző birói eltiltása sem szükséges. b) Hütlen elhagyás. Ha egy házasnő férje beleegyezése és jogszerü ok nélkül férjét elhagyja, vagy tőle távol marad, akkor a férj, ha tetemes hüségszegés esete fenn nem forog is, mennyiben a maga részéről komolyan, de eredmény nélkül megkisérlette, az ujbóli egyesülést létrehozni, jogosittatik a nő egy évi távolléte után az elválási keresetet megindítani. Hasonló körülmények között a nő is férjének egy évig tartott kötelesség ellenes távolléte esetében az elválást követelheti. c) Tehetetlenség, ha az a házasság megkötésénél már létezett és a másik házastárs előtt tudva nem volt, vagy azóta a tehetetlenné vált házastárs vétkessége folytán következett be. d) Az egyik házastárs élete utáni leselkedés, sulyos bántalmazás, továbbá sulyos, bíróság előtti rágalmazás, vagy mély, a házaséletet állandóan megzavaró becsületsértés. Ez esetben azonban a bíróság a teljes felbontás kimondása előtt az ágy- és asztaltóli elválást mondhatja ki. e) Az egyik házastársnak oly közönséges (nem politicai) büntény miatti elitéltetése, mely határozott aljas és erkölcstelen érzületetet árul el, vas-, fegyház- vagy hosszabb börtönbüntetésre, vagy oly büntények miatti többszörös elitéltetés, a büntetés tartamára való tekintet nélkül; de mindkét esetben csak akkor kérhető az elválás, ha a panaszló házastárs nem lett maga ily büntény miatt elitélve; itt is a bíróság előbb az ágy- és asztaltóli elválást mondhatja ki. f) Kicsapongó vagy pazar életmód, vagy megrögzött iszákosság, ha az a javulásra irányzott többszöri hivatalos megintés daczára folytattatott, mely esetben szintén a bíróság előbb az ideiglenes elválást kimondhatja. g) A nő eltartásának a férj részéröli megtagadása, mennyiben kizárólag az utóbbi a hibás, s ha többszöri hivatalos megintések eredménytelenek maradtak, a nőt feljogositja, 6 hónap elteltével elválást követelni. h) Az egyik házastárs részéről a másik irányában tanusitott folytonos rosz és kötelességellenes bánásmód az ártatlan félt szintén az elválás követelésére feljogositja. Ez esetben azonban a bíróság, mielőtt a házasság végleges felbontását megengedné, előbb az ágy- és asztaltóli elválást mondja ki. i) Az egyik házastársnak gyógyithatlan és undort gerjesztő betegsége, ugyszintén nehéz nyavalya (Epilepsie), ha a betegség a házasság megkötésekor már létezett és a másik házastárs előtt ismeretlen volt, avagy ha az, habár a házasság tartama alatt, de a beteg házastárs morális hibájából keletkezett, az ártatlan félt váló-keresetre feljogositják. Ugyszintén az egyik házastárs örültsége vagy teljes kábasága, ha a gyogyulás valószinüsége hiányzik, mindig elválási okul szolgálhat; ez esetben azonban a bíróság hasonlag előbb az ágy- és asztaltóli elválást kimondhatja. k) Ezeken felül mindkét házastárs jogositva van közös váló-kérelmet előterjeszteni, ha a házasság legalább négy, de még nem 25. évig tartott; a biró meggyőződött, hogy a házastársak házassági érzülete mélyen meg van ingatva és a házas-élet reájuk nézve türhetlenné vált, és végre legalább kétszeri hivatalos közbenjárás és megintés maradandó utóhatás nélkül volt. Ez esetben azonban a bíróság mindig előbb csak az ágy- és asztaltóli elválást mondja ki.

B) Ideiglenes elválás.

Az elválási keresetre jogositott fél minden esetben a helyett, hogy a végleges felbontást kérné, egyelőre az ágy- és asztaltóli elválás kimondását kérheti, mely 6 hónaptól legfölebb egy évig terjedő időtartamra mondatik ki. A bíróság a váló-keresetek és kérelmek tárgyalásánál a felek nyilatkozataihoz és beismeréseihez nincs kötve; a házastársakat nemcsak személyesen kihallgathatja, hanem különben is a fenforgó viszonyok fölött hivatalból tudakozódni van jogositva. (175. s k. §§.)

Végül:

A szász polgári törvénykönyv szerint.

A) Teljes felbontás.

A házasság a házastársak kölcsönös beleegyezése által fel nem oldathatik. Birói itélet által a házasság következő okokból bontható fel:

a) Házasságtörés miatt, de csak akkor, ha az elválást követelő fél inditványára a bünvádi eljárás megejtetett, és ennek folytán jogérvényes határozat hozatott; ha azonban az elitéltetés be nem következett, ez által a házasságtörésnek a válóperbeni bebizonyithatása kizárva nincsen. Ha mindkét fél követett el házasságtörést, akkor e kölcsönös vétkek egymás irányában beszámitandók, s egyik fél sincs jogositva az elválást követelni. Mennyiben más nem határoztatik, az emberrel vagy állattali természetelleni fajtalanság, tizenkét éven aluli gyermekkeli fajtalanság és a kettős házasság a házasságtöréssel egyenlő hatályu. b) Gonosz elhagyás, melynek alapján az egyik házastárs az elválást követel-

*

heti, ha a másik öt legalább egy év óta gonoszul elhagyta, avagy legalább egy évig a házas együttlétet vagy a házassági tartozás teljesitését elegendő ok nélkül makacsul megtagadja. c) Megrögzött iszákosság miatt akkor követelhető az elválás az ártatlan fél részéről, ha előbb a másik fél iszákossága miatt az ágy- és asztaltóli elválás mondatott ki, és az iszákosság az elválási határidő lefolytával még legalább egy évig tartott. d) Az egyik házastársnak elhálásra való szándékos önképtelenitése a másikat az elválásra jogositja. e) Ha az egyik házastárs a másik élete után törekedett, vagy öt életét veszélyeztető módon bántalmazta. f) Ismételt bántalmazások miatt, melyek a bántalmazott házastárs egésségét veszélyeztetik, ha ennek folytán már ágy- és asztaltóli elválás helyt foglalt, birói belátás szerint mondható ki a felbontás. g) Börtönbüntetés; ha valamely házastárs szándékos, vagy több oly büntényben, melyek között legalább egy szándékos van, vált bünössé, és e miatt legalább 3 évig terjedő fogságbüntetésre itéltetett, akkor a másik házastárs, feltéve, hogy azon büntény vagy a több büntény valamelyikének elkövetésében nem volt részes, elválást követelhet. Hasonló feltét alatt a házastárs akkor is jogositva van elválást követelni, ha a másik házastárs a házasság tartama alatt többször szándékos büntények miatt nyomozás alá került, és a fogságbüntetések, melyekre e miatt itéltetett, 3 évi időtartamot kitesznek. h) A házas nő elválást követelhet, ha orvosi megvizsgáltatásából kitünik, hogy egy gyógyithatlan testsérve miatt az elhálásból reá életveszély háramlik. i) Elmeháborodottság miatt, melybe az egyik házastárs a házasság tartama alatt esik, a másik elválást követelhet, ha a beteg házastársnak egy országos intézetben 3 évig tartott megfigyelése után az intézeti orvosok részéről bizonyittatik, hogy az elmebetegség gyógyithatlan. k) Vallásváltoztatás; ha az egyik házastárs más vallásra tér át, a másik elválást követelhet. Az egyik valláságazattól a másikhoz való áttérés azonban (blosser Confessionswechsel) nem ad jogot az elválásra. Ha az elvált házastársak a felbontott házasságot ismét helyreállitani akarják, akkor a házasság megkötéséhez szükséges formaságok ismét megtartandók.

B) Ágy- és asztaltóli elválás.

Azon házastárs, ki az elválást (felbontást) követelheti, ebbeli jogának feladása nélkül egyelőre csak ágy- és asztaltóli elválást is követelhet. Ez utóbbi megengedendő a házasság érvényessége vagy a felbontás fölött bíróság előtt folyamatban levő pernek tartama alatt, valamint megengedhető birói belátás szerint, ha házastársak között komoly meghasonlások léteznek, ha az együttlét által az egyik vagy másik házastárs avagy a gyermekek egészsége vagy élete veszélyeztetnék, avagy ha az egyik házastárs erkölcstelen életmódot visz. Mindez esetekben az ágy- és asztaltóli elválás megtagadható, ha a házastársak már huzamosb idő óta egymástól elváltan éltek. Az ágy- és asztaltóli elválás — kivéve azon esetet, midőn a házasság érvénye vagy a felbontás felett folyamatban levő per tartamára engedtetik — hat hónaptól legfölebb egy évig terjedő időtartamra mondható ki.

Ha mindkét házastárs katholikus, akkor a végelválás helyébe az életfogytiglani ágy- és asztaltóli elválás lép; a kánonjognak erre nézve egyedül irányadó szabályaihoz képest, de ezen életfogytiglani ágy- és asztaltóli elválás a végleges felbontás minden következményeivel bir, kivéve, hogy az egyik fél uj házasságra nem léphet, mig a másik él. Vegyes házasságoknál az elválás kérdéseire nézve azon egyház jogának elvei nyernek alkalmazást, melyhez a panaszlott fél tartozik. A végelválasz ás a kath. félre nézve csak életfogytiglani ágy- és asztatóli elválás, ez utóbbi pedig az evangelikusra nézve a teljes elválás hatályával bir. (1711. s k. §§)

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

(Folyt. köv.)

Törvényjavaslati tervezet

az örökösödési eljárásnak viszonyainkhoz mért szabályozása iránt.

III. FEJEZET.

Az örökösök felszólitása az örökség elfogadása iránt, és az örökség elfogadása vagy arról való lemondás.

56. §. Az örökösnek felszólitása az örökségnek elfogadása iránti nyilatkozat-adása végett: a végrendelet vagy örökszerződés, vagy pedig ha ezen okmányok nem léteznek avagy külkellékeik tekintetében nyilván semmisek, a haláleseti felvétel alapján történik.

Az ezen okmányokban örökösnek vagy utóörökösnek kijelölt személyek ilyeneknek tekintendők mindaddig, mig az ellenkező ki nem mutattatik.

57. §. Az örökség körül eljáró biró a végrendelet vagy az örökszerződés érvényességének hivatalból való megbirálásába nem bocsátkozhatik, s ezen okmányokat csak azon esetben mellőzheti el, ha azok nyilván semmisek.

A haláleseti felvételt azonban, ha annak alapossága iránt indokolt kételyek merültek fel, kiegészités végett az illető községi előljárósághoz, vagy a halálesetek felvételére kirendelt közeghez visszautasithatja.

58. §. Mihelyest a haláleseti felvétel beérkezett, illetőleg a végrendelet vagy örökszerződés kihirdettetett, tartozik az eljáró bíróság hivatalból mindazokat, kik ezen okmányok tartalma szerint örökösöknek vagy utóörökösöknek tekintendők, felszólitani az iránt, hogy kiki a kitüzött határidő alatt nyilatkozzék: vajjon az örökségről lemond-e, vagy akarja-e azt megtartani? Ez utóbbi esetben pedig: vajjon az őt mint örököst terhelő kötelezettségeket a hagyaték értékére való tekintet nélkül, vagy pedig csak a hagyaték értéke erejéig akarja-e elvállalni?

59. §. A felszólitást magának az örökösnek, és pedig a távollevő, de ismeretes tartózkodásu örökösnek is, avagy annak, ki az örököstől erre nézve a törv. rendt. 553. §-a értelmében hitelesitett meghatalmazással van ellátva, saját kezéhez kell kézbesiteni.

60. §. A gyámság vagy gondnokság alatt álló, vagy az alá tartozó személyek törvényes képviselőik részére kiadott felszólitás kézbesitése a gyámhatóság utján történik. (46. §.)

61. §. A felszólitás tartalmáról s annak hatályáról szóval is kitanitandók mindazok, kik irni s olvasni nem tudnak, vagy pedig a nyelvet, melyen a felszólitás kiadatott, nem értik.

A történt kitanitás a kézbesitési iven bizonyitandó.

62. §. A felszólitás kiadása csak azon esetekben maradhat el, ha az örökhagyó vagy semmi vagyont, vagy csak csekély értékü ingóságokat hagyott maga után.

Az örökhagyó hitelezői azonban ezen esetekben is az örökhagyó halálától számitandó hat hónap alatt kivánhatják, hogy az örökösök a nyilatkoz-atadásra felszólittassanak.

V. ö. Zürichi m. t. k. 1993. §.

63. §. A nyilatkoz-atadásra kitüzött határidő meghosszabbitható, ha a halasztást kérő valószinüvé teszi, hogy a kitüzött határidő az örökhagyó vagyoni állapotának kipuhatolására elégtelen.

További halasztásoknál azonban a halasztási kérelem fölött a többi jogilag érdekelt felek is, ha szükségesnek mutatkozik, kihallgatandók, és az eredetileg kiszabott és meghosszabbitott határidő együttvéve hat hónapi időközt túl nem haladhat.

V. ö. Zürichi m. t. k. 1991., 1992. §§.

64. §. Ha a bíróságnak utólag oly körülmények jöttek tudomására, melyekből kitünik, hogy vagy nem az összes, avagy nem a valódi örökösök szólitattak fel a nyilatkozat-adásra, ezen hiány s illetőleg tévedés az által hozandó helyre, hogy a bíróság pótlólag a szükséges felszólitásokat kibocsátja, s illetőleg a tévedésen alapuló felszólitásokat visszavonja.

A felszólitás azonban csak addig vonható vissza, mig a

felszólított nem nyilatkozott, vagy a nyilatkozat-adás elmulasztása folytán bekövetkezett jogkövetkezmény határozatilag még ki nem mondatott, s illetőleg az örökjogi bizonyitvány még nem adatott ki.

A felszólításnak főczélja és sulypontja abban fekszik, hogy a jogátháramlásnak s illetőleg a kötelezettség terjedelmének köre és határai a hagyatéki iratokban nyilvánosakká váljanak. Oly esetekben tehát, hol az örökhagyó vagy semmi vagyont, vagy csak csekély értékü ingóságokat hagyott hátra, a felhivás a vagyonforgalomra közömbös, az illető örökösökre nézve pedig fölösleges teher; ennélfogva a fölösleges felszólításoknak az által vétetik eleje, ha az örökösök nem hivatalból, hanem csak az érdeklett hitelezők kérelmére szólittatnak fel.

Ily kérelem előterjesztésére azért kell határidöt megszabni, hogy az örökösök a felszólitás általi zaklatásnak ne legyenek végtelenig kitéve.

Minthogy pedig a birói felhivás a nyilatkozat adásra a dolog természeténél fogva nem alkalmas a jogok szerzésére, megváltoztatására vagy elvesztésére, következőleg az nem visszavonhatlan birói cselekmény, ennélfogva ha a biróság tapasztalja, hogy nem az összes vagy nem a valódi örökösöket hivta fel a nyilatkozat adásra, ezen tévedést s illetőleg hiányt az által köteles helyrehozni, hogy pótlólag szükséges felszólításokat bocsát ki; ezt azonban csak addig teheti mig, a felszólított nem nyilatkozott vagy pedig a nyilatkozat beadásának elmulasztásából eredő jogkövetkezmény bíróilag nem mondatott ki, s illetőleg az örökjogi bizonyitvány ki nem adatott.

65. §. Az örökség elfogadása nyilatkozatilag vagy hallgatag történik; ha azonban az örökös az örökségről lemondani vagy az örökséget feltételesen, vagyis a leltár jogkedvezménye mellett akarja elfogadni köteles, ez iránt az illetékes hagyatéki biróság előtt nyilatkozni, habár a nyilatkozt-adásra bíróilag nem is szólittatott volna fel.

V. ö. Zürichi m. t. k. 1999., 2082., 2123. — Porosz L. R. I. 9., 398., 413., 414. — Szász p. t. k. 2251., 2252. — Cod. civ. art. 774., 778., 780., 784., 793., 794. — Cod. de proc. 997.

66. §. Azon örökös, ki birói felszólitás nélkül örökségi nyilatkozatot tesz, illetőleg örökjogi igényt támaszt, köteles örökjogát mindjárt magában a nyilatkozatban igazolni.

Ezen intézkedés a dolog természetéből folyt, mert arra nézve, hogy a felszólitás nélkül az örökséghez nyilatkozó csakugyan örökösnek tekintendő, a hagyatéki iratokban még semmi támpont nincsen, minthogy különben bíróilag szólittatott volna fel a nyilatkozat adásra.

67. §. Azon örökös, ki az örökséget feltétlenül elfogadta, felelős az összes terhekért, melyek az örökséget terhelik; ellenben azon örökös, ki az örökséget csak feltételesen, vagyis a leltár jogkedvezménye mellett fogadja el, az örökségi terheket csak az örökség értéke erejéig tartozik viselni. (187. §.)

68. §. Az örökség elfogadása iránti nyilatkozat csak magára a nyilatkozóra bir hatálylyal; azon körülmény tehát, hogy a leltár akár hivatalból, akár más örökös által, akár pedig valamelyik érdekelt fél kérelmére vétetett fel, sem az örököst nem menti fel a nyilatkozat-adástól, ha az örökséget feltételesen elfogadni akarja, sem pedig a nyilatkozat elmulasztásából eredő jogkövetkezmények beállták nem akadályozza.

69. §. Ha az örökös a nyilatkozat beadása előtt a hagyatékhoz tartozó valamely tárgy állaga iránt intézkedik, ez esetben az örökségről többé le nem mondhat; ha pedig ezen intézkedés a nyilatkozat beadása után, de a leltár felvétele előtt történt, vagy pedig a leltározás előtt valamely hagyatékhoz tartozó tárgyat a hagyatéktól elvon, elrejt vagy elajándékoz, ezen esetekben az örökös a leltár jogkedvezményére nem hivatkozhatik.

Az örökösnek csak addig lehet szabad választása az örökség elvagy el nem fogadására nézve, mig az iránt mint örökös nem intézkedett, mert különben a hagyatéknak előbbi állapotba való tétele nagy nehézségekkel járna, sőt sok esetben nem is volna eszközölhető; s igy épen ugy mint azon örökös, ki a hagyaték állagára nézve mint örökös intézkedik, az örökségről többé le nem mondhat, hasonlóképen azon örökös is, ki a leltár felvétele előtt a hagyatéki tárgyakról intézkedéseket tesz vagy azokat a hagyatéktól elvonja, a hagyatéknak értéke erejéig való elfogadási jogkedvezményre többé nem hivatkozhatik.

V. ö. Porosz L. R. I. 9. Tit. 417—419. §§. — Cod. civ. art. 779., 800., 792.

70. §. A 69. §. kimondott intézkedési jognak korlátolása alól azonban kivételt képeznek azon intézkedések, melyek a hagyaték biztositása, fentartása vagy valamely üzlet, ipar, kereskedés vagy gazdaság folytatása tekintetéből szükségesek; ily intézkedésekhez számittatnak azon intézkedések is, melyeknél fogva az el nem tartható tárgyak, vagy pedig olyanok, melyeknek megtartása aránylag nagy költséggel járna, eladatnak, vagy el nem halasztható javitások eszközöltetnek.

V. ö. Porosz L. R. I. 9. Tit. 388., 420., 421. — Cod. civ. 778., 792., 795., 800.

71. §. Az örökös abbeli nyilatkozatát, mely szerint az örökségről lemond, vagy azt feltétlenül elfogadja, többé nem vonhatja vissza; ugyszinte azon örökös, ki az örökséget feltételesen elfogadta, az örökségről többé le nem mondhat.

V. ö. Porosz L. R. I. 9., 411., 412 §§.

72. §. A ki végrendeletnél fogva reá szállott örökségről lemond, az ugyanazon örökségre nézve törvényes örökjogát nem érvényesitheti; a netáni örökszerződési joga azonban fenmarad, és a végrendeleti örökjogról való lemondás a törvényes (köteles) részét nem érinti.

V. ö. Porosz L. R. I. 9., 401., 402. 405. §§. Szász p. t. k. 2258. §.

73. §. Az örökségi nyilatkozatnak az esetben, ha az örökös az örökségről lemond vagy azt feltétlenül elfogadja, kell, hogy az érvénynyel birjon, s az örökségnek feltétlen elfogadása esetében, hogy az örökjogi okmányozásnál tekintetbe vétethessék, következő kellékekkel kell birnia:

a) a nyilatkozó sajátkezü aláirásával legyen ellátva, s az aláirásnak vagy hitelesitve, vagy két oly férfitanu aláirásával kell előttemezve lennie, kiknek tanuskodási képessége ellen semmi törvényes aggály nem létezik;

b) ha a nyilatkozó irni nem tud, vagy testi fogyatkozás miatt irni nem képes, köteles szokott kézjegyét a nyilatkozatra tenni, s ennek vagy hitelesitve, vagy három tanu aláirásával kell előttemezve lennie, kik közül az egyik a nyilatkozó nevét irja alá;

c) ha a nyilatkozat Magyarországon kivül, de az osztrák-magyar monarchiában adatott ki, a nyilatkozó aláirásának bíróilag, vagy valamely erre jogositott közjegyző által kell hitelesitve lennie;

d) a külföldön kiállitott nyilatkozatoknak az osztrák-magyar követség vagy consulatusi hatóság által is kell hitelesitve lenniök, a mennyiben bizonyos államok tekintetében bizonyos kivételek nem léteznek;

e) a gyám vagy gondnok nyilatkozatának a gyámhatóság által kell helybenhagyva lennie; és végre

f) ha az ebbeli nyilatkozat szóbelileg a hagyatéki biróság előtt tétetik, a nyilatkozatot két tanu jelenlétében kell a jegyzőkönyvbe felvenni, és a jegyzőkönyvet mind a nyilatkozónak, mind pedig a két tanunak és bíróságnak aláirnia.

Az oly nyilatkozat, melynélfogva valaki az örökségről lemond vagy azt feltétlenül elfogadja, ha ezen kellékekkel nem bir, ugy vétetik, mintha be sem adatott volna.

Az örökségről való lemondás vagy annak feltétlen elfogadásának nagy hordereje levén, kell annak kiállitására nézve szigoru határozványokat hozni, részint azért, hogy minden visszaélés megakadályoztassék, részint pedig azért, hogy a nyilatkozat a nyilatkozó ellen teljes bizonyitékot képezzen. V. ö. Porosz L. R. I. 9. 389—399., 413—415. §§.

74. §. Midőn a nyilatkozat-adásra az 58. §. szerint kitüzött vagy hosszabbitott határidő lejárt, a nélkül, hogy az önjogosult örökös az örökség elfogadása iránt nyilatkozott volna és sem a 79. §., sem pedig a 80. §-ban kimondott jogi következmény még nem állott be, szabadságában áll bármely jogilag érdekelt félnek az eljáró bíróságnál abbeli végzés hozatalát kérni, hogy az örökös ugy tekintessék, mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna.

A ki azonban ezen végzés hozatalát kéri, köteles az örökösnek örökjogát igazoló okmányokat, ha azok a hagyatéki iratoknál nincsenek, a bíróságnál bemutatni.

Ezeken kivül ezen végzés csak akkor hozható, ha az örökös a nyilatkozat-adásra való felszólitást kezéhez kapta, és ennek daczára nem nyilatkozott.

V. ö. Cod. civ. art. 800. Cod. de proc. art. 174.

75. §. Az örökségi nyilatkozat azonban kellő időben beadottnak tekintetik még akkor is, ha az, habár a nyilatkozat-adásra kitüzött határidő lejárta és a végzés hozatala iránti folyamodmány benyujtása után is, de a kérelmezett jogi következményt kimondó végzés hozatala előtt érkezett a bírósághoz.

A feltétlen kötelezettség bekövetkezése ama vélelmen alapszik, hogy az örökös a törvény szabálya szerint vagyis feltétlenul örökölni akar; már pedig ezen vélelem azonnal megdől, mihelyt azzal ellenkező nyilatkozat az örökös részéről beadatik; és miután az örökös felhivása csak a közérdekben történik, az örökös azonban szabad választásában senki által nem korlátoltathatik, ugyanazért az örökös nyilatkozata, habár az a határozat hozatala iránti kérelem benyujtása után is, de mégis a határozat hozatala előtt beadatott, idejekorán beadottnak tekintendő.

76. §. A 74. §. szerint kérelmezett jogi következmény beállták kimondó végzést azon örökösnek, ki ellen a jogkövetkezmény kimondatott, az 59. §-ban előirt módon kell kézbesiteni.

77. §. Azon hitelező, kinek az örökös mint örökös ellen követelése van, fel van jogositva még a nyilatkozat beadására kitüzött határidőnek lejárta előtt is, vagy ha az örökös sem nem

nyilatkozott, sem pedig örökjogi bizonyitványt nem eszközölt ki, a 74. §-ban körülirt végzés hozatala előtt is kérelmezni, hogy örökös részére ügygondnok neveztessék ki a végett, hogy ellene követelését érvényesithesse.

Ezen intézkedés a vagyonforgalom érdekében szükséges, mert ha az örökösnek attól kell tartania, hogy részére gondnok fog kineveztetni, nem fog késedelmezni a nyilatkozattal, habár az örökséget feltétlenül is akarja elfogadni; s igy ezen intézkedés által nem csak a nyilatkozatnak czélja t. i. az örökös kilétének s kötelezettségei mennyiségének mielőbbi tudása éretik el, hanem a jóhiszemü hitelező érdekei is megóvatnak. V. ö. Szász p. t. k. 2247. §.

78. §. Midőn az önjogosult örökös az 58. §. szerint kitüzött határidő alatt nem nyilatkozott és irányában sem a 74. §., sem pedig a 80. §-ban kimondott, az örökségnek feltétlen elfogadását feltételező jogkövetkezmény még nem állott be, jogositva vannak mindazok, kikre az örökség az örökös lemondása esetében átszállana, a bíróságnál kérelmezni, hogy az örökös az örökség elfogadása iránt ujabban szólittassék fel, azzal, hogy az örökség elfogadása iránt az ujabban kitüzött határidő alatt annál bizonyosabban nyilatkozzék és a teljesithető feltételt, mely alatt netán örökösnek neveztetett, teljesitse, mert különben hallgatása az örökségről való lemondásnak fog tekintetni.

Ezen ujabbi felszólitás hasonlóképen az 59. és 61. §§-ban megszabott módon kézbesitendő az örökösnek.

79. §. Ha az örökös ezen ujabbi felszólításra nem nyilatkozik, hallgatása ugy tekintetik, mintha az örökségről lemondott volna.

Ezen intézkedés azok érdekében szükséges, a kikre az örökség az örökös lemondása esetében néz, de az örökséghez vagy annak részéhez az örökös tétlensége vagy roszakarata folytán nem juthatnak, kell tehát ily várományos örökösöket azon állapotba helyezni, s nekik oly eszközt szolgáltatni, mi által a tétlen vagy roszakaratu örököst a nyilatkozatra kényszerithessék.

V. ö. L. 69., 70. D. 29., 2. és c. 22. §. 14. c. 6., 30. — L. 23. §. 1., 2. D. 28., 5. — c 36. §. 2. C. 3., 28. — Szász p. t. k. 2266. §. Zürichi m. t. k. 2007. §.

80. §. Azon örökös, ki az 58. §. szerinti felszólitás kézbesitésétől számitandó hat hó alatt az örökség elfogadása iránt nem nyilatkozott és irányában a 79. §-ban kimondott jogkövetkezmény már korábban nem mondatott ki, valamint azon örökös is, ki birói felszólitás nélkül örökségi igényeit bejelentette, a nélkül, hogy az örökségnek miképeni elfogadása iránt nyilatkozott volna, ugy tekintetik, mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna.

Az örökös hallgatásával összekapcsolt jogkövetkezménynek olyannak kell lenni, hogy az egyrészről azon következtetésnek, mely a gondolatok természetes menete szerint a hallgatással kapcsolatba hozatik, megfeleljen, másrészről pedig az örökös tétlenségét megakadályozza s ez által a törvénynek azon intentióját, melyet a felszólitás által elérni akar, előmozditsa.

A gondolat természetes menetének leginkább felel meg azon feltevén, hogy azon örökös, ki a birói felszólításra nem nyilatkozik, hallgatásával abbeli akaratát nyilvánitja, miszerint a törvény rendjétől, melynélfogva az örökhagyónak összes átruházható jogai és kötelezettségei reá az örökösre átszállottak, eltérni nem akar, s a leltár jogkedvezményéről lemond.

De azon czél is, melyet a törvény az örökösnek hivatalból való felszólitása által a közforgalom érdekében elérni akar, hogy t. i. mielőbb köztudomásra jöjjön, ki az örökhagyó jogutódja s mely mértékben vállalta el az örökhagyó kötelezettségeit, a hallgatásra kimondott jogkövetkezmény által kiválólag előmozdittatik, mert a mennyiben az örökhagyó kötelezettségei tetemesek, az örökös a nyilatkozattal sietni fog, nehogy köteles legyen az örökhagyó kötelezettségeit az örökség értékén tul is teljesiteni. Végre az ezen §-ban foglalti jogkövetkezménye kimondása azért is, szükséges, mert az örökjogi bizonyitvány csak akkor adathatik ki, ha az örökös kiléte s azon körülmény tudatik, miképen fogadta el az örökséget, minthogy ezen ténykörülmények az örökjogi bizonyitvány lényeges tárgyait képezik.

Ezen intézkedés miatt az örökös jogainak veszélyeztetésről nem panaszkodhatik, mivel öt a jogbátrány csak saját mulasztása folytán érheti. V. ö. Porosz. L. R. I. 9., 421., 427. §§ — Zürich m. t. k. 1990., 2007. §§. Cod. civ. art. 794. — Szász p. t. k. 2265. §.

81. §. A nyilatkozat-adás elmulasztásából eredő, a 74., 79. és 80. §§-ban kimondott jogi következmények azon személyek tekintetében kivételt képeznek és irányukban nem állanak be, kik gyámság vagy gondnokság alatt állanak, vagy pedig távollétük indokából a gyámhatóságilag rendelt gondnok által képviseltetnek; ha tehát a gyám vagy gondnok az örökség miképi elfogadása iránt, akár a birói felszólításra, akár pedig örökségi igények bejelentése alkalmával nem nyilatkozik, hallgatása ugy tekintetik, mintha az örökséget feltételesen elfogadta volna.

Az általános szabály alul kell azon személyekre nézve kivételt tenni, kik gyámság vagy gondnokság alatt állanak, mivel egyrészt méltatlan volna, hogy a védtelen személyeknek a gyám vagy gondnok hanyagságáért lakolni kellene; másrészt azon czél, melyet a törvény a hitelezők biztositására a leltár felvétele által elérni akar, amugyis az által éretik el, hogy minden hagyaték, melynél a nevezett személyek mint örökösök vagy hagyományosok érdekeltetnek, amugy is hivatalból leltároztatik és a gyámhatóság felügyelete alatt áll.

V. ö. Cod. civ. art. 461., 484., 776., 782. — Porosz L. R. I. 9., 389., 390., 430. §§. II. 18., 644. Zürichi m. t. k. 374. §.

82. §. Ha a hagyományos a kitüzött határidő alatt nem nyilatkozik, hallgatása annak tétetik, hogy a hagyományt elfogadta. (43. §.)

83. §. Azon örökös, ki az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett elfogadja, a leltárt vagy maga készitheti el, vagy a közjegyzővel vétetheti fel, avagy a bíróságra bizhatja annak felvételét; köteles azonban ebbeli akaratát az örökségi nyilatkozatban határozottan kijelenteni.

Ha az örökös a leltár felvétele iránt nem nyilatkozott, annak felvétele hivatalból történik.

84. § Midőn az örökös a leltár elkészitését s illetőleg a közjegyző által felvételét magára vállalta, köteles az örökös a leltárt az örökségi nyilatkozat beadása napjától számitandó három hónap alatt a bíróságnál benyujtani.

Ezen határidő csak akkor hosszabbitható meg az örökös kérelmére, ha a hagyaték terjedelmes vagy bonyolódott, vagy pedig e'szórtan különböző törvényhatóságok területén találtatik; a meghosszabbitott határidő azonban a nyilatkozat beadása napjától számitandó hat hónapon túl nem terjedhet.

85. §. Azon örökös, ki a leltárt a kitüzött s illetőleg meghosszabbitott határidőben a bíróságnál be nem mutatja, ugy tekintetik, mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna.

86. §. Az örökös által elkészitett leltárnak azon kellékekkel kell birnia, melyek hivatalos leltárra nézve megszabvák (167. §.) ka ezen kellékek olyannyira hiányoznak, hogy a leltárból a hagyatéki tárgyaknak minősége és becsértéke alaposan meg nem tudható, az örökös ugy tekintetik, mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna.

87. §. Minden magánleltárt, mely nem közjegyző által vétetik fel, az örökösnek esküvel is kell megerősitenie ha a jogilag érdekelt felek azt kivánják; különben ugy tekintetik az örökös, mint ha az örökséget feltétlenül elfogadta volna.

Az örökségnek a leltár jogkedvezménye melletti elfogadása esetében a leltár csak azon okból vétetik fel, hogy a hagyatéki hitelezők jogai megóvassanak; nincsen tehát miért ne lehetne a leltározás eszközlését magára az örökösre bizni, mindazonáltal azon sanctió mellett, hogy ha a leltárt nem a közjegyző veszi fel, hanem azt maga az örökös elkésziti, köteles lesz az örökös a leltár valódiságát az esetben esküvel megerősiteni, ha ezt az örökhagyó hitelezői kivánni fogják; ha az örökös ezt nem tenné, vagy a leltárt pontosan el nem készitené, vagy azt a kitüzött határidőben be nem adná, ugy fogna tekintetni mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna.

Ezen intézkedés által mind az örökös a hivatalos leltározás s illetőleg költségeskedés alul, mit a nép rendszerint zaklatásnak tekint, megmenekül, mind pedig a hitelezők jogai megóvatnak.

V. ö. Porosz I. 9., 423—427., 436—440. §§. — Cod. civ. a. 794, 795. Szász p. t. k. 2331. §.

88. §. Ha az örökös az örökhagyó halála után de a nyil tkozat beadása előtt elhal, az örökösnek örökjoga az ő örököseire, kik kennti §§-ba előirt módon az örökség elfogadása iránt nyilatkozni kötelesek

V. ö. Zürichi m. t. k. 1968. §. Porosz L. R. I. 9., 370. § Cod. civ. art. 781.

89. §. Ha az örökös az örökségről lemond, ugy tekintetik, mintha az örökhagyó előtt halt volna el.

90. §. Midőn a végrendeleti örökös mond le az örökségről akkor az ő osztályrésze, ha ez iránt az örökhagyó másképen nem intézkedett, a többi végrendeleti örököstársakra, és ha ilyenek nincsenek, az utóörökösökre száll át; ha sem végrendeleti örökösök, sem utóörökösök nincsenek, vagy mindnyájan lemondtak az örökségről, ekkor az örökség a törvényes örökösökre száll át, a törvényes örökösödési jog elvei szerint, oly rendben, miképen a végrendelet nem léte esetében örököltek volna; ha a törvényes örökösök közül valamelyik nem fogadja el az örökséget, ekkor az ő osztályrésze száll át a többi többi örököstársakra; ha ilyenek nem léteznek, akkor az örökség azokra megy át, kik a lemondás után a törvény szerint öröklésre hivatvák; ha ilyenek nincsenek vagy pedig mindnyájan lemondottak az örökségről, ekkor az örökség az örökhagyónak hitvestársára száll át, a mennyiben öt a törvényes öröklés az örökségi javak tekintetében nem illette; ha végre hitvestárs sem fogadja el a örökséget, ekkor — az örökségen fekvő terheknek kifizetése után — az örökség az állami kincstárba esik.

91. §. A lemondás folytán átszálló örökségre nézve, mindazon szabályok tartandók meg a felszólitás és örökségi nyilatkozatok tekintetében, melyek a föntebbi §§-ban vannak előirva.

92. §. Az el nem fogadott hagyomány a végrendeleti örökösökre, s illetőleg utóörökösökre, ha ezek el nem fogadják, a törvényes örökösökre a 90. §-ban kifejtett átháramlási elvek szerint átszáll.

V. ö. Zürichi m. t. k. 1994—1996. §§. — Porosz L. R. I. Th. 9. Tit. 406., 408. §§. 12. Tit. 277—287. §§. — Szász 2261. — Cod. civ. art 785—787.

93. §. Ha az eladósodott és fizetésre képtelen örökös vagy hagyományos azon szándékkal mond le az örökségről, hogy hitelezőit megkárositsa, vagy pedig ez okból a hagyományt el nem fogadja, ez esetben köteles az, a kire az örökség vagy hagyomány a lemondás folytán átszállott, a lemondó örökösnek vagy hagyományosnak a lemondás idejében fennállott adósságait azon érték erejéig kielégiteni, mely az örökhagyó tartozásainak és a hagyatéki terheknek levonása és kielégitése után, tisztán reá átszállott.

V. ö. Zürichi m. t. k. 1989. §. Cod. civ. art. 788.

(Folyt. köv.)

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hagyaték mint perben álló fél.

Majdnem naponként találkozunk oly furcsa ügyekkel, melyekben a hagyaték részére kirendelt gondnok pert indit a hagyaték nevében, vagy N. N. hagyatéka perbe idéztetik s részére ügygondnok kirendelése kéretik. A biróságok pedig rendszerint kinevezik az ügygondnokot, itélnek a hagyaték részére, vagy elmarasztalják azt; a hagyaték nevére a telekkönyvet kiigazittatni rendelik, vagy annak a tulajdonjogot megitélik stb. Jól van-e ez igy?

Nézetünk szerint nem. Mi azt hiszszük, hogy ügyvédeink és biráink, kik ekként járnak el, ezt mintegy önkénytelenül egész könnyelmüen teszik igy azért, mert igy szokták meg az osztrák rendszer alatt; teszik a nélkül, hogy gondolkoznának felette, vajjon ha ez helyes volt az osztrák rendszer alatt, helyes-e ma is, midőn egészen ellenkező alapon álló örökösödési törvényünk van.

Az eljárás helytelensége — véleményünk szerint — azon különbségben, mely az osztrák és a magyar örökösödési törvények között fennáll, leli magyarázatát.

Az osztrák törvény alapelve, hogy az örökös nincs jogositva az örökséget önhatalmulag birtokába venni, addig tehát, mig valaki kimutatása mellett azon czimnek, melynek alapján az örökségre jogot nyert örökösül nem nyilatkozik, az örökség nyugszik, s azért nyugvó örökségnek (haereditas jacens) neveztetik. Minthogy azonban, kiknek a hagyaték ellen igényei vannak, az örökösi nyilatkozat beadását bevárni nem tartoznak, természetes, hogy más mint a nyugvó örökség (a hagyaték), illetőleg az ennek részére kinevezendő gondnok ellen keresetüket nem érvényesithetik (l. osztr. p. törvk. 811 §.); mert oly személy, ki a hagyaték képviseletére, tehát annak megtámadása esetén védelmére jogosult lenne, nem létezik.

Másként áll a dolog a mi törvényeink szerint. Nálunk az örökjog nem a birói átadás által válik érvényessé, hanem az örökösöket az a törvény erejénél fogva — ipso jure — illeti meg, melynek kifolyása, hogy ők az örökhagyó halála után azonnal jogositva vannak az örökségbe behelyezkedni, de ha ezt teszik, az örökségre hivatott az örökhagyó halálával azonnal annak örököseként tekintendő, s a hagyaték kezelése és védelme azt illeti, ki a törvény erejénél fogva arra hivatva van, a nélkül, hogy ebbeli örökjogának biróilag leendő elismerésére lenne szükség. Miből önkényt következik, hogy n y u g v ó ö r ö k s é g (haereditas jacens) a mi törvényeink szerint nem létezik, mert az örökségnek az örökhagyó halálával azonnal meg van jogosult tulajdonosa, akár volt oly helyzetben, hogy e jogát érvényesitette volna, akár nem.

Önkényt folyik ebből, hogy a hagyaték mint oly uratlan vagyon, melynek bármely időben tulajdonosa nincs, nem létezhetvén, az be sem perelhető, hanem beperlendő az, kit e hagyaték tulajdonjoga a törvény erejénél fogva való örökjoga folytán illet, tehát az örökös vagy örökösök, vagy ha ezekre nézve kétség lenne, avagy oly okmány, mely a kizárólagos örökjog bizonyitékául szolgál, a felnek rendelkezésére nem állana, beperlendők a tudvalevő örökösök, vagy az ismeretlen vagy netán létezhető ismeretlen örökösök, tehát a hagyaték részére kinevezendő ügygondnok.

A dolog nem csupán elméleti, hanem gyakorlati jelentőséggel is bir.

Az osztrák jog szerint ugyanis az örökösi nyilatkozat beadása előtt az örökösödésre hivatottak nem létezőknek tekintendők, tehát azok semmi esetben sem perben álló felek, hanem a hagyatékot csakis a kinevezendő ügygondnok képviseli, s ennélfogva az örökösödésre jogosultaknak minden befolyása nélkül intéztetik el a per, notáni igényeiket, kifogásaikat stb nem terjeszthetik elő, legfölebb a gondnok közvetitése mellett, menynyiben az azok előterjesztésére hajlandó, vagyis az örökségre hivatottak igen könnyen kisemmizhetők.

Nem igy a magyar jog szerint. Az ismeretes örökösök, kik a hagyatékot a törvény erejénél fogva birtokba vették, minden esetben beperlendők, s csak ha arra nem léteznének kellő bizonyitvány, hogy azok a kizárólagos örökösök, kell azonfelül még az ismeretlen örökösök részére ügygondnok kinnvezését kérni. A hagyaték védelmétől tehát ők el nem zárhatók, sőt ha mellőztettek volna is, beavatkozni is jogukban áll, vagyis a hagyaték védelme első sorban őket illeti, mivel ha a hagyaték mint költött személy pereltetik be, helyt nem foglalhat, mert a hagyaték jogai és kötelezettségeinek összege ebben összpontosulván s az annak részére kinevezendő gondnok által képviseltetvén, az senkivel, s igy a reménybeli örökösökkel sem osztható meg.

Annál szükségesebbnek tartottuk e különbségre az illetők figyelmét felhivni, mert tudomásunk szerint oly esetben, ha a hagyaték idéztetik perbe s ennek képviseletére rendeltetik ki ügygondnok, a pesti kir. itélőtábla azt hivatalból figyelembe veendő semmiségi esetnek tekinti, s a semmitőszékhez az ügyet hivatalból felterjeszti. A semmitőszék pedig rendszerint megsemmisiti az egész eljárást, s a keresetet kijavitás végett felperesnek visszaadatni rendeli.

E veszély is indokolja, hogy a birák és ügyvédek óvatosak legyenek.

Az örökösödési per egy vitás kérdése.

Igen gyakran fordul elő az eset, hogy a törvényes örökösök, minden megelőző hagyatéki tárgyalás nélkül, az örökségi vagyont tényleg birtokló ellen örökösödési perrel fellépve, az elleniratában végrendeleti örökjogára hivatkozik s felmutatja a végrendeletet.

A vita tárgyát azon kérdés képezi, ha vajjon ily esetben van-e felperesnek joga az elleniratban bemutatott végrendelet érvényét vitatni, miután annak félretételét a keresetben nem kérte.

Sokan azon nézetben vannak, hogy n e m. Mert a kereset a végrendelet érvénytelenitését nem kérvén, a válaszban pedig sem a kereset jogalapja nem változtatható, sem fölebb emelhető nem levén, a biró, ha a végrendelet érvénye felett határozna, tulterjeszkednék a kereseti kérelmen. Én határozottan ellenkező nézetben vagyok s alig tévedek, ha azt állitom, hogy a másik nézet az osztrák törvény alatt megszokott eljárásban leli — habár tán önkénytelenül is — alapját.

E kérdés eldöntése pedig az osztrák és a magyar örökösödési törvények szerint egészen különböző szempontok alá esik.

Az osztrák örökjog alapelve a legalitas. Az örökös nincs jogositva magát önhatalmulag birtokba helyezni, s csakis a biró kezéből veheti át a hagyatékot. Ebből kifolyólag pert nem inditható mindaddig, mig a biró a hagyatékot nem tárgyalva, ki nem mondja az ellenkező örökösödési igények fenlétét, s ennélfogva a feleket perre nem utasitja. Ezen eljárás szerint tehát tudja a perre utasitott felperes, mily alapon áll ellene ellenfelének igénye; keresetét határozottan ezen alap megdöntésére kell irányoznia; tehát ha törvényes örökjoga érvényesitésének végrendelet áll ellent, melynek ő érvénytelenségét vitatja, természetes, hogy első sorban erre kell keresetét irányoznia, mert ezért lett perre utasitva.

A magyar örökjog alapelve ellenben az ipso jure örökösödés. Az örökös a törvény erejénél fogva minden birói beavatkozás nélkül lép a birtokba. A birói beavatkozás csak jogrendőri szempontból foglalhat helyt. A ki tehát magát az által, hogy más elfoglalta előtte azon örökséget, melyre magát a tör-

vény erejénél fogva hivatottnak érzi, minden előleges hagyatéki tárgyalás, vagy a birói beavatkozás bármily uton és módon való megkisérlése nélkül perrel megtámadni jogositva van. Ő törvényes örökjogára alapitja keresetét, s nem tudva ellenfelének vélt örökösödési jogczimét, a nélkül, hogy annak alapját külön megtámadná, az által, hogy törvényes örökjogára hivatkozik, minden ezzel ellenkező czimet megtámad; mert azok előtte közelebb ismertek nem levén, mielőtt tudhatná, mily alapon vitatja ellenfele saját jogát, ezen alapot különlegesen meg sem támadhatja.

Ha alperes elleniratában felperes törvényes örökjoga ellenében végrendeleti örökjogra hivatkozik s elleniratában ennek igazolására becsatolja a végrendeletet, felperes csak ekkor értesül ennek létéről, tehát csak a válaszban teheti meg ennek érvénye elleni kifogásait.

Ha ezek után e kérdés a perben kellőleg megvitattatván, s a bíróság midőn a felett határoz, ha vajjon illeti-e az örökjog felperest, egyuttal dönt a végrendelet érvénye fölött is, nézetem a kereseti kérelmen túl nem terjeszkedik, de a felperes sem változtatja meg keresetének jogalapját akkor, midőn a törvényes örökjoga ellen érvényesiteni czélzott végrendeletnek érvénytelenségét csak a per során kezdi vitatni.

A kereseti kérelem a törvényes örökjog érvényesitésére irányul. Az elleniratban felmutatott végrendelet kifogás, melyet alperes a felperes által vitatott jog megdöntése czéljából érvényesit; nem a jogalap megváltoztatása tehát, ha a kifogás alapjául szolgáló okmány érvénye a válaszban vitattatik, hanem csak a kifogás megdöntésére czélzó további védelem, mely csak a per során felmutatott bizonyiték folytán vált szükségessé.

Hiszen hason eljárás követtetik más esetekben is. Mi indokolná tehát, hogy épen az örökösödési perben tétessék kivétel? Például A. megperli B.-t bizonyos vagyon kiadása végett, melyet A. atyjától öröklött. Az elleniratban B. felmutatott egy közte s A. atyja között létrejött szerződést, mely szerint az a kereseti vagyont még életében reá átruházta. Vajjon van-e biró, ki ha felperes az átruházási okmány valódiságát vagy érvényét támadja meg, azért utasitaná el azt keresetével, mert keresetét első sorban nem ezen okmány érvénytelenségének kimondására irányozta?

Ez pedig tökéletesen hasonló eset, mint száz más, csakhogy a hasonlatot felismerni azért nem akarják némelyek, mert beleszoktak, hogy az osztrák eljárás a két eset között különbséget tett. Hogy azonban e különbség a magyar örökjog alapelveire tekintettel nem áll, azt föntebb kimutattuk.

De gyakorlatban sincs e szőrszálhasogatásnak semmi eredménye, legfölebb csak viszásságokra vezet.

Kényszeriti ugyanis felperest, hogy a végrendelet érvénytelenitése végett ujabb pert inditson, s igy a nélkül, hogy helyes jogi indoka volna, a feleknek kettős költséget s a birónak kettős munkát okoz. Az ügy eldöntését bizonytalanságban tartja, sőt gyakran magát a kereset tárgyát is veszélyezteti.

De gyakran ezen elv következetes alkalmazása oly zsákutczába vezet, melyből egyenes uton alig lehet kimenekedni. Vegyük fel például azon esetet, hogy A. törvényes örökjog czimén B.-t megtámadja. Ez ellenében végrendeletre hivatkozik s annak folytán kéri A.-t elutasitani. Egyuttal azonban véget vetendő az egész örökösödési pernek, viszkeresetet indit s magát a végrendelet alapján örökösnek kimondatni, s ennek folytán a hagyatéki vagyonra tulajdonjogát megállapittatni kéri. A. megtámadja a végrendelet érvényét, és valóban sikerül is neki annak érvénytelenségét bebizonyitani.

A föntebbi elv szerint a határozat — a dolog ily állásában — más nem lehet, mint felperes keresetével, alperes pedig viszkeresetével elutasittatik; felperes azért, mert keresetét nem a végrendelet érvénytelenitésére irányozta, alperes pedig azért, mert a végrendelet érvénytelen levén, annak alapján ő örökjogát nem érvényesitené.

A hagyaték tehát egyelőre res nulliusnak, vagy a magyar törvényben ismeretlen haereditas jacens nek declaráltatik.

Hol fogja azonban az a laikus ember, kinek ezen itélet kezébe jut, a polgárok ügye s bajainak elintézésére felállitott birói bölcsességet feltalálni?... Én nem tudom... Feleljenek reá azok, kik az általam czáfolt véleményt tartják helyesnek.

Irtvány.

Polgári házasság és a nők nagykorusitása. A k—i kir. törvényszék területén müködő cs - i kir. járásbiró tárgyalván D. Mihály hagyatékát, oly egyezséget létesitett a felekkel, hogy D. Mihály nagykoru örökös a hagyatékot megtartja természetben és kielégiti D. János nagykoru testvérét, D. Terézia 27 éves nővérét és D. Juliánna 16 éves nővérét fejenként 50 frttal, még pedig a kiskoru Juliánna részére bekeblezhető kötvényt állitand ki

A megyei árvaszék ezen egyezséget helybenhagyván, midőn az iratokat a kötvény kiállitása végett visszaküldötte, egyszersmind arra is felhivta a bíróság figyelmét, hogy a mennyiben D. Terézia férjhez menetele az iratokban emlitve sincs, mint hajadon ő is kiskoru s örökrésze árvatárba adandó, következésképen D. Terézia részére is kötvény lesz kiállitandó, s az a bekeblezés után a gyámhatóságnak átadandó.

Erre cs—i kir. járásbiró 1874. junius 16-án jegyzőkönyvet vesz fel a felekkel, melyben D. Terézia bemondja, hogy ő „Vajda Györgygyel polgári házasságra lépett, már gyermekei is születtek, igy miután nagykoruságát elérte, öröksége fejében D. Mihály testvérbátyja által kezére lefizetett 50 frtot maga kezeli s azt árvatári kezelés alá beterjeszteni nem hajlandó.“

Ezen jegyzőkönyvre a járásbiró 1874. junius 24-én 3712. sz. a. meghozta a hagyatéki végzést, melyben kimondja az örökösöket, s ezek között D. Teréziát, mint férjezett Vajda Györgynét, nagykoru örökösnek.

Szép fogalmakat terjeszt a cs—i kir. járásbiróság a polgári házasság intézményéről, mely a „leányasszonynak“ önjogosultságot ad, s ezért csupán a kiskoru Juliánna zálogjogának bekeblezését rendelte el a tulajdonátirással egyidejüleg, ámbár az iratokból nem tudatik, hogy ennek ugyanakkori nemanyaságáról birt-e tudomással?

A k—i kir. tszék mint telekk. hatóság azonban 1874. jun. 30-án 5171. sz. a. hozott végzésével a járásbiró megkeresését elutasitotta, egyebek között a hozzá áttett hagyatéki iratokból meritett indokul hozván fel azt is, „hogy az efféle polgári házasságról szóló törvényről nem levén tudomása,“ szerinte D. Terézia kiskoru, kinek örökrészét illetőleg a járásbiró a gyámhatóság mellőzésével nem intézkedhetik.

Különfélék.

Ügyvédi gyülés. Az alsó-ausztriai ügyvédi kamara kitüzte feladatául, hogy ausztriai ügyvédgyülést léptessen életbe. E czélból bizottságot küldött ki az alapszabályok kidolgozása végett. Ezen bizottság elkészült munkálatával és a tervezetet a kamara bizottsága elé terjesztette. Az alapszabályok főpontjai a következők: Az ausztriai ügyvédgyülés (Advocatentag) czélja a jog müvelése tudományos, törvényhozási és gyakorlati szempontból, a kartársak közti eleven eszmecserének és a személyes közlekedésnek közvetitése, végül a kart érdeklő kérdések tárgyalása. A gyülés évenként egyszer tartatnék meg; de fel van jogositva a bizottság az egybehivást az utolsó gyülést követő második naptári évre halasztani. A tagsági dij évenként 3 frt. Az ügyvédgyülés teljes ülésének tárgyalásait szakosztályi tárgyalások előzik meg. És pedig alakittatik két osztály: 1. a jog müvelésére, 2. a kart érdeklő kérdések tárgyalására. A szakosztályok minden határozatai közöltetnek a teljes üléssel; de a határozatoknak tárgyalása és eldöntése a plenumban csak akkor történik, ha ez az illető osztálytól kivántatik, vagy a teljes ülésnek legalább tiz tagja által inditványoztatik és a teljes ülés által elhatároztatik. Az ügyvédgyülés állandó bizottsága 15 tagból áll, kik a különböző vidékekre való tekintettel választatnak meg. Az állandó bizottság székhelye azon város, hol az utóbbi ügyvédgyülés tartatott.

A bagatell eljárás Ausztriában kisebb mértékben vétetik igénybe mint gondolták. A brünni jbiróság kimutatásából m. é. okt. 1-től decz. végéig látható, hogy ezen időszak alatt mindössze 669 esetben indittatott meg a bagatell eljárás. Ezek közül 156 esetben egyezség, 118 esetben makacsság, 50 esetben itélet jött létre, 238 eset pedig más módon intéztetett el; 106 esetben a tárgyalás akkor még nem tartatott meg.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 29. sz. Budapest, 1874. julius 15.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI ÉS KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendök.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir. tszéki biró urtól. — Törvényjavaslati tervezet. Travnik Antal, budai kir. törvszéki biró urtól. — Törvénykezési szemle. Ki van jogositva telekkönvvi jog törlése iránti pert inditani. Telekkönyvi rendtartás 125. §. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat.

A házassági jog.

V. Az állam és egyház közötti viszony a házassági törvényhozás tekintetében. *

Azon elvek megállapithatása szempontjából, melyek az állam részéről — tekintve annak az egyház- (v. egyházakhozi) viszonyát — a házassági törvényhozás terén követendök, szükségesnek mutatkozik mindenekelött azon kérdésre vonatkozólag, mily állást foglaljon el az állam az egyházhoz általában? nehány megjegyzést elörebocsátani. Az állam, mint a jogrend biztositására s a közjólét elömozditására hivatott közület, polgárainak a társas együttlétezhetés czéljából megszabandó korlátokon belül igénybevehető mindennemü, különösen pedig általános emberi jogait (u. n. eredeti, születési vagy alapjogokat, ursprüngliche, angeborene Urrechte) biztositani és minden megtámadás ellen megvédeni tartozik.

Ily eredeti, elidegenithetlen alapjogát képezi az embernek szellemi és erkölcsi tehetségeinek kifejtésére és az erre vezető eszközöknek — mint másokkal összetársulni, összeköttetésbe, házasságra lépni — igénybevételére vonatkozó jog ép ugy, mint azon szintén elidegenithetlen és legszentebb joga az embernek, vallási és erkölcsi meggyözödését szabadon nyilvánitani és követni, a nélkül, hogy ebben mások által háborgattatnék. (Vallás- és lelkiismeret szabadsága, Religions- und Gewissensfreiheit.)

Eme vallás- és lelkiismereti szabadságot tehát biztositani és sértetlenül fentartani az állam elengedhetlen kötelessége; polgárainak hitéletére mint bensö szellemi életének egyik irányadására közvetlenül befolyást nem gyakorolhat s ebbeli hivatása csak abban áll, hogy a vallási meggyözödés kinyilvánitását netán gátló akadályok elháritásáról gondoskodni tartozik.

Ebből következik, hogy az államhatalom senkit bizonyos hitvallás követésére vagy vallási meggyözödésével ellenkező vallásos cselekményekre nem kényszerithet, sem meg nem engedheti, hogy bárki más által arra kényszerittessék; az államhatalom továbbá bárminemü polgári vagy politikai jogok gyakorolhatását valamely hitvallástól függövé nem teheti; meg nem gátolhatja az egyik vallástól a másikra való áttérést, és meg nem akadályozhatja polgárait az állam, közös vallasgyakorlat czéljából i egyesülésükben, vallástársulatok alakitásában.

A mi pedig az államnak ily vallásgyakorlat czéljára keletkező egyesületi intézményekhez, egyházakhozi viszonyát illeti, ugy az kétségtelenül leghelyesebben fog elrendeztetni akként, hogy ugy az államnak, mint az egyháznak — mint különböző léttörvényeknek alávetett közületeknek — mindegyiknek saját hivatáskörében teljes önállóság és függetlenség biztosittatik, az államnak a lelki, az egyháznak viszont a jogi (politikai) ügyekre befolyás nem engedtetik, az egyházak csak magántársulatoknak tekintetnek, melyek teljes privátjogi szabadságnak örvendenek, de semmiféle közjogi és nyilván politikai szerepet nem viselhetnek. (U. n. amerikai rendszer.)

Ebből kifolyólag meg kell engedni, hogy minden egyház- és vallástársulat saját ügyeit egészen önállólag és függetlenül rendezze és kezelje; az állam azok fölött föhatalmat csak annyiban és akkor gyakorolhat, midön azok müködése az állami renddel, a jogrend érdekeivel és követelményeivel ellenkezésbe jö.

Ezek után nem lesz nehéz azon elveket megállapitani, melyek az államhatalom részéről az egyház vagy egyházakhozi viszonyának szem elött tartásával a házassági törvényhozás terén követendök. Ugyanis:

A házasság mint a család alapja, alapintézménye a polgári társadalomnak, a jogrendnek lényeges alkateleme; az arra vonatkozó jogszabályok megalkotása tehát kizárólag csakis a jogrend létesitésére és biztositására hivatott állam hatásköréhez tartozhatik, és egyedül ennek törvényhozása lehet illetékes a házasság létrejöttének, fennállásának és megszünésének feltételeit kötelezöleg megszabni annál is inkább, mert a házassági jog egysége csak annak állami szempontból történendő szabályozása mellett létesithető. Nem engedheti át már ezen utóbbi szempontnál fogva is az állam a házassági ügyekbeni intézkedés jogát bármely egyháznak, mert eltekintve attól, hogy ily átengedés az állam törvényhozó hatalmának méltóságával és önállóságával össze nem fér, vagy az egyik egyházat — menynyiben kizárólag ennek házasságra vonatkozó szabványait látná el állami sanctióval — tenné uralkodóvá a többiek elnyomásával, vagy pedig annyi különféle házassági jog keletkezését szülné, a hány egyház vagy vallásfelekezet létezik, mi a jog egysége iránti elv egyenes megtagadását foglalná magában.

Az állami törvényhozás mindennemü intézkedéseiben a közerkölcsiség követelményeit, de az emberek gyarló természetét is — minthogy a törvények azok számára alkottatnak — szem elött tartani köteles. Igy a házassági intézményre vonatkozólag, valamint egyrészt nem ruházhat fel kötelező erövel semminemü oly szabályt, melynek alkalmazása által a közerkölcsiség érdeke sérelmet szenvedne, és meg nem türheti a há-

* L. Kautz: Politika v. Országászattan. Bluntschli: Deutsches Staatswörterbuch III. köt. Ahrens: Naturrecht. Schopper: A polgári házasság. Verhandlungen über das Eherecht in beidem Häusern des Landtages. Berlin 1859.

zasság oly alakját, mely ezen intézmény erkölcsi természetével össze nem fér, ugy másrészt a közerkölcsiség és a dolog természete által szabott határokon belül minden polgárnak házasságra vonatkozó eredeti jogát biztositani tartozik, annak gyakorlása körül oly korlátot fel nem állithat és olyannak felállitását meg nem engedheti, mely nem magából a házassági intézmény erkölcsi lényéből következik.

El nem ismerheti ezek szerint az állami törvényhozás a vallás különbséget oly gátnak, mely a különböző vallást követő egyéneknek összeházasodását akár lehetetlenné, akár pedig tiltottá tenné, mert a házasságkötés jogának igénybevételét a vallási meggyőződéstől függővé nem teheti, és mert a vallásbani meg nem egyezés a házasságnak mint erkölcsi viszonynak létesülését nem akadályozza. Midőn tehát ennek ellenében azt tapasztaljuk, hogy az egyházak és vallásfelekezetek törvényei a valláskülönbséget részint házasságbontó, részint pedig tiltó akadályként felállitják, nagyon természetes, hogy az államot terheli a kötelezettség oly eszközökről gondoskodni, melyek által különböző vallásfelekezeti polgárainak házasság utjáni összeköttetése lehetségesittessék, mi csak ugy történhetik, ha az állam veszi kezébe a házassági jog szabályozását és azt a házasságnak mint általános emberi intézménynek lényeges természetéhez képest állami szempontból és a vallásos meggyőződéstől függetlenül foganatositja. Ép ugy nem szentesitheti az állami törvényhozás a házasság felbonthatlanságа elvét, hacsak a polgárok szabadságát szükségen túl korlátozni, az erkölcsiség magasabb követelményeivel összeütközésbe jönni nem akar, hanem tartozik a házasságot ott, hol az lényegileg már felbomlott, felbontani, és — a közjólét előmozditása szempontjából — az elvált feleknek uj házasság megkötését megengedni és lehetségesiteni.

De az állam ebbeli hivatásának az egyes egyházak vagy vallásfelekezetek házassági törvényeinek érvényben léte mellett egyáltalában meg nem felelhet, mert a különféle egyházi jogok különbözőleg intézkedvén s házasság felbontása kérdésében, az illető egyház meg fogja tagadni közreműködését a házasság létrejötténél akkor, midőn egyik hive azt oly féllel kivánja megkötni, kinek házassága saját jogának elvei szerint teljesen felbontatott ugyan, de a közreműködésre felhivott egyház törvényei szerint megszüntnek nem tekinthető. A házasságkötés jogának igénybevételében ilymódon megakadályozott fél kénytelen az államhatalomhoz fordulni segélyért, melyet töle feladatánál fogva meg nem tagadhat. De ezen segélynyujtásra az állam csak akkor lesz képes, ha a házassági jog szabályozását saját hatáskörébe bevonván, a házasság létrejöttének, fennállásának és megszünésének feltételeit önállólag és minden honpolgárra nézve egyenlően, valláskülönbségre való tekintet nélkül megállapitja!

Különben az államnak a házassági ügyekbeni intézkedési és törvényhozási jogát csak a kath. egyház támadja meg — a protestáns egyház azt mindenkor nyilván elismeré, a zsidó vallásfelekezet pedig már vallástörvényei által a polgári hatalom intézkedési jogának elismerésére köteleztetik — e támadásnak igazolásaul azt hozván fel, hogy a házasság szent és vallásos dolog, hogy szentség és nem szerződés, hogy abból erkölcsi természetü jogok és kötelezettségek is származnak, melyek jogi kényszer alkalmazását nem türik, s hogy ezeknél fogva a házasság szabályozása nem tartozhatik az állam hivatásköréhez; valamint hogy a történet tanusága szerint is a kath. egyház mindig birt kizárólagos intézkedési joggal házassági ügyekben. Ámde ezen érvek oly erőtlenek, hogy azokat az állam ebbeli joga ellen fegyverekül felhasználni egyáltalában nem lehet.

Mert a házasság mint a család és a társadalom alapjául szolgáló általános emberi, polgári intézmény, mint olyan nem birthat kizárólagos vallási jelleggel, vallásos momentum benne csak annyiban találtatván, mennyiben a vallás érzülete az ember minden cselekedetét áthatja; nem a vallás az, mely a házas viszonyból folyó erkölcsi kötelezettségek teljesitését egyedül lehetségesiti, hanem a házas feleknek erkölcsisége, erkölcsi müveltsége; az állam is épugy mint az egyház köteles az erkölcs (erény) elveit törvényeiben és intézményeiben érvényre juttatni ezen hivatást magának az egyház kizárólag nem tulajdonithatja; de mindőn ebbeli feladatának megfelel az állam, az emberek gyarlóságait is tekintetbe venni, azoknak „keményszivüségére" is figyelemmel lenni és törvényhozását ehhez idomitani tartozik.

Abból tehát, hogy a házasságból erkölcsi jogok és kötelezettségek is erednek, semmiképen nem következtethető, hogy az állam e fölötti intézkedési joga ki volna zárva, mert senki sem tagadhatja, hogy a szülők és gyermekek közötti viszony is olyan, mely erkölcsi természetü jogok és kötelességek alapjául szolgál; már pedig az államhatalomnak e viszony szabályozására vonatkozó illetékességét mindeddig a kath. egyház sem vonta kétségbe.

Ép oly kevéssé szolgálhat érvül a polgári hatalom házassági ügyekbeni intézkedési jogának megtámadására azon körülmény, hogy a házasság a kath. egyházban szentségnek sigy oly tisztán lelki ügynek tekintetik, mely fölötti rendelkezés kizárólag csak az egyházat illetheti; mert itt, midőn a házasságra vonatkozó törvényhozási hatalmat az államnak vindicáljuk, a döntő szempont csak az lehet, hogy az állam a házassági jog alkotásánál nem indulhat ki egyes egyház vagy vallásfelekezet tanai- és elveiből, hanem azt erkölcsi alapon, általános emberi szempontból eszközölni van hivatva.

A mi végre a történet tanuságát illeti, igaz, hogy a kath. egyház habár nem mindig, de főképen a középkorban gyakorolta az itt szóban forgó törvényhozási jogot; ámde tette és tehette ezt, mert az állam akkori fejletlensége, az állami hatalom tehetetlensége, de másrészt saját szellemi túlsulyánál fogva politikai hatalommá vált, mint azt azon körülmény is bizonyitja, hogy az egyház azon időben a fenyitő igazságszolgáltatás jogát is gyakorolta, és a házasság vagyonjogi kötelezményei fölötti biráskodást is magához ragadta. Szépen mondja erre nézve a hires Gneist: „Sie (die römische Kirche) musste im Mittelalter zum Staatsgewalt werden, um ein sittliches Eherecht zu schaffen, und als sie Herrin der Ehe geworden, war sie eben damit Herrin des Staates geworden, und hat uns bis heute zurückgelassen die unüberwindliche Werwechslung zwischen den, was der Kirche als höchster Staatsgewalt einst gebührte, und zwischen dem, was ihr als Kirche gebührt". (Verhandlungen über das Eherecht in beiden Häusern des Landtages, Berlin 1859.)

Az állami élet mai fejlődési stadiumában ellenben bármely egyház ily hatalomkörrel többé fel nem ruházható; a modern állam az egyháznak oly téren, mely nem lehet kizárólag az övé, hatalmat, polgári, politikai ügyekben intézkedési jogot nem engedhet, annál kevésbbé, mert az egyik egyháznak ily hatalommal való

felruházása szükségképen a többi egyházak vagy vallásfelekezetek elnyomását vonná maga után.

Azért az állam nemcsak jogositva, de kötelezve is van a házassági ügyekben önállóan és minden idegen hatalomtól függetlenül intézkedni és oly házassági törvényeket megalkotni, melyek összes honpolgáraira vallás különbség nélkül alkalmazhatók.

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

(Vége köv.)

Törvényjavaslati tervezet

az örökösödési eljárásnak viszonyainkhoz mért szabályozása iránt.

IV. FEJEZET.

A távollevő örökösöknek hirdetmény általi felszólitása.

Midőn az örökösöknek személye ismeretes, de tartózkodási helyük nem tudatik, ez esetben a távollevő örökösök hirdetményileg szólitandók fel azzal, hogy az örökség elfogadása iránt az 58. §. értelmében a hirdetvény első közzététele napjától számitandó hat hónap alatt nyilatkozzanak és örökségük kezelése iránt intézkedjenek, mert különben jelentkezésükig, vagy eltüntté s illetőleg holttá nyilvánításukig ugy fognak tekintetni, mintha az örökséget feltételesen elfogadták volna, és örökségük a gyámhatóságilag rendelt gondnok által az ő költségükre fog kezeltetni.

Ezen eljárás a távollevő hagyományokra nézve is alkalmazandó.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 1969., 1987. §§. Porosz L. R. I. 9. 465. §.

95. §. Midőn az örökségre jogosultak létezése bizonyos, de személyük ismeretlen, vagy az örökségre jogosultak létezése a fenforgó körülményekből gyanitható, köteles a hagyatéki biróság az ismeretlen örökösöket hirdetményileg felszólitani, miszerint a hirdetmény első közzététele napjától számitandó hat hónap alatt az örökség elfogadá-a iránt az 58. §. értelmében nyilatkozzanak és további hat hónap alatt örökjogukat igazolják, mert különben a jelentkező örökösöknek fog az örökjogi bizonyitvány kiadatni.

Ha a hirdetmény közzétételének első napjától négy év alatt senki sem jelentkezett az örökség iránt, a koronaügyész jogositva leend kérelmezni, hogy az örökség szállománynak mondassék ki.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 1969., 1987. §§. Porosz L. R I. 9. 447. § Cod. de proc. art. 998. Szász p t. k 2618., 2619 §§.

96. §. Midőn az örökösök létezése egyáltalában nem tudatik, ez esetben a biróság felszólitja hirdetményileg mindazokat, kik az örökségre mint örökösök igényt tartanak, azon felhivással, hogy a hirdetmény közzétételének első napjától számitandó egy év alatt örökségi igényeiket a hagyatéki biróságnál jelentsék be s azoknak igazolása mellett az örökség elfogadása iránt nyilatkozzanak, mert különben az örökség szállománynak fog kimondatni.

Ha a felszólitás siker nélkül marad, az örökség a koronaügyész kérelmére szállománynak mondandó ki.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 1964. §. Porosz L. R. I 9. 481. §. Szász p. t. k. 2618, 2619. Cod. civ. art. 811. Cod. de proc. 998.

97. §. A 95. és 96. §§-ban foglalt felhivásról köteles a biróság koronaügyészt az állami kincstár jogainak megóvása tekintetéből hivatalból értesiteni, s egyszersmind az ismeretlen örökösök részére ügygondnokot a végre kirendelni, hogy ez az ismeretlen örökösök jogait védje, őket képviselje, holtartózkodási helyük iránt szükséges nyomozásokat tegyen, s ezek eredményét a biróságnak jelentse be.

Az ügygondnok az örökség elfogadása iránti nyilatkozatadásra nincsen feljogositva és ügygondnoki tiszte addig tart, mig az örökös nem jelentkezik, s illetőleg mig az örökös nem nyilvánittatott eltüntté, vagy pedig az örökség szállománynak ki nem kimondatott.

V. ö. Porosz L. R. I. 9. 476. §. II. 12. Tit. 1003. §.

98. §. Midőn kétely forog fenn az iránt nem léteznek-e a tudvalevő örökösökön kivül még más örökösök is, és a jelenlevő örökösök kizárólagos örökjoguknak igazolása tekintetéből valamely jogilag érdekelt fél kéri, hogy a netán még létező örökösök örökjogaiknak érvényesitése végett hirdetményileg szólittassanak fel, a biróság oly hirdetményt bocsáthat ki, hogy mindazok, kik az örökségre mint örökösök igényt tartanak, a hirdetmény első beiktatása napjától számitandó 45 nap alatt az örökség elfogadása iránt, az örökjogot igazoló okmánynak előterjesztése mellett, nyilatkozzanak, mert különben a jelentkező örökösöknek fog az örökjogi bizonyitvány kiadatni.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 1987. §.

99. §. 94—96. és 98. §§-ban foglalt esetekben, a hirdetmény háromszor teendő közzé a hivatalos lapban.

A hirdetményi költségek a 94—96. §§. eseteiben a hagyatékot, a 98. §. esetében pedig azon felet terhelik, ki a hirdetmény kibocsátásaért folyamodott.

V. FEJEZET.

A távollevő örökösnek eltüntté való nyilvánitása.

100. §. Midőn négy év mult el azon időponttól számitva, midőn a távollevő örökös iránt utolsó hir érkezett és oly körülmények fenn nem forognak, melyekből alaposan következtetni lehetne, hogy a távollevő, ha életben van, akadályozva volt magáról hirt adni: ez esetben az eltüntnek legközelebbi örökösei jogositva vannak a hagyatéki birósánál kérelmezni, hogy a távollevő örökös eltüntnek nyilvánittassék, és a reá szállott örökségnek haszonélvezeti joga a kérelmezőkre ruháztassék át.

Ez esetben a biróság a távollevő örökös részére, a menynyiben még ügygondnok részére kinevezve nem volna, vagy pedig a kinevezett ügygondnok törvényesen akadályozva volna (102. §.) a távollevőt ezen eljárásban képviselni, ügygondnokot rendel, kinek kötelessége lészen a távollevő tartózkodása iránt nyomozásokat tenni, s ezek eredményét a birósánál bejelenteni. Köteles továbbá a biróság háromszor a hivatalos lapba iktatandó hirdetmény által az eltüntet felszólitani, hogy a hirdetménynek első közzététele napjától számitandó egy év alatt életben való létét és holtartózkodása helyét a birósággal tudassa, mert különben eltüntnek nyilvánittatni és reá szállott örökségnek haszonélvezeti joga az ő legközelebbi örököseire fog átruháztatni.

101. §. Ha egy évi határidő alatt a távollevő nem jelentkezett és a történt nyomozások is eredménytelenül maradtak olyképen, hogy semmi támpont nincsen arra nézve, hogy a távollevő még életben van, a biróság az érdekelt félnek ujabbi kérelmére az ügygondnoknak és távollevő több rokonainak, vagy azoknak, kikkel eltávozása előtt jó viszonyban élt, valamint a gyámhatóságnak is meghallgatása után a távollevő örökést eltüntnek nyivánitandja, s a reá szállott örökség haszonélvezeti jogát a 103. és 104. §§-ban foglalt feltételek alatt a folyamodókra átruházza.

102. §. Az, ki a távollevőnek eltüntté való nyilvánitásaért folyamodik vagy az örökségnél érdekelve van, nem lehet ügygondnoka a távollevőnek.

103 §. Az eltüntté nyilvánitásnak ugyanazon jogkövetkezményei vannak, mint a holttányilvánitásnak, mindazonáltal azon megszoritással, hogy az eltüntnek legközelebbi örökösei az örökségnek csak haszonélvezete illeti; az örökség állaga iránt azonban az eltüntnek holttánnyilvánitásaig vagy bekövetkezett és bebizonyitott elhalálozásaig nem intézkedhetnek s azt el nem idegenithetik.

Vagyonbeli elidegenitések tehát csak szükség esetében vagy a hitelezők kielégitésére, avagy az örökség fentartása czéljából és csakis a gyámhatóság jóváhagyása mellett történhetnek.

Az eltünt feleségének özvegyi joga azonban mindezek által nem érintetik.

104. §. A ki az eltüntet illető örökség haszonélvezetébe akar lépni, köteles az örökségi ingóságoknak értéke erejéig érő biztositást adni. Az ingatlanok biztositása az azoknak az eltünt nevére való bekebelezés által történik.

A haszonélvezetbe lépett örökös szinte kérheti, hogy haszonélvezeti joga a telekkönyvbe azon korlátolással kebeleztessék be, hogy a haszonélvezeti jog csak az eltüntnek visszaérkeztéig s illetőleg elhalálozásaig vagy holttányilvánitásaig bir érvénynyel.

105. §. Az eltüntnek nyilvánitott, ha visszatér, az őt illető összes jogokba lép s kiki, ki az eltünt vagyonának haszonélvezetében volt, köteles azt a visszatértnek kiadni.

Ezen esetben azonban mindazok, kik az eltünést nyilvánitó és a vagyon haszonélvezetét átruházó birói határozat alapján az eltüntet illető javakat birtokba s haszonélvezetbe vették, nemcsak nem kötelesek a bevett hasznokat visszatéritni, hanem mennyiben az örökségnek jó karban való tartására forditott költ-

ségeken kivül az eltünetet illető örökségi javakba hasznos beruházásokat tettek, ezen beruházások megtérítését is követelhetik.

106. §. Az eltünt utáni örökség csak a holttányilvánitó határozat jogerejüvé válta napjával nyilik meg.

Nem kell messziről bizonyitgatni, hogy egyáltalában a méltányossággal meg nem egyező, ha olyannak örökösei, a ki eltünt és rendszerint nem is szokott visszajönni, az ő reá szállott örökség haszonélvezetébe addig nem léphetnek s ezen örökség addig idegen által kezeltetik, mig a holttányilvánításhoz szükséges évek sora lefolyik s az eltünt holtnak nyilvánittathatik. Ez okból a nyugot-európai nemzeteknél az eltünttté nyilvánitási eljárás divik, s igen kivánatos, hogy az hazánkban is behozassék s életbe léptettessék V. ö. Zürichi m. j. t. k. 1970—1975. §§ Cod. civ. art. 120—135. Porosz L. R. I. 494—498. §§.

VI. FEJEZET.

Az örökjognak okmányozása és hagyatéki ingatlanoknak s más telekkönyvi jogoknak átkebelezése.

107. §. Az örökjog okmányozásaért vagyis az örökjogot vagy hagyományt igazoló okmány (bizonyitvány) kiadásaért nemcsak az örökös vagy hagyományos, hanem mindazok folyamodhatnak, kiknek jogos érdekében fekszik az örökös vagy hagyományos személyét, továbbá az örökség átszállását, jogczimét, az örökjog terjedelmét vagy a hagyomány mivoltát nemcsak tudni, hanem szükség esetében jogaik érvényesitésére az örökjogi okmányt bizonyitékul is felhasználhatni.

Az örökjogi bizonyitvány szükséges volta szembeszökőbb, minthogy azt bővebben kellene igazolni; erre szükségük van az örökösöknek, mert a reájuk átszállott jogokat biztosan és sikeresen csak ily bizonyitvány birása mellett igazolhatják; erre szüksége van az örökhagyó hitelezőinek, mert követeléseiket az örökhagyó ellen csak ennek alapján érvényesithetik; erre szüksége van végre mindazoknak, a kik az örökössel mint ilyennel az örökségi jogokra vagy egyes tárgyakra jogügyleteket kötnek.

Ily okmány kiadása dívik minden előrehaladottabb nemzetnél, bár annak alakja vagy kiállitási módja különbözik is.

V. ö Porosz L. R. I. 9. 482—493. §§. Szász p. t. k. 2294., 2295., 2323. V. O. v. 9-ten Jänner 1865. §. 19. Hesseni törvényjavaslat Art. 245. §. Cod. civ. art. 78., 79. Osztrák ált. p. t. k. 819. §. és 1854. aug. 9-iki pátens 174. §-a.

108. §. Az örököstársak vagy hagyományosok az örökjogi bizonyitvány kiadatását egy közös folyamondványban is kérhetik. Az örökjogi bizonyitvány kiadatása iránti kérelem az örökség elfogadása iránti nyilatkozatban is előterjeszthető.

109. §. Az örökjogi bizonyitvány csak akkor adható ki:

a) ha az örökhagyó elhalálozása vagy holttányilvánitása kétségen kivül áll;

b) ha a végrendelet vagy örökszerződés létében ezek érvényessége ellen a kitüzött határidő alatt kifogás nem tétetett (41. §.) vagy pedig ezen okmányok nyilván semmisek;

c) ha az örökség elfogadása iránti nyilatkozat-adásra kitüzött vagy meghosszabbitott (58., 63., 80. §§.) vagy ha a leltár benyujtására megszabott (85. §.) határidő lejárt, ezen idő alatt semmiféle ellentétes örökségi igény nem jelentetett be; vagy a bejelentett örökségi igény a kereset beadására kitüzött zárhatáridő alatt per utján nem érvényesittetett, vagy pedig ily vitás igény jogérvényes itélettel döntetett el.

110. §. Ha egy vagy több örökös távol van és tartózkodási helyük nem tudatik, a többi örököstársak pedig az örökjogi bizonyitvány kiadatását maguk részére kérik, a biró belátásától függ, vajjon a kérelemnek azonnal helyt adjon, vagy pedig az örökség elfogadása iránti nyilatkozat-adásra kitüzött határidő lejártát bevárja-e. (94. §.)

Ezen határidő lejártát mindenesetre be kell várni azon esetben, ha az örökjogi bizonyitvány kiadatását nem magok az örököstársak, hanem egy harmadik jogilag érdekelt személy kéri.

111. §. Ha az örököstársak mind jelen vannak, valamint akkor is ha a 95., 96. §§-ban foglalt esetek fenforognak, az örökjogi bizonyitvány az örökség elfogadása iránti nyilatkozat adásra, s illetőleg örökségi igények bejelentésére kitüzött határidőnek lejárta előtt ki nem adható.

112. §. Ki az örökjogi bizonyitvány kiadatásaért folyamodik, tartozik az örökjogra s az örökségre vagy hagyományra vonatkozó adatokat és bizonyitékokat, a mennyiben azok a hagyatéki iratoknál még nem léteznének, előterjeszteni és azokkal igazolni:

a) hogy az örökség megnyilt;

b) hogy az örökség vagy hagyomány az illető örököst vagy örökösöket, vagy hagyományost s illetőleg hagyományosokat kizárólag illeti;

c) hogy a hagyatékhoz netán tartozó ingatlanok, a mennyiben azoknak átkebeleztethetésére kéretik az örökjogi bizonyitvány kiadatása, azok az örökhagyó nevére vannak telekkönyvezve;

d) hogy az itélet, melynek alapján az örökjogi bizonyitvány kiadatása netán kéretik, jogerejüvé vált.

113. §. A végrendeleti örökjogot a végrendelet, a szerződési örökjogot pedig az örökszerződés igazolják.

Ezenkivül tartozik az, ki a végrendelet alapján az örökjogi bizonyitvány kiadását kéri, még azt is igazolni:

a) hogy a végrendeleti örökös az öröklési joghoz kötött netáni feltételeknek eleget tett;

b) hogy a hagyományosok kellőleg értesittettek, és

c) hogy az örökhagyó után netán hátramaradt özvegye özvegyi jogára nézve kielégitettetett vagy az örökössel kiegyezett.

V. ö. 1868. 54 tczikk 580. § Id. törv. szab. 16 §.

114. §. Ha a végrendeleti örökös nem egyszersmind leszármazó vagy felmenő törvényes örökös is, még azt is kell igazolnia, hogy lemenő vagy ezek nem létében felmenő törvényes örökösök nem léteznek, vagy pedig hogy a létező ily törvényes örökösök törvényes osztályrészükre (köteles részre) nézve kielégittettek vagy a végrendeleti örökössel kiegyeztek.

Ha pedig a végrendeleti örökös egyszersmind az örökhagyó törvényes gyermeke vagy maradéka, igazolnia kell azt, hogy a végrendeleti örökösön kivül más leszármazó törvényes örökös nem létezik, vagy a létező más törvényes örökösök törvényes osztályrészükre nézve kielégittettek.

Ha végre a végrendeleti örökös az örökhagyó egyik életben levő szülője, igazolnia kell azt, hogy a leszármazó törvényes örökösök nem léteznek, vagy a létező ily törvényes örökösök törvényes osztályrészeikre nézve kielégittettek.

V. ö. Id. törv. szab. 7. §.

115. §. Ha nem maga a hagyományos, hanem más jogilag érdekelt fél kéri az örökjogi (a hagyományt igazoló) bizonyitványt, köteles nemcsak a hagyomány átszállását, hanem azt is igazolni, hogy a hagyományos a hagyományt elfogadta s illetőleg elfogadása iránt a kitüzött határidő alatt nem nyilatkozott. (43. §.)

116. §. A ki a törvényes öröklési jogczimen kéri az örökjogi bizonyitvány kiadatását, tartozik a 112. §-ban elősorolt ténykörülményeken kivül még azt is igazolni, hogy az örökhagyó végrendelet s illetőleg örökszerződés hátrahagyása nélkül elhalt; vagy pedig hogy ezen okmányok semmisek avagy jogerejü itélettel érvénytelenoknek kimondattak; vagy végre hogy a végrendeleti örökössel kiegyezés történt, avagy mindazok, kiket az örökség a végrendelet vagy az örökszerződés alapján illetne, az örökségről lemondottak.

117. §. Az pedig, ki a hitvestársi öröklési jogczimen kéri az örökjogi bizonyitvány kiadatását, tartozik igazolni:

a) hogy leszármazó törvényes örökösök nem léteznek, és

b) hogy az örökség az örökhagyó szerzeményi vagyona volt, vagy pedig az örökölt vagyonból álló örökséghez jogositott sem felmenő, sem oldalagos örökösök nem léteznek.

V. ö. Id. törv. szab. 9—14. §§.

118. §. A törvényes öröklési jog igazolására szolgáló bizonyitékok rendszerint:

a) az anyakönyvi kivonatok, melyek a törvényes örökösnek az örökhagyóhoz való vérségi, vagy a hitvestársnak hitvestársi viszonyát bizonyitják;

b) az örökhagyó illetékes községi hatóságának bizonyitványa az iránt, hogy az örökhagyó végrendelet s illetőleg örökszerződés hátrahagyása nélkül elhalt, és hogy az illető örökösön vagy örökösökön kivül, kikre nézve az örökjogi bizonyitvány kiadatása kéretik, más közelebbi vérrokonok, kiket az örökség illetne, nem léteznek.

V. ö. Porosz L. R. I. 9. 482—486. §§. Cod. civ. art. 78., 79.

119. §. Midőn a kizárólagos törvényes öröklési jog a 118. §. b) p. értelmében hatósági bizonyitványnyal nem igazolható, jogositva van az örökjogi bizonyitvány kiadásáért folyamodó fél egyszersmind kérni: hogy a netán még létező más örökösök örökségi igényeik bejelentése és érvényesitése végett a 98. §-ban előirt módon hirdetményileg felszólittassanak.

Ha a kibocsátott hirdetményben a kitüzött határidő alatt senki sem jelentkezett, az annak vétetik, hogy a tudvalevő örökösökön kivül más örökös nem létezik, mely esetben az örökjogi bizonyitvány a folyamodónak kiadandó.

Annak tüzetes meghatározása, mit kell és mivel lehet bizonyitani, hogy valaki örökösnek tekintessék, szükséges azon okból, mert tapasztalásból tudjuk, hogy a jelenleg dívó ugynevezett hirdetményi eljárásnak, a

hol szinte a kizárólagos örökjogot kimutatni kell (törv. rendt. 580. §.), a folyamodványoknak nagyrésze azon okból utasittatik vissza, mert sehol sincs tuzetesen meghatározva, s igy a felek nem tudják, mit kell s mivel lehet bizonyitani, hogy valaki kizárólagos örökösnek tekintessék; mely bizonytalanságot még azon körülmény is növeli, hogy maguknál a bíróságoknál is az eljárás e részben egymástól eltérő, mert mig némely bíróságok oly bizonyitékokat is kivánnak a felektől, melyeknek megszerzése nagy nehézségekkel jar, sőt némely esetben majdnem lehetetlen, azoknak bemutatása pedig az örökjog igazolására nem okvetlenül szükséges, addig más bíróságok kevésbbé szigoruak, egyszerü magánbizonyitványokkal is megelégesznek, mely egymástól eltérő eljárás által a felek csak tévutra vezettetnek, nekik fölösleges költségek okoztatnak.

120. §. Oly esetben, a hol csupán a leszármazó örökösök örökölnek és örökjoguk világos, köztudomásu és nem vitás, a bíróság jogositva van, a 118. §-ban körülirt bizonyitékok előterjesztése nélkül, a hagyatéki iratoknál fekvő haláleseti felvétel alapján is az örökjogi bizonyitványt kiadni.

Az általános szabály alul ki lehet venni azon eseteket, melyekben csupán a leszármazó törvényes örökösök örökölnek és köztudomásu, hogy kivülök sem más törvényes leszármazó örökösök nem léteznek, sem pedig az örökhagyó végrendeletet nem hagyott hátra. Ily esetekben tehát a felek csakis fölöslegesen terheltetnének, ha a köztudomásu tények bizonyitására még bizonyitékokat is megszerezniök kellene; ily esetekben elegendő bizonyitéknak tartható a haláleseti fölvétel, melynek alapján az örökség körüli eljárás megindittatott.

121. §. Midőn a hagyatékhoz oly ingatlan javak vagy más dologbani jogok tartoznak, melyek az örökhagyó nevére a telekjegyzőkönyvben bekebelezve vannak, és az örökjogi bizonyitvány kiadatását kérő fél egyszersmind ily ingatlanoknak vagy dologbani jogoknak az örökös nevére való átkebelezését kéri, köteles a folyamodó fél az illető telekkönyvi kivonatok bemutatása mellett, a mennyiben ez a hagyatéki iratoknál még nem létezik, az átkebelezendő ingatlanoknak telekkönyvi és helyrajzi számait határozottan kijelölni, az átkebelezendő dologbani jogokat pontosan körülirni, és a mennyiben az örökösök ily javakat már egymás között felosztottak, a minden egyes örökösnek osztályba jutott részletet világosan és határozottan előadni s egyszersmind az illető okmányt is, melynek alapján s értelmében az osztály történt, eredetben vagy hiteles másolatban a folyamodványhoz mellékolni.

Ha az ily átkebelezendő javakra nézve le- vagy hozzájegyzés esete fenforog, tartozik a folyamodó a szétdarabolandó részlet tervét is (térképét, rajzát, vázlatát) az uj részeknek, azok helyrajzi számainak és térmértékének előadásával, felmutatni.

122. §. Ha valamely hagyatékhoz tartozó ingatlan jószág vagy nyilvánkönyvi jog az örökösök által az örökjogi bizonyitvány kiállitása előtt eladatik vagy átengedtetik, köteles az átvevő, ki az ingatlant a maga nevére kivánja átkebeleztetni, az örökjognak vagy hagyománynak fönti §§-ban megszabott igazolása mellett azon okmányt is eredetben felmutatni, melynek alapján az eladás vagy átengedés történt.

123. §. Ha valamely hagyatékhoz tartozó ingatlan vagy nyilvánkönyvi jog még az örökhagyó nevére bekebelezve nincsen, köteles az, ki ily ingatlant vagy nyilvánkönyvi jogot a a maga vagy az örökös nevére kivánja átkebeleztetni, nemcsak az örökjogot vagy hagyományt igazolni, hanem egyszersmind azon okiratokat is felmutatni, melyek alapján a fennálló telekkönyvi szabályrendeletek értelmében a bekebelezés az örökhagyó nevére s egyidejüleg az örökösre vagy magára a folyamodóra történhetik.

124. §. Midőn valamelyik jogilag érdekelt fél az örökjogi bizonyitvány vagy a hagyományt igazoló okmány kiadásaért folyamodik és a 121., 122., 123. §§-ban foglalt eseteknek valamelyike fenforog, tartozik a bíróság még a bizonyitvány kiadása előtt mindazokat, kik a hagyatéki ingatlanokra s illetőleg nyilvánkönyvi jogokra nézve örökösödési joggal birnak, hirdetményileg felszólitani, hogy örökösödési igényeiket a hirdetmény első közzétételének napjától számitandó 60 napi zárhatáridő alatt a hagyatéki bíróságnál jelentsék be, mert különben ezen ingatlanok s illetőleg nyilvánkönyvi jogok tekintetében az örökjogot (vagy hagyományt) igazoló bizonyitvány kiadatni s ezen ingatlanoknak, s illetőleg nyilvánkönyvi jogoknak átkebelezése el fog rendeltetni.

125. §. A hirdetményi felhivás a bíróság kapuján s illetve a bírói hirdetmények kifüggesztésére kijelölt helyen kifüggesztendő, s azonkivül nemcsak az eljáró hagyatéki bíróság, hanem azon járásbíróság területén is, melyen az ingatlan fekszik, szokásos módon községenként közzéteendő; a nagyobb, 300 frt értéket tulhaladó ingatlanoknál pedig a községenként való kihirdetésen kivül, a hirdetmény a vidéki lapban is, melyet a kormány ily hirdetésekre kijelölend, beiktatandó; és ha az ingatlanok értéke 5000 frtot tulhalad, a hirdetmény a központi hivatalos lapban is kibocsátandó.

A hirdetménynek a lapokba való beiktatása háromszor történik.

126. §. Ha a hirdetményben kitüzött határidő alatt az örökségi igény bejelentetett, tartozik a biró a 135. §. szerint eljárni; ha ellenben semmi igény sem jelentetett be, köteles a biró az örökjogi bizonyitványt kiadni s egyszersmind az örökjogot (hagyományt) igazoló bizonyitványt az illető telekkönyvi hatósághoz a végett küldeni át, hogy ez a kiadott örökjogi okmány alapján s annak értelmében a hagyatéki ingatlanokat s illetőleg nyilvánkönyvi jogokat átkebeleztesse.

127. § Ugyanezen feltételek alatt az örökhagyónak vagy hagyományosnak személyes hitelezői is jogositvák kérni, hogy az örökhagyónak telekkönyvileg bejegyzett jogai az örökösre s illetőleg hagyományosra átirattassanak, de csak azon esetben, ha az örökös vagy hagyományos az átiratást azon időtől számitva, midőn annak megengedését törvény szerint már kérhette volna, három hónap alatt maga nem eszközölte ki.

128. §. Azon telekkönyvileg bejegyzett ingatlanoknak vagy más nyilvánkönyvi jogoknak átkebelezése, melyek oly örökhagyó hagyatékához tartoznak, ki nem magyarországi alattvaló, oly iratok alapján is történhetik, melyek az örökhagyó hazájában az átszállás teljes bizonyitására elegendők; ily okiratoknak bizonyitó erejét azonban köteles azon fél igazolni, ki ezen okiratok alapján az átkebelezést kéri.

Az ezen §§-ban foglalt ténykörülményeknek igazolása a fennálló telekkönyvi szabályrendeleteken alapszik; mivel pedig a hagyatékhoz tartozó nyilvánkönyvi jogoknak hivatalból való átkebelezése mellett nemcsak a feleknek érdeke, hanem és kiválólag azon körülmény is szól, hogy ez által a naponta tapasztalt telekkönyvi bonyodalmaknak s ezekből eredő megkárositásoknak is eleje vétetik, ugyanazért szükséges, hogy a felek mindazon okmányokat a hagyatéki bíróságnál terjeszszék elő, melyek a telekkönyvi jogoknak átkebelezésére szükségesek.

A hirdetményi fölhivás kibocsátását pedig a telekkönyvi intézmény hitele és nyilvánossága igényli, mivel az öröklési uton átháramlott nyilvánkönyvi jogoknak más személyekre való átkeblezésének közzététele nemcsak azért szükséges, hogy azok, kik ezen jogokra nézve örökségi igényeket támaszthatni vélnek, azokat még az átkeblezés előtt érvényesithessék, hanem a fölhivás azon okból is szükséges, hogy az átháramlás minél nyilvánosabbá tétessék A jelenleg dívó, az 1868. 54. tczikk 580. és 581. §§-ban körülirt ugynevezett hirdetményi eljárás azonban ugy a mint az jelenleg történik, nem pártolható, mivel az nemcsak hogy a felekre nézve terhes és költséges is, hanem kitüzött czéljának nem is felelhet meg; ugyanis köztudomásu, hogy a „Budapesti Közlöny"-t, hol ily hirdetmények jelenleg beiktattatnak, a nagy közönség nem olvassa, következőleg az ott megjelent felhivásnak már előreláthatólag azon eredménye nem lehet, mint akkor volna, ha a felhivás községenként szokásos módon közhirré tétetnék, és a nagyobb hagyatékoknál a vidéki lapban is, a hol az ingatlan fekszik, közöltetnék; mivel ily uton sokkal hamarabb jutna az érdekelteknek tudomására az ingatlannak az örökösökre való átszállása, mint ha a hirdetmény csak a „Budapesti Közlöny"-ben közöltetik; ezen utóbbiba csak akkor volna beiktatandó, ha nagyobb terjedelmü vagy több törvényhatóság területén létező ingatlanoknak átkebelezése forog fenn

Az ingatlanoknak átkebelezése iránt javaslatba hozott eljárás, nagyobb-kisebb eltérésekkel, más nemzeteknél is dívik. V. ö. Poresz L. R. I 9. 482 493 §§ Pr. O V. §. 4. Hyp O. II. § 72. Gesetz v. 24. Mai 1853. Hesseni törvényjavaslat Art 244 stb. Gesetze v. 21-ten Febr 1852. Art. 11., 12. Bajor Hypoth. Gesetz v. 1. Juni 1822. Szász p. t k. 2514. §., das Mandat die Grundsätze der Allodialerbfolge enthaltend. Sách prov. G. O 114 §. Mecklenburg-Schwerin, Gesetz über die Grund- und Hypothekenbücher. Krakkó, Gesetz v 27. Juni 1844 V. ö. Mittermayer civ. Arch. Bd. 39 Nr. 14. 440–451. l. Unger: Verlass. Abhandl. 194. l.

A 222. §-ban foglalt intézkedés által a t. k. r. 73 §-a módositást szenvedne ugyan, a mi azonban ki nem kerülhető, mert a jure ipso örökségszerzésnél a hagyatéknak birói átadása helyt nem foglalhat, következőleg a hagyatékhoz tartozó, de még az átkebelezés előtt az örökösök által eladott ingatlanoknak a vevő nevére való átkebelezése nem tétethetik többé függővé a birói beleegyezéstől, hanem az ingatlanok akkor kebeleztethetnek át közvetlenül a vevő nevére, ha azok még nincsenek átkebelezve az örökösökre.

129. §. Az örökjogi (örökjogot igazoló) bizonyitványban világosan benfoglaltassék:

a) azon adatoknak (okmányoknak) minősége, melyek által az örökjog igazoltnak tekintendő;

b) az örökhagyónak családi és keresztneve, kora, vallása, polgári állása, állapota (nős, nőtlen, hajadon, özvegy), személyes viszonyai (kiskoruság), továbbá elhalálozásának helye, és községi illetősége;

c) az örökösöknek és netáni utóörökösöknek családi és keresztneveik, és más személyes viszonyuk;

d) az örökjog czime, az örökségnek miként történt átszállása, valamint az annak terjedelme, vagyis az arány, mely szerint az örökség minden egyes örököst illet;

e) az örökséggel összekötött netáni korlátoltságok vagy az örökjoghoz kötött feltételek;

f) az örökségnek miként történt elfogadása minden egyes örökös vagy utóörökös részéről;

g) a hagyatékhoz tartozó ingatlanoknak, a mennyiben azok az örökhagyó nevére bekebelezve vannak, telekkönyvi és helyrajzi számaik; más nyilvánkönyvi jogoknak pedig határozott körülirása;

h) a netáni osztálynak, mely szerint a telekkönyvi jogok s ingatlanok az örökösök között felosztattak kelte, és helye; végre

i) a minden egyes örökösnek az ingatlanokból és más telekkönyvi jogokból osztályba jutott örökrésznek tüzetes kijelölése olyképen, hogy ennek alapján a telekkönyvi átkebelezés közvetlenül eszközöltethessék.

130. §. A hagyományt igazoló okmányban kell benfoglalva lennie:

a) a végrendelet keltének napja és helye;

b) az örökhagyónak családi és keresztneve, kora, vallása, polgári állása, állapota és községi illetősége, továbbá elhalálozásának napja és helye;

c) a hagyományosnak vagy hagyományos társaknak családi és keresztneveik, és személyes viszonyaik;

d) a hagyomány minősége s azzal netán összekötött korlátoltságok;

e) a mennyiben a hagyomány ingatlanokból vagy más nyilvánkönyvi jogokból áll és a hagyomány több hagyományosokat illet, ugyanazon körülménynek tüzetes kijelölése, melyek a 129. §. g), h) és i) alatti pontokban foglaltatnak.

131. §. Az örökjogi vagy hagyományi bizonyitvány kiadásáról az összes érdekelt örökösök és utóörökösök vagy hagyományosok, valamint az illető adó- (illetékszabási) hivatal is értesitendő, s egyszersmind az utóbb neveze t hivatal részére a a bizonyitvány egyik példánya is kiadandó.

132. §. Az, kinek örökjoga vagy hagyománya az öröklési okmányban bizonyittatik, ezen örökjogi tartalma szerint örökösnek vagy hagyományosnak tartandó mindaddig, mig a bizonyitvány a törvény rendes utján meg nem erőtlenittetik.

133. §. Az, a ki véli, hogy jogaiban az örökjogi bizonyitvány kiállitása által megsértetett, a vélemezett jogait csak a törvény rendes utján, a jogok elévülésére megszabott határidő alatt érvényesitheti.

Azon harmadik személyek jogai azonban, kik az öröklési bizonyitvány szerinti örökössel vagy hagyományossal a hagyatéki javakra vonatkozólag terhes jogügyleteket jóhiszemüleg kötöttek, érintetlenül maradnak, habár az öröklési bizonyitvány rendes peruton érvénytelennek mondatott is ki.

134. §. Oly igények, melyek nem az öröklési, hanem más jogczimen támasztatnak, nem az örökösödési biró előtt, hanem maga utján levén érvényesitendők, az örökjogi bizonyitvány kiadatását nem akadályozhatják.

V. ö. Porosz L. R. I. 12. 248. §.

(Folyt. köv.)

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Ki van jogositva telekkönyvi jog törlése iránti pert inditani?

A telekkönyvi rendeletnek e kérdésre vonatkozó 148. §-a, mely szerint:

„Ha a bekebelezés által jogaiban sértett fél azt érvénytelenség miatt megtámadni, s ez által az előbbi nyilvánkönyvi állapot helyreállitását elnyerni akarja, ugy az a telekkönyvi hatóságnál benyujtandó keresettel a bekebelezés kitörlését kérheti," különböző magyarázatokra szolgált alkalmul.

E szakasz ugyanis némelyek által akként magyaráztathatik, hogy mindenki, ki a bekebelezés által magát jogaiban sértve érzi, jogositva van törlési pert inditani; mások azonban a szakaszban emlitett jog alatt csakis telekkönyvi jogot értenek, tehát csakis azt, ki telekkönyvi jogaiban van sértve, válik jogosultnak a törlési per megindítására.

Ezen utóbbi nézetet követték eddigelé felsőbb bíróságaink is, s követi — tudomásunk szerint — ma is a királyi tábla; a legfőbb itélőszéknek azonban ujabb időben láttunk ellenkező határozatait is, melyekben a törlési perekben megállapitja felperességét olyanoknak is, kik a telekkönyvbe bejegyezve nincsenek, s igy a bekebelezés által nem telekkönyvi jogaikban sértettek meg.

Mi ez utóbbi nézetet osztani nem tudjuk, s megkisértjük ennélfogva ellennézetünket indokolni.

A ki nincs a telekkönyvbe bejegyezve, annak a telekkönyvi birtokra dologbeli joga nem lehet, tehát csak személyes joga lehet a volt tulajdonos ellen, ki e jogának kijátszása végett ruházta át dologbeli jogát másra.

Ezen eset kétségtelenül fenforoghat pl. ajándékozás esetén, ha az mint szinlelt adásvétel iktattatik is a szerződésbe; ámde tagadni vagyok kénytelen, hogy azért valaki jogositva legyen egy harmadik személynek, kivel semmi személyes viszonyban nem állott, dologbeli jogát egyenesen megtámadni s vélt jogai alapján törlési pert inditani. Ez a személyes és dologbeli jogok teljes összetévesztésére vezetne, minek a gyakorlatban kiszámithatlanok következményei, s bizonyára mindig csak a telekkönyvi biztonság rovására esnek.

Ezen elv azon további tévnézetre is vezethetne, hogy a hátrább bekebelezett jelzálogos hitelező az előtte bekebelezett zálogjog törlése iránt is indithat pert. Pedig hogy ez már csak ellenkezik a telekkönyvi rendszerrel s halomra döntené annak egész elméletét, fejtegetni is fölösleges.

Hogy a telekkönyvi törvény csakis a telekkönyvi jogaiban sértett felet érthette, kitünik a törlési per egész rendszeréből, mint az szabályozva van.

A törlési kereset csak az előbbi telekkönyvi állapot helyreállitására s nem uj jogszerzésre levén irányozható, a dolog természetéből folyik, hogy felperes csak az lehet, kinek joga az előbbi telekkönyvi állapot helyreállitása által feléled, a nélkül, hogy más cselekvény eszközlése igényeltetnék. Igy pl. a bekebelezett tulajdonjogot csak az támadja meg, kinek nevére előzőleg be volt a tulajdonjog kebelezve; mert ha a megtámadott bekebelezés érvénytelennek mondatik ki, az előbbi telekkönyvi állapot helyreállittatik s az érvénytelenitett tulajdonjogot megelőzőleg bekebelezve volt tulajdonjog ismét feléled s ez által a nélkül, hogy e részben bárminemü további jogcselekmény igényeltetnék, felperes dologbeli joga a maga épségébe visszahelyeztetik. Ellenben ha valamely fél a telekkönyvi tulajdonosnak azon ténye által, hogy az birtokát másra ruházta és ez e jogát be is kebeleztette, érzi magát sértve, az utóbbit kitörlési perrel meg nem támadhatja; mert ha amannak tulajdonjoga kitörültetnék is, az előbbi állapot helyreállitása folytán az eladó joga éledne fel, melyre nézve a kitörlést kérő saját jogát egy — a kitörlési pernek, mely csakis az előbbi állapot helyreállitására terjedhet ki, körén kivül eső — jogcselekmény által érvényesithetné. Vagyis az előbbi tulajdonos jogát visszaszerezné a végett, hogy majdan ellene saját jogát érvényesithesse.

De mily viszásságokra fogna ez vezetni? A telekkönyvi hatóság a felperesség megállapitása végett, a felperes s az átruházó — a volt telekkönyvi tulajdonos — közötti jogviszony birálatába is lenne kénytelen bocsátkozni, tehát megelőzni azon per kérdését, mely a telekkönyvi állapot helyreállitása után majdan a kereset folytán jogaiba visszahelyezett átruházó s felperes között más bíróságnál folyand. De mi történnék, ha e másik bíróság e kérdésre ellenkező nézetben van s felperest keresetével elutasitván, a jogaiba visszahelyezett átruházó a birtokokat egy harmadikra ruházza át? Tehát megsemmisitette Péter jogát Pál kedvéért s János aratja a diadalt, vagy akkor ismét Péternek van joga fellépni törlési perrel azért, mert Pálnak jogait érvényesiteni nem sikerülvén, az ő jogai régiebbek levén Jánosénál, annak előtte tágitani kell?

Lássuk példában a dolgot, hogy jobban szembetünjék a helyzet.

A. átruházza birtokát B.-re, s az tulajdonjogát be is kebelezteti. A telekkönyvön kivüli C. ez által magát jogaiban sértve érzi, mert ő már előbb megvette A. birtokát, s az B.-vel az átruházási szerződést csakis az ő jogainak kijátszására kötötte. Törlési pert indit tehát a B. részére történt tulajdonjogi bekebelezés eredeti érvénytelensége folytán. A telekkönyvi hatóság megállapitva látja, hogy C. sértve van jogaiban, mert B. roszhiszemü szerző s elrendeli a törlést, mely által az előbbi telekkönyvi állapot helyreállittatik, vagyis B. tulajdonjoga kitörültetik s A. tulajdonjoga helyreállittatik. Tovább a telekkönyvi hatóság nem mehet. A törlési per eredménye csakis az előbbi telekkönyvi állapot helyreállitása lehet, tehát C. tulajdonjogának eldöntésébe nem bocsátkozhatik. C.-nek nem levén a bekebelezésre szükséges kellékekkel ellátott okmánya, már most

kénytelen perbe idézni A.-t, hogy az ő tulajdonjogát elismerni tartozzék. Ez — tegyük fel, hogy a telekkönyvi hatóságot járásbiróság gyakorolja — egészen más forum elé kerül, mely a felmutatott bizonyitékok által nem látván C. tulajdonjogát bebizonyitva, azt elutasitja keresetével. Ekkor A. szabad rendelkezési joga ismét helyreállván, a birtokot D.-re ruházza, tehát C. kiurta jogaiból B.-t s D. szedi az epret, vagy már most B.-nek van joga D. ellen fellépni törlési keresettel, s elölről kezdeni a dolgot?

Vagy vegyünk egy más esetet.

A. átruházza birtokát B.-re s a telekkönyvön kivüli C. ezen átruházás folytán történt tulajdonjogi bekeblezés érvénytelenitése végett törlési pert indit, azt megnyeri, B. joga törültetik s A. joga helyreállittatik. A mint az itélet jogerejüvé válik, C. végrehajtás utján a telekkönyvi állapot helyreállitását kérvén, ez elrendeltetik s a perfeljegyzés is kitörültetik. C. most már egész nyugodtan összeszedi bizonyitékait az A. ellen inditandó tulajdonjogi perhez, de A. szemesebb levén, átruházza D.-re birtokát s annak részére egy a bekebelezésre minden szükséges kellékekkel ellátott szerződést állit ki. D. ennek alapján tulajdonjogát bekebelezteti. Mire C. A. ellen beadja keresetét s kéri ezen ujabban — más biróság előtt s más jogczimen — inditott pere feljegyzését, már D. tulajdonjoga van bekebelezve s C. rémülve bámul el, midőn perfeljegyzési kérvényét ez oknál fogva elutasitó határozattal veszi kezéhez. Mit tegyen most, ismét D ellen inditson törlési pert, hogy annak lejárta után módot adjon, hogy a birtok ismét A.-ra ruháztassék?

Ilyen viszásságok merülnek fel a gyakorlatban mindig, midőn a biró a törvénynek, annak szellemével s alapelveivel ellenkező magyarázatot tulajdonit azért, mert tán az egyes esetben helyesnek látszik.

Nézetem helyességét támogatja az uj osztrák telekkönyvi törvény is. E törvény tudvalevőleg a nálunk érvényes telekkönyvi rendeletet vette alapul s egyik czéljául tüzte ki azt is, hogy határozott formulázás által egyes kérdésekben felmerülő tévnézeteknek elejét vegye. Igy történt ez a kitörlési perekre nézve is, melyről e törvény 61. §-a következőleg intézkedik: „Wenn Jemand, der durch eine Einverleibung in seinem *bücherlichen* Rechte verletzt erscheint, die Einverleibung aus dem Grunde der Ungiltigkeit bestreitet kann“ stb.

Ez nem enged félremagyarázatot. Jó lenne ezt nálunk is tudomásul venni, hiszen a két telekkönyvi törvény alapelve már csak azért is azonos, mert mindkettő egy és ugyanazon anyagi jog alapján áll.

Telekkönyvi rendtartás 125. §.

S. Gy. n.-váradi lakosnak M. A. ugyanottani lakos ellen a n.-váradi kir. törvényszék mint bünfenyitő hatóság 100 frt kártéritési összeget itélt meg, mely határozat azonban elitélt fölebbezése folytán még jogerőre nem emelkedett.

S. Gy. biztositani kivánván magának a megitélt 100 frtot, az itélet hiteles másolatának bemutatása mellett folyamodott volt a n.-váradi kir. törvszékhez mint tlkvi hatósághoz, hogy a megitélt összeget M. A.-nak a n.-váradi X. számu tjkvben foglalt tulajdoni illetőségére előjegyezze, eshetőleg a zálogjog rangsorozatát feljegyezze.

Az eventualis kérelem mindkét része a tlk. rdts. 125. §-ára lett alapitva. Ugyanis ha a tszék mint tlkvi hatóság magát ugyanazonos birósággnak tekinti a kir. törvényszék mint bünfenyitő hatósággal, akkor az előjegyzés lesz a 125. §. első bekezdése értelmében elrendelendő. Ellenben ha a kir. törvényszék mint tlkvi hatóság magát más biróságnak tekinti a kir. törvszék mint bünfenyitő hatóságtól, akkor a hitelesitett másolat alapján a 125. §. harmadik és következő bekezdései értelmében a zálogjog rangsorozata lesz feljegyzendő és az eredeti itélet a bünfenyitő törvényszéktől átkérendő.

A kir. törvényszék mint tlkvi hatóság 11063/1873. sz. a. végzésével a kérelmet mindkét részében elutasitotta és pedig az előjegyzési kérelem azért utasittatott el, mert előjegyzés csak eredeti okirat alapján eszközölhető; a feljegyzés elutasitása pedig azzal lett indokolva, hogy a 125. §. ebbeli rendelkezése csak azon egy esetben követhető, ha az eredeti más birósánál van eltéve, de jelen esetben az eredeti a „bünfenyitő-osztálynál“ (?) levén, az átkérés nem volt foganatositható.

A beadott felfolyamodásban kifejtetett, hogy ha a „bünfenyitő osztály“ nem más biróság, mint a „tlkvi osztály,“ akkor mért nem rendeltetett el az előjegyzés a tlkvi rdts 125. §. első bekezdése értelmében? kifejtetett továbbá, hogy az 1871. 31. t. cz. 24. §-a szerint a kir. törvényszék mint tlkvi hatóság ugyanazonos biróság a kir. törvényszék mint polgári vagy bünfenyitő hatósággal; egyébiránt az eventualis feljegyzési kérelem is fentartatott.

A kir. tábla a fölebbvitt határozatot indokainál fogva helyben hagyta.

Sokkal egyszerübb az eset, semmint a benne rejlő téves felfogás bővebb commentározása szükséges volna, hanem illustratiójául elég megemliteni azon egy oldalát, hogy t. i. ha a 100 frtot az x – i kir. törvényszék itéli meg, akkor legalább a rangsorozat a hitelesitett másolat alapján feljegyeztetik, de minthogy ezt a n.-váradi kir. törvszék bátorkodott tenni, sem előjegyzésnek, sem feljegyzésnek nem volt hely adható.

Különfélék.

Interpellatió. Az igazságügyminiszter ur f. hó 8-án felelt Tisza Kálmán interpellatiójára a börtönügyi szabályrendelet tárgyában és diadalmasan védte álláspontját, mig ellenben Tisza Kálmán csak azt tanusitotta, hogy nem szakember. Az igazságügyminiszter ur ad captationem benevolentiae hatályosan kiemelte a kérdéses szabályrendelet humanus irányzatát, mely némely pontjaiban nemcsak gr. Ráday Gedeon hangos kacaját idézte elő a kalitkás madarakkal és cserépvirágokkal, hanem az egész házban általános derültséget keltett. Mi nem osztjuk e cynikus derültséget, jól tudva, milyen üdülést nyujthat feldult kedélyállapotban a rózsa szine, illatja és a társfogságban tartott madár éneke s élénksége. Nem is vonjuk kétségbe, hogy a tiszt. igazságügyminiszter ur a szabályrendelet e szelleme miatt nem pirulna a külföld előtt, sőt positive állitjuk, hogy az neki és hazánknak becsületére válnék ép oly mérvben, mint a birói hatalom gyakorlásáról alkotott törvény, mely a mindekkoráig patrimoniális igazságszolgáltatás hirében állott törvénykezésünk rágalmazóit elnémitotta.

De nem a humanismusról van itt szó, hanem ép a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvényben szentesitett elvek épségben tartásáról, melyek szerint jogerejü itélet végrehajtásán kivül az állampolgárok cselekvényei fölött fenyitő hatalmat csakis a rendes biró gyakorolhat.

Az elitélt fegyencz fölött a fegyelmi hatalmat a végrehajtó hatalom gyakorolja. Ez a jogerejü itélet egyik jogkövetkezménye, és a végrehajtó hatalom e fegyelmi hatóságot az országos fegyházakban az igazgatókra bizhatja, a törvényszéki börtönökben pedig törvény szerint a kir. ügyészekre van bizva. De a bünvizsgálat alatt álló foglyot a közvádló, tehát ellenfelének fegyelmi hatósága alá vetni s ekképp az ellenfélt fenyitő hatalommal felruházni, — ez sem a jogfogalmakkal, sem a jogállam lényével össze nem fér A kir. ügyészségről szóló 1871. 33. tczikk 11. §-ának c) és d) pontja igen helyesen intézkedik akkép, hogy a kir. ügyész nem járhat el oly ügyekben, c) „melyekben tanu vagy szakértő volt, végre d) melyekben azelőtt mint biró, meghatalmazott vagy védő működött“. Nemde különös, ha a törvény ezen intentióival ellenében az igazságügyminiszter oly hatáskörrel ruházza fel a kir. ügyészt, hogy ellenfelét vasra verethesse, földhöz lánczoltathatja, koplaltathatja stb.? Avagy talán kevésbbé leszen ő elfogult a vád emelésénél oly vádlottal szemben, ki talán ellene igazságtalan bánásmódja miatt panaszt emelt, mint oly ügyekben, hol mint független biró vagy meghatalmazott védő működött. Hic rhodus!.. A miniszter ur humanus szellemét kétségbe nem vonjuk, de a birói hatalom gyakorlásáról szóló alaptörvényünket merő sophismák által jellegéből kivetkőztetni nem engedhetjük és nem engedhetünk a végrehajtó hatalom közegeinek térfoglalást ott, hol az emberiség legdrágább kincse, az egyéni szabadság s illetőleg a fogság sulyosbitása forog kérdésben.

Az igazságügyminiszter ur a fegyelmi rend fentartásának szükségére fektetett sulyt, a mit senki sem fog kétségbe vonni, valamint igaz az is, hogy az 1871. 33. tczikk 25. §-a szerint a kir. ügyész őrködik a fölött, hogy a fogházi házrend s fegyelem iránt fennálló törvényes rendeletek pontosan végrehajtassanak. A kérdés azonban ép az, vajjon az igazságügyminiszter urnak eziránt kibocsátatott szabályrendelete törvény-e vagy sem? Az idézett törv. 17. §-ának f) pontja határozottan kimondja, hogy a kir. ügyészek a jogerejüleg kiszabott büntetések végrehajtására hivatvák; de egy szóval sem emliti, hogy a vizsgálat alatt álló, tehát jogerejüleg el nem itélt egyének a kir.

ügyész, mint a végrehajtó hatalom közegének fegyelmi hatósága alá lennének vetve. Azon ellenvetés sem nyom a latban, hogy a kir. ügyész nemcsak a végrehajtó hatalom közege, hanem a büntető igazságszolgáltatás factora. Hisz a vádlott olyannyira nincs az ügyész hatóságának alávetve, hogy az id. törv. 20. §-a szerint az ügyész a vádlott kihallgatásánál jelen sem lehet! Avagy talán a tiszta vádrendszer jogi követelményeül volna tekinthető, hogy a vádlott a vádló fegyelmi fenyitő hatósága alatt álljon? Azt hiszem ennek képtelensége, sőt egyenesen törvénytelensége kézzelfogható. A legprimitivebb jogfogalmakkal ellenkezik, hogy a vádlott, vádlónak fegyelmi fenyitő hatósága alatt álljon.

Az igazságügyminiszter ur e szirtet, melyen hajótörést szenvedhetett volna, — körülhajózta fegyelmi és bűnvádi ügyek megkülönböztetése által. Tisza Kálmán érezte e taktikának döntő sulyát, de nem volt képes azt szakszerüen föntebb tárgyalt jelentőségére levezetni. Azt fel sem tehetjük, hogy bűnvádi ügyekben csorbittassék a rendes bíróság hatásköre; az tehát nem is képezi a kérdés tárgyát, hanem az, hogy quo jure ruháztatott fel a vádló, vádlott elleni fegyelmi fenyitő hatalommal? A börtönfegyelem gyakorolhatása jogerejü itélethez van kötve. Vizsgálati fogságnál tehát a kir. ügyész oly egyének fölött gyakorol fenyitő hatalmat, kik jogerejü itélet hozataláig nem állanak az ő, hanem a vizsgáló biró s illetőleg a törvényszék joghatósága alatt. A fegyelmi rend megzavarása kivülről is megkiséreltethetik péld. a bűnvizsgálat meghiusitása czéljából, a nélkül, hogy a kir. ügyész fenyitő hatalmat gyakorolhatna azok ellen; de ebből ép oly kevéssé következik, hogy az ily őrsértés vagy a börtönőr megvesztegetése büntetlen legyen, a mint nem következik, hogy annak megtorlása a kir. ügyész fenyitő joghatóságához tartozik. Valóban kár a szabadlábra helyezést is nem egyedül a kir. ügyészekre bizni, mert a mily joggal földhöz lánczoltathatja vádlottat, ép oly joggal szabadlábra is bocsáthatná. Hiszen szándékos visszaélést sem itt, sem amott nem tételezhetünk fel; felelőssége pedig erre is kiterjeszthető volna, sőt ebbeli jogkörét mi még kevésbbé fontosnak tartanók a fennálló jogorvoslatok biztositása mellett.

Ügyészi körökben elterjedt kedvencz eszmének ismerjük, hogy az ügyész a vád korlátlan ura. Ezen, a tiszta vádrendszer mellett különben igen helyes eszmének drastikus illustratióját nyujtja az igazságügyminiszter szabályrendelete, mely az ügyészt nemcsak a vád, hanem a vádlott urává teszi! Ennek igazolásaul a fegyelmi rend hozatik fel jogczimül. „Hiszen nem a miatt büntettetik — mondja az igazságügyminiszter, — hogy bűntettet követett el, hanem a miatt, hogy a fegyelmi rendet zavarja.“ Tehát nincs itt különbség vizsgálati fogság és jogerejü itélet végrehajtása közt? A vizsgálati fogságban levő vádlott nem rendes birája, hanem a kir. ügyész fegyelmi hatósága alatt áll ép ugy mint az elitélt rab?! Sérelmesnek tartanók ez intézkedést még az esetben is, ha a kir. ügyész nem viselné egyuttal a közvádló szerepét.

Az igazságügyminiszter továbbá azt mondja, hogy az európai praxis szerint a fegyelmi ügyeknek kezelése nem a bíróságokra, de a börtönigazgatókra bizatik. Ez is kétségtelenül való, csakhogy nem áll a vizsgálati foglyokra nézve. Azt ugyan nem tudjuk, hogy miként van a vizsgálati fogság az általa hivatolt Dániában szabályozva, de annyi bizonyos, hogy a franczia Code d'instructions criminelle T. VII. chap. II. (des prisons, maisons d'arrêt et de justice) szabványai szerint a különben nagybefolyásu államügyész, ki önállóan elfogatási parancsot is adhat, — a vizsgálati foglyok fölött legcsekélyebb joghatóságot sem gyakorol, hanem azok adminisztrativ tekintetben a maire és préfet de police, különben pedig a vizsgáló biró (juge d'instruction) és a törvényszéki elnök (president des assises) joghatósága alatt állanak. Az uj osztrák bünt. rendtartás 183—189. §§. is a vizsgálati foglyokat a vizsgáló biró és törvényszéki elnökök fegyelmi joghatósága alá helyezik, és csak az itéletek végrehajtásáról szóló szakasz szabályozza az ügyészség befolyását. Ugyanez áll a német birodalmi bűnvádi rendtartás törv. javaslatáról. (365. §.) A szászországi bünt. rendtartás 154. art. pedig tekintve, hogy a vizsgálati fogság czélja csakis a bűnvizsgálat czéljának és vádlott személyének biztonságba tartása, akkép intézkedik, hogy a vizsgálati fogság vádlott kérelmére és általa előlegezendő költségen saját lakásán is foganatositható.

Az európai praxis tehát vajmi helytelenül alkalmaztatott a vizsgálati fogságra.

Az igazságügyminiszter ur a fegyelmi renddel összeférőnek nem tartja, „hogy a fegyelmi ügy formális perre bocsáttassék, melyben a fogház-felügyelő allegáljon a bíróság előtt“. Különös azonban, hogy a kérdéses szabályrendelet 230. §-a még is következőleg intézkedik: „A fegyelmi fenyitő eljárást mindenkor sommás elővizsgálat előzi meg, hogy meggyőződés szereztessék arról, vajjon az illető letartóztatott a terhére rótt kihágást vagy vétséget valóban elkövette-e? Ennek befejezése és a vétség elkövetésének alanyi és tárgyi megállapitása után a fenyitő eljárás akként oszközlendő, hogy a tárgyalás lényeges pontjai az E) alatt mellékelt minta szerint készitendő jegyzőkönyvbe röviden beiratnak. A vizsgálati fogoly fenyitéséről felvett jegyzőkönyvnek a vizsgáló bíróval azonnal közlendő másolata a vizsgálati irományokhoz csatoltatik.“

Tehát jegyzőkönyvet kell vezetni és azt a bíróval közölni, hogy — mint az igazságügyminiszter ur mondja — „a mennyiben ő aztsaját jogkörébe vágónak találná, — tudomásával birjon“. Sic! Nem megforditott világ az, hogy a közvádló kir ügyész gyakorolja a fenyitő hatalmat és a biró ellenőrködjék! Ha az appellata nem lenne kizárva, valószinüleg a birónak kellene appellálni. No de reméljük, hogy a bíróságok nem fogják eltürni a kir. ügyészség térfoglalását, hanem fejükre fogják olvasni a birói hatalom gyakorlásáról szóló törvényt. Igaz ugyan, hogy kényelmesebb a vizsgálati foglyokkal való bajlódást az ügyészség profószkodására bizni; de ama törvény egyuttal a birói hatalom, a birói függetlenség sarkköve, melynek védelme szent kötelességük! De nemcsak a bíróság van hivatva e törvény védelmére kelni, hanem maga a parliament is, mert e törvény egyuttal közjogunk, alkotmányunk egyik alaposzlopa.

Oly nagy jelentőségü a miniszteri szabályrendeletben lefektetett elv, mely a letartóztatott vádlottat az elitélt rabbal közös fegyelmi hatóság alá veti, — hogy nem tartjuk szükségesnek sulyt fektetni azon fegyelmi hatalomra, melyet a kir. ügyész a börtönőrség fölött gyakorol annak szolgálati viszonyánál fogva. Tökéletesen megfelel a föntebbi elvnek, hogy a kir. ügyész fegyelmileg a börtönőröket is elzárathatja, akár sulyosbitott börtönnel. Az igazságügyminiszter ur e pontot nem is érinté válaszában, de nehéz is volna azt igazolni; mert jogállamban a legszigorubb fegyelmi eset csak a szolgálatból való elbocsátásig terjed, — azon tul a biró fenyitő hatalma kezdődik.

Dr. Dárdai Sándor.

Előfizetési felhivás
a
„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó elején lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

A „Franklin-Társulat“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda (egyetem-utcza 4. sz.) kiadásában megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Kézikönyv a birósági végrehajtók számára,

tekintettel
az elméleti vizsga és gyakorlat igényeire.
Irta
Dr. DÁRDAI SÁNDOR.
Nyolczadrét, 265 lap. — Ára füzve 2 forint osztr. értékben.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 30. sz. Budapest, 1874. julius 22.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-ső sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A hatodik magyar jogászgyülés. — A házassági jog. Dr. Singer Ignácz, kir. tszéki biró urtól. — Törvényjavaslati tervezet. Travnik Antal, budai kir. törvszéki biró urtól. — Törvénykezési szemle. Az eskü formulázásainak kérdése. A törv. rendtartás 475. §-ához. Követelhet-e a nő tartásdijat mig a házasság jogérvényesen fennáll? — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat.

A hatodik magyar jogászgyülés

elé terjesztendő inditványok előkészitéseül az állandó bizottság következő kérdéseket tüzte ki:

A magánjogból.

Első kérdés: Tekintettel a telekkönyvi intézményre, az ingatlanokra nézve a dologbani jogoknak minő szerzési módjai és mily hatálylyal engedendők meg?

Véleményezők: Halmossy Endre legfőbb itélőszéki biró, Katona Mór nagy-szebeni jogtanár, dr. Mannheimer Ignácz budapesti ügyvéd és Rupp Zsigmond budai törvényszéki biró urak.

Előadó: dr. Hoffmann Pál pesti egyetemi tanár ur.

Második kérdés: A hivatalnokokat alkalmazók vagyonjogi felelőssége, amazok hivatalos eljárása által okozott károk tekintetében mikép szabályoztassék?

Véleményezők: dr. Dárday Sándor budapesti ügyvéd és dr. Kiss Józsa pesti kir. táblai biró urak.

Előadó: dr. Weinmann Fülöp pesti kir. táblai pótbiró ur.

Harmadik kérdés: Örökösödési szerződések kötése csak házastársak között engedendő-e meg, vagy mások között is?

Véleményezők: Immling Konrád tornai törvényszéki biró, dr. Kleckner Alajos kassai jogtanár és Trawnik Antal budai törvényszéki biró urak.

Előadó: dr. Teleszky István nagy-váradi ügyvéd ur.

A hiteltörvényekből.

Negyedik kérdés: Javasolható-e, hogy a váltó- és kereskedelmi ügyek feletti biráskodás szakbiróságokra ruháztassék; ha igen: minő alakban és minő berendezéssel?

Véleményezők: dr. Degen Gusztáv pozsonyi jogtanár, dr. Sipos Árpád nagy-váradi jogtanár és dr. Stiller Mór budapesti ügyvéd urak.

Előadó: dr. Schnierer Gyula kereskedelmi miniszteri osztálytanácsos ur.

Ötödik kérdés: Két vagy több biztositó-társaság egyesülése esetében feljogositandók-e a megszünő társaságnál biztositottak a szerződés felbontására; ha igen: mit követelhetnek vissza?

Véleményezők: dr. Apáthy István pesti egyetemi tanár, dr. Bróde Lipót budapesti ügyvéd, dr. Herich Károly kereskedelmi miniszteri titkár és dr. Matlekovich Sándor kereskedelmi miniszteri osztálytanácsos urak.

Előadó: dr. Beck Hugó budapesti ügyvéd ur.

Hatodik kérdés: A kényszeregyezségnek a csődeljárásban adassék-e hely; ha igen: a csőd minő neménél és mily alakban?

Véleményezők: Janicsek József budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéki biró, Krisztinkovics Ede győri ügyvéd és dr. Misner Ignácz budapesti ügyvéd urak.

Előadó: dr. Apáthy István pesti egyetemi tanár ur.

A büntetőjogból és eljárásból.

Hetedik kérdés: Bizonyos büntethető cselekmények legyenek-e csupán a sértett magánfél panasza folytán fenyithetők; ha igen: milyenek?

Véleményezők: dr. Fayer László pesti egyetemi magántanár, dr. Környey Ede budapesti ügyvéd, dr. Schnierer Aladár pesti egyetemi tanár és Sátor Jenő szabadkai kir. alügyész urak.

Előadó: dr. Dárday Sándor budapesti ügyvéd ur.

Nyolczadik kérdés: Az elitéltetéssel, a rendes büntetésen felül, egyéb jogkövetkezmények kapcsolandók-e össze; s ha igen: mily esetekben s milyek?

Véleményezők: Molnár Imre nagy-váradi jogtanár, dr. Mudrony Mihály pozsonyi ügyvéd, dr. Neumann Ármin székes-fehérvári ügyvéd és Sólyom Fekete Ferencz körös-bányai kir. ügyész urak.

Előadó: dr. Darányi Ignácz budapesti ügyv. ur.

Kilenczedik kérdés: A vádelv oly korlátlanul alkalmazandó-e, hogy a bíróság a vádló inditványaihoz kötve legyen; avagy ezektől függetlenül is járhasson-e el?

Véleményezők: dr. Chorin Ferencz aradi ügyvéd, dr. Gombár Tivadar budapesti ügyvéd, Kozma Sándor budapesti kir. főügyész és dr. Werner Rudolf kassai jogtanár urak.

Előadó: dr. Emmer Kornél törvényszéki biró ur.

A polgári eljárásból.

Tizedik kérdés: Tekintettel az ötödik magyar jogászgyülésnek következő határozatára: „mint másodfolyamodási jogorvoslat a felebbezés a tény- és jogkérdésben az ellenfél csatlakozásával, és uj bizonyitékok érvényesitésével megengedendő; mint harmadfolyamodási jogorvoslat pedig felülvizsgálati kérelem a per teljes jogkérdésében,“ megengedendő-e a perujitás és minő esetekben?

Véleményezők: dr. Kola János debreczeni ügyvéd, Ráth György semmitőszéki biró, dr. Spitzer Adolf budapesti ügyvéd és Stehlo Kornél budapesti ügyvéd urak.

Előadó: Zubriczky József pesti törvényszéki biró ur.

Tizenegyedik kérdés: Véghatározat vagy birói egyezség esetén kivül adandó-e hely elöleges biztositásnak még más esetekben is; ha igen: minö esetekben és mily feltételek mellett?

Véleményezök: dr. Andaházy László budapesti ügyvéd, dr. Ziskay Antal györi jogtanár, Zlinszky Imre pesti kir. táblai pótbiró és Vajkay Károly pesti kir. táblai tanácselnök urak.

Elöadó: dr. Kovács Gyula budapesti ügyvéd ur.

Miután az állandó bizottság által kitüzött ezen kérdésekre nézve a bizottság által közvetlenül felkérteken kivül bármely jogászgyülési tagnak is jogában áll inditványt tenni, ennélfogva figyelmeztetnek a t. jogászgyülési tagok, hogy az alapszabályok 7., illetve 17. §-a értelmében csak oly inditványok kerülhetnek a legközelebbi jogászgyülésen tárgyalás alá, melyek indokolva és a gyülés megnyitását legalább négy hónappal megelözöleg az állandó bizottsághoz beküldetnek. Ezek szerint – tekintettel arra, hogy a hatodik magyar jogászgyülés üléseit az állandó bizottság határozatához képest 1875. évi szeptember második felében tartandja — az inditványok végsö beküldési határideje: 1875. máj. 15-ike.

A házassági jog.

(Vége.)

VII. A polgári házasság és egyes nemei.*

Az államhatalomnak azon, az elöbbeni fejezetben kifejtettek szerint kétségbevonhatlan jogából és kötelezettségéből, a házassági jogot önállóan és vallási tekintetektöl függetlenül szabályozni, önkényt következik, hogy oly eszközökről is kénytelen gondoskodni, melyek által a házasságkötés jogának mindenki által igénybevételét lehetövé tegye. Mert midön a házassági jog megalkotása iránti feladatának helyes megoldásánál a valláskülönbségböl és más, nem a házasság tényéböl és erkölcsi természetéböl származtatott akadályokat ilyeneknek el nem ismerheti és a házasság felbonthatatlansága elvét sanctiójával el nem láthatja, másrészt pedig az egyes vallásfelekezetek az állami törvényhozás által megengedett, de önnön elveik szerint tiltott házassági összeköttetések létesitésénél közremüködésüket megtagadják, s mert végre az állam az egyház szolgáit, ha a vallás és lelkiismeret szabadsága és az egyházak teljes önállósága tekintetében érvényre juttatandó és általa biztositandó elveket ismét megdönteni nem akarja, ily közremüködésre nem kényszeritheti: a polgári törvényhozás a házasságkötés oly formáját tartozik megállapitani, mely minden honpolgár által egyaránt, valláskülönbség nélkül igénybevehetö legyen.

Ez nem lehet más, mint az u. n. polgári házasság formája, mely szerint a házasság polgári hatóság elött köttetik, s mely vagy kötelezöleg állapittatik meg oly módon, hogy a házasság polgári hatóság elötti megkötése jogérvényességének elengedhetlen kellékeként van megszabva (kötelezö polgári házasság, obligatorische Civilehe); vagy pedig a felek szabadságára hagyatik házasságukat akár egyházilag, akár pedig polgárilag megkötni, és a megkötés mindkét nemének egyenlö joghatály tulajdonittatik (engedélyezett polgári házasság, facultative Civilehe), avagy végre a polgári megkötés csak akkor engedtetik meg a házasulandóknak, ha az egyházi összeadás megtagadtatik (szükségböli polgári házasság, Noth-Civilehe.)

A polgári házasságnak egyik vagy másik formábani behozatala csak addig volt mellözhetö, mig valamely államban csak egy vallás uralta az egész népéletet, mig az állam nem volt egyéb, mint az egy uralkodó egyház rendeleteinek végrehajtó eszköze; mihelyt azonban az államnak sikerült magát csak némileg is az egyház hatalma alul felszabaditani s több vallásfelekezet létjogosultsága államilag is elismertetett, a történet tanusága szerint azonnal szükségessé vált a házassági jognak a polgári törvényhozás általi szabályozása, és az állam és egyház közötti folytonos tusakodások és surlódások elháritása szempontjából a polgári házasságnak behozatala.

S csakugyan jelenleg már kevés államot találunk, melyben a polgári házasság egyik vagy másik neme törvényileg be nem hozatott volna.

Igy Franczia országban XVI. Lajosnak 1787. évi november 28-án kibocsátott edictumával az engedélyezett (facultativ) polgári házasság hozatott be a nem-katholikusok számára „a házasság törvényes formájaként" 1792. évi szeptember 20-án hozott törvény által kötelezövé változtattatott át s mint ilyen az 1803. márczius 8-án behozott polgári törvénykönyvben (Code Napoleon) általános szabályként fogadtatott el.

Ezenkivül a kötelezö polgári házasság Németország Rajna melletti tartományaiba, melyekben a franczia polg. törvénykönyv érvénynyel birt, bevitetett és ott még jelenleg is fennáll.

Angolországban, hol 1836. évig csak az állam-egyház papjai elött kötött házasság tekintetett érvényesnek, kivéve a canterbury érsektöl nyert dispensatió esetét, a katholikusok iránti tekintetböl az 1836-ik évi augusztus 17-iki törvény által a polgári házasság mind a házasságkötésnek minden angol polgár által használható formája behozatott s 1856-ik julius 29-én kelt póttörvényben kimondatott, hogy a házasfelek, tetszésük szerint a polgári kötés megtörténtével házasságuk egyházi megáldását eszközölhetik; az 1857-ik évi augustus 28-ki törvény által pedig az eljárás szabályoztatik.

Poroszhonban a polgári házasság 1847. évi márczius 30-án kelt rendelettel az országos egyházból kilépök és külön vallástársulatot képezö dissidensekre nézve kötelezöleg hozatott be, és az 1847-ik évi julius 23-án kelt törvénynyel a zsidókra terjesztetett ki; a facultativ házasság általános behozatala iránt 1859-ik évben és ismét 1860-ik évben beterjesztett törvényjavaslat az alsóház által elfogadtatott ugyan, de a felsöház részéről elvettetvén, törvényeröre nem emelkedhetett.

Igy továbbá Würtembergában 1855. évi május 1-én a szükségböli;

Oldenburgban 1855. évi május 31-én az engedélyezett;

Olaszországban 1866-ik január 1-én a kötelezö; és

Ausztriában 1868-ik évi május 25-iki törvénynyel a szükségböli polgári házasság hozatott be.

Nagyon természetes, hogy az egyház mindenhatóságának védöi meg nem szünnek az államhatalomnak házassági ügyekre vonatkozó intézkedési joga ellen támadni, és különösen a kath. egyháztan egészen odáig megy, hogy a polgári házasságot erkölcstelen, bünös viszonynak, egyenesen törvényes ágyasságnak declarálja.

* L. Unsere Zeit, Jahrbuch zum Conversations-Lexicon Brockhaus IV. köt. Ahrens, Naturrecht. Schopper, A polgári házasság. Ethei Sebök László, A polgári házasság. Verhandlungen über das Eherecht in beiden Häusern des Landtages. Berlin, 1859.

Nem lehet czélja e fejtegetésnek mindazon alaptalan vádakat czáfolgatni, melyek a polgári házasság ellen felhozatnak (Schopper Györgynek a polgári házasságról 1868-ban irt munkájában, 133. s következő lapjain részletesen vannak leirva ezen intézmény meghonositásával járó borzasztó következmények), mert nehéz komoly vitatkozásba bocsátkozni oly ellenféllel, ki magát csalhatatlannak véli és legfőbb argumentumként felállitja azon tételt: „ki az ellenkezőt állitja .... anathema sit;“ hanem itt csak azon közönségesen felhozatni szokott érvekre akarunk reflectálni, melyek az alaposság némi látszatával birnak.

Főbb ellenvetésül hozatik fel ugyanis a polg. házasság megengedhetősége ellen a kath. egyház szempontjából, hogy a házasság Krisztus által szentség méltóságára emeltetvén, oly házasság, mely nem köttetik az előirt formaságok és egyházi szertartások között, nem lehet valóságos házasság, hanem csak egyszerü szerződés, törvényes ágyasság.

Ámde eltekintve attól, hogy erre nézve dogmatikai szempontból is megjegyezhető, miszerint az egyházjogtudósok általános nézete szerint a szentség kiszolgáltatója nem az esketö pap, hanem maguk a házasfelek, s hogy az egyház tanai szerint sem kivántatik feltétlenül a papi áldás a házasság lényegéhez: kik eme ellenvetést emelik, elfeledni látszanak a történet azon tanuságát, mely szerint a kath. egyház még a 16-ik századig az egyházi szertartások mellőzésével kötött házasságokat teljérvényeseknek elismerte, söt jelenleg is ott, hol a tridenti közzsinat határozmányai ki nem hirdettettek, ilyeneknek elismeri. Az egyház tanaira való tekintet ezek szerint nem állhat ellent a polgári házasság behozatalának, mint azt különben ezen intézmény ellenei is beismerni kénytelenek. Igy Gerlach 1849-ben a porosz alsóházban tartott beszéd folyamán következőleg nyilatkozott: „An sich, das muss ich den Gegnern zugeben, ist die Civilehe etwas Unverfängliches, etwas namentlich gegen das Christenthum nichts Streitendes. Die Civilehe ist das Recht des gesammten Mittelalters; damals galt der Satz, dass die Ehe durch blosse Einwilligung geschlossen werde, wiewohl die Trauung allgemein üblich war, und sogar durch kirchliche Rügen erzwungen wurde.“ (Verhanlungen über das Ehe recht.)

Ép oly kevésbé ismerhető el alaposnak azon további ellenvetés, hogy a polgári házasság megengedése által az emberek a vallás megvetésére utaltatnának, és hogy az a vallás iránti közönyösséget előmozditván, a vallásos érzület és az egyház befolyásának csökkenését vonja maga után. Mert nem mutatható fel polgári törvényhozás, mely akkor, midön a polgári házasságot behozza, a házasulandóknak megtiltaná, hogy a polgári kötés megtörténtével az egyház közreműködését igénybe ne vegyék; már pedig itt nyilik az egyháznak és közegeinek alkalma nemes hivatásának megfelelni, a házasság vallásos megszentelése, a házasfelek vallásos érzületeinek hathatós fejlesztése által tulajdonképeni feladatát teljesiteni.

Igaz, hogy az állam polgárait a vallás törvényeinek megtartására nem kényszeritheti, hacsak a vallás és lelkiismeret szabadságát mint az ember legszentebb jogát megsemmisiteni nem akarná; ámde ily kényszerités az egyház érdekében sem állhat, mert a vallásos cselekvény és a vallás iránti hódolat csakis akkor bir valódi értékkel, ha az illető bensö szilárd meggyöződésében találja kiindulási pontját, és ennek külnyilvánitása szabad elhatározásból és minden kényszerités nélkül történik. Igy a házasság egyházi megáldásának is csak akkor lehet jelentösége, ha azért a felek önkényt folyamodnak.

A mi továbbá azon — valóban nevetséges — kifogást illeti, hogy a polgári házasság behozatala által a házassági intézmény méltóságától fosztatik meg, és a házasfelek kénye-kedve szerint felbontható közönséges szerződéssé változtattatik, elég lesz megjegyezni, hogy jelenleg már általánosan elfogadott nézetnek tekintendő, hogy a házasság nem puszta szerződés, hanem oly viszony, melynek szabályozásánál főkép annak erkölcsi természete veendő figyelembe, valamint hogy annak felbontását a felek önkényére bizni nem lehet és nem szabad. Hogy a házaskötelék könnyü felbontása nem szükségképi folyománya a polgári házasság behozatalának, bizonyitja Francziaország példája, hol a kötelező polg. házasság mellett törvényileg annak felbonthatlansága van kimondva.

Ép oly helytelen végre azon felfogás, hogy csak az egyházilag kötött házasság bir erkölcsi viszony minőségével, mert valamint a vallásosság magában véve nem elegendő gát a bünök elkövetése ellen, ugy a házasság egyházi megkötése sem biztositja annak erkölcsi voltát; az egyházilag kötött házasság ép ugy lehet a legerkölcstelenebb, mint a polgárilag létrejött frigy a legerkölcsösebb viszony; e tekintetben minden a házasfelek erkölcsi állapotától és müveltségétől függ, nem pedig a megkötés formájától, mely a házasság minemüségére egyáltalában befolyással nem lehet.

A polgári házasság egyes nemei közül kétségtelenül a kötelező polgári házasság bir határozott elönynyel ugy az engedélyezett, mint a szükségböli polgári házasság fölött, mert a logikai következetességnek leginkább megfelel; benne kifejezést nyer azon alapeszme, hogy az állam van hivatva a polgári jogviszonyokat szabályozni, s a házasságnak mint a családi és örökösödési jog alapjának általános formáját meghatározni; általa megóvatik a házasságnak általános emberi, polgári jellege, s másrészt biztosittatik a vallás és lelkiismeret szabadsága és az egyház függetlensége az által, hogy a felek szabadságára hagyja a polgári kötés után az egyház áldását igénybe venni; a kötelező polgári házasságban kifejezést talál az állam és egyház különböző hivatáskörének megjelölése a házasság terén, megadja az államnak a mi az államé — a házassági ügyekbeni törvényhozást — és az egyháznak a mi az egyházé, — a házasság megszentelését, az áldást — az állam és egyház közötti surlódásokat megszünteti, állandó békét létesit és a házassági jog egysége iránti követelményeknek is megfelel. A kötelező polgári házasság eme elönyei egyébiránt a kath. egyház álláspontjának védöi által is elismertetnek, minek bizonyságául ide iktatjuk Schoppernek már idézett munkájában tett következő nyilatkozatát: „A mi a kötelező polgári házasságot illeti, nem átalom abbeli nézetemet fejezni ki, hogy ezt elméletileg a leghelyesebb és legkövetkezetesebb módnak tartom, mely nagy elönynyel bir az engedélyezett — facultativ — házasság felett.“ (Id. munka 158. l.)

De végül a kötelező polgári házasság még azért is elönynyel bir a polgári házasság többi nemei fölött, mert nem érhetik mindazon ellenvetések, melyekkel az utóbbiak megtámadhatók.

Igy az engedélyezett — facultativ — polgári házasság nem felel meg teljesen a következetesség követelményeinek, és habár el kell ismerni, hogy a polg. házasság e neme is alkalmas az állam és egyház közötti conflictus megoldására, mert lehetségesiti a házasságkötést azoknak, kik az egyház közreműködését igénybe nem vehetik vagy igénybe venni nem akarják, és más-

részt az egyház függetlenségét is érintetlenül hagyja; mindazonáltal annak behozatalát legfölebb mint a kötelező polgári házasságra vezető átmeneti intézkedést javasolhatni, mert benne a polgári hatalomnak házassági ügyekbeni intézkedési joga határozott kifejezésre nem talál, a házassági jog egysége iránti követelménynek meg nem felel, az egyházi házasságnak előtérbe állitása által a polgári kötés teljérvényessége iránti kételyek keletkezését idézi elő, s gyakorlatilag csak azok által vétetvén igénybe a megkötés e formája, kiktől az egyház közreműködését megtagadja, a szükségbőli pelgári házasság jellegét nyeri, és ennek minden hiányaiban részesül. De továbbá az egyházat fegyelmi eszközeinek használatára és arra hivja fel, hogy azokat, kik a polgári kötés engedélyével élnek, hivei közösségéből kizárja és ez által az állam és egyház közötti egyetértést megzavarja.

Még kevésbbé ajánlható a szükségbőli polgári házasság (Noth-Civilehe) meghonositása, mert az a polgári törvényhozás önállóságával és méltóságával ellenkezik, az egyháznak hatalmat tulajdonit az állam fölött, mert ez utóbbi csak akkor lép közbe, ha az egyház a házasság létrejötténéli közreműködését megtagadja; a szükségbőli polgári házasság behozatala által maga a házasság intézménye támadtatik meg, mert a polgári kötés érvényességét kétessé teszi; az egyházat hasonlóan — mint az engedélyezett — a fegyelem gyakorlására provocálja; az illető felekre, kik házasságukat polgárilag megkötni kénytelenek, bizonyos árnyékot vet; a házasság oly surrogatumát létesiti, mely ezen intézmény méltóságával merőben ellenkezik, és végre az állam és egyház közötti surlódásokat nemcsak hogy meg nem szünteti, hanem a conflictust minden egyes esetben ujra constatálja, mi sem az állam-, sem az egyházra nézve hasznos nem lehet.

Kétséget nem szenvedhet ezek után; hogy az állam, mely hivatva van a házasság megkötésének, fennállásának és megszüntetésének feltételeit önállólag megállapitani; — ha az egyház függetlenségének biztositása mellett saját önállóságát megóvni akarja, a polgári házasságot mint kötelezőt behozni kénytelen.

Nem gátolhatja ezen intézménynek a modern állameszme érvényesülése folytán szükségessé vált behozatalát a nép vallásos érzületére — mely szerint a házasságban vallásos tényt lát — való hivatkozás, mert a vallás érdeke az által semmikép nem veszélyeztetik, és mert a törvényhozás intézkedéseiben az uralkodó elöitéleteket zsinórmértékül nem veheti, hanem ellenkezőleg azoknak leküzdésére van hivatva, s nem gátolhatják azt az egyházi omnipotentia harczosainak kitörései, melyek el nem maradnak, bármely neme is hozatik be a polg. házasságnak, s melyek némi igazolást találnak azon elkeseredettségben, melyet az egyház világi hatalmának elkerülhetlenné vált megnyirbálása a polgári hatalom eme ellenségeiben szült.

Dr. Singer Ignácz,
kir. tszéki biró.

Törvényjavaslati tervezet

az örökösödési eljárásnak viszonyainkhoz mért szabályozása iránt.

VII. FEJEZET.

A különböző örökjogczimen támasztott örökségi igényeknek elintézése.

135. §. Ha az örökjogi bizonyitvány kiadatása előtt a végrendelet vagy örökszerződés érvényessége megtámadtatott (41. §.), vagy pedig az örökség elfogadása iránt beadott nyilatlatkozatokból, s illetőleg az örökjog okmányozása iránti folyamodványokból kitünik, hogy valamely örökség vagy annak egyes részei, vagy pedig a hagyomány átszállása iránt ellentétes öröklési igények jelentettek be, ugyszintén akkor is, ha oly személy, ki az örökségre vagy hagyományra igényt tart, az örökségnek vagy hagyománynak más személy által örökségi jogczimen történt önhatalmu elfoglalása vagy kizárólagos birtoklása miatt birói segélyért folyamodik; — tartozik az eljáró bíróság oly esetekben, a hol gyámhatósági beavatkozásnak helye van, mindenekelőtt ezen vitás tényközülményekről, szükség esetében az illető iratoknak közlése mellett, a gyámhatóságot értesiteni.

Oly esetekben azonban, hol a gyámhatósági beavatkozásnak nincsen helye, köteles a bíróság az egyezség megkisérlésére s illetőleg a felek kihallgatására határnapot kitüzni s arra az összes érdekelt feleket megidézni.

Ha az egyezség akár a gyámhatóság, akár pedig a bíróság előtt létrejön, annak tartalma szerint adatik ki az örökségjogi bizonyitvány.

Oly esetekben, hol a gyámhatósági beavatkozásnak helye van, az egyezségnek a gyámhatóság által való megkisérlésére nézve az általános indokolásban (II) mondottak mellett még az is emelendő ki, hogy akkor, ha az egyezség megkisérlése a gyámhatóság által ama jelenleg dívó parlamentirozás és az iratoknak egyik hatóságtól a másikhoz való küldözgetése, melynélfogva a bíróság az előtte létrejött osztályos egyezséget a gyámhatósághoz jóváhagyás végett átküldi, ez ismét némely esetekben az egyezséget el nem fogadván, azt a bírósághoz visszaküldi, a bíróság a tárgyalást ismét megejtvén, az iratokat ujabban a gyámhatósághoz átteszi stb., megszünik.

Ezen eljárás tehát nemcsak elvileg, hanem czélszerüség szempontjából sem pártolható, mert nemcsak hogy a gyámság és gondnokság alattiak érdekeit kellőkép nem óvja, hanem azonkivül csak a hagyaték elintézését odázza és a bíróságoknak fölösleges munkát okoz. Hozzájárulván az is, hogy ezen eljárás mellett a bíróság ugyszólván az egyezkedő felek agensévé válik, a gyámhatóság pedig némileg ugy tünik ki, mintha a bíróságnak forum superrevisoriumja volna.

136. §. Ha az egyezség az örökségi igénylők között nem sikerül és a felek az egyezség megkisérlése alkalmával a hagyatéknak miképeni birtoklása és kezelése iránt meg nem állapodhatnak, köteles a bíróság az örökség vagy hagyomány birtokába azon felet behelyezni, a kinek igényei mellett erősebb jogi vélelem harczol; a gyengébb joggal vagy éppen minden jogczim nélkül igénylőt vagy foglalót pedig a bíróság a rendes per utjára utasitandja azon meghagyással, hogy a keresetet az örökösödési biró előtt 30 napi zárhatáridő alatt annál is inkább inditsa s a per inditását a hagyatéki bíróságnál további 15 nap alatt igazolja, mert különben az ellenfele részére, annak ujabbi kérelmére, az örökjogi bizonyitvány ki fog adatni.

A birtokba való behelyezés és a perutra való utasitás végzés által rendelendő el.

137. §. A birtokba helyezés mellett tartozik a biró következő elvek szerint eljárni:

a) ha végrendelet vagy örökszerződés létezik, s ezen okmányok külkellékeik tekintetében nem nyilván semmisek, a szerződési örökös a végrendeleti és törvényes örökös ellenében, a végrendeleti örökös pedig a törvényes örökös irányában helyezendő be az örökség vagy a hagyomány birtokába;

b) ha két vagy több, külkellékeikre nézve nem nyilván semmis, örökszerződés vagy végrendelet létezik, az örökszerződésnél a korábbi szerződésnek, végrendeletnél ellenben a későbbi végrendeletnek kelte az irányadó;

c) ha a létező végrendelet vagy örökszerződés nyilván semmis, a törvényes örökösök helyezendők be az örökség vagy a hagyomány birtokába;

d) ha örökszerződés vagy végrendelet nem létezik, avagy ezen okmányok nyilván semmisek és a törvényes örökösök részéről a törvényes öröklési jogczim alapján támasztott igények ellentétesek, azon törvényes örökös helyezendő be a vitás örökség birtokába, ki a vitás hagyatéki vagyonra nézve, a törvényes öröklési jog elvei szerint, legközelebb van hivatva az örökléshez.

138. §. A birtokba helyezés és perre utasitás iránti eljárás a sommás eljárás elvei szerint történik; ezen eljárásban mindazonáltal az örökjog s illetőleg a hagyatéki vagyon származása csak az okiratokkal levén valószinüsitendő, abban sem a tannk, sem a birói szemle, sem pedig eskü általi bizonyitásnak nincsen helye.

Az örökjogi bizonyitványnak kiadatása előtt, az örökség birtokába való ideiglenes behelyezése mellett, oly örökösnek, ki örökjogát kellően valószinüsiti, nemcsak a méltányosság, hanem a jogrendöri tekintetek is szólanak, mert oly örökösödési perek, hol az örökjog vitássá válik, rendszerint hosszabbak és bonyolódottabbak szokván lenni, az örökösre már a hagyaték kezelése szempontjából is legnagyobb fontossággal bir, hogy az örökség birtokába, ha csak ideiglenesség czime alatt is, be helyeztessék; de

a jogrendőri szempontból is nem szabad esetlegességtől függővé tenni és megengedni azt, hogy valaki, ki merész önhatalmu tette által az örökséget hatalmába keriti, csupán birtoklás miatt kedvezőbb helyzetbe jusson, mint azon örökségigénylő, ki erősebb jogát már egyelőre is kimutatni képes.

Azon intézkedés pedig, melynélfogva a hagyaték oly esetekben a hol vitássá válik, zár alá vétessék s gondnok által kezeltessék, kivétel nélkül szintén nem pártolható, mivel ez által a valódi örökös legnagyobb zaklatásnak van kitéve, mivel vannak esetek, a hol örökségi igények csupán zaklatási szándékból támasztatnak, s ily jogosulatlan zaklató czélját már az által eléri, ha a hagyatéki vagyon birtoklását, legalább a per folyama alatt, az örököstől elvonja

A mi pedig a bizonyitékokat illeti, melyek alapján a birtokba helyezés elrendeltethetik, ez csak okiratok, mint oly bizonyitékok alapján történhetik, melyek azonnal felhozhatók, s melyek minden további intézkedés nélkül az igénylőnek örokjogát első pillanatra valószinüsitik, minthogy az örökjognak végleges birói megállapitása s az örökségnek odaitélése rendes perutra tartozván, a sommás uton birtokba való helyezésnél rendes perutu s nagyobb birói intézkedéseket igénylő bizonyitékokat megengedni nem lehet, és pedig annál kevésbbé, mert az örökség körüli eljárásban mint peren kivüli eljárásban, csak a jogrendori intézkedéseknek lehetvén helye, ezen az uton jogok iránti határozathozatal nem történhetik, mivel ez által már a rendes peruton való eldöntés praeoccupáltatnék.

Eine Verhandlung des provisorischen Erbschaftsklage im Wege des ordentlichen Processes wäre eine Anomalie, wodurch derselben ihr Character völlig abgestreift würde. (Sintenis, prakt. Civilr. III. §. 193. a. E.) V. ö. Randa, Erwerb des Erbrechtes 43. 3 k. l. V. ö. Porosz L. R. I. Tit. 12. 243—245. §§. Szász p. t. k. 2323. §. Sive falsum, sive ruptum, sive irritum dicatur testamentum, salve eorum disceptatione, scriptus heres in possessionem mitti desiderat. Paulus R. S. III. 5. §. 14. L. 3. de edicto D. Hadr. toll. 6. 33. Dig quorum bonorum 43. 2. Cod. eod. 8. 2.

139. §. Az örökségi birtokába való behelyezése által az özvegyi jog sértetlenül marad, hasonlóul érintetlenül marad a törvényes osztályrész (kötelesrész) is azok számára, kiknek a törvény (id. t. szab. 7. §.) osztályrészt biztosit.

Ezen esetben azonban köteles a biróság minden körülménynek érett megfontolása után elhatározni, vajjon a végrendeleti vagy örökszerződési örökös az egész örökség, vagy csak azon rész birtokába helyeztessék-e be, mely a törvényes örökösök köteles részeinek levonása után fenmarad.

140. §. Ha a perre utasitott fél keresetet a kitüzött határidő alatt nem inditott, tartozik a biróság az örökjogi bizonyitványt, a perre utasitott félnek igényeire való tekintet nélkül, bármelyik érdekelt fél kérelmére kiadni.

141. §. Az, ki a biró által örökség birtokába behelyeztetett, az örökség állaga vagy annak egyes részei iránt, a perre utasitott félnek tudta s beleegyezése nélkül jogérvényesen nem intézkedhetik, sem azokat el nem idegenitheti mindaddig, mig az örösödési perben hozott itélet jogerejüvé válik; pervesztessége esetében azonban az örökséget birlaló igénylő az örökségből beszedett hasznokat csak akkor köteles megtériteni, ha az örökség birtokába való helyezését roszhiszemüleg eszközölte ki.

Ezen intézkedés magából a dolog természetéből folyik, mert az ideiglenes birtokba való behelyezés még a tulajdonjogot meg nem adván, addig, mig az örökjog s igy örökségigénylőknek tulajdonjoga a hagyatéki tárgyakra nezve, melyeknek tulajdonosa meghalt, vitás, az egyik igénylő fél a másiknak tudta s beleegyezése nélkül a vitás targy állagára nézve nem intézkedhetik s azt el nem idegenitheti.

A biró által birtokba behelyezett igénylő azonban jóhiszemü birtokosnak levén tekintendő, az örökségből beszedett hasznokat csak akkor tartozik megtériteni, ha bebizonyittatik, hogy a birtokba helyezését roszhiszemüleg eszközölte ki.

142. §. Az, ki örökjogczim s birói behelyezés nélkül az idegen örökségbe botolakodik, vagy egyes örökségi tárgyakat magához ragad, minden, a legcsekélyebb mulasztás által is okozott kárért mind az örökösnek, mind pedig a hagyatéki hitelezőknek felelős.

Ha pedig a hagyaték kezelése mellett a hütlenség gyanujába esik, vagy a hagyatéki tömeget saját vagyonával olyannyira összevegyiti, hogy a hagyaték valódi értéke egész bizonyossággal többé ki nem derithető, tartozik mint személyes adós a hagyatéki hitelezőket és hagyományosakat kielégiteni, és a még fenmaradó hagyatek értékét a beszedett hasznokkal együtt — melyek összege a torv. rendt. 238. §-ában előirt módon bebizonyitandó lészen — az örökösnek kiadni.

V. ö. Porosz L. R. I. 9. 457—459 §§.

VIII. FEJEZET.

A hagyatéknak biztositása és birói zár alá való vétele.

143. §. A hagyatéknak biztositása a megfelelő biztositéknak adása, vagy pedig a hagyatéknak avagy a hagyatéki egyes javaknak birói zár alá való vétele által történik.

144. §. A hagyatéknak s illetőleg egyes hagyatéki javaknak biztositását vagy birói zár alá való vételét kérelmezhetik:

a) az örökösök, utóörökösök s illetőleg azok törvényes képviselőik, továbbá a helyettesitett örökösök, az örökhagyó hitvestársa és a végrendeleti végrehajtó, ha valószinüsitik, hogy a hagyaték vagy annak egyes részei elrejtés, tékozlás, foglalás és sikkasztás veszélyének van ki téve; de az örökösök s illetőleg azok törvényes képviselőik, valamint az örökhagyó hitvestársa és a végrendeleti végrehajtó csak addig kérhetik a hagyaték biztositását, mig az tettlegesen felosztva nincsen;

b) a hagyományosak, ha kimutatják, hogy hagyományuk zálogjogilag biztositva nincsen, és a zár alkalmazása nélkül veszélyeztetésnek van kitéve; a hagyomány biztositása iránti kérelmezési jog azonban csak az örökség megnyilta napjától számitandó hat hónap alatt gyakorolható;

c) azon fél, ki az örökség vagy hagyomány iránti igényeivel a per utjára utasittatott, ha hitelt érdemlőleg igazolja, hogy az örökség vagy hagyomány értéke a zár alkalmazása nélkül veszélyeztetik, vagy az ő jogai meghiusittathatnának.

145. §. Ha az örökhagyó közhivatalban állott és a kezelése alatt létezett pénzekben s pénzértékekben hiány mutatkozik, az örökhagyónak volt felettes hatósága kivánhatja, hogy az örökhagyónak hagyatéka zár alá vétessék; köteles azonban e végett a hagyatéki biróságot az örökhagyó halála napjától számitandó három hó alatt megkeresni; minthogy ezen határidő lefolyta után, valamint azon esetben is, ha a hagyaték időközben az örökösök között felosztatott, a hagyaték ez uton többé nem vétethetik birói zár alá.

146. §. Azon személy, kivel az örökhagyó számadási viszonyban állott, szinte jogositva van az örökhagyó halálozása napjától számitandó három hó alatt a hagyatéknak birói zár alá való vételét kérelmezni; de csak azon esetben, ha kimutatja, hogy az örökhagyó számadással tartozik, és a kérelmező követelése zár alkalmazása nélkül veszélyeztetik.

Az ezen §§-ban megnevezett személyek részint mint tulajdonosok, részint mint várományosok, részint pedig mint hitelezők a hagyatéknál jogilag érdekelve levén, őket azon állapotba kell helyezni, hogy jogaikat, ha azokat veszélyeztetve látják, rögtön az örökhagyó elhalalozása után biztositathatják, ezt pedig csak az által érhetik el, ha a hagyatéknak biztositását s illetőleg zár alá való vételét a hagyatéki birságnál kérelmezhetik; mivel a törv. rendt. 324. és 338. §§-ban foglalt határozványok a fönti §§-ban körülirt esetekre nem alkalmazhatók, minthogy a 324 §. szerinti zárlatnak csak akkor van helye, ha valamely tulajdoni, használati vagy birtokjog vitássá vált és a zárlatot kérelmező erősebb jogot képes kimutatni; a 338. §. szerinti biztositás pedig csak oly lejárt követelésre nézve rendelhető el, melynek valódisága teljes hitelt érdemlő okirat által támogattatik, mely esetek közé azonban a fönti §§-ban elősorolt esetek nem számithatók.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 1983. §. Porosz L. R. I. 387. §. Cod. civ. art. 820. Cod. de proc. art. 909.

147. §. Az örökhagyó hitelezői jogositva vannak, az örökhagyó halala napjától számitandó három hónap alatt az örökségnek az örökös vagyonától való elkülönitését kérelmezni az esetben, ha kimutatják, hogy követeléseik zálogjogilag biztositva nincsenek, és örökös saját adósságaival tulterhelve van.

148. §. Ha az elkülönités alkalmával némely hagyatéki tárgyak már nem léteznek, köteles az örökös ezen hiányzó tárgyak ama értékét, melylyel azok az örökhagyó halálakor birtak, annyiban kipótolni, a mennyiben ezen tárgyakat s illetőleg azok értekét az örökhagyó hitelezőinek kielégitésére nem forditotta.

149. §. Ha pedig a hagyaték értéke az örökhagyó összes hitelezőinek kielégitésére elégtelen, jogositva van mind a leltár jogkedvezménye mellett nyilatkozó örökös, mind pedig az örökhagyó hitelezői, az örökség megnyilta napjától számitandó egy év alatt a csőd megnyitását kérelmezni.

150. §. A 147. §. esetében tartoznak az elkülönitést kérelmező hitelezők a hagyatéknak zár alá való vételétől számitandó 30 nap alatt követeléseik érvenyesitése végett keresetet inditani és a kereset inditását további 15 nap alatt a hagyatéki birságnál igazolni, mert különben a hagyaték, az örökös vagy bármely jogilag érdekelt fél kérelmére, zár alul feloldandó lészen.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 2016. §. Szász p. t. k. 2333—2342. §§. Porosz L. R. I. 9. 387. §. 12 T. 246., 247. §§. 16 T 500—506. §§. Cod. civ art. 878 880. L. 1. §. 12. D. de separ. 42. 6. Praeterea sciendum est, posteaquam bona hereditoria bonis heredis mixta sunt, non posse impetrari separationem; confusis enim bonis et unitis separatio impetrari non poterit. Quid ergo, si praedia extent vel mancipia vel pecora vel aliud quod separari potest? Hic utique poterit impetrari separatio . . . . .

151. §. A zárlatot elrendelő végzésben egyszersmind a zárgondnok is a biróság által kinevezendő.

A zár elrendelését kérő félnek szabadságában áll folyamodványában zárgondnokot javaslatba hozni, a nélkül azonban,

hogy ezen ajánlat a zárgodnoknak birói kinevezésére irányadó volna.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 1985. §. Porosz L. R I. 12. 251. §.

152. §. A zár elrendelésére és a zárgondnok kinevezésére rendszerint az örökség körül eljáró bíróság illetékes; sürgős esetekben azonban, midőn a rögtön bekövetkezhető veszély a zárlatot kérő fél által valószinüsittetik, a zárt azon járásbíróság is rendelheti, melynek területén a lezárolandó hagyatéki vagyon fekszik.

Ezen esetben azonban köteles a zárt elrendelő bíróság a zár elrendeléséről az illetékes hagyatéki bíróságot haladék nélkül értesiteni, és zár foganatositása után a zárlati ügyre vonatkozó összes iratokat a hagyatéki bírósághoz átküldeni.

153. §. Oly esetekben, melyekben a gyámhatósági beavatkozásnak helye van, köteles a hagyatéki bíróság a zár elrendeléséről, a kinevezett zárgondnok neve és lakásának közlése mellett, a gyámhatóságot haladék nélkül hivatalból értesiteni.

154. §. A zárlat foganatositása a kinevezett zárgondnok, a jelenlevő örökösök és két tanu jelenlétében történik.

A zárlat foganatositásáról jegyzőkönyv vétetik fel, melyben a zárlat alá veendő vagyon, ha az a bíróság vagy a gyámhatóság, vagy pedig a közjegyző által még szabályszerüen leltározva nincsen, leltároztatik s ezen leltár mellett a zárgondnoknak kezelés végett átadatik.

Ha a zár alá veendő hagyaték hivatalosan és szabályszerüen már leltározva van, ujabbi leltározásnak nincsen többé helye, hanem az átadás a bírósági iratoknál fekvő leltár mellett történik; a mennyiben azonban a leltár a bírósági iratoknál még nem találtatik, köteles a zárlatot kérő, zárlati folyamodványában a zárlat alá veendő vagyonról felvett leltárnak hiteles másolatát bemutatni, melynek alapján a hagyatéki vagyon a zárgondnoknak átadatik, s ezen körülmény a jegyzőkönyvben kitüntettetik.

A leltár, melynek alapján az átadás történt, a zárgondnok által, a jegyzőkönyv pedig az összes jelenlevők és a bírósági kiküldött által aláirandó.

155. §. A zár alá vett örökség vagy hagyomány kezelése fölötti felügyelet az örökösöket s illetőleg hagyományosokat, valamint azon felet, ki a zárt kieszközölte, illeti.

156. §. A zár alá vett hagyatéki vagyon azonnal feloldandó zár alul, ha az illető örökös vagy hagyományos részéről a megfelelő biztositék adatik, vagy pedig az indok, melynél fogva a zár elrendeltetett, megszünt.

A zár feloldását elrendelő határozat hozatala mindig az illetékes hagyatéki biró jogköréhez tartozik.

157. §. Ha a zár alá veendő vagyon nem a hagyatéki bíróság, hanem más járásbíróság területén fekszik, a zárlatot elrendelő vagy feloldó végzés foganatositása a megkeresés utján történik.

158. §. A zárgondnok a zár alá vett vagyon kezeléséről az örökösöknek s illetőleg hagyományosoknak, valamint annak is, a kinek kérelmére a zár elrendeltetett, évenkint számot adni tartozik.

159. §. A számadásból felmerült vitás kérdések, a mennyiben azok az érdekeltek között bíróságon kivül barátságos uton ki nem egyenlittethetnének, a hagyatéki bíróság által bármelyik fél kérelme folytán a törv. rendt. 518. és következő §§. szerint tárgyalandók és eldöntendők.

160. § A zárlati költségek a hagyatékot s illetőleg hagyományt terhelik, azokat azonban azon fél, kinek kérelmére a zárlat elrendeltetett, előlegezni tartozik.

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az eskü formulázásainak kérdése.

Hogy az eskü bizonyiték, tehát annak megitélésénél a bizonyitási kötelezettségre nézve általában fennálló szabályok szolgálnak irányadóul s az csakis tényekre terjedhet;

hogy a bizonyitás mindig az állitó felet terheli;

hogy csak a jogszerző tényeket, vagyis melyek folytán a peres viszony alapjául szolgáló jogügylet létrejött, tartozik az bizonyitani, ki e jogviszonyból az ellenfélre háramló kötelezettség folytán indithatja meg a pert, mig ha az ellenfél e tények ellenében jogmegszüntető tények felhozása által a fennállott jogviszony s ebből kifolyólag a kötelezettség megszüntét vitatja, a jogmegszüntető tényeket ő tartozik bizonyitani;

hogy tehát oly esetben, midőn felperes valamely összeg megfizetése miatt perel, azon tényt tartozik bizonyitani, melynek folytán alperesnek e fizetési kötelezettsége származik, (t. i. a jogszerző tényt) mig ha ennek ellenében alperes azt állitja, hogy e kötelezettség későbbi tény (pl. fizetés) folytán megszünt, e tény bizonyitásának kötelezettsége őt terheli (t. i. a jogmegszüntető ténynek):

azt minden jogász tudja; és mégis minden lépten-nyomon találkozunk az eskü formulázásánál e szabály megsértésével, pedig nemcsak az alsóbb, hanem a felsőbb bíróságoknál is.

Akárhány itéletet sorolhatnánk fel, mely ezen állitásunkat bizonyitja, s melyekben a bizonyitási kötelezettség e szabályai mellőzésével, sőt gyakran tekintet nélkül a perben felhozottakra, itéltetik meg az eskü.

Álljon nehány itt például.

A. egy tőle kölcsönvett gép visszaadása végett bepörölte *B.*-t, ki a kölcsön létrejöttét tagadta. *A.* megkinálta őt főesküvel arra, hogy 1873. évi október végén nem kölcsönözött tőle egy szecskavágó-gépet. *B.* oly alakban kinálta vissza, hogy esküdjék meg *A.*, miszerint alperes tőle ily gépet kikölcsönözött s azt addig vissza nem adta. A hozzátételt azzal indokolván, hogy ha netán emlékezete ellenére mégis kölcsönözött volna ily gépet, azt ő mihelyt azzal munkáját befejezte, azonnal vissza is szolgáltatta. És a bíróság az esküt *A.*-nak ily alakban megitélte és a per kimenetelét ettől tette függővé.

Nem világos mellőzése ez a bizonyitási kötelezettségről szóló tannak? Ha *B.* azt állitja, hogy visszaadta a gépet, vagy esetleg ha ugy formulázza állitását, hogy arra ugyan nem emlékezik, hogy kölcsönvette, de ha kölcsönvette, vissza is adta, ezt ő tartozik bizonyitani, tehát e körülményre ő tartozik ellenfelét megkinálni a főesküvel, s annak áll jogában azt elfogadni vagy visszakinálni. A jogmegszüntető tényre nézve felperest azon jogától, hogy az erre nézve kinált esküt elfogadja vagy visszakinálja, a biró — mint az a föntebbi esetben történt — jogosan meg nem foszthatja, mert ellenesetben a bizonyitási kötelezettség szabályait teljesen szem elől téveszténé.

Hogy ily eset felsőbb s legfelsőbb bíróságainknál is előfordul, annak bizonyitására nem kell messze menni példáért, épen e lapok egyik legközelebbi számában foglalt curiai határozatokban találunk ily példát, a magyar kir. curia mint legfőbb itélőszéknek 1874. évi február 24-én 929. sz. alatt közlött itéletében. A mely szerint egy kisebb hatalmaskodási perben alperes viszonkeresettel élt, azt állitván, hogy felperes őt viszont bántalmazta s ez alkalommal főbb tulajdonát levő tárgyait felperes magával elvivén, azt azok értékének megfizetésére köteleztetni kérte. A legfőbb itélőszék pedig azon esetre, ha alperes pót-, illetve becslő esküt tesz arra, hogy felperes 6 frt. értékü szürét és 1 frt 50 kr. értékü kalapját elvitte s a tárgyak alperesnek mindeddig vissza nem adattak, felperest azok 7 frt 50 krt tevő értékének megfizetésével kötelezte.

A peres felek előadásai ugyan a közlött esetben részletezve nincsenek; ez azonban nem változtat a dolgon. Az eskü mindenesetre helytelenül lett megitélve, adtak légyen bármit is elő a felek.

Mert felperes vagy azt tagadta, hogy ő a kereseti tárgyakat elvitte, akkor alperes csakis e tényt, mely viszkeresetének alapjául szolgál, t. i. hogy e tárgyak ellenfele által elvitettek tartozik bizonyitani. Annak bizonyitása, hogy azok nem adattak vissza, ez esetben teljesen fölösleges is, mivel ha felperes azok elvitelét tagadta, visszaadásukat sem állithatta. A mi valakinek birtokában nincs, azt másnak birtokába nem bocsáthatja.

Ha ellenben felperes a tárgyak visszaszolgáltatását vitatta, e tényt ő tartozik bizonyitani. Maga az elvonás ténye azon állitás által, hogy a tárgyak visszaadattak, be van bizonyitva. A póteskü föntebbi alakbani formulázása tehát hibás a bizonyitási kötelezettségre nézve fennálló törvény szempontjából.

De még különösebb az, hogy az eskü alperes tanuja vallomásának kiegészitése végett — mint póteskü — itéltetett meg. Már pedig alig hiszszük, hogy tanuja egyebet vallhatott volna, mint az elvonás tényét. Azt csak nem vallotta, hogy felperes e tárgyakat eddig vissza nem adta, vagy ha vallotta, olyat val-

lott, mit miután közvetlen meggyőződése folytán nem tudhat, a biró figyelembe nem vehet. Nyilvánvaló tehát, hogy a póteskü utolsó része oly körülményre nézve itéltetett meg, melyre félbizonyiték a tanu vallomása által elő nem állittatott; ha tehát e körülmény döntő, az a föntebbi körülményekre tekintettel póteskü által nem volt bizonyitható.

Lehetnek ily elvtelen könnyelmüségnek, főleg oly biróság részéről, melynek illetéke ellen fölebbezésnek helye sincs, igen sulyos következményei. De már magában véve elég szomoru, hogy a legfőbb itélőszék ily primitiv dologban követ el oly jogászi hibát, melyet az ügyvédi vizsgát tevő fiatal embernél is méltán meg lehetne róni.

Minthogy az eskünél vagyunk, még egy másik — habár ritkábban felmerülő — helytelenséget akarok fölemliteni. Találkozunk ugyanis oly itéletekkel, melyekben az eskü akként kináltatik és itéltetik meg, hogy N. N. a keresetbe vett összeggel tartozik vagy nem tartozik. Ez határozottan ellenkezik a bizonyitási tan szabályaival. A felek tényeket tartoznak bizonyitani; tehát az eskü, mint bizonyiték is csak tényekre szoritkozhatik, e tényekre a jogszabályt a biró alkalmazza. Az, hogy tartozik-e valaki, nem ténykörülmény, az csak valamely megállapitott tényből (p. o. hogy N. kölcsönvett M.-től bizonyos összeget) folyó jogkövetkezmény lehet, mely hogy beáll-e azon tény folytán, melyből származtatni czéloztatik; — a biró által döntendő el.

Erre s ehhez hasonlókra esküt oly kevéssé lehet kinálni vagy megitélni, mint pl. arra, hogy egyik vagy másik félnek igaza van. Ezt a ténykörülmények folytán épen ugy a biró dönti el, mint azt, hogy a perben megállapitott tények folytán tartozik-e valaki?

Ezen szabályt az eskü megitélésénél szem elől téveszteni nem lehet, nem szabad.

A törv. rendtartás 475. §-ához.

A törv. rendtartásnak a községi, mint egyeztető békebiróságot megállapitó 475. §. második pontja azt mondja, hogy a községi biróság illetősége a községi lakosoknak 30 frt értéket meg nem haladó személyes kereseteire terjed; a 480. §. második pontja szerint pedig a községi biróság bizonyitványa nélkül a rendes biróság által nem fogadtatik el a kereset.

A törvény ennyire világos intézkedése daczára naponkint fordulnak elő esetek, hogy a rendes bíróságok, ezen bizonyitvány nélkül is elfogadják s tárgyalják a keresetet, sőt a kir. curia mint semmitőszék különféle határozatai folytán, e részben biztos törvényszéki gyakorlat sem fejlődött.

A következő példák eléggé igazolják, mily tájékozatlanság uralg e részben bíróságainknál.

D. Jánosnak G. Adolf J olleni 11 frt 80 kr. iránti sommás perében Ujegyházszek egyesbiróságа a keresetet elfogadván, alperest elmarasztalta. Ez hivatkozva a perben is érvényesitett kifogásaira, hogy t. i. ez ügy a községi biróság elé tartozik, semmiségi panaszt adott be. A kir. curia mint semmitőszék 1870. évi decz. 20-ról 13,414. sz. a. kelt határozatával („Jogt. Közl." 1871. folyam, curiai határ. 1. sz.) a semmiségi panaszt elvetette,

mert Ujegyházszéken egyesbiróság székelvén, hatásköre a különben községi biráskodáshoz tartozó keresetekre is kiterjed.

A törvényben ily kivétel nem foglaltatik s az nincs is indokolva, mert azon körülmény, hogy kis vagy nagy községben egyesbiróság székel, csak tényt jelöl, de nem szolgál indokul.

De menjünk tovább.

Cs. J. felperesnek B. M elleni 14 frt 34½ kr. iránti ügyében a tenkei járásbiróság felperest keresetével a községi mint sommás bírósághoz utasitván, felperes e miatt semmiségi panaszszal élt, mert a községi biróság a 476. § szerint egyeztető békebirói hivatással birván, nem sommás biróság; de ha lenne is, alperes a felperes által szabadon választandó bármely bíróságnak vetette magát alá; végül a követelés teljesen igazoló okiraton alapul és sommás eljárás a 93. b) pont értelmében ki levén kötve, a kereset helyesen adatott be a járásbirósághoz, mint sommás bírósághoz. A kir. curia helyt adván a semmitő panasznak, 1872. febr. 21-ről 1000. sz. a. kelt határozatával („Jogt. Közl." 1872. folyam curiai határozatok 16. sz.) a járásbiróságot a kereset elintézésére utasitotta,

mert a törvények. rendtartás 8. és 53. §§-ban felsorolt eseteket kivéve, a felek belenyugvásával az illetéktelen biróság is illetékessé válik, az adóslevél szerint pedig alperes a felperes által szabadon választandó sommás bíróságnak vetette magát alá, s igy az 51. §. értelmében a keres-t hivatalból visszautasitandó nem volt.

De lássunk még egy határozatot.

H. Zsuak ifj. Cs. F. elleni 20 frt iránti keresetét a makói járásbiróság, mint közs gi bírósághoz tartozót, hivatalból visszautasitotta. Felperes semmiségi panaszt adván be, mert alperes a felperes által választandó bíróságnak magát alávetette, a kir. curia 1874. évi április 30-ról 5057. sz. a. („Jogt. Közl." 1874. folyam curiai határozatok 14. sz.) a semmiségi panaszt elvetette,

mert a törv. rendtartásnak 475. §-a szerint a községbeli lakosoknak 30 frt értéket meg nem haladó személyes kereseti a községi biróság illetősége alá tartoznak, az eljáró biróság tehát a 480. §. értelmében a keresetet el nem fogadván, a törvény szellemében helyesen járt el.

Az első határozatra nézve, a föntemlitett okból, nem szólok, a második és harmadik ellenben törvényre való hivatkozással indokolva levén, a hozzászólást megérdemli annál inkább, mert ily apró esetek nagy számban fordulnak elő.

A törv rendtartás 1. §-a, illetőleg az azt módositó 1871. évi XXXI. törvcz. a rendes bíróságokat felsorolván, azok között a községi bíróságot nem emliti, csupán az előbbi törvény 2. §-ában mondatik annyi, hogy a községi biráskodást a kilenczedik czim szabályozza; ebből világos tehát, hogy a községi biróság nem rendes biróság, mit a 476. §. világosan ki is mond.

Ezen tétel elfogadása után a törv. rendtartás 52. és 53. §§-ra sem történhetik hivatkozás, mert ezek csak azon eseteket sorolják elő, melyekben a rendes birói illetőségtől való eltérésnek helye van vagy nincs; de az 51. §-ra is alig lehet alaposan hivatkozni, mert ennek második része ugyan azt mondja, hogy a 8. és 53. §§. eseteit kivéve, a nem illetékes biróság is illetékessé válik, ha alperes az illetőség ellen törvényes időben kifogást nem tesz, azonban első része azt is mondja, hogy a bíróságok kötelesek az illetőségükhöz nem tartozó keresetekot hivatalból visszautasitani. Már pedig a községi lakosoknak 30 frtig terjedő kereseteik ép ezen utóbbi szabály alá tartoznak, mert a 480. §. második része határozottan kimondja, hogy a községi bírósági bizonyitvány nélkül a rendes biróság által el nem fogadtatik a kereset, vagyis, hogy a községi biróság kötelezőleg van előirva, a melytől való eltérésnek, ha ez iránt a felek megegyeztek volna is, helye nem lehet.

Ezen felfogást a törvény szelleme által is támogathatni vélem, mely félreismerhetlenül oda czélzott, hogy a rendes bíróságok, a mennyire lehet, az ily aprólékos perektől megkiméltessenek, és másrészről, hogy a felek is saját birájuk által helyben nyerhetvén orvoslást, tetemesb költségeket ne legyenek kénytelenek tenni, mert tudjuk azt, hogy a rendes bíróságoknál való eljárás a feleknek sok esetben nem csekély fáradalmat és költséget okoz

---

Követelhet-e a nő tartásdijat mig a házasság jogérvényesen fennáll?

A nő tartás iránti jogosultsága a házassági szerződés folyománya. A házassági intézmény s ezen alapuló családi viszony természetéből következik, hogy a férj nejét, kivel az élet minden mozzanataira kiterjedő benső szövetségre lépett, ha ez saját vagyonnal nem bir, rangjához és vagyonához képest eltartani, szükségletei fedezéséről gondoskodni köteles.

A nő törvény szerint férje lakását és háztartását tartozván osztani, kétségtelen, hogy a férj nőtartási kötelezettsége csak arra terjed ki, a közös háztartás költségeit viselni, nem kötelezhető ellenben a férj oly költségek fedezésére, melyek a nő elkülönitett háztartásából erednek, vagyis a férj addig, mig a házasság jogérvényesen fennáll, rendszerint nem kötelezhető női tartásdij fizetésére.

Rendszerint mondjuk, mert lesz alkalmunk kimutatni, hogy vannak esetek, melyekben a férj a tartásdij fizetésére a házasság fennállása idején is kötelezhető.

Az első eset az, midőn a házasság jogérvényesen fennáll még ugyan, de annak felbontására egyik vagy másik fél által már birói lépések tétettek. Ekkor a nő addig is, mig a házassági válóper véglegesen eldöntetik, tartásdijának megállapitását követelheti. Ezen eset nem vitás s azért nem is akarunk vele

tovább foglalkozni, hanem áttérünk a másik esetre, melynek fejtegetése közleményünk tulajdonképi feladatát képezi.

A kérdés az: követelhet-e a nő tartásdijat, midőn a házasság még jogérvényesen fennáll, s annak felbontása iránt nem is tétetett lépés egyik fél részéről sem? azon esetben, ha a férj a házassági együttlétet a nő akarata ellen és vétke nélkül megszüntette, vagy az által, hogy nejét elhagyta, vagy hogy azt magától elüzte, legyen az erőszak alkalmazása vagy ismételt durva testi vagy lelki bántalmazások által?

A pesti kir. itélőtábla ezen kérdést két teljesen hasonló esetben homlokegyenest ellenkezőleg döntötte el. Az első esetben helybenhagyta az elsőbirósági itéletet, melyben a tartás oly nő részére, ki férje által elüzetett, megállapittatott, a második esetben (1874. évi 16,733. sz a.) megváltoztatta az elsőbirósági itéletet azon indokolással: „törvény szerint mindaddig, mig az érvényesen kötött házasság biróilag felbontva vagy annak felbontása iránt a per meginditva nincs, a nő férje ellenében tartást nem követelhet.“

Az első esetben hozott itéletet a m. kir. Curia mint legfőbb itélőszék 1872. évi 9752. sz. a. indokainál fogva helybenhagyta.

Nézetünk szerint a pesti kir. itélőtábla fenn közölt indokolása általánosságban megáll ugyan, de nem azon különös esetben, a melyre az itélet alkalmazva lett, vagyis nézetünk szerint a nő akkor, midőn a házassági együttlét tényleges felbontását a férj idézi elő a nő vétke nélkül, s ez által a nő külön háztartási költségeire okot szolgáltat, föltétlenül kötelezhető a női tartásdij fizetésére, nem pedig a házasság birói felbontásától vagy pedig a válóper meginditásától föltételezve.

Azon elvnek, hogy a házasság jogérvényes fennállása idején a férj külön tartásdij fizetésére nem kötelezhető, ratiója az, hogy a nő férje lakását és háztartását megosztani tartozik. Midőn azonban a férj gátolja meg a nőt a lakás és közös háztartás megosztásában, maga a férj szünteti meg azon okot, a mely miatt ő külön tartásdijjal nem tartozik, s igy tartásdij fizetésére kötelezendő.

De nem is lehet ez esetben a nő tartási jogosultságát a válóper meginditásától föltételezni, mert ezzel a nőre a törvény szellemével ellenkező pressiót gyakorolnánk a válóper meginditására, a szegény nőnek nem maradván egyéb választása, mint a válópert meginditani, vagy éhen halni. Másrészt pedig a férjnek hatalmat adnánk arra, nejét, kitől szabadulni akar, egyszerüen elkergetni, s ez által ha ez utóbbi tartási jogáról lemondani nem akar, őt közvetve kényszeriteni a válóper meginditására.

Hitestársak között az elkülönözött élet — megengedjük — immoralitas, de a nőt, habár csak indirecte is arra kényszeriteni, hogy a házasságot, melyhez talán gyermekei iránti szeretet, vallási meggyőződés vagy csak előitélet is kötik, felbontsa, vagy pedig a férjnek habár csak közvetve is jogot engedni nejét magától elüzni s őt a tartásdij fizetése alul mindaddig, mig az elüzött nő a házasság felbontását nem kérelmezi, felmenteni jogtalanság.

Sztehlo Kornél

Különfélék.

Végrehajtásokról. Gyakran fordulnak elő esetek, hogy közpénztárakban elhelyezett pénzekre végrehajtások elrendeltetnek. Ha ilyen végrehajtások foganatositásánál több foglaló egyidejüleg jelentkezik az illető közpénztárnál, ilyen esetekben az elsőbbség iránti eljárás nem mindenütt egyforma. Igy történt, hogy az illető utalványozó hivatal a végrehajtási végzés kelte szerint itélte meg, mely felfogás ellen azonban a másik fél hivatkozván a végrehajtás foganatositásától számitandó elsőbbségre, óvást tett és ez iránt illetékes helyre folyamodást nyujtott be. Az ezen folyamodásra adott válasz — mint értesülünk — oda irányul, hogy közpénztárakban levő pénzekre vezetett végrehajtásoknál a birói kiküldött által az 1868. LIV. t. cz. 386. §-a értelmében a végrehajtás foganatositása állapitja meg az elsőbbséget. — Ehhez képest az illető utalványozó hatóságoknak azon sorrendben kell az utalványozást eszközölni, a melyben az illető közpénztáraknál a foglalás és ennek következtében a birói letiltás jegyzékbe vétele történt. A végrehajtást elrendelő végzés keltétől azért nem számitható az elsőbbség, mert ha a végrehajtó fél kérelméhez képest képviselő közbenjöttével teljesitendő a foglalás, a birói kiküldöttnek az 1868. LIV. tczikk 355. §-a értelmében a végrehajtatónak ez iránti jelentését kell bevárni, s igy könnyen megtörténhetik, hogy későbbi keletü végrehajtást elrendelő birói végzés alapján, ha a fél vagy képviselője korábban jelentkezik, a végrehajtási zálogjog korábban érvényesithető.

Panasz-hangok. Több oldalról merültek fel panaszok az iránt, hogy sajtó- és büntetőügyi tárgyalásoknál egyes gyorsirói tudósitók a birák-, ügyészek- és ügyvédekhez azon fölszólitással fordultak, ha nevüket és előadásukat valamelyik lapban részletesen közölve akarják látni, fizessenek ezért valami dijt, vagy adjanak egyszer mindenkorra egy bizonyos összeget. Minthogy azonban a törvénykezés nyilvánosságának ily aljas módon kiaknázását minden kitelhető eszközökkel gátolni kell, ezen nagy feltünést okozott panaszokra egyes törvényszékeknel azon megállapodás történt, hogy ha jövőben ilyen ajánlat akár birónak, akár ügyésznek tétetik, ez rögtön az illető törvényszéki elnökkel közlendő és a mennyiben ilyen fölszólitás a zsarolas kisérletének tényálladékát magában foglalná, a vizsgálat nyomban elrendelendő. Ha azonban ily fölszólitás ügyvédhez vagy védőhöz tétetik, a mennyiben fenyitő eljárásnak helye nem volna, az illető tudósitó a tszék üléseiből az ok megjelölése mellett kiutasitandó és egyszer mindenkorra a tudósitók köréből kitiltandó, illetőleg kivezetendő. Az ország különböző részeiben és bármelyik nyelven megjelenő ujság és az összes sajtó becsületének érdekében azon reménynek vagyunk bátrak kifejezést adni, hogy az Amerikában egy időben nagyon divatozó revolver-journalismus, mely szegzett pisztolylyal követelt dijt, nálunk lábra nem fog kapni. A törvénykezés nyilvánosságát a sajtó leginkább követelte, és azért föl nem tehető, hogy ezzel ily aljas visszaélés követtessék el. Másrészről azonban nem lehet tagadni, hogy sokan vannak, kik a journalismus köpenyege alatt sok oly dolgot követnek el, mely azután a sajtónak rovatik föl hibául.

A csődtömeggondnoki dijak ügyében. Azon botrányos és hirlapilag ugy, mint a fővárosi törvényhatóság kebelében megrótt eljárás, mely a csődtömeggondnoki jutalmak megszavazása körül a csődhitelezők ügyvédi képviselői által a többi hitelezők megkárositásával üzetett, végre a legfőbb itélőszék előtt is tárgyalás alá vétetett. A pesti népbank csődperében a főváros tiszti ügyészének felebbezése folytán a legfőbb itélőszék helybenhagyta a királyi tábla azon végzését, melylyel ez a pesti kir. váltótörvényszéknek azon határozatát szüntette meg, miszerint a népbank csődügyében a legideiglenesebb és ismét az ideiglenes csődtömeggondnokok részére 8000 és 3000 frt állapittassék meg és világosan kimondta a legfőbb itélőszék, miszerint a törvény legideiglenesebb tömeggondnokot nem ismer; a tömeggondnoki jutalom tekintetében pedig a hitelezők szavazattöbbsége oly döntő nem lehet, hogy ez a hitelezők kisebbsége által megtámadható és a csődbiróság jogositva nem lenne szintugy, mint a felsőbiróságok a kisebbségben maradt hitelező rovására és kárositásával megállapitott dijmennyiségek fölött itélni, miért is az elsőbiróság oda utasittatott, hogy a két ideiglenes tömeggondnoktól működésüket részletező számláikat és az igazoló okmányokat bekivánván, azok alapján a kérdés alatt álló gondnoki dijakat biróilag állapitsa meg.

Gneist Rudolf a magyar tud. akadémia tagjává választatván meg, a „P. Napló“ közlése szerint a következő levelet intézte gróf Lónyay Menyhérthez, a magyar akadémia elnökéhez: Berlin, jul. 11. 1874. Extiád s a mélyen tisztelt magyar tud. akadémia engem nagyon megtisztelt s megörvendeztetett, midőn e tudományos testület tagjává választottak. Nekem mindig az volt őszinte törekvésem, hogy az államművelődés becsét culturnemzeteinknél előtüntessem, és pedig hogy megtegyem ezt, ellentétben a társadalmi civilisatióval, mely az állami kötelességektől, s magát az összesség jogának alárendelni mindinkább idegenkedik. Ez levén törekvésem, igen örvendek, hogy ez álláspont az államilag magasan művelt, hazaszerető magyar nemzetnél rokonszenvre talált s törekvésemnek az önök hires testülete általi elismertetése nekem jövőre élénk buzditásul fog szolgálni. Midőn egyszersmind alázatos köszönettel tudatom, hogy a szivesen átküldött tagsági okmányt kézhez vettem, kérem, fogadja stb. Dr. Gneist Rudolf, az egyetem prorectora.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 31. sz. Budapest, 1874. julius 29.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A köteles részről. Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — Törvényjavaslati tervezet. Travnik Antal, budai kir. törvszéki biró urtól. Törvénykezési szemle. Javaslat, az elsőfolyamodásu bíróságok jelentékenyebb segédkönyvei egyszerüitése tárgyában. Chira Elek, budai kir. járásbiró urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Törvényjavaslat.

A köteles részről.

E helyt vizsgálni fogjuk, milyen volt ezen intézmény sorsa a multban, különösen minő phasisokon ment ez át a római, germán és a magyar népelemnél; ezt a történeti fejlődés nyomán fogjuk levezetni. Aztán kutatjuk, minő a köteles rész állása a jelenben az egyes törvénykönyvek intézkedései szerint, miből az is kitünik, hogy itt az öskeleti államokra nem reflectálunk, mert ott az egyeniség és ezzel együtt a szabad végrendelkezés nem jutván külső elismerésre, nagyobbára a családi öröködés volt uralkodó, mi okból e kérdésre nézve onnan semmi tanulságost nem vonhatunk.

A köteles rész fejlődése és jelen állása a római jogban.[1]

Mindenekelőtt a római „familia“ fogalma iránt kell tisztába jönnünk. Kettős oldalát kell annak szemügyre venni, először ugyanis jelenti azon személyek összeségét, kik egy római polgárnak magánjogi hatalma alatt állottak, mint neje gyermekei a fiaktól leszármazó unokák és mások is, kik adoptió vagy arrogatió utján kerültek az atyai hatalomba; másodszor familia alatt értendő az összes vagyon, res familiare, mely állott rabszolgákból, fekvőségből, barmokból és egyéb jogokból.

Mindez együttvéve familia, a mint az számos helyből kitünik; igy a tizenkét táblás törvényben egy passus: si intestatus moritur, proximus agnatus familiam habet; uti legassit super familia, familia pecuniaque.

Kitünik ebből, hogy a római familia, mint a személyek egysége nem nyugvott kizárólag vérségi alapon, — mert adoptió utján mások is bejuthattak oda, — hanem részben természetes, részben mesterséges szerkezet volt;[2] továbbá hogy a családfő hatalma volt a szorosan összefoglaló és összetartó kapocs. A mi ezen hatalmon kivül állott az nem tartozott a familiához.

Ezen szigoru egység a család tagjai és a vagyon közt, mindkettőnek teljes alávetettsége a családfő hatalma alá, természetszerüen eredményezte, hogy a családfő elhunytával a vagyon, a res familiares, a családtagok közt oszlott fel, kik most önállókká, sui juris-okká lettek, hogy az öröködés nem volt egyéb, mint a családnak vagyoni körben való feloszlása, mert hisz ők már a családfő éltében részesei voltak a vagyonnak, az ő munkásságuk gyarapitá azt, csakhogy a közös alávetettség folytán igényük nem érvényesülhetett.

Hogy csakugyan a szigoru családi öröködés volt Rómában is a kezdet, kitünik a classikus jogászok iratából, hol a családtagok öröködése ugy szerepel, mint a tulajdon folytatása, hogy nem egyéb az öröködés, mint kezelése annak, mi előbb már ugyis az övék volt;[3] kitünik abból is, hogy az öröködést, a törvényest és a végrendeletit, összhangzóan a XII táblás törvényre vezetik vissza a jogászok, ugy hogy azelőtt a családi vagyon feloszlása csak a szokás által volt szabályozva.

Örökös tehát más, mint a családtag, nem lehetett, miről tanuskodik az, hogy a családtag herus-nak neveztetett, a sui és a necessarii heredes azonosak.[4]

Végrendeletek ugyan léteztek, mint a testamenta calatorum comitiorum és a testamenta in procinctu mutatják, melyek eredete a XII táblás törvény előtti időből való; de épen ezek természete, melynélfogva azok leges populi alakjában szerkesztvék, szól a mellett, hogy mily mélyen gyökerezett a családi öröködés a római jognézetben, ugy hogy az attól való eltéréshez az egész nép assistentiája, beleegyezése volt szükséges; tanusitja ez, mily szentély volt a római család ekkoron, mily gyengéd a kapocs, mely a római polgárt családjához füzi.[5]

Annál meglepőbb, majdnem megfoghatlan ily mély családias érzület után, midőn olvassuk, hogy a XII táblás törvény az eddigi megkötöttség helyébe a teljes korlátlanságot léptette, kimondván: uti legassat suae rei, ita jus esto. Tehát a nép a végrendeletek iránt eddig gyakorolt jogát egyszer mindenkorra, ráruházta az illető örökhagyóra, nem tartván szükségesnek a család tekintetéből a legkisebb korlátozást sem.

Valóban megütközik az ember, ily ugrást látva a

[1] Az ujabb irodalma ezen intézménynek a következő: Möller, Die Lehre vom Pflichttheil 2. köt. 1806. Valett, Das Notherbenrecht 1802. Bluntschli, Entwickelung der Erbfolge gegen den letzten Willen 1829. Franke, Das Recht der Notherben und Pflichttheilsberechtigten 1831. Schmid, Das formelle Recht der Notherben 1862. Ezen monographiákon kivül dús forrásként szolgálnak Mühlenbruch folytatása a Glück-féle commentárhoz 37., 38., 39. köt.; Wangeron, Windscheid tankönyvei; a Weiske-féle Rechtslexikon VIII. kötete (Arndts czikke); végül Köppen, Vering, Tewes művei az örökjogról.

[2] L. erről Sághy talpraesett munkáját: A római ősalkotmány 16. s k. l.

[3] L. 11. de lib. et post. 28. 2. In suis heredibus evidentius apparet, continuationem domini eo rem perducere, ut nulla videatur hereditas fuisse: quasi olim hi domini essent, qui etiam vivo patre quodammodo domini existinuntur; unde etiam filiusfamilias apellatur, sicut paterfamilias; itaque post mortem patris non hereditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur. Gaius pedig: Sed sui quidem heredes ideo apellantur, quia domestici heredes sunt, vivo quoque parente quodammodo domini existimantur. Com. II. c. 157.

[4] L. Vering, Erbrecht 22. l.

[5] L. ez iránt Ihering gyönyörü fejtegetéseit: Geist des Röm. Rechts II. köt. 200. l., hol többi közt azt mondja: Das römische Haus ist ein Gebiet der Liebe und freien Sittlichkeit.

római jogban ott, hol a szerves fejlödés oly bámulatos praecisióval ment végbe.

Ha ezen intézkedésnek azonban okai után fürkészünk, csakhamar rájövünk, hogy nem az önkénynek nyilt itten ut, nem a szeszély szüleménye volt ez, hanem épen a vérségi kapocsból folyó családi érzelem és a természetes vonzalom követelték ezen változtatást.

Fentebb érintettük, hogy a római familia nem volt tisztán a vérségre alapitva. A család a civilis cognation nyugvott a naturális cognatio ellenben csak mellékes körülmény volt. Azaz csak az részesült az örökségben, a ki a család tagja volt a paterfamilias halálakor, habár különben idegen volt is, ki csak adoptio által került a családba, ellenben ha a paterfamilias édes lánya máshoz férjhez menve, vagy a fia emancipálva, a családból kilépett, a civilis cognatio megszünt, és ök nem lehettek örökösök, habár vérséges rokonok voltak; söt a távolabbi agnatok is megelözték öket descendensek hiányában.[1]

Ezen természetellenes viszony onnan származott, hogy a római családnak politikai functiója levén, az formalistikus szerkezetet nyert, minek folytán oly elemek jutottak belé, melyek a véregységtöl távol álltak és igy az ebböl kiinduló szeretetnek is hiányában voltak a családfö részéröl. Ennek természetes consequentiája aztán, hogy a vérség és a formai család szülte kötelék közt ellentét, harcz támadott, a vérség reagált a forma ellen, mely viszásság csak ugy volt elkerülhetö, a nélkül, hogy a családi alapon nyugvó állami szervezet rázkódtatásnak tétessék ki, ha a szabad végrendelkezés által mód nyujtatik arra, hogy a vérségi kötelék sugalatainak kiki eleget tehessen, hogy a családon kivül álló gyermekeknek, unokáknak, tehát természetes véreinek a szüle a szeretet adóját leróhassa. Ebben leli ezen intézmény természetes magyarázatát, mit Ihering deritett fel, erre vonatkoznak szavai: Die Testamente treten nicht als Widersacher, sonder als Dienerinnen der Familie in der Geschichte des Römichen Rechts auf.[2]

De még azt is gyanithatni, hogy a patriciusok és plebejusok közt fenforgó heves küzdelmek eredménye a szabad testamenti factio; mennyiben ezen kizárólag patriciusokra vonatkozó családi szervezet nekik roppant összetartást és igy hatalmat és szivósságot kölcsönözött, melyet megtörendö, kellett ezen szoros összetartást lazitani, mit a plebejusok a szabad végrendelkezés által véltek legsikeresebben eszközölni.

Igy látjuk tehát, hogy a szabad végrendelkezés utat tör magának, de csak azért, hogy a családi érdeknek, a családi szeretetnek szolgálhasson.

De még más körülmény is igazolja, hogy a végrendelet e korszakban nem lehetett az egyéni önkény vagy a szeszély kifolyása. A végrendeletek ugyanis szóbeliek voltak, melyeknél a végrendelkezö a meghivott tanuk elött elmondá akaratát; ha ez a családi kötelékre sértö módon történt volna, ha az ör khagyó kötelességellenes indulatot árul vala el, végrendeletével a családi intézmény ellen fordulva, ugy föltehet-e, hogy a tanuk vagy megtagadják szolgálatukat, vagy oly alapos okokat kelle neki eljárása mellett felhoznia, mely meggyözé polgártársait arról, hogy a család iránti kötelességét — az officiumot — nem sérti meg. Holmi álürügy felhozása vagy rábeszélés nem hatott volna, mert a tanuk a közvélemény kárhoztató elitélésének voltak kitéve, ha könnyelmü tanuskodás által segitik elö a végrendelkezö félszeg akaratát, hanem nyomós okok kellettek, hogy az örökhagyónak a családi öröködés megállapitott rendjétöl eltérni lehessen.

De azon garantia, melyet a nyilvános végrendelkezés a családra és érdekeire magában foglalt, soká nem állott fenn; mert a respublica sülyedésével az erkölcsök is lazultak, minek folytán a titkos vagyis irásbeli végrendelkezés lépett amannak helyébe, mert „non audet testibus testamenti sua secreta committere", nem volt meg az erkölcsi bátorság többé, a sok örökségre aspirálóval szembe lépni, ha kitudódik, hogy nekik mitsem hagyott, vagy pedig félt a közvélemény gúnyjaitól, midön vérei mellözésével másoknak akarta vagyonát juttatni.[3]

Az irásbeli végrendeletekkel üzött visszaélések, az ebböl folyó számos hátrány a családra, szükségessé tették, hogy a végsö akaratnak korlátok emeltessenek, miután a valódi bázis, a szeretet vérei iránt nem volt elég megbizható s szilárd többé.

Egyelöre csak uj formák teremtettek; ezek abból állottak, hogy a végrendelkezö köteles volt bizonyos személyeket vagy örököseivé tenni, vagy kitagadni (sui heredes sunt aut instituendi aut exheredandi), a nélkül, hogy azért elsö esetben köteles lett volna határozott vagyonrészt hagyni örököseinek. Ez az ugynevezett formalis szükségöröködés.

Azon személyek, kiknek formalis örökösi igény adatott, a következök voltak: 1. a sui heredes vagyis azon lemenök, kik az örökhagyó atyai hatalma alatt állottak és halálával sui juris-okká lettek; ide tartoztak az utószülöttek is (posthumi). A fiukat nominatim, egyenkint és névszerint határozott imperativ formában, a lányokat és unokákat pedig elég volt generatim örökössé tenni vagy kitagadni.

Ha egyiket a fiuk közül sem örökösévé nem tette, sem formaszerint ki nem tagadta, akkor a végrendelet semmissé vált, és az abintestato öröködés állott be,[4] unokák és leányok hason esetben a végrendeletet nem semmisitheték meg, hanem a sui heredes-ekkel szemben csak egy részt (portio virilis), más idegen örökösök ellenében pedig a hagyaték felét igényelhették.[5] A posthumus azonban elöre volt instituálható vagy kitagadható, még pedig akár névszerint, akár általán.

Ezen formális szükségörökösi igénynek az volt czélzata, hogy az örökhagyó lelkiismeretére hasson az által, hogy a kitagadott gyermeket szembeállitva az instituált idegennel, még egyszer meggondolásra, önmagába szállásra birja az örökhagyót, vajjon nem követ-e méltatlanságot el, nem cselekszik-e a családi kötelék ellen, midön gyermekét kitagadja.

A római lelemény ez alul különfélekép törekedett kibuvni,[6] többi közt, hogy lelkiismerete roszaló sugalatát elaltassa vagy megnyugtassa, vagy hogy az igazságtalanság szinét elkerülje, nagativ feltétel alatt tette a kitagadást, melyröl tudta, hogy be fog következni. Innen van, hogy a formát oly szigorral körül kelle irni, és attól minden eltérést a végrendelet megsemmisitésével sujtani.

Az idö folytában a jogászi közvélemény sürgetésére a praetor a formális szükségörökösi igényt a változott viszonyok követelménye szerint még bövitette egyrészt az által, hogy az összes descendens fiakat, tehát az unokákat is névszerint rendelte örökössé nevezni vagy kitagadni, különben bonorum possessio contra tabulas testamenti-t nyujtott nekik kértükre, melynek alapján

[1] L. Windscheid, Lehrbuch III. 110. l. 1. j.
[2] L. Ihering, Geist des Röm. Rechts I. köt. 188. s k. l.
[3] L. Nov. Theodos. II. lib. I. c. 16. §. 1.
[4] L. Schmid, 11—12. l.
[5] L. Wangeron II. köt. 16—17. l. Schmid 24—25. l.
[6] L. Köppen, Erbrecht 90. s k. l.

mindegyik annyit kapott a hagyatéki tömegből, mennyi neki ab intestato járt volna; továbbá másodszor kiterjeszté ez igényt a filii emancipati-ra, hacsak más család kötelékébe nem léptek;[1] a leánygyermekek viszonya nem változott.

A bonorum possessio contra tabulas engedélye által azonban a végrendelet nem vált egész terjedelmében semmissé, hanem épségben maradt annak mindazon intézkedése, mely a kitagadásra gyámságra stb. vonatkozott. Végül megjegyzendő hogy az instituált gyermek is kérhette a bonorum possessio contra tabulas testamenti-t.

De mindezen formai határok és korlátozások nem voltak képesek üdvös czélt eszközölni; a családi kötelék lazulása, az erkölcsi romlottság, a corruptió oly fokra hágott, hogy ily védvek által a családi igényeknek elég nem tétetett. Mert az örökséglesők száma egész légió lön, az örökséghajhászat formális üzletté vált, a természetes örökösök kiszoritására rágalmak terjesztettek, rábeszélés, kegyhajhászat, minden összeesküdött a vérséges örökös ellen. Ily körülmények közt azon czél, melyet a jogászok a formák szigoru megszabása által az örökhagyó lelkiismeretére való hatással elérni véltek, meghiusult.

De mivel a lemenök érdekeinek megóvása általán szükségesnek mutatkozott, azért a formális öröködésnél nem szabadott megállani. Segitve is lett a bajon, csakhogy nem a törvényhozás utján, mely a római jogéletben vajmi ritkán — és akkor is merön politikai intentiókból — tevékenyült, hanem a gyakorlat által, támogatva a praetor és a jogászi közvélemény részéről.

Az örökségi ügyek ugyanis egy centumviralis bíróságra voltak bizva. Ez ügyelt a végrendeletek érvénye fölött.. Ha most egy bizonyos időszakban számos oly végrendelet fordul elő, mely a gyengéd szeretet helyett a gyermekek iránt a legnagyobb szivtelenséget tanusitá, midön az örökhagyó vagyonát gyermekei kizárásával valamely közmegvetésben álló embernek, vagy csupa kegyhajhászatból egy magas tisztviselönek hagyja, és igy a vérség kötelékét galádul megveti, nem természetes-e, hogy ez a városban boszankodást, ingerültséget, általános indignatiot szül, mit a károsultak jajveszékléseik és keserves panaszaik által csak fokoznak.

Ily nyilvánvaló méltatlan bánásmódnál könnyen megfogható, hogy a bíróság a töle kitelhető segélyt a baj orvoslására szivesen megadta. Ha formai hiba nem forgott fenn, legtöbb esetben mitsem tehetett, mert a tisztelet a végakarat iránt — minden viszás s ferde tartalma daczára — nagy volt, ugy tekintetvén az, mint Solatium mortis. Miért azon ugy könnyedén tultenni, nem fért meg a római felfogással. Más eszközhöz folyamodtak. Ha ugyanis a kitagadott a bírósághoz fordulva bebizonyitá, hogy ö érdemetlenül lett kitagadva, mert az örökhagyó róla téves nézetben volt, ha bebizonyitá, hogy ő a kegyelet és szeretet müveiben az örökhagyó iránt nem fogyatkozott, és az öt mégis szivtelenül, minden helyes ok nélkül, a kitagadás által a közvélemény előtt lealacsonyitá és igy reputatiójában mélyen sérte, ugy azt kell örökhagyóról mint apáról feltenni, hogy értelme esze nem volt helyén, hogy elméje mások által szitott harag, szenvedély vagy boszutól meg volt háborodva, hogy — eszeveszett volt,[2] mert különben, ép elmével gyermeke iránt ily szivtelenséget, szeretet hiányt nem mutáthat, ily természet-ellenesen nem cselekedett volna. És minthogy elméjében háborodott meg persze végrendeletet sem volt képes alkotni.[3]

Ellenben a kinevezett örökös a bíróság elött bizonyithatá, hogy az örökhagyó nem cselekedett az officium pietatis ellen, mert neki oka volt a kitagadásra, mire aztán a bíróság határozott. Ha a szavazatok egyenlök voltak, akkor a végrendelet érvényben maradt, mert inkább kellett kétes esetben azon véleménynek kedvezni, mely a végrendeletet fentartotta.

Egyébként az eredmény az volt, hogy végrendelet mint inofficiosus, mint a természeti kötelességet megszegő a querela inofficiosi testamentani folytán megdöntetvén, a törvényes öröködés foglalt helyet.

Ha az örökhagyó ugyan örököseivé nevezte a sui et liberi-ket, de nekik tényleg mitsem vagy szerfölött keveset hagyott, a jogérzet már ezzel sem elégedett meg, a centumviralis bíróság ezt is méltánytalannak, szeretetnélkülinek találta, annál inkább, mert már előbb biztositá a lex falcidia az örökösöknek a hagyatek egy negyedét azon esetben, ha az örökhagyó öket oly tulságosan terheli hagyományokkal, hogy nekik misem maradt és igy az örökséget elfogadni vonakodtak. Közel fekszik tehát, hogy a bíróság ezen törvény szellemében a szükségörökösöknek igényét szintén egy negyedre mint minimumra szabta, azon megszoritással, hogyha az örökhagyó ezen quarta debitae portionist[4] tisztán és csorbitatlanul hátrahagyja, akkor a gyermekek a querela inofficiosi-t ne támaszthassák, a végrendelet, melyben az officium piatates sértve nincs, érvényben maradjon.

Kit illet hát ezen quarta debitae portionis? Már ez időben az öröködés alapja mindinkább a tiszta vérszerinti rokonságra, cognatiora lön fektetve, az agnationak ugyan még nyoma volt, de csak az abintestato successional. A szükségöröködésnél és a köteles részre való igénynél kizárólag csak a cognatio, a vérszerinti legbensöbb rokonság volt a mérvadó. Ily bensö vérségi kapcsolatot ismert a római jog el: 1. a lemenöknél feltétlenül; 2. a felmenöknél a szülök és eshetöleg a nagyszülökre nézve; 3. végül a testvéreknél, de itt már kettös megszoritással: elöször az édes testvérek és a közös atyától származók csak akkor nyertek a querelával, ha bélyegzett vagy roszhirü személy (persona turpis) által szorittattak le, a közös anyától származók pedig még ekkor sem. Ez a természetes rokoni érzés által indokolható, mert a testvérek közt a viszony bensösége, melyen a szeretet és kegyelet ezen igénye alapszik, nem oly élénk immár, de még sem szünik meg annyira, hogy valamely ocsmány személynek eléjük helyezése

[1] Ulpiani fragm. 28. §. 2. Contra tabulas bonorum possessio datur liberis emancipatis, testamento praeteritis, licet legitimo jure non ad eos pertineat hereditas.

[2] L. 5. D. de inoff. test. 5. 2. Hujus autem verbi de inofficioso vis illa, ut dixi est, docere immerentem se et ideo indigne praeteritum vel etiam exheredatione summotum; resque illo colore defenditur apud judicem, ut videatur ille quasi non sanae mentis fuisse, quum testamentum inique ordinaret.

[3] L. 17. §. 1. D. eod. Quum contra testamentum ut inofficiosum judicatur, testamantis factionem non habuisse creditur defunctus. Hogy ezen „color insaniae" nem a jogászok találmánya volt és nem is üres fictio, hanem mélyen a közvéleményben gyökerezett, kitünik Juvenal egyik satyrájából:

Sed omni
Membrorum damno major dementia, que nec
Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici
Cum quo praeterita coenavit nocte, nec illos
Quos genuit quos eduxit. Nam codice saevo
Heredes vetat esse suos. Bona tota feruntur
Ud Thialen. X. stb.

[4] Miből aztán a köteles rész is quarta falcidiának neveztetett. Mint furcsaságot megemlitjük itt, hogy Harmenopulus a quarta falcidiát etymologice ὁ φαλκίδιος = falx = sarlóból származtatja, mely quasi az örökség egyrészét elsarlózza; annak jeléül szolgál ez, mily botorság van némely görög iró munkában, mert köztudomásu, hogy a rómaiak törvényeiket a magistratus neveivel jelölték.

*

a közös vért ne sértené, a közös származás emlékét ne becstelenitené. Az adoptiónál különböztetni kell; a plene adoptati igényelhetik a köteles részt, ellenben a minus plena adoptio ily igényt nem nyujt az adoptáló szülök iránt, habár az abintestato öröködésnél egyenlően osztozkodnak a vérségesekkel. Hogy az adoptáltak édes szülőik irányában jogaikban nem szenvednek csorbát, magától értetik. [1]

Midőn a szükségörökösöknek ime nemcsak formai hanem anyagi örökjog is biztosittaték, el kelle azon mellékutakat is torlaszolni, melyeken át a ravaszság ezen kötelezettség alul kibuvhatott és ezen jótékony intézkedést kijátszhatta. Ilyen volt vagy lehetett a mortis causa donatio, mely által mintegy meghiusithatta volna örökhagyó a quartá-t, mert kimeritvén vagyonát ajándékozás által, nem volt querelának holta után tárgya. Ez ellenében a querela inofficiosi testamenti analogiája szerint a querela inofficiosi donationis-féle védvet kapott a szükségörökös, mely által az ily elidegenitések felbonthatók voltak.

De „inter vivos" tehát még éltében is képes volt a gonosz indulatu örökhagyó vagyonát elajándékozni, csakhogy a köteles részt in frandem legis meghiusitsa, habár itt a veszély nem volt oly nagy, mert nem igen tehető fel, hogy örökhagyó önmagát tulságos bőkezüsége által nyomornak vagy nélkülözésnek tegye ki; de ha mégis megtörtént, különösen szinlelt módon, beállott a szükség, hogy ennek is szoros határ szabassék.

E czélból azonban nem lett volna indokolt az adakozást az előbbi példájára teljesen megsemmisitni, hanem arra kellett szoritkozni, hogy ezen adakozás által a köteles igény csorbát ne szenvedjen. Ezen okból az adakozás időpontjában levő vagyonállapot volt a mérvadó; ha ekkor a köteles rész megmaradt, ugy a későbbi fogyatkozás egyéb körülményekből nem szolgáltathatott okot az ajándék megtámadására; szintugy nem, ha ekkor ugyan sértve volt a köteles rész, de később az ajándékozó ipara által a mutatkozó hiány pótoltatott. A mit azonban a szükségörökös ajándékkép vagy előre kapott, azt a köteles részbe fel kelle számitania.

De ezen quarta debitae portionis kettős szempontból volt viszás. Egyrészt méltatlan volt az örökhagyó iránt, a mennyiben a legkisebb vétség a quarta kiszámitásában, mely a vagyon hibás felvételéből is származhatott, már a querelára szolgáltathatott okot, s végrendelete megdült, ha csak az örökhagyó maga el nem rendelte a kipótlást; holott ez sok olyast is tartalmazhatott, mi a közjó és egyéb kötelékek érdekében történt. Nemcsak az esetben volt tehát a végrendelet a querelával megtámadható, ha a szükségörökösöknek mi sem hagyatott, — ez rendén volna, — hanem akkor is, ha a quarta bármily módon megrövidittetett.

Egy másik fogyatkozás abból eredt, hogy még mindig fenforgott az alaki öröködés szüksége, s ha az örökhagyó figyermekeit nem tette örökössé, sem ki nem tagadta; a végrendelet érvénytelen lett; egyéb fiutódok kifelejtésénél pedig a contra tabulas testamenti possessio által az institutio heredes, a hagyományok és egyéb intézkedések semmisültek meg, holott mindkét esetben hátrahagyhatta volt a köteles részt. Az alaki örökségnek pedig annál kevésbbé volt értelme, mert örökhagyó a kitagadás indokait (justa causa exheredationis) kifejteni nem tartozott.

Minden anomáliákat megszüntetendő, Justinián elrendelte, hogy a végrendelet megdöntésének csak akkor legyen helye, ha az örökhagyó a szükségörökösöknek mitsem juttatott; de ha bármi módon, pl. hagyomány által megemlékezett ugyan róluk, azonban nem kielégitőkép, akkor a végrendelet álljon meg, és a szükségörökös csak a quarta kiegészitését (actio suppletoria) követelhesse a hagyatékból. De ez se legyen neki szabad, ha az örökhagyó a szükségörökös hálátlanságát indokolta. Minden feltétel, időhatározás vagy egyéb terhelés, mely előbb a köteles rész csorbitása volt, most — a mennyiben ezt a köteles rész tisztánmaradása követeli — egyszerüen törültessék. [2]

Ha a szükségörökös valamely feltétel egyszerü törlését kéri, az által nem veszti el azt is, mit az örökhagyó neki a köteles részen túl még hagyott, hacsak ezt kifejezetten ki nem köti, mi által módjában van az atyának örökösét az általa tett intézkedések teljesitésére szoritani. (Cautela socini.)

Ez által tehát az alaki szükségöröködés megszünt, nem kellett többé bizonyos személyeket szükségkép örökössé tenni, de szükséges volt, hogy nekik valamit bármely formában hagyott legyen. (Materialis szükségöröklés.) Csak ha semmit sem juttatott a volt szükségörökösöknek, lehetett a végrendeletet felbontani, vagy bonorum possesio contra tabulas-féle jogorvoslatot kérni. A leányok eddigi megszoritása a finem fölött, szintén meg lett szüntetve. [3]

Ezen valódi hiányok pótlásával azonban Justinián szerfölött kedvezett az örökhagyónak a vérségbeliek rovására. Mert bármely kis és igénytelen hagyomány elég volt arra, hogy a szükségörökösök a végrendeletet mint inofficiosust meg ne támadhassák, minélfogva ők csak a negyed kiegészitését követelhették. Ezen quarta már magában sem volt sok, de számosabb lemenők létében ez oly parányiság lett, hogy az officium pietatisnak épen nem látszott általa elégség téve, midőn az örökhagyónak a hagyaték háromnegyede ($^3/_4$) állott dispositiójára.

Azon megszoritásért tehát, hog most oly könnyen nem lehetett a végakaratot megdönteni, és ezzel a törvényes öröködésnek nyitni utat, Justinian 18. novellájában a köteles részt felemelte, még pedig a portio legitima egyharmadára ($^1/_3$), ha legfölebb 4 részre oszlan a vagyon az abintestato öröködésnél, ha pedig ennél többen vannak, akkor felére ($^1/_2$) az abintestató részneк. [4] [5]

Ezen intézkedés által a lex falcidia szabványa a szükségörökösökre megszünt, a szeretet kötelékei szo-

[1] Vitás a plene adoptatusokra. L. erre L. 10. pr. C. de adopt. 8. 48.

[2] L. 32. C. de inoff. test. 3. 28. Si conditionibus quibusdam vel dilationibus aut aliqua dispositione, moram vel modum vel aliud gravamen introducente, eorum jura, qui ad memoratam actionem vocabantur, imminuta esse videantur, ipsa conditio vel dilatio vel aliqua dispositio moram vel quodeunque onus introducens, tollatur et ita res procedat, quasi nihil eorum testamento additum esset.

[3] L. Köppen, Erbrecht 147. l.

[4] Ebből kitünik, hogy a római jog terminologiája a maitól eltér, mert legitima portio, debita pars nem jelentett egyebet, mint törvényes — abintestato — részt; a köteles rész pedig quarta, dimidia debitae partis vel legitimae portionis; holott jelenben legitima portio köteles részszel azonos.

[5] De nagyon vitás kérdés az, vajjon hogyan történjék a kiszámitás akkor, ha egyik gyermek helyébe 3—4 unoka lép; egyszerüen ugy volna a dolog, hogy az unokák együttvéve azt kapnák, mi atyjuknak járandott volna; ámde Justinián intézkedése oda czélzott, hogy ha öten vagy többen vannak az unokák, midőn tehát a hagyaték egyharmadából ezen több águ törzsnek nagyon kevés jutna, akkor az abintestato résznek egy harmada helyett fele járjon ki, habár atyjukat a fönti szabály szerint csak egyharmad illette volna. Különben minden iró más-más nézetben van, melyek a számitásban mindannyi eltérést s szintoly különböző eredményeket szülnek. Lásd erről Franke 221. l., Wangeron 4., Windscheid 137. l. 4. jegyz. és Mathiae, Controversenlexicon 46. l.

rosabbá vonattak és az által, hogy nekik terjedtebb igény biztosittatott, a családi belsőség külsőkép nyilvánult.

Azonban ezen anyagi szükségöröködés a római felfogást nem elégité ki; az egész öröködés azon alapfogalma, mely a familiával oly szorosan összefüggött, hogy t. i. az örökös az örökhagyó személyiségét folytatja, az ő személyiségének tovább vivője és képviselője, minélfogva a heredis institutio oly fontos és lényeges kelléke lett a végső akaratnak, megkivánta, hogy az örökhagyóval belső vérségi kapcsolatban levők, mint a descendensek és ascendensek, a végrendeletben necsak ugy mellesleg forduljanak elő, hanem az örökhagyó tartozzék őket örököseivé tenni, mert már a természet törvénye szerint is ők hivatvák különösen, az örökhagyó személyiségét, egész valóját magukba öltve, őt ugyszólva vérében, nevében megörökiteni. [1] Innen aztán megérthető az is, miért láttak a rómaiak az örököskinevezésben megtiszteltetést summus honost, a kitagadásban pedig bántalmat. Ezen lépés, mely a római felfogás egyik sajátszerüsége, megtörtént. Justinian 115. novellájában az egész szükségöröködési tant revisió alá vevén, megállapitotta, hogy nem elég az eddigi szükségörökösöknek a kiszabott köteles részt hátrahagyni, hanem institutálni, örökösökké is kell őket tenni, [2] hacsak valami méltatlanságot nem követtek el az örökhagyó ellen, mely esetben ezen okot meg kell nevezni; mi végből aztán ő az általa alaposnak talált kitagadási okokat egyenkint felsorolta. (Anyagi és alaki szükségöröködés.)

A kitagadási okok a 115. novella szerint a következők: [3]

A) A szülők gyermekeiket kitagadhatják, ha

1. az őket bántalmazza,
2. egyéb sulyos és illetlen sérelmekkel illeti,
3. büntényről vádolja, hacsak az nem a császár és az állam ellen követtetett el;
4. méregkeverőkkel társalog,
5. a szülők élete ellen tör,
6. a fiu mostohaanyjával vagy atyja concubinájával vétkezik,
7. ellenük hamis vádakat kohol és ez által nekik érzékeny kárt okoz,
8. nem akar jót állani az adósok börtönébe került szülőért,
9. végrendelet készitésében akadályozza,
10. a szülők akarata ellenére szinjátszó vagy állatviador lesz,
11. a leány fajtalan magaviselésü, hacsak a szülők el nem mulaszták 25 éves koráig férjhez adni,
12. ha elhanyagolja őket lelki betegségükben,
13. őket a fogságból ki nem váltja,
14. végül, ha elszakad a hittől.

B) Megforditva, a gyermek kitagadhatja szüleit, ha azok

1. élete ellen leselkednek,
2. oly büntettel vádolják, melyre a halál van szabva, kivéve a felségárulást,
3. az atya fia nejével vagy concubinájával közösül,
4. akadályozzák a végrendelkezésben,
5. elmeháborodásban elhanyagolják,
6. fogságból ki nem váltják,
7. hitehagyottakká lesznek.

Ezek nyomán tehát ennekutána csak egyik-másik justa causa, azaz kitagadási ok alapján lehet a szükségörököst kitagadni, nincs szükség reá, hogy ez solemnibus verbis történjék, egyszerüen kihagyhatja, de okadatolni kell, még pedig ugy, hogy kétség fenn ne foroghasson, melyik személyre vonatkozik a felhozott ok. Feltételesen is lehet kitagadni, ha ellenkező esetre örökössé tétetik az illető; ugyszinte egy jövendőben beállható okból is megáll a kitagadás, de ezen oknak az örökhagyó éltében kell még bekövetkeznie. Substitutióknak nem adatik hely. Az unoka, atyja kitagadtatása esetén, annak köteles részét nem igényelheti, csak ha a kitagadott még az örökhagyó előtt halt el. [4]

Egyik legkényesebb és legvitásabb kérdés a szükségörökösödési tanban, mi történik akkor, ha az örökhagyó a szükségörökösöket a kellő módon ki nem zárja? A novella szerint [5] ily esetben az örökössé nevezések érvénytelenek. De mi ennek a következése? ez a bökkenő.

Némelyek [6] semmisnek tartják az ily örököskinevezést, de nincs egység köztük az iránt, vajjon mindjárt érvénytelen-e az institutio az örökhagyó halálával, habár a ki nem zárt már nem is él, vagy csak akkor ha az illető még él, egy harmadik nézet szerint meg csak akkor érvénytelen az örökösrendelés, ha az illető kinyilatkoztatja, hogy jogát érvényesiteni fogja. (Nullitas rendszere)

Mások [7] szerint az ily végrendelet csak megtámadható a querela inofficiosi testamenti által. (Inofficiositas.)

Egy harmadik vegyes rendszer pedig különböztet: ha nincs kitagadási ok, akkor az örököskinevezés semmis, ha meg van ugyan, de hamis vagy alaptalan, akkor az megtámadhatóvá lesz.

A kérdés azért fontos, mert ettől függ, mily mérvben vesztik el az örökössé nevezések érvényüket? vajjon teljesen a törvényes öröködés foglaljon-e helyet, vagy csak részben? A forrás szószerinti szövege az első rendszer mellett szól, azonban másrészt azt kell meggondolni, hogy ez esetben olyanok is jutnak az abintestato öröködéshez, kiknek köteles rész nem jár, mire Justinian — ugy látszik — nem gondolt.

Leghelyesebbnek látszik azokra nézve, kik ok nélkül mellőztettek, a törvényes öröködésnek helyt adni, a többiben pedig a végrendelet intézkedéseit intacte hagyni, mert a czél az, hogy a szükségörökös hátránya, kárt ne szenvedjen, ez pedig el van igy is érve, azért ezen tulmenni — az örökhagyó kinyilvánitott akarata ellenében — indokolatlan.

Különben hogy mily zavaros és összekuszált ezen tan, a kölcsönös capacitálás mily terméketlen, annak tanuságául álljanak itt Windscheid szavai: Es kann in dieser Materie keine Meinung aufgestellt werden, welche sich sagen dürfte, dass sie zwingende und jeden Widerspruch ausschliessende Gründe für sich habe. Eine jede wird sich gefallen lassen müssen, dass die Erwägungen, auf welche sie beruht, von der andern Seite nicht in der Weise gewürdigt werden, wie sie selbst glaubt thun zu müssen. Und sie hier auf Eini-

[1] L. Lassale, System der erworbenen Rechte II. köt. I. fej.

[2] Vagy mint Arndts után (Rechtslex. 80.) Windscheid erőteljesen és találóan kifejezi: Der Erblasser muss ihrer nicht bloss *ge*denken, sondern sie auch *be*denken.

[3] L. Novella 11. §. 3. és 4. fej.

[4] L. 9. §. 2. D. de lib. et post. 28. 2. Si filium exheredavero nepotemque ex eo praeteriero, et alium heredem instituero, et supervixerit filius post mortem meam, licet ante aditam hereditatem, non tamen nepotem rupturum testamentum.

[5] A fönti Nov. 4. fej. igy szól: Si autem haec omnia non fuerint observata, nullam vim hujusmodi testamenti quantum ad institutionem heredum sancimus.

[6] Vering, Schmidt, Wangeron, Arndts, Puchta, Mühlenbruch, Franke.

[7] Köppen, Brinz, Windscheid.

gung der Meinigungen auch kein Anfang von Aussicht. Erbrecht 169. l.

Egy másik vitás kérdés, melyben szintén nincs kilátás egyöntetü megoldásra a romanisták közt, az, mily viszonyban áll a 115. novella az előbbi tanhoz? Fenáll-e az uj rendezés mellett is még (Additionál vagy Correctionál-rendszer), vagy nem? (Reform vagy Derogationál-rendszer.) Az eddig kifejtettek figyelemmel kiséréséből kitünik, hogy mi az utóbbi alapján állunk.

Végül a fejletlen korban arrogáltnak (impubes arrogatus) és a szegény özvegy viszonyát kell szemügyre venni. Pius a fejletlen gyermeknek igényt adott az örök befogadó hagyatékának negyedrészére (quarta divi Pii). Ha az impubes arrogatus ehhez sem végrendelet, sem törvényes öröködés utján nem jutott, személyes keresetet adott neki az örökség negyedrészét követelhetni, ugyszintén az arrogator éltében gonosz czélzattal kötött, vagyonát kisebbitő ügyleteket az ő igénye erejéig megsemmisiteni.

Ezen roppant kedvezés érthető lesz, ha tudjuk, mily boszantó visszaélések történtek az örökbefogadással, az ártatlan gyermekek vagyoni hátrányára, mily üzelmeket csináltak ebből Rómában, mikor a törvény büntetést szabott a meddő házasságokra, ugy hogy csak helyeselni kellett azon korban ezt az intézkedést.

Hasonló kedvezményt nyujtott Justinian a szegény özvegynek, melynélfogva neki is quarta jár, teljesen hasonló módozatok mellett; csakhogy a netáni gyermekek érdekében szükséges volt ezen negyed maximumát megállapitani, mi száz aranyban szabatott ki.

Ime, ezekben foglaltuk össze a római szükségöröködés intézményét; törekedtünk a roppant tárgyhalmazzal és a kérdés bonyolultságával szemben lehetőleg világosan és mégis a szükséges rövidséggel kifejteni e tan történetét és jelen állását, mely két utóbbi körülmény számos apróbb részlet és vitás kérdés kihagyását eléggé fogja indokolni.

Dr. Katona Mór,
jogtanár.

Törvényjavaslati tervezet

az örökösödési eljárásnak viszonyainkhoz mért szabályozása iránt.

IX. FEJEZET.

A hagyatéknak birói leltározása.

161. §. A hagyaték hivatalból való birói leltározásának csak következő esetekben van helye:

a) ha az örökséget feltételesen, vagyis a leltár jogkedvezménye mellett elfogadó örökös, a leltárnak miképen való felvétele iránt nem nyilatkozott (83. §.);

b) ha a hagyatékban hitbizományi javak is találtatnak, ez esetben azonban csak a hitbizományi javak esnek leltározás alá; más hagyatéki javak, a mennyiben azok leltározása más törvényes okból elrendeltetett, külön leltárba veendők.

162. §. A hagyatéknak leltározását az örökség megnyilta napjától számitandó egy év alatt kérelmezhetik:

Feltétlenül:

a) azok, kikre az örökség a végrendelet, vagy örökszerződés vagy törvény alapján mint örökösökre, utóörökösökre vagy helyettesitett örökösökre átszállott, s illetőleg átszálland;

b) azok, kiknek köteles rész jár, ha örökösöknek nincsenek kinevezve;

c) az örökhagyónak hitvestársa, ha az örökhagyóval közösségben élt;

d) azok, kik jogositvák saját vagyonukat a hagyatéktól elkülöniteni; végre

e) azok, kiknek a bejelentett örökségi igényeik ellentétben állanak.

Feltételesen:

f) a végrendeleti végrehajtó, ha valószinüsiti, hogy a végrendeletet, a hagyatéknak leltározása nélkül nem hajthatja végre, és

g) az örökhagyó hitelezői, de csak addig, mig az örökös az örökség elfogadása iránt nem nyilatkozott.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 1983., 1984., 1999., 2016. §§. Porosz L. R. I. 9. 387., 436., 437. §§. Cod. civ. art. 769., 794. Cod. de proc. 941.

163. §. A leltározás elrendeléséről az érdekelt örökösök, továbbá az, a ki a leltár felvételét kérte, valamint a netáni végrendeleti végrehajtó, hivatalból értesitendők.

164. §. bíróság által elrendelt leltározásnak foganatositása oly községekben, a hol a közjegyzőnek székhelye van, a közjegyző hatásköréhez tartozik; más községekben pedig a bíróság belátásától függ a leltár felvételével a közjegyzőt megbizni, vagy annak felvételére a birósági végrehajtót vagy más birósági tagot kiküldeni.

165. §. A hagyatéki biróság területén kivül találtató hagyatéki javaknak leltározása, megkeresvény utján, az illető járásbiróság által történik.

166. §. A közjegyző s illetőleg az, a ki a leltár felvételével a bíróság által megbizatott, tartozik a leltározás elővétele napjáról az ismeretes tartózkodásu örökösöket vagy azoknak képviselőit, továbbá az örökhagyó hitestársát és végrendeleti végrehajtót, valamint azt is, a kinek kérelme folytán a leltározás elrendeltetett, eleve korán, legalább is három nappal a leltározás elővétele előtt értesiteni, és a leltározást mielőbb, és pedig a kiküldetés napjától számitandó legfölebb 15 nap alatt foganatositani, mert különben ezeknek meg nem tartásából eredhető minden kárért saját vagyonával felelős.

167. §. A leltározás a 166. §-ban megnevezett személyek, a mennyiben a leltározáshoz megjelentek és két tanu jelenlétében történik.

A leltár mindazon ingó és ingatlan javaknak, melyeknek birtokában az örökhagyó halála idejekor volt, valamint a hagyatéki adósságoknak, s ezek a halálozás napjáig lejárt kamatainak pontos és teljes összeirását, valamint azon esetekben, melyekben a hagyaték becslése is szükséges (168. §.), a hagyatéki javak becsértékét is, nemkülönben a hátralévő adóknak s egyéb folyó fizetéseknek feljegyzését foglalja magában.

Az örökhagyó birtokában talált állitólag idegen tárgyak szintén felveendők a leltárba, de mindenkor annak megjegyzése mellett, ki és mi czimén igényli azokat.

Az örökhagyót illető, de mások kezénél levő tárgyak hasonlóképen foglalandók be a leltárba, egyszersmind pedig az ok is tüntettessék ki, melynél fogva ezen tárgyak egy harmadik birtokában találtatnak.

Végre azon személynek neve, polgári állása és lakása is kitüntetendő, a leltárban, kinek birtokában a leltározott tárgyak találtatnak.

168. §. A 161. §. esetében a hagyatéknak becslése is hivatalból történik; a 163. §-ban foglalt esetekben azonban a hagyatéki tárgyak becslésének csak akkor van helye, ha a leltározás eszközöltetéséért folyamodó fél egyszersmind a hagyatéknak megbecslését is kérelmezte.

169. §. A leltározás tárgyát képező ingó és ingatlan javaknak becslése két, e czélra meghitelt szakértő becsüs által történik; véleménykülönbség esetében egy harmadik szakértő a leltár felvételével megbizott által neveztetik ki, s ekkor a becsérték szavazattöbbség szerint határoztatik meg.

170. §. Ha az örökhagyó csak csekélyebb értékü ingóságokat hagyott hátra és a felek két szakértő általi becslést nem kivánnak, ez esetben a hagyatéki tárgyak megbecslésénél csak egy meghitelt szakértő alkalmazandó.

171. §. Midőn a hagyatékhoz ingatlan javak is tartoznak, a leltárhoz az illető telekkönyvi kivonatokat hivatalból kell be csatolni, s ezek az illető telekkönyvi hivatal által bélyegmentesen adandók ki.

172. §. A leltározásnál jelenlevő felek netáni észrevételei, vagy az egyes leltározott tárgyakra támasztott igények a leltár végén feljegyzendők és a felvett leltár a leltározásnál jelenvolt felek, a tanuk, becsüsök és a leltározó által aláirandó.

Ha valamelyik fél az aláirást megtagadja, ezen körülmény, valamint az ok is, melyért az aláirás megtagadtatott, feljegyzendő.

173. §. A leltározási és becslési költségek, melyek a leltárban felszámitandók, a hagyatékot terhelik; köteles azonban azokat, és pedig a 161. §. esetében az illető örökös, a 162. §. esetében azon fél, a ki a leltározást kérelmezte, előlegezni.

174. §. A birósághoz beterjesztett leltár, a leltározási és becslési költségeknek megállapitása után, a hagyatéki iratoknál megtartandó s erről az érdeklett felek azzal értesitendők, hogy

szabadságukban áll a leltárt a bíróságnál megtekinteni és másolatban kivenni.

A leltár hiteles másolata egyszersmind ez illető adó (illetékszabási) hivatalhoz átküldendő.

175. §. Ha az önjogosult örökös, vagy az ő tudta s beleegyezésével más valaki a hagyatékhoz tartozó valamely tárgyat a leltározas alul szándékosan elvon, vagy az önjogosult örökös vétke miatt valamely hagyatéki tárgy akár elrejtés, akár eltitkolás akár pedig elsikkasztás folytán a leltárba fel nem vétetik, vagy pedig ha az örökös tudtával valótlan, költött terhek vétettek fel a leltárba, ily roszhiszemü örökös, habár az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett vállalta is el, mégis ugy tekintetik, mintha az örökséget feltétlenül elfogadta volna.

V. ö. Cod. civ. 792., 800., 801. Cod. de proc. 941.

176. §. A hagyaték kétszeri leltározásának nincsen helye, az egyszer felvett leltár mindazon esetekre kiterjed, melyekben a leltározásnak akár hivatalból, akár pedig a felek kérelmére helye lenne. (161. és 162. §§.)

Oly esetekben tehát, melyekben a gyámhatósági beavatkozásnak helye van (228. §.) és a leltár gyámhatóságilag vétetett fel, a gyámhatósági uton felvett leltár, melynek hiteles másolatát a gyámhatóság a bírósághoz átküldeni köteles, a bírósági leltárnak helyét pótolja.

Ezen intézkedés részint a költség megkimélése tekintetéből, részint pedig és kiválólag azért szükséges, hogy az örökösök a leltározás általi zaklatástól megóvassanak; a czél, melyet a törvény a leltározás által elérni akar, az egyszerü leltározás által is eléretik, és a gyámhatóság által s igy hivatalosan felvett leltár épen oly hitelességgel bir, mintha az bíróságilag vétetett volna fel.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 1999. §.

177. §. A hagyaték leltározása után felmerült, ezelőtt ismeretlen hagyatéki vagyon pótleltárba veendő fel, melynek felvételénél mindazon szabályok megtartandók, melyek a főleltár felvétele körül a föntebbi §§-ban előirva vannak.

178. §. A leltár kiigazitásának csak akkor van helye, ha a leltár felvételénél közbejött tévedés igazoltatik, vagy pedig a leltár kiigazitásába az összes érdekelt felek beleegyeznek.

179. §. Midőn a hagyaték a leltár felvétele alkalmával megbecsültetett, annak ujabb megbecslése csak akkor engedhető meg, ha az eszközlött becslésnek hiányos volta kimutattatik, vagy az ujabbi becslést az érdeklett felek többsége nem ellenzi, avagy az ujabbi becslést kérő fél azt saját költségén eszközölteti.

180. §. A ki az eszközlött leltározás által magát jogaiban sértve véli, akár azért, hogy idegen tárgyak vagy fenn nem álló adósságok vétettek fel a leltárba, akár pedig azért, hogy valamely tárgy vagy követelés avagy tartozás mint hagyatékhoz tartozó nem leltároztatott, akár végre azért, hogy a leltárba felvett tárgy vagy követelés a hagyatékhoz tartozónak s illetőleg fennállónak az illető örökösök vagy hagyományosok által nem ismertetett el, az, ha az érdekelt felek a leltár kiigazitásába bele nem egyeznek (178. §.), csak a törvény rendes utján kereshet orvoslást.

181. §. A 163—180. §§-ban foglalt szabályok a gyámhatóság által felveendő leltároknál is zsinórmértékül szolgálnak.

X. FEJEZET.

Az örökségi terheknek felszámitása és kielégitése.

182. §. A hagyatéki bíróság nem tartozik a hagyatéki adósságokat felszámitani s azok kielégitése iránt intézkedni.

183. §. Midőn valószinü, hogy a hagyatéki terhek az örökségnek értékét tulhaladják, tartozik azon örökös, ki az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett elfogadni akarja, az örökség elfogadása iránti nyilatkozatadásra kitüzött vagy meghosszabbitott határidő alatt az örökhagyó hitelezőit a hagyatéki bíróság utján felszólitani, hogy követeléseiket 45 napi határidő alatt jelentsék be.

Ezen felszólitás a tudvalevő hitelezőkhöz közvetlenül, az ismeretlen hitelezők tekintetében pedig hirdetményileg a hivatalos lap utján történik.

A bejelentés a hagyatéki bíróságnál teendő, mely azt az örökösnek egyszerüen kézbesitteti.

Ezen határidő lejártáig az örökös azon hagyatéki hitelezőket, kiknek követelése zálogjogilag biztositva nincs vagy pedig végrehajtási jogot nem nyertek, kielégiteni nem tartozik.

A felszólitásnak, valamint a bejelentésnek azért kell történnie bíróság utján, mert csak ez által szerezhet az örökös magának bizonyitékot arra nézve, hogy a hitelezőket felszólitotta, valamint az utóbbiakat arra nézve, hogy követeléseiket bejelentették.

184. §. A 183. §. esetében tartozik az örökös a hagyatéki terheket akkép kifizetni és a jelentkezett hitelezőket kielégiteni, mikép ezek a csőd esetében kielégittetésüket nyerték volna.

185. §. Midőn az örökösök az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett elfogadták és az örökség a hagyatéki terhek kifizetése által kimeritve lett, jogositva vannak a ki nem elégitett hitelezők kielégittetésüket a hagyományosoktól, kik a hagyományt elfogadták, a hagyomány értéke erejéig követelni.

Ezen követelési jog azonban az örökség megnyilta napjától számitandó három év alatt elévül.

V. ö. Porosz L. R. I. 12. 334. §. Szász p. t. k. 2332. §. Cod. civ. art. 809. Osztrák p. t. k. 692. Hesseni törvjavaslat II. Art. 272. §. L. 11. §. 51. f. D. ad leg. Falc. 35. 2. L. 1. §. 17., 18. D. ad. Sc. Trebell. 36. 1. L. 114. §. 3. D. de leg. I. §. 1. I. de sing. reb. 2. 24.

186. A hagyatéki terhek közé, az örökhagyó adósságain s más vagyoni kötelezettségein kivül, az özvegyi jog, a törvényes osztályrész (kötelesrész) és a hagyományok is számittatnak.

(Folyt. köv.)

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Javaslat az elsőfolyamodásu biróságok jelentékenyebb segédkönyvei egyszerüsitése tárgyában.

A beadványok kellő ellenőrizhetése végett az elsőfolyamodásu biróságoknál is első sorban a következő öt rendbeli könyv vezettetik, u. m. az iktató, mutató, kiadó, irattári sor és irattári mutatókönyv.

Ezen könyvek vezetése sok munkaerőt igényel, a könyvek már az illető évfolyamatban is tért foglalnak el, az elmult évek ilyes könyvei pedig a biróságok irattáraiban felette sok helyt vesznek igénybe; holott pedig ezen könyvek még czéljuknak sem felelnek meg eléggé.

Feltünő ezen könyveknél az, hogy bármelyikük is összehasonlittassék a többivel, az azok, vagy némelyikük tartalma nagyobb részének ismétlését tünteti fel. De még feltünőbb az, hogy ugyanazon peres ügynek második és további ügydarabjainál csak ugy köteles az iktató a felek neveit és a per tárgyát az iktatókönyv illető rovatába bevezetni, mint az ügy első darabjainál történt, s ezen további darabok is átvezettetnek a többi könyveken át is.

Bárha az alábbiak szerint elérhető egyszerüsités a telekkönyvi és a felsőbirósági kezelésnél, az ugyanazon ügyre vonatkozó ügydarabok csekélyebb számánál fogva haszonnal nem járna, az, tekintve a kezelő személyzetnek ugyis gyakori elégtelenségét, hasznos lenne az elsőfolyamodásu biróságok köztörvényi és fenyitő osztályainál.

Ezen egyszerüsités az ismétlések mellőzése és az emlitett könyvek számának csökkentése által érhető el akkép, hogy az eddigi könyvek sorából csak a kiadókönyv és a mutatókönyv, de ez is csak az irattári mutatókönyv tartalmával tartassék fenn, és ezenken kivül egy „főkönyv“ vezettessék a czikkünk végén levő minta szerint.

A kezelés következő lenne:

A beérkezett ügydarabok mindenekelőtt az iktató által az érkezés sorrendje szerint iktatói számokkal láttatnának el, s rájok az érkezés időpontja feljegyeztetnék az eddigi rendszer szerint, s ennek megtörténte után az iktató az ügydarabot annak alsó végén ellátná egyrészt azon számmal, mely az ügy irattári száma leend, másrészt azon számmal is, mely az ügydarabnak a főkönyv első rovata szerint folyó száma; egyszersmind pedig az iktató az ügydarabot, ha az az ügynek nem első ügydarabja, a főkönyv azon lapjára, mely az illető ügyre nézve már megnyitatott, be is jegyezné; végre pedig az iktató a kiadókönyvben nyitandó uj rovatba bejegyezné azon számot is, mely alatt az egész ügy a főkönyvben előfordul, vagyis az ügyszámot (következőkép az irattári számot). Hasonló eljárás követtetnék akkor is, ha az iktatandó ügydarabbal az ügy még csak folyamatba tétetett; de ezen esetben az iktató már a főkönyv illető lapján az ügyfelek neveit, ugy az ügy tárgyát is kitüntetné, és az ügyet a mutatókönyvbe is, és pedig egyszer mindenkorra bevezetné.

Ezekhez képest:

1) Az iktatókönyvi számok egyedül csak a kiadókönyvben fordulnának elő a „sorszám“ rovatban, mely rovat „iktatói szám“ felirattal láttatnék el.

2) Az iktatókönyv tartalma felvétetnék a főkönyvbe, és pedig az ügy folyamatba tétele alkalmával teljesen, a további ügydarabok beérkeztekor pedig csak az ügydarab közelebbi megjelölésével.

3) A főkönyvben, mely már használatba tétele előtt beköttetnék, az előadó és a sommásbiró kész iratjegyzéket fogna birni, mely megmentené az illetőket a több rendbeli könyvben való fárasztó kereséstől; sőt a főkönyv illető lapjának egyszerü másolata máris kész iratjegyzéket képezne, mely főleg az iratoknak felterjesztetése, vagy más hatóságokhoz átszármaztatásánál használtathatnék.

4) Mivel az ügy csak annak legelső ügydarabja beérkezte alkalmával vezettetnék be a mutatókönyvbe, és pedig az ügyirattári, tehát főkönyvi számával, ez a mutatókönyv vezetését is egyszerüsitené.

5) Mivel alsó végén minden ügydarab nem csak irattári — tehát főkönyvi számával, de a főkönyvbeli folyó alszámmal is elláttatnék, az előadó vagy sommásbiró ezen alszámban máris elégséges biztosságot birna arra nézve, hány ügydarab előzte meg az épen elintézendő ügydarabot ugyanazon ügyben, s igy megmentetik azon eshetőségtől is, hogy valamely későbbi ügydarabot hiányosan intézzen el azért mert ugyanazon ügyben egy vagy több megelőző ügydarab létezéséről tudomása sem volt.

6) Ezen rendszer természetes kifolyása az is, hogy minden egyes, a feleknek kiadott határozatra is, annak alsó végén a főkönyvi szám (irattári szám) a kiadványozás előtt rájegyeztessék; ezen eljárás pedig azt fogná eredményezni, hogy a felek ezen ügyszám birtokában értesitést már minél gyérebben fognák az iktatóból kivánni.

7) Ezen rendszer mellett fölöslegessé válik az emlitett két irattári könyv vezetése is; mert a fél ugy, nemkülönben az irat, tárnok is a darabon máris birná az irattári számot, és a kiadókönyv két első rovata helyettesitené az irattári sorkönyvet. Továbbá mivel az irattári sorkönyv azon esetben ha a kiadó valamely ügydarabra nézve azt jegyezte be a kiadókönyvbe, hogy az az irattárba adatott, még nem biztositotta, az irattárnokot, ki az irattári könyv tanusága szerint a darabot még át nem vette, azon gyanu ellen, hogy ő azt átvette légyen, tehát még az ellenőrzés érdeke sem kivánja meg az irattári sorkönyv fentartását; igy pedig az irattárnok egyszerüen csakis az iratok elhelyezése- és kiszolgáltatásával foglalkoznék, a mi nagy megtakaritást eredményezve.

Mindezek mellett fenállana a kellő ellenőrzés, még pedig, tekintve azt, hogy a főkönyv tulajdonképen kellő iratjegyzék is lenne, az eddigihez képest magasabb mértékben.

Azon kellék, hogy az érkezett ügydarabok az elnök vagy a járásbiró által naponkint ellenőriztessenek és az uj ügyek számára előadó vagy biró jelöltessék ki, ezen rendszer mellett akkép éretnék el, hogy:

a) tekintve a naponkinti ellenőrzést, az elnök vagy a járásbiró a kiadókönyv elejére füzendő tiszta ivekre naponkint feljegyezné azt, melyik ügy volt az illető napon érkezett ügydarabok utolsó száma, és

b) az elnök vagy járásbiró megtekintené az ügydarabokat s kijelölné az előadót; az előadó neve kezdő betüje számára a kiadókönyvben egy uj (harmadik) rovat nyittatnék meg.

Ezen rendszer oly törvényszékek vagy járásbiróságoknál, melyek évi ügyforgalma a 30,000 ügydarabot meg nem haladja, kényelmesen volna alkalmazható; nagyobb ügyforgalommal biró biróságoknál pedig teljesen elégséges volna azon könnyités, hogy a kiadókönyvbe felvétetni javasolt második és harmadik rovat (ügyszám és előadó neve) egy önálló iktatókönyvbe vétetnék fel szintén a második és harmadik helyre, mig az első rovatot ebben az iktatói szám képezné.

Azonban takarékosság szempontjából hasznos leendene a főkönyv minden egyes lapját két ügy bevezetésére használni fel, s ez lehetségessé tetetik az által, hogy az ügynek 11-dik s további ügydarabjai már a főkönyv legközelebbi első üres lapjára vezettetnének át az ügyszám megtartásával, a összefüggést pedig az ügy tere fölött lehetne kitüntetni a fönti minta utmutatása szerint. Ehhez képest és a főkönyv lapszáma sem fogna ugyanaz lenni az ügy számával: ez azonban figyelembe nem jöhet, mert az ügyszám bir itt főjelentőséggel, ez pedig teljesen összevág az irattári csomók számával. A kellő áttekintés könnyitése végett ezen rendszer csak azon elbánást igényelné, hogy az elmult évből származó előiratok és a kellő feljegyzés hátrahagyásaival mindig a folyó év illető irattári csomójába hozassanak át.

A tulsó oldalon emlitett „főkönyv“-minta.

Lapszám (I) / Ügyszám (I) Nagy János felperesnek Kiss Péter és Juliánna alperesek elleni 100 ft. és jár. megvétele végetti sommás pere. Áthozatott (12/187..) lapról. Folytatása .... lapon.

Folyó szám	Iktatói szám	A példányok kitüntetése (I II III)	A mellékletek száma (2 2 2)	Az ügydarab neme, illetőleg az azt küldő hatóságnak megnevezése is és az átirat száma, az itteni vonatkozási iktatói szám, valamint a netáni jegyzetek
1	(1)			(kereset)
2	(289)	1 példa.	—	(kézbesitési iv felperesre nézve itteni 1/18 . . . iktatói számra)
3	(547)	1 példa.	—	(kézbesitési iv 1-rendű alperesre nézve)
4	(780)	1 példa.	(25)	(tárgyalási jegyzőkönyv 18 . . . január 15-ről)
5	(1700)	(I)	—	(felperesei felebbezési indokok 780/18 . . szhoz)
6				
7				
8				
9				
(1) 0				

Chira Elek,
budai kir. járásbiró.

Különfélék.

A budapesti váltó- és kereskedelmi törvényszéknél jelenleg folyamatban levő csődök összes activ vagyona 13.290,362 forintot tesz. Ezen csődökre mindösszesen 21 millió 999,627 frt 45 kr. követelés van bejelentve, mely összeg közül 174 font sterling, 12,726 arany, 11,196 franc 94,354 tallér fordul elő. Ezen kimutatás szerint egy harmadrésze a követeléseknek általában fedezet nélkül van. Ha azonban figyelembe vétetik, hogy a legtöbb csőd activ vagyonát igen kétes és alig behajtható követelések képezik, akkor a veszteség megközelitőleg az összeg felére teendő.

Érdekes per áll a berlini városi törvényszék előtt. Tényálladéka következő: Egy odavaló gyárigazgatónak, ki typhusban betegedett meg, az orvosok vérbeömlesztést tanácsoltak, mire az igazgató azon gyárban alkalmazott fiatal munkást rávett a szükséges vérbuantum odaadására, s azért neki állitólag 100 tallért igért. A vérbeömlesztési operatió végrehajtatott ugyan, de nem használt semmit, mert az igazgató mégis meghalt. Miután az elhunyt igazgató örökösei csak 10 tallért fizettek az illető munkásnak a vérveszteségért, a munkás a megigért összeg többi részeért pert inditott. — Most kiváncsian várják, mi lesz vége a pernek.

Egy kutyaperről következőket irja az „Ung“: Egy uri ember meglőtte szomszédja kutyáját, minélfogva ez keresetet inditott ellene azon alapon, hogy a meglövés óta kutyája jelentékenyen veszitett hangjából s nem képes a házőrzés kötelességét ugy teljesiteni, mint azelőtt. A járásbiróság felperest elutasitotta, ez azonban fölebbezte ügyét s a másodbiróság szakértői szemlét rendelt el a kutya hangját illetőleg. A háromtagu szakértő bizottság, melynek elnöke az ottani dalárda karmestere volt, bottal való bökdöséssel hangadásra birván a kutyát, oly véleményt adott, hogy a kutya most 20 frttal ér kevesebbet mint azelőtt, mely összegben aztán alperes el is marasztaltatott. Ez eset furcsa és hihetlennek tetszik, azonban a felek s az eset helyének neveivel magánuton szolgál a nevezett lap.

Értesités. Lapunk 29-ik számának tartalomjegyzékébe tévesen foglaltatott a „Curiai határozatok“ melléklete, mit ezennel számos realamatió elkerülése végett ezennel helyreigazitunk.

Felelős szerkesztő: Dr. DÁRDAY SÁNDOR.

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 32. sz. Budapest, 1874. aug. 5.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI ÉS KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A képviseletről. Dr. Biermann Mihály, jogtanár urtól. — A köteles részről. Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — Törvényjavaslati tervezet. Travnik Antal, budai kir. törvszéki biró urtól. — Törvénykezési szemle. A jelzálogos követelések kamatjai a vételárfelosztásnál. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat.

A képviseletről.

„Az ember társas lény"; e rövid mondatban rejlik fajunk megismerésének legjobb kulcsa.

Mert mi volna az ember magában, elszigetelve? gyönge nád, melyet az elemek zordonsága, saját gyámoltalansága is hamar leszoritana az állatvilág szinvonalára, söt utóbbinál is, melynek tagjai a kölcsönös támogatás jótéteményét élvezik, szánandóbb állapotra döntené.

De tovább kell mennem. Az ember fogalma el sem választható társas lététől. Már a világba lépte feltételezi a társadalomnak ösalakjában, t. i. a családban való fennállását, ugyanazt szükségli hosszu gyámoltalansága, mely öt tovább bármely állatnál, fejlödésének bevégeztéig, mások szerető ápolására, gondoskodására utalja. Az emberi nem története azért a társadalom alapjának, a családnak alapitásával kezdödik, s ez volt hivatva az egyedet minden anyagi s szellemi támogatásban, természeti erök s emberek elleni oltalomban részesiteni, melyet magasabb fejlettségi stádiumban az idöközben megerösödött társadalom s állam szokott nyujtani. Innen azon, mondhatnám, vallási kegyelet, melylyel minden ös nép a család iránt viseltetett, azon — csaknem állami jelleget viselö — korlátlan hatalom, melyet az minden tagja fölött gyakorolt. De az ember kilépett az ösi ház küszöbén, hajlamai uj, ismeretlen körökbe vezeték, látköre tágult, érdeke tulterjedt a család szük keretén, és a nemzettséghez, majd a törzs s végre az egész nemzet fennállásához szerzödött: háttérbe szorult a család, eddigi vezérszerepéről lemondva, és a hatalom székhelyéből a szeretet kies hajlékává vált. A társadalom, az állam átvette annak kezéből a joguralmat, átvette egyuttal az uralommal elválaszthatlanul összefüggö támogatási s oltalmi kötelesség oroszlánrészét, s tették ezt a fejlödéssel mind bonyolultabbá vált életviszonyok elutasithatlan sürgetései folytán. Mert a haladásnak elsö feltétele a munkafelosztás és a különböző életkörök kölcsönös kiegészitése levén, a család, mely maga is csak egy olyan kis életkör, illetékes biró azok közt nem lehetett. Az ujonnan alakult viszonyok pedig a létadó szabályt nem nélkülözhették; szükség volt egy felsöbb léteg akaratára, mely azokat az önkény szeszélyeitöl biztositva, az áldást hozó rendet azok közt meghonositsa. Ilyen akarat volt a társadalomé, mely a nemzet meggyözödését visszatükröző tettekben nyilvánulva, a szokásjogot, az államé, mely a hatalom viselöjének kötelezö erövel felruházott akaratnyilvánitásaiban a törvényt teremté. A laza társadalmi kötelékek erösebbre fonódtak, az életviszonyok jogviszonyokká emelkedtek. A társadalom ezen magasabb fejlettségi korszakában tagjainak mind sürübb érintkezése s közremüködése folytán az egyes létkörök oly gyakran s annyiféleképen folynak össze, hogy azoknak bármelyikét a többiektöl különváltan tekinteni, valamely létesitendö eredménynek reá vonatkozó kizárólagos hatályt adni azontul nem lehet. Bizonyos közössége, azonossága az érdekeknek áll be, ezen alapvonásá minden rendezett társadalmi életnek, melynek megismerése elött országászatról s nemzetgazdászatról alig lehet szó, azonosság, mely még a legönzöbb egyént is gyakran kényszeriti saját haszna hajhászásában, aka rata ellen egyuttal mások elönyének is szolgálni.

Igy ha saját kedvemért este a lépcsöt kivilágittatom, az ugyanerre járó többi házbelinek is világit lámpásom; ha telkemet valamely hegyi patak pusztitásaitól megvédendö, ennek más medret ások, szomszédom hason fekvésü birtoka szándékomon kivül szintén biztositva van az áradások ellen; igy a vasut, melyet valamely város kereskedelmének emelésére nagy áldozatok mellett a tengerig épit, az annak mentében fekvö összes többi helységek forgalmára is élénkitöleg fog hatni. És valamint az érdekek ezen ezerféle összefonódása következtében számos tény vagy cselekmény a tervbe vett körön kivül is tényleges hatást gyakorol, ugy létezik számosnál számosabb életviszony, hol ha csak létesiteni kivánjuk a szándékolt eredményt, a kiindulásul szolgáló érdekkörön kivül másokat még jogi hatásban is kell részesitenünk. Korán felismerte ez igazságot az élet kivánalmai iránt oly finom érzékkel biró római jog, és forrásaiból fönti állitásom igazolására sürü idézetekkel élhetnék; utalok itt csak a legismertebbekre. Ilyen ama szabály, hogy az, ki serdületlennel tulajdonközösségben él, az öket közösen illetö utszolgalmat nem-használat által el nem veszthetí,[1] mert e veszteség különben a pupillust is sujtaná, azonban serdületlen, söt kiskoru személyek általában legalább a közöns. 10—20 évi elévülés által jogaikban a törvény értelmében megröviditést nem szenvedhetnek.[2] Igy a „pactum de non petendo," ha csak a föadós azt határozottan nem kizárólag saját személyére illetve kötötte, a kezest is kifogásra jogositja, mert igaz, ö csak önmagát gondolá biztositani ezen egyezmény által, de egyenesen maga szenvedne, ha a törvény ugyanazon oltalmat megtagadná a kezestöl, miután ez magát kárpótolandó, visszkeresetével meginl csak a föadós ellen fordulna,[3] igy a köztulajdon tár-

[1] L. 10. D. (8. 6.)

[2] L. 3. C. (7. 35.) L. 5. C. (2. 41.)

[3] L. 21. §. 5. L. 22. L. 23. L. 27. §. 1. . . . ipsi, qui pactus sit consuli videmur. L 62 (2. 14.) és viszont l. 32. ibid.

gyának azon része, melynek tulajdonjogáról a jogositottak egyike lemond, a másiké leszen,[1] igy előnyére szolgál a vevőnek, ha az eladó, ki idegen dolgot el- s átadott volt, később annak tulajdonjogát elnyeri, miután utóbbi ellen az exceptio r. v. t. illeti,[2] igy tulajdonjoggal illeti a földbirtokost a telkében más által talált kincsnek fele.[3]

Szoritkozom az emlitett esetekre; a Corpus juris számtalan ezekhez hasonlóról emlékezik meg; valamennyinek pedig közös jellege az, hogy bennük egy tény a törvény vagy a cselekvő által eredetileg neki kijelölt körön túl idegen személyekre is gyakorol jogi hatást; ugymint az élettelen világban sok tárgy, melyet a nap megvilágit, a felvett fényt visszasugározva, azt másra is átviszi.[4]

Ha már akaratán kivül is szolgál gyakran másoknak az ember, a mennyiben cselekedeteinek a jog, engedve, az élet követelményeinek, bizonyos föltételek alatt a szándékolt főeredményen felül, idegen érdekekre kiható mellékeredményeket is tulajdonit, menynyivel inkább várható, hogy más érdekkörökben nyilvánuló eredményeket akkor fog a jog elismerni, ha cselekvényünk czélját egyenesen azok képezték.

Föntebb emlitettük, hogy minden culturhaladással az érdekek ezerféle összefüzödése jár karöltve, emlitettük, hogy a társadalmi rend fennállásának biztositásaul az életviszonyok, melyekben az emberek mozognak, nagyjából jogviszonyok jellegét vették fel, természetes, hogy ily fejlettségi fokon a törvény, melynek első feladata számolni a gyakorlati élet józan követelményeivel, van hivatva jogi szinezetet s jogi következményeket adni azon szolgálatoknak, melyeket a társadalom tagjai egymásnak ügyeiben s érdekében kölcsönösen teljesitenek. Ez józan törvényhozónak figyelmét soha sem kerülte el, s a kivánt czélt felfogásához képest hol egyenesen, hol mellékutakon törekedett megközeliteni. Igy a jogrendszerekben számos osztályával találkozunk az oly személyeknek, kik idegen czéloknak szolgálva, az érdekelt alanyhoz való viszonyuk, nemkülönben cselekedetük minőségéhez képest különböző elnevezésekben részesülnek, némelyek — bár helytelenül — a képviselők közös neve alatt foglalták őket össze, mások osztályba sorozzák; egészben véve az egyes osztályok megkülönböztetése, nemkülönben a terminologia iránt maiglan heves viták folynak a tudományos körökben. E vitákat illetve utalok egyrészt Ihering, Unger és Windscheid többször idézett müveire, részint jelen értekezés második dogmatikus részére, melyben behatóbb vizsgálat alá veszem a kérdést.

Itt nehány fővonással beérhetem, annyival, a mennyit az első rész, a történeti levezetés megérthetése feltételez.

Ha valamely egyénnek való közremüködését másnak ügyeiben szemügyre vevén, azt közelebb meghatározni kivánjuk, pusztán tényleges s jogi cselekményeket kell megkülönböztetnünk, azaz olyanokat, melyek egyenesen csak tettleges, gazdászati (ökonomische) s olyanokat, melyek az érdekelt harmadikat illetve közvetlen jogi eredmény szülői.

1. Az első osztályba mindazon személyek tartoznak, kik másnak ügyeihez pusztán testi vagy szellemi erejükkel, munkájukkal járulván, akaratuk, szellemi vagy jogi képességök a létesitendő eredménynél a jogositott alanyé mellett, kinek ők egyedül szervei vagy mintegy gépei, tekintetbe nem jő; ilyenek a mindennemü segédek (napszámosok, szolgálók, inasok, iparossegédek, a mennyiben nem önállóan készitenek — specificálnak — egész darabokat), ilyen a küldönc[5] ki bár jogi ügyletek létesitésénél közbenjár maga jogi cselekvényt nem visz végbe, pusztán a feleknek, kik önmaguk alanyai a szerződésnek, akaratát tolmácsolja („élő levél", „szócső".)[6]

Félreértések kizárása végett felhozom itt még a tulajdonképi közbenjárókat (proxentre), személyek, kik valamely ügylet létesitése körül olykép fáradnak, hogy a feleket a kölcsönös szerződési hajlamról értesitve, köztük az utat a találkozásra egyengetik, mig magában a szerződés megkötésében semmi részök sincs. Utóbbi körülmény épen hazai jogéletünkben számtalanszor félreismertetik, s egészen ferde következtetésekre vezet. Ily személyek az alkuszok (Sensal), mindennemü ügynökök (Agent).

2. A második osztályba tartozók azaz idegen ügyekben jogilag közremüködők megint fő- vagy mellékszemélyek lehetnek, a mint az illető (idegen) ügyletet egyedül ők végzik vagy abban a tulajdonképi alanyok mellett csak mellékszerepet visznek, jóllehet a létesitendő eredményhez közremüködésök mulhatlanul megkivántatik. Az ez osztályba tartozó személyek lelki állapota jogi s cselekvési képessége jogi részvételök folytán mindig, habár a viszonyokhoz képest különböző mértékben tekintetbe vétetik.

a) Mellékszemélyek az ünnepélyességi tanuk (Solennittätszeugen) pl. végrendelet szerkesztésénél ellentétben a bizonyitási tanukhoz (Beweiszeugen), a közjegyző (ügyekben, melyek az ő részvéte nélkül semmisek Legalisirungszwang Ausztriában stb.). Ide sorolandó a hatóságnak hozzájárulása, valamint a gyám által a gyámgyermek vagyonából szándékolt elidegenitéshez (decretum mag.) s viszont a gyám vagy gondnok belegyezése (auctoritas: consensus) bizonyos a gyámolt által kötendő jogügyletekhez vagy szülének beleegyezése kiskoru gyermekének házasságkötésébe. (L. ausztr. ált. polg. tvk. 49 – 51. s hazai prot. egyházjogunk.)[7]

b) Sokkal fontosabbak ezeknél az ugyanez osztályba tartozó főszemélyek, azok tehát, kik az illető (idegen) ügyletet egyedül magok végzik; ők mindig másért másnak érdekében müködnek, de különbség teendő köztük a szerint, a mint maguk vagy a harmadik nevében fellépnek. Mig amazok az ügyletek alanyai, ugyan s igy saját akaratukat nyilvánitják ki, ezt azonban egyenes utalással a harmadiknak akaratára, melynek ők magukat alárendelték s kijelentik ezzel, hogy az ügylet következményeitől idegenek akarnak maradni, miért is a helyes felfogás szerint — mi alant lesz kifejtendő — a szükséges feltételek fenlétezése esetében a végeredményt illetőleg

[1] Arg. Ulpian I. 18.

[2] L. 1. pr. L. 2. (21. 3.) L. 4. §. 32. (44. 4.)

[3] . . . dimidium domino soli concessit et dimidium inventori... §. 39. §. 2. J. de rer. div. (2. 1.) L. 63. §. 2. (41. 1.) L. 3. §. 10. (49. 14.) tehát nemcsak személyes jog a találó ellen, mint Puchta Pand. 154. §. 3. sz. tévesen állitja.

[4] „Reflexwirkungen"-nek nevezi azért a jogi tények ezen másodlagos eredményeit Ihering, ki azokról egyáltalában páratlan elmeéllel értekezik, l. Jahrb. d. Dogmat. d. h. röm. u. d. R. Band X.

[5] A római forrásokban „nuntius," a német jogirodalomban „Bote" elnevezéssel lőn ellátva; viszonya egyébiránt az ügylet alanyaihoz, megkülönböztetése más alant emlitendő személyektől nem kevés vitát idézett elő a német jogtudományban; erről l. ez értekezés II. részét.

[6] L. 2. pr. (2. 14.) L. 1. §. 2. (18. 1.) L. 2. §. 2. (44. 7.)

[7] L. mindezekről Ihering I. 291—303. Unger 131—133. lap.

egészen félretolatnak a jogok s kötelmek nem az ő, hanem egyedül a harmadik — általuk képviselt — személyében támadnak; ezek, kik saját nevökben cselekesznek, habár kifejeznék is, hogy ez ügylettel más érdekére céloznak, azt mégis mint sajátjukat végzik, viszonyuk a harmadikhoz eljárásuknak csak indok, mint olyan tekintetbe sem jö s fölemlitése vagy elhallgatása közömbös, a jogok s kötelmek csak öket illetik, s pusztán átruházás utján vihetök át a harmadik személyre. Amazokat képviselöknek fogom nevezni, ezeket közvetitöknek.

Dr. Biermann Mihály,
jogtanár.

A köteles részről.

A köteles rész fejlődése és állása a germán jogban.

Hogy a germán örökjognak ide vágó szabványait megérthessük, szükségessé válik a történeti fejlödés szempontjából két korszakot különböztetnünk meg; az első korszak az, melyben a germán örökjog önállóan és nemzeties alapon a nép szokásaiból és jogi felfogásából fejlödött ki, menten minden idegen elem zavaró befolyásától; a második korszak meg azon időre vonatkozik, midön a római jog receptiója Németországban bekövetkezett, mely egyrészt a nemzeties elemet lassankint kiküszöbölte, másrészt meg annak további fejlödését teljesen megakasztotta.

Mivel azonban eme processus lassan és a két elem heves tusakodása közt történt, a két korszakot egymástól szigoruan elválasztani nem lehet.

I. Az eredeti germán örökjog a Sippe-Sippschaft (parentela) [1] családi szervezetből indult ki. Alapgondolata az volt, hogy a lemenö, kit „Erbe“-(der) nek nevez a forrás, a családi vagyonba beleszületik, melynélfogva az már születése által mintegy várandósági igényt (Wartrecht) nyer az örökséghez. [2] A családi vagyonnak ily szoros alávetettsége, ugyszólva egybekapcsolása a család tagjaival (honnan az örökség elnevezése is: „das Erbe“), melynélfogva nekik már születésük által dologbeli joguk van arra, mivel az örökhagyó bir, következő eredményekre vezetett természetesen: 1. Hogy az örökhagyó részéről végrendelkezés nem fordulhat elő, mivel a tulajdon a Sippe tagjainak velük született igénye folytán korlátozott volt; és csakugyan már Tacitus, [3] de egyéb jogi közmondások [4] is bizonyitják, hogy a végrendeletnek Germánia nem volt hazája. 2. Ugyanazon ok, mely a végrendeletet kizárá, magával hozta, hogy élök közt sem lehetett az örökséget (das Erbe) ajándékozás vagy egyéb elidegenités által csorbitani, hacsak a végső szükség nem indokolta, vagy a legközelebbi várandósok (Anwärter) bele nem egyeztek, a mi lemondásnak tekintetett; [5] miért a beleegyezés (consensus) azonos a lemondással (renunciatio). 3. Ha az örökhagyó adósságot csinált vagy terheket rótt a tulajdonra, ugy ez az örökösöket személyesen nem kötelezte és kielégitést is csak az ingó dolgok erejéig nyerhetett, mert csak ezzel rendelkezhetett éltében az örökhagyó; [6] ezen felfogás szigora csak később enyhült. 4. Hogy az ilyetén szoros kapocs daczára, mely a Sippe tagjai és az „Erbe“ közt létezett, még sem vagyonközösségi viszony forgott fenn, mert a várandóság csak dologbeli jog természetével birt, mely ugyan korlátolttá tette a tulajdont, de azért abban része nem volt. [7] Végül 5. Hogy az örökhagyó halálával a tulajdon ipso jure átment az örökösökre, nem volt semmi közvetitő cselekményre vagy elfoglalásra szükség, [8] mert egyik szép és jellemző sajátsága a germán örökjognak, hogy a mily mérvben az örökhagyó életereje fogy, tehát a kapocs a tulajdonhoz lazul, ugyanazon mértékben száll az át az örökösökre, ugy hogy a halál pillanatában ezek tulajdona teljes. [9]

Mindezekből tehát eléggé kitünik, hogy a germán örökjog is a kizárólagos családi öröködésen sarkallott, csakhogy talán még intensivebb módon nyilvánult az, mint bármely más hason müveltségi fokon álló népnél.

Az ingó dolgokról azonban az örökhagyó élök közt ugy mint halál esetére szabadon disponálhatott, csakhogy ezekről sem, ha már halálos ágyon (Siechbett) feküdt; mert a korlátoltság csak a földbirtokra, mint a tulajdon főállagára terjedett ki, melylyel a politikai jogok is kapcsolatban voltak.

Tekintve most az öröködési rendet, ugy az valószinüen a parentela vagyis tiszta ági öröködés volt, habár ezt többen kétségbe vonják. [10]

A források összhangzó tanusága szerint az öröködési rend nem volt határtalan, hanem a hetedik parentelánál megállott. [11]

Mi itt csak a közelebbi vérrokonok öröködésére szoritkozunk.

Mindenekelött a többi rokonok kizárásával a gyermekek örökölnek: „Das Kind ist dass neste“, [12] mondja a forrás; azonban a finemnek határozott elöny adatott a leány fölött, mennyiben a leányok a fekvőségekben csak fiuk nem létében örököltek. [13] Indokát találja ezen a régibb népeknél általán szokásos különböztetés az akkori államviszonyokban, a midön a katonáskodás és egyéb politikai jogok a fekvőséggel szorosan egybe voltak kapcsolva.

A leányok azonban az ugynevezett „gerade“-t kapták, azaz ingóságokat, miket a források névszerint is részletesen felsorolnak. [14]

[1] L. erről Grimm, Deutsche Rechtsaltherthümer 467. lapon és Wenzel, Egyetemes európai jogtörténet 242. l. c) jegyz.

[2] L. Siegel, Das deutsche Erbrecht nach den Rechtsquellen des Mittelarters 1853. 89. l., hol igy szól: Nach der deutschen Volksansicht war der Erbe zum Gute geboren, mit dem Tode des Erblassers wurde er nothwendig der Eigenthümer.

[3] Taciti Germania 21. c. Heredes successores que sui cuique liberi, et nullam testamentum. Si liberi non sunt, proximus gradus in successione fratres patrui avunculi.

[4] Glanvilla de lege Angliae VII. solus Deus heredem facere potest, non homo. Hildebrandt, Deutsche Rechtssprichwörte: Wer will wohl und selig sterben, lass sein Gut den rechten Erben.

[5] L. erről a források gazdag idézeteivel Siegel, Erbrecht 89. s k. l.

[6] Beseler, System des gemeinen deutschen Privatrechts. II. k. 487. l. Siegel, 177. s k. l.

[7] Beseler, Die Ansicht, welche die Erbfolge auf ein Gesammteigenthum zurückführen will, findet in den Quellen des deutschen Rechts keine Begründung. 486. l.

[8] Tanusitja ezt azon jogi közmondás: Der Todte erbt den Lebendigen. Le mort saisit le vif. Mortuus aperit oculos viventis. Lásd erről Lassale szellemdús fejtegetéseit, System der erworbenen Rechte. II. k. 576. l.

[9] Gyönyörüen fejezi ezt ki Gerber, System des deutschen Privatr. 645. l. Man dachte sich, dass die Herrschaft über die Güter in demselben Verhältniss dem Erbem zugeströmmt wäre, in welchem sie dem Erblasser bei sinkender Kraft entfloh, bis der eintretende Tod die Strömung vollendete.

[10] Mellette nyilatkoznak Majer, Eichhorn, Sydow, Beseler és Walther, ellene Siegel, Gerber és Wasserschleben.

[11] Omnis parentela usque in septimum genuculum numeretur, ut parens parenti per gradum et parentelam heres succedat. Legg. hong. Rotharis c. 153.

[12] Bővitett szász tükör I. 61.

[13] L. Szász tükör I. 17. c. §. 1. Vater unde Mutter erve nimt de sone, unde nicht de Dochter.

[14] A mi a „gerade“-hoz tartozik, a szász tükör I. 24. c. 2. §. tartalmazza. L. Gerber 641. l. 3. j.

Különbséget okozott aztán a gyermekek közt a leszármazás az első vagy a második házasságból, de egyöntetüség ez iránt nem fejlödött ki.

Az unokák ugyan helyébe léptek szülöjüknek, de számos az eltérés e tekintetben; mert mig a szász tükör csak a fiutól leszármazó unokákra ismeri ezt el, és a leánytól származó gyermekeknek még akkor sem, ha az ingatlanokban is csak leányok örökölnek, addig a sváb tükör és egyéb források ezzel ellentétben az unokáknak kivétel nélkül elismerik képviseleti jogát szülöjük részében. A másodizü unokák azonban már nem részesülnek ezen előnyben.

Gyermekek nem létében a testvérek kizárásával a szülök örökölnek; de valamint a gyermekek közt fennáll a különbség a két nem közt, ugy ez a szülökre is átvitetett, minélfogva az atya az egyedüli jogosult az örökségre;[1] csak ha ő már nem él, száll az örökség anyára (Schossfall). A későbbi jogforrásokban ezen különbség már megszünt.

A mi a hitestársat illeti, ugy azoknak egymás irányában semmi örökösödési igényük nincs; mindkettő vagyona a gyermekekre szállt; ha még nincsenek gyermekek, akkor visszament a vagyon oda, honnan az származott. Paterna paternis, materna maternis.[2] A nőt csak a Gerade illette férje vagyonában és az ugynevezett Musstheil, mi alatt azon eleség (Hofspeise) f e l e értendő, mely az örökhagyó halála után 30 nappal a birtokban találtatott; életjáradékot (Leibzucht) vagy a szerzeményi javaknak egy részét, vagy azt egészen kiköthette a férj nejének.

A germán jog eredetileg a kitagadást nem ismerte; azonban két ok létezik, melyek elkövetésével a források az örökjog elvesztését hozzák kapcsolatba, miket méltatlansági okoknak lehet nevezni. Ezek pedig: 1. ha az örökös erőszakkal veszi el az örökhagyótól az örökséget; 2. ha az örökös az örökhagyó gyilkosa lesz. A városi jogkönyvekben még egy harmadik eset is fordul elő, midön t. i. a leány a szülök akarata ellen vagy pedig lovaghoz megy férjhez.

Ezek a régi germán örökjog főelvei, mennyiben azok a mi tárgyunkra vonatkoznak.

II. Az eddigiekből kitünik, hogy a végrendelet mint merőn az örökhagyó akaratának kifolyása, menynyire ellenkezett a germán öröködés szellemével; ebből következtethető aztán, hogy mily nehezen birt a római jog — de különösen annak az örökjogra vonatkozó része — a germán fagyos talajban gyökeret verni.

Vizsgáljuk tehát röviden, mily uton-módon eszközöltetett a végrendelet meghonositása, s mi lett ebből az eredmény az előttünk fekvő kérdésre vonatkozólag.

Emlitettük, hogy az ugynevezett „Erbe“ a tulajdonképi örökség a földtulajdon, csak a legközelebbi várandósok beleegyezése folytán volt elidegenithető; ebből származott aztán a halál esetére való elidegenités vagy elajándékozás, azaz a „Vergabung von Todeswegen,“ mely már a római jog érezhető befolyása alatt dívott; ez tehát formális öröködési szerződés volt, mely eleintén csak a földtulajdon egyes darabjaira, de később egész összegére is vonatkozott. Hogy azonban ennek hatálya legyen, a bíróság előtt is kellő irott formában volt szerkesztendő (Auflassung). Ha az örökös ilyesbe egyezését adta, ez által az illető megajándékozott még az örökhagyó éltében nyert már dologbeli jogot, tehát olyat, minővel az örökösök birtak. Az ingókra (fahrende Habe) az ily beleegyezés nem volt szükséges.

De hátha az örökös beleegyezését megtagadta az ily elidegenitéstől? mi történjék akkor?

Ily állapotok közt lépett közbe a római testamentum, mely ezen nehézségben kisegitőnek ajánlkozott. Mivel itt szerződés meg nem állhatott volna, lassanként a római végrendelet formáját kezdették használni, és hogy az respectáltassék, a végrendelet védelmére tekintélyes férfiakat neveztek ki (Treuhändler), vagy pedig, mi még sikeresebb volt, egyenest a hatóságot bizták meg a végrendelet végrehajtásával.

Igy tehát az öröködési szerződés volt azon közeg, mely által a végrendelet Németországba bejutott.[3]

Ehhez járult még, hogy a papság is különösen felkarolta és iparkodott terjeszteni a végrendeletet. Mert mig előbb a családi öröködés minden jótékony, vagy az örökhagyó lelki üdvösségére történő adományt kizárt, hacsak nem ingóság volt az, ugy a végrendelet igen alkalmas eszköznek mutatkozott e czélra. És csakugyan látjuk, hogy a végrendeletben eleintén főszerepet vitt az adomány „pro salute animi“ (Seeltheil, Seelengift). Ezek kedveért tehát az ugynevezett „Seelgeräthe“-knek is védelem és érvény adatott, melyből aztán a Geschäfte, Gemächde, azaz végrendeletek fejlödtek ki.

Ezzel együttesen mindinkább szünni kezdett azon gondolat szigora, hogy az örökösöknek az örökhagyó javain kizárólagos dologbeli igényük van; a római jog egyenlösitő befolyásának kell azt is tulajdonitani, hogy a fi- és nőgyermek közt fennálló különbség, azaz a jogegyenlőtlenség megszünt; az unokák egyenlő helybelépési joga érvényre jutott; egy szóval a germán jog mindinkább háttérbe szorult és helyét a római jog foglalta el.

Természetes, hogy előbb a déli tartományokban honosodott meg a római jog; mert ezek már fekvésüknél fogva közelebb estek a római jog ős hazájához; és csak később, midön már a gazdasági viszonyok a hazai jog szük keretéből kinőttek, midön az ingatlan tulajdon megszünt egyedül jelentékeny vagyon lenni, és a nagyszabásu római jog ezen fejlödésnek különösen kedvezett, kapott az lábra az északon is, eleintén a városokban, és aztán ezek közvetitése által a sikföldön.[4]

Ezen itt röviden jelzett processusnak a 13., 14. és 15. század kellett, hogy végbemenjen. De sokáig fenmaradt még a hazai öröködés alapnézetének utóhatása; mert ha valami, ugy épen az örökjog forr a nép gondolkozásmódjával leginkább össze, mely conservativ természeténél fogva nem egykönnyen fogad be ujat, még ha annak helyességéről meg van is győződve.

Igy Wächternek jogtörténeti kutatásaiból kitünik,[5] hogy mig a 16. század második felében Würtemberg egyes vidékein a tiszta „Verfangenschaftsrecht“ uralkodott, mely szerint az egyik szüle elhaltával az összes fekvőségek a gyermekeké lettek, mintegy a nekik esett (verfangen), és a tulélő szüle csak haszonélvező volt

[1] L. Szász tükör I. 17. c. 1. §. Stirft die man, one kint sin vader nimt sin erve; ne heuet he des vaders nicht, it nimt sin moder, mit mereme rechte, dan sin bruder. Ez szolgáljon egyszersmind czáfolatul Wenzel G. azon állitására, hogy: „az örökösödési jog egyedül a lemenőket (descendenseket), testvéreket és nagybátyákat (oldalrokonokat illette, a f e l m e n ő k n e k (ascendenseknek) h a t á r o z o t t k i z á r á s á v a l. (Es stirbet kein Gut zurück, sondern vorwärts.) Egyetemes európai jogtörténet. 241. l. Mivel pedig nincs megemlitve, honnan meritette ezen állitást, csak egyszerü helyreigazitásra kell szoritkoznunk.

[2] Da ein Man und ein Wib bringen liegende Gut zu einandes — ungen die a b e ane kint, so fellet je das gut dare, darmann er herkummen ist. Klein kaiserr. II. 95.

[3] L. ezt terjedelmesen Beseler, Die Lehre von den Erbverträgen I. r. ugyan ő System II. k. 520. s k. l.

[4] L. Siegel, Erbrecht 133—142. l.

[5] L. Geschichte, Quellen und Litteratu des würt. Privatrecht czimü remek két kötetből álló munkáját.

azokban; másutt meg „Theilrecht“ dívott, hol a tulélő szülő, ha másodszor házasságra lépett, csak egy gyermekrészt követelhetett az összes vagyonból, volt legyen az akár szerzeményi, akár a tulélő vagyona, melyet a családba hozott (Eingebrachtes). Csak ha gyermek nem volt, jutott minden a másik szülőnek.

De nem kell oly messze menni, még a jelenkor is elég emléket mutat az ősi örökjogból, pl. a paraszt- és a lovagbirtokok öröködésénél.

De lássuk most, hogy miként alakult az öröködés a római jog receptiója után? mily változást szült a végrendelet a vérséges közeli rokonokra?

Ismerve a római jogot, rövidek lehetünk. A törvényes öröködés rendje általán a római lett a parentela rendszer helyett; eltérés csak annyiban volt, hogy egynémely statutum a szülőkkel szemben az örökhagyó testvéreit kizárta, tehát a Schoosfall itt-ott fenmaradt, de a képviselési jognak a római sem kedvezett.

A végrendeleti öröklésre nézve a római jog szabványaival a szükségöröködési tan is átvétetett, csakhogy persze a formai öröködés elveszté vonzerejét, mert az öröklés nem irányult az örökhagyó személyiségére, hanem egyszerüen a vagyonátszállásra, és igy az institutio heredis sem lehetett többé summus honos.

Első nyomait a végrendelkezés vagy az öröködési szerződés megszoritásának a lemenök érdekében a sváb tükör szolgáltatja. A 289. fejezet igy szól: „Wenn ein Mann ein Weib hat und mit derselben mehr oder weniger Kinder, so soll er seine fahrende Habe, liegt er auf dem Todtenbette, unter Kinder und Frau theilen. Es fragt sich aber, kann er einem Kinde mehr geben, als dem andern? Es ist zu unterscheiden, liegt er auf dem Todtenbette, so muss er gleiche Theile machen, es sei denn, dass eines älter ist als das andere. Hier kann er dem älteren mehr zutheilen, muss aber auch der Seele ihren Theil hinterlassen. Ist er aber noch bei gesundem Leibe, so kann er ohne Rücksicht auf die Altersverschiedenheit, unter den Kindern theilen, und einem mehr als dem andern geben, jedoch nicht über das Doppelte hinaus. Gänzlich enterben kann er kein Kind, ausser wenn es sich gegen Vater und Mutter so vergangen hat, wie oben (257. c.) augedeutet ist.“[1]

Ebből látni, hogy tisztán a római szükségöröködés nyomán halad; említést tesz a kitagadásról, melyre nézve Justinian 115 novellájában felsorolt esetek szolgálnak utmutatóul; csak egy gondolat van benne, mely a hazai jogra emlékeztet, t. i. hogy az életerő telje vagy fogyta a gyermekek közti rendelkezésre még mindig mérvadó. A római jog mellett ez sokáig fenn nem maradhatott.

A többi számos[2] jogforrás is — mint városi vagy tartományi statutumok — ugyanezen állásponton vannak; mutatkozik ugyan számos eltérés, pl. a hányad magasabb vagy kisebb kiszabásában, de a lényeg: a lemenök érdekében a végrendelkezés, vagy a mi gyakoribb volt, az öröködési szerződések korlátozása mindnyájuknak közös basisuk.[3]

A felmenökre nézve szintén a római jog szolgál a partikuláris jognak mintaképül, ugyannyira, hogy még a testvéreknek is kijárt a köteles rész; igy pl. az ostfriesisches Landrecht (1515.), Hamburger Stadtrecht (1603.), baierisches Landrecht (1756.) és a revidirte Willkühr der Stadt Danzig (1761); csak Nürnberg és Frankfurt városok „Reformátiói“ emancipálták magukat ez utóbbira nézve a római felfogás alul, és ezzel az uj iránynak Németországban uttöröi lettek.[4]

A mi végül a hitestársak öröködési viszonyait illeti, ugy abban az előbbi állapotoktól nagy eltérés mutatkozik az illetők előnyére.

Habár a római jog quartája a szegény özvegy javára e tekintetben is uttörő vagy példát mutató lehetett,[5] ugy még sem lehet a házastársak köteles igényét egyedül a római jog befolyására visszavezetni; a házastársak közt ugyanis a házassági szerződések nagyon el voltak terjedve, melyek aztán a tulélő fél öröködési viszonyát is megállapitották.[6] Ennek gyakorisága végre oda vezetett, hogy az egyes statutumok a tulélő fél öröködési jogát általán önálló szabályozás tárgyává tették, miből aztán ezen igénynek elnevezése (portio statutaria) származott.[7]

Hogy miből állott ezen portió, az iránt egyöntetüség nem volt; egyrészt szorosan egybefüggött ez a házastársak közt fenforgó vagyoni viszonyokkal: különböző volt tehát a vagyonközösség esetén, más megint ott, a hol csak a szerzeményi javak voltak közösek; azonkivül a statutarius rendezésből is következik, hogy majdnem annyiféle az elágazás, a hány a statutum: majd egy határozott és változatlan hányadot, majd meg egy gyermekrészt szabnak ki; vagy pedig ezeknek combinatiója[8] foglalt helyet.

De bármily változatos volt vagy lehetett terjedelme a portio statutariának, az közös jellege volt mindegyiknek, hogy sem végrendelet, sem öröködési szerződés által nem szabadott megvonni, különben kereset utján volt érvényesithető. Igazi köteles igény természetével birt tehát,[9] és csak kitagadás folytán enyészett el.

Dr. Katona Mór,
jogtanár.

[1] L. a Laszberg-féle kiadást.

[2] L. azok ismétlését Wenzel, Jogtörténet 400. s k. l.

[3] A számos partikuláris intézkedéseket felsorolva találni Gruchot, Preussisches Erbrecht auf röm. u. germ. Grundlage.

[4] Hogy csak egyet idézzünk: Die erneuerte Reformation der Stadt Nürnberg 1564-ből, igy szól: So ainer Freund hat, als Brüder, Schwester, Vettern oder dergleichen jme aut die sieten verwandt, dieselben ist Er wider seinen guten Willen zu Erben einzusetzen oder jnen vil oder wenig zuschicken nit verpunden, Er hat gleich in auf oder absteigenden Linien Erben oder nit. Es ist auch von unnöten sie zu enterben oder auszuschliessen, dann es steet in eins yeden Testieres freyen Willen solchen seiten verwandten Freunden eswas oder nichts zu verordnen.

[5] L. Beseler, System II. k. 550. l.

[6] L. Gerber, System 663. l. 3. j.

[7] Ezen elnevezés már a 17. század jogászai közt forgott. Lásd Beseler, System II. k. 502. l. 4. j.

[8] L. erről terjedelmesen Runde, Ehelisches Güterrecht, azonkivül Walther, System des gem. deutschen Privatrechts 470—474. l.

[9] L. Walther System 474—478. l.

Törvényjavaslati tervezet

az öröködési eljárásnak viszonyainkhoz mért szabályozása iránt.

XI. FEJEZET.

Az örököstársaknak jogviszonya az örökségi hitelezők irányában és egymás között.

187. §. Az örököstársak az örökség felosztásaig a hagyatéki követelésekhez együttesen jogositvák.

A hagyatéki adósságok tekintetében azonban, tekintet nélkül arra, vajjon feltétlenül vagy a leltár jogkedvezménye mellett fogadták-e el az örökséget, s vajjon az örökséget osztatlanul birják e vagy magok közt felosztották, az örököstársak mindnyájan személyesen s egyetemlegesen kötelezvék; a ki azonban az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett fogadta el, annak egyetemleges kötelezettsége csak az örökrészének értéke erejéig terjed; az örökséget feltétlenül elfogadó örökös ellenben tartozik a hagyatéki adósságokat örökrészének aránya szerint fizetni.

Maguk között az örököstársak a hagyatéki adósságok törlesztéséhez osztályrészeik aránya szerint tartoznak járulni. Ha az egyik örököstársnak osztályba jutott adósság kifizetése veszélyeztetve van, a többi örököstársak bármelyike a tartozás biztositását kérheti. (143. §.)

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 2014. §. Szász p. t. k. 2324. §. Cod. civ. art. 873. Dec. 25. liquid. debit. Dec. 10. de evict. Heres et hereditas tametsi duas apellationes recipiunt, unius personae tamen vice funguntur. (L. 22. D. de usuc. 41. 3.) cf. L 27. §. 8. D. de pec. 15. 1. . . . est enim inquum, in plures adversarios distringi eum qui cum uno contraxerit; L. 2. §. 2. D. de stip. prot. 46. 5. Porosz L. R. I. 17., 127., 128. §§.

188. §. Azok, kik a létrejött egyezség alapján szerezték meg az örökséget, tartoznak az egyezségben megállapitott arány szerint a hagyatéki adósságok fizetéséhez hozzájárulni. Azok ellenben, kik az egyezségnél örökjogukról lemondtak, a hagyatéki tartozásokért nem felelősek.

V. ö. Szász p. t. k. 2325. §.

189. §. A hagyaték körül tett hivatalos intézkedések és eljárás folytán felmerült költségek és kiadások a hagyatékot terhelő tartozásokhoz számittatnak.

190. §. Az, ki más ellen mint örökös ellen pert indit, köteles bebizonyitani, hogy ellenfele örökös és az örökséget elfogadta.

V. ö. Szász p. t. k. 2326. §.

191. §. Az örökös ellenben, ki a feltétlen kötelezettség teljesitése alul menekedni akar, tartozik bizonyitani, hogy az örökséget a leltár jogkedvezménye mellett fogadta el.

192. §. A hagyaték, annak felosztásaig, az örököstársak közös tulajdona; ők a hagyatékot birói beavatkozás s átadás nélkül mindjárt az örökség megnyiltával birtokba vehetik, azt közösségben birhatják vagy egymás közt feloszthatják, belátásuk szerint kezelhetik, az egészet vagy egyes tárgyait eladhatják, a hagyatéki terheket kifizethetik, az örökségi hitelezőkkel kiegyezhetnek.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 2012. §.

193. §. A közös hagyatéki tárgyak, vagy közös hagyomány biztositása, kezelése, egyes tárgyak megőrzése, a pénzek és pénzértékek gyümölcsözővé tétele, az egyes ingók vagy ingatlanok eladása vagy haszonbérbe adása iránt az örökösök között felmerült vitás kérdéseket a hagyatéki biró, bármely érdekelt fél kérelmére, az összes érdekelteknek, a sommás eljárás elvei szerint történt meghallgatása után, végzés által dönti el, és szükség esetében a vita tárgyát képező vagyont birói zár alá veszi s gondnok által kezelteti.

V. ö. Porosz L. R. I. 17., 42., 23., 24. §§. Cod. civ. art 944

XII. FEJEZET.

A birói osztály.

194 §. Senki sem kényszerithető, hogy közösségben maradjon; minden örököstárs, valamint közös hagyományra nézve minden hagyományos jogositva van kivánni az örökség s illetőleg a hagyomány felosztását, a mennyiben az örökhagyó másképen nem intézkedett.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 2012., 2017. §§. Porosz L. R. I. 17., 115., 116., 117. §§.

195. §. Az örökösöknek vagy hagyományosoknak szabadságukban áll az örökséget vagy közös hagyományt magánuton egymás közt felosztani, vagy osztály megtételét a közjegyzőre bizni. (200. §.)

Az örökjog okmányozása előtt történt osztály csak magokra az osztozó felekre bir joghatályval; harmadik személy irányában azonban az osztály csak az örökjog okmányozása után nyeri meg érvényét.

196. §. A birói osztálynak csak az örökjog okmányozása után és csak azon esetben van helye, ha az örökösök vagy hagyományosok az osztályra nézve megegyezni nem tudnak.

197. §. Oly esetekben, melyekben a gyámhatósági beavatkozásnak helye van (228. §.) és az osztály szüksége fenforog, az osztályos egyezség megkisérlésére a gyámhatóság van hivatva. Oly esetekben azonban, a hol a gyám vagy gondnok által képviselt örökösök vagy hagyományosok érdekelve nincsenek, és az örökösök vagy hagyományosok az osztályra nézve meg nem egyezhetvén, valamelyik érdekelt fél az osztály megtétele végett a bíróhoz folyamodik, tartozik a hagyatéki bíróság az örököstársakat vagy hagyományosokat az osztályos egyezség megkisérlése végett azon hozzáadással megidézni, hogy a meg nem jelenők helyett azok részére és költségére fog hivatalból ügygondnok rendeltetni.

198. §. Az osztályos egyezség megkisérlésénél a bíróság a feleket sommás uton kihallgatja s előadásaikat röviden, de tüzetesen veszi fel a jegyzőkönyvbe.

199. §. Ha osztályos egyezség jön létre, az pontosan és körülményesen, ugy a miképen az a felek által megállapittatott, a jegyzőkönyvbe beiktatandó, és a jegyzőkönyv az összes érdekelt felek, valamint a bíróság által is aláirandó.

A jegyzőkönyv a hagyatéki iratoknál megtartatik, és minden jogilag érdekelt félnek szabadságában áll azt eredetben megtekinteni és hiteles másolatban kivenni.

200. §. Ha pedig a bíróság vagy a gyámhatóság (197. §.) által megkisérlett osztályos egyezség nem sikerült s a vita tárgyát az osztályrészek mennyisége, s illetőleg az örökhagyó életében valamelyik örökös által előre kapott vagyonnak vagy felvett összegnek az osztályrészébe való beszámitása, vagy a hagyatéki javaknak ági vagy szerzeményi természete, vagy végre az egyik örökös által elfoglalt s kezeinél levő javaknak a hagyatéki tömeghez való csatolása, avagy valamelyik örökös tartozásainak örökrészébe való beszámitása képezik, a bíróság azon felet perre utasitja, ki ebbeli igényeket támaszt, s neki a keresetbeadására zárhatáridőt tüz ki.

Ha pedig a vita tárgyát az özvegyi jog fennállása vagy annak minősége vagy mennyisége képezi, azon fél lesz perre utasitandó, ki az özvegyi jog fennállását tagadja, vagy pedig annak korlátozását vagy kibasitását kéri.

201. §. A perre utasitott fél köteles a kitüzött zárhatáridő alatt keresetet inditani, s inditását a keresetre hozott végzéssel 15 nap alatt igazolni, mert különben, igényeire való tekintet nélkül az osztály bármelyik érdekelt fél ujabbi kérelmére fog megtétetni.

202. §. A perre utasitott fél, a mennyiben a hagyaték birtokában nincsen és igényei veszélyeztetésnek vannak kitéve, jogositva van igényeinek biztositását kérni. (143., 144. §§.)

203. §. Midőn az örökösök csak osztályrészeik minősége, illetőleg a hagyatéknak mikénti felosztása s osztályrészeik kihasitása iránt nem tudnak megegyezni, vagy pedig a perre utasitott fél (201. §.) a kitüzött zárhatáridő alatt keresetet nem inditott, vagy a vitás kérdés jogérvényes itélettel eldöntetett; tartozik a bíróság bármelyik érdekelt fél kérelmére a birói osztály megejtését elrendelni, s azt vagy maga foganatositani, vagy pedig foganatositását a közjegyzőre bizni.

204. §. Az osztály megejtésénél következő eljárás követendő:

Ha a hagyaték még leltározva vagy megbecsülve nincsen, mindenekelőtt a leltározás és becslés eszközlendő; ennek megtörténte után pedig, ha az osztozóknak legalább felerésze a hagyatéknak természetben való felosztását kivánja, és a hagyaték, vagy legalább annak tetemesebb része, vagy a hagyomány természetben felosztható, a bíróság vagy az osztály megtételével megbizott közjegyző a feleket utasitja, hogy vagy magok készitsék el az osztálytervet, vagy pedig a mennyiben annak elkészitésével a közjegyzőt meg nem biznák, annak elkészitésére egy vagy több szakértőt nevezzenek ki, mert különben a bíróság által fog egy szakértő vagy szükség esetében több szakértő is kineveztetni.

Azon fél, ki a szakértő választásához hozzá nem járul, a többi felek által történt választás ellen kifogást nem emelhet.

205. §. Ha a kitüzött határidő alatt sem az osztálytervet nem nyujtják be, sem pedig szakértőt nem neveznek ki, a bíróság s illetőleg a közjegyző hivatalból nevez ki egy vagy több szakértőt, és nekik meghagyja, hogy az osztálytervet a kitüzött határidő alatt a bíróságnál s illetőleg a közjegyzőnél nyujtsák be.

206. §. Az osztályterv akként készitendő, hogy a jószág eldarabolása és a használat felosztása lehetőleg kikerültessék, s a mennyire lehetséges, minden osztályrészre egyenlő mennyiségü és minőségü ingóságok és ingatlanok, valamint egyenlő természetü jogok jussanak.

Az osztálytervben annyi részlet alakitandó, a hány részletre az örökség vagy hagyomány felosztandó lészen.

A törzsek szerinti osztálynál ismét minden részletből annyi törzsrészlet alakitandó, a hány törzsbeli osztozó létezik.

207. §. Az egyes hagyatéki tartozások, a mennyiben azoknak kifizetését egyik örököstárs magára nem vállalja, akként osztandók fel, hogy lehetőleg mindenik osztályrészletre egész tartozás essék.

208. §. Az osztályterv elkészitése s illetőleg benyujtása után határnap tüzendő ki a sorshuzásra, s arra az osztozó felek

azzal idézendők meg, hogy a meg nem jelenő fél helyett és nevében a bíróság s illetve közjegyző által kijelölendő másik osztozótárs fog sorsot huzni.

209. §. A sorshuzásra kitüzött határnapon az osztályterv az osztozó felek előtt felolvastatván, ha az osztozó feleknek legalább fele része az osztályterv ellen alapos kifogásokat tesz, melyek jegyzőkönyvbe felveendők, az osztályterv ujabbi szerkesztése elrendelendő.

Ha pedig ezen eset fenn nem forog, annyi sors, a hány örökrészlet van, és a törzs szerinti osztálynál ismét minden örökrészletre nézve annyi sors, a hány törzsbeli osztozkodik, elkészitetvén, minden osztozó fél sorsot húz, s a kihuzott sorsnak megfelelő osztályt s illetőleg törzsrészt megnyeri.

210. §. Az eljárás és a huzás egész menete iránt jegyzőkönyv veendő fel, s abban minden egyes osztozónak osztályba jutott örökrésze tüzetesen körülirandó.

Mind az osztályterv, mind pedig az osztály iránt felvett jegyzőkönyv az összes jelenlevők által aláiratván, az iratoknál megtartatik, s erről az összes osztozó felek azzal értesittetnek, miszerint szabadságukban áll az osztályos jegyzőkönyvet megtekinteni és másolatban kivenni.

211. §. Ha a hagyaték vagy a vita tárgyát képező egyes hagyatéki tárgyak természetben fel nem oszthatók, vagy pedig azoknak eladását az osztozó feleknek legalább fele része kivánja, ezen esetben szabadságukban áll a feleknek a hagyatékot s illetőleg egyes hagyatéki tárgyakat vagy szabad kézből eladni, ha mindnyájan egyetértenek, vagy pedig magok között tartandó árverés által a legtöbbet igérő osztozónak átadni, a ki azután a vett tárgy értékét maga részletébe beszámitani, a fölöslegből a többi osztozókat osztályrészeik aránya szerint kielégiteni tartozik.

Ha azonban az osztozóknak legalább fele része a nyilvános árverést kivánja, a hagyaték vagy egyes hagyatéki tárgyak csak a nyilvános árverés utján adhatók el.

A nyilvános árverés rendszerint a közjegyző által megtartandó, és az ingatlanok elárverezésénél a törv. rdt. 462. §-a szolgál zsinórmértékül.

A hagyatéknak, s illetőleg egyes tárgyainak eladása után az osztály megejtése a fent foglalt §§-ban előirt módon történik.

212. §. Az osztozó felek az ezen sommás osztály utján osztályrészükbe jutott örökségi javak birtokába, a mennyiben még abban nem voltak, azonnal léphetnek s azokat átvehetik.

Ha pedig ezen örökrészleteik birtokba vételében bárki által akadályoztatnának, tartozik a bíróság az illető osztozó felet, ebbeli kérelmére, szükség esetében kényszeritő eszközök alkalmazása mellett is, osztályrésze birtokába behelyezni.

213. A ki a sommás uton történt osztálylyal megelégedve nincsen, annak szabadságában áll a rendes osztályos keresetet az osztály megtételétől számitandó hat hónap alatt az öröködési per birájánál megindítani.

214. §. A tulajdoni, hozományi s más, nem az öröködési jogczimen alapuló, valamint a hagyomány kiadatása iránt támasztott igények érvényesitése, nemkülönben valamely hagyatéki tartozás vagy követelés valódisága vagy fennállása iránt felmerült vitás kérdések eldöntése a sommás osztály utjára nem tartoznak; azok, kik ily igényeket vagy követeléseket támasztanak, tartoznak azokat a rendes per utján érvényesiteni.

V. ö. 1836. 14. tczikk. 1840. 8. tczikk ideigl. törv. szab. 170. §. 1868. 54., 583. §. Zurichi m. j. t. k. 2017., 2018., 2021., 2022., 202 i. Porosz L. R. I. 17. 87—104., 115—125. §§. I. 12. 248. § Cod. civ. art. 831—836. Cod. de proc. 966—985. Osztrák ált p. t. k. 841—849. §§. A 205. §-nak közelebbi indokolásaul csakis azt lehet ismételni, a mi a 135. §-nak indokolására mondatott.

XIII. FEJEZET.

A jogorvoslatok az öröködési eljárásban.

215. §. A jogorvoslatok az öröködési eljárásban: az előterjesztvény, a semmiségi panasz és a fölebbezés.

Az előterjesztvény, a semmiségi panasz és fölebbezés mindig irásban az eljáró hagyatéki bíróságnál benyujtandók, a felek azonban azokat egy példányban is benyujthatják.

Ezen esetben tartozik a bíróság a többi érdekelt feleket a jogorvoslat benyujtásáról hivatalos felzeten értesiteni.

216. §. A feleknek szabadságukban áll a birói intézkedések vagy végzések ellen, valamint a közjegyzői eljárás ellen, a mennyiben ezek által jogaikat sértve vélik, előterjesztményt a bíróságnál benyujtani, a bíróság pedig jogositva van — a mennyiben a birói intézkedés vagy végzés, avagy közjegyzői eljárás által még egy harmadik jogot nem nyert — a birói intézkedéstől vagy végzéstől elállani, vagy a közjegyzői eljárást megsemmisiteni, ellenkező esetben pedig a mennyiben panaszló előterjesztményét mint semmiségi panaszt is beadta, s annak felterjesztését kéri, tartozik a bíróság az előterjesztményt mint semmiségi panaszt a semmitőszékhez felterjeszteni.

217. §. Minden birói végzés vagy intézkedés, vagy pedig a közjegyzői szabályellenes eljárás semmiségi panaszszal támadható meg. A fölebbezésnek ellenben csak azon végzés ellen, melynélfogva a nyilatkozat elmulasztásának jogkövetkezményei kimondattak (73. §.), távollevő örökös eltüntnek nyilvánittatott (101. §.), a telekkönyvi jogok átkebelezése elrendeltetett vagy örökjogi bizonyitvány kiadatott (126,, 129., 130. §.), az örökség szállománynak kimondatott (96. §.), a hagyaték biztositása elrendeltetett, vagy a hagyaték kezelése iránt vitás kérdés döntetett el (193. §.), végre a megejtett osztály ellen van helye.

218. §. A semmiségi panaszt, ha a panaszló fél vagy képviselője a bíróság székhelyén lakik, 3, ha másutt lakik, 8 nap alatt kell benyujtani. E határidő azon napot követő naptól számittatik, a melyen a határozat kézbesittetett, vagy a sérelmes birói cselekmény befejeztetett.

219. § A fölebbezés és előterjesztmény határideje 15 nap, ha azonban a fölebbezés semmiségi panaszszal köttetett össze, vagy pedig a panaszló az előterjesztvényt mint semmiségi panaszt is tekintetni kéri, a fölebbezést vagy az előterjesztményt a 218. §-ban megszabott határidők alatt kell benyujtani.

220 §. Ha a másodbiróság az eljáró hagyatéki bíróságnak határozatát helybenhagyta, további fölebbezésnek nincsen helye.

221. §. A jogorvoslatok (215. §) beadása helyére, elintézésére és felterjesztésére nézve a törv. rendt. 276., 280., 282. és 301—305. §§. szolgálnak zsinórmértékül.

XIV. FEJEZET.

Biról ügyvitel az öröködési eljárásban.

222. §. A hagyatéki bíróság minden hagyatéki ügyről külön naplót vezet, melyben sorszám szerint a beadvány iktatószáma, az ügydarab minősége s elintézése röviden bejegyzendő.

Ezen napló az illető hagyatéki iratoknál (csomagnál) tartatik.

223. §. A feleknek szabadságukban áll kérvényeiket s nyilatkozataikat, a mennyiben a törvény kivételt nem tesz, szóval vagy irásban előterjeszteni.

A szóval előadott kérelem azonban jegyzőkönyvileg fölveendő, és a jegyzőkönyv az arra vonatkozó elintézéssel, az illető hagyatéki iratokhoz (csomaghoz) csatolandó.

224. §. A bíróság köteles minden érdemleges végzését irásban, kézbesités utján a feleknek kiadni, s a fogalmazványt az illető hagyatéki iratokhoz csatolni.

225. §. Senki sem köteles a hagyatéki bíróság előtt ügyvéd segélyével élni, s kiki magát a meghatalmazott által is képviseltetheti; mindazonáltal oly feleknek, kik magukat érthetően kifejezni képtelenek, a bíróság meghagyhatja, hogy magukat a bíróság előtt megbizott által képviseltessék.

Azon fél, ki ezen meghagyásnak eleget nem tesz, vagy a ki ismételt megidézésre a bíróság előtt meg nem jelenik, avagy a ki időközben eltávozott, a nélkül, hogy megbizottat rendelt volna és tartózkodási helye nem tudatik, annak részére és költségére a bíróság ügygondnokot rendelhet, ki meghatalmazott minőségében jár el.

226. §. A perrendtartás szerint a bíróságokat a felek és megbizottjaik irányában megillető hatalmat a hagyatéki bíróságok is gyakorolhatják.

227. §. A hagyatéki eljárásban a fegyelmi hatalmat a hagyatéki bíróságok fölött a másodfolyamodásu bíróság gyakorolja.

Tarnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

(Folyt. köv.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A jelzálogos követelések kamatjai a vételárfelosztásnál.

A tkv. rendt. 449. §-a, ellenére annak, hogy szerkezete oly világosnak látszik, miszerint első tekintetre alig hihető, mikép az különböző leg legyen értelmezhető, mégis többféle eltérő magyarázatra s ebből kifolyólag eltérő gyakorlatra szolgált indokul.

E szakasz szerint ugyanis: „a tárgyalás napjáig lejárt három évnél nem idősebb kamatok a tőkével egyenlő rangsorozattal birnak".

Ezt némely bíróságok akként értelmezik, hogy itt csakis bekebelezett kamatokról lehet szó; mert bekebelezettnek vagy előjegyzettnek csakis az tekinthető, mi a telekkönyvbe be van kebelezve vagy elő van jegyezve, oly kamatokról tehát, melyek bekeblezve nincsenek, szó sem lehet a vételárfelosztásnál, melynek tárgyát csakis a bekebelezett követelésének megállapítása képezheti; minélfogva csak azon esetben adnak a bekebelezett s három évnél nem régibb kamatoknak a tőkével egyenlő elsőbbséget, ha a zálogjog nemcsak a tőkére, hanem annak kamataira is be van kebelezve.

Más bíróságok ismét hason elvből kiindulva, ellenkező eredményre jutnak. Szerintük ugyanis mindaz, mi a törvény értelmében a telekkönyvbe be van bekebelezve, kebelezettnek tekintendő s a bekebelezés rangsorozatában teljes mérvben kielégitendő, ebből kifolyólag ha a tőkével egyenlő rangsorozatban a kamatok is be vannak kebelezve, azok az erre szerzett zálogjognál fogva mindaddig, mig el nem évülnek, a tőkével egyenlő rangsorozatban részesülnek, legyenek bármennyi időről hátralékban. A törvk. rendt. 448. §-a tehát, mely a kamatoknak a tőkével egyenlő rangsorozatát a három évnél nem idősb kamatokra szoritja, csakis a be nem kebelezett kamatokra vonatkozhatik; mert a bekebelezett kamatok elsőbbsége az anyagi törvény által levén biztositva, ezekre a törvk. rendt. föntebbi szabálya nem alkalmazható. Ebből kifolyólag a bekebelezett kamatok, a mennyi időre csak hátralékban vannak, — mig csak el nem évülnek, a be nem kebelezett kamatok pedig a tárgyalás napját megelőzött 3 évre sorozandók a tőkével egyenlő elsőbbséggel.

Mások ismét oly véleményben vannak, miszerint az, hogy be vannak-e kebelezve a kamatok vagy sem, különbséget nem tesz. A törvény ily különbséget nem is állit fel; az ért azokat akár be vannak kebelezve, akár nem, egyenlő elsőbbség illeti a tőkénél. Más tekintet alá jönnek azonban a megitélt kamatok; mert azok kifizettetése biróilag meghagyva levén, az, hogy a végrehajtás elhuzódott, a jogait kellő időben érvényesitő hitelezőnek hátrányára nem szolgálhat. Miből kifolyólag azon eredményre jutnak, hogy a meg nem itélt kamatok, legyenek azok bekeblezve vagy sem, a tárgyalás napját megelőző 3 évre, a megitélt kamatok pedig azon időre, melyre megitéltettek, sorozandók a tőkével egyenlő rangsorozatba.

Végül a negyedik nézet, hogy miután a törvény a bekebelezett tőkék kamataira nézve semmi különbséget sem állit fel, azok tekintet nélkül arra, hogy be vannak-e kebelezve vagy sem, meg vannak-e itélve, vagy sem a tőkével egyenlő elsőbbséget csak a tárgyalás napját megelőző 3 évre élveznek.

Mi ezen utóbbi nézetet tartjuk helyesnek s megkisértjük ezt röviden indokolni.

A kamat a tőkének járuléka s azért ha ilyen kikötve van, a tőkére nézve szerzett biztositék kihat annak kamataira is, a nélkül, hogy a kamat külön bekebelezése szükséges lenne. Ez csak ujabb időben jött szokásba, a hitelezők tulságos óvatosságából, joghatálya azonban nincs; s ennélfogva a bekebelezett tőkék után járó oly kamatok előtt, melyek a telekkönyvben különösen kitüntetve nincsenek, előnynyel vagy elsőbbséggel nem bir. Legalább alig hiszem, hogy ily elsőség e törvényből ki lenne magyarázható.

Az osztrák törvény a kamatoknak rangsorozatára nézve egyszerüen a törvényre hivatkozott, s miután 3 év alatt a kakamatok elévültek, a dolog természetéből folyt, hogy 3 évnél régibb kamatok nemcsak nem voltak a tőkével egyenlő elsőséggel sorozhatók, hanem követelhetők sem voltak s igy valamennyi jelzálogos hitelező kifizetése után sem nyertek kielégitést. Bekebelezett vagy be nem kebelezett kamatok között azonban különbséget tenni senkinek sem jutott eszébe.

A törvk. rendtartásnak sem lehetett a 448. §. felvételével azon czélja, hogy a bekebelezett és be nem kebelezett kamatok között különbséget állitson fel, hanem felvételének indoka valószinüleg az volt, hogy miután törvényünk szerint a kamatok nem évülnek el 3 év alatt, hanem elévülésük épen ugy csak 32 év alatt következik be, mint a tőkéé, azon visszásságon segitsen, hogy a hosszu évek során át ö-szehalmazott kamatok által a későbbi hitelezők követelésének kielégitése meg ne akadályoztassék. Ezen szempontnál fogva helyesnek tartjuk azon nézetet, mely szerint a kekebelezett és a be nem kebelezett kamatok között különbség nem tétetik.

Fenmarad azon kérdés, ha vajjon teendő-e különbség a megitélt kamatokra nézve. Ha nem törvény alkalmazásáról lenne szó, e mellett lehetne érveket felhozni, főleg azon esetekre vonatkozólag, midőn a megitélt kamatok behajtása nem a hitelező engedékenysége vagy mulasztá-a folytán nem eszközöltetett, hanem azért nem volt lehető, mert a végrehajtás folyama folytonos jogorvoslatok által hátráltatott, mely harmadik személyekből eredő cselekmények a hitelező hátrányára nem szolgálhatnak. Minthogy azonban nem törvényalkotásról, hanem a fennálló törvény alkalmazásáról van szó, e méltányossági tekintetek birói határozat alapjául nem szolgálhatnak.

Alig tévedünk azonban, midőn azon hiedelmünknek adunk kifejezést, hogy nem is e méltányossági szempontok lebeghettek azok előtt, kik a megitélt kamatokra nézve különbséget tenni vélnek, hanem itt is, mint számos más esetekben, az osztrák törvény reminiscentiáinak kritika nélkül való alkalmazásával találkozunk. Kritika nélkül — mondjuk — mert szem elől tévesztették azon különbségek, melyek e részben törvényeink és az osztrák törvény között fölmerülnek.

Az osztrák törvény szerint a kamatok 3 év alatt elévülnek, de az elévülést a per megindítása félbeszakitja. E törvény szerint a megitélt s meg nem itélt kamatok között lényeges különbség jelentkezik. Ezek három éven túl megszünnek létezni, mert elévülnek, tehát ezért nem sorozhatók, amazok elévülését megakadályozta a per s az ennek folytán hozott birói itélet. Ez utóbbiak tehát létezők s azért sorozandók.

Nálunk e helyzet nem áll fenn; a kamatok épen ugy mint a tőke 32 év alatt évülnek el, e szempontból tehát a megitélt és meg nem itélt kamatok közötti különbség nem mutatkozik indokoltnak. A 3 évi elsőbbség nem azért adatik meg, mert a régibb kamatok elévültek, hanem mert azoknak a törvény a tőkével egyenlő elsőséget eng d.

Az elsőségnek semmi más alapja nincs, mint a törv. rendt. 448. § a. Az elsőség ezen szakaszon alapszik egyedül, s azért csak annak határozatai lehetnek irányadók.

Tesz e szakasz különbséget a kamatok között? Nem. Ha igy fogjuk fel a dolgot a felelet egyszerü: a három évi elsőbbség alapját másutt bárhol is hiába keressük, az csak e szakaszban leli alapját. E szakasz a kamatok között különbséget nem tesz, tehát ily különbség tételére a biró sem lehet jogositva, minélfogva:

Bekeblezett, be nem keblezett, megitélt, meg nem itélt kamatok, a vételárfelosztási tárgyalás napját megelőző három évre a bekeblezett tőkével egyenlő elsőséget élveznek. Ez elsőségtől a kamatok egyik faja sem fosztható meg; de másrészről egyik sem részesülhet a többinél messzehatóbb elsőségben.

—*y*.

A „Franklin-Társulat" magyar irodalmi intézet és könyvnyomda (egyetem-utcza 4. sz.) kiadásában megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Kézikönyv a birósági végrehajtók számára,

tekintettel

az elméleti vizsga és gyakorlat igényeire.

Irta

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

Nyolczadrét, 265 lap — Ára füzve 2 forint osztr. értékben.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 33. sz. Budapest, 1874. aug. 12.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A köteles részről. Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — A képviseletről. Dr. Biermann Mihály, jogtanár urtól. — Törvényjavaslati tervezet. Travnik Antal, budai kir. törvszéki biró urtól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Törvényjavaslat.

A köteles részről.

A köteles rész történeti fejlődése és állása a magyar jogban.

Ha a magyar jogban az öröködési elveket nyomozzuk, a történeti fejlödés fonalán visszafelé menve, ugy találjuk, hogy azok a törzs és nemzetségi szállás ös intézményében tünnek el; nem sikerült mindekkorig földeriteni, mily irányelvek nyomán történt a szállás kétségtelen közösségében az osztály, hogyan bontakozott abból ki a magántulajdon. [1]

I. Az elsö öröködési szabványokra szent István decretumaiban találunk, mely igy szól: Decrevimus regali nostra potentia, ut unusquisque habeat facultatem sua dividendi tribuendi, uxori filiis filiabusque atque parentibus sive Ecclesiae. Nec post obitum quis hoc destruere audeat, II. k. 5. fej. Aztán: Consensimus petitioni totius senatus, ut unusquisque dominetur propriorum similiter et donatorum legis, dum vivit. Ac post ejus vitam filii simili dominio succedant. 35. fej. Az özvegy nöről igy intézkedik: Si enim iterum nubere voluerit, et orphanos deserere, de rebus orphanorum nihil omnino sibi vendicet, nisi tantum sibi congrua vestimenta accipiat. 24. fej.

Kálmán Decretuma I. k. 20. fej. igy szól: Possessio quaelibet a sancto Stephano donata humanae successioni quoslibet contingat heredes. — Possessio vero ab aliis Regibus data de patri descendat ad filium qui si defuerit, succedit germanus eujus filii etiam post mortem illius non exheredentur.

Az arany bulla 4. fejezete: De facultate servientium, disponendi de rebus et possessionibus suis igy hangzik: Si quis serviens sine filio decesserit, quartum partem possessionis filia obtineat. De residuo sicut ipse voluerit disponat. Et si morte praeventus, disponere non poterit propinqui sui, que cum magis contingunt, obtineant.

Végül III. András 1291. 23. t. cz.: Item concessimus, quod si quis nobilium sine herede decesserit, possessiones sic decedentis hereditariae, emtitiae et etiam aquisitae, nullatenus debeant confiscari; sed idem decedens propinquis ant alicui propinquorum seu uxori vel etiam Ecclesiis pro remedio animae suae legare in morte et conferre in vita cuicunque voluerit, liberum habeat facultatem. [2]

Mindezeket egybevetve, a következöket akarjuk a mi feladatunkra vonatkozólag levezetni: 1. Hogy az Árpádházból származó királyok alatt ezen források összhangzó tanusága szerint a szabad végrendelkezés szokásban volt. [3] 2. Hogy ezen szabad végrendelkezés csak a családi és rokoni viszony által szenvedett megszoritást, mennyiben határozottan ki van mondva, hogy a hagyaték a lemenök és közeli rokonok közt osztandó fel. 3. Hogy a tulélö nönek, mig férje nevét viseli, annak vagyonában terjedt haszonélvezeti jog biztositatott, még lemenökkel szemben is. 4. Hogy tehát e korszakban a szükségöröködési tannak határozott elismerését látjuk törvényeinkben visszatükröződni, habár a részletezés hiányzik, mert ez idöben a szokás volt a jogrendezés föténye zője.

II. Az Anjou-ház, de különösen Nagy Lajos alatt, az eddigi önálló nemzeties fejlödés gyökeresen megváltozott. Az arany bullát megerösitö okmány 11. §. ugyanis igy szól: Excepto solummodo uno articulo praenotato, de eodem privilegio excluso, eo videlicet: Quod nobiles homines sine herede decedentes, possint et queant Ecclesiis vel aliis quibus volunt, in vita vel in morte dare legare possessionis, eorum vendere vel alienare. Imo ad ista facienda nullam penitus habeant facultatem, sed inter fratres proximus et in generationes eorundem; ipsorum possessiones de jure et legitime, pure et simpliciter, absque contradictione aliquali devolvantur.

Ez által a végrendelkezés ösi és adományi birtokra teljesen kizáratott, az öröködés a jogközösségre és az ezt megalapitó vérséges kapocsra lett fektetve; azaz más szóval: a családi öröködés kényszerü hatálylyal ruháztatott fel.

Verböczy hármas könyvének az örökjogra vonatkozó részei ezen alapelvet fejtik ki bövebben és részletezve, ezen sarkallott egész 1848-ig örökjogunk.

Szem elött tartva a köteles rész jogi természetét és czélját, beláthatni, hogy itt köteles részre szükség nem volt, mert a nélkül is kizárólag a család és az ö érdekei képezték az ösi vagyonban az öröködés basisát, melytöl eltérni, vagy az érdekeltek beleegyezése nélkül ösi vagyont elidegeniteni nem volt szabad. Csakhogy nem szoritkozott ezen törvényszerü szükségöröködés egyedül a bensöség és a szeretet kötelékein belül állókra, hanem kiterjedt végtelenül mindazokra, kik egyáltalán valaha egy közös elödtöl leszármaztak.

[1] L. ez iránt Hajnik Magyar alkotmány és jogtörténelmét 300. lapon.

[2] L. a Corpus jurist 1822-iki kiadásban, ez utolsó III. Andrásfélé decretumot pedig Kovachich, Monumenta veteris legislationis Hungariae 13. s k. l.

[3] L. Wenzel, Magánjog II. köt. 268. s k. l., kivel ellentétben Hajnik idézett munkája 319. l. ugyan beismeri, hogy fiutód hiányában helye volt a végrendeletnek, de ekkor is csak kinyert engedelem mellett; ellenben egyenes fiág létében végrendeletileg is ezek közt volt felosztandó az örökség.

Ezen jogközösség oly szilárd, oly megdönthetlen volt, hogy a legdurvább sértés, kegyelet hiány, vagy akár a legfeslettebb és az egészen elaljasodott magaviselet sem volt képes ezen igényt tönkre tenni, mert az atya fiát vagy viszont a fiu az apát Verbőczy I. r. 52. és 53. czimei nyomán csak osztályra kényszeritheté. [1]

Ezen itt mondottak azonban feltétlenül csak a férfiakra birtak érvénynyel. A lányokra pedig csak feltételesen, ha t. i. az adománylevél záradékában az öröködés rájuk is kiterjesztetett; mi nem igen volt gyakori, mert nálunk is a jogegyenlőtlenség volt a szabály, habár első nyomai csak az arany bullában mutatkoznak, mig szent István decretuma a fiukkal együtt a lányokat is felemliti, kiknek az örökhagyó vagyonát hátrahagyni tartozik.

A jogegyenlőtlenség esetén a lánygyermekek az ugynevezett lány negyedet (quarta puellaris – quartalicium) követelhették; azaz ha az örökhagyónak a fiukon kivül lányai és voltak, azok együttvéve kapták az ősi vagyon negyedrészét. Azonban a curia ezen megszoritást még azzal tetézte, [2] hogy Verbőczy I. könyv 89. czime ezen szavait: Avertendum est, quod quisque Baro, Magnas vel nobilis sive unam sive decem vel plures habeat filias, una solutione quartae puellaris eas absolvere poterit... oda magyarázta, hogy csak egyszer, egyszer mindenkorra jár a lányoknak a quarta, olyformán, ha valamely örökhagyó a leányoknak ezt egyszer kiadta az ősi javakból, a későbbi örökhagyók nem kötelesek többé quartat adni, holott a szöveg csak azt mondja, hogy az esetben is, ha többen vannak a lányok, mégis csak egy negyed jár nekik, nem pedig azt, hogy a későbbi nemzedékek fel vannak az egyszeri kiadás által a quarta alul mentve.

Silány kárpótlás volt ennek fejében a hajadonjog, mert az csak a férjhez menetelig tartott, sem az ingókban való egyenletes osztály nem volt képes azt felejtetni, mert az ingóság a földbirtokkal szemben jelentőségre nem vergődött.

Ezen hátrányt a lányokra az örökhagyó az által szüntethette meg, hogy szerzeményi javaiból, melyek fölött teljes szabadsággal intézkedhetett, nem levén még a gyermekek igényei által sem megszoritva, nekik tetszés szerint hagyományozhatott, mit tett is, ha — volt szerzemény.

Sőt hatalmában állot az atyának még oly adományi birtoknál is, mely csak fiágra szállott, végrendelet utján ezen megszoritást felfüggeszteni, és a lányoknak a fiukkal egyenlő öröködést állapitani meg, [3] csakhogy ez először nem módositotta a visszaháramlást a koronára, másodszor meg csak az első adományos — ki szerzőnek tekinteték – tehette ezt.

A mi a felmenőket illeti, ugy az atya vagy anya gyermekük hagyatékából közvetlenül csak azt kapták gyermekük halála után, mit neki külön-külön örökség fejében adtak, ama szabály folytán, hogy az ősi vagyon oda tér vissza, honnan származott (jus recadenciae). Ebből aztán számos viszásság származott, mert e szerint a gyermek hagyatékában nem mindig a tulélő szüle örökölt, hanem csak ha tőle valamit kapott, ellenben a már meghalt hitvestársra visszaszálló hagyatékban megelőzte öt a megholtnak legtávolibb rokona is, pl. Pál, ki megholt anyjától örökölte minden vagyonát, meghal utód nélkül, most nem az atyára száll a hagyaték, hanem visszamegy az anya bármily távoli rokonaira.

Az atya csak azt kapja fiától, mit örökségképen neki adott.

A szerzeményi javakra nézve is ily precarius volt a szülők helyzete, mert az iránt a rendelkezés foglalhatott helyet, mely semmi igény által nem volt korlátolva, habár a hármas könyv nyilván erre czélozva azt mondja: Pater filio, et e contra filius patri, quid-quid rerum et bonorum poteret acquirere, jure naturali tenetur; mi a közszokás, az erkölcsi érzet parancsoló hangja által támogattaték.

A mi végül a tulélő házasfél igényét illeti, ugy különböztetni kell férj és nő közt; a férjnek nem volt neje vagyonában semmi biztositva, mert az ősiekből ipso jure ki volt zárva, ugyszintén az ingókból is, ha gyermekek voltak; csak gyermekek nem létében és ha végrendelet sem téte-tett, szállott az ingóság reá, kizárva az oldalrokonokat. [4] — A nőnek ugyan szintén nem járt végrendelet ellenében igény, de ha végrendelet nélkül a gyermekekkel concurrált, az ingókból egy gyermekrészt és még egy pár különös vagyonrészt kapott kizárólag, mint a diszöltönyt, jegygyürüt és a közönséges fogatot, [5] ha meg egyéb oldalrokonokkal együtt jutott az örökséghez, akkor férje ősi vagyonában élte fogytáig haszonélvezet illette öt, de ha ujból férjhez ment, csak rangszerü kiházasitással tartoztak neki férje rokonai. [6] Magától értetődik, hogy hitbére és hozománya ezeken kivül járt számára ki.

Ezen néha sokat, máskor meg semmit adó öröködés — számos egyéb inconsequentiákkal — az 1848. 15. törvényczikk által meg lőn szüntetve, a midőn benne az ősiség eltörlése elvileg kimondatott.

III. A jelen öröködés az országbirói értekezlet által kidolgozott ideiglenes törvénykezési szabályok 2—18. §§-aiban foglaltatik.

A minket érdeklő 7. §. igy szól: A végrendelkezési jog leszármazó egyenes örökös és szülők nem létében minden öröklött és szerzeményi vagyonra kiterjed, ha azonban leszármazó egyenes örökösök vagy életben levő szülők vannak, a végrendelet ezek törvényes osztályrészét nem érintheti.

E törvényes osztályrész felét teszi annak, a mit a leszármazó örökösök az örökhagyó után ennek végrendelet nélküli halála esetén örökölnének. A végrendelet tehát erre nézve semmis, a leszármazó egyenes örökösök, ezek nem létében pedig a szülők ezen felerésznek kiegészitését követelhetik. E szabály alól csak az I. rész 52., 53. czikkekben foglalt esetek képeznek kivételt a kitagadásra nézve.

Ezen szakasz tehát a végrendelkezést mint szabályt proclamálja; azon megszoritással, hogy a törvényes lemenőknek vagy ezek nem létében a szülőknek a törvényes osztályrész azaz a törvényes örökrész fele biztositatik. Tehát nem a tiszta hagyatéknak, hanem a törvényes örökrésznek fele! Hangsulyozzuk ezt, mert ok van rá.

A gyermekek tekintetében a dolog egyszerü és természetes, mert törvényes örökrészük helyesen állapittatott meg; de annál nagyobb anomalia sül ki a szülők törvényszabta igényénél, és pedig azért, mivel az értekezlet az abintestato részt, viszásan szabta meg s az

[1] L. Verbőczy, Tripart. I. könyv 52. czim: Casus, inquibus pater potest filium ad bonorum divisionem compellere. 53. c. de casibus, in quibus e contrario filius cum patre potest divisionem facere. Nom tamen potest de illis eum exheredare.

[2] L. Decret. 10. ex equal. et inaequal. juris.

[3] L. Verbőczy, Tripart. I. r. 5. és 57. cz. és egybevetve Kitonich, Centuria centar. contrar. et dubiet. exdecret. Trip. des. II. és III. questio.

[4] L. Wenzel, Magánjog II. köt. 333. l.

[5]—[6] L. Hármaskönyv I. 99. és 102. cz.

ily viszás alapra fektette, azon szabályt, mely csak ott szül kielégitő eredményt, hol a basis helyes.

Mig ugyanis a gyermekek a végrendelet nélküli öröködés esetén a vagyon eredetére való tekintet nélkül és igy egyenlően osztozkodnak a szülői vagyonban; addig a szülőkre nézve ezen helyes alapot nem tartotta meg az értekezlet, hanem az ideigl. törv. szabályok 10. §. szerint: „az apa és anya csak azon érték erejéig hivatvák az öröklésre, mely tőlük vagy águktól akár végrendelet folytán, akár a nélkül az örökhagyóra hárult; az apai ágról származott vagyon az apára, az anyai ágról eredett vagyon pedig az anyára szállván vissza."

Tehát a visszaháramlás — a középkor ezen nemcsak roskatag, hanem teljesen szétmállott maradványa — az értekezlet által teljes diszébe vissza lett ujból helyezve.

De lássuk, minő következmények folynak ebből.

Az első, szembeötlő eshetőség az, hogy az egyik szüle, pl. az apa mitsem hagyott fiára, ez minden vagyonát anyjától örökölte. Ha most az örökhagyó végrendeletet nem tesz, ezen őt tulélő szüle nem kap a végrendelet nélküli öröködés rendjén semmit, minden vagyon visszaszál oda, a honnan jött, mert a 11. szakasz szerint „a magyar törvények értelmében az apát az apai, az anyát az anyai ágon leszármazott oldalrokonok képviselik." De hátha már végrendelet nélküli öröködés esetén sem illeti a tulélő apát semmi, mennyi lesz annak fele?

De mivel ez már mégis a magasabb absurdum, habár szorosan a szabályzat szerint van következtetve, tegyük máskép a kérdést: tartozik-e hát az örökhagyó végrendeletében szülőjének a törvényes rész felét hátrahagyni? A 7. §. szerint igen. De ha nem hagy? ha nem követi a kegyelet és a törvény parancsát? Bizony akkor sincs segitség, mert hisz ugyanazon szakasz világosan mondja, hogy e „törvényes osztályrész felét teszi annak, mit az örökhagyó után, ennek végrendelet nélküli halála esetén öröklenének. Mivel tehát az abintestato rész ez esetben semmi, ugy hát ennek felét igényelheti. Ez oly világos, hogy kétséget nem tür.

De ezen eset nem áll egyedül, egy baklövés nem elég! Igen gyakori eset, hogy az örökhagyó mitsem kapván örökségkép szülőitől, csak szerzeményi vagyona van neki. Ezt kétségbevonni a jelen viszonyok stádiumában alig fogja valaki.

De mi következik ebből? kérdezheti valaki. Megadja a választ az id. szabályzat 14. §-a: Hitvestársi öröködésnek a magyar törvény szerint helye van: a) a szerzeményi javakban, ha leszármazó egyenes örökösök nincsenek.

A szerzeményi vagyon tehát a végrendelet nélküli öröködés esetén egészen a tulélő félnek jut. De hát a szülök mit vétettek? Vagy elfeledkezett az országbirói értekezlet a 14. szakasznál arról, mit a 7. szakaszban mond? Elég szégyenitő, pedig ugy van!

Itt is az elsőhöz hasonló eset fordul elő, mert végrendelet hiányában a szülők a tulélő házasféllel szemben nem kapnak semmit, azért a köteles rész, — mely annak fele — szintén semmi lesz.

Oly két lapsus ez, mely csakugyan sürgetössé teszi, hogy a törvényhozás a végrendelet nélküli öröködést mihamarább novella által rendezze,[1] és mi ezen monstrumot az összes rávonatkozó irodalommal együtt irthassuk ki, nehogy az európai jogászvilág, mely eddig — valódi szerencsénkre — nem foglalkozott velünk, ezt valahára megtudja — és kaczagjon fölöttünk.

[1] L. a törvényes öröködés sürgetését a jogászgyülés 1871. évi Évkönyveiben.

Okát keresve ezen abnorm intézkedésnek, nem nehéz rájönni.[2]

Egyrészt ugyanis az ősiség rongyos foszlányaival akarták az utókort — persze csak ideiglen — boldogitani, azt hivén, hogy a visszaháramlás által az ősrégi családok fénye fentartható, másrészt meg azt akarták megakadályozni, hogy valamely idegen kalonatiszt az ősi fészek birtokába mint atya fia után örökölve, ne juthasson, mely, nemes hevükben felejtették, hogy a fekvőség, az ősiség ezen sajátképeni tárgya, nem képezi a vagyon tulnyomó részét többé.

Czélt értek ugyan, de oly áron, melyért köszönetet ne várjanak az utókortól.

Már hogy a szerzeményi javakból miért tudták ki a szülőket, arra nézve ezen okok nem forogván fenn, azt kell hinnünk, hogy még mindig csak a fekvőség lebegett az értekezlet szemei előtt s nem gondolt arra, hogy a szerzemény mily hatalmas forrás — vagy pedig azt kell feltételeznünk, hogy saját intézkedésük hoderejét nem látták át, nem ismervén azon rést, melyet az ősiség megszünte jogéletünkön ejtett.

Csakhogy igy szokott az lenni mindig, ha szenvedély és gyülölet a vezér, mely vakká teszi nem csak az egyest, hanem jogász-értekezlet nagyobb töredékét is.[3]

A mi a tulélő fél vagy hitvestárs igényét illeti, ugy e tekintetben az országbirói értekezlet azt mint végrendeletkorlátozót nem ismeri el; miért a tulélő félnek végrendelet ellenére törvényes igénye nincs. De a végrendelet nélküli öröködés is oly viszásan van megoldva, hogy mig az öröklött vagyonban megelőzi őt „bármely ágról szakadt" távoli rokon, hacsak nem épen a nő az, kinek mégis haszonélvezete van rajta az oldalrokonokkal szemben addig a szerzeményiben meg az édes szülök rovására, és kijelentett törvényes igényük daczára, az összes hagyatékot a tulélő félnek adja oda.

Mindezt szem előtt tartva és az országbirói értekezlet indokait vizsgálva nem lehet nem osztani Katona M. azon mindenesetre sulyos birálatát, hogy: „Csodálni kell, mily kevesen fogták fel tisztán régi jogrendszerünk alapfogalmait s mily kevesen látták be azon gyökeres változásokat, miket az ősiség eltörlése előidézett. Mily nagy volt az elfogultság és előitélet saját jogunk és az ellenszenv a polgári törvénykönyv iránt, épen a gyakorlati férfiak részéről, mennyire remegtek az octroy-tól, mert hiányzott a jogázias öntudat és végre mi — leginkább meglepő — mily mérvben mutatkozott a destructiv szellem ott, hol a rend kiváló örei — jogászok — ültek.[4]

A kölcsönös kitagadásnak, hivatkozással Verbőczyre, mint láttuk, hely adatott. Csakhogy sem ott, sem a tudományban nincs reflexió azon eshetőségre, vajjon ezen az atya részéről jövő kitagadás egyedül a fiut sujtsa-e, vagy az ártatlan unokákat is?

Mi azon okok alapján, melyeket fenn kifejténk, azt valljuk, hogy az unokát mint leszármazót, önálló öröködési jogánál fogva szintén megilleti a törvényes osztályrész, mert habár nincs kimondva, hogy a kitagadott pro mortuo habeatur, de erkölcsileg az meghalt, s mint ilyen a rokoni kötelékből kiesik.[5]

De ha már kétség forog fenn, akkor döntsön azon axioma: in ambiqua voce legis ea potius accipienda est significatio, quae vitio caret.

[2] Országbirói értek. Kiadja Ráth Károly, három köt., továbbá Katona Mór, Törvényes öröködés a magyar jogban czimü értekezését a „Jogt. Közl." 1872. foly.

[3] L. Országb. ért. I. köt. 96. s k. l.

[4] L. Katona, Törvényes öröködés 20. l. 4. j. (külön lenyomat.)

[5] Nem csodálhatjuk eléggé, hogy ily fontos és forrásilag kétes viszony iránt nem lehet decisiot találni.

A házasságon kivüli gyermekek sem végrendelet, sem pedig törvényes öröködés által nem nyernek igényt még anyjuk után sem.

Az örökbefogadattakról mélyen hallgat a szabályzat, a communis opinio ingadozik.

Végül még, mi azt a kérdést illeti, köteles rész vagy törvényes osztályrész jár-e a törvényszabta igény fejében, az ideiglenes törvényszabályzata 7. szakaszának második kikezdése igy dönti el a kérdést: „a végrendelet tehát erre (t. i. a felére) nézve semmis, a leszármazó egyenes örökösök, ezek nem létében az életben maradó szülők ezen felerésznek kiegészitését követelhetik.“

Itt tehát az első mondat határozottan a törvényes osztályrész mellett szól, ugy hogy ha itt megáll vala, kétség nem foroghat fenn; de ha ezen felerészre is kiterjeszkedő végrendelet ipso jure semmisnek tekintetik, a mennyiben az a felén tullép, minek akkor a folytatás, hogy „ezen felerész kiegészitését igényelhetik“, hisz ezzel azt mondják egyszersmind hogy a végrendeletnek a felén tul terjedő része még sem semmis, tehát mintegy visszavonják az első kijelentés erejét.

Ez által tehát az első határozott enuntiatio ingadozóvá válik, mert a kiegészités jogi természete azt hozza magával, hogy ha a köteles igény sértve van, azért a végrendelet formailag teljesen megáll, nem szenved az semminemü megsemmisitést, hanem a megröviditett az actio suppletoriával az örökös ellen fordulhat, ki ezen hiányzó részt tartozik kiegésziteni. Épen az a hivatása ezen keresetnek, hogy minden csekély hiány vagy sérelem miatt a végrendelkező akarata bolygattassék, intézkedései egész mérvükben álljanak meg, mi részbeni megsemmités által nem volna lehető, de mellette a lemenő vagy a szüle se szenvedjen kárt vagy hátrányt.

Ebből aztán az is következik, még pedig szorosan, hogy ily esetekben, midön kiegészités rendeltetik el, csak köteles részről mint értékrészről lehet szó nem pedig természeti osztály utján eszközlött törvényes részről, mert értékben könnyü és természetes is a kiegészités, ellenben a vagyon egyes darabjainak osztása által nem. Midön tehát a törvény „kiegészitést“ rendel el, észszerüen mindig az értékben való osztály értendő alatta, nem pedig természetben való.

Ebből látjuk tehát, hogy az első passus flagrans ellentétben van az utána következővel, az egyikből törvényes osztályrész, a másikból köteles rész következik.

Beismerjük tehát helyességét, valamint következetességét annak, mit Zlinszky fenn idézett értekezésében [1] ezen szavakkal: „a végrendelet tehát erre nézve semmis“ deducál, midön azt mondja, hogy ezen fele rész „oly része a vagyonnak, mely fölött nem szabad örökhagyónak intézkednie, ha mégis intézkedik, ebbeli rendelkezései semmisek: Tehát a szükségörökösöknek nemcsak materialis hanem egyszersmind formaszerinti s igy teljes örökjoguk van.“ Minélfogva „a végrendeleti örökös ezen részre nézve megszünt örökös lenni, és a vagyon állagának azon része, melyre a végrendelet semmis volta kimondatott, a szükségörökösök tulajdonává lesz“, és igy nem tartozik a vagyon becsértékének felével megelégedni, hanem osztályt kivánhat.

Helyes azon nézete is, hogy „az ideigl. törv. szabályok ezen intézkedése teljes öszhangban áll ezen törvénynek (már t. i. a magyarnak) az öröködésre nézve követett egész rendszerével,“ csak arra figyelmeztetjük a tisztelt pótbiró urat, hogy az általa idézett mondat nem áll ám egyedül és ő annak másik részét, t. i. azt, hogy „a leszármazó egyenes örökösök s ezek nem létében a szülők ezen fele rész kiegészitését követelhetik“ — ugy látszik — nem olvasta, legalább értekezésében arra egy szóval sem reflectál, pedig saját idézéséből meggyőződhetik, hogy ott van.

Már pedig épen a birónak nem szabad a törvény egy részét kiragadni, a másikat meg agyonhallgatni, annál kevésbbé, mert mint kimutattuk, a második passus épen az ellenkező álláspontot fejezi ki, és abból ép oly következetesen lehet ellenkezőjét annak levezetni, mit ő az elsőből deducált.

A törvényes szabvány tehát merő ellentétben állván, a dolog nem oly tiszta, nem oly világos, mint a pótbiró ur állitja és valamint ő az első részt — elhallgatva a másodikat — következetesen kifejtette és valószinüen véleményeiben használta is, ugy nem szabad követ dobnia azon birótársaira, kik egészen az ő példaadását követve, a szabványnak csakis második részét veszik tekintetbe és ezt szintoly következetesnek tartják, mint ő az elsőt.

Midön tehát a dolog kétes, mit a két passus egybevetéséből ő is kénytelen lesz bevallani, nem illik „minden kritika nélkül való eljárást“ lobbantani azon birák szemeire, kik véleményeikben e második passust követik, mert azoknak más bünük nincs, mint az, hogy époly „kritika nélküliek,“ époly egyoldaluak.

Mi ezen kérdés fölött de lege ferenda kifejtettük nézetünket, mihez itt mint kétes esetnél, ragaszkodunk.

Végül teljes elismerést érdemel az ideigl. törv. szab. 4. szakasza, mely igy szól: A javakra nézve élők közt tett szerződéseket az örökösök a javak természetéből vont keresettel meg nem támadhatják ugyan, de tékozlás eseteiben az egyenes leszármazó örökösök, ezek nem létében pedig az életben levő szülők törvényes osztályrészüket (legitima) zárlat által biztosithatják.

Az ajándékozási jog szintén a leszármazó egyenes örökösök és ha ezek nem volnának, az életben levő szülők törvényes osztályrésze által van korlátozva.

Dr. Katona Mór,
jogtanár.

[6] L. „Jogt. Közl.“ 1872. évfoly. 35. és 36. sz.

A képviseletről.

A kérdés tárgyalása a római jog szempontjából.

Ezen rövid általános megjegyzések után vegyük szemügyre, milyen kérdésünk állása a positiv jogokban, hol s mennyire talált elismerést az itt csak egyszerüen felállitott s alant bövebben indokolandó elv, miszerint mások cselekvényei bizonyos viszonyok közt jogi hatást ránk is kell, hogy gyakoroljanak.

Vizsgálatomat első helyen a római jogra fogom kiterjeszteni, mint mely legélénkebben visszatükrözi a rideg szabálynak küzdését a gyakorlati élet kivánalmaival, mely alaki, ugy anyagi páratlan tökélye által csak nem az egész müvelt világot hajtá uralma alá s ma nemcsak minden tudományos jogi kikiképzésre nélkülözhetlen, de a gyakorlatban s törvényhozás terén is lehető figyelmes tekintetbevételt érdemelne. [1] Megjegyzem tehát, hogy e történeti bevezetésben nem szándékom a fenforgó kérdést minden finom részletében kisérni: ez a feladata leend értekezésem második dogmaticus részének (dogmaticus tárgyalásnak), hol azt nem csak a mai tudomány szempontjából vizsgálni, ha-

[1] A római jog belbecsét illetőleg utalok Ihering: Geist des r. Recht I. k. 1. §.

nem egyuttal, helylyel-közzel a római jog szabványait a modern törvénykönyvekéivel párhuzamba állitani szándékom; itt ennek folytán a római jogot tárgyamra vonatkozólag fővonásaiban s kivált azon intézményeiben akarom bemutatni, melyek a változott életviszonyoknak áldozatul esvén, mai napság hasonlatok tárgyaul többé nem szolgálhatnak.

A föntebb rövid szavakban foglalt tételek a cselekedeteknek másokra való jogi kihatásáról természeteseknek látszanak nekünk söt lesznek sokan, kik alig értendik, hogy lehetett ez valaha máskép.

Elfelejtik az utóbbiak, hogy korunk gyermekei vagyunk, hogy világnézletünk valamint más, ugy a jogi téren is azon elkeseredett küzdelmeknek eredménye, melyeket elvek és érdekek sok századon át folytattak és mindig folytatandnak, hogy mit mi mintegy már az anyatejjel vérünkbe felvettünk, mit ennek folytán magától értetödö igazságnak tekintünk, hajdan — s méltán — a természetes consequentiák egyenes tagadásának vétetett. Ilyen a fönti, nevezzük röviden képviseleti elv is.

Kimondjuk benne, hogy a mi tulajdonképegyüvé tartozónak látszik, az ok s okozat, a cselekedet s ennek eredménye két személyre osztassék szét, ugy hogy az egyiké legyen az akaratnyivánitás, a másiké a jog s kötelezettség. Nem kell csodálkoznunk, ha naiv gondolkodás e tételt rendkivül aggodalmasnak találja, annyival inkább, miután általa a jogviszonyok feltünöen bonyolultakká válván, a jog biztonsága is tetemesen szenvedni látszik, másrészt pedig a csak később élénkülö s nagyobb körökben mozgó forgalom, mely utóbb mindezen aggodalmakkal diadalmas küzdelemre száll, a társadalom azon kezdetleges állapotában még számitáson kivül marad. Mi természetesebb tehát, mint hogy az ösnépek kivétel nélkül kizárták a fönti értelemben vett képviseletet. Igy tettek a rómaiak is, és öket a felhozottakon kivül arra más okok is inditották. A római felfogás szerint az egyed oly annyira független a külbefolyásoktól, ura önmagának, hogy jogviszonynak, tehát jog- s kötelemnek csak önakaratából lehet alanya, s ez elv, melyröl a Corpus juris minden lapja tanuságot tesz, oly erös uralmat gyakorolt a római elméken, hogy még ott is, hol a gyakorlat később annak tiszta alkalmazását merö lehetetlenséggé tette, páratlan következetességgel s lelékenységgel oly kisegitökhöz nyultak, hogy mindvégig — mint azt alább kifejtendem — a jog s kötelem keletkezését közvetlenül vagy közvetve az önakaratra alapitak. Kapcsolatosan ez elvvel nézetük szerint a személy alanyiságával meg nem férne, hogy magát ugy rendelje alá más jogkörének, miszerint akaratnyilvánulásából a közvetlen hatás nem saját jogviszonyaiban, hanem a másikéiban eredjen: azért bár másban engedének, a szoros és technikai értelemben vett képviseletnek bemenetet utóbb is csak egy jogintézménynél — ott is különös okokból — engedtek.

Külön fogom szemügyre venni ez elv nyilvánulását s fokonkénti módosulását a római perben s a forgalmi életben, elörebocsátom pedig az alaki perjogot, mint mely ha valahol, ugy a tiszta római jogban hü tükre az anyagi jogban irányadó nézeteknek.

I. A római perjog.

1. A római per legrégibb alakja a „legis actiones“ azon performák, melyekkel csak a törvényben határozottan elismert igények s ezek is pusztán az ott elöszabott alakban ünnepélyes szavak s cselekményekkel voltak érvényesithetök. Ha a képviselet megengedésétöl már az elöbb emlitett okokból idegenkedett a római nép e téren, alkalmazhatósága ellen alaki nehézségek is harczoltak. A legis actiones jellegét képzö ünnepélyes nyilatkozatok s cselekedetek szorosan az érdekelt felek által voltak végzendök; sarkalatos elv tehát „nemo alieno nomine lege agere potest.“ [1] De már elöbb emlitettük, hogy a gyakorlati élet, melynek kivánalmait épen a római jog oly tapintatosan felismerte, rést szokott törni a rideg jogszabályokon és azok alól egyes kivételeket alkotni. Oly kivételekkel már itt is találkozunk; Gaius [2] szerint ezen legrégibb performa mellett is két esetben léphetett fel képviselö, t. i. a) pro populo, b) libertatis causa. Az institutiók [3] ehhez még két más esetet sorolnak: c) furti agere „eorum nomine qui apud hostes essent aut reipublicae causa abessent, quive in eorum cujus tutela essent“ és d) „agere pro tutela“. Azelsö három eset nehézséget nem okoz; az elsö ugyanis a popilaris vagyis azon kereseteket érti, melyekkel a közérdek veszélyeztetése esetében bármely civis romanus léphetett föl a biró elött, védve ezzel mind a maga egyedi, mind a nép érdekét; [4] a második a szabadságperekre vonatkozik, melyekben az, kinek status libertatis-a fölött per folyt, miután a rabszolga caput-tal nem bir, nem tekintetik [5] személynek, s igy biró elött védhetö jogoknak alanya nem is lehet, védöre, assertor-ra „qui eum in libertatem vindicavit“ szorult,[6] a harmadik esetet tekintve, a L. Hostilia méltányosságból megengedte, hogy fogságban vagy a haza szolgálatában távollevönek védelmét vagyonának fosztogatói ellen idegen is vállalhassa magára. Mig azonban e három eset iránt egyetértenek a tudományos körök, teljesen vitás a negyediknek — az agere „pro tutela“ — értelme.[7]

Véleményem szerint leghelyesebb Iheringnek — egyébiránt csak szóval, hallgatói elött nyilvánitott — nézete, melynek értelmében a popularis actio jellegével biró azon keresetröl van itt szó, melyet gyámolt személyek érdekében bárki a gyanus tutorok elmozditása végett indithatott.

E nézet mellett kivált azon érv harczol, hogy általa összhangba hozatik a négy eset, valamennyinek ugyanis azon gondolat szolgálván alapjául, hogy önvédelemre képtelen személyek mindannyiszor, hol a méltányosság azt hangosan követeli, támogatásban részesüljenek, az ö kedvükért a nem-képviselhetés szigoru elve alól kivétel engedendö.

[1] L. 123. pr. (50. 17.)

[2] IV. 82.

[3] Pr. J. (4—10.)

[4] L. 1. (47. 23.) . . . actio qua jus suum populus tuetur.

[5] §. 4. J. (1. 16.) L. 4. D. (4. 5.)

[6] Justinian e korlátot lerombolta, Cod. VI. 17. „de adsertione tollenda“ az assertor szüksége azért egyenesen nincs is kimondva a forrásokban, de a digestákban mégis találkozunk a régi felfogásnak egyes nyomaival. L. 29. pr. D. (40. 12.) . . . ex servitute in libertatem petitus sit . . . L. 32. cod. . . . ex servitute defensi . . . cf. Fragm. vat. §. 324.

[7] Puchta, Institutionen §. 156. Theophilus-t követve ezt azon esetröl érti, midön maga a gyámság képezi két perlekedö közt az igény tárgyát; e nézetet maga azon körülmény czáfolja, hogy ki magának a gyámságot követeli, saját érdekében, nem pedig másnak képviseletében müködik. Keller, Röm. Civilprocess §. 54. a tutorra, ki infans (s igy a biróság elötti fellépésre képtelen) pupillusa nevében eljár, vonatkoztatja az esetet. Hogy e nézet is téves, kitünik abból, hogy mint Ihering: Geist des r. Recht II. 105. l. kimutatja, infansok perei a régibb korban azon időpontra elhalasztattak, mikor az érdekelt tutora auctoritásának hozzájárulásával ügyét személyesen védhette. Ennek athalogiáját látjuk az „Edictum Carbonianum“-ban.

E kivételek azonban csakis a legégetőbb szükséget elégitették ki és csak azon esetekre vonatkoztak, melyekben a képviselet kezdettől fogva nélkülözhetlennek bizonyult, miért is azokat az általános szabály szigoru fentartása mellett a törvény egyenesen szentesitette.[1] Minden más esetben bármennyire kivánatosnak is látszott volna a képviselet alkalmazása, az kizárva maradt s e bajon a praetor, ki mint „viva vox juris" egyébként feladatának ismerte a törvény magyarázó s hézagait pótló edictumai által fentartani az alkalmazandó jog s az élet közt az egyensulyt, addig mig a per csupán a leg. act. formáiban folyt, maga sem segithetett. Mert ez eljárási nemnél mindenben csak a törvény szava volt irányadó, törvényt pedig ő nem alkothatott,[2] kezei t i. kötve voltak. Tevékenységének egyszerre tág tér nyilt, midőn a 6-ik században a l. Aebutia az ünnepélyes, nehézkes „legis act." mellett a kezdetlegesség pólyáiból rég kibontakozott forgalomnak jobban megfelelő, mozgékonyabb formula pert meghonositotta.

2. A formula, melyban a birót a szönyegen levő per iránt utasitani szokta a praetor, valámint sok más szükséges és a conservativ törvényhozástól el nem várható ujitásra, ugy a képviselet sürübb alkalmazására is módot nyujtott neki, a nélkül, hogy a régi elvet mellőznie kellett volna. Eljárása abból állott, hogy az intentióban (felperes igényét foglaló része a formulázásnak) az érdekelt felt a condemnatióban[3] (az itéletre vonatkozó formulázási rész) a (fel- vagy alperesi) képviselőt nevezte.[4]

Nem tartozik feladatomhoz a képviselet egyes nemei, a cognitor s procurator (proc. absentis, pr. praesentis apud acta factus) közti különbséget, azok mindegyikének viszonyát az ellenfélhez s a képviselt személyéhez fejtegetni.[5] Elég arra utalnom, hogy a praetor ekkép kezében tartotta az eszközt a képviseletnek — valahányszor ennek megengedése kivánatosnak látszott — helyt adni, s el volt háritva mindazon nehézség, mi a birodalom határainak tágulásával, a forgalomnak óriási lendületével, a feleknek a régi eljárás által követelt személyes fellépésében rejlett.

Azonban a praetor által választott ezen kisegitő még távol volt a képviselet elvének elismerésétől. A litis contestatio kötelem ujitó ereje által a fellépő tétetett a per urává,[6] a jog vagy kötelem, mint annak a condemnatio is adott kifejezést, az ő személyére ment át.

Ebben nagy veszély rejlett, mert jóllehet képviselő s képviselt egymás ellen a jog vagy kötelezettség átruházása, illetve átvétele iránt a viszonyokhoz képest a mandato vagy negot. gestorum actioval is léphetett fel, ez hosszadalmas s költséges, s miután az emlitett keresetek pusztán személyes, harmadikra ki nem ható jellegüek, az egyik vagy másik fél fizetésképtelensége esetében a kivánt czél elérésére elégtelen eszköz lett volna. De a római jog, mely egyrészt váltig vonakodott alapelvein változtatni, másrészt azonban a gyakorlati élet érdekeiről sem feledkezett meg, e hiányt is akkép pótolta, hogy megtartva ugyan a képviselőt illető vagy ő ellene támasztandó dictio directa-t, a per tulajdonképi ura számára, illetve ellene a viszonyok tekintetbe vételével („causa cognita") actio judicati utilis-t engedélyezett,[7] s igy azon eset kivételével, midőn „in r. suam" neveztetett valaki képviselőnek, mi a litis cont. ujitó ereje folytán leghatásosabb, sőt régenten egyetlen módja volt a kötelem átruházásának, a képviselő, ki tettleg mégis másnak érdekében s nevében müködött volt, megint lelépett a szinpadról s helyette a tulajdonképi szereplő jelent meg.

Mindez esetben azonban csak ugy állapodhatott meg a végeredmény a domin. személyében, ha a képviselő egyenesen ilyképi fellépésre felhatalmazta avagy ilyképi cselekményeit utóbb jóváhagyta. A méltányosság kivánta, hogy a gyám- s gondnokra, ugy jogi személyek képviselőire (actor, syndicus), kik gyámoltjuk, illetve az állam, város vagy testület perét vitték, ugyanezen szabályok alkalmaztassanak.[8]

Az élet kivánalmának ekkép elég volt téve, a nélkül, hogy elvét feláldozta volna a római jog: ahhoz váltig ragaszkodott, ugy hogy az utolsó korszakban is minden gyökeres változás daczára, melyen a perjog átment volt, a tiszta képviselet az általunk neki tulajdonitott jogi hatással abban helyt nem talált, a vitás jognak vagy kötelemnek mindig a per képviselő személyén át kellett mennie, mig előbb (habár csak költött) átruházás folytán a dominusban végleg megállapodhatott,[9] a képviselő mindvégig közvetitő (lásd fönt) szerepére szorittatott.

A régi elvvel gyökeresen tört végre a canonjog, mely mint a képviseletet az anyagi magánjogban megszoritás nélkül befogadta,[10] ugy azt az alaki, a perjogban is minden jogkövetkezményével együtt meghonositotta, s ez a kérdés állása jelenleg is.

Dr. Biermann Mihály,
jogtanár.

Törvényjavaslati tervezet

az örökösödési eljárásnak viszonyainkhoz mért szabályozása iránt.

Negyedik czim.

A gyámhatóságok jogköréről és teendőikről az örökösödési eljárásban.

I. FEJEZET.

A gyámhatósági beavatkozás esetei és a gyámhatósági jogkör.

228. §. Az örökség körüli eljárásban a gyámhatósági beavatkozásnak mindazon esetekben van helye, melyekben a hagyatéknál a távollevők, kiskoruak, ismeretlen tartózkodásu személyek, elmebetegek, siketnémák, tékozlás miatt gondnokság alá helyezettek, büntény miatt elitélt fegyenczek és még

---

[1] Oly eseteket, melyekben valamely később általános elismerésben részesülő elv először jut a felszinre, Ihering, Geist Der röm. Recht II. 2 §. 38. találóan „historische Durchbruchspunkte" nak nevezte el.

[2] §. 2. J. de bonor. poss. (3. 10.) . . . praetor heredem facere non potest, per legem enim tantum . . . heredes fiunt. Gaius III. 32.

[3] Gaius IV. 86. II. 39. L. 9. C. (2. 13.)

[4] Ily formula példái iránt l. Keller, Röm. Civilpr. §. 52.

[5] L. ez iránt Puchta, Institut. §. 156. Keller i. m. §. 52—57.

[6] L. 4. §. 5. (49. §.) . . . dominus litis efficitur l. 11. pr. (44. 4.) . . . res procuratoris fit.

[7] L. 28. (3. 3.) a dominusnak utilis act. ad, mig a képviselő az öt formaszerint illető act. dir. val exceptio által visszautasittatik. L. 61. (3. 3.) L. 4. (42. 1.) a dominus ellen act. utilist engedélyez, a képviselő pedig hacsak nem „liti se obtulit" vagy „in rem suam egit" L. 79. (45. 1.), az ellene támasztott kereset ellenében hasonlókép etc. doli-ra jótéteményben részesiti.

[8] A tutort s curatort illetve n. l. 1. §. 2. l. 2. pr. (26. 7.) l. 4. §. 1. (42. 1.) l. 5=7. (26. 9.) l. 1. 3. Cod. 5. (5. 39.), az actor s syndicus iránt l. 6. §. 3. (3. 4.) l. 9. (46. 8.)

[9] Rudorff, Röm. Rechtsgesch. II. §. 72. Die contractliche Natur der Litiscontestation schliesst jede direkte Vertretung im Judicium aus, der Stellvertreter muss in das Judicium als Partei eintreten, bleibt er jedoch materiell unbetheiligt (in rem alieanam), so müssen die mater. Folgen seiner Prozessführung auch den Dominus zurück übertragen werden. L. tovább Wetzel, Syst. d. Civilprocess 9. §. 4. 24. 25. j. Brinz, Pandekten III. §. 369. ad. 3.

[10] Kifejezve találjuk ezt a Reg. 68. és Reg. 72. de reg. jur. in VI. (5. 12.) a) Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum. b) Qui facit per alium est perinde ac si faciat per seipsum. L. még Buchka §. 17. Brinz. i. h. Wetzell i. h.

nem születtek mint örökösök, utóörökösök vagy helyettesitett örökösök, vagy pedig hagyományosak érdekelve vannak.

Ezen személyek részére, a mennyiben az örökség körüli eljárás megindításakor még nem birnának törvényes képviselettel, gyám s illetőleg gondnok rendelendő.

229. §. A kiskoruak részére való gyámkinevezés, továbbá az elmebetegek, pazarlók, siketnémák, bűntény miatt elitélt fegyenczek és még nem születtek részére gondnokrendelés, valamint a fontosabb gyámi cselekményeknek jóváhagyása, milyenek: az örökségnek feltétlen elfogadása vagy arról való lemondás, a hagyatéki ingó vagy ingatlan vagyonnak eladása vagy haszonbérbe adása (sürgős esetek kivételével 253. §.) s végre az osztályos egyezség jóváhagyása az 1871. évi 18. tczikk 9. és 24. §§. szerint illetékes gyámhatóság hatásköréhez tartozik.

V. ö. Zürichi m. j. t. k. 318., 319., 322—324., 331., 353., 374. Porosz L. R. II. 18 6—50 §§. Szász 1884., 1981., 1982., 1987., 1990., 1992. §§. Osztrák á p. t. k 273—275, 279., 280. §§. 1872. január 30-án 3091. sz. a. kelt m. k. bel- és igazságügyminiszteri rendelet I. czikke.

230. §. Oly örökös vagy örökösök részére, kik atyai vagy gyámi avagy gondnoki hatalom alatt állanak, a 229. §. szerinti illetékes gyámhatóság külön gondnokot (ügygondnokot) rendel az esetben, ha érdekük a törvényszerü képviselőjük érdekével összeütközik.

V. ö. Porosz L. R. II. 18 28., 46. §§. Szász p. t. k. 1919. §. Osztrák p. t. k. 271. §.

231. §. Ha két vagy több kiskorunak vagy gondnokság alatt állónak, kiknek ugyanazon egy gyámjuk vagy gondnokjuk van, érdeke ellentétes, a gyám vagy gondnok egyiket sem képviselheti, hanem a 229. §. szerint illetékes gyámhatóság tartozik mindegyik részére külön gondnokot (ügygondnokot) kirendelni.

V. ö. Porosz L R. II. 18. 48. §. Szász p. t. k. 1920. §. Osztrák p. t. k. 272. §.

232. § Ha a hagyaték körüli eljárásra illetékes gyámhatóság nem egyszersmind illetékes gyámhatósága a 229. §-ban megnevezett személyeknek, kötelos az örökség körüli eljárásra illetékes gyámhatóság a gyámsági eset beálltáról az 1871. évi 18. tczikk 9. és 24. §§. szerint illetékes gyámhatóságot haladék nélkül értesiteni; ez utóbbi pedig tartozik a 229—231. §§. esetoiben a gyámot s illetőleg gondnokot kinevezni, s ezt a hagyatéki eljárásra illetékes gyámhatóságnak tudomására hozni.

Porosz L R. II. 18. 90, 91. §§.

233. §. A távollevő akár ismeretes, akár pedig ismeretlen tartózkodásu örökösök, utóörökösök vagy helyettesitett örökösök avagy hagyományosok részére azon gyámhatóság rendel ki gondnokot, mely az örökség körüli eljárásra illetékes.

V. ö. Zürichi m j. t. k. 317. §. f) p. és 318. §. c) p. Porosz L. R. I. 9. 468. §. II. 18. 50. 954. §. Szász p. t. k. 1990—1992. §§. Osztrák p. t. k. 276. §.

234. §. A távollevő, de ismeretes tartózkodásu örökösök vagy hagyományosok a részükre történt gondnokkinevezésről az örökség körül eljáró gyámhatóság által azzal értesitendők, hogy a kitüzött határidő alatt örökségük vagy hagyományuk iránt intézkedjenek vagy meghatalmazottat rendeljenek, mert különben a gyámhatóság által részükre kirendelt vagyoni gondnok az ő költségükre, minden további gyámhatósági beavatkozás nélkül, meghatalmazott minőségben fog eljárni.

235. §. A gyámhatóságok által kinevezett minden gyámnak vagy gondnoknak nevét, lakását és polgári állását tartozik az örökség körüli eljárásra illetékes gyámhatóság, az illetékes hagyatéki bíróságnak a történt kinevezés után haladék nélkül tudomására hozni.

II. FEJEZET.

A gyámhatósági illetőség az örökség körüli eljárásra nézve.

236. Az örökség körüli eljárásra azon gyámhatóság illetékes, melynek területén azon község fekszik, mely község illetőségéhez az örökhagyó tartozott.

237. §. Ha az örökhagyó községi illetősége nem tudatik, vagy pedig az örökség holttányilvánitás folytán megnyilt, az eljárás azon gyámhatóság illetékességéhez tartozik, melynek területén az örökhagyónak állandó s utolsó rendes lakása volt.

Ha ez nem tudatik, azon gyámhatóság jár el, melynek területén az örökhagyó elhalt.

238. §. Ha a magyarországi illetőségü örökhagyó Magyarországon kivül halt el, és sem községi illetősége, sem pedig Magyarországban való utolsó rendes lakhelye nem tudatik, azon gyámhatóság lesz illetékes az eljárásra, melynek területén az örökhagyó vagyonának nagyobb része fekszik.

239. §. Oly esetekben, midőn a hagyatékban hitbizományi javak is találtatnak (33. §.), az örökség körüli eljárás azon gyámhatóság illetőségéhez tartozik, melynek területén a hitbizományi hatóság gyakorlatára hivatott törvényszéknek székhelye van.

240 §. Az eljárásra illetékes gyámhatóság az örökség körüli egyes teendőkkel, vagy egyáltalában az örökség körüli egész eljárással, a mennyiben a törvény egyes teendőkre nézve kivételt nem tesz (229—231. §§.), a területén létező járási szolgabirákat, községi előljáróságokat vagy gyámfelügyelőket megbizhatja (11. §); megbizás esetében azonban köteles erről a gyámhatóság az illetékes hagyatéki bíróságokat elevo korán értesiteni.

241. §. Az örökség körüli eljárásban kötelesek a gyámhatóságok illetőségüket hivatalból megvizsgálni.

242. §. Az örökség körüli eljárásban a gyámhatóságok között felmerült illetékességi összeütközések elintézése a belügyminiszterium jogköréhez tartozik.

III. FEJEZET.

A hagyaték biztositása és leltározása.

243. §. Mihelyest a haláleseti felvétel beérkezett s abból kitünik, hogy az örökségnél a gyámhatósági beavatkozásnak helye van (228. §.), köteles az eljárásra illetékes gyámhatóság a gyám s illetőleg gondnok kinevezése iránt haladék nélkül intézkedni (229—232. §§.), s egyszersmind a hagyatéknak leltározását, ha még meg nem történt volna, hivatalból elrendelni.

244. §. A hagyatéknak leltározása csak azon esetekben maradhat el, a hol a haláleseti felvétel tartalma szerint az örökhagyó vagy semmi vagyont, vagy pedig csak csekély értékü ingóságokat hagyott hátra, avagy egyes hagyományok csak az egyes hagyományosokat külön-külön illetik.

V. ö. Zürichi m j. t. k. 325., 362—364, 1982. §§. Cod. civ. art. 451. Porosz L. R. II. 18. 376—380. §§.

245. § Ha a haláleseti felvétel tartalmából vagy pedig a községi előljáróság jelentéséből kitünik, hogy a hagyatéknál a 24. § ban körülirt eset forog fenn, tartozik a gyámhatóság a hagyatéknak kellő biztositása s gondnok által való kezelese iránt haladék nélkül intézkedni, e részben a községi előljáróságnak szükséges utasitásokat adni, a hagyatékhoz tartozó pénzek, pénzértékek s értékpapirok, továbbá ékszerek, arany- s ezüstnemüek, kötvények, a hagyatékra vonatkozó s ahhoz tartozó fontosabb irományok s egyéb értékesebb és könnyen elidegenithető tárgyak az árvapénztárba való beszolgáltatása iránt kellő intézkedéseket megtenni, a többi hagyatéki vagyont pedig az általa kinevezett gondnoknak megőrzés s czélszerü kezelés végett átadatni.

246. §. Midőn pedig a községi előljáróság jelentéséből az derül ki, hogy a hagyatéknak előleges biztositása a 27. § hoz képest eszközöltetett, tartozik az illetékes gyámhatóság a hagyatéknak birói zár alá vétele végett az illető hagyatéki bíróságot megkeresni. (144. §. a) pontja.)

247. §. Ha a haláleseti felvétel az örökség körüli eljárásra nem illetékes gyámhatósághoz érkezett, köteles ezen gyámhatóság a haláleseti felvételt az eljárásra illetékes gyámhatóság hoz haladék nélkül átküldeni, egyszersmind azonban tartozik a nem illetékes gyámhatóság, a mennyiben gyámhatósági beavatkozásnak helye van (228. §.), a hatósága területén találtató hagyatéki vagyonnak biztositásáról gondoskodni, azt leltároztatni s a felvett leltárt az eljárásra illetékes gyámhatósághoz átküldeni.

V. ö. Porosz L. R. II. 18. 351., 352. §§.

248. §. A más gyámhatóság területén találtató hagyatéki vagyonnak leltározása az illető gyámhatósághoz intézendő megkeresvény utján történik.

249. §. A leltár felvétele azon községben, hol a közjegyzőnek székhelye van, rendszerint a közjegyző hatásköréhez tartozik; a gyámhatóság azonban jogositva van ily községekben is, ha a hagyaték előreláthatólag csekélyebb értékü, közjegyző mellőzésével, a községi előljáróságot vagy gyámfelügyelőt a leltározással megbizni; vagy pedig oly községekben is, melyek a közjegyző székhelyén kivül esnek, ha a hagyaték terjedelmesebb, vagy leltározásához nagyobb szakavatottság kivántatik, a közjegyzőt a hagyaték leltározására felhivni, mely felhivásra a közjegyző a leltározást eszközölni köteles.

250. §. A leltározásra nézve a 163—180. §§-ban foglalt határozmányok a gyámhatósági leltározás tekintetében is irány-

adók (181. §.), mindazonáltal következő módositásokkal s illetőleg bővitésekkel:

a) a leltározásnál az illető gyámnak vagy gondnoknak mindig jelen kell lennie, ha ez még kinevezve nem volna, és a leltár felvétele a gyámság vagy gondnokság alattiak hátránya nélkül el nem halasztható, a leltározáshoz külön gondnokot (leltározási gondnokot) kell kirendelni;

b) a leltározás alkalmával a hagyatéki tárgyakat is mindig meg kell becsültetni;

c) a hagyaték cselekvő állapotában kitüntetendő: vajjon minden egyes követelésről létezik-e kötvény s kinél találtatik, s vajjon a követelés zálogjogilag biztositva van-e vagy sem, s ha igen, mily ingatlanra s mely számu telekjegyzőkönyvben? valamint vajjon a követelés tökéletesen biztos, vagy pedig kevésbbé biztos helyen van-e elhelyezve?

d) a hagyaték szenvedő állapotában pedig a jelenlevő örökösök vagy azok törvényes képviselőiknek a hagyatéki terhek valódisága iránt tett nyilatkozataik kitüntetendők, s egyszersmind a hagyatéki terheket igazoló okmányok, a mennyiben azok az örökösöknél léteznek, azoktól elkivánandók és a leltárhoz csatolandók;

e) az egyes hagyatéki tárgyakra támasztott, de az örökösök által kétségbe vont tulajdoni igények, valamint a bemondott, de összes örökösök által valódiaknak el nem ismert hagyatéki tartozások a leltár végén feljegyzendők;

f) a mennyiben az örökösök egyes hagyatéki tárgyakat vagy az egész hagyatékot eladni kivánják, az örökösök ebbeli nyilatkozataik is a leltár végén felveendők; s végre

g) minden hagyatéki tárgyra nézve tüzetesen kiteendő, kinek kezeinél létezik, vagy kinek felügyeletére bizatott.

251. §. A leltár felvételével megbizott közeg köteles a leltárt annak felvétele után legfölebb 3 nap alatt azon gyámhatósághoz, melytől megbizást kapott, beterjeszteni.

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

A „Fekete Könyv." (Adalék az ügyvédek fölött gyakorolt fegyelmi hatóság történetéhez.)

A „Magyar Igazságügy" augusztusi füzetében ezen felirat alatt: „Az ügyvédek fölötti fegyelmi hatóságot a m. kir. igazságügyminiszterium gyakorolja," egy czikkecske jelent meg, melyben annak irója kijelenti, hogy eddigelé nem voltunk tisztában azzal, hogy ki gyakorolja az ügyvédek fölött a fegyelmi hatóságot. Téved, a ki azt hinné, mintha most már miután a legfőbb itélőszék is nyilatkozott, a kérdés iránt tisztában volnánk. Alig van az igazságszolgáltatásnak egy ága, melyben az eljárás oly bizonytalan s oly ingatag volna, mint az ügyvédek fölött gyakorlandó fegyelmi hatóság tekintetében. Nem mondhatja meg senki, hogy ki van hivatva a fegyelmi hatóság gyakorlatára: a miniszterium-e, a kir. ügyészségek avagy a biróságok? Tény, hogy e joggal mindhárom él. Nem mondhatja meg senki, hogy mikor és mily esetekben inditandó meg az ügyvéd ellen a fegyelmi eljárás. Nem mondhatja meg, hogy melyek a fegyelmi büntetések s mikor és hogyan alkalmazandók azok fokozatosan.

Segiteni fog ezen az állapoton ugyan az ügyvédi rendtartás, de talán addig is nem lesz fölösleges munka a mostani praxis egyik kinövésére rámutatni. Nem akarok ezuttal az ügyvédek fegyelmi hatóságáról s a most dívó eljárásról általánosságban szólni, hanem csak a biróságok által gyakorolt fegyelmi hatóság azon ágára kivánom az olvasó figyelmét felhivni, mely a biróság méltóságát sértő kifejezések használatát tárgyazza.

Mig a s o m m á s eljárásban használt sértő kifejezések a p. t. r. 118. §-ának szabványai szerint toroltatnak meg, addig a r e n d e s eljárásban czifránál czifrább módon gyakoroltatik a fegyelmi hatóság.

Hogy a törvényszékek a birói méltóság és tisztelet ellen elkövetett sértésekre éber őrszemmel felvigyáznak s azokat szigoruan fenyitik, azt helyteleniteni csak az fogja, a ki az illemszabályokat nem ismeri s a ki még a törvény iránt sem viseltetik a jogbiztonság érdekében megkivántatott tisztelettel. Habár megengedem is, hogy a biróság méltóságát sértő kifejezések használata nemcsak hogy megtorlatlanul nem hagyható, sőt ellenkezőleg szigoruan fenyitendő, de azért még sem ismerhetem el az e tekintetben napjainkban dívó eljárásnak akár helyességét, akár törvényességét.

Ha periratában sértő kifejezést használ az ügyvéd, vagy biróilag megdorgáltatik vagy roszaltatik, vagy helytelenittetik vagy végre pénzbirsággal fenyittetik; de eme büntetések akár egyike, akár másika alkalmaztatik, a büntetés mindenesetre egy külön e czélra készült könyvbe — az ügyvédi naplóba — iktattatik. Sajátságos egy könyv ez az ügyvédi napló! Alig van valaki, a ki létezéséről tudomással birna. Nem tudja senki, hogy kinek és minek köszöni létét, nem tudja senki léte czélját. Hátha törvényeink vagy rendeleteink felvilágosithatnának? Hiába lapozgattam buvárszemmel az „Országos Törvény- és Rendeletek Tárá"-t, nem akadtam nyomára.

A könyv eredeténél saját-ágosabb tartalma. Pillantsunk csak bele a p . . . i kir. törvényszék ügyvédi naplójába.

Ott van a végrendelethamisitás miatt börtönre elitélt P. ügyvéd mellett X. ügyvéd neve, a ki azt merészelte mondani, hogy az általa fölebbvitt itélet „ferde okosdást" tartalmaz; ott van H. lopás és csalás miatt fenyitőszékileg elitélt ügyvéd mellett Y. ügyvéd, ki mint hivatalból kinevezett fenyitő védő a fölebbezési indokokat kellő időben beterjeszteni e mulasztotta; ott van végre H. ügyvéd mellett, kire egy jegyzőkönyv meghamisitása rábizonyult, Z. ügyvéd, ki azt találta, hogy a törvényszéknek „bakot méltóztatott lőni" stb.

Bármily bensö collegiális köteleke kfüzzék is az ügyvédet ügyvédtársához, mégis X., Y. vagy Z.-nek rosz néven venni alig lehet, ha P. vagy H. collegájával egy cathegoriába helyeztetni különös megtiszteltetésnek nem tartja.

Ilyen a mi ügyvédi naplónk; valóságos „fekete könyv", milyennek a Bach-korszakban is örvendettünk.

De az ügyvédi napló nemcsak fekete könyv, de valóságos — telekkönyv is. Történnek ott „feljegyzések" és „törlések". Feljegyeztetik például, hogy a dorgálást elrendelő végzés ellen fölebbezés adatott be, s hogy a „bevezetés még nem jogerejü", s ha — mint gyakran megesik — a felsőbb forum megváltoztatja az alsóbirósági határozatot, akkor a dorgálás vagy roszalás „kitörlése bekebeleztetik".

Igy gyakoroltatik jelenleg az ügyvédek fölötti fegyelmi hatóság! Valóban nem oly eljárás ez, mely akár a birói, akár az ügyvédi kar méltóságát emelni volna képes, de mint mondám, segiteni fog ez állapoton az üggvédi rendtartás, melynek 68., illetve 71. §-a az ügyvédet a tárgyalásnál elkövetett rendetlenségekért s a beadványokban és egyéb általa szerkesztett és a birósághoz beadott iratokban, illetőleg a szóbeli előadásaiban használt illedelmetlen és sértő kifejezések miatt egyedül 10 frttól 100 frtig terjedhető birsággal rendeli megfenyittetni, s nem intézkedik sehol az iránt, hogy a birságot elrendelő határozat még külön „fekete könyv"-be is iktattassék. Az ügyvédi rendtartas életbeléptével tehát a „fekete könyv" utolsó órája üt; miért is azzal zárom be soraimat: „ügyvédi rendtartás, jöjjön el a te országod", — de minél előbb! *Dr. U. S.*

Ahrens Henrik, a hires lipcsei tanár f. hó 4-én meghalt Salzgitterben, Göttinga közelében. Ahrens 14 éven át működött a lipcsei egyetemen, hol az államtudományt adta elő. A tudományos világban kiváló állást foglalt el, mint a Krause-féle bölcsészeti rendszer egyik legkitünőbb képviselője. Szül. 1808. jul. 14-én Kriestadban, Salzgitter közelében. Egyetemi tanulmányait Göttingában végezte. 1830-ban magántanárrá képesitette magát, de 1831-ben részt vett a göttingai zavargásokban, miért kénytelen volt előbb Brüsselbe, majd Párisba menekülni, hol felolvasásokat tartott a német bölcsészet történelméről. 1834-ben Brüsselbe ment egyetemi tanárnak, és itt kiadta Párisban tartott fölolvasásait. A „cour du droit naturel" csakhamar több nyelvre fordittatott. Meghivták a leydeni és az utrechti egyetemre is, de ő e meghivásokat nem fogadta el. Szülőhelye 1848-ban beválasztotta a frankfurti parlamentbe, hol a nagy német párthoz csatlakozott. Brüsselbe többé nem tért vissza, hanem Gráczba ment, Bülau halála után pedig a lipcsei egyetemen a gyakorlati bölcsészet és politika tanszékét foglalta el. Itt kiadta a „cours du droit naturel" német átdolgozását, mint „A jog bölcsészete" czimü müvének első kötetét; a második kötet „Die organische Staatslehre" czim alatt jelent meg. Kiadott azonkivül egy jogtudományi encyclopaediát is. Az utóbbi időben mindig beteges volt és ezért vonult vissza Salzgitterbe, hol a halál véget vetett tevékeny életének.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 34. sz. Budapest, 1874. aug. 19.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-ső sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A köteles részről. Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre. Dr. Biermann Mihály, jogtanár urtól. — Törvényjavaslati tervezet. Travnik Antal, budai kir. törvszéki biró urtól. — A telekkönyvi tulajdonostársak jogai.
MELLÉKLET: Rendeletek. — Törvényjavaslat.

A köteles részről.

A köteles rész állása a code civilben. [1]

A code köteles igényt nyujt:

I. A lemenöknek; 913. §. Les liberalités, soit par act entre-vifs soit par testament, ne pourront exceder la moitié des biens du disposant, s'il ne laisse à son décés qu'un enfant legitime; le tièrs, s'il laisse deux enfans, le quart, s'il en laisse trois ou un plus grand nombre.

II. A felmenöknek; 915. §. Les liberalités par acte entre-vifs ou par testament, ne pourront exceder la moitié des biens, si, à défaut d'enfant le defunt laisse un ou plusieurs ascendans dans chacune de ligne paternelle et maternelle; et les troi quarts, s'il ne laisse d'ascendans que dans une ligne.

A lemenök alatt a 914. §. mindazokat érti, kik az örökhagyó helyébe lépni jogositvák. Ezek pedig a 333. §. szerint az utólagos házasság által törvényesitettek, a 350. §. nyomán pedig az adoptált gyermekek, kik mindenben egyenlök a vérséges gyermekekkel.

A házasságon kivül nemzett gyermekek ab intestato részük felét kapják; 761. §. Toute reclamation leur est interdite, larsqu'ils out reçu du vivant de leur père ou de leur mère la moitié de ce, qui leur est attribué par les articles precedens.

Csakhogy a 762. §. a házasságtörésből vagy vérfertözetből (ex damnato coitu) származottakat ezen igénytöl megfosztja; továbbá megjogyzendö az is, hogy az atyasági kereset nincs megengedve, mi okból a törvénytelen csak akkor örökölhet, ha atyja vagy anyja öt jószántából elismeri.

A hitestárs öröködését következökép intézi el az 1094. §.: L'epoux pourra, soit par contrat de mariage soit pendant le mariage, pour le cas, ou il ne laisserait point d'enfans ni descendans, disposer en faveur de l'autre époux, en propriété, de tout ce dont il pourrait disposer en faveur dun étranger, et en outre, de l'usufruit de la totalité de la portion dont la loi prohibe la disposition au préjudice des hèritiers. Et pour le cas oú l'époux donateur laisserait des enfans ou descendans, il pourra donner à l'autre époux, ou un quart en propriété et un autre quart en usufruit, ou la moitié des tous ses biens en usufruit seulement.

Ezekre következök megjegyzéseink: 1. A szabad végrendelkezés már három gyermek létében tulságosan meg van szoritva, ugy hogy csak $^1/_4$ a szabad rész; miböl aztán mindazon hátrányok folynak, melyeket fenn elösoroltunk. 2. A „portion indisponible“ vagy a réserve (maradék) fogalmából következik, hogy abban a törvényes öröködés foglal helyet, minélfogva nem egyéb a köteles vagy jobban mondva fentartott rész természetbeni osztálynál (partage forcé). Hogy mily számos inconvenientia származik ebböl ugy a családra, mint a tulajdonra, midön a végrendelkezés két oldalról megszorittatik, fejtegeti Leplay.

Alig szükség megjegyezni, hogy azon többoldalu megtámadtatás, mely a köteles részt éri, leginkább a codenak ezen viszás intézkedésében találja okát, de egyszersmind csakis erre birnak alappal. Ez továbbá az oka, hogy a köteles rész intézménye kérdésessé, söt népszerütlenné vált.

A mi a visszabocsátást „rapport“ vagy felszámitást illeti, a code erröl igen terjedelmesen intézkedik. (843—869. §§.) A jelen kérdésre szorosan csak a következö §§. birnak érdekkel:

843. §. Tout héritier même beneficiaire venant à une succession, doit rapporter à ses cohéritiers tout ce, qu'il a reçu du defunt par donation entre-vifs, directement ou indirectement: il ne peut retenir les dons ni réclamer les legs à lui faits par le defunt, à moins que les dons et legs ne lui aient été faits expressement par preciput et pars de pars ou avec dispense du rapport.

844. §. Dans le cas même, ou les dons et legs auraient été faits par préciput ou avec dispense du rapport, l'heritier venant à partage ne pent les retenir que jusque à concurrence de la quotité disponible; l'excédant est sujet à raport.

858. §. Le rapport se fait en nature ou en moins prenant.

Miböl kitünik, hogy az elöleg, melyet az atya egyikmásik gyermekének ad, csak akkor tekinthetö mentnek a felszámitástól, ha az elöször nyilván és kifejezetten ajándékba és nem örökré-zének elölegeként adatott, másodszor, ha ezen elöleg az atyának szabad részét, a quotité disponible-t túl nem haladja; ha pedig túlmegy rajta, akkor ez mint a szükségörökösök igényét sértö, abba ütközö, a hagyatékba visszabocsátandó, és pedig realiter, vagy beszámittatik a törvényes osztályrészbe.

A kitagadást a code civil nem ismeri, de igen ugynevezett cause d'indignité, méltatlansági okokat, melyek fenforgása minden öröklési igényt megsemmisit. A 727. §. a következöket sorolja fel: Sont indignes de succeder et exclus des successions. 1. Celui, qui serait condamné pour avoir donné ou tenté de donner la mort au defunt. 2. Celui qui a porté contre le defunt une accusation capitale jugée calomnieuse; 3. L'heritier majeur

[1] Források: Zachariae, Handbuch des französischen Civilrechts 4. k. Behaghel, Das Badische Recht und der Code Napoleon. Marcardé: Abriss des franz. Civilrechts (ford. Pfaff). Leplay, La Reforme sociale en france, mely 22. fejezetben a code keletkezését érdekesen tárgyalja.

qui, instruit du meurtre du defunt, ne l'aura pas denoncé à la justice.

De enyhiti a következő §-ban: Le defaut de denonciation ne peut être opposé aux ascendans et descendans du meutrier, ni à ses alliés ni à son époux ou à son épouse, ni à ses frères ou soeurs ni à ses oncles et tantes, ni à ses neveux et nièces.

Ezen méltatlannak utódai azonban a kizárás által hátrányt nem szenvednek, mert a 730. §. szerint: Les enfans d'lindigne venant à la succession de leur chef, et sans le secours de la representation ne sont pas exclus pour la faute de leur père; mais celui-ci ne peut en aucun cas, reclamer sur lés biens de cette succession l'usufruit, que la loi accorde aux pères et mères sur les biens de leurs enfans . . . nemcsak hogy szülőjük része kijár nekik, hanem a törvény kijárszása ellen is helyes gát emeltetik.

A mi végül a szükségörökösök törvényes osztályrésze védelmét illeti, a főelv az, hogy a reserve-ről az örökhagyó nem intézkedhetik; ha mégis tette, akár végrendelet, akár élők közti ajándékozás által, ugy ezen intézkedések a szükségörökösök igényeinek határáig feloldatnak, és csak a quotité disponible hányadáig maradnak érvényben. Ezt fejezik ki a következő szakaszok:

920. §. Les dispositions soit entre-vifs soit à cause de mort, qui excederont la quotité disponible, seront reductibles à cette quotité lors de l'ouverture de la succession.

921. §. La reduction des dispositions entre-vifs ne pourra être demandée que par ceux au profit desquels la loi fait la reserve.

A reductió mikénti keresztülvitelét a 922—930. §§. tartalmazzák.

A code Európában a legelterjedtebb érvénynyel biró törvkönyv. Francziaországon kivül még Belgium, Németalföld, Spanyolország és Portugallia, a német állam rajnai tartományai, Baden, Törökország és a barbaresk államok Afrika északi részein mind e törvénykönyvet használják. [1]

A porosz allg. Landrecht intézkedése a köteles részről. [2]

Köteles részre jogositvák: I. a lemenök, II. a felmenök, III. a tulélő hitestárs.

A lemenök igényét a 392. §. következőkép állapitja meg: Der Pflichttheil ist, wenn nur ein oder nur zwei Kinder vorhanden sind, ein Drittel; wenn drei oder vier Kinder vorhanden sind, die Hälfte, und wenn mehr als vier Kinder vorhanden sind, zwei Drittel desjenigen, was jedes Kind zum Erbtheil erhalten haben würde, wenn die gesetzliche Erbfolge stattgefunden hätte.

A mi azon kérdést illeti, vajjon az unokák száma bir-e ezen szakasz szerint befolyással a hányad emelésére, ugy azt a birói praxis — mint kétest — tagadólag döntötte el; e szerint tehát az unokák csak az atyjukra nézö részt igényelhetik.

A felmenök köteles része az 520. §. szerint: Der Pflichttheil ist bei jedem Verwandten in aufsteigender Linie, ohne Unterschied der Zahl, die Hälfte des ihm nach der gesetzlichen Erbfolge zukommenden Antheils.

A tulélö hitestárs igényét pedig a 631. §. szabja ki: Die Hälfte der durch das Gesetz dem überlebenden Ehegatten bestimmten Erbportion ist als ein Pflichttheil anzusehen.

[1] L. Leplay, I. köt. 253., hol a többi közt állitja, hogy Olaszországban szintén fennáll a köteles rész; sajnáljuk, mi nem birtunk az olasz magánjogi viszonyokat ismertető könyvhöz jutni.

[2] L. a Landrechtre nézve Gruchot többször idézett 3 kötetes művét az örökjogról.

Ennek megértésére tudni kell, hogy a törvényes öröködés rendjében a hitestárs lemenökkel szemben, ha azok hárman vannak, egynegyed, ha még többen, egy gyermekrészt kap; ha felmenökkel jut az örökséghez, egyharmadot, távolabbi rokonokkal szemben pedig a hagyaték felét, végül ha nincsenek rokonok, az egész hagyatékot kapja. (623—627. §§.)

Az örökbefogadottak a 692. és 693. §§. értelmében a vérséges lemenökkel egyenlően örökölnek.

A törvénytelen gyermekekről, kiknek a törvényes öröködés rendén mégis adatik némi igény, a 655. §. igy szól: Einen Pflichttheil ist der Vater in keinem Falle seinen Unehelichen Kindern zu hinterlassen schuldig.

Anyjuk után a törvényesekkel együtt és egyenlön örökölnek. 656. §.

Tekintve azon fokozatokat, miket a törvény a gyermekek számarányához képest felállitott, fontossá válik az a kérdés, vajjon a tulélö fél, ki egy gyermekrészt kap, ha négyen vannak a gyermekek, számba jön-e a gyermekek hányadának megállapitásánál? pl. 4 gyermek van, ezek kapnák a hagyaték felét; ha most a tulélö számba jön, vannak öten és ekkor már két harmadrészt tenne a köteles rész ki. De mivel a 392. §. csak lemenökről szól, a magyarázat ellene van, s igy a hitestárs része a hagyatékból levonandó. Csakhogy itt is sok vitás kérdés támadhat és támadt is.

A felszámitást a köteles részbe a törvénykönyv ekként szabályozza: 393. §. Nur den wirklichen Betrag der erhaltenen Ausstattung, und der §. 328 beschriebenen Geschenke ist ein Kind sich auf diesen Pflichttheil anrechnen zu lassen schuldig.

394. §. Durch andere Anrechnungen können die Ältern denselben nicht schmälern. 395., 396. §§.

Ezek szerint tehát, hacsak végrendeletileg az elöre adottak el nem engedtetnek, ha azokról említés nem tétetik, betudandók a köteles részbe.

A kitagadási okok nagyon részletesek; a szülök gyermekeiket következő okokból tagadhatják ki:

Doch sollen die Eltern zur gänzlichen Enterbung eines Kindes berechtigt sein: 1. Wenn dasselbe das Hochverrathes oder des Lasters der beleidigten Majestät gegen die Person des Oberhauptes im State schuldig erkannt worden. 2. Wenn es einem der leiblichen oder Stiefältern nach dem Leben getrachtet hat. 3. Wenn es einen der leiblichen Ältern eines Verbrechens, auf welches eine härtere als Geld oder blosse bürgerliche Gefängnissstrafe verordnet ist, wieder besseres Wissen, fälchlich in Gerichten angeschuldigt hat. 4. Wenn es sich an einem der leiblichen Ältern mit thätlichkeiten, ausser dem Falle einer wircklichen Nothwehr, vergriffen hat. 5. Wenn es die Ehre des Erblassers mit groben Schmähungen angetastet hat. 6. Wenn die Kinder mit dem anderen Theile der leiblichen oder Stiefältern blutschänderischen oder ehebrecherischen Umgang gepflogen haben. 7. Wenn das Kind durch grobe Verbrechen dem Erblasser einen betrüchtlichen Theil seines Vermögen entzogen hat. 8. Wenn das Kind den Erblasser als derselbe nothleidend gewesen, nicht hat unterstützen wollen. 9. Wenn es bei erhaltener ehrbarer Erziehung durch grobe Laster schändliche Aufführung, oder durch die Wahl einer niederträchtigen Lebensart, sich bei seinen Standesgenossen öffentlich entehrt hat. (399—409. §§.)

Ugyanazon okokból a gyermek kitagadhatja szülöit. (506—513. §§.)

Kitagadható a tulélö fél is 632. §.: Diesen Pflichttheil kann ein Ehegatte dem Andern nur wegen solcher Verschuldungen schmälern, oder gar entziehen, die ihn

berechtigt haben würden, auf die Scheidung anzutragen.

A kitagadás csak végrendeletben tehető, valamint a visszavonásnak is formaszerüen kell történnie, és okadatoltan.

431. Alle letzwilligen Verfügungen, wodurch den Kindern ihn Pflichttheil genommen geschmälert oder belastet werden soll, müssen bei Strafe der Nichtigkeit in der Form eines wirklichen Testamentes abgefasst sein.

415. Die Erklärung (der Widerrufs) muss, in Ansehung der äussern Form, wenigstens mit den bei einer letztwilligen Verordnung vorgeschriebenen Erfordernissen versehen sein.

416. §. Die blosse Versöhnung mit dem Kinde, sowie dessen Wieder aufnehmung in das väterliche Haus, ist für einen Widerruf der Enterbung noch nicht zu achten.

A köteles rész védelmét illetöleg a Landrecht következökép intézkedik:

432. §. Behauptet ein in seinem Pflichttheil enterbtes, verkürztes oder sonst belastetes Kind, dass ihm ein solcher Nachtheil aus einer nicht gesetzmässigen oder nicht gegründeten Ursache zugefügt worden, so muss demselben rechtliches Gehör darüber gestattet werden.

433. Findet der Richter die Beschwerde gegründet, so muss dem Kinde sein Pflichttheil aus der Erbschaft verabfolgt, oder ergänzt, oder die darauf gelegte Last oder Einschränkung durch Urtheil und Recht für aufgehoben erklärt werden.

Ugyanez áll a felmenökre nézve. 516. §.

Ha a gyermek vagy unoka csak tévedésből maradt ki, mert az örökhagyó nem tudott létéről, ekként intézkedik a törvény: 444. §. Wenn erhallt, dass die Uebergehung eines Kindes oder Enkels nur daher rühre, weil der Erblasser das dasein desselben nicht gewusst, oder selbiges aus Irrthum für todt gehalten habe: so muss der Uebergangene aus dem Nachlasse so viel erhalten, als im Testamente den am mindesten begünstigen Erben ausgesetzt ist.

450. §. Ist jedoch der aus Irrthum Uebergangene nach errichtetem Testamente zurückgekehrt, oder sonst dem Erblasser das dasein oder Leben desselben erweislich bekannt geworden; und hat der Erblasser nach diesem Zeitpunkte ein Jahr verstreichen lassen, ohne in Ansehung seiner etwas zu verfügen: so verliert das Testamens seine Kraft.

Hasonlóan áll a dolog az utószülöttre nézve. (454—455. §§.)

Az osztrák polgári törvénykönyv a köteles részről.[1]

Köteles részük van a lemenöknek és felmenöknek; 762. §.: Die Personen, welche der Erblasser in der letzten Anordnung mit einem Erbtheil bedenken muss, sind seine Kinder und deren Ermangelung, seine Eltern. 763. §. Unter den Namen Kinder werden auch Enkel und Urenkel und unter den Namen Eltern auch Grossältern begriffen.

A hányadra nézve ekkép szól a törvény: 765. §. Als Pflichttheil bestimmt das Gesetz jedem Kinde die Hälfte dessen, was ihm nach der gesetzlichen Erbfolge zugefallen wäre. 766. §. In der aufsteigenden Linie gebührt jedem Notherben als Pflichttheil ein Drittel dessen, was er nach der gesetzlichen Erbfolge erhalten haben würde.

[1] L. Unger, Des Oesterreichische Erbrecht. 333—378. l.

Az adoptáltakról a törvény nem intézkedik, azonban egy 1833. 2610. sz. udvari rendelet nekik köteles igényt adott.

A törvénytelen gyermekek anyjuk után, de nem az anyai rokonok után is, egyenlö igénynyel birnak a törvényes gyermekekkel. 754. §. In Rücksicht auf die Mutter haben uneheliche Kinder bei der gesetzlichen Erbfolge in das frei ererbliche Vermögen gleiche Rechte mit den ehelichen. Zum Nachlasse des Vaters und der väterlichen Verwandten, dann der Ältern, Grossältern und übrigen Verwandten der Mutter gebührt den unehelichen Kindern keinen gesetzliche Erbfolge.

A tulélö házastársnak nem jár köteles rész, de szegénység esetén illedelmes eltartást követelhet. 796. §. Ein Ehegatte hat zwar kein Recht auf den Pflichttheil; es gebührt ihm aber, wenn für den Fall des Ueberlebens keine Versorgnung bedungen worden ist, und so lange er nicht zur zweiten Ehe schreitet, der mangelnde anständige Unterhalt. Ein aus seinem Verschulden geschiedener Ehegatte hat darauf keinen Anspruch.

A mi azon kérdést illeti, értékrész vagy természeti rész jár-e a köteles részt igénylöknek, a 784. §. az elsö értelemben dönti el. Um den Pflichttheil richtig ausmessen zu können, werden alle zur Verlassenschaft gehörigen, beweglichen und unbeweglichen Sachen, alle Rechte und Forderungen, welche der Erblasser auf seine Nachfolger frei zu vererben befugt war, selbst alles, was ein Erbe oder Legater in die Masse schuldig ist, genau beschrieben und ordentlich geschätzt. Den Notherben steht frei der Schätzung beizuwohnen und ihre Erinnerungen zu machen. Auf eine feilbietung der Verlassenschaftsstücke zur Erhebung des wahren Werthes kann von ihnen nicht gedrungen werden.

Ehhez járul egy 1844-iki udvari rendelet: Der Notherbe hat aber keinen Anspruch auf verhältnissmässige Antheile an den einzelnen zur Verlassenschaft gehörigen, beweglichen und unbeweglichen Sachen, sondern nur auf den nach der gerichtlichen Schützung berechneten Wart seines Erbtheils.

Ide vonatkozik még a 774.§ : Der Pflichttheil kann in Gestalt eines Erbtheils oder Vermächtnisses, auch ohne ausdrückliche Benennung des Pflichttheils hinterlassen werden. Es muss aber dem Notherben ganz frei bleiben. Jede denselben einschränkende Bedingung oder Belastung ist ungiltig. Wird dem Notherben ein grösserer Erbtheil zugedacht, so kann sie nur auf den Theil, welcher dem Pflichttheil übersteigt, bezogen werden (cantela tocini).

Ebböl kitünik, hogy a „Notherbe" nem sajátképeni értelemben veendö; tehát a polgárt törvénykönyv nem ismer szükségörökösöket, hanem csak köteles részre jogositottakat.

A felszámitásról a köteles részbe a következökép intézkedik a polg. törvénykönyv:

788. §. Was der Erblasser bei Lebzeiten seiner Tochter oder Enkelin zum Heiratsgute; seinem Sohne oder Enkel zur Ausstattung oder unmittelbar zum Antritte eines Amtes, oder was immer für einen Gewerbes gegeben; oder zur Bezahlung der Schulden eines grossjährigen Kindes vermendet hat, wird in den Pflichttheil eingerechnet.

Ezen szakasz tehát ipso jure felszámitást rendel el; ezzel ellentétben a 790. §. azt mondja: Die Anrechnung bei der Erbfolge der Kinder aus einem letzten Willen geschieht nur dann, wenn sie von dem Erblasser ausdrücklich angeordnet wird. Dagegen muss auch bei der gesetzlichen Erbfolge ein Kind sich dasjenige, was es vom Erblasser bei dessen Lebenszeit zu

den oben (§. 788) erwähnten Zwecken empfangen hat, anrechnen lassen.

A kitagadás illetöleg a 768. §. igy szól: Ein Kind kann enterbt werden: 1. wenn es vom Christenthume abfällt (nem érvényes többé); 2. wenn es den Erblasser im Nothstande hilflos gelassen hat; 3. wenn es eines Verbrechens wegen zur Lebenslangen oder zwanzigjährigen Kerkerstrafe verurtheilt worden ist; 4. wenn es eine gegen die öffentliche Sittlichkeit anstössige Lebensart beherrlich führt.

769. Aus den nämlichen Ursachen können auch die Eltern von dem Pflichttheile ausgeschlossen werden, und insbesondere noch dann, wenn sie das Kind in der Erziehung ganz verwahrlost haben.

Ezenkivül még léteznek méltatlansági okok, melyek alapján a köteles rész is megvonható (540—542) 769. §.

Helyes intézkedés a 795. §-é: Einem Notherben der von seinem Pflichttheil selbst gesetzmässig ausgeschlossen wird, muss doch immer der nothwendige Unterhalt ausgemessen werden.

A kitagadott gyermekeire, tehát az örökhagyó unokáira a kitagadás azon esetben hátrányos, ha a kitagadott az örökhagyót tuléli. 541. §. Die Nachkommen desjenigen, welcher sich das Erbrechtes unwürdig gemacht hat, sind wenn letzterer vor dem Erblasser gestorben ist, von dem Erbrechte nicht ausgeschlossen.

Ellenkező esetben nem. 780. §. Die Abstämlinge eines in den letzten Willen ausdrücklich enterbten, aber vor dem Erblasser verstorbenen Kindes sind blos befugt, den Pflichttheil zu verlangen.

A kitagadás kifejezetten vagy hallgatag, t. i. végrendeletben való mellözés által eszközölhető; tehát nem szükséges, hogy a kitagadás végrendeletben történjék, sem az, hogy a kitagadási ok tüzetesen kitétessék; csakhogy az örökös egy kitagadási ok fenforgását tartozik bizonyitni.

771. §. Die Enterbungsursacke muss immer, sie mag von dem Erblasser ausgedrückt sein oder nicht, von den Erben erwiesen werden, und in den Worten und dem Sinn des Gesetzes begründet sein.

782. §. Wenn der Erbe beweisen kann, dass ein mit Stillschweigen übergangener Notherbe sich einer der in den §§. 768—770. angeführten Enterbungsursachen schuldig gemacht hat, so wird die Übergehung als eine Stillschweigende rechtliche Enterbung angesehen.

Ellenben a kitagadás visszavonása csak formaszerüen történhetik. 772. §. Die Enterbung wird nur durch einen ausdrücklichen, in den gesetzlichen Form erklärten Widerruf aufgehoben.

A köteles rész oltalmára a szabály az, hogy a köteles részre igénynyel birók akár oknélküli mellözés, akár megrövidités esetén csak a köteles részt, illetve annak kiegészitését követelhetik, a végrendelet minden esetben megáll.

775. §. Ein Notherbe, welcher ohne die in den §§. 768—773. vorgeschriebenen Bedingungen enterbt worden, kann den ihm gebührenden vollen Pflichttheil; und wenn er in dem reinen Betrag des Pflichttheils verkürzt werden ist, die Ergänzung desselben fordern.

776. §. Wenn aus unseren Kindern, deren dasein dem Erblasser bekannt war, eines ganz mit Stillschweigen übergangen wird, so kann es ebenfalls nur den Pflichttheil fordern. (78. §.)

783. §. In allen Fällen, wo einem Notherben der gebührende Erb, oder Pflichttheil gar nicht, oder nicht vollständig ausgemessen ist, müssen sowohl die eingesetzten Erben, als auch die Legatare verhältnissmässig zur volständigen Entrichtung beitragen.

Tulságos ajándékozás ellen is biztositva van a köteles rész.

951. §. Wer zur Zeit der Schenkung Abstämmlige hat, denen er den Pflichttheil zu hinterlassen schuldig ist, kann zu ihrem Nachtheile keine Schenkung machen, welche die Hälfte seines Vermögens übersteigt. Hat er dieses Mass überschritten, und können diese Abstammlinge nach seinem Tode beweisen, dass sein reiner Nachlass den Betrag der Hälfte seiner zur Zeit der Schenkung gehabten Vermögens nicht erreiche, so können sie von den Beschenkten das gesetzwidrige empfangene Übermass verhältnissmässig zurückfordern.

Végül ha valamely lemenöt az örökhagyó tévedésböl kihagy, két eset állhat be; a kifelejtett vagy egyéb lemenő örökösökkel áll szemben, akkor a 777. §. igy intézkedik: Wenn aus den Umständen erwiesen werden kann, dass die Übergehung Eines aus mehreren Kindern nur daher rühre, weil dem Erblasser das dasein desselben unbekannt war, so ist der Übergangene nicht schuldig, sich mit dem Pflichttheile zu begnügen, sondern er kann den Erbtheil, welcher für den am mindesten begünstigten Notherben ausfüllt; wofern aber der einzige noch übrige Notherbe eingesetzt wird, oder alle übrigen zu gleichen Theilen berufen sind, einem gleichen Erbtheil verlangen.

Vagy pedig nem levén örökhagyónak utódja, másokat tett örököseivé; erre reflectál a 778. §.: Hat der Erblasser einem einzigen Notherben, und er übergeht ihn aus obgedachtenen Irrthume mit Stillschweigen; oder erhält ein Kinderloser Erblasser erst nach Erklärung seines letzten Willens einen Notherben, für den keine Vorsehung getroffen ist; so werden nur die zu öffentlichen Anstalten, zur Belohnung geleisteter Dienste, oder zu frommen Absichten bestimmte Vermächtnisse in einem den vierten Theil der reinen Verlassenschaft nicht übersteigenden Betrage verhältnissmässig entrüstet, alle übrigen Anornungen des letzten Willens aber gänzlich entkräftet. Sie erlangen jedoch, wenn der Notherbe vor dem Erblasser verstorben ist, wieder ihre Kraft.

Dr. Katona Mór,
jogtanár.

A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre.

II. Anyagi magánjog.

Térjünk át most a pertől a forgalomra s vizsgáljuk, mily állást foglalt el a képviselet a római anyagi magánjogban. Az amott vallott elv, hogy mások cselekménye közvetlenül nem hathat ki jogilag, reánk eleinte ép oly szigorral e téren is lett kimondva.[1]

Hogy e szabály a forgalomnak csaknem élénkülésével ridegen nem volt többé alkalmazható, az anvagi magánjogban még előbb kitünt, mint az alakiban. Vizsgálat alá veszem a módositásokat, melyeket a római nép, engedve a szükségnek, az egyes intézmények körül tett.

A) Dologi jog. A képviselet kizárása folytán a régi Rómában dologi jogok harmadik személy közbenjárásával csak ugy voltak szerezhetők, illetöleg átruházhatók, ha ő maga először azok alanyává tétetvén, most már mint önjogositott cselekedhetett. Ezen alap-

[1] Nyomait ez elvnek találjuk még o. §. 5. J. (2. 9.) per extraneam personam nil adquire posse cf. Gaius II. 95. tovább l. 13. §. 17. (45. 1.) l. 11. (44. 7.) quecunque gerimus . . . . . nisi ea nostra persona obligationis initium Sumant, inanem actum nostrum faciunt.

szik a fiducia intézménye, mely egyébiránt a legkülönfélébb czélokra használtatott a régibb korban. [1]

De épen a dologi jogoknál — jelesül a birtok- s tulajdonnál — legkorábban mutatkozott a szükség amaz elv szigorán engedni, s tették is ezt legelőbb a birtok körül.

I. Birtok. A birtokban a rómaiak is csak ugy mint mi, első sorban a tényt (factum), a dolog tettleges lefoglalását látták s ekkép okoskodtak: ha gátolni nem lehet, sőt kivánatos is, hogy a mindennapi életben mások munkaerejükkel ügyeinkben tettleg támogassanak, pl. valamely dolgot a mi számunkra őrizzenek, birlaljanak, miért ne volna megengedhető, hogy ama tettleges állapotot — a birtokot — öntettük által is állitsák elő számunkra? Kimondák tehát a képviselet alkalmazhatását a birtoknál: de azért itt sem feledkeztek meg másik sarkalatos elvükről, hogy jogviszonyaink minden módosulásában önakaratunknak legyen része. [2] Ez elv gyakorlati alkalmazásával már a birtok szerzése körül találkozunk.

Különbséget tettek ugyanis itt a képviselőkre nézve az atyai vagy uri hatalomban álló s az önálló idegen személyek között.

I. a) Amazok még a dominus tudta s akarata nélkül is közvetlenül szerezhettek neki birtokot, ezt azonban csak peculiariter, [3] azaz az önkezelésükre bizott vagyon körül; mert a mint a családfő külön vagyont önálló gazdálkodás végett bizott kezükre, hallgatag annak szaporitása végett mindennemü szerzési cselekményekre is jogositotta fel, ily meghatalmazásnak azonban saját vagyonképtelenségük folytán csak azon értelme lehetett, hogy az ilyképi szerzeményeket előre is jóváhagyja a családfő: tehát itt is saját (legalább közvetett) akaratából lett jogok alanyává.

A peculiumon kivül ők is mint más idegen személyek csak az ur tudtával s legalább hallgatag hozzájárulásával, mely egyébiránt már a számára történendő szerzésnek nem gátlásában feküdt, alapithattak számára birtokjogot. [4]

Rabszolgának haszonélvezője vagy az, kinek jóhiszemben szolgált valamely servus vagy liber, csak „ex re sua“ vagy „ex operis eorum“ szerzett közvetlenül birtokot; elzálogositott szolga birtokszerzésre épen nem volt alkalmas. [5]

Gyámok [6] s jogi személyek képviselői [7] csak ugy, mint a hatalomban levő személyek a peculium körül, az általuk képviseltek számára hasonlókép annak tudta s akarata nélkül szerezhettek birtokot, a meghatalmazást erre náluk már tisztükben való alkalmaztatás foglalta magában.

b) Önálló személyek (vagy idegen rabszolgák) mint képviselők; ezek cselekedetéből a dominus egyenesen birtokot csak ugy szerezhetett, ha őket nevében való ily működésre felhatalmazta vagy tettüket utólag jóváhagyta; elégséges volt egyébiránt már az általános meghatalmazás (General-Vollmacht), pl. összes vagyonának kezelésével való megbizása valamely személynek. [1]

II. Képviselő általi birtokszerzéshez megkivántatik továbbá, hogy ő is a dominus számára akart legyen [2] szerezni, s hogy a szerzésnél képviselőkép járt el; ezen akarata, valamint képviselői minősége néha ugyan már a körülményekből tünik ki, ugy hogy azt nem szükszükséges még külön kinyilvánitania. Igy a vadászról, ki szolgálatomban valamely vadat elejt, külön nyilatkozata nélkül is feltételeztetik, hogy mint képviselőm számomra akart occupálni, ugy lesz az pl. az üzletemben alkalmazott segédnél, ki a nekem szánt árukat átveszi, azért ily esetben még akkor is, ha a képviselő esetleg saját maga számára akart szerezni, e szándékát azonban különösen ki nem nyilvánitotta, az ur nyeri el a birtokot. [3] Ellentétben a képviselőhöz a közvetitő csak magának szerez. [4]

III. Harmadik kellék a származtatott birtokszerzés esetében az átruházónak akarata a birtokot a képviseletre átvinni.

Ezen szándék ugyan a legtöbb esetben — mint II. alatt — a képviselő akarata s képviselői minősége már a körülményekből derülvén ki, különös kijelentést nem igényel; másrészt átlag véve, a puszta liberalitas esetétől eltekintve, az átruházónak akarata határozott személyre nem is lesz irányozva, ő viszontszolgáltatás fejében cselekedvén, birtokát általán annak szánja, kinek részéről annak értékét nyeri: ez pl. rendesen a dominus, kinek vagyonából a képviselő teljesit vagy kit amannak kötelez, s igy semmi nehézség sincsen, hogy a képviselt számára még akkor is közvetlenül szereztessék a birtok, ha neve a képviselő által jogügyletben fel sem emlittetett, sőt ha azt az átruházó nem is ismerte, [5] mert a traditio egészen ismeretlen személyek számára is történhetik. [6]

Más természetesen az eredmény, ha az átadó a traditiónál határozottan kijelentett akarata szerint mást, mint a képviselő urat kiván birtokossá tenni.

Ha a kivánt kellékek meg vannak, mint láttuk, egyenesen s közvetlenül szerezzük a birtokot a képviselő által.

2. A mint urának megszerezheti a birtokjogot, ugy annak számára s annak nevében gyakorolhatja is a képviselő. [7]

3. Birtok elvesztése.

Miután a birtok a római jog értelmében el van veszve, mihelyt akár corpus (a birlalás), akár az animus (a tulajdoni akarat) az ellentétébe csapott át, s az ani-

[1] Említést tesz róla Gaius, II. 59., 60. III. 201. s tekintettel különösen a zálogjog megállapitására, Paulus, S. R. II. 13.

[2] L. 19. (4. 6.) possessio plurimum facti habet l. 1. §. 3. l. 29. (41. 2.) Nem mulaszthatom itt röviden arra utalni, hogy a források ezen s hason nyilatkozatai sok jogászt (pl. Savigny-t s összes követőit) azon tévutra vezették, hogy a birtokban pusztán tényt látnak. Szellemdúsan kimutatta Ihering, Geist d. r. R. III. 1. utolsó szakaszában (lásd azonkivül tőle Besitzesschutzes Dogm. Jahrb. IX. k.), hogy miután az alanyi jog az államtól védett érdek, a birtok pedig, melyben az érdeket senki nem tagadja, ily védelemben tényleg részesül, azt is jognak — dologi jognak — kell nyilvánitanunk.

[3] L. 1. §. 5. L. 4. L. 34. §. 2. L. 48. (41. 2.) . . . invito et ignoranti.

[4] L. 44. §. 1. (41. 2.) cf. L. 24. eod.

[5] L. 1. §. 15. (41. 2.)

[6] L. 13. §. 1. (41. 1.) L. 1. §. 20. (41. 2.)

[7] L. 1. §. 22. L. 2. (41. 2.)

[1] Ekkép értendők: l. 1. §. 20. (41. 2.) l. 13. l. 20. §. 2. l. 49. §. 2. (41. 2.) l. 53. (41. 1.) l. Cod. (7. 32.)

[2] L. 1. §. 20. l. 34. §. 2. (h. t.)

[3] Igy magyarázza Ihering, I. 334. s vele egyetértésben Windscheid, Pand. I. §. 155. 7. j. l. 13. (39. 5.), melynek ellentéte l. 37. §. 6. (41. 1.), hol a képviselő azt, hogy maga akar szerezni, kimondta.

[4] L. 74. (17. 2.) l. 59. (41. 1.) l. 1. §. 20. 41. 2.) l. 135. §. 2. (45. 1.) l. 2. Cod. (7. 10.) s számos más hely.

[5] Összehasonlitandó Puchta, „Vermischte kl. Schriften“ XXXII. De aeq. r. dom. II. sz. Exner, Rechtserwerb d. Tradition V. S. 139. §. d. 46.

[6] 9. §. 7. (41. 1.) . . . et in incertam personam . . . l. 5. §. 1. (41. 7.) a l. 13. pr. (41. 1.) értelme iránt l. Puchta II. valamint alant i. m.

[7] L. 9. l. 18. pr. . . . possidet cujus nomine possidetur. L. 31. l. 42. pr. (41. 2.)

must csak maga a dominus birhatja, a tényleges birlalásra azonban a képviselő is képes, a birtoknak képv. által elveszésére a következő szabályokat állitá fel a római jog:

Birtokunk el van veszve, ha

I. képviselőnk a birlalásból kiesett (a mennyiben a dolgot elvesztette vagy más azt tőle elvonta, öt dejiciálta), ennek hatása ugyanaz, mintha mi magunk vesztettük volna el a corpus-t, [1]

II. ha képviselönk a birtokot más személyre ruházta, s pedig nemcsak ha a dominus által erre fel volt hatalmazva, [2] hanem még akkor is, ha tényleges hatalmával visszaélve, az ur tudta s akarata nélkül ennek kárositására törekedve cselekedett ekkép: [3] mert ez esetben is átment a corpus az elfogadóra, ki a mennyiben ahhoz részéről az animus is hozzájárult, okvetlenül birtokosnak volt tekintendő, két személy pedig egyszerre nem birhatja in solidum ugyanazon dolgot. [4] A méltánytalanság, mely e szabályban az akarata ellen megrövidített dominus iránt rejleni látszik, összetörpül annak megfontolásánál, hogy százszorta helytelenebb volna, ha a hütelen képviselő cselekményéből, kinek személyét jobban megválaszthatta volna az ur, a jóhiszemü harmadiknak kellene kárt vallania (e tekintet sok más esetben is oly szabályoknak szülője, melyek a felületes vizsgálónak következetleneknek fognak feltünni), továbbá hogy a dominus ez esetben nemcsak a meghatalmazottja ellen öt illeti keresete, de az ilyenkor számára fentartott interdicta recuperande possessionis által is teljesen volt fedve. [5]

III. A római jog fönt kifejtett elve értelmében nem veszhetett el közvetlenül a birtok, ha a

a) képviselő akaratát megfelelő nyilatkozat nélkül megváltoztatva, ezentul a maga vagy más nevében akar [6] birlalni, [7]

b) ha akaratképtelenné lett vagy meghalt, [8]

c) ha a birtoklással egyszerüen felhagyott. [9]

Ez utóbbi (b. c.) esetekben a birtokot csak akkor veszíti el a dominus, ha a fenforgó tényállásról értesülve, elmulasztja a kellő időben a veszély elháritására szükséges lépéseket megtenni, [10] s ez által saját animusának hiányáról ad tanuságot: elmulasztja „omnia ut dominum fecisse.“ [11]

Dr. Biermann Mihály,
jogtanár.

[1] L. 44. §. 2. (41. 2.) l. 1. §. 22. (43. 16.) cf. l. 1. §. 46. ibid. és l. 20. ibid.

[2] L. 9. §. 4. (41. 1.)

[3] L. 40. §. 1. l. 44. §. 2. l. 31. (41. 2.) Gellius noct. attica IX. 18. §. 13. l. 6. §. 1. C. (8. 4.), melyek ellenében a l. 3. §. 8. (41. 2.) s l. 31. (4. 3.) mit sem bizonyitanak. l. ez iránt Ihering, Grund d. Besitzesschutzes 94. s k. l., valamint Wangeron, I. §. 209. 2. jegyz. s az ellennézetet valló Savigny, Besitz 374. l. Windscheid, Pand. I. 157. §. 3. j. Arndts, Pand. 143. §.

[4] L. 3. §. 5. (41. 2.) stb.

[5] L. 12. C. (7. 32.) Ihering, i. m. 94. s k. l.

[6] Ily értelemben veendő az ismeretes „nemo sibi ipse causam possessionis mutare potest . . . l. 33. §. 1. (41. 3.) l. 2. §. 1. (41. 5.) l. 23. i. f. C. (4. 65.)

[7] L. 3. §. 18. l. 47. (41. 2.) l. 67. pr. (47. 2.)

[8] L. 3. §. 8. l. 25. §. 1. l. 40. §. 1. (41. 2.)

[9] L. 3. §. 8. l. 25. §. 1. (41. 2.)

[10] L. 25. §. 1. l. 40. §. 1. (41. 2.)

[11] L. 2. C. (7. 32.)

Törvényjavaslati tervezet

az örökösödési eljárásnak viszonyainkhoz mért szabályozása iránt.

(Vége.)

IV. FEJEZET.

A hagyaték fölötti felügyelet s kezeléséről való gondoskodás.

252. §. A hagyatékhoz tartozó értékpapirok, kötvények, arany- s ezüstnemüek, ékszerek s más értékes tárgyaknak megőrzése, valamint a hagyatékban talált vagy ahhoz tartozó, vagy időközben befolyó pénzek s pénzértékeknek kezelése s gyümölcsöztetése azon esetben, ha ezen tárgyak az önjogosult örökösöknél, vagy az illető gyám- vagy gondnoknál egész biztossággal nem hagyhatók, vagy pedig a pénzek s pénzértékeknek kellő gyümölcsöztetése nem várható, az örökség körül eljáró gyámhatóságot illeti mindaddig, mig az osztály meg nem történt, s illetőleg a hagyományt a hagyományosok tettlegesen át nem vették.

Ezen esetekben azonban köteles a gyámhatóság az önjogosult örökösöknek, a mennyiben örökjoguk kétségtelen s osztályrészük világos, a hagyatéki terhek s az örökségi illetéknek fedezésére, valamint a hagyatéki vagyon fentartására netán szükséges összegeknek visszatartása mellett, a fenmaradó pénzfölöslegből osztályrészeik lehajlására aránylagos összleteket kiadni.

253. §. Az örökség körül eljáró gyámhatóság kötelességeihez tartozik kellő intézkedéseket megtenni s felügyelni az iránt, hogy a hagyatéki követelések, melyekről az örökhagyónak kötvénye nem volt, behajtassanak, vagy elegendő biztosság esetében róluk legalább alkalmas kötvény kiállittassék; a romlás veszélyének kitett vagy el nem tartható ingóságok nyilvános árverés utján eladassanak; az elismert és sürgős adósságok a hagyatékhoz tartozó készpénzből vagy eladott ingók árából kifizettessenek; a kifizetett adósságokról nyugták, esetleg törlési engedélyek megszereztessenek, és a hagyatéki épületek tüzkár ellen biztositassanak; köteles továbbá az örökség körül eljáró gyámhatóság az örökösöket az adósságok valódisága iránt, a mennyiben kételyek merülnének fel, kihallgatni, azon esetben, ha a hagyatéki terhek a hagyaték értékét tulhaladják, a hitelezőkkel kiegyezést megkisérleni, s szükség esetében az 1840. XXII. tcz. 5. §-ához képest a csőd megnyitása iránt intézkedni; végre köteles a gyámhatóság az ingatlanoknak házi vagy haszonbéri kezeléséről gondoskodni, a zárgondnok számadásait megvizsgálni (155., 158., 245. §§.) és a hagyatékhoz tartozó pénzeket, a mennyire azok a sürgős adósságok kifizetésére nem szükségesek, s különösen ha azok gyámság s gondnokság alattiakat illetik, biztos helyen gyümölcsözőleg elhelyezni.

254. §. A hitelezőknek hirdetményi felhivása (183. §.) csak akkor mellőzhető, ha semmi kétség nem forog fenn az iránt, hogy az örökhagyónak ismeretlen hitelezői nincsenek, és az ismeretes hitelezők követelései s más hagyatéki terhek a hagyaték értékét túl nem haladják.

255. §. Midőn a hagyaték biztositása vagy kezelése körül a gyámhatóság és az önjogosult örökösök vagy hagyományosok között vitás kérdések merülnek fel, melyek barátságos uton ki nem egyenlithetők, köteles az eljáró gyámhatóság a vitás kérdést az illető hagyatéki birósághoz eldöntés végett — az összes arra vonatkozó iratok kiséretében — hivatalból felterjeszteni. (193. §.)

V. FEJEZET.

Az örökségi nyilatkozat s az örökjog okmányozása körüli teendők.

256. §. A gyám vagy gondnok csak a gyámhatóság jóváhagyása mellett fogadhatja el feltétlenül vagy mondhat le az örökségről.

A távollevők nevében az örökségi nyilatkozatnak nincsen helye.

V. ö. Cod. civ. art. 461., 484., 776., 782. Porosz L. R. I. 9. 389., 390., 430. §§. II. 18. 644. §. Zürichi m. j. t. k. 344. §.

257. §. A gyámhatóság köteles felügyelni arra, hogy az örökségi nyilatkozatok a kitüzött határidőben adassanak be, oly esetekben pedig, melyekben a gyámhatósági jóváhagyás szükséges, a gyámhatósági jóváhagyással láttassék el, s lehetőleg ugyanazon beadványban az örökjog okmányozása iránti kérelem is — törvényes bizonyitékokkal támogatva — terjesztessék elő.

Ha a gyámság vagy gondnokság alattiakkal az önjogosultak is mint örökösök vagy hagyományosok érdekeltetnek, az önjogosultaknak szabadságukban áll — a gyám vagy gondnokkal együttesen — egy és ugyanazon beadványban az örökség elfogadása iránt nyilatkozni, s az örökjogi bizonyitvány kiadatását kérni.

258. §. Ha az önjogosult örökös a nyilatkozattal késik, köteles a gyámhatóság gondoskodni arról, hogy az ily késedelmes örökös az örökségi nyilatkozat beadására a 78. §-ban foglalt következmények terhe alatt ujabban szólittassék fel.

A nyilatkozat-al'késedelmező gyám vagy gondnok pedig a nyilatkozat-adásra 5—100 frtnyi birsággal a gyámhatóság által szoritandó.

VI. FEJEZET.

Az egyezség megkisérlése és a létrejött osztályos egyezség foganatositása.

259. §. Az egyezség az érdekelt felek között következő esetekben kisérlendő meg:

a) midőn a hagyatéknál több örökös vagy utóörökös, vagy pedig oly hagyományosok vannak érdekelve, kiket a hagyomány közösen illet;

b) midőn az örökséget az özvegyi jog terheli;

c) midőn a hagyatéki bíróság értesitése szerint (135. §) a hagyatékra különböző örökjogczimen alapuló ellentétes igények támasztattak, vagy pedig valamelyik igénylő az örökséget vagy egyes tárgyait elfoglalta s azokat kizárólagosan birtokolni akarja;

d) midőn az örökjogczimen támasztott igények jogérvényes itélettel eldöntettek, vagy az e részben perre utasitott fél keresetet a kitüzött határidő alatt nem inditott, s az osztályra nézve az érdeklettek között még semmi megállapodás nem történt.

260. §. Az egyezség megkisérlésére a gyámhatóság van hivatva; jogositva van azonban a gyámhatóság nagyobb vagy bonyolódottabb hagyatékoknál az egyezség megkisérlését a közjegyzőre bizni, ki ezen felhivásnak megfelelni tartozik.

261. § Ha az egyezség a gyámhatósági közeg vagy pedig a közjegyző előtt köttetett, azt az árvaszékhez, s Budapesten a tanácshoz mint a gyámhatósághoz kell jóváhagyás végett felterjeszteni. (229. §.)

262. §. Az egyezség megkisérlésére határnap tüzendő ki, s arra az összes érdekelt felek meghivandók.

Azon önjogosult fél részére, ki ismételt felhivásra fontos ok nélkül meg nem jelenik, a hagyatéki bíróság a gyámhatóság megkeresésére ügygondnokot rendel.

Ha pedig a gyám vagy gondnok vonakodik megjelenni, ez a gyámhatóság által 5—100 frtnyi birsággal a megjelenésre szoritható, s a körülményekhez képest gyám- vagy gondnoki tisztétől megfosztható.

263. §. Az egyezség megkisérlésénél köteles a tárgyalást vezető személy hivatalból felügyelni arra, hogy a gyámság vagy gondnokság alatt álló személyek jogai s érdekei megóvassanak, s részükre minél előnyösebb egyezség jöjjön létre.

264. §. Az egyezség megkisérlésénél jegyzőkönyv vétetik fel, s abba a felek előadásai röviden, de tüzetesen, minden feleselés kizárásával feljegyeztetnek.

Ha az egyezség létrejön, annak szövege körülményesen, ugy miképen az a felek által megállapittatott, és pedig azon a nyelven, melyet az egyezkedő felek többsége a legjobban ért, a jegyzőkönyvbe vétetik fel, s felolvasása s illetve megmagyarázása után az összes érdeklett felek s a közbenjáró hivatalos személy által aláiratik.

265. §. Midőn az egyezség kötése alkalmával magára az osztályra nézve is kiegyeztek a felek s azt megállapitották, köteles a gyámhatóság az osztályt az egyezség értelmében tettlegesen foganatositani; jelesen pedig tartozik a gyámhatóság a netán még gyámhatósági kezelés alatt létező tárgyakból s pénzértékekből az önjogosult örökösöknek járó osztályrészleteket kiadni, a saját gyámhatósága alatt álló gyámoltak s gondnokoltak osztályrészeit gyámhatósági kezelés alá venni, más gyámhatóság alá tartozó gyámoltak s gondnokoltak osztályrészeit pedig az illető gyámhatósághoz (229. §.) átküldeni.

266. §. Ha pedig az osztályos egyezség, ismételt megkisérlése daczára sem jött létre, az egyetértő felek között történt netáni megállapodás, valamint az ellentétes igényeket támasztó felek előadásai a jegyzőkönyvbe veendők fel.

A jegyzőkönyv, felolvasása s a jelenlevők által való aláirása után, az eljáró gyámhatóság által az összes mellékletekkel áttétetik az illetékes hagyatéki bírósághoz, további intézkedés végett.(136., 200. §§.)

267. §. Ha a perre utasitott osztályos örökös vagy hagyományos (201. §.) a bíróság által kitüzött határidőben keresetet nem be adott, vagy pedig az inditott perben pervesztes lett, tartozik a gyámhatóság az osztály megállapitása végett, a mennyiben az előbbi tárgyalás alkalmával az osztályra nézve az egyetértő felek között megállapodás nem történt volna, a feleket ujból meghivni.

Az egyetértő felek között előbbi tárgyalás alkalmával létrejött osztályos megállapodás a perre utasitott félre nézve is, a mennyiben keresetet nem inditott vagy pervesztes lett, bir kötelező erővel.

268. §. Az osztályos egyezség egy harmadik irányában, a ki az osztálynál részt nem vett, csak akkor bir joghatálylyal, ha az örökjog vagy hagyomány örökjogi bizonyitványnyal igazoltatik.

A ki az örökjogi bizonyitvány alapján történt osztály által magát jogaiban sértve érzi, az csak a rendes per utján kereshet orvoslást.

269. §. Midőn az örökség vagy hagyomány kizárólag oly kiskoru örökösöket illet, kik egyérdekük s ugyanazon gyám által képviseltetnek, és a hagyatékra nézve sem köteles rész iránti, sem özvegyjogi, sem hitvestársi örökségi, végre sem közszerzeményi igények nem támaszthatók, ez esetben a gyámhatóság az osztályt — az illető gyámnak meghallgatása után — hivatalból megállapitja, az osztályrészeket rendes gyámkezelés alá veszi, s illetőleg az örökséget az illetékes gyámhatósághoz átküldi. (229. §.)

270. §. Oly esetekben pedig, a hol az örökség vagy hagyomány csak egy a gyámság vagy gondnokság alatt álló örököst illet kizárólag, s az örökségre vagy hagyományra a 269. §-ban emlitett igények nem támaszthatók, az örökség vagy hagyomány azonnal az örökség megnyiltával rendes gyámhatósági kezelés alá veendő, s illetőleg e czélból az illetékes gyámhatóságnak átküldendő. (229. §.)

271. §. Midőn az örökség bíróilag szállománynak mondatott ki (90., 95., 96. §§.), köteles a gyámhatóság a szállománynak kimondott örökséget vagy hagyományt, az örökségi terheknek levonása után, a koronaügyész megkeresésére az állami kincstárnak kiadni.

272. §. Oly esetekben, melyekben a gyámhatósági beavatkozásnak helye van, köteles a gyámhatóság a hagyatéknak kimutatását a fennálló szabályrendeletek értelmében szerkeszteni, s azt az örökségi illeték megszabása tekintetéből az illető adó- (illetékszabási) hivatalhoz hivatalból átküldeni.

Az örökségi illeték biztositása és behajtása azonban a pénzügyi hatóságokat illetvén, ezek egyszersmind jogositva vannak a hagyatéki iratokat az örökségi illeték megszabhatása tekintetéből a gyámhatóságtól elkivánni, kötelesek azonban az iratokat, vett hivatalos használat után, azonnal a gyámhatósághoz visszaküldeni.

VII. FEJEZET.

A jogorvoslatok gyámhatósági intézkedések ellen.

273. §. A gyámhatósági teendők teljesitésével megbizott közeg intézkedései s eljárása ellen az árvaszékhez, Budapesten a városi tanácshoz mint gyámhatósághoz, ez utóbbiak végzései s eljárása ellen pedig a belügyminiszteriumhoz történik felfolyamodás.

Késedelem esetében a panasz elintézése ugyanezen hatóságok hatásköréhez tartozik.

274. §. A felfolyamodást az intézkedés megtételétől, s illetőleg az eljárás befejezésétől vagy a végzés hozatalától számitandó 18 nap alatt kell ugyanazon közegnél (árvahatóságnál) beadni, melynek eljárása vagy végzése ellen panasz tétetik.

275. §. A felfolyamodási hatóság a panaszlott végzést vagy eljárást, a mennyiben azt szabályellenesnek találja, megsemmisitheti, s ujabbi eljárásra az alárendelt közegot (árvahatóságot) utasitja.

VIII. FEJEZET.

276. §. A gyámhatóság minden hagyatéki ügyet egy erre különösen készitett rovatos mutatókönyvben betürendbe iktat be; azonkivül minden öröklési ügyről egy, az illető hagyatéki iratoknál tartandó naplót is vezet, melybe idő és sorszám szerint az ugyanazon hagyatéki ügyre vonatkozó beadványok, mint

haláleseti felvétel, leltár, egyezség megkisérléséről felvett jegyzőkönyvek, a felek beadványai vagy szóval előterjesztett kérelmei s azokra tett intézkedések röviden, de mégis ugy, hogy azoknak lényeges tartalma kivehető legyen, bejegyzendők.

277. §. A feleknek szabadságukban áll kérvényeiket vagy nyilatkozataikat irásban vagy szóval a gyámhatóságnál előterjeszteni.

A gyámhatóság belátásától függ, vajjon a szóbeli előterjesztésekről külön jegyzőkönyvet vegyen-e fel, vagy pedig a szóbeli kérvényt vagy előterjesztést csak a naplóban jegyezze-e fel.

278. §. A hagyaték kezelésére, a hagyatéki ingók vagy ingatlanok eladására, vagy az utóbbiaknak haszonbérbeadására vonatkozó önjogosult örökösök nyilatkozataik, s ezekre nézve történt megállapodások azonban mindig külön jegyzőkönyvbe foglalandók.

279. §. A gyámhatóság az ő intézkedéseit szóval adja tudtul a feleknek, ha jelen vannak, s azt, hogy ez megtörtént, a naplóban feljegyzi.

Ha pedig a felek jelen nincsenek vagy pedig irásbeli értesitést kivánnak, tartozik a gyámhatóság határozatait irásban a feleknek kiadni, valamint akkor is, ha az önjogosultak a gyámhatóság intézkedéseivel megelégedve nincsenek.

280. §. Senki sem köteles a gyámhatóság előtt magát ügyvéd által képviseltetni, s kiki a megbizott által is képviseltetheti magát.

281. §. Az ezen czimben felsorolt gyámhatósági teendők pontos teljesitéseért, s a teljesités elmulasztásából vagy szabályellenes eljárásból eredhető minden kárért első sorban a gyámhatóságilag kirendelt s a gyámhatóság nevében eljáró közegek, második sorban az árvaszéknek és Budapesten a városi tanács gyámhatósági osztályának azon tagjai, kik a mulasztást elkövették, vagy a szabályellenes határozat hozatalánál vagy intézkedés elrendelésénél vagy megtételénél részt vettek, végre harmadik sorban maga a köztörvényhatóság, saját vagyonukkal is felelősek.

Átmeneti intézkedések.

I. czikk.

Ezen törvény annak kihirdetése után azonnal hatályba lép, s minden azzal ellenkező törvény, szabályrendelet vagy szokás hatályon kivül tétetik.

II. czikk.

Azon haláleseti felvételek, melyek ezen törvénynek életbeléptekor még biróilag elintézve nincsenek, azon kir. járásbirósághoz teendők át, mely ezen törvény szerint az örökség körüli eljárásra illetékes.

Egyszersmind a haláleseti felvétel hiteles másolata azon gyámhatósággal is közlendő, mely az örökség körüli eljárásra ezen törvény szerint hivatva van.

III. czikk.

Azon hagyatéki ügyek, melyekben a haláleseti felvétel immár elintéztetett, illetőleg a leltár felvétele elrendeltetett, vagy pedig a leltár már fel is vétetett, az eddig fennállott szabályok szerint s eddigi illetékes bíróságok által tárgyalandók le s fejezendők be.

IV. czikk.

A bíróságok által eddig kezelt vagy felügyelete alatt létezett hagyatéki vagyon azon gyámhatóságnak jegyzék mellett átadandó, mely ezen törvény szerint az eljárásra illetékes; ezen gyámhatóságnak kötelessége lesz az átvett hagyatéki vagyonra nézve a jelen törvény szabványai szerint haladék nélkül intézkedni és a jelen törvény szerint őt megillető gyámhatósági felügyeletet azon hagyatékokra is kiterjeszteni, melyek még az eddig fennállott szabályok szerint letárgyalandók lesznek. (III. czikk.)

V. czikk.

Az eddig fennállott szabályok szerint még letárgyalandó hagyatéki ügyekre (III. czikk) vonatkozó iratok az eljárás befejezése után azon gyámhatósághoz teendők át, mely ezen törvény szerint az eljárásra illetékes lett volna. Ez utóbbinak kötelessége lesz a közlött hagyatéki iratok alapján a hagyatéki vagyont az illetőknek átadni, s ennek megtörténte után az iratokat ismét azon bírósághoz visszaküldeni, a melytől érkeztek.

VI. czikk.

Ezen törvény végrehajtásával az igazság- és belügyminiszter bizatik meg.

Travnik Antal,
budai kir. törvszéki biró

A telekkönyvi tulajdonostársak jogai.

Lapunkban fejtegettük, hogy oly esetben, midőn tulajdonkereset, tulajdonjogi kereset, örökösödés folytán vagy bármely czimen inditott keresetben felperes csak a vagyon egy bizonyos meghatározott hányadát (pl. $^1/_2$ vagy $^1/_4$ részét) kéri kiadatni, az ügyvédek rendszerint oly felületesen járnak el, hogy előadván a kereset tényleges és jogi alapját, zárkérelmüket egyszerüen oda intézik, miszerint alperes köteleztessék az u. n. tkönyvi birtok felének kiadására. Elmondottuk továbbá, hogy a bíróságok igen sok esetben követik az ügyvéd nyomdokait s alperest a birtok bizonyos részének kiadására kötelezik. A zavar és baj azután a végrehajtásnál áll elő, midőn előtérbe lép azon kérdés, hogy melyik legyen tulajdonképen az a része a vagyonnak, mely kiadandó? Ez gyakran igen bonyolult kérdés, bonyolultabb magánál a jognál s azért annak a végrehajtási eljárásra való felhagyása annál veszedelmesebb, mert a végrehajtó bíróság ebbeli végzése ellen fölebbezésnek helye nem levén, a fél vagy elesik a jogorvoslattól, vagy az ügy érdemleges kérdésben — a perrend szelleme s a semmitőszék álláspontjával ellentétben — a semmitőszékhez tereltetik. Kifejtettük azt is, hogy a per rendes folyama mulhatlanul megkivánja, miszerint az ügyvéd már a keresetben csatolván vázrajzot jelölje ki, hogy melyik részét a birtoknak kivánja kiadatni, hogy e kérdés a per során megvitattathassék s a biró itéletében alperest határozott rész kiadására kötelezhesse. Ha ellenben az ügyvéd ezt elmulasztja, csupán a közös tulajdonjog itéltessék meg s alperes arra köteleztessék, hogy felperest a megitélt arányban közös birtoklásba bocsátani tartozik.

E czikk folytán egyik olvasónk azon megjegyzést tevé, miszerint a czikk csonka maradt, mert a további teendőkre nézve nem ad utmutatást. Jóllehet mi a további teendőkről azért nem szólottunk, mert azokat a dolog természetéből kifolyóknak tartottuk, miután azonban lájtuk, hogy e részben aggályok merülnek fel, igyekezünk azokat eloszlatni.

Ott hagytuk el tehát a dolgot, hogy a biró itéletében, miután a keresetben a kihasitandó részlet ki nem jelöltetett, csak közös a birtoklást rendeli el. Ha ezzel az illető kielégitve nincs, hanem elkülönözött tulajdonaként ohajtja birni a reá esendő birtokrészleteket, nem marad más teendője, mint a vagyonközösség megszüntetése végett pert inditani s ott pótolni azt, mit már alapkeresetében kellett volna tennie, t. i. bemutatni a felosztási tervet s kijelölni a birtok azon részét, melyet kiadatni kiván; ha ez nem lehető pl. a föld különböző minősége miatt, akkor a birtok osztályozására vagy épületek megbecsülésére stb. kérjen szakértői szemlét, szóval a per kezdetétől fogva annak végéig azon törekedjék, miszerint kezére szolgáltassa a birónak mindazon adatokat, melyek folytán az oly helyzetbe juttatik, hogy a vagyonközösség megszüntének módja iránt végrehajtható itéletet hozhasson, vagyis itéletében kijelölhesse azon részt, melyet tulajdonrészének fejében alperes felperesnek kiadni tartozik. — Ha a birtok természetben fel nem osztható, vagy a felosztás aránytalan nehézségekkel lenne összekötve vagy elértéktelenednék, akkor annak árverés utjáni eladása s a lefolyt vételárnak a tulajdonjog arányábani felosztása kérelmezendő. Magától értetvén, hogy ezen esetben azon okok, melyek a birtok természetbeni felosztását akadályozzák, s igy a kereseti kérelemnek az árverés elrendelésére való intézését indokolják, mint a keresoti alaphoz tartozók, már a keresetben részletesen kifejtendők.

Emlitett kartársunk azon panaszkodik, hogy neki olyan itélete van, melyben alperes a birtok bizonyos hányadának kiadására köteleztetik és nem birja évek óta az itéletet végrehajtatni, mert minden lépés megsemmisittetik. Épen ez a baj, melyre mi rámutatni kivántunk, s a ki ily bajba jutott, sokkal jobban teszi, ha a vagyonközösség megszüntetése végett uj pert indit, mint ha czéltalanul a végre nem hajtható itélet végrehajtatásán fáradozik.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

. Kilenczedik évfolyam. 35. SZ. Budapest, 1874. aug. 26.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Akéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A köteles részről. Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — A görög bányatörvény és a Laurion-kérdés. Dr. Sipos Árpád, jogakadémia i tanár urtól. — Törvénykezési szemle. Örökösödési vitás kérdések. — Különfélék.

MELLÉKLET: Rendeletek. — Curiai határozatok.

A köteles részről.

(Vége.)

A szász polg. törvénykönyv intézkedése a köteles részről.[1]

Ezen törvénykönyv a köteles részről legterjedelmesebben intézkedik. (2564—2616. §§.) Szabványai nagyrészt a római jogból meritvék.

Mindenekelőtt a köteles rész definitiójával kezdi, mely elöször fölösleges, azután meg hibás.

A köteles részre jogositott személyeket a 2565. §. sorolja fel: Der Pflichttheil gebührt den Abkömmlingen, den Eltern und Voreltern und dem Ehegatten des Erblassers, soweit diese Personen im einzelnen Falle zur gesetzlichen Erbfolge berechtigt sind.

Az adoptáltak teljesen egyenlök a vérséges lemenökkel. 2567. §.: An Kinderstatt Angenommene und deren Abkömmlinge haben, sofern in dem über Annahen an Kindesstatt errichteten Vertrage nicht etwas Anderes bestimmt ist, ein Recht auf den Pflichttheil gegen die Personen, welche sie an Kindesstatt angenommen haben, wie eheliche Abkömmlinge.

A hányadot a törvény a lemenökre következökép állapitja meg: 2566. §. Der Pflichttheil der Abkömmlinge beträgt, wenn fünf oder mehrere Kinder vorhanden sind, die Hälfte, und wenn vier oder weniger Kinder vorhanden sind, ein Drittheil des Erbtheiles, welchen die Abkömmlinge als gesetzliche Erben erhalten haben würden, falls der Erblasser ohne einen letzten Willen und ohne einen Erbvertrag gestorben wäre. Ist ein Kind vor dem Erblasser mit Hinterlassung von Abkömmlingen gestorben, so treten letztere an des Ersteren Stelle, dergestalt, dass sie bei Berechnung das Pflichttheils, ohne Rücksicht auf ihre Zahl nur als eine Person angesehen werden.

Ide tartoznak még: 2571. §. Rechtmässig Enterbte, von dem Erblasser bei seinem Leben für ihr Erbrecht Abgefundene und die Erbschaft Ausschlagende sind bei Berechnung des Pflichttheils mitzuzählen. 2572. §. Hat ein Pflichttheilsberechtigter bei Lebzeiten des Erblassers auf sein Erbrecht, ohne dass er dafür abgefunden wurde, verzichtet, so ist er bei Berechnung des Pflichttheiles nicht mitzuzählen.

A felmenök hányadát a 2569. §. szabja ki: Sind bloss Eltern oder Voreltern vorhanden, so beträgt der Pflichttheil ein Drittheil ihres gesetzlichen Erbtheiles.

Ennek megértésére tudni kell, hogy a törvényes öröködés rendjén a szülök egyenlön osztozkodnak az örökségen, ha az egyik már elhalt, a tulélö szülö kapja az egészet. Ha meg az örökhagyó hitestársával örököl nek, akkor ez kapja a hagyaték felét, a szülök meg a másik fele részt. (2037., 2052. §§.)

A tulélö hitestársról igy intézkedik a törvény: 2576. §. Der Pflichttheil der Ehegatten besteht, wenn sie mit Abkömmlingen zusammentreffen, in den ihnen nach §§. 2049, 2050, 2051 zukommenden Erbtheilen. §. 2579. Trifft der überlebende Ehegatte mit Verwandten der zweiten oder dritten Classe des gestorbenen Ehegatten zusammen, so gebühren ihm zwei Drittheile seines gesetzlichen Erbtheils als Pflichttheil. §. 2580. Hat der gestorbene Ehegatte nur Verwandte der vierten Classe hinterlassen, so gebührt dem überlebenden Ehegatten die Hälfte der Erbschaft als Pflichttheil.

Az első szakasznál előforduló hivatkozás tartalma az, hogy a tulélö félnek törvényes gyermekekkel szemben ab intestato részként egy negyed, a törvényesitettekkel, valamint a házasságtörésből származottakkal szemben pedig egy harmad jár ki a hagyatékból.

Mindezekre a következöket jegyezzük meg: a házasfél köteles része ellen nincs kifogásunk, de igen az arány, a hányad ellen, mennyiben az a lemenök ellenében igen magasra van szabva; mert csakugyan nincs arány abban, hogy a tulélö fél az összes hagyaték negyedét kapja tulajdonul, ellenben a gyermekeknek, ha négyen vannak, szintén csak annyi jusson; mi pedig bekövetkezik, mert ha a hagyaték 12,000 frt, a tulélö félé 3000 frt, a gyermekek köteles része pedig, a maradék 9000 frt, egyharmada tehát szintén 3000 frt. Ez nem felel meg a természetes viszonynak, különösen ha tudjuk, hogy a tulélö fél vagyonrészében második házasságra lépés esetén a gyermekek öröködése mily illusorius.

A házasságon kivüli gyermekek csak az anya és az anyai rokonok után örökölnek egyenlöen a törvényesekkel. 2019. §. Ausserehelich Geborene haben ein Erbrecht nur an dem Vermögen ihrer Mutter und der entfernteren Voreltern und sämmtlichen Seitenverwandten von mütterlicher Seite.

Az atya után nincs nekik örökjog adva.

A felszámitás a köteles részbe törvényileg kimondatott. 2574. §. Die Abkömmlinge haben sich auf den Pflichttheil Alles einrechnen zu lassen, was sie an zur Einwerfung geeigneten Gegenständen von dem Erblasser erhalten haben. 2590., 2609. §§.

Helyes a 2583. §. intézkedése: Der Pflichttheil kann dem Berechtigten durch jede letztwillige Verfügung durch Erbvertrag oder durch gesetzliche Erbfolge zukommen.

Csak nincs vele összhangban a 2589. §. Der Pflicht-

[1] L. Siebenhaar: Commentar zu dem bürg. Gesetzbuch für das Königreich Sachsen. III. köt.

theilsberechtigter ist hinsichtlich seines Pflichttheils als Erbe zu betrachten.

Vannak még egyéb mellékes intézkedések: 2584. §. Der Pflichttheilsberechtigter muss den Pflichttheil ohne beschränkende Nebenbestimmungen ohne Zeitbestimmungen, ohne Bedingungen, ohne Auflagen erhalten. 2585. §. Erhält der Pflichttheilsberechtigter nur den Pflichttheil, so werden etwa beigefügte Nebenbestimmungen oder Auflagen als nicht beigefügt beachtet.

Köteles rész nem jár az illetőknek:

I. Méltatlansági okokból. 2277. §. Unwürdig jedes Erbrechtes, auch des Rechtes auf den Pflichttheil, ist derjenige, welcher den Erblasser vorsätzlich tödtet, oder zur Errichtung eines letzten Willens unfähig macht, welcher durch Zwang oder Betrug bewirkt, dass der Erblasser eine letztwillige Verfügung trifft oder nicht trifft, ändert oder nicht ändert, oder welcher einen schriftlichen letzten Willen des Erblassers oder eine über einen mündlichen letzten Willen abgefasste Urkunde zum Nachtheil eines Dritten unterdrückt, fälscht oder beweisunfähig macht.

De enyhiti a 2280. §. Die Unwürdigkeit des Erben ist nicht amtshalber zu berücksichtigen.

II. Kitagadási okokból; a) a lemenőkre és felmenőkre: 2575. §. Der Erblasser ist nur dann berechtigt den Pflichttheilsberechtigten Verwandten ganz oder theilweise von dem Pflichttheil auszuschliessen, zu enterben, 1. wenn der Pflichttheilsberechtigte dem Erblasser oder dessen Ehegatten oder dessen Abkömmlingen Eltern oder Voreltern, Geschwistern und zwar ohne Unterschied zwischen leiblichen Verwandschaft und Annahme an Kindesstatt, nach dem Leben gestellt oder dergleichen Nachstellungen Anderer absichtlich nicht gehindert hat; 2. wenn der Pflichttheilsberechtigter wider den Erblasser oder dessen Ehegatten des Strafverfahren wegen eines Verbrechens, welches im gesetzlichen Strafsatze mit Arbeitshaus oder einer höheren Strafe bedroht ist, absichtlich wider die Wahrheit veranlasst hat, oder 3. wenn der Pflichttheilsberechtigter den Erblasser in hülfsbedürftiger Lage verlassen oder ihm in einer solchen Lage die verlangte und in seinen Kräften stehende Unterstützung versagt hat.

2576. §. Eltern und Voreltern können ihre Abkömmlinge, auch die an Kindesstatt angenommenen, enterben, wenn diese sich thätlich an ihnen vergriffen oder ohne ihre Einwilligung zu suchen, sich in einem Falle verehelicht haben, wo ein ausreichender Grund zur Verweigerung der Einwilligung vorhanden war.

b) A hitestársra; 2582. §. Ein Ehegatte kann seinen Ehegatten ganz oder theilweise von dem Pflichttheile ausschliessen, enterben, wenn dieser die Eingehung der Ehe durch Zwang oder Betrug veranlasst, während derselben sich eines Ehebruchs schuldig gemacht, ihm nach dem Leben getrachtet, ihn böslich verlassen, oder sich eines Verbrechens, welches im gesetzlichen Strafsatze mit Zuchthaus oder einer höheren Strafe bedroht ist, gegen ihn schuldig gemacht hat, vorausgesetzt dass, soviel den Ehebruch betrifft, der Erblasser nicht ebenfalls die eheliche Treue vorletzte.

A kitagadás csak formaszerün és egy törvényes okból történhetik. 2595. §. Die Enterbung kann nur in einem letzten Willen unter Angabe eines gesetzlichen Grundes erfolgen. Es ist gleich, in welcher von den zulässigen Formen der letzte Wille errichtet wird; doch ist die Enterbung, welche in einem letzten Willen in der im §. 2115 angegebenen Form erfolgt nichtig.

A hivatkozott §. a sajátkezüleg irt formátlan végrendeletről szól.

A kitagadott holtnak tekintetik. 2599. §. Ist ein Pflichttheilsberechtigter rechtmässig enterbt, so gilt er als vor dem Erblasser gestorben.

Miből aztán következik, hogy az ilyenek lemenői a kitagadásból semmi anyagi hátrányt nem szenvednek, mert szülőjük helyébe lépve, azon részt kapják, mely szülőjüknek járt volna.

A megbocsátásra nincs külső forma szabva, és helyesen. 2598. §. Hat der Erblasser, gleichviel ob vor oder nach der Enterbung dem Pflichttheilsberechtigten die Handlung, wegen deren die Enterbung erfolgen könnte, ausdrücklich oder stillschweigend verziehen, so liegt darin ein Verzicht auf das Recht zu enterben.

A kitagadásra röviden csak azt jegyezzük meg, hogy a kitagadási okok nincsenek elvekre visszavezetve, mikből a többi önkényt következnék. Másrészt helyes az, hogy a kitagadás csak justa causa exheredationis kitétele mellett van megengedve, melynek valóságát az örökös, ha tagadásba vétetik, bizonyitani tartozik.

A köteles rész sérelme esetén a törvény igy intézkedik: 2586. §. Ist dem Pflichttheilsberechtigten weniger als der Pflichttheil hinterlassen, so kann er die Ergänzung desselben verlangen.

2600. §. Ist der Pflichttheilsberechtigte durch gänzliche oder theilweise Enterbung ohne gesetzlichen Grund oder durch Uebergehung oder dadurch, dass ihm weniger als der Pflichttheil hinterlassen worden ist, in seinem Pflichttheile verletzt, so kann er den ihn verletzenden letzten Willen oder Erbvertrag blos soweit anfechten, als der Pflichttheil verletzt ist. Dasselbe gilt, wenn der Pflichttheil dadurch verletzt worden ist, dass für die Enterbung zwar ein Grund angegeben ist, dieser aber, wenn er bestritten wird, nicht dargethan, oder dessen Wegfall wegen Verzeihung des Erblassers bewiesen wird.

A 2601. §. igy szól minden megkülönböztetés nélkül: Ist der übergangene Pflichttheilsberechtigte erst nach Errichtung des letzten Willens oder Erbvertrages geboren, oder durch Ehelichsprechung, oder Annahme an Kindesstatt pflichttheilsberechtigt geworden, oder war dem Erblasser die Pflichttheilsberechtigung zur Zeit der Errichtung des letzten Willens oder des Erbvertrages unbekannt, so bleibt dem Uebergangenen der Verfügung ungeachtet, sein volles gesetzliches Erbrecht.

Végül, ha a köteles rész élők közti ajándékozás által csorbittatik meg, az a köteles rész erejéig érvénytelenithető; erről a szász codex nagyon terjedelmesen szól: 2603. §. Hat der Erblasser sein Vermögen durch Schenkungen unter Lebenden in der Weise gemindert, dass dasjenige, was davon bei seinem Tode dem Pflichttheilsberechtigten zufällt, weniger beträgt, als er als Pflichttheil erhalten hätte, wenn dieser unter Berücksichtigung des unmittelbar vor der Schenkung vorhanden gewesenen Vermögens berechnet wird, und ist die durch die Schenkung herbeigeführte Verletzung des Pflichttheils nicht durch spätere letztwillige Verfügungen des Erblassers ausgeglichen, so kann der Pflichttheilsberechtigte die Schenkung, gleichwohl ob sie in der Absicht, den Pflichttheil zu verletzen, vorgenommen worden ist oder nicht, soweit anfechten, als sein Pflichttheil dadurch verletzt worden ist.

2604. §. Hat der Erblasser von seinem Vermögen soviel verschenkt, dass, falls er unmittelbar nach der Schenkung gestorben wäre, der Berechtigte in seinem Pflichttheile verletzt gewesen sein würde, später aber so viel erworben, dass bei seinem Tode dem Berechtigten wenigstens der Betrag als Pflichttheil zufällt, wel-

chen er erhalten haben würde, wenn neben dem Neuerworbenen auch das Verschenkte zum Nachlasse gehört hätte, so kann die Schenkung nicht angefochten werden. (2605., 2606., 2611., 2612. §§.)

Zürich canton törvénykönyve a köteles részről.

Egyedül áll a maga nemében! A köteles részt nemcsak távolabb álló személyekre terjeszti ki, mint bármely más törvénykönyv, hanem az egyén szabad dispositióját annyira megszoritja, — különösen a lemenőkkel szemben, — hogy az majdnem kizártnak mondható. De szóljon a törvény.

2028. §. Wer eheliche Nachkommen als Erben hinterlässt, darf durch seine letzte Willensverordnung zu Gunsten einzelner Nachkommen gegenüber den Andern bis auf ein Fünftheil, zu Gunsten dritter Personen aber nicht über mehr als einen Zehntel der reinen Verlassenschaft verfügen, in dem Sinne, dass jedem Erben wenigstens vier Fünfteile seiner Erbsquote ungeschmälert verbleiben.

Dieselbe Beschränkung gilt auch für die Mutter eines unehelichen Kindes.

2030. §. Wer Vater oder Mutter als Erben hinterlässt, darf höchstens über einen Viertheil der reinen Verlassenschaft frei verfügen.

2032. §. Sind Geschwister die nächsten Erben, so darf der Erblasser nicht über mehr als einen Drittheil der reinen Verlassenschaft verfügen.

2033. §. Gehören die nächsten Erben einer ferneren Linie der elterlichen Parentel an, so steigt das Recht der freien letztwilligen Verfügung auf die Hälfte der reinen Verlassenschaft.

2034. §. Gelangt die Erbschaft an die Grossältern, so kann der Erblasser höchstens über zwei Drittheile der reinen Verlassenschaft verfügen, und kommt sie an die erste oder zweite Linie der grosselterlichen Parentelordnung über vier Fünftheile derselben.

Tehát rövid átnézetben igy áll a dolog:

Ha kizárólag törvényes utódai közt osztja meg örökhagyó vagyonát,

akkor a gyermekeknek járó köteles rész az összes hagyaték	$^4/_5$	a szabad rész	$^1/_5$
ha idegeneket akar részeltetni, akkor a gyermekek része	$^9/_{10}$	„ „	$^1/_{10}$
a szülők köteles része	$^3/_4$	„ „	$^1/_4$
a testvéreké	$^2/_3$	„ „	$^1/_3$
ezektől leszármazóké	$^1/_2$	„ „	$^1/_2$
a nagyszülőké	$^1/_3$	„ „	$^2/_3$
ezektől leszármazóké	$^1/_5$	„ „	$^4/_5$

Ennek indokolására a következőket hozza fel Bluntschli [1] Der alte germanische Grundgedanke: „Die Erbfolge ist von Rechtes wegen durch die bestehenden Familienverhältnisse geordnet“ ist noch die Regel unseres Rechts und unserer Sitte. Wir gestatten zwar seit Langem auch dem Willen des Erblassers einigen Einfluss auf die Nachfolge in seine Verlassenschaft und haben den schroffen Grundsatz unserer alamannischen Vorfahren vor tausend Jahren, dass Niemand berechtigt sei, über seinen Tod hinaus zu verfügen seit mehreren Jahrhunderten verlassen. Aber noch immer verhält sich alle auf den letzten Willen beruhende Erbfolge gegen die gesetzliche Familienerbfolge nur wie die Ausnahme zur Regel. Wir setzen in der Sprache und in der Sitte immer diese als sich von selbst verstehend voraus, und das Leben kennt wenig Fälle, in denen durch letzten Willen Erben berufen werden, die nicht schon zuvor als Familienerben, abgesehen von den individuellen Willen, da waren.

Die Testirfreiheit d. h. die Befugniss des Erblassers, in Abweichung von der Gesetzlichen Erbfolge über die Verlassenschaft Verordnungen zu treffen, ist schwerlich in irgend einen europäischen Rechte mehr beschränkt, als sie in dem Unsern bisher gewesen ist. Das ältere Pflichttheilssystem war sehr umfassend und wirkte auch in entlegenen Kreisen der Verwandschaft. Den Kindern musste die ganze Verlassenschaft hinterlassen werden, mit Ausnahme der verhältnissmässig geringen Vermächtnisse, die gestattet waren, den Geschwistern noch das ganze ererbte Gut und mindestens ein Viertheil der errungenen. Sogar die Kinder von Geschwisterkinder (sobrini) hatten noch ein festes Anrecht auf ein Drittheil des ererbten Gutes.

Das neue Gesetz hat im Ganzen die Tendenz, die Testirfreiheit zu erweitern, ohne jedoch zu dem römischen Grundgedanken völliger Testirfreiheit als Regel überzugehen. Vielmehr hällt dasselbe an dem deutschen Prinzip, dass das natürliche Erbrecht zunächst zu beachten sei, fest und hat daher eine Reise von Bestimmungen über den Pflichttheil aufgenommen.

Eine Erweiterung der individuellen Freiheit zu letztwilligen Verfügungen schien aber durch die Zeitentwickelung geboten. So enge und in sich festgeordnet ist der Familienverband heute nicht mehr, wie vor Jahrhunderten. Das ganze moderne Leben ist in höheren Grade der individuellen Entwickelung günstig, und diese wirkt oft auflösend auf die Familiengemeinschaft. Ebenso ist der ganze Vermögensverkehr weit beweglicher geworden als früher und mehr von der individuellen Thätigkeit abhängig, daher gebührt auch der individuellen Verfügung ein grösserer Spielraum. Dem freien Willen des Individuums kommt überhaupt in allen Gebieten des modernen Lebens ein gesteigerter Einfluss zu.

Ezen indokok ellenében komolyan mitsem lehet felhozni, mert csak helyeselni kell azt, ha a törvényhozás merő doctrinär viszketegből a fenforgó viszonyokat, a nép szokásait, érzését tekinteten kivül nem hagyja, hanem ellenkezően azokhoz szorosan alkalmazkodik, és igy a nép gondolkozásmódján erőszakot nem követ el; más az, ha az eddigi állapot további fentartása bármely szempontból károsnak mutatkoznék, vagy egyáltalán az idő szabadabb iránya folytán a nép már szüknek érezné a mozgási tért, mert akkor szoros kötelessége a törvényhozásnak, a magasabb igények követelte módositásokat az örökjogon megtenni, nehogy az bénitólag hasson az államélet egyik vagy másik ágára.

Az örökbefogadó és a fogadott gyermek közt az igény kölcsönösen a törvényes rész felére szabatott.

2029. §. Der Pflichttheil des Adoptivkindes in der Verlassenschaft der Adoptiveltern beträgt die Hälfte seines gesetzlichen Erbrechts.

És megforditva 2031. §. Die Adoptiveltern haben in der Verlassenschaft der Adoptivkinder als Pflichttheil die Hälfte ihres Erbrechts.

Ezt egybevetve az 1927. §-sal, kitünik, hogy az örökbefogadó szülök ab intestato része egyenlő a legitimával.

Azon kérdést, vajjon köteles rész vagy törvényes osztályrész jár-e ki, azaz értékrész-e vagy természeti rész? a 2037. §. az első előnyére dönti el: In welcher Form dem Pflichttheilsberechtigten Erben der Pflichttheil zukomme, ob in Folge gesetzlichen Erbrechts

[1] Privatrechtliches Gesetzbuch für den Canton Zürich mit Erläuterungen von Bluntschli 4. k.

oder der Erbeinsetzung oder des Vermächtnisses ist gleichgültig.

Es kommt nur darauf an, dass der vermögensrechtliche Werth des Pflichttheils dem Berechtigten zu Theil geworden sei.

Habár ennek itt nagy horderöt tulajdonitani nem lehet, mert a szabad rész oly csekély, hogy azzal az örökhagyó nem képes sem az egyenlötlenséget a gyermekek közt megszüntetni, sem pedig a fekvöség vagy vállalat egy kézben maradását biztositani.

A tulélö házastársról következökép van gondoskodva: 2038. §. Der Ueberlebende Ehegatte ist bis auf drei Viertheile der durch das Gesetz ihm angewiesenen erbrechtlichen Vortheile gegen beeinträchtigenge letztwillige Verordnungen des Erblassers zu schützen. Sind keine erbfähigen Verwandten da und wird deshalb der überlebende Ehegatte erbberechtigt, so bleibt der Schutz desselben der nämliche, wie wenn erbfähige Verwandte der grosselterlichen oder urgrosselterlichen Parentel vorhanden wären.

Bluntschli ezt következökép indokolja: Der Entwurf hatte in Uebereinstimmung mit dem bisherigen Rechte die Hälfte vorgeschlagen. In der Commission wurde der Antrag auf eine Erweiterung dieses Pflichttheilsrechts auf drei Viertheile vorgeschlagen, weil der Pietätsverband der Ehegatten enger sei, als der der Geschwister, und mindestens so enge als der zu den Eltern des Erblassers. Es erklärten sich zwar manche Mitglieder gegen diese Ausdehnung, in dem bei einer wahren und glücklichen Ehe die Gefahr nicht so gross sei, dass das Erbrecht des überlebenden Ehegatten durch Testament verkürzt werde, in gestörten ehelichen Verhältnisse aber jene Beschränkung der Testirfreiheit zu gross scheine. Bei gleichgetheilten Stimmen erklärte sich die Commission durch Präsidialentscheid für diesen Vorschlag.

Csakhogy ez feltételezi a törvényes öröködés tudását. Ez lényegben a következö: a feleségre nézve, ha utódokkal együtt jut az örökséghez, a hagyaték egy negyede haszonélvezetül, a szülöi ág ellenében pedig vagy fele használatra, vagy egy hatoda tulajdonba. A távolabbi rokonokkal meg vagy egy negyede tulajdonul, vagy két harmada haszonélvezetül. Férjhez menetel esetén gyermekek létében a haszonélvezet egyszerüen megszünik, a többi rokonokkal szemben pedig felére száll le. A tulajdon, ha azt választá, nem változik. A férjre nézve, mig a gyermekek kiskoruak, azok örökrészén teljes korukig vagy kiházasitásig haszonélvezet. A többire nézve az arány azonos a nöével, csak hogy ujraházasodás esetén a férj ezen igénye csorbulást nem szenved.

Engedélyt ad a törvény többre is, a következö korlátok mellett: 2039. §. Zu Gunsten der überlebenden Ehegatten darf der Erblasser auch die Lebenslängliche Nutzniessung an der ganzen Verlassenschaft somit auch an dem Pflichttheil der gesetzlichen Erben verordnen, jedoch mit folgenden Beschränkungen: Sind eheliche Nachkommen die nächsten Erben, so darf sich die Nutzniessung nur auf solange über ihre ganzen Erbtheile erstrecken, als dieselben weder in die Ehe getreten noch volljährig geworden sind; von da an ist die Nutzniessung des überlebenden Ehegatten bis auf die Hälfte des betreffenden Erbantheils zu Beschränken.

A kitagadás esetei a következök: 2042. §. Der Erblasser ist berechtigt, den Erben ganz von dem Pflichttheile anszuschliessen:

a) wenn dieser ihn in grosser Noth auf eine lieblose Weise in Stiche gelassen oder sonst auf eine grobe Weise die dem Erblasser Gebührenden Verwandschaftlichen Rücksichten verletzt oder beharrlich missachtet hat;

b) wenn der Erbe wegen eines gemeinen (nicht politische) Verbrechens, welches eine entschieden niedere und unmoralische Gesinnung verräth, bestraft worden ist;

c) wenn der Erbe sich einer liederlichen oder entehrenden Lebensweise hingegeben hat.

Ugyanezen okokból a tulélö hites is kitagadható.

Bluntschli igy indokolja: Da das Pflichttheilsrecht der Erben auf dem Pietätsverband mit dem Erblasser beruht, so können jene durch grobe Impität gegen diese ihr Recht verwirken. Das Gesetz hat es mit Absicht vermieden, hier so kasuistisch zu verfahren, wie Justinians Novelle 115.

Szükséges, hogy a kitagadás végrendeletben és indokolva történjék: 1043. §. Die Gründe der Ausschliessung eines Erben vom Pflichttheil sind jederzeit vom Erblasser in der letzwilligen Verordnung zu bezeichnen, widrigenfalls die Ausschliessung nicht gilt.

A köteles rész megsértése vagy ki nem szabása esetén a következö védvek szolgálnak: 2044. §. Alle letztwilligen Anordnung des Erblassers sind dem Pflichttheilberechtigten Erben gegenüber, so weit sie dessen Pflichttheil beeinträchtigen, ungültig.

Der Erbe ist befugt, sowohl sein gesetzliches Erbrecht bis auf diesen Betrag auszuüben, als jene Verfügungen soweit sie nöthig durch eine Klage anzufechten.

Bluntschli megjegyzi hozzá: Die letzte Willensordnung bleibt somit in voller Kraft, soweit sie den Pflichttheil nicht verletzt. Der Pflichttheilsberechtigte Erbe kann nur verlangen, dass ihm der Pflichttheil unvermindert zukomme, nicht dass er mehr als diesen erhalte.

Helyes intézkedés ez is: 2048 §. Ist ein Erbe vom Pflichttheile ausgeschlossen, so wird er sowohl mit Rücksicht auf die gesetzliche Erbfolge als die Grösse der Pflichttheile für den bleibenden Erben gehalten, wie wenn der ausgeschlossene Erbe den Tod des Erblassers nicht erlebt hätte.

Ha a köteles részre jogositott csödbe esik, akkor kitagadható, csak hogy helyébe itt is utódai lépnek; ha pedig utóda nincs, akkor a kitagadás csak a köteles rész felét érheti.(2049. és 2050. §§.)

Végül a tételes intézkedések volnának egymás közt, és különösen a magyar joggal összehasonlitandók.

Részünkről azonban megvalljuk, hogy mi ennek fontosságát vagy értékét épen nem birjuk belátni, sem azt, hogy az különösen tanulságos lehetne az eddig elöadottak után. Mert elöször az elméleti fejtegetésnek az elsö részben épen az volt czélja, hogy a köteles rész intézményének körébe vágó elvi jelentöségü kérdéseket hozza tisztába, s azok horderejét és hatását az életviszonyok különböző irányaira feltüntesse; erre aztán a második részben az egyes positiv törvényeket ismertettük, mintegy latra vetve öket, mennyiben egyeznek meg az elmélettel, miböl aztán helyes vagy nem helyes voltuk is önmagától következik, persze, a mi elfoglalt álláspontunk szerint

Ha tehát most ujból a tüzetes összehasonlitáshoz fognánk, csak ismétlésbe kellene esnünk; ezenkivül az még oly kasuistikához vezetne, melyek se vége se hossza be nem látható és mellette mégis csak zavarná az összetes képet, melyre eddig törekedtünk.

De másodszor, az ujabb törvénykönyvek nagyobbkisebb mérvben szándékosan vagy öntudatlanul, söt

néha kifejezett szándék ellenére is a római jogra vannak fektetve,[1] abból meritvék főbb elveik és a mutatkozó eltérések majdnem merön önkényesek és inkább az önállósság látszatának megóvásából vagy fitogtatásból történtek, semmint azért, mert azok akár a változott viszonyok parancsa, akár a tudomány követelései által indokolhatók — érdemük egyedül az egyszerüsitésben állván — azért mi itt csak a történetileg lefejtett három jogrendszerre, a római, germán és magyar jogra fogunk az összehasonlitásban — de itt is csak nagy vonásokban — szoritkozni.

Kiemeltük, hogy a római és germán örökjog közt mily flagrans ellentét uralkodott; mig a római jognak alapvonása és kiindulási pontja a szabad végrendelkezés, minélfogva az örökhagyó személyiségnek összes viszonyait, egész vagyoni miségét és körét öntudatosan ruházza örökösére, miből okvetlen a successio universalis fogalma, a testatus és intestatus együttes előfordultának elvi összeférhetlensége fejlödött ki, addig a germán örökjogban a vagyon ily szoros kapcsolata az örökhagyó személyiségével ismeretlen volt, a személyiségnek átruházása és tovább vitele — hiányozván substratuma — értékkel nem birt, a germán jog a successio universalis mindent egyenlösitö és átkaroló öszfogalmára nem tudott emelkedni, nem is volt rá szükség, mert a vagyon átszállását az örökösre nem az örökhagyó akarata közvetité, nem az volt a vagyon mindenható lelke, hanem a születés; a sippéhez való eo ipso már a vagyonhoz is várandóságot szerzett, min az örökhagyó ugy könnyedén magát túl nem tehette.

A köteles részre nézve, tekintettel a fejlödési momentumra, a különbség ugy fejezhető ki röviden, hogy a római jogban a szabad végrendelkezésből indult ki a megszoritás, a korlátozás a család érdekében, mig a germán jogban épen ellenkezön a családiságból bontakozott ki az egyén szabadabb lábra helyezése; vagy más szóval: ott a szabadságból indult ki a megszoritás, a vele üzött visszaélések miatt, mint correctivum,[2] itt pedig megforditva a teljes megkötöttségből történt a lassu közeledés a szabadság felé.

Alig szükséges hozzátenni, hogy ez utóbbi a szerves fejlödésnek természetes menete, habár ezt tagadhatlanul a római jog eszközölte.

A mi a magyar jog állását illeti a római és germán joggal szemben, ugy azt látjuk, hogy az Árpádok alatt örökjogunk határozott inclinatiot mutat a szabad végrendelkezés iránt, mi kétségtelenül az egyházjog befolyásának és a nagyrészt azon körülménynek tulajdonitható, hogy e korszakban sokkal közelebb vonatkozásban volt jog- és államéletünk és culturánk a kelethez, mint nyugothoz; ezen kapcsot történetünk minden lapja tanusitja. Onnan eredett a római jog szabad szellője, mihez még más politikai törekvés is járult, t. i. a törzsi szerkezet lazitása.

De az Anjoukkal ezen irány hirtelen átcsap nyugot felé; az eddigi fejlödés megakad, a végrendelkezés helyét szoros megkötöttség foglalja el az ösiekben; a jogközösség, a germán Wartrecht hasonmása, lesz örökjogunk szabályzó elve; a lányok megszoritása nálunk is lábra kap, habár a földbirtokból való teljes kiszoritást a germán jog példájára jogunk nem ismer; a leányneked, melynek első nyomára már az arany bullában akadunk, egy önálló, bátran elmondhatjuk, egyedül álló jogintézménynyé fejlödött ki már a középkorban.[1] Az ösi és szerzeményi javak közti szoros különböztetés sokkal jelentékenyebb volt jogunkban, mint a germánoknál, ennek kifejtését jogunk, külbefolyástól függetlenül és mondhatni szabatosan eszközölte. A legkisebb nyoma sincs jogunkban azon sajátszerü germán felfogásnak, hogy a vagyonnal való szabad rendelkezés physikai eröteljes, mintegy testi potentiát tesz szükségesé, miért is nálunk a beteg vagy halálos ágyban kiki szerzeményével szabadon intézkedhetett.

Kitagadásra ugyan jogunk sem adott hatalmat, hasonlag a germán joghoz; ámde mily szépen mutatkozik a nemzeti önálló alkotás! Mig ott mégis vannak méltatlansági okok, nálunk ettől elütö, egészen sajátszerü eredeti felfogást találunk, t. i. az osztályra való kényszeritést az ösiekben.

A hitvestársi öröködésnél a nö állása elönyösen különbözött a germán jog által megszabottól, nem is tekintve sz. István decratumát.

Mert a lemenökkel szemben a germán jog csak a gerade és harmincz nap után a Musstheil volt a törvényesen biztositott jutalék, nálunk ellenben elöször az egész gyászév alatt nem volt a hagyatékban bolygatható; az ingókban egy gyermekrésze volt, az oldalrokonokkal szemben pedig holtiglan haszonélvezete; később a 14. 15. században ez utolsó a germán jogban is jelentkezik, sőt a portio statutaria sokban tulhaladta a mi álláspontunkat; ez azonban már a római jog teljes receptiójának korába esik, a hol persze az analog képződés teljesen megszünt.

Láthatni tehát, hogy hazai jogunk nagy rokonságot mutat a germán joghoz; egyes intézmények bizonyosan onnan szivárogtak át hozzánk, mert hisz szoros contactusban élt népünk a német államokkal. De láthatni emellett azt is, hogy a mint az idegen intézkedés befogadást nyert, azonnal tevékenyült rajta az önálló nemzeties alkotás, levetkezé idegenszerü jellemét, mert népünk nemcsak a nyelvben, hanem a jogban is könnyedén képes minden idegent saját gondolkodásmodjához átalakitani, azaz individualizálni; ebben rejlik nemzeties jogunk titka.

Nem hagyhatjuk e helyt szó nélkül azon nagy érdemeket, miket Wenczel Guszt. fáradhatlan buzgalma által ezen önálló nemzeties fejlödés bebizonyitása körül magának szerzett, midön hévvel, mondhatni lelkesedéssel, irásban és szóval a tanszékből védelmezte ezt több oldalu megtámadás ellenében; a mi annál nagyobb sulylyal bir, mert oly férfiutól származik, ki az egész európai jog fejlödésének tanulmányozása által bizonyára a legkompetensebb biráló.

Dr. Katona Mór,
jogtanár.

[1] Csak a franczia code mutat a germán joghoz némi rokonságot, de az sem jelentkezik a köteles résznél; még többet a zürichi, csak hogy az, csekély territoriuma miatt, nem igen mérvadó.

[2] Ueberall, wo sich das Recht selbständig und ursprünglich entwickelt, wird das Notherbenrecht dem Testamentarischen Erbrechte in der Zeit nachfolgen, denn es ist seine Bestimmung eine Korrectur des letzteren zu sein. Schmidt, Form. Notherbenrecht. 1. l.

A görög bányatörvény és a Laurion-kérdés.

A régi Attikában, Laurion környékén viragzó bányászat volt. Tanuskodnak erről Strabo iratai és még inkább azon vidék elhagyott, régi bányái és gorczterei.[2]

Az athénei ősbányászat ezen maradványai miatt keletkezett — a hirlapokból ismert — u. n. „Laurion-kérdés“, melynek közvetkeztében az egykori Hellász és Latium jelenlegi lakói csaknem birokra keltek, mig végre a sokkal békésebb s ol-

[1] L. Wenzel, Egyet. jogtört. 555. l.

[2] A laurioni ősbányászat jogszabályokkal is birt; ennek illetőleg az athenei bányajognak — mert némileg hasonlit a német bányajoghoz — azon fontosságot tulajdonitják némelyek, hogy Erdélyen, Magyarországon és Morvaországon át Németországba származva, ott alapjául szolgált volna a német bányajognak Ezen merész, de alaptalan nézet ellen l. Achenbach: „Das gemeine Deutsche Bergrecht.“ 24. l.

csóbb megoldásban egyeztek meg, s az Alabama-kérdés módjára nemzetközi békebirósagra bizaták ügyöket.

Valóban alig tehettek okosabbat. A Laurion-kérdés ugyanis — a szó teljes értelmében véve — egy bánya-jogeset, s mint ilyen legkevésbé alkalmas arra, hogy e jogeset, mely oly hosszasan kisértett a politi ai hirlapirodalomban, nemzetközi kérdéssé vált ugyan azon körülménynél fogva, hogy egyrészről külföldi alattvalók, másrészről pedig a görög állam állottak szemben egymással. Mindazonáltal az eset e körülménynél fogva sem vetkőzött ki eredeti jellegéből; a harcz pedig csak azt mutatta volna meg a világnak, hogy melyik fél erősebb, de nem azt, hogy melyiknek van igaza. A nemzetközi békebiróság eszméje tehát e kérdésben nagyon szerencsés ötlet, melyet kétszeresen üdvözölhetünk.

Határozott-e már, és ha igen: mit e békebiróság? arról, megvallom, nincs tudomásom. Bármint álljon is azonban a dolog, ugy vélem, nem lesz érdektelen e kérdés ismertetése; szolgáljon az a multra nézve felvilágositásul vagy tájékozásul a jövőre.

Görögország bányatörvénynyel csak 1861. aug. 22-ike óta bir, a mikor (a hitelesitett franczia fordítás szerint „Loi sur les mines" czim alatt) az 1810-iki franczia törvény mintájára készült görög bányatörvény meghirdettetett; a görög törvény ugyancsak megtartja e hármas osztályozást: mines, minirères et carrières (bányák, vájnák és kőfejtések), épen ugy, mint a codes des mines. A bányákra nézve szintén csak adomány (concession) által, [1] a vájnákra nézve pedig engedély (permission) által [2] lehet jogositványt szerezni, és ezek tekintetében a földbirtokost más felkérőkkel szemben előjog illeti; a kőfejtések a telektulajdonos kizárólagossága alá tartoznak, s a bányatörvény (rendészeti felügyelete és) intézkedései alá csak azon esetben tartoznak, ha földalatti vájásokban üzetnek. [3]

Az ásványok hármas osztályozására és a jogositványok kiadásának módjára nézve azonban eltérések vannak a franczia törvénytől, miket röviden feltüntetünk, mert a kérdés megértésére szükségesek.

A görög törvények szerint:

a) bányáknak tekintennők azon müvek, melyekben erek, telepek vagy törzsökökben tisztán avagy elegyülten arany, ezüst, platina, higany, ólom, vas, réz, ón, keneny, kobalt, mireny, mangán, dárdany, molybdén stb. fémtartalmu ásványok táratnak fel, továbbá azok is, melyek nem-fémeket (metalloides), ként és bárminemü égvényes ásványokat, u. m. anthracitot, kőszenet, koőlajat és grafitot tartalmaznak; [4]

b) a vájnabányászat (miniéres, Gräbereien) körébe tartoznak: az üledékes képződményekben előjövő gyepvaskő, szemes vasércz, alaun, szikső, vitriol, borax (só), fösz és malomkövek, továbbá a festő, olajos és szuroktartalmu földek, a földolaj, ámbra stb. [5]

c) a kőfejtések körébe tartoznak: a müvészeti és épitészeti czélokra szolgáló kövek, a márványfajok, mindennemü polla, mész, köszörü és nyomdakő, a kigyla, gránit, bazalt, láva, vörösföld, tüzkő, homokkő stb., legyennek azok azon külmunkálatok vagy földalatti vájások által feltárva. [6]

[1] L'exploitation des mines et des fossiles classées sous la mème categorie ne peut être faite qu'en vertu d'un acte de concession émis par le Gouvernement. „Lois sur les mines" de Grèce, art. 5. (Ugyanigy a „Code des mines" art. 5.; az idézetteknél az authorizált franczia fordítást használom, l. Zeitschrift f. Bergrecht. 1872. 4. füz. 439. s k. l.)

[2] L'exploitation d'une miniére ne peut avoir lieu sans une permission du Ministre de l'Interiente Loi etc. art. 35. Code etc. art. 57.

[3] L'exploitation des carrières à ciel ouvert a lien sans permission, et sera soumise à la surveillance de l'ingenieur des mines, si elles a lieu par galeries souterrains. Loi, art 41. Code, art. 81.

[4] Est considerée comm mines celle qui consient en filons, en couches ou en amas des metaux proprement dits, savoir: de l'or, de l'argent, du platin, du mercure etc. soit purs, soit oxydés ou diversement combinés. Est considerée aussi comme mine celle qui contient des demi metaux, le soufre, et les combustibles fossiles de toute espèce, savoir: l'authracite, le charbon de terre, la houille et le graphite. Loi. art. 2. Code art. 2.

[5] Les minières comprement les minerais de fer, dits d'alluvion, les sels de nitre, d'alun, de vitriol et de borax, aiusi que les mineraux ou fossils suivants: l'éméril, le gypse ou platre, les pierres meulières, les couleurs minerales et les substances bitumineuses, résineuses et huilleuses, telles que le bitume, l'huile de pétrole, l'ombre etc. Loi. art. 3. Code art. 3. A franczia törvényben a tőzeg is fel van sorolva, a görög pedig kihagyta, mert ott tőzeg nem található.

[6] Les carrières renferment les pierres servant aux arts et les pierres à bâtir, les marbres, les arloises de toutes sortes, les pierres à chaux, les pierres à aiquiser, les trass, les pierres lithographiques, les ophites, les granits, les basalts, les laves, les pierres ponces, les pouzzolannes, les pierres à fusil etc. le tou exploité a ciel ouvert ou avec des galeries souterrains. Loi. art 4. Cod. art. 4.

Az eltérés, ha a szintén idézett franczia bányatörvényt a görög bányajognak ezen rendelkezéseivel összehasonlitjuk, abban fog kitünni, hogy a földszurok, földolaj és vitriol nem a bányászathoz, hanem a vájnákhoz számittatik, és ugyanide vannak rendelve a fösz, a festőföldek és malomkövek, holott a „Code des mines" azokat a kőfejtések körébe sorolja. [1]

Meg fontosabb s a Laurion-kérdés szempontjából érdekesebb azon eltérés, a mi az adományozás körüli eljárásra vonatkozik.

A görög bányajog ugyanis átvette azon nehézkes és sok alakisággal járó adományozási rendszert, a mi az ujabb porosz és osztrák törvények egyszerübb, de gyakorlatibb eljárásával szemben a franczia bányatörvénynek valóságos hátrányát képezi. Az adományozási kérvények szintén a präfektekhez nyujtandók be, s ez azokat meghirdeti, a beadott kifogásokat és versenykérvényeket átveszi csak ugy, mint Franczia országban, [2] csakhogy mig Franczia országban e kifogások és versenykérvények az illető felekkel közöltetnek, [3] addig Görögországban, — a négy hónapi hirdetési határidő eltelte után — a közlés teljes mellőzésével 20 napon kitéve maradnak s bárki által megtekinthetők. [4] Franczia országban a hirdetési határidő eltelte után a prefekt a bányamérnök véleményét köteles kikérni, s — egy 1810 ben augusztus 3-án a bányatörvény pótlására kiadott miniszteri utasitás nyomán — a bányamérnök köteles a lelményről, annak létezéséről a helyszinén meggyőződni, sőt az iránt is tartozik véleményt nyujtani: haszonnal művelhető-e a telep? mert csak ez esetben van helye az adományozásnak; ugyanazért a kérvényezés stadiumában a telepnek oly módon kell feltárva lennie, hogy a lelményről, az abban előforduló ásványokról, azoknak használati és cserecértékéről a bányamérnök véleményt mondhasson. [5] Czelszerü-e a vájást-érdemlőség feltételéhez kötni az adományozást? az más kérdés, mely ide nem tartozik, hanem annyi bizonyos, hogy a franczia praxis szerint a préfet csak a bányamérnök által megtartott helyszini szemle után terjesztheti föl véleményes jelentését a belügyminiszterhez. És ez igen helyesen van. Nem igy van Görögországban. Akár azért, mert a franczia törvényben, melyről másoltak, nem fgglaltatik benne a helyszini szemle és és lelményfölvétel, hanem az egy miniszteri utasitás tárgya, akár pedig szándékosan történt, elég az hozzá, hogy Görögországban a bányamérnök által foganatositandó helyszini szemle nincs. [6] És ez nézetem szerint oly hiba, mely jórészben okozója a Laurion-kérdésnek és a melyet nem pótol sem az, hogy a bányamérnöknek a lelmény egy próbadarabja beküldetik (mert az vehető máshonnan és nem a feltárni szándékolt telepről), sem azon rendelet, mely az ásványtelep tudományos leirását követeli a felkérőtől. [7]

Egybeekben a görög törvény az adományozási eljárás körül nem mutat érdemleges eltérést a franczia törvénytől. A préfet a befejezett tárgyalások után (de mint emlitettük, mérnöki szemle nélkül) az iratokat — a kérvényező qualificatiójára vonatkozó — véleményes jelentése kiséretében a belügyminiszterhez terjeszti fel. [8] A belügyminiszter — a bányahatóság véleményének meghallgatása után — eltérőleg a franczia bányatörvénytől, a mennyiben ez szükségesnek mutatkozik, helyszini nyomozást rendel és foganatositttat; [9] igaz, hogy ez a helyszini

[1] L. ezekre nézve Nasse, athéni bányahatósági ülnök értekezését: „Die laurischen Halden" Zeitschrift für Bergrecht. 1872. 2. füz. 222. l.

[2] La demande en concession sera faite par un simple petition au préfet competent etc. Loi. art. 22. Code art. 22—25. Ceux etc. doivent adresser au Préfet leurs oppositions et demandes etc. Loi. art. 23. Code art 26.

[3] „Les oppositions seront notifiées aux parties interessées; et le registre sera ouvert à tous ceux qui en demanderont communication." Code art 26. 2. alinea.

[4] „Ce registre sera ouvert pendant 20 jours, à partir de l'expiration du dit delai de 4 mois, aux partie interessées. Loi. art. 24.

[5] 1810. (aug. 3.) kibocsátott miniszteri utasitás 1., 2. §§. Lásd dr. Achenbach: „Das franz. Bergrecht" cz. m. 238, 239. l.

[6] L. Nasse (Bergassessor in Athen) ily czimü értekezését: „Die Differenzen über die laurischen Halden" Zeitschr. f. Bergrecht, 1872. évf. 232., 233. l.

[7] Ezt egy később (1867-ben) hozott törvény rendeli: „Un certificat par écrit des examens scientifique» qui ont été faits, indiquant non seulement l'espèce prédominante dn minerai etc. Ordennance royale du 17. Mai 1867. art. 1. 1. alinea.

[8] „Le préfet, aprés avoir pris les informations nécessaires sur les droits et les facultés des demandeurs, donnera son avis qu'il transmettra au Ministre de l'Interieur avec un exposé motivé, les piéces requises et un plan regulier de la surface. Loi. art. 25 V. ö. a Code des mines 27. art.

[9] (Aprés avoir etc.) „Si cela est necessaire, par de nouvelles recherches sur les lieux, le Ministre de l'Interieur transmettra etc. Loi. art. 26. A Code 28. art.-ban ez nem foglaltatik.

szemle lehetőségét involválja, azonban nem pótolja azon hiányt a görög bányahatósági praxisban, melyen a francziák az 1810-i (aug. 3.) pótrendelettel segitettek; mert a görögországi gyakorlat szerint — a bányamérnök nem levén szemlére kötelezve, a miniszter pedig csak akkor, ha annak különös szükségét látja — tényleg a lelmény fölvétele és a helyi nyomozás rendszerint elmarad Az adományozást vagyis a bányászati jogositvány kiadását a görög törvény — épen ugy mint a franczia — egy collegiumra bizza, mely e czélra az összes miniszterekből, a kamara elnökéből, a számszék elnökéből, a kincstári jogügyek igazgatójából és az állami főügyészből alakittatik,[1] az adományozás a bel- és penzügyminiszterek előterjesztésére, — az emlitett tanács határozata után — kabinetparancs alakjában bocsáttatik ki.[2] A jogositvány, ha az adományozástól számitott egy év alatt az üzem meg nem kezdetik, vagy miniszteri engedély nélkül egy évnél tovább szünetet, ugyanazon collégium meghallgatása után királyi rendelet által visszavonható; itt igen kivánatos lenne annak meghatározása: mily okokból lehet megadni vagy megtagadni az üzemhaladékot (Betriebfrist)? mert ez különben az önkény- és visszaélésnek tág kaput nyit.[3]

Ez a görög törvény, és — némely novelláris artikulusokat leszámitva — ebben állanak eltérései a franczia bányajogtól.

(Folyt. köv.)

Dr. Sipos Árpád,
jogakad. tanár.

[1] Loi art. 6 V. ö. a 27. A Code e collegium tisztét az államtanácsra (conseil d'État) bizza. Art. 28

[2] „Le ministre de l'Interieur fera de concert avec son collègue des Finances statuer definitivement par une ordonnance royale sur la demande en concession. Loi art. 26. Code („par un decrét imp.") art. 28.

[3] „Si le proprietaire de la mine n'entreprend pas l'exploitation dans le cours d'une année depuis le jour de la concession il pourra en vertu d'une ordennance Royale, émise après une décision préalable du conseil institué par l'article 6, être declaré dechu de tout droit sur la mine." Art. 3. de la Loi du 26. Avril 1867.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Örökösödési vitás kérdések.

Örökösödési sovány törvényeink folytán a vitás kérdéseknek egész halmaza áll előttünk. Közlünk nehányat ezekből az eszméknek ez uton való tisztázása végett. Annál szükségesebbnek tartjuk ezt, mert a közlendő esetek épen olyanok, melyekkel commentátoraink sem igen foglalkoznak. Herczeg Mihály is, ki a magyar örökösödési jogról monographiát irt, szintén kitér e kérdések elől is, mint majd minden vitás kérdés elől; munkája tehát hézagot nem pótol.

I.

Valamint régibb, ugy ujabb iróink is megegyeznek abban s a gyakorlat is következetesen alkalmazza azon szabályt, hogy az ujabb végrendelet hatálytalanná teszi a régibbet s az visszavontnak tekintendő azon esetben is, ha az ujabb végrendeletben a régibb visszavonása határozottan ki nem mondatik is.

De mi történjék oly esetben, ha az ujabb végrendelet külkellékek hiánya miatt érvénytelennek mondatik ki? Feléled-e a régibb végrendelet, vagy a törvényes örökösödés foglalt helyt?

Erről hallgat minden commentátorunk; pedig a kérdés fontos, s a nézetek eltérők.

Egyik nézet szerint ugyanis: az ujabb végrendelettétel által, habár hallgatólag kimondotta az örökhagyó, hogy régibb rendelkezését vissza kivánja vonni, s habár ujabb intézkedései alaki hibák miatt nem állanak is, áll azon tény, hogy ujabban intézkedni akart, s ez által régibb intézkedéseitől eltért s azokat hatályon kivül helyezte; tehát ezen intézkedések hatályossá nem válhatván, az ujabbak érvényesitését pedig alaki hiányok akadályozván: a dolog természetéből folyik, hogy a törvényes örökösödésnek kell helyt foglalnia.

Másik nézet szerint ellenben: végrendelet külkellékei azért vannak előirva, mert azokat a törvényhozó szükségesnek tartja az arról való meggyőződés szerzésre, hogy örökhagyó csakugyan rendelkezett s akként rendelkezett, mint a végrendeletben foglaltatik. A hallgatólagos visszavonás az ujabb intézkedésben nyer kifejezést, ha tehát ezen ujabb intézkedések nem létezőknek tekintetnek, nem létezőnek tekintendő a visszavonás is, és az előbbi végrendelet válik hatályossá.

Miután hazai iróinknál utmutatást nem találunk, nézzük meg röviden a külföldi nevezetesebb törvényeket, hiszen elismert dolog ugy is már mai nap, hogy az összehasonlitó jogtudomány az, melynek világánál oldhatók meg leghelyesebben a vitás kérdések, s fejlesztethetik helyes irányban a hazai jogszolgáltatás.

E törvények legnagyobb része ugyan szorosan nem alkalmazható az adott esetekre, intézkedései mégis olyanok, melyek kifejtendő nézetünk helyességét annál erösebben támogatják; mert még tulmennek az elv alkalmazásánál azon szigoron, melyet mi alkalmazandónak vélünk.

A legtöbb európai törvények ugyanis nem fogadták el a római jog azon elvét, mely szerint a későbbi végrendelettétel által az előbbi hallgatólag visszavontnak tekintetik; hanem valamennyi érvényes végrendelet fennáll egymás mellett, csak ellenmondó intézkedések esetén bir a későbbi intézkedés érvénynyel az előbbi felett. (Igy intézkedik a franczia, porosz, szász és a zürichi törvény.) E törvények szerint tehát hallgatólagos visszavonásról szó sincs, ha érvénytelen az utóbbi végrendelet, eo ipso az előbbi lép hatályba, melynek azon pontjai, melyek az utóbbival ellenkezésben nem állanak, hatályosan maradtak volna akkor is, ha az utóbbi érvényes lett volna.

A visszavonásnak határozottan ki kell az ujabb végrendeletben fejeztetnie, s e visszavonásról szóló okmánynak ugyanazon kellékekkel kell (a porosz, szász és zürichi törvény szerint) ellátva lennie, melyek a végrendeletekre nézve előirvák, különben érvénytelen s az előbbi végrendelet lép hatályba. Némileg eltérő, de igen észszerü intézkedéseket tartalmaz a franczia törvény, mely megkülönbözteti azon esetet, ha az okmány csak visszavonást tartalmaz, vagy a visszavonás mellett egyuttal a vagyon feletti végrendelkezést is foglal magában. Az első esetekben érvényes a végrendelet, illetve a visszavonási nyilatkozat, ha csak oly kellékekkel bir is, melyek az okmányok bizonyitó erejére nézve általában előirvák. Az utóbbi esetben azonel kell látva lennie mindazon kellékekkel, melyektől a végrendelet érvénye feltételeztetik; mert feltehető, hogy az örökhagyó csak azért vonta vissza előbbi intézkedéseit, mert azon véleményben volt, hogy az utóbbiak fognak hatályba lépni, tehát a visszavonás mellett is ki akarta zárni a törvényes örökösödést, ha tehát külkellékek hiánya folytán az uj intézkedések érvénybe nem léphetnek, sokkal megfelelőbb végrendelkező akaratának, ha nem az általa ismételve kizárt törvényes örökösödés, hanem előbbi intézkedései válnak hatályossá.

Látjuk tehát, hogy a nyilvánosan kifejezett visszavonás esetén is a külkellékek hiánya folytán az előbbi végrendelet válik hatályossá s nem a törvényes örökösödés lép előtérbe.

A mi viszonyainkhoz még közelebb áll az osztrák jog, mennyiben annak rendelkezései szerint a későbbi végrendelkezés által hatálytalanná válik az előbbi, ha az vissza nem vonatik is. Ámde e törvény is (713 §.) érvényes végrendeletet kiván és csak az érvényes ujabb végrendelet szünteti meg az előbbit, ha tehát az utóbbi érvénytelen, az előbbi éled fel.

Nincs ok, hogy mi ezen elveket miért nem alkalmaznánk, az észszerüség is ezek mellett szól. A mi érvénytelen, az semmis is, sokkal észszerübb tehát az előbbi állapotbai visszahelyezés, vagyis azon állapotnak helyreállitása, mely az érvénytelen okmány előtt létezett, ez pedig akkor történik, ha az előbbi végrendelet hatályosnak ismertetik el.

A végrendelet azért érvénytelen jelen esetben? mert nem nyujt biztositékot arról, hogy az az örökhagyó akaratát fejezi ki, s miután épen ezen akaratkijelentésben foglaltatik a hallgatólagos visszavonás, ha az akaratkijelentés nem létezőnek tekintetik, nem létezővé válik a visszavonás is, mert nem létezik oly cselekvény, mely ennek kifejezését adta.

Megkülönböztetendő ezen esettől azonban azon eset, ha egy eredetileg érvényesen alkotott végrendelet utóbbi körülmények folytán válik érvénytelenné vagy hatálytalanná, pl. ha gyermektelen örökhagyónak utóbb gyermeke születik, vagy a kiváltságos végrendelet ha a kedvezményezési határidő lejár, vagy ha az örökös nem fogadja el az örökséget. Ily esetben a törvényes örökösödés lép hatályba. (V. ö. Unger: Erbrecht 106. s köv. lap.) A mi a dolog természetéből folyik; mert az uj végrendelkezés, vagyis a végrendelkező akaratkijelentése egészen

szabályszerüen történt s az kétséget nem szenved, kifejezést nyer tehát általa a hallgatólagos visszavonás is. Az akarat végrehajtása nem a kijelentés hiányossága, hanem más körülmények folytán válik lehetetlenné, de fenmarad a visszavonás, melynélfogva fel nem élhet a visszavont végrendelet, hanem a törvényes örökösödésnek kell hatályba lépnie.

Összefoglalva a mondottakat, nézetünk oda terjed:

hogy későbbi érvényes végrendelettétel által visszavontnak tekintendő az előbbi, ha a visszavonás nyiltan ki nem fejeztetett is; ha azonban az utóbbi végrendelet érvénytelen, az előbbi végrendelet válik hatályossá és nem a törvényes örökösödés lép előtérbe, ha ellenben egy eredetileg érvényesen alkotott végrendelet utóbb közbejött körülmény folytán válik érvénytelenné vagy hatálytalanná, nem az előbbi végrendelet éled fel, hanem a törvényes örökösödés foglal helyt.

II.

Régibb hazai törvényeink szerint a végrendelet utján háramlott vagyon, származott legyen az bárkitől is, szerzeménynek tekintetett. Ha tehát az apa szabad rendelkezése alatt álló vagyonát fiának végrendeletileg hagyta, e vagyon szerzeményi természettel birt. Régibb jogunk szerint ennélfogva arra nézve, hogy a végrendelet folytán háramlott vagyonban miként történjék az örökösödés, kétség nem forghatott fenn. Ezen szabály az országbirói értekezlet által igen észszerü változást szenvedett. Eltörültetvén ugyanis az ősi és szerzeményi vagyon között fennállott különbség és helyébe az öröklött és szerzeményi vagyon közötti megkülönböztetés lépvén hatályba, igen logicailag állapittatott meg a 10. §-ban, hogy ági vagyont képez mindaz, mely az örökhagyóra akár végrendelet folytán, akár nélkül az ágtól származott. — Tehát még a vagyon azért, hogy végrendelet folytán háramlott valakire, szerzeményi vagyonnak nem tekinthető.

Kérdés merül fel azonban arra nézve, mily minőségü azon vagyon, mely az örökhagyónak végrendeletileg idegen ember által hagyatott?

Némelyek szerint: tekintve az országbirói értekezlet elvét, mely csak azt tekinti szerzeménynek, melyet az illető valóban maga szerzett, sőt határozottan kifejezést ád annak, hogy a végrendelet folytán háramlott vagyont ilyennek nem tekinti, ez nem tekinthető szerzeménynek, tehát visszaszáll annak, agára a ki által hagyományoztatott.

E nézet azonban, véleményem szerint, nem helyes s következményeiben képtelenségre vezetne. Az országbirói értekezlet kimondotta, mit tart öröklött vagyonnak s kimondotta hogy a végrendelet utján öröklött vagyonra nézve mennyiben tesz régi törvényeinkben változást. A mi nem öröklött vagyon, az szerzemény, ha idegentől végrendelet utján szállott is. Erre nézve nem történt változás. De képtelenség is lenne, hogy a közel rokon megelőztével törvényes örökösödés utján teljesen idegen örököljön. A ki vagyonát idegennek adta, abból kirekesztette ágát örökre épen ugy, mintha azt életében elajándékozta vagy eladta volna. A végrendelkező ezen intézkedése által azon akaratának adott kifejezést, hogy ága e vagyonban többé ne örököljön, hanem az idegen család tulajdonává váljék.

Kétségtelen tehát, hogy idegentől végrendelet folytán háramlott vagyon szerzeményi vagyonnak tekintendő, és ebben az örökösödés rendje épen ugy szabályozandó, mint bármely más szerzeményi vagyonban.

III.

Törvényeink szerint felállitott elv, hogy a mi házasság tartama alatt szereztetett, közszerzemény. Ebből sokan azt következtetik, hogy a vagyon közszerzeménynek tekintetendő akkor is, ha az öröklött vagyon egészen meg nem volna is; mert lehet, hogy az elköltetett s utóbb kezdtek takarékoskodni a házastársak s utóbb szereztek, de lehet, hogy a szerzés még akkor történt mikor az illető házastárs nem is örökölt, s utóbb örökölvén öröklött vagyonát, szerencsétlen események folytán elvesztette. A megmaradt vagyon tehát nem lehet öröklött vagyon, miután az előbb szereztetett, mielőtt általában örökölt volna a házastársak valamelyike.

E nézet azonban határozottan téves; mert az orszgb. értekezlet 10. §-a határozottan kimondja, hogy szerzeménynek csak azon érték tekinthető, mely az öröklött vagyon értékét tulhaladja.

Nézetem szerint a különbség a között, hogy meg van-e a maga minőségében az öröklött vagyon, avagy a helyett a házasság tartama alatt más szereztetett, nem a vagyon ősi vagy öröklött minőségére, hanem az örökösödés mikénti érvényesitése és a bizonyitási kötelezettségre nézve bir befolyással.

Ugyanis ha az öröklött vagyon természetben meg van, azt az ági örökösök természetben követelhetik, ha ellenben az a házasság tartama alatt szerzett vagyonba ruháztatott, nincs joguk a vagyont természetben követelni, hanem csak az öröklött értékét, mely e vagyonba ruháztatott; mert az idézett 10. §. szerint ők csak az érték erejéig örökölnek.

Csakis ez uton lehet megállapitani, van-e szerzemény vagy sem, minden más ut el nem hárithatók nehézségek egész halmazát vonná maga után, s e mellett méltánytalan is lenne a házastárs iránt, ki a szerzésben házastársát gyámolitotta.

A bizonyitási kötelezettségre pedig, nézetem szerint, az a befolyása van, hogy ha valamely vagyonról kimutattatik, hogy az a házasság tartama alatt vásároltatott, e vagyonról azon jogvélelem van, hogy az szerzeményt képez. E vélelem ellen tehát a bizonyitási kötelezettség arra nézve, hogy a házastársak valamelyikének volt öröklött vagyona, mely most már nincs meg, és igy értéke a szerzeményből pótolandó, az ági örökösöket terheli. Ellenben ha az öröklött vagyon meg van s ebbe történtek beruházások, annak bizonyitása, mennyiben nyert általuk az öröklött vagyon értékében, és igy mily érték az, mely közszerzeményt képez? a házastárs által bizonyitandó.

Mindenki, ki tudja örökösödési perekben a bizonyitás nehézségeit, ezen — nézetem szerint — a dolog természetéből folyó elv fontosságát s az illetőkre való horderejét bizonyára minden bővebb magyarázat nélkül belátandja.

Különfélék.

A horvát kormány törvényjavaslata az államügyészségek tagjainak szolgálati viszonyáról és az orsz. kincstárnak polgári jogi ügyekben való képviseltetéséről következőleg hangzik: 1. §. A főügyész a báni táblai ülnökök, helyettesei és az ügyészek pedig a tv. széki táblai ülnökök szolgálati minőségével birnak. Mind e hivatalnokokat megilletik azon előjogok, melyek a birói hatalomról, a birák fegyelmi felelősségéről szóló törvényekben a biráknak biztositvák. Az államügyészi működés tartama alatt az emlitett törvények határozmányai azonban a főügyészre, helyettesére és az ügyészekre csak azon esetben vonatkoznak, ha akaratuk ellenére elbocsáttatnak az állam szolgálatából, vagy nyugdijaztatnak. A főügyész a báni táblai ülnökök személyállományába, a főügyészi helyettes és az állami ügyészek a törvényszéki táblai ülnökök személyállományába tartoznak. 2. §. Az ülnökhelyetteseken kivül még a szükséges segédszemélyzet is rendelkezésre bocsátandó a főügyésznek. Az államügyészek a szükséghez képest egy vagy több helyettest kapnak, kik a törvényszéki tábláknál tanácstitkárok azok személyzetéhez tartoznak és velük egyforma illetéket huznak. 3. §. A főügyész és ennek helyettesei (az ügyészek, alügyészek), a bünügyi perrendtartásban előirt hivatalos működésen kivül az országos kincstárt polgári jogi ügyekben is tartoznak képviselni; azonfelül az államügyész és az alája rendelt személyzet az orsz. kormánynak jogtanacsosokul szolgálnak. A törvényszéki költségek, melyek az orsz. kincstár, illetőleg ennek képviselete javára itéltettek, kizárólag az országos kincstárt illetik, mely viszont az őt terhelő jogügyletek költségeit viseli. 4. §. A főügyész és az alája rendelt személyek felelősek minden kárért, mely eljárásuk folytán az orsz. kincstárt éri. 5. §. Az államügyészség tagjai azon illetékeken kivül, melyek őket mint az illető törvényszék tagjait illetik, még működési pótlékot huznak és pedig a főügyész ezer frtot, helyettes ülnökei 500 frtot, a zágrábi államügyész 400 frtot, a többi ügyészek 200 frtot. 6. §. E törvény végrehajtásával a bán bizatik meg.

A fizetési rendeletekről szóló törvény által nyujtott előny Bécsben nem igen vétetik igénybe. A f. év első felében ugyanis 50 %-kal kevesebb ily kérvény nyujtatott be, mint a mult év utolsó negyedében.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 36. sz. Budapest, 1874. szept. 2.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre. Dr. Biermann Mihály, jogtanár urtól. — A görög bányatörvény és a Laurion-kérdés. Dr. Sipos Árpád, jogakadémiai tanár urtól. — Törvénykezési szemle. Nézetek a sebzésekről orvos-törvényszéki tekintetben. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre.

II. Tulajdon.

Azon, a birtok s tulajdon közti szoros viszonynál fogva, mely szerint a birtok csak külképe a tulajdonnak, annak nyilvánulata kifelé, a birtok körül a képviseletről mondottak nagyobbrészt ide is vonhatók, ugy hogy egyuttal annak a tulajdon körüli alkalmazhatása és nem alkalmazhatása iránti kérdésre is nagyjából meg van már adva a felelet. A mondottak kiegészitésére, különös tekintettel a tulajdonra, itt még csak nehány szó.

A tulajdont uri vagy apai hatalomban levő személyek ép ugy szerezhetik a dominus számára,[1] mint utóbbi által felhatalmazott önálló képviselők.[2]

Közvetitők a tulajdonjogot is ugy, mint a birtokot csak maguk számára alapitják meg.[3]

Az egyes szerzési módok közt itt tekintetbe csak azok jöhetnek, melyeknél a tulajdonjog valamely cselekvényből veszi eredetét.

Kiemelendők:

1. A traditió. Teljes mértékben alkalmazhatók erre a fönt, az átruházásra mint birtokszerzési módra vonatkozólag mondottak, jelesül tekintve a képviselő meghatalmaztatását, szándékát az ur (vagy saját maga) számára szerezni, képviselői minősége feltüntetését, tekintve végre az átruházó akaratát.

2. Occupatió, már magában birtokszerzés, utalok tehát a fönt mondottakra.

3. Specificatióban is helyt adott a római jog a képviseletnek, helyesen megkülönböztetve azonban egyrészt az ur számára tényleg specificálót s az annak munkájához csak hozzájáruló segédet, másrészt az ur nevében, tehát képviselői minőségben cselekvőt s a puszta közvetitőt, ki tekintettel ugyan másra, azonban saját maga nevében s csak azon utógondolattal specificál, hogy majd a kész eredményt s vele a tulajdonjogot a harmadikra átruházandja; a tulajdon kérdése iránt döntő mindig, hogy kinek nevében lön a munka végezve.

4. Elbirtoklás. Miután az elbirtoklásra magának a birtoklásnak törvényszabta időtartamon át való zavartalan folytatása vezet, birtokot pedig a dominus számára szerezni mint nevében gyakorolni szabad a képviselőnek, ugy az általa történendő elbirtoklásnak sem vetett akadályt a római jog. s erre nézve különösen csak azt határozta, hogy tekintettel azon elvére, mely az usucapióhoz az elbirtoklónak jóhiszemüségét „in initio possessionis“ megkivánta, a képviselt számára csak azon pillanattól folyhasson az elbirtoklás, melyben ő a képviselő birtokszerzéséről tudomást vett.[1]

5. Megemlithetem még, hogy az „in jure cessio,“ mely nem egyéb, mint a vindicationak alkalmazása dologi jogok békés átruházására,[2] mint l. actio már fogalmánál, illetőleg fönt a római perjogról mondottaknál fogva kizárta a képviselet alkalmazhatását.

Tulajdonát képviselőjének tette folytán — ha a tárgy természetes megsemmisitésétől s ehhez hasonló jogi szinezettel nem biró mechanicus tényektől eltekintünk — csak ugy veszthetí el a dominus, ha amaz meghatalmazás alapján cselekedett,[3] vagy a meghatalmazást utólagos jóváhagyás pótolja.[4]

III. A többi dologi jogok.

Kevés mondani való van ezekről. Tekintve

1. a szolgalmakat s pedig

a) azok szerzését kiemelendők

I. a régi szerzésmódok közül

α) az in j. cessio; erre nézve utalok az épen a tulajdonnál tett megjegyzésemre;

β) traditio cum deductione, a tulajdon átruházására feljogositott képviselő a szolgalomnak ilyképi szerzésére is képes, miután ezt már amaz első meghatalmazásban foglalt „lex rei suae dicta“-val engedi meg neki a dominus.

II. Az ujabbakból

α) a szerződés (ez iránt a kötelmi jognál),

β) elbirtoklásnál állnak a tulajdonnál felhozottak, azon megszoritással, hogy miután a források a szolgalmak usucapiójánál a jóhiszemet mint kelléket fel nem emlitik[5] (ez csak később a canonjog által levén behozva),[6] a dominus értesülése a megkezdett elbirtoklásról nem szükséges.

[1] L. 10. §. 1. l. 17. l. 32. (41. 1.) invitis. servus communis urai számára tulajdonrészeik aránya szerint l. 37. §. 1., 2., 3., 4., 6. eod. haszonélvezetben levő l. 20. l. 23. eod. vagy bona fide szolgáló személyek l. 39. eod. ex re nostra vagy ex operis suis.

[2] L. 22. §. 5. ibis ..... per liberam personam omnium rerum possessionem queri posse et per hanc dominium l. 53. l. 54. pr. eod. a meghatalmazás kellékéről l. 13. pr. l. 20. §. 2. eod. a meghatalmazást gyámoknál stb. itt is a hivatalos állás pótolja l. 13. §. 1. eod.

[3] L. 59. eod.

[1] L. 49. §. 2. (41. 2.) Etsi possessio per procuratorem ignoranti quaeritur, usucapio vero scienti competit l. 1. C. (7. 32.)

[2] Gaius II. 24. Ulpian XIX. 9. sq.

[3] L. 9. §. 4. (41. 1.) §. 42. J. R. D. (2. 1.) a különös; a §. 43. ibid az általános meghatalmazás alapján cselekvő képviselőről szól.

[4] L. 4. C. (4. 52.) is ily, bár csak a tulajdonos meghagyásából adott jóváhagyás esetéről szól.

[5] L. 14. pr. (8. 1.) l. 10. §. 1. (41. 3.) l. 10. pr. (8. 5.) l. 1., 2. C. (3. 34.)

[6] E. 20. X. de praescr. 2. 26. ugy érti azt Windscheid:

b) A szolgalmak megszünési eseteiből csak a nem használat (non usus) emelendö ki.

A szolgalmi jogot, annak természetéből folyó bizonyos megszoritásokkal nevünkben más is gyakorolhatja; saját szenvedölegességünk nem árt nekünk, ha csak az annak élvezetére általunk feljogositott vele él, söt ha a használatot csak ellenérték fejében engedtük át neki, a római jog, mely finom tapintattal az ellenértékben is az élvezet egyik nemét ismeri föl, [1] a dominust még ugy is óvja a veszteségtől, ha az általa feljogositott (pl. a telek haszonbérlője) a használatot elmulasztja, [2] mig másrészt a non usus következményei el nem háritandók az urtól, ha hanyag képviselője puszta liberalitasból (donandi animo) volt feljogositva. [3]

2. Az emphyteusis s superficies azon kornak szüleményei, melyben a képviselet Rómában — legalább a dologi jogoknál — már oly bö kifejlödést nyert volt, hogy ez intézmények körül szükség nem is mutatkozott reá nézve uj szabályokat alkotni, s igy a birtok s tulajdon szerzését, gyakorlását s elvesztését illetöleg fenn mondottak egészben véve itt is alkalmazhatók.

3. A zálogjog végre mint a kötelem járuléka, csak kapcsolatban ezzel lesz tárgyalandó.

B) Kötelmi jog.

I. Szerzödések.

Áttérve a római kötelmi jog terére, itt is a képviselet intézménye iránt nagy idegenkedéssel találkozunk, söt mig annak alkalmazása a dologi jogok körül lassan fejlödött ugyan, de végre mégis csaknem általánossá vált, itt tökéletes elismerésre soha nem jutott.

Miben keresendö ez ellentét oka? Véleményem szerint nem a kötelem lényegében, fogalmában — mint azt több nagynevü tudós állitja [4] — s a római népnek ebből folyó oly nézetében, hogy kötelem szorosan az egymással szemközt álló felek személyéhez levén kötve, abból harmadiknak jogi behatása — mint a logicával ellenkezö — ki volna zárandó. Mert maguk a rómaiak, kik mint naiv felfogástól várható, a kötelmet eleintén két személy közt fennálló viszonynak nézve, azt azoktól elválaszthatatlannak mondák ki (innen a novatio szüksége), azt késöbb gyakran egyenesen valamely viszonyhoz, állapothoz kapcsolták, ugy hogy az alanyok a ki- s belépéssel változhattak, s elöre nem ritkán meghatározhatók se voltak. Példák erre:

a) az actio novalis, [5]

b) actiones in rem scripte,

c) a servitus oneris ferendi-böl folyó kötelezettsége, a szolgáló ház mindenhai tulajdonosának falát megfelelö karban tartani, [6]

d) a telekadó, melynek fizetése a jószág mindenhai tulajdonosát — mint tulajdonost — terhelte, [1]

e) az Auslobung-nak nevezett „in incertam personam“ tett igéret, [2]

f) az Emphyteusis. Az emphyteuta magára veszi az elsö kötelezett által hajdan vállalt rendes terheket, a nélkül, hogy közte s a tulajdonos közt ez iránt külön szerzödésre volna szükség, s viszont a canonra stb. való igény is már magával a tulajdonnal vitetik át az uj birtokosra. [3]

A felhozott példák meggyözhetnek arról, hogy helytelenül cselekszünk, ha a tiszta római jogról szólva — még inkább persze midön az mai alkalmazásában tekintetik — a kötelemben annak a bizonyos személytöl való elválaszthatatlanságát hangsulyozzuk.

2. Nem is az okozta a képviseletnek kizárását e térröl, hogy a kötelem — mint sok iró állitja [4] — a jogositottnak személyében vagyoni érdeket tételezvén fel, a képviselö, ki harmadik számára fogadja az igéretet, maga személyében ilykép érdekelve nem levén, e viszony létesitésére nem alkalmas.

Hogy kötelem vagyoni érdek nélkül is állhat fenn, azt a corpus juris számos helye elismeri. [5]

A mondottak alapján a kötelem fogalmába — már a római jog álláspontjáról is — a vagyoni érdek helyett „a védelemre szoruló józan“ érdeket fogjuk bevenni.

3. Másban rejlik tehát az ok, mely Rómában a képviseletet váltig kizárta a kötelmi viszonyokból. Folyománya volt az a rómaiak összes világnézletének, férfias, ne mondjam daczos gondolkodásuknak. Szerintük az egyed, mint sorsának egyetlen intézöje, mindenben önerejére van állitva, jogkörében nélküle változás nem történhetik: azért mint egyrészt se törvényböl, se másnak cselekményéből jog nem származhatik az ö személyében, hacsak maga annak alapitásához hozzá nem járul, ugy még annál kevésbbé terhelhetö kötelezettséggel, ha önakaratának s cselekvényének abban része nem volt. [6] Ezen eszmének kapcsában még egy másik elv folyt a római világnézletböl: a személy méltóságával nem megférhetönek tarták, magát ugy alárendelni más érdekének, hogy akaratnyilvánitásában idegen akaratnak legyen tolmácsolója, jogcselekményt másnak nevében végezzen. [7]

Ebből kiindulva nem lehet csodálnunk, ha nagyobb

Pand. I. §. 213. 6. j., mig Puchta: Pand. §. 188. m. s mások ellentmondanak.

[1] Ez esetre nézve e nézetet egyenesen kimondja a l. 39. (7. 1.), bövebben foglalkozik vele Ihering: Geist d. r. R. III. 1. utolsó szakasza.

[2] L. 12. §. 2. l. 31., 39. (7. 1.) .... quod si vendidero usumfructum, etiamsi emtor non utatur, videor usumfructum retinere.

[3] L. 40. (7. 1.) .... Quod si donavere non alias retineo, nisi ille utatur.

[4] Puchta: Pand. §. 273. Thöl: Handelsr. I. §. 25. d. 2.... es ist unmöglich, dast ein Contrakt, der ursprunglich durch den präzisen Contractswillen des einen entsteht, gar nicht der Contrakt dieser einen, ... sondern der ursprüngl. eigene Contrakt eines anderen sei. Vangerow: Pandt. III. §. 608. I. 314. s k. l.

[5] Erröl bövebben alant.

[6] L. 6. §. 2. l. 8. §. 2. (8. 5.) hogy e személyes kötelezettség által a nevezett szolgalom valamennyi többi közül kirí, azt világosan kiemeli, l. 8. §. 2. cit.

[1] L. 7. pr. (39. 4.) l. 2. 3. C. (4. 47.) l. 2. C. (10. 16.), hogy azonban más kötelezettségeket nem volt szabad önkényesen a föld tulajdonához kapcsolni, ez iránt l. 81. §. (18. 1.)

[2] L. erröl Windscheid: Pand. §. 309. jelesül jegyzet 3.

[3] Brinz: Pand. I. §. 77.; l. 287—8. „Uebergang der Forderung oder Schuld ohne Weiters auch an die Singularsuccession im Gründeigenthum und Emphyteuse geknöpft.“

[4] Savigny: Obl. R. I. §. 2. S. 9. (d. h.) §. 4. S. 16. Arndts: Pand. §. 202. 3. sz. Puchta: §. 220. 3. sz. Buchka: §. 1. 6. l. utóbbi kettö a vagyoni érdeken kivül a jogositottnak a teljesités körüli erkölcsi kötelezettségét is elégségesnek tartja; az ellenkezö, tehát a szövegben kifejtett nézetben van Winscheid: Pand. II. §. 251. 1. sz. Unger: Dogm. Jahrb. X. 58. l. 72. j.

[5] a) L. 7. (33. 1.) l. 12. §. 17. (17. 1.)
b) L. 71. pr. (35. 1.)
c) L. 11. §. 1. (43. 24.)
d) L. 9. §. 2., 3. (11. 3.) l. 1. §. 5. l. 14. §. 1. ibid.
e) L. 16. §. 1. (43. 24.)
f) L. 1. §. 2. (27. 3.)
g) L. 8. §. 2. (46. 8.)
h) L. 54. pr. (17. 1.)

[6] Ihering e gondolatot a római jog- s államtan egyik sarkalatos elvének bizonyitja. Geist d. r. R. I. köt. 10—12. §§.

[7] Nem logicai, hanem ethicai ok vezette a rómaiakat, mint Laband Zeitschr. f. d. ges. Handelsr. X. köt. 186. Endemann-t követve találóan megjegyzi.

akadályokat gördített a római jog a képviseletnek elébe itt a kötelmeknél, mint amott a dologi jogok körül: tényleges állapotot látott azokban az első sorban — mint kimutattuk — a birtoknál, s ennek háta mögött a gyakorlatlan szem gyakran észre sem vette a lényeget, a jogot, itt csak szellemi vonatkozás támad, szembetünő anyagi alap nélkül.

Könnyü a mondottak után kitalálnunk, hol kellett a rómaiaknak legelőbb tágitani rideg szabályukon, melynek tiszta alkalmazása a gyakorlati élet érdekeit minden pillanatban sulyosan sértette? Ott, hol az önakarat legkevésbbé jött kérdésbe, idegen hatalomban levő személyeknél. Vagyonjogilag a rabszolga, de a gyermek is — legalább a császárság előtti korszakban — nem volt szemben a dominussal jogosult alany, hanem pusztán az utóbbinak szerve; igy maga is csak az ur vagyonának — familiájának — egy része levén, önvagyonképesség nélkül, természetes, hogy munkaereje csak az urét szaporitotta, szerzési cselekménye csak ugy hatott, mintha azt az ur maga végezte volna. Igy értendő az oly gyakran hangoztatott „unitas filii“ (servi) cum patre (domino).[1]

Ennek folyománya, hogy ily személyek nemcsak szerezhetnek[2] a családfőnek (mi — per argumentum a contrario — már az ismert elvből[3] — „per extraneam personam nil acquiri posse“ — volna következtethető), hanem hogy minden szerzeményük egyenesen s szükségképen amazt gazdagitja,[4] s hogy ez eredményre az sem foly be, vajjon cselekményük naturalis vagy civilis jellegü volt.[5]

E viszony ismertetésére a Digestáknak „de stipulationibus servorum“[6] szóló czime érdekes s tanulságos adatoknak dús tárházaként tünik fel.

a) A rabszolga stipulálva urát jogositja,[7] különbség nélkül, vajjon a szerződésben egyenesen a dominust, ennek hatalmában levő más személyt vagy maga magát nevezte.[8]

Söt az urat még akkor is illeti a jog, ha a szolga oly szándékkal szerződött, hogy másnak szerezzen, ha csak egyenesen nem állitotta a szerződést ez utóbbi nevére[1] (mi történt akkor, ha az idegen nevét világosan felemlitette, arról alant).

b) Köztulajdonban levő szolga. Az erre vonatkozó szabályok megérthetése végett először a jogközösség lényege iránt tisztába kell jönnünk. Nem megosztása az a jogalapjául szolgáló tárgynak, sem magának a jognak szétbontása elemeire: a köztulajdonost is a tulajdonjog minden alkatrésze illeti meg, ez egyedül a jog tartalmának akképi megosztása, hogy a résztvevők mindegyikét teljes a jog illeti ugyan,[2] gyakorlatában azonban kölcsönösen korlátolják egymást.[3]

I. Ehhez képest a servus communis urai is — mindnyáját illetve a teljes tulajdon — szolgájuk egész stipulatióját mindegyikök szerzi meg, ugy azonban, hogy a végeredmény köztük tulajdon hányadaik arányában osztandó meg.[4]

II. Más az alakulat, ha a szolga szerződésében az urak — mellékvonatkozások nélkül — egyenként lönek megnevezve. Ez esetben az igérő megannyi személyt akart jogositani, tekintet nélkül a tulajdon hányadokra, az osztály ennek folytán nem „pro parte dominii,“ hanem „in partes viriles“ történik.[5]

III. Söt ha a servus egyenesen urai egyikének személyes megbizásából[6] vagy határozottan csak annak nevét emlitve szerződik[7] a többi köztulajdonosok kizárásával ez lesz az egyedüli jogosult s méltán, mert az igérő, ki világosan csak az egyik condominus iránt kötötte le magát, a többiek iránt nem is akart vállalni kötelezettséget, a nevezett pedig mint teljes tulajdonos egymaga is teljesen szerezhet.

IV. S végül ha a köztulajdonosok egyike nem képes a szolga stipulatiójával szerezni (telekszolgalom, az ő tulajdonában álló valamely dolog stb. képezvén az igéret tárgyát), az összes szerzemény kizárólag a másikat illeti.[8]

c) Haszonélvezetünkben vagy jóhiszemü birtokunkban levő (szabad vagy szolga) személyek szerződéseiből[9] jogot csak ugy szerezhetünk, ha a szerzemény alapjául a stipuláló munkaereje (operae) vagy saját vagyonunk (res nostra) szolgált.[10]

d) Idegennek épen nem szerezhet követelést a szolga,[11] azért ha mégis azt nevezve stipulált, az egész ügylet semmis („nihil agitur“),[12] mert az urat ez esetben nem akarta, a másikat nem birta servus által jogositani az igérő. (Lásd fönt a) alatt.)

Dr. Biermann Mihály,
jogtanár.

---

[1] §. 4. J. de inutil. stipul. (3. 19.) voc tuae, a) tanquam filii et filii vox tuae in iis quae tibi adquiri possunt l. 11. Cod. (6. 26.) filius et pater eadem esse persona pene intelliguntur, b) rabszolgát illetve l. 42. (39. 2.)

[2] Kizárásával természetesen oly szerzési módoknak, melyek mint az in jure cessio (l. fönt) a cselekvőnek önvagyonképességet feltételezvén, általuk nem végezhetők.

[3] §. 5. J. per quas pers (2. 9.)

[4] Gaius II. 86—89. III. 163—7. Ulpian XIX. 18—21. J. (2. 9.) J. (3. 28.) l. 10. l. 53. (41. 1.)

[5] L. 53. cit.

[6] Hogy e titulus mindenütt csak szolgákról szól, ennek magyarázata azon körülmény, hogy a családfiuk vagyonjogi állása a császárok idejéből származó peculium castrense stb. tana által gyökeres változásokon átmenvén, a régibb jogászok irataiban a hatalomban levő személyeket illető nyilatkozatok rájuk nézve többé nem voltak alkalmazhatók, minek folytán Tribonián s társai a „persone alieni juris“ helyett „servi“-t iktattak az illető helyekre.

[7] J. de stipul. servor. (3. 18.) l. 1. pr. §. 3. 6. l. 14. l. 15. l. 18. (15. 3.)

[8] Kivételesen oly jogoknál, melyeknek tartalma, terjedelme — tulnyomó személyes irányzatuknál fogva — a jogositott alanyhoz képest változik, tekintetbe jött, vajjon azok a szolgának vagy az urnak voltak igérve? Formailag csak az utóbbi esetben lön jogositva a dominus, az előbbiben midőn a szerződő ellenfél a jog terjedelmének kiszabásánál különös tekintettel volt a szolga személyére, az urat se a formális jog, se annak személyes gyakorlata nem illette, fenmaradván neki természetesen ez esetben is a szolga által közvetitett tényleges élvezet. Ily jogokból emlitem a gyalogut szolgalmát §. 2. J. stip. serv. (3. 18.) az usus-t, az electio-t vagy optio-t l. 76. pr. l. 141. pr. (45. 1.)

[1] L. 22. l. 31. l. 33. ibid.

[2] Ennek folyománya pl. az, hogy ha több személy valamely ember köztulajdonosának állitotta magát, mindegyik bizonyos hányadrészt követelvén, s az egyik győzött a többi pedig elutasittatott, a győzőé mint kizárólagos tulajdonosé lett az egész ember. l. 30. (10. 12.)

[3] Lényegben ily értelmü Windscheid: Pand. I. 169. a. §. 5. j.-ben foglalt nyilatkozata is.

[4] L. 5. l. 27., 37. h. t.

[5] L. 37. h. t.

[6] L. 28. §. 3. h. t.

[7] L. 5. l. 6. l. 7. pr. h. t.

[8] §. 3. J. de stipul. serv. (3. 18.) l. 1. §. 4. l. 18. §. 1. D. h. t.

[9] Unifructuar t s bonae fidei possessort ugyanis csak a dolog gyümölcsei illetik.

[10] L. 1. §. 1. l. 19. l. 20. §. 1. l. 23. h. t. l. 21. l. 23. (7. 1.)

[11] L. 1. §. 3. h. t.

[12] L. 14. l. 30. h. t.

A görög bányatörvény és a Laurion-kérdés.

(Folytatás.)

A mint ezen törvény meghirdettetett, az adományozások tömegesen kéretlek; a régi Laurium bányavidékén, hol már közel két ezredéve szünetelt a bányászat, szintén több jogositvány adományoztatott.

A laurioni adományosok között le jelentékenyebb volt egy olasz-franczia társaság, melynek tagjai: Serpieri (Olaszhonból) és Roux de Fraissinet (Marseille-ből), és a melynek képviseletében Serpieri 1864. april 6-án az adományozás iránti kérvényt benyujtá; ebben három — Laurion község határán fekvő — régi, elhagyott bányának s az azok között [1] előjövő ezüsttartalmu ólomkémeg [2] erczeknek művelésére kért adományozást, hozzátevén egyuttal, hogy a felkért erczek a régi bányákban telepekben és erekben jőnek elő.

A bányamérnök, kinek hivatalába az adományozás iránti kérvényhez mellékelt próbadarabok beküldettek, hivatalos hűséggel konstatálta, hogy „mészkőben jelentkező ezüsttartalmu, erczek," hogy „ezekben előjövő ezüsttartalmu ólomkéneg vagyis ólomfényle" és hogy „vaskőben mutatkozó ezüsttartalmu ólomkéneg" képezi a kérvényezés tárgyát; minek folytán Serpieri 1867. aug. 23-án megnyerte egy kabinetparancs által az adományozást: a 14.550,463 □ méter-nyi területen előjövő „ezüsttartalmu ólomkéneg" érczre. [3] Serpieri – mint már fentebb emlitettem — kérvényében hangsulyozá, hogy az adományoztatni kért ásvány erekben, telepek- és ülepekben jelentkezik, s ezen állitást a beküldött próbadarabok szakértői megvizsgálása is megerősité; az adományozás tehát ennélfogva kiadatott, a nélkül, hogy az azt magában foglaló kabinetparancs fölemlitette volna, miszerint csak természeti fekvényükben előjövő ásványokra terjed a jogositvány. Egyébiránt ez fölösleges is lett volna, mivel a görög bányatörvény szerint hányák adományozásának csak természeti fekvényekben jelentkező ásványoknál van helye, [4] és Serpieri épen azért nyerte meg a jogositványt, mivel az adományozás ezen feltételét — a görög praxis kivánalmai szerint — igazolta; azonban ha ezen fölösleges záradékot mellőzte is az adományozási okmány, kiemelte e helyett azt, hogy a jogositvány csak ólomkénegre terjed, s az adomán ozott területen belül előjövő másféle ásványok müvelésére külön engedély kérelmezendő. [5]

Mihelyt az adományozási okirat kibocsáttatott, a Serpieri által képviselt társaság azonnal megkezdé a Laurion környékén nagy mennyiségben levő régi ólomsalak (Bleischlacke) beolvasztását, és mivel a görög bányatörvény a salakra nézve nem tartalmaz intézkedést, annak kizsákmányolására nézve a telektulajdonossal kell egyezkedni; a kérdéses földterületre nézve azonban épen ez időtájt tulajdonjog tekintetében per volt folyamatban a fiskus és Keratea községe között. E pert, mely a később az olasz-franczia társulat és a görög kincstár között támadt egyenetlenségek megértésére szükséges, röviden ismertetnem kell.

Azon időben, midőn még az egész görög félsziget a félhold uralma alatt állott, a görög szárazulaton és Peloponnesusban a föld legnagyobb része a szultán, a török nagyurak, az egyházak és kolostorok tulajdonát képezte; a görög szabadságharcz alatt e területek a görög nemzettől és az első foglalóktól a hóditási jog czimén birtokba vétettek. Az Attikában, Euboeaban és Zeitumiban fekvő s a szultán tulajdonát képező földbirtokokért — minthogy azokat nem hóditás, hanem az 1833-dik évben létrejött lon loni nemzetközi egyezmény folytán nyerte meg — Görögország kárpótlás fejében 12.500,000 drachmát fizetett; ennek következtében az ottlevő erdőségek a görög állam tulajdonába jutottak. Az erdőt azonban a köznép mint legtöbb helyütt, ugy Görögországban is oly természeti adománynak tekinté, mely gazdagnak, szegénynek egyaránt köztulajdona, s e felfogás következtében az erdők használatát, helyesebben devastatióját csakhamar megkezdé, s pár évig zavartalanul folytatá is; midőn azonban az erdőségek bitorlása és aggodalmat keltő pusztitása a kormánynak tudomására jutott, 1836-ban egy kabinetparancs minden erdőbirtokosnak kötelességévé tette, hogy egy év lefolyása alatt birtokának czimét mutassa ki, mert ellenesetben tulajdonjoga törvényesen nem fog elismertetni.

E kabinetparancs Laurion környékére is vonatkozott, hol Keratea lakói nem csak fát vágtak, szenet égettek és barmaikat legeltették, hanem a termő réteggel biró részeken még mezőgazdászatot is üztek; a királyi rendelet által kitüzött egy év eltelt a nélkül, hogy Keratea községének lakói birtoklásuk czimének kimutatására gondoltak volna.

Az emlitett vidék földnépe a bizonyitást elmulasztotta ugyan, azonban az erdők és földek használatát tovább folytatta; és igy, minthogy tényleg a parasztok tarták a kérdéses területeket birtokukban, a görög kormány nem vethette ki őket a birtokból, hanem ellenük pert inditott az erdők és földek tulajdonjoga iránt. [1]

Ezen per még az athéni feltörvényszék eldöntése alatt állott, midőn Serpieri — megegyezvén Keratea lakóival — 1864-ben nem csupán személyesen, hanem az olasz és franczia követségek által is azon kérdést intézé, illetőleg intézteté a görög kormányhoz: vajjon a görög állam az Ergastiria, Kypriano, Pountazeza és Plaka vidékén előforduló régi salaktömegekkez szintén tulajdoni igényt formál-e? Az akkori görög pénzügyminiszter a külügyministerium által a franczia követséghez küldé meg a választ, melyből Serpieri 1864. april 21-én értesült, hogy a görög állam az eldöntés alatt álló perben tulajdonjogot csak az erdős területre formálván, a nem erdős részeken előforduló salaktömegek kétségtelenül kizsákmányolhatók; a kérdéses területeken levő salaktömegek kibányászásának nagyjában annyival kevésbé áll utjában akadály, mivel a salaktömegek, a helyszinére küldött két mérnök jelentése szerint, Pountazeza, Plaka, Kypriano vidékein egészben, Ergastiria környékén pedig egy hetedrészben erdőtlen területeken feküsznek.

Ez volt a görög pénzügyminiszter válasza, melyet később a görög kormány desavouált, és a mely által a bányavállalkozóknak a régi salaktömegek legnagyobb részben (jobbadán fátlan vidéken feküdvén) átbocsáttattak.

Azonban Serpieri és Roux, hogy vállalatukat jövedelmezőbbé tegyék s a kohózmüveiket Ergastiria legalkalmasabb pontján felállithassák, ohajtották az egész laurion-környékbeli salaktömeget, tehát az Ergastiria erdős vidékén fekvő (s azon hely salaktömegének $^6/_7$ részét képező) salakot is megnyerni; ez okból ajánlatot tettek a görög kormánynak: engedje át a kormány nekik a kérdéses területen fekvő salaktömegek kizsákmányolását, ők (a per megnyerése esetén a kincstárt mint tulajdonost megillető) 10,000 drachmát tesznek le biztositékul. Ezen ajánlatot a pénzügyminiszter (egy a külügyminiszter által a követségek utján a felekkel közölt iratában) elfogadta, egyuttal pedig vonatkozván a társulat kifogásaira, kijelenté, hogy a kincstár korábbi iratában fölvetett azon állitása, mintha Ergastiria, környékén a salaktömegek hatheted részben erdős területen feküdnének, nem egészen alapos.

A társaság ennek folytán azonnal hozzákezdett Ergastiria környékén a kohómüvek épitéséhez s annak befejezte után az olvasztáshoz; midőn azonban a következő év november havában az Ergastiria környékén levő salaktömegekből kiolvasztott ólmot ki akarta szállitani, a kormány kijelenté, hogy az országban termett ólom adó alá esik, és noha ez adó magassága törvény által még nincs megállapitva, a már termelt ólom mégis adótárgynak tekintendő. (!) Ugyanazért: részben mert az adó magassága a törvényhozás által még megállapitva nincs, részben mert a terület s azzal együtt a salaktömegre nézve még per alatt levő, el nem döntött jogigényei vannak a kincstárnak, a kormány kinyilatkoztatá, hogy a termelt ólom kivitelét csak oly feltételek mellett engedi meg, ha 1. a társulat kötelezi magát, hogy a fenálló vagy még ezután alkotandó törvény szerint az ólomra vetendő adót a már termelt ólom után is fizeti; 2. ha ugyanakkor kinyilatkoztatja, hogy a megengedett ólomkivitel az állam — mint esetleges telektulajdonos — által a salaktömegekre nézve támasztandó jogigényének semmiben sem präjudicál. A társulat e feltételeknek, melyek elseje financziális

[1] Az eredeti hivatalos iratokban „μεταξυ" (között) kifejezés van használva; ezt czélzatosan forditgatták a felek, midőn az ügy diplomatiai tárgyalás alá került, mert mig a görög kormány „au milieu" kifejezéssel adta vissza, addig Serpieri igy forditotta „aux alentours" (környékén).

[2] Ólomkéneg, ólomfényle (Galenit, Bleiglanz, Schwefelblei, vegykifejezés szerint PbS, azaz Plumbum-Sulphur) igen elterjedt ásvány; használják nagyban mint érczet ólom előállitására. Cseh-, Görög- és Magyarországban ezüstöt is szolgáltat L. Szabó „Ásványtan"-át. Pest. 1861. 149. lap.

[3] Nasse: „Die Differenzen über die laurischen Halden" Zeitschrift für Bergrecht. 1872. 223., 224. l.

[4] „Est considerée, commé mine celle, qui contient en filons, en couches ou en amas des métaux etc Loi. art. 2. 1. alinea, a mely kifejezések világosan mutatják, hogy adományozás tárgyait csak természeti fekvényekben, nem pedig bányákban elöjövő ásványok képezik.

[5] Nasse:, Die laurischen Halden" 224. l.

[1] Nasse: i. értek. 224., 225. l.

tekintetekből talán igen, de jogi szempontból semmi esetre sem indokolható, kénytelen volt alávetni magát, és ez értelemben a görög kincstár s a vállalkozók között 1865. november 30-án a közjegyző előtt szerződés köttetett.

1867-ben csakugyan alkottak egy törvényt, mely az ólom megadóztatását szabályozza, s a laurioni ólomsalakokra, illetőleg az azokból kinyert ólomra nézve következő kijelentéseket tartalmaz:

Minden, a salaktömegekből kinyert ólom tiszta jövedelme után 10% adó fizetendő; az adó az ólomnak hajóraszállítása alkalmával szedendő be. Az 1867-ik évre ezen adó: egy tonna salak után két drachmában, egy tonna (20 mázsa) ólom után 24 drachmában állapittatik meg; azon salaktömeg után pedig, melyekre az állam mint telektulajdonos igényt támaszthat, az emlitett adón felül még a tiszta jövedelem 20%-a fizetendő, és ezen adó a törvény kihirdetése előtt (salakokból) kinyert ólom után is beszolgáltatandó.

A görög kincstárt illető laurioni salaktömegek beolvasztása egyébként Roux és társai részére átengedtetik; azon 20% biztosítására, mely az államot mint földtulajdonost az általa igényelt ólomsalak tiszta jövedelméből megilleti, a kincstár a társulat összes fekvőségeire első helyen jelzálogi bekebelezést eszközöltet.

Az athénei feltörvényszék ekközben a fiskusnak Keratea községe ellen inditott perében döntött, s 1867. deczember hó 17-én hozott határozatában kimondá, hogy Ergastiria egész területe, szintugy Kypriano és Theriko vidéke 1836-1837-ben erdős terület volt, következésképp az az 1837-től fogva szedett hasznokkal együtt a fiskust illeti; a többi területekre nézve azonban a felperes görög kincstár utasittatott, hogy azon körülményt, miszerint azok erdős vidékek voltak, bizonyitsa be. A semmitőszék — hová az ügy került — helybenhagyta a feltörvényszék határozatát, s a függőben maradt vidékekre nézve helyszini nyomozást rendelt el.

A mint az Ergastiria, Kypriano és Theriko vidékeinek tulajdonjogát — az időközi hasznokkal együtt — odaitélő birói határozat jogerőre emelkedett, a görög kincstár — az adón kivül — az emlitett 20% lefizetését a már beolvasztott ólommennyiség után azonnal követelte. A társulat vonakodott fizetni: a vonakodás indokául hivatkozott a görög pénzügyminiszternek a társulat kérdésére 1864. april 21-én kibocsátott iratára, melyben — Ergastiria egy részének kivételével — az egész vidék erdőtlen területnek, s az ott fekvő salaktömegek szabadon kizsákmányolhatóknak voltak kijelentve. A társaság által hivatolt rendeletben a görög pénzügyminiszter — mint föntebb láttuk — elismerte ugyan, hogy a szóban forgó terület, mely később mint erdős terület a fiskusnak itéltetett, fátlan vidék, melyre tehát ép oly kevéssé formál igényt, mint az azokon levő s a társulatnak átengedett salaktömegekre, mindazonáltal a görög kormány a társulat vonakodásával szemben — az egykori pénzügyminiszter nyilatkozatát egyszerü, a kincstárt nem kötelező magánnézetnek jelentvén ki, pert inditott, melyben a tiszta nyereségnek az olvasztás megkezdésétől számitott 20%-át követelte az 1867. apr. 14-én hozott törvény értelmében. A beperelt összeg hozzávetőleg 1.981,678 drachmára volt fölvéve; járulékait ennek — a perköltségeken kivül — a keresetmeginditásától számitott 12% os kamatok képezték.

A per során a görög kincstár követelését azzal támogatá, hogy az athénei feltörvényszék jogerős határozatával Ergastiria és a többi községek határait — mint egykor erdős területeket — a kincstárnak itélte oda minden időközi hasznaival s igy a salaktömegek jövedelmével együtt, továbbá, hogy az 1867. april 14-én hozott törvény a fiskust a már kinyert vagy még ezután kizsákmányolandó ólom tiszta jövedelméből 20%-ra jogositja; az alperes társulat egyéb elképzelhető kifogásai mellett főleg azt hangsulyozá, hogy a pénzügyminiszter — mint az állam financziális érdekeinek s igy a kincstárnak képviselője — a szóban forgó területet mint fátlan vidéket, illetőleg az azon jelentkező salaktömegeket a társulatnak átengedte, kijelentvén, hogy azokra az állam semmi igényt sem formál.

Az elsőfolyamodásu törvényszék az alperes társulat összes kifogásait elvetvén, a fiskus követelését azon feltétel mellett itélte meg, ha bebizonyitja, hogy a salaktömegek az ingatlan dolgokhoz tartoztak, mert ha ingó természettel birtak, akkor a kincstári igénykereset azokra nézve elévült. A peres felek, különböző indokból bár, de mindketten fölebbeztek. A feltörvényszék a salaktömegeket ugyan ingó természettel biró dolgoknak jelentette ki, azonban e körülményt nem tekintette mérvadónak, hanem 1871. junius 14-i határozatában a fiskus javára döntött; csakhogy a tiszta jövedelem hátrányos és megitélt 20%-ának behajtását a kérdéses helyeken beolvasztott salaktömeg mennyiségének ujból leendő konstatálásától tette függővé.[1]

Mialatt Serpieri és Roux az olvasztási müveleteket mindinkább nagyobb mértékben folytatták, az adományozott bányatelken megkezdett bányászati munkálatok annyiban eredménytelenül maradtak, a mennyiben sem ezüstöt, sem ólmot nem nyertek ki; a helyett azonban azon meggyőződésre jutottak, hogy az adományozott telek határain belül, ha nem is a természeti fekvényekben levő telepekből, de az ottlevő tekintélyes gorczterekből ólmot és ezüstöt nyereséggel lehet aknázni. Ugyanazért a bányákat az ólomsalakkal együtt olvasztani kezdék.

Serpieri 1868-ban a pénzügyminiszterhez egy értesitést és előterjesztést intézett, melyben kijelenté, hogy az általa képviselt társaság „igen szegény fémtartamu földek“ birtokában van, melyek költséges kohászati munkálatokat igényelvén, magukban véve értéktelenek, s csak a régi salakokkal együtt bocsátva olvasztás alá, képesek némi szerény nyereséget nyujtani; ez azonban csak azon feltétel mellett volna lehetséges, ha az ezen földekből termelt ólom nem tekintetnék ólomsalaknak s igy azt nem a tiszta jövedelem 10%-ának megfelelő adó terhelné, hanem a közönséges bányaadó alá esnék, mely a tiszta jövedelemnek csak 5%-át teszi. A társaság tehát itt 5% adóelengedést kért, a mire azonban feleletet sem kapott.

1870. márczius 30-án Serpieri a törvény által rendelt üzemkimutatást a préfet-hez benyujtván, abban kiemelte, hogy a társaság nehány földalatti kisérleti munkálaton kivül „silány érczekre,“ melyek 5—8% ólmot s ez ólomban tonnánként 1100 gramm ezüstöt tartalmaznak, külbányászatot is üzött. Az igy nyert ásványok: kénsavas és szénsavas ólomélegből állanak, elegyülve csillámpalával, mészkővel és földdel, mely a csillámpala felbomlásából állott elő; ezen ásványok azonban magukban véve nem olvaszthatók, miért is azok — értéküket tonnánként átlag két drachmával számitva — az Ergastiria mellett levő kohóban a régi laurioni salakkal együtt használtattak az olvasztásra. A préfet ezen üzemkimutatást a pénzügyminiszterhez terjeszté fel.

A pénzügyminiszter az üzemkimutatásból, a hatósági jelentésből és más forrásokból értesülvén, hogy itt sajátkép régi hányákról van szó, 1870. junius hó 13-án Serpierit értesitette, hogy a társulatnak, mint bányatulajdonosnak azon tömegekre, melyek régi bányászati munkálatok folytán származtak, nincs joga, és ha ezen hányatömegeknek az ólomsalakkal való olvasztását — mint előnyös, hasznothajtó vállalatot — folytatni akarja, tartsa kötelességének a kormány engedélyének kieszközlését.

Serpieri erre a következő kifogásokat terjesztette elő:

hogy az ólom a kérdéses tömegekben természeti állapotban jő elő, és igy — a bányatörvény alá esvén — a társulatot megilleti,

hogy maguk e tömegek is most már önálló, uj telepeket és fekvényeket képeznek, ha pedig ezen felfogás hibás volna, a kérdéses ásványtömegek a társulatot mint telekktulajdonost illetik meg.

A szóváltások ezzel semmikép sem lettek befejezve. A pénzügyminiszter Serpieri ezen előterjesztésére a préfet utján azt felelte (1870. julius 1-én), hogy a társulat a kérdéses érczek kizsákmányolására csak akkor bir joggal, ha azok kizárólag ezüsttartalmu ólomkénegből állanak; a mire Serpieri ismét azt válaszolta, hogy ha az adományos a bányatörvény szerint bizonyos fémnemü ásványra jogositványt nyer, akkor együtt bányászkodhatik minden azon nemhez tartozó ásványfajokra (species), melyeknél a főtulajdonságok azonosak. A társulat az ólomnemü fémekre nyerte az adományt, s igy joga van minden fajbeli ólomásványra.

Igy elmérgesedvén a kérdés, annak megvilágitására és megoldására az időközileg kinevezett uj pénzügyminiszter szükségesnek látta egy öttagu bizottság kiküldését; e bizottságnak, mely négy bányamérnökből és az athénei egyetem vegytan tanárából állott, feladatául tüzetett, hogy a társulatnak adományozott bányatelek határain belül előjövő s a külön (am Tage) fekvő fémtartalmu földek állományáról kimeritő szakjelentést terjeszszen be, melynek tartalma azután a kormány további eljárására nézve irányadó leend.

Dr. Sipos Árpád,
jogakad. tanár.

(Folyt. köv.)

[1] Nasse: id. értek. 224-228. l. Zeitschr. für Bergrecht 1872. 2. f.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Nézetek a sebzésekről orvos-törvényszéki tekintetben.

Büntető codex hiányában nálunk a sebzések megitélésében nagy mérvben szerepel ugy a birák, mint orvosok részéről az „arbitrium". Biráink félig magyar, félig osztrák törvények után indulnak; az orvosok pedig azon munka tanai szerint, mely kezüknél van, s innét van a sok elnevezés: gyenge, csekély, könnyü, sulyos, életveszélyes, jelentékeny, feltételesen, feltétlenül vagy okvetlenül, egyénileg halálos sebzés. Ily körülmények közt, megvallom, nehéz feladat számunkra haszonvehető correct orvostörvényszéki munkát irni; és dicséretreméltók azon serény munkások, kik mindezen gyakorlati akadályokkal megküzdeni akarva, nekünk a zavarbani eligazodásra némi utat mutatni akarnak és törvényszéki orvostanokkal lépnek elő. Nagyban uralkodik még nálunk az orvostörvényszéki gyakorlatban a modern tudományos bünjogi fogalmakkal ellenkező és régi időkből átszármazott szokás, s ez a sebzések megitélésében a lehetőségeknek számbavétele. Én 30 év előtt azon időben kezdtem meg orvostörvényszéki gyakorlatomat, mikor az ily lehetőségek felsorolása mentül rémületesebben ecsetoltatett, annál kitünőbbnek itéltetett az illető orvos tudományossága. Kezeim közt forogtak a sok lamentabilis vélemények: mi történhetett volna ezen szerencsétlen sebzettel, ha csak félvonalnyival jobbra, balra, fölöbb vagy lejebb ejtetett volna a seb? ha annak következtében agylob, derme, orbáncz stb. keletkezett volna? ha nem nappal, nyáron, de éjjel és hideg télen ejtetett volna a sebzés? ha a sebzettnek nem lett volna uj, de kopott vén bundája stb.; és megvallom, nem kis megcrőtetésbe és önmegtagadásba került nekem magamat ezen csáb ha-háktól menten tartani. Legbiztosabb a positivitás, a ténylegesség terén maradni, és lágy humanismussal nem sokat vesződni; megvannak ugyis a birónak elég kiinduló pontjai minden concret esetben ennek méltányos és igazságos eldöntésére, gondoskodott arról a törvény.

A törvényszéki orvostan fejlődése történelmét futólag átgondolva, orvos létemre sokszor jutottam azon meggyőződésre, hogy a saluberrima ars medica mindjárt kezdetétől fogva igen messze elegyedett be a jog- és igazságszolgáltatás terére s mintegy előbb jött létre a törvényszéki orvostan mint a rendszeresitett büntetőtörvények, és befészkelt az igazságszolgáltatásba fogalmakat, tanokat, melyek annyira megrögzöttek, hogy sok más orvostörvényszéki munka is még hátán hordja azokat. Észlelhető általában, hogy a sok dicsőitésnek daczára, mely nem annyira alapos tanulmányozásból, mint nagy részben a dicsőitők chorusába való behangoztatásból eredt, Casperek, kétségkivül korunk legnagyobb törvényszéki orvosának világhirü munkájában foglalt tanok — bár az általa felhozott esetekben sok helyütt hiányosan és következetesség nélkül alkalmazottak — nem jutottak még érvényre, s ezt veszszük észre szembeötlőleg a sebzések különböző orvostörvényszéki felosztásnál.

A sebzések orvostörvényszéki felosztása nem jogosult általában, nálunk pedig jelenleg, mondhatni majdnem minden törvényszéknél, a divó szokás vagy az orvosok véleménye szerint más az. Eltérőleg szabad legyen tisztelt barátom, Kún Tamás által kezdett és a miskolczi királyi törvényszék által helybenhagyott „Szabályzat"-ban a sebzések osztályzatára és némely rendelkezésekre nézve igénytelen megjegyzéseimet megtenni.

a) „Élő egyéneken" végzendő vizsgálat sérelmeknél: 1. Csekély, 2. sulyos, 3. életveszélyes, 4. halálos, *a)* esetlegesen halálos, *b)* feltétlenül halálos. Erre nézve nézetem, hogy élő egyéneknél halálos sebzéseket orvostörvényszéki értelemben vizsgálni nem lehet; mert orvostörvényszékileg csak az halálos sebzés, mely halált okozott, s nem mely okozni fog. Kár volt a törvényesen átalában elfogadott könnyü sértés elnevezést nem fogadni el, mert csekély sértést sem törvény, sem orvostörvényszéki tan nem ismer. *b)* A szabályzatban a helybeli előljárókban feltételeztetik a sebzéseknek orvostörvényszéki felismeréséhez szükséges tehetség és tudományos képesség, s rendeltetik, hogy költségkimélésből a helybeli előljáróság a csekélyen sebzetteket vitesse az orvoshoz, a sulyosan sértettekhez pedig orvost hozasson. Ezt én egy igen impracticus és épen a kitüzött czél elérését, hogy a csekély sérelmek „sulyosakká ne fokozódjanak", mód fölött akadályozó, sőt némely esetben életveszélyes eljárásnak tekintem; mert bizony megtörténhetik, hogy a helybeli előljáróság a halálosan sebzettet is az orvoshoz viteti, vagy sulyosan sebzettet, kinél az utazás következtében a sebzés halálossá vált. A költségkimélés pedig igen alárendelt indok, a mennyiben mai napság a törvényhozók közt nincs még eldöntve azon kérdés, nem előnyösebb-e az emberiségre nézve a drága igazságszolgáltatás, mint az olcsó perpatvarkodás? És végtére épen „a polgárok legdrágább kincsének" lehetőleges megóvhatása tekintetéből, mily szabályzatnál, mily jognál fogva kényszerithet engem valaki, hogy én a helybeli előljáró véleménye szerint csekélyen sebzett vagyis sérelmezett netán rosz, hideg, esős, szélvészes időben vitessem magamat 2—4 órányi távolságra az orvoshoz? hová én ép állapotba is tartózkodnám utazni, sőt néha az utazást veszélyes dolognak is tartom rosz utak, áradások stb. alkalmával. Én épen ellenkező véleményben volnék, tekintetbe véve egyrészben azon körülményt, hogy még a müvelt és tudományos ember is, ha nem szakértő, a sebzések, még a csekélyek minőségét is felismerni nem képes; másrészben minthogy a sebzettek utazása átalában véve mindig veszélyes s előre nem látható számos káros befolyásnak vannak kitéve, a helybeli előljáróknak szorosan meg legyen tiltva a sebzetteket (mint általában a betegeket is) orvoshoz vitetni. Ez lenne tán némely esetben tulzott humanismus; de mindenesetre jobb, mintsem ha a gonosztevő költségeinek kiméléséből s sebzettet vitetjük az orvoshoz. Volna még egy más megjegyzendőm a szabályzat tételeire, de ugy hiszem, elég volt e kettőt is kiemelni, s visszatérek tárgyamhoz.

A sebzéseket orvostörvényszékileg szorosan a törvény értelme szerint — akár helyesnek, akár nem annak tartja azt az orvostudomány — kell osztályozni. Casper ezt az elvet követte munkájában, annak daczára, hogy a sebzések porosz törvények szerinti osztályzásával nem volt megelégedve; de meghajolt a törvény előtt, igy is kell annak lenni, hogy a biró és orvos megérthesse egymást. Az orvostudománynak nem lehet jogában a hozott törvény szolgáltatása esetében attól eltérő, azon kivül álló vagy ellenkező tanokat érvényesiteni akarni. Casper munkájában a sebzések orvostörvényszéki osztályozása ki van — s bölcsen — hagyva; hiányzik a könnyü sebzés meghatározása, halálos sebzésekről nincs szó, s csak a sebzések halálosságáról (Tödtlichkeit des Verletzungen). De mi alapja van orvostudományi szempontból a sebzések törvény keretén kivüli felosztásának? Ha mindenkor, ugy az orvos-sebészi tudomány jelen előhaladt és mondhatni óránkint haladó állásánál fogva igen nagy fontosságuvá vált azon régóta hangoztatott vád, mely szerint a törvényszéki orvostanokban a sebzések megkülönböztetésére felállitott magyarázatok, szabályok, tanok a tudomány tanaitól, tapasztalataitól nemcsak eltérők, de azokkal ellenkezők, sőt némely pontokra nézve még a mindennapi orvossebészi tapasztalatokkal sem összehangzók. Nem válnak-e az orvostörvényszéki könnyü sebzések orvosgyakorlati sulyosakká is? ki fogja a halált okozott sebzést meggyőződésében életveszélyesnek ismerni? és mégis életveszélyesnek nevezni, állitani csak azért, mert az nem ugyan a törvényben, de egy orvostörvényszéki munkában ugy van megirva! Ezen és több fogalomzavartól menekülnünk kell.

Könnyü sebzés orvostörvényszéki fogalom. Én a magyar, orsztrák, porosz és franczia törvénykönyveket ismerem némileg, azaz már csak amugy, mint azoknak értelmét egy közönségesen eszmélkedő orvosi elme felfogni képes; de én azokban a könyü sebzés meghatározását sehogy sem találom. Nekem tehát könnyü sebzés az, mely nem sulyos, mert ez utóbbinak van a törvényben meghatárzása. Előfordul ugyan a por. btk. 188. s 189. §§. az osztr. btk. 155. §§-ban a „leichte, an sich leichte Verletzung"; de hogy minemü sebzést kellessék az alatt érteni, az még csak megérintve sincs, nincs még az osztrák btk. 411. és 412. §§-ban sem, melyek körülbelül ilyforma sebzésekről szólanának. A magyar btk. könnyü sebzést nem ismer. A code pénal-ban könnyü sebzésnek semmi nyoma; azért is a franczia törvényszéki orvostan a törvény értelméhez szorosan ragaszkodva, könnyü sebzésnek azt mondja, mely nem okoz 20 napon túl tartó betegséget vagy munkaképtelenséget (incapacité du travail).

A sulyos sebzés törvény által van meghatározva. De bár a törvény a sebzések életveszélyességét sehol sem különiti el a sulyos sebzés meghatározásától, s az életveszélyességet mint a sulyos sebzés előfordulható attributumát, szövetkezését tekinti: a törvényszéki orvostanokban rég óta az életveszé-

lyes sebzések külön, vagy a sulyosnak alosztályzataként felhozatnak, és pedig mily és mennyi megkülönböztetési erőszakolt érvelésekkel? Némely tanárok könnyen mennek át a kérdésen, állitva, hogy életveszélyes sebzés az, mely életveszélyes; ez ellen ugyan már csak nem tehető kifogás, és ki ebből tanulhatott, szerencsés ember; de kik megkülönböztetésekbe bocsátkoznak, azoknak valóban több gondjuk van s oly magyarázatokba bonyolódnak, melyek érvényességéről bizonyára maguk sincsenek meggyőződve. Ha sulyos sebzés — az életveszélyesnek külön felállitása mellett — az, mely valamely nagyjelentőségü életmű működését hosszabb időre vagy mindenkorra meggátolja, maradandó kárt, csonkitást, tetemes eltorzitást, nagy vérzést, lobot, genyedést, idegkórokat, elmehiborodásokat okoz, melyhez csonttörések, ficzamok, vágó-, szuró- és lőeszközök által ejtett sebzések, érzékek sebzései stb. számitandók: ugyan mondd meg kedves ügyfelem orvos-sebész, ki nem fordulsz meg gyakran Themis templomaiban, tudnád-e azt bebizonyitani, hogy mindazon föntebb emlitett bajok nem életveszélyesek? tehát tanulj orvostörvényszékileg eszmélkedni. Azon iskolával, mely az életveszélyes sebzéseket akként határozza meg, „*melyeknek a halál bizonyos vagy valószinü következménye*," megvallom egyet nem érthetek; mert 1-ször valószinü következmények fölött nem itélnek a törvényszékek; 2-szor ha pedig bizonyos a halál, ezt csak a hullán lehet meghatározni és bebizonyitani, mikor is életveszélyről szó nem lehet, mert életveszély csak ott lehet, hol élet van. Ily módon végtére csak az ejthetne orvostörvényszéki halálos sebzést, a kinek kötelességében áll azt minden támasztható kétségen kivül ejteni, — a.....(?) Nézetem szerint a törvényszéki orvos legbiztosabban jár el, ha a törvényben meg s:abott sulyos sértési határozatokhoz szorosan ragaszkodik, minden törvényen kivül álló megkülönböztetésektől, magyarázatoktól, elnevezésektől óvakodik, s a sulyos sértést a törvénybe foglalt jellegek szerint indokolja.

De lássuk, mit szólanak a törvények. A magyar gyakorlat szerint: *sulyos testi sértésnek* azon büntett neveztetik, melynél fogva valaki, a nélkül, hogy életét veszitené, testében véres vágás vagy törés által külsőleg megsértetik. *Sulyosabb testi sértésekről* a 151. § szól (1843. btk. javaslat). A ki szándékosan és előre meggondolt eltökéléssel, de nem gyilkossági czélzattal akár erőszakkal, akár *ártalmas szerekkel* valakit testében vagy *egészségében* megsértett vagy *megkinzott*, büntettetni fog, s legnagyobb büntetése, habár előre meggondolt eltökélését indulatos felgerjedésben hajtotta is végre *a)* négy évi rabság leend, ha a sértésnek vagy *kinzásnak* következtében a sértett vagy harmincz nap után meghalt, vagy minden munkára állandóul alkalmatlan lett, vagy elméjében, egészségében ugy megromlott, hogy kigyógyulása nem valószinü; *b)* három évi rabság, ha a sértett valamely tagjában megcsonkittatott, valamely érzéktől megfosztatott, sebesités által szembetünőleg megcsufittatott, mestersége vagy hivatala szokott dolgainak teljesitésére alkalmatlan lett, vagy neki három hónapnál hosszabb, de nem gyógyithatlan betegség okoztatott; *c)* két évi rabság, ha a sértés vagy *kinzás* olyan volt, mely a föntebbi pontokban körülirt esetek közé ugyan nem számitható, de a sértettnek mégis betegséget, tetemes sebet, valamely csonttörést okozott. Én mint orvos ezen törvényt mindenesetre olyannak tartom, mely határozott alapot nyujt az orvosnak véleménye alapitására; és vajjon mit keressen mást a törvényen kivül véleményének indokolására, mikor mindazt a biró tekintetbe nem veheti? A harmincz nappal megszabott halálozási határidő, melyen belül a büntény emberöléssé lesz, azon túl pedig sulyosabb sértéssé, hiszem és tudom, hogy a halálozás bekövetkezéséről tapasztalatainkkal semmikép sem illeszthető össze; de ha a törvényhozó ugy szabta meg, hajoljunk meg a törvény előtt. Közelebb áll ezen magyar törvényjavaslat az orvosra nézve a porosznál megérthetőbb és tökéletesebb osztrák büntetőtörvényhez; és pedig azon oknál fogva, hogy a sulyosabb sebzések közé nemcsak erőmüvi bántalmazás által, de ártalmas szerekkel, kinzással a testen vagy egészségben okozott bajokat is sorolja. Az osztrák btk. 18. fejezetének czime tudniillik: „Sulyos testi kárositási büntényekről," „Von dem Verbrechen der schweren körperlichen Beschädigung," mit én orvosra nézve, de az igazságszolgáltatásra nézve is igen előnyös tökélynek tartok, miről később.

Az életveszélyes sebzések felállitása az osztrák bünjogi gyakorlatból vette eredetét. A jelenlegi osztrák btk. egyik §-a sem jogosit fel azonban ily különböztetés felállitására, s ez a törvényből indokolatlanul van kiértelmezve. Az életveszély szó a törvényben csak két helyütt fordul elő, mindenkor concrete a sulyos testi kárositással. A 155. §-ban: ha egy magában könnyü sebzés oly eszközzel vagy oly módon vitetik véghez, *mely közönségesen életveszélylyel van összekötve*, itt világosan a sebzésen kivül álló veszély értetik, p. o. ha valaki oly magasl.tról taszittatik le, mely közönségesen halált okoz, de szerencséjére csak könnyen sérült meg, és ugyanazon §-ban *e)* betü alatt: ha a *sulyos sebzés életveszélyessé vált*, — *die schwere Verletzung lebensgefährlich wurde*; — de nem azt mondja, hogy akkor a sebzés életveszélyesnek keresztelendő, hanem hogy a bünös 1 és 5 év közt sulyos fogsággal büntetendő.

Az osztrák btk. továbbá a sulyos sebzést is a sulyos testi kárositás czime alá helyezi és rendeli (152. §.), s ezen czimen alapot nyujt a törvényszéki orvosnak, hogy a testi sebzéseken kivül minden más jogellenes okok által előidézett és a törvényszékek előtt előforduló betegségekben, vagyis testi épségi bántalmazásokban, kárositásokban véleményét a törvényre vezetheti vissza, azon alapithatja meg. Igy pl. a mérgezéseknél, melyek nem halált, de sulyos kórállapotot idéztek elő, ha megállapitotta a törvényszéki orvos a mérgezés fenforgását, az okozott betegséget sulyos testi kárositásnak nevezheti joggal és igy véleményében megállapithat bizonyos szabályos rendszerességet, törvényes logikat; mert az okozott betegséget mégis kell, hogy törvényes czimen nevezhessük és a birót görögös terminusainkkal ne untassuk, magunkat megérthetőkké tegyük. A német kormány idejében orvostörvényszéki gyakorlatomban fordult elő, hogy egy pusztán lakó juhász deczemberi kemény hideg estén félig ittas állapotban hazajövé, feleségét két gyermekével egy ingben hajtotta ki az udvarra; a szegény anya, hogy gyermekeit a hidegtől megóvja, a szalmakazalba vájt odu bensejébe helyezte azokat, maga pedig annak torkolatában töltötte az éjet, mire 6 hétig tartó és tüdőlobbal szövetkezett heveny csuzban beteg lőn. Én az okozott kinzást sulyos testi kárositásnak véleményeztem, mely életveszélyes betegséggel volt összekapcsolva.

A porosz bt. könyvet és code pénal-t nem levén se illetékes, se képes egyéb tökélyeikről megitélni, mint orvos az osztrák elébe nem helyezhetem, s mindkettő mint merev jogtani munka tünik fel előttem, mely az orvostudomány törvényszéki értékének tekintetbe vételével nem igen törődik; már pedig szükséges, hogy a törvényhozás a büntető törvények hozatalánál az orvostudomány segélyét a kellő positivitás határain belül igénybe vegye; a porosz btk. ebbeli hiányait Casper munkájából ismerjük; mily erőszakolt módon igyekszik ő a porosz btkönyvben csak mintegy odavetőleg emlitett sulyos és jelentékeny — erhebliche — sebzések osztályzatát orvosilag megkülönböztetni és magyarázni!

Halálos sebzések a büntetőtörvénykönyvekben nincsenek meghatározva. E szerint már a halálos sebzés orvostani megalapitása, ugy annak megkülönböztetései is — feltételesen egyénileg, feltétlenül, okvetlenül, esetlegesen halálosakra — csak orvosi okoskodások szüleményei. A régibb törvényszéki orvostanokban, s részint most is még fennálló indokolások a halálos sértések megkülönböztetésére magukon is hordják eredetük bélyegét. Egyénileg halálos sebzések megalapitására felhozott adatok közt én is tanultam még: *a koponyacsontok vékonyságát felismerni, mintha bizony a gonosz, ki egy vékony koponyacsontu embert vert agyon, kisebb bünös lenne a másiknál, ki a bünteny vastag koponyacsontu emberen követte el. A szivnek jobb mellkasbani léte*: mintegy mentségül arra nézve, hogy ha a szerencsétlen meggyilkoltnak maga helyén lett volna szive, nem halt volna meg; a tettest tehát csak akkor lehetne netán bünösnek elismerni, ha áldozatának szive tájáról előbb meggyőződést szerezve, követte volna el büntényét. De allegáljunk tovább. Még akkor is tévedhetett, és mentségül elfogadandó ingerültségben felcserélhette a két oldalt, baloldali szurással csak megijeszteni akarván áldozatát, a jobba szurt stb. Mily nagy érvelési tömeget lehetne az ujabb idegkórtanból a büntények természettani mentségére felhoznunk; és pedig nem kisebb tudományos értékkel, mint minőt a közönségesebb boncztaniaknak tulajdonitani akarunk. De lássuk a törvényeket. Magyar btk. 81. §. Gyilkosságnak tágas értelemben törvényeink azon büntettet értik, mely az embernek életétől megfosztása vagy arra czélzó törekvés által követtetik el; *továbbá*, ha véletlen esetből vagy lelki szabadság nélkül követtetett el az embernek életétőli megfosztása: emberölés; *továbbá*, 1273: 11. tczikk. Külön rendeleténél fogva megkivántatik, hogy a gyilkosság szerzőjének tette leg-

alább minden körülményeivel együttvéve maga egyedül elégséges eszközlő oka legyen a tüsténi vagy később ugyan, de mégis szükségképen bekövetkezett halálnak. És innen már folyt, hogy névszerint a sebesitésre következett halál esetében a sebesitőt csupán csak akkor lehet tettére nézve teljes gyilkosság szerzőjének tekinteni, ha a seb halálos vagyis olyan volt, mely vagy mindenesetre, vagy legalább a helynek, időnek és megsebzett tagnak körülményeivel együttvéve, a halált maga egyedül, a sebesitőnek nem tulajdonitható minden más külső ok hozzájárulása nélkül vonta maga után; következőleg, ha a megsebesitett személy magának vagy orvosának s másféle ápolójának vétke vagy a sebbel összeköttetésben nem levő más valamely betegségnek hozzájárulása miatt, avagy véletlen esetből halt el, a sebesitő tettére nézve teljes gyilkosság büntetésében el nem marasztaltathatik. Ezen, még a halált okozó sebzések megkülönböztetésére némi kis alapot nyujtó törvényben sem látom én a halálos sebzések megkülönböztetését határozottan indokolva; de igen is több, annak ellenére felhozható érvet, melyet a citatumban jeleztem. E törvény értelme szerint sem lehet közvetve halálos sebzésnek mondani p. o. az olyant, melynél „genyedés, gyuladás, üszkösödés, genyvér, derme következett és halál állt be," mert ily sebzés a helynek, időnek és megsebzet tagnak körülményeivel együtt véve külső ok hozzájárulása nélkül a halált vonta maga után, s a sebzett a sebbel összeköttetésben levő betegségek hozzájárulásával halt el. Kedvezőbb törvényt pedig a halálos sebzések megkülönböztetésére az ujabbak közt nem találunk; sőt inkább ezek ilynemü orvosi védérvelések ellen mintegy tiltakoznak, mint ez ismeretes. E szerint halálos sebzés minden megkülönböztetések nélkül orvostörvényszékileg az lenne törvényeink szerint, mely vagy mindenesetre, vagy legalább a helynek, időnek és megsebzett tagnak körülményeivel együttvéve halált, a sebesitőnek nem tulajdonitható minden más ok nélkül, vagy maga egyedül, vagy a sebbel összeköttetésben levő, abból eredetüket vevő betegségek hozzájárulásával vont maga után.

Ily meghatározás ellenében felforrt anthropophil érzelmünket megnyugtathatja azon tudat, hogy a birónak véleményünkön kivül vannak mindig és minden némi mentséget engedő esetekben lényeges indokai e törvényben, melyekből kiindulva, az igazságot a méltányossággal párositja; és nem kell, hogy mi humanisticus és szaktudományunk gyakorlata által kebleinkbe mélyen bevésett nemes gondolkozási és érzelmi módunkat tudományos meggyőződésünk árával érvényesitsük.

Mindezeknél fogva végleges nézetem, hogy a törvényszéki orvostan mindaddig nem rendszeres, a törvénynyel összehangzó szerkezetbe hozva, mig a traditionalis tanokkal örökre szakitva, tanait — mint Casper helyesen megjegyzi — a tudományosság tisztitott terén müködő mai törvényhozások által hozott törvényekhez szorosan illeszteni nem fogja; második pedig, hogy tekintve, miszerint nálunk büntetőtörvénykönyv hiányában az orvostörvényszéki gyakorlatnak nincsenek kellő tudományos rendszeres támpontjai, hiányzik egy kellő, országszerte elfogadott szabályzat már csak a sebzések osztályzásában is, s nem igen közel jövőben várható levén a büntető codex létrehozása, időszerinti volna, ha a magyar kir. igazságügyi miniszterium addig is egy, az egyetemi jog- és orvoskarból, birákból és törvényszéki orvosokból állo bizottság által rövid orvostörvényszéki kivonatos normativumot szerkesztetne, mely a törvényszékeknél az orvostörvényszéki tudományos és egyöntetü működés és eljárás alapjául szolgálna. O. H.

Különfélék.

A büntető törvénykönyvi javaslatról megannyidszor hirdetik a napi lapok, hogy legközelébb napvilágot fog látni, sőt a „Reform" abinvisis a mellett kardoskodik, hogy azt en bloc kell elfogadni. Valóban szép reményeket is köthetnénk a nevezett munkához, ha annyi idő és annyi buzgóság fordittatott volna e törvényjavaslat komoly tanulmányozására és alapos birálatára, a mily mérvben már évek során át üzetik a „reclame". Ugy látszik mintha a kormány reclammal kivánná pótolni a közzétételt és közbirálatot s az őszi ülésszak elején a törvényjavaslatot rögtön be fogja nyujtani a képviselőháznak. Reméljük azonban, hogy a képviselőház az ilyképen előzetes közzététel és előzetes tárgyalás nélkül beterjesztett codexet „en bloc" fogja visszautasitani. Avagy ki fogja azt elégséges közzétételnek tekinteni, ha mint a P. N. aug. 29-ki számában Kaczián y Nándor kir. törvszéki biró ur kijelenti: hogy a magyar büntető törvénykönyv uj javaslatának egy példányával „illetékes helyről azon felhivással" tiszteltetett meg, hogy azt véleményével ismertesse. Távol van tőlünk feltenni, hogy igéretét nem szabadon és minden „mellékczéltól" menten váltotta be, annál is inkább, mert ő a javaslat en bloc elfogadása e l l e n nyilatkozik; de bár mily h i v a t o t t n a k is ismertessenek el a bizalmasan megtisztelt szaktudósok, ők nem csinálhatják a közvéleményt és még kevésbbé pótolhatják azt.

† *Polgár Mihály* ügyvéd és a budapesti ügyvédegylet buzgó pénztárnoka augusztus hó 24-én elhunyt. A boldogult férfiu egyike volt a régi generatio tiszteletreméltó alakjainak, ki tevékeny és buzditó befolvást gyakorolt az ujabb kor és ifjabb nemzedék törekvéseire. Béke hamvaira!

Honositási törvény. Ismeretes tény, hogy még 1867-ben az akkori igazságügyminiszter egy törvényjavaslatot mutatott be a képviselőháznak, mely összesen 53 szakaszból állott és melyben következő négy czim alatt, u. m. a honpolgárság megszerzése, ennek elvesztése, az ujra honositás és az idegenek s a honositás ügye foglaltatott. Ezen törvényjavaslatnak igen kevés szerencséje volt, mert a képviselőházban és a sajtóban oly erős megtámadásoknak volt kitéve, hogy az országgyülési levéltár valamelyik igen félreeső zugába tették, melyből alig fog még valaha a napvilágra kerülni. Különösen éles megtámadásnak voltak e javaslat azon intézkedései kitéve, melyek a honpolgárság megszerzéséhez 10 évet kivántak és az idegeneket földbirtok megszerzésétől eltiltották és nekik csak haszonbért engedtek meg. A választási törvényjavaslat tárgyalásánál ujra éreztük egy rendszeres honositási törvény hiányát. Minthogy ezen ügy igen szoros kapcsolatban van a magánjog számos nagy fontosságu kérdésével, különösen a házassági, családi és örökösödési joggal, mint értesülünk, legközelebb egy vegyes szakbizottság fog összehivatni azon czélból, hogy azon alapelvek megállapittassanak, melyek a honositás tárgyában kidolgozandó törvényjavaslat kiindulási pontjait képezzék.

Panaszhangok. Azon panaszok, melyek az osztrák igazságügyminisztert arra birták, hogy a csődeljárási szabályok megtartására vonatkozólag rendeletet bocsásson ki, nálunk már régibb idő óta napirenden vannak. Azon illetékek, melyeket nehány ügyvéd mint tömeggondnokok és perügyelők, u. n. strohmannok által maguknak megszavaztatnak, és melyek semmi arányban sem állanak a végbezvitt munkával, sok panaszra adtak okot, miután kiderült, hogy az ügyvédek ilyetén dijazása által a csődhitelezők érdekei sérelmeket szenvedtek. Miután ezen visszaélések, melyek eddig a fővárosban harapóztak el, már a vidéken is kezdenek terjedni és a kereskedelmi kamráknak erélyes panaszokra adtak okot, a „P. Ll." szerint kilátásba van, hogy ez irányban a legrövidebb idő mulva minálunk is erélyes intézkedések fognak tétetni, hogy ezen, az ügyvédi kar tekintélyét mélyen aláásó baj gyökeresen orvosoltassék. Miután kiderült, a hogy magas tiszteletdijak megállapitásánál igen gyakran tisztátalan eszközök alkalmaztattak, több esetben fegyelmi vizsgálat rendeltetett el az illetők ellen.

Kölcsönös jogsegély iránti állami szerződés. Tudva levő dolog, hogy az osztrák-magyar birodalom és a német birodalom közt tárgyalások folynak egy szerződés iránt, mely a kölcsönös jogsegélyt czélozza a magánjog terén. A német szövetség-tanácsnak már beterjesztetett egy e czélra szolgáló szerződési javaslat, mely az illető bizottsághoz utasittatott. Mint Berlinből jelentik, a szövetség-tanács ezen szerződés tárgyalását a legközelebbi őszi ülésszakra tüzte ki.

A találmányi szabadalmak ügyében közhirré tétetik, hogy f. é. aug. 31-én túl kiállitandó szabadalmakra nézve a gyakorlatba vételre fenntartott szabályszerü első évi határidőn túl a találmányok gyakorlatba vételére vonatkozó határidő-meghosszabbitások többé nem fognak engedélyeztetni. A szabadalmazottak kötelezve vannak találmányi szabadalmuk gyakorlatbavételét, a szabadalom megsemmisitésének terhe alatt, a szab. okmány kiállitási napjától számitandó egy év alatt megkezdeni.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 37. sz. Budapest, 1874. szept. 9.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A bizonyitási kötelezettség. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre. Dr. Biermann Mihály, jogtanár urtól. — A görög bányatörvény és a Laurion-kérdés. Dr. Sipos Árpád, jogakadémiai tanár urtól. — Törvénykezési szemle. A nép gyógymódjának egy áldozata. — Különfélék.

MELLÉKLET: Rendeletek.

A bizonyitási kötelezettség.*

1. A bizonyitási kötelezettség szabályai a római és canoni jogban.

1. A perek legnagyobb részében nem a jog kérdése felett folyik a vita; hanem vitás a tény kérdése, vagyis azon tény, melyből felperes igényét származtatja, illetőleg melyet alperes ezen igény ellen érvényesit.[1]

Hogy ennélfogva a vitás tény bebizonyitandó, a dolog természetéből következik;[2] valamint az is kétségtelen, hogy valamelyik felet terheli a bizonyitás kötelezettsége és ha ennek meg nem felel, az általa felhozott tény, ha az ellenfél által tagadtatik, valónak nem tartható. Ezen tétel oly annyira nyilvánvaló, hogy annak, bármely alapelven nyugodjanak is a perrend szabályai, alkalmazást kell találnia.

Mig a legmerevebb vizsgálati alapelven nyugvó perrendben is oly esetben, midőn a biró fáradozásainak döntő tényeket tisztába hozni nem sikerült, ki kell mondania, hogy melyik fél lett pervesztessé, azon oknál fogva, mert az öt terhelő bizonyitási kötelezettségnek eleget nem tett.

A bizonyitási kötelezettség alatt tehát a feleknek azon kötelezettsége értetik, mely szerint az általuk felhozott ténybeli állitást azon esetre, ha az az ellenfél által tagadtatik, bebizonyitani tartoznak; mert ellenesetben ezen állitás a biró által valónak nem tartható.

Más kérdés, ha vajjon a bizonyitási kötelezettség szabályai az egyes esetektől eltekintve felállitott általános alapelvekre fektetve megállapithatók-e? vagy a bíróra legyen-e bizandó, hogy a felmerülő eset körülményeiből szerzett meggyőződése szerint döntsön a bizonyitás terhe felett?[3]

Mielőtt e kérdésre válaszolnánk, a bizonyitási kötelezettségéről szóló tan fejlödésének vázlatát s az ennek folytán felállitott különböző elméletek lényegét kell előrebocsátanunk.

II. A római jogban a szabad bizonyitási elmélet kihatott a bizonyitási kötelezettség megállapitására is, kötelező törvények e tekintetben sem vehettek korlátot a birói meggyőződésnek.

Azon néhány elv, mely a római jogban kimondatott, csak a józan észre alapitott utmutatás volt, minden kötelező erő nélkül,[1] s azért is e szabályok nem a régi római perjog tekintetében birnak fontossággal, hanem főleg azért, mert a későbbi időkben a bizonyitási kötelezettségre nézve felállitott különböző elméletek kiindulási pontját épen a római jogászok által felállitott ezen néhány szabály képezte.[2]

A római perjognak két általánosan ismert szabálya maradt reánk, jelesül: hogy a bizonyitás kötelezettsége először felperest terheli,[3] vagyis helyesebben mondva, hogy neki kellett a bizonyitást megkezdeni, mert ellenesetben alperes a kereset alul fölmentetett.[4] Csak azon esetben, ha felperes sikerrel foganatositotta a bizonyitást, került alperesre a sor, hogy az általa vitatott tények valódisága elleni próbáit érvényesitse.[5]

Második tétel volt, hogy annak kell bizonyitani, ki valamely tételt állit, nem pedig annak, ki azt pusztán tagadja.[6]

Ezen tételek szolgáltak alapul a glossatoroknak a bizonyitási kötelezettség körüli határozott szabályok felállitására czélzó müködéseknél is.

Igy Irnerius azon elvre állapitotta egész tanát, miszerint a római jog azon alaptételének, hogy az tartozik bizonyitani, a ki állit és nem az, a ki taga[1], a bizonyitási kötelezettség szabályozásánál annál is inkább alaptételül kell szolgálnia, mert a tagadás bebizonyitása, lehetlenlevén a felet erre kötelezni, a józan ész-szel ellenkeznék.[7] Nézete, mely a körmönfont scholasticus szellemnek teljesen megfelelt, Placentinus[8]

* Zlinszky Imre t. munkatársunknak pályadijnyertes munkáját, nagy terjedelménél (30 ny. iv) fogva nem közölhetvén, annak egyik legérdekesebb részét mint kikerekitett önálló egészet közöljük. Szerk.

[1] Non deficit jus sed probatio l. 130. D. de test. tut. 26. 2.

[2] A mely tény nem vitás s igy bizonyos, nem igényel bizonyitást. Unger: System des österr. Privatrechts II. k. 554. l.

[3] Endemann: Beweislehre 57. l.

[1] Bethman-Holweg: Versuche 321. l. V. ö. a bevezetés I. fej. 1. szakaszában a római perjogról előadottakkal.

[2] Jordán: Beweis „Weiske Rechtslexicon"-jában II. kötet 127. s k. l.

[3] L. 21. D. de probat 4. §. Just. de legat. L. 8. L. 20. C. de probat L. un. de probat seg. pec. (4., 4.)

[4] Actore non probante reus absolvitur. L. 4. l. de edendo L. 2. C. de probat. L. 28. C. de rei vind.

[5] L. 1. C. de probat. L. 12. D. eod.

[6] Már Cicero (de partit. orat. 30.) mondja: „Nemo ejus, quod negat factum rationem aut potest, aut debet aut solet reddere," s vele egyezöleg Paulus L. 2. D. de probationibus: „Ei incumbit probatio qui dicit non qui negat" és Diocletian és Maximinian L. 23. de probationibus: „Actor quod asserват probare se non posse profitendo reum necessitate monstrandi contrarium non adstinguit: cum per rerum naturam factum negantis probatio nulla est." Kevésbbé határozottan szól a L. 10. l. de non. numer. pecun. czim alatt felállitott szabály.

[7] Bethman: Versuche über einzelne Theorien des Civilprocesses V. 327. Rizy: Ueber die Verbindlichkeit zur Beweisführung im Civilprocesse 156. l. Irnerius müködését részletesen előadja Savigny: Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter IV. k. 1. s k. l. Glossait pedig 458. lapon.

[8] Placentinus müködéséről lásd Savigny i. m. IV. k. 244. l. Glossait 537. l.

és Johannes Bassianus [1] által a 12 század második felében részletesen kifejtetett s számos azon korbeli tekintélyes jogtudósok által a bizonyitási kötelezettség szeghetlen alapelve gyanánt elfogadtatott. [2]

Ugyanezen időszakban átment e szabály a canoni jogba is, s a bizonyitási kötelezettségre nézve alaptételül lett felállitva, hogy miután a tagadás vagy általában nem, vagy csak nehezen bizonyitható be, a bizonyitási kötelezettség mindig az állitó nem a tagadó felet terheli, ha mindjárt a tagadólagos tétel képezné is felperes igényének vagy alperes védelmének alapját. [3]

A canoni jog számos helyei bizonyitják, hogy abban határozottan ezen alapon nyert érvényt [4] s azon ellennézetek melyek, némely canoni jogirók részéről az uralkodó elv ellen felhozatni megkisértettek, részint mert kellőleg ki nem fejtettek, részint mert a canoni jog tételeiben alapot nem találtak, puszta kisérletek maradtak a nélkül, a hogy felállitott szabály érvényét megingatni képesek lettek volna. [5]

A canonijog szerint tehát a bizonyitási kötelezettségről szóló tan röviden abban öszpontosult:

Hogy a melyik fél valamit állit, azt bebizonyitani tartozik.

Tagadólagos tételt — miután annak bebizonyitása rendszerint lehetetlen — nem e tételre jogait alapitó fél tartozik bebizonyitani, hanem a másik fél, ha a tagadólagos tétel ellenkezőjét s igy igenleges tényt vagy körülményt állit, tartozik a tényt bebizonyitani.

2. A canoni jog elméletének követői az ujabb korban.

I. A canoni jognak most emlitett és a polgári bíróságok által is elfogadott elmélete már a mult században több oldalról megtámadtatott, s ugy a tudományban, mint a törvényhozásban is elvettetvén, helyet egy másik, mai nap is általában elfogadott elmélet foglalta el, melyről alább részletesen szóllandunk.

Mindemellett az ujabb korban is akadtak a canoni jog elméletének védői, kik az e részbeni harczot az irodalomban megujitották, s kik a törvények szövegéből, de magának a logikának szabályaiból is kiindulva vitatták azon tétel helyességét, hogy csak az állitások bizonyitandók be.

E tétel ujabb védői között legtekintélyesebbek: Schneider, [1] Klötzer [2] és Kori [3] müvei voltak. [4]

II. Schneider e részbeni elméletét a vélelemme alapitotta s ez alapon vitatta az „affirmanti non neganti incumbit probatio“ jogi elv helyességét. Szerinte ugyanis: „Vannak állitások, melyek nem igényelnek bizonyitást, mert oly ténykörülmény valóságát állitják, melynek bekövetkezte physicai szükségesség gyanánt jelentkezik. Hol ily eset nem forog, fenn a bizonyitás szükségessége áll elő. A bizonyitás egy ténykörülménye vagy annak ellenkezőjére nézve csak egy felet terhelhet, és pedig kell, hogy azt terhelje, ki ellen a vélelem harczol. [5]

Ha valamely tényleges természeti esemény bekövetkezte (bejahende Naturbegebenheit) sem a physicai szükségesség, sem a dolgok közönséges rendje folytán nem vélemezhető, akkor annak be nem következte — a változatlan állapot — vélemeztetik s a bizonyitás azt terheli, ki a változás tényleges bekövetkeztét állitotta [6]

Ez képezi egész érvelésének lényegét, melyet részletezve igyekszik a felállitott tétel helyessége ezen alapon kimutatni.

III. Klötzer müvére alapul azon a tudományban hosszabb ideig folytatott vita szolgált, mely az activ negatoria esetén a bizonyitási kötelezettség megállapitására nézve felmerült, s melynél az egyik rész a birtokra, másik a tulajdonjogra alapitván érvelését, az elsők azt állitották, hogy a birtokos mellett a jogszerüség vélelme harczolván, az ez által magát tulajdonában korlátolva lenni állitott tulajdonos tartozik a korlátlan tulajdonjogot, illetőleg ellenfele birtokának jogszerütlenségét bebizonyitani, mig a másik nézet védői a tulajdonjog korlátlanságának vélelmét vévén fel alapul, az ezt korlátoló birtokost vélték a bizonyitásra kötelezendőnek.

Ezen esetet vette fel Klötzer kiindulási pontul, melyben nézetének legerősebb támaszát vélte találni; mert szerinte az egész vita főokát abban leli, hogy a bizonyitási kötelezettség meghatározására nézve az eddigi tért elhagyták, pedig ezen eset is csak a régi „affirmanti incumbit probatio“ elv alapján oldható meg. [7]

Klötzer müvében határozottan e tétel helyessége mellett száll ki sikra. Szerinte nemleges tétel bebizonyitásának lehetőségét állitani egyenlő lenne annak vitatásával, hogy azt, miszerint valami — valamely tény vagy tulajdonság — semmi sem legyen, bebizonyitani lehetséges.

[1] Johannes Bassianusról u. o. IV. k. 289. l. Glossait 546. l.

[2] Ezeket s müveiket felsorolja Bethman Holweg i. m. 328. s k. l.

[3] Gross: Die Beweistheorie im canonischen Process 28. s k. lap. V. ö. Bethmann i. m. 328. l.

[4] Igy: Caput 11. X. De probat (2., 19.):

Quoniam contra falsam assertionem iniqui Judicis innocens litigator quandaque non poteste veram negationem probare: cum negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio: ne falsitas veritati praejudicet, aut iniquitas praevaleat aequitati: statuimus etc.

Cap. 12. X. ibid.:

Volentes igiter, ut haec justis, contraria omni juri, penitus ex stirpetur a Clero: mandamus, quatanus in hujusmodi probatione negativa (dum tamen possit affirmativa ex adverso probari) neminem audiatis.

Cap. 23. X. De electione et electi potestate (1., 6.):

.... quamvis et quod citati non fuerint, non possuit de facili comprobari: quia negantis factum per rerum naturam nulla est probatio: cum etsi quilibet de se posset asserare.

Cap. 2. C. 6. 9. ult. (5.):

Accusator, quod asseverat probare se non posse profitendo, reum necessitate monstrandi contrarium non adstingit, cum per rerum naturam factum negantis probatio nulla sit.

Cap. 1. in sext. Decr. de confessis (2., 9.):

Statuimus, ut positiones negativas, quae probari non possum nisi per confessionen adversarii, Judices admittere possuit, si aequitates svadente viderint expedire.

[5] Gross: Beweistheorie im canonischen Process, felsorolja azon irókat, kik e részben ellenkező nézeteket fejtegettek 30—31. l.

[1] Vollständige Lehre vom rechtlichen Beweise in Rechtssachen Giesen und Darmstadt 1803.

[2] Versuch eines Beitrages zur Berichtigung der Lehre von der Beweislast Jena 1813.

[3] Ueber die Regel: „Affirmanti incumbit probatio“ Archiv für die civilistische Praxis VIII. kötet 92. l.

[4] Hasonló nézeteket állitottak fel:

Tavenar: Theorie des Beweises im Civilprocesse Magdeburg 1780. 26. l.

Schmidt: Lehrbuch von den gerichtlichen Klagen 80. §. a) b).

Grollmann: Theorie des Verfahrens in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten III. kiad. Giesen und Darmstadt 1810. 137—140. lap.

Novák: Der gerichtliche Beweis Prag 1805. Müvének — mely azon időben igen nagy tekintélyben részesült s Kitkának állitása szerint (Beweislehre 40. l.) a törvényszékek eljárásaiban zsinórmértékül szolgált — ide vonatkozó tétele következő: „Keines Beweises bedürfen 61 Verneinde Umstände; weil eine Unterlassung zu erweisen beinahe unmöglich ist, und jeder die Vermuthung so lange für sich hat, bis der andere das gegentheil beweiset.“

[5] Schneider i. m. 3. l.

[6] U. o. 14. l.

[7] Klötzer i. m. 30. l.

A semmi mikénti bebizonyithatására azonban ő módot még gondolni sem bir; mert a semmi, határozott alakban, még gondolatban sem létezik, s ha mint ilyen eszményileg is felállittatni czéloztatik, egyszerre valamivé változik; vagyis positiv ténykörülmény hiánya egy helyütt, mint positiv tény nyilatkozik más helyütt. [1]

A jogviszonyok alapját tények képezik. Semmi nem lehet alapja semmi jogviszonynak sem, s ennélfogva semmire kereset nem alapitható. A kereset alapját csak tény képezheti, melyből a jogviszony származott, s e tényt felperes állitván, az tartozik bebizonyitani. [2]

Hasonló elv áll az ellenbizonyitásra nézve is: nem a tagadólagos tétel, melyre az ellenbizonyitás közvetlen intézve van, hanem más állitólagos tény szándékoltatik bebizonyittatni, és amaz az emebből vont okszerü következtetés által beigazoltatni. Igy pl. az, hogy Titius bizonyos időben bizonyos helyen nem volt, csak ugy bizonyitható be, ha beigazoltatik, hogy az ugyanazon időben másutt volt. Tehát nem a nemleges tétel, melyre a perbeli állitás közvetlenül vonatkozik, hanem a positiv tény, melyből a nemleges tétel valósága okszerüen következik, bizonyitandó be. [3]

Ugyanezen elv áll a közvetlen ellenbizonyitásnál is. Ha *A.* valamely jogügyletnek bizonyos helyen és meghatározott időben történt megkötését állitja s erre nézve tanukra hivatkozik, kik ellen az ellenfél saját részéről állit szembe tanukat, kik akkor szintén jelen levén, közvetlen ellenbizonyitékot képeznek arra nézve, hogy a másik fél által vitatott jogügylet épen nem vagy nem az állitott módon jött létre, e tanuk sem fognak nemleges dolgot igazolni, hanem azt bizonyitani, hogy egy jelenlétükben történt tény nem ugy folyt le, mint azt felperes tanui állitják, tehát nem semmiről, illetőleg meg nem történt dologról, hanem arról, hogy bizonyos helyen és időben valamely meghatározott dolog nem, hanem helyette más történt meg, tesznek tanuságot. E szerint itt sem negativ, hanem positiv tény bebizonyitása forog szóban. [4]

Ezen elv a szerint negatoria in rem actionál a bizonyitási kötelezettség kérdésének megoldását is eldöntve lenni véli. Szerinte ugyanis: felperes állitja, hogy alperesnek állitólag szolgáló jószág tulajdonjoga őt illeti, ezt tartozik bebizonyitani, de ezzel azután mindent, a mi igényének érvényesitésére nézve szükséges, be is bizonyitott, mert a tulajdonjognál fogva mást birtokának használatától kizárni jogositva van. Ha a másik fél a tulajdonjog kárlátolását, s igy pl. azt állitja, hogy e birtokon őt szolgálni jog illeti, az „affirmanti incumbit probatio" elv szerint ezt épen ugy ő tartozik beigazolni, mint felperes ugyanazon elv szerint tulajdonjogát bebizonyitani köteleztetik.

IV. Lényegileg hasonló Kori érvelése is. Szerinte is kétségtelen, hogy mindaz, a mi által jog létesül, megszünik vagy átváltozik, ha az az ellenfél által tagadtatik, bebitonyitandó. A jog eredete, megszünte vagy átváltoztatása azonban nem származhat semmiből, hanem külső cselekvények vagy események által létesül. Abból, hogy valami nem történt meg, rendszerint jog vagy kötelezettség nem származik. A hol pedig valaminek be nem következte a törvény vagy az érdeklett felek akarata folytán valamely jog feltételéül tétetik, az csak akként történhetik, hogy valamely meghatározott esemény jelöltetik ki, melynek bekövetkezte esetén a jogviszony megszünik vagy megváltozik, az esemény bekövetkezte által tehát azon helyzet, mely a törvény vagy az egyesek akaratkijelentésénél alapul szolgált megváltoztatik. Miután pedig nem a fennállott helyzet változatlansága, hanem annak a meghatározott esemény bekövetkezte által történt változása igényli a bizonyitást, ily változásnak pedig külső érzékeink alá kell esni, annak bebizonyitása akadály nélkül eszközölhető. [1]

Oly dolgok azonban, melyek változás alá vannak vetve, nem esnek hason minösités alá; mert ezek mellett a változatlanság vélelme nem harczol, de ezeknél épen azért, mert változás alá vetvék e változás positiv tényt képez s ennélfogva az könnyen be is bizonyitható. [2]

Ezen érveléssel kivánja az „actori incumbit probatio" tétel logicai helyességét kimutatni, melyre nézve azután nem csak a római s illetve canoni jog általános tételeiből, hanem a magánjog egyes intézkedéseiből is több példákat hoz fel, melyekkel igazolni törekszik, hogy a törvényhozások régibb és ujabb időben a bizonyitási kötelezettségre nézve ezen tételből indultak ki, és hogy annak megoldása csakis ez uton lehetséges, mig minden más elmélet csak zavarra és tévedésre szolgál alkalmul. [3]

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

(Folyt. köv.)

A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre.

(Folytatás.)

Fenn emlitettük, hogy a rómaiak a hatalomban levő személyeket a családfő szerveinek, szerző gépeinek tekintették. De valamint közülünk senki sem koczkáztatna oly állitást, hogy a gép, mely birtokosának munkaerejét fokozván, annak — lásd alább — közvetve szerez, öt egyuttal adósává is tehetné, ugy a rómaiak felfogásával is homlokegyenest ellenkezett oly feltevés, hogy a nevezett személyek uruk képviseletében eljárva, öt kötelezhetnék. Az emlitett „unitas personae" ne téveszszen el; az csak szerzési cselekményekre értetett a római nép által, mit az Institutiók illető helye [4] . . . in iis rebus quae tibi (patri) adquiri possunt, kétségtelenné teszi.

Azért örökséget is (a vele esetleg járó terhek miatt) csak az ur beleegyezésével fogadhatott a persona alieni juris. [5]

Elvüket pedig oly szigoru következetességgel alkalmazták a rómaiak, hogy régente még a dominus világos felhatalmazásából szerződő házbeliek sem terhelhették öt kötelezettséggel; e felfogásnak számos nyomával még a Corpus juris-ban is találkozunk. [6]

Ámde e szabály hátrányos voltát idővel maguk a családfők fájlalhatták legjobban, mert ugyan ki fogna oly személylyel ügyletbe bocsátkozni, ki maga vagyonképtelen, megbizóját pedig nem kötelezheti, s igy pusztán utóbbinak jóindulatától teszi függővé, vajjon teljesitésünk fejében ellenértéket fog-e szolgáltatni vagy sem? A családfők, kiknek háznépükben oly alkalmas eszköz kinálkozott a kizárt szabad képviselet pótlására, határozott érdeke sürgette, hogy e korláton tágittassék.

[1] U. o. 60. l. Pl. ha valaki azt állitja, hogy bizonyos időben Pesten kölcsönügyletet nem köthetett, mert azon időben Bécsben volt, a Pesten nem létel tagadólagos tény, a Bécsben létel mint positiv tény által nyilatkozik.

[2] Klötzer i. m. 65. s k. l.

[3] U. o. 75. l.

[4] U. o. 76. l.

[1] Kori i. m. (Archiv für die civil Praxis VIII. köt. 92. lap).

[2] U. o. 92. l.

[3] Kori i. h. 93—106. l.

[4] §. 4. Ide inut. stipul. (3. 19.)

[5] L. 10. §. 1. (41. 1.)

[6] Melior conditio nostra per servos fieri potest, deterior fieri non potest. L. 133. (50. 17.) l. 27. §. 1. (16. 1.) l. 3. C. (2. 3.) l. 12. C. (5. 32.)

S itt belépett a praetor a jus civiles hézagait betöltő edictumával. Kimondá abban, hogy bizonyos esetekben a családfő ügyeiben eljáró házbeliek szerződéseiből keresetet nemcsak ezek ellen, hanem az ur ellen is fog nyujtani. Mindezen „actiones adjectitiae qualitatis" közös neve alatt ismert keresetek alapjául azon gondolatot tevé, hogy akkor s azért terhelendő a dominus, a mikor s mert közvetlen vagy közvetett akaratnyilvánitással kötelezettséget maga vállalt magára.

Egyenkint fogom most ezen — finom tanulságos részletekben oly gazdag — eseteket vizsgálni.

A) Quod jussu.

a) Első köztük kétségkivül az volt, midőn a szerződés a dominus határozott megbizásából lön kötve. Az ügyletet akkor nehézség nélkül ugy lehetett tekinteni, mintha azt az ur önön cselekménye létesitette volna. [1]

Különbséget nem tön, vajjon

I. a szerződő házbelinek volt-e adva a megbizás, [2] illetőleg mi azzal egyre ment ki, cselekménye utólag lett-e jóváhagyva [3]

II. vagy magát az ellenfélt utasitotta s hatalmazta fel a dominus az ő nevében fiával vagy szolgájával szerződni. [4]

A harmadikra azonban ezen utóbbi mód előnyösb volt, midőn t. i. a családfő ő vele is közölte akaratát, mert ez esetben még ugy sem szenvedhetett hátrányt, ha amaz házbelijének adott megbizását később visszavonva, az utóbbi most megbizás nélkül járt el. [5]

Az ur az ellene ily esetben adott actio quod jussuval, az annak alapul szolgáló elv értelmében természetesen csak annyira volt perelhető, a mennyire saját akaratnyilvánitásával kötelezte volt magát. [6]

b) Actio institoria s exercitoria.

Mint általában szerződési akaratot nemcsak beszéddel, hanem concludens cselekménynyekkel is hatásosan lehet nyilvánitani, ugy a családfő is a jussus-on kivül más módon is vállalhatott házbeliei által kötelezettséget.

E módok közül legfontosabb s a jussushoz leghasonlóbb volt a praepositio, institutio.

I. 1. Praepositio vagy institutio valamely személynek tartós alkalmazása jogügyletek nevünkben leendő kötésére; [7] jól megkülönböztetendő ettől ily egyénnek kirendelése pusztán gépies teendőkre. [8]

Ily alkalmazásban rendszerint felhatalmazás rejlik a megbizó részéről nevében s öt kötelezőleg mindazon jogi cselekményeket véghezvinni, melyek a megbizott által ellátandó ügykörhöz tartoznak, [9] s a forgalom biztonságának első kelléke, hogy ki más üzletének praepositus-ával (institor-ával) szerződési viszonyba lép, nyugodtan számithasson arra, hogy a milyen akaratnyilvánitásnak az ily alkalmazás rendszerint vétetik, az a kérdéses esetben is foglaltassék benne, a praetor e fontos gyakorlati érdeknek hódolva egyenesen kimondja, hogy kifelé, harmadik személyek irányában, kiknek a külszin szerint kellett indulniok, tekintetbe se jöjjön, ha a megbizó esetleg a rendesnél szükebbre szabta institorának jogkörét, [1] elve: „nec dicipi debent contrahentes."

Azért, ha az üzlet ura az alkalmazásból következtethető meghatalmazás jogkövetkezményeit a concret esetben magától elháritani kivánja, ebbeli szándékát olykép kell nyilvánitania, hogy az érdekeltek a megbizott állása iránt nehézség nélkül tisztába jöhessenek, [2] falragaszokról szól a Corpus juris, melyek olvashatólag s a használt nyelven irva az üzlet helyiségeiban olykép alkalmaztassanak, hogy minden belépőnek szemébe tünjenek; erre s a dominusnak a viszonyokhoz mérendő eljárására nézve általában oly józan, gyakorlati felfogásról tanuskodó szabályokat állitanak a rómaiak, hogy azoknak alapos tanulmányozása napjainkban is előnyére válhatnék a törvényhozóknak. [3]

A fönti tekintetből indulva rendeli tovább a praetor, hogy az institorral jóhiszemüleg szerződő félt akkor is illesse az actio institoria, ha az üzlet ura időközben meghalt volna [4] (a mandatum különben erejét veszti a megbizó kimultával, [5] látszik, hogy e kivételes rendszabályt csak a gyakorlati szükség sugalta).

A dominust az ő nevében institorképen eljáró házbelije ügyködéséből — mint láttuk — azért kötelezi a római jog, mert az institutióban a meghatalmazást is látja, teszi ezt azonban ezenkivül oly tekintetből is, hogy institorok alkalmazásából tetemes haszon néz reá, [6] mert ezek segitségével érdekében a közönséggel, mely a praepositusban mindig csak a praeponens közegét látja, számos oly ügyletek jönek létre, miknek különben el kellene maradniok s mert a megbizott, ha egyuttal házbeli, egyenesen a családfőt teszi a kötelmek alanyává: [7] azért „cujus est commodum ejus debet esse incommodum." [8]

2. A praetor ezen okoskodását követve könnyen kitaláljuk magunk is a feltételeket, melyektől a családfő ezen köteleztetését függővé tette. Ezek:

a) hogy az institor ügyköre határain belül cselekedett legyen,

b) s hogy a szerződés, tekintettel (szavaiból vagy a körülményekből következtetendő) institori minőségére, köttetett legyen. [9]

Az első feltét hiánya esetében méltán azon kifogással élhet a dominus, hogy a vállalt felelősségen túl terheltetnék, a szerződő harmadik pedig, ki az alkalmazott jogosultságának terjedelmével nem gondolva, azzal jogviszonyba lépett, könnyelmüségének következményeit maga viselje; ha a második feltét elmaradt, az üzlet ura egyrészt nem emberének, institori qualitásának köszöni a nyert előnyt, mert az idegen azt nem ismerve egyezett az institorral, másrészt utóbbi nem panaszkodha-

[1] L. 1. pr. (15. 4.) quodammodo cum eo contrahitur, qui jubet.

[2] L. 1. §. 3., 4. (15. 4.) l. 5. §. 2. (15. 3.) l. 10. §. 2. (46. 1.) l. 2. (14. 5.)

[3] L. 1. §. 6. (15. 4.)

[4] L. 1. §. 1. (15. 4.) l. 13. C. (4. 26.)

[5] L. 1. §. 2. (15. 4.)

[6] L. 3. (15. 4.)

[7] Ily alkalmazásnak, mely műhelyben ép ugy történhetik, mint azon kivül, példáit nézd l. 3. l. 4. l. 5. §. 1—10. l. 16. l. 18. l. 19. pr. (14. 3.)

[8] Ennek példája a műhely őrizete l. 11. §. 6. ht. vagy a többi munkások fölött gyakorlandó felügyelet . . . . procurator l. 5. §. 10. ht. Utóbbi helynek Ihering által i. m. II. k. 78. s k. l. adott magyarázatáról alant.

[9] A római institorok különböző ügyköréről lásd l. 5. §. 11—14. §. 16. (14. 3.) cf. l. 13. pr. ht. és l. 1. §. 9. (14. 1.)

[1] L. 8. (14. 5.)

[2] Megemlékeznek a források azon lehetőségről, hogy az ur az üzletébe rendelt személyt egészen eltiltja jogügyletek kötésétől, vagy utasitja, hogy csak bizonyos módon (készfizetés, zálog vagy más óvadék nyujtása mellett) szerződjék l. 11. §. 3., 4., 5. (14. 3.) l. 17. §. 1. l. 47. pr. (15. 1.)

[3] L. ezek iránt az előbbi jegyzetben idézett tv. helyeket.

[4] L. 5. §. 17. l. 11. pr. (14. 3.) cf. l. 7. §. 2., 3. ht.

[5] L. 26. pr. (17. 1.)

[6] L. 1. (14. 3.)

[7] L. 1. cit.

[8] §. 3. Ide emtion. (3. 23.) l. 7. pr. (18. 5.) l. 10. (50. 17.)

[9] L. 5. §. 11., 12. (14. 3.) cf. l. 1—3. C. (4. 25.) L. 5—6. C. (ibid.)

tik, ha midőn érdekeit már a megbizott személye által vélte biztositottnak, most ez tévhitnek bizonyulva, nem perelhet mellette még egy harmadik, előtte eddig ismeretlen egyént is.

Valljuk meg, oly tapintatos itt a praetor egész fellépése, hogy megfelelőbb megfejtése e fontos kérdésnek napjaink minden törvényhozói bölcseségétől sem telnék ki.

3. Hogy a családfő azon jogsértésekért is felelős, melyeket az institor ügykörének ellátása körül elkövetett, [1] arról később. [2]

II. Az actio institoriának külön alapját képezte az actio exercitoria.

Alkalmat erre az institutiónak azon — a rómaiak szerint főfontosságu — esete szolgáltat, midőn valamely hajótulajdonos (exercitor) házbelijét hajókapitánynyá (magister navis) nevezve, őt egyuttal meghatalmazza személy- s málhaszállitás, árubevásárlás, a hajó kijavitására szükséges kölcsönök felvétele stb. iránt az ő nevében érvényesen szerződhetni. [3]

A római nép e jogviszonyt oly jelentékenynek tartotta, hogy nemcsak külön keresetet adott belőle a praetor, a Pandekták pedig külön szakaszt szánnak neki, de fokozódott szigorral határozzák meg a dominusnak ily alkalmazás által vállalt felelősséget, s e szigort helyes tapintattal azzal indokolják, hogy a forgalom biztonsága itt sürgősebben megkivánja mint a közönséges institutiónál, hogy a közönség, mely rendszerint távol a kapitány hazájától, hol annak belátá-a, becsületessége, vagyoni állapota, megbizójától kapott felhatalmazásának terjedelme iránt tudakozódhatnék, kénytelen vele szerződni, aggály nélkül arra számithasson, hogy a hajótulajdonos vagyonából nyerend kielégitést. [4]

Itt is praesumalandó azért a megbizottnak rendes jogosultsági köre, [5—6] sőt némely tekintetben e jogvélelmet egyenesen praesumtio juris et de jure-re emeli a praetor, a mennyiben például a dominust akkor is kötelezi, midőn a jogügyleteket nem megbizottja, hanem annak helyettese kötötte, jóllehet ő emberének a helyettesitést határozottan megtiltotta, [7] s az ellenfél keresete csak akkor esik kifogás alá, ha ő a fenforgó esetben a kapitánynak igazi állását tényleg ismerte vagy az iránt a külső körülmények nem hagytak kétséget, ugy hogy annak tekinteten kivül hagyása részéről álnokság vagy hanyagság, melyért a perelt dominus nem okolható. [8]

Figyelmet érdemel még azon körülmény, hogy e keresetet ugy mint az actio institoria, [9] a praetor egészen függetlenitette a perlekedő felek közt, valamint köztük s a megbizott közt különben fennálló jogi viszonyoktól: igy az exercitoria engem akkor is illet, ha önön szolgám exercitorával egyeztem, ugyszintén a tulajdonostárs perelheti condominusait, ha a köztulajdonban levő, de többi társak a hajóján alkalmazott servussal mint kapitánynyal szerződött.

Dr. Biermann Mihály,
jogtanár.

(Folyt. köv.)

[1] L. 5. §. 8. §. 10. (14. 3.)

[2] Az egész intézménynek bővebb, jeles — bár nézetem szerint itt-ott téves — ismertetését adja Thöl: Handelsr. I. §. 20—33.

[3] A magister navis állását részletesen körülirja a l. 1. §. 3. (14. 1.)

[4] L. 1. pr. §. 20. (14. 1.)

[5] L. 1. §. 7., 8., 9., 11. l. 7. pr. (14. l.)

[6] Ellentétben vele a többi legénység állását is körvonalozza a l. 1. §. 2. ibid.

[7] L. 1. §. 5. ht.

[8] L. 1. §. 12. l. 7. §. 12. (14. 1.)

[9] L. 11. §. l. 8. 12. (14. 3.)

A görög bányatörvény és a Laurion-kérdés.

(Vége.)

A bizottság igen kimeritő jelentésében a kérdéses földekről azt állitá, hogy azok régi bányák, melyek az attikai ősbányászat idejében halomra gyült szegényes, értéktelen érczekből keletkeztek, és a mely tömegek Strabo által „Ekvolad"-oknak neveztetnek. Az ólom azokban kiválóan mint szénsavas ólomféleg és kisebb mértékben mint ólomkéneg jő elő, melyek közül az első részint tér nészetben mint ólomf hér, részint az ólomkénog felbomlásából eredve jelentkezik; a vizsgálat eredményéből a küldöttség az következtette, hogy a társaság, mely az „Ekvolad"-ok kizsákmányolását már megkezdte, azokra semmi joggal sem bir, mert a bányatörvény bányák alatt nem az emberi munkák ilyen maradványait érti. Különben Serpieri olyan ásványokra, minőkből az Ekvoladok állanak, sem nem kért, sem nem nyert adományt; az adomány erekben, tehát szilárd kőzetben, vagyis természeti fekvényében előjövő ólomkénegre vagy ólomfénylére szól; itt pedig emberi munka által felhalmozott bányákban jelentkező kénsavas ólméleg, szénsavas ólméleg (fehér ólomércz) és csak kevés ólomkénegről van szó. Ha az Ekvoladok mennyisége nyers tonnánkint Serpieri számitása szerint 2 drachmára tétetik, a társulat akkor is 13.400,000 drachma tiszta nyereségre tenne szert; ha pedig az Ekvoladok nem tekintetnek bányáknak, akkor a bányák a telektulajdonos javára esnek, s minthogy épen erdős területek forognak szóban, tehát az állam javára. A jelentéshez egy számitás volt mellékelve, mely az Ekvoladok kiszámitott mennyiségét és Serpieri becslését véve alapul, kisüté, hogy az adományozás ideje alatt a társulat 129.650,000 drachma tiszta nyerességet dugna zsebra. E hir egész Görögországban, különösen pedig Athénéb n lázas izgatottságot keltett, olyat, a minőnek számos példáját látjuk a gazdászati és államéletet kezdő népeknél, midőn tehetetlenségük miatt indulatban törnek ki, tapasztalva, hogy hazájuk természeti kincseit a tőkegazdagság által támogatott idegen élelmesség és szakértelem orruk elől zsákmányolja ki.

A görög kormány a most ismertetett jelentés mellett támaszt nyert a görög jogászok azon véleményében, mely szerint a bányatörvényben előforduló ezen kifejezés: „A m a s" természeti telepképződést, nem pedig emberi munka által létesitett tömegeket jelent, a miből következik, hogy az elhagyott régi bányák törvény szerint nem tartoznak a bányák kategoriájába. A kormány elhatározására a jogászok veleménye döntő hatást gyakorolt; a társulat: kifogásaira, kiegyenlitési ajánlataira nem nyert választ, s a miniszterium magáévá tevén azon nézetet, mely szerint az Ekvoladok a telektulajdonos rendelkezése alá esnek, sietett ily alapon nyugvó törvényjavaslatát a törvényhozás elé terjeszteni. A javaslat szerint az Ekvoladokból produkált ólom a tiszta jövedelem 10% -ával l nne megadóztatva, épen ugy, mint a salaktömegekből nyert ólom; a jövedelmi adó kérdése igy szabályoztatván, a vállalkozóknak a telektulajdonosokkal való megegyezése az illető felek szabadjára bizatott. Ezen magánegyezkedés természetesen csak ott leendett megengedve, a hol és a mennyiben az Ekvoladok magánosok telkén jőnek elő, mert az állam tulajdonát képező területeken levő bányák (tehát épen a vitatott Ekvoladok) kárpótlási kérdése külön törvény által fog megoldatni.

Ez volt a javaslat, mely azonban lényeges változtatásokkal fogadtatott el; a kamara többsége ugyanis az adót 30%-ra kivánta emelni, azonfelül azon nézet nyert általános elterjedést a tagok között, hogy az állam törvényhozása az Ekvoladokról ép oly joggal rendelkezhet, mint a bányák kategoriájába sorolt ásványokról intézkedett annak idején a bányatörvény hozatala által, minek folytán 1871. május 27-én következő törvény hozatott:

Az Ekvoladok fémtartalma állományok, mig az ősidőkben kivájatva a földfelületen, aknákban, medenczékben, üregekben, tárnákban stb. helyeken halmaztattak össze. [1])

Az Ekvoladokról, mint az állam tulajdonát képező dolgokról ezen törvény határozmányai intézkednek. [2]

E törvénynek czélja s további lényeges intézkedése oda lyukad ki, hogy az Ekvoladok kizsákmányolása külön-külön valóságos adományozás által azoknak engedtessék át, kik versenytársaik között a legtöbbet s a tiszta jövedelem legalább 60%-ának az állam javára leendő fizetését igérik meg; a tiszta

[1] 1871 május 27-diki torvény 1. art.

[2] U. o. 2. art.

jövedelem olymódon állapittatnék meg, hogy a tiszta ólomnak bizottmányilag megszabott európai piaczi árából termelési költségek fejében tonnánkint 300 drachma számittatnék le, s a fenmaradt érték mint tiszta jövedelem a kincstár és a vállalkozók között oszlanék meg az elfogadott ajánlati százalék arányában. A vállalkozók kötelesek volnának az adományozás keltétől számitott egy év alatt a beolvasztást megkezdeni s e czélra legalább öt kóhot állitani és folyton üzemben tartani, végül 50,000 drachmát óvadékul letenni. Az olvasztási müveletekből nyert salaktömegek az állam javára esnek, s a vállalkozók kötelesek azokat a királyi hatóságok által kijelölt helyekre hordatni; ha elfogadható ajánlatok nem tétetnének, az Ekvoladok az állam által fognának beolvasztatni.

Roux, Serpieri és társaik még 1871. kezdetén, ezen törvény hozatala előtt szorgalmazták az olasz és franczia kormányoknál a beavatkozást. A két kormány a panaszt nem találta egészen alaptalannak, s 1871. november havában azon javaslatot tették a görög kormánynak, hogy a vitás ügy elintézése egy nemzetközi békebiróság itélőszéke elé bocsáttassék, a mit a görög kormány azon megjegyzéssel utasitott vissza, hogy ha a társulat igényeket vél támaszthatni az Ekvoladokra, lépjen fel követelésével a görög törvényszékek előtt.

E felelettel azonban az illető államok nem érték be, hanem a társulat által ismét sarkaltatva, alattvalóik sértett érdekében mindinkább erélyes és fenyegető állást foglaltak, minek folytán a nemzetközi békebiróságnak kezdetben visszautasitott eszméje elfogadtatott

Ez a laurioni differentiák ténykérdése, a mint azt Nasse többször idézett értekezéséből megértettem;[1] lássuk most már röviden a jogi kérdést.

Hogyan keletkezhet egy államban, mely rendszeres törvénykönyvvel bir a bányászat jogviszonyaira nézve, ily elmérgesedett viszály? E kérdésre megtaláljuk a feleletet a törvény hiányosságán kivül (mit föntebb is kimutattuk) a szakértelmi gyengeségben, melynélfogva mindenki, aki ez ügyben részes vagy belefolyt, helytelenül magyarázta a törvényt és nem azon utat követte, melyet ez kijelöl; ez áll a kormányközegekre épen ugy, mint a társnlatra nézve. A kölcsönösen elkövetett s egymás irányában fölfedezett hibákból mindkét fél igyekezett hasznot huzni, s a csalárdság vádja, a „graeca fides" gyanuja nem nélkülözi az alapot egyik félre nézve sem; csak egy pár körülményt kell a már előadott tényállásból a t. olvasó közönség emlékezetébe hoznom.

A társulat például a Laurion környékén fekvő régi bányamüveke s az azok között előjövő ezüsttartalmu ólomkénegérczeket kérte adományoztatni, később pedig a görög kormány előtt — fekvény és minőség tekintetében — ismeretlen salaktömegeket szerezte meg a kincstártól; azt azonban, hogy az ezüsttartamu ólomkéneg sajátkép a régi gorczterekben és elhagyott bányákban van, a salaktömegek pedig a régi gorczterek alkatrészeit képezik, minden alkalommal bölcsen elhallgatta.

Csalárdság forgott-e itt fenn, vagy — a mi valószinütlen — jóhiszemü jogtudatlanság? Azt egész biztosan csak az határozhatja meg, ki a szivek és veséket vizsgálja.

Másrészről a görög kormánynál is hasonló eljárással találkozunk, melyet igazi nevén emliteni nem akarunk.

Mit szóljunk például azon eljáráshoz, mely a már olvasztott ólom elszállitását megtiltja, mivel az egy még ezután hozandó törvény szerint lesz mégadóztatandó?! És ha még ebben nem látunk is másforma jogsértést, legfölebb olyat, minővel mindenütt találkozunk, hol financziális követelmények állanak szemben a joggal és törvénynyel, lehetetlen mégis nem csodálkoznunk azon eljárás fölött, melyet a görög kormány az átengedett salaktömegek ügyében követett. Mint láttuk, a görög kincstár képviseletében a pénzügyminiszter azokat visszteher mellett a társulatnak átengedte, sőt az 1867-ben hozott famosus adótörvényban a törvényhozás — az adó pontos fizetésének feltétele alatt — a kérdéses államföldeken levő salaktömegek beolvasztási s igy tulajdonjogát a franczia-olasz társulatra ruházta át. És mégis később, midőn az összeütközés megtörtént, a görög kormány nem átallotta azon veszélyes elvet használni védekezés gyanánt, hogy a volt pénzügyminiszter nyilatkozata a kincstárt nem kötelezheti s az egyszerüen az illető miniszter magánnézetét tolmácsoló, az államot semmi esetben sem kötelezhető nyilatkozatnak tekintendő. Ilyenformán sok apró tehertől és adosságtól megmenekedhetnének az államok! Az sem akadályozta a görög államot, hogy az Ekvoladokban rétegenkint fekvő salaktömegek törvény által bocsátattak a társulat tulajdonába; ugy látszik azon elvet tartotta szem előtt, hogy a törvényhozót az általa alkotott törvény nem kötelezi, s a salaktömegek kizsákmányolásának folytatását egyszerüen betiltotta.

Ha a görög kormány fölfedezte is a társulat azon csalárdságát, melyet az a régi bányamüvek között előforduló ezüsttartalmu ólomérczekben és a salaktömegekben sajátkép az Ekvoladokat szerzi meg, mégis azt kérdhetjük: szükség volt-e arra, hogy a kormány egy állam méltóságához nem illő eszközöket használjon védelmére.

Nem. Mert ha a görög kormány szorosan a bányatörvény rendeleteit követi, a túlkapásoknak elejét veheti, s a viszály soha sem növi ki magát olyan bonyolódottá, hogy azt mint a gordiusi csomót csaknem karddal kellett kettévágni.

Mert mi a jogkérdés kiindulási pontja?

Az adományozási okiratban a társulat „ezüsttartamu ólomkénegre" nyert jogot, még pedig azon kijelentés mellett, hogy az adományozott bányahatárban előjövő minden más ércz kizsákmányolásához külön engedély megszerzése lesz szükséges; a kormány által kiküldött szakbizottság pedig jelentésében, konstatálta, hogy a bányahatáron levő Ekvoladokban előjövő ólomérczek kiválólag „szénsavas ólomeleg"-ből állanak. E körülmény első pillanatra a kérdés megoldásának nyitjául látszik szolgálni, s valóban a kormány ezt az üzemkimutatás alkalmából és később fel is akarta használni, a társulat pedig erősen bizonyitgatta, hogy a ki egy bizonyos nemü ásványra jogositványt szerez, az annak fajaira megszerezte a jogot. Azonban csakhamar bebizonyult, hogy ez az ügy tisztázásához nem vezet, nemcsak azért, mert az ólomvájfajoknak, melyek pl. felbomlás folytán keletkeztek, de azért közel vegyrokonságban állanak,[1] elkülönözése sok bajjal jár, hanem főleg azért, mivel a dolog érdemét nem érintvén, igen problematikus megoldást eredményezne.

Mindez mellékkérdés; a kérdés — mivel Serpieri azt állitja, hogy ő a régi bányamüvek között levő bányákat is kérte és megnyerte, a mit pedig a görög kormány tagad — most már következő:

vajjon a görög bányatörvény régi bányákban levő érczekre enged-e adományozást? vagyis a természeti fekvényekben levő ásványokra nyert adományozás kiterjedhet-e a bányatelken levő ugyanily ásványtartalmu bányákra is?

Ez a dolog meritumas — igy téve föl — megis lehetett volna oldani a kérdést. A görög — vagy ha ugy tetszik, a franczia — bányatörvény előtt (mert a copia itt hű) a régi bányák adományozása ismeretlen intézmény, s azok — bármilyen nemüek legyenek is — a kőfejtések (carrières) kategoriájába soroltatnak, tehát a telektulajdonos (jelen esetben pedig a görög állam) rendelkezése alá tartoznak.[2]

A laurioni bányák (Ekvoladok) pedig valóságos gorczterek, melyek nem természeti képződés folytán létrejött telepeket képeznek, hanem a bányatermények feldolgozása közben egybehordott hulladékokból (Manipulations Abfälle) állanak; egy részük — a sajátkép Ekvoladoknak nevezett s a vita főtárgyát képező részek — erőműtani, más részük — a salakok — vegytani munkálás eredményei, azonban jogi jellegük egy és azonos.

A görög kormány tehát teljesen a jog terén maradt volna, ha annak idején föntebbi álláspontból igyekezett volna a kérdést eldönteni; a helyett azonban — a jogalapot nyujtó törvény mellőzésével — egy uj törvényt hozatott, melyben az Ekvoladok — mint külön érctermény — minden esetben, még ha idegen telkén feküsznek is, az állam tulajdonát képezik. E tör-

[1] L. az egészre nézve Nasse id. ért. „Zeitschrift für Bergrecht" 1872. 2 füz. 226—230. l

[1] Az adomány tárgyát ólomkéneg vagyis ólomfényle (Schwefelblei) képezé, a mi — mint neve is mutatja s vegykifejezése (PbS) bizonyitja — az ólomnak kénnel való összeköttetéséből ered; szabadon pörköltetvén, ez részint kénsavas ólomeleget (Schwefelsaures, Bleioxyd), részint pedig egyszerü ólomeleget (Bleioxyd, Pb O) nyujt. Már pedig, ha valaki az ólomkénegre jogot nyer, az okvetlenül megilleti őt e két utóbbi érczre is, melyek az előbbinek csak felbomlásából erednek; az egyszerü ólomeleg pedig — minthogy azt salétromsav és szénsavas ólomeleg hevitéséből előállithatni — összekötő kapcsot képez az ólomkéneg (Schwefelblei (PbS) és a szénsavas ólomeleg (Kohlensaures, Bleioxyd, ólomfehér, $PbO.CO_2$) között. Azonban, ha a válfajok elkülönitése tekintetében aggályaink ily messzire nem visznek is, az elkülönités egyébként nehezen kivihető, s igy ez semmikép sem praktikus megoldási mód. Ezekre nézve l. Regnault-Strecker: „Anorganische Chemie." I. B. Braunschweig. 1869. 571—582. l.

[2] „Loi sur les mines" 1—4. art. „Codes des mines" 1—4. art.

vény, melyre szakértelem mellett nem lett volna szükség, kétségbevonhatlanul az erőszak bélyegét viseli magán, főkép ha annak incidensét tekintjük.

Csakhogy mikor már az állam megérté a helyzetet, a bányák jó része (a törecsbányák) a salaktömegek a társulat birtokában voltak; ez magyarázza meg az átengedett salaktömegek ügyében a kormány által követett azon eljárást, melylyel az átengedést nullifikálni akarta. Ez azonban a jog követelményeivel bajosan egyeztethető össze s csak ismét azt mutatja, hogy a baj tulajdonképi forrása az előleges helyszini szemle hiányában keresendő; ha előlegesen, mielőtt a társulat megvetette lábát Laurion vidékén, a helyszinén szemle tartatott volna, melyből kiderült volna, hogy a salaktömegek jó részben rétegenkint az Ekvoladok között terülnek el, tehát azoknak sajátkép részeit képezik, ismetlem, ha a görög kormány az Ekvoladok fémtartalmáról, azok vegy és erőmüvi munkálatok folytán keletkezett részeinek azonos jogi jellegéről tudomást szerzett volna, és a viszonyok teljes ismerete, nem pedig néhány beküldött érczdarab szolgáltak volna tájékozásul, viszály nem keletkezett volna. Ez esetben nem a kormány — felismervén a salaktömegék (és a bányák többi részeinek) értékbeli fontosságát — minden valószinüséggel megtagadta volna azon átengedését, vagy pedig a bányákat csak egészben bocsátotta volna át a társulatnak; ez utóbbi esetben az ügy nem válhatott volna kérdéssé, az előbbi esetben pedig, ha a társulat a nem törecsbányákból szénsavas ólomléget vagy akár ólomkénéget kezdett volna beolvasztani, a görög bányatörvény értelmében ezt meg lehetett volna tiltani, mivel a bányahatáron levő bányákra az adományozás nem terjed ki, s azok a telektulajdonos — tehát itt az állam — rendelkezése alá tartoznak.

Azonban — bár a kérdés sarkpontja, mint említém, ebben fekszik — annak alapján ma már a megoldás alig képzelhető. A nemzetközi békebiróság a görög — vagy ha ugy tetszik franczia — bányatörvény ezen álláspontjára alig térhet vissza; egyrészt azért nem, mert a görög kormány maga is túl lőtt a czélon s az Ekvoladokat államtulajdonnak nyilvánitotta, másrészt azért, mert a bányákban rétegenkint fekvő a salaktömegek — mint az Ekvoladok részei — a társulat tulajdonába bocsáttattak. Minthogy e törecsrétegek oly sürün jelentkeznek, hogy a salaktömegnek s az Ekvoladok többi részeinek elkülönzött kinyerése legtöbb esetben lehetetlen, igen természetesnek látjuk, hogy az Ekvoladok egészben egy és ugyanazon vállalkozónak bocsáttassanak át; és igy az adott viszonyok között, tekintve a bányák részeit képező salakrétegeknek a társulat által megszerzett tulajdonjogát, tekintve továbbá az államnak — mint földbirtokosnak — a bányák többi részeire vonatkozó rendelkezési jogát, a nemzetközi békebiróság a gorcztereket vagy a társulatnak itélheti oda a bányák többi részeiért az állam (mint telektulajdonos) részére fizetendő kárpótlás mellett, vagy pedig az államnak engedi át a salaktömegek, beruházások stb. illő megtérítése mellett. Másnemü elintézés, és igy elkülönités nem képzelhető.

Mint látjuk az, elintézés vagyis a békebirósági határozat inkább kiegyeztetés, mint itélet fog lenni, mert ezt az adott viszonyok hozzák magukkal; ezért kellett nemzetközi békebiróság elé bocsátani a kérdést, mert azt nem lehet többé a görög bányatörvény és biróságok rendelkezései alá szoritani. Kinőtt az abból, s egész valójából ki van forgatva.

Dr. Sipos Árpád,
jogakad. tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A nép gyógymódjának egy áldozata.

A nép különféle gyógymódjainak s gyógyeljárásainak, ha nem oly szerfölött gyorsan is, mint a jelen esetben, eleitől fogva igen sok emberélet esett már s csik ma is folytonosan áldozatul.

És ez nem is lehet máskép, miután a nép a maga eljárásában, az egyes kuruzsolási formákban folyvást ugyanazon módszert követi, melyet valakitől hagyományosan átvett. Ennélfogva ha hibás volt az eljárás, melyet a kuruzsló szintén kuruzsló elődjétél látott s eltanult, hibás marad az mindvégig, mert ő annak tökéletesitésére képtelen, sőt az eredeti formához oly vakon ragaszkodik, hogy a 7-, 9- vagy 13-féle fütől elmaradni a világért sem szabad egynek is, mert akkor vége a gyógyitás sikerének. Gyógyitása tehát a középkori gyógyeljárásnál egy vonallal sem áll elébb.

A bőrkóros, kiváltkép rühes betegeket a magyar alföldön leginkább fekete és fehér hunyorból, kékkőből, kénből, szódából s több effélékből készitett erős kenőcsökkel szokták a kuruzslók rendesen tetőtől talpig bedörzsölni.

Ezen kenőcs, ha ugyan melléje további eljárásuk is olyan észszerü volna, mint a minőt a tudományos gyógytan napjainkban s pedig már huzamosabb idő óta követ, rühatkákat csalhatlanul elpusztitaná. Ámde a kenőcs ir almatlan s szertelen bedörzsölésével nem elégesznek meg, ahhoz még a meleg kemenczébe — rendesen kenyérkiszedés után — buj atás feltétele is elengedhetlen szükséges; s arra, hogy ezt egy pár meleg fürdővel a legalkalmasabban fölcserélhetne, miáltal a megsülés minden veszélyének vége lenne, a nép magától talán ezred év mulva sem jön reá.

Igen, mert a nép maga nem gondolkozik; a maguk részére rendesen ügyes kuruzslók pedig épen ennélfogva határtalan hatalommal uralkodnak fölötte, kiknek eljárásába beleokoskodnia halálos bün volna, mit különben maguk a kuruzslók nem is engednének meg semmi áron; s hogy öncz ljukat annál biztosabban elérhessék, e végre gyógymódjukat a titokszerüség és csalhatlanság büvös fatyolába burkolni nagyon jól értik; gyógyitásukért a népet a maguk módja szerint ugyancsak kizsákmányolják; ha csalhatlanságukban kétkednék, elhitetik; ha ingadoznék, ráboszélik; sőt ha saját fölényük fentartására szükséges, rútul le is hordják, a szó teljes értelmében összeszidják, s ezáltal utoljára is capacitálják.

És a nép capacitálódik, mert tudományos ismeretei végtelen csekélységénél fogva minálunk még tán századokon át mindig közelebb fog állani a kuruzslókhoz, mint a tudományosan képezett, müvelt orvoshoz.

S ennek a kulcsa igen egyszerü. A valódi orvos a természet változhatlan törvényeire, a tudomány elvein sarkaló okszerü tapasztalásra alapitja nézeteit, nyilatkozatait s eljárását; a kuruzsló pedig nemcsak hogy egészen a nép szája ize szerint beszél, de leggyakrabban természetfölötti, titokszerü, nem annyira magyarázatokat, mint hitegetéseket vesz fel segitségül, mihez babonára erősen hajlandó népünk mint a szurok, oly erősen oda tapad, hogy is ne? hiszen saját keblének hurjai vannak az által érintve, s végül mondjuk el, a mi népünkre nézve a legfontosabb: a kuruzsló naturáliákkal, pl. malaczczal, disznóval, buzával, kenyérrel, főzelékkel, szalonnával, szappannal, zsirral stb. (melyek egyébiránt leggyakrabban sokkal több értéket képviselnek, mint a mennyit az orvosnak pénzül adnának) kielégithető, s mindezek kitelnek a háztól, míg az orvost már csak mégis pénzzel illenék honorálni, a mi pedig nincs, mert népünk jobbadán ma is a cserekereskedés áldását élvezi; enni, inni való van házánál bőven egész évre való, mig készpénzben rendesen nincs heverőben 5 forintja.

Távol legyen tőlem, hogy a nép gyógyeljárásainak és különféle gyógymódjainak, melyeket különböző időkben többen már elég különböző szempontokból tekintettek, e helyen is épen most részletesebb fejtegetésébe bocsátkozzam; annyit azonban kénytelen vagyok bevallani, hogy a nép gyógymódja iránt a még eddig minden egyes eljárását vagy egészen hibásnak, vagy lelkesedésnek legcsekélyebb árnyalatával sem viseltetem, mert hiányosnak, vagy félszegnek, vagy épen ártalmasnak találtam s arról győződtem meg, hogy még az okszerü gyógyeljárást czafrangok nélkül elsajátitani nem szokta, s gyógykezelési és gyógyszerelési módjai között az észszerü és tudományos orvosi eljárással teljesen megegyezőnek idáig egyetlenegyet sem találtam; ugy jártam tehát azokkal, mint Hegel saját bölcsészeti rendszerével, a ki halála óráján arra volt kénytelen fakadni, hogy számtalan tanitványai között csupán egyetlenegy akadt, a ki őt megértette, s az az egy is — félreértette.

És most hagyjuk beszélni a bonczleletet.

A bonczleletből kitünik:

a) Hogy a törvényesen felbonczolt leánygyermek fuladás által bevezetett véres agyi gutaütés következtében erőszakos halállal mult ki, mely erőszakos halál természetes és kellő magyarázatát találja azon körülményben, hogy az elhaltat bőrbántalma elháritása tekintetéből tudvalevőleg valami kenőcs-

csel bekenték, meleg kemenczébe bujtatták s az előtét reá tették. A gyermek tehát egy olyan helyiségbe zárt tott, melynek magassága 5, hosszasága és szélessége 4—4 lábnál bővebbnek alig számitható, felső része rendszerint szükebb levén, valamivel kevesebb köbtartalmat ad, mint a mennyi a felvett számokból kihozható, s ezenkivül egészen vizmentes levegőjének hőfoka nagy valószinüséggel ha többre nem is, + 60—70 C. fokra bizvást tehető.

Ha már most szem ezen előtt tartjuk azon kétségbevonhatlan szabatosságu kisérletek által megállapitott eredményt, miszerint egy 8 láb magasságu 9 láb hosszaságu és 8 láb szélességü zárt térben, közönséges hőfoku légben sem volna képes egy ember 24 óránál tovább légzési nehézségek nélkül megmaradni, mert azon tul a térben foglalt lég a kilégzett és igy az emberi szervezet fentartására alkalmatlan levegő összetételét venné fel, a miből még hosszabb ott tartózkodás után kóros jelenségek s végül halál következnék: tisztán megfogható, hogy olyan légben, melyből az éleny legnagyobb részét már az előzetes tüzelés fölemésztette, mely azután is többnyire el volt zárva, s igy abban a légcsere csak igen korlátoltan s a gyermek belerekesztése idején meg épen nem történhetett, ezenkivül teljesen száraz s oly magas hőfoku volt, hogy a gyermek bőrét, a hol csak a kemencze téglatalajával érintkezésbe jött, mindenütt leégette, az élet csak igen rövid ideig maradhatott meg.

Jól tudjuk ugyanis, hogy a belégzési levegő természettani sajátságai közül annak hőmérséke bir legnagyobb befolyással a légcserére, s a mint a körlég hőmérsékének alászállásakor a szénsavkiválasztás a testből növekszik s az élet vigan foly, épen ellenkezőleg a körlég hőmérsékének emelkedésénél a kilehelt szénsav mennyisége folyvást kevesbedik, s a ki nem küszöbölhető szénsavnak a vérbe kellvén felvétetnie, azonnal beáll a vér megmérgeztetése szénsav által, mely minden egyes légvétellel nagyobb-nagyobb mérvet ölt mindaddig, mig az élet a halálba lép át, mely ily etén kőzegben csakhamar bekövetkezik, mert olyan meleget, a milyen ezen concret esetben jelen volt, a szervezet igen rövid ideig türhet el, s ezt semmivel sem szükséges mással erősitenünk, mint igen számos és szabatos élettani kisérletek azon végeredményével, hogy a + 43 C. fokon felül levő léghőmérséket az állatok már nem viselhetik el, s pedig azért, mert abban legközelebbi eredményül a légzés megnehezülése áll be a lég ki- és beáramlásának akadályozása által, továbbá a vérkeringés megnehezülése, sőt megakadása különösen a fejben, mire a tüdők és az agy hüdése következik.

Jelen esetben mind a fuladást, mind a gutaütést a legkiválóbb jelek bizonyitják, ugy hogy azokat, noha egyik, bármelyik is elég leendett az élet kioltására, egymástól elválasztani nem is lehetne.

b) Hogy a bőrpusztulások az elhaltnak még életében történtek. Olyatén bőrfelhólyagzásokat ugyanis és olyan vörösréz színalapu állományveszteségeket, minőket ott láttunk, bármily friss hullán is kisérletileg létrehozni — a nagyon vizkóros test egyetlen esetét kivéve — még akkor sem lehetett, ha azt terpentin-olajba mártott 2 hüvelyk szélességü, s a láb körül 3-szor 4-szer körülcsavargatott gyapot ak 4 első perczig tartott elégetése által akarták eszközölni.

Nagyon valószinü, hogy az égések sorrendje következő volt: előbb leült a gyermek, miután azonban meggyőződött hogy a kemencze feneke oly forró, hogy azon tovább ülni már nem lehet, jobb karjára támaszkodott; miután azonban azt sem birta tovább, a baloldalára fordult, de ekkor csakhamar meg kelle fuladnia, mert annak, hogy másfelé fordult volna, jelenségei már nincsenek. Ezen sorrend mellett az szól, hogy az ülepen terjedelmes égési jelek vannak, s a jobb karon még jóval keskenyebb terjedelmü pusztulást látni, mint a balon, mely utóbbi a forró tégla hatásának a bal arczczal és kiváltkép a bal mellkassal együtt legtovább volt kitéve, miből önkényt következik az, hogy ezen testrészeknek együttesen akkor kelle a kemencze fenekére roskadniok, mikor a gyermek mozdulni képes többé már nem lehetett.

c) Hogy az égés nem volt a halálnak közvetlen előidéző oka. Nem azért pedig, mintha arra, hogy néhány nap mulva halált vonhasson maga után, nem lett volna elég terjedelmü, hanem azért, mert a bőrégések, ha még annál nagyobb fokuak is, oly rögtön ölni nem szoktak, mint az a jelen esetben történt. Órák, sőt olykor napok mulva állanak be a reactió vagy lob tünetei, melyek azonban oly nagy terjedelmü égéseknél, minő ezen kérdéses volt, hol a bőrnek $^1/_5$—$^1/_4$ része lemezteleníttetett, csaknem kivétel nélkül halálhoz vezetnek.

Ime tehát a nép gyógymódjának egy áldozata! *K. G*

Különfélék.

Magyar Pitaval. A Németországban oly nagy keletnek örvendő Pitaval mintájára jelent meg egy igen érdekes gyüjtemény Hang Ferencztől, következő czim alatt: „Törvényszéki teremből hazai és külföldi bünesetek és fenyitő pörök gyüjteménye," mely igen diszes kiállitásu két kötetben összesen 24 igen érdekes hazai és külföldi esetet tartalmaz. E gyüjtemény a mellett, hogy igen érdekes olvasmányt nyujt, mert igen helyes irály mellett érdekfeszitően vannak az egyes esetek előadva, szakférfiak is hasznonal olvashatják; mert az esetek legnagyobb részében érdekes jogkérdések foglaltatnak, melyek a tárgyalás egész folyamának, a vád- és védbeszédeknek közlése folytán minden oldalról megvilágitva levén, az olvasónak további elmélkedésre bő anyagot nyujtanak. Ezen, a hazai és külföldi fenyitő törvényszéki eljárásból meritett eseteken kivül vannak történeti érdekü czikkek is, pl. a középkor törvényszéki termeiből három fejezet u. m. I. a hóhér, II. a használatban volt kinzó és büntető eszközök alkalmazása, III. a legszokottabb büntető eszközök alkalmazása. Hason érdekességgel bir „Stuart Mária utolsó órái" czimü czikk is. Szóval a tárgyak gondosan megválasztvák, a tartalom változatos, melyhez az érdekes előadás is járulván, e müvet a pártolásra méltóvá teszi, mi annál ohajtandóbb lenne, mert az előszóban tett igérete szerint a szerző azon esetben, ha e kisérlete pártolásra fog találni, a gyüjteményt folytatni szándékozik.

A magyar büntető törvénykönyvről a „N. Fr. Presse" budapesti levelezője a következőket irja: A parliamentben a miniszterek ismételten helyezték kilátásba egy büntető törvényjavaslat nemsokára leendő előterjesztését, és Pauler miniszter csak néhány nap előtt ment fel Bécsbe, hogy e törvényhozási tényre megnyerje a királyi jóváhagyást. A Csemeghy államtitkár által kidolgozott javaslat, ugy látszik, pontos, beható átvizsgálás tárgyát képezte, mert nem titok, hogy az huzamos idő előtt egyizben már a király elé volt terjesztve. E lassu fejlődés okai nem annyira a javaslat kényes anyagával, mint inkább a monarchában irányadóvá lett elvekkel függnek össze. A dualismus szigoru következményeivel itt először nyer kifejezést a polgarok magánjogi viszonylataiban, és a törvényhozás egyik tényezőjére, a ki mindkét területtel egyenlően szoros összefüggésben áll, nem könnyü feladat várt. A magyar büntető törvénykönyv, a mely a legközelebbi ülésszak kezdetén tárgyalandó lesz, a büntetőjogi határozataiban, a mennyiben a lajtántuli országokra vonatkoznak, a dualistikus elvből indulnak ki, a mely szerint amaz országok minden más, mint a közös alkotmány által megállapitott viszonyban Magyarországgal szemben külföldnek tekintendők. Igy például az osztrák tartományok biztonsága ellen intézett támadás ugyanazon törvényes szigorral büntettetik, mintha Magyarország ellen irányozva lett volna, minthogy a magyar polgár a pragmatica sanctio és az 1867. XXII. tczikk értelmében az egész monarchia területi épségét köteles megvédeni. Ugyanez okból a háboru idején a saját ország hátrányára lett szolgálat egyenlő módon büntettetik, bármely országban követtetett el a büntett.

A megbüntetendő cselekmények itt megjelölt körébe nem esik azonban egy magyar polgár által esetleg az osztrák alkotmány vagy osztrák hatóságok ellen elkövetett támadás. Mint a levelező értesül, a király hosszabb érett megfontolás után jóváhagyta a javaslatnak a dualisticus elvből folyó következményeit és csupán néhány különös jelentőségü pontnak módositását kivánta. Igy pl. különös büntető határozatok vétettek fel a javaslatba a királyi ház tagjainak megsértésére nézve, noha a javaslat eredeti szövege a szabadelvü elvből indult ki, mely szerint a sérthetlenség előjoga kizárólag az uralkodót illeti meg. Ugyszintén módositást szenvedett a vallási háborgatás büntettéről szóló szakasz is, hat hónapról egy évre emeltetvén a büntetés. Ez eltérés ugyan az eredeti szabadelvü határozattól, azonban mégis haladást képez az osztrák törvénynyel szemben, mely ez esetre három évi fogságot szab. A javaslat még az országgyülési szünidők alatt ki fog osztatni a képviselők közt.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 38. sz. Budapest, 1874. szept. 16.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A bizonyitási kötelezettség. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre. Dr. Biermann Mihály, jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle A büntetés kezdetének számitása. — Különfélék — Csödök. — Csödmegszüntetések.
MELLÉKLET: Rendeletek.

A bizonyitási kötelezettség.

(Folytatás.)

3. A valószinüségre alapitott elmélet.

I. A canoni jog alapján állott bizonyitási elméletek ugy a tudományban, mint a tételes jogok intézkedéseiben már teljesen elhangzottak, s e részben minden vita megszünt, midön azoknak — habár a tan régibb védőinek elveitől eltérő indokokra fektetett, de az eredményre nézve közel álló — igen tudományos védője lépett ki a sikra dr. Rizy Theobald személyében, kinek e tárgyban 1841. évben megjelent müve [1] az irodalomban általános feltünést okozott s ellenvéleményben levő czáfolói részéről is általános elismerésben részesült. [2]

Rizy müvében előrebocsátván, hogy a tények igenleges és nemlegesekre való felosztása általában véve helytelen; mert nemleges tény nem létező valami s e fogalomban a jelző a főnévvel egyenes ellentétben áll; mert a mi nem történt meg, nem lehet tény. Helyessebb felosztás tehát tényekről és meg nem történt eseményekről (factum és non factum) szólani, miáltal sok zavarnak eleje vétetik. [3]

Kifejtve azután elméletének alapját és czáfolva az ellennézeteket, elméletét a bizonyitási kötelezettségre nézve a valószinüségre alapitja s azt következőleg fejti ki:

A bizonyitási kötelezettségnek a valószinüségre, vagyis a természetszerü vélelemre való alapitása nemcsak a dolog természetéből következik, hanem csakis ez lehet az egyedüli helyes alap, s ez ellen emelt aggályok csakis félreértésből származhatnak.

Némelyek ugyanis azt vetik fel, hogy ha az egyik fél valamely tény bekövetkeztét, a másik pedig annak be nem következtét állitja, semmi ok sem forog fenn a tény bekövetkeztét valószinübbnek tartani, mint annak be nem következtét, a birónak tehát, ki előtt a feleknek egyenlő hitellel kell birnia, nem szabad az egyik állitást valószinübbnek tartani a másiknál.

Ezen érvelés azonban azon nagy tévedésen alapszik, hogy a lehetőség a valószinüséggel azonos. Abból ugyanis, hogy valamely esemény bekövetkezte vagy be nem következte egyaránt lehető, nem következik, hogy az egyaránt valószinü is lenne. Az igenleges és nemleges tételek között ugyanis egy igen nagy ür létezik, mely indokul szolgál arra, hogy az utóbbiak valószinübbeknek tartassanak.

A valószinüség elmélete szerint ugy a mathematicusok, mint a bölcsészek által általánosan elfogadott törvény, hogy valamely esemény bekövetkeztének valószinüsége a valósághoz, vagyis hogy ezen esemény valóban be is következett, ugy áll mint azon esetek száma, melyekben épen ezen eseménynek be kell következnie minden lehető események számához. Erre alapitjuk egész életünkben legfőbb számitásainkat.

Ha egy szerencseurnából, melyben 90 sorsjegy van, valaki 3 számot kihuz, kétségtelenül sokkal valószinübb, hogy nem fog nyerni, mint hogy nyerni fog; s igy ha arra, hogy nyereményt huzott, fogadást tesz, azon fél állitása, ki arra fogadott, hogy előbbi nem fog nyerni, sokkal valószinübb; mert amannak részén álló valószinüsség a bizonyossághoz ugy áll, mint 87 : 90-hez, emezé ellenben mint 3 : 90-hez.

Ha 1000 ember közül valaki meglopatik és az Pétert állitja tolvajának, ki azt tagadja, mindenki az utóbbi állitást fogja valószinünek tartani; mert ennek állitása 998 esetben való egy eset ellenében, mig az előbbi állitása 999 eset közül csak 1 esetben lesz való, 998 esetben pedig nem való, s igy az előbbi több hitelt érdemel.

Ha tehát bizonyos körülményre vonathozólag számtalan esemény bekövetkezte lehetséges s valaki ezen események egyikét bekövetkezettnek lenni állitja, állitásának valószinüsége a bizonyossághoz ugy áll, mint egy a végtelen nagy mennyiséghez; vagyis állitása teljesen valószinütlen, mint az a fentebbi példából is látható.

Ezen eset fog mindig két ellenkező tétel között fenforogni; mert a valóban igenlő (real bejahend) tétel az alanyt egy meghatározott és szorosan kijelölt körbe szoritja s minden lehető esetek közül egyetlenegynek megtörténtét állitja. Igen szük körre van tehát szoritva, s ennélfogva kevés valószinüséggel bir. Ellenben a valóban tagadó (real verneinend) tétel csak azt fejezi ki, hogy az alany egy bizonyos körből rekesztessék ki, a nélkül, hogy azt a lehető körök másikába kivánná helyezni. A tagadólagos tétel tehát a lehető események közül csak egyetlen meghatározott esetet tagad, a nélkül, hogy állitaná, miszerint nem ez, hanem másik eset történt meg, s ennélfogva aránylag igen nagy számát öleli fel a lehetőségeknek, s igy köre az állitó laptétel irányában hasonlithatlanul nagyobb s ennélfogva több valószinüséggel is bir. [1]

Ezen alapon vitatja az „affirmanti incumbit probatio“ tétel helyességét czáfolva, ugy a többi ezen alapot

[1] Die Verbindlichkeit zur Beweisführung im Civilprocesse. Wien, 1841.

[2] Birálói közül különösen Hefter: Zusätze zu Webers Verbindlichkeit zur Beweisführung. III. kiad. 224. l. Unger: System des österr. Privatrechts. II. köt. 558. l. Langenbach: Beweisführung. 262. l. Rizy müvének tudományos voltát dicsérve emlitik.

[3] Rizy i. m. 37. l.

[1] Rizy i. m. 189—193. l.

védő elméletek indokolását, valamint az ellenkező tétel helyességét.

Igen nagy sulyt fektet azonban és méltán arra, hogy az igenlő vagy tagadó tétel valóban ilyen legyen és ne szófüzés furfangjai által vetköztessék ki lényegéből, azért is azt megkülönböztetésül „real bejahend" és „real verneinend" elnevezéssel ruházza fel. [1]

II. Rizy elméletét az ujabb nevezetesebb irók közül Osterloh[2] és Beidel[3] követik, kik szintén a tétel valóban igenlő vagy tagadó minősége szerint vélik a bizonyitási kötelezettséget meghatározandónak s azt az igenlőre háritják, kivevén ha két igenlő vagy tagadó tétel áll szemben egymással; mert ez esetben a valószinüség mindkét fél részén egyenlő levén, az kötelezendő bizonyitásra, ki a tételt keresetének alapjául felállitotta. [4]

4. Az uralkodó elmélet.

I. A fentebbi elméletek, melyek a bizonyitási kötelezettséget a bizonyitandó tétel igenlő vagy tagadó minősége szerint, különböző logicai indokokból vélik meghatározhatni, ujabb időben ugy a tudomány, mint a törvényhozások által is elvettettek és helyüket egy másik elmélet foglalta el, melyet miután jelenleg a bizonyitási kötelezettségnek szabályozására általában alapul szolgál, uralkodó elméletnek méltán nevezhetünk.

A kisérletek után, melyek ezen elmélet kifejtésére s annak logicai indokolására tétettek, Wéber[5] és Gensler[6] e század elején megjelent müvei mozditották kiválólag elő annak diadalra jutását. Ezen elmélet alapját azon elv képezi, hogy felperes keresetének s alperes ellenbeszédének önálló alapját bebizonyitani tartozik, legyen az bár állitó vagy tagadólagos ténykörülményre alapitva.

Ezen elv mikénti érvényesitése s illetőleg alkalmazása azonban sokkal több nehézséggel jár, mint első tekintetre látszanék[7] ez okozta, hogy ellenére annak, miszerint az ujabb irók általában e nézetet fogadták el alapul, annak indokolása s alkalmazására nézve lényegesen eltértek, ugy hogy a bizonyitási kötelezettségről szóló tan felől irt müvek egész könyvtárt képeznek. [8]

A bizonyitási tan lényegét képező azon kérdés, hogy kinek és mit kell bizonyitani? ezen elméleteknél, a föntebb tárgyalt elméletekben foglalt elvtől teljesen eltérő megoldást nyert.

Azon kérdés, hogy kinek kell bizonyitani, szoros összefüggésben áll azon másik kérdéssel, hogy mit kell bizonyitani, illetőleg ha az utóbbi kérdés megoldást nyer, az előbbi önként meg van oldva; mert az elmélet nem a bizonyitandó tétel minőségétől, hanem attól, hogy melyik fél igényeinek vagy ellenigényeinek képezi a vitás tény alapját, tevén a bizonyitás kötelezettségét függővé, ha az iránt tisztában vagyunk, hogy mely igények bizonyitandók, önmagától megoldatik azon kérdés, hogy ki tartozik bizonyitani, azon fél t. i., ki perbeli támadását vagy védelmét ezen igényre, tekintve az ennek alapjául szolgáló ténykörülményekre fektette. [1]

A kérdés tehát annak szabatos meghatározása körül forog, hogy mely tények tartoznak a kereset, és melyek a további periratok alapjához; mert ezek helyes megoldásától függ egyedül a bizonyitási kötelezettség szabályozása, [2] vagyis miután a bizonyitás felperes által kezdendő meg és csak akkor, ha ez sikerül, lehet szó alperes bizonyitási kötelezettségéről, [3] mely tények azok, melyek felperes által bizonyitandók? Mert pl. ha felperes szerződés teljesitése végett indit keresetet, e keresetének alapját a közte s alperes között létrejött érvényes szerződés képezvén, bizonyitani tartoznék nemcsak azt, hogy a szerződés valóban megköttetett, hanem hogy a szerződő fél erre képes személy és hogy a szerződés szabad akarat kijelentése folytán létesült; mert ha akár a személyi képesség hiányzik, akár az akaratkijelentés szabadsága tévesztés vagy erőszak által vagy bármely más uton és módon korlátoltatik, a létrejött szerződés érvényesnek nem tekinthető. [4]

Mindezen körülmények bizonyitását azonban felperesre háritani minden méltányossággal ellenkező dolog levén, állott elő azon kérdés, hogy elméletileg miként körvonaloztassanak azon tények, melyek a kereset s illetőleg a többi perbeszédek alapját képezik?

E czélból az anyagi (materialis) és az alaki (formalis) kereseti alap közötti megkülönböztetés állittatott fel, mely szerint:

az anyagi kereseti alaphoz tartozik, mindaz ami a kereseti alap érvényes létrejöttéhez egyáltalában megkivántatik, tehát a szerződésnél: annak létrejötte, a szerződő felek képessége és az akaratkijelentés szabadsága. Az alaki kereseti alaphoz pedig azon tények tartoznak, melyek bizonyitása felperest terheli.

E válaszból felmerülő azon további kérdésre, hogy melyek legyenek az alaki kereseti alaphoz tartozó tények? leghelyessebben e tan azon védői felelnek meg, kik szerint az alaki kereseti alaphoz azon külső jelenségek tartoznak, melyekből a jog létrejötte következtethető, [5] vagyis azon tények, melyek által a jogviszony jellege felismerhetővé válik, illetőleg a concret jogviszony érzékeink alá esik.

[1] U. o. 196. s k. l.

[2] Osterloh: Lehrbuch des gemeinen deutschen ordentlichen Processes. I. köt. 139. §.

[3] Beidel: Das ordentliche Verfahren in Streitsachen. Wien, 1854. 286. l.

[4] Osterloh i. h. és Beidel i. h.

[5] Weber: Beweisführung im Civilprocesse. Először megjelent Rostockban, 1804-ben; III. kiadását Hefter Lipcsében 1845-ben igen érdekes és sokban a szerző nézeteit helyreigazitó jegyzetekkel adta ki.

[6] Gensler: Über die Begriffe Beweis, Beweismittel, Beweisgründe, Beweislast. „Archiv für die civilistische Praxis." I. köt. 25—64., 258—289., 359—385. l.

[7] Endemann: Civilprocessrecht. 681. l.

[8] Melyek azonban sok tekintetben inkább összezavarták, mint tisztázták a nézeteket. Jordan Weiske Rechtlexicon-jában II. köt. 127. lap.

[1] Unger: System. 563. l. Schuster: Adalékok a bizonyitás terhéről szóló tanhoz. „Jogtudományi és törvénykezési tár." I. köt. 167. l. Füger-Wessely: Gerichtsverfahren. 91. l.

[2] Weber által felállitott szabály: „Wer ein Recht oder eine Befreiung von Rechten oder Anmasungen anderen ganz oder zum Theil mit Erfolg geltend zu machen sucht, ist schuldig die noch ungewissen Thatsachen deren Wahrheit das Recht oder die Befreiung als wahr nicht voraussetzt zu beweisen," nem kellőleg szabatos hiányait már Hefter is kimutatta (Zusätze zu Webers Verbindlichkeit zur Beweisführung. 202. s k. l.), még élesebben felsorolja e meghatározás fogyatkozásait Langenbeck: Beweisführung in bürgerlichen Rechtssteitigkeiten. 267. s k. l.

[3] Langenbeck i. m. 277. l. Schuster: Adalékok a bizonyitás terhéről szóló tanhoz. (Jogtudományi és törvénykezési tár. I. köt. 168. l.) Kitka: Beweislehre im österreichischen Civilprocess. 11. lap.

[4] Bar: Recht und Beweis im Civilprocess. 23. l.

[5] Langenbeck i. m. 279. l. Hefter: i. m. 217. l. Bayer: Vorträge. 729. l. Schuster: Adalékok. (Jogt. és törvk. tár. I. k. 269. l.) Jordan: Beweis. (Weiske Rechtslexicon. 130—131. lap.) Kitka: Beweislehre 72. l. Schmitt: Baierischer Civilprocess I. köt. 550. l. Füger Wessely: Gerichtliches Verfahren in Streitsachen, herausgegeben von Damjanitsch. 89. l. Endemann: Civilprocessrecht. 683. l. Martin: Lehrbuch. 373. l. Bethmann Holweg: Versuche über verschiedene Theorien des Civilprocesses V. Beweislast. 335. l. Apáthy: Polg. törvk. rendt. 138. l.

A mindennapi élettapasztalat mulhatlanul azon meggyőződésre vezetnek, hogy azon kérdés, ha vajjon valamely jog vagy jogviszony létesült-e? rendszerint a külső jelenségek szerint biráltatik meg. Az emberek azon tények után indulnak, melyekben a jogviszony jellege külsőleg jelentkezik, mi egyrészről az emberi természetben gyökerezik, másrészről az élet forgalmaiban leli indokolását. Oly ember, ki addig soha sem fogna szerződni, mig arról, hogy a másik felnek akarat és rendelkezési képessége van, biztosan meg nem győződik, oly akadályokat görditene önmaga elé, melyek által legtöbb esetben a szerződésre kinálkozó alkalmas időpontot szalasztaná el.

Azért nem is lehet a törvénytől mást követelni; mint hogy felperest az általa igényelt jog alapját képező azon tények bizonyitásával terhelje, melyeket a gondos ember a közönséges életben teljesiteni szokott, illetőleg róluk magának meggyőződést szerez, másrészről azonban alperest se foszsza meg azon jogtól, hogy a felperes által igényeinek érvényesitése végett felhozott tények tarthatlanságát beigazolja. [9]

Ezen fejti meg azon további kérdést, hogy mi tartozik az alaki kereseti alaphoz, illetőleg hogy mely tényeket tartozik felperes felhozni keresete alapjának beigazolása végett.

Föntebb a bizonyitandó ténykörülményekre nézve röviden a szerződést hoztuk fel például, erre most már bővebben válaszolhatunk, s hogy e válaszunk határozottabb legyen, az életben leggyakrabban előforduló adásvevési szerződés körülményeit veszszük bonczkés alá. Az adásvevési szerződés teljesitésére irányzott keresetnél azon külső jelenségek igazolandók, melyek annak létrejöttét tanusitják, magától értetvén, hogy felperes a maga részéről szerződési kötelezettségeit teljesitette, vagy azok teljesitésére a keresetben késznek nyilatkozik. [1]

Ha tehát *A* bebizonyitja azt, hogy valamely dolog adásvételére nézve bizonyos összegért s meghatározott feltételek alatt szerződött s maga részéről a szerződési kötelezettségeket teljesitette vagy teljtesiteni kész, bebizonyitotta azon külső jelenségeket, melyek a jogviszony létrejöttét igazolják s ennélfogva a kereset támogatására igényeltetnek, s nem szükséges a szerződés érvényességére nézve megkivántató általános kellékeket: az akaratnyilvánitás szabadságát, határozottságát és a szerződő fél képességét a keresetben felhozni, s annál kevésbé bizonyitani nem tartozik. Ha kellékekre nézve hiány van, annak érvényesitése és beigazolása az ellenbeszéd alapjához tartozván, ezekre nézve a bizonyitás alperest terheli. [2]

A keresetben csak a jog létrejötte igazolandó akkép, mint azt most röviden eloadtuk; annak folytonossága, illetőleg fennállása azonban nem tartozik a kereset alaki alapjához; mert ha a létrejött jog elenyészett, ennek érvényesitése az ellenbeszéd tárgyát képezi, s igy annak bebizonyitása alperest terheli, [3] pl. ha valamely kölcsön visszafizetése vagy szerződés teljesitése iránt indittatik kereset, felperes csak azon külső jelenségeket, melyek által a szerződés létrejötte felismerhetővé válik, tartozik bizonyitani, de sem annak, hogy a szerződés szerint adott kölcsön vagy abban meghatározott más viszony fennáll, sem annak, hogy a szerződés nem teljesittetett, bizonyitására felperes nem kötelezhető. Ha alperes az utóbbiakat illetőleg kifogást tesz, ő tartozik azt bizonyitani.

Más szempont alá esik azonban midön, valamely kötelezettség nem teljesitése folytán jö uj kötelezettség létre; mert ilyen esetben az eredeti kötelezettség nem teljesitése képezi az uj kötelezettség alapját, melyre felperes keresetét alapitja. A nem teljesités tehát ezen esetben általa épen ugy bebizonyitandó; mint bármely más, a jogszerzést tanusitó tények, mert joga épen a nem teljesités folytán veszi kezdetét; pl. a kezes ellen inditandó keresetnél felperes azt, hogy a főadós nem fizetett, beigazolni tartozik; mert a kezes elleni kereseti joga ebben az adós által kötelezett fizetés elmulasztása folytán származik. [1]

Hasonlólag oly esetben, midön tévesztés folytán valamely szerződés érvénytelenitése követeltetik, a megtörtént tévesztés, vagyis azon külső jelenségek, melyek által a tévesztés megtörténte bizonyittatik, felperes által igazolandók. [2]

Ezen elvből kifolyólag, mint a föntebbi példák is tanusitják, oly esetben is, ha nemleges tétel képezi a kereset alapját, az alperes által bizonyitandó pl. ha valamely jog eredete valamely jog be nem következtétől tétetik függővé, a nemleges tétel t. i., hogy az igényelt jog létrejöttét feltételező körülmény nem következett be, felperes által bizonyitandó, mert keresetének alapját ez képezi. [3]

Ugyanazon elv, mely a keresetekre nézve szabályul szolgál, szabályozza a további perbeszédeket is.

Ezek között kiváló fontossággal az ellenbeszéd bir, melynél a bizonyitási kötelezettségre nézve megkülönböztetendő, ha vajjon az a felperesi tények tagadását czélozza-e, vagy oly önálló tényekre van alapitva, melyek által a felperesi — valódiságára nézve kétségbe nem vont — kereseti alap megszünte állittatik.

A kettő között a bizonyitás tekintetében különbséget már a fő- és ellenbizonyiték közötti különbség meghatározásánál jeleztük, s jelenleg csak az uralkodó elmélet által, a bizonyitási kötelezettség tekintetében felállitott szabályokat kivánjuk előadni.

Alperes ellenbeszédében háromféle alapon védheti magát:

a) vagy tagadja, hogy azon tények, melyekre felperes keresetét alapitja, általában megtörténtek, tehát hogy a követelt jog valamikor létezett;

[1] Langenbeck: Beweisführung. 282—285. l. Birglieb: Einleitung in dem summarischen Process. Leipzig, 1859. 173. s k. l Linde: Lehrbuch. 306. l.

[2] Az osztrák polg. törvkönyv 1052. §-a határozottan előirja, hogy a ki a szerződés teljesitését követeli, tartozik bebizonyitani hogy a maga részéről a szerződést teljesitette vagy ennek teljesitésére késznek nyilatkozik. A magyar legfőbb itélőszék is e feltételhez köti a szerződés teljesitése iránti keresetre való jogosultságot.

[3] Schuster i. m. (Jogt. s törvk. tár. I. k. 169. l.) A felmerülő különböző jogviszonyoknál ezen szabály alkalmazására nézve számos példát idéz Langenbeck i. m. 291. s k. l. V. ö. Unger: System 565—566. l. Kitka: Beweislehre. 61. l.

[4] Bethmann-Holweg: Versuche über einzelne Theorien des Civilprocesses V. Beweislast, helytelenül jött azon következtetésre, hogy felperes a szerződés nem teljesitését is bizonyitani tartozik. (312. l.) Megczáfolja e nézetet Gerber: Beiträge zur Lehre vom Klagegrunde und der Beweislast, kinek egész müve főleg e tétel megczáfolására irányul, hasonlólag Hefter: Zusätze zu Webers Verbindlichkeit zur Beweisführung 237—238. l. és Unger: System. 567. l.

[1] Unger: System. 569. Hefter: Zusätze. 223. l.

[2] Römer: Beweislast hinsichtlich des Irthums 19. l. Az egész mü a tévesztés folytán inditott keresetben felhozott tényekre, illetőleg az ez alapon támasztott keresetekben a bizonyitási kötelezettség mikénti szabályozására van irányozva, s e tételt a legkisebb részletekig alaposan fejtegeti.

[3] Langenbeck i. m. 337. l. Geusler: Archiv für die civil. Praxis. I. k. 272. s k. l. Damjanitsch: Füger-Wessely Gerichtsverfahren. 192. l. Gerber: Beiträge zur Lehre vom Klagegrunde und Beweislast. 10., 11. §§.

b) vagy elismeri a követelt jog létrejöttét de azt állitja, hogy e jog elenyészett,

c) vagy hogy már e jog fennáll, de már nem érvényesithető.[1]

Az első tagadása a kereseti alapnak, s ennélfogva csakis azon esetre igényel bizonyitást, ha felperesnek a bizonyitás nem sikerült. A bizonyitás kötelezettsége ezen esetben a felperest terheli, mert igénye képezi a per tárgyát. Felperes a fennálló helyzet megváltoztatását kivánja előidézni s e végből alperest meg kell támadnia s kiszoritani állásából, mi alperes helyzeténél sokkal nagyobb erőkifejtést igényel, mert alperes csak a fennálló helyzet fentartására körül müködik. Ha felperesnek a bizonyitás nem sikerül, keresetével elutasittatik, ha ellenben sikerül a bizonyitás, alperesnek kell előállania bizonyitékaival; mert ellenesetben felperes igénye megállapittatik.[2]

A másik két eset más szempont alá esik; ezekben alperes nem tagadja felperes által kereseti igényének érvényesitése végett felhozott tényeket s ennélfogva azok bizonyitását elrendelni fölösleges munkaszaporitás lenne; mert ez esetben a per sorsa az alperesi állitások bebizonyitásától feltételeztetik, melyek az ellenbeszéd önálló alapját képezik s alperes által ez oknál fogva bizonyitandók.[3]

Az előbb emlitett alperesi védelem ellenmondásnak, az utóbbi kifogásnak neveztetik, a kettő közötti különbség a bizonyitási kötelezettség megállapitására elhatározó befolyással bir, s annálfogva azok közelebbi meghatározása szükségesnek mutatkozik.

Felperes keresetében valamely jogszabályt kiván érvényesiteni s annak megállapitása végett tényeket hoz fel, melyek által a kereseti igény fenléte nyilvánvalóvá válik. Midőn alperes ennek ellenében kifogással lép fel, szintén jogszabályra hivatkozik, mely a felperes által érvényesiteni czélzott jogszabályba ütközik s ennek fenlétét szintén tények felhozása által igyekszik a a biró előtt nyilvánvalóvá tenni.

Mig tehát az ellenmondásnál két ellenkező ténykörülmény jő egymással ellentétbe, a kifogásnál két különböző jogszabály ütközik össze.

Az ellenmondás tehát a kereseti alap ellen fordul, s az annak alapját képező tények tagadása által kivánja azt megsemmiteni; pl. nem igaz, hogy 1871. évi május 1-én alperes felperessel ez utóbbi házában haszonkölcsön-szerződést kötött, mert a mondott időben egészen más helyen s más ügyben volt elfoglalva.

A kifogásban felhozott tények által ellenben nem a felperes által keresetének támogatásául felhozott tények támadtatnak meg, hanem egy más oly jogszabály érvényesittetik, melynek folytán a felperes által keresetének alapjául felhozott jogszabály megszünte önkényt következik pl. a felperes által követelt adósság megszüntének vagy elengedésének ténye; mert a fennálló jog szabálya szerint ily esetben a tartozás megszünik s ennélfogva a kereset alapjául szolgáló jogszabály nem érvényesithető.[4]

[1] Langenbeck: Beweisführung. 305. l.

[2] Unger i. m. 570—571. l. Gensler i. m. (Archiv für die civil. Praxis. I. k. 268. s k. l.) Schmitt: Baierischer Civilprocess. I. k. 506. l. Martin: Lehrbuch. 274—275. l. Kitka: Beweislehre. 131. s k. l. Herczegh: Magyar polg. törvkezési rendtartás magyarázata. 407—408. l.

[3] Linde: Lehrbuch. 274—275. l. Hefter: Zusätze zu Webers Beweisverbindlichkeit. 216. s k. l. Kitka i. m. 43. s k. l

[4] Schuster: Adalékok a bizonyitás terhéről szóló tanhoz. (Jogtudományi és törvénykezési tár. I. k. 172—173. l.) Füger-Wessely i m. 91. l. Kitka: Beweislehre 15. s k. l., 51. s k. l.

Ezekben meg levén határozva a kifogás és ellenmondás lényege, vagyis a kereset és ellenbeszéd tartalma, a válasz és viszonválasz tartalmának meghatározása körül nehézség többé nem merül fel. A válaszban felperes a kifogások ellen ellenmondásokat vagy ellenkifogásokat érvényesithet, mig a viszonválaszban alperesnek jut hason szerep, mindkét fél bizonyitékait előterjeszteni tartozván.[1]

(Folyt. köv.)

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre.

(Folytatás.)

c) Actio de peculio és a tributoria.

I. Ha könnyü volt az eddig tárgyalt praetori kereseteket a családfőnek (a jussusban vagy az institutióban nyilvánuló) önakaratára alapitani, nehezebbnek látszik ez az első pillantásra az „actio de peculio" iránt. Hogy mégis ugyanazon eszme lebegett ennek felállitásánál a praetor szeme előtt, azt mindjárt látandjuk.

Peculium — általunk itt használt értelmében — azon vagyontömeg, melyet a családfő valamely házbelijére külön gazdálkodás végett biz, illetőleg az annak már kezében levőt nála ugyanily czélból meghagyja.[2]

Az ur, ki fiának vagy szolgájának ily különvagyont rendelve öt annak önálló kezelésére (libera administratio) jogositja, egyuttal mindazon jogi cselekményekre felhatalmazza, melyeket az okszerü gazdálkodás szükségesekké fog tenni.[3]

A dominus kinyilvánitott akarata tehát itt sem hiányzik, másrészt az alávetett személyek kezeiben levő peculium, mint általuk a világforgalomban értékesithető töke, megannyi keresetforrása a családfőnek, ki a peculiumnak is csak ugy marad ura, mint többi vagyonának. Az a. instit. indokolására felhozott jogi s méltányossági érvek e viszonyban is világosan arra utalnak, hogy a családfő emberei által e gazdálkodás közben vállalt kötelmekért legalább a kirendelt vagyon erejéig felelni tartozzék.

Különbség teendő azonban a szerint, mint szolga vagy családfiu kezében van a peculium.

a) A servus, ki dolog inkább, mint személy a rómaiak szerint, kinek ehhez képest cselekvő képessége nagyon korlátolt (ugy hogy jogügyletekből felszabadulása után is csak naturaliter marad kötelezve),[4] szerződéskötésre csak urának akaratából válik képessé.[5] Ez okból csak az ur számára stipulálhat (l. fönt.) gazdálkodásából is, azért csak ugy kötelezhető dominusa, ha az egyes ügyletek világos utalással a vagyonösszeg peculiaris természetére (de re peculiari) kötvék általa.[6]

b) Más a családfiu állása. A vagyonképességtől ugyan ő is meg van fosztva, — értve a császárok előtti korszakot, — de szabad polgár létére cselekményei a jogi hatályt nem nélkülözik (adósságokat maga személyére civiliter vállalhat),[7] igy az általa kötött ügyletek érvénye s a dominusnak azokból folyó megfelelő köte-

[1] Schuster i. m. 174. l. Kitka i. m. 49. s k. l.

[2] L 4. pr. §. 2. l. 5. §. 3., 4. a definitio legalis, l. 6. l. 25. l. 39. l. 40. l. 49. pr (15. 1.)

[3] L. 46. (15. 1.)

[4] L. 41. l. 50. §. 2. (15. 1.) l. 14. (44. 7.)

[5] Pr. J. de stip. serv. (3. 17.) servus ex persona domini jus stipulandi habet.

[6] L. 3. §. 5., 6., 8. l. 47. §. 1. (15. 1.) l. 12. C. (4. 26.)

[7] L. 45. l. 46. (15. 1.) l. 57. (5. 1.) l. 29. (44. 7.) l. 8. §. 4. (46. 4.) l. 5. C. (4. 26.)

leztetése akkor is áll be, ha bennük nem is található fel világos vonatkozás a peculiumra.[1]

A családfőnek a peculium körül eredő kötelessége, türni, hogy hozzátartozóinak hitelezői a külön gazdálkodás tárgyát képező vagyonból fedezzék követeléseiket, illetőleg e kielégitést a nevezett vagyon erejéig tőle kérjék. Felelősségén mitsem változtat, ha a peculium értéke saját álnoksága vagy azzal határos hanyagsága folytán csökkent[2] „dolus pro possessione," másrészt kötelezettsége a külön vagyon erején túl nem terjed. (Rendszerint pedig ennek az itélethozatalkor kimutatott nagysága szolgál a számitás alapjául.)[3]

α) Egyrészt azonban már fogalmilag kisebbedik a különvagyon a családfő emberei ellen — bár csak naturaliter — illető követelések összegével;[4] a dominus ennek levonása után a hitelezőket a maradékra utalhatja.[5]

Ha a rabszolgát peculiumával együtt elidegenitvén, elmulasztotta a megfelelő levonást tenni, utólag, midőn keresettel támadtatik meg, nincs többé jogositva saját követeléseire hivatkozni: a különvagyon azon nagyságban számittatik, mint azt (singularis) jogutódjára ruházta, s pusztán az utóbbi ellen marad fenn esetleg visszkeresete az indebite teljesitettből,[6] s ugyanaz áll a dominusról, ki szolgáját szabadon bocsátva, neki a peculiumot is átengedte. (Bőkezüségével nem kárositja a hitelezőket.)

β) Másrészt hozzászámitandó a peculium állagához, mit annak birlalója saját urán — naturaliter — követelhet.[7]

Az actio de peculio-nak helyt állni akkor is tartozik a dominus, ha az institoria, quod jussu stb. bizonyos okokból kizárandó, mert a különvagyonra — mint kifejtettük — mindig érvényes igénye támad a hitelezőnek a házbeliek jogcselekményeiből.[8]

De gondoskodott a praetor, hogy e keresetnek is csak okkal-móddal adassék hely, mert csakugyan mind az önkötelezetés elvének, mind a méltányosságnak egyaránt merő tagadása lenne, ha a dominus, ki emberét józan gondolkodásra hatalmazta föl, ennek sem a szükség, sem erkölcsi kötelezettség által indokolt, pusztán bőkezüségi viszketegből tett igéreteit is tartoznék beváltani; ilyen tiszta liberalitasból vállalt kötelmek érvényéhez mindig külön határozott engedelmet tesz föl a római jog a dominus részéről.[9]

Ugyancsak a méltányosság, nemkülönben a vagyonbiztonság azt is sugalta, hogy a családfő, kinek hatalmából a fiu vagy szolga halál, elidegenités, szabadonbocsátás, illetőleg önállósitás (emancipatio) által kivált, s azzal együtt a peculium mint külön vagyon létezni megszünt, emberének tetteiből, melyek gyakran tudomására nem kerültek, még a volt peculium erejéig se maradjon a végtelenbe kötelezve; azért még a hatalmi viszony fennálltáig elévülhetlen (eltekintve természetesen az elévülés egyéb okaitól) az a. de peculio, az a fönt emlitett esetek bármelyikében a potestas elenyésztétől számitandó egy év alatt hatályát veszti.[1]

II. Actio tributoria. Valamint az „actio exercitoria" csak szigorubb alfaja az „institoria"-nak, ugy van az a „tributoria"-nak viszonyában az „actio de peculio"-hoz.

A családfő, ki házbelijeinek külön vagyont nem közönséges gazdálkodásra, hanem oly mellékhatározással enged át, hogy ezzel kereskedelmi üzletet létesitsenek, tőkéjét a rendesnél átlag nyereségesebb vállalatba fekteti, egyuttal azonban a nagyobb felelősséget is, melyet a kereskedelmi forgalomnak a közönséges élethez képest fokozódott biztonsági szükséglete mulhatlanul megkiván, itt ép ugy vállalja magára, mint a hajótulajdonos a kapitánynak alkalmazása által.

Az e viszony körül kifejtett nagyobb szigor abban nyilvánul, hogy ezen kereskedelmi alap — ellentétben a közönséges peculiummal — nem kevesbedik önmagából a dominus követeléseivel; ezek nem előzik meg, mint amannál, a többi hitelezők igényeit, hanem azokkal egy sorba helyeztetve, csak arányos kielégitésre tarthatnak számot.[2]

A családfőnek ezen nagyobb felelössége azonban csak a kereskedelmi alapra terjed ki, s pedig akkor is, ha mellette még más peculium is van a házbelinek kezelésében, s feltétele mindenkor, hogy ő maga adott légyen ily rendelést a különvagyonnak, vagy mi azzal egyenlő hatályu, hogy értesülve annak embere által ily czélra történt forditásáról, azt, hol teheté, nem gátolta;[3] azért a tulajdonostársak közül az, ki a közös rabszolgának kereskedelmi vállalatairól tudomással birt, a nagyobb, a többi csak a kisebb felelösséggel terhelendő.[4]

Az ezen keresetre jogositott hitelezők igényelhetik, hogy az eredeti alap, valamint a kereskedelmi ügyletek utján tőlük szerzett s azt szaporitó áruk, illetőleg azok értéke,[5] a köztük s a dominus közt eszközlendő arányos felosztásnak (in tributum ire) képezzék tárgyát, s a mennyiben ezt álnokság terheli (dolus praeteritus: a peculiumnak már előbb történt szándékos csökkentése, vagy dolus praesens: a hitelezők csalárd kijátszása az osztálynál), igényeik érvényesitésére az „actio tributoria"-t támaszthatják.[6]

d) Actio de in rem verso.

A végső határ, melyhez a római praetor az önkötelezés elvével eljutott, az actio de in rem verso, s könnyen merülhet fel kétely az iránt, vajjon irányadó lehetett-e az akarat momentuma itt, hol a kötelezendő dominusnak legtöbb esetben alkalom sem kinálkozott azt közvetlenül vagy közvetve előlegesen nyilvánitani. Hogy mégis ezen szempontból tekintették a rómaiak e keresetet is, azt, mint remélem, az egész intézmény behatóbb bonczolgatása kétségtelenné fogja tenni.

Ezen keresettel a családfő akkor perelhető, valahányszor a hatalmában levő személyek öt idegen vagyonból akkép gazdagitották (s pedig akár közvetlenül: vagyonát ténylegesen szaporitva, akár közvetve: öt szükséges kiadásoktól vagy fenyegető veszélytől kiméllve),[7] hogy önálló egyént ily cselekményből az „actis

[1] L. 3. §. 92. 11. ht.
[2] L. 21. l. 26. (15. 1.) l. 1. pr. (15. 2.)
[3] L. 30. pr. l. 32. §. 1. (15. 1.) l. 53. (24. 3.) l. 7. §. 15. (42. 4.) l. 5. §. 2. (34. 3.) l. 35. (46. 1.) cf. l. 57. pr. (15. 1.)
[4] Ily követelések keletkezéséről sok részletet tartalmaz a l. 7. §. 5. l. 9. §. 8. l. 11. pr. §. 1. l. 49. §. 1., 2. l. 52. pr. (15. 1.)
[5] L. 9. §. 2., 4. l. 11. §. 9.
[6] L. 4. l. 11. §. 7. l. 27. §. 4., 5., 7. l. 47. §. 5. (15. 1.)
[7] L. 7. §. 6. l. 9. §. 1. l. 17. (15. 1.) l. 38. §. 2. (12. 6.)
[8] L. 29. §. 1. l. 47. pr. l. 37. §. 1. (15. 1.) l. 1. (14. 5.) cf. l. 1. §. 22. l. 6. pr. (14. 1.)
[9] L. 7. (39. 5.) l. 28. §. 2. (2. 14.) l. 1. §. 1. (20. 3.)

[1] L. 1., 2. pr. (15. 2.) cf. l. 7. C. (4. 26.) l. 11. ibid.
[2] L. 5. §. 6., 9. (14. 4.)
[3] L. 1. §. 3. (14. 4.)
[4] L. 3. pr. (14. 4.)
[5] L. 1. §. 2. l. 5. §. 5. §. 11—14. (14. 4.)
[6] L. 7. §. 2—4. l. 12. h. t. cf. l. 13. (16. 3.)
[7] L. 3. §. 2. (15. 3.) . . . . quod consumpsit servus ut aut meliorem rem domini habuerit aut non deteriorem. . . .

mandati" vagy „negotiorum gestorum contraria" il letné. [1]

Az a. de in rem v.-val megtámadott dominus a nyert előnyt tartozik visszatériteni (helyes tapintattal azonban a római jog a számitás alapjául csak azon értéket teszi, melyet az emlitett előny magára a gazdagodottra nézve, ennek személyes viszonyainál fogva bir,[2] pl. egy darab mahagonifa uri butorra feldolgozva, s ugyanaz paraszt padra használva). Hogy pedig e kereset a családfőnek — bár csak közvetett — akaratára alapittatik, arról tanuskodik már azon körülmény, hogy terheltetésének feltétele a mandati vagy negotiorum g. actio támaszthatásának lehetősége (az előbbihez megbizás vagy utólagos jóvahagyás, tehát tényleges akaratnyilvánitás kivántatik meg, ez a hatalmi viszonyban alkalmat ad az a. quod jussu-ra, melynél a versio többé kérdésbe nem jön; az utóbbi a valószinü vagy bonus pater familiastól — ki mint olyan nem vonakodhatik az érdekében józanul végzetteket hozzájárulásával megerősiteni [3] — méltán feltételezhető akaratára támaszkodik), de ez alapra még világos szavakkal is mutat a praetor: „quasi cum ipsis contractum fuisset," [4] mellette a commodum tanából folyó s már ismételve emlitett méltányossági okra is hivatkozik. [5]

Ezen magyarázatot megerősitik az edictumnak a kereset feltételeiről s terjedelméről intézkedő többi részletei.

a) Feltételek.

I. A házbelinek cselekedete feleljen meg a józanul vitt negotium fogalmának, azaz legyen az legalább „utiliter coeptum." [6]

II. Oly szándékkal végezte legyen azt, hogy általa a családfőt magának — bár csak naturaliter — lekötelezze [7] (animis negotii gerendi — ellentéte az animus donandi).

b) A kereset terjedelme. A fejtegetésünk elején felállitott elv az a. d. in r. v. terjedelmének meghatározásához is adja nekünk a kulcsot: ugy illeti az idegen felperest, mint illetné a gestort, tehát azon terjedelemben is; és valamint alperes nemcsak akkor utasithatja vissza az ügyeiben eljárót, ha ennek müködése még az „utiliter ceptum" fogalma alá sem esik, de az esetben is, ha neki már — bármi módon — elégtételt nyujtott, másrészt öt netáni ellenköveteléseinek beszámitására is szorithatja, ugy a mi esetünkben a harmadik kárvallott keresete az alapot egészen nélkülözi, ha a dominus emberének gazdagitási cselekményéből eredő tartozását már leróta [1] (illetőleg ez más módon megszünt), részben pedig ha utóbbi ellen compensabilis ellenkövetelése van. [2]

Kimutattuk eddig e kereset jogosultságát, láttuk, hogy azt

I. az akarat momentuma,

II. a családfőnek másnak rovására történt indokolatlan gazdagodása igazolja.

Vizsgálandó még, vajjon szükség is volt-e reá a többi praetori actiók mellett? a kutatás felderiti, hogy a méltányosság hangosan sürgette ennek felvételét az edictum perpetuumba.

Nélküle számos védelemre méltó érdek durva sérelmet szenvedett volna. Behozatala előtt a harmadik, kinek vagyonából megtörtént a dominus gazdagodása, megfelelő ellenteljesitéstől gyakran elesett, a mennyiben

I. az act. quod jussu, institoria stb. előfeltételei hiányoztak, az a. peculii megindítására pedig vagy már lejárt az idő, avagy czélt vele a különvagyon teljes hiánya vagy elégtelensége miatt nem lehetett érni; [3]

II. a neki személyükben kötelezett házbeliek, mig a potestasban maradnak, vagyonképtelenek, pereltetésük tehát eredménytelen;

III. de még önállósitásuk után is csak gyenge kilátásuk van hitelezőjüknek kielégittetésre; mert volt rabszolga ellen egyáltalában csak naturalis keresettel nem érvényesithető követelést szerzett (l. az a. de peculio tárgyalását); volt családfiu pedig bár civiliter is vállalhatott adósságokat, azoknak lerovására az önállóságnak elnyerése után még iscsak rendkivüli esetekben — „causa cognita" — lön marasztalva, akkor is rendesen csak „in id quod facere potest." [4]

Mindezek méltánylása tehát az actio de in r. verso behozatalára birta a praetort.

A most tárgyalt keresetek, melyek az „act. adjectitiae qualitatis" közös nevezete alatt ismeretesek, nem jeleznek szakadást a régi római elvvel, „hogy kötelmi viszonyokban a képviselet helyt nem lelhet," csak az élet s a forgalom legfontosb érdekei által sugalt kisegitők voltak a sarkalatos elv ép fentartása mellett. Egyrészt csak a házbeliek cselekedeteiből adattak bizonyos esetekben a hatalom vivője ellen, másrészt ezeknek ügyködéséhez is, pusztán az egyik irányban — a szerzés körül — kapcsoltattak a tiszta képviselet következményei (mi magában megint az „unitas" fogalmából folyt), mig a másik irányban közvetitőknek — a fönt adott értelmezésben — vétetének: tehát első sorban önszemélyükben lettek kötelezve, ugy azonban, hogy mellettük a családfőnek is a tartozásnak egésze vagy megfelelő részeért kelle helyt állnia. [5—6] Ehhez képest a praetor, midőn ily kereset indittatik, a biróhoz küldött utasitásának intentiójában mindig a házbelit, kinek eljárása közvetlen alapja az actiónak, a condemnatióban pedig a dominust nevezi. Pl. „Quod Titius Seu filio familias mensam

[1] Ily gazdagitásnak esetei:

a) L. 3. §. 1. l. 10. pr. §. 2. l. 7. §. 1. l. 10. §. 10. l. 15., 10. §. 1. §. 3. (15. 3.)

b) L. 3. § 5. h. t.

c) L. 7. §. 5. l. 8., 9. h. t. cf. l. 17. (14. 6.)

d) L. 3. §. 3. l. 20. pr. h. t.

e) L. 3. pr. l. 12. h. t.

[2] . . . adversus lucrum domini subventum l. 10. §. 7. (15. 3.)

[3] L. 9. (3. 5.) . . . quod utiliter gestum est necesse est apud judicem pro rato haberi; . . .

[4] L. 1. pr. (15. 3.) cf. l. 3. C. (4. 26.)

[5] L. 10. §. 7. cit.

[6] L. 3. §. 6., 7., 8. l. 7. pr. (15. 3.) arg. l. 47. §. 1. (46. 3.) ennek hiányából megtagadtatik a kereset a l. 3. §. 4. h. t. esetében: „nec debet ex eo enerari dominus quod ipse facturus non fuisset." Más érdekes példát közöl a l. 3. §. 9. h. t. egy rabszolga saját czéljaira kölcsönt vesz föl X.-től s elhiteti vele, hogy ezt ura érdekében akarja felhasználni; X. hiába perli meg a szolga tulajdonosát, „ne credulitas creditoris domino abesset," röviden utalnom kell a nevezetes ellentétre, mely ezen viszony s álnok vagy hanyag institor alkalmazása között van; amott feltétlen felelősséget vállalt a dominus a közönség iránt s helyt kell állnia akkor, ha embere a felvett pénzeket eltékozolta, „nec decipi debent contrahentes" elve alapján, itt maga magának tulajdonitsa a hitelező, ha könnyelmüen olyannal szerződött, ki a kereset alapját számára meg nem teremtette. Egyéb részletek iránt megtekintendő Leist: Civilist. Studien. 2-ik füzet, §. 19. és 21.

[7] L. 7. §. 4., 5. l. 10. §. 2. (h. t.)

[1] L. 10. §. 6. h. t. „ . . . duret versum."

[2] 10. §. 7. l. 16. h. t.

[3] L. 1. §. 1. (15. 3.) Nec videtur frustra de i. r. v. a. promissa, quasi sufficeret de peculio.

[4] L. 2. l. 4. pr. (14. 5.) l. 4. §. 4. ibid. cf. l. 5. pr. l. 5. §. 2. ibid.

[5] A hitelező választhat az ur s embere közt (jus electionis), l. 1. §. 17. §. 24. (14. 1.) l. 17. § 1. (14. 3.)

[6] Mint a l. 5. §. 1. (14. 1.) mondja . . . . hoc edicto non transfertur actio sed adjicitur.

argenteam commodavit qua de re agitur quidquid ob eam rem Sejus Titio dare facere opertet ex fide bona ejus id judex Gaium patrem de peculio condemnato.“ [1]

Még arról kell emlékeznem, hogy a családfő, ki háznépe által kötött terhes szerződésekből keresettel hatályosan akar fellépni, maga részéről is tartozik teljesiteni;[1] ezen terheltetés magyarázatára azonban korántsem szorulunk a képviselet igénybevételére: egyszerü folyománya ez az ellenfél megtartási jogának (jus retentionis); szerződésre csak ugy hivatkozhatunk, ha ennek mind terhes, mind előnyös pontjait elismerjük „res cum sua causa transit,“ ezen elismeréssel kinyilatkoztatja a dominus, hogy a kétoldalu jogviszonynak, mely addig csak egyik részében az ellenfél kötelezettségét illetve birt megmásithatlan erővel (a gyámolt személyek által a tutor hozzájárulása nélkül kötött terhes szerződések analogiája szerint: negotia claudicantia),[2] s mely az utóbbit azért csak exceptióra — a követelt teljesités megtagadására — jogositotta, maga személyében is akar érvényt szerezni.

Dr. Biermann Mihály,
jogtanár.

(Folyt. köv.)

[1] Megtekintendő ez iránt Keller: Litis contestation, 420. l. és Buchka i. m. 3. §. 24. l.

[2] L. 57. pr. (21. 1.) l. 31. §. 1. (12. 1.) l. 9. (16. 2.)

[1] L. 13. §. 29. (19. 1.) . . . . ex uno latere constat contractus.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A büntetés kezdetének számitása.

Fentebbi czim alatt a „M. Ig.“ utolsó füzetében egy büntetőjogi eset van közölve, mely egész collektióját tartalmazza a lapunkban ugynevezett „irtványok-“nak. Az eset következő:

Jankovits Dolinszky Pál 1873. évi szeptember 13-án bizonyos mezei kártétel miatt ifj. Malárik Pált megzálogolni akarván, miután a nevezett kárttevő ellenszegült, köztük e miatt szóvita és dulakodás támadt, melyben Pavella György, Pavella Katalin, ör. Malárik Pál, Jankovits Anna, Malárik Katalin és Malárik János, a főtényezők rokonai is résztvettek.

Dulakodás közben Jankovits Dolinszky Pál fejére egy ütést kapott, mely őt azonnal földre terité s melynek következtében, a rögtön igénybe vett orvosi segély daczára, még ugyanazon napon meg is halt.

Az e tárgyban eszközlött vizsgálat folyamán kihallgatott Valuch Malárik János beismervén, hogy a halált hozott ütést ő mérte Jankovits Dolinszky Pál fejére, 1873. évi szeptember 17-én vizsgálati fogságba helyeztetett s csakis az elsőbirósági itéletnek kelte napján, azaz 1873. deczember hó 20-án helyeztetett szabadlábra.

Pavella György, Pavella Katalin és Pavella Anna arról tevén bizonyságot, hogy a halált okozó ütést nem a beismerésben levő Valuch Malárik Jánost, hanem ennek atyját, ör. Valuch Malárik Pált ejtette, az eljáró szeniczi kir. törvényszék különös tekintetbe vevén a törvényszéki orvosnak azon nyilatkozatát, mely szerint Valuch Malárik Jánostól a halált okozó ütés gyengesége és testi fogyatkozása miatt nem is származhatott, a fentemlitett napon hozott itéletével Valuch Malárik Jánost az ellene emberölés bünténye miatt emelt vád alól felmentette s azt azonnal szabadlábra helyeztetni rendelte; ellenben öregebb Valuch Malárik Pált emberölés büntényében bünösnek találván, azt e miatt 2 évi börtönbüntetésre itélte.

Ezen itélet ellen a kir. ügyészség s az elmarasztalt vádlott által közbevetett felebbezés folytán a pesti kir. itélőtábla 1874. évi február hó 3-án 1170. szám alatt hozott itéletével az elsőbirósági itéletet megváltoztatta, idősb Valuch Malárik Pált az emberölés bünténye vádja alól felmentette, azonban a bünelelkevényt emberhalált okozott verekedésnek minősitette s ebben idősb Valuch Malárik Pál elsőrendü, valamint Valuch Malárik János 2-odrendü vádlottat bünösnek találván, 1-sőrendü vádlottat 3 havi börtönre itélte, 2-odrendü vádlottat pedig az addig kiszenvedett vizsgálati fogságának büntetésül betudása mellett szabadon bocsáttatni rendelte.

Elsőrendü vádlottnak, valamint a kir. ügyésznek ez itélet ellen közbevetett felebbezése folytán a magy. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék 1874. junius hó 5-én 2758. szám alatt kelt itéletével a kir. itélőtáblának fentebbi keletü és számu itéletét 1-sőrendü alperesre kiszabott büntetés tartamát illetőleg megváltoztatta, s ezen vádlottat „jelen itélet meghozatala napjától számitott egy évi börtön elszenvedésére“ itélte, többiben a kir. itélőtábla itéletét indokaiból helybenhagyta.

Ezen itéletnek kihirdetése előtt a kir. ügyésznek inditványa folytán az eljáró szeniczi kir. törvényszék felterjesztésében kiemelve, hogy elsőrendü vádlott ör. Malárik Pál soha vizsgálati fogságban nem volt, s igy a fenti itélet szerint oly időtartam lenne büntetésébe b tudandó, melyben szabadlábon volt, a kir. legfőbb itélőszéktől felvilágositást kért arra nézve, vajjon mely időtől veszi az 1-sőrendü vádlottra kimért büntetés kezdetét?

Ezen felterjesztésre válaszolólag a kir. Curia mint legfőbb itélőszék 1874. évi augusztus hó 3-án 4322. szám alatt kelt leiratában kijelentette: „hogy miután 1874. junius 5-én 2758. sz. a. hozott harmadbirósági itéletben elsőrendü vádlott id. Valuch Malárik Pál egy évre szabott börtönbüntetésének kezdetéül csak azon feltevésnél fogva tüzetett ki az idézett harmadbirósági itélet hozatalának napja, hahogy nevezett vádlott azon napig vizsgálati fogságban lett volna, a harmadbirósági itélet érintett rendelkezése a kir. törvényszéknek azon jelentése folytán, mely szerint nevezett vádlott vizsgálati fogságban nincs és nem is volt, ezennel akképértelmeztetik és foganatositandó, hogy 1874. junius 5-én 2758. sz. a. kelt harmadbirósági itéletben id. Valuch Malárik Pálra kimért egy évi börtönbüntetés az idézett itéletnek nevezett vádlott előtt leendő kihirdetése s ennek folytán a büntetés tettleges foganatositása napjától veendi kezdetét.“

Az elbeszélt eset érdemét illetőleg is eléggé érdekes annyiból, hogy a bíróságok a beismerő vádlottat 3 havi és 3 napi, a tagadásban levő vádlottat pedig a megölt özvegyének ipja és napjának vallomása alapján 1 évi börtönre itélték; érdekesebb azonban a kiszabott büntetéseknek kezdetére és végére vonatkozó birói intézkedések tekintetéből. A kir. törvényszék az 1874. évi szeptember 17-től vizsgálati fogságban levő Valuch Malárik Jánost 1873. évi deczember hó 20-án hozott itéletében vád alól felmentve szabadlábra helyeztetni rendelte; a pesti kir. tábla 1874. évi február hó 3-áról kelt itéletében nevezett vádlottat bünösnek találván, az addig kiszenvedett vizsgálati fogságát büntetésül betudván, szabadon bocsáttatni rendelte; a legfőbb itélőszék pedig 1874. junius 5-én 4322. sz. a kelt itéletével a királyi táblának ezen vádlottra vonatkozó intézkedését helybenhagyta.

A kir. itélő tábla előadó birájának figyelmét kikerülvén azon körülmény, hogy Valuch Malárik János már 1873. évi deczember 20-án lett szabadlábra helyezve, a most nevezett 1874. február hó 3-án rendelte szabadon bocsáttatni; tehát az arra kimért büntetést — tekintve, hogy a másodbirósági itélet csak február hó 25-én érkezett le — legalább is 5 hó és 8 napra szabta meg. Ámde nevezett vádlott már 1873. deczember hó 20-án helyeztetvén szabadlábra, miután büntetésül csakis a kiszenvedett vizsgálati fogsága tudatott be, az 2 hó 5 nappal kevesebb ideig volt letartóztatva, mint a mennyi büntetési időt a kir. tábla reá mérni akart.

Az előadónak ilynemü elnézése, ha az vádlott javára szolgál, nem oly botlás, mint a mily megbocsáthatlan volna, ha az vádlott hátrányára történnék. És pedig ha az előadó elnézi, hogy vádlott nincsen vizsgálati fogságban, ugy hiszem ép oly könnyen elnézheti azt is, hogy az már hónapok óta letartóztatva van, s ekkor botlása okozandja, hogy a vádlott nagyobb büntetést szenvedend el, mint a milyent azon tanács, melyben ügye felvétetett, reá rónni akart.

A legfőbb itélőszék azon feltevésből indulva ki, hogy idősb Valuch Malárik Pál vizsgálati fogságban van, azt 1874 évi junius hó 5-től számitandó egy évi börtön elszenvedésére

itélte. A kir. törvényszéknek felterjesztése folytán 1874. augusztus hó 3-án kelt leiratában fentebbi intézkedésének pedig oly értelmezést adott, hogy a büntetés itéletének kihirdetésétől veendi kezdetét.

A legfőbb itélőszéknek előadó birája tehát hasonlag elnézte, hogy ezen vádlott sem volt vizsgálati fogságban.

Ha ilyen elnézéseket az e. f. bíróság követ el, azok a felülvizsgáló bíróságok által reperálhatók; de ha a legfőbb itélőszék vaa tévedésben s az ügyiratokból meríthető felvilágositást mellőzve itél, ki fogja ennek tévedéseit helyreigazitani, midőn még az sem tudatik, ha vajjon intézkedése tévedésből eredt-e, vagy pedig lelkiismeretes megfontolás szüleménye-e?

A legfőbb itélőszék ezek szerint id. Valuch Malárik Pálnak a véleménye szerint kiállott vizsgálati fogságának junius 5-ig kiállottt részét büntetésébe nem számitotta be, tehát büntetését *itéletileg több mint egy évre* szabta meg, melyet azonban augusztus hó 3-án kelt *leiratával egy évre devalvált*.

Ha eme büntetési kevesbitések az elkövetett bünténynek enyhébb beszámitásából és nem elnézésből eredtek volna, kifogás alá nem jöhetnének; a dolgok ily állásánál azonban az egy évre itélt Valuch Malárik Pál nem minden alap nélkül azt is kérdezheti, ha vajjon ily elnézés mellett nem lehetséges-e, hogy személye, illetőleg neve iránt is volt a legfőbb itélőszék tévedésben? Mert nem ő, hanem Valuch Malárik János volt vizsgálati fogságban; és ha a legfőbb itélőszék a vizsgálati fogságban levőt akarta 1 évre elmarasztalni, akkor János helyett Pált itélt el, mi annál is könnyebben eshetett volna meg, mert csak ennyi a különbség az ő és 2-odrendü vádlottnak neve közt. Ezen felfogást ezen kivül támogathatja még azon körülmény is, hogy Valuch Malárik János a vádbeli büntény elkövetését beismerte, ő pedig tagadta, s ellene csakis a megöltnek legközelebbi rokonai tettek tanubizonyságot.

De bármikép álljon a dolog, a felső biroságoktól annyit joggal kivánhatunk, hogy azok az ügyiratokból kimeritő informatiót szerezzenek s itéleteiket, különösen pedig a büntetések kiszabását *feltevésekre* ne állapitsák.

Szomoru dolog az, ha a felsőbb hiróságok fensősége felületességben áll, a mire mi is tudunk példát és pedig oly példát, melynél a botlás *vádlott hátrányára* történt, a mennyiben a büntetés akkép volt kiszabva, hogy N. N. a vizsgálati fogság beszámitásával 2 havi fogságra itéltetik, *de ezen büntetési idő már az itélet hozatalának napja előtt néhány héttel letelt!*

Különfélék.

A magyar váltótörvényjavaslat, mint a „P. Lloyd“ értesül, a legfelsőbb helybenhagyási záradékkal ellátva e napokban érkezett vissza. Ezen törvényjavaslat egyike azoknak, melyek a jövő őszi ülésszak kezdetén a parlamentnek be fognak terjesztetni, és minthogy ez nem más, mint nagyban és egészben az általános német váltórendszabály átültetése, bizvást remélhető, hogy e törvényjavaslat, mely mellett semminemü elvi kérdések föl nem merülhetnek, lehető rövid idő alatt az ország törvényei közé fog iktattatni. Ez által a kereskedői világnak egy régen kifejtett óhaja fog teljesülni, a mennyiben nemcsak a magyar korona területén, hol jelenleg több váltójog uralkodik, egy egységes váltótörvény lesz érvényben, hanem a váltóüzletet az örökös tartományokkal s a német birodalommal is lényesen közvetiteni fogja ezen törvény.

Uj törvényjavaslat készült el. Mint tudva van, Verbőczy „Hármas könyve“ a nemesek, polgárok és jobbágyok által alkotott végrendeletek külkellékeire külön szabályzatokat tartalmaz. E különbséget ugyan az osztrák törvénykönyv életbeléptetése megszüntette, hanem ezen különbség ujra feléledt 1861-ben, midőn a régi magyar törvények hatályba helyeztettek. Az országbirói értekezlet szintén azon nézetből indult ki, hogy a végrendeletek külkellékei az ország összes lakosaira nézve általánosan szabályozandók, azért ki is mondta 5. §-ában, hogy a nemesek végrendeletei, melyek a nem-nemesekre felállitott szabályok szerint és viszont alkotva vannak, külkellék hiányában nem érvénytelenitendők.

Minthogy azonban a magyar magánjogban a helyi szokások is igen jelentékony szerepet játszanak, ezen intézkedés nem mutatkozott kielégitőnek a gyakorlatban, és az örökösödési perekben e tekintetben még a legfőbb itélőszék döntvényei sem tudtak valami egységes elvet megállapitani.

A közjegyzőség életbeléptetése után a végrendeletek alkotása legnagyobb részt a közjegyzők teendője lesz, azért szükséges a közjegyzői okirat hitelének föntartása miatt tüzetesen meghatározni, melyek az érvényes végrendelet kellékei. A javaslat, mely e tekintetben készült, e tárgyat tüzetesen szabályozza. Áll összesen 36 §-ból és czime a következő: „A végrendeletek, öröklési szerződések és halálesetrei ajándékozások alakszerüségéről.“ A javaslat következő fejezetekre oszlik: I. Az irásbeli magán-végrendeletekről. II. A szóbeli magán-végrendeletekről. III. A közvégrendeletekről s a közjegyzőnél letéteményezett irásbeli magán-végrendeletekről. IV. A kedvezményezett végrendeletekről. V. Az öröklési szerződések és halálesetrei ajándékozásokról. VI. Átmeneti intézkedések. Minthogy e javaslat általános szüksége Magyarország jogászai által általánosan el van ismerve, bizton várható, hogy rövid idő mulva a törvénytárban helyt foglaland.

CSŐDÖK.

Neve, állása és lakása a bukottnak és a hiv. lap száma	A csődnyitás napja	Csődbiróság	[1]Perügyelő és [2]Tömeggondnok	Bejelentési határidő
Beer Bertalan rozsnyói keresk., B K. 198. sz.	aug. 7.	A rimaszombati k. tszék	Szontagh József	oct. 14.
Neizer István hagyatéka, B. K. 198. sz	aug. 21.	A homonnai kir. törvszék	Kelemen Kálmán	oct. 29.
Győrffy Gyula, B. K 199. sz.	jul. 7.	A pesti kir. törvszék	Wehrheim Ferencz	oct. 9.
Kóji János lövöpetri lakos, B. K 200. sz.	jul. 21.	A nyiregyházi k. tszék	[1]Kubinyi István [2]Rézler György	oct 3.
Kohn és társa-bej. czég, B. K. 200 szám.	aug. 31.	A kir. ker. törvszék	Kozits István	nov. 30.
Hecht Ferencz Richard szatócs, B. K. 200. sz.	aug 24.	A pesti k. törvszék	Held Kálmán	nov. 27.
Löffler Mandl kávés, B. K. 201. sz	jun. 27.	A pesti kir. törvszék	[1]Dr. Lux Albert [2]Strausz Jakab	sept. 25.
Nyilasy Ferencz ügyv., B. K. 201. szám	sept. 3.	A pesti kir. törvszék	Dr. Neuman Sánd.	decz. 4.
Plesz & Frankl bejelentett czég, B K. 201. sz.	aug. 31.	A kir. ker. törvszk	Pollák Jakab	nov. 27.
Bogdány Mihály és neje, B. K. 204 szám.	aug. 3.	A szatmárnémeti k. tszék	[1]Dunka János [2]Kanizsay Zsigm.	oct. 14.
Id. **Juhász** János hagyatéka, B K 205. sz	aug. 18.	A szolnoki kir. törvszék	Bagossi Károly	okt. 29.
Wolfinger Adolf szabómester, B K. 205.	jul. 18.	A pesti kir. törvszék	[1]Weitzenfeld Illés [2]Löwinger Fülöp	okt. 23.

Csödmegszüntetések.

Balás Mihály és neje ellen, f. évi február 24-én a kolozsvári kir. törvényszek által

Gidu János verdi lakos ellen, f. é. jun. 25-én a n.-szebeni kir. törvényszék által

Sommer Mór kereskedő ellen, f. évi jul. 6-án a nagy-kanizsai kir. törvényszék által.

Bágyi Miklós ellen, f. évi jul. 8-án a szt-györgyi kir. törvszék által.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 39. sz. Budapest, 1874. szept. 23.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A bizonyitási kötelezettség. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre. Dr. Biermann Mihály, jogtanár urtól. — Jogirodalom. — Törvénykezési szemle. A büntető itéletnek végrehajtásáról. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A bizonyitási kötelezettség.

3. A valószinüségre alapitott elmélet.

II. Ezen elv van elfogadva ugy a gyakorlatban, mint az irásbeliség alapján álló perrendekben és azon anyagi törvényekben is, melyekben a bizonyitási kötelezettség szabályozása helyt foglal.

A Németország nagy részében törvény erejével biró Pandecták ujabb commentatorai [1] valamint az általános német perrend magyarázói [2] is ezen elvre fektetik a bizonyitási kötelezettségről szóló tant. A porosz perrend szabályai ugyanezen elvet állitják fel zsinórmértékül. [3] Az 1781. osztrák perrend 104. szakaszának a bizonyitási kötelezettség megállapitására vonatkozó szabályában, [4] némelyek a canoni s tekintve a valószinüségi elméletre, [5] mások ellenben az uralkodó elmélet elveire [6] fektetett rendelkezést véltek felismerhetni.

A magyar és társországai részére kiadott 1852. oszt. perrendben e szakasz, melynek szerkeszete az ellenkező véleményre adott okot, minden kételyt kizárólag az uralkodó tan elveinek megfelelőleg van fogalmazva, [7] s ennek commentatoria részéről e tekintetben nézetkülönbség nem merült fel. [1]

A szász polgári törvénykönyv is szabályul állitotta fel az uralkodó tan által megállapitott elveket. [2]

Az 1848. év elötti magyar törvények szerint a bizonyitási kötelezettségnek fő alapelvét képezte, hogy felperes keresetének alapját bebizonyitani tartozik. [3]

Az egyes jogirók a bizonyitási kötelezettség általános elveivel nem elég behatóan foglalkoztak s a bizonyitási kötelezettség mikénti szabályozásának kérdésére inkább az egyes perek lényegének előadásánál terjeszkedtek ki, melyekben a fönnállott ösiségi viszony sajátságos jellegénél fogva e kötelezettség is gyakran, mint pl. a joggyökösségi vagy az ösi javak visszaszerzése iránti pereknél sajátságos módon volt szabályozva.

Az általános elvekre nézve azonban a kor uralkodó nézetei a magyar jogra sem maradtak kihatás nélkül.

Igy Huszthy felállitja azon elvet, hogy a tagadólagos tétel nem bizonyitandó, határozottan figyelmeztet azonban arra, hogy a tagadás valóban és határozottan tagadás legyen; mert ha a tagadás állitást is foglal magában, ennek bebizonyitása az igényét erre alapitó felet terheli. [4]

Azon állitás helyességét pedig, hogy a tagadás bebizonyitása lehetetlen, csakis a tanuk s hason bizonyitékokra mondja érthetőknek, mert eskü által a valódi tagadás is bizonyitható. [5]

Hasonló elvek vannak kifejezve Kelemen Commentárában is, ki szintén figyelmeztet a tagadás minő-

[1] Puchta: Pandecten (10. kiad.) 152. l. Windscheidt: Lehrbuch des Pandectenrechtes I. k. 366. l. 4. j. Baron: Pandecten 215. l. Hoffmann: A római magánjog rendszere. 144. l.

[2] Bayer: Vorträge 729. s k. l. Martin: Lehrbuch 373. l. Linde: Lehrbuch 306. l. stb.

[3] Allgemeine Gerichtsordnung. Einleitung 16. §-a következőleg szól: „Wenn eine erhebliche Thatsache geläugnet wird, so ist zwar vornehmlich derjenige Theil, welcher darauf sich gründet schuldig dem Richter die Mitteln anzuzeigen, durch welchen die Wahrheit derselben am Tag gebracht werden könne.“ Lásd e részben Koch: Processordnung nach ihrer heutigen Geltung (VI. kiad.) I. k. 40. l. 8. j. Azonban a törvény (Einleitung 17. §-a) határozottan kimondja azt is, hogy e törvény a birót feltétlenül nem kötelezi. V. ö. Förster: Theorie und Praxis des heutigen gemeinen preussischeu Privatrechts I. k. 253. l.

[4] Az osztrák perrend 104. §-a következő: „Wer ein Factum angeführt hat es sei Kläger oder Beklagter, der ist schuldig es zu erweisen, widrigens ist bei Erledigung des Processes in soweit es von dem Gegentheile wiedersprochen worden ist, für wahr nicht zu halten.“

[5] Rizy i. m. 203. s k. l. Nippel: Erleuterungem zum öst. bürg. Gesetzbuch I. 264. l. Beidel i. m. 143. §. E tévedésre Unger szerint (System II. k 557. l. 16. j.) a föntebbi szakasz záradékának nyelvtanilag helytelen fogalmazása adott okot.

[6] Füger-Wessely i. m. 90. s k. l. Unger: System II. k. 557. s k. l. Kitka: Beweislehre 6. s k. l.

[7] Az emlitett 104. §. e perrendben következőleg szól: „Jeder streitende Theil hat die Thatsachen, worauf er ein angesprochenes Recht oder eine erhobene Einwendung gründet zu beweisen, widrigens sind dieselben bei Entscheidung des Processes, insoweit sie von dem Gegner wiedersprochen werden, nicht für wahr zu halten. Ob eine thatsachliche Behauptung durch einem bejahendem oder verneinenden Satz ausgedrückt sein möge, ist in Beziehung auf die Last der Beweisführung gleichgültig.

[1] Schuster: Civilprocess-Ordnung 351. s k. l. Vlk: Provisorische Civilprocess-Ordnung 134. s k. l. Polgári perrendtartás magyarázata az „Uj törvénytár“ I. kötetében 73. l.

[2] A szász polg. törvénykönyv 171. §-a következő: „Wer ein Recht gerichtlich geltend machen will, muss die dasselbe begründende Thatsachen beweisen, gleichviel ob sie in dem Vorhandensein oder nicht Vorhandensein gewisser Umstände bestehen. V. ö. Siebenhar: Commentar zum bürgerlichen Gesetzbuche für das Königreich Sachsen 199. l. Sintennis: Anleitung zum Studium des bürgerlichen Gesetzbuches für das Königreich Sachsen 63. l.

[3] „Actor semper paratus esse debet.“ Hárm. könyv II. 84. cz. 5. §. „Actore non probante reus absolvitur“ 1729. 27. tab. 1. §. „Probatio actori semper imcumbit de omni jure.“ Kitonich: Directio methodica Processus judiciarii juris consvetudinarii Regni hungariae Tyrnaviae III. kiad. 1700., IV. kiad. 1724. 59. l. hasonlólag szól Epitomae Institutionum juris hungarici privati 308. l. 481. és 482. §.

[4] Huszty: Juris prudentia practica Budae 1745. 258. lap: „Negativa facti non pura sed praegnans, quae nempe virtualiter afürmativam continet in se ... in qua si negans fundare velit suam intentionem probare etiam debet.“

[5] Per rerum naturam factum negantis probatio nulla est, idest actus negativus non potest probari intellige per testes etc. Nam per juramentum negantis utique probari potest“ Huszty i. m. 258. l.

ségének megvizsgálására; mert a tény tagadása mint „non ens“ nem bizonyító ugyan, de ha az állitást foglal magában vagy ha másnak jogosultsága tagadtatik ez a tagadó által bizonyitandó [1]

Látható ezekből, hogy már ezen irók is felfogták a valódi tagadás és állitás közötti helyes különbséget, mely utóbb a „real bejahend és verneinend“ fogalom felállitása által nyert határozott kifejezést. Az ujab irók habár nem kellő határozottsággal vonnak is különbséget a különböző elméletek között, hanem miután határozottan elvül állitják fel, hogy felperes keresetének alapját tartozik bebizonyitani, továbbá a tagadás be nem bizonyitása aluli mentességet oly esetre szoritják, midön alperes a felperesi kereset alapjául szolgáló tényeket tagadja, az uralkodó tan elveit látszanak elfogadni.[2]

Magyarországban azonban a föntebb idézett két szabályt kivéve kötelező törvény e részben nem volt s a gyakorlat is inkább a concret eseteket tartotta szem előtt a bizonyitás tervének megálapitásánál, mi annál természetesebb volt, mert igen gyakran az egyes perek minősége is kihatott a bizonyitási kötelezettség mikénti szabályozására, mint azt az illető jogi müvek ide vonatkozó egyes helyei, hol a különböző perek minősége tárgyaltatik, is tanusitják.

Az erdélyi statutarius jog az „affirmanti incumbit probatio“ és a „factum negatio nulla est probatio“ elveket is akként magyarázza, hogy az utóbbit nem a kereseti alapra; hanem csakis az ellenmondásra alkalmazza. [3] — Azért is Schuller-Libloy azon állitása, hogy a bizonyitási kötelezettség az „affirmanti incumbit probatio“ elv szerint volt szabályozva, [4] csakis a föntebbi értelmezzéssel fogadható el. Tanusitja ezt Dózsa Elek is, ki szerint a bizonyitás felperesi kötelezettség ugyan, tartozik azonban alperes is bizonyitani, mihelyt állit, vagy ugy tagad valamint, hogy azt felperesi bizonyitás elleni kifogásnak tarthatni. [5]

Hasonló elv szolgált alapul az erdélyi szász perjogban is a bizonyitási kötelezettség szabályozásánál. [6]

Az ideiglenes törvénykezési szabályok által az eljárás módjára nézve föntartott 1840. XV. tczikk II. része szerint a bizonyitási kötelezettség szintén az uralkodó tan elvei szerint volt szabályozva, habár az ide vonatkozó 93. §. könnyen kételyekre nyithatott volna tért, [7] azonban a gyakorlatban ez nem történt s a szakasz szabályai az uralkodó elmélet által felállitott elvek értelmében alkalmaztattak.

Az 1868. LIV. tczikk által szabályozott polg. törvénykezési rendtartás is az uralkodó elmélet szerint szabályozza a bizonyitási kötelezettséget. [1] Ugyanezen elveket minden felmerülhető ketélyt kizáró határozott alakban a magyar magánjogi előadói javaslat is felvette [2] és minden netán felmerülhető kérdéseket határozott szabályok felállitása által a törvényben megoldani törekszik. [3]

5. A különböző elméletek birálata.

I. Miután az egyes elméletek lényegét előterjesztettük, ezek birálatába kell bocsátkoznunk, hogy ennek folytán megállapithassuk, hogy elfogadható-e valamelyik elmélet, s ha igen, melyik? és ennek alapján miként lenne a bizonyitási kötelezettség fontos kérdése a törvényhozás által megoldandó?

Az első tan vagyis a canoni jog szabályaiból alakult elmélet alapelvei s illetőleg az ezek indokolására felhozott érvek több részről általában helyt fogható czáfolatot találtak.

A canoni jogban igen nagy szerepet játszó azon indokot, mely szerint a tagadólagos tétel bebizonyitása lehetetlen volna, ujabban maguk az elmélet védői is elejtették; mert a polgári perben concret viszonyokról levén szó, a tagadólagos tétel bebizonyitása ha másként nem, eskü által rendszerint lehetővé válik. [4]

Az uralkodó tan szerint kétséget nem szenved ugyan, hogy a tagadólagos tétel bizonyitása rendszerint több nehézséggel van összekötve mint az állitólagos tétel igazolása, azonban az, ki jogát érvényesiteni kivánja annak fönlétét, eredjen az bár valamely tény bekövetkezte vagy be nem következtétől, megtörténte vagy meg nem történtétől, bebizonyitani tartozik, könnyü e vagy nehéz a helyzet, melyből támadását intézi, figyelembe nem jöhet. [5]

A két elmélet közötti fökülönbség a mondottakban öszpontosul. Vegyük bonczkés alá azokat azon rendben, mint lényegüket föntebb tárgyaltuk.

II. A canoni jog elmélete ujabb védőinek érvelése egészen téves alapon nyugszik; mert az kétségtelen, hogy valamely esemény be nem következte más esemény eredetének vagy megszünténck alapfeltételét képezheti. [6] Valamely dolog meg nem történte vagy valamely esemény be nem következte (non factum) tehát jogi szempontból nem tekinthető „semmi“-nek, mihelyt attól valamely jogviszony érvénye tétetik függővé: az esemény

[1] „Simplex negatio facti velut non ens probationem non recipit, . . . at indirecte probari potest debetque, a) negativa praegnans, quae affirmativam in se continet: ut si dicam non fui Budae, assere me alibi fuisse et hoc ostentendum, item: b) negativa juris. Kelemen: Institutiones juris privati hungarici Liber III. De actionibus 1459. lap.

[2] Frank: Közigazság törvénye Magyarhonban II. k. 161. l. Kövy: Magyarhoni magános törvénytudomány, kiadta Fogarasy 902. §. Madarassy: A magyar polgári törvénytudomány vázlata. III. rész 50. l.

[3] Cum fraequenter in litibus contingat, quod una pars partem affirmat et altera neget, et utraque pars allegat se suam causam probaturam, probatio inponenda ei est, qui factum affirmat non qui negat. (I. k. 5. cz. 11. §.) Látszik, hogy itt a „negat“ határozottan az alperesi ellenmondásra vonatkozik.

[4] Schuller-Libloy: Siebenbürgische Rechtsgeschichte III. köt. 35. l.

[5] Dózsa Elek: Erdélyhoni jogtudomány III. r. 94. l.

[6] „Kläger hat seine Behauptung mit eigenen Beweismitteln zu erhärten, und so das Begehren zu begründen “ Schuller-Libloy i. m. III. köt. 189. l.

[7] 1840. XV. tczikk II. r. 93. §. következőleg szól: „Minden, az előadásban felhozott tett dolgokat, melyeknek bizonyitása szükséges, tüstént bizonyitványokkal kellvén támogatni, ezek haladék nélkül azon állitáshoz csatolandók, melynek bizonyitására szolgálnak.“

[1] Polg. törvk. rendt. 152. §.: „Minden ténybeli állitás bebizonyitandó, melyre az egyik fél jogát vagy kifogását alapitja; különben az, ha tagadná az ellenfél, a per eldöntésénél valónak nem tartathatik.“ V. ö. Herczegh: Magyar polg. törvk. rendt. 407—408 l. Ökröss: A magyar polgári törvk. rendt. magyarázata 216. s k. l.

[2] A magyar magánjogi törvénykönyv tervezete 152. §.: „Felperesnek azon (akár igenleges, akár nemleges) tényeket kell bizonyitani, melyeket az általa érvényesitett igénynek megállapitása végett állitania szükséges, mennyiben azok tagadhatólag tagadvák: a jogszerző tényeket.

[3] 252. §. Ezen felperesi bizonylathoz nem tartozik: a) a jogszerző tények rendszerint való hatását elnyomó tények fenn nem forgása; b) hogy a megszerzettnek bizonyult igény még jelenben is fennáll; c) a létező igényeknek is hatályát gátló tények hiánya. Mindezek ellenkezője alperes által állitandó és bizonyitandó.

[4] Klötzer: Versuch eines Beitrages zur Lehre von der Beweisverbindlichkeit 69. l. Kori: Archiv für die Civilpraxis VIII. k. 95. l. Rizy i. m. 186. s k. l. Weber i. m. 104. l. Langenbeck i. m. 294. l. Hogy Huszty és Kelemen hason álláspontot foglaltak el, föntebb bővebben kifejtettük.

[5] Weber i. m. 93. s k. l.

[6] Langenbeck i. m. 253. l.

be nem következte a jogviszony alapjává s igy jogi szempontból „valami"-vé lesz. [1] Ha tehát valamely esemény be nem következte valamely jogviszony alapjául szolgálhat s annak lényeges alkalrészét képezheti, ez által a kereset, ellenbeszéd vagy a többi periratok lényeges alkatrészévé, illetőleg a peres felek által vitatott jog alapjává válik, tehát az által bizonyitandó, ki jogát e nemleges tényből származtatja. Valamely tény vagy állapot nem léte vagy be nem következte épen annyira lehetséges, mint annak megtörténte; a birónak tehát sem egyik, sem másik állapotot nem szabad vélelmeznie. [2]

A másik elméletnek, mely a valószinüségre alapitva védi a föntebbi tant s mely kiváló képviselőjét Rizy-ben találta fel, igen tekintélyes czáfolója akadt Hefterben, [3] kinek érvelését követik lényegileg ez elmélet többi czáfolói is. Tagadhatlan, hogy ez érvek helyessége kétségbe alig vonható.

Rizy elméletében főleg azt tévesztette szem elől, hogy a jogviszonyoknál hely és időre nézve meghatározott eseményekről van szó, s ennélfogva minden tagadás rendszerint állitást, s az állitás viszont tagadást foglal magában. Ha tehát egyik részről valamely esemény bekövetkezte vagy be nem következte állittatik s a másik részről az tagadtatik, a tagadásban nem „semmiség," vagyis minden idő s tény hiánya foglaltatik, se nem állittatik a minden lehető ellenkező események bekövetkezte; mert a két ellenkező állitás s illetőleg az állitás és az ez ellen irányzott tagadás egymás mellett fenn nem állhat, hanem a tagadás mindig csak állitása annak, hogy más helyzet létezik, mint a melyet az ellenfél érvényesiteni kiván.

A helyett, mit az egyik fél bizonyos helyen és meghatározott körülmények között megtörténtnek lenni állit, azon helyen, időben és körülmények között csakis egy más esemény történhetett. Tehát nem egy valóban megtörtént s számtalan dolgok megtörténtének lehetősége áll szemben egymással, hanem mindig csak egy bizonyos tény valósága fölött foly a vita. Állitás és tagadás tökéletesen egyenlő helyzetben állnak szemben egymással, s ennélfogva egyiknek sem lehet igénye több valószinüségre, mint a másiknak.

A fölállitott alapon egyik fél puszta tagadását, ha egyszersmind elő nem adja, hogy tagadott tény helyett mily esemény történt, a tagadó igazságszeretete elleni vélelemre lehetne fölhasználni oly esetben, midőn annak a dolog valódi mibenlétét kitudni modjában volt. [4]

(Folyt. köv.)

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre.

(Folytatás.)

Idegeneknek részvétele a rómaiak kötelmi viszonyaiban.

Azon fontos szerepnél fogva, melyet Rómában a házbeliek, kivált a rabszolgák az összes forgalomban játszottak, sokkal könnyebben el volt türhető a képviselet kizárása, söt csak ugy érthetjük, hogy lehettek el nélküle a rómaiak élénk kereskedelmük s csaknem az egész világra kiható sürü összeköttetéseik mellett is.

Belátható azonban, hogy a háznép szereplése is csak részben pótolhatta a képviseletet, s hogy különösen a birodalom óriási terjedésével mind világosabban kitünt annak elégtelensége. Elég utalnom egy akkori kereskedőnek kényes helyzetére, ki a föld minden zugában birván telepekkel, azok pontos ellátásáról nem gondoskodhatik, mert gyermektelen maradt vagy fiai s szolgái közt elég alkalmas s megbizható egyéniségeket nem talál, vagy képzeljük el egy bármily szerény körben mozgó iparosnak zavarát, nyomorát, ha megbetegszik vagy üzletéből más fontos okokból el kell maradnia, gyermeke pedig vagy rabszolgája — ki időközben helyét pótolhatná — nincs, s szegénysége nem engedi, hogy ilyent egyhamar szerezzen. Módot kelle tehát keresni, hogy idegennek fellépéséhez is lehessen jogi következményeket kapcsolni..

1. Nem szabad személyek.

a) Legalkalmasabb eszközül megint a rabszolgák ajánlkoztak.

A servus személyével bizonyos jogokat ugy lehetett összekapcsolni, hogy annak tulajdonával az illető jog is átment az uj dominusra; ilyen volt pl. az örökösödési jog s ép ennek közvetitésére [1] használták a rómaiak kiváló előszeretettel a servus személyét olykép, hogy végrendeletileg azt tették örökösül, mi által az örökség közvetve annak tulajdonosára nézett, [2] ki azonban jogát, mielőtt azt maga érvényesitené, a servussal együtt másra is ruházhatá. [3]

b) A servus személyével átszálló jogok száma azonban fölötte korlátolt volt, hozzá a közvetités feltétele — magának a szolga tulajdonának megszerzése — gyakran nemcsak alkalmatlan, de egyenesen lehetetlen volt.

Más eszközt leltek a rómaiak a servus publicus, azaz a köztársaság vagy valamely község tulajdonát képező rabszolgának felhasználásában.

Azon igéretre, melyet ő a vett utasitáshoz képest bizonyos, vagy még előre meg nem határozható személyek érdekében elfogadott, az illető jogositandó maga idején a kötelezett ellen utilis actio-t (ex stipulatu) alapithatott. [4]

A közvetités ezen neme nemcsak annyiból volt kiválóan alkalmas, mert megkiméite az érdeklettet a rabszolga megszerzésétől, de főkép azért, mert az államnak módot nyujtott, ismeretlen személyek érdekeiről is apailag előre gondoskodhatni.

A servus publicus azért — kivált a későbbi korszakokban — mind gyakrabban lön felhasználva. [5]

Két esetben tesznek róla a jogforrások leggyakrabban említést.

I. Ha gyámfiunak, ki még öncselekvésre képtelen, saját rabszolgával pedig nem bir, érdekében a tutor pontos kezelésre s a vagyonnak csonkitlan visszaszolgáltatására — „rem pupilli salvam fore" — kötelezendő. [6]

II. Serdületlennek arrogatiójánál. A pater arrogator azon igéretet, hogy fogadott fia idöelőtti kimulása

[1] Linde: Zeitschrift für Civilrecht und Process I. k. 99. l.

[2] Langenbeck i. m. 253. l. V. ö. Geusler i. m. (Archiv für die Civilpraxis I. k. 256. s k. l.)

[3] Hefter: Zusätze zu Webers Verbindlichkeit zur Beweisführung 226. s k. l.

[4] Hefter i. m. 227. l. V. ö. Langenbeck i. m. 266. l. Unger: System 557. l. 161. j.

[1] Különböző okokból, melyeknek fejtegetése azonban jelen értekezés körén tulesnék.

[2] Pr. §. 3. J. de hered. instit. (2. 14.) Gaius II. 185. Ulpian XXII. 7.

[3] Gaius II. 189. Ulpian XXII. 12., 13.

[4] L. 4 pr. (46. 6.) l. 1. §. 16. (27. 8.) l. azonkivül Buchka i. m. 54. l.

[5] Hogy később helyébe a közjegyző (tabellis) lépett, s hogy a középkorban ennek személyéhez fuződött a képviselet tovább fejlődése, arról alant.

[6] L. 2. (46. 6.) l. 1. §. 15. (27. 8.)

esetében vagyonát az akkoron arra jogosult rokonainak fogja kiadni, a servus publicus előtt mondja ki. [1]

2. Szabad személyek.

Önálló idegenek eleinte csak nagyon korlátolt mértékben vehettek részt másnak szerződéseiben.

A részvétel egyik legrégibb neme

a) az adjectio (solutionis causa). Abból áll, hogy a szerződő fél az igért teljesités átvételére maga mellett vagylagosan még egy másik személyt nevez, mihi aut Titio fundum dare spondes? [2]

I. Az adjectus nem lesz hitelezővé (másnak szerződése nem jogosithatja fel őt), keresettel nem is támadhatja meg az igérettevőt. [3]

II. Az adós azonban érvényesen teljesithet neki, [4] mert a stipulatióban választására bizta a hitelező a tartozást nála vagy a harmadiknál leróni, s a választási jogtól akkor sem csik el a kötelezett, ha amaz az adjectust utóbb megint eltiltja a fizetés átvételétől. [5]

Az adjectio azért mindig mint az adósnak nyujtott kedvezmény tünik fel (adjectu pro debitore).

III. Az adjectus megbizottja a hitelezőnek, s a mandatumot — a mennyiben előbb nyilatkozott — a teljesités átvételével hallgatag magára vállalja.

α) A megbizás mint mindig a római jog szerint, itt is csak személyére vonatkozva, jogutódjaira nem megy át, ezeknek tehát nem fizethet az adós oly hatállyal, hogy tartozásától szabadulna. [6]

β) Az átvett értéknek kiadására a mandati actioval szoritja a hitelező az adjectust. [7—8]

b) Adstipulator, adpromissor. Az adjectus, mint láttuk, nem lesz hitelezővé, nem bir keresettel, megbizójának érdekeit azért csak gyengén védheti, mi kivált akkor tünik szembe, ha az adós késedelmes, a jogositott ur pedig személyesen gátolva van ellene panaszlólag fellépni. Erélyesebb támasz e tekintetben

I. az adstipulator. Az, ki szerződésben a tulajdonképi fél mellett s vele egy időben föllépve, az annak biztositott teljesitést magának is igérteti az ellenféllel, forma szerint hitelezővé lesz s annak minden jogával élhet; ő adstipulator. [9]

Az adstipulatio eredetét valószinüleg a perben kell keresni, hol mielőtt a képviseletnek hely adatott, ez intézmény szolgált kisegitőül. [10]

Onnan átvette a forgalom s oly sürün alkalmazta, hogy voltak, kik keresetképen éltek belőle. [11] Később csak ott találkozunk még vele, [12] midőn valaki halála utáni időre, tehát tulajdonképen örökösei érdekében akart magának valami teljesitést igértetni.

Miután pedig Justinián a „post mortem," sőt egyenesen a jogutódok nevére szóló stipulatiókat is érvényeseknek ismert el, [1] ezeknél szintén fölöslegessé válva az adstipulatio, teljesen kiment a használatból, ugy, hogy a „Corpus juris" már nem is emliti.

Az adstipulator maga is hitelező, — azonban csak küllátszatra, — a dolog lényege szerint meghatalmazottja a tulajdonkép jogositottnak, s ennek érdekeit pontosan és erélyesen képviselni tartozik. Igy miután ez állásban több a teherből, mint a jogból, s minthogy másrészt ez szorosan személyhez kötött jogviszony folyománya, fiu apját, szolga urát nem teheti adstipulatorrá, s e minőség az örökösökre se megy át. [2]

Valamint az adjectus, ő is a mandati actióval szoritható a beszedett értékek kiszolgáltatására. [3]

II. Az adstipulatornak egyenes ellentéte az adpromissor.

Mint az a fő creditor mellett hitelezővé, ugy ez a fő debitor mellett adóssá lesz ugyanazon szerződésből. [4]

Ő is csak szinleg s azért tétetik a kötelem egyik alanyává, hogy a tulajdonkép érdekelt helyett — kinek ő mandatariusa — könnyebben s sikeresen járhasson el, az ő tiszte sem megy át jogutódjaira (ugy volt az legalább az adpromissio két régibb neménél, a sponsionál s fidepromissionál, [5] mikhez később a sokban eltérő fidejussio járult).

Valamint a megbizót az adstipulator s adjectus irányában, ugy itt a megbizott adpromissort a dominus irányában kelle biztositani: ez ellen viszkereset, a „mand. contraria" adatik meg neki. [6]

Az adpromissio a római uralom végső századaiban is mint a kezesség-vállalás egyik neme alkalmazásban volt.

Adstipulator s adpromissor csak kis mértékben pótolhatták a képviselőket a kötelmi jog terén; már azon körülmény, hogy a kivánt jogviszony létrehozásában mellettük is mindig személyesen kelle részt vennie az érdeklettnek, ugy, hogy az öncselekvésre alkalmatlannak vagy távollevőnek nem is tehettek a körül szolgálatot, továbbá hogy alkalmaztatásuknak nem egyszer mindenkorra, hanem esetről esetre kellett történnie, a bennük kinálkozó kisegitőnek használati értékét tetemesen leszállitotta.

Végül nem csekély rejlett abban, hogy mindkét rendbeli közbenjárónak a kérdésben forgó kötelemnek alanyává is kellett lennie; számos visszaélésre adott ez alkalmat ugy az egyik, mint a másik oldalról.

A járulékos hitelező (adstip.) a reá ruházott hatalmat gyakran arra használta, hogy a követelést behajtva a beszedett pénzeket elsikkaszsza, mi, — miután a megbizási viszonyból eleinte nem is adatott kereset — egyenesen arra vezetett, hogy a lex Aquiliával megtorlandó vétségek közé ezt is kellett fölvenni; a törvény második szakasza, mint Gaiusból értesülünk, kizárólag erről szól, ugyanazért még később is, midőn a mand. actióval szokott pereltetni a hütelen adstipul., tagadás esetében kétszeresben marasztaltatik el [7] (in lege Aquilia lis infitiando crescit in duplum). [8]

Viszont az adpromissort, ki a főadós helyett teljesitett, mig birája nem egyszer cserben hagyta; itt is kü-

[1] L. 18. (1. 7.)
[2] L. 131. §. 1. (45. 1.)
[3] L. 7. §. 1. (13. 5.) l. 10. (46. 3.)
[4] L. 59. (46. 3.) §. 4. J. de instit. stip. (3. 20.)
[5] §. 4. J. cit. l. 16. pr. (46. 1.) l. 12. §. 3. l. 106. (46. 3.)
[6] L. 55. (45. 1.) l. 81. pr. (46. 3.)
[7] §. 4. J. cit. l. 131. §. 1. (45. 1.) l. 98. §. 5. if. (46. 3.)
[8] További részletek iránt összehasonlitandó Vangerow: Pand. III. k. 582. §. 2. j.
[9] Gaius III. 110—114.
[10] Puchta: Instit. §. 156. §. 264.
[11] Auct. ep. ad Octav. . . . . esse quondam cuius avus fuerit argentarius, adstipulator pater, uterque vero precarium quaestum fecerit.
[12] Gaius III. 117.

[1] L. un Cod. (4. 11.)
[2] G. III. 114.
[3] G. III. 117.
[4] L. 5. §. 2. (45. 1.) l. 43. (46. 3.) l. 64. §. 4. (24. 3.) Festus virb. voce: adpromissor.
[5] G. III. 120.
[6] G. III. 127. l. 6. §. 2. l. 10. §. 11—13. l. 11., 12., 18., 29., 48. §. 1. (17. 1.)
[7] G. III. 215—216.
[8] §. 19., 26. J. de action (4. 6.) l. 2. §. 1. l. 23. §. 10. (9. 2.)

lönös szigorra látta magát jogositva a törvényhozó, s a sponsort (adpromissorok legrégibb neme) viszkeresetében (a. depensi) az általa fizetett összeg kétszeresének behajtására s manus injectio alkalmazására jogositotta fel.[1]

A most ismertetett pótszerekkel szemben tényleges haladás a képviselet intézménye felé az „act. instit. s exercitoria' kiterjesztése azon esetekre, midőn nem házbelit hanem idegent alkalmazott üzletében, hajóján a dominus,[2] továbbá „actio quasi institoria"-nak engedélyezése mindakkor, valahányszor a — bármily alakban — meghatalmazott a megbizó nevében szerződött.[3]

De a régi rideg elvnek a gyakorlati élet által sugalt ezen két módositásában korántsem rejlik a képviseletnek befogadása.

Fönt kimutattuk, hogy a hatalomban levő személyek, kik mint institorok stb. eljárnak a családfő ügyeiben, nem tekinthetők képviselöknek (jóllehet ügyködésük, ismert okokból mindazon jogi következményeket idézi elő annak személyében, mintha a tőlük megtagadott minőséggel tényleg birnának). Idegen institorok stb. azonban még a házbeliek jogi állásához sem érnek fel, mert önmagukat tekintve nem részesülnek — mint a családfiuk — azon kedvezményben, hogy a megbizási viszony megszüntével az ügyködésük idején általuk elvállalt kötelezettségek teljesitésére csak kivételesen és különös kimélettel szorittathatnának, az urral szemben pedig az eredeti institori viszonynak szintén csak egyik oldala ruháztatott rájuk.

Megfelelő — azaz ügykörük határain belül s a dominus nevében végzett — cselekedeteikkel ezt egyenesen kötelezik ugyan az illető jogositványok, azonban mindig saját személyükben támadnak s pusztán engedmény (cessio) utján vihetők át a megbizóra; ez irányban, hogy mükifejezéssel éljek, a közvetitő szerepét viszik csak.

Ez utóbbi tételnek jelentősége nem egy jogásznak kerülte ki figyelmét, ki aztán a római jog szelleméhez képest gondot cselekedni, ha azt tanitja, hogy bár a források ki nem mondják, az üzlet ura (idegen) institorának ügyködéséből ennek további hozzájárulása, azaz tudta s akarata nélkül is minden esetre egy, költött engedményre (cessio ficta) alapitott „a. utilis"-sal léphessen fel a szerződő harmadik ellen.[4] Ez azonban nem — mint azon irók gondolják — józan kiegészitése, hanem megrontása a római tannak, az ez által czélba vett gyakorlati eredményt tökéletesen eltéveszti, végre a Corpus juris számos kétségtelen nyilatkozatával meg nem egyeztethető ellenmondásban van.[5]

Kérdjük: mi birhatta a rómaiakat azon látszólagos ellenmondásra, hogy a dominust egyrészt egyenesen kötelezik az institor eljárásából, másrészt az ugyanebből származó keresethez csak kerülökön juttatják.

a) Nincs gyakorlati ok a dominus érdekében is eltérni az általános szigoru elvtől, mig az a másik oldalon el nem kerülhető. Az üzlet ura megválaszthatja emberét, szemes s becsületes közvetitőről gondoskodhatik; ha elmulasztja, hadd lássa ő annak következményeit, aztán az őt az utóbbi ellen illető mandati act. által rendesen teljesen födözve van. Másképen van az a szerződő harmadiknál; ezt csakugyan nem lehet azzal terhelni, hogy a különböző üzletek gyakran változó kezelőinek személyes s vagyoni viszonyai után mindig előre kellően tudakozódjék, gyakran — mint fönt láttuk — ez merő lehetetlenség is lenne; továbbá a forgalom biztonsága mulhatlanul megkivánja, hogy ki másnak emberével, s tekintettel épen a meghatalmazóra, bocsátkozik alkuba, adott esetben a csak közeg gyanánt fellépő megbizottnak urához tarthassa magát, s a törvény, mely az ellenkezőt rendelné, mindig csak az üzlettulajdonosokat sujtaná legkeményebben.

b) Az institor állása is igazolja a római rendszabályt.

Ha az egyik irányban, t. i. a köteleztetés tekintetében közvetitővé teszi őt a törvény, logicai s gyakorlati követelmény, hogy a másik irányban is teljesen annak tekintessék: azaz egyedül ő legyen a szenvedő jogok alanyává, s pedig olykép, hogy a dominusnak szeszélye ne is foszthassa meg őt azoktól. A kérdéses jog szerzése reá nézve rendesen vagyoni áldozatokkal jár (vagy fizetett maga pénzéből, vagy legalább személyesen lekötelezte), mi biztositaná őt azok pótlása iránt, főkép a dominusnak időközben történt vagyonbukása esetében, ha ez tudta s hozzájárulása nélkül maga számára követelhetné a harmadiktól az igért teljesitést? Az igérő ellenfél s egyelőre is neki legyen kötelezve.

Szükséges azért, hogy csak irányában léphessen fél a megbizó, ugy, hogy a mennyiben neki ellenkövetelései vannak, azok kielégitéseig a követett engedményt megtagadhassa.[1—2]

Ezen szempontból teljesen indokoltaknak tünnek fel a kivételek is, melyeket a római jog az előadott elv alul egyes esetekben enged.

Az üzlet ura engedmény nélkül is élhet actio utilissal:

α) ha a megbizott kötelezettséget nem is vállalt, illetőleg azt nehézség nélkül magáról lerázhatja,

igy a perképviselő sikeres eljárásából a képviseltet cessio nélkül is illeti az actio judicati utilis (lásd fönt), ugy alapithat ő „a. utilis"-t embere által a per folyamában elfogadott igéretekre;[3]

β) ha időközben csőd nyittatott az institor ellen; az üzlet ura ez esetben különben minden jogától elesnék (akkor is, ha az ő pénzével fizetett volt institora), mert a bonorum venditióval a bukottnak összes követelései — azok is, melyeket engedmény utján másra ruházni tartoznék — a bonorum emtorra mentek át;[4]

az a. utilis-t ily helyesen azzal indokolja a praetor: . . . aliter rem suam servare non potest;[5]

[1] G. III. 217. IV. 22. Paul. S. R. I. 19. §. 1.

[2] G. III. 71. §. 2. J. quod cum eo (4. 7)

[3] L. 16. 19. pr. (14. 3.) l. 10. §. 5. (17. 1.) l. 13. §. 25. (19. 1.) l. 5., 6. C. (4. 25.)

[1] Ezen tan zászlóvivői közt Puchtá-t Pand. §. 275. s Arndts-ot Pand. §. 246. emlitem föl, a szövegben mondottakkal egy véleményben van Windscheid Pand. §. 482. 4. sz. stb.

[5] L. 8. §. 10. l. 10. §. 6. l. 43. l. 45. pr. l. 59. pr. (17. 1.) l. 1. §. 11. (16. 3.) l. 11. §. 6., 7. (13. 7.) l. 49. §. 2. (41. 2.) l. 7. C. (4. 50.) a l. 68. (3. 3.)-ban Ihering Cujacius nyomán s vele Mühlenbruch „Cession" 137. Buchka i. m. §. 6. 56. l. „potest" helyett „non potest" olvasnak.

[1] A szövegben ben van a válasz azon szemrebányásra is, melyet Farkas i. é. Jogt. Közl. 1873. évf. 4. sz. 29. l. a római jognak tesz, azt, e tana miatt sophisticával vádolva.

[2] A mondottek iránt összehasonlitandó még Thöl: Handelsr. I. §. 24. 3. j.

[3] L. 27. §. 1. i. f. l. 28. pr. (3. 3.) l. 79. (45. 1.) és „causa cognita" l. 18. §. 16. (39. 2.) l. 88. (46. 3.)

[4] Gaius III. §. 77—81.; különösen §. 81. . . . . Quae debita sunt ei cuius fuerant bona . . . neque bonorum emptori ipso jure debentur . . . ideo de omnibus rebus utilibus actionibus experiuntur.

[5] L. 1., 2. (14. 3.) l. 5. (16. 3.) Ily értelemben veszik Buchka i. m. §. 6. 52. l. Mühlenbruch i. m. 144. l. (14. §. 293. j.) Thöl: Handelsr. I. 140. §. 6. j. Wangerow III. §. 608. Brinz: Pand. 1609. l. Windscheid: Pand. 482. §. 18. j. a l. 13. §. 25. (19. 1.)-ban tárgyalt esetet is; Ihering: Jahrb. f. d. Dogm. XII. köt. Kritisch u. exegetisches Allerlei 383., e magyarázatot elfogadha-

γ) a Corpus juris által említett többi kivételek külön magyarázatra nem szorulnak, csak röviden megemlitem azokat:

I. azon igéretek, melyek hatóságilag kirendelt személyek előtt öncselekvésre nem képes vagy még ismeretlen személy számára tétetnek, az érdekeltet közvetlenül a. utilisra jogositják [1] (l. f. a servus publ.-nál);

II. a gyámfiu a. utilist kap a tutor által az ő pénzével szerzett követelésekből; [2]

III. ugy a katona a képviselője által szerzettekre; [3]

IV. a hajótulajdonos kapitánya által kötött gabnaszállitási szerződésekből szintén közvetlenül jogosittatik [4] (e különös kivétel magyarázata ezen kereskedelmi ág sajátságos viszonyaiban keresendő).

Összefoglalva az institorral itt mondottakat, azt látjuk, hogy benne is tovább hat a régi római szabály, s hogy a képviselet intézményéből csak az egyik elem — csak egy, a képviseltnek közvetlen kötelezetése, mely nélkül a forgalom meg nem állhatott, lön átruházva e jogviszonyra.

(Folyt. köv.) *Dr. Biermann Mihály,* jogtanár.

JOGIRODALOM.

Néhány szó a végrehajtói intézmény érdekében. Irta: Horváth Károly köz- és váltó-ügyvéd, végrehajtó a pesti kir. törvényszéknél.

Külföldi jogintézmények meghonositása, az összhangzatu jogszabályok alkotása nélkül: jellemezte eddigi reformtörekvéseinket, melyeknek egyik gyümölcse végrehajtói intézményünk. Behoztuk ez intézményt a polg. törkv. rendtartás legcsekélyebb módositása nélkül és igy valósággal csak közeget cseréltünk a végrehajtói teendőkre nézve. Ez azonban egymagában alig érezhető változtatás lett volna, ha egyuttal a kézbesitések, hagyatéki leltározások stb. által egyrészt ez intézményt jellegéből ki nem vetkőztettük és másrészt a költségessé vált intézmény fentartását a jogkereső közönség nyakába nem akasztottuk volna. Felzudult ennélfogva a közvélemény és a törvényhozás termében heves vita folyt, mely egy ideig az intézmény további fonmaradását is kétségbe vonhatóvá tevé.

Ezen csetlősség elhárittatott az igazságügyminiszter urnak azon kijelentése által: hogy a jövő ülésszak kezdetén törvényjavaslatokat fog beterjeszteni a végrehajtói törvény módositásáról s a végrehajtási eljárás szabályozásáról.

A miképi módositás iránt azonban a miniszter ur szokása szerint nem nyilatkozott s igy e kérdést napi renden levő nyilt kérdésnek tekinthetjük.

Szerző az itt felvetett kérdésnek kiván megfelelni és sok helyes eszmét pendit meg, ép oly sikeres indokolással. Nem fogjuk azonban őt odáig követni, hol mint Cicero pro domo a végrehajtók érdekében pl. a dijszabályzat felemeléséről szól és nem oszthatjuk, noha bámuljuk azon inditványát, mely a végrehajtók önállósitása czéljából az azok által leteendő biztositékot (cautio) ajánlja.

Ellenben igen helyesen érvel a szerző azon kérdés megoldása körül, vajjon az állam vagy a felek által dijjaztassanak-e a végrehajtók? A vitássá vált jogkérdések eldöntése a jogérvényes birói határozat hozataláig az állam érdeke, melynek egyik alapczélja a jogbiztonság létesitése, mig ellenben a már tényleg odaitélt jog az illetőnek magánérdekü tulajdonává lett, melynek tehát érvényesitése is magánkörébe esett vissza, az államnak feladata levén csupán arról gondoskodni, hogy a végrehajtói teendőkre alkalmas közegek álljanak a közönség rendelkezésére. De ennél fontosabbak azon gyakorlati érvek, melyeket szerző a végrehajtóknak a közönség általi dijazása mellett felhoz. A fölmerült panaszok — ugymond — nem annyira a végrehajtók tulajdonképi functiója, hanem a peres eljárásunk mellett tömeges kézbesitésekért járó dijak miatt voltak hallhatók. Eltekintve, hogy a kézbesitéseknek végrehajtók általi teljesitése ellen szól a szerző, tény, hogy a végrehajtói állás sokkal alárendeltebbnek tekintetik, semhogy az állam azt, viszonyitva egyéb hivatali fizetésekkel, valami fényes dotatióval kapcsolhatná össze. A szüken dotált végrehajtói tisztviselők tehát utalva lennének azon accidentiákra, melyek az előbbi rendszernél divatoznak, hol a végrehajtások alárendelt birósági hivatalnokok által teljesittettek, kiknek buzgalma és szolgálatkészsége ezen accidentiákra való kilátás által fokozódott. Az ügyvédek is inkább fizetik a végrehajtónak a törvényes dijakat feleik zsebéből, semmint a titkos accidentiákat saját zsebükből. E mellett ösztönzőleg hat a végrehajtó munkakedvére a kényszerhelyzet, hogy minél gyorsabban s minél jobban végzi teendőit, annál nagyobb jövedelme; mig e munkakedv az állam által nyujtott dotatio bizonyossága mellett ki van téve a hanyatlásnak.

Továbbá sok helyes észrevételt tesz szerző a végrehajtói intézmény hatáskörének szabályozása iránt.

A jelen intézmény által oly szervezet lőn teremtve, mely a bíróságok teendőit alig apasztotta. Egyedül a birói határozatok foganatositásának tényét vette el a bíróságok közvetlen hatásköréből, mig a végrehajtó által teljesitett cselekvények érvénye körül a leglényegtelenebb pontokban is a bíróságok kezeiben hagyatván a rendelkezés, a sok irka-firka avagy jelentések elintézése alakjában a szándékolt üdvös eredményt lehetetlenné tette. Találóan ecseteli szerző a mostani gyors eljárást, felsorolván azon stadiumokat, melyeken a legegyszerübb, semmi által meg nem akasztott végrehajtásnak át kell mennie, s mely háromszori beterjesztést, elintézést és ujbóli kiadványozást tesz szükségessé, mig az árverés kitüzhető. Inditványa azért abban összpontosul, hogy a végrehajtó, az eljárását határozottan szabályozó törvények korlátain belül önállóan, közhitelességgel és a bíróság beavatkozása nélkül járhasson el mindaddig, mig eljárása folyamában törvényes elbirálást igénylő körülmények, u. m. igények, jogorvoslatok vagy panaszok nem gátolják.

Mi is aláirjuk ezen követelményt, valamint azon következtetés helyességét, melyet abból kifolyólag a végrehajtók társadalmi állásának emelésére nézve levon. Merész azonban ez eszmének kivitele azon végletig, mely szerint a végrehajtó a teendőket „az illető fél közvetlen megkeresése folytán saját hivatali hatalmánál fogva teljesitené". A bírósági végrehajtó csakis mint a birói hatalom közege járhat el és ezért a bíróság általi kiküldetése elkerülhetlenül szükséges. Kiküldetésében azonban önállóan járhasson el, a bíróság beavatkozása csak a már jelzett esetekben fogván helyt, t. i. azon esetekben, ha az eljárás folyamában közbevetett törvényes keresetek, jogorvoslatok a bíróság ellátását igényelnék, — különben csak az eljárás befejezése után levén az iratok a per birájához beterjesztendők.

Szerző ezeken kivül a 32 lapra terjedő füzetben a gyakorlati életből meritett több talpraesett észrevétellel kiséri a végrehajtási eljárás körében kirivó hiányokat, ugy, hogy e korszerü kis munkát a szakközönség méltó figyelmébe ajánlhatjuk.

D. S.

tónak találja ugyan, megjegyzi azonban 384. s k. l., hogy az itt emlitett a. utilis alatt alperes visszkeresetét is lehet érteni, az a. a. venditi-t, melylyel ő ellenfele iránt élni fog.

[1] L. 4. pr. (46. 6.) l. 1. §. 16. (27. 8.)

[2] L. 2. (26. 9.) l. 52. pr. (15. 1.) l. 2. C. (5. 39.) cf. l. 5. ibid.

[3] L. 26. (12. 1.)

[4] L. 1. §. 18. (14. 1.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A büntető itéletnek végrehajtásáról.

Az elsőfolyamodásu kir. bíróságok fogházainak s börtöneinek kezelése tárgyában, a m. kir. igazságügyminiszter ur által folyó évi febr. 18-án 696. sz. a. kibocsátott szabályrendelet szép tanuja a humanitás elvei megtestesülésének a mi törvénykezésünk teren: s mert az egész szabályrendelet ez elvből indul ki s a társadalom megfeledkezett tagjainak ez elvet tartja szemök elé, jónak látom, különösen mert a többi között főleg egy §-át az elvekbe ütközőnek tudom, azt a gyakorlat fényénél illően megvilágitani.

Az érintett szabályrendeletnek a büntetés folytonossága felől rendelkező 19. §-a igy hangzik:

„A szabadság-büntetés a jogerőre emelkedett birói itélet kihirdetése után — a törvényhozás további intézkedéseig — kivétel nélkül, minden további haladék és minden megszakitás nélkül végrehajtandó.“

Az elsőfolyamodásu bíróságok által elitélt vádlottak tehát, ha a végtárgyalás befejeződött, az itélet kihirdetetve lett s a felek abban megnyugodtak: a tárgyalás termében egyenesen a fogházba lépnek; mert az itélet jogerőre emelkedvén, a királyi ügyész, mint az itélet végrehajtója, e szabályrendelet 19. §-a szerint járván el, azonnal letartóztatja őket.

Tudjuk, hogy számos bünesetnél szükségtelennek bizonyulván az elővizsgálati fogság, az illető vádlottak szabad lábon élnek s csak a végtárgyalásra, igy hát közvetlenül ügyük eldöntése előtt lesznek a törvényszékekhez megidézve. Mikor hazulról távoznak, nem tudhatván a tárgyalás végeredményét, nem is intézkednek az iránt, hogy eshető fogságuk ideje alatt ki végezze dolgaikat, kire nehezedjenek házi gondjaik. A tárgyalásnál megjennek, s miután ügyök eldült, s a törvényszék bünösnek ismervén őket, elitélte: akkor kérelmeznek hát annyi időért is, mely alatt otthon feledt dolgaikat rendbeszedhessék. A törvszéktől azonban nem nyerhetik el a kértet: mert annak mint mondják, a kimondott itélet után nincs köze a vádlotthoz, a kir. ügyész pedig nem adhat nekik önhatalmilag szabadságot, mert az idézett §-us „kivétel nélkül minden további haladék és minden megszakitás nélkül“ rendeli az itéletet végrehajtandónak.

Ez az eset körülbelül rendesnek mondható mindazon ügyeknél, melyek az elővizsgálati fogságot nem teszik szükségessé. Tekintsünk már most oly esetekre, melyeknél a kivételes körülmények még inkább megbizonyitják e §. ellenkezését a humanitással.

A vádlott egy esetben gyámolitója öreg szüleinek, kiket az idézés után nem tudott gondos kezekre bizni, elitéltetése tehát, ha azután nincs többé ideje gyermeki kötelezettségének eleget tehetni, első sorban a vétlen szülőket sujtja; ismét, a vádlott beteg, talán halálos ágyon vagy ravatalon fekvő szülőt, nőt, gyermeket, rokont hagy el, a gyermeki, illetőleg férji, atyai s rokoni kegyelet sokszor családi érdek — ha teszem halálesetnél végrendeletről vagy egyéb intézkedésről van szó — kötelességekot szab oléje, azokat azonban nem teljesitheti, mert a 19. §. kivétel nélkül végrehajtandó; s ismét a vádlott családapa s az idézés épen akkor érte el, mikor felesége lebetegedett, a vádlott s elitélt apa nem lehet első támasza ujon szülött gyermekének, nem lehet gondos házastársa kimerült feleségének, mert az irgalom utját csak ugy elzárja a 19. §. a tszék s a kir. ügyész előtt ez esetben, mint az előbbiekben az emberiséget. A törvénykezésnek tehát az egész szabályrendelet humánus szellemének daczára épen e szabályrendelet egy §-a miatt kell inhumánussá lennie. Már most nézzük megint egy más oldaláról az életet s e § alkalmazását.

Az idő tavaszodik vagy őszül, a mezőgazda munkára ébred minden nap, s az idézés ép akkor köszönt be egy földmivelőnél. Az felhagy azonnal mezei munkájával, s oléje áll a végtárgyalásnak. Az annak következtében hozott itélet kedvezőtlen ugyan reá nézve, de belenyugszik, mert töredelmesen azt gondolja, hogy a bünnek előbb-utóbb ugyis bünhödés a vége, öntudatlan humanitással azonban hozzáérti azt is, hogy a munkától csak nem fogják el ily tavaszi vagy őszi idővel, ha családja van. Az itélet egy szóval jog rőre lép, s az önálló elitélt csak fogoly ruhájában elmélkedhetik azután magára maradt családja sorsáról s parlagon heverő gazdasága fölött. A 19. §. miatt ez esetben a vádlottal az ő egész családja bünhödik, s mert nincs a ki a földeket idején megmüvelje vagy letakaritsa, a család jövedelem apadtára az adó elmaradván, általa maga az állam is rövidséget szenved.

Ily esetek ugyszólván hétköznapik a bünügyi eljárásnál s mert már ezekből is eléggé kitünik a 19. §. humanitása — melyet megóvni s nem aláásni a hivatása — nem fogok e helyt a vádolt müveltebb osztálybeliek viszonyaiba ereszkedni, noha azokkal meg ecclatansabb bizonyitékokat idézhetnék — a humanismust illetőleg.

A dolgok ily állásánál, ha a vádlottak megismerik majd e rendelkezés gyakorlati jelentőségét, mily következéseire várhatunk a gyakorlatban?

Állapotaink között rajta kell lennünk, hogy a bünügyi törvénykezés szigoru volta mellett, rövid uton érje végét mindazon bünügyeknél, melyek tényükre nem nagyok, melyek tehát a consequenti nem is arra valók, hogy a fölebbviteli bíróságokat megjárják, értem a véletlenül elkövetett, szóval a nem rosz akaratból eredő kisebb bünügyi cselekményeket, melyeknél, azok megbizonyitása után, az elsőbiróság megszabta bünhödési időt soha, vagy nagy ritkán, s akkor is lényegtelenül szokta a fölebbviteli bíróság megváltoztatni; melyeknél, a megállapitott bünténye elsőbiróságilag rárótt bünhödési idő sokkal rövidebb annál, mely a felfolyamodás elintéztetése s visszaérkezéseig eltelik; melyeknél, hogy röviden szóljak, a birói felfogás országszerte egy, s melyek ennélfogva nem idézhetnek föl elvi jelentőségü különbözéseket a bíróságok között. Ily esetek azonfelül a leggyakoriabbak is.

Ha már most a vádlottat, legyen akár földmüvelő, akár müveltebb osztályu ember, a fönt jelzett állapotok akármelyikéri, s ő elkövetett bünténye miatt az elsőfolyamodásu bíróságok által elitéltetvén, tudja, hogy azután, ha belenyugszik az itéletbe, nem tehet semmit magánköre, családja javára, vagy nem teljesitheti kegyeletszabta kötelességeit szülője, családja iránt, s nem óvhatja meg hozzátartozói bármily érdekét, mit tesz? Itt a felelet: fölebbezni fog, csakhogy a hirtelen szabadságbüntetés elől meneküljön. Szaporitja tehát a törvényszékek s fölebbviteli bíróságok teendőit, a nélkül, hogy ez által magát bensőleg megnyugtatná, csak azért, mert nem jutott rövid ideje, legsürgősebb s emberibb kötelességeinek teljesitésére.

A gyakorlatban tehát az lesz e rendelkezés következménye, hogy a vádlottak fölebbezések által huzni-vonni fogják ügyüket a bünügyi gyors igazságszolgáltatás rovására S ha az elitélt a fölebbviteli legfőbb bíróság itéletének kihirdetése végett idéztetik, s a jelzett állapotok egyike akkor éri őt, nincs tehát ideje, de joga s módja sincs már a fölebbezésre az itélet kihirdetésének perczei alatt, ily esetben szakadjon meg a vádlott s elitéltben az emberség?

A miniszter ur által kibocsátott szabályrendelet életbe léptetése óta, körülbelül eshettek már s estek is egyes tapasztalatok a törvényszékeknél, melyekből kétségtelenül kitünt s megbizonyodott, mennyire nem fér meg a 19. §. a humanitással, s mert az illető törvényszékek ily tapasztalatok által inditva érezték magukat, a szabadságbüntetés megkezdésére időhalasztást engedni, mi ellen az illető kir. ügyészségek a kir. itélőtáblához fölebbeztek; — a pesti kir. főügyész ur 1874-dik évi augusztus 24-én kelt s 10,437. sz. a. kiadott körrendeletében a kir. ügyészeknek oly utasitást ad, hogy miután — „a végrehajtás idejének megkezdése iránti rendelkezés kizárólag a kir. ügyészség teendőjét képezi, tehát nem a birósági, hanem a közigazgatási (?) hatóság hatáskörébe tartozik: (horribile dictu! Szerk.) ily kérdés netalán előfordulása esetében nem teendő fölebbezés által birósági intézkedés tárgyává, hanem mint bíróság és közigazgatás közötti illetőségi összeütközés az 1869. IV. tczikk 25 §-a értelmében, a m. kir. igazságügyi miniszter ur elé terjesztendő

A szabályrendelet rövid élete alatt tehát máris volt alkalmuk a törvényszékeknek ezen §. rendelkezésén fennakadni. S mi történt az elitéltel az alatt, a mig kir. ügyészség s a törvényszék közt fölmerült illetőségi összeütközés elintéződött? fogva maradt.

A végtargyalás befejezte után, s az itélet jogerőre emelkedtével tehát, a pesti kir. főügyészség véleménye szerint, a vádolt s elitélt fél, a vádló fél kezére bizassék, hogy az rendelkezzék vele, az szabja meg neki, mikor kezdje a fogságot; a törvényszék pedig, mely nagyobb büneseteknél a vádolt élete, halála fölött hozhat itéletet, annak, a kit kisebb vétségben talál bünösnek, s a kit e miatt itél el, humanitásból még csak azt sem engedheti meg, hogy egy rövid időre haza menvén, saját s övéinek ügyeit rendbe szedhesse! Hogy lehet a törvényszékek, mint erkölcsi testületektől megvonni az emberség gyakorlásának jogát, kimondott itéletük után? A szabályrendelet 19. §-ának ily magyarázata zsibbasztó a törvényszékek mint moralis testületekre, mert elvonja tőlük az erkölcsi fenhatóság tudatát, egy féllel a vádlóval szemközt.

A kir. ügyészségeket csak azután illetheti meg az itélet végrehajtása, mikor az elitélteket a kir. törvényszékek az ő kezeikre bizták, mikor azokat nekik átadták. Előbb nem. A törvényszékeknek e felfogás szerint van idejük s joguk az elitéltekkel törődni, még azok elitéltetése után is.

A pesti kir. főügyészség körrendelete szellemében szintén elismeri e nézet jogosultságát, a mennyiben t. i. tekintetre ajánlja az ügyészségeknek, fölmerülő esetekkel, a törvényszékek szabadságbüntetés-elhalasztást megengedő határozatát, mely ellen, ha jónak látják, illetőségi összeütközés miatt tehetnek fölterjesztést a kir. igazságügyminiszterium elé. A törvényszékek megejtett határozatát azonban kötelesek az ügy elintéz-

tetéseig tiszteletben tartani. S ezt hangsulyozni kell annál is inkább, mert a többször érintett szabályrendelet hatályba lépte óta, a kir. ügyészségeknél, meg lehet más nézetet fogadtak el irányadónak.

Különben a 19. §. egyenes rendelkezését az iránt, hogy a „birói itélet kihirdetése után — a törvényhozás további intézkedéseig — kivétel nélkül, minden további haladék és minden megszakitás nélkül végrehajtandó", oly tulságosnak bizonyitotta a gyakorlat, hogy maga az igazságügyminiszter ur volt kénytelen ezzel szemben kivételeket felállitani. Elsőbb a szabályrendelet 57. §-ában, mely a tüdőgümősödés, vérszegénység és görvélykórban, valamint a nagyfoku szembetegségben szenvedő elitélteknek hozzátartozóik kivánságára megengedi a fogság megszakitását; azután a kir. törvényszékek, járásbirósigok és ügyészségekhez, a szabadságolt honvédek ellen hozott büntető itéletek végrehajtása tárgyában 1874. jun. 14-én — tehát már a szabályrendelet életbe léptetése után — kibocsátott 16,321. sz. körrendeletben, melynek 3-ik bekezdése igy szól:

„Egyuttal megjegyzem, hogy oly esetekben, a midőn csak rövidebb tartalmu szabadságbüntetés végrehajtása forog fenn, a honv dszolgálat érdeke megkivánja, hogy a kiképeztetés vagy őszi gyakorlat végett behivott honvéd, ezen rövid szolgálati ideje fogság által félbe ne szakasztassék, hanem az ellene hozott itélet végrehajtása akkorra halasztassék, a mikor az elitélt ismét szabadságoltatva leend, mely rövid halasztás által az igazságszolgáltatás érdekei csorbát nem szenvednek." Ugyane körrendelet 4-dik bekezdése azt tartalmazza, hogy oly esetekben, melyeknél félő, hogy az elitélt honvéd a szabadságoltatás után megszökhetnék, az illető honvédparancsnokság megkeresendő, hogy az elitéltnek „a bűnvádi biró elé leendő állitása iránt intézkedjék". A honvédfőparancsnokságnak tehát nem a kir. ügyészség, hanem a bűnvádi biró elé kell állitani az elitélt honvédet, ez intézkedés is világosan mutatja, hogy az igazságügyminiszter ur véleménye egy a mienkkel, hogy tehát a törvényszék befolyása az elitéltr , az itélet jog erőre emelkedtén tulra is kiterjed.

Az előadottakból eléggé kitünik, mennyire nem fér meg a 19. §. a gyakorlati élettel, reméljük tehát, hogy rendelkezése, mely az érintett eseteken felül számos másban is igazán drákói, az előadottak szerint fog meglágyulni, s bizunk benne, hogy a m. kir. igazságügyminiszter ur a 19. §. által előidézhető ellenkezéseknek a kir. ügyészségek s törvényszékek között — egy alkalmas intézkedéssel — még idejekorán fogja elejét venni. *

Kerencsy Lajos,
kir. törvényszéki biró.

Különfélék.

Értesités. A kolozsvári m. kir. tudomány-egyetemen az 187⅘-iki tanév téli szakára a beiratások folyó évi szeptember 28-ától kezdve október 14-ig bezárólag tartanak, miről az érdekeltek értesittetnek. — Berde Áron.

A kolozsvári egyetem tanrendje, a jog- és államcudományi karban. 1. Egyetemes európai jogtörténet, 5 óra, naponként csütörtök kivételével délelőtt 8—9-ig I tanterem. Dr. Óvári Kelemen ny. r. tanár. 2. Magyar alkotmány és jogtörténet, 3 óra, kedden, csütörtökön és pénteken d. u. 3—4-ig II. tanterem. Ugyanazon ny. r. tanár. 3. A római jognak külszerü története, 3 óra, hétfőn, kedden és szerdán d. e. 9—10-ig I. tanterem. Dr. Farkas Lajos ny. r. tanár. 4. A római jognak institutiói, 5 óra, hétfőn, szerdán és szombaton d. e. 10—11-ig, pénteken és szombaton 11—12-ig. Ugyanazon tanár, ugyanott. 5. Jog- és államtudományok encyclopaediája, 2 óra, hétfőn és pénteken déli 12—1-ig II. tanterem. Dr. Jenei Victor ny. r. tanár. 6. Észjog, 7 óra, naponként csütörtök kivételével d. e 9—10-ig kedden szombaton 12—1-ig. II. tanterem. Ugyanazon tanár. 7. Magyar közjog, tekintettel az alkotmány történeti kifejlődésére, (I. félév. Bevezetés; a magyar alkotmány történetének és alapalkatának vázlata; a területek, és állampolgári viszonyok) 5 óra. Naponként szombat kivetelével d. u. 3—4-ig. IV. tanterem. Dr. Korbuly Imre ny. r, tanár. 8. Nemzetgazdaságtan, 6 óra, naponként d. e. 10—11-ig. II. tanterem. Dr. Berde Áron ny. r. tanár. 9. Egyházjog, különös tekintettel a magyar egyházviszonyaira 6 óra, naponként d. e. 11—12-ig. II. tanterem Dr. Csiky Victor ny. r. tanár. 10. Alkotmánytan, 5 óra, naponként csütörtök kivételével 11—12-ig. IV. tanterem. Dr. Concha Győző ny. r. tanár. 11. Magyar közigazgatási jog rendszere, tekintettel a közigaztási tan elméletére és a nevezetesb külföldi törvényhozások közigazgatási intézkedéseire. (Kormány, törvényhatósági, községi rendszer, egyleti ügy és az egész boligazgatási jog.) Naponként szombat kivételével d. e. 8—9 ig és csütörtökön d. e. 9—10-ig Dr. Korbuly Imre ny. r. tanár. 12. A magyar önkormányzat rendszere, különös tekintettel annak történeti kifejlődésére, hétfőn 9—10-ig. Ugyanazon tanár. 13. Az európai államok összehasonlitó statisticája, kapcsolatban a statistica elméletével, 5 óra. Naponként csütörtököt kivéve d. e. 9—10-ig. III. tanterem. Dr. Vályi Gábor ny. r. tanár. 14. A statistika irodalomtörténete, 2 óra, kedden és csütörtökön d. e. 8—9-ig IV. tanterem. Ugyanazon tanár. 15 Magyar és erdélyi magánjog, 7 óra. Naponként csütörtököt kivéve d. e. 10—11-ig és hétfőn, pénteken d. u. 4—5-ig III. tanterem. Dr. Kolozsvári S. ny. r. tanár. 16. Ausztriai magánjog, nevezetesen annak általános része és a dologbani jogok; 5 óra. Naponként csütörtök kivételével d. e. 8—9-ig IV. tanterem. Dr. Haller Károly ny. r. tanár. 17. Ausztriai magánjog, nevezetesen a családjog és öröklési jog; 4 óra, hétfőn, kedden szerdán, és pénteken d. e. 9—10-ig. Ugyanazon tanár, ugyanott. 18. Az elbirtoklás és elévülés ausztriai magán jog szerint, 1 óra, szombaton d. e. 9—10-ig. Ugyanazon tanár, ugyanott. 19. A magyar polgári törvénykezési jog rendszere, (peres és peren kivüli eljárás) 8 óra, naponként hétfőn, kedden, szerdán és szombaton 12—1-ig és d. u. 4—5-ig. Dr. Plósz Sándor ny. r. tanár. III. tanterem. 20. A feleknek a tényálladék előállitására és megállapitására irányuló cselekményei a polgári perben, 1 óra, csütörtökön d. e. 11—12-ig. III. tanterem. Ugyanazon tanár. 22. Büntető jogtan, nevezetesen az anyagi jog, 6 óra. Naponként d. u. 3—4-ig. Dr. Groisz Gusztáv, ny. r. tanár. IV. tanterem. 22. A közjegyzői intézményről, különös tekintettel a nálunk életbeléptetendő közjegyzői rendtartásra, 2 óra, csütörtökön és pénteken d. u. 12—1-ig IV. tanterem. Ugyanazon tanár. 23. Állam-számviteltan, 3 óra, hétfőn, szerdán és szombaton d. e. 8—9-ig II. tanterem. Ruzitska Béla, pénzügyigazgatósági titkár.

* Czikkiró urnak felszólalását melegen támogatjuk és legyen szabad nyomatékul az 1873. évi osztr. bünt. rendt. 401. §-át szószerinti szövegében idéznünk: 401. §. Der Beginn des Vollzuges einer Freiheitsstrafe, welche nicht sechs Monate übersteigt, kann auf kurze Zeit aufgeschoben werden, wenn durch deren unverzügliche Vollstreckung der Erwerb des Verurtheilten oder der Unterhalt seiner schuldlosen Familie gefährdet würde, und eine Entweichung desselben nicht zu besorgen ist. Diesen Aufschub kann der Gerichtshof erster Instanz in einer Versammlung von vier Richtern, wovon einer den Vorsitz führt, nach Vernehmung des Staatsanwaltes für eine Zeit von höchstens sechs Wochen bewilligen. Ein längerer Aufschub kann nur auf Antrag des Gerichtes erster Instanz vom Gerichtshofe zweiter Instanz aus besonders wichtigen Gründen bewilligt werden. Das Ansuchen um einen solchen Strafaufschub ist bei dem Gerichte erster Instanz anzubringen, welches dasselbe zurückzuweisen hat, wenn es nicht auf Bewilligung anzutragen erachtet. Gegen die bezüglichen Entscheidungen findet kein Rechtsmittel statt.
Szerk.

Előfizetési felhivás
a
„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny"
kiadó-hivatala.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 40. sz. Budapest, 1874. szept. 30.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett. Dr. Tomcsányi Mór, kir. tszéki elnök urtól. — A bizonyitási kötelezettség. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — Törvénykezési szemle. Az esküminta módositása. A ptrs 68. §-a összehasonlitva a 253. §-sal A kamatok biztositása. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett.

I.

Meg valánk majd ezer esztendeig, hagyatéki eljárás nélkül. Nem éreztük szükségét.

Megizleltük ezen exoticus növény gyümölcsét 1854-ik évben; és megemészthetlensége miatt, hét év mulva eldobtuk azt.

Időközben a legilletékesebb helyen, a hagyatéki eljárás hazájában, Ausztriában is, mely e jogintézetet életre hozta, mesterségesen fölnevelte és aggságáig orvosságokkal tartotta, fölötte az elmélet s gyakorlat egyaránt pálczát tört.

Róla — mondhatni — közhelyeslés mellett Unger, a kitünö jogtudós ekkép nyilatkozik: „Am liebsten möchten wir die sofortige gänzliche Aufhebung des Institutes der Verlassenschaftsabhandlung bevorworten, und die freie, ungesäumte Thätigkeit der Parteien, auch auf diesem Felde alsbald hergestellt sehen. Man fasse Muth zu dem Zustande zurückzukehren, wie er vordem schon in Oesterreich bestand, und zur Zeit fast in allen civilisirten Staaten Europa's besteht. Man bringe auch auf diesem Gebiete den Grundsatz des modernen Staatsrechts, dass jeder für sich selbst zu sorgen und sein Recht durch eigenes Dazuthun zu wahren habe, zu voller Geltung, und gebe die letzten Reste obrigkeitlicher Bevormundung und staatlicher Einmischung in Privatangelegenheiten auf".

Ausztriában a hagyatéki eljárás intézetének életperczei meg vannak számláiva: s mi azt meghonositani akarnók?

Nekünk eléggé jó lenne az is, mit más nemzetek elhullasztanak, mi már senkinek sem kell?

De ne higyje senki, hogy én e hagyatéki eljárás ellen csak e miatt szavazok.

A hagyatéki eljárás intézetének nincsen észszerü létoka. — Az a jogtudománynak beteg kinövése, melyet biztos kézzel lenyesni kell, nem ápolni.

Ennek felismerése az, mi döntö befolyást gyakorolt az én elhatározásomra, s mit bebizonyitani feladatomul szolgál.

A „Jogt. Közlöny" 1873-ik évi 48., 49. és 51. számaiban közlött értekezésemben azon tételt állitottam fel, hogy a hagyatéki eljárás intézetére nincsen szükség.

Azóta több czikk látott jogirodalmunkban napvilágot, párhuzamos és ellenkező irányban; sőt egész törvényjavaslatok is közöltettek: de a vita kimeritettnek még nem tekinthető.

Magam is belátom, hogy fönt emlitett — föleg az öröklési jogczim megszerzésével foglalkozó — értekezésem, a fölvetett kérdést teljesen nem oldja meg.

Mások is adósak maradtak egygyel-mással.

A vita nincsen befejezve. — Folytassuk tehát!

Ismételten is megengedem, hogy a távollevök, elmebetegek és kiskoruak jogainak biztositása lehet, sőt kell is, hogy legyen jogrendöri teendő. Elismerem, hogy az államnak a polgárok magánügyeibe, a gyám- vagy gondnokrendelés s ezek feleletrevonása tekintetében, van beavatkozási joga De nem engedhetem meg. és el nem ismerem, hogy akár az állam, akár a magán felek tekintetében czélszerü lehessen az, hogy a hagyaték rendezését az állam, ex officio, egy külön s a jogvédelem alapelveivel össze nem egyeztethető eljárás szerint eszközöltesse.

Annak czélszerüségét pedig, hogy az épen emlitett jogrendöri és a csupán bizonyitékok szerzésére szolgáló közhatósági teendők a biró hatáskörébe illesztessenek, még kevésbbé ismerhetem el.

A biró helyesen felfogott müködési köre, a büntető és a peressé vált magánjogi ügyek eldöntéséből, az ugynevezett igazságszolgáltatásból áll; és ez a jog terén nemcsak a legfontosabb s legfőbb, de oly terjedelmes teendő is, mely a biró egész tevékenységi idejét veszi igénybe, ha azt akarjuk, hogy az igazságszolgáltatás valóban jó s valóban gyors legyen.

És ha figyelembe veszszük, hogy a birónak ezeken van s felül is ugy látszik nálunk még jó hosszu ideig lesz, elég más, jogi ismereteket ugyan igénylő, de a biró hatásköréhez szorosan nemtartozó végzendője; akkor a birót, még a bizonyitékok szerzésére szolgáló és a jogrendöri — birói képesitést nem is szükségelő — teendőkkel elhalmozni nem lehet czélszerü főkép nálunk, hol — hogy készakarva csak a leggyengébb argumentumokat használjam — részint már meg vannak, részint pedig rövid időn át fognak creáltatni oly közegek, melyek ezen ügyködést, az állam minden további megterheltetése nélkül jól és gyorsan elvégezhetik, és a hol, a mostani pénzügyi calamitások mellett, a jobban díjazott birák értékes idejének ilyen teendőkre való elfecsérelése könnyen pazarlásnak is lenne vehető

Hogy az ilyen teendők egy tetemes része, a birák vállairól levétetett és az árvaszékekre ruháztatott, melyek azokat már azért is jobban fogják végezhetni mint a birák, mivel az ő állásuk a féllel való érdekazonosságot nemcsak megengedi, de meg is kivánja, és mivel ők müködésük közben nemcsak lehetnek, de kell is hogy legyenek az árva vagy gondnokolt érdekében részrehajlók, mit a biró állásával összeegyeztetni sehogy sem lehet, — az csak helyeselhető.

És ha az árvaszékek ellen panaszok merülnek fel, ezek nem a szervezet alapeszméjét, hanem az ügykezelést támadják meg.

Az árvaügyek mostani kezelési rendszere mellett mindig lesznek panaszok; mert az ellenőrzés hiányos.

Arról, hogy minden oly eset, hol az állam beavatkozása szükségessé vált, tüstént az árvaszék tudomására hozassék, a szükségesnek megfelelően gondoskodva nincs. Az ilyen bejelentésekkel megbizott községelöljárók erre képteleneknek bizonyultak be.

És épen ebben rejlik a legnagyobb baj.

Hogy mikép vélném én ezen eljárást szabályazandónak, s a teendőket, a különböző államközegek hatáskörébe oly módon beosztandónak, hogy azok összevágjanak és egy egészet képezzenek, röviden elmondom:

Kinevezendő hullaszemlészeknek — kiknek a halott azonosságát is constatálni kellene, s kiknek engedélye nélkül a holttetemet eltemetni nem lenne szabad — kötelességükben állana, minden egyes halálesetet 48 óra alatt oly módon felvenni, a mint az most is kivételesen megtörténni szokott, azon különbséggel mégis, hogy a halálesetfelvétel egy, csupán erre szolgáló és külön névmutatóval ellátandó halotti nyilvánkönyvbe időrend szerint bevezettetnék.

Az ezen nyilvánkönyvből, a hullaszemlész által, bárkinek kivánságára, megfelelő dij mellett kiadandó kivonatok, az elhalálozás ténye s ennek időpontja tekintetében, teljes hitelt érdemlő okiratokat képeznének.

A hullaszemlész kötelességében állana továbbá: oly esetekben, ha az örökhagyó irott végrendeletet hagyott hátra, azt átvenni, kihirdetni és megőrzés végett az illető közjegyzőnek tüstént átszolgáltatni; oly esetben, ha az öröklésre hivatottak között kiskoruak, távollevők vagy elmebetegek vannak, a halotti nyilvánkönyv illető kivonatát — díjának felszámitása mellett — az illetékes árvaszéknek tüstént megküldeni; oly esetben pedig, ha attól kellene tartani, hogy addig is, mig a hagyatéki javakat a valószinü örökös elfoglalhatja, azok egészben vagy részben elrejtés vagy sikkasztás által veszélyeztetnének, a hagyatéki elzárható ingókat, biztos helyen lepecsételni, a többieket pedig valamelyik alkalmas személy felügyeletére bizni, s ennek megtörténtét a nyilvánkönyvbe bejegyezni. *

A hullaszemlész hatásköréhez tartoznék végül a halotti nyilvánkönyvből havonként, az illető adóhivatalhoz, az illetékszabás iránti bejelentések ellenőrizhetése végett, pontos kimutatásokat beküldeni.

A hagyatéki javak leltározása a közjegyző teendőjét képezné, és akár az árvaszék megkeresése, akár valamely a hagyatéknál érdekelt fél, a halotti nyilvánkönyv kivonatának bemutatása mellett történt kérelme folytán vétetnék elő.

A leltározásra a közjegyző által határnap lenne kitüzendő, s erről lennének a tudvalevő öröklésre hivatottak s hitelezők levélileg, a többi érdekeltek pedig hirdetményileg értesitendők.

A leltár főczélja: bizonyitékot alkotni, nem annyira a hagyaték mint olyannak becse, mint inkább az iránt, hogy miből állanak azon javak, melyek az örökhagyó vagyonát halála pillanatában képezték, és miből áll az, a mivel a hagyaték azóta gyarapodott; mellékczélja pedig: valódi érték szerint előtüntetni a hagyaték cselekvő állapotát.

E végett a közjegyző, az örökhagyó után maradt minden követeléseket, s a kerületében található s az illető hagyatékhoz tartozó minden ingó s ingatlan dolgokat, és — a mennyiben bejelentetnének — a tartozásokat is, két alkalmas tanu s a netalán megjelent érdekeltek jelenlétében összeirná, s e czélból a hullaszemlész által netalán alkalmazott pecséteket felbontaná, és a becsülhető összes dolgokat, általa meghivandó szakértők által, megbecsültetné.

A közjegyzőnél őrzendő leltár, bárkinek kértére, díj mellett kiadandó — átirata (transumptum) az összeirás s becslés tekintetében teljes hitelt érdemlő okiratot képezne.

A szükségesnek mutatkozó zárlat vagy másnemü biztositás iránt, a birósághoz kellene fordulni, s egyáltalában minden, a keletkezett jognak sikeresitéséhez vezető lépés, magára a félre lenne hagyandó.

Ennyiből állana az, mit én haláleset folytán részint jogrendőri, részint bizonyitékok szerezhetése szempontjából megtétetni szükségesnek tartok.

Hogy ez alatt hagyatéki eljárást érteni nem lehet, azt talán mondanom sem kell.

A hagyatéki eljárás intézetének sulypontja, az örökösi nyilatkozásban, s a leltár jogkedvezményében van.

Innét indul ki, s ide vezet vissza a hagyatéki eljárásnak minden consequens és inconsequens intézkedése.

És épen ez az, a mit én megtámadtam, s a mire nézve határozottan állitom, hogy a hagyatéki eljárás megszüntetéséről mindaddig nem lehet szó, mig az örökösi nyilatkozást, s a leltár jogkedvezményét végképen nem ejtjük el.

Sokan azt hitték, hogy az örökösi nyilatkozásra azért van szükség, mivel az öröklésre hivatott a hagyatéki javakat jogosan máskép nem is szerezheti meg.

Fentérintett értekezésem czélját annak bebizonyitása képezte, hogy ezen jogintézet fölösleges, s hogy épen az örökösnek nincsen szüksége reá.

Hogy czélomat elértem-e, biztosan nem állithatom. Annyit mégis tudok, hogy e részbeni fejtegetésem czáfolattal eddig nem találkozott, s hogy azok is, kik az örökösi nyilatkozást fentartani óhajtják, beismerik, mikép az, az öröklésre hivatott tekintetében valóban fölösleges.

Zlinszky Imre is, az örökösödési eljárás iránti javaslatnak, a „Jogt. Közl." 1874. évi 2., 4., 5., 6. és 7. számaiban megjelent figyelemre méltó birálatában ezt beismeri, de mégis az örökösi nyilatkozás mellett száll sikra, azon állitással: hogy az örökösi nyilatkozás, harmadik személyek, az örökössel szembeni jogaik szempontjából szükséges. (?)

Ez azonban nem áll: először azért, mivel ha elismerjük, hogy ott, hol — hogy Zlinszky saját szavaival éljek — „önjogu személyeknek kizárólag saját ügye forog szőnyegen, az állam beavatkozásának indoka nincs, s az ilyen beavatkozás a magánosok ügyeibe, az állampolgár jogaival egyenes ellentétben áll", — akkor a legkirivóbb inconsequentia nélkül, az államot a hitelezők jogaiba sem avatkoztathatjuk; — másodszor és főleg pedig azért, mivel az örökösi nyilatkozás intézetével inkább sértetnek s veszélyeztetnek, mint védetnek a hitelező jogai, miként ez a következőkből kitünik:

A mit a hitelező az örökösi nyilatkozással nyerhet, az csupán abból áll, hogy elhalt adósa helyett alanyt nyer, ki ellen — ha ellenmondó örökösi nyilatkozatok nem fekszenek elő — szükség esetében pert indithat.

De ezen, a semmitől nagyon kevésben különböző

* Nem volna erre a hullaszemlésznél alkalmasabb közeg a békebirói intézmény? Szerk.

nyereség is, az örökösi nyilatkozás intézetének uszályában rejlő hátrányokkal tulsulyoztatik olyannyira, hogy ezt, a pártolás indokául elfogadni lehetetlen.

Ha a hitelező jogainak sikeresitését az örökös nyilatkozásától teszszük függővé, akkor oly esetben, midőn az egyik öröklésre hivatott végrendeletből, a másik örökösödési szerződésből, a harmadik pedig még más jogczimből nyilatkoztatja magát örökösnek, — a hitelező sikeresen egyiket sem perelheti, mert a biró egyiket sem fogja elmarasztalhatni mind addig, *mig az örökösödési per végleg el nem döntetett.*

A hitelezőnek tehát éveken át kellene várnia, mig perét csak megis indithatná.'

Hogy pedig ez, nem a hitelezőnek, hanem az örökösnek válnék előnyére, az könnyen belátható.

És ezen, a hitelezőt ok és szükség nélkül sujtó hátránynak, az örökösi nyilatkozás fentartása mellett mindig be kell következnie.

A hátrány nem mindig egyaránt nagy, lehet kisebb is; de hátrány akkor is, ha a hitelezőnek csak várnia is kell az örökösi nyilatkozat benyujtása után.

És ezen várakoztatás még akkor sem lehet indokolt, ha az a hitelező követelését nem is veszélyezteti; mivel, ha a jogok nyomósságát mérlegeljük, csakhamar belátjuk, hogy a hitelezőnek, t. i. annak, ki az örökhagyónak valamit kölcsön- vagy eladott, s igy a hagyaték cselekvő állapotát növelte, a hagyatékhoz, illetőleg a hagyatéki javak értékének egy bizonyos részéhez nagyobb joga van, mint az örökösnek, ki azokhoz végképen ingyen jut.

Valóban tehát, nem lehet helyesnek elismerni azon állitást sem, hogy az örökösi nyilatkozás, harmadik személyek, az örökössel szembeni jogaik szempontjából szükséges.

Az örökösi nyilatkozás folyománya a leltár jogkedvezménye (beneficium inventarii); e nélkül az örökösi nyilatkozásnak nem lenne értelme.

Ez is az örökös — indokolhatatlan, s a hitelező jogait nagy mértékben sértő — gyámolitására szolgál.

Avagy lehet-e abban, ha megszabatik, hogy az örökös, csak a hagyatéki javak *leltári becsértéke* erejéig tartozik a hagyatéki terheket viselni, — s a hagyatéki javak aztán a hitelező tudta s közreműködése nélkül, a lehetőleg felületesen iratnak össze, becsértékük pedig, már az államkincstár megröviditése végett is, szándékosan s önkényesen a lehető legkisebb összegre tétetik; lehet-e — kérdem — ebben mást, mint indokolhatatlan kedvezést az örökösre nézve, és nyilvánvaló jogsértést a hitelezőre nézve találni?

Biztosságot a leltár csak akkor nyujthatna, ha a hagyatéki javak az örökhagyó halála után tüstént hatóságilag lepecsételtetnének, és ha az összeirás s becslés, hirdetményileg is meghivandó, mind azok jelenlétében, a legszigorubban eszközöltetnék, kik a hagyatéknál bármikép érdekelvék.

Minthogy azonban ezt, az örökös jogainak tetemes sérelme nélkül eszközölni nemcsak lehetetlen, — és minthogy ez, a halálesetek sokasága miatt, a gyakorlatban nemcsak kivihetetlen, de egyszersmind hatósági oly hivatlan beavatkozás is lenne, mely csak a *hagyaték átadása* — sehogy sem helyeselhető — elvének elfogadása mellett állhatna meg; annálfogva azt sem lehet ajánlani.

A hagyatéki leltár, mint *jogkedvezmény* tehát épen oly tarthatatlan, mint létalapja: az örökösi nyilatkozás.

Ellenben ha a hagyatéki leltár csak bizonyitékot képezni van hivatva arra nézve, hogy a hagyatéki javak miből állanak; — ha a javak összeirása s becslése, a legnagyobb pontossággal s szigorral, az összes érdeklett felek meghivása mellett vétetik elő; és ha elvül az fogadtatik el, hogy nem a hagyaték leltári becse, de a *hagyatéki javak* erejéig köteles az örökös a hagyatéki terheket *rendszerint* viselni: akkor a hagyatéki leltár nemcsak czélszerü, de szükséges intézmény is, miként ezt bővebben kifejtenem s gyakorlati példákkal illustrálnom alkalmam lesz.

Ennyit tartottam szükségesnek az örökösi nyilatkozás s a vele kapcsolatos inventarii beneficium tekintetében megjegyezni, s ehez csupán azon óhajomat csatolom: vajha belátta legyen mindegyikünk, hogy ha a hagyatéki eljárás ellen sikeresen küzdeni akarunk, *jelszavunk* nem lehet más, mint: *el az örökösi nyilatkozás s a leltár jogkedvezményével!*

Ezek után azon állitásom bizonyitására térek át, hogy a *hagyatéki eljárásra nincsen szükség*, hogy *nem is létezik olyan* — valamely személy elhunyta folytán keletkezett — *jog*, mely *más uton, egyszerübben és biztosabban megvédhető és sikeresithető nem lenne.*

Ezen bizonyitást pedig legczélszerübben ugy fogom vezethetni, ha mindazon jogokat, melyek valamely személy elhunyta folytán keletkeznek s megvalósitásra várnak, beható vizsgálat alá veszem.

Legalkalmatosabbnak tartom pedig ezen érdekes jogszemlét a következő rendben venni elő:

1. Az örökös jogai.
2. A hagyatéki hitelezőnek jogai.
3. Az öröklésre hivatott hitelezőjének jogai.

A munka, melyre vállalkoztam, nagy, s gyenge erőimmel talán nem is áll arányban; de biztat azon remény, hogy müvem végkép haszonvehetetlennek nem fog itéltetni: s ha ezen jogi tanulmányomnak egyéb sikere nem is lesz, mint helyesebb irányeszmék támasztásának elősegitése; meg leszek jutalmazva.

Tomcsányi Mór,
(Folyt. köv.) királyi törvényszéki elnök.

A bizonyitási kötelezettség.

4. Az uralkodó elmélet.

III. Ezek szerint a két első elméletnek kiindulási pontja téves levén fennmarad még az uralkodó elmélet s véle azon kérdés eldöntése, ha vajjon az uralkodó elmélet alapelve nyujt-e kellő támpontot a bizonyitási kötelezettség szabályozására?

Látszólag ezen elmélet legészszerübb alapon nyugszik: mert elvontan tekintve a dolgot csakugyan legigazságsabbnak tünik fel, hogy a ki keresetet indit ennek alapját s illetőleg az ennek alapjául szolgáló igényt s viszont a ki az igény létrejöttét, fennállását vagy érvényét kétségbe vonja, ebbeli előadását bebizonyitani tartozik.

Ámde az elmélet alapelve nem nyert; mert nem nyerhetett érvényt a gyakorlati alkalmazásban. Maga az elmélet is kénytelen beismerni, hogy alapelve mereven nem alkalmazható; hanem hogy annak mikénti alkalmazása magyarázatot igényel.

Tagadhatlan ugyanis, hogy a kereseti igényt az annak alapjául szolgáló jogügylet érvényes létrejötte képezi, az uralkodó tan elveinek következetes alkalmazása mellett tehát nem volna más kérdés; mint az, hogy az anyagi jog mily kellékeket ir elő valamely jogügylet érvényes létrejöttére nézve? s miután a kereset alapját ez képezi, felperes által lenne bebizonyitandó, tehát a szerződésnél nemcsak annak létrejötte; hanem a szer-

zödö felek képessége és az akaratnyilvánitás szabadsága is; mert csakis akkor ha a szerződés mindezen kellékekkel bir, szolgálhat igényalapjául; s ha e kellékek bármelyike hiányzik a szerződésből, nem származhat sem jog sem kötelezettség.

Az uralkodó elmélet azonban — mint fentebb láttuk — az igény ekénti bizonyitását nem követeli; tehát önmaga kénytelen az alkalmazásban eltérni felállitott elvétöl; mert annak szoros alkalmazása felperest a bizonyitás oly tömegével terhelné, melynek sulya alatt legszentebb igazsága is összeroskadni kényszerülne.

Még feltünöbben mutatkozik azonban az uralkodó elméletnek alapelveitől való eltérése az alkalmazásban oly esetekben, midön a kereseti igényt a kötelezettség nem teljesitése képezi. Ily esetben ugyanis csak a jogügylet létrejöttét s nem azt, hogy nem teljesittetvén a jog jelenben is fenáll, kell bizonyitani. Hogy azonban miért nem kell a fenállást; tekintve a kötelezettség nem teljesitését igazolni, midön a kereset alapját épen ezen körülmény képezi, erre az uralkodó tan választ nem ad.[1]

A tan hivei ugyan, hogy az elmélet elvei s annak gyakorlati alkalmazása körül felmerült eltéréseket elméletileg is kiegyenlitsék s illetöleg indokolják, állitották fel az anyagi (materiális) és alaki (formalis) kereseti alap közötti megkülönböztetést. A czél azonban ez által sem lett elérve; mert a mellett, hogy maga az eszmevitás, az elterö nézetek kiegyenlitését illetöleg kitüzött gyakorlati szempontból tekintve pedig semmi értéke sincs.

Mert miután a szerződés érvényes létrejöttének kellékeit s az ebből származó jogokat és kötelezettségeket az anyagi magánjog szabályozza; a perjog czélja pedig nem lehet más, mint oly esetben ha a kötelezettség teljesitése elmulasztatik annak teljesitésére a kötelezettet kényszeriteni, az alaki kereseti jog tulajdonképen csakis az anyagi törvény szerint szerzett jog érvényesitésében állhat; miböl önként következik, hogy az alaki kereseti alapnak csakis az anyagi kereseti alap per utján való mikénti érvényesitésének meghatározása lehetne. A kettö között tehát különbséget felállitani már magában véve is viszás.[2]

De e megkülönböztetésnek gyakorlati értéke sincs; mert annak szabatos meghatározása, hogy mi és miért tartozik az alaki és kereseti alaphoz, épen oly kevéssé sikerült, mint annak megállapitása, hogy felperes mit és miért tartozik bizonyitani. Az egyik kérdés eldöntése feleslegessé teszi a másikat, de együtt sem szolgálnak sem az elmélet indokolására, sem a felmerülö kételyek elháritására.[3]

[1] Tanusitja az is, hogy mennyire nem következetes az elmélet elveinek gyakorlati alkalmazásánál, miszerint e tan elvei alapján maga Bethmann-Holweg is azon nézetben volt, hogy oly esetben, midön az adásvételi szerződésben a vételár lefizetésének elmulasztása esetén a szerződés megszünte lett kölcsönösen kikötve, az ezen alapon a szerződés megszüntét követelö fél tartozik a fizetés elmulasztását bebizonyitani. Versuche V. Beweislast 342. E nézetet részlelesen megczáfolja Gerber Beiträge zur Lehre vom Klagegrunde und der Beweislast czimü müvében.

[2] Bar: Recht und Beweis im Civilprocesse 24. l. Igen helyesen mondja dr. Wenczel Gusztáv: (A magyar magánjog rendszere II. kiad. 486. l.) Az ügy a pernek anyagát, az eljárás pedig formáját teszi.

[3] Találólag mondja e részben Rizy: „Wenn man die Propheten im Lande fragt: warum eine Thatsache zum Klagegrunde eine andere zu den Einwendungen des Geklagten gehöre, so erhält man die Antwort: weil jene der Kläger und diese der Beklagte beweisen müsse, — und will man wissen warum dort der Kläger, hier der Beklagte beweisen müsse, so erfolgt der Bescheid: weil jene Thatsache zum Klagegrunde gehöre, diese eine Einwendung sei (i. m. 100. l.).

Bármiként igyekezzenek is magyarázni s elméleti czafrangokkal eltakarni a dolgot minden lépten-nyomon kitünik, hogy a gyakorlati alkalmazásra nézve felállitott szabályok nem a felállitott elv következményei; ha nem csakis a küzdök fegyverei egyenlö felosztásában,[1] a méltányosságban találják indokolásukat. De épen mert ez a föindok, s mert ennek elfogadása által az elméletnek felállitott elvétöl kelle eltérnie, nem sikerülhetett minden esetekre alkalmazható általános szabályok felállitása. Nem sikerült az alkalmazás módjának akkénti körvonalozása, hogy ez gyakorlatban biztos irányadóul szolgáljon, söt igen gyakran azon hétköz áll elö; hogy a biró a bizonyitási kötelezettség megállapitásánál vagy kénytelen megsérteni azon szabályokat, melyek az elmélet mikénti érvényesitésére nézve felállitattak, vagy ha ezekhez szigoruan ragaszkodik megsérti azt, mi az elmélet merev alkalmazásának mellözésére szolgált föindokul: a méltányosságot.

Néhány példa közelebbröl fel fogja világositani a dolgot:

Ha valakinek bizonyos összeg oly feltétel alatt hagyományoztatott, hogy a végrendeletben meghatározott idö alatt nem fog megházasodni, a kitüzött határidö lejárta után az örökös ellen, a hagyomány kiszolgáltatása végett inditott keresetének alapját azon körülmény képezi, hogy a végrendeletben meghatározott idö alatt nem házasodott meg. Nem lehetetlen dolog bebizonyitása igényeltetik-e ezen esetben felperestöl, midön annak beigazolása követeltetik, hogy ö nem házasodott meg.

Egy gyártulajdonos nyugdijazza gyárának igazgatóját s évi 500 frt nyugdijt igér neki fizetni mindaddig, mig gyára évenkint 2000 frtot fog jövedelmezni. Több éveken át a nyugdijt pontosan ki is adja, egyszerre azonban a fizetést beszünteti. Az igazgató a gyártulajdonost perrel támadván meg, nemcsak nyugdijhoz való jogosultságát, hanem az annak alapjául szolgáló feltétel fenlétét, t. i. hogy a gyár 2000 frtot jövedelmezett is bebizonyitani tartozik. Nem ellenkezik-e minden méltányossággal felperest a bizonyitásra kötelezni akkor, mikor az e czélra szolgáló okmány, az üzleti könyv, nem az ö, hanem alperesnek van birtokában.[2]

Gyakorlatomban elöfordult számos eset közül csak egyet kivánok megemliteni: Szabó József kölcsönt vett fel, mely tévedésből-e vagy szándékosan? egy ugyanazon községben lakó másik Szabó József birtokára lett, a hitelező kérelme folytán, zálogjogilag bekeblezve. A terhelt Szabó József a kebelezés eredeti érvénytelensége miatt törlési pert kezdett. Keresetének alapját ezen esetben kétségtelenül az képezi, hogy nem ö az adós Szabó József. Nem ellenkezik-e minden méltányossággal ezen embert. ki vagyonának terheltetése által már sujtatott, azon körülménynek, hogy nem ö az adós bizonyitására kényszeriteni, föleg ha az oly akadályokba ütközik, mint a fenforgó esetben is történt, melyben a kötvény elöttemezöi elötte teljesen ismeretlenek lévén, azokat tanukép felhivni sem állott módjában.

Ily esetben a fennálló tan védöi azzal szeretnek válaszolni, hogy ha más után nehézséggel jár a bizonyi-

[1] Unger ámbár az uralkodó elmélet nézpontján áll és annak elveit védi, azok alkalmazása módjának indokát egész öszinteséggel kimondja: „Es erscheint — ugymond — als eine Forderung der natürlichen Billigkeit im Kampf der streitenden Partheien Sonne und Wind gleich zu vertheilen, und nicht alle Last dem sein Recht suchenden Theil aufzubürden. System des österreichischen Rechts I. k. 451. l. V. ö. Windscheidt: Lehrbuch des Pandektenrechts I. k. 367. l., ki az uralkodó tan elmélete alapján áll, azonban annyit beismer, hogy a bizonyitási kötelezettség az egyes jogviszony természete szerint különbözöleg oldandó meg.

[2] Bar: Recht und Beweis 39. l.

tás, mindig rendelkezésére áll a bizonyitó félnek az eskü. Ámde azon számos visszaélés, mely az esküvel üzetik, alkalmazását, hacsak az mindennapivá tenni, s ez által minden fenségétől megfosztani nem akarjuk, csakis a legritkább esetekre szoritandó; s azért a felet oly esetben midőn az ügy más oldalról rendelkezésre álló bizonyitékokkal tisztába lenne hozható, az eskü használatára kényszeriteni ellenkeznék azon irányunyal, melyre a perrendnek törekednie kell. De másrészről ki áll jót az ellenfél becsületességéről, ki áll jót arról, hogy a nekie kinált esküt nem fogadja el, s ez által felperes igazságos igényeit meg nem semmisiti? Megegyeztethető-e az főleg oly esetekben, mint a felhozott példák, midőn felperes nem az ügylet megkötése körüli vigyázatlansága; hanem a véletlen, vagy a dolog természetes következménye folytán jutott oly helyzetbe, hogy természetes bizonyitékokkal nem rendelkezik. Az eskü annál veszélyesebb, mennél konokabb tagadónak kináltatik az. Oly egyénről, mint a fentebb idézett példában Szabó József ellenfele volt, kinek a bekeblezésnél elkövetett hibáról meggyőződnie módjában állott és a törlést mégis ellenzi, nagyon fel lehet tenni, hogy aljas czéljainak elömozditása végett az esküt is el fogja fogadni. Ily igazságszolgáltatás azonban a bíróság tekintélyét s a benne való bizalmat a népben megszilárditani bizonyára nem fogja.

De hány eset van, hol az eskü általi bizonyitás lehetetlen; mert a felek nem a maguk tényében forognak, pl. az oldalrokonok megtámadják a nő végrendeletét, melyet az a férfivali együttlét idején szerzett vagyonról; mint közszerzeményről tett, azon alapon, hogy a nő nem volt felesége a férfinak s hitetlen állapotban éltek egymással. Hogy bizonyitsa be felperes keresetének alapját, ez esetben eskü sem kinálható, alperesnek pedig ha ellenmondása, t i. hogy a nő a férfinak törvényes neje volt való, a házasulási anyakönyv kivonata által könnyen igazolható. Nem égbekiáltó igazságtalanság lenne ez esetben felperest kötelezni bizonyitásra, pedig az uralkodó tan szerint az ennek áll kötelességében.

Vannak ilyen, számos más esetek, melyekben azt tapasztaljuk, hogy a felállitott elmélet szoros keresztülvitelét a gyakorlat mellözni kényszerül.

Maga Hefter is közöl ily esetet, melyet; mint a szabály alóli kivételt állit fel; az eset következő.

Schmidt Péter 1840. évben M. János leányát nöül vette, ki azonban 1841 ben már meghalt, egy gyermeket hagyván maga után, s az rövid idő után szintén elhalt Schmidt Péter ennélfogva neje egész vagyonának örökösévé lett. 1842. évben ipa ellene keresetet inditott, melyben előadja, hogy 1838. évben birtokát három gyermeke s köztük alperes elhunyt nejének haszonvételül 10 tallér és egy mérő rozs évi járadék kiszolgáltatásának kötelezettsége mellett átadta, leányának halálával a haszonélvezeti jog reá visszaszállott, alperes azonban a birtokot kiadni vonakodik. Az első bíróság felperest utasitotta annak bebizonyitására, hogy a kérdéses földek csak haszonélvezetül engedtették át alperes nejének. A felsöbb bíróságok azonban ez itéletet megváltoztatták és alperest kötelezték annak beigazolására, hogy a kérdéses földek nejének nem haszonélvezetül; hanem örök tulajdoni joggal engedtettek át. A legfelsöbb bíróság ebbeli itéletét következőleg indokolta: Alperes kimutatni törekszik, hogy felperes és leánya között nem haszonélvezeti, hanem örök tulajdon átruházása iránti szerződés jött létre, s e részben hivatkozik ugyan arra, hogy több általa felhozott családi körülményekre való tekintettel a haszonélvezeti átruházás valószinüséggel nem bir, erre nézve azonban semmi bizonyitékot sem hoz fel. A kérdés tehát csakis annak eldöntése körül foroghat, ha vajjon az első vagy a másod folyamodásu biró határozott e helyesen a bizonyitási kötelezettségre nézve? s e részben kétségtelen, hogy az utóbbi bíróság határozata bir helyes alappal. Mert a kereset nem más; mint a kérdéses földek tulajdona iránti kere set (rei vindicatio) annak kifejezésével, hogy alperes miként jutott a kérdéses földek birtokába. Hogy e földek felperestől, származnak, s hogy azok leányának történt átadásakor a tulajdonjog öt illette, alperes sem vonta kétségbe, a tulajdonjog pedig mindaddig fenáll mig valamely törvényszerü esemény folytán meg nem szünik. Alperes ily esemény bekövetkeztét állitja; tehát azt bebizonyitani tartozik.[1]

Pedig jelen esetben, tekintve, hogy az oly államban történt, melyben telekkönyv nem létezik, s a tulajdonszerzésre a római jog szabályai szolgálnak zsinórmértékül, a birtokos ellen a tulajdonjog bebizonyitás kétségtelen s annál is inkább a kereseti alaphoz tartozott volna; mert felperes az átadást (traditio) nem tagadta, a birtokos pedig birtokának jogczimét kimutatni nem tartozik.

Hogy ily körülmények között miért képez a fentebbi eset kivételt a szabály alól? erre Hefter a feleletel adós maradt.

A ki azon alapon; mert az ő birtokára bekebelezett jog elévülés folytán elenyészett (oszt. polg. törvkönyv 1499. §.) törlési keresetet indit (telek. rend. 155. §.) ebbeli keresetét arra alapitja, hogy a kérdéses jog bizonyos határidő alatt nem gyakoroltatott, a kereseti jóg alapja tehát az, hogy alperes bejegyzett jogát bizonyos határidő alatt nem használta, s igy ez mint jogalkotó körülmény általa lenne az uralkodó tan elvei szerint bizonyitandó; s mégis a gyakorlatban ellenkező eljárásra találunk, mely szerint az elévülés megakasztása, mint a jogszerzést megakadályozó körülmény kifogást képez; s igy alperes által bizonyitandó.[2]

Kétséget sem szenved, hogy az utóbbi megoldás észszerübb, de nem az uralkodó tan elveiből következik.

Az osztrák polg. törvkönyv szerint (58. §.) oly esetben, midőn az elválás a férj által azon oknál fogva kéretik; mert a házasság megkötésekor nejét mástól teherben találta, ezen ok csak akkor szolgál az elválásra alapul ha e körülmény a férj előtt nem volt tudva, ezen körülmény tehát a kereseti alaphoz tartozván, annak bebizonyitására az uralkodó tan elvei szerint a férj lenne kötelezendő,[3] a gyakorlat mégis az ellenkezőt követi t. i. a nőt kötelezi annak bebizonyitására, hogy férje terhességéről tudomással birt?[4] A mily helyes ezen a gyakorlat által követett eljárás a józan ész és méltányosság szabályait tekintve a felmerülő esetben, oly kevéssé egyezik az meg az uralkodó elmélet elveivel.

Végre számos ellenkező gyakorlatok is tanusitják, hogy azon kérdés, mi tartozik tulajdonképen a kereseti alaphoz? az uralkodó elmélet által megoldva korán sincs.

Igy pl. oly esetben, midőn a törvényes örökös örökösödési keresetet indit.

[1] Hefter: Zusätze 259—260. l., ki több esetekre is hivatkozik, melyben a főtörvényszékek határozataikban a szabálytól eltértek.

[2] Rizy: Verbindlichkeit zur Beweisführung 128—129. l.

[3] Igy a galliczini törvénykönyv I. rész 66. §-a az uralkodó tan elveit szorosan alkalmazva, a férjre rótta az e részbeni bizonyitás terhét.

[4] L. Nippel: Erläuterungen zum österreichischen bürgerl. Gesetzbuche az 58. §. magyarázatánál és Zeiler: Commentar über das allgemeine bürgerl. Gesetzbuch I. köt. 201. l.

Némelyek azon szempontból indulnak ki, hogy miután a rokonoknak a törvény örökjogot enged, felperes csak rokonsági kötelékét, melynek folytán az örökjogra van hivatva, tartozik kimutatni, és sem azt, hogy kivüle más örökös nem létezik, sem azt, hogy az örökhagyó után végrendelet nem maradt, nem tartozik bebizonyitani, ha ezen körülmények alperes által érvényesittetnek; mint kifogások, melyekkel az a kereseti alapot megtámadja, általa bizonyitandók. [1]

Mások — s igy tudtommal a nálunk dívó gyakorlat is — nem kivánják ugyan végrendelet nem létének bizonyitását, azonban a kizárólagos örökjog beigazolását, ha alperes által tagadtatik, felperesre háritják.

Végre a harmadik nézet szerint a törvényes örököst — a törvényes osztályrésztől eltekintve — csak azon esetben illeti örökjog, ha az örökhagyó nem tett végrendeletet, azon körülmény tehát, hogy az örökhagyó végrendelet nélkül halt meg, képezvén a törvényes örökjog eredetét s igy a kereseti jog egy kiváló alkatrészét, az felperes által bizonyitandó.

Igen vitás kérdés továbbá a bizonyitási kötelezettség: „a condictio data causa, causa non secuta" folytán inditott perben, melyben a feltételeknek, melyek alatt az átadás történt, bebizonyitása iránti kötelezettséget némelyek alperesre háritják, mert szerintük felperesnek, mint ilyennek, bizonyitási kötelezettsége csak a kereset tényleges alapjának bebizonyitására terjedhet. Ő tehát csak az átadásnak oly körülmények között történt létrejöttét tartozik bebizonyitani, melyek a visszakövetelhetést indokolják, mert az átadásnál mindkét fél megegyezett abban, hogy az ügylet még nincs végleg befejezve, s csakis valamely esemény bekövetkezte esetére lesz véglegesen befejezve s a helyzet ekként alakult. Azon körülményt tehát, hogy az ekként alakult helyzet változást szenvedett, az tartozik bizonyitani, ki e változásból jogokat származtat. [2]

Mások ellenben a feltétel be nem következtének bizonyitását alperesre háritják; mert szerintük az átadás nem azon feltétel alatt történt, hogy az átadó az átadott dolgot bármikor visszakövetelheti, ehhez csak bizonyos eset be nem következte esetében van joga, az tehát, hogy ezen eset be nem következett, s a szerződés értelmében többé be sem következhet, határozottan a kereseti alaphoz tartozván, felperes által bizonyitandó. [3]

Ugy látszik a törvényhozások is belátták e nehézségeket, melyek a bizonyitási kötelezettség meghatározása körül felmerülnek s azért az anyagi törvényben szabályzott egyes jogok közül számosaknál, a bizonyitási kötelezettségre nézve is állittottak fel szabályokat. [4] E szabályok ugyan nézetkülönbségeket kiegyenlithetnek; s illetőleg a gyakorlatban elháritthatnak, de miután minden jogviszonyra ki nem terjedhetnek, a rendszabályok félszegek maradnak és ott is, hol felállittatnak, nem szólhatván a concrét eset körülményeiről; hanem csak egyes jogokra nézve általában tárgyalván az alkalmazás módját egyes eseteknél alkalmazásuk által csak ugy megsértethetik a méltányosság: mint az egyes elméletek merev alkalmazása által. E mellett az esetek különféleségeinél fogva biztonságot s egyenlő eljárást nem eredményezhetnek; mint tényleg nem is eredményeznek.

IV. Nem kevésbbé kitünik azon meghatározás gyarlósága, hogy mi tartozik a kereset és mi az ellenbeszéd alapjához, ha az ellenbeszédre vetünk egy tekintetet.

Az ellenbeszédben ugyanis vagy tagadtatik a kereseti alap s akkor annak bebizonyitása felperest illeti, vagy nem tagadtatik, de más oly tény vettetik ellenébe, melynél fogva az elenyészett vagy hatálytalanná vált, s ez a kifogás, melyet alperes tartozik bebizonyitani, vagy alperes beismeri ugyan a kereset alapjául felhozott tényt, de nem aként mint felperes előadta; hanem változtatással vagy hozzáadással, ez a minősitett beismerés (qualificirtes Geständniss,) melyről alább bővebben lévén szó, azt e helyütt mellőzzük.

Annak eldöntése, hogy mi képez kifogást s mi be ismerést s illetőleg mely esetben melyik felet illeti a bizonyitás, ismét oly vitás és eltérő nézetekre szolgáltat alkalmat; mint a bizonyitási kötelezettségről szóló tan általában.

E részben is példák fogják legjobban igazolni állitásunkat.

Kitka saját gyakorlatából hoz fel ide vágó igen érdekes példákat, melyek a nézetek eltérő voltának nyilványos bizonyságául szolgálván, azokat fogjuk röviden közölni.

A. B. ellen pert inditott egy neki kölcsönzött arany gyürü visszaszolgáltatása végett, alperes a gyürü átvételét beismerte, azonban azt állitotta, hogy e gyürüt felperes nem kölcsön, hanem tartozásának biztositására kézi zálogképen adta át neki.

C. D. ellen keresetet inditott bizonyos kölcsön visszafizetése végett, minek ellenében alperes ellenveté, hogy ő a pénzt nem kölcsön, hanem felperesnek adott ellátás kielégitésére kapta.

E. F. ellen bizonyos tartozás megfizetése végett perelt, mi ellen alperes azt hozta fel, hogy ő a követelt pénzt felperestől nem kölcsön, de ajándékba kapta.

Mindhárom esetben a biróság a bizonyitási kötelezettséget alperesre háritotta; mert alperes uj tényeket hozott fel, melyeknek felperes ellenmondott; s igy azok alperes által bizonyitandók. Az ajándékozási esethez indokul még az is hozzáadatván, hogy az ajándékozás nem levén vélelmezhető, a bizonyitás az ezt állitó felet terheli.

Kitka e határozatokat épen az uralkodó elmélet szempontjából támadja meg. Szerinte ugyanis kétségtelen, hogy alperes a felperes által felhozott tény valódiságának ellenmondott, ezen ellenmondás pedig magában véve is elegendő indokul szolgál, hogy a bizonyitásra felperes köteleztessék. Ha felpercsnek a bizonyitás nem sikerül, az általa állitott tény, melynek valódiságát alperes lényegében tagadta, valónak nem tartható, s e részben az, hogy hozott-e fel alperes a felperes által állitott tény lényegének tagadásán kivül más körülményeket vagy sem, különbséget nem tehet; mert az, hogy alperes többet mondott, mint mondania a törvény szerint kellett volna, hátrányára nem szolgálhat. Közelebbről tekintve a dolgot — folytatja Kitka — a helyzet még inkább tisztul. Az első esetben felperes kölcsönszerződés alapján perel, alperes pedig tagadja annak lélrejöttét s ehhez fölöslegül állitja, hogy a mondott esetben zálog-

[1] Igy Langenbeck is i. m. 347. l.

[2] Igy Bähr: Die Anmerkennung als Verphlichtungsgrund 64. l. Gerber i. m. 128. l.

[3] Igy Langenbeck i. m. 352. l. Exleben: Die condictiones sine causa II. Abtheilung 1853. 84—131. és 499—507. l.

[4] Igy az osztr. polg. törvkönyv 17., 23., 25., 33., 36., 46., 62., 99., 135., 158., 163., 278., 343., 356., 367., 368., 369., 371., 372., 376., 396., 479., 523., 566., 567., 572., 616., 655., 722., 771., 777., 782., 827., 839., 853., 854., 857., 951., 953., 966., 975., 1032., 1128., 1143., 1228., 1260., 1290., 1393., 1477. §-ai.

A szász polg. törvkönyv 298. s k. 322. s k. 397., 429., 533., 565., 599., 731. s k. 861. s k. 1435., 1439., 1533., 1539., 2294. s k. 2597. s k. §-ai.

A porosz Landrecht II. 9., 17. §. II. 16., 359. §. II. 8., 2391. §. II. 1., 260. §. II. 8., 562. §. II. 8., 1613. §. II. 8. 1366. §. II. 11., 250., 251. §. II. 11., 866., 869. §. I. 4., 45—51. §§. stb.

szerződés köttetett. Az első kérdés tehát, hogy a tagadott kölcsönszerződés létre jött-e? s csak ha ez bebizonyittatik, terheli a közvetlen ellenbizonyitás alperest arra nézve, hogy a létrejött szerződés nem zálog, hanem kölcsönszerződés volt.[1] Hasonló körülmények forognak fenn az idézett másik két esetben is.

Ezen esetek, tekintve a különböző szempontokat, melyekből azoknál a bizonyitási kötelezettség a formalis szabályok szerint meghatároztatni kivántatik, nyomós érvül szolgálnak arra, hogy az ellenbizonyiték és kifogás közötti különbség csak elméletileg tünik fel nyilvánvalónak, a gyakorlatban azonban csak ugy sántikál, mint az alaki elmélet többi eröszakolt tudákos alapelve.

(Folyt. köv.)

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

[1] Kitka: Beweislehre 34. s k. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az esküminta módositása.

Az eskü általi bizonyitás, jogtudományi értéktelensége mellett, ügyvédeink által derekasan szokott kizsákmányoltatni s a szegény fél csak hüledezik, mikor más bizonyitékai mellett tágitani kell lelki ismeretén, nehogy jogos követelésétől elüttessék, ha a körmönfont eskümintát el nem mondja.

Ezen lélekgyötrő állapoton segiteni akarván a semmitőszék, értesülésünk szerint, egy veszedelmes határozatot hozott. Ha ugyanis igaz az eset következő volt: felperes azért nem tette le az esküt, mert alperesi ügyvéd bizonyos összegre felperes sajátkezü nyugtáját mutatta felperesnek az eskületétel előtt, melyet esküvel elfogadnia nem lehetett volna, Ezen összeggel tehát leszállitotta követelését s a többire meg akart esküdni. A járásbiróság az esküt le nem tettnek nyilvánitotta. Ez ellen felperesi ügyvéd semmiségi panaszszal élt s a semmitőszék, azon oknál fogva, mert felperes követelését a kármikor leszállithatja, az elsőbirósági végzést megsemmisitette, s a leszállitott összegre az esküt elrendelte. A fél ujból megjelent s azt találta, hogy az eskü a megmaradt alakban sem tehető le, hanem a tagadó alak igenlőre változtatandó, mert a „nem" szócska világos tollhiba A biróság megváltoztatja ez eskümintát, mi ellen alperesi ügyvéd semmiségi panaszszal élt, mert első izben azt nem kifogásolta. Majd meglátjuk, mennyi fa vágódik le az esküből és mennyi változtattatik rajta post festa, mig az eskü letehető lesz.

Nekünk csak az a kifogásunk, hogy — ha felperes az esküminta ellen semmiségi panaszszal az itélet kihirtetésekor nem élt, — az eskületételi határnapon uj tárgyalásnak helye nem lehetne, mert a tárgyalás az itélet előtt megtörtént s az esküminta akkor és az itéletben szövegezendő.

Igaz ugyan, hogy felperes követelését a per során leszállithatja, de akkor a költségek kölcsönösen megszüntetendők, mert gyakran épen a különbözet a per tárgya.

Az is igaz, hogy felperes a megitélt összegot alperesnek egészen is elengedheti s elajándékozhatja, de az eskübe felvett összegek gyakran visszahatással vannak az eskü többi szövegére és bizonyitási erejére.

Gyenge felfogásunk nem illetékes ugyan annak megbirálásába bocsátkozni, vajjon az esküminták módositása a legfőbb itélőszék vagy a semmitőszék hatáskörébe vágé? de veszélyes pracedensnek találjuk, ha igaz volna, hogy a semmitőszék az esküminták módositását saját illetőségébe vágónak találta.

Az esküminta a bizonyitandó tény körülmények foglalata s az itélet a bebizonyitott ténykörülményekre alapittatik. Ha a ténykörülmények bebizonyitása bizonyos jogkérdés eldöntésére a biró által szükségesnek találtatott, ez semmiségi okot alig képezhetne, ez a felsőbb biróság érdemleges eldöntésének kérdése. Ha pedig semmiségi ok forog fenn, akkor az itélet semmisitendő meg s uj itélethozatalnak van helye, nem pedig az esküminta csonkitásának és változtatásának.

Már azon esetben sem méltányos a per, ha felperes követelését leszállitotta, mert gyakran a különbözet az egész jogkérdést megváltoztatja, de a perlekedési viszketeg és komolyság jele, ha a fél esküt is ajánl oly körülményekre, melyek valótlanok s a biró azon feltétel alatt, hogy valók, mondja ki itéletét, holott, ha a biró azokat valótlanoknak jogosan tarthatná, egészen más itéletet mondana.

Ha tehát felperes követelését a per folytán leszállitja, az az itélet helyességét ki nem zárja, de hogy felperes követelését a kármikor, tehát a feltételes itélet kihirdetése után is, követelését leszállithassa és az itéletileg meghatározott esküminta választhasson, melyik körülményre teendi le az esküt, melyikre nem? melyik körülményt akarjon megerősiteni, melyiket tagadni, ez a jogszolgáltatásban ujabb bonyodalmakra vezetne.

y—r.
kir. tszéki biró.

A ptrs. 68. §-a összehasonlitva a 253. §-sal

„A beadott kereset kijavitása csak addig engedtetik meg, mig az ellenbeszéd elő nem terjesztetett. Ennek megtörténte után felperes se a kereseti kérelem jogalapját meg nem változtathatja, se a keresetlevélben foglalt követelését fölebb nem emelheti", ezt tartalmazza a ptrs. 68. §-sa. Általánosan jogi elv pedig az hogy a biró többet nem adhat meg a keresőnek (folyamodó vagy felperesnek), mint a mennyit kér. Vizsgáljuk a 253. §. „Az elmarasztaltató itéletben a kötelezettség teljesitésére mindenkor bizonyos meghatározott idő szabassék, mely sommás perekben legfölebb 8, rendes perekben pedig 15 napban állapittatik meg". Ezen § okon fordul meg következő jogeset.

Felperes előadja, miszerint alperes az ő 628 frtját felvette s abból a kereset beadásáig csak 176 frtot téritett meg részére, kéri ennélfogva: méltóztassék a tekint. kir. törvényszék jelen keresete perfelvételére egy határnapot kitüzni s arra őt ügyvéde által, ugyszintén alperest is megidéztetni s azt a követelt 452 frt tőke, annak 1871. évi julius 11-től járó 6% kamatai valamint a költségek megfizetésében végrehajtás terhe mellett elmarasztalni. Alperes kifogást tesz elleniratában s különösen hangsulyozza, miszerint e kereset alapján ellene végrehajtható itélet nem hozható, mert a kereseti kérelemben a kötelezettség teljesitésére zárhatáridő kitüzése nem kéretett. A válasz fentartja a keresetet s hivatkozik a perrendtartás 253. §-ára, mely szerint hivatalból tüzendő levén 15 nap az itélet jogerőre emelkedésétől, mulasztást nem követett el. Viszválaszában alperes szintén kifogásolja felperes előadását s hivatkozik a 68. §-ra, melyszerint felperes elkésett keresete kijavitásával. Az első biróság 3587/1873. sz. itéletével alperest elmarasztalta s kötelezettsége teljesitésére 15 napot tüzött ki. Ez ellen alperes semmiségi panaszt és fölebbezést adott be. A semmitőszék, tekintve hogy „a ptrs 64 §-a szerint felperes kereseti kérelmét szabatosan előadni köteles, s tekintve miszerint a 15 nap csak azon esetre alkalmazható ha felperes kevesebbet kér: az egész eljárást megsemmisitette s felperest az alperesi költségek megfizetésében elmarasztalta.

Már most mi az igaz és helyes ut?

Helyes-e a kereseti kérelem? Alapos-e az ellene emelt kifogás a ptrs 68. §-a alapján avagy felperesnek van-e igaza a 253. §-a való hivatkozással.

Az első kérdésre bátran megadhatjuk a feleletet a ptrs 64. §-a folytán, miszerint nem helyes a határozatlan kereseti kérelem; de ezzel még nincs eldöntve az, vajjon azért nem törvényes-e a 253. §-ra való hivatkozás. Nézetünk szerint ugy az ügyvédi karnak, mint a bíróinak csak az lehetett feladata, hogy jogot illetve igazságot szolgáltasson s annak közvetitésére közremüködjék. Okvetetlenül szükséges azonban, hogy a jogszolgáltatás is bizonyos formalitashoz köttessék, mert az, hogy alperes örökös véletlen támadásnak legyen kitéve, nem lehet az igazságszolgáltatás czélja s éppen ezért a felső biróság eljárását csak helyeselhetjük, ámbár közvetve érdekünkben állott volna ellenkező határozata.

K. L.

A kamatok biztositása.

S. H. biztositást kért N. A. ellen 400 frt bérösszeg, ennek a lejárrattól számitandó 6% késedelmi kamat és a költségek erejéig.

A nyitrai kir. törvényszék a biztositási kérelmnek helyt adva, ezt a kitett összeg és a költségek erejéig elrendeli, a késedelmi kamatokra nézve azonban minden indokolás nélkül megtagadja, folyamodó a végzés megtagadó része ellen semmiségi panaszt ad be, felhozván, hogy az első bíróság szabálytalanul járt el, midőn a végzés nehezelt részét a ptr. 247. §-a ellenére nem indokolta, de ezen okon kivül kiválólag azért megsemmisitendő az, és az eljáró bíróság a lejárattól számitandó 6% kamatokra nézve is a biztositás elrendelésére utasitandó, mert a mennyiben a tőke tekintetében ennek helyét látta, miután lejárt tőke után törvény szerint 6% késedelmi kamat jár és accessio sequitur suum principale, semmi törvényen alapuló ok nem forog fen, hogy a követelés ezen alkatrészére, a kamatokra, más szabály alkalmaztassék mint a minő a tőkeösszegre.

Ugy hiszem, hogy semmi nem világosb ennél, hanem a nagymélt. semmitőszék az elsőbiróság tévedését még sanctionálja és azon szabálytalanságot; az indokolás hiányát, határozatában meg sem érintve — elveti a semmiségi panaszt következő indokbel: „Mert a ptr. 339. §-a szerint biztositásnak csupán a lejárt bérleti követelésre levén helye, az eljáró bíróság e szerint az által, hogy a biztositást a bérleti összeg után kitett késedelmi kamatokra el nem rendelte, semmiséget el nem követett."

Ha a semmitőszék, indokképen pl. azt mondotta volna, hogy bérösszeg után kamat egyáltalában nem jár, azt lehetett volna rá megjegyezni, ez nem helyes, de legalább logicai indokolás; de „követelést" ellentétképen, vagy egészen különböző dolognak állitani, mint a „késedelmi kamatokat," holott abban kétség sem lehet, hogy ezek a követelés egy részét képezik — ennek jogalapját, be nem látjuk és legalákb is magyarázatot igényel, miért is a kérdést e helyen vita tárgyául felvetjük.

Dr. Weisz Vilmos.

Különfélék.

Az ügyvéd-egylet köréből. A budapesti ügyvéd-egylet IV. szakosztálya f. évi október 3-án (szombaton) ülést tart. Tárgy dr. Bróde Lipót következő indokolt inditványa:

Tekintve, hogy a fegyelmi bíróság összeállitásának módja minden ügyvédi rendtartás sarkpontját képezi; tekintve, hogy hiábavaló az ügyvédi kar emelésére czélzó minden iparkodás, ha az ügyvéd a bíróságoktól nem függetlenittetik; tekintve, hogy az ügyvéd csak akkor lehet az igazság független és rendithetlen védője, ha a mennyire csak lehet, a bíróságoktól függetlenittetik; tekintve, hogy az ügyvédi kar bíróságtóli függetlenitése csak akkor érhető el, ha a fegyelmi hatalom első folyamodásilag kizárólag az ügyvédi kamarákra bizatik; tekintve, hogy ugy a jogkereső közönség, valamint a vádolt ügyvéd is a legfőbb törvényszékhez engedett felebbezés által teljesen oltalmaztatik; tekintve, hogy a felsőház által inditványozott ugynevezett vegyes fegyelmi bíróság, egyrészről a vegyes bíróság minden hátrányait magában egyesiti, másrészről pedig a birói tagok tulnyomósága által a viszálykodások és meghasonlás magvát magával hordozza; tekintve végre, hogy a fegyelmi hatalom gyakorlása az ügyvédi kamarák által más országokban üdvösnek bizonyult; inditványozom: miszerint a budapesti ügyvéd-egylet tisztelt IV. szakosztálya meggyőződéseként kimondani méltóztassék, „hogy elsőbiróságilag csak az ügyvédi kamara által gyakorolt fegyelmi hatalom felelhet meg a czélnak; hogy csak ez által érhető el az ügyvédi kar emelése; hogy csak ez által lehet az ügyvéd az igazság független és rendithetlen védője; hogy ellenben a felsőház által inditványozott vegyes fegyelmi bíróság ezen czélnak meg nem felel, sőt ellenkezőleg előre látható, miszerint ez minden tekintetben káros következményeket vonz maga után." Inditványozom továbbá: „méltóztatnék ezen inditványomat, elfogadás esetében, mint a IV. szakosztály inditványát a teljes ülés elé azon kérelemmel terjeszteni, hogy a teljes ülés a képviselőházhoz azon hódolatteljes kérvénynyel forduljon, miszerint az ez értelemben ujabb határozatot hozzon, illetve hozott határozatánál továbbá is megmaradjon, és miszerint a teljes ülés Magyarország valamennyi ügyvéd-egyleteit ezen kérvény támogatására kérje fel.

Dr. Bróde Lipót.

A protestáns jogakadémiák. A közoktatási miniszter folyó évi május 19-én kelt körrendeletéből kiadott uj szabályzattal a vidéki kir. jogakadémiákat s az állam közvetlen fölügyelete alatt álló (egri és pécsi) joglyceumokat gyökeres ujjászervezés alá vévén, azokat tudvalevőleg a két magyar egyetem jogi karaival egyenjogu jog- és államtudományi karokká alakitotta át.

Minthogy ezen intézkedés némely részről a protestáns egyház autonomiájának veszélyeztetéseként tüntettetett föl, interpellatió intéztetett ez ügyben a miniszterhez, megjegyeztetvén, hogy a protestáns jogakadémiák nem képesek anyagi eszközeik elégtelensége miatt az uj szabályzatban foglalt kivánalmak létesitésére szükséges roppant áldozatokat meghozni. A miniszter ugyan még nem felelt az interpellatióra, de a protestáns jogtanodák, mint a „Nagyvárad" irja, sorban hirdetik, hogy ők egy rendeletet kaptak, melynek értelmében az uj szervezésre egy évi halasztást nyertek volna s akként magyarázzák e rendeletet, hogy most egyelőre csak az első és másodévi tanfolyamot rendezik be az uj szabályzat szerint, a harmadévit pedig hagyják ugy mint volt, sőt azon ifjak, kik az idén a protestáns akadémiákon végzik a harmadik évet, még az eddigi rendszer szerint tehetik le az eddig szokásban volt birói államvizsgálatot. Az idézett lap e körülményt a közoktatási miniszter figyelmébe ajánlja s azon nézetének ad kifejezést, hogy nem képzelhető, hogy az állam nagy költséggel ujjászervezett saját jogtanodái rovására bármely felekezeti jogakadémiának oly privilegiumot adjon, melynek alapján az ezt látogató ifjak ezentul is egy teljes évet nyerjenek, azaz három év alatt végezhessék azt, mint az állami jogakadémiáknál 1874. évi október 1-től kezdve csak négy év alatt lehet végezni.

A nők teljeskorusága. Minthogy az 1874. évi XXIII. t. cz. 2. §-a azt rendeli, hogy minden nő, tekintet nélkül korára, férjhezmenetele által teljeskoruságot nyer s ezt megtartja akkor is, ha a 24 éves kor elérte előtt özvegységre jut, férjétől biróilag elválasztatik, avagy házassága föloldatik, ellenkezőleg pedig a polgárositott határvidéki részekben, a hol az osztr. polgári törvénykönyv van hatályban, és melynek 21. §-a a nagykoruság elérését, a nagykorusitás eseteit kivéve, a 24. életévhez köti s a nőknek a férjhezmenetel általi nagykorusitását nem ismeri, illetékes helyre előfordulandó eseteknél leendő miheztartás végett fölvilágositásért fordultak, s a „P. Lolyd" szerint akképeni válasz adatott, hogy miután az 1873. XXVII. t. cz. 1 § a által a bánsági határőrvidék és a titeli határzászlóalj területei az anyaországhoz mind törvényhozási, mind pedig kormányzati tekintetben visszacsatoltattak s az 1874. XXIII. t. cz. ellenkező intézkedést nem tartalmaz, ezen törvényczikk, mint alkotmányszerüen alkotott s törvényesen kihirdetett törvény, az 1870. XIII. t. czikkhez képest a volt határőrvidék területén is hatályba lépett, illetve mint későbbi törvény az ott hatályban álló osztrák polgári törvénykönyv 21. és 175. §§-ait módositotta.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje e hó végén lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny"
kiadó-hivatala.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 41. sz. Budapest, 1874. okt. 7.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett. Dr. Tomcsányi Mór, kir. tszéki elnök urtól. — A bizonyitási kötelezettség. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — Önvallomás pótolhatja-e a tárgyi tényálladék megállapitását? Pap Zsigmond kir. törvényszéki biró urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Rendeletek.

Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett.

II.

Én nem találok jogot, melynek megvédése és sikeresitése, a hagyatéki eljárást szükségessé tenné; mely más uton, biztosabban, gyorsabban, következetesebben és czélszerübben sikeresithető nem lenne.

Nézzük őket sorban:

I-ör. Az örökös jogai.

Örökösöknek tekintendők: a sajátképi örökös, a hagyományos, az ági örökös, s a hitbizományi örökös.

Minden örökösnek, az öröklött javakhoz való viszonya, lényegére nézve, egészen hasonló.

Mindenikének örökölhetési joga van, az öröklendő javakat átvállalni egyikök sem köteles; mindenikének szabad akaratelhatározása van; mindegyik, átvállalási akaratelhatározásának, bármely alaku kifejezése által, szerzi az öröklési jogczimet meg; és a hagyatéki terhekét, mindenike, csak az öröklött javak erejéig viseli.

Az örökösök közötti különbség, csupán az öröklés tárgyának terjedelmében, s a hagyatéki terhek viselésének módozatában van.

A hagyományos, s a sajátképi örökös közti különbség abból áll, hogy a hagyományos öröklési joga, csak végintézkedés, vagy örökösödési szerződésből eredhet; hogy öröklési jogczime, nem az örökhagyó után maradt minden, hanem csak némely javakra, vagy a hagyatékban meglevő, avagy a sajátképi örökös által megszerzendő egyes dologra, vagy ennek hányadára terjed ki; és hogy a hagyatéki terheket, — ha sajátképi örökös van, — rendszerint csak második sorban, és csak a hagyomány értékének, (az ági és a hitbizományi örökösöket illető javak kivitelével) a hagyatéki összes javak értékéhez viszonyitott aránya szerint tartozik viselni. — Holott a sajátképi örökös jogczime, családbeli összeköttetésből is eredhet; az mindig, az örökhagyó után maradt, és nem hagyományozott minden javakra, vagy azok hányadára terjed ki, a hagyatéki terheket pedig első sorban rendszerint ő viseli.

Hogy melyek azon tartozások, melyeket a sajátképi örökös, és melyeket a hagyományos, seorsive teljesiteni kötelesek? igen szép és gondos vizsgálásra méltó ugyan, de itt másodrendü kérdés. Erre vonatkozólag tehát, minden tüzetesebb fejtegetéstől tartózkodván, csupán a következzőket jegyzem meg:

Nézetem szerint, az örökhagyó után maradt tartozások között lehetnek olyan szolgálások is, melyek valamely hagyatéki dologgal, oly szorosan vannak összekapcsolva, hogy azok teljesitése, a dolog tulajdonosát, mint olyant terheli.

Azon kapocs, mely a szolgálást a dologhoz köti, vagy olyan, mely a szolgálás okában s eredetében, (például: a munkabér; bizonyos esetekben: a hátralékos adó némely fajai stb.) vagy olyan, mely valamely dologbani jognak, telekkönyvi bejegyzés által, vagy más módon való megszerzésében gyökerezik.

Minden ilynemü tartozást, a dolog öröklője, mint annak tulajdonosa tartozik viselni; de az előbb emlitett osztályba eső szolgálások magát a dolog öröklöjét, feltétlenül és viszkereset nélkül terhelik, — az utóbb emlitett osztályba esőkre nézve ellenben, annyiban a mennyiben ki nem tünik, hogy a szolgálással, a dolog öröklöjét, maga az örökhagyó akarta seorsive terhelni, — nézetem szerint — a hagyományosnak, a sajátképi örökös ellen viszkeresete van.

A mi az ági, s a hitbizományi örökösöket illeti: ezek hagyományosoknak, nem tekinthethetnek, mivel öröklési jogczimük nem alapul az örökhagyó akaratán; sajátképi örökösöknek pedig azért nem vehetők, mivel a hagyaték cselekvő állapotában nem részesülnek hányad-, hanem ugy mint a hagyományosok darab-osztály szerint.

Az pedig, a miben ezek is különböznek egymástól, abból áll, hogy a hitbizományi örökösök, a hagyaték szenvedő állapotában, csupán és egyedül, az általok öröklött dolgokat seorsive terhelő tartozásokat, az ági örökösök ellenben, a többi — egyetemeseknek nevezhető — hagyatéki tartozásokat is, de csak annyiban, a mennyiben azok, sem a sajátképi örökösök, sem a hagyományosok osztályrészeinek értékéből, ki nem kerülnek, tehát csak harmadik sorban tartoznak viselni.

Az örökösödési jognak, ezen epitomicus vázlatából kiderül: hogy a sajátképi örökösök universalis, — a többi fent elősorolt örökösök pedig, singularis örökösök; s hogy közöttük, a hagyaték cselekvő s szenvedő állapotában való részesülésük tekintetében, igenis van különbség, de az öröklött javakhoz, s a reájok esett terhekhez való viszonyuk tekintetében, tehát főtekintetben, semminemü különbség nincs.

Ehez képest azon nézetnek, mely szerint az universalis örökös, a hagyatéki összes javak elfoglalására jogosultnak, s a singularis örökös oda utasitandónak vélelmeztetik, hogy örökkrészét attól vegye át, — nincsen észszerü alapja.

Igaz ugyan, hogy akkor, ha a singularis öröklésre hivatott, a neki jutandott hagyatéki javakat, át nem vállalja, ezeket is, a sajátképi örökös örökli. De ezen substituarius öröklési jog, öt e javak elfoglalására, époly kevéssé auctorizálhatja, mint a hogy a távolabbi universalis öröklésre hivatott nincsen jogo-

sitva arra, hogy a közelebbi hivatott által örökölendő javakat elfoglalja.

A hagyatékban levő valamely dolgot elfoglalni csak az lehet jogositva, a kinek hozzá öröklési jogczime van. És épen ez az, a mi a távolabbi öröklésre hivatottnak, s igy — a singuláris örökrészek tekintetében — az universalis örökösnek is hiányzik.

Az öröklött dolog elfoglalására tehát a singularis örökös épen ugy jogosult, mint a hogy az universalis örökösnek áll jogában, azt foglalni el, a mit ő örökölt.

És ezen egyalakuság s hasonlatoság egyik további bizonyitéka annak, mikép abban, hogy az universalis örököstől megköveteltetik, a singuláris örököstől pedig nem követeltetik meg az örökösi nyilatkozás, rátió s kötelezettség nincs.

Az örökhagyó után maradt javak, s a hagyaték terheinek átvállalása, — miként azt, fentéritett értekezésemben bövebben kifejtettem — legészszerübb- és legczélszerübben, az öröklésre legközelebb, — s ha ez nem teszi, az utána legközelebbb következő — hivatott abbeli elhatározásának, hogy ő örökölni akar, — bármely alaku, tehát nem csak szóban vagy irásban, de másnemü tettekben is nyilvánulható kifejezésével történik.

És az öröklési jogczim, — semminemü határidőhöz nem kötött ily módu megszerzésének gyakorlatisságát, jogéletünk több százados történelmes a mindennapi tapasztalás oly meggyözően bizonyitják, hogy annak minden további igazolása végkép felesleges.

Az elméletileg egyedül helyes, s az egyedül gyakorlatias akarat elhatározási elv szerint való öröklési mód mellett, az örökös (ugy universalis mint singularis) jogai igy alakulnak:

Az örökös, már az öröklési jogczim megszerzése által van jogositva arra, hogy az öröklött javakat nem csak birhassa s használhassa, illetőleg élvezhesse, s e czélból elfoglalhassa, hanem rólok szabadon s teljerejüleg rendelkezhessék is, — a hagyatéki elvállalt terheket pedig, csak az öröklött javak erejéig viselje.

E szerint az örökös jogot nyer, az öröklött javak birására, azok tulajdonának megszerzésére, és a hagyaték mindazon hitelezőinek elutasitására, kiknek kielégitésére az öröklött javak nem telnek.

Vizsgáljuk meg ezen jogok megvalósitási módozatait közelebbről:

I-ör. Az öröklött javak birásbavétele;

A jogtudományban a birás (birtoklás, possessio) egyike a legzavartabb tanoknak.

Pedig evvel tisztában kell lennünk, ha a „hagyaték birtokbavétele“ kérdését tárgyalni akarjuk

A még mindig uralkodó nézet az, hogy a birás tényleges uralom.

És ha Ihering ezen nézetet, azon állitással: hogy „a birás a tulajdon ténylegessége“ megdönthetni vélte, — igénytelen véleményem szerint — nagyban csalódott.

Helyesen jegyzi meg Bruns: hogy a tényleges eredménynek, a jogi okkal való összetévesztése lenne az, ha a publicánusi perintézetben rejlő bizonyitékmegkönnyitést, a possessorius per alapjának tekintenők: ha a birásban a tulajdont akarnók védeni“

Római felfogás szerint, — ugy vélem nem lehet kétség az iránt: hogy a birás jog s hogy mint ilyen részesül a birás jogvédelemben.

Az „uti possidetis“-féle interdictum következő magyarázata: „qualiscunque enim possessor, hoc ipso quod possessor est, plus juris habet, quam ille qui non possidet“ minden ez iránti kételyt, kell hogy eloszlasson.

Magyar jogi felfogás szerint a birás: tényleg megvalósitott uralom.

Igy van az Verbőczy által definiálva, müvének I. 24. cz. 2-ik §-ában, hol szóról szóra ez áll: „Ubi sciendum, quod possessio dupliciter accipiatur: Primo quidem pro Dominio, usuque, ac guberatione alicujus rei mobilis, vel immobilis. Et hoc modo dicitur possessio quasi pedum positio in usum, ac dominium ipsius rei, quamquis realiter tenet et gubernat“.

Hogy „Dominium“ alatt, nem tulajdont, hanem uralmat kell érteni, s hogy csak a realis, t. i. a tényleg megvalósitott uralom tekintendő birásnak, ez az 1613. 23. t. cz. 18-ik §-ának szavaiból: „Articulus autem iste brevis acquisitionis; de acquirenda, aut judicanda proprietate non intelligatur“ — és Verb. I. 67. t. cz. következő kitételéből: „Advertendum est autem quod duplici ratione, atque via, dominium aliquorum bonorum quis habere dicitur. Primo, jure possossorio, dum quis reale, pacificumque dominium, tam in fructibus percipiendis, quam etiam servitiis per colonos exhibendis, bonorum aliquarum, operte tenet“ — világosan kitünik.

A birásnak, a most uralkodó nézet szerinti fogalommeghatározása tehát, a magyar felfogással megegyez.

A német jogtudósok, nagy eszmeharczokat folytattak az iránt is: vajjon a birás jog-e vagy tényleges állapot?

Azok, kik azt állitották, hogy a birás jog; indokul azt hozták fel: hogy ha a birás nem lenne jog, jogvédelemben nem részesülhetne.

Azok pedig, kik azt állitották, hogy a birás tényleges állapot; indokul azt hozták fel: hogy midőn a birás védetik, nem a birás, hanem a birtokos személyi joga részesül jogvédelemben.

A hosszu vitának eredménye végül az lett, hogy a hadviselő felek compromissumra léptek, mely szerint egészen közönyös, s egyre megy, akár neveztetik a birás jognak, akár pedig védetik a birás, a személy általános joga miatt.

Hogy ez nem megoldás, hanem a csomó elrejtése — ugy vélem — világos.

Ennyit, a birás alapfogalma tekintetében uralkodó zavar és kapkodás ismertetéseképen.

Épen ilyen zavar uralkodik a birás elemei, alanya, s tárgya tekintetében is.

Azok, kik a birásban tényleges uralmat látnak, két elemet különböztetnek meg: az uralkodási akaratot, s az ennek megfelelő phisicai hatalmat.

Azonban az akarat minősége tekintetében, már ezek is eltérnek egymástól: — s vannak olyanok is, kik állitják, hogy némely esetekben e birás, uralkodási akarat nélkül is létezik.

Ez utóbbi minőségü birást Savigny levont birásnak (abgeleiteter Besitz) nevezte el, — és sok követőre találta, de ismét nem minden tekintetben.

Abban megegyeznek, hogy a zálogtartó, haszonkölcsönvevő, s a zárgondnok nem animo domini, hanem csak animo possidendi birja az illető dolgot: a haszonélvező, az emphyteuta, s a superficiarius tekintetében azonban eltérnek.

Némelyek az utóbb nevezetteket is, a birtokosok közé számitják; Savigny csak az emphyteutát; Vangerow és Rivier a superficiariust is; mig többen, — például Arndst — csak quasipossessoroknak, és ezek el-

lenében ismét mások, t e l e k t u l a j d o n o s o k n a k tartják öket: sokan pedig, a levont birás elméletét e g é s z e n e l v e t i k.

A birás másik eleme az ugynevezett „corpus“, mely factum, apprehensio, detentio, és phisicai hatalomnak is hivatik, de hogy m i l y e n l e g y e n az? ez már „quaestio controversa facti“.

Rivier azt véli, hogy fekvöségeknél, a j e l e n l é t rendszerint szükséges, s ha a dolog el van zárva, (például ház) a kulcsnak átadása is, a „corpus“ mulhatatlan kelléke; ingóságoknál pedig hogy kell a b i r á s t, s z e r z ö t olyan állapotba helyezni, hogy azok felett p h i s i c a i l a g uralkodhassék.

Bruns ellenben, Ihering nézetéhez hajolva elismeri: hogy a birás, v é g e r e d m é n y é b e n a tulajdon ténylegessége.

Azonban ezeket lerontja a „c o n s t i t u t u m p o s s e s s o r i u m“, melynél a phisicai hatalom n e m i s g y a k o r o l t a t i k, s a „corpus“ egyáltalában n e m l é t e z i k.

Igy vagyunk a birás elemeivel.

A birás a l a n y a tekintetében, az uralkodó nézet az: hogy m a g á n a k az alanynak kell e l ö b b, vagy legalább az a p p r e h e n s i o i d ö p o n t j á b a n uralkodási akaratának kell lennie; mivel — ugymond — „ignoranti non aquiritur“.

Ezen f e l t é t e l a l a t t megengedtetik, hogy birás, h e l y e t t e s á l t a l is szereztetik akkor, ha az nem magának, hanem a helyettesitett számára a k a r j a a birást megszerezni.

Az u r a l k o d á s i a k a r a t kellékének megkivántatóságából, észszerüen az következnék: hogy az a k a r á s k é p t e l e n alanyok, mint a kiskoruak, elmebetegek, s az ugynevezett jogi személyek, birást, sem s a j á t t e t t ü k k e l, sem h e l y e t t e s á l t a l nem szerezhetnek. S mégis Thibaut, Vangerow, Goldschmidt s többen megengedik, hogy a gyermekek kivételével, a kiskoruak saját tettükkel is megszerezhetik azt. Sokan azt vélik, hogy a gyermekek is birásszerzésképesek, Savigny pedig ezeket kizárja ugyan, de a többi kiskoruaknak „auctore tutore“ a birás szerzését megengedi.

Ezen egész elmélet azonban, azon általánosan elfogadott nézet által: hogy „u t i l i t a t i s c a u s a“ az alany h i á n y z ó akarata, előre s átalánosan helyettesitettnek k é p z e l t e t i k, oly módon, hogy már a gyám, gondnok, stb. h i v a t a l á b a n van meg az engedély, védencze helyett s nevében birást szerezhetni, — h a l o m r a d ö n t e t i k.

Ekkép állunk a birás alanyával.

A mi végül a birás t á r g y á t i l l e t i: itt a zavar, már a tetöpontját éri.

A római jog, s vele a mai jogtudomány, a d o l o g b i r á s á b ó l, egy ugrással a j o g b i r á s á b a szökik át, s mindazt, a mit arról állitott, erre is alkalmazni akarja.

Csakhogy itt, nem csak az „a n i m u s“ hanem a „c o r p u s“ tekintetében is meggyül a baj

A m i n e k p h i s i c a i l é t e l e n i n c s, a z t p h i s i c a i h a t a l o m b a v e n n i n e m l e h e t.

Csináltak tehát u r a l k o d á s i akaratból, b i r á s i akaratot, a „corpust“ pedig m e l l ö z t é k. Az ilyen birást, „j u r i s q u a s i p o s s e s s i o“-nak nevezik, mely birás, római felfogás szerint, a b i r t j o g t á r g y á n a k, phisicai hatalombavétele által szereztetik meg.

A magyar magánjog, a quasi possessiot nem ismeri, hanem m i n d e n b i r l a l ó n a k, még a haszonbérlönek is, birást tulajdonit, miként ez, Verb. II. 71. cz. következő szavaiból: „— — sacperumero contigat, Principem nostrum, castrum, civitatem, oppidum, villam, vel aliud hujusmodi jus possessionarium, cujus hereditas et proprietas ad eum manifeste spectat, et pertinet, pre m a n i b u s a u t e m a l i e n i s, titulo pignoris, aut alio inscriptionis genere, ad t e m p u s h a b e t u r; alicui servitorum suorum in perpetuum donare, et conferre.

Qui d o m i n i u m, ejuscemodi juris possessionarii, non aliter, nisi deposita, solutaque illius inscriptionis pecuniarum summa, p r o s e v e n d i c a r e p o t e r i t“ — és az 1802: 22. t. cz. 4-ik §-ának következő kitételéből: „Si arendator Conditiones rite observans, P o s s e s s o r i o p r i v a t u s f u e r i t superius deducta ratione r e p o n e n d u s e r i t, stb.“ kitetszik, mely elv legujabban, a romanistáknál is érvényre kezd emelkedni annyiban a mennyiben Arndts és Rivier vitatják, hogy a b i r l a l ó t is kell birásvédelemben (B e s i t z s c h u t z) részesiteni.

Ez a birás tanának, hiven másolt miniatur képe.

Hogy a birás tana, a mértéken tul homályos; az nyilván való; s épen ez a legmeggyözöbb bizonyitéka annak, hogy a birást, a r ó m a i magánjog keretében megoldani nem lehet.

Ezt magok a romanisták is kezdik már belátni, s e részben Bruns dicséretre méltó példával megy elöl, midön mondja: „Dem Hunde nehme ich die Sache mit Gewalt weg; nehme ich sie dem Menschen, so behandle ich ihn wie einen Hund, und nicht als Person. Das ist der Ausgang des ganzen Besitzschuzes. Man hat dies Pfilosophie genannt, und für unrömisch erklärt, aber stb.“

És csakngyan, a birás alapfogalmának helyes meghatározásához s z a b a d a b b, s z i l á r d a b b s ö n á l l ó b b t é r kell, mint a milyent, e római jogtan nyujt.

Igénytelen nézetem szerint, a birás, se nem t é n y l e g e s vagy t é n y l e g m e g v a l ó s i t o t t uralom, se nem a tulajdon t é n y l e g e s s é g e, hanem egyszerüen: uralom.

Ha ténylegesség lenne a birás ismertető jele; akkor a birásnak, azon pillanatban meg kellene szakadni, melyben a b i r á s t á r g y á r a, az érzéki e r ö h a t n i s a phisicai hatalom m ü k ö d n i megszünik: pedig a gyakorlati élet mutatja, hogy a birás fentartásához, az érzéki erő f o l y t o n o s hatása, s a phisicai hatalom f o l y t o n o s müködése épen nem szükséges. A házat birhatjuk a nélkül, hogy folytonosan benne üljünk; a szántóföldet birhatjuk a nélkül hogy folytonosan rajta szántjunk vagy kaszáljunk, stb.

És ha a birás ténylegességtől tételeztetnék fel; akkor a birás hatása, nagyon szük körre, épen csak azon dolgokra lenne szoritva, melyeket testileg m e g r a g a d n i lehet: pedig a gyakorlati élet mutatja, hogy a birás t á r g y á t, az ugynevezett testetlen dolgok is képezhetik.

Abból, hogy a birás t é n y e k e n a l a p s z i k, még nem lehet azt következtetni, hogy a b i r á s t é n y l e g e s á l l a p o t.

Tényekből veszi eredetét, s tényeken alapszik a j o g i s: tehát ezt is, ugy mint a birást kellene következetesen ténylegességnek tekinteni: pedig általánosan el van ismerve, hogy a j o g n e m t é n y l e g e s á l l a p o t.

Azok, kik az u r a l m a t kettéosztják; jogi, és ténylegesre, — s az elsöben a tulajdont, az utóbbiban pedig a birást fellelhetni vélik, — elfelejtik, h o g y a b i r á s, épen mint a jog, n e m p h i s i c a i, h a n e m é r t e l m i t ü n e m é n y.

Ha a birást e s z m é n y i s é g é b ö l k i v e t k ö z t e t n ö k: akkor nékie mulhatlanul puszta p h i s i c a i e r ö k i f e j t é s r e kellene sülyednie, s a jognak helyet kellenne a h a t a l o m számára készitenie.

V i s s z a e s n é k a népek primitiv állapotába, h o l a b i r á s, j o g és h a t a l o m, e g y é s u g y a n a z o n f o g a l o m.

A birás a jogtudomány mostani, emelkedettebb álláspontja szerint, több mint ténylegesség, több mint a puszta phisicai erő hatása s kifejtése. A birás eszme, még pedig a jogtudománynak első, s legnagyszerübb, az egész jogi életet dominálo eszméje.

Belőle támadt, s rajta táplálkozik maga a jog is. Előbb kell megszereznünk a jogot, — s csak azután, ha már birjuk a jogot, követelhetjük a dolgot. S a jog végczélja, s végeredménye sem más, mint birás t. i. a dolog birása.

A birás tehát igenis uralom, de másféle mint eszményi uralom ám nem is létezik, s maga a tulajdon is, csak jogszerü, s teljerejü birás.

A birás lényege épen olyan mint a joglényege; s abból, hogy a birást lehet jó- és roszhiszemü, jogés nemjogszerü uralomra osztani, épen nem következik, hogy az uralom olyan elosztást is eltürne, melynél fogva az, alkatelemétől, az eszményiségtől fosztatnék meg; pedig ettől fosztják az uralmat meg azok, kik a birásban csak tényleges állapotot látnak.

Ha pedig ez igy van, ha a birás uralom, vagyis; az uralkodás eszméje; akkor az „animus“ és „corpus“ kérdéseinek megoldása nehézségekbe nem is ütközhetik, a „juris qasi possessio“ a „levont birás“ és a „constitutum possessiorium“ viszonyai pedig kérdés tárgyát nem is képezhetik, mivel nem léteznek. Behatóbb fejtegetésre csupán azon kérdés látszik szorulni, hogy a birás miért részesül jogvédelemben?

Azonban ezen kérdés, — igénytelen nézeten szerint — nincsen helyesen feltéve; mivel nem a birás, hanem a birásjog az, a mi possessorius perben védelemben részesül.

Ha a birás, és nem a birásjog részesülne jogvédelemben; akkor possorins perről nem is igen lehetne szó: mivel észszerüen feltenni sem lehet, hogy épen az, aki birásban van, visszahelyezési pert kezdjen.

Sőt ellenkezőleg áll a viszony. Possessorius perben az, aki birásban van, nem felperes, hanem alperes; a felperes pedig az, a ki a birástól megfosztatott, vagy a birásbavételben megakadályoztatott, s a kinek tehát nem birása, hanem csak birásjoga van akár azért, hogy ő volt előbb a dolog háboritlan birásában, akár pedig azért, hogy ő szerezte meg a dolog elfoglalhatási jogát.

Hogy pedig a birásjogot, nem csak a bizonyos ideig tartott háboritlan birás, hanem az elfoglalhatás szabadsága is állapitja meg, — az a következő, a gyakorlati életből vett példákból is kiderül.

Ha valaki elhagyott vagy uratlan dolgot talál s mielőtt azt elfoglalhata s tulajdonába ejthette volna, az más által foglaltatik el; akkor ezen megtaláló, csak possessorius perrel juthat a dologhoz. Más perintézete nincs.

Épen igy van ez akkor is, ha valaki valamely dolgot örökül, s mielőtt azt birásba vehette volna, az a hagyatékból oly személy által foglaltatik el, ki reá öröklési igényeket nem támaszt.

Tehát már maga az elfoglalhatás szabadsága állapitja meg azon jogot, mely possessorius per utján védelemben részesül: s miután nem a birás, hanem jog az, a mi possessorius perben óvatik s védelmeztetik; annál fogva azon kérdés, hogy miért részesül a birásjog védelemben, nem is merülhet fel, s a birás védelmének helytelenül feltett kérdése is egészen elesik.

Ezek után áttérhetünk a „hagyaték birtokbavétele“ — helyesebben: az öröklött javak birásbavétele kérdésének fejtegetésére.

Sokan azt vélik, hogy a hagyaték dolog, s hogy az öröklésnél az vétetik, még pedig ipso jure birásba.

Ezen nézet téves voltát, fentebb emlitett értekezésemben már kimutattam, s itt csupán annyit jegyzek meg, hogy — az én nézetem szerint — öröklési jogczim által, nem az öröklött javak, hanem csak azok elfoglalhatási szabadságának birása, tehát nem dologbirás, hanem birásjog szereztetik meg.

Az öröklött javak birásbaejtése evvel korántse n egyértelmü, s e fontos kérdésen, fictiókkal, mint a milyen, az ugynevezett „ipso jure való örökszerződés“ is, csak ugy könnyedén átsiklani, s az értelem hiányát egy odaillő szóval pótolni nem lehet.

A kérdés ez:

Nélkülözhetlenül szükséges, vagy legalább czélszerü-e, hogy a hagyaték, — helyesebben az öröklött javak, — az örökös birásába adassanak? — avagy nem czélszerübb s helyesebb-e az átadást egészen mellőzni, s megengedni, hogy az örökös, az öröklött javakat foglalással ejtse birásába?

Én ez utóbbi nézet mellett szavazok a következő okokból:

Még azok is, kik az ugynevezett „hagyaték-átadást“ tartják szükségesnek, kénytelenek bevallani, hogy ezen átadás, csak akkor fog eszközöltethetni, ha gondnok vagy hatóság képében olyan közeg teremtetik meg, a mely az átadást eszközölheti; mivel ott, hol nincsen átadó átadás sem lehet.

Azonban, a gondnok általi átadás, oly költséges, biztosságtalan, és czélttévesztett formalitás lenne; — a hatóság általi átadás pedig, olyannyira zaklató, — a hagyatékok sokasága miatt, részint kivihetetlen, részint pedig, — tekintettel arra, hogy az öröklött javaknak, az örökös általi elfoglalása, az ugynevezett „hagyatékbeszavatolást“ rendszerint, sőt majd mindig megelőzi — olyan felesleges intézménynek bizonyult be, hogy azt pártolni teljes lehetetlen.

A hagyatéki javaknak, az örökös általi elfoglalásával eszközlött birásbaejtésének czélirányossága, a gyakorlati életben sokkal nyomatékosabban, s hatalmasabban nyilvánul, hogysem azt elnyomni lehetne.

De nincs is, evvel ellenkező intézkedéseknek jogos indoka.

Ha elismerjük, hogy az elhagyott dolognak, az első megtaláló általi elfoglalása jogos; el kell ismernünk, hogy a hagyatéki javaknak, az örökös általi elfoglalása, épen olyan jogos.

Igaz, hogy rendezett államban, az önbiráskodást türni nem szabad, s hogy Verb. I. 68-ik cznek következő intézkedése: „Item si quispiam hominum, se in dominium talium bonorum, et jurium possessionariorum violenter ingereret, quae in alterum, et non ipsum derivata fuissent; tunc ille, quivim, jusque successionis in illis bonis habet, infra anni unius integri revolutionem, etiam per potentiam, et parem violentiam, ipsum occupatorem, de dominio eorundem, ejiciendi, excludendique habet facultatem“ nálunk is már tul van haladva; s igy igaz: hogy az örökös, az általa öröklött javakat, csak akkor foglalhatja el, ha utjában semmi sem áll; de az is igaz: hogy ha a hagyatékhoz tartozó valamely dolgot más személy ejtette birásba, az örököst ilyen dolog birásába, hagyatéki eljárás utján sikeresen behelyezni nem lehet.

Minden ilyen esetben, kikerülhetlenül kell, hogy perre kerüljön a kérdés.

A hagyaték átadásának tehát nincsen si-

kere; pedig a hagyatéki eljárásnak épen az lenne a czélja, hogy az örökös, az általa öröklött javak birásába helyeztessék.

Elismerem, hogy ilyen esetekben, az örökös jogainak biztositása gyors intézkedést igényel, s hogy az örökös ami perjogunk által ismert ilynemü egyetlen perintézet, az egy évi „békés használatot“ minden körülmények között követelő, ugynevezett visszahelyezési perrel czélt nem érhet.

De ez csak arra mutat, hogy perjogunk hiányos, hogy nem fejlődött a Verb. I. 68. cz.-ben lerakott helyes elvek szerint ki; mivel az örökösnek, mind azok ellen, kik a hagyatékból, nem öröklési, hanem más, habár különben érvényes, de nem foglalási jogot nyujtó jogczimen is, foglaltak valamely dolgot el, ezen dolog birásának foglalás általi megszerzésére kétségtelen joga van, — a mi perjogunk pedig az örökös jogának gyors megvédéséről nem intézkedik.

Nagyon szükséges tehát, hogy perjogunk ezen irányban kiegészitessék: de a hagyatéki eljárást még ezen hiány sem teszi szükségessé; mivel annak intézkedései — miként épen kimutattam — ott, hol a hagyatéki javak, az örökös által akadály nélkül elfoglalhatók feleslegesek, ott pedig hol a foglalást eszközölni nem lehet, sikertelenek.

(Folyt. köv.)

Tomcsányi Mór,
királyi törvényszéki elnök.

A bizonyitási kötelezettség.

I. A fentebbiekben határozott kifejezést adtunk abbeli meggyőződésünknek, hogy a bizonyitási eljárás szabályozására nézve az ismert elméletek egyike sem kielégitő, mert az e részben felállitott elvont szabályok a concret esetekben általános zsinórmértékül nem szolgálhatnak a nélkül, hogy szigoru alkalmazásuk mellett az igazság érdekei sérelmet szenvedni ne kényszeritessenek.

Tartozunk tehát felelettel a fentebb előadottak után felmerülő azon kérdésre, hogy miként véljük a bizonyitási tan ezen legfontosabbnak tartott kérdését megoldani.

Álláspontunknál fogva ugy ezen valamint más nézeteink előadásánál is a szóbeliségre határozottan sulyt kivánunk fektetni, mert álláspontunkat sem a mult elidősült intézményei, sem a nálunk még tengő ideiglenes rendszer nem képezhetik, hanem csakis azon intézményekre fektethetjük ebbeli nézeteink sulyát, melyek életerős gyökerének hazánk termő földében is fogékony talajra kell találnia. A közvetlenség álláspontunk, melyből indulnak ki minden nézeteink.

Az irásbeliség mellett, valamint indokolt a törvényes bizonyitási elmélet, ugy indokolt a bizonyitási kötelezettség határozott szabályozása is.

Az irásbeliség a perrendet kivetköztette lényegéből és a czélt az eszköznek áldozta fel. A perrend nem tekintetett az igazság kinyomozására szolgáló eszköznek, hanem annak kedveért teremtetett egy uj — az alaki — igazság, vagyis két, egymással homlokegyenest ellenkező igazság létele ismertetett el jogosnak. A perrend nem volt többé az anyagi igazság kiszolgáltatását czélzó eszköz, hanem a scholasticus doctrinák által teremtett és a formális igazság kideritése jutott a birónak osztályrészül. A birótól el let vonva minden bizalom és a biztositék kiválólag csak az alakban találtatott. A tárgyalási alapelv merev alkalmazása, az esetlegességi alapelv mindezen czélra működtek közre, hü társat kellett e czafrangoknak szerezni a bizonyitási eljárásban is, s igy született meg a törvényes bizonyitási elmélet, melynek kiegészitő részét, a bizonyitási kötelezettség szabályozását, a formák nyügétől megszabaditani annál kevésbbé lehetett, mennél fontosabb részét képezte ez az egész pernek, melynek tehát a perrend többi részével való összhangba hozatala a rendszer mellőzhetlen kivánalmaként tünik fel.

De midőn elismerjük, sőt épen azért, mert elismerjük azt, hogy a perrendben megállapitott elvnek kihatással kell lennie annak minden egyes részleteire, s ennélfogva elismerjük, hogy oly rendszer mellett, hol a biró a felekkel nem érintkezik, — hanem ezek irányában teljesen szenvedőleges állásban méri a formák alkalmazása mellett az igazságot — a bizonyitási kötelezettségre nézve határozott szabályok felállitása a rendszer gyarlósága által parancsolt szükségesség volt, épen oly alapon merjük állitani, másrészről, hogy a közvetlenség alapelvei a perrendet valódi czéljára visszavezetni s a scholasticus doctrináktól megszabaditani törekedvén, ez iránynak a bizonyitási kötelezettség meghatározása körül is nyilvánulnia kell.

A szóbeliség szabad bizonyitási elmélet nélkül czélját tévesztené, a szabad bizonyitási elmélettel pedig a bizonyitási kötelezettség szabályozása elvi ellentétben áll.

A szóbeliségen alapuló perrendek általában elvül állitják fel, hogy a biró itéletét tárgyalás és a bizonyitási eljárás összeredményére alapitsa.[1] Ezen elv első sorban a tárgyalásnál érvényesül s az alaki szabályok uralma alatt álló perrendektől lényegileg abban különbözik, hogy mig amott az állitások és tagadások is határozott szabályokhoz levén kötve s a perbeli előadások egyes alkatrészeikre boncoltatván fel, mindegyike bizonyos időben s különösen kifogásolandó, s a mely állitás megtagadtatott, annak bizonyitása az ellenfelet terheli, habár csak e tagadás alakszerüségből történt is, ugy más részről a tagadás kellő időbeni elmulasztása hallgatag beismerésnek tekintetik.[2]

A szóbeliség elve szerint a biró a tárgyalásnak nem egyes részeire s illetve nem arra, hogy az alaki követelményeknek a kellő időbeni tagadás által melyik fél tett eleget, hanem a tárgyalás összes eredményéből szerzett meggyőződésére alapitja itéletét. Ennek természetes következménye, hogy valamely tény valódiságának kétségbe vonása még nem szolgálhat indokul arra, hogy a bizonyitási kötelezettséggel feltétlenül a másik fél terheltessék, valamint a tagadás elmulasztása sem tekinthető feltétlenül hallgatag beismerésképen, hanem a biró csak a tárgyalásnál előadottak összegéből vont eredmény mérlegezése által alapithatja meg, hogy mi lett beismerve s mi igényel még bizonyitást.[3]

[1] Német (1871. évi) perrend 235. §., északi német 430. §., 1866. évi német 300. §., porosz jav. 421. §., hesseni jav. 448. §., würtembergi perrend 443. §., osztr. jav. 309. §., magyar javaslat III. k. 1. cz. 35. §., osztrák bagatell eljár. javaslat 35. §.

[2] Igen találóan mondja erre nézve Zink: „Dieses Argument hat wohl einen guten Klang für ein Spiel Tarok oder einer Partie Billard, wo die Fehler und Verläufe des Gegners immer dem Mitspielenden als selbstgelungene Streiche aufwärts gelten. (Ermittelung etc. I. k. 362. l.)

[3] Igen találóan jellemzi e helyzetet az osztrák „Bagatell Verfahren“ iránt javaslat indokolása. „Der im §. 33 ausgesprochene Grundsatz — mond az indokolás — betrifft aber nicht blos die eigentliche Beweiswürdigung h. h. die Würdigung der Kraft der aufgenommenen Beweise Er beherrscht auch die Frage der Beweispflicht, der Nothwendigkeit für eine Thatsache eine besondere Beweisführung zu übernehmen. Nicht jede, wenn auch blos formelle

Ha ezt elismerjük, a mint a közvetlenség helyesen felfogott elve mellett kell hogy elismerjük, a bizonyitási kötelezettség alakszerü szabályozásának lényege van általa megrenditve.

A bizonyitási kötelezettség alakszerü szabályozása szorosan egybefügg a beismerés és tagadás tekintetében felállitott elmélettel; mert csak a mi nincs beismerve s illetve a mi tagadtatik, igényel bizonyitást. Ha már most a beismerés és tagadás nem a külalak, hanem az összbenyomás alapján szerzett meggyőződés, s illetve a logica szabályai szerint állapittatik meg, a bizonyitási kötelezettség megállapitásának alapját első sorban nem az alakszerüség, hanem az észszerü következtetés képezi; mert az állitás és tagadás e szerint biráltatván meg, s bizonyitást az igényelvén, mi az ellenfél tagadása ellenére nincs bebizonyitva, a kiindulási pont a bizonyitási kötelezettség megalapitásánál többé nem külsőségek, hanem benső indokokból veszi származását.

Hanem már most állapodjunk meg a tárgyalásnál, nem tekintjük azt egy oly befejezett stadiumnak, mely után a bizonyitási kötelezettség elöleges szabályozása mulhatlanul bekövetkezik, hanem a dolgot ugy mint azt az eljárás természete indokolja, veszszük vizsgálat alá, a bizonyitási kötelezettségre nézve is tisztába jövünk. [1]

A szóbeliségnél a biró a felekkel közösen müködik közre az igazság kideritésére, mely helyzet azon kérdést, ki tartozik bizonyitani? mellékessé teszi. Ha bármely fél állit valamit, a biró erre való bizonyitékát kérheti, söt a fél önkényt is kilép ezzel a helyett, hogy mint ma a felett folyna a vita, hogy kit terhel egy vagy más kérdésben a bizonyitási kötelezettség. A felek érdeke nem a tagadásra, vagy más hallgatag beismerésének constatálására; hanem az igazság kideritésére vagy legalább oda irányul, hogy ügyének igazságáról észszerü indokok s ne alakiságok felhasználása által igyekezzék a birót meggyőzni. Ily körülmények között a tények bizonyitékokal támogattatnak s gyakran meg sem állapitható biztosan a bizonyiték melyik féltől származott. [1]

A tárgyalás eként közös közremüködés mellett befejeztetvén s a kész bizonyitékok előterjesztetvén, a nem kész bizonyitékok pedig felhivatván, a biró szabad meggyőződése szerint az egész tárgyalás eredménye alapján határozza meg, mi ismertetett be s tekintendő valónak? és mi igényel biztositékot? A bizonyitási eljárást s tekintve a döntő körülményekre felhivott bizonyitékok felvételét elrendeli, a nélkül, hogy a bizonyitási kötelezettség felett határozna.

A bizonyitási eljárás befejezte után, a bizonyitékok magával a tárgyalással egy befejezett egészet képeznek. Ezen egésznek összbenyomása, ezen egészből vo t okszerü következtésnek kell a birói itélet alapjául szolgálni.

Valamint a tárgyalás befejezte után alapithatja meg csak a biró, hogy mi ismertetett be s mi tagadtatott: ugy csak a bizonyitási eljárás befejezte után láthatja mi van bizonyitva, s mi nem bizonyittatott, s csak ezen összeredményből fogja megbirálhatni azt is, hogy a nem bizonyitott tény melyik fél által lett volna bizonyitandó?

Oly eljárásban, hol nem a — bizonyitási kötelezettség felett folyna harcz, hol a biró is felhivhatja a felet bizonyitékai előterjesztésére, abban hogy utólag állapittatik meg az, hogy kinek hátrányára szolgál valamely nem bizonyitott tény, épen oly kevés veszedelem származik az igazságszolgáltatásra, mint abból, hogy a tanuk száma a teljes bizonyosság megalapitására nem levén kimondva, a fél nem tudja öt vagy tiz tanut hivjon-e fel igazságának bebizonyitására. Ellenkezőleg a bizonyitási kötelezettségnek alaki szabályok szerinti meghatározása fogná a materialis igazságtól a formalitás felé terelni a felek harczát.

Ha az egész perbeli eredmény egy egésznek tekintetik, abból csakis egyenlő alapelvek szerint vonható ki az eredmény. Az ellenkező eljárás viszásságot szülne.

Ha a tárgyalás eredményét a biró logicai alapon kinálja, ha azt, hogy mi van bizonyitva, mi nincs, ugyanezen alapon vizsgálja, nem viszás helyzet-e a kettő közé beékelni egy ellenkező elvet s a bizonyitási kötelezettséget alaki szempontból kinálni meg? Ha a bizonyitási kötelezettség ezen alapelv szerint határoztatik meg, a feleknek azon kérdést, hogy kit terhel a bizonyitás kötelezettsége a per során e szempontból kellene megvitatni, de mi lészen e vita alapja, ha azt sem tudják, mit tekint a biró beismertnek, mit tagadottnak s igy mit tart bizonyitandónak? nem szélmalomharcz lesz-e gyakran az egész replica? s nem inkább tévedésbe ejtetik a fél arra nézve, hogy mire hozzon fel bizonyitékot, ha tudja, hogy csak bizonyos esetben tartozik bizonyitani, mint ha tudja, hogy itt csupán igazságszolgáltatás forogván szóban, hol furfang nem segit, nem tart háttérben semmit; hanem előlép minden bizonyitékaival.

A logica szabályai csak akkor alkalmazhatók kellőleg, ha azoknak egyenlő tér nyittatik. A tárgyalás s a bizonyitékok nem képeznek külön egészeket, szorosan egyet képeznek azok a perrel, az egészre s nem egyes részeire alkalmazandók e szabályok s szabályoknak egyenlőknek kell lenni, ha az egyik előnyét a másikkal ellensulyozni nem akarjuk.

Ha azt, hogy mi bizonyitandó s azt, hogy mi van bizonyitva a logica szabályai szerint mérlegeljük, nem ta-

Bestreitung einer Thatsache von Seite einer Partei, soll für die Gegenpartei unbedingt die Beweispflicht zur Folge haben. Sowie nicht jede unterlassene Bestreitung einer thatsächlichen Angabe . . . schon die Annahme des Zugeständnisses begründen soll, sondern der Richter, nach dem Gesammtergebnisse der Verhandlung zu beurtheilen haben wird, ob er Zugeständniss anzunehmen haben wird oder nicht, ebenso wird dem Richter auch die Würdigung eines formellen Widerspruches nur nach Massgabe des gesammten Vorbringens der Parteien und somit auf dieser Grundlage die Beurtheilung obliegen, ob er eine Thatsache als wahr anzunehmen habe oder ob dieselbe eines Beweises bedürfe.

Erst in dieser Ausdehnung gelangt das Princip der freien Beweiswürdigung zu seiner vollen Bedeutung; es ist aber auch nur eine Consequenz der Befreiung des richterlichen Urtheils von formalen Beweisregeln, wenn nicht nur das Ergebniss der Beweisführung, sondern auch das eigene Vorbringen der Parteien der Beurtheilung des Richters nach freier Ueberzeugung unterstellt wird.

Unverkennbar ist es, dass das im §. 33 ausgesprochene Princip von entscheidendem Einflusse für die ganze Gestaltung der Verhandlung sein wird. Es befreit die Parteien von der Verpflichtung dem Vorbringen der Gegenpartei schrittweise zu folgen, dasselbe in seine Bestandtheile zu zerlegen und jeden einzelnen Thatumstand zur Vermeidung der Annahme des Zugeständnisses speciell zu widersprechen; es gestattet eine Erörterung des Sachverhaltes in ungezwungener natürlicher Form und muss auf diese Weise der Ermittelung der Wahrheit in hohem Grade förderlich sein. Die unerbittlich zwingende Wirkuug des formalen Widersprechens wird auf natürliches und berechtigtes Mass zurückgeführt und die Nothwendigkeit weitläufiger, in ihrem Ergebnisse häufig ungewisser Beweisführungen erspart. (Motive 33. l.)

[1] V. ö. Bar: Gutachten über den Entwurf einer Processordnung für den Norddeutschen Bund 16. s k. l.

[1] Ascher: Die Beweislehre im Entwurfe der österr. Civilprocess-Ordnung.

lálok elfogadható okot, hogy azt a mi nincs bizonyitva, kinek kellett volna bizonyitania; miért kell ellenkező elveken nyugvó szabályok szerint birálni meg; vagyis a szabad bizonyitási elmélet mellett a bizonyitási kötelezettség meghatározását alaki szabályokhoz kötni?

A két ellentétes rendszer egymás mellett mindig viszás helyzetet idéz elő; mert az egyik az alakra, másik az anyagi igazságra fektetvén a sulyt, a biró határozata hozatalánál egy részről a formák bilincseihez van kötve, másrészről szabadon mozog. A határozat azon részében tehát, melyben a bizonyitási kötelezettségről szól, indokolását az alaki szabályokból, azon részében pedig, melyben a bizonyitékokat mérlegeli, meggyőződéséből mereti. Minek visszássága s tarthatlansága bővebb indokolást nem igényel.

A szabad bizonyitási elmélet elve, hogy a tények megállapitása ne elvont szabályok, hanem az ész és logica elvei szerint történjék. Főindoka, hogy az életben felmerülő esetek oly különbözők; miszerint azok valóságának megállapitására épen oly kevéssé lehet szabályokat felállitani, mint lehet s abályozni azt, hogy a mindennapi életben előforduló eseményeket ki és mikor tartsa valóknak? De nem áll-e ugyanez a bizonyitási kötelezettségre nézve is? Fentebb kimutattuk az ellenkezőt, példákkal kisértettük meg annak bebizonyitását, hogy egyik elmélet sem vezet czélra, mindegyik következetlenségbe jut, s gyakran egyik alkalmazása épen ugy sérti az anyagi igazságot, mint a másiké; épen ugy sérti, mint a bizonyitékok törvényszerü szabályokhoz kötött mérlegelése; mert amott az élet épen ugy meghazudtolja minden abstract theoria felállithatásának lehetőségét, mint emitt.

A bizonyitási kötelezettség törvényes szabályokhoz kötött meghatározására nézve egyik főindok, hogy eltörlése által a jogbiztonság sértetnék meg.[1] Ez azonban ép oly kevéssé áll; mint az, hogy a bizonyitási kötelezettség törvényes szabályokhoz kötött meghatározása teljes biztosságot nyujtana, ellenkezőleg épen ott, hol a törvényes szabályok alkalmazása legfőbb nehézségekbe botlik, tünik legfényesebben a szabad elmélet a maga nagyszerüségében.

Kétségtelen, hogy a törvényes elmélet minden gyengeségei akkor tárulnak fel legkirivóbban, midőn a kifogás, ellenmondás s tekintve korlátolt beismerés közötti különbségek meghatározása forog szóban. Itt tünik ki legnyiltabban, hogy a súly az anyagi igazságtól eltekintve egyedül az alakra van fektetve, itt tünik ki legmeggyőzőbben, hogy ily elmélet szabad bizonyitási rendszerrel egy kalap alatt meg nem fér. E mellett itt tünik ki a rendszer bizonytalansága is.

Fentebb példákkal mutattuk, ki hogy egy s ugyanazon esetben mily különböző eredményre jutottak az állitólagos jogbiztonságot nyujtó theoria hivei, midőn a logica valódi indokaitól eltekintve, az alaki kellékekre alapitották érvelésüket. A bizonyitási kötelezettség szabad meghatározása a tárgyalás és bizonyitási eljárás összbenyomása alapján ezen esetben üli legszebb diadalát. Vegyük fel a fentebb felhozott azon példát, melyben alperes kölcsön czimen felvett bizonyos összegért bepereltetvén, az összeg felvételét elismeri, de azt ajándékozottnak lenni állitja. Láttuk fentebb a törvényes elmélet hiveinek különböző megoldását e concret esetre vonatkozólag, lássuk mit tenne e részben a szabad elmélet? A bizonyitási kötelezettség nem levén eleve meghatározva, a vita bizonyára nem a körül folyna, ki tartozik bizonyitani, hanem mindegyik fél igyekeznék előterjeszteni bizonyitékait, hozzájárulna szükség esetén a biró kikérdezési joga, mely kiválólag a felek közötti viszony felderitésére s igy annak megállapitására irányulna: bir-e az állitott ajándékozás és mily valószinüséggel? az eljárás befejezte után a felek előadásai s a bizonyitékok összbenyomása kétségtelenül a helyzet oly képét fogják a biró elé tárni, hogy azt, melyik fél állitása bir több hitellel vagy valószinüséggel, a logica szabályai szerint megállapitva bizonyára meggyőzőbb lesz itéletének indokolása mindenkire, mintha a kifogás és ellenmondás közötti különbséget fogná tekintettel a concret viszonyra nagy tudományu itéletében megoldani.

A bizonyitás elmulasztása az adott esetben a logica szabályai szerint megbirálva, a felmerülő körülmények szerint ugy válhat az egyik, mint a másik fél hátrányára. Ha pl. alperes bebizonyitja, hogy felperes az ő atyja által neveltetvén, tanuk előtt több-zör oda nyilatkozott, hogy miután kedvező anyagi helyzetét csakis e nevelésnek köszöni, mihelyt körülményei megengedik, alperesnek tetemesebb összeget fog ajándékozni, azon évben pedig, melyben az ajándékozás történt, alperesnek igen dús termése volt s más szerencsés üzleteket is kötött, mig a reá következő évben több vele összeköttetésben álló egyének bukásai anyagi helyzetét megrendditették; felperes ellenben mit sem tud bizonyitani, mert az ügylet négy szem között történt, s csak alperesnek a pénz felvétele iránti beismerésére hivatkozik. Nem meggyőzőbb-e, ha felperes keresetével azon észszerü indokból utasittatik el, mert ő azt, hogy az összeget kölcsön adta, be nem bizonyitotta, mig alperes ugy az általa vitatott ajándékozást, valamint azt is valószinüvé tette, hogy felperes szorult helyzete folytán kivánná az ajándékozásra a kölcsön minőségét fogni, mintha vagy az mondatik, hogy miután keresetének alapját be nem bizonyitotta, alperes pedig azt lényegileg tagadta, mert a pénz felvételének beismerése, miután az által épen a kölcsön czim tagadtatott, lényegileg nem beismerést, hanem minősitett tagadást képez, felperest keresetével el kellett utasitani, vagy épen megitéltetik felperes keresete, mert az, ha az alak és nem az észszerüség szolgál alapul, épen ugy indokolható; pl. alperes azt, hogy a felperes által követelt összeget kezeihez vette, elismerte, azon előadása pedig, hogy azt ajándékba kapta, kifogást képezvén, ez annál inkább alperes által lett volna bizonyitandó, mert az ajándékozás mellett nem harczol a vélelem; másrészről a felhozott bizonyitékok csakis egy jövendőbeli ajándékozás lehetőségét igazolván, azok a fentebbiekkel szemben annak igazolására, hogy az ajándékozás valóban megtörtént, kellő bizonyitékul nem tekinthetők.

Ha ellenben alperes, a biró által hozzá intézett azon kérdésre, hogy miért adta volna neki felperes ajándékba a mondott összeget, semmi oly okot, mely azt valószinüvé tenné, felhozni nem tud: mely biró nem fogná azt a természetes logica szabályai szerint marasztalni. És a törvényes elmélet? A fentebb közlött mindkét itélet ez esetben épen ugy alkalmazható, leszámitván az utolsó indokot, mely a valószinüség bizonyitására vonatkozik.

Ily elmélet nyujt jogbiztonságot? bizonyára nem. Ellentétbe helyezi magát a természetességel, az észszerüséggel.[1] s azért oly perrendben, mely ez utóbbi alapra van fektetve, helyt nem foglalhat. Az összbenyomás által szerzett meggyőződésnél, mint azt a most

[1] Bar: Recht und Beweis im Civilprocess 37. l.

[1] A ki ezen állitásunk bebizonyitására számos — habár nem a fentebbi indokból felhozott — példákat akar olvasni, ajánljuk Paschmann: Ueber die Natur des s. g. qualificirten Geständnisses czimü muvét, különösen 53. s k. l.

felhozott példában is látjuk, fontos tényező a valószinüség, mely annak eldöntésénél, hogy valamely fél által előadottak állitást, kifogást vagy tagadást képeznek-e? teljesen közömbös levén, a bizonyitási kötelezettség törvényes szabályai mellett teljesen értéktelenné válik.[1]

Azon tömkelegből, melybe a különböző elméletek a valódi igazságot vezették, csak a természetes ut segithet ki. A természetes logica pedig sokkal inkább megszilárditandja a birói itéletbeni bizalmat, mint azon scholasticus doctrinák, melyek megértéséhez külön tudomány kell, s annálfogva a laicus fél azt sem tudhatja ki belőlük, mit tartott a biró s miért tartotta azt valónak, mire itéletének indokait alapitja.

Zlinszky Imre,
(Folyt. köv.) királyi táblai pótbiró.

Önvallomás pótolhatja-e a tárgyi tényálladék megállapitását?

A nagybányai kir. bűnfenyitő tszék Jura Szimionnét a rokongyilkosság bűntettében bűnösnek kimondotta és három évi börtönre itélte, következő indokokból:

Anyakönyvi kivonattal igazoltatott, hogy Jura Szimeon — törvényes férjétől vádlott alperesnek 1872. évi ápril 25-én Annának korosztelt leánya született; és vádlott töredelmes bevallása szerint ezen csecsemős gyermekét 1873. évi febr. 19-én a Lajos folyóba vetette. S miután önvallomása hitelességét semmi mellékes körülmény nem gyengiti, állitásával ellenkező okszerü kétség nem létezik, mivel az orvosi vélemény szerint hosszas észlelet után sem adta vádlott jelét annak, hogy buskomorságban vagy elmebetegségben szenvedne és ilynemü bántalmaknak lenne koronként alávetve; s a fenforgó bűnténynyel ellenkező viszony sem harczol: bárha a bűntény érzékileg észrevéve nincs és megrendelt hosszasb nyomozás után sem vétetett észre; azon indoktól, hogy önként bevallott bűnös cselekmény már magába véve a bűntett tárgyi tényállomát képezi, vádlottat a rokongyilkosság bűntettében bűnösnek kimondatni, és enyhitő körülményül vétetvén vádlott alacsony foku miveltsége, teljes vagyontalansága s jó előélete, őtet 3 évi börtönre itélni kellett.

A kir. tábla 21875. számu itéletével:

Az elsőbiróság itéletét megváltoztatja, és vádlott Jura Szimionnét az ellene emelt vád alól tárgyi tényálladék megállapithatlansága miatt felmenti. Indokok:

Miután a vádlott önvallomása szerint általa állitólag vizbedobott gyermeke hullája feltalálható nem volt: a tárgyi tényálladék meg nem állapitható s annak hiányában daczára terhelő önvallomásának sem a vádbeli, sem egyéb bűntényben elmarasztalható nem volt.

A m. k. Curia 828. sz. itéletével az e. b. itéletét az abban felhozott indokokból helybenhagyja, s tekintettel a vádlott mellett felhozott enyhitő körülményekre a börtönbüntetést egy évre leszállitotta. *

Pap Zsigmond,
kir. törvényszéki biró.

Különfélék.

A IX. nemzetközi statistikai congressus előkészitő bizottsága mult héten ülést tartott Haynald érsek elnöklete alatt. A bizottsági tagok közül jelen voltak Bedő, Beőthy, Dárday, Falk Miksa, Herich, Horn, Hunfalvy Pál, Kautz, Keleti, Konek, Kőrösi, Matlekovich, Urváry, Stoczek és Veninger Vincze urak. Mindenekelőtt Keleti Károly vázolta a bizottságra váró feladatot s behatható indokolással kisérte ama kérdéseket, melyekkel a congressus foglalkozand. Némely kérdés, minő a hivatalos statistika szervezése, a graphicai és geographiai módszer alkalmazása, a népességi és katonai statistika, már a stokholmi állandó bizottság által elvettetett. A programmba fölvett kérdések öt szakosztály között fognak megosztatni. A „theoretikus" szakosztály a statistikai oktatásnak az iskolákba behozatalával fog foglalkozni. A „népességi" adatokra alakult szakbizottság a halandóság okait társadalmi szempontból, és a helyes halandósági tabellák alapjait tárgyalandja. „Az igazságügyi szakbizottság" a bűntettekről és a visszaesésekről szóló statistika alapján igyekszik további eredményekre jutni. A „mezőgazdasági és erdészeti szakosztály" a mezőgazdaság és erdészet statistikáját igyekszik tovább kifejteni s a mezőgazdaság meteorologiájának kérdése fölött törekszik nagyobb világosságot deriteni. Az ötödik szakosztály, végre a kereskedelemnek és iparnak szolgáland iparstatisztikával és egységes áru-csoportositással s egyuttal a gőzgépek statistikája fölötti értekezéssel az első gőzgép használatának száz éves fordulóját ünnepli meg. Az állandó bizottság által megállapitott emo programm előterjesztése után Keleti még néhány kérdést ajánl, melyeket a rendező bizottság behatható vita után részint szakbizottsághoz utasitott, részint a bizottsági tagok által még előterjesztendő kérdésekkel együtt kinyomatni rendelt. Legközelebbi ülés f. hó 15-én tartatik.

A záloglevelek biztositása. A mult évi bécsi tőzsdei válság folytán, több jelentékeny pénzintézet is, a mely záloglevelek kiadatására is feljogositva volt, a bukás szélére jutott. Ekkor tétetett azon tapasztalat, hogy ilyen záloglevelek birtokosai csőd esetében semminemü elsőbbséggel nem birnak a többi hitelezők felett, s miután ezen záloglevelek cautiók és árva vagy gondnoki pénzek gyümölcsöztetésére kormányrendeletileg is ajánltattak, ilyen pénzintézet csődje által igen sok jóhiszemü záloglevél-birtokos jelentékeny kárt szenvedhetett. A veszély szerencsére azonban elvonult, a nélkül, hogy a fenyegetőző katastropha bekövetkezett volna. Az osztrák kormány azonban jónak látta, mindjárt egy törvényjavaslatot készitteni, mely által a záloglevelek birtokosainak elsőbbsége szabályoztatik. E javaslat a mult junius hóban törvény erejére emelkedett. A magyar kormány tudván, hogy nálunk is több pénzintézet olyan feltételek mellett bocsát ki záloglevéleket, mint az osztrák pénzintézetek, szintén szükségeseknek tartja ezek jogait tüzetesen szabályozni. A mint értesülünk, e javaslat kidolgozásával a kereskedelmi miniszterium részéről Schnierer, az igazságügyminiszterium részéről Korizmics osztálytanácsos lettek megbizva. A magyar javaslat az osztrák-törvénytől annyiban tér el, hogy mig az utóbbiban a suly a kormány által kirendelt biztos közreműködésére és ellenőrizésére van fektetve, addig a magyar javaslatban inkább a telekkönyvi zálogjog tüzetes megjelölésére fektettetik a suly.

---

[1] „Indem — mond igen helyesen Bar — das Beweisurtheil die Behauptungen lediglich als solche und soweit sie nicht etwa zugestanden sind als Unwahrheiten behandelt, verschluckt es gewissermassen die Evidentia facti, die aus der Gesammtheit der gegenseitigen Behauptung in Verbindung mit der zugestandenen oder notorischen, daher keines Beweises bedürftigen Sachlage auch für das Beweisverfahren in Gestalt gewichtiger Vermuthungen (freilich nicht gesetzlicher oder factischer) resultirt. (Recht und Beweis im Civilprocess 37. l.)

* A kir. ügyész az elsőbiróság itélete elleni felebezésében helyesen emelte ki, hogy vádlottnő gyermekét el is adhatta. Hogy az önvallomás egymagában a tárgyi tényálladékot pótolhatná, — az a modern jogtudomány álláspontjával homlokegyenest ellenkezik és csak Anglia elavult jogszabványai közt áll fenn mai napig. Szerk.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY"-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje mult hó végén lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny"
kiadó-hivatala.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 42. sz. Budapest, 1874. okt. 14.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-ső sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett. Dr. Tomcsányi Mór, kir. tszéki elnök urtól. — A bizonyitási kötelezettség. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — Jelentése a pesti kir. törvényszék által a törvényszéki szünidő kérdésében kiküldött bizottságnak. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok.

Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett.

III.

2-or. Az öröklött javak tulajdonának megszerzése.

Az örökös, az öröklési jogczimmel az öröklött javak birásjogát, foglalással pedig, azok jogszerü s teljerejü birását, vagyis a tulajdont szerzi meg.

Hajdan a tulajdonban egyes jogok halmozását látták; s ezért a tulajdonnak, ama egyes jogok elválasztása szerinti elosztását megengedték.

Az ujabb iskola pedig, a tulajdonban egységes és általános uralmat lát, s annak csak hányadokrai elosztását engedi meg; és definiálja a tulajdont ugy, hogy az „jogi uralom,“ — vagyis „valamely személy a dologfeletti uralmának joga, mely a birást, használást és rendelkezést foglalja magában.“

Azonban — igénytelen nézetem szerint — ezen fogalommeghatározás sem helyes; mivel a használás és rendelkezés lehetősége a birás fogalmában van, s a tulajdon nem közvetlenül, hanem csak közvetve, t. i. csak annyiban uralom, a mennyiben a tulajdon is birás.

Hogy pedig a tulajdon valóban nem egyéb, mint jogszerü s teljerejü birás, az a következőkből tünik ki.

A tulajdonos a jogtárgyat, tetszés szerint használhatja, sőt azt szabadon meg is semmisitheti.

Ugyanazt teheti szabadon a jogszerü s teljerejü birtokos is

A tulajdonos a jogtárgyat másra szabadon átruházhatja, s azt másnak teljérvénynyel átadhatja.

Ugyanazt teheti a jogszerü s teljerejü birtokos is.

A tulajdonos a jogtárgyal ssabadon s megszoritás nélkül rendelkezhetik.

Ugyanazt teheti a jogszerü s teljeserejü birtokos is.

A tulajdonos a jogtárgyat használatlanul, sőt egészen oda is hagyhatja.

Ugyanazt teheti a jogszerü s teljerejü birtokos is.

A tulajdonos használási s rendelkezési szabadsága kiterjed nem csak a jogtárgy állagára s a födolgra, hanem annak növedékére s tartozékaira is.

Ugyanilyen szabadsággal van a jogszerü s teljerejü birtokos is felruházva.

A tulajdon, s a jogszerü s teljerejü birás között tehát semminemü különbség nincsen; a tulajdon tehát nem egyéb, mint jogszerü s teljerejü birás.

Azonban a tulajdont, nem kell a tulajdonjoggal összetéveszteni.

„Tulajdon“ és „tulajdonjog“ nem egy és ugyanazon, hanem két különböző fogalom.

Tulajdonjog, a jogtárgy birása nélkül, épen annyi, mint használási szabadság, használási lehetőség nélkül.

A jog tartalmazza a szabadságot, a birás pedig a lehetőséget.

Csak ha e két elem, a jogtárgyban olyképen egyesül, hogy mindakettő ugyanazon személyt vallja alanyának, csak akkor támad a tulajdon, mint szabadság, s lehetőség mindannak gyakorlására, mi fentebb részletesen elősoroltatott.

Azokkal sem értek egyet, kik a tulajdonjog hatását csak az ugyevezett testi dolgokra szoritják, s a kik azt állitják, hogy a kötelmi jog tárgyaira tulajdonjogot szerezni nem lehet.

A gyakorlati élet az ellenkezőt bizonyitja, s erre az engedmény jogintézete a legalkalmasabb például szolgál.

A jogtudományban, az engedmény tanánál, controversebb részlet alig van.

Itt, az alapfogalomtól kezdve, a legvégsőbb consequentiáig minden kérdéses. Vita folyt, még az elnevezések (például: debitor cessus) felett is.

Némelyek, — mint Mühlenbruch, Puchta, Kuntze, Schmidt — azt állitják, hogy engedménynél, nem a követelési jog, hanem a követelés gyakorlása, (Actio, Ausübung der Forderung) mások ismét, — mint Delbrück, Windscheid — azt állitják, hogy sem a követelés gyakorlása, hanem maga a kötelem (obligatio) ruháztatik át.

Vannak — mint Büchner, Hoffmann — kik adásvevés esetében, a követelést csak akkor tartják átruházottnak, ha a vételár lefizettetett, vagy ha e részben hitelezés áll fenn.

Némelyek, — mint Musset, Knorr — az engedményezőt, az átruházás után is, a követelés feletti szabad rendelkezési joggal felruházott hitelezőnek mindaddig tekintik, mig az ugynevezett „denunciatio“ nem történt meg; vagyis, mig az engedményes, az adóst, az átruházásról nem értesitette.

Mások ismét, — mint Bähr, Schäffer — megtörtént engedménynyel, az engedményező szabad rendelkezési jogát megszüntnek vélik, s a korábbi engedményesnek, elsőbbséget tulajdonitanak minden későbbi, még a korábban denunciáló engedményes előtt is

És igy megy ez tovább ad indefinitum.

Lássunk azonban egy gyakorlati példát.

Valaki, E-nek kölcsönzött 1000 frtnyi tőkéjét vételárfizetésképen F-nek engedményezi, később meg ugyanazt, 1000 frton G-nek adja el.

G. az adóst, az engedményről előbb értesiti, s ez az 1000 frtot ennek fizeti le.

Ez által F. sajátságos helyzetbe jö.

E-ét nem szorithatja arra, hogy neki is fizessen, mert ez tartozatlan fizetés lenne; de G-től sem követelheti, hogy ez, az adóstól átvett 1000 frt neki adja, mert G. az által, hogy a pénzt felvette, sem vétséget nem követett el, sem F irányában semminemü kötelezettségteljesitést nem vállalt, sem az ő kárával nem gazdagodik.

De még sajátságosabbá válik a helyzet akkor, ha az adós, mind a két engedményes által értesittetik.

Kinek lenne akkor az adós köteles az 1000 frtot megfizetni? G-nek-e, ki később nyerte el az engedményt, de előbb tette meg az értesitést? F-nek-e, ki előbb nyerte az engedményt, de később tette meg az értesitést? — vagy pedig az engedményezőnek.

Olyan kérdések ezek, melyeket a mai jogtudomány álláspontjából, egész megnyugvással, s alaposan eldönteni nem lehet.

Ez pedig a legmeggyőzőbb bizonyitéka annak, hogy a követelések átruházásának elmélete nem nyugszik helyes alapon.

Ezen elmélet következményei nem vágnak összse; vezérelve nincs.

Teljes joggal lehet mondani, hogy e jogintézet ugy van most is meg, a mint azt a gyakorlati életszükség megteremtette, hogy lényegét a tudomány nem birja felfogni.

Ezen zavar, kapkodás és ingatagság oka pedig — igénytelen nézetem szerint — az átruházás tárgyának fel nem ismerésében van.

Az, a mi engedménynél átruháztatik, sem követelési jog, sem a követelés gyakorlása, sem kötelem, — hanem a követelési jog tárgya, t. i. az egyrészről követelendő, más részről pedig teljesitendő szolgálás.

Ha a követelés állagát vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy az, mit követelésnek szoktunk nevezni, tartalomra nézve igenis jog; de azt is észleljük, hogy a jog, a követelésnek csak egyik, — mondanám — positiv, a jogalany felé forditott arcza, hogy a követelés jánusfő, melynek másik, — negativ — arcza is van, hogy ez nem a jogalany, hanem egy másik alanyra néz, és hogy ezen másik arcz, nem jogot, hanem kötelességet mutat.

A követelés tehát, (vagy ha ugy tetszik: kötelem) mint jog és kötelesség conglomeratuma eszme, s igy testetlen ugyan, csak értelmi, de azért még nem tárgy nélküli alkotás.

Tárgya mindig van, s ez a szolgálás, melynek tartalma különféle lehet, de mindenkor phisicai alakot nyer, és mindig, előbb vagy utóbb, az érzéki világban találja lételét.

Valamelyik alanynak, — ha jogi cselekvésképességgel bir — saját maga, vagy helyettes, — ha pedig cselekvésképességgel nem bir, helyettesitésképen, más személy által foganatositandó, phisicai alakot felvevő, s hatalomba ejthető valamely munkássága, képezi tehát annak tárgyát, mit közönségesen követelésnek nevezünk, ami azonban csak a jogositott alanyra nézve követelés, a kötelezett alanyra nézve ellenben tartozás, s a mit ujabban kötelemnek neveznek.

És épen ezen munkásság ezen szolgálás az, mire engedmény folytán, az engedményes jogczimet szerez, s mit eladni, elcserélni, elajándékozni, hagyományozni épen ugy lehet, mint bármely más meglevő ingatlan vagy ingó ugynevezett testi dolgot.

Az engedménynél is tehát megvan az átruházásképes jogtárgy, (tehát dolog); ezen jogtárgy (a szolgálás) az átruházás időpontjában valóban létezik: megvan a jogczim (jogalap, causa) épen ugy, mint bármely más dolog átruházásánál; és az átruházási szerződés modalitásai is, amazokéhoz egészen hasonlók.

Az engedmény, s a többi dologátruházási jogügyletek között nincsen más különbség, mint az, hogy amott az átruházandó tárgy értelemvilági, itt pedig érzékvilági dolog.

Hogy pedig ezen egyetlen különbség olyan akadályt képezne, mely miatt a szolgálás tulajdonát megszerezni lehetetlen volna, azt belátni nem vagyok képes, — és pedig annál is kevésbé, mivel a tulajdonszerzéshez megkivántató átadás és elfoglalás cselekvényei, a szolgálás átruházásánál, illetőleg annak tulajdonának originarius módon való megszerzésénél is megvannak; és megkivántatnak olyannyira, hogy azok nélkül, a kötelmi jog tárgyait megszerezni egyáltalában nem is lehet.

A fentebbi példából látjuk, hogy a követelés tárgyának teljerejü átruházásához, az engedmény maga nem elégséges, — hogy ahoz, miszerint az engedményes az engedményezett jogtárgy feletti hatalmat elnyerje, még más jogcselekvény is szükséges.

Nem világos bizonyitéka-e ez annak, hogy itt is a tulajdont kell megszerezni?

Ez másik jogcselekvény eszméje, — ugy látszik — Musset előtt lebegett akkor, midőn azon tételt állitá fel, hogy az engedményes a kötelemnek, — ugymond: „a traditióhoz hasonló“ denunciatió általi birásbavétellel szerzi azt meg, — s hogy ezen egyoldalu, nem a traditióhoz, hanem inkább az occupatióhoz hasonló birásbavétel folytán, az engedményező, hitelező lenni megszünik.

Ezen nézet, a kérdés megfejtéséhez igen közel jár ugyan; de annak kulcsát még sem találhatja el.

Derivativus tulajdon szerzésnél a foglalás nem lehet szerzésképes actus.

A traditióhoz nem csak a szerző, de, — és főképen — az átadó müködése is szükséges.

Nem az engedményes hanem inkább az engedményezőnek kell az adóst, és pedig nem is értesitene; inkább utasitania arra, hogy a tartozó szolgálást most már az engedményes irányában teljesitse.

Az engedményezőnek, a szolgálást, mind azon esetekben, hol a kötelem fönnállása, előmutatóra szóló okirathoz kötve nincs, át kell utalnia; a másik esetben, az átadás, az okiratnak, kézből kézbe való adásával is eszközöltethetik.

Csak igy szünhetik meg az engedményező hitelező lenni; csak igy nyerheti el az engedményes, az engedményezett jogtárgy feletti hatalmat.

Ezek mind, világos bizonyitékai annak, hogy a tulajdon hatása, nemcsak az ugynevezett testi dolgokra, hanem a kötelmi jog tárgyaira is kiterjed.

Ezek előre bocsátása után annak bebizonyitására térhetek át, hogy az örökös, foglalással szerzi az öröklött javak tulajdonát meg.

Hogy az örökösnek, az öröklött javak tulajdonát meg kell szerezhetnie, az kétséget nem szenved.

A kérdés csak az, hogy mi módon mi által s milyen terjedelemben szerzi azt az örökös meg.

A gyakorlati élet, csupán két tulajdonszerzésmódot teremtett meg: az originárius t s a derivativust.

Amazt a foglalás és alkotás, emezt az átadás, különféle alfajaikkal töltik be.

Ez iránt a jogtudományban kétség nincs.

Némelyek ugyan egy harmadik tulajdonszerzésmód eszméjét is hangoztatják, s épen ezen módot akarják, a hagyatéki javakra alkalmazni; de sikerre, azon

ellentét miatt, melyben nézetük a gyakorlati élettel szemben áll, nem számithatnak.

A helyettesités eszméje ugyanis, — melyszerint az örökösnek, a hagyatéki összes javak tulajdonát, öröklési jogczimmel, s egyidejüleg kellene megszereznie, — fictió, és minden gyakorlati értéket s elméleti becset nélkülöző, olyan expediens mely ugy az életben, mint a tudományban, minden lépten nyomon meghazudtoltatik: miként ez, ezen müvem folyamában használt gyakorlati példákból, s az azokból vont következtetésekből bőven elötünni fog.

Tulajdont csak derivativus vagy originárius módon lehet megszerezni.

A jogczim maga, a tulajdont még nem teremti meg.

Azonban derivatinus módon sem szerezheti az örökös az öröklött javak tulajdonát meg; mivel a hagyatéki javaknak tulajdonosuk már nincs, azon személy tehát a ki az átadást eszközölhetné, nem létezik.

Hátra van tehát csupán a tulajdon originárius szerzésmódja; s valóban ez, még pedig a foglalás az, mi által az örökös a hagyatéki javak tulajdonát, és nem is egyidejüleg, hanem successive megszerzi.

De kisérjük figyelemmel a jogtudomány nagy mesterét, a gyakorlati életet; s meg fogunk győződni, hogy az valóban ugy van.

A hagyatéki javak állhatnak: követelésekből, vagyis cselekvő szolgálásokból; ingókból, t. i. a földtől elválasztott s önálló létellel biró érzékvilági testekből; és fekvőségekből, vagyis, a szárazföld valamely phisicailag elhatárolt, egészeknek képzelt részeiből.

Vizsgáljuk őket egyenkint stapasztalni fogjuk egyrészt azt, hogy az öröklési jogczim, azok egyetlen egyike tulajdonának megszerzéséhez sem elégséges, — másrészt pedig azt, hogy mindegyikénél más meg más actusra van szükség ahoz, hogy az örökös a tulajdont, vagy akár csak a tulajdonjogot is megszerezze.

A hagyatéki cselekvő szolgálásokra az örökösnek jogczime van a szerint, a mint ő azokat, az örökhagyóhozi családbeli viszonya, végintézkedés, vagy örökösödési szerződés folytán örökölte.

De ezen jogczim ahoz, hogy az örökös amazokat sajátjának tekinthesse, hogy ő az adóstól a teljesitést sikeresen követelhesse nem elégséges.

Az adósnak, saját érdeke szempontjából is, kell arra ügyelnie, hogy a tartozó szolgálást, azon személy irányában teljesitse, a ki annak követelésére egyedül van jogositva; mivel csak ilynemü teljesités által szünhetik a tartozás meg: ellenkező esetben tehát a szolgálás teljesitését is mételnie, illetőleg, azt ujra, a jogosult személy irányában eszközölnie kellene.

Az adós tehát, mielőtt a tartozó szolgálást teljesitené, a hitelezőképen fellépő személytől, teljes joggal, annak kétségbevonhatlan bizonyitását megkivánandja, hogy azon szolgálásnak, melynek teljesitését tőle követeli, valóban ő a tulajdonosa, vagyis — miugyanarra megyen ki — hogy ezen szolgálással, csak ő van hivatva érvényesen s teljerejüleg rendelkezni.

Ezen, mulhatlanul megkivántató bizonyitéknak szolgáltatása azonban, nem olyan könnyü, a minőnek ez első pillanatra látszik; mivel, ha az örökös például, csak azt mutatja ki, hogy ő az örökhagyó egyetlen törvényes gyermeke, evvel a követelt bizonyitékot még nem állitotta helyre. — Azért nem, mert érvényes végrendelet is létezhetik, melyben az örökösképen fellépő követelő, az öröködésből ki lehet zárva, és mivel azon kérdésnek eldöntésére, hogy ki legyen az elhunyt hitelező érvényes öröklési jogczimmel felruházott örökösének tekintendő? az adósnak befolyása nincs.

Az adós ellen inditott teljesitési perben tehát, az örökösödési kérdést eldönteni nem lehet; s ebből folyólag a birónak, az adóst, a szolgálás teljesitésében elmarasztalnia, még akkor sem lenne szabad, ha az, a követelőt, elhalt hitelezője örökösének ismerné el, hacsak azt nem vallotta be, hogy a követelő, az örökségi igényeket támasztottak ellen lefolyt, külön perügyben ismertetett biróságilag örökösnek végérvényesen el.

Lássunk azonban egy erre vonatkozó az életből meritett példát:

A. és B. szállitási szerződést kötöttek, mely szerint B. az A-tól megkapott 500 frtért kötelessé vált, ennek 100 kila buzát adni.

A. meghal, egyetlen törvényes gyermeket C.-ét hagyván hátra; kit azonban, D.-nek egyetemes örökösövé lett nevezése mellett, az örökösödésből, végrendeletileg kizárt.

Mégis az öröklést mind a ketten igénylik, és B.-től a 100 kila buza adását, mind a ketten követelik.

Ha most B. a buzát C.-nek adja, az örökösödési perben azonban D. ismertetik örökösnek el, ennek is lesz kénytelen 100 kila buzát adni; ha pedig B. a buzát D.-nek adja, az örökösödési perben azonban, a végrendelet érvénytelenittetik, C.-nek is lesz kénytelen 100 kila buzát adni.

Hogy B. a tartozatlanul adott buzát visszakövetelheti, az nem lehet ok annak tagadására, mikép B. helyesen cselekszik, ha a buzát a követelők egyikének sem adja mind addig, mig valamelyikök ki nem mutatja, hogy az örökösödési perben, ő ismertetett birói lag örökösnek jogérvényesen el; — az adósnak, a szolgálás teljesitésének, minden, csupán örökölhetési joggal felruházott követelő irányábani megtagadása tehát teljesen jogosult.

Az adott példa mutatja:

a) hogy a következő tantétel tejles alapossággal bir:

Az adós, habár a szolgálást egyáltalában teljesiteni nem vonakodik, mégis kétségben lehet az iránt, vajjon a követelő, a hitelezőnek valóban örököse-e? És minthogy az adós, a követelő örökösi minőségét birálni s elismerni, azért nem lehet hivatva; mivel nem az ő el- vagy el nem ismerésétől függ az örökösi jogczim megállapitása: annálfogva az adóst, tartozásának lerovására mindaddig szoritani nem lehet, mig a követelő ki nem mutatja, hogy azon szolgálás, a melynek teljesitését keresi, valóban az övé; hogy avval, kivüle senki érvényesen nem rendelkezhetik; hogy a szolgálás egyedül és kizárólag az ő sajátja;

b) hogy arra épen nincs szükség, miszerint a tartozó szolgálást maga a kötelezett személy teljesitse, ha azt, más személy is, helyettesitésképen teljesiteni képes; a miből az következik, hogy a szolgálás rendszerint nincsen a személyhez kötve, — hogy bizonyos tekintetben önállósággal s mindenkor létellel bir, — hogy az nem kötelesség, nem a jognak ellentéte, hanem a jog s kötelezettség közös tárgya, — hogy dolog;

c) hogy a szolgálás az által, hogy teljesittetik, vagy is az érzéki világba lép, csak akkor szünik meg létezni, ha a teljesités a jogosult személy irányában eszközöltetett; s ebből ismét következik, hogy a jogosult személy, s a szolgálás között, tulajdoni viszony áll fenn; és

d) hogy azon örökös, a kinek csak öröklési jogczime van, az öröklött szolgálás teljesitését sikeresen nem követelheti: és ebből az következik, hogy ahoz. miszerint az örökös a tulajdont megszerezze, az örök-

lési jogczimhez még egy actusnak kell járulnia, s hogy tehát azon eszme, mely szerint az örökhagyó, az örökös által helyettesitettnek s annak minden vagyoni jogaiba egyidejüleg, már az öröklési jogczim által belépettnek tekintetik, nem helyes.

A kérdés most már az, hogy miből áll azon, az öröklési jogczimhez járulandó actus, mely a szolgálást az örökössel ugy összekapcsolja, hogy arról más személynek érvényesen rendelkezni lehetetlenné válik, s mely szerint az örökös szabadságot s lehetőséget nyer annak teljesitését teljes sikerrel követelni?

A denunciatio kétségkivül alkalmas actus a szolgálás tulajdonának az örökös általi megszerzésére, de önmagában azon közvetlen kapcsolatot, mely a tulajdont jellemzi, előidézni nem képes; mivel az adósnak arról, hogy ő a szolgálást nem leszen kénytelen más személy irányában még egyszer teljesiteni, semminemü biztositást nem nyujt.

Az örökösnek tehát előbb kell oly állapotba lépnie, mely az ő öröklési jogczimét kétségtelenné teszi, mely azt érvényesnek, megállapitottnak tünteti elő.

Az egyszerü öröködési perben nyert kedvező itélet — igénytelen véleményem szerint — ezen állapotot nem idézi elő; mivel mikép minden, ugy ezen itélet is, csak a perben állott személyekre nézve dönti végérvényesen az öröklési kérdést el, de azon lehetőséget, hogy más személy a valódi örökös, nem zárja ki, s igy harmadik személyek irányában kötelező erővel nem birván, arra nézve hogy csak az örökösödési perben nyertes fél van jogositva a hagyatéki javak tulajdonát megszerezni, bizonyitékot nem képez.

A kivánt bizonyitékot — igénytelen nézetem szerint — csupán felhivási per utján lehet előállitani.

Csak ha mindazok, kik valamely hagyaték javaira örökösödési igényeket támaszthatni vélnek — és pedig az ismert öröklésre hivatottak, a kereset kézbesitése mellett, az ismeretlenek pedig hirdetményileg — bíróilag arra lettek felhiva, hogy igényeiket bizonyos határidő alatt bejelentsék, s azokat — netaláni perre való utasitás folytán — a kiszabandó határidő alatt megindithandó külön perrel oly bizonyosan kimutassák, hogy különben annak részére, a ki ezen pereljárás szerint örökösnek ismertetendik, fogna bizonyitvány az elnyert örökség iránt kiadatni, csak igy lehet nézetem szerint az örökösödési kérdést általánosan kötelezőleg eldönteni, annak utmutatásához képest, a mint a felhivó vagy a felhivottak valamelyike kimutatta öröklési jogczimét, a hagyaték minden vagy némely javaihoz; és csak ilyen pereljárás eredményeképen, lehetne egész biztonsággal, az örökbizonyitványt, mint res judicata foglalatját, a nyertes fél, t. i. a kimutatott örökös részére kiadni.

Ez — nézetem szerint — az egyetlen biztos s talán a legrövidebb ut, mely a nélkülözhetlenül szükséges bizonyitvány elnyeréséhez elvezet.

A biró ez ügybeni müködésének czélja lenne csupán az örökösnek az öröklött javak tulajdonának megszerzését lehetővé tenni; nem a hagyatéki javak odaitélése, hanem az öröklési jogczimnek általános kötelezőségü megállapitása képezné az eljárás tárgyát; ezért a birónak csupán és egyedül az örökösödési kérdést lenne szükséges vizsgálnia.

És ezen eljárásnak azon körülmény, hogy a hagyatékban oly (hagyományozott, ági vagy hitbizományi) javak is lehetnek, melyek az egyetemes örökösre nem szállanak, sem állna utjában; mivel ezek tekintetében is szükséges lehet az öröklési jogczim megállapitása, s mivel ezen különböző örökösök által nyert jogczimek érvényének egy és ugyanazon okmányban való bizonyitása nemcsak lehetséges, de az eldöntendő kérdések könnyebb lebonyolitása érdekében kivánatos is.

Hogy a később jelentkező öröklésigénylőnek, az örökbizonyitvány megsemmitése, s ujörökbizonyitványnak kiállitása végett kellene perelnie, és hogy ennek alapján, a felhivási perben örökösnek ismert féltől, a hagyatéki javak kiadatását csakannyiban lehet követelni, a mennyiben azok nála, természetben még megvannak; valamint: hogy a perujitás, szinte csak az örökbizonyitvány megdöntésére lehetne irányozva; mindezek — ugy vélem — maguktól értetnek.

Ennyiből áll, —röviden előadva — az, a mire az örökösnek szüksége van a végett, hogy az adós irányában kimutathassa, mikép a tartozó szolgálást ő örökölte.

Csak ilynemü bizonyitás által lehet az adós biztositva arról, hogy ha a szolgálást, az igy örökösnek igazolt személy irányában teljesiti, az ő kötelezettsége végképen, és mindenki irányában megszünt: s ekkor már nem foroghat fenn észszerü ok a szolgálás teljesitésének megtagadására.

Ezen kimutatás; az örökbizonyitványnak, az örökös általi, az adóssali ezen közlése; ilynemü denunciatió aztán kétségtelenül előidézi, az örökös, s a szolgálás közötti azon közvetlen kapcsolatot, mely a tulajdont jellemzi.

Hogy pedig ezen actus, valóságos occupatió, azt bővebben fejtegetni teljesen feleslegesnek találom.

A foglalás actusára ráakadunk a hagyatéki egyéb javaknak, az örökös általi megszerzésénél is.

Ha valaki például egy lovat, vagy más ingó dolgot örököl; nem kell-e azt a megszerzett jogczimen kivül még birásba is vennie?

Ha valaki jószágot, vagy fekvőséget örököl, s azt sajátjának akarja tekintetni; nem kell-e azt, a megszerzett jogczimen kivül, szinte, még pedig ott is, hol rendes telekkönyvek vezettetnek birásba vennie?

Mulhatlanul kell; mert ha az örökös, az öröklött dolgot az elévülési határidő alatt birásba nem veszi, még akkor is, ha a tulajdonjog az ő javára van bekebelezve, az más által elbirathatik (elbirtokoltathatik).

Ennek pedig nem volna szabad bekövetkeznie, ha az öröklött javak tulajdonának megszerzéséhez, az öröklési jogczimen kivül semmi egyéb nem szükségeltetnék, — ha való lenne az, hogy örökös az örökhagyót helyettesiti.

És ezen egyoldalu birásbavétel, nem valóságos foglalás-e?

Ehez — ugy vélem — kétség sem férhet.

Csakugyan való tehát az, hogy az örökös, az öröklött javak tulajdonát, nem egy idejüleg, hanem successive, nem az öröklési jogczimmel, hanem foglalással szerzi meg.

A fentebbiekből is láthattuk, hogy azt mikép a hagyatékban lehetnek, sőt rendszerint vannak is olyan javak, melyeknek tulajdonát az örökös birói közvetités nélkül meg nem szerezheti, — észszerüen tagadni nem lehet.

Ha a szolgálások tulajdonának megszerzési módozatától el is tekintenénk, a telekkönyvi intézmény azon elve, hogy fekvőségükre a tulajdonjog csak telekkönyvi bejegyzéssel szereztethetik meg, kell hogy a fentebbi állitás valóságának elismerésére kényszeritsen bennünket.

Ebből azonban még nem következik, hogy hagyatéki eljárásra lenne szükség.

A hagyatéki eljárás, épen az öröklési jogczim megállapitása tekintetében leghiányosabb, leggyarlóbb.

A magyar polg. perrend 580-ik §-a e részben határozott haladást tanusit, s főhibája csupán az, hogy a 9-ik czimnek, nem IV-ik, hanem VII-ik, — végképen felesleges — fejezetében foglal helyet.

Az örökösnek tehát ahoz, hogy az öröklött javak tulajdonát megszerezze, a hagyatéki eljárásra valóban semminemü szüksége nincsen.

Tomcsányi Mór,
(Folyt. köv.) királyi törvényszéki elnök.

A bizonyitási kötelezettség.

(Folytatás.)

II. A szóbeliségre alapitott törvények közül a franczia perrend a bizonyitási kötelezettségre nem tartalmaz részletes szabályokat. A polgári törvénykönyv 1315. §-a ugyan a bizonyitási kötelezettségről intézkedik,[1] de tévedne, ki azt hinné, hogy ezen intézkedés által a bizonyitási kötelezettség a törvényes elmélet szerint lenne szabályozva.

Azon demoralisáló irány, melyet a törvényes elmélet szült, és mely szerint az atya fiát, a testvérét megtagadja, a szomszéd tagadja, hogy szomszédja mellette bir házat s több eféle, a franczia eljárásban ismeretlen; mert a birót a bizonyitási kötelezettség meghatározására és illetőleg arra nézve, hogy melyik félnek adjon hitelt s bebizonyitottnak mit tekintsen a fentebbi általánosságban tartott szabályok a részletekben nem kötelezik. A melyik fél jónak látná köztudomásu tényeket eltagadni, rögtön megczáfolható hazugságokat állitani ki a vásárra, meg lehetne róla győződve, hogy a biró hitelét ehezt képest mérlegeli s az ügy eldöntésénél állitásait ehez képest veszi figyelembe.[2]

Az egész tárgyalás módja ezen elvnek felel meg. Bárki hozott is fel valamely esetet vagy körülményt, az a bizonyitási kötelezettség megállapitásánál irányadóul nem szolgál, a kinek igénye vagy védelme a tárgyalás végén kétes marad vagy kinek állitása mellett kevesebb valószinüség harczol azt terheli a bizonyitás kötelezettsége.[3]

Az angol eljárásban szintén nincsen a bizonyitási kötelezettség határozott szabályokhoz kötve Elvül szolgál ugyan, hogy a ki a biró elé járul saját igazságára s bizonyitékaira s ne ellenfele gyengeségére támaszkodjék s ennélfogva rendszerint felperesnek kell a bizonyitást megkezdeni,[4] a bizonyitási kötelezettség azonban gyakran a per folyamában is változik.[5] Hogy az angol eljárásban a bizonyitás kötelezettsége nem elvont szabályok szerint intéztetik el, az is tanusitja, hogy kétes esetekben a bizonyitás kötelezettsége a valószinüség elvei szerint döntetik el, vagyis azt terheli, kinek állitása mellett concret esetben kevesebb valószinüség harczol.[6] Igen találó a bizonyitási kötelezettségre nézve egy hires angol biró B. Rolffe azon mondata, hogy ha ezen évig élve vizsgálnók a kétes eseteket, sikerülne talán határozott szabályok felállitása a bizonyitási kötelezettségre nézve, de ma, midőn életünk legfeljebb 70—80 évig tart, ez gyakorlatilag lehetetlennek mutatkozik.[1]

A német perrendek bár általában a szabad bizonyitási elméletet tüzték ki irányadóul, ezen alapelvüket a bizonyitási kötelezettség szabályozásánál nem kellő következetességgel érvényesitette.

A hannoverai perrend ugyan nem állit fel a bizonyitási kötelezettségre nézve határozott szabályokat azonban a bizonyitási kötelezettség előleges meghatározását rendelvén,[2] a birót e kötelezettség meghatározása kivül annál is inkább korlátolja; mert a biró bizonyitást rendelő határozatához a végitélet hozatalánál kötve van.[3]

A badeni perrend részint az által, hogy a bizonyitási kötelezettség előleges meghatározását rendeli,[4] részint, hogy a bizonyiték és ellenbizonyiték közötti alaki különbség hatályát fentartotta,[5] az ezen országban érvényben levő franczia polgári törvénynek a bizonyitási kötelezettségre nézve fenálló, s fentebb idézett szabályainak egészen az alaki elmélet szerinti irányt adott.

A würtenb'ergi perrend a bizonyitási elméletét az uralkodó tan szabályainak megfelelőleg állapitja meg.[6]

A bajor perrend a bizonyitási kötelezettségre nézve az anyagi törvényben meghatározott szabályokat tartotta fen.[7]

A szász javaslat szabályai a birónak már szabadabb mozgást engednek[8] és a felhozott bizonyitékok közös voltát határozottan kimondják.[9]

[1] Art. 1315.: „Ki valamely kötelezettség teljesitését igényli, köteles azt bizonyitani, a ki megszabaditottnak állitja magát, tartozik viszont a fizetést vagy azon tényt bizonyitani, mely kötelezettsége megszüntét eredményezte. (Kún Barna forditásában 244. l.)

[2] Zink: Feststellung des Thatbestandes im französischen Civilprocess I. k. 151. l.

[3] Zink: Feststellung des Thatbestandes im französischen Civilprocess 171. l.

[4] Best: Grundzüge des englischen Beweisverfahrens. Herausgegeben von Marquarisen 256. l.

[5] Best i. m. 257. l.

[6] Best i. m. 256. l. V. ö. Bar: Recht und Beweis 28. l. Ruttimann: Der englische Civilprocess 177. l.

[1] Best i. m. 36. l.

[2] Hannoveri perrend 215. §.: „Fehlt es am Schusse der mündlichen Verhandlung an der rechtlichen Gewissheit erheblicher Thatsachen, so ist durch richterliche Verfügung Beweissatz und Beweislast zu bestimmen stb. Lásd ehhez Leonhardt észrevételeit: Die bürgerliche Process-Ordnung 170 l.

[3] 218. §. „Das Gericht, welches das Beweis Interlocut erlassen hat, ist an dasselbe gebunden." V. ö. Leonhardt i. m. 174. l

[4] Badeni perrend 376. §.: Sind am Schlusse des ersten Verfahrens erhebliche Thatsachen unter den Partheien noch streitig und erwiesen, so hat das auszusprechende Beweis-Erkenntniss a) den Beweissatz zu bestimmen ... b) auszusprechen welche Partei den Beweis zu übernehmen hat stb.

[5] 383. §. . . . die Gegenpartei kann innerhalb einer Frist von gleicher Dauer wie sie dem Beweisführer zur Antretung des Beweises anberaumt war, auch etwaige Gegenbeweise antreten.

[6] Würtembergi perrend 410. §.: „Der Kläger hat diejenigen Thatsachen zu beweisen, welche nach den Gesetzen der Entstehung des von ihm behaupteten Rechts im Allgemeinen erforderlich sind, der Beklagte dagegen diejenigen Thatsachen (Einreden), durch welche im einzelnen Falle die Enstehung jenes Rechts gehindert oder das schon entstandene Recht des Klägers beschränkt, wieder aufgehoben oder entkräftet worden sein soll. — Es hat auf die Beweislast keinen Einfluss ob die Behauptung einer Partei, welche nach den Gesetzen zur Begründung ihres Anspruchs gehört, in bejahender oder verneinender Weise vorgebracht wurde. — Lásd ehhez Fecht észrevételeit (Civilprocess-Ordnung des Königreichs Würtemberg II. k. 186. s k. l.) különösen pedig ezen szabályok és a franczia törvény közötti különbséget 191—192. l.

[7] Bajor perrend 319. §.: „Welche Thatsachen zur Begründung eines Rechtsanspruches und der dagegen erhobenen Vertheidigung gehören, und welche Beweislast hienach die Partheien trifft, ist nach den bürgerlichen Gesetzen zu beurtheilen." Lásd ehhez Schmitt észrevételeit, Der baierische Civilprocess 504. s k. l. Bajorországban jelenleg a római magánjog van érvényben, de a polgári törvénykönyv javaslata már közzététetett.

[8] Szász javaslat 394. §.: „Sind sowohl Thatsachen, auf welche die eine Partei ein Recht, als auch Thatsachen, auf welche die andere Partei eine Rechtsvertheidigung gründet, in rechtliche Gewissheit zu setzen, so hat jede Partei rücksichtlich der vom Gegner bestrittenen Thatsachen Beweis zu führen.

[9] 393. §.: Ein Beweismittel beweist in Betreff der Thatsache,

Hasonló irány nyilvánul az általános német (1866 évi)[1] az ezzel e részben egészen megegyező osztrák,[2] az északi német szövetség[3] még inkább határozottabban és az általános német (1871 évi)[4] perrendtartási javaslatokban is, de a bizonyitási kötelezettség szabad meghatározását a bíróra bizni egyik sem merte.

Az orosz perrend a bizonyitási kötelezettségre nézve rövid de határozottan az uralkodó elmélet elvei szerint szabályozott rendelkezést tartalmaz.[5]

Hogy a német törvényhozások a bizonyitási kötelezettség szabályozását a bíróra bizni nem akarták, azon százados megszokás következménye, mely a német bizonyitási itélet alakja s tartalma folytán oly mély gyökereket vert, hogy midőn ezzel — a hannoverai perrendet kivéve — általában szakitottak, annak minden részleteit teljesen elvetni nem merték vagy nem akarták; s igy a bizonyitási végzésben a bizonyitási kötelezettség meghatározását előirni helyén látták.

Nálunk a tapasztalat tanusitja; miszerint a felek jogaira abból, hogy a bizonyitási kötelezettség ellene a bizonyitást rendelő végzésben — még az alaki szabályok alapján álló perrendünkben — sem határoztatik meg; a felek igényeire semmi veszély sem származik. Hasonló meggyőződésre fognánk jutni ha a bizonyitási kötelezettség körüli szabályok teljesen mellőztetnének.

Ha mind a mellett a mi szóbeliségre alapitott magyar perrend előadói javaslata a bizonyitási kötelezettség szabályozását a bizonyitást rendelő végzésben irja elő;[1] annak indoka valószinüleg azon hatásban keresendő, melyet a német törvények — a dolog természete szerint a hazai törvényhozásra gyakorolnak.

A szóbeli perben a közvetlen bizonyitási eljárás tárja csak fel igazán a biró előtt a képet, s akkor midőn ennek eredményét mérlegeli, látja csak tisztán, hogy ki mit bizonyitott és mi nincs bizonyitva. Ezen öszbenyomás fogja csak előtte világossá tenni, hogy a nem bizonyitott tény, a dolog természete szerint, melyik fél által lett volna bizonyitandó s ennélfogva melyikre származik hátrány a bizonyitás elmulasztásából a bizonyitási kötelezettség előleges meghatározása, habár az e részben hozott végzés a birót nem kötelezi is, minden esetre korlátolja véghatározatát, vagy ha a bizonyitó végzésben történt kimondást a biró végitéletében mellőzi, a ellett, hogy az előleges végzés erre vonatkozó tartalma felesleges, tévutra vezeti a feleket s ez mindég a birói tekintély rovására történik. A bizonyitási kötelezettség előleges meghatározása tehát semmi elfogadható indokkal sem bir.

Miután a fentebbiek szerint kimutattam:

hogy a bizonyitási köteleze tséget meghatározó oly szabályok felállitása, melyek minden előforduló esetekre alkalmazhatók lennének, eddig nem sikerült;

hogy ezek ennélfogva egyenlő eljárást nem eredményeznek s a feleket a helyett, hogy az anyagi igazság kideritése körül a bíróval együtt közremüködnének oda vezeti, hogy perbeszédeikben a legvakmerőbb tagadást használják fel fegyverül és az ügy tulajdonképi érdeme helyett, a bizonyitás terhe, s illetőleg a felett melyik felet terheli a bizonyitás kötelezettsége, képezi vitájuk tárgyát;

hogy miután a szóbeliség fő czélja az anyagi igazság lehető kideritése mi a bizonyitékok szabad mérlegezése nélkül nem létesithető, a szabad bizonyitási kötelezettség szabad meghatározása lényeges alkatrészét képezi, véleményem szerint:

A közvetlen szóbeli eljárásra alapitott perrendben a bizonyitási kötelezettségre vonatkozó szabályok felállitása teljesen mellőzendő s ennek meghatározása a birónak, a fennforgó eset körülményeiből meritett szabad meggyőződésére bizandó.

(Folyt. köv.)

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

für welche es angegeben worden ist, nicht blos für, sondern auch gegen die Partei, welche dasselbe angegeben hat. — Ezen utóbbi szakaszra az indokolás következőket mond: „Die Bestimmung des §. 393 ist die nothwendige Folge des Strebens nach materieller Wahrheit.“ (Motive 386. l.)

[1] Általános (1866. évi) német perrend javaslat 280. §.: „Bleiben in der mündlichen Verhandlung erhebliche, des Beweises bedürfende Thatsachen streitig, so haben die Parteien diese Thatsachen, sowie die einzelnen Beweismittel, deren sie sich zum Nachweise oder zur Widerlegung derselben bedienen wollen, zu bezeichnen und über die von der Gegenpartei bezeichneten Beweismittel sich zu erklären. 281. §..... In der Beweisverfügung hat das Gericht die erheblichen, des Beweises bedürfenden Thatsachen und die Partei, welche zu einem Beweise zugelassen wird, zu bezeichnen.“

[2] Az osztrák javaslat 280. §-a az ált. (1866. évi) német javaslat 280. §-ával, a 289. §. első bekezdése a 281. §. idézett helyével egészen megegyez.

[3] Északi német-szövetségi javaslat 430. §.: Das Gericht hat unter Berücksichtigung des gesammten Inhalts der Verhandlungen und unter sorgfältiger Prüfung des Ergebnisses einer etwaigen Beweisaufnahme nach freier Ueberzeugung zu entscheiden. ob eine thatsächliche Behauptung für wahr oder für nicht wahr zu erachten sei . . . An gesetzliche Beweisregeln ist das Gericht nur in den durch dieses Gesetzbuch bezeichneten Fällen gebunden.

431. §.:..... Die Vorschriften des bürgerlichen Rechts, nach welchen unter bestimmten Voraussetzungen eine Thatsache als mehr oder minder wahrscheinlich anzunehmen sei, treten in Gemässheit des §. 430 ausser Kraft.

[4] Az általános német (1871. évi) javaslat 235. §-a az északi szövetség fentebb idézett 430. §-ával szóról szóra egyező, a 431. §. idézett határozatai abban e perrendbe fel nem vétettek, mert az egyes államok anyagi törvényeit a javaslat ugy látszik érinteni nem akarta, s e részben indokaiban következőleg szól: „Der Beweisbeschluss enthält..... keine Regelung der Beweislast. Die Nothwendigkeit und das Bedürfniss, die Beweislast zu regeln wird principiell nicht berührt, wohl aber wird dieses Bedürfniss im Hinblick auf geführten oder nicht geführten Beweis sich praktisch gar nicht geltend machen. Motive 7. §.

[5] Az orosz perrend 366. §-a Hackel Constantin fordítása szerint (Die russischen Gerichtsordnungen St. Petersburg 1868) következőleg szól: „Der Kläger muss seine Klage beweisen. Der Beklagte, welcher die Forderungen des Klägers bestreitet, ist seinerseits verpflichtet seine Einwendungen zu beweisen.“

[1] Magyar előadói javaslat III. könyv, I. cz., I. fej., 21. §.: „Ha a bíróság bizonyitásnak látja szükségét, ezt a bizonyitási határozatban mondja ki, kijelölvén egyszersmind, hogy mit kinek és mi által kell bizonyitani.

Jelentése a pesti kir. törvényszék által a törvényszéki szünidő kérdésében kiküldött bizottságnak.

A nagyméltóságu m. kir. igazságügyminiszteriumnak a „törvényszéki szünidő“ behozatala tárgyában felvetett kérdéseit tárgyalván, tanácskozásunk eredményeit a következőkben terjesztjük elő:

Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy nagyon érezzük nehézségét helyzetünknek, mely az által volt adva, hogy a f. évi szept. 18-án tartott teljes ülés, a törvényszéki szünidő intézményét a polgári osztályra s a járásbiróságokra nézve kivihetőnek és czélszerünek mondotta ki, mig a törvényszék büntető osztályára nézve kivihetetlennek nyilvánitotta. Nem titkolhatjuk el, hogy minél tovább foglalkoztunk e tárgygyal, annál csekélyebbnek tünt fel előttünk a különbség, mely a két osztály között, a szőnyegen levő kérdés szempontjából tehető; annyira, hogy az elénk terjesztett igazságügyminiszteri kérdé-

sek megfelelésénél a fenyitő osztályra nézve, kivételt csakis küldőink utasitása folytán tudtunk tenni.

Még azon megjegyzést is kell előre bocsátanunk, hogy midőn a törvényszéki szünidő intézményének, ugy mint az a legtöbb nyugot-európai államokban dívik, nálunk való behozatalát általánosan czélszerünek és kivihetőnek tartjuk, az ezen nézetünk mellett felhozandó érvek — tekintve, hogy a kérdés irodalmával a nmgu miniszterium ugyis rendelkezik — csakis a pesti kir. törvényszék és területén működő járásbiróságok viszonyainak ismeretéből s itteni tapasztalatainkból meritvék.

Ad I. Az elénk tüzött kérdések elsejére, mely a jelenleg fenálló szabadságolási rendszer hiányait tárgyazza, feleletünk az, hogy ama hiányoknak és nehézségeknek a törvénykezési ügymenetre való hatása megdöbbentő.

A pesti kir. törvényszék és járásbiróságok mai szervezetének alkotásánál irányelvül s előképül, az egész gépezet összműködése vétetett fel s valóban, ezen gépezet még teljes összműködésében is alig képezi fedezetét azon szükségletnek, mely a főváros törvénykezési viszonyainak megfelel — s már az átlagos megürededések s megbetegedések által okozott váratlan hiányok igen érzékenyen hatnak az ügymenetre. S minden szakembernek, ha ezt megfontolja, első pillanatra át kell látnia, hogy ama gépezet csakis ugy felelhet meg s csak ugy fog teljesen értékesittetni, ha összműködésének akadályait, részleges szüneteléseit, a lehető legkisebb tartamra leszállitjuk s minél hosszabbra nyujtjuk tartamát azon időnek, melyben ama ugyis csekély számu erők mindegyike, a maga helyén, a helyes munkafelosztás elvei szerint, mozditja elő az egésznek czélját és rendeltetését.

A mostani szabadságolási rendszer ennek homlokegyenest ellenkezőjét valósitja meg. A tendentia: a pihenést sohasem vallani be; ugy tünteti föl az állapotot, mint zavartalanul normálist s ennek folytán, egyszerre minél kevesebb tagot nélkülözni, minek következése, hogy az összműködés öt hónapig, azaz május közepétől október közepéig, tényleg félbe van szakitva.

A mostani szabadságolási rendszer a törvényszéki szünidőhöz ugy viszonylik, mintha egy ember, hogy a nélkülözhetlen álom általi időveszteséget elkerülje, testének egyes tagjait felváltva pihentetné: minek következése az lenne, hogy hivatásának, teljes organismusával soha sem élhetvén, többet vesztene, mint mennyit a szükséges pihenés igénybe vesz.

A legszembetünőbb gyakorlati hiányok, melyek jelenleg a szabadságolási idény alatt felmerülnek, a munkafelosztás kivihetetlensége; az egyes birói tagok időbeosztásának lehetetlenné válta; az előadmány egységének és folytonosságának hiánya; az evidentia időnkinti megzavarása; a kiosztások arányának kiszámithatlansága; a közönség nyugtalansága s a lankadtabb ügymenet egyéb következései.

A munkafelosztás követelménye, ha elveit a birói tevékenységre alkalmazzuk, nemcsak az, hogy bizonyos szakelőadmányok, mint bűnügyek, pénzügyek, váltóügyek, csődügyek, telekkönyv, bánya stb. az egyes birói tagok között rövid időközökre fel ne cseréltessenek, hanem az is, hogy minél ritkábban forduljon elő az eset, hogy valamely ügyben más dolgozzék, mint annak rendes előadója. Az ügy rendes előadója, kinek kezei alatt az ügy vagy percsomag felnőtt, az uj beadvány megtekintésére az előiratok egész lánczolatát uralja és tán nehány percznyi munkájába kerül az elintézés: mig szabadságidei helyettesének, az idegen ügy tanulmányozására és felszerelésére, néha egész napot kell vesztegetnie, hogy ama tán nehány soros elintézést eszközölhesse, mi mellett még sokszor valamely lényeges körülménynek átnézése is előfordulhat; a szabadságáról visszaérkező rendes előadó pedig, az ügy ujabb fejleményeiről ismét csak időveszteséggel szerez magának tudomást s gyakran ügyét ugy kapja vissza, hogy az reá nézve egészen ujjá vált. Ha már most hozzá veszszük, hogy ezen nehézségek a törvényes hat heti szabadságidőnek feldarabolása által, mely sok esetben előfordul, az előadmányok olyképi cserélgetései által, mennyire fokoztatnak, hogy a szabadságidejét váratlanul félbeszakitott birónak kiosztás elő nem készittethetett s a rövid időre megjött birónak nem ugy lehet kiosztani, mintha folytonos szolgálattételben állana: akkor át kell látnunk, hogy ezen rendszer helytelen.

Ezen bajnál bizonyára nem csekélyebb az, hogy a szabadságolási idő alatt visszamaradó s birótársaik előadmányaival is megterhelt birák, a helyett, hogy a több munkához több munkaidőt nyernének, megforditva, a rendes állapotnál kevesebb idővel rendelkeznek: mert a collegiális rendszer követelte ülésekbe gyakrabban hivatnak, mint ha társaik is rendelkezésére állanak, két vagy háromszor annyi sürgető által látogattatnak, s ugyanez all a collegiális rendszernek csak közvetve alávetett járásbirákra nézve is, kik a szabadságolási idény alatt, akkor, midőn javában dolgoznak, ülésbe hivatnak s gyakrori pl. a fenyitő osztálynál, hogy a szabadságolások idején aljárásbirák működtek a tanácsokban vagy egy elnöklő törvényszéki biro s két aljárásbiró képezte a tanácsot.

Az eredményteljes munkásság egyik alapfeltétele, hogy a biró idejét beoszthassa, kiszámithatlan félbeszakitások ellen biztositva legyen s ez az ülési rend szigoru megtartása által valósitható meg csak; az pedig csak akkor vihető keresztül, ha a törvényszéki szünidőt léptetjük a mostani ingadozó szabadságolások rendszere helyebe.

Lényeges továbbá, hogy egy biróra több munka ne bizassék, mint mennyit áttekinthet, felelős kezelésével átkarolhat, Ezen mennyiség természetesen relativ, de tapasztalásból mondhatjuk, hogy a pesti kir. törvényszék birainak jelenlegi létszáma mellett az egyes tagra eső átlagos kiosztás, egy birónak áttekintését feszült figyelemben tartja; mert ha pl. tekintetbe veszszük, hogy a pesti kir. törvényszék polgári osztályánál a mult évben 61,480 polgári és 21,006 telekkönyvi beadvány lőn beiktatva, hogy ennek folytán egy előadóra majdnem 6000 ügydarab esett, s hogy ezen arány az 1874. évi szeptemberi kimutatás szerint feltünő növekedést mutat, s hogy a pesti királyi törvényszék fenyitő osztályánál a fenti számoknak megfelelő ügyhalmaz mellett, az ennek feldolgozására rendelt birák mindegyike majdnem naponként vesz részt a végtárgyalásokban s gyakran délután is ülésekben: akkor senki sem fog kételkedni abban, hogy az egyes biróra bizott előadmány nem oly mérvü, hogy az áttekintés veszélyeztetése nélkül igy megterhelt biróra még más — vagy két más előadmányt róhatunk.

Felhozathatnék itt az ellenvetés, hogy e bajokon az által lehetne segitni, hogy az elhalmozott előadó csak a „sürgős" ügyeket intézze el a szabadságolási idény alatt. De ha tekintetbe veszszük, hogy ezen ki nem mondott szünidő alatt mindenik fél jogositva van, a maga ügyét a legsürgősebbnek tekinteni, hogy az elhalmozott előadó teendőivel egyenes arányban nő a sürgetők száma is, s hogy a felek a sürgősség törvényi megállapitásának hiányában a sürgető látogatásokban keresik az elintézés biztositékát, s hogy mint emlitők, az elhalmozottság folytán sokszor az áttekintés is elvész: akkor valóban örömmel kell üdvözölnünk a nmgu m. kir. igazságügyminiszterium azon elhatározását, mely kilátást nyit, hogy ezen kellemetlen helyzetnek mind az igazságszolgáltatás, mind a közönség, mind a birák előnyére lehetőleg végevettessék.

A felsorolt bajokon nézetünk szerint csak kétféleképen lehet segitni: vagy ugy, hogy a birák száma szaporittatnék annyival, menynyi szükséges, hogy a szabadságolások okozta hiányok pótoltassanak, vagy ugy, hogy törvénykezési szünidő hozatnék be, mely mint köztudomásu szentesitett kivételes állapot, a közönség követeléseit a törvényileg sürgőseknek elismerendő ügyek körére szoritaná.

Ad II. Elvileg és elméletileg helyesebb volna a felhozott két orvoslási mód elseje; mert az igazságszolgáltatásnak, habár csak rövid időre szoritott és részleges szünetelése csak elkerülhetlen roszként fogadható el. Miután azonban az ország pénzügyi állapota ama elvileg helyesebb módot eleve kizárja, kérdés csak az, vajjon viszonyaink között kivihető-e a másik; mert ha ez sem volna kivihető, akkor csak a régi állapot fentartása volna sorsunk. A kivihetőség cryterionja pedig abban fekszik, vajjon a törvényszéki szünet alatt működő tanács, illetőleg járásbiró képes-e a törvény által sürgőseknek kimondandó ügyeket elintézni? mely kérdésre mi, mennyire tüzetes statisztikai adatok hiányában tehetjük, mind a fenyitő, mind a polgári osztály átlagos nyári ügymenetét s a közönségnek külföldön tapasztalt alkalmazkodását a szünidőhöz tekintetbe véve, határozottan igennel felelünk, sőt azt hiszszük, hogy a szüneti tanács tagjai nem lesznek sokkal nagyobb mérvben igénybe véve, mint a rendes viszonyok között működő birák.

Ad III. Az időt tekintve, melyben ezen szünidőt megállapitandónak tartjuk, — azon tapasztalásból indulva, hogy a nyári idényben az ügymenet valamivel csökken, hogy a közönség a mezei munkák tartama alatt a perlekedéstől tartózkodóbb, hogy az egészségi viszonyok a nyár közepén a fővárosban a legkedvezőtlenebbek s az egészség fentartására vagy helyreállitására szükséges légcserélés vagy üdülésre kivánatos helyváltoztatás a nyár közepén a leghatályosabb: ennek folytán szünidőnek, a julius 1-étől augusztus közepéig folyó időt ajánljuk, még pedig félbeszakitás nélkül, miután a félbeszakitás hátrányait már fentebb ecseteltük.

Ad IV. Már a kérdésből, vajjon a szünet törvényszékekre és járásbiróságokra egyaránt kiterjesztendő-e vagy sem, azt véljük kiolvasni, hogy a nmgu m. kir. igazságügyminiszterium sem tett különbséget a törvényszék polgári és fenyitő osztályai között s ily különbséget mi nem is látunk. Mindazonáltal miután a t. teljes ülés azt határozta, hogy a fenyitő osztályra nézve kivétel teendő, s ezen osztályra nézve a szünet intézménye nem ajánlandó, a 4. kérdésre azon határozat folytán olykép kell felelnünk, miszerint a szünet intézménye a törvényszék polgári osztályát s a járasbiróságokat érje csak. Mielőtt azonban ezen ponttól megválnánk, nem mulaszthatjuk constatálását annak, miszerint az ottani folytán a fenyitő osztálynak kivételessége azzal indokoltatott, hogy legalább a személyzet felének jelenléte szükséges, mi csak egyik módozata volna a törvényszéki szünetnek, mert ha kimondott szünet nélkül félszemélyzettel rendesen működhetik a fenyitő osztály, akkor ezen osztálynál a személyzet másik fele fényüzés volna, mit senki sem hisz el.

Ad V. A halasztást nem szenvedő ügyek elintézéséről, mint már a fentebbiekből is kitünik, szüneti tanács, illetőleg járásbirósági ügyvivő által vélünk gondoskodni. Ennek működése azonban csak akkor lesz eredményes, ha az elodázhatlan ügyek törvény által lehetőleg taxative megállapittatnak s ez oly világosan történik, hogy már az iktatóhivatal, vagy ennek kételyei esetében, a kiosztó elnök a sürgősséget felismerhesse s csak a legritkább esetben forduljon elő az eset, hogy a sürgősség fölött a szüneti tanácsnak magának kelljen határozni, mely határozat ellen felebbezésnek helye nézetünk szerint nem lenne s ugy véljük, a nyugot-európai államok tapasztalatai eléggé tanusitják, hogy a közönség a tszéki szünethez csakhamar alkalmazkodik, főleg ha a gyakorlat folytán meggyőződik arról, hogy alaptalan sürgetései a szünet alatt nyomtalanul elvesznek, s hogy nem sürgős lépéseit a szüneten kivüli időben hatályosabban teszi.

Ezek kapcsán a szünetnek a törvénykezési határidőkre való befolyása is volna szabályozandó; nézetünk szerint olykép, hogy a sürgőseknek kimondandó ügyekre nézve a folyó határidőre, ugyszintén annak lejártára semminemü befolyást nem gyakorolhatna: mig a nem sürgős ügyekre nézve a szüneti idő számitáson kivül esnék.

Ad VI. Sürgősseknek volnának kimondandók: 1. a csődügyek közül a csődnyitás, a csődvagyon feletti intézkedések s a megszüntetés; 2. a vásári biráskodás; 3. oly telekkönyvi beadványok, melyek feljegyzéseket, peren kivüli bekeblezéseket, előjegyzéseket, töréseket tárgyaznak; 4. a hagyatéki leltározás s a hagyaték állagának biztositására szükséges intézkedések; 5. minden bérleti és haszonbérleti ügy; 6. épitkezések körüli kérdések s birtokháboritások; 7. a kisajátitás; 8. a biztositás és zárlat; 9. a végrehajtás és azzal kapcsolatos korlátozási kérelem; 10. az előleges bizonyitások; 11. a felhivások és felmondások; 12. ugyanezen esetek, mennyiben járásbiróságoknál előfordulhatnak, ezeknél is sürgősekként szerepelnek, kivülük itt még a tvk. rendtartás 93. §-ának h), i), k), l) pontjai alatt elsorolt esetek; 13. az ezen ügyekre vonatkozó felebbezések, semmiségi panaszok és igazolások, végre 14. a bünügyek közül, mennyiben t. i. óhajtjuk, a bünfenyitő-osztályra is kiterjesztetnék a törvényszéki szünet — a) a letartóztatás, szabadlábrahelyezés feletti határozat; b) minden oly vizgálat vagy tárgyalás, mely fogságban levő vádlott ellen irányul; minden oly intézkedés, mely a tényálladék, a tettes, a bünjel és netán veszélyeztetett vagyon biztositására vonatkozik; d) minden felsőbb birósági határozat, mennyiben az előbbi pontok analogiája szerint sürgős, vagy felmentést tartalmaz; e) az előbbi pontokban sürgőseknek mondott ügyekre vonatkozó orvoslatok és megkeresések; végre f) a kegyelmi kérvények.

Ad VII. A szüneti tanács, illetőleg a járásbiróságoknál a szüneti ügyvivő olykép rendeltetnék ki, hogy mindazok, kiknek érdekében áll szabadságidejüket máskor, mint a szünet alatt élvezni, két hóval a szüneti idő előtt jelentkezni kötelesek volnának, s a szükségletnél nagyobb számmal való jelentkezés esetén, a kinevezésre nézve idősbeknek adatnék elsőbbség; a jelentkezés utján be nem tölthető szüneti helyek ellenben, a kinevezési sorrend szerint legifjabb tagoknál kezdődő s évenkint változó sorrend utján volnának ellátandók. Két évben egymásután ugyanazon birói tag szüneti szolgálattételre nem volna kötelezhető, s mennyiben önkéntes jelentkezés utján kivánná a szüneti szolgálattételt a következő évben ismét lni, erre csak ugy volna bocsátható, ha vele más az előző évi szünet alatt nem működött tagtárs nem pályáz.

Tisztelt teljes ülés! Az itt elmondottak oly gyakorlati érvek, hogy azokra javaslatunkat, mely szerint a törvényszéki szünetnek kivétel nélküli behozatalát ajánljuk — bátran fektethetjük. Meggyőződésünk, hogy állapotaink a müvelt nyugottól oly nagyon el nem térnek, hogy egy intézmény, mely különös nemzeti sajátságokat fel nem tételez, s a nyugoton életrevalónak bizonyult, minálunk kivihetlennek mutatkoznék: azért, mint a helyzet lényeges javitását, felkarolandónak tartjuk.

Budapesten, 1874. évi október 1-én. *Bogisich Lajos*, biz. elnök; dr. *Emmer Kornél*, biz. előadó; *Sántha Gábor*, dr. *Garay Dezső*, *Mihályi József*, biz. tagok s k.

— Ezen bizottsági jelentés a törvényszék október 11-ki teljes ülésében tárgyaltatott, mely alkalommal a szólók azon kényszerhelyzetnek adtak kifejezést, melybe őket a szept. 18-ki teljes ülésnek ezen jelentésben érintett határozata hozta. Ezen határozattól eltérni nem lehetett, s igy az igazságügyminiszteriumhoz intézendő felterjesztésben, melynek szerkesztésével szintén dr. Emmer Kornél biró ur megbizatott, a szünetnek a polgári osztályra s a járásbiróságokra nézve leendő behozatala s a pesti kir. tszék fenyitő osztályának ez alóli kivétele fog ajánltatni.

Különfélék.

Gyilkosság a börtönben. A pesti fenyitő törvényszék előtt a mult héten végtárgyalásra került egy gyilkossági eset, melynek tényálladéka röviden a következő: A pesti kir. törvényszék börtönében egyik fegyenez másik fegyenctársát, ki a szobaőr tisztét viselte és ki által állitólag méltatlanul üldöztetett, — ollóval leszurta s következő szavakra fakadt: „kutya most elmehetsz az inspectorhoz feladni!“ Ez eset érdekes illustratiója azonban abban rejlik, hogy az ekkép meggyilkolt fegyenczszobaőr egy már 7-ed izben elitélt visszaeső gonosztevő volt. — A kir. törvényszék elnöke által ez eset tárgyalása alkalmával tett megjegyzések miatt a kir. főügyész ur érzékenykedik és ez érzékenykedésének hirlapilag is kifejezést adott. Mi azonban czélsz rübbnek vélnők, ha a kir. főügyész okulva az eseten, a minden tekintetben erkölcsrontó szobaőri „spitzli“-intézményt rendeletileg eltiltaná.

A törvényszéki szünidők tárgyában, mint értesülünk, a kir. itélőtábla melletle, a legfőbb itélőszék pedig mint minden ujitás ellen, ugy ez ellen is nyilatkozott.

Kitüntetés. A nagy-becskereki kir. törvényszék elnöke Várady Mihály, ki a jogirodalom terén is érdemeket szerzett, kir. tanácsosi czimmel lett kitüntetve.

Ügyvédek zseb-naptára jelent meg az Eggenberger-féle könyvkereskedésben. E naptár megfelelő tartalommal és kiválóan diszes kiállitásban aránylag igen olcsó.

Előfizetési felhivás

a

„JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY“-re.

Lapunk olvasóit, kiknek előfizetési ideje mult hó végén lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek eszközölni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

Az előfizetések postautalványnyal legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre (egyetem-utcza 4. sz.), a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet hirlapkiadó-hivatalába intézendők.

A „Jogtudományi Közlöny“
kiadó-hivatala.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 43. sz. Budapest, 1874. okt. 21.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett. Dr. Tomcsányi Mór, kir. tszéki elnök urtól. — A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre. Dr. Biermann Mihály jogtanár urtól. — Adalékok az 1868. LIV. tczikk módositása iránti törvényjavaslat méltatásához. — Törvénykezési szemle. Bünügyi zárlat. — Egy pár szó a polgári perrendtartás 374. §-ának következményeiről. — Különfélék.

MELLÉKLET: Rendeletek.

Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett.

IV.

3. A hagyatéki terhek feltételes viselése.

Az örökös, az öröklött javakhoz ingyenesen jut, de csak annyiban, a mennyiben a hagyaték cselekvő állapota, a szenvedő állapotot meghaladja.

Ebből következik, hogy ő, a hagyaték hitelezőinek, a hagyatéki javak épségben tartása, és követeléseiknek, azokból való kifizetése tekintetében felelősséggel tartozik.

Ezen felelősségnél fogva tehát az örökös köteles: az elfoglalt hagyatéki javakat, a maguk épségében separatum bonum képen kezelni mind addig, mig arról teljes bizonyságot nem nyert, hogy a hagyaték szenvedő állapota, a cselekvő állapotot meg nem haladja; és köteles, — ha arról győződnék meg, hogy az öröklött javakból, a hagyaték hitelezőit kielégiteni nem lehet — a csődeljárás megindítása iránt folyamodni.

A mint az örökös, ezen kötelességek valamelyikének teljesitését elmulasztja, tüstént a hagyaték hitelezőit, saját vagyonából kárpótolni válik kötelessé.

Ha tehát az örökös, az öröklött javakat egészben vagy részben felhasználná, vagy elidegenité, avagy némely hitelezőket, mások hátrányára kielégitené; akkor az ez által okozott kárt megtériteni, vagyis, a rövidséget szendett hitelezőket, saját vagyonából kielégiteni kötelessé válnék.

Az örökös tehát, a hagyatéki terheket, csak az öröklött javak erejéig tartozik ugyan viselni; de ha ezen jogának sikert akar biztositani, bizonyitékot kell szereznie az iránt:

a) hogy a hagyaték szenvedő állapota, a cselekvő állapotot meghaladja; és

b) hogy ő a hagyatéki hitelezőknek, a hagyatéki javakból való kielégitése tekintetében, minden teendőit serényen teljesitette.

Az pedig, hogy ezen kötelességek teljesitésének bizonyitása, — tekintettel arra, mikép az örökös akkor, midőn az örökséget átvállalja, arra hallgatag kötelezi magát, hogy az örökhagyó hitelezőinek kielégitéséről ő fog gondoskodni, — az örököst kell hogy terhelje, kétséget nem szenved.

Az örökös ellen fellépő hagyatéki hitelezőtől azt követelni, hogy ő nemcsak a követelés valóságát, s az örökségnek alperes általi átvállalását, hanem azt is bizonyitsa, hogy alperes az ő követelésének kifizetéséről nem gondoskodott, felesleges is lenne; mivel már az előbbi két ténykörülményből resultál az, hogy alperes a követelés kielégitéséről csakugyan nem gondoskodott: ez ellen tehát ő nékie kell magát megvédnie, annak bebizonyitásával, hogy a keresett követelést kifizetnie lehetetlen volt; ezt pedig az örökös csak a fentebbi módon képes igazolni.

Az örökösön fekvő, ezen bizonyitási teher, arra kényszeriti őtet, hogy a hagyatéki összes javakat azok egész- vagy részbeni elfoglalásuk után, tüstént hatóságilag összeirassa s megbecsültesse; azokból az eltarthatókat saját kezelése alá vegye ugyan, de azokon, semminémü értékük csökkenését eredményezhető változást ne vegyen elő; az el nem tarhatókat, nyilvános árverés utján elárusitassa; egyuttal pedig a hagyaték, általa kielégitendő hitelezőit arra szoritsa, hogy zálogjogilag nem biztositott követeléseiket, a biróilag kitüzendő határidőig, annál bizonyosabban jelentsék be, amint különben annyiban, a mennyiben az öröklött javak leltárilag kitudott becsértékük erejéig, más hitelezők elégittetnének ki, az örökös elleni, minden igényük elenyésznék.

Igy fogom én a hagyatéki teherviselés kérdését fel, s azt vélem, senki sem fogja tagadhatni, hogy az a gyakorlati életnek teljesen megfelel.

Ebből is látható, hogy a helyettesitésre alapitott elmélet téves.

Ha az örökös, az örökhagyó helyettese lenne, akkor az öröklési jogczim megszerzésével, az örökhagyó hitelezőjének ő válnék adósává, s mint ilyen a tartozást minden tekintet nélkül az öröklött javakra lenne fizetni köteles.

Pedig az kétségbevonhatlan tétel, hogy az örökös a hagyatéki hitelezőnek csak az öröklött javak erejéig, tehát nem az ő vagyonával, hanem csak a hagyatéki javakkal felelős; igy tehát az örökös nem helyettes, hanem önjogu, saját nevében cselekvő, az örökség átvállalásával, az örökhagyóéval nem azonos, hanem külön kötelezettséget vállaló személy.

Ha pedig áll azon elv, hogy az örökös a hagyatéki terheket, csak az öröklött javak erejéig tartozik viselni, akkor az inventarium beneficiumára nincsen is szükség.

A leltározás mint jogkedvezmény végképen felesleges jogintézet.

Evvel azonban nem akarom azt mondani, hogy a hagyaték leltározásának egyáltalában ne legyen helye.

Az örökösnek reá, — miként azt fentebb kimutattam — igen gyakran lehet szüksége; de az nem szükséges, hogy a leltározás actusával valamely jogkedvezmény legyen összekötve.

A hagyatéki leltár, minden jogkedvezmény nélkül is kell, hogy bizonyitékot képezzen a hagyatéki javak mibenléte iránt.

A hagyatéki leltár tehát egyszerü bizonyitékot képez, s mint ilyen, a hagyatéki eljárásban épen nincsen méltó helyén.

Szüksége van az örökösnek a „conventio creditorum“ intézetére is, — de hogy e miatt legyen egy különszerü, ugynevezett hagyatéki eljárás, azt belátni képes nem vagyok,

A hagyatéki hitelezők összehivásának eljárása alapjában, alakjában és következményeiben, a felhivási perintézettel egészen hasonló; nem látom tehát át, hogy miért ne lehetne azt a perjogba, mint a felhivási per egyik esetét beilleszteni.

Az örökösnek ahoz, hogy az illeték elen hagyatéki hitelező ellen magát sikerdusan megvédje, a hagyatéki eljárásra épen nincs szüksége; a hagyatéki eljárás tehát ezen tekintetben is felesleges.

Tomcsányi Mór,
(Folyt. köv.) királyi törvényszéki elnök.

A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre.

(Folytatás.)

A képviselő állását inkább látszik megközeliteni a gyám, a mennyiben eljárása mindkét tekintetben közvetlen a gyámolt személyében idéz elő jogi hatást. De egyrészt ő sem tekinthető még azért képviselőnek, mert valamint a jogoknak legalább formailag első sorban ő az alanya, ugy, hogy a gyámolt csak utilis (tehát költött engedményre alapitott) actióval élhet, s a vállalt kötelezettségek is legalább egyelőre őt is terhelik; másrészt nem ugy mint más idegen áll ő szemközt a gyámfiuval: a tutela mint mindenütt, ugy a rómaiaknál is a család köréből eredt, az apai (illetőleg szülői) gondoskodást pótolja, a római jogban egyenesen hatalmi viszonynak neveztetik („vis ac potestas in capite libero“ [1]) s csaknem mindenben a „patria potestas“-nak képmása. Mi természetesb, hogy a családfő és háznépe közti viszonyból számos vonást aggodalom nélkül itt is lehet alkalmazni.

a) Láttuk ép az institor állásának ismertetésénél, hogy a gyámolt tutora által szerzett követelésekből közvetlenül nyer actio utilist.

b) Ehhez képest ellenében is adatik a. utilis mindazon ügyletekből, melyeket a tutor a gyámolt nevében s az őt illető ügykör határain belül végzett. [2—3]

c) I. A gyámság tartama alatt a kereset ugyan egyenesen a tutor ellen is inditható, mert ő a gyámoltnak — peres s peren kivüli — védelmére van kötelezve, de akkor is csak annak vagyonából tartozik a hitelezőknek kielégitést szerezni. [4]

II. Tisztének bevégeztével minden kötelezettség alól felmentendő. [5]

III. Felelős marad pedig azontul is ha ügykörének tullépésével s gyámi minőségének feltüntetése nélkül, azaz saját nevében szerződött volt. [6]

[1] §. 1. J. de tutel. (1. 13.)

[2] . . . Quantum ad providentiam pupilli domino loco haberi debet . . . l. 27. (26. 7.) l. 12. §. 1. l. 21. l. 46. §. 5. l. 47. pr. ibid. l. 3. l. 25. C. (5. 37.) cf. l. 47. §. 5. l. 50. D. ibid. s ezekkel szemben l. 46. §. 7. l. 12. §. 3. l. 13. §. 2. l. 22. (26. 7.) l. 16. C. (5. 37.)

[3] A gyámfiu ellen adandó a. utilisra különösen utal: l. 2. (15. 4.) l. 8. (26. 9.) l. 3. C. (5. 39.) l. 2. C. (5. 70.) arg. l. 17. pr. (16. 3.)

[4] L. 43. §. 1. (26. 7.)

[5] L. 5. pr. §. 1. l. 6. l. 7. (26. 9.) l. 15. C. (5. 37.)

[6] L. 39. §. 4. l. 43. §. 1. (26. 7.) l. 5. §. 1. (26. 9.) l. 4. C. (2. 25.) Ily értelemben magyarázza legalább Ihering i. m. I. k. 337. l. s vele Windscheid Pand. 442. §. 4. j. az e jegyzetben idézett törv. helyeket.

A gyámok iránt itt tárgyalt szabályokat városok s testületek képviselőire (administratores, sindyci) is kiterjesztette a római jog. [1]

Látszólagos felhasználása a képviseletnek kölcsönszerződéseknél s fizetéseknél.

I. A római kölcsönszerződés tárgyalásában azon — az eddig mondottak után — legalább feltünő szabállyal találkozunk, hogy az, kinek nevében más valaki kölcsönt adott, közvetlenül a condictio mutui inditására jogosittatik fel. [2]

E szabály, mint sok jogász tanitja, „a régi elven,“ mely szerint a kötelmi jog terén tiszta képviseletnek nincs helye, tetemes rést ütött, még pedig egy nagy horderejü jogviszony körül. Helyes-e ezen állitás, illetőleg a képviseletnek — bár csak kivételes — alkalmazását foglalja-e magában a fönti szabály?

Rendes feltétele a kölcsönszerződés érvényességének, hogy a kérdésben forgó összeg tulajdona a kölcsönadótól átmenjen az elfogadóra, „ut meum fiat tuum.“ [3]

Ennélfogva az állitólagos hitelezőt — ki megbizottja által szolgáltatta a pénzt az adós kezébe — nemcsak annak bizonyitása terhelné, hogy szerződési akaratát személyesen vagy embere által adta az ellenfél tudtára, s ha ez ahhoz a maga részéről hozzájárult, de azt is kellene kimutatnia, hogy a megbizott tényleg a töle vett pénzdarabokat adta tovább: hogy mindkét bizonyitás, főkép azonban az utóbbi, a pénzdaraboknak az egyediség jellegét csaknem teljesen nélkülöző természeténél fogva, nemcsak szerfelett nehéz, de legtöbb esetben lehetetlen volna, azt a gyakorlati felfogásu rómaiknak csakhamar be kellett látniok, s ők a nehézséget azon genialis ötlettel háritották el, hogy mindkét, különben momentumra nézve a kölcsön közvetitőt „praesumtió juris et de jure“ alapján küldöncznek jelentették ki, ki mint egyszerü szócső, a dominusnak egyszer kijelentett akaratát csak tovább viszi, s a kötelmi viszonyt annak számára létesiti, a nélkül, hogy ez a megbizás teljesitéséről külön értesült volna. [4]

[1] L. 10. (3. 4.) l. 5. §. 9. (13. 5.) l. 3. §. 2. (50. 8.) l. 27. (12. 1.)

[2] L. 9. §. 8. l. 11. pr. l. 15. (12. 1.)

[3] L. 2. §. 2. ht.

[4] Igy értelmezi a viszonyt Ihering i. m. II. 89. s k. l. s vele egyetért Windscheid Pand. II. 313. §. 3. és 6. j. ugy látszik Arndts §. 280. 2. j. is osztja nézetüket, mig Puchta i. m. 9. §. 81—87. l. a kölcsön közvetitőt képviselőnek tekinti, ki dominusa megbizásából vagy ennek utólagos jóváhagyásával cselekszik (hogy megbizás vagy jóváhagyás korántsem feltétele a condictio mutui megszerzésére, az idézendő tv. helyekből kétségtelenül kiviláglik). Savignyi Obl. R. II. 66—67. l. szinte csak képviselőről szól, azon esetet pedig, midőn ez bár saját pénzét odaadja, mégis urának szerzi meg a kereseti jogot, mesterkélten egy constitutum possesorium — indokolatlan — feltételezésével magyarázza.

Hogy a szöveghez képest a harmadik nevében adott kölcsön azt feltétlenül a kötelem alanyává teszi, akár volt neki arról tudomása akár nem, ezt igazolja: l. 9. §. 8. (12. 1.) „absente et ignorante“ s megerősitik a Basilikák, melyek az emlitett viszonyra vonatkozólag (XXIII. 1. l. 9. §. 8.) a tudás s nem tudás esetét világosan egymás mellett emlitik föl . . . si dedero absente te et ignorante — aut voluntate tua további érv az l. 4. Cod. (4. 2.), melynek példájában a másnak nevében kölcsönadó szintén megbizás nélkül cselekedett, s mégis nem ő, hanem amaz lesz hitelezővé, mig ő pusztán igényt nyer az ügy ura ellen, s csak esetleg a. utilist az adós ellen. Arg. l. 35. §. 2. (39. 5.) l. 126. §. 2. (45. 1.) l. 2. C. (4. 27.) l. 6. C. (5. 16.)

Ugyancsak a nevezett szempontból, azaz küldöncznek tekintve a más nevében kölcsönadót, indulhatott ki Justinian is, midőn a l. 2. Cod. (4. 27.) rendelte. hogy ily esetben ne csak a követelési jog, hanem annak kapcsában szerzett zálog is közvetlenül a nevezett harmadikat illesse. — Az ellennézet hirdetői előtt természetesen Justinian ezen lépése indokolatlannak látszik s Buckha i. m. 85. l. egyenesen tudatlansággal vádolja a császárt, vele Vangerow Pand. III. §. 608. I. c. 310. l.

II. Kötelem keletkezése idegen értéknek elfogadásából s annak feloldása az igért ellenérték teljesitése által csak azon egy jogviszonynak megfelelő párhuzamos oldalai.

Mi természetesb, hogy a rómaiak azon eszközt, mely az egyik irányban oly hasznavehetőnek bizonyult, a másik irányban sem mulasztották alkalmazásba venni.

Igy az épen most előadottak természetes kiegészitésének tünik fel azon szabály, miszerint az adóst más által az ő tudtán s akaratán kivül teljesitett fizetés is szabaditja tartozásától [1]

a) Felszabadulása nem arra alapitható, hogy a hitelező ki van elégitétve; ez magában nem elégséges a nevezett eredmény létrehozására, mint a következő példákból kitünik.

I. Az adós kötelezve marad, ha helyette más, tévesen önmagát debitornak tartva, lerója a tartozást. [2]

II. Ő akkor sem menekül kötelezettségétől, ha a hitelezőt a kezes (pl. mandator, Kreditmandator) elégitette ki. [3]

b) Ő azért menekül tartozásától az emlitett esetben, mert maga fizetőnek, helyette eljáró pedig pusztán küldönczcnek vélelmeztetik; azért a condictio indebiti, mely pedig mindig csak magát a fizetőt szokta illetni, neki adatik, ha az utóbbi tartozatlan fizetést eszközölt. [4]

De valamint követelési jogok szerzése körül a tárgyalt jogvélelmet csak az egyik esetben t. i. más nevében eszközölt kölcsönadásnál, hol a kisegitőre különös szükség nyilvánult, alkalmazták a rómaiak, ugy kötelmek felbontása körül is csak kivételesen, az amannak ellentételekép feltünő (más helyett teljesitett) fizetésnél engedék azt alkalmazásba venni.

Más szempontok alá esnek nálunk a kötelem többi megszünési módjai; ezekben harmadik kivül álló személy vagy épen nem, vagy csak közvetve, illetve az ott nyujtott kedvezmények nélkül vehet részt.

Köztük figyelmünket különösen vonják magukra.

a) Az acceptatio: stipulatiónak feloldása a hitelezőnek ünnepélyes alakban tett azon nyilatkozata által, hogy követelésére nézve ki van elégitve.

Helyette e nyilatkozatot már annak személyhez kötöttsége s ünnepélyessége miatt — a fontos anyagi okoktól eltekintve — nemcsak idegen nem adhatta érvényesen, de azt a családfőért házbeliek sem tehették hatályosan; [5] a stipulatiok létrehozása körül tapasztalt szigort itt még fokozva látjuk, mi különben természetes, ott szerzésről levén szó, itt jogfeladásról, mire egy szerzési gép csak nem lehet képes. Idegen közvetitésével csak ugy lehete acceptálni, ha novatio utján először reá ruháztatott a jog, a mire természetesen az ünnepélyes szavakat is ő mondhatta ki. [6]

β) Contrarius consensus (kölcsnös elállás a szerződéstől): az érdeklettek összhangzó, bár nem ünnepélyes akarat nyilvánitását tételezi föl. [7] Idegen azért csak mint küldöncz lehet részes ebben, s ebbeli minősége nem vélelmeztetvén mint a fizetésnél, bizonyitásra szorul!

γ) Pactum de non petendo: egyezmény, melyben a hitelező önmagát kötelezi, hogy követelését épen nem vagy csak meghatározott módon fogja behajtani. Kötelezettséget az ő nevében más érvényesen nem vállalhatván, részéről a személyes tevékenység kivánatos; mi az igéret elfogadását illeti, érvényes az egyezmény, ha

I. abban a dominus helyét házbelije pótolta; [1]

II. másnak közbenjárásából rendszerint csak ugy hivatkozhat az adós ez egyezményre, ha ennek megtartása amannak is van érdekében. [2]

III. sok más esetben egyébiránt a hitelező, ki bár nem alkalmas ember előtt tett igérete ellen eselekszik, csalárd magaviselete miatt doli exceptióval utasittatik el. [3]

Ha a római kötelmi jogból eddig felhozott részleteken végig pillantunk, figyelmünket el nem kerülheti, mily következetességgel tudta a római nép a legnagyobb nehézségek daczára régi elvét épségben megőrizni, csudálatos lelékenységgel talált fel eszközöket a gyakorlati élet mindig fokozódó kivánalmainak kielégitésére; a forgalom szükségletei iránt soha sem hiányzott érzéke, de elvét, mely összes gondolkodásával elválaszthatlanul összeforrt volt, még sem áldozta fel. S ezen tényállást Justinian törvényhozása sem változtatta meg, bármi mélyen bevágtak különben számtalan ujitásai az egész jogrendszer testébe. [4]

S mégis találkozott egy iró, ki semmibe sem véve a s ázados nehéz küzdelmeket, melyeken át a tiszta képviselet eszméje végre a legutóbbi időkben elismeréshez jutott, tüzzel azon nézetet védi, hogy ezt — egy jelentéktelen megszoritással — már Jusztinián fogadta a római jog keretébe: ez iró a koszoruzott romanista Savigny.

Mi birhatta őt ezen állitásra? tán érezte e jogintézmény nélkülözhetlenségét napjainkban, s a római jogtól, melynek tökélye őt, annak legavatottabb buvárát lelkesedéssel tölté el, ily nagy horderejü kérdésnél nem akart nyiltan eltérni — vagy igazán tévedésben volt-e? azt vizsgálni nem tartozik jelen feladatomhoz. Elég az hozzá; ő azt tanitotta, [5] „hogy a római jog értelmében formás civilis szerzési cselekvényeket csak házbeliek végezhetnek, uruk képviseletében formátlanokra (naturalis) ellenben minden harmadik is képes képviseltjét illető közvetlen hatással."

Állitását az egy l. 53. (41. 1.)-re alapitja (miről alant, s annak további indokolásában meg két más tökéletesen téves nézetnek ad kifejezést, először annak, „hogy tulajdonunknak idegen által történt elidegenitését (mire mint fönt láttuk a tulajdonos által meghatalmazottat igenis képesnek nyilatkoztatta a későbbi római jog) s ugyan csak ily személy által kötött szerződésből leendő köteleztetésünket" egy sorba helyezendőnek mondja, [6] másodszor annak „hogy küldöncz (kinek alkalmaztatása kötelmek körül a római jogban sem talált nehézségekre) s képviselő közt szerinte alig tehető különbség" [7] felesleges volna e két tételnek czáfolatára csak egy szót is veszteni; vizsgálandó azonban az idézett l. 53. (41. 1); Modestinus következő nyilatkozatát tartalmazza ez: „Ea, quae civiliter adquiruntur, per eos quid in potestate nostra sunt adquirimus veluti stipulationem: quod naturaliter adquiritur, sicuti est possessio per quemlibet volentibus nobis possidere adquirimus.

Savigny a „stipulationem" és „possessionem" kitételeket csak felhozott példáknak tekintve, a hangsulyt

[1] L. 39. (3. 5.) l. 23. l. 53. (46. 3.)
[2] L. 31. pr. (5. 3.) l. 19. §. 1. (12. 6.) l. 38. §. 2. (46. 3.)
[3] L. 28. (17. 1.)
[4] L. 47. 57. pr. (12. 6.) l. 6. §. 3. ibid. l. 6. (4. 5.)
[5] L. penult (46. 4.)
[6] L. 13. §. 10. (46. 4.)
[7] L. 58. (2. 14.)

[1] L. 59. (2. 14.)
[2] L. 21. §. 5. l. 22—25. pr. (2. 14.) l. 9. §. 1. (15. 2.)
[3] L. 21. §. 2. ht. l. 10. §. 2. l. 11. l. 12. l. 14. l. 15. ht.
[4] Kérdésünket illetőleg azon kivételes intézkedéseket kell emlitenem, hogy szerződéseket ezentul egyenesen a jogutódok nevére is lehet állitani, l. 11. Cod. (8. 38.) l. im C. (4. 11.) . . . liceat ab heredibus et inheredes incipere actiones (et obligationes).
[5] Sav. Obl. R. II. §. 56. s System III. R 113. §.
[6] I. m. II. k. 47. l.
[7] I. m. II. k. 60 61. l.

a civiliter et naturaliter adquirere szavakra fekteti s ebből azon következtetést vonja, hogy a lex tanusága szerint formátlan szerződéseknél idegen önálló személyek is érvényesen léphetnek fel mint képviselők, azok közbenjárása csak formás ügyleteknél (mik közül azonban a kötelmi jog terén Justinian idejében az egyetlen stipulatio volt még használatban) van kizárva.

Hogy a törvény ezen értelmezése téves, hogy a possessio mint egyetlen kivétel van emlitve szemben a többi a képviselőt nem türő jogintézményekkel, azt nem csak egyéb kétségtelen értelmü törvényhelyekből határozottan lehet következtetni,[1] henem a Basilikák is igazolják, melyek az idézett lex-t a következő alakban ismétlik (Bas. lib. 50. Tit. 1. cap. 52.) Etiam quae civiliter arquirit is qui in mea potestate est, mihi acquirit, vehit ex stipulatione: nam et possessionem per quemcuque nanciscimur.

Nincs is napjainkban tekintélyesb jogász, ki jó vagy rosz érvekkel nem támadná meg Savigny-nak ezen tanát:[2] — a tudományban az iránt, hogy a római kötelmi jog a tiszta képviselet alkalmazását mindvégig kizárta, most teljes egyetértés uralkodik.

Hogy a rómaik későbbi élénk kereskedelmök s egész világra kiható összeköttetéseik daczára mind végig megmaradhattak régi elvöknél, ennek egyszerü magyarázata rabszolgáikban fekszik, kik minden irányban szabad képviselők helyett alkalmaztatva, azokat nagy részben pótolták.[3] ugy hogy nálunk korán sem volt oly égető a kérdés helyes megoldása, mint napjainkban.[4]

A mi pedig saját rabszolgáikból nem telt ki, azt nálunk sok esetben végezték a servus publicus s a később ennek helyére lépett közjegyző[5] (persona publica, tabellio).[6]

Mielőtt a kötelmek másik osztályára a vétségekből számazókra, térnék át, nem mulaszthatom el, nehány vonásban bemutatni képét a fejlődésnek, melynek a tárgyalt kérdés későbbi századokban az iskolában s a gyakorlat terén indult.

a) A glossatorok nézetei szétágazók voltak szörszálhasogatással bibelődtek tárgyunk körül, egészben azonban, legalább formailag, római jog álláspontján maradtak, — ott találjuk különösen Accursius-t, a „Glossa ordinaria" szerkesztőjét; — a gyakorlati nehézségeket pedig akkép háritották el, hogy a közjegyzőt a hajdani servus publicussal azonosisva (qui publice servit) az ő közbenjöttével létrejött szerződéseket feltétlenül jogi hatálylyal ruházták fel.

b) Tovább mennek a commentatorok; mert bár alakilag ők is lehetőleg a római joghoz ragaszkodnak s képviselők által kötött valamint másnak érdekére czélzó szerződések közvetlen alanyainak csak a személyesen cselekvőket nyilatkoztatják, a lényegben mégis azon nagy horderejü változást teszik, hogy költött engedmény alapján mindkét esetben a nevezett harmadiknak is közvetlenül adnak a. utilis-t.

c) A canonjog álláspontjának ismertetésére elég emlitnem a reg. 68. és 72. de reg. jur. in VI. (5. 12.) „Potest quis per alium quod potest facere per seipsum és Qui facit per alium est perinde ac si faciat per seipsum."

Az akkori jogászok igaz be nem érték az egyszerü szabálylyal, hanem azt tudományos alapra fektetni törekedtek; csak hogy e törekvés néha nagyon eredeti, ne mondjam humoristikus következtetésekre birta. Gondolatmenetük jellemzésére legyen szabad a sok példából egyet itt felhoznom: Fachineus a másnak érdekében kötött szerződéseket feltétlenül feltartandóknak állitotta ha csak esküvel meg vannak erösitve s nézete mellett a következő érveket hozza fel (Contraversio Juris lib, III. cap. XIX.): „Juramentum prestatur Deo; Deus autem partis presentiam supplet."

d) Mint az egyházjog példájára némely világi törvényhozás is megengedte, befogadta a képviseletet: példa reá a spanyol XI. Alphonsnak e kérdéssel foglalkozó törvénye 1348-ból.

A 15-ik század két nagy jogásza Cujacuis s Donellus a tiszta római joghoz tért ismét vissza; azonban az ellenáramlat a tudományban ugy mint a gyakorlatban már oly hatalmas volt, hogy az ő nagy tekintélyük sem birta azt feltartani s a 17s — 18-ik század tudósai mind hangosabban vitatták a képviselet alkalmazhatóságát: nézetükre a jogszokás s a törvényhozások ráadták a szentesitést, s napjainkban csakugyan általános elismerésben részesül az.[1]

Dr. Biermann Mihály,
jogtanár.

(Vége köv.)

[1] §. 5. J. per quas pers. (2. 9.) l. 1. C. (4. 27.)

[2] Ellenében nyilatkozik: Puchta Instit. II. 203. §. n. jegyz. Pand. 273. §.; a l. 53. (41. 1.)-ben talált nehézséget azonban csak mesterkélt magyarázat által háritja el; Buchka i. m. 14. §. 117. s k. l. Arndts Pand. 246. §. Wangerow Pand. III. k. 608. §. I. j. 313. l. Windscheid Pand. 73. §. 14. j., ki azonban a birtokban rejlő tényleges elemet a joggal szemközt tulságosan hangsulyozza, l. még u. o. 16. j.

[3] L. Buchka i. m. 14. §. 116. l. Laband i. h. 199. l.

[4] A rabszolgák felhasználását még könnyebbitette Justinian azon intézkedése l. 14. §. 1. Cod. (8. 38.), hogy mely rabszolga másnak nevében eljárva ezt urának vallja, minden további kérdezés nélkül az utóbbinak tulajdonában levőnek tekintessék.

[5] §. 3. J. de adopt. (1. 11.) l. 4. §. 1. C. (2. 56.)

[6] Rövid pillantást kell itt még vetnem a római jog állására, a napjainkban oly gyakran emlitett „másnak érdekére czélzó szerződések" (Verträge zu Gunsten dritter) kérdését tekintve. Hogy ezeket nem szabad összetéveszteni — mint néha tényleg történik — a képviselők által kötött (összevetik pl. Mühlenbruch Lussion §. 14. Puchta Pand. §. 276.) szerződésekkel, azt már Savigny kiemeli Obl. R. II. 53. §. 19. s k. l. abban találva köztük a különbséget, hogy „bei letzteren (V. z. G. d.) sind Contrahenten und Parteien nicht dieselben Personen, hasonlókép nyilatkozik Unger Verträge zu Gunsten dritter 61. l. s Ihering i. m. II. k. 110. l. Windscheid §. 316. 14. j. Legszabatosabban különböztet Laband i. h. 194. s k. l. „bei dem durch einen Stellvertreter abgeschlossenen Geschäft ist der Vertretene das unmittelbare Subjekt der daraus hervorgehenden Rechte und Pflichten, als hätte er selbst contrahirt; bei dem zu Gunsten eines dritten abgeschlossenen Geschäfte dagegen ist der Contrahent selbst der Subjekt der Oblig. und soll die stipulirte Leistung nur einem dritten zukommen."

A római jog ily szerződéseket rendszerint minden hatálytól megfoszt, azokból a stipulálónak sem ad kereseti jogot „dum tibi non vis nec illi potes (sc. adquirere actionem) l. 6. C. (4. 50.)

§. 4. J. de inut. stip. (3. 20.) l. 11. §. 6. (13. 7.) l. 11. (44. 7.) l. 38. §. 17. (45. 1.) l. 73. §. 4. (50. 17.) Keresetet csak ugy lehet ily szerződésre alapitani — de akkor is magának az igéretelfogadónak — ha annak teljesitésében ő is érdekelve van §. 41. J. h. t. (3. 20.) §. 20. ibid. l. 38. §. 20—23. (45. 1.) l. 39. l. 56. l. 130. ibid. l. 17. §. 4. (2. 14.) l. 7. (23. 4.) l. 3. Cod. (8. 39.) Azon esetek iránt, melyekben ily ügyletekből kivételesen a megnevezett harmadik is jogosittatik, a tankönyvek hasonlitandók össze.

[1] A képviseleti elv történeti fejlődését részletesebben ismerteti Buchka i. m. 15—18. §§.

Adalékok az 1868. LIV. t. cz. módositása iránti törvényjavaslat méltatásához.

A jog és kötelesség, mint viszonos fogalmak, külső érvényesülésökben nyernek létet. Elismertetésökben, hatályosságuk a rendezett társadalmi állapotok elutasithatlan föltétele. Innen van, hogy utóbbiak csak ott mondhatók létezőknek, hol a jog érvényesitésének alkalmas eszközök állanak rendelkezésére. Mert, midőn valamely jog vitássá vált, s a jogsérelem, a jogállamban csakis szük körre szoritható önvédelem utján sem orvo

solható: a jog hatályossága azon utak- és módoktól függ, melyekhez a jog érvényesitése kötve van. Rendezett törvénykezési eljárás s egy lehetőleg tökéletes perrendtartás tehát, mint ezen utak és módok szabályozója, kétségtelenül, a jogkeresőnek legfőbb támaszául s rendezett jogszolgáltatási viszonyok elsőrendü feltételéül tekintendő.

Régebbi hazai törvénykezési viszonyaink ezen követelményeknek távolról sem felelvén meg — kétségtelen, hogy már az 1868. 54. t. cz. életbeléptetése több irányban üdvös eredményeket létesitett. Kétségtelen ugyanis, hogy az eljárás egyöntetüségét, gyorsitását s biztosságát a törvény hatályának az egész országra kiterjesztése, a birói hatáskör s illetőség, szorosabb meghatározása, a sommás s irásbeli eljárás körében tett javitások, a közbeeső kérdésekbeni felebbvitel korlátozása, a végrehajtás rendezése s más egyéb intézkedései által sok tekintetben előmozditotta, mit számos hiányai mellett is az elfogulatlan birálónak elkellend ismernie.

Szám sak azonban még a kielégitetlen maradt követelmények, melyeknek az már alapelve s czéljánál fogva sem felelelhetett meg. E mellett a törvény hiányos szövegezése következtében, mint azt maguk a f. évi május 18-ról kellt miniszteri előterjesztés indokai is elismerik, maga is ujabbi kételyekre adott alkalmat, s egy rendszeres alapelv hiánya miatt egy végséges perrendtartás kiindulási pontjául sem szolgálhat.

Midőn e szerint törvénykezési eljárásunk egészben ujjá alakitásának szüksége mind inkább előtérbe nyomul, csak sajnálnunk lehet, ha a viszonyok annak munkába vételét meg nem engedhették. Mennyiben azonban a czél felé haladástól a törvénykezési rendtartás módositása iránt beterjesztett javaslat által még kitérés nem történt, a bár szük körben mozgó javaslatot is vivmányként kell üdvözölnünk.

Háládatlan munka, mit a javaslat czélba vett. Hiszen! maga is elismeri, hogy oly törvényt tataroz, melynek alig van rendelkezése, mely hiányos ne volna. A javaslat czélját tekintve azonban, el kell tekintenünk mindazon követelményektől, melyekkel egy rendszeres törvényjavaslattal szemben léphetnénk fel, s csakis azon szükebb térre szoritkoznunk a birálatban is, melyben maga a javaslat is mozog.

Ezen tér kiválóan gyakorlati lévén, lássuk nagyjában, kitérve a javaslat egyes rendelkezéseire is, hogy az ebbeli igényeket mennyiben elégiti ki?

II.

A javaslat azon czéljához képest, mely szerint csakis a ptrt. kirivó hiányainak orvoslására törekszik, mellőzni kell nekünk is a prt. bonczolgatásával a változatlanul hagyott intézkedések méltatását, s az elönkbe tüzött czél s egy pár czikk szük keretéhez képest egyedül a javaslott módositások feletti észrevételeink rövid előadására szoritkozunk.

A javaslatnak, főbb keretekbe foglalható rendelkezéseit tekintve, azok a ptrt-nak a birói hatáskör s illetőség (1—7. §§), a per személyei (8—10. §§), eljárás (11—56. §§), bizonyitás (57—59. §§), birói határozatok (60—67. §§), perorvoslatok (68—94. §§), biztositás és végrehajtás (95—115. §§), iránti határozmányainak részint, azok változtatása, részint uj intézkedések felvétele általi módositására irányulnak, — a községi biráskodás, mezei rendőri s birtokhaboritási ügyekre is kiterjeszkedve.

Ezen főbb keretek szerint s a gyakorlati czél szem előtt tartásával veszszük szemügyre mi is a javaslatot.

A) Birói hatáskör és illetőség.

A javaslat 1. §. csak a bíróságok ujra szervezése következtében beállott változások folyománya lévén, egyedül annyit jegyzünk meg itten, hogy az a ptrs. 17. és 93. §§. valamint az 1871. 31. t. cz-re tekintettel aligha nem volt felesleges; mig az 1870. 2. t. cz. figyelmen kivül hagyása miatt rendelkezésében nemis teljes. Másfelől abbeli rendelkezése, hogy az eljárás s határozat semmiségét maga az elsőbiróság, az ügy bármely állásában s igy talán a végrehajtás folyama alatt is, kimondhatná, tévedéseknek nyit kaput.

A 2. 3. és 4. §§. a rendes birói illetőségnek az alperes állandó lakása, vagy tartózkodási helyéhez kötése által czélszerüen intézkednek. Pertársaság esetére tett rendelkezését azonban kielégitőnek nem találjuk. Egyszerübben, s nem csak kivételkép a főkötelezett, több egyaránt kötelezett alperesek beperesitése esetében pedig az első alperes birói illetőségéhez vélnők kötendőnek; utóbbi esetben az alperesek közötti választás felperes szabad tetszésére bizatván.

Nem kielégitők e §§. redelkezései ptrt. 35. §-ra tekintettel sem, minthogy ezen §. változatlanul hagyatván, tág értelemnél fogva nem csak a határozatlan vagy vélelemezőleg kikötött birói illetőségének ad helyet; hanem általán a szerződés megkötése helyének illetőségét bármely esetben megengedi. A 6. §, a ptrt. 35. §-nak ilykép módositásával czélszerüen egyesithető lenne.

A. 7. §. rendelkezése annál czélszerübb, minthogy a ptrt. 41. §-nak azon rendelkezése, mely hason ügyeket általaban a folyamodó személyes bíróságához utasitott, csak az illetőséget szabályozta; de a hatáskörre tekintettel a törvényszékek s sommás bíróságok közt különbséget nem tett.

B) A per személyei.

A 8. §. intézkedézét helyeselnünk kell.

Nincs értelme ugyanis, hogy miért utasitassék felperes szavatosság esetén, különben sommás eljárás alá tartozó keresetével rendes eljárásra? Azon csekélyebb kérdés eldontése: forog-e fenn szavazatosságnak helye vagy sem? bizvást a főügyben illetékes bíróságra bizható; hacsak nem szándékunk minden pert, melyben jogkérdés merül fel, a sommás bíróság illetősége alól elvonni bármily csekély legyen a per anyaga.

Tekintve azonban ugy a javaslott §-nak az indokokban előadott czélját, mint a javaslatnak azon rendelkezését, hogy a védelem el nem vállalása esetében a főper a szavatosra tekintet nélkül tovább foly: nem látjuk be szükségét a szavazatos felhivásának módja tekintetéből az alperesetnek, — egyszerüleg bejelentés s a tárgyalás elhalasztása mellett a szavazatosnak a perről értesitése elégséges lévén. Mily irányban véli végül a javaslat a szavatosság kérdését a főügygyel együtt eldönteni, midőn a szavatos alperes védelmét elvállalja? valóban nem értjük.

A javaslat 9. §. azon téves nézetből indul ki, mintha a képviselet s munkadij megvonása a zugirászatnak gátat vetne. Működik az a bíróságok háta megett, s jelét létezésének csak beadványaiban adja, melyekért munkadiját a birói megállapitás előtt már zsebre tette. Átlátjuk azonban, hogy a bajon gyökeresen csak a büntető törvénykönyv megalkotása segithet, s igy ha ismérve volna a zugirásznak, a javaslott korlátozásokon is megnyugodnánk, ha a javaslat 63. §. megint maga nem tárna kaput a zugirászok bözbejövetelének. Miről azonban alább.

III.

C) Eljárás.

Sokkal fontosabbak az eddig tárgyalt intézkedéseknél a javaslatnak az eljárás szabályozására vonatkozó határozatai. A javaslat is itton részleteiben nagyobb terjedelmet nyer; pontonként azonban az elönkbe tüzött feladathoz képest azokra ki nem terjeszkedhetvén, csak a főbb részleteket veendjük szemügyre.

A sommás eljárás alá tartozó ügyek a 11. §-ban a ptrt. 93. §-tól eltérőleg határoztatnak meg. Részint kiterjesztetik, részint megszorittatik a sommás perek biráinak hatósági köre.

A gyakorlati életben azonban, minthogy a csekélyebb értékü perek száma nagyobb, a javaslat ezen §-ának 1 pontja alatti rendelkezése által a járásbiróságok teendője — a könnyebb perlekedést is tekintve — tetemes szaporodást fog mutatni, mivel szemben az ügykörnek más perek tekintetében szándékolt megszoritása arányban álló eredményt nem fog feltüntetni.

A hatáskör megszoritása vagy tágitásának (a perek minősége tekintetében is) kérdése azonban a bíróságok szervezésének rendszerével függvén össze, azzal kapcsolatban leend csak czélszerüen megoldható. R szünkről ezen érték mellett csakis a személyes keresetre szoritanók a sommás bíróság hatáskörét.

A 2. pont *a)* alatti rendelkezése, mint ép az összeget tekintetbe vevő az 1. pont alá szorozandó. A *b) d) g)* és *h)* alatti perügyekben a sommás eljárásnak okirat létezéséhez kötése helyeselhető; nem igy azonban az *e)* pont alatti pereknek, hacsak nem az 500 frton felüli követelések értetnének, mely esetben világosabb szövegezés kivántatnék. Szintugy a *f)* pontra nézve is, melynél az okirattól feltételezés a szövegezés szerint a két első esetre is érthető.

A ptrt 95. és 96. §§-nak eltörlése elismerő kiemelést érdemel.

Mily kevéssé felel meg a javaslat egy törvény technicájához kötött igényeknek, leginkább mutatják a sommás eljárást szabályozó szakaszok.

Az exact, précis törvényhozói akaratnyilvánitás föl nem lelhető. Különnemü intézkedések, sőt ügyviteli szabályok is egybefoglaltatnak. Számos sora a szakaszoknak fejezi ki azt, mit az 1868. 54. t. cz. egy rövid szakaszban ir elő. Mert, eltekintve azon módositásoktól, melyek a keresetet előterjesztése s az idézés tekintetében javaslatba hozatnak, az egész módositás, mely az eljárás könnyitése s az irásbeliség bilincseiből fölszabaditása czéljából tétetik, a birónak a jegyzőkönyv kiigazitása iránti kötelessége alóli felmentésére reducálható.

Ez a ptrt. 117. §. által is csak azon esetre rendeltetett, ha a tett észrevételek a biró által is helyeseknek találtattak. Ily értelemben pedig a kiigazitás jegyzőkönyvre alapitott formai eljárásnál nemcsak czélszerüen megengedhető; hanem mellőzése káros is.

Téved a javaslat, midőn a sommás eljárásnak eddigi hiányait akár ezen rendelkezésből, akár a javasolt részletes intézkedések hiányából származtatja; melyek által, mig az itélet alapján a jegyzőkönyv tartama fog vétetni (38. §. 5. p. végtétele), s nem maga a szóbeli tárgyalás közvetlen észlelt összeredménye, melynek a jegyzőkönyv mindig csak rideg viszfényét fogja visszatükrözni, a formai eljárás kötelékei között a tárgyalási elv tiszta alkalmazása nem létesithető. Elismerjük, hogy a jelen felebbviteli rendszer mellett egy alakszerü jegyzőkönyvről, mely a per felsőbb birósági megvizsgálásánál alapul szolgálhasson, gondoskodni szükséges. Ép ezért azonban jelen sommás eljárásunk az irásbeliség felé fog kisebb-nagyobb mérvben mindig hajlani; mit az elhalmozott sommás biró is saját teendőinek könnyebbitése végett mindaddig elősegiteni fog mig a formai jegyzőkönyv fölvételének kötelezettsége alól fölmentve attól teljesen elzárva nem lesz, — a felsőbb biróságok pedig a tárgyalás kiegészitését gyakran oly kisszerű okokból, melyek a birónak a tárgyalás vezetése körüli t ö r v é n y s z e r ü kötelességeivel állanak kapcsolatban, panasz esetén kivül is egyedül a miatt, hogy a jegyzőkönyvből ki nem láthatók, elrendelni nem foghatják. Mert jelenleg, hogy ez ne történhessék, meg kell irni a jegyzőkönyvben azt is mi a tárgyaláson elő sem jött. Ennek orvosszere egyedül a rendszer változtatásában kereshető.

A részletes intézkedésekot tekintve a felek által kizsákmányolhatóknak tartjuk a javaslat 26. 28. §§-ban engedélyezett halasztásokat, a 31. §-nak az előzetes kérdésekbeni itélet s azzal kapcsolatos felebbezés iránti, valamint a 33. §. intézkedéseit. Általában pedig a fél személyes megkérdezését megkeresvény utján czélszerüen eszközölhetőnek nem tartjuk.

A javaslatnak a bizonyitási tárgyalás iránti intézkedése, mely mint a szóbeliség s a bizonyitékok szabad méltatásának rendszerén alapuló, jelen eljárásunk keretébe nem illik be, csak az eljárás gyorsaságának fog gátul szolgálni s jelentőség annak nem tulajdonitható. Miért is azt a bizonyitás feltételo alkalmával észrevételek tehetésére vélnők szoritani.

Az egyes bizonyitási eszközök iránti rendelkezések, mint olyakra észrevételeinket mellőzve, egyedül azon megjegyzésre szoritkozunk, hogy itt csakis a rendestől eltérő eljárási kivételek lettek volna fölveendők s nem oly eljárási szabályok is, melyek általános jellegüek.

Az itéletkihirdetés alkalmával a felebbvitel igénybevételére kéznél levő alkalom felhasználása helyesen nehezittetik meg az 51. §. rendelkezése által; mert a sérelem ki nem jelölése s indokolatlan hagyása nyilván a könnyüszerü halasztásnyerés indokát tünteti föl. Azonban magát az itélet kihirdetése iránti intézkedés fentartását ott is, hol az itélet nem a felek jelenlétében hozatik, sőt ennek a felsőbb birói határozatokra is v i l á g o s kiterjesztését, akkor, midőn az a vidéken lakó felekre nézve felettébb terhelő s költséges eljárási módozat, s a kihirdetésre meg nem jelenéssel törvényes jogkövetkezmény össze nem kapcsoltatik, mint a sikertelen idézések után a határozat irásbeli kiadásával végződőt, nem pártolhatjuk.

A felebbvitelről sommás perekben később szólandunk.

— — — *Lajos*,
kir. járásbiró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bűnügyi zárlat.

A kir. törvényszékek és ügyészségek rendezésével a jogszolgáltatás egyik anomáliája az által szünt meg, hogy bűnügyekben a vagyoni végrehajtás az ügyészségek felperessége mellett a polg. perrendtartás szabályai szerint a polgári biróságokhoz utaltatott.

Ezen üdvös intézkedés azonban nem terjesztetett ki a károsultak előleges biztositására s a panaszlók és ügyészségek által gyakran kivánt „bünügyi zárlat“ elrendelése sok kivánni valót hágy hátra a biróságoknál.

Miután vagyon tekintetében a polg. perrendtartás szabályozza a jogviszonyokat s 1868-iki polg. prtásban a zárlat és biztositás esetei meghatározvák, a letiltás elhagyatott s az ugynevezett régi sequestrum szintén csak bizonyos polgári esetekre szól, szükséges lenne a büntethető cselekvények alkalmából felmerülő követelések biztositása tárgyában egyöntetü eljárás iránt intézkedni.

Az ezelőtt a szolgabirák által eszközlött vagyonlefoglalás köztudomás szerint semmi gyakorlati értékkel nem birt és végrehajtáskor semmi tekintetbe nem vétetett.

Hogy valakinek összes vagyona, mihelyt büntethető cselekvényről gyanusittatik, lefoglaltassék és zár alá vétessék, nemcsak reá nézve, hanem családjára és jóhiszemü hitelezőire, valamint más üzleti összeköttetéseire is káros befolyásu lenne, más részt azonban el nem kerülhető, hogy — azon esetben, ha ártatlannak találtatnék, teljes kárpótlást nyerjen, mégpedig első sorban az államtól.

Hogy a büntettesek ellen követendő biztositás helyes intézménye a bűntettek meggátlására hatályosabb lenne akármely javitó rendszernél, ezuttal vitatni nem szándékunk, hanem hogy a bűnvádi kereset alá esett egyének vagyoni jogviszonyai iránti intézkedés nemzetgaszdászati tekintetből is ajánlatos, mindenki átláthatja, a minthogy a humanisták üdvös feladatuknak felismerték, a szegénysorsu foglyok családjaikról gondoskodni, holott a szegénysorsu becsületes és szennytelen családokról gondoskodni elég bő feladatunk lehetne.

Hogy a fenyitő osztályok a vagyoni biztositás tekintetéből kellőleg el nem járhatnak, mindenki átláthatja, a ki törvényszékeink és felsőbb biróságaink szervezetét ismeri, mert a foglalás által jogaikban megsértett felek fenyitő uton jogorvoslatokkal, igény- és elsőbbségi keresetekkel nem boldogulhatnának.

Azonkivül czélszerünek tünik fel az ily eljárást a költségtől lehetőleg megkimélni, nehogy a kiszabadult rab magát mindenétől törvényesen megfosztva találja, s a jogintézmény károsabb legyen a jelen rendezetlen állapotnál, melyben a családtagok és jóhiszemü hitelezők jogai épségben maradni szoktak.

Első kérdés e tárgynál lenne, mikor van helye a bűnügyi vagyoni biztositásnak? és pedig két tekintetből, t. i. hogy az elfogott egyén vagyona tönkre ne jusson, és másodszor, hogy a károsultak igényei s az állam költségei biztosittassanak.

Véleményünk szerint a gondnok kinevezésének és a biztositásnak helye lenne, mihelyt a vizsgáló biró az egyén letartóztatását elrendelte. Az egyén szabadlábon létele mellett, biztositásnak helye lenne, ha vád alá helyeztetett, vagy pedig az elsőbiróság marasztaló itéletet hozott.

A vizsgáló birónak tehát már az első kihallgatás alkalmával meg kellene kérdezni a letartóztatandó egyént, kit kiván vagyona kezelésével megbizni? miből áll vagyona? mit ajánl a kár és költség fedezetére? Ugyanazon gondnok kezelné a vagyont itéleti fogsága alatt is, s a törvényszék nem lenne kénytelen a büntetés megkezdését oly gyakran csak azért elhalasztani, hogy a jogérvényesen elitélt családi és vagyoni állapotát rendezhesse.

Hogy a vizsgáló biró gondnok-kinevezési és biztositási eljárása és határozatai ellen, legalább birtokon kivül, jogorvoslatok megengedendők, kétséget nem szenved; de hogy az ilyen tárgyalások és eljárások polgári természetüek s a vizsgáló birák ezekkel nem terhelhetők, szintén nyilvános.

A vizsgáló biró tehát addig is, mig határozata jogerőre emelkednék, annak foganatositásával a községi előljáróságot s a járásbiróság székhelyén ezt bizná meg, de a végrehajtók ily biztositást tartoznának székhelyeiken ingyen teljesiteni, és csak az év végével kapnának némi remuneratiót, nehogy a vizsgáló

birák a költség megtérítésének félelméből az intézkedést elhanyagolják.

Azonban kiméljük meg magunkat a további munkától, elégedjünk meg czél és terv nélküli állapotunkban az eszme megpenditésével, majd felkapják s ugy elkontárkodják, hogy nem lesz köszönet benne, s nehány év mulva nem lesz apja, mint a polgári perrendtartásnak és pertári intézményünknek.

y—r.
kir. tszéki biró.

Egy pár szó a polgári perrendtartás 374. §-nak következményeiről.

Minél több idő telik el az uj birósági szervezés óta, s minél tágasabb medret vág magának az 1868. behozott pprt. alapján kifejlett joggyakorlat, annál szemboszökőbb hiányai tünnek elő.

A közönség, a birói segélyt igénybe venni kénytelenült közönség mindég hangosabbá váló panasszai azt mutatják, hogy törvénykezésünk igen drága, hogy prendtartásunk igen szükre szabott, melyből az anyagi igazság igen sokszor kiszorul.

Gyakori az eset, hogy a törvény szavaival ellenkező határozatok hozatnak, s a törvénykező közönség, ki jogát, a törvény világos szavaiba bizva, viszi birája elé, megcsalódvan, elveszti bizalmát s el jogérzetét

Oly esetekben, hol a perorvoslatok meg vannak engedve, kisebb baj; de hol törvénykezési eljárásunk a perorvoslatokat kizárja, az anyagi igazságot tönkre tevő eljárássá fajulhat el.

Elmélkedésemre alkalmat szolgáltatott egy a sz.-udvarhelyi kir. törvényszéknél előfordult eset.

Az eset nagyon egyszerü. Két ha-lmási székely egy kaszáló felett össze perel. Sz. D. J. beperli Sz. J.-ét zálogban lévő kaszálójának kibocsátáért. A nevezett kir. törvényszék előtt foly a per, azalatt a két atyafi egy pohár pálinka mellett egyezkedik, s megegyeznek, hogy Sz. F. a birtokot, illetőleg kaszálót adja át s a pert szüntessék be.

Alperes nem teljesiti igéretét s az alatt a törvényszéknél a megkezdett s soha be nem szüntetett per tovább foly s az alkudozás (1872 eleje) utánra jó más fel év mulva itélet is kelt benne, melyszerint alperes teljes kereseten elmarasztaltatott. Ez itélet jogerőre emelkedik s felperesnek 1873. deczember 11-én beadott kérésére alperesen ugyanazon év és hó 18-án végrehajtatik.

Mig ez történik az alatt a ravasz ellenfél 1873. november 3-án bizonyitványt eszközöl ki arról, hogy ők 1872. elején a per megszüntetése iránt kiegyeztek volt.

Ennek alapján deczember 22-én a végrehajtás megszüntetése iránt kérvényez. Nevezett kir. törvényszék a kérvényt elfogadólag ellátja, s jegyzőkönyi tárgyalás után 1874. martius 6-án kiadott végzésével a végrehajtást megszünteti, mi ellen további remedium nincs.

A végzés indokául az van felhozva, hogy a végrehajtás deczember 18-án fejeztetvén be az a nap nem számitható és hogy a 2. sz. alatti bizonyitvány (mely a régebbi egyezkedést foglalja magában) a felek által aláiratott.

Ez szembetünőleg ellenkezik a törvénynyel mert:

a pprt. 374-ik §. szó szerint azt rendeli, hogy a sérelmezett fél a végrehajtás megszüntetését vagy korlátozását a foglalás befejezésétől számitandó 3 nap alatt kérheti. A foglalás ez ügyben 1873. deczember 18-án fejeztetvén be, ez a nap is beszámitandó s igy a kérés deczember 20-ig bezárólag beadandó lett volna, tehát a kérés deczember 22-én mint elkésett elfogadható nem volt, s végrehajtató kérésére vissza utasitandó lett volna.

Nagyobb mértékben ellenkezik a törvénynyel a másik indok. Habár a bizonyitvány maga az itélet után szülemlett is, de maga a tény, mit igazol, nem.

A törvényidézet helye az itélet vagy egyesség után felmerült jogi tényt igényel, nem pedig az itéletet más fél évvel megelőző tényeket. Ilyen jogi tény lehet a kielégités, egyesség szerü beszamitás, lemondás, a két fél joga s kötelmének egy személyben egyesülése, a dolog elenyészte személyes jó viszonyoknál, a halál, s az időmulás. Ámde ilyennek tartani nem lehet azt, hogy a két fél az itélet hozatala előtt a per beszüntetése iránt egyezkedtek. Ilyennek tartani nem lehet, mert mind fel- mind alperes tényleg tovább folytatta a pert, további felelgetésekot tett s az itéletbe belenyugodott, s mert alperes nem teljesitvén igéretét, felperes nem kapván meg követelését, a perre ok is volt, s igy voltaképen nem a tovább folytatott per szünt meg, nem az itéletadta jog enyészett el, de épen a per megszüntetése iránti korábbi egyezkedés nem ment teljesedesbe. Tehát a végzésnek még méltányossági alapja sem volt.

Ime egy eset, hol a fél perel és költ egy darabka földért három éven keresztül. A perben jogérvényes itélet kel, s mikor azt elérte, ha jogos tulajdonához akar jutni, kénytelen ujabb három évig perelni.

Engem e sorok irására nem vezet A.-nak vagy B.-nek személyes érdeke. Hanem annak komoly meggondolása: hova vezet mind ez? Mily ovatal marad fen a sértett félnek, ha a bíróság tul teszi magát a törvényen? Czélszerü ily esetben a perorvoslatok kizárása?

Utóvégre is a törvénykezés czélja igazságszolgáltatás, s az-e hol a fél megnyert itélete daczára se juthat igazához, s az-e, ha a perest a megitélt követelésétől elütik? Uj pert kezdhet s ujabban költhet ugyan. De van-e arány a czél közt, mit igy elér, s a kiadás közt, a mennyibe kerül?

Gyarmathy Ferencz,
ügyvéd.

Különfélék.

A „Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht“ nagytekintélyü folyóirat utolsó füzetében Laband a strasburgi egyetem hirneves tanára rövid birálatot közöl A páthy magy. kereskedelmi törvénykönyv tervezetéről, annak nem igen sikerült német forditasa nyomán.

A tervezet — mondja Laband — a német keresk. törvénykönyv alapjára van fektetve, nemcsak a felosztás, hanem a jogtételek, sőt a szófüzés tekintetében is. Sok szakasz teljesen hü forditása a német keresk. törvénykönyv szakaszainak. Az előttünk fekvő két rész, megfelel a n. k. törvény két első könyvének. Némely szakasza azonban a német keresk. törvénykönyvnek, az időközben szerzett gyakorlati tapasztalatok és a tudomány eddigi tárgyalási alapján javitva lett, és egynémely más szakasznál oly törvényhozási indokokból, melyeknek méltatásába nem bocsátkozhatunk, miután az indokolás német nyelven közzétéve nem lett, — igen lényeges eltérések foglaltatnak, igy péld. a női házastársnak keresk üzlet nyithatása iránti jogosultsága tekintetében. Legszabadabban van kidolgozva a társasági jog. A betéti társaság és nevezetlen társaság egységes alakzatot képeznek; a részvénytársasági jog oly foglalatu, mely ugy a n. keresk. törvénykönyv eredeti szövegétől, mind az 1870. évi junius 11-ki novellától sok részben eltér. Igaz azonban, hogy nem csekély számu módositás komoly aggodalmat kelthet. (Valószinüleg ugyanazokat érti t. biráló, melyek már az enquêteben aggodalmat keltve, lényegasen módositást szenvedtek. Szerk.) Külön szabványokat tartalmaz még a tervezet az életbiztositási részvénytársaságokról, melyek szigorubb szabályoknak vannak alávetve mint más részvénytársaságok; ugy szintén törvényi szabványokat tartalmaz oly külföldi részvénytársaságokra nézve, melyek üzletkörüket Magyarországra kiterjeszteni akarják.

A nemzetközi statistikai congressus előkészitő bizottsága tegnap este a kereskedelmi miniszteriumban, Haynald érsek elnöklete alatt ismét ülést tartott. — Az ülés a congressuson fölveendő ujabb kérdések megállapitásával foglalkozott, s elvül elfogadta azt, hogy csak oly ujabb kérdés fog a programmba fölvétetni, melyre nézve hazánkfiai köréből érdemleges előterjesztés készül. — Hosszasabb tárgyalások után először is a következő kérdés fogadtatott el: A gyógyfürdők, ugyszintén a természetes ásványvizek statistikája, előterjesztést készit dr. Grosz Lipót. A Konek által fölvetett több kérdés, mint mellékes, a már kijelölt kérdések mellett fog tárgyaltatni. Konek kérdései ezek:

A váltóhamisitás külön kimutatása a bünügyi referádához; — a fátlan vidékek fokozatos befásitásának kihatása az égalji viszonyokra; — és a mezőgazdasági termelmények piaczi ára kitudásában, valamint annak mérték és pénzérték szerinti kifejezésében létesitendő általános egyenlőség. Elfogadtattak továbbá a következő kérdések: A statistikai magántevékenység szervesebb befoglalása az általános statistikai tevékenységbe. Előadó Koloti Károly. — A közbenső áruforgalom statistikai megállapitása; előadó: Beöthy Leo.

A Fodor által a járvány statistikájának megállapitása iránt tett inditvány elfogadtatott és előadására inditványozó kéretett föl.

A Matlekovits Sándor által ajánlott két kérdés s pedig a „város“ jellegének meghatározása, s a kereskedés irányá-

nak kimutatása, miután a kérdést tevő az illető memorandum készitésére nem válalkozott, elejtetett, Herich és Dárday nak a csőd statistikájára és a birósági szervezetre vonatkozó javaslatai, — miután inkább a már eddig készült dolgozatoknak bemutatását czélozták, és Keleti jelentése szerint keszülnek már előterjesztések, mint külön kérdések föl nem vétettek. Dobronszkynak „a statistika fogalmának meghatározására“ vonatkozó inditványa fölvételre alkalmasnak nem találtatott, szintugy elejtetett a „morál statistika“ tárgyában tett javaslata.

Kőrössy Farrnak egy levelét olvassa fel, mely szerint a nagy városokban mutatkozó heti halandóság mintái iránt táblázatokat kellene megállapitani. Erre Kőrössy urat a bizottság fölkérte, hogy Farrt értesitse, miszerint a kérdés mindenesetre fölvétetik tárgyalásra, ha Farr maga vállalkozik az előadásra.

Az ülés egyéb határozatai közül még a következőket emlitjük föl:

„A statistika oktatásának bevezetése az iskolába“ czimü kérdéshez, mely a stockholmi előkészitő bizottság által már kijelöltetett, Konek Sándor egyetemi tanár kéretett föl referensül.

„A földrajz és a statistika határának megszabása“ iránt Hunfalvy kéretett föl a végből, hogy tanulmányai alapján a legközelebbi ülések egyikében nyilatkozzék: lehetséges-e ezen kérdést tárgyalás alá bocsátani.

Végül határoztatott, hogy Weninger föl lesz szólitandó: hajlandó-e az országok pénzügyi eredményeinek nemzetközi összehasonlitását illetőleg — (melyre nézve ugy is lesz előterjesztés) a referensi tisztet elvállalni.

A kolera és bujasenyv statistikája ügyében kiküldött albizottság nevében Korányi tett előterjesztést, mely szerint az ügy tárgyalandó, ha elég orvos fog a congressuson jelentkezni. A bizottság az albizottságot fölkérte, hogy mindenesetre folytassa tárgyalásait.

Quetelet emlékének megörökitése czéljából teendő javaslat kidolgozására Haynald érsek elnöklete alatt: Keleti, Hunfalvy, Falk, Kautz, Pulszky Ferencz és Matlekovits urakból álló albizottság választatott.

A halálbüntetés borzadalmai. Moreau méregkeverő és Boudas rablógyilkos október 13-ki kivégezéséről franczia lapokban a következőket olvassuk: Midőn Moreaut felkölték, hogy a kivégzésre vigyék, hidegvérüen mondá: „Tudom, hogy miről van szó s ezért fölöltözködöm.“ És csakugyan a legnagyobb rendben felöltözködött. — Boudas már sokkal izgatottabb volt midőn ágyából felkölték. „Tehát csakugyan kivégeznek“ mondá, az igazságügy ma nagy botlást követ el. Engem vihetnek a vesztőhelyre, de ártatlan vagyok, loptam ugyan, hanem nem gyilkoltam.“ Moreau szilárd léptekkel ment fel a guilotinehoz, közönyösen megcsókolta a feszületet s nemsokára a hires méregkeverő halva volt. Boudas szintén szilárd léptekkel közeledett a vesztőhelyhez, de ajkain metsző gunymosoly vonult végig. Midőn a pap felszólitá, hogy csókolja meg a feszületet, ideges rángatódzásokba eset, s alig lehetett őt kivégezni. Boudas neje még férje elfogatásakor őrült lett, legidősebb leánya pedig a kivégzés napján veszté el rendes eszejárását. Fia pedig, ki katona volt a 85-ik gyalogezrednél, egy órával atya kivégeztetése után főbe lőtte magát!

A polgári házasság kérdésében Ausztriában közelebb két érdekes nyilatkozat történt. Az egyiket Stremayer közoktatási s cultusminisztor tette, ki választói előtt kijelenté, hogy a kötelező polgári házasság elve helyes ugyan, de behozatala nem ajánlatos, mert a nép (?) ezt nem akarja. Ezzel homlokegyenest ellenkezőleg nyilatkozott Giskra az ő választói előtt. Giskra kijelenté, hogy a kötelező polgári házasságot a nép nagy többsége óhajtja, s az mindenesetre behozandó. Stremayer minister; Giskra pártvezér. De nemde adóügyben nem hivatkozik egyik sem a nép akaratára, hanem az állam érdekeire.

Egy fejezet a magyar magánjogból. Tudvalevő dolog, hogy a magyar magánjog a szépnem iránt különös deferentiával viseltetik, sőt a galanteriát még a jog terére is átviszi. Egyik legsajátságosb rendelkezése, mely szerint a hajadon jogilag meg nem vénülhetett, azaz a nagykoruságot nem érhette el, a tizenkilenczedik század nivellirozó irányának nem rég esett áldozatul. Fönmaradt azonban egyik másik sajátsága, hogy a kiskoru nő férjhez menetele folytán ipso jure nagykoruvá lesz, holott ez a kiskoru férfiunál nem történik. Ugy látszik, hogy a magyar jog a házasságot különböző szempontokból fogja föl s a hölgyekre nézve annyira okos cselekménynek tekinti, hogy az arra magát rászánót, mint ki belátási képességét kellőleg igazolta, minden javai fölött szabad rendelkezési joggal fölruházza, ellenben a férfiakra nézve a házasságot nem tekinti ily cselekménynek s az a házasság megkötése daczára kiskoru marad. Ezen sajátszerü állapot nemrég egy per által érdekes illustratiót nyert. Egy kiskoru férfi, ki egy tizennyolcz éves leány vett el, nejétől három hónap mulva elvált s a házasfelek közt perre került a dolog. A nő perelt a férfi ellen, ki ellene azzal védekezett, hogy ő kiskoru — tessék az apját beidézni.

A pesti kir. táblának 1874. évi september hó végeig terjedő ügykimutatásából értesülünk, hogy ott mult hó végeig az elintézendő ügydaraboknak száma — a mult évről maradt hátralékokkal együtt — mindössze 81,572 és pedig 50,527 polgári-, 674 urbéri-, 5,189 váltó-, és 25,182 büntetőügy volt. Ezekből mult hó végeig intéztetett el 40,643 polgári-, 592 urbéri, 4,725 váltó- és 21,986 büntető- összesen 67,946 ügydarab és maradt hátralékba 9,884 polgári-, 82 urbéri, 464 váltó- és 3,196 büntető- összesen 13,626 ügydarab.

Ugyanazon forrásból arról is értesülünk, hogy 1874. évi szeptember hóban a pesti királyi tábla által megvizsgált és oklevelet nyert ügyvédek száma mindössze 84 és pedig 45 közügyvéd és 39 váltóügyvéd volt.

A felsőbb bíróságok ügykezelésére vonatkozólag az igazságügyminiszter legujabban egy rendeletet bocsátott ki. E szerint a perkivonatolás, mely miatt az elsőfolyamodásu törvényszékek részéről oly sok panasz emeltetett, egyáltalában megszüntettetik; a felsőbb bíróságok határozatainak kiadmányozási alakjában változás fog történni, a mennyiben az eddig szokásban levő hosszadalmas bevezetése az itéletek és végzéseknek elesik és a fejezet csak a felek neveit s az alsóbb bíróságnak a revisio tárgyát képező határozata keltét fogja tartalmazni. Ezen szabályrendelet jövő évi január elején fog életbe lépni.

Jegyzék-Napló ügyvédek és birák számára 1875-ik évre (XI-dik évfolyam), dr. Schnierer Gynla által szerkesztve. A napló ára csinos vászonkötésben 1 frt 20 kr. Tartalma: Napijegyeknaptár. A felséges uralkodóház. Budapest főváros tanácsa: I. Ügyészi hivatal. — II. Igtató hivatal. — III. Levéltár. — IV. Kiadó hivatal. — V. Számvevőség. — VI. Házi pénztár. — VII Letéthivatal. — VIII. Gazdasági hivatal. — IX. Mérnöki hivatal. — X. Katonaszállási hivatal. — IX. Adópénztár. — XII. Adószámviteli hivatal. — XIII. Adóbehajtási hivatal. — XIV. Statisztikai hivatal. — XV. Árvapénztár. — XVI. Bejelentő hivatal. — KVII. Vágóhid- és állatvásári igazgatóság. — KVIII. Vizvezetéki igazgatóság. — XIX Vásári igazgatóság. — XX. Mértékhitelesitő hivatal. — XXI. Mérleg hivatal. — XXII. Orvosi személyzet. — XXIII. Kerületi előljárók. XKIV. Budapesti kapitányi hivatalok. — XXV. Központi rendőri hivatal. XXI. Budai kapitányság. XXVII. Bel- és Lipotvárosi kapitányság — XXVIII. Terézvárosi kapitányság. — XXIX. József- és Ferenczvárosi kapitányság. XXX. Kőbányai kapitányság. — Igazságügyi magyar királyi miniszterium: I. Segéd hivatal. — II. Számvevőség. — III. Központi telekkönyvi hivatal. Az 1871. VIII. t. cz. 35. §-sa értelmében eljáró fegyelmi bíróság. A kir. Curia fegyelmi bírósága. A kir. Curia semmitőszéki osztálya. A kir. Curia legfőbb itélőszéki osztálya. Budapesti kir. itélőtábla. Marosvásárhelyi kir. itélőtábla, Budapesi kir. főügyészség. Marosvásárhelyi kir. főügyészség. Budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. Az országban levő valamennyi kir. törvényszékek főbb hivatalnokai betürendben. Határőrvidéki kir. törvényszékek és járásbíróságok. A törvénykezésre vonatkozó 1873. évi jul. 1-től fogva 1874. évi jun. végeig megjelent törvények és rendeletek betüsorban. Szabály a birák és birósági hivatalnokok, az orsz. fegyintézetek- s vegyészeti műteremnél alkalmazott államhivatalnokok rangfokozata, és ezeknek, valamint a szolgaszemélyzetnek a kiküldetések alkalmából járó napi dij és fuvarilletmény tárgyában. (Igazs. min. rend. 1874. jan. 29. 3341. sz.) 1874. évi XXII. törvényezikk a főváros pesti része telekkönyveinek átalakitásáról és kiegészitéséről. A Budapesten székelő ügyvédi kar névjegyzéke és lakása. Bélyegilletéki skálák. Kamatot kiszámitó táblák. Hirdetések. Jegyzéklapok az év minden napjára.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 44. sz. Budapest, 1874. okt. 28.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők

A kéziratok bermentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: Haladunk. — Még pár szó a hagyateki eljárás megszüntetése mellett. Dr. Tomcsányi Mór, kir. tszéki elnök urtól. — A bizonyitási kötelezettség. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — Adalékok az 1868. LIV. tczikk módositása iránti törvényjavaslat méltatásához. — Különfélék.

MELLÉKLET: Rendeletek.

Haladunk.

Haladunk! De nem mi, hanem a társországbeli horvátok haladnak.

Csupán a politikai conexio, mely Horvát- és Magyarország közjogi kötelékében áll, — igazolja azon czimfeliratunkat, hogy „haladunk!“

A politikai viszályok befejezése óta alig mult el egy év, és Horvátország gyökeres reformmunkálatokhoz látott a törvénykezés, közigazgatás, közoktatás, szóval a közügy minden ágában. És még pedig nem foltozás azó jelszavuk, hanem gyökeres és rendszeres reform.

Törvénykezés terén nálunk 1867 óta a majdnem hasznevehetetlen perrendtartás az egyedüli tényleges vivmány. Az anyagi jog hiánya mellett a büntető eljárás mai napig sincsen törvényileg szabályozva.

Horvátország a közjogi átalakulás idejében megtartva az osztrák büntető eljárást, nem volt oly kényszerhelyzetben mint mi, és ime mégis bámulatos rövid idő alatt tiszta vádrendszerre alapitott bünvádi eljárást teremtve, a cultur nemzetek előharczosai sorába lépett, mély homályt vetve a magyar kormány tehetetlenségére.

Igaz ugyan, hogy a 430 §-ból álló törvény, bizottsági előkészitése után csak négy órai országgyülési tárgyalásba került, mert csak azon szakaszai vonattak tárgyalás alá, melyekhez módositások voltak bejelentve. Nem tartozik azonban feladatunk körébe parlamentáris gépezetünk birálatába bocsátkozni. Kormányunk kiváló előszeretettel szokta tétlenségeért a felelősség nagy részét törvényhozásunk nehézkességére háritani. A tehetetlenség vádja azonban nem háritható el, ha a horvát bünvádi eljárás alapelveit az ideiglenes büntető eljárásunk szabályzatával összehasonlitjuk.

Mint már emlitettük, a törvény a vádrendszeren alapul. A bünvizsgálat ezután az ügyészség hatáskörébe esik; vizsgálatnak azonban csak oly esetekben levén helye, hol azt a vádbeli anyag rendezése megkivánja, avagy oly esetekről, melyekre a törvény halálbüntetést vagy legkevésbbé öt évi börtönt szab. E vizsgálat pedig teljesen a felek közti nyilvánosság mellett eszközlendő.

A vizsgálati fogság iránti szabványok a legszabadelvübb garantiát nyujtják. Hogy a birói eljárás a szóbeliség és nyilvánosságra van fektetve, önmagától értetik, ugy szintén hogy a biró, a bizonyitékok szabad mérlegelésével itél és igy a bünösség kérdésében minden további felebbvitel kizáratott. Bünténeknél a bíróság 6, vétségeknél 4 szavazó bíróból áll és egyenlő szavazat esetén a vádlottra nézve kedvezőbb vélemény döntő. Halálbüntetés csak szóegységgel mondható ki.

Ezzel azonban még nincsen befejezve az ujjitások és reformalkotások lánczolata, hanem egyidejüleg a kihágások elbirálására behozatott a polgárbiróságok (Schöffengericht) intézménye. Kihágások felett ugyanis az egyes biro két esküdtbiró hozzájárultával itél. Esküdtbiró lehet — tettleges szolgálatban álló katona, törvénykezési és közigazgatási hivatalnok, pap és tanitó kivételével — minden horvát állampolgár, ki önálló, irni s olvasni tud, a horvát nyelvet birja. 30 éves és az állampolgári jogok élvezetében áll.

Ezen intézmény nemcsak a városi területek müveltebb lakosságára, hanem az egész ország területére kiterjesztve, sokak szemében merész experimentumnak tetszhetik; de bizonyára nem veszedelmesebb a mi, anyagi és alaki törvények nélküli ex lex állapotunknál!

Ime tehát azon idő alatt, mig mi tehetetlenségünkkel küzdünk, horvát „testvéreink“ nem pihennek. Horvátország mint „mintaállam“ szervezkedik, és a mi kormányzati tehetetlenségünkkel szemben vajmi csekély vigaszt lelünk a „Pesti Napló“ azon állitásában, hogy Horvátország pénzügyi ereje sehogy sem áll arányban a magára vállalt feladatokkal — „szárnypróbálgatásaival“.

Nekünk szivünk minden dobbanását és szorgos kezünk minden munkáját fel kell használnunk arra, hogy a magyar államot nemcsak erőssé, hanem vonzóvá is tegyük culturája, alkotmányos és a kor követelményeinek megfelelő haladása által. Ne ámitsuk magunkat azzal, hogy pártharczaink tiporják sárba a magyar állami tekintélyt. Nem! Tétlenségre kárhoztat ugyan nem egy munkabiró kart, de a mindinkább meddőnek felismert közjogi harcznál sokkal szégyenletesebb szegénységi bizonyitványt állit ki részünkre kormányzatunknak szellemi tehetetlensége, mely gyökeres és rendszeres reformalkotások helyett örökös foltozgatásaival csak azt nyilvánitja a világ előtt, mennyire rongyos államiságunk köntöse.

Bünvádi rendtartás helyett a váltóhamisitás és hamis bukásról; magánjogi alkotás helyett a nők nagykorusitásáról, a végrendeletek külkellékeiről törvényjavaslatokat alkotni és végre hasznavehetlen polgári perrendtartásunkat novellával drótozni, fótozni; birósági szervezetünk folytonos átalakitása mellett annak hiányait intercalaris jövesztesekkel tetézni stb., mindezekben egyetlen reformeszmét sem, — hanem állami lételünk jövőjét veszélyeztető tehetetlenség nyomorát leljük.

Bocsánatot kérünk t. olvasóinktól, ha ez alkalommal keményebben megnyomtuk a pennát, — de Horvátország örvendetes haladásával szemben a hazánkra háramló szégyen érzete, elfojtá bennünk a kimélet érzetét.

D. S.

Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett.

V.

II. A hagyatéki hitelezőnek jogai:

Még azok is, kik azt állitják, hogy jogokat lehet átruházni, kénytelenek beismerni, hogy kötelességeket átruházni nem lehet.

Ennek okát abban látják, hogy a kötelesség az által, hogy teljesitését más személy vállalta magára, létezni nem szünik meg, s hogy tehát ahhoz, miszerint a kötelesség átruháztathassék, a hitelező beleegyezésére — novatióra — van szükség.

Az bizonyára való, hogy a kötelesség vagy tartozás átruházásánál, a szolgálást alkotó eredeti szerződés megszüntettetik, s hogy egy harmadik személy bevonásával uj szerződés köttetik. — Csakhogy ez, a kötelesség átruházhatlanságának nem oka, hanem csak eredménye.

Nem azért lehetetlen átruházni a tartozást, mivel a hitelezővel uj szerződést kell kötni, hanem inkább azért kell uj szerződést kötni, mivel a tartozást átruházni nem lehet.

A felvetett kérdésnek ilyen megoldása tehát kielégitőnek nem tekinthető.

Igénytelen nézetem szerint annak, hogy a tartozást átruházni nem lehet, oka inkább az, hogy a kötelesség — épen ugy mint a jog — egyáltalában nem átruházásképes, és hogy annak tárgyával — a szolgálással — az adós azért nem rendelkezhetik, mivel az egy másik személy, t i. a hitelező hatalmában van.

Egyébiránt ezen kérdésnél tovább időzni nem lehet szándékom, mivel az általánosan el van ismerve, hogy az adós személyében i változás, csak a hitelező beleegyezésével történhetik érvényesen meg.

Ebből azonban az következik, hogy az adós halála sem lehet képes ilyen változást előidézni. — S ha e viszonyt mélyebben vizsgáljuk, csakugyan arról győződünk meg, hogy

a) a szolgálás az adós halála által létezni nem szünik meg; és hogy

b) ahhoz, miszerint az örökhagyó helyére mint adós (t. i. saját vagyonával felelős más személy) az örökös lépjen, a hitelező beleegyezésére van szükség.

Hogy a szolgálás az adós halála által létezni nem szünik meg, az a következőkből tünik ki:

Nagyon is hajlandó vagyok azt megengedni, hogy valamely személy halála által annak minden kötelessége elenyészik. — Lehetetlen is lenne olyant, a mi nem létezik, a mi már nincs, valaminek teljesitésére szoritani.

De abból, hogy az örökhagyó személyére nézve a kötelesség megszünt, még nem lehet azt következtetni, hogy ezen kötelesség tárgya — a szolgálás — sem létezik többé.

A szolgálás keletkezésének, létezésének és teljesitésének feltétele — igénytelen nézetem szerint — az adós vagyonában van, melynek kerete oly tág, hogy az az adós szellemi s anyagi eröit, adományait és közönséges s rendkivüli képességeit is magában foglalni látszik.

Ez van — nézetem szerint — valamely állagi, értéki, használási vagy élvezési tekintetben a hitelezőnek lekötve; ebből kell a szolgálást teljesiteni; erre nehezül a szolgálás terhe; ez képezi a szolgálás egyik lényeges részét.

A hitelezőre nézve az valóban egészen közönyös, vajjon az adós maga, ennek meghatalmazottja vagy utódja teljesitik-e a szolgálást. — A tartozás lerovásának érvényét ez meg nem gyöngitheti, mihelyest a teljesités anyagát nem valamelyik más személynek, hanem az adósnak vagyona szolgáltatta.

De nem lehet a hitelezőre nézve közönyös az, ha nem az adós nevében vagy nem az ő vagyonából eszközöltetik a szolgálás teljesitése.

Az első esetben tartozatlan lenne a fizetés, a másodikban pedig sikertelen a szolgáltatott dolog megszerzése; mindkét esetben tehát érvénytelen a teljesités.

Ebből is kitetszik, hogy a tartozás lerovásának érvényességéhez, vagyis: a szolgálás megszüntetéséhez, nemcsak az kivántatik meg, hogy a teljesités az adós által vagy az ő nevében eszközöltessék, — de szükséges az is, hogy a teljesités az adós vagyonából legyen szolgáltatva.

Ime itt van a legkétségbevonhatlanabb bizonyitéka annak, hogy a szolgálás az adós halála által létezni nem szünik meg.

Nem is azért, mintha még bővebb bizonyitásra lenne szükség, hanem csupán azért, hogy ne látszassam a kérdés nehezebb végét kerülgetni, elmondom ezen alkalomból azt is, mit én a vagyon kérdéséről tartok:

Igénytelen nézetem szerint a „személy“ és „vagyon“ nem egy és ugyanazon, hanem két különböző fogalom.

A személynek van akarata, van cselekvésképessége; ellenben a vagyonnál ez teljesen hiányzik.

A személyben van a cselekvő, a vagyonban van a szenvedő jogképesség.

A személy a vagyonnak is a teremtője, intézője; s már azért is sokkal magasabb fogalom, mint teremtménye, alárendeltje: a vagyon.

Személy — igénytelen nézetem szerint — jogi értelemben is csak ember lehet.

A czégek, egyletek, alapitványok, testületek, hagyatékok, csődtömegek, községek, államok stb. — nézetem szerint — nem jogi személyek, hanem vagyonok, vagyis: vagyonjogi — de csakis vagyonjogi — alanyok.

Ha pedig a vagyon — de nem az ugynevezett „jogi személy“, hanem általában véve: „vagyon“ — lényegét vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy az nemcsak a személy — az ember — által megszerzett dolgok, hanem a természettől nyert erők, adományok, tehetségek s képességekből is áll; hogy ezek összege a vagyon tartalma: továbbá azt tapasztaljuk, hogy a vagyon, a személy vagyonjogi alanyiságát képezi, mely nem szereztetik és át nem ruháztathatik, hanem keletkezik és elenyészik; és pedig keletkezik rendszerint az ember születésével, rendkivülileg pedig annak, t. i. a személy intézkedése folytán; és elenyészik azon tárgyak természeti uton való vagy átruházás utjáni elfogyásával, melyek annak állagát képezték.

A vagyon az ember személyétől, annak létidejében is már külön van választva, s nem ok nélkül van az, hogy midőn valaki ezt mondja: „az én vagyonom,“ ez alatt az ő személyét nem fogjuk érteni.

A személy tehát az ember halálával elenyészik, de a vagyon megmarad, és válik belőle azon vagyonjogi alany, melyet hagyatéknak szoktunk nevezni.

Ebben találja megfejtését azon sajátságosnak látszó tünemény, hogy a vagyon az örökhagyót tuléli.

Hogy pedig ahhoz, miszerint az örökhagyó helyére

mint adós az örökös léphessen, a hitelező beleegyezésére van szükség, — ennek bizonyitékát a következőkben vélem szolgáltatni:

Némelyek azt vélik, hogy az adós halála által az adós személyében nem történik változás, mivel — ugymond — az örökös az örökhagyót csak képviseli s helyettesiti.

Az előbbi állitás való, de csak annyiban, a mennyiben a szolgálással terhelt vagyonjogi alany — a hagyaték — csakugyan meg van, s addig mig ezen vagyon, mint olyan létezik, ő maga az adós.

A második állitás azonban — igénytelen nézetem szerint — egészen téves; mivel képviselni vagy helyettesiteni csak azt lehet, a mi létezik: már pedig az örökhagyó nem létezik; tehát nem is képviselhető.

De ilyen fictióra nincs is szükség.

A szolgálással terhelt vagyon — a hagyaték — létezik, és mivel ezen vagyon kétségbevonhatlanul alany; tehát képviselhetése is lehetséges.

Azok tehát, a kik az örököst minden áron képviselőnek s helyettesnek akarják feltüntetni, sokkal következetesebben járnának el, ha általa nem a — nem létező — örökhagyót, hanem a létező hagyatékot képviseltetnék.

Én azonban azt vélem, hogy az örökös, sem az örökhagyó, sem a hagyaték képviselőjének nem tekintethetik; mivel az ő érdeke, a hagyaték, mint vagyonjogi alanynak érdekével egyenes ellentétben áll.

A hagyatéknak mint alanynak érdeke az, hogy fenálljon s gyaropodjék, az örökös érdeke pedig az, hogy a hagyaték enyészszék el, hogy állaga az örökös vagyonába olvadjon be.

De egyébként is az örökös s a képviselő vagy helyettes között semminemü hasonlatosság sincsen. — Az örökös nem másnak, hanem saját magának szerez jogokat; ő nem másért, hanem saját magáért vállal kötelességeket.

Az ő — a hagyatékban levő dolgokhoz való — viszonya, azok megszerzése után épen olyan, a milyen volt az örökhagyó viszonya ugyanazon dolgokhoz.

Az örökös tehát sem az örökhagyó, sem a hagyaték képviselője nem lehet.

Igénytelen nézetem szerint az örökös az örökhagyónak utódja; de nem a hagyaték, — mint vagyon — hanem ennek csak egyes alkatrészei, t. i. az öröklött javak tekintetében.

És hogy ő a hagyatéki hitelezők kielégitéséről gondoskodni köteles, ez nem azért történik, mintha ő az örökhagyó vagy a hagyaték képviselője lenne, hanem inkább azért, mivel csak ezen feltétel alatt szerezheti a hagyatéki illető javakat meg.

Addig tehát, mig a hagyaték intacte fenáll, az adósban nem történik változás; az adós ugyanazon vagyon, a mely az örökhagyó által a hitelezőnek leköttetett.

Mihelyt azonban a hagyaték létezni megszünt, s az azt képezett javak az örökös vagyonába mentek át, azon pillanatban megváltozott az adós is. — A hitelező adósa most már az örökös, és nem az elenyészett hagyaték.

Az adósbani változás történhetik tehát akkor is, ha az eredeti adós meghal. — És mivel a hagyaték rendeltetése nem az, hogy örökké fenmaradjon, s igy az adósbani változás, a hagyatékból ki nem elégitett hitelezőkre nézve kell, hogy előbb vagy utóbb bekövetkezzék; tehát épen azért, mivel ezen változás valóban történő félben van, és mivel a hitelezőre nézve az nem lehet közönyös, vajjon ő a hagyatékból vagy az örökös vagyonából keresse-e kielégittetését: annál fogva a hitelezőnek kell, hogy joga legyen választani, akarja-e az örököst chyrographár = adósául elfogadni, vagy követelésének kielégitése végett a hagyaték javait igénybe venni?

Ha a hitelező ezen választással késik, illetőleg ha követelésének a hagyaték irányábani biztositására semmit sem tesz; a hagyatéki javak az örökös vagyonába mennek át, a hagyaték megszünik, s a szolgálás most már az örökös vagyonából, tehát uj adós által lesz teljesitendő.

És a hagyatéki hitelezőnek épen ezen késedelmeskedése, illetőleg annak megengedése, hogy a hagyatéki javak az örökös vagyonába menjenek — minden különleges biztositás nélkül — át, képezi a hitelező abbeli hallgatólagos beleegyezését, hogy az örökhagyó helyébe mint adós az örökös lépjen.

Ezek előrebocsátása után, s annak megjegyzése mellett, hogy én „hitelező“ alatt mind azokat értem, kiknek egy másik vagyonon követelni valójok van, — megkisértem a hagyatéki hitelező jogait sorolni elő, s venni vizsgálat alá.

Ezek — igénytelen nézetem szerint — a következőkből állanak:

1. A hagyatéki javak leltározhatása.
2. A követelésnek zálogjogi biztosithatása.
3. A zálogjogilag biztositott követelésnek, az örökös hitelezőjének előbb biztositott követelése irányábani elsőbbsége.
4. A hagyatéknak a lejárt követelés kielégitésére való szorithatása.

Vegyük őket ezen sorban vizsgálat alá:

1. A hagyatéki javak leltározhatása.

A hagyatéki hitelezőnek kétféleképen állhat érdekében bizonyosságot s egyszersmind bizonyitékot is szerezni az iránt, hogy a hagyatéki javak miből állanak és milyen értéket képviselnek.

Érdekelve van a hagyatéki hitelező ezt megtudni akkor, midőn követelését az örökösnél veszélyeztetve látja, s ennélfogva kitudni óhajtja, hogy melyike a hagyatéki javaknak az, melynek zálogolása neki a legnagyobb biztosságot nyujthatja: és érdekelve van a hagyatéki hitelező azt megtudni akkor is, ha attól kell tartania, hogy a hagyaték szenvedő állapota a cselekvő állapotot tulhaladja, e miatt az öröklésre hivatott, az örökséget nem vállalja át, a hagyaték javai pedig elrejtés vagy sikkasztás által könnyen fogyatkozást szenvedhetnek.

Minél nagyobb, értékesebb a hagyaték cselekvő állapota, annál jobb, előnyösebb az a hitelezőre nézve; annál biztosabban számithat követelésének kielégitésére.

Ebből következik, hogy a hagyatéki hitelezőnek jogában kell állania: nemcsak a leltár felvételénél jelen lehetni, s arra, hogy minden tárgy összeirassék és szabályszerüen megbecsültessék, felügyelhetni; — de jogában kell állania: követelhetni is, hogy a hagyatéki javak leltároztassanak.

Hogy pedig a hagyatéki hitelezőnek ezen joga, hagyatéki eljárás nélkül is sikeresittethetnék; ennek legnagyobb bizonyitéka épen az, hogy a hagyatéki eljárás, a hitelező ezen jogának megovásáról nem gondoskodik.

2. A követelésnek zálogjogi biztositathatása.

Már fentebb érintettem, hogy a hagyatéki hitelezőre nézve az nem lehet közönyös, vajjon ő a hagyatékból vagy az örökös vagyonából keresse-e kielégittetését.

Az örökös a hagyatéki hitelező kielégitéséről köteles ugyan gondoskodni, de ezért csak saját vagyonával felelös; vagyis más szavakkal: az örökös nem az öröklött javakból, hanem csak azok erejéig köteles a tartozást teljesiteni.

Ő tehát az öröklött javakat el is idegenitheti s elköltheti, és könnyen azon helyzetbe jöhet, hogy a hitelezőt kielégiteni nem lesz képes.

A hitelezőnek tehát jogában kell állnia, ilyen eshetőség ellen védeni magát; vagyis: szabadságában kell állnia, az örököst uj chyrographár=adósául el nem fogadni.

Ezen jogát azonban a hitelező — mivel azt, hogy az örökös a hagyatéki javakat meg ne szerezze, s hogy a hagyaték el ne enyészszék, nem akadályozhatja — nem érvényesitheti másképen, mint ugy, ha követelésének biztositása végett, a hagyatékhoz tartozó valamely dolog- vagy dolgokra, (t. i. azon idő alatt, mig a hagyaték javai, az örökös vagyonába nem mentek át) közvetlen, vagyis „dologbani“, mindenha, s igy a dolognak minden későbbi tulajdonosa ellen is hatályos jogot szerez.

Ámde ha ezen esetre is azon általános szabályt akarnók alkalmazni, hogy a hitelező biztositást kérni csak akkor van jogositva, ha kimutatja, hogy követelése lejárt és veszélyben forog: akkor a hagyatéki hitelező elől elzárnók a jogának sikeresitéséhez vezető utat.

Én tehát szükségesnek találom, hogy már az adósnak elhunyta magában véve is tekintessék oly ténykörülménynek, mely a hitelező követelése biztosithatásának jogalapját képezni képes.

Ez pedig a legkevesebb, mit a hagyatéki hitelező követelési jogának védelme tekintetében tenni kell: de — igénytelen nézetem szerint — ez teljesen elégséges is. — S épen ezért sem azokkal, kik a követelést az adós elhunyta által lejártnak akarják tekinteni, sem azokkal, kik a hagyatéki hitelező számára „törvényes zálogjogot“ akarnak vindicálni, nem érthetek egyet.

Arra, hogy a szolgálás az adós elhunyta után tüstént teljesittessék, szükség valóban nincs: a törvényes zálogjognak a hagyatéki hitelezők követeléseire való kiterjesztése mellett pedig a tartozások teljesitése csak generalis executio utján lenne eszközölhető, s igy minden hagyatéknak csőd alá kellene kerülnie; mi a hagyatéki hitelezők érdekében sem állana.

Hogy pedig a hagyatéki hitelező emlitett joga sikeresithetésének biztositására vezető intézkedések nem a hagyatéki, hanem részint a peres, részint pedig a telekkönyvi eljárásba tartoznak; azt emlitenem is alig szükséges.

3. A zálogjogilag biztositott követelésnek, az örökös hitelezőjének előbb biztositott követelése irányábani elsőbbsége.

Csak mint észszerü következtetménye azon alapelvnek, hogy a tartozás a szabadon terjeszkedő s apadó vagyont terheli, birhat indokolt létellel a hitelező azon joga, mely szerint követelésének biztositását olyan javakon is eszközöltetheti, melyeket az adós öröklött ugyan, de melyek tulajdonjogát még nem szerezte meg; olyan javakon t. i., melyek a vagyonnak tárgyi alkatrészeit még nem képezik ugyan, de arra már destinálva vannak.

Ugyanazon alapelvnek folyománya az is, hogy az ilyen biztositás hatálya oly feltételhez van kötve, mikép a biztositás tárgyául kiszemelt dolog, idővel az adós vagyonába valóban jusson is.

Ezen folyomány pedig egyrészt annak elismerését képezi, hogy a külső javak közül a vagyon tárgyi alkatrészeit csak azok képezhetik, melyek tulajdonjoga is már meg van szerezve; másrészt pedig annak egyik legnyomósabb bizonyitékát szolgáltatja, hogy magával az öröklési jogczimmel a hagyatéki javak tulajdonát nem szereztetik meg.

A fentebbi — helyes — nézet, a mai jogtudomány szinvonalán álló positiv magánjogokban is talált már méltó elismerésre; s nálunk is annyiban, a mennyiben a biztositás tárgyául szolgálandó dolog fekvőségekből vagy telekkönyvileg bejegyzett követelésből áll, a hitelező követelését, az adós által öröklött ilyen javakra, zálogjogilag — most már — biztositani lehet.

Megtörténhetik tehát, hogy a hagyatéki hitelező, midőn követelését a hagyatékhoz tartozó valamely dolgon zálogjogilag biztositatja, megelőztetik az örökös hitelezője által: s miután az elsőbbséget rendszerint a biztositás kérésének, illetőleg foganatositásának időrendje határozza meg; annál fogva kérdés támad az iránt, vajjon a hagyatéki hitelező bir-e ilyen esetben az örökös hitelezője felett elsőbbséggel vagy nem?

Én azt vélem, hogy a hagyatéki hitelezőnek, az örökös hitelezője ellenében, minden körülmények között elsőbbsége van, már a következő okokból:

A biztositás tárgyául szolgáló dolog a biztositás kérése, illetőleg foganatositása időpontjában még nem képezte az örökös vagyonának alkatrészét; s e miatt az csak azon feltétel alatt engedtetett meg, ha az illető dolog az örökös vagyonának alkatrészét képezni fogja; vagyis: ha az öröklő adós az illető dolog tulajdonjogát megszerzi.

Ebből következik, hogy az ilyen biztositás hatálya csak a megszabott feltétel bekövetkezése időpontjában, tehát csak akkor veszi kezdetét, midőn az örökös, az illető dolog tulajdonjogát szerzi meg.

Minthogy pedig a hagyatéki hitelezőnek zálogjoga semminemü feltételhez kötve nincs, s igy az a biztositás kérésével, illetőleg foganatositásával egyidejüleg lép hatályba; s miután a hagyatéki hitelező követelésének biztositását addig kell eszközölni, mig a biztositás tárgyául kiszemelt dolog a hagyatékban van, s igy a hagyatéki hitelező zálogjogának hatálya — kétségbevonhatlanul — előbb kezdődik, mint az örökös hitelezője — habár előbb is foganatositott — zálogjogának hatálya: annál fogva kell, hogy a hagyatéki hitelező az örökös hitelezője ellenében elsőbbséggel birjon.

Kétségtelen tehát, hogy a hagyatéki hitelezőnek elsőbbségi joga is van, de hogy az ezen jog védelmére szolgáló intézkedések a hagyatéki eljárás tartamát képeznék, azt állitani is alig lehet.

4. A hagyatéknak a lejárt követelés kielégitésére való szorithatása.

Általánosan el van ismerve, hogy azon pillanatban, a mint a követelés lejár, — vagyis: a mint a tartozás teljesitésének ideje elmult; a hitelező kereseti jogot nyer, — azaz: jogot szerez arra, hogy adósát tartozásának teljesitésére hatóságilag szorithassa.

Ha ez való, ugy a hitelező ezen jogának sikeresitését az adós időközbeni elhunyta sem akadályozhatja; — mivel ha a haláleset e részben akadályt képezne, akkor a fentebbi tétel, — azon állitás t. i., hogy a hitelező a teljesités idejének elmultával nyer kereseti jogot, nem lehetne való — Nem a teljesités idejének elmultától, hanem más valamitől kellene a kereseti jog beálltának, megszerzésének, feltételeztetnie.

Azon ellenvetés, hogy ha az adós meghal, a tartozás teljesitését eszközölni nem lehet addig, mig az örökös

ki nem puhatoltatott, — nem bir alappal; mivel a hagyaték meg van, s ez önmagában is jogalany, — tehát teljesen alkalmas is arra, hogy bepanaszoltassék, s a fennlevő tartozás teljesitésére hatóságilag szorittathassék.

És a hagyaték perbeidézése nehézségekkel nincs is összekötve.

Ügygondnok általi képviselésben részesülhet a hagyaték épen ugy, mikép részesül abban a csödtömeg, az elmebeteg, a tékozló, a kiskoru és a távollevő.

Azon ellenvetés sem áll, hogy ilyen képviseltetés mellett az örökös hátrányt szenvedhetne; mivel ha a követelés való, akkor annak teljesitéséből sérelem nem származhatik, — ha pedig nem való, akkor a bíróság a hagyatékot annak teljesitésére nem fogja szoritani, sérelem tehát igy sem állhat elő.

Az örökös jogai tehát biztositva vannak, és ezen biztonság még fokoztatik is azon körülmény által, hogy az örökösnek az ügygondnok ellen is van ennek hütlensége vagy mulasztása miatt kellő orvoslata, épen ugy mint bármely olyan személynek, ki törvényileg köteleztetik arra, hogy az ellene támasztott perben ügyvéd által képviseltesse magát.

És ha az örökös, öröklési jogczimének birói megállapitását igazolni képes; akkor annak, hogy a per további vezetését ő maga vegye át, illetőleg képviselésével más személyt bizhasson meg, mi sem áll utjában.

Az örökös helyzete tehát e részben bármely más peres fél helyzeténél semmivel sem roszabb.

Nem lehet tehát kétség az iránt, hogy a hagyatéki hitelező, lejárt követelésének kielégitésére, a hagyatékot szoritani jogositva van; — de hogy e végett a hagyatéki eljárásra lenne szüksége, azt — ugy hiszem — senki sem fogja állitani.

A fentebbiekből kitetszik, hogy a hagyatéki hitelezőnek többrendü igen fontos jogai vannak; s csak fájlalni lehet, hogy azok a positiv jogban nem mindig találnak méltó elismerésre.

Szivesen elismerem tehát, hogy a hagyatéki hitelező jogainak védelme tekintetében intézkedni felette szükséges; de azt nem ismerhetem el, hogy a hagyatéki hitelező érdekében lenne a hagyatéki eljárás behozandó.

A hagyatéki eljárásban, a hagyatéki hitelező jogainak védelme tekintetében, épen semmi sem foglaltatik.

(Folyt. köv.)

Tomcsányi Mór,
királyi törvényszéki elnök.

A bizonyitási kötelezettség.

A bizonyitási kötelezettséget elháritó okok.

I. A köztudomás.

1. A köztudomás — mint a bizonyitás terhét elháritó ok [1] — a perrendben igen fontos szerepkörrel bir, s annak meghatározása körül, századokon át, sokan és sokat eredménytelenül fáradoztak. [2]

A római jogforrások a köztudomásu tényekről, mint a bizonyitási kötelezettséget elháritó okról, nem tartalmaznak határozott rendelkezéseket; [3] mi, tekintve hogy a római jog fő lényegét a szabad bizonyitási elmélet képezte, a dolog természetéből folyik; mert a szabad meggyőződésre alapitott elméletnél, az ily elvont fogalom-meghatározások fölöslegessé válnak.

Csak ugy a dolog természetéből és a római nép józan felfogásából következik [1] azonban, hogy a római perjogban, melynél csakis a szabad meggyőződés szolgált irányadóul, oly körülményre, mit mindenki tudott (quod omnes sciunt), bizonyitás nem igényeltetett. [2]

A glossatorok által a („notoria") köztudomásu bünténeyekre alkalmaztatott, melyek elkövetői azonnal elfogandók, s minden rendes eljárási formák mellőzésével megfenyitendők. [3]

Ez szolgálhatott alapul a canoni jognak, s illetőleg a canoni jogászoknak is a XII. századtól kezdve, midőn a nyilvános bünténeyeket „delicta notoria"-nak nevezték. [4]

A kifejezés ugyan uj volt, de a canoni jogban már régen fenállott fogalomra alkalmaztatott. Az egyházfegyelmi törvényekben ugyanis a köztudomás régi időtől fogva határozott befolyást gyakorolt; mert a köztudomásu vétségek minden alakszerüség nélkül intéztettek el és az ezen alapon történt elmarasztalás folytán felebbezés nem engedtetett. [5]

A köztudomás azonban nemcsak egyházi vétségeknél birt döntő befolyással, hanem más egyházi bíróságokhoz tartozó ügyekben is figyelembe vétetett. [6] Ezen utóbbi esetben azonban csekélyebb jelentőséggel birt; mert csakis a bizonyitási kötelezettség elháritására nézve nyilvánult befolyása, [7] mig fegyelmi ügyekben az eljárásra és a felebbezésre nézve is befolyással volt; [8]

II. a köztudomás a régi német perjogban is kiváló szereppel birt; főleg azért, mert a köztudomásu tények ellenében az ellenfél eskü általi bizonyitási jogát nem érvényesithette. [9]

Arra nézve azonban, hogy mi tartandó köztudomásu ténynek, mely ellen a tagadás nem érvényesithető a canoni es német jog elvei eltérő irányban nyilvánulnak.

A német felfogás szerint a bizonyitás csak azon döntő körülményekre igényeltetett, melyekről a biró tudomással nem birhatott. [10] Mind az tehát miről tudomása volt (Gerichtskundigkeit) bizonyosnak tekintetett, s ennélfogva tagadása meg nem engedtetett.

A mit a biró érzékeivel észlelt, a mi a bíróság előtt történt, ha erről biró bizonyitványt (Gerichtszeugniss)

---

[1] Wetzel: System des ordentlichen Civilprocesses 180. s k. l. Endemann: Beweislehre 72. l. Ökröss: A polg. törvk. rendt. magyarázata 330. l.

[2] Bayer: Vorträge 719. l. Endemann i. h. V. ö. Osterloh: Lehrbuch des gemeinen deutschen ord. Civilprocesses I. k. 325. l.

[3] Wetzel i. h.

[1] Bayer i. h. 719. l.

[2] Endemann i. h. 74. l. Langenbech: Beweisführung 253. l. — A római jog egyes helyei is erről tesznek tanuságot, pl. az L. 3. §. 2. D. 22. 5. „. . . sicut non semper, ita saepe sine publicis monumentis cujusque rei veritas deprehenditur, alius numerus testium, alias dignitas et auctoritas, alias veluti consciens fama confirmat rei, da qua queritur fidem. — V. ö. Zimmern: Rechtsgeschichte 132. §.

[3] Wetzel i. m. I. k. 180. l.

[4] Wetzel i. h.

[5] Notorium non egat probatione Can. 15. Causa II. qu. 1. „Manifesta accusationem non indigent" Can. 17. eadem „De manifesta et pluribus causa non sunt quaerendi testes" — „juxta canonicas sanctiones excessus notorius examinatione non indiget" (III. Innocenz) stb. V. ö. Osterloh i. m. 325—326. l. Vetzel i. h. Endemann i. h. Gross: Beweistheorie im canonischen Processe 48. lap.

[6] Igy pl. házassági ügyekben, a papi választások érvényének megvizsgálásánál, vagy midőn a pap fia atyja hivatalából elmozditatott. Vetzel i. m. 181. l. Gross i. m. 49. l.

[7] Vetzel i. h.

[8] Gross: Beweistheorie im canonischen Processe 49. l.

[9] Ezen felfogás a germán perjog szelleméből folyik; miután ebben a bizonyitás nem teher, hanem jog volt.

[10] Hänel: Beweissistem des Sachsenspiegels 87—89. l.

adott,[1] a perfolyamában felmerült események, a tetten érés, ha ennek látható nyomai maradtak (pl. gyilkosnál a veres kéz) mind oly tények voltak, melyek ellenében tagadás helyt nem foglalhatott.[2]

A canoni jog szerint pedig a biró belátására van bizva annak elhatározása, hogy vajjon oly nyilvánvaló-e valamely tény; miszerint az másként mint szándékos boszantásból el nem tagadható.[3] Oly tény neveztetik „factum notorium"-nak, melylyel a „pluribus notum" „publicum"[4] „evindentia"[5] kifejezések hason értelembe alkalmaztatnak.[6]

A canoni jog szerint tehát a köztudomás köre tágabb volt; mint a régi germán jogban. A régi germán jog ugyanis a bíróság hivatalos tudomását (Gerichtskundigkeit) értette a köztudomás alatt, mig a canoni jog a biró magán tudomását is elegendőnek tartotta, ha ez bizonyos körben köztudomásu tényre vonatkozott.

A pápák ugyan egy időben e részben is határozott szabályokat hozni s illetőleg a köztudomás alkalmazását megszoritani törekedtek, különösen I. Miklós, III. Sándor[7] és III. Lucius[8] törekvése jelentkezett ezen irányban, III. Innocenz azonban az általuk felállitott szabályokat mellőzve a köztudomást a beismerés vagy birói itélettel egy jelentőségünek mondotta ki, és ez által érvényébe visszahelyezte; figyelmeztette azonban egyuttal a bíróságokat, hogy a köztudomás megbirálása körül óvatos eljárást kövessenek, nehogy kétséges tényeket is köztudomásuaknak jelentsenek ki.[9]

A canoni jognak ide vonatkozó szabályai, többek véleménye szerint, csakis egyházfegyelmi ügyekre vonatkoznának; e nézet azonban téves, mert azok a polgári sőt fenyitő ügyekben is általjában alkalmazást találtak.[10]

III. Ezen uton átszármazott a német perjogba is,[11] hol nem csekély gondot okozott az irodalomban annak meghatározása, hogy köztudomásu ténynek tulajdonképen mi tekintessék; s illetőleg miként lehetnének e részben is oly szabályok létesitendők, melyek által a biró szabad müködését korlátolva, a köztudomás már a törvényben biztos meghatározást találna.

Minthogy azonban e kisérlet igen kevés sikert aratott, az alakiság fénykorában pedig azon eszmével, hogy a biró meggyőződése is számbavehető tényező legyen az igazságszolgáltatásnál megbarátkozni általában nem birtak, azon irány kezdett terjedni, hogy a köztudomás — mint bizonyiték, vagy helyesebben a bizonyitási kötelezettséget elháritó ok — teljesen mellőztessék.

Az e részben indult harcz élén a tudományos világban Weber állott, kinek érvelése kiválólag abban összpontosul, hogy annak megállapitása, hogy köztudomásunak mi tartandó, a bíróra nem bizható. A perrend czélja s az igazságszolgáltatás biztossága megkivánja, hogy a biró csakis az iratok s tekintve az azokban felhozott bizonyitékok és ne magántudomása után itéljen. Ha e tétel helyessége beismertetik ez alól kivételt tenni nem szabad; mert a tétel annyira általános jelentőségü, hogy minden kivétel halomra fogná dönteni az egész elvet, s megsemmisitene minden jogbiztosságot; mert alkalmat adna a birónak köztudomásunak tekinteni azt mi nékie tetszik, mi legtágabb tért nyitna a birói önkénynek és az igazságszolgáltatás körül a legnagyobb bizonytalanságot idézné elő.[1]

Weber és követői csakis oly eseményeknél engednék meg a köztudomásnak a biró általi figyelembe vételét, melyek a természet rendjéből vagy a dolgok természetes folyamából következvén, józan észszel biró ember, csak szándékos boszantásból vagy roszakaratból vonhatja kétségbe pl. hogy Pesten julius hóban reggel 6 órakor világos van.[2] Gonner pedig ezen eseményeken kivül megengedi, hogy a nagyobbszerü, habár rendkivüli természeti vagy állami események köztudomásu volta is kimondathassék a biró által.[3]

A tudományos világ többsége azonban, az irásbeliség és a törvényes elmélet mellett sem vélte mellőzhetőnek a köztudomásnak, mint ilyennek figyelembe vételét a polgári perben. Azt elfogadta a tudomány, de annak fogalmát és nemeit közelebbről meghatározni s aként részletezni törekedett, hogy arra nézve mi tekinthető a biró által köztudomásunak, lehető kevés kétely merüljön fel.[4]

[1] Nach dem male das er dies ding darumb ich ihm vorgerichte beschuldigt hab, das Gericht gethan hab, ob ich ihm mit zweien mannen und dem richter bas überzeugen mag, dan er des unschuldig werden müg, seitmal das er es vor gericht gethan hat." (Cautel pag. 4. l. 1.) és svahe vor gericht nit geleut ne hevet (Sachsenspiegel 1. 7.) L. Hänel i. m. 87. l.

[2] Vetzel i. m. 182. l.

[3] Si crimen ita publicum est, ut merito debet appelari notorium in ei casu ..... cum hujusmodi crimen nolli possit tergiversationi coelari (III. Innocenz 1. II. in c. 8. x. de eodem).

[4] Quod ... adeo publicum fuerat et notorium, quod nullus inficatione locus penitus existebat, ut pote cujus universa viciniae populus testis erat. (III. Innocenz 15. x. de purg. can. V. 34.)

[5] Nisi peccatum sit notorium ... per evidentiam rei, quae tergiversatione alique celari non possit. (IX. Gergely C. 10. x. eodem.)

[6] Vetzel i. m. I. 183. Gross i. m. 51. l.

[7] I. Miklós és III. Sándor a tisztitóeskü kizárását csak azon esetre szoritották, midőn a tény beismerés vagy a törvény s bizonyitási szabályok által hozatott tisztára; tehát a köztudomást kizárták. (C. 2. C. 15. qu. C. 11. X. de simon. (5. 3.)

[8] III. Lucius a laicusoknak a miséről való elmaradást, mi az előtt oly esetben, midőn az, hogy a pap concubinatusban él, köztudomásu volt, megengedtetetett, csak azon esetre rendelte elnézendőnek, ha a concubinatus az illető pap beismerése által, vagy itéletileg állapittatik meg. C. 7. X. de cohob. Cler. (3. 2.)

[9] Igy Cap. 14. X. de apell. 2. 28....„duximus respondendum, quod si aliquando aliqui, quos manifestum sit et notorium, utorem alterius detinere aut injecisse manus violentas in clericum, eorum appellatione non est aliquatenus deferendum, sed quum multa dicuntur notoria quae non sunt, providere debes in quod dubium est, pro notorio videris habere." V. ö. X. de cohab. cler. III. C. 24. X. d. V. S. §. 40.

[10] A Cap. X. „de testibus cognandis vel non" felirata ugy tartalma is tanusitja, hogy az ebben foglalt szabályok általános alkalmazására voltak számitva. V. ö. Bayer: Vorträge 720. l.

[11] Bayer i. h. Osterloh i. m. I. k. 3. s k. l. Vetzel l. m. 178. l. Linde i. m. 321. l. Langenbech i. m. 150. l. Endemann: Deutsches Civilproecssrecht 700. s k. l.

[1] Weber: Verbindlichkeit zur Beweisführung 29—31. lap. Webert Bayer is követte többször emlitett művének régibb kiadásaiban, az ujabb kiadásokban azonban e nézetével tejesen szakitott, s a köztudomást, mint bizonyitást elháritó okot, határozottan alkalmaztatni kivánja. — Igen élénken harczol a köztudomásu eseményeknek, mint a bizonyitást elháritó oknak a perrendbe leendő felvétele ellen Kitka, ki a már Weber által érvényesitett indokokon kivül még felhozza, hogy ez gyakran méltánytalanságra vezetne; mert lehet valamely tény kisebb körben köztudomásu, ha a fél és a biró e körben laknak, az bizonyitást nem igényel, de ha e körben lakó fél, távolabb székelő oly bióhoz járul, kinek ez eseményről tudomása nincs, az ezt állitó fél bizonyitani lesz köteles oly eseményt, melynek bizonyitásától más fél szerencsés véletlen folytán fel lett mentve, — mi a méltányosságot fogná sérteni. — Ez érvelésre azonban a válasz igen könnyü, mert mi előny háramlanék a távolabbi bióhoz járuló félre abból, ha a közelebb lakó biró előtt perlekedő fél hason tényt szintén bizonyitani kényszerittetnék? Az előbbi érdekeire abból, a mi más biró előtt más perben történik, hátrány nem származhat. — Kitkával hason véleményben van Schuster i. m. 361. lap.

[2] Schuster: Adalékok 362. l. Kitka: Beweislehre 165. l.

[3] Gönner: Handbuch II. k. 259. l.

[4] Igy Geusler: Ueber die Begriffe Beweis, Beweismittel, Beweisgrund, Beweisthema, Beweislast Archiv für die civilistische

E tan szerint köztudomásu:

1) Az ami minden ember előtt ismeretes (Menschenkundigkeit) pl. az évszakok változása.

2) Ami az állam minden polgára előtt ismeretes (Volks oder Gemeinkundig).

3) Ami a járás vagy községben köztudomásu (Bezirks- oder Gemeindekundig).

De ezen általános és tagadhatlanul helyes meghatározással, mely minden esetben irányul szolgálhatott volna azonban be nem elégedve, részletesen tárgyalják, hogy mindegyik osztályba milyen események sorozandók, hogy azok a biró által köztudomásuaknak tekintessenek.

Hogy e részletezés mily kevéssé sikerül s hogy mennél inkább részletekbe b csájtkozunk e tételnél, annál inkább szaporitják a nehézségeket és a bizonytalanságot, a dolog természetéből következik. [1]

(Folyt. köv.)

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

Adalékok az 1868. LIV. t. cz. módositása iránti törvényjavaslat méltatásához.

IV.

D) Bizonyitás. Birói határozatok.

A javaslatnak a bizonyitás körüli lényegesb intézkedéseire előbbi czikkünkben már röviden kitérvén, — a javaslat 60. §-ra van azon megjegyzésünk, hogy még mindig nélkülözzük abban a birónak ugy a sommás, mint a rendes eljárásban a bár külsőleg alakszerü kereset megbirálhatása s nem kellő indokoltság esetében — visszautasithatása iránti jogát; s miután eziránt a ptrt. sem rendelkezik, a hiány potlását szükségesnek látjuk. Mert a jelen javaslat is csak az alakilag hiányos kereset kijavitás végetti visszaadását engedi meg, s a bár teljesen jogtalan vagy nem kellő uton érvényesiteni szándékolt igények felett előre elvoszett perek kezdésének gátat nem vet. Hogy példát hozzunk föl: keresot, mely még le nem járt követelés behajtására irányul, vagy birtokháboritási keresot, ha az 3 hó lejárta után adatnék is be, nem leend visszautasitható; ugy oly koresot sem, melyet felperes pl. a ptrt. 478. § ra tekintettel nem ellenfele, hanem a községi bíróság ellen kártérités végett indit az itélet esetleges alaki hiányainak indokából a nélkül, hogy jogtalan elmarasztaltatását igazolná.

Ugyanis fenálló szabályainak csakis a keresot külső alaki kellékeinek birálatát engedvén meg a birónak; a követelés belső jogalapja a kereset elfogadásakor vizsgálat alá sem vétethetik.

Egyebekben azon körülmény, hogy több eset, mely eddig végzéssel határoztatott el, jövőre itélet által javasoltatik eldöntendőnek, csak annyiban érdemel emlitést, mennyiben a felebbviteli jogra kihatva a helyett, hogy ennek korlátolásánál az illető esetek kivételbe tétettek volna s igy maga a czél jelöltetett volna meg határozottan, bonyolódottabb kisegitő alkalmaztatik.

Fontosságukat tekintve, nem utolsó helyen állanak a kezbesitési eljárást módositó rendelkezések. Miután az eljárás biztossága a kézbesitések pontosságán alapul, tagadhatlan, hogy nagy hiányt pótolnak a czélba vett intézkedések, különösen a 66. §. által adott azon jog, hogy a kézbesitő a kézbesités körüli hanyagsága miatt meghiusult tárgyalási költségekben elmarasztalható. Mert eddig, csak az 1871 8. tcz. 67. §. alapjáu levén feleletre vonható. mintán ennek igénybe vétele a félre volt bizva, az pedig a felelősségre vonás hosszadalmas utjára lépni aligha érzett kedvet magában: a mindennapos késedelem s szabálytalanságoknak gátat vető eszköz a birságok rendelkezésére nem állott. Még hatályosabb orvosszer volna a birságolás megengedése.

Nagyon gyakorlatiatlannak tartjuk azonban a 63. §-nak a megbizottak rendelésére vonatkozó intézkedését, — mi nemcsak egyes nyerészkedők feltolakodását fogja elősegiteni, — mert szivességből kézbesitési dijakat, egy kevesebb ismeretséggel biró egyénért ne higyjük, hogy fogna valaki fizetni; — hanem a hivatalból rendelt megbizottak kinevezése s erről értesitések kiadása nem csekély időt rabló teendő lesz. Mihez azon számos panaszok (semmiségi panasz, igazolás — lásd a 91. §-t) járulván, melyek az ekkép kinevezett megbizott hanyagságából fognak fölmerülni — azt hiszszük, hogy a birói határozatok közvetlen kézhez juttatása kevesebb időt rabló teendő lesz.

E) Jogorvoslatok. Felebbvitel. Igazolás.

I. Felebbvitel. Valóságos bőségszaruja tárul itt fel a casuisticának. Általános vezérszabály teljesen hiányzik, s a javaslat egyes esetek felállitása körül és kivételek tömkelegében mozog. A biztos tájékozás e miatt majdnem lehetetlen leend. A baj oka a fenálló rendszerben gyökerezvén, min csakis a rendszer gyökeres átalakitásával lehetend segiteni; a javasolt ideiglenes kisegitő rendelkezések körül a következőket találjuk kiemelendőknek:

1. A felebbezés jogorvoslatának meghatározott summa apellabilishez kötése, s ehhez képest a felebbezési jognak részint teljes kizárása, részint megszoritása, — felebbvitel felfüggesztő erejének korlátozása, s végrehajtásnak kivételes esetekben megengedése, — a végrehajtás folyama alatt fölmerült jogsérelmeknek a végrehajtó bíróság részéről orvosolhatása, — a felsőbb birságok határozatai elleni semmiségi panaszok korlátolása, — sommás eljárásban a jogorvoslattal élésre nyujtott alkalomnak az indokolás feltétele általi egyensulyozása; mind meg annyi czélszerü bár részben erőszakolt, intézkedésekül tekinthetők.

2. A javaslat 69. §. a felebbezésre nézve általános elvet nem állitván fel, csak a 70. és 71. §§-ban tett kivételek által nyer közelebbi meghatározást.

3. A javaslat 74. §-ában utalás történik az 1868. 54 tcz. 108. §-ra. A felsőbb birságok ugyan határozataik alapjául a fenálló rendszer mellett csakis azon ügyállást vehetvén, mely az elsőbirságok által előkészitett periratokból kitünik, azoknak a perkiegészithetése iránti jogát eltagadni nem akarjuk. Tekintve azonban, hogy leggyakrabban nem a per anyagának czélszerübb kifejtése hanem egyes, az elsőbirságok által feleslegeseknek talált bizonyitékok felvétele végett vétetik e jog alkalmazásba, s az elsőbiróság itéletének feloldásával az egyes, általok mellőzött bizonyitékok kivétele után szükség nélkül kényszerittetik ujabb határozat hozatalára, s a felek is csak a felebbviteli jogorvoslat ujabb megragadásával nyerhetnek az ügyben másodbirói hatarozatot: olykép vélnők e jogot megszoritandónak, hogy azon esetben, ha a per kellően előkészitve s a tényállás kifejtve van, az elsőbiróság itéletének feloldása nélkül is a kivánt bizonyitékok a másodbiróság által a per birája utján kivétethessenek, s a felek azok feletti nyilatkozataival együtt közvetlenül a másod avagy harmad biróság által megvizsgálás alá vétethessenek. Mely, koránt sem uj, s már e lapokban is inditványozva volt eljárási módozat ugyanazon czélt, mint a ptrt. 108. §. rövidebb uton fogná elérhetővé tenni.

4. A semmiségi panasznak a 78., 79., 80., 81. és 82. §§-aiban meghatározott esetoire egyenkint kitérni messzire vezetne. Egyedül a zárlatis biztositási ügyekben a czélirányatlan kifogásoknak semmiségi panaszszal czélszerüen történt helyettesitését kell kiemelnünk.

5. A semmiségi panasz joghatályára nézve czélszerü annak eo ipso felfüggesztő erejének az itéletek s a ptrt. 442. §. esetére szoritása a 85. §. kivételeivel. Mig más esetekben az eljárás felfüggesztése a fél által lesz kérelmezendő.

II. Igazolás. A 91. §. ellen csak annyiban teszünk észrevételt, hogy a javaslat az által, hogy [illegible] ügyvédje vagy megbizottja tudomása [illegible] legelőbbi [illegible] a fél [illegible] akadály megszüntének időpontjához, oly visszaéléseknek fog kaput tárni,

---

Praxis I. k. 21. l. Linde: Lehrbuch des gemeinen deutschen Processes 254. §. Hefter: Zusätze zu Webers Verbindlichkeit zur Beweisführung in bürgerlicken Rechtsstreitigkeiten 160. s k. l.

[1] Vetzel ocjectiv szempontból igyekszik meghatározni a köztudomást, szerinte ennek tárgyai:

a) oly tényleges körülmények, melyeket a biró saját érzékei által észlelhet;

b) minden a bíróság előtt felmerült, tehát a biró előtt saját tudomásából ismert események;

c) azon tények, melyekről a biró az államhatóság utján nyer tudomást;

d) a természet és világtörténet nevezetes eseményei, melyek minden értelmes ember közös ismeretének tárgyát képezik. (I. m. 185—186. l.)

melyeknek a 6 havi maximalis időhatár csak gyenge korlátot fog vethetni. Az igazolás kérdése mindig annak személyével lévén összekötve, ki ellen mulasztás okozó akadály fölmerült, mi szükség az akadály fenforgása s mely időpontban történt megszünésének bizonyitásán kivül még a mulasztás tudomására is kiterjeszkedni?

Az igazolásnak külön tárgyalás s végzés által eldöntése, elkülönitve a főügytől a sommás eljárásban is, helyes intézkedést képez.

Nincs benn a javaslatban, pedig maga veti fel a kérdést, hogy ha a főügyben az itélet meghozva nem volna (92. §. 4. tétel — minő előbbi határozat lépjen hatályba?

A perujitás-nak a ptrt. 315. §. a) pontjában foglalt esete ehez képest mint felesleges, megszüntettetik, — némi egyéb czélszerü módositások kapcsolatos javaslatba hozása mellett.

V.

F) Biztositás. Végrehajtás. Egyéb intézkedések.

I. Már is hosszabbra nyulván szemlénk, mint eredetileg terveztük, a biztositási intézkedések körüli précisirozó rendelkezések átugrásával szóljunk még pár szót a végrehajtásról.

A 99. §. egyszerüsége s czélszerüsége által tündöklik, s különösen *e) — h)* pontjai mindennap észlelt hiányokat pótolnak. A *c)* pontban azonban hangsulyozni vélnők, hogy ha az adós magát végrehajtás terhe alatt kötelezte bizonyos határidő alatt tartozását teljesiteni; mert ha esetleg az egyezségben végrehajtási jog késedelem esetére a hitelezőnek nem engedtetett volna, az csak mint követelésétalakilag biztositó okmány lenne tekinthető.

A végrehajtó bíróság meghatározása a javaslat 100. §. által már csak a 99. §. *d)—h)* pontjaira tekintettel is, czélszerü intézkedés.

A 101. §. 1871. 51. tcz. folyománya.

A 102—104. §§. a végrehajtás elhalasztása s tovább folytatása, a 105. §-a végrehajtás megszüntetése s korlátozása iránt intézkednek. Utóbbi tekintetben a kereset feletti illetőség szabályozása mellett a kereset benyujtási határidejére nézve indokolatlnul megszabott határidőt mellőzi s szabályszerü eljárás után a kérdést itélet által rendeli elhatározni. A végrehajtás folyamának felfüggesztése felett mindig külön kérés alapján s esetleg az ellenfél meghallgatásával kellend határozni.

A 106. § a ptrt. 377. §-át §-át czélszerüen értelmezi.

A 108. és 109. §§. a ptrt. 399. §-ának hirlapi uton is már megvitatott czélszerü módositását tartalmazzák.

A 110. §. czélszerüen rendelkezik az elsőbbségi igények hivatalból megállitása körül, a végzés ellen fellebbezési jogot engedve. Pótolva leend ez által a ptrt. 410. és 468. §§-nak hiánya, melyek az igények mikénti elintézéséről határozottan nem intézkednek.

A 111. §. mig egyfelől könnyebbséget nyujt, másrészről birói itélet nélkül intézkedik a tulajdonos társak sérthetlen jogairól, részint a jutalék kiszabaditására, részint az egész közös jószág árverésének megengedésére kötelezvén azokat; mely intézkedést, mint a tulajdonjog szentségének sérelmével járót, nem tartjuk javalhatónak.

A többi kisebb jelentőségü intézkedéseket mellőzhetjük.

II. A javaslat 116. §. a községi biráskodást a rendezett tanácsu s szab. kir. városokra is kivánja kiterjeszteni. Bárha ez intézmény falvakon is, hol tulajdonkép lett volna hivatva segiteni az apró pereskedésekben, czéljának — alkalmasint a kellő képesség s tekintély hiányában — kevéssé felelt meg; miután városokon ép ugy fenforognak az arra utaló okok, azokra is lenndő kiterjesztésén annál inkább kell örvendenünk, minthogy a czélszerü ügyvitel nagyobb értelmi tehetség által fog támogattanti.

Változást eszközöl különben a javaslat e téren általában; mennyiben egyes birói rendszert létesit s a jegyző, illetőleg körjegyzőnek (a javaslatban csak sajtóhibából állhat: közjegyző) csak tanácskozási szavazat adatik, — másfelől pedig illetősége kiterjesztetvén az ugyanazon községbeliek közötti perlekedéseken felül a községbeli lakosok ellen más községbeliek által inditandó perekre is. Az itéletek ellen minden jogorvoslat kizáratik.

III. A mezei rendőri bíróság intézményét a javaslott alakban, mint a mely az 1869. IV. tcz. alapelvén üt rést, nem pártolhatjuk. Itt a rendőri biráskodás csak annyiban megengedhető, mennyiben a károsító cselekvények a mezei rendőri szabályok áthágása következtében, mint olyak fenyiték alá vétetvén, adhoc-szónál fogva a kártérités kérdése is megvizsgálás alá vétetik. Ha azonban káros jogait önállóan kivánná érvényesiteni, azt, a mennyiben a községi bíróság hatáskörét meghaladná, vagy ott nem érvényesittethetnék, csakis a rendes bíróságok előtt tartjuk eszközölhetőnek.

IV. A 119. és 120. §-ban szabályozott felhivási esetek hiánypótló intézkedések.

V. A birtokháboritási ügyek körül követendő eljárás tárgyában a javaslat 121. §-anak intézkedései a ptrt.-nak a leggyakorlatibb esetekre nézve hiányzó intézkedéseit lesznek hivatva pótolni. Czélszerüen intézkedik a javaslat a keresetnek 3 havi határidőre szoritása, ideiglenes intézkedések megengedése, a kártérítési követelés egybekapcsolhatása, pénzbirságok alkalmazása s a végrehajtás azonnali megengedése (v. ö. a jav. 55. §-t) által; melyek a birói segély hatályosságát emelendik, s a birtokon kivüli felebbvitel mellett, amaz igénybevételét is nagy mértékben csökkentendik.

* * *

Láttuk a fentebbiek rendén nagyjában a javaslat egyes intézkedéseit. Azokat, melyeket sikerültek s valóban gyakorlatiaknak is ismertünk fel — kiemeltük, a hol pedig azok — nézetünk szerint — meg nem felelőknek mutatkoztak, kellően megvilágitani igyekeztünk. Láttuk, hogy a javaslat, főkép a sommás eljárás s a felebbvitel, kevésbbé szerencsés, mert nem elvi rendezését részesiti legbehatóbb s részletesebb szabályozásban, hogy a javaslat intézkedései itt legkevésbbé kielégitők, bonyolultak, casuisticusok, — mihez a törvényhozói nyelvezet hiánya is járul, hogy azonban ezek mellett valódi javitásokat is létesit!

Mennyiben közelitettük meg szemlénkben az előnkbe tüzött feladatot? e lapok tisztelt közönségének itéletére bizzuk. Részünkről jutalmazva látandjuk törekvéseinket, ha soraink által bármily kis részben a javaslat tökélyesitéséhez hozzájárulhatánk.

— — — *Lajos*,
kir. járásbiró.

Különfélék.

A közjegyzői törvényjavaslaton a főrendiház által tett módositás állitólag a képviselőházban is legtöbb oldalon visszhangra talál s e szerint valószinü, hogy hozzá fog járulni a főrendi inditványhoz. Tekintve a közjegyzői intézmény azon czélját, hogy közokiratok szerkesztésével a közforgalom segédkezésére legyen, a főrendiház által javasolt megszoritás épenséggel nem fog a közforgalom előnyére szolgálni. Pedig vajmi kevés okunk van a közforgalom könnyitését s ez általi élénkitését akadályozni.

A német birodalmi tanács, jelen ülésszakában főleg igazságügyi törvények alkotásával leend elfoglalva. Bizton várható a polgári és bünvádi perrendtartások keresztülvitele, mig ellenben a köteles polgári házasságra vonatkozó javaslat a kormány részéről elejtetett. Az egységes német birósági szervezet előmunkálatai pedig még nem haladtak annyira, hogy annak törvényesitése ez ülésszak alatt remélhető.

A Laurion-kérdés tárgyában Dr. Sipos Árpád jogtanár urtól közlött értekezés egy sajtóhiba által részben érthetlenné vált, a mennyiben több helyen hánya (Halde) helyett „bánya" fordul elő. Az egész vita pedig ép azon sarkal, hogy Serpieri a régi bányákra nyert adományt a régi hányákra is kiterjesztette.

Csődök. H. Friedenstein b.-csabai lakos ellen f. é. okt. 3-án; csődbiróság B. Gyula; perügyelő Keresztszeghy Kálmán; bej. h. idő. f. év. nov. 13-ig. — Steiner Mór ellen sept. 26-án; csődb. Szolnok; perügy. Korekes Sándor; bejl. h. idő f. év. nov. 25-ig. — Szemere László puszta luskóczi lak. ellen sept. 9-én, csődb. Homonna; perügy. Kiss Ödön; bejl. h. idő. decz. 16-ig. — Lustig Mór keresk. ellen szept. 9-én; csődb. Gyöngyös; perügy Borby Ferencz; bejl. h. idő. f. é. okt. 21-ig.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 45. sz. Budapest, 1874. nov. 4.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A büntetőtörvénykönyv. — Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett. Dr. Tomcsányi Mór, kir. tszéki elnök urtól. — A bizonyitási kötelezettség. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — Törvénykezési szemle. Válasz. Nagy Lajos, kir. tszéki elnök urtól. — A kir. ügyészi intézmény, mint bünügyekben a vagyoni végrehajtás teljesitésére hivatott hatóság. Schilling Béla, kir. aljárásbiró urtól. — Az ügyvédi gyakornokság szabályozásáról. — Különfélék.

MELLÉKLET: Büntetőtörvény. — Curiai határozatok.

A büntetőtörvénykönyv.

A mit nem akartunk hinni, mert lehetetlennek tartottuk, — az megtörtént. A büntetőtörvénykönyv tervezete a nyomdából egyenesen a törvényhozó testület elé vitetett.

Ennek mintegy ellentétül a német császár ugyanazon napon ttarott trónbeszédében a polgári és bünvádi eljárást tárgyazó törvényjavaslatokat azon kijelentéssel terjeszté a német birodalmi tanács elé, hogy e törvényjavaslatok rendkivül nehéz előmunkálatok után az egész nemzet jogtudói, birói és államügyészi karának közremüködése mellett létesültek.

Nálunk az igazságügyminiszter csak az államnyomda szedőinek közremüködésére hivatkozhatott volna.

A jogtanári, birói és ügyészi kar nálunk nincs, de nem is lehet közremüködésre hivatva, mert hiszen eddig is törvényalkotásainknak csak hiányait fedezték fel a gyakorlati életben, és ez eléggé igazolja, hogy a törvények alkotására nem lehetnek hivatva. A birói és ügyészi kar ugyis igen czélszerüen már ki lett zárva a parliamentből; az igazságügyminiszter tehát valószinüleg attól tart, hogy a törvény intentiója ellen vétene, ha az előmunkálataknál azoknak közremüködését igénybe venné.

A mi pedig a jogtanári kart illeti, az ugyis az összeférhetlenségi törvény életbeléptetése után, a képviselők sorából fog kikerülni.

No de az ügyvédi kar által eléggé van képviselve a jogászi elem; söt ezek legnagyobb részben a gyakorlati pálya eredménydus befejeztével immár oly objectiv álláspontot foglalnak el, hogy nehányan igazságügyi politikájuk bölcseségében (?) az ügyvédi rendtartás alkotásánál maguk is a vegyes fegyelmi bíróság intézménye mellett harczolnak!

Csak szükkeblü és még szükebb látkörü malcontens ember ütközhetik meg abban, hogy egy oly nagy jelentőségü rendszeres törvénykönyv alkotásánál — minő a büntetőtörvénykönyv — a tanári, birói, ügyészi és gyakorló ügyvédi kar közremüködése mellőztetik.

Nagyra becsüljük az önbizalom, az öntudat érzetét államférfiaknál, kik hivatvák a nemzet sorsát igazgatni. Nagy szabásu férfiak, mint pl. Bismark, néha nem is átalják a közvéleménynyel daczolni, mint ezt épen a német büntető törvény tárgyalása alkalmával is bizonyitá, a midön a halálbüntetés elfogadását ugy szólván kierőszakolta. De esze ágába sem jött a büntetőtörvénykönyv tervezetét, mielőtt törvényhozói tárgyalás alá vonatott, a közbirálat elől elvonni; hanem a tudomány és gyakorlat több kiváló egyéniségeit véleményezésre hivatalosan felszólitva, egyuttal könyvkereskedés utján közzé tételé, hogy — mint elöszavában mondja — mindazoknak alkalom és mód nyujtassék, kik hivatva érzik magukat e nagy nemzeti munkánál közremüködni.

Ezután lön csak a javaslat egy 7 tagból álló szakbizottság elé utalva, mely bizottság tagjai közt nagy hirnevü férfiak voltak, mint Leonhardt, Friedberg, Schwarze stb. Nem akarjuk dr. Pauler vagy Csemeghy tekintélyét csorbitani, de mindenesetre jellemző követett eljárásuk ellenében ama bizottság alakuló ülésében hozott következő határozat: „Der Kommission waren zwar gleich beim Beginn ihrer Berathungen die vielen gutachtlichen Aeusserungen, welche über den veröffentlichten Entwurf entweder dem Bundeskanzler besonders zugegangen, oder sonst in der Tagespresse oder in der Broschürenliteratur laut geworden waren, mitgetheilt worden. Dieselbe hielt es jedoch bei dem hohen Werthe, welchen sie auf diese Art allgemeiner Mitwirkung in Lösung ihrer Aufgabe legen zu müssen glaubte, und weil Anlass zu der Besorgniss vorlag, dass manche gutachtliche Aeusserung nur um deshalb zurückgehalten würde, weil sie nicht zum Beginn der Berathungen hatten eingesandt werden könne, für angezeigt, noch öffentlich zu erklären“: (lásd. Preuss. Staatsanzeiger v. 19. Okt. 1869. Nr. 245.) —

„dass auch die im Laufe der Berathung und bis zu deren Abschluss ihr zugehenden Bemerkungen und Gutachten gern entgegengenommen und in sorgfältige Erwägung würden gezogen werden“.

Mily örvendetes eredménye volt e felszólitásnak, azt a bizottság a beküldött birálatoknak névszerinti felsorolása mellett, hálás elismerésének kifejezésével nyugtatá. (Lásd Stenogr. Berichte über die Verhandlungen des Reichstages. Session 1870. III. Bd.)

Jónak láttuk ezeket felhozni a mi kormányunk eljárási módozatának megvilágitására, mely egyelőre lehetetlenné teszi, hogy a törvényjavaslatról érdemlegesen nyilatkozhassunk; holott a bagatell-ügyi eljárás és egyéb alárendelt jelentőségü törvényjavaslatok oly sok mindenféle tanácskozmányban tárgyaltattak, hogy igazságügyérünk az „enquette-miniszter“ praedikatumára tett szert.

Mind az tehát a mit egyelőre tehetünk, abban áll: hogy a törvényjavaslat szövegét nagy áldozatkészséggel külön mellékletekben közöljük. Lapunk mai számával veszik t. olvasóink e melléklet első ivét. Ez által nemcsak módot nyujtunk a törvényjavaslat birálatára, hanem a lapunk hasábjain megjelenendő birálatok gondos tanulmányozására.

Indokolással együtt a javaslat oly nagy terjedelmü, hogy, annak tanulmányozása huzamos időt igé-

nyel és igen sajnáljuk, hogy a hivatalos kiadásban foglalt anyag tömkelege kellő tárgymutató nélkülöz, mely a tanulmányhoz megkivántató áttekintést könnyitené. *D. S.*

Még pár szó a hagyatéki eljárás megszüntetése mellett.

VI.

III. Az öröklésre hivatott hitelezőjének jogai:

A személy elhunytánál figyelembe veendők végül azon alanyok, melyek a hagyatéki javakhoz nem lépnek ugyan közvetlen jogviszonyba, de távolabbról, t. i. adósaik által, a hagyatéknál igen érzékenyen lehetnek érdekelve.

Ezen alanyok pedig, az öröklésre hivatott hitelezői közül, azok, kik adósuknál, t. i. az öröklésre hivatottnál, követeléseiket biztositva nem találják.

Ezekre nézve az nem lehet közönyös, vajjon öröklésre hivatott adósuk az általa öröklendő javakat átvállalja-e vagy nem? mivel az átvállalás esetében adósuk vagyona nagyobbodhatik, s ekkor követeléseik kielégitésére inkább tarthatnak számot.

Az öröklésre hivatott hitelezője tehát a hagyatéknál valóban, és pedig néha nagyon is érzékenyen van érrdekelve: és mivel épen az érdek képezi a jog lényegét; kell, hogy elismerjük, mikép az öröklésre hivatott adósnak hitelezője is tartozik azon személyek közé, kik az örökhagyó elhunyta folytán jogokat szereznek. — És kell ezt elismernünk azért is; mivel tagadásunk, az öröklésre hivatott adóst, hitelezőinek kijátszására feljogositaná, kijátszásra pedig feljogositani, az öröklésre hivatott adóst sem szabad.

Az öröklésre hivatott adós hitelezőjének, az öröklendő javakhoz való jogviszonya — igénytelen nézetem szerint — azon jogot nyujtja, mely szerint a hitelező, követelésének kielégitését, azon dolgokból is igényelheti, melyek szerzésjogát, adósa, örökösödés utján nyerte el.

Ezen jog pedig, sikeresitése tekintetében, két szempontból esik vizsgálat alá, a szerint, a mint az öröklésre hivatott adós az öröklendő javakat átvállalja, vagy nem vállalja át, — és ehhez képest alakulnak az öröklésre hivatott hitelezőjének többi jogai, melyeket előtüntetni a következőkben kisértek meg:

A) Ha az adós az öröklendő javakat átvállalja, — igénytelen nézetem szerint — különbséget kell tenni azon javak között, melyeket az adós nemcsak öröklött, de tulajdonjogilag is már megszerzett, s melyek igy már az ő vagyonának alkatrészeit képezik; és különbséget kell másrészt tenni azon dolgok között, melyeket az adós öröklött ugyan, de tulajdonjogilag még nem szerzett meg, s melyek — tehát — még mindig az örökhagyó hátramaradt vagyonának, vagyis: a hagyatéknak alkatrészeit képezik.

1. Az előbb emlitett esetben, akkor t. i. ha a hitelező kielégitési jogát olyan dolgon akarja sikeresiteni, melyet adósa már megszerzett; ő ezt épen ugy fogja eszközölhetni, mint azt bármely más, adósa vagyonában levő dolognál teheti, és az örökhagyó hitelezői — miként ezt már fentebb kifejtettem — elsőbbségre csak annyiban tarthatnak igényt, a mennyiben reá előbb szereztek dologbani jogot.

2. Az utóbb emlitett esetben azonban, akkor t. i., ha a hitelező kielégitési jogát olyan dolgon akarja sikeresiteni, melyhez adósának öröklési jogczime van ugyan, de mely az ő tulajdonába még nem ment át, — a hitelező, követelését csak biztosithatja, s ennek sincs azon hatálya, hogy a hagyatéki hitelező ugyanazon dologra — habár később is, de a tulajdonjog megszerzése előtt — hasonló módon biztositott követelését megelőzné; mivel — miként azt fentebb már kifejtettem — az örökhagyó után maradt vagyonhoz tartozó minden dolog mindaddig van közvetlenül és első sorban az örökhagyó hitelezőjének lekötve, mig az tulajdonjogszerzés által, az örökös, vagy valamely más személy vagyonába nem ment át. Az örökös hitelezője tehát az ilyen dolgon csak másod sorban, vagyis csak annyiban biztosithatja követelését, a mennyiben azt, az örökhagyó hitelezője, azon idő alatt, mig az a hagyatékban bent, és nékie lekötve volt, követelésének kifizetése végett igénybe nem vette, vagy a mennyiben a hagyatéki hitelező követelésének kielégitése után, annak értékéből még valami fenmarad.

Ezen elvet találjuk, az 1855-ik évi telekkönyvi rendtartás 72. és 74. §§-aiban is kifejezve; csakhogy itt — elég helytelenül — nem a dolog megszerzésének, hanem a hagyaték beszavatolásának időpontja van, azon demarcationalis linea-képen kitüntetve, mely az örökhagyó hitelezőit, az örökös hitelezőitől elválasztja.

B) Vizsgálodásunk másik szempontja, vagyis: azon eset, ha az öröklésre hivatott adós, az öröklendő javakat átvállalni nem akarja, még fontosabb és figyelemre méltóbb.

1-ször. Az — ugy vélem — tisztán áll, hogy akkor, midőn az öröklésre hivatott, az öröklendett javakat, azért nem vállalja át, hogy hitelezői ezen javak más öröklésre hivatott kezére való játszása által megkárositassanak, büntény forog fenn, és hogy ilyen esetben az öröklésre hivatott adós, büntársaival együtt, a hitelezőinek, ezen szándékosan okozott kárt, egyetemlegesen megtéríteni tartozik.

De nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy az öröklésre hivatott adóst, az öröklendett javak át nem vállalásánál, más indok is vezérelhette.

2-or. Az öröklésre hivatott adós — ugyanis — azt hihette, hogy a hagyaték igen csekély, hogy az öröklendő javak, valódi becsüknél kevesebbet érnek, hogy a hagyaték szenvedő állapota, a valódinál nagyobb stb. Az öröklésre hivatott adós, az öröklendő javak értéke tekintetében tévedésben lehetett, s az öröklendett javakat ezért nem vállalta át.

Hogy pedig ilyen esetben, kártéritésnek nem lehet helye, az önként értetik.

De figyelembe veendő az is, hogy a szándékos megkárositás esetében is megtörténhetik, mikép a megkárositott hitelező, a büntársak előbb vagy utóbb bekövetkezett vagyoncsökkenése miatt, kártalanitását nem érheti el.

A hitelező helyesen felfogott érdeke tehát azt kivánja meg, hogy nékie megengedtessék, miszerint öröklésre hivatott adósánál veszélyeztetett követelésének biztositása végett, — a hagyatéki hitelezők, zálogjogilag biztositott követeléseinek sérelme nélkül — olyan dolgokat is vehessen, követelésének biztositása czéljából igénybe, melyek a hagyatékban még benn vannak, s melyekhez más — az adóstól különböző — személy, csak azért szerzett jogczimet, mivel azokat, az öröklésre hivatott adós átvállalni vonakodott.

3-szor. És megkivánja a hitelező helyesen felfogott érdeke még azt is, hogy az igy biztositott követelés, az örökös, vagyis, a távolabbi öröklésre hivatott, de a közelebbi öröklésre hivatott adósnak, az ez által öröklendett javaknak át nem vállalása miatt, öröklési jogczimet nyert személy hitelezőinek, előbb biztosi-

tott követeléseit is megelőzze; mivel máskép, az öröklésre első, vagy egyáltalán közelebbi sorban hivatott hitelezőjének, fentemlitett joga, igen könnyen kijátszathatnék, és különben is ő, a távolabbi öröklésre hivatott hitelezőjénél, a hagyatéki illető javakhoz, közelebbi jogviszonyban áll.

Az épen kifejtett jogelvet, találjnk a Code civil 788-ik czikkében is kifejezve: csakhogy itt a hitelező, az örökségnek, az adós nevében és helyette való elfogadására jogosittatik fel; — mely jogvédelmi módozatnak én sem szükségét, sem következetességét belátni nem birom.

Ennyiből állanak, az öröklésre hivatott hitelezőjének jogai; de ezek között sincs olyan jog, melynek sikeresitése, a hagyatéki eljárást szükségessé tenné.

VII.

Vizsgálódásunk anyaga ki van meritve, és átkutatva.

Én több, — valamely személy elhunyta folytán keletkezett — jogot nem ismerek, mely a fentebbi jogszemlében felhozva, vagy legalább megérintve nem lenne.

A közös dolog, vagy dolgok, természetbeni, darab- vagy részszerinti elosztásának joga pedig, illeti ugyan az örökösöket is; de ezen jog, — nézetem szerint — nem tartozik a fentemlitettek sorába.

Az osztálynál, az örökösödési kérdés már superálva van, — s itt az osztályos atyafiak, a közösen öröklött dolgokhoz, épen olyan viszonyban állanak, mint bármely más közbirtokosok, vagy köztulajdonosok az általok közösen birt dolgokhoz.

De egyébkint is, a közösen öröklött dolgok elosztását, — mikép ezt a mindennapi tapasztalás tanusitja, — magok az érdeklett felek, minden nehézség nélkül, magán uton eszközlik, — s azon eseteket, a hol e részben, hatósági közremüködésre van szükség, igen könnyen meg lehetne számlálni.

Az „örökség-elosztás" tehát, a hagyatéki eljárást épen nem teszi szükségessé: — és pedig annál is kevésbbé; mivel az eredmény, mindig az érdeklett felek beleegyezésétől függ; és mivel, — ha annak szüksége forog fenn, hogy a felek e részbeni megállapodása, hiteles alakban irásba foglaltassék, — ezen teendő, nem a biró, hanem a közjegyző hatásköréhez tartozik.

Végig mentünk tehát részletesen, s néhol — talán — tul is terjedelmesen, mind azon jogokon, melyek valamely személy elhunyta folytán támadnak; de nem akadtunk egyetlen egyre sem, mely a hagyatéki eljárást szükségessé tenné, — mely más uton, biztosabban, gyorsabban, következetesebben és czélszerübben sikeresithető nem lenne.

A tisztelt ellenvéleményezők tehát kegyesen meg fognak bocsátani, ha továbbra is azon nézetben leszek, hogy a hagyatéki eljárás intézetére nincsen szükség.

De midőn azt állitom, hogy a hagyatéki eljárást el kell vetni, ez alatt nem értem azt, hogy azon intézkedéseket, melyek a polg. perrend. 9-ik czimének VII-ik fejezetében foglaltatnak, egyszerüen kell hatályon kivül helyezni.

Ezt tenni, az igazságügyi politika tiltja.

A hagyatéki eljárás, sőt a mi örökösödési eljárásunk is, a semminél mindenesetre jobb; azt tehát egyszerüen eltörülni nem szabad.

De van jobb és czélszerübb eljárás is; ezt kell tehát életbe léptetni, s evvel egyidejüleg, az örökösödési eljárást hatályon kivül helyezni.

És ezen helyesebb s czélszerübb eljárást, főbb vonalaiban megismertetni, s annak, a javasolt intézkedések összehatása által elöidézendő eredményét elötüntetni, épen a fentebbiekben volt alkalmam: mely eredmény elég világosan mutatja, egyrészt azt, hogy ezen eljárás, — azért mivel itt, jogkedvezményben, másnak rovására, egyik érdekelt fél sem részesül, — mivel itt mindenki, a fennálló jogviszonyból észszerüleg folyó kötelességeit, önmagától s feltétlenül teljesiteni tartozik, — és mivel itt minden érdekelt fél joga meg van védve s óva, s igy a sikeresités szabadsága minden jogosultnak egyaránt nem csak megadva, de a kivitel is meg van könnyitve — kétségbevonhatlanul a helyesebbik; másrészt pedig mutatja, hogy a javasolt intézkedések elötüntetett eredménye azt mikép a kitüzött czél, — t. i. az, hogy a hatósági beavatkozás ne legyen felesleges, s az örökösre nézve zaklató, — hogy az örökös kényszeritve érezze magát, egyrészt a hagyatéki hitelezőkkel magán uton tisztába jöni és saját hitelezőinek kijátszásától is tartózkodni, másrészt pedig, öröklési jogczimét kimutatni, és az öröklött fekvőségek tulajdonjogát, telekkönyvi bekeblezés által megszerezni, (mi ellen, ennek ez idő szerinti késedelmes volta miatt, több oldalról emeltetik nem ok nélkül, panasz) — és hogy a birák, idegenszerü és csekélyebb fontosságu teendöktől, a lehetőségig menten tartassanak, — ezen uton, teljes mérvben, a legegyszerübb módon elérhető.

Az irány, melynek nyomán, a jogreformnak kellene — igénytelen nézetem szerint — haladnia elegendőképen van megjelölve.

Részletes fejtegetésbe bocsátkozni, — ez idő szerint — hivatali elfogtaltságom nem engedi.

A munka terhes, s az operatio fősulya mindenesetre az anyagi jogon van; mivel, ha a mostani, — valóban tarthatlan — állapotokon gyökeresen akarunk javitani, — igénytelen nézetem szerint, — főleg és mindenek előtt kell, (1) a polgári magánjogban: (*a*) az örökösödési, (*b*) a birás- (*c*) a tulajdon- és (*d*) a zálogjogot, (2) a perjogban pedig: (*a*) a possessorius, és (*b*) a felhivási perintézetet szabályozni, — és kell ezek kiegészitéseképen (3) a jogrendészet terén; (*a*) a halálesetek felvételére közhatósági közegeket creálni (*b*) az árvaszékek ügykezelését kiegészitení, (*c*) a közjegyző hatáskörét böviteni, (*d*) a telekkönyvi rendtartást módositani, és (*e*) a biztositási eljárást szabályozni: de ki fogja tagadhatni, hogy az anyagi jognak fentemlitett részletei, egyébkint is igényelnek sürgős beható szabályozást? — és ha az alapelvek, az irányeszmék iránt tisztába jövünk, van-e okunk, a munka nagyszerüsége felett kétségbe esni?

Tehát: csak bátran előre!

Tomcsányi Mór,
királyi törvényszéki elnök.

A bizonyitási kötelezettség.

A bizonyitási kötelezettséget elhárító okok.

I. A köztudomás.

IV. A köztudomás alkalmazására nézve, az irásbeliségen alapuló perrendek elvileg eltérőleg intézkedtek, s mig némelyek szabályul állitották fel, hogy a köztudomás bizonyitást nem igényel,[1] mások azt teljesen

[1] Igy a porosz perrend (X. czim, 56. §.) szerint: „Notorische oder solche Thatsachen, welche dergestalt allgemein bekannt sind, dass kein vernünftiger Grund dieselben in Zweifel zu ziehen vorhanden ist, bedürfen keines Beweises. — Ist die Sache nur im

mellőzték; s miután a törvényben meghatározott módokon kivül, más bizonyitékot a birónak alkalmaznia nem volt szabad, a köztudomás a bizonyitási kötelezettségtől a felet nem mentette fel? [1]

Rövid de határozott szabályokat tartalmaz a szász polgári törvénykönyv. [2]

A régibb magyar törvényekben a köztudomásról említés sem tétetik, [3] sőt még az egyes irók sem emlékeznek meg róla. Egyedül Frank jegyzi meg, hogy oly esetben, ha az egyik fél által köztudomásunak állitott eseményt a másik fél kétségbe vonja, a bizonyitást nem lehet elengedni; [4] azonban maga Frank is elismeri, hogy: „miről a birónak ugy is teljes tudománya van pl. felperesnek országtudta nemességéről, püspöki hivataláról stb. s ilyeneket az ellenfél boszantó szándékkal tagadna, ellenkezése félre vethető volna; mert a rosz akaratot fékezni kell, nem pártolni." [5] A gyakorlatban is alkalmazást talált ezen felfogás. [6] A magyar polgári törvkezési rendtartás (1868. LIV. tczikk) a köztudomást illetőleg határozottan intézkedik, kimondván, hogy: „Köztudomásu tényeket bizonyitani nem szükséges. — Mennyiben tekinthető valamely tény köztudomásunak, a biró itéletében határozza meg." [7]

Az angol perjogban nem léteznek a köztudomás bizonyitó hatályára nézve határozott szabályok, de hogy oly perrend mellett, hol a ténykérdés felett esküdtszék itél, annak elhatározására a köztudomás befolyással ne legyen — a mint tényleg van is — feltételezni sem lehet. [8]

A szóbeliségen alapuló német perrendek és javaslatok része szintén határozottan kijelenti, hogy a köztudomásu tények bizonyitása nem igényeltetik. A köztudomás tehát a bizonyitási kötelezettséget elháritó oknak tekintetik. [9]

Districte oder an dem Orte, wo die Instruction geschicht, notorisch, so muss der Instruent diese Notorität umständlich in den Akten verzeichnen u. attestiren, V. ö. Koch: Processordnung inihrer heutigen Geltung I. k. 212. l. — Igy a hassiai (1857. évi javaslat 409. §.): „Thatsachen, welche land-, orts- oder gerichtskundig sind, bedürfen keines Beweises."

[1] Igy az osztrák perrend, l. Schuster i. m. 262. l. Kitka: Beweislehre 165. l.

[2] „Thatsachen, welche land-, orts- oder gerichtskundig sind, bedürfen keines Beweises." (Szász polg. tvkönyv. 174. §.)

[3] A köztudomás fontossága azonban a tanubizonyitásban nyilvánult, melyről alább szólandunk.

[4] Közigazság törvénye II. k. 153. l.

[5] U. o.

[6] A döntvényekben is gyakran alkalmaztatik, pl. az első foku rokonságra mondja a 21.sz. döntvény, hogy „probati non debet, quia ad notitiam publicam esse ausetur".

[7] Polg. törv. rendt. 154. §.

[8] Best i. m. 248., 249., l.

[9] A hannoverai és badeni perrendben ily szabály nem foglaltatik, ellenben:

A bajor (320. §.) szerint: „Thatsachen, welche gemeingerichts- oder ortskundig, sind bedürfen keines Beweises."

A würtembergi (396. §.) szerint: „Erhebliche Thatsachen, welche von den Parteien im Rechtsstreite behauptet worden sind, müssen erwissen werden, wenn sie nicht . . . offenkundig . . . sind" és a 403. §. szerint pedig: „Ob eine Thatsache als offenkundig anzusehen sei, hat der Richter nach der ihm zukommenden Kenntniss zu beurtheilen". Igen érdekes észrevételekkel kiséri e szakaszt Fecht a perrend magyarázatában (Civilprocess-Ordnung des Königreichs Würtemberg II. k. 169. s k. l.), s végül azon véleménynek ad kifejezést, hogy e perrend szerint a köztudomás nem bizonyiték, hanem a bizonyitási kötelezettséget elháritó ok (i. h. 176. lap).

Északi német javaslat: Thatsachen, welche bei dem Gerichte offenkundig sind, bedürfen keines Beweises." (438. §.)

Osztrák javaslat: „Thatsachen, welche gemeinkundig oder ortskundig sind . . . bedürfen keines Beweises." (281. §.)

Általános német (1871. évi) javaslat: „Thatsachen, welche beim gericht-, offenkundig sind, bedürfen keines Beweises." (240. §.)

A német (1866. évi) javaslat a köztudomást teljesen mellözi a bizonyitásról szóló szabályokban.

A magyar előadói javaslat III. k. 5. §-a szerint a köztudomásu állitások bizonyitása nem igényeltetik.

Nézetem szerint alig szenvedhet kétséget, hogy mennél inkább oda irányul a törekvés, hogy a perrend a formalismus jármából kiszabaduljon, annál kevésbbé foroghat fen nehézség arra nézve, hogy a köztudomás figyelembe vétele a birónak megengedtessék

A szabad elmélet a birói meggyözödésnek enged kiváló tért, alapelvének ez a lényege s ez által megszünnek mindazon aggályok, melyek a formalismus korában e részben felmerültek.

Ha valamely perbeli tény oly minöségü, hogy azt a dolog természete szerint, minden eszes vagy mivelt embernek tudnia kell, vagy ha arrról egy bizonyos nagyobb körben élő emberek biztos tudomással birnak s e tudomásukban a biró is osztozik, ellenkeznék a helyes rendszerrel e birónak e tudomása felhasználását megtiltani és a feleket bizonyitékok megszerzése s előállitásával czéltalanul terhelni akkor, midőn a köztudomásu tény tagadása legnagyobb részben csakis az ellenfél boszantásának kifolyása.

Önként értetik azonban, hogy arra nézve mely események tartandók köztudomásuaknak, főleg azok alanyi terjedelmét tekintve, részletes szabályok felállitása alig lehetséges, de nem is szükséges; mert ha a törvény körvonalozza, a köztudomás általános körét s ez által kifejezést ad annak, hogy mily szempontból indul ki a köztudomás meghatározásánál. Az egyes esetekben annak eldöntéséhez hogy valamely fenforgó tény köztudomásu-e vagy sem, nemcsak becsületesség kell és józan ész, mit a birótól elvitatni nem lehet, nem szabad.

A dolog lényege tehát csakis az alapfogalom helyes meghatározásaiban, illetőleg abban áll, hogy miként szabályozza a törvény a köztudomás körét, vagyis, hogy csak általánosan vagy országszerte ismert eseményeket kiván-e köztudomásuaknak tekintetni, vagy ezek közé sorozza azokat is, melyek csak szükebb körben (pl, járásban vagy községben) köztudomásuak.

Én határozottan az utóbbi nézetet tartom helyesnek; mert nem találnék annak elfogadható indokát, hogy az utóbbi osztályba tartozó köztudomás, miért igénylene külön bizonyitást, jóllehet e mellett mindazon érvek felhozhatók, melyek az előbbi osztályba tartozók mellett érvényesithetők.

Tekintve ezek után, hogy a köztudomás körére nézve fenforgó elvi különbségek az alapfogalom határozott körvonalozását igénylik, de tekintve más részről, hogy e meghatározás csakis addig terjedhet, mennyire azt a törvény irányának felismerhetése szükségessé teszi; a törvényben e szempontot kivánom szem előtt tartani, s ennélfogva ha a törvényben e részben következő szabály vétetnék fel:

Ország, megye vagy járásszerte, ugy az egyes vidékeken vagy községekben köztudomásu tények, ha ezek köztudomásu volta a biró előtt ismeres bizonyitást nem igényelnek — elegendőnek, de ennyit irányadoul kimondani a törvényben mindenesetre szükségesnek vélek.

V. A köztudomás érvényesitésére nézve még merülnek fel egyes kérdések, melyekről röviden meg kell emlékeznünk. Ilyenek:

A) Ha vajjon szükséges-e, hogy a köztudomásu tényről mindkét fél; tehát nem csak az erre hivatkozó, hanem ellenfele is birjon tudomással?

Nézetem szerint a köztudomásu tényről csakis a birónak kell tudomással birnia, s az, hogy a felek egyike erről tudomással nem birt, a másik hátrányára nem szolgálhat.

De e mellett illusoriusá tenné az egész elvet is; mert, annak a megállapitása, hogy bir-e az egyik vagy másik fél, valamely tény köztudomásu voltáról tudomással? lehetetlen lévén, az és akkor tagadná el ebbeli tudomását a mikor nékie tetszeni fogna; miáltal a törvény rendeleteinek kijátszására s épen arra, mi ezzel megelőzni céloztatik, t. i. az ellenfél boszantására, nyittatnék tér.

B) Ha vajjon a köztudomás figyelembe vehető-e akkor is a biró által, ha erre a felek egyike sem hivatkozott?

Már a törvényes elmélet védői is — legnagyobb részben — igenlőleg oldják meg e kérdést. A szabad elmélet mellett ez annál kevésbbé szenvedhet kétséget. A köztudomás, — mint a bizonyitási szükségességét elháritó ok — lényege abban áll, hogy a már a nélkül is bizonyos dologról bizonyiték ne követeltessék. E bizonyosság egyenlően jelentkezik, akár a felek hivatkozása folytán lép előtérbe, akár csupán a bíróság tudomásában leli indokát. [1] Ha az anyagi igazság kideritése czélja a perrendnek, s ehhez a biró mint tényező járul megszünnek azon nehézségek is, melyek a tárgyalási alapelv merev alkalmazása mellett, a törvényes elmélet szempontjából, e felfogás ellen nem minden alap nélkül fel voltak hozhatók.

Hogy oly esetben, midőn a köztudomásu tényről a biró nem bir tudomással, a bizonyitás magára a tényre vagy annak köztudomásu voltára legyen-e irányozandó?

Hogy oly tény bebizonyitásától, mely bár bizonyos körben köztudomásu, de a biró felőle nem bir tudomással, az igényeit erre alapitó felet nem lehet megfosztani, alig szenved kétségét, nem lévén elfogadható ok arra, hogy ha oly tény, melyről egy vagy két egyén bir tudomással, ezek vallomása által bebizonyitathatik; miért nem engedtetnék meg bebizonyitása annak miről az egész közönség tudomással bir, A kérdés sulya csakis abban öszpontosul, ha vajjon ily esetben a bizonyitás magára a tényre, vagy pedig annak köztudomásu voltára legyen-e irányozva, vagyis, hogy a tanuknak a tény megtörténtéről kelljen-e bizonyságot tenniök és igy oly egyéneknek lennie, kik annak megtörténténél jelen voltak, vagy pedig csak arra kell a tanuságnak kiterjedni, hogy a kérdéses esemény bizonyos körben köztudomásu?

Többen azon nézetben vannak, hogy ily esetben magát a tényt kell bebizonyitani; mi mennél többen birnak arról tudomással, annál könnyebben lehetséges, mig annak, hogy e tény köztudomásu bebizonyitása majdnem lehetetlen lenne. Ha ugyanis ezen utóbbi körülmény beigazólására irányoztatik a bizonyitás. azt kellene bizonyitani, hogy ez eseményt bizonyos körben mindenki tudja, nem elég tehát annak beigazolása, hogy azt Titus és Moedius tudják; hanem annyi egyén lenne kihallgatandó, a mennyit a biró elégségesnek tart azon számra, mely a köztudomást megállapitja. [2]

Ezen érvelés azonban tévedésen alapszik; mert sok esetben a tény köztudomásu volta könnyebben bebizonyitható, mint maga a tény, kivált ha nem a közel multban; hanem régen elmult időben történt esemény forog szóban, melynek tudomása általános, sőt nyomai is látszanak (pl. hogy ezelőtt 80—90 évvel egy község leégett vagy földrengés folytán elpusztult) de nem létezik már ismert ember, ki erről saját érzéki észlelete folytán tehetne tanuságot. Ki lehetne-e zárni ilyen esetben a köztudomás bebizonyitását?

Nem forog fenn nehézség, a bizonyitás ezen irányban leendő eszközlésére nézve sem. Ha az egyik fél a köztudomás beigazolására ajánl bizonyitékot, ebbeli előadására nyilatkozik a másik fél. E kölcsönös nyilatkozatok folytán a biró képes lészen megbirálni, hogy a felhozott bizonyiték által a köztudomás igazoltnak tekinthető e a nélkül, hogy a tanuk óriás számbani előállitása igényeltetnék. [1]

Ezen utóbbi eset a nélkül is ritkán fog előfordulni; mert az ez iránybani bizonyitás mindig kétesebb eredményü; mintha az közvetlenül magára a tényre intéztetik s ennélfogva a fél csakis akkor fog ehhez folyamodni, ha a közvetlen bizonyitás nem lehetséges, ezen esetben ezen uttal elzárására semmi elfogadható ok sem forog fenn.

VI. A köztudomástól megkülönböztetendő a közhir és hir, mely nem positiv tényeknek; hanem elterjedt szóbeszédnek köszöni lételét. Ez a birói itélet alapjául soha sem szolgálhat, minek oka a dolog természetéből következik.

A köztudomást a közhirtől mindig határozottan megkülönböztette már a canoni jog is, és határozottan utal a kettő közötti különbség fontosságára. [2]

A hir (fama) és közhir (rumor) hazai jogiróink figyelmét sem kerülte el, kik is szükségesnek látták a különös figyelmeztetést, hogy ezek még félbizonyitékul sem szolgálnak s legfeljebb az általános vizsgálat megindítására szolgálhatnak alapul. [3] Ezen határozott kijelentés, tekintve, hogy a köztudomásról meg sem emlékeznek, teljesen feleslegesnek mutatkozik; s ezért méltán azon feltevésre jogosit, hogy Frank előtt a magyar jogirók a „fáma“ és rumor“t a köztudomással (notoritas) azonositották, s tulajdonképen fegyvereiket ez utóbbi ellen kivánták intézni.

VII. A német felfogás a köztudomást a biró hivatalos tudomásával azonositván, tekintettel e szempontra azon fontos kérdés is előtérbe lép, hogy:

miután a szabad elmélet alapja a biró szabad meggyőződése, s a bizonyitékok mérlegezésénél, minden szabályok mellőztével csakis ez szolgál néki irányadóul,

miután továbbá a köztudomás elé tulajdonképen a birónak a bizonyosság felöl való meggyőződésében öszpontosul.

forog-e fenn ok arra, hogy a bizonyosság érvényesitése megtagadtassék a birótól akkor, ha azt nem hivatalos müködéséből származott; sem általában köztudomásu, hanem csak magán tudomásából meritett tényekre alapithatja.

Endemann, ki általában a birónak mindenben legszabadabb kezet kivánván engedni, minden annak szabad meggyözédését korlátoló szabályok eltörlése mellet harczol, határozottan azon nézet mellett száll sikra, hogy a biró abban; miszerint itélethozatalánál magán tudomását érvényesithesse, ne korlátoltassék, mely nézetének indokolására különösen a köztudomás

[1] Langenbeck i. m. 162. l. Bayer i. m. 721. l. Endemann: Deutsches Civilprocess-Recht 703. l.

[2] Gensler: Archiv für die civilist. Praxis I. k. 200. s k. l. Gerstending: Ausbeute von Nachforschungen II. 203.

[1] Langenbeck i. m. 165. l. Bayer i. m. 722. l.

[2] Cap. 10. X. (3. 2.) C. 13. X. (5. 3.) — „Rumor autem viciniae non adeo est judicandus validus, quod nisi rationabiles et fidae dignae probationes accedant.“ (Coelestinus Cap. 8. X. de cohab. clericorum. (3. 2.)

[3] L. Epitomae juris hungarici privati. Budae, 1819. 483. §. Huszty: Juris prudentia practica 208. l. Kelemen: Institutiones juris hungarici privati III. k. 829. §. Kövy i. m. 908. §.

érvényesi·ésére nézve elfogadott elvekben vél támaszt találni.

Szerinte ugyanis: a köztudomás határát megjelölni, — s illetöleg azt meghatározni, hogy köztudomásunak mely esemény tekintendö, — nem lehet. Annak valódi oka, hogy a köztudomásu tények bizonyitást nem igényelnek, csakis abban rejlik, hogy azok valódiságáról a biró a nélkül is meg van győződve. A birót arra kötelezni, hogy csak a nép előtt köztudomásu, vagy oly ténynek adjon hitelt, melynek birói minösége folytán bir tudomásával más részről azonban megtiltani, hogy azt, mit mint magán ember bármily bizonyosan tud is, mint birónak tudnia nem szabad, — képtelenség. Ha a biró feljogosittatik annak megitélésére, hogy a köztudomás a felmerülö esetben kellö igazság kideritésére elegendö alapot nyujt-e? s ennek megbirálása becsületessége, belátása és józan eszére bizatik, ellenmondás lenne megtagadása azon tehetségnek, vagy becsületességnek, miszerint megtudja vagy meg akarja bírálni, hogy saját tudomása mily értékkel bir, a fenforgó ügy érdemét képezö tényálladék megállapitására nézve. [1]

A szellemdus s pillanatra megnyerö érvelésnél azonban Endemann egy igen fontos tényezöt mellözött, mely a dolgot egészen más oldalról tünteti fel, s ez a nyilvánosság.

A helyesen értelmezett szóbeliség szabad tért enged a birói meggyözödésnek a ténykérdés megbirálásánál is, de a birót nem a rideg szabályok hanem a nyilvánosság ellenörzése alá veti.

Ezen nyilvánosság előtt eltakarni semmit sem szabad, a birói itéletnek nem lehet oly alapja, melynek valóságáról a közönségnek, ha kivánja, meggyözödnie nem lehet; mert az ellenkezö alapjában sértené meg az elvet és a biró itéletének igazságos volta iránt kellö bizalmat fogná megingatni.

Azért nyilvánosan folyik az egész tárgyalás, nyilvános a bizonyitási eljárás is, szóval az egész ügy lefolyása tárt mindenki elött, ki abba belekiván tekinteni. Hogy az ekként lefolyt tárgyalás után a biró ugy a tény; mint a jogkérdést illetöleg mily meggyözödést nyert, azzal lelkiismeretének számol, de azt, hogy mily oknál fogva nyerte, azt itéletében indokolni tartozik, és arról hogy áll ezen ok alapjául kimondott ténykörülmény kell, hogy az, ki akar, meggyözödhessék. Ez a nyilvánosság fökövetelménye.

Ilyen ok a köztudomás is, hogy létezik-e az valóban vagy sem, arról; meggyözödni mindenkinek modjában áll; ezen ok tehát oly nyilvános; mint a tulajdonképi bizonyitékok bármelyike is.

A biró magán tudomása egészen más szempont alá esik. Arról, van-e valóban magán tudomása a birónak azon körülményről, melyre itéletét, ezen oknál fogva, fekteti, meggyözödni módjában senkinek sem áll, a nyilvánosság ellenörzése tehát ily esetben lehetetlenné válik, pedig a közvetlenség csakis akkor nyugszik helyes alapon: ha valamint a biró megkövetelheti, hogy meggyözödését szabadon kimondhassa, ugy másrészről e meggyözödésének okát csakis nyilvános cselekvények ben találja.

De az anyagi igazságra nézve sincs a biró magán tudomása kizárásának oly hátránya; mint az első pillanatra azon oknál fogva látszik; mert a biró kényszerülve lehet a legszentebb igazság ellen is itélni, ha arról csak magán tudomása utján lehetett meggyözödnie, melyet figyelembe vennie nem szabad. A közvetlenség ugyanis tág tért nyit a biró kikérdezési jogának, s ezt az anyagi igazság érdekében oly esetben, midön a dolog mibenlétéről magán tudomása van, kétszeres mérvben érvényesitheti s kellö tapintattal alkalmat nyujthat a feleknek, hogy azon körülményre, melynek valóságát a biró magán uton tudja, szabályos bizonyitékait elöterjesztvén, azt mindenki előtt nyilvánvalóvá tegyék; s igy e szempontból sincs ok a nyilvánosság előtt elzárkózni.

Tartsunk azért határt s csakis addig terjeszszük a biró kezét, mig az a nyilvánosság által ellenörizhető. E szempontot figyelembe tartva nézetem szerint a biró magán tudomását, a bizonyitási kötelezettséget elháritó oknak tekinteni nem lehet, hanem csakis a köztudomást — ugymint azt fentebb körvonaloztam — lehet a legszabadelvübb irány mellett is a bizonyitási kötelezettséget elháritó okok egyikének a törvénybe kimondani.

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

(Folyt. köv.)

[1] L. Endemann: Beweislehre 79. l. és die freie Beweiswürdigung im Civilprocess. Archiv für die civil. Praxis 41. k. 320. s k. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Válasz.

Gyarmathy Ferencz ügyvéd ur a „Jogt. Közlöny“ idei 43-ik számában leirja egy zálogváltási per lefolyását, s az ő szempontjából összeállitott tények alapján nehezteli ugyan azon per folytán elrendelt végrehajtás megszüntetését, s különösen azt, hogy ez esetben a trt. 374. §. perorvoslatot nem enged meg.

Én sem tartom helyesnek, hogy a 374. §. minden jogorvoslatot kizár — nem is szóltam volna az ügyhöz, ha Gyarmathy ur csak a perrendtartás hiányait jelöli ki; de ő nem maradt a tárgynál, hanem a törvényszéket támadta meg, midőn azt állitja, hogy a megszüntető végzésnek még méltányossági alapja sincs; tovább: mily óvatal marad fen a sértett félnek, ha a biróság tulteszi magát a törvényen.

Ez csakugyan nem objectivitás.

Köteleségemnek tartom azért a vezetésem alatti törvényszéket ezen elferditett tények alapján támasztott vád ellen védeni, s e czélból Gyarmathy ur állitásait helyre igazitani.

Első nehézsége Gyarmathy urnak az, hogy az elrendelt végrehajtás 1873. deczember 18 án fejeztetvén be, a törvényszék a deczember 22-én beadott megszüntetési kérést miért fogadta el, s nem utasitotta vissza? felelet: azért, mert deczember 21-én ünnep levén, a kérés 22-én nyilt időben adatott be. Azt a rabulistikus értelmezést, hogy t. i. a 374. §. 3 napjába a végrehajtás foganatositásának napja is beszámitandó, Gyarmathy urnak hagyom, ugy hiszem, nem kap hozzá társakat; — hiszen hogy ha már szóhoz ragaszkodik is, magában a 374. §-ban határozottan áll: a foglalás befejezésétől számitandó 3 nap alatt.

Második nehézsége Gyarmathy urnak az, hogy a bemutatott okmány alapján a törvényszék a végrehajtást miért szüntette meg? — Itt igen helyesen idézi, hogy a megszüntetésre az itélet vagy egyezség után felmerült jogi tényre van szükség. — Az is való, hogy a megszüntetés alapjául vett bizonyitvány? az itélet után kelt ugyan, de maga a tény, t. i. a kibékülés és minden perköltségekről lemondás az itélet előtt jött létre, csakhogy az erről kiállitott irat nem egyszerü bizonyitvány, hanem egy 1873. november 3-án kelt, nemcsak két tanu, hanem felperes és alperes által sajátkezüleg aláirt okmány, melyben felperes a kibékülést határozottan elismerte, s minthogy ezen okmány az itélet után négy hóval kelt, nyilvános, hogy felperes végrehajtást eszközölni nem szándékozhatott.

Az meglehet, hogy felperes ügyvédét Gyarmathy urat ezen kibékülésről s okmánykiállitásról nem értesitette, ő azért a pert lejártatta, s valószinüleg a végrehajtást megbizójának tudta s különös felhivása nélkül eszközölte, mert fordult ám elő

ily eset nem egy a törvényszékeknél, de akkor nincs joga feljajdulni és nyilván hirdetni, hogy a bíróság tultoszi magát a törvényen.

A bíróságok nemcsak a felperesek támogatására állitattak fel, hanem alperesek védelmére is — s mint Gyarmathy ur mondja: a törvénykezés czélja az igazságszolgáltatás — de a mint ő kérdi: hogy vajjon igazságszolgáltatás-e az, ha egy felperes megnyert itéletc daczára sem juthat igazához, mert megitélt követelésétől elüttetik? épen ugy lehet kérdeni alperes részről: hogy vajjon igazságszolgáltatás-e az, ha őt oly követelésért exequáljak, melyet ő kifizetett, vagy béke utján elenyésztetett.

Nagy Lajos,
kir. törvszéki elnök.

A kir. ügyészi intézmény, mint bűnügyekben a vagyoni végrehajtás teljesitésére hivatott hatóság.

A „Jogt. Közl." folyó évi 43-ik száma „Törvénykezési szemle" czimü rovatában „Bűnügyi zárlat" czimü czikkében az mondatik, hogy „a kir. törvényszékek és ügyészségek rendezésével a jogszolgáltatás egyik anomaliája az által szünt meg, hogy a bűnügyekben a vagyoni végrehajtás az ügyészségek felperessége mellett polgári bíróságokhoz utaltatott".

A czikk irója ezen mondata, az ideiglenes bűnvádi eljárásról szóló törvényjavaslat 112-ik, és a kir. igazságügyminiszterium által „a börtönök és fogházak háztartási szükségleteinek meghatározása, azok fedezése és az erre vonatkozó szerződések megkötésének módja, valamint a számadások vitelének tárgyában" 1872. évi junius hó 22-én 11,216. sz. a. kibocsátott szabályrendelete 86-ik § ában találja alapját, mely előbbi §-ban nem mondatik az ugyan ki határozottan, de az utóbb idézett szabályrendelet 85-ik §-a a rabtartási költségeknek — a mennyire lehetséges — már a vizsgálat folyama alatti biztositását, s ha vádlott börtönre itéltetett, azok betudását is a kir. ügyészségek kötelességévé teszi.

Miként eszközöltetik azonban a legtöbb kir. ügyészség által ezen rabtartási költségek behajtása, s vajjon helyeselhető-e ezen eljárás?

A fentebb második helyen idézett szabályrendelet 86-ik §-a azt mondja: „ha a tartási költségek önként meg nem téritetnek, a polg. trttás szabályai szerint kell eljárni," minek következtében a kir. ügyészségek nagy része az önkéntes megtérítésekre vonatkozólag azon módot követi, hogy megkeresi a kir. járásbiróságot átiratilag, melynek területéhez az illető fegyencz tartozik, miszerint az átiratban közlött rabtartási költségek általa bizonyos záros határidő alatt a fegyencztől beszedessenek, esetleges vagyontalanság esetén annak szegénységi bizonyitványa hozzájuk beterjesztessék.

Az efféle átiratok a kir. járásbiróságok által közönségesen kiadatnak a községi előljáróságoknak, a községi előljáróságok — mint közönségesen mindon ügyben — az izetlenkedés elkerülése végett a legritkább esetben járnak el annyi erélylyel, hogy eljárásuknak kellő eredménye lenne, legtöbb esetben a második mód, t. i. a szegénységi bizonyitvány beküldéséhez folyamodván azok, s igy az önkéntes fizetésrei felhivásnak értelme sincs.

A kérdés azonban az, hogy van-e az ilyes eljárásnak helye, illetve helyes-e az ily eljárás?

Véleményem szerint teljesen helytelen, mert a vizsgálat alatt vádlottnak vagyoni állása is rendesen kérdésben forog és constatáltatik is, — ha pedig constatáltatik, akkor feleslegessé vált az ily önkéntes fizetésrei felszólitás, akkor a constatált vagyoni viszonyok után indulva, bátran a peres eljárás terére léphet az ügyészség s megindithatja a polgári bíróság előtt a végrehajtási eljárást az ily esetben szükségelt és a rabtartási átalányból előlegezett költségek veszélyeztetése nélkül, a mikor a sok haszontalan irka-firkától mind maga az ügyészség, mind a megkeresett bíróság megmenekül.

Sok ügyészség azonban az ily megkeresésekbe „a szükség esetében bárhol található ingó és ingatlan vagyonból végrehajtás utjáni beszedést is" mintegy megrendeli a bíróságnak.

Itt aztán kettős anomaliába esik az ügyészség, mert nemcsak a törvény rendelte eljárást, t. i. a végrehajtásnak a bíróság általi elrendeltetését nem kérelmezi, hanem átiratilag még birói szerepet is kiván gyakorolni, midőn t. i. átiratában mintegy önmaga meg is rendeli a végrehajtást.

Minthogy pedig mind az ideiglenes bűnvádi eljárásról szóló törvényjavaslat 112-ik §-a, mind pedig az igazságügyminiszterium által 1872-ik évi junius hó 22-én 11,216. sz. alatt kiadott szabályrendelet 86-dik §-a a polg. trttás szerinti eljárást rendelnek ily esetekben, annak 347. és 349. §§-ai pedig az itéletek alapján engedik meg csak s illetve rendelik a végrehajtást megadandónak: kétségtelen, hogy a fentemlitett ügyészi átiratok végrehajtás alapjául sem vétethetnek a megkeresett bíróságok által, a mint ezt már a magy. kir. Curia semmitőszéki osztálya 1870-ik évi febr. 21-én 111. sz. a. kelt határozatában is kimondotta; — fölösleges munkától kimélnék meg tehát magukat az ügyészségek, ha átirataikban ezen clausulát be nem foglalnák, miután a megkeresett biró ily átiratok alapján végrehajtást semmi esetre sem rendelhet, ha a törvény korlátai között akar maradni, s ha az ekként megkisértett végrehajtás esetleges megsemmisittetését szándékosan nem akarja előidézni.

Még egy körülményt kivánok itt megemliteni.

Az elől emlitett bűnvádi eljárás 111. és 115. §§-ai a károsodottnak mind kártéritési igényeinek a bűnvádi perbeni megállapittathatásának kérvényezését, mind pedig a fölebbezést megengedik azon esetben, „ha kárának megtéritését a bűnvádi eljárás folyama alatt követelte, s az itéletben megállapitott összeggel meg nem elégszik".

Ha pedig ezt megengedi a törvény, kétségtelenül következik ebből, hogy a károsodott az itélet alapján kárának végrehajtás utjáni behajtását is jogositva van kérelmezni, anyival inkább, mert ez ellen semmiféle törvény vagy törvényt helyettesitő jogszabály nem szól, de az ügyész emo kizárólagos jogait sem állapitják meg a fentebb idézett törvény és szabályrendelet §§-ai, hacsak ezen kizárólagos jogot az 1871. XXXIII. t. cz. 17-ik §-a *f)* pontjából nem következteti magának, amely azonban csak a jogorejüleg kiszabott büntetés végrehajtását tulajdonitja az ügyésznek, nem pedig egyszersmind a kár összeg behajtása körüli kizárólagos jogot is.

Ezekben kivántam röviden elmondani, mennyiben helytelen némely ügyészségeknek a vagyoni végrehajtásokra vonatkozó eljárása, s azt hiszem mennyiben törvényeink s azokat helyettesitő szabály-rendeleteink vannak, legjobb azok határozott utasitását követni, amennyiben azok világosan intézkednek, ugyis vannak elég viszonyaink, hol a törvény hiánya felette erezhető, mint például az is, mit e sorok elején idézett czikkirója a bűnügyi zarlatra vonatkozólag mond, mert az ideiglenes bűnvádi eljárásról szóló törvényjavaslat 44-ik §-a e tekintetben semmi egyéb, mint olyan „nesze semmi fogd meg jól," melynek értelmében a vizsgáló biró zárlat elrendelésére jogositva sincs, hanem a vizsgálat folyama alatt a törvényszék határozatát kell kikérnie a zárlatra vonatkozólag, addig pedig szegény károsodott fél kára megtéritthetésének reményét ütheti bottal, mert az alatt a kár alá veendő, gyakran csak ingóságból álló vagyon el is hurczoltathatik.

Schilling Béla,
kir. aljárásbiró.

Az ügyvédi gyakornokság szabályozásáról.

Ihering Rudolf, a hirneves romanista, nemcsak terjedelmes „Kampf und Recht" czimü röpirata, hanem egyszersmind és leginkább élő szóval előadásai közben, keltette és nevelte bennem nagygyá a tudatot, hogy a legszebb jog és a legszentebb kötelesség a „jogérti küzdelemnek" joga és kötelessége. Ebbeli meggyőződésem késztet most is arra, hogy tollat ragadjak jogom kivivására, nem pedig az irói viszketeg vagy a kapczáskodási vágy.

Mult hó 15-én Győrre jöttem gyakorlatra ügyvéd mellé és folyamodtam a kir. törvényszékhez bejegyeztetésem végett, kérvén a pertár értesitését is, hogy ott is helyettesithessem ügyvédemet és elsajátithassam azt az, igaz csekély jelentőségü, praxist is, melyre az ember a pertárbani eljárásnál szert tehet. A tek. kir. törvényszék azonban a pertár értesitését — hivatkozással a perrendtr. 85. §-ának *b)* pontjára — megtagadta.

A tek. törvényszék ez által nemcsak eltérést tanusit más törvényszékek eljárásától, hanem indoka helytelen törvénymagyarázaton is alapszik.

A hivatkozott §. ugyanis igy szól:

„Azon esetek, melyekben a félnek magát képviseltetnie kell, a következők:

a) b) ügyvéd által a rendes eljárásban stb Azonnal szembe szökik, hogy mit czélzott a törvényhozó e §-sal, — azt, hogy a

fél, a rendes eljárásban, mely nem szóbeli, hanem irásbeli előadáson alapszik és ennélfogva szakavatott előadást és ügyességet kiván a döntő mozzanatoknak kiemelésére, jogtudós egyén védelmében részesüljön. Ezen intézkedés által a törvényhozó a zugprókátorok elé akart gátot vetni, egyedül arról akart gondoskodni, hogy a periratok szakavatott kéz által dolgoztassanak ki. Hogy a pertári teendők, melyek a periratok átadásából, legfölebb halasztáskérésből állanak — amit minden hordár végezni tudna — ki által végeztetnek, az alárendelt kérdés, és nem is ez, hanem az előbb emlitett körülmény lebeghetett a törvényhozó előtt.

Hogy a tőrvényhozó az ügyvédjelölteket, kik nem is közvetlenül a felet képviselik, hanem az ügyvédeket helyettesitik, a hivatkozott §. hozásánál, szintén szemmel tartotta, azt állitani a tek. törvényszék sem merné!

Mert ha a törvényhozó csakugyan ily intentióval birt volna, ugy ellenmondásba jönne önmagával, midőn egyrészt praxisra kötelezi az ügyvédjelöltet, másrészt meg egyenesen eltiltja attól.

De nevetséges is eltiltani oly egyéneket a mechanicus pertári teendőktől, kik a rendes eljárásnak sokkal fontosabb, tudományt s szakavatottságot követelő részét, a periratokat végzik.

Nem tudom, hol keresni ez eljárásnak indokait, mert szinte szabódik elmém azon gondolat ellen, hogy a győri törvényszék tagjai nem volnának ép oly jártasok a törvény magyarázatban, mint én, — de nem is akarom tovább az indokot keresni, hanem csak kivánságomat az iránt kifejezni, hogy illető helyen gondoskodjanak arról, hogy ez irányban is egyöntetü eljárás követtessék az egész országban. *S. A.*

Különfélék.

A budapesti ügyvéd egyletnek kérvénye a Képviselőházhoz.

Mélyen tisztelt képviselőház! Alólirottak mély hódolattal esedezünk: méltóztassék a mélyen tisztelt képviselőháznak az ügyvédi kamarákkal kapcsolatos fegyelmi bíróság összeállitási módját illetőleg, az ügyvédrendtartási törvényjavaslat tárgyalása alkalmával már hozott határozatát továbbra is fentartani, s a magas főrendiház által az irányban javaslatba hozott módositást, t. i. a vegyes fegyelmi bíróság intézményét el nem fogadni.

Több oldalról találkoztunk ugyan azon nézettel, miszerint nem illő, hogy az ügyvédek oly ügyben felszólaljanak, melyben önmaguk érdekelvék; mi azonban ezen nézet helyességét el nem ismerhetjük, sőt ellenkezőleg: kötelességünknek tartjuk szót emelni ott, ahol szellemi, társadalmi és erkölcsi — tehát legkiválóbb érdekeink forognak kérdésben; mert hallgatásunkkal csak tehetlenségünk vagy legalább is teljes részvétlenségünk félremagyarázhatlan jelét adnók, s méltán megérdemelnők azon sorsot, melyre a magas főrendiház által javaslatba hozott módositás elfogadása következtében kárhoztatva lennénk.

A mélyen t. képviselőház ügyvédrendtartási javaslat körüli vitái alkalmával, valamint az e tárgyban hozott határozataiban tanuságot tett arról, hogy egy oly ügyvédi kart teremteni, mely a kor szinvonalán állva, azon szellemi, társadalmi és erkölcsi magaslatra emelkedjék, mely az ügyvédi kart nemes szellemi müködési körénél fogva megilleti; és most ezen törekvés meghiusittassék egy a törvényjavaslatba felvétetni javasolt oly intézkedés által, mely az ügyvédi kar jövőjéhez kötött minden reményt gyökereiben megsemmisitene?

Igenis, mélyen tisztelt képvieelőház! Az ügyvédi rendtartás egyik sarkkövét a fegyelmi bíróságnak mikénti összeállitása képezi. Az ügyvédi kar emelésére czélzó minden törekvés hasztalan, ha az a bíróságoktól lehetőleg nem függetlenittetik, mert az ügyvéd csak akkor lehet az igazság rendithetlen védője, ha attól nem kell félnie, hogy minden lépten-nyomon leküzdhetlen akadályokba ütközik, s hogy egy-egy férfias, önérzetes fellépésével egész létét koczkára teszi. A biró a költségek megállapitása, csődök és gondnokságok osztogatása, s ezekhez hasonló kisebb-nagyobb jogositványok által elég hatalmas fegyverrel bir már arra, hogy az ügyvédnek hivatásszerü ellenőrködését, ha épen érdekében áll, teljesen elfojthassa. vagy legalább is a legkisebb mértékre leszorithassa; ha ezen fegyverhez még a fegyelmi hatóság Damokles-kardját csatoljuk, a függőségnek oly állapotát teremtjük, mely az ügyvédség hivatásszerü gyakorlását teljesen lehetetlenné teszi.

A bíróságoktóli függetlenség létfeltétele egy önérzetes ügyvédi karnak; ezen függetlenség legfőbb biztositéka pedig abban rejlik, ha a fegyelmi hatóság első folyamodásilag kizárólag az ügyvédi kamarákra bizatik. Mitől is tart a magas főrendiház? hiszen a legfőbb itélőszékhez engedett felebbvitel által ugyan ugy a jogkereső közönség, mint a vádolt ügyvéd a tulengedékenység és tulszigor ellenében egyiránt meg vannak védve!

A magas főrendiház által javaslatba hozott ugynevezett vegyes fegyelmi bíróság, egyrészt a vegyes bíróságok minden hátrányait magában foglalja, másrészt a birói tagok tulnyomósága folytán a meghasonlást és surlódásokat elkerülhetlenné teszik.

A tapasztalás mindenütt, ahol a fegyelmi hatóság gyakorlása az ügyvédi kamarákra van bizva, ezen intézményt minden tekintetben üdvösnek igazolta; mi jogosit fel azon elméleti feltevésre, hogy a tapasztalás nálunk más eredményeket fog szülni?

Ellenkeznék ezen magas testület méltóságával, de ellenkeznék saját méltóságunkkal is, hogy e helyüttt azon közelebb nem jellemezhető megtámadások czáfoltába és megerőtlenitésébe bocsátkozzunk, melyek a felsőház egyes tagjai által, az ügyvédrendtartási javaslat körüli vita alkalmával, a magyar ügyvédi kar ellen intéztettek. Ezeket egy szóval sem akarjuk tüzetesebben érinteni. Elég hivatkoznunk nemzetünk történetére, melynek minden lapja a legujabb időkig a magyar ügyvédi kar tagjainak kiváló és eredményes müködéséről tanuskodik. Azt is csak futólag érintjük, hogy előttünk igazolhatlan visszásságnak tünik fel, miszerint egy oly kar, mely a bíróságok ellenőrzésére van hivatva, fegyelmi tekintben az első folyamodási törvényszékeknek alávéttetni szándékoltatik, a mi — szerény nézetünk szerint — már magában is az ügyvédi kar magasztos hivatásának teljes felismerése. Mindezeket mondjuk: csak futólag kivántuk érinteni, mert tárgyilagos érvekkel reméljük a mélyen tisztelt képviselőházat felszolalásunk jogosultságáról meggyőzni: s ez irányban legyen szabad egy ellenvetésre tekintettel lenni, melylyel sok felől találhoztunk, s mely a közjegyzői törvényjavaslatból meritttetik; ez ellenvetés hangsulyozza, hogy a közjegyzői törvényjavaslatba is felvétetett a vegyes fegyelmi bíróság intézménye. Nem tartozik hozzánk e helyett a közjegyzői törvényjavaslat hason intézkedését birálni, csak azt kivánjuk kiemelni, miszerint az ügyvéd és közjegyző hatásköre lényegesen különböző, és hogy a közjegyző átvitt hatáskörében birói teendőket is végez!

A mélyen tisztelt képviselőház az ügyvédi kar tekintélyének emelésére igen helyesen az ügyvédi kamarába való lépésre jogositó elméleti és gyakorlati feltételek szigoritásával kivánt hatni, ezen legőszintébb hálánkra méltó törekvés következetes keresztülvitelét kérjük már most, szemben oly igyekezettel, mely az ügyvédi kar tekintélyének tönkretételével azonos.

Karunk szellemi, társadalmi és erkölcsi érdekeit ismételten a mélyen tisztelt képviselőház kegyes figyelmébe ajánlva, ujolag esedezünk:

Méltóztassék a fegyelmi bíróság tárgyában hozott határozatát továbbra is változatlanul fenntartani.

* * *

Sajnáljuk, hogy az idő rövidsége miatt az ügyvédi egylet nem tárgyalhatta e kérdést kimeritő emlékiratban, a mi már azért is szükséges lett volna, mert az igazságügyminiszter ur e kérdésben ugy mint a közjegyzői kényszer kérdésével szemben, határozott álláspontot nem foglal. Örömmel értesülünk, hogy a képviselőház e kérvényt az emlitett felsőházi módositással egyidejüleg tehát soron kivül fogja tárgyalni. (Szerk.)

A büntetőtörvénykönyvi javaslat hivatalos kiadása, melyből azonban a különös rész indokolása még hiányzik, — kapható az Eggenberger-féle könyvkereskedésben. Ára 3 frt 50 kr. — Ugyanezen könyvkereskedésben jelent meg „Az örökös ödési eljárás tervezete“ Travnik Antal kir. törvszéki biró urtól és „A köteles részről“ szóló értekezés dr. Katona Mór jogtanár urtól. Mindkét füzet külön lenyomat a Jogt. Közlöny“-ből.

Az irhoni börtönrendszer honositása kérdésével foglalkozik dr. Székely József főügyészi helyettes egy rövid értekezésben, mely a m.-vásárhelyi jogászegylet elé terjesztett véleményét foglalja.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 46. sz. Budapest, 1874. nov. 11.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A büntetőtörvénykönyv. II. — A bizonyitási kötelezettség. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. —A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre. Dr Biermann Mihály, jogtanár urtól. — Észrevételek a polg. törv. rendt. módositása iránti javaslat felett. Dr. Biró János, kolozsvári kir. biró urtól. — A m. kir. legfőbb itélőszék elnökének véleménye a törvényszéki szünidő tárgyában.

MELLÉKLET: A büntetőtörvény javaslata — Curiai határozatok.

A büntetőtörvénykönyv.

II.

A büntetőjogi törvényhozás a legujabb időben óriási haladást tett, főleg az anyag gazdagságában. A tapasztalatok köre rendkivül szélesbedett és részint oktatólag hatnak, serkentve utánzásra, hol némely ujabb intézmény kedvező eredményt tüntet fel; részint pedig óvatoló természetüek, hol a törvényi intézkedések a jog alkalmazása körül határozatlanságra avagy indokolatlan szigorra vezettek. Legkivált a törvényhozó testületek tárgyalásaiból meríthetjük az eddigi büntető törvények hatása iránti tapasztalatokat. A mi e tekintetben az egyik államban felmerült, az a müvelt világ által hasznositható köztulajdonná vált.

Nem csekély önmegtagadás kivántatik tehát ahhoz, ha rövid nehány napi áttekintés után az előttünk fekvő magyar büntetőtörvénykönyv birálatához fogunk, a melynek tervezete évek hosszu során át, a tudomány segédeszközeinek bősége mellett készült.

Az általános indokolásban foglalt azon kijelentés: hogy az 1843-ki javaslat szolgált e tervezetnek alapul; — alig vehető komolyan. A hármas felosztásban, teljesen eltérő anyagrendezésben, egészen más büntetési s illetve börtönrendszerben, a minimális büntetés meghatározásában s több ily csekélységben mutatkozik eltérés, — ugy hogy valóban a két javaslatnál csak az anyag azonossága közös.

Az 1843-ki javaslat tehát körülbelül akként foglaltatik a tervezetben, a mint meg voltak ama mesebeli rákok a szállitólevélben.

Ez azonban nem nagy veszteség, noha a 43-ki javaslat hazánkban mindenkor büszke emlékül szolgáland. Csemeghy tervezete ahhoz képest mégis haladást jelez, mert a legujabb kor szinvonalára emelkedik.

Egészen más kérdés azonban az: vajjon Csemeghy tervezete megfelel-e oly mérvben a jelen kor vivmányainak, mint a 43-ki javaslat megfelelt azon kornak?

E feltevésre kiván terelni a 43-ki javaslatra való hivatkozás, noha abból kő kövön alig maradt.

Mi részünkről csak beható vizsgálat után fogunk a felvetett kérdésre felelni és nem fogunk csupán egyes botlások és botrányos ellenmondások alapján itéletet mondani az egész mü becse felett, noha az oly kirivó ellenmondások, mint pl. a 65. §. ezen tétele:

„Oly esetekben, melyekben a véghezvitt büntettre halál- vagy életfogytiglani fegyház-büntetést határoz a törvény: a kisérlet büntetése 15 évig tartó fegyháznál nem lehet sulyosabb“

és a 127. §. azon szabványa közt:

„A ki 125-ik §. 1. pontjában meghatározott cselekményt elkövetni, valamint az is, a ki annak elkövetését megkisérli: halállal büntetendő“

elegendő indokul szolgálhatna arra, hogy a képviselőház a törvényjavaslatot oly utasitással adja vissza az igazságügyminiszternek: hogy a legközelebbi országgyülés elé egy revideált javaslatot terjeszszen.

Ennek szüksége — bár sajnos, — ki fog tünni a javaslat beható birálatából is, és igy az igazságügyminiszter ur ép ellenkezőjét fogja elérni annak, mit a javaslat rögtöni beterjesztése által elérni óhajtott.

Ám térjünk magára a tárgyra, a nélkül, hogy sokkáig időznénk az állitólagos alapelv vitatása körül. Hasztalanul keresünk bármely büntetőtörvényben felvilágositást aziránt, hogy mely alapelvet követé a büntetés kiszabásánál. Helyesen mondá már Mittermaier a bajor bünt. törvénykönyv birálatában: „Die oft vorkommenden Aeusserungen in den Motiven der Regierung und den Verhandlungen der Kammern, dass man das Gerechtigkeitsprincip zum Grunde lege, ist für Die, die sich darauf berufen, häufig nur eine hohle Phrase oder ein mystisches Princip, wodurch freilich der stärksten Willkür der Weg gebahnt wird.“ Ugyanezt lehet mondani és talán még több jogosultsággal a mi javaslatunk indokolásában hangsulyozott „egyesitési elmélet“-ről. Avagy talán javitó hatás is tulajdonitható a halálbüntetésnek? Az állam elleni büntettek rendkivüli sulyos büntetései még a kisérletre is, nem-e tisztán az elrettentési elmélet kifolyásai? Avagy a sajtóvétségekre megállapitott felelősségi rendszerben nem-e a legmerevebb „utilitarismus“ találja megtestesülését?

A tulajdonképi alapelv tehát az elvtelenség. Bő alkalmunk lesz erre a részletes birálat alkalmával ismételten figyelmeztetni. Ezért a már törvénynyé vált német és a korábbi Hye-féle osztrák bünt. törv.-könyvi javaslatok indokolásaiban nem feszegetik a különböző elméletek alapját, mert ezeknek bölcseleti alapja a tudomány fejlesztésének körébe vagy is a tanszékekre és tankönyvekbe tartozik.

Hiszen az elmélet alapján már a felmerülő legelső elvi kérdés t. i. a hármas felosztás sem igazolható. — És ime én legalább nem támadom meg e 3-mas felosztást, pedig a javaslat szerzője maga kénytelen indirecte bevallani (Ált. indk. 11. lp.), hogy nem képes a vétség és kihágás közt határvonalat kijelölni, és hogy némely önmagában jogsértést nem foglaló cselekmény (tehát szerinte voltaképen kihágás), csupán a nagyobb veszély megelőzése végett minősittetik vétségnek s büntettetik sulyosabban. És ezzel még keveset mondott a javaslat szerzője, mert számos a' oly cselekmény, mely önmagában nemcsak hogy jogsértést nem tartalmaz, de

még rendöri kihágást sem képez s netaláni eredményében még is oly sulyos vétséget képez, mely mint pl. a javaslat 325. §. szerint (egy péld. eldobott égö szivarvég által gondatlanul okozott tüzvész) 5 évi fogházzal büntethetö.

Találóan mondja ezért a német b. t. indokolása (Anhang I.) a kihágások felvételéről: „Auch in der neuesten Zeit ist es nicht gelungen, jenen, nach Köstlin's Ausdrucke die Juristen in Verzweiflung setzenden Unterschied mit Sicherheit und Gleichmässigkeit durchzuführen".

Részemről nem támadom meg a 3-mas felosztást és nem akarok olcsó babérokat aratni az annak helytelenségét tárgyazó rengeteg irodalom tárházából. Sokan ugyan e felosztásban a 43-ki javaslathoz képest visszaesést fognak látni és azért örvendek, hogy a jelen tervezet a 3-mas felosztásban legalább nem ment annyira, hogy a büncselekmények jellegét a büntetések neme szerint osztályozta volna mint a franczia, belga, német és osztrák bünt. törvkönyvek. A különbség ugyan nem nagy, mert egy későbbi t. i. a 20. §-ban még is azt mondja, hogy a büntettek fegyházzal és börtönnel, a vétségek fogházzal és elzárással büntettek. De legalább nem lehet ráfogni, hogy a logicát fejtetejére állitja és a büntetéseket nem a büntettek, hanem ezeket a büntetések szerint osztályozza. Én ugyan ez utóbbiban sem látnék horribilitast, mert hisz ha a törvényhozás a büntett jellegéhez mérten kiszabta a büntetést, ugy nem látok abban monstruositást a ha azután meg, forditva a büntettek osztályozását a büntetések neme szerint eszközli.

Nem ellenzem tehát a 3-mas felosztást, de ép azért, mert nem ellenzem, kivánom annak keresztülvitelét. A jelen tervezet ugyanis a büntettekről és vétségekről szól; a kihágásokról s pedig egy külön rendöri codex fog intézkedni. Ezt is helyeseljük s pedig azért, mert az általános rész szabványai egészben ugy sem alkalmazhatók a kihágásokra, avagy tulszigorra vezetnének.

De nem helyeselhetjük azt, hogy a bünt. törv. könyv ezen kiegészitö része nem terjesztetik egyidejüleg a törvényhozás elé. E nélkül furcsán veszi ki magát a 3-mas felosztás. Vajmi helytelenül hivatkozik itt a szerző a badeni és bajor volt törvényekre, és az olasz és osztrák törv. javaslatokra. A Nemesis csakhamar el is érte az osztrák javaslatra való hivatkozást, mert Glaser ezen büntetöjogi politikát hathatósan kárhoztatja egy ujabb javaslatnak beterjesztése kiséretében.* Továbbá mindezen országokban meg volt már a hatályban levö bünt. törvkönyvekben a kihágásokról szóló rész és igy csak ennek különválasztása és a rendöri szabályzatok egybefoglalása forgott szóban.

Itt tehát a törvényhozás ismerhette a fenyitö jog és hatóságnak czélba vett megosztását. Részünkről ellenben ez valósággal egy ugrás lenne a sötétbe.

Elfogadjuk a javaslat minden érvelését a kihágások külön tárgyazása tekintetében, de a törvényhozásnak ismernie kell a fenyitötörvény tervezetének egész anyagát, mielött azoknak egyik része fölött határozna. Hiszen azt e javaslat szerzője sem meri állitani, hogy a rendöri és fenyitö büntetések közt lényeges jogi különböztetést lehetne vonni, mert hisz mindkettö egyaránt a jogvédelmet czélozza és a jelen tervezetben is nagy számmal foglaltatnak a tisztán veszélyességi, tehát jogrendöri szempontból kiszabott igen sulyos büntetések. A törvényhozás csak ezek fölött határozzon, a nélkül, hogy a vélt kihágások körét és igy a jelen tervezetben foglalt elhatárolást ismerné? Ez lehetetlenség! és erre még nincs példa a törvényhozásban. Helyesen mondá Glaser: hogy a kihágások köre méltó megfontolást igényel, mert ezek körében nemcsak gonosztevök sujtatnak!

Ismételjük tehát, hogy a törvényhozás a jelen tervezet tárgyalásába nem bocsátkozhatik, mig a 3-ik rész elöterjesztése nélkül a felosztás köre és anyaga iránt csak a sötétben tapogat. Igaz ugyan, hogy könnyü erre azt mondani: a mi nincs a jelen tervezetben, az a kihágások körébe tartozik. De vajjon ismeretlen factorokkal számoljon a törvényhozás?

Rendkivüli jelentöséggel bir a felosztás köre már azért is, mert valószinüleg hármas birói illetöségnek fog alapul szolgálni. Azt pedig elöre tudjuk, hogy a mostani áramlat és pénzügyi kényszerhelyzetnél fogva a rendöri biráskodás a közigazgatási szolgabiróságokra fog ruháztatni. Kérdjük tehát, vajjon e körülmény tekintetbe vételének nem kell-e okvetlenül döntö befolyást gyakorolni annak megfontolására: vajjon a kihágások egész köre jó lélekkel bizathatik-e a minden jogi qualificatiot nélkülözö szolgabirákra? E kérdés iránt pedig a törvényhozás tisztába nem jöhet a kihágások körének ismerete nélkül.

Ezért talán nem lesz fölösleges a jelen tervezet egyoldalu indokolásának hiányát pótolni annak elöterjesztésével, hogy mi inditotta a német birodalom törvényhozását a kihágások egy részének felvételére az egységes bünt. törvénykönyvbe, noha ez az oly tekintélyes államok, mint Bajorország, Szászország stb. autonomiáját sértheté. Szóljon erről maga Schwarze: „Es ergiebt sich aus den vorausgegangenen Verhandlungen, dass die „Uebertretungen" nur deshalb in das Straf-

* Glaser f. hó 7-én a bünt. t. javaslat beterjesztése alkalmával a fenforgó kérdésről ekkép nyilatkozott: „Obgleich in letzter Zeit Versuche gemacht worden sind den Connex oder das Verhältniss zu dem sogenannten Polizei-Strafgesetze zu lösen, — zum Theile, wie mir scheint, getragen von einer gewissen unberechtigten Vornehmheit des eigentlichen Kriminalrechtes, von einer nach meiner Ansicht wenig gut angebrachten Unterschätzung der Bedeutung gerade jener Bestimmungen über geringfügige Handlungen, die sehr oft Personen zu treffen vermögen, die nicht den verbrecherischen Klassen angehören und daher eine sehr sorgsame Berüksichtigung verdienen; endlich vermöge der täuschenden Hoffnung, als wäre es möglich, die Gesammtheit der unter Strafe zu stellenden sogenannten politischen Anordnungen zu codificiren — obgleich man unter dem Einflusse aller dieser Momente ernstlich daran gedacht hat, einen sehr grossen Theil dessen, was das Strafgesetz vom Jahre 1852 an ähnlichen Bestimmungen enthielt, aus dem Strafgesetzbuche auszuschliessen und einem besonderen Strafgesetzbuche zuzuweisen, so ist die Regierung nicht der Meinung, dass man auf die Regelung des Polizei-Strafrechtes verzichten könne. Im Gegentheile! Auch in dieser Richtung sind die Arbeiten im Gange und sehr weit vorgeschritten. Allein nach reiflicher Erwägung schien es doch ganz unthunlich, wieder den Weg einzuschlagen, auf welchem man theilweise wirklich beim früheren Entwurfe dahin gelangt ist, dass man ein fast unüberschreitbares Hinderniss fand, nämlich dass man sich in die Lage gesetzt sah, das neue Strafgesetzbuch zu publiciren und eine lange Reihe von Paragraphen des Strafgesetzes vom Jahre 1852 daneben einstweilen aufrechtzuerhalten. Es ist im Entwurfe daher der entgegengesetzte, der österreichischen Tradition folgende Weg eingeschlagen worden; es enthält der Entwurf einen ziemlich umfassenden dritten Theil, welcher den Uebertretungen gewidmet ist, so dass, wenn der Entwurf Gesetz wird, das ganze Strafgesetz vom Jahre 1852 ausser Wirksamkeit treten kann und das ganze Gebiet, welches dieses Strafgesetz umfasst, vielleicht noch nach einigen Richtungen hin erweitert, Gegenstand des allgemeinen Strafrechtes bleibt, während spätere Vorlagen auf dem Gebiete des Polizei-Strafrechtes es namentlich auch den Landtagen ermöglichen werden, von dem ihnen in dieser Beziehung, theilweise wenigstens, zugestandenen Rechte freien Gebrauch machen zu können, ohne mit dem Strafrechte des Reiches in Kollission zu gerathen.

gesetzbuch aufgenommen worden sind, weil man hierdurch die gerichtliche Competenz zu ihrer Untersuchung und Aburtheilung sichern wollte. Die gerichtliche Competenz in diesen Srafsachen ist neuerdings zum Axiom erhoben worden, und es wird sich ihm eine neuere Gesetzgebung nicht entziehen können".

Nem kételkedünk benne, hogy a legujabb osztrák bünt. könyvi javaslat hasonló indokokból vette fel a kihágások egy részét a büntetőtörvénykönyvbe; a rendőri codex pedig a tartománygyülések elé fog terjesztetni.

Fogadjuk el tehát a hármas felosztást, de ne vaktában! *D. S.*

A bizonyitási kötelezettség.

A bizonyitási kötelezettséget elháritó okok.

2. A vélelem.

I. A közvetett bizonyitás esetén, vagyis midön a bizonyitó fél nem közvetlenül az általa valónak tartatni kivánt perbeli tényt bizonyitja be, hanem egy más esemény megtörténtét igazolja, melyből az igényeinek alapjául szolgáló tény valósága következik, az egyik tényből a másik valódiságára vont következés képezi a vélelmet.[1]

A római jogban a vélelem (praesumtio) ismeretes fogalom volt, s kiválólag a bizonyitási kötelezettségre birt befolyással.[2]

A feleknek egymástól eltérő előadásai folytán ugyanis gyakran kétség származván arra nézve, hogy a bizonyitás tulajdonképen melyik fél által kezdessék meg, ezen esetekre tekintettel állittattak fel a vélelmek, feladata volt, hogy midön könnyen kétely merülhetett fel arra nézve, melyik fél előadása mellett harczol inkább az igazság, a birónak utmutatás vagy helyesebben segédkéz nyujtassék.[3]

Ebből is kitünik, hogy a vélelemnek a római perjogban nem volt oly fontos szerepe, mint minővel az a későbbi perjogokban birt. Ha a vélelem folytán valamelyik félre hárittatott a bizonyitás kötelezettsége, e kijelentés nem volt egy jelentőségü a ma érvényes perjogok szerint a főbizonyitást illetőleg kimondott hason határozattal, mert a biró nem volt korlátolva abban, hogy e kimondásától, ha a bizonyitás eredménye folytán annak alaptalanságáról meggyőződött, eltérjen a nélkül, hogy technikai ellenbizonyiték döntötte volna le a vélelem érvényét. — Arról, hogy a vélelem folytán a biró valamely tényt valónak tartani köteles legyen, sehol sem tétetik emlités a forrásokban. A bizonyitási eljárás eredménye után mondotta csak ki a biró, hogy alkalmazható-e valamely vélelem a fenforgó esetben.[4]

A római jogban tehát a törvény egyes helyein foglalt vélelmek utmutatóul szolgáltak a birónak, a nélkül, hogy azt ellekező meggyőződésének kimondásánál korlátolták volna. Legalább e felfogás folyik a római perjog bizonyitási eljárásának szelleméből s ennek ellenkezője a forrásokból ki nem mutatható.

II. Sokkal fontosabb szerep jutott a vélelmekről szóló tannak a canoni jogban és az ennek alapján fejlödött középkori doctrinakban, mint a római jogban volt.

A vélelem állittatott fel alapul a bizonyitási kötelezettség meghatározására nézve s azon elv mondatott ki, hogy a bizonyitási kötelezettség mindig azon felet terheli, a melyik mellett vélelem nem harczol. Azon elv helyett tehát, hogy minden fél a maga igényeit tartozik bebizonyitani s e kötelezettségétől a mellette harczoló vélelem folytán kivételesen mentetik fel, azon szabály állittatott fel, hogy minden fél azon állitását tartozik bebizonyitani, a mely állitás ellen a jogvélelem harczol.[1] (probare debet cui praesumtio advertatur). Miután e szerint a bizonyitási kötelezettség általjában vélelemből lett feltételezve, mindenesetre meg kellett határozni, hogy melyik állitás mellett harczol a vélelem, mi hogy lehetővé váljon, azon elv mondatott ki, miszerint minden oly esetben, melyben a források vélelmet nem állitanak fel, a vélelem az ellenkező valódisága mellett harczol.[2] Igy származott egész hadserege a vélelmeknek, melyeket hogy a zavarba[3] némi rendszer hozassék be, nehány általános szabály alá igyekeztek vonni.[4] A vélelmek e szabályozásánál azonban kitünt, hogy a felállitott vélelmek számos esetekben ellenkezésben állanak egymással, miből a vélelmek összeütközéséről (Collision der Vermuthungen) szólló tan keletkezett, mely ismét minden bensö alap nélküli vitákra szolgált indokul.[5]

Hogy e tan, mely a bizonyitási kötelezettséget a vélelmekre kivánta alapitani, tarthatlan volt, fentebb már előadtuk, valamennyi rendszer között, melyszerint a bizonyitási kötelezettséget szabályozni törekedtek, ez nyugszik a legtarthatlanabb alapon, mely a vélelmek fogalmát is teljesen zavarttá tette s azt minden más rokon fogalmakkal azonositotta.[6]

Webert illeti a főérdem, hogy az ebbeli kiindulási pont fonákságát kimutatva az elméletek lényege s feladata körül a helyesebb irány utját megtörte. Ezen nyomon haladtak az ujabb irók is, kik után kisértjük meg mi is a vélelmekről szóló tan lényegét mai érvényében előadni.[7]

III. A vélelemről szóló tan kiválólag az anyagi jognak képezi tárgyát s ennek keretében kell helyt foglalnia, kihatással lehet ugyan az alaki jogra is, de ez nem képezheti a vélelem felállitásának czélját, csak eszköz legyen, hogy a mennyiben szükséges, annak érvényesitéséhez járuljon.[8]

[1] Unger: System des österr. Privatrechts II. k. 578. l. Bayer: Vorträge: 716. l. Osterloh: Lehrbuch 327. l. Gänsler: Auessere Eigenschaft und Wirkung der Vermuthung in dem Gebiethe der Beweisführung. (Archiv für die Civilpraxis IV. k. 296. s k. l. Schuster: Adalékok. (Jogt. s törvényk. tár I. k. 353. l.)

[2] Endemann: Beweislehre 86. l. Berger: Kritische Beiträge zur Theorie des österr. Privatrechts 86. l. 28. j.

[3] Endemann i. h. Rudorf: Römische Rechtsgeschichte II. k. 255—256. l.

[4] Endemann: Die Folgen der freien Beweisprüfung im Civilproccsse. (Archiv für die civilist. Praxis XLI. k. 366. l.)

[1] Langenbeck: Beweisführung I. k. 195. l. Unger: System II. k. 586. l.

[2] Helyesen mondja Langenbeck, hogy e részben Schneider (Volständige Lehre über die Beweisführung) valódi kihágásokat követett el; i. h. 195. l. Schneider felfogásának helytelenségét már Weber is igen alaposan megrója. (Die Verbindlichkeit zur Beweisführung 74. s k. l.) Több példát idéz e felfogás helytelenségének kimutatására Unger is, System II. k. 587. l.

[3] A vélelmek körüli fogalomzavar és az ebből eredő casuistica már a canoni jogban is nagy mérvben helyt foglalt. L. Gross: Beweistheorie im canonischen Processe 58—59. l.

[4] Schneider (i. m. 24. s k. §.) 13 szabályt állit fel, melyek által azonban a törvényes vélelmek szerinte sincsenek teljesen kimeritve. — Több más iróknak ily szabályok felállitása körüli kisérleteire nézve l. Unger: System II. k. 588. l. 29. j.

[5] Weber i. m. 83—85. l.

[6] Az e részbeni tekintélyesebb irók véleményét birálja Berger i. m. 74. s k. l.

[7] E tekintetben különöseu Unger és Berger idézett müveit követtük.

[8] L. Berger: Kritische Beiträge 69. l. Ellenkező nézetben

Minden törvényes szabály valamely ténynyel, melyet a törvény tényálladékának nevezhetnénk — jogi rendelkezést, jogszabályt kapcsol össze. Ez a törvény rendeltetése és működésének rendszerinti czélja. A törvény által felállított vélelmeknél azonban kivétel történik e szabály alól az által, hogy a tény nem hozatik jogszabálylyal összeköttetésbe; hanem a felhozott tényből más tény létezésére történik következtetés. [1]

A vélelem általában bebizonyitott létező tényekről való következtetés a más hasonló vagy oly tények létezésére, melyek a bebizonyitott ténynyel az élet tapasztalatai folytán rendszerint vagy legalább gyakran összekötve szoktak jelentkezni. [2]

Ha e következtetés a törvény rendeleteiben leli alapját, vagyis ha a törvényben határoztatik meg, hogy valamely tény fenállása esetén egy ezzel összeköttetésben levő másik tény létezése vélemeztessék e vélelem törvényes vagy jogvélelemnek (praesumtio juris, Rechtsvermuthung) neveztetik, — mig ha e következtetés nem a törvény rendeletei folytán származik, hanem az egyik tény fenállásáról a másik létének vélelme csak a dolog természete vagy az események közönséges menete folytán következtetik, az ily következtetés folytán származott vélelem közönséges vagy emberi vélelemnek (praesumtio hominis, gewöhnliche Vermuthung) neveztetik. [3]

Azon fél, ki állitása mellett csak közönséges vélelmet bir érvényesiteni, azt csak valószinüvé tette a nélkül, hogy ez által a bizonyitási kötelezettséget rendszerint elháritotta volna magától, ha ellenben a vélelem a törvény rendeleteiből következik, ez által jogi bizonyosság szereztetik, mely a felet a további bizonyitás terhétől felmenti.

A jogi vélelmek a bizonyitás tekintetében előidézett eredményre nézve ismét kétfélék. Vannak ugyanis oly jogi vélelmek, melyek csak addig szereznek bizonyosságot mig, ellenkezőjük nem bizonyittatik be, tehát melyek ellenében az ellenfél bizonyitékait érvényesitheti, ezek megczáfolható egyszerü jogvélelmeknek praesumtiones juris tantum — wiederlegbare einfache Rechtsvermuthungen) neveztetnek, vannak azonban oly jogvélelmek, melyek által teljes bizonyosság szereztetik, ezek ellenében tehát a másik fél bizonyitékot nem érvényesithet, s védelme csakis arra szoritkozhatik hogy azon tény körülményből, melyből a czáfolatlan jogvélelem következik, nem való, de azt hogy ennek valósága esetén az ebből vont ténykörülmény nem való, nem bizonyithatja. Az ily jogvélelmek czáfolatlan jogvélelmeknek (praesumtiones juris de jure, qualificirte Rechtsvermuthungen) neveztetnek. [4]

(Folyt. köv.)

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

van Unger, ki a vélelmeket csakis a bizonyitási kötelezettség meghatározása tekintetében tartja jelentőséggel birónak.

[1] Berger i. m. 81. l.

[2] Igy határozza meg a vélelem fogalmát Protohevara: Materialien 37. l.

[3] V. ö. Unger: System II. k. 580—581. l. Gensler: Archiv IV. k. 297. l. Bayer i. m. 716. l. Osterloh i. m. I. 327. l. Endemann: Civilprocessrecht 707. s k. l. Linde i. m. 323. s k. l.

[4] Unger i. m. II. 583—584. l. — A czáfolhatlan jogvélelmekre többen vannak oly nézetben, hogy azok inkább a jogköltemények (fictiones juris), mint a vélelmek sorába tartoznak. Igy Langenbeck i. m. 199. l. Bayer i. m. 717. l. Schuster: Commentar 199. l. L. ezek ellenében Unger i. m. 584. l. 19. j.

A cselekvéseknek hatása idegen jogkörre.

(Vége.)

II. Felelősség idegen vétségekért.

A büntény fogalmában oly lényeges elem a személyes tudat s akarat, hogy törv. bontás s annak megtorlása kérdésében nem a jogsértő cselekedet, hanem annak alanya képezheti csak a vizsgálat kiinduló pontját; a vétségek igy egész lényegöknél fogva a tágabb s szükebb értelemben vett képviseletet körükből teljesen kizárják, s büntetőjogi következményekben soha nem hathatnak ki más nem részes személyekre. [1] Ez örök igazságot már a rómaiak felismerték, s annak megfelelő kifejezést is adtak jogrendszerükben. Más kérdés azonban, vajjon magánjogilag nem lehet-e a vétség alanyain kivül jogi vagy méltányossági okokból másokat is felelősekké tenni? s erre ellenkező értelemben leszünk kénytelenek válaszolni (bővebben erről alant).

A rómaiak sarkelvüknek e terén is kifejezést adva azt hirdeték, hogy valamint szerződések körül csak önön akaratunk, ugy itt csak önön hibánk lehet kötelezettség szülője.

A) Ez elvnek ellenmondani látszik a noxal keresetek elmélete. Tudjuk, hogy ennek értelmében a családfő „noxa“ azaz jogsértő tett folytán, melyet valamely házbelije mást kárositva elkövetett, tartozik választása szerint kiszolgáltatni a vétkest a megbántottnak, vagy annak összes kártéritési igényeit személyesen kielégiteni. Itt csakugyan önhibája nélkül terheltetik a dominus, főkép ha tekintetbe vesszük, hogy tulajdonképi képviselő ellen csak akkor indittatik ezen kereset, midőn a büntény tudtán s akaratán kivül lőn elkövetve. [2]

De valójában nem is szoritja e szabály öt kivételesen s alaptalanul valamely tevőleges teljesitésre, cselekvésre, benne csak az általános honpolgári kötelesség; az igazságnak büntető karját fel nem tartani, talál egy különös életviszonyra alkalmazva kifejezést. Tájékozásul rövid pillantást kell vetnem a római büntetőjogi elméletre.

A rómaiak ősrégi felfogása szerint minden büntetés csak boszuállás, mely a megbántottnak elvitathatlan szent joga, olykép, hogy ki a bünöst védelemben részesitve ezt boszuló karja elől elvonja, bünrészességet s felelősséget vállal magára.

E nézetnek kün a nemzetközi forgalomban ép ugy hódoltak mint honn a polgárok egymáshozi viszonyában. Azért ha pl. valamely hadvezérük az ellenséggel békeszerződést kötött s azt a nép általi elfogadtatására számitva esküjével megerősité, a honatyák gyülése pedig az alkut elvetette, erkölcsi kötelezettséget éreztek, emberöket, ki meggondolatlanul letett s most fen nem tartható eskü által az idegenekkel szemben bünössé vált, azoknak boszujok tölthetése végett kiszolgáltatni (deditio); „ut populus religione, solvatur.“ [3]

Ugy a régi l. actio-knál vindex, ki a hitelező által (ép ugy a rabszolgáért felszólaló assentor libertatis letartóztatott) adóst ennek hatalmától kiszabaditandó a követelés létezését s az arra alapitott letartóztatás jogosultságát tagadja, ezzel a per kimenetele iránt magára veszi az egész felelősséget, miért is a „sacramentum“ összegét ő — mint különben az adós — tartozik lefizetni, leggyőzetés esetében pedig a hitelezőnek kérdéses igényeit személyesen is kielégiteni.

[1] L. Unger Syst. II. §. 90. 31. j.

[2] Hogy mi történt, ha ő vétkezni látta a házbelit, s ezt jóllehet tehette, abban még sem gátolta, arról alant.

[3] Liv. IX. c. 10.

Ha önálló egyén volt a jogsértő, a megbántott minden halogatás nélkül személyéhez tartotta magát, de ha ez házbeli volt, útjában állott a családfő, kinek érdekében volt fiát vagy rabszolgáját a károsított haragja ellen hatalmi viszonynyal fedni; szükségesnek látszott azért a különben magától értetődő honpolgári kötelességnek, tekintettel a dominusokra a törvényben különös s részletes kifejezést adni.[1] Alapul vetve a noxalis kereseteknek a most előadott gondolatot, a reájok vonatkozó szabályok megannyi természetes sőt szükségképi folyományai az általános elvnek.[2] Igy:

1. *a)* a kereset a midenhai (bárcsak ideiglenes[3]) dominus vagyis azon személy ellen inditandó, ki a vétkes rabszolgát hatalmában tartja[4] igy a jóhiszemü birtokos ellen is,[5] de csak ugy, ha ő e hatalomnak tényleges gyakorlatában[6] van, nem tehát ha

I. az megszökött s bujdosik;[7]

II. a kereset megindítása előtt meghalt;[8] vagy

III. a dominus őt már előbb elidegenitette,[9] (illetőleg szabadon bocsátotta).

Azonban ő is, mind a tulajdonkeresetttel megtámadott, nem menekül a felelősségtől, ha csalárdul felhagyott a birtoklással,[10] „dolus pro possessione" s viszont ki hivatlanul bocsátkozik a perbe azaz idegen rabszolgának védelmét elvállalja, „liti se obtulit" hasonló felelősség alá esik.[11]

b) a servusnak csak haszonélvezője e keresettel meg nem támadható.[12]

2. *a)* A dominus is közvetlenül csak a kiszolgáltatással tartozik[13] (arra sem köteleztetik feltétlenül, hogy a zálogba adott servus-t a kiadathatás végett visszaváltsa,[14] azért ha a vétkest egyszer kiszolgáltatta, a keresettel sem az előbbi felperes, sem más károsított által többé nem perelhető, de igenis akkor, ha első izben a sértettnek személyesen kielégitést adva, az önhatalmat tovább is gyakorolja;[15]

b) ha azonban a kiadast megtagadva a rabszolgának védelmére kel, a kártéritési per ezentul csak személye ellen folyik.[16]

3. Egészen más az ügy állása, ha a szolga az úr megbizásából vagy ugy cselekszik, hogy ez arról tudomással bir, s jóllehet tehetné,[17] s kötelessége megkiványa, a tettől vissza nem tartja, tehát azt hallgatag jóváhagyja.

Ez esetben ő maga tekintetik bünszerzőnek[1] s minden kárért személyesen felelős.[2]

B) Receptum. A szerződési azaz személyes avagy közvetitő által tett akaratnyilatkozatból származó s az önvétségből eredő kötelmek közt mint egy középen áll a receptum, vagyis a vendéglősök, csaplárosok, hajótulajdonosok kötelezettsége, vendégeik, utasaik, nekik vagy embereiknek átadott vagy a hajóba, vendéglőbe behozott minden holmiját ezeknek távozáskor ép állapotban visszaszolgáltatni, illetőleg minden (helyiségökben még idegen által is okozott[3]) kárt megtériteni;[4] e szigoru felelősségtől csak azon esetben mentek, ha elhárithatatlan felső-hatalom (vis major) okozója a sérelemnek,[5] vagy az érdekelt előlegesen lemondott jogairól.[6]

A praetor e viszonyt szabályozó edictumában egyrészt arra utal, hogy az utasok biztonsága különös védelmet igényelvén, a vállalkozók, kik őket podgyászukkal együtt befogadják, hallgatag alávetik magokat a körülmények által követelt szigorubb elbánásnak,) másrészt azonban azt is hangsulyozza, hogy ez emberek nem ritkán tolvajokkal, haramiákkal szövetkezve az utasokat fosztogatják, miért is hogy ezek ily álnokságok martalékává ne váljanak,[7] érdekökben az vélelmezendő, hogy holmijukon elkövetett minden kár a vendéglős, hajótulajdonos stb. hibájából eredt.

C) Felelősség az institor által elkövetett jogsértésekért. Az institori viszony tárgyalásánál megemlitettem, hogy az üzlet ura oly jogsértésekért is vonható felelősségre, melyeket embere ügykörének ellátásában elkövet.[8]

Előadásomban azon nézetet fejtettem ki, hogy a rómaiak a keresetet, melyet a praepositus ügyködéséből a praeponens ellen adnak, első sorban annak önkötelezésére alapitják, azon hallgatag nyilatkozatra, melyet ily alkalmazásban a közönség iránt tesz, felszólitva ezt, hogy bizvást bocsátkozzanak emberével jogi ügyletekbe: ott van ő, a dominus; ki embereért, hol kell, személyesen belépni kész. S a közönség, mely ily biztatásnak engedve a megbizottal alkuba áll, már most méltán elvárhatja, hogy az alkalmazó akkor is legyen szavának ura, ha embere tisztében hanyagul vagy csalárdul eljárva, a feleket kárba döntötte.

Fönt arra is utaltam, hogy nem a közönség dolga vizsgálni, megbizható e a másnak nevében eljáró ily ember, ez csak a megbizót terhelheti, az ő hibája, hogy könnyelmü vagy hütelen emberek szolgálataival él,[9] az okozott kár is megfelelőkép csak őt sujthatja.

De valamint a szerződésekre csak ugy kötelezhető a főnök, ha ezeket institora a reá bizott ügykör határ-

[1] Ihering páratlan müvében d. Geist d. röm. R. I. k. §. 11. III. kiad. 131. s k. l. a római szellemet ez irányban is megvilágitván, a noxal-keresetek tekintetében egyetért Dirksen-nel, s ennek szavait idézi: (D. Civil. Abhandl. I. 104. l.) „Die Noxalklage enthält ursprünglich die absolute Forderung der Auslieferung der Schaden bringenden Person zum Zweck der Ausübung der Privatrache."

[2] Justinian a „noxae datio"-t a rabszolgákra szoritotta §. 7. J. de noxal. act. (4. 8.), s igy a családfiuk itt többé tekintetbe sem jönek.

[3] L. 36. (9. 4.)

[4] L. 7. pr. ibid.

[5] L. 11. l. 13. ibid.

[6] L. 21. pr. ibid. l. 2. 3. C. (3. 41.)

[7] L. 21. §. 3. (9. 4.)

[8] L. 42. §. 1. ibid.

[9] L. 8. ibid.

[10] L. 12. l. 16. l. 21. pr. l. 39. pr. ibid.

[11] L. 39. §. 1. ibid.

[12] L. 18. ibid.

[13] L. 1. l. 21. pr. ibid.

[14] L. 22. pr. §. 1. 2. ibid.

[15] L. 20. ibid.

[16] L. 1. l. 21. pr. ibid.

[17] L. 3. l. 4. pr. ibid.

[1] . . . ipse enim videtur dominus occidisse l. 2. pr. ibid. . . . auctorem esse servo delinquenti l. 3. ibid.

[2] L. 2. pr. §. 1. l. 4. §. 1. ibid. l. 44. §. 1. l. 45. (9. 2.) l. 4. Cod. (3. 41.)

[3] L. 1. §. 8. l. 2. l. 3. pr. (4. 9.)

[4] L. 1. §. 2. 3. ibid.

[5] L. 3. §. 1. i. f. ibid.

[6] L. 7. pr.

[7] L. 1. §. 1. ibid. . . . nihi hoc esset statutum materia daretur cum furibus adversus eos quos recipiunt, coëundi.

[8] L. 5. §. 8. (14. 3.) a l. 5. §. 10. ibid. Ihering Dogm. Jahrb. II. 78. s k. l. „discipulis suis" helyett „discipulus servis" olvas, s különbséget tesz, vajjon a kérdéses személy (discipulus) mint institor (tehát jogügyletek kötésére) vagy csak mint procurator (tényleges szolgálattételre: itt a rabszolgák felügyeletére) van az üzletben alkalmazva; az első esetben felelős a dominus, a másodikban nem.

[9] Arg. . . . . imputaturum sibi cur talem praeposuit l. 1. §. 9. (14. 1.) ipse eos suo periculo adhibet l. 7. pr. (4. 9.) l. Buchka i. m. §. 21. 243. l. Windscheid Pand. II. 482. §. 1. sz. s 15. j., melyben Thöl ellen polemizál (erről alant).

rain belül kötötte, ugy annak vétségei is csak ugy terhelhetik, ha azokat ezen ügykör ellátásában követte el. Többért soha sem igért személyesen felelősséget. Ugy az, ki pl. áruk bevásárlására vagy eladására állitott személynél letétben hagy valamely értéket, mit ez elsikkaszt, vagy neki egy kéjutra lovát kölcsönzi, s azt csak törött lábakkal kapja vissza, tőle kárát hiába fogja a dominus követelni [1] . . . „ne credulitas creditoris domino abesset".

Arra utaltam fönt, hogy a gyámnál a megbizó főnök akaratát a hivatalos alkalmazás pótolja; az, ki vele mint tutorral szerződik, azt tekintettel a gyámolt személyére, illetőleg vagyonára teszi s ettől vár majdan kielégitést. Ennek folytán azt rendeli a törvény:

Hogy azon károk, melyeket a gyám tiszti hatásköréhez tartozó szerződések megkötésében, illetőleg teljesitésében jogsértő cselekvényei által okozott, a gyámolt vagyonából pótlandók. [2]

Azonban mégis lényeges különbség van az institor s tutor közt; mig azt a dominusnak független akarata alkalmazza, ezt végrendelet, külső hatalom (tv. végrendelet vagy hatóság) rendeli ki, a gyámolitandónak megkérdeztetése nélkül. Méltánytalanság volna tehát vele hasonló szigorral elbánni, mint önálló személylyel, ki maga kiválasztotta az ügyeiben eljárót; tekintettel erre kimondja a római jog, hogy a gyámolt azért mégis csak akkor vétethessék igénybe:

α) ha a tutor, ki ellen viszkeresettel fog fellépni, fizetésképes (solvendo sit); [3] vagy

β) ha ennek cselekvénye öt gazdagitotta. [4]

Az utóbbi eset tulajdonkép nem is terheli öt személyes kötelezettséggel, ő is mint a tulajdonkeresettel [5] megtámadott alperes csak türni tartozik, hogy azt, mi öt joggal nem illeti, a felperes magának elvihesse, ha öt abban gátolni akarná, maga követne el jogsérelmet.

2. Az institornál mondottak analogiája szerint a gyámnak minden olyan jogsértései, melyeket ügykörén kivül követett el, a gyámoltat semmikép sem terhelhetik. [6]

A gyámmal e tekintetben is egy vonalra helyeztetnek a városok és testületek tisztviselői. [7]

D) Felelősség nem institori minőségben alkalmazott emberek tetteiért.

Mig az institorok már állásuknál fogva arra vannak utalva, hogy a külvilággal uruk képviseletében jogilag érintkezzenek, miért is mindazon viszonyok, melyekbe ezen állásuknál fogva másokkal lépnek, főnökük közvetett befolyásával létrejötteknek tekinthetők, s igy hatásukban is — legalább a kötelezést illetőleg — mindig reá kiterjednek, addig más, csak gépies munkánál alkalmazott egyének egyedül a munkaadóval jönnek feltétlenül s szükségképjogviszonyba: tetteikért ez a közönséggel szemben semmi felelősséget nem vállalt, minek megfelelőleg az általuk okozott jogsérelmekért is csak ugy vehető igénybe, ha azokban saját hibája is közvetve, közvetlenül fenforog. Miután pedig itt a kereset egyenesen az ő vétkéből lesz származtatandó, a felperesnek feladata, annak fenlétét esetről esetre kimutatni.

[1] Arg. l. 3. §. 9. (15. 3.) cf. l. 7. pr. (4. 9.)

[2] L. 1. l. 3. (26. 9.) l. 15. pr. (4. 3.) l. 13. §. 7. (19. 1.)

[3] L. 1. (26. 9.)

[4] L. 1. l. 3. pr. (26. 9.) l. 15. pr. (4. 3.) l. 13. §. 7. (19. 1.) l. 10. §. 5. (42. 8.) cf. l. 10. §. 11. ibid.

[5] Ennek más példái az épen most tárgyalt act. noxalis, tovább az a. de peculio stb.

[6] L. 4. (26. 9.) csak ily megszoritással értendő a l. 198. (50. 17.) nyilatkozata.)

[7] L. 15. §. 1. (4. 3.) l. 4. (43. 16.)

Perelhető a dominus ez alapon:

1. Ha munkásainak (napszámos, cseléd stb.) megválasztásában különös hanyagsággal eljárva, nyilván alkalmatlan vagy épen közveszélyességü egyéneket alkalmazott — culpa in eligendo [1] — (vagy oly személyeket más minőségben, pl mint bérlőket tür házában).

2. Magától értetődik, hogy a kötelezettség azt terheli, kinek megbizásából cselekedett a jogsértő, feltéve azonban, hogy oly személynek vagy oly körülmények közt volt adva a megbizás, miszerint a cselekedet tényleg ennek kifolyásaként tekinthető. [2]

3. Ha a kár a munkásoknak adott anyagok, szerszámok stb. hiányosságából eredt. A kártéritési kötelezettség itt azon figyelem elmulasztására alapitható, mely gondos gazdától mindig elvárandó, [3] „in lege Aquilia — autem — et levissima culpa venit". [4]

4. Ha a sérelmes cselekedetből hasznot huzva, azt hallgatag jóváhagyta. [5—6]

Végpillantást vetve a rómaiak jogára, eredményképazt mondhatjuk, hogy ők a jogszerzést és kötelezettetést kiválókép az önakaratra és öncselekvésre alapitották, hogy a tiszta képviseletnek a birtoktól s ez által közvetitett többi dologi jogoktól eltekintve, jogrendszerükben sehol sem adtak helyet, hogy azonban mindamellett az élet szükségleteit viszonyaikhoz képest elég jól — gyakran igaz csak mellékutakon — jogvélelmek sőt jogköltések igénybe vételével elégitették ki.

Dr. Biermann Mihály,
jogtanár.

Észrevételek a polg. törv. rendt. módositása iránti javaslat felett.

A javaslat célja, mint indokolásában előadatik, az oly hézagokat betölteni, melyek a birói teendők sokaságát okozzák, vagy a jogbiztonságot veszélyezni képesek; ennélfogva vizsgálatunk tárgyát csak az képezi, vajjon a javaslat megközeliti-e kitüzött czélját vagy sem.

Mindenekelőtt ki kivánjuk nyilatkoztatni, hogy mi a javaslatot csak gyakorlati szempontból vesszük birálat alá, elméleti részét érintetlenül hagyjuk, annál is inkább, mivel meg vagyunk arról győződve, hogy elméletileg nagyon sokat és igen szépen keresztül lehet vinni, a mit fájdalom, ha gyakorlatilag akarunk alkalmazni, csakhamar sajnosan leszünk kénytelenek tapasztalni, hogy a valóság szétosztja ábrándképeinket.

Ezen sorsa van a módositási javaslatnak is, elméletileg talán keresztülvitte czélját, de ha gyakorlatilag vesszük, nehézkes, mert nem hogy apasztotta volna, hanem szaporitotta a birói teendőket, s a helyett hogy a gyors igazságszolgáltatást előmozditaná, inkább akadályozza azt.

Véleményünk szerint minden oly cselekvény, mely sem az igazság kideritésére, sem a felek jogainak megvédésére nem szükséges és mégis maga a biró köteles azt végezni, egyrészt felesleges, másrészt pedig épen ezen okból hasztalan munkaszaporitás.

A javaslat egyik főtárgyát a sommás eljárás képezi és e tekintetben az 1868. LIV. tczikk erre vonatkozó §§-ait majdnem egészen kitörölte és ujakkal helyettesitette, azon elv szem

[1] L. 27. §. 11. (9. 2.) Érdekes e tekintetben azon megkülönböztetés, melyet a l. 7. §. 4. (4. 9.) a felelősség mértékét illetve idegen emberek s a tulajdon rabszolgák felhasználása között teszen; mig ott a „culpa in eligendo" jogkövetkezményei állnak be „nam cum alienos adhibet explorare debet cujus fidei ... sint", itt csak a „noxa datio"-ra köteleztetik a gazda „in suis venia dignus est, si quales quales ad instruendam navem adhibuerit".

[2] L. 37. pr. l. 44. §. 1. l. 45. (9. 2.) l. 7. §. 4. (47. 7.)

[3] L. 31. (9. 2.) culpam autem esse, quod cum a diligente provideri potuerit, non esset provisum.

[4] L. 44. pr. ibid.

[5] L. 15. pr. §. 1. 2. (4. 3.)

[6] Az egész kérdést illetőleg l. Windscheid Pand. II. 455. §. 12. s 27. j.

előtt tartásával, hogy sommás eljárásnál az anyagi igazságot a biró hivatalból köteles kideriteni; ezen elv ellen semmi ellenvetésünk sem lehet, de igen is annak foganatositása ellen.

Hogy állitásainkat senki légből kapottaknak ne vehesse, megkisértjük azt ki is mutatni, még pedig mint már előbb emlitettük, gyakorlati szempontból, és e végből nem követjük a javaslat menetét §-kint, hanem az ügy lejártatását kezdettől végig.

Kezdjük tehát előlről a keresetnél, mely a javaslat 15. §. szerint irásban adható be, vagy szóval terjeszthető elő s ez utóbbi esetben tartozik a biró azt jegyzőkönyvre venni; ennek megtörténte után megvizsgálja, hogy illetékes-e vagy sem (16. §.); tehát a sommás eljárásban köteles a biró bárminő keresetet is jegyzőkönyvre venni s nincs jogositva előlegesen vizsgálni illetékességét. Hogy miért kiván a javaslat igy intézkedni, azt fel nem foghatjuk, nem látunk semmi okot arra, miért kötelezi a birót előbb a kereset felvételére s csak azután engedi meg, hogy vizsgálja, vajjon illetékes-e.

Kik mint birák valaha működtek, tudják, hogy a felek gyakran mily képtelen kérésekkel állanak elő s mily keresetekot kivánnak támasztani s a javaslat szerint a sommás biró köteles azt jegyzőkönyvre venni, mert nincs jogositva azt mondani a félnek, ezen ügy nem tartozik a sommás birőság illetékességéhez; ha a biró a jegyzőkönyvet nem akarná felvenni, fegyelmi eljárást kérhet ellene, mert törvényellenesen járt el, s ha felveszi a jegyzőkönyvet, kötelességét teljesitette ugyan, de ért-e valami czélt el? nem, vagy legfelebb azt, hogy nemcsak hasztalan munkát tett és igy idejét vesztegette, hanem a félnek hasztalan költséget is okozott, aminek azon erkölcsi hátránya is van, hogy a fél a birót okoztatja ezért, mert fel sem teheti a törvényről, hogy oly intézkedést tartalmazzon, mely reá nézve csak káros lehet, ha pedig a nép a birák iránt bizalommal nem viseltetik, a törvényt sem tiszteli. S ez aligha érdekében állana az államnak.

A biró a mennyiben magát a keresetre illetékesnek tartja, tárgyalási napot tüz ki s ha szükségesnek látja a 28. §. szerint a személyesen meg nem jelent felet személyes megjelenésre kötelezi, de ez esetben a felekhez intézendő kérdéseket határozatában megállapitja s azokat a féllel idéztetésekor közli. Ezen §. rendelete először is határozatlan, mivel nem vehető ki, azt kivánja-e, hogy a biró e kérdés felett indokolt határozatot mondjon és abban jelezve a kérdéseket, kézbesittesse a feleknek vagy pedig csak a trs. 111. §-ra való figyelmeztetéssel személyes megjelenésre intézze hozzá a kérdéseket.

Mi nem látjuk át czélját, miért kelljen itt indokolt határozatot mondani, s miért szükséges a kérdéseket a határozatban előre megállapitva a féllel közleni, azért, hogy erről tudomása legyen? E végből felesleges, mert hisz a kereset már előbb kézbesitve leven, azt ismeri és igy az abban foglalt körülményeket másodszor is közleni nem szükséges, még pedig azon okból, mivel kikérdetése csak a keresetben foglaltak felett történhetik, vagy talán a kérdések csak akkor közlendők, ha alperes állitásaira vonatkoznak? Ennek még van némi látszólagos indoka, mert hisz felperes talán nem is tudhatja minő ellenvetéseket hoz fel alperesse, — ez mint mondók csak látszólagos indok, mi a valóságban nem létezik; ugyan is: perek ritkán keletkeznek azért, mivel valamely jog vitás, a perek általában onnan erednek, mert a kötelezett fél kötelezettségét vagy nem akarja vagy nem tudja teljesiteni, tehát ellenvetése csak az lehet, hogy vagy a kötelezettséget nem vállalta magára, vagy azt már teljesitette, ezen körülmények pedig mind olyanok, melyek keresettel szoros összefüggésben állanak, s a mennyiben felperes keresetében a kötelezettség létrejöttét és fennállását bizonyitani tartozik, — mintegy magából a keresetből folynak. A kérdések közlésére az sem lehet ok, hogy ezáltal a felek előre értesülvén, bizonyitékaik közül csak okmányaikat hozhatják el, a mennyiben tanukat, vagy szakértőket egyrészt nem lenne okszerü elhozni, azért mivel nem tudhatja előre egyik fél sem, vajjon szükség lesz-e azokra vagy sem és igy magát esetőleg csak felesleges költségnek tenné ki, másrészt pedig nem is igen van azon helyzetben, hogy tanuit vagy szakértőit elhozhassa, tapasztalatból tudjuk, hogy igen gyakran még birói idézésre sem jelennek meg s csak birósággal való fenyegetésnek van eredménye.

A mellett tehát, hogy ok nélkül való, még az ügy lejártatását is hosszabbitja, s illetőleg lassitja, mert gyorsan csak ugy folyhatnak az ügyek, ha mentől kevesebb irás és különösen kiadvány szükséges.

Végül, ha a javaslatnak a fennebb jeleztük ozélja lenne is, azzal mit sem ért el, mert ha az első megjelenéskor a felek képviseltették magokat, a személyes megjelenés alkalmával a fél az ügyet megbizottjától eltérőleg adhatja elő, ugy, hogy a már előbb biróilag meghatározott kérdéseket többé alkalmazni nem lehet, s ezt annál inkább teheti, mivel lehet, hogy épen ez vezet az ügy kideritéséhez, ez esetben pedig a biró nem ragaszkodhatván a már előbb meghatározott kérdésekhez, a körülményekből kifolyó kérdéseket kell hogy intézzen a felekhez, tehát ő maga kénytelen határozatától elállani. De szorosan véve a kérdések előre meg sem határozhatók, mivel ezeknek az ügy kideritésére kelletvén szolgálniok, mindig meg kell hogy előzze az egyik vagy másik fél által elbeszélt körülmény, mert csak ezután intézhetők kérdések, igy tehát először be kellene az ügyet a felek képviselőivel tárgyalni s a feleket személyesen csak a képviselők által felhozottakra nézve kellene kihallgatni vagyis más szóval a felek kötelesek ragaszkodni megbizottjaik állitásaihoz, pedig a törvény szerint a megbizott köteles megbizója utasitását követni s ez peres ügyben annál is inkább igy kell hogy legyen, mivel csak a megbizó tudhatja, hogy és minő feltételek közt jött létre valami kötelezettség elvállalása, módositás, nyitása vagy megszüntetése.

A mondottakkal ugy hiszszük elég tisztán kimutattuk a javaslat ezen §-nak czélszerütlen és igy csak hasztalan munkát okozó és ezáltal az ügy lassitására szolgáló voltát és követhetjük tovább a tárgyalás menetét, miről jegyzőkönyv veendő fel és ezt a 38. §. szerint maga a biró tartozik irni, vagyis tollnok nem használható. Ezen §. erre vonatkozó rendelkezését még elvileg sem tudjuk indokolni, mert ha a tárgyalást maga a biró tartozik vezetni, ha ő hivatalból köteles oda müködni, hogy az ügy tisztába hozassék — a mi egyébként helyesen máskép nem is történhetik, — miért köteles a jegyzőkönyvet sajátkezüleg megirni. Azon ok, a mi talán felhozható, hogy igy a jegyzőkönyv a való tényállást hivebben fogja visszatükrözni, nem áll, mivel mentől kevesebb irányban van a biró elfoglalva, annál képesebb lesz a tényállást teljes hűséggel előtüntetni. Igaz ugyan, hogy az ember sokkal könnyebben tudja gondolatait saját maga leirni, mint másoknak toll alá mondolni, mivel a mint már Quintilian megjegyezte a mondoló eszmemenetében zavartatik és hogy az irót ne várakoztassa, mert ezt resteli, talán nem mindig ügyel a mondatok helyes összefüggésére. — Csakhogy a mi áll akkor, mikor saját gondolatinkat kivánjuk tolmácsolni valamely komoly, a tudományban vitatott kérdés fölött, nem áll azon esetben, midőn mások elbeszélést adjuk elő, ezt sokkal könnyebben tudjuk másnak toll alá mondani, mint magunk sajátkezüleg leirni. Hátha még ehhez hozzá vesszük, hogy a biró lehet 40 évesnél idősebb, mikor az esze még egészen élénk, gyors, de fájdalom, keze már kissé kezd veszteni gyorsaságából, mikor a biró tollnok használásával a tárgyalásokat gyorsan és fennakadás nélkül végezhetné, de miután ő maga kénytelen irni, még egy negyedét sem teljesitheti annak, mit különben végezhetne.

A hannoverai perrendtartás, mit a javaslat nemcsak követ, de egész §§-kat szóról szóra átvesz, a birótól ily hasztalan munkát nem követel, mert a 380. §. megengedi, hogy a kereseti inditványt a járásbiró a jegyzővel is felvétethesse, miért ne mondolhatná tehát a biró a jegyzőkönyvet tollnoknak, miután a jegyzőkönyv ugyis aláirás előtt felolvasandó, s igy kitünnék, ha a tollnok netalán nem azt irta volna abba bele, a mi neki mondva volt.

A tárgyalás megtartása után köteles ugyanazon biró itéletet mondani. Ezen rendelkezés oly esetben, midőn a tárgyalás s illetőleg az ügy kideritése egyfolytában megtörténik, helyes, de egyszersmind fölöslegos is, mert a tárgyaló biró az ügyet itéles végett ugy sem fogná másnak átadni, mivel ő már az ügyet ismervén, könnyebben itélhet, mint egy másik, ki előbb kénytelen lenne azt megtanulni; de helytelen ezen rendelkezés akkor, mikor a tárgyalás befejezte után azonnal itélet nem mondható, hanem előbb tanukihallgatást és azután talán szemlét kell foganatositani, mivel ez esetben könnyen megtörténhetik, hogy ugyanazon ügy kétszer, háromszor, sőt talán többször is be fog tárgyaltatni; ugyanis: megtörténhetik, hogy azon biró, ki a tárgyalást befejezte és a bizonyitási eljárást elrendelte, beteg, vagy talán hivatalos kiküldetésben jár el, vagy szabadságidejét használja, egy szóval nincs a birőság helyiségében, ezen körülményt pedig előre nem tudvan, bona fide intézkedett; ez esetben az 50. §. szerint, nem foganatositathatván a tanukihallgatást azon biró, ki az ügyet betárgyalta, ujból kénytelen tárgyalni; meg lehet, hogy az első tárgyalás alkalmával a felek személyes megidézése valván szükségessé, az ügy azokkal tár-

gyaltatott be, a tanukihallgatásra azonban nem a fel k személyesen, hanem megbizottjaik jelennek meg, ezek az ügyet másképen adják elő, mi okkól a tárgyaló biró most már kénytelen a felek személyes megjelenését elrendelni, a tárgyalást felfüggeszteni és a tanukihallgatást abbanhagyni, de a tanuk azt mondják, nekik költségük volt, az fizettessék meg, ki fizeti azt? a felek jogosan nem szorithatók reá, a tanu pedig nem tartozik a más érdekében költekezni. Eddig még csak megjárná, de mi történik akkor, ha a tanukihallgatásra egyik vagy másik fél nem jelenne meg, gondolván, hogy ő minden érvét felhozta és a tanuk teljesen bizonyitják állitásait, miért jelenjék tehát meg, a kimondandó itéletet majd kézbesitik neki. — Ezen esetre a javaslat nem intézkedik, az ujból való betárgyalásra nézve pedig a trs 111. §-át alkalmazni nem lehet, először is azért, mert a felek nem az ügy érdemleges tárgyalására lettek idézve, másodszor azért, mert mindegyik fél az ügy érdemére s illetőleg ellenfele állitásai megczáfolására szolgáló védelmét már egyszer előadta, tehát nincs ok, a miért megjelenni szükségesnek tartaná.

A javaslat ezen rendelkezésének gyakorlatiatlansága legfeltünőbb az oly kereseteknél, melyeknek tárgya 50 frtot meg nem halad, mert az ily ügyeknél is jól lehet, hogy 54. §. szerint felebbezésnek nincs helye, azért a tárgyalást épen ugy keresztül kell vinni mintha 500 frtos lenne. E tekintetben sokkal helyesebbnek tartjuk a hannoveri perrendtartás intézkedését, melynek 387. § szerint felebbezésnek alá nem vetett ügyekben különös jegyzőkönyv felvétele nem szükséges, elegendő ha a felek védekezésének lényege az itéletbe felvétetik.

A bíróságok szervezése előtt már mint egyes biró működvén, tág terünk volt a sommás ügyek körül bő tapasztalatot szerezni és igy határozottan ki merjük mondani, hogy ha a javaslat ugy, mint az szerkesztve van, fogadtatik el, a sommás ügyek nem hogy gyorsabban nem fognak haladni, hanem ellenkezőleg lassabban és igy a javaslat ellenkező czélt, mint a mit akart, ért el.

Elől kifejezett véleményünk szerint a jogszolgáltatás, gyors csak ugy lehet, ha az minden felesleges sallangtól megtisztittatik, tehát a biró jogositva legyen, a kereset jegyzőkönyvre vételét, ha illetéktelensége szembetünő, megtagadni, a biró a félhez a kérdéseket a másik fél által adott körülményekből levén kénytelen meghatározni, ez okból csak a felek személyes megjelenésekor, kell hogy azokat megállapitsa, a nélkül, hogy a kérdések a jegyzőkönyvbe felvétetnének, a tárgyalás könnyebbitése végett a jegyzőkönyv felvételénél tollnok használandó és az itéletet mennyire lehet a tárgyaló biró mondja ki, hogy ha azonban ebben akadályozva van, azt más biró is kimondhatja. Ezek azon elvek, mik ha szabályszerüen keresztülvitetnének, a sommás ügyek gyors lejártatását nagyban előmozditanák.

Később, ha időnk engedi, a javaslat többi részére is át fogunk térni.

Dr. Biró János,
kolozsvári királyi biró.

A m. k. legfőbb itélőszék elnökének véleménye a törvényszéki szünidő tárgyában.

Az 1869. évi 4. czikk 18. §-ának, tekintettel a birói ügyviteli szabályok 217. §-ára, jelenleg gyakorlatban levő alkalmazásából mindeddig semminemü oly hiányok és nehézségek az ügymenetnél és a tanácsok összeállitásánál nem merültek fel, melyek az e részben eddig fennálló törvényes intézkedések megváltoztatását szükségessé tennék, sőt épen azon körülmény által, miszerint az egyes birósági tagok egyéni viszonyaikhoz képest törvényengedte szünidejöknek nem egy időben, hanem különböző időszakokbani igénybe vételére utalvák, tétetik lehetségessé az: hogy a folytonos működésben maradó birósági tagok tevékenysége és az elnökség részéről a tanácsok czélszerü beosztásában időnként szükségeseknek mutatkozó változtatások körüli folytonos figyelmü gondosság mellett az ügymenet rendes menetében fentartassék. Ennek előleges megjegyzése után a szóba hozott általános törvényszéki szünidőnek behozatalát általában nem javasolhatom, következő indokokból:

I. A más európai államok példáját Magyarországra alkalmazhatónak nem vélem; ugyanis az emlitett országokban a birósági személyek és általában az államtisztviselők kizárólag hivatalra képezvék és ebbeli képzettségöknek megfelelő dijaztatásuk mellett rendesen egyéb mint legfelebb ingó vagyonnal nem birnak, melynek kezelése oly különös intézkedést nem igényel, hogy e miatt hivatásuk helyéről időnként eltávozni kénytelenittetnének.

Ellenben hazánkban az államtisztviselőknek csak egy része áll oly egyénekből, kik csupán évi fizetésökre szoritvák, és ezen kimért jövedelmi forráson kivül, melynek emelése az ország zilált pénzügyviszonyai közepette különben is alig remélhető, semminemü egyéb vagyonról nem rendelkeznek, egy más, és pedig jelentékeny része olyanokból áll, kik kisebb vagy nagyobb ingatlan vagyonnal is birnak, melynek kezelése s az e feletti számvitel és egyéb teendők körüli felügyelet az év különböző szakaszaiban a gazdaságnáli személyes jelenlétöket mulhatlanul szükségessé teszi.

Ezekből, az általok e végre igénybe vendő távozási engedélyt megtagadni annyi volna, mint őket életbe vágó érdekeikben megröviditeni; mi azonban azon esetben, ha az általános törvénykezési szünet behozatnék, elkerülhető nem lenne; ha pedig a távozási engedély iránti kérelmek mindamellett egyes esetekben teljesittetnénk: ez csak az igazságszolgáltatás nyilvános hátrányával volna eszközölhető.

Azon birósági tagokra nézve pedig, kik magánvagyonnal nem birván, csupán évi fizetésökre utalvák, az általános törvényszéki szünet azon okból sem javasolható, mivel ezek szünidejöket nagyobbára egészségi szempontból szórakozásra és illetőleg fürdők használatára szokván forditani, legtöbbnek közülök megujitására czélzó, s ekkép a közszolgálat érdekei által is támogatott emo szándékuk kivihetlenné válnék azért, mert a fürdőknek a fürdőidény főszakában használata tetemesen nagyobb költséggel járván, mint annak későbbi szakában, azon esetre, ha az általános szünidő — mint valószinü — a költségesebb fürdőidényre tétetnék, egészségök ápolásáról, illetőleg helyreállitásáról le kelleno mondaniok, mig ellenkezőleg a szünidő választására nézve jelenleg fennálló egyéni szabadság mellett a kevésbé vagyonos birói tagok is, egészségi érdekeiket lehető legkeveso bb anyagi áldozattal kielégiteni, s ez által közvetve a közszolgálat érdekeit is előmozditani képesek. De továbbá:

II. Nem tartom én tanácsosnak és czélszerünek az általános törvénykezési szünet behozatalát a rendes ügymenet érdekében sem.

Különösen a felebbviteli bíróságoknál azért: mert a természetöknél fogva halasztást nem szenvedő elintézést igénylő ügyek, milyenek például: a biztositási, zárlati, váltó-, csőd-, és bünügyek, az összes bejövetelnek egy nevezetes részét tevén, s jelesül a legfőbb itélőszéknél folyó évben az összes bejövetel száma január hó 1-től augusztus hó végéig 13882-re, s e számból a váltó-, csőd- és bünügyeké 5693-ra rugván, s ekkép az összes bejövetelnek több mint $^2/_5$-részet képezvén, ezen ügyeknek sürgős elintézhetése végett az összes birói személyzet tagjainak legalább hasonló számarányban kellene folytonosan működnie; mig azonban ezen arány az eddigi tapasztalatok szerint, a jelenleg fennálló hat heti szünidői gyakorlat mellett rendesen el is éretik, ellenkezőleg az általános szünet megállapitása esetében a fenn elősorolt sürgős ügyek elintézése az igazságszolgáltatás tetemes akályoztatásával háttérbe szorittatnék.

A fentebbi nehézség még nagyobb mérvben alkalmazandó a társas bíróságokra. Ezek ugyanis kevés kivétellel jobbára 4—5 birói tagból állván, miután három tagnak és illetőleg akadályoztatások esetére legalább még egy biró tagnak folytonos együttműködése elkerülhetetlenül szükséges, általános törvényszünet behozatala esetében is az összes birói tagoknak legfelebb egy harmada volna teendői alól felmenthető, a rendes ügymenet hátramaradása nélkül. Végre

Legkevésbé volna véleményem szerint az általános törvényszünet az egyes bíróságoknál foganatositható, miután a folytonos elintézésre váró sürgős ügyek tekintetéből a bíróság főnöke, illetőleg ennek akadályoztatása esetében helyettese, álandóul rendeltetése helyéhez van kötve.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 47. sz. Budapest, 1874. nov. 17.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A női és özvegyi jogok a magyar törvények szerint. Kasenczky József, árvaügyi osztályfönök urtól. — A bizonyitási kötelezettség. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — A kereskedelmi törvkönyv tárgyalásának fobb mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól. — Észrevételek a polg. törv. rendt. módositása iránti javaslat felett. Dr. Biró János, kolozsvári kir. biró urtól. — Jogirodalom. Dr. Katona Mór, jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle. — Különfélék.

MELLÉKLET: A büntetőtörvény javaslata. — Curiai határozatok.

A női és özvegyi jogok a magyar törvények szerint.

Minden polgárisult népnél a törvényhozás feladatának ismertetik a női és özvegyi jogok és igények szabatos meghatározása, — nemcsak azért, mivel az azok iránti intézkedés szüksége legsürübben merül fel; hanem azért is, mert a tapasztalás mutatja, hogy a legbensöbb viszonyok és vonzalmak szétdulására éppen az anyagi érdekek nyujtanak legtöbb ingert és alkalmat, az innen eredö viszálkodások távoltartására pedig az nyujtja a legbiztosabb módot, ha ezek kiegyenlitése határozottan szabályozva van.

Hazai törvényhozásunk se mulasztotta el a népélet ezen kiváló szükségét gondoskodása és intézkedése tárgyává tenni, és pedig már századokkal ez előtt, mint erről a H. T. K. illető helyeiből meggyözödhetni; sajnos azonban, hogy a női és özvegyi jogokat, és igényeket tárgyazó elvek, és szabályok hasonlólag egyéb magánjogi törvényeinkhez, sehol sem fordulnak elö egy rendszeres egészbe összefoglalva; hanem egyéb viszonyokról szóló szabályokhoz ugy szólván csak mellékesen érintve jelennek meg törvénykönyvünkben. Ennek természetes következménye az, hogy azok felismerése és megértése nehéz az ujabb korban képzett jogászainkra nézve, kik a most divatozó élö nyelveken nyerték kiképzésüket, és azon régiebb megbizható commentárok, is a melyekben a kérdéses szabályok némü rendszerrel és összefüggésben elsoroltatnak, ugy mint az azokat tartalmazó törvények legnagyobb része, — oly latin nyelven vannak megirva, a melyet csak a régibb praktikusok képesek kellöleg megérteni.

Ezen szabályok kellö ismeretének hiánya naponta sajnos módon nyilvánul különösen a hagyatékok tárgyalásánál, a többek közt a tárgyalások nehézkes voltában, s abban, hogy a népben még most is élénk levén a régibb törvényeken nyugvó gyakorlat emlékezete, — ha megtörténik, hogy a határozat ettől eltér, bizalmatlanságra fakad az elintézésre hivatott organumok ellen.

Kilátásba van ugyan helyezve magánjogi törvényeink codificatioja, de bár ez égetö szükség, s bár nem szenvedünk a czélba vett codificationál bizvást felhasználható joganyag azon absolut hiányában, mint némely modern juristáink a világgal elhitetni akarják, — még is a codificatioval járó nehézségek és parlamentárismusunk sajátságos viszonyainál fogva évek fognak eltelni, mig magánjogi törvényeink codificálva lesznek; a női és özvegyi jogok feletti intézkedésnek szüksége pedig folyton folyik, s annál inkább megkivánja a szabatosságot, mennél mélyebben behatnak az illető intézkedések a népélet minden viszonyaira.

Jó szolgálatot vélek tehát a közérdeknek tenni, ha ezen szórványossan elöforduló szabályokat egy egészbe összevonva elöadom, annyival inkább, mert a megbizhatóbb régibb commentárokban az ujabb törvények által ezen szabályoknál életbe léptetett módositások hiányoznak, az okulni kivánok tehát azoknak segitségével ezen szabályok tömkelegében el nem igazodhatnak.

Mielött a magyar törvények által megállapitott női és özvegyi jogok, és az azok érvényesitését intézö szabályok részletes elösorolásához fognék, nem tartom feleslegesnek nagyjából kijelölni azon felfogást, a melyet ezen szabályok a nö és férj közötti viszonyok visszatükröznek, s ezen jogok és igények megallapitásánál az illető törvényhozást vezérelték, és pedig azért nem tartom ezt feleslegesnek, mert egyrészről annak ismerete tetemesen könnyiti ezen szabályok megértését és méltánylását, másrészről meg mivel az mint a nép érzetének kifolyása intö jelül szolgál arra nézve, hogy a női és özvegyi jogok legkevésbé tétethetnek tetszés szerinti modernirozás tárgyává.

Ezen felfogás kereken formulázva találtatik a H. T. K. I. R. 48. czime 1. §-nak eme szavaiban: „Non licet vir mulieri, et mulier viro non sit, neque censentur esse frater sanguinis propagatione, carnis tamen unione et copulatione plus quam frater esse reputatur“ (mert bár sem a férj az asszonynak, sem az asszony a férjnek nem testvérje vérbeli származásnál fogva, s annak nem is tartatik a testi kapcsolatnál és közösülésnél fogva, még is a testvérnél többnek tartatik.)

Hogy ezzel a törvényhozás tökéletesen kifejezi a népies felfogást és érzetet, kiderül onnan, hogy az el nem korcsosodott tös gyökeres magyar ember nejét ma is rendesen feleségnek nevezi, és nem hites társának, vagy nejének.

Ebböl világos az is, hogy a magyar törvényhozás a férj és neje közt létezö viszonyt nem tartotta egyszerü közkereseti társaságnak, de méginkább kitünik ez abból, hogy ellenkezöleg az osztrák törvénynyel, mely az özvegynek még azon esetben is, ha terhes állapotban jutott özvegységre, csak 6 hónapra biztositja a család körében való maradhatást, ezt a magyar törvények részére biztositják mindaddig, mig férje nevét viseli, azaz még ujabb házasságra lépés által férje családjából végképen ki nem válik, de ez esetben is mint a család egyik női tagját, illö kiházasitásban részesittetni rendeli.

Sajátságosan jellemzi a magyar törvényhozás felfogását a nönek férje iránti viszonyáról az is, hogy azt ezen bensöség daczára saját magát illető vagyonára nézve nem fosztja meg önállóságától, független rendelkezési tehetségétől (activitásától) de viszont a férjét

is csak a neje vagyonának substantiájáért, a vagyon derék azaz tőke értékeért, de nem egyszersmind annak jövedelmeiért is teszi felelőssé, s ha ezek a közös háztartásra folynak be, azokra nézve se magának a nőnek, se örökösei neki, vagy hitelezőinek a férj vagy annak hagyatéka ellen keresetet nem ad, hanem azt mondja: consumpta pro consumptis habentur.

Helyes-e, vagy helytelen e felfogás, azt elemezni feladatommá nem tüztem, de ezt constatálandónak tartottam, mert az vörös fonalként vonul keresztül, a női és özvegyi jogokról szóló minden törvényeinken, ezek hordereje és érvénye felismerését tehát ezen felfogás ismerete lényegesen elősegiti.

Ezt előlegesen megjegyezvén következőkben sorolom el a női és özvegyi jogokat és igényeket azon figyelmeztetéssel, hogy a női jogok alatt értetnek azok, a melyek a nőt férje éltében is megilletik, — az özvegyi jogok alatt pedig azok, a melyek a házasság megkötésével megnyilnak ugyan a nő részére, de tettleg csak a férj halála esetében érvényesithetők.

Kasenczky József,
(Folyt. köv.) a fővárosi tanács árvaügyi osztály főnöke.

A bizonyitási kötelezettség.

A bizonyitási kötelezettséget elháritó okok.

2. A vélelem.

IV. A jogvélelmek némelyek szerint helytelenül soroztatnak a bizonyitást elháritó okok közé; mert azok tulajdonképen nem háritják el a bizonyitás terhét, csak megkönnyitik azt az által, hogy a bizonyitást az ezt tulajdonképen igénylő tény helyett más tényre háritják, melynek fenállásából amannak lételére vonatik következtetés. A jogvélelmek a bizonyitási kötelezettség felosztásán mit sem változtatnak, csak a bizonyitandó tételt változtatják meg, — mennyiben a bizonyitandó állitás helyett más tételt helyettesitenek, azonban ezáltal a bizonyitásra kötelezett fél ezen utóbbi tétel bebizonyitásától nincs felmentve. [1]

Mi azonban, e tekintélyes nézet ellenére is, a vélelmet a bizonyitási kötelezettséget elháritó okok közé soroztuk, nemcsak azért, mert a tételes törvények szerint általában e rovat alá soroztatik; hanem logicai okokból is. Valamely tény létezésének vélelme csakis akkor állhat elő, ha azon másik tény, melyből amannak létezése következik, bizonyossá tétetik. Ámbár tagadhatlan tehát, hogy a ki a vélelem alapjául szolgáló tényekre hivatkozik, azok létezését bebizonyitani tartozik, ép oly kevéssé vonható kétségbe, hogy mindaddig, mig bizonyos tények létezése nem tétetik bizonyossá, vagyis mig ezek be nem bizonyittatnak, e tényekből vélelem nem származtathatik. [2] Arra nézve tehát, hogy a vélelemről, mint a perbeli tényálladék megállapitására szolgáló eszközről általában szó lehessen, az ennek alapjául szolgáló ténynek nyilvánvalónak, bizonyosnak kell lennie. Mindaddig, mig e tény csak állittatik, mig annak bebizonyitása sikeresen be nem fejeztetett, a vélelem alkalmazása szóba sem jöhet s ez a perbeli tényálladékra nézve semmi befolyással sem birhat. Ha azonban azon tény, melynek folytán a perbeli igény alapját képező másik tény fenállása vélelmezendő, be van bizonyitva, ezen utóbbi s tulajdonkép döntő tény valóságának bebizonyitása többé nem igényeltetik. Ezek folytán utoljára csakis azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy a vélelem a perbeli igény alapjául szolgáló tényre nézve a bizonyitási kötelezettséget elháritó oknak tekintendő, s leghelyesebben e rovatba sorozható.

V. A vélelmek ugy az elméletben, valamint a gyakorlatban is, más rokon intézményekkel zavartatnak össze, [1] sőt még a törvényhozások által is számos tévedés követtetett el a részben.

Az osztrák, valamint a porosz törvényben annál több tévedés merül fel e részben, mert azok szerkesztői azon jogi közvélemény hatásától, melyszerint a bizonyitási kötelezettség szabályozásának a vélelem alapján kell történnie, nem birták magukat felszabaditani; s ennélfogva a bizonyitási kötelezettség szabályozása tekintetéből számos helytelenül vagy legalább felesleges vélelmeket állitottak fel.

Igy ugy az osztrák, mint a porosz polg. törvénykönyvben a vélelem a jog korlátlan volta mellett harczol, miből a birtok szabadságának [2] teljes és osztatlan voltának [3] vélelme következik. Ilyen a birtok jogszerüségének [4] és jóhiszemüségének [5] vélelme. Vannak továbbá az osztrák polgári törvénykönyvben azon régibb tannak is nyomai, melyszerint: ha valamely tétel mellett nem harczol a vélelem, az ellene harczol, [6] — sőt a vélelmek összeütközésének eseteire is lehet e törvényben találni. [7]

Még a szász polgári törvénykönyv sem ment e részben a hibáktól. Igy abban is előfordul: a birtok jóhiszemüségének (198. §. 287. §.), korlátlan voltának (333 §.),

[1] Unger: System II. k. 581—582. l. Langenbeck i. m. 193. lap.

[2] V. ö. Gross Beweistheorie im canonischen Processe 56. l.

[1] Jelesül összezavartatnak a vélelmek: a) a jogkötelmekkel (fictiones juris), melyek által oly állapot létezése köttetik, mely nem hogy — mint a vélelem folytán következtetett tények, — valószinü lenne, de ellenkezőleg nem birhat tényleg azon minőséggel, melylyel azt a jogkötelem felruházza, pl. a haereditas jacens mint cselekvő és szenvedő jogalany vagy a meg nem született gyermek hason minősége. (V. ö. Berger i. m. 88. l.)

b) azon törvényes rendelkezésekkel, melyek folytán nem vonatik egyik tényből a másik valóságára következtetés, hanem csak bizonyos viszonyok között, vagy a törvény rendelete folytán alkalmazandó általános szabályok állittatnak fel. Ilyenek pl. a birtok jogszerüsége vagy jóhiszemüsége iránt a törvényben foglalt rendelkezések. (V. ö. Berger i. m. 91. l.)

c) A magán rendelkezéseket pótló szabályok (Dispositiv Gesetze), melyek czélja abban áll, hogy a felek bizonytalan vagy legalább határozatlan akarat nyilvánitását helyettesitsék (e törvények lényegéről lásd Unger i. m. I. kötet 95. §. I), pl. hogy a meg nem határozott hitbizománynál az első szülöttség (primogenitura) az ági elsőbbség (majoratus) és ez a kor elsőbbség (senioratus) előtt foglal helyet.

d) Ide számithatók Unger szerint (i. m. 599. l.) a törvény azon rendelkezései is, melyek folytán valamely valóság feltételezendő (Interius. Wahrheit) mindaddig, mig annak ellenkezője nem bizonyittatik, pl. hogy a gyermek élve született. Mi, tekintve a vélelmek határozott fogalmát, azoktól szinte különbözik.

Mindezen megkülönböztetéseknek azonban az alaki jog és különösen a bizonyitási eljárásra külön befolyásuk nem nyilvánul, e megkülönböztetés inkább az anyagi jog tekintetéből birhat elméleti érdekkel, miért is e rövid felemlitést elegendőnek tartottuk.

[2] Osztrák 324. §., porosz I. 8., 23. §.

[3] Osztr. 360. §., porosz I. 8., 22. §.

[4] Osztr. (323—325. §.)

[5] Osztr. 328. §., V. ö. Berger i. m. 91. l.

[6] Több ily esetet sorol fel Unger i. m. 594. l. 42. j.

[7] Erre is több eset található u. o. 595. l. 43. j.

Az osztrák polg. törvénykönyvben a vélelmek egyes esetei: 17., 23., 25., 99., 138., 155., 156., 163., 209., 273., 329., 356., 360., 372., 518., 529., 724., 725., 854., 857., 908., 924—927., 1029., 1030., 1033., 1106., 1110., 1158., 1203., 1232., 1237., 1296., 1297., 1415., 1416., 1427., 1428., 1429., 1430., §-aiban, — a poroszban: I. 7., 107., I. 6., 24., 25., I. 4. 64. §. I. 5., 193., 255., I. 21., 8., I. 5., 260., I. 21., 9., I. 6., 26., I. 7., 181., I. 15., 41., I. 7., 18., 179., 181., I. 8., 22., 23., 24., I. 19., 14—28., I. 9., 568., I. 11., 801., 837., 842., 1. 11., 1041—1045., II. 1., 447., I. 16., 133., II. 357., 358., 359., II. 2., 1—57., II., 2., 245., II. I. 1104. §§-okban soroltatnak elő.

továbbá annak vélelme, hogy az adós hitelezőjének engedményese felől nem birt tudomással (999), valamint midőn a felett van kérdés, hogy több egyén közül melyik halt meg előbb, annak, hogy mind egyszerre haltak meg vélelme (2329. §.)[1]

A franczia polgári magánjog a vélelmekre nézve rövid de határozott általános szabályokat tartalmaz.[2]

Az angol perjogban szintén fontos szereppel birnak a vélelmek, s a többi európai jogokhoz hasonlóan jogi és közönséges vélelmekre osztatnak fel. E megkülönböztetés az angol perjogban azért is kiváló fontossággal bir; mert a törvényes vélelmek fenállása felett egyedül a birót illeti a határozat joga, mig a közönséges vélelmek felett az esküdtek döntenek, hogy ezek szabályokhoz nincsenek kötve, tekintetve az esküdtszéki intézmény lényegét és feladatát, bővebben fejtegetni; felesleges lenne.[3]

A magyar jogirodalomban, ennek folytán a gyakorlatban s közvetve egyes törvényekben is alkalmazott fogalom volt a vélelem, kapcsolatban mindazon fonák fogalmakkal, melyeket ezzel a középkori doctrinák összekötöttek.

A tan lényege, melyben az irók nagy része megegyez, lényegileg a következő:

A vélelem (elővélemény vagy előhit) *A)* emberi (praesumtio hominis), mely okszerü következtetés által származik, ez ismét: *a)* nyomós vagyis hihető (praesumtio gravis), midőn a körülmények egybevetéséből könnyen lehet a tény valóságára következtetni, vagy *b)* erös (viollus) midőn a körülmények oly szoros összefüggésben állanak a tettel, hogy annak valósága kétséget alig szenvedhet.

B) Törvényes vélelem, melyet valamely tettből maga a törvény származtat Ezen vélelem vagy csupán törvényes[4] (juris tantum) vagy törvényes és egyszersmind jogos is, mely az ellenkező bebizonyitását meg nem engedi.[5]

Az emberi vélelem csak a polgári perekben szolgál bizonyitékul és pedig a nyomós vélelem félbizonyitéknál kevesebbet, az erős félbizonyitékot képez.[1]

A vélelemnek a peres ügyi eljárás és különösen a bizonyitási eljárásra való befolyása minden perrendben általában elismertetett, s a vélelem mint a bizonyitási kötelezettséget elháritó ok, minden perrendbe felvétetett.[2]

(Folyt. köv.)

Zlinszky Imre
királyi táblai pótbiró.

[1] L. Unger: Das revidirte Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuches für das Königreich Sachsen 16. l.

A szász polgári törvénykönyvben a vélelmek egyes eseteiről: 34., 35., 37., 45., 188., 262., 292., 300., 305., 348., 579., 581., 582., 583., 591., 678., 717.. 731., 893., 906., 925., 926., 960., 971., 982., 985., 986., 1083., 1101., 1107., 1111., 1131., 1149., 1152., 1161., 1192., 1225., 1233., 1274., 1354., 1361., 1364., 1367., 1396., 1533., 1656., 1674.. 1771., 1772., 1779., 1860., 1868., 1869., 2007., 2008., 2114., 2164., 2166—2171., 2189., 2190., 2215., 2219—2222., 2293., 2294., 2387., 2405. 2508. §§-okban foglaltatnak szabályok.

[2] 1350. §-ában a vélelmet következőleg határozza meg: „A vélelmek oly következtetések, miket a törvény vagy a bíróság valamely ismeretes tényből valamely ismeretlenre von le.“ (Kún Barna forditása.) Ezután az 1350. és 1352. §-okban a törvényes vélelmekről szólván, — a közönséges vélelmekről az 1353. §-ban következőleg szól: „Azon vélelmek, melyek nem a törvényen alapulnak, a biró belátására és bölcsességére bizatnak, melyek csak fontos, határozott és összhangzó vélelmeknek engedhetök meg, és csupán oly esetekben, midőn a törvény a tanuk általi bizonyitást megengedi; kivévén, ha cselekvény csalárdság vagy csalás miatt támadtatik meg (Kún B. forditása.) V. ö. Stabel: Institutionen des französischen Civilrechts 337. s k. l.

[3] Lásd bővebben Rüttimann: Der englische Civilprocess, még bővebben és kimeritőbben Best: Grundzüge des englischen Beweisrechts herausgegeben von H. Marquandsen 272. s. k. mely utóbbi müből azonban kitünik, hogy a vélelmekről Angliában is — legalább a mi fogalmaink szerint — igen zavart nézet uralkodik.

[4] Kövy által (Fogarassy forditása szerint, mely után vannak a müszók forditásai közölve) 907. §-ban e részben felhozott példák, jelesül: hogy törvényes vélelem, miszerint a tanu igazat vallott, vagy a ki meg nem jelent megvetette a törvény tekintélyét, vagy felperes jogát elismeri stb, tanusitják, hogy mily kevéssé volt hazai jogutódaink előtt a vélelem fogalma tisztázva.

[5] Kövy i. h. 985. §.

[1] Kitanich Directio methodica processus judiciarii juris hungarici (1619.) 55—56. l. Epitome institutionis juris hungarici privati (Budae 1819.) 484. §. Huszthy: Juris prudentia practica (1745.) Titulus 51., 259. s. k. l. Kelemen: Institutiones juris privati Hungariae (1814.) III. kötet 1460. s. k. l. Kövy i. h. Madarassy: A magyar polgári törvénytudomány vázlata III. könyv 52. l. Kivételt Frank tesz e részben, ki a vélelem fontosságát nem csak a perjog, hanem a magánjog tekintetében általában méltatja. (Közigazság törvénye Magyarhonban II. kötet 157. s. k. l.) Az ujabb magyar magánjogi munkák (Ökröss, Suhajda, Kallós, Putz, Wentzel, Knorr) a vélelmekről szóló tant teljesen mellőzik. Apáthy (polgári törvénykezési rendtartás 140. l.) említést tesz a vélelmekről és ezeket megkülönbözteti a jogkötelmektől (fictiones juris) a nélkül, hogy azoknak a bizonyitási eljárásra való befolyásukat közelebbről meg is emlitené. Röviden de alaposan szól e tárgyról Ökröss (Magyar polgári törvénykezési rendtartás) 229—230. l. Bővebben, de a fogalmak helyes megkülönböztetése nélkül Herezegh i. m. 409—410. lap.

[2] A törvényes elméletbeu alapuló perrendek határozottan szükségesnek tartották annak kijelentését, hogy a közönséges vélelmek nem birnak bizonyitó erővel. (Igy az osztrák 505. „Vermuthungen, welchen insbesondere durch das Gesetz keine Kraft beigelegt wird, sind für keinen Beweis anzuschen“,) hasonlólag a magyar polg. törvk. rendtartás 153. §-a „a törvényben nem gyökerező vélelem fel nem ment a bizonyitási kötelezettségtől.“

A szóbeliségre alapitott perrendek legtöbbjei, ellenére annak, hogy a bizonyitékok szabad mérlegezését alapelvül mind elfogadják, a legal theoria kellemetlen szagát eltávolitani e részben sem voltak képesek.

Igy a bajor perrend rendszerint csak a törvényes vélelmeket fogadja el: mint a bizonyitási kötelezettséget kizáró okot, de kimondott elvénél fogva a közönséges vélelmet sem meri egészen mellőzni, sem az utóbbi megbirálását a biró meggyozödésére bizni, hanem utmutatást állit fel e részben, mely azonban legtisztábban kitünteti, hogy mily kevésbbé birta magát a törvényhozó beletalálni az általa kimondott elv következményeibe, melyeket hol tágabb, hol szükebb körbe szorit; mintha az egyik tételben tett engedmények horderejét féltve, tartaná azokat a másik szakaszban visszavonni szükségesnek.

(Bajor perrend 322. §.)

A bajor perrend ezen szükkebelü intézkedése méltó commentatorra talált Schmidtben, kinek a perrendről szóló müvének, különösen a bizonyitási eljárást tartalmazó részéről senki sem venné észre, hogy azt nem az irásbeliség fénykorában irta. (A fenforgó esetre lásd. Bajerischer Civilprocess I. kötet 500. s k. l.

A würtenbergi perrend (404. §.) is csak a törvényes vélelmeket emliti, de ezekre a „praesumtio juris de jure“ vagyis a megdönthetlen és az egyszerü jogvélelmeket megkülönbözteti. Hogy az előbbieknek a bizonyitási eljárásra mily kevés befolyása van, tanusitja, hogy Fecht, ki a würtembergi perrendről irt commentárjában e tételt is példákkal kivánta felvilágositani, a megdönthetlen vélelmekre idézendő példánál a telekkönyvi bejegyzések felhozását látta legnyomatékosabbnak. (Die Gerichtsgesetze des Königreichs Würtenberg II. kötet 177. l,) Pedig a telekkönyvi bejegyzés nem állapit meg jogvélelmet, az — ha ugy tetszik — jogkötelem (juris fictio) utján (Berger i. m. 85. l.) az ingatlanoknak szerzési módja, a mi oly kevéssé tartozik a bizonyitási eljárás keretébe, mint azon jogszabály, hogy az, a mit egy józan eszü és vagyonával szabadon rendelkező ember másnak eladott, azt tőle harmadik vissza nem követelheti, habár az utóbbinak előbb adta is el, e szempontból minden jogszabály a „praesumtio juris de jure“ fogalma alá vonható. A würtembergi perrend a biró magán vélelmének érvényesithetését teljesen mellőzte, mi nem annyira azon helyes elv kifolyásaként tünik fel, mely a bizonyitékok szabad mérlegezéséből következnek, mint inkább e részben is tanusitott szukkebluségnek, mert a törvény indokolásában a vélelmek óvatos használatát, s illetőleg a bizonyitási kötele-

A kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

Midőn e lapok f. évi 12., 13., 15. és 16. számaiban a kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatait jelezve a kereskedelmi személyekről szóló első rész végéig értem, fentartottam magamnak a második résznek az értekezlet által leendő tárgyalásánál előfordult érdekesebb vitákat később szintén közölni.

Az értekezlet f. é. május hó 6-án befejezte tárgyalásait és a kebeléből kiküldött szövegező bizottságot a hozott határozatok foganatosításával, illetőleg a törvénykönyv átdolgozásával megbizta.

Dr. Apáthy István, a tervezet szerkesztője e munkát magára vállalván, szabadsági ideje alatt vele elkészült, mint a szövegező bizottság (Daruváry Alajos kir. táblai tanácsoselnök elnöklete alatt, Tóth Elek legfőbb itélőszéki biró, dr. Apáthy István mint szerző és az egyes fejezetek előadói:) összeült és gyüléseit rendesen folytatván, munkájával a napokban elkészült. Időközben az értekezlet jegyzőkönyveinek utolsó ivei is kikerültek a nyomdából, melyek 59 nyomtatott ivre terjednek, és november 4-én a teljes értekezlet második olvasása és a törvényjavaslati szöveg végleges megállapitása végett ült ismét össze.

Igéretemnek megfelelve, a második rész tárgyalásánál felmerült érdekesebb viták rövid kivonatát a rendelkezésemre álló jegyzőkönyvek nyomán folytatom.

Kereskedelmi ügyletek általában.

Az absolut kereskedelmi ügyletek közt a tervezet 267. czikkében az értékpapirok vétele csak azon feltétel alatt szerepelt, ha ezek isméti eladási szándékkal szereztettek meg.

Inditványoztatott azonban, hogy az állampapirok, részvények és egyéb a kereskedelmi fogalmat képező hitelpapirok vásárlására vonatkozó szerződések absolut kereskedelmi ügyleteknek tekintendők még azon esetben is, ha a vétel pusztán tőkeelhelyezés czéljából történt.

Az ezen inditvány fölött keletkezett vitában a tervezetnek azon határozata mellett, hogy az értekpapirok vétele csak akkor tekintessék absolut kereskedelmi ügyletnek, ha az isméti eladás szándékával történik, felhozatott, miszerint tekintve a tervezetnek 268. cz. 3. pontját és a 274. czikkét, az értékpapiroknak vétele azon esetben, ha pénzváltónál történik, a nélkül is kereskedmi ügylet, tehát nincs ok ez ügyletet akkor is a szigorubb kereskedelmi szabályok alá vetni, ha az értékpapir nem kereskedő által nem kereskedőtől vétetik pusztán tőke-elhelyezés czéljából. Minthogy az ily ügyletnél a kereskedői minőség és a kereskedési szándék minden criteriuma hiányzik, felesleges az ily viszonyra a kereskedelmi törvények külön szabályait erőszakolni.

Az inditvány mellett felhozatott, hogy az értékpapiroknak vétele még akkor is, ha az pusztán tőke-elhelyezés czéljából történik, mindig üzérkedéssel jár, a papirok értékének folytonos változása miatt. Majdnem lehetetlen a bíróra nézve meghatározni, hogy az értékpapirosnak vásárlása mikor üzlet, mikor tőke-elhelyezés? A hitelpapirokkal való kereskedés, történjék a vétel bármi czélból, külön kereskedelmi szokásnak van alávetve, és mindenkinél, a ki ilynemü ügylettel foglalkozik, az e részben fenálló jogelvek ismeretét föl kell tételezni. Már azon körülmény, hogy a hitelpapiroknak a közönség között nagyon elterjedt vásárlásánál és a vételek módozatainál különféle jogviszonyok merülnek fel, a melyeket, minthogy a magánjogban nem találnak rendezést, a kereskedelmi törvény szerint kell megitélni, azt követeli, hogy az értékpapiroknak vétele absolut kereskedelmi ügyletnek tekintetvén a kereskedelmi törvény szigorubb szabályaihoz köttessék. Ezen felfogást követte a franczia semmitőtörvényszék is, mely a részvények vásárlását, történjék az bármely czélból, kereskedelmi ügyletnek tekinti. Ugyanezen nézetnek adott kifejezést a német kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásánál a második porosz és az osztrák revideált tervezet.

Az értekezlet ezen indokoknak nyomatékát beismervén, az értékpapirok adásvevését absolut kereskedelmi ügyletnek fogadta el, és elhatározta, hogy a hitelpapiroknak eladása és vétele külön pontba foglaltassék.

Ugyan e czikk szerint a biztositási szerződés absolut kereskedelmi ügyletnek csak azon esetben tekintetett volna, ha az bizonyos dijért történik. Ezen megszoritás tekintettel a kölcsönös biztositási társulatokra, melyeknél a biztositásra nézve fenálló jógszabványok egész terjedelmükben szintén alkalmazandók, mellőztetett.

A viszonylagos kereskedelmi ügyleteket felsoroló 268. czikkhez még a következő kiegészités inditványoztatott:

„A saját termelési czikkek elárusitása, akár természetben, akár megelőző át- vagy feldolgozás után és oly terjedelemben, mely a kereskedelmi ügylet természetét feltételezi.“

Ezen inditvány támogatására felhozatott, hogy a nagybirtokos, a ki saját termésü czikkeinek adás-vevését nagyban kivánja eszközölni, a ki pl. pálinka-főzdét állit, a ki bányaműveléssel és kohógazdászattal foglalkozik, nem fosztható meg azon jogtól, hogy a kereskedelmi törvény föltételeinek magát alávetve ezen törvénynek előnyeit is élvezhesse; nincsen ok megtagadni tőle, hogy czégvezetőt rendelhessen, megvonni rendesen vezetett könyveitől a bizonyitó erőt.

Jóllehet ezen indokoknak helyessége általánosan beismertetett, mégis több oldalról aggályok merültek fel az iránt: kivánatos-e a termelőt a kereskedő jellegével felruházni, és őt a kereskedőre nézve kiszabott szigorubb törvényhatározatok megtartására kötelezni. Különösen pedig azon nehézségre történt utalás, melylyel azon határvonal helyes megállapitása jár, melyen tul a termelőnek adásvevése a kereskedelmi üzlet természetét ölti magára.

Fölemlittetett továbbá, hogy nem helyes azon megkülönböztetés, mely a saját termésü czikkek adás-vevését akkor helyezi a kereskedelmi törvény alá, mikor ez bizonyos terjedelemben történik; nem ugyanis az ügylet terjedelme a helyes criterium, hanem azon körülmény, hogy az illető gyár vagy bánya kereskedelmi üzletet folytat-e?

Ezen megjegyzésre az válaszoltatott, hogy az inditványozott megkülönböztetést fenn kell tartani, mert különben minden földmüves kereskedővé lesz, mi a törvénynek egyáltalában nem lehet szándékában; hogy a kereskedelmi törvény határozatainak a saját termésü czikkek adás-vevésére való alkalmazását csak azon feltétel igazolja és teszi kivánatossá, miszerint e czikkek adás-vevése nagyban vagyis olyképen történik, hogy már az üzlet lényegénél fogva kereskedelmi üzlet természetét ölti magára.

A tárgyalás alatt levő kérdéshez még azon inditvány té-

zettségre nézve fennálló szabályok kérlelhetlen szigorral leendő almazását kiválólag ajánlja. (Fecht i. m. 179—180. l.)

Az általános német (1866. évi) perrend (310. §.) ugy az északi német perrendtartási javaslatok (432. §.) a vélelmek tekintetében az országos törvényeket érintetlenül hagyják, ugyanezt látszik czélozni az 1871. évi német perrend is, midőn ezen kérdést teljesen mellőzi.

Az osztrák perrend javaslat (281. §.) a vélelmet, mint a bizonyitási kötelezettséget elháritó okot emliti fel, de tért enged — minden korlátolás nélkül — a közönséges vélelmek általi bizonyitásnak is. (284. §.)

Leghelyesebb a szász javaslat szerkezete, — mely 388. §-ában következőleg szól: „Thatsachen . . . dürfen infern sie nicht schon ohnedies in rechtlicher Gewissheit beruhen, vom Richter bei Entscheidung eines Rechtstreites nur berücksichtiget werden, wenn sie durch Beweis in rechtliche Gewissheit gesetzt sind, — mely a jogi bizonyosságot, mely a rendes bizonyitási eljárás nélkül, a vélelmen kivül — más ezzel rokon, de nem azonos okokból is eredhet — nem köti a vélelem fogalmához. A közönséges vélelmekről a 389. §. emlékezik következő rendelkezésében: „Streitige Thatsachen können unmittelbar oder mittelst Schlussfolgerung in rechtliche Gewissheit gesezt werden.“

Dicséretre méltó a magyar előadói javaslat is, mert e részben a jogtudomány követelményeit nem tévesztette szem elől, ugyanis: a III. könyv I. czim 4. §-ában foglalt következő szabálya: „Oly állitást és körülményeket, melyek jogilag valóknak tartandók, nem szükséges bizonyitani,“ annak tudatát tanusitja, hogy nemcsak a jogvélelem alapitja meg a bizonyosságot; a vélelemről különösen szóló 7. §-a pedig, melyszerint: „oly vélelem által támogatott tényt vagy állitást, melyhez a törvény jogi bizonyosságot köt, nem szükséges bizonyitani, az ellenkező bizonyitását azonban a törvényes vélelem sem zárja ki,“ tanuságát adja azon helyes felismerésnek, hogy a megdönthetlen jogvélelem („praesumtio juris de jure“) a bizonyitási eljárásra való tekintettel nem létezik. Ily vélelem csak bizonyos bizonyitékok kizárása által létesülhet, ezen irányt azonban a magyar javaslat, a nemzeti érzület és a hazai követelmények figyelembe vétele mellett, méltán mellőzte.

tetett, hogy a termelő akkor tekintessék kereskedőnek, ha magát bejegyezteti, mire válaszoltatott, hogy ez megzavarná a kereskedelmi törvényben követett azon elvet, mely szerint a kereskedőnek fogalma az általa üzött ügyletekre állapittatott, holott a bejegyzés a kereskedői minőségnek csak következménye, nem pedig alapja.

Az értekezlet ezek után beismervén annak font ságát, hogy a termelőre nézve is biztositsa a kereskedelmi törvény előnyeit, átlátva azonban másrészt, hogy óvakodnia kell a kereskedői minőség kiterjesztésétől oly termelőkre, a kik ugy foglalkozásukra, mint képzéttségükre nézve a kereskedelmi forgalom körétől messze esnek: szigorubban kivánta meghatározni azon feltételeket, a melyek alatt a saját termésü czikkek adásvevését kereskedelmi ügyletoknek fogadhatni el és ez irányban kimondotta, hogy csak a „bányák és saját terményeiket át- vagy feldolgozó gyárak, a mennyiben nagy terjedelemben ipar üzetnék“ vétessenek fel a törvénybe.

A kamatokról szóló 293. czikknél megjegyzés tétetett azon intézkedés ellen, hogy a lejárt követelés után egyéb megállapodás hiányában csak a megintés napjától követelhető kamat. Felhozatott erre nézve az, hogy a birói gyakorlat szerint megintés nélkül is követelhetni a lejárat napjától kamatot. Ha a kereskedelmi ügyleteknél minden egyes esetben kimondatik a meglevés szüksége, akkor ezek kedvezőtlenebb helyzetbe jutnak, mint a többi polgári ügyek. Intézkedés tehát csak a lejárat nélküli követelésekre nézve szükséges. A kamat mennyiségének kitétele szinén felesleges, mert a 292. cz. a törvényes kamat magasságát már meghatározta.

Ezekhez képest a fentebbi czikk a következő alakban lett elfogadva: „A kinek oly ügyletből, mely az ő részéről kereskedelmi ügyletnek tekintendő, lejárt követelése van, a lejárat napjától, a mennyiben pedig határozott fizetési nap kitüzve nincs, a megintés napjától követelhet kamatot.“

Megtámadtatott a tervezetnek határozata, hogy a szerződési kamatokra nézve az 1868. XXXI. t. cz. intézkedései legyenek irányadók. Felhozatott ugyanis, hogy a kereskedelmi forgalomra nézve feletto korlátoló volna azon intézkedés, mely a törvényes kamatnál, nagyobb kamatot csak irásbeli szerződés utján enged kikötni, mert a nagyobb kamat kikötését minden alakszerüség nélkül kereskedők között már az 1840. XVI. t. cz. is megengedte. Egyébiránt a kamatoknak irásbeli szerződés utján leendő kikötése ellenkezik a kereskedelmi forgalom természetével is; a bankok pl. nem kötnek irásbeli szerződéseket és a feloknek adott pénzeket, valamint a tőlük nyert pénzbetétekot folyó számlán kezelik és egyszerü tudósitásokkal közlik azt, hogy mennyi kamatot adnak a betétek és mennyi kamatot követelnek kölcsöneik után. A tervezot a kötbérre nézve is mellőzte a formaságot: tehát nincs ok a kamatra nézve sem, a magánjog által megállapitott korlátozást az ettől idegenkedő kereskedelmi viszonyokra átvinni.

Ezen felfogás ellenében több oldalról azon nézetnek adatott kifejezés, miszerint nem indokolható az, hogy az uzsora megszüntetéséről szóló törvény által szükségesnek vélt provisio ily fontos irányban megváltoztattassék. Hazai népességünknek müveltségi foka, s azon közelfekvő veszély, hogy az 1868. XXXI. t. cz. kérdéses intézkedésének megszüntetése számtalan visszaélésre és az alsóbb osztálynak anyagi tönkrejuttatására fog felhasználtatni, egyenlően követelik azon korlátozásnak fentartását, melyet polgári jogunk a kamatokra nézve megállapitott. Fontos ok nélkül nem is kivánatos eltérni törvényeink által az általános forgalmi viszonyokra megszabott intézkedésektől; és a fentebb előadott körülmények folytán nem igen tehető fel, hogy törvényhozásunk hozzájáruljon oly határozathoz, mely az általános forgalomra nézve szükségesnek látszott korlátozás megszüntetésével népünk anyagi érdekeit a legnagyobb veszélyel fenyegeti.

Szavazásra bocsáttatván a kérdés, az értekezletnek többsége azon nézet mellett nyilatkozott, hogy kereskedőknek egymásközti ügyleteinél az 1868-iki törvény szóban levő határozatai ne alkalmaztassanak.

A tervezet 298—302. czikkei a tévedésről és csalásról és a szerződéseknek ezek folytán leendő megsemmitéséről intézkednek.

Előadó dr. Szvetenay kifejté, hogy ezek semmi tekintetben sem meriték ki a bennük tárgyalt anyagot, nevezetesen csak tévedés és csalás — nem pedig rokon esetek: félelem vagy erőszak miatti érvénytelenitésről gondoskodnak, továbbá hogy a tervezet a szinlett szerződésekről nem is intézkedik, sőt még a tévedésre nézve is sok nyilt kérdést hagy. Eldöntetlenül marad ugyanis, áll-e a szerződés, ha a tévedés a mellékpontok és indokok tekintetében fordul elő? lehet-e a félelem vagy csalás folytán keletkezett szerződést érvényteleniteni, akkor is, ha a szerződés a félelem megszünése, a csalás fölfedezése a szerződést erőtelenithetési jogról való lemondás vagy a fölfedezett tévedés után utólag jóváhagyatott? van-e helye a szerződés érvénytelenitése esetében a kártéritési követelésnek stb.?

Miután tehát a kérdéses határozatok nem kimeritők, sok kérdést megoldatlanul hagynak és azonkivül praejudicálhatnának is az általános kötelmi jognak, előadó az emlitett czikkeket kihagyatni inditványozta.

Az értekezlet a kifejtett álláspontot elfogadván, a 298., 299., 300. és 302. czikkeket kihagyatni határozta.

(Folyt. köv.)

Dr. Schnierer Gyula,
osztálytanácsos.

Észrevételek a polg. törv. rendt. módositása iránti javaslat felett.

II. Nemcsak az előbb felhozottak, hanem vannak még más intézkedései is a javaslatnak, melyek az ügy kideritésére semmi befolyással sem birnak s mégis az ügymenetet akadályozzák.

Visszatérve a tárgyalás menetére, mely a 20. §. szerint kezdetét akként veszi, hogy a biró az ügyet kikiáltja és ha ugyanazon napra több tárgyalás van kitüzve, azon sort kell megtartani, melyben a tárgyalási határnap kitüzetett.

Ezen intézkedést gyakorlatilag nagyon nehezen lehet foganatositani, mert nagyobb ügyforgalommal biró járásbirságoknál könnyen megtörténhetik, hogy egy nap 30 keresetet is beadatik, melyek közül talán 20 felett a tárgyalás egy napra tüzetik, ha már most a 20. §. rendeletének elegot akarunk tenni, naplót kell vezetnünk, mely mutassa, melyik keresetre iratott be előbb a tárgyalási nap, hogy a szerint kiáltassék ki. Igaz ugyan, hogy ez teljesithető, de ha ennyire szőrszálhasogatók leszünk, nem a mostani rendkivüli kevés kezelő személyzet, hanem három ennyi sem fogja a kiadványozást végezhetni, igy sem képesek annak kellőleg megfelelni, különösen az ügyvédek tudhatják, hogy beadványaikra a választ legtöbbnyire azért kapják ki későn, mivel azok leirása nem történhetik elég gyorsan.

A javaslat 26. §. szerint a biró ügyel arra, hogy a tárgyalás felesleges hosszadalmasság stb. által ne késleltessék. Ezzel a tárgyaló biró utasitva van, hogy előre határozza meg, mi tartozik a fél előadásából az ügyre és mi nem; ezen intézkedés elvileg helyes ugyan, de gyakorlatilag nem sokat ér, mert a 38. §. szerint ha a fél a jegyzőkönyv aláirását megtagadja, az okot meg kell jegyezni, igy tehát közvetve mégis kénytelen a fél előadását, a mi talán saját felfogása szerint az ügy eldöntésére semmi befolyással sem bir, jegyzőkönyvre venni. Ezen §. rendelkezését tehát szorosan véve követni nem lehet, még pedig annyival is inkább nem, mivel megtörténhetik, hogy épen az a körülmény, mely a tárgyaló biró felfogása szerint nem fontos, a másodbiróság felfogása szerint az ügy eldöntése azon sarkal, s ha már az első birónál is az itélet alapjául a jegyzőkönyv tartalma szolgálhat, a mi különben másképen nem is lehet — a másod birónál, ki a felek előadásait nem hallhatja, egyéb alapja az itéletnek nem is lehet.

Igy tehát bármennyire is fél a javaslat — indokolása szerint — attól, nehogy a sommás eljárás jegyzőkönyvi eljárássá fajuljon, czélját nem igen érheti el, s onnek sem a felek, sem a birságok nem okai, hanem oka maga az eljárás természete, mely csak elvileg szóboli, de ténylog inkább jegyzőkönyvi, legfennebb annyi különbséggel, hogy nincsenek bonne alakszerü perbeszédek.

A foganatositás nehézségen kivül vannak még a javaslatnak egyes §§., melyek szövegezése határozatlan, nem akajuk a a §§-t rendre venni, csak példát hozunk fel:

A 17. §. szerint sürgős esetekben a biró a feleket azonnali megjelenésre idézheti; mennyi idő az azonnal, mi történjék akkor, ha a felet az idéző nem találja honn, ez esetben érvényes-e a polg. törv. rendts 264. §. s lehet-e ennek alapján a 111. §-t alkalmazni, — felfogásunk szerint ez nem lenne sem méltányos, sem igazságos, mert a törvény mindenik félnek a maga védekezhetésére időt kell hogy engedjen.

A 40. §. szerint ha az ügy feltételes itélet által való eldöntésre különben is megérett, a további bizonyitási eljárás mellőzendő, ebből az következnék, hogy ha a felek tanu és eskü általi bizonyitást ajánlottak, miután az feltételes itélet — eskü — által eldönthető, a tanukihallgatást mellőzni kell. Ezen in-

tézkedés mikép egyeztethető össze a polg. törv. rendts 221. §-val, mely azt rendeli, hogy esküt csak akkor szabad megitélni, ha a bizonyitás más módon nem eszközölhető. Most már kérdés, melyik rendelkezés érvényes a 221. §. vagy pedig a javaslat 40. §, ha azon elvet alkalmazzuk, hogy a későbbi törvény eltörli az előbbit, akkor a javaslat rendelkezése áll, de nem hihetjük el, hogy maga a javaslat is aharhatná ezt.

A szövegezés hibáira nézve a javaslat indokolásában az van ugyan felhozva, hogy azt pótolhatják a felsőbb biróságok döntvényei. Mi megvalljuk, hogy ezt még elvileg is kárhoztatjuk. Ha biztonságot akarunk, a törvényt ugy alkossuk, hogy az világos és határozott legyen, mert ha a felsőbb biróságok döntvényeit akarjuk törvényt pótlóknak, akkor nincs szükség törvényre, minden egyes esetben a felsőbb biróságok meghatározzák, a nélkül is, hogy melyik félnek van igaza, csakhogy ekkor nem a törvény, hanem saját belátásuk szerint.

Még talán elfogadhatnók a felsőbb biróságok döntvényeit törvényt pótlóknak, azon esetben ha azok minden hasonló természetü kérdésben, egyenlők lennének, de nem igy áll a dolog, számos példát hozhatnánk fel, hogy ugyanazon egy természetü kérdés különbözőleg oldatott meg, ha tehát egytermészetü kérdés felett két ellentétes határozat keletkezett, melyiket fogadjuk el a kettő közül törvényt pótlónak, a peres felek természetesen mindegyik a reá nézve kedvezőt fogadná el, de mit csináljon az alsóbb biró.

Ennek van még egy másik nehézsége is: ugyanis a biró tudhatja azon esetekben, melyek előtte felmerültek, hogy a felsőbb biróságok miként pótolták a törvényt, de nem tudja az előtte meg nem fordult esetekben, már pedig a biró köteles a törvényt tudni, s ha a felsőbb biróságok döntvényei törvényt pótlók, akkor köteles ezen döntvényeket is tudni, ez pedig másképen nem érhető el, mintha mindegyik törvényt pótló felsőbb birósági döntvény megküldetik mindegyik biróságnak, sőt még ez sem elég, mivel az államnak érdekében áll, hogy polgárai a törvényt ismerjék, mert csak igy engedelmeskedhetnek annak, tehát szükséges, hogy minden egyes ilyen törvényt pótló határozat szabályszerüen ki is hirdettessék.

Ennyire játnánk ha az indokolás elvét követné a törvényhozás.

Nem hagyhatjuk végül érintetlenül a javaslat 10. §-t sem, mint mely a feleknek ad alkalmat az ügy hurczolására, ugyanis: az idézett §. harmadik kikezdése szerint, ha a megbizott igazolni képes azt, hogy őt a fél ügye vitelére meghatalmazta, vagy ha a bemutatott meghatalmazvány pótolható hiányokban szenved, csak a meghatalmazvány pótlására kitüzött határidő sikertelen lejárta után, mondja ki a biró a meghatalmazvány hiányának következményét; itt tehát két eset fordulhat elő, vagy egyáltalában a megbizott nem tudja magát semmi meghatalmazványnyal igazolni, vagy pedig van ugyan, de az nem tökéletes. Az első esetben mivel igazolja magát a megbizott a tárgyaló biró előtt, elég-e ha csak állitja, hogy van meghatalmazványa, a biró ez esetben is köteles ujabbi záros határidőt tüzni? és ha, tegyük fel, tanukra hivatkozik, a biró a meghatalmaztatás kérdésének tisztába hozatalára köteles-e előbb a tanukat kihallgatni, s miután a meghatalmazási viszony kiderült, folytatja az érdemleges tárgyalást? Ha ez elégséges, akkor mindazon esetben, midőn a fél az ügyet huzni akarja a megbizott sohasem fog meghatalmazványt vinni magával a tárgyalásra, hanem legjobb esetben a meghatalmaztatást tanukkal fogja igazolni s mig a biró a tanukat kihallgathatja, eltelik egy pár nap s az is jó neki, qui habet tempus, habet vitam, ő pedig semmit sem akar egyebet, minthogy hitelezője mentől későbbre kényszerithesse fizetésre. A második esetben, a záros határidő kitüzésének még van némi alapja, különösen a sommás eljárásnál, hol a megbizott nem ügyvéd is lehet s igy egyik fél sem tudja minő kellokékkel szükséges egy meghatalmazványnak birnia.

Dr. Biró János,
kolozsvári királyi jbiró.

(Folyt. köv.)

JOGIRODALOM.

A római jog pandektáinak tankönyve, dr. Bozóky Alajostól.

A „Jogt. Közl." folyó évi 25. számában Bozóky „Pandektái"-nak első felét ismertettük. Időközben megjelent a másik fele is, s igy a munka mint befejezett egész fekszik előttünk.

Nincs okunk rá, abból, mit előzőleg a munka méltatására és érdemeként ugy mint hiányaira nézve felhoztunk, bármit is visszavonni; csak egyben csalódtunk, t. i. hogy a munka hátralevő részére mi 20 ivet vártunk, holott tényleg csak 13 ivet kaptunk.

Ha már a kilátásba helyezett 20 ivnél is constatálnunk kellett, hogy a munka a megkezdett mérvben nem lesz folytatható és befejezhető, s igy az egyes részekben aránytalanság fog támadni, ugy ezen aránytalanság a 7 ivnyi kevesbedés folytán oly dimensiót öltött, hogy e miatt a munka gyakorlati haszna és ajánlhatósága majdnem kérdésessé válik. Mert könnyen belátható, mily összevont, rövidre szabott, kivonat-szerü lett ezen „*második fele*" (?), midőn a megkezdett mérvek nyomán haladva, legalább is 25—30 ivre kellett volna ennek terjednie, s a helyett alig kapjuk felét.

Hogy az arányban nem túlozunk, elég hivatkozni Arndts, Windscheid vagy Wangerow munkáira, sőt még Hoffmannál is megáll az általunk követelt arány, habár az általános rész egészen uj kidolgozásban részesült, csakhogy ez tovább nem is terjedt, mit eléggé fájlalnunk kell.

Nem menthetni szerzőt azzal, mit előszavában mond, hogy „csak a mentől rövidebb tankönyvek találnak kiadóra", mi ugyan — sajnálat — igaz; mert hisz szerző maga bevallja, hogy „az előre megszabott ivszámot nem volt szabad meghaladnia". Ha tehát ki volt neki tüzve a keret, miért nem tartotta magát az egyes részek terjedelmének kiszabásánál a rendelkezésére álló térhez! Hisz oly routine-os iró, mint Bozóky, csak nem mentheti magát azzal, hogy nem tudta, mennyit teend az irott iv nyomtatásban ki?

Egyszerüen rosz gazda volt, eleinte nem kimélte a tért, pazarul szórta olyanokra is, mi nem bele való, vagy nem szükséges, és most az egész mű lakol érte. A vége koplalja meg elejének bő költekezését.

Ezek után folytatjuk a szemelvényeket.

Igen feltünő hiány a munkában, hogy szerző az ugynevezett jogi tényekre (juristischen Thatsachen), melyek a jogok keletkezésének, megszünésének és megváltozásának alapját képezik, nem reflektál. Értekezik a cselekvényekről és az idő jogi jelentőségéről (4. és 5. fejezet), melyek ugyan kiváló két fajját alkotják a jogi tényeknek, de nem az egyedüliek, mert a véletlen események pl. szintén szülnek jogi hatást. Hiányzik tehát a felső alap kimutatása, melyből a jogváltoztató körülmények folynak, vagy mely alá azok sorozhatók. Pedig Arndts tankönyvének 57. §-a, Windscheidének 67. és 68. § ai, sőt Hoffmann rövidebb szabásu tankönyvének 33. §-a kellő utmutatásul szolgált volna.

A birtok szerzése és elvesztése czimü 109. §. kettős szempontból nem elégit ki. Először azért, mert a szövegben az apprehensio értelmét — Savigny elmélete nyomán, kinek álláspontját szerző elfoglalja — nem hűen adja. Savigny szerint apprehensio: „physikai lehetőség, közvetlenül a dologra hatni s minden idegen behatást kizárni", mihez képest közvetlen jelenlétet követel a dolognál.

Ezen „*lehetőséget*" Bozóky épen nem emeli ki, mint Arndts és Windscheid teszik, pedig ez azért fontos, mert Ihering birálata kiválóan ezen szó ellen irányul, valamint Savigny elmélete is ezen sarkall. Hogy mily meggyőzön mutatja ki Ihering ennek elégtelen voltát, s mit helyébe állit, azt szakközönség előtt kifejteni fölös, de nem is ide tartozik. Másrészt csodálkozom, hogy e tan körül egyedül csak Savigny epochalis munkájára utal, s Ihering éles kritikáját egy árva szóval sem emliti; már pedig általános jelentőségénél fogva csak igényt tarthat rá, még akkor is, ha szerző épen nem ingattatott meg eddigi meggyőződésében. Részemről megvallom, hogy szivesebben láttam volna Ihering tanát a birtok szerzése és elvesztése körül, nemcsak mert részemről helyesebbnek tartom, hanem mert erős hitem, hogy rövid idő mulva teljesen kiküszöbölendi Savigny elméletét. No de ez tudományos izlés dolga, ha szabad igy szólni.

A kötelem fogalma sem kifogástalan. Bozóky a kötelmet okként definiálja: azon jogviszony két személy között, melynél fogva az egyik a másiktól (hitelező-adós) bizonyos *vagyoni értékkel* biró *cselekvény teljesitését* követelheti.

A hiba szerintem kettős; először a *vagyoni érték* nagyon anyagias hangsulyozást nyer. Ez sem a mai felfogásnak nem felel meg, sem a római jogforrások nyilatkozataiból ki nem tünik. A római források csak az „interesse"-t, id, quod interest követelik, vagyis azt, hogy *érdekükben* álljon a szolgáltatást követelni. Ezen érdek ugyan sokszor, vagy legtöbbször

talán „vagyoni érték“-ből fog állni, de nem mindig, mert van oly érdek is, mely nem fejezhető ki pénzben, nem mérlegelhető érczczel, és mégis okunk és jogunk van kívánni, hogy az adós azt tegye vagy ne tegye, mit igért, pl. hogy lakbér-viszonynál este ne zongorázzon stb. Az érdek ugyanis tágasabb fogalom az értéknél, ez annak csak része, miért a definitio szük.

A másik kifogás alaki természetü, a mennyiben azt hiszem, hogy ezen szók „cselekvény teljesitése“, röviden és jól kifejezhető „szolgáltatás“ szóval.

Volna még egyéb megjegyzésem is a kötelmi joghoz, de az sok esetben subjectiv meggyőződésen alapul, miért az szerzőre irányadó nem lehet; pl. a correal- és solidar-kötelmekot én máskép fejtegem; az általános részét a kötelmi jognak máskép csoportositom.

A mi végül az örökjogot illeti, absolute nem helyeselhető azon boosztás, mely szerint a hagyományok nem önállóan és összefüggésben, hanem szétszórva az egyes fejezetekben tárgyaltatnak.

Azon határozott kijelentése után szerzőnek előszavában, hogy nem czélja „nagyhangu s többnyire félreértett eredetiség utáni viszketeg“ (holott már ezen szófüzés: nagyhangu viszketeg — is eredeti), kérdem, miért hagyja el a sok jelestől megállapitott rendet? Minek ily ujitás, mely e tan megértését csak zavarja, holott az már ugy is elég nehéz. Tudtommal sem Arndts, sem Windscheid, Wangerow, Sintenis, Puchta, Unger nem szolgált neki irányadóul. Az pedig, hogy az ő institutioiban igy van, nem győzi be az ily eltérés helyességét, annyi tekintély ellenében annál kevésbbé igazolja. Egyébként, eltekintve a tulságos rövidségtől, ezen partie elég sikerült.

Megemlitendő, hogy gondosan szerkesztett tárgymutató is készült a munkához, mi a használatot lényegesen könnyiti.

Végül óhajtom, hogy minél előbb legyen szerzőnek alkalma uj „bővitett és javitott“ kiadást rendezni.

Dr. Katona Mór,
a győri kir. jogakad. ny. r. tanára.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Peres hagyaték elleni magánkövetelés érvényesitése, s hagyatéki képviselet.

Végrendelet hátrahagyásával elhalt *A.* lemenő örökösei törvényes osztály részét sértőleg *B.*-t teszi általános örökösévé. A lemenő örökösek a különben alakra nézve szabályszerüleg kiállitva levő végrendelotet belkellékek hiánya miatt érvénytelenitetni óhajtván, perre utasitó végzés következtében *B.*-t perrel megtámadják. *A.* adósa volt *C.*-nek, *C.* követelését a per befejezte előtt birói uton érvényesiteni akarja. Kiket kell megperelnie?

Bármiként tünjék fel, először az a kérdés hozandó tisztába, vajjon perelhet-e *C.* a különböző igényü örökösök közt folyó per befejezte előtt? Feltétlenül. Az által, hogy *A.* meghalt, *C.*-nek követelési joga akár jogalapját, akár terjedelmét tekintve sem át nem változott, sem meg nem szünt. Az örökhagyó adósságai hagyatékát terhelik, — mert az örökösök örökségök erejéig kötelezettek, az adósság kifizetése másból, mint a hagyatékból sajátlag ugy se történik. *C.* követelési joga csak oly tények által korlátoztathatik, melyek akár *A.* — illetve hagyatéka képviselői — akár *C.* által magának a követelésnek átváltoztatására, vagy megszüntetésére irányzott szándékból vitetnek véghez — az örökösök, illetőleg vélt örökösöknek egyenként s közös megegyezéssel együttesen jogukban áll *C.*-t követelésére nézve birói közbenjárás nélkül is kielégiteni, a nélkül, hogy örökösi állásuk ezáltal változást szenvedne, *A* halála *C.* követelése birói uton érvényesithetésének tehát nem lehet akadálya. A követelés érvényesithetésének joga s érvényesitésének lehetősége kizárólag a követelés létezése s fenálltából birálandó el.

Az érvényesités lehetősége tehát attól függ, létezik-e oly személy, a ki megperelhető, mert ennek hiányzása esetére az érvényesités okából megindithandó lépések sem tehetők meg. Szorosan a tárgynál maradna arra a két kapcsolatos kérdésre adandó felelet: ki perelhető s ki perlendő meg?

Hazai jogunk szerint az örökös az örökhagyó halálával jogot szerez a hagyatékhoz. Ezon jogelv azt eredményezi, hogy az örökös öröklési jogának létezése s érvénye nem függ a birói elismeréstől, s hogy ugynevezett nyugvó örökség nem létezik. Mert az örökhagyó halálával az örökös öröklési joga beáll, a hagyaték magában állónak nem tekinthető, s mint ilyen nem is perelhető meg.

Az örökséget jogszerüen csak az örökös képviseli. Mert pusztán az örökhagyó halála folytán az örökség az örökös tulajdonába tényleg at nem megy, s az örökös az örökség átvételére irányzott akaratának bármi módon kijelentése előtt valóságos tulajdonosnak nem tekinthető, a képviseletről mint létezőről emlités tétethetik. Az öröklés maga csak jogczimet foglal magában, hogy az örökség az örökös tulajdonának tekintethessék, ehhez szükséges az örökös abboli akarat-nyilatkozata, hogy örökösül kiván tekintetni, mert az örökségről le is mondhat. Itt még nincs szó arról az esetről, ha különböző örökösök egymás ellenében perrel lépnek fel.

Az előadottak szerint e két állitás szerint: hogy t. i. az örökhagyó halálával az öröklés ipso jure beáll, s az örökösi minőség elismeréséhez külön örökösül nyilatkozás s ennek folytán eszközölt birói átadás nem szükséges, — s a között, hogy öröklés esetén az örökösről mint a hagyaték képviselőjéről emlités tétethetik, nincsen ellentét. Az örökös nem kevésbé az, mikor még az örökséget tettleges birásában nem vette, s a hagyaték mint örökségnek e minősége meg van, mielőtt az örökös által tettleg birtokba vétetett. Ha ellentétes igényekkel fellépő örököstársak állnak egymás ellenében, s ezek közül egyik tettleg birja is az örökséget, a másik pedig nem, s ha az örökség felett per is foly köztük, a képviseletről, egyszersmind örökségi minőségről elmondottak alkalmazása helyén van. Törvény, végrendelet s szerződés ad az öröklésre jogczimet. Ha a különböző jogczimekre hivatkozó s egymással perben álló örököstársak közül egyik vagy másik az örökséget tényleg birásában tartja, ez érvényben levő törvényeink hatása szerint csak tényleges állapot, melynek befolyása még a felperesség vagy alperesség kérdésének eldöntésére nincsen, s mely az örökös mint ilyennek jogi állásán nem változtat. Miután az ellentétes öröklési igénynyel biró s perben álló ellenfelek kell hogy vagy törvényre, vagy végrendelet vagy végre szerződésre hivatkozzanak, jogczime mindon egyiknek van, de a per végeldöntése előtt a jogi állást tekintve többje egyiknek sincs — birói eldöntést megelőzőleg tehát csak mindnyájan együttesen lehetnek az örökség tárgyát képező dolgoknak — az örökségi vagyonnak képviselői. Azon tény, hogy mindnyájan örökösül kivánnak tekintetni, ennek szinte igazolására szolgál. — Mivel valamely az örökségi vagyont terhelő követelésnek beperesitése attól, hogy az örökségi vagyon kinek birásában van — nem függ, mert miként láttuk, különböző igényekre hivatkozó örökösök közti per esetén a birás egyik vagy másik örökösi igénylő jogi állásán nem változtat, s igényének erőt nem kölcsönöz, mivel az örökségi vagyon — hagyaték — ellen követelést érvényesiti az örökségi igénylők jogait nem birálhatja, s követelése érvényesitésénél valamennyi örökséget igénylő itt állását elfogadni tartozik — az örökségi vagyont egymás közti per esetén s a per végérvényes eldöntése előtt egy harmadik, az örökségi vagyon ellen követelő ellenében valamennyi örökséget igénylő együttesen képviselhetvén, ezen harmadik követelése érvényesitése czéljából, mint az örökségi vagyon képviselői, az örökséget igénylők és pedig valamennyi ellen tartoznak fellépni.

A követelő természetesen tartozik követelési jogát ép ugy igazolni, mintha az örökhagyó ellen lépett volna fel, a megperlettek pedig ép ugy jogositottak a követelés ellen kifogásaikat megtenni, mint lenne az örökhagyó. Az inditandó keresot szabatosságának feltétele, hogy benne a hagyatéki vagyon megnevezve s kitüntetve, a kérelmi részben pedig az abból kielégitetés benne foglalva legyen.

Barcza Kálmán,
h.-ügyvéd.

A jogérvényes bünfenyitő itéletek végrehajtása.

Régi magyar jogszokás volt a magyar nemesek ellen folytatott bünfenyitő pereket addig leválni, exmittálni, submittálni, releválni, appellálni, revideálni és superrevideálni, mig a vádlott az örök életre átköltözött és — mint becsületes ember eltemettetett, ha a vármegyei urakkal rokonságban, atyafiságban volt, vagy jó lábon állott, ha pedig egy vármegyében az uralkodó párttal viszályban volt, átment egy más vármegye területére s a per? ez folyt s vitetett, még a vádlott unokái által is.

Ezen jogi botrányoknak véget vetett az osztrák büntető törvénykezés, melyben a jogérvényes itéletek végrehajtásának elhalasztása csak fontos okokból volt megengedhető.

Nevezetes e tekintetben az 1853-iki o. f. e. 322. §-a, melyben a büntetés megkezdésének elhalasztása a főtörvényszékek illetőségébe tartozott, de ezen §. gyakorlati ellentétei miatt, megváltoztattatván, a büntetés megkezdése az első folyamodásu törvényszékek által határoztatott meg. Ezen szokás 1861-től is 1872-ig folytattatott s az ujonnan felállitott kir. tszékek ilyen kérelmekkel ostromoltatván, továbbra is folytatták a jogérvényes itéletek végrehajtásának kezdete iránt határozni.

Midőn az 1871-iki 33-ik t. cz. 17-ik §-ának *f)* pontja különös magyarázatot nyervén, a kir. tszékek elnökei a börtönök kezelésének terheitől felmentettek, s a börtönök kulcsait az ügyészeknek szépszerivel átadták: az ügyészek a jogérvényes itéletek végrehajtásának kezdete iránti határozást a törvényszékeknél vitássá tették, a büntetés megkezdését feltétlenül követelték s ezen követeléseiket az állam és fenyitő igazságszolgáltatás czéljai körüli fényes szónoklataikkal hathatósan támogatták, miglen a m. k. igazságügyminiszterium egyik rendeletével a vitát oda döntötte el, hogy igenis lehetnek fontos humanistikus okok, melyeknél fogva a büntetés megkezdése elhalasztható, s miután az itéletek kihirdetésére különben is a tszékek tüzik ki a határnapot, a jogérvényesen elitélt halasztásiké relme felett, a k. ügyész meghallgatása után, a kir. törvényszékekhatároznak.

Eljött a f. évi februári igazságügyminiszteri rendelet a börtönök kezeléséről, melynek 19. §-a ujból kijelenti, hogy a jogérvényes itéletek azonnal végrehajtandók és a tszékek határozati joga és illetősége a k. ügyészek által uj ostrom alá vétetett.

Ezen dissidentiáknak a főügyészség véget vetni akarván, oda utasitotta a k. ügyészségeket, hogy miután a fenyitő itéletek végrehajtása a kir. ügyészségek körébe vág, a büntetés megkezdése iránti intézkedés is a k. ügyészek elhatározása alá tartozik.

Most már elnémultak az államczél és fenyitő igazságszolgáltatás rendeltetése körüli plaidoyerek, a kir. ügyészek a jogérvényes itéletek kihirdetése után, a vádlott elbocsáttatását azzal inditványozzák, hogy a végrehajtás különben is hatáskörükbe tartozván, az iránt majd intézkedni fognak.

Ezen eljárással meg fognak kiméltetni a törvényszékek a határozás terhétől, s a midőn ezen gyakorlat megerősödött, csak azon veszi magát észre egy-egy szerencsétlen családapa és kötelezettségekkel terhelt üzletember, hogy kérelme meg sem hallgattatik, a kir. ügyész nagylelkűségére bizatik s a legdrágább munkaidőben és a legziláltabb és terhesebb családi és magán viszonyai közt, a törvényszék folyosóján szép csendesen a börtönbe tereltetik.

Vajjon ily eljárással az igazságszolgáltatás iránti őszinte tisztelet gyarapszik-e? az más lapra tartozik. *k—r.*

kir. tszéki biró.

Különfélék.

Az igazságügyminiszterium rendes szükséglete 1875-re 10 millió 786,275 frt, 1874-re 11.238,007 frt volt; nyugdijakra 505,000 frt, 32,210 frttal több, mint 1874-re, rendkivüli szükséglet 340,000 frt; összes fedezet 255,530 frt. — Központi igazgatásra 244,468 frt, 74-re 246,330 frt volt engedélyezve. Az előadó figyelmezteti a minisztert, hogy meglepő, hogy Ausztriában az igazságügyi miniszteriumnál a hivatalali és irodai költség 8100 frt, nálunk 27,000 forint. — Semmitőszékre 158,880 frt, 74-re volt 169,899 frt. Az előadó ugy látja, hogy a miniszter fogalmazói személyzetének leszállitásával nem ment odáig, mint ezt a 9-es bizottság javasolta. A tanácsjegyzők és fogalmazók megtartására semmi okot nem lát s kiket alsóbiróságoknál lehetne beosztani és igy 5 tanácsjegyzőt számfelettinek tenne és 8 fogalmazói állást 11,500 frttal törülni kiván. A miniszter azt válaszolja, „hogy a semmitőszék jegyzőkönyvét az illető referens birák nem vezethetik, mert ezen időt a referádára kell forditaniok és miután már 12 fogalmazói és 15 segédfogalmazói állomást törült, az előadó inditványát nem fogadhatja el“. Széll ugy hiszi, hogy a perkivonatok beszüntetése után a fogalmazói személyzetre nincs szükség, az előadót pártolja. Simonyi a rendszert akarja gyökeresen megváltoztatni, absurdumnak találja, hogy véleménynyilvánitásnál mindig a 9-es bizottságra történik hivatkozás. Zsedényi az előadó véleményéhez járul, miután a tapasztalat bebizonyitá, hogy ezen semmitőszékre forditott tetemes költségek teljesen fölöslegesek, s melyeknek szükségét csak az osztrák minta szerint behozott rosz perrendtartás idézte elő; ezen perrendtartás gyökeres megváltoztatása után tehát teljesen meg is fog szünni ugy, hogy azon visszaélések, melyek a semmitőszékhez a forma hiányai miatt megengedett fölebbvitelnél elharapództak, megszüntetvén, az e tekintetben végzendő itéletek teljes megnyugvással a legfőbb törvényszékre bizathatnak. Ez által a perek menetelénél tapasztalt roppant lassuságnak véget lehetne vetni, — inditványozza, hogy a képviselőháznak oly határozat elfogadása ajánltassék, mely szerint a miniszter utasitandó, hogy a budget és adótörvények tárgyalásának befejezése után, a semmitőszéknek az 1876. évre való beszüntetése iránt törvényjavaslatot terjeszszen a ház elé. Móricz is azt tartja, hogy a jelen perrendtartás kiforgatta az 1848. év előtti igazságszolgáltatás gyorsitása végett hozott jótékony törvényeket. Mert hiszen minden ügyvéd addig mig csak lehet a fölebbezést használja, akár igazsága van, akár nincs. Zsedényi inditványának azon része iránt nem lenne észrevétele, hogy a semmitőszék ügyeinek megbirálása a legfőbb törvényszékre bizassék, egyébiránt az előadó véleményét pártolja. Horváth inditványára azt válaszolja, hogy ha azon kérdést tette volna, vajjon a semmitőszék jelen alakjában és a mostani perrendtartással segithet-e az igazságszolgáltatáson, akkor tagadólag válaszol, de az inditvány azon részét, hogy a pénzügyi bizottság a semmitőszék beszüntetése iránt javaslatot tegyen, nem fogadhatja el, mert azon kérdést majd akkor, mikor a perrendtartás a képviselőháznál elő fog jönni, tárgyalni lehet s akkor fogja majd eldönteni, vajjon a semmiségi rendszert meg akarja tartani, mely szoros kapcsolatban van a semmitőszék létével. Somssich pártolja a miniszter előirányzatát, mely az illető hivatalnokok állomásait nem egyszerre szüntetvén meg, illő kiméletlel kiván eljárni. Liptay elfogadja az előadó inditványát. Muzslay inditványozza, hogy a miniszter még 3 fogalmazót tegyen számfölöttinek. Ezt a miniszter elfogadván, Wahrmann is pártolja, de a többség az előadó inditványa mellett nyilkozott. — A legf. itélőszék 341,447frt, 1874-re engedélyezve volt 370,895, kevesebb 29,448 frttal, a miniszter a személyes járandóságokból törölt 9 fogalmazót, 9 segédfogalmazót. — Az előadó ugy találja, hogy ha már a kivonati rendszerrel szakitott a miniszter, akkor a fönnmaradt 10 tanácsjegyzőt számfölöttivé tenni, 9 fogalmazót, 9 számfölöttivé és segédfogalmazói állomást teljesen beszüntetni kivánja, kik a törvényszerint félfizetéssel nyugdijazandók, mely mellett még a lakpénzt is megtakaritani lehetne. A miniszter ezen beszüntetés ellen több rendbeli kifogásokat tesz. Széll a tanácsjegyzőkből ötöt kiván megtartani, azonban többnyire pártolja az előadó inditványát. Horváth és Zsedényi tekintve, hogy a tanácsjegyzők többé nem szükségesek, mert a még jegyzőkönyveket is vagy a legfiatalabb biró, vagy mindegyik referens vezetheti. Horn ugy látja, hogy Széll ezen alkalommal elállani látszik a semmitőszék költségének tárgyalása alkalmával nyilvánitott elvtől, holott a törvényszékekhez történt kinevezések pazarlása nyomán maga a miniszter már átlátá is e fogalmazói személyzet száma leszállitásának szükségét. Csengery arra figyelmezteti a bizottságot, hogy ha itten a tanácsjegyzők intézményét megtartaná, akkor nem fogadja el azon elvet, melyből a semmitőszéknél indult ki s igy elfogadja a miniszterium jelen rendszerét. Széll oda módositja inditványát, hogy a jegyzői teendők iránt oly esetben, ha a jegyzőkönyv vezetésére pl. az összes tanácsok teljes ülésében a legifjabb birót alkalmazni nem lehet, a minisztor a tett tapasztalatok szerint tegyen pótlólag jelentést a jövő budget tárgyalásánál. Ezen módositással fogadtatott el az előadó inditványa. Két királyi táblára 701,362 frt, a marosvásárhelyire 113,580 frttal együtt 1874-re 736,410 frt volt előirányozva. — Az előadó a budapesti királyi táblánál 13 fogalmazó, 25 segédfogalmazó és 12 joggyakornoki állomást kiván beszüntetni 42,300 frt megtakaritás mellett; nem is hiszi, hogy joggyakornokok a királyi táblánál sokat tanulhatnak; a tapasztalat bebizonyitotta, hogy ritkán járnak, a királyi tábla üléseibe, hacsak egyik vagy másik egy ügyvéd által nem kéretik föl, hogy őt valamely pernek tárgyalása felöl értesitse, azonban azon ülésbe, melyben a királyi tábla itéletet hoz, be sem eresztetnek. E szerint két fogalmazó maradna a jegyzőkönyv vitelére. — Somssich és Liptay ellenvetései folytán az előadó oda módositja invitványát, hogy 8 fogalmazó számfölötti legyen, 27 fogalmazó, 25 segédfogalmazó és 12 joggyakornok töröltessék.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 48. sz. Budapest, 1874. nov. 25.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A büntetőtörvénykönyv. — A női és özvegyi jogok a magyar törvények szerint. Kasenczky József, árvaügyi osztályfönök urtól. — A kereskedelmi törvkönyv tárgyalásának főbb mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: A büntetőtörvény javaslata. — Curiai határozatok.

A büntetőtörvénykönyv.

III.

A hármas felosztás kérdésének tárgyalásával a jelen törvényjavaslatnak csak 1. §-át superáltuk.

A 2. §. két fontos elvet tartalmaz, két külön bekezdésben.

Az első bekezdésben igen helyes indokolás mellett eltér az 1843-ki jav. 1. §-ának szövegezésétől. A legfontosabb eltérés abban áll, hogy a „mulasztás“ szót egészen mellőzte. Az indokolás böven kimeriti az omissiv és commissiv delictumok iránti tant; de különben is alig hiszszük, hogy e szövegezés ellen valamely oldalról kifogás emeltetett volna, a mint egyáltalában készségesen beismertük, hogy a jelen javaslat a 43-dikihoz képest haladást jelez és igy e helyen is lényeges részben javitotta.

Nem oly kifogástalan a 2. §. másik bekezdésében foglalt elv, mely szerint: „büntett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint a mely arra, elkövetése előtt, a törvényben megállapittatott.“

A javaslat e részben a franczia code pénal 4. art. és a belga code 2. art.-át reproducálja s pedig oly szószerinti értelemben, melynek helyessége a jogirodalomban felette vitás. Helyesnek tartjuk azon elvet: hogy csak oly cselekmény büntethető, melyre már annak elkövetése idejében büntetés volt szabva; továbbá, hogy az ujabb törvény szigorubb szabványa a korábban elkövetett cselekményre visszaható erővel ne birjon. De hogy valamely cselekmény *más* büntetéssel nem is büntethető, „mint a mely arra, elkövetése előtt, a törvényben megállapittatott“ — ugyis merő illusio, mert ezen elvet lerontja már a következő 3. §-nak azon kétségtelenül helyes szabványa, mely szerint „a jelen törvény és a cselekmény elkövetésének idején fennállott törvények közötti különbség esetében: az enyhébb intézkedések alkalmazandók“. Avagy „más büntetés“ alatt csak a büntetés neme értendő?

Nem helyeselhetjük tehát a 2. §. második bekezdésében kifejtett elv merevségét. A német bünt. törvénykönyv és Glaser legujabb javaslatában csak indirecte van azon elv kifejezve és Schwarze arról azt mondja: „Indirecte wird der, allerdings nicht zweifellose Satz ausgesprochen, dass die That zunächst nach den zur Zeit ihrer Begehung giltigen Gesetzen zu beurtheilen ist, so dass die Anwendung des neuen Gesetzes als eine Ausnahme sich darstellt. Richtiger würde es sein, dass der Richter auf jede, zu seiner Aburtheilung gelangende That das gegenwärtige Gesetz, nicht ein bereits aufgehobenes, anwendet und hievon nur dann eine Ausnahme macht, wenn dass ältere Gesetz eine dem Angeklagten günstigere Beurtheilung gestattet.“

Ezen ellenvetést mi még sokkal több jogosultsággal tehetjük a nemcsak indirecte, hanem egész határozottan és mereven felállitott elv ellen. Több jogosultságot nyer pedig ezen ellenvetésünk az által, hogy nekünk nincsenek codificált büntetőtörvényeink s törvényhozásunk, „a kor fejlődéséhez nem alkalmazkodva, az erkölcsi követelmények szinvonalától messze elmaradt“. Hiszen maga a javaslat indokolása — nem ugyan a szóban forgó elvre vonatkozólag — reá mutat azon körülményre, hogy nálunk a biróság vette át a törvényhozó hivatását, s a concret eset megitélésénél, nem a törvényből fejtve ki az irányadó szabályt, hanem saját egyéni szempontjából viszonyitva a cselekményt az erkölcsi és állami rendhez: azt büntetendőnek nyilvánitja a szerint, a mint azt — saját egyéni eszméje szerint — amazzal ellentétben lenni véli.

Ezen állapotnak, vagyis hazai viszonyaink tekintetbe vételével nem helyeselhetjük a 2. § azon szabványát: hogy senki sem büntethető más büntetéssel, mint a mely a cselekmény elkövetése előtt a törvényben megállapittatott. E szabvány a büntetőtörvénykezésben még hosszu időre végbetlen zavarra adhat okot és ezért óhajtjuk, hogy e téren — az egyéni nézet és annak ingatag megállapitásai helyébe, a törvény szilárd és határozott rendelete lépjen hatályba, csupán azon megszoritással, hogy a cselekmény elkövetése idejébeni törvény enyhébb szabványa alkalmazandó, a mi különben ugyis a 3. §. rendelkezésében benfoglaltatik.

Kétség forog még fenn az iránt is: vajjon a 2. §. e kitétele által „a törvényben megállapitott“ — érthető-e az országbirói értekezlet II. r. 9. §-ában is hivatolt törvényes gyakorlatban megállapitott büntetés? Az indokolás ez iránt felvilágositást nem nyujt. Törvényeink pedig sokszor furcsa büntetéseket állapitanak meg, melyekre nézve néha bajos volna azt is meghatározni: enyhébbek-e vagy sem? A német és azzal összhangzólag Glaser javaslata (2. §.) azt mondja: „gesetzlich bestimmt war“. Ilykép „törvényes“ alatt a törvényes gyakorlat is érthető lenne, mely, hogy tekintetbe vehető-e a javaslat 2. §-a szerint, — azt nem tudjuk. Ahhoz, hogy törvény alatt a törvényes gyakorlat is értessék, — ahhoz legalább is egy kis magyarázat kivántatnék. Ez per analogiam legis kimagyarázható lenne ugyan a 3. §. szövegezéséből; de törv. javaslattal szemben az interpretatio e módja nem foglalhat helyet.

De nemcsak határozatlan a 2 §. rendelkezése, a mennyiben a törvény visszaható erejét kizárni avagy korlátolni czéloztatik, hanem hazai állapotunk tekintetbe vételével hiányos is. Igy pl. a becsületsértés és né-

mely hatalmaskodási eset vétséget képezend. Azzal, hogy senki sem büntethető más büntetéssel, mint a mely a cselekmény elkövetése előtt a törvényben megállapittatott, — nincs kizárva e törvény visszaható ereje; mert a birságot mint pénzbüntetést a fenyitő biró fogván kimondathatni, ez által a törvény visszaható erőt nyerne.

Részemről ohajtanám, hogy ez igy lenne és ezzel a mostani állapot egyszerre véget érne; de sem pro, sem contra a javaslat indokolása sem nyujt felvilágositást. Igaz, hogy az ez iránti rendelkezés az életbeléptetési törvényben (Einführungsgesetz) is foglalhat helyet. Az ebbeli tervezet hiányánál fogva azonban az előterjesztett javaslatnak egy ujabb hiányát érezzük, melynek mielőbbi pótlása ép oly kivánatos, mint a kihágásokról szóló rész előterjesztése.

A 3. §. részletes indokolása érinti még az u. n. „közbenső törvények" kérdését is, t. i. azon viszonyt, ha a cselekmény elkövetése és a végitélet hozatala közötti időben nemcsak két, hanem több büntetőtörvény volt érvényben. Hogy ezen törvények közül melyiknek rendelkezése alkalmazandó, — az a tudományban egy felette vitás kérdés, melyet a javaslat az által kerül el, mondván: „a gyakorlat sehol sem mutatta ily intézkedés fölvételének szükségét, ez okból a jelen törvényjavaslat szerkesztésénél sem látszott szükségesnek erre kiterjeszkedni".

Őszintén mondva, mi sem fektetünk arra nagy sulyt, s pedig annál kevésbbé, mert a kihágások nem foglaltatnak a javaslatban, maga a büntetőtörvénykönyv pedig, legalább törvényalkotásunk eddigi lassusága után itélve, aligha lesz gyakori változásoknak alávetve. Glaser a legujabb osztr. bünt. k. javaslatban egészen mellőzte a német, franczia, belga stb. törvénykönyvek ebbeli rendelkezését és annyit se mond, mint a jelen javaslat 3. §-ában.

Ha azonban a törvényhozás a netaláni politikai esélyek lehetősége szempontjából szükségesnek találná a „közbenső törvények" iránti rendelkezés felvételét, — ugy az a 3. §. szövegezése mellett könnyü módositással eszközölhető.

Ezzel befejezhettük volna a javaslat első fejezetének birálatát, ha a 4. §. felvétele — mely e helyen igen zavarólag hat, — nem kényszeritene a sajtóügyi törvényhozás kérdésének tárgyalására. Egyelőre csak azt kivánjuk megjegyezni, hogy e §-t fölöslegesnek tartjuk, a mennyiben annak hiánya a 62. §. kibővitésével pótolható lenne és igy legalább nem háboritaná az organicus összefüggést, mig ellenben e helyre ugy illik „wie die Faust aufs Aug".

* * *

Nem hagyhatom itt érintetlenül a „M. Themis" ellenvetését előbbi birálatom azon tételére vonatkozólag, mely a javaslat 64. és 127. §§. közti ellenmondást jelezte. A Th. ugyanis azon argumentummal áll elő, hogy itt a szabály és a kivétel közötti viszony, nem pedig botrányos „ellenmondás" forog fen. Azt én szivesen concedálom, hogy az ellenmondás a jelen javaslatban is csak kivételt képez nem pedig szabályt; de az ellenmondás még is csak az marad, habár más bünt. törvénykönyvekben is foglaltatik. A Th. idézi a német bünt. törv. 44. és 80. §§-át és ezzel csak azt igazolja, hogy a javaslat itt hüségesen átvette annak hibáját, és majd meglátjuk, vajjon mondhatjuk-e azt annak fényoldalai tekintetében is. Egy ujabb törvényjavaslat szerkesztésénél és birálatánál talán nem elég egy korábbi, bár jelesnek elismert törvénykönyv szabványaira hivatkozni, hanem tekintettel kell lenni ama törvénykönyv tudományos birálatára is. Lám ez esetben a német b. törv. könyv birálói és commentatorai hibáztatják az emlitett 80. §. szövegezését, sőt tovább menve, a 80. és 102. §. és 211. §. közti ellentétet hibáztatják. E szerint tehát még csak a felfedezés dicsőségét sem vehetem igénybe. Abban azonban a Th. már nagyon hibázik, ha a törvényjavaslat védelmére Glaser legujabban beterjesztett javaslatára hivatkozik, mert lám Glaser maga kijelenté, hogy az a német b. t. k. alapjára van fektetve és nagy részben szószerint megegyezik azzal; de a 80. §-t nem másolta le fejetlenül, hanem a tudomány birálatával összhangzólag igen helyesen módositotta. Azt talán csak megengedi a Th., hogy a német b. törvény 80. §-ának ezen szövegezése: „Der Mord und der Versuch des Mordes, welche an dem Kaiser (nem Bundeshaupt)... verübt worden sind" — és Glaser javaslatának 89. §-a ezen szövegezése közt: „oder wenn ein Angriff auf das Leben desselben unternommen wurde" véghetetlen nagy különbség van, mert a „kisérlet" helyébe egy önállóan s bevégzett büncselekményt substituál. A „kisérlet" egy tág fogalom, és hol halálbüntetésről van szó, ott ki kell zárni a bünkisérletről szóló elméleti tan controversiáinak esélyeit. Ebben rejlik az u. n. kisérl. büntettek (Versuchsverbrechen) meghatározásának nagy fontossága. Ez a különbség. — A Th. tehát Glaser érdemét nem is tudja méltányolni, ha annak mód sitását egy vonalba helyezi a mi javaslatunk és a német b. t k. szövegezésével. Ne hibáztassa tehát ok nélkül a „Jogt. Közl." kritikáját. Qui bene distinquit, ben docet.

* * *

Alig fejeztem be fentebbi válaszomat, midőn figyelmeztetve lettem a „Reform" nov. 21-ki számában megjelent alábbi czikkre, mely a R. szerkesztőjéhez czimzett levélben „védelem"-nek levén nyilvánitva, azt az irói illemszabályai szerint egész terjedelmében közöljük, noha ez terhünkre esik nemcsak ingerült, személyeskedő modora miatt, hanem hosszadalmasságánál fogva is.

„A Jogtudományi Közlöny idei 46. számában ugyanis D. S. ur a javaslattal foglalkozván, annak 65. és 127. szakaszai között oly botrányos kirivó ellenmondást talált, melyet elegendőnek tartott annak indokolására: „hogy a képviselőház oly utasitással adja vissza (a törvényjavaslatot) az igazságügyminiszternek, hogy a legközelebbi országgyülés elé egy revideált javaslatot terjeszszen".

Bizonyára merész ez inditvány önmagában véve is; de még merészebbé lesz a kihivó hang által, melylyel D. ur a tudomány szolgálatában megőszült tanár, az igazságügyminiszter ellenében a keztyüt felveszi, s a melynek önhittségével csak a támadás tudományos apparatusának selejtessége áll arányban.

Ha ugyanis közelebbről megvizsgáljuk azt, a mit D. S. ur állit, az fog kitünni, hogy a javaslat készitői teljesen urai voltak a tárgynak, melyre vállalkoztak, s hogy D. S. ur a dilettantismus rögtönzésével és merészségével itélt oly tárgyak fölött, melyeket még csak megközelitőleg sem ismert.

Miben áll ugyanis az oly könnyedén s oly határozottan odavetett botrányos ellenmondás a két szakasz között?

A 65. §. az általános részben foglaltatik, s a kisérlet büntetésének általános szabályát állapitja meg; a 127. §. ellenben a különös részben tartalmaztatik, s meghatározza a felségsértések esetének, tehát egy különös cselekménynek, külön büntetését. Ez a mi felfogásunk szerint eltérés, de nem ellenmondás s eltérés az általános és különös között, illetőleg a szabály és kivétel között. A 127. §. ugyanis egy különös vagy kivételes intézkedést képez, mely a különös — a kivett esetre vonatkozólag mást rendel, mint a többi esetekre nézve az általános szabályban rendeltetik. Ily eltérés számtalan van valamennyi büntetőtörvénykönyvben, sőt valamennyi rendszeres törvénykönyvben, és igy a magyar javaslatban is. „In omni juris ordine spe-

cialia derogant generalibus". E szabály sokkal ismeretesebb, hogy sem arról különösen értekezni kellene; csodálni csak azt lehet, hogy D. ur, a ki egy büntetőtörvénykönyv tervezetének beható birálatára vállalkozott: a fenálló törvények értelmezésének ezen ugyszólván triviális szabályát figyelmen kivül hagyja.

De ez még nem minden. A fönforgó kérdésre nézve még egy különös szabály is igazolja és követeli nemcsak azon két, hanem az egész IV. fejezet és a 125., 126., 127., 140. és 151. §§. közötti eltérést, sőt ellentétet.

Igen bajos dolog, ha azt, a ki a jogtudománynak legnagyobb készültséget igénylő feladását szándékozik megoldani, a ki rendszereket és alapelveket von itélőszéke elé, s egy — mint D. ur is állitja — „évek hosszán át, a segédeszközök bőségo mellett készült" szerves mű felett birálatot ir: ha azt azon tudomány primitiv tételeire, rég eldöntött, minden kézikönyvben feltalálható kérdéseire kell figyelmeztetni, s ha ez okból a vitának az iskolai tanulmányok körébe való fejtegetések jellemét kell fölvennie.

Pedig a dolog ugy áll, hogy lehetetlen D. S. ur birálatára válaszolni, a nélkül, hogy ne figyelmeztessük őt oly tételre, melylyel iskolai tanulmányai alatt kétségkivül minden jogász megismerkedik, habár az később talán elrepül is emlékezetéből. Primitiv tétele ugyanis a jogtudománynak: hogy az állam elleni két legnagyobb büntett és a többi büntetendő cselekmények között az képezi az elvi különbséget, hogy amazoknál a kisérlet be van foglalva a bevégzett büntett fogalmába, s hogy a cselekmény, mely által más bűntettnél csupán a kisérlet állapittatnék meg, az állam elleni bűntettnél — valamennyi büntetőtörvénykönyv rendelkezése szerint — magát a véghezvitt, a befejezett bűntettet állapitja meg.

Ez igy áll a franczia, a német, az olasz, a belga, a svájczi büntetőtörvénykönyvekben, valamint valamennyi legujabb büntetőtörvénykönyvi tervezetekben; igy vették át a „crimen laesae majestatis" és a „perduellio" tanát a későbbi generácziók a rómaiaktól, igy tartották azt fen a monarchiák, mint a respublikák; Anglia ugy mint Oroszország, Magyarország ugy mint Ausztria; igy fogalmazta ezt a Carolina, valamint az 1843. évi magyar javaslat 420. és 429. §§.; igy van ez megirva Feuerbach, Mittermaier, Berner s valamennyi német jogtudós müveiben; igy olvasható ez Ortolan és Hélie, Haus és Nypel, Carrara és Arábia, Vuchetich, Pauler és Kőrössy munkáiban, ugyszintén Szalay László értekezésében is. Ennek — e minden idő és minden ország közös tanának felelnek meg a magyar javaslat 125., 126., 140., 150. és 151. §§-ai, valamint az ezen szakaszokban meghatározott bűntettek büntetéséről rendelkező szakaszok, és igy a 127. §. is.

Nem ellenmondás tehát, hanem ellentét, a mi itt fenforog; e kettőt meg kellet volna különböztetni egymástól. A különbségek megkülönböztetésében rejlik a tudomány. A 64. és 123. szakaszoknak semmi köze egymáshoz; az utóbbi kizárja az előbbit s ez okból nem is alkalmazható a 65. §. azon esetekre, melyek a 125. §-ban foglaltatnak.

Nem látja-e mindenki, a kinek értelmi tehetségét nem zavarta meg a kapkodás, hogy mig a 64. §. kisérletnek minősiti a bűntett véghezvitelének megkezdését: addig a 125. §. azt állapitja meg, hogy a ki a felségsértés véghezvitelét megkezdi, tehat oly cselekményt foganatosit, mely a felségsértés véghezvitelének megkezdését képezi: az nem a felségsértés kisérletét, hanem magát a felségsértés bűntettét követi el?

Nem azt mondja-e ezen szakasz: hogy az a mi — a materialis cselekvés stádium szerint, ha ahhoz a szándék is járul — a 64. §. értelmében kisérlet volna: az a 125. §. eseteiben nem kisérlet, hanem bevégzett büntett?

Nem azt mondja-e ezen szakasz: hogy az ebben meghatározott cselekmények és a kiséretről szóló IV. fejezet között csupán annyi összefüggés van, hogy az itt meghatározott kisérlet a 125. §. eseteiben a teljesen bevégzett büntett minőségét veszi föl? És nem természetszerüleg folyik-e ebből, hogy bevégzett büntettnek minősittetvén a kisérlet, arra nem a kisérlet büntetése, hanem a bevégzett büntett büntetése, — tehát nem a 65. §. rendelkezése, hanem a törvény különös részében a „delictum prefectum, illetőleg consummatum"-ra vonatkozó szabvány alkalmazandó.

Ha ez botrányos, kirivó ellenmondás: ez esetben valamennyi régi és uj büntető törvénykönyv a botrány tárháza, s a fön nevezett nagy tudsóok — kivétel nélkül botrányt tanitanak; de ez esetben a botrány nagyon régi keletü, s több mint két ezer év szentesitését nyerte meg, mielőtt D. ur apostrofálása a tudomány kiigazitását megkezdette volna; sőt azt vagyunk bátrak föltenni, hogy D. S. ur fölfedezése sem változtatja meg a dolognak ez ősi rendszerét és rendét.

Ha egyébiránt a tan kiigazitása lett volna D. S. ur czélja: nem a törvényjavaslatot, hanem a tudomány azon tételét kellett volna megtámadnia, a melyen az alapul, s uj tantételének megfelelőleg, helytelennek kellett volna nyilvánitania nem egyedül a 127. §-t, hanem a 125., 126. s a többi elősorolt szakaszokban körülirt valamennyi büntett fogalom meghatározását, valamint mindezeknek büntetéseit; mert mindezen szakaszokban épen ugy benfoglaltatik a kisérlet, mint a 125. §. 4. pontjában, s mindezeknek eseteiben a kisérlet épen oly kevéssé büntettetik a 65. §. szerint, mint a kiemelt egy esetben; vagyis mindezen cselekmények kisérletei nem a kisérlet, hanem a bevégzett bűntett büntetésével büntettetnek: tehát mindezekre vonatkozólag botrányos ellenmondás forog fen a 65. és az illető szakaszok között.

Ha D. ur a tan kiigazitására irányozta volna törekvését, ez esetben nem éri őt egyéb baj, mint az, mely az erő és vállalat közti aránytalanság kisérője és követője; de nem koczkáztatja reputácziját, mely igy két irányban van veszélyeztetve, először az által, hogy világosan konstatálta a rendszer nem ismerését, másodszor az által, hogy ellenmondást csak ott látott, a hol azon szó „kisérlet" minden laikusnak szembe ötlik, s a tájékozatlant félrevezeti; de nem látott ott, a hol ugyanazon eszme a kevésbé avatott szemnek nem annyira észrevehetően van kifejezve; ilyen például a 126. §-ban e kifejezés „azon cselekmény, mely közvetlenül arra van irányozva," vagy a 140. §-ban a következő kitétel: „háborut inditani törekszik" stb. Pedig e kitételek sem jelölik meg azon formaszerü tettet, mely által a bűntett létrejő: hanem épen ugy, mint az 1843. évi 420. és 249. §§. azon szó által „törekszik" tágabb körvonalat huznak, mely a kisérletet is átfoglalja.

Nem ártott volna tehát, ha D. ur, mielőtt birál, jobban megismerkedik a tárgygyal, melyről másoknak s magának, egy Paulernek is leczkét ad s különösen sokat használt volna neki, ha például Zirklernek 1836. évben megjelent ily czimü munkáját: „Die gemeinrechtliche Lehre vom Majestätsverbrechen und Hochverrath etc." figyelmére méltatta, vagy ha csak a legujabb ném. iróknak az „Unternehmen" vagy „wer es unternimmt" szavak fölötti vitát, — mely szavak a Hochverrath-ot megállapitó cselekményekre vonatkozólag valamennyi német büntetőtörvénykönyvben használtatnak — tanulmányozta volna. Ha D. S. ezt teszi: kétségtelen, vagy vállalkozási szelleme elveszti ugyan az erélyt, melyet a kételyek és nehézségek által nem háborgatott gondolkozás kölcsönöz; de bizonyos az is, hogy ez esetben egy kudarctól meg lett volna kimélve. E tanulmányai alatt — különösen a német btk. 83. §-a szempontjából — rábukkant volna azon kérdésre is: vajjon mindenik kisérleti cselekmény megállapitja-e a bevégzett felségsértést? ha ezt megérti, ez esetben valószinüleg megtanulta volna ismerni a magyar szöveg 125. §-a 2., 3., 4. pontjának fölényét, a német törvénykönyv 81. §-a 2., 3., 4. pontjainak szövegezése fölött.

De ha már ily terjedelmes tanulmányokkal nem akarta megterhelni szabad szellemét: az mégis csodálatos, hogy nem vetett egy futólagos pillantást a régibb és a legujabb törvénykönyvekbe, mert ha csak a belga btk. 52., 80., 101. és 105. czikkeit nézi át, már ezek is nagy mérvben lelohasztották volna hevét s intőjelül szolgáltak volna arra nézve, hogy a tudomány iránytüje nélkül ne merészkedjék átcsapni a részletkérdéseknek előtte ismeretlen vidékeire.

Hisz ezen törvénykönyv 52. czikke is azt mondja, hogy a kisérlet egy fokkal enyhébb büntetéssel büntetendő, mint a bevégzett büntett, a halállal büntettetni rendelt bűntettek kisérletére nézve a 80. czikk életfogytig tartó kényszermunkát, enyhitő körülmények esetében pedig 15 évtől 20 évig terjedhető kényszermunkát rendel. Kisérlet miatt tehát — az 52. és 80. czikkek szerint — halálbüntetés sohasem volna elrendelhető. És mégis ezen világos, határozott rendelkezés nem akadályozta a belga törvényhozókat — pedig köztudomás szerint ezek között olyanok is voltak, kik nem szoktak botrányos ellenmondásokba esni, — hogy a 101. czikkben ezt állapitsák meg: „L'attentat contre la personne du roi sera puni de mort" (a király élete vagy személye elleni merénylet halállal büntetendő), a mihez a 105. czikk hozzátevé: „L'attentat existe dès qu'il y a tentative punissable" (a merénylet fönforog, ha büntetendő kisérlet létezik).

Imc kész a botrányos ellenmondás!

A kisérlet enyhébben büntetendő, mint a bevégzett bün-

tett; ezt rendeli az 52. czikk; a kisérlet halállal büntetendő, ezt rendelik az előbbivel ellentétben a 101. és 105. czikkek! Tehát ugyanez mondatik itt, a mi a magyar javaslat 65. és 127. §§-ban, s a mit D. ur botrányos ellenmondásnak állitott.

Talán észreveszi D. ur, hogy az „Attentat" szó a kisérletet is átfoglalja, vagyis, hogy a kisérlet a bevégzett büntettet állapitja meg itt is, mint a magyar javaslatban? s talán észreveszi azt is, hogy a bevégzett büntettnek minősitett cselekmény nem azért minősittetik azzá, hogy a kisérlet büntetésével büntettessék, hanem ellenkezőleg épen azért, hogy azon cselekmény büntetésével sujtassék, a melylyé azt a törvény teszi, vagyis a bevégzett büntetésével: de ezek után valószinüleg észre fogja venni azt is, hogy a botrány máshol van, mint a hol azt ő keresi.

Ugyanezen botrányt fogja föltalálni a biráló ur a német birodalmi büntető-törvénykönyv 44. és 80., 81. §§-ai között. A 44. §. igy szól: „Das versuchte Verbrechen oder Vergehen ist milder zu bestrafen, als das Vollendete. Ist das vollendete Verbrechen mit dem Tode oder lebenslänglichem Zuchthaus bedroht, so tritt Zuchthausstrafe nicht unter drei Jahren" etc. etc.

Ennek ellenében a 80. §. ekképen hangzik: „Der Mord und der Versuch des Mordes, welche an dem Bundesoberhaupt, an dem eigenen Landesherrn, oder während des Aufenthaltes in einem Bundesstaate an dem Landesherrn dieses Staates verübt worden sind, werden als Hochverrath mit dem Tode bestraft."

Két tételt mond ki e szakasz világosan és minden félreértést kizárva. Az első: hogy a felséggyilkolás kisérlete Hochverrathot képez, épen ugy mint a bevégzett felséggyilkosság — als Hochverrath, nem pedig als Versuch des Hochverrathes; a második: hogy a felségárulásnak e mindkét esete halállal büntetendő.

A botrány tehát, mely D. ur szerint a magyar javaslat 65. és 127. §§-ai közt létezik, talán még sem lesz oly nagy, ha oly kitünő társaság által fedeztetik, mint a német és a belga büntető-törvénykönyvek, s ha az, a mit biráló ur kirivó ellenmondásnak állit, Európa legkitünőbb törvénykönyveivel közös. Ha ehhez hozzáadjuk, hogy épen igy szólnak a legutóbbi olasz büntető-törvényjavaslat 71. és 117., 118., 119., 120., 123. czikkei, s hogy mindez benfoglaltatik az eddigi ausztriai javaslatokban, valamint hogy Glaser legujabb törvényjavaslatának 47., 89. §§-ban is, ezzel eléggé indokoltnak hiszszük, a mit föntebb állitottunk, hogy az igazságügyminiszteri törvényjavaslatnak megtámadott intézkedéseiben nincs ellenmondás; de azt is hiszszük egyszersmind, hogy ez által biztos mértéket adtunk, a melyen D. S. ur kriminálisztikai tudományának sulya biztosan megmérhető.

Beszéljen vagy irjon D. S. ur az átalánosságokról, az alapelvekről, a szabadelvü vagy reakczionárius szellemről, a halálbüntetésről, a büntetések sulyos voltáról, a minimumok és maximumokról, valamint a kihágások mellőzéséről, mindenről igen könnyü mindenfélét összeirni és összebeszélni; s ez bárkinek is elég tág tér arra, hogy phrázisait a tudományos látszattal fölcifrázva, bámulatra ragadhassa azokat, a kik e dolgokkal nem foglalkoznak. De a detailok szorosait tanácsos lesz kikerülnie, ezekből D. S. ur érzékeny sebek nélkül nem juthat ki. A részletes kérdések birálatát engedje át avatottaknak, tanult szakférfiaknak s jegyezze meg magának Cicero ezen arany igéjét: „in omnibus autem negotiis priusquam aggrediare, adhibenda est praeparatio diligens."

* * *

Az irály modora mindenkit meggyőzhetett arról, hogy e czikkben a sértett hiuság érzete szól. E térre nem fogom követni czikkirót. Az én czélom nem áll „védelemben"-ben, hanem hogy a czikkiró szerint vajmi parányi tanulmányaimmal is a bünt. t. javaslat jobbitásához járulhassak.

A „Jogt. Közl." 46-ik számában nem tárgyaltam a felségsértés és felségárulás kérdését és nem is fogok a különös rész birálalába bocsátkozni, mig annak részletes indokolása nem leend közzétéve. Ha magát a felségsértés kérdését tárgyaltam volna, meggyőződhetett volna a czikkiró: hogy tudom mindazt, a mire igy alkalma nyilott nagy képü tudákossággal hivatkozni s engem sértő invectivák mellett figyelmeztetni. Én azonban a felségsértés kérdésére egy szót sem vesztegetve, csupán jeleztem a javaslat 65. és 127. §§-ai közti ellenmondást, mely czikkiró szerint nem ellenmondás, hanem „ellentét". Nem akarok lehető rövid válaszomban az ily desperatus szójáték latolgatásába bocsátkozni, mert a vita lényege utóvégre is nem abban rejlik, — hanem abban: lehet-e a felségsértési bünkisérlet bármely fokát, — a bevégzett büntett büntetésével egyaránt sujtani?

E kérdés nemcsak az általam felhozott 127-ik § ra vonatkozik, melyet csupán azon okból hoztam fel, mert abban a kisérletre is egész általánosságban a legsulyosabb, t, i. a halálbüntetés szabatik ki. A kérdés lényege ép ugy vonatkozik a 126., 140. és még több más §§. bár nem egészen hason rendelkezésére, melyről czikkiró tettetett naivitással azt hiszi: hogy ott nem láttam az „ellentétet" a hol ugyanazon eszme a kevésbé avatott szemnek nem annyira észrevehetően van kifejezve.

Nem hiszem, hogy a felvetett kérdésre maga a czikkiró feltétlenül igennel felelne, noha a czikkből majdnem azt lehetne következtetni, ha a javaslat 126-ik §-a azon elvet igen helyesen nem szoritaná csupán oly cselekményre „mely *közvetlenül* arra (t. i. felségsértésre) van irányozva".

Én nem akarom a czikkirót, — miután szerinte a különbségek megkülönböztetésében áll a tudomány — nem akarom őt azzal gyanusitani, hogy a kisérlet és a befejezett kisérleti büntett közti különbséget nem ismerné, noha erről czikkében mélyen hallgat. De minthogy e megkülönböztetésről oly mélyen hallgat és a legprimitivebb tételeket vágja az én árva fejemhez, — még sem lehetek biztos abban, hogy ő csakugyan tisztában van aziránt. Ez esetre alkalmazkodnom kell az ő felfogásának niveaujához és triviális példázgatással kell magamat előtte érthetővé tennem. Lám tehát példul a ki töltött pisztolylyal rálő a fejedelemre, de gonosz szándékának czélját téveszti, — az ugyebár, kisérleti büntettet követett el és, legalább a javaslat szerint, életével fog lakolni ép ugy, mintha czélját elérte volna. Nehogy azonban a merő véletlenséghez lássam a fogalmat kötni, — kijelentem, hogy szerintem szintén bevégzett büntett, habár nem is a bevégzett gyilkolás büntetésével kell lakolnia, ki példul töltött fegyverrel csak czélzott, de a közvetlen kivitelben megakadályoztatott. Ez a franczia „attentat". De ez nem csak átfoglalja a kisérletet, hanem fogalmilag több t. i. bejezett kisérlet.

Nagy és a fontos különbség van a közt, ha valaki a büntett közvetlen *véghezvitelében*, és ha a kivitel *megkezdésében* gátoltatik. A mi javaslatunk 127. §-a azonban egyaránt halálbüntetést szab a 125. §. 1) pontjában meghatározott cselekmény megkisérlésére, tekintet nélkül a kisérlet eredményére, tekintet nélkül annak közvetlen véghezvitelére, stb. Ezen álláspontot *nem* foglalja el a belga code, mint ezt a czikkiró ur tudatlanokkal elhitetni akarja.

A belga code 101. art. ekkép szól: „L' attentat contre la vie ou contre la personne du roi sera puni de mort". De ezen art.-nak a czikkiró által elhallgatott folytatólagos szövegezése még igy szól: „S'il n'a pas eu pour résultat de porter atteinte à la liberté du roi, et s'il ne lui a causé ni effusion de sang, ni blessure, ni maladie, l' attentat contre sa personne sera puni des travaux forcés à perpétuité". Lám tehát nem is szól a kisérletről és nem is bünteti halállal a megállapitott kisérleti büntett minden nemét.

Itéljen ezek után az olvasó közönség, hogy a tudomány szolgálatában mily objectiv álláspontot foglal el a „védelem".

Mily helytelen a javaslat 125. és 127. §§-ainak szövegezése, kiviláglik az abbani rendelkezések összevetéséből. A 125. §. szerint felségsértés büntettét követi el: 1. a ki a királyt meggyilkolja; 2. a ki a király testi épségét megsérti, vagy azt az uralkodásra képtelenné teszi stb. Valjon nem lehet-e az: 1-sö pontban meghatározott cselekmény megkisérlésének eredménye a testi épség megsértése? Ez talán alig szenved kétséget. És ime, ha a gyilkolási kisérlet teljesen meghiusul, a kisérlet tekintet nélkül az eredményre, bevégzett büntettnek vétetvén, a 127. §-ban arra halálbüntetés rendeltetik; mig az a ki a király testi épségét megsérti ugy, hogy ezt az uralkodásra képtelenné teszi, — csak életfogytig tartó fegyházbüntetéssel lakol. Ott a *szándék* sulyosabban büntettetik, mint itt a véghezvitt *tett*. Lám ezt a czikkiró által méltán annyira magasztalt belga code megforditva állitja, mondván: a király élete vagy személye elleni merénylet halállal büntetendö. Ha azonban a merénylet által sem vérzés, sem sebesülés, sem betegség nem okoztatott, életfogytig tartó fegyházbüntetéssel büntetendö.

Meglehet, hogy csak az én „avatlanságom" oka annak, hogy a javaslat „ellent t"-jeiben nem tudok valami nagyszerü vívmányt tisztelni. No de itéljen a fölött a szakközönség. Én nem akarok a magam birája lenni.

Azt, hogy „attentat" és kisérlet közt nem lenne különbség, a czikkiró a belga code 105. art. idézetével akarja elütni; hogy mikép? annak magyarázatába nagy bölcsen nem bocsátkozott — s igy arra nem is válaszolhatok. De hisz azt mindenki be fogja látni, hogy merénylet („attentat") és kisérlet közt véghetetlen nagy különbség van. Miért nem használta tehát a javaslat a „merénylet" kitételét, midön azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy az „attentat"-nak tökéletesen megfelelö müszóval rendelkezünk, mig a német nyelv nem képes azt máskép, mint körülirással kifejezni. A „merénylet" kitétel használatával a kisérlet tág fogalma helyébe egy határozott kisérleti büntettet substituálhatott volna, a mit Glaser legujabb javaslatában csak e körülirással érhetett el: „wer einen Angriff auf das Leben desselben unternimmt". Czikkiró ur nagyon bövelkedik idézetekben; még a mohlepte Carolina-ra is hivatkozik; de a német bünt. törv. vonatkozó szövegezésének Glaser javaslatában foglalt módositását nem idézi, mert belátva a különbözet nagy horderejét, ez idézetet nem találta alkalmasnak és ennyiben legalább több éleslátást tanusitott a „M. Themis" czikkirójánál.

Ép e pillanatban jön kezembez egy elöadás, melyet Glaser utódja az egyetemi tanszéken f. hó 18-án tartott a bécsi juristische Gesellschaft-ban. Ez elöadásban mint Glaser javaslatának egyik fénypontját emeli ki: Die Grundsätze über die gleiche Bestrafung des Versuches und der Vollendung sind verlassen und ist überhaupt mit einem System gebrochen worden, welches in der Beurtheilung des verbrecherischen Willens die äussere That fast untergehen lässt. (Jurist. Blätter 47-ik sz.)

Ennyiben áll válaszom az idöelött provocált vita lényegére, melyre csupán egy megjegyzésem adott alkalmat, mert hisz a javaslat részletes birálatával, mint fentebbi czikkem mutatja, csak a 4-dik §-hoz értem. Készen vagyok azonban mindenkor az ügy érdekében sikra szállani, habár „reputatiom veszélyeztetésével" történjék, mert nálunk az ily törekvés nem érdemül rovatik fel, hanem mint czikkiró ur is teszi, engem „állitólagos szakember" „dilettans" s efféle kitételekkel illet, alkalmasint azért, mert nemcsak azon dogmának hive: mit dem Amt, kommt auch der Verstand," hanem abból egyuttal azon következtetést vonja le: ki, mint én hivataláról lemondott „der verliert mit dem Amt auch den Verstand".

Czikkiró urnak kicsinylése daczára törekedni fogok bármily csekélyre becsült hivatásom szerinti szellemi közremüködéssel a büntetö törvénykönyv alkotásánál közremüködni.

Gyözzön közöttünk mindenkor a jobb, a helyesebb irány.

Ezért kár ha czikkiró ur csak kis részben szakközönség által olvasott napi lapban folytatná védelmét. Szivesen tért engedek lapomban az ellennézetnek, ha azt tudományos vita méltóságához illö tárgyilagossággal fejti ki.

D. S.

A női és özvegyi jogok a magyar törvények szerint.

II.

A női jogok a következök:

1. A magyar férj neje is követelhet férjétöl illö tartást, ápolást és védelmet, hozott bár az ahoz valamely vagyont, vagy sem.

2. A magyar férj neje azonnal a házasság megkötésével honosulást nyer ha külföldi származásu, s részesévé lesz mindazon jogoknak, melyek férjét polgári állásánál fogva megilletik, most mégis azon megszoritással, hogy a községi választásoknál meghatalmazott által is képviseltetheti ugyan magát ott, hol önálló vagyonnal bir, de sem a megyei választasoknál, sem az országgyülésieknél, még csak meghatalmazott által sem vehet részt, hanem az 1871. XLII. tcz. 23. §. értelmében ott csak férje által képviseltetheti magát.

3. A magyar férj neje az I. R. 110. czime értelménél fogva saját vagyonát, legyen az ingó vagy ingatlan, férjétöl függetlenül saját maga kezelheti, arra nézve törvény elött önmaga személyesen vagy törvényes képviselöje által jelenhetik meg, s mind éltében mind halála esetére férje jóváhagyásától függetlenül a törvény korlátai közt rendelkezhetik, és pedig oly kiterjedésben hogy férje mellözésével kiskoru örökösei részére idegent is nevezhet gondnokul.

Ezen szabálynál kivételnek helye csak a birtokos nemesek nejeire nézve van helye a közszerzeményi vagyonra nézve annyiban: hogy a H. T. K. I. R. 18. czime a haza megvédésére kötelezett nemesség férfiainak tulajdonitvan a fekvö vagyon szerzésébeni érdemet, a legfőbb biróságok, mind ez az osztályról és örökösödésről szóló 11. és 39. döntvények világos kijelentéséből kitünik, — ezen törvény alapján a birtokos nemes férjeknek a szerzeményből nejeiket illetö részre nézve is az alább elsorolandó három esetet kivéve, megállapitották a szabad rendelkezést, mind az élök közt, mind a halál esetére; söt nejeiknek ezekre vonatkozó rendelkezési tehetségét is férjeik hozzájárulásától tették függövé, s közszerzeményi jogukat az ilyetén nemesi ingatlanokra nézve csak a most emlitett megszoritás terhe alatt, és csak azon esetben ismerték el, ha és a mennyiben a szerzeményi okiratban azok nevei is beiktattatott.

Alább az illetö helyen bövebben kifejtendem, hogy ezen szabály ma teljes érvényben veendö-e vagy sem? itt csak általánosan jegyzem meg, hogy az életbe léptetett hiteltelekkönyvi rendszerrel ezen szabály nem fér meg egészen.

4. A női jogokhoz sorolható az is: hogy habár a magyar férj neje az elmehábórodás, és nyilvános pazarlás esetét kivéve, se hozománya, se közszerzeménye, sem egyéb özvegyi jogainak és igényeinek biztositása tekintetéből férjét vagyonávali szabad rendelkezésében nem korlátozhatja, — mégis az 1840. 8. t. cz. 15. §. és ugyanazon évi 16. t. cz. 9. §-ának alapján önmagának is van joga az ezen törvényczikkben körülirt bejegyzés, esetleg betáblázás által biztositást szerezni nemcsak hozományára és jegyajándékára nézve a mennyiben ezt is befektette férje gazdaságába, vagy a mennyiben ez nekie köteleztetett, de tettleg meg nem adatott, — hanem a nekie netán szerződésileg lekötött hitbérre (morgengabe — moring, az osztrák törvény szerint Wiederlogerra) nézve is, az ekképen biztositott ezen igényeit még férje éltében elválás esetében maga ez ellen, annak eladósulása esetében pedig annak hitelezői ellen is érvényesitheti.

Az itt elősorolt női jogok discussio és elintézés tárgyát a hagyatékok tárgyalásánál közvetlenül csak kivételesen képezik ugyan; de elsoroltam azokat mégis azért: mert az ott tárgyalás alá jutó özvegyi jogokkal és igényekkel kapcsolatban állanak, s nem egynek érvényét feltételezik.

A magyar özvegy jogai és igényei pedig következők:

1. Az özvegyi jog (Jus viduale).
2. Az özvegyi örökösödés (Successio vidualis).
3. A hitestársi örökösödés (Successio conjugalis).
4. A törvényes hitbér (Dos legalis)
5. A közszerzeményi jog (Jus coaquisitionis), végre
6. Ide sorozhatók még a törvény által a hozományra nézve a nőnek biztositott jogok is a mennyiben ezeknek tettleges érvényesitése is rendesen csak a férj halála esetében, s azon kivül csak kivételesen történik.

Ezen jogokra nézve hazai törvényeink szerint a következő szabályoknak ven érvénye, — jelesen.

I. Az özvegyi jogot illetőleg:

A H. T. K. I. R. 98. czime, és az 1840. 8. t. cz. 16. §. szerint a magyar férj hátrahagyott özvegyének joga van az elhunyt férje összes öröklött, azaz ősi fekvő birtokainak és az azon található, habár szintén ősi azon lakháznak haszonélvezetéhez, a melyben férjével rendesen lakott, és pedig mindaddig; amig férje nevét viseli, tehát mig ujabban férjhez nem ment, s ezzel férje családjából ki nem ment.

Joga van továbbá ezen haszonélvezethez ugyan azon H. T. K. I. R. 102. czime szerint a férje által házassága alatt örökáron szerzett fekvő birtokokra nézve is, de csak ugy, ha ezek nincsenek az ő nevére is irva, azokban tehát közszerzemény czimén nem osztozik, mert a miben osztozik, abban özvegyi jogot, haszonélvezetet ezen czim kétségtelen értelme szerint nem követelhet.

A H. T. K. idézett I. R. 98. czime szerint a magyar főurak és birtokos nemesek hátrahagyott özvegyeinek joga van még ujabbi férjhez menetel esetére férjük polgári állása és vagyonának értékéhez arányositott, azaz a törvény kifejezése szerint illő kiházasitáshoz is (Condigna emaritatiohoz) mely azonban a törvény által ugynevezett mundus muliebris-en, mai nyelven Austaffirungon, nászkészülék-en, s a menyegző költségein tul nem terjed.

A sz. kir. városok polgárai özvegyeinek ezen kiházasitási igényeiről, valamint általában azok özvegyeinek özvegyi jogáról a törvény tüzetesen sehol sem rendelkezik, s a volt urbéres földbirtokosok s azokkal hasonló polgári állásu honpolgárok özvegyeinek tartását szabályozó 1840. 8. tcz. is hallgat a kiházasitási igényről; szorosan véve tehát a dolgot, ezen osztálybeli özvegyeknek a kiházitást megadni nem is kellene; tekintve még is azt; hogy férjhez menetel esetében a férj örökösei annak egész hagyatékát használatba vehetik; ép oly méltányos mint helyes számitás ezen igényt a polgári és egyéb sorsu özvegyeknek is megadni, — kivált ott, hol az elhunyt férjnek nemesi birtokai is vannak, mert az idézett törvények az özvegyi jogot főleg a birtokra radicálják, azaz arra alapitják, s nem a polgári állásra, az érintett esetben tehát az özvegyeknek ezen joga általánosan és önként értetődik.

Az özvegyi jogon nyugvó haszonélvezet megszoritásának még a főurak s egyéb birtokos nemeseknél is helyt adni csak azon esetben lehet, ha a haszonélvezet tárgyát képező birtokok számosak, tetemesek és igen jövedelmesek, a lakásinak pedig csak akkor, ha az eröditett, várkastély, s egyen kivül olyan több a birtokon nem találtatik, de a helyett más alkalmas lakház jelölendő ki minden esetre; a várkastélyokra való tekintet azonban — ma ilyenek nem létezvén — értelem nélkülinek mutatkozik, azonban bizvást alkalmazható az a nem eröditett nagyobbszerü residentionalis lakházákra is.

Ezen reductioról a polgári s egyéb sorsu özvegyeket illetőleg a törvény megint nem szól tüzetesen, hanem az idézett 1840. 8. t. cz. 17. §. csak annyit mond, hogy ha az elhunyt jobbágy özvegyeket és gyermekeket hagy maga után anélkül, hogy végrendeletileg intézkedett volna özvegyének tartásáról akkor, ha az özvegy minden hátrahagyott gyermek édes anyja, ezek is csak ugy osztozhassanak meg az öket illető atyai javakban, ha édes anyjuknak illő özvegyi tartását teljesen biztositják, ezen biztositás mérvének megállapitásánál pedig ugyanazon t. cz. 16. §-a az özvegy sorsát, azaz valószinüleg miveltségi, és társadalmi állapotát, a vagyonnak menynyiségét és azt is figyelembe venni rendeli, hogy az özvegy közszerzeményi jogon, és hitvestársi viszonyos örökösödés fejében mint a tulajdonát tartott-e meg valamit férje hagyatékából s mit, s mennyi értéküt? — kétség kivül azon czélzással, hogy ha ezen czimeken nekie jutott osztályrész tetemesebb értékü, az özvegyi tartás fedezete leszállitandó.

Összevetvén ezeket azon szabályokkal, a melyeket e részben a H. T. K. idézett czimei a főurak és egyéb birtokos nemesek özvegyeit özvegyi jognál fogva illető haszonélvezet megszoritásáról tartalmaznak, nemcsak mivel a logica szerint a majori ad minus mindig helye van a consequentiának, hanem azért is lehet következtetni, hogy az ily reductiót és 1840. 8. t. cz. illető §§-ai értelmében a sz. kir. városi polgárok özvegyei is tartoznak türni, mivel az épen idézett t. cz. 19. §-a világosan is kijelenti, hogy a kiváltságos helyeken lakó nem nemes személyekre is kiterjed e t. cz. érvénye.

Az 1840. 8. t. cz. 17. §. világosan kijelentvén, hogy az özvegyi jogról benne foglalt intézkedés csak azon esetre értetődik, ha az elhunyt férj özvegye tartásáról végrendelet által nem rendelkezett, — kérdésen kivül van, hogy az ezen törvényben emlitett férjek özvegyei elhunyt férjeik e részbeni végrendeletén megnyugodni tartoznak; nem világos azonban ez a főurak, s egyéb birtokos nemesek özvegyeire nézve azért, mert a H. T. K. 98. czime bevezetésében a sine liberis et absque testamento defuncti mariti hagyatékáról rendelkezik ugyan, de további folyamában, hol az özvegy haszonélvezetét meghatározza, nem tesz többet emlitést se végrendeletről, se a leszármazó örökösökről; kétes marad tehát mindaz, vajjon tartoznak-e az ezen osztálybeli özvegyek is türni férjeiknek özvegyi tartásukat meghatározó végrendelkezését? mind pedig az is, vajjon érvé-

nyesithetik-e gyermekeik irányában egész kiterjedésében a részükre ezen törvényben biztositott haszonélvezetet, vagy pedig meg kell elégedniök azzal, amit gyermekeik állásukhoz arányositva részére özvegyi tartás fejében megállapitanak, esetleg a biróság által megállapitatnak?

Tekintetbe vévén azt, hogy az idézett H. T. K. 18. czimének alapján a folytonos gyakorlat a birtokos nemesnek mint főszerzőnek azon jogot biztositotta, hogy még a felesége közszerzeményi részéről is rendelkezhetik, s a nő ezt türni tartozik, annál kevésbé lehet kétségbe vonni, hogy a főurak és egyéb birtokos nemesek özvegyei is tartoznak férjeik végrendeleteit özvegyi tartásukról türni, mint az ezt szabályozó H. T. K. 98. czime előtérbe állitja a végrendelet nem létét, azzal tehát kijelenti, hogy rendelkezésének érvénye csak ennek nem létére értendő, ha pedig ilyen létezik, az lesz zsinórmértékül veendő, s e felfogás helyességét támogatja az 1840. 8. t. cz. e viszonyra vonatkozó tartalma is.

Hasonló hatály tulajdonitandó a leszármazók, örökösök nem léte emlitésének is, azon I. R. 53. és 54. czimei jogot adván a fiuknak atyukat magát is megszoritani, hogy birtokában velük osztályt tegyen, valóságos juridicai absurdum lenne öket édes anyjuk özvegyi haszonélvezete tekintetéből szükebb korlátok közé szoritani; annyival tévesebbnek mondható tehát az ellenkező felfogás, minthogy a régiebb törvényeknél félreismerhetlen a férfi örökösöknek a család érdekei biztositására irányzott törekvés s ezen felfogás azzal össze nem egyeztethető, sőt azzal határozottan ellentétesnek mutatkozik, s csak ezen téves felfogásból magyarázható, hogy az id. törv. szab. 16. §-ba tüzetesen kijelentetni szükségesnek találtatott, miszerint az özvegyi jog megszoritását, csak a leszármazó örökösök követelhetik, holott ez a fentebbiek szerint a H. T. K. 98. cziméből biztosan következtethető; az 1840. 8. t. czikkben pedig világosan meg van a leszármazó örökösök javára alapitva. Egyébiránt

Önként értetik, hogyha a házasfelek házassági szerződésben intézkedtek az özvegyi tartásról, az özvegy ezt megállani tartozik, továbbá

Önként értetik az is, hogy ha a nő férjétől itéletileg végkép elválasztatott, kivált ha az elválasztásra alapot és okot ő szolgáltatott, ezen haszonélvezetre jogot nem tarthat; ha pedig a nő férjét rosz lelkületeg elhagyta is, de ez reá itéletileg ki nem mondatott, a férj halála esetére özvegyi jogaitól meg nem fosztathatik — az ingóságok, hitbér és hozományról szóló döntvények 3-a szerint.

A haszonélvezet jogtani természetéből önként folyik az is: hogy az özvegy a haszonélvezetre nekie jutott birtokot semmi szin és ürügy alatt meg nem terhelheti, el nem idegenitheti, s mindig kellő karban tartani köteles, de ez áll az 1618. 61., 1622. 67., 1647.105, s 1655. 25. tcz. szerint is azon sanctioval, hogyha ilyesmit elkövet, nemcsak azok haszonélvezeti kezelésétől fosztathatik meg, hanem az okozott károk megtéritésére is szoritthathatik.

E jog a házasság megkötésével azonnal megszerezetik ugyan, de tettleg érvényesithetővé csak a férj halálával válik; tehát épen, mivel csak a halál esetében érvényesithető, nincsen a nőnek, annak elöleges biztositására keresete vagy annak tekintetéből férjét vagyona kezelésében korlátok közé szoritani joga, következőleg azt férje hitelezői ellen sem érvényesitheti, kivévén azon esetet, ha annak reális hypotheca általi biztositását kikötötte s ezt magának telekkönyvi bekeblezés által biztositotta.

Ha az özvegy a neki biztositott haszonélvezetben háborgattatnék vagy abból egészen kiszoritatnék, sommás uton a birtokba visszahelyezendő, s a mellett keresete van a háborgató ellen nemcsak az elmaradott haszonélvezetre, s a haszonélvezeti birtokban netán okozott károkra; hanem a kisebb hatalmasságra szabott birságra is; viszont azonban a törvény által kiszabott feltétel idézett t. czikkek szerint ő is épen azon sommás eljárással vettethetik ki a haszonélvezetből.

(Folyt. köv.)

Kasenczky József,
a fővárosi tanács árvaügyi osztály főnöke

A kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

II.

Kereskedelmi utalványok.

Midőn az értekezlet a kereskedelmi utalványok fontos intézményét tárgyalta, kezdetben nagyon szétágozók voltak a vélemények.

Előadó dr. Szvetenay mindenek előtt inditványozta: mondassék ki, hogy minden rendeletre szóló utalvány, tekintet nélkül a kibocsátónak állására, kereskedelmi utalványnak vétessék és hátirat által átruháztathassék. Inditványának támogatására felhozza, hogy a kereskedői utalványok mindinkább megközelitik a váltó alakját, hogy legtöbb és legfontosabb viszonyaikra nézve a váltójog jött alkalmazásba ugy, hogy a kereskedői utalvány intézménye a váltóhoz hasonlóan kezeltetik és itéltetik meg, a kereskedői utalványok tehát módositott váltókká lettek, s alkalmazásuk kivált a kisebb körü forgalomnak előnyére válik. Az utalvány azon tulajdonsága, hogy forgalmi eszközül szolgálhasson, csak az által biztositható, ha a tulajdonosnak a fizetés nem teljesitése esetére a kibocsátó és forgató ellenében kellő garantiak nyujtatnak oly intézkedések által a minők a váltóforgalomra nézve fenállanak. Ha a törvényhozás a forgalom igényeinek eleget akar tenni, akkor a kereskedelmi utalványok kibocsátására való jogositványt nem lehet kizárólag a kereskedőkre szoritani, és az intézmény értékét ezen korlátozás által csökkenteni. Ugy az általános német kereskedel törvénykönyvnek mint a tervezet kérdéses intézkedésének épon az gyenge oldala, hogy csak a kereskedő által kibocsátott és kereskedőre szóló utalványra nézve állitanak fel szabályokat, és csak ezeket, t. i. a kereskedő által kibocsátott utalványokat ismervén el kereskedelmi utalványoknak, ellentétbe jutnak azon általános jogelvekkel, melyek szerint harmadik személyek közti viszonyok, minő pl. az elfogadónak kötelezettsége a forgatmányos irányában, a kibocsátónak személyes minőségétől teszik függővé. Ezen személyes minőség, melyre a kereskedelmi utalvány érvénye alapittatott, könnyen elkerülheti harmadik személyek figyelmét, a kiknek kezébe az utalvány forgathatóságánál fogva juthat. Sokkal czélszerübben jártak tehát el azon törvényhozások, a melyek a kereskedelmi utalványok kiváltságos hatályát mindenki által megitélhető tárgyilagos kellékekhez kötötték.

Azon inditvány ellen, hogy kereskedelmi utalványok természetével ruháztassanak fel a nem kereskedő által elfogadott utalványok is, több oldalról ellenvetések tétettek. Felhozatott, hogy még a váltóra nézve is megszoritja váltótörvényünk a szenvedő képességet és azt bizonyos kellékekhez köti. A kereskedelmi utalványoknak inditványozott kiterjesztésével, a váltóval rokon intézmény alkalmaztatik minden korlátozás nélkül a forgalom minden körében. Mindazon szigoru jogi következmények, a melyek a váltóhoz kötvék, kiterjesztetnének a forgalomnak oly eszközére, melyet a törvény nem ruház fel oly határozott megkülönböztető jelekkel mint a váltót, melyre nézve tehát a nem kereskedő nem is lehet azon elővigyázattal és tájékozottsággal, melylyel a forgalmat már teljesen áthatott váltó irányában bir. Ezen intézménynek kiterjesztése a nem kereskedőkre azért csak visszaélésre és a kellőleg nem tájékozott közönség részéről oly kötelezettségeknek elfogadására fog vezetni, melyeknek elvállalását sem előre nem látta, sem nem szándékolta.

A tett ellenvetésekre nézve megjegyeztetett, hogy azon gyakori üzleti összeköttetés mellett, mely a kereskedők és nem kereskedők, pl. a termelők közt létezik, ezen viszony szenvedne az utalványoknak a tervezetben kimondott korlátozása által. A rendeletre kiállitott utalvány, bárki által bocsáttatott is az ki, a forgalomra van szánva és határozottan kereskedelmi jelleggel bir. Az utalvány elfogadás hiányában nem esik óvás alá

ugy, mint a váltó; ha az illető az utalványt elfogadni talán nem kívánja, az utalvány kiállításából reá fizetési kötelezettség semmi tekintetben nem hárul; ha azonban a reá intézett utalványt tettleg elfogadta, akár legyen az kereskedő, akár nem, a forgalom érdekében követelni kell, hogy az elfogadott kötelezettségnek teljesitése biztosittassék. Az utalványokkal egybekötött szigoru jogkövetkezményeket nem is lehet ugy tekinteni, mintha azok minden tekintetben a kötelezettség sulyosb fokát rónák az illetőkre; ellenkezőleg azon szigorubb formák, melyek ugy mint a váltóeljárásnál a jogositottat követelésének érvényesitésében bizonyos formákhoz kötik, épen a kötelezettnek előnyére és könnyebbségére szolgálnak.

A kereskedelmi utalványok jellegével kétféle utalványt kell felruházni: először azt, melyet kereskedő bocsátott ki avagy fogadott el, ha ez nem is szól rendeletre; és másodszor a rendeletre szóló utalványt, mely határozottan kereskedelmi forgalomra szánt eszköz, bárki által fogadtatott és állittatott ki.

Ezek szerint Brode az első kikezdés helyett következő szövegezést ajánlotta elfogadásra: „Kereskedelmi utalványoknak tekintendők: 1. a rendeletre szóló, 2. kereskedők által kibocsátott vagy elfogadott utalványok".

Az inditvány elfogadtatván, következő szöveg vétetett fel. „A rendeletre szóló és a kereskedő által kibocsátott vagy elfogadott utalványok kereskedelmi utalványoknak tekintendők.

Tóth Elek inditványára kimondatott még, hogy az ily utalványok irásban állitandók ki.

A 311. czikkben azon elv foglaltatott, hogy az utalvány el nem fogadása esetében, annak birtokosát az utalványozó ellen viszkeresetijog illeti, és ő köteles az óvást a váltótörvény értelmében felvétetni és az utalványozót 3 nap alatt értesiteni.

Előadó ezen czikknek kihagyatását hozta javaslatba és inditványának támogatására felemliti, hogy jóllehet az utalvány némely tekintetben az intézvényezett váltóval megegyez, tőle mégis lényegesen különbözik abban, hogy az utalványozott részéről kötelező elfogadást nem vesz igénybe, hogy tehát ez utóbbi elfogadás megtagadása esetében biztositék nyujtására nem szoritható. Az utalvány birtokosa csak az iránt van a kibocsátó által biztositva, hogy az utalványozott a vett utasitásnak megfelelőleg a kitüzött időben fizetni fog és csak akkor, ha a fizetés nem teljesittetik, van helye óvástételnek, viszkeresetnek és a további váltószerü elbánásnak. A kibocsátó csak az utalvány kifizetéséért és nem egyuttal a megelőző elfogadásért kezeskedik, minélfogva biztositási viszkeresettől nem kell tartania. Az elfogadás hiányában való viszkeresetnek megtagadása a főkülönbség az utalvány és az intézvényezett váltó között. Ugyanezen álláspontot foglalja el a kereskedelmi utalványok tekintetében a bajor, s szászországi és 1864-ik évi szász-altenburgi törvény is.

Ezen inditvány kapcsában javasoltatott, hogy az elfogadás megtagadása esetében a kiállitó mindenesetre értesittessék, hogy a lejáratkori fizetés tekintetében a pénz beszerzéséről gondoskodhassék.

Az óvásnak ily értelemben leendő elfogadása ellen felhozatott, hogy az a dolog természetével ellenkezik, hogy ilyszerü óvásnak behozatala csak az óvások számát szaporitaná szükség nelkül, és az utalványoknak rendszerint rövid határideje tekintetből sok kényelmetlenséggel járna.

Miért is ezen pótinditvány elejtésével az értekezlet az előadó által kifejtett álláspontot foglalván el, a tárgyalás alatt lévő czikket kihagyandónak határozta.

A kereskedelmi utalványok tárgyalása alkalmával az előadó még a következő uj czikk felvételét ajánlotta: „A váltótörvénynek a fizetés végetti bemutatásra, a fizetésre, az óvásra, az előzők értesitésére, a kész fizetési viszkeresetre, az elévülésre és a megsemmisitésére vonatkozó határozatai a kereskedelmi utalványokra is alkalmazandók."

Felhozta ugyanis, hogy ugy a tervezet, mint az általános német kereskedelmi törvénykönyv a kereskedelmi utalványokra nézve nem old meg némely igen fontos kérdéseket, a melyeknek eldöntése a forgalom érdekében felette kivánatos. Nincs pl. tisztába hozva: van-e a kereskedelmi utalvány birtokosának, ha az a lejáratkor meg nem fizettetik, viszkereseti joga a forgatmányos és a kibocsátó ellen; megitélhető-e a viszkeresetcsak azon feltétel alatt, hogy az óvás kellő időben tétetett meg: az óvástétel idejére vonatkozólag a váltórendszabály irányadó-e: van-e ugró viszkeresetnek helye stb. Mindezen kérdések legegyszerübben ugy intézhetők el, ha a váltótörvénynek idevágó intézkedései a kereskedelmi utalványokra is alkalmaztatnak.

Az inditványozott czikk ellen felhozatott, hogy ezáltal teljesen uj intézmény létesittetik. A váltó szigoru alakhoz van kötve, és már a váltó elnevezés is, a mely lényeges kelléknek tekintetik, mintegy figyelmeztetésül szolgál. A váltónál tehát mindenkire nézve világos, hogy miro és mily mértékben kötelezte magát.

A kereskedelmi utalvány azonban nincs határozott alakhoz kötve, sőt még ezen elnevezés „kereskedelmi utalvány" sem fordul benne szükségképen elő. A gyakorlat az utalványok kiállitásának legkülönbözőbb nemeit hozza szokásba, és a legveszélyesebb visszaélésektől kell tartani, ha az utalványokra a váltójogi viszkeresetalkalmaztatik. De nem is következetes a váltójog határozatait részben fogadni el, és ha az értekezlet kivánatosnak látta, hogy elfogadás hiányában a viszkeresetnek ne adjon helyet, nincsen ok fizetés hiányában ezt megengedni. A kereskedelmi utalványok intézménye más országokban sokkal szükebb körre van szoritva és azok kibocsátása vagy csak kereskedőnek engedtetik meg, vagy szabatosabb formákhoz köttetik. Nálunk, hol a törvény semmi egyebet nem kiván, mint a kereskedelmi utalványnak irásban való kiállitását, ezen tulterjeszkedésnek helytelenségek és visszaélések lesznek következményei. Nincs gyakorlati szükség a váltójogi viszkeresetre, mert ha váltójogi eljárás és biztossag kivántatik, egyszerübb mindjárt váltót kiállitani.

Ezeknek alapján az kivántatott, hogy a váltójogi viszkeresetnek a kereskedelmi utalványokra nézve hely ne adassék.

Ezen ellenvetésekkel szemben kiemeltetett, hogy ha a törvény a kereskedelmi forgalomnak az utalványok intézményében uj eszközt kivánt nyujtani, azt épen a forgalom érdekében oly sanctióval kell felruházni, mely a fizetést minden irányban biztositja. Azon főkellékek, melyek a váltókiállitásnál megkivántatnak: az összeg és a kelet kitétele, a kibocsátó, az elfogadó és a rendelményes neve, mind megvannak a kereskedelmi utalványban is. A váltójogból átvétetni kivánt intézkedések, mint az óvás, az előzőknek szükséges értesitése biztositják egyszersmind a kötelezettet is, mert a kötelezettséget a jogosult által figyelemben tartandó bizonyos körülményekhez kötik.

A czélbavett intézkedés csak a forgalom érdekében szükséges pontosságot és jogbiztonságot állapitja meg. A készfizetési viszkereset csak az eljárásra van befolyással és a kereskedelmi törvényszék illetőségét állapitja meg. A kereskedelmi utalvány materialis tekintetben körülvétetett minden biztositékkal; nem kivántatik meg pl. a causa debendi, — meg kell adni az alaki garantiakat is.

Szavazásra bocsáttatván ezek után a kérdés, az inditványozott uj czikk elfogadtatott, de az értekezlet egyuttal kimondotta, hogy a jelen czikk felvétele által nem akarja a jelenleg érvényben levő váltótörvénynek idevonatkozó intézkedéseit helyeselni, sőt remél egy uj váltótörvényt, a mely különösen az óvásra, az előzők értesitésére és a készfizetési viszkeresetre nézve megfelelőbb határozatokat és szabályokat fog felállitani.

Dr. Schnierer Gyula,
osztálytanácsos.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

A nagyváradi kir. jog- és államtudományi kar tanrendje küldetett be hozzánk, melyből azon örvendes tudomást szereztük, hogy az ottani tanári kar a kötelezett kollegiumokon kivül 10 specziálkollegiumot hirdet. Tekintve a pesti és kolozsvári egyetemek tanrendjét, melyeknek gyönge oldalát a specziálkollegiumok ritkasága képezi, — ugy elismeréssel tartozunk a n.-váradi tanári kar buzgosága iránt.

Megjelent a n.-váradi kir. jogakadémiának vázlatos történelme, levéltári adatok alapján dr. Bozóky Alajos jogtanár urtól. Ezen kis füzetben a szerző csak pótolja s illetőleg folytatja a már két évvel ezelőtt meginditott hasonló czimü munkálatát s egyuttal igéri hogy ezentul is 3—4 évenkint hasonló füzeteket fog kiadni. Ez alkalommal a k.r. jogakadémiak ujjászervezése tárgyában kiadott szabályzat tevé alkalomszerünek a füzet megjelenését, mert ama szabályzat a jogtanodák történelmében forduló pontot képez.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 49. sz. Budapest, 1874. decz. 2.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-sö sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendök

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ.

TARTALOM: A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról. Kőrösi Sándor, jogtanár urtól. — A női és özvegyi jogok a magyar törvények szerint. Kasenczky József, árvaügyi osztályfönök urtól. — A bizonyitási kötelezettség. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — Jogirodalom. Dr. Bozóky Alajos, n.-váradi jogtanár urtól. — Törvénykezési szemle. Egy vitás kérdés. A korlátlan halasztás. Telekkönyvi jogeset.

MELLÉKLET: A büntetőtörvény javaslata — Curiai határozatok.

A magyar bűntetőtörvénykönyvi javaslatról.

Az idő teljessége sok vajudás után megszülte a magyar uj büntető törvényjavaslatot, melyet a szent atyák régóta vártak s melyről a próféták jövendöt mondottak.

Elkészült a törvénykönyv, melynek jogszabályai hivatvák hazánkból jogállamot alkotni, s melynek, mint minden állam létfeltetelének, mindjárt 1867-ben el kellett volna készülnie.

Vajjon ez a negyedik magzat, melyet a magyar törvényhozás hivatva lesz adoptálni, szerecsésebb lesz-e elődeinél? Két elöde, t. i. az 1790 1-iki, és az 1827-iki javaslatok halva születtek; harmadik elöde, az 1843-iki, élve született, de azt az adoptálásra hivatott apák egyike megfojtotta. Vajjon ez a negyedik magzat, az adóptálásra hivatott apák, s a kereszteléshez meghivott birálók kezéből életképesen kerülend-e ki? Vajjon a születést üdvözlő „ho-ánnák“ után nem fog-e hangzani a birálók ezen irtóztató kiáltása: feszitsd! feszitsd fel a fára! Mind oly kérdések, melyekre a legközelebbi jövő megadandja a feleletet.

Részemről azt hiszem, hogy ez a negyedik javaslat egy kis köldökmetszés, és keresztvizzeli mosogatás után életképes lesz, és feladatának meg fog felelni?

Ámde, nehogy a tisztelt tudós férfiak neheztelését magamra vonjam, elhagyom e hangot, s a komoly tárgyhoz illőleg szólandók a czimzett javaslatról

Már az 1874-ik évi szeptember 15-én megjelent „Ellenörben“ közlött czikkemben kijelentettem, hogy e büntető törvényjavaslat lehet egyben — másban hiányos — a minthogy nézetem szerint az is — de mindamellett alkalmas arra, hogy a szakértő közönség, és a törvényhozás bölcsessége által kijavitassék. Elmondottam, hogy a javaslat készitője felkereste az összes müvelt világ törvénykönyveit, számba vette a tudomány vivmányait, habár sokszor a müvelt világ törvénykönyveiből nem mindig a leghelyesebb intézkedéseket vette át, s a büntetőjogtudomány terén létező vitás álláspontok közül nem mindenütt a szabadelvü álláspontot foglalta el. Ezt most is állitom, s állitásomat az illető helyeken megkisérlendem bebizonyitani. Ha azonban állitásomat nem mindenütt támogathatnám külföldi tekintélyek müveiből vett idézetekkel, vagy egyáltalában nézeteim gyengéknek találtatnának: ugy az első miatt mentsen ki azon körülmény, hogy a javaslat megbirálására nekünk magyar jogászoknak nem adatott meg a szükséges idő, másodikra szolgáljon mentségemül ama régi példaszó: kiki olyan kalappal köszön, a milyen van.

A tárgygyal ismerősök tudják, hogy a külföldön létre jött büntető törvénykönyvek javaslati minőségben évekig forogtak közkézen, és a szakférfiaknak elég idejük volt az alapos birálat elkészitésére. Mi egyszeri átolvasás után vagyunk kénytelenek e kötelességet megtenni, mert már maholnap a törvényjavaslat tárgyalása megkezdetik az országgyülés által kiküldött bizottság tanácskozásaiban, s észrevételeinket elő nem adhatjuk. Pedig azt hiszem, e javaslathoz nekünk, mint választó polgároknak, jogunk van szólani, hogy képviselöink ismerhessék nézeteinket, mint e szakkal foglalkozóknak még kötelességünk is.

Ezek elmondása után a javaslat indokai sorrendét tartva szem előtt, következőkben adom elő nézeteimet.

I. Az alapelvről.

Az indokok 3-ik lapján bevezetésül kimondatott, hogy e legutóbbi javaslatunk készitésénél folytonos és különös gond fordittatott az 1843-ik évi javaslatra, s nem foglaltatott abba egy tétel, mely ellenkeznék az 1843-iki javaslatnak megfelelő tételével, vagy megállapitásával: hacsak az eltérés szükségessége gondos birálat, és egybe hasonlitás után kikerülhetlennek nem bizonyult? E tételben foglalt állitás a javaslat szövegével ellentétben áll, mert ugy látszik, hogy attól a javaslat készitője gyakran eltérni volt kénytelen és pedig nem holmi csekélységekben, hanem a büntetőjog leglényegesebb alapelveiben, ugy hogy gondos egybehasonlitás után a két javaslatnak csak tárgya ugyanazonos, t. i. mindkettő a törvényszegések miképi megbüntetéséről rendelkezik, de hogyan, mily büntetéssel, és mily mérvben kérdéseire vonatkozólag gyakran a két javaslat egymással poláris ellentétben áll. Eltekintve azonban az elvi ellentéttől, az uj javaslat kül- és belalak, nyelvezet, fogalom meghatározás, és ujabb intézkedések tekintetében az 1843-ik évi javaslatunk felett fölényben van.

A javaslat, mint az indokokban olvashatjuk az 1840. 5. t. czikkben foglalt alapelvet, az igazság és hasznosság egyesitett elméletét, fogadta el.

Nézetem szerint a büntetés jogalapját megállapitani nem a tételes törvényhozás feladata, sőt ezt tenni képtelen is, mivel eddig még a tudomány sem állapitotta meg. Igaz, hogy azon időóta, mióta a francia törvényhozás az ember jogairól 1793-ik évi junius 8-in törvényt hozott, s kimondotta, hogy: „la loi ne doit décerner que des peines strictement, et evidemment necessaires; les peines doivent être proportion — nées au délit, et utile á la société.“ majd minden tételes sörvénykönyv készitő előtt valamelyik büntetőjogi elmélet lebegett, s azt akarta megvalósitani. Igy a francia Code-pénál Bentham hasznossági elvét vette alapelvül. Az oszrák 1803-iki

büntetőtörvénykönyvben pedig kimondatott alapelvül hogy: „Der schuldige soll kein grösseres Uebel leiden, als zur Hintanhaltung der Verbrechen angedrohet, und vollzogen werden muss“. Több, azután készült törvénykönyis majd egyik, majd másik büntetőjogi alapelvet fogadta el, de azt az egész büntetési rendszeren át következetesen keresztül nem vitte. Legujabban pedig az északnémet birodalmi 1870-iki b. t. könyv indokaiban az mondatik, hogy: die Aufstellung blosser sogenannter Principienfragen ist eine für die Aufgaben des Gesetzgeber erfahrungsmässig weniger ersprissliche, oft sogar gefährliche.

Bajos is tételes törvényhozónak az alapelvet megállapitani, mert a büntetés jogosultsága, mérve, valamint a hatása által eléretni szándéklott czél egy alapelvre le nem nem vezethető.

A jelen javaslat, ha csak egy alapelvből, például az igazság eszméjéből indult volna ki, vajjon mikép tudná az alkalmazandó büntetések jogosultságát, szükségességét és czélszerüségét indokolni? Mikép tudná megegyeztetni általában a halálbüntetést, de különösen a kisérletnek a bevégzett büntetteli egyenlő büntettetését, a mint ezt a 127. §-ban, a többi európai törvénykönyvekhez hasonlólag tette, midőn felségsértés esetében a a kisérletre is halálbüntetést rendelt? Ezt ugyan — mint annak helyén látandjuk — az igazság eszméjének a hasznossággali egyesitett elméletéből sem lehet alaposan indokolni. Melyik tételes törvényhozó tudná összeegyeztetni az igazság eszméjével a disciplina ellen vétő katona agyonlövetését? Avagy a vám- és pénzügyi törvények megszegései büntetése igazolható lenne-e az igazság eszméjéből? Mikép lehetne az igazság eszméjéből lehozni, hogy azon pénztárnok, kitanuló fia költségei fedezésére a kezére bizott pénztárból pár száz forintot elsikkasztott: a rámért büntetés kiállása után, még 10 évig minden hivatalrai képességtől megfosztva legyen, s mint akasztófa-canditás ujabb büntettek elkövetésére kényszerittessék.

Hobbes tanitványa, a hirneves Bentham által felállitott hasznosságot pedig, mint a büntetés önálló alapelvét és czélját sem a tudomány, sem a tételes törvényhozások el nem fogadták, mert ez esetben a büntetés csak czélszerüség eszközének tekintetnék, s megfosztatnék erkölcsi alapjától; kiszabása mérve pedig egyedül az érdek követelményeitől tétetnék függővé. Mint mellékczél azonban a hasznosság is jogosult.

Tételes törvényhozás egyes büntetőjogi elméletet el nem fogadhat, s a büntetőjog megalapitása kérdésének eldöntését a tudomány körébe utalni kénytelen.

Honnan ered, s meddig terjed az állam büntető joga? erre megfelelni a tudomány feladata.

Ez uttal nem szándékom a büntetőjogi elméletek fejtegetésébe bocsátkozni. De miután ezek nélkül az alapelvek iránt felmerülhető kérdéseket alaposan eldönteni nem lehet: bocsánatot kell kérnem, ha azokról igen röviden, csak egy pár szóval szólok. A relativ és absolut elméletek feletti vita habár teljesen nincs is befejezve, annyi való, hogy a tudomány terén a legtekintélyesebb jogtudósok az absolut és relativ elméletek egyesitése felé törekszenek. Mindenik elméletben van valami igaz, és van igaztalan.

Az általános elméleteknek igazuk van abban, hogy az államnak joga van büntetni, mert kötelessége az erkölcsi rendet és az igazság uralmát fentartani, mint az indokokban gyakran idézett, belga nagy tudós Haus I. „Principes generaux du droit pénal“ czimü 22-ik lapján mondja e szavakban: „la société a le droit de punir, parce qu'elle a le devoir de maintenir l'ordre moral, et faire regner la justice.“ De nincs abban igazuk, hogy a büntetés nemét illetőleg nem veszik figyelembe, miszerint a büntetésnek olyannak kell lennie, mely hatásában más — jogos érdekeket is kielégitsen. Nincs abban igazuk, hogy a büntetésnek semmi hasznossági czélja nincs, és hogy az állam nem saját jóléte és önfentartása érdekében büntet, hanem azért, hogy a tettes bünhödjék.

A viszonylagos elméleteknek, vagyis azon elméleteknek, melyek a büntetés jogosságát hasznosságukból, tehát a büntetésen kivül létező czélból következtetik, igazuk van abban, hogy az állam önfentartása tekintetéből jogositva van büntetni. De nincs abban igazuk, hogy nem veszik tekintetbe a büntetés igazságát és hatását és hogy a büntetés, társadalmi szükség lévén, önmagát igazolja.

Helyesen mondja Haus, idézett müve 26-ik lapján hogy az általános elméletek lerombolják a polgárok szabadságát az igazság elve előnyére, a társadalomra háritván ezen elv egész terjedelmében megvalósitása kötelmét, s igy nincs társadalmi alapjuk. Ellenben a viszonlyagos elméletek feláldozzák az igazság eszméjét a hasznosnak, a jog szabályait a közérdek követelményeinek, s igy ezeknek meg nincs erkölcsi alapjuk.

Helyeselhető tehát, hogy büntető törvényjavaslatunk az igazság és hasznosság egyesitett elméletéből indult ki, mert a büntetés jogossága sem az igazság eszméjéből, sem a hasznosság elvéből elkülönitve, meg nem állapitható; a törvényhozónak az igazságon kivül minden jogos érdekre figyelemmel kell lennie. Már az öreg bölcs Seneca megmondotta: „in vindicandis in periis haec tria lex secuta est, quae princeps quoque debet, ut eum quem punit emendet, aut ut poenae jus caeteras reddat meliores, aut ut sublatis malis superiores caeteri vivant.“ Már ebben az egyesitett elmélet elve rejlik.

Az uj idő nagy criminálistája Mittermayer szintén az egyesitett elméletet fogadta el, midőn azt mondja, hogy: „a büntető jog alapja a jogrendnek az ész által parancsolt megállapitása, és fentartása az állami czélok elérése végett. A jogrend fentartására a büntetés a legsulyosb eszköz. Igazságos ez eszköz használata akkor, ha más, az állam hatalma alatt álló eszköz elégtelen, igazságos ez eszköz, ha a büntetés által okozott roszszal arányban áll“ stb.

Büntetőjavaslatunk alapelve tehát helyes, de azt nem vitte keresztül midőn a büntetés nemei közé a halálbüntetést is felvette, és midőn az idézett helyen, a *kisérletre* is a *véghezvitt* büntett büntetését szabta. Mert habár igaz, hogy eddigi törvényeinkben is a felségsértés kisérlete a bevégzett büntettel egyenlően halállal büntettetett; habár igaz is, hogy a legtöbb törvénykönyvben ez ma is ugy van; nem lehet tagadni, hogy az nem jogi, hanem politikai okokból van igy. — Jogilag a bünkisérlő objective nem okoz annyi roszat, mint az, a ki a tettet teljesen végrehajtotta. Nem is büntethető tehát ugyanazon büntetéssel. Valamint egyéb tételes törvénykönyveknek, ugy javaslatunknak sem sikerült mindenütt a hasznosságnak az igazsággali összeegyeztetése. Pedig az igazság ön czél, a hasznosság mellékczél: miből következik, hogy az igaznak mindenütt és mindenkor alá rendelendő.

Körösi Sándor,
jogtanár.

A női és özvegyi jogok a magyar törvények szerint.

II.

II. Az özvegyi örökösödés. (Successio Vidualis.)

Ennek csak leszármazó egyenes örökösök létében és irányában van helye, ha a férj végrendelet nélkül halt el, s tárgyát csak a férj ingó vagy oly ingatlan szerzeményi vagyon képezi, a melyet a törvény ingók közé soroz, t. i. a zálogjogon birt fekvő birtokok, a mennyiben nem közszerzeményiek a szorosan vett ingók közül némely tárgyakat az I. R. 99. §-a szerint az özvegy kizárólag igényelhet, — a többiekben pedig férje leszármazó örököseivel egyenlő részben osztozik, azaz egy gyermekrészt kap, és pedig mindkét esetben tulajdon joggal.

Kizárólag az özvegyi örökösödés alá esik az elhunyt férj ruházatának legnagyobb része, annak jegygyürüje; s ha személyes használatára külön fogatai voltak ezek közül az, a melyet az özvegy vele rendesen használt; végre ha birtokain ménes volt, s ez 50 darabnál többől nem állott, — ebből is egy rész; de ha ezen számot meghaladja, akkor már nem követelhet abból osztályrészt.

A ménesből juttatott osztályrész philosophiáját nehéz eltalálni, kinyomozni annak inditó okát még kévésbbé, azért is: hogyha a ménesbeli lovak száma az 50-et meghaladja, miért vonja meg a törvény az osztályrészt; figyelmet ezen intézkedés leginkább azért érdemel, mert azzal inverso ordine indicáltatik: hogy az ezen örökösödés alá eső ingók közé a fekvő birtokok gazdasági felszerelése, fundus instructusa nem tartozik; hanem csak termesztménybeli készletek, tökék, és háztartási felszerelés.

A leszármazó örökösökkel pedig egyenlő részben osztozik az özvegy férje minden egyébb szerzett ingó, és csak zálogjogon szerzett ingatlan vagyonában is, habár azok a házasság előtti időben szereztettek is férje által, — tudniillik azokra nézve közszerzeményi joggal nem bir — mert ennélfogva mindig fele rész illeti az özvegyet az id. törv. szab. 10-ik §-a szerint azon megszoritással, hogy előbb az arra apai és anyai ágról végrendelet utján, vagy a nélkül háromlott vagyon ezeknek, vagy azokról leszármazó oldal örökösöknek javára kiegészitendő.

III. A hitvestársi örökösödés. (Successio conjugalis.)

Ennek csak leszármazó örökösök és szinte végrendelet nem létében van az I. R. 99. czime 3. §-a s az 1840. 8. t. cz. 9. §-a szerint helye, — az 1687-ik 11. t. cz. és az 1840. 8. t. cz. 9. §-a szerint a hitestársak közt kölcsönös.

Tárgyát ma, id. tör. szab. 10. és 28. §-a szerint ezen örökösödés képezi az elhunyt férjnek összes ingó és ingatlan szerzett vagyona oly formán, hogyha felmenő vagy oldalrokonok vannak a férj ingó és ingatlan vagyonából az, a mi arra akár végrendelet folytán, akár anélkül, tehát törvényes örökösödés utjan hárult az apai vagy anyai ágról — a felmenő örökösök, ezeknek nemlétében pedig az azokról leszármazó oldalörökösök javára kiegészitendő, a hitestársi viszonos örökösödés alá tehát az emlitett t. örökösök létében csak az esik, a mi a fentebbi kiegészités után mint tiszta szerzemény fenmarad.

Fordulnak elő azonban esetek, hogy az elhunyt házastársaknak sem leszármazó sem felmenő, sem oldal örökösei nem, vagy pedig csak oly ágból maradnak, a melyről reájok semmi vagyon sem háramlott, — kérdés tehát, vajjon ily esetben az életben maradt hitestárs az elhunytnak öröklött vagyonára nézve megelözi-e a sz. koronát, illetőleg az elhunyt házastárs azon ágbeli rokonait, a melyről semmi vagyon sem szállott? Szerintem igen — mert az id. törv. szab. 18. §-a a szent korona öröklésének csak törvényes vagy végrendeleti örökös nem létében ad helyet, a hitestársi örökösödés pedig, mivel szinte törvények és pedig az I. R. 98. czime, az 1840. 8. t. és id. törv. szab. 10. §-a által állapittatik meg, félreismerhetlenül szinte törvényes örökösödés — a más ágbeli oldalrokonokat illetőleg pedig azért, mert ezeket a m ndott esetben mint a nem az ő ágokról származott vagyonra nézve idegeneket a hitestárs előtt hátrálni kényszeritett Fiscus előzte volna meg. Ellenben a netán az életben levő szülőre nézve ezt azért nem lehet határozottan állitani, mert az ily vagyonra nézve ennek is hitestársi örökösödése nyilna meg, s ezt mint előbbi házasságon nyugvó a „qui prior tempore, potior jure“ szerint elsőbbséget igényelhetni; pl. Péter apjától örököl 100,000 frtot, vagy egy házat; — megházasodván, még édes anya éltében végrendelet és mag nélkül, de özvegy hátrahagyásával, elhal, — szerintem ezen esetben az apjáról reá szállott 100,000 forint, vagy házat nem az özvegye, hanem életben maradt anyja örökli, és pedig nem csak azért, mert ő az örökhagyó férje vagyonára nézve szinte és pedig előbb nyert hitestársi, örökösödési igényt, hanem azért is: mert az I. R. 53. czimének szellemében a szülők gyermekeknek természetes örökösei.

Ezen themáról azonban, mivel az id. törv. szab. a felmenő örökösöknek a szerzeményi javakra nézve csak hitestárs nem létében engednek örökösödést, némi plausibilitással lehet az ifj. özvegy javára is okoskodni, de én helyesebbnek tartom az előbbi nézetet, „mert gradu propinquior excludit remotiorem.“

IV. Hitbér. (Dos.)

Az ideiglenes törvénykezési szab. ott, hol az özvegyi örökösödésről s egyéb özvegyi igényekről rendelkeznek, a törvényes hitbérről tüzetesen nem tévén említést, épen mivel a többi özvegyi igényeket részletezi, kérdéssé tétethetik, vajjon ennek van-e még helye? azonban helytelenül, mert ezen szabályok a magyar törvényeket általában vissza állitottaknak jelentik ki, és mert a csődtörvény módositását tárgyazó fejezet 11. §-ban világosan megemlitik a törvényes zálogjogot, ezzel pedig épen a törvényes hitbér bir kiválólag.

A magyar törvények nem tiltják a szerződési hitbért, melyet a köznép moringnak nevez, de azt nem is igen pártolják, mert a családra veszedelmesnek tartják; ugyanazért azt, ha tulságosan leszállittatni is rendelik, s tán épen azért, hogy a családok érdekeit ily tulterheltetéstől megóvják, magok állapitanak meg az özvegyek javára hitbért, — mely is ennélfogna törvényos hitbérnek neveztetik.

Törvényes hitbér azonban a II. T. K. életbeléptetésekor csak a főurak és egyéb birtokos nemesek özvegyeinek javára állapittatott meg, s nem egyszer-mind a k. városok polgári, s az urbéres földbirtokosok s ezekkel egyenlő állásu férjek özvegyeinek javára is, valószinüleg azért, mert ezek férjeinek nem lévén főszerzői joga, mint a II. T. K. I. K. 18. czime szerint a birtokos nemes férjeknek, az ő közszerzeményi igényeik és jogaik nem voltak ugy megszoritva, mint a birtokos nemesek, s főurak özvegyeié, az 1840. 22. t. cz. azonban ezen különbséget megszüntette azzal, hogy 85-ik §-ban csőd esetében a kir. városi polgárok nejeinek javára 200 frtot, egyéb nem nemesek özvegyei javára pedig 40 pfrtot rendel törvényes hitbér fejében a III. oszt. közvétvetlen az ősi adósságok után soroztatni; kérdés azonban, vajjon érvényesithetik-e ezen özvegyek is ebbeli igényü-

ket egyéb özvegyi jogaik mellett az örökösök ellen is ugy, mint ez a birtokos nemesek özvegyei javára biztositva van? meggyőződésem szerint érvényesithetik, azért: az azt életbe léptető törvény e részben kivételt nem tevén, önként értetik, hogy azt szinte ugy, mint a birtokos nemesek özvegyeinek ebbeli jogát a vagyonba gyökereztette, s igy mint de lege azon fekvő teher a H. T. K. I. R. 82. cz. 10. §. és az 1647. 105. t. czikkben megállapitott azon jogelv szerint „quod res cum onere vadat" az örökösök által is viselendő.

A törvényes hitbér mennyisége a H. T. K. I. R. 93. czime értelmében a férjek polgári állása szerint külön böző; az ország báróinál vagyonukra való tekintet nélkül 400 nehéz sulyu — ma 400 pfrtban számitott — márka; — más mágnásoknál, s oly előkelő nemeseknél, kik legalább 50 egész jobbágy telekkel felérő fekvő vagyonnal birnak, 50 nehéz sulyu márka — mely eddigelő Magyarországban 200 frtban, Slavoniában 100 frttal, s Erdélyben 66 frttal vétetik számba, — kisebb birtoku nemeseknél pedig aránylag kevesebb lett volna törvény szerint számitandó; de a gyakorlat azt is általában 200 pfrtban állapitotta meg; a kir. városi polgároknál, mint érintetett, szinte 200 pfrt, egyéb honlakosoknál pedig 40 pfrt lesz azon megjegyzéssel: hogy az utóbbi házasságbeli férjeik irányában a nők a hitbért a H. T. K. I. R. 96. czime szerint csak leszállitott mértékben, tehát az előbbeninek csak fele részében igényelhetik.

Ugyanazon T. K. I. R. 96. czime szerint a törvényes hitbér fedezetét első rendben a férjnek ingatlan vagyona képezi ugyan, és pedig oly érvénynyel, hogy az özvegy annak birtokából mindaddig, mig hitbérre ki nem fizettetik, kilépni nem is tartozik, s annak elidegenitése esetében se enyészik el ezen fedezetre való igénye; tartoznak mindazonáltal az özvegyek az I. R. 95. czime szerint annak törlesztéseül fele részben biztosan elárusitható ingóságokat, és lábos jószágot is elfogadni, ha fele nekiök kész pénzben megadatik.

Egyébiránt miután a hiteltelekkönyvet életbeléptetett jelzálogi rendszer az általános zálogjogok kizárásán alapul, kérdés, vajjon a nők, mint ezt a törvény és a gyakorlat nékiök az előtt megengedte, érvényesithetik-e, először a jószág eladása esetében a vevők ellen és 2-szor férjük ellen intézett végrehajtás esetében a végrehajtató fél ellen?

Az első esetet illetőleg, a nőket meg nem nyugtathatom ez iránt, hogy ezen igényüket mint az előtt egyszerü birói óvástétellel vagy megintéssel a vevő ellen is, még kevésbbé hogy azt annak netáni hitelező irányában is fentarthatják, — mert ez a telekkönyvi szabályokkal össze nem fér, hanem csak bejegyzés vagy bekeblezés utján szerezhetnek biztositást; ez uton azonban azon nehézség forog fenn, hogyha irásbeli szerződésük nincs, bekeblezés vagy elöjegyzés tőlük megtagadtatik; — erre nézve én az tartom, hogyha a nők ezen igénye ma is fenállónak ismertetik, annak elöjegyzését magára az esketési bizonyitványra is meg kellene adni; különben ezen igényük fictió lenne.

Ami azonban a felvett másik eshetőséget illeti, arra nézve meggyőződésem az: hogy a nő ezen igényét a végrehajtató irányában igen is érvényesitheti; mert mint fentebb kifejtetett arra, de lege bir zálogjoggal, s e zálogjoga még csőd esetében is érvényesithető; annak biztositása tehát meg sem tagadtathatik, de csakis biztositása, mert a valóságos kielégitésre csak férje halála esetében van joga, és csak azon esetre, ha bebizonyitja, hogy férjének egyéb vagyona nincs, azaz már ad peram et saccum excutiáltatott.

Ma ritkán történhetik, hogy a törv. hitbér kiegyenlitése fejében az özvegynek fekvő birtok adassék, de ha megtörténik, erre csak zálogjogot nyer az özvegy, ennélfogva ha az illető örökös által hitbére kifizettetik, a jószágot kiadni, addig azt az özvegyi jog leirásánál előterjesztett következések terhe alatt kellő karban tartani, s minden bonyolitásoktól megóvni tartozik.

Elveszti arra a nő igényét, ha szerződésbeli hitbért köteleztetett magának, továbbá ha attól saját vétke miatt törvényesen elválasztatott, ha arról férje javára önként lemond, mert kényszerités esetében lemondását visszavonhatja.

A törvény mint érintve volt, a szerződési (irott) hitbért nem zárja ki; de a H. T. K. I. K. 98. czim 5-ik §-a csak mérsékelt mérvben engedi meg, s nem adja meg neki a törvényes elsőbbséget sem; hanem a közönséges adósságok közé sorozza, elsőbbséget tehát csak bekeblezés által nyerhet.

A viszont hitbért, vagyis azt, mely a nő részéről a férjnek köteleztetik, se zárják ki törvényeink, de ezeknek is mértékletes mérvet szabnak, s szinte a közönséges adósságok közé soroztatnak. Ezen „Contra Dos" azért figyelemreméltó, mert hasonló az osztr. codexben megállapitott Heirathguthoz, s az osztrák tartományokból származó hitestársaknál gyakran előfordul; megjegyzendő azonban, hogy a contra dos, ha csak a házassági szerződésben másképen nem határoztatott a férjek által nejeik éltében, ezektől vagy azok rokonaitól nálunk nem követelhető, hacsak a nők halála esetében; s ez esetben a férj magtalanul elhunyt nejének vagyonát, az arra igénynyel biró oldalrokonoknak kiadni nem köteles mind addig, mig ellenhitbére meg nem adatik.

A nők törvényes hitbérre való igénye, ha arról végrendelettel nem intézkedtek, az I. R. 93. cz. 6. §. fogva, s az ingóságok, hitbér és hozományról szóló 7 döntvény szerint örökségképen leszármazó és felmenő örököseikre is átháramlik; a szerződési hitbérről, és ellenhitbérről a házastársak végrendeletileg intézkedhetnek ugyan, de ha ezt nem tették, és leszármazó örökösöket se hagytak maguk után, a hitestársi örökösödésnél fogva az, az 1687. évi 11. t. cz. és a fen- idézett döntvény szerint az életben maradó házastársra száll vissza.

Az, hogy a házastársak mindkét nemü hitbérükről egymásnak éltében bekövetkezhető haláluk esetére is érvényesen intézkedhetnek, ellentétben azon elvvel, hogy a hitbér tettleg csak az annak terhét viselő házastárs halála esetében követelhető, azonban a H. T. K. I. R. 109. §. eme szavakkal: „si uxor marito suo ut praetectu dotalitii sui ipsa decedente saluti anima suae consulat" méginkább pedig azzal: hogy annak a végórában való elengedését érvényesnek jelenti ki, — tehát azt feltételezi, hogy a nő férje előtt hal el, — indirecte bár, de mégis megengedi — a szerződési hitbérről, és ellenhitbérről azonban a végrendelkezési képességet a már idézett 7 döntvény azzal alapitja meg: hogy az csak végrendelet nem létében jelenti ki a férjre visszaszállandónak.

Egyébiránt az ellentét csak látszólagos, mert a kereset nem a férj ellen, hanem csak annak örökösei ellen engedtetik meg.

(Folyt. köv.)

Kasenczky József,
a fővárosi tanács árvaügyi osztály főnöke

A bizonyitási kötelezettség.

A bizonyitási kötelezettséget elháritó okok.

2. A vélelem.

VI. A mondottak után azon kérdés lép elötérbe, hogy a vélelemnek, s különösen a jogvélelem, mily tért foglaljon el a bizonyitási eljárásban szemben a bizonyitási kötelezettség szabad meghatározására nézve kimondott alapelvvel és tekintettel különösen arra, hogy e tételnél az anyagi magánjognak a bizonyitásra kiható szabályai is érintetnek, miként lenne ezen kérdés megoldandó?

Endemann e tekintetben is kimondott elvéhez hiven foglalja el álláspontját s szerinte a szabad bizonyitási elmélet mellett oly vélelem, mely egyik tényből a másik tényre való következtetést rendeli és azt nem a biró belátására bizza, helyt nem foglalhat, mert ez a czélt, mely az anyagi igazság kideritésében összpontosul, hiusitaná meg. [1]

Azonban Endemann a bizonyitási kötelezettségre való tekintettel igen mereven állitja fel nézetét a nélkül, hogy a vélelmek magánjogi jelentőségére behatóbb figyelmet forditana, s bár egy helyütt elismeri, hogy vannak oly esetek, melyeknél a vélelem felállitása szükséges pl. hogy midőn több egyén elhalt s az, hogy ezek közül melyik halt meg először ki nem tudható, az vélelmeztetik; miszerint mind egyszerre haltak meg, — de megelégszik annak kijelentésével, hogy az ily vélelmek nem tartoznak a bizonyitási tan köréhez [2] a nélkül, hogy kifejtené, hogy a vélelmek tanához mai érvényét tekintve, milyen tért vélne azoknak a szabad bizonyitási elmélet mellett fenhagyni, mi annál is inkább szükséges lett volna; mert e körbe — ugy látszik — nem csak a szorosan vett vélelmeket; hanem az ezzel rokon különböző intézményeket is felvette, minek tanuságául szolgál most idézett példája is, mely nem tulajdonképi vélelem; mert az nem képezi két ténynek összeköttetését a valószinüség alapján; hanem az anyagi jog által felállitott ideiglenes igazság (Interims-Wahrheit), mely az ezen alapuló kétes jogviszonyok kiegyenlitése végett, addig mig annak ellenkezője be nem bizonyittatik kötelező szabály gyanánt állittatott fel.

E kijelentés tehát nézetem szerint sem kielégitő, sem a feltett kérdést kellőleg kimeritő nem lévén, azzal a felmerülő nehézségeket megoldva egyáltalán nem látom; s azért e részben saját álláspontom kifejteni megkisértem.

Mielőtt azonban a dolog érdemleges vitatásába bocsájtkoznám, szükségesnek vélem előrebocsátani, hogy az ugynevezett közönséges vélelmek a vita körén kivül maradnak, mert ezek annál nagyobb tért fognak elfoglalni, mennél tágabb téren mozog a birói meggyőződés. — A szabad birói elmélet a biró szabad meggyőződésének érvényesitésére nyit tért, e meggyőződés annál szabadabb lesz, mennél kevésbbé szedi azt mesterség rendbe. A közvetett bizonyitás vagy a fenforgó eset körülményeiből vont vélelem, ennél a dolog természetéből folyó szerepet játszik a nélkül, hogy erre akár szabályok állittatnának fel, akár egy esetben vont következtetésnek más esetre kihatás vagy bizonyitó erő tulajdonittatnék. E vélelmek a felmerülő egyes esetekből vont következtetések, melyek érvényesitése a szabad bizonyitási elméletnek oly kifolyása, hogy álláspontunk mellett ezekről s mikénti alkalmazásukról bővebben szólani felesleges lenne.

E helyütt tehát csakis a jogvélelmekről lehet szó, melyek folytán a törvény rendeli, hogy valamely meghatározott esemény bizonyossága esetén a biró az ebből kifolyólag meghatározott következményt is valónak tartani köteleztessék.

Szabad legyen e tekintetbeni nézeteim kifejtése végett a jogvélelmek természetére, a fentebb előadottak kapcsában, egy futó visszapillantást vetnem.

Kétséget nem szenved, hogy a jogvélelem felállitásának egyik főindoka a bizonyitási kötelezettség meghatározása körül felmerült nehézségek elháritása volt s hogy azok, oly nagy tért foglaltak el, az kiválólag azon iskola működésének kifolyása, mely a bizonyitási kötelezettséget általában a vélelemre alapitani czélul tüzvén, ennek szabályozása végett a birói vélelmet a törvény által meghatározott formák közé eröszakolni kivánta.

E czélból a vélelmekre a szabad bizonyitási elmélet mellett szükség nincs, és feleslegesek lennének azok nem csak akkor, ha e bizonyitási kötelezettség meghatározása a bíróra bizatik, hanem feleslegesek azok, mihelyt az erre nézve felállitott szabályok kiindulási pontját nem a vélelemre alapitott elmélet képezi.

De ezen alkalommal önkénytelenül azon másik kérdés lép elötérbe, ha valjon a jogvélelemnek csakis és kizárólag a bizonyitási kötelezettség meghatározása szempontjából birnak-e jelentőséggel, s nem forognak-e fenn más az anyagi magánjog szempontjából figyelembe veendő oly körülmények, melyek azok teljes mellőzését akadályozzák?

Jóllehet a vélelmek nagy része csakis a bizonyitási eljárás szempontjából bir jelentőséggel, mégis vannak számos oly vélelmek, melyek létele a bizonyitási kötelezettség szabályozásától eltekintve is jogosultnak tünik fel.

Legalább nézetem szerint nem foroghat fenn kétség arra nézve, hogy ha a magánjogi törvényekben felállitott egyes vélelmek beható vizsgálat alá vétetnek, ezen eredményre kell jutnunk, a melyet — miután kitüzött czélunknál fogva nem lehet feladatunk a különböző törvénykönyvekben e czim alatt foglalt tulajdonképi vélelmek természetét bonczkés alá venni — néhány példával igazolni annál is inkább elegendőnek tartjuk; mert azon véleményben vagyunk, hogy állitásunkat ezen néhány példa is czáfolhatlanul bizonyitja.

A törvénykönyvekben felállitott vélelmek során végig tekintve:

a) találni fogunk oly vélelmekre, melyek felállitását köztekintetek, mondhatni: az egész társadalom érdekei tettek kivánatossá. Ilyen pl. az atyaság vélelme. Ki fogná e vélelem felállitásának indokát csupán a bizonyitási kötelezettség szabályozásában keresni, s fel nem ismerni annak társadalmi horderejét, s ki ne látná be, hogy e követelmények inditották arra a törvényhozót, hogy ezen a társadalmi viszonyokba mélyen beható kérdés eldöntését az egyéni vélemények s eltérő nézetek esélyének ne tegye ki?

b) Más vélelmeknél felismerhető, hogy azok felállitásánál a törvényhozót azon nehézségek tudata vezette, melyek bizonyos jogviszonyok tárgyainak tényleges meghatározása körül felmerülnek, s melyeket emiélfogva megelőzni szükségesnek mutatkozik. Ilyenek pl. az osztrák polg. tkönyv 839., 854. és 857 §§-aiban foglalt, és a közös vagyon felosztására vonatkozó szabályok, melyekben kimondott vélelmek czélja: a közös vagyon

[1] Endemann: Beweislehre 97. l.

[2] Endemann: Die freie Beweisprüfung im Civilprocess (Archiv für die civil. Praxis XLI. k. 335. s k. l.)

felosztása körül felmerülő s tapasztalat szerint gyakran leküzdhetlen nehézségek kiegyenlitése volt. [1]

c) Más esetekben ismét felismerhető a törvényhozónak azon czélzata, hogy oly esetekben, midőn a törvényben felállitott jogelvek az eddig uralkodó törvénytől vagy szokástól eltérnek, — miután a tapasztalat tanusitja, hogy kétes esetekben a hajlam mindig inkább a megszokotthoz vonzódik; s ennélfogva a gyakorlat könnyen visszaesésre s a törvényhozó szándékaival ellenkező állapot előidézésére fogna vezetni — vélelmek felállitása által jelölni ki a czélzatainak megfelelő utat és irányt. Ilyenek pl. az osztr. polg. tvkönyv 1228., 1237., 1238. és 1247. §-aiban felállitott vélelmek, melyek létoka valószinüleg az volt, hogy miután a házastársak közötti vagyonközösségre nézve az osztrák törvényben felállitott elvek a római és germán jogfogalmaktól — s különösen ez utóbbiaktól teljesen — eltérő intézkedéseket tartalmaznak, nehogy a törvény álláspontja egyes esetekben a megszokott fogalmakhoz való visszatérés által veszélyeztessék, a kétes esetekben felállitott vélelmek által a törvényhozó kimondott elvei érvényesitésére nézve tájékozást nyujtson s ez által az ellenkező irány alkalmazását megakadályozza. [2]

Ilyen s hasonmás okok harczoltatnak a vélelmeknek — az alaki perjogtól eltekintve is — leendő fentartása mellett s az ily szempontból fentartott vélelmek ellen, a szabad bizonyitási elmélet követelményeire tekintettel oly kevéssé lehet harczolni, mint a magán jog egyéb intézkedései ellen, melyek mindegyike — kisebb nagyobb mérvben — kihat a bizonyitási kötelezettség szabályozására is.

Csak a telekkönyvi intézményt vegyük például, melynek minden része oly kihatással van a bizonyitási kötelezettségre, pedig ezen intézmény felállitása által a szabad bizonyitása elméletet senki sem fogja veszélyeztetve látni.

A mondottak szerint nézetem abban összpontosul, hogy az anyagi magánjog ne foglalkozzék a bizonyitási kötelezettség szabályozásával, s e szempont azt a jogszabályok felállitásánál sem azok indokára, sem az egyes jogszabályok alakjára nézve ne vezesse, ennélfogva:

A magánjogban csakis azon vélelmeknek és más rokon intézményeknek lehet helye, melyek más mint a bizonyitási kötelezettség szabályozásának czéljából hozattak, szem előtt tartva pedig e czélt: a törvény rendelkezéseinek tárgyilagosan kell szólaniok a nélkül, hogy a bizonyitási kötelezettség alanyi meghatározásába bocsátkoznának. Ilyen alak e két tételnél oly kevéssé igényeltetik, mint az anyagi jog bármely más tételénél annak kimondása, hogy az egyes esetben az anyagi jognak erre vonatkozó szabálya mennyiben hat a bizonyitási kötelezettségre. Ezt a biró fogja minden egyes esetben elhatározni, s a törvény általános rendelkezéseinek a concret eset körülményeire való alkalmazása által érvényt szerezni.

A vélelmek tehát az anyagi jogban akkor sem mellőzhetők teljesen, ha a bizonyitási kötelezettség meghatározása nem köttetik határozott szabályokhoz. Az alaki jogban ennélfogva a vélelmek s más a bizonyitásra kihatható rokon intézményekre tekintettel következő szabály leend felveendő.

„Oly perbeli tények vagy állitások, melyek a törvény rendeletei folytán valóknak tartandók bizonyitást nem igényelnek".

[1] V. ö. Berger: Kritische Beiträge 89. l.
[2] Berger i. m. 80. l.

E szabály elegendő utasitás lenne a birónak arra, hogy a magánjog szabályait a bizonyitási kötelezettség meghatározásánál és a bizonyitékok mérlegezésénél kellőleg szem előtt tartsa.

(Folyt. köv.)

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

JOGIRODALOM.

Válasz dr. Katona Mór urnak a „Jogtudományi Közlöny" f. é. 25. és 47. számaiban pandekta tankönyvemről megjelent birálatára.

Tisztelt szerkesztő ur!

Engedje meg, hogy a „Jogt. Köz." ugyanazon rovatában tehessem rövid megjegyzéseimet, a melyben a tankönyvemet biráló czikk is megjelent, hogy becses lapjának t. cz olvasó közönsége módot találjon az „audiatur et altera pars"-féle régi szabály alkalmazására.

A kritikát a jogirodalom terén, különösen hazánkban, oly szükségesnek találom, hogy a nélkül igazi belbecsesel biró magyar jogirodalom kifejlődését teljesen lehetetlenek tartom. De a kritikának meggyőződésem szerint tárgyilagosnak kell lennie, mert mihelyt a tárgyilagosságtól csak hajszálnyit is eltér, kétélü fegyverré válik, és vagy eltévezti czélját vagy visszapattan arra, ki egy gyönge perczben azt hitte magáról, hogy a szeget fején találta, holott voltaképen a szeget magát nem is látta. E meggyőződésemnél fogva a hasznot eredményezni akaró kritikát sokkal nehezebb feladatnak tartom, mint a szerzőét, kinek a munkáját birálni akarjuk. Azonban akár hányszor sajnosan épen az ellenkezőt tapasztaltam, t. i. azt, hogy sokkal hamarább akad, kivált nálunk, avatott (?) kritikus, mint lelkiismeretes szerző.

És nézetemben ujra megerősitett engem dr. Katona M. urnak birálata.

Nem tagadhatom, hogy birálatában tárgyilagosságra törekedett, de ő rajta is megesett, hogy nem tudott mindenütt a tárgyilagosság medrében maradni, mi (a fentebb jelzett álláspontomról tekintve) sokkal nagyobb gyengéje az ő birálatának, mint sem müvemnek általa megrovott fogyatkozásai.

De térjünk a dologra.

Mindenekelőtt meg kell jegyeznem, hogy pandektáimat eredetileg két kötetre, összesen 60 nyomtatott ivre terveztem és azon reménynyel kecsegtettem magamat, hogy ezen terjedelem mellett egyszersmind alkalmam lesz, habár csak röviden is, rámutatni az ujabbkori törvénykönyvek mindazon intézkedéseire, melyek vagy egyenesen a római jogból átvétettek, vagy legalább a római jog elvein alapulnak. A kiadó-társulat azonban azt hozva föl ürügyül, hogy ily terjedelmes munkának kiadására saját tapasztalatai alapján (!) nem vállalkozhatik, azon óhaját fejezé ki, hogy igen is hajlandó egy legfeljebb 35 ivre terjedő tankönyvet kiadni, de a 35 ivet meghaladó minden ivet a magam költségén kell nyomatni és a szerződésem ezen pontjától még azon készségem kijelentése daczára sem állott el, miszerint a netaláni 4—5 ivnyi kézirat, többletért semmiféle tiszteletdijt nem igénylek. Szóval én sajnos kényszerhelyzetben voltam, és csak azon remény vigasztalt, hogy a netalán szükségessé válandó második kiadásnál mindazon fogyatkozásokat bőven fogom kipótolhatni, a melyek a munka terjedelmének vont szoros határvonal át nem léphetéséből eredtek. Ha mai napon olyan volna egy vidéki jogtanár állása, hogy munkáit saját költségén birná kiadni, biztosithatom biráló urat, hogy „a végo nem koplalná meg eléjének bő költekezését," de miután egy tudományos munka kéziratát nem lehet rőffel mérni, a legnagyobb routine is csorben hogyja a szerzőt, midőn munkája egyik felének kinyomatása után azt adják tudtára, hogy a másik fele nem lehet akkora, mint az első.

Hogy „Institutióim" nem nyerték ki biráló ur tetszését, arról sem ő, sem én nem tehetünk. Hogy azonban különös „megrovást érdemlőnek" mondja „azon kirivó hiuságomat, (sic!) hogy folyton-folyvást hivatkozom institutióimra, melyekről el akarom hitetni, (!) hogy azok a jelen pandekták első köteto" — e nyilatkozatát roszul sikerült élcznél egyébnek nem tarthatom. Nézze meg bárki a két munkának czimlapját és azonnal meg fog győződni a tényállásról: én a római magánjog tankönyvét adtam ki két kötetben, melyeknek elseje az institutiókat (a tiszta római jogot,) másodika pedig a pandektákat (a mai római jogot) tartalmazza és a dolgok ilyetén állása mellett ugy hiszem jogom van a második kötetben az elsőre hivatkozni, valahány-

szor ez által gyakoribb ismétléseket elkerülni, és mégis a tanulót a szükséges tudnivalókra figyelmeztetnem kellett. Az pedig, hogy ezen üres (?) idézés egy teljes iv terjedelmét ütné meg, egyszerüen vastag — hyperbola, tessék a nyomtatott szavakat centiméterrel kimérni és összeadni!

Azokra, mikot biráló ur Ungerre mond, jobb, ha nem is reflectálok, és még jobb volna, ha ő nem is mondotta volna; mert nagy fába vágja fejszéjét, ki egy Unger munkáira csak ugy felvállról ki akarja mondani ócsárló itéletét. Bircsak akadnának köztünk is több oly irók, minő Unger, és irigylésre méltónak találnám hazai jogirodalmunkat.

A jogoknak oszthatók és oszthatlanokra való felosztása azért volt szerény nézetem szerint az általános részben megérintendő, hogy kitünjék amaz analogia, mely a testi és testetlen dolgok (jogok) ezen felosztása között létezik.

A 44. lapon levő 1. sz. jegyzet három első sorának figyelmes átolvasása, valamint azon körülmény, miszerint a római praetoroknak semmi közük sem lehetett a középkori kánoni joghoz, a Carolinához és egyéb német birodalmi törvényekhez, mindenkit meggyőzhetnek arról, hogy eme jegyzet épen nem a tiszta római jogot tárgyazó institutiókba való.

Szintoly kevéssé fogadhatom el a 77. lap második kikezdéséhez irt megjegyzést.

A „rendemezés“ szót nem én találtam fel, a mint egyáltalában ellensége vagyok minden erőltetettnek látszható uj szófaragásnak, hanem Hoffmann rövid egyházjogában találtam és magam részéről helyesebbnek találom, mint ezt: „felszentelés“.

Hogy Unngernek a „Krit. Überschau“-ban megjelent czikkéről tudomásom nem lett volna, ennek ellenkezőjéről meggyőződhetik biráló ur, ha a már 1870-ben megjelent s a jogi személyek tanát tárgyazó monographiám előszavát elolvassa. Azt, hogy „sapientis est in melius mutare consilium,“ magam is tudom s meglehet, hogy magam is fogom feladni a jogi személyek tanában eddigelé elfogadott álláspontomat, de most még azt tartom, mit Arndts mond Brinzről (43. lap 3. jegyz. . . „er hat in seiner Theorie vom Zweckvermögen einen sehr dankenswerthen Beitrag zur Lehre von den juristischen Personen geleistet, aber diese, wie mir scheint, doch nicht ums Leben gebracht“.

A „jogi tények“ ujabb tana még nem jutott megállapodásra, do azért nem mellőztem azt annyira, mint biráló ur mondja; olvassa az egész IV. és V. fejezetet, valamint a VI. fejezetnek 66. és következő §§-ait.

Végre a kötelem fogalmára nézve a vagyoni momentumot döntőnek tartom „Ea enim in obligatione consistere, quae pecunia lui praestarique possunt“ (L. 9. §. 2. D 407.) Azt, hogy a lakó ne zongorázzon, nem lehet kényszerithetőleg követelni, de igenis azt, hogy pl. toties quoties öt forintot fizessen azért mert a kikötés ellenére zongorázott.

Ennyit véltem szükségesnek munkám birálatára megjegyezni s azzal zárom be soraimat, hogy nem czélom ezuttal kevés gyakorlati hasznot igérő meddő vitát előidézni, hanem e helyett inkább a pandektajog kiválóbb tanait, a mint időm és tehetségem engedi, önálló monographiákban akarom kidolgozni, mi által ugy hiszem legjobban sikerülend a kimért körü „tankönyvembe“ bele nem ékelhető anyagot is kerülő uton a hazai jogtanuló ifjuságnak hozzáférhetővé tenni s egyszersmind azon olvasó közönséget létrehozni, mely nélkül még soká nem menekülhetünk ama circulus vitiosusból, hogy a „rővid tankönyv“ nem felel meg a czélnak, a több kötetre menő, habár alaposabb munkát meg nem veszik. Találó megjegyzéseket művemre nem csak pandoktáim jelen birálójától, hanem bárki mástól is mindenkor hálás elismeréssel fogadok s ha lehet hasznositok is.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradi jogtanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Egy vitás kérdés.

Véletlen események sokszor fontos kérdések megvitatására adnak alkalmat. Ily, talán fontosnak is nevezhető, de mindenesetre sajátságos kérdés az, mely nehány nappal ezelőtt foganatositott vagyonátruházás alkalmából merült fel előttem, s melyre magamnak bármint gondolkozzam, kielégitő feleletet adni nem tudok, s épen ezért hozom azt fel, mert talán megérdemelné, hogy a „Jogtudományi Közlöny“-ben kérdésül felvetve eszmecsere tárgyául szolgálhasson.

A kérdés alapjául szolgált eset egyszerü; — adás-vevési szerződés köttetett, s midőn a vevő az átirásérti kérvényt beadta, látta, hogy alig nehány negyedórával előtte, ugyanazon birtokra zálogjog bekebelezése kéretett; az jutott tehát eszembe, mi történik ha vevő ezt a kis időt nem mulasztja s átirásérti kérvényét a zálogjog bekebelezéséerti kérvénynyel egyidejüleg adja be.

A telekkönyvi törvények intézkednek az iránt, hogy a zálogjog bekebelezése iránt több fél által egyidejüleg beadott kérvények egymás felett elsőséggel ne birjanak, de mi történjék akkor, ha az egyidejülegesség megállapitása iránti szabályok szoros megtartása mellett két beadvány érkezik, melyek közül egyik a tulajdonjog átkebelezését, a másik pedig zálogjognak bekebelezését kéri? melyik fog elsőséggel birni, vagy miután az oddigi szabályok szerint elsőséggel egyik sem birhat, az érdekeltek jogai mi módon lehetnek kiegyenlitve?

Oly kérdés ez, mely most, midőn az ingatlan vagyon már nincs annyira tulajdonosához kötve mint a régibb időkben, s az átruházások folyton sürübben fordulnak elő s kezdjük az ingatlanokat is egyszerüen kereskedelmi czikk gyanánt tekinteni, — igen könnyen előfordulhat s talán megérdemelné, hogy mielőtt valóban érdekelt felek közt várna kiegyenlitést — előlegesen megvitattassék.

Tisztelettel kérem azért a tekintetes szerkeztő urat, találjon e kérdésnek egy kis helyet a „Jogtudományi Közlöny“-ben, találkozik talán a telekkönyvvel vagy általán a magánjoggal foglalkozó egyének közt valaki a ki szintén érdemesnek tartja ezen kérdést eldöntéshez segiteni.

Petro József,
ügyvéd.

* * *

Részünkről is annál kivánatosabbnak tartjuk e kérdés feletti eszmecserét, mert ezt eddigelő a telekkönyvi rendtartásunk magyar commentatorai nem méltatták kellőleg. Schuster és Halmosy említést sem tesznek e kérdésről. Herczegh felemliti azt, azonban megoldása elől azzal tér ki, hogy ily esetben a telekkönyvi hatóságnak a felek mindegyikét az illetékes közpolgári biró előtt meginditandó keresetre kell utasitani, hogy ott erősebb jogaikat bizonyitsák be. (Telekkönyvi rendtartás 211. l.) Tehát épen ott szakitja félbe nézeteinek kifejtését, hol annak nehézsége előtérbe lép. Behatólban foglalkozik velo Zlinszky Imre (Telekkönyvi rendtartás 88. l.) ki szintén azon véleményben van, hogy mindkét bejegyzés foganatositandó s az elsőbbség per utján döntendő el. Nézete szerint ha e perben erősebb jogot egyik fél sem képes igazolni, a vesztesség közösnek mondandó ki; azaz a jelzálogilag biztositandó követelés felo rovatik az uj tulajdonos terhére. Magától értetvén, hogy a vesztesség folytáni követelést az adós netáni más vagyonán biztositani mindkét félnek jogaban áll.

Hasonló visszás eset merülhet fel, ha valamely jelzálogilag biztositott követelésre egyik fél az engedmény bekebelezését, másik annak kitörlését egyidejüleg kéri. Ez is a fentebbi elv szerint döntendő el.

Itt tehát concret nézettel találkozunk, melyhez azonban kétségkivül szó fér, s azért ismételve felkérjük szakférfiainkat, hogy e fontos kérdés tisztázásának érdekében, becses nézeteiket közölni sziveskedjenek. (Szerk.)

A korlátlan halasztás.

Ki tudja, mi az az öt évi halasztás? Látott-e valaki már ily csodateremtést? Vagy tán nem is hallott senki felőle? No, akkor bátorkodom e lap olvasó közönségét megismertetni ezen természeti ritkasággal, mely, remélem, széles Magyarországon máshol mint Győrött nem szokott előfordulni. Győrött ugyanis megtörténik, hogy az ügyvéd, ha a kitüzött határnapon ellenfele a pertárban meg nem jelenik, 1, 2, 5. sőt több évi halasztást is kér. A jogosultságot ehhez a ptrts 140. §-ából származtatják le, és még segitségül veszik az előző 139. §-t. Szerintük, illetve a győri törvényszéki gyakorlat szerint t. i. — mert a törvényszék ezen abusust meg nem gátolván, azt magáévá tenni látszik

— a ptrts 140. §-a „a feleknek szabadságukban áll, egymásnak a törvényben megszabott határidőkön túlterjedő többszöri halasztást engedni", oda magyarázandó, hogy a felek egymásnak nemcsak több, de hosszabb halasztásokat is adhatnak, mint a biró, tehát 1, 2, sőt több évi halasztásokat is és pedig ismételve. Ezt egy kis akarattal még ki lehetne olvasni a törvény ezen szavaiból „a törvényben megszabott határidőkön túlterjedő — halasztást" ámbár, ha keressük a törvényhozó intentióját, lehetetlen el nem ismernünk, hogy a törvényhozó nem akarhatott oly kettőt, melyek közül egy is elég azon czélra, melyet elérni akar. Mert a véghatásra nézve tökéletesen mindegy az, akár rövidebb, de tetszés szerint ismételhető halasztások adatnak, akár csak egy, de melynek tartamát bármily hosszura tehetem. De ha elfogulatlanul tekintjük ezen §-t, akkor be kell látnunk, hogy káros, roszakaratulag félremagyarázható pleonasmus a szerkezetben oka e §. ilyetén magyarázása lehetőségének. Mind ennek daczára a törvényi hasonlatosság fonalán bátran kimondhatjuk, hogy itt csak 15 napi halasztásokról lehet szó, mert a bírói halasztások is csak olyanokat ismernek, és mint már fentebb mondottuk, megengedve levén a többszöri halasztás, nincs szükség annak meghosszabbitására is egyszersmind. Ez nem két légy egy csapásra, hanem egy légy két csapásra volna! — Ha azonban már megengedjük, hogy a 140. §. szövegéből 15 napnál hosszabb halasztásokat egy kis akarattal ki lehet olvasni, ugy határozottan tagadjuk, hogy ezeknek másképen, mint az ellenfél nyilvános beleegyezése mellett helye lehetne. Ha a törvény azt mondja „a feleknek szabadságukban áll, egymásnak halasztásokat engedni", világos, hogy mindkét fél nyilvános beleegyezését kivánja. A törvény csak két halasztásra nézve intézkedik, ezeken túl a feleknek engedi át a tért, a felek a további halasztásokra nézve szerződhetnek, a mint akarnak. De csakis ugy, mint minden más szerződésnél, a mint és ha akarnak. Az akaratnak tehát mindkét részről nyilvánvalónak kell lenni. Az akaratot vélelmezni csak concludens cselekvények (olyanok, a melyek az akarat felett kétséget fen nem hagynak) alapján lehet. Azon szabály: „qui tacet consentire videtur" szerződésekre nézve nem áll, a 111. § tehát semmi esetre nem vonható ide. De a 139. §. azon kitétele: „ha az ellenfél — a halasztási kérelemre nézve észrevételt nem tesz, a biró a kért halasztást meg nem tagadhatja" sem alkalmazható ezen esetre. Mert a 139. §. esetében oly halasztás forog fenn, melyet a törvény nem biz egészen a felekre, hanem föntartja magának a dolgot, az ellenfél általi megtagadás esetére önhatalmából mégis 8 napot engedni, a 140. §. esetében pedig teljesen szabad tért enged a felek akaratának, akaratot pedig hallgatás által nem, még kevésbbé, távollét által lehet pótolni, hacsak azt a törvény világosan nem rendeli, a 139. §. esetében. A 111. §. esetében is csak a beismerés vélelmeztetik és nem az akarat.

Az eredmény tehát az, hogy 1) a 140. § ból 15 napnál hosszabb halasztásokat nem lehet kimagyarázni. 2) Ha ezt lehetne is ugy ily halasztásoknak csakis a felek nyilvános beleegyezése mellett lehetne helyes nem a 139. vagy 111. §. vélelmének alapján.

Ha az 1868. LIV. t. cz. módositása iránti törvényjavaslat előszavában azt mondja, hogy: „a javaslatnak nem lehetett czélja az oly javitás, melynél fogva a prts.-nak valamely nem eléggé szabatosan, nem minden kételyt kizáró határozottsággal kifejezett rendelkezése ujabban helyesebben szövegeztetnek" ugy ezt csak sajnálnunk lehet, mert különben sok visszaélésnek lehetett volna elejét venni, mely csakis ily homályos szövegezésen alapul, De a föntemlitett törvényjavaslat még nem ment át az országgyülés retortáján és igy e pár sor még elég jókor fog jönni, hogy valamely honatya magáévá tegye tendentiáját.

F. A.

Telekkönyvi jogeset.

Legközelebb egy valóban megfoghatlan legfőbb itélőszéki katározat lett egyik szaklap döntvényei között közölve. — Az eset lényege a következő:

M. Ferencz, a győri hitel- és zálogintézet ellen az utóbbi által kiállitott betétkönyv alapján előjegyzést kért. Az elsőbiróság a kérelemnek helyt adott és az előjegyzést elrendelte. A pesti kir. itélőtábla azonban az elsőbiróság végzését megváltoztatta, s kérvényezőt elutasitotta:

mert a takarék-betétekről szóló könyvecskék alapján, melyek adóslevelekkel egy tekintet alá nem esnek, a betétet elfogadó pénzintézetek ingatlanságaira zálogjogi bejegyzések egyáltalán el nem rendelhetők;

mert továbbá a győri hitel- és zálogintézet ellen 1873. évi május 19-én, tehát az előjegyzési kérvény benyujtása napján a csőd elrendeltetvén, annak tömegére még alkalmas okirat alapján sem volt többé az 1840. 22. tczikk 32. §-a értelmében zálogjog szerezhető.

A m. kir. Curia, mint legfőbb itélőszék azonban 1874. évi október 27-én 7720. sz. a. következő végzést hozott:

„Tekintettel arra, hogy a becsatolt könyvecske szerint a zálog- és hitelintézetbe kamatozás végett betett tőkepénz azon intézet irányában kölcsön természetével bir, melyen azon körülmény, hogy adóslevél helyett könyvecske állittatott ki, mitsem változtat;

... tekintve végre, hogy az 1873. évi május 19-én 2602. sz. a. beérkezett előjegyzési kérvény a csőd telekkönyvi feljegyzését megelőzte a pesti kir. tábla végzése megváltoztatván, az első folyamodásu törvényszék végzése hagyatik helyben".

Megdöbbentett e határozat utolsó pontja, mely csőd esetén annak hatályát a csőd feljegyzésétől teszi függővé. — Megdöbbentett, mert ez enunciatio nézetem szerint a törvény határozott rendelkezésével homlokegyenest ellentétben áll.

A telekkönyvi rendelet 104. §-a ugyanis határozottan két osztályba sorozza a telekkönyvi feljegyzéseket és megkülönböztet:

a) oly feljegyzéseket, melyek csupán azon személyek érdekében tétetnek közzé, kik a fekvőségek vagy jelzálogi követelésekre nézve jogügyletet akarnak kötni, a nélkül, hogy a feljegyzés elmulasztásával bárminemü jogi következmény lenne egybekapcsolva. Ide tartoznak a kiskoruság, gondnokság és csőd feljegyzései;

b) oly feljegyzéseket, melyek egy bizonyos, ezzel egybekapcsolt joghatály végett jegyezteznek be. Alig hiszem, hogy ennek más értelem lenne tulajdonitható, mint hogy akár van feljegyezve a csőd akár nem, annak kimondása után többé a bukott ellen bejegyzés nem eszközölhető, s ennélfogva nem a feljegyzés napja, melynek semmi joghatálya sincs, hanem a csődnyitás időpontja a döntő pont a bejegyzések megengedésénél.

Igy értette ezt pedig minden commentator. (L. Halmossy 150. l., Herczegh 319. l., Schuster 56. l., Zlinczky 118. l. stb.) Sőt tudtunkkal igy alkalmazták ezt eddig felsőbb birósságaink is.

De az ellenkező, vagyis a legfőbb itélőszék által ez esetben kimondott elv, igen különös helyzetet idézne elő; mert a csőd rendelési végzés kiadványozásának esélyeitől tenné a bejegyzések elrendelhetését függővé, s tág tért nyitna oly visszaéléseknek, melyeket a törvényhozó fentebbi intézkedései által megelőzni kivánt.

De ha ezen elv, hogy t. i. a csődfeljegyzés napja a határozó, következetesen alkalmaztatik, oly esetben, ha a feljegyzés a csődbiroság elnézéséből vagy a kiadmányozás körül történt hiba, vagy postai mulasztás, szóval bármely oknál fogva egyáltalán nem történik meg, a csődnyitás után még évek mulva is történhetnek a bukott ellen jogérvényes telekkönyvi bejegyzések.

Mire való akkor a telekk. rendt. 104. §-a

Megdöbbentő e határozat, mert önkénytelenül is azon aggály támad az emberben, hogy mire való lesz nekünk a codex, ha a legfőbb bíróság oly könnyedén tul teszi magát a törvény határozott rendeletén!

A „Franklin-Társulat" magyar irodalmi intézet és könyvnyomda (egyetem-utcza 4. sz.) kiadásában megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Kézikönyv a bírósági végrehajtók számára,

tekintettel

az elméleti vizsga és gyakorlat igényeire.

Irta

Dr. DÁRDAI SÁNDOR.

Nyolczadrét, 265 lap. — Ára füzve 2 forint osztr. értékben.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 50. sz. Budapest, 1874. decz. 9.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-ső sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A perrendtartás módositásának kérdése a képviselőház jogügyi bizottságában. — A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról Kőrösi Sándor, jogtanár urtól. — A kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásának több mozzanatai. Dr. Schnierer Gyula, osztálytanácsos urtól — Törvénykezési szemle. A „perben állás" mint büntetés. Dr. Singer Ignácz, kir. tszéki biró urtól — Telekkönyvi jogeset — Tárcza. A csóknak jogi jelentősége. Dr. Vécsey Tamás urtól. — Különfélék.

A perrendtartás módositásának kérdése a képviselőház jogügyi bizottságában.

A képviselőház jogügyi bizottságában Teleszky Istvánnak alább közlött előadmánya méltán örömünkre szolgált s elégtételt nyujtott ez irányban folytatott küzdelmeinkért. Teleszky e jelentésével bebizonyitotta, hogy azon remény, melyet jogászkörök irányában tápláltak akkor, midőn a nép bizalma őt a képviselői székre ültette — indokolt volt. Ő tudományát, tehetségeit a gyökeres jogi reformok létesitésére igyekszik felhasználni, s határozott és bátor fellépése a tanácskozásokat már is oly irányba terelte, mely eddig a jogügyi bizottságban uralkodó nehány vaskalapos tekintély praeponderantiája folytán határozottan évek óta meg sem penditetett. Folytassa csak következetesen küzdelmét, melyben — mint a bizottság tanácskozásai tanusitják — pártkülönbség nélkül sorakoznak a reform hivei, s bizunk abban, hogy a siker nem maradand el.

Mi a jogügyi bizottság tanácskozásai által igen nagy elégtételt nyertünk. Meggyőződtünk, hogy szavaink nem hangzanak el, mint a kiáltó szó a pusztában.

Olvasóink emlékezni fognak, hogy épen most egy éve, hogy egy hosszabb czikksorozatban a perrendtartási novellát birálván, a sommás eljárásra nézve ugyanazon nézetnek adtunk kifejezést, melynek most Teleszky kitünően indokolt jelentésében a törvényhozásnál is utat törni igyekszik.

Az enquette ezen módozatot nem fogadta el, de már az is elfogadott több rendbeli oly módositványt, mely általunk az esetre ajánltatott, ha az irásbeliség fentartatik. Igy, hogy többet ne emlitsünk, elfogadta azon általunk oly nagyon ajánlott reformot, miszerint rendes eljárásban az első biró is rendelhessen az ügy tisztába hozatala végett póttárgyalást. Kimondotta, hogy a szabad bizonyitási elmélet az irásbeliség mellett sikerrel nem alkalmazható, hogy a felebbezésben uj bizonyitékok használata csak közvetlen eljárás mellett foglalhat helyt stb. — Habár mindezek már meggyőztek arról, hogy müködésünk tényleges eredményeket mutathat fel, ezen eredménynyel megelégedve azért nem lehettünk, mert a szóbeliség következetes keresztülvitele, melynek utján reméltük egyedül a valódi reformot, mellőztetett. — Annál nagyobb örömmel kell tehát fogadnunk, hogy e javaslatunk a jogügyi bizottság több tagja által támogattatik; s támogattatik pártkülönbség nélkül. A jobboldali Hodossy és Matuska, a baloldali Matolay, a szélsőbali Lázár, Boncs és Bésán román nemzetiségi képviselők sorakoznak Teleszky körül azon eszme megtestesitésére, melyet mi lobogónkra irtunk.

Ez eredmény ujabb erőt ad előre törni a kezdett uton, s nem riadni vissza, jöjjön ellene az oppositio bár honnan is. A siker nem maradhat el. Régen megirta azt halhatatlan Eötvösünk, hogy: „az uj eszmék valahányszor fellépnek, Anteus természetével birnak, s valahányszor lesujtatnak, uj alakot s vele uj erőt nyernek". (Gondolatok 249. l.)

* * *

A polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868-ik évi LIV. t. cz. módositása iránt 553. sz. a. beadott törvényjavaslat a t. jogügyi bizottságnak 1874. november 7-kén tartott üléséből előadás végett nekem osztatván ki; kötelességemnek ismerem mindenek előtt e törvényjavaslatra vonatkozólag általánosságban tenni meg észrevételemet.

Nem szükséges kimeritően indokolni, hogy az 1868-dik évi LIV. t. cz. tartalmazta polgári törvénykezési rendtartás számtalan hiányban szenved, számtalan hibával bővelkedik. E törvény uralmának még nem igen hosszu korszaka e tekintetben fájdalom az elégnél több adatokat nyujt, s magánjogi igazságszolgáltatásunk kétségtelen roszaságának fő tényezőjét bizonyára törvénykezési rendtartásunk gyarlóságaiban kell keresnünk. E téren tehát a kellő lépések megtétele, s törvénykezési rendtartásunk lehető javitásának eszközlése a törvényhozás fontos teendői közé méltán sorozható.

E czélt akarja előmozditani a beterjesztett törvényjavaslat; melyet, ha általános szempontból kivánunk birálat alá venni, két szempontot kell különösen figyelembe vennünk. Vizsgálnunk kell, hogy helyesen ismerte-e fel a javaslat a törvénykezési rendtartás azon bajait, melyek orvoslást igényelnek? kutatnunk kell ezt követőleg, hogy a javaslatba bozott változtatások fognak-e a felismert bajokon segiteni. E vizsgálat eredményéből ki fog tünni, vajjon általában véve elég tág körben mozog-e a javaslat; s hogy e kör határain belül mozogva eszközölhető-e az, miként az igazságszolgáltatásnak a törvénykezési rendtartásban gyökerező bajai, ha nem orvosoltatnak is egészen gyökeresen, legalább lehetőleg enyhittessenek.

Előre kell bocsátanom, miként a polgári törvénykezési rendtartás végleges szabályozásánál szóbeliség és közvetlenség elvén alapuló, s ezen elv kivánalmainak mindenben megfelelő perjogot oly mellőzhetlen kivánalomnak tekintem, mely nélkül magánjogi igazságszolgáltatásunkat kellően rendezni képesek nem leszünk. Ez álláspontot ezuttal indokolni fölöslegesnek tartom, s csupán azt jegyzem meg, miként törvényhozásunk nemcsak a képviselőházban tett és általános helyesléssel fogadott nyilatkozatban; hanem törvényekben is, például az 1868. XLIV. t. cz. 9-ik §-ának szövegében is a szóbeli eljárás behozatalát kilátásba helyezte. — Nem hagyható azonban figyelmen kivül, miként a közvetlenség és szóbeliség elvére fektetett polgári törvénykezési rendtartás azonnali behozatala ellenében több oldalról aggályok merülnek fel, s ezen aggályok némelyeitől az ez idő szerinti jogosultságot egészen elvitatni alig lehet. — Ebből is következtethető, hogy bármennyire át vagyunk is hatva azon meggyőződéstől — miként csakis a szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetett egészen uj perjog lesz hivatva a magánjogi igazságszolgáltatás igényeit kielégiteni: mégis ezen óhajunk teljesüléséről egyelőre le kell mondanunk.

Szemben a megoldásra váró kérdések azon halmazával, mely más téren, de különösen az igazságszolgáltatás terén is a törvényhozásra vár, szemben azon nagy munkával, melyet a szóbeliség és köz-

vetlenség alapelvein nyugvó, uj törvénykezési rendtartás helyes kidolgozása követel: bármennyire óhajtanók többen, és óhajtanám én is az ellenkezőt — megállapitott ténykint kell elfogadnunk, hogy most életben levő törvénykezési rendtartásunk azon változtatásokkal, melyeket a törvényhozás ezuttal megállapitani fog, éveken át lesz hivatva a magánjogi igazságszolgáltatás alaki szabályaul szolgálni; mely fontos mozzanatot vizsgálódásunk során figyelmen kivül nem hagyhatjuk.

Helyesen ismerte-e fel a törvényjavaslat a törvénykezési rendtartás azon bajait, melyek orvoslást igényelnek? Ezen kérdésre röviden igennel válaszolok. — A javaslat — mint az átalános indokolásból kitünik, a sommás eljárásban és a jogorvoslat rendszerében véli a bajt fölfedezhetni, s ebben vélekedésem szerint teljesen igaza van. A törvénykezési rendtartás által szabályozott sommás eljárás, és a törvény tartalmazta jogorvoslati rendszer oly helytelen alapokon nyugszanak, miként ezek gyökeres átalakitása nélkül türhető magánjogi igazságszolgáltatásról vélekedésem szerint szó sem lehet. És ennélfogva, — bár az alantabb kifejtendőkből kitünőleg a bajfelismerést sem tartom minden részletében helyesnek, teljes meggyőződésemmel csatlakozom a javaslat azon kiindulási pontjához, hogy törvénykezési rendtartásunk bajainak kútforrása a sommás eljárásban és jogorvoslati rendszerünkben keresendő.

A másik kérdés már most az, hogy a javaslatba hozott változtatások fognak-e a helyesen felismert bajokon segiteni? — E kérdésre tagadólag vagyok kénytelen válaszolni.

Sommás eljárásunk főleg azért képezi vélekedésem szerint a bajok kútforrását, mert ellenkező alapokon nyugvó két rendszernek szerencsétlen vegyülékét képezi. Az elsőbiróságnál az eljárás a szóbeliség és a közvetlenség elvére van fektetve; mig a felsőbb biróságok ezzel homlokegyenest ellentétben a szóbeliség tökéletlen irásbeli maradványaira vannak szoritva akkor, midőn az ügyet tény- és jogkérdésben felülbirálni hivatvák. — Hogy ezen következetlen rendszer tartható alappal nem bir, hogy itt foltozgatások által segiteni nem lehet, az vélekedésem szerint kétségtelen mindenki előtt, a ki egy igy lefolytatott per hü képét tartja szem előtt. Az első biró előtt a felek védveiket, ténybeli előadásaikat, tagadásaikat, bizonyitékaikat, jogi kifejtéseiket stb. élőszóval terjesztik elő; és ez magára az elsőbirósági eljárásra nézve nemcsak kielégitő, hanem igen helyes. Ámde a feleknek nincs semmi biztositékuk az iránt, hogy az első biró előtt szóval előterjesztett védveik és kifejtéseik a maga egészében jussanak el a felső bióhoz. Az első biró — és ne téveszszük szem elől: egyes biró-belátása szerint veszi fel a jegyzőkönyvet, abba a felek előadásait, ugy és annyiban igtatja be, a hogy és a mennyiben ő szükségesnek és czélszerünek tartja; és a felsőbb biróságok, azon biróságok, melyeknek határozata döntő, ezen megbénitott, eredetiségéből kiforgatott, nem egyszer téves, felfogás után tévesen beigtatott védelmi töredékalapján vannak hivatva az igazságot kiszolgáltatni.

Ily bizonytalan alapon nyugszik nálunk az igazságszolgáltatás a sommás eljárásban; melytől tehát kielégitő eredményt várni nem lehet. Számitáson kivül hagyták itten a bajnak azon fokozódását, mely az első — egyes-birónak elfogultságából származhatik; pedig utóvégre nem szabad felednünk, hogy a birák is emberek.

Tudjuk, hogy a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló eljárás azért vívta ki magának az irásbeli eljárás feletti előnyt az elméletben, azért alkalmaztatik a törvényhozások által a gyakorlatban, mert a helyes birói eldöntésnek nagyobb biztositékát nyujtja az, ha az itélő birák közvetlenül a féltől vagy képviselőitől hallják a tényállás kifejtését, mely mellett a netalán fenmaradt kételyeknek kérdések tétele általi eloszlatása is azonnal eszközölhető; mintha az esetlegességi elvvel kapcsolatos irásbeli eljárás során papirra tett védelemnek egyhangu felolvasásából lenne meritheto csupán a peranyag. Igen is, előnye van a szóbeli és közvetlen eljárásnak, de csak akkor, ha valóban ilyen, ha felebbezés esetében a másodbiróság is a felek szóbeli előterjesztéseit közvetlenül meghallgatva, erre; nem pedig az elsőbiróság előtt szóbelileg előadottaknak tökéletlen irásbeli kivonatára alapithatja döntő határozatát. Igy, mint nálunk van, a szóbeliségre alapitottnak csak gunyolható sommás eljárás roszabb a legmerevebb, a legtökéletlenebb irásbeli eljárásnál is; mert utóbbinál legalább arról van a fél biztositva, hogy védelme és kifejtése irásba foglalva bár, de egészen és ugy kerül a felsőbiróság elé, mint ahogy a fél irásba foglalni jónak látta.

Tudjuk mindnyájan, hogy irásbeli pereinkben a perkivonatok mennyi ellenszenvet szültek, s ugyszólván a szakférfiak általános helytelenitésével találkoztak; okul az hozatván fel, hogy ezen uton a védelemnek az itélőbirótól részben való elvonása eszközöltetik. — Mi más, a mi sommás eljárásunk, mint a kivonat rendszerének egyik, és pedig sokkal veszélyesebb alakzata; mert mig a rendes perben a kivonat az irásba foglalt védelemből nyugodtan elkészithető, s a mellett a kivonaton kivül az egész peranyag is rendelkezésére áll a birónak: addig a mi sommás eljárásunknál a járásbiró a felek szóbeli előterjesztését extrahálja, a peranyagnak többi része pedig, mely a kivonat helyességének is biztositékául szolgálna, örökre elvész.

A sommás eljárásnak igy felfogott sulyos bajain a törvényjavaslat mit sem segit. Szabályozza az eljárást az elsőbiróságnál, rendelkezéseket hoz javaslatba, mely mellett az első biró előtti tárgyalás a szóbeliség követelményei szerint vezettessék; de nincs benne oly intézkedés, mely biztositaná a feleket, hogy védveiket a másodbiró elé terjeszhetik. Sőt e tekintetben a javaslat inkább ront mint javit; mert a trvts. mig 117-ik §-a szerint a felvett jegyzőkönyvet a biró a felek által tett észrevételekhez képest, a mennyiben azokat helyeseknek találná kijavitani volt köteles; addig a javaslat 38-ik §-a szerint a jegyzőkönyv, melyet a biró a felek kihallgatása után vesz fel a tárgyalás menetét csak általánosságban, a tárgyalás eredményét csak lényeges részeiben fogja tartalmazni; és e jegyzőkönyv e felek észrevételeihez képest kiigazitandó sem leszen. Nem változtat a dolgon semmit, hogy ha a fél az aláirást megtagadja, az ok rövid előadása mellett ez megjegyzendő leszen; mert e megjegyzés csak annyiból fog állani, hogy N. N. a jegyzőkönyvet aláirni vonakodott, mert védelme hiányosan vétetett föl. — Hiába adja elő az illető panaszait a jogorvoslati beadványokban, hiába ir össze iveket, „itélet alapjául csak a jegyzőkönyv tartalma szolgálhat"; és e jegyzőkönyvnek mindig több hitele lesz, ha az igazságszolgáltatást egészen megrenditeni nem akarjuk, több hitelének kell lenni, mint a fél által felebbviteli beadványaiban utólag elmondandóknak.

Sommás eljárásunk baja nem ott keresendő „hogy a sommás eljárás a gyakorlatban irásbelivé fajult" hanem keresendő abban, hogy a szóbeliség elvének betetőzése hiányzik, s mig ezen kirivó hiányon nem segitünk, addig mondjunk le azon reményről, hogy sommás eljárásunkon lényegesen javithatunk. Nem hallgathatom el itten azon meggyőződésemet, hogy szemnél inkább fogná elérni az esetleg törvény erőre emelendő javaslat azon kitüzött czélt, hogy a tárgyalási elv a szóbeliség elve az első birósságnál megvalósittassék; annál türhetlenebb lesz igazságszolgáltatásunk a sommás ügyekben; s mennél inkább fajul a sommás eljárás a gyakorlatban irásbelivé annál türhetőbbek lesznek a bajok; mert az irásbelivé fajult szóbeli perben a peranyagot a döntő felsőbiróságok biztosabban felfogják találhatni, mint a szóbeliség elveinek megfelelően felvett azon tárgyalási jegyzőkönyvben, mely épen a szóbeliség elvéből folyólag sem az első, sem a felsőbb birósági itéletnek biztos alapjául nem szolgálhat. Sőt kifejezést adok azon meggyőződésemnek, hogy ha bármi okbol alantabb eléterjesztendő azon javaslatom, miszerint már ezuttal a szóbeliség és közvetlenség sommás ügyekben a felebbezési birósságoknál is behozassék, elfogadható nem lenne: akkor sommás ügyekben az elsőbirósságnál a jegyzőkönyvi tárgyalás volna meghonositandó, mely legalább biztositja, hogy irásban az egész védelem eljut a felsőbiróhoz. Ha nem lenne is ez kifogástalan jó, de oly eljárást tartalmazna, mely mellett az irásbeliség rendszere következetesen vihető keresztül, tehát semmi esetre sem oly rosz, mint a valódi szóbeliség gunyjára felállitott azon torz eljárás, melyet a törvénykezési rendtartás sommás eljárásában birunk, s melyen e tekintetben a javaslat sem javit semmit. Ha tehát sommás ügyekben a szóbeli eljárást a felebbezési birósságoknál behozni nem lehetne, akkor vagy a jegyzőkönyvi tárgyalás behozatala által, vagy más megfelelő módon okvetlen szükséges intézkedni aziránt, hogy ne pusztán az egyes elsőbiró bölcs belátására, hogy ne mondjam önkényére legyen bizva az, mit kiván a felek által előterjesztett kifejtésekből és védelemből a felsőbb birósságokhoz eljuttatni.

A baj másik kútforrása jogorvoslati rendszerünkben fekszik; de a bajok e része nemcsak ott keresendő, a hol a javaslat általános indokolása felfedezni véli, hogy az igazolás és felebbezés joga szerfelett korlátozva van, s nincs megakadályozva az, hogy apró ügyben a perhozása szempontjából a marasztalt fél felebbezéssel ne élhessen, sőt mód nyujtatik arra, hogy felebbezés mellett ugyanazon ügyben mindhárom biró itélete ellen semmiségi panasz is használtathatik; hanem főleg keresendő jogorvoslati rendszerünk azon tökéletlenségében, melyszerint külföldi perrendtartások intézkedéseinek helytelen alkalmazásával az anyagi jogsérelem orvoslata a felebbezés, az alaki jogsérelem orvoslatától oly mereven lett elválasztva, hogy ennek hasonmását bármely európai állam perjogában hiába keresnők. — A franczia code de procedure, s az ennek mintájára készült perrendtartások, az 1869. april 29-iki bajor perrendtartás ismeri a külön semmiségi panaszt s a semmiségi panasz birói eldöntésére hivatott legfőbb birósságot, de jól jegyezzük meg, hogy itt e jogorvoslat nem csupán az alaki jogsértésekre szorítkozik, hanem kiterjed azon esetre is, ha valamely jogkérdés elbirálásánál az anyagi jog szabályai helytelenül alkalmaztattak; hogy az elsőbiróság által elkövetett alaki jogsértések esetében a felebbezési hatóságot gyakorló másodbirósságok is megsemmisithetik az eljárást, hogy semmiségi panaszszal csak a felebbe-

zési bíróságok határozatai támadhatók meg; hogy közbeszóló birói határozatok ellen nem semmiségi panasznak, hanem a felebbezési fokozatos hatóság illetősége alá tartozó panasznak van helye, hogy tehát a semmitőszék, vagy mint a bajor perrendtartás nevezi a legfőbb itélőszék a felebbezési hatóságok felett álló, s nem vele coordinált, az alaki és anyagi helyes igazságszolgáltatás felett őrködő legfőbb birói hatóságot képezi.

Látjuk, hogy több állam törvényhozása a legujabb német törvényjavaslat is az ezen alapelveken alapuló semmiségi panasz helyébe már is a felülvizsgálat jogorvoslatát hozza be; mely szinte a felebbezési hatóságok itéletei ellenében engedtetik meg, azon különbséggel, hogy a felülvizsgáló bíróság csak ott hoz semmisitő határozatot és rendel uj eljárást, a hol a perjog szabályai sértettek meg; mig ellenkezőleg, a hol a jogsérelem abban áll, hogy az anyagi jog szabályai alkalmaztattak helytelenül, e felsőbiróság nem megsemmisiti, hanem megváltoztatja az itéletet; s bár én az utóbbi módozatot, a felülvizsgálati rendszert helyesebbnek tartom, el kell ismernem, miként a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló perrendtartás igényeivel a semmiségi panasz rendszere is összeegyeztethető.

A mondottakból önként következik, hogy a rendes perekben az irásbeliség alapelveire fektetett törvénykezési rendtartásunkkal, mely mellett a három fokozatos biráskodási rendszer fentartandó, a semmiségi panasznak okszerüen alkalmazott rendszere, azon rendszer, mely csak egyszeri felebbezést tür meg, teljesen összeegyeztethetlen; mennyivel képtelenebb tehát azon nálunk életben lévő semmiségi panaszrendszernek fentartása, mely a jogorvoslatot mereven az alaki jogsértésekre szoritja, s ezzel a semmiségi panasz jogorvoslatát a maga eredetiségéből teljesen kiforgatja.

Én ennélfogva az alakiságra korlátozott külön semmiségi panasz rendszerének fentartását jogi képtelenségnek, és törvényhozási rendtartásunk ezen hibáját oly kirivónak tartom, melyet a törvénykezési rendtartás módositásánál okvetlenül orvosolnunk kell. Sem a helyes igazságszolgáltatás, sem a napjainkban az igazságszolgáltatás rovására nagyon is előtérbe helyezett józan gazdálkodás elveivel nem egyeztethető össze, hogy ugyanazon per a hármas biráskodási fokozat mindenikén keresztül az anyagi és alaki kérdések megbirálása tárgyában külön birói hatóságok elé kerüljön az előadónak, és az itélő tanácsnak külön-külön tehát nyilván megkettőztetett dolgot adjon.

A magyar királyi semmitőszék birái között a magyar birói kar több kitünősége foglal helyet. Valójában szomorú dolog, hogy ezeket arra látjuk, kárhoztatva, miszerint kizárólag a perjog alakszerüségei felett kell őrködniök. Hogy ezt tehessék, az egész peranyagot át kell tanulmányozniok, s bizonyára fáj jogérzetöknek, hogy ha a pert áttanulmányozva, látják az anyagi jogsérelmet, látják az anyagi jogszabály helytelen alkalmazását, az alakiság bilincseibe vert hatáskörük nem engedi, miként az anyagi igazság érvényre emeléséhez hozzá járuljanak; holott ha a törvénykezési rendtartás casuisticus szabvány által támogatott alaki jogsérelem forog fent, meg kell semmisiteniök az eljárást, bár meggyőződésök szerint ez az anyagi igazság helyes kiszolgáltatását nem fogja elősegiteni; sőt gyakran csak késlelteti, néha talán egészen meg is hiusitja.

De az alaki és anyagi jogsérelem orvoslásának oly merev elkülönitése, mint a hogy azt törvénykezési rendtartásunk páratlanul teszi, a jogbiztonság veszélyeztetésével is jár. — A pereknek különbféleségeit figyelembe véve, nem lehet egészen biztos határvonalat vonni, mely megállapitaná hol kezdődik az anyagi és hol végződik az alaki jogsérelem. A felek és ügyvédek nélkülözik a biztos iránytüt, melyet a jogorvoslat megválasztásánál használniok kellene; és ebből az következik, hogy biztos tudatában a jogsérelemnek, nehogy ez azért maradjon orvosolatlanul, mert nem helyes jogorvoslatot választottak, a vagylagosan megengedett jogorvoslat mindenikével fognak élni. Ez a mellett hogy — mint már fentebb érintettem — a birói teendőket szaporitja, magára az igazságszolgáltatásra is káros hatásu. Az ilyen ügy előbb a semmitőszéknél, aztán ha a semmiségi panasz elvettetik a királyi táblán, illetőleg a legfőbb itélő széken kerül birói eldöntés alá. A semmitőszék látja ugyan a jogsérelmet, de azt hiszi, hogy nem alaki, hanem anyagi jogsérelem forog fent, tehát elveti a semmiségi panaszt és átteszi azt a fent megjelölt felebbezési hatósághoz, azon hiszemben, hogy ott a jogsérelem orvoslást fog nyerni; de ha a felsőbb bíróság azon nézetben van, miként van ugyan jogsérelem, de nem anyagi, hanem alaki, melynek orvoslására tehát ő nincs hivatva — akkor az igazságszolgáltatás két szék között a földre szorul. — Annak igazolására, hogy a felebbezési hatóság és a semmitőszék a jogsérelem minőségére nézve ily eltérő nézetben lehetnek: gyakorlati példák mellőzésével szabadjon csak arra hivatkoznom, hogy igen gyakran, ugy szólván naponta fordul elő eset, midőn a felebbezési hatóság a hozzá felterjesztett pert előzetesen a semmitőszékhez teszi át, mert hivatalból észlelendő semmiségi esetet lát fent forogni; és ezen áttett perek legnagyobb részét a semmitőszék azzal küldi vissza, hogy hivatalból észlelendő semmiségi eset fent nem forog.

Jogorvoslati rendszerünk ezen bajain a törvényjavaslat mit sem segit, mert az anyagi és alaki jogsérelem elkülönitett orvoslatait továbbra is fentartja. Hasztalannak tartok minden törekvést, mely a semmiségi panasz eseteit taxative és casuistice kivánja felsorolni, ez a mellett hogy a fent jelzett bajokon különben sem segitene, nézetem szerint helyesen kivihető soha sem lesz. Hiszen a trvts. 297-ik §-a is taxative sorolja fel a semmiségi panaszokat, de hogy minő eredménynyel, arról meggyőződhetik mindenki, a ki egy kis fáradságot vesz magának és a törvény rendelkezéseit a semmitőszék elvi jelentőségü határozataival összeegyezteti.

Azt mondja a javaslat általános indokolása, hogy a perfolyamban és a végrehajtási eljárásban üdvösnek bizonyitotta be a gyakorlat a perrendtartásnak azon rendelkezését, mely szerint a fokozatos felebbezés kikerülésével közvetlenül a semmitőszék kimondhatja, valjon az első birónak valamely megtámadott cselekvénye vagy határozata törvényes vagy törvénytelen-e! Restat probandum. Én legalább, kivált ily általánosságban mint a mint mondva van, az indokolásban foglaltakat hinni nem akarom, s azon meggyőződésben vagyok, hogy a per folyamában hozott határozatok ellen — mennyiben a jogorvoslat az ügyérdemben hozandó végitélet elleni jogorvoslattal összekapcsolandónak nem rendelendő — továbbá a végrehajtási eljárás folyamában felmerült jogsérelmek ellen sokkal helyesebb és gazdaságosabb is, a fokozatos II-od bírósághoz intézendő külön jogorvoslatot (felfolyamodást vagy panaszt) léptetni életbe, s itt — miután nem az ügy érdemének eldöntéséről van szó, a II-od bírósági határozat ellen legalább rendszerint nem lenne további jogorvoslat engedendő. Az európai államok nevezetesbjeinek perjoga e tekintetben is mellettem szoll. Részemről legalább nem ismerek oly perrendtartást, mely, akár a franczia semmiségi panasz rendszerét, akár az evvel rokontermészetü felülvizsgálat rendszerét fogadja el, az első biró perfolyam közbeni határozatait, és a végrehajtás folytán felmerült sérelmeket mint semmiségi panasz vagy felülvizsgálat utján orvoslandókat közvetlenül a legfőbb bíróság hatásköréhez utasitaná; hanem ezt egy külön jogorvoslat rendszerint panasz (Beschwerde) utján a fokozatos másodbíróság utján rendelik orvoslandónak.

Az elkülönitett semmiségi panasz rendszer, s ezzel kapcsolatosan a külön semmitőszik fentartásának indokolásául nem lehet arra hivatkozni, hogy bár most helytelen és czélszerülten ezen intézmény; fentartandó azért, mivel ha majd a szóbeliség és közvetlenség behozatik, szükségünk fog reá lenni. Ezen indok ha állana is, elegendő nyomatékkal felfogásom szerint nem birna. De ilyen semmiségi panasz rendszerre mint a mienk soha semmi körülmények között — a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló állandó perrendtartás behozatala után sem lesz szükségünk; mert oly perrendtartást, melyhez ezen jogorvoslati rendszer czélszerüen alkalmazható lenne, képzelni sem lehet. Hiszen látjuk, hogy azon törvények és törvényjavaslatok, melyek egészen a szóbeliséges közvetlenség elvein nyugosznak, ilyen semmiségi rendszert sem a hatáskör, sem a birósági rendszer tekintetében nem ismernek. Nem lesz szükségünk külön semmitőszékre sem mert ha életbeléptetjük is a szóbeliséget és közvetlenséget csak első biróságra, továbbá az egyszeri felebbezésre illetékes másodbiróságra, s az e felett álló, semmisitésre vagy felülvizsgálatra jogositott legfőbb itélőszékre lesz szükségünk; melyet nevezhetünk aztán semmitőszéknek vagy legfőbb itélőszéknek mint épen tetszeni fog. Hiszen látjuk, hogy a bécsi legfőbb biróságnak czime Passationshof, pedig felülvizsgálati hatáskörrel bir; holott ellenkezőleg a bajor perrendtartás Obenste Gerichtshofot ismer, bár ennek hatásköre anyagi és alaki jogsérelmek esetében való megsemmisitésre szoritkozik. Nyugodtan egyesithetjük tehát a legfőbb itélőszéket és a semmitőszéket; mert ha behozzuk is a szóbeliséget és közvetlenséget, s bárminő jogorvoslati rendszer elfogadásávnl hozzuk azt be, csak első biróságra, másod biróságokra és egy, nem pedig két legfőbb biróságra lesz szükségünk; tehát a most egyesitendő legfőbb itélőszéket és semmitőszéket az uj perrendtartás igényelte legfőbb birósággá bármikor átalakithatjuk.

A kifejtettekből kétségtelen, miként azon keret, melyben a törvényjavaslat mozog, épen a baj főforrásait a sommás eljárást és a jogorvoslati rendszert véve figyelembe, felette szük; és bár a javaslatban foglalt egyéb egyes intézkedések, például az illetékesség kérdései, a sommás szerekben a szavatosságot, a kézbesitést zárlatot, biztositást a végrehajtás némely mozzanatait, a mezei rendőri, épitkezési és birtokbáboritási ügyeket targyazók a részletes megvitatás során szükségesnek mutatkozandó változtatásokkal — az ezen szabályok által érdekelt egyes esetekben némi javulást fognak eredményezni általánosságban, nagyban és egészben véve a javaslat magányjogi igazságszolgáltatásunkat jobbá nem tenné.

Nézetem szerint hogy igazságszolgáltatásunk csak türhetővé is

váljék, elkerülhetlenül szükséges, miként a sommás eljárás a felebbezési bíróságnál is a szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetve szabályoztassék; s jogorvoslati rendszerünk gyökeres átalakitása mellett, a külön semmiségi panasz rendszerének teljes mellőzésével, sommás eljárásban az 1-sö birói határozat ellen uj bizonyitékok megengedésével s a fellebbező ellenfelének csatlakozásával felebbezés, a másodbirósági itélet ellen pedig az alaki és anyagi jog helyes alkalmazásának felülbirálatára szoritott felülvizsgálat, rendes perekben pedig a II-od és III-ad bíróságokhoz való felebbezés, ez azonban ugy engedtessék meg, hogy a felebbezési bíróságok az alaki jog megsértése esetében megsemmisitési hatáskörrel is birjanak. Ezen jogorvoslatokhoz járulna még a per folyamában hozott azon végzések ellen, melyek ellenében a jogorvoslat az érdembeni felebbezéssel össze nem kapcsolható, továbbá a végrehajtás folyamában felmerülő sérelmek ellen megengedendő panasz (Beschwerde) jogorvoslata, mely felett a II-od folyamodásu bíróság legalább rendszerint véglegesen döntene.

Felhozható ezek ellenében, hogy az általam javasoltak gyökeres változtatást tartalmaznak, ez pedig ezuttal nem céloztatik. Ennek ellenében csak azt vagyok bátor kiemelni, miként az 1868 LIV. t. cz. módositásának csak azon egy célja lehet, hogy a magánjogi igazságszolgáltatás, mely ezen törvénykezései rendtartás szerint felette rosz, legalább is türhetővé tétessék; és ha e célt elérni akarjuk, nem szabad a hibák és hiányoknak kirivókra és hinem rivókra, a változtatásoknak gyökeresekre és nem gyökeresekre való osztályozásával magát a célt veszélyeztetnünk. Ha a bajok gyökeresek, nem szabad paliativ gyógymódot használnunk; nem szabad a gyökeres változtatásoktól visszarettennünk.

E gyökeres változtatásoktól talán némelyeket az fogná visszatartani, hogy e változtatások a most irányadó takarékossági szemponttal nem lennének összeegyeztethetők. E tekintetben nem mulaszthatom el, hogy kifejezést ne adjak azon meggyőződésemnek: miként az igazságszolgáltatásnak nem első kelléke az, hogy olcsó legyen, hanem mindenek előtt megkivántatik, hogy jó legyen. Igaz, hogy jelenben midőn igazságszolgáltatásunk nem olcsó ugyan, de azért mégis rosz, az állam pénzviszonyai nem engedhetik, miként az állam egyéb bevételeinek rovására az igazságügyi kiadások szaporittassanak, avagycsak az sem, hogy az e téren czélba vett megtakaritasok megakadályoztassanak, — de utóvégre miután az állam főczélja a jogbátorság létesitése, s ezt főleg a helyes igazságszolgáltatás által éri el, az igazságszolgáltatás érdekeit pénzügyi tekinteteknek alá rendelni nem lehet; az igazságszolgáltatástól nem szabad megvonni azt, a mire szüksége van; és ha az állam pénzereje nem engedi, hogy a netalán igénylendő költségtöbblet a mostani bevételekből fedeztessék; akkor is nem szabad a czélt, az igazságszolgáltatás jóságát áldozatul dobni; hanem legroszabb esetben a bélyegek és illetékek felemelésével is meg kell teremteni azon eszközöket, melyeket a helyes jogszolgáltatás megkövetel. Ha az állam az igazságszolgáltatás terén helyes reformokat visz keresztül, és ez által az eddig türhetetlen igazságszolgáltatást a körülményekhez képest jóvá teszi: akkor jogosult az igazság szolgáltatással kapcsolatos bélyeg- és illetékdijak felemelésére, jogosultabb bizonyára mint akkor, midőn semmitsem tesz a végből, hogy az igazságszolgáltatás javittassék. — És ez esetben, ha csakugyan javulás fog bekövetkezni, azok, a kik az államtól jól kiszolgáltatott igazságot keresnek, a mérsékelten felemelt bélyegeket és illetékeket zugolódás nélkül fogják megfizetni; kivált ha az igazság szolgáltatás egyébb terhes nyügeitől megszabadulnak; pedig hogy példa gyanánt megemlitsem, a végrehajtók általi kézbesités eltörlése egy magában körülbelül annyival teszi olcsóbbá az igazságszolgáltatást, hogy a perbeli bélyegilletékeknek 20 száztólival való felemelése már ezzel magával ellensulyozva lenne.

Ámde az általam javasolt gyökeres változtatásoknak, kapcsolatban az e mellett szükséges reformokkal, még azon előnye is meg van, hogy nem csak jobbá, hanem olcsóbbá is fogja tenni a magánjogi igazságszolgáltatást, minek indokolásaul nem kifejteni, hanem csak röviden előtüntetni akarom a változtatásnak s azzal kapcsolatos reformoknak főbb vonásait.

Sommás perekben a járásbiróságok hatásköre kiterjesztendő lenne; kiterjesztendő jobban, mint azt a javaslat tervezi. — Ha a sommás eljárást javitjuk, ha a másodbirósághál a szóbeliség és közvetlenség elvének megfelelő ily eljárást s uj bizonyitékok alkalmazhatását hozzuk be, akkor az egyes birói hatáskör nyugodtan szélesbithető.

A sommás bíróságok illetőségéhez utasitott ügyekben a II-od birósági hatáskört azon törvényszék gyakorolná, melynek területében a járásbiróság székhelye van. Ezen ügyekben a II-od birósági határozat ellen csupán a jogkérdésre vonatkozó felülvizsgálati jogorvoslat engedtetvén, ennek birája akár a királyi tábla, akár a legfőbb itélőszék és semmitőszékből egyesitett legfőbb biróság lenne.

Rendes perekben a törvényszék elsőbirósági, a királyi tábla másodbirósági, a legfőbb biróság harmadbirósági hatáskörrel lenne felruházandó.

Ezen változtatásokkal kapcsolatosan az 50 frt összeget vagy ugyanennyi értékü ingóságot meg nem haladó peres kérdések, a becsületsértési ügyek és a mezei rendőri ügyek, a közigazgatási hatóságok illetőségéhez lennének utalandók; ugy azonban, hogy a közigazgatási hatóságok határozatával meg nem elégedő félnek a törvény utja fenmaradna, s ennek igénybe vétele a közigazgatási hatóság határozatának végrehajtását nem gátolná ugyan, hanem a végrehajtás a netaláni viszvégrehajtás megóvása végett csak a nyertes fél által nyujtandó biztositék mellett engedtetnék meg, ilyenek nem nyujtása esetében pedig a marasztalt félnek azon jog adatnék, hogy ha az e végből kitüzendő záros határidő alatt a törvény rendes utját igénybe veszi, a marasztalási összeget birói kézhez letéteményezze.

Ily módon a magánjogi igazságszolgáltatás természetesen olcsóbbá válnék, mert azon teendők egy része, a mit eddig a járásbiróságok végeztek, a közigazgatási hatóságra, a törvényszéki teendők egy része a járásbiróságokra, a kir. táblai teendők egy része a törvényszékekre, a semmitőszéki teendők egy része a királyi táblákra és törvényszékekre ruháztatván, ugyanazon munka aránylag kevesebb fizetéssel ellátott birósági tagok által végeztetnék, s a felsőbb bíróságok személyes járandóságaiban tetemes megtakaritások lennének eszközlendők.

Ha ezekhez hozzáveszszük még, hogy a közjegyzői intézmény behozatala, a közjegyzői okmányban vállalt kötelezés végrehajthatóságát különösen figyelembe véve, a perek számát kevesbiteni fogja; hogy egy czélszerü alapra fektetett örökösödési eljárással e téren is a birói teendők szerfelett kevesbedni fognak, hogy a telekkönyvi ügyek, kapcsolatban a telekkönyvi rendtartás egyszerüsitésével általában egyes birósági elintézésre utalandók, hogy a vétségek a járásbiróságok hatáskörébe, a kihágások a közigazgatási hatóságok hatáskörébe sorozandók, hogy nem mint a javaslat akarja, a felebbezésnek bizonyos esetben való kizárásával, hanem a felebbezésnek csakis birtokon kivül való megengedésével, s ezzel kapcsolatban a viszvégrehajtási igénynek a fentebb emlitett módon való biztositásával a felebbezések száma tetemesen kevesbittetni fog; végre hogy a birósági fizetéseknek tervbe vett s általam is czélszerünek tartott fokozatos szabályozása a szerzett jogok épségben tartása mellett is a kiadást jelentékenyen fogja alább szállitani, ha mondom mindezeket figyelembe veszszük: akkor világossá válik, miként az igazságszolgáltatás terén sokat lehet meggazdálkodni a nélkül, hogy ez a jó igazságszolgáltatás rovására történnék, és hogy azon irányelvek figyelembe tartásával, melyeket fentebbi javaslatom tartalmaz, még nagyobb mérvü megtakaritások eszközölhetők, mint ha a törvényjavaslat szük korlátai között tévelygünk.

Még csak azt kivánom megemliteni, hogy az általam javasolt változtatásoknak kétségtelenül azon előnye is lenne, hogy legalább a sommás ügyekben a valódi szóbeliség és közvetlenség elvét meghonositva, egy jelentékeny lépést tenne előre azon czél felé, mely a magánjogi igazságszolgáltatás végleges rendezése tekintetében szemünk előtt lebeg; lehetővé tenné, hogy a jogszolgáltatás tényezői a birák és ügyvédek a szóbeli és közvetlen eljárásba magokat a kisebb jelentőségü ügyekben begyakorolják, s ugy ők mint a közönség a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló eljárás előnyeit az életben megismerhessék. Az ekint szabályozott sommás eljárás igen becses adatokat fogna szolgáltatni, melyek a szóbeliség és közvetlenség elvén alapuló eljárás általános alkalmazásánál felette fontos szolgálatot tennének. Ez a szóbeliség és közvetlenség behozatala elleni aggodalmak helyességének vagy helytelenségének legbiztosabb próbakövét képezné; és mint én meg vagyok győződve azokból a kik ma a szóbeli és közvetlen eljárásnak nem barátai, az intézménynek jelentékeny pártfogokat fogna toborzani.

Kötelességemnek ismertem a törvényjavaslatra vonatkozó általános nézetemet a fentebbiekben a t. jogügyi bizottság birálata alábocsátani. Ha javaslatom egészben vagy részben elfogadásra találna, akkor természetesen a törvényjavaslat ujabb átdolgozásának szüksége fogna fentforogni; ha pedig a t. jogügyi bizottság ezeknek ellenébe azon kört, melyben a törvényjavaslat mozog, megfelelőnek találna, akkor a törvényjavaslat részletes tárgyalás alá lenne veendő.

A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról.

II.

II. A törvényjavaslat tartalmáról.

A törvényjavaslat hármas felosztáson alapul, mindamellett csak a büntetteket és vétségeket tartalmazza. A rendöri kihágásokról, talán helyesebben áthágásokról — mivel az ember a törvényt nem ki-, hanem áthágja — szóló rész, mint az indokokban foglaltatik, az igazságügyi miniszter ur nyomós okokból nem terjesztette be, de munka alatt van. A „Jogtudományi Közlöny 46 számában tisztelt barátom dr. Dárday Sándor ur, a javaslatot birálván, kijelentette nem helyeslését e miatt. Csatlakozom én is e kijelentéséhez s részemről is jobbnak láttam volna, ha a törvényszegések összes eseteiről szóló javaslat terjesztetett volna elő akár egy corpusban, akár külön.

Részemről semmi különös fontosságot nem tulajdonitok annak, hogy egy testbe foglaltassék-e összes büntető törvényünk, vagy külön testbe. Ha egy testbe foglaltatott volna is az áthágásokról szóló törvény a büntettek — és vétségekre szólókkal, azért az elsőbbek sulyban és fontosságban nem nyertek volna, de az utóbbiak sem vesztettek volna semmit. Igy is ugyis jól van. Nagyobb baj, hogy az áthágásokról szóló törvények elő nem terjesztettek, mert az bizonyos, hogy ezen esetek sürübben előfordulnak a napi életben, és igy rájuk mulhatlanul szükség van. Abban azonban nem értek egyet tisztelt barátom dr. Dárday Sándor urral, hogy a törvényhozás a jelen tervezet tárgyalásába nem bocsátkozhatik, mig a harmadik rész elő nem terjesztetik. Nézetem szerint abból, hogy az áthágásokról szóló törvényjavaslat még nem kész, nem az következik, hogy a törvényhozás a már kész javaslatot a büntettek és vétségekről ne vegye tárgyalás alá, hanem az, hogy az igazságügyi miniszter urat a még hiányzó harmadik rész haladéktalan benyujtására szoritsa. Tekintve azon siralmas helyzetet, melyben hazánk igazságszolgáltatása jelenleg bünügyi tekintetben sinlődik, részemről a megjavitandó törvényjavaslat mielőbbi törvényerőre emelkedését óhajtom.

Nagyobb baj szerintem az, hogy a törvényjavaslat a börtönrendszerre nézve nem tartalmaz a letartóztatott vádlottak, — és az elitéltek által elkövethető fegyelmi vétségekre vonatkozó intézkedéseket.

Az indokokban az mondatik, hogy a büntetőtörvény feladatához csak a büntetés, és a büntetés mindenik nemének lényege meghatározása tartozik; a mi ezen tulesik: az a végrehajtás körébe tartozik

E nézettel ellenkező nézetben vagyok. Nem ohajtom ugyan én sem, hogy a végrehajtás minden aprólékos teendöiről törvény intézkedjék, mint intézkedik az 1843 évi javaslatunk harmadik részében, mindamellett sem a vizsgálati fogságban levőkre vonatkozó bánásmód szabályozását, sem az elitéltek fegyelmi vétségei megbüntetését a végrehajtó hatalomra nem biznám. Az indokokban az mondatik, hogy a büntetés végrehajtására vonatkozó mellékintézkedések a szükség és czélszerüség szerint a helyi viszonyok és egyéb körülmények folytán gyakori változtatásoknak vannak kitéve; ez igaz az oly intézkedésekre vonatkozólag, minők a fogoly megmosatása és fürösztése, kaliczkába zárt madár tarthatása stb., de nem mondható annak a fegyelmi fenyitő hatalom mikénti, s ki által leendő gyakorlása szempontjából.

Az mondatik az indokokban, hogy a parlamenti rendszer s miniszteri felelősség teljes biztositékot nyujtanak arra nézve, hogy a törvény rendeletei s azok végrehajtásának módozatai összhangzásban tartassanak. Részemről az ember jogai biztositékát sem a parlamenti rendszerben, sem a felelős miniszterben nem látom; én ezt egyedül a törvényben találom. Az ember szerintem akkor sem szünt meg lenni, midön fogság vagy börtönben ül, és igy kell, hogy akkor is a törvény oltalma alatt álljon. Ugy tudom, hogy nálunk is most a parlamenti rendszer van érvényben, és az egyes kormányzati ágak élén felelős miniszterek állanak Mégis kibocsáttatott az igazságügyi miniszternek 1874-ik évi február 18-án egy a fogházak és börtönök kezelésére vonatkozó szabályrendelete, melyben a letartóztatottak feletti rendelkezés, különösen a fegyelmi fenyitőhatalom gyakorlása részben a fogház igazgatókra, részben a királyi ügyészekre ruháztatott.

Különösen a királyi ügyészek gyakorolják a fegyelmi fenyitő hatalmat a vizsgálati fogságban lévő foglyok, a fogdákban alkalmazott felügyelő személyek, és az elitélt foglyok és rabokra nézve (223. §.) még pedig oly tág hatáskörrel, hogy nemcsak böjttel sulyositott magánfogsággal, 10 napig tartható sötét fogsággal, de a 226. §. értelmében három hónapig bilincs és földhöz lánczolással fenyithet.

Szerintem ily hatalommal felruházni egyes embert, ki szintén mint más ember kenyérrel és hussal táplálkozik, tehát tele van szenvedélylyel, nem czélszerü. A vizsgálati foglyok iránti fenyitő hatalma a királyi ügyésznek megtagadása az ujabb idő vivmányainak, melyek a bünügyi teendők halmozását egy személyben többé meg nem engedik. A vizsgálati fogságban levők irányában a királyi ügyész felperesként, tehát vádlóként áll a perben; hogy lehet hát egy személyben vádló és biró is. A fogdákban alkalmazott felügyelő személyek pedig nem elitélt, hanem szabad polgárok; ezek felett a gazda (dominus) csak a szolgálatbóli elbocsátás jogával bir, szolgálatra alkalmatlan voltuk miatt; de ha vétséget, vagy áthágást követnek el: felettük is csak a rendes bíróság itéhet, és gyakorolhat büntető hatalmat. Az elitéltek igaz hogy nem szabad emberek, de mégis emberek, s egy ember biráskodása, gyakran önkénykedése alá nem vethetők. Más államok fogdáiban a fenyitő hatalmat nem egyes ember, hanem *felügyelő bizottság* gyakorolja. Igen helyesen, javaslatunk 44-ik §-a is egy ily felügyelő bizottságot rendel felállittatni. Csak hogy az 54-ik §-ban meg azt mondja, hogy addig mig a szabadságbüntetések végrehajtására a jelen fejezet határozatainak megfelelő intézetek nem szerveztetnek: azok a fenálló szabályok szerint foganatositandók. Ez a határidő, a jelen pénzügyi nyomorainkat tekintve, aligha nem a görögnaptárban lesz feltalálható. Akárminő rendszerben hajtassék végre a szabadságbüntetés, szerintem szükséges, hogy általános elvi szabályokban törvény határozza meg a letartóztatott egyénekkeli bánásmód mikéntjét. Szükséges, hogy a kir. ügyészek mielőtt törvény által feloldassanak a hivatkozott miniszteri rendeletben rájuk halmozott, s állásuk feladatával össze nem egyeztethető teendőktől, s e teendők felügyelő bizottságokra bizassanak.

Ez okból szükségesnek vélném, hogy az igazságügyminiszter ur a zürichi 1871-ik évi bünt. t. k. mintájára az anyagi törvényjavaslathoz a börtönrendszerre vonatkozó törvényjavaslatot nyujtson be a törvényhozáshoz, melyben meghatároztassék általános főbb elvekben a letartóztatottakkali bánásmód és különösen a fegyelmi hatalom ki által, s mi módon leendő gyakorlása; az apróbb részletek idő szerinti és helyhez alkalmazott megállapitása bizassék az igazságügyi miniszterre. Ennek benyujtását követelni, képviselőházunk nemcsak jo-

gában, de letartóztatott polgárok érdekében követelnie szerintem erkölcsi kötelességében is áll.

A szóban levő törvényjavaslat nem tartalmazza a bünvádi eljárást. Nagyon helyesen van ez igy; az ujabb törvényhozások által az anyagi törvényekkel sem a polgári, sem a büntető eljárás nem csatoltatik többé össze. Mindeniknek saját, és önálló feladata van, melyet csak elkülönitve oldhat meg helyesen. Nem mondhatom azonban azt helyesnek, hogy a kormány előbb nem bünvádi eljárási törvényt terjesztett elő. Mindenütt, hol a codifikálásban rendszert tartottak, előbb bünvádi eljárási törvényeket hoztak és csakis ez után anyagi törvényeket. A dolgok logicai rende ezt igy kivánja. Előbb meg kell alkotni azon szabályokat, melyek szerint egyes esetekben az állam büntető hatalmát gyakorolja; meg kell határozni, mily módon nyomozza ki a büntető hatalom egyes esetekben a tetteket, mily bizonyitási eszközökkel állapitja meg azok bünössségét, és csak ezután állapitandók meg azon szabályok, melyek szerint a bünösöknek talált tettesek megbüntetendők.

A franczia törvényhozásban 1808-ik évben először a bünvádi eljárás vétetett tárgyalás alá, és csak ez után az anyagi büntetőcodex.

„A bünvádi eljárásnak — mondá a kormány szónoka — más jelentősége van, mint a polgári eljárásnak. A bünvádi eljárás czélja levén e büntettek kikutatása, a bünösök megállapitása, a büntetések alkalmazása: kétségkivül a megtorlás első alapját képezi, arra levén határozva, hogy a társadalom és vádlottak jogait biztositsa, lényegesen kell, hogy független legyen a büntetéstől, melynek mérve az idő és erkölcsök szelidülése szerint változhatik. Nem előbb tehát, hanem csak a bünvádi eljárás szabályai megállapitása után foglalkozhat a törvényhozó azon kérdéssel, hogy valamely büntett vagy vétségnek mi legyen a büntetése.“ (Lásd: Bonnville „De l'aménation de la loi criminelle“ czimü müve bevezetésének 18-ik lapját. Ce n'est donc qui après avoir tracé les régles de l'instruction criminelle, que le legislator devra s'occuper d'établir, pour chaque crime, ou délit des peines justes et suffisemment s répresives.)

Azután valamely állam polgárai összeségét semmi sem érdekli annyira, mint az alkotmányra és bünvádi eljárásra vonatkozó törvények.

„Az alkotmány s bünvádi eljárásban mondja a világhirü tudós Gneist (Vier — Fragen zu d. Strafe.) — öszpontosult valamely állam alaprendszere oly mérvben, hogy már a büntető perben láthatók minden nemzet alkotmány — gondolatai. A bünvádi eljárásban való változások, tehát nem csupán az igazság szolgáltatási személyek hivatalos szokásait érintik, hanem az állam és társadalom alapviszonyai keresztbe vágják egymást, a társadalom nehezen összeegyeztethető érdekeivel, tehát közvetlenül a politikai párt vélemények és küzdési módjuk határába esnek.“

Fontos érdekek követelték volna tehát a bünvádi törvények előzetes meghozatalát általában, de különösen hazánkban. Mint a javaslatból láthatjuk, hazánkban először vétetnek föl az általános büntető törvénykönyvbe a sajtóvétségek megbüntetéséről rendelkező törvények. Már most ha nem tudjuk, hogy vajjon hazánkban miféle birósági rendszert fogadand el a később megalkotandó eljárási törvényünk: mikép lehet azt kivánni, hogy azok is elfogadják a sajtóvétségeknek a közönséges büntetőtörvény szerinti megbüntetését a kik a sajtó ügyeket a gondolat szabadsága tekintetéből igen fontosnak tartják, s a sajtóvétségek elitéltetését esküdtszékekhez ohajtják utalni? Részemről már az 1873-ik évi jogászgyülésen — hol e kérdes tüzetesen megvitattatott — kijelentettem, miszerint soha sem helyeselhetném azt, hogy hazánkban sajtóvétségek felett az esküdtszéken kivül más bíróság itélhessen.

Most is azt mondom, hogy bár az esküdtszéket mint emberi intézményt tökéletesnek nem tartom, mindamellett az szerintem oly intézmény, mely az egyéni és társadalmi szabadság biztositására, a legtöbb biztositékot képes nyujtani, s igazat adok Laboulay hirneves franczia irónak, ki azt mondja: „Une societé libre est celle, qui guarde en ses mains les jugements criminelles; et parmi ces jugements les moins importants ne sont pas ceux de la presse. Si précieuse que soit la vie elle ne vaut pas plus, que la conscience et la pensée.“ (Azon társadalom szabad, mely kezében tartja a büntető ügyi itéleteket; s ezek közt nem a legcsekélyebb fontosságuak a sajtóügyek. Bármily becses legyen is az élet, nem ér az többet mint a lelkiismeret, és a gondolat.) A sajtóügyeket nem a rendes biróságok iránti bizalmatlanságból óhajtom továbbá is esküdtszékek elé utasitani — ámbár nem tartom alaptalannak, Jordan Camillének a franczia törvhozó test ülésében 1817. mondott ama szavait: „Qui jugera la presse: la possedera“ (a ki itélend a sajtó felett: az lesz annak ura) hanem illetékességi szempontból. Azt tartom, hogy a rendes biróságok, mint az állami hatalom végrehajtó közegének megbizottai, csak a magán polgárok közti vitás kérdésben illetékesek itélni. A büntető ügyek — hová a sajtóvétségek is tartoznak — csak esküdtszékek által itéltethetnek el illetékesen, mivel az esküdtszékek nem megbizottai a társadalomnak, hanem maga a társadalom. A büntető törvények megsértése az állami és társadalmi létet közvetlenül fenyegetvén, azok megtorlásának s a veszélyes különös akarat megsemmisitésének, jogát a társadalom magának tartotta fenn! A sajtóvétségekben, valamint általában a büntető ügyekben a társadalmi tagok első rendü érdeke, az élet és gondolat van veszélyeztetve. Ezt megvédeni maga a társadalom van hivatva, s ily nagy érdekü ügyeit nem bizhatja a végrehajtó hatalom megbizottaira. Ez az oka, hogy széles e világon minden szabad és alkotmányos államban nemcsak a büntető ügyekben általában, de különösen a sajtóügyekben is esküdtszékek itélnek; — ez az oka, hogy a belgiumi alkotmányban ez mint sarkalatos törvény a XVIII-ik czikkbe foglaltatott.

Azon körülmény azonban, hogy az eljárási törvény javaslat még be nem terjesztetett, nézetem szerint nem gátolhatja a már beterjesztett anyagi törvényjavaslat tárgyalását, mert ez akadály elháritható. Elháritható lesz az által, ha az igazságügyi miniszter ur — mint az indokokban igérte is — beterjesztendi az eljárási törvényjavaslatot nem ugyan tárgyalás végett, hanem a végett, hogy lássa a közönség és törvényhozás, micsoda alapelveken fog nyugodni az eljárás. Az együttes tárgyalás csak nagy zavart idézne elő. Tárgyaltassék le tehát először a már beterjesztett anyagi javaslat, ezután pedig nyomban az alaki. Ez a nézetem a bünvádi eljárásra vonatkozólag.

Kőrösi Sándor,
jogtanár.

A keresk. törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai.

III.

A zálog- és megtorlási jog.

A 316. czikkből a német kereskedelmi törvénykönyv azon intézkedése, mely szerint ellopott vagy elvesztett tárgyak visszakövetelhetők, el lett hagyva. Ezen elhagyás mellett felhozatott, hogy a forgalmat üző közönség jogtudata a vissza nem követelhetés elvéhez hajol és hogy évről évre szaporodnak azon

törvények, melyek a vindicátió elvét elejtik és azt juttatják érvényre, hogy a birtok külső ténye a jogra nézve is döntő legyen, mi mellett azonban csak az védendő meg, a ki jóhiszemben járt el. Minden kereskedő szivesen fog lemondani azon jogról, hogy a tőle ellopott, vagy az elveszett tárgyakat vindicálhassa, ha azon megnyugtató tudattal bir, hogy az általa megvásárolt dolgokat, bár az előadó azok tulajdonosa nem is volt, megtarthatja anélkül, hogy a vindicatio veszélyének volna kitéve.

A 318. czikk ingóságoknál, bemutatóra szóló és oly papiroknál, melyek hátirat által átruházhatnak, továbbá keresk. könyveken alapuló követelések elzálogositásánál az illetők megállapodása mellett az egyszerü átadással megelégszik, ha a zálog kereskedők közt kereskedelmi ügylet tekintetében keletkezett.

Előadó megtámadta a német kereskedelmi törvénykönyvben is foglalt azon elvet, hogy a kereskedelmi törvénykönyv határozatai csak oly kézi zálogra alkalmaztassanak, a melyek kereskedők között kereskedelmi ügyletekből eredtek. Felhozta, hogy ezen megszoritás végtelen pörlekedésekre és folytonos bizonytalanságra szolgáltatna alkalmat. Ily subtilis és nehezen megállapitható ismérvektől, azoktól t. i., vajjon a zálogbirtokos kereskedő-e és a biztositandó ügylet kereskedők közti ügylet-e, a nyujtott hitel biztonságát és a zálogositási ügylet érvényességét nem lehet függővé tenni.

A tervezetnek álláspontja szerint kizáratnak a kereskedelmi zálog fogalmából azon esetek, midőn pl. valamely épitési vállalkozó bankárnál folyó számlát nyittat, és neki a hitelért értékpapirok letétele által kézi zálogot nyujt; midőn nemkereskedő kereskedőnek ad zálogot, még akkor sem, ha azon követelés, melyre e zálog adatott oly ügyletből származott, mely a nem kereskedő részéről objectiv kereskedelmi ügylet; midőn kereskedő nemkereskedőnek ad zálogot, midőn egy kereskedő és egy nemkereskedő valamely ügylet tekintetében egyetemleges kötelezettséget vállaltak, megtörténhetik, hogy egy és ugyanazon követelésre adott zálog, a szerint a mint azt az egyetemleges adósok egyike vagy másika nyujtotta, kereskedelminek vagy nem kereskedelminek tekintetik. Ezen bonyodalmak és a jogbiztonságot veszélyeztető viszonyok elkerülése végett inditványoztatott, hogy a szerződési kézi zálog megszerzésére elegendő legyen az, ha a követelés kereskedelmi ügyletből származik, tekintet nélkül arra, vajjon a hitelező vagy adós kereskedő-e.

Az értekezlet ezen inditványt elfogadván, e szavakat: „a kereskedők közt" az idézett czikkből kihagyatni határozta.

Az átadásról szóló következő czikk tárgyalásáról kivántatott még, hogy a tényleges átadás mellett a symbolikus átadás is emlittessék és hogy ennek esetei taxative soroltassanak fel, mert a birói gyakorlat a symbolikus átadást sok esetben el nem fogadván, a forgalom által igényelt oly zálogolási módokat is biztositani kell, midőn a tényleges átadás idő és költség tekintetéből nem is lehetséges.

Ellenvettetett azonban, hogy a symbolikus átadás jogosultságát az elmélet egyáltalában tagadja. Elégségesnek találta ennélfogva az értekezlet, ha a „tényleges" szó kihagyatik és a jelképes átadásról nem kivánt külön intézkedni.

A 321. czikk a kereskedelmi könyveken alapuló követelések elzálogositásáról intézkedvén, az elzálogositási zaradékkal ellátott könyvkivonat átadását és az elzálogositási ténynek a könyvbe való feljegyzését követeli.

Előadó e czikknek kihagyatását inditványozta. Nézete szerint ugyanis a kereskedelmi forgalomban csak az értékkel biró ingó tárgyak, melyek a kereskedésben rendszerint elárusittatnak, a bemutatóra szóló és hátirat által átruházható papirok szolgálhatnak kereskedelmi zálogra alkalmas tárgyakul. Nem alkalmasak tehát az ingatlanokon kivül mindazon követelések, melyek nem hátirat, hanem csak cessio által ruházhatók át, vagy a melyek általában el nem idegenithetők, miért is a kereskedelmi könyven alapuló követelés kereskedőileg szokás is zálog gyanánt el nem ismerhető.

Ezen inditvány ellenében az értekezletnek több tagja határozottan kiemelte, hogy a kereskedelmi könyveken alapuló követeléseknek elzálogolása a kereskedelmi forgalom által el van fogadva és a gyakorlatban számtalanszor előfordul, miért is a czikknek intézkedése, mint a kereskedelmi szokást szentesitő és szabályozó, fentartandónak mondatott. Hogy azonban az idő constatáltassék, a melyben a követelés átruházása történt, s hogy ily módon a visszaélések meggátoltassanak, annak kimondása kivántatott, miszerint a könyvkivonatban megnevezett adós a követelés elzálogositásáról értesittessék.

Ily értelemben a czikk elfogadtatván, az adós értesitésére vonatkozó határozat fölvételével a szövegező bizottság bizatott meg.

A tervezet 324. és 325. czikkei annyiban mutatnak eltérést a német törvény 310. és 311. §§-aitól, a mennyiben ez utóbbiak az önhatalmu kielégitést csak akkor engedik meg, ha ez iránt a felek határozottan és irásbelileg megegyeztek, holott a tárgyalás alatt levő tervezet ily megszoritást nem ismer.

A tervezet védői részéről felemlittetett, hogy ugy a hitel emelése, mint a gyorsabb és pontosabb fizetés csak a szöveg határozatai mellett éretnek el. Az önhatalmu kielégités e mellett nem veszélyezteti az adós érdekeit, mert a tervezet az ingóságoknál ugyis birói közbenjárást követel; a tőzsdei árfolyammal biró papiroknál pedig meg van a határozott árfolyam, a mely szerint azoknak elárusitása történik. A hitelezőnek azon jogosultsága, hogy magát a zálog tárgyaiból kielégithesse, azonnal kezdődik, midőn az adós kötelezettségének meg nem felel és ilyenkor nincs ok azt megakadályozni, hogy a hitelező jogával éljen és őt nem lehet azon veszélynek kitenni, hogy a zálog tárgya, a mint az az értékpapiroknál sokszor történik, a mulasztás alatt értékben csökkenjen.

Az értekezlet ugyanis már előbb elfogadta azon álláspontot, hogy a zálogügylet irásbeli szerződéshez ne köttessék és eltérőleg a közönséges törvénytől, elégségesnek találta magát a tényleges átadástól nem volna tehát következetes, ha a zálogdistractiónál nagy horderejü különbséget tenne a szerint, a mint a zálogszerződés irásbelileg lett megkötve vagy nem. A tényleges birtok, a jogvélelem mindenesetre a hitelező mellett van. A törvénynek kötelessége a hitelező jogát mindenekelőtt védni. Nem lehet továbbá figyelmen kivül hagyni, hogy a kereskedelmi zálog tárgyai többnyire olyanok, a melyeknek ára naponkint változik, ha a törvény birói közbenjárásra kényszeriti a hitelezőt, az ezzel járó halasztás által egész követelése kérdésbe helyeztetik; másrészt ha a zálognak önhatalmu distractiója által az adós károsittatnék meg, ennek van viszkeresoti joga a hitelező ellen. A szövegben kifejtett szigortól korán sem kell tartani, főkép nem ezen értekezletnek, mely a kereskedelmi utalványok meghonositásánál a forgalom érdekében a legnagyobb szigor alkalmazását látta czélszerünek.

A tervezet ellen s a német kereskedelmi törvénykönyv álláspontja mellett felhozatott, hogy ott nem materialis jogról van szó, mely a kereskedő számára biztositttatik, hanem azon eljárási formáról, melyben követelését kielégiti. Midőn a kereskedő követelésének igazolására semmi mást nem tud felhozni, mint saját állitását, nem lehet őt a birói közbenjárástól felmenteni. Ily esetben tehát meg kell kivánni legalább azt, hogy a követelés világos legyen és hogy a hitelező a zálog önhatalmu distractiójára irásbeli felhatalmazással birjon, a mint azt a német kereskedelmi törvény megkivánja. A tervezet oly eltérést tartalmaz a polgári rendtartás sarkalatos elveitől, melyet a forgalom érdekében elfogadni nem lehet. Továbbá a tervezet által felállittatott azon elv, hogy a hitelező adósát az eladásról eleve tartozik értesiteni, a kivitelben gyakran legyőzhetetlen nehézségre fog akadni. Nincs is a tervezetben gondoskodva arról, hogy a bíróságnak ezen értesités megtörténtéről meg kelljen győződnie; és ha ezen értesitéstől tétetik függővé a hitelezőnek kielégitési joga, ez sokkal terhesebb feltétel, mintha a német kereskedelmi törvénykönyv álláspontja szerint a hitelező birói közbenjárásra szorittatik. Ezen felül a birói közbenjárásnak azon módja okvetlen formalis perekre fog vezetni, mivel törvénykezési rendtartásunk értelmében a biró megelőző kereset nélkül az egyik fél egyoldalu kérelmére a zálogtárgy eladását el nem rendelheti. Ennek az lesz következménye, hogy a biró contradictorius és azért hosszadalmas és költséges eljárást lesz kénytelen megindítani. A kereskedői zálogjog érvényesitésénél a megelőző adóssági kereset a kereskedelmi forgalomnak egyáltalában meg nem felel, oly eljárást kell lehetővé tenni, mely a hitelezőnek pontos és gyors kielégitését biztositja.

Az értekezlet ezek után azon elvi kérdést illetőleg, hogy a zálog-distractionalis jog a zálog-szerződés semminemü formaiságához ne köttessék-e, vagy fogadtassék-e el a német kereskedelmi törvénykönyv álláspontja, mely a kivételes zálog-kielégitési jogot kereset nélkül csak irásbeli szerződés alapján engedi meg, elfogadta a német kereskedelmi törvénykönyv 310. és 311. §§-aiban kifejezett eszmét, azonban azon módositással, hogy e czikkeknek határozatai nem csak a kereskedők között kötött zálogszerződésekre, hanem egyáltalában bármely kereskedelmi ügyletből eredő zálogszerződésre alkalmazandók.

A szövegező bizottság e szerint az emlitett czikkeknek ily módon leendő szövegezésére és átvételére utasittatott.

Megjegyeztetvén, hogy a zálog-tárgynak eladására vonatkozólag a német kereskedelmi törvényben hézagok vannak, melyeket több német állam az életbeléptető törvények által töltött ki — inditványoztatott: vétessék fel az osztrák bevezetési törvény 44. §-ában kifejezett azon elv, hogy a zálogdistractionalis jog az adós csődtömege ellen is érvényesithető, mely inditvány elfogadtatván, a szerkezet megállapitása a szövegező bizottságra bizatott.

Felemlittetett továbbá, hogy a német kereskedelmi törvényből átvett §§-ban nincsen intézkedés arra nézve, vajjon a hitelező a zálogot követelése erejéig kielégitésül megtarthatja e? A nürnbergi értekezlet ezt magától érthetőnek mondotta, a tervezet 324. cz.-nek 3. pontja pedig az ott felemlitett esetekre világosan megengedte, mihez képest az értekezlet a jegyzőkönyvben kimondandónak határozta, hogy a zálogbirtokos a zálog eladása helyett annak megtartására is fel van jogositva.

Előadó inditványozza, hogy vétessék fel a német kereskedelmi törvény 312. §-ának 1. pontja, mely a nyilvános zálog- és hitelintézeteknek, vagy bankoknak a zálog megszerzésére és eladására vonatkozó különös jogait s kiváltságait továbbra is fentartja.

Megjegyeztetett ezen inditvány ellenében, hogy az emlitett jogokra a törvény oekonomiája tekintetéből figyelemmel lenni nem lehet, mert különben a részvénytársaságoknál minden lépten-nyomon tekintettel kellene lenni azon fenlevő jogokra, a melyek a hozandó határozatok által módositást szenvednek; — ez iránt intézkedni az átmeneti határozatoknak feladata és az nem e törvénybe való.

Ezek alapján a jegyzőkönyvben kimondatni határoztatott, hogy a jelen törvény által megállapitott distractionalis jog nem kivánja az előbb szerzett jogokat alterálni.

A tervezet 328. czikkében a megtartási jog csak a kereskedőnek l e j á r t kereskedelmi követelései tekintetében állapittatott meg, és hozzáteszi, hogy ezen jog általában nem gyakorolható, ha a tárgyak akár az adós, akár egy harmadik által meghatározott czélból, kerülnek a hitelező birtokába.

E czikknél dr. B r ó d e, tekintettel a német kereskedelmi törvénykönyv 314. §-ára, mely az ott megállapitott esetekben a le nem járt követelésekre is zálog-visszatartási jogot ad, ezen határozatoknak a tervezetbe leendő felvételét inditványozta. Inditványának támogatására felhozta, hogy az emlitett czikk csak a notorius fizeté--képtelenségről intézkedik. Ha az adós megbukott, vagy ha az ellene elrendelt végrehajtás eredménytelen maradt, a hitelezőnek követelése mindenesetre a legnagyobb veszélyeztetésnek van kitéve, miért csakis igazságosnak tekinthető a hitelező birtokában levő tárgyra nézve a megtartási jogot részére biztositani.

Ezen inditvány ellenében felhozatott, hogy a német kereskedelmi törvénykönyv kérdéses intézkedése indokolható, miután az csak a kereskedőknek egymás közti ügyleteinél nyer alkalmazást; minthogy azonban a törvényjavaslat álláspontja szerint már nem csupán a kereskedőkre nézve történt intézkedés, a megtartási jognak ily mérvü kiterjesztése messzebb terjedő és veszélyesebb volna, mint a német kereskedelmi törvénykönyv intézkedése. A megtartási jog már magában kivétel, mit nem lehet kiterjeszteni a le nem járt követelésre. Az inditványozott czikk épen a kereskedelmi forgalomnak és hitelnek ártana és bizonytalanságot keltene a kereskedők ellen, mert mindenki óvakodnék bármit is átadni a kereskedőnek, ha attól kellene félnie, hogy az a kezébe jutott tárgyakat le nem járt követelésért is visszatarthatja.

Előadó inditványozza: mondassék ki azon elv, hogy a záloghitelező egyéb nem közvetlenül a zálog által biztositott követelések tekintetében is a zálogmegtartásnak jogával élhet.

Az értekezlet a visszatártási jognak ezen kiterjesztését hasonlag veszélyesnek s a forgalom érdekében nem kivánatosnak találván, a tett inditványokat elejtette és a tárgyalás alatt lévő czikket az előadó által eredetileg ajánlott szövegezésben fogadta el.

(Folyt. köv.)

Dr. Schnierer Gyula,
osztálytanácsos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A „perben állás“ mint büntetés.

Az uj büntető törvénykönyvi javaslat törvényerőre leendő emelkedésével törvényszéki gyakorlatunk a büntetőjog fejlesztése körüli feladata is szükségképen meg fog változni, mennyiben t. i. hivatásköre azontul csak a fennálló irott törvény hézagainak helyes magyarázat utjáni pótlására szoritkozhatik; jogalkotó szerepe megszünik.

Ámde a jelzett időpont beálltáig (s miben találjuk, annak biztositékát, hogy már közel jövőben lesz büntető törvénykönyvünk?) nem mondhatunk le azon követelményünkről, hogy a birságok, kölönösen felsőbb birságaink itéletei oly elvi kijelentéseket tartalmazzanak, melyek a büntető jogtudomány előhaladott állásának megfelelve, a hiányzó törvények helyettesitésére, és következetes alkalmazásuk által egyöntetü törvényszéki gyakorlat megállapitására alkalmasak legyenek.

Éppen a nálunk oly gyakran hivatkozott Angolország példája mutatja, miszerint a törvényszéki gyakorlat állandósága, az egyszer megállapitott elveknek a birságok általi lelkiismeretes követése mellett a rendszeres törvénykönyvek hiánya nem annyira érezhető; mig ellenben hazánkban a cedexek megalkotása leginkább birsági gyakorlatunk ingatlanságánál fogva vált égető szükséggé.

Nem akarjuk e helyütt bővebben igazolni azon állitásunkat, hogy felsőbb birságaink fenebb emlitett hivatásuknak teljesen meg nem felelnek; annak támogatásául, hogy felsőbb birságaink fenyitő ügyekbeni itéleteiben vajmi ritkán foglaltatnak a tudomány mai állásának megfelelő elvi kijelentések, idézhetnők a kir. tábla egy itéletét, melyben a gyujtogatásnak „egyszerü“ és „szándékosra“ való felosztása állittatik fel; a királyi táblának a kir. Curia által is helybenhagyott egy itéletét, melyben a gyermekgyilkosság (gyermekölés, csecsemőgyilkosság) „saját gyermeken elkövetett gyilkosságnak“ minősittetik; a kir. táblának hasonlag a kir. Curia által is helybenhagyott itéletét, melyben a „törvényszék előtti megdorgálás“ büntetésként rendeltetik alkalmaztatni a törvényszék fegyelmi hatalmának alá nem vetett személyekre; de lemondunk ezuttal annak taglalásáról, s csak azon esetek közlésére szoritkozunk, melyek tanuságot tesznek arról, hogy a legfőbb itélőszék egy, sem a tudományban, sem a törvényhozásokban nem ismert büntetésnem alkalmazását kivánja nálunk meghonositani; értjük a jelen czikk feliratául használt „perben állási“ büntetés alkalmazását.

Ám lássuk az esetet:

W.... György az elsőbiróság által gyilkosságban bűnrészesnek kimondatván, ezért $1^1/_2$ évi börtönre itéltetett és a költségek viselésében elmarasztaltatott. A pesti kir. itélő tábla pedig 1870. évi deczember 15-én 7457. sz. a. hozott itéletével az elsőbiróság itéletét helybenhagyja.

A magyar kir. Curia mint legfőbb itélőszék ellenben 1871. évi május hó 5-én 1487. sz. a. hozott itéletével nevezett vádlottat a bűnrészesség vádja alul egyszerüen felmentette; azon mulasztásáért azonban, hogy a házánál elkövetett bűntény feljelentésére a községi elöljáróságot fel nem hivta, illetőleg annak a végből hirt nem adott, e „p e r b e n i á l l á s a“ büntetésébe (vádlott letartóztatva nem volt, s semminemü büntetést el nem szenvedett) betudatván, mindkét alsóbb — birósági itélet ennyiben s ily képen megváltoztatik, többiben pedig indokolásánál fogva helybenhagyatik.

* * *

K.... Istvánt az elsőbiróság az önvédelem határainak áthágásával elkövetett életbiztonság elleni kihágásban bűnösnek mondván ki, ezért 10 napi fogságra itélte. A pesti kir. itélő tábla pedig ezen itéletet 1874. évi február 16-án 1195. sz. a. hozott itéletével helybenhagyta.

A m. k. Curia mint legfőbb itélőszék ellenben 874. évi junius 10-én 3204. sz. a. hozott itéletével következőleg határozott: A per során igazolt ténykörülmények figyelembevételével vádlott K. István vádbeli cselekménye kisebb beszámitásunak találtatván, annak a „j e l e n b ű n p e r b e n i á l l á s a“ büntetésül betudatik, s érdeklett vádlott e szerint a további személyes büntetés (vádlott sem előlegesen, sem vizsgálati fogságban letartóztatva nem volt) alul felmentetvén, ily változtatással, egyebekben a pesti kir. tábla itélete felhivott indokainál fogva helybenhagyatik.

* * *

Folytatás: a mellékleten.

Bármelyik büntetőjogi elmélet vétessék is kiindulási pontul a büntetés lényegének, alapjának és czéljainak meghatározásánál, a büntetést (mint közfenyitéket) mindenkor az államnak a jogrend megsértése által előidézett reactiója folytán alkalmazott bizonyos rosznak vagy bajnak kell tekinteni, mely a mellett, hogy a bűnöst sujtja, a megsértett jogrend helyreállítására, a vétkező gonosz szándékának megszüntetésére és arra legyen alkalmas, hogy a tettes polgártársainak akarat-elhatározására is gyakoroljon befolyást.

Ez elvnek megfelelőleg vannak a büntetések a törvényhozásokban megállapitva, mennyiben vagy a személyes szabadság elvonásában vagy bizonyos vagyonbeli hátrányok elszenvedésében állanak; igy osztályoztatnak a büntetések az uj büntető törvénykönyvi javaslatban is (eltekintve a halálbüntetéstől) szabadság- és pénzbüntetésekre: de hiába keresnők a hivatkozott „perben állási“ büntetést akár mint a törvényhozásokban elfogadott büntetés-nemet, mert hiszen a „perben állás“ magában véve előleges letartóztatás vagy vizsgálati fogság alkalmazása nélkül büntetés természetével egyáltalában nem bir.

Egyéb iránt kénytelenek vagyunk kinyilatkoztatni, miszerint jelen felszólalásunkkal nem annyira a felsőbb birósági itéletekben kimondott „törvényszék előtti megdorgálás“ „perben állás“ és hasonló büntetések igazolatlan voltának kimutatását czéloztuk, hanem azzal inkább ama igen is nagy veszélyt akartuk jelezni, mely ily büntetésnemek a gyakorlatba való bevezetésében rejlik, mert az alsóbb biróságok e gyakorlatot könnyen ürügyül használhatnak fel arra, hogy valamely büntetendő cselekmény elkövetőjét a törvényszerü büntetés terhétől felmentsék akkor, midőn annak társadalmi állása vagy egyéb körülményei — netáni megbüntetése tekintetében — a biróságot ugynevezett kényes helyzetbe hozzák.

Ily eljárás meghonositása által a kedvezésnek nyittatik tág kapu; az a törvény előtti egyenlőség mindinkább meggyökeredző érzetét sérti, a bíróság tekintélyét csökkenti, a részrehajlatlan igazságszolgáltatás iránti amugy is igen csekély bizalmat aláássa; végkövetkezményeiben tehát a jogrend biztositékai legfőbbikének lerontásához vezet.

Dr. Singer Ignácz.
kir. tsz. biró.

Telekkönyvi jogeset.

Legközelebb egy jogászi körben egy igen érdekes telekkönyvi kérdés merült fel, mely épen ezen érdekes voltánál fogva ohajtandóvá teszi az eszmecserét. Felhivjuk tehát e kérdésre a tisztelt jogászközönség figyelmét.

A kérdés abban összpontosul, hogy gondnokság alá helyezett egyén ellen, a gondnokság elrendelése és telekkönyvi feljegyzése után, eszközölhető-e telekkönyvi bejegyzés oly okmány alapján, mely a gondnokság elrendelése előtti időben keletkezett?

Egyik vélemény határozottan azon elvet védte, hogy a bejegyzés teljesitendő, mert az elvállalt kötelezettség idején az illető teljes rendelkezési képességgel és szabadsággal birt, a szerződésekből folyó jogok és kötelezettségek pedig az azok keletkeztekor fonállott helyzet szerint birálandók meg, és utóbb közbejött események a kellő uton és módon nyert jog érvényesitését nem akadályozhatják, tehát a szerzett jog telekkönyvi bejegyzésének sem állhatnak utjában.

Nézetünk szerint az érvelés első része teljesen helyes és alig hiszem, hogy fogna akadni jogász, ki kétségbe vonná, hogy a gondnokság előtti időből származó jogok az utóbb gondnokság alá helyezett egyén ellen is érvényesithetők, s annak előbb elvállalt kötelezettségeit a gondnokság elrendelése meg nem szünteti.

Ámde ne feledjük, hogy itt nem általában arról van szó, hogy érvényesitheti-e az illető szerzett jogait, hanem az érvényesités egy különleges módja, a jog telekkönyvi bejegyzése forog kérdésben. — Ez annál is inkább megkülönböztetendő a jognak más uton való érvényesitésétől, mert az itt egyoldalulag az ellenfél meghallgatása nélkül történik, és mert e részben határozott szabályok állanak fen, melyek a birónak zsinórmértékül szolgálnak.

A telekkönyvi kérvények elintézésénél egyik főszabály, hogy nem az okmány keltének, hanem a beadvány beadása napján létezett telekkönyvi állapot szerint itélendő meg, hogy a bejegyzés teljesitheto-e vagy sem? És minthogy jelen esetben a kérvény beadása idején a bejegyzés teljesitését a gondnokság feljegyzése akadályozta, a kérvény tekintet nélkül az okmány keltére, elutasitandó.

E szabály a jogositott előnyére épen ugy alkalmaztatik, mint hátrányára. — Igy ha pl. *A.* 1870-ben megvesz *B.*-től egy bizonyos ingatlant, melyre az utóbbi a tulajdonjog bekebelezését is megengedi. Az eladás idején ezen ingatlanra a tulajdonjog nem volt még *B.* nevére bekebelezve, de később pl. 1871-ben *B.* a tulajdonjognak nevére leendő bejegyzését kieszközli, folyamodhat-e sikerrel *A.* 1872-ben az 1870. évi adásvevési szerződés alapján a tulajdonjognak nevére leendő bejegyzéséért? Nézetem szerint igen, mert a kérvény beadása idején fenálló telekkönyvi állapot szerint e bejegyzést telekkönyvi akadály nem gátolja. — Az ellennézetüek szerint ellenben, ha a felállitott elvet következetesen akarják alkalmazni, *A.* elutasitandó lenne kérelmével, mert az okmány kelte idején *B.* nem volt az ingatlan tulajdonosa, s ha a kelet egy esetben figyelembe vétetik, az más esetben sem hagyható figyelmen kivül. Pedig hogy ily eljárás nem volna helyes, az osztrák polg. törvénykönyv 366. §-ának zárpontja is tanusitani látszik.

Azon általam felállitott nézet ellenében, miszerint az okmány kelte nem szolgál irányadóul, ellenvethető lenne azon eset: ha egy kiskoru ellen kiskorusága idején vállalt kötelezettségek alapján nagykoruságának elérte után kéretik valamely telekkönyvi bejegyzés, s az lenne felhozható, hogy vajjon ezen esetben is tartom-e következetesen a felállitott elvet, és miután a kérvény beadása idején nem volt a bejegyzés ellen telekkönyvi akadály, azt elrendelendőnek vélem-e, mert ha nem vélném elrendelendőnek, magammal jönnék ellenmondásba.

Én azt hiszem, hogy daczára annak, miszerint én a kérvényt elutasitandónak tartom, a felállitott elvvel nem jövök ellenkezésbe. A kiskoruak által kötött szerződés ugyanis önmagában véve érvénytelen, s miután az okiratok jogérvényét a telekkönyvi hatóság 69. §-a értelmében hivatalból vizsgálni tartozik, azért utasitanám el a bejegyzési kérvényt, mert az annak alapjául szolgáló szerződés érvénytelen. Tehát elutasitom a nélkül, kogy az elvet megsérteném.

Az ellennézet igen veszélyes is lenne. A kelet napjának valódiságára nézve magán-okmányoknál nincs semmi biztositék, a felek előre, hátra tehetik a keletet. Mennyi visszaélésnek nyittatnék igy tér, azt mindenki tudja, ki ismeri a mai helyzetet.

De ismétlem, hogy ez egyéni nézet, mely csalhatlanságot nem kiván vindicálni magának, sőt igen ohajtandó lenne, hogy e fontos kérdés minél több oldalról megvitattatnék.

TÁRCZA.

A csóknak jogi jelentősége.

— Az egyetemi olvasó-körben olvasta dr. Vécsey Tamás. —

Mindig felette nehéz helyzet vár a felolvasó asztal mellett és asztal után az oly előadóra, kinek személyisége még uj és ismeretlen, tárgya ellenben régi és ismeretes.

Kettős okom van tehát Önök szives elnéző birálatához folyamodni már előre is.

Jelzem azonban, hogy tárgyam köztudomásu volta mellett annak egy uj, t. i. jogi oldalát akarom kiemelni. Tehát ne várják, hogy a szinpad és Parnassus lantosait vezessem Önök elébe, ne várják, hogy az összeforrt ajkak villanyos kapcsolatát és olvadó csábos kisértéseit emlegessem. De azt se higyjék, hogy rospondendi jogom volna nyilatkozni arról, hogy felolvasásunk tárgyát ki adhatja és kinek adhatja. Erre megtanitá Önöket a jó nevelés, morál és illem. Azt sem feitegethetem, hogy kitől követelhető — különbeni végrehajtás terhe mellett — a csók, mert nem vagyunk házas emberek. Látják őszintén, hogy kevéset igérek, és sem a költészet árnyas ligeteibe, sem az érzékiség karjai közé nem vezérlem Önök élénk tiszta fantáziáját.

Bár az első csókot majd minden boldog ember életének adójától, a szerető édes anyától nyeri, mégsem oly kimért és változatlan ajándék az, melynek folytatásában az idő, hely és szenvedély változtatásokat ne tenne. Sőt nem titok senki előtt, hogy a csók is alá van vetve azon hullámzásoknak és ala-

kulásoknak, melyeket kiméletlen kezekkel idéz elő Európának legnagyobb petroleure — a divat.

Ennek szeszélye okozta azon sokféle nézetet és gyakorlatot a kebel érzelmeinek érintés által való kifejezésében: hogy már ennek is van fejlődése és története, melyre korunkban az erkölcsiségnek még szembetünőbb befolyása mutatkozik, mint a világtörténetben.

A multak nagy tükréből (bocsássák meg ezt a római jog tanárának) Romulus népére kérek egy futó pillantást. Tárgyunkat ott nagyban cultiválták, elterjedtségét és nagy választékát mutatja a nyelv, jelesül ennek három szava.

1. Svaviolum, suavium vagy savium: nemcsak a csókra kedvesen összehuzott szájat, hanem magát a csókot is jelenti. Édesgető megszólításként is előfordul.

2. Osculum: a költőknél piczi száj és általán csók.

3. Basium: csók szerelmesek közt; tüzes ez, mint a tokaji lángnedv, de megbecsülhetlen, mint a villanydelejes folyam. — Ez azon csókot is jelenti, mely elfajult az erkölcstelenség eszközévé. A sikamlós beszédekben mindig ezen szót használják. Ez alól alig tesz egy-két kivételt Martialis, ki a csóknak költője. E szó előfordul költeményeiben 53-szor, az osculum csak tizszer.

Épen nem szabatos Donatusnak terminologiája, mely szerint

oscula: officiorum sint,
basia: pudicorum affectuum,
suavia: libidium.

Igen találó, de nem kimeritő azoknak rendszere, kik a
tisztelet,
jó akarat,
szeretet és
szerelem csókjait különböztetik meg (oscula reverentiae, benevolentiae et amoris).

A tisztelet sugalta azon csókot, melyet hinteni szokott a távozó polgár a haza földére, melytől bucsuzik.

A küszöbnek megcsókolása mély tiszteletről tanuskodott, ezt tette például Prusias, megcsókolván a tanácsterem küszöbét, mielőtt belépett a senatusba. (Dio Cass. I. p. 68., 72.)

A jóakarat elvitázhatlan azon csóktól, melyet a vőlegény nem saját gyönyörüségére, hanem menyasszonyának érdekében ad, mert pl. hitték, hogy a beteg menyasszonyt ily csók hathatósan gyógyitja és eleveniti. Gyógymód, melynél a homeopathikus adagot könnyen lehetne tullépni.

A szeretetből eredő csókok a rokoni és baráti viszonyt szokták kisérni. Római jog szerint a család tagjai a felmenő és lemenő ágban és az oldalágon az unokatestvérekig bezárólag egymás irányában csókjoggal „jus osculi“ éltek.

A nőknek meg volt engedve, hogy rokonaiknak homlokát csókolhassák, és hasonlag a férfiaknak is szabad volt csókolni homlokát a rokonság női tagjainak, a homlokról később leszálltak a piros ajkak csókolására, azon jogi szükségtől vezéreltetve, hogy megtudják, nem ivott-e bort a szép rokonnő, mit Cato minden bűn és romlás kárhozatos forrásának nevez. (Marcellus Lib. 11. Epigram. 99. Plut. Pomul. p. 26.)

A legtisztább csók, melyet b. Eötvös a nap éltető meleg sugáraival tesz párhuzamba, az anyai szeretetnek gyöngéd csókja. A szeretet hasonló kifejezésére, bár ritkábban és hidegebben az apa is hajlamot érez. Nem bűbájos-e, midőn Virgilius az istenek apját leányával Venussal beszélteti s reátekintvén Jupiter „subridens natae oscula dedit“.

A ridog Romanus (Dissert. de osculo. §. 15.) azt vitatja, hogy a tisztességes és megengedett szerelmes csóknak csak a házastársak közt van helye, s a csóktól ovakodjanak a jegyesek. Ezen hideg sophista ellen kikel S. Stryk (De sponsalibus. §. 42.), ki jól tudja, hogy van csók, mely nem nyitány az önfeledkezés tragoediájához, és vitatja, hogy miután a jegyesek közt a szerelem szabad és tisztességes, a szerelemnek jegye nem lehet tilos és illetlen.

Ezen tárgyban mérvadó a szokás és tartományi jog. Ne legyünk oly szivtelenek és gyanakodók, hogy minden csókból roszat jósoljunk!

A tulságosan szemérmeteskedő feleségnek határozottan megmondja Martialis (Epigr. obsc. XI. 105.: Basia me capiunt blandas imitata columbas. Tu mihi das, aviae qualia mane soles.), hogy neki az olyan csókok tetszenek, minőket a szerelmeskedő galamboktól lehet eltanulni, nem pedig minőket a nagymamáknak szoktunk adni.

Nem nyer-e képzeletünk gyönyörü képet Vörösmarty festői ecsetelésére:

„Homlokát az ifju megcsókolta,
Utnak indult a hold éjjelén.
— Csendes a ház. Ah de nincs nyugalma,
Felveré azt szerelem hatalma.

Érezte e a római ifju ezen lefordithatlan igének varázsizgatottságát:

Oh ha tudnám, hogy másnak vágy csókjára,
Tündér arczod tejben úszó rózsája . . .“

ha érezte is, de igy nem mondta, mert ezt Petőfi előtt ily szépen soha senki nem fejezte ki.

Hát azt a fellengzős, magasztos kedélyhullámzást hová sorozzuk, melynek szavai Mainzban a Schiller-szobor talpán olvashatók. A nagy költő azon imposans ódáját ki ne ismerné, melyben szive áradozva mondja:

„Seid umschlungen Millionen
Diesen Kuss der ganzen *Welt!*
Brüder obern Sternen*zelt*
Muss ein lieber Vater wohnen!“

A régi római szokások a csókolódzást igen megszoritották, és benne oly közeledést véltek, mely a legkomolyabb következményü lehet.

Scipio Africanusról beszéli Florus (Lib. II.), hogy az ellenségtől elfogott szép leányokat maga elébe sem állitatá, hanem azonnal visszaküldte az övéikhez, nehogy levonjon azok tisztaságából valamit a csók által. Mert még Apulejus is ugy vélekedett, hogy a csók a viaskodó Venus hóditásának előörsi tüzelése. (Apul. Lib. II.)

Valerius Maximus (VI. 4.) szerint:

Publius Maeniusban az ártatlanság szigoru védőjét emlitik. Megbüntette szabadosát — bár mennyire szerette is őt — mert hallotta, hogy felnőtt leányának csókot adott a szabados. Még azt sem derité ki, hogy szerelem vagy tévedés varázsolta-e elő azon csókot. De azt hitte, hogy üdvös hatást fog elérni, ha ezen érzékenység példás büntetés által az erkölcsiség érzetét edzi a gyönge szüzben.

Ezen komoly példában nyujtá neki a tanulságot, hogy a férj jövendőbeli nejében nemcsak tiszta szüzre, hanem csókjának elsőjére is számitson.

Minden népnél több szemérmetességet követeltek a nőktől, mint a férfiaktól. Ennek megőrzését különösen követeli a római jog (Dig. Ad S. Cons. Orsitianum l. 5.), és a női tisztaságra nagyobb sulyt fektetnek, több védelemben részesitik; pl. Ulpianus szerint „Injuriarum actio“-val lehetett fellépni az ellen, ki a nők szemérmetessége ellen tisztátalan beszéd merényletét követte el. Valamint az is, ki a nőt roszra hivta fel. Valamint az ellen is, a ki egy nőt czélzatosan kisérget. Ilyesmiért, ha férfi ellen teszi a nő, bizony nincs injuriának helye.

Hogy a csók mily gyanussá tette a szemérmetességet, kitünik Ovidiusból, midőn igy ir:

Oscula qui sumsit, si non et cetera sumsit,
Hoc quoque quod sumsit perdere dignus erat.

A csókot sokan rózsaszin hajnal-hasadásnak nézik, melyre a napnak verőfénye következik. (A csók jelentősége, Ovid.)

A principatus kezdetén Róma a legmélyebb erkölcsi fertőbe sülyedt és az aljasságnak salakjába merült.

Csufos visszaélést üztek mindennel, mi emberi, mi nemes, mi szent. Szerették a mit meg kellett volna utálni, és kerülték amit szeretni illett volna.

Ezen erkölcsi rothadás elidegtelenitő hatása alatt nemcsak a ravasz Augustus, de a megromlott Tiberius is javitani akarta a társadalmat. De sokszor kicsinyes rendszabályokhoz nyultak.

Ilyen végrehajthatatlan rendelet volt Tiberiustól azon edictum, mely a mindennapi csókolódzást eltiltja.

A közmulatságok költségeit leszállitá, a színészek bérét mérséklé, a butorok használata körül mérséket akart behozni, az étkezés egyszerüsitésére is törekedett — de legnevezetesebb volt emlitett edictuma, melyben a naponkénti csókolódzást eltiltá, „quotidiana oscula prohibuit!“ (Suet. Tib. c. 34.)

Mily sok visszaélés történhetett a csókolódzással, gyanithatjuk több adatból, pl. mulatságoknál a serlegtöltögető Hebét — az akkori begyes Biermammselek — eper száját szokás volt annyiszor megcsókolni, a hány betü volt a felköszöntendőnek nevében.

Ennél azonban még ocsmányabb szokás is volt, és tudom eléggé utálni azon ocsmány szokást, hogy vágyakodtak lakomáknál az akkori kis pinczérnek (Weinbursch) nyirkos csókjára és arra, hogy a pohárból ő igyék le.

A csókolódzást Tiberius talán azért is tilalmazta az utczán találkozók közt, mivel ezen háladatlan szokás által gyakran arcz- és bőrbajok támadtak s terjeszttettek.

Az ablakból az utczára kitekintő idegen nem látott semmit gyakrabban, mint hogy az utczán találkozók egymást megölelték és megcsókolták. Minden előkelő urat felkerestek reggelenként a védenczek s üdvözölték őt „ave domine", mire az ur kezet és csókot adott. Az uralkodó is csókkal fogadta az udvarképes embereket, jelesül a senatorokat és lovagokat.

Tiberiusnak csóktilalma épen nem visszásabb s tán kevesebb titkos ellenzőre talált, mint a berlini távirda-igazgatóság iménti rendelete, mely a távirdában alkalmazott hölgyeknek eltiltja a chignont és kendőzést.

Tiberius rendelete még a közeli rokonok gyakori csókolódzásait is tilalmazta, és a szemérem kisebbülésének bekövetkezését olvasták ki a csókból.

Tiberiusnak csók elleni rendeletét hihetőleg rosz néven vették, mert látjuk, hogy Valerius Maximus (II. 6. 17.) szükségesnek vélte őt ezért védelmezni.

Akkor is meg volt azon jó izlés, hogy a tapaszos ajku, kékes bőrü, fehér festésü s félszemü nőket nem csókolták (Mart. X. 22.) szivesen. Az ilyenek bizonyára pártolták Tiberius rendeletét.

Az utczai csókolódzás ellen Tiberius által kiadott rendelet hihetőleg igen keveset használt, legalább erre mutat Martialis, sőt a későbbi uralkodók alatt divatossá lett kezet csókolni a védnöknek, később a papoknak, aztán az asszonyoknak.

Caligula IV. (II. 932. 54.) igen kevés embert csókolt meg, a legtöbbnek még a senatoroknak is csak kezét vagy lábát nyujtá csókra. A kik kivételesen tőle csókot kaptak, ezért hálálkodtak neki a tanácsban, holott ország-világ szeme láttára csókolódzott a személyekkel.

Neroról beszéli Suetonius, hogy oly hiu és felfuvalkodott lett, hogy sem jövet, sem menet nem fogadta senkinek a köszönését és a szokásos csókban sem részesitett senkit: „Certe neque andveniens, neque proficiscens quemquam osculo impertivit (impertiit).

Más császárok is eltértek néha azon szokástól, hogy a tisztelgő senatorokat és lovagokat megcsókolják. Ezt azért mellőzték, hogy kifejezzék megvetésöket a senatori rend ellen, megvonván tőlük a leereszkedő nyájasságnak eme bizonyitékát.

Egyébiránt több mint valószinü, hogy nagy kihallgatások és fogadtatások alkalmával alig lehetett mindenkit sorba csókolni.

Seneca ifju korában oly komoly volt, hogy tanitványát Nerot inté, hogy őt ne csókolja meg és vele ne vacsoráljon. Később megromlott!

Galba (VII. cap.) Libidius in mores pronioris, et non nisi praeduros, exolesosque. Ferebant in Hispania Icelum e veteribus concubinis de Neronis exitu nuntiantem, nonmodo arctissimis osculis palam exceptum abeo sed ut sine mora velleretur oratum atque setuctum.

Emliti Suetonius (Otto c. 6.), hogy Otto midőn Galbát orozva meg akarta öletni, korán meglátogatta őt, ki „utque consuerat osculo exceptus etim sacrificanti interfuit.

Beszéli Dio Cassius (II. Otto VIII., II. k. 1055. v. 73.) Ottóról, hogy minden ujjával hányta a csókot (mint egy dr. Bartoló).

Dio Cassius (II. 1063. 10.) szerint:

Vitellius (V.) annyira fontoskodott, hogy magát imádtatni kezdte, holott még olyan sem akadt, ki szivesen megcsókolta volna.

A Parthusokról beszéli Martialis, hogy királyaiknak lábaikat csókolták s őket imádták. Domitianus is csókoltatta lábait.

Tiberiusnak csók elleni rendeletét senki sem tartá meg. A visszaélések folyvást botrányosabbakká lettek. A csókolás igazi maniává fajult, melynek kellemetlenségeiről fogalmat ad nekünk Martialis.

Séta közben a csók annyira mehetett, hogy egy kis nagyitással a költő elmondhatta, hogy elfáradva ér haza, hozván ezer csókot.

A csók tisztaságáról igen lehüti illusiónkat Tacitus, midőn a csókot ugy jellemzi, mint behizelgő előhirnökét a hamisságnak.

Bár a koldus mai nap is a legfüggetlenebb ember, mert tőle a társadalom semmit nem követel. Ötőle nem kérnek kölcsönt és kezeskedést, nem követelnek egyletbe s jótékony mulatságokba való bejárást, nem igénylik a téli és nyári divatnak megtartását és az *r* betünek recsegtetését — mégis egyszer rabjaivá lettek a divatnak — a csókdivatnak. De mivel ezt tőlük — hacsak választók nem voltak — egy jóltevő sem fogadta el: más módon, symbolicus átadás által segitettek magukon.

Rómában tömérdek koldus hemzsegett, tolakodással zaklatta a járókelőket, s ha valami alamizsnát kapott, még a távolból is szórta jóltevője után a csókot kezeivel. (Juven. Sat. IV. 118.) Ezek nem az olvasó szemcséit morzsolták, mint ezen királyi tudomány-egyetemnek templomi szegletén imádkozó csendes mami — hanem csókot szórtak a köszönet és hála jeleül.

A csókolási járvány ellen maró gunynyal akarta magát védeni Martialis. Több ily tárgyu epigrammája ismeretes, pl.

Ad Bassum
De basiatoribus quos effugere nemo potest
Effugere non est Basse basiatores.
Justant, morantur, persequuntur, occurrunt
Et hinc et illinc, usquequaque quacumquo,
Non ulcus acre, pustulaeve lucentes,
Nec triste mentum, sordidique lichenes,
Nec labra pingui delibuta ceroto,
Nec congelati gutta proderit nasi.
Et ostuantem bassant, et algentem,
Et nuptiale basium reservantem.
Non te cucullis asseret caput tectum,
Lectica nec te tuta pelle veloque,
Nec vendicabit sella saepius clausa.
Rimas per omneis basiator intrabit.
Non consulatus ipse non tribunatus
Sedeasque fasces, nec superba clamosi
Lictoris abiget virga basiatorem
Sedeas in alto tu licet tribunali
Et e curuli jura gentibus reddas:
Adscendet illa basiator, atque illa.
Febricitantem bassabit et flentem.
Dabit oscitanti basium, natantique,
Dabit et cacanti remedium mali solum est,
Facias amicum basiare quem nolis.

Értelme:

Kikerülhetlenek a csókolódzások, sürgetnek, várnak, zaklatnak, szembe jönnek innen-onnan, mindenünnen. Sem az érdes sebhely, sem a tüzes pattanás, sem a mocskos áll, sem a kenőcsös ajkak, sem az orrnak megsürüdött szenyje nem tartja őket vissza. Össze csókolják az izzadót és didergőt. Nem oltalmaz meg sem a fejre huzott csuklya, sem a hordszéknek takarója, sem annak becsukott ajtaja. Nem kimélik azt sem, ki tisztán akarja tartogatni csókját nejének vagy jegyesének. A csókoló betör minden hasadékon. Nem retten vissza sem a consulatustól, sem a népvédnek komoly vesszőnyalábjától, sem a lármás lictorok vesszőjétől. Ha a magas tribunalon ülsz és a sella curulisról szolgáltatsz igazságot, feltolakodik oda is. Megcsókolja a hideglelőst és a siránkozót. Csókot áldoz az ásitozónak tátott szájára a lézengő ittasnak. Ez ellen csak egy menedék van. Oly barátot keress, kivel nem akasz csókolódzni.

Glossa. Detestatur importuna basia hominum luridorum qualia sunt barbarum cynicaram.

Martialis (XII. 59.) De importunis basiatoribus:

Tantum dat tibi Roma basiorum
Post annos modo quindecim reverso,
Te vicinia tota, te pilosus
Hircoso promit osculo colonus
Hinc inetat tibi textor, inde fullo
Hinc sutor modo pelle basiata
Hinc menti dominus pediculosi,
Hiuc defioculus, et inde lippus
Jam tanti tibi usu fuit redire.

Martialis Titullusát inti, hogy éljen vigságosabban:

Titulle! moneo: vive. Semper hoc serum est.
Sub paedagogo Coeperis licet, serum est
At tu miser Titulle nec senex vivis:
Sed omne limen Conteris salutator,
Et mane sudas urbis osculis udus etc

Glossa. Salutator mane omnibus adfers Ave eo totam urbem percurris. Hieronymus importunum quendam ex hoc genere salutatorum descripsit ad Eustochium ep. 22. Cum (mond Hier.) festinus oxurgit salutandi ei ordo disponitur, viarum compendia requiriuntur (nota studium et morem salutatorum) et pene usque ad cubicula dormientium etc.

Martialis VII. 94. In Linum importunum basiatorem.

Bruma est et riget horridus december,
Andes tu tamen osculo nivali
Omnes obvios hinc et hinc tenere,
Et totam, Line, basiare Romam.
Quid possis graviusque saeviusque
Percussussus facere atque verberatus?

Hoc me frigore basiet nec uxor,
Blandis filia nec rudis labellis.
Sed tu dulcior, elegantiorque,
Cujus libida naribus caninis
Dependet glacies, rigetque barba,
Qualem forcipibus mesit supinis,
Tonsor Cinyphio Cilix marito
Censum occurrere malo connilingis
Et Gallum timeo minus recentum:
Quare si tibi sensus est pudorque
Hibernas Line basiationes
In mensem rogo differas aprilem.

Tél van, iszonyu deczember, mégis feltartóztatod hideg csókokkal a járó kelőket, összecsókolod egész Rómát. Ha megvertek vagy megsértettek volna sem bánhatnál velök roszabbul. Hoc frigore nec conjux me osculetur, nec rudis filia teneris labris. At tu svavior atque ornatior tibi videris ex cujus caninisnaribus suspensa est glacies livida, et barba riget qualem secat tonsor Cilix supinis forcipibus Ciniphio marito. Et minus metuo gallum recentem. Qua propter si habes mentem et verecundiam a Line oro rejicias oscula hyemalia in mensem aprilem.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

A n.-váradi jog- és államtudományi kar szervezése alkalmából ünnepély rendeztetett és dr. Bozóky Alajos jogtanár ur érdekes beszédben kifejté az akadémia történetét, dr. Sipos Árpád jogtanár ur pedig kiválóan tartalomdus ünnepi beszédében az államnak az egyház és felekezeti jogtanodák iránti állását és a tanári kar állásának törvény általi függetlenitését tárgyalta. Érdemesnek véljük ezen alkalmi beszédet bővebb kivonatban olvasóinkkal is közleni:

Régóta halljuk a panaszt, hogy jogintézeteink — szemben a külföldiekkel, — tanintézeteink siralmas állapotát hirdetik, s az ezen panaszokat tolmácsoló sajtó közölvén a joghallgatók tulnyomó számát a többi facultásbeliek felett, — az iránt aggódunk: hol és mi lesz vége a jogi szakpályára való tódulásnak?!

A jogászok e nagy száma azonban, tekintve az előttük nyitva álló számos pályát, még nem mondható aggasztónak; — de igenis aggasztó az, hogy főtanodáink hiányos szervezete miatt a végzett ifjak nagy része nem bir kellő képzettséggel; s még szomorubb jelenség az, — ha igaz ugyan, mit nincs okom tagadni, — hogy e pályavégzés könnyüsége csábitja ifjainkat nagyobb számban a jogi szakra.

Ennek folytán égető szükséggé vált a jogtanodák reformja, de nem a tanulók számának csökkentése tekintetéből, hanem alapos kiképeztetésök szempontjából. — S mivel e reform nem lehetett egy pillanat műve, nem késik vala a közvélemény az ezt intéző közegeket a lassuság és erélytelenség vádjával sujtani.

E vád tüstént megszünt, mihelyt tekintetbe veszszük a sok tényezőt, melylyel a tüstént foganatositandó reformoknak meg kellett küzdeniök.

A sürgetett reformnak ugyanis minden jogtanodára ki kell terjednie, — ez természetes; — de a jogtanodák jó része felekezeti. Tehát a felekezeti féltékenység leküzdendő tény.

A protestans felekezet önállóságának joga százados harcz megérdemlett jutalma és ezt a törvény biztositása mellett élvezi; — s e függetlenség csábereje a kath. egyház hiveire is — a közel mult események tanusága szerint — nagy mérvben hatott, a mennyiben az egyházat az állam tulelája alól emancipálni törekedtek.

E százados küzdelem s a hevenyo törekvés közti párhuzam bizonyára az elsőnek méltatását fogja eredményezni.

A felekezeti féltékenység ily értelemben tehát akadály volt, s egy tapintatlan lépés kérdésessé tette volna a kormány részére a támogatást a törvényhozás részéről, egyrészt társadalmunkat a különböző egyházakkal összekötő lánczolatok, másrészt az állam és egyház közti viszony ellentétes felfogásának következtében.

Az állam és egyház közti viszony például egy két élü, t. i. földi és lelki dolgok megvédésére hivatott kardhoz nem hasonlitható, s efféle hasonlatokból elvvé nem deducálható; az itt a fő dolog, melyiket kell földinek, melyiket lelkinek tartanunk, — mi az istené, mi a királyé?

Ily concret esetben elvi deductio haszontalan.

Minden felekezetnek van joga hiveit szent hite szerint tanitani; — ezt az egyház létjoga követeli, s ezt egyes felekezetek részére nálunk a törvény biztositja; — de azért a jus docendi korlátlan nem lehet.

Mig e tanitás az erkölcsi oktatással párosul, e határvonalig minden vallásfelekezet gyakorolja a „jus docendi"-t, — hanem a mint tudományos szak-oktatás füződik hozzá, a tanitásjog gyakorlata czéltalanná válik az egyházra nézve.

Az állam felügyeleti felségjogánál fogva tehát vagy az oktatást engedélyező törvényeket magyarázhatta volna megszoritólag, vagy korlátlanná tehette volna az oktatatást a kellékek és feltétek megállapitása mellett.

A türelmetlenség az első ut követésére sürgette; de mivel egy egyházpolitikai viszály fényüzése fölös, s az állam — hivatalai betöltésére képzett egyéneket kiván alkalmazni: indokolt mérsékleténél fogva a másik utat választá.

E késedelem a nehézségek figyelembe vétele mellett tehát a higadt megfontolás érdeme gyanánt tekintendő.

Meg lehet, hogy az ily ovatossággal szervezett uj facultások virágzását hátráltatni fogja nehány felekezeti jogtanodának adott kedvezmény és az egyetemek szigorlattartási joga, de reméljük, hogy ez akadály elháritása csak idő kérdés; — s ugy kell e reformlépést tekintenünk, mint a felekezeti szabadság iránti érzékről tanuskodó, s a jogtudomány előhaladását czélzó tényt. E ténynek jótékony hatása már most is mutatkozik, a mennyiben egy felekezet főpapjai jogtanodáikat a kor igényeinek megfelelőleg szervezték.

Az egri és pécsi főpapok buzditó példájának s az államhatalom tapintatos eljárásának köszöni létét a prot. egyetem üdvös eszméje, mely az erő szétforgácsolását megszünteti, s az anyagi és szellemi tőkék egyesitése által a tudományos haladást elősegitendi.

Mielőtt beszédem befejezném, lehetetlen, hogy egy a jogtanodai reform alkalmából fölmerült érvet az állami jogtanodák ellen érintetlenül hagyjak.

Valahol azt olvastam, hogy a felekezeti jogtanodák fentartása hazánk érdekében áll a nemzeti szellem ápolása szempontjából, s hiba volna az ifjuság oktatását az államhatalomtól függő tanárokra birni.

De hiszen a tanár a fejlődő jogélet szülte s a jelenben is felszinre hozott kérdésekre nézve tudományos meggyőződést kénytelen alkotni, — s a függetlenség érzete kell ahhoz, hogy meggyőződését, habár felülről vagy alulról ellentétes nézetekkel találkozik is, bátran kihirdesse s a nemzeti szelemmel helyes irányba terelje, szilárditsa.

A függetlenség érzetét azonban csak törvény által biztositott függetlenség adja meg teljesen, — s hogy ez mindeddig nincs meg, annak oka a törvényhozás idejének nagymérvü igénybe vételében rejlik.

Különben ha mostani nyugalmas állapotunk meg nem zavarása iránt biztosak volnánk, s a véleménynek szabad nyilatkozata mindig ugy maradna, mint jelenleg van, a tanári állást függetlenitő törvényt szóba sem hoznók, mert hiszen az eddigi mulasztásnak még semminemü káros hatása sem merült fel.

De ki tudja, mit rejt méhében a titokteljes jövő! Ezzel szemben a biztositékok szaporitására még a nagy és hatalmas nemzetek is rá voltak már szorulva.

Példa erre az „Institut" tagjainak küzdelme a hatalommál; Sorbonna tanarjainak a közvéleménynek is irányt adó ülései; a szent szövetség idejében a német egyetemi tanárok függetlenségének a társadalom tisztelete és tekintélye által eszközölt biztositása.

De hiszen nálunk is nem régen még a magy. tud. akadémia működésében központosult egész nemzeti életünk, onnét meritett erőt, meggyőződést arról, hogy nemzetünknek van multja, van jövője.

Kivánom, hogy gyenge szavam elhasson az intéző körökig, melyektől a tanári állás függetlenitését törvény által biztositni várjuk.

Zaradékul biztositom, hogy ez uj, helyes rendszer alapján legfőbb igyekezetünket oda irányozzuk, hogy a rendszer változásához kötött várakozások teljesedésbe menjenek. Működésünkhöz t. akadémia polgárok kölcsönös szivélyes támogatását kivánjuk, hogy haladhassunk a tudomány és közmüveltség magasztos e élja felé.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 51. sz. Budapest, 1874. decz. 16.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-ső sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó hivatalhoz intézendők.

A kéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A perjog reformkérdése. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbiró urtól. — A büntetőtörvénykönyv — A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról. Kőrösi Sándor, jogtanár urtól. — Jogirodalom. — Törvénykezési szemle. Végrehajtás az ingatlanokra, szemben a telekkönyvi nyilt parancs 74-ik §-ával. — Tárcza. A csóknak jogi jelentősége Dr. Vécsey Tamás urtól. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Előfizetési felhivás.

A perjog reformkérdése a jogügyi bizottságban.

Teleszky István képviselőnek a jogügyi bizottságban előterjesztett javaslata méltán s annál inkább indokolta a „Jogt. Közl." lelkesedését, mert a sok toldozás, foltozás után, legalább perjogunk egy részében gyökeres reform hajnalát látta benne, melynek az egész perrend alapelveinek reformjára mulhatlanul kihatással kellett volna lennie. Bátran merem mondani, hogy kihatással kellett volna lennie.

Nálunk, ugy látszik, még nem tisztázódtak a fogalmak a közvetlenség czélja felől; de — ki kell mondanom — az igazságszolgáltatás hivatása felől sem.

Nálunk a biró nem igazságot, hanem — hogy igy fejezzem ki magam — törvényt szolgáltat. Szolgáltatja pedig nem az anyagi törvényt, vagyis nem azt alkalmazza a megállapitott jogi tényekre; hanem azt, hogy mi a jogi tény, mily jogi tény tekintendő valónak, nem az igazság, hanem formák után állapitja meg. Nem tart valónak oly tényt, melyet minden józan eszü embernek valónak kell tartania; mert a törvény nem alkalmazható reá, s valónak tartja, ha báró de Manx mondja is: ha reá illik a törvényes mérték. — És ha a laicus ember nem tudja felfogni, hogy ez hogy lehet igazság, — önérzetes megvetéssel nevet szeme közé, mert a mit ő mint ember valónak tart, mint birónak nem szabad valónak tartania. És ha azon csodálkozik ismét a laicus ember, hogy miután a biró emberek között történt tények felett itél, hogy lehet hát, hogy nem mint ember birálja meg a tények valódiságát; ismét mosolyog a biró e naivitás felett; hiszen már Verbőczy is megirta, hogy a birónak kétféle lelkiismerete van.

De hát természetes állapot-e az, természetes helyzet-e az, hogy az emberek tényeinek valódiságát nem akként vizsgálja a biró, mint azt a józan eszü ember szokta megbirálni? Nem abban áll-e a jogtudomány, hogy a megállapitott tényekre alkalmaztassék a törvény? hanem abban, hogy mily körülmények között kellett volna e tényeknek történni, hogy azokat a biró, ki mint ember valóknak tartja, mint biró is valóknak tarthassa.

Ezen visszás helyzet megszüntetése czélja a szóbeliségnek. A szóbeliség a birót nem az ügyvédi furfangok registrátorává, nem a legszentebb igazságnak törvényes elfojtójává, hanem annak kiszolgáltatójává akarja minősiteni.

És különös, hogy nálunk a birák között van legtöbb ellensége a szóbeliségnek. Azon karban, mely naponként kényszerül a meggyőződése szerint tiszta igazságon elverni a port, mert a forma annak kimondását nem engedi meg.

Nem oly régen mult időben a legnagyobb jogtudományt a per institutumának helyes meghatározása képezte; egész könyvekre terjedtek az allegáták, azon fontos kérdés felett: kelyesen van-e a per institutuma megválasztva? és ha a biró az institutumot nem találta helyesnek, — öt-hat generáczión keresztül folytatott per menthetlenül elveszett.

A formalismus e különös substilitásán ma igen jó izüen nevetnek. — És kik nevetnek legjobb izüen? Épen a szóbeliség legnagyobb ellenei, vagyis kik a formális igazságszolgáltatást igen helyesnek, — vagy legalább igen kényelmesnek tartják.

Nálunk sokan — tapasztalásból mondhatom, hogy sokan — vannak azon véleményben, hogy a szóbeliség s az irásbeliség között az a különbség: hogy a mit az utóbbiban az ügyvéd a türelmes papirra ir le, és melynek nagy része csakis a referens ásitozásával van harczban, az előbbiben szóval terjesztetik az egész biróság elé. Három vagy öt ember kénytelen a sok szót végig hallgatni s ezzel tölteni a drága időt; mig most a referens kiválasztván a lényeget, a lényegtelen allegáták feletti unalom megoszlik annyi részre, a mennyi referens van. — Körülbelül ez azon kép, mely a szóbeliség felől alkottatik. Ha igy volna, — igaza lenne az ellennézetüeknek, legfelebb csak azon lehetne csodálkozni, hogy miként nyerhetett hát mégis terjedelmet az egész világon?

Azért, mert a dolog nem igy áll! A szóbeliség lényege és hatálya a közvetlenségben összpontosul. A fél biztos, hogy előadásai az itélő biró elé jutnak. A biró kérdezési jogánál fogva tisztázhatja a dolgot, a tanukat ő hallgatja ki, a felet személyes megjelenésre idézheti; — szóval, hogy a biró valóban igazságot szolgáltasson, tehát hogy hivatásának megfelelhessen, csak a szóbeliség mellett lehetséges.

Meggyőződésünk: hogy a szóbeliségnek a perrend egy ágában való meghonositása, az irásbeliség teljes bukását idézte volna elő, mert a közvéleményt az eszmének meghóditaná. Ez lett volna az eredmény, és sok emberre el lehetett volna mondani: „Jetzt ist ihm ein Licht aufgegangen".

Ezért örültem én is, hogy azon eszme, miszerint a sommás ügyekbe behozassék a szóbeliség, a jogügyi bizottságban nemcsak felmerült, de tekintélyes pártolókra is akadt.

Ezen örömem azonban csak futó lehetett, mert azon férfiu, kiről feltételeztem, hogy nem adja meg magát, ha maga marad is: beadta a kulcsot, s azon áron, hogy ha a semmitőszék eltörlésére vonatkozó javaslata elfogadtatik, a másiktól eláll Egy fontos elvi kérdést, mely küzdelmeinek eddig egyik czélját képezte, feláldozott egy mellékkérdés keresztülviteléért, pedig —

higyje el — foltos marad a nadrág, akár elülre, akár hátulra illeszsze is azt a foltot.

A semmitöszék mai alakjában czélra nem vezető intézmény; ezt tagadni aligha fogja valaki. Kapnak is rajta. Ha nem mernek bele nyulni a darázsfészekbe, jogi reformként a semmitöszék eltörlését tolják előtérbe, söt egy pár oldalvágást is reszkiroznak létesitője Horváth Boldizsár ellen, pedig ha a szóbeliség felé oly tiszta meggyöződés vezérelné öket, mint vezérelte Horváth Boldizsárt, ki lehet hogy roszul számitva, de legjobb szándékkal ezzel is lépést kivánt a czél felé törni, — nem volnánk annyira a czéltól, mint a mennyire ma állunk.

Miben áll tehát azon reform, mely Teleszky inditványának visszavonása folytán, épen az ő jelentésének alapján általa terveztetik?

A sommás eljárásban a jegyzőkönyvi eljárás behozatalában, mely ha — mint ő mondja — az irásbeliség mellett akarunk maradni, annak inkább megfelel. — Vagyis a materialis igazság kinyomozására czélzó minden eszköz elvetése s visszatérés a tiszta formalismushoz. Ez határozottan retrograd lépés.

Én igen jól ismerem — van elég módom benne — a mai sommás eljárás hiányait, de daczára annnak, azok orvoslását oly eszközben találni, mint minöt Teleszky proponál, valóságos veszedelemnek tartom.

Teleszky egyfelöl a szóbeliség hivének mutatja be magát, — hiszem, söt tudom is, hogy az. A szóbeliség hivének meg kell ragadni minden eszközt, mely a materiális igazságszolgáltatásra vezet, pedig a sommás eljárásnak e tekintetben vannak tagadhatlan érdemei.

A felsöbb biró, ki egyik órában sommás pereket revideálván, módjában áll, söt kötelessége is a tényállás tisztába hozatalát s a materiális igazság helyreállitását eszközölni; a másik órában, midön rendes perekre kerül a sor, — nem maradhat többé a formák rideg embere, önkénytelenül előtérbe tolul nála emberi meggyöződése, s ennek eredménye a p. t. rendt. 108. §-ának azon kiterjesztése, mint az ma gyakoroltatik. Tagadhatlan, hogy ma felsöbb biráink a rendes perekben is — legalább a mennyire lehet — önkénytelenül is igyekeznek lerázni azon békókat, melyeket a formalismus reájuk vert.

Ezen helyes irányt ölné meg a jegyzőkönyvi tárgyalás, mely az esetlegességi alapelvet teljes mérvben rehabilitálná. Kizárná a biró minden közremüködését, s annak adna igazat, ki jobban hazudik, vagy furfangosabban tud ferditeni.

Ezzel aligha javul az igazságszolgáltatás. — Ha keresztül nem vihető a szóbeliség, inkább állapodjunk meg, — de hátra ne menjünk! Csodálni lehet, hogy a szóbeliség oly hive, mint a minö Teleszky, hogy mozoghat ily szélsöségek között. — Ne vegye tölem, mint régi barátjától rosz néven, ha e müködésénél önkénytelenül is azon mese jut eszembe, hogy a csiga hét esztendeig mászott a fára, s midön közeljárt tetejéhez leesvén, felsóhajtott: mindig mondottam, hogy nem jó az a nagy sietség!

A jegyzőkönyvi tárgyalás behozatala által hét évig hangoztatott jogi reformjaink a csigáéhoz hasonló eredménynyel végeztetnének be.

A teljes formalismus nyerne tért, s a materiális igazság felé való azon törekvés is elfojtatnék, mely ma mindinkább tért kezd foglalni. De lenne további hátránya is. Jelenleg ugyanis a biró tartozik a felek előadásait jegyzőkönyvbe igtatni, s ezt, érdekében áll, hogy lehetöleg röviden tegye, a mint tényleg ugy is van, hogy a sommás jegyzőkönyvek lehetöleg rövidek. Ha ez az ügyvédekre bizatik, épen ugy megeresztik sophismáik tömkelegét, mint ma a rendes perekben, melyekben egy alig 100 frtot érö ingatlanság felöl folyó perben ivekre terjedő replikákkal találkozunk. Az elsöbiró előtt most a tárgyalás közvetlenül folyik. E közvetlenség, föleg a kikérdezési jog és a bizonyitási eljárás közvetlensége, az ügynek oly tiszta képét tárja a biró elé, hogy gyengébb tehetségü ember is képes lesz azonnal itéletet mondani; mig ha a biró a tárgyalás után kénytelen belefogni az ivekre terjedő replikák olvasásába, két annyi idő alatt fél annnyira fog haladni s a betárgyalt perek hátraléka aggasztó módon fog növekedni. Ugyanezen helyzet álland elö a felsöbb birósághoknál is. Ha egy iv helyett ötöt kell a birónak elolvasni, bizonyára tetemesen kevesebbet intéz el, s igy az ajánlott reform mellett a roszabb igazságszolgáltatás lassubb is lenne.

Aligha lenne más eredménye a semmitöszék — ezen sokak szemében oly nagy szálka — eltörlésének is, ha az rendszerváltozás nélkül történik. A czél felé, mely a szóbeliség behozatala lenne, az ily körülmények között, semmi haladás sem lesz, mig az igazságszolgáltatás hátráltatására fog hatni; mert a semmiségi panaszok a másodbiróság által levén elintézendök, azok dolga ezzel is szaporodik. Az irásbeliség mellett ma is tetemesek a királyi tábla hátralékai. Ha ehhez a mai egyszerü sommás pereknek teljesen a jegyzőkönyvi eljárás szerint való tárgyalása folytán az elintézés több időt vesz igénybe, s igy tetemesen kisebb eredmény fog mutatkozni, ha a semmiségi panaszok, melyek elintézésével ma 22 biró foglalkozik, legalább $^2/_3$ részben a kir. tábla körébe soroztatnak, — oly munkahalmaz álland elö, mely a hátralékoknak ismét oly nagy tömegét eredményezi, mint 1870. évben, midön oly tetemes szaporitás vált szükségessé.

És mi czél éretik el ezzel? Tán költségkimélés? Hát mi történik a semmitöszék biráival? Vagy egyesittetik az a legföbb itélöszékkel? Igy ugyan költség nem kiméltetik, hanem lesz egy annyi tagból álló legföbb biróság, hogy munka egyre-egyre alig jutand, mig a másodbiróság nyakig uszik a restanciákban. — Ez czifra helyzet lenne. Vagy a felesleges birák nyugdijaztatnak? Ez esetben is azok eddigi teendöi a tulterhelt kir. tábla által el nem intéztethetvén, ott a hátralékok óriási mérvben szaporodni fognak, mig az állam fizet 10—12 embert, kik azokat eddig feldolgozták . . . ingyen. Mert reménylem csak nem jött senki még azon gondolatra, hogy a semmitöszék birái a kir. táblához degredáltassanak.

Ily eredménye lenne a tervezett reformoknak. És ily két szék közzé jutunk mindig, ha a rendszerrel nem akarunk szakitani. A törvény folytonos változása, az örökös toldozás, foltozás, megingatja a törvény iránti bizalmat, s ingataggá teszi az igazságszolgáltatást. Ha gyökeres reformra nem érzünk bátorságot magunkban . . maradjunk a réginél. A gyakorlat sok hiányát kiköszörülte már a perrendtartásnak, s tán jobban mint a félszeg reformok. Ha az alapelvvel nem szakitunk a baj megmarad s legfeljebb más alakban jelentkezik. Igen jól megirta a „Pester Lloyd"-ban egy elöttem ismeretlen K. jegyü czikkiró ezelött tán másfél évvel irt szellemdus czikkei egyikében: „Zopf bleibt Zopf hängt er von vorne, oder von hinten herab" — fiat aplicatio.

Zlinszky Imre,
királyi táblai pótbiró.

A büntetőtörvénykönyv.

IV.

Lapunk előbbi számában a polg. törkv. rendtartás módositását tárgyazó sürgősebb közlemény foglalván helyet, csak most folytathatom észrevételeimet a bünt. törvjavaslat 4. §-ára vonatkozólag, mely a sajtóügy kérdését állitja előtérbe.

A javaslat ugyan nem oldja meg a kérdést, hanem gordiusi csomóként kettévágja, vagyis azon politikával él, hogy kettéválasztja, avagy jobban mondva elválasztja a sajtó utján elkövethető büncselekmények megállapitását, a felelősség kérdésétől. — Igen helyesen mondja az indokolás: hogy a büncselekmények természete nem más, ha a cselekmény sajtó utján, vagy más módon követtetik el. A felelősség kérdését azonban, hogy t. i. ki büntettessék az elkövetett büncselekményért, — e kérdést megfoghatatlan következetlenséggel érintetlenül kivánja hagyni, az 1848. XVIII. tczikk 13. és 33. §§-nak fentartásával. Ez pedig annyit jelent: hogy a sajtó utján elkövetett büncselekményért nem kell szükségképen a büntettest, hanem lehet esetleg Péter helyett a Pált is elitélni, habár napfénynél is világosabb, hogy a biróság ártatlant itél el.

Nehány évvel ezelőtt az ujonczállitásnál lehetett helyettesités által a védkötelezettség alul menekülni; most az szigoruan tiltva van, sőt a kisérlet is büntettetik. De ha valaki maga helyett egy bünbakot szerez, a ki talán pénzért a sajtóvétségre kiszabandó büntetést leüli, — ennek megengedése politikai bölcseség!

A javaslat ugyanis politikai kérdésnek nyilvánitja a felelősség kérdését és ezért fentartja a fokozatos felelősség rendszerét, mely szerint a szerző helyett szerkesztő, e helyett a kiadó, avagy e helyett a nyomdász büntethető, tekintet nélkül valódi bünösségükre és tekintet nélkül a bünrészességükre.

Ezt persze jogilag indokolni nem lehet, és azért nevezi azt a javaslat politikának. És ez oly annyira politikai kérdés, hogy annak még indokolása is politikából áll, a mennyiben az a sajtó iránti kedvezménynek neveztetik és a sajtószabadság igényeivel hozatik kapcsolatba, holott annak valódi czélja nem annyira politikai, mint inkább policialis érdekben áll: abban t. i., hogy okvetlenül lehessen valakit a nyomtatványért felelősségre vonni és megbüntetni. Ezen államrendöri érdeknek alárendeltetik még az igazság is, midön azt sem kérdi az állam: bünös-e az, kit elitél?

Ily tévutra csak azon törvényhozás juthat, melynél a politikai szélkakas szolgál a szent igazság jelvényeül.

Ha eltérünk a büntetőjog alapelvétől, — szükségkép oly lejtőre térünk, melynek határát a mindenkor kétes czélszerüség nem képes meghatározni. Azonban legalább az öszinteség iránti elismerésünket nem tagadhatnók meg, — ha a javaslat indokolása a sajtóvétségek tekintetében aggályát fejezné ki a büntetőjogi elvek alkalmazása iránt, a mennyiben a sajtó névtelenségénél fogva gyakran nehéz a tulajdonképi szerzöt kipuhatolni, az incriminált nyomtatvány létrehozatalánál közremüdök ellenében pedig a bünrészességhez megkivántató gonosz szándékot bebizonyitani, sokszor legyőzhetlen akadályokba ütközik.

Ez a valódi indoka az ugynevezett fokozatos felelősségi rendszer felállitásának, mely azonban valóságos arczul csapása a büntetőjogi alapelveknek és az összes büntető jogtudománynak. E rendszernek folyománya ugyanis: hogy oly esetekben, midön a tulajdonképi bünszerző felelősségre nem vonható, mert pl. külföldön tartózkodik, vagy a kiadó vagy felelös szerkesztő álnév által tévutra vezettetik, szóval ha a szerző nem tudatnék, vagy felelősségre nem vonható, — más valaki, a ki az ily incriminált nyomtatvány létesitésénél vagy terjesztésénél közremüködött, habár szándékos bünrészességgel nem terhelhető, — mint a valódi bünös helyettese sujtassék, holott legfelebb mulasztásért volna felelősségre vonható. Avagy talán jogilag képzelhető vigyázatlanságból eredő felségárulás, lázitás stb.? További képtelensége e rendszernek abban rejlik, hogy annak alapján csakis a bünszerzőt, vagy a helyett a fokozatos skálában megjelölt személyt lehet büntetni, és ezzel mindazok, kik a büncselekmény vagyis az incriminált nyomtatvány létesitésénél közremüködtek, tehát az ugynevezett felelős szerkesztő is, — mentesek bárminő felelősségtől még az esetben is, ha szándékosan vagyis a nyomtatvány vétkes tartalmának teljes tudatával járultak annak létesitéséhez. Kiki be fogja látni annak képtelenségét: mikép enyészhetik el valakinek felelőssége s illetőleg bünrészessége az által, mert más valaki lett megbüntetve.

Ime tehát világos, hogy ezen rendszernek egész törekvése oda irányul, hogy csak legyen valaki, kit felelősségre vonni és megbüntetni lehessen, habár az igazságot, a büntetőjog alapelveit halomra dönti.

A javaslat azonban politikai kérdésnek nyilvánitván ezen felelősség kérdését, — természetesen politikából el is hallgatja az itt felhozott indokot, és csupán másod sorban tekintetbe vehető azon indokot állitja előtérbe: hogy e rendszer a sajtóra nézve kedvezőbb. És ezt annyiban nem is lehet tagadni, a mennyiben e rendszer mellett a kiadó vagy szerkesztő nem is tartozik azzal törődni, hogy mit közöl, hanem csupán azzal, hogy honnét és kitől kapta a közleményt, és esetleg szükség esetében tartozik valakit a biróság elé állitani. Ez kétségkivül ép oly kényelmes és kedvező privilegium a bünösre, a mint esetleg végzetessé is válhatik az ártatlanra nézve, mert ártatlanul avagy egyszerü mulasztás folytán felségsértés, honárulás, lázitás stb. sulyos büntetésével sujtathatik.

De még ha megengedjük is, hogy a fokozatos felelősség egyesekre nézve kedvező, — abból még nem következik, hogy az a sajtószabadsággal azonos, mint ezt a javaslat indokolása feltünteti, — mondván: „a viszonyoknak meg nem felelő kitágitása a repressio körének, eltörpiti a gondolat nyilvános közlésének szabadságát, csökkenti azon nagy előnyöket, melyeket a civilisatio, az állam és a társadalom érdekei, az eszmék terjesztésének szabadságából nyernek“. Ugyan kérem, Angliában vagy Amerikában nem eléggé szabad a sajtó a büntetőjog általános elveinek alkalmazása mellett? Németországra szándékosan nem hivatkozom, ne hogy álláspontom a kizárólag német jogtudomány kifolyásának tekintethessék.

Leginkább kitünik azonban a javaslat indokolásának öszintesége, midön a fokozatos felelősségi rendszer védelmére a sajtó érdekét állitja előtérbe, holott annak érdekét bizonyára sokkal hathatósabban előmozdithatná a biztositék (cautio) eltörlésével. Ezt azonban a javaslat ép ugy fentartja, mint a fokozatos felelősséget; pedig nehéz volna eldönteni, hogy a kettő közt melyik nélkülözi nagyobb mérvben a jogi alapot. A cautióval már eleve követeltetik biztositék netalán elkövetendő sajtóvétség fejében; a fokozatos felelősség mellett pedig a Pétert lehet a Pál helyett büntetni! Hogy ez utóbbi nemcsak lehetséges, hanem meg is történt, sőt nálunk is, és pedig közelmult időben, — az talán nem titok a

javaslat szerzője előtt sem. Talán az sem lesz titok előtte, hogy hazánkban politikai vétségek tekintetében kizárólag a nemzetiségi sajtó szokta a bünbak rendszerének nevezhető fokozatos felelősség előnyeit kiaknázni.

A tisztességes és hazafias sajtó nem irtózik a büntetőjogi felelősségtől. Én tehát még a benrejlő politikai kérdés fentebbi megoldását inpoliticusnak tartom.

Körösi jogtanár urral e kérdésben ellentétes álláspontot foglaltam el már a magyar jogászgyülés tárgyalásai alkalmával, melynek határozatát a javaslat szerzője oly annyira ignorálja, hogy ép ellenkezőjét állitva azt mondja: „nálunk a rendszerváltozás szükségessége nem mutatkozott. Erre vonatkozólag nem nyilvánult oly vélemény, mely ily lépés szükségét tüntetné elő."

Az különben nézet és hajlam dolga, hogy mily fontosságot tulajdonit valaki a jogászgyülés határozatainak. Az érvelés helyessége dönthet bármily tekintély ellenében is. E nélkül az örökös szellemi harcz meddővé válnék. Én ezért nem kivánok a jogászgyülés tekintélyével hatni, ha a felhozott érveim nem hatnak meggyőzőleg.

A javaslat indokolásának még csak egy, — talán nyomatékosnak vélt érvét kell latolgatnom. Az indokolás ugyanis azt állitja: „A különben sem nagy számu sajtópereink között alig volna található sok oly eset, mely a felelősségnek, az időszaki folyóirat szerkesztőjére, a kiadónak és a nyomdászra együttes kiterjesztése esetében nem követtetett volna el".

Ennek ép ellenkezője áll! Sajtópereink legnagyobb része ugyanis becsületsértések és rágalmazásból származnak, sőt egy időben bizonyos zuglapocskák zsebmetsző üzletté aljasitották a sajtó szabadalmát. Ennek lehetősége és igy a sajtó tekintélyének ezen csorbitása azonnal megszünik, ha a büntetőjog általános elvei alkalmaztatnak a sajtóvétségekre is. Mostani sajtóviszonyaink között egy minden moralis alapot nélkülöző egyén a legérzékenyebben sértheti magánosok becsületét, sőt hatóságok tekintélyét is, és még pedig annál érzékenyebben, mert a sértő vagy rágalmazó közlemény a felhasznált lap tekintélye által jelentőségében növeltetik, a nélkül, hogy ez, az ily libell közléseért felelősséget vállalni tartoznék. A sajtószabadságnak ez egy rut kinövése, és én nem e kinövésben látom „azon nagy előnyöket, melyeket a civilisatio, az állam és a társadalom érdekei, az eszmék terjesztésének szabadságából nyernek".

Ismétlem tehát, hogy a tisztességes sajtó nem irtózik a büntetőjogi felelősségtől, sőt az a sajtó erkölcsi tekintélyét s befolyását csak emeli, — mig a nyujtott kedvezmény árán fentartott ovadéki (cautio) és egyéb államrendőri szabványok sokkal inkább hatnak zsibbasztólag „az eszmék terjesztésének szabadságára".

D. S.

A magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról.

III.

A törvényjavaslat a sajtó utján elkövetett büntettek és vétségeket is felvette intézkedései közé, és ez által kijelentette, hogy azokat külön törvénynyel szabályozni nem tartotta szükségesnek.

A javaslat ez által eleget tön az ujabb idő e téreni követelményeinek, de azon ténye által, hogy 1848. 18. t. cz. 13. és 33-ik §§-iban foglalt fokozatos, azaz egymást kizáró felelősséget megtartotta, a tudományban és törvényhozásokban fenálló két elvi ellentétes nézetek közül azon nézethez csatlakozott, mely az általos büntetőtörvények szerint óhajtja ugyan a sajtóval, mint eszközzel elkövetett büntettek és vétségek megtorlását, de nem kivánja mind azoknak együttes felelősségét, és igy megbüntetését, kik valamely incriminált czikk létre hozatalában, vagy közzétételében közre működtek.

Az indokokban igen szépen kifejtetett a két ellentétes nézet elvi álláspontja. Mind a tudomány terén, mind a törvényhozásokban egységes nézet uralkodik az iránt, hogy a sajtóvétségek nem képeznek önnemü (sui generis) vétséget, s ekképen a többi vétségektől csak a végrehajtás módjában térnek el; el van ismerve, hogy nincs szükség arra, miszerint ezekről külön törvény intézkedjék: a nézetek csak a felelősség kérdésének mikénti megoldásában, s a felbojtás általánosan criminalistikai elvének az elkövetett büntettek vagy vétségekre mikép leendő alkalmazásában térnek el egymástól. Némelyek nézete szerint a felelősség és felbojtás elveiben is az általános büntető jogi elvek alkalmazandók, mások nézete szerint pedig e tekintetben kivétel teendő. s a felelősségre vonás csak fokozatosan történhetik.

Az indokokban felemlittetett, hogy e kérdés mind a német journalisták gyülésén, mind az 1872-ben tartott tizedik német jogászgyülésen is megvitattatott; és nagy csodálkozásomra nem emlittetett meg az, hogy ezen kérdés a negyedik magyar jogászgyülésen is 1873-ban tüzetesen tárgyaltatott, és megvitattatott. Ennek oka meglehet, hogy az optika törvényeiben rejlik, mely szerint bizonyos, hogy a ki magasan a hegytetőn ül, meglátja a távol történt dolgokat, de nem veszi észre mi történik hozzá közel a hegy tövében.

Akármi legyen a föl nem emlités oka: tény, hogy e kérdés a magyar jogászgyülésen is tárgyaltatott; de valamint a német jogászgyülésen: ugy itt is végkép meg nem oldatott.

Részemről azon kellemes helyzetben vagyok, hogy a magyar jogászgyüléshez 1873-ban benyujtott inditványomban ugyanazon elvi álláspontot foglaltam el, a mit a jelen törvényjavaslatunk elfoglal; s igy most ez álláspontot nemcsak helyeslem, de sőt óhajtom bárcsak azt törvényhozásunk is elfogadná.

Azon nézetet nyilvánitottam a jogászgyülésen, miszerint azon körülmény, hogy valaki sajtó utján sérti meg a törvényt csak a törvényellenes tett eszközére nézve különbözik egyéb törvényszegéstől, s igy nincs szükség külön sajtótörvényre, s a tettes az általános büntetőtörvény szabályai szerint büntethető meg. De nem láttam kiterjeszthetőnek a bünrészességre, különösen a felbojtásra vonatkozó, általános büntetőjogi elveket a sajtóvétséget képező tény létrehozásában közreműködő összes személyekre. Nem tartottam, s most sem tartom az igazsággal összeegyeztethetőnek, hogy a nyomdász, betüszedő, kiadótulajdonos, lapkiosztó stb. bünrészeseknek tekintethessenek, s ekkép meg is büntethessenek; nem tartom pedig azért, mert ezen személyek nem azon szándokkal működnek közre, hogy büntettet vagy vétséget kövessenek el, hanem hogy iparukat üzhessék, és mert ezen személyek nem is birnak mindenkor a képzettség azon fokával, hogy a kinyomatandó müvet megbirálhassák, s az abban létező törvényszegést felismerhessék. Azután nem is lehetne a gondolatszabadság veszélyeztetése nélkül a kinyomatandó müvet a nyomdász birálatától tenni függővé, s igazat adok Brouckere belgiumi képviselőnek, ki a törvény tárgyalásakor igy szólott a belgiumi képviselőházban: „admettre la complicité, c'est en d'autres termes établir la censure des imprimeurs, censure cent fois plus nuisible a la liberte, que celle du Pouvoir" (megengedni a bünrészességet, más sza-

vakkal anynyi, mint a nyomdászok censuráját felállatani, a mi százszorta ártalmasabb, mint a hatalom censurája.) Többet mondani e tárgyban részemről feleslegesnek tartom; a ki többet óhajtana erről olvasni, azt utalom a magyar jogászgyülés 1873-ik évi évkönyvére, hol a különféle nézetek eléggé indokoltan vannak előadva; még csak azt emlitem fel, hogy a belgiumi 1867-ik évi büntetőtörvénykönyvön kivül a zürichi 1871-ik évi büntető törvk. is a fokozatos felelősséget tartotta fenn a 223. §-ban.

Áttérek most már a törvényjavaslat felosztása és elosztására.

Jogászok előtt tudva van, hogy azon büntetésre méltó tetteket, melyekben az állami jogkényszernek helye van, fel szokták osztani három kategoriába. Az első kategoriába sorozzák azon büntetteket, melyek közvetlen és szándékos nagyobb jogsérelmet foglalnak magukban, a másodikba a vétségeket, melyek ugyan még közvetlen, de gondatlanságból jogsértést tartalmaznak, harmadikba a rendöri áthágásokat osztják, melyek alatt oly tetteket értenek, melyekben a jog még csak közvetve sértetik, tehát még a melyekből a jogsértés csak bekövetkezhetik.

Azonban a világon még egy törvényhozásnak sem sikerült ez elméleti felosztást gyakorlatilag ugy keresztül vinni, hogy e három külön kategoriába tartozó törvénysértés között a választófalat fel tudta volna állitani. E körülmény számtalan kitünő jogtudóst, milyenekül ismertetnek dr. Wächter, dr. Glaser, dr. Osenbrügger stb. arra inditott, miszerint a hármas felosztásnak a tételes törvénykönyvekbeli kihagyását szorgalmazzák.

Nem csak az elmélet emberei, de a gyakorlati törvényhozások némelyike is, mint pl. a szász, würtembergi, badeni, bajor stb. jónak találta a hármas felosztást a büntető törvénykönyvből kihagyni. Ez álláspontot foglalta el az azon időtájban készült 1843-iki magyar javaslatunk is. A jelenlegi javaslatunk elhagyta ez álláspontot, és több tekintélyes törvényhozás példájára a hármas felosztást elfogadta.

Igy állván a dolog, helyén van azon kérdéshez szólni: vajjon lehetséges-e tételes törvénykönyvben a hármas felosztás keresztül vitele, vajjon hármas felosztásu javaslatunknak sikerült-e a törvényszegések három faja közt a demarcationalis vonalat meghuzni, s ekép helyeselhető-e elvi szempontból, hogy azt törvényhozásunk elfogadja?

Mindhárom kérdésre nemmel felelek, s feleletemet megkisérlem indokolni.

A külföldi jogirodalomban számosan szóltak e tárgyhoz, söt ezen kérdést az 1872-ik évi jogászgyülésünk is megboldogult jeles criminálistánk Csacskó Imre inditványára tárgyalta, s nagy többséggel az inditványt elfogadván, ezen enunciatióját nyilvánitotta: „a büntető törvénykönyvek tárgyát képező tettek hármas felosztása: büntettekre, vétségekre és áthágásokra felesleges, és az alkotandó büntető törvkönyvben mellőzendő; itt elegendő a tettet általában megnevezni, mint gyilkosság, testi sértés, lopás stb. és büntetést fokozata szerint meghatározni".

Annyi jeles fő eszméi nyilvánitása után talán vakmerőség is nekem most már e kérdéssel bövebben foglalkozni; de miután a törvényjavaslat ellenkező álláspontot foglalt el: jogositva érzem magamat e tárgyról is nézeteimet röviden előadni. Nézeteim nyilvánitásában habár meghajolok is a külföldi tekintélyek előtt, mindamellett nem fogom a tisztelt olvasók türelmét azok idézetével fárasztani, s egyedül a büntettek belső lényegét véve figyelembe, a gondolkodás szabályai szerint kisérlem meg a hármas felosztás kivihetetlenségét bebizonyitani.

A büntető törvény tárgyait csak oly kültettek képezik, melyek vagy már valóban jogot sértenek, vagy legalább tárgyilag azt veszélyeztetik. E tetteknél két mozzanatot különböztethetünk meg u. m. tárgyat, mely jogsértésre alkalmas, és alanyt, melynek akarata oly tettre irányult, melyből jogsértés következett be.

Ha most a törvényellenes tetteket osztályozni akarjuk, felosztható tárgyilag olyanokra, melyek vagy közvetve, vagy közvetlenül jogot sértenek. Az akarat minöségére nézve felosztható olyanokra, a melyeknek elkövetésére a tettes öntudatosan tökélette el magát azzal az elhatározással, hogy tettéből a valóban be is következett rosz eredmény következzék be, és olyanokra, a melyeknél egy bizonyos tett elkövetésére szabadon határozta el magát a tettes, de abból oly eredmény következett be, a melynek bekövetkezését ugyan ő belátható volna, de eléggé gondos nem volt. Az akarat tekintetében tehát ismét felosztható a jogellenes tetteket szándékosokra és vétkesekre, vagyis gondatlanságból elkövetettekre.

Ha tárgyi tekintetben a jogsértés közvetlen, alanyi tekintetben az akarat szándékos: előáll a legsulyosabb beszámitás alá eső tett. Ha tárgyi tekintetben a jogsértés közvetlen, de az akarat nem szándékos: előáll a kevésbé büntethető tett. Az elsőbbeket nevezhetjük, ha tetszik büntetteknek, az utóbbiakat vétségeknek. Ez volna a jogellenes tettek észjogi felosztásának alapja. Ámde tételes törvényben nagy következetlenség nélkül e felosztás keresztül nem vihető. Ha e felosztást keresztül akarnók vinni, akkor büntettnek kellene keresztelni a legcsekélyebb almalopást és a minden napi életben előforduló csalásokat is, mert az elsajátitási, csalási szándék a tettesben meg volt, tehát tette közvetlen és szándékos jogsértést képez. Mivel pedig a büntettet ugy fogtuk fel, mint a törvényellenes tettek legsulyosbikát: azokra az igazság elvei szerint sokkal szigorubb büntetéseket kellene szabnunk, mint a vétségekre; a miből a legnevetségesebb ferdeségek származnának. Ugyanis: az almalopás mint közvetlen és szándékos tett, vagyis büntett, büntetendő lenne több évi börtönnel; az emberölés pedig közvetlen, de nem szándékos tett, tehát vétség lévén, néhány napi fogság büntetéssel lenne sujtandó.

A büntetés kimérésénél nemcsak a tettes akarata, de az általa okozott veszély vagy sértés nagysága is figyelembe veendő. Ott, a hol a jogsértő akarat meg van: de az okozott sérelem vagy veszély csekély: nem szabható ki akkora büntetés, mint a hol az akarat nincs ugyan meg, de a gondatlanságokozta jogsérelem vagy veszély nagy. A miből következik, hogy a vétség néha sulyosabban büntetendő, mint a büntett, a mi aztán nagy következetlenséget szül, ha a törvényhozó a büntett elnevezését azért akarta alkalmazni, hogy az annak fogalma alá eső tett sulyosabbnak tekintessék a vétségnél.

Belátta ennek absurditását a hármas felosztást először alkalmazó franczia törvényhozás, azért a megkülönböztetést nem valami belső ismérvre, hanem külsőre, t. i. a törvényellenes tettekre alkalmazott büntetésekre alapitotta. Ugyanezt tette a belga, német, osztrák törvényhozás is.[1]

[1] Az 1867. belga b. t. k. 1. §-a igy szól: L'infraction que les lois punissent d'une peine criminelle est un crime; l'infraction que les lois punissent d'une peine corectionelle est un delit; l'infraction que les lois punisseut d'une peine de police est un contravention. — A német birodalmi 1870. b. t. k. 1. §-a igy rendelkezik: Eine mit

E törvénykönyvek nem azt mondják, hogy a közvetlen és szándékos jogsértés büntett, a közvetlen, de gondatlanságbóli jogsértés vétség: hanem azt, hogy valamely tett akkor büntett, ha arra halál, fegyház stb. büntetés van szabva, akkor vétség, ha arra öt évi fogság méretett. Ezen megkülönböztetés tisztán önkény, és nem a tettek belső lényegén alapul. A törvényhozó igy különböztet: büntett vagy vétség az, a mit a rád szabott büntetés által én annak határoztam. Ennek értelme nincs.

A német birodalmi törvényhozás, nem is minősitette aztán az egyes büntetteket s e törvénykönyvben sehol a büntett, vagy vétség szó elő nem jő többé; hanem rendelkezik igy:

„Wer einem ihm zugeschobenen, zurückgeschoben oder auferlegten Eid wissentlich falsch schwört, wird mit Zuchthaus bis zu 10 Jahren bestraft." (153.) Nincs itt megmondva, hogy a hamis eskü vétség e vagy büntett, hanem megmondatott az 1. §-ban rászabott büntetésben.

A zürichi 1871-iki büntető törvénykönyv nem fogadta el a hármas felosztást, hanem mondja, hogy a ki ezt vagy amazt teszi, az lopást, rablást stb. követ el és ez meg amaz lesz büntetése. A zürichi büntető t. k. tehát a mi 1843-iki b. t. javaslatunk álláspontját foglalta el. Nézetem szerint csakis ez a helyes; ez álláspontot elfoglalva a törvényhozó nem vesződik az elnevezéssel és csak a tettek tárgyi és alanyi körülményeit latolgatja s ezek szerint szabja ki a büntetéseket.

Hazánkban 1848. előtt a hármas felosztás sem büntető törvényeinkben, sem gyakorlatunkban elő nem fordult. Nálunk általában minden büntetőjogi elbánás alá eső tett latinul *delictumnak* neveztetett, mely aztán delictum criminale, delictum publ. politicumra oszlott; ezek határvonalán kivül estek a rendőri áthágások. A vétségek fogalma alá eshető ugy nevezett homagialis birsággal sujtott tettek, mint a becsületsértés, rágalom, hatalmaskodás, álarczosság stb.

Igy fogta ezt fel az 1861-iki országbirói értekezlet is, a mennyiben a bünvádi eljárásról szóló részben a büntettek és rendőri áthágásokról rendelkezett, s a vétségekről egy árva szót sem szólt.

A mi szóban forgó javaslatunk elfogadta a hármas felosztást, és elosztja a törvényellenes tetteket büntettek, vétségek és kihágásokra; mint büntetőtörvény javaslat a két elsőt tartalmazza, az utóbbit, igen helyesen, külön intézkedés tárgyává tette. E felosztás — nem a törvényellenes tettekre szabott külső roszak, a büntetések különbözőségén, hanem a tettek elnevezésén alapul.

Ámde nem tudta keresztül vinni, hogy minden közvetlen és szándékos tett egy kategoriába helyeztessék s legyen büntett a neve, minden közvetlen de gondatlanságbóli tett soroztassék egy másik kategoriába s neveztessék vétségnek. Nem tudta keresztül vinni, mert lehetetlen, hogy minden büntettnek nevezett cselekménynek nagyobb legyen a büntetése — mint a vétségnek. Ebből nagy képtelenség származott volna. Mit tett tehát? Felelet: némely közvetlen és szándékos tettet elnevezett vétségnek, és igy csak az objectiv, és nem egyszersmind a subjectiv momentumot vette figyelembe; szóval önkényi functiót teljesitett, alapelvül fogadván, hogy büntett az, a mit én annak mondok, vétség, az a mit én annak nevezek.

Az állitásom valóságáról meggyőződhetik mindenki, ha bepillant a javaslat szövegébe. — Lássunk egy pár példát:

A 186. §. szerint azon biró, vagy közigazgatási hivatalnok, rendőr, vagy községi előljáró, ki a törvényben meghatározott eseteken kivül, vagy az ott meghatározott szabályok mellőzésével valakit elfogat, elfog vagy letartóztat: a személy szabadsága elleni *vétséget* követi el, és három hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

A 312. §. pedig igy rendelkezik: „A ki a törvény által megengedett esetek kivételével valakit szándékosan és jogellenesen elfog, elfogat vagy letartóztat vagy személyes szabadságától más módon megfoszt, ugy szintén az, a ki valakit a törvény által megengedett esetekben tartóztat le, azonban a cselekményét nem jelenti be a hatóságnak azonnal mihelyt lehetséges volt: a személyes szabadság megsértésének vétségét követi el, és három hónapig terjedhető fogházzal bütetendő."

„Ha pedig a törvényellenes letartóztatás erőszakkal, vagy erőszakkal való fenyegetéssel követtetett el: a cselekmény büntettet képez és 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő."

A 186. §. szerint ha biró vagy közigazgatási hivatalnok foszt meg valakit erőszakkal szabadságától az *vétséget* s ha ugyanezt egy magánpolgár teszi a 312. §. szerint *büntettet* követ el. Megvallom nem vagyok képes felfogni miért vétség az első s miért büntett a második esetben? A cselekmény tárgyi tekintetben egy; alanyi tekintetben pedig a hivatalnok által elkövetett erőszakos letartóztatás szerintem sulyosabb beszámitás alá esik; és igy ha már osztályozni kellene a tetteket ez lenne szerintem a büntett, amaz a vétség.

A személybiztonságra veszélyesebb az, ha épen a törvény foganatositása, és személybiztonság őrizetére felállitott hivatalnok szegi meg a törvényt, s foszt meg valakit jogtalanul szabadságától, mintha ezt magán egyén teszi; az indokokban felhozott nép józan érzelme ezen megütköznék. Ha már a népre kellene hivatkoznunk — mit a hármas felosztás meghagyása, vagy eltörlése tekintetében nem óhajtok — bátran hivatkoznám arra is, és bátran tenném fel a kérdést eképpen: nyilatkozzék az iránt, vajjon azt *tartja-e kevésbé vétkes tettnek, ha a kukoriczát a csősz lopja, vagy azt magános ember teszi*? Bizonyosan a csőszt mondaná vétkesebbnek, mert azt épen azért tartja és fizeti, hogy kukoriczáját el ne lopják.

A büntetés tekintetében szabály az, hogy az az igazságnak megfelelő legyen, azaz minél veszélyesebb valamely tett, vagy minél nagyobb jogot sért: annál szigorubban büntetendő az. Ennek a hivatkozott §§-ban nincs elég téve, mert a hivatalnok általi letartóztatás veszélyesebb a személybiztonságra nézve és igy vétkesebb is; erre kellene tehát a 312. §-ban kiszabott három évi büntetést alkalmazni. Az 1871. 8. t. cz. 15. §-a is nem vétségnek, hanem büntettnek mondja a biró vagy birósági hivatalnoknak egyes személyek jogai megsértésére irányzott tettét. Az idézett példához hasonló a 192. §. rendelkezése. E szerint „ha biró, ha hivatalnok, rendőr stb. hivatalos minőségben a törvényben meghatározott eseteken kivül valakinek lakásába, a lakással rendelkező akarata ellenére behatol: a házi jog megsértésének *vétségét* követi el, és 8 napi fogházzal büntetendő". „Ha pedig a 318. §. szerint, ezt magánegyén teszi: a magánlak megsértésének *büntettét* követi el és két évig terjedhető börtönnel büntetendő." Ezekre

dem Tode, mit Zuchthaus oder mit Festungshaft von mehr als fünf Jahren bedrohte Handlung ist ein Verbrechen. Eine mit Festungshaft bis zu fünf Jahren mit Gefängniss, oder mit Geldstrafe, von mehr als fünfzig Thalern bedrohte Handlung ist ein Vergehen. Eine mit Haft oder mit Geldstrafe bis zu fünfzig Thalern bedrohte Handlung ist eine Uebertretung. — Ehhez hasonlólag rendelkezik az osztr. b. t. javaslat.

ugyanazok állanak, a miket előbb mondtam. A felhozott példák nem eléggé igazolják-e, hogy a hármas felosztásnak az anyagi büntető jogban helye nincs, és hogy ez következetlenség nélkül gyakorlatilag keresztül nem vihető.

A hármas felosztásnak csak az alaki jogban, a bünvádi eljárásban lehet értelme és helye. Ott az illetőség tekintetéből helyes, ha megkülönböztetnek a tettek, és a sulyosbakra nagyobb szertartással ö-szekötött eljárás, a kevésbé sulyosakra kisebb szertartással összekötött eljárás alkalmaztatik.

Az előadottak alapján nézetem az, hogy jelenlegi törvényjavaslatunk az 1843-iki javaslatunkkal szemben e tekintetben hátrányban áll, és helyesebb leendett, ha annak álláspontját foglalta volna el. Mindamellett, csak ezen okból, nem óhajtanám hátráltatni a törvényjavaslat törvény erőre emelkedését, ha az még ezen az ország gyülésen meg történhetnék, a mit pedig minden gondolkodni képes fia a hazának melegen óhajt, mert ez a mai ex-lex állapot már elviselhetlen. De ha a pénzügyi nyomorba sülyesztett ország törvényhozása idejét esupán az állam háztartása rendelkezésére lenne kénytelen forditani, s ez okból a javaslat tárgyalása a jövő országgyülésre maradna: az esetben a hármas felosztás mellőzésével óhajtanám a törvényjavaslat ujra szerkesztését

A mi a törvényjavaslat beosztását illeti: arra nézve osztom az indokokban kifejezett azon nézetet, hogy oly beosztás, mely tökéletesen megfeleljen nemcsak az elméleti rendszeresség igényeinek, de egyszersmind a gyakorlat követelményeinek is, mindeddig sehol sem éretett el. Jól van igy is a hogy van; de lehetett volna az jól máskép is. Elég ha az egyes büntettek, csak egy mássali rokonságuk szerint soroztatnak; ez pedig a javaslatban megtörtént.

Körösi Sándor,
jogtanár.

JOGIRODALOM.

A jog- és államtudományi müszótár köréből.

A ki jogirodalmunk terén fáradozik, mélyen érzi ezen müszótár szükségét. és ezért nem csak örömmel üdvözöltem az eszmét, midőn tekintélyes szakférfiakból álló társulat állott össze egy müszótár létesitésére; hanem magam is tevékeny részt vettem a „Jogtud. Közl.“ szerkesztőségében hetenkint tartott biráló ülésekben.

Tudom tehát mily becses anyag lett már egybegyüjtve és ezért óhajtom, hogy munkatársai el nem lankadva működjenek s e munka mielőbb napvilágot láthasson. Óhajtom ezt különösen azon czélból, hogy felhalmozott anyagot az akadémia szótár toldalékában lehetőleg felhasználhassam.

Legujabban a méter rendszer honositása nem csekély mérvben fogja népünknél a szóképzés ingerét ébreszteni és ezért megkisértem az uj mértékrendszer magyar nevezeteit, a mint azok a jog- és államtudományi müszótár részére terveztettek, e helyen közvita tárgyává tenni.

A magyar nép ugyan számos idegen szót sajátitott el, azonban mind ez alkalmasint nagyobb időközben s egyenként történt; de annyi szót, mint az uj mértékrendszerben van, bajosan fog sajátává tenni, különösen a miatt is, hogy magának a tárgynak felfogása is munkába kerülend még a müveltebb osztálynak is. Ezenfelül a nép hajlandó az idegen szókat hasonló hangzatu hazai szókkal cserélni fel, pl. a visitátort általán „vizitatár“-nak hivja, a Hofmeister még régi iratokkan is „hopmestor,“ s igy tartani lehet tőle, hogy az ujtól idegenkedése miatt is a métert „mételynek“-nek fogja nevezni. Czélszerünek tartom azért, hogy a régi nevek alkalmazásáról jó előre gondoskodjunk. Ezen kisérletben egyetlenegy újdon alkotott szót sem használtam, hanem csak a már meglevőket alkalmaztam a szerint a mint azok az országban vagy némely vidékeken eddig is divatban voltak s az uj mértékekhez többé kevésbbé közeledtek; hozzájok tevén néhol az „uj“ vagy „nagy“ és „kis“ jelzőket.

Az uj méterrendszerben három főfaj van: a hosszmérték, ürmérték és sulymérték.

A hosszmérték alapja a méter, magyarul: uj öl.[1]

Az ürmérték alapja a liter, magyarul uj itcze.

A sulymérték alapja a gramma vagy gramm, magyarul: terecs (ebből: teherecs, mint a teher szó kicsinyzője diminitivuma), vagy ezt ezerrel soksorozva: a kilogramm, magyarul: uj font.[2]

A hosszmértékből származik közelebbről a térmérték (t. i. a hosszuság a szélességgel együtt egymással sokszorozva és a koczka- vagy köbmérték (a hosszuság a szélességgel és magassággal vagy mélységgel sokszorozva). Ezek szerint öt rendbeli mértékkel van dolgunk, ezek 1) hosszmérték, 2) térmérték, 3) kübmérték, 4) ürmérték, 5) sulymérték. De jegyezzük meg, hogy még az ür- és sulymértékek alapja is közvetőleg a hosszmérték, s közvetlenül a köbmérték, mint alább ki fog tetszeni.

I. A hosszmértékekről.

A hosszmérték alapja tehát az uj öl. Az uj mértékrendszer számitási módja a tizes szám levén, az uj ölet is a tizes számmal részint elosztjuk, részint sokszorozzuk.

Hanem itt mindenek előtt azon kérdés merül fel: miben különbözik az uj öl a régi öltől.

Mind ezek, mind a többi mértékek össze vannak ugyan hasonlitva a törvényben (1874, VIII. tczikkben), de részint tájékozásul, részint a nevezetek igazolására a főbb mértékeket itt is meg kell érintenünk.

A törvény szerint egy régi öl (bécsi öl) annyi mint 1·89648 méter vagyis öl; szavakban kifejezve: egy egész, nyolcz tizedrész, kilencz századrész, hat ezredrész, négy tizezredrész, nyolcz százezredrész uj öl. De mivel az utóbbi számok kisebb számitásoknál már igen parányi mennyiségek: az egészet röviden igy fejezik ki: egy egész és 896 ezredrész, s még rövidebben a $^{869}/_{1000}$ részt $^{900}/_{1000}$-nek vagy $^{9}/_{10}$-nek véve, egy egesz és $^{9}/_{10}$ rész uj öl; természet szerint kisebb mennyiségnél: mert nagyobb mennyiségeknél az összes szám vendő; az uj öl a régi fél-ölnél (három lábnál) csak egy régi hüvelykkel és 11 vonallal hosszabb.

Ha az uj ölet (a métert) részekre osztjuk: annak tizedrésze: deciméter, magyarul: *marok*; századrésze: centiméter, magyarul *ujj*; (kis ujjat értve) ezredrésze: milliméter, magyarul *vonal*. (egy köröm feketényi). Az uj marok csak nem egészen összeüt a régi marokkal. S a marok nevezet legjobb tájékozónk az uj mértékeknél. T. i. ezen marokban van tiz uj. A régi marokban is a törvény szerint van 10 536 azaz tiz egész, és egy félnél valamivel több ujj (centiméter).

Ha az uj ölet (a métert) sokszorozzuk, ezen nézetek állanak elé: decaméter; magyarul: tiz uj öl; hektométer, száz uj öl, kilométer ezer uj öl, vagy *kis mértföld*, myriamétor tizezer uj öl, vagy *nagy mértföld*.

Itt leginkább a mértföldek kötik le figyelmünket. A nagy mértföldek a régi magyar mértföldeknél csak mintegy $^{2}/_{10}$ részszel nagyobb; tehát ráillik a magyar mondat; egy mértföld és egy darab, és igy ez lehet nagy mértföld, és 10 kis mértföld (kilométer) tesz egy nagy mértföldet (myriamétert.)[3]

II. A térmértékek.

A térmértékeknél a hosszmértékek elébe csak a négyszög szó (vagy □ jegy) jön, pl. egy □ uj öl, egy □ marok többszörözve pl. amely térnek szélessége 2 marok, hossza 10 marok, lesz 2 × 10 = 20 □ marok, a melynek mind szélessége mind hossza 10—10 marok, lesz 10 × 10 = 100 □ marok, = egy □ uj öl.

Nagyobb mértékeknél elé jönnek e nevezetek; száz négyszög uj öl, franczián: ár (a franczia áre, ez pedig a latin area szótól), mely a törvény szerint 27·804 (huszonhét egész és $^{804}/_{1000}$ részt,) tehát közel 28 régi négyszög öl, magyarul rövidebben: léczföld, vagy csak *lécz*, pl. melynek szélessége, lehet két, hossza 50 uj öl, vagy szélessége és hossza is tiz—tiz uj öl.

[1] A méter franczián irva: mètre, a latin metrum szótól.

[2] A liter franczián litre a görög litra szótól = 12 régi görög uncia. A gramma is görög szó s azt teszi: vonás, betü stb.

[3] Deka- = tiz, hecto- = száz, kilo- = ezer, myria- = tizezer, „a görög nyelvből vannak véve, a törtszámok pedig u. m. deci- = tizedrész, centi- = századrész, milli, = ezredrész a latinból.

Továbbá száz ár (száz l é c z) francziásan h e k t á r, (szászor száz = tizezer □ uj öl) magyarul: *nagy hold*, mely a régi magyar holdat több mint kétszer annyival haladja felül, t. i. ezen nagy hold 2.317, azaz két egész és $^{317}/_{1000}$-ed régi magyar hold (1200 ölével) mintegy két köblös föld, tehát a fele lenne egy köblös föld vagy *kis hold*.

Végre száz hektár (= száz nagy hold), francziásan m i r i a r, magyarul ha teszik: *tanya föld* vagy *uj sessio*, kétszáz és fél magyar holdnál valamivel nagyobb.

III. A koczka vagy kübmérték.

A kübmértékeknél a hoszmértékek elébe csak a k ü b (használhatóbb a „köb"-nél) avagy k o c z k a szó tétetik pl. k ü b u j ö l, k ü b m a r o k, k ü b u j j; t i z k ü b u j ö l, s z á z k ü b u j ö l stb. Nagyobb kübmértékek leginkább épit seknél jönnek elé.

Némely szilárd testeknél pl. a fáknál, francziásan a s z t é r szót használják a görög s t e r e o s szótól, mely szilárdat jelent, tehát nevezhetjük magyarul szilárd ölnek; innen: d e c a s z t é r = tiz szilárd öl, h e k t o s z t é r = száz szilárd öl, k i l o s z t é r = ezred szilárd öl stb.

IV. Az ürmértékek.

Az ürmértékek alapja a kübmérték, különösen a kübmarok (küb deciméter). T. i. ha egy kübmaroknyi üreget akár folyadékkal pl. vizzel, borral, akár töltögethető száraz tárgygyal, pl. gabnával, hüvelyes veteménynyel, megtöltünk, ezen tartalomnak, s magának az üregnek is neve: l i t e r, magyarul *uj itcze*; egy uj itczé pedig 1·187, azaz röviditve egy egész és $^{19}/_{1000}$ rész régi magyar itcze, tehát ennél valamivel t ö b b. A bécsi itcze kisebb volt a magyarnál, ugy hogy az itcze majd három bécsi messzelyt tesz, s az utóbbi időkben, kivált nagyobb városokban, nálunk is ez divatozott. Az uj itcze századrésze c e n t i l i t e r = századrész uj itcze, ha tetszik *egy gyűszű*. Ennek tized része, vagyis azuj itcze ezred része milliliter, minthogy igen kis mennyiség, magyarul *sejt*-nek nevezhető. 50 g y ű s z ű n e k megfelel az uj m e s s z e l y nevezett; de félmesszely többé nem léteznék, mert az uj mértékrendszer számitási módja a tizes szám lévén, 25 centilitert tartalmazó edény nem fog használtatni, hanem csak 20 centilitert tartalmazó edény. Ennek a megnevezésére használható lenne a több vidéken félmesszely helyett használatban levő „*römpöly*" szó. Ezen edény tehát 20 g y ű s z ű t (centilitert) vagyis az uj itcze tizedrészét és csaknem egészen megfelelne ezen uj mértéknek; mert egy régi magyar itcze 0.8484 uj itcze levén, innen a réginek $^1/_3$-ad része (= félrömpöly) szám szerint 0·106 egy tized és egy hatodrésze csak igen kevéssel több a 10 gyűszűnél.

Az uj itcze tizes sokszorozatai száraz tárgyaknál: decaliter = t i z u j i t c z e; h e k t o l i t e r, s z á z u j i t c z e vagy *uj köböl*; tehát ennek fele 50 uj itcze = *uj mérő* vagy uj k i l a. A hectoliter vagy uj köböl a törvény szerint 1·5992, röviditett számitással 1·6 (egy egész és $^6/_{10}$ rész) pozsonyi mérő, nem egészen két pozsonyi mérő, tehát az uj mérő kisebb lesz a réginél; sőt az uj v é k a, mint a tizes számitásba jobban illő csak ötödrészét fogja tenni az uj köbölnek, vagyis csak 20 uj itcze lesz. a réginél jóval kevesebb, t. i. körülbelül 22 és fél régi magyar itcze. Egy uj köbölben tehát (nem négy, hanem) öt uj véka lesz.

F o l y a d é k o k n á l az uj itcze tizes sokszorozatai következők: d e c a l i t e r (10 uj itcze) = *veder*, mely elnevezés Erdélyben most is használatban hol az annyi mint 8 kupa vagyis 8 bécsi pint, közel fog állani a tiz uj itczéhez; h e k t o l i t e r (100 uj itcze) = *csöbör*, az elnevezés Érmelléken és vidékén van most is divatban; k i l o l i t e r pedig = t i z c s ö b ö r, (száraz tárgyaknal t i z k ö b ö l).

V. A sulymértékek.

A sulymértékek alapja szintén a köbmérték. különösen a k ö b u j j, (köb centimeter). T. i. ha a köb ujjnyi üreget zérón felül celsiusi négy foku párolt vizzel megtöltjük, ennek sulya alkotja a g r a m m o t, magyarul *terecset*, mely kifejezés gyógyszertárakban jelenleg is használatban van; tiz t e r e c s lesz d e c a g r a m m, magyarul uj *nehezék*, és tiz uj nehezék vagy 100 t e r e c s h e c t o g r a m m, magyarul uj *obon*, tiz uj o b o n vagy 100 u j n e h e z é k, vagy 100 t e r e c s k i l o g r a m m, magyarul *uj font*.

Egy uj font 1·7855, röviditve 1 egész, $^{77}/_{100}$-ad és $^{56}/_{10000}$-ed rész (valamivel több mint egy egész és $^3/_4$ rész) bécsi font. Tehát egy uj mázsa 178 régi fontnál még mintegy fél fonttal nagyobb S egy régi (bécsi) mázsa csak 56 egész és mintegy $^6/_{1000}$-od rész ujfont. Egy bécsi font csak mintegy $^{56}/_{100}$-ad rész ujfont.

Az uj font tizes sokszorozatai: t i z u j f o n t; s z á z u j f o n t vagy *uj mázsa*; t i z u j m á z s a pedig egy *tonna*.

Tájékozásul megjegyzem, hogy a v á m f o n t az ujfontnak, a v á m m á z s a pedig az uj mázsának fele. Egy tonában tehát 20 vámmázsa van.

* * *

Összevonva a mondottakat.

I. A h o s s z m é r t é k n é l: mèter = magyarul u j ö l; tizedes részei: tizedrésze (deciméter) magyarul m a r o k, századrésze (centimeter) magyarul u j j; ezredrésze (milliméter) magyarul v o n a l;

tizes sokszorozatai: decaméter magyarul t i z u j ö l; hektométer magyarul s z á z u j ö l: kilométer ezer uj öl vagy k i s m é r t f ö l d; miryamétor tizezer uj öl vagy n a g y m é r t f ö l d.

II. A t é r m é r t é k e k n é l csak a négyszög szó jön eleikbe pl négyszög uj öl; négyszög marok stb;

nagyobb térmértékeknél száz négyszög öl (ár) magyarul l é c z; ezer négyszög öl (hectár) magyarul n a g y h o l d, száz nagy hold (miriár) magyarul t a n y a f ö l d vagy u j s e s s i o.

III. A k ü b m é r t é k e k n é l a köb vagy küb szó jön eleikbe. pl. küb uj öl; küb marok; küb ujj stb.;

szilárd testeknél a francziás „sztér" magyarul s z i l á r d ö l; decasztér magyarul t i z s z i l á r d ö l, hectosztér magyarul s z á z s z i l á r d ö l; kilosztér magyarul e z e r s z i l á r d ö l stb.

IV. Az ü r m é r t é k e k n é l: l i t e r = magyarul u j i t c z e;

tizedes részei: tizedrésze (deciliter) magyarul f é l r ö m p ö l y; századrésze (centiliter) magyarul g y ű s z ű; ezredrésze (milliméter) magyarul s e j t.

tizes sokszorozatai: tiz uj itcze (decaliter) magyarul v e d e r; száz ujitcze (hectoliter) magyarul c s ö b ö r a folyadékoknál és u j k ö b ö l száraz tárgyaknál; ennek fele (50 liter) magyarul u j m é r ő; ezer uj itcze (kiloliter) magyarul t i z c s ö b ö r, száraz tárgyaknál tiz k ö b ö l.

V. A s u l y m é r t é k e k n é l: k i l o g r a m m = magyarul u j f o n t:

tizedes részei: tizedrésze (hectogramm) magyarul uj obon, századrésze (decagramm) magyarul uj n e h e z é k; ezredrésze (gramm) magyarul t e r e c s: vagy a t e r e c s o t vévo alapmértékül: t e r e c s (gramm); tiz terecs (decagramm) magyarul: u j n e h e z é k; száz terecs hectogramm magyarul; u j o b o n; ezer terecs (kilogramm magyarul: u j f o n t;

tizes sokszorozatai: száz uj font egy uj m á z s a; tiz uj mázsa egy t o n n a.

Ezen nevezeteket a többi hazai nemzetiségek is könnyen használják saját anyanyelvükön. E közleményben, mint kezdetben is meg van érintve, egy ujdon alkotott szó sem használtatik, hanem csak a meglevők vannak alkalmazva az uj mértékekre, a mennyiben a régiek az ujakhoz legközelebb járnak, amazokat néha u j s n a g y é s k i s szókkal jelölvén meg, mely jelzők különösen az uj jelző idővel el is maradhatnak, mint ez például az uj krajczároknál is történt.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Végrehajtás az ingatlanokra, szemben a telekkönyvi nyiltparancs 74-ik §-ával.

A ptrts 359. §-a szerint „a végrehajtási foglalás ingókra és nem telekkönyvezett ingatlanokra nézve a helyszinén eszközlött összeirás által, telekkönyvezett javakra vagy jogokra nézve pedig a végrehajtási végzés bekeblezése által történik, — e végett a végrehajtást elrendelő bíróság a végzés átküldése mellett az illető telekkönyvi hatóságot is hivatalból keresi meg".

Azon kérdés is merül azonban több izben fel, miként eszközlendő a végrehajtási zálogjog bekeblezése az oly örökös ellen, ki még nem telekkönyvi tulajdonos, hanem valamely öröklött vagyonnak csakis tényleges birtokosa? Miután a tkvi nyiltparancs 71. §-a értelmében „bekeblezésnek vagy előjegy-

Folytatás: a mellékleten.

zésnek csak azon esetben van helye, ha az, a ki ellen valamely jog szerzése, átváltoztatása vagy megszüntetése kieszközlendő, a kérvény benyujtása idejekor, mint a jószág tulajdonosa vagy mint hitelező bekeblezve vagy előjegyezve van, vagy legalább egyidejüleg bekebleztetik vagy előjegyeztetik".

Ugyancsak a tkvi nyiltparancs 119., illetve 120. §§. megjelölik azon eseteket, melyekben más nevében, a nélkül, hogy arra felhatalmazvány lenne szükséges, telekkönyvi jogok bekebleztetése vagy ilyenek bekeblezésének kitöröltetése tárgyában fel lehet lépni; — ezen utóbb emlitett §. c) pontja azonban az örökös ellen a tulajdonjog s egyszersmind a zálogjog feltétlen bekebleztethetése tekintetében egy harmadik személy által csak azon esetben érvényesithető s illetve vehető foganatba, ha az örökös az átadási végzést, melylyel neki az öröklött hagyaték biróilag átadatott — a kérvényező harmadik személynek kiszolgáltatja, értve ezen eljárást még az osztrák törvények uralma alatt kiadott ugynevezett beszavatolási okmányokra, illetve átadási okiratokra (Einantwortungs-Urkunde) vagy az országbirói értekezletben megállapitva volt örökösödési eljárás szerint kiadott ugynevezett birtokbizonyitványokra, melyek alapján a nép alsóbb osztálya nagy része mai napig sem kebleztető be öröklött ingatlanaira tulajdonjogát, s nem vonatkoztatva ezen §. c) pontját a mai átadási végzésekre, melyek alapján a tulajdonjog az örökösre hivatalból bekeblezendő.

A tkvi nyiltparancs 74. §-a az osztrák kötelező hagyatéki eljáráshoz volt idomitva, melynélfogva akár a nagy, akár a kiskoruakra szállott hagyaték, állott az ingók vagy ingatlanokból, hivatalból volt letárgyalandó, s illetve az örökös szükségképen kényszeritve volt a hagyatéki tárgyalás megindítására, s ekként „mihelyt az örökös örökösi nyilatkozatát beadja, hitelezőinek szabadságában áll követeléseiknek a hagyatéki javakra s követelésekrei biztositását az örökös részérei átadás megtörténte előtt is bekeblezés vagy előjegyzés által eszközölni, a mennyiben arra nézve a többi törvényes kellékek léteznek, de az ily biztositás is csak azon fentartással engedtethetik meg, hogy a hagyaték tárgyalásánál előforduló igényekre nézve sérelmes ne legyen.

Az 1854. augusztus 9-én kelt hagyatéki patens szerini kötelező hagyatéki eljárás értelmében tehát volt is a tkvi nyiltp. eme §-ának értelme, mert akkor a hitelezőnek csakis a hagyatéki tárgyalás lefolyását, s illetve az örökösi nyilatkozat beadását kellett bevárnia, mi rendes körülmények között a legrövidebb idő alatt meg is történt. — ma azonban, hol a biróság a nagykoru örökösök érdekében az 1868. 54. tczikk 560. §. c) pontja értelmében csak akkor tartozik hivatalból fellépni s illetve beavatkozni, „ha egyezség hiányában a hivatalos beavatkozást az érdeklettek közül valamelyik kérelmezi", ugy szólván alig van ama 74 §-nak jogi becsértéke, miután azon eset, hogy egyezség hiányában a nagykoru örökösök közül a hagyatéki tárgyalást valamelyik kérelmezze, a legritkábbak közé tartozik, hanem a nagykoru örökösök egyszerüen tényleg birtokba veszik s egymás közt tényleg felosztják az öröklött ingatlanokat, a nélkül azonban, hogy az 1868. 54. tczikk 580. és 581. §§-ban megszabott kötelességnek — ha egymás közt megegyeztek is — megfelelnének, t. i. hogy a hagyatéki ingatlanoknak a birtokbirósági átadását kérelmeznék, miután arra hivatalból nem kényszerittetnek; minthogy pedig erre hivatalból nem kényszerittetnek: a tkvi patens 74-ik §-ának jelen hagyatéki eljárásunkkali összefüggetlensége a végrehajtási zálogjog bekebleztethetése, s illetve a végrehajtásnak ily ingatlanokrai egészbeni keresztülvitelénél a kivánt eredményre nem vezet.

Schnierer Gyula „A telekkönyvi eljárás rendszeres kézikönyve" 65. §-ában e tárgyra vonatkozólag azt mondja: „oly örökös ellen, ki a jószágot vagy tkvi jogot szántszándékosan maga nevére telekkönyveztetni elmulasztja, a hitelezők a bekeblezést vagy előjegyzést a birtokbirósághoz bizonyitvány alapján, — melyből örökösödési joga kitünik — oly feltétel alatt nyerhetik, „hogy ezen bekeblezés vagy előjegyzés a hagyatéknak és az az ellen már fenlevő más igényeknek kárára ne szolgáljon", — teljesen felejti azonban Schnierer, hogy ama birtokbizonyitványt, mely az országbirói értekezlet szerint, mint ilyen, a birtokbiróságok által volt kiadandó — egyedül az érdeklett örökös kérelmére szolgáltatta, és tartozott kiszolgáltatni a birtokbiróság. — ha pedig csak az érdeklett és senki más kérelmére nem szolgáltathatta azt ki a birtokbiróság, akkor ilyet a hitelezőknek bekeblezési vagy előjegyzési kérvényük mellett felmutathatni módjukban nem állott.

Ezekből tehát kitünik, hogy Schnierer e tekintetbeni nézete tévedésen alapul, — a gyakorlat a tkvi patens 74. §-ábani jog érvényesithetése tekintetében egészen más módot talált fel, mint azt Schnierer a birtokbizonyitványra vonatkozva, felette tévesen mondja; ugyanis Zlinszky Imre „Telekkönyvi rendtartás" czimü munkája ide vonatkozó részében igen helyesen jegyzi meg, hogy ily vagyonra vezetendő végrehajtások annak kimutatása mellett, hogy az örökös örökségét tényleg birtokba vette, azonnal elrendelendők, mert „jelenleg fenálló törvényeink szerint az örökös kényére levén bizva a hagyaték birói atadásának kérvényezése, ez e kérvényezés nélkül elfoglalhatja a hagyatékot és ha abba behelyezkedvén, évek során át — tán épen a bekeblezésektől szabadulandó, öröklési bizonyitványért nem folyamodik, a hitelező jogainak biztositásától megfosztatnék.

Kétségtelen tehát, miszerint az örökösnek az örökhagyótóli leszármazásának, vagy pedig végrendeleti örökösödés esetén, végrendeleti örökösi minőségének, ugy az örökhagyó halálának, valamint az örökös rem tibi habendi animata bármi módoni kinyilvánitásának kimutatása mellett az örökösnek még az örökhagyó nevén álló ingatlanára ugy a végrehajtási mint az önkéntesen engedett zálogjog bekeblezendő.

Ha azonban a fentebbiek kimutatása mellett bekebleztetik is az ily ingatlanra a zálogjog, miután ama záradékkal kebleztetik az be, hogy a hagyaték tárgyalásánál előforduló igényekre nézve sérelmes ne legyen s csak az átadás megtörténtének időpontjától lépjen hatályba, kétségtelen, hogy a bekeblezés után ugy szólván ismét azon előző nehézséggel kell a hitelezőnek küzdenie, mert beáll ismét a fentebbi kényszerüség, t. i. hogy mig a hagyaték be nem tárgyaltatik, s illetve mig az az örökösnek biróilag át nem adatik, a végrehajtás további menete nem foganatosittathatik, illetve a végrehajtási árverés nem kérelmeztethetik, s igy egyik nehézségből a másikba esik a jóhiszemü hitelező.

Az ily fentartás-al foganatositott bekeblezés joghatályára nézve Halmossy Endre „A telekkönyvi rendszer alapelvei" czimü munkájában annak daczára, hogy önmaga mondja, miszerint a bécsi legfőbb törvényszék egy 1859 márczius 1-én 1328. sz. a. kelt (Unger gyüjt. 739. sz.) egy ily fentartással bekeblezett követelésre nézve a végrehajtási becslést és árverést megtagadta a hagyatéknak beszavatolása előtt, mert felperesnek zálogjoga nem a hagyatéki fekvőségekre, hanem csak az ezen fekvőségekből alperest illető örökrészre terjed ki, felperes tehát ezen fekvőségekre csak közvetett zálogjoggal bir, mely a polg. tkv 822. §-a szerint csak az átadás megtörténte idejétől fogva lép hatályba, s miután felperes ezen átadásnak megtörténtét és azt, hogy vajjon és mily osztályrész illeti alperest ezen fekvőségekből, végrehajtási kérvényében be nem győzte, ezen őt meg nem illető, hanem hagyatéki vagyont képező ingatlanokra a végrehajtás el sem rendelhető, azt adja elő, „hogy nem fizetés esetére a hitelező az ily ingatlannak eladatását is kérheti, és a befolyandó vételárból a netalán bejelentett hagyatéki tartozások levontával az adósra eső örökrész a hitelező kielégitésére forditandó".

Megjegyzi azonban Halmossy, miszerint a bécsi legfőbb törvényszék fenidézett határozata most emlitett nézetével ellenkezik, „azonban — ugymond Halmossy — tekintetbe kell venni, hogy az osztrák hagyaték-tárgyalási és örökösödési törvények meg lőnek szüntetve, hogy a hagyatéki igények tisztába hozatala hivatalból nem eszközöltetik és az örökségi vagyon birtokba vételéhez birói átadás nem szükséges, hanem hogy mindegyik örökös már az örökségnek megnyiltával mindegyik hagyatéki fekvőségre jogot nyer, miért is a legfőbb törvényszéknek fenebbi határozatát mai viszonyainkra alkalmazhatónak nem vélem".

Mindamellett azonban, hogy a magyar törvények értelmében, különösen a hármaskönyv I. r. 67. cz. szerint az örökös az örökhagyó halálával annak minden ingó és ingatlan hagyatékát megszerzi, ma tényleg fenálló törvényeink értelmében akár a kis-, akár a nagykoruak örökösödését vegyük szemügyre, kétségtelen, hogy az örökség mind a kis-, mind a nagykoruaknak biróilag adatik s adandó át, nem tekinthetvén mindaddig sem az egyik, sem a másik az örökhagyó jogszerü örökösének, mig a birói átadás a hagyatékra nézve meg nem történt, ennélfogva mindaddig, mig örökösödési eljárásunk nem szabályoztatik s át nem alakittatik, a tkvi nyiltparancsnak az osztrák örökösödési eljárás-hoz alakitva készült 74. §-át, s illetve annak ama fentartásos intézkedését, a jelenleg fenálló magyar örökö-

södési törvények értelmében is helyesnek kell tekinteni, mit Herczegh Mihály „Telekkönyvi rendtartás“ czimü munkája ide vonatkozó következő mondata is igazol: „ezen föltételesség, ezen bizonytalanság oka annak, hogy az ily előleges bejegyzés által érintett ingatlanokra az átiratás megtörténte előtt — talán készakarva kerüli itt Herczegh a birói átadás kifejezést — az örökös hitelezője végrehajtást nem nyerhet, mert a hitelezőnek előlegesen biztositott jelzálogi követelése nem a hagyatéki fekvőségekre, hanem csak az ezekből az örököst illető jutalékra terjedhet, mely az átiratás előtt ki sem jelölhető“.

Igy értelmezi tehát Herczegh Mihály a tkvi nyiltparancs 74. §-át, mig Halmossy — mint fenebb kimutattatott — egészen más értelmet tulajdonit annak, ugyancsak a fenálló törvényekre támaszkodva.

Felettébb kivánatos tehát, hogy hagyatéki, illetve örökösödési eljárásunk a tkvi intézménynyel összhangzólag minél előbb átalakittassék, kivánandó, hogy az ez iránybani törvényjavaslat 115., 123. és 124. §§-ban lerakott elvek, melyek szerint az örökös vagy hagyományos hitelczői is jogositvák kérni, hogy az örökhagyó bejegyzett jogai az örökösre átirassanak, mint határozott előrelépést tanusitók, minél előbb törvénynyé váljanak, mert ma fenálló örökösödési eljárásunk és telekkönyvi törvényünk összhangzatlansága következtében az örök s jóhiszemü hitelezője valóban annak van kitéve, hogy jóhiszemmel kölcsönzött pénzéhez adósa azon jóakaratával juthat csak, vajjon tetszik-e annak az öröklött birtok birói átadását, s illetve telekkönyvi bekeblezését kérelmezni avagy nem, — az ily törvény pedig nemcsak nemzetgazdászati szempontból káros az államra, de megingatja a népben az igazságszolgáltatás iránti bizalmat, mit már az ez irányban sok helyt lábra kapott demoralisatio ellensulyozása tekintetéből is nem megingatni, de növelni kötelessége a törvényhozásnak.

Schilling Béla,
kir. aljbiró.

TÁRCZA.

A csóknak jogi jelentősége.

— Az egyetemi olvasó-körben olvasta dr. Vécsey Tamás. —

II.

Nem érdektelen azon állás, melyet a csókolódzási szokással szemben elfoglaltak a keresztények.

Ugyancsak Gnüpen meséli, hogy a régi rómaiaknál és kereszténveknél oly nagy volt a komolyság, hogy a szemérmetességet nemcsak a szeplőtelen szüzességben, hanem a csóktól való tartózkodásban is helyezték. Ők a szemérmetességet nemcsak elhálás, hanem csók által is megsérthetőnek tartották. Azt nem is tartották becsületesen szemérmes asszonynak, a ki takarta ugyan szüzességét, de megvetette a csók körüli szabályok finomságát. Nemcsak a testet, de a csókot is szüzen akarták tartani.

Ezen szigoru felfogás hihetőleg a pogányság irányában nyilatkozott. Mert az egyházhoz tartozó hivek egymás közt egészen hivatalos szinezetüvé tették a csókot, jelesül: a keresztények közti benső közösségnek, szövetségnek és hitrokonságnak záloga és jelvénye volt a csók.

A hitbuzgó keresztények egymást a béke csókjával (osculo pacis) üdvözölték, és az imának végét is csókkal jelezték (osculo obsiguari) — kivéve a bőjt napjait. Ezen kivül náluk szokás volt, hogy az urvacsora előtt — pedig ez minden este tartatott — a diakonus felhivta őket „osculamini vos invicem osculo sancto!“ Ima után is csók jött, ez az „amen reale“ — de a nők és férfiak külön ültek, mint a kálvinistáknál, avagy a mint meg van parancsolva a 64. szobru drezdai udvari templomban is, „Männer rethts! Frauen links!“

Ily körülmények közt a jámbor keresztények csak oly csókokat váltottak, melyek a testvériség és barátság hőfokát tul nem hágták, különben talán be sem férkettek volna imaházaikba.

Némely eretnek secta szerint a csók halálos vétek (osculum mortale esse peccatum) s megbüntettetett. (Cap. ult. Clementinarum de heretic.)

A mi a kereszténység főnökeit, az egyházi atyákat illeti, ezek izlés dolgában is igen különböznek egymástól.

Chrysostomus szerint osculum animos sociat, reconciliat mentes, et unum corpus ostendit. Ugyanezen aranyszáju egyházi atya szenvedélyes részrehajlással igy itél:

„Szent a csók — igy szól ő — érezzük, hogy társitja a lelkeket, kibékiti a kedélyeket és egyesiti a testeket, mert egygyé válni látszatunk.“ Tehát a csókot szentnek és szerelmesnek mondja. Másként vélekedik Tertullianus.

Tertullianus ugy véli, hogy a csók által eszményileg lemondunk a szeméremről.

Tertullianus (De virg. vel. 12.) félti a szabadon járó leányokat, hogy percutitur oculis incertis et multis, dum digitis demonstrantium titillatur, dum nimium amatur, dum inter amplexus et oscula assidua concalescit. Igy kérgesedik meg a homlok, igy törültetik le a pirulás, igy gyakoroltatik be a retszésvágy.

Tertullianus idejében más világ lehetett. A leányok azon tünődtek, mikép tetszenek legjobban az Urnak, az asszonyok pedig a férjeiknek! Ma a leányok vágya tetszeni az uraknak — az asszonyoké pedig tetszeni az udvarlónak! . . .

A bölcs törvényhozó népének fény- és árnyoldalairól, szokásairól, erkölcseiről, erényeiről és bűneiről, társadalmi viszonyairól és ennek aspiratióiról soha nem forditja el szemeit.

A 48-iki törvény, midőn az ország kormányát, képviseletét, municipiumait, ősiségét, s egyetemét átalakitá — egy uttal a nemzeti szinről és nemzeti szinházról is gondoskodik. És helyesen.

A római törvényhozásnak sem vehetjük rosz néven, hogy sok fontos dolog közt — a csókról sem feledkezett meg.

Sehol nincs ennek több értelme és sehol nincs fontosabb következése, mint a jegyesek közt. Ezek egymást nemcsak jövőben boldogitani, de már most is minden kellemessel elhalmozni vágytak.

A jegyesek közt gyakori volt a kedveskedő ajándékozás. A kevésbbé vagyonos ara kézi munkában, a vagyonos egyéb ajándékban fejezte ki kedveskedését s viszont a vőlegény sem maradhatott tulszárnyaltatva, s a mily ellenszenvvel kerülték az ajándékozást valaha, ép ugy megkedvelték egyéb keleti szokások közt ezt is, főleg a byzantinus korban.

A kérdés oly gyakorlativá érlelődött, hogy az uj Róma alkotója Constantinus már 336-ban kimondandónak találta;

I. miszerint a menyasszonytól eredő ajándék meg nem tartható, sőt visszaadandó neki vagy örökösének, ha az eljegyzés meghiusult és házasságra nem vezetett. A menyasszony részéről adott ajándék ugy vélelmeztetik, mintha világosan azon feltétel alatt adatott volna, hogy létre jön a házasság, de mivel ezen feltét be nem áll, tehát az ajándék megtartására nincs elegendő jogalap (nuptiis non secutis res auferatur).

II. Ha az ajándékot a vőlegény adta mátkájának s nem lehetnek egygyé: kérdés mi történik az ajándékkal? Mielőtt erre felelne Constantinus, elég indiscrét azt tudakozni — vajjon az ajándék csók kiséretében, ily édes recepisse mellett adatott-e át a vőlegény által menyasszonyának, vagy pedig csók nélkül.

Constantinus nem volt statistikus, hogy a számokat is tudakozná. Különben is ki olvasgatná szemenként a szőlő édes bogyóit, és ki tartja számon a Dunának hullám-hegyeit és völgyeit? Constantinus vizsgáló biró sem volt, hogy „a törvény nevében“ megmondotta volna a tett előtt vagy a tett alatt, vagy a tett után támadt-e a menyasszonynak szándéka kivivni a csók visszasürgönyzésében a számok arányát. Sőt egész fád ember lehetett Constantinus, mert arról sem kiván tudomást venni, vajjon engedmény utján szált-e át a csók a rózsás ajkakra vagy pedig karhatalommal, vajjon tanuk előtt-e vagy ezek távol létében, s a nap, hold vagy a lámpa fényénél-e?

Elég az hozzá, hogy ha a menyasszony nem elégedett meg a materialismussal, hanem egy ihletett csók is érinté ráadásul, ezt a komoly és vallásos imperator nagyra veszi és hiteles pecsét rangjára emeli. A csók legvilágosabb és beszédesebb kifejezése a beleegyezésnek, jelesül: ha a jegyesek össze nem kelhetnének is, megtartja az ajándék fele részét vagy fele értékét a csókos menyasszony. Tehát a római kisasszonyok tudták, hogy a csókról is igaz: „in hoc signo vinces“. Egy menyasszonyi csók — annyit ér mint a vőlegény minden ajándékának 50%, vagyis oly édes zálog, kitörülhetlenül be van kebelezve az ajándék fele részére. De ne higyjétek, hogy a második csók is ily értékes — azt már nem jegyzik a börzén!

Ha ellenben a menyasszony a csókolódzásig nem vitte a

dolgot — ezen prud. hidegségről szokatlan álmélkodással értesül a jogász, s elmarasztalja a csóktalan menyasszonyt az egész ajándék visszaadásában. De nem mondja a glossa nem lehetett-e utánvét mellett is elfogadni a hő lovagnak áldozatját.

Tehát a vőlegény által menyasszonyának csók mellett adott ajándék, ha egyik vagy másiknak halála miatt az egybekelés elmarad, az ajándéknak fele része az életben maradót fogja illetni, másik fele része ellenben az elhunyt örökösére szall, bármily távoli fokon alapuljon is a rokonság. Az ajándék féle része érvényben marad, fele felbomlik.

Azon feltevésből iudultak ki, hogy a menyasszony az ajándékot csókkal viszonozza, a vőlegény pedig a csókot ajándékkal hálálja meg.

A menyasszony csókjában a házasságba való megegyezést és ennek előizleltetőjét látták, ellenben a vőlegénynek csókja erre nézve sem szemérmetességének alábbszállását, sem a beleegyezés kifejezésének jelentőségét nem mutatja. Az urak csókjából oly komoly következtetést csak együgyü nő vonhat; de egy kicsapott finanznál (1871-iki budget előterjesztésében ezeket nevezi legroszabb embereknek Kerkapolyi mint pénzügyminiszter) is nyomorultabb gazember, a ki jegyesének bájaira ily természetü czukor vagy miféle fogyasztási adót vet ki, azt be is szedi — s aztán hűtlenül odább áll.

S mivel ily himpellér emberkék nem épen ritkák, ellenökben az illemnek véd, sőt tiltó vámvonalait felálliteni s fentartani tanácsos.

Constantinus intézkedése értelmében a jegyes, ki csak csókot kapott, fél uton állt meg, felét kapja az ajándéknak. A vigjáték befejezése után illeti őt az egész.

De azon fele rész nemcsak neki, hanem örököseinek is biztositja az ajándék felét, és nem tételezi fel a menyasszony részéről a passiv viseletet, sőt vélelmeztetik, hogy a csók nemcsak adatott, hanem viszonoztatott is (sponsus osculum tulisse et abstulisse praesumitui).

Constantinus intézkedésének indokát sokan találgatták. Soknak nem fér a fejébe, hogy a csóknak, melyet a vőlegény ad mátkájának, miképen lehet oly magas árat szabni, hogy a jegyajándék felével fizetendő meg; a mi gyakran drágább csók mint az, melyet 1000 frtért adott egy bájos mágnás hölgy nyilvános bazárban — a horvát szükölködők javára 1863-ban.

A magyarázat sokféle. Hiszen a csóknak becsét egy fiatal jogtudós többre taxálja, mint egy pápaszemes kigyó.

Az öreg Gothofred Jakab onnan magyarázza, hogy a keresztény rómaiak közt oly szigoru erkölcsiség, erény és szemérmetesség uralkodott, hogy azt hitték, miszerint a szüzi becsület nemcsak abban áll, hogy szemérmetességét be nem fertőzteti, hanem abban is, hogy tartózkodó és tiszta a csókolásban.

Méltán vélelmezték a rómaiak, hogy a leány jegyesétől a csókot csak a bekövetkező házasságnak reményében fogadta el.

(Vége következik.)

Különfélék.

A kassai ügyvéd-egylet felirata az ügyvédi kamarák szervezése tárgyában. Nmlt. m. k. Igazságügyi miniszter ur! Az ügyvédi rendtartás országgyülési tárgyalása alatt örömmel tapasztaltuk, hogy az ügyvédi kar függetlenségi tekintélye s erkölcsi hitele sokoldalu megtámadtatás ellenére is nagyméltóságodban a legrendületlenebb védőt találta, felhasználjuk ezen alkalmat arra, hogy nagyméltóságodnak karunk iránt tanusitott ezen szabadelmü s fenkölt magatartásáért legmélyebb hálánknak kifejezést adjunk, és meg lévén győződve arról, hogy az immár törvénynyé emelendő ügyvédi rendtartást ama magasabb elveknek megfelelőleg kivánja a gyakorlati életbe átültetni, hivatásunkból folyó kötelességünknek tartjuk excellentiád kegyes figyelmét a törvény végrehajtásánál felmerült azon irányzatra felhivni, mely nézetünk szerint az egész rendtartás legkiválóbb részét fosztaná meg üdvös hatásától.

Ugy értesültünk ugyanis, hogy az egész országban csak 24 ügyvédi kamara terveztetik és mi attól tartunk, hogy az ügyvédi kamarák ily kevés számmal ily nagy területen mindazon feladatnak szigoru s lelkiismeretes teljesitésére, melyeket az ügyvédi rendtartás reájuk biz, megfelelni alig lesznek képesek.

Mert bizton várható, miszerint különösen eleintén, midőn a kamara még a kezdet nehézségeivel is küzdeni fog, alaptalanul vagy alaposan a kamarák fegyelmi biráskodása s a választmány, más irányu tevékenysége igen sok oldalról igénybe fog vétetni, és ha az tulnagy területre és sok ügyvédre kiterjed, a választmány teendőkkel annyira elhalmozva leend, hogy azokat kellő gyorsasággal s alapossággal el nem intézhet.

Nem azért emlitjük fel ezt, mintha kartársaink bármelyike is saját testületének érdekében a munkától visszariadna, sőt kijelentjük, hogy a kamarák bármily alakitása esetén minden áldozatra készek vagyunk, hogy az intézmény életrevalóságát s karunknak az önkormányzatra képességét igazoljuk, mindazonáltal az emberi gyarlóságot számba véve, nem alaptalan azon aggály, hogy különösen napjainkban, midőn az anyagi megélhetés is nem csekély gondot ad, a dijtalan és tulhalmozott munka nem találand elég s kellő erőre, vagy ezen erő idővel hanyatlásnak lesz kitéve.

Ehhez járul még, hogy nagy területen, nagy szám felett a kartársak kötelesség teljesitésének hivatalból leendő szigoru s sikeres ellenőrzése azok ténykedései feletti felügyelet oly eredménynyel nem gyakorolható, a netelán előforduló fegyelmi vétségek a kar becsületével ellenkező viselet az intéző közegek tudomására oly pontosan és oly gyorsan nem jöhetnek s igy meg sem torolhatók, mint az kisebb körben elvárható.

Az ügyvédi kar erkölcsi sulyának emelésére nem kis befolyással leend a testületi szellemnek fejlesztése, — mi főleg a folytonos érintkezés, köz- s választmányi ülésekben a kar közügyeinek megvitatása, a személyes ismeretség által mozdittatnék elő, pedig ha egy kamara nagy területet foglal el, alig várható, hogy a 10—12 mértföldre lakó kartársak, még ha választmányi tagok lesznek is, a kamara székhelyén tartandó gyülésekre gyakran megjelenhessenek, mi által az egy testületbe tartozás tudata, az egyesek becsületének az egesz karra való kihatásának érzete ápoltatni s az ügyvédi rendtartás leglényegesb feladata valósittatni nem vagy csak igen sok idő mulva fog.

Nincs aggodalmunk arra nézve, hogy ha a kamrák kisebb területre fognak szerveztetni, azokban az intézmény czéljának megfelelő elemek ne találtatnának és bizunk kartársaink ildomosságában, hogy azok mindenütt ezeket fogják felszinre emelni, sőt azt hiszszük, hogy az egyes egyének ismerete kisebb körben biztosabb lévén, csakis igy lesz az elemek kiválasztása lehetséges, ellenkezőleg méltán lehet tartani attól hogy az egymást nem ismerő nagyobb testületnél a választás esetleges leend.

Attól sem tartunk, hogy a kisebb területen alakitott kamarák rokon vagy ellenszenv által fogják magukat vezettetni, mert az ügyvédek mai száma mellett egy kamarához mégis 100—150 ügyvéd fog tartozni s ez nagyobb szám, mintsem, hogy ily indulatok által elragadtatnék s mert a kellőleg kiválasztott, előljáróság bizonyára fog a kötelességérzet ama magaslatán állani, melyet a saját testülete iránti ügyszeretet elébe szab.

De ha mégis megtörténnék, hogy a kamarák ily kisebb körben a várakozásnak meg nem felelnek — miről a nagy méltóságu igazságügyi miniszteriumnak az évi jelentések s más adatok alapján nem lesz nehéz tudomást szerezni, — ugy azon eletre nem való kamarák bármikor könnyen megszüntethetők és mással egyesithetők.

Excellentiád a törvény alkotásánál bizalommal viseltetett az oly sok oldalról megtámadott magyar ügyvédi kar iránt, mert belátta, hogy azon kar, mely a szabadságnak, a haladásnak a hazaszeretetnek oly sok bajnokot adott, melynek tagjai jelenleg is a nemzeti élet minden ágának élén vannak, azt megérdemli, részesitse Excellentiád ezen kart a törvény végrehajtásánál is nagy becsü bizalmában, melynek elvonásaként kellene tekintenünk, ha a kamarák csak kisebb számban nagyobb területekre nézve állittatnának fel, holott épen ellenkezőleg ezek, — mint kiemeltük, különösen kezdetben midőn a legnagyobb tevékenység és éberség fog igényeltetni, csakis akkor valósithatnák meg az intézmény czélját, ha kisebb körben szerveztetnek, mert csakis igy lehet a kellő elemeket kiválasztani és csak ha a nagy távolság, a nagy szám, a halmozott munka által nem gátoltatik, jöhet a kamara elöljárósága azon helyzetbe, hogy a hozzátartozó ügyvédeket s ügyvédjelölteket folytonos világlatban tartsa, azoknak hivatalos s nem hivatalos viseletéről gyors s pontos tudomást szerezzen, hatályos felügyeletet gyakoroljon, a fegyelmi eljárást erélyesen vezesse, valamint a kartársi összetartás, kölcsönös megbecsülés s a testületi szellem is csak igy lesz mielőbb kifejleszthető.

A mi a kassai ügyvédi kamara területét illeti, kiemeljük, hogy mi a legszivélyesebb kartársi előzékenységgel és bizalommal egyesülünk bármely és bármennyi szomszéd megyei kartársainkkal s őket körünkben mindig a legnagyobb örömmel üdvözlendjük s velük karöltve mindig teljes készséggel igye-

kezendünk karunk közös érdekeit előmozditani, mindazonáltal nem mulaszthatjuk el nagyméltóságod előtt a fönebb kifejtett nézetek alapján azon aggálynak kifejezést adni, hogy az esetben, ha a kassai ügyvédi kamarához mindazon ügyvédek csatoltatnak, kik a s. a. ujhelyi, homonnai, eperjesi és lőcsei törvényszékek 270 □ mértföldnyi területén, tehát oly nagy területen mint a 4 ügyvédi kamarával biró Szászkirályság, laknak s kiknek száma a 300-at, az ügyvédjelölteké pedig a 150-et bizonyára megközeliti; e kamara a terület e nagy kiterjedése, az ügyvédek és jelöltek ily nagy száma miatt a legjobb akarat, a legönfeláldozóbb igyekezet mellett is alig fog ama magasztos czélnak megfelelni, melyet a törvényhozás az ügyvédi rendtartás által elérni akar s melyet mi egész odaadással előmozditani kivánunk.

Másrészről, minthogy a tornai törvényszék a kassaival ugy is egyesittetni szándékoltatik, de különben is a közlekedés, a forgalom, a személyi és jogi összeköttetés Tornáról Kassára irányul, az e törvényszék területén lakó ügyvédeket minden esetre a kassai kamarához véljük csatolandóknak.

És minthogy a kassai és tornai törvényszék területén lakó ügyvédek száma százat megközeliti és minthogy nagyméltóságod egy ügyvédi kamarát mindenesetre több törvényszék területére kiván szervezni, azt hiszszük, hogy eme most még két törvényszék területén és még egy szomszéd megye illetőleg törvényszék területén lakó ügyvédeknek egyesitése által volna a kassai ügyvédi kamara legczélszerübben szervezhető.

Ezen alázatos véleményünket előadni kötelességünknek tartván, bátorkodunk nagyméltóságodat felkérni, miszerint azt becses figyelmére méltatni kegyeskedjék.

Kelt Kassán, a kassai ügyvédegyletnek 1874. deczemben 5. tartott üléséből; Juhász Mihály s. k. elnök Korányi Károly s. k. titkár.

Értesités. *Lapunk jövő évfolyamának első számához fogjuk mellékelni az* **uj birói ügyviteli** *szabályokat. Az uj előfizetőknek dijtalanul fogjuk megküldeni a* **büntetőtörvénykönyvi** *javaslatot.*

Loyalis harcz. A „M. Ig.“ deczemberi füzetében közli a „Reform“-ban D. S. ellen intézett szem lyeskedő czikket, és egyuttal „a Jogt. Közl.“ 48-ik számában adott válaszra a czáfolatot, de a választ nem. Igy azután könnyü czáfolni, ha csak az egyiknek adja a szót.

A legujabb törvényczikkek már megjelentek külön kiadásban és egyes füzetekben az Eggenberger-féle könyvkereskedésben. Az ügyvédi rendtartás, ára 20 kr; A kir. közjegyzőkről, ára 20 kr; Az országgyülési képviselők választásáról, ára 30 kr. Az egyes füzetek igen csinos kis zsebkiadás alakjában jelentek meg.

Az ügyvédi kamarák székhelyei. Az alanti tervezet szerint 24 kamra alakitatnék; 1) a budapesti 775 ügyvéddel, 2) a kassai 264 ügyvéddel, 3) a szabadkai 223 ügyvéddel, 4) a győri 198 ügyvéddel, 5) a pécsi 197 ügyvéddel, 6) az aradi 184 ügyvéddel, 7) a debreczeni 183 ügyvéddel, 8) a beszterczebányai 170 ügyvéddel, 9) a nyitrai 156 ügyvéddel, 10) a pozsonyi 152 ügyvéddel, 11) a miskolczi 147 ügyvéddel, 12) a szegedi 138 ügyvéddel 13) a soproni 136 ügyvéddel, 14) a szatmárnémeti 130 ügyvéddel, 15) a nagyváradi 128 ügyvéddel, 16) az egri 123 ügyvéddel, 17) a temesvári 117 ügyvéddel, 18) a kecskeméti 111 ügyvéddel, 19) a beregszászi 106 ügyvéddel, 20) marosvásárhelyi 96 ügyvéddel, 21) a nagykanizsai 95 ügyvéddel, 22) a kolozsvári 93 ügyvéddel, 23) a gyulafehérvári 75 ügyvéddel és 24) a brassói 72 ügyvéddel. — Az itt közlött számok összevetéséből kitetszőleg Magyarországban összesen 20 kamara szándékoltatik életbeléptetni, melyek területére összesen 3733 tettleg működő ügyvéd esik.

AZ ÜGYVÉDI KAMARAK SZÉKHELYEI:

Sorszám	Az ügyvédi kamara székhelye (betürendben)	A törvényszékek székhelye (betürendben)	Lakosság száma	Az ügyvédek száma: A székhelyen	a vidéken	összesen
		Arad	116168	66	15	81
		Borosjenő	136245	2	6	8
		Körösbánya	64524	3	—	3
		Makó	95432	71	21	92
1	Arad	összesen	462669	142	42	184
		Beregszász	159214	11	16	27
		Huszt	68189	5	—	5
		Marmarossziget	152546	21	6	27
		Nagy-Szöllös	65036	10	2	12
		Ungvár	128199	34	1	35
2	Beregszász	összesen	573184	81	25	106
		Alsó-Kubin	85374	6	5	11
		Balassa-Gyarmath	196914	28	29	57
		Beszterczebánya	97682	14	17	31
		Liptó-sz.-Miklós	82592	18	5	23
		Selmeczbánya	68226	7	11	18
		Túr.-Sz.-Márton	45536	11	4	15
		Zsolna	152219	8	7	15
3	Beszterczebánya	összesen	738543	92	78	170
		Brassó	88368	28	—	28
		Fogaras	88346	8	—	8
		Kézdi-Vásárhely	67801	7	8	15
		Sepsi-sz.-György	63422	8	4	12
4	Brassó	összesen	307937	51	12	63
		Budapest	340873	696	7	703
		Pestvidék	193231	—	21	21
		Székesfehérvár	196234	37	14	51
5	Budapest	összesen	730338	733	42	775
		Debreczen	147236	56	20	76
		H.-Böszörmény	71517	5	11	16
		Karczag	74694	7	19	26
		Nyiregyháza	208374	40	25	65
6	Debreczen	összesen	501821	108	75	183
		Eger	121073	47	11	58
		Gyöngyös	69712	27	6	33
		Szolnok	141031	17	15	32
7	Eger	összesen	331786	91	32	123
		Esztergom	67253	20	3	23
		Győr	112546	41	6	47
		Komárom	141838	31	24	55
		Pápa	87439	26	6	32
		Veszprém	111869	28	13	41
8	Győr	összesen	520945	146	52	198
		Abrudbánya	69744	4	—	4
		Déva	100887	10	2	12
		Gyula-Fehérvár	85198	10	4	14
		Nagy-Enyed	96565	12	1	13
		Nagy-Szeben	165217	22	4	26
	Gyula-	Hátszeg	68211	4	2	6
9	fehérvár	összesen	585822	62	13	75
		Eperjes	172215	36	9	45
		Homonna	129467	9	17	26
		Lőcse	183170	13	43	56
		Kassa	137957	49	17	66
		Sátoralja-Ujhely	164585	35	36	71
10	Kassa	összesen	787394	142	122	264
		Baja	100314	22	4	26
		Jászberény	75113	17	13	30
		Kalocsa	104565	15	7	22
		Kecskemét	176202	27	6	30
11	Kecskemét	összesen	456194	81	30	111
		Besztercze	67123	6	1	7
		Deés	124108	10	2	12
		Kolozsvár	159321	42	4	46
		Naszód	50769	2	—	2
		Szamos-Ujvár	99061	8	5	13
		Torda	101294	10	3	13
12	Kolozsvár	összesen	601676	78	15	93
		Csikszereda	63246	2	7	9
		Gy.-sz.-Miklós	44039	5	—	5
		Marosvásárhely	219568	31	11	42
		Medgyes	101724	6	5	11
		Segesvár	86028	7	4	11
	Maros-	Szék.-Udvarhely	92262	17	1	18
13	vásárhely	összesen	606867	68	28	96
		Miskolcz	194050	38	19	57
		Rimaszombat	173438	27	53	80
		Torna	52368	6	4	10
14	Miskolcz	összesen	419856	71	76	147
		Csáktornya	109302	11	9	20
		Nagykanizsa	100406	17	11	28
		Szt.-Gotthard	112053	7	6	13
		Zalaegerszeg	114875	21	13	34
15	Nagy-Kanizsa	összesen	436636	56	39	95
		Belényes	94248	8	2	10
		Nagyvárad	326073	87	17	104
		Szilágysomlyó	63061	12	2	14
16	Nagyvárad	összesen	483382	104	21	128
		Aranyos-Marót	99904	8	17	25
		Ipolyság	74209	7	8	15
		Nyitra	274460	47	51	98
		Trencsin	110062	15	3	18
17	Nyitra	összesen	558635	77	79	156
		Kaposvár	288341	25	31	56
		Pécs	283657	69	33	92
		Szegzárd	223946	19	30	49
18	Pécs	összesen	795943	103	94	197
		Nagyszombat	88735	19	7	26
		Pozsony	207045	84	23	107
		Szenicz	90291	7	12	19
19	Pozsony	összesen	386071	110	42	152
		Magyaróvár	79942	14	6	20
		Sopron	230058	40	18	58
		Szombathely	216314	23	35	58
20	Sopron	összesen	526314	77	59	136
		Fehértemplom	71446	7	—	7
		Nagybecskerek	172446	29	10	39
		Nagykikinda	239721	20	23	43
		Pancsova	157827	9	3	12
		Szabadka	162750	21	27	48
		Ujvidék	144373	25	15	40
		Zombor	194930	24	10	34
21	Szabadka	összesen	1143193	135	88	223
		Nagybánya	89173	10	11	21
		Nagykároly	94161	22	11	33
		Szatmárnémeti	136955	37	15	52
		Zilah	113520	13	11	24
22	Szatmár-németi	összesen	433809	82	48	130
		Békés-Gyula	211335	15	44	59
		Hódmezővásárhely	104681	17	12	59
		Szeged	119027	47	3	50
23	Szeged	összesen	435043	79	59	138
		Karánsebes	101530	3	1	3
		Lugos	164728	16	4	20
		Oraviczabánya	94351	6	1	7
		Temesvár	274382	52	16	68
		Versecz	81879	16	2	19
24	Temesvár	összesen	716870	93	24	117

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

TARTALOM.

ELSŐ RÉSZ.

Általános határozatok.

I. FEJEZET. Lap

Bevezető intézkedések 3

II. FEJEZET.

A jelen törvénynek alávetett személyek 3

III. FEJEZET.

A büntetések 3

IV. FEJEZET.

A kisérlet 5

V. FEJEZET.

A részesség 5

VI. FEJEZET.

A szándék és a gondatlanság 5

VII. FEJEZET.

A beszámitást kizáró és enyhitő okok 5

VIII. FEJEZET.

A bünhalmazat 6

IX. FEJEZET.

A bünvádi eljárás megindítását és a büntetés végrehajtását kizáró okok 6

MÁSODIK RÉSZ.

A büntettek és vétségek külön nemeiről és azok büntetéséről.

I. FEJEZET.

A felségsértés 7

II. FEJEZET.

A király, a királyi ház tagjainak bántalmazása, és a király megsértése 8

III. FEJEZET.

A hütlenség 8

IV. FEJEZET.

A lázadás 8

V. FEJEZET.

A közhatóságok, vagy a közhatósági közegek elleni erőszak 9

VI. FEJEZET.

A törvény, közhatóságok, vagy a közhatósági közegek elleni izgatás . 9

VII FEJEZET.

A magánosok elleni erőszak 9

VIII. FEJEZET.

A polgároknak választási joga ellen elkövetett büntettek és vétségek . 9

IX. FEJEZET.

A vallás szabad gyakorlata elleni büntettek és vétségek 10

X. FEJEZET.

A személyes szabadságnak, a házjognak, továbbá a levél- s a távirdai titoknak közhivatalnokok általi megsértése 10

XI. FEJEZET.

A pénzhamisitás 11

XII. FEJEZET.

A hamis tanuzás és a hamis eskü 11

XIII. FEJEZET.

A hamis vád 11

XIV FEJEZET.

A szemérem elleni büntettek és vétségek 11

XV. FEJEZET.

A kettős házasság 12

XVI. FEJEZET. Lap

A családi állás elleni büntettek és vétségek 12

XVII. FEJEZET.

A rágalom és becsületsértés 13

XVIII. FEJEZET.

Az ember élete elleni büntettek és vétségek 13

XIX. FEJEZET.

A párviadal 14

XX. FEJEZET.

A testi sértés 14

XXI. FEJEZET.

A közegészség elleni büntettek és vétségek 15

XXII. FEJEZET.

A személyes szabadságnak magán-személyek általi megsértése . . . 15

XXIII. FEJEZET.

A levél- és távsürgöny-titoknak magán személyek általi megsértése . 15

XXIV. FEJEZET.

A magán-laknak magán személyek általi megsértése 15

XXV. FEJEZET.

A titok tiltott fölfedezése 15

XXVI. FEJEZET.

A lopás 15

XXVII. FEJEZET.

A rablás és zsarolás 16

XXVIII FEJEZET.

A sikkasztás és a hütlen kezelés 16

XXIX FEJEZET.

A jogtalan elsajátitás 17

XXX. FEJEZET.

Az orgazdaság és bünpalástolás 17

XXXI. FEJEZET.

A csalás 17

XXXII. FEJEZET.

Okirat-hamisitás 17

XXXIII. FEJEZET.

Orvosi és községi hamis bizonyitványok kiállitása és használása . . 18

XXXIV. FEJEZET.

Bélyeg-hamisitás 18

XXXV. FEJEZET.

A csalárd és hamis bukás 18

XXXVI. FEJEZET.

A gyujtogatás 19

XXXVII. FEJEZET.

A szándékosan vagy gondatlanságból okozott vizáradás 19

XXXVIII. FEJEZET.

Vaspályák, hajók, távirdák megrongálása és egyéb közveszélyü cselekmények 19

XXXIX. FEJEZET.

Más vagyonának megrongálása 20

XL. FEJEZET.

A foglyok megszoktetése 20

XLI. FEJEZET

Katonáknak szokésre, vagy a behivási parancsolat iránti engedetlenségre és a védkötelezetteknek ezen kötelességük megszegésére csábitása 20

XLII. FEJEZET.

A hivatali büntettek és vétségek 20

XLIII. FEJEZET.

Az ugyvédi visszaélés 21

XLIV. FEJEZET

Zárhatározatok 21

valamely alapitvány vagy intézet részére teljesitendő árverés, szállitás, vagy pedig szerződés vagy munkálat körül mint társ vagy részes érdekelve van, s a nélkül, hogy e körülményt főnökének feljelentette volna, azon ügyeletre vonatkozólag, hivatalos minőségében közreműködik — a mennyiben sulyosabb büntetés alá eső eselekmény ellene nem forog fenn (443. §.): a hivatali visszaélés vétségét követi el, és 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

435. §. A közhivatalnok, a ki azon czélból, hogy valakinek jogtalanul hasznot vagy kárt, vagy más sérelmet okozzon, hivatali visszaélés büntettét követi el, és 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

436. §. A hivatali hatalommal való visszaélés büntettét követi el, és 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő azon közhivatalnok, a ki a fegyveres erőt, jogos indok nélkül használja, vagy a beavatkozásra felhivja.

Ha azonban az által, hogy a fegyveres erő, fegyverét tettleg használta, sulyosabban büntetendő bűntett követetett el: ez esetben az erre megállapitott büntetés alkalmazandó.

437. §. Azon közhivatalnok, a ki hivatala gyakorlatában valakit tettleg bántalmaz, vagy bántalmaztat, a mennyiben cselekménye sulyosabb beszámitás alá nem esik, a hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

438. §. Nem esik beszámitás alá azon közhivatalnok, vagy a fegyveres erőnek azon tagja: a ki a 436. és 437. §§-ban meghatározott büntett vagy vétség elkövetésével, törvényes felsőbbségének illetősége körében kiadott rendeletét teljesitette.

439. §. A hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el, és 5 évig terjedhető fogházzal büntetendő azon közhivatalnok, a ki hivatali hatalmával visszaél a végett, hogy valakit illetéktelenül cselekvésre, eltürésre, vagy valaminek elhagyására kényszeritsen.

A kisérlet büntetendő.

440. §. A hivatali hatalommal való visszaélés büntettét képezi, és 3 évig terjedhető fegyházzal büntetendő, ha a biró, vagy a vizsgáló biró, oly személyt — a kinek ártatlansága előtte tudva van, bünvádi vizsgálat alá helyez.

441. §. Öt évig terjedhető börtönnel büntetendő azon közhivatalnok, a ki azon czélból, hogy a vádlottól, tanutól, vagy szakértőtől vallomást vagy nyilatkozatot csikarjon ki, ezek valamelyike ellen erőszakot használ, vagy bármily törvényellenes kényszereszközt alkalmaz.

442. §. A 440. §-ban megjelölt büntettet követi el, s az ott meghatározott büntetéssel büntetendő azon közhivatalnok is, a ki azon czélból, hogy valakit a törvényes büntetés alól elvonjon, a bünvádi eljárás körül hivatali kötelességének teljesitését elmulasztja, vagy a bünvádi eljárás eredményének meghiusitására czélzó cselekményt, vagy intézkedést tesz.

Ugyanazon büntetés alá esik azon közhivatalnok is: a ki a jogérvényes büntető itélet végrehajtására kötelezve lévén, ezen kötelességét a jelen szakaszban emlitett czélból nem teljesiti.

443. §. Hivatali hatalommal való visszaélés vétségét követi el, és 3 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő azon közhivatalnok, a ki hivatali kötelességének teljesitését megtagadja.

444. §. A hivatali kötelességnek megtagadása büntettet képez, és 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő: ha annak teljesitése két vagy több közhivatalnok összebeszélése ek következtében tagadtatott meg.

445. §. A 444. §-ban meghatározott büntetéssel büntetendők a bíróságnak azon tagjai, a kik birói hatáskörükön tulterjeszkedve, a törvényhozás vagy közigazgatás körébe tartozó intézkedéseket tesznek, vagy a törvények és törvényes rendeletek alkalmazását, illetőleg teljesitését megtagadják.

446. §. A jelen fejezetben meghatározott büntettek és vétségek tettesei ellen, a fentebb megállapitott büntetésen fölül: a hivatalvesztés s a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is megállapitandó.

XLIII. FEJEZET.

Az ügyvédi visszaélés.

447. §. Azon ügyvéd, a ki ezen minőségében reábizott polgári vagy közigazgatási ügyben, megbizójának kárára, az ellenfél érdekében működik: az ügyvédi visszaélés büntettét követi el, és 2 évig terjedhető börtönnel, s ezenfölül 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

448. §. Öt évig terjedhető börtönre itélendő az ügyvéd, ha a 447. §-ban megjelölt cselekményből származó kár nem pótolható.

449. §. A 448. §. intézkedése alá esik azon ügyvéd is, a ki ugyanazon perben mindkét felet képviseli, vagy a ki a per folyama alatt megbizójának képviseletét elhagyván vagy arról lemondván, ennek engedélye nélkül az ellenfél képviseletét vállalja el.

450. §. Azon ügyvéd, a ki azon czélból, hogy védenczének ártson, ennek bünvádi ügyében kötelességellenesen jár el, a mennyiben az ügy kihágást képez: vétséget követ el, és 1 hónapig terjedhető fogházzal s ezenfelül 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

451. § Büntettet képez a 450. §-ban meghatározott ügyvédi visszaélés, és

1) 1 évig terjedhető börtönnel büntetendő, ha az ott megjelölt visszaélés vétségét képező büntető ügyben követtetett el;

2) 3 évig terjedő börtönnel büntetendő, ha az ügy oly büntettet képez, melyre börtönbüntetés, vagy 5 évtől 10 évig terjedhető államfogház van a törvényben megállapitva;

3) 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő, ha az ügy oly büntettet képez, melyre határozott ideig tartó fegyházbüntetés, vagy 10 évnél hosszabb államfogház van megállapitva;

4) 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő, ha az ügy oly büntettet képez, melyre a törvény életfogytig tartó államfogház-, fegyház-, vagy pedig halál-büntetést állapit meg.

452. §. Ügyvédi visszaélés miatt, a jelen fejezetben meghatározott büntetésen fölül, egyszersmind a hivatalvesztés, s a 450. §-ban meghatározott eset kivételével, egyszersmind a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is megállapitandó.

XLIV. FEJEZET.

Záhatározatok.

453. §. A jelen törvény hatálybaléptével, az ezzel ellenkező törvények, szabályok és gyakorlat, hatályon kivül helyeztetnek.

A jelen törvény hatálybaléptének ideje, s az átmeneti intézkedések iránt, külön törvény rendelkezik.

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Kilenczedik évfolyam. 52. sz. Budapest, 1874. decz. 23.

SZERKESZTŐI IRODA: ÜLLŐI-UT 1-ső sz., II. em.

KIADÓ-HIVATAL: EGYETEM-UTCZA 4-dik szám alatt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

A NAGY-VÁRADI, KASSAI és KOLOZSVÁRI

ÜGYVÉDI EGYLETEK KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN.

ELŐFIZETÉSI DIJ: félévre ... 6 frt negyedévre 3 „

A MEGRENDELÉSEK a kiadó-hivatalhoz intézendők.

Akéziratok bérmentve A SZERKESZTŐHÖZ

TARTALOM: A büntetőtörvénykönyv. — A női és özvegyi jogok a magyar törvények szerint. Kasenczky József, árvaügyi osztályfőnök urtól. — Jogirodalom. Madarassy László urtól. — Törvénykezési szemle. A községi bíróság. Tóth Lajos urtól. — Tárcza. A csóknak jogi jelentősége. Dr. Vécsey Tamás urtól.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Szabályrendeleti füzet.

A büntetőtörvénykönyv.

V.

II. Fejezet. A jelen törvénynek alávetett személyek.

Ezen fejezet az, mely a büntetőjog, közjog és nemzetközijog vegyülékéből állván, — mindannyi codexben eltérő szabályozást igényel és ezért rendszert sehol sem találunk, legfelebb elveknek többé vagy kevésbbé következetes kiviteléről lehet szó.

Tekintve hazánk bonyolult közjogi viszonyait, — be kell ismernünk, hogy a javaslat e részben külföldi mintát nem követhetvén, egy igen nehéz feladatnak önálló megoldására volt utalva. Kényes természetü feladat ez már azért is, mert a közjogi alap megvitatására vezet; már pedig hogy államviszonyunk közjogi alapját nem lehet büntetőjogi elveknek alárendelni, — az talán kétséget sem szenved, noha pártküzdelmeknek fog alkalmul szolgálni.

A javaslatnak természetesen a status quo szolgált kiindulási pontul s igy igen természetesen az Ausztriával való közös államköteléknél fogva mindkét állam alkotmányát, az ez államok ellen intézett bünc-elekmények ellenében büntetőjogi védelem alá helyezi.

Nem akarjuk vádolni a javaslat szerkezetét, mely „osztrákmagyar monarchia“ és a monarchia „egyik“ vagy „másik“ részének prägnans megjelölésével mintegy provocálja a közjogi harczot és a pártok küzdelmét. Az elv szentesitést nyerhet a nélkül, hogy közjogi viszonyunk pragmatikáját a büntetőtörvénykönyvbe foglaljuk. A magyar büntető javaslat e tekintetben sokkal tovább ment Glaser javaslatánál s igy el lehet róla mondani: hogy osztrákabb az osztráknál.

A nélkül hogy e helyen a közjogi alap megvitatásába bocsátkoznám, szoritkozva csupán az elvre, helyeslem részemről közjogi tekintetben a kölcsönös büntetőjogi védelem elvét. Nem érthetek tehát egyet azokkal, kik ezen elvben is állami önállóságunk veszélyeztetését látják. Hiszen bárha gyarlóságunk érzetében az egész világgal léphetnénk közjogi tekintetben is a kölcsönös büntetőjogi védelem oltalma alá!

Ellenben nagy veszélyt látok Horvát- és Szlavonországok részére biztositott oly különleges állásban, mely ez országok lakosainak teljes inpunitását eredményezné a magyar állam ellen intézett bünczelekmények tekintetében. A javaslat szerint Horvát- és Szlavonország, mely a magyar állam területének kiegészitő részét képezi, — nem szorosabb, hanem lazább büntetőjogi kötelékben állana Magyarországhoz, mint Ausztria. Sőt a mi több, még külföldi által is a magyar állam ellen külföldön elkövetett bünczelekmény, e törvény szigorának van alávetve (ha t. i. kiszolgáltatik vagy a cselekmény elkövetése után hazánk területén elfogatik), — csak Horvát- és Szlavonország lakosai quasi immunitást élveznének. Ez a képtelenségnek non plus ultrája lenne, ha a javaslat indokolása nem nyujtaná azon felvilágositást: „hogy az állam elleni büntettekre vonatkozólag a viszony Horvát- és Szlavonországokkal külön lesz szabályozandó“. Hiszen ha ennek szükségét érezte a javaslat szerkesztője, — valóban nem értem miként vélte egy kilátásba helyezett szükséges törvénynek positiv szabványait, a büntetőtörvénykönyvbe foglalt negativ rendelkezéssel pótolni?

Ez ismét csak azt bizonyitja, hogy mennyire helytelen, ha csupán büntetőjogi rendelkezések helyett, az összes közjogi viszonyok pragmatikája czéloztatik a büntetőtörvénykönyvbe foglaltatni.

A javaslat indokolása, daczára rendkivüli szóbőségének, — ott hol tantételek fölött, tankönyv módjára oktatni kiván, a mi nagy elismerésben részesül azok részéről, kik a modern büntető jogtudományt e javaslat indokolásából meritik, — mondom, daczára rendkivüli bőségének, igen fukar ott, hol valóban indokolás kivántatnék az intentio kellő mérlegelhetésére Igaza van a javaslatnak, ha Horvát- és Szlavonországokkal szemben azt mondja: „állami vagy szövetségi bíróságunk nem levén, többrendü complicatiók merülhetnek fel“. De hát vajjon a schweizi cantonok szövetsége szerint kivánja a közös hazát megtámadó merényletek megtorlását szövetségi bíróságra ruházni?

E nagy horderejü intentio a javaslatban foglalt pusztán negativ rendelkezés mellett okvetlenül bővebb indokolást igényelne, — mert igy csak egy nagy rejtély előtt állunk, melynek megfejtése nélkül azonban a II. fejezet törvényesitése alig képzelhető, mert a magyar állam területének állami egysége forog szóban. Ezen status quo, legalább az én nézetem szerint, a mostani külön törvénykezés mellett sem vonható kétségbe. Nagyon különös törvényhozási politika az, mely Horvát- és Szlavonországok részére különleges állást biztosit, és igy kivételeket állapit meg a szabályozó törvény alkotása előtt.

Eddig tehát a bünt. javaslat 5. §-áig a javaslat tárgyalhatásához megkivántató háromrendbeli előkészitési munkálat elkerülhetlen szükségét tüntettük fel, t. i. az áthágásokról, a bünt. törvény életbeléptetéséről és a bünt. törvény területi hatályáról Horvát- és Szlavonországok iránti közjogi viszonyunk tekintetében.

Ezeknek pótlandó előterjesztését hangsulyozván, áttérhetünk a javaslatnak egyéb rendelkezéseire. Alig haladunk azonban egy lépést, hogy ujabb hiány érzete

ne merülne fel. A javaslat 6., 7. stb. §§-i ugyanis „magyar honos"-ról beszélnek. Valóban nem tudom, mily alapon fogna esetleg a magyar honosság kérdése eldöntetni az oly régóta sürgetett honositási törvény megalkotása nélkül. Mennyire fontos pedig e kérdés, leginkább kiderül a hütlenség büncselekményével szemben.

E complicatio még complicáltabb lesz a 7. §. 2. pontja és a 143. §. közti ellentétnél fogva. Kerülöm a kiméletlen „ellenmondás" használatát, noha nem nagy különbséget látok a „M. Igazságügy" czáfolatának világos sötétsége és sötét világossága között. Erről azonban még lesz alkalmunk bövebben szólhatni a II. rész 3. fejezeténél s egyelőre csak azt kivánom megjegyezni, hogy a 143. §-ban foglalt kivétel a 7. §. 2. pontjával állitja ellentétbe. A hütlenség valamennyi eseteiben tehát a külföldi is, jelen törvény szigora alatt áll, ha a magyar állam területén követi el. (5. §.)

A 8. §-ban magyar honosra nézve a „territorialitas" elve mellett a „personalitás" elve is érvényre emeltetik; a jelen törvény szerint lévén büntetendő a magyar honos által külföldön elkövetett büncselekmény. A szövegezésben csak a „rendszerint" szó okozhat zavart. E kifejezés használata helytelen, mert határozatlan. E kifejezés még határozatlanabbá teszi a törvény rendelkezését, mint ha a német b. t. 4. §-a szerint csak permissive intézkedett volna.

Avagy azt érti „rendszerint" alatt, mit a franczia Code d'instruction criminelle és az 1868-ik olasz b. javaslat azon rendelkezése czéloz: hogy a fenyitő eljárás ez esetben csak a sértett személy vagy az illető külföldi állam hatóságának megkeresése folytán inditathatik meg?

Az elv azonban magában véve többé nem vitás s ezért nem mulaszthatom el az indokolás egyik baklövését helyreigazitani.

Az indokolás ugyanis szokott fitogtató modorában a „Code d'instruction criminelle" 5-ik czikke ellen kápráztató tudákossággal küzd egy nagy szélmalomharczot. — Broglie, Carré, Martin du Nord; továbbá Laplagne, Baris, Rossi, Merichon, Portalis és Helié mindnyájan névszerint felhozva, részben idézetekre is nyujtottak bő anyagot, mig utóvégre kisüti: hogy az 1842 ki javaslat nem vált törvénynyé. Kár, hogy a jvslat szerzője tanulmányaival csak az 1842 évig haladott, mert Hélie tekintélye helyett, mely által „sulyt nyer" a javaslat által elfoglalt álláspont, — idézhette volna az 1866. évben csakugyan törvényé vált novellát! Hogy a javasvaslat szerzője Hélie-t követve, nem bir tudomásával a „Code d'instruction criminelle" későbbi módositásáról, kitünik abból, hogy a javaslat harmadik függelékében is a nevezett Code eredeti szövegét idézi; miért is a javaslat érdekében legyen szabad utalnom és e helyen idéznem az 1866-ki törvényt:

„Loi concernant les crimes, les délits et les contraventions commis à l'étranger du 27 Juin 1866 (Bulletin des lois pl. 917.)

Article 1. Les articles 5., 6., 7., et 187 du Code d'instruction criminelle sont abrogés et seront remplaces ainsi qu'il suit:

Art. 5. Tout Français qui, hors du territoire de la France, c'est rendu coupable d'un crime puni par la loi française, peut être poursuivi et juge en France.

Tout Français, hors du territoire de France, c'est rendu coupable d'un fait qualifié, délit par la loi française, peut être poursuivi et juge en France, si le fait est puni par législation du pays où il est été commis.

Toutefois, qu'il s'agisse d'un crime ou d'un délit, aucune poursuite n'a lieu si l'inculpé prouve qu'il a été juge définitivement à l'étranger.

En cas de délit commis contre un particulier français ou étranger, la poursuite ne peut être intentée qui à la requête du ministère public; elle doit être précédée d'une plainte de la partie offensée ou d'une dénonciation officielle à l'autérité française par l'autorito du pays où le délit a été commis.

Aucune pourouite n'a lieu avant le retour de l'inculpé en France, si ce n'est pour les crimes énoncés en l'article 7 ciaprés.

Art. 6. La poursuitée est intenté à la requête du ministère public du lieu où réside le prevenu ou du lieu où il peut être trouvé.

Néanmoins, la cour de cassation peut, sur la demande du ministère public ou des parties, renvoyer la connaissance de l'affaire devant une cour ou une tribunat plus voisin lieu du crime ou du delit.

Art. 7. Tout étranger qui, hors du territoire de la France se sera rendu coupable, soit comme auteur, soit comme complice, d'un crime attentatoire à la sûreté de l'État, ou de contrefaçon du sceau de l'État de monnaies nationale ayant cours, de papiers nationeaux de billets de banque autorisés par la lois pourra être poursuivi et jugé d'aprés les dispositions des lois françaises, s'il est arrêté en France ou si le Gouvernement obtient son extradition.

Áttérve 10-ik §-ra, ez oly permissiv avagy esetleges rendelkezést tartalmaz, mely tulajdonkép a nemzetközi jog egyik tételét képezi. Ennek felvétele a bünt. törvénykönyvbe aligha fog döntő befolyást gyakorolni a kormány elhatározására kiadatási kérdéseknél. Ez nagy részben hatalmi kérdés. Karagyorgyevits kiadatását a Szerb fejedelemségnek megtagadtuk, hogy azonban előforduló hasonló esetben a kiadást a német vagy muszka nagyhatalom irányában megtagadhatnók-e? más kérdés. Részünkről tehát nem teszünk kifogást a 10. §. ellen; a kifogást netalán előforduló esetben a hatalmak képviselőire bizhatjuk.

A II-dik fejezet egyéb rendelkezései ellen nincsen kifogásunk. Csak a 15. §. rendelkezése képezheti vita tárgyát. mert nemcsak hogy sérti a „non bis in idem" sarkalatos büntetőjogi elvet, hanem ellentétben áll e fejezet 8. §-ának rendelkezésével is, mely szerint ha azon állam törvényei, melynek területén a büncselekmény elkövettetett, a jelen törvénynél enyhébb büntetést állapitanak meg, — az elkövetés helyén fennálló törvényben meghatározott büntetés alkalmazandó. A 15. §. rendelkezése egy általában nem jogi, hanem államrendöri alapra van fektetve. Nagy sulyt tehát nem fektetünk arra, s habár czélszerüségi indokok harczolnak a mellett, — azoknak szentesitését a büntetőtörvénykönyvben nem szivesen látjuk.

Végre, hogy a 19. §. szabványa nem illik a II. fejezet keretébe, — azt bizonyosan mindenki észrevette már a javaslat első olvasásakor.

* * *

Már a mult számban tettünk említést a „Magy. Igazságügy" loyalis harczviteli módjáról. Természetes, hogy mi a M: Ig. irányában a reciprocitás elvét fogjuk követni.

Azt kérdi a M. Ig. czikkirója: „Mit bizonyitott D. S. ur kettős excursusában? Bebizonyitotta-e, hogy a magyar b. t. k. tervezetének 65. és 127. §§. közt csakugyan

szor téves azért: mert az osztr. polg. tkönyv 1467. §-a a bekebelezés megtörténtétől számitandó 3 év alatt helyet ád az az elleni kifogások érvényesitésének. 1464. §-a pedig világosan kijelenti: hogy ha birtok erőszakkal, vagy erőszakkal szereztetett annak czime, ez maga, kifogáson felülivé, feltétlenül érvényessé nem teszi.

Ezek folytán a hitestársak közti ilyféle átruházásoknak érvényét feltétlenül csak azon esetben lehet és kell elismerni, ha az „titulo oneroso" azaz valóságos vétel vagy csere utján történt s az illő ár megadása vagy kötelezése mellett; ha pedig nem oneroso, hanem gratuito titulo történt, akkor id. törv. szab. szerint a bekebelezés daczára követelhetik az arra jogositott örökösök a törvényes részt, — a hitelezők pedig az 1807. 12. t. cz. értelmében az egész átruházott birtokok értékét, — sőt esetleg mindkét házastárs megfenyittetését is.

A mi a hitestársak által egymásnak kiállitott kötelezvényeket illeti, ezek egymás irányában érvényesnek tartandók ugyan, de se az örökösök, se a hitelezők igényeit nem csorbitják, mert a hozományról szóló fentebb idézett törvények ezek irányában a házastársak egyszerü elismerését elégtelennek jelentik ki, s megkivánják, hogy az értéknek nemcsak léte, de a házastárs vagyonába történt beruházása is hitelesen igazoltassék.

Kasenczky József.
a fővárosi tanács árvaügyi osztály főnöke.

JOGIRODALOM.

A köteles rész. Irta dr. Katona Mór. Külön lenyomat a „Jogt. Közl."-ből. Budapest, Eggenberger bizománya, az évszám hiányzik.

Az előttünk fekvő 167 lapra terjedő nyomdailag csinosan kiállitott jogirodalmi munka egész terjedelmében az örökösödési köteles részt tárgyazza. A rövid „Történelmi bevezetés" és „Végszó"-n kivül, melyek mindössze 12 oldalt foglalnak el, az egész mű két egyformán terjedelmes főrészre oszlik, minden czim nélkül, az első rész elméletet és javaslatot tartalmaz, a második rész pedig a köteles rész fejlődése és jelen állását, a római és magyar jogban, valamint a code civil, a porosz Landrecht, az osztrák polgári és a zürichi törvénykönyveknek a köteles részre vonatkozó tételeit ismerteti. Kifejezései tiszták, bárki által könnyen érthetők, gondolatmenete következetes, irálya helyes, szabatos volna, ha minduntalan idegen szavakat nem használna, igy: functio, medium, absorbeálás, compromissum, factor, minimum, prototypus, existálás stb., melyeket magyar szavakkal könnyen helyettesithetett volna.

A történeti bevezetés voltaképen nem felel meg czimének, minthogy a történelmi adatok elsorolása helyett az örökjog és köteles rész kifejlődését következtetésekre alapitva elméletileg tárgyazza, el kell azonban ismernünk, hogy okoskodásainak végeredménye meglepően szép, midőn ezeket mondja: „az örökjog két domináló alapelven nyugszik, a családiság és a szabadvégrendelkezés elvein, melyek mindegyike kizárólagosságra törekedve, erős harczot vív egymással; azon elem pedig, mely e két ellentétet kibékiteni, köztök közvetitő szerepet játszani van hivatva, az: a kötelesrész intézménye.

Az I. rész első fejezete a köteles rész jogi természete és alapját tünteti fel, kimeritően, minden oldalról megvilágitva, itt-ott talpraesett hasonlatokkal élve, igy pl. „a köteles rész tehát az egyéni akaratra ugy tünik fel, mint korlátozó, hatást szabó elem, oly őr, mely az akaratnak határozott ne továbbot kiált, midőn az tulcsapongva a természetes korlátokon, a családi érdekek ellen tor; oly figyelmeztető, mely az enyént inti, ha ez az általa füzött szeretet viszonyból folyó kötelességeiről meg akar feledkezni." — A második fejezet a köteles rész szükségességéről szól először állami, másodszor közgazdasági tekintetből; elmondja, hogy az államnak oly fontos és mélyen ható intézménynyel szemben, mint a család, garantiára van szüksége, biztositék kell neki mindenesetre, hogy csakugyan senki sem fog ok nélkül megfeledkezni a család iránt tartozó kötelességéről; garantia, hogy az állam ezen alaptagozata csorbát, sértést ne szenvedjen. Midőn tehát szépen beigazolja, hogy az államtekintet a család érdekében óvrendszabályt parancsol, nem lett volna talán fölösleges némi figyelembe venni saját államunkat is, feltüntetni, hogy mily lázas társadalmi s bolygatott családi életet élünk, hogy a politikai, nemzetiségi és vallásfelekezeti pártoskodás mily élesen behatnak azokba, s igy nálunk, még inkább mint máshol, szükség van ez intézményre. — Közgazdasági tekintetekből szintén minden érvo a köteles rész szükségessége mellett szól, szerző ez intézménynek kiváló barátja; egész művét az először tet lengi át, ebben én is osztozom vele, de tán helyesebben tett volna, ha az ellenérveket s azok czáfolatát is e helyen, nem pedig egy későbbi szakaszban sorolta volna el.

A harmadik fejezetben hosszasan kifejti, hogy ugy erkölcsi, miként jogi okokból kiket illessen köteles rész? Szerinte a lemenőket, a szülőket és a tulélő hitvestársat, ez utóbbit azonban csak akkor, ha lemenők nincsenek, sőt ha lemenő örökösök vannak, még akkori is bizonyos rész haszonélvezete illesse.

E szakaszokra, valamint a következőkre, hogy „mily hányad legyen a köteles rész, és a beszámitásról a köteles részbe" sommi észrevételünk nincs, szerző ezeket kimeritően, tárgyilagosan s alapos következtetésekben adja elő, olvasása valóban csak élvezetet nyujt — Nem mondhatjuk azonban ezt el a következő pontról, mely azt fejtegeti, hogy köteles rész legyen-e, vagy törvényes osztályrész? Nézetem szerint az már a szükség örökösök szabad tetszésére volna bizandó, hogy vajjon az értékrészt, vagy pedig a hányad természetbeni kiadatását óhajtják-e, hamár csak ugyis a köteles részre vannak szoritva, mert hiszen erre a körülmények lényeges befolyást gyakorolhatnak, végrendelkező halála után a viszonyok változhatnak, s egyformán hátrányos lenne bármely szabályt mereven fellállitani; a birtokeldarabolás ellen pedig nem az örökösödési törvényeknek kell határt szabniok. Továbbá a kitagadást a modern jogtudomány köréből végleg kizárnám, soha egy államban sem vezetett az jóra, legtöbbször a javulás utját zárja el, s az örökhagyó szeretetéveli visszaéléseknek nyit tág teret, különösen ha a szerző szerint még a köteles tisztelet és szeretet hiánya miatt is meg lehetne vonni a köteles részt a szükség örököstől.

A mit szerző a köteles rész oltalma és a köteles rész ellenzőiről elsorol, arra ellenészrevételem nincs, nézeteit osztom; de ha szerző ezzel egyuttal művét befejezte volna, talán helyesebben cselekedett volna, mint igy, hogy még egy második részt is csatolt művéhez, mely még függeleknek sem járja meg, annál kevésbbé a mű második részének. — Ha már egyaltalában nem akarta elhagyni azt, hogy az idegen törvénykönyveknek a köteles részre vonatkozó szabványait ismertesse, legalább műve elején, a történeti részben tette volna azt, akkor meg volna a teljes kerekdedség, s a történeti bevezetés sem volna oly sovány. — Igy e második rész egészen fölösleges sallang, és a műnek oly szint kölcsönöz, mintha egy akadémiai pályakérdésre készült volna, noha akkor még az összehasonlitással is bajoskodnia kellett volna, mit azonban szerző végszavában fölöslegesnek tart, s azt állitja, hogy az csak kasuistikához vezetne.

Nagyon furcsa állitás, melyben szerzővel sehogy sem tudok egyetérteni. Sőt ez ismertetési részben az összhang sincs meg, mert mig a római, germán és magyar jognak idevonatkozó tételeit történetileg igyekszik bevezetni, addig a code civil, a porosz Landrecht, az osztrák polgári törvénykönyv és a zürichi code szakaszait egészen szárazon idézi, sőt mi több, franczia és német nyelven, s igy még annyi fáradságot sem vett magának, hogy legalább az idegen nyelvekben járatlan olvasók részére a szöveget magyarra leforditsa. — Mind e hiányokat azonban leszámitva, szerző jelen műve az okoskodó részek alaposságáért dicséretet érdemel, s a jogtudománynyal foglalkozók előtt kedves olvasmányt képezend.

Hogy pedig csak oly általánosságban szóltam jelen műhöz, s nem bocsátkoztam az egyes kifejezések vagy állitások birálata avagy czáfolatába, annak kiváló oka az volt, mert szerzővel a köteles rész intézménye, valamint annak szükségessége iránt teljesen egy nézeten levén, állitásait s kifejezéseit csak helyeseknek találtam, őt e áfolva pedig minduntalan önmagammal kellett volna meghasonlásba jönnöm.

Madarassy László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A községi bíróság.

Az 1868. LIV. törvényczikk 9-ik czimének 1 sö fejezetében szabályozott községi biráskodás, illetőleg az ott szervezett községi bíróság, a gyakorlati életben feltünőleg kevés eredményt mutathat fel.

Ennek oka nézetem szerint főleg négy körülményben keresendő.

1) Mert az idézett törvényczikk 475. §-a alapján a községi biráskodás s illetőleg bíróság, a rendezett tanácsu és szabad királyi városokban, melyekben a város birói hivatal már a jelzett törvény hozatala idején legtöbbnyire megszünt, életbe nem léptetett, vagy életbe léptetve nem lett, holott kedvezőbb elfogadásra és szakértőbb erőkre számithatott volna, mint a nagy és kis községekben.

2) Mert az 1. alatt idézett törvényszak alapján a községi bíróság illetősége csakis oly személyes keresetekre szorittatott, melyekben mind a fel- mind az alperes felek ugyanazonegy községben laknak, s hogy a községi bíróság illetősége, a közelebbi megszoritás mellett is, a becsületsértési bíróságokat és a gondatlanságból eredő mezei kártételek megtéritését tárgyazó ügyekre, habár azoknak tárgya 30 forint pénzösszeget meg nem haladott, csak a magy. kir. Curia mint semmitőszék iránytadó határozatai nyomán időjártával s nem mindenhol az egész ország területén lett kiterjesztve.

3) Mert a község birák tisztére az értelmiség nem igen vállalkozván, s illetőleg a volt urbéreseknek volt földesurak irányában még mindig észlelhető bizalmatlansága miatt csak gyéren választatván, a községi bíróság tekintélye a helyboli lakosok közt sem emelkedett.

4) Mert a községi bíróság az előtte megjelenő ügyes-bajos felek kiegyeztetésére — köztapasztalás szerint — kellő időt és igyekezetet nem forditván, előtte a békebirói egyezségek csak ritkán sikerülnek, ez önkéntes alávetés esetei pedig még ritkábbak.

Az 1) alatt érintett visszás állapot idézte immár elő különösebben a rendezett tanácsu és szabad királyi városokban székelő járásbiróságoknak az apróbb, vagyis ugynevezett bagatell ügyekbeli tulterheltetését, a 2—4 alatt jelzett okok és körülmények pedig általában a községi bíróság intézményének gyakorlati sikertelenségét.

A polgári törvénykezési rendtartás módositását tárgyazó legujabb törvényjavaslat egy oldalról törekszik ugyan a fönebb kimutatott bajon segiteni, de viszont más oldalról oly intézkedéseket tartalmaz, melyek a helyett hogy a kivételes bíróság ezen nemében vetett bizalmat emelnék, azt nézetem szerint még inkább csökkenteni s ebből folyólag a békebirói eljárás eredményét, s illetőleg az önkéntes alávetés eseteit még inkább akasztani fogják.

Nagyon helyes és czélszerü, ha a községi bíróság intézménye rendezett tanácsu és szabad királyi városokban is behozatik, mert a tapasztalás mutatja, hogy mondott városokban az ugynevezett bagatell-ügyek száma a helyboli viszonyoknál fogva aránylag sokkal nagyobb, mint a kis és nagy községekben, s hogy ezen aránytalan szám naponkint aggasztóbb mérvben mind inkább szaporodik. A polgári törvénykezési rendtartás 476. §-nak czélba vett módositása által tehát, a rendezett tanácsu és szabad királyi városokban székelő számos járásbiróságoknak, melyek hivatalos teendőkkel elhalmozva, azokat jelen nyomasztó helyzetünkben kellő gyorsasággal és alapossággal el nem láthatják, ut és mód adatnék, a birói illetőség tervezett és valóban kivánatos tágitása folytán ez irányban okvetlen szaporodandó számos ügyek kielégitőbb elintézésére.

Helyes továbbá és okszerü, hogy a községi birósági illetőség ne feltételeztessék attól, vajjon ugyanazonegy községbeli lakos-e a felperes az alperessel, mert a birói illetőséget személyes keresetekben rendszerint ugy is az alperes állandó lakása allapitja meg, és mivel egyáltalában nincs ok arra, hogy a kivételes községi biráskodás előnyét valaki csak azért legyen kénytelen nélkülözni, mert ellenfelével történetesen nem egy községben lakik, — holott már maga azon körülmény is, hogy saját lakhelyéről kimozdulva, más idegen község bírósága előtt kell jogait érvényesitenie, reá nézve elég hátrányos.

Azonban egyéni véleményem szerint egyenesen a községi bíróság erkölcsi tekintélyének s a kivételes községi biráskodástól jogosan várt eredmenynek csökkentésére fogna vezetni a községi bíróság létszámának javaslatba hozott apasztása.

Különösen azt, hogy a kis és nagy községekben a biró vagy helyettese, ki nem mindig a legokosabb és legértelmesebb ember, döntő szavazatot gyakoroljon, a mellettes községi vagy közjegyző pedig puszta tollvezetőkép müködjék, tévesztett rendszabálynak tartom, mely a törvényhozástól több pártfogást igénylő községi és közjegyzőkre sértőleg is hatván, azoknak érdekét és kedvét egészen elvenné a községi bíróság intézményétől s igy annak eddigelé tapasztalt csekély eredményét még lejebb szállitaná.

Hisz már általában is sokkal több bizodalommal fordulhat az ügyes-bajos ember a községi birósághoz, ha az — mint eddig — ezentul is három tagból álland, ha már előre tudj , hogy nincs a városi tanácsnok vagy községi biró, illetőleg helyettese egyéni nézetéhez s ügydöntő szavazatához kötve, hanem a tárgyhoz még más két tagnak, különösen pedig kis és nagy községekben a képzettebb es megbizhatóbb jegyzőnek is szólása van. Ily esetben a barátságos egyeztetés meghiusulta után sokkal nyugodtabban vetheti magát alá a községi bíróság itéletének, s illetőleg a társasbiróság többségének.

De vajjon ha a panaszos más községből való s igy sokszor nem is ismeri személyesen azon községi birót, ki ügyének döntő szavazattali elintézésére hivatva lenne, hajlandó lesz-e a barátságos egyezség meghiusultával a községi biráskodást elfogadni s magát annak önként alávetni? mig ellenben annak tudata, hogy ügyét három tagu társasbiróság dönti el, s hogy különösen kis és nagy községben a képzettebb és megbizhatóbb jegyző is érvényesitheti saját véleményét és szavazatát, sokkal hajlandóbbá teszi a vidéki panaszost a községi társasbiróság elfogadására, sőt ez alaposan feltételezendő a helybeli panaszlottról is, hacsak valamely oknál fogva saját községi birájától egyéni kedvezést nem várhat.

Ide járul, hogy ha egyelőre csak a békebiróság szempontjából indulunk is ki, a községi bíróság eddigi szervezetének megtartásától nagyobb sikert várhatunk.

Három tagu társas bíróságnál könnyebben és hamarább fordulhat elő oly eset, hogy egyik birósági tagnak a panaszosra, másiknak a panaszlottra van személyes befolyása s igy együttesen és közös igyekezettel sikerülhet nekik a birói egyezség létrehozása.

Továbbá az is gyakrabban megtörténhetik, hogy egyik vagy másik tanácsbiró több időt és türelmet szentel a megjelent felek kibékitésére s illetőleg kiegyeztetésére, a községi bíróság mint békebiróság csekély sikerének egyik főoka a mellett, hogy benne a jegyzőn kivül az értelmiség nem mindig van képviselve, köztapasztalás szerint különben is az lévén, hogy nem szentel elegendő időt és türelmet a békéltetésre és egyeztetésre, holott, kellő idő és türelem, másrészről pedig megfelelő tapintatosság nélkül — főleg müveletlen ügyfelek közt — vajmi csekély kilátás lehet az egyezség létrehozatalához.

Figyelembe veendő továbbá, hogy rendezett tanácsu és sz. kiralyi városokban is nagyobb számmal levén a választott tanácsnokok, kis és nagy községekben pedig a birón vagy törvénybirón és jegyzőn kivül legalább egy községi esküdt (hites) a délelőtti órákban rendszerint jelen lévén a község házánál, a háromtagu társas községi bíróság késedelem nélkül megalakulhat s több költséggel nem jár. Egyébiránt a törvényjavaslat abbeli egészen czélszerü módositása, hogy a községi bíróság itélete ellen jogorvoslat egyáltalában ne engedtessék, szintén azon nézetet támogatja, hogy az itélet ne a biró ügydöntő szavazatával, hanem társas biróilag hozassék.

Végezetre a megyei rendőri bíróság tekintetében a törvényjavaslat 118. §-a véleményem szerint a 11. cz. *i)* pontjának egyidejü kitörlése mellett módositandó lenne oly értelemben, hogy a lehető leggyorsabb, sőt olykor nyomban való biráskodást igénylő mezei kártételi ügyek, nagy és kis községekben oly eseteknél, melyek bünvádi eljárás alá tartozó tilos eredményt nem képeznek, a községi bíróság illetőségéhez utaltassanak és pedig az önkéntes alávetés kikötése nélkül, ha az egyenes kár egyszeres összege 30 frtot meg nem halad. — a járásbeli szolgabiró biráskodása pedig 30 forinton felül kezdődjék.

Mert vajmi gyakran megeshetik, hogy a mezei kár helyszinétől több mérföldnyire székelő járásbiró más szintén sürgős teendőkkel, például birtokháboritási ügyekkel el levén foglalva, kivánt gyorsasággal nem intézkedhetik a mezei kártételi ügyben, holott az 1840. IX. törvényczikk 2., 8., 23. s több

§§-ban jelzett ilynemü ügyek ellátása olykor pár napnyi halasztást sem szenvedhet.

A mezei rendőri bíróság tehát kis és nagy községekben az egyébként elfogadott 30 forint maximal-összeg erejéig annál inkább meghagyandó lenne a községi bíróságnál, mert ez már a különben is még mindig szabályul szolgáló 1840. IX. tczikk rendelkezésével összhangzásban áll, s mivel a községi bíróság tulajdonképen ugyis közigazgatási közeg, a törvényjavaslat 118. §-a pedig a mezei rendőri bíróságot, a tulnyomó rendőri és nemzetgazdasági tekinteteknél fogva 50 forinton alul különben is közigazgatási s illetőleg rendőri közegekre kivánja bizni.

De ha állnak a fenebbiek, és ha már maga a törvényjavaslat 118. §-a, azon mezei kártételi esetek ellátását, melyekben a kár mennyisége 50 frtot tul nem halad, a kir. járásbíróságok hatósága alól kivcendőnek tartja; valóban nem látom át, miért ne vétetnének ki a járásbíróságok által elintézendő polgári ügyek közül egyáltalában minden mezei kártételi ügyek, az összegre való tekintet nélkül, holott ezen ügyeknek tulnyomólag rendőri természete csakugyan nem tagadható, s midőn oly mezei kártételi esetek, melyekben a kár mennyisége 50 forintot meghalad, köz apasztalás szerint különben is legtöbbnyire a büntetőtörvények sulya alá eső tilos eredményt képeznek.

Tóth Lajos.

TÁRCZA.

A csóknak jogi jelentősége.

— Az egyetemi olvasó-körben olvasta dr. Vécsey Tamás. —

(Vége.)

Vannak több oly mogorva erkölcsbirák, kiket azon rosz álomlátás gyötör, mintha a menyasszonyi csókban nem lenne kevesebb, mint a szeméremnek árubá bocsátása. Némelyek a csókot csak az egybekelés által vélik utólag igazolhatni. Mások nem alaptalanul vélik, hogy a jegyesi csók által tartják a vőlegényhez erősebb kötelékkel füzöttnek a menyasszonyt, kit ez által édes érzelemmel boritott el.

Mások a csókot azon szempontból nézik, hogy általa a vőlegény bizonyos testi gyönyör élvezetében részesül, mely engedményért a menyasszony a tett igéret teljesitését megkezdendő, az ajándék felét visszavonhatlanul megnyeri.

Még képtelenebb fictióval lép elő Tertulianus, egy irigy gouvernantehoz méltóan állitván, hogy a lelki szemérmetességről mond le a nő a csók által; szerinte csak a rokonok közt volt megengedve a csók. Ha tehát a menyasszony csókot adott jegyesének vagy a csókot elfogadta, már ez által neki feláldozta fele részben szüzi ártatlanságát. Ezen áldozatért akarta őt Constantinus kárpótolni az által, hogy amaz ajándék fele részének visszavonhatlan tulajdonosává nyilvánitá.

A jó Tertuliauus itt ugy elmélyedt a szüzesség érinthetetlenségébe, mi kétségkivül minden buvárlatnak legháladatosabb tárgya, hogy észre sem veszi azon pajkos, csintalan, kaczér menyasszonyokat és leányasszonyokat, kiknél a remény diadalmaskodik a tapasztalás felett, vagyis másodszor vagy harmadszor mennek férjhez, és a kik a jámbor Tertulián atyát kinevetik, ha minden menyasszonynál lehetségesnek képzeli a házasság előizét az ajándék felével fedezgetni. Ők már nem is tettetik, mintha a csók bármi kis csorbát is ejthetne szüziességökön. De azért mégis pretendálják a törvény előtti egyenlőséget, hogy esetleg az ő részökre is pereljék ki önök mint derék fiatal ügyvedek, vagy itéljék meg mint jó lelkü birák az ajándék feléne megtarthatását. Avagy azt kivánja Tertulián atya, hogy az ily menyasszonyok dijtalanul engedjék csókra termett ajkukat az ömlengő lovagnak?

Ennélfogva Everh. Otto abban véli találhatni a törvény indokát, hogy a régi kereszténveknél a nyilvános eljegyzés lakoma és csókadás által tétetett emlékezetessé, mint népünknél mai nap is a kézfogó. E szerint eme kifejezés „interveniente osculo“ nem jelent egyebet, mint nyilvános eljegyzés tartását.

De nem valósziuü, hogy Constantinus itt ezen ünnepélyes csókról beszél, melyet a gyürüadás kiséretében nyujt a szerelmes vőlegény; mert ha erre gondolt volna, alig tudott volna csak képzelni is esetet, melyben a csók elmaradott vala. Ha a csók minden eljegyzést követett árnyékként, akkor ezt feltételül és kivételül nem állithatta volna fel a keresztény császár. Ő a jegyesek közt az eljegyzestől datálódó bármely időben történt ajándékról és adott csókról beszél, az ő figyelme számba vesz minden csókot, röppent légyen ez el akár az eljegyzéskor akár utána, akár az ajándékadáskor akár más időben, ha csak nem követte a házassági szentség kiszolgáltatása, és nem előzte meg az eljegyzést, mert különben a gyermekkori játékot és zálogváltó büntetést is jogi horderővel ruháznák fel.

A törvény az idő tekintetében csak azon csókra fektet sulyt, mely nem az eljegyzés előtt adatott, és mely a jegyesek nem pedig a házastársak ajkait forrasztá össze. A „dies fatalis“ kezdődik az eljegyzés pillanatával, és basist teremt nemcsak egy édes sejtés villanyos közlekedési eszközének, hanem annyi, mint kisajátitási eljárás az ajándék fele részére.

És ebben megnyugodhatunk, bármily egyéb jelentősége és finom tartalma legyen is a mátkások olvasatlan csókváltásának.

Baldinus értekezvén Constantinus törvényeiről, emliti, hogy érdekes ezen törvénye; a csók mellett adott ajándékából a vőlegény csak a felét kaphatja vissza. A másik fele, mintegy jutalma bére vagy ára a csóknak, oda marad a menyasszonynál. A menyasszony által adott ajándék egészen visszajár!

Ezen külön intézkedésnek oka a nők iránti kedvezés, a nők iránti különös kegyből eredt; mert nehezebb a menyasszonynak, mint a vőlegénynek sorsa, ha meghiusul a jegyesség, a nő sokkal nehezebben talál uj imádót, mint uj lángot a férfi, legkivált midőn a csók oly pletykára vezethet, mintha valamit letörlött volna a szüziesség hamvából, mert hiszen már küszöbön állónak vehették az egybekelést, midőn csókolództak, főleg azon korban, midőn nem volt szabad csókolni mást, mint a feleséget és rokonokat.

A mátka ritkán adott ajándékot jegyesének, mert a római nők általában takarékos, sőt fukar jellemüeknek mondatnak; kötelességet könnyebben vállaltak magukra, mint a kezüknél levőt kiadták, malier facilius se obligat quam alicui dat, miért is őket kevésbbé kellett védeni az ajándékozás, mint a kezesség joghátrányi ellen.

Az emlitettekon kivül mások is tünődtek a felett, mi inditá Constantinust, hogy oly sulyt fektessen egy csókra és ehhez ily fontos joghatályt kapcsoljon a nő javára.

Sokan azt állitják, hogy a rómaiaknál régente már ugy nézték a csókot, mint a szüzesség symbolikus letarlását és mint bevezetést az elháláshoz, miért is Cato censornak azon ismeretes eljárására hivatkoznak, hogy azon okból törlé ki a senatorok sorából, mivel leányának jelenlétében csókolta meg nejét, tehát leánya előtt illetlenséget csinált.

Ezen érvelés tarthatatlan.

Vegyük figyelembe, hogy ezen rescriptumot Constantinus Spanyolország számára adta ki (ad. Vicarium Hispaniarum), tehát spanyolországi szokásokra vonatkozik, nem pedig rómaiakra, melyek bizonyára már nem voltak Constantinus alatt oly szigoruak, mint Cato kivánta.

Azon rendeletnek indokát a spanyol erkölcsökből és szokásokból kell magyaráznunk, miről nekünk némi fogalmat nyujt Seneca egyik lappangó müvének töredéke, melyet restituálni iparkodott Arnoldus Ferronius:

Video recte dixisse illum „rem ajunt manem osculo“. Az idézett töredék igy szól:

„Cordubenses nostri, ut maxime laudarunt nuptias, ita ut qui sine his convenissent excluserunt cretione haereditatum „etiam partam ne osculo quidem, nisi C reris fecissent et hymnos cecinissent, attingi voluerunt. Si quis osculo solo, octo parentibus aut vicinis non adhibitis, attigisset, huic abducendae quidem sponsae jus erat, ita tamen, ut tertia parte bonorum sobolem suam parcus, si vellet, multaret“.

Ezen töredékből magyarázza Ferronius a kérdéses törvénynek indokát és azt, hogy kik számára hozatott.

Strabo azt mondja a hispánokról, hogy a házasságot görög szertartás szerint kötik. A római jog recipiálásával sehol sem fogadtak el érvényesnek ezen szabályt, sem Franczia-, sem Németországban.

Franczia országban Gothofredus szerint fenállott a szokásjog, hogy az asszony férjének halála után megtarthatja azt, a mit férje neki ajándékozott, és pedig a megtartásának jogczime a csók = pour son osculage. De ezzel szemben Buvgnon határozottan kiemeli, hogy Constantinusnak emlitett törvénye soha nem volt érvényes franczia földön.

Németországban pedig a szokásjog erejét látszik kifejezni eme példabeszéd: Küssen ist nur ein Abwischen.

A jegyességnek van sok közeli és távoli gyanujele.

I. Közeliek: *a)* a bizalmaskodásnak oly foka, melyen Arany szerint egri leányból egri asszony lesz. De ezen kapunak feltárása nagy ovatosságot igényel, nehogy a rosz nemtelen nők rászedjék a hiszékeny heves vérü fiatalokat. — *b)* Si duo se invicem sponsum et sponsam appellant, mely czimzést egy leány sem engedhet meg alap nélkül. — *c)* Annuli datio, egyéb segédeszközök és kedvezések kiséretében, qui tacet consentire videtur. Pl. Ha az anya tudta, hogy leánya valakivel szerelmes leveleket valt, s nem ellenzi.

II. Távoli: a csók és a magános beszélgetés.

Némelyek csak azon csóknak tulajdonitanak ily erőt, a mi az eljegyzés ünnepélyességei közt adatott, különösen az agnatusok jelenlétében.

Sokan hiszik, hogy a csókot oly jelentéktelennek tarták Rómában, miszerint bajos hinni, hogy annak oly fontosságot tulajdonitott volna Constantinus, hogy az ajándék felével compensáltatta volna.

Az is bizonyos, hogy a 12 éven alóli leánynak adott csók igen ártatlan és le nem foglal az ajándékból semmit.

Visszakövetelni oly ajándék felét nem lehet, a mely ajándék csak átmenőleges vagy futó örömet szerez, pl. bokréta, illatos-olaj, a mely elpárolog. A mi nem gyarapitja a másik félnek vagyonát, a számitáson kivül hagyatik, és sem Kugler bonbonjainak felét, sem az elhervadt bouquetnak kettéosztását nem parancsolhatta Constantinus.

Azon ajándékozásra látszik gondolni Constantinus, mely a házasság tekintetében adatott, vagy ily czélzat róla vélelmezhető, pl. asszonyi ruhák stb.

Voltak Rómában is nagy számmal oly nők, kiknek csók jaik nem számitottak, s visszakövetelésre nem jogositottak.... Volt ott is sok nő, ki elmondhatta: felülfizetések köszönettel fogadtatnak, vagy „der Mildthätigkeit werden keine Schranken gesetzt! — a csókban!... A megvásárolható csókért nem ritkán követeltek Cosmus hires római illatszerésznek ezen akkor eau de Cologne gyárosnak közkedvességü kenőcséből egy fontot, vagy pénzben 8 nehéz uj pénzt? — de ily személyekkel sem házasság, sem eljegyzés nem volt köthető. Tehát megtartási jog sem járt.

Nagy együgyüség némely jogtudósok azon okoskodása, hogy mivel ma a menyasszonynak megcsókolása ennek nem ad jogot az ajándék fele részének megtartására: már kenetes leczkét olvasnak fejünkre a pusztuló gonosz világ roszasága, a mai fiatalság könnyelmüsége vagy elfásult érzéketlensége felett, mely a női csókot többé nem tartja az ajándék árjegyzékének közepével felérőnek, s a mai hölgyeket, kik ily „szabott ár“ nélkül osztják a legédesebb iparczikket. Hej! csak jobbak voltak az első keresztények!...

A jó öreg Glück nem szavaz tetszést azon jogászok véleményének, kik állitják, hogy a német szokások szerint nem jő tekintetbe azon különbség, mit a római jog tesz a jegyesek közti ajándékozás tekintetében, hanem akármelyik fél egészen megtartja tulajdonul azon ajándékot, mit jegyesétől kapott, kivel azonban a kegyetlen halál örökre meggátolta az egybekelést. A 13 próbás romanista azt kérdi „quod enim non probatum abrogatum cur stare prohibeatur?“ és a gyakorlat igazolásaul idézi azon esetet, midőn 1730-ban a lipcsei consistorium egy jogesetet, melyben az ajándék fele részének visszakövetelése alsó birósághoz elutasittatott, egyenesen a Constantinus törvénye szerint vizsgált fölül és intézett el. A jó öreg Glück azon meggyőződést nem hallgatja el, hogy a legritkább esetek közé tartoztozhatik az, midőn a vőlegény ajándékot ad mátkájának és meg nem csókolja, a 48 kötet pandekta megirása után is érzé eme sorok igazságát:

Ein schönes Mädchen seh'n
Es nicht dürfen küssen
Heist bei der Quelle steh'n
Dennoch dursten müssen.

Tehát Glück és elvtársai szerint azon eseményt, hogy a menyasszony csókot kapott, mindig vélelmezni kell és további bizonyitásra nem szorul. A ki elég különcz a dolgok ezen rendes folyamától eltérni: álljon elő; nem nevetjük — csak sajnáljuk, mert neki kell bizonyitani, hogy ajkaival nem érinté menyasszonyát. Az ily élhetetlennek szolgáljon gyámolitására, hogy elhunyt menyasszonyának hagyatékából egész ajándékját visszakaphatja.

III. Ineze pápa azon nőket nevezi virgines czimen, quibus naturales serae (lakat, zár) a viro nondum sunt reseratae.

Már a középkorban szabály volt, hogy „niemand mit den geheiligten Jungfrauen charmiren sollte“ azaz élők ne kaczérkodjék!

A longobard hűbérjog szerint a vasallus elveszté a hűbért, ha urának nejét megcsókolta.

Még Alciates szerint az olasz birák házasságtörést vélelmeztek a csókból.

Ha igaz volna, hogy die Jungferschaft durch einen Kuss verloren gehet, vagy igen kevés csókot kapnánk, vagy pedig sokan vesztenék el szemérmetességöket. Erre azt mondja Grupen: Saluta virginitas est, pudicitia delibata.

Bizonyára az olasz- és spanyolföld is meghozza e téren édes gyümölcseit, és ki hinné, hogy tultette magát az erényesség határán, ki már ismeri a csókot.

Az angoloknál még a mult század elején is szokásban volt, hogy a nőket nemcsak rokonaik, hanem a társaság többi tagjai is csókkal köszöntik, s ugyanily alakban nyerik a viszonzást.

Az ó angol és amerikai illemszabályuk szerint a csók oly hirdetmény, mely a házasságra való pályázatot tartalmazza.

A franczia król azt beszéli Salmuth, hogy bármelyik gazda megtiszteltetésnek tekinti, ha feleségét, nővérét, fiát, sőt hajadon leányát is megcsókolja az érkező vendég.

A lengyeleket emlitsem-e?

És magunkról mit mondjak uraim? Ne alakoskodjunk, ne tagadjuk, hogy ép oly gyönyörteljes érzelemmel rohanunk leányismeretségünk megengedett ölelésére, mint bármely más nemzetnek tüzes fiai. — Ezen nemzetközi jogban képviselve vagyunk.

A csókról nálunk is eltérő a nézet. Az egészséges falusi kisasszony, ki zálogváltáskor a csókot muzulmáni resignatioval ismeri el kikerülhetlen, inkább kedvelném leányom barátnéjának, mint az obligát sikoltozásban kitörő s kréta-rágó chignontartót.

Annyi bizonyos, hogy ha nem is csókolódznak a monarchiában többet mint egyebütt, de többször emlegetik s beszélnek róla („kezét csókolom nagysád!“).

Németországban ez nem szokás. Megapprehendálnának érte. Van-e ily agoja a hazai autochton menyasszonyok megcsókolásának: erre azt mondhatjuk, hogy nálunk nincs recipiálva a római jog, de mégis recipiálva van — a menyasszonyi kegyek előleges leszámitolása ugy, hogy fővárosunkban 33% az uj szülötteknek ilyen liberalis anyának köszöni életét.

A csóknak édes szereplése Kárpátoktól Ádriáig is jelentékeny. A tiszteletnek, szeretetnek és szerelemnek, sőt a vallási rajongásnak is hirmondója szokott lenni. És nincs statistikus, ki ezen legédesebb tárgyat statistice ki birná meriteni.

De hazánkban csak emberi nem pedig törvényi jelentősége van. Bármennyire kedveli helylyel s móddal a törvényhozásnak férfiasabb része pártkülönbség nélkül ezen ajkak közti fuziot, még sem került soha a ház szőnyegére még az agyonbeszélés korszakában se, sőt a legujabb büntetőtörvényjavaslat sem vesz róla tudomást mintha ezt nem is lehetne lopni; nálunk a csók forgalmon kivül megbecsülhetlen tárgy. De ne feledjék, hogy a forgalmon kivülieket közé sorozta a római mindazt, mi szentelt, mi kegyeletes, mi szent (res sacrae sanctae religiosae)! Érzi ezt a romlatlan női kebel — ha nem az apáczák nevelték is, és érzi a nemes jellemü jogász, ha csupa absentiája van is a római jogból.

A régi tan elavult, uj nézet uralkodik, a csók használata korunkban oly belügy s oly hagyományos élvezet, melyből vagyoni igény nem támad. Nem a Tiberius-féle tilalom vagy Constantinus-féle kedvezés korában, hanem inkább a szabadosabb, udvariasabb légkörben mozgunk.

Nálunk a csók nyájasság, társadalmi illem és köszönés alkalmából osztogattatik, nem áll összeütközésben a szemérmetességgel de nem is tekinthető az összekellés áthidalójaul.

Nálunk a csóknak nincs piaczi ára. Nálunk ez forgalmon kivüli tárgy — mint a jótékony harmat gyémánteseppjei.

ÉRTESITÉS. Lapunk jövő évfolyamának első számához fogjuk mellékelni az birói ügyviteli szabályokat. Az uj előfizetőknek dijtalanul fogjuk megküldeni a büntetőtörvénykönyvi javaslatot.

Felelős szerkesztő: **Dr. DÁRDAY SÁNDOR.**

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

TÖRVÉNYJAVASLAT.

A MAGYAR BÜNTETŐTÖRVÉNYKÖNYV

A BŰNTETTEKRŐL ÉS A VÉTSÉGEKRŐL.

Melléklet a „Jogtudományi Közlönyhöz“.

BUDAPEST, 1875.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

ELSŐ RÉSZ.

Általános határozatok.

I. FEJEZET.

Bevezető intézkedések.

1. §. A jelen törvény tárgyát a büntettek és vétségek képezik.

2. §. Büntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a jelen törvény annak nyilvánit.

Büntett vagy vétség miatt senki sem büntethető más büntetéssel, mint a mely arra, elkövetése előtt, a törvényben megállapittatott.

3. §. A jelen törvény és a cselekmény elkövetésének idején fennállott törvények, gyakorlat vagy szabályok közötti különbség esetében: az enyhébb intézkedések alkalmazandók.

4. §. Nyomtatvány alatt értetnek: a nyomda, metszet, minta, gép vagy más mesterséges készület vagy vegyészet általi többszörösitések.

II. FEJEZET.

A jelen törvénynek alávetett személyek.

5. §. A magyar állam területén, (Horvát- és Szlavonországok kivételével) habár külföldiek által elkövetett büntettek és vétségek, a jelen törvény határozatai szerint büntetendők.

Mennyiben van ezen szabály alól, a fegyveres erőhöz tartozó személyekre nézve kivételnek helye, aziránt külön törvények intézkednek.

A területkiviliségre nézve, a nemzetek jogának elvei irányadók.

6. §. Büntettekre és vétségekre vonatkozólag, a monarchia másik államának honosai is — a mennyiben a jelen törvény kivételt nem állapit meg — külföldieknek tekintetnek.

7. §. A jelen törvény határozatai szerint büntetendő továbbá:

1) azon magyar honos, a ki a jelen törvény második részének I., II., III., IV. és XI. fejezeteiben meghatározott valamely büntetendő cselekményt, a magyar állam azon területén, a melyen a jelen törvény nem bir hatálylyal, vagy a magyar állam területén kivül követ el;

2) azon külföldi, a ki jelen törvény második részének I., III., IV. és XI. fejezeteiben meghatározott valamely büntetendő cselekményt a magyar állam területén kivül követ el.

8. §. Azon magyar honos, a ki a magyar állam területén kivül, a jelen törvényben meghatározott büntettet vagy vétséget követ el, rendszerint ezen törvény szerint büntetendő.

Ha mindazonáltal a cselekményre azon állam törvényei, melynek területén azt elkövette, a jelen törvénynél enyhébb büntetést állapitanak meg: a 7. §. 1) pontjában megjelölt büntetendő cselekmények kivételével az elkövetés helyén fennálló törvényben meghatározott büntetés lesz alkalmazandó.

9. §. A 7. és 8. §§. határozatai, Horvát- és Szlavonországok lakosaira nem terjednek ki.

10. §. A 8-ik §. határozatai, külföldi által a magyar állam területén kivül elkövetett, s a 7. §. 2. pontjának intézkedése alá nem eső büntett vagy vétség esetében is alkalmazandók; a mennyiben a magyar kormány, a fenálló nemzetközi szerződések és elvek szerint a külföldinek kiadatását nem rendelné el.

11. §. Ha a magyar állam területén kivül elkövetett büntett vagy vétség miatt, a külföldi törvény szerint oly büntetés lenne alkalmazandó, melyet a jelen törvény el nem fogadott: az a jelen törvény (20. §.)azon büntetési nemére lesz változtatandó, mely amahoz legközelebb áll.

12. § A jelen törvénynek azon rendeletei, melyek szerint az ebben meghatározott, bizonyos büntettek vagy vétségek miatt, az eljárás csak a sértett fél inditványára indítható meg, akkor is alkalmazandók, ha a cselekmény külföldön, akár magyar honos, akár külföldi által követtetik el.

13. §. A magyar állam területén kivül elkövetett, azonban a jelen törvény 7-ik §-a alá nem eső büntett vagy vétség miatt nem indittathatik meg a bünvádi eljárás: ha a cselekmény az elkövetése helyén fennálló, vagy a jelen törvény szerint nem büntethető; vagy ha az megszünt büntethető lenni, vagy pedig ha a büntetés az illetékes külföldi hatóság által elengedtetett.

14. §. A büntetésnek külföldön kiállott része, a hazai biróságok által megállapitandó büntetésbe mindig beszámitandó.

15. §. Ha valamely magyar honos, a magyar állam területén kivül, oly cselekményt követett el, melyre a jelen törvény által hivatalvesztés vagy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése van megállapitva: e mellékbüntetés alkalmazása végett a bünvádi eljárás akkor is meginditandó, ha büntetését külföldön már kiállotta, vagy ha az, az illetékes külföldi hatóság által elengedtetett.

16. §. Magyar honos, más állam hatóságának soha sem adható ki.

A monarchia másik államának honosa, csak saját államhatóságának adható ki.

17. §. Más állam hatósága által hozott büntető itélet, a magyar állam területén nem hajtható végre.

18. §. Az országgyülés, ugyszintén a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottság tagjainak mentelmi jogára vonatkozó törvények, és szabályok, a jelen törvény által nem érintetnek.

19. §. A jelen törvénykönyv tekintetében, 1 hét 8 napra, 1 nap 24 órára számitandó.

Az évek s hónapok számitására nézve, a naptári számitás az irányadó.

III. FEJEZET.

A büntetések.

20. §. A büntetések nemei következők:

1. halál;
2. fegyház:
3. államfogház;
4. börtön;
5. fogház;
6. elzárás;
7. pénzbüntetés.

Az 1., 2. és 4. pontok alatt megjelölt büntetések kizárólag büntettekre, az 5. és 6 pontok alattiak pedig kizárólag vétségekre alkalmazandók.

Az államfogház (3. pont), ha az 5 évnél rövidebb tartamra állapittatik meg, vétség — ha pedig 5 évi, vagy azon fölüli tartamban állapittatik meg: büntett esetében alkalmazandó.

A pénzbüntetés mint önálló büntetés kizárólag vétségekre, mint mellékbüntetés azonban, büntettekre és vétségekre is alkalmazható.

21. §. A halálbüntetés zárt helyen, nyaktilóval hajtatik végre.

22. §. Teherben levő nőn, a halálbüntetés csak szülése után hajtható végre.

23. §. A fegyház vagy életfogytig tart, vagy határozott időtartamhoz van kötve.

A határozott idejü fegyház leghosszabb tartama 15 év, legrövidebb pedig 2 év.

24. §. Az államfogház leghosszabb tartama 15 év, legrövidebb pedig 1 nap.

25. §. A börtönbüntetés leghosszabb tartama 10 év, legrövidebb tartamra pedig 1 év.

26. §. Fogházbüntetés 5 évnél hosszabb, és 3 hónál rövidebb tartamra nem szabható ki.

A leghosszabb elzárás 1 évig, a legrövidebb 24 óráig tart.

27. §. Pénzbüntetés vagy mint önálló büntetés, vagy mint mellékbüntetés 1 frttól 4000 frtig szabható ki.

28. §. Pénzbüntetés azon bíróság területén létező közkórház vagy szegények alapjára forditandó, mely az azzal büntetett cselekmény fölött, első fokban itélt.

29. §. A fegyházbüntetés kivétel nélkül, országos fegyintézetben hajtatik végre.

30. §. A fegyházra itélt (fegyencz) az arra nézve megállapitott, s az igazgatóság által kijelölt munka teljesitésére szoritandó s a 31-ik §-ban meghatározott idő alatt éjjel és nappal, azontul pedig éjjel magán-elzárásban tartandó.

Mindenik fegyencz, fegyencz-ruhát tartozik viselni, a fegyházi szabályok szerint élelmeztetik, s ezen szabályoknak és a házi fegyelemnek alá van vetve.

Fegyintézeten kivül közmunkára csak akkor alkalmazhatók fegyenczek: ha elkülönitésük a többi munkásoktól lehetséges.

31. §. Mindenik fegyencz, rendszerint büntetésének megkezdésekor magán-zárkába helyeztetik, s ha 3 évig, vagy ennél hosszabb ideig tartó fegyházra itéltetett: 1 évig, a 3 évnél rövidebb időre itélt pedig, büntetése tartamának egy harmadrésze alatt — a fegyházi szabályokban meghatározott látogatások, és az isteni tisztelet kivételével — mindenkitől elkülönitve, éjjel és nappal magán-elzárásban tartatik.

A magán-elzárásban levő fegyencz, kiszabott munkáját zárkájában tartozik teljesiteni.

32. §. Az egészséges fegyenczek különbség nélkül, a magán-elzárás alatt levők azonban a többiektől elkülönitve, a fegyház területén belől, a szabályokban meghatározott módon és őrizet alatt, naponkint egy órát a szabad levegőn töltenek. Ezen idő egészségi tekintetből, az orvos rendeletére egy órával meghosszabbitható.

33. §. A magán-elzárás nem alkalmazható, ha általa a fegyencz testi vagy szellemi épsége közvetlenül veszélyeztetnék, s félbeszakitandó, mihelyt ily veszély jelenségei az orvos által észleltetnek s bejelentetnek.

34. §. Ha a magán-elzárás a fentebbi szakaszban meghatározott okból, a büntetés kezdetén nem foganatosittatott, vagy félbeszakittatott: az a büntetés tartamának első felében, utólag alkalmazandó.

A büntetési idő első felén tul, fegyelmi büntetés esetét kivéve, magán-elzárásnak nincs helye.

35. §. Életfogytig tartó fegyházra itéltekre a magán-elzárás csak a büntetés megkezdésétől számitandó 10 év alatt, azontul pedig csak mint fegyelmi büntetés alkalmazható.

36. §. Az államfogházra itéltek, külön országos fogházban, a mennyire a helyi viszonyok megengedik, éjjel elkülönitve, nappal pedig többen együtt őriztetnek. Az államfoglyok munkára nem kényszerithetők; szabadságukban áll azonban, az intézet viszonyaihoz képest, általuk választandó munkával foglalkozni; saját ruházatukat viselhetik, maguk élelmezhetik magukat, s a házi rend, valamint a fegyelmi szabályok tekintetében enyhébb, főleg a kellő őrizetre, és az intézethez nem tartozó személyekkel való érintkezésre vonatkozó megszoritásoknak és intézkedéseknek vannak alávetve.

Az államfogházban letartóztatott személyek, az igazgatóság által kijelölt területen naponkint 2 órát a szabadban tölthetnek.

37. §. A börtönbüntetés kerületi börtönben hajtatik végre.

38. §. A börtönre itéltek, viszonyaiknak megfelelő munkát teljesitenek, azonban az illető börtönre nézve megállapitott munkanemek közül szabadon választhatják azt, a melylyel foglalkozni akarnak, s a választott munkanemet más munkanemmel cserélhetik fel; a börtönépület területén kivül, csak beleegyezésükkel foglalkoztathatók, mely esetben a fegyenczektől és a szabad munkásoktól elkülönitendők.

A börtönre itéltek alá vannak vetve a magán-elzárásnak, valamint ruházatjuk, élelmök, a házi rend és fegyelem tekintetében a börtönszabályok rendeleteinek, melyek azonban a fegyháziaknál enyhébbek.

39. §. A 31., 32., 33. és 34. §§. határozatai, a börtönre itéltekre is, mindazonáltal azon módositással alkalmazandók: hogy ezek a börtönhöz tartozó területen belől, naponként 2 órát töltenek a szabad levegőn, mely idő csupán fegyelmi büntetésképen szállitható le naponként 1 órára. Ezen megszoritás, félbeszakitás nélkül, két napnál hosszabb időre nem terjedhet.

40. §. A fogház-büntetés a törvényszék fogházában hajtatik végre.

41. §. A fogházra itéltek rendszerint csak az esetben vannak az éjjeli és nappali magán-elzárásnak alávetve, ha büntetésük 1 évnél hosszabb időre terjed; mely esetben a magán-elzárás tartamára nézve a 31-ik §. szabályai követendők.

A fogházra itéltek önmagukat élelmezhetik s munkára csak a 38-ik §-ban meghatározott választási joggal, s az esetben kényszerithetők, ha az állam által élelmeztetnek; a házi rend és fegyelem tekintetében alávetvék ugyan a fogházi szabályoknak, ezek azonban enyhébbek, mint a fegyházra vagy börtönre nézve megállapitottak.

42. §. Az elzárás a járásbirósági vagy községi fogházban hajtandó végre.

43. §. Fogházra vagy elzárásra itélt, de éltük 20-ik évét tul nem haladott egyénekre nézve, javitásuk czéljából, a biróság itéletileg elrendelheti: hogy büntetésük, ha az 6 hónapnál nem terjed tovább, vagy annak 6 hónapot tul nem haladó részét, magán-elzárásban hajtassék végre.

A mennyiben a járásbirósági fogházban, a magán-elzárásra alkalmas helyiségek nem léteznének: az a törvényszéki fogházban hajtatik végre.

Oly helyeken, a hol dologház létez: az érintett ifjukoru egyéneknek magán-elzárása helyett, azoknak dologházba szállitása is elrendelhelő; sőt ezt, ha az itéletben ki nem mondatott, de a javitás tekintetéből czélszerünek tartatnék: a felügyelő-bizottság is elrendelheti.

44. §. A felügyelő-bizottság tagjai: a törvényszék elnöke, kit a rangban első biró helyettesithet; a királyi ügyész, illetőleg kir. alügyész; a felügyelő, a börtön- vagy fogházi lelkész, a tanitó, továbbá teljes bizalmat érdemlő két polgár.

A járásbirósági vagy községi fogházban letartóztatottnak dologházba szállitása iránti határozathozatalnál, az illető járásbiró is meghallgatandó.

45. §. Egyéb tekintetben az elzárás a fogház-büntetéssel egyenlő szabályok szerint hajtatik végre.

46. §. Azok, a kik legalább 3 évi fegyházra vagy börtönre itéltetvén, büntetésük két harmadrészét kitöltötték, és szorgalmuk, valamint jóviseletük által javulásukra alapos reményt nyujtottak: büntetésük hátralevő részének kitöltése végett, közvetitő intézetbe szállittatnak, a hol szintén munkával foglalkoztatnak, azonban enyhébb bánásmódban részesülnek.

47. §. Az életfogytig tartó fegyház-büntetésre itéltek, büntetésük tizedik évének eltelte után, s a 46-ik §-ban meghatározott föltételek alatt, szintén a közvetitő intézetbe szállittathatnak.

48. §. A közvetitő intézetbe való szállitást az igazságügyminister rendeli el.

49. §. A közvetitő intézetben létező foglyok, fegyelmi vétség miatt, a fegyházba, illetőleg a börtönbe visszaküldetnek.

50. §. A közvetitő intézetben letartóztatott egyéneket, ha jóviseletük és szorgalmuk által javulásuk reményét megerősitették: az igazságügyminister föltételesen szabadságra bocsáthatja.

Föltételes szabadságra bocsájthatók azon egyének is, a kik 3 évnél rövidebb, azonban 1 évet fölülhaladó fegyházra, vagy börtönre, vagy másnemü szabadságbüntetésre itéltettek, ha a 46-ik §-ban meghatározott egyéb föltételek, reájuk nézve léteznek.

51. §. Külföldiek nem bocsájtatnak föltételes szabadságra.

52. §. A föltételes szabadságra bocsájtott, rendőri tekintetben, nevezetesen tartózkodási helyére és viselésére nézve, külön szabályok alá rendeltetik, melyeknek megsértése esetében, föltételes szabadságát az igazságügyminister visszavonhatja.

A föltételes szabadságnak visszavonása után, az itéletben megállapitott büntetés megszakitott végrehajtása tovább folytatandó; a szabadságban töltött idő azonban, a büntetésbe nem számittatik be.

53. §. Sürgős esetekben joguk van a törvényhatósági vagy a községi tisztviselőknek, valamint a kir. ügyészeknek is, a föltételes szabadságra bocsátott egyént, rögtön letartóztatni; a letartóztatásról s ennek okáról azonban, további intézkedés végett, az igazságügyminister haladéktalanul értesitendő.

54. §. Addig, mig a szabadságbüntetések végrehajtására, a jelen fejezet határozatainak megfelelő intézetek nem szerveztetnek: azok a fenálló szabályok szerint foganatositandók.

A jelen törvénynek megfelelő intézetek felállitása, illetőleg berendezése után azonban, az igazságügyminister köteles intézkedni, hogy azok arányához képest az elitéltek és pedig azok is, a kik szabadságbüntetésüket már megkezdették, az uj intézetekbe szállittassanak, s büntetésüknek hátralevő részét, a jelen törvénynek megfelelőleg álljják ki.

55. §. A pénzbüntetés minden egyénre nézve külön állapitandó meg.

Az itéletben meghatározandó egyszersmind a szabadságbüntetés tartama is, melyre a pénzbüntetés, ennek behajthatlansága esetében átváltoztatandó. Ezen meghatározásnál, egy frttól 10 frtig terjedő összeg helyett, egy nap számitandó.

A pénzbüntetést helyettesitő szabadságbüntetés tartama azonban, ha az főbüntetésként állapittatott meg: 6 hónapot, ha pedig mellékbüntetésként szabatott ki: 3 hónapot nem haladhat tul, s az első esetben elzárásban, a másodikban pedig azon nemü szabadságbüntetésben töltendő ki, melyre a bünös, a pénzbüntetésen fölül itéltetett.

Életfogytig vagy 15 évig tartó fegyházi vagy államfogházi büntetés esetében azonban: a pénzbüntetés szabadságbüntetésre nem változtatható.

56. §. A jelen törvényben meghatározott esetekben, a szabadságbüntetésen fölül hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának ideiglenes felfüggesztése, mint mellékbüntetés, együtt vagy külön állapitandó meg.

57. §. A hivatalvesztésre itélt elveszti:

a) kinevezés vagy választás utján nyert közhivatalát vagy szolgálatát, ugyszintén közhatósági megerősités folytán viselt hivatalát, szolgálatát vagy állását:

b) ügyvédi, közjegyzői, nyilvános tanári vagy nyilvános tanitói állását;

c) gyámi vagy gondnoki minőségét;

d) a közhatóságtól nyert czimeit és rendjeleit.

A politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése abban áll, hogy az erre itélt:

1) nem lehet tagja az országgyülésnek;

2) törvényhatósági vagy községi képviselőtestületnek;

3) nem lehet esküdt;

4) országos képviselői, törvényhatósági vagy községi választásoknál nem bir választói joggal.

58. §. A hivatalvesztésre és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére itélt, szabadságbüntetésének kiállása után, közhivatalra, állásra vagy szolgálatra, azon időtől fogva ismét alkalmazható, a melyben politikai jogait gyakorolhatja.

A szabadságbüntetését kiállott szülő mindazonáltal, a gyermekei fölötti gyámság illetőleg gondnokság átvételében, a jelen törvény által nem gátoltatik.

Ha pedig az itélet csupán a hivatalvesztés mellékbüntetésére szól: ennek tartamára nézve, az 59. §. rendelkezései szolgálnak irányul.

59. §. A politikai jogok felfüggesztésének tartamát a biróság határozza meg.

Ezen idő, vétség esetében 1 évtől 3 évig, büntett esetében pedig 3 évtől 10 évig terjedhet, s a szabadságbüntetés befejeztével kezdődik.

A szabadságbüntetés alatt levőnek politikai jogai, a nélkül, hogy az itéletben kimondatnék, e törvény erejénél fogva fel vannak függesztve.

60. § A jelen törvény különös részében határoztatnak meg az esetek, melyekben a bünösnek talált személy, a szakképzettséget kivánó foglalkozás gyakorlatától eltiltandó.

61. §. Azon tárgyak, melyek a büntett vagy vétség által létrehozattak, ugyszintén, melyek a büntett vagy vétség eszközlésére szolgáltak, vagy e czélra voltak szánva: a mennyiben a tettes vagy a részes tulajdonai, elkobzandók; ha pedig azoknak birtoklása, használása vagy terjesztése egyébként is tiltva van: akkor is elkobzandók és megsemmisitendők, ha másnak tulajdonát képeznék.

62. §. Ha a büntetendő cselekmény irat, nyomtatvány, metszet vagy képes ábrázolat közzététele, vagy terjesztése által követtetett el: a szerző s a nyomdász, az elárusitó vagy terjesztő, ugy szintén a nyilvános kiállitónak birtokában levő példányok, minták vagy lemezek, itéletileg akkor is elkobzandók és megsemmisitendők, ha a bünvádi eljárás senki ellen sem indittathatik meg.

63. §. Külföldiek büntett miatt, a törvény különös részében meghatározott büntetésen fölül, az országból való kiutasitásra is itélhetők, s a visszatéréstől is örökre, vagy határozott időre eltilthatók.

IV. FEJEZET.

A kisérlet.

64. §. A cselekmény, melylyel a szándékolt bűntett vagy vétség véghezvitele megkezdetett, ha a véghezvitel a tettes akaratától független körülmény által akadályoztatott meg; a megkezdett büntett vagy vétség kisérletét képezi.

A büntett kisérlete mindig, a vétség azonban, csak a törvény különös részében meghatározott esetekben büntetendő.

65. §. A kisérlet enyhébben büntetendő, mint a véghezvitt büntett vagy vétség.

A kisérlet büntetése a véghezvitt büntettre vagy vétségre a jelen törvényben megállapitott büntetés legkisebb mértékén alul is, sőt a megállapitottnál enyhébb büntetési nemben is szabható ki.

Oly esetekben, melyekben a véghezvitt büntettre halál- vagy életfogytiglani fegyház-büntetést határoz a törvény: a kisérlet büntetése 15 évig tartó fegyháznál nem lehet sulyosabb.

66. §. Nem büntettetik a kisérlet, ha a tettes;

1) a szándékolt cselekmény véghezvitelétől külső kényszer nélkül elállott;

2) ha a büntett vagy vétség tényálladékához tartozó eredményt mielőtt cselekménye felfedeztetett, önkényt elháritotta.

Nem záratik ki azonban a cselekmény büntethetősége, ha ez már magában is büntettet vagy vétséget képez.

V. FEJEZET.

A részesség.

67. §. A véghezvitt vagy megkisérlett büntett vagy vétség részese az:

1) a ki a tettest a büntett vagy vétség elkövetésére szándékosan reábirja (felbujtó).

2) a ki a büntettet vagy vétséget szándékosan előmozditja vagy könnyiti; ugy szintén, a ki a tettesekkel vagy a felbujtókkal, a cselekmény elkövetése után nyujtandó segély, vagy a cselekményből származó haszon biztositása, vagy pedig a hatósági intézkedések meghiusitása iránt előzetesen megállapodik. (Bünsegéd.)

68. §. Tetteseknek tekintendők mindazok, kik a büntettet vagy vétséget együtt követték el.

69. §. Ha valamely büntett vagy vétség elkövetésére többen működtek közre: a tettesek és a felbujtók, az elkövetett büntettre vagy vétségre határozott büntetéssel büntetendők.

70. §. A bünsegédek büntetésének megállapitásánál, a kisérletre vonatkozó szabályok (68. §) szolgálnak irányúl; s különösen figyelembe veendő azon fok, melyben

1) a büntett vagy vétség elkövetésének elhatározására befolyással voltak;

2) a büntett vagy vétség elkövetésére segélyök által közreműködtek.

71. §. Ha a tettes a büntett vagy vétség minőségét vagy a körülményeket illetőleg, súlyosabb büntetés alá eső cselekményt követett el, mint a melyre a felbujtó reábirta: a sulyosabb beszámitás alá eső cselekmény, a felbujtót nem terheli.

72. §. Valamely tettes vagy részes személyes tulajdonságai, vagy körülményei, melyek az elkövetett cselekmény büntethetőségét megszüntetik, vagy büntetését enyhitik vagy sulyosbitják, csak azon egyénre nézve veendők tekintetbe, a kire vonatkoznak.

73. §. A fentebbi szakasz rendelete akkor is alkalmazandó, ha a személyes tulajdonságok vagy körülmények, a cselekmény természetét változtatják meg, a mennyiben a többi tettes vagy részes ezen tulajdonságokról vagy körülményekről nem birt tudomással.

74. §. A büntett vagy vétség elkövetése alatt, vagy után egy vagy több tettesre, vagy bünsegédre nézve felmerülő, s nem ezek személyes tulajdonságaira vonatkozó körülmények, melyek a cselekmény természetét, vagy pedig büntetését sulyositják — ha nem voltak előreláthatók: nem számithatók be azoknak, a kik azokról a cselekmény elkövetése előtt vagy alatt nem birtak tudomással.

VI. FEJEZET.

A szándék és a gondatlanság.

75. §. Büntettet csak szándékosan elkövetett cselekmények képeznek.

Ugyanez áll rendszerint a vétségre is, kivévén, ha a gondatlanságból elkövetett cselekmény, a törvény különös részében vétségnek nyilvánittatik.

VII. FEJEZET.

A beszámitást kizáró vagy enyhitő okok.

76. §. Nem számitható be a cselekmény annak, a ki midőn azt elkövette, öntudatlan állapotban volt, vagy ha elmetehetsége meg volt zavarva, s e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt.

77. §. Nem számitható be azon cselekmény, melyre elkövetője, legyőzhetlen erő, vagy oly fenyegetés által kényszerittetett, a mely saját vagy valamelyik hozzátartozójának életét, vagy testi épségét közvetlenül veszélyeztette, a mennyiben e veszély másképen elháritható nem volt.

Hozzátartozóknak tekintendők: a fel- és lemenő ágbeli rokonok és sógorok, az örökbefogadó- és tápszülők, az örökbefogadott és tápgyermekek, a házastárs, testvérek s ezek házastársai.

78. §. Kizáratik továbbá a cselekmény beszámithatósága a jogos védelem által.

Jogos védelem az, mely a megtámadott vagy másnak személye vagy vagyona ellen intézett vagy azt fenyegető jogtalan, tettleges, és közvetlen megtámadásnak elháritására szükséges.

A jogos védelemnek félelemből, ijedtségből, vagy megzavarodásból származott túlhágása nem büntettetik.

79. §. Nem büntettetik a cselekmény, ha az a végszükségben, a tettes vagy hozzátartozói életének, a vétlenül származott, közvetlen, és más módon el nem hárítható veszélyből való megmentésére követtetett el.

80. §. A büntetőtörvény nem-tudása, a beszámitást nem zárja ki.

81. §. Nem számithatók be ténykörülmények, melyek a büntettnek vagy vétségnek a törvény által meghatározott tényálladékához tartoznak, vagy sulyosabb beszámitását okozzák: ha az elkövető, a cselekmény elkövetésekor, azokról nem birt tudomással.

A gondatlanságból elkövetett cselekményekre ezen szabály nem alkalmazható: kivéve, ha a megjelölt körülmények nem-tudása, már magában gondatlanságot képez.

81. §. A ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának 12-ik évét meg nem haladta: bünvád alá nem vétethetik.

83. §. A ki akkor, midőn a büntettet vagy vétséget elkövette, életkorának 12-ik évét már tulhaladta, de 16-ik évét még el nem érte, ha cselekménye bünösségének felismerésére szükséges belátással nem birt, azon cselekményeért büntetés alá nem esik.

Az ily kiskoru azonban, javitó-intézetbe való elhelyezésre itélhető, de abban életkora 20-ik évén tul nem tartható.

84. §. Ha pedig a fentebbi szakaszban meghatározott koru egyének a cselekmény elkövetésének idején képesek voltak ennek bünösségét felismerni: a következő szabályok szerint lesznek büntetendők:

1) halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő büntett miatt: 2 évtől 5 évig terjedhető börtönnel;

2) 5 évtől 15 évig tartó fegyházzal vagy államfogházzal büntetendő büntett miatt: 2 évig terjedhető börtönnel, illetőleg államfogházzal;

3) más büntett miatt: 2 évig terjedhető fogházzal;

4) vétség miatt, elzárással.

Hivatalvesztes, vagy a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése: a jelen szakasz értelmében büntetendő egyének ellen nem állapitható meg.

85. §. A ki a büntett elkövetésének idején, életkorának 20-ik évét még nem haladta tul: halálra nem itélhető.

86. §. Siket-némák, ha cselekvésük bünösségének felismerésére szükséges belátással nem birnak; büntett vagy vétség miatt nem büntethetők.

Ha azonban képesek voltak cselekvésük bünösségét fölismerni: a 84-ik §. határozatai szerint lesznek büntetendők.

87. §. A büntetések kimérésénél gondosan figyelembe veendők, a bünösség fokára befolyással biró súlyositó és enyhitő körülmények.

88. §. Ha a sulyositó körülmények, szám vagy nyomaték tekintetében tulnyomóak: a büntetésnek az elkövetett cselekményre a törvényben megállapitott legmagasabb mértéke megközelitendő, vagy annak legmagasabb mértéke alkalmazandó.

89. §. Ha pedig az enyhitő körülmények tulnyomóak: a törvényben, azon cselekményekre megállapitott büntetésnek legalacsonyabb mértéke megközelitendő, vagy annak legalacsonyabb mértéke alkalmazandó.

Ily esetben a kalálbüntetés életfogytiglani fegyházra, az életfogytiglani fegyház pedig 15 évig tartóra változtatandó.

90. §. Ha az enyhitő körülmények oly nagy számmal forognak fenn, vagy annyira nyomatékosak, hogy a cselekményre meghatározott büntetésnek legalacsonyabb mértéke is aránytalanul súlyos lenne: ez esetben ugyanazon büntetési nemnek alacsonyabb foka, s ha ez is tulszigoru volna: határozott időtartamhoz kötött fegyház helyett börtön, börtön helyett fogház, fogház helyett elzárás, s az elzárás helyett pénzbüntetés, ezen büntetési nemek legalacsonyabb mértékeig állapitható meg.

Halálbüntetés vagy életfogytig tartó fegyház helyett, 25 évi fegyháznál, csekélyebb büntetés a jelen §. esetében sem állapitható meg.

91. §. Határozott ideig tartó fegyház helyett a fentebbi szakaszban megjelölt eseten kivül is, börtön állapitható meg: ha a bünös aggkoránál, beteges állapotánál, vagy testi gyöngeségénél fogva a fegyházbüntetés egyátalán tulságosan sulyosan mutatkoznék.

Ez esetben azonban a börtönbüntetésnek tartama aránylag felemelendő; sőt a mennyiben a börtönbüntetés leghosszabb tartama sem képezné az elkövetett büntett megfelelő büntetését: az a határozott ideig tartó fegyházbüntetés legmagasabb tartamáig felemelhető,

92. §. A határozott időtartamu szabadságbüntetés arányos leszállitását eredményezi az is: ha valaki a bünvádi eljárás megindításakor az 57. §. *a*) *b*) pontjaiban megjelölt, s jogos módon nyert hivatalt vagy állást foglalt el, s a szabadságbüntetésen fölül ennek elvesztésére is itéltetik.

93. §. A vizsgálati fogságnak (vádlott hibáján kivüli hosszu tartama) a szabadság- vagy pénzbüntetésbe beszámitandó; az itéletben mindazonáltal kiteendő: hogy a büntetéséből mennyi vétetik ez által kitöltöttnek.

A szabadságbüntetésnek ekként beszámitandó része azonban, nem haladhatja tul azon időt, melyet vádlott a vizsgálati fogságban töltött.

VIII. FEJEZET.

A bűnhalmazat.

94. §. Ha valamely cselekmény a büntetőtörvény több intézkedését sérti: ezek közül az lesz alkalmazandó, mely a legsulyosabb büntetést állapitja meg.

95. §. Ha pedig ugyanazon személy több büntetendő cselekményt, vagy ugyanazon büntetendő cselekményt több izben követte el: az egyes cselekmények büntetései, a mennyiben bünhödés, megkegyelmezés vagy elévülés által el nem enyésztek, egy összbüntetésbe egyb efoglalandók.

Az összbüntetés a bűnös által elkövetett legsulyosabb cselekményre meghatározott büntetési nemben állapitandó meg, s ha ez határozott időtartamu szabadságbüntetésben áll: ennek leghosszabb tartama, a következő §§-ban megállapitott megszoritásokkal meghosszabbitható.

96. §. Több vétség, vagy vétségek és kihágások halmazánál, a fogházbüntetés, leghosszabb tartamán tul, 1 évvel (26. §.), az elzárás pedig 6 hónappal felebb emelhető.

97. §. Büntett és más büntetendő cselekmények halmazánál: csak a büntettnek büntetése alkalmazandó.

98. §. Több büntett vagy ezeken fölül más büntetendő cselekményeknek halmazánál: az azok legsulyosbikára megállapitott, időleges szabadságbüntetés leghosszabb tartama, 5 évvel felebb emelhető.

A fölemelt szabadságbüntetés azonban, 15 évig tartó fegyház-, államfogház- vagy börtönbüntetést nem haladhat tul.

99. §. Különböző nemü szabadságbüntetések között a bűntettekre megállapitott, s ez utóbbiak között, a hosszabb tartamu tekintendő sulyosabbnak.

Ha tartamuk egyenlő: a 20-ik §-ban megállapitott sorrend határoz. Ez esetben mindazonáltal, a börtön az államfogháznál sulyosabb büntetésnek tekintendő.

A vétségek elleni szabadságbüntetések sulyossága szintén tartamuk, s ha ez egyenlő volna, a 20-ik §-ban megállapitott sorrend szerint határozandó meg.

100. §. A pénzbüntetés minden esetben, külön állapitandó meg.

Ha több rendü pénzbüntetés helyett szabadságbüntetés állapittatik meg: ennek tartama, az 55. §-ban meghatározott különböztetések szerinti tartam kétszeresét nem haladhatja tul.

101. §. A jelen törvénynek intézkedései a hivatalvesztés-, és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére, s az elkobzásra nézve: a jelen fejezetben foglalt határozatok által nem érintetnek.

102. §. A jelen fejezetben foglalt határozatok követendők azon esetben is:

1) ha valaki külön itéletek által többrendü szabadságbüntetésre itéltetett;

2) ha az elitélt, szabadságbüntetésének végrehajtása alatt, más büntetendő cselekmény miatt, ujolag határozott ideig tartó szabadságbüntetésre itéltetik el.

IX. FEJEZET.

A bűnvádi eljárás megindítását és a büntetés végrehajtását kizáró okok.

103. §. A bünvádi eljárás megindithatása megszünik:

1) a bűnös halála; —

2) királyi kegyelem; —

3) elévülés által.

104. §. A királyi kegyelem megszünteti a bünvádi eljárást, ha ennek tárgyát hivatalból üldözendő büntett vagy vétség képezi.

105. §. Elévülés által kizáratik a bünvádi eljárás megindítása, a büntett elkövetésétől számitandó —

1) 15 év elteltével, ha az elkövetett büntettre halál- vagy életfogytiglani fegyház, vagy államfogház —

2) 10 év elteltével, ha az elkövetett büntettre öt éven át fölüli fegyház;

3) 5 év elteltével, ha az elkövetett büntettre más büntetés van megállapitva;

4) Vétségekre nézve a bünvádi eljárás meginditása 3 év elteltével évül el.

106. §. Az elévülés kezdetét veszi:

1) a bevégzett büntettre vagy vétségre nézve: a véghezvitel napján;

2) a megkisértett büntettre- vagy vétségre nézve, a véghezvitelére irányzott utolsó cselekmény elkövetésének napján.

107. §. Az elévülést félbeszakasztja a bíróságnak az elkövetett büntett vagy vétség üldözését czélzó határozata, vagy intézkedése. A határozat vagy intézkedés napján azonban, az elévülés ujra kezdetét veszi.

108. §. Ha az eljárás meginditása vagy folytatása valamely előzetes kérdésnek jogerejü birói elintézésétől függ: az elévülés az előzetes kérdés jogerejü elintézéseig félbeszakad.

109. §. Büntett vagy vétség miatt, mely csak a sértett fél inditványára üldözhető: a jogositot.nak inditványa nélkül a bünvádi eljárás meg nem inditható.

110. §. Ha mindazonáltal a 94-ik §-ban meghatározott esetben, oly törvénysértésen kivül, mely miatt a bünvádi eljárásnak csak a sértett fél inditványára van helye, hivatalból üldözendő cselekmény is követtetett el: ez utóbbira nézve a bünvádi eljárás nem szünik meg az által, hogy a magán fél inditványát nem terjeszti elő, vagy hogy az attól való elállását kijelenti.

111. §. A sértett fél inditványa azon naptól számitandó 3 hó alatt terjesztendő elő, a melyen az elkövetett büntett vagy vétség, és annak elkövetője, az inditványára jogositottnak tudomására jutott.

Kivétetnek azon esetek, melyekben a rendszerint csak a sértett fél inditványára üldözendő cselekmény miatt a bünvádi eljárás meginditása, hivatalból inditványozandó.

112. §. Az inditványozásra jogositva van: a sértett fél, ha életkorának 16-ik évét már betöltötte; ellenkező esetben annak törvényes képviselője.

Elmebetegek, siketnémák, s a vagyon ellen irányzott büntettek vagy vétségek miatt a kiskoruak, valamint a gondnokság alá helyezett pazarlók helyett: az inditványt a gondnok terjeszti elő.

Ha azonban a sértett fél ellen ennek törvényes képviselője vagy gondnoka követte el a büntettet vagy vétséget: a bünvádi eljárás hivatalból inditandó meg.

113. §. Ha ugyanazon büntettre vagy vétségre vonatkozólag az inditványozás joga több magánszemélyt illet, az egyiknek mulasztása, vagy elállása, a többiek jogát nem szünteti meg.

114. §. Ha valamely büntett vagy vétség elkövetésénél többen müködtek közre (tettesek, felbujtók, segédek) s a bünvádi eljárás valamennyi ellen csak a sértett fél inditványára inditható meg: az inditványnak ezek egyike elleni előterjesztése, az eljárásnak meginditását valamennyi elleni meginditását vonja maga után.

Ha a közremüködők között olyanok is vannak, kik ellen az eljárás hivatalból inditandó meg: a magáninditvány elmulasztása, a bünvádi eljárásnak ez utóbbiak elleni meginditását nem akadályozza.

115. §. Az inditványra jogositott, a mennyiben a törvény kivételt nem tesz: azon mérvben, melyben annak előterjesztésére, egyszersmind visszavonására is jogositva van.

Az itélet kihirdetése után azonban a visszavonás hatálytalan.

116. §. A jogérvényesen megállapitott büntetés végrehajtása kizáratik:

1) az elitéltnek halála —

2) királyi kegyelem —

3) elévülés által.

117. §. A 61. és 62. §§-ban megjelölt tárgyaknak elkobzását, azok tulajdonosának halála nem szünteti meg. Ezen tárgyak akkor is elkobzandók, ha vádlott elitéltetése előtt halt meg.

118. §. A királyi kegyelem az elkobzott tárgyak visszaadására, az eljárási és perköltségek, vagy a sértett felet illető pénzbüntetés elengedésére nem terjed ki.

110. §. Elévülés által kizáratik a büntetés végrehajtása:

1) 20 év elteltével, ha az itéletben halál- vagy életfogytig tartó fegyház állapittatott meg;

2) 15 év elteltével, ha az itéletben 10 évet fölülhaladó, határozott idejü fegyház vagy államfogház van megállapitva;

3) 10 év elteltével, ha az itélet 5 és 10 év közötti szabadságbüntetést állapitott meg;

4) 5 év elteltével a 3. pont alatt meghatározottnál enyhébb büntetés alá eső büntett miatti elitéltetés —

5) 3 év elteltével, vétség miatti elitéltetés esetében.

120. §. Az elévülés azon napon kezdődik, a melyen az itélet jogerőre emelkedett; ha pedig a büntetés végrehajtása már megkezdetett: azon napon, a melyen az az elitéltnek megszökése által félbeszakittatott.

121. §. A szabadságbüntetés mellett megállapitott pénzbüntetés, a főbüntetéssel együtt évül el.

122. §. Az elévülés hatálya nem terjed ki a hivatalvesztésre, sem a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére.

123. §. Az elévülés félbeszakad: az illetékes hatóságnak, a büntetés végrehajtására vonatkozó bármely cselekménye által.

124. §. A büntető itéletben megitélt vagyoni elégtétel tekintetében, az elévülést, valamint annak félbeszakitását is, a polgári törvények szabályozzák.

MÁSODIK RÉSZ.

A büntettek és vétségek külön nemeiről és azok büntetéséről.

I. FEJEZET.

A felségsértés.

125. §. A felségsértés büntettét követi el;

1) a ki a királyt meggyilkolja;

2) a ki a király testi épségét megsérti, vagy azt az uralkodásra képtelenné teszi;

3) a ki a királyt az ellenség hatalmába adja, vagy az uralkodásnak gyakorlatában, vagy személyes szabadságában erőszakkal akadályozza;

4) a ki a fentebbi három pontban meghatározott valamelyik cselekmény véghezvitelét megkisérli.

126. §. A felségsértés büntettét képezi azon cselekmény is, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy:

1) a törvényes trónöröklés rendje erőszakkal megváltoztassék;

2) a magyar állam alkotmánya, vagy a magyar államot képező országok közt, vagy pedig a magyar állam és az osztrák-magyar monarchia másik állama közt fenálló kapcsolat erőszakkal megváltoztassék;

3) a magyar állam vagy az osztrák-magyar monarchia másik államának területe, vagy ezeknek valamelyik része erőszakkal idegen uralom alá juttassék, vagy azon államtól, a melyhez tartozik, erőszakkal elszakittassék.

127. §. A ki a 125-ik § 1) pontjában meghatározott cselekményt elköveti, valamint az is, a ki annak elkövetését megkisérli: halállal büntetendő.

A ki-pedig a 125. §. 2. és 3-ik pontjaiban meghatározott valamelyik cselekményt követi el, vagy annak elkövetését megkisérli: életfogytig tartó fegyházzal büntetendő.

128. §. A ki a 126. §. 1. és 2-ik pontjában meghatározott felségsértést elköveti: 10 évtől 15 évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

A ki pedig a 126. §. 3. pontjában meghatározott felségsértést követi el: életfogytig tartó fegyházzal büntetendő.

129. §. A 125. §-ban meghatározott felségsértés elkövetésére létrejött szövetség, ha ehhez a büntett véghezvitelére czélzó előkészületi cselekmény nem járul: 5 évig terjedhető fegyházzal, ha pedig előkészületi cselekmény is követtetett el: 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

130. §. A 126. §. 1) és 2) pontjaiban meghatározott felségsértés elkövetésére létrejött szövetség a 129. §-ban meghatározott megkülönböztetés szerint 5 évig, illetőleg 5 évtől 10 évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

Ugyanezen megkülönböztetés szerint 5 évig, illetőleg 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő a szövetség, ha az a 126. §. 3. pontjában meghatározott büntett elkövetése czéljából jött létre.

131. §. A szövetség létrejött: ha két vagy több személy, a felségsértés elkövetését közös egyetértéssel elhatározza.

132. §. A ki a nélkül, hogy eziránt mással szövetkezett volna, a 125-ik §-ban meghatározott felségsértés elkövetésére előkészületeket tesz: 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

133. §. A ki nyilvános gyülekezeten szóval, vagy a ki valamely irat, nyomtatvány vagy képes ábrázolat terjesztése vagy nyilvános helyre kiállitása által a felségsértés elkövetésére egyenes felhivást intéz — a mennyiben a szétosztott vagy terjesztett irat, nyomtatvány vagy képes ábrázolat tartalmát tudta: 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal — a 126. §. 1. vagy 2. pontjaiban meghatározott felségsértés elkövetésére irányzott egyenes felhivás esetében azonban: 5 évtől 10 évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

Ha azonban a felhivás teljesen sikertelenül maradt: a büntetés 2 évi államfogházat nem haladhat túl.

134. §. A ki arról, hogy felségsértés elkövetése vétetik czélba, hitet érdemlő tudomással bir, s azt azon időben, melyben annak megakadályozása lehető, a felsőbbségnek fel nem jelenti: 3 évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

135. §. Nem büntettetik a szövetség miatt az, a ki előbb, mintsem a felségsértés elkövetésére, a szövetkezésen kivül valami merényeltetett, s mielőtt az a hatóság által felfedeztetett volna, a szövetségtől eláll s elállását a szövetkezetteknek nemcsak tudomására juttatja, hanem azokat a merénylet felhagyására birni erejéhez képest törekszik, vagy pedig a szövetséget a hatóságnak feljelenti.

136. §. A jelen fejezetben meghatározott büntett miatt, a szabadságbüntetés mellett: hivatalvesztés, s a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is megállapitandó.

II. FEJEZET.

A király, a királyi ház tagjainak bántalmazása, és a király megsértése.

137. §. A ki a királyt tettleg bántalmazza, a mennyiben cselekménye felségsértést nem képez: a király bántalmazásának büntettét követi el, és 10 évtől 15 évig terjedhető fegyházzal, hivatalvesztéssel, és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésével büntetendő.

138. §. A ki a király ellen szóval, irásban, nyomtatványban vagy képes ábrázolatban sértést követ el: vétség miatt 2 évig terjedhető fogházzal és hivatalvesztéssel büntetendő.

139. §. A ki a királyi család valamelyik tagját tettlegesen bántalmazza, a mennyiben cselekménye sulyosabb beszámitás alá nem esik: a királyi ház tagja bántalmazásának büntettét követi el, és 5 évig terjedhető fegyházzal, hivatalvesztéssel és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésével büntetendő.

III. FEJEZET.

A hűtelenség.

140. §. A hütelenség büntettét követi el, és 10 évtől 15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő azon magyar honos, a ki a 125. vagy 126. §§-ban meghatározott czélból valamely külhatalom kormányával szövetkezik, vagy azzal közvetlenül vagy közvetve érintkezésbe bocsájtkozik; valamint az is: a ki valamely külhatalmat, habár más czélból, az osztrák-magyar monarchia elleni háborúra inditani törekszik.

Ha azonban a háború kiütött, vagy a hadüzenet megtörtént: a hütelenség életfogytig tartó fegyházzal büntetendő.

141. §. A hütelenség büntettét követi el, és 10 évtől 15 évig terjedhető államfogházzal büntetendő azon magyar honos, a ki háború esetében, az ellenség katonai szolgálatába lép.

Ha pedig már a háború előtt volt azon hatalom katonai szolgálatában, s abban kényszer nélkül megmaradván, az osztrák-magyar monarchia fegyveres ereje vagy az ezzel közösen működő, vagy a vele szövetkezett hadi erő ellen harczolt: 5 évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

142. §. A hütlenség büntettét követi el, és életfogytig tartó fegyházzal büntetendő azon magyar honos:

1) a ki valamely várat, várost, erődöt, megerősitett helyet, partot, szorost vagy katonai állomást, fegyver-, szer vagy élelmi tárt, hajót vagy az osztrák-magyar haderőhöz tartozó tiszteket vagy katonákat az ellenség hatalmába juttat, vagy e czélra az ellenséggel egyetért;

2) a ki valamely hadi művelet, tábor, vár vagy erőd tervét az ellenséggel közli;

3) a ki az ellenségnek a magyar állam, vagy az osztrák-magyar monarchia területére jutását vagy előhaladását elősegiti;

4) a ki az ellenséget fegyveres erejének, hadi szerének vagy élelmi eszközeinek szaporitása, vagy azok beszerzésének könnyitése által vagy pénzzel, vagy

5) az osztrák-magyar monarchia fegyveres erejéhez tartozó személyek hűségének megingatása által segiti;

6) a ki az osztrák-magyar monarchia haderejének fegyver-, szer- vagy élelmi tárát, vagy pedig az osztrák magyar fegyveres erő kárára, vagy az ellenség előnyére, valamely hidat, töltést, gátat, vaspályát, utat felgyújt, felszakit, megrongál vagy egyébkint használhatlanná tesz;

7) a ki az osztrák-magyar haderő állásáról, állapotáról vagy mozdulatáról az ellenséget értesiti, vagy az ellenség kémjét, vagy a tudakolásra kiküldött katonáját elrejti, vagy annak czélja kivitelére vagy menekülésére segélyt vagy tanácsot ad;

8) a ki a jelen szakasz 3., 4., 5., 6., 7-ik pontjaiban meghatározott valamely cselekményt, az osztrák magyar monarchia vagy szövetségesének területére nézve — vagy ennek haderejével közösen működő haderő ellen követ el.

143. §. A 140., 141. és 142. §§. eseteiben, külföldiekre, a nemzetek jogának szabályai alkalmazandók.

Ezen kivétel az osztrák-magyar monarchia másik államának honosaira nem terjed ki.

144. §. A hütlenség büntettét követi el és tizenöt évi fegyházzal büntetendő, a ki hivatalánál vagy különös megbizatásánál fogva a magyar államnak, vagy az osztrák-magyar monarchia másik államának biztonságát vagy más fontos érdekeit illető titkos okirat, adat vagy hirbirtokába, illetőleg tudomásába jutván, azt közvetlenül vagy közvetve az ellenséggel közli.

Ha pedig az okiratot, adatot vagy hirt más hatalom kormányával s nem azon czélból közli, hogy az az ellenség tudomására jusson, vagy pedig az ily okirat tartalmát, adatot vagy hírt egyébkint nyilvánosságra hozza: 5 évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

145. §. Tizenöt évigleni fegyházzal büntetendő az is, a ki erőszak, lopás, sikkasztás vagy csel által jutván a fentebbi szakaszban meghatározott nemű okirat, adat vagy hír birtokába, illetőleg tudomásába: azt közvetve vagy közvetlenül az ellenséggel közli.

Ha pedig nem az ezen szakaszban meghatározott módon jutott a titkos okirat, adat vagy hír tudomásába, azonban annak titkos voltát tudva, azt közvetve vagy közvetlenül az ellenséggel közli: 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

146. §. A 140., 141. és 142. §§-ban meghatározott valamelyik cselekmény elkövetésére létrejött szövetség (131. §.) ha ahhoz előkészületi cselekmény nem járult, 5 évig terjedhető fegyházzal, ellenkező esetben pedig 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

147. §. A 140., 141. és 142. §§-ban meghatározott hűtelenség elkövetésére a 133. §-ban meghatározott módon intézett nyilvános és egyenes felhivás: 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

148. §. A hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése, a jelen fejezet eseteiben is alkalmazandók.

149. §. A szövetség büntetlensége iránt a 135. §-ban foglalt intézkedés, az ott megállapitott föltételek alatt, a 140. §. esetei kivételével a hűtelenség elkövetése czéljából létrejött szövetségre is kiterjesztetik.

IV. FEJEZET.

A lázadás.

150. §. A csoportulás, melynek czélja:

1) az országgyülést, vagy annak valamelyik házát,

2) a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottságokat, vagy ezek egyikét,

3) a magyar kormányt — erőszakkal, vagy erőszakkal való fenyegetéssel hivatása szabad gyakorlatában akadályozni, vagy valaminek elhatározása, valamely intézkedésre, vagy valaminek elhagyására kényszeriteni: a lázadás büntettét képezi, és 10 évtől 15 évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

151. §. A lázadás büntettét képezi azon csoportulás is, melynek czélja, a polgárok egy vagy több osztályát fegyveresen megtámadni.

Ezen büntett miatt a felbujtók és a vezetők 5 évtől 10 évig terjedhető államfogházzal, a többiek pedig 2 évig terjedhető államfogházzal büntetendők. (Folytatása követk.)

Kiadja és nyomatia a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

152. §. Ha a lázadó csoport, egy vagy több községet, házat, fegyvertárt, hadiszer- lőportárt, vagy valamely vaspályát, távirda- vagy postahivatalt megtámadott, vagy hatalmába keritett — a mennyiben sulyosabb büntetés alá eső bűntett nem forog fenn: a felbujtók és a vezetők 10 évtől 15 évig terjedhető államfogházzal, a többiek pedig 2 évtől 5 évig terjedhető államfogházzal büntetendők.

153. §. Ha pedig a lázadó csoport rablást, gyujtogatást, pusztitást vagy egyes személyek ellen erőszakot követett el — a mennyiben sulyosabb büntetés alá eső bűntett nem forog fenn: a felbujtók és vezetők 10 évtől 15 évig terjedhető fegyházzal, a többiek 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendők.

154. §. A lázadás előidézésére létrejött szövetség, ha a bűntett véghezvitelére előkészületi cselekmény nem követtetett el: 1 évtől 3 évig terjedhető államfogházzal, ellenkező esetben pedig 2 évtől 5 évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

155. §. Ha pedig a 153-ik §-ban meghatározott bűntett véghezvitelére jött létre a szövetség: a szövetkezők a fentebbi megkülönböztetés szerint 3 évig, illetőleg 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendők.

156. §. A ki a jelen fejezet fentebbi szakaszaiban meghatározott bűntett elkövetésére, a 133. §-ban kijelölt módon felhivást intéz vagy terjeszt: ha a bűntett annak folytán elkövettetett vagy megkisértetett: mint felbujtó büntetendő.

Ha pedig a felhivás teljesen eredménytelen maradt: 6 hónaptól 2 évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

157. §. Lázadás miatt nem büntettetnek a felbujtók és vezénylők kivételével azok, a kik a polgári vagy katonai hatóság felhivására, a lázadás szinhelyét elhagyják, s a lázadásban többé nem vesznek részt.

A büntetlenség mindazonáltal nem terjed ki azon büntetendő cselekményekre, melyeket valaki a lázadás tartama alatt, az ebben való részessegén kivül elkövetett.

158. §. A szövetség büntetlenségére nézve a 134. §. intézkedése, az ott meghatározott esetekben és feltételek alatt, a lázadás czéljából szövetkezettekre is alkalmazandó.

159. §. A ki más czélból, mint az I., III., IV. fejezetben meghatározott bűntett elkövetésére, a törvény, vagy a magyar kormány engedélye nélkül az ország területén csapatot gyüjt, azt felfegyverzi, hadiszerekkel ellátja, vagy hadi gyakorlatokra tanitja, ugyszintén az is, ki ily csapat vezényletét, vagy abban valamely tisztséget elvállal: lázadást követ el, és 2 évtől 5 évig terjedhető államfogházzal, valamint 4000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

160. §. A lázadás büntette miatt a szabadságbüntetésen fölül: hivatalvesztés, s a 150. és a 153. §§. eseteiben, a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is megállapitandó.

V. FEJEZET.

A közhatóságok, vagy a közhatósági közegek elleni erőszak.

161. §, A csoportulás, melynek czélja valamely közhatóságot, törvényhatóságot, vagy biróságot, erőszak vagy erőszakkal való fenyegetés által, hivatása gyakorlatában megakadályozni, vagy valaminek elhatározására, valamely intézkedésre, vagy valaminek elhagyására kényszeriteni: a közhatóság elleni erőszak büntettét képezi, és 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ha pedig a cselekményt csupán egy személy követi el: 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

162. §. A közhatóság elleni erőszak büntettét követi el, és 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő az is, a ki valamely állami, törvényhatósági vagy községi közigazgatási hatóságnak küldöttségét, illetőleg választmányát, hivatalnokat, vagy más közegét, vagy a küldöttség, illetőleg választmány valamelyik tagját, vagy a biróság valamely tagját vagy közegét a törvény, a törvényes hatóság, vagy biróság meghagyásának végrehajtásában erőszak vagy erőszakkal való fenyegetés által akadályoztatja, valamely intézkedésre kényszeriti, vagy pedig hivatalos eljárása alatt tettleg bántalmazza.

Ugyanezen büntetés alkalmazandó, ha a cselekmény a fentebb megjelölt testületek vagy szemelyek védelmére rendelt vagy megjelent szemelyek ellen követtetik el.

163. §. Erőszakkal való fenyegetésnek tekintendő valamely bűntett vagy vétség elkövetésével való oly fenyegetés, mely a fennforgó körülményeknél fogva alkalmas arra, hogy a fenyegetett személyben a veszély közvetlen bekövetkezése iránt alapos félelmet gerjesszen.

164. §. Ha a 161. §-ban meghatározott bűntettet fegyveres csoport, vagy a 162. §-ban megjelölt bűntettet több egyén követte el, a mennyiben sulyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fenn: a felbujtók és a vezetők 5 évig terjedhető fegyházzal, a többiek pedig 5 évig terjedhető börtönnel büntetendők.

Öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő az is, a ki a 161. §. második pontjában meghatározott bűntettet egyedül, de fegyveresen követte el, ugyszintén a ki 162-ik §-ban meghatározott bűntett elkövetése alkalmával fel volt fegyverezve.

165. §, A jelen fejezetben meghatározott bűntett miatt a szabadságbüntetés mellett a hivatalvesztés is alkalmazandó.

166. §. A közhatóság elleni erőszak elkövetésére irányzott szövetség, ha a bűntett véghezvitelére előkészületi cselekmény még nem történt, 3 hónaptól 1 évig, ellenkező esetben pedig 1 évtől 3 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

VI. FEJEZET.

A törvény, közhatóságok, vagy a közhatósági közegek elleni izgatás.

167. §. A ki valamely gyülekezeten szóval, vagy a ki valamely nyomtatvány, irat, vagy képes ábrázolat terjesztése, vagy közszemlére kiállitása által, valamely bűntett vagy vétség elkövetésére egyenesen felhi, ha a felhivás folytán a bűntett vagy vétség elkövettetett vagy megkisérltetett: mint felbujtó fog büntettetni.

Ha pedig a felhivás eredménytelen maradt, a mennyiben az a jelen törvény külön intézkedései alá nem esik: 2 évig terjedhető fogházzal, és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

168. §. A ki a 167. §-ban meghatározott módon a törvény vagy a kormány, vagy a közhatóságnak rendelete vagy meghagyása iránti engedetlenségre egyenesen felhi, vagy ily felhivást terjeszt: 2 évig terjedhető államfogházzal és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

169. §. Három évtől 5 évig terjedhető államfogházzal büntetendő az, a ki a 167. §-ban meghatározott módon a király személyének sérthetlenségét, a trónöröklési rendet, vagy az alkotmányt, a királynak, az országgyülésnek, vagy a közös ügyek tárgyalására hivatott bizottságnak törvényes jogát, vagy pedig a törvények kötelező erejét megtámadja; ugyszintén az is: a ki a magyar állam lakosait, vagy azok egy részét az alkotmány, vagy pedig a magyar államhoz tartozó országok közt fennálló kapcsolat iránti gyülöletre izgatja.

170. §. Nyilvánosnak tekintetik a felhivás, vagy terjesztés, ha az nem intéztetett a felhivóval, vagy a terjesztővel, családi vagy baráti viszonyban, vagy üzleténél, illetőleg foglalatosságánál fogva, összeköttetésben álló, egy vagy több személyhez, és ha az tekintettel a helyre, és időre bizalmas magán közlésnek nem mutatkozik.

VII. FEJEZET.

A magánosok elleni erőszak.

171. §. Ha valamely csoport azon czélból, hogy személyeken vagy dolgokon erőszakot kövessen el, valakinek lakába, üzleti helyiségébe, vagy bekeritett birtokába betör: a csoportnak mindenik tagja, a magánosok elleni erőszak büntette miatt 2 évig terjedhető bertönnel büntetendő.

172. §. Ha pedig valamely csoport, nyilt helyen, akár személyeken akár dolgokon követ el erőszakot: mindenik tagja 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

173. §. A magánosok elleni erőszak vétségét követi el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő: a ki a munkabér felemelése, vagy leszallitása végett valamely munkas, vagy munkaadó ellen erőszakot követ el, azt szóval vagy tettel bántalmazza, vagy erőszakkal fenyegeti.

Ugyanezen büntetés alá esnek azok is, a kik gyárak, műhelyek, vagy azon helyiségek előtt, a hol munkások dolgoznak, vagy a munkaadó vagy munkavezető lakasa, illetőleg tartózkodási helye előtt összecsoportulnak, a végett, hogy a munka megkezdését vagy folytatását megakadályozzak, vagy pedig a munkasokat a munka elhagyasara birják.

VIII. FEJEZET.

A polgároknak választási joga ellen elkövetett bűntettek és vétségek.

174. §. Azok, a kik valamely választót: erőszak, vagy erőszakkal való fenyegetés által választási jogának gyakorlatában megakadályoznak, történjek ez akár országgyülési képviselő, akár törvényha-

tósági, községi tisztviselő vagy előljáró választására nézve; a választói jog megsértésének vétségét követik el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal, valamint egyenkint 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők.

175. §. A választók összeirásával megbizott küldöttség elnöke, tagja vagy jegyzője, a ki a választók összeirása alkalmával, a jelenkezett és jogositottnak talált választó nevét nem irja be a választók jegyzékébe, ugyszintén az, a ki azon jegyzékbe oly személy nevét irja be, a ki a küldöttség által jogositottnak nem találtatott: a választási jog megsértésének büntettét követi el és 2 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

176. §. Ugyanazon büntettet követi el és 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő azon hivatalnok vagy küldöttségi tag is, ki a törvényhatósági vagy községi képviselő-testület alakitása, vagy a legtöbb egyenes államadót fizetők névjegyzékének kiigazitása alkalmával, a vele hivatalosan közlött adófizetési jegyzéket meghamisitja, vagy hamis jegyzéket készit és terjeszt elő, vagy e névjegyzék helyes megállapitására vonatkozó okiratokat elsikkasztja, megsemmisiti, vagy meghamisitja.

177. §. Öt évig terjedhető börtönnel büntetendő a szavazatszedő küldöttség azon tagja, a ki a 174. §-ban megjelölt választások alkalmával:

1) a választási helyiségben neki hivatalánál fogva átadott szavazási jegyet meghamisitja az által, hogy arra a szavazónak beleegyezése nélkül más nevet ir, mint a mely azon az átadás alkalmával irva volt, vagy

2) a szavazásra használt golyókat vagy egyéb szavazási eszközöket kicseréli, azokból elvesz, vagy azokhoz, hasonló neműeket jogtalanul hozzátesz; vagy

3) a szavazatot más jelöltnek részére irja be, mint a kire a választó szavazott; vagy

4) a szavazatokat hamisan számitja össze.

A jelen szakaszban megjelölt cselekmények miatt a bünvádi eljárás csak az esetben inditható meg, ha a visszaélés ellen a választás alatt, vagy legfelebb 24 órával annak befejezte után a küldöttség, vagy az ezt kiküldő hatóság előtt felszólamlás történt.

178. §. A ki másnak neve alatt szavaz, vagy másnak neve alatt jelentkezik a szavazásra: vétséget követ el, és 1 hónapig terjedhető elzárással, és 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

179. §. A ki választónak, vagy ennek tudtával családja tagjának vagy hozzátartozójának, (77. §.) azon czélból, hogy az bizonyos jelöltre szavazzon vagy ne szavazzon, vagy hogy a szavazástól tartózkodjék, pénzt vagy más előnyt ad vagy igér: 6 hónapig terjedhető fogházzal és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ugyanezen büntetéssel büntetendő azon választó is, ki a neki, vagy tudtával családja valamelyik tagjának vagy hozzátartozójának a jelen §-ban megjelölt czélból adott pénzt vagy más előnyt elfogadja.

180. §. Azon közhivatalnok, vagy községi előljáró, a ki hivatali kötelességére vonatkozó cselekménye, vagy arra vonatkozó igérete által valamely választót bizonyos jelölt melletti vagy elleni szavazására vagy a szavazástól tartózkodásra birni törekszik: 2 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

181. §. A jelen fejezetben meghatározott büntett vagy vétség elkövetői ellen a büntetésen fölül a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is alkalmazandó.

Hivatalvesztés csak az ellen mondandó ki: a ki a büntett vagy vétség elkövetésekor közhivatalt viselt.

182. §. A 178., 179., 180. §§. eseteiben a bünvádi eljárás csak akkor inditható meg, ha a cselekmény, elkövetése után 30 nap alatt a bíróságnál feljelentetett.

IX. FEJEZET.

A vallás szabad gyakorlata elleni büntettek és vétségek.

183. §. A ki az állam által elismert vallás szertartását megzavarja, vagy erőszak által megakadályozza: vétséget követ el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal és 1000 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

184. §. Vétséget követ el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal és pénzbüntetéssel 200 forintig büntetendő: a ki az állam által elismert valamely vallás szertartásai gyakorlatára szolgáló helyiségben nyilvános botrányt követ el, vagy a vallási tisztelethez vagy szertartáshoz tartozó valamely tárgyat, a szertartásra rendelt helyiségben, vagy bár azon kivül de vallásos szertartás alkalmával, tettel vagy botrányos szavakkal sérti.

185. §. Vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal és 500 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: a ki az állam által elismert vallás lelkészét, a midőn az vallási szertartást teljesit, szóval, tettel vagy fenyegetéssel nyilvánosan megtámadja.

Ha pedig a lelkészt testileg bántalmazza: büntettet követ el, és 2 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

X. FEJEZET.

A személyes szabadságnak, a házjognak, továbbá a levél- s a távirdai titoknak, közhivatalnokok általi megsértése.

186. §. Azon biró, birói vagy közigazgatási hivatalnok, rendőr, vagy községi előljáró, a ki a törvényben meghatározott eseteken kivül, vagy az ott meghatározott szabályok mellőzésével valakit elfogat, elfog, vagy letartóztat: a személy szabadsága elleni vétséget követi el, és 3 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

187. §. A 186-ik §-ban meghatározott vétséget követi el, s 3 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő azon biró, kir. ügyész, vagy birói, illetőleg közigazgatási hivatalnok is, a kinek a büntető ítéletek végrehajtása, vagy valamely fegyház, börtön, fogház, vagy a vizsgálat alatti letartóztatásra szolgáló helyiség fölötti felügyelet, hivatali kötelességéhez tartozván: abban valamely foglyot, a jogerejü ítéletben, vagy az illetékes birói vagy közigazgatási hivatalnok rendeletében meghatározott időn túl, kötelességének megsértésével fogva tart.

188. §. A 186. és 187. §§. eseteiben 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő az azokban meghatározott törvényszegés: ha a szabadságnak jogtalan elvonása 8 napnál tovább terjed.

A büntetés 2 évig terjedhető börtön leend: ha a szabadság jogtalan elvonása 1 hónál tovább tartott.

Ha pedig a szabadság jogtalan elvonása ezen időn is túl tartott, vagy a letartóztatott ellen más erőszak vagy sanyargatás is követtetett el, a mennyiben ezek minősége és következményei szerint, sulyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fenn: a büntetés 3 évig terjedhető börtön leend.

189. §. Azon felügyelő, a ki a fennálló szabályok megsértésével, valakit a felügyelete alatt álló fegyházba, fogházba vagy börtönbe befogad, ugyszintén a ki valakinek, bár közigazgatási vagy rendőri intézkedés folytán a fogházba vagy börtönbe történt beszállittatásáról közvetlen felsőségét 24 óra alatt nem értesiti: vétséget követ el, és 1 hónapig terjdehető fogházzal büntetendő.

190. §. Azon biró, hatósági vagy közigazgatási hivatalnok, vagy községi előljáró: a ki valakinek törvényellenes letartóztatásáról vagy fogvatartásáról hivatalos tudomással birván, ezt az illetékes felsőbbségnek azonnal nem jelenti fel, valamint ez utóbbi, ha a feljelentés után a tény megvizsgálását, és a kellő intézkedést a feljelentéstől számitando 48 óránál tovább elhalasztja: szintén a személyes szabadság elleni vétséget követi el, és 1 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

191. §. A jelen fejezet fentebbi szakaszaiban meghatározott szabadságbüntetésen fölül, a törvényellenesen letartóztatott részére, a letartóztatás minden napjáért 5 frttól 10 frtig terjedhető pénzbüntetés is állapitandó meg.

192. §. Azon biró, birósági hivatalnok, vagy szolga, továbbá azon közigazgatási hivatalnok vagy rendőr, a ki hivatali minőségében s a törvényben maghatározott eseteken kivül vagy az ott megállapitott szabályok mellőzésével, valakinek lakásába, az ehhez tartozó vagy ezzel összeköttetésben levő helyiségbe, az ott lakónak, vagy a lakással rendelkezőnek akarata ellenére behatol: a házi jog megsértésének vétségét követi el, és 8 napi fogházzal büntetendő.

Ha pedig abban, a jogtalan behatoláson kivül, házkutatást is tart: 1 évig terjedhető fogbázzal büntettetik.

193. §. Azon postahivatalnok vagy szolga, a ki a hivatalnál, vagy alkalmaztatásnál fogva kezeihez jutott, nem neki czimzett levelet feltöri, vagy azt a törvényben meghatározott eseteken kivül másnak kézbesiti, vagy kézbesitteti, mint a ki annak átvételére jogositva van: a levéltitok megsértésének vétségét követi el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

194. §. Azon távirda-hivatalnok vagy szolga, a ki a hivatalánál, vagy alkalmaztatásánál fogva kezeihez, vagy tudomására jutott táviratí sürgöny tartalmát, azon eseteken kivül, melyekben azt a törvény rendelete folytán, mint tanu köteles a bíróság előtt fölfedezni, vagy arról a hatóságot értesiteni, mással közli, vagy pedig a táviratot másnak kézbesiti, vagy kézbesitteti, mint a ki annak átvételére jogositva van: a táviratí titok megsértésének vétsége miatt: 8 naptól 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

195. §. A jelen fejezetben meghatározott büntett vagy vétség elkövetői, a fentebb meghatározott büntetéseken fölül, hivatalvesztésre is itélendők.

XI. FEJEZET.

A pénzhamisitás.

196. §. A pénzhamisitás büntettét követi el, a ki azon czélból, hogy azt forgalomba tegye, a magyar állam területén folyamban levő:

1) bel- vagy külföldi fém- vagy papirpénzt utánoz vagy utánoztat;

2) valódi fém- vagy papirpénzen oly változást eszközöl vagy eszközöltet, hogy az nagyobb értékünek látszassék;

3) arany- vagy ezüstpénz fémtartalmát, a nélkül, hogy alakját vagy ismertető jelét megváltoztatná, bármi módon csökkenti.

197. §. A pénzhamisitás, a fentebbi szakasz 1) és 2) pontjaiban meghatározott esetekben 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal, a 3) pontban megjelölt esetben pedig 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ha azonban a fentebbi szakaszban megjelölt cselekménynek tárgyát váltópénz, vagy ennek helyét pótló papirpénz képezi: a cselekmény vétséget képez és 6 hónaptól 3 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

A kisérlet büntetendő.

198. §. A fentebbi szakaszban meghatározott különbségek szerint megállapitott büntetéssel büntetendő az is, a ki egyetértőleg a hamispénz készitőjével vagy a valódi pénz meghamisitójával, vagy ennek bünrészesével:

1) hamis vagy hamisitott pénzt azon czélból, hogy azt forgalomba tegye, a magyar állam területére külföldről behoz, megszerez, vagy annak más általi megszerzésére közbenjár;

2) a hamis vagy hamisitott pénzt forgalomba teszi.

199. §. A hamis vagy hamisitott pénz csalárd használatának büntettét követi el, a ki egyetértés nélkül a hamis pénz készitőjével vagy a valódi pénz meghamisitójával, vagy ezek bünrészesével:

1) hamis, vagy hamisitott pénzt azon czélból, hogy azt a forgalomba tegye, a magyar állam területére külföldről behoz, megszerez, vagy annak más általi megszerzésére közbenjár;

2) hamis vagy hamisitott pénzt a forgalomba tesz.

200. §. A hamis vagy hamisitott pénz csalárd használata a következő büntetésekkel büntetendő:

1) 5 évig terjedhető fegyházzal: ha a hamis vagy hamisitott pénz 500 frtnál nagyobb értéket —

2) 3 évig terjedhető börtönnel, ha a hamis vagy hamisitott pénz 500 frtnál csekélyebb értéket képvisel;

3) 2 évig terjedhető börtönnel: ha a csalárd használat csonkitott arany- vagy ezüstpénzre vonatkozik.

A ki pedig hamis vagy hamisitott vagy csonkitott váltópénzzel, vagy annak helyét pótló papirpénzzel követi el a fentebbi szakaszban meghatározott cselekményt: vétség miatt 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

A kisérlet büntetendő.

201. §. A ki a valódi pénz gyanánt kapott hamis, vagy hamisitott pénzt, valódi, illetőleg teljes értékü pénz gyanánt teszi a forgalomba: hamis pénz kiadásának vétségét követi el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal s 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A kisérlet büntetendő.

202. §. A papirpénzzel egyenlőnek tekintetik:

1) az állam által kibocsátott, akár névre, akár az előmutatóra szóló belföldi, vagy külföldi közhitelpapir, kötelezvény, kamatszelvény, sorsjegy, utalvány és bankjegy;

2) az 1-sö pontban meghatározott természetü, s az előmutatóra szóló minden oly közhitelpapir, mely valamely község, egylet, vagy magános által, a törvény, vagy kormány-engedély alapján bocsájtatott közforgalomba.

XII. FEJEZET.

A hamis tanuzás és a hamis eskü.

203. §. A ki bünvádi ügyben, a bíróság előtt, az ügy lényeges körülményére nézve hamisan tanuskodik, s vallomását esküvel megerősiti: a hamis tanuzás büntettét követi el, és ha a vádlott halálra itéltetett: 10 évtől 15 évig terjedhető fegyhazzal büntetendő. Ha pedig a vádlott 10 évnél tovább terjedő szabadságbüntetésre itéltetett: a hamisan tanuskodó 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

204. §. Öt évtől 10 évig terjedhető börtönnel büntettetik a tanu, ki bünvádi ügyben, a bíróság előtt hamisan tanuskodott: ha vádlott a fentebbi §-ban meghatározottnál kisebb büntetésre itéltetett, vagy fölmentetett.

205. §. Kihágási ügyben a hamis tanuzás vétséget képez, és 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

206. §. A ki polgári ügyben az ügy érdemére vonatkozólag hamisan tanuskodott, ha vallomását esküvel erősitette meg: 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

207. §. A hamis tanuval egyenlő büntelés alá esik azon szakértő, a ki akár büntető, akár polgári ügyben, a tényállás valamely lényeges körülményére nézve valótlanságot, vagy hamis véleményt, ugyszintén azon forditó is, a ki valamely lényeges körülményre nézve, szóval vagy irásban hamis forditást terjeszt a bíróság vagy hatóság elé.

208. §. Az esküvel való megerősitéssel egyenlő hatálylyal bir:

1) a tanu vallomásának megerősitése, hivatkozással lelkiismeretére, azon esetekben, melyekben ily hivatkozásnak, a letett esküvel egyenlő bizonyitó erőt tulajdonit a törvény;

2) a szakértő vagy forditó nyilatkozatának megerősitése, hivatkozással hivatali, illetőleg általános szakértői, vagy forditói esküjére;

3) a megjelölt személyek vallomásának, illetőleg nyilatkozatának mégerősitése, hivatkozással a fennforgó ügyben s ugyanazon minőségükben már előbb letett esküjökre.

209. §. A ki valamely polgári ügyben, annak lényeges körülményére vonatkozólag hamis fő-, pót-, becslő- vagy fölfedező esküt tesz: 1 évtől 5 évig terjedhető fogházzal, és 100 forinttól 3000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

210. §. Bünvádi ügy alatt értendő a közhivatalnokok elleni fegyelmi ügy is; s ha ily esetben a közhivatalnok hivatalától elmozdittatott: a hamis tanuzás (203., 207., 208. §§.) büntetése 2 évig terjedhető börtön, ha pedig csekélyebb büntetéssel büntettetett: 1 évig terjedhető fogház leend.

211. §. A ki mást bünvádi ügyben hamis tanuzásra, vagy hamis szakértői nyilatkozatra vagy hamis forditásra reábirni törekszik: 3 évig terjedhető börtönnel, kihágási ügyben pedig 3 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

A ki pedig a jelen szakaszban meghatározott cselekményt polgári ügyre nézve követi el: 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

212. §. Az ezen fejezetben meghatározott büntettek miatt, a főbüntetéssel hivatalvesztés is egybekötendő.

213. §. Nem büntettetik az ezen fejezetben meghatározott cselekmények miatt az:

a) a ki a való megvallása által magát büntettel vagy vétséggel vádolta volna;

b) a ki bünvádi ügyben jogositva volt a tanuzást vagy véleményadást megtagadni, ezen jogára azonban, a bíróság által nem figyelmeztetett.

214. §. Nem büntettetik a jelen fejezetben meghatározott cselekmény miatt az sem, a ki ezen tettét a hatóságnak maga jelenti fel. mielőtt még ellene feljelentés történt, vagy bünvádi eljárás megindittatott, s mielőtt hamis tanuzásából vagy nyilatkozatából másra hátrány háromlott.

XIII. FEJEZET.

A hamis vád.

215. §. A ki mást, valamely hatóság előtt, büntett elkövetésével tudva hamisan vádol: a hamis vád büntettét követi el, és 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

216. §. A ki mást, valamely hatóság előtt, vétség vagy kihágás elkövetésével, vagy hivatali kötelességének fegyelmi vétséget képező megsértésével tudva hamisan vádol: vétséget követ el, és 6 hónaptól 2 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

217. §. A hamis vád miatti eljárásnak csak akkor van helye, ha az ennek alapját képező följelentés folytán az eljárás már megindittatott.

218. §. Ha a hamis vádban valaki bünösnek itéltetik; az itélet a sértett fél kivánatára, sajtó utján közzé teendő.

XIV. FEJEZET.

A szemérem elleni büntettek és vétségek.

219. §. Az erőszakos nemi közösülés büntettét követi el, és 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő: a ki valamely nőszemélyt, erőszakkal, vagy azzal való fenyegetés által házasságon kivül, nemi közösülésre kényszerit.

220. §. Erőszakkal való fenyegetésnek, a jelen fejezet értelmében oly fenyegetés tekintetik: mely alkalmas arra, hogy a fenyegetettben, saját, vagy jelenlevő hozzátartozójának életét vagy testi épségét veszélyeztető sulyos sértés közvetlen bekövetkezése iránt, alapos félelmet gerjeszszen.

221. §. Az erőszakos nemi közösülés büntettét követi el az is, és 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő: a ki valamely nőszemélynek öntudatlan, vagy akarata nyilvánitására, vagy védelmére tehetetlen állapotát felhasználja a végett, hogy vele házasságon kivül nemileg közösüljön, akár ő idézte elő azon állapotot, akár nem.

222. §. A szemérem elleni erőszak bűntettét követi el és 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő: a ki valamely nőszemély szemérme ellen, erőszakkal vagy erőszakkal való fenyegetés által, vagy a nőszemélynek a 221-ik §-ban meghatározott állapotában, házasságon kivül nemi fajtalanságot követ el, a mennyiben tette az erőszakos nemi közösülés büntettét vagy ennek kisérletét nem képezi.

223. §. A 219., 221. és 222. §§-ban meghatározott büntett 10 évtől 15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1) ha az felmenő vagy lemenő ágbeli rokonon, testvéren, vagy első foku sógorságban levő személyen —

2) ha a tettes gondnokságára, tanitására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bizott személyen követtetett el.

224. §. Azon férfi, a ki életkorának 14. évét be nem töltött tisztességes leánynyal nemileg közösül: a megfertőztetés büntettét követi el, és 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Ha pedig az életkorának 14-ik évét már tulhaladott, de annak 16-ik évét még be nem töltött tisztességes leányt elcsábitott arra, hogy vele nemileg közösüljön: a megfertőztetés vétségét követi el, és 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

225. §. Ha a jelen fejezet fentebbi szakaszaiban meghatározott valamely büntett, vagy az ennek elkövetésére használt eszközök, vagy szerek, a sértettnek halálát okozták: a büntetés életfogytig tartó fegyház leend.

226. §. A jelen fejezet fentebbi szakaszaiban meghatározott büntettek miatt, a bünvádi eljárás csak a sértett fél inditványára (112. §.) inditható meg.

Az inditvány azonban nem vonható vissza.

227. §. A sértett fél inditványa nélkül inditandó meg a bünvádi eljárás:

1) ha a tettes ellen a jelen fejezet fentebbi szakaszaiban meghatározott bűntettel vagy vétséggel, habár csak az elkövetés idejére vagy helyére nézve összefüggő és hivatalból üldözendő más büntett is forog fenn;

2) ha a büntett a megsértettnek halálát okozta;

3) ha a 223. §-ban meghatározott valamelyik eset forog fenn.

228. §. Férfiak közötti — ugyszintén ember és állattal elkövetett fajtalanság: a természet elleni fajtalanság vétségét képezi és 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

229. §. A természet elleni fajtalanság bűntettét képezi, és 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő, ha az férfiak között a 222. §-ban megjelölt módon követtetett el; ha pedig a büntett a sértettnek halálát okozta: életfogytig terjedő fegyházzal büntetendő.

230. §. Nemi közösülés felmenő és lemenő ágbeli rokonok között: a vérfertőztetés büntetétt képezi, és a felmenő ágbeli rokonon 5 évtől 10 évig, a lemenő ágbelin pedig 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Másnemü fajtalanságok felmenő és lemenő ágbeli rokonok között: a felmenő ágbeli rokon 5 évig terjedhető fegyházzal, a lemenő ágbelin pedig 2 évigleni fogházzal büntetendők.

231. §. A testvérek közötti nemi közösülés szintén a vérfertőztetés büntettét képezi és 2 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

A bünvádi eljárásnak azonban csak a szülő vagy gondnok inditványára van helye.

Ezen intézkedés a testvérek közötti természeti fajtalanságra is (229. §.) kiterjed.

Az inditvány nem vonható vissza.

232. §. Az erőszakos nemi közösülés és a szemérem elleni erőszak, nem büntettetik: ha a tettes és a sértett között, a bünvádi itélet kihirdetése előtt házasság jött létre.

233. §. A ki magát valamely nő férjének szinli, és a nőnek ily tévedését felhasználja, hogy azzal nemileg közösüljön: a szemérem elleni büntett miatt, 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

A bünvádi eljárás csak a sértett nőnek vagy férjének inditványára inditható meg.

234. §. Azon szülő, a ki törvényes vagy természetes nőgyermekét mással való nemi közösülésre, ugyszintén az, a ki törvényes vagy természetes gyermekét mással való nemi- vagy természet-elleni fajtalanság elkövetésére csábitja: a csábitás büntettét követi el, és 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő

Ugyanezen büntetéssel büntetendő az is, a ki e cselekményre a gyámságára, vagy gondnokságára, nevelésére, tanitására, illetőleg felügyeletére bizott személyt csábit.

235. §. A ki szemérmet sértő iratokat, képeket, képes ábrázolatokat nyilvános helyen kiállit, árul, szétoszt vagy terjeszt: a szemérem elleni vétséget követi el, és 3 hónapig terjedhető elzárással és 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Az irat, kép, vagy képes ábrázolatok szerzője, készitője, nyomtatója, vagy a ki azt mesterséges módon többszörözte, ha annak többszörözése, terjesztése, vagy nyilvános helyen kiállitáta az ő tudtával történt: 6 hónapig terjedhető elzárással és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

236. §. A ki a szemérmet sértő cselekmény nyilvános elkövetése által közbotrányt okoz: 8 naptól 3 hónapig terjedhető elzárással, és 200 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

237. §. Az ezen fejezet fentebbi szakaszaiban megjelölt büntetendő cselekmények, a megállapitott büntetéseken fölül hivatalvesztéssel is büntetendők.

238. § A házasságtörés, ha e miatt a házasság felbontatott vagy az elválás itéletileg kimondatott: 3 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

A bünvádi eljárásnak csak a sértett házastárs inditványára van helye.

XV. FEJEZET.

A kettős házasság.

239. § A ki házassági kötelékben lévén, ismét házasságra lép: a kettős házasság büntettét követi el, és 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Az pedig, a ki a vele házasságra lépő felet az előbbi kötelékre vonatkozólag ravasz módon tévedésbe ejtette: 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

240. §. Ugyanazon büntettet követi el, és 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő azon nem-házas személy is: a ki tudva oly házasságra lép, mely a másik fél állapota miatt, kettős házasságot képez.

241. §. Azon lelkész, a ki tudva, hogy a megköttetni szándékolt házasság kettős házasság, a feleket összeadja vagy az annak megkötésére szükséges vallási szertartást teljesiti: 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

242. §. Azon lelkész pedig, a kit a kettős házasság megkötése körül gondatlanság terhel: vétség miatt 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

XVI. FEJEZET.

A családi állás elleni bűntettek és vétségek.

243. §. Valamely kisdednek más családba csempészése, továbbá 7 éven aluli gyermeknek kicserélése, vagy családi állása kimutatásának meghiusitása, a gyermek elsikkasztása, eltitkolása, vagy rendszerint járt helyre kitétele: a családi állás elleni vétséget képezi, és 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

Ha pedig a cselekmény nyerészkedési szándékból követtetett el: ez esetben büntettet képez, és 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

244. §. A ki a házasság megkötésénél a másik fél előtt valamely bontó akadályt elhallgatott, vagy a másik felet oly tévesztés által birta a házasság megkötésére, mely miatt ez felbontatott vagy érvénytelennek, semmisnek nyilvánittatott: a családi állás elleni büntettet követi el, és 2 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ezen büntett miatt csupán a sértett fél inditványára van helye a bűnvádi eljárásnak.

245. §. Azon lelkész, a ki tudva, hogy oly akadály forog fenn, mely miatt a házasság felbontandó, vagy érvénytelen, illetőleg semmis, a feleket mégis összeadja: 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

246. §. Azon lelkész, a kit a 244. §-ban meghatározott házasság megkötése körül gondatlanság terhel: vétséget követ el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

(Folytatása következik.)

Kiadja és nyomatia a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4 sz.)

XVII. FEJEZET.

A rágalom és a becsületsértés.

247. §. A rágalmazás vétségét követi el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: a ki valakiről többek jelenlétében, vagy több, habár nem együtt levő személy előtt, oly tényt állit, mely valódisága esetében, az ellen, a kiről állittatott, a büntető eljárás megindításának okát képezné, vagy azt a közmegvetésnek tenné ki.

248. §. Egy évig terjedhető államfogházzal, és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő a rágalmazás, ha a rágalmazó állitás nyomtatvány (4. §.) vagy nyilvános helyre kiállitott képes ábrázolat által tétetik közzé, vagy terjesztetik.

249. §. A ki más ellen sértő kifejezést használ, vagy sértő cselekményt követ el — a mennyiben a 247. §. esete nem forog fenn: a becsületsértés vétségét követi el, és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, — ha pedig a sértő kifejezés a 248. §-ban megjelölt módon tétetett közzé, vagy terjesztetett: 3 hónapig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha azonban a cselekmény testi sértést képez: az erről rendelkező törvény lesz alkalmazandó.

250. §. A 247., 248. és 249. §§. rendelkezései, a törvény által alkotott testületek, a közhatóságok, vagy azok küldöttségei, tagjai, továbbá a biróságok elleni rágalmazás vagy becsületsértés esetében is alkalmazandók.

251. §. Az állitott tény valódiságának bebizonyitása meg van engedve, s ha az bebizonyittatott, az állitó, illetőleg a sértő fél büntetlenségét eredményezi a következő esetekben:

1) ha a sértett, közhivatalnok vagy a közhatóság tagja, s az állitás vagy a sértő kifejezés, hivatásának gyakorlatára vonatkozik;

2) ha oly tény állittatott, mely miatt akkor, midőn állittatott, a bünvádi eljárás már folyamatban volt;

3) ha az állitott tény végérvényes itéletben valódinak mondatott ki;

4) ha a sértett fél, a bíróság előtt maga kivánja, hogy az állitás valódiságának bebizonyitása megengedtessék.

252. §. Nincs helye az állitás valódisága bebizonyitásának, s ez a sértett fél kivánságára nem engedhető meg:

1) ha az állitott tény oly büntetendő cselekményt képez, mely miatt a bünvádi eljárás csak a sértett fél inditványára inditható meg, s az erre jogositott, ily inditványt nem tett;

2) ha az állitott tényre nézve fölmentő végérvényes birói itélet, vagy megszüntetési határozat hozatott.

253. §. Annak bizonyitása, hogy az állitott tény köztudomásu, szintén nem engedhető meg.

254. §. A 251., 252. és 253. §§. intézkedései becsületsértés esetében is alkalmazandók.

255. §. Rágalmazás vagy becsületsértés miatti bünvádi eljárásnak nincs helye: ha a tény vagy a sértő kifejezés, a bíróság, vagy közigazgatási hatóság előtt folyamatban levő ügyben, az ügyfelekre vonatkozólag, tárgyalás alkalmával szóval, vagy az ügyiratokban irásban állittatott, illetőleg használtatott; vagy ha az ügyben fölmerülő tényekből, vagy körülményekből sértő következtetések származtattak.

Ezen intézkedés nem zárja ki azonban a fegyelmi eljárást, s joga van a biróságnak, illetőleg a közigazgatási hatóságnak, az iratban foglalt rágalmazó vagy sértő kifejezések kitörlését elrendelni, vagy az egész iratot, vagy annak a rágalmazást, illetőleg a sértést tartalmazó részét elnyomni.

256. §. Ha az állitott tény miatt bünvádi eljárás indittatott meg, mielőtt még a rágalmazás vagy becsületsértés tárgyában a bíróság végérvényes itéletet hozott volna: ezen utóbbi iránti eljárás, az annak alapját képező tény miatt folyamatban levő bünvádi eljárás befejeztéig felfüggesztendő.

257. §. A jelen fejezetben meghatározott büntetendő cselekmények miatt csak a sértett fél inditványára inditható meg a bünvádi eljárás.

258. §. Ha a rágalmazás vagy a sértés, az országgyülés valamelyik háza vagy küldöttsége vagy pedig a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottság, annak valamelyik fele, vagy küldöttsége ellen intéztetett: a bünvádi eljárás hivatalból, de csak a megsértett, vagy a kiküldő ház, illetőleg közösügyi bizottság felhatalmazása folytán inditvanyozható.

259. §. Hivatalból van helye a bünvádi eljárás megindításának:

1) ha közhatóság, vagy ennek küldöttsége ellen, — vagy

2) ha közhivatalnok ellen, hivatali kötelességeire vonatkozólag állittatott oly tény, mely valódisága esetében a bünvádi vagy fegyelmi büntetést vonna maga után.

Ha a rágalmazás vagy beesületsértés valamelyik m. k. minister, vagy cs. és kir. közös minister ellen követtetett el: a bünvádi eljárás csak a sértett minister — ha pedig az, az egész kormány ellen követtetik el, csak a ministertanács felhatalmazása folytán inditványoztathatik.

260. §. Biróságok, birák, birósági hivatalnokok, ugyszintén a kir. ügyészség, vagy ennek valamelyik tagja ellen, hivatali kötelességeikre vonatkozó oly állitás miatt, mely valódisága esetében, ezek ellen, bünvádi vagy fegyelmi büntetést vonna maga után: a bünvadi eljárás hivatalból, de csak az igazságügyminister felhatalmazása folytán inditványozható.

261. §. Ha a rágalmazás vagy becsületsértés:

1) külföldi uralkodó vagy államfő ellen;

2) valamely külállamnak ő Felségénél felhatalmazott követe ellen követtetik el: a bünvádi eljárás az illető állam vagy követnek diplomatiai uton kifejezett kivánatára, hivatalból inditandó meg.

262. §. Holtak ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés is, a jelen fejezet szabályai szerint büntetendő. A bünvádi eljárás megindítása azonban csak a megholtnak gyermekei, szülei vagy házastársa, vagy örökösei által inditványozható.

Ezen szabály alkalmazondó azon esetben is: ha a rágalmazott vagy megsértett, a rágalmazás vagy becsületsértés elkövetésekor még életben volt, de a bünvádi eljárás megindítását nem inditványozta; ugyszintén ha az inditványa következtében meginditott bünvádi eljárás befejezte előtt halt meg.

263. §. A sértett fél inditványára meginditott bünvádi eljárás befejeztéig, vádlott, az ellenfele által ellene elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés miatt, az elévülési időn tul is inditványozhatja a bünvádi eljárás megindítását.

264. §. Kölcsönös becsületsértés esetében, a bíróság a bünösségnek megállapitása mellett: a büntetés alul mindkét felet vagy csak azok egyikét felmentheti.

265. §. Rágalmazás és becsületsértés miatti elitéltetés esetében, a sértett félnek kivánatára megrendelendő: hogy az itélet egész terjedelmében, indokaival együtt, az elitéltnek költségére, azon vidék valamely lapjában, a hol a büntetendő cselekmény elkövettetett, s ha ott lap nem jelenik meg, a sértett által megjelölendő belföldi lapban közzé tétessék.

Ezen kivánság azonban a tárgyalás folyama alatt, az itélet kihirdetése előtt fejezendő ki.

Ha pedig a büntetendő cselekmény időszaki folyóiratban követtetett el: az itélet indokaival együtt ugyanazon folyóiratnak a végérvényes itélet kihirdetése vagy kézbesitése után megjelenő első száma elején teendő közzé.

XVIII. FEJEZET.

Az ember élete elleni büntettek és vétségek.

266. §. A ki embert előre megfontolt szándékból megöl: a gyilkosság büntettét követi el, és halállal büntetendő.

267. §. A ki embert szándékosan megöl, ha szándékát nem előre fontolta meg: a szándékos emberölés büntettét követi el, és 10 évtől 15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

268. §. Életfogytig tartó fegyházzal büntettetik a szándékos emberölés, ha azt a tettes felmenő ágbeli törvényes rokonán, vagy törvényesitès esetében természetes szülőjén követte el.

269. §. Ha a szándék a tettesnek erős fölindulásában keletkezett, s rögtön végre is hajtatott: az emberölés 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Ha pedig az erős fölindulást az okozta, hogy a megölt, a tettest vagy hozzátartozóit jogtalanul sulyosan bántalmazta, vagy megsértette, s az emberölés ezen folindulásban rogtön végre is hajtatott: a büntetés 5 évig terjedhető börtön leend.

Felmenő vagy lemenő ágbeli rokonnak vagy házastársnak erős felindulásában elkövetett megölése: 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

270. §. A ki valakinek határozott és komoly kivansága által biratott arra, hogy őt megölje: 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

271. §. Ugyanezen büntetéssel büntetendő az is, a ki valakit az öngyilkolásra rábeszél, vagy e czélra, tudva eszközöket vagy szereket szolgáltat.

272. §. Nem büntettetik az emberölés:

1) a 78-ik §. esetében;

2) ha a halál az állam- vagy közhatóság fegyveres erejének hivatása jogos gyakorlata által okoztatott.

273. §. Az anya, a ki házasságon kivül született gyermekét a szülés után 5 nap eltelte előtt szándékosan mögöli: 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

274. §. A teherben levő nő, a ki méhmagzatát szándékosan elhajtja vagy megöli, ha házasságon kivül esett teherbe: 2 évig terjedhető börtönnel, ellenkező esetben pedig 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

A fentebbi különbségek szerint meghatározott büntetés éri azokat is, a kik a méhmagzat elhajtására, a teherben levő nő beegyezésével tudva közreműködtek, vagy e végett a szereket megjelölték vagy megszerezték.

275. §. A ki a teherben levő nő méhmagzatát annak beleegyezése nélkül szándékosan elhajtja, vagy megöli: 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Ha pedig ezáltal a teherben levő nő halálát okozta: 10 évtől 15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

276. §. A szülő, a ki életének 7-ik évét tul nem haladott, vagy az önsegélyre képtelen gyermekét valamely félreeső, rendszerint járatlan helyre kiteszi, vagy ily helyen elhagyja: a gyermekkitétel büntettét követi el, és 3 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

A ki pedig az önsegélyre koránál vagy állapotánál fogva képtelen személyt, kinek ápolására kötelezve van, vagy a ki felügyelete alatt áll, kitesz vagy segély nélküli állapotban elhagy: vétséget követ el és 3 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

277. § Ha a kitétel vagy elhagyás következtében, a kitett vagy elhagyott sulyos testi sértést szenvedett: a cselekmény büntettet képez és 5 évig terjedhető fegyházzal; ha pedig ez által annak halála okoztatott: 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

278. §. A jelen fejezet fentebbi szakaszaiban meghatározott büntetéseken fölül a hivatalvesztés is kimondandó.

279. §. A ki gondatlan cselekvése vagy mulasztása által valakinek halálát okozta: a vétkes emberölés vétségét követi el, és 1 évig terjedhető fogházzal, valamint 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

280. §. Ha azonban a halál az azt okozónak hivatásában, vagy az általa gyakorlott tudományban, iparágban, vagy foglalkozásban való járatlanságból, vagy hanyagságából származott, vagy ha azon cselekmény vagy mulasztás által, mely a halált okozta, az okozó hivatásának, vagy az általa gyakorolt tudománynak, iparágnak vagy foglalkozásnak szabályait sértette meg: 3 évig terjedhető fogházzal és 100 frttól 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A jelen szakasz eseteiben a bünösnek talált személy, azon hivatás, tudomány, iparág vagy foglalkozásnak gyakorlatától, a bíróság belátása szerint végképen vagy határozott időtartamra eltiltható, s a gyakorlat ismétli megengedése, ujabbi vizsgától vagy a kellő képesség megszerzését igazoló más bizonyitéktól tétethetik függővé.

281. §. Gyilkosság és emberölés esetében, ha a megholt után oly személyek maradtak, a kiknek tartásáról ő volt köteles gondoskodni: ezek részére megfelelő kártérités is itélendő meg, mely a viszonyokhoz képest, egyszer mindenkorra fizetendő tőkéből, vagy évi járadékból állhat.

XIX. FEJEZET.

A párviadal.

282. §. Valakinek kihivása párviadalra, vétséget képez, és 3 hónapig terjedhető államfogházzal büntetendő.

283. §. A fentebbi §-ban meghatározott büntetéssel büntetendők a segédek, valamint azok is, a kik a kiegyezést megakadályozzák.

284. §. A ki valakit a párviadal elfogadására akár egyenesen buzdit, akár az el nem fogadás esetében abból származó megvetéssel fenyeget: 6 hónapig terjedhető államfogházzal büntetendő.

285. §. Ha a felek a párviadaltól elállottak: a kihivás miatt senki sem büntethető.

286. §. A ki a párviadalban fegyverét ellenfele ellen használja, ha ebből sem emberölés, sem testi sértés nem származott: 6 hónapig terjedhető államfogházzal büntetendő,

287. §. A ki ellenfelét a párviadalban megsebesiti: 1 évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

A büntetés 2 évig terjedhető államfogház leend: ha a megsebesitett testének valamely tagját vagy érzékét elveszitette, vagy a megsebesitésből gyógyithatlan sérülés származott.

A ki pedig ellenfelét a párviadalban megölte, habár a halál nem következett be rögtön: 3 évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

288. §. A párviadal következményei szerint, a szándékos emberölésre, vagy szándékos testi sértésre megállapitott büntetéssel büntetendő azon vivó: a ki a párviadal szabályait megszegte, s ennek következtében ellenfelét megölte vagy megsebesitette.

A jelen szakaszban meghatározott esetben a segédek mint bünrészesek büntetendők.

289. §. A segédek, a kik a párviadalt megakadályozni törekedtek, a fentebbi szakasz esetének kivételével, valamint az orvosok: nem büntettetnek.

XX. FEJEZET.

A testi sértés.

290. §. A ki másnak testét, ölési szándék nélkül, jogellenesen és szándékosan bántalmazza, vagy testi épségét vagy egészségét megsérti, ha a cselekményből sulyos sérülés származott: a testi sértés büntettét, ha pedig a sérülés nem sulyos: a testi sértés vétségét követi el.

291. §. Ha a sulyos testi sértés előre megfontolt szándékból követtetett el: 3 évig terjedhető börtönnel, és 100 frttól 1000 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

292. §. Egy évig terjedhető börtönnel és 50 frttól 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő a sulyos testi sértés, ha az felindulásban követtetett el.

293. §. A nem sulyos testi sértés: 1 hónapig terjedhető fogházzal, és 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Felmenő ágbeli rokonokon elkövetett nem sulyos testi sértés, 2 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

294. §. Két évtől 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő a sulyos testi sértés, ha annak következtében a sérült testének valamelyik nevezetesebb tagját, vagy érzékét, beszélő- vagy nemzőtehetségét elveszitette, ha elméje megzavarodott, nyomorékká lett, ha előre láthatólag hosszu ideig tartó betegségbe esett, vagy rendes foglalkozásának folytatására képtelenné vált, vagy feltünően eltorzittatott.

295. §. Ha azonban a tettes szándéka a fentebbi szakaszban felsorolt következmények valamelyikére irányult, és az be is következett, a büntetés 5 évig terjedhető fegyház leend.

296. §. Három évtől 5 évig terjed a fegyházbüntetés, ha a bántalmazásból, a bántalmazott halála származott.

297. §. Ha a sulyos testi sértés többek általi bántalmazásból származott, és ki nem tudható, hogy ki, vagy kik okozták azt: mindazok, a kik a bántalmazásban szándékosan részt vettek, 1 évig terjedhető börtönnel és külön-külön 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők; ha pedig a bántalmazásokból halál származott: 3 évig terjedhető börtönnel és külön-külön 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők.

298. §. A ki másnak, azon szándékkal, hogy egészségét megrontsa, ártalmas szert ad be: 2 évig terjedhető börtönnel büntetendő; ha a szer életveszélyes, de ölési szándék nélkül adatott be: a büntetés 3 évig terjedhető börtön leend.

Ha az életveszélyes szer beadása által a 294. §-ban meghatározott, valamely következmény vagy halál állott be: a tettes 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

299. §. A ki gondatlan cselekvése, vagy mulasztása által másnak sulyos testi sértést okozott: 3 hónapig terjedhető fogházzal és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha azonban a sulyos sérülés, az azt okozónak, saját hivatásában, vagy általa gyakorolt tudománya, iparága, vagy foglalkozásában való járatlanságából vagy hanyagságából származott, vagy ha azon cselekmény vagy mulasztás által, mely a sulyos sérülést okozta, az azt okozó hivatásának, vagy az általa gyakorolt tudománynak, iparágnak, vagy foglalkozásnak, szabályait sértette meg: 1 évig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A 280. §. utolsó bekezdésének határozatai: a jelen szakasz eseteiben is alkalmazandók.

300. § A jelen fejezet eseteiben, a megsértettnek kivánságára és részére, megfelelő kártérités is állapitandó meg; mely tartós betegség, vagy munkaképtelenség esetében, a megsértettnek személyi és családi viszonyaihoz képest, egyszer mindenkorra megállapitandó tőkében, vagy évi járadékban állhat.

Ezen határozvány akkor is alkalmazandó: ha a testi sértés gyilkosság vagy emberölési kisérlet által okoztatott.

301. §. Könnyü testi sértés miatt a bünvádi eljárás csak a sértett fél inditványára inditható meg.

302. §. A házi fegyelemre jogositott személy által, annak gyakorlatában elkövetett könnyü testi sértés miatt: büntetésnek nincs helye.

303. §. Nem büntettetik a testi sértés: ha az a 272. §-ban meghatározott valamelyik esetben követtetett el.

XXI. FEJEZET.

A közegészség elleni büntettek és vétségek.

304. §. A ki a közfogyasztás tárgyait képező, s elárusitásra vagy szétosztásra rendelt élelmi czikkek közé, életveszélyes vagy az egészségre ártalmas anyagot kever, vagy kevertet; ugyszintén a ki az ekként meghamisitott élelmi czikkeket elárusitás, vagy szétosztás czéljából, boltjában vagy más áruhelyen, vagy raktárában tartja: közegészség elleni vétséget követ el, és 1 évig terjedhető fogházzal, ezen fölül 100 frttól 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

305. §. A ki pedig használatban levő valamely kutat, vizvezetéket, vagy viztartót megmérgez, vagy életveszélyes vagy az egészségre ártalmas anyaggal kevert valamely élelmi czikket (304. §.), ennek veszélyes vagy ártalmas tulajdonságát elhallgatva elárusit, áruba bocsát, vagy szétoszt: 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal; s ha ebből valakinek halála következett be, a mennyiben gyilkosság nem forog fenn: 10 évtől 15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

306. §. A ki ragályos betegség idején a tovább-terjedésnek megakadályozása végett elrendelt zár- vagy egyéb felügyeleti szabályokat megszegi: 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

Ha pedig a zár- vagy felügyeleti szabályok megszegésének következtében valaki a ragályos betegséget megkapta: a megszegő 3 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

A kisérlet büntetendő.

XXII. FEJEZET.

A személyes szabadságnak magán-személyek általi megsértése.

307. §. A ki 16 éven aluli gyermeket, ennek akarata ellenére, szülője, gondnoka, vagy felügyelőjének hatalmából, erőszakkal, vagy erőszakkal való fenyegetéssel, vagy ravaszsággal elvisz, vagy letartóztat: a gyermekrablás büntettét követi el, és 3 évig terjedhető fegyházzal büntetendő

308. §. Öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő a gyermekrablás, ha az kéjvágy kielégitése, vagy a rablott gyermeknek kolduslásra vagy más nyerészkedési czélra használása végett követtetik el.

309. §. Ha az elrablott vagy letartóztatott gyermek ellen a sulyos testi sértés, erőszakos nemi közösülés, vagy a megfertőztetés büntette követtetett el: 10 évtől 15 évig terjedhető fegyház, más fajtalanság vagy a megfertőztetés esetében pedig 5 évtől 10 évig terjedhető fegyház állapitandó meg.

310. §. A ki életkorának 14-ik évét túlhaladott kiskoru leányt, ennek belegyezésével, szülője, gondnoka vagy felügyelőjének felügyelete alul, ezek akarata ellenére elvisz vagy letartóztat, a mennyiben sulyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fenn: 2 évig terjedhető fogházzal büntetendő

311. §. A bünvádi eljárás csak a sértett fél inditványára inditandó meg.

312. §. A ki a törvény által megengedett esetek kivételével, valakit szándékosan és jogellenesen elfog, elfogat vagy letartóztat, vagy személyes szabadságától más módon megfoszt, ugyszintén az, aki valakit, a törvény által megengedett esetekben tartóztat le, azonban e cselekményét nem jelenti be a hatóságnak azonnal, mihelyt lehetséges volt: a személyes szabadság megsértésének vétségét követi el, és 3 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

Ha pedig a törvényellenes letartóztatás, erőszakkal, vagy erőszakkal való fenyegetéssel követtetett el: a cselekmény büntettet képez, és 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

313. §. A személyes szabadság megsértése vétséget képez, és 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő: ha a letartóztatás 8 napnál tovább tartott, de 15 napot nem haladott túl; ha azonban 15 napnál tovább tartott, de 3 hónapot nem haladott túl: büntettet képez, és 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

314. §. Tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő a személyes szabadság megsértése:

1) ha az 3 hónapnál tovább tartott;

2) ha a letartóztatott kinoztatott;

3) ha a letartóztatás vagy a kinzás által, a 294. §-ban meghatározott sulyos testi sértés okoztatott;

4) ha a letartóztatott valamely külhatalomnak katonai szolgálatába, vagy rabszolgaságba vitetett.

315. §. Tiz évtől 15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő a személyes szabadság megsértése: ha a letartóztatott ez által, vagy a letartóztatás alatt szenvedett kinzás következtében meghalt, s a cselekmény gyilkosságot nem képez.

316. §. A jelen fejezetben meghatározott büntetések mellett a hivatalvesztés, — a 314. § eseteiben pedig, a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is megállapitandó.

XXIII. FEJEZET.

A levél- és távsürgöny-titoknak magán személyek általi megsértése.

317. §. A ki másnak szóló levelet, bepecsételt iratot vagy tavsürgönyt, anélkül, hogy erre jogositva lenne, felbont, ugy szintén az is, a ki másnak szóló, habár be nem pecsételt levél vagy távsürgöny bitokába helyezi magát a végett, hogy annak tartalmát megtudja: vétséget követ el, és 8 napig terjedhető elzárással és 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha pedig a fentebbi módon tudomására jutott titkot közzéteszi, vagy azt a levél, irat, vagy távsürgöny küldőjének vagy a czimezettnek kárositására használja fel: 3 hónapig terjedhető fogházzal, és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A bünvádi eljárás csak a sértett fél inditványára inditható meg.

XXIV. FEJEZET.

A magán-laknak magán személyek általi megsértése.

318. § A ki másnak lakásába vagy az ezzel összefüggő, vagy az ehhez tartozó helyiségbe jogtalanul, s az ott lakónak, vagy a lakással rendelkezőnek beleegyezése nélkül, cselszövénynyel, erőszakkal vagy fenyegetéssel, vagy hamis kulcsok használása által behatol, a mennyiben sulyosabb büntetés alá eső cselekményt nem követne el: a magánlak megsértésének büntettét követi el, és 2 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

319. §. Büntettet képez és három évig terjedhető börtönnel büntetendő a magánlaknak megsértése:

1) ha közhivatalnoki minőség szinlelése, vagy közhatósági rendelet ürügye alatt,

2) ha éjjel, vagy egyidejüleg több személy által,

3) ha fegyveresen hajtatott végre.

320. §. A ki pedig másnak lakásába vagy az azzal összefüggő, vagy ahhoz tartozó valamely helyiségbe jogos indok nélkül, az abban lakónak, vagy az abban tartózkodónak akarata ellenére bemegy, vagy abban benmarad: ezen vétsége miatt 3 hónapig terjedhető elzárással, és 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A bünvádi eljárás csak a sértett fél inditványára inditandó meg.

XXV. FEJEZET.

A titok tiltott fölfedezése.

321. §. Azon közhivatalnok, ügyvéd, közjegyző, gyógyszerész, szülésznő, orvos, a kivel ezen hivatalánál, állásánál, vagy foglalkozásánál fogva, valamely család vagy személy jó hirnevét veszélyeztető titok az illető személy vagy családjának valamelyik tagja, vagy gyámja, illetőleg gondnoka által közöltetett, ha ő azt, alapos ok nélkül, másnak fölfedezi: vétséget követ el, s a sértett fél inditványára 3 hónapig terjedhető elzárással és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Nem tartozik a jelen szakasz rendelkezése alá azon eset: ha a fennmegjelölt személyek, a velök közlött titokról, a hatóságot kötelességükhöz képest értesitik, vagy ez által megkérdeztetvén, vagy mint tanuk kihallgattatván, azt a hatóság előtt fölfedezik.

XXVI. FEJEZET.

A lopás.

322. §. A ki idegen ingó dolgot másnak birtokából vagy birlatából, a jogosultnak beleegyezése nélkül, s azon czélból vesz el, hogy azt eltulajdonitsa, vagy pedig saját vagy mások hasznara forditsa: lopást követ el.

323. §. Ha a lopott dolog értéke nem nagyobb 50 forintnál: a lopas vétséget, ellenkező esetben pedig büntettet képez.

A lopott dolog értékének az vezendő, melylyel az a lopás idején birt.

324. §. A lopás vétsége 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

A kisérlet büntetendő.

325. §. Tekintet nélkül a lopott dolog értékére, büntettet képez a lopás:

1) ha valamely bevett vallás szertartásaihoz tartozó tárgy, az e szertartásokra rendelt helyiségből lopatik el;

2) ha temetőben, a holtak emlékére rendelt, vagy a holttesten létező tárgy lopatik el;

3) ha éjjel épületben, vagy bekerített helyen követtetett el, hová a tolvaj betörés vagy bemászás által jutott; vagy ha a lopás czéljából zár, vagy a megőrzésre szolgáló egyéb készület feltöretett;

4) ha tűzvész, vizáradás, vagy más közszerencsétlenség, vagy háboru alkalmával annak szinhelyén, vagy közelében követtetett el;

5) ha a felnyitásra hamis kulcs használtatott:

6) ha a cselekmény elkövetésére rabló- vagy tolvajszövetség 2 vagy több tagja működött közre;

7) ha azt szolgálatban álló személy, azon vagy annak házához tartozó személyen követte el, kinek szolgálatában áll;

8) ha a lopás a tolvajjal házközösségben, vagy közös háztartásban élő személy ellen követtetett el;

9) ha a lopást közhivatalnok, közhivatalnoki jellegének felhasználásával követte el;

10) ha a tolvaj vagy ha többen volnának, ezek egyike a lopás elkövetése végett közhivatalnoki jelleget, vagy hatósági megbizást szinlett.

326. §. Tekintet nélkül az ellopott dolog értékére, büntett miatt büntetendő a tolvaj, ha a lopás elkövetésekor fegyvert viselt, habár azt sem nem használta, sem nem mutatta.

Ugyanazon büntetés éri azon tetteseket és részeseket is, a kik ezen körülményről, a cselekmény megkezdése előtt tudomással birtak.

327. §. Tekintet nélkül az ellopott dolog értékére, bűntettet képez a lopás: ha azt oly egyén követte el, aki rablás, zsarolás, lopás, sikkasztás, vagy orgazdaság miatt már két izben elitéltetett.

Nem alkalmazható azonban ezen szabály, ha az utolsó lopás elkövetését megelőző büntetés kiállása vagy elengedése óta 10 év már letelt.

328. §. Annak meghatározása végett vajjon bűntettet vagy vétséget képez-e a lopás (322. §) mindazon dolgok értéke, egybefoglalandó, melyeket ugyanazon tettes, bár több külön lopás vagy lopási kisérlet alkalmával eltulajdonitott, vagy eltulajdonitani megkisérlett.

329. §. A lopás bűntette: 5 évig terjedhető börtönnel, a 325. §. 3., 4., 5., 6. pontjaiban meghatározott esetekben, valamint a 327. §. esetében azonban, 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

330. §. Lopás miatt, a szabadságbüntetéssel a hivatalvesztés is egybekötendő, a politikai jogok gyakorlata azonban, csak a lopás büntette miatt függesztendő fel.

331. §. Ha a lopás házastársak, fel- vagy lemenő ágbeli rokonok, testvérek, vagy pedig közös háztartásban élő rokonok között követtetik el, ugyszintén ha a gondnokolt gondnoka, vagy a növendék nevelője ellen követ el lopást: a bünvádi eljárás csak a károsultnak inditványára inditható meg.

332. §. A ki az ellen, vagy annak hozzátartozói ellen követ el lopást, a kinek szolgálatában, vagy fizetésében áll, vagy a kinek háztartásában él: csak a szolgálatadó, vagy a házfeje, vagy pedig a károsultnak inditványára vonathatik bünvádi eljárás alá.

XXVII. FEJEZET.

A rablás és zsarolás.

333. §. A ki idegen ingó dolgot, annak birtokosától vagy birlalójától, vagy más jelenlevőtől erőszakkal, vagy erőszakkal való fenyegetéssel, azon czélból vesz el, hogy azt eltulajdonitsa, vagy mások használatára forditsa, ugyszintén a ki a most meghatározott többi feltételek esetében, az idegen ingó dolog birtokosát vagy birlalóját arra kényszeriti, hogy azt neki átadja: a rablás büntettét követi el.

334. §. Rablásnak tekintetik az is: ha a tetten kapott tolvaj, a lopás véghezvitele, vagy a lopott tárgy fölötti hatalmának fentartása, vagy menekülése czéljából, erőszakot vagy erőszakkal való fenyegetést használ.

335. §. Erőszakkal való fenyegetés alatt, a 333. és 334. §§. értelmében oly cselekmény közvetlen elkövetésével való fenyegetés értetik, mely által a fenyegetettnek, vagy hozzátartozójának, vagy valamely jelenlevőnek élete, vagy testi épsége vagy vagyona sulyos veszélynek tétetik ki.

336. §. A rablás 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntettetik.

337. §. Tiz évtől 15 évig terjedhet a rablás büntetése: ha azzal összefüggésben, sulyos testi sértés, vagy szándékos emberölés kisérlete is elkövettetett.

Ha pedig a rabláson fölül szándékos emberölés is elkövettetett: a büntetes életfogytig tartó fegyház leend.

338. §. A ki azon czélból, hogy magának vagy másoknak jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, valakit erőszakkal vagy erőszakkal való fenyegetéssel, valaminek cselekvésére, eltürésére, vagy elhagyására kényszerit: a zsarolás vétségét követi el, és 1 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

A kisérlet büntetendő.

339. §. Büntettet képez a zsarolás és 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1) ha a zsaroló gyilkolással vagy sulyos testi sértéssel, vagy sulyos vagyoni kár okozásával fenyegetett;

2) ha az közhivatalnoki minőség szinlelésével, vagy a közhatóság hivatalos rendeletének ürügye alatt követtetett el.

340. §. A rablás és zsarolás büntette esetében, a szabadságbüntetésen fölül, hivatalvesztés, és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is kimondandó.

A zsarolás vétsége esetében a szabadságbüntetésen fölül csupán hivatalvesztés mondandó ki.

XXVIII. FEJEZET.

A sikkasztás és a hűtlen kezelés.

341. §. A ki a birtokában vagy birlalatában lévő idegen ingó dolgot jogellenesen eltulajdonitja, vagy azt jogellenesen saját, vagy mások hasznára forditja: sikkasztást követ el. A sikkasztás be van végezve, ha az idegen vagyon birtokosa, vagy birlalója azt elidegeniti, felhasználja, elzálogositja, vagy arról, mint sajátjáról egyébként rendelkezik: ugyszintén ha annak nála létét a visszakövetelésre jogositott előtt tudva eltagadja.

Sikkasztásnak tekintetik, ha a lezálogolt, vagy birói zár alá vett dolog tulajdonosa, a nála hagyott vagy őrizetére bizott zálogra, vagy zár alá vett vagyonra nézve, a fentebbi szakaszban megjelölt cselekmények valamelyikét elköveti.

342. §. A sikkasztás, ha az elsikkasztott vagyon értéke nem tesz többet 100 frtnál: vétséget, azon felül pedig bűntettet képez.

343. §. Büntettet képez a sikkasztás továbbá: ha a 327. §. esete forog fenn; mindazonáltal azon szakasz utolsó bekezdésében megállapitott megszoritás mellett.

344. §. A sikkasztott dolog értékének meghatározásánál: a 323. §. szabálya követendő.

345. §. A sikkasztás vétsége 6 hónapig terjedhető fogházzal, a sikkasztás bűntette pedig 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

A szabadságbüntetésen fölül egyszersmind hivatalvesztés, a politikai jogok felfüggesztése azonban csak a sikkasztás bűntette miatt állapitandó meg.

346. §. A 331. és 332. §§. határozatai a sikkasztás esetében is alkalmazandók.

347. §. Azon gyám vagy gondnok, zár-, tömeg- vagy alapitványi gondnok — azon végrendeleti végrehajtó, jószág- vagy vagyonfelügyelő, kezelő, továbbá azon ügynök, bizományos, vagy hites alkusz, végre azon mérnök, a ki az ezen minőségben őt illető kötelességben hűtlenül, a reábizott személy, vagy ügy kárára jár el: a hűtlen kezelés büntettét követi el, és 3 évig terjedhető börtönnel és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha pedig a hűtlen kezelés által okozott kár 2000 frtot fölülhalad: a hűtlen kezelő 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

A szabadságbüntetésen fölül a hivatalvesztés is kimondandó.

(Folytatása következik.)

Kiadja és nyomatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

XXIX. FEJEZET.

A jogtalan elsajátitás.

348. §. A ki másnak tulajdonához tartozó dolgot talál, s azt 3 nap eltelte alatt sem a hatóságnak nem adja át, sem annak, a ki elvesztette, nem szolgáltatja vissza: a talált dolog jogtalan elsajátitásának vétségét követi el és 3 hónapig terjedhető fogházzal, valamint 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

349. §. A ki régi kincset talál, és azt a hatóságnak 3 nap alatt be nem jelenti: a talált kincs jogtalan elsajátitásának vétségét követi el, és 2000 forintig terjedhető pénzbirsággal büntetendő.

A talált kincs elkoboztatik.

350. §. Vétséget követ el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő, a ki másnak tulajdonát képező dolgot, ha az véletlenségből vagy tévedésből az ő birtokába jutott, elsajátitja.

351. §. Ha a jogtalan elsajátitás által az elsajátitónak felvagy lemenő ágbeli rokona, testvére vagy vele közös háztartásban élő rokona, gondnoka, vagy nevelője károsittatott: a bünvádi eljárás csak a kárositott inditványára inditható meg.

XXX. FEJEZET.

Az orgazdaság és bünpártolás.

352. §. A ki oly dolgot, melyről tudja, hogy buntett következtében jutott birtokosának vagy birlalójának kezeihez, megvesz, másként megszerez, elrejt, vagy annak elidegenitésére közreműködik: az orgazdaság büntettét követi el, és 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ha pedig a fennkörülirt esetben vétség következtében jutott a dolog ennek birtokosa vagy birlalója kezeihez: az, ki azt megveszi, vagy másként megszerzi, elrejti, vagy elidegenitésére közreműködik: az orgazdaság vétségét követi el és 2 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

353. §. Ha az elkövetett büntett tettesére tiz évi fegyháznál sulyosabb büntetést határoz a törvény: az orgazda, a mennyiben az orgazdaság elkövetésekor azon körülményt tudta, mely a megjelölt sulyos büntetést vonja maga után, 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

354. §. A 327. §. rendelete: az orgazdaság esetében is alkalmazandó.

355. §. Orgazdaság miatt a hivatalvesztés mindig, a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése azonban csak az esetben mondandó ki, ha az orgazdaság büntettet képez.

356. §. A ki valamely büntettest azon czélból, hogy büntetlenségét biztositsa, a nélkül, hogy ez iránt a büntett elkövetése előtt vele összebeszélt vagy megállapodott volna, elrejt, vagy annak a hatóság elöli menekülésére tanácscsal vagy tettel közreműködik, — a mennyiben a törvény külön intézkedésében meghatározott eset nem forog fenn: a bünpártolás vétségét követi el, és 1 évig terjedhető fogházzal, valamint 500 forintig terjedhető pénzbüntetéssel és hivatalvesztéssel büntetendő.

A jelen szakasz nem alkalmazandó, ha a bünpártoló a cselekményt hozzátartozójának érdekében (77. §.) követte el.

XXXI. FEJEZET.

A csalás.

357. §. A ki azon czélból, hogy magának, vagy másnak jogtalan hasznot szerezzen, valakit ravasz fondorlatokkal tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart, és ez által vagyonában megkárosit: csalást követ el.

358. §. Ha a csalás általi kár nem tesz ki többet, mint 50 frtot: a cselekmény vétséget, ha pedig a kár 50 frtnál többet tesz ki: büntettet képez.

359. §. Tekintet nélkül az okozott kár összegére, büntettet képez a csalás:

1) ha annak elkövetése végett közhivatalnoki jelleg, vagy közhatósági megbizás szinleltetett;

2) ha közhivatalnok ügyvéd, meghatalmazott, ügyvivő, felügyelő, vagy magán-hivatalnok által, hivatala, vagy megbizatása körében követtetett el;

3) ha a csaló csalás miatt már két izben elitéltetett, s utolsó csalása elkövetését megelőző büntetésének kitöltése, vagy elengedése óta 10 év még nem telt le.

360. §. Tekintet nélkül az okozott kár összegére, büntettet képez a csalás azon esetben is: ha valaki azon czélból, hogy magának jogellenes hasznot szerezzen, saját vagyonát megsemmisiti, vagy megrongálja.

361. §. A csalás büntettét képezi az is: ha a ravasz fondorlatok általi tévedésbe-ejtés, vagy tévedésben-tartás azon czélból használtatik: hogy a védkötelezett ezen kötelezettsége alul fölmentessék, vegy valamely katona a katonai szolgálatból elbocsájtassék.

362. §. A csalás vétsége 6 hónapig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, a csalás büntette pedig 3 évig terjedhető börtönnel és 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha azonban az okozott kár értéke 2000 frtot felülhalad, ugyszintén a 359. §. 3. pontjában és a 360. §-ban meghatározott esetekben: a csalás 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

363. §. Csalást követ el, s a jelen fejezetben megállapitott különbségek szerint meghatározott büntetéssel büntetendő az is: a ki valamely kiskorunak, vagy gondnokság alá helyezettnek tapasztalatlanságát, könnyelmüségét, vagy szorultságát, saját vagy mások nyerészkedési czéljára felhasználja, az által, hogy őt oly okirat aláirására birja, melylyel jelentékeny kárára vagyoni kötelezettséget vállal, valamely jogáról rendelkezik, vagy pedig mást az irányában fennálló vagyoni kötelezettség alul egészben vagy részben felszabadit.

364. §. A csalás büntetésével a hivatalvesztés is megállapitandó.

365. §. A 331. §-ban meghatározott személyek között elkövetett csalás miatt, csupán a károsult inditványára inditható meg a bünvádi eljárás.

366. §. A 359., 360. és 361. §§-ban meghatározott esetek kivételével, csalás miatt, szintén csak a károsult inditványára inditandó meg a bünvádi eljárás.

XXXII. FEJEZET.

Okirat-hamisitás.

367. §. A ki hamis közokiratot készit, vagy valódi közokiratot, tartalmának megváltoztatása által meghamisit, ha ebből valakire jogsérelem háramlik, vagy háramolhatik, akár külföldi, akár belföldi legyen azon közokirat: a közokirat hamisitásának büntettét követi el, és 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

368. §. A ki a fentebbi szakaszban meghatározott cselekményt azon czélból követi el, hogy ez által magának vagy másnak jogellenesen hasznot szerezzen, vagy valakit vagyonában megkárositson: 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

369. §. Azon közhivatalnok, köz- vagy váltójegyző, a ki hivatali hatáskörében, hamis közokiratot állit ki, vagy a valódi közokiratot meghamisitja, ha ebből valakire jogsérelem háramlik vagy háromolhatik: 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

370. §. Közokirat hamisitását képezi s a 369. §. rendelete szerint büntetendő: ha a közhivatalnok, vagy köz- vagy váltójegyző, az általa hivatali minőségénél fogva vezetett jegyzőkönyvbe, vagy egyéb közhivatali könyvbe, vagy az általa felvett okiratba, valamely lényeges tényt hamisan vezet be, hiteles alakban, hamis kivonatot ad ki, vagy ha a hivatali jegyzőkönyv, vagy más közhivatali könyv lényeges tételét meghamisitja.

371. §. Közokirat-hamisitást követ el és 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő azon közhivatalnok vagy közjegyző is, aki valamely okiratról hiteles alakban hamis másolatot ad ki, vagy valamely másolatot, nem létező eredeti okirat másolatának, hiteles alakban bizonyit.

372. §. A 371. §. intézkedései, a hiteles alakban kiadott hamis forditmányokra is kiterjednek.

373. §. Az anyakönyvek és azokból kiadott hiteles alaku kivonatok és bizonyitványok, közokiratot képeznek, s az azok vezetésével, valamint azokból hiteles kivonatok és bizonyitványok vagy okiratok kiadására jogositott személyek, ezen cselekményeikre vonatkozólag, közhivatalnokoknak tekintetnek.

Ezen szabály a házassági perekben eljáró egyházi birságok tagjaira, jegyzőire és irattáraik kezelőire, valamint a káptalanok és cenventek, mint közhitelességu helyek irattárainak kezelésével, ugyszintén az ezek fölötti felügyelettel, valamint az ezekből hiteles alaku okiratok kiadmányozásával megbizott személyekre is kiterjed.

374. §. Azon közhivatalnok, köz- vagy váltójegyző, ugyszintén azon hiteles forditó, a ki hivatalánál fogva vezetésére vagy őrizetére bizott nyilvános könyvet, jegyzőkönyvet, vagy eredeti okiratot, azon czélból, hogy valakinek jogára nézve lényeges bizonyitás meghiusi-

tassék, vagy megnehezitessék, megsemmisit, egészben vagy részben használhatatlanná tesz, eltitkol, vagy pedig az ellenfélnek átad: szintén közokirathamisitónak tekintetik, és 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Azon közhivatalnok, köz- vagy váltójegyző vagy hiteles fordító pedig, a ki a jelen szakasz fentebbi pontjában meghatározott valamely cselekményt, az őrizetére bizott hiteles alaku másolatra vonatkozólag követi el: 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

375. §. Közokirat hamisitása miatt a fentebbi szakaszokban meghatározott büntetésen fölül, hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is kimondandó.

A 373-ik §-ban meghatározott személyekre vonatkozólag, a hivatalvesztés helyett az itéletben kimondandó: hogy nem viselhetnek oly egyházi hivatalt, melynek teendői közé tartozik a biráskodás, vagy jegyzőkönyvvezetés házassági ügyekben, továbbá közokiratok kiállitása, vezetése vagy őrzése.

376. §. A ki szándékosan közreműködik arra, hogy valakinek jogát illetőleg, valótlan tények, körülmények, vagy nyilatkozatok vezettessenek be a nyilvános könyvbe, vagy más közokiratba: 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

A ki pedig az ezen szakaszban meghatározott cselekményt azért követi el, hogy ez által magának vagy másnak jogellenesen hasznot szerezzen: 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

377. §. A ki hamis magánokiratot készit vagy készittet, magán-okiratot részben vagy egészben meghamisit, vagy meghamisittat, ha azt arra használja, hogy ez által más ellen, valamely kötelezettség vagy jog létezése, megszünte, vagy megváltoztatása bizonyittassék: a magánokirat hamisitását követi el.

378. §. A magánokirat hamisitása vétséget képez és egy évig terjedhető fogházzal, ugyszintén 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, ha oly kötelezettség, vagy jog létezésének, megszüntének, vagy megváltoztának bizonyitására vonatkozik, melynek értéke 50 frtot nem halad tul.

Ha pedig a kötelezettség értéke, melyre a hamis, vagy hamisitott magánokirat vonatkozik, 50 frtot tulhalad, a hamisitás büntettet képez, és 3 évig terjedhető börtönnel, valamint 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Öt évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő a magánokirat hamisitása:

1) ha hamis váltó készitése vagy valódi váltó meghamisitása által követtetik el;

2) ha oly kereskedelmi- vagy üzleti könyv hamisittatik meg, melynek a törvény föltétlenül vagy föltételesen fél bizonyitó erőt tulajdonit (1868: XIV. t.-czikk 173. §.);

3) ha a jog vagy kötelezettség értéke, melyre a hamisitás vonatkozik, 2000 frtot tulhalad.

379. §. Okirat-hamisitást követ el, s a jelen fejezetben meghatározott megkülönböztetések szerint büntettetik az is, aki másnak aláirásával ellátott valamely kitöltetlen iratot, jogtalannl akként tölti ki, hogy ez által az aláiró ellen valamely kötelezettség vagy jog létezése, megszünése, vagy megváltoztatása bizonyittassék.

380. §. A fentebbi szakasz rendelete alá esik az is, a ki a más által készitett hamis vagy hamisitott köz- vagy magánokiratot, ezen minőségét tudva, használja, vagy oly előnyt fogad el, melyről tudja, hogy hamis vagy hamisitott okirat alapján szereztetett.

381. §. Az okirat-hamisitás vétségét követi el és 2 évig terjedhető fogházzal, valamint 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik: a ki azon czélból, hogy másnak kárt okozzon, oly okiratot, mely vagy épen nem, vagy nem kizárólag az övé, megsemmisit, megrongál, vagy eltitkol.

382. §. Okmányhamisitás vétségét képezi és 3 évig terjedhető fogházzal büntetendő: ha valaki valamely határkövet, vagy a határ megjelölésére szolgáló más tárgyat, kárositási szándékból megsemmisit, elvisz, vagy azt azon helyről, a melyen létez, elteszi

XXXIII. FEJEZET.

Orvosi és községi hamis bizonyitványok kiállitása és használása.

383. §. Azon orvos, a ki valamely egyén egészségi állapotáról, a hatóság használatára hamis bizonyitványt ad ki: vétséget követ el, és 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

384. §. A hamis bizonyitvány kiadásának vétségét követi el, s a fenntebbi szakaszban meghatározott büntetéssel büntetendő az is, aki a nélkül, hogy orvos volna, ezen minőséget szinlelve, vagy más orvos nevében, vagy költött név alatt, valakinek egészségi állapotáról, a hatóság használatára, bizonyitványt ad ki, vagy egy valódi orvosi bizonyitványt meghamisit.

385. §. A ki a végett, hogy valamely hatóságot, vagy életbiztositás esetében az életbiztositó társaságot, egészségi állapotára vonatkozólag tévedésbe ejtsen, tudva hamis orvosi bizonyitványt használ: 1 évig terjedhető fogházzal és hivatalvesztéssel büntetendő.

386. §. Azon községi elöljáró, a ki valakinek erkölcsi viseletéről, vagy vagyoni állapotáról hamis tartalmu bizonyitványt ad ki: vétséget követ el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal, valamint 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel és hivatalvesztéssel büntetendő.

XXXIV. FEJEZET.

Bélyeg hamisitás.

387. §. A ki az állam által kiadott bélyeget, posta-, vagy a nemegyenes adó biztositására szolgáló más jegyet, pecsétet, vagy valamely fém természetének és beltartalmának, ugyszintén a ki valamely üredény tartalmának bizonyitására szolgáló, állami vagy közhatósági jegyet utánozza, vagy meghamisitja — a mennyiben az okozott vagy megkisérlett kárositás miatt (358. §.) sulyosabb büntetés alá eső cselekményt nem követett el: bélyeghamisitás vétsége miatt 1 évig terjedhető fogházzal és 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

388. §. A ki valamely áruczikken, vagy annak burkolatán, más belföldi gyárosnak, iparosnak, termesztőnek, vagy kereskedőnek czégét, vagy iparjegyét jogtalanul, azon czélból használja, hogy a közönség azon áruczikk származása, természete, vagy minősége iránt tévedésbe ejtessék: az iparvédjegy hamisitásának vétségét követi el, és 3 hónapig terjedhető fogházzal valamint 2000 frtig teéjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ugyanazon büntetés éri azt is, a ki a jelen szakaszban meghatározott vétséget, külföldi gyáros, iparos, termesztő, vagy kereskedő czégének vagy iparjegyének jogtalan használása által követi el, ha a viszonosság, azon állammal, melynek a sértett fél honosa, államszerződés által meg van állapitva.

Ezen vétség csak a sértett fél kivánságára büntetendő.

XXXV. FEJEZET.

A csalárd és vétkes bukás.

389. §. A csalárd bukás büntettét követi el, és 5 évig terjedhető fegyházzal büntettetik, a ki azon czélból, hogy hitelezőit megkárositsa:

1) vagyonához tartozó valamely érték-tárgyat elrejt, félretesz, azt értékén alól eladja, elajándékozza, vagy őt cselekvőleg illető valamely követelést elenged, vagy valótlan követelést kifizet;

2) egy vagy több hitelezőjét zálog- vagy megtartási jognak engedélyezése, vagy vagyona valamely részének átengedése által kedvezményben részesit;

3) oly adósságot vagy kötelezettséget valónak ismer el, mely egészben, vagy részben valótlan;

4) kereskedői könyveket, ha a törvény által azok vezetésére kötelezve volt, nem vezetett; vagy azokat megsemmitette, elrejtette, hamisan vezette, vagy akkép változtatta meg, hogy azokból cselekvő és szenvedő állapota, vagy üzletének folyama nem derithető ki.

390. §. A vétkes bukás vétségét követi el, és 2 évig terjedhető fogházzal büntetendő: a ki

1) fizetési tehetetlenségbe, habár csak részben, pazarlás, gondatlan üzletvezetés, papirokkal vagy áruczikkekkel való tőzsdejáték, vagy árkülönbségi-üzlet által jutott;

2) a 389. §. 4) pontjában megjelölt valamelyik cselekményt vagy mulasztást nem azon czélból követte el, hogy ez által hitelezőit megkárositsa;

3) ha kereskedői könyvek vezetésére kötelezve volt, azonban cselekvő és szenvedő vagyoni állapotáról rendes mérleget évenként nem készitett;

4) minekutána fizetési tehetetlenségét tudta, vagy tudnia kellett: uj adósságokat csinált; vagy a csődkérvény azonnali beadásának elmulasztása által okot szolgáltatott arra, hogy vagyonára egy vagy több hitelező, zálog- vagy megtartási jogot nyerjen.

391. §. Ha valamely kereskedelmi társaság vagy egylet vagyona ellen nyittatik csőd: a 389. §-ban meghatározott büntett, vagy a 390-ik §-ban meghatározott vétség esetében, a bűnösség az üzlet vezetésével megbizott azon személyeket terheli, a kik a büntetendő cselekményt elkövették.

XXXVI. FEJEZET.

A gyujtogatás.

392. §. A gyujtogatás büntettét követi el és 10 évtől 15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő: a ki

1) valamely házat, kunyhót, hajót, malmot, vagy bármely épületet, vagy helyiséget, mely emberek lakásául szolgál, vagy erre van szánva, vagy pedig több ember összejövetelére használtatik: azon időben szándékosan gyujt fel, midőn abban egy vagy több ember tartózkodik;

2) a ki templomot, közkönyvtárt, közlevéltárt, vagy oly épületet, a melyben közhasználatra szolgáló tudományos, vagy művészeti gyüjtemények tartatnak, vagy melyben puskapor, vagy más gyú- vagy robbantó anyagok készittetnek, vagy tartatnak, habár oly időben gyújt fel, midőn abban senki sem tartózkodik.

393. §. A gyujtogatás büntettét követi el, és 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1) a ki a 392. §. 1) pontjában meghatározott büntettet oly időben követi el, midőn az általa felgyujtott épületben, vagy helyiségben senki sem tartózkodik;

2) a ki valamely raktárt, vagy a szabad téren fekvő nagyobb mennyiségü árukészletet, a földtől el nem vált, vagy garmadban, vagy halomban lévő gabonát, vagy másnemü földtermesztményt, bányát, erdőt, nagyobb mennyiségü épitési- vagy tüzelésre szolgáló anyagkészletet szándékosan felgyujt, a mennyiben a felgyujtott tárgy másnak tulajdona, vagy habár a gyujtogató tulajdona lett volna: de minősége, vagy fekvése olyan volt, hogy felgyujtása következtében, másnak tulajdona is meggyult, vagy közel tüzveszélynek tétetett ki.

394. §. Életfogytig tartó fegyházzal büntetendő a gyujtogatás:

1) ha a gyujtás idején a felgyujtott helyiségben levő személy a tűz által életét veszté, a mennyiben a gyujtogató azt — hogy azon helyiségben valaki létezik, beláthatta, s a mennyiben cselekménye gyilkolást nem képez;

2) ha ugyanazon személy egyidőben, vagy rövid időköz alatt, több gyujtogatást, vagy habár csak egy gyujtogatást, de többek szövetségében, vagy azon czélból követett el, hogy az ez által okozott zavar, rablás elkövetésére, vagy valamely épitmény lerombolására alkalmul használtassék.

395. §. A ki a 392. vagy 393-ik §§-ban megjelölt valamely tárgyat gondatlanságból gyujt fel: tüzvész-okozás vétsége miatt 1 évig terjedhető fogházzal és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel — ha pedig a gondatlanságból elkövetett felgyujtás által valakinek halála okoztatott, 5 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

396. §. A gyujtogatás büntette miatt, a szabadságbüntetésen fölül, hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is kimondandó.

397. §. A gyujtogatás nem büntettetik, ha a tüz tovább terjedése, előbb mint a tett felfedeztetett s nagyobb kár okoztatott volna, a tettes által, vagy az ő intézkedései következtében eloltatott.

XXXVII. FEJEZET.

A szándékosan vagy gondatlanságból okozott vizáradás.

398. §. A vizáradás szándékos okozásának büntettét követi el és 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő: a ki valamely töltést, gátat, vagy zsilipet szándékosan és jogellenesen átmetsz, megrongál, vagy megnyit, s másnak vagyonára vizet bocsájtván, azt áradás okozása által megkárositja.

399. §. Ha a 398. §-ban meghatározott esetben a kár 200 frtot nem halad fölül, ugyszintén ha a vizáradás, a tettes vagyonának megmentése végett okoztatott: a büntetés a következő szakaszban megjelölt esetek kivételével, 3 évig terjedhető börtön leend.

400. §. Ha a szándékosan okozott vizáradás által egy vagy több embernek élete veszélyeztetett, s ezen veszély előrelátható volt: a tettes 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Ha pedig az ezen szakasz fentebbi pontjában meghatározott esetben, a vizáradás által egy vagy több ember életét vesztette, a mennyiben a cselekmény nem képez gyilkosságot: a tettes életfogytig tartó fegyházzal büntetendő.

401. §. A ki gondatlanságból okoz vizáradást: vétséget követ el, s ha ez által másnak élete, vagy vagyona veszélyeztetik, 1 évig terjedhető fogházzal és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, ha pedig ez által valakinek halála okoztatott: 5 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

402. §. A szándékosan okozott vizáradás miatt egyszersmind hivatalvesztés is kimondandó.

XXXVIII. FEJEZET.

Vaspályák, hajók, távirdák megrongálasa és egyéb közveszélyü cselekmények.

403. §. A ki vaspályának, gőz- vagy más hajónak, vagy ezekhez tartozó tárgynak szándékos megrongálása által, a vasuton vagy a hajón lévő személyeket vagy árukat veszélynek teszi ki: a közveszélyü megrongálás büntettét követi el, és 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

404. §. Ha a fentebbi szakaszban megjelölt büntett következtében sulyos testi sértés történt: a tettes 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal, ha pedig valakinek halála okoztatott, a mennyiben gyilkosság nem forog fenn: életfogytig tartó fegyházzal büntetendő.

405. §. A közveszélyü cselekmény büntettét követi el, s a következményekhez képest a 403. és 404. §§-ban meghatározott büntetéssel büntetendő: a ki a vaspályán, vagy annak közelében levő személyeket, vagy árukat, a szabályszerü jelzés szándékos elmulasztása, vagy szándékos hamis jelzés által veszélynek teszi ki.

406. §. A ki a 403. és 405. §§-ban megjelölt valamely cselekményt vagy mulasztást gondatlanságból követi el, vétség miatt 1 évig terjedhető fogházzal, és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő; ha pedig a megjelölt cselekmény vagy mulasztás által halál okoztatott: 5 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

Öt évig terjedhető fogházzal büntetendő azon vasuti hivatalnok, vagy szolga, a ki bármely szolgálati kötelességének elmulasztása által, a vaspálya-vonaton, vagy annak közelében lévő személyeket vagy árukat, a vaspálya általi megsérülés vagy megrongálás veszélyének teszi ki.

407. §. A ki a távirdát, vagy annak valamely tartozékát, szándékosan megrongálja, vagy szándékosan oly cselekményt, vagy mulasztást követ el, mely által a távirda használhatósága félbeszakittatik: vétséget követ el, és 6 hónapig terjedhető fogházzal, valamint 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

408. §. Vétséget követ el és 1 hónapig terjedhető elzárással és 50 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az is, a ki gondatlanságból követ el oly cselekményt vagy mulasztást, mely által a távirda használhatósága félbeszakittatik.

409. §. A távirdai, vagy a távirászattal megbizott hivatalnok, a felügyelő- vagy a szolgaszemélyzet azon tagja, a ki a távirda használhatóságának félbeszakitását szolgálati kötelességének elmulasztása által okozta: 2 hónapig terjedhető elzárással és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

410. §. A 406. és 409. §§-ban megjelölt személyek, a jelen fejezet fentebbi szakaszaiban meghatározott büntető cselekmények miatt, a meghatározott büntetésen fölül, egyszersmind hivataluktól, illetőleg szolgálatuktól való elmozditásra itélendők.

Az elmozditásra itélt hivatalnok vagy szolga, ily minőségben sem vaspályai, sem gőzhajózási vagy távirdai intézetnél nem alkalmazható.

411. §. Azon vaspályai vagy gőzhajózási intézetnek igazgató-hivatalnoka, a ki a hivatalától, vagy szolgálatától való elmozditásra itélt egyént nem bocsájtja el azonnal, mihelyt a jogerőre emelkedett itélet vele közöltetett: vétség miatt 100 frttól 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ugyanezen büntetés éri azokat is, a kik az ekként elbocsájtott hivatalnokot vagy szolgát vaspálya-, vagy gőzhajó-intézetnél alkalmazzák.

Ha pedig az elbocsájtott hivatalnok vagy szolga, a 410. §. intézkedésének megsértésével, ismét valamely vaspályánál vagy gőzhajónál, hivatalnoki vagy szolgai állomást foglal el: 3 hónaptól 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

412. §. A ki szándékos cselekménye vagy mulasztása által, valamely hajónak megfeneklését, elsülyedését, vagy összezuzatását okozza, ha ez által másnak élete vagy vagyona veszélyeztetett: büntettet követ el, és 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő; ha pedig azon cselekmény vagy mulasztás következtében valaki életét vesztette, a mennyiben gyilkosság nem követtetett el: 10 évtől 15 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

413. §. Ha pedig a hajó megfeneklését, elsülyedését vagy összezuzatását okozó cselekmény vagy mulasztás, gondatlanságból követtetett el, s ez által másnak élete vagy vagyona veszélyeztetett: vétség miatt 1 évig terjedhető fogház, s ha halál okoztatott: 5 évig terjedhető fogház állapitandó meg.

414. §. A ki a marhavész terjedése ellen a hatóság által elrendelt zár- vagy egyéb felügyeleti szabályokat megsérti; vétség miatt 3 hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

Ha a szabályok ezen megsértése következtében valamely marha a ragályos vészbe esett: az a ki a szabályokat tudva megsér-

tette, 1 évig terjedhető fogházzal és 1000 frtig terjedhető pénzbüntéssel büntetendő.

A kisérlet büntetendő.

XXXIX. FEJEZET.

Más vagyonának megrongálása.

415. §. A ki másnak tulajdonát képező ingó dolgot szándékosan és jogtalanul megrongál vagy megsemmisit: vétséget követ el, és 3 évig terjedhető fogházzal, és 50 frttól 1000 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A kisérlet büntetendő.

A bünvádi eljárásnak csak a sértett fél inditványára van helye.

416. §. Büntettet képez a cselekmény, és 1 évtől 3 évig terjedhető börtönnel, ugyszintén 200 frttól 2000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, ha az, tanuk, szakértők, közhivatalnokok vagy községi előljárók vagyonán, azok tanuzása, véleménye, vagy hivatalos eljárása miatti boszuból követtetett el.

411. § A 415-ik §. rendelkezése szerint büntetendő az is: a ki a vallási tiszteletre rendelt épületet, vagy más tárgyat, ugyszintén aki a sirt, vagy siremléket, nyilvános emlékszobrot, közkönyvtárban őrzött könyvet, kéziratot, vagy a tudomány, művészet, vagy ipar szempontjából nyilvános gyüjteményben őrzött egyéb tárgyat, nyilvános levéltárban vagy közhivatali irattárban őrzött okmányt, vagy iratot jogtalanul megrongál, elpusztit vagy megsemmisit.

418. §. A ki másnak ingatlan vagyonát elfoglalja, vagy szándékosan és jogtalanul megrongálja, vagy annak a földtől el nem választott terméket felhasználja: a mennyiben sulyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fenn, s a kár 5 frt értéket fölülmul: vétséget követ el, és 3 hónapig terjedhető fogházzal, valamint 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

XL. FEJEZET.

A foglyok megszöktetése.

419. §. A ki a fogolynak a fogságból, vagy a hatósági őrizetből való megszökésre segélyt nyujt: büntett miatt, 1 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

A ki pedig a megszökés czéljából a fogolynak fegyvert, kulcsot, feszitő-, vágó, vagy szuró, robbantó vagy más eszközt ad: 2 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

420. §. Azon őr, felügyelő vagy hatósági közeg, a ki a felügyeletére bizott fogolyt szándékosan megszökteti: 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Ha pedig gondatlanságból okozta a felügyeletére bizott fogolynak megszökését: vétség miatt 6 hónapig terjedhető fogházzal, és 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, valamint hivatalvesztéssel büntetendő.

XLI. FEJEZET.

Katonáknak szökésre, vagy a behivási parancsolat iránti engedetlenségre és a védkötelezetteknek ezen kötelességük megszegésére csábitása.

421. §. A ki a hadsereg, haditengerészet, vagy a honvédség tagját béke idején szökésre csábitja: vétséget követ el, és 6 hónapig tartó fogházzal büntetendő.

Ha pedig a cselekmény a fegyveres erő hadi lábra állitása után követtetett el: a 142. és 143. §§. rendelkezései alkalmazandók.

422. §. A ki a hadsereg, hadi tengerészet, vagy a honvédség tagját, a kiről tudja, hogy megszökött, szökése alatt magánál vagy a felügyelete alatt álló helyiségben tartja, vagy annak a lappangásra, vagy menekülésre bármikép segélyt nyujt, — ha e cselekményt béke idején követte el: vétség miatt 3 havig terjedhető fogházzal büntetendő.

423. §. A ki a hadsereg, a hadi tengerészet, vagy a honvédség szabadságon levő, vagy a tartalékhoz, vagy a szabadságolt állományhoz tartozó tagját arra csábitja: hogy a behivási parancsolatnak ne engedelmeskedjék, ha e cselekményt béke idején követte el: vétség miatt 1 hónapig terjedhető fogházzal — ha pedig e cselekményt, a fegyveres erőnek hadi lábra állitása után követte el, a mennyiben a 142. §. 4) pontjában meghatározott eset nem forog fenn: 5 évig terjedhető börtönnel és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A póttartalékhoz tartozó személynek a behivási parancs iránti engedetlenségre csábitása: szintén a jelen szakasz fentebbi intézkedéseiben meghatározott megkülönböztetések szerint büntetendő.

424. §. A ki a védköteles egyént, azon czélból, hogy azt a védkötelesség teljesitésétől elvonja, arra birja, hogy a sorozó bizottság előtt ne jelenjen meg, tekintet nélkül arra, hogy az alkalmas-e a katonai szolgálatra, vagy nem — ha e cselekményt béke idején követte el, vétség miatt 1 hónapig terjedhető fogházzal és 500 forintig terjedhető pénzbüntetéssel — ha pedig azt a hadseregnek hadi lábra állitása után követte el: 3 évig terjedhető börtönnel és 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

425. § A jelen fejezetben meghatározott valamelyik büntett elkövetői, a fentebb meghatározott büntetésen fölül hivatalvesztésre, és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére is itélendők.

XLII. FEJEZET.

A hivatali bűntettek és vétségek.

426. §. Közhivatalnokoknak tekintetnek azok, a kik az állam közigazgatási vagy igazságszolgáltatási, vagy pedig a köztörvényhatóság, vagy a község, hatósági teendőjének teljesitésére, hivataluknál vagy szolgálatuknál vagy különös megbizatásuknál fogva kötelezvék; ugyszintén azok is: a kik az állam, köztörvényhatóság vagy a község által közvetlenül kezelt közalapitványoknál, kórházaknál, tébolydáknál mint felügyelők, orvosok, hivatalnokok, vagy szolgák vannak alkalmazva.

A kir. közjegyzők szintén közhivatalnokoknak tekintetnek.

427. §. Azon közhivatalnok, a ki a hivatalánál fogva kezeihez letett, vagy kezelésére, illetőleg őrizetére bizott pénzt, vagy pénzértékkel biró más tárgyat elsikkasztja: a hivatali sikkasztás büntettét követi el, és 2 évtől 5 évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ha azonban az elsikkasztott tárgy értéke 1000 frtot tulhalad: 2 évtől 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

428. §. A hivatali sikkasztás elkövetője 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő: ha a felfedezés meghiusitása vagy nehezitése czéljából, a bevételek bejegyzésére, vagy ellenőrzésére szolgáló könyvbe, számlába vagy jegyzőkönybe, hamis tételt jegyzett be, vagy a bejegyzett tételt meghamisitotta, valamely kezelési könyvet, számlát, jegyzőkönyvet, vagy a sikkasztásra vonatkozó más okiratot vagy iratot megsemmisitett, vagy használhatlanná tett: egyáltalában ha a sikkasztással összefüggőleg, még más büntettet vagy vétséget is követett el, a mennyiben ez nem esik sulyosabb büntetés alá.

429. §. Vétséget képez a hivatali sikkasztás és 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő: ha a 428. §-ban megjelölt esetek egyike sem forog fenn, és az elsikkasztott tárgy értéke a sikkasztónak hivatali óvadék-pénzéből fedezhető volt.

430. §. Azon közhivatalnok, a ki hivatalánál fogva teljesitendő cselekményért, vagy annak elmulasztásáért ajándékot vagy jutalmat illetéktelenül követel, elfogad, vagy az ez iránti igéretet nem utasitja vissza: megvesztegetés vétsége miatt 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő.

Ugyanezen büntetés éri a közhivatalnokot azon esetben is: ha az ajándék vagy jutalom az ő beleegyezésével harmadik személynek adatott át vagy igértetett.

431. §. Azon közhivatalnok, a ki az adott, vagy igért ajándékért, vagy előnyért, hivatali kötelességét akár cselekvés, akár mulasztás által megszegi: a megvesztegetés büntette miatt 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

432. §. A 430. és 431. §§-ban meghatározott különbségek szerint, vétséget vagy büntettet követ el és büntetendő a megvesztegető is.

433. §. Öt évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1) a biró, vagy esküdtszéki tag, a ki azon polgári vagy bünvádi ügyben, melyre vonatkozólag megvesztegettetett, törvényellenesen itélt vagy határozott;

2) azon vizsgáló biró, a ki azon bünvádi ügyben, melyre vonatkozólag megvesztegettetett, törvényellenes határozatot hozott, vagy pedig eljárásában, illetőleg intézkedésében, cselekvés vagy mulasztás által kötelességét megszegte;

3) azon közhivatalnok, a ki az állam, a bíróság, törvényhatóság vagy község által elrendelt árverésre, vagy szerződés megkötésére, valamely szállitásnál vagy közmunkánál az átadásra, átvételre, a felügyeletre vagy a felülvizsgálatra vonatkozólag, hivatalánál vagy különös megbizatásánál fogva közreműködik, — ha megvesztegetve lévén, megbizatásában kötelességellenesen járt el.

434. §. Azon közhivatalnok, a ki az állam, a bíróság, törvényhatóság, vagy község, vagy ezek közvetlen felügyelete alatt álló

A magyar váltótörvénykönyv tervezete.*

ELSŐ FEJEZET.

Váltóképesség.

1. cz.

Szenvedő váltóképességgel bir mindenki, ki a törvény szerint terhes szerződéseket köthet.

A szenvedő váltóképesség megilleti azon kiskoruakat is, kik mint kereskedők, gyárosok vagy iparűzők akár egyedül, akár másokkal társaságban önálló üzlettel birnak.

Közönséges német váltórendszabály

Art. 1. Wechselfähig ist Jeder, welcher sich durch Verträge verpflichten kann.

Code de commerce:

Art. 113. La signature des femmes et de filles non négociantes ou marchandes publiques sur lettre de change ne vaut, à leur égard, que comme simple promesse.

Art. 114. Les lettres de change souscrites par des mineurs non négociants sont nulles à leurs égard, sauf les droits respectifs des parties, conformément à l'article 1312 du code civil.

Codice di commercio:

Art. 199. La sottoscrizione di donne non commercianti sopra lettere di cambio, anorchè solo nella qualità di giranti, non è repntata riguardo ad esse che una semplice obbligazione.

Art. 200. Le lettere di cambio sottoscritte da minori non commercianti sono nulle riguardo ad essi, salvi i diritti rispettivi delle parti a norma del l'articolo 1307 de codice civile.

A váltójogban rendszerint különbség szokott tétetni a cselekvő és szenvedő váltóképesség közt; mig azonban az elsőre nézve, mely az ember átalános jogképességével azonos, a váltótörvény különös dispositiója nem szükséges, — nagy fontossággal bir a szenvedő váltóképesség, vagyis azon tehetség szabatos meghatározása, melynél fogva valaki váltójogi kötelezettséget vállalhat.

A szerzendő váltóképesség meghatározásánál régibb európai törvények különféle rendszerből indultak ki, s a szenvedő váltóképességet vagy rendszerint mindenkitől megtagadták úgy, hogy e képességgel csak azok birtak, kiket a törvény azzal különösen felruházott; ide tartoztak majdnem mindenütt a kereskedők, kikhez némely országokban még más személyek is járultak, mint ezt a hannoveri, porosz és würtenbergi törvények intézkedései mutatják; — vagy a váltóképességet mint a szerződési képességből eredő szabályt álliták fel ugyan, de e szabály alól annyi és oly sokféle kivételt tettek, mikép az ez iránti törvények közt, melyek közé saját váltótörvényünkön kivül a danzigi, brémai, cötheni, szász, hamburgi és frankfurti váltótörvények tartoznak, az egyöntetüségnek még nyomára sem akadhatni. Ezen felül némely törvények, mint a magyar, dán, osztrák és sziléziai, különbséget téve az idegen és saját váltók közt, ezek szerint a szenvedő váltóképességet is különbözőleg állapitották meg.

Jelenleg ezen éles ellentétek átalában már nem léteznek oly mértékben, hogy az európai törvények közt a szenvedő váltóképességet illetőleg feltünő különbséget lehetne találni. Igaz, hogy az európai positiv törvények közt maig is találhatók olyanok, melyek a váltóképességet a nem tekintetében korlátozzák; de e kivételek egyrészről mindinkább kevesbülnek, másrészről a régibb legislatio maradványait képezik. Ma az európai államokban a szerződési képesség, kevés kivétellel, a szenvedő váltóképességet involválja, s e részben csak annyiban található különbség, a mennyiben a positiv törvények a szerződési képességet, az életkor szempontjából, különbözőleg állapitják meg.

A tervezet 1. czikke e tekintetben a köz. n. váltórendszabályhoz csatlakozik nemcsak azért, mert a váltó mint a kereskedelemi forgalom közvetitője csak ugy felelhet meg rendeltetésének, ha annak használása mindenkinek lehetővé tétetik, kit a köztörvény terhes szerződések kötésére feljogosit; hanem azért is, mert azon okok, melyek korábban a szenvedő váltóképesség korlátozását specialis viszonyaink közt indokolhatták, a haladó kor igényeivel szemben figyelembe nem jöhetnek. A törvényhozás azon álláspontot, melyet az 1840. XV. t. cz. alkotói elfoglaltak, már a véderőről, továbbá a honvédségről szóló és az ipartörvény alkotásánál elhagyta, világos elismeréséül annak, miszerint sem a polgári állást, sem a nemet oly akadálynak nem tekinti, mely miatt az egyesek átalános jogképességét, a specialis jogok tekintetében, korlátozni kellene.

Mig azonban a tervezet 1. czikke átalában a köz. n. váltórendszabályhoz csatlakozik, attól bizonyos tekintetben eltér, a mennyiben azt egy irányban kiegészíti. A mi e kiegészitést, mely az 1. cz. második bekezdésében foglaltatik illeti, annak igazolására azon körülmény szolgálhat, hogy a kiskoru kereskedők, gyárosok és iparuzók szenvedő váltóképessége Németországban is controversiákra adott alkalmat. Ha az átalános váltóképesség elfogadtatik, s a köztörvény szerinti szerződési képességhez köttetik, — lehetlen azt a nem teljes koru kereskedőkre, gyárosokra és iparüzókre ki nem terjeszteni; a most érintett üzletek ugyanis az adásvevés szakadatlan lánczolatával járnak; mert ha a törvény valakit kereskedésre, gyár- vagy iparüzletre jogosit fel, — ugy ötet az ehhez mulhatlanul szükséges jogképességgel is felruházza, vagyis szerződések kötésére is képesiti, miután e nélkül a kereskedés is az ezzel rokon gyár- vagy iparüzlet jogilag nem képzelhető; a legnagyobb következetlenség lenne azonban a physicailag kiskoru kereskedőt, gyárost vagy iparüzőt egyrészről szerződések kötésére feljogositani, s másrészről ötet a kötött szerződések teljesitése alól felmenteni; a kiskoru kereskedő, gyáros vagy iparüző tehát, midőn önálló üzletre jogosittatik fel, ezzel együtt szükségképen megnyeri a szerződési képességet is, s mert a jelen tervezet a váltóképességet a szerződési képességgel azonositja, az érintett személyeket váltóképességgel fel kellett ruháznia.

Hogy az érintett cathegoriába nem eső kiskoruak, a vakok, siketnémák, olvasni és irni nem tudók, a jogi személyek és a bukottak mennyiben birnak szenvedő váltóképességgel, az minden egyes esetben attól fog függni, hogy a köztörvény ezek szerződési képességét mily feltételekhez köti. Ebből egyuttal következik, hogy ha a most érintett személyeknél a szerződések érvényességéhez bizonyos előfeltételek szükségesek, ezek a szenvedő váltóképesség megitélésénél is figyelembe veendők lesznek, a nélkül, hogy e részben a váltótörvényben külön szabályokat felállitani kellene.

Végre hogy a jelen tervezet, eltérőleg a magyar, franczia és olasz váltótörvénytől, nem jelöli ki azokat, kik szenvedő váltóképességgel nem birnak, egyrészről abban találja indokolását, hogy az ily negativ tartalmu intézkedések szemben a törvény positiv határozataival, tulajdonképi jelentőséggel nem birnak; másrészről abban, hogy a szerződési képesség hiányának megállapitása nem a váltó, hanem a polgári törvénykönyv keretébe tartozik, ennek feladatát képezvén a szerződési képességet kizáró momentumokat megállapitani; a váltótörvény mint különös jog e tekintetben a magánjog intézkedéseit már azért sem ignorálhatja, mert a váltóképességet a köztörvény által megharározott szerződési képességtől teszi függővé, tehát váltóképességgel oly személyeket ugy sem ruházhatna fel, kiktől a köztörvény a szerződési képességét akár a kor, akár a physicai, akár pedig az intellectualis tehetségek hiánya miatt megvonja.

2. cz.

A váltóképesség rendszerint azon ország törvényei szerint itélendő meg, melyhez a váltókötelezett mint alattvaló tartozik. Ha az illetőség meg nem állapitható, azon hely törvényei szolgálnak irányadóul, a hol a kötelezettség keletkezett.

Azonban saját hazája törvényei szerint váltóképességgel nem biró idegen, a belföldön elvállalt váltói kötelezettségeért felelős, ha ötet a belföldi törvény szerint a váltóképesség megilleti.

K. n. vtrsz.

Art. 84. Die Fähigkeit eines Ausländers, wechselmässige Verpflichtungen zu übernehmen, wird nach den Gesetzen des Staates beurtheilt, welchem derselbe angehört. Jedoch wird ein nach den Gesetzen seines Vaterlandes nicht wechselfähiger Ausländer durch Uebernahme von Wechselverbindlichkeiten im Inlande verpflichtet, insofern er nach den Gesetzen des Inlandes wechselfähig ist.

Svéd váltórendszabály:*

§. 81. Die Befugniss des Ausländers, Wechselverbindlichkeiten zu übernehmen, wird nach dem Gesetze seines eigenen Landes beurtheilt; ist er nach demselben nicht dazu berechtigt und unterzieht er sich solcher Verbindlichkeit in Schweden, so ist er, insoweit er eine nach schwedischem Gesetze bindende Uebereinkunft eingeht, dafür verantwortlich.

A külföldiek váltóképessége az európai törvényekben átalában nyilvánuló felfogás szerint, azon ország törvényei után birálandó meg, melyhez mint alattvalók tartoznak; miért is e kérdés eldontésénél a birónak főleg azt kell szem előtt tartani, hogy valakit mennyiben lehet külföldinek tekinteni, miután e kérdésre nézve a magánjogok nem egyenlő elvekből indulnak ki. A tervezet 2. czikke e kérdésben is a köz. n. váltórendszabályhoz csatlakozik, elfogadván annak azon intézkedését is, mely szerint a külföldi, ha belföldön vállal váltói kötelezettséget, tekintet nélkul saját országa törvényeire felelős, ha ötet a belföldi törvény szerint a váltóképesség megilleti. Igaz, hogy ezen intézkedés némi tekintetben eltér egy nemzetközileg megállapitott elvtől, s megszoritását involválja a második czikk első bekezdésében kimondott határozatnak; tekintve azonban, hogy a váltóforgalom sokat veszthet jelentőségéből, ha a belföldi arra utaltatik, hogy mielőtt egy külföldivel váltóügyletbe bocsátkozik, magának tudomást szerezzen az iránt, valjon az illető külföldi saját törvényei szerint bir-e váltóképességgel vagy sem, — az érintett intézkedés, mely a váltóügyletek lehető biztonságát czélozza, teljesen indokoltnak tekintető. Ehhez járul még, hogy a 2. cz. második bekezdésében foglalt intézkedés csak a belföldon jöhet alkalmazásba, tehát nem alterálja azt, hogy a

* Az általános indokolást lapunk mult évi folyamának 44. és 45-ik számában kozoltuk. Szerk.

* E törvény fordítása dr. Borchardt gyujteményéből lett átvéve.

külföldi bíróság, ha e kérdés előtte kerül eldöntés alá, a szenvedő váltóképességet saját törvényei szerint birálhassa meg.

Valamint ez első czikknél, ugy a második czikkben foglalt intézkedésnél is szükségesnek mutatkozott a váltórendszabályt kiegésziteni; a váltórendszabály ugyanis nem intézkedik azon esetről, ha a külföldi kötelezett illetősége meg nem határozható, ha tehát kétség támad az iránt, hogy a szenvedő váltóképesség mily ország törvényei szerint itéltessék meg. Ez esetre a tervezet 2. czikke szerint azon hely törvényei szolgálnak irányadóul, hol a kötelezettség keletkezett; oly esetben ugyanis, midőn a kötelezett illetősége meg nem állapitható, legtermészetesebbnek látszik a kiállitási hely törvényeire utalni; mert a szerződő felek praesummálható akaratának kétségen felül legjobban megfelel az, ha a kötelezettségnek egyik előfeltételére nézve — és ilyennek tekinthető a képesség — azon ország törvényei vétetnek alapul, hol a kötelezettség keletkezett; mert továbbá minden más intézkedés által a jogviszonyok lehető állandósága veszélyeztetnék, mit különösen a váltóból eredő jogviszonyoknál tanácsos elkerülni.

3. cz.

Az oly nyilatkozat — intézvényezés, kibocsátás, elfogadás, forgatás és kezesség — mely váltóképességgel nem biró személyektől ered, váltói kötelezettséget nem állapit meg. E körülmény azonban a többieknek érvényesen elvállalt kötelezettségeire befolyással nincsen.

K. n. vrsz.

Art. 3. Finden sich auf einem Wechsel Unterschriften von Personen, welche eine Wechselverbindlichkeit überhaupt nicht mit vollem Erfolge eingehen können, so hat dieses auf die Verbindlichkeit der übrigen Wechselverpflichteten keinen Einfluss.

Svéd vrsz.

§. 93. Kommen auf einem Wechsel falsche Unterschriften oder Unterschriften von Personen vor, die keine sie bindende Uebereinkunft eingehen können, so erleidet die Verbindlichkeit der übrigen Wechselschuldner, deren Unterschriften richtig und welche solche Uebereinkunft einzugehen berechtigt sind, dadurch keine Veränderung.

A köz. n. váltórendszabály 3. és 7. czikke közt némi hézag mutatkozik, a mennyiben az utóbb érintett czikk határozottan kijelenti, hogy az oly okiratból, melyen a váltó lényeges kellékeinek valamelyike hiányzik, váltói kötelezettség nem származik; ellenben a 3 cz. nélkülöz minden dispositiot a váltóképességgel nem biró személyektől eredő kötelezettségek joghatályára nézve; a most érintett czikk tehát egy nem teljes intézkedést tartalmaz, mely valódi jelentőséggel csak akkor birna, ha mint következménye jelenkeznék egy felállitott szabálynak. Ehhez képest a tervezet 3. czikkében szükségesnek látszott mindenekelőtt az általános szabályt felállitani, tehát kijelenteni, hogy azon nyilatkozatok, melyek váltóképességgel nem biró személyektől erednek, váltói kötelezettséget nem állapitanak meg, s ennek következménye gyanánt a váltórendszabálynak megfelelőleg kimondani, miszerint a most érintett körülmény nincs befolyással azok kötelezettségeire, kik ilyet érvényesen elvállaltak. A tervezet 3. czikkének szerkezete által kettős czél éretik el; egyrészről a váltóképességgel nem biró személyektől eredő váltónyilatkozatok joghatálya határozottan megállapittatik; másrészről helyreállittatik a szükséges harmonia, mely a váltórendszabály 3. czikkében kétségtelenül hiányzik. A mi egyébiránt a 3. czikk utolsó részében foglalt intézkedést illeti, annak helyességét és czélszerüségét a váltóintézmény természete és rendeltetése igazolja. Bármint vélekedjenek is némelyek a váltó jogi természete iránt, annyi kétségtelen, hogy az lényegileg formal-ügylet, melynek érvényessége nemcsak a materialis causatól, hanem a váltókapcsolatba lépő egyes személyek qualificatiójától is teljesen független. E szempontból tekintve a váltót, nem lehet kétség az iránt, hogy a váltóképességgel nem biró személyektől eredő kötelezettségek, habár az illetők ellen váltójogi hatályt nem gyakorolnak, alkalmasak arra, hogy a nekik alapul szolgáló okirat — váltólevél — által, váltói kötelezettségek közvetitessenek; a képesség hiánya ugyanis a személyhez kötött körülmény lévén, magának az okiratnak érvénytelenségét nem vonja maga után. E felfogás nélkül a váltó sokat vesztene jelentőségéből, mert mindenki óvakodnék oly ügyletbe lépni, melynek érvényessége a kötelezettek valamelyikének személyes képességétől tétethetik függővé.

3. cz.

A váltóadás az elvállalt kötelezettségért, tekintet nélkül az annak alapul szolgáló jogviszonyra, egész vagyonával felelős.

K. n. vtrsz:

Art. 2. Der Wechselschuldner haftet für die Erfüllung der übernommenen Wechselverbindlichkeit mit seiner Person und seinem Vermögen.

A váltó mint fizetési eszköz csak ugy felelhet meg rendeltetésének, ha az általa képviselt fizetési igéret beváltását alkalmas garantiák biztositják. E garantiák, melyeknek összeségét a tudomány a váltói szigor fogalmával jelöli meg, részint materialis, részint formalis természetüek lehetnek. Materialis tekintetben a váltóigéret beváltása biztositottnak csak akkor tekinthető, ha az a váltóügyletnek alapul szolgáló jogviszonytól függetlenné tétetik olyképen, hogy az igéret már magában véve, s mert váltó alakjában tétetett, érvényesithető; ha az igéret érvényességére s annak érvényesitésére a materialis jogviszonynak befolyás nem engedtetik. A formalis garantiát ellenben egyrészről az eljárás, másrészről a kötelezettséggel összekötött felelősség minősége állapithatja meg.

A köz. n. váltórendszabály 2. czikkében egyedül a formalis garantiáról intézkedik, s azt nemcsak az adós összes vagyonára, hanem annak személyére is kiterjeszti. Ezzel szemben a tervezet 4. czikke határozott kifejezést ád a materialis garantiának, s a formalist az adós vagyonán tul, annak személyére ki nem terjeszti; mert a személyfogságot a váltóbeli kötelezettségek érvényesitésére alkalmas eszköznek nem tekintheti, s abban a személyes szabadság nem indokolható s gyakran kiszámithatlan hátrányokkal járó megtámadását találja. Az élet ugyanis nemcsak nálunk, hanem más országokban is minden kétségen felül helyezte, hogy a személyfogság oly esetben, midőn az adósnál kielégitési alap található, nem egyéb mint felesleges s az adós teljes megrontására vezető erőszakoskodás; oly esetben pedig, midőn az adósnak semmije sincs, csakis mint a boszuállásnak sikert nem igérő neme jelenkezik. A most érintett nézet helyessége mellett szól kétségtelenül azon körülmény, hogy az ujabb törvényhozások a korábban divatozott személyfogságot általában vagy eltörölték, vagy lényegesen megszoritották, mint ezt Franczia- és Németországban, Ausztriában, Angliában — Skóczia és Irrhon kivételével, — Svédhonban, némely sveiczi kantonokban, Chiliben és az északamerikai szövetség legtöbb államaiban látjuk, hol a személyfogság vagy teljesen hatályon kivül helyeztetett, vagy lényegesen megszoritatott.

MÁSODIK FEJEZET.

A váltó lényeges kellékei.

5. cz.

Az idegen váltónak magában kell foglalni:

1. a „váltó“ elnevezést, vagy ha idegen nyelven állittatik ki, ez elnevezésnek megfelelő kifejezést magában az okirat szövegében;

2. a fizetendó pénzösszeget;

3. az intézvényesnek, vagyis azon személynek nevét, vagy azon czéget, melynek részére a fizetés teljesitendő;

4. a fizetés idejét, mely az egész váltóösszegre nézve csak egy és ugyanaz lehet. A fizetési idő szólhat: határozott napra, látra, lát vagy kelet után bizonyos időre és valamely vásárra.

5. az intézvényező aláirását nevével vagy czégével;

6. az intézvényezett vagyis azon személy nevét, vagy azon czéget, mely által a fizetésnek történni kell;

7. a fizetés helyét. Az intézvényezett neve vagy czégje mellett előforduló hely, ha magában a váltóban külön fizetési hely kijelölve nincsen, fizetési helynek s egyszersmind az intézvézett lakhelyének is tekintendő. Ha több hely van a váltón kijelölve, fizetési helynek az első tekintetik;

8. a kiállitás helyét, évét, hónapját és napját.

K. n. vtrsz:

Art. 4. Die wesentlichen Erfordernisse eines gezogenen Wechsels sind:

1) die in den Wechsel selbst aufzunehmende Bezeichnung als Wechsel, oder wenn der Wechsel in einer fremden Sprache ausgestellt ist, ein jener Bezeichnung entsprechender Ausdruck in der fremden Sprache;

2) die Angabe der zu zahlenden Geldsumme;

3) der Name der Person oder die Firma, an welche oder an deren Ordre gezahlt werden soll (des Remittenten);

4) die Angabe der Zeit, zu welcher gezahlt werden soll; die Zahlungszeit kann für die gesammte Geldsumme nur eine und dieselbe sein und nur festgesetzt werden:

auf einen bestimmten Tag,

auf Sicht (Vorzeigung à vista etc.) oder auf eine bestimmte Zeit nach Sicht, auf eine bestimmte Zeit nach dem Tage der Ausstellung (nach dato),

auf eine Messe oder einen Markt (Mess- oder Marktwechsel);

5) die Unterschrift des Ausstellers (Trassanten) mit seinem Namen oder seiner Firma;

6) die Angabe des Ortes, Monatstages und Jahres der Ausstellung;

7) der Name der Person oder die Firma, welche die Zahlung leisten soll (des Bezogenen oder Trassaten);

8) die Angabe des Ortes, wo die Zahlung geschehen soll; der bei dem Namen oder der Firma des Bezogenen angegebene Ort gilt für den Wechsel, insofern nicht ein eigener Zahlungsort angegeben ist, als Zahlungsort und zugleich als Wohnort des Bezogenen.

Code de Commerce:

Art. 110. La lettre de change est tirée d'un lieu sur un autre. — Elle est datée. — Elle énonce — la somme à payer, — le nom de celui qui doit payer, — l'époque et le lieu où le payement doit

s'effectuer, — la valeur fournie en espèces, en marchandises, en compte, ou de toute autre manière. — Elle est à l'ordre d'un tiers, ou à l'ordre du tireur lui-même. — Si elle est par 1re, 2e, 3e, 4e etc., elle l'exprime.

Codice di Commercio:

Art. 196. La lettera di cambio è tratta de un luogo sopra un altro.

Essa è datata, e deve enunciare:

la somma da pagarsi in tutte lettere;

il nome e cognome di colui che deve pagare;

il tempo e il luogo in cui il pagamento deve effetuarsi;

il valore somministrato in moneta, in merci, in conto o in qualunque altro modo.

Essa è all, ordine di un terzo, o del traente medesimo.

Esprime se è per 1a, 2a, 3a, 4a, ecc.; debbono però la 1a, 2a, 3a ed ulteriori lettere di cambio essere tutte di uno stesso tenore, salva solo la diversa indicazione che deve farvisi di essere 1a, 2a od ulteriore lettera.

Deve essere sottoseritta dal traente.

Svéd vtrsz:

§. 1. Wechsel sollen, um sich auf Grund des Wechselrechts Geltung verschaffen zu können, Folgendes enthalten:

a) Angabe des Ortes, wo, und der Zeit, wann sie ausgesellt worden;

b) die ausdrückliche Bezeichnung des Wechsels als solchen;

c) den Namen desjenigen, dem oder an dessen Ordre der Wechsel bezahlt werden soll, Wechselnehmer (Remittent) genannt;

d) die zu bezahlende Geldsumme;

e) den Namen desjenigen, der den Wechsel einlösen soll, Annehmer (Trassat, Acceptant) genannt;

f) den Wohnort des Annehmers, oder den als Bezahlungsort des Wechsels geltenden Platz, wenn kein besonderer Bezahlungsort gewählt ist.

g) die Zeit, zu welcher der Wechsel bezahlt werden soll;

h) die Unterschrift des Wechselausstellers, Wechselgeber (Trassant) genannt.

§. 3. Wechsel können zur Bezahlung an einem gewissen Tage, oder bei Verzeigung (bei Sicht, à vista), oder auf eine gewisse Zeit von der Vorzeigung an gerechnet (nach Sicht), oder auf eine gewisse Zeit nach der Ausstellung (à dato) gestellt werden.

Az idegen váltónak az 5. czikkben felsorolt kellékei nagyban és egészben a nevezetesebb európai törvényekben is feltalálhatók; miért is e tekintetben a részletes indokolás helyett elégnek látszik a következő megjegyzésekre szoritkozni:

1. Miután az, ki váltóügyletbe bocsátkozik, bármily minőségben tegye is ezt, a köztörvényétől eltérő és szigorubb felelősségnek veti magát alá, szükséges, hogy ebbeli szándékának már a kotelezettség elvállalásakor, határozott kifejezést adjon, mire nézve legczélszerübbnek mutatkozik ha az okirat, melynek a kötelezettség alapjául kell szolgálni, magában a szövegben váltónak elneveztetik, nem lévén elég, ha a váltó szó a szövegen kivül az okiratra alkalmaztatik; mert ebből, egyebet nem is emlitve, azon veszély eredhetne, hogy minden közönséges adóslevélből váltót készitheni vagy az okiratot váltói minőségétől önkényesen megfosztani lehetne. Tekintve továbbá a váltó formalis természetét, nem szenvedhet kétséget, hogy a váltó szót semmiféle más kifejezéssel pótolni nem lehetne; az oly okirat tehát, melyben valaki magát a váltójog szerinti fizetésre kötelezné a nélkül, hogy azt nyilván váltónak nevezné, váltójogi hatálylyal nem birhatna.

2. Miután a kereskedelmi jog, az utalványok s a kereskedelmi kötvények alakjában elég módot és alkalmat nyujt a kereskedelmi közönségnek, hogy ez a váltó mellett még más fizetési mediumokat is használhasson, nem látszott czélszerunek a bemutatóra szóló váltók kiállitását megengedni. Igaz, hogy az ily váltók Európa több országaiban érvényesek, s azok megengedése a váltóintézmény lényegével nem ellenkezik; mindazonáltal a jelen tervezetnek a koz. n. váltórendszabályhoz kell alkalmazkodnia, s ettől ily fontos kérdésben, a szukséges egyformaság veszélyeztetése nélkül, eltérnie nem lehetett.

3. A váltó fizetések kozvetitésére lévén rendelve, csakis határozott pénzösszegről állitható ki, ugyanazért az oly okiratot, mely váltó alakjában ugyan, de áruk, értékpapirok vagy más tárgyak szállitása iránt állittatnék ki, váltónak tekinteni nem lehetne.

4. A fizetési helyet az európai törvények kivétel nélkul a váltó lényeges kellékének tekintik a nélkul, hogy ennek a váltó szövegébe leendő felvételét egyaránt megkivánnák. A tervezet e tekintetben a koz. n. váltórendszabályhoz csatlakozik, s a fizetési helyet, mint a váltó egyik lényeges kelléket jelöli ki, egyuttal kijelentvén, hogy oly esetben, midőn a váltón több hely fordul elő, fizetési helynek az első tekintendő. Igaz, hogy a váltó rendeltetésével nem ellenkezik, ha azon akár cumulative, akár alternative több fizetési hely jelöltetik ki, mert az első esetben mintegy szabad választás engedtetik a váltóbirtokosnak, az utóbbiban pedig a kijelolt helyek telepként szerepelvén, a később megnevezett hely mint nem létező tekinthető; mindazonáltal miután az ily többszörös kijelolések az eltéró magyarázást nagyon is lehetővé teszik, a váltónál pedig a jogviszonyok szabatos meghatározása kiváló fontossággal bir, — a tervezet 5. czikkében czélszerünek látszott kimondani, hogy többszörös kijelölésnél fizetési helynek a legelől megnevezett hely tekintetik. Végre

5. miután a jelen tervezet 4. czikkében határozottan kimondatott, hogy a váltókötelezettség a neki alapul szolgáló jogviszonytól teljesen független, — az értéket, mely a franczia és olasz törvény szerint a váltó egyik lényeges kellékét képezi, a váltó kellékei közé sorozni nem lehetett. Hogy a valuta az érvénytelen vagy elévült váltónál mily szerepet játszik, az iránt az elévülésről szóló fejezetben történik intézkedés.

6. cz.

Az intézvényezőnek jogában áll intézvényesként önmagát kijelölni. Az ily — saját rendeletre szóló — váltó minden tekintetben az idegen váltó foganatjával bir.

K. n. vtrsz:

Art. 6. Der Aussteller kann sich selbst als Remittenten (Art. 4, Nr. 3) bezeichnen. (Wechsel an eigene Ordre.)

Svéd vtrsz.

§. 2. Man kann Wechsel auf einem anderen, als dem vom Bezogenen bewohnten Platz zahlbar machen (domicilirte Wechsel). Wechsel können zur Bezahlung an den Wechselgeber selbst gestell werden (Wechsel an eigene Ordre), sie können, zur Einlösung des Wechselgebers selbst, auf einen andern Ort gezogen werden (trassirte eigene Wechsel, trassirte Sola-Wechsel), sie können für einen anderen durch Vollmacht (Procura) ausgestellt werden.

Az idegen váltó természetével egyátalán nem ellenkezik, hogy az intézvényező önmagát jelölje ki intézvényesként; mert az idegen és saját váltó közt, miként ez később kifejtetni fog, a fő különbség abban áll, hogy mig az első fizetési meghagyást tartalmaz, az utóbbi egyenes fizetési igéretet képvisel; e különbség a saját rendeletre szóló váltónál is megmarad, tehát annak jogi természetén változás nem történik, mert az ily esetben is egy harmadikhoz intézett fizetési meghagyás marad. Tagadhatlan ugyan, hogy a saját rendeletre szóló váltó forgalmi képességet csak a hátirat által nyer, melynek hozzájárulása és az elfogadás megtörténte előtt tulajdonképeni jelentőséggel nem bir; azonban nincs semmi elfogadható ok arra, hogy a váltó kérdéses nemétől az érvényesség megtagadtassék, s az intézvényező megfosztassék azon módtól, hogy közönséges utalvány helyett váltó alakjában intézhessen fizetési meghagyást adósára.

Hogy az intézvényező mily kifejezés használásával jelöli ki magát intézvényesnek, egésznek irrevelans, feltéve, hogy ebbeli szándékának határozott kifejezést ád, tehát oly formulát használ, mely az életben a saját rendeletre szóló váltók jelzésére szokott használtatni. A tervezet 6. czikkében foglalt engedély kiegészitéseként azonban szükségesnek látszott kimondani, miszerint a saját rendeletre szóló váltó minden tekintetben az idegen váltó foganatjával bir; mert e kiegészités nélkül könnyen kétség támadhatna az iránt, hogy a 32. czikkben foglalt intézkedés a saját rendeletre szóló váltókra kiterjed-e vagy sem? pedig e kérdés sokkal fontosabb, hogysem annak megoldását magában a törvényben feleslegesnek lehetne tekinteni.

7. cz.

A saját váltónak az 5. cz. 1. 2. 4. 7. és 8. pontjai alatt felsorolt kellékeken kivül magában kell foglalni:

1. a kibocsátó aláirását nevével vagy czégével;

2. a rendelményes, vagyis azon személy nevét, vagy azon czéget, melynek részére a fizetésnek történni kell.

Saját váltóknál, a mennyiben külön fizetési hely kijelölve nincsen, a kiállitás helye fizetési helynek s egyszersmind a kibocsátó lakhelyének tekintetik.

Ha a fizetésnek a kiállitás helyétől különböző helyen kell történni, a kibocsátó fizetőül önmagát is kijelölheti — intézvényezett saját váltó.

K. n. vtrsz:

Art. 6. Desgleichen kann der Aussteller sich selbst als Bezogenen (Art. 4, Nr. 7) bezeichnen, sofern die Zahlung an einem anderen Orte, als dem der Ausstellung, geschehen soll (trassirt eigener Wechsel.)

Art. 96. Die wesentlichen Erfordernisse eines eigenen (trockenen) Wechsels sind:

1) die in den Wechsel selbst aufzunehmende Bezeichnung als Wechsel, oder, wenn der Wechsel in einer fremden Sprache ausgestellt ist, ein jener Bezeichnung entsprechender Ausdruck in der fremden Sprache;

2) die Angabe der zu zahlenden Geldsumme;

3) der Name der Person oder die Firma, an welche oder an deren Ordre der Aussteller Zahlung leisten will;

4) die Bestimmung der Zeit, zu welcher gazahlt werden soll (Art. 4, Nr. 1);

5) die Unterschrift des Ausstellers mit seinem Namen oder seiner Firma;

6) die Angabe des Ortes, Monatstages und Jahres der Ausstellung.

Art. 97. Der Ort der Ausstellung gilt für den eigenen Wechsel, insofern nicht ein besonderer Zahlungsort angegeben ist, als Zahlungsort und zugleich als Wohnort des Ausstellers.

Code de Commerce:

Art. 188. Le billet à ordre est daté. — Il énonce — la somme à payer, — le nom de celui à l'ordre de qui il est souscrit, — l'époque à laquelle le payement doit s'effectuer, — la valeur qui a été fournie en espèces, en marchandises, en compte, ou de toute autre manière.

Codice de Commercio:

Art. 273. Il biglietto all' ordine è datato, e deve esprimere:

La somma da pagarsi in tutte lettere;

Il nome e cognome de colui, all' ordine del quale è sottoscritto;

Il tempo in cui si deve eseguire ii pagamento;

Il valore somministrato in danaro, in merci, in conto od in qualunque altro modo.

A saját váltó, mint a váltóbirtokos részére tett egyenes fizetési igéret, főleg abban különbözik az idegen váltótól, hogy az igéret váltó alakjában ugyan, de fizetési meghagyás használása nélkül tétetik; a saját váltónál a kibocsátó maga végezi az intézvényezett teendőit, önmagát jelölvén ki a váltóban foglalt összeg fizetőjeként. A saját váltónak e természetéből önként következik, hogy azon elvek, melyek a váltóigéret lényegére és foganatjára vonatkoznak, a saját váltó tekintetében is alkalmazást nyernek; ellenben azon tételek és jogi elvek, melyek az intézvény mint fizetési meghagyás természetéből folynak, a saját váltóra nem alkalmazhatók. Ennek természetes következménye, hogy a saját váltó kellékei lényegileg ugyanazok, melyek az idegen váltóra nézve felállítva lettek. Eltérés e tekintetben egyrészről abban mutatkozik, hogy a saját váltón az intézvényezett mint külön személy nem szerepel, másrészről hogy a váltóbirtokos minősége az intézvényező szerepében nem egyesülhet. Azonfelül a tervezet a terminologiában is megkülönböztetést tesz, a mennyiben a váltó kiállítóját kibocsátónak, annak birtokosát pedig rendelményesnek nevezi s pedig azért, mert azon kifejezések, melyek az idegen váltó mint intézvény természetéből meritvék, a saját váltóra nem alkalmazhatók. E mellett a kérdéses megkülönböztetésnek még azon gyakorlati haszna is van, hogy a váltókapcsolatban előforduló személyeknek már elnevezése is egyenes utalást foglal magában azok jogi állására.

A saját váltónak egy különös nemét képezi az, melyben a kibocsátó magát jelöli ki fizetőül, melyet tehát mintegy önmagára intézvényez. Az ily váltó, mely rendszerint a kibocsátás helyétől különböző helyen fizetendő, a telepitett saját váltótól csak alakilag különbözik, és különös jelentőséggel azért nem bir, mert a telepitett saját váltó által teljesen pótolható; mindazonáltal a jelen tervezet, mely lényegileg a k. n. váltórendszabályhoz csatlakozik, e kérdéses váltónemet azért nem ignorálhatta, mert összeköttetéseinknél fogva nem lehetetlen, hogy bíróságaink elé ily váltók is kerüljenek, mely esetre csak kivánatos lehet, hogy azok jogi természete magában a törvényben szabályozást nyerjen.

8. cz.

Ha a váltóban a fizetendő pénzösszeg betükkel és számokkal van kifejezve, ezeknek egymástóli eltérése esetében, a betükkel kiirt összeg érvényes.

Ellenben ha az összeg akár betükben, akár számokban van többször kifejezve, eltérés esetében a kisebb összeg tekintendő érvényesnek.

K. n. vtrsz:

Art. 5. Ist die zu zahlande Geldsumme (Art. 4, Nr. 2) in Buchstaben und in Ziffern ausgedrückt, so gilt bei Abweichungen die in Buchstaben ausgedrückte Summe.

Ist die Summe mehrmals mit Buchstaben oder mehrmals mit Ziffern geschrieben, so gilt bei Abweichungen die geringere Summe.

Svéd vtrsz:

§. 4. Ist der zu zahlende Betrag sowohl in Buchstaben als in Ziffern, aber nicht in übereinstimmenden Belauf ausgedrückt, so gilt die mit Buchstaben geschriebene Summe. Finden sich mehrere ungleiche Beläufe, sei es mit Buchstaben, oder nur mit Ziffern, so gilt der kleinste Betrag.

A 8. czikkben foglalt határozatok azon kételyek elháritását czélozzák, melyek a váltóösszegben előforduló eltérésekre nézve keletkezhetnek. E részben a tervezet határozottan a k. n. váltórendszabályhoz csatlakozik nemcsak azért, mert a szükséges conformitás a váltórendszabály e tekintetben intézkedéseinek megtartását követelte; hanem azért is, mert ezen intézkedések a dolog természetének teljesen megfelelnek. Oly esetben ugyanis, midőn az összeg betükben és számokban van kifejezve, joggal tehető fel, hogy a számokban történt tévedés, hogy tehát a betükkel kiirt összeg a valódi; ellenben ha az összeg akár betükben, akár számokban van többször kifejezve, a méltányosság azt követeli, hogy a kisebb összeg tekintessék érvényesnek. Egyébiránt a váltórendszabálynak szóban levő intézkedése eredetinek koránsem tekinthető, mert az már a római jogban is alkalmazást nyert, mely szerint — l. 9. Dig. de V. S. (50. 17.) — semper in obscuris quod minimum est, sequimur.

9. cz.

Oly okiratból, melyen a váltó lényeges kellékeinek — 5. és 7. cz. — valamelyike hiányzik, váltójogi kötelezettség nem származik. Az ily okiratra tett nyilatkozatok váltójogi hatálylyal nem birnak.

A lényeges kellék hiányával egyenlőnek tekintendő, ha a váltó lényeges része kitörültetett.

K. n. vtrsz:

Art. 7. Aus einer Schrift, welcher Eins der wesentlichen Erfordernisse eines Wechsels (Art. 4) fehlt, entsteht keine wechselmässige Verbindlichkeit. Auch haben die auf eine solche Schrift gesetzten Erklärungen (Indossament, Accept, Aval) keine Wechselkraft.

Code de Commerce:

Art. 112. Sont reputées simples promesses toutes lettres de change contenant supposition soit de nom soit de qualité, soit de domicile, soit de lieux d'où, elles sont tirées, au dans lesquels elles sont payables.

Codice di Commercio:

Art. 198. Le lettere di cambio che contengono supposizione die nome, o di qualità, o di domicilio, o del luogo dal quale sono tratte, o nel quale devono pagarsi, sono semplici obligazioni quanto a tutti, eccettuato il terzo possessore se non si prova la sua intelligenza o cooperazione nella simulazione.

A váltó érvényességének feltételét annak a törvényben megállapitott kellékei képezik; e kellékek mint alkatrészei a váltónak, nem pusztán feltételei használhatóságának, hanem essentialis részei egy formal-ügyletnek, tehát olyanok, miknek hiánya az ügylet érvénytelenségét vonja maga után. Abból azonban, hogy a tervezet 9. czikke az oly okiratot, melyen a váltó lényeges kellékeinek valamelyike hiányzik, ipso iure érvénytelennek nyilvánitja, nem következik, hogy az eredetileg hiányzó lényeges kelléket késöbb pótolni ne lehetne, feltéve, hogy az utólagozás nem szerződésellenesen történik; arról ugyanis, ki váltólevelet ir alá, joggal tehető fel, hogy érvényes ügyletbe kivánt bocsátkozni; nem lehet tehát ellenére, ha az ügylet a hiányzó kellék utólagozása által teljességre emeltetik. Hogy mindamellett a váltó valamelyik kellékének utólagozása mennyiben lehet érvényes kifogás tárgya, arról a jelen tervezet X. fejezetében történik intézkedés.

A váltónyilatkozatok, mint megannyi váltószerződések, érvényes váltót tételeznek fel, mely nélkül váltójogi hatályt nem gyakorolhatnak. Ennek természetes következményeként jelenkezik a 9. cz. első bekezdésében foglalt azon intézkedés, mely szerint a váltónyilatkozatok, ha azok valamely lényeges kellék hiányában szenvedő váltóra vezettetnek, váltójogi hatályt nem gyakorolnak.

Mi a váltó lényeges kellékeinek hiányára nézve felhozatott, teljes mértékben áll azon esetre is, ha a váltó lényeges része kitörültetik. A lényeges részek kitörlése által ugyanis — történjék az akár jogosan, akár jogtalanul — a váltó lényeges kellékeiben szenved csorbulást, az a törvény kellékeinek többé meg nem felel, tehát nem állapithatja meg azon jogviszonyokat, melyeknek feltételét a váltó lényeges kellékeinek összesége képezi.

10. cz.

A váltó alaki tekintetben a kiállitási hely törvényei szerint itélendő meg.

K. n. vtrsz:

Art. 85. Die wesentlichen Erfordernisse eines im Auslande ausgestellten Wechsels, sowie jeder andern im Auslande ausgestellten Wechselerklärung werden nach den Gesetzen des Ortes beurtheilt, an welchem die Erklärung erfolgt ist.

Svéd vtrsz:

§. 80. Betreffend die Frage, auf welche Weise mit Wechseln an einem ausserhalb des Reichs belegenen Ort verfahren werden muss, um das Wechselrecht auszuüben und zu erhalten, dient das, was durch das Gesetz oder die Usance auf solchem Platz angenommen ist, zur Richtschnur.

A 10. czikk oly nemzetközi elvet pronunciál, mely minden nevezetesebb európai törvényben, s ezek közt a k. n. váltórendszabályban is kifejezést nyert. Az ügyletek lehető biztonsága ugyanis azt követeli, hogy azok alaki tekintetben azon ország törvényei szerint biráltassanak meg, a hol keletkeztek. Ez elv felállitása nélkül megszünnék a nemzetközi forgalom lehetősége, s a magánjogok mindannyiszor kétségessé válhatnának, valahányszor egy idegen állam hatósága előtti elbirálás alá kerülnek. És ha ez a jogügyletekre nézve átalában áll, még fokozottabb mértékben alkalmazható váltókra, melyek rendeltetésüknél fogva helyhez kötöttek nem tekinthetők, s igen sok esetben nem az ország határain belől nyernek realisálást, a hol esetleg kiállitva lettek.

(Folyt. köv.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

A magyar váltótörvénykönyv tervezete.

HARMADIK FEJEZET.
Váltónyilatkozatok és váltócselekvények.

Váltónyilatkozatok.

11. cz.

A váltónyilatkozatok — intézvényezés, kibocsátás, forgatás, elfogadás és kezesség — egyetemleges váltói kötelezettséget állapitanak meg a váltó minden jogszerü birtokosa irányában. E kötelezettségnél fogva az elfogadó, a kibocsátó és kezes a váltóösszeg kifizetéséért, az intézvényező és a forgatók pedig e mellett a váltó feltétlen elfogadásáért is felelősek.

K. n. vtrsz.

Art. 8. Der Aussteller eines Wechsels haftet für dessen Annahme und Zahlung wechselmässig.

Art. 81. Die wechselmässige Verpflichtung trifft den Aussteller, Acceptanten und Indossanten des Wechsels, sowie einen jeden, welcher den Wechsel, die Wechselkopie, das Accept oder das Indossament mitunterzeichnet hat, selbst dann, wenn er sich dabei nur als Bürge (per aval) benannt hat.

Code de Commerce:

Art. 118. Le tireur et les endosseurs d'une lettre de change sont garants solitaires de l'acceptation et du payement à l'échéance.

Art. 140. Tous ceux, qui ont signé, accepté ou endossé une lettre de change sont tenus à la garantie solidaire envers le porteur.

Codice di Commercio:

Art. 205. Il traente ed i giranti di una lettera di cambio sono garanti in solido dell' accettazione e del pagamento alla scadenza, salvo il disposto dell' articolo 225.

Art. 225. Colore che hanno firmata, accettata o girata una lettera di cambio, sono obbligati in solido alla garantia verso il possessore.

Svéd vtrsz:

§. 91. Wechselschuldner sind einer für alle und alle für einen für ihre Verbindlichkeit verantwortlich. Hat Jemand als Bürge (Aval) eine Wechselverbindlichkeit unterzeichnet, so hat auch er und derjenige oder diejenigen, für welche er solche Verpflichtung einging, die Verantwortlichkeit eines für alle und alle für einen übernommen.

A váltónyilatkozatok a k. n. váltórendszabály szerint is egyetemleges kötelezettséget állapitanak meg, azonban a nevezett törvényben hiányzik a forgatók kötelezettségének kellő körvonalozása az elfogadást illetőleg. Ez okból s mert a váltórendszabály e részbeni intézkedései nem kellő helyen s nem a kellő összefüggésben vannak megállapitva, szükségesnek mutatkozott a tervezet 11. czikkében mindenekelőtt az átalános elvet felállitani, tehát kijelenteni, hogy minden váltónyilatkozat egyetemleges váltójogi kötelezettséget állapit meg a váltó minden jogszerü birtokosa irányában; e mellett azonban egyuttal azt is meg kellett határozni, hogy a forgatók ép úgy, mint az intézvényező a váltó feltétlen elfogadásáért is felelősek. Ez a k. váltórendszabályban csak az intézvényező tekintetében van határozottan kijelentve; mert a 25. cz. azon intézkedése, mely szerint a forgatók az elfogadás részbeni vagy teljes megtagadása esetében biztositási viszkeresettel megtámadhatók, tulajdonképen csak következménye magának a felelősségnek, mely azonban, miként érintetett, határozottan kifejezve nincsen. Az ily hiányoknak tulajdonitandó az általános indokolásban kiemelt azon körülmény, miszerint a k. n. váltórendszabály sok intézkedését részint a tudománynak, részint a judicaturának kellett és kell kiegésziteni.

12. cz.

Ki valamely váltónyilatkozatot mint másnak meghatalmazottja ir alá a nélkül, hogy erre felhatalmazva lenne, személyesen és azon minőségben felelős, melyben az állitólagos meghatalmazó, felhatalmazás esetében, felelős leendett.

Hasonló módon és személyesen felelősek azon gyámok és egyéb képviselők is, kik jogosultságuk átlépésével irnak alá váltónyilatkozatot

K. n. vtrsz.

Art. 95. Wer eine Wechselerklärung als Bevollmächtigter eines Andern unterzeichnet, ohne dazu Vollmacht zu haben, haftet persönlich in gleicher Weise, wie der angebliche Machtgeber gehaftet haben würde, wenn die Vollmacht ertheilt gewesen wäre.

Dasselbe gilt von Vormündern und anderen Vertretern, welche mit Ueberschreitung ihrer Befugnisse Wechselerklärungen ausstellen.

A váltóigéret formalis természetével egyátalán nem ellenkezik, hogy valaki váltónyilatkozatot más nevében irjon alá, nem tévén e tekintetben különbséget az, hogy a nyilatkozat szerződésképes vagy e képességgel nem biró személyért lett-e aláirva. A meghatalmazott, feltéve, hogy a nyilatkozat aláirására feljogositva volt, az egyik esetben úgy, mint a másikban nem magát, hanem azt kötelezi, kinek nevében eljár. E tekintetben tehát nagy fontossággal bir annak meghatározása, valjon a képviselő fel volt-e hatalmazva vagy sem, mire nézve a dolog természete szerint nem a váltó, hanem a magán-, illetőleg a kereskedelmi jog határozatai szolgálnak irányadóul. A mi különösen a kereskedelmi meghatalmazottakat illeti, ezek jogosultságának megitélése codificált kereskedelmi törvény mellett igen egyszerü, mert a kereskedelmi törvény a jogkört a meghatalmazottak minden fajánál olyképen határozza meg, hogy e tekintetben nehézségek nem igen merülhetnek fel. Hasonlag nem járhat nehézséggel a kereskedelmi társaságok egyes tagjaitól származó nyilatkozatok joghatályának meghatározása sem; mert a kereskedelmi törvény e részben is szabatosan kijelöli azon feltételeket, melyek mellett az egyes tagok által kötött jogügyletek a társaságot kötelezik.

Váltótörvényünk egyik nevezetes hiányát képezi az, hogy csak azon esetről intézkedik, ha valaki más nevében elfogadási nyilatkozatot ir alá; ellenben a meghatalmazás nélkül keletkezett többi nyilatkozatok joghatályát teljesen mellőzi. A tervezet 12. czikke az e bizonytalanságból eredő nehézségeknek kivánja elejét venni, midőn a meghatalmazás nélküli képviselőket ép úgy és oly minőségben teszi felelősekké, minőben az állitólagos meghatalmazó felelős leendett.

13. cz.

Személyesen felelős az is, ki más nevében váltónyilatkozatot ir alá a nélkül, hogy meghatalmazotti minőségét kitüntetné.

A jelen tervezetnek a képviseletre vonatkozó határozatai ép úgy, mint a k. n váltórendszabály intézkedései, eltérő magyarázatokra adhatnának alkalmat, ha azok a 13. czikkben foglalt enuntiatio által kellően ki nem egészittetnének. Az elmélet ép úgy, mint a gyakorlat a n. váltórendszabály 21. czikkének harmadik bekezdését oda magyarázta ugyan, hogy a váltó elölapján előforduló minden aláirás, mely valamely hozzáadást nem tartalmaz, feltétlen elfogadásnak tekintendő; de ép azon körülmény, hogy az elméletnek és a gyakorlatnak kellett e részben az irányadó magyarázatot megállapitani, mutatja azt, hogy a k. n. váltórendszabályban szükséges lett volna az iránt is intézkedni, ha valaki más nevében ir alá váltónyilatkozatot a nélkül, hogy meghatalmazotti minőségét kitüntetné. E hiányt pótolja a tervezet 13. czikke, mely a kérdéses esetben az aláirót személyesen felelőssé teszi, miből egyuttal következik, hogy a többször érintett körülményből meritett kifogást megengedhetőnek nem tekinti. Igen helyesen lett a magyar váltótörvény 27. §-ában kijelentve, miszerint az, ki kötelezettséget vállalni nem akar, aláirása mellett tüntesse ki azon minőséget, melyben a váltón szerepel; mert ez intézkedésből minden erőszakos interpraetatio nélkül azt lehet következtetni, hogy a ki minőségét ki nem tünteti, a magyar váltótörvény szerint személyes felelősséget vállal.

14. cz.

Ki valamely váltónyilatkozatot kezesi minőségben ir alá, egyenlően kötelezettnek tekintetik azzal, kiért a kezességet elvállalta.

Kétség esetében az vélelmeztetik, hogy a kezesség idegen váltónál az elfogadóért, saját váltónál pedig a kibocsátóért lett elvállalva,

Code de Commerce:

Art. 141. Le payement d'un lettre de change, indépendamment de l'acceptation et de l'endossement, peut être garanti par un aval.

Art. 142. Cette garantie est fournie, par un tiers, sur la lettre même ou par acte séparé. — Le donneur d'aval est tenu solidairement et par les mêmes voies, que les tireurs et endosseurs, sauf les conventions differentes des parties.

Codice de Commercio:

Art. 226. Il pagamento di una lettera di cambio, oltre l'accettazione e la girata, può essere garantito con avallo, ossia coll' obbligazione di un terzo.

Art. 227. Tale garantia è data sulla lettera stessa o per atto separato.

Chi dà l'avallo è obbligato in solido e per gli stessi mezzi che il traente ed i giranti, salvo le diverse convenzioni delle parti.

Svéd vtrsz:

§. 91. Wechselschuldner sind einer für alle und alle für einen für ihre Verbindlichkeit verantwortlich. Hat Jemand als Bürge

(Aval) eine Wechselverbindlichkeit unterzeichnet, so hat auch er und derjenige oder diejenigen, für welche er solche Verpflichtung einging, die Verantwortlichkeit einer für alle und alle für einen übernommen.

A váltói kötelezettségek megerősitésének kétségen kivül leggyakoribb és legtermészetesebb módja a forgatás, mely a váltóüzletben már régóta nemcsak mint a követelés átruházásának törvényes módja, hanem mint a kibocsátó vagy elfogadó kötelezettségének biztositási neme is jelenkezik. Valamint jelenleg, ugy azelőtt is, a forgató aláirása sok esetben tulajdonképen arra szolgált, hogy a váltó hitelét emelje, hogy a váltóigéret beváltására nézve fokozottabb garantiát nyujtson. A pénzintézetek nem az átruházás, hanem a nagyobb biztonság szempontjából követelnek egy vagy több forgatót, kik ily esetben a kezességnek egy, a közönségesnél sokkal biztosabb és czélszerübb nemét vállalják el. Daczára azonban e kétségtelen gyakorlatnak, nem lehetetlen, hogy valaki egyik vagy másik fél kötelezettségéhez egyenesen és kifejezetten kezesi minőségben járul, mely esetben czélszerü, ha a kölcsönös jogviszonyok magában a törvényben határozottan megállapittatnak.

E tekintetben a tervezet 14. czikke, kiegészitéséül a 11. czikkben kimondott átalános elvnek, a kezest egy minőségben teszi felelőssé azzal, kiért a kezesség vállaltatott. Ez intézkedésből egyrészről következik, hogy a kezesség ép úgy állapithat meg intézvényezői és forgatói mint elfogadói és kibocsátói kötelezettséget; másrészről, hogy a kezes elleni követelés fentartására és megszünésére nézve ugyanazon elvek szolgálnak irányadóul, melyek a jelen tervezetben az egyes váltói kötelezettségek tekintetében megállapitvák; a kérdés minden egyes esetben csak az lehet, hogy a kezesség kiért lett elvállalva; mert ennek megállapitása előtt, a kezes kötelezettségének minősége felett határozni nem lehet, e mellett magától értetvén, hogy a kezesség, bármily minőségben lett is elvállalva, a 11. czikkben kimondott átalános elv szerint egyetemleges váltói kötelezettséget állapit meg.

Hogy a kezes, ki a váltót beváltja, e tény által ki ellen és mi jogot nyer, az hasonlag attól függ, hogy kiért lett a kezesség elvállalva; mert ha valaki az elfogadó, vagy a kibocsátóért vállal kezességet, a fizetés folytán a váltó birtokosává lesz ugyan, de valamint a most érintett személyeket váltói viszkereset senki ellen sem illeti, — ugy ilyet a kezes sem támaszthat; ő kielégitését csak az ellen szorgalmazhatja, kiért a kezességet elvállalta. Egészen másképen áll azonban a dolog akkor, ha a kezes intézvényezői, vagy forgatói minőségben szerepelve fizeti ki a váltóösszeget; mert ez esetben annak helyébe lép, kiért fizetett, annak jogi minőségét veszi fel, tehát mindazon jogokat gyakorolhatja, melyek a törvény szerint a most érintett személyeket illetik.

Végre nem lehet felesleges kiemelni, miszerint a 14. cz. második bekezdése, megfelőleg az európai törvényekben nyilvánuló azon felfogásnak, mely szerint a subsidiarie elvállalt kötelezettségekből eredő jogok kétség esetében olykép értelmezendők, hogy azok a váltókapcsolatban álló személyek minél csekélyebb terheltetésével járjanak, — állitja fel azon vélelmet, miszerint kétség esetében a kezesség idegen váltónál az elfogadóért, saját váltónál pedig a kibocsátóért lett elvállalva. Ekként a kezesség oly mértékre reducáltatik, melyben az az előzőket egyátalán nem terheli; a kezes a váltó kifizetése folytán kereseti jogot nyer az elfogadó, illetőleg a kibocsátó ellen, de nem támadhatja meg azokat, kik a váltón mint előzők szerepelnek.

15. cz.

A kereskedelmi társaság czégjegyzései alatt keletkezett váltónyilatkozatok csak akkor birnak váltójogi hatálylyal, ha a társasági czég bejegyeztetett.

A váltó lényegével nem ellenkezik ugyan, hogy a váltókapcsolatban mint kibocsátó, elfogadó stb. oly czég szerepeljen, mely bejegyezve nincsen; e tekintetben az sem képezhetne akadályt, hogy a kötelezettség érvényesitése az ily czég ellen gyakorlatilag nehézségekkel járhat; mindazonáltal miután a keresked. törvény a keresked. társaságoknak jogi létezést csak akkor tulajdonit, ha azok bejegyezve vannak, — a szükséges harmonia, melynek a váltó és a keresked. törvény intézkedései közt létezni kell, azt követeli, hogy a váltótörvény az oly nyilatkozatoknak, melyek be nem jegyzett keresked. társaságok czégjegyzései alatt keletkeznek, váltójogi hatályt ne tulajdonitson. A tervezet 15. czikke tehát csak a következetességnek tesz eleget, midőn a be nem jegyzett társaságok aláirásának váltójogi hatályt nem tulajdonit.

Egészen másképen áll a dolog a jogi személyeknél, melyek a kereskedelmi associatiók jellegével nem birnak; ezeknél úgy az aláirás érvényességére, mint a szerződési képességre nézve a magánjog átalános elvei szolgálván irányadóul, e részben a váltótörvény külön intézkedése nem szükséges.

16. cz.

Az oly nyilatkozatok, melyek névaláirás helyett keresztvonás vagy kézjegy alatt keletkeznek, váltójogi hatálylyal csak ugy birnak, ha bíróilag vagy jegyzőileg hitelesittetnek.

A zsidó betükkel tett aláirás kézjegynek tekintendő.

K. n. vtrsz:

Art. 94. Wechselerklärungen, welche statt des Namens mit Kreuzen oder anderen Zeichen vollzogen sind, haben nur dann, wenn diese Zeichen gerichtlich oder notariell beglaubigt worden, Wechselkraft.

A váltóból eredő kötelezettségek szigoru természete azt követeli, hogy a törvény az egyes váltónyilatkozatokra nézve, alaki tekintetben, bizonyos garantiákat követeljen annál is inkább, mert a váltó követelések ellenében a kifogásolási védelem átalában korlátoltabb, mint minőt a köztörvény megenged. Oly esetben tehát, midőn a váltónyilatkozat nem névaláirás, hanem keresztvonás vagy kézjegy alatt keletkezik, joggal megkivánható, hogy a szerződő fél szándéka minden kétséget kizáró módon constatáltassék; mire nézve legczélszerübbnek mutatkozik, ha a hiányos aláirás bíróilag vagy jegyzőileg hitelesittetik. A tervezet 16. czikke e tekintetben annál inkább csatlakozhatott a k. n. váltórendszabályhoz, mert saját váltótörvényünk a keresztvonásra nézve hasonló garantiát követel.

Valamint a váltórendszabály behozatala alkalmával szükségesnek mutatkozott az 1844: VI t. cz. 2 §-ának a zsidó betükkel tett aláirásra vonatkozó intezkedését fentartani, — úgy az e részbeni intézkedést a jelen tervezet sem mellőzhette; és e tekintetben legczélszerübbnek látszott a fentebb érintett t. cz. intézkedését átvenni, s a zsidó betükkel tett aláirásokat inkább kézjegynek nyilvánitani, mint átalában érvénytelenek tekinteni. A 16. cz. második bekezdéséből önként következik tehát, hogy a zsidóbetükkel tett aláirások nem absolute érvénytelenek, hanem mint a többi kézjegyek, váltójogi hatálylyal csak ugy birnak, ha bíróilag vagy jegyzőileg hitelesittetnek.

17. cz.

A külföldön tett váltónyilatkozatok kellékei azon hely törvényei szerint itélendők meg, hol azok keletkeztek.

Ha azonban a külföldön keletkezett váltónyilatkozatok a belföldi törvény rendeleteinek megfelelnek, azért mert azok a külföldi törvény szerint nem érvényesek, a belföldön később keletkezett váltónyilatkozatok érvényességét megtámadni nem lehet.

Váltójogi hatálylyal birnak azon nyilatkozatok is, melyek belföldiek közt külföldön keletkeznek, feltéve, hogy a belföldi törvény rendeleteinek megfelelnek.

K. n. vtrsz:

Art. 85. Die wesentlichen Erfordernisse eines im Auslande ausgestellten Wechsels, sowie jeder andern im Auslande ausgestellten Wechselerklärung werden nach den Gesetzen des Ortes beurtheilt, an welchem die Erklärung erfolgt ist.

Entsprechen jedoch die im Auslande geschehenen Wechselerklärungen den Anforderungen des inländischen Gesetzes, so kann daraus, dass sie nach ausländischen Gesetzen mangelhaft sind, kein Einwand gegen die Rechtsverbindlichkeit der später im Inlande auf den Wechsel gesetzten Erklärungen entnommen werden.

Ebenso haben Wechselerklärungen, wodurch sich ein Inländer einem andern Inländer im Auslande verpflichtet, Wechselkraft, wenn sie auch nur den Anforderungen der inländischen Gesetzgebung entsprechen.

Svéd vtrsz:

Art. 82. Die Giltigkeit jeder Verbindlichkeitsform für Wechsel wird nach dem Gesetze desjenigen Ortes, an welchem sie unterzeichnet ist, entschieden; sind indess die im Auslande gezeichneten Wechselverbindlichkeiten mit den schwedischen gesetzlichen Bestimmungen übereinstimmend, dann sind die Verbindlichkeiten, welche später hier im Reiche auf Wechsel unterschrieben worden, bindend, wenn sie es im Auslande nach dem ausländischen Gesetze auch nicht sein würden.

Tritt ein Schwede mit einem andern Schweden auf einem auswärtigen Platze in Wechselverbindlichkeit, und beobachtet er dabei die Vorschriften des schwedischen Gesetzes, so ist die Verbindlichkeit giltig, wenn sie auch nicht mit den Gesetzen des Platzes, wo die Verbindlichkeit unterschrieben ward, übereinstimmt.

A 17. cz. első bekezdése azon átalánosan ismert nemzetközi elvet emeli érvényre, melynélfogva a jogügyletek ama hely törvényei szerint birálandók meg, a hol keletkeztek; ellenben a második és harmadik bekezdések bizonyos tekintetben kivételt képeznek az érintett átalános elv alól. Az első kivétel az egyes váltói kötelezettségek önállóságán s a kereskedelmi törvény tervezetében is elfogadott azon tételen alapszik, melynélfogva a törvények collisiója esetében a jogügyletek azon törvény szerint itélendők meg, mely mellett joghatálylyal birhatnak. A tervezet e részbeni intézkedése egyrészről a belföldi nyilatkozatoknak bizonyos önállóságot kölcsönöz, s másrészről elejét veszi azon bizonytalanságnak, mely az idegen s a legtöbb esetben nem ismert törvények alkalmazásából eredhetne. Az utóbbi kivétel egészben újnak nem tekinthető; az több európai törvényben — jelesen a porosz Landrechtben és a dán váltórendszabályban — is alkalmazást nyert, s azon feltevésen alapszik, hogy a belföldiek külföldön is első sorban saját hazájuk törvényeire vannak tekintettel; nem lehet tehát ellenükre, ha külföldön kötött jogügyleteik a belföldi törvény szerinti elbirálás alá esnek, illetőleg ha az ily ügyleteknek, tekintet nélkül a külföldi törvény intézkedéseire, a belföldi törvény szerint joghatály tulajdonittatik.

Hogy a tervezet oly fontos kérdésekben, minők a 17. czikkben szabályoztatnak, a k. n. váltórendszabály intézkedéseitől el nem térhetett, az az átalános indokolásban kifejtettek után csak természetesnek tekinthető.

Váltócselekvények.

18. cz.

Az elfogadás vagy fizetés végetti bemutatás, az óvás, valamint általában azon cselekvények, melyek a jelen törvény szerint a váltói jogok érvényesitése vagy fentartása végett valamely személynél teljesitendők, ez utóbbinak üzleti helyiségeiben, ilyenek hiányában pedig annak lakhelyén, a szokásos üzleti órákban eszközlendők. Az ily cselekvények más helyen, pl. a tőzsdén, csak az érdekeltek beleegyezésével történhetnek.

Az, hogy az üzleti helyiség vagy a lakhely kipuhatolható nem volt, igazoltnak csak akkor tekintetik, ha az óvatoló személy e részbeni tudakozódása a helybeli rendőri hivatalnál siker nélkül maradt, s e körülmény az óvásban kiemeltetik.

K. n. vtrsz:

Art. 91. Die Präsentation zur Annahme oder Zahlung, die Protesterhebung, die Abforderung eines Wechselduplikats, sowie alle sonstige bei einer bestimmten Person vorzunehmenden Akte, müssen in deren Geschäftslokal und in Ermangelung eines solchen, in deren Wohnung vorgenommen werden. An einem andern Orte, z. B. an der Börse, kann dieses nur mit beiderseitigem Einverständnisse geschehen.

Dass das Geschäftslokal oder die Wohnung nicht zu ermitteln sei, ist erst dann als festgestellt anzunehmen, wenn auch eine dieserhalb bei der Polizeibehörde des Ortes geschehene Nachfrage des Notars oder des Gerichtsbeamten fruchtlos geblieben ist, welches im Proteste bemerkt werden muss.

Svéd vtrsz:

§. 74. Wird die Person, gegen welche protestirt werden soll, nicht angetroffen, so muss der Protest in deren Wohnung aufgenommen werden; kann man durch Nachfrage bei der Polizeibehörde des Orts keine Auskunft über dieselbe einziehen, so wird dieser Umstand in dem Protest bemerkt. Der Wechselinhaber ist auch nicht von seiner Verbindlichkeit zum Protestiren befreit, wenn derjenige, gegen welchen protestirt werden soll, gestorben oder im Zustande des Concurses begriffen ist.

A k. n váltórendszabály nem foglal magában intézkedést az iránt, hogy a váltójogok érvényesitése vagy fentartása végett teljesitendő cselekvényeknek *mily időben* — a napnak melyik részében — kell történni. A *porosz javaslat* 84. §-a e tekintetben a szokásos üzleti órákat jelölte ki; de ez intézkedés a *lipcsei tanácskozmányban* — l. Protokolle der zur Berathung einer allgemeinen deutschen Wechselordnung in der Zeit vom 20. Oktober bis zum 9. Dezember 1847. in Leipzig abgehaltenen Conferenz. Leipzig 1848. Verlag von C. L. Hirschfeld, pag. 153. — főleg azért vettetett el, mert a tanácskozmány tagjai egyrészről e kérdést a *jegyzői rendtartás* körébe tartozónak tekintették, és másrészről a particularis törvényhozások e részbeni autonomiáját csonkitani már azért sem akarták, mert a váltócselekvények teljesitésére szolgáló óráknak esetleges eltérő megállapitása által a kereskedelmi forgalom érdekeit veszélyeztetve nem látták. Eltekintve azonban attól, hogy nálunk hasonló tekintetek fenn nem forognak, az idő kijelölése már azért is szükségesnek mutatkozott, mert a váltói jogok gyakorlására és fentartására szolgáló cselekvények nem mindig tesznek jegyzői közbenjárást szükségessé; feltéve tehát, hogy az ovatolásra nézve a jegyzői rendtartásban történik intézkedés, még marad több oly cselekvény, mely ez esetben minden positiv dispositiót nélkülözend. Az elsőrendü német jogtudósok — mint Renaud, Thöl, Brauer és Hartmann — egyaránt elismerik, hogy a váltócselekvények helyesen csak a *szokott üzleti órákban* történhetnek; ugy de ha már e nézet helyessége elismertetik, nincs ok annak a törvényben kifejezést nem adni, illetőleg azt hallgatással mellőzni. A német váltórendszabály határozatlan intézkedése az eltérő felfogást és eltérő magyarázatot sem zárja ki, mi a váltóforgalom biztonságának csak hátrányára lehet; ugyanazért czélszerübbnek látszott határozottan kimondani, hogy a váltócselekvények a szokott üzleti órákban teljesitendők.

A 18. cz. második bekezdésében foglalt intézkedés nálunk eddig is már alkalmazásban volt, miért is annak változatlan átvételét külön indokolni nem szükséges.

19. cz.

A váltócselekvények csak köznapon teljesithetők, s azok teljesitése csak köznapon követelhető.

Ha azon időpont, melyen valamely váltócselekvény teljesitendő lenne, vasárnapra vagy valamely közönséges ünnepre esik, a cselekvény teljesitése a legközelebbi köznapra halasztható.

K. n. vtrsz:

Art. 92. Verfällt der Wechsel an einem Sonntage oder allgemeinen Feiertage, so ist der nächste Werktag der Zahlungstag. Auch die Herausgabe eines Wechsel-Duplikats, die Erklarung über die Annahme, sowie jede andere Handlung, können nur an einem Werktage gefordert werden. Fällt der Zeitpunkt, in welchem die Vornahme einer der vorstehenden Handlungen spätestens gefordert werden musste, auf einen Sonntag oder allgemeinen Feiertag, so muss diese Handlung am nächsten Werktage gefordert werden.

Dieselbe Bestimmung findet auch auf die Protest-Erhebung Anwendung.

Svéd vtrsz:

§. 95. Fällt die Zeit, zu welcher irgend ein Theil dieses Gesetzes zur Vollziehung kommen soll, auf einen Feiertag, so findet die Vollziehung am nächsten darauf folgenden Werktage statt.

Az európai váltótörvények az egyes váltócselekvények teljesitésére általában a *köznapokat* jelölik ki, s egymástól csak annyiban térnek el, hogy mig némelyek a vasárnapra vagy ünnepre eső cselekvény teljesitését a *megelőző* napon kivánják, mások azt a *legközelebbi* köznapra engedik halasztatni. Ez utóbbiakhoz csatlakozik a k. n. váltórendszabály, melynek e részbeni intézkedését a tervezet 19. czikke is átvette.

A váltók cosmopoliticus jellegével egyátalán meg nem férne, ha a törvény a különféle *hitfelekezetek* ünnepeire tekintettel lenne, s az azokon történt váltócselekvényeket érvényeseknek el nem ismerné; mert ez által a kötelezettség teljesitését olykép halaszthatná el, hogy a legnagyobb zavarokra adhatna alkalmat. A váltókapcsolatban lévő személyek egyátalán nincsenek tekintettel előzőik vallására, s nem számitanak arra, hogy a váltóösszeg pontos kifizetése oly ok miatt halasztatik el, mely a kötelezett fél vallásában találja alapját. Ez okból a lipcsei tanácskozmány tagjai határozottan tiltakoztak az ellen is, hogy a *zsidók* ünnepei miatt az általános szabály alól kivétel tétessék; erre egyebekből eltekintve, az által is indittatván, hogy a zsidók Németországban ünnepeik külön tekintetbe vételét *maguk sem követelték*. Igaz, hogy váltótörvényünk e tekintetben határozott kivételt képez, a mennyiben a zsidókat ünnepeiken a nyilatkozatok alól feloldja; de ez intézkedés megtartását, eltekintve a fentebb érintett okoktól, már azért sem lehetne javalni, mert különben — a méltányosságnak megfelelőleg — a gör. keleti hitvallásuaknak is hasonló concessiót kellene tenni, mi azután a váltóüzlet teljes felforgatására vezetne.

20. cz.

A váltói jogok érvényesitése vagy fentartása végett teljesitendő cselekvények azon hely törvényei szerint itélendők meg, a hol azok teljesittettek.

K. n. vtrsz:

Art. 86. Ueber die Form der mit einem Wechsel an einem ausländischen Platze zur Ausübung oder Erhaltung des Wechselrechts vorzunehmenden Handlungen entscheidet das dort geltende Recht.

A tervezet 20. czikkében foglalt intézkedés csak kiegészitése a 17. cz. első bekezdésében foglalt elvnek, s gyakorlati jelentőséggel főleg az *óvás* kellékeire, annak idejére és helyiségeire nézve bir, melyek felett mindig azon hely törvényei határoznak, hol az óvatolás történt. Valamint a felek a jogügyletek megkötésénél rendszerint a megkötési hely törvényeire vannak tekintettel, ugy nem követelhető tőlük, hogy a váltójogok fentartására vagy érvényesitésére szolgáló cselekvényeket más, mint a teljesités helyén divatozó törvények szerint eszközoljék. Ez intézkedés nélkül, mely a k. n. váltórendszabály 86. czikkének teljesen megfelel, a váltójog érvényesitése és fentartása merőben lehetlenné válnék, s a váltóüzletben oly bonyodalmak erednének, melyek a váltó jelentőségét tetemesen leszállitanák.

NEGYEDIK FEJEZET.

A váltók többszörözése.

Másodlatok.

21. cz.

Az intézvényező köteles az intézvényes kivánságára a váltót több egyenlő példányban kiállitani. E példányok a szövegben „első," „másod," „harmad" stb. váltónak nevezendők, ellenkezőleg minden egyes példány önálló — külön — váltónak tekintetik.

A másodlatok kiállitását a forgatmányos is követelheti, e végett közvetlen előzőjéhez fordulván, ki ismét saját előzőjét keresi meg, mig a megkeresés az intézvényezőhez kerül. Ez a kiállitott másodlatokat az emlitett módon a forgatmányoshoz juttatja, mely alkalommal a forgatók a másodlatokat eredeti hátirataikkal ellátni tartoznak.

K. n. vtrsz:

Art 66. Der Aussteller eines gezogenen Wechsels ist verpflichtet, dem Remittenten auf Verlangen mehrere gleichlautende Exemplare des Wechsels zu überliefern.

Dieselben müssen im Contexte als Prima, Secunda, Tertia u. s. w. bezeichnet sein, widrigenfalls jedes Exemplar als ein für sich bestehender Wechsel (Sola-Wechsel) erachtet wird.

Auch ein Indossatar kann ein Duplikat des Wechsels verlangen. Er muss sich dieserhalb an seinen unmittelbaren Vormann wenden, welcher wieder an seinen Vormann zurückgehen muss, bis

die Anforderung an den Aussteller gelangt. Jeder Indossatar kann von seinem Vormanne verlangen, dass die früheren Indossamente auf dem Duplikate wiederholt werden.

Code de Commerce:

Art. 110. Si elle est par 1re, 2, 3e, 4e, etc., elle l'exprime.

Art. 154. Le propriétaire de la lettre de change égarée doit, pour s'en procurer la seconde, s'adresser à son endosseur immédiat, qui est tenu de lui prêter son nom et ses soins pour agir envers son propre endosseur; et ainsi en remontant d'endosseur en endosseur jusqu'au tireur de la lettre. Le propriétaire de la lettre de change égarée supportera les frais.

Codice di Commercio:

Art 196. Esprime se è per 1a, 2a, 3a, 4a, ecc.; debbono però la 1a, 2a, 3a, ed ulteriori lettere di cambio essere tutte di uno stesso tenore, salva sola la diversa indicazi, one che deve farvisi di essere 1a, 2a, od ulteriore lettera.

Art. 240. Il proprietario della di cambio perduta, si vuole procurarsene un altra, deve indirizzarsi al suo girante immediato, il quale è in obbligo di prestargli il sùo nome e le sue cure per agire verso il proprio girante, e risalendo cosi di girante in girante sino al traente della lettera. Il proprietario della lettera di cambio perduta sopporta le spese.

Svéd vtrsz:

§. 64. Der Aussteller eines gezogenen Wechsels is verpflichtet, wenn der Wechselnehmer es verlangt, ihm den Wechsel in mehreren Exemplaren (Duplicaten) zuzustellen, welche nach Ordnung der Wechsel mit erstes, zweites, drittes (Prima, Secunda, Tertia) und so weiter bezeichnet werden, übrigens aber gleich lauten sollen. Befindet sich bei verschiedenen für denselben Betrag ausgefertigten Wechseln keine solche Bezeichnung, so wird jedes Exemplar wie ein selbstständiger Wechsel betrachtet.

Verlangt der spätere Inhaber Duplicate eines Wechsels, so muss er sich dieserhalb an seinen unmittelbaren Vormann wenden, worauf dieser wieder auf seinen Vormann zurückgehen muss u. s. w., bis das desfallsige Verlangen den Trassanten erreicht, welcher alsdann verpflichtet ist die geforderten Duplicate auszufertigen.

A váltómásodlatok — duplicatumok — iránt, melyeket a magyar váltótörvény csak röviden érint, az európai váltótörvények közt a k. n. váltórendszabály tartalmaz nemcsak legkimeritőbb, hanem egyuttal leghelyesebb intézkedéseket is. Ezekhez lényegileg a tervezet 21. czikke is csatlakozik, mely ép úgy, mint a váltórendszabály a másodlatok szabályozásánál nem tesz különbséget azok czélja szerint; hanem tekintet nélkül arra, hogy a másodlatok biztonság vagy kényelem — messzebb helyre, pl. tengeren túli vidékre leendő elküldés vagy forgathatás — végett lettek-e kiállitva, azokat együttvéve egy egységes váltónak tekinti olyképen, hogy minden egyes példány érvényes képviselője ugyan a váltóigéretnek, de valamennyi együttvéve csak egy váltólevelet képez. Arra nézve azonban, hogy a másodlatok e jelleget felvegyék, a tervezet megkivánja, miszerint azok magában a szövegben határozottan első, másod stb. váltónak neveztessenek; ellenkezőleg minden egyes példány önálló váltónak tekintetvén, az azokra vezetett nyilatkozatok ugyanannyi külön váltókötelezettséget állapitanak meg.

Tekintve a 21. czikkben foglalt egyes intézkedéseket, azok lényegileg megegyeznek a k. n. váltórendszabály 66. czikkével, s ettől csak annyiban térnek el, a mennyiben nem pusztán azon eljárást állapitják meg, melyet a forgatmányos követni tartozik; hanem azon módot is, melyen az intézvényező a kiállitott másodlatokat visszaszármaztatni köteles. Ez eltérést nemcsak azon körülmény indokolhatja, hogy az a váltórendszabálynak egy kétségtelen hiányát pótolja; hanem az is, hogy nálunk a másodlatok kiállitása körüli eljárás eddigelé szabályozva nem lévén, czélszerünek mutatkozott azt olyképen rendezni, hogy az érdekeltek jogaikat és kötelességeiket könnyen áttekinthessék, s ne legyenek kénytelenek a törvény alkalmazásánál a nem mindig sikeres interpretatiohoz folyamodni.

Habár a tervezet – a n. váltórendszabály nyomán — az intézvényezőnek kötelességévé teszi a másodlatok kiállitását, ez utóbbi ellenében a váltóbirtokosnak, a másodlat megtagadása miatt, váltói keresetet nem ád; miért is a váltóbirtokos ebbeli jogát legfelebb köztörvényi uton érvényesitheti. Igaz, hogy ez első pillanatra anomaliának látszik; e látszólagos anomalia azonban elenyészik, ha megfontoljuk, hogy a váltó szorosan vett formál ügylet lévén, az abból eredő kereset tárgyát más, mint az általa képviselt összeg megfizetése, nem képezheti; minden mi ezen kivül esik, nem a váltói utra tartozik, s váltói kereset tárgyát nem képezheti. Valamint a meghatalmazási hátiratnál a forgatmányost azért, mert valamely mulasztást követ el, váltói uton kártéritésre szoritani nem lehet, — ugy nem adható váltói kereset a másodlat megtagadása miatt. Ebből egyuttal következik, hogy a váltókapcsolatban álló személyek közt, a másodlatok kiadására vagy a hátiratok ismétlésére vonatkozó kötelességek tekintetében, solidaritás nem létezik; miért is minden egyes érdekelt fél jogait, a másodlat kiadását illetőleg, legfelebb közvetlen előzője ellen érvényesitheti.

22. cz.

Ha a másodlatok közül valamelyik kifizettetik, ez által a többi példányok is erejüket elvesztik.

E tekintetben kivételnek van helye:

1. a forgatóra nézve, ki ugyanazon váltónak több példányát különböző személyekre ruházta át, és az oly későbbi forgatókra nézve, kiknek aláirásai a fizetéskor vissza nem adott példányokon léteznek. Ezek a vissza nem adott példányokon levő hátirataiknál fogva felelősek maradnak;

2. az elfogadóra nézve, ki ugyanazon váltónak több példányát fogadta el. Ez a fizetéskor vissza nem adott példányokon lévő elfogadásánál fogva felelős marad, a mennyiben magából a többszörös elfogadásból ki nem tünik, hogy az csak azon feltétel mellett történt, a mennyiben valamelyik példány még el nem fogadtatott.

K. n. vtrsz:

Art. 67. Ist von mehreren ausgefertigten Exemplaren das eine bezahlt, so verlieren dadurch die anderen ihre Kraft.

Jedoch bleiben aus den übrigen Exemplaren verhaftet:

1) der Indossant, welcher mehrere Exemplare desselben Wechsels an verschiedene Personen indossirt hat, und alle spätere Indossanten, deren Unterschriften sich auf den bei der Zahlung nicht zurückgegebenen Exemplaren befinden, aus ihren Indossamenten;

2) der Acceptant, welcher mehrere Exemplare desselben Wechsels acceptirt hat, aus den Accepten auf den bei der Zahlung nicht zurückgegebenen Exemplaren.

Code de Commerce:

Art. 147. Le payement d'une lettre de change fait sur une seconde, troisième, quatrième, etc., est valable, lorsque la seconde, troisième, quatrième etc., porte que ce payement annule l'effet des autres.

Art. 148. Celui qui paye une lettre de change sur une seconde, troisième, quatrième, ecc., sans retirer celle sur laquelle se trouve son acceptation, n'opère point sa libération à l'égard du tiers porteur de son acceptation.

Codice di Commercio:

Art. 232. Il pagamento di una lettera di cambio fatto sopra seconda, terza, quarta, ecc. è valido, quando la seconda, terza, quarta ecc. esprime che tale pagamento annulla le altre.

Art. 233. Quegli che paga una lettera di cambio sopra seconda, terza, quarta ecc., e non ritira quella su cui scrisse la propria accettazione, resta obbligato rispetto al terzo che ne è possessore.

Svéd vtrsz:

§. 65. Sind mehrere Exemplare eines Wechsels ausgegeben und ist eines derselben eingelöst, so werden die andern dadurch kraftlos. Dennoch ist derjenige, der mehrere Exemplare desselben Wechsels acceptirt hat verpflichtet, alle mit seinem Accepte versehenen Exemplare, welche bei Verfallzeit sich im Besitze verschiedener Personen befinden, einzulösen. Wer verschiedenen Personen mehrere Exemplare desselben Wechsels überlässt, bleibt, sowie alle späteren Indossanten der bei der Bezahlung nicht wieder zurückgegebenen Duplicate, ebenfalls nach Wechselrecht für ein jedes solches Exemplare verantwortlich.

A k. n. váltórendszabály, eltérőleg a franczia és olasz váltótörvénytől, nem kivánja meg a másodlatokon a clausula cassatoria-t arra nézve, hogy a kiadott példányok jogilag egy egységes váltót képezzenek; ennélfogva az egyik példány kifizetése esetében, a többi példányokat eo ipso megszünteknek nyilvánitja. Miután a jelen tervezet a másodlatok jogi természetét illetőleg a n. váltórendszabályhoz csatlakozik, — misem természetesebb mint az, hogy az érintett törvény 67. czikkében foglalt intézkedést is el kellett fogadnia.

A másodlatok emlitett jogi természetéből, mely szerint azok összeségükben ép ugy, mint egyenként egy és ugyanazon váltóigéretet képviselik, következik egyrészről, hogy az egyik példány is elfogadottnak, illetőleg kifizetettnek tekintendő; másrészről, hogy az intézvényezettnek jogában áll a nála bemutatott példányok bármelyikét elfogadni, illetőleg kifizetni, a nélkül hogy ötet a forgalomban lévő, de el nem fogadott példányok miatt felelősségre vonni lehetne. E tekintetben azonban kivételnek kell történni azokra nézve, kik a másodlatoknak különböző példányait látták el nyilatkozataikkal, mi ugy a forgatók, mint az elfogadó által történhetik. A forgató, ki ugyanazon váltó több példányát különböző személyekre ruházta át, s az intézvényezett, ki több példányt fogadott el, e cselekvénye által minden egyes példányért külön garantiát vállal. Ez intézkedés, melyet az európai váltótörvények legnagyobb része a Code de Commerce-ből vett át, a váltó formalis természetén, s a váltónyilatkozatok materiális függetlenségén alapszik. Egészen másképen áll a dolog akkor, ha az intézvényezett a váltó több példányát ugyanazon személy javára fogadta el, vagy ha a többszörös forgatás ugyanazon személy részére történt; mert ez esetben a váltóigéret különválasztásáról szó nem lehet; ellenben ha a forgatás különböző személyekre jogérvényesen már megtörtént, ha a többszörös kötelezettség jogilag már létrejött, — azt meg nem szüntetheti azon körülmény, hogy a váltóügylet folyamában a különböző példányok egy személy birtokába kerülnek; azon forgatók ugyanis, kik a példányok többszörös átruházása által minden egyes példányról mint külön okiratról rendelkeztek, minden példányért külön garantiát vállalnak, melyet nem szüntethet meg azon véletlen körülmény, hogy a különböző személyekre átruházott példányok később egy személy birtokába kerülnek. (Folyt. köv.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

A magyar váltótörvénykönyv tervezete.

Miután nem lehetetlen, hogy az intézvényezett, ki a példányok valamelyikét már elfogadta, ez iránti kétségében, s azon feltevés mellett, hogy még egy példányt sem fogadott el, a többiek közül valamelyiket a most érintett megszoritással ismét elfogadja, — szükségesnek mutatkozott, eltéröleg a k. n. váltórendszabálytól, ez esetre intézkedni. Az e részbeni eltérést nemcsak azon körülmény indokolhatja, hogy a gyakorlat szükségesnek találta a váltórendszabály érintett hiányát hasonló módon pótolni; hanem az is, hogy a váltó természetével a feltételes nyilatkozatok egyátalán nem ellenkeznek; valamint nem kötelezi a törvény az elfogadót az egész váltóösszeg megfizetésére, ha a váltót csak részben fogadta el; valamint nem kivánja ötet feltétlenül elmarasztatni, ha elfogadásához bizonyos megszoritást csatolt, — ugy nem lehetne ötet többszörösen kötelezettnek tekinteni akkor, ha ismételt elfogadásában világosan kijelenti, miszerint az csak azon esetre érvényes, ha és a mennyiben a váltónak valamelyik példányát korábban már el nem fogadta. E mellett a kérdéses eltérés azon előnynyel is kinálkozik, hogy egy oly kérdést szabályoz, melynek megoldása, ha az kizárólag a biró belátására bizatnék, szükségnélküli szigorra vezethetne.

23. cz.

Ki a váltónak több példánya közül egyet elfogadás végett elküldött, köteles a többieken megjegyezni, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél található; e megjegyzés elmulasztásának azonban váltójogi hatálya nincsen.

Az elfogadás végett elküldött példány gondviselője köteles azt annak kiadni, ki jogosultságát az átvételre forgatmányosi minőséggel — 35. cz. — vagy egyébként igazolja.

K. n. vtrsz:

Art. 68. Wer Eins von mehreren Exemplaren eines Wechsels zur Annahme versandt hat, muss auf den übrigen Exemplaren bemerken, bei wem das von ihm zur Annahme versandte Exemplar anzutreffen ist. Das Unterlassen dieser Bemerkung entzieht jedoch dem Wechsel nicht die Wechselkraft.

Der Verwahrer des zum Accepte versandten Exemplars ist verpflichtet, dasselbe demjenigen auszuliefern, der sich als Indossatar (Art. 36) oder auf andere Weise zur Empfangnahme legitimirt.

Svéd vtrsz:

Art. 66. Wer dem Acceptanten ein Exemplar eines Wechselduplicats zugesandt, muss bei Uebertragung der anderen Exemplare auf diese schreiben, in wessen Händen sich das zur Annahme abgesandte Exemplar befindet. Wer dasselbe in Verwahrung hat, ist verpflichtet, es demjenigen auszuliefern, der sich zum Empfange berechtigt ausweist.

A szerint, a mint a váltómásodlatok biztonság vagy kényelem végett lettek kiállitva, azok czélja s az azokkal járó operatió is különböző. Ha a váltó biztonság szempontjából többszöröztetik, az egész operatió abban áll, hogy az egyes példányok különböző utakon küldetnek rendeltetésük helyére; ellenben ha a másodlatok azért lettek kiállitva, hogy mig az egyik elfogadás végett elküldetik, azalatt a többi példányok valamelyikét forgatni lehessen, — szükséges, hogy a forgatott példány birtokosa azon helyzetbe tétessék, miszerint az elfogadás végett elküldött példányt annak idején átvehesse; e végre szolgál a forgatott példányra vezetett azon megjegyzés, hogy az elküldött példány N. N.-nél található. E megjegyzés elmulasztása azonban, habár az a forgatott másodlat használhatóságának feltételét képezi, váltójogi hatályt annál kevésbé vonhat maga után, mert joggal tehető fel, hogy a forgatott példány birtokosa ezt csak azért fogadta el a kérdéses megjegyzés nélkül, mert előtte az elküldött példány holléte különben is tudva volt.

Hogy a tervezet 23. czikkének második bekezdése, az elfogadás végett elküldött példány átvételére való legitimatiókép mindenekelőtt a hátiratot jelöli ki, a dolog természetéből következik, mert a másodlat jogszerü birtokosának mindenekelőtt az tekintendő, ki e minőségét hátiratra alapitja. Azt sem szükséges bővebben hangsulyozni, hogy a hátirat csak ugy szolgálhat a jogosultság igazolására, ha az a jelen tervezet 35. czikkének megfelel; ha tehát a birtokos a hátiratok összefüggő és egészó hozzá lenyuló láncolatára támaszkodhatik.

A legitimatio most érintett neme mellett azonban a tervezet nem zárhatta ki azt sem, hogy a forgatott másodlat birtokosa jogosultságát az elfogadott példány átvételére más módon is igazolhassa. Hogy e mód miben álljon, azt eleve meghatározni már azért sem volna tanácsos, mert bármily módot jelölne is ki a törvény, azzal előreláthatólag a váltó forgalmi képességét és mozgékonyságét nehezitené meg: mindazon módok tehát, melyek az életben valakit más nevébeni eljárásra feljogositanak, elégségesek leendnek arra nézve is, hogy az illető az elfogadott példány átadását jogosan követelhesse.

24. cz.

A váltóbirtokos azon másodlat alapján, melyre feljegyeztetett, hogy az elfogadás végett elküldött példány kinél található, elfogadás hiánya miatt biztositási, és a fizetés hiánya miatt készfizetési viszkeresetet csak ugy indithat, ha óvással igazolja:

1. hogy az elfogadás végett elküldött példány neki a gondviselő által ki nem adatott, és

2. hogy az elfogadás, illetőleg a fizetés a másodlatra nem eszközöltetett.

K. n. vtrsz:

Art. 69. Der Inhaber eines Duplicats, auf welchem angegeben ist, bei wem das zum Accepte versandte Exemplar sich befindet, kann Mangels Annahme desselben den Regress auf Sicherstellung und Mangels Zahlung den Regress auf Zahlung nicht eher nehmen, als bis er durch Protest hat feststellen lassen:

1) dass das zum Accepte versandte Exemplar ihm vom Verwahrer nicht verabfolgt worden ist, und

2) dass auch auf das Duplicat die Annahme oder die Zahlung nicht zu erlangen gewesen.

Svéd vtrsz:

§. 67. Der Inhaber eines Wechselduplicats, auf welchem bemerkt ist, in wessen Händen sich das zur Annahme abgesendete Exemplar befindet, hat kein Recht auf Regressenanspruch Mangels Annahme oder Mangels Zahlung zu erheben, ehe durch Protest dargethan ist, dass er das zum Accepte abgeschickte Exemplar vom Verwahrer nicht empfangen kann, und dass er auf das Duplicat weder Accept noch Zahlung zu erlangen im Stande war.

Valahányszor a másodlatok kényelem — forgathatás — végett használtatnak, a váltóügylet folyama egy harmadik személy közreműködését tételezi fel, kit a tervezet a váltórendszabály intézkedéseinek megfelelőleg gondviselőnek nevez. Hogy e gondviselő letéteményesnek vagy meghatalmazottnak tekintessék-e, a dolog érdemére egészen közönyös, s a törvény e részben teljesen eleget tesz feladatának, ha a gondviselő jogi állására sulyt nem fektetve, annak egyedül teendőit határozza meg, mint ez a megelőző czikk intézkedésében történik. Azonban habár a váltótörvénynek nem lehet feladata a gondviselő jogi állásának szabatos meghatározása, — nem mellőzheti a kellő intézkedéseket az esetre, ha a gondviselő az előbbeni czikkben megállapitott kötelességének bármi okból meg nem felel, ha tehát az elfogadott példányt annak, kit ez a törvény szerint illetne, ki nem adja. E tekintetben a magánjog szabványainak megfelelőleg kettős keresetet lehetne adni a másodlat birtokosának; egyrészről a rei vindicatio-t a gondviselő ellen, és másrészről egyenes keresetet a forgatók ellen, az elfogadott példány megszerzését illetőleg; a k. n. váltórendszabály azonban s ehhez csatlakozva a jelen tervezet is, a másodlat birtokosát nem utalja az imént érintett hosszadalmas keresetekre, hanem feljogositja öt arra, hogy az elfogadás, illetőleg a kifizetés kieszközlését a kezei közt lévő másodlat alapján megkisérthesse; a mennyiben pedig e lépései siker nélkül maradnak, előzőit az elfogadás megtagadása miatt biztositási, a fizetés megtagadása miatt pedig készfizetési viszkeresettel megtámadhassa, köteles lévén mindegyik esetben óvással igazolni, hogy az elfogadás végett elküldött példány neki át nem adatott, s hogy a kezei közt levő példány alapján az elfogadás, illetőleg a fizetés kieszközölhető nem volt. E mellett magától értetik, hogy a másodlat birtokosa készfizetési viszkeresetet csakis a váltó lejáratakor követelhet; mert a jelen tervezet szerint a váltóbirtokos a lejárat előtt a váltóösszeg kifizetését semmi esetben sem igényelheti.

Másolatok.

25. cz.

A másolatnak a váltó teljes tartalmát, a rajta levő hátiratokkal és megjegyzésekkel együtt kell magában foglalni. E mellett kitüntetendő rajta, hogy a másolat meddig terjed.

Ha az eredeti peldány elfogadás végett elküldetik, a másolaton megjegyzendő, hogy az elküldött eredeti példány kinél található. E megjegyzés elmulasztása azonban váltójogi hatálylyal nem bir.

K. n. vtrsz:

Art 70. Wechselcopien müssen eine Abschrift des Wechsels und der darauf befindlichen Indossamente und Anmerkungen enthalten, und mit der Erklärung: „bis hierher Abschrift (Copie)“ oder mit einer ähnlichen Bezeichnung versehen sein.

In der Copie ist zu bemerken, bei wem das zur Annahme versandte Original des Wechsels anzutreffen ist. Das Unterlassen dieser Bemerkung entzieht jedoch der indossirten Copie nicht ihre wechselmässige Kraft.

Svéd vtrsz:

§. 68. Wird zum Zweck der Uebertragung eines Wechsels eine Copie desselben gemacht, dann muss diese Copie auch die auf dem Wechsel bereits befindlichen Indossamente und Anmerkungen enthalten und in der Copie bemerkt werden, bis wie weit sie Abschrift ist oder wo die Original-Indossamente anfangen, auch bei wem sich der Originalwechsel befindet.

A váltó többszörözésének egy másik német képezik a másolatok, melyeket nemcsak az intézvényező, hanem bárki más is készithet. A másolatok, melyek rendszerint a forgathatás czéljából készülnek, abban különböznek a másodlatoktól, hogy mig ezek közül minden egyes példány érvényes képviselője a váltóigéretnek, a másolatok csak kapcsolatban az eredetivel képeznek teljes váltólevelet; ehhez képest a másolat alapján sem elfogadást, sem fizetést követelni nem lehet. Az utóbbira nézve — miként ez a 27. cz. intézkedéséből kitünik — csak azon forgatók tekintetében van kivételnek helye, kiknek eredeti aláirásai a másolaton vannak.

A másolatok fontossága főleg abban áll, hogy ezek, ha a váltó forgathatása végett használtatnak, a másodlatot pótolják, mi a váltóbirtokosra nézve különösen akkor lehet kivánatos, ha a másodlat megszerzése időveszteséggel vagy sok költséggel járna.

Valamint a másodlatoknál, ugy a másolatoknál is szükséges arról gondoskodni, hogy azok birtokosa az eredeti példány hollétéről tudomást szerezhessen; mi az által éretik el, ha az eredeti holléte a másolatra feljegyeztetik. Hogy e kötelesség elmulasztásának váltójogi hatályt tulajdonitani nem lehet, az a 23. czikk indokolásában már kifejtetett.

26. cz.

A másolaton lévő eredeti hátirat a forgatót ép ugy kötelezi, mintha ez az eredeti váltót forgatta volna.

K. n. vtrsz:

Art 71. Jedes auf einer Copie befindliche Original-Indossament verpflichtet den Indossanten ebenso, als wenn es auf einem Original-Wechsel stünde.

A 26. czikkben foglalt intézkedés a másolat rendeltetésében találja indokolását; ha ugyanis a másolat arra szolgál, hogy a váltó forgathatását lehetővé tegye, ugy mulhatlanul szükséges azokat, kiknek eredeti hátiratai a másolaton vannak, ép ugy felelősekké tenni, mintha az eredeti váltót forgatták volna; vagyis hogy irányukban a másolat az eredeti váltó erejével ruháztassék fel. Ezenfelül, miután a másolat kapcsolatban az eredetivel teljes váltólevelet képez, a másolaton lévő originális hátiratoknak már ezért is teljes joghatályt kell tulajdonitani, mert különben a másolat nem képezhetné kiegészitő részét az eredetinek.

27. cz.

Az eredeti példány gondviselője köteles ezt annak kiadni, ki jogosultságát az átvételre a másolaton levő eredeti hátirattal vagy más módon igazolja.

Ha a gondviselő az eredeti példány kiadását megtagadja, a másolat birtokosa azon forgatók ellen, kiknek eredeti hátiratai a másolaton vannak, az elfogadás hiánya miatt biztositási, s a fizetés hiánya miatt készfizetési viszkeresetet csak a 24. czikkben érintett óvás felvétele után indithat.

K. n. vtrsz:

Art 72. Der Verwahrer des Originalwechsels ist verpflichtet, denselben dem Besitzer einer mit einem oder mehreren Original-Indossamenten versehenen Copie auszuliefern, sofern sich derselbe als Indossatar oder auf andere Weise zur Empfangnahme legitimirt.

Wird der Originalwechsel vom Verwahrer nicht ausgeliefert, so ist der Inhaber der Wechselcopie nur nach Aufnahme des im Art. 69, Nr. 1, erwähnten Protestes Regress auf Sicherstellung und nach Eintritt des in der Copie angegebenen Verfalltages Regress auf Zahlung gegen diejenigen Indossanten zu nehmen berechtigt, deren Original-Indossamente auf der Copie befindlich sind.

Svéd vtrsz:

§. 69. Jeder, der einen Originalwechsel aufbewahrt, ist verpflichtet, ihn demjenigen auszuhändigen, der sich als rechtmässiger Inhaber einer mit Indossamenten versehenen Copie ausweist.

Wird das Original vorenthalten, so ist der Inhaber der Copie berechtigt, nachdem er wegen Verweigerung der Auslieferung protestirt hat, eine Regressklage gegen den Indossanten, dessen Original-Indossament sich auf der Copie befindet, anzustellen.

Azon okok, melyek a 23. czikkben foglalt intézkedés igazolására felhozattak, a viszonyok azonosságánál fogva a 27. czikkre is teljes mértékben alkalmazhatók lévén, a felesleges ismétlés helyett elégnek látszik az érintett czikk indokolására utalni.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A váltóból eredő jogok átruházása.

Tulajdonképeni hátirat.

28. cz.

Az intézvényesnek, illetőleg a rendelményesnek jogában áll a váltót hátirat — forgatmány — utján másra átruházni.

Ha azonban az intézvényező, illetőleg a kibocsátó a váltó átruházását e szavakkal „nem rendeletre“, vagy más hasonló kifejezéssel megtiltotta, a hátiratnak váltójogi hatálya nincsen.

K. n. vtrsz:

Art. 9. Der Remittent kann den Wechsel an einen Andern durch Indossament (Giro) übertragen.

Hat jedoch der Aussteller die Uebertragung im Wechsel durch die Worte „nicht an Ordre“ oder durch einen gleichbedeutenden Ausdruck untersagt, so hat das Indossament keine wechselrechtliche Wirkung.

Code de Commerce:

Art. 136. La propriété d'une lettre de change se transmet par la voie de l'endossement.

Codice di Commercio:

Art. 222. La proprietà di una lettere di cambio si transferisce per mezzo della girata.

Svéd vtrsz:

§. 11. Wechsel können übertragen werden, wenn auch das Recht dazu nicht im Wechsel oder in der Uebertragung desselben ausdrücklich mit den Worten „an Ordre“ oder auf eine andere Art eingeräumt ist.

§. 16. Hat der Wechselgeber im Wechsel selbst die Uebertragung desselben ausdrücklich untersagt, so geben die dennoch darauf befindlichen Indossamente kein Wechselrecht.

A szabad mozoghatás, a vagyonértékek biztos és gyors mobilizálása a kereskedelmi forgalom egyik nélkülözhetetlen feltételét képezi. Az érték — legyen ez akár váltó, akár más vagyonság — ha bizonyos kezek közt mozdulatlanul marad, nem hasznot, hanem veszteséget szerez; csak az érték gyors circulátiója, a kedvező conjecturák felhasználása biztosithat nyereséget. Mig a váltó lejáratáig az eredeti birtokos kezei közt maradt, az a kereskedelmi forgalom közvetitésére csak korlátolt mértékben szolgálhatott, mert lejárat előtt mint fizetési eszköz nem használtathatott; azon időponttól kezdve azonban, midőn a hátirat által mobilisálható lett, midőn a lejárat előtt is fizetések teljesitésére fordittatott, — rendeltetésében és czéljában lényeges változást szenvedett. Azonfelül azonban, hogy a váltó által képviselt összeg a hátirat segitségével mobilisálva lett, az uj ügylet egyszersmind arra is szolgált, hogy a váltónak fokozottabb értéket, nagyobb garantiát kölcsönözzön; mert minden forgató, ki a kötelezettséget magáról el nem háritja, az eredeti adósok mellett solidaris kötelezettséget vállal a váltó elfogadásáért és kifizetéséért.

A hátirat e kétségtelen fontosságának tulajdonitható azon körülmény, hogy az európai törvényhozások annak szabályozását keletkezése után azonnal átvették a nélkül, hogy e részben a kellő határokat megtartották, vagy az uj intézményt mindenben a váltóforgalom természetének megfelelőleg szabályozták volna; mert nemcsak hogy kezdetben a váltó többszörös forgatását kizárták, hanem azt átalában csak akkor engedték meg, ha maga a váltó rendeletre volt kiállitva. E felfogás, mely még a magyar váltótörvényben is — 15. §. a) pont — kifejezést nyert, ujabb időben lényeges módositást szenvedett, helyt adva azon nézetnek, mely szerint a váltó mint forgalomra szánt papir, külön engedély nélkül is átruházható.

A k. n. váltórendszabály, melyhez a tervezet is csatlakozik, a most érintett nézetet feltétlenül érvényre emelte, midőn a váltó forgathatását mint szabályt állitá fel, s attól a váltójogi hatályt csak az esetre vonta meg, ha a forgathatás az első átruházás alkalmával egyenesen megtiltatott. Az intézvényezőnek ép ugy, mint a kibocsátónak érdekében állhat megátolni azt, hogy váltója a rendes joghatálylyal forgalomba helyeztessék; mit az által érhet el, ha a váltóban — akár „nem rendeletre“, akár más hasonló kifejezés használásával — kijelenti, miszerint a fizetést egyedül az intézvényes, illetőleg a rendelményes részére kivánja teljesiteni; ha tehát a váltó forgathatását egyenesen kizárja. Az ily kizárás következménye abban áll, hogy a forgatmányosok nem váltói, hanem köztörvényi hitelezőknek vagyis engedményeseknek tekintetnek; ennélfogva ellenük mindazon kifogások használhatók, melyek a váltóadóst a forgató ellen illették volna. Az érintett tilalomnak czélja tehát nem az, hogy a váltóból eredő jogok átruházása absolute kizárassék, hanem hogy az átruházás váltójogi hatálylyal ne történhessék.

Hogy a tervezet 28. czikkében az intézvényes és rendelményes, továbbá az intézvényező és a kibocsátó külön emlittetnek meg, abban találja indokolását, hogy a jelen tervezet az érintett személyeket az idegen és saját váltó szerint különbözteti meg, s hogy mindegyik kifejezéssel külön személyt jelöl meg; s mert a k. n. váltórendszabály 9. czikke, melyhez a tervezet alkalmazkodik, az idegen és saját váltóra egyaránt kiterjeszthető, — az érintett megkülönböztetés mulhatlanul szükségesnek mutatkozott; mert e nélkül — a tervezet terminologiájához képest — a 28. cz. intézkedései a váltónak csak egyik német érintenék.

29. cz.

A hátirat által a váltóból eredő minden jog, s ezek közt a tobábbforgathatás joga is a forgatmányosra megy át. A váltó az intézvényezőre, a kibocsátóra, elfogadóra, vagy valamelyik korábbi forgatóra is érvényesen átruházható, s ezek által ismét tovább forgatható, mely utóbbi esetben a most érintett személyek esetleg kettős minőségben felelősek lehetnek.

K. n. vtrsz.

Art. 10. Durch das Indossament gehen alle Rechte aus dem Wechsel auf den Indossatar über, insbesondere auch die Befugniss, den Wechsel weiter zu indossiren. Auch an den Aussteller, Bezogenen, Acceptanten oder einen früheren Indossanten kann der Wechsel gültig indossirt, und von denselben weiter indossirt werden.

Svéd vtrsz:

§. 14. Ein Wechsel kann auch dem Wechselgeber, dem Annehmer oder den vorgehenden Indossanten und von diesen wieder an Andere übertragen werden.

A hátiratnak, miként az előbbeni czikk indokolásában érintetett, egyik s pedig főczélja a tulajdon átruházása, s e szempontból tekintve a hátiratot, az kétségtelenül cessiot foglal magában, melytől azonban lényegileg és alakilag különbözik; lényegileg azért, mert a forgatmányos nem egyedül a forgató jogviszonyaiba, hanem közvetlen jogviszonyba lép a váltókapcsolatban álló személyekhez olyképen, hogy a váltóból eredő jogokat mint önállókat, a forgató speciális viszonyaitól egészen függetleneket veszi át; ő tehát proprio nomine és proprio jure lép a váltókapcsolatba olyformán, hogy az ő belépése s az azzal járó jogok a többi érdekeltek személyes viszonyaitól teljesen függetlenek; alakilag a hátirat azért különbözik az engedménytől, mert az átruházás fizetési meghagyás formájában történik; a forgató ép ugy, mint az intézményező meghagyást intéz az intézvényezett, illetőleg a kibocsátóhoz, arra utasitván ezt, miszerint a váltóösszeget a forgatmányosnak fizesse ki. Mindez a hátiratra vonatkozó intézkedéseknél részletesen fog ugyan kifejtetni; mindamellett nem látszott feleslegesnek már e helyütt azon felfogást jelezni, melyből a tervezet a hátirat jogi természetét illetőleg kiindul.

Megfelelőleg a most érintett felfogásnak, a tervezet 29. czikke a forgatás következményeit átalánosságban ugyan, de elég szabatosan határozza meg, midőn kijelenti, hogy a hátirat által a váltóból eredő minden jog, s ezek közt a tovább forgathatás joga is a forgatmányosra megy át. A forgatmányos tehát a váltó tulajdonosa lesz, s e minőségénél fogva mindazon jogokba lép, melyek a váltóból eredtek, vagy azután eredhetnek.

A tervezet 29. czikke csak annyiban tér el a k. n. váltórendszabály 10. czikkétől, hogy ez utóbbit bizonyos tekintetben kiegészíti, midőn kijelenti, hogy az intézvényező, kibocsátó, elfogadó és forgató, ki a váltót ismét tovább adja, esetleg kettős minőségben felelős lehet. A k. n. váltórendszabály, miként ez már többször érintetett, a rövidségnek igen gyakran feláldozza a szabatosságot; miért is intézkedéseinek helyes alkalmazása váltójogi tudományt tételez fel; mint sok más intézkedésnél, ugy a 10. cz. véghatározatánál is hiányzik a szükséges kiegészítés, melyet a tudománynak kellett pótolni. Igaz, hogy a tervezet 29. czikke sem bocsátkozik az ismételt forgatásból eredő és eredhető jogviszonyok fejtegetésébe; de legalább kijelenteni, hogy az érintett személyek mint forgatók esetleg kettős minőségben felelősek lehetnek. E kijelentés segitségével nem leend nehéz az illetők jogait és kötelességeit minden egyes concret esetben meghatározni; igy pl. az elfogadó ha a váltó reá ruháztatik, s általa ismét forgattatik — feltéve, hogy hátiratában a felelősséget magáról el nem háritá — kettős minőségben lesz felelős, mi főleg részbeni elfogadás esetében birhat fontossággal; mert mig elfogadói minőségében csak az elfogadott összegért felelős, forgatói minőségében az egész váltóösszegért terheli őt a felelősség. Hasonlag fontos lehet az ismételt forgatás, ha az egy korábbi előzőtől származik; mert ha pl. a váltót az óvási határidő eltelte után, s a nélkül hogy a váltó óvatolva lett volna, forgatja tovább, ez utóbbi minőségében ellene viszkeresetnek leend helye — lásd a 34. czikket; — mig ellenben korábbi minőségében viszkeresettel meg nem támadható.

30. cz.

A hátiratnak, mely magára a váltóra, vagy annak másolatára, vagy a váltóhoz avagy a másolathoz csatolt lapra — toldatra — vezetendő, magában kell foglalni a forgatmányos nevét vagy czégét és a forgató aláirását nevével vagy czégével.

A hátirat azonban akkor is érvényes, ha a forgató pusztán nevét vagy czégét vezeti a váltó hátára, vagy ennek másolatára, vagy a toldatra — üres hátirat. —

K. n. vtrsz:

Art. 11. Das Indossament muss auf den Wechsel, eine Copie desselben oder ein mit dem Wechsel oder der Copie verbundenes Blatt (Alonge) geschrieben werden.

Art. 12. Ein Indossament ist gültig, wenn der Indossant auch nur seinen Namen oder seine Firma auf die Rückseite des Wechsels oder der Copie oder auf die Alonge schreibt (Blanco-Indossament).

Code de Commerce:

Art. 137. L'endossement est datée. — Il exprime la valeur fournie. — Il énonce le nom de celui, à l'ordre de qui il est passé.

Art. 138. Si l'endossement n'est pas conforme aux dispositions de l'article précédent, il n'opère pas le transport; il n'est qu'une procuration.

Codice di Commercio:

Art. 223. La girata è data, e deve indicare:

Il valore somministrato in moneta, in merci, in conto o in qualunque altro modo;

Il nome e cognome di colui all' ordine del quale è fatta.

Quanto all' indicazione della data o del valore possono bastare le parole — data — o valore come sopra — o come retro; — ma tali parole si riferiscono solamente alla scrittura che immediatamente precede la girata.

Art. 224. Se la girata non è conforme alle disposizioni dell' articolo precedente, o è fatta dopo la scadenza della lettera di cambio essa non trasferisce la proprietà e non è che una procura, salvo ciò che è disposto riguardo al pegno.

Svéd vtrsz.

§. 12. Die Uebertragung (Indossament) soll enthalten:

den Namen desjenigen, dem der Wechsel übertragen wird (Indossat);

die Unterschrift desjenigen, der den Wechsel überträgt — Indossant. —

Wechsel können auch durch blosse Namenszeichnung auf der Rückseite des Wechsels (Indossament in blanco) übertragen werden, und steht es dem Inhaber eines in blanco indossirten Wechsels frei, durch Einschaltung des Namens des Indossanten die leere Stelle auszufüllen.

§. 13. Der Uebertragende soll auf denselben Wechsel oder auf eine Abschrift davon (Copia), oder auf ein am Wechsel oder der Abschrift angefügtes Blatt (Alonge) seinen Namen schreiben.

A váltó természeténél fogva egységes hitelpapir lévén, mulhatlanul szükséges, hogy az abból eredő járulékos operatiók magával a váltólevéllel kapcsolatba hozassanak, s azzal összefüggő egészet képezzenek. A jelen tervezet, miként ez a későbbi intézkedésekből kitünik, a váltóbirtokosi minőség igazolására nézve egyedül a külső legitimatiót kivánja ugyan, de feltételként jelöli ki, hogy a váltóbirtokos e minőségét a hátiratok összefüggő s egész ő hozzá lenyuló lánczolatára alapitsa; ez összefüggés azonban csak ugy képzelhető, ha az átruházást tartalmazó nyilatkozatok a váltólevéllel kapcsolatba hozatnak, vagyis ha a hátirat magára a váltóra — és ha több példányban lett kiállitva, valamelyik eredeti példányra — vagy a másolatra vagy végre a toldatra vezettetik.

A k. n. váltórendszabály nem jelöli ki a tulajdonképeni hátirat lényeges kellékeit, s érvényes átruházásnak tekint minden oly hátiratot, melylyel annak tartalma szerint más joghatály nem köttetik összve.

Ehhez képest, feltéve hogy az átruházási szándék kellően kifejeztetik, egészen a felek akaratától függ a hátiratot tetszés szerinti alakba önteni, tehát annak lényeges kellékeit szabadon meghatározni. A tervezet 30. czikke e tekintetben némileg eltér a k. n. váltórendszabálytól, a menynyiben a teljes hátirat lényeges kellékei gyanánt a forgatmányos nevét és a forgató aláirását kivánja meg. Ez eltérés, mely a teljes hátirat kellékei iránt keletkezhető minden controversiának elejét veszi, az átalános indokolásban érintett azon körülményben találja igazolását, hogy a k. n. váltórendszabály tulságos rövidségében oly meghatározásokat is mellőzött, melyek a váltó lényegére vonatkoznak, tehát feleslegeseknek egyátalán nem tekinthetők. Ilyen kétségen kivül a 30. cz. kérdéses intézkedése, mely egyébiránt már azért is elfogadható, mert a k. n. váltórendszabálynak a tudomány által megállapitott értelmezésével teljesen megegyez Ez eltérés daczára azonban a tervezet a hátiratot formákhoz nem kötött ügyletnek tekinti, melynek érvényességéhez a második bekezdés szerint az átruházási szándék mellett teljesen elegendő, ha a forgató aláirását vezeti a váltóra. És miután az átruházási szándék a váltólevél átadásában kellő kifejezést nyer, akkor is, ha a forgató ezt a hátiratban külön kitüntetni akarja, egyátalán nem szükséges, hogy az átruházási szándék grammatikai mondatképzésben nyerjen kifejezést; hanem elegendő, ha az érintett szándék kifejezésére a kereskedelmi forgalomban elfogadott rövid, gyakran egész jogviszonyt magukban foglaló kifejezések — pl. helyettem N. N. ur rendeletére, vagy: fizessen ön N. N. ur rendeletére stb. — használtatnak. Szorosan véve tehát a tulajdonképeni hátirat lényeges kelléke gyanánt egyedül a forgatmányos neve és a forgató aláirása jelenkezik; mert az átruházási szándék kifejezését az oklevél tényleges átadása teljesen pótolja.

A 30. cz. második bekezdése eltérőleg ugy a magyar, mint a régibb európai váltótörvényektől, az üres hátiratot teljesen érvényes átruházásnak, tökéletes hátiratnak tekinti. Hogy a torvény holt betü marad, ha a helyett, hogy a kereskedelmi forgalmat vezetné, azt teljesen korlátozni akarja, — erre legfényesebb példa a hátirat, mely a törvény minden tilalma és korlátozása daczára oly átalánossá lett a kereskedelmi forgalomban, mikép arra nézve ma már nélkülozhetlenné vált. Daczára annak, hogy saját váltótörvényünk — 34. §. — az üres hátiratot, a mennyiben abban engedmény nincs kifejezve, meghatalmazásnak tekinti, az átruházás e neme mindinkább nagyobb elterjedést nyert; és ez természetes, mert az üres hát-

irat, eltekintve attól, hogy a váltóügyletet lényegesen megkönnyiti, különösen azon előnyt nyujtja, hogy a váltó annak segitségével több kézen mehet keresztül a nélkül, hogy azok, kik a váltót üres hátirattal birták, a váltóügyletben bármi tekintetben szerepelnének. Ha valami, ugy kétség kivül az üres hátirat meghonositása tette lehetővé, hogy a váltó mint a kereskedelmi forgalom fizetési mediuma szerepelhessen, hogy az készpénz gyanánt kézről kézre menjen át, mig utolsó birtokosa által realisáltatik.

E tekintetben nem képezhet nehézséget azon körülmény, hogy a váltó üres hátirat mellett nem ritkán csak behajtás végett adatik át valakinek, hogy tehát a birtokos szándéka nem a tulajdon átruházására irányul; mert a váltó formális jellegét minden körülmény közt, az ügylet minden stadiumában megtartja, s a felek esetleges szándéka figyelembe már azért sem jöhet, mert ez által oly kifogásokra adatnék alkalom, melyek a váltó rendeltetését teljesen meghiusitanák. Hogy e részben mily nehéz a kellő határokat kijelölni, azt a magyar váltótörvény igazolja, mely az üres hátiratot csak meghatalmazásnak tekinti, s 35. §-ában annak kitöltését mégis megengedi a nélkül, hogy az utólagos kitöltés ellen, akkor is, ha a váltó világosan meghatalmazásból lett átadva, érvényes kifogással élni lehetne. Nem szenvedhet tehát kétséget, hogy a k. váltórendszabály teljesen correct, az ügylet természetének teljesen megfelelő álláspontot foglal el, midőn az üres hátiratot érvényes átruházási módnak, tökéletes hátiratnak tekinti.

Hogy a forgató, ki a váltót üres hátirat mellett adja tovább, ezt bizonyos megszoritással, pl. a kötelezettség elháritásával is teheti, kétséget már azért sem szenvedhet, mert a jelen tervezet, miként ez a 32. cz. intézkedéséből kitünik, e joggal a forgatót általában, tehát tekintet nélkül a hátirat minőségére felruházza.

31. cz.

Minden váltóbirtokosnak jogában áll a váltón lévő üres hátiratokat kitölteni, vagy a váltót e kitöltés nélkül akár teljes, akár üres hátirattal tovább adni.

A kitöltés azonban, a forgató beleegyzése nélkül a hátirat lényegéhez tartozó kellékeken túl nem mehet.

K. n. vtrsz:

Art. 13. Jeder Inhaber eines Wechsels ist befugt, die auf demselben befindlichen Blanco-Indossamente auszufüllen; er kann den Wechsel aber auch ohne dieser Ausfüllung weiter indossiren.

Svéd vtrsz:

Lásd 12. §-t.

A 31. cz. első bekezdése tulajdonképen csak kiegészitése az előbbeni czikkben foglalt határozatoknak, melyek a tulajdonjog átruházását megállapitják. Ki a váltót üres hátirat mellett szerzi meg, annak jogszerü tulajdonosa lesz, tehát szabadságában áll e minőségét a váltón ki is tüntetni. Az üres hátirattal ellátott váltó mindaddig, mig az üres hátirat ki nem töltetik, mint bemutatóra szóló papir forog, melynek tulajdona nem a váltó tartalmán, hanem annak tényleges birtokán alapszik. A tulajdonosnak jogában áll az üres hátirat jogi természetét az által megszüntetni, hogy azt saját vagy annak nevével tölti ki, kire a váltót átruházza; vagy az által, hogy a váltót egy uj teljes hátirattal tovább forgatja. Mindez sem az üres hátirat természetével, sem annak czéljával nem ellenkezik.

Szemben azon szabadsággal, melyet a 31. cz. első bekezdése a váltóbirtokosnak enged, szükségesnek látszott azon határokat kijelölni, melyek közt az üres hátirat jogi természete szolgálhatott irányadóul. Ki váltót üres hátirat mellett ad tovább, ép ugy mint a teljes hátiratnál, a váltó minden birtokosa irányában felelősséget vállal az elfogadás és kifizetésért; e felelősség azonban csak subsidiarius, vagyis azon esetre érvényesithető, ha azok, kiket a kötelezettség a váltó tartalma szerint egyenesen terhel, azt elvállalni vagy teljesiteni vonakodnak; a váltóbirtokos a forgatókat — s e részben az európai váltótörvények közt teljes összhangzás létezik — csak azon feltétel mellett támadhatja meg, ha az imént érintett körülményeket óvással igazolja. Az üres hátirat birtokosa tehát a kitöltésnél csak odáig mehet, hogy a hátirat fogalmához szükséges momentumokat kipótolhatja; de nem áll és nem állhat jogában a kitöltést oly módon eszközölni, hogy általa a forgató feltételes kötelezettségét megváltoztassa. Ez főleg akkor történnék, ha a hátirathoz e megjegyzést „óvás nélkül", vagy más oly kifejezést csatolna, mely által a forgató felelősségének jogi természetét egyoldalulag megváltoztatná. A gyakorlat nemcsak Németországban, hanem nálunk is minden kétségen felül helyezte, hogy a törvény e részbeni intézkedései nagyon is elasticusok, hogy azok az alkalmazásban nem ritkán oly értelmezést nyertek, mely a törvényhozó intentiójával homlokegyenest ellenkezett. A 31. cz. második bekezdése mellett nem leend nehéz a birónak az oly kitöltés érvényességét elbirálni, mely a teljes hátirat fogalmához szükséges momentumokon tul megy; nem leend nehéz a váltóbirtokos jogosultságát a kitöltésre nézve meghatározni, s elejét venni azon visszaéléseknek, melyek az érintett eltérés nélkül az üres hátirattal történhetnének.

32. cz.

A forgató a váltó minden jogszerü birtokosának — 35. cz. — az elfogadás és kifizetésért váltójogilag felelős.

Ha azonban a forgató hátirathoz ily megjegyzést: „szavatosság nélkül," vagy valamely hasonértelmü kikötést csatolt, a hátirat alapján őket kötelezettség nem terheli.

K. n. vtrsz:

Art. 14. Der Indossant haftet jedem spätern Inhaber des Wechsels für dessen Annahme und Zahlung wechselmässig. Hat er aber dem Indossamente die Bemerkung „ohne Gewährleistung", „ohne Obligo" oder einen gleichbedeutenden Vorbehalt hinzugefügt, so ist er von der Verbindlichkeit aus seinem Indossamente befreit.

Svéd vtrsz:

§. 15. Jeder, der einen Wechsel überträgt, haftet für dessen Annahme und Zahlung nach Wechselrecht allen denen gegenüber ein, die nach ihm Inhaber desselben werden, insofern er sich nicht bei der Uebertragung vorbehalten hat, von aller Verantwortlichkeit frei zu sein.

A forgató, ki az abstract váltói obligatiot másra ruházza át, garantiát vállal arra nézve, hogy a váltó annak tartalma szerint elfogadtatni és kifizettetni fog. A forgató e felelőssége nem azonos az engedményező szavatosságával, ki csak a vele szerződő féllel szemben csak a követelés valódiságáért és érvényességéért felelős; a forgató kötelezettsége egy, materialis szempontból önálló, a többi érdekeltek kötelezettségétől teljesen független váltószerződésből származik, mely alakilag a már létrejött váltóigéretre támaszkodik ugyan, de ettől függetlenül s önmagában is érvényesithető. E mellett, miután minden váltói kötelezettség solidaris természettel bir, a forgatót egyetemleges kötelesség is terheli mindazokkal, kik a váltói kapcsolatba, a kötelezettség elháritása nélkül, léptek. A forgatásból eredő kötelezettség imént jelzett természetét nemcsak a n. váltórendszabály, hanem ugy saját váltótörvényünk, mint a többi európai váltótörvények is elismerik, mindegyik törvény a forgatót a váltói kapcsolatban álló személyekkel egyetemleges felelősség alá helyezi; de e mellett megengedi, hogy a forgató függetlenül a többiek kötelezettségétől saját nyilatkozata alapján vonassék felelősségre.

A váltó forgalmi képessége azonban sok esetben alteráltatnék, ha a törvény a forgó felelősségét oly merevséggel állapitaná meg, hogy azt az érdekelteknek módositani ne lehessen; a váltóbirtokosnak gyakran érdekében állhat a váltót lejárat előtt hátirat utján realisálni, de nem hajlandó az átruházással felelősséget vállalni, s az átvevő kész az ily módoni átruházást elfogadni; ugyde ha a törvény az átruházást csak váltói felelősséggel engedné meg, az ügylet az érintett esetben realisálható nem lenne. Ehhez járul még, hogy a törvény merev intézkedésével a felek szabad szerződési jogát ok és szükség nélkül korlátozná. Ugyanazért az ujabb törvények s ezek közt saját váltótörvényünk is megengedi, hogy a forgató a felelősséget magáról elháritsa, mely esetben őt az átruházási szerződésből, habár az különben teljesen érvényes váltóügyletet repraesentál, felelősség nem terheli.

Habár a tervezet 32. czikke kijelöli azon kifejezéseket, melyek használásával a felelősség elháritható, mindamellett megengedi azt is, hogy a forgató bármely más kifejezést is használhasson, feltéve, hogy abból minden kétségen felül kitünik, miszerint a váltó forgatása által felelősséget vállalni nem kivánt.

33. cz.

Ha a hátiratban a továbbádás ezen szavakkal „nem rendeletre", vagy más hasonértelmü kifejezéssel megtiltatott, a forgatmányos utódainak a tilalmat használó forgató ellen viszkeresetük nincsen,

K. n. vtrsz:

Art. 15. Ist in dem Indossamente die Weiterbegebung durch die Worte „nicht an Ordre" oder durch einen gleichbedeutenden Ausdruck verboten, so haben diejenigen, an welche der Wechsel aus der Hand des Indossatars gelangt, gegen den Indossanten keinen Regress.

Svéd vtrsz:

§. 16. Enthält eine Uebertragung das ausdrückliche Verbot, den Wechsel weiter zu übertragen, und er wird dennoch von demjenigen indossirt, der ihn mit dem Verbot erhielt, so haben die nach ihm folgenden Inhaber gegen den, die weitere Uebertragung untersagenden Indossanten kein Wechselrecht.

Valamint a váltó kiállitása, ugy annak forgatása is különféle indokból s azon szándékkal is történhetik, hogy a váltó bizonyos kezek közt maradjon; vagy azért pl. mert a forgató üzleti összeköttetéseit titokban tartani kivánja, vagy azért mert a váltó birtokosa ellenében magának bizonyos kifogásokat reserválni ohajt; az egyik czél ugy mint a másik csak az által érhető el, ha a forgatónak jogában áll a váltó továbbadását érvényesen megtiltani. Igaz, hogy e tilalom ép ugy, mint az intézvényezőé a váltó tovább adását absolute meg nem gátolja; de nagy különbség az, hogy a váltó későbbi birtokosai forgatmányosoknak vagy csak egyszerü engedményeseknek tekintendők-e; mert mig az elsőket viszkereseti jog illeti, mely harmadik személyek viszonyaiból meritett kifogásokkal meg nem támadható, — az alatt az engedményesek viszkereseti joggal nem élhetnek, s kénytelenek mindazon kifogásokat megtürni, melyek a váltóadóst ex persona indossantis illetik. Ezen okok szolgáltak alapul a lipcsei tanácskozmánynak arra, hogy ez a kérdéses intézkedést, eltérőleg a porosz javaslattól, felvegye; s mert a jelen tervezetnek ily fontos kérdésben a váltórendszabálytól eltérnie nem lehet, a szóban lévő intézkedést a szükséges öszhang végett átvennie kellett. (Folyt. köv.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

A magyar váltótörvénykönyv tervezete.

34. cz.

Ha a váltó a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után, s a nélkül, hogy az óvás felvétetett volna, tovább forgattatik, — a forgatmányos egyedül az elfogadó, illetőleg a kibocsátó elleni kereseti, s azon előzők elleni viszkereseti jogokba lép, kik a váltót lejárat után forgatták.

Ellenben ha a váltó forgatás előtt fizetés hiánya miatt már óvatoltatott, a forgatmányos egyedül saját előzőjének az elfogadó, illetőleg a kibocsátó, s azok elleni jogaiba lép, kik a váltót az óvás felvételeig forgatták. Maga a forgató ily esetben váltójogilag kötelezve nincsen.

K. n. vtrsz:

Art. 16. Wenn ein Wechsel indossirt wird, nachdem die für die Protesterhebung Mangels Zahlung bestimmte Frist abgelaufen ist, so erlangt der Indossatar das Recht, aus dem etwa vorhandenen Accepte gegen den Bezogenen, und Regressrechte gegen diejenigen, welche den Wechsel nach Ablauf dieser Frist indossirt haben.

Ist aber der Wechsel von dem Indossamente bereits Mangels Zahlung protestirt worden, so hat der Indossatar nur die Rechte seines Indossanten gegen den Acceptanten, den Aussteller und diejenigen, welche den Wechsel bis zur Protest-Erhebung indossirt haben. Auch ist in einem solchen Falle der Indossant nicht wechselmässig verpflichtet.

Codice di Commercio:

Art. 224. Se la girata non è conforme alle disposizioni dell' articolo precedente, o è fatta dopo la scadenza della lettera di cambio, essa non trasferisce la proprietà e non è che una procura, salvo ciò che è disposto riguardo al pegno.

A k. n. váltórendszabály emanatioja előtt nemcsak a theoreticusok véleményei, hanem a positiv törvények intézkedései is igen szétágaztak a lejárat utáni forgatmánynak ugy természete, mint joghatálya iránt; némely törvényekben — ilyen többi közt a magyar is — az átruházás e neméről említés sem tétetik, másokban az egyenesen eltiltatik, másokban ismét csak addig volt megengedve, mig a váltó erejét elévülés folytán el nem vesztette; a franczia, amerikai és angol váltótörvény a lejárat utáni forgatást egyenesen engedménynek nyilvánitja, a porosz Landrecht megengedte ugyan az elévülésig a váltó forgatását, a nélkül hogy a lejárat befolyását a forgatmányra közelebbről meghatározta volna. A porosz javaslat ennél határozottabb alapból indul ki, mert 16. §-ában világosan kijelenti, hogy a lejárat utáni hátirat köztörvényi engedménynek tekintendő; ez intézkedés azonban a lipcsei tanácskozmányban főleg azért lett több oldalról megtámadva, mert lejárt és nem óvatolt váltók gyakran kerülnek forgalomba, melyekről már azért is szükséges intézkedni, mert a váltójogi erő az elévülésig a lejárat után is fenmarad. A lejárat utáni forgatás megengedése által — feltéve, hogy a váltó óvatolva nem lett — az addig keletkezett jogviszonyokon változás nem történik, s csak azok helyeztetnek a váltói szigor alá, kik a váltó helyzetét ismerve léptek be a váltókapcsolatba. Ki lejárt és nem óvatolt váltót készpénz gyanánt fogad el, ezt azért teszi, mert az egyenes adósokban elegendő garantiát talál; nincs tehát semmi ok arra, hogy az ekként keletkezett viszonytól a váltói jelleg megvonassék.

Miután azonban viszkerest óvás nélkül nem képzelhető, — önként következik, miszerint a nem óvatolt és lejárat után forgatott váltó birtokosának, ha előzői ellen viszkeresettel élni kiván, azon körülményt, hogy a váltó sem lejáratkor, sem azóta kifizetve nem lett, óvással kell igazolnia. A mi az időt illeti, mely alatt az ily viszkeresetnek meg kell indittatni, — e tekintetben alig lehet kétség az iránt, hogy a viszkereset az elévulési időn belől bármikor megindítható; mert az elfogadónak, illetőleg a kibocsátónak, ki a kellő időbeni óvás elmulasztása mellett egyedül maradt obligoban, ebbeli kötelezettségén a lejárat utáni forgatás által sem történik változás.

Egészen máskép áll a dolog oly esetben, midőn a váltó a fizetés hiánya miatt felvett óvás után ruháztatik át hátirattal. Az ily hátiratnak, eltekintve attól, hogy az a gyakorlatban ritkán fordul elő, váltójogi hatályt tulajdonitani azért nem lehetne, mert az óvatolás tényével a váltó forgalma befejezettnek tekintendő; a váltóból eredett jogok annál végződnak, ki azt óvatoltatta; ha tehát a fizetés hiánya miatt ovatolt váltó forgattatik, e forgatás csak azon állapotban történhetik, melyen az óvás a váltót a kötelezettségek tekintetében találta, vagyis miután az ily váltóból uj kötelezettségek nem keletkezhetnek, a forgatás is csak uj kötelezettség megállapitása nélkül történhetik; a forgatmányos ily esetben nem lesz önálló váltóhitelező, s a forgató nem lesz váltóadós. Ehhez járul még, hogy az ily váltó tekintetében, ha a lejárat utáni átruházásnak váltójogi hatály tulajdonittatnék, ugyanazon tényre nézve kettős óvás kivántatnék, mi a váltóügylet fogalmával és lényegével homlokegyenest ellenkezik

35. cz.

Forgatott váltóknál a birtokos forgatmányosi minősége a hátiratoknak összefüggő s egész ő hozzá lenyuló lánczolata által igazoltatik. Ez összefüggés akkor van jelen, ha az első hátirat az intézvényes, illetőleg a rendelvényes nevével, minden későbbi hátirat pedig annak nevével van aláirva, ki a közvetlen megelőző hátiratban mint forgatmányos szerepel. Ha valamely üres hátirat után további hátirat következik, az tételeztetik fel, hogy ez utóbbi forgatója üres hátirat mellett jutott a váltó birtokába.

A kitörölt hátiratok a birtokosi minőség megbirálásánál mint nem létezők tekintetnek.

A fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik.

K. n. vtrsz:

Art. 36. Der Inhaber eines indossirten Wechsels wird durch eine zusammenhängende, bis auf ihn hinunter gehende Reihe von Indossamenten als Eigenthümer des Wechsels legitimirt. Das erste Indossament muss demnach mit dem Namen des Remittenten, jedes folgende Indossament mit dem Namen desjenigen unterzeichnet sein, welchen das unmittelbar vorhergehende Indossament als Indossatar benennt. Wenn auf ein Blanco-Indossament ein weiteres Indossament folgt, so wird angenommen, dass der Aussteller des letztern den Wechsel durch das Blanco-Indossament erworben hat.

Ausgestrichene Indossamente werden bei Prüfung der Legitimation als nicht geschrieben angesehen.

Die Aechtheit der Indossamente zu prüfen ist der Zahlende nicht verpflichtet.

Svéd vtrsz:

§. 42. Weist ein Wechselinhaber, durch Uebertragung in blanco oder durch eine gehörige zusammenhängende bis auf ihn fortlaufende Folge von Indossanten sich als Eigenthümer des Wechsels aus, so kann der Acceptant sich nicht weigern, ihm den Wechsel zu bezahlen.

Demjenigen, der den Wechsel bezahlen soll, liegt die Prüfung der Aechtheit der Indossamente nicht ob.

A váltó forgalmi képességének emelésére átalában véve nagy befolyással van ugyan az, ha annak átruházási módja lehetőleg megkönnyittetik; e mellett azonban szükséges arról is gondoskodni, hogy a váltóbirtokos, ki hátirat utján jut a papir tulajdonába, forgatmányosi minőségét a lehető legegyszerübben legitimálhassa. E tekintetben kétségtelenül a k. n. váltórendszabály foglalja el a leghelyesebb álláspontot nemcsak azért, mert e részbeni intézkedései a váltó formális természetének teljesen megfelelnek; hanem azért is, mert felmentik a birtokost attól, hogy ez minősége igazolása végett complicált bizonyitási eszközökhöz folyamodni kénytelenittessék. Miként már kiemeltetett, a k. n. váltórendszabály a birtokosi minőséget egyedül és kizárólag a külső legitimatiótól teszi függővé, s mindössze azt követeli, hogy e külső legitimatio a törvény kellékeinek megfeleljen.

A tervezet 35. czikke látszólag a k. n. váltórendszabály 36. czikkével teljesen megegyezik; valójában azonban ettől lényegileg eltér az által, hogy a váltó birtokosánál a forgatmányosi s nem a tulajdonosi minőségről intézkedik. Ez eltérést egyrészről azon körülmény indokolja, hogy a hátirat, mint ez a következő czikk intézkedéséből kitünik, nemcsak a váltó tulajdonának átruházására, hanem az abból eredő jogok érvényesitésére is szolgálhat; ugy de ily esetben tulajdonosi minőségéről szó nem lehet, s mégis a forgatmányos ebbeli minőségét a köz. n. váltórendszabály 36. czikkében megalapitott módon köteles igazolni, mi nyilván ellenmondást involvál; másrészről azon körülmény, hogy a váltórendszabály 36. czikkének harmadik bekezdése szerint a fizető hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik, mi hasonlag arra mutat, hogy a forgatott váltónál nem annyira a tulajdonosi, mint inkább a forgatmányosi minőség igazolása irányadó; mert ellenkezőleg a k. n. váltórendszabálynak a fizetőtől a hátiratok valódiságának vizsgálását kellene követelni.

Meghatalmazási hátirat.

36. cz.

Ha a hátirathoz ezen megjegyzés: „behajtás végett", „meghatalmazásul", vagy más a meghatalmazást kifejező megjegyzés csatoltatik, a hátirat a váltó tulajdonát át nem ruházza; azonban a forgatmányos a váltóösszeget felveheti, óvással élhet, forgatója előzőit a fizetés meg nem történtéről értesitheti, a ki nem fizetett váltót beperelheti, s a letett váltóösszeget felveheti.

37. cz.

Az ily forgatmányos jogait hasonló hátirattal másra is átruházhatja; ellenben nem áll jogában a váltót tulajdonilag még az

esetben sem átruházni, ha a meghatalmazási hátirathoz ezen kifejezés: „vagy rendeletére“ csatoltatott.

K. n. vtrsz.

Art. 17. Ist dem Indossamente die Bemerkung „zur Einkassirung“, „in Procura“ oder eine andere, die Bevollmächtigung ausdrückende Formel beigefügt worden, so überträgt das Indossament das Eigenthum an dem Wechsel nicht, ermächtigt aber den Indossatar zur Einziehung der Wechselforderung, Protest-Erhebung und Benachrichtigung des Vormannes seines Indossanten von der unterbliebenen Zahlung (Art. 45), sowie zur Einklagung der nicht bezahlten und zur Erhebung der deponirten Wechselschuld.

Ein solcher Indossatar ist auch berechtigt, dieses Befugniss durch ein weiteres Procura-Indossament einem Andern zu übertragen.

Dagegen ist derselbe zur weiteren Begebung durch eigentliches Indossament selbst dann nicht befugt, wenn dem Procura-Indossamente der Zusatz „oder Ordre“ hinzugefügt ist.

Svéd vtrsz.

Art. 17. Indossamente, welche bloss eine Vollmacht oder einen Auftrag „zur Einkassirung“ oder dergleichen (Procura-Indossament) enthalten, übertragen das Eigenthum des Wechsels nicht, sondern werden Geschäftsführern nur ertheilt, damit sie die erforderlichen Massregeln ergreifen, um das Wechselrecht zu sichern, den Wechselbetrag einzuklagen und um solchen erheben zu können, sowie auch behufs Uebertragung des Wechsels durch ein neues Procura Indossament.

Miután a k. n. váltórendszabály az üres hátiratot mint a váltó tulajdonának egyik érvényes átruházási módját tekinti, — szükséges volt a meghatalmazási hátiratot közelebbről meghatároznia. Ez történik a k. n. váltórendszabály 17. czikkében, melyhez lényegileg a tervezett 36 czikke is csatlakozik. Midőn azonban a jelen tervezet, alkalmazkodva a k. n. váltórendszabályhoz, a meghatalmazási hátiratot keretébe felvette, ezzel korántsem akarta meggátolni azt, hogy a váltóbirtokos valakit jogai érvényesitésére más módon is felhatalmazhasson; a szóban lévő hátirat tehát korántsem tekinthető a meghatalmazás kényszerü nemének.

A mi magát a meghatalmazási hátirat jogi természetét illeti, az egyrészről a közönséges meghatalmazás jellegét veszi fel, másrészről speciális jogviszonyt is létesit; mint meghatalmazás átalában véve a magánjog szabványai alá esik, tehát az abból eredő jogviszonyok a magánjog elvei szerint nyernek elbirálást; specialis jellegénél fogva pedig, melyet a váltótörvény szabályoz, a forgatmányost kettős minőséggel ruházza fel. A forgatmányos ugyanis egyrészről a váltó tényleges birtokosa, ki fel van jogositva mindazon cselekvényekre, melyekhez a váltó puszta birtokánál egyéb nem kivántatik; másrészről a forgató meghatalmazottja, kinek jogköre a tervezett 36. czikkében van körvonalozva olyképen, hogy a forgatmányos az ott kijelölt határokon semmi esetre tul nem mehet. Ez okból s mert a 37. cz. a forgatmányost tulajdonképeni hátiratra fel nem jogositja, következik, hogy ha a forgatmányos a váltót mégis tulajdonképeni hátirattal adná tovább, e hátirat mindössze a meghatalmazásnak, illetőleg helyettesitésnek lenne tekintendő.

A meghatalmazási hátirat jogi természetéből következik, hogy a forgatmányos, ki nomine indossantis jár el, s a forgatóval jogilag egy személyt képez, kénytelen mindazon kifogásokat eltürni, melyek a váltóadóst ex persona indossantis illetik; a forgatmányos az ily hátiratnál nem proprio nomine és nem proprio jure lép a váltókapcsolatba, hanem csak azon jogok érvényesitését veszi át, melyek a meghatalmazási hátiratig keletkeztek.

Végre alig lehet szükséges azon körülményt kiemelni, hogy a forgatmányos oly esetben, midőn valamely, a váltójogok elvesztését involváló mulasztást követ el, a meghatalmazónak kártéritéssel tartozik; e kártérités azonban ellene váltói uton érvényesiteni nem lehet; ez tisztán magánjogi kérdés, s mint ilyen a váltótörvény keretébe nem tartozhatik.

Engedmény.

38. cz.

A váltóból eredő jogok részben vagy egészben engedmény utján is átruházhatók olyképen, hogy az engedményes jogait az elfogadó, illetőleg a kibocsátó s az engedményező előzői ellen, váltói uton érvényesitheti.

A váltójog terén sok vitára adott alkalmat azon kérdés: lehet-e a váltót közönséges engedmény utján is olyképen átruházni, hogy az engedményes jogait váltói uton érvényesithesse? A k. n. váltórendszabály e kérdést megoldatlanul hagyta ugyan, de a gyakorlat kénytelen volt azzal foglalkozni, s azt a jelen tervezet 38. czikkében foglalt intézkedés szellemében oldotta meg. Az anyagi magánjog szerint minden jog, mely a birtokos személyéhez kötve nincsen, másra átruházható; az átruházás tárgyait képezik kétségtelenül azon jogok is, melyek a váltóból erednek, mert a váltószerződésből származó jogok egyik sajátságát ép azok átruházhatása képezi. Az engedmény utjáni átruházás a váltó természetével egyátalán nem ellenkezik, s nincs semmi elfogadható ok arra, hogy a váltóbirtokos átruházási joga ez irányban korlátoztassék; neki átalában jogában áll az átruházást kötelezettséggel, vagy a nélkül eszközölni, jogában kell tehát állnia a váltót oly uton is tovább adni, mely a nélkül, hogy ellenében váltói kötelezettséget állapitana meg, ötet a köztörvény szerinti felelősség alá helyezi.

E tekintetben nem képezhet nehézséget azon körülmény, hogy a positiv törvények a váltó érvényes átruházási módjául átalában a hátiratot jelölik ki; mert egyrészről nem lehet kétségbe vonni, hogy a váltótörvény mint különös jog azon jogosultságokat, melyeket az általános magánjog a tulajdonnal s ennek gyakorlatával egybeköt, átalában nem korlátozhatja, ily nem indokolható korlátozása a tulajdonnak lenne azonban, ha a váltóbirtokos jogait engedmény utján másra át nem ruházhatná; másrészről nem lehet tagadni, hogy a váltó mint a forgalom közvetitője igen sokat vesztene jelentőségéből, ha forgalomba helyezésének módjai és utai az intézmény lényege által nem feltételezett korlátozásokkal megnehezittetnék. E nézetből indult ki a lipcsei tanácskozmány is, mely az engedmény utjáni átruházás mellett nyilatkozott, s csak az engedmény joghatályának meghatározását kivánta a particularis törvényhozásoknak fenhagyatni.

HATODIK FEJEZET.

Elfogadás végetti bemutatás és elfogadás.

Bemutatás.

39. cz.

A váltóbirtokosnak jogában áll a váltót — a vásári és lát után bizonyos időre szóló váltók kivételével — az intézvényezettnek elfogadás végett bármikor bemutatni, s az elfogadás megtagadása miatt óvással élni. Az e részbeni ellenkező megállapodásnak váltójogi hatálya nincsen.

A váltó puszta birtoka jogot ad az elfogadás végetti bemutatásra, s az elfogadás megtagadása esetében a váltó óvatolására.

K. n. vtrsz.

Art. 18. Der Inhaber eines Wechsels ist berechtigt, den Wechsel dem Bezogenen sofort zur Annahme zu präsentiren und in Ermangelung der Annahme Protest erheben zu lassen.

Eine entgegenstehende Uebereinkunft hat keine wechselrechtliche Wirkung.

Nur bei Mess- oder Marktwechseln findet eine Ausnahme dahin statt, dass solche Wechsel erst in der an dem Mess- oder Marktorte gesetzlich bestimmten Präsentationszeit zur Annahme präsentirt und in Ermangelung derselben protestirt werden können.

Der blosse Besitz des Wechsels ermächtigt zur Präsentation des Wechsels und zur Erhebung des Protestes Mangels Annahme.

Svéd vtrsz.

§. 18. Ist der Wechsel auf einen bestimmten Tag oder zu einer bestimmten Zeit nach der Ausstellung zahlbar ausgestellt, so besitzt jeder Inhaber, der solchen in Händen hat, das Recht, ihn zu jeder Stunde vor Verfallzeit dem Bezogenen vorzuzeigen, und wenn der Wechsel keine Annahme innerhalb der in §. 20 festgesetzten Frist findet, Protest darüber aufnehmen zu lassen.

A régibb európai törvények a váltó jogszerüen igazolt birtokosát a váltó tulajdonosának s egyszersmind a váltókapcsolatban álló személyek meghatalmazottjának tekintették, kinek kötelességében állott a váltó értékének fokozásáról gondoskodni; s mert az értékfokozásra nézve az elfogadás kétségtelen befolyással bir, a váltóbirtokosnak az elfogadás végetti bemutatást olykép tették kötelességévé, miszerint ennek elmulasztását a viszkereseti jog megvonásával sujtották. E felfogással az újabb törvények közül legelőször a Code de Commerce szakitott, mely az érintett kötelességet átalában megszüntette. A n. váltórendszabály nem elégedett meg azzal, hogy a bemutatási kötelességet hallgatással mellőzte, hanem határozottan kijelenti, hogy a váltóbirtokos a váltót elfogadás végett bármikor bemutathatja a nélkül, hogy erre — a vásári és lát utánra szóló váltók kivételével — bizonyos idő alatt kötelezhető volna. A k. n. váltórendszabály s ehhez csatlakozva a jelen tervezet is abból indul ki, miszerint a váltóbirtokos helyesen csak saját jogai fentartására kötelezhető, miért is mások érdekeire figyelemmel lenni nem tartozik. Ehhez járul még egy más körülmény, mely hasonlag a régibb törvények felfogása ellen szól. A váltó mint fizetési igéret, meghatározott pénzösszegnek bizonyos időben leendő kifizetése iránt tétetik; misem természetesebb tehát mint az, hogy a bemutatásnak már a váltó rendeltetése szerint is csak lejáratkor, s pedig fizetés végett kell történnie; erre joggal kötelezhető a váltóbirtokos, mert a fizetést a váltó tartalma szerint bizonyos időben kell keresnie.

A 39. cz. azon intézkedése, mely a k. n. váltórendszabálynak megfelelőleg, a váltóbirtokost feljogositja arra, hogy a váltót bármikor bemutathassa, s az elfogadás megtagadása miatt óvással élhessen, — abban találja indokolását, hogy a váltóbirtokos nem gátolható meg, miszerint a fizetési meghagyás leendő teljesitése iránt magának biztonságot szerezzen, s e végből a váltót elfogadás végett bemutathassa; e jogot a váltóbirtokostól annál kevésbé lehetne megvonni, mert a jelen tervezet, eltéröleg váltótörvényünktől, az elfogadás megtagadása miatt nem fizetési, hanem csak biztositási viszkeresetet ád a váltóbirtokosnak.

A mi a kellő legitimatiót illeti, e tekintetben a váltó puszta birtoka teljesen elégségesnek mutatkozik; mert az elfogadás tényével a váltóigéret még nem realisáltatik, hanem annak realisálása csak előkészittetik; felesleges lenne tehát e cselekvény teljesitéséhez a jogosultság oly német követelni, minő a fizetés végetti bemutatáshoz mulhatlanul szükséges.

Végre nem lehet felesleges kiemelni, miszerint a jelen tervezetbe a nürnbergi novellák azon intézkedését, mely szerint a váltóbirtokos bemutatási joga váltói hatálylyal nem korlátolható, azért kellett felvenni, mert a szükséges egység kétségtelenül veszélyeztetnék, ha olyan fontos kérdésben, minőnek az elfogadás végetti bemutatás tekintendő, a jelen tervezet és a köz. n váltórendszabály intézkedései, egymással ellentétben állanának.

40. cz.

Azon váltókra nézve, melyek valamely hazai vásáron fizetendők, a bemutatás tekintetében következő határozatok szolgálnak irányadóul:

1. az egy napnál tovább nem tartó vásárra szóló váltókat elfogadás végett bemutatni nem szükséges;

2. azon váltókat, melyek nyolcz napon belül tartó vásárokra szólnak, a vásár első napján kell bemutatni;

3. a nyolcz napnál tovább tartó vásárokra szóló váltók bemutatásának, a vásár első hetében kell megtörténni.

A k. n. váltórendszabály — 18. cz. — a vásári váltóknak elfogadás végetti bemutatása iránt csak annyiban intézkedik, hogy az ily váltók tekintetében, a vásár helyén divatozó törvényes határozatokra utal; ez által világosan kijelentvén, miszerint e részben a közelebbi intézkedéseket a particuláris törvényhozásoknak kivánta fenhagyni. Ez okból történt az 1850. január 27-én kelt nyilt parancsban, a vásári váltók tekintetében, ugy az örökös tartományok, mint Magyarországra nézve külön intézkedés s pedig olyképen, hogy nálunk az 1840. XV. t. cz. I. R. 57. §-a változatlanul fentartatott. Tekintve tehát, hogy a k. n váltórendszabály a vásári váltók iránt külön intézkedést nem tartalmaz; tekintve továbbá, hogy saját váltótörvényünk e részbeni intézkedései 1841. január 1-je óta szakadatlanul érvényben vannak, — legczélszerübbnek látszott a most érintett intézkedéseket, melyek különben is czélszerüeknek tekinthetők, változatlanul megtartani.

41. cz.

A lát után bizonyos időre fizetendő váltókat a forgatók s az intézvényező elleni viszkereset különbeni elvesztése mellett, a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest, ilyennek nem létében pedig a kiállitástól számitandó két év alatt kell elfogadás végett bemutatni.

Ha az ily váltón valamelyik forgató hátiratában különös bemutatási határidőt jelölt ki, ennek váltójogi kötelezettsége megszünik, ha a váltó a kijelölt határidő alatt elfogadás végett be nem mutattatik.

K. n. vtrsz:

Art. 19. Eine Verpflichtung des Inhabers, den Wechsel zur Annahme zu präsentiren, findet nur bei Wechseln statt, welche auf eine bestimmte Zeit nach Sicht lauten. Solche Wechsel müssen bei Verlust des wechselmässigen Anspruchs gegen die Indossanten und den Aussteller, nach Massgabe der besondern im Wechsel enthaltenen Bestimmung, und in Ermangelung derselben binnen zwei Jahren nach der Ausstellung zur Annahme präsentirt werden.

Hat ein Indossant auf einen Wechsel dieser Art seinem Indossamente eine besondere Präsentationsfrist hinzugefügt, so erlischt seine wechselmässige Verpflichtung, wenn der Wechsel nicht innerhalb dieser Frist zur Annahme präsentirt worden ist.

Svéd vtrsz:

§. 19. Ist ein Wechsel zur Bezahlung auf eine bestimmte Zeit nach Vorzeigung ausgestellt, so ist der Inhaber bei Verlust seines Wechselrechts gegen die Indossanten und den Trassanten, wenn er in Schweden wohnt, verpflichtet, dem Bezogenen den Wechsel innerhalb der Zeit vorzuweisen, welche dazu im Wechsel vorgeschrieben ist; oder in Ermangelung einer solchen besonderen Vorschrift innerhalb drei Monaten vom Ausstellungstage, wenn der Wechsel von oder auf einen anderen inländischen Ort gezogen; innerhalb sechs Monaten, wenn er von oder auf irgend einen anderen in Europa belegenen Ort; innerhalb eines Jahres, wenn der Wechsel von oder auf einen Platz ausserhalb Europa gezogen, mit Ausnahme der jenseits des Vorgebirges der guten Hoffnung und des Cap Horn belegenen Orte; und innerhalb achtzehn Monaten, wenn er von oder auf irgend einen der letztgenannten Plätze gezogen ist.

Indossanten, welche in ihrem Indossamente eines solchen Wechsels eine bestimmte Vorzeigungszeit vorschreiben, sind frei von Wechselverbindlichkeit, wenn der Inhaber die Zeit versäumt hat.

Code de Commerce:

Art. 190. (Loi du 3. mai 1862.) Le porteur d'une lettre de change tirée du continent et des îles de l'Europe ou de l'Algérie, et payable dans les possessions européennes de la France, ou dans l'Algérie soit à vue, soit à un ou plusieurs jours, mois ou usances de vue, doit en exiger le payement ou l'acceptation dans les trois mois de sa date, sous peine de perdre son recours sur les endosseurs et même sur le tireur si celui-ci a fait provision. — Le délai est de quatre mois pour les lettres de change tirées des Etats du littoral de la Méditerranée et du littoral de la mer Noire sur les possessions européennes de la France, et réciproquement du continent et des îles de l'Europe, sur les établissements français de la Méditerranée et de la mer Noire. — Le délai est de six mois pour les lettres de change tirées des Etats d'Afrique en deçà du cap de Bonne-Espérance, et des Etats d'Amérique en deçà du cap Horn, sur les possessions européennes de la France, et réciproquement du continent et des îles de l'Europe, sur les possessions françaises ou établissements français dans les Etats d'Afrique en deçà du cap de Bonne-Espérance et dans les Etats d'Amérique en deçà du cap Horn. — Le délai est d'un an pour les lettres de change tirées de toute autre partie du monde sur les possessions européennes de la France, et réciproquement du continent et des îles de l'Europe sur les possessions francaises et les établissements français dans toute autre partie du monde. — La même déchéance aura lieu contre le porteur d'une lettre de change à vue a un ou plusieurs jours, mois ou usances de vue, tirée de la France, des possessions ou établissements français et payable dans les pays étrangers, qui n'en exigera pas le payement ou l'acceptation dans les délais ci-dessus prescrits pour chacune des distances respectives. Les délais ci-dessus seront doublés en temps de guerre maritime. — Les dispositions ci-dessus ne préjudicieront néanmoins pas aux stipulations contraires, qui pourraient intervenir entre le preneur, le tireur et même les endosseurs.

Codice di Commercio:

Art. 246. Se la lettera di cambio, a vista, a uno o più giorni, mesi o usi di vista è tratta da una sopra altra piazza del regno, il possessore deve esigirne il pagamento o l'accettazione entro tre mesi dalla sua data, sotto pena di perdere il diritto di regresso contro i giranti, ed anche contro il traente se questi fece provvista di fondi.

Il termine è di quattro mesi, se la lettera è tratta da altri stati d'Europa sul regno; di sei mesi, se è tratta dalle coste settentrionali dell' Affrica, dagli scali del Levante, o da un porto del mar Rosso; di otto mesi, se è tratta da una piazza dell' Affrica o dell' America posta sul versanti dell' Oceano Atlantico; di un anno, se è tratta da una piazza dell' America posta sul versante dell' Oceano Pacifico, o da una piazza dell' Affrica, o dell' Asia posta sul versanti dell' Oceano Indiano; di diciotto mesi, se è tratta da una piazza dell' Asia posta sul versante dell' Oceano Pacifico, o dall' Oceania.

Incorre nella stezza decadenza il possessore di una lettera di cambio a vista, a uno o più giorni, mesi o usi di vista, tratta dal regno e pagabile in paese estero, quando egli non ne esiga il pagamento o l'accettazione nei termini sopra stabiliti per ciascuna della accennate distanze.

I termini suddetti sono raddoppiati in tempo di guerra marittima, se la lettera di cambio è tratta da una piazza o sopra una piazza, con la quale il traffico non si fa in tutto o in parte che per via di mare.

Tuttavia le parti possono stabilire termini diversi da quelli stabiliti dal presente articolo.

A lát után bizonyos időre szóló váltók sajátsága abban áll, hogy azok lejárata a bemutatástól számitandó bizonyos idő elteltére esik. Hogy az ily váltók alapján a kötelezettek in infinitum obligoban ne tartassanak, szükséges a bemutatásra bizonyos határidőt megállapitani. A kérdéses váltók jogi természetét saját váltótörvényünk is helyesen fogta fel, midőn 53. §-ában a váltóbirtokost a lát utánra szóló váltóknak bizonyos idő alatt leendő bemutatására kötelezte. A k. n. váltórendszabály e tekintetben nemcsak váltótörvényünktől, hanem a Code de Commercétől is előnyösen tér el annyiban, hogy egy részről nem tesz különbséget a bel- és külföldön fizetendő váltók közt, és hogy másrészről a bemutatási határidőt lehető egyszerüséggel alapitja meg a nélkül, hogy ez által a franczia törvényben foglalt speciális állással ellenkezésbe jönne; mert a két évi határidő, mely a váltó kiállitásától számittatik, a franczia részletes határidőket mind magában foglalja: tehát a váltórendszabály intézkedése a Francziaországban kiállitott váltóknak sem praejudicál.

Hogy a k. n. váltórendszabály intézkedése, melyet a jelen tervezet is elfogadott, kétségtelen haladásnak tekinthető, annak igazolására a következő momentumok szolgálhatnak. Ugy a magyar, mint a franczia törvénynek lényeges hibáját képezi az, hogy intézkedéseik csak oly váltókra vonatkoznak, melyek belföldön fizetendők, illetőleg melyek belföldre intézvényeztetnek; ugy de ez intézkedés mellett a belföldi alattvalók érdekei minden oly esetben védtelenek maradnak, midőn ezek egy külföldön kelt váltónyilatkozat alapján, belföldön támadtatnak meg. A törvényhozás — s pedig a nélkül, hogy az idegen törvényeknek praejudicálna meghatározhatja azon feltételeket, melyek közt a belföldiek ellen bizonyos

jogok érvényesitését megengedi; megállapithatja tehát azt is, hogy az elfogadás végetti bemutatásnak, a mennyiben annak alapján belföldön formáltatnak jogok, mily időben kell megtörténni. Ezt teszi a k. n. váltórendszabály 19. czikke, melynek intézkedése a bel- és külföldön fizetendő váltókra egyaránt alkalmazást nyer; mi főleg akkor birhat fontossággal, ha a birtokos a külföldön fizetendő váltót bármily okból — pl. csőd miatt — belföldön kénytelen viszkereset utján érvényesiteni.

Habár a tervezet a lát utánra szóló váltók bemutatási idejét határozottan megállapitja, — nem zárhatta ki azt, hogy az érdekeltek a bemutatás ideje iránt, maguk is érvényesen intézkedhessenek. Ez kétféleképen történhetik; vagy magában a váltó szövegében, vagy valamelyik hátiratban; az első esetben a megállapodás a váltóügyletnek egyik alkatrészét képezvén, a váltóbirtokos által elannyira megtartandó, miszerint ebbeli mulasztása az előzök elleni viszkereset elvesztését vonná maga után; az utóbbi esetben ellenben a megállapodás, mint forgató és forgatmányos közt létrejött specialis conventio, csak ezekre, illetőleg ezek jogutódaira bir foganattal. Az egyik esetben ugy mint a másikban, a tervezet intézkedésének igazolására azon körülmény szolgálhat, hogy az érdekeltek abbeli megállapodása, mely szerint bizonyos időn túl obligoban maradni nem szándékoznak, a váltóintézmény természetével egyátalán nem ellenkezik; és ha az illetők a váltókapcsolatba azon világos kikötéssel lépnek be, hogy a váltóbirtokos az elfogadás végetti bemutatást bizonyos idő alatt eszközölje,— nincs elfogadható ok arra, hogy ebbeli megállapodásuktól a sanctio megtagadtassék. Minden oly intézkedés, mely a váltó forgalmi képességét csökkentené, annak rendeltetésével ellenkezik; ilyennek kellene pedig tekinteni azt is, ha a törvény a bemutatási határidő specialis megállapitását ellenezné. Ezt helyesen már azért sem lehetne ajánlani, mert a váltó formalis természete azt követeli ugyan, hogy az általa megállapitott kötelezettségek szigoruan foganatositassanak, de nem követeli azt, hogy valaki másként vonassék felelősségre, mint a hogy magát a váltó tartalma szerint kötelezte.

42. cz.

Ha az intézvényezett a lát utánra szóló váltó elfogadását, vagy az elfogadás keltezését megtagadja — 46. cz. — a váltóbirtokos a forgatók s az intézvényező elleni viszkereset elvesztése mellett, a váltónak kellő időben történt bemutatását, a 41. czikkben érintett idő alatt felvett óvással tartozik igazolni. Az ovatolás napja ily esetben bemutatási napnak tekintetik.

A mennyiben az érintett óvás elmulasztatott, azon elfogadóra nézve, ki elfogadását nem keltezte, a váltó lejárata a bemutatási határidő utolsó napjától számittatik.

K. n. vtrsz:

Art. 20. Wenn die Annahme eines auf bestimmte Zeit nach Sicht gestellten Wechsels nicht zu erhalten ist, oder der Bezogene die Datirung seines Acceptes verweigert, so muss der Inhaber bei Verlust des wechselmässigen Anspruchs gegen die Indossanten und den Aussteller, rechtzeitige Präsentation des Wechsels durch einen innerhalb der Präsentationsfrist (Art. 19) erhobenen Protest feststellen lassen.

Der Protesttag gilt in diesem Falle für den Tag der Präsentation.

Ist die Protesterhebung unterblieben, so wird gegen den Acceptanten, welcher die Datirung seines Acceptes unterlassen hat, die Verfallzeit des Wechsels vom letzten Tage der Präsentationsfrist an gerechnet.

Code de Commerce:

Art. 122. Elle est datée, si la lettre est à un an, plusieurs jours ou mois de vue; — et dans ce dernier cas, le défaut de date de l'acceptation rend la lettre éxigible au terme y exprimé, à compter de sa date.

Codice di Commercio:

Art. 209. L'accettazione è sufficientemente espressa colla parola accettata.

Se la lettera è a uno o più giorni o mesi di vista, l'accettazione sarà datata; altrimenti la lettera sarà esigibile al termine in essa espresso, da decorrere dalla sua data.

Svéd vtrsz:

§. 21. Ist der Wechsel auf eine gewisse Zeit nach Vorzeigung zur Zahlung ausgestellt, so soll auch der Tag, an welchem die Annahme geschehen, dabei gesetzt werden; setzt der Annehmer nicht den Tag bei oder verweigert der Bezogene die Annahme, so ist der Inhaber bei Verlust seines Wechselrechts gegen Indossanten und Aussteller verpflichtet, innerhalb der Vorzeigungszeit, wie §. 19 besagt, protestiren zu lassen, und wird die Verfallzeit des Wechsels vom Tage des Protestes an gerechnet; wird kein Protest aufgenommen, dann soll die Verfallzeit gegen den Acceptanten, welcher seine Annahme nicht datirte, vom letzten Tage der im §. 19 bestimmten Vorzeigungsfrist gerechnet werden.

Szemben a Code de Comerce-el már a magyar váltótörvény — 71. és 72. §. — intézkedései is tetemes haladást tanusitanak, a mennyiben ezekből az elfogadás keletkezésének megtagadása esetére, ez előzök elleni viszkereset fentartásának módját biztosan megállapitani lehet. Daczára azonban e kétségtelen előnynek, a jelen tervezet, eltekintve a szükséges egyöntetüségtől, váltótörvényünk intézkedését nem vehette át, mert az egy igen fontos kérdést, — t. i. az elévülési kérdést, — teljesen mellőzött az által, hogy az elfogadó elleni lejáratot a keltezés megtagadása esetére nem állapitotta meg. A magyar váltótörvény szerint meghatározható ugyan, hogy a kérdéses esetben a viszkereset fentartására mi szükséges, de nem állapitható meg biztosan az, hogy a váltó az elfogadó ellenében lejártnak mikor tekinthető; mi természetesen az elévülési idő bizonytalanságát vonja maga után. Mint a legtöbb kérdésnél, ugy a keltezés megtagadásánál is a váltórendszabály szerkesztőinek sikerült oly dispositiót felállitani, mely minden irányban kielégitőnek tekinthető. A váltórendszabály, s ennek megfelelőleg a jelen tervezet is azon esetre, ha a lát utánra szóló váltónál az elfogadás keltezése megtagadtatik, nemcsak az előzök elleni viszkereset feltételeit, hanem a váltó lejáratát is megállapitja, ha a váltóbirtokos az elfogadás idejét óvással constatálni elmulasztja. Igaz, hogy a tervezet e részbeni intézkedése a váltóbirtokosra nézve sulyosnak tünik fel; de e sulyt nagy mértékben enyhiti azon körülmény, hogy a reá háramló hátrány ótet mint saját hanyagságának következménye terheli, melyet módjában állott volna az által elkerülni, hogy a keltezés megtagadását óvással constatálja. Ehhez járul még, hogy az óvás elmulasztása esetében az elévülés kezdete későbbre halasztatik, s ekként az elfogadó a váltóbirtokos érdekében hosszabb időn át felelősség alatt tartatik.

Hogy a tervezet 42. czikke a váltóbirtokost, az óvás elmulasztása esetében, az előzök elleni viszkereset elvesztésével sujtja, abban találja indokolását, hogy a megelőző czikk a viszkeresetet a kellő időben történt bemutatástól tételezi fel, hogy tehát a váltóbirtokostól diligentiája igazolását követeli; ugy de miután azt csak a kellő időben felvett óvással teheti, misem természetesebb mint az, hogy az óvás elmulasztása folytán viszkereseti jogai megszünteknek tekintendők.

43. cz.

A 41. és 42. czikkek határozatai saját váltókra azon eltéréssel nyernek alkalmazást, hogy a bemutatásnak a kibocsátónál kell történni.

A lát utánra szóló váltók jogi természetét nem alterálja az, hogy egyenes fizetési igéret s nem fizetési meghagyás alakjában állittatnak ki; ugyanazért a jelen tervezet 41. és 42. czikkeiben foglalt határozatok a saját váltókra is alkalmazást nyerhetnek; magától értetvén, hogy miután az ily váltóknál az intézvényezett teendőjét és szerepét a kibocsátó veszi át, a bemutatásnak is ennél kell történni.

44. cz.

Az elfogadásnak magán a váltón, illetőleg annak valamelyik eredeti példányán irásban kell történni.

Minden a váltóra vezetett, s az intézvényezett által aláirt nyilatkozat feltétlen elfogadásnak tekintetik, a mennyiben abban világosan kifejezve nincsen, hogy az intézvényezett az elfogadást vagy átalában nem, vagy csak bizonyos megszoritásokkal kivánta teljesiteni.

Feltétlen elfogadásnak tekintetik továbbá a váltó előlapján előforduló minden név — vagy czég — aláirás is, ha annak más minősége magából a váltóból ki nem tünik.

A megtörtént elfogadást visszavonni nem lehet.

K. n. vtrsz:

Art. 21. Die Annahme des Wechsels muss auf dem Wechsel schriftlich geschehen,

Jede auf den Wechsel geschriebene und von dem Bezogenen unterschriebene Erklärung gilt für eine unbeschränkte Annahme, sofern nicht in derselben ausdrücklich ausgesprochen ist, dass der Bezogene entweder überhaupt nicht oder nur unter gewissen Einschränkungen annehmen wolle.

Gleichergestalt gilt es für eine unbeschränkte Annahme, wenn der Bezogene ohne weiteren Beisatz seinen Namen oder seine Firma anf die Vorderseite des Wechsels schreibt.

Die einmal erfolgte Annahme kann nicht wieder zurückgenommen werden.

Code de Commerce:

Art. 122. L'acceptation d'une lettre de change doit être signée. — L'acceptation est exprimée par le mot „accepté".

Codice di Commercio:

Art. 209. L'accettazione di una lettera die cambio è scritta sulla stezza lettera e deve essere sottoscritta dall' accettante.

Svéd vtrsz:

§. 21. Die Annahme des Wechsels muss auf den Wechsel geschrieben, und mit der Unterschrift des Acceptanten versehen sein.

(Folyt. köv.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

A magyar váltótörvénykönyv tervezete.

Az intézvényezettnek abbeli nyilatkozata, hogy a nyert fizetési meghagyást elvállalja, az eredeti váltóra vagy annak másolatára vezetendő, és sem szóval, sem hallgatag nem történhetik A váltói kötelezettségek megállapitására okirat kivántatik, melylyel minden nyilatkozatnak kapcsolatba kell hozatni; erre alkalmasnak egyedül csak az eredeti váltó tekinthető, melyet a másolat, miután egyedül része az eredetinek, azért nem pótolhat, mert kapcsolatban az eredetivel képezhet csak teljes váltólevelet De nem pótolhatná az elfogadást a külön okiratra vezetett nyilatkozat sem; a váltó kellékei ugyanis nem pusztán feltételei forgalmi képességének, hanem oly alkatrészei egy formál ügyletnek, melynek hiánya az ügylet érvénytelenségét vonja maga után; ez alkatrészeknek, egy üttes jelenléte ugyanazon okiraton, qualificálhatja ezt csak váltóvá. A most érintett okok s azon körülmény, hogy a váltó mint a forgalom közvetitője, csak ugy felelhet meg rendeltetésének, ha az általa tett fizetési igéret magából a váltóból kiviláglik, s általa mindenkinek közvetlen tudomására hozatik, — mint nélkülözhetlen kelléket tüntetik fel azt, hogy az elfogadás iránti nyilatkozat magán a váltón, irásban történjék.

Miután annak, ki mástól fizetési meghagyást nyer, a dolog természete szerint, szabadságában áll e meghagyásnak részben vagy egészben feltétlenül eleget tenni, — szabadságában is áll ebbeli szándékának világos és határozott kifejezést adni, a midőn magától érthetőleg, az elfogadást tárgyazó nyilatkozat joghatályára nézve, az elfogadónak világosan kifejezett szándéka szolgál zsinórmértékül; de ha az intézvényezett e jogával nem él, akkor helyesen tehető fel róla, hogy az intézvényező meghagyásának egész kiterjedésében és feltétlenül kiván eleget tenni; hogy továbbá e szándékának az által, hogy minden megszoritást mellőzött, határozott kifejezést adott. Az intézvényezettnek a váltóra vezetett nyilatkozatát tehát — a mennyiben annak korlátozása magából a váltóból ki nem tünik — oly elfogadásnak lehet és kell tekinteni, mely minden későbbi magyarázatot kizár. E nélkül a váltó megszünik a fizetés közvetitője lenni, s mindenki óvakodnék készpénz gyanánt oly fizetési igéretet elfogadni, melynek módozatai bizonytalanok, melynek érvényesitése még mindig kétségessé tétethetik.

A tervezett 44. czikke bizonyos tekintetben tovább megy a váltórendszabály 21. czikkénél, a mennyiben a váltó elölapján előforduló minden név — vagy czég — aláirását feltétlen elfogadásnak tekint, ha annak más minősége magából a váltóból ki nem tünik. Igaz, hogy ez intézkedés visszaélésekre adhat alkalmat; de a visszaélések, melyek csak ritkán fordulhatnak elő, távol sem állanak arányban azon előnynyel, melyet a kérdéses intézkedés gyakorlatilag nyujthat az által, hogy sokféle kifogásnak elejét veszi, s ekként a váltó értékesitését lényegesen megkönnyebbitvén, azt a forgalom alkalmas és biztos közvetitőjévé teszi.

Az egyszer megtörtént elfogadás nemcsak a váltóbirtokosnak, hanem azoknak is javára szolgál, kik a váltókapcsolatba léptek, a mennyiben ezek felelőssége a megtörtént elfogadás folytán kétségtelenül enyhébb lesz; ők azontul már csak a fizetésért, s nem egyuttal az elfogadásért is felelősek; misem természetesebb tehát mint az, hogy intézvényezett a már megtörtént elfogadást még a váltóbirtokos beleegyezésével sem vonhatja vissza.

Hogy e szabály oly esetben, midőn az elfogadás által egyedül a váltóbirtokos van érdekelve, alkalmazást nem nyerhet, a dolog természetéből következik

45. cz.

Az intézvényezett az elfogadást a váltóban kitett összeg egy részére szorithatja; minden más megszoritás az elfogadás teljes megtagadásának tekintetik. Az elfogadó azonban ily esetben is, nyilatkozata tartalma szerint, váltójogilag felelős.

K. n. vtrsz:

Art. 22. Der Bezogene kann die Annahme auf einen Theil der im Wechsel verschriebenen Summe beschränken.

Werden dem Accepte andere Einschränkungen beigefügt, so wird der Wechsel einem solchen gleich geachtet, dessen Annahme gänzlich verweigert worden ist, der Acceptant haftet aber nach dem Inhalte seines Acceptes wechselmässig.

Code de Commerce:

Art. 124. L'acceptation ne peut être conditionelle, mais elle peut être restreinte quant à la somme acceptée. — Dans ce cas, le porteur est tenu de faire protester la lettre de change pour le surplus.

Codice di Commercio:

Art. 211. L'accettazione no può essere condizionale, ma può essere ristretta quanto alla somma.

In questo caso, il possessore deve far protestare la lettera di cambio pel soprappiù.

Svéd vtrsz:

§. 24. Wechsel müssen nach ihrem Inhalte ohne Bedingung oder Vorbehalt acceptirt werden. Geschieht das nicht, so wird es wie Verweigerung der Annahme betrachtet; jedoch bleibt der Acceptant für den Inhalt seiner abgegebenen Annahme verantwortlich. Es ist ihm nicht verwehrt, seine Annahme auf einen Theil der im Wechsel benannten Summe zu beschränken.

Az elmélet és gyakorlat egyaránt tisztában van arra nézve, hogy az intézvényezettnek jogában áll a fizetési meghagyást csak részben elvállalni, tehát az elfogadást a váltóban kitett összeg egy részére szoritani. A megszoritásnak e nemét, mely a váltó lényegével épen nem ellenkezik, azért sem lehetne kizárni, mert annak gyakorlati lehetőségét a tapasztalás is minden kétségen felül helyezi.

Egészen másképen áll azonban a dolog a korlátozások egyéb nemeire nézve; mert e tekintetben a nézetek igen szétágaznak, s gyakran megtörtént, hogy azon országokban is, hol a k. n. váltórendszabály van érvényben, a fő- és legfőbb törvényszékek oly elfogadást is érvényesnek ismerték el, mely az összegtől egészen független feltételhez köttetett. Igaz, hogy ha az illető felek az ily feltételes elfogadásban megnyugosznak, a volenti non fit injuria elv szerint azok megállapodásának jogosságát általaban megtámadni nem lehet; tekintve azonban, hogy a váltót ilyenné csak bizonyos összeg fizetése iránt tett határozott igéret qualificálhatja; tekintve továbbá azon nehézségeket, melyeket az ily feltételes elfogadás törvényesitése a váltó forgalmi képessége elé görditene, — a k. n. váltórendszabály azon intézkedése, mely szerint a megszoritásokhoz kötött nyilatkozat az elfogadás megtagadásának tekintetik, a váltóigéret természetének teljesen megfelel, s mint ilyen minden fenntartás nélkül elfogadható.

Mig azonban a tervezet csatlakozva a k. n. váltórendszabályhoz, a módosított nyilatkozatot az elfogadás megtagadásával egyenlőnek tekinti, — nem zárja ki azt, hogy az elfogadó nyilatkozata értelmében váltójogilag felelősségre vonassék; hogy tehát ellene a váltókövetelés, a kijelölt feltétel mellett, érvényesittessék. Egyrészről ugyanis nem lehet kétségbe vonni, hogy az elfogadó, ki váltólevelet megszoritással ir alá, magát feltételesen ugyan, de váltójogilag kivánta kötelezni, rajta tehát nem történik jogtalanság, ha nyilatkozatának váltói joghatály tulajdonittatik; másrészről a váltóbirtokosnak is érdekében állhat a feltételes nyilatkozat; mert lehetnek oly körülmények, midőn neki egyedül az elfogadó nyilatkozata nyujthat kellő biztositékot; méltatlanság lenne tehát őtet azon jogtól megfosztani, hogy a korlátolt nyilatkozatot váltói uton érvényesithesse. Magától értetvén, hogy a váltóbirtokos oly esetben, midőn a korlátozás feltételnek tekintendő, ennek bekövetkeztét igazolni tartozik.

46. cz.

Oly váltóknál, melyek lát után bizonyos időre szólnak, az intézvényezett az elfogadás napját is kitenni tartozik.

A k. n. váltórendszabály megállapitja ugyan a váltóbirtokos teendőit az esetre, ha az intézvényezett elfogadása keltezését megtagadja; megállapitja egyuttal azon következményeket is, melyeket a váltobirtokos ebbeli mulasztása maga után von; de sehol egy szóval sem tesz említést az elfogadó kötelességéről, vagyis nem kötelezi ezt sehol az elfogadás keltezésére, mi nyilván hézagot képez. E hézag kipótlását nemcsak a szükséges kerekdedség, hanem azon körülmény is javalhatja, hogy a kérdéses kiegészités elejét veszi mindazon kételyeknek, melyek az elfogadó kötelessége iránt keletkezhetnének. Mindenesetre sokkal jobb, ha valamely jogviszony s különösen az azzal járó kötelesség magában a törvényben világosan megállapittatik, mintha azt következtetés utján kell igazolni. E nézet vezérelte kétségen kivül a svéd váltórendszabály szerkesztőit, midőn a k. n váltórendszabályt, melyet különben alapul vettek, a 21. §-ban hasonló módon kiegészitették.

47. cz.

Az intézvényezett az elfogadás alapján az elfogadott összegnek lejáratkor leendő kifizetéséért, a váltó minden jogszerü birtokosának váltójogilag felelős.

Az elfogadás az intézvényezettet az intézvényező irányában is váltójogilag kötelezi; ellenben az intézvényezettet az intézvényező ellen, az elfogadás alapján, váltói kereset nem illeti.

K. n. vtrsz:

Art. 23. Der Bezogene wird durch die Annahme wechselmässig verpflichtet, die von ihm acceptirte Summe zur Verfallzeit zu zahlen.

Auch dem Aussteller haftet der Bezogene aus dem Accepte wechselmässig.

Dagegen steht dem Bezogenen kein Wechselrecht gegen den Aussteller zu.

Code de Commerce:

Art. 121. Celui qui accepte une lettre de change contracte l'obligation d'en payer le montant.

Codice di Commercio:

Art. 208. Quegli che accetta una lettera di cambio, contrae l'obbligo di pagarla.

Svéd vtrsz:

§. 26. Jeder, der einen Wechsel annimmt, ist nach Wechselrecht für dessen Bezahlung bei Verfallzeit dem Inhaber verantwortlich.

Der Acceptant ist zufolge seiner Annahme auch dem Trassanten nach Wechselrecht verantwortlich. Hingegen hat der Acceptant kein Wechselrecht gegen den Wechselgeber (Trassanten).

Az intézvényezett a váltó elfogadása előtt még az esetben sem tartozik a váltói kötelezettek közé, ha az intézvényezőnek köztörvényi uton adósa volna. Váltóadóssá ő az érvényes elfogadással lesz, mely által az elfogadott összes kifizetéseért, nemcsak a váltó akkori, hanem annak minden későbbi birtokosa irányában is váltójogi kötelezettséget vállal, tekintet nélkül azon jogviszonyra, mely elfogadásának esetleg alapul szolgált; azon okok, melyek őtet az elfogadásra birták, tekintetbe nem jöhetnek. E mellett azonban magától értetik, hogy az elfogadó kötelezettségére nézve, saját nyilatkozata szolgál irányadóul; miért is őtet sem az elfogadottnál magasabb összegre kötelezni, sem más feltétel mellett megtámadni nem lehet, mint melylyel a kötelezettséget elvállalta.

A k. n. váltórendszabály s ehhez csatlakozva a jelen tervezet 47. czikke is az elfogadót az intézvényező irányában is feltétlenül felelősnek nyilvánitja; e tekintetben tehát lényegesen eltér a magyar váltótörvénytől, mely szerint — 80. §. — az elfogadás, a kibocsátó irányában, csak az esetre von maga után kötelezettséget, ha ez a váltót saját rendeletére állitotta ki. Hogy e tekintetben a k. n váltórendszabály helyesebb álláspontot foglal el, azt a következő momentumok igazolhatják:

A k. n. váltórendszabály azon — teljesen correct — szempontból indul ki, miszerint az elfogadóra nézve pusztán véletlenség az, hogy nem valamelyik forgatótól, hanem magától az intézvényezőtől, kire a váltó visszament, támadtatik meg; ő ezt elfogadásánál fogva nem várhatta, mert arra kötelezte magát a váltó minden jogszerü birtokosa irányában, hogy a váltót lejáratkor beváltandja; irányában tehát nem történik jogtalanság, ha az intézvényező javára kötelezettnek nyilvánittatik; mig az ellenkező intézkedés az intézvényezőt méltatlanul sujtaná, s ingerül szolgálna az elfogadónak arra, hogy ez a fizetést megtagadja. Az intézvényezett, midőn a váltót elfogadja, egyáltalán nem jelenti ki azt, hogy ki részére kötelezi magát; reá nézve tehát egészen közönyös az, hogy ki által szorittatik kötelessége teljesitésére. Ehhez járul még, hogy az elfogadó helyzete sokkal könnyebb, ha az intézvényező által támadtatik meg; mert ez esetben mindazon kifogásokat használhatja, melyek őtet az intézvényezés tényéből illetik, s melyeket a forgatók közül egyik ellen sem érvényesithetne.

Hogy az európai törvények e tekintetben — a n. váltórendszabály kivételével — határozott állást nem foglaltak el, annak oka azon körülményben keresendő, hogy a theoria korábban minden váltószerződésnél értéket tételezett fel, s annak kiegyenlitését magában az elfogadásban — bizonyos formulák által — kivánta kifejeztetni. Hisz a Code de Commerce — 117. cz. — határozottan kimondja, hogy az elfogadás a fedezet átvételét tételezi fel, s az elfogadó feltétlen kötelezettségét a forgatók irányában mesterséges uton az által magyarázza meg, hogy ezek irányában az elfogadást a fedezet átvételének bizonyitékául jelöli ki. Mig a törvényhozások azon nézetből indultak ki, hogy az intézvényes az intézvényező ellen, a forgatmányos a forgató ellen az érték elismerése nélkül váltójogokat nem szerezhet, — addig az elfogadót az intézvényező irányában feltétlenül felelőssé tenni nem lehetett; ha azonban a törvény a valutát s annak átvételét a váltó lényeges kellékének, a váltószerződés alapjának nem tekinti, akkor lehetlen, hogy az elfogadót az intézvényező irányában a felelősség alól feloldja a nélkül, hogy a váltószerződést formalis, és a váltói obligatiót abstract jellegétől meg ne fosztaná.

48. cz.

Ha a váltón az intézvényezett lakhelyétől különböző fizetési hely van kijelölve — telepitett váltó, — az intézvényezett az elfogadás alkalmával köteles azon személyt — telepest — kijelölni, ki által a fizetésnek történni kell, feltéve, hogy ez magából a váltóból ki nem tünik. Ha ez meg nem történt, az tételeztetik fel, hogy az intézvényezett maga kivánja a telep helyén a fizetést teljesiteni.

A telepitett váltó intézvényezője, az elfogadás végetti bemutatást, a váltón meghagyhatja. E meghagyás elmulasztása az intézvényező s a forgatók elleni viszkereset elvesztését vonja maga után.

K. n. vtrsz:

Art. 24. Ist in dem Wechsel ein vom Wohnorte des Bezogenen verschiedener Zahlungsort (Art. 4, Nr. 8) angegeben (Domizilwechsel), so ist, insofern der Wechsel nicht schon ergibt, durch wenn die Zahlung am Zahlungsorte erfolgen soll, dieses vom Bezogenen bei der Annahme auf dem Wechsel zu bemerken. Ist dieses nicht geschehen, so wird angenommen, dass der Bezogene selbst die Zahlung am Zahlungsorte leisten wolle.

Der Aussteller eines Domizilwechsels kann in demselben die Präsentation zur Annahme vorschreiben. Die Nichtbeobachtung dieser Vorschrift hat den Verlust des Regresses gegen den Aussteller und die Indossanten zur Folge.

Code de Commerce:

Art. 123. L'acceptation d'une lettre de change payable dans un autre lieu que celui de la résidence de l'accepteur, indique le domicile où le payement doit être effectué ou les diligences faites.

Codice di Commercio:

Art. 210. L'accettazione di una lettera di cambio pagabile in luogo diverso da quello della residenza dell' accettante; indica il domicilio ove deve essere fatto il pagamento e ove debbon farsi gli atti.

Svéd vtrsz:

Art. 23. Ist ein Wechsel zur Bezahlung auf einen anderen Ort als den, wo der Bezogene wohnt, ausgestellt, und hat der Trassant im Wechsel zu bemerken unterlassen, von wem er auf dem anderen Platz bezahlt werden soll, so muss der Acceptant solches bei der Annahme hinzusetzen; thut er das nicht, so wird es angesehen, als habe er eine Anweisung auf sich selbst zur Einlösung des Wechsels am Zahlungsorte gegeben.

A telepitett váltó elfogadása átalában perfectnek csak akkor tekinthető, ha az intézvényezett azon személyt is kijelöli, ki által a fizetést a telep helyén teljesittetni szándékozik. Ez a magyar váltótörvényben is határozott kifejezést nyert, melynek 73. §-a szerint a telepes kijelölésének elmulasztása az elfogadás megtagadásával egyenlőnek tekintetik, s a váltóbirtokos a felvett óvás alapján előzői ellen viszkeresetet indithat. A k. n. váltórendszabály ennél sokkal helyesebb álláspontot foglal el, s a telepes kijelölésének elmulasztásával semmiféle joghátrányt össze nem köt. Igaz, hogy a telepezés a váltóbirtokos érdekében történik, kinek egyuttal érdekében állhat az iránt is tisztában lenni, hogy a fizetést a lejáratkor kinél keresse és követelje; miután azonban, a dolog lényegét tekintve, reá nézve egészen közönyös az, hogy a fizetést ki teljesiti, az előzők felesleges zaklatásaként jelenkezik, ha ezek a telepes ki nem jelölése, tehát egy egészen lényegtelen ok miatt viszkeresettel támadtatnak meg. A dolog sokkal egyszerübb, hogy sem a váltóbirtokos érdekein egy helyes praesumtio által segiteni ne lehetne; s ez az által történhetik, ha a k. n. váltórendszabály értelmében az tételeztetik fel, hogy az intézvényezett maga kivánja a fizetést a telep helyén teljesiteni. A váltóbirtokos lejáratkor a telepest is köteles lenne felkeresni, s ha ezt nem találja, diligentiáját óvással igazolni; ugyanazon fáradsággal az elfogadót is felkeresheti, s ha ezt nem találja, a fizetés nem teljesitését hasonlólag csak óvással kell konstatálni.

HETEDIK FEJEZET.

Fizetés végetti bemutatás, lejárat, fizetés és a fizetési határidő meghosszabbitása.

Bemutatás.

49. cz.

A váltó lejáratkor fizetés végett az intézvényezettnek a kijelölt fizetési helyen az esetben is bemutatandó, ha ez az elfogadást korábban megtagadta.

A k. n. váltórendszabály a fizetés végetti bemutatást a váltóbirtokostól, a viszkereset különbeni elvesztése mellett, megkivánja ugyan, de ezt neki nem teszi határozottan és világosan kötelességévé oly esetben, midőn az intézvényezett a váltó elfogadását korábban már megtagadta. Következtetés utján ez a n. váltórendszabályból is megállapitható ugyan, mert ennek 41. czikke semmi kétséget sem hágy az iránt, hogy a váltórendszabály a fizetés végetti bemutatást minden esetben, tehát még akkor is megkivánja, ha a váltó korábban elfogadva nem lett; mindamellett nem látszott feleslegesnek a jelen tervezetbe a 49. cz. intézkedését felvenni. Eltekintve ugyanis attól, hogy a váltó forgalomra szánt papir lévén, az elfogadás végetti bemutatás után is több kézen mehet keresztül, miért is az intézvényezett csak a bemutatás által jön és jöhet tudomására annak, hogy a váltó kinek birtokában van, csak ezáltal tudhatván meg egyuttal, ki részére kelljen a fizetést teljesitenie, — a bemutatást szükségessé teszi az is, hogy a bemutatási és lejárati idő közt az intézvényező és intézvényezett viszonya oly változást szenvedhetett, melynek folytán az utóbbi a korábban visszautasitott meghagyásnak kész megfelelni. De a dolog természete is azt hozza magával, hogy a fizetés végetti bemutatás a szóban levő esetben megtörténjék; mert ha az intézvényező a váltó által meghatározott időbeni fizetést igér, az igéret be nem következettnek jogilag csak akkor tekinthető, ha az igéret realizálására szükséges felszólitás a kijelölt fizetési időben is siker nélkül történt.

50. cz.

A látra szóló váltókat, a forgatók s az intézvényező elleni viszkereset elvesztése mellett, a váltóban foglalt különös meghagyáshoz képest, ilyennek nem lételen pedig a kiállitástól számitandó két év alatt kell fizetés végett bemutatni.

Ha az ily váltón valamelyik forgató hátiratában különös bemutatási időt jelölt ki, annak kötelezettsége megszünik, ha a váltó e határidő alatt be nem mutattatik.

K. n. vtrsz:

Art. 31. Ein auf Sicht gestellter Wechsel ist bei der Vorzeigung fällig. Ein solcher Wechsel muss bei Verlust des wechselmässigen Anspruchs gegen die Indossanten und den Aussteller nach Maassgabe der besondern im Wechsel enthaltenen Bestimmung und in Ermangelung derselben binnen zwei Jahren nach der Ausstellung zur Zahlung präsentirt werden.

Hat ein Indossant auf einen Wechsel dieser Art seinem Indossamente eine besondere Präsentations-Frist hinzugefügt, so erlischt seine wechselmässige Vorpflichtung, wenn der Wechsel nicht innerhalb dieser Frist präsentirt worden ist.

Svéd vtrsz:

Art. 37. Wechsel, welche auf Bezahlung bei Vorzeigung (Sicht) lauten, werden bei Vorzeigung eingelöst. Ueber die Zeit, innerhalb welcher solche Wechsel zur Bezahlung vorgezeigt werden sollen, und über die Folgen der Unterlassung, sie zur gehörigen Zeit vorzuzeigen, ist die im §. 19 enthaltene Bestimmung, welche über Vorzeigung zur Annahme solcher auf eine gewisse Zeit nach Sicht lautender Wechsel handelt, massgebend.

Azon okok, melyek a 41. czikkben foglalt intézkedések igazolására felhozattak, nagyban és egészben az 50. czikkre is alkalmazhatók lévén, e részben az ujabb indokolás teljesen feleslegesnek mutatkozik. Valamint a lát utánra, ugy a látra szóló váltóknál sem lehetne az előzőket bizonytalan időn át obligoban tartani; miért is e tekintetben legczélszerübbnek mutatkozott a k. n. váltórendszabály intézkedéseit elfogadni; s a tervezet e tekintetben csak annyiban tér el a váltórendszabálytól, hogy a fizetés végetti bemutatásra vonatkozó szabályokat nem elszórva, hanem együttesen állapitja meg, mi által az egyes intézkedések áttekintése kétségen kivül megkönnyittetik.

51. cz.

A telepitett váltókat, a telepesnél, vagy ha ilyen megnevezve nincsen, magánál az intézvényezettnél, illetőleg a kibocsátónál és pedig a telep helyén kell fizetés végett bemutatni. Ugyanott veendő fel az óvás is, ha a fizetés megtagadtatik.

Ha a váltó a telepes ellen kellő időben nem ovatoltatik, a váltóbirtokos nemcsak az intézvényező és a forgatók elleni viszkeresetét, hanem az elfogadó, illetőlega kibocsátó elleni keresetét is elveszti.

K. n. vtrsz:

Art. 43. Domizilirte Wechsel sind dem Domiziliaten oder, wenn ein solcher nicht benannt ist, dem Bezogenen selbst an demjenigen Orte, wohin der Wechsel domizilirt ist, zur Zahlung zu präsentiren, und wenn die Zahlung unterbleibt, dort zu protestiren.

Wird die rechtzeitige Protest-Erhebung bei dem Domiziliaten verabsäumt, so geht dadurch der wechselmässige Anspruch nicht nur gegen den Aussteller und die Indossanten, sondern auch gegen den Acceptanten verloren.

Art. 99. Eigene domizilirte Wechsel sind dem Domiziliaten, oder wenn ein solcher nicht benannt ist, dem Aussteller selbst an demjenigen Orte, wohin der Wechsel domizilirt ist, zur Zahlung zu präsentiren und, wenn die Zahlung unterbleibt, dort zu protestiren. Wird die rechtzeitige Protest-Erhebung bei dem Domiziliaten verabsäumt, so geht dadurch der wechselmässige Anspruch gegen den Aussteller und die Indossanten verloren.

Bei nicht domizilirten eigenen Wechseln bedarf es zur Erhaltung des Wechselrechts gegen den Aussteller weder der Präsentation am Zahlungstage, noch der Erhebung eines Protestes.

Hogy a váltó által tett fizetési igéret beváltathassék, mulhatlanul szükséges, miszerint a felszólitás a fizetésre — bemutatás — és pedig a kijelolt helyen megtörténjék; e felszólitás megtörténte nélkül nem lehetne jogosan azt állitani, hogy az igéret teljesitve nem lett, és miután a fizetés megtagadása csak ugy és akkor állapit meg jogot a további eljárásra, ha semmi sem lett elmulasztva arra nézve, hogy az intézvényezett fizethessen, — önként következik, hogy a bemutatásnak azon helyen, a hova a fizetés igértetett, kell megtörténni. De ha a bemutatásnak a kitett fizetési helyen leendő eszkozlése jogosan és helyesen megkivántathatik, még inkább meg lehet kivánni azt, hogy a telepitett váltó a telepesnél mutattassék be. Ez intézkedés szüksége és helyessége magából a telepezés természetéből következik; mert az elfogadó, illetőleg a kibocsátó ugyanazon viszonyban áll a telepeshez, mint az idegen váltó intézvényezője az intézvényezettheż; valamint az intézvényező az intézvényezettet, ugy jelöli ki maga helyett fizetőul az elfogadó, illetőleg a kibocsátó a telepest. Ugyanazért valamint az intézvényező csak akkor vonathatik felelőssegre, ha intézvényezettje a meghagyásnak eleget nem tesz, — ugy az elfogadó, illetőleg a kibocsátó ellen jogosan csak akkor lehet fordulni, ha ezek megbizottja a telepes, megbizatásának, a hozzá intézett felszólitás ellenére, eleget nem tett.

A váltórendszabályban nem minden akadály nélkül talált alkalmazást azon intézkedés, mely szerint az óvás elmulasztása a telepesnél az elfogadó, illetőleg a kibocsátó elleni váltói kereset elvesztését vonja maga után. Azok, kik ez intézkedés törvényesitését ellenezték, nézetüket azzal támogatták, hogy a telepezés az intézvényezett, illetőleg a kibocsátó jogi viszonyát nem változtatja meg, s a telepitett váltó csak abban különbözik egyéb váltótól, hogy az intézvényezettnek, illetve a kibocsátónak megengedi, miszerint teendőit maga és a telepes közt megoszsza, maga fogadván el a váltót, és más által fizettetvén azt ki; a telepezés által az intézvényezett illetőleg a kibocsátó a telepes irányában mindössze meghatalmazási viszonyba lép, mely viszony épen nem indokolhatja azt, hogy a váltóbirtokos azért, mert e viszonyt figyelembe nem véve, a telepesnél nem jelentkezik, az elfogadó, illetve a kibocsátó elleni jogait elveszitse.

Ennek ellenében azonban, mint ép fentebb emlitve volt, joggal hozhatni fel, hogy a telepezés által az elfogadó és a kibocsátó a telepeshez azon viszonyba lép, melyben az intézvényező az intézvényezetthez áll, hogy tehát a váltóbirtokos e viszonyra figyelemmel lenni, s jogainak megóvása végett ugyanazt megtartani köteles, a mit az intézvényező irányában teljesiteni tartozik. A telepezés az elfogadó és a kibocsátó viszonyában lényeges változást von maga után, mely abban áll, hogy ezek a telepezés folytán kénytelenek a kiegyenlitendő összegnek a telep helyén leendő kifizetéséről gondoskodni; s ha a váltóbirtokos a telepezésre figyelemmel lenni nem tartoznék, az elfogadó, illetőleg a kibocsátó a legjobb esetben is annak a kellemetlenségnek tétetnék ki, hogy a fedezetet kétszeresen kellene készen tartania. Épen ugy mint az intézvényező az intézvényezettet mint olyant jelöli ki, ki által a fizetés teljesitendő, ugy utalja az elfogadó és a kibocsátó a váltóbirtokost a telepezés által arra, hogy a fizetendő összeget lejáratkor a telepesnél vegye fel. Ehhez járul még, hogy ha a telepezés joga az elfogadónak és a kibocsátónak, a váltó forgalmi képessége érdekében megadatik, e jog csak akkor nem lesz illusoriussá, ha annak megtartása a váltóbirtokosnak bizonyos joghátrány mellett kötelességévé tétethetik; az elfogadót, illetőleg a kibocsátót védő ily joghátrány pedig csak az lehet, ha a váltóbirtokos ép az ezek elleni kereset elvesztésével sujtatik.

A most érintett intézkedés mellett alig lehet kétség az iránt, hogy a szóban lévő következmény a váltóbirtokost csak ugy sujthatja, ha a váltón telepesként az elfogadó, illetőleg a kibocsátótól különböző személy, és telepként az elfogadó, illetve a kibocsátó lakhelyétől különböző hely van kijelölve, hogy tehát oly esetben, midőn a kibocsátó vagy elfogadó, mint telepest maga magát nevezi meg, és fizetési helyül az elfogadó vagy kibocsátó lakása van kijelölve, az óvás az elfogadó és a kibocsátó elleni kereset fenntartására nézve nem szükséges. Végre nem lehet felesleges e helyütt felemliteni, miszerint oly esetben, midőn a váltó lejárat előtt a telepes birtokába kerül, ez utóbbitól az óvást az elfogadó és a kibocsátó irányában nem lehetne helyesen megkivánni. Igaz, hogy e kérdés tekintetében az elmélet terén még maig sincs megállapodás, s az érvek, mik a most érintett nézet ellen felhozatnak, nem minden alapnélküliek; tekintve azonban, hogy azon esetben, ha a telepes a váltó birtokosává lesz s a lejáratig az marad, a viszony, mely közte és az elfogadó, illetve a kibocsátó közt létezett, önmagától megszünik, s a telepes már többé nem mint idegen, hanem mint az elfogadó vagy a kibocsátó hitelezője jelentkezik, ki jogai megóvása végett következetesen nem szoritathatik arra, mire egy különálló harmadik személy szoritható lett volna; tekintve továbbá, hogy e kérdés a gyakorlatban az elmélettel ép ellenkező megoldást nyert, — e tekintetben már azért is a gyakorlat utmutatását kellett követni, mert minden oly intézkedés, mely a váltóbirtokost jogai érvényesitésében a váltójog lényegének sérelme nélkül elősegiti, s a nélkülözhetlen vagy nem indokolt formalitások megszoritását czélozza, a váltó forgalmi képességét kétségen felül növeli.

Lejárat.

52. cz.

Ha a váltón valamely meghatározott nap van fizetési nap gyanánt kijelölve, a lejárat e napra esik.

Ha a fizetési nap valamely hó közepére tüzetett ki, a váltó azon hó 15-én jár le; ha pedig a fizetés valamely hó elejére vagy végére tüzetett ki, a lejárat ugyanazon hó első, illetőleg utolsó napjára esik.

K. n. vtrsz:

Art. 30. Ist in dem Wechsel ein bestimmter Tag als Zahlungstag berechnet, so tritt die Verfallszeit an diesem Tage ein.

Ist die Zahlungszeit auf die Mitte eines Monats gesetzt worden, so ist der Wechsel am 15. dieses Monats fällig.

Ist die Zahlung auf Anfang oder ist sie auf Ende eines Monats gesetzt worden, so ist darunter der erste oder letzte Tag des Monats zu verstehen.

Az 52. cz. első bekezdésében foglalt intézkedés tulajdonképen csak kiegészitése az 5. cz. 4) pontjában foglalt határozatnak, mely szerint a fizetési idő egyebek közt meghatározott napra is szólhat. A határozott napra szóló váltók sajátsága abban áll, hogy azok lejárata mindig valamely kalendáriumi napra esik, tehát külon kiszámitást nem igényel. E váltók azonban nem vesztik el jelleguket akkor sem, ha lejáratuk valamely hónak nem szám szerinti, hanem oly napjára tuzetik ki, mely az évben csak egyszer fordul elő; igy pl. a váltó szólhat szt. Mihály, szt. György

stb. napra, vagy átalában oly napokra, melyek az évben csak egyszer fordulnak elő; mert ép azon körülmény teszi a lejáratot már előre meghatározottá, hogy annak kiszámitása nem szükséges.

A k. n. váltórendszabály 30. czikkének azon intézkedése, mely szerint a lejárat a hó 15-ikére esik, ha a váltó a hó közepére lett fizetendőleg kiállitva, a gyakorlatban elégtelennek mutatkozott, mert megoldatlanul hagyta azon kérdéseket, melyek a lejáratra nézve keletkezhetnek, ha a fizetési határidő valamely hó *elejére* vagy *utoljára* tüzetett ki. E hiányt a nürnbergi tanácskozmány — a hetedik novellában — az által pótolta, hogy a kérdéses esetekben lejáratul a hó első, illetőleg utolsó napját jelölte ki. Miután a nürnbergi tanácskozmány ebbeli megállapodása a n. váltórendszabály kiegészitő részét képezi, a jelen tervezet azt, a kellő egyformaság szempontjából, nem mellőzhette.

53. cz.

A látra szóló váltók a bemutatáskor járnak le.

54. cz.

Azon váltóknál, melyek lát után bizonyos időre szólnak, a lejárat kiszámitására nézve következő határozatok szolgálnak irányadóul:

1. ha a határidő napokban állapittatott meg, a lejárat a határidő utolsó napjára esik; e határidőbe azon nap, melyen a kelet utánra szóló váltó kiállittatott vagy a lát utánra szóló váltó elfogadás végett bemutattatott, mem számittatván;

2. ha a határidő hetekben, hónapokban vagy több hónapra terjedő időszakban — évben, félévben vagy évnegyedben — van megállapitva, a lejárat a fizetési idő hetének vagy hónapjának azon napjára esik, mely nevénél vagy számánál fogva a kiállitás, illetőleg a bemutatás napjának megfelel; ha pedig e nap az utolsó hóban hiányzik, a lejárat e hó végnapjára esik;

3. ha a határidő egy vagy több egész s egy fél hóban állapittatott meg, a fél hó, mely alatt tizenöt nap értendő, az egész hónap vagy hónapok után számittatik.

K. n. vtrsz:

Art. 31. Ein auf Sicht gestellter Wechsel ist bei der Vorzeigung fällig.

Ein solcher Wechsel muss bei Verlust des wechselmässigen Anspruchs gegen die Indossanten und den Aussteller nach Massgabe der besondern im Wechsel enthaltenen Bestimmung und in Ermangelung derselben binnen zwei Jahren nach der Ausstellung zur Zahlung präsentirt werden.

Hat ein Indossant auf einem Wechsel dieser Art seinem Indossamente eine besondere Präsentations-Frist hinzugefügt, so erlischt seine wechselmässige Verpflichtung, wenn der Wechsel nicht innerhalb dieser Frist präsentirt worden ist.

Art. 32. Bei Wechseln, welche mit dem Ablaufe einer bestimmten Frist nach Sicht oder nach Dato zahlbar sind, tritt die Verfallzeit ein:

1. wenn die Frist nach Tagen bestimmt ist, an dem letzten Tage der Frist, bei Berechnung der Frist wird der Tag, an welchem der nach Dato zahlbare Wechsel ausgestellt oder der nach Sicht zahlbare zur Annahme präsentirt ist, nicht mitgerechnet;

2. wenn die Frist nach Wochen, Monaten, oder einem, mehrere Monate umfassenden Zeitraume (Jahr, halbes Jahr, Vierteljahr) bestimmt ist, an demjenigen Tage der Zahlungswoche oder des Zahlungsmonats, der durch seine Benennung oder Zahl dem Tage der Ausstellung oder Präsentation entspricht; fehlt dieser Tag in dem Zahlungsmonate, so tritt die Verfallzeit am letzten Tage des Zahlungsmonats ein.

Der Ausdruck „halber Monat" wird einem Zeitraume von 15 Tagen gleich geachtet. Ist der Wechsel auf einen oder mehrere ganze Monate und einen halben Monat gestellt, so sind die 15 Tage zuletzt zu zählen.

Code de Commerce:

Art. 130. La lettre de change à vue est pagable à sa présentation.

Art. 131. L'échéance d'une lettre de change à un ou plusieurs jours, à un ou plusieurs mois, à une ou plusieurs usances de vue, — est fixée par la date de l'acceptation, ou par celle du protêt faute d'acceptation.

Codice di Commercio:

Art. 217. La lettera di cambio a vista è pagabile alla sua presentazione.

Art. 218. La scadenza della lettera di cambio tratta a uno o più gwrni, uno o più mesi, uno o più usi di vista, e fissata dalla data dell' accettazione, o da quella del protesto in mancanza di accettazione.

Svéd vtrsz:

§. 36. Ist die Zeit zur Bezahlung des Wechsels in eine bestimmte Anzahl Tage nach Ausstellung oder nach Vorzeigung ausgedrückt, so wird der Tag, an welchem er ausgestellt oder vorgezeigt ist, nicht mitgerechnet. Ist die Bezahlungszeit nach Wochen, Monaten oder Jahren nach der Ausstellung oder Vorzeigung bestimmt, so dient hier das über solche Zeitberechnung im §. 94 Verordnete zur Richtschnur.

§. 94. Wenn ein Verfalltag oder sonstige in diesem Gesetze bestimmte Zeit nach Woche, Monat oder Jahr berechnet wird, so soll der Tag, welcher in der Woche denselben Namen oder im Monate dasselbe Datum führt, als Verfallstag betrachtet werden. Geht die Zeitrechnung von einem Tage aus, der kein entsprechendes Datum in dem Monate hat, in welchem sie endigt, dann soll der letzte Tag in jenem Monate als Schluss- oder Verfalltag angesehen werden. Soll etwas in der Mitte eines Monates geschehen, so ist gesetzmässig der fünfzehnte Tag dazu bestimmt.

A látra szóló váltóknak, melyekkel a *tetszésre* kiállitottak teljesen egyenlők, jogi sajátsága abban áll, hogy a váltóbirtokos azokat, a törvény által kijelölt határidőn belől, tetszése szerint *bármikor* bemutathatja, s hogy azok a bemutatással azonnal lejártaknak tekintendők. A tervezet 53. czikkének e részbeni intézkedése annyira ismeretes és annyira általános, miszerint annak bővebb indokolása egészen feleslegesnek mutatkozik.

Már az általános indokolásban érintetett, miszerint a magyar váltótörvény nem tartalmaz intézkedést a lejárat mikénti kiszámitására nézve, ha a fizetési határidő a lát vagy kelet után számitandó napokban, hetekben vagy hónapokban van kifejezve. E hiányt pótolja a tervezet 54. czikke, mely a k. n. váltórendszabályhoz csatlakozva határozza meg a lejárat mikénti kiszámitását, és bővebb indokolást már azért sem kivánhat, mert nemcsak hogy a dolog természetének teljesen megfelel, hanem az idézett többi európai törvények e részbeni hiányos intézkedései felett kétségtelenül elsőséget érdemel. E mellett nem lehetett a jelen tervezet szerkesztésénél azon körülményt sem szem elől téveszteni, hogy a kérdéses számitási módot a kereskedelmi törvény tervezete is elfogadta, mi már magában véve is elég ok arra, hogy a váltórendszabály szóban lévő határozatai a jelen tervezetbe felvétessenek.

55. cz.

A hazai vásárokra kiállitott váltók lejárata esik:

1. a vásár napjára, ha ez egy napig tart;

2. a vásár utolsó napjára, ha ez nyolcz napon belőli időre terjed;

3. a második hét szerdájára, ha a vásár nyolcz napnál tovább tart.

Azon okok, melyek a 40. czikkben foglalt határozatoknak a magyar váltótörvényből történt átvételét igazolják, az 55. czikkre is teljes mértékben alkalmazhatók lévén, e helyütt az ujabb indokolás mellőzésével elégnek látszik a 40. cz. indokolására utalni.

56. cz.

Ha a kelet utánra szóló és belföldön fizetendő váltó oly országban állittatott ki, melyben az ó időszámitás divatozik, a menynyiben a váltóban ki nem tétetett, hogy az az uj időszámitás szerint kelt, valamint akkor is, ha a váltó mindkét időszámitás szerint lett keltezve, — a lejárat az uj időszámitás szerinti naptár azon napjára esik, mely a kiállitás napjának az ó időszámitás szerint megfelel.

K. n. vtrsz:

Art. 34. Ist in einem Lande, in welchem nach altem Style gerechnet wird, ein im Inlande zahlbarer Wechsel nach Dato ausgestellt, und dabei nicht bemerkt, dass der Wechsel nach neuem Style datirt sei, oder ist derselbe nach beiden Stylen datirt, so wird der Verfalltag nach demjenigen Kalendertage des neuen Styles berechnet, welcher dem nach altem Style sich ergebenden Tage der Ausstellung entspricht.

Az 56. czikkben foglalt intézkedés azon feltevésből indul ki, hogy a felek oly esetben, midőn a kelet utánra szóló váltó oly országban állittatik ki, melyben az ó *időszámitás* divatozik, s nem emlittetik meg világosan, hogy az uj időszámitás vétetett alapul, — az ó időszámitásra voltak tekintettel; ehhez képest az ily váltónál, ha az belföldön fizetendő, a lejáratot az uj időszámitás szerint állapitja meg ugyan, de tekintettel van az ó időszámitás szerinti keletre: ugyanennek kell történni akkor is, ha a váltó mindkét időszámitás szerint — pl. 1873. január $^{13}/_{1}$ — lett kiállitva; mert ily esetben is a felek praesummálható szándékának leginkább megfelel az, ha azon időszámitás vétetik alapul, mely a kiállitás helyén rendszerint divatozik.

(Folyt. köv.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

A magyar váltótörvénykönyv tervezete.

A mi a kérdéses intézkedés czélszerüségét illeti, az nálunk már azért sem jöhet kérdésbe, mert összeköttetéseinknél fogva a kelettel, bíróságaink gyakran jöhetnek azon helyzetbe, hogy az ó időszámitás szerint kiállitott váltók lejárata felett kell határozniok, mely esetben csak kivánatos lehet az, hogy bíróságaink magában a törvényben biztos támpontot találjanak.

Fizetés.

57. cz.

A váltó a lejárat napján fizetendő ki. Kiméleti napoknak hely nincsen.

K. n. vtrsz:

Art. 33. Respecttage finden nicht statt.

Code de Commerce:

Art. 135. Tous les délais de grâce, de faveur, d'usage ou d'habitude locale, pour le payement des lettres de change, sont abrogés.

Codice di Commercio:

Art. 221. Non sono ammesse dilazioni di grazia o di favore, nè di uso o di consuetudine locale per il pagamento delle lettere di cambio.

Svéd vtrsz:

§. 35. Wechsel sollen zu der Zeit eingelöst werden, zu welcher sie zur Bezahlung verfallen sind, und finden keine Respecttage statt.

Habár az európai torvények egy része, s ezek közt az angol törvény is bizonyos számu napokat tüz ki, melyeknek leteltét a váltóbirtokos bevárni tartozik, mielőtt a váltót törvényes uton érvényesithetné, — mindamellett a jelen tervezetnek a k. n. váltórendszabály e részbeni intézkedését nemcsak a szükséges egyöntetüség végett, hanem azért is el kellett fogadnia, mert a kiméleti napokat saját váltótörvényünk sem ismeri. Igaz, hogy a k. n. váltórendszabály a váltóbirtokosnak bizonyos időt enged a lejárat után az óvás felvételére; ez időt azonban a kiméleti napokkal azért nem lehet azonositani, mert ezek az adós javára szolgálnak, az óvatolás elhalasztása pedig kizárólag a váltóbirtokosnak engedett kedvezményként jelenkezik, melyre a váltóadós semmi esetben igényt nem tarthat.

58. cz.

A fizetésnek a váltóban kitett pénznemben kell történni.

Ha azonban a váltó a fizetés helyén forgalomban nem lévő pénznemről vagy számolási értékről szól, a váltóösszeg lejáratkori értéki szerint, a fizetés helyén divatozó országos pénznemben fizethető ki, a mennyiben az intézvényező, illetőleg a kibocsátó a fizetést, a váltóban kitett pénznemben, ezen szóval „valósággal", vagy más hasonló kifejezéssel ki nem kötötte.

K. n. vtrsz:

Art. 37. Lautet ein Wechsel auf eine Münzsorte, welche am Zahlungsorte keinen Umlauf hat, oder auf eine Rechnungswährung, so kann die Wechselsumme nach ihrem Werthe zur Verfallzeit in der Landesmünze gezahlt werden, sofern nicht der Aussteller durch den Gebrauch des Wortes „effectiv" oder eines ähnlichen Zusatzes die Zahlung in der im Wechsel benannten Münzsorte ausdrücklich bestimmt hat.

Code de Commerce:

Art. 143. Une lettre de change doit être payée dans la monnaie qu'elle indique.

Codice di Commercio:

Art. 228. La lettera di cambio deve essere pagata con la moneta in essa indicata.

Se la moneta indicata non ha corso legale o commerciale nel regno, e se il corso non fu espresso nella lettera di cambio, il pagamento si fa in moneta del paese al corso del giorno della scadenza e del luogo del pagamento, e qualora non vi sia corso di cambio, al corso della piazza più vicina.

Svéd vtrsz:

Art. 38. Wechsel sollen in der Münzsorte bezahlt werden, auf welche sie lauten. Ist solche Münze innerhalb des Landes keine gangbare, so kann der Wechselbetrag in inländischer Münze bezahlt werden, und zwar nach dem Werthe der fraglichen auswärtigen Münze zur Zahlungszeit am Orte, wo die Zahlung geschieht oder auf den ihm am nächsten gelegenen Wechselplatz, wobei der für à Vista-Wechsel notirte Cours anzunehmen ist. Falls dieser nicht notirt sein sollte, so gilt der Cours für lange, auf einem bestimmten Tage fällige Wechsel mit Zinsvergütung bis zur Verfallzeit nach dem Zinsfusse von fünf vom Hundert.

A k. n. váltórendszabály valamint több más helyen, ugy a 37. czikkben is a kivételekről intézkedik, a nélkül hogy a szabályt felállitaná. A lipcsei tanácskozmányban tétetett ugyan inditvány az iránt, hogy a váltórendszabályban a fizetés mikénti teljesitése átalában mondassék ki; ez inditvány azonban határozattá nem emeltetett; hogy mily okból, arról a tanácskozmányi jegyzőkönyvek — l. ezek 71. l. — felvilágositást nem nyujtanak.

Hogy azonban az e részbeni intézkedés feleslegesnek nem tekinthető, azt a svéd váltórendszabály s az olasz kereskedelmi törvény idézett helyei mutatják E törvények a k. n. váltórendszabály után keletkeztek, s habár sok intézkedésben — mi főleg a svéd váltótörvényről mondható — a k. n. váltórendszabályhoz csatlakoznak, annak szóban levő hiányát kiegészités nélkül nem hagyhatták. E körülményt a jelen tervezet szerkesztésénél figyelmen kivül hagyni már azért sem lehetett, mert az az átalános indokolás szerint, a k. n. váltórendszabály kiegészitését mint egyik főczélt tüzte ki magának

A mi a második bekezdésben foglalt, s a k. n. váltórendszabályból átvett intézkedéseket illeti, azok elfogadását különösen azon körülmény javalhatja, hogy azok mind helyesek és czélszerüek, a kereskedelmi törvény tervezetébe is átvétettek, s részben a magyar váltótörvény 112. §-ában is feltalálhatók.

59. cz.

A váltóbirtokos az elfogadó, illetőleg a kibocsátó részéről ajánlott részletfizetést akkor sem utasithatja vissza, ha az elfogadás a váltóban kitett egész összegre történt.

60. cz.

A váltóadós csak a nyugtatványozott eredeti váltó, vagy ha ez több példányban lett kiállitva, az elfogadott példány kiadása mellett köteles fizetni.

Ha részletfizetést tett, csak azt követelheti, hogy az a váltóra feljegyeztessék s neki arról a váltó másolatán nyugtatvány adassék. Ha a részletfizetés feljegyeztetését elmulasztja, a váltó harmadik jóhiszemü birtokosának az egész váltóösszegért felelős.

K. n. vtrsz:

Art. 38. Der Inhaber des Wechsels darf eine ihm angebotene Theilzahlung selbst dann nicht zurückweisen, wenn die Annahme auf den ganzen Betrag der verschriebenen Summe erfolgt ist.

Art. 39. Der Wechselschuldner ist nur gegen Aushändigung des quittirten Wechsels zu zahlen verpflichtet.

Hat der Wechselschuldner eine Theilzahlung geleistet, so kann derselbe nur verlangen, dass die Zahlung auf den Wechsel abgeschrieben und ihm Quittung auf einer Abschrift des Wechsels ertheilt werde.

Code de Commerce:

Art. 156. Les payements faits à compte sur le montant d'une lettre de change sont à la décharge des tireurs et endosseurs. — Le porteur est tenu de faire protester la lettre de change pour le surplus

Codice di Commercio:

Art. 242. I pagamenti fatti a conto di una lettera di cambio sono a scarico del traente e dei giranti.

Il possessore deve far protestare la lettera die cambio pel soprappiù.

Svéd vtrsz:

§. 40. Wechselschuldner sind nicht verbunden diejenigen zu bezahlen, die ihnen keinen Wechsel ausliefern oder quittiren wollen. Sind Wechsel in mehreren Exemplaren ausgefertigt, so ist der Acceptant nicht verpflichtet, ein anderes Exemplar zu bezahlen als solches, auf welchem die Annahme unterzeichnet ist.

§. 41. Bezahlt der Acceptant nicht den ganzen Wechselbetrag bei Verfall, so nimmt der Inhaber den ihm angebotenen Betrag an und wird die Abschlagszahlung auf dem Wechsel vermerkt, auch wenn es verlangt wird, besondere Quittung ertheilt.

A porosz javaslat, mely a k. n. váltórendszabálynak alapul szolgált, 38. §-ában feljogositotta ugyan a váltóbirtokost a részletfizetés elfogadására; de erre ótet meg az esetben sem kötelezte, ha a váltó csak részben fogadtatott el. Ez intézkedés, mely az akkori váltótörvényekben nyilvánuló felfogást emelte érvényre, a lipcsei tanácskozmányban — l. a jegyzőkony-

vek 72. l. — elvettetett, s a váltórendszabály 38. czikke által helyettesittetett. Sajnos, hogy a jegyzőkönyvek az irányadó elvekről felvilágositást nem adnak, s hogy egy rövid észrevétel registrálása mellett csak a szavazás eredményéről tesznek emlitést; pedig a váltórendszabály kérdéses intézkedése, mely az eddigi felfogással szakitott, megérdemelte volna, hogy a tanácskozmány azon szempontokat, melyek megállapodásánál vezérelték, feljegyeztesse.

Ily körülmények közt szükségesnek látszik, hogy a szóban levő intézkedés, melyet a czélba vett egyöntetüség végett a jelen tervezet is átvett, közelebbi vizsgálat tárgyává tétessék annál is inkább, mert az váltótörvényünk e részbeni intézkedésével homlokegyenest ellenkezik.

Igaz, hogy a szóban levő intézkedés a német jogtudósok közt nem talál általános helyeslésre; mindamellett annak jogosultságát alig lehet alaposan kétségbe vonni. Eltekintve ugyanis attól, hogy a törvény bizonyos tekintetben inconsequentiát követne el, ha a részbeni elfogadást megengedve, a részletes fizetés elfogadását egészen a váltóbirtokos önkényetől tenné függővé, — a szóban levő intézkedés mellett nemcsak azon körülmény harczol, hogy általa a váltóbirtokos jogos igényein sérelem nem történik; hanem főleg az, hogy a váltókapcsolatban álló személyek sulyosabb felelősségével semmikép sem férne meg, ha a váltóbirtokos a részletes fizetést kénye szerint visszautasithatná, s őket az egész váltóösszeg erejéig megtámadhatná; valamint a többek részéről ajánlott közbenjárásnál, a törvény nem a váltóbirtokos önkényére bizza az ajánlatok bármelyikének elfogadását, hanem az előzők lehető felszabadulását tartja szem előtt, ugy joggal kötelességévé teheti a váltóbirtokosnak, hogy ez ne utasitson el magától egy oly ajánlatot, mely a mellett, hogy jogait nem csorbitja, reducalja azok felelősségét, kik a váltóigéret beváltásáért subsidiarius kötelezettséget vállaltak. Igaz, hogy a váltóbirtokos, kivált ha az elfogadás feltétlenül történt, a teljes fizetésre számithat; de ebbeli jogain nem történik sérelem az által, hogy a részletfizetés elfogadására köteleztetik, mert a hátralékos összeget ugyanazon módon követelheti, melyet részére a törvény a fizetés teljes megtagadása esetére kijelöl.

A most felsorolt okok szolgáltak alapul arra, hogy a jelen tervezet a váltórendszabály 38. czikkét átvette; azonban mig a tervezet egyrészről a váltórendszabályhoz csatlakozik, másrészről a szóban levő intézkedésnél sem mellőzhette a kellő kiegészitést. A n váltórendszabálynak általánosan tartott intézkedése ugyanis könnyen azon félreértésre adhat alkalmat, mintha a váltóbirtokos viszkereset esetében, tehát a váltó óvatolása után is kötelezve lenne a részletfizetés elfogadására, mi a viszkereset természetével és czéljával nyilván ellenkeznék. A váltórendszabály kérdéses intézkedésének czélja nem lehet más, mint az, hogy az előzők felelőssége némi tekintetben enyhittessék; de nem lehet czélja a váltóbirtokost meggátolni abban, hogy ez, ha egyszer a viszkereset terére lépett, a részletfizetést visszautasithassa, s teljes kielégitését követelhesse azoktól, kik a váltóigéretért subsidiarius felelősséget vállaltak.

A mi a 60. czikkben foglalt s nagyobb részt a k. n. váltórendszabályból átvett intézkedéseket illeti, azok a váltó formalis természetében találják indokolásukat. A váltó nem pusztán bizonyitási eszköz, hanem alapja magának a váltói kötelezettségnek olyképen, hogy váltó nélkül váltószerződés nem képzelhető; ebből folyólag a fizető csak akkor szabadul meg a kötelezettség alól, ha neki a váltólevél visszaadatik; felszabadul pedig ez esetben feltétlenül, sa nélkül, hogy a fizetésről külön nyugtára szüksége lenne. A most érintett körülmény indokolja egyuttal egyrészről azon intézkedést, melyszerint az elfogadó vagy kibocsátó részletfizetés esetében a váltó visszaadását nem követelheti, hanem egyedül a fizetés nyugtatványozását s annak a váltóra leendő feljegyzését kivánhatja; másrészről a magyar váltótörvényből átvett azon határozatot, mely szerint az elfogadó, illetőleg a kibocsátó, ha a részletfizetést a váltóra fel nem jegyezteti, a harmadik jóhiszemü birtokosnak az egész váltóösszegért ép ugy felelős, mintha a fizetés nem történt volna. A k. n. váltórendszabály intézkedik ugyan a duplicatumoknál azon esetről, ha az elfogadott vagy forgatott példány a fizetés alkalmával vissza nem adatik, s ez esetre az illető kötelezetteket tovább is felelősség alatt tartja; de nem intézkedik határozottan a részletfizetés feljegyzésének elmulasztásáról; azonban a váltórendszabály szerkesztőiről nem tehető fel, miszerint azok a kérdéses mulasztásnak más következményt kivántak volna tulajdonitani, mint melyet a jelen tervezet kijelöl; miért is az e részbeni intézkedés mint a váltó formalis természetének megfelelő, teljesen indokoltnak tekinthető, s annak felvétele feleslegesnek már azért sem mutatkozik, mert elejét veszi azon controversiáknak, melyek a szóbanlévő mulasztás következményeire nézve keletkezhetnének.

61. cz.

Ha a fizetés a lejáratkor nem követeltetik, az elfogadó, illetőleg a kibocsátó, a fizetés hiánya miatti óvás felvételére rendelt határidő eltelte után, a váltóösszeget a váltóbirtokos veszélyére és költségeire, a fizetési hely törvényszékénél leteheti. A letétel érvényességéhez a váltóbirtokos megidézése nem szükséges.

Ugyanezt teheti az elfogadó, illetőleg a kibocsátó akkor is, ha a bemutató jogosultságát, a váltóösszeg felvételére, igazolni nem képes.

K. n. vtrsz:

Art. 40. Wird die Zahlung des Wechsels zur Verfallzeit nicht gefordert, so ist der Acceptant nach Ablauf der für die Protest-Erhebung Mangels Zahlung bestimmten Frist befugt, die Wechselsumme auf Gefahr und Kosten des Inhabers bei Gericht, oder bei einer andern zur Annahme von Depositen ermächtigten Behörde oder Anstalt niederzulegen.

Der Vorladung des Inhabers bedarf es nicht.

Mig a köztörvény szerint az adósnak áll kötelességében a hitelezőt felkeresni, — a váltójog szerint az adós követelheti, hogy a hitelező a fizetést nála keresse és követelje. Ez régi kereskedelmi szokás, mely minden nevezetesebb európai törvényben kifejezést nyert, s abban találja indokolását, hogy a váltó forgalomra szánt papir lévén, sok kézen mehet keresztül a nélkül, hogy az adós a hitelezők személyében történt változásokról értesülne. Ehhez járul még, hogy a könyvek és levelezések, melyek a legitimatióra nézve gyakran szükségesek, az adós birtokában vannak, s hogy ez a váltóügyletre vonatkozó viszonyok kellő attekintésével csak akkor birhat, ha neki a váltó bemutattatik. Ez okból teszik a törvények a váltóbirtokosnak, s pedig a viszkereset különbeni elvesztése mellett, kötelességévé, hogy a váltót lejáratkor fizetés végett mutassa be. Azon körülmény tehát, hogy az elfogadó, illetőleg a kibocsátó a váltót lejáratkor ki nem fizeti, az előzők ellenében még morát nem állapithat meg; erre nézve szükséges, hogy a felszólitás a váltó kifizetésére megtörténjék.

Miután azonban az egyes váltóadós a fizetés teljesitését a lejáratra igérte; miután továbbá minden kötelezettnek jogában áll magát a további felelősség alól az által kivonni, hogy a teljesités tárgyát birói letétbe helyezi, — szuksegesnek mutatkozott a váltótörvényben is kijelenteni, hogy az adós a váltóösszeget, bizonyos idő eltelte után leteheti. Ez időpont az ovatolási határidő elteltével következik be; mert annak tartama alatt a váltóbirtokos a bemutatással várhat a nélkül, hogy ebbeli várakozása miatt ötet joghátrány érhetné.

Már a lipcsei tanácskozmányban általánosan elismertetett azon nézet helyessége, mely szerint a váltó rendeltetésével minden oly intézkedés ellenkezik, mely annak forgalmi képességét csökkentené; s a tanácskozmány e meggyőződésének, egyéb intézkedéseken kivül, az által is kivánt kifejezést adni, hogy a váltórendszabályba a 36. czikket felvette, melynek harmadik bekezdése szerint a fizető a hátiratok valódiságát vizsgálni nem tartozik. E mellett azonban szükséges arról is gondoskodni, hogy a jogtalan birtokos, mások kárával, a váltóösszeghez egy könnyen ne juthasson, s hogy a váltóadóst a jogtalan birtokos a fizetésre ne kényszerithesse. E végből jogositja fel a 61. cz. második bekezdése a váltóadóst arra, hogy ez a váltóösszeget minden oly esetben bírói letétbe helyezhesse, midőn a bemutató jogosultságát a váltóösszeg felvételére igazolni nem képes.

Fizetési határidő meghosszabbitása.

62. cz.

A fizetési határidő meghosszabbitása joghatálylyal csak ugy bir, ha a váltóra rávezettetik; foganatja csak azok ellenében van, kik közt létrejött.

63. cz.

A fizetési határidő meghosszabbitása által sem a váltó lejárátában, sem az elévülési idő kezdetében változás nem történik.

64. cz.

Ha a fizetési határidő a felek akaratán kivül álló esemény által halasztatik el, ez által ugy a váltó lejárata, mint az elévülési idő kezdete elhalasztottnak tekintetik.

Sem a magyar váltótörvény, sem a k. n. váltórendszabály a fizetési határidő meghosszabbitása iránt intézkedést nem tartalmaz. Az 1845. porosz javaslat 131. §-ában volt ugyan e tárgyra nézve provisio, de az később elejtetett, a lipcsei tanácskozmányban pedig az e részben tett inditvány pártolásra nem talált. Daczára azonban a most érintett körülményeknek, ugy a tudomány mint a gyakorlat a prolongatiónak nemcsak lehetőségét, de fontosságát is elismerte, s annak joghatályát, az egyes adott esetekben, a köztörvény szabályaitól eltérőleg magyarázta és állapitotta meg. E körülmény kapcsolatban azon elvitázhatlan ténynyel, hogy a prolongatio a váltóuzletben gyakran szokott előfordulni, teljesen indokolja azt, hogy a fizetési határidő meghosszabbitása a váltótörvényben szabályozást nyerjen.

A tervezet e kérdés szabályozásánál sem tévesztette szem elől a váltó formalis természetét; miért is a 62. czikkben a prolongationak csak az esetre tulajdonit joghatályt, ha az a váltóra rávezettetett; ez által egyuttal elejét vévén annak, hogy a váltóadós az állitólagos szóbeli prolongatióból érvényes kifogást meritthessen. Ezenfelül a tervezet 62. czikke a prolongationak csak azok közt enged foganatot, kik közt az létrejött, tehát csak az ellenében, ki a prolongatiót adta, s annak javára, kinek az engedtetett. A váltó ugyanis, eltérőleg a köztörvényi obligatiótól, nem tekinthető meghatározott két személy közt fennálló jogviszonynak, mert az rendszerint képviselője több egymástól független, tehát teljesen önálló abstract obligatiónak, s arra van rendelve, hogy általa a birtokos bizonyos időben a fizetéshez jusson. Az intézvényező ép ugy, mint minden forgató, ki az átruházási szerződésben részt vesz, egyrészről váltójogi garantiát vállal arra nézve, hogy a váltó a meghatározott időben ki fog fizettetni; de másrészről e garantiát csakis a lejáratig, s azon feltétel mellett vállalja, hogy lejáratkor ama lépések, melyek az igéret realisálására szolgálnak, pontosan teljesittetnek. A váltó formalis természetével az előzők kötelezettségének jogi minőségével egyaránt ellenkeznék tehát, ha a prolongationak más, mint a közvetlenül érdekelt személyek ellen, joghatály tulajdonittatnék.

A váltó életében nevezetes szerepet játszik a lejárat; ez ugyanis azon időpont, midőn a váltóbirtokos a váltóból eredő jogokat érvényesitheti, de egyszersmind érvényesiteni is tartozik olyképen, hogy ebbeli mulasztása rendszerint jogvesztést von maga után; a lejárat tehát egyaránt fontos mindazokra nézve, kik a váltóügyletbe léptek, s annak lebonyolitása által érdekelve vannak. Valamint a váltó tartalma, mely annak mintegy autonom törvényét képezi, a felek egyetértő akaratával sem változtatható meg, — ugy nem áll ezeknek jogában a lejáratot bármi irányban

megváltoztatni. A váltótörvény nem gátolhatja meg ugyan, hogy az érdekeltek a fizetésre nézve, egymásnak concessiót engedjenek; de nem engedhetné meg a váltójogi felfogás teljes mellőzése nélkül azt, hogy a váltó lejáratát megváltoztassák; mert ha ezt megengedné, illusoriussá tenné az elévülésre vonatkozó határozatait, oly fegyvert adna a felek kezeibe, melylyel ezek a váltói felelősséget, különösen az előzők szavatosságát, lényéből kiforgathatnák. Ez okból szükségesnek látszott a tervezet 63. czikkében kimondani, miszerint a prolongatio által sem a váltó lejáratában, sem az elévülési időben változás nem történik. E szabály után nem lehet kétség egyrészről az iránt, hogy a váltóbirtokos oly esetben, midőn az elfogadónak halasztást ád, ha viszkereseti jogait előzői ellen fenntartani akarja, a váltót lejáratkor óvatolni tartozik; másrészről, hogy az elévülési idő a prolongatió daczára a váltó lejáratától számitandó.

Egészen másképen áll a dolog akkor, ha a fizetési határidő a felek akaratán kivül eső valamely körülmény által halasztatik el; ha pl. a vásár, melyen a váltó fizetendő lett volna, elhalasztatik, ha az államhatalom a bemutatási határidőt valamely esemény miatt — mint ez 1866-ban Prágában történt — meghosszabbitja; ily esetben jogtalanság lenne a feleket az esemény következményeivel sujtani: ugyanazért czélszerünek látszott a tervezetben nemcsak az onkéntes, hanem a szükségképeni prolongatio hatályát is kellően megállapitani.

NYOLCZADIK FEJEZET.

Közbenjárás.

Névbecsülési elfogadás.

65. cz.

Ha a váltón a fizetési helyre szóló szükségbeli utalvány van kijelölve, a váltóbirtokos, az elfogadás megtagadása esetében, mielőtt biztositási viszkeresettel élhetne — 93. cz. — a váltót elfogadás végett a szükségbeli utalványozottnak bemutatni tartozik.

Több szükségbeli utalványozott közül azt illeti elsőség, kinek esetleges fizetése által legtöbben szabadulnak fel a kötelezettség alól. Kétség esetében az elfogadás az intézvényező érdekében történtnek tekintetik.

K. n. vtrsz:

Art. 56. Befindet sich auf einem Mangels Annahme protestirten Wechsel eine auf den Zahlungsort lautende Nothadresse, so muss, ehe Sicherstellung verlangt werden kann, die Annahme von der Nothadresse gefordert werden.

Unter mehreren Nothadressen gebührt derjenigen der Vorzug, durch deren Zahlung die meisten Verpflichteten befreit werden.

Svéd vtrsz.:

§. 49. Befindet sich auf dem Wechsel eine besondere Hinweisung auf einen Anderen, bei dem der Wechsel im Nothfalle angenommen werden soll (Nothadresse), bemerkt, und wird er von dem direct Bezogenen nicht angenommen, so ist der Inhaber verpflichtet, nachdem Protest Mangels Annahme gegen letzteren erhoben, eben sowohl Annahme von demjenigen zu fordern, auf welchen besagte Adresse lautet, als auch die Antwort im vorigen Protest oder in einem Anhange zu demselben eintragen zu lassen. Versäumt er dies, so hat er kein Recht, Sicherheit Mangels Annahme zu verlangen.

Befinden sich mehrere Nothadressen auf dem Wechsel, so wendet der Inhaber sich zuerst an diejenige, durch welche die meisten Wechselschuldner befreit werden.

A k. n. váltórendszabálynak alapul szolgált porosz javaslat — 55. §. — nem kötelezte a váltóbirtokost arra, hogy ez az elfogadás megtagadása esetében, a váltót a szükségbeli utalványozottnál bemutassa. A javaslat e részbeni intézkedése azonban a lipcsei tanácskozmányban — l. a jegyzőkönyvek 115. s köv. l. — heves megtámadások után elejtetett A tanácskozmany azon teljesen helyes felfogásból indult ki, miszerint a váltókapcsolatban álló személyeknek, kivétel nélkul jogukban áll, a váltóigéret lehető biztonságáról gondoskodni az esetre, ha a kötelezettséget az, kit ez a váltó tartalma szerint terhelne, el nem vállalja, vagy az elvállaltat nem teljesiti. Ugy de ha a váltókapcsolatban álló személyek e jogosultsága, mely a szükségbeli utalványozott kijelolésében nyilatkozik, elismertetik, akkor nem lehet a váltóbirtokos tetszésére bizni, hogy akarja-e az elfogadást a szükségbeli utalványozottnál is megkisérteni, vagy sem. Az utalványozott, az intézvényezett helyetteseként jelenkezik, tehát annak minőségét veszi fel, ha az eredeti intézvényezés czélhoz nem vezet. A váltóbirtokos, ki szükségbeli utalványnyal ellátott váltót szerez, vagy fizetés gyanánt kap, önként aláveti magát a váltón lévő modalitásoknak, melyek a fizetés keresésére nézve kijelolvék; nem állhat tehát szabadságában a szükségbeli utalványt, vagyis a subsidiarius intézvényt mellőzni, s ez által magát azon feltétel teljesitése elől feloldani, mely mellett a váltóigéret keletkezett

Ha azonban az utalványozás joga a váltókapcsolatban álló személyeknek átalában megadatik, azt a szükségen tul kiterjeszteni ép oly méltatlanság volna, mint szükségen tul korlátozni; a közbenjárás szükségen tuli kiterjesztése, a váltóbirtokos nem igazolható zaklatása volna azonban, ha a fizetés helyén kivuli más helyre szóló szükségbeli utalványozás is megengedtetnék; mert ez által a váltóbirtokos könnyen azon helyzetbe juthatna, hogy a szükségbeli utalványt a legjobb akarat mellett is vagy átalában nem, vagy legalább nem oly időben vehetné igénybe, mely alatt azt különbeni jogvesztés terhe alatt, igénybe vennie kellene.

A 65. cz. második bekezdésében foglalt azon intézkedés, mely szerint több szükségbeli utalványozott közül azt illeti az elsőség, kinek fizetése által legtöbben szabadulnak meg a kötelezettség alól, — az utalvány természetében és czéljában találja indokolását. Az utalványozott belépésével ugyanis csak azok szabadulnak meg a viszkereset alól, kiknek kezeibe a váltó az utalványozó után került; s mert az utalványozás czélja épen az előzők felszabaditása a viszkereset alól, misem természetesebb, mint az, hogy a törvények a váltóbirtokost azon utalvány elfogadására kötelezik, melynek következtében legtöbben szabadulnak meg a kötelezettség alól: és miután az utolsó előzőként az intézvényező jelenkezik, a tervezet 65. cz. szerint oly esetben, midőn a kellő sorrend iránt kétség támad, a közbenjárás az intézvényező érdekében történtnek tekintetik.

66. cz.

Az utalványozott az elfogadás által váltójogi kötelezettséget vállal a váltóbirtokos s az utalványozó utódai irányában. E kötelezettsége azoban megszünik, ha neki a váltó a lejáratot követő második köznap eltelte előtt, fizetés végett be nem mutattatik.

Ha a váltó a szükségbeli utalványozott által elfogadtatott, a váltóbirtokost s az utalványozó utódait biztositási viszkereset nem illeti. Az utalványozó s ennek előzői azonban viszkeresettel élhetnek.

A k. n. váltórendszabály ép ugy mint a magyar váltótörvény az utalványozott közbenjárását a névbecsülőével azonositja; erre mutat egy részről a váltórendszabály 61. czikke, mely a biztositási viszkeresetről intézkedik; másrészről a lipcsei tanácskozmányban felmerült eszmecserel mely semmi kétséget sem hágy arra nézve, hogy a tanácskozmány tagjai, az utalványozott és a névbecsülő részéről történt elfogadás foganatjára nézve, különbséget tenni nem kivántak. Daczára azonban a most erintett körülménynek, miután a közbenjárásnak szóban lévő két neme közt alakilag kétségtelen különbség létezik, — nem látszott feleslegesnek, az utalvány folytán keletkezett elfogadás joghatályát külön megállapitani annál is inkább, mert maga a k. n váltórendszabály is különbséget tesz az utalványozó és a névbecsült, tehát azon személyek megjelölése kozt, kiknek érdekében a közbenjárás történik. Már több izben hangsulyoztatott, mikép a k. n. váltórendszabály tulságos rövidsége könnyen tévedésekre adhat álkalmat; és ha az ily tévedések lehető elháritása átalában kivánatosnak mutatkozik, az még inkább szükséges egy oly intézménynél, mely a gyakorlatban ritkábban szokott használtatni, s melynek jelentőségére nézve a legtobb ferde felfogással találkozunk.

A mi a 66. czikkben foglalt intézkedéseket illeti, azokat a szükségbeli utalvány természete és czélja indokolja. A szükségbeli utalványozott mint az utalványozó megbizottja lép ugyan a váltókapcsolatba; de ugyanazon kötelességet veszi át, mely az intézvényezettet terhelte volna; ebből folyólag felelős lesz a váltóbirtokos irányában ép ugy, mint felelős leendett az elfogadó, s a különbség kozte s a közönséges elfogadó közt mindössze abban áll hogy a váltókapcsolatban álló személyek közül csak azoknak felelős, kik mint az utalványozó utódai jelenkeznek, kiket tehát a közbenjárás nélkül, az utalványozó ellen, viszkereset illetendett. Az utalványozó azért jelöl ki in subsidium egy más intézvényezettet, hogy magát a bekövetkezhető zavar ellenében biztositsa; misem természetesebb tehát mint az, hogy intézkedésének előnyei nem szolgálhatnak javára azoknak, kik felelősséggel neki tartoznak.

Hogy a tervezet 66 czikke a váltó elfogadása esetében sem a váltóbirtokosnak, sem az utalványozó utódainak viszkeresetet nem ád, abban találja indokolását, hogy ugy a váltóbirtokos, mint az utalványozó utódai az elfogadással elérik azt, mit a lejárat előtt követelhetnek, igényeik ugyanis csak az elfogadás követelhetésére terjednek, ennek megtörténtével tehát rájuk nézve a váltó egyelőre czélját elérte Az, hogy az elfogadás nem az eredeti intézvényezett, hanem egy közbenjáró részéről történt, a dolgon mitsem változtat; mert a fizetés, illetőleg az elfogadás már a váltó tartalma szerint vagylagosan igértetett; a ki tehát az ily váltót fizetés gyanánt elfogadja, annak el kell készülve lenni arra, hogy az igéret teljesitése esetleg az utalványozott, s nem az intézvényezett részéről fog elvállaltatni; rajta tehát sérelem nem történik az által, hogy esetleg az utalványozott lép az intézvényezett helyébe.

67. cz.

Ha a váltót sem az intézvényezett, sem a szükségbeli utalványozott el nem fogadja az óvás felvétele után, mindenkinek jogában álla váltót névbecsülésből elfogadni. A váltóbirtokos azonban az oly személy részéről ajánlott névbecsülési elfogadást, ki a váltón mint szükségbeli utalványozott kijelölve nincsen, megengedni nem tartozik.

K. n. vtrsz:

Art. 57. Die Ehren-Annahme von Seiten einer nicht auf dem Wechsel als Nothadresse benannten Person braucht der Inhaber nicht zuzulassen.

Code de Commerce:

Art. 126. Lors du protêt faute d'acceptation, la lettre de change peut être acceptée par un tiers intervenant pour le tireur, ou pour l'un des endosseurs. — L'intervention est mentionnée dans l'acte du protêt; elle est signée par l'intervenant.

Codice di Commercio:

Art. 213. Nel caso di protesto per mancanza di accettazione, la lettera di combio puo essere accettata da un terzo che intervenga per il traente o per uno dei giranti.

L'intervento è menzionato nell' atto di protesto ed è sottoscritto dal terzo.

Svéd vtrsz.:

§. 50. Wird der Wechsel von keinem, auf welchen er gestellt ist, sowie im §. 49 gesagt, angenommen, so steht es jedem Anderen frei, nachdem Protest aufgenommen, den Wechsel zu Ehren des Ausstellers oder eines der Indossanten anzunehmen. Jedoch ist der Wechselinhaber nicht verbunden, sich solches Accept gefallen zu lassen.

A tervezet 67. czikke csak annyiban tér el a k. n. váltórendszabály 57. czikkétől, hogy ezt némi tekintetben kiegészíti, kijelentvén, hogy a váltót oly esetben, midőn az elfogadás sem az intézvényezettnél, sem az utalványozottnál el nem érhető, az óvás felvétele után, névbecsülésből mindenki elfogadhatja. E kiegészítést nemcsak azon körülmény indokolhatja, hogy azt a svéd váltórendszabály szerkesztői is szükségesnek találták; hanem az is, hogy a k. n. váltórendszabály 57. czikke egy nem teljes intézkedést tartalmaz, mely mintegy következményét képezi egy ki nem fejezett gondolatnak.

Egyébiránt a szóban lévő kiegészítés által a k. n. váltórendszabály intézkedésén, a lényeget illetőleg, változás nem történik; mert a tervezet 67. czikke sem kényszeriti a váltóbirtokost a közbenjárás elfogadására, ha az ajánlat erre oly személy részéről tétetik, ki a váltón mint szükségbeli utalványozott kijelölve nincsen. Igaz, hogy e kérdésre nézve az elmélet koránsem jutott még végleges megállapodásra. Azok, kik a váltóbirtokostól a jogot a névbecsülés visszautasítására megtagadják, érvelésüket az utalványozásból meritett analogiára épiték, azonban hibásan; mert a váltóbirtokos, jogai fentartása végett csak arra kötelezhető, minek teljesitésére a váltóban utasitás foglaltatik; ily utasitás hiányában tehát a váltóbirtokost a tett ajánlat elfogadására kötelezni annál kevésbbé lehetne, mert az ajánlat elfogadása által a nyujtott garantiával meg kellene elégednie, s a biztositási viszkeresetről le kellene mondania. Ehhez járul még az is, hogy a szükségbeli utalványozott ajánlatának el nem fogadása által, az ezt kijelölő személyre nézve helyrehozhatlan károk lehetnek egybekötve, a mi a névbecsülésnek érintett neménél alig képzelhető.

68. cz.

A névbecsülő az elfogadás hiánya miatt felvett óvást, a költségek megtéritése mellett, magának kiadatni, s annak függelékében a névbecsülési elfogadást megjegyeztetni tartozik.

Ugyanaz a névbecsültet a történt közbenjárásról az óvás megküldése mellett, tudósitani, s e tudósitást az ovatolás napjától számitandó két nap alatt, postára adni tartozik. Ha ezt tenni elmulasztja, az ebből eredő kárért felelős.

K. n. vtrsz:

Art. 58. Der Ehren-Acceptant muss sich den Protest Mangels Annahme gegen Erstattung der Kosten aushändigen und in einem Anhange zu demselben die Ehren-Annahme bemerken lassen.

Er muss den Honoraten unter Uebersendung des Protestes von der geschehenen Intervention benachrichtigen, und diese Benachrichtigung mit dem Proteste innerhalb zweier Tage nach dem Tage der Protest-Erhebung zur Post geben.

Unterlässt er dieses, so haftet er für den durch die Unterlassung entstehenden Schaden.

Code de Commerce:

Art. 127. L'intervenant est tenu de notifier sans délai son intervention à celui pour qui il est intervenu.

Codice de Commercio:

Art. 214. Il terzo deve notificare senza dilazione il suo intervento a quello per cui è intervenuto.

Svéd vtrsz:

§. 52. Jeder, der einen Wechsel zu Ehren eines Anderen annimmt, vergütet dem Inhaber die diesem durch den Protest verursachten Kosten, und übersendet den Protest nebst Anhang über die Annahme mit der ersten Post, welche nach dem Tage, an welchem die Annahme geschehen, abgeht, oder wenn von dort keine Post abgeht, auf andere Art ohne Verzug an denjenigen, zu dessen Ehre der Wechsel angenommen ist. Unterlässt er es, ihn davon auf irgend eine Weise zu benachrichtigen, so macht er sich für den Schaden verantwortlich.

A névbecsülő egyrészről mint — megbizás nélküli — ügyviselő jelenkezik ugyan; de másrészről bizonyos önállósággal is lép a váltókapcsolatba, s belépésével bizonyos kötelességeket is vesz át. Előbb érintett minősége azt hozza magával, hogy azt kinek érdekében a váltókapcsolatba lépett, a történt közbenjárásról értesitse, s ennek egyuttal az elfogadás hiánya miatt felvett óvást a végből megküldje, hogy ez a beállott zavarból keletkezett jogait saját előzői ellen érvényesithesse; utóbbi minőségénél fogva ellenben mint önálló adós lép a váltókötelezettek közé; átveszi annak teljesitését, mi a váltó tartalma szerint az intézvényezett kötelessége lett volna Miután azonban belépése a váltókapcsolatba felhivás nélkül s a bekövetkezett zavar miatt történt, — misem természetesebb mint az, hogy a zavart s azzal együtt jogosultságát a belépésre kellően igazolni tartozik.

E végből teszi a tervezet 68 czikke a névbecsülőnek kötelességévé, hogy az elfogadás hiánya miatt felvett óvást magának kiadassa, abban előbb a történt közbenjárást feljegyeztetvén; hogy a közbenjárásról a névbecsültet, az óvás megküldése mellett, értesitse. Ekként mig egyrészről jogosultságát a belépésre, az ellenében kinek érdekében eljár, kellően igazolja, másrészről az utóbbinak lehetővé teszi, hogy előzőitől, a bekövetkezett zavar miatt, biztositást követelhessen.

Hogy a tervezet a névbecsülő mulasztását váltójogi hatálylyal nem sujtja, s ezt mindössze a mulasztásból eredő kár megtéritésére kötelezi, abban találja indokolását, hogy a jelen tervezet a névbecsülő elfogadónak, ép oly kevéssé ád biztositási viszkeresetet, mint nem ruházza fel e joggal a szükségbeli utalványozottat; hogy továbbá a névbecsülő, habár önálló kötelezettséget vállal, a névbecsült irányában mindössze meghatalmazási viszonyba lép, mely következményeiben nem a váltó-, hanem a köztörvény szerinti elbirálás alá esik; nincs tehát semmi elfogadható ok arra, hogy a névbecsülő, a 68. czikkben megállapitott kötelesség elmulasztásáért, váltójogi hátránynyal sujtassék akkor, midőn reá nézve a belépés a váltókapcsolatba, csak kötelességet von maga után.

69. cz.

Ha a névbecsülő elfogadásában kitenni elmulasztotta, hogy az elfogadás kinek érdekében történt, névbecsültnek az intézvényező tekintetik.

K. n. vtrsz:

Art. 59. Wenn der Ehren-Acceptant unterlassen hat, in seinem Accepte zu bemerken, zu wessen Ehre die Annahme geschieht, so wird der Aussteller als Honorat angesehen.

Svéd vtrsz:

Art. 51. Der Name desjenigen, zu dessen Ehre der Wechsel angenommen wird, soll in der Annahme auf solchem Wechsel ausdrücklich genannt werden, widrigenfalls soll besagte Annahme, als sei sie zu Ehren des Trassanten geschehen, angesehen werden; der Acceptant soll auch in dem Anhange zum Protest sein Accept bemerken lassen.

Miután a névbecsülő az elfogadásra egyátalán kötelezve nincsen teljes szabadságában áll azt a váltókapcsolatban álló személyek bármelyikéért teljesiteni, feltéve, hogy ezt oly személy érdekében teszi, ki ellen a közbenjárás nélkül viszkeresetnek helye lehetne; miből egyuttal önként következik, hogy a közbenjárásnak, a váltókapcsolaton kivül álló személyek érdekében, ép oly kevéssé lehet helye, mint nem történhetnék a névbecsülés a váltóbirtokos érdekében, kit csak jogok, de nem kötelességek illetnek.

Azonban habár a törvény átalában a névbecsülőre bizza annak meghatározását, hogy kinek érdekében kiván közbenjárni, — ép ugy, mint a szükségbeli utalványnál intézkednie kellett az esetre is, ha a névbecsülő szándékának határozott kifejezést nem adott. Ily esetben a tervezet 69. czikke szerint azon vélelemnek van helye, hogy a névbecsülés az intézvényező, tehát azon személy érdekében történt, kinek honoráltatása által az előzők mind felszabadulnak a viszkereset alól.

Hogy a névbecsülési elfogadásnak magára a váltóra kell vezettetni, az az eddig kifejtettek után kétséget nem szenvedhet. Váltói jogok és kötelezettségek ugyanis csak váltóból származhatnak; minden nyilatkozatnak tehát magára a váltóra kell vezettetni, s igen tévedne, ki az óvást a váltó kiegészitő részének tekintve, a névbecsülőnek szóval tett, és az óvásba felvett nyilatkozatát, váltói kötelezettség megállapitására elégségesnek vagy alkalmasnak tekintené. Az óvásnak jogi természeténél fogva nem lehet rendeltetése megállapitani azon személyeket, kik a váltójogi kapcsolatban egyik vagy másik minőségben szerepelnek; az óvás rendeltetése nem egyéb, mint igazolni azon tényeket, mik a váltói jogok fentartására vagy átalakitására vonatkoznak; mint feltétele a viszkeresetnek, vagyis bizonyos személyek ellen már szerzett jogok érvényesitésének, az óvás nem állapithat meg jogokat oly személyek ellenében, kik a váltón elő nem fordulnak, tehát a váltóüzlettel jogi kapcsolatban nem állanak.

Végre nem látszik szükségesnek azt sem külön kiemelni, hogy a névbecsülő minőségét az elfogadás alkalmával kitüntetni tartozik, ha annak a jelen törvényben megállapitott joghatályt kivánja tulajdonittatni; mert ha a váltóra egyszerüen nevét vezeti rá, nyilatkozata a körülményekhez képest feltétlen elfogadásnak, vagy kezességnek fogna tekintetni.

70. cz.

A névbecsülő az elfogadás által váltójogi kötelezettséget vállal a váltóbirtokos, s a névbecsült utódai irányában. E kötelezettsége azonban megszünik, ha nekia váltó a lejáratot követő második köznap eltelte előtt, fizetés végett be nem mutattatik.

Ha a váltó névbecsülésből elfogadtatott, a váltóbirtokost s a névbecsült utódait biztositási viszkereset nem illeti. A névbecsült s ennek előzői azonban viszkeresettel élhetnek.

(Folyt. köv.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

A magyar váltótörvénykönyv tervezete.

K. n. vtrsz. :

Art. 60. Der Ehren-Acceptant wird den sämmtlichen Nachmännern des Honoraten durch die Annahme wechselmässig verpflichtet. Diese Verpflichtung erlischt, wenn dem Ehren-Acceptanten der Wechsel nicht spätestens am zweiten Werktage nach dem Zahlungstage zur Zahlung vorgelegt wird.

Art. 61. Wenn der Wechsel von einer Nothadresse oder einem andern Intervenienten zu Ehren angenommen wird, so haben der Inhaber und die Nachmänner des Honoraten keinen Regress auf Sicherstellung.

Derselbe kann aber von dem Honoraten und dessen Vormännern geltend gemacht werden.

Code de Commerce:

Art. 128. Le porteur de la lettre de change conserve tous ses droits contre le tireur et les endosseurs, à raison du defaut d'acceptation par celui sur qui la lettre était tirée, nonobstant toutes acceptations par intervention.

Codice di Commercio:

Art. 215. Il possessore della lettera di cambio conserva i suoi diritti contro il traente ed i giranti, per la mancata accettazione del trattario, non ostante l'accettazione per intervento.

Svéd vtrsz:

§. 54. Wird ein Wechsel zufolge Nothadresse oder zu Ehren eines Anderen angenommen, so haben alsdann der Inhaber und die Indossanten, die nach demjenigen folgen, der die Adresse gestellt hat, oder zu dessen Ehre die Annahme geschehen, kein Recht auf Regressanspruch Mangels Annahme.

Azok után, mik az utalvány és a névbecsülés jogi természetére nézve felhozattak, a 70. czikkben foglalt intézkedések bővebb indokolást alig kívánhatnak. Minden, mi a szükségbeli utalványra vonatkozó egyes határozatok indokolására, különösen az elfogadás joghatályára s a viszkeresetre nézve a 68. czikkben felhozatott, a 70. czikkre is alkalmazható; miért is e helyütt elégnek látszik egyszerüen a már kifejtettekre utalni.

Névbecsülési fizetés.

71. cz.

Ha a fizetés hiánya miatt óvatolt váltón, a fizetési helyre szóló utalvány vagy névbecsülési elfogadás létezik, a váltóbirtokos a váltót, a lejáratra következő második köznap eltelte előtt, a szükségbeli utalványozottnak, illetőleg a névbecsülési elfogadónak fizetés végett bemutatni, s az eredményt a fizetés hiánya miatt fel vett óvásba, vagy ennek függelékébe bevezettetni tartozik.

Ebbeli mulasztása az utalványozó, illetőleg a névbecsült s ennek utódai elleni viszkereset elvesztését vonja maga után.

K. n. vtrsz:

Art. 62. Befinden sich auf den von dem Bezogenen nicht eingelösten Wechsel oder der Copie Nothadressen oder ein Ehren-Accept, welche auf den Zahlungsort lauten, so muss der Inhaber den Wechsel spätestens am zweiten Werktage nach dem Zahlungstage den sämmtlichen Nothadressen und dem Ehren-Acceptanten zur Zahlung vorlegen, und den Erfolg im Proteste Mangels Zahlung oder an einem Anhange zu demselben bemerken lassen.

Unterlässt er dieses, so verliert er den Regress gegen den Adressanten oder Honoraten und deren Nachmännern.

Weist der Inhaber die von einem andern Intervenienten angebotene Ehrenzahlung zurück, so verliert er den Regress gegen die Nachmänner des Honoraten.

Svéd vtrsz:

§. 58. Befindet sich auf einem Mangels Zahlung protestirten Wechsel eine Nothadresse, oder ist Annahme zu Ehren auf dem Wechsel notirt und lautet die Adresse oder Annahme auf den Zahlungsort, so ist der Inhaber verbunden, spätestens am folgenden Tage nach dem Verfalltage den Wechsel sammt dem Mangels Zahlung vorher aufgenommenen Protest demjenigen vorzuzeigen, auf welchen die Nothadresse gestellt oder der die Annahme zu Ehren eines Anderen unterzeichnet hat, und er muss im Protest oder in einem Anhange an demselben eintragen lassen, was bei geschehener Vorzeigung geantwortet worden, oder sonst vorgekommen ist.

A szükségbeli utalvány átalában azért használtatik, hogy a váltó által képviselt fizetési igéret beváltása biztositassék, annak czélját tehat nemcsak a váltó elfogadása, hanem annak kifizetése is képezi; igen természetes tehát, hogy a váltóbirtokos oly esetben, midőn az elfogadó a fizetést megtagadja, ezt a szükségbeli utalványozottnál tartozik keresni.

A névbecsülő, ki a váltót valamely előző javára fogadja el, e tényével a fizetést csak feltételesen, vagyis azon esetre igéri, ha a váltó az intézvényezett által lejáratkor ki nem fizettetik; a névbecsülő elfogadónak tehát sem jogában, sem kötelességében nem áll a váltót az intézvényezett mellőzésével kifizetni; a zavar ugyanis, mely az elfogadás megtagadásából eredett, csak részletes és nem zárja ki azt, hogy a váltó lejáratkor czélját elérhesse. Ez okból teszi a jelen tervezet a váltóbirtokosnak kötelességévé, hogy a váltót az intézvényezettnek lejáratkor még az esetben is bemutassa, ha ez az elfogadást korábban megtagadta. A 71. cz. tehát csak a következetességnek felel meg, midőn a váltóbirtokost a fizetés hiánya miatt felvett óvás után kötelezi arra, hogy a váltót a névbecsülőnek mutassa be.

Hogy a tervezet 71. czikke a váltóbirtokos mulasztását egyedül az utalványozó, illetőleg a névbecsült és ennek utódai elleni viszkereset elvesztésével sujtja, — abban találja indokolását, hogy maga az utalvány, illetőleg a névbecsülés csak a most emlitett személyek viszonyait érinti; az utalványnak ép ugy, mint a névbecsülésnek az a czélja, hogy az utalványozó, illetőleg a névbecsült s ennek utódai a viszkereset kellemetlenségei ellen biztositassanak; ha tehát a váltóbirtokos mulasztást követ el, hátrány csak a most érintett személyekre hárulhat; a méltányosság postulatumaként jelenkezik ennélfogva, hogy a váltóbirtokos azon személyek elleni viszkeresete elvesztésével ne sujtassék, kik a közbenjáráson kivül állanak, kik annak előnyeire igényt semmi esetben sem tarthatnak.

72. cz.

A váltóbirtokos a névbecsülésből ajánlott teljes fizetést, bárkitől származzék is az, vissza nem utasithatja. Ha az ily fizetést el nem fogadja, elveszti viszkeresetét a névbecsült s ennek utódai ellen.

K. n. vtrsz.:

Art. 62.

Svéd vtrsz:

§. 60. Unterlässt der Inhaber eines Wechsels, ihn bei einem der sich zur Zahlung Erbietenden vorzuzeigen, wie solches im §. 58 erwähnt worden, oder verweigert er die Annahme der Zahlung, zu welcher sich ein Anderer zu Ehren eines Dritten meldet, so macht er sich seiner Regressansprüche gegen den oder die Wechselschuldner, welche durch die Bezahlung von ihrer Verantwortlichkeit befreit sein würden, verlustig.

A váltóbirtokos jogos igényei nem terjedhetnek tovább, mint az igért fizetés teljesitésére; reá nézve tehát egészen közönyös lehet az, hogy a fizetés kitől származik; ugyanazért nem állhat jogában az ajánlott teljes fizetést, bárkitől eredjen az, visszautasitani.

Azt, mi fentebb az elfogadási ajánlatról mondatott, itt alkalmazni nem lehetne, mert az ajánlat elfogadása által a váltóbirtokos könnyen azon veszélynek tétethetnék ki, hogy lemondása által a viszkereseti jogról többet ártana magának mint a mennyit az ajánlat elfogadása által nyerhetne; ellenben a fizetési ajánlat elfogadása által a váltóbirtokos ily veszélynek többé kitéve nem lévén, erre őt annálinkább lehet kötelezni, mert általa kötelezettséget nem vállal, hanem jogainak érvényesitéséhez jut; továbbá a fizetési ajánlat visszautasitása által a névbecsültet és ennek utódait továbbra is, és pedig jogos ok nélkül kitenné azon zaklatásoknak, mikkel a viszkereset jár s miknek megszüntetését a névbecsülési fizetés czélozza.

A mi a mulasztás következményeit illeti, azok a dolog természete szerint nem lehetnek mások, mint melyek a megelőző czikkben megállapitva lettek; miért is e tekintetben az ujabb indokolás mellőzhetőnek mutatkozott.

73. cz.

A névbecsülő a fizetés által a váltóbirtokosnak a névbecsült s ennek előzői elleni jogaiba lép; ennélfogva követelheti, hogy neki a váltó s a fizetés hiánya miatt felvett óvás, — ez utóbbi a költségek megtérítése mellett, — átadassék.

K. n. vtrsz.:

Art. 63. Dem Ehrenzahler muss der Wechsel und der Protest Mangels Zahlung, gegen Erstattung der Kosten, ausgehändigt werden.

Er tritt durch die Ehrenzahlung in die Rechte des Inhabers (Art. 50 und 52) gegen den Honoraten, dessen Vormänner und den Acceptanten.

Svéd vtrsz:

Art. 61. Jeder, der auf eine Nothadresse oder zu Ehren eines Anderen bezahlt, wie solches in diesem Kapitel gesagt, und der die durch den Protest verursachten Kosten vergütet, hat das Recht, die Aushändigung des Wechsels und Protestes zu verlangen, und nachher mit Inhaberrecht vom Wechselaussteller, oder wenn die Bezahlung für einen Indossanten geschehen, von diesem und von denjenigen, welche den Wechsel von ihm indossirten, seinen Ersatz zu fordern. Auch dem Bezogenen gegenüber besitzt er gleiches Recht mit dem vorigen Inhaber.

Hogy a névbecsülő, ki a váltót valamelyik kötelezett érdekében kifizeti, viszkereseti jogait a névbecsült s ennek előzői ellen érvényesithesse, a váltóra s a fizetés hiánya miatt felvett óvásra van szüksége; az elsővel birtokosi minőségét állapitja meg, az utóbbival pedig jogosultságát a történt belépésre igazolja. Az érintett okiratok nélkül a névbecsülő ép oly kevéssé indithat viszkeresetet, mint nem intézhetne ilyet a forgató saját előzői ellen; mig azonban a forgatónál, ki a váltót viszkereset utján beváltja, a hitelezői minőség a váltó és az óvás birtoka, nemkülönben a korábbi jogczim által teljesen igazoltatik, — az alatt a névbecsülőnél, ha a megtörtént fizetés magában az óvásban nem bizonyittatik, a váltó és óvás puszta birtoka nem elegendő, hanem e mellett szükséges, hogy a fizetés a váltón nyugtatványozva legyen. Ebből önként következik, hogy a névbecsülőnél a legitimatiót nem a kérdéses okiratok birtoka, hanem a fizetés ténye állapitja meg.

A mi a fizető viszkereseti jogait illeti, ezeket a tervezet megfelelőleg a k. n. váltórendszabály intézkedésének, a névbecsültre s ennek előzőire szoritja. A közbenjárás czélja ugyanis a névbecsült utódait a viszkereset alól felmenteni; mi sem természetesebb tehát mint az, hogy a névbecsülő, a most érintett személyek ellen, viszkeresettel nem élhet; ellenben élhet e joggal a névbecsült s ennek előzői ellen. Igaz, hogy a jelen tervezet a névbecsülő elfogadónak a névbecsült ellen viszkereseti jogot nem ád, és természetes; mert egyrészről a közbenjárás czélja az elfogadásnál ép a viszkereset elháritásában áll, másrészről az elfogadó névbecsülő csak feltételesen vagyis azon esetre igéri a fizetést, ha a váltó lejáratkor a rendes uton be nem váltatnék; ellenben a fizetés által a névbecsülő ép ugy mint bármelyik előző váltóbirtokos lesz, ki e minőségében mindenekelőtt attól követelheti kielégitését, kiért fizetett. A névbecsülő fizető a névbecsült irányában meghatalmazottként jelenkezik, ki már e minőségénél fogva is követelheti annak megtéritését, mit a meghatalmazó érdekében fizetett. Hogy a közbenjárás mindemellett a névbecsültre nézve kétségtelen előnyel bir, azt hosszasan fejtegetni alig szükséges; mert tény az, hogy a közbenjárás által hitele megóvatik, a váltó, melyért kötelezettséget vállalt, czélját eléri, s ő mindössze meghatalmazottjának marad felelős, felszabadulván e mellett azok igényeitől, kik ő utána jutottak a váltó birtokába.

74. cz.

Ha többen ajánlanak névbecsülési fizetést, ezek közül elsőség azt illeti, kinek fizetése által legtöbben szabadulnak fel a kötelezettség alól.

Az oly közbenjárónak, ki a váltót kifizeti, — jóllehet hogy más, kit a váltó vagy az óvás tartalma szerint elsőség illetendett, a fizetésre késznek ajánlkozott, — nincsen viszkeresete azon forgatók ellen, kik a jogosultabb közbenjáró részéről ajánlott fizetés folytán a kötelezettség alól felszabadultak volna.

75. cz.

A névbecsülő elfogadó, ki a fizetést azért nem teljesitheti, mert az intézvényezett vagy más közbenjáró fizetett, a fizetőtől $^1/_3\%$ váltódijt követelhet.

K. n. vtrsz:

Art. 64. Unter Mehreren, welche sich zur Ehrenzahlung erbieten, gebührt Demjenigen der Vorzug, durch dessen Zahlung die meisten Wechselverpflichteten befreit werden.

Ein Intervenient, welcher zahlt, obgleich aus dem Wechsel oder Proteste ersichtlich ist, dass ein Anderer, dem er hiernach nachstehen müsste, den Wechsel einzulösen bereit war, hat keinen Regress gegen diejenigen Indossanten, welche durch Leistung der von dem Andern angebotenen Zahlung befreit worden wären.

Art. 65. Der Ehren-Acceptant, welcher nicht zur Zahlungsleistung gelangt, weil der Bezogene oder ein anderer Intervenient bezahlt hat, ist berechtigt, von dem Zahlenden eine Provision von $^1/_3$ Prozent zu verlangen.

Svéd vtrsz:

§. 59. Erbieten sich Mehrere, den Wechsel, nachdem er protestirt worden, zu bezahlen, so kommt der, welcher es zu Ehren des Trassanten thun will, zuerst in Betracht, und am nächsten nach ihm der, welcher zu Ehren des ersten Indossanten Zahlung anbietet; erbieten sich Mehrere für dieselbe Person zu zahlen, so steht die Wahl dem Inhaber zu, jedoch wenn Jemand, dessen Name in einer Nothadresse genannt, darunter ist, so hat dieser das Vorrecht vor Anderen, die zu Ehren eines Nichtbenannten den Wehsel einlösen wollen. Sollte sieh únter ihnen Jemand befinden, auf den der Wechsel gezogen und gegen den Protest Mangels Zahlung aufgenommen, und er erbietet sich Zalung zu leisten, so geht er Allen vor.

§. 62. Ein Intervenient, welcher zahlt, obgleich aus dem Wechsel oder Proteste ersichtlich ist, dass ein Anderer, dem er in dem Rechte zur Einlösung des Wechsels nachstehen müsste, den Wechsel einzulösen bereit war, hat keinen Regress gegen den oder die Wechselschuldner, welche durch Leistung der von den Anderen angebotenen Zahlung befreit worden wären.

§. 63. Derjenige, welcher auf eine Nothadresse oder zu Ehren eines Anderen einen Wechsel annimmt, aber an dessen Bezahlung verhindert wird, weil ein Anderer vor ihm bezahlt hat, ist berechtigt, von dem Bezahlenden eine Provision von einem Drittel vom Hundert zu verlangen.

A 74. cz. első bekezdésében foglalt intézkedés azok után, mik a szükségbeli utalványra nézve felhozattak, külön és ujabb indokolást alig kivánhat.

Egészen másképp áll a dolog e czikk második bekezdésére nézve, melyet nemcsak saját váltótörvényünk, de a váltórendszabály kivételével más törvény sem ismer, mely tehát ez okból szorgosabb méltánylást igényelhet. Ha többen ajánlanak névbecsülési fizetést, a váltókapcsolatban álló személyekre nézve nem közönyös az, hogy melyik közbenjáró ajánlata fogadtatik el; mert ettől függ, hogy közülök hányan szabadulnak fel a viszkereset alól; ezért állitja fel az első bekezdés a szabályt, mely a többszörös ajánlatokra nézve irányadóul szolgál. De mi történjék az esetre, ha a most érintett általános szabály meg nem tartatik? Kell-e ily esetben valakit és mily joghátránynyal sujtani? A tervezet 74. czikkének második bekezdése e tekintetben a k. n. váltórendszabályhoz csatlakozva azon közbenjárót sujtja, ki hivatlanul — mert az elsőség nem őtet illette — teljesiti a fizetést; sujtja pedig őtet az azok elleni viszkereset elvesztésével, kik a jogosultabb közbenjárók részéről ajánlott fizetés által a kötelezettség alól felszabadultak volna. És ezen intézkedés nemcsak a legtermészetesebb, de egyszersmind a legigazságosabb is; mert a váltóbirtokos, kinek a jelen tervezet egészen független állást jelöl ki, nem lehet hivatva a váltókapcsolatban álló személyek érdekeiről gondoskodni; neki jogában áll a fizetést a lejáratkor követelni, s azt, ha felajánltatik, bárkitől származzék is, elfogadni tartozik; őtet a váltó tartalma a közbenjárás keresésére nem kötelezi, tehát nem kötelezheti arra sem, hogy az ajánlatok előnyeit vagy hátrányait vizsgálja. A váltóbirtokos jogi állásával, a váltóforgalom czéljával teljesen ellenkeznék tehát, ha a váltóbirtokos azért, mert az ajánlatok előnyeit vagy hátrányait nem vizsgálta, joghátránynyal sujtatnék.

Miután annak, ki váltót névbecsülésből fogad el, esetleg a fizetésre el kell készülve lenni; miután továbbá a pénzszerzés sok esetben kiadásokkal járhat, — jogos és méltányos, hogy a névbecsülő elfogadó, ki a fizetést azért nem teljesitheti, mert a váltó akár az intézvényezett, akár egy más közbenjáró által lett kifizetve, bizonyos kárpótlásban részesüljön. E kárpótlás, miután a tervezet a fizető részére viszkereset esetében $^1/_3\%$ váltódijt biztosit, a dolog természete szerint másban, mint a most érintett provisióban nem állhat. Hogy e provisiót a tervezet a fizetőre rójja, abban találja indokolását, hogy a fizetőt lehet egyedül annak tekinteni, ki a névbecsülőt meggátolta, ő egyedüli okozója a keletkezhető kiadásoknak, — jogos és méltányos tehát, hogy azok viselésével ő sujtassék.

KILENCZEDIK FEJEZET.

Óvás és az előzők értesitése.

Óvás.

76. cz.

A váltóbirtokos a jelen törvényben különösen kijelölt eseteken kivül, óvással köteles élni, ha előzői ellen viszkeresetet kiván inditani.

E kötelességet sem az ovatolandó személy ellen elrendelt csőd, sem vétlen baleset, vagy erőhatalom meg nem szüntetheti.

Az elfogadó, illetőleg a kibocsátó elleni kereset fentartására az 51. czikkben érintett eset kivételével, óvás nem szükséges.

K. n. vtrsz:

Art. 44. Zur Erhaltung des Wechselrechts gegen den Acceptanten bedarf es mit Ausnahme des im Art. 43 erwähnten Falles weder der Präsentation noch der Erhebung eines Protestes.

Svéd vtrsz:

§. 74. Der Wechselinhaber ist auch nicht von seiner Verbindlichkeit zum Protestiren befreit, wenn derjenige, gegen welchen protestirt werden soll, gestorben oder im Zustande des Concurses begriffen ist.

Valamint a váltó kellékei nem puszta formalitások, hanem oly alkatrészei magának a váltóügyletnek, melyeknek hiánya az ügylet érvénytelenségét vonja maga után, — ugy az óvást, jogi természeténél fogva, nem lehet pusztán okiratnak, a nem teljesitett meghagyás bizonyitékának tekinteni. Az óvás jogi természetét tekintve, az mint a viszkere-

set alaki feltétele jelenkezik, mely nélkül viszkeresetet képzelni nem lehet. Igaz, hogy külső alakjára nézve az óvás oly okirat, melylyel azon körülmény, hogy a váltó honorálva nem lett, igazoltatik; lényegében azonban mindig azon cselekvény marad, melynek megtörténte nélkül a fizetési igéret beváltásának megtagadását jogosan feltételezni nem lehet. Ha a fizetési meghagyásnak elég nem tétetik, a váltóüzletben zavar áll be; e zavar azonban bekövetkezettnek csak akkor tekinthető, jogokat harmadik személyek ellenében csak akkor állapithat meg, ha tény által igazoltatik; ily tényként jelenkezik a váltóüzletben az óvás, melyet az előadottaknál fogva jogosan lehet a viszkereset nélkülözhetlen feltételéül kijelölni.

A váltójogi praxisban gyakran vita tárgyává tétetett azon kérdés: tartozik-e a váltóbirtokos a készfizetési viszkereset czéljából óvással élni akkor is, ha az ovatolandó személy lejárat előtt csőd alá került? A némethoni fő és legfőbb törvényszékek azonban e kérdést oly egyöntetüséggel döntötték el, mikép ma már mindenki tisztában van az iránt, hogy a váltóbirtokos az óvás kivétele alól magát az érintett esetben sem tekintheti felmentettnek. Igaz, hogy oly esetben, midőn pl. az elfogadó csőd alá került — miután a csődtörvény szerint átalában sem a bukott, sem a tömeggondnok nem fizethet — egész biztossággal lehet állitani, hogy a váltó beváltatni nem fog, hogy tehát a bemutatás és óvás már a priori sikertelennek mutatkozik; a viszkeresetnél azonban nem is a bemutatásnak elvagy el nem érhető czélja, hanem a kellő időben nem történt fizetés tényleges igazolása jöhet csak figyelembe; e tekintetben egészen közönyös az, hogy a fizetés az elfogadó akaratából, vagy tehetlensége miatt marad-e el, s hogy ez utóbbi a fizetés megszüntetésére vagy csődnyitására vezetett-e vagy sem. Ha az óvás — miként ez mindenütt van — a viszkereset mellőzhetetlen feltételének ismertetik el, ugy a váltóbirtokost e feltétel teljesitésétől azon biztos tudat sem mentheti fel, hogy az óvás siker nélkül marad.

De nem lehet az óvást elengedettnek akkor sem tekinteni, ha a váltóbirtokos annak kivételében vétlen baleset, vagy erőhatalom — vis major — által gátoltatott A váltó kellő időbeni óvatolását nemcsak mint a váltóbirtokos kötelességét, hanem mint a viszkeresetnek oly feltételét kell tekinteni, melynek bekövetkeztétől e jog gyakorlása függ. E jog tehát feltételes lévén, azt a közbejött akadály feltétlenné annál kevésbbé teheti, mert a váltójog elenyészte mellett, a váltóbirtokos részére legroszabb esetben a köztörvényi kereset még mindig fenmarad, tehát teljes veszteségről nem panaszkodhatik; mert továbbá az államhatalomnak mindig jogában áll a forgalmat vagy a jogok érvényesitését gátló országos események felmerültével, az óvások kivételére kitüzött rendes határidőt meghosszabbitani.

Mig az 51. czikkben foglalt intézkedést a telepitett váltók sajátságos természete teljesen igazolja, — nincs semmi elfogadható ok arra, hogy az elfogadó, illetőleg a kibocsátó elleni kereset az óvástól tétessék függővé; ugyanazért a lehető félreértések elkerülése végett szükségesnek látszott kijelenteni, hogy az 51. czikkben foglalt intézkedés az elfogadó, illetőleg a kibocsátó tekintetében rendszerint alkalmazást nem nyerhet.

77. cz.

Ha valamelyik előző az óvást ezen kifejezéssel „óvás nélkül", vagy „költségek nélkül" elengedte, a váltóbirtokos ezen előző ellenében, a viszkereset fentartása végett, óvással élni nem tartozik. Az óvás elengedése azonban a váltóbirtokost a kellő időbeni bemutatás kötelessége alól fel nem menti.

Azon váltókötelezett ellenében, ki az óvást elengedte, a váltóbirtokos a bemutatás megtörténtét igazolni nem tartozik.

Az óvás elengedése az előzőt az óvási költségek megtérítése alól fel nem oldja.

K. n. vtrsz:

Art. 42. Die Aufforderung, keinen Protest erheben zu lassen („ohne Protest", „ohne Kosten" etc.), gilt als Erlass des Protestes, nicht aber als Erlass der Pflicht zur rechtzeitigen Präsentation. Der Wechselverpflichtete, von welchem jene Aufforderung ausgeht, muss die Beweislast übernehmen, wenn er die rechtzeitig geschehene Präsentation in Abrede stellt.

Gegen die Pflicht zum Ersatze der Protestkosten schützt jene Aufforderung nicht.

Codice di Commercio:

Art. 261. La clausola apposta dal traente nella cambiale — senza spese e senza protesto — od altra che dispensi dal protesto, esclude la qualità di lettera di cambio, e la converte in un assegno o mandato di pagamento che ha gli effeti di una semplice obbligazione.

La stessa clausola apposta dai giranti è nulla e si ha come non scritta.

A porosz javaslat 40. §-ának harmadik bekezdése a tervezet 77. czikkében érintett záradékokat érvénytelenek nyilvánitotta, tehát egyenesen kizárta azt, hogy a váltókapcsolatban álló személyek az óvást egymásnak elengedhessék. Ez intézkedés azonban, mely a váltójogi sollennitás félreismeréséből vette eredetét, a lipcsei tanácskozmány által — l. a jegyzőkönyvek 81 l. — elvettetett. A váltójogi sollennitás, melyhez első sorban az óvás tartozik, a viszkereset alapfeltételét képezi ugyan, de ezzel olyképen összeforrtnak nem tekinthető, hogy az érdekeltek arról érvényesen le ne mondhatnának. Midőn a törvény az óvást, mint a viszkereset alapfeltételét jelöli ki, ezt egyedül és kizárólag az előzők érdekében teszi, ezeket kivánván biztositani az ellen, hogy a váltóbirtokos részéről a váltóigéret beváltására szolgáló lépések, s különösen a kellő időbeni bemutatás nélkül megtámadtassanak. Ha azonban az előzők valamelyike a törvény által engedett ezen biztositékról lemond, — nincs semmi elfogadható ok arra, hogy ebbeli lemondása érvényesnek el ne ismertessék annál is inkább, mert a kérdéses lemondás által, mely csak ő ellenében bir joghatálylyal, a többi érdekeltek jogviszonyain változás nem történik és nem történhetik

Mig azonban az óvás elengedése a váltóbirtokost az ovatolás ténye alól feloldja, nem menti fel ezt attól, hogy a fizetést a lejáratkor annál követelje, kit ez a váltó tartalma szerint mint közvetlenül hivatottat terhel; az előző, ki az óvást elengedi, nem mond és nem mondhat le azon kiváltságról, mely szerint a váltóösszeg kifizetése végett csak in subsidium, vagyis azon esetre támadható meg, ha a váltó rendes uton czélját nem éri; ugyanazért az óvás elengedésének nem lehetett oly értelmet adni, mintha azzal a váltóbirtokos a kellő időbeni bemutatás alól is felmentetnék. Tekintve azonban, hogy a váltóbirtokos e részbeni diligentiáját csak óvással igazolhatná, melynek felvétele neki elengedtetett, — onként következik, hogy a váltóbirtokos az ellenében, ki az óvást elengedte, a bemutatás igazolására nem kötelezhető. A k. n. váltórendszabály nem zárja ki azt, hogy az előző a váltóbirtokos ellenében a mulasztást igazolhassa; de nem állapitja meg az igazolt mulasztás következményeit, mi által kérdéses intézkedésének, mely gyakorlati jelentőséggel alig birhat, értékét legalább is kétségessé tette. Ez okból a tervezetben elégnek látszott annyit kijelenteni, hogy a váltóbirtokos a kellő időben történt bemutatás igazolására nem kötelezhető.

Végre nem látszott feleslegesnek kimondani, miszerint az óvás elengedése az előzőt az óvási költségek megtérítése alól fel nem oldja; egyrészről ugyanis az elengedés csak jogot, de nem egyszersmind kötelességet állapit meg a váltóbirtokos részére, és másrészről neki a többi előzők ellen az óvásra minden esetben szüksége van; ha tehát ilyen felvétetett, annak költségeit, melyek minden előzőt egyetemlegesen terhelnek, az is tartozik viselni, ki az óvást esetleg elengedte.

78. cz.

Az óvás a lejárat napján vehető fel; annak azonban legkésőbb a lejáratra következő második köznapon kell megtörténni.

K. n. vtrsz:

Art. 41. Die Erhebung des Protestes ist am Zahlungstage zulässig, sie muss aber spätestens am zweiten Werktage nach dem Zahlungstage geschehen.

Miután a lipcsei tanácskozmány a kiméleti napokat határozottan megszüntette, szükséges volt arról gondoskodnia, hogy az óvatolást a váltóbirtokosnak oly esetben is lehetővé tegye, midőn ez csak nehézségekkel juthat az óvatoló személyhez. Egyrészről e szempontból, s másrészt azért, hogy Hamburg e tekintetbeni kivánalmai némileg kielégittessenek, a lipcsei tanácskozmány a váltórendszabály 41. czikkében kimondotta, hogy a váltóbirtokosnak jogában áll ugyan a váltót a lejárat napján is óvatolni, de hogy e cselekvény a lejáratra következő második köznap elteltéig elhalasztható. A tervezetnek ez intézkedést természetesen át kellett vennie; mert az a viszkereseti jog gyakorlásával bensö összefüggésben áll, s a czélba vett egyöntetüség nyilván veszélyeztetnék, ha a váltótörvényünk ily vitális kérdésben a k. n. váltórendszabályhoz nem csatlakoznék.

79. cz.

A váltóóvásokat ott, hol váltójegyzők vannak, ezek, a kir. törvényszékek helyein ezek jegyzői, a járásokban pedig a járásbiró vagy aljárásbiró teljesitik.

Miután az elsőfolyamodásu biróságok rendezéséről szóló 1871: XXXI. t. cz. 20. §-a az óvások felvétele iránt intézkedett, a jelen tervezetnek e tekintetben a most érintett törvényczikk intézkedését kellett átvenni már azért is, mert ez intézkedés a fenálló szervezetnek teljesen megfelel, s addig módositást nem szenvedhet, mig magában a birósági szervezetben változás nem történik.

80. cz.

Az óvásnak magában kell foglalni:

1. a váltónak vagy a másolatnak és minden rajta lévő hátiratnak s megjegyzésnek hű mását;

2. nevét vagy czégét azon személynek, a kik részére és a kik ellen az óvás felvétetett;

3. az ovatolt személyhez intézett felszólitást, ennek válaszát, vagy annak megjegyzését, hogy nem válaszolt, vagy feltalálható nem volt;

4. névbecsülési elfogadás vagy fizetés esetében annak megemlitését, hogy ki által, kiért és mily módon lett a névbecsülés ajánlva és teljesitve;

5. a megtörtént vagy siker nélkül megkisértett ovatolás helyét, évét, hónapját és napját; végre

6. az ovatoló személy aláirását és a hivatalos pecsétet.

K. n. vtrsz:

Art. 88. Der Protest muss enthalten:

1) eine wörtliche Abschrift des Wechsels oder der Copie und aller darauf befindlichen Indossamente und Bemerkungen;

2) den Namen oder die Firma der Personen, für welche und gegen welche der Protest erhoben wird;

3) das an die Person, gegen welche protestirt wird, gestellte Begehren, ihre Antwort oder die Bemerkung, dass sie keine gegeben habe oder nicht anzutreffen gewesen sei;

4) die Angabe des Ortes, sowie des Kalendertages, Monats und Jahres, an welchem die Aufforderung (Nr. 3) geschehen oder ohne Erfolg versucht worden ist;

5) im Falle einer Ehren-Annahme oder einer Ehrenzahlung die Erwähnung, von wem, für wen und wie sie angeboten und geleistet wird;

6) die Unterschrift des Notars oder des Gerichtsbeamten, welcher den Protest aufgenommen hat, mit Beifügung des Amtssiegels.

Code de Commerce:

Art. 174. L'acte de protêt contient — la transcription littérale de la lettre de change, de l'acceptation, des endossements, ét des recommandations qui y sont indiquées, — la sommation de payer le montant de la lettre de change. — Il énonce — la présence ou l'absence de celui qui doit payer, — les motifs du refus de payer, — et l'impuissance ou le refus de signer.

Svéd vtrsz:

§. 73. Ueber den Protest soll eine schriftliche Verhandlung aufgenommen werden, enthaltend: die wörtliche Abschrift des Wechsels mit Allem, was sich darin aufgezeichnet findet; den Namen desjenigen, auf dessen Verlangen das Ersuchen oder die Aufforderung gemacht wird; die hierauf gegebene Antwort der Person, gegen welche protestirt wird, oder die Anmerkung, dass keine Antwort von ihr zu erlangen oder dass sie nicht anzutreffen war; Aufgabe des Ortes, wo? und der Zeit, wann? der Protest erhoben, sowie auch die Unterschriften des Notars oder der Gerichtsperson, welche das Geschäft verrichtet, und der Zeugen.

Az óvásnak a 80. czikkben felsorolt kellékei nemcsak a k. n. váltórendszabálynak, hanem saját váltótörvényünknek is teljesen megfelelvén, azok felvétele külön indokolást nem tesz szükségessé.

81. cz.

Ha ugyanazon váltójogi kötelezettség teljesitése több személytől követelendő, a többszörös felszólitások egy óvási okleveélbe foglalhatók.

K. n. vtrsz:

Art. 89. Muss eine wechselrechtliche Leistung von mehreren Personen verlangt werden, so ist über die mehrfache Aufforderung nur eine Protest-Urkunde erforderlich.

Azon okok, melyek az előbbeni czikkben foglalt intézkedések indokolását feleslegessé tették, a 81. czikkre is alkalmazhatók lévén, a részletes indokolás a helyütt is feleslegesnek tekinthető, s elégnek látszik annak kiemelésére szoritkozni, miszerint a 81. czikkben érintett intézkedés az esetben is alkalmazást nyerend, ha ugyanazon személy ellen több váltót kell óvatolni; ez esetben is elég, ha a többszörös felszólitások egy és ugyanazon okmányba foglaltatnak; magától értetvén, hogy a 80. czikkben megállapított kellékek egyenként és összesen megtartandók lesznek, s hogy különösen az óvásnak minden egyes váltó teljes és hü másolatát még az esetben is magában kell foglalni, ha a váltók egészen egyenlők lennének. Az óvás kellékei ép ugy mint a váltóé, alkatrészei egy formál ügyletnek, tehát olyanok, melyeknek hiánya az ügylet érvénytelenségét vonja maga után; miből egyuttal következik, hogy ha az óvás több váltó tekintetében vétetik fel, az csak azon váltóra nézve lesz érvényes, melynek teljes és hü másolatát tartalmazza.

82. cz.

Az ovatoló személyek kötelesek az óvást a váltóbirtokosnak vagy meghatalmazottjának eredetben haladéktalanul kiadni.

Egyuttal tartoznak a felvett óvásokat egész kiterjedésben, egy e végre vezetendő, laponként folyó számmal ellátott és hitelesitett jegyzőkönyvbe napról napra, időrendbe bevezetni.

Az érdekelt felek, vagy ezek jogutódai a jegyzőkönyvbe vezetett óvást, a költségek megtéritése mellett, akár egyszerü, akár hiteles másolatban bármikor kivehetik.

K. n. vtrsz:

Art. 90. Die Notare und Gerichtsbeamten sind schuldig, die von ihnen aufgenommenen Proteste nach deren ganzem Inhalte Tag für Tag und nach Ordnung des Datums in ein besonderes Register einzutragen, das von Blatt zu Blatt mit fortlaufenden Zahlen versehen ist.

Code de Commerce:

Art. 176. Les notaires et les huissiers sont tenus, à peine de destitution, dépens, dommages, intérêts envers les partis, de laisser copier exacte des protêts, et de les inscrire en entier, jour par jour et par ordre de dates, dans un registre particulier, coté, paraphé, et tenu dans les formes prescrites pour les répertoires.

Codice di Commercio:

Art. 262. I notai e gli uscieri sono tenuti sotto pena di destituzione, delle spese e dei danni verso le parti, di dare copia del protesto ai richiedenti, e di regestrare i portesti per intero, giorno per giorno e per ordine di date, in un registro particolare numerato, firmato e tenuto nelle forme stabilite pei repertori.

Svéd vtrsz:

§. 75. Es ist die Pflicht des Notars oder der Gerichtsperson, darauf zu sehen, dass über aufgenommenen Protest Protokoll geführt werde, so dass demjenigen, der es verlangt, Mittheilung davon gemacht werden könne.

Az ujabb váltótörvények közül egyedül a Codice di Commercio teszi az óvatoló személyeknek kötelességévé, hogy az óvást a feleknek haladéktalanul kiadják. Ez intézkedést, mely a magyar váltótörvény 132. §-ába is felvétetett, a jelen tervezet már azért sem mellőzhette, mert az kétségtelen kiegészitéseként jelenkezik a 82. czikkben foglalt többi intézkedéseknek.

Az óvás ép ugy, mint a váltó formál ügylet lévén, azt semmiféle más okirat nem pótolhatja; hogy tehát az óvás elvesztése esetében a váltóbirtokos vagy ennek jogutódai a szükséges okirat birtokába juthassanak, az európai törvények általában kötelességévé teszik az óvatoló személyeknek, hogy ezek az óvást egy e végre rendelt jegyzőkönyvbe időrendben bevezessék.

Ez lévén az óvásokról vezetett jegyzőkönyvek czélja, teljesen indokoltnak mutatkozik a 82. cz. harmadik bekezdésében foglalt azon intézkedés, mely szerint a váltóbirtokos vagy ennek jogutódai a jegyzőkönyvbe vezetett óvást, a költségek megtéritése mellett, akár egyszerü akár hitelesitett másolatban bármikor kivehetik. Igaz, hogy e jog, illetőleg kötelesség a második bekezdésben foglalt intézkedésből mintegy hallgatag következik; mindazonáltal nem lehetetlen, hogy az valamely okból kérdésessé válik, mely esetre csak kivánatos lehet, ha a biró határozatát nem a törvény interpraetatiójára, hanem annak határozott intézkedésére alapithatja.

83. cz.

Minden óvásért akkor is, ha ilyen több foglaltatik egy okiratba, a bélyeg- és netaláni fuvardijak megtéritésén felül, 2 ft. 10 kr. fizetendő.

Az 1840. XV. t. cz. I. r. 135. §-ában foglalt intézkedés a k. n. váltórendszabály életbeléptetése alkalmával is fentartatott, s igy nálunk szakadatlan alkalmazásban van; annak megtartását tehát nemcsak a most érintett, hanem azon körülmény is indokolhatja, hogy a k. n. váltórendszabály e részben semmi intézkedést sem foglal magában.

Az előzők értesitése.

63. cz.

A fizetés hiánya miatt óvatolt váltó birtokosa köteles közvetlen előzőjét a váltó ki nem fizetéséről, az óvás felvételétől számitandó két nap alatt, irásban értesiteni; e végre azonban elegendő, ha a tudósitás az érintett idő alatt postára adatik.

Minden tudósitott előző köteles, a tudósitás vételétől számitandó két nap alatt, saját közvetlen előzőjét hasonló módon értesiteni.

A váltóbirtokos vagy forgatmányos, ki az értesitést elmulasztja, vagy azt nem közvetlen előzőjéhez intézi, az ebből eredő károkat az összes, illetőleg az átugrott előzőknek megtériteni tartozik. Ezenfelül elveszti ezen személyek ellen igényét a kamatokhoz és költségekhez ugy, hogy tőlük csak a váltóösszeget követelheti.

K. n. vtrsz:

Art. 45. Der Inhaber eines Mangels Zahlung protestirten Wechsels ist verpflichtet, seinen unmittelbaren Vormann innerhalb zweier Tage nach dem Tage der Protest-Erhebung von der Nichtzahlung des Wechsels schriftlich zu benachrichtigen, zu welchem Ende es genügt, wenn das Benachrichtigungsschreiben innerhalb dieser Frist zur Post gegeben ist.

Jeder benachrichtigte Vormann muss binnen derselben, vom Tage des empfangenen Berichts zu berechnenden Frist seinen nächsten Vormann in gleicher Weise benachrichtigen.

(Folyt. köv.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

A magyar váltótörvénykönyv tervezete.

Der Inhaber oder Indossatar, welcher die Benachrichtigung unterlässt, oder dieselbe nicht an den unmittelbaren Vormann ergehen lässt, wird hierdurch den sämmtlichen oder den übersprungenen Vormännern zum Ersatze des aus der unterlassenen Benachrichtigung entstandenen Schadens verpflichtet. Auch verliert derselbe gegen diese Person den Anspruch auf Zinsen und Kosten, so dass er nur die Wechselsumme zu fordern berechtigt ist.

Code de Commerce:

Art. 165. Si le porteur exerce le recours individuellement contre son cédant, il doit lui en faire notifier le protêt, et à defaut de remboursement, le faire citer en jugement dans les quinze jours qui suivent la date du protêt, si celui-ci réside dans la distance de cinq myriamètres. — Ce délai, à l'égard du cédant domicilié à plus de cinq myriamètres de l'endroit où la lettre de change était payable, sera augmenté d'un jour par deux myriamètres et demi excédant les cinq myriamètres.

Codice di Commercio:

Art. 251. Se il possessore della lettera di cambio esercita l'azione individualmente contro il suo cedente, gli deve far notificare il protesto, e in mancanza di rimborso farlo citare in giudizio nei quindici giorni dalla data del proteste.

Quando il luogo in cui resiede il cedente e quello in cui la lettera di cambio era pagabile facciano parti di giurisdizioni diversi di corti d'appello, il termine per far la citazione è quello stabilito nei numeri 4 e 5 dell' articolo 148 del codice di procedura civile.

Per le lettere di cambio tratte da un luogo di terraferma e pagabili nelle isole del regno, o tratte dalle isole e pagabili in terraferma, i termini sono raddoppiati in tempo di guerra marittima.

A k. n váltórendszabálynak alig van intézkedése, mely a lipcsei tanácskozmányban annyi és oly heves vitára adott volna alkalmat, mint azon határozat, mely szerint az előzők értesitése a viszkereset nélkülözhetlen feltételét nem képezi. A porosz javaslat szerkesztői az értesitésnek, mint a viszkereset egyik feltételének megállapitását javalták, habár azon aggodalmakat, melyekre ezen rendszer okot szolgáltathat, teljesen méltányolták; megállapodásukra főleg azon okból indittattak, hogy a kérdéses rendszer Németország legnagyobb részében érvényes volt, s mert azon hátrányokat, melyekkel az járhat, annyira jelentékenyeknek nem tartották, hogy e miatt a divatozó rendszer megváltoztatását indokoltnak tekinthették volna.

Eltekintve azonban attól, hogy az ujabb törvények közül a hollandi kereskedelmi törvény, habár lényegileg a Code de Commerce-hez csatlakozik, a porosz javaslatban acceptált rendszert már 1838-ban elhagyta, — a lipcsei tanácskozmány megállapodását több fontos körülmény indokolhatja, melyeket e helyütt már azért sem lehet mellőzni, mert saját váltótörvényünk nagyban azon álláspontot foglalja el, melyből a porosz javaslat szerkesztői kiindultak.

Mindenekelőtt figyelembe veendő azon körülmény, hogy a régibb törvényhozások, miként ez már kiemeltetett, a váltóbirtokost az előzők mandatariusának tekintették, miért is őt több oly kötelezettséggel terhelték, melyek a váltóból eredő jogok függetlenségével össze nem egyeztethetők. Ez álláspontot az ujabb törvényhozások általában elhagyták; a váltóbirtokost független és önálló váltóhitelezőnek nyilvánitották, ki csak saját érdekeiről köteles gondoskodni; de e liberális és teljesen jogosult felfogást nem birták vagy nem akarták következetesen keresztülvinni, s az előzők értesitését mint a viszkereset egyik feltételét legnagyobb részben fentartották, ez által liberális felfogásukkal kétségtelen ellenkezésbe jutván. De ha az előzők értesitése, mint az elavult felfogás egyik kinövése, a most érintett okból általában fen nem tartható, az egyenesen lehetlenné valik szemben a váltóbirtokosnak engedett azon joggal, melynél fogva ez az előzők bizonyos sorrendjéhez kötve nincsen, s melyet miként ez az általános indokolásban kifejtetett, az egyik vagy másik előző kijátszására használhat.

Azt lehetne az előzők értesitésének szüksége mellett felhozni, hogy az előző ekként juthat csak tudomására a bekövetkezett zavarnak, tehát csak az által jut azon helyzetbe, hogy a viszkereseti költségek és kellemetlenségek elkerülése végett a váltó kifizetése iránt intézkedhessék. Ez ellenvetés birhatna némi jelentőséggel, ha a torvény a viszkereset megindítását az értesités kézbesitésétől tenné függővé; miután azonban ezt az európai törvények közül egyik sem teszi, az érintett czél sem indokolhatja az értesités olyképeni fentartását, hogy attól a viszkereseti jog gyakorlása tétessek fuggővé. Ehhez járul még egy más — tán mindennél fontosabb — körülmény, és ez az, hogy a viszkereset nem mindig belföldről, hanem igen gyakran külföldről is indittatik, mely esetben a szóban lévő intézkedés a legnagyobb jogtalanságra vezethet, s a váltó forgalmát megsemmisitéssel fenyegeti. Tegyuk fel ugyanis, hogy a viszkereset oly országból indittatik belföldre, hol az előzők értesitése nem képezi a viszkereset feltételét; a váltóbirtokos saját törvényeihez alkalmazkodva a váltót óvatolja, s azt hiszi, hogy ezzel viszkereseti jogait fentartotta; e feltevésében azonban téved, mert a belfoldi biróság, mely a viszkereset tényleges megindításánál csak a belfoldi törvényt tarthatja szem előtt, kénytelen őt keresetével elutasitani. Ha a biróság cosmopoliticus felfogásból indulva ki, a viszkeresetnek helyet ád, a mellett hogy egy nemzetközi elvet — mely szerint egyik állam sem köteles a jogok érvényesitésének saját törvényeitől eltérő módon helyet engedni — sért meg, a külföldit, a külföldön kelt ügyletet több előnyben részesitendi a belföldinél, mi hasonlag a nemzetközi jogfelfogással ellenkezik. E szempontok vezérelték a negyedik magyar jogászülést is, midőn utmutatásul a codificatiónak és a magyar váltótörvény intézkedésével szemben kijelentette, hogy a viszkereset materialis feltételeire nézve a fizetési hely törvényei szolgálnak irányadóul.

Mig azonban a tervezet az előzők értesitését mint a viszkereset feltételét mellőzi, azt a váltóbirtokosnak bizonyos joghátrány mellett mégis kötelességévé teszi, a mennyiben ezt nemcsak az értesités elmulasztásából eredő kár megtérítésére kötelezi, hanem egyuttal tőle a kamatokat és költségeket is megvonja. Ennél többel a váltóbirtokost büntetni azért nem lehetne, mert mulasztásának, az előzőket tekintve, egyéb következménye alig lehet mint az, hogy ezeknek költséget és kellemetlenséget okozhat.

Hogy a tervezet a váltóbirtokostól csak a közvetlen előző értesitését követeli, abban találja indokolását, hogy a váltókapcsolatban álló személyek rendszerint csak saját előzőjüket ismerik, ennek lakását és tartózkodását tudják; a törvény tehát a váltóbirtokostól, ha ezt minden előző értesitésére kötelezné, sok esetben olyasmit kivánna, mit ez a legjobb akarat mellett sem teljesithet. A törvénynek tehát meg kellene elégedni azzal, hogy a váltóbirtokos az értesitést átalában feladta, mi természetesen az értesités czélja nem lehet.

85. cz.

Ha valamelyik forgató a váltót a hely megnevezése nélkül adta tovább, ez esetben a fizetés meg nem történtéről ennek azon előzőjét kell értesiteni, ki a váltót a hátirat keltezése mellett ruházta át.

K. n. vtrsz:

Art. 47. Hat ein Indossant den Wechsel ohne Hinzufügung einer Ortsbezeichnung weiter begeben, so ist der Vormane desselben von der unterbliebenen Zahlung zu benachrichtigen.

A 85. czikkben foglalt intézkedés főleg az üres hátiratnál bir jelentőséggel, melynek kiállitóját a váltóbirtokos rendszerint azért nem értesitheti, mert annak tartózkodása előtte ismeretlen. A tervezet e tekintetben a k. n váltórendszabályhoz csatlakozik ugyan, de azt bizonyos tekintetben kiegésziti. A váltórendszabály 47. czikke szerint ugyanis a váltóbirtokos, ki a váltót üres hátirat mellett szerezte meg, forgatója közvetlen előzőjét tartozik értesiteni; ugy de nem lehetetlen, hogy a váltót ez is üres hátirat mellett szerezte, mely esetben a váltórendszabály intézkedése nem kielégitő; ugyanazért czélszerübbnek látszott kimondani, miszerint a kérdéses esetben azon előző lesz értesitendő, ki a váltót a hátirat keltezése mellett ruházta át. Igaz, hogy ezt a kellő interpraetatió mellett a váltórendszabály intézkedéséből is lehet következtetni; de mert az interpraetatió nem minden esetben találja el a törvény intentióját, czélszerübbnek látszott a felek kötelességét szabatosan meghatározni.

86. cz.

A kellő időben történt értesités bebizonyitására elengedő, ha postavevénynyel igazoltatik, hogy az érdekelt előző részére a meghatározott napon levél adatott fel; kivéve, ha a tudósitott fél igazolni képes, hogy a levél mást tartalmazott.

Az értesités vételének napja hasonlag postavevénynyel igazolható.

K. n. vtrsz:

Art. 46. Kommt es auf den Nachweis der dem Vormanne rechtzeitig gegebenen schriftlichen Benachrichtigung an, so genügt zu diesem Zwecke der durch ein Postattest geführte Beweis, dass ein Brief von dem Betheiligten an den Adressaten an dem angegebenen Tage abgesandt ist, sofern nicht dargethan wird, dass der angekommene Brief einen andern Inhalt gehabt hat.

Auch der Tag des Empfanges der erhaltenen schriftlichen Benachrichtigung kann durch ein Postattest nachgewiesen werden.

Az értesités legegyszerübb és legolcsóbb módjául a posta utjáni értesités mutatkozik, mely már azért is ajánlható, mert a biróságok utjáni értesités minden esetre hosszabb, nehézkesebb és költségesebb. Azonfelül az értesités tisztán magán jellegü lévén, a biróságok hatáskörébe nem is tartozik, s ezeknek különben is kimért idejét, ok- és szükség nélkul megrabolja.

Miután a jelen tervezet szerint a tudósitott előző saját előzőjét, a tudósitás vételétől számitandó bizonyos idő alatt, köteles értesiteni, szükségesnek mutatkozott neki módot nyujtani arra nézve, hogy az érte-

sités vételét nehézség nélkül igazolhassa. Erre szolgál a 86. cz. második bekezdésében foglalt intézkedés, mely szerint az értesités vétele hasonlag postavevénynyel igazolható

TIZEDIK FEJEZET.

A váltóból eredő keresetek és kifogások.

Általában.

87. cz.

A váltóbirtokosnak jogában áll keresetével a kötelezetteket tetszése szerint mind, azok közül többet vagy egyet megtámadni; jogában áll az egyik kötelezett ellen inditott keresettől elállni, s azt egy másik ellen intézni a nélkül, hogy e miatt követelését az elévülési időn belől elvesztené.

A váltóadósok kötelessége kiterjed mindarra, mi a váltóbirtokos, a váltói kötelezettség teljesitése miatt, követelhet.

K. n. vtrsz:

Art. 81. Die wechselmässige Verpflichtung trifft den Aussteller, Acceptanten und Indossanten des Wechsels sowie einen Jeden, welcher den Wechsel, die Wechsel-Copie, das Accept oder das Indossament mitunterzeichnet hat, selbst dann, wenn er sich dabei nur als Bürge (per aval) benannt hat.

Die Verpflichtung dieser Personen erstreckt sich auf Alles, was der Wechsel-Inhaber gegen Nichterfüllung der Wechselverbindlichkeit zu fordern hat.

Der Wechsel-Inhaber kann sich wegen seiner ganzen Forderung an den Einzelnen halten; es steht in seiner Wahl, welchen Wechselverpflichteten er zuerst in Anspruch nehmen will.

A jelen tervezet 11. czikke szerint a váltónyilatkozatok egyetemleges kötelezettséget állapitanak meg a váltó minden jogszerü birtokosa irányában. Ez intézkedésből önként következik a 87. cz. első bekezdésének azon határozata, mely szerint a váltóbirtokos a kötelezetteket tetszése szerint akár összesen, akár egyenként megtámadhatja; hogy követelését azért, mert a keresetet valamelyik kötelezett ellen abban hagyta, el nem veszti. Mindez a solidaris kötelezettségek jogi természetéből következik, s ez okból bővebb indokolást alig kivánhat.

Hogy a váltóbirtokos kereseti joga mire terjed ki, az hasonlag a 11. czikkben lett megállapitva, mely szerint a váltókapcsolatban álló személyek közül az elfogadó, kibocsátó és a kezes a váltóösszeg kifizetéséért, az intézvényező és a forgatók pedig e mellett a váltó elfogadásáért is felelősek. Az tehát, hogy a váltóbirtokos megtámadott adósoktól mit követelhet, attól függ, hogy a keresetét ki ellen és mi okból inditja; mert az eset minőségéhez képest az elfogadás vagy a fizetés megtagadása lévén keresetének alapja, — ehhez képest a váltóösszeg biztositását vagy annak kifizetését, s mindegyik esetben egyuttal a felmerült költségek megtérítését is követelheti.

88. cz.

A váltóadós csak oly kifogásokkal élhet, melyek magából a váltójogából erednek, vagy melyek őt a mindenkori felperes ellen közvetlenül illetik.

K. n. vtrsz:

Art. 82. Der Wechselschuldner kann sich nur solcher Einreden bedienen, welche aus dem Wechselrechte selbst hervorgehen oder ihm unmittelbar gegen den jedesmaligen Kläger zustehen.

Codice di Commercio:

Art. 234. Non sono ammesse contro il possessore d'una lettera di cambio le eccezioni che riguardano la persona de suoi cedenti.

Le eccezione personali al possessore non possono ritardare il pagamento della lettera di cambio, se non sono liquide o di pronta soluzione, ove siano di più lunga indagine, la discussione ne é rimandata in prosecuzione del giudizio, è intanto non viene ritardata la condanna al pagamento, con cauzione o senza secondo il prudente criterio del giudice.

Svéd vtrsz:

§. 89. Der Wechselschuldner kann sich nur solcher rechtlicher Einrede oder Verwerfung, welche auf die Beschaffenheit des Wechsels gerichtet, und in dem Wechselsrechte begründet ist, oder zu welcher er auf Grund seiner unmittelbaren Verhältnisse zum Kläger befugt sein dürfte, bedienen.

A váltókereseteknek, legyenek azok akár tulajdonképeni keresetek, akár viszkeresetek, egyik közös sajátsága abban áll, hogy ellenük a kifogásolási védelemnek csak bizonyos korlátok közt lehet helye. A theoria különbséget tesz a feltétlenül és a feltételesen megengedett kifogások közt; az elsők közé azokat sorozván, melyek magából a váltótörvényből erednek, vagyis mint exceptiones rei cohaerentes a váltójognak közvetlen vagy közvetett rendeletein alapulnak, a váltójogi viszony természetéből folynak, tekintet nélkül arra, hogy azok forrását a váltótörvény általános elvei, vagy speciális rendeletek képezik, melyek tehát tekintet nélkül a felperes személyes viszonyaira, mindenki ellen használhatók; az utóbbiak közé ellenben azokat, melyek a felperes s az alperes közt fenforgó viszonyból s nem valamely korábbi ténykörülményből meritteinek, tehát csak a mindenkori felperes ellen érvényesithetők.

Megfelelőleg a váltóigéret függetlenségének, megfelelőleg a jelen tervezetben kifejezett materiális váltói szigornak, az érintett felosztást a tervezet 88. czikke is elfogadta a nélkül, hogy az egyes kifogások részletezésébe bocsátkoznék. A kifogások részletezése szorosan véve nem is lehet a törvény feladata, mely az élet minden lehető esetére dispositiót nem tartalmazhat, és legfelebb arra szoritkozhatnék, hogy a kifogások némely eseteit exemplificative felsorolná; mi azonban oly elláthatlan téren, minőn a kifogások mozoghatnak, gyakorlati jelentőséggel alig birhatna. E felfogással egyátalán nem ellenkezik az, hogy a jelen tervezet a következő czikkekben a kifogások két neméről külön intézkedik; mert ezzel az átalánosság ellen nem vét, hanem csak utmutatást ád oly kifogásokra nézve, melyek a feltételesen megengedett kifogások közé sorozhatók, s melyek kellő szabályozás nélkül a törvény helytelen alkalmazására vezethetnének.

89. cz.

A váltóadós azon kifogással, hogy a váltón az elfogadás, illetőleg a kibocsátás alkalmával valamely lényeges kellék hiányzott, a váltónak harmadik jóhiszemü birtokosa ellen egyátalán nem, azok ellen pedig, kik az utólagos kitöltésben részt vettek, csak annyiban élhet, a mennyiben igazolni képes, hogy az utólagos kitöltés szerződésellenesen történt.

A váltó lényeges kellékei, miként ez már ismételve kiemeltetett alkatrészeit képezik egy formál ügyletnek, tehát olyanok, melyeknek hiánya az ügylet érvénytelenségét vonja maga után; ez okból a jelen tervezet is elfogadta azon intézkedést, mely szerint az oly okirat, melyen a váltó lényeges kellékeinek valamelyike hiányzik, váltói kötelezettséget nem állapit meg. Mindazonáltal felesleges és nem indokolható szigor lenne az okirattól azért, mert az az elfogadás, illetőleg a kibocsátás alkalmával valamely kellék hiányában szenvedett, a váltójogi foganatot eo ipso megtagadni. A fentebb érintett elv teljesen megóvatik az által, ha a váltó teljessége a kereset benyujtásakor kivántatik meg; ez lévén azon időpont, midőn a qualificáló feltételek együttes jelentése szükséges, miután váltókereset csak érvényes váltó alapján indítható. A tervezet, midőn a váltó valamelyik lényeges kellékének utólagozását megengedi, illetőleg az utólagos kitöltésből meritett kifogást kizárja, abból indul ki, hogy arról, ki váltónyilatkozatot ir alá, joggal tehető fel, miszerint érvényes ügyletbe kivánt bocsátkozni; nem lehet tehát ellenére, ha az ügylet a hiányzó kellék utólagozása által teljességre emeltetik.

E tekintetben azonban nem lehetett az átalános szabály felállitásával megelégedni; hanem különbséget kellett tenni a váltónak egy harmadik jóhiszemü birtokosa s azok közt, kik az utólagos kitöltésben részt vettek. Az elsők ellenében, megfelelőleg azon elvnek, mely szerint a váltóadós egy harmadik személy viszonyaiból meritett kifogással egyátalán nem élhet, a kitöltésből meritett kifogást sem lehetett megengedni; ellenben meg kellett azt engedni azok ellen, kik a kitöltésben részt vettek feltéve, hogy a váltóadós a kitöltés szerződésellenes voltát igazolhatja; ez esetben a kifogást kizárni annyit tenne, mint a visszaéléseknek tárt kaput nyitni, azokat törvény által sanctionálni. Valamint az üres hátiratnál a forgató hallgatag csak abba egyezik bele, hogy a teljes hátirat fogalmához szükséges momentumok pótoltassanak, — ugy az intézvényezett, ha ki nem töltött váltót fogad el, csak ahhoz adja beleegyezését, hogy az okirat, a történt megállapodás szerint, kiegészittessék; ha tehát a kiegészités a megállapodás határain tul megy, az mint jogosulatlan jelenkezik, s ép azért az érdekelt fél részéről jogosan megtámadható.

90. cz.

A kölcsönös követelések beszámitásának csak akkor van helye, ha az adóst a mindenkori felperes ellen lejárt váltóbeli, vagy jogérvényes köztörvényi itélettel megállapitott pénzbeli követelés illeti.

Ha két személy közül mindegyik annak teljesitésével tartozik, mit a másik követelhet, akkor a kötelezettségek egymást kölcsönösen megszüntetvén, beszámitásnak van helye. Ezt a váltójogból teljesen kizárni annyit tenne, mint a feleket igen sok esetben ok nélkül kettős perlekedésre kényszeriteni. Azonban minden méltányosság mellett, mely a beszámitás megengedését javalhatja, annak nem lehet nagyobb kiterjedést adni, mint a melyet a váltó lényege, s a váltóüzletnek mindig szem előtt tartandó rendeltetése megenged. A váltó pénzfizetési igéretet tartalmazván, mint a fizetés egyik módja, a forgalom közvetitését czélozza; ebbeli rendeltetése tehát megkivánja, hogy a váltó birtokosa, a váltó által képviselt összeghez minél kevesebb nehézséggel juthasson, hogy ettől oly viszonyokra alapitott kifogások által el ne üttessék, melyek a váltóra látható befolyást nem gyakorolván, tudomására nem jutottak, de általa felismerhetők sem voltak. Azonban a legnagyobb váltói szigor mellett sem mehet a váltóbirtokos igénye tovább, mint a kielégitésre, és miután az által, ha követelése az ő saját tartozásával egyenlittetik ki, épen a fizetéshez jut, — a beszámitást jogosan elleneznie nem lehet. Hogy a beszámitás által kiegyenlitendő követeléseknek kölcsönöseknek kell lenniök, az a dolog természetéből következik; de koránsem kivántatik meg, hogy a követelések hasonló jogalapból származzanak; mert habár az egyik követelés olynemü is, hogy könnyebben és gyorsabban érvényesithető (pl. a

váltókövetelés), ez a beszámitásnál különbséget azért nem tehet, mert ha a kivételes érvényesitési mód czélja a gyors kielégités, ugy ezt gyorsabban alig érhetné el a váltóbirtokos, mint épen a beszámitás által.

Biztositási viszkereset.

I. Elfogadás hiánya miatt.

91. cz.

Ha ez elfogadás megtagadtatott, vagy megszoritással avagy nem az egész összegre történt, a váltóbirtokos a felvett óvás alapján az intézvényezőtől s a forgatóktól kereset utján biztositást követelhet arra nézve, hogy a váltóösszeg az elfogadás hiánya miatt keletkezett költségekkel együtt, lejáratkor az intézvényezés értelmében ki fog fizettetni.

A biztositás módját és mennyiségét az érdekelt felek egyetértőleg maguk állapithatják meg; ha azonban e tekintetben meg nem egyezhetnek, a biztositandó összeg a fizetési hely bíróságnál készpénzben leteendő.

A váltóbirtokos az elfogadás hiánya miatt felvett óvást, a a biztositás megtörténte előtt, kiadni nem tartozik.

K. n. vtrsz:

Art. 25. Wenn die Annahme eines Wechsels überhaupt nicht oder unter Einschränkungen, oder nur auf eine geringere Summe erfolgt ist, so sind die Indossanten und der Aussteller wechselmässig verpflichtet, gegen Aushändigung des, Mangels Annahme aufgenommenen Protestes genügende Sicherheit dahin zu leisten, dass die Bezahlung der im Wechsel verschriebenen Summe, oder des nicht angenommenen Betrages, sowie die Erstattung der durch die Nichtannahme veranlassten Kosten am Verfalltage erfolgen werde.

Jedoch sind diese Personen auch befugt, auf ihre Kosten die schuldige Summe bei Gericht oder bei einer andern, zur Annahme von Depositen ermächtigten Behörde oder Anstalt niederzulegen.

Svéd vtrsz:

§. 28. Wird ein Wechsel nicht innerhalb der in §. 10 bestimmten Zeit angenommen, oder geschieht die Annahme mit Bedingung oder Vorbehalt, oder beschränkt sie sich auf einen Theil des Belaufs des Wechsels, so ist der Inhaber, nachdem Protest darüber aufgenommen, berechtigt, gegen Auslieferung des Protestes, vom Trassanten oder von einem ihm beliebigen Indossanten annehmbare Sicherheit für Bezahlung bei Verfallzeit, nicht allein des im Wechsel ausgefüllten Betrages oder des Restbetrages, im Fall der Wechsel für einen Theil acceptirt ist, sondern auch für die durch das unterbliebene oder unvollständige Accept verursachten Kosten zu verlangen.

Azon eltérések közt, melyek az általános indokolás szerint a magyar váltótörvény s a k. n. váltórendszabály intézkedései közt léteznek, a legfontosabbak egyike az, hogy mig a magyar váltótörvény a váltóbirtokosnak az elfogadás hiánya miatt készfizetési viszkeresetet ád, az alatt a váltórendszabály ily esetben csak biztositási viszkeresetre jogositja fel a váltóbirtokost. Hogy e tekintetben a k. n váltórendszabály foglalja el a helyes álláspontot, azt hosszasan fejtegetni alig szükséges, s elégnek látszik e tekintetben a váltóigéret természetére és czéljára utalni. A váltóigéret mint formál ügylet a legszigorubb magyarázat alá esik; az nem tur meg oly kiterjesztést, mely magával az okirat tartalmával homlokegyenest ellenkezik. Ily kiterjesztésnek tekinthető pedig a magyar váltótorvény szóban levő intézkedése. Ki váltónyilatkozatot ir alá, határozott összeg fizetésére kotelezi ugyan magát, de csak bizonyos időben; tőle tehát, az ügylet formális természete szerint, a fizetés a kitüzött idő eltelte előtt semmi esetre sem követelhető Azon körülmény, hogy a fizetési meghagyás az intézvényezett részéről általában nem, vagy csak megszoritással lett elvállalva, legfelebb arra mutat, hogy a váltóügylet bizonyos stadiumában zavar állott be; de e zavar nem azonos a fizetés megtagadásával, mert nem zárja ki, hogy a váltó lejáratkor az intézvényezés értelmében kifizettessék.

A k. n. váltórendszabály nem mondja ki ugyan határozottan, hogy a felek; a biztositás módját és mennyiségét szabadon állapithatják meg de ezt hallgatag megengedi, mert különben a 27. czikkben a biztositás módjáról és mennyiségéről nem tenne említést. E helyett czélszerübbnek látszott a felek szabadságát határozottan kiemelni; ez által eleje vétetvén azon controversiáknak, melyek a felek szabadságára nézve keletkezhetnek, s melyek a biztositási viszkeresetnél csak zavart okozhatnának.

A k. n váltórendszabály 25. czikkének homályos intézkedése folytán, a gyakorlatban kulonféle nézetek támadtak az iránt, tartozik-e a váltóbirtokos az óvást a biztositás megtörténte előtt kiadni, a végből, hogy biztositási viszkeresetet indithasson? A biztositási viszkereset alapját tekintve, a fentebbi kérdésre nemmel lehet felelni. A viszkereset ugyanis azon feltevésen alapszik, hogy a váltóügyletben zavar állott be; e zavar tényleges bekövetkeztét tehát annak, ki viszkeresetet indit, igazolni kell; ez igazolás csak az óvás által történhetik és senki sem követelheti, hogy a viszkereset elintézésére hivatott hatóság puszta állitása alapján ismerjen el jogokat, és hozzon határozatot. Azonfelul, miután a váltójog általánosan elismert elve szerint, a váltóbirtokos a viszkereset meginditásánál az előzők bizonyos sorrendjéhez kötve nincsen, hanem azok közül tetszése szerint választhat; miután továbbá az előzők értesitése biztositási viszkereset esetében nem kivántatik meg, — önkent következik, hogy a viszkeresőnek általában, különösen pedig oly esetben, midőn a megtámadottnak a beállott zavarról tudomása nem lehetett, azon helyzetben kell lennie, hogy jogosultságát a fellépéshez a megtámadott ellen igazolhassa, mit csak ugy lehet, ha az eredeti óvás birtokában van. Mindezekből kitünik, hogy azok, kik az óvás előleges kiadását kivánják, a viszkereset valódi értelmén nyilván túlmennek, s annak teszik ki magukat, hogy ellenükben a biztositás adása iránti felszólitást is, mint a biztositás előzetes kellékét lehetne megkivánni.

Ily körülmények közt csak helyeselhető a 91. cz. harmadik bekezdésében foglalt intézkedés, mely szerint a váltóbirtokos az óvást a biztositás megtörténte előtt kiadni nem tartozik.

92. cz.

Az elfogadás hiánya miatt felvett óvás birtoka minden előzőt feljogosit arra, hogy a többi előzőktől kereset utján biztositást követelhessen.

A váltó bemutatása, s annak igazolása, hogy a viszkereső saját utódainak biztositást adott, nem szükséges.

K. n. vtrsz:

Art. 26. Der Remittent sowie jeder Indossatar wird durch den Besitz des, Mangels Annahme aufgenommenen Protestes ermächtigt, von dem Aussteller und den übrigen Vormännern Sicherheit zu fordern und im Wege des Wechsel-Prozesses darauf zu klagen.

Der Regressnehmer ist hierbei an die Folgeordnung der Indossamente und die einmal getroffene Wahl nicht gebunden.

Der Beibringung des Wechsels und des Nachweises, dass der Regressnehmer seinen Nachmännern selbst Sicherheit bestellt habe, bedarf es nicht.

Svéd vtrsz:

§ 29. Indossanten haben gleichfalls Recht, auf Grund des Protestes Mangels Annahme, gegen Aushändigung des Protestes, gehörige Sicherheit entweder von einem der vorgehenden Indossanten oder vom Trassanten nach Belieben zu fordern.

Nemcsak a közvetlen váltóbirtokosnak, hanem minden előzőnek is érdekében áll magának biztonságot szerezni arra nézve, hogy a váltó lejáratkor az intézvényezés értelmében ki fog fizettetni; ugyanazért az elfogadás megtagadása esetében, a tervezet minden előzőt feljogosit arra, hogy saját előzőitől hasonlag biztositást követelhessen. Miután azonban a biztositási eljárás nem a váltóösszeg kifizetését czélozza; miután továbbá azon körülmény, hogy az elfogadás átalában nem, vagy nem kellőleg történt, az óvás által minden kétségen felül helyeztethetik, — a viszkeresőt arra kötelezni, hogy ezen előleges rendszabály kieszközlésénél az eredeti váltót is felmutassa, alaposan annál kevésbé lehet, mert e váltó felmutatása az óvás alkalmával a nélkül is megtörténvén, a viszkereső váltóbirtokosi minőségét kellően igazolta.

93. cz.

Az adott biztositék nemcsak a viszkeresőnek, hanem a biztositékot nyujtó fél utódainak is fedezetül szolgál, ha ezek ellene biztositási viszkereset inditanak. Ezek nagyobb biztositékot csak az esetben követelhetnek, ha az adott biztositás módja vagy mennyisége ellen alapos kifogást tehetnek.

K. n. vtrsz:

Art. 27. Die bestellte Sicherheit haftet nicht blos dem Regressnehmer, sondern auch allen übrigen Nachmännern des Bestellers, insofern sie gegen ihn den Regress auf die Sicherstellung nehmen. Dieselben sind weitere Sicherheit zu verlangen nur in dem Falle berechtigt, wenn sie gegen die Art oder Grösse der bestellten Sicherheit Einwendungen zu begründen vermögen.

A biztositási viszkereset czélja a váltó leendő kifizetésére nézve garantiát szerezni: onként következik tehát, hogy mihelyt e tekintetben biztositék már adatott, az azt nyujtó fél utódai ujabb biztositékot nem követelhetnek, miután az, mihez joguk volna, már megtörtént. Ehhez képest a tervezet ép úgy, mint a k. n. váltórendszabály kijelenti, miszerint az adott biztositék nemcsak a viszkeresőnek, hanem a biztositékot nyujtó fél utódainak is fedezetül szolgál. Miután azonban a 93 cz. intézkedése csak az esetre szól, ha a biztositékot nyujtó fél utódai viszkeresetet inditanak, — önként következik, hogy a biztositék az utódoknem de jure, hanem egyedul a viszkereset tényleges meginditása esetében illeti.

Hogy az adott biztositék módja vagy mennyisége ellen emelt kifogások alaposaknak mikor tekinthetők, mint quaestio facti minden egyes esetben a biróság által lesz megállapitandó; s e tekintetben mindössze annyit lehetne megjegyezni, hogy a biróság, egyéb dontő körülmények mellett, különösen arra koteles tekintettel lenni, valjon az adott biztositék alkalmas és elegendő-e arra, hogy a váltóösszeget járulékaival együtt fedezze.

94. cz.

Az adott biztositék visszaadandó:

1. ha a váltó utólagosan az intézvényezés értelmében elfogadtatik;

2. ha az előző ellen, ki a biztositást adta, az elévülési idő alatt — 109. és 110. cz. — a váltó alapján készfizetési kereset nem indittatik;

3. ha a váltó kifizettetik.

K. n. vtrsz:

Art. 28. Die bestellte Sicherheit muss zurückgegeben werden:

1) sobald die vollständige Annahme des Wechsels nachträglich erfolgt ist;

2) wenn gegen den Regresspflichtigen, welcher sie bestellt hat, binnen Jahresfrist, vom Verfalltage des Wechsels an gerechnet, auf Zahlung aus dem Wechsel nicht geklagt worden ist;

3) wenn die Zahlung des Wechsels erfolgt oder die Wechselkraft desselben erloschen ist.

A tervezet 94. czikke lényegesen eltér a k. n. váltórendszabály 28. czikkében foglalt határozatoktól, a mennyiben a biztositás megszünési eseteit a k. n. váltórendszabálytól eltéröleg állapitja meg. A váltórendszabály 28. czikke szerint — 2. pont — a biztositék visszaadandó, ha az előző ellen a készfizetési viszkereset a váltó lejáratától számitandó egy év alatt meg nem indittatik; vagy ha — 3. pont — a váltó erejét elvesztette. Ez intézkedéseket a tervezet fel nem vehette, mert azok határozott ellenmondásra vezetnek, s ez okból zavarokra adhatnak alkalmat. A k. n. váltórendszabály 78. és 79. czikkeiben, az előzök elleni viszkereseti jog elévülési idejét három, hat és tizennyolcz hónapban állapitja meg; a viszkeresetnek tehát az előzök ellen a most érintett idő alatt okvetlenül meg kell indittatni; ugy de ha a váltóbirtokosnak a 28. cz. 2. pontja szerint jogában áll a készfizetési viszkeresetet a váltó lejáratától számitandó egy év alatt meginditani, — akkor vagy a 78. czikkben megállapitott elévülési idő egy részének — a három és hat hónapnak — absolute nincsen értelme, vagy kettős elévülési idő állapittatik meg minden oly esetre, midőn valamelyik előző biztositást adott. Továbbá a 28. cz. 3. pontja az elévülési idő hatályát határozottan elismeri, mert különben nincsen értelme azon kitételnek, mely szerint a biztositék visszaadandó, ha a váltó erejét elvesztette; pedig az elévülési idő elteltével — mely három, hat és tizennyolcz hó lehet — a váltó az előzök irányában mindenesetre elveszti joghatályát.

Ha a lipcsei tanácskozmány a porosz javaslat 73. §-át, mely szerint minden váltójogi igény egy év alatt kivétel nélkül elenyészik, elfogadja, akkor a 28. cz. 2. pontjában foglalt határidő teljesen correctnek volna tekinthető; a tanácskozmány azonban az egy évi elévülési időtől eltért, s megfeledkezett arról, hogy ennek következtében a 28. cz. 2. pontja módositandó lett volna. Hogy a lipcsei tanácskozmánynak nem volt szándéka az adott biztositékot, az elévülési időn túl, fentartani, arról a tanácskozmányi jegyzökönyvek — 191 l. — tanuskodnak, melyek szerint az egy évi idő egyenesen tekintettel a porosz javaslat 73. §-ában megállapitott elévülésre, lett megtartva.

Ily körülmények közt alig szükséges bővebben fejtegetni, hogy a tervezet 94. czikkében foglalt határozatok a k. n. váltórendszabály rokon intézkedései felett elsőséget érdemelnek, s ez okból minden habozás nélkül elfogadhatók.

II. Biztosság hiánya miatt az elfogadónál, illetőleg a kibocsátónál.

75. cz.

Ha a váltó egészen vagy részben elfogadtatott, biztosság hiánya miatt viszkeresetnek csak akkor van helye:

1. ha az elfogadó, illetőleg a kibocsátó ellen csőd nyittatott, vagy ha ezek fizetéseiket megszüntették;

2. ha ellenük, a váltó kiállitása után, valamely pénzbeli tartozás miatt a végrehajtás siker nélkül megkisértetett.

Ezen esetekben a váltóbirtokos, ha óvással igazolja, hogy az elfogadótól, illetőleg a kibocsátótól biztositást nem nyert, s hogy az elfogadás a váltón kijelölt szükségbeli utalványozottak által nem teljesittetett, — ugy az előzőktől, mint magától az elfogadótól, illetőleg a kibocsátótól a 91—94. czikkek értelmében biztositást követelhet.

A váltó puszta birtoka oly meghatalmazásnak tekintendő, melynek alapján az 1. és 2. pont alatti esetekben, az elfogadótól, illetőleg a kibocsátótól biztositást követelni, s ennek megtagadása esetében óvással élni lehet.

K. n. vtrsz:

Art. 29. Ist ein Wechsel ganz oder theilweise angenommen worden, so kann in Betreff der acceptirten Summe Sicherheit nur gefordert werden:

1) wenn über das Vermögen des Acceptanten der Concurs (Debitverfahren, Falliment) eröffnet worden ist, oder der Acceptant auch nur seine Zahlungen eingestellt hat;

2) wenn nach Ausstellung des Wechsels eine Execution in das Vermögen des Acceptanten fruchtlos ausgefallen, oder wider denselben wegen Erfüllung einer Zahlungsverbindlichkeit die Vollstreckung des Personal-Arrestes verfügt worden ist.

Wenn in diesen Fällen die Sicherheit von dem Acceptanten nicht geleistet und dieserhalb Protest gegen denselben erhoben wird, auch von den auf dem Wechsel etwa benannten Nothadressen die Annahme nach Ausweis des Protestes nicht zu erhalten ist, so kann der Inhaber des Wechsels und jeder Indossatar gegen Auslieferung des Protestes von seinen Vormännern Sicherstellung fordern. (Art. 25—28.)

Der blosse Besitz des Wechsels vertritt die Stelle einer Vollmacht, in den Nr. 1 und 2 genannten Fällen von Acceptanten Sicherheitsbestellung zu fordern, und wenn solche nicht zu erhalten ist, Protest erheben zu lassen.

Der Wechselinhaber ist berechtigt in den Nr. 1 und 2 genannten Fällen auch von dem Acceptanten im Wege des Wechselprozesses Sicherheitsbestellung zu fordern.

Svéd vtrsz:

§. 31. Ist der Acceptant des Wechsels vor dessen Verfallzeit in Concurs gerathen, oder ist durch Auspfändung erwiesen, dass ihm die Mittel zur Zahlung der Schuld fehlen, und hat er auch nicht, wenn der Wechselinhaber es verlangte, annehmbare Sicherheit für die Einlösung des Wechsels bei Verfallzeit gestellt, selbst auch dann noch nicht, nachdem das Verhältniss durch Protest bekräftigt worden, so sind die Inhaber oder Indossanten des Wechsels berechtigt, gegen Aushändigung des Protestes Sicherheit von den vorgehenden Indossanten oder vom Trassanten zu fordern, wie solches die §§. 28 und 29 besagen.

A magyar váltótörvény intézkedése, mely szerint az elfogadás megtagadása esetében készfizetési viszkeresetnek van helye, ép oly kevéssé felel meg a váltóigéret természetének, mint a királyi Curiának 1863. évi márczius 23 és 26-án kelt azon határozata, mely a váltótörvény I. r. 99 §-ának erőszakos interpraetatiója alapján, a váltóbirtokost az elfogadó ellen elrendelt csöd esetében készfizetési viszkeresetre jogositja fel. A váltó által képviselt fizetési igéret határozott időre tétetik; a váltóbirtokos tehát a váltó formalis természete szerint, a fizetést a kikötött idő előtt semmi esetben és semmi körülmény közt sem követelheti, s e részbeni igényei helyesen csak odáig terjedhetnek, hogy bizonyos körülmények közt az igéret leendő beváltására nézve biztositást kivánhat. E jogot a tervezet a váltóbirtokosnak egyrészről az elfogadás megtagadása esetében, másrészről pedig akkor adja meg, ha az adós oly körülmények közé kerül, melyek közt emberi számitás szerint, az igért fizetés hiánytalan teljesitése nem remélhető. Hogy mikor tekinthető a fizetés veszélyezettnek, azt a tervezet 95. czikke állapitja meg, mely lényegileg a k. n. váltórendszabályhoz csatlakozik. Ez esetek kétségen kivül olyanok, melyek a biztositást teljesen indokolhatják; miért is azok bővebb igazolást már e szempontból sem kivánhatnak.

Valamint egyéb intézkedéseknél, ugy a biztositás szóban levő neménél sem lehetett a nürnbergi tanácskozmány által megállapitott novellákat figyelmen kivül hagyni; miért is a tervezetben, megfelelöleg a most érintett novellákban foglalt intézkedésnek, ki kellett jelenteni, hogy a váltóbirtokos a biztositást nemcsak a tulajdonképeni előzöktől, hanem magától az elfogadótól, illetőleg a kibocsátótól is követelheti.

Készfizetési viszkereset.

83. cz.

A fizetésnek részben vagy teljes megtagadása esetében, a váltóbirtokos előzői ellen készfizetési viszkeresetet indithat:

1. ha a fizetés végetti bemutatást és

2. a fizetés nem teljesitését kellő időben felvett óvással igazolja.

K. n. vtrsz:

Art. 41. Zur Ausübung des bei nicht erlangter Zahlung statthaften Regresses gegen den Aussteller und die Indossanten ist erforderlich:

1) dass der Wechsel zur Zahlung präsentirt worden ist, und

2) dass sowohl diese Präsentation, als die Nichterlangung der Zahlung durch einen rechtzeitig darüber aufgenommenen Protest dargethan wird.

(Folyt. köv.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

A magyar váltótörvénykönyv tervezete.

Svéd vtrsz:

§. 43. Ein Wechselinhaber, der gegen Indossanten oder Trassanten sein Recht auf Regressanspruch Mangels Zahlung sich erhalten will, muss bei Verfallzeit, gleichviel ob der Wechsel vorher angenommen worden oder nicht, solchen dem Bezogenen zum Einlösen vorzeigen, und wenn Letzterer nicht vollständige Zahlung leistet, deshalb Protest an demselben oder am folgenden Tage nach dem gesetzlichen Zahltage aufnehmen lassen, ausser wenn ein Protest Mangels Annahme vorausgegangen, und der Wechselinhaber bei den Indossanten oder Trassanten zufolge §. 33 Zahlung nachgesucht; in solchem Falle ist es nicht nöthig, den Wechsel nochmals vorzuzeigen und zu protestiren, wie jetzt gesagt ist.

A váltókapcsolatban álló személyek intentiója szerint a váltóösszeg kifizetésének az intézvényezett, illetőleg a kibocsátó által kell történni; ebből folyólag kötelessége a váltóbirtokosnak a fizetést a most érintett személyeknél keresni, a nélkül hogy e részben a kijelölt út- és módtól bármi tekintetben eltérnie lehetne. Ha azonban a váltó a kijelölt rendes uton czélját nem éri, ha azok, kiket a váltó kifizetése első sorban terhelne, e kötelességnek meg nem felelnek, — a váltóbirtokosnak jogában áll követelését azok ellen érvényesiteni, kiknek kezein a váltó keresztül ment, s kik annak átruházásával, a váltóigéret beváltásáért subsidiarie garantiát vállaltak. Tekintve azonban, hogy a most érintett személyek a váltóigéret beváltásáért csak in eventum, vagyis azon esetre felelősek, ha a váltó rendes uton czélját nem éri, — önként következik, miszerint a váltóbirtokos a végből, hogy előzői ellen fordulhasson, saját diligentiáját, vagyis azt, hogy a fizetést a kellő időben és helyen siker nélkül kereste, óvással igazolni tartozik. Ezért követeli a tervezet 76. czikke a váltóbirtokostól az óvást minden oly esetben, midőn előzői ellen viszkeresetet inditani kiván.

Azok után, mik a jelen tervezetben részint a 76. czikk indokolásánál, részint más helyen a viszkereset jogi természetére nézve felhozatik, a 96. czikkben foglalt intézkedés, mely saját váltótörvényünknek is teljesen megfelel, bővebb indokolást alig kivánhat.

97. cz.

Minden váltókötelezettnek jogában áll követelni, hogy neki a váltóösszeg, a kamatok és költségek lefizetése mellett, a nyugtatványozott eredeti váltó s a fizetés hiánya miatt felvett óvás kiadassék.

Ha az előzők közül többen ajánlanak fizetést, a váltóbirtokos annak ajánlatát köteles elfogadni, kinek fizetése által legtöbben szabadulnak fel a kötelezettség alól.

K. n. vtrsz:

Art. 84. Jeder Wechselschuldner hat das Recht, gegen Erstattung der Wechselsumme nebst Zinsen und Kosten die Auslieferung des quittirten Wechsels und des wegen Nachzahlung erhobenen Protestes von dem Inhaber zu fordern.

A váltóügyletben résztvevő azon személyek, kiknek kezein a váltó a kötelezettség elháritása nélkül keresztülment, felelősek a váltóigéret pontos beváltásáért; e minőségükben tehát el kell készulve lenniök arra, hogy a váltóbirtokos részéről in eventum megtámadtatnak, minek az által vehetik elejét, ha a váltóösszeget járulékaival együtt kifizetik, vagyis a váltót beváltják. E jogot tőlük megtagadni egyrészről azért nem lehet, mert őket az ügyleten kivül álló érdektelen személyeknek, tehát jogtalan beavatkozóknak tekinteni nem lehet; másrészről mert a váltóbirtokos jogos igényei a teljes kielégitésnél tovább nem terjedhetnek; ennek megtorténtével minden további joga megszünik, s reá nézve, feltéve, hogy a fizetést valamelyik előzője ajánlja, egészen közönyös az, hogy az előzők közül melyik teljesiti a fizetést; tehát nem is állhat jogában azt ellenezni s az előzőnek ok- és szükségnélküli költségeket okozni. Egyébiránt a 97 czikkben foglalt intézkedés lényegileg a magyar váltótörvény I. r. 162. §-ában is feltalálható, miért is annak felvételét már e körülmény is eléggé indokolhatja.

A k. n. váltórendszabály nem intézkedik ezen esetről, ha az előzők közül többen ajánlanak fizetést; miért is e részben legfelebb a váltórendszabály 64. czikkében foglalt intézkedést lehetne per analogiam alkalmazni; e helyett azonban czélszerübbnek látszott a magyar váltótörvény — 163. §. — intézkedését átvenni, s határozottan kijelenteni, hogy a váltóbirtokos ily esetben annak ajánlatát köteles elfogadni, kinek fizetése által legtöbben szabadulnak fel a kötelezettség alól. Ez intézkedés teljesen megfelel a jelen tervezet azon intentiójának, mely szerint az előzőket ok- és szükség nélkul obligoban tartatni nem engedi.

98. cz.

A váltóbirtokosnak, ki a váltót fizetés hiánya miatt óvatoltatta, viszkereseti igényei kiterjednek:

1. a ki nem fizetett váltóösszegre, s ennek a lejárattól számitandó 6% kamataira;
2. az óvási és egyéb költségekre;
3. $^1/_3$ % váltódijra.

E tételeket az esetben is felszámithatja, ha keresetét egyedül az elfogadó, illetőleg a kibocsátó ellen intézi.

A fentebbi összegek oly esetben, midőn a viszkeresett a fizetés helyétől különböző helyen lakik, azon váltófolyam szerint egyenlitendők ki, melylyel a fizetés helyéről a viszkeresett lakhelyére intézvényezett látra szóló váltók birnak. Ha azonban a fizetés helyéről a most érintett helyre váltófolyam nem jegyeztetik, a viszkeresett lakhelyéhez legközelebb eső piacz folyama szolgál irányadóul.

A váltófolyam a viszkeresett kivánságára, közhitelességü folyamjegyzékkel, vagy kereskedelmi alkusz bizonyitványával, ezek hiányában pedig két kereskedő bizonyitványával igazolandó.

K. n. vtrsz:

Art. 50. Die Regress-Ansprüche des Inhabers, welcher den Wechsel Mangels Zahlung hat protestiren lassen, beschränken sich auf:

1) die nicht bezahlte Wechselsumme nebst 6 Prozent jährlicher Zinsen vom Verfalltage ab;
2) die Protestkosten und anderen Auslagen;
3) eine Provision von $^1/_3$ Prozent.

Die vorstehenden Beträge müssen, wenn der Regresspflichtige an einem andern Orte, als dem Zahlungsorte wohnt, zu demjenigen Curse gezahlt werden, welchen ein vom Zahlungsorte auf den Wohnort des Regresspflichtigen gezogener Wechsel auf Sicht hat.

Besteht am Zahlungsorte kein Curs auf jenen Wohnort, so wird der Curs nach demjenigen Platze genommen, welcher dem Wohnorte des Regresspflichtigen am nächsten liegt.

Der Curs ist auf Verlangen des Regresspflichtigen durch einen, unter öffentlicher Autorität ausgestellten Curszettel, oder durch das Attest eines vereideten Mäklers, oder in Ermangelung derselben durch ein Attest zweier Kaufleute zu bescheinigen.

Svéd vtrsz:

§. 46. Der Inhaber eines Mangels Zahlung protestirten Wechsels ist berechtigt, den Ersatz des unbezahlten Wechselsbetrages nebst Zinsen darauf zu sechs von Hundert jährlich von der Verfallzeit des Wechsels an gerechnet, Protestkosten, Postporto, Maklergebühr und was er über dies an Kosten auf die Sache auszulegen genöthigt ward, sowie auch ein Drittel vom Hundert Provision zu fordern.

Ist der Wechsel in einer ausländischen Münzsorte ausgestellt, so wird es mit der Zahlung in inländischer Münze zufolge der Bestimmung in §. 38 gehalten; jedoch soll, wenn der Curs nach der Verfallzeit des Wechsels gefallen ist, die Zahlung nach dem Curse, wie er damals stand, geleistet werden.

A 98. czikkben foglalt határozatok nemcsak a váltórendszabály, hanem a magyar váltó intézkedésének is megfelelvén, azok bővebb indokolása e helyütt feleslegesnek mutatkozik, s elégnek látszik a szóban lévő czikk azon intézkedésére reflectálni, mely szerint a váltóbirtokos a kamatokat, költségeket és a provisiót akkor is követelheti, ha keresetét egyedül az elfogadó, illetőleg a kibocsátó ellen intézi. Ez intézkedést teljesen igazolja azon körülmény, hogy a jelen tervezet ép ugy mint minden európai váltótörvény, a váltóbirtokosnak a keresetre nézve szabad választási jogot enged; ugy de ha e jog a váltóbirtokosnak megadatik, akkor a következetesség azt hozza magával, hogy azon tételeket, melyeket az összes kötelezettek ellen felszámithatna, az esetben is követelhesse, ha szabad választási jogával élve, a kötelezettek közül csak az egyiket támadja meg. Egyébiránt a gyakorlatban nem is tétetett nehézség a kérdéses felszámitás ellen; az majd mindennap előfordul, miért is annak törvényesitését alaposan ellenezni nem is lehetne.

99. cz.

Azon forgató, ki a váltót beváltotta, a korábbi forgatóktól s az intézvényezőtől követelheti:

1. az által kifizetett összeget, a fizetés napjától számitandó 6% kamatokkal együtt;
2. a felmerült költségeket;
3. a $^1/_3$ % váltódijt.

Ezen összegek oly esetben, midőn a viszkeresett más helyen lakik, azon váltófolyam szerint fizetendők ki, melylyel a viszkereső lakhelyéről a viszkeresett lakhelyére intézvényezett látra szóló váltók birnak.

Ha a viszkereső lakhelyéről a viszkeresett lakhelyére váltófolyam nem jegyeztetik, ez a viszkeresett lakhelyéhez legközelebb eső piacz folyama szerint számittatik.

A váltófolyam igazolására nézve a 98. cz. határozatai szolgálnak irányadóul.

K. n. vtrsz:

Art. 51. Der Indossant, welcher den Wechsel eingelöst oder als Rimesse erhalten hat, ist von einem frühern Indossanten oder von dem Aussteller zu fordern berechtigt:

1) die von ihm gezahlte oder durch Rimesse berichtigte Summe nebst 6 Prozent jährlicher Zinsen vom Tage der Zahlung;

2) die ihm erstandenen Kosten;

3) eine Provision von $^1/_3$ Prozent.

Die vorstehenden Beträge müssen, wenn der Regresspflichtige an einem andern Orte, als der Regressnehmer wohnt, zu demjenigen Curse gezahlt werden, welche ein vom Wohnorte des Regressnehmers auf den Wohnort des Regresspflichtigen gezogener Wechsel auf Sicht hat.

Besteht im Wohnorte des Regressnehmers kein Curs auf den Wohnort des Regresspflichtigen, so wird der Curs nach demjenigen Platze genommen, welcher dem Wohnorte des Regresspflichtigen am nächsten liegt.

Wegen der Bescheinigung des Curses kommt die Bestimmung des Art. 50 zur Anwendung.

Svéd vtrsz:

§, 47. Ein Indossant, der einen zurückgekommenen Wechsel einlöst, besitzt das Recht, von dem vorgehenden Indossanten oder dem Trassanten Ersatz des ganzen Belaufs zu erhalten, den er zu bezahlen genöthigt war, nebst Zinsen darauf zu sechs vom Hundert jährlich, vom Zahlungstage an gerechnet, sowie zu allen erweislichen Unkosten, und auch zu einem Drittel vom Hundert Provision.

A forgatmányos, ki a váltót beváltja, e tényével nem szünteti meg a váltói obligatiót, mely eltéröleg a köztörvényi obligatiótól, a fizetés tényével eo ipso megszüntnek nem tekinthető; ellenkezőleg a forgató a fizetés által a váltó tulajdonát szerzi meg, s jogot nyer a váltókövetelés érvényesitésére a fökötelezettek, tehát az elfogadó, illetőleg a kibocsátó s azon subsidiarius adósok ellen, kik a váltóigéret beváltása mellett in eventum garantiát vállaltak. Valamint a lejárat előtt a hátirat a tulajdonjog megszerzési módját képezi, — ugy a fizetés a lejárat után jogczim a váltó isméti megszerzésére; mert a forgató, ki a czélt nem ért váltót kifizeti, kötelezettségét teljesiti ugyan, de e tényével a váltó birtokosa lesz, kinek e minőségében saját előzői felelősek. Ily szempontból tekintve a forgató által teljesitett fizetést, mulhatlanul szükséges megállapitani azon követelést, melyet a fizető forgató saját előzői ellen támaszthat. Ez történik a tervezet 99. czikkében, mely lényegileg nemcsak a k. n. váltórendszabálynak, hanem a váltótörvényünk intézkedésének is megfelel, miért is egyes részeiben bővebb indokolást nem tesz szükségessé.

100. cz.

A 98. és 99. czikkek 1. és 3. pontjaiban foglalt határozatok által nincs kizárva az, hogy a viszkereső a külföldre intézett viszkeresetnél az ott megengedett magasabb tételeket számithassa; ugyanez áll jogában a külföldi viszkeresőnek is, ki belföldre intéz viszkeresetet, azon magosabb tételekre nézve, melyeket kiegyenlitnie kellett.

K. n. vtrsz:

Art. 52. Durch die Bestimmungen der Art. 50 und 51 Nr. 1 und 3 wird bei einem Regresse auf einen ausländischen Ort die Berechnung höherer, dort zulässiger Sätze nicht ausgeschlossen.

A k. n. váltórendszabály 52. czikke egy nem teljes intézkedést tartalmaz, a mennyiben csak az esetre szól, ha a viszkereset belföldről külföldre intéztetik; de megoldatlanul hagyja a kérdést oly esetben, midőn a viszkereset külföldről belföldre intéztetik; pedig ez utóbbi esetben sokkal több foganattal birhat a törvény intézkedése; mert arra nézve, hogy a külföldre intézett viszkeresetnél, az ott megengedett magasabb tételek idegenek által felszámithatók-e, első sorban a külfödi törvény határozata irányadó. E mellett a k. n. váltórendszabály intézkedése a viszonossággal sem felel meg; mert nem engedi meg a külföldi viszkeresőnek, hogy ez az általa kiegyenlitett magasabb tételeket a belföldön felszámithassa. Ily körülmények között a tervezet 100. czikkében foglalt intézkedés teljesen indokoltnak mutatkozik, s annak igazolására a most felhozott körülményeken felül egyéb alig lehet szükséges.

101. cz.

A viszkeresőnek jogában áll a viszkeresettre, követelése erejéig, viszváltót intézvényezni. Ez esetben követeléséhez számithatja a viszváltó értékesitésével járó alkusz- és a netaláni bélyegdijakat is.

A viszváltó látra állitandó ki, s közvetlenül a viszkeresett lakhelyére intézvényezendő.

K. n. vtrsz:

Art. 53. Der Regressnehmer kann über den Betrag seiner Forderung einen Rückwechsel auf den Regresspflichtigen ziehen.

Der Forderung treten in diesem Falle noch die Mäklergebühren für Negozirung des Rückwechsels, sowie die etwaigen Stempelgebühren hinzu.

Der Rückwechsel muss auf Sicht zahlbar und unmittelbar (a drittura) gestellt werden.

Code de Commerce:

Art. 177. Le rechange s'effectue par une retraite.

Art. 178. La retraite est une nouvelle lettre de change au moyen de laquelle le porteur se rembourse sur le tireur, ou sur l'un des endosseurs, du principal de la lettre protestée, de ses frais, et du nouveau change qu'il paye.

Art. 179. Le rechange se règle à l'égard du tireur, par le cours du change du lieu où la lettre de change était payable, sur le lieu d'où elle a été tirée. — Il se règle, à l'égard des endosseurs, par le cours du change du lieu où la lettre de change a été remise ou négociée par eux, sur le lieu où le remboursement s'effectue.

Art. 180. La retraite est accompagnée d'un compte de retour.

Codice di Commercio:

Art. 263. Il ricambio si opera per mezzo di rivalsa.

Art. 264. La rivalsa è una nuova lettera di cambio, per mezzo della quale il possessore si rimborsa sul traente o sopra uno dei giranti, del capitale della lettera protestata, delle spese fatte e del nuovo cambio che paga.

Art. 265. Il ricambio si regola rispetto al traente col corso del cambio del luogo, in cui la lettera era pagabile, sopra il luogo da cui è stata tratta.

Si regola rispetto ai giranti col corso del cambio del luogo, in cui la lettera è stata ceduta o negoziata da essi, sopra il lougo in cui si opera il rimborso.

Art. 266. La rivalsa è accompagnata da un conto di ritorno.

Mig a magyar váltótörvény a viszváltót csak röviden felemliti — 168. §. — az alatt a Code de Commerce és a Codice di Commercio nagyon is hosszadalmasan tárgyalja az erre vonatkozó szabályokat. A helyes középutat e tekintetben is a k. n. váltórendszabály szerkesztői követték, kik a viszváltó iránti intézkedéseikben minden felesleges dispositiót mellőztek a nélkül, hogy e kérdésnél a rövidségnek a kellő szabatosságot feláldozták volna. Igaz, hogy a váltórendszabály intézkedése mellett a consequentiák megállapitása a gyakorlati élet feladata marad; de ez a viszkereset jogi természetének kellő ismerete mellett nehézségeket nem okozhat; daczára azonban ennek, nem lehet felesleges e helyütt a viszváltó természetét, s az azzal járó manipulatiót röviden megérinteni. Alakjára nézve a viszváltó a közönséges váltóhoz hasonlit, és sajátságos jelleggel csak az intézvényező s az intézvényezett közt fenforgó viszony tekintetében bir; a közönséges váltónál ugyanis az intézvényezett nincs kötelezve az elfogadásra és fizetésre, ennek megtagadásával mitsem veszélyeztet; egészen másképp áll a dolog a viszváltónál, melynek intézvényezettje az elfogadást, illetőleg a fizetést azért nem tagadhatja meg, mert különben ellene a követelés a viszkereset rendes utján érvényesittetik. Ugyanazért ha a viszváltó nem honoráltatik, a birtokosnak jogában áll igényeit, az alapváltó erejénél fogva, a kötelezettek ellen, s ezek közt a viszváltó intézvényezettje ellen is érvényesiteni, mely esetben az utóbbit azon tételek megfizetése is terheli, melyekből a viszváltó összege felszaporodott.

Miután a viszváltó a kielégités egy nemét képezi, mi sem természetesebb mint az, hogy annak látra kell kiállittatni; miután továbbá az által, ha a viszváltó nem közvetlenül a viszkeresett lakhelyére intézvényeztetik, ennek külön költség okoztatnék, — az is teljesen indokoltnak mutatkozik, hogy a viszváltó à drittura intézvényezendő.

102. cz.

A viszkeresett csak a váltó, az óvás és a nyugtatványozott viszkereseti számla kiadása mellett köteles fizetni.

103. cz.

A forgató, ki utódai közül valamelyiket kielégitette, saját és utódai hátiratait kitörülheti.

K. n. vtrsz:

Art. 54. Der Regresspflichtige ist nur gegen Auslieferung des Wechsels, des Protestes und einer quittirten Retourrechnung Zahlung zu leisten verbunden.

Art 55. Jeder Indossant, der einen seiner Nachmänner befriedigt hat, kann sein eigenes und seiner Nachmänner Indossament ausstreichen.

Svéd vtrsz:

§. 48. Derjenige, gegen welchen ein Regressanspruch erhoben wird, ist nicht verbunden. einen Wechsel einzulösen, der ihm nicht mit dem Proteste und einer quittirten Rechnung über die vom Inhaber in Folge des Rückganges des Wechsels verlegten Kosten ausgehändigt wird.

A 102. czikkben foglalt intézkedés nemcsak a k. n. váltórendszabálynak, hanem saját váltótörvényünknek is megfelelvén, bővebb indokolást nem tesz szükségessé

Miután a fizetés által, ha az valamelyik forgató részéről történik, a váltói obligatio hatályát nem veszti; miután továbbá a váltót ugyanazon személyek ismételve forgathatják, — a forgató, ki a váltót beváltja, minden további viszkereset alól csak az által szabadul fel, ha saját hátiratát kitörli; e mellett egyuttal kitörülheti az utódok hátiratait is, mert ezek felelőssége ugyis már megszünt, tehát aláirásaik a váltón jelentőséggel nem birnak.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Váltói zálog- és megtartási jog.

Zálogjog.

104. cz.

A váltóbirtokos azon tárgyakból, melyek neki adósától kézi zálogkép átadattak, magát az esetben is váltói uton elégitheti ki, ha az adós időközben csőd alá került.

E végből a váltóbirtokos, ha az adós kötelezettségének kellő időben eleget nem tesz:

1. az ingóságokat a váltóeljárás szabályai szerint kielégitésére fordithatja;

2. a tőzsdei árfolyammal biró papirokat a lejárat napján eladhatja, vagy a napi árfolyamban követelése erejéig megtarthatja;

3. a váltóbeli vagy egyéb követeléseket behajthatja, vagy követelése erejéig megtarthatja.

Köteles azonban mindegyik esetben a netaláni felesleget az adósnak, illetőleg csődtömegének kiadni, s a mennyiben teljes kielégitést nyert, az eredeti váltót kiszolgáltatni.

105. cz.

Ha a váltóbirtokos oly mulasztást követ el, mely a zálogul szolgáló követelés részbeni vagy teljes elvesztését vonja maga után, az adósnak kártéritéssel tartozik.

Megtartási jog.

106. cz.

A váltóbirtokos lejárt váltóbeli követelése tekintetében megtartási joggal élhet adósának azon pénzeire, ingóságaira és értékpapirjaira, melyek jogszerü uton tényleges birtokába vagy rendelkezése alá kerülnek.

E jog azonban nem gyakorolható, ha a fentebb érintett tárgyak akár az adós, akár egy harmadik által meghatározott czélból kerülnek a hitelező birtokába.

107. cz.

A megtartási jog, mely az adós ellen időközben elrendelt csőd esetében is hatályos, foganatjára nézve a kézi zálogjoggal egyenlő.

A k. n. váltórendszabály nem tartalmaz intézkedést a váltói zálog- és megtartási jog iránt, mit azon körulménynek lehet tulajdonitani, hogy a lipcsei tanácskozmány e kérdést illetőleg a particularis törvényhozások irányára befolyást gyakorolni nem kivánt.

A váltói zálog- és megtartási jognak, eltérőleg a váltórendszabálytól, a törvény anyagi részébe leendő felvételét indokolja egyrészről azon körulmény, hogy a kérdéses intézkedés nemcsak nálunk, hanem Ausztriában, Szász-, Bajor- és más országokban is felvétetett; másrészről azon körülmény, hogy a szóban lévő intézkedés a váltói forgalom lényeges megkönnyitésére szolgál, s mint ilyen már azért is elfogadandó, mert nem lenne helyeselhető, ha a váltóbirtokos oly jogtól, melylyel a kereskedelmi törvények a kereskedőket rendszerint felruházzák, megfosztatnék.

A mi azon netaláni ellenvetést illeti, hogy a jogok mikénti érvényesitését tárgyazó szabályok az alaki jog körébe tartozván, illetékesen csakis abban nyerhetnek alkalmazást, — nem lehet ugyan tagadni, hogy az eljárási formalitások általában az alaki jog körébe tartoznak: de ebből korántsem következik, hogy a váltójog anyagi részébe ne lehetne oly intézkedést felvenni, mely a váltóval összefüggő, illetőleg vele kapcsolatba hozott jogok minőségét és hatályát határozza meg. A váltójog kivételes természetével épen nem ellenkezik, hogy annak anyagi részébe a kérdéses intézkedés felvétessék, a mit eléggé igazol az, hogy a váltóból felmerülő kifogások tekintetében majdnem minden valtójog anyagi részében találunk provisiót.

Ha a zálogbirtokosnak azon kiváltság megadatik, hogy zálogjogát minden körülmény közt váltói uton érvényesithesse, e kiváltságot nem lehet pusztán a végrehajtásra szoritani. Azok részéről, kik a váltóhitelező emlitett kiváltságát a keresetre kiterjeszteni nem kivánják, az hozatik fel, hogy oly esetben, midőn az adós csőd alá kerül, a követelések beperlésére csak egy utat ismer a csődtörvény, a váltóhitelező tehát, ha zálogjoggal bir is, keresetét a csődbirósághál tartozik benyujtani, s csak a kielégitést szorgalmazhatja a kezei közt levő zálogból a nélkül, hogy a csődper állására figyelemmel lenni tartoznék. Tekintve azonban, hogy a kereset nem más, mint mód arra nézve, hogy a zálogra vezetendő váltói végrehajtás lehetővé tétessék; tekintve továbbá, hogy a zálogjog kiváltságos természete ép annak érvényesitési módja által feltételeztetik, — a következetesség postulátumának tekinthető, hogy a zálogbirtokos kiváltsága oda terjesztessék ki, miszerint ez követelését az általa birt zálog alapján, tekintet nélkül az adós ellen elrendelt csődre, mindenkor váltói uton érvényesithesse, tehát keresetét a különben illetékes váltótörvényszék előtt indithassa meg; magától értetvén, hogy a keresetet a tömeg ellen intézni s ugyanannak a netaláni felesleget kiadni tartozik.

A megtartási jog természetéből folyik, hogy a váltóhitelező a kezeihez került dologból, a mennyiben azok követelése kielégitésére in natura alkalmasak, magát kielégithesse, ez eseteken kivül pedig megtartási jogát, ugy mint kézi zálogot érvényesithesse.

A magyar váltótorvény határozatlan intézkedésének tulajdonitható, hogy nálunk a megtartási joggal sok visszaélés történt. Ennek eleje vétetik a 106. cz. második bekezdésében foglalt azon intézkedés által, mely szerint a megtartási jog nem gyakoroiható, ha annak tárgyai akár az adós, akár egy harmadik által kijelölt czélból kerülnek a hitelező birtokába. Ily esetben a megtartási jognak egyrészről azért nem lehetne helyt engedni, mert annak gyakorlása a kereskedelmi forgalom alapját képező bizodalom megsértését involválná; másrészről mert a hitelezőnek nem állhat szabadságában birlalása jogczimét önkényesen megváltoztatni.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

A váltóból eredő jogok megszünése.

108. cz.

Az elfogadó, illetőleg a kibocsátó elleni váltójogi kereset a váltó lejáratától számitandó három esztendő alatt évül el.

K. n. vtrsz:

Art. 77. Der wechselmässige Anspruch gegen den Acceptanten verjährt in drei Jahren, vom Verfalltage des Wechsels an gerechnet.

Code de Commerce:

Art. 189. Toutes actions relatives aux lettres de change, et à ceux des billets a ordre souscrits par des negociants, marchands ou banquiers, ou pour faits de commerce, se prescrivent par cinq ans, à compter du jour du protêt, ou de la dernière poursuite piridique, s'il n'y a eu condamnation, ou si la dette n'a été reconnue par acte séparé. — Néanmoins les prétendus débiteurs seront tenus, s'ils en sont requis, d'affirmer, sous serment, qu'ils ne sont plus redevables; et leurs veuves, heritiers ou ayant cause, qu'ils estiment de bonne foi qu'il n'est plus rien dû.

Codice di Commercio:

Art. 282. Le azioni relative alle lettere di cambio ed ai biglietti all' ordine, che non sono semplici obligazioni, si prescrivono col desorso di cinque anni dal giorno del protesto, o se non vi fu protesto dal giorno della scadenza.

La prescrizione non è interrotta, se non quando vi è stato un riconoscimento del debito per iscritto separato o una domanda giudiciale non perenta.

Nondimeno quegli cui fosse opposta tale prescrizione, può valersi del disposto dall' articolo 2142 del codice civile.

Svéd vtrsz:

§. 76. Wechselforderungen sollen gegen die Acceptanten durch gerichtliche Vorladung, welche ihnen innerhalb drei Jahren vom Verfalltage des Wechsels an behändigt sein muss, gesichert werden.

Versäumt dieses der Forderungsberechtigte, so hat er sein Wechselrecht gegen den Acceptanten verloren.

A jogok általában, tehát a váltóból származók is, ha a törvény által meghatározott idő alatt igénybe nem vétetnek, tudományos mükifejezés szerint elévülnek.

A váltói jogok elévülésétől meg kell különböztetni a váltójogi mulasztást; mert jóllehet ez utóbbinál is, ugy mint az elévülésnél a jog azért enyészik el, mert bizonyos idő alatt érvényesitve nem lett, — a megszünés érintett két neme közt mégis jogilag különbség van, mely abban áll, hogy az elévülés által már létező kereseti jog enyészik el, mig ellenben a váltójogi mulasztás által a kereseti jog keletkezése, vagyis a feltételes jognak feltétlenné leendő átalakulása gátoltatik meg azért, mert azon cselekvények, mik a jog valósitására előirvák, bizonyos idő alatt nem történtek meg.

A váltóforgalom lényege az üzlet gyors befejezését, a váltóval járó sulyosabb felelősség pedig azt kivánja, hogy a váltóból származó jogok a köztörvényieknél rövidebb idő alatt érjék végüket, hogy a kötelezett oly igények ellen megvédessék, mik ellen a védelem később biztossággal használható nem lenne, vagy csak szinleg megállapitható volna. Az ez iránybani intézkedés szükségét a törvényhozások általában elismerték, s a váltóból származó igények tartamát a köztorvényinél rendesen rövidebb időre szabták. Az időtartamra nézve azonban, mely alatt az elévülésnek helyt adnak, lényegesen eltérnek; mert nemcsak hogy az idegen és saját váltóra nézve különbséget tesznek, s az elévülést különféle időponttól számitják, hanem azt 6 hó és 30 év között szabják ki, az egyöntetüségnek minden legkisebb nyoma nélkül.

Az elévülés tekintetében a váltórendszabály által kitüzött határidő nemcsak azért mutatkozik elfogadandónak, mert az sem szerfölött rövid, sem szerfölött hosszu nem lévén, a méltányosságnak legjobban megfelel: hanem azért is, mert forgalmunk érdekében szükséges, hogy váltójogunk ezen fontos kérdésben azon országok törvényeivel legyen összhangzásban, melyekkel folytonos érintkezésben állunk. Ezen ok kivánja azt is, hogy az elévülési idő kezdetéül, az idegen váltó elfogadója és a saját váltó kibocsátója ellenében a lejárat jelöltessék ki.

109. cz.

A váltóbirtokosnak az intézvényező, s a többi előzők elleni viszkereseti igényei elenyésznek:

1. 3 hónap alatt, ha a váltó Európában volt fizetendő, Islandot és a farői szigeteket kivéve;

2. 6 hónap alatt, ha a váltó Ázsiának és Afrikának Közép- és Fekete-tenger melletti partvidékein és ezen tengereknek az emlitett földrészekhez tartozó szigetein volt fizetendő;

3. 13 hónap alatt, ha a váltó valamely más, Európán kivüli országban, vagy Islandban avagy a farői szigeteken volt fizetendő.

A váltóbirtokos ellen a fentebbi esetekben az elévülési idő az óvás napjával veszi kezdetét.

K. n. vtrsz:

Art. 78. Die Regress-Ansprüche des Inhabers (Art. 50) gegen den Aussteller und die übrigen Vormänner verjähren:

1) in drei Monaten, wenn der Wechsel in Europa, mit Ausnahme von Islaud und den Faröern, zahlbar war;

2) in sechs Monaten, wenn der Wechsel in den Küstenländern von Asien und Afrika längs des mittelländischen und schwarzen Meeres, oder in den dazu gehörigen Inseln dieser Meere zahlbar war;

3) in achtzehn Monaten, wenn der Wechsel in einem andern aussereuropäischen Lande oder in Island oder den Faröern zahlbar war.

Die Verjährung beginnt gegen den Inhaber mit dem Tage des ezhobenen Protestes.

Code de Commerce:

l. a 160. cz.

Codice di Commercio:

l. 246. cz.

Svéd vtrsz:

§. 77. Der Inhaber eines Mangels Zahlung in gesetzmässiger Form protestirten Wechsels hat gegen die Indossanten und den Trassanten, wenn sie in Schweden wohnen, seinen Regressanspruch verloren, sofern er nicht durch gerichtliche Vorladung seinen Anspruch wahrt, welche innerhalb folgender Zeit, vom Verfalltage an gerechnet, behändigt sein muss, nämlich: innerhalb dreier Monate, wenn der Wechsel zur Zahlung innerhalb des Reichs gestellt; innerhalb sechs Monaten, wenn er in irgend einem anderen europäischen Lande zahlbar ist; innerhalb eines Jahres, wenn er auf einem ausserhalb Europa befindlichen Orte, mit Ausnahme der jenseits des Vorgebirges der guten Hoffnung oder des Cap Horn gelegenen Orte zahlbar ist, und innerhalb achtzehn Monaten, wenn er auf einem in letztgenannten Gegenden belegenen Staate bezahlt werden soll.

A váltókapcsolatba lépőknek esetleg nagy száma, a felelősség sulya, mely őket terheli, egyaránt megkivánja, hogy a váltóbirtokosnak a váltóból származó és többeket terhelő jogai érvényesitésére lehetőleg rövid határidő szabassék annál is inkább, mert különben a kártérités lehetősége a megtámadottakra nézve idő folytában ha nem is szünnék meg teljesen, mindenesetre kétségessé válhatnék. Ha az európai törvények intézkedéseit részrehajlatlan birálat alá veszszük, s azokat saját váltótörvényünk rendelkezésével összehasonlitjuk, ugy nemcsak saját váltótörvényünk, de a többi európai váltótörvények intézkedései felett is elsőséget a k. n. váltórendszabálynak kell adnunk, nemcsak a már kifejtett okokból, hanem azért is, mert a magyar váltótörvényben foglalt határidők részben aránytalanul rövidek, általában pedig complicáltak. Ehhez járul még, hogy váltótörvényünk a határidők megállapitásánál nem annyira a fizetés vagy a viszkereset inditási helyére, hanem a felek lakására volt figyelemmel, miből azután az következik, hogy pl. a pesti váltótörvényszék illetőségéhez tartozó, de távolabb helyeken lakó felek a viszkeresetet annyi idő alatt tartoznak meginditani, mintha Pesten vagy ennek tőszomszédságában laknának.

110. cz.

A forgatónak az intézvényező s a többi előző elleni viszkereseti igényei elévülnek:

1. 3 hónap alatt, ha a viszkereső Európában lakik, Islandot és a farői szigeteket kivéve;

2. 6 hónap alatt, ha a viszkereső Ázsiának és Afrikának a Közép- és Fekete-tenger melletti partvidékein és ezen tengereknek az emlitett földrészekhez tartozó szigetein lakik;

3. 18 hónap alatt, ha a viszkereső valamely más, Európán kivüli országban, vagy Islandban, avagy a farői szigeteken lakik.

A forgató ellen a határidő, ha előbb fizetett, mintsem ellene váltókereset indittatott, a fizetés napjától, minden más esetekben pedig a keresetlevél vagy az idézés kézbesitése napjától kezdődik.

K. n. vtrsz:

Art. 79. Die Regress-Ansprüche des Indossanten (Art. 51) gegen den Aussteller und die übrigen Vormänner verjähren:

1) in drei Monaten, wenn der Regressnehmer in Europa, mit Ausnahme von Island und den Faröern, wohnt;

2) in sechs Monaten, wenn der Regressnehmer in den Küstenländern von Asien und Afrika, längs des mittelländischen und schwarzen Meeres, oder in den dazu gehörigen Inseln dieser Meere wohnt;

3) in achtzehn Monaten, wenn der Regressnehmer in einem andern aussereuropäischen Lande, oder in Island oder in den Faröern wohnt.

Gegen den Indossanten läuft die Frist, wenn er, ehe eine Wechselklage gegen ihn angestellt worden, gezahlt hat, von Tage der Zahlung, in allen übrigen Fällen aber vom Tage der ihm geschehenen Behändigung der Klage oder Ladung.

Svéd vtrsz:

§. 78. Ein Indossant, der einen Mangels Zahlung gesetzmässig protestirten Wechsel einlöst oder wegen solchen Wechsels belangt wird, hat gegen ältere Indossanten oder gegen den Trassanten, wenn sie in Schweden wohnen, seine Ansprüche verloren, sofern er nicht eine dieselben sichernde Vorladung veranlasst, welche innerhalb folgender Zeit behändigt werden muss, — welche Zeit, wenn er, ohne vorgeladen zu sein, Zahlung leistet, von dem Tage, an welchem er bezahlt, im anderen Falle aber von dem Tage an gerechnet wird, an welchem ihm die Vorladung mitgetheilt ward, nämlich: innerhalb drei Monaten, wenn der die Regressansprüche Erhebende in Schweden wohnt; innerhalb sechs Monaten, wenn er in einem anderen europäischen Laude; innerhalb eines Jahres, wenn er irgendwo ausserhalb Europa, mit Ausnahme der jenseits des Vorgebirges der guten Hoffnung und des Cap Horn belegenen Orte, und innerhalb achtzehn Monaten, wenn er auf einem Platze der letztgenannten Gegenden wohnt.

Azon körülmények, melyek a 109. czikkben foglalt intézkedések igazolására felhozattak, egész kiterjedésben a 110. czikkre is alkalmazhatók lévén, e helyütt az ismételt indokolás feleslegesnek mutatkozik, s elégnek látszik e tekintetben annyit megjegyezni, miszerint a forgató ellenében az elévülési idő kezdetét a lejárattól azért nem lehetne számitani, mert neki jogai érvényesitésére, mihez a váltó mulhatlanul szükséges, a fizetés, illetőleg a kereset vétele előtt alkalma nem volt és nem lehetett; méltatlanság lenne tehát az elévülési idő kezdetét oly időpontra visszavinni, midőn az az általános jogi felfogás szerint kezdetét nem veheti.

(Vége. köv.)

Kiadja és nyomatja a **Franklin-társulat** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

A magyar váltótörvénykönyv tervezete.

111. cz.

Az elévülés a kereset meginditása által, de csak arra nézve szakíttatik meg, ki ellen a kereset intéztetett.

A keresetlevelet a perbejelentés pótolhatja.

K. n. vtrsz:

Art. 80. Die Verjährung (Art. 77—79) wird nur durch Behändigung der Klage unterbrochen und nur in Beziehung auf denjenigen, gegen welchen die Klage gerichtet ist.

Jedoch vertritt in dieser Hinsicht die von dem Verklagten geschehene Streitverkündigung die Stelle der Klage.

Az elévülés megszakitását illetőleg a váltórendszabálytól eltérni s váltójogunk e részbeni intézkedését továbbra is fentartani nemcsak azon körülmény javalhatja, hogy a váltórendszabályban foglalt intézkedés helyessége és czélszerüsége Németországban is gyakran kétségbe vonatott; hanem a tapasztalás is, mely eléggé igazolta, hogy az elévülés megszakitásának a váltórendszabályban foglalt módja által a váltói jogok fentartásának lehetősége a felek minden igyekezete mellett is kétségessé válhatik; mert nem ritkán történt és történhetik meg, hogy a kereset jóval az elévülési idő előtt indittatik meg, annak kézbesitése azonban a biróság hanyagsága, vagy véletlen akadály miatt kellő időben nem történvén meg, a fél jogvesztessé lesz, daczára annak, hogy jogát a törvény által kiszabott időben érvényesiteni el nem mulasztotta.

Ez ellenkezik az elévülés természetével és értelmével, mely szerint a jog csak akkor enyészhetik el, ha kellő időben érvényesitve nem lett. Az elévülés értelmének sokkal inkább megfelel, ha az a kereset benyujtása által félbeszakittatik; mert az, a ki keresetet nyujt be, ép a váltóból származó joggal él, s őt a jog nem használása czimén jogvesztettnek tekinteni következetesen nem lehet.

Az elévülés megszakitásának módjául a kereset mellett a perbejelentés is elfogadandó s pedig azért, mert lehetnek esetek, midőn a váltóbirtokos kereshetőségének igazolása oly körülményektől függ, miknek elháritása az elévülési időn belöl alaposan nem remélhető; a jogosság és méltányosság azonban egyaránt megkivánja, hogy az oly váltóbirtokosnak, ki jogát a kereset benyujtása által csak az elévülési idő eltelte után érvényesithetné, a lehetőség erre nézve megadassék.

112. cz.

A felek a jelen törvényben megállapitott elévülési időt szerződésileg meg nem változtathatják.

113. cz.

Az elévülést a felek ellenvetése nélkül, hivatalból figyelembe venni nem lehet.

Az első porosz javaslat 282. § ában volt provisio az iránt, hogy az oly szerződés, mely az elévülési határidők meghosszabbitását czélozza, érvénytelennek tekintessék; mindazonáltal a váltórendszabály végleges megállapitásánál ez intézkedés a törvénybe fölvéve nem lett; minek okát csak azon körülményben lehet keresni, hogy Németországban, a codificált törvények mellett, ez intézkedésnek a váltótörvénybe leendő felvétele szükségesnek nem találtatott.

Miután azonban nálunk codificált polgári törvénykönyvre egyhamar alig lehet kilátás, ilyennek hiányában pedig a szóbanlevő és a váltóperben felmerülő kérdés megoldása kizárólag a biróságok belátására bizatnék, — a kérdéses elv tekintettel arra, hogy az elévülési idő megváltoztatását czélzó szerződés az elévülésnek alapul szolgáló s fentebb kifejtett indokokkal homlokegyenest ellenkezik; tekintettel továbbá arra, hogy a váltótorvény mint kivételes és természeténél fogva szigorubb, az elévulési kérdésekben a köztörvénynél enyhébb nem lehet, — váltótörvényünk anyagi részében jovore is illetékesen helyt foglalhat.

A váltót mint formalis ügyletet — miként ez már többször érintetett — ilyennè csak az qualificálhatja, ha azon feltételek, miktől annak létezése függ, egyenként és összesen jelen vannak. Ily szempontból tekintve a dolgot, méltán azt lehetne mondani, hogy ha e feltételek létezése a váltó fogalmához megkivántatik, azok mint qualificálók csak azon időn belöl szerepelhetnek, melyhez a törvény hatásukat kötötte; hogy tehát ezen idő elteltével — mert a qualificáló feltételek hatása megszunt — az okiratot többé annak, mi az elévülési idő előtt volt, tekinteni nem lehet.

Miután azonban abból, hogy a váltói jogok érvényesitésére kitüzött idő eltelt, az elévulés szukségkép nem következik; miután továbbá a biró azt, hogy az elévulés megszakitva, s a megszakitásra szolgáló eszköz használva lett-e vagy sem, elore nem tudja és sok esetben nem is tudhatja, — a méltányosság postulatumaként lehet tekinteni azt, hogy a váltóbirtokos kereseti jogától a puszta látszat alapján annál kevésbbé mozdittassék el, mert a kereset első elintézése által az adóson oly sérelem, mely ellen magát védnie nem lehetne, épen nem történik.

114. cz.

Ha az intézvényezőnek vagy elfogadónak, illetőleg a kibocsatónak váltói kötelezettsége elévülés által, vagy az által, hogy a váltójogok fentartására szükséges cselekvények elmulasztattak, megszünik, — ezek a váltóbirtokos irányában köztörvényi uton csak annyiban maradnak kötelezve, a mennyiben ennek kárával gazdagodnának.

A forgatók ellen, kiknek váltói kötelezettsége megszünt, ily keresetnek helye nincsen.

K. n. vtrsz:

Art. 83. Ist die wechselmässige Verbindlichkeit des Ausstellers oder des Acceptanten durch Verjährung oder dadurch, dass die zur Erhaltung des Wechselrechts gesetzlich vorgeschriebenen Handlungen verabsäumt sind, erloschen, so bleiben dieselben dem Inhaber des Wechsels nur so weit, als sie sich nicht mit dessen Schaden bereichern würden, verpflichtet.

Gegen die Indossanten, deren wechselmässige Verbindlichkeit erloschen ist, findet ein solcher Anspruch nicht statt.

Code de Commerce:

Art. 171. Les effets de la déchéance prononcée par les trois articles précédents cessent en faveur du porteur, contre le tireur, ou contre celui des endosseurs qui après l'expiration des délais fixés pour le protêt, la notification du protêt ou la citation en jugement, a reçu par compte, compensation ou autrement, les fonds destinés au payement de la lettre de change.

Codice di Commercio:

Art. 257. Gli effeti della perdita di azione incorsa a norma dei tre articoli precedenti, cessano in favore del possessore contro il traente o contro quello dei giranti, il quale, dopo spirati i termini stabiliti per il protesto, per la notificazione del medesimo e per la citazione in giudicio, abbia ricetuvo per conto, per compensazione, o altrimenti, i fondi destinati al pagamento della lettera di cambio.

Svéd vtrsz:

§. 96. Hat der Wechselinhaber seine Ansprüche nach Wechselrecht verloren, weil er etwas zu befolgen unterlassen, was in dem Gesetze für den betreffenden Fall vorgeschrieben steht, so bleibt ihm doch frei, eine gewöhnliche Schuldforderungsklage anzustellen und den Wechselschuldner, welcher nicht in gutem Glauben handelt oder welcher, wenn die Forderung verfiele, sich einen Gewinn zum Nachtheile des Forderungsberechtigten machen wollte, zu belangen.

Mig a theoria és a legislatio a váltót nem önálló kötelezettségnek, hanem egyedül a köztörvényi obligatiót megerősitő jogi elemnek, tehát a fökötelezettség accessoriumának tekintette, — a jogi hátrányokat, melyek az elévülésből vagy váltójogi mulasztásból eredtek, arra szoritotta, hogy az okiratot specificus váltói jellegétől, tehát accessorius erejétől, megfosztotta. Az elévülés vagy váltójogi mulasztás folytán megszunt az alaki és anyagi rigor cambialis, megszunt az obligatio ad carcerem; de e mellett a magánjogi élem, tehát a váltónak tulajdonképeni ereje érintetlenul fenmaradt. E felfogás azonban a váltójogtudomány fejlödésével, a váltó jogi természetének szabatos meghatározásával lényeges változást szenvedett. A váltó a modern theoria szerint is tárgyát képezi a kapcsolatban álló személyek kozt letező jogviszonyoknak; de mint abstract, a materialis jogviszonytól teljesen független ügylet egyedül és kizárólag a megállapitott formában találja létele feltételét. Ha e forma, mint egyedül kötelező jogalap physicailag megsemmisül, azzal együtt a váltó is, mint képviselője a formalis jognak, elenyészik, a váltói kotelezettség megszunik. Ugyanez történik akkor is, ha a váltó jogilag semmisül meg, vagyis ha azon feltételek, melyekhez létele vagy fenállása kottetik, megszünnek vagy teljesedésbe nem mennek; a váltojogok érvényesitése ugyanis bizonyos formalitásokhoz van kötve, melyeknek összesége a váltójogi solennitást képezi; ha e formalitások meg nem tartatnak, a váltói obligatio s ezzel együtt maga a váltó is megszunik ep ugy, mintha physicailag megsemmisittetett volna.

A váltói obligatiónak most érintett jogi természetéből az kovetkeznék, hogy annak jogi megsemmisulésével mindennemu viszony megszuntnek tekintessék olyképen, miszerint annak alapján jogi igényt formálni többé ne lehessen. Miután azonban a váltó circulatiója a magánjogi viszonyok bizonyos nyomait hagyja maga után; miután továbbá az bizonyos materialis jogviszony létele által kozvetittetik, — a törvényhozások ép ugy mint az elmélet, az érintett forgalmi ugyleteknek bizonyos joghatályt tulajdonitanak az esetre, ha a váltón alapuló formalis jog bármi okból elenyészik és e miatt többé nem érvényesithető. A Code de Commerce s ehhez csatlakozva a Codice di Commercio a váltóbirtokosnak az elevulés, illetőleg a mulasztás esetére keresetet ad az intézvényező ellen, melynek alapját a gazdagodas, a valutának praeummált átvétele képezi; a magyar váltótorvény 209. §-a szerint az elévulés folytán csak a váltótorvénykezési jog enyészik el; azon szerződések mindazonáltal, melyekből a váltójog származott, a köztorvény előtt mint magánálló jogczimek tovább is fenállanak; ennélfogva valamint egyéb tekintetben, ugy elenyésztükre nézve is a köztorvény szerint itélendők meg. A k. n.

váltórendszabály, melyhez a jelen tervezet csatlakozik, hasonlag elismeri a váltónak alapul szolgált jogviszony befolyását, s a váltóbirtokosnak az elévülés, illetőleg a mulasztás daczára keresetet ad az intézvényező, továbbá az elfogadó, illetőleg kibocsátó ellen, ha ezek valamelyike a váltóbirtokos kárával gazdagodnék; de határozottan kizárja a keresetet a forgatók ellen, ha azok kötelezettsége akár elévülés, akár mulasztás folytán megszünt Ezen intézkedésből, mely főleg Liebe ajánlatára lett elfogadva — l. a jegyzőkönyvek 192. s köv. l — önként következik, hogy a váltóbirtokos, ha az érintett személyek ellen elévült váltó alapján kiván keresetet inditani, a váltóügyletnek alapul szolgált materialis jogviszony létrejöttét, s ezzel együtt azt is köteles igazolni, hogy e jogviszony folytán alperes a váltóösszeg ki nem fizetése miatt az ő kárával gazdagodnék. Hogy e körülményeket miként kell és lehet igazolni, az eleve még átalában sem határozható meg, mert e tekintetben egyedül a concret eset lehet irányadó.

Végre nem lehet felesleges kiemelni, miszerint a tervezet 114. czikke, eltérőleg a váltórendszabály 83. czikkétől, azért emliti fel a köztörvényi utat, mert e nélkül a kérdéses intézkedés azon ferde magyarázatra adhatna alkalmat, mintha a szóban levő kereset, daczára az elévülésnek, váltói utra tartoznék.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Hamis és hamisitott váltók.

115. cz.

Ha a váltón hamis aláirás fordul elő, e körülmény azok kötelezettségére, kiknek aláirásai valódiak, befolyással nincsen.

K. n. vtrsz:

Art. 75. Auch wenn die Unterschrift des Ausstellers eines Wechsels falsch oder verfälscht ist, behalten dennoch das ächte Accept und die ächten Indossamente die wechselmässige Wirkung.

Art. 76. Aus einem mit einem falschen oder verfälschten Accepte oder Indossamente versehenen Wechsel bleiben sämmtliche Indossanten und der Aussteller, deren Unterschriften ächt sind, wechselmässig verpflichtet.

Sved vtrsz:

L. 93. §.

Az európai törvényekben átalában nyilvánuló felfogás szerint, az egyes váltószerződések teljesen függetlenek nemcsak a váltókapcsolatban álló személyek viszonyaitól, hanem a többi váltószerződésektől is, melyek esetleg ugyanazon váltón előfordulnak. E felfogásból következik egyrészről azon intézkedés, mely szerint a váltóképesség hiánya, ha az a kötelezettek egyikénél vagy másikánál előfordul, a többiek jogviszonyaira befolyással nincsen; másrészről azon intézkedés, mely szerint a hamis aláirások a valódiak joghatályát nem alterálják; a váltókapcsolatban álló személyek mindegyike önálló kötelezettséget vállal és önálló jogokat szerez, melyek minden esetben saját tartalmuk és saját feltételeik szerint itélendők meg. A 115. cz. intézkedése tehát, mely egyébiránt saját váltótörvényünkben is alkalmazást nyert, az érintett felfogásnak teljesen megfelel, s ez okból bővebb igazolást nem kiván.

Hogy a hamis aláirás sem a hamisitó, sem az ellen, kiknek neve jogtalanul használtatott, váltókötelezettséget nem állapit meg, az a váltó formalis természetéből következik; az elsö ellenében azért nem, mert ennek neve a váltón elő nem fordul, váltói kötelezettség pedig csak az ellen képzelhető, ki a váltón szerepel; az utóbbi ellen pedig azért nem, mert nála a szerződési szándék hiányzik, mert a váltószerződést sem közvetlenül sem közvetve — megbizás által — nem kötötte, ilyen nélkül pedig váltói kötelezettség nem képzelhető

116. cz.

Ha a váltó meghamisittatik, azon forgatók, kik azt a meghamisitás előtt ruházták át, a váltó eredeti tartalma szerint felelősek; ellenben azok, kik a váltót a meghamisitás után forgatták, a meghamisitott tartalom szerint kötelezvék.

Kétség esetében az tételeztetik fel, hogy a hátiratok a meghamisitás előtt keletkeztek.

Hogy a váltórendszabálynak a meghamisitott váltókra vonatkozó intézkedései kimeritőknek nem tekinthetők, azt már az 1850. január 25-én kelt császári nyiltparancs is, melylyel nálunk a váltórendszabály behozatott, elismerte, s ez okból az 1840: XV. t. cz. I r. 39. és 40. §§-ait továbbra is fentartotta. Ez intézkedéseket tehát a jelen tervezetnek már azért is át kellett vennie, mert azok a váltótörvény életbeléptetése óta szakadatlanul érvényben vannak. Ehhez járul még, hogy a kérdéses intézkedések ugy a váltó formalis természetének, mint a méltányosságnak teljesen megfelelnek, s főleg azért érdemelnek figyelmet, mert a forgatókat — a váltóigéret természetének alterálása nélkül — egy praesumtió segítségével megvédik az ellen, hogy a meghamisitás ténye miatt kárt szenvedjenek. Miután azonban e vélelem csak egyszerüen praesumtio jurisnak tekinthető, az nem zárja ki az ellenkező bebizonyithatását; tehát megvédi a váltóbirtokost is attól, hogy teljes követelésétől elüttessék akkor, ha a forgatók a váltót a hamisitás után irták alá, ha tehát azt a meghamisitott tartalom mellett adták tovább.

117. cz.

Az előbbeni czikk határozatai meghamisitás esetében az elfogadóra, illetőleg a kibocsátóra is alkalmazást nyernek.

Azon okok, melyek az előbbeni czikkben foglalt határozatok igazolására felhozattak, a magyar váltótörvény 186. §-ának átvételét is indokolhatják. Valamint a forgató, ugy az elfogadó, illetőleg a kibocsátó sem kötelezhető arra, hogy többet fizessen, mint a mennyire magát lekötötte; azon vélelem tehát, melyet az előbbeni czikk a forgatók érdekében felállitott, az elfogadóra és a kibocsátóra nézve is szükségesnek mutatkozik.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Elveszett váltók.

118. cz.

Az elveszett váltó birtokosa annak megsemmisitését a fizetési hely törvényszékénél kérelmezheti.

K. n. vtrsz:

Art. 73. Der Eigenthümer eines abhanden gekommenen Wechsels kann die Amortisation des Wechsels bei dem Gerichte des Zahlungsortes beantragen. Nach Einleitung der Amortisations-Verfahrens kann derselbe vom Acceptanten Zahlung fordern, wenn er bis zur Amortisation des Wechsels Sicherheit bestellt. Ohne eine solche Sicherheitsstellung ist er nur die Deposition der aus dem Accepte schuldigen Summe bei Gericht oder bei einer andern zur Annahme von Depositen ermächtigten Behörde oder Anstalt zu fordern berechtigt.

Code de Commerce:

Art. 151. Si la lettre de change perdue est revêtue de l'acceptation, le payement ne peut en être exigé sur une seconde, troisième, quatrième, etc., que par ordonnance du juge, et en donnant caution.

Art. 152. Si celui qui a perdu la lettre de change, qu'elle soit acceptée ou non, ne peut représenter la seconde, troisième, quatrième, etc., il peut demander le payement de la lettre de change perdue, et l'obtenir par l'ordonnance du juge, en justifiant de sa propriété par ses livres, et en donnant caution.

Art. 153. En cas, de refus de payement, sur la demande formée en vertu des deux articles précédents, le propriétaire de la lettre de change perdue conserve tous ses droits par un acte de protestation. — Cet acte doit être fait le lendemain de l'échéance de la lettre de change perdue. — Il doit être notifié aux tireur et endosseurs, dans les formes et délais prescrits ci-après pour la notification du protêt.

Svéd vtrsz:

Art. 70. Kommt ein acceptirter Wechsel abhanden, so hat derjenige, der den Wechsel verloren hat, das Recht, an dem Bezahlungsort bei dem Gerichte auf Amortisation des Wechsels anzutragen, auch Abschrift solchen Wechsels einzureichen, oder über dessen Inhalt Aufgabe zu machen, welche das Gericht einer zur sichern Erkennbarkeit des Wechsels nöthigen Prüfung unterwirft. Bringt der Nachsuchende einen wahrscheinlichen Beweis bei, aus welchem hervorgeht, dass der Wechsel wirklich verloren ist, so wird eine öffentliche Vorladung von Gerichtswegen ausgefertigt und an die Thüre des betreffenden Gerichtslocales angeschlagen, dieselbe auch drei Mal (mit einem Zwischenraum von wenigstens vierzehn Tagen bei jedem Male) in die öffentlichen Blätter eingerückt, wodurch der Inhaber des Wechsels aufgefordert wird, seine weiteren Rechte innerhalb Jahr und Tag nach der Aufforderung in den Zeitungen, von der letzten Bekanntmachung an gerechnet, zu beweisen. Wird der Wechsel innerhalb der bestimmten Zeit nicht vorgezeigt und wird das Gesuch nach demselben fortgesetzt, so spricht das Gericht die Amortisation des Wechsels aus.

A magánjogban elfogadott azon elv, hogy a tulajdonjog az okirat elvesztése által nem szünik meg, a váltótörvényekben is alkalmazást nyert, melyek az elveszett váltó birtokosának, tekintettel arra, hogy az okirat elvesztése által csak a jog érvényesitésének lehetősége tekinthető megszüntnek, kivételesen a megsemmisitési eljárás megengedése által adnak oltalmat, lehetővé kivánván a váltóbirtokosnak tenni, hogy ez a fizetéshez, ennek lényeges feltétele — a bemutatás és a váltó kiadása — nélkül is juthasson.

A mi magát a 118. czikkben foglalt intézkedést illeti, az lényegileg nemcsak a k. n. váltórendszabálynak, hanem saját váltótörvényünknek is megfelel; miért is annak bővebb indokolása már azért is mellőzhetőnek mutatkozott, mert a fizetési hely oly általános illetőségnek tekinthető, mely alá a váltókötelezettek kivétel nélkül tartoznak, s mely ellen közülük a peres eljárásban sem élhetne egyik is érvényes kifogással.

119. cz.

A megsemmisitési eljárás folyamatba tétele után a váltóbirtokos, feltéve hogy a váltó már lejárt, az elfogadótól, illetőleg a kibocsátótól a váltóösszeg kifizetését követelheti, ha a megsemmisitésig kellő biztositékot ád. Ily biztositék adása nélkül a váltóbirtokos csak azt követelheti, hogy az elfogadó, illetőleg a kibocsátó a váltóösszeget birói kezekhez letegye.

Telepitett váltóknál, ha azokon telepes van kijelölve, a váltóbirtokos a fizetést a fentebbi feltételek mellett csak ugy követelheti, ha a telepesnél kellő időben történt bemutatást óvással igazolhatja.

K. n. vtrsz:

L. 73. cz.

Svéd vtrsz:

§. 71. Nachdem die Vorladung, wie in §. 70 besagt war, in den Zeitungen zum dritten Mal eingerückt worden, liegt es dem Acceptanten ob, den verlorenen Wechsel, den er anerkennen oder gegen den er einen Gegenbeweis führen muss, nach abgelaufener Verfallzeit gemäss Wechselrecht demjenigen zu bezahlen, welcher vermittelst Duplicat oder auf andere Art sein unbestreitbares Recht auf Bezahlung beweist, vorausgesetzt, dass derselbe gehörige Sicherheit für Rückzahlung stellt, für den Fall, dass der Wechsel nicht durch Ausspruch des Gerichts amortisirt werden sollte.

Ha a megsemmisités iránti intézkedés, az európai váltótörvények utmutatása nyomán, a váltójog anyagi részébe felvétetik, a megsemmisités jogi következményeinek megállapitásánál, a német váltórendszabály intézkedései a leghelyesebb alapul kinálkoznak már azért is, mert azok e kivételes eljárás jogi hatályát a méltányosság határain belől állapitják meg akkor, midőn a váltóbirtokosnak csak az elfogadó s a kibocsátó ellen adnak jogot a váltóösszeg követelésére. Arra nézve, hogy az elveszett váltó birtokosa minden igénytől el ne ejtessék, indokul szolgálhat a méltányosság; de nem szolgálhatna ez indokul arra, hogy azon formalitások, mikhez a viszkereset köttetik, könnyeden félretétessenek, s az intézvényező, a forgatók vagy a névbecsülő a puszta megsemmisités alapján fizetésre szorittassanak. A viszkereseti jog miként már érintetett, feltételes lévén, azt sem a váltó elvesztése, sem más véletlen körülmény feltétlenné nem teheti.

A k. n. váltórendszabály nem intézkedik azon feltételekről, melyek telepitett váltóknál a fizetéshez, a megsemmisitési eljárás kiegészitéséül, szükségesek oly esetben, midőn a váltón telepes lett kijelölve; pedig az ily váltókat az elfogadó, illetőleg a kibocsátó elleni kereset szempontjából sem lehet a közönséges váltókkal egy cathegoriába helyezni. A jelen tervezet ép ugy, mint k. n. váltórendszabály a telepitett váltóknál a fizetés végetti bemutatást a kereset különbeni elvesztése mellett teszi a váltóbirtokos kötelességévé, ezzel egyuttal kijelentvén, miszerint az ily váltók alapján feltétlen keresetet nem ismer. Ugy, de ha a megsemmisitési eljárás magában véve elegendőnek nyilvánittatnék arra, hogy annak alapján az elfogadó, illetőleg a kibocsátó fizetésre szorittassék, — akkor a telepitett váltók megfosztatnának jellegüktől, s a váltóbirtokosnak kényelmes mód nyujtatnék a törvény kijátszására minden oly esetben, midőn ez az óvást a telepesnél elmulasztotta Ily körülmények közt a 119. cz. második bekezdése, mely a váltórendszabálynak egy kétségtelen hiányát pótolja, teljesen indokoltnak tekinthető.

120. cz.

Ki váltóbirtokosi minőségét a 35. cz. határozatai szerint igazolja, a váltó kiadására csak az esetben kötelezhető, ha őtet annak megszerzésénél roszhiszemüség vagy vétkes gondatlanság terheli.

K. n. vtrsz:

Art. 74. Der nach den Bestimmungen des Art. 36 legitimirte Besitzer eines Wechsels kann nur dann zur Herausgabe desselben angehalten werden, wenn er den Wechsel in bösem Glauben erworben hat oder ihm bei der Erwerbung des Wechsels eine grobe Fahrlässigkeit zur Last fällt.

Már a lipcsei tanácskozmányban általában elismertetett azon nézet helyessége, mely szerint a vindicationak a váltó tényleges birtokosa ellen a közönséges feltételek közt helye nem lehet. A váltó mint a kereskedelmi forgalom egyik fizetési mediuma, bizonyos tekintetben kereskedelmi értékpapirnak tekinthető, miért is a vindicatió szempontjából a közönséges adóslevelekkel egy cathegoriába nem helyezhető. Ehhez járul még, hogy a törvények, a váltó forgalmi képessége érdekében, a váltóbirtokos külső legitimatióját rendszerint elegendőnek tekintik, s ez okból a fizetőt a hátiratok valódiságának vizsgálására nem kötelezik. Mindezen körülmények azt követelik, hogy a vindicatio a váltóbirtokos ellenében csak bizonyos feltételek mellett engedtessék meg. E feltételeket jelöli ki a tervezet 120. czikke, mely a k. n. váltórendszabályhoz csatlakozik, s a váltóbirtokost, ki minőségét a hátiratok összefüggő és egész hozzá lenyuló lánczolatára alapitja, csak az esetben kötelezi a váltó kiadására, ha őtet a megszerzésnél roszhiszemüség vagy vétkes gondatlanság terheli. E kérdés azonban a dolog természete szerint a váltóeljárás tárgyát nem képezheti, s a per, mely a váltónak volt, és tényleges birtokosa közt a tulajdonjog tekintetében keletkezik, a polgári peres eljárás szabályai szerint nyerhet csak megoldást.

Végre nem leend felesleges e helyütt kiemelni, miszerint a jelen tervezet, eltérőleg a magyar váltótörvénytől, a megsemmisitési eljárás módozatait azért nem vette fel keretébe, mert ezek mint tisztán alaki cselekvények, a materialis jog körébe nem tartoznak.

TARTALOM.

Lap

ELSŐ FEJEZET.
Váltóképesség 1

MÁSODIK FEJEZET.
A váltó lényeges kellékei 2

HARMADIK FEJEZET.
Váltónyilatkozatok és váltócselekvények 5

NEGYEDIK FEJEZET.
A váltók többszörözése 7

ÖTÖDIK FEJEZET.
A váltóból eredő jogok átruházása 10

HATODIK FEJEZET.
Elfogadás végetti bemutatás és elfogadás 14

HETEDIK FEJEZET.
Fizetés végetti bemutatás, lejárat, fizetés és a fizetési határidő meghosszabbitása 18

Lap

NYOLCZADIK FEJEZET.
Közbenjárás 23

KILENCZEDIK FEJEZET.
Óvás és az előzők értesitése 26

TIZEDIK FEJEZET.
A váltóból eredő keresetek és kifogások 30

TIZENEGYEDIK FEJEZET.
Váltói zálog- és megtartási jog 35

TIZENKETTEDIK FEJEZET.
A váltóból eredő jogok megszünése 35

TIZENHARMADIK FEJEZET.
Hamis és hamisitott váltók 37

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.
Elveszett váltók 37

TÖRVÉNYJAVASLAT.

A POLGÁRI TÖRVÉNYKEZÉSI RENDTARTÁS TÁRGYÁBAN ALKOTOTT 1868. LIV. TÖRVÉNYCZIKK

MÓDOSITÁSA IRÁNT.

Melléklet a „Jogtudományi Közlöny"-höz 1874.

BUDAPEST, 1874.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

Törvényjavaslat

a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868. LIV. törvényczikk módositása iránt.

VIII-ik közlés, vége.

Minthogy azonban az ily bíróságnál is a jegyzőkönyv vitelére jegyzőt kell alkalmazni, a közigazgatási szolgabirák mellett pedig jegyzőkül alkalmazható tisztviselők nincsenek, ennélfogva arról is kell gondoskodni, hogy a szolgabirák mellett kik vihetik a jegyzőkönyvet. E tisztre legalkalmasabbaknak látszanak a községi, illetőleg körjegyzők.

Mivel a mezei rendőri bíróság már a törvénynél fogva itéleteket hozhat, nem lehetne itéletei ellen a jogorvoslatot megtagadni. Minthogy azonban a rendes bíróságok nem lehetnek a közigazgatási közegekre nézve fölebbviteli bíróságok; az pedig, hogy közigazgatási hatóságokra bizassék polgári ügyekben a fölebbviteli biráskodás, oly közigazgatási hatóságok hiányában, melyek kevesebb számu tagokból testületileg volnának szervezve, kivihetetlen: ennélfogva nem marad egyéb hátra, mint a perorvoslatok kizárásával, a mezei rendőri bíróságok itéletével meg nem elégedő félnek birtokon kivül, a törvény rendes utját fentartani.

A 118-ik §-hoz.

E §. csupán azon hibás rendelkezését javitja a perrendtartás 519. §-ának, mely szerint a számadó által beadott számadás keresetnek tekintendő. E hibás rendelkezés a számadási pert egészen kiforgatta a rendes perek természetéből.

A 119-ik §-hoz.

Az épitkezések esetében követendő eljárást a perrendtartás nem szabályozza, pedig arra kivált városokban szükség van. Ha az épitkezni akaró szomszédjával előre tisztába nem jön, megtörténhetik, hogy épitkezés közben birtokháboritási perrel akasztja meg szomszédja az épitkezést, mi ugy az egyik, mint a másik félre nézve káros következéseket vonhat maga után. Az épitkezőre nézve nemcsak azért, mivel kénytelen az épitkezést felfüggeszteni, hanem azért is, mert ha szomszédjának igaza van, az épitkezésre forditott költségeit is elveszti; a szomszédra nézve pedig azért, mert ha igénye alaptalan, a károk és költségek megtérítésében elmarasztaltatik. A javaslat 119. §-a módot nyujt arra, hogy az épitkezni akaró fél az épitkezés előtt tisztába jöhessen azon személylyel, ki az épitkezés iránt bármi jogczimnél fogva érdeklődik.

A 120-ik §-hoz.

A birtokháboritási ügyekben követendő eljárást a perrendtartás nem szabályozza. E hézagot annál inkább szükséges betölteni, mivel a királyhágóntúli részekben még ma is az osztrák polgári törvénykönyv levén hatályban, ott az 1807. XIII. t. cz. hatályával nem bir; nincs tehát törvény, mely az azon részekben igen gyakori birtokháboritási esetekben a sommás eljárást szabályozná.

A 122-ik §-hoz.

Miután a perrendtartás 294. és 297. §-ai tekintettel a perfolyamra, az előleges biztositási intézkedésekre és a végrehajtási eljárásra egészen átdolgoztattak, a 294. §-ban hivatkozott 581. §-t és a 297. §-nak 22. pontját, mennyiben ezek az öröklési eljárásban használható jogorvoslatokat szabályozzák, külön §§-ba kellene átvinni, illetőleg ezen törvényjavaslatnak 67—88. §-ait azon rendelkezésekkel kellene bővíteni, melyek az öröklési eljárásban helyt fogható jogorvoslatokkal való élést szabályozzák.

Minthogy azonban az öröklési eljárás szabályozása külön törvényjavaslatnak tartatott fenn, abban lesz helyén az öröklési eljárásban használható jogorvoslatokat tárgyalni; addig is azonban szükséges az egészben megszünt 294. és 297. §§-nak az öröklési eljárásra vonatkozó rendelkezéseit fentartani

Budapest, 1874. május 18-kán.

Dr. Pauler Tivadar, s. k.

Kiadja és nyomatia a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten (Egyetem-utcza 4 sz.)

Törvényjavaslat

a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868. LIV. törvényczikk módositása iránt.

I-sö közlés.

Általános indokolás.

Az 1868. LIV. törvényczikk alkotásakor a törvényhozásnak nem volt czélja, végleges polgári törvénykezési rendtartást létesitni.

A törvényhozás az 1868. LIV. törvényczikk alkotása által csak oly ideiglenes törvénykezési rendtartás behozatalát czélozta, mely addig is, mig a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló perrendtartást behozni lehet, a perbeli és perenkivüli eljárást a szoros értelemben vett Magyaországon és annak a Királyhágón tuli részeiben egyaránt szabályozza; azért az 1868. LIV. törvényczikk által alkotott polgári törvénykezési rendtartás akkép készült, hogy abba a Királyhágón tuli részekben hatályba levő osztrák polgári perrendtartás szabványai, a Magyarországon hatályban volt ideiglenes törvénykezési szabályok és a törvénykezési eljárást szabályozó kormányrendeletek, a szükségeseknek látszó változtatásokkal rendszeres egészbe összegyüjtettek. E mellett azonban a perrendtartás némely ujitást is felvett, melyek legfontosabbika a külön semmitőszéki intézmény behozatala, mely intézménynek behozatala több oly rendelkezés felvételét tette szükségessé, melyekre más nemzeteknek, vagy az irásbeliség vagy a szóbeliség következetesen keresztülvitt elvein alapuló perrendtartásaiban hasonló mintát szolgáltató rendelkezésekre nem találunk; azok beillesztése tehát oly perrendtartásba, mely az irásbeliség mellett a három foku fokozatos biráskodási rendszert fentartotta, nehézségekkel járt, molyek legyőzésére a gyakorlat sem nyujthatott segédkezet.

Még sulyosabbakká váltak e nehézségek az által, mivel a külön semmitőszéki intézmény behozatalával egyidejüleg a fölebbezési jog korlátoltatott; és pedig akképen, hogy a perrendtartás a 294. §-ban egyszerüen meghatározta azon eseteket, melyekben fölebbezéssel lehet élni; minden más esetben a fölebbezést kizárta.

A gyakorlati élet a perrendtartásnak igen sok hiányát mutatta ki, ugyannyira, hogy mindjárt annak hatályba lépte után felmerült a szükségérzete annak, hiányait a törvény módositása által javitani.

Azóta mindinkább érezhetővé vált a javitás szüksége, melyet az állam nem kedvező pénzügyi helyzete is sürgetőleg követelvén, egyik okul szolgált arra, hogy az igazságügyi minister szakférfiak egybehivására inditsa, véleményeiket a szükséges javitások terjedelme iránt meghallgatandó.

Voltak, kik viszonyaink között a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló perrendtartás behozatalát általában és teljesen lehetetlennek tartották; kik tehát az 1868. LIV. törvényczikket akár a külön semmitőszék fentartásával, akár a nélkül örömest revisió alá vennék, hogy annak hiányait pótolva, hibáit kiigazitva, egy lehetőleg tökéletes, ámde az irásbeliség elvein alapuló perrendtartás szabályozza a törvénykezési eljárást.

Mások barátai a szóbeliség és közvetlenség elveinek, nem hitték, hogy az ezen elveken alapuló végleges perrendtartás rövid idő alatt behozható lenne; ezek az irásbeliség elvének barátaival egyetértettek abban, hogy addig is, mig a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló perrendtartást behozni lehet, a most hatályban levő törvénykezési rendtartáson javitsunk ott, hol annak hiányát vagy hibáját tapasztaljuk.

Végre voltak, kik az 1868. LIV. törvényczikk tüzetes revisiója által magát a végczélt, tudniillik a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló perrendtartás behozatalát vélték koczkáztatva, kik tehát a polgári törvénykezési rendtartást hiányaival és hibáival azért vélték megtartandónak, hogy az által a törvényhozást a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló perrendtartás minél előbbi behozatalára kényszeritsék; ezek legfölebb annyit engedtek meg, hogy a törvénykezési rendtartáson csak annyit javitsunk, mennyit az égető szükség parancsol.

Ezek voltak nagyjában vázolva a polgári törvénykezési rendtartás módositása tárgyában nyilvánitott főbb vélemények.

Ha meg kell engednünk, hogy a törvényhozás a törvénykezési reformot a szóbeliség és közvetlenség elvén alapuló perrendtartás behozatalával akarja valósitani, akkor alig lehet tagadnunk azon vélemény helyességét, mely a most-ni polgári törvénykezési rendtartást tüzetes revisió alá venni nem kivánja. Hiszen a perrendtartásnak alig van §-a, melyet a benne foglalt rendelkezés a szövegezés vagy irály tekintetében javitani ne lehetne. Ily javitás czéljából revisió alá venni a törvénykezési rendtartást annyi volna, mint uj perrendtartást készitteni; uj perrendtartást pedig, a törvényhozás kijelentett irányát tekintve, csak a szóbeliség és közvetlenség elvein lehet készitteni. Másrészről a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló perrendtartás behozatala bármennyire kivánatos, ez idő szerint nem lehetséges. Azon intézmények, melyek az ily perrendtartás behozatalát előkészitik, vagy még nem léptek hatályba, vagy még nincsenek annyi idő óta hatályban, hogy a nemzet életében gyökeret vertek volna s a nemzet bizalmával találkoznának. Hiszen nálunk a sommás eljárásnak az 1832/6. XX. törvényczikk, s az 1868. LIV. törvényczikk 117. §-ának szelleme szerint szóbelinek kellene lenni; a gyakorlat azonban azt mutatja, hogy általában szólva, még a legegyszerübb ügyben sem tudtak a felek és biróságok az irásbeliség bilincseitől szabadulni.

Ezen okok elhatározók voltak arra nézve, hogy az 1868. LIV. törvényczikk tüzetes revisió alá ne vétessék; de miután annak javitása szükséges, annak oly javitása hozassék javaslatba, mely a perrendtartás kirivó hiányain segitsen.

E szerint a javitás terjedelmét az szabván meg, mit tartunk a perrendtartás kirivó hiányainak, mindenekelőtt a kirivó hiányok fogalmával kell tisztába jönnünk; mert különben azon vezérelv, mely szerint javitani akarunk, bizonytalan, ingatag, tág és nagyon terjedelmes lenne, minthogy egyébiránt mindig az egyéni felfogástól függne, mit tart valaki kirivó hiánynak, s minő rendelkezés változtatását vagy uj rendelkezés felvételét tartja valaki égető szükségnek, ugy hogy az eltérő egyéni felfogásokkal szemközt alig lehetne indokolni, miért kelljen némely §-t javitani, a többieket pedig változatlanul hagyni.

A javaslatnak nem lehetett czélja az oly javitás, melynél fogva a perrendtartásnak valamely nem eléggé szabatosan, nem minden kételyt kizáró határozottsággal kifejezett rendelkezése ujabban helyesebben szövegeztetnék, vagy a melynél fogva a perrendtartásnak valamely a tudomány mai szinvonalán nem álló, vagy a gyakorlati alkalmazás közben kevésbé czélszerünek bizonyult intézkedése más jobbal felcseréltetnék. A szövegezés hibáit pótolhatják a felsőbb biróságok döntvényei; a kevésbé czélszerü rendelkezéseket pedig uj, jobb rendelkezésekkel felcserélni az uj perrendtartás alkotásához tartozik.

A törvényjavaslatban inditványozott javitások csak az oly hézagok betöltésére s az oly rendelkezések megváltoztatására terjednek, mely hézagok és rendelkezések főképen okozzák a birói teendők sokaságát, vagy pedig a jogbiztonságot veszélyezni képesek. E czélt szem előtt tartva, a törvényjavaslat oly uj rendelkezéseket is vett fel, melyek nem a fennálló rendelkezések módositásának, mint inkább ujitás természetével birnak.

Már most ha azt vizsgáljuk, hogy a polgári törvénykezési rendtartásnak mily hiányos vagy hibás rendelkezései okozzák főképen a birói teendők sokaságát, ugy találjuk, hogy a birói teendők sokaságának okai a következőkben rejlenek:

1. hogy a sommás eljárás a gyakorlatban irásbelivé fajult,

2. hogy a törvénykezési rendtartásnak a jogorvoslatokról szóló szabványai tökéletlenek.

Ha továbbá azt vizsgáljuk, hogy mi által képes polgári törvénykezési rendtartásunk a jogbiztonságot főképen veszélyezni, ismét ugy találjuk, hogy a veszély jogorvoslati rendszerünk tökélytelenségében rejlik.

A törvényjavaslat tehát főképen a sommás eljárás és jogorvoslati rendszerünk javitására szoritkozott; azonban kitüzött czéljához képest kiterjed a polgári törvénykezési rendtartásnak a birói hatóságra s illetőségre, a perbeli megbizottakra, bizonyitásra, a birói határozatok hozatalára és kézbesitésére, az előleges biztositási intézkedésekre, a végrehajtási és perenkivüli eljárásra vonatkozó némely rendelkezéseire is, a mennyiben t. i. a javitást a jogbiztonság vagy a birói teendők kevesbitésének érdeke követelte, és a mennyiben a perrendtartás hiányos vagy hibás rendelkezése olynemünek mutatkozott, melyen a fölebbviteli bíróságok döntvényei nem segithetnek.

Csak az örökösödési eljárást mellőzi teljesen ezen törvényjavaslat, de csak azon okból, mivel az öröklési eljárásnak külön törvény általi szabályozása mutatkozott szükségesnek.

A törvényjavaslatnak főtárgyát a sommás eljárás és jogorvoslati rendszerünk javitása képezvén, szükséges erre vonatkozólag a javaslatot főbb vonásaiban, s annak általános indokait e helyen előterjeszteni, mig a részletek és apróbb javitások indokolása, a mennyiben szükséges, az egyes §§-nál fog előterjesztetni.

I. A sommás eljárás.

A törvényjavaslatnak czélja nem lévén uj perrendtartást alkotni, hanem a hatályban levő törvénykezési rendtartást javitani, annak alapelveit gyökeresen nem változtathatta meg. A mi törvénykezési rendtartásunk az elsőfoku eljárásra nézve két különböző alapelven nyugszik, a sommás eljárás a *tárgyalási*, a rendes eljárás az *esetlegességi* elven. Sommás eljárásban a biró kötelessége a tényállást tisztába hozni, vagyis: az anyagi igazságot kinyomozni; rendes eljárásban a biró gyakran az anyagi igazság rovására az alaki szabályokhoz van kötve.

A perrendtartásnak egyik nagy hibája az, hogy a két különböző elven alapuló eljárási módot nem különböztette meg egymástól, hogy a tárgyalási elvet a perrendtartás 117. §. csak kimondja a nélkül, hogy ezen elvet következetesen keresztülvitte s oly részletes rendelkezéseket vett volna fel, melyek az elv valósitását lehetővé tennék s a birót utba igazitanák az iránt, miként kelljen ugy az ügy tárgyalásánál, mint a bizonyitási eljárásban eljárni.

Hiba ugy magában érthető dolog, hogy a rendes eljárás szabályai a sommás eljárásban nem alkalmazhatók. Már pedig a mi polgári törvénykezési rendtartásunk csak a pertári kezelést, melynek a rendes eljárásban van helye, szabályozza, és a bizonyitási eljárás szabályainak felállitásánál csak a rendes eljárásra volt tekintettel, a mellett a 127. §-ban kimondja, hogy a törvénykezési rendtartás általános szabályai, a mennyiben a törvény módositásokat nem tartalmaz, a sommás eljárásban is alkalmazandók; ámde azon módositások, melyeket a 117., 123. §§-ok foglalnak magukban, a tárgyalási elv valósitására nem elegendők.

A birák épen a leggyorsabb elintézést kivánó ügyekben fennakadnak azért, mert a sommás eljárást a törvény kimeritőleg nem szabályozza. Itt tehát a törvény hézagát pótolni szükséges. Pótolni azonban csak oly rendelkezések felvétele által lehet, melyek a tárgyalási elvet valósitják.

Maga azon tény, hogy a sommás eljárást a perrendtartás 117. §-a a tárgyalási elvre fektette, meggyőzhet mindenkit arról, hogy a sommás pert illetőleg csak a tovább haladásról a megkezdett ösvényen lehet szó.

II. Jogorvoslati rendszerünk.

Jogorvoslati rendszerünk azért tökélytelen, mert a mig egyrészről a perrendtartás 294. és 307. §-ai a fölebbezési jogot és az igazolás jogorvoslatát szerfölött korlátolják, másrészről a törvény még sem akadályozza azt, hogy minden itélet ellen, legyen az bármily apró ügyben, bármily törvényszerü, a pert huzni akaró fél fölebbezéssel ne élhessen; sőt módot nyujt arra, hogy a fölebbezés mellett ugyanazon fél ugyanazon ügyben mind a három bíróság itélete ellen semmiségi panaszszal is élhessen.

Az igazolás jogorvoslatára vonatkozó módositás indokolását e helyen mellőzve, a mi a fölebbviteli rendszert magát illeti, annak javitása elkerülhetlenül szükséges: mert a fölebbezési jognak a perrendtartás 294. §-ában foglalt korlátolása a jogbiztonságot veszélyezteti a nélkül, hogy kitüzött czélját elérné. A jogbiztonságot veszélyezteti azért, mivel ezen §. nem csupán a per folyamára szoritkozván, hanem általános lévén annak rendelkezése, a perrendtartás tárgyához tartozó minden peres és perenkivüli ügyre kiterjeszthető; miből következik, hogy a jogaikban sértett felek az oly elsőbirósági cselekmények és végzések ellen sem élhetnek fölebbezéssel, melyek nem a perbeli eljárást szabályozzák. Czélját nem érte el azért, mivel oly esetekben, melyekben a törvény a fölebbezést kizárta, a jogaiban sértett, vagy a pert huzni akaró fél semmiségi panaszhoz folyamodott, habár való vagy állitólagos jogsérelme nem is alaki törvénysértésből származott; innen támadt, hogy a semmitőszék sajátképeni hivatásán kivül eső teendőkkel árasztatott el.

A felhozottakból folyik, hogy fölebbviteli rendszerünket két irányban szükséges javitanunk:

1-ször: meg kell szüntetni a fölebbezési jognak a perrendtartás 294. §-ában foglalt korlátozását;

2-szor: gátat kell vetni a jogorvoslatokkal való visszaélésnek.

A javitásnak mindkét irányban határt szab a külön semmitőszéki intézmény fennállása. Nem lehet minden elsőbirósági végzés ellen fölebbezést engedni, mert a perfolyamban és a végrehajtási eljárásban üdvösnek bizonyitotta be a gyakorlat a perrendtartásnak azon rendelkezését, mely szerint a fokozatos fölebbezés kikerülésével közvetlenül a semmitőszék kimondhatja: vajjon az első birónak valamely megtámadott cselekvénye vagy határozata törvényes vagy törvénytelen-e. De nem lehet megtagadni azt sem, hogy ugyanazon ügyben mind a három bíróságnak fölebbezhető határozata ellen a felek külön semmiségi panaszszal is ne éljenek, ha arra törvényes okuk van.

Az 1-ső pont alatt kijelölt irányban a javaslat elvül állitja fel, hogy az elsőbíróságok határozatai önálló fölebbezéssel támadhatók meg, a mennyiben a törvény kivételt nem tesz. (69. §.) Azután a 70. §-ban meghatározza azon eseteket, melyekben fölebbezésnek helye egyáltalában nincs. Ezen esetek kétfélék: a) olyanok, melyekben akár a per tárgyának csekélysége, akár a fölebbezésnek vélelmezhető alaptalansága, akár végre a miatt, mivel nem rendes bíróságok hozták az itéletet, czélszerünek látszik, hogy a fölebbezés kizárva maradjon (54. §. 1., 2. pont; prtts. 478., 490., 509. §§.); b) olyanok, melyekben a semmitőszék van hivatva közvetlenül és végérvényesen határozni. (70. §. 1., 2., 3. pontjai.)

Végre a 71. §-ban meghatározza azon eseteket, melyekben önálló fölebbezésnek nincs helye, a melyekben t. i. a véghatározat előtti fölebbezés rendszerint nem valamely jogsérelem orvoslásának, hanem az eljárás feltartóztatásának czéljából szokott használtatni.

A 2. pont alatt kijelölt irányban a javaslat következő rendelkezések által kiván gátat vetni a jogorvoslatokkal való visszaélésnek:

a) elrendeli, hogy a sommás eljárásban is a semmiségi panaszt indokolni és a fölebbezésben az itélet sérelmes pontjait kijelölni kell (51. §.);

b) oly perekben, melyek tárgya 50 frt értéket túl nem halad, az elsőbiróság itélete ellen fölebbezést nem enged (54. §. 1.);

c) szintén nem enged fölebbezést a meg nem jelenés folytán hozott sommás birósági itéletek ellen (54. §. 2.);

d) oly sommás perekben, melyek tárgya 100 frt értéket túl nem halad, a másodbiróság itélete ellen fölebbezést nem enged (54. §. 3.);

e) oly sommás perekben, melyek tárgya 300 frt értéket túl nem halad, két egybehangzó itélet ellen nem enged további fölebbezést (54. §. 4.);

f) megengedi, hogy bizonyos kiváltságos természetü ügyekben az elsőbirósági itélet a fölebbvitel daczára is végrehajtható legyen (55. §.);

g) a semmiségi panaszokra nézve elvül állitotta fel, miként csak a törvény által tüzetesen meghatározott esetekben lehet semmiségi panaszszal élni (68. §.);

h) megengedi, hogy a végrehajtás folyamában felmerült alaki törvénysértéseket maga a per birája, vagy a végrehajtó bíróság is orvosolhassa (81. és 82. §§.);

i) a semmiségi panasz felfüggesztő hatályát korlátolta (84. és 85. §§.); végre

k) szabályként állitja fel, hogy a fölebbviteli bíróságok határozatai ellen oly semmiségi ok miatt, mely már az alsóbb bíróságoknál felmerült, semmiségi panasznak nincs helye. (86. §.)

* * *

Az 1868. LIV. törvényczikk alább következő §§-ai eltörültetnek, s azok helyett a következő rendeletek lépnek hatályba:

1. §.

Az 1868. LIV. törvényczikk 1., 2. §§. helyett:

Minden polgári per azon elsőfoku egyes vagy társas bíróság előtt inditandó, melynek ható-ága alá, és egyenlő hatósággal felruházott bíróságok között, a melynek illetőségéhez azt a perrendtartás, illetőleg az 1871. XXXI. törvényczikk utasitja.

A sommás eljárás alá tartozó ügyek a törvényszékeknél, viszont a rendes eljárásnak fentartott ügyek a járásbíróságoknál meg nem indithatók.

A hatóság hiánya az eljárás és határozat semmiségét vonja maga után, melyet maga az elsőbiróság az ügy bármely állásában hivatalból is kimondhat.

2. §.

Az idézett törvény 30., 31., 32. §§. helyett:

Az általános vagy személyi illetőséget az alperes állandó lakása állapitja meg.

Ha az alperes vagy pertársaság esetében az alperesek különböző birósági területen laknak, azon helyek bíróságai egyaránt illetékesek. A főkötelezettet azonban saját birája mellőzésével a mellékkötelezett bírósága alá vonni nem lehet.

3. §.

A tartózkodási hely állapitja meg az illetőséget oly személyekre nézve, a kik vagy nem birnak állandó lakással, vagy attól különböző helyen huzamosan és hivatásszerüleg időznek.

Állandó lakás- vagy tartózkodásnélküli alperes azon hely bírósága előtt perelhető meg, melynek területén a kereset inditásakor tartózkodik.

4 §.

Ha az alperes tartózkodási helye külföldön van vagy ismeretlen, azon belföldi hely bírósága illetékes, melynek területén alperes legutóbb lakott. Ha ezen hely kitudható nem volna, alperest ugy kell tekinteni, mintha Budapest első kerületében tartaná lakását.

5. §.

Az idézett törvényczikk 34. §-a helyett:

Külföldiek általános birói illetőségét rendes szállásuk vagy birtokuk szabályozza.

A belföldiekre nézve érvényes kivételes illetőségi szabályok a külföldiekre nézve is érvényesek.

6. §.

Az idézett törvény 39. §. után:

Tilos cselekményből származó keresetekre nézve az alperes személyi bírósága vagy a cselekmény helyének bírósága, a bérleti vagy haszonbérleti viszonyból eredő keresetekre nézve pedig az alperes személyi bírósága vagy azon bíróság, melynek területén a bérlemény fekszik, egyaránt illetékes.

7. §.

Az idézett törvény 41. §. helyett:

Elveszett magánokiratok megsemmisitését azon törvényszéknél lehet kérni, melynek területén a folyamodó fél vagy azon félnek lakhelye fekszik, ki ellen az okirat bizonyitékul szolgálhat.

Belföldi részvénytársulatok által kibocsátott névre szóló részvények, elsőbbségi kötvények s egyéb értékpapirok megsemmisitését, ha az egyes társulatok alapszabályaiban más bíróság kikötve nincs, vagy a törvény külön bíróság illetőségét nem állapitja meg, mindig azon törvényszéknél kell kérni, melynek területén a társulat hitelkönyveit vezeti.

A váltókra és a bemutatóra szóló értékpapirokra nézve az eddigi törvények fentartatnak.

8. §.

Az idézett törvény 79. §. helyett:

Ha a sommás perbe idézett alperes pervesztés esetében az anyagi törvények szerint egy harmadiktól szavatosságot követelhet, jogositva van a szavatost a per folyamatba tételéről értesiteni. E végett legkésőbb a tárgyalás alkalmával a szavatosság okait magában foglaló alkeresetet tartozik a per birájához vagy irásban benyujtani, vagy szóval előterjeszteni.

A biróság, a mennyiben felperes meghallgatása után a szavatosság esetét az anyagi törvények szerint fenforogni látja, a főügy tárgyalásának elhalasztása mellett a szavatossági alkeresetet a szavatosnak kézbesitteti, s egyszersmind a főügy tárgyalására uj határnapot tüz ki.

Ha az alkeresetet a főügy tárgyalására kitüzött uj határnapig a szavatosnak ismeretlen tartózkodása vagy más ok miatt kézbesiteni nem lehet, vagy ha a szavatos a főügy tárgyalására nem jelen meg, avagy megjelen ugyan, de kijelenti, hogy alperes védelmét el nem vállalja, a főper a szavatosra való tekintet nélkül tovább folyik.

Ha pedig a szavatos alperes védelmét elvállalja, a főpert alperessel együtt közösen folytatj , s a szavatosság kérdését a főügygyel együtt kell eldönteni.

9 §.

Az idézett törvény 85., 86., 87. §§. helyett:

A sommás eljárásban a feleknek szabadságában áll ügyeiket személyesen vinni, s ha személyesen nem viszik, annak vitelét oly személyekre is bizhatják, kik nem ügyvédek; azonban a megbizottnak, ha nem ügyvéd, munkadij nem jár. Zugirászok megbizottak nem lehetnek.

Ha a fél ügye vitelét zugirászra bizta, vagy ha a fél vagy ügyvéde vagy megbizottja a kellő előadási képességgel nem bir, a biróság őt a további előadástól eltilthatja, a tárgyalást rövid, de mégis elegendő időre elhalaszthatja s a felet ügyvéd vagy más ügyvéd rendelésére utasithatja; s ha a fél a biró rendeletének nem engedelmeskedik, az ujabbi tárgyalást a fél kizárásával ugy folytathatja, mintha a fél meg sem jelent volna.

Rendes perekben a fél, ha maga nem ügyvéd, ügyvédet tartozik ügye vitelére rendelni; s azt, ki annak vitelével nem-ügyvédet bizott meg, ugy kell tekinteni, mintha a per felvételére meg nem jelent, vagy periratát be nem adta volna.

Birói minőségben alkalmazott tisztviselők a magok, sőt nejeik és gyermekeik ügyeit személyesen is vihetik.

10. §.

Az idézett törvény 89. §. helyett:

Az ügyvéd vagy megbizott tartozik meghatalmazványát eredetben vagy hiteles másolatban az első tárgyalási jegyzőkönyvhöz vagy az első periratho mellékelni, s egyszersmind nevét minden beadványra sajátkezüleg ráirni.

Ha az ügyvéd vagy megbizott törvényszerü meghatalmazvány nélkül lép fel, a felet rendszerint ugy kell tekinteni, mintha meg nem jelent vagy periratot be nem adott volna.

Ha azonban az ügyvéd vagy megbizott igazolni képest azt, hogy őt a fél ügye vitelére meghatalmazta, vagy ha a bemutatott meghatalmazvány pótolható hiányokban s enved, a biróság a törvényszerü meghatalmazványnak záros határidő alatti utólagos beadását rendelje el, s a meghatalmazvány hiányának következményét csak ezen határidő sikertelen lejárta után mondja ki.

11. §.

Az idézett törvény 93. §. helyett:

Sommás eljárás alá tartoznak:

1. Olyan keresetek, melyek tárgya osztatlanul 500 frt értéket túl nem halad, ha külön ügybirósághoz utasitva nincsenek.

2. Az összegre való tekintet nélkül:

a) okiraton alapuló olyan pénzkövetelések, melyek 500 frtot meghaladnak, ha a tartozás részletenként követelhető, s az egyenként követelhető lejárt részletek 500 frtot túl nem haladnak;

b) a pénzkölcsön visszafizetése iránt inditott olyan kereset, melyre nézve a sommás eljárás irott kötelezvényben kikötetett;

*

c) gyermektartási keresetek az atya ellen, ha ez az atyaságot kétségbe nem vonta; ugyszintén a nő és gyermek részére ideiglenes illendő tartás és lakás kirendelése iránti keresetek a váló házastársak között;

d) két évnél nem régibb kamatok, életjáradék, tartási és élelmezési kötelezettség teljesitése iránti keresetek, ha a főkötelezettség a törvényes kellékekkel ellátott okiraton alapszik;

e) két évnél nem régibb bér és haszonbér megfizetése iránti keresetek, ha a bérleti vagy haszonbérleti viszony fennállását irott szerződés igazolja;

f) a bérlet- vagy haszonbérlettől való elmozditás iránti keresetek a szerződés lejárta, a bérfizetés elmulasztása vagy oly föltételek nem teljesitése vagy megszegése miatt, melyek teljesitése a bérlet vagy haszonbérlet megszüntetésének terhe alatt irott szerződésben kiköttetett;

g) a bérleményen levő épületek fentartása, valamint minden más kötelezettség teljesitése iránti keresetek a bérlet tartama és a bérlet lejárta után hat hónap alatt, ha a kereső félnek joga irott bérleti vagy haszonbérleti szerződésen alapszik;

h) a bérlet tartama alatt oly keresetek, melyeket a bérlő a bérbeadó ellen a bérlemény nem használhatása, vagy a bérbeadó a bérlő ellen a bérleménynek nem az irott szerződésben megállapitott feltételek szerinti használata miatt indit; első esetben csak akkor, ha a bérlő a bér elengedését irott szerződésen alapuló jogánál fogva követeli;

i) mezei kártételek (1840. IX. törvényczikk 1. §.), melyek bünvádi eljárás alá tartozó cselekményt képeznek;

k) mindennemü határvillongási és birtokháboritási keresetek, melyekkel azonban a tulajdonjog iránti kereset össze nem köttethetik;

l) a gazda és cseléd, munkaadó és munkás között a szolgálati vagy munkabér, továbbá a szolgálat vagy munka teljesitése vagy megszüntetése, ugyszintén a fuvaros és a fuvart fogadó között a fuvarbér megfizetése iránt felmerült keresetek;

m) fogadósok és utasok között az ellátási viszonyból támadt kereset az utasnak helyben tartózkodása ideje alatt;

n) a joggal kérkedők elleni felhivási keresetek, ha a felhivás folytán inditandó perek a jelen §. 1-ső pontja szerint sommás eljárás alá tartoznak;

o) azon egyes esetek, melyekben az 1868. LIV. törvényczikk sommás eljárást rendel.

12. §.

Az idézett törvény 95., 96. §§. helyett:

A törvény által a sommás eljárásra utasitott ügyeket a rendes perutra áttenni nem lehet.

13. §.

Az idézett törvény 97. §. helyett:

A biró illetéktelensége vagy érdekeltsége miatti kifogást sommás eljárásban előlegesen a tárgyalás kezdetén kell előterjeszteni, tárgyalni és eldönteni.

Ha a biró a kifogást alaptalannak találja, a tárgyalást nyomban folytatja és határozatát a végitéletben indokolja; ha ellenben a kifogásnak helyt ad, ez iránt külön határozatot hoz és azt azonnal kihirdeti. A jelen törvény 51., 52. §§. ez utóbbi esetben is alkalmazást nyernek.

14. §.

Az 1868. LIV. t. cz.-nek a sommás eljárásra vonatkozó 83., 114—127. §§. hatályon kivül helyeztetnek s a sommás eljárásra nézve a következő rendelkezések fognak szabályul szolgálni.

15. §.

A sommás eljárásnál a kereset irásban adható be vagy szóval terjeszthető elő.

Első esetben a keresetlevelet annyi példányban kell benyujtani, hogy felperesnek és mindenik alperesnek egy példány jusson, utóbbi esetben a biró a panaszról rövid jegyzőkönyvet vesz fel, mely a felvétel helyének és napjának kitételét, a biró nevét, a felek neveit, polgári állását és lakhelyét, a per tárgyának legrövidebb előadását és a biró aláirását tartalmazza.

16. §.

Ha a biró a keresetre nézve illetékes (1868. LIV. törvényczikk 51. §.), annak tárgyalására napot és órát tüz ki, s ha a kereset irásban nyujtatott be, az idéző végzést a keresetlevélre vezetteti s ezt a feleknek azon meghagyással kézbesitteti, hogy a kereset tárgyalására bizonyitékaikkal vagy személyesen, vagy megbizottjaik által jelenjenek meg, különben az 1868. LIV. törvényczikk 111. §-ához képest fog itéletet hozni.

Ha a kereset szóval terjesztetett elő, a biró aláirásával ellátott idézvényt kézbesittet a felek számára, mely a felek neveit, polgári állását és lakhelyét, a kérelem tárgyát, a megjelenés czélját, helyét, napját, óráját és a föntebbi meghagyást foglalja magában.

17. §.

A tárgyalási határnapot akként kell kitüzni, hogy a keresetlevél vagy idézvény valószinü vétele után a feleknek megjelenésre elegendő idejük maradjon.

Sürgős esetekben a biró a feleket azonnali megjelenésre idézheti.

18. §.

A felek a rendszerinti tárgyalási napokon idézés nélkül is megjelenhetnek s ügyök felvételét kérhetik s azt tárgyalhatják. Azon körülmény, hogy a felek önként jelentkeztek, az itéletben megemlitendő.

19. §.

A föntebbi §§. akkor is alkalmazást nyernek, ha a felek valamely mellékkérdés iránti tárgyalás megindítását, igazolást vagy a félbeszakasztott tárgyalás ujra felvételét kérik.

20. §.

A szóbeli tárgyalás azzal veszi kezdetét, hogy a biró az ügyet kikiáltja. Ha a biró ugyanazon napra több ügy tárgyalását tüzte ki, azon sort kell megtartania, melyben a tárgyalási határnapot kitüzte.

21. §.

Ha a tárgyalásra mindkét fél megjelent, a biró mindenekelőtt közöttük kényszerités és a per kimenetelére való czélzás nélkül az egyezséget kisérelje meg, melyet ha sikerül, jegyzőkönyvbe vesz; ha pedig az egyezség nem sikerül, a biró felperest keresetének előterjesztésére, ezután alperest védelmének előadására szólitsa fel.

A biró a feleket a szükséges perbeli cselekvések megtételére felszólitani s azokat a mulasztás következményeire figyelmeztetni tartozik.

22. §.

A felek előadásaikat olvasatlan beszédben tartják: periratokat olvasni nem szabad.

23. §.

Ha a tárgyalás alkalmával felperes oly kérelmet terjeszt elő, melyet a keresetlevél nem tartalmaz, vagy ha a szóbeli kérelem az irásbelitől lényeges pontokban eltér, ezen kiegészitéseket vagy változtatásokat a jegyzőkönyvben irásba kell foglalni és felolvasni.

24. §.

A tényeket a valósághoz képest teljesen és határozottan kell előterjeszteni.

Mindenik fél köteles, az általános beismerés esetét kivéve, az ellenfélnek állitásaiban foglalt fontos tények iránt egyenkint határozottan nyilatkozni.

(Folyt. köv.)

Kiadja és nyomtatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat

a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868. LIV. törvényczikk módositása iránt.

II-ik közlés.

A félnek azon nyilatkozatát, hogy valamely tényről tudomása nincsen, csak akkor lehet mint tagadást figyelembe venni, ha azon tény a nyilatkozó félnek nem saját cselekvése vagy tapasztalása.

Tényeket, melyeket az ellenfél határozottan nem tagad, beismerteknek kell tekinteni, kivéve ha a tagadási szándék az ellenfélnek egyéb nyilatkozataiból kitünik.

25. §.

A tárgyalás kezdettől végig egy egész s egységes perbeli cselekményt képez tehát mindaz, mit a felek annak befejeztéig felhoznak, kellő időben felhozottnak tekintendő.

A tárgyalás berekesztése után minden további észrevétel vagy bizonyitás ki van zárva. (35. §.)

26. §.

A tárgyalást vezető biró hivatalból ügyel arra, hogy az ügy minden oldalról kifejtessék, de mindamellett a tárgyalás ne késleltessék fölösleges hosszadalmasság vagy nem fontos vagy megengedhetlen melléktárgyalások által; ügyel arra is, hogy a tárgyalás rendszerint megszakitás nélkül befejeztessék. Ha a tényállás tisztába hozatala kivánja, a biró a tárgyalást kérelemre vagy hivatalból elhalaszthatja s ily esetben az ujabb tárgyalás napját azonnal kitüzi.

27. §.

A biró köteles a felek vagy megbizottjaikhoz intézett kérdések által oda hatni, hogy nem világos kérelmeiket felvilágositsák s a tényállást hiányzó részeiben kiegészitsék; köteles a törvényt nem tudó feleket a bizonyitás terhéről s a bizonyitási eszközök használati módjáról értesiteni, őket a bizonyitékok kijelölésére felszólitani s általában oda hatni, hogy a felek a tényállás megállapitásához szükséges nyilatkozatokat megtegyék.

28. §.

Ha a biró valamely személyesen jelen nem levő fél megkérdezését szükségesnek látja, a felet — a meg nem jelenés esetét kivéve (1868. LIV. t. cz. 111.§.) — személyes megjelenésre kötelezheti.

Ha a megkérdezendő felet a megjelenésben valamely elfogadható ok akadályozza s ezt bejelenti, vagy ha a fél más biróság területén lakik, annak meghallgatását első esetben a fél lakhelyén maga teljesitheti, másik esetben a fél lakhelyének birságára bizhatja.

A biró a felekhez intézendő kerdéseket határozatában megállapitja, s azokat a féllel idéztetésekor előlegesen közli; azonban a per birája, valamint a megkeresett biró is más oly kérdéseket is intézhet a félhez, melyek a fél nyilatkozata folytán szükségeseknek látszanak.

29. §.

Azon felet, ki a neki tett kérdésre vagy épen nem, vagy nem határozottan felel, ugy kell tekinteni, mintha az ellenfél részére kedvezően felelt volna.

Ezen rendelet nyer alkalmazást akkor is, ha a személyes megkérdezés végett idézett fél elfogadható ok nélkül meg nem jelen, feltéve, hogy a hozzá intézendő kérdés vele előlegesen irásban közöltetett.

30. §.

A biró, ha az igazság kinyomozására alkalmasnak látszik, az ügy minden állásában rendelhet el birói szemlét, és vitatlan vagy már megállapitott tények iránt szakértőktől véleményt kivánhat.

31. §.

Ha valamely perben több követelés van támasztva, vagy ugyanazon követelésre több önálló vitás pont vonatkozik, a biró mindegyik követelés vagy mindegyik vitás pont külön tárgyalását hivatalból elrendelheti.

Azon esetre, ha a támasztott követelésre több önálló vitás pont vonathozik, a biróság jogositva van a felek kérelmére vagy hivatalból az előzetes kérdést képező vitás pont fölött külön itéletet hozni, s ha ezen itélete által a többi vitás pont megoldást nem nyer, ellenben az egész per elintézést nyerne az által, ha a fölebbviteli biróság az előzetes kérdés iránt eltérőleg határozna, jogositva van a biróság a többi vitás pont tárgyalását az eldöntött vitás pont fölött hozott külön itéletének jogerőre emelkedéseig elhalasztani.

Ez esetben az eldöntött vitás pont iránt hozott itélet külön fölebbezhető.

32. §.

A biró ugyanazon feleknek előtte folyamatban levő pereit közös tárgyalás végett hivatalból is összecsatolhatja, ha ezen perek között jogi összefüggés létez, vagy már eredetileg egy és ugyanazon keresetben összefoglalhatók lettek volna.

33. §.

Ha valamely pernek eldöntése oly jogviszony fennállásától vagy fenn nem állásától függ, mely jogviszony valamely már folyamatban levő pernek tárgyát képezi, a biróság a tárgyalást egészben vagy részben a másik pernek jogérvényes eldöntéseig hivatalból elhalaszthatja.

34. §.

Oly határozatokat, melyeknél fogva a biróság a tárgyalás szétválasztását, összecsatolását vagy elhalasztását rendelte el, maga azon biróság, mely azokat hozta, hivatalból és mindenkor ujra megszüntetheti.

E rendelet azonban ki nem terjed azon esetre, midőn a peres ügyet teljesen el nem intéző itélet a további eljárás elhalasztását ezen részletes itélet jogerőre emelkedéseig elrendeli. (31. §.)

35. §.

Ha a biró az ügyet teljesen kifejlettnek látja, a tárgyalást befejezettnek jelenti ki; azonban jogositva van még a tárgyalás befejezése után is valamely határozatlan vagy nem világos előadás felvilágositása végett a feleket megkérdezni.

36. §.

Oly személyekkel, kiknek nyelvét a biró nem érti, a tárgyalás tolmács közvetitése mellett történik.

Ezt arra kell megesketni, hogy a vele közölteket hiven fogja átforditani. A tárgyalási jegyzőkönyvet a tolmács előtt felolvasni és vele aláiratni kell.

Hasonló módon kell a siket, néma vagy siketnéma személyekkel tárgyalni. Ha azonban ezekkel irás közvetitésével

lehet tárgyalni, akkor a tárgyalás irás segedelmével történik. A felvett jegyzőkönyvet ők maguk olvassák el, és ha irástudók, aláirásukkal megerősitik.

37. §.

A csend és rend fentartása tekintetéből joga van a birónak azon hallgatókat, feleket, ügyvédeiket vagy megbizottjaikat, kik a tárgyalást zavarják s annak méltóságát sértik, azon figyelmeztetéssel rendre utasitani, hogy ismétlés esetében a törvény teljes szigorát fogja alkalmazni, és ha ezen rendreutasitás nem használ, az engedetlen hallgatókat a tárgyalási teremből kiutasithatja, a feleket, ügyvédeiket vagy megbizottjaikat pedig esetről esetre 100 frtig terjedhető pénzbirságban elmarasztalhatja, sőt a tárgyalást is rövid, de mégis elegendő időre, az engedetlen fél vagy ügyvéd avagy megbizott költségére elhalaszthatja s a felet ügyvéd vagy más ügyvéd rendeletére utasithatja. (Jelen törvény 9. §.)

Ha a kiszabott birság be nem hajtható, a biró jogositva van az elmarasztalt felet, ügyvédet vagy megbizottat minden öt forintért egy napra elzáratni, sőt nagyobb kihágás vagy tettleges ellenszegülés esetében joga van a birónak a tettest azonnal letartóztatni s azt három napig terjedhető elzárásra itélni.

Ha a rendzavarás a büntető törvények sulya alá eső cselekedetből áll, a bíróság a tárgyalás felfüggesztése mellett az esetről külön jegyzőkönyvet vegyen fel, s azt a büntető eljárás megindítása végett a kir. ügyészhez tegye át.

Ezen §-ban foglalt jogositványok megilletik azon birót is, ki a tárgyalási termen kivül végez valamely hivatalos cselekvést.

38. §.

Miután a biró a feleket kihallgatta, jegyzőkönyvet vesz föl, mely magában foglalja:

1-ször a tárgyalás helyét és napját,

2-szor: a bíróság megnevezését,

3-szor: az ügyfelek, és ha voltak, ügyvédeik vagy megbizottjaik nevét, polgári állását és lakhelyét,

4-szer: a per tárgyát,

5-ször: a tárgyalás menetét általánosságban. Rendes perbeszédek a jegyzőkönyvbe fel nem vehetők. A tárgyalás eredményét lényeges részeiben, különösen a felek kérelmeit, az ezek alapjául vett ténykörülményeket, a használt bizonyitékok felemlitésével maga a biró tartozik mindjárt a tárgyalás után a jegyzőkönyvben följegyezni. Itélet alapjául csak a jegyzőkönyv tartalma szolgálhat.

A bíróság által hozott határozatokat, valamint a határozatok kihirdetése iránti megjegyzést szintén a jegyzőkönyvbe kell bevezetni. A tárgyalásról felvett jegyzőkönyvet a biró a felek előtt felolvassa s azt aláirja.

A tárgyalásokról felvett jegyzőkönyvet és a határozatok kihirdetése iránti megjegyzést a felek által is alá kell iratni. Ha valamelyik fél az aláirást vagy kézjegyének odatételét megtagadja, e körülményt a jegyzőkönyvben az ok rövid előadása mellett meg kell jegyezni.

39. §.

Bizonyitási eljárás.

Ha a szóbeli tárgyalás alkalmával fontos ténykörülmények vitásak maradtak s bizonyitást kivánnak, a felek ezen ténykörülményeket és azon egyes bizonyitási eszközöket, melyeket ama ténykörülmények bebizonyitására vagy megczáfolására használni akarnak, kijelölni és az ellenfél részéről kijelölt bizonyitási eszközök iránt nyilatkozni tartoznak.

40. §.

Ha a 39. §. rendelete szerint azon fél, ki bizonyitani köteles, a törvény által megengedett bizonyitási eszközöket kijelölte, a bíróság — kivéve, ha az ügy feltételes vagy feltétlen itélet általi eldöntésre különben is megérett — a bizonyitási eljárást végzésileg rendelje el.

Ezen végzésben a bíróság a bizonyitást kivánó fontos ténykörülményeket és azon felet, kit a bizonyitásra vagy ellenbizonyitásra bocsátott, kijelöli s a végzést azonnal szóval kihirdeti.

Ha a bizonyitási eljárás nyomban meg nem inditható, a végzést irásba kell foglalni.

41. §.

A bizonyitást rendszerint a per birájának kell felvenni.

Ha a bizonyitás felvétele más bíróság területén eszközlendő, a per birája a megkeresvényt hivatalból bocsátja ki. A bizonyitás felvételének határnapját első esetben a per birája, második esetben a megkeresett biró hivatalból tüzi ki, s erről a feleket mindkét bíróság értesiteni tartozik.

42. §.

A bizonyitás felvételére megkeresett bíróság az arról felvett jegyzőkönyvet a per birájához küldi be, ki erről a feleket értesiteni tartozik.

43. §.

Ha a bizonyitás felvétele a per birája előtt történt, a bizonyitási eljárás eredménye iránt a feleket azonnal meghallgatja. Azonban jogositva van a biró azon esetben, ha a bizonyitás eredménye a kereset tárgyalásáról felvett jegyzőkönyvben foglalt tényállástól lényegesen eltér, vagy ha a bizonyitékok egybevetése hosszabb meggondolási időt kiván, a bizonyitási tárgyalásra hivatalból vagy a felek kérelmére ujabb határnapot kitüzni.

Ha a bizonyitást a megkeresett biró vette fel, a bizonyitási tárgyalás határnapját azonnal hivatalból kell kitüzni, mihelyt a jegyzőkönyv a per birájához érkezik. (42. §.)

44. §.

A bizonyitási tárgyalás alapjául a bizonyitás felvétele szolgál. Ha a bizonyitást nem a pör birája vette fel, a bizonyitásról felvett jegyzőkönyveket vagy külön véleményeket a biró felolvastatja. A feleknek szabadságukban áll ez alkalommal az egész tényállást ténybeli és jogi tekintetben ujra kifejteni.

45. §.

Birói szemle.

A per birája jogositva van a szemléhez egy vagy több szakértőt hivatalból kinevezni; ha a szemlét megkeresvény utján eszközli, a szakértők kinevezését a megkeresett bíróra bizhatja.

46. §.

Tanukihallgatás.

A tanukat a bizonyitási eljárást elrendelő végzésben kijelölt ténykörülményekre kell kihallgatni.

A biró szükség esetében oly további kérdéseket intézhet a tanuhoz, melyek a tanu vallomásának felvilágositására, teljességére s a tanu tudomása okának kinyomozására vezethetnek.

A feleknek jogában áll a biró által a tanuhoz oly kérdéseket intéztetni, melyeket az ügyállás és a tanu viszonyainak felvilágositására czélszerünek tartanak.

Valamely kérdés megengedhetősége iránt felmerült kétely esetében a biró határoz.

A feleknek nem szabad a tanut félbeszakitani vagy hozzá közvetlenül kérdéseket intézni. Az ez ellen cselekvő fél, ügyvéd vagy megbizott ismétlés esetében birsággal büntethető, sőt a bíróság teremből is kiutasitható.

A kihallgatott tanu a bíróság engedelme nélkül a kihallgatási teremből el nem távozhatik.

47. §.

A szakértők kihallgatása.

Ha a szakértők nem birói szemléhez alkalmaztatnak, hanem önállóan kell véleményt adniok valamely különös szakismeretet kivánó tény vagy állapot kinyomozására vagy megbirálására, a felek a tárgyalás alkalmával az 1868. LIV. t. cz.

212. §-ához képest egy vagy több szakértőt közmegegyezéssel szabadon választhatnak.

Ha azonban a felek az alkalmazandó szakértők személyére nézve megegyezni nem tudnak, vagy ha a biró hivatalból rendelte el a szakértők meghallgatását, a szakértőket a per birája vagy az általa megkeresett biró hivatalból nevezi ki.

A szakértők kihallgatása a 46. §-ban a tanukra nézve előszabott módon megy végbe.

A szakértők a tett kérdésekre azonnal szóval nyilvánitják véleményeiket. Ez esetben az 1868. LIV. t. cz. 216. §-a rendeletéhez képest a szakértők véleményéről jegyzőkönyvet kell felvenni.

Ha azonban a tárgy megvizsgálása vagy a vélemény képzése hosszabb időt kiván, a biró elrendelheti, hogy a szakértők egy azonnal kitüzendő határidő alatt irásban nyujtsák be indokolandó véleményeiket. Ezen esetben a szakértőknek jogában áll egymással kölcsönösen értekezni, s irásbeli indokolt véleményöket, ha egyetértésben vannak, közösen adhatják be a kitüzött határidő alatt, ellenkező esetben mindegyik szakértő külön indokolt véleményt ad. A biró ezen esetben is elrendelheti a szakértők megjelenését, hogy tőlük irásbeli véleményeik iránt további felvilágositásokat kérjen; sőt ha a szakértők véleményét kielégitőnek nem találja, jogában áll hivatalból is ugyanazon vagy más szakértőktől ujabb véleményt kérni, és ha a szakértők véleménye meggyőződésével ellenkezik, attól még akkor is eltérhet, ha azt a szakértők egyhangulag adták.

48. §.

Okiratok.

Az okirattal való bizonyitás ajánlása az által történik, hogy a bizonyitó fél az okiratot a jegyzőkönyvhöz csatolás végett a bíróságnak átadja.

Mindenik fél köteles az általa használni kivánt okiratok eredetijeit a targyalásra magával hozni és ellenfelével közölni.

Ha az ügy felvilágositása kivánja, a biró hivatalból is elrendelheti, hogy mindenik fél a birtokában levő azon okiratokat, melyekre hivatkozott, eredetiben előterjeszsze.

Az 1868. LIV. t. cz. 187., 188., 189. §§. a sommás eljárásban is alkalmazást nyernek. A közös okirat előterjesztése iránti kérelmet az ügy szóbeli tárgyalása alkalmával (jelen törvény 25. és 35. §§.) kell előterjeszteni.

A kérelemben az okiratot tartalmára nézve körül kell irni; továbbá azon körülményekot előadni, melyek valószinüvé teszik, hogy az okirat az ellenfél birtokában van, s azon jogalapot kifejteni, melynél fogva a fél az okirat közlését kivánhatja; végre ki kell jelölni azon tényeket, melyeket a fél a kérdéses okirat által bizonyitani kiván.

A biró a kérelem iránt az ellenfelet szóval meghallgatja s az 1868. LIV. törvényczikk 188. §-ának rendeletéhez képest előlegesen határoz.

Azon itélet ellen, melylyel a biró a felet a közös okirat előterjesztése iránti kérelmével elutasitja, önálló fölebbezésnek helye nincs. A kérelemnek helyt adó itélet ellen önálló fölebbezésnek van helye, mely a főügy további tárgyalását felfüggeszti.

49. §.

Eskü.

Eskü általi bizonyitásnak az általános szabályok szerint sommás eljárásban is van helye, a következő eltérésekkel:

1. A fölfedező eskü iránti kérelmet (1868. LIV. t. cz. 238. §.) az ügy szóbeli tárgyalása alkalmával (jelen törvény 25., 35. §§.) szóval kell előterjeszteni. A bíróság a kérelem iránt az ellenfelet szóval meghallgatja, s az 1868. LIV. t. cz. 238. §. rendeletéhez képest előlegesen határoz.

Azon itélet ellen, melylyel a biró a felet kérelmével elutasitja, önálló fölebbezésnek helye nincs. A kérelemnek helyt adó itélet ellen önálló fölebbezésnek van helye, mely a főügy további tárgyalását felfüggeszti.

2. Az eskü letételére a határnapot a biró, tekintettel az esküre kötelezett fél lakhelyének távolságára, mindjárt az itéletben kitüzi, s ha ezen határnap a miatt elenyészik, mivel az itélet ellen egyik vagy a másik fél jogorvoslattal él, az első biró a fölebbviteli bíróság határozatának kihirdetésekor, a mennyiben az eskü letételének helye van, annak letételére azonnal ujabb határnapot tüzzön ki. Ha az eskü általi bizonyitást a fölebbviteli bíróság rendelte el, a határnapot szintén a fölebbviteli bíróság itéletének kihirdetésekor kell kitüzni.

50. §.

A kereset tárgyalása, vagy ha bizonyitási eljárás vált szükségessé, a bizonyitási tárgyalás (jelen törvény 43., 44. §§.) befejezése után azon biró, ki a tárgyalást vezette, azonnal itéletet hoz.

Ha a per folyama alatt addig, mig az ügy itélethozatalra megérik, a biró személyében változás történik, azon biró, kire az ügy további eljárás végett átment, itélet hozatala előtt köteles a feleket a tárgyalási jegyzőkönyvben foglalt tényállás iránt (jelen törvény 38. §.) kihallgatni s ha a bizonyitási tárgyalást sem ő vezette, azt a jelen törvény 44. §-a szerint ujból megtartani.

Ha azon biró, kinek a föntebbiek szerint itéletet kell hozni, azt — az eset nagyobb nehézségei miatt — azonnal nem mondhat, annak hozatalát elhalaszthatja, de tartozik egyszersmind az itélet kihirdetésére azonnal rövid — 3 napnál tovább nem terjedhető — határnapot kitüzni.

Az itéletben a biró a vesztes félnek kötelezettsége teljesitésére legfölebb 8 napi határidőt szab, és az itéletet kihirdeti. Ha az itélet valamelyik félnek meg nem jelenése miatt hozatott, azt annak irásban kell kézbesiteni, mely esetben a jogorvoslatot és annak indokait (51. §.) az itélet kézbesitését követő naptól számitandó 8 nap alatt kell beadni.

51. §.

Az itélet kihirdetése után a biró a feleket fölebbviteli jogukra figyelmeztetni, a törvényt nem tudó felekkel a sommás eljárásban érvényes fölebbviteli szabályokat röviden megismertetni, s hogy ezek megtörténtek, a jegyzőkönyvben feljegyezni tartozik. (38. §.)

Az itélettel meg nem elégedő fél mindjárt annak kihirdetésekor köteles bejelenteni fölebbvitelét, a midőn egyszersmind annak indokait is szóval kifejtheti; ha ezt nem teszi, a bejelentet semmiségi panasz indokait 8 nap alatt mindenesetre vagy szóval előterjeszteni, vagy külön irásban beadni, a bejelentett fölebbezésre nézve pedig az itélet azon pontjait, melyek által magát terhelve érzi, kijelölni tartozik.

Azt, ki a semmiségi panasz indokait a föntebbi módon kifejteni vagy a fölebbezett itélet sérelmes pontjait kijelölni elmulasztja, ugy kell tekinteni, mintha semmiségi panaszától vagy fölebbezésétől elállott volna; első esetben az iratokat a semmitőszékhez felterjeszteni sem kell, hanem ha a fél fölebbezéssel is élt s a fölebbezett itélet sérelmes pontjait kijelölte, az iratokat a fölebbezés elintézése végett közvetlenül a másodbirósághoz kell felterjeszteni, ha pedig a fölebbező fél az itélet sérelmes pontjait ki nem jelölte, a bejelentett fölebbvitelt az első biró hivatalból visszautasitani tartozik.

Minden itéletet a kihirdetés után 24 óra alatt egész terjedelmében a jegyzőkönyvbe kell irni.

52. §.

A fölebbviteli bíróságok határozatait az elsőbiróság a feleknek szintén kihirdetni tartozik, s az 51. §. rendeletét a másodbiróság, illetőleg a harmadbiróság határozatainak kihirdetésénél is meg kell tartani.

53. §.

Fölebbvitel.

Sommás perekben semmiségi panasznak és önálló fölebbezésnek rendszerint csak a végitélet vagy ehhez hason hatályu végzés hozatala után van helye; véghatározat hozatala előtt semmiségi panaszszal vagy önálló fölebbezéssel csak azon határozatok támadhatók meg, melyekre nézve a jelen törvény és az 1868. LIV. t. cz. a semmiségi panaszt vagy az önálló fölebbezést kivételkép megengedi. (Az 1868. LIV. t. cz. 99. §. s jelen törvény 31., 48. és 49. §§.)

Ha azonban valamelyik fél, ügyvéd, megbizott vagy tanu az elsőbiróságnak oly határozatát, mely ellen véghatározat hoza-

tala előtt semmiségi panasznak vagy önálló fölebbezésnek helye nincs, semmiségi panaszszal vagy fölebbezéssel támadja meg, az elsőbiróság az ily jogorvoslatot vissza nem utasithatja, hanem köteles a véghatározat hozatala után az indokolt semmiségi panaszt a semmitőszékhez, a külön használt fölebbezést pedig, ha a fölebbezett határozat sérelmes pontjai kijelölvék, a másodbirósághoz fölterjeszteni.

54. §.

A fölebbezés és semmiségi panasz korlátozása.

Sommás perekben nincs helye fölebbezésnek:

1. Ha a sommás per tárgya járulékok nélkül készpénzben 50 frtot meg nem halad, vagy felperes oly ingó dolog átadására vagy oly kötelezettség teljesitésére kéri alperest szorittatni, melyekre nézve keresetlevelében kijelenti, hogy azok helyett készpénzben a járulékok nélkül 50 frtot túl nem haladó összeggel megelégszik, az elsőbiró itélete ellen fölebbezésnek helye nincs.

2. Azon fél, ki sommás perben a tárgyalásra meg nem jelent, a meg nem jelenése miatt hozott itélet ellen fölebbezéssel nem élhet.

3. Ha a sommás per tárgya a jelen §. 1-ső pontjában foglalt rendelethez képest 100 forint értéket túl nem halad, a másodbiróság itélete ellen, akár helybenhagyja, akár megváltoztatja az elsőbiróság itéletét, további fölebbezésnek a harmadbirósághoz helye nincs.

Ily perekben a másodbiróság itélete ellen semmiségi panaszszal is csak akkor lehet élni, ha a másodbiróság az elsőbiróság itéletét az ügy érdemére nézve megváltoztatja.

Ha a másodbiróság az elsőbiróság itéletét helybenhagyja, semmiségi panaszszal csak oly semmiségi ok alapján lehet élni, mely magánál a másodbiróságnál merült fel. Végre

4. Ha a sommás per tárgya a föntebbi módon 300 frt értéket túl nem halad és a másodbiróság az elsőbiróság itéletét az ügy érdemére nézve egészen helybenhagyja, habár a járulékokra nézve megváltoztatja is, további fölebbezésnek a harmadbirósághoz szintén nincsen helye; ha pedig ily perekben a másodbiróság az elsőbiróság itéletét a fölebbező fél javára változtatja meg, ezen fél további fölebbezéssel nem élhet. A másodbiróságnak ily perekben hozott itéletei ellen használható semmiségi panaszra nézve a jelen §. 3. pontjában foglalt rendelet hasonszerü alkalmazásának van helye.

55. §.

A semmiségi panasz és fölebbezés joghatályának korlátozása.

Az első birónak határvillongási, birtokháboritási, vásárbiráskodási, a bérelt laknak a bérleti idő lejárta avagy a bér fizetésének elmulasztása miatt kért kiüritése, ugyszintén az irott haszonbérleti szerződésnek a szerződésben kikötött haszonbérleti idő lejárta avagy a haszonbér fizetésének elmulasztása miatt kért megszüntetése iránt folytatott perekben hozott itéletei végrehajtását sem a fölebbezés, sem a semmiségi panasz nem gátolja. Ily itéletekben az azonnali végrehajtást is mindig el kell rendelni.

56. §.

Az 1868. LIV. t. cz. általános szabályai, a mennyiben a jelen törvény és ott, a hol az 1840. IX. t. cz. hatályban van, a mezei rendőri ügyekben a kár becsüjét s a mezei vagy erdei csősz vallomásának bizonyitó erejét illetőleg az 1840. IX. t. cz. 4., 21. §§. kivételt nem foglalnak magokban, a sommás eljárásban is alkalmazandók.

57. §.

Az idézett törvény 160. §. helyett:

Biróságon kivüli beismerés csak akkor szolgálhat bizonyitékul, ha az maga a fél által minden kényszer nélkül világosan és komolyan oly személy irányában tétetik, kiről viszonyait tekintve azon félnek, ki ellen biróságon kivüli beismerése bizonyitékul használtatik, tudnia kellett, miként annak a beismert tény valóságát megtudni vagy arról bizonyitékot szerezni érdekében állott.

A biróságon kivüli beismerést az arra hivatkozó fél tökéletesen tartozik bebizonyitani.

58. §.

Az idézett törvény 167. §-a helyett:

Magánokirat, melynek valódiságát az ellenfél tagadja, ugy szolgál bizonyitékul:

a) ha azt sajátkezüleg aláirta, vagy

b) ha a kiállitó, a ki irni nem tud, két előttemező tanu jelenlétében, kiknek egyike a kiállitó nevét is aláirja, az okiratot saját kézjegyével látta el.

59. §.

Az idézett törvényczikk 235. §. helyett:

Ha a bizonyitandó ténykörülményről csupán a megkinált fél bir közvetlen tudomással, a főesküt onnek kell megitélni. Ezen esetben a megkinált fél tartozik vagy a főesküt letenni, vagy arra megesküdni, hogy a kérdéses körülményről tudomása nincs.

Ha ellenben csak a bizonyitó félnek van a bizonyitandó ténykörülményről közvetlen tudomása, az általa ajánlott főesküt részére egyedül akkor lehet megitélni, ha abba az ellenfél beleegyezik.

60. §.

Az idézett törvény 246. §. helyett:

Az eljárás befejezése után az elsőbiróság, ha nem látja annyira kifejtve a ténykörülményeket, hogy alapos határozatot hozhasson s ha a tárgyalás folytatásától valószinüleg sikert várhat: jogositva van rendes perekben is az ügyet vagy általában, vagy egyes kérdésekre nézve ujabb külön jegyzőkönyvi tárgyalásra utasitani, illetőleg a tárgyalás kiegészitését elrendelni, de csak a felek által felhozott ténykörülményekre nézve.

Ha az elsőbiróság már a kereset vagy kérvény benyujtásakor észreveszi, hogy az a felek személyére vagy az ügy tárgyára, a jogczimre, a ténykörülményekre vagy a kérelemre nézve homályos, határozatlan vagy érthetetlen, ugyszintén azon esetben, ha a kereset kérvény vagy más beadvány az 1868. LIV. törvényczikk 64. és 65. §§-ban foglalt külső kellékekkel nem bir: az ily beadványt kijavitás végett azonnal visszaadathatja, de ha a beadvány benyujtását a törvény záros határidőhöz köti, a kijavitásra rövid határidőt tartozik szabni.

Ha a további tárgyalás szüksége nem forog fenn s a per végeldöntésre megérett, a biróság a per érdeme fölött itéletet hoz.

Itéletet kell hozni még a következő esetekben is:

a) ha a biró a közös okirat előterjesztését vagy a fölfedező eskü letételét meghagyja (1868. LIV. törvényczikk 188. és 238. §§.)

b) az igényperekben (1868. LIV. törvényczikk 468. §.);

c) azon esetekben, midőn a biró itéletét pótlólag kiegésziti (jelen törvény 62. §.);

d) ha a biró a felhivó kérelmére valamely jogot érvénytelennek nyilvánit (1868. LIV. törvényczikk 517. §.); vagy

e) a felszámitott követelés érdemében határoz (1868. LIV. törvényczikk 520. §.);

f) ha a biró valamely elveszett okiratot megsemmisit (1868. LIV. törvényczikk 533. §.)

Minden más esetben végzést kell hozni.

61. §.

Az idézett törvény 256. §. helyett:

Minden itéletet akkép kell szerkeszteni, hogy végrehajtható legyen.

Egyes kérdések elintézését, vagy a marasztalási összeg kitüdását a végrehajtási eljárásra fentartani nem szabad. A korábbi törvények engedelménél fogva a végrehajtási eljárásra itéletileg fentartott peres kérdések fölött hozott birói határozatok ellen fölebbezésnek van helye, az itéletek elleni fölebbezésekre nézve érvényes szabályok szerint.

(Folyt. köv.)

Kiadja és nyomtatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat

a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868. LIV. törvényczikk módositása iránt.

III-ik közlés.

62. §.

Az idézett törvény 258. §. helyett:

Ha az itélet a kereseti kérelem valamely pontja fölött határozatot nem tartalmaz, mindegyik fél kérheti annak kiegészitését azon bíróság előtt, mely az itéletet hozta. Ezen rendelet kiterjed a kérvényekre is. A birói határozatokba vagy azok kiadványaiba becsuszott név-, szám- vagy tollhibákat a fél kivánatára az ellenfél meghallgatása után azon bíróság, melynél a hiba történt, végzésileg kiigazithatja. A kiigazitást minden esetben az elsőbiróságnál kell kérni, mely azon esetben, ha a hiba fölebbviteli bíróságnál történt, az iratokat ehhez fokozatos uton fölterjeszti.

Ezen eljárás az itélet végrehajtását nem gátolja.

63. §.

Az idézett törvény 259. §. helyett:

A keresetre hozott első végzést alperesnek magának vagy annak, ki a féltől első végzések elfogadására felhatalmazványnyal bir, saját kezéhez kell adni. Jogi személyeknek szóló első végzéseket a keresetben megnevezett törvényes képviselőnek kell kézbesiteni. Minden más birói határozat az ügyvédnek vagy megbizottnak, illetőleg az irodai személyzet vagy ennek nem létében a háznép valamely felnőtt tagjának kézbesithető.

Ha a fél ügyét személyesen viszi, az ily határozatokat a féllel együtt lakó felnőtt családtagok vagy cselédek egyikének kezéhez lehet adni.

Azon fél, ki nem a perbiróság székhelyén lakik és ügye vitelére ottlakó ügyvédet vagy megbizottat sem rendelt, tartozik a neki szánt kézbesitvények elfogadására legközelebbi periratában vagy a legelső tárgyalás alkalmával egy a bíróság helyén lakó megbizottat, ki nem ügyvéd is lehet, megnevezni, mit ha elmulasztana, a bíróság nevez ki részére ily megbizottat és erről a mulasztó felet értesiti.

64. §.

Az idézett törvény 262. §. helyett:

A kézbesitő köteles a kézbesitett határozat lényeges tartalmát és czélját a félnek tudtára adni, s azt, hogy ez megtörtént, a vétbizonyitványra feljegyezni.

65. §.

Az idézett törvény 265. §. és a 268. §. b) pontja helyett:

Ha azon fél, kinek első végzést kell kézbesiteni, sem lakhelyén, sem üzleti helyiségében nem található, a nélkül azonban, hogy azon községből vagy nagyobb városokban azon városrészből, melyben lakása vagy üzleti helyisége van, hosszabb időre eltávozott volna, a kézbesitő azon esetben, ha a féllel ugyanazon községben vagy városban lakik, irást hagy nála, melyben tudósitja, hogy bizonyos meghatározott napon és órában kézbesités végett nála megjelenend, és ha őt akkor sem találná otthon, az iratot az ugyanazon házban lakó felnőtt családtagok vagy szolgálati viszonyban álló személyek egyikének, ha ilyenek nincsenek vagy az elfogadást megtagadják, az ugyanazon házban lakó más valamely felnőtt személynek vagy valamelyik szomszédnak kell kézhez adni.

Ha a kézbesitő a fél lakhelyétől különböző helyen lakik, az iratot előleges értesités nélkül azonnal kézbesitheti a felnőtt családtagok vagy cselédek egyikének, s ha ilyenek nincsenek vagy az elfogadást megtagadják, a házban lakó más valamely felnőtt személynek vagy valamelyik szomszédnak.

Mindezen esetekben tartozik a kézbesitő a honn nem talált fél lakásának ajtajára az iránt, hogy a neki szánt iratpéldányt kinek kézbesitette, értesitvényt kifüggeszteni s a kézbesités módját a kézbesitési bizonyitványban előadni.

Ha azon fél, kinek kézbesiteni kell, azon községből vagy azon városrészből, melyben lakik, hosszabb időre eltávozott és tartózkodási helye tudva van, a kézbesitő ezt jelentse be az őt kiküldendő bíróságnak, mely a kézbesitést a fél tartózkodási helyén tartozik eszközöltetni.

Ha a fél tartózkodási helye tudva nincs, a kézbesitő a kézbesitendő iratot két tanu jelenlétében függeszsze ki a fél lakása ajtajára; a per birája pedig a kézbesitő jelentése folytán nevezzen ki a távollevő fél részére ügygondnokot.

66. §.

Az idézett törvény 273. §. után:

A bíróságok a törvényellenes kézbesités kiigazitását, vagy a kézbesitési bizonyitvány hiányainak kipótlását hivatalból is kötelesek elrendelni.

Ha valamely tárgyalás a kézbesités körüli hanyagság vagy szabálytalanság avagy a kézbesitési bizonyitvány kellékeinek hiánya miatt meghiusul, a per birája a kézbesitőt a meghiusult tárgyalás költségeiben elmarasztalni köteles.

67. §.

Az idézett törvény 274. §. helyett:

Azon fél, a ki magát valamely birói határozat által sértve véli, azon peres és nem-peres ügyekben, melyekben az eljárást az 1868. LIV. törvényczikk szabályozza, e törvény határozatai szerint fölebbvitel utján kereshet orvoslást, a mennyiben ezt a jelen törvény nem tiltja.

68. §.

Az idézett törvény 275. §. helyett:

A fölebbvitel nemei a jelen törvény 78., 79. és 80. §§-ban tüzetesen elősorolt esetekben a semmitőszékhez közvetlenül intézhető semmiségi panasz; érdemleges kérdésekre nézve az elsőbiróság határozatai ellen a másodbirósághoz, ennek határozatai ellen a harmadbirósághoz intézhető fölebbezés. A semmiségi panaszt a fölebbezéssel egy beadványban összekapcsolni nem szabad, habár a törvény mindenikhez jogot engedne a félnek. A törvényellenes beadványt az elsőbiróság hivatalból tartozik visszautasitani.

69. §.

Az idézett törvényczikk 285., 294. és 296. §. helyett:

Az elsőbiróság határozatai önálló fölebbezéssel támadhatók meg, a mennyiben a jelen törvény kivételt nem tesz.

70. §.

Fölebbezésnek a jelen törvény 54. §. 1-ső és 2-dik pontjaiban foglalt eseteken fölül egyáltalában nincs helye:

1-ször: az elsőbiróság oly határozatai ellen, melyek rendes perekben a keresetlevél benyujtásától kezdve az itélet hozataláig a pertári kezelést szabályozzák s a pert a bizonyitási eljáráson kivül itélethozatalra előkészitik;

2-szor: a birói hatóság, illetékesség s érdekeltség kérdésében hozott határozatok, a birósági beadványt törvényellenesen visszautasitó vagy elfogadó, a perbeli eljárást törvényellenesen felfüggesztő vagy megszüntető, az igazolási kérelmet megtagadó vagy az igazolásnak helyt adó, végre mindazon végzések ellen, melyeknél fogva a biróságok a zárlati vagy biztositási kérelmet elintézik, a zárlatot vagy biztositást feloldják vagy megszüntetik;

3-szor: a végrehajtási eljárásban, kivéve a per birájának az 1868. LIV. törvényczikk 384. és 385. §§. alapján hozott, továbbá a végrehajtó biróságnak (jelen törvény 100. §.) a kielégitési sorrendet megállapitó s az elsőbbségi bejelentvényeket véglegesen elintéző végzéseit (1868. LIV. törvényczikk 450. és 468. §§.) és azon végzéseket, melyekkel a biróságok a végrehajtás folyama alatt, vagy az előleges biztositási intézkedések foganatositásakor vagyonkezeléssel megbizott zárgondnok számadásait véglegesen elintézik;

4-szer: a községi biró és a vásárbiróság által elintézett perekben. (1868. LIV. törvényczikk 278. és 479. §§.);

5-ször: a választott biróságok határozatai ellen (1868. LIV. törvényczikk 509. §.) ezen határozatok ellen a jelen törvény 78. §. 1., 2., 5., 6., 7., 8., 12. és 19. pontjai alatt foglalt esetekben semmiségi panasznak van helye.

71. §.

Nincs helye önálló fölebbezésnek:

1-ször: sommás perekben a végitélet vagy ehhez hasonló végzés hozatala előtt, kivéve azon közbenszóló itéleteket, melyekre nézve a jelen törvény 31., 48. és 49. §§. az önálló fölebbezést megengedik;

2-szor: általában az elsőbiróságnak a per inditása előtt (1868. LIV. törvényczikk 534. §.) vagy a per folyama alatt hozott azon végzései ellen, melyekkel valamely bizonyitás felvételét avagy a felvett bizonyitás kijavitását vagy kiegészitését habár hivatalból is elrendeli, vagy a feleknek a bizonyitásra vonatkozó beadványait elintézi;

3-szor: az elsőbiróság oly határozatai ellen, melyekkel a jelen törvény 60. §. alapján a tárgyalás kiegészitését rendeli el;

4-szer: a kérvényekre tárgyalást vagy az ellenfél irásbeli meghallgatását rendelő végzések ellen.

Azon esetekben, melyekben a jelen törvény az önálló fölebbezést kizárja, a felek panaszaikat a véghatározat vagy valamely mellékkérdés fölött hozott határozat ellen a törvény által megengedett önálló fölebbezésben érvényesithetik a nélkül, hogy e végett jogfentartással élniök szükséges lenne.

72. §.

A föntebbi 70., 71. §§. ellenére beadott fölebbezést az elsőbiróság, vagy ha ez elmulasztaná, a fölebbviteli biróság hivatalból visszautasitani tartozik.

73. §.

Az idézett törvény 287., 288. §§. helyett:

A törvény által megengedett s a fölebbviteli határidő lejárta előtt beadott fölebbezés rendszerint meggátolja a fölebbezéssel megtámadott birói határozat jogerejét.

E rendelet alul kivételnek van helye azon elsőbirósági itéletek tekintetében, melyeknek végrehajtását a jelen törvény 55. §. — nem tekintve a törvényes határidő alatt emelt fölebbezésre vagy semmiségi panaszra — megengedi.

Ha a fölebbezés oly itélet ellen, mely több kereseti pont iránti határozatot foglal magában, csak egy vagy több pontra vonatkozik, a fölebbezés az itélet jogerejét csak azon pontok tekintetében gátolja, melyek ellen a fölebbezés intézve van.

74. §.

Az idézett törvény 290. §. után:

A másodbiróság, az 1868. LIV. törvényczikk 108. §-ának esetét kivéve, az iránt határoz, mennyiben hagyja helyben vagy változtatja meg az elsőbiróság határozatát.

Ha az elsőbiróság felperest a keseretjog hiánya vagy a kereset időelőttisége miatt utasitotta el keresetével, avagy perujitás esetében a perujitási kérelemnek helyt nem adott, a másodbiróság az ügy érdeme fölött még akkor is itélhet, ha az elsőbiróság itéletét megváltoztatja. Ily esetben az elsőbiróságot oda kell utasitani, hogy a másodbiróság itéletének jogerőre emelkedése után az ügy érdeme fölött itéljen.

Ellenben ha az elsőbiróság valamely ügydöntő kifogásnak adott helyt, a másodbiróság, ha a kifogásnak helyét nem látja, az ügy érdeme fölött tartozik itélni.

A másodbiróság a fölebbező hátrányára az elsőbiróság határozatát nem változtathatja meg.

Fölebbezés a harmadbirósághoz.

75. §.

Az idézett törvény 292., 295. §§. helyett:

A másodbiróság itéletei ellen, a mennyiben a jelen törvény 54. §-a kivételt nem tesz, fölebbezésnek van helye a harmadbirósághoz.

A másodbiróság végzései ellen fölebbezésnek helye nincs.

76. §.

A másodbiróság határozatai elleni fölebbezésre nézve szintén ugy kell eljárni, mint ezt az elsőbiróság határozatai elleni fölebbezésre nézve a föntebbi 72., 73., 74. §§. meghatározzák.

77. §.

Ha a másodbiróság az elsőbiróság határozatát egészben vagy részben helybenhagyta, a határozat helybenhagyó része ellen emelt fölebbezés a végrehajtást még akkor sem gátolja, ha a fölebbezés törvény szerint megengedve van.

Kivételnek e rendelet alul csak annyiban van helye, a mennyiben a két egybehangzó itélet ellen törvényes időben beadott fölebbezés az eskü letételét meggátolja.

78. §.

Az idézett törvényczikk 297. §. helyett:

Semmiségi panasznak a peres eljárásban van helye:

1-ször: ha a biró az előtte folyamatba tett ügyre nézve nem bir hatósággal, vagy ha az ügy a polgári biróságok hatósága alá nem tartozik s mindamellett a biró az ügyben eljár, vagy ellenkező esetben az ügyet magától elutasitja;

2-szor: ha oly ügyben, melyben az 1868. LIV. törvényczikk 53. §-a szerint a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincs, nem illetékes biró járt el, vagy az illetékes biró az eljárást megtagadta;

3-szor: ha a biró az előtte folyamatba tett ügyre nézve nem illetékes, vagy ellenkezőleg, ha a törvény szerint illetékes biró illetéktelenségét mondta ki;

4-szer: ha a biróságnak vagy valamely birói tagnak érdekeltsége vagy elfogultsága miatt az 1868. LIV. törvényczikk 56. §. alapján emelt kifogás figyelembe nem vétetett; vagy kifogás esetén kivül is, ha az 1868. LIV. törvényczikk 56. §. eseteinek valamelyike fenforog, a mennyiben az érdekelt vagy elfogult biróság vagy birói tag a sérelmes határozat hozatalába befolyt;

5-ször: ha a biróság a sérelmes határozat hozatalakor nem volt törvényszerüleg alakitva;

6-szor: ha valamely félnek törvényes képviselője mellőztetett és a biróság az eljárást e miatt félbe nem szakitotta, vagy ellenkező esetben törvényellenesen szakitotta félbe, a mennyiben az előbbi esetben az önképviselet hiánya utólag nem pótoltatott (1868. LIV. törvényczikk 11. §.);

7-szer: ha valamelyik fél nevében meghatalmazás nélkül egy harmadik lépett fel és a biró az eljárást a jelen törvény 10. §-a ellenére vele folytatta, vagy ellenkezőleg, ha a biró a meghatalmazvány hiányának következményét törvényellenesen mondotta ki; ha a biró itéletet hozott, mielőtt a meghatalmazvány a periratokhoz csatoltatott volna;

8 szor: ha a biró az eljárást a törvényben kijelölt eseteken kivül keresetlevél vagy kérvény nélkül hivatalból vagy a felek kérelmére ugyan, de nem az 1868. LIV. törvényczikk szabályai szerint inditotta meg;

9-szer: ha a biró a keresetlevelet, alkeresetlevelet, kérvényt a törvényben kijelölt eseteken kivül további eljárás nélkül, vagy a fölebbviteli beadványt, igazolási kérelmet, más valamely záros határidőhöz kötött beadványt törvényellenesen utasitja vissza, vagy ellenkezőleg az igazolási kérelmet vagy a záros határidőhöz kötött kérvényt a törvény ellenére elfogadja;

10-szer: ha a biró a megindított perbeli eljárást törvényellenesen felfüggeszti vagy megszünteti; vagy ellenkezőleg, ha a biró az eljárást fel nem függeszti:

a) oly jogügyekben, melyeknek alapját büntető cselekmény képezi (1868. LIV. törvényczikk 9. §.);

b) oly jogügyekben, melyeknek eldöntése más nem birói hatóságnak, avagy oly ügyekben, melyekre nézve a törvényekben külön eljárás van előszabva, az ily eljárásra hivatott bíróságnak előzetes határozatától függ.

11-szer: ha a biró a hatósága alá tartozó oly ügyekben, melyekre nézve külön törvény által más eljárás van előszabva, nem az arra vonatkozó törvények szerint jár el;

12-szer: ha valamelyik fél épen nem idéztetett, vagy azon idézés, melynek folytán a fél elmarasztaltatott, nem törvényszerüleg ment véghez;

13-szor: ha az 1868. LIV. törvényczikk 268. §. ellenére a biró gondnokot rendelt vagy nem rendelt, vagy ha a hirdetményt épen nem avagy nem törvényszerüleg bocsátotta ki;

14-szer: ha a törvénynek vagy ügyrendtartásnak a tárgyalás nyilvánossága és a jegyzőkönyveknek felvétele és aláirása iránti rendeletei meg nem tartattak;

15-ször: ha sommás perekben nem azon biró hozta az itéletet, ki a tárgyalást vezette (jelen törvény 50. §.); ha azon sommás perekben, melyekben a jelen törvény 54. §. a fölebbezést korlátolja, a tényállás kinyomozása és az itélet hozatala körül az eljárás lényeges szabályai megsértettek;

16-szor: ha rendes perben a törvényes határidők meg nem tartattak, s e miatt vagy más pertári szabálytalan kezelés miatt valamelyik fél az őt törvény szerint illető védelemtől megfosztatott, a mennyiben a szabálytalanság a félnek nyilt vagy hallgatag beleegyezésével jóvá nem tétetett;

17-szer: ha a bíróság oly beadvány fölött hozott érdemleges határozatot, mely a felek személyére vagy az ügy tárgyára, a jogczimre, a ténykörülményekre vagy a kérelemre nézve homályos, határozatlan vagy érthetetlen, a mennyiben e hiba utólag sem javittatott ki és az alapos határozat hozatala lehetetlen;

18-szor: ha a határozat vagy valamelyik fél kérelmén túl terjeszkedik, vagy felperest marasztalja el a keresetben; ha a fölebbezési perfolyamban a felső biró oly határozat fölött határoz, mely vagy nem fölebbeztetett, vagy fölebbezhető nem volt; ha a felső biró a megtámadott és az ellenfél által nem fölebbezett határozatot azon fél hátrányára változtatja meg, a ki perorvoslattal élt;

19-szer: ha a határozat rendelkező részében homályos vagy ellenmondó tételeket tartalmaz; vagy ha az itélet vagy általában nem, vagy csak más okiratok alapján hajtható végre; kivéven, ha az itélet a perhez csatolt térrajzokra hivatkozik;

20-szor: ha a határozat az ugyanazon perben kelt korábbi s jogérvényes határozatba ütközik;

21-szer: ha az itélet nem indokoltatott;

22-szer: ha a határozati kiadmány a bíróság tanácskozása folytán hozott határozattól lényegesen eltér;

23-szor: ha ugyanazon bíróság a már hozott határozatot más ülésben, habár a kézbesités előtt megváltoztatja;

24-szer: ha az eskü letételénél az 1868. LIV. törvényczikk rendeletei lényegesen megsértettek;

25-ször: ha a biró az 1868. LIV. törvényczikk 306. §. által megengedett igazolási kérelemnek helyt nem adott.

79. §.

Az 1868. LIV. törvényczikk 327. §-ának második pontja a 332. §-szal és a 344. §. első bekezdésével együtt hatályon kivül tétetik; s jövőre a zárlati és biztositási kérelem iránt akár helyt-adólag, akár elutasitólag hozott végzés ellen, ugyszintén a zárlatot vagy biztositást megszüntető vagy feloldó végzések ellen a föntebbi §-ban elősorolt semmiségi eseteken kivül semmiségi panasznak lesz helye még akkor is:

a) ha a biró a zárlatot vagy biztositást a törvény rendelete ellenére elrendelte, vagy nem rendelte el;

b) ha a biró a biztositást vagy zárlatot törvényes ok nélkül megszüntette vagy feloldotta, vagy ellenkezőleg törvényes ok alapján meg nem szünteti vagy fel nem oldja.

80. §.

A birói határozatok végrehajtásának folyama alatt semmiségi panasznak van helye

a) a végrehajtási kérvényeket elintéző végzések ellen:

1. ha a végrehajtást nem az illetékes biró rendeli el;

2. ha a végrehajtási végzés az itélet tartalmán avagy a fél kérelmén tulterjed vagy érthetetlen;

3. ha a biró a végrehajtást nem jogérvényes határozat alapján rendelte el, vagy ellenkezőleg a jogérvényes határozat alapján kért végrehajtást törvényes ok nélkül megtagadta;

4. ha a biró oly tárgyakra rendelte el a végrehajtást, melyekre törvény szerint elrendelni nem lehet, vagy ha a végrehajtást nem a törvény által megengedett módon rendelte el.

b) A pénzbeli kielégitésre intézett végrehajtásoknál:

5. ha a birósági kiküldött vagy végrehajtó az eljárás szabályait lényegesen megsértette, vagy lényeges szabályokat mellőzött, az ingatlan tartozékainak lefoglalása miatt azonban csak a jelzálogos hitelezők élhetnek semmiségi panaszszal;

6. ha a biró árverést rendel, jóllehet azon végrehajtási cselekmények, melyeknek törvény szerint az árverést megelőzni kell, mellőztettek vagy még jogerőre nem emelkedtek;

7. ha ingók és ingatlanok foglaltatván le, előbb az ingatlanokat bocsátja a biró árverés alá; kivéve, ha lefoglalt ingó tárgyra igény jelentetett be;

8. ha az árverési végzés vagy hirdetmény a törvény lényeges rendeleteinek meg nem felel;

9. ha a biró a már megállapitott árverési feltételeket törvényellenesen módositja, vagy a törvényellenes feltételek módositását megtagadja;

10. a sikerrel megtartott árverést jóváhagyó végzés ellen; ezen semmiségi panaszszal az árverési végzés jogerőre emelkedése után felmerült sérelmek miatti panaszok is egybekapcsolhatók; a semmiségi panasz folytán azonban az ingatlanok árverését csak a következő esetekben lehet megsemmisiteni:

a) ha az érdekeltek — kivéve a jelzálogos hitelezőket — külön értesitést nem nyertek (1868. LIV. törvényczikk 432. §.);

b) ha a becslésre vonatkozó lényeges szabályok sértettek meg, és az ingatlan az első árverési határnapon elárveretett;

c) ha a szabályszerint megbecsült ingatlan az első árverésen becsáron alul árveretett el;

d) ha az árverési hirdetményre vagy a kihirdetésre vagy az árverés helyére, idejére és az árverési cselekményre vonatkozó lényeges szabályok sértettek meg.

Ingók elárverezése elleni semmiségi panasz harmadik személyek szerzett jogait nem érinti;

11. ha a biró a vételárt nem a jogérvényes kielégitési sorrendhez vagy az elsőbbségi bejelentvényeket elintéző végzéshez képest osztja fel; ha a vételár kiutalásánál vagy kifizetésénél a törvény rendeleteit meg nem tartja;

12. ha a bíróság a megvett ingatlan vagy ingó jószág átadását s ingatlanokra a tulajdonjog bekebelezését törvényellenesen megtagadja, vagy a vevő törvényellenes kérelmének helyt ad, vagy a törvényes kérelem teljesitésénél nem a törvény rendeletei szerint jár el;

13. ha a biró azon esetekben, melyekben törvény szerint a végrehajtást felfüggeszteni kellene, annak folytatását rendeli el; vagy ellenkező esetben a végrehajtást törvényellenesen felfüggeszti.

c) A végrehajtás egyéb nemeinél:

14. ha a végrehajtás azon nemeinél, melyekhez foglalás nem szükséges, a végrehajtó vagy kiküldött az itéletben megszabott kötelezettség teljesitésének más módját vette foganatba, mint a mely módon a kötelezettség az itélet szerint teljesitendő lett volna (1868. LIV. törvényczikk 381., 384., 385. §§.);

15. ha az ingatlan vagyon átadásánál a törvény rendeletei meg nem tartattak.

A folytatólagos végrehajtásra és ujabbi árverésre nézve is a jelen §. hasonszerü alkalmazásának van helye.

81 §.

A föntebbi §. mindazon eseteiben, melyekben a jogsérelmet a birósági végrehajtó vagy kiküldött törvényellenes eljárása, mulasztása vagy intézkedése okozza, a végrehajtó biróság köteles hivatalból vagy a felek kérelmére a sérelmet orvosolni. (V. ö. jelen törvény 101. §.)

A fél e végett a sérelmes cselekmény befejezése vagy ha a cselekményről tudomással nem birhatott, avagy ha nem végrehajtási cselekmény, hanem a végrehajtónak vagy kiküldöttnek irásbeli intézkedése okozta a sérelmet, a sérelmes cselekményt vagy intézkedést tudató irat vétele után tartozik a végrehajtó bírósághoz folyamodni, s kérvényét a sérelmes cselekmény befejezése után nyomban a végrehajtónak vagy kiküldöttnek átadhatja, különben 8 nap alatt magánál a végrehajtó bíróságnál benyujthatja.

A fél, ha nem a végrehajtó biróság helyén lakik s ott rendes meghatalmazottja sincs, tartozik kérvényében az arra hozandó végzés elfogadására a biróság helyén lakó megbizottat rendelni; ha ezt elmulasztja, vagy ha a megbizott az elfogadást megtagadja, a végzést a bíróságnál kell kifüggeszteni; a kifüggesztésről szóló jelentés a kézbesitéssel egyenlő hatálylyal bir.

A végrehajtó biróság a kérvényt három nap alatt elintézni s határozatát azonnal kézbesittetni tartozik.

Semmiségi panasznak csak ezen végzés ellen van helye. A jelen §-hoz képest törvényes időben beadott kérvények felfüggesztő hatályát a jelen törvény 84., 85. §§. szerint kell megbirálni.

82. §.

Ha a 80. §-ban elősorolt jogsérelmeket maga a per birája vagy a végrehajtó biróság okozta, azok orvoslását első sorban szintén azon elsőbirósagtól kell kérni, mely a sérelmes végzést hozta, de csak a 80. §. 2., 4., 6., 7., 8. pontjai alatt elősorolt s ezeken kivül még a következő két esetben:

1. ha a biró a végrehajtást nem jogérvényes határozat alapján rendelte el;

2. ha a biró a végrehajtási kérelem valamely pontja iránt nem határozott.

A per birájának vagy végrehajtó bíróságnak föntebbi végzései elleni kérvényekre, azok felfüggesztő hatályára, az azokra hozott végzések kézbesitésére s a végzések ellen használható semmiségi panaszokra nézve a 81. §. rendeletei szintén hasonszerü alkalmazást nyernek.

83. §.

Az idézett törvényczikk 298. §. helyett:

Sommás perekben a fölebbvitel bejelentésének helyét és idejét a jelen törvény 50., 51. §§. szabályozzák.

Ezen eseteken kivül az 1868. LIV. törvényczikk 276., 277. §§-nak rendeletei a semmiségi panaszok beadásának helyére és idejére nézve is alkalmazást nyernek mindazon esetekben, midőn oly birói határozat ellen kiván a fél semmiségi panaszszal élni, mely ellen a jelen törvény az önálló fölebbezést megengedi.

Más birói határozatok ellen a semmiségi panaszt 8 nap alatt kell benyujtani azon napot követő naptól számitva, melyen a sérelmes határozat kézbesittetett.

A jelen törvény 78. §. 6., 7., 13. pontjai alatti esetekben a törvényes képviselő vagy az időközben önjogosulttá vált fél, továbbá az, kinek nevében egy harmadik meghatalmazás nélkül járt el, ugyszintén az, kinek részére a biróság törvényellenesen gondnokot rendelt vagy a törvény által meghatározott esetekben nem rendelt, az árverés foganatositása előtt és ha ingatlanok bocsáttattak árverés alá, mindaddig, mig az árverést jóváhagyó elsőbirósági végzés jogerőre emelkedik, felfüggesztő hatálylyal bármikor élhet semmiségi panaszszal. Ezen §. hasonszerü alkalmazásának a végrehajtás azon nemeinél is van helye, melyek teljes foganatositásához árverés nem szükséges. A végrehajtás folyama alatt felmerült szabálytalanságok miatti semmiségi panaszt azon bíróságnál kell benyujtani, mely a semmiségi panaszszal megtámadható végzést hozta.

84. §.

Az idézett törvényczikk 299. §. helyett:

A törvényes határidőben beadott semmiségi panasz csak az 1868. LIV. törvényczik 442. §. esetében és az itéletek végrehajtására nézve bir feltétlen felfüggesztő hatálylyal.

Ha a fél az eljárás felfüggesztését egyéb esetekben kéri, a biró az eljárást csak a következő esetekben függesztheti fel:

1. rendes perekben a biróság illetéktelensége vagy érdekeltsége miatt emelt kifogást elvető végzés ellen a törvényes határidőn belül beadott semmiségi panasz elintézése előtt a biró az eljárást nem folytathatja;

2. rendes perekben a per folyama alatt emelt semmiségi panasz elintézése előtt a biró a főügyben itéletet nem hozhat;

3. oly végzéseket, melyeknél fogva a biró a zárlatot vagy biztositást feloldja, ingó javakra nyert zálogjogot hatálytalannak nyilvánit, eskü letételét, letétemény kiadását, árverés tartását, ingó javak átadását, az itéletben meghatározott tárgyak helyett más hasonnemü tárgyak megszerzését, vagy valamely munkának harmadik személy általi teljesitését rendeli el, a törvényes határidőn belül beadott semmiségi panasz elintézése előtt végrehajtani nem lehet.

85. §.

A föntebbi §. rendelete alul kivételnek van helye:

1. azon elsőbirósági itéletekre nézve, melyeknek végrehajtását a jelen törvény 55. §-a fölebbvitel esetében is megengedi;

2. a fölebbviteli bíróságoknak az elsőbíróságok marasztaló itéleteit helybenhagyó itéletei tekintetében;

3. a végrehajtási eljárásban azon birói cselekmények tekintetében, a melyek a már jogerőre emelkedett végzésekhez képest foganatosithatók;

4. az előleges biztositási intézkedésekre nézve.

Ezen esetekben az elsőfoku, illetőleg fölebbviteli bíróságok itéletei, a végrehajtó bíróságnak a birói cselekmény foganatositását és a per birájának az előleges biztositási intézkedéseket elrendelő végzései ellen beadott semmiségi panaszok felfüggesztő hatálylyal nem birnak.

86. §.

Az idézett törvényczikk 300. §. helyett:

A felek szabadságában áll azon birói határozatok ellen, melyek a jelen törvény 69., 71. és 75. §§. szerint önálló fölebbezéssel megtámadhatók, a mennyiben törvényes semmiségi ok is forog fenn, akár semmiségi panaszszal, akár fölebbezéssel, akár eme jogorvoslatok mindegyik nemével élni.

A fölebbviteli bíróságok határozatai ellen oly semmiségi ok miatt, mely már az alsóbb bíróságoknál felmerült, semmiségi panasznak csak akkor van helye, ha a törvénysértés olynemü, melyet a jelen törvény 87. §. szerint maga a fölebbviteli biróság is orvosolhatott volna, vagy melyet a jelen törvény 90. §. szerint hivatalból is figyelembe kell venni, vagy végre, ha a félnek alkalma nem volt a jogsérelem miatt az alsóbb bíróságok határozatai ellen panaszt emelni.

Önálló fölebbezéssel meg nem támadható birói végzések ellen külön semmiségi panasznak nincs helye.

87. §.

A jelen törvény 78. §. 17., 19. pontjai alatt foglalt esetekben és a 18. pont azon esetében, ha az elsőbiróság itélete valamelyik fél kérelmén tulterjeszkedik, a jogsérelmet, ha a fél csak fölebbezést adott be, a fölebbezési biróság is orvosolhatja az első esetben az által, hogy a határozatot és eljárást kérelemre vagy hivatalból feloldván, a beadvány kijavitását és a további eljárást rendeli el; az utóbbi esetekben pedig csak a felek kérelmére az által, hogy vagy a határozatot kijavitja, vagy ha ez nem lehetséges, a határozatot feloldván, uj határozat hozatalát rendeli el.

(Folyt. köv.)

Kiadja és nyomtatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat

a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868. LIV. törvényczikk módositása iránt.

IV-ik közlés.

A 78. §. 6. pontja alatti esetben, ha az elsőbiróság az eljárás félbenszakitása nélkül itéletet hozott, a fölebbviteli birróságok az itélet föloldása mellett a törvényes képviselő értesitését elrendelhetik. (1868. LIV. törvényczik 11. §.)

Ugyanazon §. 7-ik pontja alatti esetben a periratokhoz csatolni elmulasztott meghatalmazványnak csatolását a fölebbviteli birróságok is jogositvák itélet hozatala előtt elrendelni, s a meghatalmazvány hiányának törvényes következményét kimondani.

88. §.

Az idézett törvényczikk 301. §. helyett:

Az elsőbiróság a kellő időben beérkezett semmiségi panasz iránt, ha oly körülményeket tartalmaz, melyek iránt az ellenfél még nem nyilatkozott, az ellenfelet jegyzőkönyvileg meghallgatja s ha a semmiségi panasz saját határozata vagy eljárása ellen van intézve, azt még akkor is, ha ugyanazon fél vagy különböző ügyfelek fölebbezést is nyujtottak be, közvetlenül a semmitőszékhez, minden más esetben azon fölebbviteli birósághoz terjeszti fel, melynek határozata ellen a semmiségi panasz intézve van.

A másodbiróság a semmiségi panasz fölterjesztésére nézve szintén a föntebbi szabály szerint jár el.

89. §.

Az idézett törvényczikk 302. §. helyett:

A semmitőszék az elkésett vagy a törvény által meg nem engedett semmiségi panaszt hivatalból visszautasitja.

Más esetekben, ha a semmitőszék a semmiségi panaszt alaposnak találja, vagy a jelen törvény 90. §. szerint hivatalból figyelembe vehető semmiségi esetet vesz észre, a megtámadott határozatot, és ha szükséges, az azt megelőző eljárást oly terjedelemben, a mennyire a semmiségi ok kihat, megsemmisiti s az iratokat azon birósághoz küldi vissza, melynek határozata vagy eljárása ellen a semmiségi panasz intézve volt; ezen esetben, ha az alaposnak talált semmiségi panaszszal egyidejüleg fölebbezés is adatott be, a fölebbezés a félnek egyszerüen visszaadatik.

Ha a semmitőszék a semmiségi panaszt alaptalannak találja, azt elveti, s az iratokat, ha a semmiségi panaszszal egyidejüleg fölebbezés nem adatott be, azon birósághoz, melynek határozata vagy eljárása a semmiségi panaszszal megtámadtatott, visszaküldi; a törvény által megengedett fölebbezés esetében pedig az illetékes fölebbezési birósághoz küldi. (Jelen törvény 72. §.)

90. §.

Az idézett törvényczikk 304. §. helyett:

Ha valamelyik fölebbviteli biróság a jelen törvény 78. §-ának 1., 2., 5., 10., 13., 22., 23. pontjai alatti eseteknek valamelyikét látja fenforogni, az ügyiratokat a nélkül, hogy érdemleges határozat hozatalába bocsátkoznék, a semmitőszékhez hivatalból teszi át és erről a feleket értesiti.

91. §.

Az idézett törvényczikk 307., 308., 309., 310. §§. helyett:

Az igazolási kérelmet azon napot követő naptól számitva, a melyen a mulasztó félnek vagy ügyvédének, avagy megbizottjának a mulasztás tudomására jutott és az akadály megszünt, 15 nap alatt kell beadni.

A mulasztás utáni hat hónap lejárta után igazolás többé nem használható.

92. §.

A sommás eljárásban az igazolási kérelmet a sommás eljárás szabályai szerint kell tárgyalni, s a biró azon esetben, ha a fél az igazolást valamely tárgyalási határnap elmulasztása miatt kérte, az igazolási kérelem megengedése után az ügy érdemét is azonnal tárgyalni tartozik.

A rendes eljárásban az 1868. LIV. törvényczikk 143. §-ának második pontja következőkép módosittatik: „A pertárnok (az ügynek itélet alá terjesztése után) azonnal tartozik a periratokat a törvényszékhez bemutatni.“

A rendes eljárásban a törvényszék az igazolási kérelem külön jegyzőkönyvi tárgyalására (1868. LIV. törvényczik 144. §.) mindkét felet megidézi s a tárgyalási határnapot akkép tüzi ki, hogy a feleknek a megjelenésre elegendő idejök maradjon. A felek szóváltásaikat még a tárgyalás napján jegyzőkönyvbe vezetni tartoznak.

Ha a rendes eljárásban a mulasztó fél igazolási kérelmét az itélet hozatala előtt beadja, a törvényszék a kérelem jogérvényes elintézéseig itéletet nem hozhat.

Mind a sommás, mind a rendes eljárásban a biró az igazolás kérdésében végzésileg határoz.

93. §.

Ha a biró az igazolásnak helyt ad, az ügy azon állapotba esik vissza, melyben a mulasztás előtt volt; egyszersmind a biró az elmulasztott helyett más határidőt vagy határnapot tüz ki.

Ha a biró a mulasztást nem igazoltnak mondja ki, a mulasztás miatt hozott előbbi határozat hatályba lép.

Az igazolást kérő fél mindenik esetben tartozik ellenfelének az okozott költséget megtériteni.

94. §.

Az idézett törvényczikk 315., 316. §§. helyett:

Perujitásnak az 1868. LIV. törvényczikk 70. §-ában elősorolt eseten kivül csak itélet után van helye, és pedig:

1-ször: az itéletnek jogerőre emelkedésétől számitva félév alatt, ha a fél a rendes perben a miatt lett ügyvesztes, mivel az ügyvéd a döntő ténykörülményeket kellő helyen felhozni vagy tagadni, avagy a megkivántató bizonyitékot előadni elmulasztotta;

2-szor: azon idő alatt, mig a per tárgyát képező jog a polgári törvények szerint el nem évül, ha a pervesztés fél lényegileg a per tárgyára vonatkozó s az alapperben nem használt bizonyitékot hoz fel;

3-szor: szintén a jog elévülésére kiszabott határidő lejárta előtt az 1868. LIV. törvényczikk 321. §. esetében.

Az első pont alatti esetben azon ügyvéd, ki vétsége által a perujitásra okot szolgáltatott, mindig perbe idézendő, s ha magát igazolni nem tudja, a mindkét félnek okozott perköltségek megtérítésében elmarasztalandó.

95. §.

Az idézett törvényczikk 324. §. helyett:

Zárlatnak mind a per megindítása, mind a per folyama alatt lehet helye:

a) az egyik vagy másik fél kérelmére, ha valamely jognak vagy tárgynak birtoka vitássá vált és nem lehet azonnal elhatározni, hogy ki van a valódi birtokban, vagy kinek legyen joga birói oltalomra;

b) felperes kérelmére, ha az oly tárgyat vagy jogot vesz igénybe, melynek az alperes van birtokában s felperes hitelt érdemlőleg kimutatja valószinüségét annak, hogy a panaszlott a tárgyat a per folyama alatt eladhatja, elrejtheti, megrongálhatja s a kérelmező jogait egészben vagy részben meghiusithatja.

Ezen esetekben a biró a zárlatot vagy feltétlenül, vagy a zárlat folytán bekövetkezhető kárra nézve adandó biztositék feltétele alatt elrendelheti;

c) az árverési vevő kérelmére, ha az árverés semmiségi panaszszal megtámadtatik.

Ezen esetben a vevő kérelmére a semmiségi panasz végleges eldöntéseig a megvett birtok zár alá vételét és zárgondnoki kezelését mindig el kell rendelni.

96. §.

Az idézett törvényczikk 338. §. helyett:

A főügy iránti pernek megindítása után a hitelező, a mennyiben követelése eléggé fedezve nem volna, jogositva van annak biztositását külön beadványban kérni, ha követelése lejárt, teljes hitelt érdemlő okiraton alapszik s veszélyeztetésének valószinüsége forog fenn.

Felperes részére ily esetben a biztositást az ellenfél meghallgatása nélkül külön végzés által el kell rendelni.

Ha az alperes az elsőfoku vagy fölebbviteli bíróságnak őt fizetésben feltétlenül elmarasztaló itélete ellen fölebbvitellel él, a biztositást a föntebbi módon szintén el kell rendelni.

97. §.

Az idézett törvényczikk 339. §. helyett:

Bérleti és haszonbérleti lejárt követelésekre nézve a biztositást a bérbe adó kérelmére a kibérelt helyiségbe bevitt butorokra és ingóságokra s a haszonbéri jószágon létező vagy ahhoz tartozó marhákra, gazdasági szerelvényekre és terményekre mindig el kell rendelni. A bérbeadó a veszély valószinüségét kimutatni s kérelmét okirattal támogatni nem köteles.

A kincstárnak, közalapitványoknak, továbbá a gyámság vagy gondnokság alatti személyeknek, a törvényhatóságoknak és községeknek, a gyámgondnok vagy pénzkezeléssel megbizott tisztviselők ellen a vagyonkezelésből eredő követeléseik biztositása végett a biztositást a pénzügyi hatóságok, árvaszékek, törvényhatóságok és községek megkeresésére, a mennyiben a biztositandó összeg számszerüleg van előadva, szintén mindig el kell rendelni.

98. §.

Az idézett törvényczikk 340. §. után:

Ha felperes az alperes által neki ajánlott biztositást elegendőnek elfogadni vonakodik, vagy ha alperes a már foganatositott biztositás feloldását más elegendő biztositék ajánlása mellett kéri: a per birája a felek meghallgatása után végzés által dönti el, vajjon az alperes által ajánlott biztositékkal felperes megelégedni tartozik-e; azonban a biztositás módja iránt a felek között támadt vita első esetben az elrendelt biztositás foganatositását nem gátolja, második esetben a már foganatositott biztositás feloldását a vita jogérvényes eldöntéseig maga után nem vonja.

99. §.

Az idézett törvényczikk 345. §. helyett:

Végrehajtást lehet elrendelni:

a) jogérvényes birói határozatokra;

b) oly birói határozatokra, melyeknek végrehajtását a fölebbvitel nem gátolja;

c) előleges kereset folytán bíróság előtt, vagy előleges kereset nélkül is, az egyezségi tárgyalások tartására jogositott álladalmi közegek előtt kötött oly egyezségekre, melyeknél fogva az adós valamely már egészen vagy részben lejárt követelést valónak ismer, s az adósság lefizetése vagy a kötelezettség teljesitése végett határidőt szab;

d) választott birósági határozatokra, avagy választott bíróság előtt kötött egyezségekre;

e) a büntető bíróságok által hozott s jogérvényességi záradékkal ellátott itéletekre vagyoni tekintetben;

f) közigazgatási s pénzügyi hatóságok oly határozataira, melyek törvény vagy törvényes rendelet által birói végrehajtásra utasitvák;

g) oly közjegyzői okiratra, melynek alapján a végrehajtás a kir. közjegyzőkről alkotott törvény szerint elrendelhető, és

h) az állam számvevőségeinek az állami tisztviselők ellen a kincstár irányában tett számadásaik fölött hozott s jogerőre emelkedett határozatai alapján.

Birói illetőség a végrehajtás foganatositására.

100. §.

Az idézett törvényczikk 352., 353. §§. helyett:

Ha a per birája a végrehajtást csupán ingókra rendelte el, annak foganatositására mindig azon járásbiróság illetékes, melynek hatósági területén a végrehajtást foganatositani kell.

Ha a per birája a végrehajtást csupán ingatlanra, vagy ingatlanra és egyszersmind ingókra is elrendelte, azon telekkönyvi hatósággal felruházott bíróság lesz illetékes, melynek területén az ingatlan fekszik.

Mindkét esetben, ha a per birája nem volna egyszersmind a föntebbiek szerint illetékes végrehajtó bíróság, a végrehajtás foganatositása végett az illetékes végrehajtó bíróságot keresi meg.

101. §.

Végrehajtási cselekményt birósági végrehajtók teljesitenek, kivéve azon fontosabb eseteket, melyekben a végrehajtó bíróság (100. §.) a végrehajtás foganatositásával egyik birói tagját vagy a közjegyzőt bizza meg.

A birósági végrehajtónak vagy kiküldöttnek a végrehajtási cselekmény véghezviteléről beadott jelentését a végrehajtó bíróság (100. §.) megvizsgálni, s ha a végrehajtási eljárás szabályai megsértettek, a sérelem orvoslása iránt hivatalból intézkedni tsrtozik. (V. ö. jelen törvény 81. §.)

102. §.

Az idézett törvény 374., 375. §§. helyett:

A megkezdett végrehajtási cselekményt rendszerint a végrehajtás alá került félnek ellenmondása vagy kifogása nem gátolja, s a végrehajtó vagy kiküldött a megkezdett cselekményt véghezvinni tartozik.

Abbahagyhatja vagy kisebb terjedelemre szorithatja, ha a végrehajtás alá került fél a következő tények valamelyikét okiratokkal igazolja:

1. hogy a végrehajtási végzés hozatala után a hitelezőt kielégitette, vagy biztositás esetében a hitelező követelését fedezte;

2. hogy az itéletet, melyeknek alapján a bíróság fölebbvitele daczára (jelen törvény 54., 55., 77. §§.) végrehajtást rendelt, a semmitőszék megsemmisitette, vagy a fölebbezési bíróság feloldotta vagy megváltoztatta;

3. hogy a hitelező a végrehajtást megszüntette, vagy az adósnak fizetési halasztást engedett;

4. hogy a végrehajtó bíróság a végrehajtást felfüggesztette.

A 3. és 4. pont alatti esetekben a már véghezvitt végrehajtási cselekmények fenmaradnak, kivéve ha a biró azok megszüntetését is elrendelte, vagy a végrehajtató fél a megszüntetésbe beleegyezik.

Ha a végrehajtás alá került fél ellen csőd nyittatott, az csak a foglalás folytatását gátolja.

103. §.

A birósági végrehajtó vagy kiküldött ismét köteles folytatni a végrehajtást:

1. ha a fizetési halasztás ideje lejárt, vagy ha ezen idő nem volt bizonyos naphoz kötve, mihelyt a végrehajtó fél a végrehajtás folytatását kéri;

2. ha a végrehajtó bíróság a végrehajtás folytatását elrendeli.

104. §.

Ha a birósági végrehajtó vagy kiküldött a föntebbi 102. és 103. §§. ellenére a végrehajtást abbahagyja vagy nem hagyja abba, avagy az abbahagyott végrehajtást folytatja vagy annnk folytatását megtagadja, a végrehajtó bíróságnál panaszt lehet emelni. A végrehajtó bíróság ezen panasz iránt, ha szükséges, a végrehajtónak vagy kiküldöttnek s az érdekelt feleknek meghallgatása után határoz. (V. ö. jelen törvény 81. §.)

105. §.

A végrehajtás alá került fél a végrehajtás megszüntetését vagy korlátozását kérheti, ha a végrehajtási jog a végrehajtás alapját tevő itélet vagy egyezség kelte után bekövetkezett tények által egészben vagy részben elenyészett.

A végrehajtási jog megszüntetése vagy korlátozása iránti keresetet mindig a végrehajtó bíróságnál kell beadni, mely azt azon esetben, ha nem maga volna egyszersmind a per birája, tárgyalás és eldöntés végett a per birájához küldi át. Ha a végrehajtást oly bíróság rendelte el, melynek területén a jelen törvény hatálylyal nem bir, vagy ha a végrehajtást oly bíróság, melynek területén a jelen törvény hatályban van, a 99. §. c), d), e), f), g) pontjai alapján rendelte el, a keresetre nézve a végrehajtó bíróság illetékes.

A kereset iránti eljárás az általános szabályok szerint megy véghez, s a bíróság a felek meghallgatása után a kereset fölött itéletet hoz.

A végrehajtás folytatását azonban az ily kereset nem függeszti fel; e végett a végrehajtás alá került fél a végrehajtó bírósághoz külön kérvényben tartozik folyamodni. Ezen kérvény elintézésére minden esetben a végrehajtó bíróság illetékes.

A kérvény folytán a végrehajtó bíróság az ellenfél meghallgatása előtt a végrehajtást csak azon esetben függesztheti fel, ha a végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása iránti kereset teljesen bizonyító okiraton alapul. Minden más esetben a végrehajtó bíróság a végrehajtató felet a felfüggesztési kérelem iránt meghallgatni tartozik s ha a végrehajtató fél a felfüggesztésbe bele nem egyez, a végrehajtás folytatását csak akkor függesztheti fel, ha a végrehajtás utján behajtandó összeget vagy a végrehajtás tárgyának értékét készpénzben vagy értékpapirokban birói kézhez leteszi.

106. §.

Az id. törvényczikk 378. §. helyett:

A végrehajtási végzés két év alatt hatályát veszti, s annak erejénél fogva a végrehajtó az eljárást többé meg nem kezdheti, ha két éven belül meg nem kezdette, hanem a végrehajtató ujabb végrehajtási végzést tartozik kieszközölni.

107. §.

Az 1868. LIV. törvényczikk 395. §. következőkép egészittetik ki:

l) az isteni tiszteletre szánt helyiségekhez tartozó szerelvények, a mennyiben nem magántulajdont képeznek;

m) oly pénzösszeg, mely valamely köztisztviselőnek hivatalos megbizás teljesitése czéljából adatott;

n) a hadsereg, hadi tengerészet, honvédség személyeinek rendjelei, érdempénzei s egyéb diszjelei; egyenruházata, katonai fegyverzete s a fölszereléshez és szolgálattételhez szükséges eszközei, szerszámai, müszerei, lovai;

o) a katonai házassági biztositék tőkéje, kivevén ha a végrehajtás azon világosan kifejezett korlátozással kéretik, hogy maga a tőke az adósság törlesztésére vagy valamely másnemü kötelezettség teljesitésére csak a biztositéki kötelék feloldása után fordittatik.

108. §.

Az id. törvényczikk 399. §. helyett:

Állami, törvényhatósági, községi tisztviselők, lelkészek, tanárok, tanitók, a hadsereg-, haditengerészet- és honvédségnél tényleges szolgálatban levő tisztek, katonai és honvéd-tisztviselők s havi pénzilletékben részesülő katonai és honvédségi személyek, hivatalszolgák, börtönőrök, közhasználatra szolgáló gőzmozdonyu állami és engedélyezett vasutak hivatalnokai és szolgái rendes fizetésének, illetőleg várakozási illetékeinek, továbbá a lelkészek egyházi jövedelmeinek csak egy harmadát lehet lefoglalni, de csak azon esetben, ha a fizetés évi 600 frtot meghalad, és csak ugy, hogy az illetőnek a foglalás után is maradjon évi 600 frtja.

Ugyanily mérvben foglalhatók le a személyes müködési és corpot-dijak is.

Ellenben a katonai tiszti szolga egyenértékek s a szolgálat teljesitésére szükséges átalányok, valamint a szolgálati pótdij egyáltalában nem, a lakpénzek pedig csak a lakbér fejében foglalhatók le.

A föntebb elősorolt személyek és özvegyeik nyugdijainak szintén csak egy harmadát lehet lefoglalni, de csak azon esetben, ha a nyugdij évi 350 frtot meghalad, s az illetőnek a foglalás után is évi 350 frtja megmarad.

A nyugdijazottak személyes pótdijai ugyanazon mérvben foglalhatók le, mint a nyugdijak.

Ha a föntebb elősorolt személyek nyugdij helyett végkielégitést kapnak, a végkielégitésül nyert összeg azon tekintet alá esik, mint a nyugdij.

A rokkantak ellátási dijaira, a sebesültek pótdijaira, a vitézségi érmek után járó dijakra, a halálozási évnegyedre járó fizetésre s az elhunyt személy családja számára járó végkielégitési összegre végrehajtást vezetni nem lehet.

A katonai házassági biztositék évi jövedelmének egy harmadát a föntebbi szabályok szerint a házassági közösség tartama alatt csak oly kötelezettségek miatt lehet lefoglalni, melyeket mindkét házastárs közösen vállalt magára.

109. §.

A föntebbi §. rendeletei alul kivételnek van helye azon esetben, ha a végrehajtás az adós ellen feleségét vagy gyermekeit illető tartás miatt intéztetik. Ezen esetben az adósnak 300 frtot meghaladó fizetése vagy nyugdija korlátlanul lefoglalható.

110. §.

Az idézett törvényczikk 410. §. helyett:

Az árverés bevégzése után a végrehajtó bíróság a netáni elsőbbségi bejelentvényeket az 1868. LIV. törvényczikk 468. §. szerint azonnal tárgyalás alá veszi, s a kielégitési sorrendet megállapitja.

Ha elsőbbségi bejelentvények vagy épen nem, vagy nem mindazok részéről adattak be, kik törvény szerint elsőbbségi igényt támaszthatnak, azonban a végrehajtási iratokból tudva van, hogy ugyanazon tárgyakra több végrehajtató nyert záloglogot, a végrehajtó bíróság a kielégitési sorrendet hivatalból állapitja meg.

Ezen végzés ellen fölebbezésnek van helye. A végzés jogerőre emelkedéseig az árverésen bejött vételár letétben tartatik.

111. §.

Az idézett törvényczikk 422. §. helyett:

Ingatlanok, a mennyiben törvény szerint együvé tartoznak, vagy a telekkönyvi szabályok szerint elválaszthatlan egészet képeznek, együtt foglaltatnak le s bocsáttatnak árverés alá.

Ha valamely ingatlan jószágra több tulajdonostárs közül csak egynek vagy többnek, de nem valamennyinek adóssága miatt intéztetik végrehajtás, azon esetben, ha az ingatlan felosztható, csak a marasztalt fél jutalékát lehet lefoglalni és árverés alá bocsátani; de ha az ingatlan feloszthatatlan, a többi tulajdonos köteles az egész jószág elárverezését megengedni;

azonban jogukban áll a végrehajtató követelését beváltani, vagy a közös vagyont az árverésen, melyre különösen meghivandók, megvenni.

Ha a közös vagyon tulajdonjogának aránya megállapitva nincs, a végrehajtató az arány birói megállapitását a végrehajtás alá került fél költségére saját felperessége alatt a törvény rendes utján eszközölje.

112. §.

Az idézett törvényczikk 427. §. helyett:

Mihelyt a végrehajtási zálogjog bekebelezését elrendelő végzés jogerőre emelkedett, ott pedig, a hol telekkönyvek nem léteznek, vagy a hol tartozék összeirásának és becslésnek van helye, mihelyt a végrehajtási iratok a végrehajtó bírósághoz beérkeztek, a végrehajtató az árverésért azonnal folyamodhatik.

113. §.

Az idézett törvényczikk 446. §. helyett:

A kielégitési sorrendben az előnyös tételek minden egyéb követelést feltétlenül megelőznek. Az előnyös tételekhez számittatnak s a következő sorrend szerint nyernek kielégitést:

a) azon végrehajtatónak, ki az árverést foganatositotta, foglalási és árverési összes költsége;

b) az eladott jószágot terhelő folyó s az utolsó két évről hátralevő közadó, bélyegilleték és községi adó.

A két évi elsőbbség azon végrehajtási zálogjog bekebelezése napjától visszafelé számittatik, melynek folytán az ingatlan árverésen eladatott;

c) a cselédeknek az árverésig lejárt egy évnegyedi bére.

114. §.

Az idézett törvényczikk 451. § helyett:

A tárgyalás berekesztése után a bíróság a kielégitési sorrendet megállapitja, s végzését a jelentkezett érdekelteknek kézbesitteti.

Ezen végzés ellen a törvényes idő alatt fölebbezésnek van helye.

115. §.

Az idézett törvényczikk 472. és 473. §§. helyett:

Telekkönyvezett ingatlanokra nézve az igénykereset érvényesithetését és hatályát a telekkönyvi rendeletek szerint kell megbirálni..

Ha az ingókra és nem telekkönyvezett ingatlanokra intézett igénykeresetet a tudvalevő igénylő értesitése napjától, az ismeretlen igénylő pedig a hirdetmény közzétételének legutolsó napjától számitva 15 nap alatt adja be (1868. LIV. t. cz. 464. §.), a végrehajtó bíróság a végrehajtást az igénykereset tárgya tekintetében felfüggesztheti.

Az ingókra és nem telekkönyvezett ingatlanokra a törvényes határidő lejárta után beadott igénykereset csak a vételár fölöslegére érvényesithető.

Az árverés után igénykeresetet inditani többé nem lehet.

116. §.

Az idézett törvényczikk 475. §. helyett:

A községi bíróság rendezett tanácsu és szab. kir. városokban a képviselő-testület által választott tanácsnokból mint bíróból és egy jegyzőből, egyéb községekben a községi bíróból vagy helyetteséből és a községi, illetőleg közjegyzőből áll. Döntő szavazattal a biró vagy helyettese bir. Illetősége kiterjed a községi lakosok ellen inditott polgári magánjogi keresetekre, ha a kereset tárgya járulékok nélkül készpénzben 30 frtot meg nem halad vagy felperes oly ingó átadására avagy oly kötelezettség teljesitésére kéri alperest szorittatni, melyekre nézve felperes a bíróság előtt kijelenti, hogy azok helyett készpénzben a járulékok nélkül 30 frtot túl nem haladó összeggel megelégszik.

117. §.

Az idézett törvényczikk 478. §. helyett:

Ha az egyezség nem sikerül, de a felek magukat a községi biráskodásnak önként alávetik, a bíróság a sommás eljárás szabályai szerint itéletet hoz, s azt a jegyző kiküldésével azonnal foganatositja.

Az itélet és végrehajtási eljárás ellen jogorvoslatnak nincs helye. Az itélettel meg nem elégedő félnek a törvény rendes utja fenmarad.

Mezei rendőri bíróság.

118. §.

Az idézett törvényczikk 480. §. után:

Az 1840. IX. törvényczikk 1. §-ában elősorolt s a jelen törvény 11-dik §-ának 2. i) pontja szerint sommás eljárás alá tartozó kártételek iránti biráskodás, ha a kár mennyisége 50 frtot túl nem halad, a kir. járásbiróságok hatósága alul kivétetik s a mezei rendőri bíróság hatósága alá utasittatik.

Ezen mezei rendőri bíróság:

1. Budapesten a képviselő-testület által választott tanácsnokból és egy jegyzőből;

2. rendezett tanácsu és szab. kir. városokban a rendőri kapitányból vagy helyetteséből és egy jegyzőből;

3. nagy és kis községekben a járásbeli szolgabiróból és a községi, illetőleg közjegyzőből alakul.

Az eljárás a sommás eljárás szabályai szerint történik. A bíróság itéletét a birósági jegyző által maga hajtja végre.

A mezei rendőri bíróság itélete és a végrehajtási eljárás ellen jogorvoslatnak helye nincs. Az itélettel meg nem elégedő félnek az itélet hozatala után 30 napig csak a törvény rendes utja marad fenn.

119. §.

Az idézett törvényczikk 519. §. helyett:

Ha a jogositott felhivására a felhivott fél számadását előterjeszti, azt a bíróság a felhivó félnek adja ki, kinek szabadságában áll a számadás elleni kifogásait rendes per utján érvényesiteni.

Ha a felhivott magát a számadásra kötelezettnek nem érzi, a kitüzött határidő alatt ez iránti nyilatkozatát adja be a törvényszékhez, mely arra külön jegyzőkönyvi tárgyalást rendel s végzés által dönti el: tartozik-e a felhivott fél számot adni, vagy nem? első esetben egyszersmind a számadás beadására határidőt tüz ki.

120. §.

Az idézett törvényczikk 533. §. után:

A ki épitkezni akar s magát bizonyos személynek magánjogi alapokon nyugvó kifogása ellen biztositani kivánja, jogositva van ezt az épitkezés helyének járásbirósága előtt indokolt kifogásának előterjesztésére az épitkezési terv közlése mellett felhivni.

A felhivási kereset folytán a járásbiróság 30 napnál tovább nem terjedhető határidőt szab ki a kifogás beadására.

Ha a felhivott ezen határidő alatt kifogását beadja, azt a sommás eljárás szabályai szerint kell tárgyalni, s a bíróság az iránt hoz végzést: a felhivó tartozik-e per utján jogát érvényesiteni, vagy a felhivott a kifogásokat?

Ha a felhivott kifogását be nem adja, a bíróság a felhivó további kérelmére itéletet hoz s abban kimondja, hogy a felhivó fél az épitkezési terv szerint épithet s a felhivott fél a terv ellen többé kifogást nem támaszthat.

Az épitkezésekre vonatkozó közigazgatási szabályok ezen törvény által nem érintetnek.

121. §.

A birtokháboritási ügyekben követendő eljárás.

Az 1868. LIV. törvényczikkben szabályozott törv. rendtartás kiegészitéséül a birtokháboritási ügyekben követendő eljárásra nézve a következők rendeltetnek:

(Folyt. köv.)

Kiadja és nyomtatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat

a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868. LIV. törvényczikk módositása iránt.

V-ik közlés.

1. A ki valamely dolog vagy jog birtokában megsértetett vagy a birtokból törvénytelenül kiüzetett, birtokháboritási keresettel folyamodhatik orvoslásért vagy birtokba való visszahelyezésért;

2. a birtokháboritási keresetet azon járásbiróság előtt, melynek területén a háboritás elkövettetett, három hónap alatt kell megindítani azon naptól számitva, melyen a sértett félnek a háboritás elkövetése tudomására jutott. Egy év mulva a háboritás tényétől számitva a birtokháboritás miatt sommás eljárásnak többé helye nincs;

3. a tárgyalás kizárólag az utolsó birtok s a háboritás tényére és bizonyitására szoritkozik. A birtok jó- vagy rosszhiszemüsége és a tulajdon kérdése a rendes perutra tartozik. Ugyanez áll a kártéritési igényre nézve is, ha az 500 frtot meghaladó s azt az ellenfél önként be nem ismeri;

4. a tárgyalási határnapot a biró a legrövidebb időre, a körülményekhez képest ugyanazon napra, s ha szükséges, a helyszinére tüzze ki, és csak ugy halaszthatja el, ha abba mindkét fél világosan beleegyezett, vagy ha a tárgyalásnak elháritathatlan akadály áll utjában. Egyebekre nézve a sommás eljárás szabályai itt is alkalmazandók;

5. a biró a tárgyalás folyama alatt is tehet ideiglenes intézkedést a birtok oltalmára és a veszélyeztetett érdekek biztonságára nézve, ha azt egyik vagy másik fél kéri s a körülmények indokolják;

6. az itélet csak a megháboritott tényleges birtokállapot visszaállitására czélzó ideiglenes intézkedéseket tartalmaz, ennélfogva nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a felek netáni erősb jogaikat rendes per utján érvényesitsék;

7. a biró mind ideiglenesen, mind az itéletben szabhat pénzbüntetést a birói intézkedések megsértőire;

8. az itéletet jogában áll ugyan a marasztalt félnek fölebbezni, de ez által annak végrehajtását nem gátolhatja.

Ha a másodbiróság az elsőbiróság itéletét megváltoztatta, a viszvégrehajtást csak akkor lehet elrendelni, ha a másodbiróság itélete jogerőre emelkedik;

9. ha az eljárásban a büntető törvények megsértésének jelei merülnek fel, e miatt az eljárás és itélethozatal fel nem függesztethetik. A büntető biróság azonban a tényállásról hivatalból értesitendő.

122. §.

Nagyobb városokban az 1868. LIV. t. cz. hatályba léptekor fennállott, vagy azutan alkotott külön lakbérleti szabályok a lakbérlett ügyek tárgyalásánál és eldöntésénél a bíróságoknak is szabályul szolgálnak, ha azok a bel- és igazságügyi miniszterek által helybenhagyattak s a hivatalos közlönyben szabályszerüen kihirdettettek.

123. §.

Addig, mig az örökösödési eljárást külön törvény szabályozni fogja, az örökösödési eljárásban hozott elsőbirósági végzések ellen semmisségi panasszal lehet élni a semmitőszékhez az eljárásban felmerült alaki jogsérelmek miatt, a mennyiben a törvény a jogorvoslatokat ki nem zárja.

Fölebbezésnek az 1868. LIV. t. cz. 581. §. esetében van helye.

124. §.

Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyminiszter bizatik meg.

Budapest, 1874. május 18-kán.

Dr. Pauler Tivadar, s. k.

Részletes indokok.

A törvényjavaslat 1. §-ához.

A perrendtartás 4. §-át az 1871. XXXI. törvényczikk 1., 14. §§. és az 1871. XXXII. törvényczikk 1. §-a már hatályon kivül helyezték. A 2. §. helyett pedig a jelen törvényjavaslat 115. §-a uj rendelkezést tartalmaz.

Ezen §§. helyett a törvényjavaslat az 1. §. felvételét inditványozza, melynek felvétele azért szükséges, hogy szabatos kifejezést és kellő alkalmazást nyerjen a törvényben azon különbség, mely a birói hatóság és birói illetőség fogalmai s a kettőnek jogi természete között létezik.

Nálunk vannak egyes és vannak társas bíróságok. A perrendtartás 93. és 94. §§. és ezek alapján az 1871. XXXI. t. cz. 15., 18. §§-ai meghatározzák mind az egyes-, mind a társas bíróságok birói hatóságát a polgári peres és perenkivüli ügyekben. A törvényhozás, midőn a különböző szerkezetü bíróságok birói hatóságát ilymódon meghatározza, nem csupán a felek érdekeit tekinti, mint tekinti akkor, midőn szabályokat állit fel arra nézve, hogy az egyenlő birói hatósággal felruházott bíróságok között bizonyos ügyre nézve melyik legyen illetékes. Vannak magasabb tekintetek is, melyek a törvényhozást vezérlik, midőn bizonyos nemü ügyeket az egyes-, másokat a társas bíróságok hatósága alá utasit. Ilyenek, hogy apróbb ügyekben az igazságszolgáltatás lehető olcsó legyen, hogy bizonyos halasztást nem szenvedhető ügyek lehetőleg gyorsan intéztethessenek el, hogy a bonyolódott jogi perek birói eldöntés alá érettebb megfontolással készittessenek elő, s azokban nagyobb birói testület alaposabb itéletet hozhasson.

Ha már a törvényhozás a különböző szerkezetü bíróságok birói hatóságát meghatározta, nem függhet többé a felek tetszé-étől, mily ügyeket vigyenek az egyes, milyeneket a társas bíróságok elé. Nekik a törvényhez kell alkalmazkodniok, mely alul, minthogy a törvény az állam érdekeit is érinti, egymást nem oldhatják fel. Mert ha a törvényhozás kivánatosnak találta, hogy az apróbb és gyors elintézést kivánó ügyek az egyesbíróságok elé tartozzanak, akkor nem lehet a feleknek megengedni, hogy az egyesbíróságokat oly bonyolódott jogi perekkel terheljék, melyek azokat a törvény által reájuk bizott teendők elvégezésére megkivántató időtől megfosztanák; viszont nem lehet megengedni, hogy az apróbb ügyek a törvényszékek elé vitessenek, mert az ily ügyek törvényszékeknél több birói tagnak idejét vennék igénybe, következve az államnak azok elintézése több költségbe kerülne.

Az 1. §-ban foglalt rendelkezések a birói hatóságot szabályozó törvények sértetlen fentartását czélozzák.

A 2-ik, 3-ik, 4-ik §§-hoz.

A perrendtartás 30., 31., 32. §§. állitják fel a birói illetőségnek alapszabályát; a törvény rendelkezéseinek tehát határozottaknak, minden kétolyt kizáróknak s lehetőleg kimeritőknek kellene lenniök; már pedig ez nem igy van; a 30. §-ban foglalt azon kitétel: *a mennyiben a kötelezettség teljesitésére bizonyos hely kikötve nincs*, mely kivételnek a 35. §-ban mint szabálynak van helye, teljesen lerontja a 30. §. azon szabályát, mely szerint a birói illetőséget alperes rendes lakhelye szabályozza. Azonfölül e §-okban a lakhely, állandó szállás, tartózkodási hely részint mint különböző, részint mint hasonértelmü kifejezések használtatnak. A 32. §. nem tesz különbséget a fő- és mellékkötelezettségben álló alperesek között. Végre hiányzik a törvényben a rendelkezés azokra nézve, kiknek tartózkodási helye külföldön van, vagy ismeretlen. Nem csoda tehát, hogy az illetőségi alapszabály tökélytelensége miatt annyi illetékességi kifogás, és ezeknek hibás elintézése miatt annyi semmiségi panasz támad.

A törvényjavaslat 2., 3., 4. §-ait a perrendtartás 30., 31., 32. §§-nak tökélytelensége indokolja.

Az 5-dik §-hoz.

Az idegenek birói illetőségét a perrendtartás 34. § a a kivételes illetőségi szabályok felállitása előtt szabályozván, a gyakorlatban az iránt merült fel kétely, érvényesek-e a külföldiekre nézve a kivételes illetőségi szabályok? Például ha a külföldi nem tartózkodik többé Magyarországon s itt birtoka sincs, vajjon beperelhető-e azon kár megtérítése végett, melyet itteni tartózkodása alatt okozott, a kártétel helyének birósága előtt? Ezen kételynek kiván az 5. §. véget vetni.

A 6-dik §-hoz.

A perrendtartásban több oly külön illetőségi szabály hiányzik, mely más államok perrendtartásaiban előfordul; azoknak hiányát a gyakorlat pótolja; azonban a peres ügyek két nemére nézve a hiány pótlását a gyakorlatra bizni nem lehet, t. i. a tilos cselekményekből és a bérleti és haszonbérleti viszonyból származó keresetekre nézve. Ezen ügyek legnagyobb része a sommás eljárás alá tartozik, és a törvény hiánya miatt ezen ügyek azon esetekben, a midőn alperes lakhelye és a kártétel helye vagy a bérlemény különböző biróságok területén fekszik, illetékességi kifogásokkal bonyolittatnak. Ily ügyekben nem lehet felperest alperes lakhelyének biróságához kötni. Az általános szabály alul tehát a 6. §. kivételt tesz, és a kártétel vagy bérlemény helyének biróságát is illetékesnek nyilvánitja.

A 7-dik §-hoz.

Az okiratok megsemmisitése körüli eljárás birói illetőségére nézve a perrendtartás 41. §-a nem tartalmaz oly rendelkezést, mely szerint egyes esetekben a birói illetőséget eldönteni lehetne, sőt a §. hiányos rendelkezésénél fogva azon eset is felmerült, hogy magyar biróság egy külföldit elveszett pozsony-nagyszombati vasuti részvényének megsemmisitése iránti kérelmével saját külföldi biróságához utasitott. E §. javitása tehát szükséges. Az uj §. figyelemmel volt a perrendtartás 532. §-ának végpontjára, mely szerint a tulajdoni kereset tárgyalásának a rendes eljárás szabályai szerint kell történni. Innen van, hogy a javasolt §. a megsemmisitési eljárást nem a járásbiróságok, hanem a törvényszékek hatáskörébe utasitja.

A 8-dik §-hoz.

A 79-ik §. változtatása a javaslat vezérelvei szerint égetően szükséges, mert ezen §. egymagában képes volt a sommás eljárást bonyolitani és a semmiségi panaszok számát szaporitani.

A javaslatba hozott uj §. a szavatos értesitésének czélját tartotta szem előtt. Ezen czél az, hogy a szavatos, ha neki tetszik, alperest védelmezhesse s a szavatossági perben azon kifogással ne élhessen, hogy ő, ha őt alperes a főperről értesiti, képes lett volna alperest felperes követelése ellenében megvédeni. Ezen czélt el lehet érni az uj §. rendelkezése által; a szavatos értesül a főper folyamatba tételéről; tetszésétől függ alperest védelmezni vagy a védelmet megtagadni. De ha a védelmet megtagadta, semmi ok sincs arra, hogy a főper a szavatossági kérdéstől függővé tétessék; felperes alperes ellen jogát a megkezdett uton érvényesitheti; alperes pedig a szavatos ellen a szavatossági pert önállóan folytathatja.

A védelem megtagadásával egyenlő hatálylyal bir az is, ha a szavatosnak az alkeresetlevél nem kézbesittethetik, vagy ha a szavatos a tárgyalásra nem jelen meg. Utóbbi esetben nyilvánvaló, hogy alperes védelmét nem vállalja el, az első esetben pedig azon vélelem áll, hogy alperes az ügynek huzása végett ismeretlen tartózkodásu személyre hivatkozott mint szavatosra.

A 9-dik §-hoz.

A perrendtartás 85. §-ának azon rendelkezése, hogy sommás perekben a feleknek ne kelljen ügyvédet használni, helyes; de másrészről korlátlanul megengedni, hogy a felek bárkit is megbizhassanak ügyeik vitelével, a zugprókátorok keresetét könnyitené, az ügyfelek hátrányára.

A ki tehát ügyét személyesen nem viszi, az ügye vitelét nem ügyvédre is bizhatja ugyan, de nem bizhatja zugirászokra. A 9. §. rendelkezései a törvény ezen tilalmának sikerét biztositják.

Másrészről rendes perekben azon szabály alul, mely szerint mindenki ügye vitelét ügyvédre tartozik bizni, a 9-ik §. a birákat kiveszi, kik maguk is törvénytudók levén, nincs ok arra, hogy még saját ügyeiket se vihessék személyesen.

A 86. és 87-ik §-ok tartalma a tárgy összefüggésénél fogva és nagyobb világosság kedveért a törvényjavaslat 9. §-ába átvitetett.

A 87. §. csak azon esetről rendelkezvén, ha a fél személyesen jelent meg, arról pedig, ha a fél nem ügyvéd által jelen meg, hallgatván, a perrendtartás 85., 86. és 87. §-ai helyett javasolt 9. §-t ugy kellett szerkeszteni, hogy annak rendelkezése azon esetre is kiterjedjen, ha a fél rendes perének vitelét nem ügyvédre bizta. A 87. §. azon rendelkezése, mely szerint a perfelvétel rendes perben elhalasztatik, ha a fél nem ügyvéd által jelent meg, fölösleges engedékenység, mert a perrendtartás 130. §-a szerint már az idéző végzésben meg kellett hagyni a félnek, hogy ügyvéd által jelenjen meg, s ha mégis nem ügyvéd által jelen meg, ezt a legtöbb esetben csak azért teszi, hogy a pert huzhassa.

A 10-dik §-hoz.

A perrendtartás 89. §-ának második bekezdése a törvényszerü meghatalmazvány nélküli fellépéshez minden kivétel nélkül a meg nem jelenés következményeit köti. Ha ezt rendes perekben meg lehetne is engedni, nem lehet megengedni a sommás perekben, melyekben a tárgyalási határnapot rövidre kell szabni, s a melyekben a peres felek legtöbbnyire irástudatlanok De még a rendes perekben is az, hogy az ügyvéd törvényszerü meghatalmazványnyal magát el nem látja, vagy az ügyvéd hibájából, vagy valamely elháritathatlan akadály miatt történik. Ily okok miatt pedig a feleket a meg nem jelenés következményeivel feltétlenül és kivétel nélkül sujtani nem lehet.

A 11-dik §-hoz.

Hogy az egyesbiróságok a birói hatóságuk alá tartozó részint apróbb, részint természetüknél fogva gyors elintézést kivánó peres és perenkivüli ügyeket gyorsan és mégis alaposan elvégezhessék, nem lehet őket bonyolódott és nagyobb fontosságu perekkel terhelni.

A perrendtartás 93. §-át tehát revisió alá kellett venni; mert e §-nak vannak oly pontjai, melyek lehetővé teszik, hogy nagyobb fontosságu és bonyolódott perek, melyeknek szóbeli tárgyalása a sommás eljárás szabályai szerint csak az alaposság rovására mehetne végbe és mindenesetre a biróságnak igen sok idejét venné igénybe, a járásbiróságok elé vitethetnek. Ilyenek különösen a 93. §. b) és k) ponjai, melyeknek alapján még a mértföldekre terjedő vaspályai épitkezésekért járó munkadijak ránti keresetek is sommás uton megindittathatnak.

A perrendtartás 93. §-ának a) pontját ki lehet terjeszteni minden olyan keresetre, melynek tárgya 500 frtot meg nem halad. A pénz alászállott értékét tekintve, ezen összeg körülbelül megfelel azon összegnek, melynek erejéig az 1840. XI. törvényczikk 1-ső §-a a szóbeli perek biróságának hatóságát kiterjesztette. De ezen kiterjesztés által a járásbiróságok teendője tetemesen fog szaporodni; a mi ismét egy ok arra, hogy azon kereseteket, melyek az összegre való tekintet nélkül részint a felek önkénytes alávetésénél, részint az ügyek természeténél fogva sommás eljárás alá tartozóknak kijelöltetnek, azon határok közé szoritsuk, melyek között a szóbeli tárgyalás s a gyors és alapos igazságszolgáltatás lehetséges.

A törvényjavaslat azon elvet fogadta el, hogy 1-ször a felek alávetése csak oly keresetekre nézve engedhető meg, melyek pénzkölcsön visszafizetését tárgyazzák; hogy 2-szor az ügyek azon nemeinél, melyek természetüknél fogva gyors eljárást kivánnak, csak akkor legyen helye sommás eljárásnak, ha a követelés — a hol ez lehetséges — okiraton alapszik; mert sommás eljárás csakis igy lehetséges, miután különben a követelés alapját okirat helyett más bizonyitási eszközökkel kellene bizonyitani, mi oly bonyolódott és hosszadalmas eljárást vonna maga után, melyet a sommás eljárás természetével összeegyeztetni nem lehet.

Az okirat szüksége iránt elfogadott elv kifejezést nyert a 11. §. 2. pontjának a), b), d), e), g), h) alatti pontjaiban.

A c) alatti esetekben az okirat helyét az atya beismerése, illetőleg a házassági kötelék bizonyitása pótolja.

Az f) alatti pontban az elv csak részletes alkalmazást nyerhetett. E pont két első esetében az elv nem alkalmazható azért, mivel léteznek szóbeli bérleti és haszonbérleti szerződések; már most ha az ily szóbeli szerződés lejárt vagy az abban kötelezett bérfizetés elmulasztatott, nem lehet a bérbeadót a törvény azon kedvezményétől, hogy a bérlet-vagy a haszonbérlettől való elmozditást sommás uton követelhesse, csak azért megfosztani, mivel nincs irott szerződése. Az f) pont két első esete és az f) pont 3. esete, továbbá a g), h) pontok alatti keresetek között nagy különbség létez; az f) pont két első esetében a tulajdonos joga kétséget nem szenvedhet, s azért régi törvényeink megengedték, hogy a tulajdonos a bérlőt vagy haszonbérlőt a bérleményből önhatalmulag kidobhatta; ezen esetekben tehát a sommás eljárás az önhatalmu segélyt pótolja; mig ellenben az f) pont 3. esetében a feltételek, a g) és h) pontok alatt foglalt esetekben pedig a jog és annak megfelelő kötelezettség létezése irott szerződés nélkül kétséges s hosszadalmas bizonyitási eljárást tenne szükségessé.

A 11. §. i), k), l), m) pontjai alatti ügyekben az ügyek természete az okirat szükségét kizárja.

Ezen pontok közül az l. (pont felel meg a perrendtartás 93. §. k) pontjának; s az uj szövegezés azon magyarázatnak akar véget vetni, melyet a k) pont a gyakorlatban talált s a mely szerint a legbonyolódottabb perek is sommás uton volnának megindithatók.

Végre e §. n) pontja alatt a kérkedés miatti felhivási keresetet is sommás eljárás alá utasitja a törvényjavaslat azon esetekben, ha a felhivás folytán inditandó perek a §. 1. pontja szerint sommás eljárás alá tartoznak, mit a gyakorlat a perrendtartás 516. §-ának hibás szövegezése miatt eddig másként magyarázott, minthogy sommás eljárásban az 516. §-ban emlitett elleniratnak és külön jegyzőkönyvi tárgyalásnak nincs helye. Ha a törvényhozás a javasolt n) pontot elfogadja, akkor minden kétely megszünik s az 516. §. második bekezdése csak a rendes eljárásra tartozó felhivási keresetekben lesz érvényes; a sommás eljárás alá tartozó felhivási keresetekben pedig a felhivott nyilatkozatát magában érthetőleg a sommás eljárás szabályai szerint kell tárgyalni.

A 12-dik §-hoz.

A perrendtartás 95., 96. §-ainak hatályon kivül helyezése azért szükséges, mivel sem azon körülmény, ha alperes a kereset alapjául felhozott okirat valódisagát kétségbe vonja, sem az, ha szavatosra hivatkozik, nem bir oly fontossággal, hogy az ügyek bizonyos nemeire a törvény által megállapitott birói hatóságnak változást kelljen szenvedni. Első esetben az egyes biró is a perrendtartás 10, 172. §§. szerint épen ugy eljárhat, mint a társas biró; a másik esetben a jelen törvény 8. §-a szerint a szavatosnak a védelem elvállalására alkalom nyujtatik.

A 12-dik §-ban fölvett rendelkezés egybefüggésben van a jelen törvény 1-sö §-ával.

A 13-dik § hoz.

E §. és a perrendtartás 97. §-a között azon lényeges különbség van, hogy az uj §. világosan kimondja, miként a biró a kifogást elvető határozatát csak a végitéletben köteles indokolni. E rendelkezés a szóbeli eljárást fogja könnyiteni, nem engedvén megakasztani a tárgyalás folyamát azért, hogy a biró oly közbenszóló végzéseket hozzon, melyek ellen a végitélet előtt a perrendtartás 99-dik §-a szerint jogorvoslatnak nincs helye.

A 14—37-dik §§-hoz.

E §§. a sommás eljárás szabályait foglalják magukban; czéljuk először azt meghatározni, mi joga, mi kötelessége van a birónak a végett, hogy az anyagi igazságot kinyomozhassa, másodszor a sommás eljárást az irásbeliség bilincseitől felszabaditani s az eljárást könnyiteni.

Az 1-sőre a 21., 24., 25., 26., 27., 28., 30., 35., 37-ik §-ok; a 2-ra a 22., 31., 32., 33., 34-ik §-ok vonatkoznak.

Miután már az általános részben indokoltatott, miért szükséges a sommás eljárást a perrendtartás 117. §-ában kifejezett tárgyalási elv szerint szabályozni, e helyen többet mondani fölösleges.

A 31. §. megértésére azonban szükséges egy példát felhozni, minthogy e §. gyökeres ujitást foglal magában, mely a perrendtartás 249-dik §-ában kifejezett s eddigugy a rendes, mint a sommás eljárásban gyakorlatban levő elvvel ellenkezik.

Például szolgáljon a kártéritést követelő per. Ebben a követelés tárgya a kár összege. Ezen követelésre több önálló vitás pont vonatkozhatik, ugymint van-e kár, alperes okozta-e a kárt, tartozik-e a kárt megtériteni, és mennyi a kár összege? Már most ily perekben nagyon fogja az eljárást könnyiteni és sokszor haszontalan munkától és költségtől is fogja a birót és feleket megmenteni, ha a biró minden vitás pontot külön tárgyalhat és az előzetes kérdést képező vitás pontot külön itélettel eldöntheti. Az első biró ugy találja, hogy alperes tartozik a követelt kárt megtériteni; de lehetséges, hogy a fölebbviteli biróságok ellenkezőleg itélnek; ezen esetben a további tárgyalás és bizonyitási eljárás a kár mennyiségének kinyomozása végett fölöslegessé vált. Azért a 31. §. megengedi, hogy azon esetben, ha az első biró a kártéritési kötelezettséget megállapitotta, a további eljárást itéletének jogerőre emelkedéseig felfüggeszthesse. Ha azután a felsőbb biróságok eltérőleg itélnek, az első biró az eljárás felfüggesztése által időt és költséget kimélt meg; ha pedig az első biró itélete jogerőre emelkedett, biztos alapon tovább haladhat.

A 38-dik §-hoz.

A mi a sommás eljárást irásbelivé tette, a perrendtartás 117. §-ának azon rendelkezése, melynél fogva a biró a kinyomozott tényállást jegyzőkönyvbe foglalni, és a jegyzőkönyvbe foglalt tényállást a felek észvételeihez képest kijavitani köteles. Ebből ered, hogy a biró a legtöbb esetben inkább, mintsem a jegyzőkönyvet a feleknek gyakran alaptalan, de el nem utasitható észrevételeihez képest kijavitsa, a feleknek vagy ügyvédeknek megengedi, hogy szóváltásaikat magok irják a jegyzőkönyvbe; ebből foly, hogy a biró az anyagi igazság kinyomozásával nem törődik, hanem mint a rendes per birája a periratok alapján itél, ugy itél a sommás per birája az irott jegyzőkönyv alapján.

A 38. §. tehát a rendes perbeszédek jegyzőkönyvbe vételét megtiltja és mellőzi a perrendtartás 117-ik §-ának azon rendelkezését, mely szerint a biró a fölvett jegyzőkönyvet a felek észrevételeihez képest kijavitani tartozik.

A 39—49-dik §§-hoz.

Már az általános részben felhozatott, hogy a perrendtartás a bizonyitási eljárás szabályainak felállitásánál csak a rendes perekre volt tekintettel, és hogy a perrendtartás 119—123. §§-ban foglalt módositások a sommás eljárásban elfogadott tárgyalási elv valósitására nem elegendők.

A 39—49. §§. a perrendtartásnak ezen hézagát akarják pótolni.

A 48. §-ban kimondatik, hogy az 1868. LIV. törvényczikk 187., 188., 189. §§. a sommás eljárásban is alkalmazást nyernek. Ez most nem igy van. Azonban miután a jelen törvényjavaslat 11. §-ának 1-sö pontja szerint minden kereset, melynek tárgya 500 frtot meg nem halad, ha külön ügybirósághoz utasitva nincs, sommás eljárás alá tartozand, miután a jelen törvényjavaslat 12. §-a szerint a törvény által a sommás eljárás alá utasitott ügyeket a rendes perbeli eljárásra áttenni nem lehet; az okiratok általi bizonyitást ugy, a mint azt a törvény a rendes eljárásban megengedi, a sommás eljárásban is meg kell engedni. Szükséges azonban a 188. §-t a sommás eljárásban elfogadott tárgyalási elvvel összhangzásba hozni, s kivált szükséges volt arra ügyelni, hogy a közös okirat előterjesztése iránti kérelmet senki a per huzására fel ne használhassa; azért meg kellett határozni a kérelem kellékeit, s meg kellett tagadni az önálló fölebbezést a kérelmet megtagadó végzés ellen.

A 49. §. az eskü általi bizonyitást szabályozza. A perrendtartás 123. §-a az eskü általi bizonyitást a sommás eljárásban eddig is megengedte, és csak a perrendtartás 238. §-ának alkalmazása volt a sommás eljárásból kizárva. Ugyanazon okok azonban, melyek miatt az okiratok általi bizonyitást minden megszoritás nélkül meg kell engedni, a sommás eljárásban a felfedező eskü általi bizonyitás kizárását sem engedik meg.

Itt is szükséges a 238. §-t a tárgyalási elvvel összhangzásba hozni.

Szükséges volt továbbá a perrendtartás 239. §-át a sommás eljárásban módositani, minthogy a sommás eljárás egysze-

rüségével és gyorsaságával össze nem egyeztethető, hogy a fél az eskü letételére külön kérvényben legyen köteles jelentkezni és határnapot kérni.

Az 50 dik §-hoz.

A sommás eljárásban a biró a felek szóbeli előadásai által szerez tudomást az ügy állásáról.

Ezen szabály kivétel nélkül áll akkor, midőn a biró a törvényt és irást nem tudó feleknek ügyvédek közbejötte nélkül szolgáltat igazságot. A szabálynak szükségképeni következménye, hogy csak azon biró hozhatja az itéletet, ki a feleket meghallgatta. Ezen szabálynak kiván érvényt szerezni az 50. §., és ezzel egybefüggésben a 78, §. 15. pontjának első bekezdése.

Az 51-dik §-hoz.

Ezen §. azt rendeli, hogy a semmiségi panaszt indokolni, a fölebbezésben pedig az itélet sérelmes pontjait kijelölni kell. E §. czélja az alaptalan fölebbvitel megnehezitése. Mert a prts. 125. §-ának azon engedékenysége, melynél fogva elegendő volt az itélet kihirdetésekor kijelenteni, hogy a fél az ellen semmiségi panaszszal vagy fölebbezésel kiván élni, egyik forrása a fölebbviteli bíróságoknál a teendők sokaságának, minthogy a konok perlekedőnek könnyüvé teszi az alaptalan és nem indokolható jogorvoslat használatát.

A kinek a biró valódi sérelmet okozott, az meg tudja mondani, miben véli jogait megsértve; de erre a törvény neki meggondolási időt is enged s a birónak kötelességévé teszi még azt is, hogy a törvényt nem tudó felekkel a sommás eljárásban érvényes fölebbviteli szabályokat következve azt is, hogy a fél sérelmét kijelölni köteles, megismertesse. A törvény rendeletétől tehát a felekre jogsérelem nem hárulhat; mig ellenben több mint valószinü azon eredmény, hogy e rendelkezés folytán az alaptalan és a pillanat hevében meggondolatlanul használni szokott semmiségi panaszok és fölebbezések nagyrésze a fölebbviteli bíróságok idejét nem fogja igénybe venni.

Az 52-dik §-hoz.

Mikép közöltessenek a fölebbviteli bíróságok határozatai a felekkel, a prts nem határozza meg. E miatt különböző gyakorlat fejlődött ki; majd kihirdetik, majd kézbesittetik az elsőbíróságok az ily határozatokat. Ha meggondoljuk, hogy a sommás eljárásban a felek ügyvéd segélyére nincsenek kötelezve, hogy ők maguk személyesen is vihetik ügyeiket, hogy a birónak gyakran irást nem tudó felekkel van dolga, kiket a törvény legegyszerübb rendeletei iránt is szükséges felvilágositani s a kiknek joguk van a biró által jegyzőkönyvbe vétetni panaszaikat: a fölebbviteli bíróságok határozatainak közlésére nézve azon módot találjuk czélszerünek, mely az elsőfoku eljárásban szabályt képez.

Az 53 dik §-hoz.

Az ezen §. első bekezdésében foglalt rendelkezés megfelel a gyakorlatnak. Sommás perben a végitélet vagy ehhez hason hatályu végzés hozzatala előtt szabály szerint nem lehet megengedni a jogorvoslatot; ennek megengedése ellenkeznék az eljárás gyorsaságával, melyet a sommás per természete megkiván.

A végitélettel hason hatályu végzések alatt azok értetnek, melyek által az ügy a nélkül, hogy érdeme eldöntetnék, azon bíróságnál, mely a végzést hozta, végét éri; ilyenek a birói illetőséget leszállitó, a pert megszüntető vagy felfüggesztő végzések.

Ha azonban a sommás perekben véghatározat hozatala előtt nincs is helye jogorvoslatnak, azért a félnek mégis megengedi a törvény, hogy panaszát a véghatározat ellen emelhető semmiségi panaszban vagy fölebbezésben érvényesithesse.

Ha tehát valaki a véghatározat hozatala előtt használ valamely mellékkérdés iránt hozott végzés ellen jogorvoslatot, ezt a biró nem utasithatja vissza, mert a visszautasitás által csak a jogorvoslatok számát és igy a birói teendőket szaporitaná; hanem köteles az idő előtt használt jogorvoslatot a véghatározat hozatala után a fölebbviteli bírósághoz fölterjeszteni. Vannak azonban oly közbenszóló itéletek, melyekre nézve a szabály alul kivételt kellett tenni. Ilyenek:

a) az előzetes vitás pont fölött hozott külön itélet (31. §.);

b) a közös okirat előterjesztését és

c) a fölfedező eskü letételét meghagyó itéletek. (48., 49. §§.)

Az a) alatti esetről már a 31. §. indokolásánál volt szó, az utóbbi két esetben, ha a biró a közös okirat előterjesztését vagy a fölfedező eskü letételét meghagyja, az önálló fölebbezést nem lehet megtagadni, mert általános elve a perrendtartásnak az, hogy esküt letenni csak akkor lehet, ha az itélet jogerőre emelkedett.

Az 54-dik §-hoz.

E szakasz czélja a fölebbezéssel és semmisége panaszszal való visszaélést korlátolni.

Viszonyaink között azonban tovább menni nem tanácsos. Sőt hogy megnyugvással ennyire is lehessen menni, szükséges volt a semmiségi esetek számát egygyel szaporitani; ez a 15. pont második bekezdésében foglaltatik. Az ezen pontban foglalt rendelkezés módot nyujt a semmitőszéknek az első biró itéletét és megelőző eljárását nemcsak szorosan vett alaki hibák miatt, hanem akkor is megsemmiteni, ha az első biró az anyagi igazságot kinyomozni elmulasztotta.

Az 54. §. tehát a semmiségi panasz korlátolását csak épen a másodbiróságok itéletei tekintetében foglalja magában és a korlátolás abból áll, hogy a másodbiróságnak az elsőbíróság itéletét helybenhagyó itélete ellen semmiségi panasznak csak akkor van helye, ha a semmiségi eset magánál a másodbíróságnál merült fel; ennek oka az, mert az elsőfoku eljárásban felmerült alaki törvénysértések miatt jogában állott a félnek semmiségi panaszszal élni; ha nem élt ilyennel, a vélelem az hogy a hibát elengedte.

Az 55-dik §-hoz.

Igen nagy hatása lesz az alaptalan jogorvoslatok meggátlására annak, ha a sommás eljárás alá tartozó bizonyos ügyletben megengedjük, hogy az első- s másodbirósági itélet a közbevetett fölebbezés vagy semmiségi panasz daczára is végrehajtható legyen.

Ezt ugyan némelyek azért ellenzik, mivel a viszvégrehajtás bonyodalmaitól félnek. Ezen ellenvetés azonban csak akkor birna fontossággal, ha általában megengednők, hogy minden itélet, különösen a pénzbeli elmarasztalást tartalmazó itéletek is végrehajthatók legyenek; a javaslat azonban ezt csak azon sommás perekben akarja megengedni, melyek a vásárbiróság itéleteit kivéve (de a melyekre nézve e törvényjavaslat ujitást nem tartalmaz, v. ö. perrendtartás 492. §.), pénzbeli elmarasztalást nem foglalnak magokban és a melyek olynemüek, hogy a halasztás a nyertes fél jogait meghiusithatja. Ily esetekben azért tulajdonitani a jogorvoslatoknak felfüggesztő hatályt, mivel lehetnek esetek, melyekben a felsőbb bíróságok az alsó bíróságok itéleteit megváltoztatják és ekként a viszvégrehajtás bonyodalmai bekövetkezhetnek, alig volna azon bizalommal, melylyel kinevezett biráink iránt legalább annyira viseltetni tartozunk, hogy egyszerü és világos jogeseteket helyesen fognak eldönteni, alig volna a jogbiztonság és az igazságszolgáltatás gyorsaságának általános érdekeivel összeegyeztethető. A legtöbb esetben nem fog viszvégrehajtásra kerülni a dolog; azon kivételes esetek pedig, melyekben majdan a viszvégrehajtás szüksége fog beállni, a jogbiztonság és az igazságszolgáltatás gyorsaságának általános érdekeivel szemközt tekintetbe nem jöhetnek, hanem csak azt indokolhatják, hogy az olyan birót, ki a viszvégrehajtásra okot szolgáltatott, ha ezt akár tudatlansága, akár nyilvánvaló vétsége által okozta, a károk miatt felelőssé tegyük.

Az 57-dik §-hoz.

A beismerés kellékei közül a perrendtartás 160. §-a a leglényegesebbiket nem foglalja magában. A beismerésnek kényszer nélkülinek kell lenni; azután szükséges az is, hogy a beismerő fél tudomással birjon arról, miként beismerése ellene bizonyitékul fog használtathatni.

A 160. §-nak ekkénti javitását a jogbiztonság érdeke követelte.

(Folyt. köv.)

Kiadja és nyomtatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat

a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868. LIV. törvényczikk módositása iránt.

VI-ik közlés.

Az 58-dik § hoz.

E §. abban különbözik a perrendtartás 167. §-ától, hogy magánokirat bizonyitó erejére elegendőnek tartja, ha az okiratot azon fél, ki ellen az okirat bizonyitékul felhozatik, sajátkezüleg csupán aláirta. Tehát nem kivánja azt, hogy a fél az okiratot egész terjedelmében sajátkezüleg irta legyen, s ha nem sajátkezüleg irta alá, aláirását két tanu bizonyitsa.

Az 59-dik §-hoz.

A perrendtartás 235. §-ának egybehasonlitása a helyette javaslatba hozott 59. §-szal kitüntoti a lényeges különbséget, mely a két §. rendelkezése között van.

A 235. §. szerint azon esetben, ha a bizonyitandó ténykörülményről csak az egyik fél bir tudomással, előbb a biró az iránt határoz, van e helye egyáltalában a főeskü általi bizonyitásnak? s ha ennek helyét találja, a biró az iránt többé nem is itél, kit és miként bocsát a főesküre, hanem azon fél, kinek a tényről tudomása van, a főesküt már a törvénynél fogva letenni köteles.

Az 59. §. megkülönbözteti azon két esetet, hogy a megkinált vagy a bizonyitó félnek van-e tudomása a bizonyitandó tényről? Első esetben azt rendeli, hogy a főesküt a megkinált félnek kell megitélni; ez összhangzásban van azon elvvel, hogy esküt csak annak lehet itélni, kinek a bizonyitandó tényről tudomása van, s ezen esetben a jogbiztonság nincs veszélyezve, mert hiszen a bizonyitó félnek szabadságában áll ellenfelét a főesküvel meg vagy meg nem kinálni, s ha nem bizik ellenfele vallásos érzetében vagy becsületében, nem fogja megkinálni; a második esetben a főesküt csak a bizonyitó félnek lehetne odaitélni, mert csak annnak van tudomása az esküvel bizonyitandó tényről; azonban a jogbiztonság érdeke követeli, hogy a bizonyitó félnek a főeskü csak akkor itéltessék meg, ha ebbe az ellenfél beleegyezett.

A 60-dik §-hoz.

Ezen §. felruházza az elsőbirságokat azon joggal, melyet a fölebbviteli birságok a perrendtartás 108. §-a alapján gyakorolhatnak.

Ezen §. rendelkezése közelebb viszi az alakisághoz kötött irásbeli eljárást a szóbeliség elvéhez, mely az anyagi igazság kinyomozásából áll.

Ha a biró nem itélhet a hiányos perbeli adatok alapján, elrendelheti a tárgyalás kiegészitését rendes perekben is.

Eszmetársulásnál fogva itt vétetett fel azon rendelkezés, mely sajátképen a perrendtartás 64., 65. §§-hoz tartoznék, ha ezen §§-ban is nem csupán a keresetlevélről volna szó. A biró mindjárt a beadvány benyujtásakor észreveheti, hogy annak alapján még tárgyalás után sem fog alapos határozatot hozhatni. Ily esetben ha az eljárást meginditja, a perrendtartás 297. §. 1. pontja s a jelen törvény 17-ik pontja alatt kijelölt semmiségi esetet követi el. Ennek megállapitása végett fel kell a birót hatalmazni arra, hogy a hiányos beadványt kijavitás végett visszaadhassa.

Többi részében a 60. §. azon eseteket határozza meg, mikor kell a birónak itéletet, mikor végzést hoznia.

Miután a jelen törvény 69. §. az első biró határozata ellen szabály szerint fölebbezést enged, a jogbiztonságra nézve közömbös, akár itéletnek, akár végzésnek czimezze a biró határozatát.

De nem közömbös, ha a fölebbezést korlátolni akarjuk. E törvényjavaslat szabály szerint még az egybehangzó alsó birósági itéletek ellen is enged fölebbezést a harmadbirósághoz. De nem enged fölebbezést a második bíróság végzései ellen (l. 75. §-t.) Szükséges volt tehát a végzések közül kiszemelni azokat, melyek itélet fontosságával birnak s azokra nézve 60. §-ban kimondani, hogy azokat jövőre itélet alakjában kell hozni.

Voltaképen tehát a 60. §. az abban felhivott §-ok változtatását tartalmazza, s igy ezen §§. helyett kellett volna uj §§-at javaslatba hozni; ez azért mellőztetett, mirel akkor egy helyett két uj §-szal többre terjedt volna ezen törvényjavaslat.

A 61-dik §-hoz.

Ezen §. a perrendtartás 256. §-ával lényegileg megegyez. De eltörli annak azon kivételes rendelkezését, mely szerint bizonyos peres kérdések eldöntését mégis lehet a végrehajtásra utasitani, mi a végrehajtási eljárást bonyolódottá teszi; de azonfelül a perrendtartás azon elvével, mely szerint keresetlevél nélkül nincs per, s hogy a per érdeme itélet által döntendő el, össze nem egyeztethető.

A §. tekintettel volt azonban arra is, hogy a perrendtartás 256. §-ában foglalt kivételnél fogva jövőre is jöhetnek elő esetek, melyekben a végrehajtás folyama alatt kell valamely peres kérdést eldönteni; s minthogy a végrehajtási eljárásban rendszerint csak semmiségi panasznak van helye, ily esetben a fölebbezést kivételkép meg kellett engedni.

A 62-dik §-hoz.

Ezen §. megengedi a hiányos birói határozatok kiegészitését, mire a perrendtartás 258. §-a ki nem terjedt.

A 63—66-dik §§-hoz.

A perrendtartás 259. §-a a per folyamában hozott mindennemü végzéseket, az első végzések kivételével, a felek megbizottjainak rendeli kézbesittetni. Miután azonban a sommás eljárásban a felek nem kötelesek megbizottakat rendelni, miután továbbá a törvény szavaiból azon következtetés vonható, mintha a kézbesitendő iratot a megbizottnak mindig saját kezéhez kellene átadni; miután végre a törvény ezen hiányos rendelkezése bő forrása a semmiségi panaszoknak: szükséges a törvény hézagát pótolni és kimondani, hogy az első végzéseket kivéve, minden másnemü birói határozat az ügyvédnek vagy megbizottnak, vagy a fél avagy ügyvéde vagy megbizottja haznépének is kézbesithető.

A birói teendőket szaporitják és az eljárás gyorsaságát gyakran gátolják azon nehézségek, melyek abból támadnak, hogy sem a fél, sem ügyvéde avagy megbizottja a bíróság helyén nem lakik. Ezen nehézségek megszüntetését czélozza a törvényjavaslat 63. §-ának azon rendelkezése, hogy a felek vagy ügyvédeik a kezbesitések elfogadására a bíróság helyén lakó megbizottat tartoznak rendelni.

A 64 §. czélja a 262. §. rendelotét általánossá tenni, mert nemcsak annak, a ki olvasni nem tud, hanem annak is, ki a határozat nyelvét nem érti, ki a törvény rendeletét nem tudja, szükséges a kézbesitott határozat tartalmát értésére adni.

A 65. §. az első végzések kézbesitését szabályozza, annak lehetőségét akarja meggátolni, mi a perrendtartás 265. §. rendeletének pontos megtartása mellett is lehetséges volt, hogy t. i. valakit elmarasztalni lehessen, ki perbeidéztetéséről tudomással nem birt, s azért védelméről sem gondoskodhatott. A perrendtartás 265. §-a szerint egészen törvényszerü az olyan idézés, midőn a kézbesitő a mértföldekre távollevő alperes lakásának ajtajára az idéző végzést két tanu jelenlétében a tárgyalási vagy perfelvételi határnap előtt kifüggeszti s erről a ház-

belieket értesiti. Ily esetben még ügygondnokot sem kell rendelni a távollevő alperes számára.

A törvényjavaslat két esetet különböztet meg:

1-ször: a honn nem talált alperes nincs ugyan lakásán, de a kézbesités idejekor azon község határain belül tartózkodik, mely községben kézbesiteni kell;

2-szor: a honn nem talált alperes a kézbesités idejekor a községben sem tartózkodik, hanem távol van.

Első esetben:

a) a kézbesitő ugyanazon községben lakhatik, melyben kézbesiteni kell, például a törvényszékek és járásbiróságok székhelyein, vagy

b) a kézbesitő távolabb, néha több mértföldnyi távolságban lakik azon helytől, hol kézbesiteni kell.

A második esetben:

a) alperes tartózkodási helye vagy tudva van, például tudva van, hogy mint országgyülési tag Budapesten tartózkodik, vagy pedig

b) alperes tartózkodási helye nincs tudva.

Ezen eseteket egyenként felvéve, mindenik esetre külön szabályt állit fel a törvényjavaslat 65. §-a.

Az 1-ső pont a) esetében a kézbesitő tudósitani tartozik a honn nem talált alperest, hogy kézbesités végett mikor fog nála megjelenni;

az első pont b) esetében ezen czélszerü rendelkezés kivitele gyakran lehetetlen; például a kézbesitést körjegyző végzi a lakhelyétől nehány mértföldnyi távolságban fekvő pusztán, ily esetben, ha azon idő alatt, mig a körjegyző a pusztán időz, alperes haza nem jön, költségszaporitás és időveszték nélkül lehetetlen a kézbesitésre ujabb határnapot kitüzni. Azért a b) alatti esetben törvényjavaslat előleges értesités nélkül azon eljárást engedi meg, melyet az a) alatti esetben csak az előleges értesités után enged meg.

A 2-dik pont a) alatti esetében a kézbesitést ott kell teljesiteni, hol alperes tartózkodik; a b) alatti esetben pedig alperes részére ügygondnokot kell rendelni.

A 66. §. szükségét eléggé indokolja azon körülmény, hogy igen számos azon semmitőszéki határozatoknak száma, melyeknél fogva az elsőbiróságok itéletei alperes törvényszerütlen idézése miatt megsemmisittetnek.

A 67-dik §-hoz.

Ezen §. a perrendtartásnak a perorvoslatokról szóló rendelkezéseit világosan azon ügyekre szoritja, melyekben az eljárást a perrendtartó szabályozza. Ennek kimondása azért szükséges, mert vannak oly ügyek, melyekben külön törvények vagy rendeletek külön eljárást és külön jogorvoslati rendszert állapitanak meg; a gyakorlat azonban azt mutatja, hogy felek és birák gyakran vélték alkalmazhatóknak a perrendtartásnak a jogorvoslatokról szóló szabványait oly ügyekben is, melyekben az eljárást a perrendtartás nem szabályozza.

A 68-dik §-hoz.

Ezen §. kettőben tér el a perrendtartás 275. §-ától.

1-ször: kimondja, hogy semmiségi panasznak csak a törvényben tüzetesen kijelölt esetekben van helye;

2-szor: a törvény azon rendeletéhez, mely szerint semmiségi panasz a fölebbezéssel egy beadványban össze nem kapcsolható, sanctiót köt.

Az utóbbit fölösleges indokolni, mert a gyakorlat már a szerint jár el, mint a törvényjavaslatban foglaltatik.

Az első rendelkezés indokait a külön semmitőszék fennállásában és a m. kir. curia mint legfőbb bíróság kettős szervezetében találja.

Először nem lehet minden alaki törvénysértést a semmitőszék hatáskörébe utasitani, másodszor nem csupán alaki törvénysértéseket szükséges a semmitőszék hatáskörébe utasitani.

Az állitmány igazsága kitünik, ha meggondoljuk, hogy vannak alaki kérdések, melyeket az ügy érdemének megbirálása nélkül eldönteni nem lehet. Azon kérdések, vajjon valamely biróság itéletét a per folytán kifejtett tények és előadott bizonyitékok alapján a törvények szerint hozta-e, lehetnek alaki kérdések, de nem dönthetők el az ügy érdemének megvizsgálása nélkül. Szintén az ügy érdemének megvizsgálását kivánja annak eldöntése, vajjon valamely inditványozott bizonyitás felvétele szükséges-e? Az utóbbi esetben a bizonyitás felvétele körül merülhetnek fel oly alaki törvénysértések, melyek nyilván semmiséget képeznek, de ha a bizonyitás fölösleges, mire való volna a bizonyitási eljárást megsemmisiteni? ha pedig a bizonyitás szükséges, miért kellene a megsemmisitést a semmitőszékre bizni, midőn a perrendtartás 108. §-a a fölebbezési biróságokat is feljogositja az elsőbiróság eljárásának és itéletének feloldására?

A második állitmány igazsága a külön semmitőszék fennállásából következik. A külön semmitőszék fennállása leginkább abban bizonyult czélszerünek, hogy a perkészités stádiumában és a végrehajtási eljárásban felmerült panaszokat a fokozatos fölebbezés kizárásával közvetlenül a legfőbb biróság egyik osztálya dönti el. Ezen czélszerüségi szempontból tehát némely oly kérdések eldöntését is kell a semmitőszékre bizni, melyek érdemleges kérdések.

A mi perrendtartásunkban tehát nem lehet oly általános szabályt felállitani, mely többet nem mondana, mint csak annyit, hogy semmiségi panasznak van helye, ha az eljárási szabályok lényegileg annyira figyelmen kivül hagyattak, hogy az ügy alapos megitélése lehetetlenné válik; hanem a semmitőszék és a fölebbezési biróságok hatáskörének szabatos kitüzése végett szükséges a semmiségi eseteket tüzetesen meghatározni.

A 69., 70., 71., 72., 73-dik §§-hoz.

Azokban, mik a 68. §. indokolásánál és az általános indokok között fölebbviteli rendszerünk javitásának szükségéről felhozattak, a jelen §§. indokolása bennfoglaltatik.

A törvényjavaslat elvül állitja fel, hogy az első birónak minden határozata megtámadható fölebbezéssel, a mennyiben a törvény kivételt nem tesz; és mindjárt a következő §-ban elősorolja azon eseteket, melyekben fölebbezésnek helye egyáltalában nincs. Azon elvekről, melyeket a kivételek felállitásánál a javaslat követett, már az általános részben volt szó; itt csak annyit szükséges megemliteni, hogy a végrehajtási eljárásban általános szabály az, miként a végrehajtási eljárásban semmiségi panasznak van helye; azért a 70. §. 3. pontjában a végrehajtási eljárás a kivételek közé vétetett föl. Azonban a végrehajtási eljárásban is vannak oly birói határozatok, melyek *nem a végrehajtató fél részére a végrehajtás alá került fél ellenében* megitélt jognak kényszeritő eszközök alkalmazásával való tettleges érvényesitésére *a végrehajtást megindithják s annak keresztülvitelét szabályozzák, hanem harmadik személyek jogai fölött határoznak.*

Ezen határozatok tekintetében a 3. pont alatti kivételtől vissza kellett térni a 69. §-ban foglalt azon általános szabályhoz, mely szerint az első birónak minden határozata ellen van fölebbezésnek helye.

A 70-dik §. 5. pontjában a perrendtartás 509. §-ának módositása is foglaltatik, mely módositás azért szükséges, mivel a perrendtartás 297. §-ának pontjai a jelen törvény 78. §-ának pontjaival a számozásra nézve nem egyeznek meg. A 297. §. 2., 3., 9., 14., 15., 16. pontjai megegyeznek a jelen törvény 78. §-ának 1., 2., 5., 6., 7., 12. pontjaival, a 297. §-nak 1. pontja a jelen törvény 78. §-ának 8. pontjával egyez meg. A jelen törvény 78. §. 19. pontjának a perrendtartás 297. §. 10. pontja felel meg; ezen utóbbi pont a perrendtartás 509. §-ában nincs felvéve, de ha azt akarjuk, hogy a választott biróságok itéletei hatálylyal is birjanak, akkor a jelen törvény 78. §-ából a perrendtartás 297. §. 10. pontjának megfelelő 19. pontot fel kell venni azon esetek közé, melyekben a választott biróságok itéletei ellen semmiségi panasznak van helye.

A 71. §. indokolása az általános részben van.

A 72., 73. §§. külön indokolása nem szükséges.

A 74-dik §-hoz.

A 69—73. §§. az elsőbirósági határozatok ellen használható fölebbezésekről szólottak. Szükséges a törvénynek arról is rendelkezni, miként intézi el a fölebbezési biróság a hozzá fölterjesztett fölebbezést. A perrendtartás erről hallgat. E törvényjavaslat 74. §-a e hézagot akarja pótolni, mi annál szükségesebb, mivel a 74. §. 2. és 3. bekezdésében foglalt esetekben a fölebbezési biróságok különbözően járnak el, miből számtalan semmiségi panasz is támadt már.

A §. rendelkezéseiben azon megállapodások foglaltatnak, melyeket a semmitőszék előforduló esetekben kimondott.

A 75-dik §-hoz.

A 60. §. indokolásánál felhozatott az, hogy a javaslat azon birói határozatokat, melyek itélet fontosságával birnak, kiszemelte, s azért rendeli azok hozatalát itélet alakjában, hogy ez által lehetséges legyen a másodbiróság végzései ellen a további fölebbezést megtiltani. Ha mindazon birói határozatok, melyek itélet fontosságával birnak, itélet alakjában hozatnak, akkor a másodbiróság végzései ellen további fölebbezést megengedni fölösleges; mert akár egybehangzók azok az elsőbiró végzéseivel, akár azoktól eltérők, a felekre jogsérelem az ily jelentéktelen végzések elleni fölebbezés megtagadásából nem származhatik.

A 78-dik §-hoz.

E §. általános indokolása a 68-dik §. indokolásában foglaltatik.

A 78. §-ban elősorolt egyes semmiségi esetek kitüzésénél azon gyakorlatra volt tekintet, mely a perrendtartás által felállitott fölebbviteli szabályok alapján kifejlett. Az egyes esetek magyarázata általában fölösleges; kivételkép a következőket szükséges felhozni:

a 9-ik ponthoz; e pont szerint nem képez semmiségi esetet, ha a biró az elkésett fölebbezést elfogadja; nem képez pedig azért, mert a 72. §. szerint a fölebbezési biróság köteles hivatalból is visszautasitani az elkésett fölebbezést, és a 78. §. 18. pontja szerint az képez semmiségi esetet, ha a fölebbezési biróság nem fölebbezett határozat fölött határoz. Ellenben az, ha a biró a záros határidőhöz kötött, de elkésetten beadott kérvényt elfogadja, azért képez semmiségi esetet, mert ily kérvények iránt az első birónak rendszerint tárgyalni kell; tárgyalást rendelő végzések ellen pedig szabályszerint sem önálló fölebbezésnek, sem semmiségi panasznak nincs helye. Már most, ha a törvény a 9. pontban kivételt nem tenne, a tárgyalásra forditott idő és költség veszendőbe menne; de sőt az igazolási kérelemnél jogsérelem is támadhatna, mert a törvény az igazolást megengedő végzés ellen semmiféle jogorvoslatot nem enged;

a 10. ponthoz; az e pontban b) alatt emlitett jogügyek közé tartoznak az 1872. VIII. t. cz. 98. §. és az 1871. VIII. t. cz. 68. §-ban emlitett keresetek.

A 79-dik §-hoz.

A prrtsnak azon rendelkezése, mely a biztositást és zárlatot rendelő végzések ellen kifogásoket engedett, kétségkivül azon czélra törekedett, hogy a fölebbvitelek számát kevesbitse; azonban épen ezen czélt nem érte el, mig ellenkezőleg az elsőbiróságok teendőit a kifogások tárgyalásával ok nélkül szaporitotta. Alig van biztositást vagy zárlatot rendelő végzés, mely ellen a panaszlott fél semmiségi panaszszal ne élne, és egy szersmind kifogásokat ne adna be; alig van a kifogások iránt a tárgyalás folytán hozott végzés, mely ellen egyik vagy másik fél fölebbezéssel és még semmiségi panaszszal ne élne. A javaslat tehát nem onged többé kifogásokat a biztositást vagy zárlatot rendelő végzések ellen; fölmenti az alsóbiróságokat a kifogások tárgyalásától; megszünteti a fölebbezési jogorvoslatot a biztositási és zárlati ügyekben, és ezekben mind a biztositást és zárlatot megtagadó, mind az azokat elrendelő végzések ellen egyaránt csak semmiségi panaszt enged. És valóban nincs ok, mely azt parancsolná, hogy ezen ügyben eltéröleg a végrehajtási ügyektől a kérelemnek helyt adó végzések ellen első sorban kifogásoknak, s azután az érdemleges kérdések fölött itélő bíróságokhoz intézhető fölebbezésnek legyen helye; mert az ily végzések az ügy érdemét nem döntik el végleg, a felek közötti jogviszonyt nem szabályozzák, s hatályuk amugy is attol függ, vajjon a főügyben a biztositást vagy zárlatot kieszközlő fél nyertes lesz-e? Azon kérdés, hogy biztositásnak vagy zárlatnak helyt lehet-e adni, a jogok érdemleges megbirálását nem kivánja; elegendő csak annyit vizsgálni, vajjon azon feltételek, melyek alatt a ptrts. biztositást és zárlatot enged, fenforognak-e? Ezen feltételeket mindjárt a zárlati vagy biztositási kérvényben tartozik a kereső fél kimutatni; ha ki nem mutatta és az elsőbiróság a zárlatot vagy biztositást mindamellett elrendelte, mire való a hosszadalmas kifogási eljárás, mikor a végzés megsemmisitése által rögtön lehet segiteni a sérelmen? ha pedig kimutatta, vezethet-e czélra a kifogás?

A 80., 81., 82-dik §§-hoz.

Miután a 70. §. 3. pontja szerint a végrehajtási eljárásban szabályszerinti fölebbezésnek helye nincs, első tekintetre fölöslegesnek látszik a végrehajtási eljárásban felmerülhető semmiségi esetek tüzetes elősorolása. Minthogy azonban nem minden szabálytalanság foglal magában lényeges alaki törvénysértést, ennélfogva részint azért, hogy a felek tudhassák, mily esetekben lehet a siker reményével panaszt emelniök, részint azért, hogy a törvény határozatlansága miatt a biró se legyen kénytelen tétovázni s utoljára is önkényt gyakorolni, czélszerünek mutatkozik a semmiségi eseteket tüzetesen kijelölni.

A czél tehát itt is a fölebbvitellel való visszaélés korlátozása.

De e czél elérését főképen elősegitik a 81. és 82. §§., melyek szerint a végrehajtási eljárásban felmerült szabálytalanságokat még az elsőbiróság is orvosolhatja.

Hogy mindamellett fognak merőben alaptalan semmiségi panaszok emeltetni, az kétséget nem szenved, de azokat csak az 1870. XIV. t. cz. 3. §-ának szigoru alkalmazásával, nem pedig a semmiségi panasz eltiltásával lehet meggátolni, mert a panasz emelésében senkit sem lehet erővel akadályozni, s igy a tilalomnak csak azon eredménye lenne, hogy a tilalom ellenére beadott panasz akár alapos, akár alaptalan, visszautasittatnék, mi által oly fél is sujtattatnék, kinek panaszra törvényes oka volt.

A 81., 82. §§-ban foglalt részletes rendelkezések a végett szükségesek, hogy a végrehajtási eljárás végtelen hosszura ne nyujtassék az által, mivel mindenki első sorban az első birónál köteles orvoslást keresni, és csak ha ennél nem nyerte el sérelme orvoslását, akkor élhet semmiségi panaszszal. Meg kellett tehát határozni, hogy az első bióhoz a panasz rövid idő alatt adassék be, s ez a panaszt még rövidebb idő alatt tartozik elintézni; végre kellett gondoskodni arról is, hogy a panaszra kelt határozat azonnal a bíróság helyén kézbesithető legyen.

A 82. §-ban nincsenek mindazon jogsérelmek elősorolva, melyeket a 80. §. szerint a végrehajtási eljárásban a per birája vagy a végrehajtó biróság okozhat. Ennek oka az, mert a kihagyott esetekben (80. §. 1. pont és a 3. pont 2-dik bekezdése, 9. pont, 10. pont, 11. pont, 12. pont, 13. pont) a biró végzése nem válik sérelmessé, mivel a biró valamely körülményt tévedésből figyelembe nem vett; a kihagyott esetekben a biró már minden előtte tudva levő körülménynek figyelembe vételével határozott, s igy alig lehet várni, hogy az első biró a maga végzését megváltoztassa s azért csak időveszteséget okozna, ha a fél előbb az elsőbiróságnál tartoznék sérelme orvoslását kérni.

A 80. §. 5., 14., 15. pontjai szintén kimaradtak a 82. §-ból, mivel ezen pontok alatt a kiküldött vagy végrehajtó oljáráról van szó; e pontok tehát a 81. §. rendelete alá esnek.

Hog az első bióhoz beadott panasznak ugyanazon hatállyal kell birnia, mint a később beadható semmiségi panasznak, az magában érthető.

A 83-dik §-hoz.

A sokféle fölebbviteli határidő zavart szül, a rövid fölebbviteli határidő pedig igen gyakran kizárja az érett meggondolást. A fél, hogy jogorvoslatától az idő rövidsége miatt el ne essék, a pillanat hevében beadja semmiségi panas át még akkor is, midőn törvényes semmiségi ok fenn nem forog, s a fél fölebbezéssel is segithetne magán.

Ezen okok voltak irányadók abban, hogy a törvényjavaslat a semmiségi panasz beadására azon határidőt hozza javaslatba, mely a fölebbezésre nézve érvényes; s hogy azon esetekben, melyekben fölebbezésnek nincs helye, 3 vagy 4 nap helyett nyolcz napot állapit meg a semmiségi panasz beadására.

A perrendtartás 298. §. b) pontja a semmiségi panasz beadására bizonyos esetekben kiszabott hosszabb határidőt addig

tartja nyitva, mig az *árverés helybenhagyatik*, de az árverés helybenhagyását sehol sem rendeli. E pontban tehát két kijavitani való hiba van,

1-ször: vannak végrehajtások, melyek teljes foganatositásához árverés nem szükséges; ezen végrehajtások folyamában tehát a törvény szigoru magyarázata nem engedi meg a hosszabb határidőt;

2-szor: miután a törvény azt, hogy az elsőbiróság az árverést jóváhagyja, nem rendeli, nehézséggel jár annak meghatározása, meddig áll nyitva a törvény által engedett hosszabb határidő.

A 83. §. e hibákat javitja ki, s egyszersmind a törvény rendeletét az ok hasonlatosságánál fogva kiterjeszti a jelen törvény 78. §-ának 13. pontjára.

A 84. és 85-dik §§-hoz.

A perrendtartás 299. §-a, mely a semmiségi panasz következményét határozza meg, nagyon tökéletlen. Első tekintetre ugy látszik, hogy e §. a semmiségi panaszok felfüggesztő hatályát nagyon korlátolta, mert azt alig egy pár esetre szoritotta. De ha meggondoljuk, hogy a gyakorlat a perrendtartás 297. §. 1-ső pontját mennyire volt kénytelen kiterjeszteni, azonnal meggyőződünk arról, hogy alig van eset, melyben a semmiségi panasznak felfüggeszthető hatályt ne lehetne tulajdonitani; mert a mint a gyakorlat a perrendtartás 297. §. 1. pontját magyarázta, ez alá vonható a perrendtartásban foglalt minden egyes szabálynak megsértése.

Egyébiránt a 299. §. nem is tárgyalja kimeritően a semmiségi panaszok jogkövetkezményeit. A fő, mely leginkább okot szolgáltatott a tömérdek alaptalan semmiségi panaszra, a perrendtartás 345. §-ában van kifejezve. Ebben eltérőleg azon elvtől, hogy két biróságnak egybehangzó itélete végrehajtható (perrendtartás 228., 288. §§.), a semmiségi panasz azon kiváltsággal ruháztatik fel, hogy még a két biróság egybehangzó, sőt mind a három biróság egybehangzó itéletének végrehajtását is meggátolja.

A 84., 85. §§. szabatosan meghatározzák, mily esetekben bir a semmiségi panasz felfüggesztő hatálylyal, és mily esetekben nem bir. Az elsőre nézve elvül szolgált az, hogy a semmiségi panasz folytán az eljárást mindazon esetekben fel kell függeszteni, melyekben az eljárás folytatása által idő vagy költség veszendőbe menne, vagy a fél helyrehozhatlan sérelmet szenvedhetne.

A másodikra nézve elvül szolgáltak azon okok, mik a jelen törvény 55. §-ának elfogadását ajánlják, továbbá azon általános elv, hogy két biróság egybehangzó itélete, sőt egy biróságnak jogerejü határozata is végrehajtható, és hogy a biztositási intézkedések természetüknél fogva halasztást nem szenvedhetnek.

A 86-dik §-hoz.

E §. első bekezdése lényegileg a perrendtartás 300. §-ával megegyez.

A második bekezdésben azon elv nyer kifejezést, hogy az alaki törvénysértés is jogerőre emelkedhetik, ha a miatt a fél a törvényes határidő alatt semmiségi panaszszal nem él. Szükséges volt azonban e szabály alul kivételeket tenni.

Vannak oly alaki törvénysértések, melyeket a 87. §. szerint a fölebbezési biróságok is orvosolhatnak; vannak mások, melyeket hivatalból is figyelembe kell venni; végre lehetséges azon eset, hogy a félnek nem volt alkalma az elsőbiróság határozata ellen semmiségi panaszszal élni, például a határozat több pertárs közül valamelyiknek nem kézbesittetett, s e körülmény a fölebbezési biróság figyelmét elkerülte.

Ezen esetekben a 86. §. szerint a fölebbezési biróság határozatát semmiségi panaszszal oly semmiségi ok miatt is meg lehet támadni, mely már az alsóbb biróságnál felmerült, ha t. i. a fél a miatt az alsóbb biróság határozata ellen semmiségi panaszszal nem élt, és a fölebbezési biróság az alsóbb biróságnál felmerült alaki törvénysértést nem orvosolta, vagy orvoslás végett a semmitőszék elé nem terjesztette.

Például az első biró a kérelmen tulmegy az által, hogy felperesnek 1000 váltó forint helyett 1000 o. é. forintot itél meg. Alperes e miatt a 78. §. 18. pontja szerint élhetne semmiségi panaszszal, de nem él, hanem csak fölebbezést ad be az elsőbiróság itéle ellen. A mostani gyakorlat szerint, miután a perrendt. 297. §. 10. pontja a 304. §-ban elősorolt hivatalból figyelembe vehető esetek közé nem tartozik és a jelen törvényjavaslat 87. §-ában foglalt rendelkezés a perrendtartásból hiányzik, a másodbiróság sem maga nem orvosolhatná a sérelmet, sem orvoslás végett a semmitőszékhez nem terjeszthetné. A törvényjavaslat 87. §-a azonban megengedi, hogy ily esetben a másodbiróság az elsőbiróság itéletét kijavitsa. Már most ha a másodbiróság ezt elmulasztaná, ily esetben a törvényjavaslat 86. §-a szerint az első biránál felmerült alaki törvénysértés miatt a másodbiróság itélete is megtámadható lenne semmiségi panaszszal; mert hiszen a másodbiróság az által, ha az alaki hibában szenvedő elsőbirósági itéletet helybenhagyja, a maga részéről is ugyanazon alaki törvénysértést követné el.

A 86. §. 3-dik bekezdését a jelen törvényjavaslat 71. §-ában foglalt esetek minősége eléggé indokolja.

A 87-dik §-hoz.

A 78. §. 17., 18., 19. pontjai alatt foglalt esetek olynemüek, melyeket a fölebbezési biróságok, melyek az ügy érdemét vizsgálják, czélszerübben orvosolhatnak, mint a semmitőszék. Minthogy azonban a jelzett esetek valóságos alaki törvénysértéseket képeznek, melyek a fölebbviteli biróságoknál is felmerülhetnek, azért azokat a 78. §-ból kihagyni nem lehet. Szükséges azonban, részint az ügymenet egyszerüsitése végett, részint a 86. §-hoz felsorolt példában foglalt oknál fogva a fölebbezési biróságokat is feljogositani arra, hogy azon esetben, ha ily alaki törvénysértések miatt a sértett felek az elsőbiróságok határozatait semmiségi panaszszal nem támadják meg, a jogsérelmet ők is orvosolhassák.

A 78. §. 6. és 7. pontjai alatti esetek eddig a perrendtartás 297. §. 14., 15. pontjai és a 304. §. szerint hivatalból figyelembe vehető semmiségi eseteket képeztek és legtöbb okot szolgáltattak arra, hogy a perek elintézésénél a fölebbezési biróságok fennakadtak s a 304. §. szerint jártak el; holott semmi ok sincs arra, hogy a mit az elsőbiróság tenni elmulasztott, azt a másod-, illetőleg harmadbiróság is pótolhassa.

A 90-dik §-hoz.

E §. czélja azon viszásságnak véget vetni, mely szerint a periratokat egyik fölebbviteli biróság a másikhoz kénytelen küldözgetni oly hibák orvoslása végett, melyeket maga is orvosolhatna.

Ez csak a munkát szaporitja minden helyes ok nélkül. A czélt a hivatalból figyelembe vehető semmiségi esetek megszoritása által lehet elérni.

A perrendtartás 304. §-a szerint hivatalból figyelembe vehetők a 297. §. 1., 2., 3., 9., 14., 15. pontjai alatt elősorolt semmiségi esetek. A kérdés az, 1-ször ezen esetek közül melyeket szükséges jövőre is hivatalból figyelembe vehetőknek nyilvánitani? 2-szor nem szükséges-e a jelen törvényjavaslat 78. §-ában elősorolt esetek közül némelyeket a hivatalból figyelembe vehetők közé felvenni?

Általános elv az, hogy csak az olyan alaki törvénysértés képezhet hivatalból figyelembe vehető semmiségi esetet, melyet az ügyfelek sem engedhetnek el, a mely alaki törvénysértés tehát nemcsak az ügyfelek jogait érinti, hanem általánosan kötelező törvénybe ütközik, s azért az állam törvényhozói jogát is sérti. Ily alaki törvénysértések azok, melyek a birói hatóságot, a kizárólagos birói illetőséget maghatározó és az alapos s részrehajlatlan igazságszolgáltatás védelmére alkotott törvényeket sértik.

Ezen elvet szem előtt tartva, a perrendtartás 297. §-ának 2., 39. pontjai alatt elősorolt esetek olyanok, melyeket hivatalból is figyelembe kell venni. Ezen pontoknak a jelen törvényjavaslat 78. §-ának 1., 2., 5. pontjai felelnek meg. A perrendtartás 297. §-ának 1. pontja szabatosabb szerkezettel a jelen törvényjavaslat 78. §-ának 8. pontja felel meg. Ezen semmiségi eset azonban nem olynemü, mely a felek belenyugvásával jogerőre emelkedhetnék. A 297. §. 14., 15. pontjai a jelen törvényjavaslat 78. §. 6., 7. pontjaiban foglaltatnak; ezeket nem szükséges a hivatalból figyelembe vehető semmiségi esetek közé sorozni, mert a törvényjavaslat 87. §-a szerint a 78. §. 6., 7. pontjaiban foglalt alaki törvénysértéseket a fölebbezési biróságok is orvosolhatják, és mert a 83. §. szerint ezen semmiségi okok alapján egész az árverés jogerőre emelkedéseig lehet semmiségi panaszt emelni. (Vége köv.)

Kiadja és nyomtatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)

Törvényjavaslat

a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában alkotott 1868. LIV. törvényczikk módositása iránt.

VII-ik közlés.

Azon czél, hogy a hivatalból figyelembe vehető semmiségi esetek miatt a periratoknak a fölebbezési bíróságoktól a semmitőszékhez való küldözgetése megszüntettessék, a perrendtartás 297. §. 1., 14., 15. pontjainak elhagyásával nagyrészben elérotik.

Másrészről szükséges volt a hivatalból figyelembe vehető semmiségi esetek közé a jelen törvény 78. §. 10., 13., 22., 23. pontjai alatti eseteket is felvenni; mert ezek részint olynemüek, melyek, mint a 10. pont alatti, a birói hatóság kérdését érintik; már pedig a jelen törvényjavaslat 1. §-ában elvül van felállitva, hogy a birói hatóság hiánya hivatalból figyelembe vehető semmiséget képez; részint olyanok, melyek a feleknek tudomására ritkán jutnak, a miért azok e törvénysértések miatt, melyek közül pedig a 22., 23. pont alattiak a részrehajlatlan igazságszolgáltatás alapelvébe ütköznek, semmiségi panaszszal nem is élhetnek.

A 91—93-dik §§-hoz.

Az igazolás jogorvoslatát a perrendtartás 307. §-a az által korlátolja, mivel az igazolási kérelem beadására 15 napi határidőt szab azon naptól számitva, melyen az elmulasztott jogcselekmény teljesitendő lett volna. E szigor sok esetben jogsérelmet okoz, mert azon esetben, ha valóban elhárithatlan akadály okozta a mulasztást, gyakran lehetetlen az elmulasztott jogcselekmény napjától számitva 15 nap alatt igazolással élni; lehetetlen például oly sulyos betegség esetében, mely 15 napnál tovább köti ágyhoz a beteget. Igaz, hogy a perrendtartás 315. §. a) pontja a tárgyalási határnap vagy perirat beadásának elmulasztása miatt megengedi a perujitást is; de ez által nincs minden jogsérelem lehetősége kizárva, mert vannak az igazolásnak oly esetei, melyekben csupán a mulasztás miatt a perrendtartás 315. §. a) pontja alapján perujitással élni nem lehet, vagy legalább is oknélküli munkaszaporitást okozna. Ha például felperes eskületételének feltétele alatt ügyét megnyerte, de az eskü letételét elmulasztja, miért kelljen neki perujitással élni oly itélet megdöntése czéljából, mely neki kedvező volt? vagy ha az elmarasztalt fél a sérelmesnek vélt elsőbirósági itélet fölebbezését elmulasztja, miért kelljen az első birónál uj pert kezdenie, midőn kevesebb költséggel és időveszteséggel elérheti czélját a fölebbezési biró határozata által?

De ha a 315. §. a) pontja mindazon esetekben alkalmazást nyerhetne is, melyekben igazolási kérelemnek van helye: a különbség a két jogorvoslat között csak abban van, hogy a perujitás határideje a perrendtartás 316. §-a szerint félév; de a perujitás használatba vétele is az elmulasztott határnaptól számittatván, itt is lehetséges, hogy félév alatt a mulasztó fél a mulasztást meg nem tudja, vagy ha tudja, az akadály még nem szünvén meg, azt jogorvoslattal helyre nem hozhatja.

A törvényjavaslat tehát az igazolás beadásának határidejét azon naptól számitja, melyen a mulasztás a félnek vagy ügyvédének avagy más megbizottjának tudomására jutott és az akadály megszünt.

A perrendtartás 308. §-a sommás eljárásban az igazolás kérdésének kivétel nélkül az ügy érdemével együtti tárgyalását és itélet általi eldöntését rendeli; mi a mellett, hogy nem is szükséges minden esetben, például a fölebbezés vagy az eskü letételének elmulasztása eseteiben az ügy érdemét tárgyalni, fölösleges munkaszaporitást okoz azon esetben is, ha oly határnap elmulasztása miatt élt a fél igazolással, mely az ügy érdemének tárgyalására volt kitüzve. Miért az ügy érdemét tárgyalni ily esetben, mielőtt eldöntötetik, vajjon az igazolási kérelem alapos-e? A jelen törvényjavaslat 92. §-a a perrendtartás 308. §-ának ezen hibás rendelkezéseit javitja ki.

Ugyanezen §-ban a 309. §. javitása is foglaltatik, minthogy e §-t is változtatni szükséges a miatt, mivel az igazolás beadásának határideje változott. Most már, ha a jelen törvényjavaslat 91. §-a elfogadtatik, az igazolási kérelem beadásának végső napját nem lehet előre kiszamitani; azért a porrendtartás 144. §-a azon rendelkezését, mely szerint a pertárnok a periratokat az igazolási kérelem beadására kitüzött határidő eltelte után tartozott a törvényszékhez bemutatni, meg kell szüntetni. A törvényjavaslat 92. §-a szerint a pertárnok az ügynek itélet alá terjesztése után azonnal köteles a periratokat a törvényszékhez bemutatni, és a törvényszék azonnal itéletet is hozhat, kivéve ha az itélet hozatala előtt az igazolási kérelem beadatnék.

A 93. §. a perrendtartás 310. §-át javitja és az igazolási kérelemmel való visszaélést az által kivánja korlátolni, hogy az igazolást kérő felet az ellenfélnek okozott költségek megtérítésében minden esetben elmarasztalni rendeli.

A 94-dik §-hoz.

Miután a 91. §. az igazolási kérelem beadásának határidejét olymódon változtatja, mely által lehetővé válik a mulasztást a mulasztás utáni hat hónap alatt igazolni, ez által a perrendtartás 315. §-ának a) pontjában foglalt rendelkezés, mely szerint a mulasztás szintén a mulasztás utáni hat hónap alatt perujitással orvosolható, fölöslegessé válik.

A perrendtartás 315. §. b) pontjának hibás szerkezete a gyakorlatban oly félreértésekre szolgált okot, mintha e pont a perujitás oly esetét tartalmazná, melynek akkor van helye, ha nem a fél maga, hanem ügyvéde valamely határnapot vagy valamely periratnak beadását elmulasztotta; holott a fél és annak ügyvéde jogilag egy személy levén, az ügyvédnek ilynemü mulasztása is a perrendtartás 306. §-ának rendelete alá esik. A 94. §. első pontja tehát szabatosan meghatározza, mit kell érteni az ügyvéd hibája vagy mulasztása alatt.

Ugyanezen §. második pontja a perrendtartás 315. §. c) pontját tartalmazza. Megengedi a perujitást az alapperben nem *használt* bizonyiték alapján és nem kivánja annak kimutatását, hogy a fél az uj bizonyitékot az alapperben fel nem találhatta vagy elő nem mutathatta. Oka ennek az, hogy az anyagi igazságot az alakiságnak nem kivánja feláldozni.

Ugyanezen §. végpontja az ügyvéd hibája vagy mulasztása miatti perujitással való visszaélést akarja gátolni az által, hogy a perujitásra okot szolgáltató ügyvéd meghallgatását s a perköltségekben való elmarasztalását elrendeli.

A 95-dik §-hoz.

A perrendtartás 324. §-a összefoglalja azon két esetet, ha valamely birtok vagy tulajdoni jog vitássá vált s mindkét esetben egyenlően megnehezíti a zárlat általi biztositást azon rendelkezésével, mely szerint a zárlat elrendeléséhez feltételül köti ki: 1. a panaszlott birtokának jogtalan alapját, 2. a zárlatot kérő fél jogos igényét, 3. a veszély fenforgását.

Az 1 sö és 2-ik pont alatti feltétel már az előleges biztositási intézkedésnél a jog megbirálását teszi szükségessé, holott jog fölött itélni csak perboli eljárás után lehet.

A jelen törvényjavaslat 95. §-a mindkét esetet megkülönbözteti.

Első esetben, ha a birtok vitás, nem kivánja sem a birtok jogtalan alapjának és a zárlatot kérő fél jogos igényének, sem a veszélynek kimutatását. A zárlat elrendeléséhez elég az, hogy a birtok vitás, és hogy nem lehet azonnal elhatározni, kinek birtoka valódi, s kinek van joga birói oltalomra.

A második esetben, ha a tulajdonjog vitás, szintén mellőzi a jogok vizsgálatát, de mivel ezen esetben a tulajdonjog és nem egyszersmind a birtok is vitás: a zárlat elrendeléséhez a veszély kimutatását kivánja, nehogy a tulajdonjogot ok nélkül sértse.

A zárlat 3-ik esetének felvétele szükséges azon bonyodalmak meggátlása végett, melyek abból származnak, ha a végrehajtás alá került fél az árverés ellen semmiségi panaszszal él és az árverésen eladott jószág birtokában marad. Az árverési vevő a vételár kamatait, ha azt egyszerre le nem teszi, a leütés pillanatától kezdve köteles fizetni; viszont jogositva van az árverés napjától kezdve a megvett jószág jövedelmeinek huzására. A vevő ezen joga azonban meghiusul, ha őt a végrehajtás alá került fél alaptalan semmiségi panaszával a megvett jószág birtokba vételében olyképen akadályozhatja, hogy az eladott jószág jövedelmeit tovább is ő maga huzhassa.

A 96-dik §-hoz.

E §. a perrendtartás 338. §-át csak annyiban változtatja, hogy biztositásnak a per inditása előtt helyt nem ad. Ez által a követelő fél joga nem veszélyeztetik, mert a törvény szerint csak lejárt követelés alapján lehetvén a biztositást elrendelni, a követelő felet semmi sem gátolhatja abban, hogy követelése iránt a pert azonnal meginditsa. Ellenben az adós biztosittatik hitelezőjének boszantása ellen, melyek abból állanak, hogy adósának vagyonát lekötve tartja, és a per megindításával késedelmeskedik.

A 97-dik §-hoz.

Ezen §. első bekezdésében a perrendtartás 339. §-a összhangzásba hozatott a perrendtartás 362. §-ával.

A második bekezdés szükségét indokolja az abban emlitett személyek biztonsága és a telekkönyvi rendelet 93. §-ának hasonrendelkezése, mely azonban csak ingatlanokra terjedvén ki, azon esetben, ha a vagyonkezeléssel megbizott gyám, gondnok vagy tisztviselő csupán ingó vagyonnal bir, a 97. §-ban emlitett személyek jogainak biztositására nem szolgálhat.

A 98-dik §-hoz.

A perrendtartás 340. §-a a biztositás módját meghatározza, de nem rendelkezik arról, mi történjék akkor, ha a felek között vita támad az iránt, vajjon az ajánlott biztositási mód elegendő-e, vagy ha alperes a már foganatositott biztositás helyett más biztositási módot ajánl. A törvény ezen hézagát kivánja a törvényjavaslat 98. §-a pótolni; mert a biztositásnak czélja felperes követelésének biztositása levén, ha ezen czél az alperes által ajánlott módon elérhető, nem lehet megengedni, hogy felperes alperes boszantásával oly biztositási módhoz ragaszkodjék, mely az ő biztositására nem szükséges, ellenben alperest vagyona szabad használatában, gyakran üzletében is ok nélkül korlátolja.

A 99-dik §-hoz.

Ezen §. a perrendtartás 345. §-át lehetőleg egyszerüsiti, s a miről már a 84. és 85-ik §§. indokolásánál szó volt, a perrendtartás 345. §. a) és b) pontjaiban a semmiségi panasznak tulajdonitott rendkivüli felfüggesztő hatályt szünteti meg.

Mikor emelkedik valamely birói határozat jogérvényre, azt e §-ban meghatározni nem szükséges; az a törvényjavaslat 54., 73., 76., 84., 85. §-aiból és a perrendtartás 289., 290. §-aiból önkényt folyik; valamint szintén szükségtelen elősorolni azon birói határozatokat, melyek végrehajtását a fölebbvitel nem gátolja, minthogy ezen esetek e törvényjavaslat 55—77. §-aiban elősorolvák.

A törvényjavaslat 99. §-ának a) és b) pontjai tehát a perrendtartás 345. §-ának a) és e) pontjait teljesen pótolják.

A 345. §. f) és g) pontjai a 99. §. c) és d) pontjaiban foglaltatnak.

Azonfelül a 99. §. c) pontja és az e), f), g) pontok uj rendelkezéseket is tartalmaznak, melyeknek felvétele szükséges, minthogy ezen esetekben a perrendtartás 345. §-a szerint végrehajtást rendelni nem lehetne, holott az 1868. XXIX. törvényczik 12. §-a esetében, továbbá a büntető bíróságoknak ítéleteire vagyoni tekintetben, az 1868. XXI. törvényczikk 58. §-a esetében, végre ha a közjegyzőkről szóló törvény megalkottatik, a közjegyzői okiratokra, a végrehajtást a polgári bíróságok meg nem tagadhatják, s igy a perrendtartás 345. §. hiányossága csak a perorvoslatok számát szaporitaná.

A 100—104-dik §§-hoz.

A végrehajtó bíróság eszméje átvonul ugyan a perrendtartáson, de egyrészről nincs következetesen keresztülvive, a mennyiben az ingókra ugyanazon bíróság területén a törvényszék és járásbíróság is lehet végrehajtó bíróság, másrészről az ingatlanok tekintetében nincs szabatosan, minden kétséget kizáró módon meghatározva. Már maga az, hogy a „dologi bíróság“ és „telekkönyvi hatóság“ a perrendtartás 353., 359. §-aiban felváltva használtatnak, oly gyakorlatot idézett elő, mely az ügykezelés egyszerüségével és gyorsaságával össze nem egyezhető. A per birája elrendeli a végrehajtást valamely ingatlanra, melyre nézve telekkönyvi hatósággal nem bir, megkeresi tehát a végrehajtás foganatositása végett azon törvényszéket, mely az ingatlanra nézve birtokbíróság és egyszersmind telekkönyvi hatóság. Ezen törvényszék mint birtokbíróság elrendeli a végrehajtás foganatositását és a tartozékok összeirását és megbecslését, de egyszersmind saját magát mint telekkönyvi hatóságot az iránt keresi meg, hogy a végrehajtási zálogjogot bekebelezni sziveskedjék; — ha azután a végrehajtási ügy az árverési végzés hozataláig megérett, ismét saját magához mint telekkönyvi hatósághoz teszi át a végrehajtási iratokat, az árverés elrendelése végett.

E viszás eljárást, mely igen számos törvényszéknél divatozs melyre a perrendtartás 19. §-nak azon rendelkezése szolgált okot, mely a birtokbíróságot a telekkönyvi hatóságtól megkülönböztette, a későbbi 1871. XXXI. t. cz. 24. §-ának második bekezdésében foglalt azon igen világos rendelkezés, mely szerint a telekkönyvi hatóság maga a törvényszék s annak a telekkönyvek vezetésére és kezelésére szervezett telekhivatal alá van rendelve, sem volt képes megszüntetni.

A 100. §. czélja véget vetni azon bonyodalmaknak, melyek abból származnak, hogy ingókra ugyanazon bíróság területén különböző bíróságok foganatosithatnak végrehajtásokat, és véget vetni azon kételyeknek, melyek az iránt felmerülhetnek, hogy valamely végrehajtás foganatositására melyik bíróság illetékes, és különösen véget vetni a föntebb jelzett s a végrehajtási ügyek huzásával és birói teendők oknélküli szaporitásával egybekötött viszás eljárásnak.

Az, hogy világosan meghatároztassék, melyik bíróságot rendeli a törvény végrehajtó bíróságnak, az által még inkább szükséggessé válik, mivel különben a jelen törvényjavaslat 81. és 82. §§. a kivitelben végtelen nehézségekkel találkoznának.

De különösen a 100. §. azon rendelkezése, mely tisztán ingókra nézve kivétel nélkül, tehát még akkor is, ha valamely törvényszék rendelte el a végrehajtást tisztán ingókra és a végrehajtás a törvényszék helyén foganatositható, a járásbíróságot ruházza fel a végrehajtó bíróság teendőivel, okát szintén a törvényjavaslat 81. és 82. §§-nak rendelkezéseiben találja; mert a végrehajtó eljárása elleni panaszok elintézését nem czélszerü társas bíróságokra bizni, melyeknél az ügykezelés nehézkesebb és nem oly gyors, mint az egyesbíróságoknál.

Azt, hogy bizonyos területen a végrehajtások egy bíróságnál pontosuljanak egybe, a végrehajtatók érdeke is követeli akkor, ha több végrehajtató intéz végrehajtást ugyanazon alperes ellen.

Hogyan lehet különben az elsőbbségi igényeket a jogbiztonságnak megfelelő és a lehető legegyszerübb módon elintézni, ha ugyanazon alperes ellen háromféle bíróság is foganatosithat önállóan végrehajtást, mint például Budapesten, hol a kereskedelmi törvényszék, a pestvárosi vagy a budai törvényszék és a járásbíróságok egymástól függetlenül foganatosithatnak végrehajtásokat ugyanazon alperes ellen. Egyik bíróság nem tudván semmit a másik által elrendelt végrehajtásokról, az elsőbbségi igényeket csak csak ugy intézhetik el biztosan, ha

hirdetmény által a netaláni korábbi foglaltatókat igényeik bejelentésére felszólitják.

Végre a perrendtartás 467. §. is megkivánja a 100. §-ban foglalt azon rendelkezést, mely szerint tisztán ingókra mindig a járásbiróság lenne végrehajtó biróság. A 467. §. szerint mindig, tehát még akkor is, midőn törvényszék foganatosittatja a végrehajtást, azon járásbiróság az igényperek birája, melynek területén a végrehajtás foganatosittatik. A törvényszék további eljárása tehát a járásbiróságnál folyamatban levő igényper végétől függvén, ha e hibát elkerülni ohajtja, felvilágositásért mindig a járásbirósághoz kénytelen fordulni, mi az ügy menetét nehézkessé teszi.

A 101. §. a perrendtartás 352. §-a helyett a birósági végrehajtókról szóló törvény 14. §-át vette át.

A 101—102. §§. indokolást nem kivánnak. A 102-ik §-ban foglalt rendelkezések részben az ügyviteli szabályok 193. §-ban is bennfoglaltatnak; ezeket azonban szükséges a 103. és 104. §§-ban foglalt rendelkezésekkel kiegésziteni.

A 105-dik §-hoz.

A perrendtartás 374., 375., 376. §§. *a végrehajtási jog megszüntetését* egyértelmünek vették *a végrehajtás felfüggesztésével.*

Csak ebből lehet megmagyarázni azon szigort, melylyel a 374. §. a végrehajtási jog megszüntetése iránti keresetet nehéziteni igyekezett.

A végrehajtási jog megszüntetése vagy korlátozása iránti kereset fogalmát helyesen adja a 374. §., de épen azért, mert azt összetévesztette *a végrehajtás felfüggesztése* iránti kérvénynyel, nehogy ily keresettel a végrehajtás huzására lehessen visszaélni, a kereset beadására oly határidőt szabott, melynek a kereset természetével megegyező alapja egyáltalában nincs; azonfelül a keresetekre nézve érvényes általános szabályoktól eltérőleg a végrehajtási jog megszüntetése vagy korlátolása iránti keresetet csak okirat alapján engedi meg, és minden jogorvoslat kizárásával végzés által rendeli eldöntetni.

A végrehajtási jog megszüntetése vagy korlátolása iránti keresetet nem lehet határidőhöz kötni, mert ahhoz a végrehajtás alá került félnek akkor támad joga, bármily állásban legyen a végrehajtás, midőn a végrehajtási jogot egészben vagy részben elenyésztő tény felmerül; az ily kereset épen ugy mint az ujitott per legczélszerübben a folytatható per birája előtt és épen ugy alapulhat minden nemén a bizonyitékoknak, mint bármily más kereset, s mivel ezen okból épen oly fontos, mint maga azon kereset, melyben a végrehajtás alapját tevő itélet hozatott, azért ugyanazon szabályok szerint kell az ily megszüntetési vagy korlátozási keresetre nézve is eljárni, mint a jog érvényesitésére nézve folytatott keresetnél kell eljárni.

Nem is lehet attól tartani, hogy az ily keresetet a végrehajtás huzására lehessen felhasználni, mely az ily keresetnek magában véve a végrehajtást felfüggesztő hatálya nincs.

A végrehajtás felfüggesztését nem szükséges per utján kérni; mert csak egyszerü és további bizonyitást nem kivánó tények alapján lehet a végrehajtást felfüggeszteni; a mért is elegendő azt csak kérvénynyel szorgalmazni a végrehajtó birósánál.

A végrehajtás felfüggesztését több körülmény vonhatja maga után; ilyen az, ha a végrehajtás alá került fél semmiségi panaszt emel a végrehajtás folyamában (jelen törvényjavaslat 84. §); ilyen az, ha a marasztalt fél a meg nem jelenésből hozott itélet ellen igazolási jogorvoslattal él (prts. 314. §.); ilyenek azok, melyek a jelen törvényjavaslat 102. §-ában elősorolvák; ilyen az, ha a végrehajtás alá került fél végrehajtási jog megszüntetése vagy korlátozása miatt keresetet indit; ilyen végre az, ha egy harmadik személy igénykeresetet támaszt.

Mivel tehát a végrehajtási jog megszüntetése vagy korlátolása iránti kereset, és az annak alapján beadott végrehajtás felfüggesztése iránti kérvény két különböző jogi lépés: az utóbbira nézve a törvény teljes szigorának van helye; mert ezen kérvénynyel igen is vissza lehet élni a végrehajtás huzására.

Azonban ezen kérvényt sem lehet határidőnöz kötni, valamint nem lehet a megszüntetési vagy korlátozási keresetet.

A törvényjavaslat a végrehajtás felfüggesztését a végrehajtási jog megszüntetése vagy korlátolása iránti kereset benyujtása esetében csak akkor engedi meg feltétlenül, ha a kereset teljesen bizonyitó okiraton alapul.

A 106-dik §-hoz.

A prts 378. §. a végrehajtási jog elévülését felcserélvén a végrehajtási végzés hatályának elvesztésével, a gyakorlatban balmagyarázatra szolgált bő anyagot. Nem lehetett a törvény czélja, hogy a félre nézve, ki már jogát a biróságok előtt érvényesitette, az elévülési idő rövidebb legyen, mint lenne akkor, ha jogának érvényesitése végett a pert még meg sem inditotta volna. A 106. §. a perrendtartás 378. §-ának valódi értelmét kivánta helyreállitani.

A 107—109-dik §§-hoz.

Az 1868. LIV. törvényczikk alkotásakor a katonai biróságok még tettleg fennállván, a 395. §. azon kivételek megállapitásánál, melyek a végrehajtás tárgyait korlátolják, a hadsereg érdekeire tekintettel nem volt. Most, miután a katonai biróságok megszüntek s a perrendtartás polgári ügyeikre nézve a hadsereghez tartozó személyekre is kiterjed, a törvény hézagát pótolni szükséges.

A perrendtartás 399. §. szintén csak a polgári köztisztviselők fizetésének lefoglalását korlátolta.

E §. hatályát is szükséges a törvény okának hasonlatosságánál fogva a hadi tisztekre és tisztviselőkre s általában az állam, köztörvényhatóságok vagy községek szolgálatában álló minden személyre kiterjeszteni.

Azon kérdést, vajjon a közszolgálatban álló személyek fizetésének lefoglalása egyáltalában megengedhető-e, a perrendtartás 399. §. ugy dönti el, hogy a 300 frtot meghaladó fizetés lefoglalható. A törvény e rendelete teljes egyenlőséget állapit még a 300 frtot meghaladó fizetések között.

A törvény ezen rendelkezése a helyes alapot nélkülözi. Háromszáz forint a kezdő, nőtelen tisztviselőnek elég lehet élete fentartására, de nem elég családapának.

A fizetéseket a foglalás alul általában kivenni nem tanácsos azért, meg ez által a közszolgálatban álló személyek a hitel jótéteményeitől fosztatnának meg. Lehetnek balesetek, melyek még a legtakarékosabb családapát is arra kényszerithetik, hogy havi fizetését a rögtön felmerült szükségesek fedezése végett kölcsön vett pénzzel toldja meg, s ha fizetését a törvény a végrehajtás alul kiveszi, legalább olcsó kölcsönre alig fog szert tenni.

Másrészről a foglalást oly mértékben megengedni, mint azt a perrendtartás 399. §-a megengedi, előmozditja a könnyelmüséget s a szolgálát érdekeit is veszélyezi.

Helyes megoldási módnak a törvényjavaslat azt találta, hogy a fizetésnek csak egy részét lehessen lefoglalni.

A részletekre nézve következő okok voltak irányadók:

1. Különbséget tett a javaslat a fizetések és a nyugdijak között; amazoknál az állam érdeke is érintetik, mig a nyugdijaknál csak méltányossági tekintetek forognak fenn.

Egyébiránt a javaslat szerint mind a fizetéseknek, mind a nyugdijaknak csak egyharmadát lehetne lefoglalni, s csak abban van különbség a kettő között, hogy a fizetésből évi 600 frtnak a foglalástól menten kell maradni, ellenben a nyugdijnál a mentes összeg csak 350 frtot tenne.

2. Egyenlő tekintetbe vette a javaslat a polgári tisztviselőket és a katonai tiszteket.

3. Tekintettel volt a javaslat arra, hogy a hadsereg tisztjei a monarchia minden országaiban felváltva állomásozhatnak, czélszerü tehát, hogy hasonszabályok birjanak érvénynyel a magyar korona országaiban, a melyek érvényesek az osztrák császárság tartományaiban.

Végre a közforgalmi szolgálat érdekeinél fogva az államtisztviselőkre nézve megállapitott szabályok a gőzmozdonyu államvasutak hivatalnokai- és szolgáira is kiterjesztettek.

A 110-dik §-hoz.

Az elsőbbségi igényekről már a 100. §. indokolásánál volt szó annyiban, a mennyiben ezeket egyszerü és a jogbiztonságnak megfelelő módon csak akkor lehet elintézni, ha a végrehajtó biróság teendői egy birósági területen egy biróságnál összpontositattnak.

A 110. §-t is a hitelezők jogainak biztonsága követeli. Ha ingatlan adatik el árverésen, ezen esetben a perrendtartás

444., 447., 448. §-ai a jelzálogos hitelezők érdekeiről gondoskodnak; ha valamelyik jelzálogos hitelező követelését nem jelenti is be a kielégitési sorrend megállapitására kitüzött tárgyalásnál, azért követelése rangsorozatát még sem veszti el.

Ellenben a perrendtartás 410. §-a szerint, ha ingók adattak el árverésen, a zálogjogot nyert hitelező követelését mindig tartozik bejelenteni a végrehajtó bíróságnál, különben nyert jogától elesik.

Ezen különbségnek, melyet a törvény felállitott, oka abban fekszik, hogy az ingatlanra vezetett végrehajtás mindig a telekkönyvi hatósággal felruházott bíróságnál pontosul össze, s a telekkönyvekből a rangsorozat kivehető; ellenben ingókra nézve ugyanazon bíróság területén különböző bíróságok is lehetnek végrehajtó bíróságok, s egyiknek a másik eljárásáról tudomása nem lehetvén, szükséges, hogy maga az érdekelt fél jelentse be elsőbbségi igényét, mi végett a perrendtartás 463. §-a minden egyes esetben hirdetmény kibocsátását rendeli el.

Igen könnyen megtörténhetik azonban, hogy a hitelező a hirdetményt nem olvassa s elsőbbségi igényét nem jelenti be.

Az ebből származható jogsérelmet kivánja a 110. §. megszüntetni.

Azonban a 110. §. teljes biztonságot nem nyujthat a hitelezőknek; mert a 100. §. csak a polgári bíróságok által elrendelt végrehajtásokat pontositja egybe a végrehajtó bíróságnál, de nem terjed ki a váltótörvényszékek által elrendelt végrehajtásokra.

Innen van, hogy a 110. §. a kielégitési sorrend hivatalbóli megállapitását csak azon esetben rendeli el, ha a végrehajtó bíróságnak az iratokból tudomása van arról, hogy ugyanazon tárgyakra több végrehajtató nyert zálogjogot.

A 111-dik §-hoz.

A perrendtartás 422. §-a a közös feloszthatlan vagyonból is csak a marasztalt félnek jutalékát engedi lefoglalni és árverés alá bocsátani. A törvény ezen tilalma a gyakorlatban végtelen nehézségekkel jár, és sem a hitelezőnek, sem az adósnak nincs érdekében. Ez eset leggyakrabban előfordul kisebb értékü épületeknél, melyek egy szobából, konyhából, kamarából, istállóból állanak. Ha az egyik tulajdonostárs adóssága miatt csak ennek jutaléka vonható végrehajtás alá, csak a becsértéken aluli vételárt lehet reményleni, mi sem az adósnak, sem a hitelezőnek előnyére nincs és csak a többi tulajdonostársak előnyére szolgál, kik a vevők versenyének korlátoltsága miatt olcsón szerezhetik meg eladósodott tulajdonostársuk jutalékát.

Ha a törvény az egész közös vagyon elárverezését megengedi, egyrészről a tulajdonostársak a versenyből kizárva nem lesznek, sőt más módon is gondoskodhatnak a közös vagyon megtartásáról, másrészről idegenek is vehetvén részt a versenyben, az adós és hitelező érdeke is kielégitést nyer.

A 112-dik §-hoz.

A perrendtartás 427. §-a végrehajtási zálogjog *bekebelezése után* ad helyt az árverési kérelemnek; mivel azon a telekhivatalok az irodai teendők sokasága miatt a bíróságok végzéseit gyakran nagyon későn vezetik be a telekkönyvekbe, a 427. §. betüszerinti értelme a végrehajtás késleltetését vonja maga után; azért a törvényjavaslat 112. §-a az árverési kérelmet megengedi mindjárt, mihelyt a végrehajtás első foka jogerőre emelkedett.

A 113-dik §-hoz.

A perrendtartás 450. §-a a gyakorlatban hibásnak bizonyult be. Három nap alatt a telekkönyvi hatóság a kielégitési sorrendet nem készíti el, sőt gyakran a fölebbezésre kiszabott 15 nap alatt sem kész a kielégitési sorrend; a fölebbezés határidejét tehát nem lehet a tárgyalás napjától számitani. A 113. §. visszatér a fölebbezés beadására nézve érvényes általános szabályhoz.

A 114-dik §-hoz.

E §. lényegileg megegyez a perrendtartás 472., 473. §§-val.

A 115, 116-dik §§-hoz.

E §. a perrendtartás 473. §-át kiterjeszti a rendezett tanácsu és sz. kir. városokra is; fentartja azonban a perrendtartás 476. §-át, mely szerint a községi biró csak mint békebiró jár el.

Ha a járásbiróságok halmozott teendőinek apasztása végett kivánatos, hogy kevésbé népes és csekélyebb forgalommal biró községekben a kisebb ügyekben a községi biró békebirói hatósággal ruháztassék fel, ez még inkább kivánatos népesebb és nagyobb forgalommal biró városokban, melyekben szükségképen több peres ügynek kell támadni, mint a kisebb, jelentéktelenebb községekben.

Minthogy azonban a rendezett tanácsu és sz. kir. városokban nincs községi biró, a törvénynek gondoskodnia kell arról, hogy ki ruháztassék fel ily városokban a községi biró teendőivel.

A községi bíróság nem állhat egyedül a bíróból; szükséges ahhoz a jegyzőkönyv vitelére jegyzőt is rendelni, a ki városokban és nagyobb községekben egyik jegyző, kisebb községekben a körjegyző lehet. Ez utóbbi rendelkezés egyrészről késedelemmel jár, mert a körjegyző kerületéhez több helység tartozván, nem állhat mindig a kerületéhez tartozó mindenik községi biró rendelkezésére; e bajon azonban a czélszerü munkabeosztás segithet; mig másrészről csak az intézmény előnyére szolgálhat, ha községi biró mellett mint jegyző oly férfiu müködik, kitől a törvény bizonyos értelmi képzettséget kiván.

Ha a községi biró teendője egyedül csak egyeztetésre terjedne, fölösleges volna arról intézkedni, hogy jegyzője döntő szavazattal nem bir; mivel azonban a perrendtartás 778. §-a szerint a községi biró önkénytes alávetés esetében itéletet is hozhat, s azon időben, midőn a sommás bíróságot a szolgabiró esküdt társával képezte, gyakran fordult elő eset, midőn az esküdt is magának döntő szavazatot követelt, nem lesz fölösleges, ha a törvény e tekintetben világosan rendelkezik.

A törvényjavaslat 115. §-a nem szoritja a községi bíróság illetőségét kizárólag azon esetekre, melyekben ugyanazon községbeli lakos ellen van követelése. Oka ennek az, mert a törvény czélja az apróbb ügyeket elvonni a rendes bíróságok köréből békebirói kiegyeztetés által; a törvény ezen czélját tekintve, nem lehet különbséget tenni azon két eset között, ha a követelő fél ugyanazon vagy más községben lakik, mint alperes.

Végre a törvényjavaslat 116. §-a nem enged semmiféle jogorvoslatot a községi biró itélete ellen; oka ennek az, mert azon esetben, ha a községi biró a felek önkénytes alávetésénél fogva itéletet hoz, ugy kell őt tekinteni, mint választott birót; a választott biró itélete ellen pedig nincs jogorvoslatnak helye.

E pontban a törvényjavaslat a perrendtartás 478. §-át módositja; mert ezen §. szerint a községi biró itélete ellen csak fölebbezésnek nem volt helye; holott azon ok, mely miatt a fölebbezést meg lehet tiltani, a semmiségi panász megtiltását is indokolja.

A 117-dik §-hoz.

A mezei kártételek közül a törvényjavaslat 11. §-ának 2-ik i) pontja szerint csak azok fognának a polgári utra és pedig sommás eljárás alá tartozni, melyek büntetésre méltó cselekedetet nem képeznek. A mezőn elkövetett tolvajság vagy a mezei termékek gonosz szándékból való rongálása mint a büntető törvények tilalma alá eső cselekedetek, bünvádi eljárás alá tartoznának. Hátramaradnak tehát azon mezei kártételek, melyek vigyázatlanságból vagy vétkes gondatlanságból származnak. Ezekre nézve az eljárás nagyon egyszerü.

A kárt a községi előljárók szemléje és becsüje megállapitja; a kár okozójára a csősz vallomása a kártételt rábizonyitja. Nincs tehát ok, a miért a kisebb mezei kártételek elintézését megyékben a közigazgatási szolgabirákra, rendezett tanácsu és szab. kir. városokban a városi kapitányra ne lehetne bizni. Budapesten, hol a rendőri kapitány nem községi tisztviselő, a mezei rendőri biráskodás gyakorlatáról olymódon lehetne gondoskodni, mint a községi biráskodás gyakorlatáról.

Kiadja és nyomtatja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten. (Egyetem-utcza 4. sz.)